PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 27 (173) - joi 4 iulie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Săptămîna

Bomba „curată"

„Curat ca lacrima" e o expresie populară extrem de plastică care definește puritatea sufletească, noblețea morală. Sîntem de asemenea obișnuiți să spunem că o haină, o grădină, o stradă e curată, putem afirma acest lucru și despre un oraș.

Secolul nostru atomic, pe lîngă alte revoluții tehnice, provoacă și revoluții filologice. Adjectivul curat-ă cunoaște acum marea fericire de a se vedea plasat lîngă un substantiv pe care l-au ocolit din motive lesne de înțeles. E vorba de noua „bombă curată" la care se lucrează de zor în Statele Unite sperîndu-se că peste cinci ani o asemenea bombă va putea trimite în lumea dreptților, „curat", fără radiațiuni atomice, populația unei întregi regiuni. Cu alte cuvinte, caritabilele suflete atomice pregătesc oamenilor o moarte curată, și, de ce să nu-i zicem și onorabilă, tot atît de onorabilă și de curată cum e, de pildă, electrocutarea pe scaun electric pe lîngă medievala moarte prin streang.

Dar, după cum se știe, nimic nu e întîmplător pe lumea aceasta. Vestea despre „bomba curată" a apărut odată cu avertismentele oamenilor de știință în legătură cu pericolul exploziilor nucleare și odată cu propunerile sovietice pentru interzicerea controlată a experiențelor atomice. Subtextul acestei vești e destul de clar: de ce vă agitați atît pentru interzicerea bombelor cu radiațiuni atomice cînd noi o să vă oferim plăcerea ca numai peste cinci ani să gustați din delicioasele bombe atomice „curate".

Orice se poate nega unor conducători politici responsabili din S.U.A., dar nu li se poate contesta dărnicia cu care oferă, destul de des, subiecte de articole umoristice.

Aș vrea, spre pildă, să citez un pasaj dintr-un discurs rostit înainte cu cîteva zile despre „bomba curată" de o personalitate politică de prim rang din S.U.A.

„Oameni de știință mi-au recomandat ca experiențele atomice să continue, dacă se urmărește ca omenirea să obțină întreaga valoare a științei atomice pentru scopuri pașnice. In consecință, cînd se activează în favoarea unui acord de suspendare a tuturor experiențelor, trebuie să se aibă în vedere că acest lucru poate avea efecte atît bune cît și rele".

Vedeți dumneavoastră, cît de naivi sînt oamenii care, împotrivindu-se experiențelor atomice, sînt pe cale de a se priva de toate foloasele păcii, inclusiv de bucuria „bombei

Ion Mihăileanu

(Continuare în pag. 4)

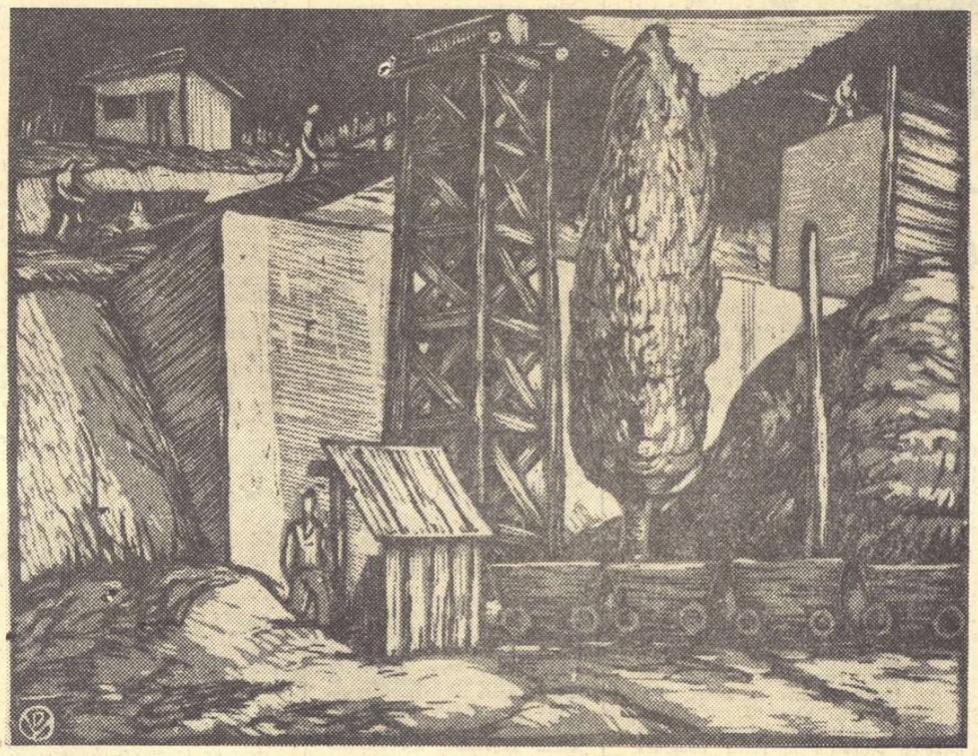

V. DOBRIAN „Șantierul Hidrocentralei Bicaz"

PE CINE SUPĂRĂM

Mi s-a întîmplat uneori, ca și altor tovarăși de meșteșug scriitoricesc, să primesc scrisori, neiscălite firește, de la cititori sau de la scriitori din cei care înșiră pagini pentru sertar, cu ferma convingere că dacă ar fi avut „fericirea" să trăiască sub alt regim decît cel democrat-popular, steaua lor ar fi strălucit sus și puternic, numele lor ar fi răsunat cu mii de zurgălăi. Ei, aceștia din urmă, nu mărturisesc că sînt scriitori, se dau numai drept dezgustații și întîmplătorii noștri lectori, dar din turnura cochetă și amară a frazei, din micile și prețioasele figuri de stil semănate pe ici, pe colo, din veninul cuvîntului, pricepi numaidecît că e vorba de un presupus uzurpat. Unii te iau peste picior cu ironie, alții te injură zdravăn, din umbra anonimatului, alții te blestemă și amenință. In general, pretind că nu cred în sinceritatea ta, că te consideră un ins care scrie pentru Premiul de Stat, pentru cine știe ce avantaje care nu se spun tare, pentru vreun salariu fabulos și tainic, primit în umbra unui birou capitonat.

Cîteodată citești aceste scrisori pe jumătate, cîteodată le arunci la coș de la început. Individul care îți scrie nici nu vrea și nici nu poate pricepe pentru ce scrii tu. El a fost odată, înainte de război, într-un consiliu de administrație, unde încasa jetoane de prezență și nu făcea nici o treabă, consiliu care s-a spulberat odată cu societatea cu capital străin (fotoliile poate mai există și se află într-o bibliotecă publică în care vin să citească oameni cu haine simple și mîini obosite de muncă), și azi lucrează pe un șantier sau nu lucrează deloc și se lasă întreținut de un fiu, de pildă, mai harnic decît el. Ce poate desluși el în lumea care îl înconjoară decît că alt prieten bun și-a vîndut covoarele persane, că nevasta nu mai are servitoare (avusese două), că uneori la „Alimentara" sau la brutărie e coadă? Coada e un colosal prilej pentru bîrfitori de a demonstra că poporul de care nu s-au interesat niciodată, la a cărui existență nici nu s-au gîndit, azi „suferă". Ce poate înțelege el, în afară de faptul că altădată domnea și azi trebuie să muncească, de faptul că soacră-sa a avut o moșie pe care trebuia s-o moștenească nevasta lui și care a fost naționalizată, decît faptul că el trecea drept un mare personaj pentru că avea rude importante și era pus de ele în posturi grase și azi este unul dintre mulți aidoma lui? Dacă s-a crezut sau se mai crede încă scriitor, pentru că se ocupa de mici cazuri particulare cu aromă de bizar și echivoc, de spleenuri fără de sfîrșit a căror poezie trebuiau s-o guste oamenii cu o existență ușoară și bucurii nemeritate, interesul nostru pentru o viață robustă, uneori grea, alteori semănată de inegalități, totdeauna strălucitoare prin suflul care o animă și ținta spre care se îndreaptă și care merită toate eforturile omului, i se pare nefiresc, simulat.

Nu mă interesează și nu scriu aici pentru acel burtă-verde din mica sau marea burghezie, care e dușmanul nostru pe față sau în ascuns. Nu pentru fostul exploatator, pentru fostul profitor, pentru fostul și eternul trîndav, „nedreptățitul" de azi, care nu merită nici compasiunea celor mai slabe duhuri, pentru că nu și-a justificat cu nimic existența, umbra pe care a făcut-o pămîntului, pîinea pe care a furat-o de la gura multora, ca să se prefacă în mîna lui grasă și înelată în cozonac pentru unul singur. Pe ei nimeni n-are bizarul gust să-i lămurească și cu nelămurirea lor nu se pierde nimic.

Mă gîndesc însă că mai sînt intelectuali care, cu toate că au trecut atîția ani, n-au priceput încă, și că unii dintre ei, dacă ar vedea cu ochii deschiși, ar găsi în fundul ființei lor coarde care ar suna limpede, ar fi mîine sau poimîine utili colectivului omenesc și ar găsi și ei o fericire la care, în parte, au dreptul.

Sînt în unele dintre aceste scrisori, îndărătul unei înrăieli care încearcă să fie politicoasă, un soi de sinceritate. Omul e orb, orb de-a binelea, el nu vede ceea ce văd eu și e convins că eu nu văd clar. El socotește că o revoluție e o pagină de carte pe care o întorci cu o singură mînă, ieri a fost una, azi e alta — și atunci de ce mai sînt greutăți? El crede, pentru că n-a umblat prin uzine sau șantiere — și dacă a umblat a văzut și a cules și a vrut să culeagă numai defecțiunile, — pentru că n-a văzut viața unei gospodării colective, nici existența dispensarelor și a caselor de nașteri, nici prezența miilor de cantine în viața muncitorilor, nici atîtea alte înfăptuiri cărora, chiar dacă le-a văzut în treacăt, le-a căutat numai cusururile, — el crede că orice instituție trebuie să fie perfectă. Iar cînd o întîlnește pe cea perfectă, o numește excepție, fără să înțeleagă că aceste excepții sînt numai cele care au pășit înaintea marelui front care vine după ele. Cînd a cunoscut oamenii noștri cei mai înaintați, în loc să-i crească inima de bucurie, a oftat adînc: „dar nu sînt toți așa!" El socotește că dacă am întors acea pagină a istoriei țării noastre, toți oamenii trebuie, într-o perioadă de cîțiva ani, să-și schimbe firea pînă în temeliile ei omenești, să lepede toate racilele trecutului, să devină principiali din creștet pînă în tălpi, fără să se gîndească că el însuși, de pildă, a rămas același, nu s-a clintit din loc, și că la fel cu el rămîn și alții, care cer numai și nu dau societății nimic.

Ce l-a făcut pe acest corespondent anonim care-mi scrie cu o amărăciune ce pare adîncă, cu o sinceritate adevărată dincolo de cecitatea lui dureroasă, să rămînă atît de orb, de îndărătnic, de insensibil? Eșecuri personale, fără îndoială o poziție nărăvașă dintru început, care-i ține departe de viața vie, păreri preconcepute care îl fac să nu mai perceapă ce e bun, nou, viu, mare și să se opreasscă la piedici, la greutăți, la amănunte.

Din pricina acestor eșecuri, a lipsei de strălucire a unei vieți în care s-a întemnițat el singur și care nu e făcută pentru ființa lui, căreia i-a sugrumat de bunăvoie elanurile și tinerețea, din pricina acestor refulări care-i fac gura și sufletul amare, el nu pricepe cum putem noi oglindi realitatea de azi și cum nu ne refugiem toți în istorie, în trecut. El nu-și pune problema care ne roade pe noi azi — dacă scriem destul de bine, destul de viu despre realitate, despre actualitate. I se pare pesemne și viu și bine, și tocmai asta îl răscolește și-l doare. Ne ocărăște, dar ne citește, începînd cu articolele

Lucia Demetrius

(Continuare în pag. 4-a)

OVIDIUS

CARTEA A III-a A TRISTIILOR

ELEGIA A XI-a

De ce, neom sălbatec, atît de ticălos,
Mă-nvinuiești degeaba, să mă dobori, mai jos?
Hai, urcă altă treaptă a urii, să mai turbi,
Și starea mea, mai tare, mai tare, să mi-o surpi...
Nu te-ai născut: o stîncă din pîntec dur te-a rupt,
Și lapte, la o fiară sălbatecă ai supt...
Știam că n-ai în tine nimic, nimic uman!
N-ai inimă sub coaste, ci doar un bolovan!
Mai poate-avea restriștea un și mai negru val?
Mă latră Borealul sub Ursa lui Menal,
Și dușmănos e țărmul, aici la Euxin!
Sălbatecă e țara, și-s singur, și-s străin...
Nu mă-nțeleg cu nimeni, prin grai, aici pierdut!
Mereu, mereu, e locul de spaime străbătut,
Mă încolțesc vrăjmașii din Nordul rece scurși,
Și tremur, precum cerbul cel urmărit de urși,
Mă simt, între atîția războinici duri și crunți,
Ca mielul prins de haita sălbatecă pe munți...
Eu mi-am pierdut iubita și patria! Iar cei
Iubiți odinioară, lipsesc din ochii mei.
Dar din atîtea rele grozave, cîte sunt,
Mînia-mpărătească e răul cel mai crunt...

Și tu, cu toate-acestea, ai îndrăznit, cercînd,
Să mi te-atingi de rana durînd și sîngerînd,
Și tu, iar împotrivă-mi ai îndrăznit să tuni,
Deși mă bat atîtea năpraznice furtuni!
O, poate fi oricine la vorbă iscusit,
Să poată să zdrobească un om de mult zdrobit!
Să lupte, caracterul cel nobil și înalt,
Să ieie metereze și ziduri, cu asalt,
Căci numai ticăloșii cei mari, în stare sînt,
Să sape ce e gata să cadă la pămînt...
Din ce am fost pe vremuri nimic n-o să găsești!
Cenușa mea și rugul de ce le chinuiești?
In lupte era Hector, măreț, neînfricat,
Nu cînd era pe caii hemonieni culcat!
Mă urmărești degeaba cu vrăjmășia ta:
Nu sînt decît fantoma a ce am fost cîndva!
Te rog, scutește-mi manii de-a pedepsi un laș!
Imi persecuți fantoma, necruțător vrăjmaș...
De m-ai crezut, de crime în stare, te înșeli!
Căci mi-au adus pedeapsa doar simplele greșeli,
Și-am fost gonit din Roma, de-acasă, de prisos...
Surghiunul mă usucă la Pontul dușmănos!

Prea mică e pedeapsa aceasta? Un călău
Văzîndu-mă, ar plînge de milă-n locul tău...

Nu ești, nici decît crudul Basiris mai prejos!
Mai crud decît Phalaris și decît Perillos,
Cel ce-a sculptat un taur de bronz, cu rar talent,
Pe cînd era Phalaris tiran la Agrigent...
Se lăuda cu lucrul grozavul Perillos.
Ii asculta Phalaris cuvîntul ticălos:
„Ascultă-mă, o, rege! te rog a nu căta,
La taurul acesta doar frumusețea sa,
Nu forma lui, nu lustrul așa strălucitor,
Ci-ți poate fi, o, rege, deplin folositor:
L-am pregătit anume, cu mare meșteșug:
Celor urîți de tine le poate fi și rug,
Căci are o ușiță, la coasta dreaptă! Vezi?
Pe osîndiți putea-vei prea bine să-i repezi
In pîntecele fiarei! Aprinde foc mocnit,
Sub taurul acesta lucrat meșteșugit,
Și-o să auzi, o, rege, cînd flăcări îl cuprind,
Nu victima cum geme, ci taurul mugind...
Cum îmi plătești, stăpîne, înaltul meu talent?"
Și i-a răspuns Phalaris, tiran la Agrigent:
„Inventator de chinuri, o, cum te-aș admira?
Invenția ți-o umple chiar cu ființa ta!"
Prin nări și bot de taur, ieșeau, curînd, sodom,
Și mugete de taur, și gemete de om...
Dar oare din exemplul acesta ce-o să-nveți?
Ce au, Sicilienii, cu bieții Sciți și Geți?
E rîndul tău acuma, tiran neîndurat,
Hai, simte-te odată de sînge săturat,
C-am pătimit atîtea, pe mări și pe pămînt.
Și la hotarul lumii așa de singur sînt,
Atîta întristare pe inimă-mi căzu,
Că de-ai vedea-o, poate, te-ai întrista și tu...
O, Jupiter mă bate prea crîncen! Și, o spun:
Neptun, pentru Ulysse a fost cu mult mai bun!
Oricine ești, străine, mă uită, te implor,
Căci rana mea adîncă mă doare-ngrozitor!
Ajută-mă, mai bine, de poți! Și, lasă, deci,
Nevindecata rană să se închidă-n veci,
Gîndește-te mai bine și la al tău destin:
Pe drumul lui nesigur atîți se duc și vin...
Dar întrucît de grijă tu cel mai tare-mi porți,
Și vrei să vezi că-n vîntul îngrozitoarei sorți
Voința lui Augustus s-a-nfăptuit deplin,
S-ajungi și tu odată la Pontul Euxin...

In românește de **Eusebiu Camilar**

CĂRȚI NOI

CAMIL BALTAZAR: „Versuri"

Volumul de versuri al lui Camil Baltazar, apărut de puțină vreme în librării, face parte din seria acelor „retrospective lirice" — cum le spunea Șerban Cioculescu — inițiate de E.S.P.L.A. și primite cu o deosebită bucurie de toți iubitorii de poezie. Versurile lui Camil Baltazar în noua ediție ne prilejuiesc o reconstituire a evoluției lirice a poetului, de la „Vecerniile" din 1923 pînă la ciclul „Nespus mi-i dragă fața omenească" din 1956, cu care se încheie volumul. In ciuda faptului că Baltazar este încă în plin exercițiu creator, sîntem azi în măsură, după o activitate poetică de mai bine de patruzeci de ani, să definim trăsăturile esențiale ale personalității lui literare, stabilindu-i totodată aportul la dezvoltarea poeziei noastre. După cum povestește el însuși în postfața recentului volum, a debutat la „Sburătorul" lui Lovinescu. Camil Baltazar era de pe atunci un fervent admirator al lui Arghezi, Bacovia și Adrian Maniu. Incă din epoca debutului însă, poeziile lui aveau o tonalitate specifică, nouă. O caldă și generoasă umanitate, o laudă a luminilor calme și a purității alcătuiau mesajul tînărului poet. Poeziile de sanatoriu cu care se deschidea volumul „Vecernii" erau semnificative în acest sens. Ele nu porneau, cum se afirma cîndva, dintr-o concepție conform căreia izolarea de viață, resemnarea, umilința și puritatea ilustrate de bolnavii de tbc, așa cum erau descriși de poet, ar fi fost recomandate ca valori de existență, — ci dintr-o confundare simpatetică autentică și profundă cu suferința oamenilor. Poeziile de atunci ale lui Camil Baltazar au, fără îndoială, o semnificație mai largă decît cea imediată, aparentă. Poetul mărturisea, într-adevăr, nostalgia purității, a vîrstei infantile, a bucuriilor simple, combinată cu o mare intuiție a naturii: *„Răsucește-ți șoldurile, calde și bogate, / și, chiotind, / sparge soarele-n două, și-l azvîrle / peste holdele de liniști și de noapte încețoșate. / Apoi / pleznește coaja copacilor tineri / cu sărutări rodnice și pătimașe"*... — *„Dimineții"*. Poetul avea de asemenea nostalgia calmului patriarhal: *„Prietene din orășelul de provincie, / eu te evoc în casa ta patriarhală"*... — *„Evocare"*.

Cu o mare bogăție de nuanțe noi, de percepții delicate, de imagini subtile, aceeași atitudine poate fi identificată și în volumele următoare („Flaute de mătase", 1924, „Reculegeri în nemurirea ta", 1925). Poeziile erotice, bogat reprezentate, ca și în volumul de debut, fac parte din același univers serafic și sensul purității le străbate pe toate. După „Biblicele" din 1926, aducînd o notă de senzualitate puternică, Baltazar încerca, în „Intoarcerea poetului la uneltele sale" (1935), o reînnoire lirică. Universul real, cu tumultul lui, era prezentat alături de cel nostalgic. *„Mă bîntuie trepidația cotidiană / pe care o cunoașteți fiecare"* mărturisea poetul în bucata cu care se deschidea volumul. „Tărîm transcendent" (1939) avea să reprezinte totuși o experiență mai confuză, deși Camil Baltazar rămăsese același umanitarist generos, cum o dovedește poezia dedicată lui Sandu Eliad. Poemele din ciclurile mai recente („Poeme de zodie nouă" — 1954 — etc.) sînt rezultatul unei limpeziri și realizează deplin valențele de poet social ale lui Camil Baltazar, completîndu-i personalitatea artistică. Iubitor al omului, în a cărui bunătate esențială n-a încetat niciodată să creadă, Camil Baltazar ocupă un loc aparte în poezia românească modernă, prin lumina blîndă care străbate sufletele și lucrurile gingașe ce alcătuiesc universul său poetic, dar și prin negația hotărîtă a întunericului, văditā în ultimele versuri și atestînd aderiunea pasionată la contemporaneitate.

Matei Călinescu

DOINA SĂLĂJAN: „Confidențe"

„Confidențele" Doinei Sălăjan nu sînt șoptite sub tîlul secret al intimității, ci strigate în auzul tuturor și se înfățișează așa cum ideal s-ar cuveni să fie poeziile unei adolescente de douăzeci de ani, în stare de mari elanuri pure, de mari dăruiri, trăind mai puțin prin conștiință și intelect, mai mult prin percepții directe, cu simțurile biciuite de euforia vieții. O poezie țesută din clarități aparente (fără obscuritatea îndeobște ostentativă a „eternului feminin"), expresie înșelătoare a unui temperament ciudat și a unui suflet capricios, răsucit în toate chipurile, excelînd în surprize, așa încît e mai totdeauna dificil să distingi dincolo de copilăriile" firești, semnificații dintr-odată tulburătoare. Cochetînd cu naivitățile și sfiala copilăriei, se insinuează incredibile cutezante. Cînd nu te aștepți, candoarea se învăluie în cețuri, risipite și acestea de ivirea stîngăciilor. Doina Sălăjan nu știe a se exprima decît în versuri, într-un curent fluid de poezie care se revarsă ușor și acoperă cu polen întreaga pagină. Nu se-mpiedică în banalități, în convenții, în metafore uzate, le ia cu sine și, fără să știe, le face să sune frumos, proaspăt. Locurile comune ale poeziei „vitaliste" sînt reabilitate, purtate pe sus de o amețitoare poftă de viață exprimată cu mare avînt spontan: *„Și-a pierdut mințile / tinerețea mea / O strig: nu*

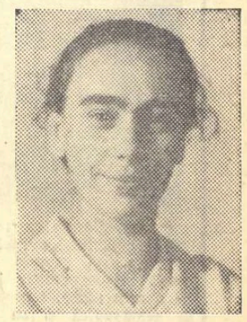

L. Raicu

(Continuare în pag. 4)

INSEMNĂRI

Specialism și umanism

Recentele documente privitoare la reforma învățămîntului superior recomandă, împreună cu formarea unor buni specialiști în diferitele ramuri ale producției naționale, dezvoltarea unei culturi complete și armonioase pentru toți tinerii împărtășiți de la învățămîntul școalelor superioare. Invățămîntul universitar a fost, într-o lungă perioadă, un învățămînt de calificare profesională înaltă și de însușire a metodelor necesare formării unor cercetători. Instrucția de specialitate a fost deci ținta unică a vechiului învățămînt universitar. Se cuvine deci să apreciem ca o inovație vrednică de atenția tuturor oamenilor de școală preconizarea noilor ținte ale culturii armonioase și complete, ca niște scopuri constitutive ale învățămîntului pe ultima și cea mai înaltă treaptă a lui. Omul produs de universitate urmează a fi nu numai un bun specialist, capabil a susține și a îmbogăți producția în ramura profesiei sale, dar și o ființă multilateral și armonios alcătuită. Dezvoltarea inteligenței cunoscătoare a lumii, a moralității și a patriotismului, a simțului estetic și a vitalității, alcătuiește finalitatea multiplă pe care și-o propune noua concepție universitară. Specialismul urmează a se însoți cu umanismul. Pentru că recentele documente privitoare la reforma învățămîntului superior indică liniile unei organizări pe care vor trebui să le concretizeze legile și regulamentele așteptate, ne putem pune întrebarea relativă la felul mijloacelor menite să asigure îmbinarea specialismului și a umanismului în școalele superioare ale zilei de mîine.

Trebuie să spunem, de la început, că nu socotim deloc, după cum se obișnuiește adeseori, că singurul organ al umanismului ar fi învățămîntul literar și artistic. Auzim adeseori cum este deplîns faptul că oamenii de știință, tehnicienii și profesioniștii ramurilor intelectuale ale producției manifestă lipsă de interes, lipsă de relație continuă și activă cu literatura și arta. Integritatea umană a acestor specialiști, umanismul lor, s-ar resimți în consecință. Dacă această observație este exactă, nu este mai puțin adevărat că și lipsa curiozității și a instrucției științifice este tot atît de regretabilă în tabăra literară și artistică. Poți fi oare om complet al zilelor noastre fără a cunoaște și urmări multele progrese pe care cercetarea științifică, de pildă în domeniul fizicii sau al biologiei, le aduce aproape în fiecare zi? Icoana lumii se găsește astăzi într-un moment de adînci și esențiale schimbări. De la Copernic și Newton, omenirea n-a mai cunoscut un alt moment tot atît de însemnat în transformarea concepțiilor generale despre lume ca acela pe care-l trăim astăzi. Nu poți fi om luminat, privind cu întreaga înțelegere asupra lumii, dacă te lipsești de clarităților aduse de știința modernă fiecărui om cult al zilelor noastre. Invățămîntul mediu dăruiește oricărui intelectual ansamblul necesar de noțiuni științifice. Intr-o epocă de renovare a concepțiilor, desfășurate într-un ritm atît de viu, ca acela al vremurilor noastre, provizia științifică, transmisă de învățămîntul mediu, nu mai este suficientă. Este necesară organizarea unui cadru capabil să mijlocească cunoașterea activelor progrese ale științei. Noua universitate trebuie să ofere acest cadru.

Dacă însă cultura științifică ne apare ca un element indispensabil al umanismului, nu putem tăgădui marele rol deținut în formula lui de cultura literară, artistică și morală. Se spune chiar că, în lipsa acestora, singura îmbogățire a minții cu elementele științei lasă nedesăvîrșită acea transformare a omului în adîncime, cerută de programul umanismului. Au trecut șase veacuri de cînd Francesco Petrarca scria într-una din Epistolele sale: „Gramaticul respectă cu mare scrupul legile limbii, dar e ușuratec față de legile Domnului! Istoricul se necăjește cu faptele regilor și ale popoarelor, dar n-ar putea da socoteală de scurta lui existență. Aritmeticul și geometrul știu să socotească și să măsoare totul, dar nu știu ce să facă cu sufletul lor.

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 4)

Bloc-notes

Bobul de grîu

Un cursiv despre cerealele ce se pîrguiesc în aceste zile și despre oamenii care le culeg mi se pare a nu fi lipsit de poezie. Cînd eram copil priveam bobul de grîu cu o curiozitate aproape filozofică. Bunica îmi ajutase să descopăr în grăunte sculptura minusculă a unui prunc. Am zărit obrazul de gluten cît gămălia unui ac, am zărit pînza în care pruncul era înfășat. Nu era de fel o viziune metafizică, ci unul din cele mai patetice și simple simboluri ale vieții mereu înnoite și mereu biruitoare. Aducerile mele aminte parcă vin totuși din vremuri adînci. Eu am apucat ariile pe care snopii erau treierați de copitele cailor, ca pe timpul sciților. Mașina de vînturat era lopata. Grîul era spălat la rîu, apoi, întins pe mari pînze albe, se usca la soare. Undeva în casa bunicilor trebuie să mai stea ruginită secera cu zimți. Oh, în cîte veri n-am văzut-o pe bunica aplecată peste talazul de spice, istovită sub vîpia soarelui, secerînd cu o surdă și deznădăjduită încordare!

Dacă ar trăi acuma, s-ar uita fermecată la secera ingenioasă care-i combina autopropulsată. Sînt sigur că nici această sfîntă a copilăriei mele

Petru Vintilă

(Continuare în pag. 4)

D. GRIGORAȘ, E. MIHAESCU, C. NIȚESCU „Pace și prietenie"

Sensul vieții în folclorul românesc *)

O discuție despre sensul vieții în folclorul românesc este totdeauna binevenită. Aceasta cu atît mai mult cu cît, din încercările care s-au făcut înainte de 23 August 1944, s-au tras concluzii, de cele mai multe ori eronate, rezultate din interpretarea mistică și idealistă a conținutului de idei al folclorului. Poziționarea folclorului din variate unghiuri de vedere este o problemă de reală importanță și comportă conlucrarea a mai multe categorii de specialiști. Negreșit, aceasta nu înseamnă că întotdeauna studierea folclorului implică o tratare monografică exhaustivă. De fapt, de cele mai multe ori, nici nu e posibil acest lucru, întrucît extrem de rar se găsesc acei cercetători specialiști în același timp în probleme de folcloristică, estetică, filozofie, lingvistică etc. De obicei, cercetătorul modern, specializat în una din aceste ramuri, încearcă să deslușească în creația populară anumite sensuri legate de obiectul specialității sale, dar care, firește, nu poate ajunge la alte concluzii generale decît ceilalți specialiști. Un lucru e cert: din orice unghi am studia folclorul românesc, concluziile privind specificul lui trebuie să fie aceleași.

Întreprinzînd o cercetare limitată, C. I. Gulian face un real serviciu nu numai disciplinei sale de specialitate, filozofia, ci și folcloristicii, pentru că atrage atenția asupra unor factori de conținut, indispensabili oricum am aborda problema.

Sînt în cuprinsul lucrării tovarășului Gulian idei deosebit de prețioase, expuse cu multă claritate și care ajută științei folclorului la prezizarea unor sensuri ale creației noastre populare care nu fuseseră formulate încă. Reține atenția îndeosebi scurtul capitol de analiză a baladei „Miorița", în care, pentru prima oară, se analizează, pe temeiuri științifice, conținutul deosebit de interesant al acestei capodopere. Analiza pozitivează, prin subtilitatea cu care e făcută, această baladă de o rară frumusețe, pe care ani de-a rîndul tot felul de interpreți mistici au prezentat-o alterat și au tras concluzii care schimbau însuși sensul esențial vieții materiale și spirituale a poporului nostru. Analiza integrează „Miorița" în contextul general folcloric românesc, ridicîndu-i prin aceasta valoarea nu atît simbolică, cît, mai ales, exemplară.

Autorul lucrării „Sensul vieții în folclorul românesc" schițează — pe baza unui material, din păcate nu totdeauna suficient de bogat și bine ales — un fel de „Weltanschauung" al poporului român care este edificator pentru specificul său național. Schițarea acestui tablou deslușește cîteva puncte cardinale necesare pentru cunoașterea evoluției poporului nostru în timp și spațiu și care, ca atare, are valoarea unui document de netăgăduită autenticitate.

Pentru realizarea tabloului vieții sociale românești, cu determinările ei etice, autorul a folosit materialul care-i putea oferi preciziune și claritate, ocolind, după cîte am impresia, o serie de piese care ar fi putut, uneori, stînjeni argumentația. Mă refer aici la o caracteristică a folclorului, eclectismul, care obligă pe cercetător la observații nuanțate, la discernămînt, în ceea ce privește alegerea exemplelor. Caracterul eclectic al folclorului nu trebuie, în nici un caz, să ducă la concluzia că masele populare nu au forță de discernămînt. Pentru cercetătorul avizat, eclectismul creației populare este ușor explicabil prin procesul continuu de nuanță osmotică, de interferență care are loc între ceea ce e nou și ceea ce e vechi, între tradiție și inovație.

In folclorul românesc tradiția este extrem de puternică. Această constatare impune cercetătorului o anumită precauție care trebuie să se manifeste în special în alegerea exemplelor. După părerea mea, tov. C. I. Gulian ar fi trebuit să fie ceva mai exigent din acest punct de vedere. Mai întîi, era necesar să fie cercetat un material faptic mult mai bogat — reviste de specialitate — ca, de pildă: Ion Creangă, Făt Frumos, Rominul Glumeț etc., colecții inedite ca acelea ale lui Eminescu, Pop-Reteganul și altele de dată mai recentă, înregistrări, răspunsuri la chestionare etc. În al doilea rînd, trebuia să se țină seama că în multe cazuri materialul este contrafăcut, așa cum se întîmplă, după părerea mea, cu cel din colecțiile lui N. D. Popescu, Rădulescu Codin sau din alte exemple citate în lucrare.

Tradiția face ca în folclor să existe o anumită stabilitate a mijloacelor de expresie, a imaginilor, ceea ce, așa cum spuneam mai sus, cere din partea cercetătorilor atenție deosebită în alegerea exemplelor. Tradiția, prelungită prin circulație, și amendată continuu de colectivitate, duce la crearea de piese folclorice de mare rezonanță artistică, care trebuie luate în discuție, în primul rînd, ori de cîte ori vrem să tragem concluzii valabile pentru determinarea sensului vieții în folclor. De aceea ne-a mirat faptul că, în pragul lucrării sale, C. I. Gulian avertizează cititorii că uneori va renunța la astfel de exemple, cînd pentru oricine era evident că ele erau absolut necesare. Aceasta explică de ce, de multe ori, autorul lucrării n-a legat sensul etic al folclorului de viziunea estetică a poporului. O analiză, fie ea și sumară, din punct de vedere estetic, ar fi dat mai mult relief concluziilor autorului. S-ar fi putut sublinia că în folclor imaginea artistică are un anumit specific al ei, că ea e rezultatul unui intens efort de sinteză, de generalizare și nu de amănunțită analiză, de descripție detaliată, — așa cum se întîmplă îndeobște în literatura cultă. Analiza estetică ar fi arătat că folclorul este de cele mai multe ori aluziv, că el scoate în evidență imaginile prin sugestie, că este, așa cum spune Eminescu, „expresia cea mai simplă a simțămîntului și a gîndirii".

O atare concluzie, repet încă o dată, ar fi dus la creșterea exigenței față de materialul folcloric, la o distincție mai netă între ceea ce este autentic popular și ceea ce este pseudopopular. Firește, nu vrem să spunem prin aceasta că în cea mai mare parte materialul n-a fost bine ales. Autorul, în măsura materialului utilizat, a fost destul de atent și a procedat întrucîtva ca un istoric modern care alege dintre fapte numai pe acelea care pot da mai multă strălucire tezelor formulate. La o astfel de alegere îndeamnă însăși studierea atentă a folclorului care, în esență sa, cuprinde tot ceea ce reprezintă înalta valoare morală, care poate ajuta, ca să-l parafrazăm pe Lenin, la scrierea unei lucrări despre năzuințele și idealurile poporului.

Și, într-adevăr, din acest punct de vedere lucrarea lui C. I. Gulian este izbutită. Ea confirmă că atunci cînd, în general, tezele marxism-leninismului sînt folosite cu pricepere, se poate ajunge la stabilirea unor fapte precise, clar formulate. Și aceasta reprezintă o contribuție de mare preț, mai ales în folcloristică, unde, de cele mai multe ori, s-a operat cu noțiuni vagi și deseori contradictorii. O eventuală retipărire a lucrării, cu luarea în considerare a unor observații făcute în cîteva din publicațiile noastre, ar fi, din toate punctele de vedere, binevenită.

Mitu Grossu

*) Însemnări pe marginea lucrării cu același titlu de acad. C. I. Gulian.

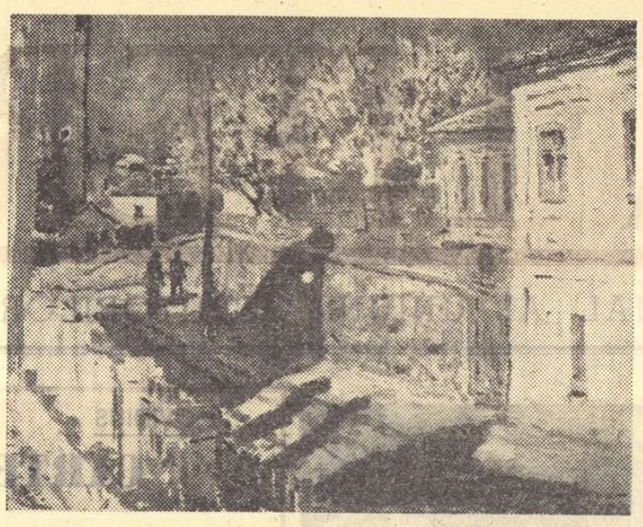

G. LAZAR „Stradelă din Tulcea".

ION VLASIU: „Am plecat din sat"

Reîntîlnirea cu literatura lui Ion Vlasiu e un prilej de satisfacție. Intregindu-și povestirea apărută acum două decenii, îndulcind, așa cum se spune în sculptură, liniile prea aspre, neverosimile, planurile colțuroase, supunînd materialul epic unui criteriu artistic unitar, Ion Vlasiu ne-a dat în „Am plecat din sat" o operă larg semnificativă pe care estetica formală o numește — ca să folosim termenul originar — „Bildungsroman", în cazul nostru, povestirea unei deveniri artistice, preocupare constantă la autor atît în versiunea primă a povestirii, cît și în schița de roman cu tendințe de obiectivare „Poveste cu năluci", sau în nuvelele cu zgîrcenie încredințate tiparului.

Intre întrebarea cu rezonanțe grave: „Unde-i lumea?", conturînd într-o dată poziția artistului care-și rememorează etapele vieții și dramatismul căutării formelor de oglindire artistică a lumii, în clipa în care tînărul din Lechința ajunge la concluzia că „viața legată de nimic este de neînțeles", se înșiruie o succesiune de lumi interferente.

„Cînd eram mic, lumea era cu totul altfel. Greu de spus cum anume. Simțeam că e împrejur, colo și colo, ca o ființă ciudată pe care o întrebi cîte ceva și ea tace zîmbind, ademenindu-te s-o urmezi și să mai întrebi; să tot întrebi" — aceste fraze sugestive deschid porțile primei lumi din povestire, aceea a copilăriei. Ionel a Măriei lui Ionaș, pentru care totul va reprezenta de la început motiv de întrebări exasperante puse unor părinți chinuiți de problema existenței, va fi un copil poznaș, cu spirit viu, îndrăgostit de tot ce e nou. El va visa treaz privind zborul lin al norilor, — elocvență imagine a unei lumi evanescente — se va întreba de ce pleacă oamenii în America (sîntem în anii dinaintea primului război, în Transilvania habsburgică) și treptat, căutînd un suport mai sigur, dar de negăsit într-o lume în care se insinuează, aspru și implacabil, realitatea relațiilor sociale și naționale, i se vor lumina resorturile unei societăți clădite pe ură și dublă asuprire: economică și politică.

Din lumea aceasta — în care Ionel a Măriei lui Ionaș este și ținta batjocurii oamenilor din pricina urîțeniei lui, a timidității și a viziunilor onirice care-l urmăresc și în stare de trezie — Vlasiu a păstrat, cu sentimentul unui permanent și difuz regret, imaginea părinților, a bunicilor și mai ales a bunicii, singura mai apropiată de visurile, durerile și izbînzile de mai tîrziu ale artistului în devenire. A mai reținut și chipul cîtorva colegi, al lui Pașcu, cel în stare să potolească setea de cunoștințe a copilului. Reținem posibilitatea scriitorului de a evolua de la o extremă la cealaltă a stărilor sufletești, ca și bogăția paletei lui de culori contrastante cu care zugrăvește fapte și oameni. Fiecare erou, oricît de episodic, este surprins în ceea ce are mai caracteristic.

Partea a doua a povestirii reprezintă drama în sine a tînărului artist, însetat de cunoaștere, mînat de necesitatea imperioasă de a înțelege tainele creației, de a descifra după primul război mondial sensul încîlcit al unei lumi, mai rele, mai lipsite de omenie, decît aceea dinainte. Elev al școlii de meserii, tîmplar, zugrav de biserici, muncitor ceferist, vagabond și îndrăgostit, mereu asaltînd orașul cu speranța victoriei și totdeauna respins cu brutalitate de o societate în care banul reprezenta și cheia visurilor, Ionel a Măriei lui Ionaș, devenit acum Ion Vlas, va înfrunta cu bărbăție toate loviturile. El va purta adînc întipărită în suflet imaginea vieții de la țară și a acelei realități în care marele anonim, poporul, nu își-a precupețit forțele în lupta pentru o orînduire dreaptă.

Această a doua parte a povestirii se încheie cu prima izbîndă a artistului: expoziția de la Tg. Mureș, unde prezintă lucrări făurite din pietrele kilometrice, furate de pe marginea șoselei naționale care traversează satul Ogra.

Capitolele finale ale povestirii, pline de dramatism, aduc dezlegarea zecilor de întrebări pe care și le-a pus odinioară copilul; acum știe „unde-i lumea" și cum trebuie oglindită ea în artă: prin legătura intimă cu lumea celor mulți, și cu creația populară. Această lume i-a deschis scriitorului „Drumul spre oameni", continuarea acestui cuceritor „Am plecat din sat" — izbîndă certă a prozatorului Ion Vlasiu.

L. Volta

Răsfoind revistele

Despre denaturări și „trivialitate"

Articolul lui Dumitru Isac, — „Despre trivialitate și «puritanism»" — este regretabil. Răspunzînd unei cronici literare despre „Derbedeii" lui Nicuță Tănase, semnată de Ov. S. Crohmălniceanu în „Viața românească", D. Isac denaturează cele spuse de criticul „Vieții românești" și manifestă aceeași tristă îngustime ca și în celelalte articole ale sale.

După ce dă ample citate, în care diferiți scriitori își au atitudine împotriva naturalismului, D. Isac trece brusc la articolul lui Ov. S. Crohmălniceanu, insinuînd astfel că dînsul ar fi un apărător al... trivialității. Cine cunoaște activitatea lui Ov. S. Crohmălniceanu știe că aceasta nu e deloc just. Cu această metodă a răstălmăcirii, insinuărilor și calomniei nu putem fi de acord, mai ales cînd ea vizează pe un critic marxist care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu.

Care este, acum, metoda critică a lui D. Isac?

Găsind într-un roman de mare valoare ca „Moromeții" de Marin Preda, unele fraze „tari", care nu au o mare greutate specifică în roman, ei „sezisează" asemenea fraze (plăcerea lui D. Isac de a da, abundent, asemenea citate e suspectă...), le scoate în evidență și concludă că „Moromeții" e o carte... naturalistă.

Același procedeu în cronica despre „Derbedeii", același în cronica despre „Groapa".

Or, a lăsa deoparte toate celelalte calități ale unei opere și a nu reliefa decît cîteva pasaje sau alineate, „distrugînd" cu ajutorul lor un întreg volum, constituie un procedeu neloial, neprincipial.

Acesta este procedeul cu ajutorul căruia Grama, cel de tristă amintire, a încercat să distrugă opera lui Eminescu. Și n-a reușit. Acesta este procedeul cu ajutorul căruia Cocoș, cel de ridicolă amintire, a încercat să distrugă opera lui Arghezi. Și n-a reușit. Cu ajutorul acestei metode Sanielevici a încercat (și n-a reușit) să distrugă opera lui Mihail Sadoveanu. Cu ajutorul acestui procedeu s-a încercat să se distrugă, de către unii critici dogmatici, „Desculț" de Zaharia Stancu, nuvelele lui Petru Dumitriu, „Negura" de Eusebiu Camilar și poeziile lui Mihai Beniuc. Evident, nu au reușit.

D. Isac dorește să distrugă, tot cu metoda Grama—Cocoș, „Moromeții", „Groapa", „Derbedeii". Nu va reuși.

Totuși, furia lui calvinistă împotriva lițeraturii române este un simptom îngrijorător. Acum, Grama—Isac dorește să distrugă opera critică a lui Ov. S. Crohmălniceanu. Nu va reuși. Cocoș-Isac vrea poate să distrugă și opera „trivială" (ah, ce mai citate poate găsi Savonarola Cocoș!) a lui Villon, Rabelais, Shakespeare, Voltaire, Baudelaire, Dostoievski, Eminescu, Caragiale, Reb-eanu etc.

Va reuși oare?

Nu prea am crede.

Cronicar

O nouă colecție de critică și istorie literară

În curînd va apare o nouă colecție de critică și istorie literară, intitulată „Caiete critice", tipărită de Editura de stat pentru literatură și artă.

Primul număr, aflat sub tipar, se deschide cu articolul *„Cîte ceva despre critica literară"* de acad. *Mihail Ralea*. Va fi dezbătută ca problemă centrală: *Romanul românesc actual*. Se vor publica pe această temă studiile: despre clasa muncitoare în romanul realist-socialist; despre noua literatură cu temă țărănească; despre opera scriitorilor Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Marin Preda. Studiile sînt semnate de Mihai Gafița, Dumitru Micu, S. Damian, Savin Bratu, S. Arghir. Se va mai publica o bibliografie a romanului românesc după 23 August precum și o bibliografie a criticii noastre literare despre roman între anii 1948—1957.

Volumul întîi va mai cuprinde studii de istorie literară semnate de acad. Tudor Vianu și acad. Perpessicius (despre Eminescu), Vladimir Streinul („Forme prozodice românești în sec. XIX"); studii de literatură universală: despre dramaturgia lui Maiakovski de H. Deleanu; despre Baudelaire de Valentin Lipatti; Anatole France de B. Elvin; studii de metodologie critică: „Inceputurile criticii marxiste: Plehanov, P. Lafargue și F. Mehring" de P. Langfelder; un studiu despre Ibrăileanu de L. Raicu. Mai semnează Al. Piru, I. Negoițescu, Ovidia Babu.

ERWIN WITTSTOCK

„Die Begegnung" (nuvele)

După „Olarii din Agnita" (1954), „Nuvele și povestiri din Ardeal" (1955), aceste din urmă reeditate în 1956, Editura de stat pentru literatură și artă a tipărit de curînd cîteva nuvele ale scriitorului german din Ardeal, Erwin Wittstock: „Die Begegnung" (Întîlnirea), care împrumută volumului titlul, „Der Hochzeitsschmuck" (Bijuteria de nuntă) și „Die Schiffbrüchigen" (Naufragiații). Întîlnim în paginile cărții același suflu de mare povestitor cu care autorul, aparținînd ca vîrstă și formație primelor decenii ale veacului nostru, ne-a obișnuit și în istorisirile sale precedente. Wittstock își alege cu predilecție temele din sectorul de viață rurală și citadină a Ardealului. Imagini din copilărie și din adolescență, împletite cu descripții inaripate ale peisajului de munte și plaiurilor de dincolo de Carpați, apar în povestirile autorului.

„Întîlnirea" ne descoperă un Wittstock necunoscut încă, interiorizat, sobru, aproape ermetic. Eroul, orb, invalid de război, narează o stranie întîmplare trăită de el pe frontul italo-austriac în primul război mondial și anume întîlnirea lui, ofițer de cavalerie în fosta armată austro-ungară, cu un sergent italian care îi iese pe neașteptate în cale. Necesitatea de a evita orice zgomot care i-ar putea descoperi și stîrni astfel focul artileriei din ambele tabere, apropie pe austriacul ușor rănit de „inamicul" său italian și creează între ei o înțelegere tacită, o comunitate imediată de destine care ne face să ne gîndim la cea permanentă și generală: pacea și frăția dintre oameni. Pe canavaua acestei idei de bază, autorul a țesut o poveste de dragoste cu sfîrșit tragic, desfășurată într-o serie de întîmplări aparent miraculoase dar care, odată tămurite, șterg vălul „supranaturalului" și își găsesc fireasca lor explicație. Viața din tranșee și din spatele frontului, freamătul neasfîmpărului alternînd cu indolența resemnării în rîndurile soldaților, gratuitele acte de eroism, ca și întregul zbucium inutil al celor ce luptă pentru o cauză cu care n-au nimic comun, descrise fără retorism și fără comentar, îi fac pe cititor să simtă tot chinul care se desprinde din paginile nuvelei. Uneori autorul recurge la imagini feerice, de apoteoză care nu fin strîns de economia acțiunii. Frecventele sondaje psihologice care întrerup narațiunea și-l silesc pe cititor să reia de mai multe ori pasajele pentru a desluși ce se petrece, nedumeresc.

Acțiunea din a doua nuvelă a volumului, „Bijuteria de nuntă", se petrece, spre deosebire de cele mai multe dintre nuvelele lui Wittstock, nu în Ardeal, ci în Ungaria de nord. Ardeleanul Brecht pleacă într-un orășel unguresc să-și petreacă o scurtă vacanță la un vechi camarad de război. Kovács, de care se despărțise cu 20 de ani în urmă. Kovács așteaptă de la tînăra lui soție un copil care, pe temeiul virtuților magice ale unei bijuterii moștenite în familie, o străveche salbă de aur lucrată artistic, trebuie să fie băiat. Soția lui Kovács naște peste noapte la sanatoriu mult așteptatul fiu, ceea ce dezlănțuie, odată cu bucuria nemaipomenită a fericitului tată, un chef monstru la locuința acestuia, la care participă alături de prietenii din localitate ai lui Kovács, și Brecht. A doua zi acesta află cu stupoare că bijuteria a dispărut. Bănuielile cad asupra lăutarilor, asupra unei vecine (o bătrînă domnișoară spiritistă) și chiar asupra lui Brecht. De aci o serie de complicații tragi-comice și neașteptate care imprimă nuvelei un caracter de roman polițist de bună calitate.

Trebuie spus că meșteșugul de povestitor al lui Wittstock atinge în această bucată virtuozitatea. Neprevăzutul devine un erou de prim plan, el determinînd și însuflețind atitudinea personajelor.

Nuvela cu care se încheie volumul, „Naufragiații", reține în mod deosebit atenția nu numai prin amploarea și complexitatea ei, dar mai ales pentru că acțiunea se petrece în mediul românesc din Ardeal într-o perioadă istorică foarte familiară nouă. Într-o altă nuvelă a sa, „Vînătoare de urși", Wittstock zugrăvește cu mult pitoresc local figuri de țărani români din creierii munților Făgărașului, dovedind o temeinică cunoaștere a specificului românesc rural. Acțiunea „Naufragiaților" se situează într-un oraș industrial ardelenesc cu populație compactă sasă și, în timp, la 5—6 ani după terminarea primului război mondial. Guvernul brătienist, pe atunci la putere, aplică o serie de măsuri de „românizare" printre care și înlocuirea consiliilor comunale alese prin comisii, așa zise întărimare numite de guvern și alcătuite din romîni aparținînd, bineînțeles, partidului de la putere. Cornel Frîncu și Ionel Moldovan, fii de țărani modești, prieteni din copilărie, au studiat amîndoi dreptul, au făcut avere și carieră. Frîncu avusese cu ani în urmă o aventură stranie: vasul cu care întreprinsese o călătorie pe mare naufragiază; în învălmășeala acțiunilor de salvare îl cade în brațe o copilă de 13 ani, pe care o posedă, dar după aceea nu mai știu nimic unul despre celălalt... Urmările acestei întîmplări se fac simțite mai tîrziu și izbucnesc cu tot dramatismul în momentul cînd Moldovan este numit președinte al comisiei întîrmare din orașul lor. Afacerist veros, Frîncu, pe temeiul unei vagi făgăduințe făcute cu ușurință de Moldovan într-o noapte de beție, îi cere acestuia din urmă să comită un grav act de incorectitudine în calitatea lui de primar. Moldovan refuză, Frîncu montează o războinare odioasă menită să compromită reputația, cariera și fericirea conjugală ale lui Moldovan. Pe această fabulație și în jurul desfășurării ei trepidante și neprevăzute, autorul a compus un tablou de puternic realism al societății privilegiate din bătrînul burg ardelenesc din vremea aceea.

Incheind aceste rînduri, vrem să ne exprimăm o nedumerire.

De ce acest înzestrat scriitor, cu vastele lui resurse, se refugiază în trecut, cînd actualitatea îi oferă atîtea aspecte demne de a fi cuprinse și zugrăvite. Oricum, însă, „Naufragiații" vor plăcea cititorului român (ESPLA a publicat în colecția „Luceafărul" două nuvele de Wittstock sub titlul „Fiul vizitiului") prin evocarea unor întîmplări și figuri apropiate cunoașterii lui, dar mai ales prin felul în care autorul se apropie cu omenie și înțelegere de o populație căreia nu-i este cu nimic străin.

Ion Bîrsan

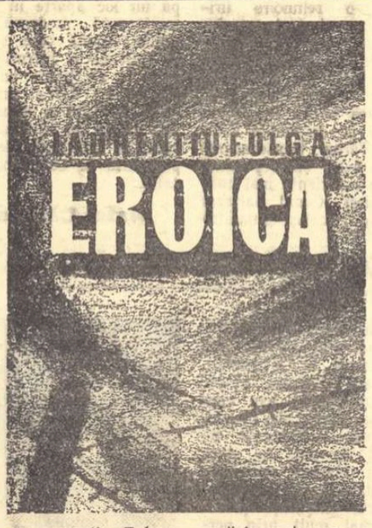

LAURENȚIU FULGA: „Oameni fără glorie" (II)

Laurențiu Fulga creează în cartea sa o anumită „atmosferă", aproape în sensul propriu al cuvîntului. Oamenii respiră efectiv într-o sferă aparte, ca și cum războiul nenorocit, cu propaganda sa demagogică și cu sila sa fățișă, i-a împins într-o altă lume, într-un alt regn, cu alte condiții de viață, cu alte moravuri și cu alte legi pentru plămîni, pentru sînge, pentru stomac și, mai ales, pentru creier și pentru inimă. Oamenii se zbat într-un aer străin funcțiunilor lor organice și sociale, ca și cum ar fi puși să respire aerul din apă, asemeni peștilor, sau pe cel din pămînt, asemeni rădăcinilor... Respiră într-o atmosferă care-i apasă mortal, înfometîndu-i, amețindu-i, sălbăticindu-i, punîndu-i însă în același timp față în față cu ei înșiși, speriați de moarte, întrebători, rușinați sau cinici, încercînd să se elibereze din strîmtoarea aerului fatal.

In atmosfera de la Cotul Donului, moartea prin gloanțe a devenit banală, așteptată cu nervii oarecum resemnați, tociți, adaptați, ca și cum focul războiului ar fi elementul esențial al aerului pe care trebuie să-l înghită oamenii. De „moartea albă", moartea de frig în zăpezile nesfîrșite, oamenii se mai tem încă, se tem activ, cu încordare și spaimă; încearcă să reziste ca unui aer viclean, înșelător, ca bioxidului de carbon, adormitor lent și euforic pentru că „moartea albă îi îmbrățișează ca o mamă bună și pătimașă".

A rămas însă și o moarte purtată intrinsec de aerul războiului pierdut, o moarte care provoacă reacții puternice pînă în ultima clipă, o moarte căreia organismul nu acceptă să i se supună și în fața căreia omul se zbate cu înverșunare, răzvrătit și umil, om și neom, neputincios prin memoria demnității umane și victorios citeodată prin totala adaptare la ferocele regn al iadului. Este moartea prin înfometare. Acești morți îndeosebi, spaimei de această moarte îndeosebi, Laurențiu Fulga îi acordă un interes special ca unuj definitoriu determinat și determinant în existența halucinantă a oamenilor.

Fulga sprijină atmosfera cărții pe episoade dramatice care privesc fie ansamblul armatei, fie unele individualități — citeodată secundare, citeodată chiar anonime. Episoadele acestea sînt, de fapt, concretizarea ciocnirii oamenilor cu atmosfera irespirabilă, în care vor sau încearcă să se adapteze, după cum încearcă să reziste. Conflictul esențial al existenței aici este deci lupta între forțele dezumanizării, chemate și stimulate de adaptarea la blestematul aer al infernului evocat, și forțele rezistenței umane înăbușite, slăbite, torturate, izbucnind mereu în spasme zguduitoare și învingînd în cele din urmă.

Foametea pune în mișcare cele mai multe din resorturile acestor episoade dramatice. Sub presiunea foametei cîștigă teren imens forțele dezumanizării. Și de asemenea în forța foamei se verifică forțele omenescului, cînd izbutesc să învingă.

Evocarea episodului în care oamenii au pornit să taie caii e retorică, argumentată de scriitor. Dar obsesiva revenire a scenelor în care unul sau doi oameni pornesc la pradă, ca fiara hăituită la rîndu-i, dezbrăcînd morții și muribunzii și căutînd o coajă de pîine, nu mai are nevoie de intervenția vorbită a scriitorului, de tiradele și expansiunile sale lirice sau oratorice. Am spune, anticipînd o concluzie, că Laurențiu Fulga este la cea mai înaltă tensiune a talentului său cînd lasă imaginile concrete să se perinde pînă la obsesie înaintea ochilor, constituind efectiv „atmosfera", și că primejdia care-l pîndește ca un inamic perfid, așteptînd să se apropie pentru a pune apoi deplină stăpînire pe el, este îndelunga comentare lirică, dacă nu oratorică, a unor momente grăitoare prin sine. Noi subliniem, ca o puternică scenă de masă, aceea a atacării vagoanelor cu făină. Dezumanizarea este aici pentru moment biruitoare: indivizii dispar ca atare, haite lihnite de foame se încaieră, sacii de făină sînt sparți cu barbară lăcomie și praful alb și crud e înghițit sălbatic. In masă, amăgirea saturației posibile după luni de foamete îngroapă pînă și complicatele întrebări ale intelectualilor și sublocotenentul Ștefan Corbu se lasă dus ca oricare de curent. Luciditatea e greu păstrată și exponentul forței ei se arată a fi numai cumpătatul caporal Mazilu, comunist. Este evident că în înfățișarea unei anume scene, orice adaos comentator nu e numai inutil.

La fel cînd fenomenul de masă e ilustrat pe o frîntură izolată a întregului, reliefînd individualități. De exemplu, în întîlnirea căpitanului Melchior cu Corbu și cu anonimul soldat care a omorît un ostaș sovietic pentru a-i aduce comandantului său rania cu eventuale merinde. Soldatul nu mai are din conștiința sa omenească decît gîndul că a ucis pentru o bucățică de pîine, gînd care-l umple de groază, dar îl și cutremură oarecum din umilință împingîndu-l să-și ceară dreptul măcar la o părticică din prada îngrozitoare. Căpitanul Melchior savurează senin și evlavios conserva rară fără măcar să-și pună problema împărțirii ei cu cei de față.

Iar Corbu, care abia trecuse prin grele frămîntări intră, în fața conservei aromate, într-o totală letargie a conștiinței umane, fiind ocupat în întregime de nădejdea absurdă și copleșitoare că Melchior se va „omeni" și-i va lăsa și lui o fărîmă.

Reacția omenescului, din adîncuri, e sezisată emoționant de Laurențiu Fulga de asemenea în scene care luminează brusc raportul real de forțe și care n-au nevoie de comentariu. Am releva, ca topică, scena „învierii" lui Corbu. Imbrățișat de „moarea albă", sublocotenentul zace în zăpadă și numai o întîmplare îl readuce la viață. Doi soldați care cutreieră prin împrejurimi, jefuind cadavrele, se opresc asupră-i și încep să-i tragă din picioare rîvnitele cizme ofițerești. Multe zmucituri nu izbutesc să urnească cizma de pe piciorul umflat de ger, dar izbutesc să scoată un geamăt din pieptul cvasi-mortului. Jefuitorii aproape total sălbăticiți sînt brutali, lipsiți de orice căldură, dar nu sînt cinici, au scrupule iar în fața minunii „învierii", fondul uman se trezește fără întrebări și discuții filozofice despre soarta omului. Cei care abia apăruseră ca niște bestii hămesite, gata să se încaiere pentru o bucățică de pîine, nu-și schimbă duritatea comportărilor și a vorbelor, dar își împart resturile de merinde cu cel adus la viață, sacrificînd pentru el și cel mai prețios trofeu al jafului lor, vodca.

Necesitatea ușurării cărții de balastul vorbelor comentatoare nu implică deloc renunțarea la specificul artei lui Laurențiu Fulga, în care o anumită viziune presupune realmente depășirea imaginii nude, strict realiste. La Fulga planul desfășurării obiective a evenimentelor se împletește pînă la confundare cu planul vieții subiective și monologurile sau discuțiile interioare — uneori e adevărat, obositoare — fac parte integrantă din carte, dîndu-i în general un farmec propriu. Halucinația, obsesia, coșmarul încalcă planurile realului și uneori nu mai distingi ce e autentic de ceea ce e fictiv, dar atmosfera creată este tocmai rezultanta acestei confuzii și corespunde esenței realului. Reprezentativ este în acest sens episodul rătăcirii în satul Demianovka a grupului lui Corbu și Mazilu, în căutarea unui adăpost peste noapte. Intîlnirea cu bătrîna femeie sovietică pe care Corbu o numește, în fond, „Justiția" este pe muchie între real și simbolic, imaginea oprindu-se totuși la hotarul realismului. (Intr-o versiune anterioară, femeia sovietică acuza cu degetul pe fiecare ostaș: tu, tu, ca pe ucigașul fiului ei, iar fiecare ostaș romîn răspundea înspăimîntat ca în fața judecății supreme: nu, nu; scena era într-adevăr forțată, pur simbolică și scriitorul n-a greșit eliudînd-o; dar ar fi fost tolerabilă ca o răsfrîngere a halucinației în realitate și în orice caz, citită cîndva întîmplător, scena ne-a rămas memorabilă, ceea ce n-o condamnă definitiv).

Monologurile și dezbaterile interioare își găsesc un corespondent amplu în nesfîrșitele discuții reale. Umanul și inumanul se ciocnesc nu numai empiric, în practica vieții nenorocite a frontului sortit pieirii, ci și teoretic, ideologic. Cu atît mai mult în momentul cînd se anunță capitularea și se deschid perspective noi încă necunoscute doar de puțin pătrunse în luminozitatea lor profundă, dezbaterea ia proporții. Atmosfera cărții se încarcă dens cu fenomene ale dezorientării și ale elucidării treptate, în luptă ca și omenescul și neomenescul, implicîndu-le chiar. Prin aceasta cartea lui Fulga amintește atmosfera gorkiană, îndeosebi Klim Samghin, cu întîlniri nesfîrșite între oameni în momente de cotitură și deci de întrebări și răspunsuri dintre cele mai felurite. „Inocentul" care proclamă sosirea vremurilor de apocalips, nebunul religios pe care-l împușcă furiș un ofițer și pe care nimeni nu-l plînge, e un element gorkian căruia, pe lan pozitiv îi răspunde elementul, și el gorkian, al lungilor consfătuiri între soldații din grupa lui Mazilu, care se apropie treptat de valabila înțelegere a lucrurilor. Dezorientarea și lupta pentru orientare, capitală în carte și bine subliniată de scriitor, de la episodul atacului la comandamentul militar pentru apărarea capitalării pînă la episodul semnării primului manifest al prizonierilor, inspirat de comunistul Mazilu, — acel prim manifest împotriva războiului, despre care doctorul Ancuța se gîndise că „a fost semnat deopotrivă de oameni cinstiți, de tricoși, oportuniști și indiferenți". Un loc aparte îl ocupă tragedia grupului condus de sergentul Dobre, victima plină de omenesc a propagandei fasciste.

Permanenta luptă dintre uman și inuman, dintre dezorientare și elucidare are exponenți individuali, nu totdeauna precis definiți artisticește, dar autentici cel puțin parțial, în unele din manifestările lor. Eroi ca Ștefan Corbu, sau doctorul Ancuța se bucură parcă atît de mult de dragostea și afinitatea sufletească a autorului, încît nu izbutesc să fie obiectivați, să fiinteze independent. Apar mai mult ca niște alter-ego ai scriitorului (mai ales Corbu) nedesprinși încă din plasma liricului ca statuile lui Rodin din masa de piatră. Comunistul Mazilu e prea „făcut", ca un produs sintetic (judecată complicată + altruism + frămîntare lăuntrică pentru soarta oamenilor). De fapt, imaginea care rămîne mai sigură este aceea a unui om sobru, pe care autorul îl scoate parcă în relief, arătîndu-l cu degetul (ecce homo) și subliniindu-i glasul dominator și privirea asemeni.

Apariția lui în discuție este aceea a unui „glas nou, mai puternic decît toate" care „străbate tăcerea din jur". Sau: „se auzi în aceeași clipă, foarte aproape, un glas deosebit de sever"... „In fața lui se afla Tudor Mazilu". Din păcate și mai fantomatic este Ion Condrea, de fapt exclusiv o proiecție difuz lirică a dragostei scriitorului fără prezență efectivă în romanescul autentic al cărții. O mare realizare în creația personajelor este generalul Condeescu, definit mai puțin prin analiza psihologică directă și fastidioasă pe alocuri, cît prin sublinierea cu subtilitate a reacțiilor sale concrete la incitații concrete (vezi, de exemplu, scena extraordinară în care generalul, demn și stăpînit în exterior, continuă să se bărbierească în vreme ce maiorul Hariton îl păzește cu pistolul scos, iar în interior se agită sub presiunea supremei lucidități nenumărate valuri de conștiință).

Dintre capii ticăloșilor, exponenți prin excelență ai forțelor inumane și lovite de noua perspectivă a lucrurilor, se relevă Giurgea și Androne, dar nici Hariton nu e un personaj lipsit de interes (deși schematic caracterologic, nu artisticește!), nici căpitanul Novac nu e ușor uitat.

Laurențiu Fulga își pune personajele în fața răspunderilor lor sociale și această poziție îi definește, grupîndu-i. Se nasc prietenii și frății puternice printr-o aliere parte conștientă, parte instinctivă. Interesantă este sublinierea artistică a ideii de solidaritate posibilă, de o parte, și imposibilă de alta. Grupurile oamenilor care trec prin eroica încercare a responsabilității sînt ferme, sau din ce în ce mai ferme. Grupul celorlalți care proclamă inumanul sau se lasă copleșiți de el, care cad dezorientați, cînd nu provoacă ei înșiși, intenționat, dezorientare, este în neîncetată demoliție. Il destramă atît forțele negative din ei (hotărîrea de a juca poză de filosovietici, înșelînd încrederea și conservîndu-se), cît și forțele pozitive care mai viază în el. In fond, Giurgea e mai bun decît Hariton și tresărirea tîrzie a omenescului într-însul se îmbină cu disperarea orgolioasă a celui fără scăpare, de unde sinuciderea. Iar forța consecvent negativă a lui Androne stă în cinismul său de intelectual fascist, care, după o clipă în care-și recunoaște „nu fără a se cutremura" că are „sufletul mic" se comportă lucid, conform constatării sale.

Forța cărții lui Fulga stă în imaginea concretă a sufletului omenesc aflată în strîmtoare și căutîndu-și scăparea, oferită în fond de capitulare și de viitorul contact cu lumea sovietică. Primeidia ei stă în nesfîrșite digresiuni de tot felul pe care, cu vorbele scriitorului, le-am îngloba în categoria „stărilor de paranteze" care rememorează totul, iudecă totul și încarcă inutil sau chiar vătămător adeseori. Cititorul ar fi simțit mai curînd „nevoia unei paranteze de liniște și tăcere", după momentele puternice, în locul divagațiilor, amintirilor și comentariilor verbioase.

Dar, deasupra parantezelor, cartea lui Fulga trăiește puternic și adevărat, zguduindu-ne. Infățișarea crudă a oamenilor care, asemeni celor din motto-ul citat după Homer, au fost încă de vii în bezna iadului are un efect stenic, de natura anticului Catharsis și unul mobilizator de natura celui mai puternic document antifascist și antirăzboinic.

Savin Bratu

UN SCULPTOR RATAT*)

Tatăl lui Toma, Tiberiu Voican, a avut o tinerețe ciudată: la vîrsta de 10 ani l-a lovit un cal și de atunci n-a mai fost bun de lucru. A trebuit să părăsească zidăriile comunale și să se înscrie la școală. A învățat bine. Din cauza piciorului întepenit nu era bun nici de joacă. A trebuit să născocească alte distracții. Dar în sat nu era decît sărăcie și nămol. Sărăcia nu i-a plăcut, așa că s-a jucat cu nămolul. L-a frămîntat, a făcut case din el, pe urmă cîini, chiflе și bîte. Un vecin i-a călcat modelele în picioare și Voican, supărat, i-a făcut chipul din lut.

— Mă, ăsta e Sitaru, chiorul, l-au spus oamenii și era bucuros că lutul seamănă cu Sitaru.

Duminică, din amvon, preotul a spus drept-credincioșilor că micul Voican e stăpînit de duhurile rele: face chipuri cioplite. Părinții, ca să scape de gura satului, l-au trimis la un internat gratuit în partea cealaltă a imperiului austro-ungar, la Vihnie, în Slovacia. Dar Voican nu s-a mai despărțit de lut: îl frămînta și degetele lui au început să-l domine. Lutul în mîinile lui se transforma, prindea viață. Chiar și în timpul celorlalte ore de studii el nu se gîndea decît la figurinele lui de pămînt: îi era dor de ele. Iar cînd era singur cu ele, cu un Napoleon mai slab decît era în pozele oficiale, ironic la colțul buzelor — așa cum și-l închipuia Voican pe împăratul Franței; cu un Liszt, cu fața osoasă și cu păr lung, lipsit de orice feminitate; cu alți oameni imaginari, un cerșetor, un jandarm și cu bustul portarului internatului, atunci Voican îi privea îndelung, le punea întrebări, le cerea sfaturi. Se întreba la ce s-ar fi gîndind oamenii creați de el și, neprimind nici un răspuns, se întrista. Pînă la urmă totuși găsi un limbaj comun cu chipurile cioplite: le punea întrebări în așa fel ca răspunsul lor să se mărginească numai la „da" sau la „nu". Apoi privea fix, de multe ori ore întregi, în ochii de lut ai statuilor și-i bănuia vii. Uneori avea impresia că Napoleon își lăsa puțin pleoapele sau că portarul internatului i-a clipit aprobativ.

Cînd nu avea cursuri, se ducea în atelierele pietrarilor de lîngă cimitirul comunal și învăța minuirea dălții, cum și încotro se ramifică vinele marmurii și cum se șlefuiesc cu apă fețele îngerașilor, să nu se tocească trăsăturile. Umil, stătea ore întregi în spatele cioplitorilor, se ducea să le cumpere țigări și le asculta înjurăturile la adresa oamenilor care nu vor să moară pentru ca să obțină și ei cîte o comandă. După terminarea liceului, profesorii nu l-au mai trimis acasă, ci, prin cereri, i-au cerșit un loc la școala de Arte Frumoase din capitala monarhiei, la Viena. Voican a învățat limba germană, și i-au plăcut casele largi, cu balcoane, și pline de statui de ipsos, orașul și în special femeile, vienezele, înalte, blonde, vesele. Șase luni a făcut curte unei colege împreună cu un prieten. Prietenul a fost mai norocos. A cucerit-o pe frumoasa Barbara și s-a îmbolnăvit de sifilis. Din clipa aceea Voican a început să se teamă de femei. Mai tîrziu, din pricina asta, a devenit abstinent. Abstinența l-a făcut și mai sensibil. În fața femeilor roșea, îi tremurau mîinile. În fața colegilor avea un complex de inferioritate, se bîlbîia și nu mai era puternic, bărbat, decît cînd degetele lui lungi, neverosimil de albe, se înfigeau voluptuos în carnea rece, densă, a lutului. Modela femei pure, afrodite, virgine. Ura urîtul, asimetricul și se temea îngrozitor de sifilis. Nu-l suporta pe Wagner și nici măcar pe Beethoven: se temea de ei. Odată, un coleg care a vrut să-l readucă pe calea cea bună, i-a trimis o prostituată în cameră. Femeia avea față angelică și voce subțire de vioară. Voican i-a vorbit jumătate de oră despre cum își închipuie el liniile, formele vîntului, ale vocilor. Avea și o teorie despre tendința tuturor lucrurilor spre o formă perfectă, sferică. Ca o argumentare el enumera plantele, stropii de apă, lipsa de linii frînte la corpul omenesc și evoluția acestor linii spre curbe, evoluția evidentă a acestor linii de la omul primitiv pînă la omul de azi. Prostituata, plictisită de vorbărie, i se așeză pe genunchi și-l rugă să se dezbrace. Voican începu să tremure, să transpire, apoi supărat o aruncă de pe genunchi:

— Eu îți vorbesc de artă, de puritate, de perfecțiune și tu, tu...

— Iartă-mă, dragul meu, eu nu mă pricep la artă. Eu nu sînt decît curvă. Dă-mi cinci șilingi. Am pierdut o jumătate de oră. Nu știu cine ești, ce faci, am fost trimisă de un prieten al

*) Fragment din romanul „Născut în Europa".

Deasupra Grișului se legăna un nor pîntecos, încărcat cu ploaie. Pe stradă nu erau decît cîțiva trecători grăbiți și jos, la picioarele metalice ale felinarelor, cerculețe galbene de lumină. De undeva de la o fereastră de la etaj se auzea o melodie de la o placă uzată de patefon.

„Adieu, mein kleiner Garden-offizier, adieu..."

— Uite, iar sînt singur.

Totuși, fără să știe de ce, se simțea ca după o victorie. Hotărît să se ducă în atelier și să se apuce de lucru. Voia încă în noaptea aceea să-și sculpteze o tovarășă de viață, o femeie care să-l înțeleagă întru totul. O adevărată amantă, o Evă.

Cînd ajunse însă în atelier, se simți obosit și se culcă.

A doua zi dădu un anunț în ziare pentru angajarea unui model în vederea sculpturii „Amantei". Deși anunțul preciza prezentarea candidatelor la ora cinci, Voican fu trezit din somn de o fată tînără, imediat după prînz.

— Pe cine cauți, domnișoară? o întrebă mirat Voican, pentru că de obicei nu-l căuta nimeni, niciodată.

— Am citit ziarul de dimineață, răspunse fata și se rușină. Își lăsă capul în pămînt să nu fie nevoită să privească în ochi pe omul din fața ei.

Voican o cercetă îndelung: fata era îmbrăcată în uniforma elevelor de la Notre Dame și nu părea să aibă mai mult de 17 ani. „Ori e săracă și are nevoie de bani, ori a fugit de la școală".

— În ziare scrie de ora cinci.

— Știu, dar eu am vrut să fiu prima. Trebuie să mă angajați.

— Știi ce ai de făcut?

— Bănuiesc.

— Atunci e bine. Trebuie să îndeplinești unele condițiuni. Lucrez la o statuie și...

— Înțeleg. Fac orice. Numai să mă angajați.

— Poftim atunci. O conduse în atelier. Emoția ei trecu și asupra lui. Abia i-a putut spune:

— Du-te după paravan și dezbracă-te...

Între timp Voican aprinse toate luminile din atelier. De pe vremea școlii nu mai lucrase după model. Și atunci, de cele mai multe ori, avusese de a face cu bărbați.

Fata apăru pe neașteptate de după paravan. Trupul ei musculos strălucea în bătaia becurilor. De teamă să nu bîlbîie, Voican nu scoase nici un cuvînt. O privi și-și simți iarăși tremurînd genunchii.

— Îmbracă-te.

Budapesta, a intrat în învățămînt și a predat desenul. Își îndemna elevii să-și rotunjească liniile, să fie puri, să nu se lase ispitiți de răul care în viață de cele mai multe ori apare în chip de femeie, iar în desen în liniile frînte. Școlarii își băteau joc de el, și pe ascuns, Voican își măsura tensiunea: avea 19. Din cauza abstinenței, i-au spus medicii.

Războiul l-a învățat să gîndească, să judece altfel decît înainte. Toate valorile cunoscute de el pînă atunci s-au răsturnat. Viața unui om nu valora mai mult decît un bostan, iar frumosul avea o nouă unitate de măsură, necunoscută de el. A început să lucreze la o sumedenie de statui dar n-a terminat nici una din ele: toate i se păreau banale: Venus a fost sculptată, Moise a fost sculptat, lui nu i-a mai rămas nimic din temele majore. Ar fi trebuit să dăltuiască ceva, ceva original, un gînd, o șoaptă, un cîntec, dar în așa fel ca toți oamenii să-l înțeleagă. Începu să frămînte lutul pe întuneric, ziua cu ochii legați. La „Șoaptă" a lucrat cîteva săptămîni de-a rîndul pe întuneric pînă cînd, într-o zi, pipăindu-și opera, începu să-i placă. Aprinse lumina: pe piedestalul de lucru era o bilă imensă. Sînt un tîmpit — își mărturisi și lovi cu pumnul în lut.

Un an întreg n-a mai intrat în atelier: citea ziarele, sta pe băncile de pe malul Dunării și privea picioarele femeilor. Moda, de parcă ar fi fost făcută împotriva lui, scurta mereu din fustele femeilor în așa fel, încît într-o zi ajunse pînă deasupra genunchilor. Ar trebui să mă duc și eu la femei — își spuse — dar n-avea curaj să se ducă. Se temea că se va face de rușine, că nu va ști să se poarte și o să se facă de rîs.

Știrile de pe front erau din ce în ce mai neclare, pe urmă izbucni revoluția socialistă din Ungaria. Cîțiva comisari cu banderole roșii la brat i-au făcut o vizită și i-au comandat statuia lui Marx. Voican n-a auzit despre el decît vag. Ceru cîteva fotografii de ale lui, apoi cînd auzi că Marx a scris și cîteva cărți, a cerut să i se trimită întreaga lui operă. Cîți nopți de-a rîndul „Capitalul" și nu pricepu nimic. Mai cîți cartea de cîteva ori și, ca și cum i s-ar fi luat ceva din fața ochilor, descoperi lucruri nebănuite pînă atunci. Începu să îndrăgească scrierile bătrînului bărbos, apoi începu să le admire. Cum de a putut Marx să se ridice deasupra lucrurilor, să analizeze totul de la o distanță atît de mare, ca și cum s-ar fi aflat pe o altă planetă? Prin Marx, istoria întregii omeniri nu i se mai păru povestiri despre regi și războaie ci o știință concretă ca fizica sau matematica. Se apucă de statuie cu un elan necunoscut pînă atunci: nu se mai gîndea nici la femei, nici la tensiune.

În mai puțin de patru săptămîni modelă bustul lui Marx, așezat pe un postament sferic, închipuind globul pămîntesc. Pentru această statuie, după instaurarea regimului lui Horthy, a fost arestat, apoi exilat din Ungaria. S-a întors acasă, la Salonta, în apropierea Oradiei. Îl citise prea mult pe Marx, așa că n-a mai putut fi convertit. A rămas socialist, un socialist utopic, visa orașe mari, cu case pătrate, cu oameni politicoși și buni.

În afară de sculptură se ocupa cu matematica: fracțiile, ecuațiile, necunoscutele îi deschiseseră poarta unei lumi noi: dincolo de această poartă, eternitatea căpătase dimensiuni noi, paralelele se întîlneau și, în lumea părelnic haotică a cifrelor, se conturau tot mai clar puncte de reper statice, fixe, pe care pîrghiile gîndurilor răsturnau universuri, sisteme solare. Prin oglinda acestei prisme, armonia lucrurilor pămîntești părea grotescă, lipsită de rafinament. Cînd observă că descoperirile în noul univers al cifrelor îi zdruncinară toate încrederile în propriile-i posibilități, aruncă cărțile de matematică în foc. Era însă prea tîrziu. Cu toate astea nu vru să-și mărturisească că nu are talent mai mult decît oricare sculptor mediocru din provincie. Negarea acestui adevăr îl făcu să persiste, să se înșele pe sine însuși. Ambiția îl orbi într-atîta că era convins că singura lui problemă nerezolvată a rămas femeia.

Medicii l-au sfătuit să termine cu abstinența și cît mai curînd, altminteri, prevăzîndu-i serioase tulburări glandulare. Voican se sperie. Își luă inima în dinți și, imediat după ce se mută la Oradea, se duse la o casă de toleranță. Intră într-un salon aglomerat cu elevi și soldați unde, femei despuiate, unele în cămăși de noapte, altele în tricouri de baie, se legănau în ritmul unei melodii servită de un pian electric. Voican, că să pară mai serios, comandă o cafea turcească.

Matroana, singura femeie îmbrăcată dezbrăcată; avea trupul fleșcăit, alb, și pulpele pline de vînătăi.

— Hai, puiule.

Nimeni pînă atunci nu l-a spus lui Voican „puiule". Numele acesta nou, străin, suna vulgar. Voican se cutremură. Vru să plece, dar femeia sări de pe canapea și-l prinse de braț:

— Te-am supărat, puiule?

Voican îi dădu o palmă. Femeia îl privi mirată. Nu se așteptase la o palmă din partea acestui papă-lapte. Pe urmă se dezmetici și începu să țipe. Năvăliră în cameră o mulțime de fete și se iscă o bătaie. Spre norocul lui Voican apăru și un polițist.

— De ce ai lovit-o, domnule?

— Pentru că a avut vînătăi pe pulpe.

— Pentru asta i-ai dat o palmă? Polițistul avea un ton agresiv.

— Nu, nu pentru asta... pentru că... pentru că... Voia să spună pentru că avea dinți de metal, dar și acest motiv i se păru stupid. Spuse: Nu știu de ce. Îi dau despăgubiri.

Femeia se învoi repede. Voican îi dădu două sute de lei și se duse acasă. A plîns ca un copil, pe urmă a început să rîdă și era fericit că totul se rezolvase cu bine. Ar fi fost îngrozitor să se culce cu femeia aceea.

Ieși în stradă și-și ținu fața în vînt, să se răcorească.

Deasupra Grișului se legăna un nor pîntecos, încărcat cu ploaie. Pe stradă nu erau decît cîțiva trecători grăbiți și jos, la picioarele metalice ale felinarelor, cerculețe galbene de lumină. De undeva de la o fereastră de la etaj se auzea o melodie de la o placă uzată de patefon.

„Adieu, mein kleiner Garden-offizier, adieu..."

— Uite, iar sînt singur.

Totuși, fără să știe de ce, se simțea ca după o victorie. Hotărît să se ducă în atelier și să se apuce de lucru. Voia încă în noaptea aceea să-și sculpteze o tovarășă de viață, o femeie care să-l înțeleagă întru totul. O adevărată amantă, o Evă.

Cînd ajunse însă în atelier, se simți obosit și se culcă.

A doua zi dădu un anunț în ziare pentru angajarea unui model în vederea sculpturii „Amantei". Deși anunțul preciza prezentarea candidatelor la ora cinci, Voican fu trezit din somn de o fată tînără, imediat după prînz.

— Pe cine cauți, domnișoară? o întrebă mirat Voican, pentru că de obicei nu-l căuta nimeni, niciodată.

— Am citit ziarul de dimineață, răspunse fata și se rușină. Își lăsă capul în pămînt să nu fie nevoită să privească în ochi pe omul din fața ei.

Voican o cercetă îndelung: fata era îmbrăcată în uniforma elevelor de la Notre Dame și nu părea să aibă mai mult de 17 ani. „Ori e săracă și are nevoie de bani, ori a fugit de la școală".

— În ziare scrie de ora cinci.

— Știu, dar eu am vrut să fiu prima. Trebuie să mă angajați.

— Știi ce ai de făcut?

— Bănuiesc.

— Atunci e bine. Trebuie să îndeplinești unele condițiuni. Lucrez la o statuie și...

— Înțeleg. Fac orice. Numai să mă angajați.

— Poftim atunci. O conduse în atelier. Emoția ei trecu și asupra lui. Abia i-a putut spune:

— Du-te după paravan și dezbracă-te...

Între timp Voican aprinse toate luminile din atelier. De pe vremea școlii nu mai lucrase după model. Și atunci, de cele mai multe ori, avusese de a face cu bărbați.

Fata apăru pe neașteptate de după paravan. Trupul ei musculos strălucea în bătaia becurilor. De teamă să nu bîlbîie, Voican nu scoase nici un cuvînt. O privi și-și simți iarăși tremurînd genunchii.

— Îmbracă-te.

Fata alergă după paravan. Voican își unse mîinile cu lut ca să-și justifice șieși necesitatea să le aibă. Apa rece îl calmă.

— Mă angajați? îl întrebă fata cînd reapăru.

Voican clătină din cap.

— Da. Cum te cheamă, domnișoară?

— Livia. Dar spuneți, mă angajați cu adevărat?...

S-o liniștească, Voican îi dădu un avans și-i fixă oră pentru a doua zi. După trei luni o luă de nevastă.

Livia i-a făcut patru copii. După dorința ei, îi botezară pe toți patru cu nume biblice; Avram, Iosif, Beniamin și Toma. Cînd s-a născut cel de al patrulea, Voican era șomer de un an și nu prea aveau ce mînca. Poate de aceea nu l-a îndrăgit niciodată pe cel de al patrulea. Acesta se și născuse fără voia lui și era bolnăvicios de parcă nu s-ar fi născut pentru viață.

Cam tot pe atunci și-a lichidat Voican și atelierul: l-a închiriat pentru depozit, unui angrosist.

Neavînd nimic de făcut, un timp încercase să-și asigure existența sculptînd îngerași pietrarilor de morminte, dar nici această sursă de cîștiguri nu durase mult: oamenii deveniseră săraci, se mulțumeau cu simple cruci de lemn, nedate la rîndea.

Copiii lui au crescut și s-au risipit care încotro, ca vînturile.

Primul fiu al lui Voican, Avram, a trecut prin trei meserii: croitoria, măcelăria și tinichigeria, dar nu i-a plăcut nici una din ele. S-a apucat de vagabondaj: a plecat la București, s-a făcut șofer și pentru că nu putea trăi din salariu, demonta cauciucurile altor mașini, le vindea și făcea chefuri de pomină. În mai puțin de doi ani s-au emis trei mandate de arestare pe numele lui, astfel că n-a mai putut rămîne mult timp la stăpîn. A plecat, dar a luat și mașina cu el. Semnalmentele lui particulare, înălțimea 1,82, blond, față ovală, ochi verzi, frunte bombată, nasul și bărbia normală, erau cunoscute de toate pichetele jandarmeriilor din țară. Putea fi văzut cînd la Sighișoara, cînd la Galați, cînd la Oradea, cînd la Cernăuți, dar prins nicăieri. Pînă la urmă, totuși, a fost încolțit la Satu-Mare; n-a stat mult pe gînduri: a trecut în Ungaria. Să nu fie expulzat s-a dat drept dezertor. Autoritățile maghiare nu l-au expulzat, în schimb l-au înrolat în armată. În primele zile după izbucnirea războiului a fost trimis pe front. A căzut prizonier la Voronej. Acolo la ruși a învățat și cea de a patra meserie: mineritul. A lucrat într-o serie de mine din Siberia și a învățat bine meseria. De creier nu se folosea prea mult; calculele lui erau întotdeauna simple și niciodată nu depășea strictul necesar. Reacționa ca și balansoarul unui cîntar. Dacă nu erau, nu-și făcea probleme. Era mulțumit dacă avea odaia încălzită și putea să se satur.

După război, prin '47, cînd s-a întors din prizonierat, s-a mutat la Petroșani. S-a schimbat mult: nu se mai îmbăta, nu juca cărți și nu era afemeiat. S-a însurat cu o intelectuală, cu fata unui contabil evreu. Nevasta îl înșela, dar el nu credea nimic din cele ce-i spuneau vecinii: era fericit.

Cel de al doilea copil, Iosif, era un băiat melancolic și visător. Nici școala nu i-a plăcut și nici meserie n-a învățat. Îi plăcea să stea pe malul Crișului, să privească cerul și să cînte. Era o fire curioasă: cînd ziarele au anunțat minunea de la Maglavit, s-a dus să-l vadă pe Petrache Lupu. Ciobanul l-a primit în audiență, dar au discutat foarte puțin:

IOSIF: Minți.

PETRACHE LUPU: Da. L-am văzut.

IOSIF: Minți.

PETRACHE LUPU: Pleacă de aici, păcătosule!

IOSIF: Păcătoasă e măta!

I-a dat „sfîntului" o palmă și a fost arestat. A fugit de sub escortă și s-a ascuns în București. Aici a cunoscut o basarabeancă pe nume Nina, o fată subțirică cu ochi șterși, care l-a invitat la Chișinău. După un an l-au luat în armată. A participat la luptele de la Stalingrad și a fost rănit de patru ori. A murit în apropierea Berlinului.

Beniamin, pentru că semăna cu taică-su, era cel mai iubit copil al lui Voican, numai el avea voie să bea laptele cu zahăr, el era singurul care primea bani de buzunar și taică-su pe el l-a învățat tainele cioplitului. Pe Beniamin, deși n-a fost bun la carte l-au înscris la liceu și dacă n-ar fi rămas repetent de mai multe ori, nu l-ar fi scos de acolo. La sculptură avea îndeminare: avea un simț extraordinar al proporțiilor, al anatomiei. Nu împlinise încă 20 de ani, dar specialiștii spuneau că sculptează mai bine decît bătrînul. Tocmai se pregătea pentru o expoziție cînd i-a venit ordinul de chemare. Ura uniforma din tot sufletul. Nu s-a prezentat la Cercul Militar. Îi scrise lui frate-său în Ungaria și acesta îl sfătui să se ducă acolo. Trecu fraudulos granița și se stabili la Budapesta. În timpul războiului, în perioada retragerii înspre apus — Beniamin se refugie în Germania.

În timpul încheierii tratatului de pace, se găsea în zona americană. Ca să nu moară de foame, s-a declarat militar și a fost tratat ca un prizonier: primea rație de tutun și de mîncare. Pe urmă, cînd lagărul a fost cutreierat de agenți pentru recrutarea prizonierilor în legiunile străine, Beniamin a încasat și el avansul de 200 de dolari. Cu 200 de dolari a chefuit patru săptămîni, dar în ziua fixată pentru plecare nu s-a prezentat la unitate: nu voia să plece în colonii. A fugit și s-a întors în Ungaria. Budapesta era distrusă, nimeni nu avea nevoie de sculptori: Beniamin s-a reîntors în țară. Dar nici în Romînia nu se căutau cioplitorii. Și, în afară de asta, după traiul îmbelșugat din Occident, realizat cu cei 200 de dolari, nu era mulțumit de viața de aici. S-a întors în Ungaria cu gîndul să fugă în Apus. Și-a vîndut toate lucrurile, hainele, a plătit 10 milioane de pengö (era inflație) unei călăuze și a pornit la drum. În apropierea frontierei, călăuza a dispărut. Beniamin a rămas fără lucruri, fără bani și dezorientat. A încercat totuși să treacă granița. A fost arestat pe linia frontierei, judecat și condamnat la trei luni de închisoare. După terminarea detențiunii, slăbit și dezgustat de viață și-a căutat de lucru. A fost chemat de Uniunea Artiștilor Plastici să lucreze la restaurarea monumentelor distruse în timpul asediului, dar el a refuzat. A declarat că nu lucrează pentru comuniști. În cele din urmă a acceptat un contract cu Acțio Catolica de a sculpta sfinți. Lucra repede și cîștiga enorm. Acțio Catolica era subvenționată de Vatican și creația se plătea în valută. În mai puțin de doi ani a agonisit o mică avere pe care, cu ajutorul cardinalatului a depus-o într-o bancă din Elveția. Tocmai se pregătea pentru un „drum de studii" în străinătate cînd a fost arestat cardinalul Mindszenthi. În marele proces intentat Acției Catolice a fost judecat și el și, după condamnare, trimis într-un lagăr de defascizare. Cînd s-a eliberat a fost solicitat din nou de Uniunea Artiștilor Plastici să activeze pe tărîm artistic. Beniamin a refuzat și a doua oară tot cu același argument: Nu lucrez pentru comuniști. După cîteva luni de foame a intrat ca zilier la o fabrică de odgoane. Cîștiga exact cît plătea pentru chirie și pentru cantină. Pe urmă, în fabrică, a fost introdus sistemul de plată normată. Cine lucra mult, cîștiga mult. Beniamin lucra și mult și bine. Odată, supărat pe niște chiulangii, a cerut cuvîntul la o adunare sindicală. Tot atunci a făcut și unele propuneri în legătură cu producția. Propunerile lui au fost acceptate, au dat rezultate, iar el a fost premiat. De atunci a început să participe activ la ședințele de producție. A fost evidențiat de cîteva ori, pe urmă i s-a conferit titlul de stahanovist. Pe nesimțite s-a apropiat de regim. A fost trimis într-o școală de cadre și de acolo numit director personalului la o mare întreprindere metalurgică. Și-a lăsat burtă și era mulțumit de post. Mai tîrziu, după tragedia din '56, a fugit în Austria și de acolo în Elveția. Actualmente e fermier în Canada.

Francisc Munteanu

Desene de ANGI PETRESCU-TIPĂRESCU

CUM LE „FACE" GOGU

Schiță

După ce și-a vîndut și haina de piele, Gogu Rotaru s-a hotărît să intre ospătar la restaurantul din gura pieței.

A încercat de toate: negustor de „ierburi de leac", asurzind lumea la bîlciuri cu vorbe umflate, misit de case, alergînd cît era ziua de mare de la un capăt la altul al Bucureștiului după mușterii, „indicatorul cailor cîștigători" la curse, revînzător de bilete („am unu-n plus!) stăruind cu ceasurile în fața teatrelor și a cinematografelor, „plasator" de tablouri de osazie... Pînă la urmă s-a văzut nevoit să puie cruce îndeletnicirilor de soiul acesta: nu mai mergeau, sau cum se exprimă dînsul subțire: „nu mai rentau".

Ca ospătar, Gogu e foarte mulțumit. Scoate, tot după vorba lui, „de-o tocană" și nu mai are grija zilei de mîine — iar haine de piele, stavă domnului, se găsesc d-astea la magazinele de stat. Numai bani să fie! Și bani, mai fumită istețimit lui, tncep să fie!

Gogu ar avea temeiuri să surîdă primăverii, florilor, păsărilor, întreg peisajului copleșit de lumină și miresme. Ar avea, dacă n-ar fi mîhnit, adînc ca niciodată.

— Unde mă duc, se plînge el colegului Ionuț, calc cu stîngul! Și, doar, ai văzut cum le fac! Le fac bine, mă, ia zi?

— Bine, consimte celălalt mai mult ca să scape de Gogu. Mai toți tovarășii săi ospătari îl ocolesc. Numai Ionuț, fire molatică, îl îngăduie.

Cînd se închide localul, Gogu se ține de el, îl ia cu sine acasă, îl înfige pe-un scaun și-l... citește. Gogu e autor dramatic și scenarist-cinematografic și are un cufăr plin cu manuscrise, niște registroaie umflate pe care mîna lui cam greoaie a așternut rînduri mari și dese.

— Ionuț, îi spune el, după ce l-a omenit cu un pahar de vin, am „făcut" una cu împăratul Franz Iosef! Mă crezi? Uite, asta mi-i crucea! Să mă-ngropi, Nuțule dragă, dacă te mint! Cu Franz Iosef!

— Zău?

— Să n-am parte de slujbă, — mă știi cît de lehamite mi-i să încep iar cu „șucăritul" și cu „mangleala"! — dacă te mint! Stai să vezi cum mi-a venit! Stau așa, într-o seară, la „marcat": două baterii și o dată șuncă — și mă gîndesc... mă gîndesc... mă gîndesc, — cînd ce să vezi? Intră unu' mic și îndesat și cu niște favoriți... Franz Iosef... leit Franz Iosef. Pe loc mi-am zis: Gogule, ăsta-i de tine, — ăsta subiect! Și cum viu acasă, mă pui pe treabă! Am scris ceva di granda pentru cinematograf. Numa' s-auzi subiectul! Vrei?

Ionuț oftează.

— Dă-i drumu'! consimte el, resemnat.

— 'Ascultă: întîi vine regimentul călare. Săbii, suliți, trompete...

— Suliți?

— Da, și suliți că să bată la ochi! P-ormă locotenentul se amorezează de contesă...

— Care contesă?

— Cum „care contesă"? 'Aia care a fost țiitoarea colonelului! Că și colonelul a prins-o p-a lui cu baronul.

— Care baron?

— Cum „care baron", Ionuț? Mă scoți din pepeni! Păi baronul e aghiotantul împăratului și asta s-a petrecut la vînătoare. A fost vînătoare mare, alai, tămbălău, cerbi, urși, mistreți, lupi și acolo a căzut, împușcat pe la spate, comandantul!

— Care comandant?

— Mă, Nuțule dragă, de ce mă fierbi așa? Mereu: care ăla, care ăsta? Da' eu pentru cine îmi stric gura? Comandantul — bre! — înțelegi? Și-l străpunge cu-o privire rece, de oțel.

— 'Mda, înțeleg! N-are încotro celălalt.

— 'Așa! Va să zică vine ducesa...

— Care...

Dar Ionuț își înghite vorba.

— Iar? Ai vrut să-nțrebi: care ducesă? Zi că nu? Mă, Ionuț, mă, greu cu tine. Nu pricepi! Ce să-ți fac? Nu pricepi — cum nu mă pricep nici ăia de la teatre și cinematografe care îmi înapoiază scrisurile: nu „corespunde," — ci-că...

Și, după ce-și șterge, cu un pogon de basma, obrazul:

— Ducesa, Nuțule, e iubita împăratului! Na, acu' ai „prins-o"?

Ionuț încuviințează din cap: a „prins-o"!

— Bine! Va să zică, intră deodată în salon capel-maistrul *și anunță: fiica mea, frumoasa Mirabela, s-a otrăvit după ce a părăsit-o amîndrăgostitul! Răzbunare, de trei ori răzbunare! Și scoate pumnalul din buzunar, gata să-l împușe pe căpitan! Da' tocmai atunci vine* prințul-consort *într-o caretă de aur și zice: Ohoo! Potoliți-vă, ce dracu' v-a găsit? Huidumelor!*

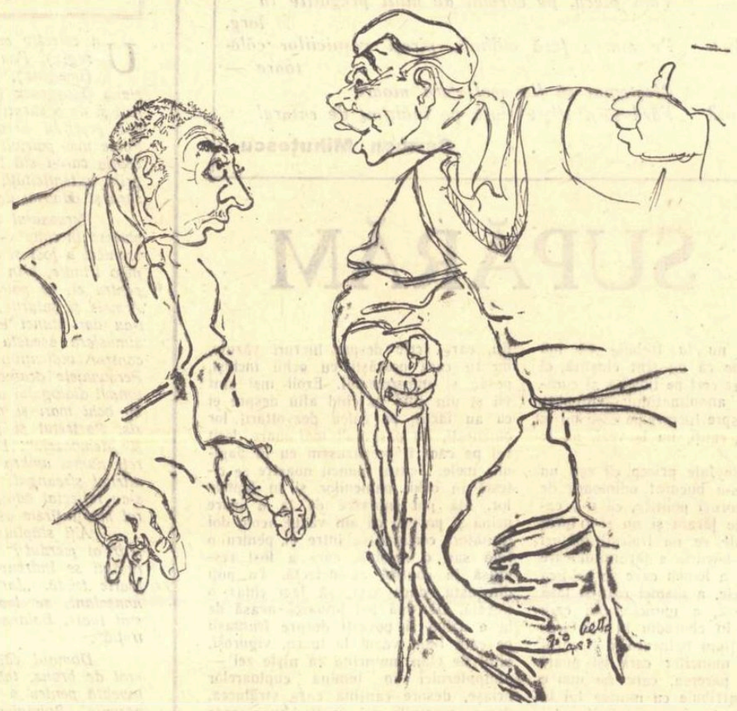

Desen de TIA PELTZ

Și toată adunarea cade în genunchi. 'Atunci vine și iubitul ei. Uite așa...

Gogu întinde ambele brațe orizontal, cît p-aci să-l lovească pe Ionuț care își ferește la timp capul.

— ...Uite așa: cu moarta! Vine cu moarta! 'Aici începe orchestra: ceva trist, mă-nțelegi, și plînge și ofițerii, plînge și femeile, plînge și împăratu'! Da' criminalul a fugit în pădure. Potera: după el! Lupte de stradă...

— In pădure? cutează Ionuț.

— In pădure! Ce, nu-ți convine? Și sare asasinu-ntr-o prăpastie și Șerlok Holmes după el!...

— Gogule!

— De ce mă-ntrerupi?

— Gogule... de ăsta pot să te-ntreb: Cine e?

— Ei, na, că-i bună! Întreabă-mă, întreabă-mă, frățioare, cîți poșteți! Dacă nici Șerlok Holmes nu știi cine e!... Află de la mine, Ionuț: nu ești prost tu!... Prost sînt eu că-mi stric gura cu tine. Nu știi — auzi! — nici cine-i Șerlok Holmes! Păi el e capul poterii!... Că acțiunea, mă-nțelegi, se petrece la Berlin, la curtea lui Franz Iosef, împăratul! Pricepi?

— Mda!

— Atunci... Da' ce să mai lungesc vorba': s-a spînzurat și șeful pompierilor care s-a îndrăgostit de nevasta maiorului și Margareta s-a dus la mînăstire. Filmul se termină la biserica a mare din Istambul unde tinerii se cunună după lege. E, ce zici?

— Ce să zic! E frumos!

Și, de astă dată Ionuț își șterge fața asudată.

— E frumos, continuă el, cu șfiiciune, da'...

— Da' ce?

— Cum să zic?... Sînt sigur c-ai să te superi!

— Nu mă supăr! M-am călit. N-alerg și pe la teatru și pe la cinematografie? „Nu corespunde" — ci-că, zexe! Așa că te rog, poftim, dacă ai o obiecțiune...

— Nuu... numa' că... da' nu te superi?

— Nu mă supăr! Uite, asta mi-i crucea!

— 'Atunci...

— Zi!

— Gogule, dragă, ce caută șeful pompierilor?

— 'Asta-i? Vezi, mă, Nuțule, că n-ai prins-o? Degeaba te-ai lăudat! N-ai prins-o! Păi șeful pompierilor...

Gogu își face mîna pîlnie și se apropie de urechea celuilalt:

— ...ăsta-i, mă-nțelegi, criminalul! El a răpit-o pe nevasta bancherului... Pricepi?

Da, acum Ionuț pricepe: n-are încotro și înclină afirmativ din cap.

—Ahaa... face el, va să zică... șeful pompier!

Gogu îl bate prietenește cu podul palmei peste piept:

— Vezi? Dacă chibzuiești puțin... Și după titlu îți dai seama: „Iubita lui Franz Iosef, sau tragedia pompierului bruneț". Ce zici?

— Nimic!

Și după o pauză:

— Gogule!

— Ce-i?

— 'Mă, frățioare, cum le faci tu?

— Eee...

Și Gogu surîde cu tîlc.

— ...Eee... Nuțule... ăsta-i secretu' meu! Na te supăra, cum le fac... secret mare! Da-i vorba că le fac! Este?

— Este, Gogule!

I. Peltz

Pelerinajul anonimilor

Într-o simbătă din luna iunie, fiind împreună cu alții, la cimitirul Bellu, ne-am abătut la mormîntul lui Eminescu care-și doarme somnul sub teiul înflorit, avîndu-i acum, la dreapta, pe I. L. Caragiale și la stînga pe George Coșbuc. Înaintea noastră mergeau grăbiți doi bărbați mai în vîrstă. Cînd am ajuns la mormîntele celor trei scriitori, pe banca din apropiere ședeau doi tineri îndrăgostiți. Citeau dintr-un volum versuri de Eminescu. Nu erau nici primii și nu vor fi nici ultimii care vin să viseze lîngă mormîntul lui Eminescu poetul dragostei...

Unul din cei doi bărbați s-a apropiat de mormînt, a scos dintr-o hîrtie, în care era înfășurată o luminărică de ceară galbenă, a aprins-o și a așezat-o la căpătîiul poetului. Tinerii îndrăgostiți, tulburați de prezența atîtor oameni, au plecat și locul lor pe bancă l-au luat cei doi bărbați, ca să viseze desigur și ei la anii tinereții lor...

Mormîntul lui Eminescu era acoperit cu flori proaspete, multe flori, dintre care nu lipseau nici florile de tei... Unii dintre cei care au așezat flori pe mormîntul lui Eminescu au înfipt cîteva și pe mormintele lui Caragiale și Coșbuc.

Nu ne dădeam seama cum se face că într-o zi oarecare, mormîntul lui Eminescu era acoperit de atîtea flori proaspete. Abia inscripția de pe piatra funerară ne-a lămurit. În ziua aceea se împlineau 68 de ani de cînd s-a stins Eminescu! Cititorii și admiratorii anonimi au știut și au socotit că e datoria lor să vină și să aducă omagii aceluia care l-a făcut să viseze, să se mîhnească, ori să se revolte împotriva nedreptăților sociale oglindite în opera lui.

Cineva dintre noi avea un aparat fotografic și a dorit să fixeze pe peliculă mormîntul lui Eminescu, așa cum se prezenta el, acoperit de multe flori. Dar în clipa aceea lumina nu era prielnică pentru fotografiat și urma să revenim.

Cînd, după o vreme, am ajuns iar la mormîntul lui Eminescu, am găsit aci două fete pe care le zărisem înainte la cavoul Iuliei Hașdeu, mai era și o altă fată, foarte tînără, cu două cozi lungi, care stătea în adîncă reculegere, iar un om trecut de treizeci de ani, răspîndea multe garoafe pe mormînt...

Era aproape de înserat. Pelerinajul încă nu încetase. Admiratorii lui Eminescu veneau mereu.

S. Albu

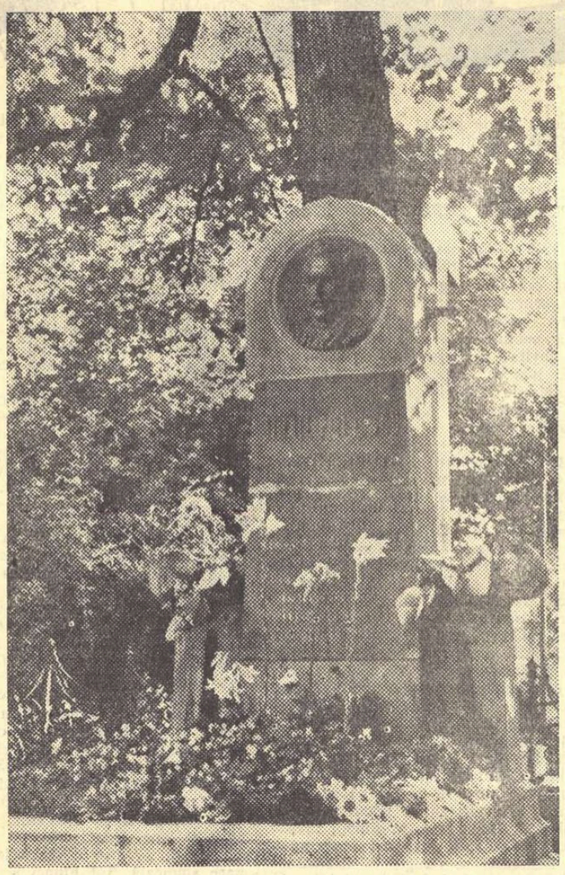

Mormîntul lui Mihail Eminescu acoperit cu profuziune de flori în ziua de 15 iunie 1957, cînd s-au împlinit 68 de ani de la moartea poetului.

CARNET SOVIETIC

„Pravda" din 16 iunie publică, sub titlul „Scriitorul și viața", un fragment din cuvîntarea lui K. Fedin, rostită la adunarea generală a scriitorilor din Moscova închinată Plenarei a treia a conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. Printre altele, vorbitorul a arătat că recenta plenară se deosebește de cele anterioare, în primul rînd prin faptul că a fost precedată de discuții asupra celor mai însemnate probleme literare și politice, între membri ai Comitetului Central al P.C.U.S. și scriitori și, în al doilea rînd, prin caracterul larg și viu al dezbaterilor.

În cuvîntul său, K. Fedin a insistat cu precădere asupra unor chestiuni mult disputate pe care le consideră deosebit de actuale și de importante în dezvoltarea literaturii sovietice. Subliniind rolul pozitiv pe care Congresul al XX-lea al P.C.U.S. l-a avut în promovarea criticii, vorbitorul a arătat că, datorită avîntului criticii, multe neajunsuri au putut fi văzute mai îndeaproape și înlăturate. Dar — a continuat el — în domeniul literar s-a produs la un moment dat o îngustare a orizontului, o îndepărtare a tabloului general al vieții din cîmpul vizual al scriitorului. În felul acesta, a slăbit la unii scriitori capacitatea de a discerne și compara faptele, a slăbit fidelitatea față de adevărul vieții și gustul artistic. Aceasta a dus la faptul că al doilea număr al revistei „Literaturnaia Moskva" a manifestat o tendință pe care Fedin o numește „lipsă de conflict — pe dos". Aceasta a dus la faptul că în unele opere literare a început să predomine „umbra", „bezna", să fie înfățișate cu precădere laturile negative ale vieții. Talentatul poet Iașin și-a făcut debutul în proză cu o povestire scurtă, „Pîrghiile", în care autorul se transformă într-un fel de acuzator al întregului sistem social. Cauzele acestor greșeli constau, după părerea vorbitorului, în discordanța dintre intențiile scriitorului și materialul de viață ales, precum și în uimirea paralizantă în fața unor întîmplări reale, asociată cu neputința de a-i stabili locul în viață. Auzim de multe ori — observa Fedin — cuvintele: „în viață se poate întîmpla orice". E adevărat. Dar artistul trebuie să știe să înfățișeze faptele în așa fel, încît ele să nu-l înspăimînte nici pe autor, nici pe cititor.

O altă problemă dezbătută la plenară și reluată de Fedin, a fost aceea a muncii redactorilor din cadrul publicațiilor literare. Vorbitorul a subliniat că redactorii, ca îndrumători literari, trebuie să posede nu numai un gust artistic dezvoltat, dar și un orizont mai larg decît al scriitorilor. Publicarea în revista „Novîi mir" a romanului „Nu numai cu pîine" de V. Dudințev, a dovedit că redactorii acestei reviste nu aveau un orizont artistic și ideologic suficient de larg. Romanul e folosit acum de dușmanii socialismului ca un pretext pentru defăimarea literaturii sovietice și a statului sovietic.

K. Fedin își încheie cuvîntul cu îndemnul: „Să mergi să vezi cum trăiește poporul astăzi, — iată ceea ce ne trebuie nouă și la ce ne obligă prețioasa calitate de scriitor".

M. S.

GH. APOSTOL „Radu"

Specialism și umanism

(Urmare din pag. 1)

Astronomii calculează prin mersul stelelor soarta cetăților și imperiilor, dar nu știu ce se întîmplă cu ei în viața de toate zilele; observă eclipsele de soare și de lună, dar nu pe acele ale propriului lor suflet". De la Petrarca, dar cu o insistență sporită în epoca progreselor moderne ale cunoașterii științifice, practica științei fără conștiință a fost adeseori deplînsă. S-a cerut atunci și pentru acei care se pregătesc în vederea profesiilor și cercetării științifice, un învățămînt literar și artistic mai intens și mai activ, singurul în măsură de a dezvolta sensibilitatea, imaginația, reflecția generală asupra vieții morale a omului. Umanismul nu se poate lipsi de aceste bunuri. Noua universitate trebuie să le găsească un loc în programele sale.

Cred însă că asigurarea unui învățămînt științific pentru studenții facultăților umanistice și a unuia umanistic pentru facultățile științifice, n-ar trebui să ia forma unor cursuri urmate de examene. Programul, destul de încărcat al tuturor facultăților n-ar suporta adaosuri, devenite îndată impopulare. Pe de altă parte, adoptarea formelor riguros instituite, păzite de obligații școlare, garantate prin sancțiunile examenelor, ar lipsi disciplinele amintite de atracția cu care se cuvine să lucreze asupra sufletului tineretului. Îndrumarea acestui tineret către un tip uman mai complet și mai armonios trebuie obținută prin spontaneitatea lui, prin înclinarea lui firească, nu prin înmulțirea obligațiilor și sancțiunilor. Această înclinație firească există în sufletul juvenil și ea trebuie numai captată și îndrumată. Cred că scopul întregirii umanistice a studenților noștri poate fi mult mai bine slujit prin intensificarea mișcării științifice, literare și artistice în facultățile noastre, pe calea dezvoltării, în cuprinsul lor, a activității cercurilor științifice și literare studențești, a înmulțirii ocaziilor de apropiere a tineretului studios de mișcarea literară și artistică a țării. Deci nu alte noi cursuri și examene, ci sporirea muncii de cultură generală în școalele superioare prin organizațiile existente sau prin altele noi. Lucrul trebuie făcut însă de oameni pricepuți, cu larg orizont, care se bucură de încrederea tineretului și știu să trezească în el dorința de a se dezvolta către o formă umană mai bogată interior, mai adîncă și mai armonioasă. O astfel de țintă merită a fi urmărită.

Tudor Vianu

Bobul de grîu

(Urmare din pag. 1)

n-ar sta cu mîinile cruciș. Cu profunda ei înțelepciune ar înțelege că socialismul înseamnă pîine și viață și pace. Parcă o văd după prînzurile sărace pe holdă, adunînd firimiturile de pîine rămase pe ștergar. Parc-o aud: „Să prețuiți totdeauna bucățica de pîine. Să n-o călcați în picioare". Am citit zilele trecute că feroviarii de la depoul Pașcani au etanșat pentru noua recoltă cîteva zeci de vagoane. Pe fiecare din aceste vagoane au aplicat eticheta „Bun pentru cereale 1957". În gîndul lor de a nu se irosi nici un bob de grîu, nici o firimitură de pîine, văd chipul bunicii mele.

★

Vă amintiți din lectura întinsului reportaj odobescian „Pseudokinegheticos" cum arăta Bărăganul la sfîrșitul veacului trecut? Vă amintiți din mărturia lui Herodot cum era acest pămînt al Sciției sălbatice pe vremea lui Darius împărat?

Gazetarul și activistul de partid, vînătorul și călătorul modern, mai dau uneori peste cîte o pereche de dropii singuratice. Aceiași călători zăresc și străvechile vestigii ale enigmaticelor gorgane. Tot ei mai zăresc adesea și adîncile fîntîni cu cumpene.

Dar acum tarlalele de grîu sînt lungi și late de kilometri întregi. În raioanele Feteștî, Bujoru, Galați și Filimon Sîrbu soarele a pîrguit în acest an prima recoltă în întregime socialistă. Poate că nicăieri peisajul străvechi nu e într-atîta de schimbat ca aici. Pe unde opreau odinioară droștile cu vînători și tîrlele ciobanilor, zărești acuma vagoanele brigăzilor de tractoare. Sînt înzestrate cu posturi de radioemisiune și recepție. Și seara tîrziu, cînd tractoarele ară miriștea de orz la lumina scînteietoare a farurilor și cînd în plantațiile de salcîmi cîntă privighetorile, șeful brigăzii comunică rezultatele bătăliei pentru socialism. Ca orice comunicate de pe front, textul lor e laconic: atîtea hectare secerate și arate, atîtea tone de cereale culese. În aerul nopții în care cîntă privighetorile, răsună ca un acompaniament mirific aceste înflăcărate și necunoscute emisiuni radiofonice ale nenumăratelor brigăzi mecanizate.

★

Merg în aceste zile la țară. Dorm în camerele de oaspeți ale gospodăriilor colective, ori pe băncile de lemn din încăperile sfaturilor populare sătești. În jurul meu sînt nenumărați oameni pe care acum îi văd pentru prima oară, ori pe care i-am mai văzut și în anii trecuți, dar i-am uitat. Și totuși, unii dintre ei mi se par într-atîta de cunoscuți, încît le știu și îmbrăcămintea și vorba și zîmbetul și privirea lor vie. La Mîndra l-am revăzut pe Darie; la Rădulești și la Stănești l-am întîlnit pe Ilie Barbu. Într-un sat străvechi de pe Someș l-am revăzut pe Melchior. Am văzut însă și alți oameni, destui, care așteaptă să intre în literatură. Oare nu e păcat că proza noastră s-a oprit la ziua înființării gospodăriei colective?

Petru Vintilă

Bomba „curată"

(Urmare din pag. 1)

curate". Farfuridi e un biet pitic pe lîngă urmașii săi transoceanici. Ei se mulțumea cu modestie să pereoreze despre cestiunile privitoare la constituțiune în Romînia cînd declara ritos: „...să se revizuiască, primesc! Dar să nu se schimbe nimica"...

Mister Nixon e mai candid și mai mondial cînd susține: „da, să se facă dezarmare, primesc dar să nu se micșoreze puterea nucleară a S.U.A.".

Înțelegem și noi, e greu să te declari partizan deschis al evaporării nucleare față de oameni care, pentru că vor să trăiască, cer cu insistență dispariția materială și filologică a termenului îngrozitor de bombă atomică.

De aceea se inventează argumente de soiul „bombei curate", se rostesc discursuri caragialești ca ale domnului Nixon, se recomandă pași minusculi pe calea dezarmării, pentru că, acum, pe asemenea cale, altă soluție decît ridicolul nu există.

Să ne ierte încă o dată marele nostru Caragiale, că-l pomenim din nou dar, în asemenea împrejurări în care unii vorbesc despre „o bombă curată", sîntem convinși că el ar fi exclamat: curat murdar!

Ion Mihăileanu

ALTOI

Pe unde albii de nisip au durat
Se-nfipseră sapele...
Albastru lucind, în adînc dezveliră
Sarea și apele.

Pe tărîmul răchiței și-al broaștei,
Al serii posace
Unde șoapta gîrlei domoală
În șuier șerpesc se desface

Veniră feciorii din sate
Cu mînecile suflecate.
O vie și lungă cărare
Purtînd cîte-un merișor în spi...

Singur n-am să mai fiu.
Se-așează pom lîngă pom.

Din culegerea „Merișorul".

Nu mai visez, nu mai aștept
Și nici nu mai dorm.

Întindeți oasele bune
Livede bogată.
Nu peste mult se va spune
Aici a fost pustie, odată.

Leagăn de vînt, eu te spulber
Uite cum se înșiră livezile,
Cum se-mprăștie albinele,
Cum se-adună cirezile

Și hora cum crește, se strînge,
Ca apele iazului, izbite de vînt.
Începem o viață nouă
Cu rădăcinile în același pămînt.

Barbu Cioculescu

CÎNTECUL ORAȘULUI

Îndrăznește! cîntă orașul pe străzile largi,
Dezgheață rîul în brațe și-n el să te scalzi!

În față bat vînturile mari, uragane,
Din coaste ne gonește imensitatea dorinții,
Ah! am să mușc ziua de azi cu toți dinții
Și-am s-o beau răsturnată în patima din stacane.

Inima, v-o dau vouă, cum să încapă într-un singur piept?

Sîngele aleargă alături cu soarele, înspre mare-mplinire,
Frați buni, aici este singurul loc de-ntîlnire,
De cînd mă chemați, de cînd vă aștept!

Vom pleca, pe corăbii de mult pregătite în larg,
Pe marea fără odihnă, pirați veșniciilor călătoare —
Blestemat să fie acel care moare
Fără să-și sfîșie viața pe înălțimi de catarg!

Carmen Mihuțescu

CĂRȚI NOI

(Urmare din pag. 1)

vede, n-aude. / Se tăvălește ca mielul prin ierbile crude / Și toate le face cum vrea. / O rog uneori: hodinește acum. / Să vorbim despre moarte și viață... / Ea-mi rîde fără sfială în față / Și chiuie ca flăcăii în drum" („Ani trecuți").

De pretutindeni poeta e asediată de senzații care o răscolesc pînă la neliniște, pînă la durere, și ametită de ecourile lumii, caută zonele de liniște, calm, lumină, puritate. Iubirea purifică și e foarte adesea invocată ca tărîm liniștitor și diafan. Iubirea adolescentă e tulburătoare, senzuală și totodată „joacă", „miniatură a marei iubiri". Iubirea e simultan gravă și neserioasă, parodie anticipată a viitorului presimțit. Pretutindeni topire în vag și totuși sete de certitudini, satisfăcută prin trăirea din plin a existenței, prin percepții tactile deseori. *„Să cred că există floarea, o gust; / Să cred că sînt struguri, storc dulcele must. / Să cred că e soare, ochii deschid"* („Certitudine"). Poeziile de dragoste transferă excesul de vitalitate într-o năzuință recreativă proprie Doinei Sălăjan în aceeași măsură cu exploziile de vitalitate directă, neconvertită: *„Am auzit în mine un cîntec blînd. / Toate gîndurile erau bune și calme / Puteau porumbeii să-mi coboare în palme".* Cel puțin acesta e aspectul dominant al volumului: expresie de vitalitate, împletire de neastîmpăr și calmă gîngășie, inefabil feminin, atmosferă cînd vagă și convențională, cînd biciuită de toate ploile; semne și promisiuni de adevărată și mare poezie, limitate încă la un orizont empiric care poate fi mult depășit mîine; pentru că Doina Sălăjan e capabilă, cum se vede, să aducă un plus peste notele oarecum normale ale „literaturii feminine".

L. Raicu

PE CINE SUPĂRĂM

(Urmare din pag. 1)

noastre din „Gazeta literară" la care ne răspunde și isprăvind cu nuvelele și piesele noastre care nu-i dau liniște. Însuși faptul că ne citește înseamnă că undeva, în subconștientul lui, se zbuciumă gîndul pe care îl înăbușe, că poate ceea ce urmărim noi merită să-i închinăm întreaga noastră viață.

Ascultă-mă, cititor necunoscut, tu care nu pari necinstit dar ești cumplit de orb și de închis în lumea nemulțumirilor tale personale pe care îți place să le întinzi, ca pe o pecingine, asupra întregii lumi ca să crezi că tu ai dreptate, ceea ce văd eu, ceea ce văd ceilalți scriitori, e adevărul zilelor noastre. Încearcă să te lepezi odată de ochelarii tăi întunecați, să pătrunzi cu ochi lucizi dincolo de perdeaua pe care o pui în fața evenimentelor, să compari trecutul cu prezentul. Tu crezi că Davidoglu te minte cînd scrie despre mineri? Că Petru Dumitriu născocește cînd scrie despre marinari? Că Marin Preda falsifică atunci cînd scrie despre țăranii de odinioară și cei de azi? Că Beniuc sau Maria Banuș sau Eugen Jebeleanu slăvesc în versuri o lume pe care și-o închipuie? Că eu nu mi-am întîlnit eroii, nici spitalele, nici medicii, nici muncitorii, nici țăranii despre care am scris? Nu, cititorule plin de amărăciune, nu tu trebuie să mă mustri pe mine că nu sînt cinstită, ci eu trebuie să te cert pe tine că ai curajul (în umbra anonimatului, e drept!) să vorbești despre lucruri pe care nu le cunoști, nu le cauți, nu le vezi, nu te interesează.

Din cuvintele tale pricep că ești un om care nu s-a bucurat odinioară de rușinoasele onoruri politice, că n-a exploatat sute de țărani și nu și-a furat țara. Atunci de ce nu trăiești alături de noi marea bucurie a țăranului care nu mai e rob, a femeii care se califică în orice meserie, a mamei care-și lasă copilul la creșă, a muncitorului care se duce vara în concediu în vile frumoase din stațiuni balneare, a fiecărui om cinstit și muncitor care își poate rosti limpede părerea, care nu mai e sabotat, ci contribuie cu mintea lui la fiecare act, de la munca mîinilor lui pînă la conducerea țării, de ce nu vezi cum demnitatea omului a crescut?

Poate că și tu ai putea colabora la această mare operă și în sectorul tău ai putea să înlături, cinstit așa cum spui că ești, greutăți și greșeli care azi te supără.

Iar dacă ești scriitor, uită-te bine! Uită-te bine în jurul tău să vezi adevăratele, marile schimbări, și ai să fii zguduit.

Nu mă justific față de tine, pentru că între noi doi eu am dreptate, nu tu. Eu, care scriu despre lucruri văzute, nu tu care ocărăști cu ochii închiși, posac și impermeabil. Eroii mei sînt vii și din cînd în cînd aflu despre ei că au făcut, pe calea dezvoltării lor omenești, un pas mult mai mare decît cel pe care îl prevăzusem eu în paginile mele. Sensul muncii noastre se citește în ochii oamenilor și în faptele lor. Mă pot întoarce de la o mare uzină și povesti că am văzut acolo doi turnători certîndu-se între ei pentru o față sau o mașină, care a fost respinsă la control ca defectă. Tu poți din asta, dacă vrei, să faci chiar o nuvelă. Dar mă pot întoarce acasă de la o uzină și povesti despre fruntașii pe care i-am văzut la lucru, viguroși, plini de elan, muncind ca niște zei — atotputernici în lumina cuptoarelor uriașe, despre cantina care strălucea, despre mașinile noi, multe, bune, care au ieșit la rodaj. Amîndouă poveștile vor fi adevărate, depinde pe care ai desprins-o cu dragoste, cu mulțumire, cu încîntare, depinde pe care din două ai vrut s-o vezi și s-o cîntărești în inima ta.

La aminte însă ca inima să nu-ți devină la un moment dat atît de neîncăpătoare și de dură, încît să-ți stea în piept ca o piatră și bătăile ei să te ucidă ca bătăile unui ciocan străin, dușmănos.

Lucia Demetrius

Carnet cinematografic

„Casa de pe strada noastră"

Un colectiv entuziast și tînăr, format din Mircea Săucan (scenariul și regia), Paul Anghel (comentariul), Tiberiu Olasz și G. Zimmerman (imagine), Teodor Mitache (muzica), Oskar Hütner (decor) și Mariana Georgescu (montaj) a realizat filmul de o mare poezie cinematografică și de o surprinzătoare noutate: „Casa de pe strada noastră". Realizatorii ni-l prezintă drept documentar, *dar această denumire îi este improprie. Poate mai potrivit ar fi să-l numim film artistic documentar, deoarece concepția care-i stă la bază este aceea a unui film de creație, realizat însă cu grija autenticității istorice a detaliilor — ceea ce justifică în aceeași măsură și adaosul de* documentar.

Personajul central al filmului este o casă, „o navă pe care oamenii plutesc în timp" — cum spune comentatorul. Casa aceasta bătrînească, anacronică, a fost și ea odată tînără. Un anume serdar, a cărui imagine severă ne-o trimite, prin timp, portretul lui realizat în tonuri sumbre, a construit-o pentru el, pe potriva numelui și a averii sale, acum un veac și mai bine. Armele și șalurile, icoanele ferecate în argint, divanele scunde, șeșnicul — i-au dat atunci înfățișarea orientală, de lenevie și de mister crîncen. În atmosfera aceasta posomorită a casei, s-a întors de la Paris, însoțit — contrar indicațiilor ferme ale bătrînului serdar — de „demoazelă", fiul. Personajele dramei s-au stins de mult. Aparatul de filmat se plimbă în timpul dialogului de la portretul încruntat al serdarului, la păpușa cîrlionțată, cu ochi mari și mirați, sub sprîncenele circonflexe, venită și ea de la Paris. Portretul și păpușa se înfruntă, cum s-au înfruntat altădată serdarul și „demoazela". De inimă rea, serdarul s-a sinucis. Aparatul prinde pe perete numai umbra prelungă a cuiului de care primul proprietar al casei și-a atîrnat șireangul. Aceste fapte, aceste dureri și înfrîngeri petrecute de mult, s-au reflectat odată în oglinzile care astăzi, pentru noi, sînt oarbe. Operatorul mai întîrzie asupra oglinzii care „le-a încuiat în apa ei".

Alți stăpîni au urmat. Nepotul serdarului era mare jucător de cărți. „Iar ai pierdut?" — îl întreba soția a doua zi dimineața. Obiectivul aparatului se îndreaptă asupra unui portret de femeie — o femeie blîndă și foarte tristă. „Iar" — răspundea soțul. În cîmpul aparatului de filmat, nonșalant, se leagănă balansoarul. Licitație publică, mobilele, covoarele sînt luate. Balansoarul se leagănă jalnic: „...și totul, totul de la un as de treflă".

Domnul căpitan de manutanță, a prig patriot și romîn verde, iubea arta: eroi de bronz, tablouri cu păstori idilici și mioare frizate, o „nudă goală" învelită pentru a menaja pudoarea consoartei. Trîmbițele sună în toate cazărmile „Romîniei Mari", eroii sînt inofensivi căci sînt de bronz, viața domnului căpitan de manutanță e ferice. Succesorul lui e un mire norocos care odată cu mina miresei a luat și cîteva sonde pe Valea Prahovei, dar pentru aceasta a trebuit să procedeze cu „singe rece": „fosta nu era o partidă..." și ne deasupra mai „stătea în calea unui amor pătimaș". Un faun și o nimfă, îmbrățișați — iată imaginea care corespunde acestui amor pătimaș între... sondele de pe Valea Prahovei și epoleții domnului ofițer. A fost o căsnicie fericită? O, desigur. „Viața le surîdea" — spune comentatorul, iar regizorul ne încredințează deplin: un Buddha pîntecos surîde întinzînd o gură pînă la urechi.

În timpul celui de al doilea război a locuit în această casă un profesor cu familie și... cu visuri. Și acești pasageri ai navei au dispărut. Visurile i-au fost fatale bietului profesor. Cărțile i-au fost răvășite, hîrtiile împrăștiate, tăblița copilului pe care acesta scrisese trei cuvinte: mama, tata, țara, a fost spartă. „Țara era îngenuncheată" — pe statuia reprezentînd un om cu spinarea îndoită, oberleutnantul și-a așezat chipiul. Lucrările privesc cu ochi rotunzi, de sticlă, casa în care totul a fost scotocit, sfîrtecat, aruncat. Copilăria a fost batjocorită.

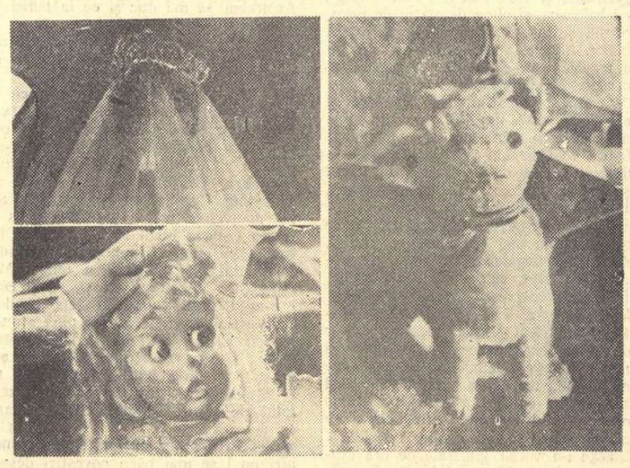

Nici un personaj n-a apărut pînă acum. Viața oamenilor care au călătorit pe această navă a fost reconstituită uluitor de real după mobilierul de care s-au folosit, după lucrurile pe care le-au îndrăgit, după oglinzile care le-au reflectat chipul și au încuiat în apa lor întîmplările la care au fost martore. Amprenta pe care au lăsat-o oamenii în obiecte și pe care realizatorii filmului au știut să o deslușească, a înlocuit personajele cu succes, fără să tocească relieful faptelor, mărind tocmai impresia de autentic, de „documentar". De ce filmul acesta poate bun, de o îndrăzneală fermecătoare, care a găsit o sursă de dramatism într-o idee la prima vedere anticinematografică, are un sfîrșit ofilit de — să-l zicem — nepotrivit? Ultimii pasageri ai navei sînt doi tineri căsătoriți, contemporani cu noi, care vin să vadă această casă, în care se vor muta. Cu apariția acestor două personaje, stilul filmului a fost trădat. Viața oamenilor contemporani nu lasă oare și ea amprenta ei în obiecte? Dar în afară de aceastu, efortul celor doi tineri care se silesc „să joace" (și nu au ce să joace) este penibil. Obiectîile care se pot face filmului pe parcurs sînt rare și de natura „s-ar fi putut face și mai bine". Pentru multele lui frumuseți însă și pentru poezia lui, filmul merită toată lauda. Scenariul și regia sînt îndeosebi la înălțime, iar comentariul, liric cu măsură, se îmbină perfect cu imaginea, luminînd-o, — și de altfel e citit de Radu Beligan.

Georgeta Horodincă

Actualitatea nuvelei

(II)

Dacă ne-am propune să definim una din trăsăturile esențiale ale nuvelisticii Luciei Demetrius, am spune că ne găsim în mijlocul unei literaturi de sugestii morale. Termenul este poate prea vag, labil și atunci se impun precizări. La Bruyère spunea că în artă morala nu are existență autonomă; ea ființează și se propagă prin confruntarea caracterelor. Lucia Demetrius, care e un temperament analist, cu înclinații spre luminarea mecanismului sufletesc, n-a ajuns dintr-o dată la construcții caracterologice realiste, impulsionate de idealuri etice înaintate. Evoluția scriitoarei, cu limpezirile de concepții și cu experiențele creatoare, oferite de orientarea către o literatură realist-socialistă poate fi explicată numai în legătură cu transformările revoluționare din acești ani. Este totuși adevărat că încă de la începuturile activității ei (vezi volumele de nuvele „Destine"-1939 și „Album de familie"-1945) prozatoarea a fost preocupată de ideea căutării și realizării fericirii, de posibilitățile ce stau la îndemîna individului pentru a da destinului său un sens ascendent. Problema, privită din perspectiva umanismului, are o incontestabilă noblețe; dar în sine, abordarea ei nu angajează încă succesul artistic. Realismul tratării unei atari teme, pe cît de dificilă, pe atît de exigentă, rezultă din mijloacele utilizate și din viziunea autorului. Or, în prima perioadă a creației ei, nici mijloacele psihologice și nici viziunea, înțelegerea fenomenelor vieții n-au fost — cu puține dar promițătoare excepții — cele corespunzătoare. Lucia Demetrius cultiva cu ardoare psihologismul dar nu din perspectiva caracterizării realiste. In primele ei lucrări de proză interesul manifestat față de lumea lăuntrică a omului este pe de-a-ntregul pozitiv. Felul defectuos în care el se exercita însă împrumuta investigațiilor analitice ale scriitoarei un caracter instinctualist, poate chiar morbid. Atrasă de frămîntările unor femei burgheze, îndeosebi surprinse în acte de dăruire sau de elan erotic, autoarea, nu o dată, s-a pierdut în meandre sufletești nesemnificative. Bine intenționată, desigur, autoarea și-a așezat însă treptat eroii și eroinele într-un univers rupt de marile probleme ale societății. Nu e de condamnat în lucrările de debut ale Luciei Demetrius nici tendința spre introspecție și nici efortul de a sonda și dezvălui pînă și cutele imperceptibile ale sufletului eroilor înfățișați. Dar ancorarea acestor personaje în existențe lipsite de contingență cu mediul înconjurător și interesul abuziv arătat stărilor pasionale, rupte de suportul lor rațional, determinau natura antirealistă, artificială și minoră problematic a lucrărilor concepute în acest spirit.

Recitind nu de mult toate aceste scrieri (inclusiv romanele „Tinerețe" și „Marea fugă") îmi reprezentam izbitorul contrast pe care-l fac paginile despre care vorbeam mai sus cu cele noi, în cuprinsul cărora se desfășoară lupta activă a eroilor pentru eliberarea lumii lor interne de tot ceea ce este egoist și meschin. O filozofie nouă și generoasă a vieții, întemeiată pe cuceririle gîndirii socialiste, cunoaște în scrisul mai recent al Luciei Demetrius expresia ei subtilă și categorică. Astfel, amploarea acțiunilor, puritatea simțămintelor sînt organic legate de perspectiva principiilor promovate de eroi, de înțelegerea conștientă a evenimentelor. Fericirea încetează a mai fi o chestiune strict individuală, măruntă, pentru a cărei obținere un personaj își dispută cu altul interese efemere. Ea interesează acum cercuri largi, societatea întreagă. E un fruct al revoluției și merită să-l culeagă toți cei care au pus umărul la pregătirea recoltelor viitorului. Lucia Demetrius a înțeles că fără sentimente furtunoase, avînturi îndrăznețe și puternice, pasiuni fatale și irezistibile — nu e de conceput un caracter eroic revoluționar. In același timp ea a pus capăt idealizării acelor sentimente tributare instinctualismului și a adăugat la însușirile de gingășie sau vitalitate ale eroilor mai vechi conștiința înaltă, gîndirea matură a omului-constructor, faur modest și anonim al acestor zile de înnoire și înălțare omenească. Iată-l pe unul dintre aceștia, erou al nuvelei „Oameni și jivine", mărturisindu-se unui sceptic: „Trebuie să credem în puterea omului. De aceea și refuzăm extazul, ne servim de mintea noastră clară. Pentru cunoașterea tuturor tainelor naturii și ale materiei, trebuie să căutăm pînă vom găsi. Mi se pare că înseamnă să mă culc pe o ureche, dacă spun: absolutul, lucrul în sine, principiul divin, sau altfel, că încrucișez brațele și renunț la puterea mea omenească... Ei bine, întemeiați pe tot ce vom ști, nu vom mai cunoaște nici resemnare, nici renunțare. — Și ce puneți în loc? îl întrebă ea clătinînd din cap cu ochi umezi. Voiculescu pricepu întrebarea. — O viață fericită omului, croită de el".

Acest mesaj n-a sunat întotdeauna la fel. Mai de mult l-au umbrit cețuri. Acum răsună limpezit și plin dar a fost întotdeauna o constantă a literaturii Luciei Demetrius. Ceea ce ne interesează sînt formele specifice în care s-a exprimat.

★

La începutul acestor rînduri observam că una din ideile de bază ale nuvelisticii Luciei Demetrius este de ordin moral și că ea angajează, în raport cu sensul ideii, arta picturii caracterelor. E un adevăr, aș spune, axiomatic, dacă n-aș ști că în critică chiar și cele mai evidente afirmații cer probe suplimentare. Care este lumea din care și-a recrutat scriitoarea eroii ultimelor sale nuvele? Aristocrația decăzută și marea burghezie răsturnate de la putere de regimul democratic, pe de o parte, reprezentanții vieții noi, pe de altă parte. Preocuparea scriitoarei s-a îndreptat către sensibilizarea contrastului dintre decrepitudine și viciu și curățenia morală, setea de frumos și dorința (surprinsă la eroii angajați în împrejurările vieții burgheze) de a se smulge din atmosfera de conformism sufocant, proprie existenței într-o orînduire fără orizont.

Cum latura forte a prozatoarei nu constă în capacitatea de invenție epică, de fabulație sau în dibăcia urmăririi unui subiect ieșit din comun prin procedee contrapunctice, accentul, în chip necesar, trebuia să cadă pe *crearea* de tipuri. Nu ne găsim, cel mai adesea, în universul nuvelistic al Luciei Demetrius, în vecinătatea unor prezențe teziste, schematizate. Calitatea scriitoarei rezidă în dexteritatea cu care concură starea civilă prin apariții definitiv individualizate, lucrate pe cîte o trăsătură portretistică dominantă, particularul slujind, în acest caz, dezvoltării tipologice a ideii nuvelei. Altfel spus, dacă în „Oameni și jivine" doamna Aglae Pogady apare ca o boieroaică cicălitoare, hapsînă și ipocrită, fiul ei îi sporește ca tip defectele, însoțindu-le de imbecilitate și apucături decrepite. La fel ca și Adina din nuvela „Dragul nostru Georgică", o burgheză stupidă și deopotrivă de lacomă, d-na Pogady își supraveghează avuțiile, salvate de „cataclism social", dintr-un fel de inerție, dincolo de care trebuie să vedem nu numai obișnuința de

a păzi averea dobîndită, dar și de a o perpetua. Cum însă condițiile istorice nu sînt prielnice, această dispoziție se manifestă parțial. Speranța vechiului trai, cu beneficiile lucrative ale rangului social, o nutrește Henri Pogady, pederast și june indolent, cu aere de „rezistent", de fapt un rezistent de mucava, care, lipsit de convingeri, profesează în compensație un simulacru de principii. Scriitoarea a urmărit să nuanțeze un tip caracteristic acestui moment istoric, și a făcut-o prin mijlocirea a două portrete: doamna și junele Pogady. Tipologia aristocratului decăzut e perfectă: dincolo de orgoliul nobilitar, păstrat cu obstinație, apar în relațiile cu societatea adevăratele caracteristici: cupiditatea extremă, trivialitatea, destrămarea sufletească. Istoria actuală a familiei Pogady este istoria descompunerii unei clase, istoria declinului ei treptat și inexorabil. In fiecare zi Aglae își consultă inventarul, sezonier trece în revistă blănurile și bijuteriile. Henri ia bidonul gol de gaz și pleacă prin oraș să consulte barometrul politic. Bidonul e decorativ: să vadă vulgul că un boier nu se rușinează de situația în care a fost adus și că așteaptă calm „ceasul socotelilor". Asta o face ziua, seara pleacă la amicul Tonton. Cînd Tonton îl înșeală cu alții, Henri Pogady e copleșit. Spre a-și recăpăta liniștea, deschide trusa de pipe și începe să le lustruiască una cîte una, ceasuri în șir. Vidul interior este sugestiv desemnat. Preocupările uniforme, mărginite, submediocre ale tînărului aristocrat, recompun o fizionomie debilă și denunță printr-un tip soarta iremediabilă a clasei. In multe din paginile nuvelelor Luciei Demetrius trăiește o lume ce merge spre pierzanie, de aceea peste deznodămîntul tragi-comic al unor personaje plutește un nimb de zădărnicie.

Tehnica nuvelistică a Luciei Demetrius seamănă cu aceea a preludiilor lui Chopin; e învăluitoare, vaporoasă (și totuși nu lipsită de densitate), revelatoare în fixarea unor detalii modeste, aparent insignifiante, în fine, cu certe vocații de sensibilitate, în reconstituirea unor stări interioare, autoarea descoperind în dispoziții elementare, aș zice banale, o poezie umană intensă și inedită. Nuvela „Ultima Tauber", pe care am discutat-o cu un alt prilej chiar în aceste coloane, este, în acest sens, memorabilă.

Un factor ce îndreptățește, discutînd nuvelistica Luciei Demetrius, o referință la „Cronică de familie", (deși aceasta din urmă stă la un alt nivel, excepțional, al evocării aristocrației romînești), este destinul comun al eroilor, universul falimentar istoricește al societății boierești asupra căruia se exercită atît de necruțătoare acțiunea corosivă a timpului. Dar dacă la Petru Dumitriu descalificarea personajelor este realizată în descripții rapide, cu reflecții precis caracterizante ce nu ocolesc pitorescul crud, violent al detaliilor, sau scenele de grandguignol, la Lucia Demetrius modalitatea epică se bizuie pe acumulări portretistice, pe minuție biografică, utilizarea sugestiei psihologice întărind uneori impresia de stereotipie și repetiție mecanică a acelorași circumstanțe sau reacții. Formula nuvelei-foileton este cea mai străină de esența narațiunii Luciei Demetrius. Le lipsesc acestora din urmă scenele ce țin pe cititor cu răsuflarea tăiată, absolut captivat de surprizele și duritatea conflictului. Prozatoarea narează cursiv și liniștit, cu un aer de simplitate odihnitoare. Dar relatarea ei seamănă cu acele mari ape curgătoare ce alunecă încet, placid pe lîngă maluri, dar ascund în mijlocul albiei vîrtejuri primejdioase.

Lucia Demetrius nu e un moralist abstract. Cînd cercetează individul în realitatea lui internă, descoperă ființa socială, produsul și exponentul mediului său. Chircirea sufletească, dezumanizarea îi inspiră ură. Nimic nu-i repugnă autoarei mai mult decît pervertirea și degradarea umanității, sub presiunea unei alcătuiri sociale diforme. Cînd deslușește însă în chipurile contemporanilor noi trăsături ce atestă ridicarea la o înțelegere superioară a vieții, liberă de fatalități și constrîngeri, nu-și poate ascunde satisfacția, și atunci — chiar dacă nuvela se resimte de intervenția comentariului subiectiv, — paginile nu-și pierd atracția, pentru că iau aspectul unor reportaje lirice, pătrunse de elogiul prezentului.

Vom vedea, în articolul următor, cercetînd nuvelistica lui Petru Vintilă, ce expresie narativă cunoaște o altă formă de sensibilitate în care sentimentalismul autorului e vădit, dar tinde să se îmbine (uneori chiar să se subordoneze) scopurilor evocării obiective.

H. Zalis

De acord

cu „Mercure de France" cînd, prin Claude Pichois, combate excesele metodei comparatiste atît de înfloritoare în țara sa. Comentînd o serie de studii noi sau vechi despre Baudelaire, Proust, Balzac, recenzentul, care este și un eseist, arată că între creator și sursele lui de influențe cărturărești nu se pot stabili raporturi de la cauză la efect „chiar dacă ne găsim în fața unei formule sau a unei structuri de gîndire asemănătoare" (între operă și izvoare, n.n.)... „Ar însemna să subapreciem virtuțile imaginației creatoare și să coborîm pînă la nivelul nostru ceea ce prin natura lucrurilor ne depășește. Acolo unde noi avem nevoie de o carte pentru a dobîndi idei mijlocitoare, geniul, plecînd de la cîteva fragmente, reconstituie ansamblul: Cuvier, el reinventariază". In acest sens, este invocat exemplul lui Balzac, care deși spre finele vieții aproape că nu mai avea timp să citească, într-atît era de absorbit de propria creație, totuși se informa asupra ultimelor curente de idei sau chiar opere, făurindu-și și puncte de vedere proprii. Autorul pretinde însă criticilor și istoricilor literari să instaureze în locul „influențelor" imponderabilul, iraționalul. Efortul său devine atunci zadarnic.

★

O nouă formă americană de publicitate tinde să cuprindă și editurile, remarcă o colaboratoare a aceleiași reviste. Spre a-și difuza cartea, scriitorul este nevoit să se adreseze unor persoane care „întrebate de meserie, răspund că se ocupă de relațiile publice". Cine sînt acești misterioși agenți? Cei care altădată „foloseau afișele scrise cu litere de foc", acum „șoptesc" colportorului, cei care înainte „mizau pe naivitatea publicului" în prezent îi „speculează complexele": „Se putea citi zilele trecute în Buletinul unui organism literar, anunțul — ce spun, apelul următor: ȘI DVS. CE GÎNDIȚI DESPRE ANDRÉ MALRAUX și apoi, cu litere mai mici: Imposibil să vă sustrageți. Astfel de întrebări vi se pot pune ori unde trăiți. Intîlnirile sentimentale, întrevederile de afaceri, reuniunile mondene sînt tot atîtea ocazii de succes pentru un strălucit causeur, dar tot atîtea eșecuri pentru o persoană insuficient cultivată".

Cea care se plînge de acest gen de reclamă, precizează că scriitorii debutanți, sau în genere mai puțin cunoscuți, sînt constrînși să se preteze unor insistențe comercializatoare penibile și ridicule. Membrii mărunți, anonimi dar atotputernici, ai serviciului de „relații publice" cer clienților să le dea „material de ecouri", de fapt material senzațional de cancanuri, anecdote, bizarerii: „Scotociți, scotociți bine. In trecutul dvs.? Am practicat diverse meserii. Aha! Uite ceva ce poate fi interesant. Ce fel de meserii? Ziarist, bibliotecar, profesor. Nu. Zero. Ar fi trebuit pastor, agent de asigurări, factor poștal. Funcționar, nu prezintă interes, afară de cei de la finanțe, fiindcă te fac să surîzi. Comisar de poliție ar merge, dar numai dacă romanul dvs. manifestă tendințe anarhiste". Cu melancolie ironică, autoarea conchide: „Vai, ce vreți, trebuie bani. Nimic nu se poate fără bani, epoca..." regretînd că, odată cu asemenea metode, aduse de la Hollywood, nu s-a importat și „ceea ce la oamenii de acolo ține loc de sinceritate, adică de eleganță: CINISMUL".

Lector

V. DOBRIAN „Viaductul de la Bicaz"

NOTE DE LECTOR

Iarăși solfegii în do-major?

Am dorit să scriu aceste rînduri chiar și fără alt îndemn — dar articolul tov. Radu Popescu despre ultimele piese ale lui M. Davidoglu m-a silit să mă grăbesc. Nu voi polemiza aci cu energicul cronicar al „Romîniei libere", deși recunosc că unele din pendulările sale între extaz și invectivă din ultima vreme m-au surprins. Voi căuta numai să descifrez sensul principal al criticii sale la adresa pieselor lui Davidoglu, și ceea ce mi se pare mie a fi semnificația adevărată a acestor din urmă lucrări ale dramaturgului în creația sa.

Tov. Radu Popescu scrie că: „... în aceste piese (spre deosebire de piesele „Minerii" sau „Cetatea de foc" ale aceluiași autor), unitatea se manifestă uneori foarte supărător, ca limită a gîndirii, ca relativă sărăcie a mijloacelor de invenție și ca repetare mecanică în crearea oamenilor".

Pentru cei ce cunosc dramaturgia lui Davidoglu e limpede că *a opune în acest fel* piesele lui mai vechi, noilor sale lucrări, — înseamnă a nu înțelege nici specificul scriitorului, nici efortul său înnoitor. Inseamnă, pe șleau spus, un apel: „Inapoi la schematism!"

Prin ce se manifestă în „Noi cei fără de moarte" și „Nemaipomenita furtună" continuitatea creației dramaturgului, și ce aduce el nou în aceste lucrări?

In întreaga sa creație, Davidoglu apare ca un căutător al temelor majore, al marilor entuziasme și al marilor dureri. El a greșit poate adesea în scrisul său, — dar niciodată n-a alergat după soluția „drăguță" și comodă, după jumătățile de întrebare și jumătățile de răspuns.

Nu știu cum s-a dezvoltat în trecut în opera sa tendința spre schemă și spre patetismul gol și grandilocvent, și nici în ce fel a rupt Davidoglu cu cele mai rele tradiții ale sociologismului în arta sa. Dar sînt convinsă că el a făcut acum o cotitură hotărîtoare *spre sine, spre adevăratul său talent.*

Căci mesajul patetic și tulburător al „Omului din Ceață" vestea acum zece ani un dramaturg nu numai foarte talentat, ci și foarte personal. In literatura noastră, cu pronunțate tendințe de analiză critică și raționalistă, apărea un poet al marilor pasiuni, un cîntăreț al furtunii și al dragostei pentru care poți ucide.

Prin esența sa, prin posibilitățile sale dramatice și poetice, cît și prin limitele talentului său atît de bine conturat și de specific, — Davidoglu trebuia să se țină departe de schemă și de lozinca goală. Ceea ce era dăunător pentru oricine, trebuia să fie funest pentru un talent atît de spontan, de „elementar" ca al său. Și e păcat că unii critici n-au observat la Davidoglu filonul nordic și slav, rezonanța dostoievskiană și gorkiană a tipurilor și problematicii sale, — și l-au împins către construcții schematice, pentru înălțarea cărora poetul pescarilor crunți și drepți avea bunăvoința, dar nu și abilitatea meșteșugărească necesară.

Spațiul nu-mi îngăduie să mă opresc asupra subiectului noilor sale piese — subiect cunoscut deja din alte relatări. Foarte pe scurt spus, „Noi cei fără de moarte" e lupta dintre doi oameni, prinși în subterana prăbușită. Pentru unul din ei, mina e o meserie, un prilej de a-și dovedi forța și priceperea. Pentru celălalt, e viața dintotdeauna, tovărășia împotriva pămîntului orb și dușman. Davidoglu îi așează față în față, și lasă ca între ei să hotărască puterea: nu cea fizică, cea sufletească. Care din voi e mai tare? Care din voi răzbate? Care-l va lua de pildă pe celălalt?

In „Nemaipomenita furtună" — mult mai reușită decît prima piesă — doi bărbați iubesc o aceeași femeie. Mihai, dușman al noilor așezări, a cucerit-o pe Verona prin curajul de care a dat dovadă chiar în lupta împotriva satului, împotriva ei. Dar el nu s-a schimbat nici atunci cînd a trebuit să plece capul. El continuă să uneltească împotriva obștii țărănești, și-și dă singur moartea din mîndrie searbădă și ură atunci cînd împotrivă-i se ridică și soția, și tatăl, cînd e amenințat și în dragostea, și în libertatea sa fizică. Chiaburul arogant moare ca un laș și un isteric.

Citiți piesa, și citiți-l și pe tov. Popescu, care declară: „Ne-am așteptat ca această primă piesă țărănească (sic!) a stagiunii să ne introducă în actualitatea cea mai arzătoare a țărănimii noastre intrată în procesul transformării socialiste". Și mai departe: „E imposibil de descifrat sensul acestei tragedii". Așa să fie oare?

Cred că „obiecția" tov. Popescu pune aci problema mesajului social al dramaturgului — și o pune strîmb și pueril. Și tot aci se lămurește că piesele mai vechi ale lui Davidoglu îi plac nu prin ceea ce au ele reușit ca piese de teatru, ci prin ceea ce e spus în ele direct, brutal, despre raporturile de clasă din țara noastră.

Nu voi încerca să-i explic tov. Popescu în anul 1957 că poziția militantă a scriitorului se exteriorizează prin mijloace diferite, și adesea mult mai puternice, decît cele ale gazetarului. Ar fi și inutil, d-sa înțelegînd probabil „actualitatea" și „transformarea socialistă" în chip administrativ.

Ceea ce mi se pare important în noile piese ale lui Davidoglu, e faptul că el a pășit de la descrierea unei lumi de noțiuni politice în conflict, — la înfățișarea unor oameni, a unor contemporani în luptă pentru idealuri morale și sociale deosebite.

In trecut, s-a spus că aceasta i-ar fi reușit lui Davidoglu încă în piese ca „Minerii" și „Cetatea de foc". Dar mi se pare că afirmația cuprindea o bună doză de exagerare, și că nu e bine ca la adăpostul ei să nu sezisăm azi succesul real al scriitorului din noile sale piese. Dacă „Noi cei fără de moarte" și „Nemaipomenita furtună" pot fi opuse „Minerilor" și „Cetății de foc", — aceasta se poate face numai din punctul de vedere al recunoașterii unei reușite calitativ superioare în construcția de tipuri și conflicte.

Desigur, chiaburul lui Davidoglu nu e „chiaburul" din visele urîte ale tov. Popescu. El e un om, un om obișnuit, legat de oraș, de negustorie, de plăcerile ușoare ale acestei vieți. E un om cu tarele clasei sale, cu tarele lui personale, dar un om cu multe fețe, cu numeroase resorturi care-l mișcă în acțiunile lui, un om care are și putere, și farmec: în definitiv, un om ale cărui contradicții omenești, nu strict noționalpolitice, îl fac viu, complex, interesant din punct de vedere artistic.

Acest om își trăiește drama cu o mare intensitate, el există și evoluează în fața noastră ca *personaj dramatic*, și nu ca simplu simbol social. Și această evoluție are tensiunea imprevizibilului, cu tot deznodămîntul său logic și argumentat.

Acesta e, după părerea mea, pasul făcut de Davidoglu în noile sale piese: a dispărut simbolismul școlăresc și sterp, pentru a face loc tipului uman, eroului dramatic. Problemele politico-sociale au fost ridicate la rangul de probleme de etică. In aceste piese pe care tov. Popescu „nu le înțelege", e vorba despre condamnarea unor tipuri de oameni și de relații între oameni, de afirmarea altora, — în definitiv, e vorba de tema eternă și etern emoționantă a luptei dintre om și om, dintre omul nou și omul vechi, dintre om și ne-om. Și această luptă crește din schimbările sociale, și deci și morale petrecute la noi în țară.

Sînt oare piesele lui Davidoglu mai puțin politice, mai puțin agitatorice, decît cele scrise de el acum cîțiva ani? Dimpotrivă! Ideile politice ale dramaturgului, departe de a trece pe al doilea plan, și-au găsit forme de expresie mai adecvate scopului, mai profunde și mai omenești, — și au căpătat, firește, o putere mai mare de influențare. Iar pentru asta, el trebuie lăudat, și nu sfătuit să revină la mijloace de el însuși depășite ale artei sale.

Nimeni să nu încerce ca, sub masca aprecierii unora din operele mai vechi ale lui Davidoglu, să îndrepte puternicul talent al dramaturgului înapoi spre schematism.

Cîntărețul să nu fie oprit în mijlocul ariei, pentru a i se reproșa că nu solfegiază gama do-major în scenă.

Analiza amănunțită a pieselor din urmă ale lui Davidoglu ar depăși cadrul și scopul acestor rînduri. Totuși, aș dori să mai notez aci cîteva fapte ce mi se par importante.

In primul rînd, participarea în piesele lui Davidoglu a naturii, a soartei, a tot ce nu stă în puterile omului, și-i influențează totuși cu imensă putere viața. Nici subterana prăbușită, nici furtuna ce bîntuie cu furie nu sînt un simplu cadru supraadăugat, pentru exploatare de efecte dramatice suplimentare. Mi se pare că și în prima, și în cea de a doua piesă, prezența „Fatum"-ului e legată firesc de tendința dramaturgului de a merge spre rezolvarea conflictului la maximă tensiune.

Personajele sale nu sînt firi raționale, speculative. Eroii lui Anatole France vor reacționa la fel, independent de condițiile climaterice, — dar pentru bătrînul Ciorogariu, furtuna și primejdia de moarte sînt acele împrejurări ale vieții în care raporturile firești dintre el și fiul său se pot schimba cel mai ușor; într-o astfel de zi el poate ridica toiagul asupra lui Mihai, îl poate batjocori, îl poate trimite să se dea pe mîna oamenilor.

Oamenii simpli din rîndul cărora și-a ales Davidoglu eroii sînt mai puțin autonomizați, mai puțin desprinși de catastrofele vieții exterioare, — și valoarea lor „în stare pură" apare cel mai bine în clipe ca cele în care Valer și Toader se înfruntă în tunelul prăbușit: nici un reazem în jur, ci numai perete negru și moarte.

In al doilea rînd, aș remarca aci simțul limitei de care dă dovadă Davidoglu în construcția noilor sale piese. „Noi cei fără de moarte" ar fi putut avea trei acte: un prim act, un conflict Valer-Toader, cu victoria primului. Al doilea — cel pe care-l știm. Al treilea — viața lui Valer după răsturnarea de valori, după greaua încercare.

Dar dramaturgul a reținut numai esențialul, strictul esențial. Aci e tot ce e mai interesant, mai important din viața eroilor săi. Dacă va mai fi ceva, — aceea e altă piesă, alt conflict: cel dat a fost epuizat.

In mai mare măsură încă, în „Nemaipomenita furtună" haina îmbracă perfect corpul dramei: nu există digresiuni, ritmul se susține cu intensitate extremă, conflictul e strîns și prezentat în clipa de maximă tensiune și rezolvare a sa. De aci și un fel de revenire, clasicizantă aproape, la regula celor trei unități.

In sfîrșit, aș sublinia calitățile de poet ale dramaturgului. Nu mă refer numai la fondul poetic, la ideile expuse, la farmecul straniu al unor personaje ca Verona, de pildă, — ci la textul frumos exprimat, suculent, cu multă intensitate nu numai în acțiune, ci și în replică; la limba expresivă și plastică.

Să conchidem acum. Aprecierile cuprinse în aceste rînduri au un caracter strict personal. Ele converg spre convingerea că Davidoglu *se îndreaptă spre maturitatea creației sale, în stăpînirea unor mijloace tehnice formate, și în continuarea unei linii care a rodit pentru prima oară în „Omul din Ceață".*

Știu că unii din criticii noștri sînt de altă părere. Dar ei au greșit pînă acum destul de mult în ce-l privește pe Davidoglu, pentru ca să nu le iertăm o greșeală în plus...

Ov. S. Crohmălniceanu scria undeva: „Criticul joacă într-un fel, întotdeauna, la o masă cu vremea. El își mizează cu fiecare părere, prestigiul prin anticipație. De aceea i se recomandă prudență".

Poate că raționamentele de mai sus nu sînt excesiv de prudente, dar cred că evoluția ulterioară a creației lui Davidoglu va confirma tocmai această linie de dezvoltare a talentului său.

Ana Novak

PALETĂ

Galbenă este toamna, floarea soarelui, cluda,
chihlimbarul, nisipul,
aurul,
soarele greu.

Albă e sarea și pînza, ochiul orbului, nalba,
vîrsta omului,
pacea
și nopțile Polului Nord.

Violet ametistul și seara,
vitraliul, toporașul,
tăcerea.

Cenușie e vorba, asfaltul,
leșia, ruinele, norii,
burnița toamnei
și eu.

Roșii: zorile, macul,
apusul, sîngele, patima,
algele Mării Roșii
și uneori vîntul.

Veronica Porumbacu

CARNET TEATRAL

„Don Gill de Ciorap Verde" de Tirso de Molina

Numele ciudat al lui Don Gill de... Ciorap Verde nu trebuie să ne mire. Spaniolii s-au obișnuit de timpuriu să-și ironizeze numele fastuoase care se desfășoară spectaculos ca o mantie de hidalgo. Grandomania trebuie să nască inevitabil și o reacție corectivă. Tirso de Molina ni se relevă astfel chiar de la titlu ca un umorist subtire și ca un satiric abil, deși în el sălășluia și un moralist rigid. Dar comedia „Don Gill de Ciorap Verde" e zglobie și spumoasă fără adîncimi și fără facilități, cu intrigă iscusită, întortocheată și precipitată ca o avalanșă. Sufletul acestei intrigi nu putea fi decît o femeie. Această femeie este dona Juana (interpretată cu grație isteață și temperament de Virginica Popescu). Și această femeie nu putea fi decît o îndrăgostită părăsită. In Spania, patria lui Don Juan (și Tirso de Molina poate fi într-o măsură considerat ca părinte al lui Don Juan, deși eroul descinde din folclor) femeile sînt de multe ori nevoite să-și urmărească iubitul necredincios cu rigorile legii sau cu cele ale intrigii, pentru a-l face să-și îndeplinească făgăduielile matrimoniale. Spania catolică și fanatică (sîntem la sfîrșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea) exalta puritanismul și nu îngăduia plăcerile amorului liber. Femeile care aveau slăbiciunea de a se încrede în jurămintele amanților cu temperament meridional, trebuiau să urmărească îndeplinirea lor prin constrîngere. Nu e singurul caz în literatura spaniolă. Și Don Quijote și-a pus de multe ori spada în serviciul fecioarelor înșelate. Bărbatul este urmărit cu sagacitate și patimă și în același timp cu o indulgență condescendentă pentru firea lui ușuratică și sperjură, lesne de orientat într-o direcție sau alta. Totul este ca femeia voluntară și energică să știe să-l stăpînească. Dona Juana care dejoacă planurile matrimoniale ale iubitului ei și-l determină să se întoarcă la ea este așadar o figură — să spunem — tradițională. La fel este și don Martin, necredinciosul ei iubit, pe care Vasile Florescu l-a interpretat cu înțelegere, subtil și inteligent, subliniindu-i moliciunea vinovată, fără să-l condamne definitiv sub lespedea lașității, căci don Martin oscilează între remușcare și ispita noutății donei Ines.

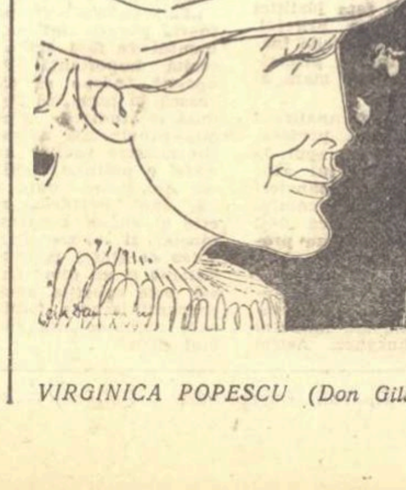

VIRGINICA POPESCU (Don Gill)

Dar nu mai puțin tradiționale sînt și celelalte personaje. De pildă Carammanchel, servitorul donei Juana, travestită în don Gill de Ciorap Verde, este aproape un picaro. Povestindu-i donei Juana (care se dă drept don Gill) peripețiile lui ca slujitor, el face o spirituală trecere în revistă a societății contemporane, cu precise intenții satirice. In povestirea lui apar doctorul șarlatan, preotul ipocrit, avocatul mincinos, — figuri supuse în mod obișnuit criticii. Dar și procedeul este obișnuit în literatura picarescă, în care vagabondul, pe cale de a deveni un escroc și un tîlhar, recoltează din galeria stăpînilor pe care i-a avut deprinderea corupției. Benedict Dabija a realizat un Carammanchel deosebit de simpatic, isteț și plin de umorul caracteristic spiritelor realiste ca Sancho Pancha. La fel Mihai Mereuță, în rolul lui Quintana, celălalt servitor al donei Juana, a reușit să creeze un personaj plin de umor popular bine subliniat, sănătos, dar în același timp deosebit de al lui Carammanchel, căci Quintana este tipul slujitorului vechi și credincios, care-și iubește și-și ocrotește stăpîna.

O apariție fugară dar pregnantă este Viorica Rafael în dona Clara. Actrița a dat acestui rol secundar multă savoare. Dona Clara este tipul fetei credule, al gisculiței pe care Viorica Rafael a interpretat-o cu mult haz și cu o candoare plină de farmec. Emilia Manta, în dona Ines, a fost mai ștearsă.

In general spectacolul cu piesa lui Tirso de Molina este reușit. Direcția de scenă (Mihai Paxino), decorurile și costumele (Mircea Marosin), au realizat o versiune meritorie a comediei dramaturgului spaniol. Cineva putea să reproșeze spectacolului caracterul lui prea puțin baroc. Nu este însă acesta un motiv pentru a condamna interpretarea, în spiritul comediei clasice dată de Mihai Paxino lui Tirso de Molina.

G. H.

BENEDICT DABIJA (Carammanchel)

Desene de CIK DAMADIAN

KAZAHSTAN

— FRAGMENT —

De la Marea Caspică pînă la granița cu China își întinde bogățile-i pămînturi R.S.S. Kazahă. Pînă la Revoluție nu s-a știut de avuțiile care dorm sub stepele tăcute ale țării, deși prin unele locuri cîmpiile acestea își ofereau sînul: bauxita din regiunea Kustanai poate fi culeasă de la suprafața pămîntului.

Ca să se smulgă din adîncuri ascunsele avuții, a fost investită în primul cincinal suma de 1 miliard 500 milioane de ruble. Au răsărit atunci în pustiurile adormite peste 40 de mari întreprinderi, cum ar fi bunăoară minele din bazinul carbonifer Karaganda, uzina de plumb din Cikment, uzinele de cupru Karsakpaisk și Irtîș, exploatările petrolifere din Baiciunas, sau calea ferată care leagă Turkestanul de Siberia, etc.

De la acel cincinal, zeci și zeci de alte miliarde au fost revărsate în Kazahstan pentru a schimba fața acestei republici periferice a Uniunii Sovietice și, azi, 6000 de întreprinderi industriale împînzesc teritoriul R.S.S. Kazahă. Se înalță orașe și sate, șosele și drumuri, noi artere de căi ferate, pe acolo pe unde nu se aflau decît aule primitive de kazahi sau deșert.

La Ust-Kamenogorsk s-a construit o hidrocentrală. Azi se ridică alta mai puternică, de 455 mii kW la Buhtarminsk.

Într-un timp uluitor de scurt, sărind peste etapele istoriei, Kazahstanul a trecut de la feudalism la socialism, datorită Marii Revoluții din Octombrie, datorită oamenilor veniți să scormonească țărîna tăcută ca să scoată bogățiile tencuite de natură ca un avar, undeva în adîncuri, de mii de ani.

„Zăcăminte de fier, cupru sau zinc; plumb, argint și crom; wolfram, fosfor, azbest, vanadiu, sînt cîteva din aceste minereuri care au chemat de pretutindeni oamenii să le scoată din întuneric, să le prelucreze și să le dea viață.

Spre deosebire de sud-estul țării, nordul este o vastă cîmpie mai favorizată de soartă. Lacuri și ape umezesc aceste mari întinderi de pămînt și tocmai de aceea în partea de nord a Kazahstanului a fost pusă în aplicare chemarea tineretului pentru valorificarea pămînturilor. Chemarea aceasta, care a făcut să tresalte inimile a sute de mii de tineri din toate colțurile Uniunii, s-a născut în urma Plenarei C.C. al Partidului Comunist cu privire la mărirea recoltei.

În istoricul Kremlin cu ziduri crenelate, care a adăpostit atîtea memorabile consfătuiri, au avut loc nenumărate dezbateri, mai ales cu tinerețu', pentru înfăptuirea acestei uriașe acțiuni. Se pregătea o campanie de proporții gigantice, nemaicunoscută în istorie. Plenara trasase sarcina: 15 milioane de hectare. Era o cifră fantastică. Începea un război crunt împotriva unor pămînturi virgine, încremenite de veacuri, nezgîriate de nici un plug al începuturilor agricole ale omenirii, împotriva unor mentalități, împotriva unor pustiuri, împotriva unei țări uscate fără ploaie, împotriva lupilor, a gerului din iarnă.

Trebuia pregătit totul, organizat metodic și meticulos: case, cantine, școli, spitale, magazine, brutării, băi, tractoare, totul, totul, de la cel mai mărunt lucru pînă la cel mai important, cu precizie și exactitate. Căci nu era nimic decît pustiuri necuprinse, pe unde vîntul își plimba în neștire mătura.

Și deodată ofensiva s-a dezlănțuit vijelioasă și plină de o fantastică larmă și forfotă. Stepele au tresărit înfiorate. Un torent formidabil, nu de armate pline de ură pornite să distrugă civilizații cu armele cele mai moderne, ci divizii de tineri veseli, entuziaști, avînd drept arme cele mai moderne tractoare și unelte pentru clădit civilizații, s-au revărsat ca niște ape ale binefacerii peste cîmpiile uscate.

Era în martie 1954.

Cele mai puternice tractoare ale Uniunii Sovietice, C.80 și D.45 și-au rostogolit șenilele pe vastele întinderi: 166 de mii din aceste tractoare s-au împrăștiat treptat peste pămînturile avute în plan să fie cucerite pentru economia țării: 60 de mii de combine, 70 de mii de autovehicule au zăticnit tăcerile milenare.

Atunci, în martie 1954, armatele de tineri patrioți, plini de eroism, însuflețiți de dorința de a învinge încremenirea și de a trezi la viață pustiul, s-au risipit ca potîrnichile de la Ural'sk, din capătul de vest al țării, la Aktiobinsk, Kustanai, Petropavlovsk, Kokcetav, Akmolinsk și Karaganda, pînă la Pavlodar în estul țării. 500 de mii de tineri desprinși din toate colțurile Uniunii: Leningrad, Minsk, Kiev, Moscova, Siberia, Reazan, Chișinău, au năvălit în stepele înghețate prin troiene de zăpadă, pe un ger de 20—25 de grade ca niște căutători de aur din Alasca, nu însă pentru iluzoriul metal, ci pentru aurul unor holde modelate de mîna lor.

337 de sovhozuri s-au întemeiat în primul an, simplu, fără ceremonie, primitiv ca și pămînturile: un stîlp înfipt în imensitatea pustiului. Atît. În jurul acestuia se ridica satul, sovhozul, încet, metodic, cu tărie, cu încredere în ceea ce trebuia să devină satul, sovhozul. Trenurile duduiau încărcate, autocamioanele huruiau croind primele drumuri, transportînd materialele, lemnăria, casele prefabricate, sămînța. Avioanele se-ncrucișau peste nețezimea stepei, mitraliind haitele de lupi. Ucigătoarea armă de război nu secera oameni, ci fiare, cum tot fiare secerase cu ani în urmă, cînd peste Uniunea Sovietică se năpustiseră haitele.

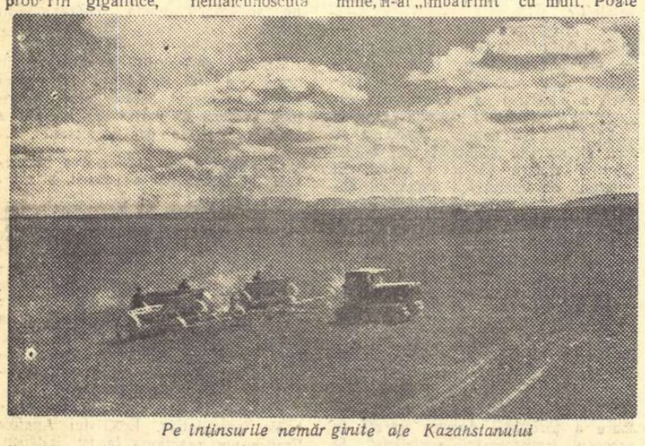

Pe întinsurile nemărginite ale Kazahstanului

Trebuiau fărîmițate pămînturile de piatră chiar în primăvara aceea înghețată a anului de pomină 1954. Și bulgării de bocnă au fost răsturnați chiar în primăvara aceea: 9 milioane de hectare.

Pămîntul gemea, văzduhul se cutremura năpădit de zgomote. Aproape 5 milioane de hectare au primit atunci sămînță roditoare și s-a făcut liniște foșnitoare pînă în toamna aceluiași an cînd s-au scos roadele.

Se începuse un nou capitol în istoria Kazahstanului.

În anul următor cerealele înțepau lumina pe 20 de milioane de hectare pînă atunci virgine.

Cine erau acești oameni, ce-i însuflețea și de unde această uriașă și nepotolită risipă de energie, încît sarcina grea, trasată, a fost depășită cu 5 milioane de hectare?

Din ce aluat erau plămădiți cei 500 de mii de tineri, de-au învins atîtea greutăți, de-au sărit peste piedici, de-au ucis balauri de opreliști ivite înainte-le, ca în basmele copilăriei lor?

Și erau niște copii!

Kustanai, capitala regiunii care a dat 200 de milioane de puduri de cereale în 1956, e un obișnuit oraș rusesc de stepă, judecînd după casele de lemn, solide, înfipte bine în pămînt. Un rîu galben de stepă, bogat în ape — Tobol — venind din sud, îi mîngîie mar ginile dinspre răsărit.

Cringuri albe își ridică brațele spre cer. Un pîlc ici, altul colo, presărate pe nesfîrșite întinderi de pămînt negru. Sînt mesteceni. Pămîntul i-a adoptat cu bucurie. Niciodată nu s-a înălțat în țărîna aceasta altceva decît smocuri de iarbă, și aceea ruginită, și stepele jinduiau după umbra pădurilor de jad.

Dar oamenii și-au pus în preajma locuințelor și meri și-așteaptă acum roada lor cu încredere să se ivească de sub floarea albă, așa cum au așteptat să se-mbrace stepa cu pîine.

Și erau niște copii!

Ce fel de om ești tu, Victor Mitrofanovici Solovov, din sovhozul Pavlov de lîngă Kustanai?

Ai plecat de-acasă de lîngă părinți cînd încă n-aveai 17 ani. Și acuma, după trei ani, cînd stai de vorbă cu mine, n-ai „îmbătrînit" cu mult. Poate

Uliana Chetova ajutoare de tractoristă.

te-ai maturizat un pic — și nu ți-a stricat — dar ai rămas tot copilul simplu și limpede ca lacrima aducerilor aminte, subțirel și cu ochii mari, visători.

— Ce te-a îndemnat, te-am întrebat, să vii aci în pustiuri, părăsind ochii albaștri ai vreunei fete cu părul ca holdele pe care le-ai făcut să se legene în această țară necunoscută ție?

Nu ți-e dor de orașul lui Esenin din care ai plecat?

Mi-ai răspuns simplu, fără emfază, fără vibrația discursurilor. Doar sufletul tău tremura — îl simțeam în dosul glasului molcom — ca atunci poate, cînd ai tăiat aci prima brazdă cu tractorul.

Și mi-am amintit de versurile poetului despre care mi-ai vorbit cu drag, cîntărețul cîmpiilor din Reazan:

Tot ce scoate lumea la iveală
E predestinat de la-nceput...

Cînd a plecat de-acasă Victor, mama lui plîngea. Așa cum au plîns mamele tinerilor comsomoliști de la uzina Stalin din Moscova, la plecarea acestora încoace. Așa cum, desigur, au lăcrămat și alte mame la gîndul că fiii lor pornesc pe meleaguri necunoscute și pustii. Dar pustiurile și-au gonit nălucile cînd s-au revărsat pe ele atîta omenire: fete și băieți, și vîrstnici cu ochiul experimentat.

Victor Mitrofanovici cîștigă 1500 de ruble pe lună și trimite acasă, mamei care-l plîngea, o parte din bani. Își va construi o casă și dacă nu-i ajung banii i se va da un împrumut. Și se va însura cu una din fetele sovhozului.

Ce frumoase și vesele sînt fetele din sovhoz! Parcă atunci cînd au plecat și ele din satul lor s-au ales singure să fie cît mai atrăgătoare ca să aprindă mintea băieților și să rămînă aci perechi, cum au făcut atîția.

Iat-o pe Katerina Susnikova, pe Maria Alexeevna Banih, pe Maria Feodorovna Jurkina, pe Nina Serafimova Ruptova sau pe cea mai tînără dintre tinere, Liubov Alexandrovna.

Îndrăzniți — dacă vă dă mîna — să spuneți că nu sînt frumoase aceste flori culese de pe cîmpiile Rusiei și răsădite în stepele golașe ale Kazahstanului.

Poate că nu erau atît de boghioase și numai bucuria tinerească a muncii și vîntul tare al stepelor le-au luminat chipul. Așa cum i-a făcut mai voinici pe tinerii aceștia ca niște copii, care au crescut aci și s-au înălțat de s-a uimit întregul popor sovietic. Ei, toți aceștia, revărsați pe cele 20 de milioane de hectare moarte, au așternut — ca-ntr-o poveste — dulamele galbene ale cerealelor, să fie de pomină pentru alții.

Se părea că stepele s-au îmbrăcat în straie de sărbătoare în 1956 ca o hlamidă de aur, ca să predea statului 1 miliard puduri de grîne.

1 miliard!

Adică atîta cît a produs Kazahstanul în ultimii 11 ani!

Grupul de conducere al sovhozului Pavlov s-a format la Moscova, la ministerul de specialitate. Erau 6: directorul, inginerul șef, agronomul șef, soția acestuia, tot agronom, inginerul constructor și secretarul organizației de bază.

Era în noiembrie 1954. Gerul era cumplit și cei 6 veneau de la Moscova unde lăsaseră vreme frumoasă.

După ce-au descins din tren, un camion i-a dus în cîmp, la cîteva zeci de kilometri, unde aveau să întemeieze sovhozul. Nu se aflau acolo decît 3 colibe de kazahi. Undeva mai departe, satul de asemenea de kazahi, Boris Romanovka. Acolo au locuit, în colibe în pămînt. Cu oamenii din satul acela au pornit primele lucrări: o casă pentru dînșii din trestia pe care o coseau de pe lacurile învecinate.

Pînă în martie cînd a început să vină acel tineret zgomotos, plin de vioiciune, au tot făcut planuri... Nu, nu se simțeau bine. Cine s-ar fi simțit bine în vraiștea dezolantă a unor imense stepe, lipsiți de confort sau de oarecare civilizație! Noaptea, ziua, urlau lupii, luîndu-se la întrecere cu vîntul bezmetic. Se trezeau buimăciți în beznă și-i apuca groaza. Lupii le dădeau tîrcoale și-i pîndeau. Soba de fier duduia. O îndopau cu lemne nu atît pentru că le era frig, ci pentru că aveau nevoie de un prieten. Singurătatea și pustiul îi dobora. Erau nervoși. Porneau cu toții să aducă lemne de la Kustanai, ca o distracție, spre a ieși din omorîtoarea singurătate. Autocamionul părea, în pustietatea aceea, o arătare apocaliptică. Lupii rînjeau și urlau însoțindu-i.

Altă dată, munca, planurile, îi absorbeau. Aveau griji: în martie trebuiau să vină oamenii, mașinile, să le dea sarcini imediat, să pornească tractoarele, construcțiile...

Dar iar îi apuca disperarea. Măcinați de gînduri, se îmbărbătau unii pe alții, sau făceau haz de necaz. Pierduseră noțiunea timpului. Ce-i interesa timpul? Păreau niște naufragiați undeva în mijlocul unui ocean de necuprins. Poate a venit Anul Nou? Ei și? Ba nu, timpul îi interesa și se apucau iară de treabă cu și mai multă putere. Erau doar comuniști vechi, încercați. Mai trecuseră prin momente de acestea.

Și iată martie. Oamenii! Au venit oamenii! S-a făcut mai cald în suflete. Numai în suflete. Altfel, gerul mușca amarnic. Nu, nu mai simțeau nici gerul. Au venit oamenii, ca soarele, ca lumina, ca o navă a salvării, nu să-i ducă la Moscova, la Kiev, la Sverdlovsk, nu mai aveau nevoie, ci să-i simtă aci, aproape de dînșii, să le strîngă mîna, să pornească lucrul de care simțeau nevoie.

Soseau mașini, tractoare. Cîmpul s-a umplut de larmă feluritâ, veselă. Zgomotul mult dorit al șantierelor i-a cuprins ca o blîndă îmbrățișare de femeie. Armonia sufletească le-a revenit.

Și fără nici o ceremonie au tăiat prima brazdă în cîmpul înțelenit; ca o eliberare de sub apăsarea de pînă atunci.

Prima brazdă! Au rîs și s-au bucurat! Apoi din ce în ce mai absorbiți, n-au mai avut în față decît munca.

Munca e o petrecere, spunea un filozof. Au petrecut mult, obositor.

Brigada de construcție ridica locuințe simple de lemn, dar locuințe, drăguțe, solide, îndepărtînd corturile, colibele. Vîntul nu-și mai putea face mendrele și necăjit a plecat să se strecoare prin corturile altor sovhozuri, pînă ce a fost izgonit și de acolo. Și fiarele și-au luat picioarele la spinare pline de spaimă, odată cu dispariția timpurilor legendare. Au gonit, înnebunite, departe în stepă, spunîndu-și poate în gîndurile lor lupești că a venit sfîrșitul pămîntului.

Venise civilizația pe cîmpiile goale. Se înfiripa încet, treptat, cu fiecare ceas, cu fiecare zi, lună, an.

Și iată-i acum! E fericirea? Nu, aceasta e încă departe pentru oameni. Foarte multe din ce-au înfăptuit abia sînt prost făcute. Agronomul Victor Babanov, unul din cei 7, povestește cum i-a „certat" tov. Hrușciov în iulie 1956, cînd a vizitat sovhozul:

— N-ați organizat bine, le-a spus, arătîndu-le greșelile făcute.

Își dăduseră seama, pe cînd lucrau că nu mai merge ca pe roate, așa cum visau.

În clipele de răgaz, ca o destindere, Babanov își însoțea pe cîmp băiatul de 9 ani, care se „specializase" în prinderea popîndăilor. Belșugul de grîne dăduse un belșug de rozătoare, și se ducea o luptă crîncenă împotriva acestor tîlhari ai roadelor. Și cînii se specializaseră la popîndăi. Parcă nimeni nu voia să stea de pomană. Dar cine nu se specializa atunci, uitîndu-și îndeletnicirea cu care venise? sau păstrînd-o alături de cea nouă?

Tînăra bucătăreasă Maria Alexeevna urca pe tractor la volan. Iar tractoriștii, după ce-și isprăveau treburile, treceau la brigada de construcție să înalțe case.

Comsomolistul Ivan Kuznețov, tractoristul, avea 22 de ani cînd a venit aci. Tot de pe meleagurile înflorite ale lui Esenin a plecat. Acolo a făcut școala de mecanizatori ca și Victor Mitrofanovici cu care s-a cunoscut abia aci.

Ivan Kuznețov e un băiat blînd, domol. S-a îndreptat încoace nu cu gîndul să facă minuni de vitejie cum visau unii, ci să muncească bine, să capete mai multă experiență și să urmeze apoi cursurile de brigadieri de tractoare. E adevărat că mulți au venit de paradă. Vorbeau de eroism și perorau. N-au devenit însă nimic și s-au dus luați de vînt.

El nu s-a înspăimîntat și i s-a părut ciudat că unii dau înapoi. S-a mirat și mai mult cînd și-a văzut un camarad care a hohotit îngrozit în fața stepelor nemărginite răscolite de viscol. Alții s-au întunecat și n-au mai scos o vorbă zile întregi, munciți de gînduri.

Locuiau la început cîte 25 de oameni în mari corturi militare. Sigur că nu era ușor. Iar soba de fier nu prididea să izgonească viforniță. Cîțiva au plecat a doua zi, cu primul camion care se ducea la gară.

Au rămas atîția, însă, cei mai buni, cu sufletele mai mult sau mai puțin răscolite de îndoieli, cu inimile mai pline de încredere ori teamă. Își dezvăluiau seara gîndurile, adunați în corturi: o varietate infinită de nuanțe sufletești. Numai Kuznețov tăcea; glasul lui nu se auzea aproape niciodată, retras în lumea cărților. Băieții glumeau pe socoteala lui. Îi spuneau „devușka", domnișoara. Dar la tractorul lui se pricepea bine și niciodată nu se dădea în lături să muncească mai mult decît alții dacă era nevoie.

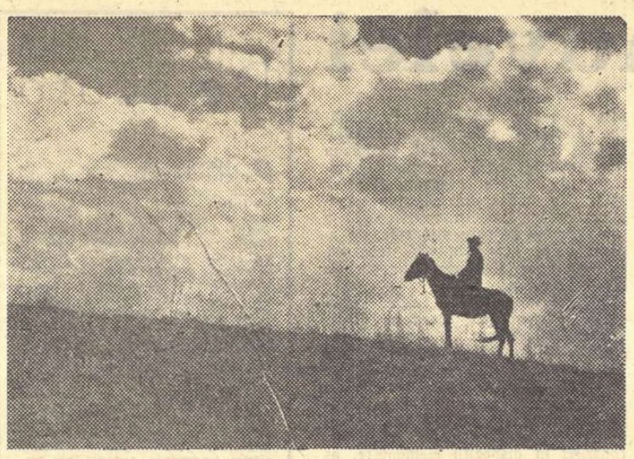

În stepă

Colea

Nu degeaba are acum medalia de muncă sau insigna C.C. al Comsomolului pentru valorificarea pămînturilor înțelenite.

M-au impresionat mult cuvintele spuse de tractorista Frozina Visciuc. Avea 26 de ani cînd a pornit de-acasă. Simțea nevoia ca surplusul de energie să-l consume pe alte ogoare, mai oropsite.

— Nu mă mai săturau cîmpiile colhozului. Și-am plecat.

Și după ce-mi descrie începuturile grele de care nu s-a speriat (și mai sînt și-acum greutăți, zice dînsa) adaugă:

— Dar eu sînt țărancă și am crezut în pămîntul acesta, orîcît de greu mi-a fost. Era pămînt bun și-mi plăcea nemărginita lui întindere...

„Am crezut în pămîntul acesta"...

Cuvintele Frozinei țîșnesc din inimă, nemeșteșugit, cu toată frumusețea expresiei, și ele mă impresionează pentru că aflu în ele răspunsul tuturor oamenilor care s-au ostenit aci, în ciuda greutăților.

Și ca o confirmare, Victor Babanov spune:

— Toți am crezut în pămîntul acesta.

— Toți? întreb.

— Toți care au rămas și-au muncit fără să se sperie de proasta organizare inerentă uneori sau de chinuitoarele începuturi. Oamenii au rămas aci, s-au căsătorit, au copii. Așa s-a petrecut și cu Frozina Visciuc. Soțul ei e tot tractorist și cîștigă împreună pînă la 4 mii de ruble pe lună. Da, toți am crezut în pămîntul acesta... Și, luînd un bulgăre dintr-o proaspătă brazdă răsturnată de tractor, îl sfarmă și-l prefiră în palme... Priviți-l! Au înțeles acest lucru pînă și kazahii, ei care n-au lucrat niciodată pămîntul. Cînd am sosit aci ne-am temut de protestele lor că-i lăsăm fără imașuri. Am crezut că vor pleca să rătăcească iar, în stepe, în căutarea, cît mai departe de noi, a imașului pentru vite. Dar ne-am înșelat. Au lucrat cu noi cot la cot bucurîndu-se că învață ceva nou iar primul Erou al muncii socialiste a fost un kazah: Jean Sultan Demeev.

Pămîntul e bun, dar trebuie valorificat. Trebuie să plantăm copaci de protecție. De făcut lacuri pentru a crea microclima pentru păsări. Apa înnobilează pămîntul...

Babanov e un bărbat înalt, roșcovan, cu o față deschisă. N-are cred 40 de ani. Vorbește cu oarecare melancolie care mi se pare nepotrivită cu dînsul.

Îi cer lămuriri. Îmi răspunde pe gînduri:

— Mai avem atîtea de făcut!

. . . . . .

Alexandru Șahighian

NOTE

Ignazio Silone și realismul socialist

În revista „Tempo Presente", Ignazio Silone publică răspunsul său la scrisoarea pe care i-a adresat-o Ivan Anissimov care, la rîndul ei, era un răspuns la o scrisoare a lui Silone. Cu un ton iritat în care brutalitățile de limbaj înlocuiesc argumentele, Silone atacă diferite probleme politice. Ne-a atras atenția îndeosebi pasajul privitor la metoda realismului socialist. Ignazio Silone se declară a fi inamic al acestei metode de creație, supărat fiind de „imaginea optimistă" asupra „lumii și omului" care decurge din realismul socialist.

Dar acei care au citit „Fontamara", „Pîinea și vinul" și „Semănătorii sub zăpadă" au fost izbiți în aceste romane ale lui Silone tocmai de „imaginea optimistă" asupra „lumii și omului". Aceasta a contribuit la creșterea valorii romanelor lui Silone.

Mai este supărat scriitorul italian de... nerealismul metodei realismului socialist. Argumentul merită a fi menționat: socialismul, altădată, presupunea antagonismul între săraci și bogați, în timp ce „socialismul modern presupune o alegere" care se face între națiuni și... state. A uitat oare într-atît fostul marxist Silone că „națiunea" nu este un tot omogen și că statul burghez nu este decît expresia intereselor de clasă ale burgheziei? Această nouă și ciudată definiție a realismului „modern" (ca expresie a socialismului „modern") necesita cel puțin o argumentare pe care Silone nu se ostenește s-o dea. E adevărat că în romanele amintite ale lui Silone poporul italian se opunea statului fascist, dar această luptă era organizată și condusă de partidul comunist italian, din care Silone a dezertat.

Dacă primele obiecții sînt ciudate, cea de-a treia dovedește rea voință, multă rea voință. El ne acuză că opunem metoda realismului socialist — ca literatură pur proletară — tuturor celorlalte curente și metode definite ca artă pur burgheză. Această opoziție simplistă, caracteristică „proletcultului" este de mult depășită și Silone polemizează cu o idee moartă de trei decenii.

Cum se explică aceste ciudățenii? La o întrebare a lui Anissimov, el răspunde: „sînt socialist din tinerețe și scriitor realist de cînd scriu cărți". E drept că Silone a fost socialist în tinerețe, dar e drept și că el a trădat mișcarea muncitorească.

Aceste păreri amintite aici despre realismul socialist nu sînt nici ale socialistului Ignazio Silone, nici ale romancierului pe care l-am iubit și stimat. Ele sînt contorsionările unei minți de fost socialist și poate fost scriitor, pe care remușcările nu-l lasă în pace.

Polemică în Mexic

Revista mexicană „La Gaceta" publică interviul scriitorului arab Kateb Yacine în care acesta reclamă cu multă energie dreptul poporului algerian la libertate. În nota introductivă, revista subliniază că: „Toate sectoarele culturale din Franța, cu foarte mici excepții, sprijină mișcarea de eliberare din Algeria". Interviul lui Kateb Yacine și introducerea redacției „La Gaceta" au enervat cercurile colonialiste franceze care au trimis, sub semnătura atașatului cultural al Franței în Mexic, Sirol, o lungă și iritată plîngere. Publicînd protestul colonialist, „La Gaceta" dă și răspunsul, ferm, în care, sub semnătura directorului ei, Arnoldo Orfilia Reynal, se spune între altele: „Faptul că noi sîntem prietenii Franței nu implică solidarizarea noastră cu conducătorii ei, nici cu tot ce fac aceștia. Cu atît mai mult cu cît milioane de francezi, dintre cei mai vrednici de stimă, nu sînt deloc de acord cu opiniile d-lui Jean Sirol și cu politica guvernului pe care-l reprezintă. Oare unii străini nu pot îndrăzni și ei să aibă păreri deosebite fără riscul de a fi admonestați?

De altfel, în această chestiune (a libertății Algeriei n. n.), părerea noastră coincide cu opinia oficială a Mexicului în problema colonialismului".

Crește, din ce în ce, disprețul și ura împotriva colonialismului.

D. F.

Redacția și scriitorii

La marea campanie pentru îmbunătățirea stilului de muncă, împotriva birocratizării, sectarismului și subiectivismului, inițiată de Partidul Comunist Chinez, iau parte din plin oamenii de litere ai Chinei. De curînd, secretariatul Uniunii Scriitorilor Chinezi a organizat o consfătuire cu privire la îmbunătățirea stilului muncii redacțiilor și editurilor literare, la îmbunătățirea muncii lor cu autorii, pentru întărirea legăturilor între redacții și scriitori.

Dezbaterea a pornit de la criticarea greșelilor revistei „Jenminvensiue" („Literatura populară") în redactarea nuvelei lui Van-Men, intitulată „În secția organizatorică a venit un activist tînăr".

Nuvela lui Van-Men a fost primită cu mult interes de opinia publică, suscitînd numeroase controverse. S-a constatat însă că, înainte de publicarea ei în revistă, redactorul făcuse o serie de îndreptări, din care unele au îmbunătățit nuvela dar altele au accentuat și mai mult slăbiciunile ei.

Participanții la consfătuire au criticat asemenea practici considerîndu-le ca o expresie a unui stil de muncă birocratic cu autorii. Și autorul nuvelei amintite mai sus și-a exprimat părerea că redacțiile se prevalează de drepturi prea mari în ceea ce privește redactarea lucrărilor literare.

Mao-Dun, președintele Uniunii Scriitorilor Chinezi, luînd cuvîntul la consfătuire a subliniat că scriitorii reprezintă sprijinul de bază în organizarea muncii presei literare. Redactorii trebuie să colaboreze cu scriitorii, să fie modești și să respecte munca acestora, dar totodată să poarte și ei față de cititori răspunderea pentru cele publicate. La rîndul lor, scriitorii trebuie să fie modești și să respecte pe redactori. Această din urmă, după părerea lui Mao-Dun, pot corecta numai unele cuvinte greșite și expresiile neînțelegibile, dar nu trebuie să corecteze conținutul lucrărilor. În cadrul dezbaterilor, la care au participat numeroși reprezentanți ai publicațiilor și editurilor literare din Pekin, adjunctul redactorului șef al revistei „Jenminvensiue" recunoscînd greșelile din stilul de muncă al redacției sale a propus ca în viitor să se aplice principiul: „Autorul răspunde el însuși pentru opera sa" și numai el singur face corecturi în urma propunerilor redactorilor.

În încheierea discuțiilor, Mao-Dun a subliniat încă o dată că trebuie întărită mereu coeziunea între redactori și scriitori, trebuie ca ei „să se respecte reciproc și să se înțeleagă unul pe altul".

S. Carp

Oaspeți din R. P. Ungară

KAMJEN ISTVAN scriitor

VASVARY ISTVAN scriitor

RIDEG SANDOR scriitor

Desene de ROSS

DIN TOATĂ LUMEA

ANGHEL ION

De la prima aruncătură de ochi asupra sumarului numărului pe iunie al revistei „Europe", atenția îți este reținută de titlul: „Anghel Ion". Autorul: Régis Bergeron de la „L'Humanité", care — pentru a scrie această nuvelă — n-a avut cîtuși de puțin nevoie să facă apel la imaginație, ci numai să-și folosească carnetul de reporter umplut în cursul vizitei sale de acum cîțiva ani în țara noastră.

Sîntem la București, în „cel de-al cincilea an al Republicii", la „congresul corespondenților din uzine și de pe ogoare al celui mai important cotidian al Rominiei". Printre numeroșii participanți înscriși la cuvînt, se află și ciobanul Anghel Ion. În clipa în care-și aude numele strigat de către președinte, Anghel — care și-a pierdut un picior în război — se ridică încet de pe scaun și, sprijinit în cîrji, începe să parcurgă cu multă greutate mica distanță care-l desparte de tribună. Pe la jumătatea drumului, începe să șovăie, se oprește. Un muncitor îi întinde imediat brațul frățesc, dar Anghel i-l respinge cu blîndețe. Apoi își reia mersul, urmărit pas cu pas de toți cei prezenți.

Cînd ajunge la piciorul tribunei, alți patru tovarăși vor să-l ajute să urce treptele. Un singur gest al ciobanului este însă suficient pentru a-i opri. Una cîte una, treptele sînt astfel cu răbdare cucerite, pînă la penultima, unde forțele par a-l fi părăsit cu desăvîrșire. Alte brațe întinse sînt respinse tot atît de categoric. Surizător, Anghel își freacă de pantaloni mîinile pline de sudoare, și apoi prinde cîrjele cu toată vigoarea care i-a mai rămas. Iată-l însfîrșit sus, în aplauzele întregii asistențe, aflate acum în picioare.

— Tovarăși! începe Anghel. Am cincizeci de ani și pînă-n anul ăsta nu știam să citesc...

Urmează o mică pauză. La fel de emoționat ca și toți cei care-l ascultă, nu mai poate continua. Ridică atunci cu mîna dreaptă una din cîrje, iar cu stînga coala de hîrtie pe care-și însemnase ceea ce voia să spună. Apoi își îndreaptă privirea spre mîna dreaptă:

— Asta mi-a dat capitalismul!

Plîngînd, își întoarce pe urmă ochii spre mîna stîngă:

— Și asta... Mica foaie de hîrtie îi tremură în vîrful degetelor. Asta... asta... mi-a dat socialismul!

VISUL CEL MARE

Început în toamna anului 1914, la scurt timp după dezlănțuirea primului război mondial, vastul poem epic al lui Gerhart Hauptmann („Der grosse Traum" („Visul cel mare") a fost tipărit de abia în 1942, în toiul celei de a doua conflagrații. După cum putem constata acum, cu ocazia apariției unei noi ediții a acestei opere, la „Bertelsman Verlag" din Gütersloh, prima versiune era foarte departe de a fi completă. Ediția de azi conține nu numai șase cînturi noi, dar și alte numeroase fragmente și extrase nepublicate în 1942 din motive atît politice, cît și personale.

Ca și „Divina Commedia", „Der grosse Traum" este o lungă călătorie transcendentală sub conducerea unui mentor spiritual — în cazul lui Hauptmann, Nathanael, după credința agnostică frate al lui Cristos, jumătate dumnezeu, jumătate înger. Spre deosebire de călătoria lui Dante, aceea a poetului german n-are însă nici un scop conștient, nici un țel final. E doar o simplă succesiune de viziuni, în care reminiscențele personale alternează cu explicațiile politice și religioase.

O bună parte a peemului rămîne astfel obscură din cauza excesului alegoric, în labirintul căruia, pînă în cele din urmă nu se mai pot descurca nici chiar piosii comentatori Hans Reisiger și Rudolf Alexander Schröder. Un lucru se desprinde totuși cu toată limpezimea din acest „mare vis": înverșunata ură a lui Hauptmann împotriva „animalelor de pradă" care sfîșie trupul omenirii, și vehementa sa condamnare a lui Hitler ca și a tuturor acoliților săi.

Cît de mult ținea Hauptmann la această carte ne-o arată faptul că — în ultimele clipe ale vieții sale — a cerut să fie înmormîntat cu un exemplar din „Der grosse Traum".

„DUPLICITATEA" LUI STENDHAL, BALZAC ȘI FLAUBERT

Un foarte interesant studiu despre „Eroul neeroic în romanele lui Stendhal, Balzac și Flaubert" („The Unheroic Hero in the Novels of Stendhal, Balzac and Flaubert") a apărut de curînd, sub semnătura profesorului Raymond Giraud, la „Rutgers University Press".

„Eroul neeroic", care constituie obiectul studiului lui Giraud, este — după cum ați presupus, probabil, imediat — burghezul. Deși acesta a devenit o victimă a satirilor încă din secolele XII și XIII, sentimentele antiburgheze au căpătat un caracter mai violent de abia în secolul XIX. Apariția unei burghezii extrem de agresive, după revoluția franceză, a creat o mare sciziune în rîndurile acestei clase. În politică, această sciziune a dus la o mai intensă aderență a intelectualilor de stînga la cauza tuturor celor „năpăstuiți". Iar în artă și literatură, ostilitățile au luat proporții homerice. Scriitorul îi atacă, fără nici o cruțare, pe burghez pentru că vede în insensibilitatea acestuia un obstacol în calea spre progres a artei sale. Burgherul reacționează, la rîndul lui, cu aceeași furie, tîrîndu-pe scriitor în fața justiției de cîte ori are prilejul, fiindcă simte că ideile înaintate constituie o primejdie pentru bunul mers al afacerilor sale.

După pregnanta analiză a acestui fenomen, profesorul Giraud trece apoi la analiza efectelor lui asupra celor trei romancieri majori ai Franței secolului trecut, subliniind că deși această manifestau un profund dispreț față de valorile burgheze, în realitate nu erau cîtuși de puțin indiferenți față de avantajele materiale ale modului de viață burghez. Astfel crede Giraud că s-ar putea explica atitudinea ambivalentă a lui Stendhal, Balzac și Flaubert față de protagoniștii lor, ambivalență pe care o descrie ca o formă de „duplicitate" și „mare compromis".

SALVATORE QUASIMODO DESPRE NOUA POEZIE ITALIANĂ

În legătură cu ampla antologie a poeziei italiene postbelice pe care o pregătește actualmente cu asiduitate, Salvatore Quasimodo, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai acestei poezii, a făcut următoarele declarații unui reporter al revistei „Il Contemporaneo":

„Fără îndoială că, pentru soarta poeziei italiene, momentul de față are o deosebită importanță. Poezia noastră începe să călătorească în lume, să fie tradusă și studiată. Fizionomia provincială a producției noastre poetice suferă astfel o profundă schimbare. Am putea spune chiar că, după Petrarca, acesta este al doilea moment european al poeziei italiene. Ceea ce ridică noua poezie italiană la un nivel universal este apariția unei noi concepții asupra lumii, în care omul se află pe primul plan".

CE MAI SCRIE VICKY BAUM?

Vicky Baum mai trăiește, și continuă să producă aceeași maculatură siropoasă gen „Grand Hotel". Iată subiectul ultimului ei roman, intitulat „Auf Wasser geschrieben" („Scris pe apă") și lansat cu obișnuitul tam-tam de editurile occidentale:

Glenn Hammer, oala rătăcită dar atît de seducătoare a unei vechi și aristocratice familii americane, își pierde vremea fără niciun rost prin Mexic, pînă în clipa în care își face apariția Tracy, o tinără și superbă milionară, posesoare a unui somptuos yacht și a unei înșăpătînări de catîr.

Tracy îl smulge pur și simplu pe Glenn din brațele iubitei lui îndiene, care-l divinizează, îl urcă pe yacht și-l ia cu ea la o vînătoare de rechini. Din nefericire, idila lor este însă tot timpul stînjenită de soțul lui Tracy, un degenerat conte european. Dar — fiți, vă rog, fără grijă — pînă în cele din urmă și acest mic obstacol va fi îndepărtat, cu binevoitorul concurs al rechinilor, care-și asumă sarcina de a-l înghiți în întregime pe incomodul conte.

Ah, ce romantic!

Alf Adania

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 1 79.46. ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 28 (174) - joi 11 iulie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

REZOLUȚIA
Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn
din 28 iunie — 3 iulie 1957

I.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn a dezbătut în ședința plenară ordinară din zilele de 28 iunie — 3 iulie a.c. Darea de seamă a Biroului Politic prezentată de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej cu privire la activitatea partidului în perioada de la Congresul al II-lea al P.M.R. pînă în prezent, precum și concluziile ce se desprind din evenimentele internaționale și din activitatea partidelor comuniste și muncitorești în lumina învățămintelor celui de-al XX-lea Congres al P.C.U.S.

Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn a dat un mare avînt muncii partidului nostru, care a obținut în această perioadă însemnate realizări în toate sectoarele de activitate.

Rîndurile partidului s-au întărit; activitatea organizațiilor de partid a cunoscut o serioasă îmbunătățire, obținîndu-se rezultate pozitive în munca organizatorică și ideologică, în creșterea nivelului politic și a experienței practice a cadrelor și a membrilor partidului, în dezvoltarea democrației interne de partid, în conducerea și îndrumarea de către partid a sindicatelor, U.T.M.-ului și a celorlalte organizații de masă.

Legăturile partidului cu masele largi de oameni ai muncii au continuat să se întărească, organizațiile de partid desfășurînd o intensă activitate de mobilizare a celor ce muncesc pentru realizarea sarcinilor puse de Congresul al II-lea al P.M.R. și atragerea tot mai activă a oamenilor muncii la conducerea economiei și a vieții obștești.

Au fost obținute succese în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale și în transformarea socialistă a agriculturii. S-a îmbunătățit munca de conducere și planificare a economiei naționale, precum și activitatea organelor locale ale puterii de stat, ale căror atribuții au fost lărgite pe baza principiilor centralismului democratic.

Rolul conducător al partidului s-a întărit; poporul se unește tot mai mult în jurul lui, urmînd cu hotărîre și încredere politica partidului.

În perioada de care s-a ocupat plenara, partidul nostru a desfășurat o perseverentă activitate de dezvoltare a legăturilor și contactelor cu celelalte partide comuniste și muncitorești și a adus o contribuție activă la întărirea unității lagărului socialist și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

S-au lărgit și s-au dezvoltat relațiile politice, economice și culturale ale Republicii Populare Romîne cu alte țări, pe baza principiilor coexistenței pașnice între toate statele, indiferent de regimul lor social.

Alături de țările socialiste și de alte țări iubitoare de pace, Romînia participă din ce în ce mai activ la lupta pentru destinderea încordării internaționale, pentru prietenie și colaborare între popoare, pentru menținerea și consolidarea păcii.

Rezultatele însuflețitei munci creatoare a clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare, a intelectualității, a întregului nostru popor sub conducerea partidului confirma pe deplin justețea liniei generale a partidului și a hotărîrilor Congresului al II-lea al P.M.R.

În perioada de care s-a ocupat plenara, volumul producției industriale și agricole a continuat să crească. Planul de stat pe anul 1956 la producția globală industrială a fost realizat în proporție de 105 la sută, iar în primul trimestru al acestui an el a fost depășit cu 7 la sută. În agricultură sectorul socialist a ajuns să cuprindă cca. 41 la sută din totalul suprafeței agricole a țării și cca. 28 la sută din totalul gospodăriilor țărănești.

Pe baza rezultatelor obținute în industrie, agricultură, cultură, partidul și guvernul au luat în anii 1956—1957 o serie de măsuri pentru îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor muncii.

Prin munca desfășurată de organizațiile de partid, sindicale și de U.T.M., dezbaterea ce se desfășoară în prezent în legătură cu experimentarea sistemului îmbunătățit de salarizare și normare a muncii a dus la o largă activizare a muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor și funcționarilor din întreprinderi, care iau parte cu mare interes la această dezbatere, propunînd soluții prețioase pentru creșterea volumului producției, mai buna organizare a procesului de producție, descoperirea și valorificarea rezervelor interne ale întreprinderilor, sporirea productivității muncii, reducerea prețului de cost, asigurarea rentabilității întreprinderilor. Aplicarea acestor propuneri a și dat rezultate într-un șir de întreprinderi, creînd o bază trainică, sigură pentru sporirea cîștigului oamenilor muncii.

Se poate spune de pe acum că această acțiune de atragere a maselor largi de oameni ai muncii la dezbaterea și rezolvarea problemelor de organizare și conducere a producției va duce la un nou avînt al economiei naționale și la ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc.

Desființarea sistemului de cote obligatorii la majoritatea produselor agricole a fost primită cu mare satisfacție de țărănimea muncitoare, a sporit considerabil cointeresarea materială a țărănimii și a creat condiții deosebit de favorabile în ridicarea producției agricole, a întărit încrederea țărănimii în politica partidului și guvernului, a consolidat și mai mult alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

A crescut preocuparea organelor de partid pentru aplicarea consecventă a principiilor leniniste în viața de partid, s-a întărit disciplina de partid și s-a îmbunătățit compoziția socială a partidului.

Concentrînd munca organizatorică și politică în unitățile de bază ale partidului, organele și activul de partid și-au dezvoltat inițiativa și spiritul de răspundere, rezolvă în mod mai concret și mai competent problemele politice și social-economice ale construcției socialiste, problemele vieții de fiecare zi a maselor populare.

S-a intensificat activitatea ideologică a partidului și s-a ridicat nivelul ei; munca de propagandă, presă și editorială a fost legată mai strîns de sarcinile concrete ale construcției economice, de studierea istoriei partidului nostru și a experienței sale revoluționare, de aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste.

Partidul a acordat o atenție deosebită orientării politice și ideologice a intelectualității, care desfășoară o activitate creatoare rodnică pe tărîmul științei, artei și culturii și participă activ la viața obștească a țării, sprijinind cu încredere politica partidului și guvernului. S-au adus îmbunătățiri structurii și conținutului învățămîntului de cultură generală, a învățămîntului tehnic și superior.

Linia justă leninistă a partidului nostru în problema națională și aplicarea ei consecventă au dus la o intensă activitate politică a maselor muncitoare ale minorităților naționale; partidul și guvernul au luat un șir de măsuri practice pentru ridicarea nivelului lor material și cultural.

Prietenia și colaborarea frățească dintre poporul romîn și naționalitățile conlocuitoare s-au întărit. Naționalitățile conlocuitoare participă activ și creator, alături de poporul romîn, la munca pentru înflorirea Republicii Populare Romîne, pentru întărirea regimului democrat-popular și construirea socialismului în țara noastră.

Între marile acțiuni organizate de partid în această perioadă trebuie menționate, dată fiind însemnătatea lor politică deosebită, alegerile pentru sfaturile populare și alegerile pentru Marea Adunare Națională, care au constituit o demonstrație puternică a activității politice a maselor populare, a conștiinței lor cetățenești, a trăiniciei orînduirii noastre sociale, a atașamentului oamenilor muncii față de regimul democrat-popular.

Plenara C.C. constată că lucrările Congresului al XX-lea al P.C.U.S. au exercitat o puternică înrîurire asupra întregii mișcări comuniste și muncitorești internaționale. Dezbaterea lucrărilor Congresului de către partidele comuniste și muncitorești, pe baza tezelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. cu privire la raportul de forțe între capitalism și socialism, la coexistența pașnică a statelor cu sisteme sociale diferite, la posibilitatea prevenirii războaielor în epoca actuală, la formele și metodele de trecere ale diferitelor țări de la capitalism la socialism, a dus la clarificarea unor probleme importante ale teoriei marxist-leniniste, ale luptei pentru socialism și pentru pace.

Realizările obținute de poporul sovietic în domeniul economiei și culturii, influența puternică pe care o exercită asupra vieții internaționale inițiativele de pace ale Uniunii Sovietice arată că hotărîrile Congresului al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice se înfăptuiesc cu deplin succes. Acesta este meritul incontestabil al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și al Comitetului său Central leninist.

Recentele măsuri de reorganizare a formelor de conducere a industriei și construcțiilor, la a caror dezbatere au participat zeci de milioane de oameni, deschid noi perspective favorabile în vederea îndeplinirii sarcinii economice fundamentale a U.R.S.S. — aceea de a ajunge și de a întrece într-un termen istoric scurt cele mai înaintate țări capitaliste, din punctul de vedere al producției industriale și agricole calculate pe cap de locuitor.

Dezbaterea învățămintelor Congresului al XX-lea a avut ca rezultat o nouă creștere a forțelor mondiale ale socialismului și păcii, noi succese importante obținute în construirea socialismului în țările de democrație populară, un puternic avînt al forțelor de eliberare socială și națională în întreaga lume.

Ca urmare a schimbărilor adînci ce s-au produs după cel de-al doilea război mondial în viața internațională, oamenii muncii, masele populare din țările capitaliste, dependente și coloniale duc lupta pentru condiții mai bune de muncă și de trai, pentru libertăți democratice, pentru independență națională, pentru pace și socialism în împrejurări mai favorabile, — ceea ce deschide noi perspective în fața partidelor comuniste și muncitorești.

În perioada dezbaterii hotărîrilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. în partidele comuniste și muncitorești, cercurile imperialiste, dușmanii socialismului și ai mișcării muncitorești au declanșat o campanie furibundă de ponegrire a P.C.U.S. și a celorlalte partide comuniste și muncitorești, de denaturare și compromitere a învățăturii marxist-leniniste, urmărind să provoace sciziune și să răspîndească confuzii în mișcarea muncitorească, să submineze orînduirea de stat din țările de democrație populară. În Ungaria, reacțiunea internă cu sprijinul cercurilor imperialiste a organizat putchul contrarevoluționar în vederea lichidării cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii și restaurării rînduielii capitalisto-moșierești.

Plenara constată că ofensiva cercurilor imperialiste împotriva pozițiilor socialismului s-a zdrobit de unitatea rîndurilor partidelor comuniste și muncitorești, de coeziunea ideologică a mișcării comuniste internaționale, de hotărîrea oamenilor muncii din țările socialiste de a apăra și consolida orînduirea democrat-populară, de prietenia și frăția țărilor lagărului socialist, în frunte cu U.R.S.S.

Alături de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și de alte partide frățești, partidul nostru a acordat un sprijin internaționalist activ clasei muncitoare maghiare, Partidului Muncitoresc Socialist Ungar și guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc din Ungaria în vederea înfrîngerii contrarevoluției și normalizării situației în această țară.

Faptele au dovedit că nici o încercare a reacțiunii imperialiste de a întoarce înapoi roata istoriei nu poate împiedica sistemul mondial al socialismului să se consolideze tot mai mult și să-și dovedească superioritatea economică, socială și politică asupra sistemului capitalist.

Dezbaterea documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. a dat un puternic impuls activității generale a partidului nostru, ducînd la aprofundarea unor probleme fundamentale ale construcției socialiste, la examinarea critică a diferitelor laturi ale vieții de partid și de stat, la consolidarea rolului conducător al partidului, la întărirea democrației socialiste și a orînduirii democrat-populare.

C.C. al P.M.R. a organizat cu seriozitate și simț de răspundere dezbaterea în partid a documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S., punînd în centrul acestei dezbateri tezele teoretice elaborate de congres, îmbinînd strîns dezbaterea hotărîrilor acestui congres cu munca pentru înfăptuirea sarcinilor stabilite de Congresul al II-lea al P.M.R., luînd poziție față de urmările negative ale cultului personalității și față de modul cum el s-a răsfrînt în țara noastră și trăgînd concluzii practice pentru activitatea partidului nostru. C. C. al P.M.R. a orientat dezbaterea astfel încît ea să ducă la ridicarea nivelului activității partidului, la întărirea unității de monolit și a disciplinei de fier a partidului, la aplicarea consecventă a normelor leniniste ale vieții de partid.

Plenara subliniază ca un lucru deosebit de îmbucurător faptul că dezbaterea a întărit unitatea și coeziunea

(Continuare în pag. 2)

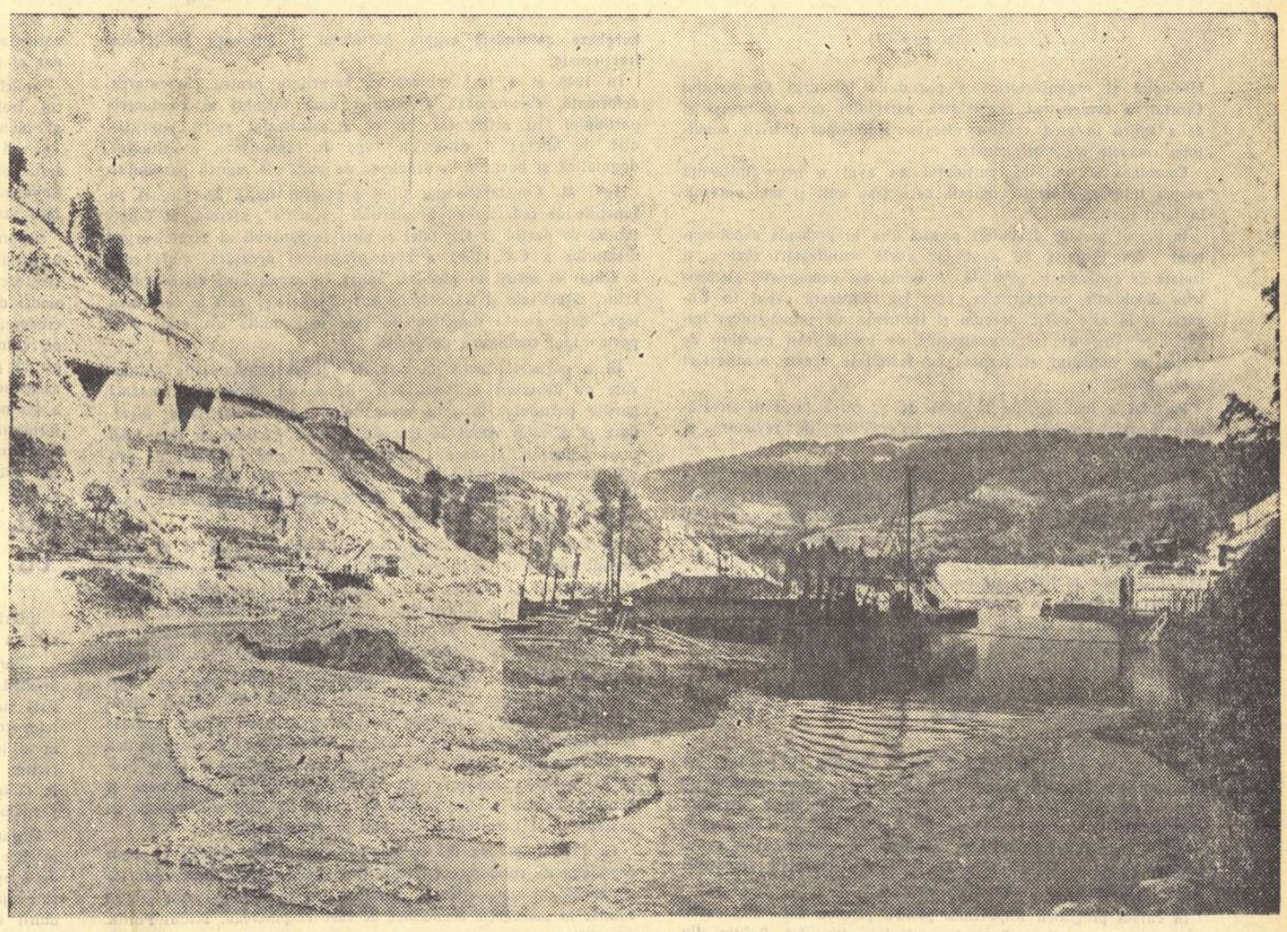

Panoramic: *În stînga blocurile viitorului bara], în dreapta noul canal al Bistriței.*

PE BISTRIȚA

I

Am cunoscut Bistrița, de mult, pe cînd era o stihie a singurătății. Nu m-am dus s-o cunosc din vreo poftă cinegetică, n-am văzut nici cum se răsfrîng adîncul ei comorile lui Atanaric, în amurg, nici n-am văzut-o în vreun răsărit de soare aprinzînd statua zeului frumuseții de la Apolionia. Am nimerit la pragurile ei, noaptea, în timpul unui ciclon care hurduca munții din Dorna pînă la Piatra Neamț și smulgea codrii din rădăcini. Am zărit atunci, la lumina fulgerelor, vălmășagul plutelor pe apele răzvrătite, și pluțași luptînd cu topoarele și cu țapinele, împotriva bulucilor și Firii ajunsă la paroxismul mîniei ei. La ferestruicile satelor de pe marginea rîului, femei și copii aprinseseră lumînările, ca un semn de rugă pentru sănătatea celor duși în călătoria dramatică, la vale, să mîie codrii culcați și ferecați în sîrmă.

La pragul spitalului din Broșteni, unde mă aflam, a fost adus pe o targă de crengi și țapine, un fecior cu o șuviță de sînge la gură. Nu i s-a mai putut face nimic. Era nespus de tînăr, și deodată m-am gîndit la un Făt-Frumos căzut în lupta cu uriașii, care, ca într-o trezire haotică a preistoriei, umpluseră cu cetele lor adînca și marea scenă a nopții. În zori, culmile munților, văile, povîrnișurile, erau acoperite de stîrvurile codrilor prăbușiți. Bistrița fugea, fugea necontenit în lumina soarelui, își cutremura spinările cu solzi albaștri, de plăcerea luminii cerești, și părea a șerpoaică ieșită în timpul ciclonului de sub vîrstele geologice. Așa m-a impresionat Bistrița, atunci, în noaptea de acum zece ani.

Însă am cunoscut-o și blîndă și frumoasă, și m-am îndrăgostit de ea, mai cu seamă după ce i-am ospătat din păstrăvi și i-am ascultat istoriile. În numele dreptății, am așezat-o între frumusețile cele mari ale țării mele, îndată ce i-am cunoscut și oamenii și priveliștile printre care trece, după ce se azvîrle peste stînci, la Cîmbaba, ca o cerboaică mitologică. Dar frumosul rîu nu avea nevoie să-l așez eu în aria frumuseților, căci înaintași mari l-au răsfrînt în oglinda fără moarte a istoriei, prin pagini asupra cărora nu pot lucra morile timpului. Eu unul, n-am făcut altceva decît să-i aduc omagiul generației, ei, Bistriței noastre, care a văzut atîtea rînduri de oameni, de la dacii pletoși pînă la aurarii pomeniți de Cantemir Voivod, și pînă în zilele de azi. Din bun început, rîul nostru îți trezește simțămîntul unei puteri nemaipomenite. Asta au simțit-o oamenii noștri, din cel mai adînc veac, de pe cînd nici vorbă nu putea fi de supunerea Firii. Și totuși, îmi amintesc bine cîteva lucruri din cursul vremii: întîi, voi reaminti întîlnirea cu marinarul de la Galați, care urca la Bicaz, avînd în serviciu „planurile" Mării ce se va ivi sub Ceahlău, peste cîțiva ani. Țin minte că în călătoria aceea de pomină, într-un accelerat de noapte, l-am ascultat pe omul acela, cu toate scăderile și frumusețile sufletului, de la îndoială și neîncredere, pînă la bucurie și entuziasm. Imaginația noastră vedea altarele munților răsfrînte în Mare, și pescărușii și cormoranii marini făcîndu-și cuib sub streașina schitului de la Ceahlău. Vedeam născîndu-se o nouă faună și o nouă floră, ca o reînviere, sub puterea omenească, a unui fragment din Marea Sarmatică,

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4)

Liniștea betonului

Dintr-un jurnal la BICAZ

Văratec

Mă trezesc pe la Roznov; în compartiment — parfum de scinduri proaspete depozitate în gară și cerul de lămîie al dimineții de vară șovăitoare; părăsesc balonseidul în care mi-am ascuns fața toată noaptea, și urmăresc — încă ametit de somnul incomod — pe acești soți necunoscuți, aflați în pregătiri febrile pentru coborîrea la Piatra. El are 60 de ani, plin de distincție profesorală, sobru, pedant, fin. Ea, în jurul a 50, încărunțită, voinică, energică, cu o notă de tinerețe ageră în brațele puternice, albe, în puloverul sport, verde, fără mîneci. Bagaj pestriț, multilateral, mutat de sus din plasă pe coridor, sub comanda ei; remarcabil — un balot umflat, bine strîns în curele, în care se simte lenjeria de pat — plapumă, perne, cearșafuri; doamna îmi explică, fără să întreb prea multe, că dumnealor pleacă la Văratec pentru vreo trei luni. Am fost la Văratec? Dar la Secu? Dar la Agapia? Nu. Dar nu mi-ar place să mă duc? Liniște, frumusețe, puritate. De cînd doresc Văratec, Agapia, Secu. De cînd cunosc Sadoveanu, maestrul nu a lăsat în mine locuri mai armonioase; le-am împodobit permanent în minte cu frenezie livrescă — și nu am călcat în acel rai aspirînd la el ca la fructul interzis (sistem nu mai puțin livresc de privațiune juvenilă). Purtînd balotul în care simt moliciunea plăpumii și pernelor, — doresc Văratecul, în afara lui Sadoveanu și a tot ce a plăsmuit imaginația mea. O dorință proaspătă, neașteptată, de culoarea citrică a cerului — un Văratec redescoperit, fără deformări, decalibrări, prejudecăți, concentrat în această plapumă, în aceste perne, ca în pilule: o cameră albă, cu un pat, o masă, un scaun, un cearșaf întins de mine pe pat, pernele înfățate de mine, fețele de pernă pășfrînd, nopți la rînd, liniile fierului de călcat, plapuma îndoită pe jumătate, un lighean smălțuit, săpunul, pasta de dinți, o bătaie în ușă și-n prag o maică, în mînă cu o cană de lapte.

Apare Piatra. Cei doi soți inspectează gospodăria strînsă în jurul lor; îmi mulțumesc pentru amabilitate și-mi doresc drum bun la Bicaz. Piatra este în soare, bucată de minereu în care strălucesc grăunțe de diamant — acoperișuri, livezi, cîteva turle de biserică; îi ajut să depună bagajul pe peron. O clipă mai îmi trec palma pe balot; dumnealor iau o trăsură, grăbind spre RATA; vor lua autobusul, vor cobori nu știu unde, n-am reținut, vor apuca o potecă, vor urca, vor ajunge, vor desface curelele balotului. Eu, pe peron, urmărindu-i în minte spre acel necunoscut Văratec, îmi pare că sînt Meaulnes în fața cărării care ar trebui să mă ducă la Yvonne de Galette.

Piatra Neamț - Bicaz

Oriunde sosim, venim încărcați cu noi înșine, de ce nu înțelegem? Cu noi înșine, în primul rînd. La Văratec, întinzînd cearșaful pe patul tare, i-aș povesti maicii aflată în pragul ușii, despre Yvonne de Galette și despre mine, le grand Meaulnes. Ascultîndu-mă, mi-ar întinde cana de lapte, mi-aș întrerupe povestirea și-aș întreba-o dacă laptele nu conține stricnină 90; nu aș vrea să mor, sau să încep să mor la Văratec; de la Fournier, exact ca în mintea mea, aș trece la radioactivitatea atmosferei. M-ar asculta, cu aceeași liniște; mi-ar rămîne „mustăți" albe de la lapte pe buze și, ștergîndu-mi cu limba laptele, i-aș relata ce s-a întîmplat cu o bombă atomică la experiențele din Nevada, cum din pricina focosului nu a putut exploda... acum se caută un voluntar care să demonteze focosul neputincios. E știrea pe care o recitesc de nu știu cîte ori, de la Piatra la Bicaz. Viu încărcat cu ea, apăsătoare; nu-s dispus să tragedizez, totuși știrea rămîne apăsătoare. Se caută un voluntar pentru a demonta focosul unei bombe atomice! Maica de la Văratec și-aduce aminte de Daniil, cel care a îmblînzit leii. Vai, măicuța mea, mi-e teamă că sfîntul Daniil nu are putere și pricepere să desfacă focosul unei bombe atomice. Mai îmi dai un pahar cu lapte? Am venit la Văratec să mă liniștesc.

Bicaz, gară-centru

Bicazul nu mă surprinde și-n apatia revederii noastre sînt conținute toate bucuriile posibile. Praf, soare, claxoane și afișe pe fiecare stîlp de telegraf. Pe fiecare stîlp, de la gară pînă-n centru, un același chip — bărbat, femeie, miner, brigadier, topograf, — care-ți zîmbește, același, același, același zîmbet, dar cu altă explicație. Graficianul acesta ar trebui bătut cu vergile la tălpi; lipsa lui de fantezie poate produce catastrofe psihice. Să desenezi oameni zîmbind la fel — ce tristețe de talent! Omul acela nu știe ce înseamnă un zîmbet — pedeapsa ar trebui agravată.

În centru, bufetul expres a devenit însfîrșit restaurant ca lumea: și-a scos mese afară, pe o prispă ușor evoluată și aci, ferindu-ți coatele de fețele de masă în permanență ude — poți aștepta mult și bine fripturile comandate. Căruciorare cu înghețată, două antichități de instalații pentru „răcoritoare și sirop", „Iartă-mă", anunțat cu litere de o șchioapă, ca o fericire, pe afișierul cinematografului de la club. Frizerii neschimbați. La ghereta cu „mici", Ungureanu încălzește grătarul și așteaptă comenzi; are o frează impecabilă, blond-linsă, dată cu unsoare, cămașă sport, numai șorțul cam de parlagiu, dar nu se vede. Lîngă el, pe un scaun, în ghereta, soția lui, în vizită, într-o rochie albastră de mătase înflorată, cu decolteu modern și mai ales cu un colier strălucitor de perle false. Ziua, în amiaza mare, soția lui Ungureanu grataragiul, ultraelegantă prin fumul grătarului, lîngă mașina de carne și „micii" cruzi. E în sfîrșit un șoc în Bicazul apatic. Șocul se risipește rapid: la redacție, dactilografa ridică încet capul de pe mașina de scris și-mi spune liniștită „bine ați venit". T. se ridică de la birou! ei și mă întreabă ce mai fac. Are niște urdă proaspătă într-un pachet, nu doresc? Îi răspund în notă că fac bine, nu vreau urdă și am venit pentru abaterea de mîine a Bistriței; îmi arată ediția festivă a ziarului lor, în timp ce în

Radu Cosașu

(Continuare în pag. 4)

Săptămîna

Marea călătorie

1957. 1 iulie. Anul geofizic internațional. Cuvinte care par să nu spună nimic deosebit. Atențiune, însă, secole! În curînd începe cea mai mare aventură a omului, de cînd există el pe suprafața pămîntului. În curînd începe marea sa călătorie în univers, la mii de kilometri depărtare de planeta noastră.

Deocamdată, luînd-o înaintea omului, cățelușa Albina împreună cu alte patrupede s-a întors perfect sănătoasă după un voiaj făcut cu o rachetă sovietică la o înălțime de 110 km.

Păcat că ziarele nu publică pe trei coloane cu titluri grase o asemenea știre senzațională și mai ales e păcat că Albina nefiind obișnuită cu exerciții oratorice, nu poate împărtăși într-un discurs primele impresii de dincolo de globul terestru.

În curînd, își vor lua zborul cu o viteză de 480 km. pe minut de pe un original racheto-drom sateliții artificiali.

În apropierea soarelui, a altor planete și a aștrilor, vom afla poate de ce pămîntul are palpitații, cutremurîndu-se din cînd în cînd, de ce se exercită magnetismul intern al globului, care este originea căldurii sale interne precum și alte răspunsuri la afitea „de ce"-uri. Croazierele interplanetare și schimbul de experiență cu prezumtivii marțieni, înființarea unor posturi de miliție între soare, lună și pămînt, vor deveni curînd probleme prozaice la ordinea zilei. Există un singur imperialism pe care îl poți saluta: cucerirea cosmosului de către oameni.

Cucerirea universului a devenit o cursă prietenească la care participă peste 70 țări în frunte cu U.R.S.S. și S.U.A. Unele ziare americane sînt în-

Ion Mihăileanu

(Continuare în pag. 4)

REZOLUȚIA
Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn
din 28 iunie — 3 iulie 1957

(Urmare din pag. 1)

ideologică și organizatorică a partidului în jurul Comitetului Central, a demonstrat capacitatea partidului de a-și însuși și de a aplica în mod creator marxism-leninismul potrivit condițiilor concrete ale țării noastre.

Coeziunea și unitatea partidului au avut o mare influență asupra tuturor oamenilor muncii, care s-au unit și mai puternic în jurul partidului.

In timpul acestor dezbateri și mai ales în perioada evenimentelor din Ungaria au avut loc unele manifestări răzlețe și izolate de confuzie și șovăială, influențe ale demagogiei elementelor dizolvante, antipartinice, care își ridicaseră capul în Ungaria și în alte părți, precum și influențe ale propagandei imperialiste. Organele și organizațiile de partid, toți membrii de partid au combătut și respins cu fermitate aceste manifestări nesănătoase.

Partidul a luat poziție hotărîtă în apărarea purității învățăturii marxist-leniniste, împotriva încercărilor de revizuire și denaturare a ei.

Plenara C.C. consideră că în actualele condiții de ascuțire a luptei ideologice dintre capitalism și socialism unitatea și coeziunea fiecăruia dintre partidele frățești sînt mai mult ca oricînd o contribuție adusă la întărirea forței și unității mișcării comuniste internaționale. Ele sînt în același timp o contribuție la succesele însemnate realizate de politica de pace a țărilor lagărului socialist în frunte cu Uniunea Sovietică, politică de destindere internațională, de coexistență pașnică a tuturor statelor, indiferent de regim social.

II.

In timp ce lucrările Congresului al XX-lea al P.C.U.S. au constituit pentru partidul nostru, pentru toți oamenii muncii un nou și puternic imbold în munca pentru înfăptuirea sarcinilor stabilite de Congresul al II-lea al P.M.R., tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu, membri ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R., au avut grave ieșiri antipartinice îndreptate împotriva unității partidului și a conducerii sale.

In cursul pregătirii Raportului pentru plenara C.C. din martie 1956, în cursul plenarei și în ședințele Biroului Politic din aprilie 1956, aceștia — nesocotind marile realizări obținute în viața de partid și de stat pe baza hotărîrilor plenarei C.C. din mai 1952 în urma cărela a fost înlăturat din conducerea partidului grupul de deviatori fracționiști, a hotărîrilor plenarei din august 1953 și ale Congresului al II-lea al P.M.R., — au prezentat în mod denaturat activitatea conducerii partidului nostru și a întregului partid.

Incălcînd în mod grosolan regulile elementare ale vieții de partid și folosind metode antipartinice de grup, fracționiste, ei au dus discuții în afara organului de partid din care făceau parte, în vederea stabilirii unei platforme comune, au încercat — de asemeni în afara organului de partid — să alăture la poziția lor antipartinică și pe alți membri ai Biroului Politic și au recurs la aținarea unor tovarăși împotriva altora, căutînd să înveninеze relațiile dintre ei, să creeze o atmosferă de necolegialitate și să zdruncine astfel munca colectivă în Biroul Politic.

Orientarea primejdioasă pe care au urmărit s-o dea dezbaterii în partidul nostru a documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S., orientare potrivnică celei stabilite de plenara C.C. din martie 1956, ar fi produs confuzie în rîndurile partidului, ar fi dus la slăbirea unității partidului și puterii sale de luptă, ar fi dat frîu liber stihiei mic-burgheze, ar fi subminat politica partidului și statului. In această privință sînt pline de învățăminte evenimentele din Ungaria.

Lipsiți de simțul răspunderii partinice, ei și-au îndreptat totodată atacurile împotriva organelor securității de stat; dacă conducerea partidului nu ar fi respins atacurile lor, acestea ar fi dus la compromiterea și paralizarea acestor organe menite să lupte împotriva dușmanilor regimului democrat-popular.

Plenara a condamnat cu toată asprimea și cu un sentiment de indignare acțiunea și metodele antipartinice ale lui I. Chișinevschi și M. Constantinescu, denaturarea și denigrarea de către aceștia a activității partidului.

In timp ce Comitetul Central al partidului a supus unei analize multilaterale problemele vieții de partid din toată perioada de după 23 August 1944, inclusiv perioada cînd grupul antipartinic fracționist V. Luca — A. Pauker și-a desfășurat în partid activitatea sa dăunătoare, I. Chișinevschi și M. Constantinescu au trecut sub tăcere situația îngrijorătoare și periculoasă ce a existat în conducerea partidului ca urmare a acțiunii fracționiste a deviatorilor și s-au sustras de la analizarea autocritică a poziției lor proprii din acea perioadă, a contribuției și răspunderii lor pentru aplicarea liniei lichidatoriste a acestui grup în construcția de partid și pentru încălcarea regulilor și normelor leniniste ale vieții de partid, a greșelilor și a lipsurilor în propria lor muncă.

După 23 August 1944 atît tov. I. Chișinevschi cît și tov. M. Constantinescu au lucrat îndeaproape cu Ana Pauker, iar metodele pe care le-a folosit grupul antipartinic în frunte cu ea — metode care-și au originea încă în frămîntările fracționiste din perioada activității ilegale a partidului — au exercitat vreme îndelungată asupra lor o influență puternică pe care, cu tot ajutorul primit, n-au știut s-o înlăture nici pînă în prezent.

In timpul activității grupului antipartinic fracționist, normele elementare ale vieții de partid erau călcate în mod grosolan; orice critică era înăbușită; membrii și activiștii de partid care îndrăzneau să aibă păreri proprii erau batjocoriți și umiliți. Atmosfera de neprincipialitate, de lingușire și tămîiere față de deviatori împiedica desfășurarea normală a vieții de partid.

I. Chișinevschi și M. Constantinescu au ocolit faptul că grupul antipartinic fracționist a lovit în numeroase cadre de bază ale partidului și făcea presiuni pentru a se lua măsuri și înscena procese împotriva lor.

Este o fericire pentru partidul nostru că aceste presiuni au fost respinse de majoritatea conducerii partidului, care acționînd cu hotărîre, a reușit să împiedice luarea de măsuri represive, de exterminare a cadrelor de partid.

Abia după înlăturarea devtatorilor s-a putut asigura aplicarea normelor leniniste în viața de partid.

Plenara consideră că tovarășul I. Chișinevschi poartă o mare răspundere pentru aplicarea în viața de partid a politicii oportuniste lichidatoriste a grupului fracționist V. Luca — A. Pauker, pentru deschiderea porților partidului în fața elementelor fasciste, străine, a elementelor carieriste mic-burgheze, pentru introducerea în practica vieții de partid a unor norme contrarii principiului leninist al centralismului democratic, pentru răspîndirea prin mijloace de propagandă și agitație a cultului personalității și îndeosebi a proslăvirii Anei Pauker, pentru lipsurile și greșelile care au existat în munca de propagandă și cultură, pe care a îndrumat-o vreme îndelungată.

Partidul l-a criticat și în trecut pentru abateri de la disciplina și regulile de partid. Incă în 1934 tov. Iosif Chișinevschi, care a lucrat atunci în conducerea Organizației București a P.C.R., a fost aspru criticat de Comitetul Central al partidului pentru încălcarea principiilor organizatorice elementare în relațiile cu conducerea de partid. In materialul publicat în legătura cu aceasta în presa ilegală de partid Comitetul Central a apreciat că atitudinea tovarășului I. Chișinevschi merge pe linia dezorganizării partidului, pe linia violării disciplinei de partid și a unității rîndurilor sale, că ea exprimă presiunea concepțiilor mic-burgheze, reformiste asupra partidului și influența tendințelor fracționiste.

In 1948 el a fost criticat cu severitate pentru prezentarea deformată, calomnioasă a poziției unor membri ai conducerii partidului. In activitatea lui el a manifestat spirit politicianist, de intrigă și carierism, fugă de răspundere, o atitudine dogmatică și bucheră în probleme de bază ale muncii partidului.

Tov. M. Constantinescu, fiind promovat după 23 August în funcțiile de redactor-șef al ziarului „Scînteia", secretar al Comitetului de partid al Capitalei și apoi responsabil al Secției organizatorice a C.C., fără a avea pregătirea necesară, după cum a arătat el însuși în plenară, aplica întocmai, fără discernămînt critic, directivele și dispozițiile Anei Pauker, pe care le considera lege, deși aceste directive de cele mai multe ori erau date peste capul conducerii de partid.

El a participat activ la aplicarea liniei lichidatoriste promovate de deviatori în construcția de partid, linie ce a deschis porțile partidului în fața elementelor străine, carieriste, legionare și a altor elemente fasciste, punînd partidul în fața unei mari primejdii, — care a fost înlăturată prin hotărîrea cu privire la curățirea rîndurilor partidului; pentru aplicarea acestei linii el a fost criticat în anul 1950 la plenara C.C. care s-a ocupat de problemele organizatorice.

In muncile pe care le-a avut pe linie de presă și pe linia organizatorică, el a participat activ la răspîndirea cultului personalității în general și la popularizarea Anei Pauker în special, avînd față de ea o atitudine împăciuitoristă, slugarnică. El a sprijinit și introdus politica deviatorilor pînă la demascarea lor de către partid și înlăturarea lor din conducerea partidului.

In timpul cît a lucrat în domeniul economiei naționale, tov. M. Constantinescu, rupt de realitate, dînd dovadă de superficialitate în tratarea problemelor economice, a comis greșeli serioase în munca de planificare, fiind în dese rînduri criticat pentru prezentarea de soluții ireale și pentru elaborarea unor proporții necorespunzătoare necesităților dezvoltării economiei și culturii. Pentru aceste greșeli el a fost înlocuit din munca de președinte al Comitetului de Stat al Planificării.

In 1954, împreună cu D. Petrescu au purtat discuții în afara organelor de conducere din care făceau parte, atribuind organelor conducătoare ale partidului și statului lipsurile și greșelile proprii comise în sectoarele economice de care răspundeau. Biroul Politic a calificat aceasta ca o încercare de discreditare a acestor organe și ca o fugă de răspundere pentru propriile lipsuri.

Declarîndu-se formal de acord cu criticile ce i s-au făcut, el a acumulat în decurs de ani de zile nemulțumiri personale care au răbufnit cu toată intensitatea în timpul dezbaterii lucrărilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. După cum a arătat el însuși în Biroul Politic, aceste critici i-au lăsat „răni ce nu se vindecau niciodată", ceea ce reflectă o stare de spirit bolnăvicioasă, mic-burgheză, cu totul necorespunzătoare atitudinii unui membru de partid și unei vieți normale în organul de partid.

In activitatea sa, tov. M. Constantinescu s-a dovedit îmbîcsit de dogmatism, a folosit metode neprincipiale, străine de partid, a manifestat orgoliu mic-burghez, infumurare și aroganță în relațiile cu oamenii.

Situîndu-se pe o platformă comună, tovarășii I. Chișinevschi și M. Constantinescu au încălcat cerințele statutare de partid și normele leniniste ale vieții de partid, au încercat să calomnieze activitatea organelor conducătoare de partid și a organelor statului democrat-popular și să orienteze în acest spirit dăunător dezbaterea în partidul nostru a învățămintelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S.

Plenara scoate în evidență faptul că, supunînd unei critici principiale ascuțite metodele antipartinice ale lui I. Chișinevschi și M. Constantinescu, Biroul Politic a împiedicat să se ajungă la formarea de grupulețe, să se slăbească unitatea partidului și a conducerii sale și să se creeze primejdia fracționismului.

Procedeele folosite de ei sînt incompatibile cu principiul centralismului democratic, care dă membrilor de partid posibilitatea de a-și spune deschis părerea asupra politicii partidului în cadrul organului sau organizației de partid, asigurînd în același timp disciplina de fier și unitatea indestructibilă a partidului în realizarea politicii și hotărîrilor sale.

Plenara consideră că poziția tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu ducea la liberalism în ce privește cerințele de bază ale activității unui partid marxist-leninist. Ieșirile lor antipartinice reprezintă o reflectare a interpretării deformate date hotărîrilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. de elementele anarhice, mic-burgheze din țara noastră și din alte țări. Aceasta se referă înainte de toate la problemele vieții de partid și ale orînduirii de stat democrat-populare.

Deși după ședințele Biroului Politic din aprilie 1956 a trecut timp suficient, tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu nu s-au pătruns de conștiința gravității poziției lor antipartinice, în lumina evenimentelor internaționale ce s-au produs în această perioadă.

Plenara a supus unei critici aspre, principiale și a condamnat în unanimitate poziția și metodele lor antipartinice. In fața plenarei ei au recunoscut greșelile și abaterile grave pe care le-au comis; dar ei nu au analizat în mod profund aceste greșeli și abateri, n-au arătat cauzele și rădăcinile lor.

Considerînd ca periculoasă și dăunătoare poziția lor antipartinică și apreciind că activitatea lor în Biroul Politic n-a fost la înălțimea încrederii ce le-a fost acordată de C.C., plenara Comitetului Central, în interesul întăririi unității și coeziunii partidului și conducerii sale, a hotărît:

Scoaterea tovarășului I. Chișinevschi din Biroul Politic și Secretariatul Comitetului Central; scoaterea tovarășului M. Constantinescu din Biroul Politic al Comitetului Central, menținîndu-le calitatea de membri ai Comitetului Central.

Tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu au declarat în fața plenarei că ei consideră juste sancțiunile hotărîte de plenară și și-au luat obligația să-și îndrepte prin activitatea lor greșelile grave pe care le-au comis față de partid.

III.

Examinînd activitatea desfășurată de partid după Congresul al II-lea al P.M.R. în principalele sectoare ale vieții de partid, de stat și obștești, învățămintele și concluziile rezultate din dezbaterea în partidul nostru a hotărîrilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. și din analiza evenimentelor internaționale care au avut loc în această perioadă — în primul rînd a evenimentelor din Ungaria — plenara C.C. a stabilit principalele sarcini care stau în fața partidului:

1.—Intărirea unității și disciplinei de fier a partidului.

Datoria principală a fiecărui membru de partid este să păstreze și să apere ca lumina ochilor unitatea indestructibilă, organizatorică și politico-ideologică a partidului și disciplina de fier a rîndurilor sale, factori hotărîtori de care depinde existența unui partid revoluționar al clasei muncitoare, capacitatea sa de a mobiliza masele, de a le conduce în lupta pentru construirea socialismului; să dea dovadă de cea mai mare intransigență față de orice manifestare de spirit antipartinic, de tendințe fracționiste, față de tot ce poate slăbi unitatea de monolit a partidului; să manifeste vigilență maximă față de orice încercări de a introduce în partid confuzii ideologice, dezorientare, neîncredere în forța creatoare și elanul revoluționar al maselor muncitoare.

Aplicîndu-se consecvent normele leniniste ale vieții de partid, trebuie să se respecte cu strictețe principiul colegialității, al muncii colective în toate verigile partidului de sus pînă jos; să se asigure desfășurarea regulată, conform cu prevederile statutului, a activității organelor de partid alese; să se îmbunătățească munca cu activul de partid, controlul îndeplinirii sarcinilor.

Organele și organizațiile de partid au datoria să manifeste o grijă sporită față de cadrele partidului, preocupîndu-se de creșterea nivelului lor politic și profesional; să promoveze în munci de răspundere cadre competente, care se bucură de încrederea și stima oamenilor muncii. Trebuie să se acorde și pe viitor toată atenția creșterii continue a numărului de membri de partid — muncitori care lucrează direct în producție. De asemenea trebuie acordată atenția cuvenită primirii în partid a țăranilor muncitori care au păsit cu încredere pe calea transformării socialiste a agriculturii, a inginerilor și tehnicienilor, a învățătorilor, precum și a altor intelectuali de valoare, devotați cauzei socialismului.

2. — Intărirea legăturii partidului cu masele.

Intărirea necontenită a legăturii partidului cu masele este sarcina centrală a întregului partid.

Partidul cere organelor și organizațiilor sale să cunoască în mod aprofundat problemele care-i preocupă pe oamenii muncii. Este necesar ca membrii Comitetului Central, membrii comitetelor regionale și ai altor organe de partid să meargă mai des în mijlocul oamenilor muncii, să acorde o atenție deosebită părerilor, propunerilor și criticilor acestora, să discute cu ei și să le lămurească problemele actuale ale politicii partidului și guvernului.

Organizațiile de partid, cultivînd la oamenii muncii conștiința marilor realizări obținute sub conducerea partidului și hotărîrea de a apăra aceste cuceriri, trebuie să le arate deschis greutățile și neajunsurile care mai există în munca de construire a orînduirii socialiste, mobilizîndu-i pentru înlăturarea și înfrîngerea acestora.

Comitetele regionale, raionale și orășenești, activul de partid și toți membrii partidului trebuie să înțeleagă pe deplin că realizarea sarcinilor planurilor economice de stat, dezvoltarea economiei naționale și, pe această bază, îmbunătățirea nivelului de trai al celor ce muncesc, depînd în bună măsură de modul în care sindicatele, ca organizațiile de masă cele mai largi ale clasei muncitoare, acționează pentru creșterea conștiinței socialiste de clasă a oamenilor muncii și pentru atragerea lor tot mai activă la organizarea și conducerea producției, a economiei țării.

Organele și organizațiile de partid trebuie să acorde o atenție deosebită muncii politico-educative în rîndurile tineretului, cultivînd în rîndurile lui dragostea față de muncă și de învățătură, încrederea în politica partidului și guvernului de construire a unui viitor luminos poporului nostru. Tineretul trebuie educat în spiritul patriotismului socialist, al prețuirii și apărării cuceririlor revoluționare ale poporului muncitor, în spiritul internaționalismului proletar, al păcii și prieteniei între popoare.

Față de însemnătatea deosebită pe care o prezintă atragerea și participarea activă a femeilor în viața politică și obștească, formele actuale de organizare a muncii în rîndurile femeilor nu mai corespund și este necesar ca ele să fie îmbunătățite, în așa fel încît să asigure cuprinderea și activizarea maselor celor mai largi de femei muncitoare.

3. — Dezvoltarea democrației socialiste.

In vederea dezvoltării continue a democrației socialiste trebuie aplicate în mod consecvent în toate sectoarele vieții de stat și economice hotărîrile luate de partid și guvern și aprobate de Marea Adunare Națională cu privire la înlăturarea fenomenelor de centralism excesiv, la lărgirea atribuțiilor sfaturilor populare și ale unităților economice, la atragerea oamenilor muncii, în măsură și mai mare și sub forme diferite la conducerea economiei și a treburilor de stat.

Dezvoltarea democrației socialiste trebuie împletită strîns cu măsurile de consolidare a organelor aparatului de stat care au menirea să apere cuceririle revoluționare ale poporului, securitatea statului, bunurile obștești și ale cetățenilor.

Trebuie luate măsuri pentru îmbunătățirea activității organelor justiției, întrucît în multe din aceste organe se manifestă o inadmisibilă îngăduință față de hoți, delapidatori, speculanți, huligani. Oamenii muncii cer din partea organelor de justiție o atitudine hotărîtă, corespunzătoare cu interesele poporului, cu interesele societății socialiste în construcție.

4. — Dezvoltarea economiei și ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii.

In centrul muncii partidului în mase trebuie să stea mobilizarea oamenilor muncii pentru realizarea sarcinilor de plan în domeniul economic, pentru asigurarea acumulării socialiste necesare dezvoltării continue a economiei naționale. Trebuie să dobîndim noi realizări în sporirea volumului producției în industria grea, în industria bunurilor de larg consum, în producția agricolă-marfă, în reducerea prețului de cost al producției, realizări care se vor răsfrînge simțitor asupra situației materiale a oamenilor muncii.

Ținînd seama de productivitatea încă scăzută a muncii în industrie și agricultură, cît și de faptul că prețul de cost al producției industriale nu scade în măsura corespunzătoare posibilităților și rezervelor existente, este necesar să se acorde cea mai mare atenție productivității și prețului de cost, punînd aceste probleme în centrul dezbaterii și experimentării sistemului îmbunătățit de salarizare și normare a muncii.

Oamenii muncii de la sate trebuie mobilizați pentru continua și sistematica întărire economică a gospodăriilor colective, întovărășirilor agricole, cooperativelor agricole de producție, pentru sporirea producției agricole și dezvoltarea schimbului între oraș și sat. Pe baza rezultatelor obținute de unitățile socialiste fruntașe, trebuie intensificată munca politică pentru a convinge pe țăranii muncitori cu gospodărie individuală să treacă pe drumul socialismului, respectîndu-se întru totul principiul liberului consimțămînt.

Trebuie asigurată îndeplinirea hotărîrilor partidului și guvernului în ce privește dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat, înzestrarea lor cu mijloace complexe de mecanizare și cu îngrășăminte chimice, întărirea muncii politice de partid și de masă în gospodăriile agricole de stat în vederea întăririi lor și transformării lor în adevărate pilde pentru întreaga țărănime.

Toate organele și organizațiile de partid au îndatorirea să manifeste o neslăbită atenție pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale celor ce muncesc. Organele de partid, sindicale, conducerile întreprinderilor și ale ministerelor, sfaturile populare trebuie să vegheze la rezolvarea, pe baza posibilităților reale, a cerințelor justificate ale oamenilor muncii, combătînd manifestările de birocratism și de nepăsare față de nevoile celor ce muncesc.

5. — Ridicarea nivelului muncii ideologice.

Necesitățile construcției socialiste în țara noastră, precum și lupta între capitalism și socialism pe plan mondial impun sporirea eforturilor pentru ridicarea continuă a nivelului activității ideologice.

Propaganda și presa trebuie să fie strîns legate de problemele concrete ale construcției socialiste la noi în țară, să le analizeze multilateral și să contribuie activ la rezolvarea lor.

Trebuie luptat cu hotărîre împotriva dogmatismului și bucherismului, care duc la anchilozarea muncii politico-ideologice, împiedicînd înțelegerea fenomenelor noi ale vieții și tratarea creatoare a problemelor teoretice și practice ale construcției socialiste.

O deosebită atenție trebuie dată educației patriotice a oamenilor muncii. Prin opere literare și artistice, prin presă, radio, conferințe trebuie cultivată dragostea de patrie, tradițiile progresiste, amintirea luptelor eroice ale poporului pentru independență națională și libertate, a participării Romîniei la războiul antifascist, a luptei revoluționare a clasei muncitoare și a partidului, mîndria pentru marile realizări obținute de popor sub conducerea partidului, întărind hotărîrea oamenilor muncii de a înfrunta orice greutăți cînd o cer interesele patriei și ale socialismului.

Odată cu preocuparea pentru formarea unei intelectualități noi, ieșite din rîndurile oamenilor muncii, trebuie să continuăm a ajuta cu tact și răbdare pe intelectualii de formație veche să se călăuzească în munca lor creatoare de ideile marxism-leninismului. In relațiile cu ei trebuie combătute atît manifestările de intoleranță și șovinism cît și unele tendințe de tirire în coada unor păreri și concepții înapoiate. Trebuie lichidată autoliniștirea de care se lasă cuprinși unii activiști ai frontului ideologic, care trag concluzii greșite din faptul că în țara noastră ideologia socialistă a devenit predominantă.

Partidul nostru consideră drept una din sarcinile sale primordiale lupta pentru apărarea purității învățăturii marxist-leniniste, împotriva oricăror încercări de revizuire a ei, împotriva concepțiilor reformiste și oportuniste.

Trebuie intensificată lupta împotriva ideologiei imperialismului contemporan, demascîndu-se falsitatea teoriei despre „capitalismul popular" și alte asemenea născociri ale apologeților capitalismului; de asemenea trebuie demascat caracterul agresiv al ideologiei imperialiste.

Propaganda noastră trebuie să fie pătrunsă de combativitate și principialitate comunistă, să nu manifeste liberalism față de concepțiile străine, față de manifestările naționaliste, șovine, să lupte prin toate mijloacele de care dispune pentru triumful marxism-leninismului.

6. — Intărirea și consolidarea unității lagărului socialist în frunte cu Uniunea Sovietică. Lupta pentru apărarea păcii.

Intărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Partidul nostru consideră drept una din sarcinile fundamentale ale politicii sale întărirea și consolidarea continuă a lagărului țărilor socialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Experiența istorică a întregii perioade de după cel de-al doilea război mondial demonstrează că existența lagărului socialist și unitatea de nezdruncinat a țărilor care fac parte din acest lagăr constituie garanția principală a independenței de stat și suveranității țărilor socialiste, garanția principală împotriva încercărilor cercurilor imperialiste de a răsturna prin violență regimurile democrat-populare și de a restaura capitalismul în țările socialiste.

Lagărul socialist s-a dovedit a fi factorul hotărîtor al apărării păcii, iar existența lui și realizările social-economice ale țărilor socialiste exercită o uriașă influență asupra procesului de înaintare a omenirii pe calea progresului, consolidării forțelor socialismului în întreaga lume.

Plenara C.C. accentuează din nou că partidul nostru, statul romîn democrat-popular vor urma și pe viitor politica de coexistență pașnică cu toate țările, fără deosebire de sistem social. Trebuie să depunem toate eforturile ca alături de țările socialiste și de celelalte țări iubitoare de pace, să contribuim la lupta împotriva înarmărilor atomice și a experiențelor cu aceste arme, împotriva politicii imperialiste de pregătire a unui nou război mondial, pentru destinderea încordării internaționale și consolidarea păcii în lume.

Partidul nostru va contribui și pe viitor la întărirea unității ideologice a partidelor comuniste și muncitorești, la dezvoltarea solidarității internaționale a celor ce muncesc.

Partidul nostru, ca și un număr de alte partide comuniste și muncitorești, se pronunță pentru apariția unei reviste politico-teoretice comuniste, cu caracter internațional.

Aniversarea a 40 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a deschis o eră nouă în istoria omenirii, este întîmpinată de membrii partidului nostru printr-o intensificare a studierii învățăturii lui Lenin, verificată de experiența revoluției din Octombrie și a construirii socialismului și comunismului în U.R.S.S., de experiența revoluției populare și construcției socialismului în China, în țara noastră și în alte țări socialiste din Europa și Asia.

Toate partidele comuniste și muncitorești din lume găsesc în experiența revoluției socialiste și a construirii socialismului și comunismului în Uniunea Sovietică un izvor nesecat de învățăminte, a căror aplicare creatoare la condițiile specifice ale fiecărei țări este de neprețuit pentru victoria socialismului.

★

Plenara C.C. apreciază ca justă și aprobă activitatea depusă de Biroul Politic în vederea aplicării sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. și a învățămintelor ce decurg pentru partidul nostru din hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S., precum și din evenimentele internaționale din această perioadă.

Plenara C.C. își exprimă convingerea că studierea și dezbaterea documentelor care au rezultat din lucrările sale vor întări și mai mult unitatea și coeziunea partidului și a conducerii sale, vor stringe și mai mult legăturile partidului cu masele cele mai largi ale celor ce muncesc, vor întări rolul conducător al partidului, combativitatea și capacitatea de organizare și mobilizare a clasei noastre muncitoare, a poporului muncitor în lupta pentru construirea socialismului în patria noastră și apărarea păcii în lume.

PROBLEMA LITERATURII DE ACTUALITATE

CONVORBIRE cu trei scriitori timișoreni

Reflectarea realității contemporane — crearea unei literaturi realist-socialiste de o autentică valoare artistică — deschide înaintea scriitorilor o diversitate de probleme care-și găsesc o amplă dezbatere în ultima vreme.

Pornind de la aspectele specifice ale creației sale, fiecare creator poate aduce, firește, o contribuție însemnată la eficacitatea discuției, la călăuzirea ei pe un teren mai concret și, implicit, la limpezirea citorva dintre aspectele fundamentale ale dezvoltării literaturii noastre actuale. Din acest punct de vedere s-a vădit fructuoasă convorbirea cu trei dintre scriitorii timișoreni, convorbire consacrată îndeosebi discutării acelor chestiuni esențiale care-i preocupă în concepere și elaborarea operelor aflate pe masa lor de lucru. Mircea Șerbănescu, Franz Liebhard și Radu Teodoru și-au expus părerile lor asupra unor probleme generale ale literaturii noastre, plecînd de la frămîntări și dileme personale ivite în procesul de creație al fiecăruia.

★

Firește, discuția noastră a fost cu atît mai interesantă cu cît se ocupa deseori de problematica unor lucrări aflate abia în curs de cristalizare, precum și a altora gata de a fi încredințate tiparului. Și trebuie să mărturisim că am urmărit aceste relatări succinte despre viitoare opere literare, cu nerăbdarea cititorului care ar vrea să anticipeze lectura, să pătrundă indiscret în laboratorul de creație al scriitorului și aici să-l urmărească cu aviditate, în timp ce-și desăvîrșește opera. Se reconstituiau astfel sub ochii noștri deliberări mai vechi și controverse intime, la capătul cărora apăruseră concluzii practice care au dus la depășirea unui impas mai mult sau mai puțin dificil.

Actualitatea și pseudo-actualitatea

Mircea Șerbănescu mi-a vorbit despre primul său roman intitulat *„O fată din cele multe"* care se află acum pe punctul de a fi încredințat tiparului. Autorul pare să-și fi pus foarte acut problema realizării unei imagini epice de amploare care să surprindă tabloul transformărilor social-politice din viața locuitorilor unui orășel de provincie, în care se ridică un mare șantier muncitoresc. Varietatea personajelor, problemele lor sufletești, caracterul superior al relațiilor care se stabilesc între eroii săi, au constituit elemente care au revenit deseori în discuția noastră.

— Ce anume vi s-a părut esențial pentru a oglindi procesul de apariție unor trăsături noi, înaintate, în conștiința eroilor din romanul dvs.?

— Fiecare dintre ei erau angrenați într-un anumit fel în marea epopee a construcției care zguduise inerția micului orășel. Mi s-a părut că principala problemă care trebuia s-o rezolv era de a demonstra printr-o anume modalitate epică faptul că o întreagă problematică de actualitate — noțiuni și situații nemaiîntîlnite pînă atunci — s-a integrat organic în lumea spirituală a eroilor, în frămîntările, gîndurile și visurile lor de fiecare zi. Redobîndirea unei demnități umane pierdute, afirmarea etică noi, comuniste, nu-și puteau afla o corespunzătoare transfigurare artistică decît în măsura în care se exteriorizau prin trăsăturile unui anumit caracter. Și acesta trebuie să fie unic în felul lui, să aibă o originalitate general umană.

— Considerați deci că destinul individual al personajului, datele concrete ale biografiei și portretului său, sînt hotărîtoare pentru a surprinde concret amploarea transformărilor care se petrec în sufletele contemporanilor?

— Evident; prin aceasta n-am spus încă nimic nou. Dar cred că mulți dintre noi nu reușim încă să realizăm în mod firesc prezentarea acestei suduri intime — aș spune mai curînd această întrepătrundere — dintre lumea lăuntrică, dintre „specificitatea" umană a personajului și planul general al problemelor social-politice în care este angrenat. Este vorba de a reuși să găsim pentru fiecare atitudine politică și morală a eroului nostru, acea mișcare care este cea mai proprie naturii sale, într-un cuvînt, gestul său caracteristic. Altfel, dacă noi nu reușim să obținem aceasta, compromitem înșiși cele mai bune intenții ale noastre.

— Se pare însă că în această privință prozatorii noștri au dobîndit totuși o anumită experiență, că ei au reținut ceva din eșecuri, ca și din izbînzi?

— Și nu numai atît, convingerea mea este că s-a impus chiar în ultima vreme ca un puternic curent de opinie, exigența sporită în realizarea la un înalt nivel artistic a lucrărilor care abordează tematica actuală. Ceea ce aș vrea să semnalez eu, este însă tendința care se manifestă uneori de a mima ostentativ actualitatea zilelor noastre, pentru a strecura îndărătul acestui paravan confecționat, situații și conflicte concrete, mai mult sau mai puțin banale, și subtilizate din recuzita uzată a romanelor bulevardiere.

— Vă referiți deci la o pseudo-actualitate...

— Într-adevăr, acesta este cuvîntul. E vorba, de fapt, de o escamotare, uneori poate chiar mai abilă, și deci mai greu de sezisat, a transpunerii realiste a problemelor realității în imagini artistice. Se ajunge în asemenea cazuri la o penibilă pendulare între un schematism cu pretenții de înaltă principialitate și existența unor conflicte și replici care reeditează interminabilele, falsele complicații amoroase ale desuetului triunghi din romanele lui Vicky Baum, de exemplu.

— Ați putea da un exemplu pentru a concretiza această tendință?

— Exemplele s-ar putea găsi mai multe. În genere, în multe dintre lucrările tinerilor prozatori, sosite la redacția „Scrisului bănățean", dintre care unii realmente talentați — personajele poartă etichete de o extremă actualitate (activist, tractorist, fruntaș în producție, etc.) dar modul de a realiza psihologia eroului, construcția epică prin care el este descris, ține de o modalitate artistică depășită, anacronică, incompatibilă realismului socialist. Un tînăr prozator cu posibilități care mie mi se par evidente, cum ar fi, de pildă, Florin Petrescu, care a mai publicat în paginile revistei noastre, ne-a trimis de curînd o nuvelă în care a încercat să dea o falsă aparență de actualitate unui conflict amoros desuet, aglomerînd situații forțate și mijloace tehnice compromise. Subiectul este căutat, autorul face totul pentru a crea impresia că dezbate o problemă de actualitate și, în ultimă instanță, plătește de fapt tribut schematismului.

— Și care credeți atunci că ar fi rezolvarea acestei situații?

— Nu pot să dau rețete, dar cred că fidelitatea față de propriile observații asupra vieții actuale trebuie să completeze în permanență, să fecundeze și să îmbogățească experiența socială a scriitorului, de-o potrivă cu imaginația și disponibilitățile sale creatoare. Și aceasta cred că îl privește direct pe orice scriitor care se călăuzește după metoda realismului socialist.

Poezia unică și indivizibilă a vieții

Pe masa de lucru a poetului Franz Liebhard se găsesc numeroase lucrări în curs, unele terminate, altele aflate într-un stadiu de finisare. Autorul acestor versuri a fost mai zgîrcit cu detaliile despre propriile sale lucrări și a ținut să ne vorbească în schimb despre cîteva aspecte mai semnificative ale liricii contemporane. Discuția s-a purtat în jurul unei preocupări deosebite a scriitorului, a problemei poeziei cetățenești, și a prilejuit expunerea unor interesante puncte de vedere pe care interlocutorul nostru le-a argumentat minuțios, subliniind fiecare cuvînt cu o înflăcărare de adolescent pasionat.

Mai întîi m-a contrazis, contestîndu-mi dreptul de a folosi mereu un termen pe care estetica nu-l poate încadra în categoriile ei clasice și pe care poeții nu-l înțeleg, de fapt, în adevăratul său sens.

— „Poezia cetățenească" este totuși un termen care se află în centrul discuțiilor noastre. Să încercăm să definim termenii, — am propus eu cu timiditate.

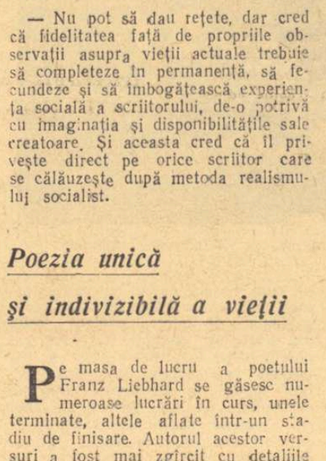

Și răspunsul sosi apăsat:

— Nu sînt de acord ca poezii de o actualitate nemijlocită, prin care autorul se adresează publicului cu intensitate sau prin care autorul se lasă auzit ca erou liric să fie înglobate într-o categorie deosebită a poeziei lirice și că acesteia să-i fie imprimată denumirea de „lirică cetățenească". O diferențiere între lirica socială și cea intimă, de fapt, lasă să se presupună că și în viața interioară a poetului trebuie să existe posibilități corespunzătoare de diviziune.

— Poate tocmai pentru că acea cutie gingașă de rezonanță care este inima poetului nu poate vibra astăzi decît unitar și armonios?

— Bineînțeles că poetul erei noastre — era în care se naște o nouă societate, se creează noi relații, și din care reiese o nouă moralitate — nu poate să aibă în sufletul lui un tablou tehnic de comandă în care să se aprindă lumini semnalizatoare de culori deosebite, după cum el politizează sau este îndrăgostit, admiră natura sau se leagănă în hamacul propriilor lui visuri de fericire. Cu o asemenea secționare a personalității poetice ajungem la o dualitate de poezie — politică și intimă. — Or, o asemenea secționare mărunță nu poate permite eliberarea forțelor de expresie ale poetului.

— Și atunci..

— Atunci eu cred că n-ar trebui să ne întrebăm: cum am putea crea o lirică cetățenească, ci cum trebuie să vorbească poetul ca să fie mereu purtătorul de cuvînt al poporului, indiferent dacă ceea ce exprimă el are ca obiect un fenomen social sau personal, un crîmpei de natură sau, — să zicem — chiar o dispută între dumnezeu și dracul. În discuție se află problema întregii noastre lirici în sensul următor: cum devine poezia noastră de dragoste sau de natură o poezie cetățenească sau, invers, cum poate poezia noastră cetățenească să devină o poezie despre dragoste și natură?

Să nu despărțim ceea ce este organic unitar!

— V-ați putea referi la aportul poeților germani din R.P.R. în realizarea unei astfel de poezii profund personală și nutrîndu-se direct din actualitatea noastră?

— Poeții germani din R.P.R. au contribuit în felul lor la realizarea unei poezii a zilelor noastre. În versurile lor și-au găsit ecou toate problemele mari care agitau masele populației muncitoare, de la disputa cu fascismul, de la durerile prin care a trecut populația germană și pînă la pașii către construirea unei vieți noi pe care ea îi face astăzi. Sînt convins că poeții germani din țara noastră nu vor lipsi nici acum de la datorie, cînd circa 100.000 de nemți și-au găsit în gospodăriile agricole colective drumul către o viață nouă și plină de nădejde și cînd în general marea majoritate a populației germane de la sate activează în forme socialiste de gospodărire. Sînt convins că poeții germani se vor afla la datorie, atunci cînd vor trebui să vorbească cetățenilor, și să lege pe fiecare prin glasul inimii și al rațiunii, tot mai strîns în alianța frățească cu poporul romîn.

— Și deci valoarea poeziei cetățenești rezidă în capacitatea ei de a concentra sentimentele cele mai actuale ale contemporanilor noștri. Și mai ales...

— ...cu cît mai mult se îndreaptă spre realitate, cu cît mai profund înțeleg să explice semnele acestei realități, cu cît mai perfect știu să cînte pe instrumentul limbii, cu atît mai mare este valoarea operei acelor poeți care au un cuvînt de spus contemporanilor lor.

Varietatea mijloacelor de expresie

Din mijlocul unor tablouri exotice, dintr-un îndepărtat continent cu o fabuloasă vegetație în care se afla actualmente cu acțiunea romanului său „Pescărușul văzduhului", Radu Teodoru s-a oferit, amabil și preocupat ca orice explorator, să ne explice mobilul care l-a atras spre meleaguri atît de îndepărtate de realitățile romînești.

Am început riscînd o dirijare a discuției pe problemele aflate la ordinea zilei:

— Știți, ne-ar interesa înainte de toate caracterul „actual" al călătoriei întreprinse la bordul hidroavionului „Pescărușul văzduhului".

— Mărturisesc că m-a atras din copilărie, ca pe oricine, de altfel, lumea misterioasă a junglei, viața sălbatică și teribilă care pulsează în adîncurile marilor continente neexplorate încă. Dar nu despre asta vreau să vă vorbesc acum! Ceea ce s-a putut adăuga unei firești atracții romantice cred că a fost astăzi intenția de a surprinde în romanul meu de călătorii cîteva date cruciale ale unei geografii umane contemporane. Ceea ce m-a pasionat, în primul rînd, a fost uriașa renaștere care se petrece pe diferite planuri în colonii, apariția unei conștiințe a propriei demnități, a certitudinii în dreptul la o libertate și la o viață mai bună.

— Și concret, cum ați imaginat acest roman, bazat pe o asemenea temă?

— Problema principală pe care mi-am pus-o a fost în primul rînd aceea de a realiza un relief artistic interesant prin care să-și găsească expresie problemele de viață, conflictele și dramele care izbucnesc între oprimatorii și oprimații din colonii. M-am străduit ca stilul general al romanului să reflecte acel mod de viață rapid, tumultuos, acolo unde — după o formulă consacrată — latitudinile presează la 420 de kilometri pe oră. Acea perindare de medii, de peisaje diverse mi-a ridicat numeroase probleme de realizare a tablourilor naturii. N-am vrut să urmăresc un pitoresc exclusiv pictural, ci am căutat să rezolv prin tempo-ul precipitat al acțiunii, prin explicații lapidare, prin dialoguri nervoase, situații critice, tablouri dramatice, momente pe care le-am crezut esențiale în caracterizarea eroilor.

— Care este modalitatea epică pe care o considerați propice pentru o reflectare artistică a conflictelor dramatice ale actualității?

— Personal sînt pentru romanul-frescă, care să mijlocească interferența unor medii diferite. Cred că astăzi mai mult ca oricînd ne este necesară o frescă, o imagine epică cuprinzătoare în ansamblul ei. Ar fi mai o lucrare în care apar numiri, localități geografice și fapte din imediata noastră apropiere. Cred că stilul contemporaneității poate transfigura orice operă literară, în care se întîlnesc fie chiar și personaje simbolice, și în care se pun cele mai abstracte probleme de etică sau de filozofie. Și n-aș vrea să citez decît pidsa lui Horia Lovinescu, „Hanul de la răscruce", care, precum știți, s-a bucurat de un răsunător succes. Vreau să scriu un scurt roman dedicat vieții tineretului nostru, care-și poate realiza astăzi cele mai îndrăznețe visuri; va fi un roman tot de călătorii, în care vor apare tineri aviatori, figuri de navigatori curajoși și hotărîți să străbată căile albastre ale viitorului.

Miron Dragu

NICOLAE GRIGORESCU „Pe marginea oceanului"

Realitate imaginară sau imagine realistă

Nu au lipsit în ultima vreme din articolele privind problema reflectării epocii noastre în literatură și unele reproșuri adresate actualității. Reproches d'amour, trebuie să spunem, căci am putea oare considera altfel constatarea că actualitatea e puțin cam... prea actuală și prin urmare o rămînere în urmă ar fi inevitabilă, sau că din pricina complexității nu poate fi „îmbrățișată" pe de-a întregul? Sîntem înclinați așadar a crede că asemeni invinuirilor amintite și acestea din urmă pornesc mai mult din neînțelegere decît din aprecierea exactă a adevărului. Vom încerca deaceea în cele ce urmează să schițăm cîteva puncte de vedere utile — credem noi — în lămurirea acestei neînțelegeri.

Nu de puține ori au fost calificate astfel drept simpliste — și aceasta cu un surîs condescendent — lucrări tinzînd a reflecta faptele și oamenii vieții contemporane. Și, neîndoios, uneori calificarea, mai puțin, și surîsul erau îndreptățite. Căci fără a-i bănui pe autorii unor lucrări ca „Pămînt și oameni" sau „Fata plutașului" a fi de formație stendhaliană, nu se poate să nu-i suspectezi că au crezut fără rezerve în cunoscuta formulă a „oglinzii care se plimbă de-a lungul drumului mare". Și că în consecință, imaginile văzute în luciul oglinzii nu pot fi altele decît acelea ale realității. Nu vrem să subapreciem rolul conștient pe care îl va fi avut în ordonarea — deoarece există măcar schițată această intenție — materialului faptic tendința de interpretare justă a faptelor, tendința de demonstrare a cîtorva adevăruri ale vieții actuale. Cu toate acestea, întîmplările despre care aflăm o seamă de detalii informative sînt tot atît de depărtate de realitatea contemporană, pe cît poate fi figura de ceară de modelul ei viu. (Trebuie să precizăm că ne ocupăm, în legătură cu aceste lucrări, numai de relațiile dintre real și creat și nu avem în vedere alte probleme literare pe care le pun). Și nu faptul că autorii lor trebuiau să se inspire din evenimente pe care le-au trăit ca martori sau participanți i-a împiedicat să le dea o imagine corespunzătoare, ci neputința de a reconstitui lumea în care aceste evenimente s-au produs și se produc. Cunoașterea marxistă a legilor acestei lumi este esențială, dar ea poate da roade artistice numai cînd îngăduie valorificarea deplină a posibilității nu de a reproduce realitatea faptică, ci de a reconstitui structura ei, de a zugrăvi nu numai ceea ce alcătuiește realul, ci și modul în care el este alcătuit. Adevăratul creator — și primul sens al acestui cuvînt e neglijat adesea datorită unei îndelungate obișnuințe — își creează faptele sau personajele ținînd seama de direcțiile multiple ale vieții în desfășurare; cel factice nu le poate urmări decît pe singura direcție a vieții pe care o are sub ochi. Și de aceea primul dă viață unor existențe posibile în existența reală, iar ultimul face să pălească inanimate pînă și acele existențe de la care a pornit. Opera de artă nu are o existență independent obiectivă, ea nu se verifică în raport cu lumea ideilor sau a faptelor, ci în raport cu dinamica interdependenței lor, ea tinde „să concureze realitatea" nu în măsura în care reflectă fidel doar un anume moment, ci un moment fidel mai multor momente. Sînt două interpretări ale acestei tendințe spre generalitate și totodată spre singularitate, care nu pot decît să dăuneze încercărilor de a găsi calea celei mai deplin artistice reflectări a realității înconjurătoare.

E în primul rînd interpretarea pe care o dă estetica idealistă faptului că lumea artei se constituie ca o lume particulară care neepuizînd realul e totuși mai mult decît simpla sa reproducere. Într-o foarte recentă lucrare intitulată „La Poétique de l'espace" (1957 — Presses universitaires de France) Gaston Bachelard, teoretician al științelor, își schimbă și preocupările și metoda pentru a cerceta din punct de vedere „fenomenologic" procesul de creație. După ce afirmă că imaginea „țîșnește din conștiință ca un produs direct al inimii, al sufletului" și ca atare ea nu are „trecut", Bachelard ajunge la concluzia că imaginea poetică artistică este „netrăită", adică nu are nici un corespondent în realitate. Imaginea e considerată pînă la urmă a fi o lume autonomă a gîndirii, ea „gîndește" și „creează" prin sine și pentru sine! Și nu este deloc izolată această încercare de a făuri teorii estetice, care sub aparența noutății reiau atacuri mai vechi date împotriva încercărilor de a reflecta realitatea în artă și literatură. O seamă de alte lucrări ale așa-numiților „teoreticieni ai imaginației" din Apus, se îngenjază în a reabilita iraționalul și în a propovădui totala „autonomie a imaginarului". Faptul că această poziție este confirmată într-un fel și de scriitori de tristă notorietate ca Louis Ferdinand Céline, care declară că „azi romanul nu e altceva decît o reflectare a ziarelor" și că „avînd un stil, aceasta îi ajunge", nu face decît să reiasă și mai limpede caracterul antirealist al acestor teorii care reduc arta la forma ei, desprinzînd-o astfel de realitate.

Lumea artei și a literaturii este într-adevăr o lume creată, dar ea e creată conform cu realitatea și cu tendințele ei de dezvoltare, se constituie ca un sistem care reproduce mișcarea contrastelor și contradicțiilor dialectice ale vieții sociale în conștiința umană.

Din pricina neputinței de a reconstitui astfel viața înconjurătoare, se poate aluneca pe calea unei generalizări care corespunde schematizării, fie pe calea particularizării blocată pînă la urmă de o acumulare aproape arhivistică a faptelor. Perspectiva aceasta greșită, fie de prea de sus, fie de prea de jos în reflectarea realității, constituie o a doua piedică pe drumul zugrăvirii actualității.., celei mai actuale. (Nu e lipsită astfel de interes constatarea că tendința spre generalitate, spre schematizare a fost mai puternică în anii în care noua noastră literatură, fiind la începuturile ei, căuta a rezolva problemele reflectării actualității. Ulterior fenomenul s-a repetat, dar din cauza tendinței de îndrumare administrativă a literaturii. A găsi o explicație valabilă acestui fenomen ni se pare pentru moment o întreprindere mai dificilă. Ea ar trebui să aibă în seamă și să analizeze o mulțime de factori, ceea ce nu s-ar putea face în cadrul unui articol. Credem totuși că această trăsătură s-a datorat într-un fel lipsei de experiență în conturarea caracterului de însemnătate istorico-socială al personajelor angajate în conflictele care exprimau prefacerile revoluționare și din această cauză se particularizau sau se „transformau" în chip factice momente menite să dea eroilor și conflictelor un caracter mai deosebit, mai memorabil).

Nu ne punem și nu ni se pare esențial să aflăm răspuns la întrebarea dacă a existat sau nu Anton Vrabie din interesanta nuvelă a lui N. Țic, deși la unele consătuiri cu cititorii, scriitorilor li se pun asemenea întrebări. (Mai puțin din curiozitate, am spune noi, și nu atît pentru verificarea realității cît a posibilităților ei). Am fi însă ispitiți să aflăm acest lucru cu privire la Simion Pruncu, secretarul ale cărui acțiuni sînt la limita generalității funcțiunilor sale și care de aceea ne apare aproape fictiv sau, mai exact, factice. N. Țic este un scriitor care urmărește destinul personajelor sale cu o pasiune vizibil exprimată în ceea ce scrie. În nuvelele sale e mai vizibilă și mai limpede dinamica tendințelor sociale în raport cu conștiințele umane în care ele se reflectă. Francisc Munteanu, de pildă, în romanul dens de viață „În orașul de pe Mureș", e mai atent la ecoul pe care îl trezesc faptele exprimîndu-l în acțiuni și mai puțin în frămîntările interioare ale personajelor. El e pindit uneori de primejdia de a privi de la înălțimea faptelor și a pierde din vedere perspectiva. Am amintit ací de două temperamente artistice deosebite, pentru că nu trebuie să conchidem că o cale sau alta e unica posibilă.

Pe unii dintre scriitori dezvoltarea dramatică a întîmplărilor din prezent îi interesează mai puțin, ei sînt preocupați mai mult de reacția pe care o întîmplare sau alta o trezește în conștiința și în comportarea personajului care se constituie astfel din totalitatea acestor reacții. Și din această totalitate, limitată totuși, se conturează atît omul cît și epoca pe care o trăiește azi. E scriitorul de tipul lui Marin Preda. Altora le este suficient un fapt dramatic, ei imaginează pasiunile sau luptele care au dat naștere acestui fapt, reconstituind un lanț de întîmplări în care forța pasiunilor dă o pregnanță deosebită conflictelor. Eroii, deși cunoscuți dintr-un început, își dezvăluie astfel mereu alte trăsături. Și toate laolaltă vorbesc de o etică nouă în înfruntarea cu cea veche. E scriitorul de tipul lui Petru Dumitriu. Dar nici unul, nici altul, nu pierd din vedere generalitatea fenomenelor descrise în particularitatea lor după cum nu recurg la fapte pentru a exemplifica trăsături generalizatoare.

Este greu de precizat desigur cît mai aproape de particularitate sau de generalitate ar trebui să fie scriitorul pentru a vedea în fața sa nu atît limitele și dimensiunile exacte ale cîmpului realității — el e practic ilimitat—cît acelea ale operei sale și poate nici nu ar fi atît de important. (Se poate spune — așa cum s-a mai observat — că se înregistrează o evoluție neîncetată de la tendința spre generalitate a clasicismului, la tendința spre particularitate a literaturii moderne și în special a romanului modern).

Un lucru ni se pare totuși limpede dacă nu în detaliile sale, cel puțin în esența sa. Se spune, ca să încheiem așa cum am început, că acel care îmbrățișează prea mult nu e deajuns de focos în îmbrățișările sale. Forța de investigare a realității nu este atît de impresionantă prin suprafața asupra căreia se exercită cît prin adîncimea la care ajunge. Nu numai peisajele panoramice dau impresia vastității, ci și coborîrile în adîncuri. De aceea nu ni se pare justificată încercarea de a se stărui asupra complexității realității de azi ca o cauză a neîntîlnirii unora sau altora din aspectele sale. Scriitorul gîndește lumea nouă de azi și o recreează cu acel „mai mult spirit" de care spunea Stendhal că e necesar în crearea personajelor.

„Iau una din ființele pe care le-am cunoscut — își definea Stendhal metoda sa de creație — și-mi spun: cu aceleași obișnuințe căpătate în arta de a pleca în fiecare dimineață în căutarea fericirii, ce-ar face dacă ar avea mai mult spirit?"

Ce fac oamenii vremii noastre care pornesc și ei în căutarea fericirii — și reușesc să și-o găsească — nu în fiecare dimineață, dar în viața lor de azi da, iată ce așteptăm să ne descrie scriitorii noștri, să ne descrie cu dragostea de adevăr și umanitate care este caracteristică literaturii timpului de azi, literatura realismului socialist.

Radu Lupan

Amurg la Lotru

Poduri înalte peste prăpăstii,
Poduri metalice răsunînd în văi șerpuite
Apoi munții negri în zare
Proiectați pe cerul încendiat de amurg.

Trenurile fulgeră și dispar
Cu unul din ele m-aș duce,
Nu prea departe m-aș duce
Ca să mă pot întoarce-napoi.

Dar seara izvorăște din brazi
Din adîncile văi, din tunele
Iar din flori crește somnul
Și vîntul îl răspîndește încet.

Și gara e mică și trenul
Să oprească n-ar vrea niciodată —
Și veșnic podurile înalte
Peste prăpăstii tigri de oțel.

Și veșnic Oltul și veșnică seara
Și pietrele și văile și brazii —
Scuturîndu-și grumazul, pădurile
Vor umbla ametite prin munți.

Strigătele, fluturii, stelele
Și liniștea aceasta cu ecouri ciudate,
Toate aceleași, aceleași mereu
Numai eu mereu altul și altul.

Zboară păsările albe

Zboară păsările albe și norii sînt albi, strălucind
Pe albastrul de taină tîrzie al cerului —
De ce oare seara cînd arborii ard nemișcați
Îmi vin în gînd ciobanii și turmele...

Și ziua îmi vine mereu să-ntind brațele
Să-ntind brațele mele puternice, tinere,
Pentru că simt că dacă le-aș întinde
Ar înflori ca niște ramuri de tei.

A. E. Baconsky

Carnet plastic

Insemnări despre Expoziţia Anuală de Grafică

Privind lucrările, bine orînduite la sala Dalles şi servite de o lumină prielnică, ale Expoziţiei Anuale de Grafică, am încercat un simţămînt de bucurie, dar şi o anumită — şi nu nouă — nemulţumire.

Este vădit că expoziţia de anul acesta se dovedeşte mai bogată şi mai variată, bucurîndu-se de participarea unui mare număr de artişti, din toate generaţiile, dintre care unii expun după o absenţă mai îndelungată. De asemenea, se simte mai la fiecare expozant o rîvnă de înnoire sau măcar de depăşire şi, în genere, s-a lucrat cu mai multă dezinvoltură decît mai înainte.

Anul acesta nu se expun şi pasteluri, acest gen fiind socotit mai apropiat de pictură decît de grafică, ceea ce este foarte just, dar pe aceleaşi criterii şi acuarelele ar trebui expuse, ca şi pastelurile, la expoziţiile de pictură. Luchian, care este unul dintre autorii de pasteluri şi acuarele de valoare mondială, se dovedea la fel de pictor prin lucrările în ulei, ca şi prin acelea lucrate în genurile menţionate şi, cînd expunea la „Tinerimea Artistică", pastelurile şi acuarelele sale figurau în catalog alături de uleiurile altora, în timp ce la grafică apăreau alte nume. Nu vrem prin aceasta să micşorăm însemnătatea desenelor în creion, peniţă, cărbune sau a laviurilor ori a gravurilor în metal, lemn, linoleum etc. Rembrandt a fost, la fel de pictural în laviuri, desene în peniţă sau în gravuri, ca şi în picturile în ulei.

Fie că aparţine picturii sau graficii, acuarela este practicată astăzi de mulţi artişti şi în prezenta expoziţie numeroşi sînt aceia care se străduiesc să creeze şi în acuarelă sau numai în acuarelă. Dar, spre dezamăgirea noastră, puţine acuarele au transparenţa şi subtilitatea cerută de acest gen pictural, care refuză migala miniaturii şi nu permite reveniri ca pictura în ulei. Culorile de apă trebuie să fie transparente, vibrante, sugestive, iar nu opoase, tulburi, şovăielnice. Luchian are o seamă de acuarele, unele mai larg tratate, ca „Birt fără muşterii", altele mai minuţios lucrate, ca „Adolescentul" sau „Bătrînă", dar în toate găsim adevăruri profunde şi neîntrecute armonii cromatice, puse cu o fineţe şi o siguranţă, de nimeni nu întrecute, dar nici măcar egalate pînă astăzi. Cîtă poezie se poate obţine prin notaţiile unei acuarele şi ce adîncită poate fi portretizarea, el ne-o arată şi astăzi, aşa cum Grigorescu prin desenele sale, de-o picturalitate uneori plină de forţă, dar totdeauna subtilă, rămîne un model neîntrecut. Totuşi, un M. W. Arnold în acuarelă şi un Iser în desen au dovedit că se pot găsi noi viziuni şi concepţii personale, care să îmbogăţească modalităţile de oglindire a realităţii. Intr-un spirit de notaţie mai simplificată, dar puternic sugestivă prin intensitatea tonurilor şi prin energia pensulaţiei, Arnold îţi putea sugera viaţa unui port din nordul Franţei cu piclele şi forfota lui.

Avem simţămîntul că majoritatea artiştilor de astăzi nu folosesc îndeajuns pilda marilor noştri maeştri, nu în sensul de a-i imita, ci de a ajunge la o stăpînire a meşteşugului şi la o viziune proprie, la un stil personal. De aceea, şi nu numai în privinţa acuarelei, expozanţii seamănă unii cu alţii şi greu este să ştii de la bun început cui aparţine lucrarea. Faptul că mulţi dintre artişti nu adîncesc temeinic cele trăite şi observate, că nu le interpretează cu destulă intensitate şi îndrăzneală, că nu-şi pun în joc imaginaţia, are drept rezultat că puţine lucrări, chiar dacă făcute cu talent, nu-ţi stăruie în amintire, nu te mişcă îndeajuns, nu poartă pecetea unei personalităţi. Dintre acuareliştii mai încercaţi, pe Rodica Maniu-Mützner, Lucia Demetriade-Bălăcescu, Gh. Juster şi A. Jiquide îi recunoşti de la o poştă pentru că au o viziune artistică proprie, chiar dacă nu de un egal nivel artistic (Juster îţi impune ca animalier, dar nu totdeauna şi ca peisajist; iar Jiquide are un colorit cam arbitrar). Dintre numele mai noi de acuarelişti, Sorin Ionescu, Sonia Petrescu, Andrei Bordy, Lucia Cosmescu, Vasile Brătulescu reuşesc uneori să se distingă prin viziuni proprii, prin notaţii mai viguroase sau, dimpotrivă, printr-o imaginaţie mai nehotărîtă. Sînt pe cale de a-şi găsi un stil propriu, dar au de luptat pentru aceasta şi cu stăpînirea tehnicii propriu-zise.

Aceasta se vede şi în celelalte genuri ale graficii. La unii, tehnica devine principala îndeletnicire şi, în acest caz, ei variază procedeele, folosesc uneori tehnici mixte, fără a ajunge însă la o viziune semnificativă. Alţii, dimpotrivă, văd mai personal oamenii şi locurile, au imaginaţie, dar viziunea aceasta nu este susţinută de un meşteşug bine stăpînit. Talent mult şi totuşi realizări puţine. Aceasta este nemulţumirea, de care pomeneam la început. Este în expoziţia aceasta, ca şi în altele, excelentă materie primă, dar prelucrarea încă lasă de dorit. Linii frumoase, vibrante, fine; umbre şi lumini uneori iscusit gradate; notaţii ingenioase şi totuşi ceea ce nemulţumeşte este lipsa de accent plastic, lipsa de relief spiritual, incertitudinea stilului.

Oprindu-ne în expoziţie în faţa lucrărilor, multe sînt cele pe care le-am preţuit la prima vedere şi chiar cînd le-am revăzut. Acum, puţine ne stăruie în amintire, deşi nu au trecut decît cîteva zile de cînd le-am văzut. Desigur, nu se poate şi nici nu se cuvine ca memoria să reţină fiecare lucrare din zecile şi sutele pe care le vezi. Dar dacă artistul are o viziune proprie a sa, un stil personal, nu se poate să-l uiţi.

Ce nu am uitat de la recenta expoziţie de grafică? Nu am uitat cele trei desene în sepia, cu ademenitoare reflexe aurii (un chip şi două nuduri) de Ion Mirea. Forţa constructivă a liniei lui Mirea, darul de a construi expresii şi volume sintetice doar dintr-o simplă conturare îl au puţini în grafica noastră. Nu uit, de asemenea, interesanta viziune a lui Ştefan Szöny „Lumină peste uzină", în care artistul încearcă să redea curtea interioară a unei uzine cu furnale înalte şi cu vagonete, conferind o monumentalitate întregii viziuni. Nu am uitat lucrările în tempera ale lui Ion Ion (Iacob Lazăr şi Marius Cilievici) menite să ilustreze două cărţi. I-am preţuit de la primele manifestări şi ca pictori, şi ca graficieni, dar anul acesta îi socotim într-o criză de creştere. Şi acum aduc o viziune personală, dar fără adîncimea psihologică a chipurilor (ca mai înainte), mărginindu-se parcă la căutarea unor tonalităţi voit originale (movul, grenaul şi galbenul sînt îmbinate cam arbitrar, ca şi în compoziţiile cu 1907). Ca expresie, doar chipul unei fete din romanul lui Dostoievski ne-a emoţionat.

Nu am uitat figura de ţăran, lucrată larg şi cu expresivitate de Costin Ioanid (desen acuarelat). Şi mai ales toate lucrările în tuş ale lui Paul Erdös (Baia-Mare), scene din viaţa colectiviştilor, remarcabile ca forţă de expresie, ca articulare grafică şi frumuseţe decorativă. E o viziune nouă, bazată pe adevăruri esenţiale, exprimată într-adevăr grafic, aceea a lui Paul Erdös, apariţia cea mai interesantă şi făgăduitoare a expoziţiei.

Dacă am fi scris o cronică şi nu doar aceste însemnări, desigur că ne-am fi oprit la cele expuse de Mariana Petraşcu, V. Dobrian, Fred Micoş, Corina Beiu-Angheluţă, Ivancenco, Lili Pancu, Szabo Béla, Rusu Ciobanu, N. Brana; am fi semnalat înnoiri de notaţie la Maxy şi H. Daniel, la M. Cămăruţ şi Wanda Sachelarie, la Bianca Podea şi Elvira Micoş şi am fi salutat cu argumente şi aprecieri bunele începuturi ale unor artişti începători, dar nu necunoscuţi ca Ionescu-Silvan (un admirabil portretist în desenul-şarjă), Emilia Dumitrescu, Marcel Chirnoagă, C. Baciu, Ana Iliuţ, Traian Brădeanu, sau necunoscuţi nouă ca Iosif Tellman, Ladislau Darko, Ladislau Feszt, Bogdan Gheorghiu, Hortensia Masichievici. Ne-am fi oprit asupra afişului, care dovedeşte multă imaginaţie şi ingeniozitate, dar uneori nelegată de realităţile de la noi şi am fi comentat ilustraţiile la „Groapa" lui Eugen Barbu, datorite Getei Brătescu. Dar le-am fi spus totodată acestor talente începătoare că arta cere mereu înnoire şi personalitate, adică o viziune autentică şi esenţială, proprie fiecărui artist adevărat.

Petru Comarnescu

LINIŞTEA BETONULUI

(Urmare din pag. 1)

camera sa de redactor şef, alături. Moldoveanu dictează, urlînd la telefon, o corespondenţă pentru Piatra. E bine. In locul unei maici cu o cană de lapte, — o redacţie, telefoane, o maşină de scris, T. oferindu-mi urdă şi o ediţie festivă.

Dodeni, în drum spre baraj

La ghereta pentru pîine din piaţeta Dodenilor, îl văd pe Mircea; mă apropii dar, aşa cum stă în profil, o clipă am impresia că nu e el. Intr-atît a slăbit, de cînd nu ne-am văzut. Nu m-am înşelat, desigur; la doi paşi, fără să mă simtă, îi văd chipul: alungit, slab, nebărbierit, ochii înfundaţi în orbite. Cere:

— O pîine albă, da' mai caldă.

— Nu mai am.

— Ia vezi.

— Să caut. Vînzătoarea l-a privit rapid, cît împunsătura unei insinuări; Mircea a ocolit evident a descoperindu-mă lîngă el.

— Ce faci, dom-le?

Femeia îi întinde o pîine; el îi dă banii, exacţi, opac.

— E rece îmi spune după cîţiva paşi.

— N-ai văzut că vroia 50 de bani în plus?

Mircea zîmbeşte, pentru a superficializa importanţa chestiunii; zîmbeşte neutru, din inerţie, aşa cum se întîmplă cînd ţi se atrage atenţia că ţi-a căzut un nasture. Păstrează multe virtuţi, — cultivate asiduu în anii de studii în Uniune. O anumită virginitate morală — respectabilă; nu va da 50 de bani în plus pentru a avea o pîine caldă, căci ar însemna să încurajeze specula în comerţul de stat. Just, deşi... Ne îndreptăm spre „Alimentara", să cumpere făină. Azi dimineaţă el face piaţa; Ana e pe şantier. Omul acesta nu ştie ce e aceea „deşi". In schimb e un spectacol să vezi un inginer făcînd piaţa la Dodeni. Jos complicaţiile! Trăiască intelectualitatea simplă şi clară.

Aveţi făină? Da. Daţi-mi un kil. Halva? Nu-i. Biscuiţi? Este. Salamul cum arată? E proaspăt.

Şosea, spre baraj

Mircea mă însoţeşte la baraj, să-mi arate canalul gata, finisat. Discuţie amănunţită despre prime, decoraţii, stimulente materiale; vorbeşte de sume colosale, în care se simte legenda. Reflexe ale unei exaltări; sînt înnebuniţi de gîndul victoriei lor. Din cîte înţeleg, fiecare în parte nu credea că vor termina canalul la 30 iunie. Toţi la un loc — erau convinşi. Victoria asupra propriei neîncrederi, niciodată mărturisită, tot timpul presată de convingerea colectivă, presată şi chinuită, — victoria aceasta se converteşte în zeci de mii de lei pe care oamenii şi-i dau cu o generozitate amuzantă şi încîntătoare.

Baraj - canal

Iată canalul. Paralel cu Bistriţa, între blocurile de beton 19 şi 21 ale barajului, 250 de metri lungime, vreo 24 lăţime. Beton gol, pereţi şi fund. Ceva mai sec, mai uscat, mai simplu, aşa cum am nevoie, nu există în jurul meu. Camera de la Văratec apare barocă.

Il aud distinct pe Mircea, vorbind la telefon. Asta nu s-a mai întîmplat în batardou: să auzi clar convorbirile telefonice. Mircea agaţă receptorul în furcă şi în acea clipă liniştea devine fantastică. In batardou e o linişte mînăstirească, de Văratec. E liniştea betonului. Sub tălpile mele sînt 20 de metri de beton. Cunosc stînca pe care se sprijină: e colţuroasă, aspră, violentă, plină de nelinişti; a fost dinamitată, frecată, spălată, pipăită, sculptată sau — cum se spune aci — buciardată. A curs pe ea sudoare, apă, salivă; ploi, zăpadă, soare, vînt, natura a exasperat-o, plus omul. Şi din toată exasperarea au rămas 20 metri solizi de beton, turnat în lamele de cîte doi metri grosime. După care, iată, s-a instaurat liniştea.

Ibidem. Aş desface aci în batardou balotul cu plapumă şi perne şi m-aş întinde calm la soare.

Aş bea un pahar cu lapte proaspăt muls.

Aş reciti şi aş recita „Le grand Meaulnes".

Aş înălţa un rug în lumina soarelui, şi-aş arde, aci, în batardou, afişele monotone.

Aş oferi femeii iubite un colier pe perle adevărate. In liniştea betonului, ar străluci extraordinar.

Aş număra hîrtii mari, de cîte o sută, în palmele late ale betoniştilor.

Atîta siguranţă de viaţă degajă betonul. Atîta linişte. Acum un an văzînd cum se încearcă rezistenţa betonului, în laboratorul de aci, de la Bicaz, am tragedizat ruperea unui bloc la presiunea de 41 de tone. Ce stupidă, voluptatea aceasta de a tragediza!

Aveţi făină? Da. Daţi-mi un kil. Măicuţă 'ai smîntînă? Să-mi dai diseară cu mămăliguţă. Focosul bombei atomice nu merită demonstrat; să putrezească în liniştea betonului.

...Şi astfel, Bistriţa porni pe noul ei făgaş! (Fotografie de la intrarea în canal)

Ceahlău

Acum o lună am oprit un autocamion, ceva mai sus de baraj, şi am plecat, pentru o după-amiază, pentru o seară, spre comunele care vor fi acoperite de apele lacului de acumulare, peste cîţiva ani. Am călătorit ore întregi pe fundul viitorului lac şi-n liniştea betonului revăd locurile acelea, epicuriene. Infloriseră — era mai, înverziseră, scăpărau în scapătul zilei, cu totul impasibile la ceea ce va urma. In Ceahlău, agenţia C. E. C. era deschisă, la cinematograf rula „Pe răspunderea mea", la un birt fumega grătarul, porţile grădinilor scîrţîiau în balamale, ciuturile fîntînilor coborau în zornăit de lanţuri, camionul nostru ridica nori de praf, trei copii furau caise verzi sub un gard, un muncitor făcea semn şoferului nostru să oprească, să-l ia sus la exploatarea forestieră şi un trunchi de arbore, tăiat proaspăt, sănătos, căzut într-un pîrîu, înverzise cu toate ramurile sale. Iar eu, lîngă şofer, nu-mi spuneam decît că apele vor acoperi teritoriul acesta, lucrurile acestea. Liniştite, ele rîdeau de mine şi eu le auzeam: fîntînile, balamalele, caisele verzi, vitrinele C.E.C.-ului, toate mă ironizau cu calm, prin simpla lor lumină şi existenţă senină. M-am întors la Bicaz, seara, autocamionul încărcat cu lemne, şoferul obosit. Coboram de la exploatarea forestieră; în noapte, din cînd în cînd, ne opreau pe şosea muncitori şi se urcau pe scările cabinei, ţinîndu-se cu o mînă de portieră, cu cealaltă ducînd ţigara la gură. Aşa coboram oameni şi lemne. Aşa am trecut, plini de umanitatea ţigărilor şi ochilor obosiţi, prin Ceahlău, prin Hangu, şi la lumina lunii am descoperit undeva pe fundul viitorului lac, parcă după Hangu, contururile „căluşeilor" unui bîlci modest, cine ştie cum poposit, obosit, pe aci. Era ultima ironie superioară, inteligentă, cu care mă tratau aceste locuri. După aceea, după ce au coborît din „căluşei", liniştite, fără să dramatizeze, fără patetism, s-au încredinţat imaginaţiei mele care, înfiorată, tremurînd, le-a acoperit cu apele imensului lac.

Baraj - canal

Deodată, lîngă mine, în aceeaşi direcţie cu mine, spre intrarea în canal, în amontă, plimbîndu-se, ca şi mine, pe fundul betonat, două femei îmbrăcate ca de sîmbătă după-amiază, înainte de sărbătoare, nici în cele mai bune haine, dar nici în cele de gospodărie, cu cîte un copil de mînă. Privesc pereţii de beton, ca şi cum ar privi casele noi de pe un bulevard nou. Nici o solemnitate. S-ar putea ca după ele, pe fundul de beton să apară copiii grădiniţii, ţinîndu-se de mînă şi cîntînd „Hai la groapa cu furnici". S-ar putea ca lîngă această Skodă uriaşă care străbate canalul, nu ştiu de ce, de la un capăt la altul, să vină cîteva mame împingînd cărucioarele. Oamenii, aci, la Bicaz, nu au simţul solemnului. Nu numai faţă de natură, dar chiar faţă de propriile realizări. Estetic e foarte interesant, pentru că ei justifică o tendinţă nouă, percepută deja de mulţi artişti: impasibilitatea în faţa universului, în faţa monumentalului, grandiosului. Vechiul sistem de impresionabilitate se dizolvă. Melodrama e respinsă de mult, dar aceasta e prea puţin; curînd vom face dificultăţi dramelor şi tragediilor, la tot ce ne va îndemna să exagerăm, să dilatăm cît de cît. France însuşi va apărea patetic. Vom înregistra viaţa în datele ei cele mai exacte. Betonul turnat aci se răceşte în decurs de 12 ani. Toţi purtăm în noi acest fenomen, cum purtăm o călătorie la Văratec. Dipă ce am fost construiţi, consolidaţi, — urmează o răcire lentă, absolut necesară. Rămînem exacţi, clari.

Canal-amontă

La intrarea în canal, în amontă, mai e un dop de pămînt care desparte Bistriţa de noua ei albie. Miine va fi aruncat în aer; acum în amurg, se forează vreo 38—40 de găuri în care va fi depozitată dinamita. 100 de kilograme de dinamită. Se forează, e un fel rococo de a spune; se găureşte. Adică s-au luat răngi, care se bat cu ciocanul, zdravăn, în pămînt. Il văd deodată pe Ivacioni, artificierul-şef, luînd ciocanul din mîna unui tînăr şi începînd să lovească cu sete, ridicîndu-se ritmic în vîrful picioarelor şi icnind la fiecare contact dintre rangă şi ciocan. Ivacioni e scurt în mîini, deajuns de scund, cu o pălărie nostimă, verde, de cvasi-vînător, fără pană, desigur, — cum poartă copiii, cîteodată, cocheţi. E la doi paşi de mine, congestionat de efort, cămaşa ieşită din pantaloni, asudat. Nu l-am cunoscut decît sus pe stînci, cu batardoul la picioare, dominînd, urlînd superb în porta-voce, înaintea exploziilor: Ardee! Ardee! Ce delicii a oferit imaginaţiei mele! De cîte ori am venit la Bicaz m-am dus să-l ascult ca pe un mare tenor; îi cunoşteam repertoriul — de la **Arde** la **gata** — accentele, acutele, inflexiunile, şi nu mă săturam, ca şi cum ar fi fost Caruso. Acum, la doi paşi, iată-l icnind, asudînd, redus la elementar. Nu-mi displace; ridică ciocanul cu orgoliu, deasupra capului, îl lasă cu nobleţe, cu acea degajare uşor premeditată a marilor tenori, în timpul vocalizelor, cînd ating acute incredibile.

Seara, înapoi pe şosea, spre Bicaz

Pentru prima oară, după luni şi luni, la baraj, noaptea, nu rămîn sub cerul înstelat, decît betonul, stînca şi apa. Azi noapte, schimbul trei nu va lucra; trec cu un amic S. pe la dormitoarele „băieţilor" şi el comunică, cuiva, primului apărut în prag, nu contează, nu-i o veste care să poată fi înţeleasă în două feluri, că schimbul trei nu lucrează. Să se odihnească, să doarmă, să facă ce-or vrea. Azi s-au dat şi avansurile. Aud clar de la grădina de vară „Transilvania" un cor violent:

„Eu pentru voi ridic paharul
Fraţilor de muncă
Şi pentru toţi din lumea asta
Car-este ca noi".

Ospătarul îmi precizează că nu are bere. Riesling şi şampanie. Cu mîncarea nu se angajează: grătarul merge greu şi grădina, după cum vedeţi, e plină. Lîngă mine, un cetăţean comandă 45 de „mici".

Plec.

Betonul se răceşte liniştit. La Văratec maica se roagă sfîntului Daniil. Yvonne de Galette se odihneşte în casa de oaspeţi din Dodeni. Ana îl aşteaptă pe Mircea cu masa. Pîinea albă e rece. Dinamita doarme în găurile săpate de Ivacioni. Mîine va sări în aer. O explozie paşnică, fără nimic morbid. Un atentat superb împotriva Bistriţei, care o obligă să cedeze încă un pas. Să cedeze. Oamenii vor avea o mulţumire. Vor fi mii şi mii de zîmbete, în toate nuanţele bucuriei. Bucuriile mă bucură. Focosul bombei atomice rugineşte.

Radu Cosaşu

Sîmbătă, 29 iunie 1957.

Marea călătorie

(Urmare din pag. 1)

grijorate că în umbra satelitului artificial S.U.A. sînt distanţate de U.R.S.S. Ele sînt îngrijorate, după spusele lor, de faptul că sovieticii vor lansa anul acesta 30 de sateliţi, iar anul viitor 40 (şi se pare că unele cu pasageri) în vreme ce americanii vor lansa cu mari eforturi primul satelit de mărimea unei mingi de baschet, abia în primăvara anului viitor.

Mărturisim că nu vom fi deloc supăraţi de faptul că Uniunea Sovietică va demonstra în faţa opiniei publice mondiale că e prima ţară din lume în materie de sateliţi şi teleghidate interplanetare. Vom spune, cum e şi tradiţia în sport, să învingă în cursa satelitului cel mai bun. Preferăm asemenea curse superbe care te fac să rosteşti cu mîndrie numele de om, altor curse, ca de exemplu: cursa înarmărilor atomice, cursa războiului rece, cursa declaraţiilor atomice.

Am dori ca atunci cînd ne vom întîlni cu marţienii, să nu ne ruşinăm că pe globul terestru mai există maniaci atomici de tipul adjunctului de marionetă, ministrul de Externe al Coreei lui Li-Sin Man care poate rosti în secolul XX asemenea vorbe: „Dacă aş fi în posesia bombei atomice aş arunca-o acum asupra Moscovei".

Am dori să dispară de pe planeta noastră canibali de tipul amiralului Radford care se poate bucura că într-un război atomic în S.U.A. ar muri „numai" douăzeci milioane de concetăţeni, în vreme ce în U.R.S.S. ar muri un număr dublu de oameni.

Am dori să nu mai auzim că mai există savanţi mercenari cărora le trece prin minte să inventeze „bombe curate", iar de curînd bombe cu explozie în stratosferă.

Chiar dacă va fi nevoie ca domnul Stassen să-şi reţină camera de hotel de la Londra ceva mai mult timp decît pînă în toamnă. Chiar dacă dogmaticul domn John Foster Dulles va spune adio postului său de la Departamentul de Stat. Chiar dacă vor scădea catastrofal veniturile de miliarde de dolari ale unor prea simpatici cavaleri ai industriei atomice.

In marea aventură în univers, globul terestru trebuie să aibe obrazul curat.

Ion Mihăileanu

CRITICUL PURITAN

Anumiţi critici încearcă să desfiinţeze cărţi valoroase pe motiv că ele ar conţine pasaje şi expresii „triviale".

— Afurisite fie aceste cărţi spurcate, în numele tatălui şi al fiului şi al lipsei de duh!

Desen de I. TUNARU

O piesă despre ESENIN

Puţin după ştirea îmbucurătoare a reeditării versurilor lui Serghei Esenin, ne-a parvenit vestea că doi dramaturgi sovietici — S. Maximovici şi A. Ciuvakin—au scris o piesă închinată figurii marelui poet. Piesa este intitulată: „Un cîntec neterminat".

In prezent, autorii definitivează textul lucrării lor împreună cu colectivul Teatrului de dramă din Reazan, care o va monta curînd în premieră.

CURIER LITERAR

SE AFLA IN LIBRARII:

„Incercări critice", articole şi eseuri de Paul Georgescu.
„Amprenta", povestiri şi reportaje de H. Rohan.
„Patruzeci şi opt de stele", roman de Constantin Neagu.
„Omul de pe catarg", schiţe şi nuvele de Al. I. Ştefănescu.

VOM CITI IN CURIND:

„Versuri şi proză" de D. Anghel.
„Lirice" de Veronica Porumbacu.
„Versuri" de Otilia Cazimir.
„Sonete" de Mihail Codreanu.
„Alecu Russo" monografie de Al. Dima.
„Cîntec de leagăn al Doncăi" ed. II-a, de Marcel Breslaşu.
„Menţiuni de istoriografie literară şi folclor" de Perpessicius.
Drumuri literare", articole şi cronici de Silvian Iosifescu.
„Craii de Curtea Veche" de Matei Ion Caragiale.

PE BISTRIŢA

(Urmare din pag. 1)

de mult secată şi de mult uscată, ca o lacrimă în genele de piatră ale lui Cronos... De la întîlnirea cu marinarul, au trecut ani buni. La Bicaz se începuseră lucrările, de vreo cîteva luni, cînd l-am cunoscut pe plutaşul Mihai al Chiuarului, şi am făcut pe pluta lui o călătorie care nu-şi poate afla asemănare în nici o frumuseţe a lumii. (Nu mă voi încurca în amintirile acelei călătorii, căci altfel ar trebui să amintesc despre o mămăligă fiartă la foc domol din lemn de brad, şi despre o băutură mirosind a mentă sălbatecă, şi despre un somn la umbră, sub o arcadă de copaci bătrîni, în legănarea plutei ancorate la ca- zic...). Ceea ce trebuie să amintesc numaidecît, e o răsfrîngere excepţională a noţiunii „viitor" şi a puterii omeneşti, în mintea simplă a plutaşului. Ne aflam în dreptul Ceahlăului, la vad, cînd s-a zărit planînd în măreţia monumentală a amurgului, un şoim. Cînd pasărea a ajuns deasupra noastră, Mihai al Chiuarului a ridicat braţul, arătîndu-l, şi a rostit:

— Acolo unde zboară şoimul, odată se vor clătina valurile Mării Bicazului, şi mă şi văd tăindu-le cu pluta...

Eu m-am întors spre el, uimit la început, apoi l-am îmbrăţişat cu recunoştinţă, văzînd în puterea lui de a visa, farmecul omului nostru simplu, creatorul „Mioriţei" şi altor valori fără seamăn. M-am închinat în gîndul meu, către şirurile de generaţii ce stăteau la spatele visătorului, şi care visau şi grăiau prin el, îşi ridicau braţul prin braţul lui, către pasărea măreaţă simbolizînd vitejia şi viitorul. Din ziua aceea, pînă la „înfăptuirea" Mării, era foarte mult. Am trecut cu pluta la vale, mai departe, printre primele începuturi ale şantierului. Se vedeau abia cîteva maşini şi cîteva bărăci. Bistriţa nici nu simţea ce i se pregăteşte.

2

Şi de marinarul din acceleratul de noapte, şi de Mihai al Chiuarului, mi-am adus aminte sîmbătă seara, 29 iunie, urcînd cu raniţa în spate spre Bicaz. Pretutindeni se vedeau pregătiri. vastul şantier se afla în preajma unui mare eveniment. M-am dus încă din zori, acolo unde albia de milenii avea să fie abătută pe o nouă albie, de beton. De la ceasurile zece, duminică, 30 iunie, detunăturile dinamitei au deschis noua albie, după ce pămîntul a sărit în trîmbe, amintind trîmbele oceanice. Sunau solemn şi înalt, trîmbiţele unor fanfare. Incet, încet, Bistriţa îşi părăsea albia, se subţia necontenit, ici-colo se zăreau solzii faunei acvatice speriate. Intîi a trecut prin albia cea nouă o luntre cu marinari, şi deodată mi-am adus aminte iar de omul dintr-un accelerat de noapte... După aceea a trecut o plută, gătită cu crengi şi drapele. Pe o întindere de 250 metri, vechea albie s-a golit, să facă loc lucrărilor viitoare de stăvilire, apropierii şi mai repezi a viitorului. La spatele nostru, stăteau cîţiva pămînteni. Erau trişti la început, cînd au văzut cum seacă şi cum dispare încet această uliţă natală a generaţiilor. Dar s-au bucurat din nou, cînd au zărit pluta despicînd biruitoare talazurile noi. Un tînăr, pesemne tot un pămîntean, s-a aruncat în apă, poate spre a se scălda pentru ultima dată în partea de rîu acum dispărută pe vecie... După aceea, maşini împingeau cu boturile pămînt, închizînd pentru totdeauna vechiul curs. Mîna omului biruise, Bistriţa s-a apropiat cu încă un pas de forma ei viitoare, creşterea într-un mare lac de acumulare. N-aveam decît să închidem ochii şi să visăm cum va fi acel mîine, dătătorul de lumină şi declanşatorul de energii. M-am uitat spre Nord, departe, şi parcă vedeam „Marea Bicazului"!

Salutare vouă, cormorani! Vă puteţi pregăti pentru migraţia către Marea ce va apare în geografia ţării, de sub geniala mînă a omului! Părinte de la schitul Ceahlăului, mîine te vei oglindi, cu falon, cu potcap şi cu toiag, şi-ţi vei putea grebla barba cu degetele în oglinda Mării!... Iar tu, patrie, vei înflori, din energia celui mai frumos rîu al tău! Ca şiragurile de vulturi, vor porni stîlpii de înaltă tensiune, către toate unghiurile zării, aducînd mai multă cultură, mai multă civilizaţie, în cătunuri singuratice unde poate mai dăinuie mucul îmbibat cu untdelemn, în felinarul Scitului... Pînă şi ultimul om va deschide cartea, şi se va hrăni din darurile ei, cînd vulturii de fier, transmiţători de lumină, vor ajunge şi în cele mai izolate sate! Ne vom gîndi, cu şi mai adîncă recunoştinţă, la Vladimir Ilici, deschizătorul noii ere în istorie...

Abaterea Bistriţei e încă un pas către ziua de mîine, şi arată vrednicia şi dîrzenia clasei muncitoare, stăpîna firească a tuturor bunurilor şi unica stăpînă a viitorului...

Eusebiu Camilar

Bicaz, 30 iunie 1957.

Moartea lui Marin Gaberna

Desen de ANGI PETRESCU — TIPĂRESCU

De dimineață, sătul de singurătatea în care trăia, Marin Gaberna ieșea pe ulița Tutiel, să stea la soare; se bucura că mai vede și el lumea din sat. Așezat pe pămînt, cu mîinile pe genunchi, se ulita cum i se usucă rănile de pelagră. Dar nu putea să rămînă așa decît pînă ce soarele prindea să dogorească. Atunci Marin Gaberna și-ascundea sub flanela peticită mîinile umflate și roșii și pleca acasă: îl usturau. După amiază zăcea în același loc, pînă ce scăpăta soarele. Asta se întîmpla de aproape 20 de ani, cu o regularitate de ceasornic.

— Dă-mi un foc, Mărine! îl cerea cîte un om.

— N-am, răspundea el, istovit și nemișcat ca toldeauna.

Omul se făcea că se scotocește prin buzunare.

— Uite că găsii! Ia o țigare, Mărine! Apoi scăpăra și-i da să aprindă.

— Să trăiești! mulțumea Gaberna și iarăși tăcea.

Uneori, cîte o femeie care se întorcea de la oraș își arunca ochii pe uliță și, cînd îl vedea, ridica șervetul de pe coșniță, rupea un codru de pîine albă și i-l întindea: „Ia, Mărine!" Îl îndemna și-și vedea de drum.

Deși încărunțise de multă vreme, lui Marin Gaberna copiii nu-i ziceau cum se zice: „nene Mărine", ca la orice om, ci simplu, pe nume: „Ce faci, bă, Mărine? Iar te prăjești la soare?"

Despre el se vorbeau multe. Unii îl luau drept puturos fără pereche, care nu-și plătește nici dumicatul de mămăligă. Alții îl compătimeau, spunînd că e bolnav; ăștia îi cereau foc, îi dau țigări și nevestele lor îl îmbucătureau cînd veneau de la Roșiorii de Vede.

Adevărul e că Marin Gaberna era un om bolnav. Cînd l-a născut, maică-sa, o femeie slabă și sfrijină ca vai de capul ei, s-a speriat de el. „Mai bine l-ar lua Dumnezeu, sfințulețul, decît să se mai pătimească și el ca mine!" s-a tînguit ea. Copilul era numai o închipuite de copil. Dar arătarea aia cu chip de om s-a încăpățînat să trăiască. Om întreg însă n-a fost niciodată Marin Gaberna.

Moștenise de la ai săi o cosmelie de casă care aducea cu cantoanele de tren. Avea două cămăruțe, scunde și mici, de abia te puteai mișca prin ele.

Așa firav cum era, în tinerețe, Marin Gaberna fusese pîndar, pînă ce l-au bătut geambașii. Treceau spre București cu vitele cumpărate de la tîrgul de Sfînta Măria mică. Cînd au ajuns pe Scrioșteanca au stat la popas, iar vitelor le-au făcut vînt în porumburi. Atunci a sosit și Marin Gaberna:

— Dați, mă, oameni buni, vitele afară din munca oamenilor, că e păcat de Dumnezeu!

— Ce-o mai vrea ăsta, mă? s-a mirat capul bouarilor. Ia dați-i vreo cîteva!... Al'dată, cînd ne-o vedea, să ne știe de frică.

L-au bătut rău. De atunci, Marin Gaberna n-a mai putut să facă nici pe pîndarul, și s-a tras la coșmelia lui.

Marin Gaberna răbda de foame și de frig, dar nu se văita la nimeni. Iarna, în nopțile geroase, pleca de acasă și stătea, în grajduri, pe la oameni; dormea cu vitele.

În fiecare toamnă auzeai pe cîte un om:

— Săracul, nea Gaberna, nu mai fese în primăvară!

Dar Marin Gaberna, cu toate că era numai piele și os, ieșea în primăvară.

După secere, Marin Gaberna nu mai răbda de foame. Urca dealul, intra în plaiul de porumb, rupea o drugă de ici, alta de colo și le cocea. Mînca și el două-trei drugi de porumb, acolo; atîta îi era de ajuns. Mai lua cîteva în subsuoară și cobora rusca la vale.

— Te aprovizionași, Mărine? îl întrebau oamenii. El strîngea colțurile gurii: zîmbea. De supărat, nu se supăra mai nimeni, că îl știau sărac și neputincios, iar ciricul lui de pămînt, era și ăla în umbra salcîmilor lui Vălucă: nu se făcea nimic.

În anul 1937, Marin Gaberna era parcă și mai slab. Mergea tîrîndu-și picioarele și urca dealul tot mai rar. Își făcuse rost de o paporniță în care putea să pună mai mulți porumbi; lua pentru cîte o săptămînă. Oamenii au observat asta, dar nimeni n-a zis nimic.

De Sfîntul Ilie, Marin Gaberna a urcat din nou dealul, la porumbi. Se simțea mai slab ca totdeauna; nu s-a încumetat să mai stringă coceni ca să aprindă focul.

Ajuns în deal, se opri sub umbra unui salcîm; răsufla scurt și des. Un timp a zăcut așa, pe picioare, apoi s-a urnit în porumburi. Cînd îi ieșea în cale cîte o drugă cu mătasea asprită, zăbovea cu degetele în jurul ei, cercetînd-o dacă a împlinit bobul. Încă de pe vremea cînd era pîndar, lui Marin Gaberna nu-i plăcea să scîrme porumbi; se mînia cînd îi vedea mîncați de ciori și trăgea foile la loc peste gingiile boabelor.

Trecînd așa prin porumbi, ajunse la un lan în care drugile stau să plesnească sub apăsarea de dedesubt a boabelor. Marin Gaberna se opri cu sfială în marginea locului, neîndrăznind să pășească mai departe: era lotul lui Dumitru Militaru, pe care el îl cunostea, ce fel de om este, de cînd pîndarise.

Intră totuși. După ce rupse cîteva drugi, se opri și le numără. Socoti ceva în gînd și murmură: „Așa, încă două și e destul". Se îndreptă din șale și mai rupse cum putu două drugi de porumb.

— Mai rupi, mă, mulți? Nu-ți ajunge cîți luași?... Dumnezeul mă-tii de nenorociți! auzi Marin Gaberna o voce răgușită, chiar lîngă el.

Întoarse capul; alături ședea, ca o stană de piatră, Dumitru Militaru. Omul scăpă firul de porumb din mînă. Firul se zbătu în aer de cîteva ori, izbindu-l peste față. De îngălbenit, nu s-ar putea spune că mai îngălbenise; nu mai avea cum din cît era.

— Ce ai de gînd să faci cu atîția porumbi, mă?... Îl usuci de moară, ai?... Sau nu cumva îi vinzi dă copt la piață?!

Marin Gaberna se împletici, gata să cadă; întinse mîna și se sprijini de același fir de porumb. Nu înțelegea nimic. El nu se ferea de nimeni atunci cînd venea să-și ia cele cîteva drugi de porumb.

— Vorbește, mă! sau îți luă gura? Vorbește, că te împușc! Auzi, tu? Îmi încarc sufletul cu un ticălos ca tine. Te împușc și scap satul de o scîrbă ca tine.

Dumitru Militaru vorbea rar, aspru, fără să ridice tonul, care îi era mereu același.

— Îi mănînc și eu! răspunse cu sfidiune Marin Gaberna.

— Cum de mănînci tu atîția porumbi, putoare? rînji Dumitru Militaru.

— Așa... îi mănînc! continuă Marin Gaberna în neștire.

Dumitru Militaru îl privi cu furie. Ridică palma să-l lovească: ar fi vrut să-i dea cîteva, dar, cînd îl văzu așa de mic și de pierdut, se opri. „Îl omor, dracu', cu pumnu'", se gîndi el.

Schimbă pușca în mîna stîngă. Se aplecă și răsfiră drugile de porumb. Două, patru, șase... șap-te spre zece drugi de porumb! Se îndreptă din nou spre omul din fața lui, care stătea tot așa de mut și de nemișcat ca mai înainte.

— Încap în tine, mă, arătare, șaptesprezece cotolane de porumb? Și drugi, nu fleac. Încap, mă? Ia spune ...scîrbă!

— Le mănînci răspunse mecanic cel întrebat.

— Bine, mă!... mănîncă-le, dacă zici tu că le mănînci. Da' dacă nu le mănînci, să știi că te împușc! Hai, bagă-le-n paporniță.

Marin Gaberna se plecă, culese de pe jos drugile de porumb și le înghesui în paporniță. Cînd termină, ridică privirea nedumerită. Avea acum un aer tîmp, îndobitocit. „Ce să fac"?

— Treci încoa, după mine! porunci celălalt.

Omul se supuse. Mergea greu, sprijinindu-se de fiecare cuib de porumb. Dumitru Militaru ieși la mirişte.

— Strînge coceni! Ce stai? se răsti la el.

Au strîns amîndoi coceni de pe mirişte, fără ca Dumitru Militaru să-l mai certe. Apoi Dumitru Militaru scoase amnarul, scăpără și aprinse focul. Cînd focul prinse putere, mai zvîrli cîteva mîini de coceni deasupra.

— Treci la foc și curățăi!

Abia acum înțelese Marin Gaberna că musai trebuie să mănînce toți porumbii. Rămase încremenit; nu-și mai putea lua ochii de la omul din fața lui. Dumitru Militaru i se părea acuma și mai mare. Ochii lui mici, ascunși în fundul capului, îl străpungeau cu privirea lor batjocoritoare.

Dumitru Militaru era un om ca la șaizeci de ani. Fusese logofăt al boierului Banu și făcuse avere. Își dăduse și copiii în școli: cel mare era primar. Nevastă-sa se mutase la unul din băieți, iar el trăia cu femeia unui om din sat. Era un om înalt și bine legat: avea carnea pe el pietroasă. Ultima oară cînd a fost la moară, s-a cîntărit și a văzut că are 118 kg. Mai scăzuse cu ceva.

Din vremea cînd era logofăt, a rămas cu patima pușții de care nu se despărțea niciodată. Bătea cîmpurile cu arma cu două țevi între spete. O dată a prins doi merari. Luînd un brat de fîn de pe moșia boierului, „Stai!" a răcnit el. Merarii au zvîrlit fînul și au rupt-o la fugă. A tras. Unul din merari a murit a doua zi în spital. Pe el îl scăpat boierul, care era consilier la Înalta Curte de Casație. De cînd feciorul său ajunsese primar, oamenii se temeau și mai mult de Dumitru Militaru.

Cu cîteva zile înainte, trecuse pe la lotul din Braniște și constatase că lipsesc cîteva drugi de porumb. Atunci a luat hotărîrea să facă de pază. A așteptat cu răbdare cinci-șase zile, dar hoțul nu s-a ivit. În ziua de Sfîntul Ilie s-a petrecut întîmplarea asta și Dumitru Militaru era mulțumit că așteptarea nu i-a fost zadarnică.

— Ce te uiți la mine ca un bou? Treci la foc, că trag în tine, auzi tu, sau ești surd?

Omul scoase un geamăt și porni spre foc cu același mers. Se apucă de curățat porumbi; îi așeză roată pe lîngă foc. Dumitru Militaru smulse cîteva mîini de moreață și se așeză în așa fel ca să nu-și murdărească cămașa. Pușca o puse cu grijă mai departe, să n-o bată focul.

Focul se înteți de-a binelea. Marin Gaberna întorcea cu grijă porumbii. Boabele lăptoase plesneau împroșcînd cînd și cînd țețele celor doi. Dumitru Militaru scoase liniștit tabachera și răsuci o țigară groasă. Surprinse, cu coada ochiului, privirea lacomă a celuilalt îndreptată spre tutun.

— Ai bea tutun, al? După ce furi porumbul, mai vrei și tutun, nu?... Ia d-ici o țigară!... Nu d-alta, da să-ți facă poftă de mîncare!... Te văz eu acu...

— Ia, nea Dumitre, un porumb!

— Vrei să ți-i mănînc eu, ai! Păi cum ne fu vorba, mă? Ori, ce zici, „ne împrietenirăm acu": Eu îți dau ție țigare, tu-mi dai mie porumbi. Ce-ai zice tu: „am mîncat, în deal, porumbi cu Dumitru Militaru".

Nedumerit, Marin Gaberna începu să mănînce. Mînca încet, dar cu foame. Mîncă omul pînă ajunse la al șaselea porumb. Dumitru Militaru îl urmărea cu răceală, trăgînd din țigară. Cînd i se părea că focul se domolește, mai arunca coceni și întorcea porumbii.

— Hm! Ce-mi fu dat să văz: Dumitru Militaru cocînd porumbi ca să-l îndoape pe Marin Gaberna!... Dumnezeul mă-tii de hoți! Să știi și tu că ți-a copt porumbi Dumitru Militaru, trîntorule!

Marin Gaberna stătea cu genunchii ridicați la gură. Așa cum ședea, i se vedeau fluierele picioarelor. Era slab, de i se putea urmări oasele os-cior cu os-cior.

— Mănînci sau... Dumitru Militaru îi arătă pușca din ochi.

Marin Gaberna tăcea. Ochii i se măriseră, să-i iasă din găvane. O singură dată căpătară parcă o lumină nouă; dar a fost numai o străfulgerare. Era teamă că viața lui ia sfîrșit. Se lăsă într-o rînă, fără să-și desfacă privirea din ochii celuilalt. Grămada de porumbi copți se mărea. El, care îi dorise atîta, acum îi privea cu groază. Văzînd cum celălalt face o mișcare spre pușcă, trase cu amîndouă mîinile grămada de porumb lîngă el și începu să mănînce. Rupea cu înfrigurare.

— Îndoapă-te, pocitanie! Bagă în tine, spartule! Bagă pînă oi crăpa! îl apostrofa Dumitru Militaru.

Gaberna căscase ochii și mai mult și mînca cu disperare. De ce mînca, de aia devenea parcă mai fantomatic. Deodată se opri din mîncat ca retezat. Gemu lung: „Uft..." Își duse mîna la brîu și desfăcu cureaua. Răsuflă adînc, ușurat parcă, dar o dată cu asta își întinse și mai mult trupul hîd. Oasele îi trosniră sec. Se opri din mîncat și se uită la celălalt prin ceața ochilor. Burta, burta îi creștea mereu. Era o disproporție înspăimîntătoare între trupul scheletic și burta care se umfla sfidător.

Dumitru Militaru se uită la el întrebător:

— Nu-i termini? Vezi că mai ai trei... Nu-și continuă vorba; scoase din brîu un cartuș, frînse pușca și-l introduse în țeavă... Nici nu trebuie mai mult pentru unul ca tine!

Tăcu. După un timp, întrebă liniștit:

— Mai aștept?

Marin Gaberna se uită la el năucit. Dumitru Militaru ridică cocoșul armei. Atunci, omul trase la el porumbii copți și începu să roadă la ei, mușcînd cînd din unul, cînd din altul.

Din cînd în cînd scîncea încet. Mai avea unul singur de mîncat, dar porumbul nu era încă copt. Gaberna îl luă așa din viul, foculuși începu să-l roadă. Îl mînca cu cocean cu tot. Cînd termină, se întinse jos și gemu o dată lung, fără să-și dezlipească ochii de la cel din fața lui.

Dumitru Militaru puse pușca alături, calm, și se ridică.

— Brava, mă, scăpași!

Își scutură cămașa lungă, șăbăcită la poale. Sălta pușca. Marin Gaberna, lungit la pămînt, gemea potolit; își întinsese mîinile în cruce și nu mai mișca. Era vînăt ca un cadavru. Burta i se întindea mereu în sus. Dumitru Militaru îl privi cu scîrbă.

— Te săturași, ai? Bine că te văzuși și tu sătul o dată! Să te înveți minte să mai furi al'dată porumbi. Făcu un pas spre el și-l izbi în stomac cu sandaua: o dată, de două ori, de trei ori.

— Na! Na! Na!... Fiindcă scăpași, că altfel te împușcam, vierme! Îți mai dau eu mult ocol ție?! Sînt șase zile de cînd bat rusca.

Dumitru Militaru avea vocea tot așa de joasă și de lipsită de nuanțe. Se întoarse și plecă fără nici o grabă. Marin Gaberna se strînse ghem și făcu doar atît: „Au! Auuu!!". Nu mai mișcă. Apoi își întinse picioarele..

În scăpătul soarelui, cînd cîrdurile de vite se trăgeau spre sat, un cîine se abătu într-acolo; îl mirosi și începu să urle.

— Ce-o fi acolo, bă? arătă unul din copii mogîldeața. Porniră în fugă. La cîțiva pași se opriră speriați.

— Un mort! exclamă unul.

— E Marin Gaberna!... Bă! A mîncat la porumbi pînă a crăpat.

Marin Gaberna se liniștise. Pe față îl năpădiseră furnicile. Numai globii ochilor căpătaseră o lumină nouă.

În depărtare, deasupra plaiurilor de porumb, un cîrd de prigorii arse de sete cereau ploaie, plutind în aer pe legănarea abia simțită a vîntului de seară.

Alexandru Georgescu

G. BĂCIUȚ „Viața nouă"

Portretul lui N. Filimon [1]

Avem prea puține mărturii contemporane despre marii noștri scriitori din secolul trecut. Numai Eminescu constituie o excepție; cîțiva dintre colegii săi au scris amintiri despre excepționalul „gimnazist" și student. Cum am reconstitui însă portretul fizic și moral al lui Filimon fără scrisorile lui Ion Ghica, adresate lui Vasile Alecsandri? Caldul amic al lui N. Bălcescu și al lui Grigore Alexandrescu, care i-a creionat cu acea rarisimă vocație a prieteniei, ne-a lăsat cel mai complet portret al lui Filimon. Portret de mare preț, nu numai prin unicitatea lui, dar și prin faptul că e precedat de o schiță care-l surprinde pe intîiul nostru romancier în vîrsta adolescenței.

În scrisoarea cu titlul Școala acum 50 de ani, descoperim un tablou variat și pitoresc al învățămîntului elementar din București, empiric predat de un număr de „dascălași", pe prispele bisericilor, în cămărușele tîrcovnicilor sau în clopotnițe. Sastisit de excesele latiniștilor, Ion Ghica face elogiul acestor umili „depozitari fără limbii și naționalității noastre", care „scriau rominește fără filologie și fără morfologie, fără să știe dacă sînt etimologiști, fonetiști sau eclectici" și fără „să le dea lor prin gînd că avem două limbi, una în gură și alta pe hîrtie și că trebuie să vorbim într-un fel și să scrim într-altfel". Din aceste școli sub cerul liber au învățat carte Anton Pann, Barbu Paris Momuleanu și alții, sortiți să ajungă cîntăreți de biserică. Cîte unul ajungea chiar favorit al domnitorului, datorită înzestrării lui muzicale, ca acel Nicolae Alexandrescu, luat în casă de Grigore Ghica și plimbat noaptea în butcă, să-i cînte cîntece de lume, apoi ridicat la rangul de cafegi-bașa, cu prilejul suirii în scaun a boierului. Mai acum treizeci de ani, hăladuia în Găiești și la moșia din împrejurimi un urmaș gîrbovit, cu ochii stinși, dar cu barba arhondologică grijuliu pieptănată, posac și grăsuliu, care-și spunea Alexandrescu Cafegiul; soția lui, trecută și ea, călărea bărbătește, cu cravașa în mînă, cu pantaloni de călărie și în cizmulițe, ca să-și afirme eghemoniconul, după surparea marii proprietăți agrare. Filimon murise de șaizeci de ani, fără să presimtă poate crepusculul ciocoilor noi, ridicați sub privirile lui. Era copil cînd Grigore Ghica își boierise cîntărețul, leat cu Anton Pann, viitorul său mentor. „Pe lîngă grupul Anton Pann, Nănescu, Chiosea și Unghiurliu, unul și nedespărțit, se lipise un copilandru nalt, rumen, sprintenel, cu pletele de tîrcovnic; se introdusese în societatea acestor diletanți, făcîndu-le tot felul de misiuni: știa unde se găsea peltmul cel mai bun și unde se frigea „trandafirii" cei mai gustoși; îi făceau haz fiindcă era plin de originalitate, de duh și de veselie. Acela era tînărul Filimon care, deși aspirant la preoție, dar știa pe Arghir pe de rost din scoarță pînă-n scoarță. Îndată ce lancu Văcărescu, Eliad, Alexandrescu sau Anton Pann făceau o poezie, a doua zi el o știa pe dinafară; cînta din memorie, și foarte bine, toate ariile operelor italiene jucate în sala Slătineanu. Într-o vreme a izbutit chiar să fie admis corist în trupa madamei Carl; mai pe urmă l-am găsit flautist în orchestră pe cînd Papa Nicola, după nobilul obicei al impresarilor, încetase plățile artiștilor și-i lăsase muritori de foame pe strade; Filimon a trebuit să-și caute existența într-un alt izvor; și-a pus altă coardă la arc, a părăsit flautul și a apucat condeiul, s-a făcut foiletonist la ziarul Națională".

Din adolescență, Filimon își conturase personalitatea viitoare de om și de scriitor. N-a ezitat prea mult în alegerea carierei. Autodidact și poliglot, fiu de protopop înstărit, dar cu greutăți familiare, rămas orfan de tată la unsprezece ani, destinat el însuși preoției, a renunțat la ea, dintr-o pornire neînfrîntă de libertate și din plăcerea boemei artistice, nu incompatibilă de altfel cu munca organizată și cu chiverniseala onestă, prin economie (ca epitrop la biserica Enei și contipist-pitar la Departamentul Credinței, apoi secretar al Comisiei Documentale de la Mitropolie și în fine cap de secție la Arhivele Statului).

Ion Ghica punea mare preț pe cronicile muzicale ale lui Filimon, le menționa cu o grijă de bibliograf, indicîndu-le în colecția numitului ziar, număr cu număr: „...o serie de articoli teatrali care dovedese un spirit cultivat, analitic și serios și o cunoștință adîncă de știință muzicale"[2]. El prețuia de asemenea „seria interesantelor foiletoane intitulate: Trei luni în străinătate, o descriere de călătorie plină de spirit și de impresiuni juste", precum și „mai multe novele foarte bine alese; dar el a îmbogățit literatura română cu două scrieri de un adevărat merit: „Slujnicari" și „Ciocoi". Urmează o observație critică foarte justă: „Aceste două opere ale lui Filimon nu sînt niște romanțuri, în care să se desfășure peripețiile unei intrigi; ele sînt mai mult o colectiune de tablouri adevărate și vii [ale] obiceiurilor și moravurilor noastre din epoca de tranziținne". Ghica citează din prologul la Ciocoii vechi și noi acea scrisoare-diatriba, pe care o consideră „un studiu psichologic, și scrierea în totalitatea ei o physiologie[3]) de care s-ar mîndri un Labruyère și un Théophile Gauthier" Ca un alt mare cunoscător al categoriei sociale ridicată sub ochii săi, memorialistul înșiră pe „toate celebritățile curților boierești", care au putut servi ca model lui Dinu Păturică, ai cărui comparși moderni, — scrisoarea sa e datată februarie 1880, — pot fi recunoscuți de oricine s-ar ulta „la călăreții cei mîndri și la cuconașii răsturnați în droști și în calești la șosea".

Filimon era un robust optimist, încrezător în justiția imanentă. În romanul lui triumfă binele, iar ticăloșii sînt pedepsiți. Mai sceptic, Ion Ghica prelungește cu închipuirea existența Kirei Duduca. E prilejul unui portret de mare artă, inspirat direct din „Ciocoii vechi și noi", cap. VI.

„Cît pentru cucoana Duduca, de o ți și mai trăind, dar n-o mai cunoști. Alifia vînătă cu care se ungea seara, albușul de ou, abuzul de cărămidă arsă stropită cu apă de salcîm și apă de pelin cu care-și întindea pielița, buretele muiat în apă de castraveți cu care-și scotea petele, dresul, sulimanul și rumeneala cu care se văpsea, gogoșile de ristic și plasturi negri cu care-și îmbina sprincenele și-și punea murse și zbenghiuri au tras largi și adînci brazde pe obrajii ei; zbîrciturile cad una peste alta ca valurile unei mări turburate și pleoapele vinete, care-i încadrează ochii cei roșii n-ar

mai face pe bietul Iordache Calemgiu, fiul căpitanului Gheorghe Basma de la dorobanție, să cînte pe:

Aruncă... lumina mea, o privire veselă.[4])

Ba cred că de-ar mai trăi l-ar striga: Retro Satana![5])

Portretul lui Filimon n-ar fi complet dacă ar lipsi gastronomul.

„Lui Filimon îi plăcea traiul bun; amicii săi îi poreclise mălaj mare, fiindcă minca bine. Cînd vorbea de bucate, i se umplea gura și defectul ce avea la vorbă[6]) dispărea cînd pronunța:

Icre proaspete cu lămîie de Mesina, măsline dulci de Tesalia, icre de chefal, marinată de stacoji.

Îi plăcea cu deosebire ciorba de știucă fiartă în zeamă de varză acră cu hrean, lacnile și plachilie, crap umplut cu stafide, curcan cu varză umplut cu castane și purcelul fript, dacă era întreg.

Cînd era la cîte un ziafet își sufleca mînecile și fără cum frigea mielul: îl înjunghia, îl spinteca, îl scotea pîntecele, îl cosea la loc și-l acoperea cu pielea, după aceea îl băga într-o pînză și-l ungea cu un fel de saltă inventată de dînsul, făcută cu vin amestecat cu usturoi și cu băcănii, cu lămîie și cu sare, și te poftea la masă fără cuțit și fără furculiță, s-apoi să nu-și fi lins degetele. Nici repauzatul Homer, bucătarul bucătarilor, nu știa să dea o friptură mai bună".

Alături de pagina lui Odobescu, închinată gătirii plăticii, în cîteva ore la Snagov, rîndurile lui Ion Ghica, dar mai ales modelul lor, din romanul lui Filimon, cap. XII și XVI, nu vor putea lipsi din nici o antologie gastronomică.

Romancierul învinsese în viață printr-un temperament egal.

„Filimon avea un caracter blînd, vesel, plăcut și nepăsător; întristarea nu s-a lipit de dînsul decît o singură dată atunci cînd și-a închipuit că bunul și scumpul său amic Millo a voit să-l parodieze în rolul Paraclisierului din [Florin și] Florica lui Alexandri".

Atunci Filimon a atacat fără cruțare arghirofilia lui Millo, expus mai tîrziu fluierăturilor publice, poate organizate de C. D. Aricescu (în noiembrie 1861).

Despre sfîrșitul lui Filimon trebuie să recurgem din nou la mărturia lui Ion Ghica:

„Într-o zi îl întîlnesc pe stradă; din vorbă în vorbă îmi spune că suferă de piept; eu, avînd dinaintea mea un om cît un munte, înalt, gros, rumen la față, mi-a venit să rîz și l-am tratat de ipocondru; dar peste trei săptămîni, nemaivăzîndu-l pe la mine, trimit să-l întrebe de sănătate și mi se respunde că era greu bolnav în așternut; m-am dus să-l văd, dar cînd am intrat în camera unde zăcea nu l-am mai cunoscut, atît era de schimbat. Peste trei zile aveam durerea a întovărăși rămășițele la ultimul lăcaș.

Acei care l-au cunoscut pierdeau un amic sincer, leal, îndatoritor, totdauna vesel și voios, totdauna mulțumit cu puținul ce cîștiga[7]; prin munca și talentul său; caracter frondor și[8]) independent, nu s-a căutulit niciodată la nimeni; ura și disprețuia lipsa de demnitatea (sic) și lingușirea; modest pînă a roși, cînd auzea laude pentru scrierile lui, n-a bănuit niciodată că era un scriitor de mare merit.

Literatura a pierdut în el pe unul din luceaferi săi".

Am preferat să transcriem integral portretul lui Filimon din scrisoarea lui Ion Ghica, decît să-l parafrazăm. E un document neprețuit prin precizia notațiilor și prin căldura simțirii prietenești. În articolul viitor, vom examina realismul lui Filimon.

Șerban Cioculescu

1) Cu ocazia apariției, în colecția Clasicii noștri, a Operelor, în două volume, la ESPLA, ediție, glosar și bibliografie de George Baiculescu, cu o introducere de George Ivașcu.

2) Citatele noastre, unde diferă de textul din Opere, Ion Ghica, ESPLA, ediția Ion Roman, 1956, urmează manuscrisul fragmentar, de patru foi, al originalului, care ne-a fost binevoitor pus la dispoziție de cunoscutul colecționar Gustav Finkelstein.

3) În Convorbiri literare și în edițiile 1883 și 1887: psichologia.

4) În original, în grecește: ripson... fos mu vtémma ilarú.

5) Îndărăt, Satană! (latinește).

6) Nu știm ce defect avea Filimon la vorbă. Era șiștit sau peltic și gîngav, cum crede G. Călinescu? Scriitorul flautist era stîngaci de mînă.

7) În importanta monografie consacrată lui Filimon de acad. G. Călinescu (Studii și cercetări de istorie literară și folclor, IV, 1955, pag. 223—354), reiese că scriitorul a lăsat oarecare avere, iar la moartea sa, moștenirea a dat loc unui „epilog balzacian", prin introducerea unei cereri de inventariere, făcută la tribunal de sora lui, Ecaterina Deliianide, „chiar în ziua morții". Scriitorul murise holtei și fără urmași direcți.

8) Cuvintele frondor și lipsesc în textul din revistă și din volum; trăsătura caracterologică pierde prin suprimarea lor.

Fugara

Fugarnică e tinerețea asta!
Pe frunte nesimțită se strecoară.
E ca un bucium care cheamă-n coasta
Albastră-a unui deal în primăvară.

Eu alergai cu ea prin toți arinii,
Eu m-am iubit cu ea la-ntîiia coasă,
În ochi, ca ea, port fluturii luminii,
Și mi-a rămas fugara credincioasă.

Violeta Zamfirescu

Cine-a-nviat apele mărilor

Cine-a-nviat apele mărilor,
zărilor cine le-a dat
strune, asemeni viorilor?

Cine mă cheamă?
Vamă, pentru cine îmi cere
clipa, cu veacul de-o seamă?

Știu, viața învie apele mărilor.
zorilor viața le dă
strunc, asemeni viorilor;

Știu, viața mă cheamă,
vamă, viața îmi cere,
pentru clipa epocii mele,
cu veacul de-o seamă.

Sfială

Otrava așteptării-mi torni în gînd
și cînt de viață și de moarte-mi cînți.
iubirea mea sfioasă,
pînă cînd,
cu lanțuri de aripi ai să mă-avînți?

...Cînd știi că pasul lui răsună-n mine
tu, boare, dacă-l vezi pe cărarui,
tu, boare ,ai curaj și pentru mine
și-n locul meu, iubirea mea să-i spui.

Florența Albu

Scrisul cinematografic

De fiecare dată cînd pornim la realizarea unui film, parcurgem o perioadă mai scurtă sau mai lungă de descurajare, de confuzie în fața mulțimii problemelor noi, de altfel asemănătoare celor ale unui scriitor care întreprinde scrierea unui roman, probleme de creație inerente subiectului, temei alese, care se pun și se impun în ciuda experienței cîștigate anterior.

Un film se scrie de două ori: prima dată pe hîrtie, a doua oară pe peliculă. Aceste două faze sînt la fel de importante, dar dificultățile, capcanele celei dintîi le întrec cu mult pe ale celeilalte. In această artă, încă tînără, care este cinematograful, dacă există un domeniu în care cunoștințele noastre dovedesc aproape un total empirism, acesta este domeniul scenariului și al adaptării.

Oricine poate scrie un subiect pentru film, dar creația cinematografică propriu-zisă începe abia atunci cînd este vorba să se scrie filmul.

Unii pretind că anumite filme, anumite teme trebuie înlăturate, nefiind „pentru cinematograf" fără a putea să deosebească ceea ce este „pentru cinematograf" de ceea ce nu este. In ceea ce mă privește eu cred că „totul este pentru cinematograf", iar problema de căpetenie nu constă în alegerea subiectului, sau a temei, ci în adaptarea acesui subiect sau a acestei teme pentru creația cinematografică.

Laurence Olivier a demonstrat cu strălucire că „Hamlet" sau „Richard III" sînt „pentru cinematograf". Cu „Un condamnat la moarte a evadat", una dintre operele cele mai marcante din ultimii zece ani — poate chiar capodopera acestor ultimi zece ani — realizatorul francez Robert Bresson ne-a dovedit că „se poate face cinematograf" și se poate ține cu respirația întretăiată un public eteroclit ca cei 5000 de spectatori de la „Gaumont Palace" din Paris, cu un film în care cinci șesimi din acțiune arată cum își pregătește evadarea un prizonier, singur în celulă. [1])

In aceste două exemple pe care ni le pun la dispoziție Laurence Olivier și Robert Bresson, și care caracterizează particularismul lor, vedem în ce măsură este important pentru noi, creatorii, să găsim „scrisul cinematografic" potrivit, cerut de subiectul ales.

*

In toate țările, numeroși istorici ai cinematografului ne copleșesc sub erudiția lor. In ultimii ani, în Franța și mai ales în Italia, filozofi, eseiști, s-au „dedicat" cinematografului, esenței lui, originii și transformărilor sale, împinși spre acest domeniu nu de vreo anumită predilecție, ci pentru că întîlniseră în el un teren potrivit și un aliment pentru sterilele lor speculații metafizice. [2]) Dar, după cîte știm, nimeni nu s-a dedicat pînă astăzi unei gramatici a cinematografului, care constituia prima etapă spre o Estetică a artei cinematografice, a cărei elaborare va putea fi întreprinsă în momentul în care cinematograful, abia ajuns la „vîrsta bărbăției", va fi în măsură să pună la îndemînă elemente de apreciere și de studii mai substanțiale, mai bogate.

Sînt rari autorii care au scris despre creația cinematografică. In Franța ei pot fi numărați pe degete: Deluc, Epstein, L'Herbier, René Clair!

Cea mai importantă contribuție în această privință o constituie desigur eseurile lui Pudovkin, Eisenstein, Dovjenko, deși anumite teze, ca cele ale lui Eisenstein asupra montajului, valabile pentru cinematograful mut, sînt astăzi depășite.

Aș dori să mă opresc asupra unei constatări, în aparență banală, dar care este obiectul unor discuții frecvente, pentru că în realitate prin ea abordăm principiile înseși ale creației cinematografice sau mai degrabă aspecte ale acestei creații: caracterul ei colectiv. In Franța, șeful fotograf, arhitectul decorator, inginerul de sunete, șeful montajului sînt cuprinși în denumirea de „colaboratori ai creației", aportul lor artistic și creator, în stadiul punerii în scenă propriu-zise, fiind recunoscut prin această denumire. In privința stadiului prim — cel al scrierii filmului pe hîrtie — a existat în Franța o perioadă de serioase controverse în care scenariștii și adaptatorii se înfruntau cu realizatorii, atît unii cît și ceilalți revendicînd „paternitatea" filmului, cu excepția cazurilor cînd acesta era de proastă calitate. Astăzi și unii și ceilalți ne recunoaștem pe picior de egalitate ca autori ai filmului, deoarece, în afara cîtorva excepții, s-a văzut că cele două etape ale creației cinematografice nu pot fi realizate de un singur creator. Cauzele acestei aparente anomalii sînt multiple și merită să ne oprim asupra lor. Dacă cinematograful este cea mai bogată dintre toate artele, aceea care oferă creatorilor cele mai numeroase posibilități, el este în același timp și cea mai pretențioasă. Rareori se întîmplă ca un singur artist să poată răspunde tuturor constrîngerilor și tuturor necesităților creației cinematografice. Nici măcar un artist ca de Sica, pe care îl putem considera unul dintre cei mai mari creatori, nu se poate lipsi de colaborarea unui om ca Zavattini. Au existat realizatori care s-au despărțit de scenaristul lor obișnuit, dar nu au mai reușit să atingă nivelul artistic al operelor anterioare. Au existat minunați scenariști care și-au realizat singuri filmul scris de ei, dar au dat la iveală o operă mediocră.

Dacă este nevoie de cel puțin opt ani pentru a deveni un scenarist-adaptator încercat, este nevoie de tot atîția ani, dacă nu de mai mulți, pentru a cîștiga o adevărată măiestrie în calitate de realizator. De aceea este greu de conceput exercitarea concomitentă a acestor două profesiuni. Specializarea se impune pe măsură ce exigențele creației cinematografice devin mai complexe. Alta era problema în vremea cinematografului mut, și dacă regulile creației erau diferite ele se justificau atunci prin înseși limitele artei cinematografice în acel stadiu al evoluției sale. Oameni ca Pudovkin, Eisenstein, Clair, Dreyer, Stroheim atinseseră aceste limite și — cu excepția lui Chaplin, care trecuse dincolo de zidul tăcerii — cinematograful vorbitor devenea o necesitate estetică, în ciuda tuturor răsturnărilor pe care le putea aduce cu sine în domeniul scrisului cinematografic. Au existat atunci erori, tatonări, excese, care se pronunțau în favoarea celor ce apărau cu disperare vechiul cinematograf mut. S-a ajuns pînă la uitarea uneia dintre caracteristicile specifice ale artei cinematografice: primatul imaginii. „Cinematograful vorbitor" devine în scurt timp un „cinematograf vorbăreț" și se transformă în „teatru în cutii de conserve". Aceasta a fost boala infantilă a cinematografului. Reacția a venit greu. S-au cîștigat rele obișnuințe, de care n-am scăpat cu totul nici astăzi. Dialog este egal cu ușurință. Și noi cedăm încă prea mult în fața acestei ușurințe. Totuși discuțiile care i-au pus în tabere opuse pe scenariștii-adaptatori și pe realizatori s-au liniștit încetul cu încetul, pentru a dispare din momentul în care dialogul a început să-și piardă din importanță în fața imaginii, din momentul în care concepția subiectului cinematografic, în primul rînd vizual, și-a cucerit o poziție puternică în raport cu subiectul literar sau teatral.

Nu este vorba să declarăm război dialogului, element indispensabil al creației cinematografice. Vreau numai să precizez că dată fiind puterea de convingere a imaginii cinematografice, dată fiind prioritatea ei asupra cuvîntului, nu vom putea niciodată emoționa, și deci convinge spectatorul dacă „sufletul" imaginilor unui film, dacă povestitorul acestor imagini, dacă înlănțuirea, construcția lor care se deosebește de orice construcție literară sau teatrală, nu sînt concepute în așa fel încît dialogul să aibă numai rol de precizare, de aprofundare, de scoțocire în ceea ce imaginea a evocat, a sugerat. Definiția cea mai simplă și cea mai potrivită a artei noastre a fost dată de Eisenstein: imagini care provoacă senzații, făcînd să se nască sentimente care devin concepții. In funcție de această lege apare încă și mai limpede rolul dialogului care, de-a lungul acestei preumblări interioare, trebuie să conducă, să lumineze, să provoace sau să prelungească semnificația imaginilor. Mult prea des imaginile noastre se află încă la remorca dialogului, a unui dialog pe care unii îl pretind foarte bun pentru că din păcate spune tot ceea ce trebuie spus!

In sfîrșit, trebuie să mai precizăm că dificultăților noastre în căutarea unui autentic scris cinematografic li se adaugă cele pe care le întîlnim în elaborarea unei arte cinematografice realiste. Cele două probleme se întîlnesc, se întrepătrund, dar confundarea lor trebue evitată, lucru la care nu ajungem întotdeauna. Iar spre nenorocul nostru, criticii cinematografici întrețin această confuzie.

Incepînd de la primul meu film „Noi, copiii", m-am sprijinit întotdeauna pe tradiția realistă franceză care, pe diferite trepte ale evoluției noastre cinematografice, i-a fost mereu constanta dominantă. Ca toți cei din generația mea, am avut norocul să-mi învăț meseria sub influența lui Feyder, a lui Vigo, Duvivier, Carné, Grémillon, Renoir. Experiența lor a fost pentru noi o lecție care ne-a îngăduit să înlăturăm numeroase erori și să nu ne pierdem în încercări sterile.

Trebuie să recunosc că erori săvîrșim încă, în măsura în care încercăm să facem pași înainte în domeniul scrisului cinematografic și al artei realiste. Fiecare dintre filmele mele a reprezentat o experiență care, din păcate, nu a însemnat întotdeauna un progres, pentru motive pe care am să le arăt într-o zi; ele m-au făcut să înțeleg însă importanța capitală a creației filmului pe hîrtie, dar exclusiv a filmului, despuiat de orice literatură, creație la a cărei realizare trebuie să se colaboreze din însuși momentul începerii muncii.

In concluzie, aș vrea să revin la filmul lui Robert Bresson „Un condamnat la moarte a evadat", care, deși operă de avangardă în măsură să dea noțiunii de scriere cinematografică deplina ei semnificație și să marcheze o etapă nouă în realismul artei cinematografice, întrunește și calitatea de a rămîne constant alături de sensibilitatea publicului și de a ne aminti că nu poate fi realizat nici un pas înainte dacă nu se ține seama de lenta evoluție a sensibilității marilor mase cărora ne adresăm. „Arta devine o artă de masă ca rezultat al unui ansamblu de forțe" [3]).

Louis Daquin

1) Acest film a fost inspirat de evadarea unui rezistent încarcerat de naziști în fortăreața Montluc, în 1943.

2) „Cinematograful și omul imaginar" de Edgard Morin

3) Maiakovski

VISURI DE DOMINAȚIE

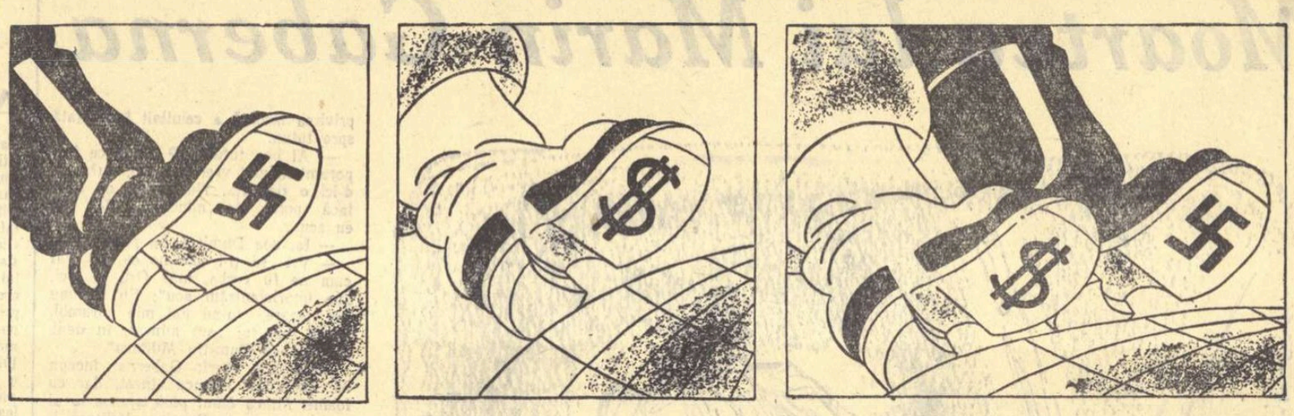

(Din Expoziția Anuală de Grafică)

Desen de ROSS

Ecouri poetice

Creat în cursul Bienalelor internaționale de poezie din 1954, Centrul internațional de studii poetice a reușit, în cei trei ani de existență, să obțină și să publice în organul său de presă „Curierul centrului internațional de studii poetice" lucrări de valoare asupra evoluției actuale a poeziei, asupra dezvoltării mijloacelor de expresie și a sistemului de imagini. După cum se menționează în programul buletinului, „Curierul" își propune „să stabilească o indispensabilă corespondență între toți cei ce consideră că poezia are locul ei în ordinea generală a cunoștințelor și activității umane, răspunzînd unor îndatoriri fundamentale ale civilizației".

In cele 14 numere ale „Curierului", apărute pînă acum, sub îngrijirea lui Fernand Verhesen în cadrul „Casei internaționale a poeziei" de la Bruxelles, au fost dezbătute nenumărate probleme artistice și evocate figuri proeminente de slujitori ai Parnasului. Spicuim dintr-un sumar al „Curierului" cîteva titluri: Wallace Fowlye: Simbolul poetic; Carlos Bousono: Viziunea lumii, stilul și personalitatea; Frantz Altheim: Noi precizări despre Empedocle; Giuseppe Raimondi: Testamentul lui Charles Baudelaire; Albert Deman: Note despre două versuri de Virgiliu; Jean Wahl: In legătură cu traducerea imnului (Hölderlin și Heidegger); René Nelli: Ficțiune și limbaj; Jean Hercourt: Despre analogie; Shih-Hsiang-Chen: Numele proprii în poezia chineză și occidentală.

Succesul „Curierului", ecoul larg stîrnit în numeroase țări de dezbaterile pe care le-a inițiat, au permis constituirea unei biblioteci internaționale de poezie, cuprinzînd azi peste 3000 de volume și 10.000 fișe bibliografice. Alături de revista „Jurnalul poeților", ele vor oferi bibliofililor de literatură un instrument eficace în cunoașterea poeziei popoarelor și a colaborării fructuoase între toți creatorii de frumos.

Z.

Un nou roman al lui Stefan Heym*)

Impreună cu binecunoscutele sale romane „Ostatecii" și „Cruciații", izvorîte amîndouă din lupta popoarelor împotriva barbariei fasciste, „Goldsborough" dovedește că arta lui Stefan Heym este o artă puternic ancorată în contemporaneitate. Apărută în 1953, cartea reprezintă oarecum o chintesență a impresiilor pe care scriitorul și le-a format în decursul anilor, aproape douăzeci, pe care i-a petrecut în Statele Unite ale Americii.

Romanul pornește de la un fapt autentic: marea grevă care a cuprins în vara anului 1950 regiunile carbonifere din Pennsylvania; scriitorul a vizitat aceste regiuni înainte și în timpul grevei, dar și atunci cînd, după o bucată de timp, lupta pierduse din intensitate. „Am coborît în adîncul minelor, spune Heym, am stat de vorbă cu directori și cu ingineri, cu responsabili sindicali, mai mari sau mai mici, cu mineri, cu soțiile lor, cu copiii lor". Așa s-a născut „Goldsborough", despre care francezul Renaud de Jouvenel spune că este cel mai bun roman pe care l-a citit despre lupta clasei muncitoare americane.

Cartea începe cu relatarea unui episod care, aparent, nu are nici o legătură cu greva. Este vorba de un proces montat tehnicianului dentist Silas Hale pe baza unei mărturii false, cu scopul de a-l discredita și apoi de a-l distruge. Procesul acesta, prezentarea faptelor care l-au determinat și a oamenilor care, direct sau indirect, voit sau nu, sînt interesați în desfășurarea lui, îi îngăduie lui Heym să-l introducă pe cititor în atmosfera grea, înăbușitoare, a vieții pe care o trăiesc cetățenii orășelului american Goldsborough.

Iată și elementele care determină atmosfera apăsătoare de care vorbeam. Silas Hale își dă bine seama că, deși trăiește într-o țară care se pretinde campioană a libertăților depline, încercarea lui de a cîștiga un proces împotriva procurorului care a folosit o mărturie falsă cu scopul de a-l condamna, se aseamănă cu încercarea unui om de a străpunge un zid lovindu-l cu capul. Un om ca Lou Geoghan stăpînește și terorizează un oraș întreg numai pentru că este bogat și învîrtește tot soiul de afaceri dubioase în care sînt amestecați pînă în gît toți oamenii „de vază" ai orașului. Doi vechi mineri sînt concediați într-o bună zi fără nici un fel de explicație. O grevă de proporții uriașe, pornită din adîncul minei, nu este sprijinită de conducerea sindicatului, deoarece e contra intereselor cîtorva șefi sindicali. Toate acestea dau o imagine cît se poate de veridică a vieții americane de astăzi.

S-a scris mult despre cele două Americi care ființează într-una singură, dar puține sînt cărțile în care lucrul acesta se vede atît de clar. Este interesant de notat că toți cei ce dețin în mîinile lor puterea și aurul, manifestă, față de toți ceilalți semeni ai lor care își cîștigă existența muncind, un profund dispreț. Mai mult decît atît, Lou Geoghan nici nu ajunge cu disprețul său decît pînă la Lonsdale, omul lui din conducerea sindicatelor miniere. Dincolo de acesta nu există decît o masă amorfă care trebuie neapărat să se supună ordinelor emise de el.

Senzația aceasta de zăpușeală, de atmosferă încărcată, este puternic accentuată de un element care planează asupra întregii acțiuni. E vorba de imperativul renunțării. Filozofia aceasta atît de înjositoare pentru om este impusă oamenilor pe toate căile și prin toate mijloacele. Silas Hale este silit să renunțe la orice luptă și să fugă din oraș pentru a se salva pe sine și a salva și pe alții, Kennedy este sfătuit să renunțe la grevă și la toate acțiunile întreprinse pentru a o cîștiga, Rosemary Hale este îndemnată să renunțe la colectarea fondurilor de grevă, Pate Webb este ucis înainte de a fi nevoit să renunțe la visurile lui, iar Mickie Kennedy, fiica minerului, abandonează singură încercarea ei disperată de a evada din lumea în care s-a născut.

In cartea lui Heym sînt foarte multe personaje, dar scriitorului i-au izbutit mai ales două: Carlisle Kennedy, minerul, și Mickie, fiica lui.

Ceea ce-l caracterizează în primul rînd pe Kennedy este extraordinarul său simț de clasă. Kennedy adulmecă nu numai urma lăsată de dușman dar simte plutind în aer intențiile acestuia, calcă cu grijă pentru a nu-i deștepta bănuielile și face totul pentru a-i zădărnici planurile. Același instinct care-l învață să fie atent la orice mișcare pe care o fac Lonsdale și cu Mercadante pentru a pune mîna pe conducerea grevei atunci cînd ea nu mai poate fi ignorată, îi dictează să conducă lucrurile în așa fel încît să nu aducă nici un prejudiciu unității pe care o dovedise minerii. Și totuși Kennedy nu vede clar aspectul politic al grevei decît foarte tîrziu, după ce s-a sfîrșit. Da, dar acum el se află la capătul unui lung și complicat proces care l-a transformat dintr-un miner oarecare, gata să lupte în orice clipă împotriva unei mîrșăvii sau pentru un dolar în plus la salariu, într-un conducător încercat, capabil să vadă mult mai departe decît tovarășii săi. Procesul acesta prin care trece Kennedy începe cu prima pagină a cărții și sfîrșește cu ultima. El este prezentat de Heym cu minuțiozitate dar și cu multă prudență, în așa fel încît evoluția gîndirii lui Kennedy se săvîrșește pînă în cele din urmă pe nesimțite.

Mickie este o fată de șaptesprezece ani al cărei ideal îl exprimă ea însăși: „Aș vrea doar să mă bucur și eu de un pic de viață, de cîteva lucruri plăcute. Nu vreau un bărbat care să vină acasă frînt de oboseală și murdar, care să înghită mîncarea la repezeală și să se trîntească în pat, iar sîmbăta să se ducă să se îmbete. Nu vreau să-mi irosesc toată viața străduindu-mă să satur pe ai mei cu o pîine în loc de două, să gospodăresc o casă în care nu se poate duce o gospodărie ca lumea și să cresc copii care n-ar fi trebuit să vină pe lume". *Soluția, Mickie o vede numai și numai în evadare. Este adevărat că uneori, foarte rar, asemenea încercări izbutesc să dea unora, pentru un timp, iluzia fericirii și tocmai acesta este motivul pentru care atîtea alte minți tinere se înfierbîntă. Stefan Heym nu putea însă comite o asemenea greșeală. Mickie se va zbuciuma, va pune în joc tot talentul său, va face orice pentru a rupe gratiile celulei și a fugi, dar toate încercările ei vor da greș. Cu aripile frînte, cu sufletul gol, dezorientată, Mickie se va înapoia printre aceia pe care a vrut să-i părăsească și-și va crește copilul care niciodată nu-și va cunoaște tatăl.*

Departe de a fi numai simpla povestire a unor întîmplări petrecute într-un orășel american în timpul unei greve, „Goldsborough" este de fapt romanul societății americane de astăzi, romanul care, așa cum spune și criticul american Barbara Giles, prilejuiește cititorului senzația vie a Americii actuale, a poporului său, a problemelor pe care le are de rezolvat și a forței sale.

Camil Șerban

*) „Goldsborough" — E.S.P.L.A., 1957, 600 pagini — 11,50 lei.

Oaspeți din U. R. S. S.

GHEORGHI NICHIFOROVICI ORLOV
Directorul Teatrului de operă și balet din Leningrad

NICOLAI VLADIMIROVICI IVANCIOV
Prim regizor al Teatrului de operă și balet din Leningrad

Desene de ROSS

Elvio Romero*)

AQUA FORTE

De două bîrne-n cruce pironit,
un om, calm osîndit,
de două bîrne-n cruce pironit,
cu frînghii înnodate-n jurul oaselor.

Și vîntul dedesubt.

Dar țara mea, și ea e, poate
asemeni unei tobe mari de piele,
de două bîrne-n cruce pironită.

Și vîntu-n preajma ei.

Întreaga-mi patrie, la pămînt
pironită de două bîrne-n cruce!

Și vîntul deasupra.

*) ELVIO ROMERO: poet progresist din Paraguay, participant la mișcările de emancipare a țării sale (n. în 1926).

Blas de Otero**)

E I

I

Chiar dacă drumul, ușl e-anevoios,
ce-mi pasă mie; piciorul poporului meu
peste pămînt înaintează, — înaintează
spre lumină și ceru-acum s-a limpezit.

Victoria e sigură.
Un timp strălucitor
înaintează, — înaintează, mereu mai repede și vîntul
pare o mare-albastră, și-aurită.

II

Credința mea-i mai tare decît Turnul Eiffel.
Cu răsuflarea lui, poporul
a sculptat statura-i magică

de sus, de-acolo, vezi nespus de clar:
un timp strălucitor
înaintează-atît de repede că vîntul
pare o mare-albastră și de aur.

In romînește de
Tașcu Gheorghiu

**) BLAS DE OTERO: poet progresist spaniol (n. în 1898).

DIN TOATĂ LUMEA

„PASĂREA FURTUNII" IN LIMBA FRANCEZA

Revista „Cahiers du Sud" a publicat în numărul din iunie 1957 prima parte a romanului „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu.

ASPECTE EDIFICATOARE

Cîteva foarte edificatoare aspecte ale moravurilor literare din Occident, extrase din volumul „The Author and the Public". („Autorul și publicul"), cuprinzînd rapoartele ținute în cadrul celui de al douăzeci și optulea Congres Internațional al Pen-Clubului.

Romancierul Robert Hanriques: „Criticii m-au tratat întotdeauna în mod foarte genezos, mergînd pînă-ntr-acolo încît n-am scris pînă acum nici o carte pe care jumătate din ei să n-o condamne ca lipsită de orice valoare, iar cealaltă jumătate să n-o proclame o capodoperă".

Criticul V. S. Pritchett: „Intîi faci comentarii asupra cărții, apoi asupra autorului. Pe urmă faci comentarii asupra eroului cărții, pînă ce ajungi la o formă degenerată a comentariului, foarte bine retribuită și foarte seducătoare — o practic eu însumi pe o scară destul de întinsă — dar care nu este în realitate altceva decît o mare pierdere de timp și constituie o foarte mare primejdie".

André Maurois: „Nimic nu este mai repugnant decît să începi o biografie a lui Bernard Shaw, să spunem cu o amănunțită analiză a situației politice a Angliei din 1856 — data nașterii sale — și să închei capitolul spunînd: „Dar de toate astea, prunc născut în Irlanda nu era cîtuși de puțin conștient".

NUMAI 354?

A apărut de curînd, la „Editions de Minuit" din Paris, sub îngrijirea lui Georges Roth, al treilea volum din atît de interesanta „Corespondență generală a lui Diderot" („Correspondance générale de Diderot"). Conform planului inițial, ar mai trebui să urmeze încă cel puțin șapte volume pînă la epuizarea vastului material epistolar lăsat de ilustrul enciclopedist.

Imediat după apariția acestui volum, Georges Roth a comis un gest poate fără de precedent în analele istoriei literare: a înapoiat editurii cecul pe care aceasta i-l trimisese pentru lichidarea drepturilor sale de autor. Totodată, a anunțat că renunță la pregătirea celorlalte volume ale „Corespondenței", declarînd unui reporter al lui „Figaro littéraire":

„Editarea acestei enorme corespondențe este o întreprindere dezastruoasă din punct de vedere comercial și n-am dreptul să-i ruinez pe tînărul și simpaticul meu editor".

Și mai elocvente decît aceste declarații sînt desigur următoarele cifre: fiecare din cele trei volume au avut un tiraj de cîte 2000 de exemplare; din primul volum s-au vîndut 463, din al doilea 354 exemplare.

Nu fiindcă în Franța, Diderot n-ar mai avea astăzi decît 354 de cititori. Ci pentru că presa franceză, dirijată de cine prea bine știm că este dirijată, n-a găsit pur și simplu pînă acum necesar să semnaleze măcar apariția acestei importante colecții.

Evident... din lipsă de spațiu!

FOARTE CURIOS!

Chiar și cei mai exigenți critici literari americani sînt de acord că Statele Unite se pot mîndri astăzi cu cel puțin zece valoroși scriitori negri. Cu ocazia recentei „Adunări Naționale a Autorilor și Dramaturgilor", ținută la New-York sub auspiciile „Ligii autorilor americani" („The Author's League"), Langston Hughes a arătat însă că majoritatea acestor scriitori nu trăiesc, în momentul de față, în țara lor, ci după cum urmează:

Richard Wright — Paris
Chester Himes — Paris
James Baldwin — Roma
Ralon Ellison — Roma.
William Denby—Roma.
Frank Yerby — Sudul Franței.
William Motley — Mexico.

Foarte curios — nu e așa?

„UN LAGĂR FOARTE OBIȘNUIT"

Simplă sucursală a faimosului Ravensbrück, situat în nord, lîngă Marea Baltică, lagărul Neubrandenburg era „un mic lagăr foarte obișnuit". In toamna anului 1943 se aflau acolo doar 2000 de femei;

în primăvara lui 1945, de-abia 5000!

Era într-adevăr, „un lagăr foarte obișnuit". N-avea nici măcar camere de gazare sau crematorii. După cum arată una din fostele lui pensionare, Micheline Maurel în volumul său de memorii, intitulat „Un camp très ordinaire", („Un lagăr foarte obișnuit"), nu este însă mai puțin adevărat că, oricînd era cazul, conducerea făcea apel la excelentele instalații ale lagărului de la Ravensbrück. Așa că, în pofida modestelor dimensiuni, la fel ca în toate întreprinderile naziste de acest gen, serviciul nu lăsa nici acolo între nimic de dorit.

REVISTA MARGUERITEI CAETANI

Vi se va părea desigur fantastic, dar asta e cruda realitate: de zece ani, aproape tot ceea ce s-a produs mai original și mai valoros în poezia și proza Franței, Angliei, Italiei, Spaniei, Germaniei federale și a Statelor Unite, n-a văzut pentru prima dată lumina tiparului în nici una din revistele literare ale acestor țări, înfeudate propagandei capitaliste, mai mult sau mai puțin camuflate. Ci în paginile unei publicații internaționale care apare de două ori pe an la Roma, sub conducerea Margueritei Caetani, intitulată fiind „Botteghe Oscure" („Prăvăliile întunecoase") după Via delle Botteghe Oscure, în care se află situată redacția acestei reviste. Lucrările scrise în limbile de mare circulație sînt prezentate chiar în versiunea lor originală; cele scrise în limbi mai puțin răspîndite, în excelente traduceri.

Numele colaboratorilor revistei Margueritei Caetani este întotdeauna impresionant: de la Paul Valery la Carlo Levi, de la coreeanul Kim Yong Ik la Hugo von Hofmannsthal, de la Rainer Maria Rilke la americanul Richard Wilbur, de la René Char la Theodor Roethke, de la cei mai tineri poeți danezi pînă la cei mai respectabili confrați ai lor japonezi.

ULTIMELE BULETINE BIBLIOGRAFICE

...ne anunță reapariția în vitrinele librăriilor a unor cărți interesante:

Roger Vailland, cu romanul „La Loi" („Legea"), care de data aceasta ne transportă și ne plimbă timp de trei zile prin micul Porto Manacore din Italia meridională, făcîndune îndeaproape cunoștință cu impresionanta figură a țăranului Don Cesare.

Albert Maltz, cu romanul „A Long Day in A Short Life" („O zi lungă dintr-o viață scurtă"), care, arătînd că sistemul legal american nu este decît un instrument de opresiune a maselor muncitoare, constituie în același timp un cald elogiu al curajului, optimismului, solidarității și înnăscutei bunătăți a omului simplu.

William Sidney Porter, marele umorist cunoscut sub pseudonimul de O. Henry, care în sfîrșit și-a găsit de mult așteptatul biograf în persoana lui Gerald Langford, autorul voumului „Alias O. Henry".

ȘI APROPOS DE O. HENRY...

Că, în pofida atîtor condiții neprielnice, uneori se mai face totuși în Statele Unite și un umor de bună calitate, ne-o dovedește noul volum de schițe al unuia dintre cei mai spirituali descendenți ai lui O. Henry, publicat nu de mult sub titlul „The Road to Miltown" („Drumul spre Miltown"). Dar mai bine să dăm imediat cuvîntul autorului S. J. Pereiman:

„Oricine își exercită inalienabilul drept de a-și căptuși unul din sertarele biroului cu un ziar, într-o zi ploioasă, și de a-și depozita în el două cămăși proaspăt călcate, poate fi sigur că acest gest va provoca fără întîrziere comentariile defavorabile ale unuia dintre acei numeroși indivizi care-și bagă în permanență nasul acolo unde nu le fierbe oala.

Mă aflam, astfel, ieri dimineață la opticianul meu, așteptînd, miop, să-mi înlocuiască lentilele sparte ale ochelarilor, cînd deodată văd că se întrerupe din jucru și se apleacă spre pieptul meu:

— Ei, — spune cu satisfacția care te cuprinde de cîte ori relatezi un dezastru teatral — văd că „New York Post" nu prea e încîntat de noua revistă de pe Broadway, „Fața visurilor mele".

— Unde vezi asta? — l-am întrebat.

— Pe cămașa d-tale, mi-a răspuns cît se poate de fericit. Vrei să-ți citesc?"

Alf Adania

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 29 (175) - joi 18 iulie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

50 de ani de la moartea lui Nicolae Grigorescu

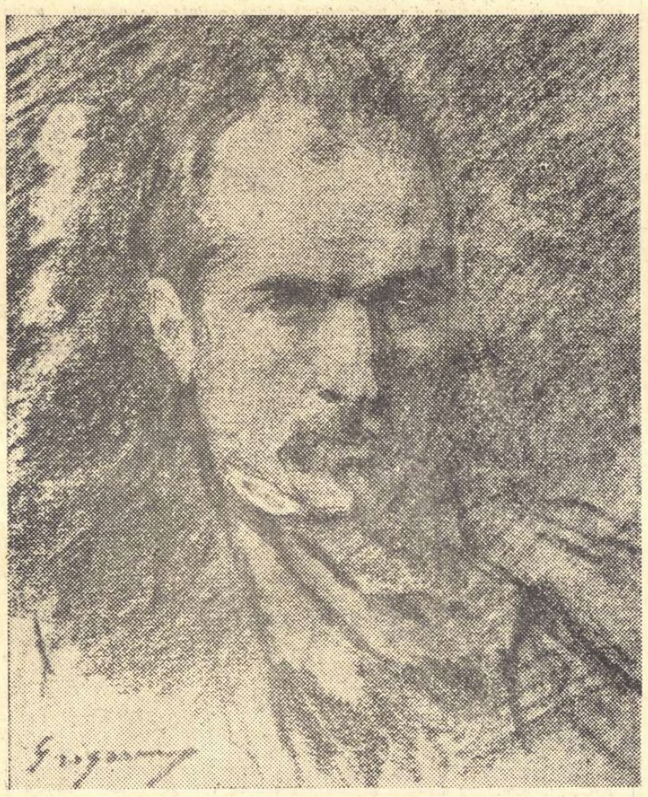

Grigorescu se numără printre acei puțini artiști despre care contemporanii și urmașii nu-și aduc aminte numai cu prilejul aniversărilor. Ca și Eminescu, ca și George Enescu, Nicolae Grigorescu trăiește necontenit în conștiința noastră și ori de cîte ori ne apropiem de opera lor, avem certitudinea unei redescoperiri. Ascultăm înfiorați rapsodiile lui Enescu. Citim cu înfrigurare poeziile lui Eminescu, și privim vrăjiți tablourile lui Grigorescu, de sute și sute de ori. Și totuși ni se par mereu noi, ni se par că de fiecare dată vibrează cu și mai multă amploare în inimile noastre, ne dau puteri întăritoare, de viață. Fericiți artiștii! Ei au înălțat, fiecare prin graiul melodiei, al cuvintelor și al culorilor, epopeea poporului nostru, epopeea suferinței și a bucuriei lui, a aspirațiilor spre mai bine.

Cincizeci de ani de la moartea lui Grigorescu! Cît de straniu sună aceste cuvinte. Ni se pare curios să fi trecut atît de mult de la moartea unui artist pe care și cei mai tineri dintre noi îl simt aproape. O jumătate de veac de cînd a închis ochii acest om dăruit muncii creatoare, acest mag al culorilor și formelor, acest om de mare și neîntrecută sobrietate sufletească. Lăsa în urma lui un tezaur neprețuit, și totuși spunea cu două luni înainte de moarte: „Și cîte aș fi putut să fac!"

Intr-adevăr, cîte ar fi putut să facă dacă ar fi fost ajutat și înțeles, dacă moartea nu ni-l răpea, mult prea devreme, dacă nu îngheța mîna fermecată a „marelui artist ce va rămîne în veci mare" cum îl numea cu respect Macedonsky.

Il avem pe Grigorescu mereu alături de noi, necontenit ne vom umple sufletul de frumusețea tablourilor sale. Cercetătorii se vor apleca asupra drumului operei sale, valorificînd resursele ei inepuizabile. Vor trece ani mulți, alte generații vor veni, dar și ele, ca și noi, vor închina zi de zi, necontenit, un pios omagiu artistului patriot, artistului care împlîntînd rădăcinile creației în pămîntul și realitățile țării sale, a lăsat o operă ce nu va muri niciodată.

Estetica romanului

Dacă la Balzac nu ai imaginea cercetătorului febril al vieții sociale, a omului de știință care clasează metodic fenomenele observate, a filozofului care intuiește și extrage sensuri inedite din cercetarea întreprinsă, atunci nu poți înțelege întreaga grandoare a acestui gigant. Balzac nu este un instinctiv, un geniu înnăscut, o apariție bruscă, meteorică — cum se spune — în literatură.

Geniul balzacian înseamnă o cantitate de muncă zdrobitoare. Sub greutatea acestei poveri, Balzac se va prăbuși, la numai 51 de ani. Pînă la elaborarea „Comediei umane", Balzac a publicat 32 de volume cuprinzînd romane iscălite cu diferite pseudonime plus alte 7 volume de opere diverse.

Zi de zi Balzac a învățat (în sensul cel mai propriu al cuvîntului) să scrie, să realizeze dialoguri și intrigi, portrete și descrieri, să eșafodeze drame și să desfășoare pasiuni. Fiecărui artificiu literar sau element de tehnică, Balzac, după propria-i mărturisire, i-a închinat, drept exercițiu util, o scriere de tinerețe. A scris romane sentimentale și vesele, romane negre (bazate pe fantastic și terifiant), melodrame și aventuri în spiritul literaturii facile a timpului. Dacă după numeroasele volume ale etapei juvenile nu ar fi urmat „Comedia umană", toată această primă uriașă elaborare ar fi fost sortită anonimatului. Dar în perspectiva întregii sale opere, acest început este efortul suprauman din care a răsărit geniul.

Balzac este deci un ginditor cu o experiență intelectuală și artistică enormă. Creator al romanului realist modern, el este și teoreticianul său cel mai de seamă. Prefața la „Comedia umană", scrisorile către doamna Hanska, romane cum sînt „Iluzii pierdute" și „Louis Lambert", cu caracter autobiografic, cuprind în esență o estetică a romanului. Este vorba, bineînțeles, de o estetică a romanului balzacian, ca specie proeminentă a romanului realist, pentru că în materie de roman generalizarea sistemelor este aproape imposibilă. Dacă poezia și teatrul, oricît ar lupta împotriva canoanelor, revin supuse, după dărîmarea canoanelor vechi, la altele noi, romanul este genul deplinei libertăți creatoare, sau mai curînd al marilor personalități creatoare.

Transmutația dintre poezie și proză, dintre liric și epic, în secolul nostru, a făcut posibilă efloreșcența unei mari diversități de tehnici și de profiluri românești. Pentru romanul realist însă, experiența balzaciană este de o enormă însemnătate. Balzac rămîne un model extrem de viu al marii arte realiste a romanului.

Punctul de plecare al artei balzaciene a romanului îl aflăm în opera lui Walter Scott. Pentru Balzac scriitorul englez este geniul indiscutabil al romanului istoric. Intr-o scrisoare din 1838 către doamna Hanska, după o enumerare admirativă a operelor lui Scott, Balzac adaugă: „Toate au un merit particular, dar geniul este pretutindeni". Romanele lui Scott constituie ani de-a rîndul pentru el un model, căruia caută să-i smulgă secretele creatoare, să-i descifreze mecanismul interior. De asemenea, la un moment dat, Balzac devine conștient de una din marile deficiențe ale operei lui Walter Scott și de posibilitatea de a o depăși printr-o descoperire de geniu. In prefața la „Comedia umană" Balzac scrie cu privire la Scott: „Walter Scott a ridicat la valoarea filozofică a istoriei romanul, această specie literară care de-a lungul secolelor a incrustat cu nemuritoare diamante coroana poetică a țărilor care cultivă literele. In roman el a introdus spiritul vechilor timpuri, a reunit la un loc drama, dialogul, portretul, peisajul, descrierea; a făcut să pătrundă în roman miraculosul și adevărul, aceste elemente ale epopeii; a făcut ca poezia să se ciocnească cu familiaritatea celor mai umile graiuri. Dar, el nu a imaginat un sistem, ci și-a găsit mai mult un stil, în focul muncii sau prin logica acestei munci, și de aceea nu s-a gîndit să lege compozițiile sale una de alta pentru a coordona astfel o istorie completă, în care fiecare capitol să fie un roman și fiecare roman o epocă. Dindu-mi seama de acest defect de legătură, care de altfel nu-l face pe scoțian mai puțin mare, am întrezărit totodată și sistemul favorabil executării operei mele și posibilitatea de a o realiza".

Prin urmare, ideea „Comediei umane" nu pornește din vana dorință de a concura cu „Divina commedia" a marelui Dante, ci din necesitatea de a transforma „stilul" romancierului scoțian într-un sistem coherent și amplu. Vom vedea îndată ce înțelege Balzac prin „sistem" și în ce constă marea lui descoperire în domeniul creației romanului. Dar pînă atunci cred că este necesar de a lămuri în ce sens s-a exercitat în opera lui Balzac influența romancierului englez și cu ce începe marea experiență artistică proprie a creatorului „Comediei umane". Cred că este util însă, de a reține de pe acum ideea că pentru Balzac romanul este rezultatul unui sistem de gîndire, al unei filozofii.

Walter Scott l-a impresionat enorm pe Balzac prin structura internă solidă a romanelor sale, formată dintr-o țesătură strînsă, fără lacune și fără obstacole de lectură, ceea ce-l face și astăzi pasionant și extrem de popular. Intr-o pagină din romanul „Waverley", romancierul scoțian lămurește secretul tehnicii sale, comparînd-o cu alunecarea unei pietre mari din vîrful unui munte. La început piatra se rostogolește încet și înconjoară leneș piedicile care-i stau în cale. Dar cînd a atins întreaga sa forță de impulsie și se apropie de sfîrșitul drumului, atunci se precipită ca fulgerul, străbate brusc spații enorme, face salturi uriașe înainte de a se dărui din nou nemișcării.

La Scott există întotdeauna un debut extrem de lent, de lung și expozitiv, consumat într-un lung dialog între două personaje prin care ni se oferă firele povestirii. Este așa-zisa fază de „pregătire" căreia Balzac îi acordă o mare însemnătate și o va adopta sub alte aspecte. Aici, într-o astfel de pregătire, se consumă de multe ori întreaga filozofie și sociologie a romanului, se face fișa biografică și socială a personajelor, ceea ce permite apoi precipitarea evenimentelor. Amintesc cele aproximativ 30 de pagini de la începutul lui „Moș Goriot", unul din cele mai desăvîrșite romane balzaciene sub raportul construcției, al tehnicii. O pagină a romanului „In căutarea absolutului" teoretizează importanța acestei „pregătiri": „Se află la Douai, în strada Paris, o casă a cărei fizionomie... dar înainte de a o descrie poate că trebuie să stabilim în interesul scriitorilor necesitatea acestor pregătiri didactice împotriva cărora protestează persoanele ignorante și vorace care doresc numai emoții, fără să suporte principiile lor generatoare, doresc floarea fără sămînță, copilul fără gestație".

Un alt element pe care Balzac îl învață de la romancierul englez este importanța care trebuie acordată personajelor secundare. In vechea accepție a romanului, acestea erau simple umbre, necesare dezlegării impasului intrigii. La Balzac, mai mult decît la Scott, ele capătă o mare semnificație și au virtuțile unor tipuri reprezentative, ilustrează o „epocă istorică", un mediu sau o mentalitate. Balzac creează societatea sa, universul său romanesc, de o enormă varietate tipologică și în număr impresionant (așa cum arată clar voluminosul dicționar al personajelor sale) mai ales pe baza unor asemenea figuri de al doilea plan, secundare, dar pline de sens și dotate cu existență.

Pe aceste elemente de structură internă învățată de la Scott, Balzac suprapune propriile sale mari cuceriri artistice. Dintre acestea trebuie amintită în primul rînd strălucita invenție a detaliului caracteristic, esențial. Balzac îi acordă o semnificație

Ion Vitner

(Continuare în pag. 4)

PLEDOARIE PENTRU ACTUALITATE

Atunci cînd un scriitor abordează o problemă teoretică, desigur că în genere expune un punct de vedere personal, subiectiv, și prin aceasta de valoare limitată. Nu voi face excepție de la această regulă, mai ales că ceea ce urmează nu sînt reflecțiile unui teoretician al artei, ci ale unui prozator care consideră cu toată seriozitatea atitudinea sa față de actualitate.

In presa noastră se manifestă tot mai des o preocupare în acest sens, scriitorii fiind îndemnați să se inspire din realitatea înconjurătoare, să zugrăvească aspectele sezisante ale vieții noastre de azi, să surprindă fizionomia morală și spirituală a societății în care trăiesc, să scoată la suprafață eroii ei specifici, înaintați. Există, așadar, pe de o parte, un imperativ al actualității și există pe de altă parte — de ce n-am mărturisi-o — o rezervă, e ezitare, o teamă de a ataca sectorul realității imediate.

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Se nutrește prejudecata că tema actuală pune mai multe obstacole scriitorului, confundîndu-se dificultățile izvorîte din natura artei cu cele determinate de elemente periferice, care nu au o influență decisivă asupra literaturii noastre. Se pot ivi manifestări de obtuzitate, de dogmatism, dar asemenea fenomene nu pot supraviețui în lumina perspectivei din ce în ce mai largi, mai profunde, pe care ne-o deschid principiile esteticii marxiste.

Ceea ce trebuie să știm în primul rînd și să considerăm ca un bun cîștigat este metoda realismului socialist și noua viziune asupra omului și a societății, noul „Weltanschaung" pe care ni-l dă concepția filozofică marxistă. Și ea este într-adevăr extraordinară prin aceea că ne oferă, ca artiști, posibilitatea de a face secțiuni largi și extrem de importante în realitate, de a descoperi laturi inedite ale sufletului omenesc, de a pătrunde în resorturile lui intime, de a avea explicația a ceea ce înainte ni se părea tenebros și plin de mister.

Aprecierea exagerată a „dificultăților", în fond conjuncturale, necunoașterea valorii lor exacte, umbrește uneori dintre scriitori perspectiva permanentă, dimensiunile actualității. Din această cauză se încearcă o fugă în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, cu credința că greutățile de biruit sînt mai mici și cu sentimentul unei oarecari securități.

Nu mai pun în discuție dacă pentru un artist este convenabil acest conformism, dacă un material epuizat este preferabil unuia viu și inedit, dacă e mai fructuos să umble pe poteci bătătorite sau să-și ia îndrăzneala, cu orice risc, de a urca pe potecile cele mai dificile, dar și cele mai frumoase. Mă întreb însă, este îndreptățită siguranța sa? Și am impresia că e o simplă iluzie, că de fapt aci îl pîndesc cele mai neașteptate primejdii, că refugiul în trecut îi adoarme, îi tocește o serie de facultăți, îl readuce la mijloace artistice consumate, la o fidelitate față de modele care și-au găsit de mult expresia majoră în literatură. E a nu-și da seama că se învîrtește printre modele care sintetizează aspirațiile, frămîntările, ideile unei epoci date aduse la o expresie absolută în operă, care semnificînd un moment maxim, cu greu mai pot fi depășite.

Ieronim Șerbu

(Continuare în pag. 4)

Convorbire cu Leonid Leonov

La Peredelkino, nu departe de viața tumultuoasă a Moscovei, totul devine dintr-odată senin și odihnitor. Ulițele strîmte ale acestui orășel miraculos par a fi pîrtii deschise cu anevoie prin umbrișul unei păduri seculare. In realitate, vegetația abundentă a locului este, în cea mai mare parte, rezultatul muncii stăruitoare a orășenilor refugiați aci în lunile de vară. Explozia de verdeață și umbră care te surprinde la Peredelkino este așadar rodul trudei pasionate a unor cetățeni dornici să se împace cu natura, însetați de tăcere și îndrăgostiți de freamătul frunzișului dens. Aci, pe strada Serafimovici (toate străzile poartă nume de scriitori și artiști), la numărul șase, l-am întîlnit pe autorul „Pădurii ruse". Leonov trăiește vara la Peredelkino, de douăzeci și trei de ani. A scris aci numeroase cărți, cărora le-a adăugat o altă operă: grădina vastă cu pomi uriași și umbroși, cu flori și plante nenumărate, sădite cu rîvnă și încăpățînare de-a lungul anilor. Leonov a crescut această pădurice domestică cu mîinile sale. Este autorul ei orgolios, mîndrindu-se cu ținuta imperială a arborilor care-l înconjoară. Vorbind, scriitorul urmărește fără voie reflexele neașteptate ale unui arbust tînăr scăldat de razele unui soare ardent. Stau de peste un ceas la masă cu Leonov, bem ceai și vorbim despre teatru. Nu mă pot însă opri să-i cercetez mereu trăsăturile feței. Imi vine greu să mă obișnuiesc cu acest Leonov viu, aprins, nerăbdător să-și comunice opiniile pe care le formulează categoric și tunător. Portretul fotografic pe care l-am cunoscut înainte înfățișa un chip visător, strălucind de o dulce melancolie, blond și tăcut ca apele unui lac de șes. Leonov cel adevărat este dimpotrivă viforos ca valurile unei mări în furtună, cu trăsăturile feței aspre, cu privirile scînteietoa-

re. Nu poate sta locului. Trece de pe un scaun pe altul, traversează camera cu pași grăbiți, demonstrează fiecare idee cu gesturi lămuritoare, expresive. Vorbim despre „Caleașca de aur". Îi povestesc lui Leonid Maximovici despre montarea acestei piese la teatrul „Lensoviet" din Leningrad, unde am văzut-o în premieră. Cînd vine vorba despre Timoșa și despre interpretarea acestui rol, autorul piesei mă întrerupe:

— „In teatru, după părerea mea, se dă întotdeauna o bătălie în jurul fiecărui spectacol. Care pe care? Cine va fi mai tare, autorul sau regizorul? Dacă autorul biruie (pentru că dreptatea este de obicei de partea lui) atunci totul se termină cu bine. Dacă regizorul învinge împotriva autorului, atunci..."

Improvizez în fața lui Leonov un mic discurs despre modul în care văd eu relațiile dintre regizor și dramaturg, cînd interlocutorul meu își aduce deodată aminte:

— „Există și asemenea cazuri cînd regizorul îl ajută pe autor să se descopere. Stanislavski, care mi-a pus în scenă prima mea piesă, m-a învins, de pildă, pe bună dreptate. De atunci însă mărturisesc că nu mi s-a mai întîmplat un asemenea lucru."

Leonov rîde fără răutate. Glumește pe seama oamenilor de teatru dar este evident că îi iubește, că se simte legat de lumea scenei, că este preocupat de problematica specifică dramaturgiei.

— „Uite ce e, îmi spune Leonov, manipulînd pe neașteptate capacul unei cutii de bomboane, în chip de automobil. Inchipuie-ți o mașină cu patru roate care merge cu o viteză de 100 kilometri pe oră. Ce se întîmplă dacă pui o piedică uneia dintre roți? Mașina va veni peste cap și se va sfărîma complet. Teatrul este o asemenea mașină în plin mers. Totul trebuie să funcționeze perfect. Nici o rotiță n-are dreptul să se defecteze."

Privind capacul înflorat al cutiei de bomboane care zace acum inutil într-un colț al mesei, îi cer amfitrionului lămuriri mai ample și înregistrez cu plăcere următoarea declarație:

— „Iubesc teatrul văzut ca o operă de mare precizie, funcționînd în condiții asemănătoare cu laboratoarele științifice. Piesa de teatru poate fi asemuită cu o soluție chimică pentru obținerea căreia autorul a scris pe o bucată de hîrtie formula unică. Teatrul trebuie să obțină pe scenă soluția respectînd toate datele formulei. Altfel totul este amenințat — și substanța dramei în primul rînd".

Leonov își amintește că în tinerețe a pus la cale cu cîțiva prieteni din teatru o asemenea formație de artă care să-și realizeze spectacolele cu minuțiozitatea caracteristică pregătirii unei partituri muzicale de către un dirijor virtuos. Apoi discuția trece la alte teme, pentru a se întoarce mereu la problemele teatrului:

— „Există două feluri de teatru mă previne Leonov cu o sclipire ironică în priviri. Primul promite spectatorului: „dai 25 ruble și-ți arătăm o bucățică de viață". Cel de-al doilea mod de a face teatru se adresează altfel publicului: „dai 25 ruble și vei lua parte la viață". Ai înțeles că tocmai această lozincă se potrivește și vederilor mele cu privire la teatru".

Ridem împreună. Leonov continuă:

— „Cum să procedăm pentru a cuprinde în operele noastre viața autentică, iată întrebarea cea mai însemnată. Nu se poate rezolva o aseme-

V. Mîndra

(Continuare în pag. 4)

Pită nouă la Chizătău

Am ajuns la Chizătău dimineața pe la ceasurile șapte. Mă gîndeam: e tocmai bine. Am să-l găsesc pe președintele gospodăriei colective la sediu și am să merg pe urmă cu el pe țarinile gospodăriei. Sediul G.A.C. „Timpuri Noi" este într-o clădire solidă, de proporțiile unei școli. Apropiindu-mă de ea, mă aștept parcă să aud un cor de copii scandînd o poezie, dar mă întîmpină o tăcere glacială și profundă. Intru în ograda uriașă, care de fapt e o grădină cu pomi fructiferi. Nu zăresc nici un om. Pătrund în coridorul clădirii. Nici țipenie de om. Pe o ușă zăresc un carton cu un text: „Consiliul de conducere G.A.C.". Intru, după ce bat în ușă. Nu-mi răspunde nimeni. Deschid ușa. Cîteva mese goale și un mare număr de scaune și bănci. Dar nici un om. In sfîrșit, dintr-o încăpere depărtată surprind țăcănitul unei mașini de scris. Trec prin alte cîteva birouri pustii și în ultimul mă întîmpină un tînăr înalt, care se recomandă:

— Sînt tovarășul Hațeg Constantin, contabilul gospodăriei.

— E cineva din conducere aici?

— Toți sînt pe cîmp. Taie pita nouă...

★

Am pornit în căutarea lui Bejenaru Gheorghe, pe cîmp. Mi s-a spus că dacă-l caut pe tarlaua dintre Bega și gară, am să-l găsesc. Cerul s-a umplut de nori negri, înfricoșători. Peste cîmpuri s-a ridicat o pîclă albicioasă de praf. Am zărit de departe grupul secerătorilor de grîu, dar pînă să ajung la ei a pornit ploaia. M-am adăpostit sub o cruce cu snopi de orz. La vreo cinci pași de mine, un țăran care semăna cu Taras Bulba, ascuns și el sub o cruce de orz, se uita la mine cu o față udă strălucitoare. Sub celelalte cruci, alți oameni, pe care abia acuma îi descopăr, mă privesc cu o curiozitate abia stăpînită. Am intrat în vorbă cu cel mai apropiat de mine, cu Taras Bulba.

— Aveți grîu, nu glumă.

— Cred că atîrgem peste două mii la hectar.

— Mai ține ploaia asta mult?

— Trece repede. In zece minute se însenină. Norii care se formează dintr-acolo nu aduc ploaie. Dar 'mneata-le cum ai ajuns aici? Al cui ești?

N-apuc să-i răspund. Pe drumeagul dintre tarlale zăresc un om pe bicicletă. Il bate șuvoiul ploii, dar el pedalează parcă ar fi pe un velodrom asfaltat. Cînd ajunge în dreptul nostru, strigă spre cei adăpostiți sub snopi:

— Cînd se termină ploaia, treceți și faceți funii.

Mă gîndesc că biciclistul e șeful brigăzii de cîmp, dar nu îndrăznesc să ies de sub strania mea umbrelă de snopi ca să-l strig. După vreo zece minute s-a oprit ploaia. Il privesc cu recunoștință și admirație pe binevoitorul meu meteorolog. N-a greșit. El mă întreabă din nou:

— Nu ești al lui Rădulescu?

— Nu, eu sînt de la București.

— Aaaa? Și pe cine căutați?

— Pe dumneavoastră... pe președinte...

— Păi, președintele a trecut adineauri.

— ?!?

— Era pe bicicletă, murat de ploaie ca un drac.

★

A doua zi am mers cu președintele pe cîmp. Ca să-l „prind" m-am sculat și m-am dus la sediu cu noaptea-n cap. De la patru și jumătate. El era în odaia contabilului la ora aceea. Vorbea la un telefon de tip vechi, cu manivelă. Ceruse o convorbire urgentă cu S.M.T.-ul din Topolovăț.

— Alo, semeteule! Semeteule! Cine-i la aparat? Da? Tovarășe inginer, aici e gospodăria Chizătău. Trimiteți-ne trei secerători-legători, așa cum ne-ați făgăduit. Sînt pe drum? Vă mulțumim! Noroc bun!

★

Pe la orele trei după amiază am intrat în bodega din sat. Am fost surprins să aflu sifoane reci, ca la „răcoritoarele" din București. Dar vînzătoarea stă și se plictisește cît e ziua de mare. E îmbrăcată în halat alb ca o soră de spital. Peste zi nu are nici un client. Tot satul e la secerat. Abia în amurg, oamenii vin aci, cumpără tutun, beau sprițuri reci și vorbesc zgomotos, rîd. Mă uit la brațele lor goale, arse de soare. Parcă i-ar fi urzicat cineva. I s-a înroșit pielea de la atita legat de snopi.

★

In dimineața asta am stat pînă la prînz la brigada de cîmp. Secerătorile își rotesc aripile ca niște harnice mori de vînt. Femeile leagă snopii și îi așează în cruci. Bărbații

Petru Vintilă

(Continuare în pag 3)

PAUL ERDOSI — „Ne cheamă pămîntul"

CĂRȚI NOI

MIHAIL SADOVEANU: „OPERE", vol. 9

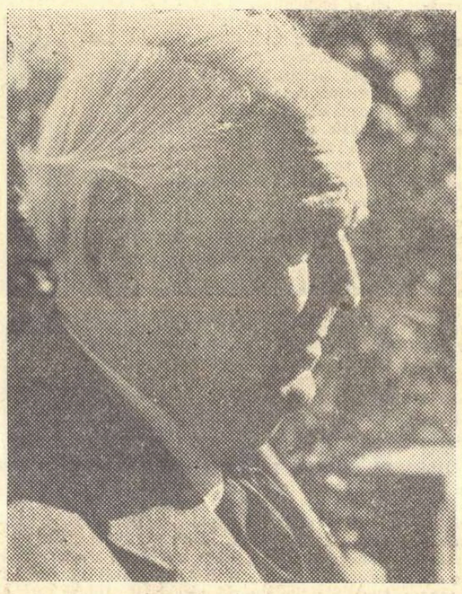

In 1927, abia întors dintr-o călătorie în Olanda, maestrul Mihail Sadoveanu și-a ales popas al liniștii, cum spune, mănăstirea Neamțului. Acolo, în cerdacul unei căsuțe, în care se așezase cu întreg clanul, pentru odihna estivală, a așternut pe hîrtie, netulburat de rumoarea alor săi, cartea „Demonul tinereții". Ca și în alte lucrări ale sale, substanța epică e sumară. Povestea nespus de tristă a iubirii — întîia și cea de pe urmă — care a zdrobit tinerețea medicinistului Naum Popovici, devenit îndată după aceea călugărul Natanail, e numai un episod, alături de altele, menit mai puțin să pună în lumină un destin cît, mai ales, să contribuie la evocarea atmosferei ce învăluie vitorescul lăcaș. Cuviosul Natanail, deși venit de aiurea, a devenit un om al locului, ca și baciul Mănăilă, ca și Onuță și Pintilie, hoți de drumul mare, ca și părinții Tihon și Avacum. Toți, fie că fac slujbă de cinste sau săvîrșesc fapte pentru care sînt răsplătiți cu plumbi jandarmilor, se află în categorică opoziție cu „europenii" — oaspeți de sezon — pe care codrul, izvoarele și sălbăticiunile îi resping cu ostilitate. „Demonul tinereții" e o carte de impresii prinse pe viu, atrăgătoare prin culoarea pitorească a tablourilor de natură. E o natură însuflețită prin prezența omului, dar a cărei maiestate rezidă în sălbăticia ei.

Alte aspecte ale aceleiași naturi, mai puțin solemne, dar tot atît de fermecătoare, ne întîmpină în „Impărăția apelor", scriere care a oferit mai tîrziu maestrului grăuntele lucrării sale recente, „Nada florilor". „Impărăția apelor" e povestirea inițierii copilului de demult în tainele pescuitului cu undița și ale prinderii racilor. Pe „plagia" de la Nada florilor micul tîrgoveț scăpat de sub supraveghere găsește meșteri iscusiți ca bătrînul Hau și letea Ileana, ori băietanul Culai, cel ce știe surprinzător de multe lucruri pentru vîrsta lui. De la ei poți afla că amnarul e o unealtă mai de preț în anume împrejurări neprielnice decît cutia cu chibrituri, că peștele e cum nu se poate mai bun cînd îl perpelești la foc de stuf și vreascuri, înfipt în protap, că racii au gust numai fierți într-o zeamă anume pregătită și tăvăliți în mujdei de usturoi. Moș Hau și letea Ileana sînt oameni ai locurilor, ca și baciul Mănăilă. Invățătura lor nu vine din cărți ci dintr-o experiență de veacuri, transmisă direct de la dascăl la învățăcei, în toiul luptei pentru existență.

In contrast cu natura sălbatică, dar bună și generoasă cu aceia care i se supun, recunoscîndu-i și cunoscîndu-i, pentru a o folosi, puterea, notele de călătorie din Olanda descriu alt peisaj în care totul e creația omului. Canale și drumuri trase cu rigla, copaci știuți fiecare

Ion Roman

(Continuare în pag. 4)

GRIGORE ALEXANDRESCU, Episteln, Satiren, Fabeln

— E. S. P. L. A., 1957 —

Editura de stat pentru literatură şi artă a avut o fericită idee cînd a inaugurat noua sa colecţie de clasici romîni în limba germană cu o culegere din opera lui Gr. Alexandrescu. Autorul fabulelor atît de binemeritat populare, al inteligentelor epistole, liricul cu o surprinzătoare, uneori, muzicalitate poate fi socotit, fără teamă de exagerare, primul poet romîn modern, dacă prin „modern" înţelegem „lizibil şi azi". Intr-adevăr, din generaţia celor ajunşi la maturitatea creaţiei literare înainte de 1840, numai Alexandrescu mai este citit pentru valoarea artistică a scrierilor sale; Văcăreştii, Mumuleanu, Asachi nu mai au cititori în afara specialiştilor. Cititorul german va face cunoştinţă, prin traducerea lui **Herman Roth,** [1]) cu un poet a cărui valoare universală ni se pare în afara discuţiei, această traducere fiind aşadar importantă pentru o mai justă apreciere a literaturii noastre peste hotare. [2])

Alcătuirea culegerii este în linii mari satisfăcătoare, traducătorul alegînd poeziile cele mai reprezentative şi mai valoroase. Regretăm totuşi lipsa **Epistolei către Voltaire,** a baladei **Ucigaşul fără voie,** a **Răzbunării şoarecilor;** lirica este, credem, insuficient reprezentată [3]; **Rugăciunea** nu poate fi absentă din nici o culegere din opera lui Alexandrescu; lirica erotică este un aspect care de asemenea nu trebuia neglijat. In schimb, ar fi putut fi omise fără pagubă fabulele **Vulpoiul predicator, Papagalul şi celelalte păsări şi Catîrul ce-şi laudă nobilitatea,** simple traduceri din Florian şi La Fontaine, precum şi **Confesiunea unui renegat,** ininteligibilă fără note. Ordinea cronologică, folosită de traducător, nu ni se pare cea mai potrivită, căci se creează un amestec de genuri dezagreabil cititorilor. De altfel, cronologia poeziilor este incertă: nimic nu ne îndreptăţeşte să situăm compunerea **Miezului Nopţii** în 1830, iar atribuirea datei 1861 pentru **Confesiunea unui renegat este greşită** [4]). Nu înţelegem de ce s-au tradus textele după trei ediţii diferite (1842, 1847, 1863), fără nici un fel de justificare: fabula **Şoarecele şi pisica,** publicată mai întîi în 1838, a fost tradusă după ediţia din 1847, în timp ce **Oglindele,** publicată în 1842, a fost tradusă după ediţia din acest an etc.

Transpunerea germană, în metrul originalului, este curgătoare, de o lectură facilă, lipsită însă de strălucirea şi de verva textului romînesc. In fabule, unde „valahizarea temelor este generală" [5]), procesul de transpunere a acestui specific nu este prea reuşit, autorul traducînd uneori pur lexical, fără a căuta echivalenţe cu aceeaşi culoare stilistică. Citeodată, chiar traducerea este defectuoasă: în **Boul şi viţelul,** „unchiul s-a făcut boier" devine „der sei jetzt ein ganz grosses Vieh", ceea ce adaugă un joc de cuvinte inexistent în fabula lui Alexandrescu şi denaturează oarecum sensul originalului. Unele pasaje au fost greşit înţelese. „zidul sfintei cetăţi" **(Epistolă D. I. Cîmpineanu)** este zidul Ierusalimului, nu „der Burgen Heiligtum". In general însă fabulele sînt inteligent traduse (ni se pare demn de remarcat **Lupul moralist).**

Prefaţa, semnată **I. Roman,** este o prezentare vioaie şi agreabilă a figurii lui Alexandrescu, scoţînd în evidenţă caracterul progresist al întregii activităţi, literare şi politice, a poetului. Cîteva mărunte inadvertenţe: **Eliezer şi Neftali** de Florian nu e în versuri (p. 7; greşeala, ca şi altele, pare să se datoreze unei traduceri necorespunzătoare a prefeţei). Alexandrescu a refuzat, în martie 1859, Ministerul Finanţelor, nu pe cel al Cultelor (la Culte a funcţionat mai tîrziu, ca director şi ca ministru ad interim); la pag. 12, invocînd pentru demonstraţie cîteva versuri în traducere germană, autorul prefeţei (sau traducătorul ei) face consideraţii asupra tehnicii rimei la Alexandrescu.

In rezumat, o carte utilă, un început promiţător, dar o realizare încă nedesăvîrşită.

I. Fischer

1) Traduceri germane mai vechi există: J. K. Schuller publicase în 1851 la Sibiu o antologie în care Alexandrescu figura cu patru fabule. Se semnalează şi alte traduceri mai noi în periodice şi antologii.

2) Tirajul (1100 exemplare) ni se pare sub posibilităţile de absorbţie ale pieţei.

3) Nici măcar în titlu.

4) Vezi **Analele Universităţii C. I. Parhon,** 1956, 7, p. 93—95.

5) G. Călinescu, **G. M. Alecsandrescu,** în **Studii şi cercetări de istorie literară...,** IV, 1955, p. 489.

Din viaţa Uniunii Scriitorilor

In zilele de 16—17 iulie a.c. a avut loc, la Uniunea Scriitorilor din R.P.R., conferinţa scriitorilor germani din R.P.R. Raportul (prezentat de Franz Liebhardt) a arătat situaţia actuală a literaturii germane, discutînd problemele ei specifice.

După aceea au urmat discuţii.

Volumul al III-lea al Dicţionarului limbii literare romîne

A apărut de curînd în librării volumul al III-lea al Dicţionarului limbii noastre literare, cuprinzînd literele M-R; importanta lucrare lexicografică este realizată de Academia Republicii Populare Romîne prin Institutul de lingvistică. Chiar o sumară trecere în revistă a celor 800 de pagini în care sînt explicate şi bogat ilustrate prin citate din scriitorii noştri de seamă sensurile celor aproape 13.000 de cuvinte demonstrează că munca redactorilor acestei lucrări a realizat un însemnat progres. Explicarea înţelesurilor a devenit mai precisă şi mai clară; organizarea sensurilor şi selectarea materialului ilustrativ mai conformă cu cerinţele exprimate de numeroşii participanţi la discutarea volumelor precedente. Toate acestea sînt explicabile după o muncă asiduă de 5 ani, de cînd o numeroasă echipă de cercetători ai institutelor noastre de specialitate, în strînsă şi permanentă colaborare cu aproape toate instituţiile ştiinţifice ale Academiei, se străduieşte să ducă la bun sfîrşit Dicţionarul limbii literare.

Volumul recent apărut mai are o importanţă deosebită şi prin faptul că vechiul Dicţionar al Academiei, cum se ştie, oprindu-se la litera L (la cuvîntul lojniţă), limba noastră nu a mai avut un dicţionar explicativ de proporţii mai mari, bine întocmit şi bogat ilustrat prin citate în care să se poată urmări nu numai înţelesul cuvintelor dar şi legăturile acestora în contexte, în fraze, funcţiile figurate, metaforice ale lexicului limbii noastre. Dicţionarul romîn-german al lui Tiktin, excelent şi de neînlocuit pînă azi, este de mult epuizat şi se adresa mai mult specialiştilor decît maselor largi de cititori.

Ca aspect pozitiv trebuie de asemenea remarcată îmbogăţirea bibliografiei cu noi opere ale scriitorilor de seamă ai literaturii noastre contemporane. Cu o astfel de bibliografie din care nu lipseşte mai nici un scriitor de seamă al nostru s-au putut satisface pe deplin cererile repetate de a da citate alese cu grijă din cele mai de seamă opere ale literaturii noastre, de a interpreta pe baza experienţei artistice a creatorilor de mare prestigiu valorile semantice şi cele stilistice ale lexicului limbii noastre. In acest sens volumul recent, depăşind faza la care vechiul şi impunătorul Dicţionar al Academiei Romîne s-a oprit, nu are egal în lexicografia noastră. Curînd, deosebirea lucrărilor de corectură ale celui de al IV-lea volum sînt într-o fază înaintată, Dicţionarul întreg, în patru volume masive, va sta la dispoziţia cititorilor, ca prima lucrare de acest fel realizată la noi într-un timp record — în 5 ani.

Paralel cu această lucrare se află sub tipar Dicţionarul într-un volum, cu ilustraţii şi cu etimologii, care va concentra într-un număr de pagini mai mic Dicţionarul în 4 volume. In afară de aceste dicţionare explicative în curînd vor apărea o serie de dicţionare bilingve (german-romîn, englez-romîn etc.) şi se lucrează la un Dicţionar al limbii lui Eminescu.

Toate aceste lucrări vor constitui un important sprijin în munca de cultivare a limbii noastre literare.

Gh. Bulgăr

N. GRIGORESCU — *„Glade"*

BREVIAR

LUISE DORNEMANN:

„Jenny Marx"

Cartea Luisei Dornemann aruncă noi raze de lumină asupra vieţii celei care a fost Jenny Marx.

„Dacă a existat vreodată o femeie pentru care cea mai mare fericire era să-i facă pe alţii fericiţi, apoi aceasta a fost Jenny Marx". Aşa se încheie cuvîntarea pe care a rostit-o Friedrich Engels la mormîntul soţiei lui Marx. Intr-adevăr, prietenii de idei ai lui Marx, tovarăşii şi admiratorii săi, nu ştiau ce să preţuiască mai întîi la minunata femeie: gîndirea ei profundă şi echilibrată, curajul ei neobişnuit, deplina ei luciditate unită cu avîntul visării, sau caracterul ei energic şi pătimaş.

Sînt emoţionante dovezile de iubire gingaşă pe care „teribilul Mohr" de mai tîrziu le-a dat logodnicei sale. Pentru ea, el a scris trei volume de versuri. In acest timp, Marx intră în vîrtejul luptei politice şi treptat-treptat o apropie pe viitoarea sa soţie de centrul preocupărilor sale. Jenny cunoaşte temeinic pe Hegel şi Feuerbach, frecventa în mod curent literatura politică a vremii. Ea a fost printre primii care au cunoscut concepţiile lui Marx. De-a lungul întregii sale vieţi, Jenny i-a fost un neobosit tovarăş de luptă, devotată bărbatului ei şi cauzei căreia el îi slujea.

Autoarea monografiei ţine să sublinieze că „Jenny participa cu patimă şi ardoare la dezvoltarea ideilor soţului ei şi a fost, înainte ca el să fi cunoscut mai de aproape pe Engels, omul care l-a înţeles cel mai bine, l-a încurajat cel mai puternic". Din credinţa în dragostea lui Karl şi în justeţea şi frumuseţea „misiunii" sale, ea şi-a tras puterea, pentru a răzbate cu demnitate prin grelele încercări materiale şi morale la care societatea capitalistă l-a supus pe cel mai mare duşman al ei.

Sînt cutremurătoare scrisorile în care Jenny Marx descrie mizerele condiţii de viaţă ale familiei în exilul repetat din Belgia, Franţa şi Anglia. Cu o superbă tărie morală, ea suportă pierderea a trei copii, pieriţi şi din pricina lipsurilor.

Această femeie deosebită a rămas în istorie ca un luminos exemplu de tovarăşă de viaţă, soţia ideală a oricărui creator de valori. „Nu exagerez deloc dacă spun că fără Jenny von Westphalen, Marx n-ar fi putut deveni niciodată ceea ce a devenit", a scris fiica lor, Eleanor Marx.

Cartea Luisei Dornemann are o bogată documentare, în parte nouă. Cercetătoarea a scris-o cu o dragoste respectuoasă.

M. Ionescu

ANA MARCU:

„Prietenul necunoscut"

Călărindu-şi căluţul de lemn, „cu coama-n vînt", un copil se închipuie pornit într-o nemaivăzută călătorie pe tărîmuri de basm. Altul e supărat că, la casa nouă în care s-a mutat împreună cu părinţii, scara nu are balustradă şi nu va putea să coboare alunecînd pe ea. Acelaşi se arată duşman al aplicării regulilor de igienă şi refuză să se ducă la filmul cu cei doi ursuleţi care se spală mereu. In plimbările lor, copiii de la un cămin de zi se împrietenesc cu un băieţel dintr-o curte; nu-l mai regăsesc o vreme; apoi — bucurie! — băieţelul vine şi el la cămin.

Istorioare amuzante, uneori cu un fir de duioşie, din viaţa copiilor de vîrstă preşcolară, cărora li se adresează volumaşul. Autoarei nu-i lipseşte nici ingeniozitatea, nici un soi de umor candid.

Volumaşul „Prietenul necunoscut" nu conţine însă istorioare, ci poezii. Şi tocmai ăsta e marele său neajuns. Dacă autoarea s-ar fi mărginit să povestească — şi repetăm: are însuşiri de povestitoare! — totul ar fi fost perfect. Dar a vrut să versifice. Şi au apărut versuri de felul acesta: *„Mama a lăsat acasă / Ca de obicei / Pe Costin, să aibă grijă / De cel mic — Matei"*, sau sentinţe înţelepte şi pline de noutate ca: *„Să ştii că-n orice dimineaţă / Te speli pe mîini, te speli pe faţă"*. (Şi ce frumos ar fi sunat: „E bine ca dimineaţa să te speli pe mîini", onest şi cu mai multă poezie). Sau: *„Gospodarii prinşi la treabă / Rîd voioşi şi îi întreabă: / — Ehei, adunaţi nutreţ / Pentru iarnă, măi băieţi? / Spun copiii: — Nu, bădie / Din pănuşi noi face iie, / Ţesem feţe şi catrinţe, / Covoraşe şi velinţe"*... etc.

Atunci cînd versificarea — cu sărăcia ei lucie — nu supără aşa tare („Prietenul necunoscut", „La sfat cu bunica"), aceasta nu se întîmplă din cauză că versurile ar fi cît de cît mai poetice, ci pentru că reuşeşti să citeşti textul interesant şi versificat cursiv, ca şi cum ar fi proză. Ceea ce, totuşi, e destul de puţin.

Coman Sava

G. Călinescu: „Cultura lui Eminescu"

In monumentala monografie „Opera lui M. Eminescu", G. Călinescu ne avertiza: „Din această cercetare nu se poate trage încheierea că numai atît (subl. G.C.) citise şi ştia Eminescu" (vol. II, pag. 128).

Reluînd „Cultura lui Eminescu", capitol de sinteză (vol. II, pag. 1—129), G. Călinescu urmăreşte, în noua cercetare, prezentarea problemelor pe care personalitatea polivalentă a poetului le-a cuprins (Filosofie, Economie politică, Ştiinţe etc.).

Subcapitolul „Filosofia" care este obiectul primului volum din monografie („Opera lui M. Eminescu", vol. I: filosofia teoretică şi filosofia practică), a fost reluat şi completat într-o cercetare ulterioară („Revista de studii şi cercetări de istorie literară şi folclor", nr. 3—4/1956).

Găsind o apreciere veche în legătură cu corespondenţa lui Eminescu şi filozofia lui Helvetius, pag. 12 (volum)—248 (revistă), G. Călinescu întreprinde o analiză a sistemului helvetian pentru a demonstra că „Helvetius pregătea pe Eminescu pentru lectura lui Schopenhauer". Tot la subcapitolul „Filosofie" (pag. 19—256), cînd vorbeşte de cunoaşterea marxismului de către poet, reproduce cîteva însemnări din mss. 2261 în care apare, pe lîngă numele lui Bakunin, Proudhon, şi numele lui Karl Marx (ceea ce întăreşte ideea că Eminescu a frecventat opera lui Marx).

Amintind de „Memento Mori", G. Călinescu stabileşte noi filiaţii şi arată că poemul se bizuie „pe ceea ce era încă destul de recent şi general în lirica noastră de atunci", pe „ruina romantică de tip Volney" şi citează pagini edificatoare din „Les Ruines".

Din literatura germană, autorul, intuind corespondenţe între Eminescu şi unii scriitori germani, stabileşte, bunăoară, între drama „Marcu-Vodă" şi „Don-Carlos" filiaţiuni sigure (de remarcat că G. Călinescu cercetează intens, în reluarea problemelor, dramaturgia lui Eminescu).

Goethean i se pare şi neptunismul poemului „Mureşan", iar accentele amare ale eroului i se par înrudite cu cele ale lui Mephistopheles.

Shakespeariană i se pare lui G. Călinescu, Irina din „Grue Singer", precum şi Bogdana din „Bogdan-Dragoş", asemănătoare Lady-ei Macbeth. Mira din drama cu acelaşi nume e o divină ca Ofelia sau Julieta; mai mult, în acelaşi proiect de dramă întîlnim, ca şi-n „Hamlet", o reprezentaţie de teatru la curte („O comedie la curte"), ceea ce, spune autorul, ne îndreptăţeşte să credem că Eminescu l-a cunoscut bine pe Shakespeare.

Deosebit de interesante ni se par noile determinări făcute de G. Călinescu creaţiei eminesciene în raport cu cărturarii romîni înaintaşi sau contemporani. Fiind vorba de Eliade, autorul, comentîndu-i cîlţoasa lucrare filozofică „Echilibrul între antiteze", conchide că i se pare asemănător conservatorismul progresist al acestuia cu cel al lui Eminescu; tot de la Eliade, şi înainte de contactul cu literatura germană, Eminescu a căpătat noţiunea „geniului" ca emanaţie a spiritului. Mihnea („Grue Singer") aduce aminte de poemul polon al lui Miron Costin; episodul Traian-Dacia din „Memento Mori" e o acceptare vădită a legendei lui Asachi; „Dochia şi Traian".

Despre Bolliac spune că „dacă Eminescu citează pe Bolliac este fiindcă acesta, pe nedrept, ignorat, era un viguros poet al colosului, al devenirii cosmice, al invectivei... fără o apropiere vădită verbală, Bolliac este substanţial cel mai înrudit poet premergător cu modul eminescian. Ideologic, Eminescu îl aproba".

★

„Cultura lui Eminescu" nu este o variantă a capitolului din monografie, (şi dacă în prezentarea de faţă am folosit termeni ca: versiune, variantă, am fost constrînşi să dăm un nume formei celei noi în raport cu cea originară), ci o ilustrativă revedere a celor scrise acum douăzeci şi mai bine de ani, întreprinsă de autorul lor, în dorinţa de a pune în acord studiul cu cele mai proaspete rezultate ale cercetării eminesciene sau de a stabili noi corespondenţe cu lucrări din diverse literaturi şi care definesc certe filiaţiuni creaţiei poetului.

Intuind şi depistînd asemănări cu operele pe care Eminescu le-a parcurs direct sau indirect, sau despre care bănuim că i-ar fi căzut în mînă, în studiul „Cultura lui Eminescu", G. Călinescu recoltează preţioase date care definesc sporit personalitatea marelui poet.

„Cultura lui Eminescu" comparată cu capitolul din monografia publicată în 1935, duce la ideea că, îndeosebi, autorul ei a recercetat proiectele dramatice care i-au servit pentru trimiteri la alte opere. Subcapitolele care cercetează lectura lui Eminescu din scriitorii germani şi francezi, la care se adaugă cărturarii romîni înaintaşi sau contemporani, sînt cele mai primitoare la noile informaţii.

Eugen Simion

RĂSFOIND REVISTELE

Prezenţa studiului „Valori stilistice în nuvelele lui Agîrbiceanu" semnat de I. Negoiţescu, ne-a atras. Abordarea unei asemenea teme nu poate fi privită decît cu interes. Deficitar este însă modul în care o rezolvă autorul.

Nu vrem să ne oprim asupra tuturor viciilor studiului. Vom da numai cîteva exemple în legătură cu confuziile în materie de critică stilistică. I. Negoiţescu vorbeşte de „viziunea epică" care la „formele literaturii realist naturaliste", de „naivitatea popular-epică" la Agîrbiceanu, de „vizionarismul epic", de „realismul mitic" şi „realismul biblic", de „stilul intuitiv epic". Deosebit de grave sînt însă interpretările eronate, şi arbitrare, denotînd o slabă cunoaştere a stilisticii limbii romîne. De exemplu: expresia „începe să-l desmierde" este considerată a fi „de o inocenţă vizionară", o scenă de nuntă i se pare lui I. Negoiţescu „lucrată cu acea minuţie şi exactitate ce caracterizează pictura de gen flamandă; căci în densitatea cîtorva scurte fraze se cuprinde toată psihologia ţărănească". De fapt Negoiţescu este tentat tot timpul să compare nuvelele lui Agîrbiceanu cu „naivitatea picturală a lui Giotto", cu „tablourile lui Hyeronimus Bosch ori Grünewald, cu „Moartea lui Ivan Ilici" de Tolstoi, cu Teofrast şi La Bruyère. I. Negoiţescu merge atît de departe, încît, prizonier al propriei sale frazeologii, ajunge la un moment dat să spună că „Agîrbiceanu e în fond mai aproape de duhul popular decît Creangă (!), mai aproape de mit, mai original". Comentariile asupra stilului lui Agîrbiceanu sînt construite într-o manieră deficitară: „Erau cele dintîi felicitări pe care aceste flori aveau să le exprime" sau „Vineri la orele şase mă trezisem de acum". Credem că se puteau feri aceste admirabile pagini de asemenea neglijenţe şi stîngăcii regretabile.

„Viaţa romînească" nr. 4-5

Salutăm publicarea în nr. 4 al „Vieţii romîneşti" a două fragmente din „Richar al III-lea" de Shakespeare în personala tălmăcire a lui Ion Barbu.

Pe linia satisfacţiilor prilejuite de unele materiale ale numărului despre care vorbim, se înscrie şi schiţa satirică „Motoţoc şi atomul" de Geo Bogza, care pune în lumină o latură mai puţin cunoscută dar vrednică de atenţie a personalităţii scriitorului. „Motoţoc şi atomul" e o satiră a logoreei docte în care mijloacele caracterizării îmbină fantasticul cu ironia violentă.

Intr-o poezie intitulată „Stemă", Rusalin Mureşanu comunică, printre altele, o mică rectificare istorică: nu Dragoş Vodă descălecătorul a ucis zimbrul a cărui imagine a fost înscrisă apoi pe stema Moldovei, ci Ştefan cel Mare. Aviz istoricilor. (nr. 4).

Eusebiu Camilar a imprimat traducerilor din „Tristiile" lui Ovidiu pecetea originalităţii sale, redezvăluindu-şi valenţe ascunse vreme îndelungată cu o inexplicabilă discreţie. (nr. 5).

Cronicar

CRONICA LITERARĂ

FRANCISC MUNTEANU: „Hotel Tristeţe"

Literatura lui Francisc Munteanu cultivă adeseori „documentul omenesc", întîmplarea autentică revelatoare pentru condiţia umană în timp şi spaţiu. Incheg area unor asemenea documente prin ficţiune epică, într-un ansamblu romanesc, implică dificultăţi, dacă nu intervine o rezistenţă a scriitorului, selectoare, faţă de năvala faptelor interesante ce-l solicită.

„Hotel Tristeţe" este însă, prin excelenţă, caracterizantă pentru Francisc Munteanu. E o carte de „povestiri". Documentele omeneşti se succed, fără o cauzalitate epică, disparate, intrinsec valabile literar. Intr-un oraş provincial, acum un sfert de veac, se petrece un eveniment deosebit; construcţia unei căi ferate la periferia oraşului schimbă ritmul vieţii, apar întreprinderi, muncitori, iniţiative capitaliste (cu speculare spaţiului de locuit şi cu tîrgul de carne vie); apoi o schimbare a proiectului, petrecută undeva departe, în culisele guvernamentale, întrerupe construcţia şi lucrurile încep să se întoarcă treptat în albia lor, păstrînd ca amintire un semafor şi o clădire de hotel („Strada Semaforului"). Un tinichigiu fără lucru e dat afară din casă, cu nevasta bolnavă la pat şi cu copii mici; nici măcar adăpostirea copiilor într-un azil nu îi e cu putinţă, pentru că azilul nu primeşte decît orfani; mohorît, omul îşi sugrumă nevasta şi-şi taie apoi vinele (Strada Semaforului 2). Impins de foamea copiilor, un tată, de meserie sculptor în lemn, care-şi învaţă copiii că „omul cu conştiinţa curată te priveşte totdeauna în ochi", iese într-o noapte la furat; unul din copii îl urmăreşte neobservat; lipsit de experienţă, tatăl e prins asupra faptului şi bătut crunt; copilul asistă la scenă, şi, intuind drama părintelui, îi sărută mîna; acesta însă niciodată nu-l mai priveşte în ochi („Hoţul"). Un băiat de opt ani visează să ajungă la casa de corecţie care, în închipuirea lui, reprezintă supremul confort (paturi cu cearşaf, mîncare, sobe uriaşe de teracotă încălzite...); în sfîrşit ajunge să confrunte visul cu realitatea („Casa de corecţie"). Ucenicii unei întreprinderi, neavînd bani să plece acasă în vacanţa Crăciunului, îşi adună la un loc economiile şi fac o stea cu care merg să ureze directorului general; acesta le azvîrle într-un tîrziu, cu ipocrită dărnicie, un pumn de mărunţiş în zăpadă („Cu steaua"). Intr-un oraş bulgar, în timpul războiului fascist, muncitorii din port fac grevă în semn de protest şi aproape întreaga populaţie se solidarizează cu ei, în chip simbolic mergînd desculţă pe străzi; un profesor universitar, adus din Capitală pentru liniştirea spiritelor după placul hitleriştilor, vine însă şi el descult („Solidaritate").

După cum se vede, fiecare povestire cuprinde ceea ce în aparenţă constituie un „fapt divers", dar în fond o dramă umană, un eveniment semnificativ în viaţa unui individ sau a unei colectivităţi. Disparate şi independente, povestirile au însă o continuitate subterană, aparţinînd aceluiaşi povestitor care relatează de fapt întîmplări proprii sau cunoscute personal. Indărătul majorităţii povestirilor se află deci un personaj comun şi într-un fel cel mai important, deşi uneori nu-şi manifestă prezenţa decît prin narrarea la persoana întîia.

Acest personaj este de fapt prezent pretutindeni în opera lui Francisc Munteanu chiar acolo unde nu-l trădează nici o formă gramaticală. E un personaj care există în scrierile lui Francisc Munteanu în ciuda hiperobiectivării scriitorului. Francisc Munteanu se fereşte întotdeauna să-şi exprime sentimentele, să-şi trădeze participarea la evenimentele descrise, să fie patetic sau să condamne. El povesteşte, cu un aer voit blazat, ca un comesean necunoscut şi bolnav de aduceri-aminte care, într-o întîlnire întîmplătoare, îşi înşiră o poveste extraordinară ca pe una de-o banalitate ieşietică, apoi încheie cu un „gata" convenţional, străin de tot ce se cuprinsese în povestire. Hiperobiectivîndu-se, naratorul însă e departe de a se ascunde, pentru că indiferenţa aparentă creează o atmosferă încărcată, care trădează patosul interior, durerea îngropată, indignarea tăcută. Un om care-şi smulge părul din cap vorbind despre nenorocirea sa, e mai puţin impresionabil decît cel care, în aceeaşi situaţie, îţi vorbeşte cu un calm nefiresc, afişînd degajare şi înstrăinare de sine. Francisc Munteanu este întotdeauna de natura acestuia din urmă şi-l simţi greu de sentimente în spatele oricărei scrieri, patetic în cel mai înalt grad, deşi fără nici o expresie patetică, şi ironic sau înversunat printr-un vag comentariu de circumstanţă, aparent mai curînd amabil şi îngăduitor.

In „Hotel Tristeţe", personajul ascuns care narează se dezvăluie ca autobiograf. Isi păstrează întreg felul de a fi, trecînd de la persoana întîia la a treia. Vorbeşte despre sine ca şi despre personajele celelalte ale întîmplărilor sale şi, fără ca vreodată să se induioşeze sau să urle de revoltă, sau să explodeze de bucurie tîrzie, îl simţi în adîncuri induioşat, cu lacrimi nevăzute, mocnind o aprigă răzvrătire pentru tristeţile trăite şi jubilînd înhibat pentru deznodămînturile opuse tragicului său destin de altădată.

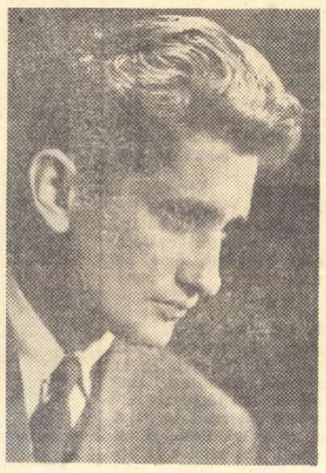

Desprinse unele de altele, povestirile lui Francisc Munteanu au, în succesiunea lor, tîlcul unitar al unui destin complicat dramatic şi urnit din drumul său de schimbările revoluţionare care l-au eliberat şi i-au deschis alte perspective. Este destinul unui om pe care viaţa l-a silit să se nască şi să petreacă îndelung ca hărţuit chiriaş, în Hotelul Tristeţii. Povestea cu hotelul din strada Semaforului, care se numea iniţial Triest, dar pe firma căruia, ştergîndu-se o literă, a rămas „Hotel Trist", e simbolică. Şi Francisc Munteanu, sobru şi ascuns, cultivă asemenea simboluri-cheie, a căror dezlegare descoperă dintr-odată un întreg univers sentimental, încătuşat (vezi „Ciocîrlia" sau „Statuile nu rîd niciodată", titluri care citează un detaliu sau altul din scriere, uşor de trecut cu vederea cînd nu eşti prevenit).

Destinul acesta trist, pînă dincolo de anii adolescenţei, se reconstituie prin extragerea sa din întîmplările atît de variate ca mediu, pe care povestitorul le-a trăit sau le-a cunoscut. Copil muritor de foame; însoţitor de cerşetor orb; pensionar timpuriu şi îngenunchiat al casei de corecţie; ucenic la o mare uzină metalurgică din Romînia; ucenic la un pictor de firme din Budapesta; marinar pe un vapor care circulă între ţările dunărene; arestat ca romîn de către autorităţile sălăzăreşti; ba şi ucenic cizmar cîndva şi om de serviciu fără plată la un cinematograf provincial din ţara noastră, în primii ani de după eliberare. In sine chiar, această capacitate a unui om de a povesti, prin propria trăire, o asemenea viaţă e impresionantă.

Bogăţia sufletească a personajului-povestitor şi deci a scriitorului stă însă în permanenta acumulare, lacomă de cunoaştere a oamenilor şi plină de dragoste pentru om, a unor fapte în care rolul principal nu-l joacă el, ci alţii. Povestirea „O felie de piine" este repezentativă în acest sens. Povestitorul este cel care trece prin peripeţii palpitante: arestat de szalasziştii, fuge dintr-un vagon şi, hăituit, o duce zile întregi nemîncat, ascunzîndu-se şi căutînd o scăpare. Dar faptul esenţial în peripeţiile acestea este unul psihologic: omul înfruntă foamea îmbărbătat de conştiinţa că are în buzunar o felie de piine care-l va salva cînd nu va mai putea rezista; conştiinţa aceasta îl face să amîne mereu clipa ultimă, cînd va consuma singura sa rezervă alimentară, şi deci îl face să poată îndura o foame peste măsură prelungită. Eroul principal este de fapt un rabin, arestat în acelaşi vagon din care fugise povestitorul şi care îi dăruise odată cu felia de piine sfatul amînării la maximum a consumării ei. Intregul înţeles se dezvăluie abia în încheiere, cînd fugarul, ajuns acasă, descoperă că felia de piine nu era în realitate decît o bucăţică de scîndură.

Intîmplările relatate dezvăluie astfel eroi paraleli cu cel autobiograf, cărora acesta, după cum îi e firea omenească şi artistică, le cedează locul principal. O discuţie caracterologică în legătură cu asemenea personaje cărora li se dezvăluie destinul prin întîlnirea cu scriitorul nu mi se pare deci deloc nefirească. Domnul David, de pildă, din povestirea cu acelaşi titlu, trăieşte o dramă de neuitat, iar reacţiile sale sufleteşti definesc un tip uman emoţionant. Nu ni se pare neinteresant nici Duşan, ca individualitate slabă pe care evenimentele zguduitoare ale cotropirii patriei de către hitleriştii îl răstoarnă din locul său şi-l fac eroul unor întîmplări care nu i s-ar fi potrivit altă dată. Bătrîna (povestirea se cheamă la fel) care-şi aşteaptă, după mai bine de zece ani, fiul plecat pe front, relevă, în nebunia ei, o dramă eternă şi una concret-istorică, simbolizînd hipertrofiat caracterul mamei care-şi trăieşte viaţa săracă numai pentru copiii săi. Caracterologic e interesant şi nenorocitul Iuliu Bhem („Un plic cu piper"), funcţionar mărunt de băcănie care fură vreme de zeci de ani cîte un pumn de piper cu finalitatea mereu îndepărtată de a se îmbogăţi prin specularea mărfii sale. Numai în raport cu varietatea caracterologică poate fi apreciată constanţa procedeului de povestitor al lui Francisc Munteanu. In ultimul caz este exemplar modul în care tonul povestirii rămîne acelaşi, ca în relatarea marilor drame cuprinse în fapte diverse, cu obiectivitate şi degajare, în vreme ce povestitorul impasibil e ghicit îndărăt, înţelegător, milos şi scîrbit...

Fără stridenţe în general, Francisc Munteanu aşează privelişte a Hotelului Tristeţe în perspectiva zilei prezente. Comentariul autorului nu subliniază schimbările petrecute pe plan social, schimbarea destinului de altădată al povestitorului însuşi. Dar schimbarea aceasta izbucneşte de la sine, concretă şi convingătoare, fără ca scriitorul să-şi iasă din obiceiul cunoscut al tăcerii încăpăţînate după încheierea povestirii: cel care a străbătut drumul de la cerşetorul orb pînă în cămăruţa omului de serviciu povesteşte acum toate de pe un cu totul alt loc în societatea care a răsturnat vechile raporturi sociale, ridicînd la putere pe cei oropsiţi. Francisc Munteanu se prezintă el însuşi în carte, nu numai ca trăitorul întîmplărilor relatate, ci şi ca scriitorul de azi, pe care statul democrat-popular îl preţuieşte.

In stabilirea unui paralelism între un trecut tragic şi un prezent optimist e mai greu să fii discret, sobru. Francisc Munteanu a izbutit de minune în „Două întîlniri", pe baza unei coincidenţe de situaţii care oferă o simetrie perfectă, pe care, într-o recenzie, a relevat-o cu subtilitatea-i obişnuită, tovarăşul meu Lucian Raicu. Aş aprecia şi discreţia deznodămîntului tîrziu din „Strada Semaforului", în care unul din copiii tinichigiului cu sfîrşit tragic mărturiseşte azi, cu un fel de stinghereală pentru rezonanţa titlului său, că e ministru adjunct.

Cred că Lucian Raicu are dreptate cînd nu apreciază încheierile de happy-end de genul celeia de la povestirea „Vasilică Baiş", deşi o asemenea încheiere nu e de fel străină personajului pentru care Francisc Munteanu are, evident, simpatie, şi pe care cititorii îi vor recunoaşte mai bine din volumul „Statuile nu rîd niciodată".

Dar motivarea prin oferirea unor date suplimentare despre un personaj într-o altă operă, nu e valabilă, desigur. Mai ales că la Francisc Munteanu reluarea unor personaje nu reprezintă un procedeu balzacian, ci un indiciu al sursei documentare comune, adeseori autobiografice, direct sau prin travestire şi multiplicare.

„Hotel Tristeţe" aduce, în încheiere, şi un document al creaţiei scriitoriceşti a lui Francisc Munteanu. După povestiri, se anexează, în reproducere integrală, o scrisoare găsită la întîmplare, ca hîrtie de învelit la un negustor particular.

Cele cîteva rînduri ascund o dramă autentică şi scriitorul a tresărît, atras vesnic de faptele diverse care înghit într-însele destine anonime şi revelatoare. Va scrie, spune, un roman, la solicitarea acestei scrisori.

Se poate.

Pînă atunci, simpla relatare a scrisorii face parte din opera de povestitor profund uman şi aparent indiferent a lui Francisc Munteanu, ca şi multele sale note din „Carnetul scriitorului" risipite prin publicaţii.

Trebuie să mai spunem că stilul lui Francisc Munteanu, de obicei supărător prin neglijenţă şi neconcordanţă gramaticală, este în „Hotel Tristeţe" plăcut, simplu, fără păcate violente — un stil vorbit şi „fără stil", care lasă toată atenţia să se concentreze asupra faptelor.

Savin Bratu

Sinceritate...

Intr-o seară, după stingere (eram la închisoare) nu știu ce mi-a venit să-mi necăjesc vecinul de cameră. Să-i zgîndăr conștiința. Să-l văd că se supără. Era un om obișnuit, fără sclipiri. Mă și miram uneori: cum dracu' a reușit ăsta să încurce trei ani la rînd o armată de inspectori financiari. Și iată ce i-am spus:

„Deși-i o copilărie, îmi dau singur seama de asta, cred că a fost un vînt rău la mijloc, un vînt care-mi luase mințile pentru o clipă. În viața mea n-am pus mîna pe vreun lucru străin. Mi-aduc aminte că-n copilărie am furat odată, de la niște vagoane părăsite pe-o linie mărginașe, cîteva bucăți de plumb. Niciodată n-am uitat spaima pe care am tras-o pînă am ajuns acasă. Pînă s-arunc bucățile de plumb (căci pînă la urmă le-am aruncat într-o curte) îmi era teamă de fiecare om întîlnit, închipuindu-mi-l ceferist, iar după ce am scăpat de ele am luat-o la fugă temîndu-mă că acum-acum mă trage cineva înapoi și mă-ntreabă ce-am aruncat eu acolo. Și pînă ce m-am hotărît să le arunc, pînă ce am găsit locul, cum s-a-ntîmplat de le-am aruncat după un gard și-apoi cu mii de precauții l-am sărit și le-am căutat din nou, toate acestea m-au îmbolnăvit de-a binelea. O săptămînă la rînd m-am tot ferit de oricine bătea la poarta noastră, multă vreme n-am mai călcat pe ulița aceea și niciodată n-am să uit gardul de șipci, verde, înalt cam de-un stat de om, cutiuța pentru scrisori și tăblița pe care scria „Societatea de asigurări „Transilvania", peste care le-am dat drumul corpurilor delicte, pe întuneric, eliberîndu-mă de groaznica mea povară. Eram pe-atunci copil și nevinovat, impresiile nu mi s-au șters nici astăzi și pînă la sfîrșitul zilelor o să țiu minte cele patru sau cinci bucățele de plumb, prin care trecea cîte-o sforicică de cînepă răsucită și zgomotul, ce-mi părea asurzitor, pe care l-au făcut izbindu-se de pietrișul mărunt din curtea aceea.

Și, iată-mă, aici lîngă dumneata, de doi ani de zile, condamnați amîndoi pentru același delict, cum vrei să-l iei, dezonorant sau meritînd mai curînd indiferență, pentru delapidare de bani, pentru furt. Și eu și dumneata am fost prinși aproape în aceleași condițiuni, ne-am înroșit în boxa acuzaților, ne-am mîniat, ne-am pierdut curajul sau am făcut pronosticuri optimiste privind durata detențiunii rostite, rînd pe rînd, dar nu cred că nu te-ai gîndit cu invidie la cei adunați în sală și care vor avea dreptul să iasă pe stradă după judecată să se plimbe, să-și sărute copiii, să mîngîie o femeie și nu ți-a venit să-ți frîngi mîinile că nu poți șterge din viață acel ceas, primul ceas, cel din vîrful povîrnișului peste care te-ai prăvălit apoi, ceasul în care n-ai mai putut... Nu voiesc să fiu patetic sau să-ți țin un discurs despre morală, departe de mine această intenție. Numai ieri, înainte de a ne aduce cina, ți-am pomenit de extraordinara gimnastică mintală, de grasa comedie pe care i-am jucat-o cu orgoliul omului care a depășit anumite temeri, contabilului-revizor. Îl vedeam deasupra unui vulcan de care numai eu știam, numai eu îl controlam, eu eram singurul stăpîn. Eram și cinic și înfatuat, îmi era și milă, o milă cu o bună doză de dispreț pentru ticurile bătrînești ale contabilului-revizor, pentru ochelarii lui înnădiți cu sîrmă, pentru grija lui să nu i se cumpere cumva slănină rîncedă și să nu fie scumpă și acolo, în tîrgul acela prăfuit, ca la centru. Și-n mine însumi jubilam că nu mai am mult înainte, că în curînd plafonul visat va fi atins și că nu voi deveni un maniac al cifrelor reci, cinstite, ca acest, acest... L-am văzut apoi urcîndu-se în tren, controlîndu-și atent bagajele, liniștit, ca un om care a muncit din convingere și din necesitate în același timp. O undă de respect, abia detectată, în mijlocul euforiei care pentru un moment a triumfat, un abia simțit tremur (eu îl simt la pleoapa stîngă), un tremur nervos, de neliniște.

— Se va bucura băbuța, mi-a spus el la fereastra trenului. Îi duc niște din toate.

Poți înțelege oare, amice, că din această pricină pleoapa stîngă mi s-a zbătut o idee mai tare, mai limpede, ca avertisment? Se va bucura o băbuță într-o gară de sosirea mosneagului ei cu un kilogram de slănină și un caș de oaie, pentru o bagatelă onestă de 40 de lei. În patru zile revizorul meu a economisit 40 de lei ca să se bucure băbuța!

Iar eu, o minteam pe nevastă-mea că am cîștigat la loto cînd îi aduceam acasă... ce să-ți mai spun... dar ce nu-i duceam acasă!

Ieri îți făceam deci o apologie a hoției, a agilității, comparabile cu a scamatorilor, la care m-am dedat ca să ies întotdeauna deasupra. Să știi însă că mai mult pentru mine am vorbit, mai mult pentru mine am făcut apologia delictului, deși am avut la un moment dat impresia (iartă-mă, pentru că i cam ridicol între noi) că mă deteși ca om. Să fie asta într-adevăr o ironie? Iată, mie-mi place să filozofez și-mi vei ierta divagațiile de pînă acum. Repet, ca acel scriitor francez, i-am uitat numele, care-și citea lucrările prima dată servitoarei (nu-i nici o intenție la mijloc), așa ți-am vorbit eu ieri. Sînt convins că acel scriitor își citea de fapt întîi și-ntîi lui însuși. Imi citeam și eu mie însumi o plăsmuire la care nu m-am gîndit de săptămîni întregi, dacă nu de doi ani încheiați, de cînd mă aflu aici. Nu vreau să-mi cultiv sentimentul culpabilității, nu vreau să am complexe din care să nu ies nimic la urma urmei, dar n-am să uit niciodată acel ceas de la început.

Mă supără un singur amănunt (aparent fără importanță), de care nu mă pot însă debarasa, mă supără ca o țandură intrată adînc și definitiv sub unghie și pe care nici un ac n-o va putea scoate. Primul meu delict a trecut neobservat, am de dat seama de el numai în fața mea. Nu figurează în documentele procesului, nu se suflă nimic în actul de acuzare pentru acel ceas de început. Anii de detențiune nu cuprind și acel delict. Pentru el însă nimeni nu m-a tras la răspundere, iar cel căruia i-am făcut rău atunci, în acel ceas, a depus favorabil pentru mine, pricepi, favorabil! A privit fără să-și arunce o dată ochii asupra mea, numai la judecător, a repetat jurămîntul stabilit, a răspuns măsurat, calm:

— Nu cunosc să fi făcut, atîta timp cît a lucrat la întreprinderea noastră, nici o neregularitate în serviciu. Îmi pare rău, sincer, că a ajuns aici. Era un bun contabil. Atîta am de spus!

Atîta a avut de spus! Ceea ce trebuia să spună, în primul rînd, n-a spus. S-a depărtat încet și a ieșit din sală. Mi-am spus: ori ești un contabil năuc de care nu-mi pare acum rău, ori ești... știu eu ce! Că să-mi aduc imediat aminte că doi ani de zile omului meu i s-au reținut din salariu cîte 400 lei pentru primul meu furt. De care el habar nu avea. Și m-am cramponat de-un singur țăruș: de nepăsare. Să nu-mi pese că Mogoș (așa-l cheamă) vine acasă cu o chenzină înjumătățită, că acolo se fac restricții, că poate s-a plîns, că am fost blestemat. El atît a avut de spus' Amice, mă crezi ori nu mă crezi, ca să-mi înfrîng resentimentele, că să-mi birui depresiunea care mă amenința la orizont, m-am prins cu amîndouă mîinile, din toate puterile, de acel țăruș pe care patru ani de zile l-am înfipt și consolidat, lovitură cu lovitură, în malul vieții mele, să nu mă poarte la vale vechile sentimente copilărești. Ca un fulger, repede stins, mi-a trecut prin minte ulița aceea veche și cutiuța de scrisori, gardul și toate celelalte, legate de bucățelele de plumb. Și am rîs, așa, dureros de altfel, în mine, întrebîndu-mă ce-ar fi făcut în viață puștiul de-atunci?

Anii aceștia nu vor răscumpăra primul meu act ilegal.

Faptele: după doi ani am ajuns șeful unui serviciu important, iar Mogoș, cel cu cașul și slănina, ducea citeodată salariile muncitorilor la pădure, ca să-i scutească pe cei de-acolo.

Într-o bună zi, nu știu ce se întîmplă cu Mogoș că-mi trezește o presimțire. Cît timp i-am numărat banii am fost nervos, ceva greu mă apăsa parcă-n creștet, iar pleoapa stîngă mă exaspera. Avea obiceiul să împacheteze banii în hîrtie groasă, albă, dublă, să-i lege cu o sfoară pe care o purta într-una la el. Îi îndesa în servietă (o servietă cafenie cu clape galbene, uriașă). Număra banii cu grijă, neuitînd niciodată să toarne cu mîna lui apă în buretieră.

Am băgat de seamă că era și el nervos, de-o nervozitate însă a lui, pe care cine nu l-ar fi cunoscut așa cum deja eu l-am cunoscut, nu i-ar fi remarcat-o. Multe semne sînt după care poți defini un om. Eu, cred, sînt specialist în definirea oamenilor după cum își numără banii. Unii abia-i răsfoiesc, ca pe niște cărți de joc un jucător necunoscător care nu cunoaște voluptatea filării lor, una cîte una, alții repetînd numărătoarea, alții îndoindu-i și mișcîndu-și buzele. Pe fața lor citești diverse emoții. Unii arată avizi și-abia apucă să plece ca să-i numere în liniște. Am văzut și din ăia care n-au nici curajul să-i numere pînă la capăt. Îl recunoști pe zgîrcit, pe nemulțumit, pe cel surprins, pe timid, pe cheltuitor, pe cartofor sau pe începător, pe zăpăcit sau pe chițibușar, aș putea jura că mîna unuia dă bacșiș ușor, aproape cu sentimentul că n-a dat destul și-i timorat, se scuză în gînd, neputînd-o face în fapt. Îi ghicești pe holtei, pe cei cu copii mulți, o întreagă lume ți se perindă pe dinaintea ghișeului, zeci de mîini, iar tu trăiești o sumedenie de stări sufletești, judecîndu-le mișcările, bruște sau moi.

Mogoș număra banii indiferent față de ei. Adică vreau să spun că există și acest fel de-a număra banii. Ca pe niște acte. Aș spune mai exact că între felul cum Mogoș număra banii altora și în felul în care își număra banii lui era o mare deosebire. Banii lui și-i număra ca omul care are totul dinainte fixat, destinația fiecărei bancnote fiind stabilită de luni întregi. Aproape că-i puteam, în acest caz, contura bugetul personal. Nu era repezit, nici nepăsător, nu te sîcîia cu încetineala, dar nici nu se grăbea. Aveai impresia că omul știe că numără ceea ce i se cuvine și-i conștient de asta. Banii altora îi număra însă foarte atent, tocmai fiindcă erau ai altora. Dar indiferent de această numărătoare, dacă i-aș fi dat simple hîrtii și i-aș fi spus: — Numără-i. Sînt bani! — mare deosebire n-ar fi fost. Mogoș nu avea gînduri de felul în care mă scăldam eu cînd număram pachetele de bani!

— Ce-ar fi, să fie ai mei!

N-avea sentimente de proprietar, n-avea nimic avid în el. Pentru el pachetele respective nu erau bani ci o îndatorire, delicată, grea, pe care o făcea din proprie convingere. Sînt încredințat că și pe cei 400 lei reținuți îi privea la fel. Poate că era puțin maniac, tăbăcit de ani de serviciu. Se purta cu banii ca telegrafiștii cu telegramele care transmit știri importante, și care abia la urmă-și dau seama ce-au înregistrat. Sînt sigur că după ce Mogoș preda banii se relaxa ca după un mare efort și-și ștergea fruntea de nădușeală. Eu, în schimb, cîte gînduri nu-mi făceam. Așezam un pachet de 40 de mii. Iată o casă gata, îmi spuneam. Sau iată un dormitor „Doina", cu ăștia știu că aș face ceva temeinic.

Să nu uiți că mai repede-l furi pe un om cinstit, cu mai puține scrupule te decizi să-l lovești, decît pe un hoț. Se amestecă aici în cazul hoțului și frica, și teama de o revanșă. Față de Mogoș predomina ciuda că-i atît de sigur pe el, atît de indiferent la ceea ce te preocupă: banii. Pentru că, între timp, căpătasem ca pe niște friguri, boala aceasta a număratului, a banilor. Visam noaptea cîștiguri imense, sume pe care într-una le urcam, dar care nu mă mulțumeau niciodată...

Mogoș își terminase numărătoarea. Trase hîrtia dedesubt. Îi așeză teanc, îi netezi și ridică o latură a hîrtiei. Două teancuri de bancnote de cîte 25 de lei au rămas dincoace. Scria pe ele: 2500 lei, cu cerneală roșie, iar dedesubt o semnătură care aducea cu un M.

Primul gest a fost să-i ridic și să-i arunc peste ceilalți, în pachetul încă nelegat. Mîna dreaptă mi s-a-ncurcat în gazeta desprinsă din pioneze, cu care acoperisem ghișeul, pătat cu o zi înainte de cerneală. Teancurile rămase stinghere au alunecat lîngă un dosar. Deschizînd dosarul, peretele lui a acoperit cele două teancuri. Acesta a fost al doilea gest, amice. Din acel moment, drăcușorul care mi-a luat mințile, m-a părăsit. Nu mi s-a mai zbătut pleoapa stîngă. Plin de voie bună, i-am strigat lui Mogoș, care isprăvind legatul, îndesa pachetul în geanta lui cafenie (notez că nu știu ce avea în ziua aceea):

— Ai uitat să-mi semnezi, nene Mogoș.

— A, da! Cap ce sînt! se scuză el.

— Aici. Sub cifră: 86.125,50 lei. Scrieți vă rog în litere, dedesubt. Îl aud și acum murmurînd pe cînd scria:

— ...șase mii, una sută... și cincizeci%... bine?

— Da,da!...

— Mulțumesc, și să ne vedem cu bine!

Ducea cu el cu cinci mii de lei mai puțin.

Am tras jos geamul și am avut (nu știu de unde mi-a venit calmul acela), am avut răbdarea să număr filă de filă cartea care mi se deschidea în față. Cred că m-aș fi certat cu banca dacă ar fi lipsit 25 de lei!

Acela a fost primul ceas. Ceasul din vîrful povîrnișului. De aici, apoi, apele s-au tulburat pentru o vreme. Trecerile succesive de la înseninări, la stări funeste, crispate, m-au zăpăcit, ca atunci cu bucățile de plumb, în copilărie.

Am terminat număratul și am așezat banii din nou sub dosar. Apoi i-am pus în casa de bani. M-a fulgerat dureros gîndul, aproape certitudinea că trebuie să pice un control la casă. M-au trecut frigurile din nou. Era să pun mîna pe telefon să chem gara, să-l opresc pe Mogoș. Trăiam deja înseninarea ce-ar fi urmat după aceasta, vedeam zîmbetul lui Mogoș care-și blestema neglijența. Tocmai acest gest m-a dezmeticit.

— Nu, n-am cerut nimic, o greșeală, i-am șuierat telefonistei.

Dragul meu, a fost un ceas înfiorător. Vocea mea nefirească, bănuiam c-a surprins-o pe telefonistă. Și mai mult ca sigur că ea a ghicit ce vreau eu să fac, știe ce s-a întîmplat.

— Dacă pică un control, nu-i tîrziu să arăt ce și cum cu banii. I-am scos din casă și i-am vîrît sub coperta dosarului. Le-am schimbat imediat locul. De unde să știe inspecția unde i-am împins eu de pe tejghea?

Întocmai ca-n copilărie cu plumbii. Cele două teancuri mă frigeau.

Am tresărit. Cineva îmi bătea în oblon. Era Mogoș. Am răsuflat cu o imensă părere de rău pentru toate frigurile trăite. Încă nu eram pierdut.

— Mi-am uitat aici copia actului!

— Poftim!

— Noroc!

Am trîntit oblonul la loc. Sînt sigur că a văzut cele două teancuri de bani! În acel moment le schimbasem locul a patra sau a cincea oară. Grija pentru tăinuirea banilor m-a împiedicat să consemn că înfăptuisem un furt. Eram în starea sufletească a aceluia care caută un doctor, și nu-i dă de urmă, și furios pe medici și pe faptul că-s și ei oameni care merg la teatru, uită să se mai gîndească acasă, la bolnav. Umblînd să acopăr ce bruma mai aveam de acoperit, am omis să trăiesc direct, fără mijlocitori, sentimentul de hoț. Mă durea numai presupunerea că desigur voi fi prins, că în lumea asta nu există nici o scorbură de copac în care să ascund banii.

Pînă la urmă i-am îndesat în servietă. Gestul mi-a adus aminte de Mogoș și mi-a fost rușine că nu mă puteam gîndi la el ca la o victimă a mea.

Înainte de a părăsi biroul, am simțit nevoia să-i mai scot încă o dată din servietă, să mă conving că sînt acolo. Într-o asemenea surescitare nervoasă trăiam, încît aproape uitam ce-am făcut cu banii cu un moment înainte, ca și cum ar fi fost un ac. Pînă și proporția faptei se metamorfozează în asemenea împrejurări. Cu o clipă înainte mi s-au părut imense, abia încăpînd în locul ce-i piteam. După o secundă îi căutam ca pe o urmă minusculă.

Am încuiat ușa, am încercat oblonul, mi-am strîns geanta subsuoară, și mi-am scos batista să-mi șterg fruntea.

Am trecut pe sub ochii portarului ca pe sub furci caudine. Pe stradă m-am grăbit. Ajungînd acasă, m-a încremenit temerea că nevastă-mea mă va căuta în geantă. Îi dădeam, fără drept de apel, această permisiune. Inconștient acceptam ascendentul ei moral, subit recunoscut, legat de considerente uitate în acest ultim ceas; agitatul meu ceas: familia. Am sărutat-o în fugă, nu știu de ce tocmai pe buze. Am îngăimat ceva și m-am repezit în odaia mea. Aici m-am liniștit din nou:

— Nici o grijă. Numai eu am cheia sertarului cu hîrtii, ca să nu le răvășească pruncii. Doar lucrez și noaptea citeodată pentru întreprindere.

Dar cheia, roasă, numărul 4, mi s-a părut insuficientă. În clipa aceea nici o cheie din lume nu m-ar fi putut liniști. M-am gîndit să pun semne de recunoaștere, ca să fiu sigur că nimeni n-a umblat prin sertar. Și iar mi-am adus aminte de sforicica cu plumb ce se leagă la vagoanele de marfă și (hai să fiu rău) la semnalele de alarmă.

Nu-ți pot înfățișa măcar și în linii mari noaptea ce-a urmat. Ca pe-o minge, gîndurile mă aruncau de colo-colo, aș fi vrut să fiu undeva singur; într-o singură noapte mi-am urît nevasta, casa, copilăria, ca să revin din nou într-un loc în care dacă, așa cum e, nu-i bine, în alt loc e mult mai rău.

De două ori m-am sculat să controlez sertarul, am fumat țigară după țigară, am băut alcool. Pînă la urmă am adormit și nu țin minte decît că a doua zi, primul gînd care mi-a plesnit creierii buimăciți încă de alcool, a fost că în mod precis Mogoș mă așteaptă la birou și-mi cere banii. Era imposibil să nu fie așa. Trebuia ca astfel să se petrecă lucrurile.

Ele au luat însă o altă întorsătură.

Mogoș mă aștepta într-adevăr, dar era abătut și mi-a spus încet, ca sfîrșit de puteri, aproape plîngînd:

— Am prăpădit cinci mii de lei, tovarășe Branea.

Am tresărit. Eram, dacă se poate spune astfel, gol de orice gînd, gata să primesc lovitura ca vita la abator, în moalele capului. Dacă el mi-ar fi spus tot încet, ca pe un descîntec, cu o nesfîrșită tristețe pentru nemernicia mea:

— Dumneata n-ai făcut bine!

Aș fi rostit, prefăcîndu-mă:

— Iartă-mă, nene Mogoș, mi-a luat dracul mințile. Sînt la mine în servietă.

Dar nu. Mogoș s-a bătut cu palma peste frunte:

— Cap nebun ce am. Dracu' m-a pus să-i număr odată la hotel, pentru că nu țineam minte exact cît mărunțiș am. Între timp vine hotelierul și-mi spune că nu-i aceea camera, ci alta, cu un etaj mai jos. În odaie intrase și noul beneficiar al camerei. Nu țin minte dacă vreunul din ei a trecut pe lîngă pachetul deschis sau nu. În sfîrșit, am avut grijă ieri cu băbuța. Ce să-i faci? Am luat pachetul și m-am mutat. N-am găsit cinci mii de lei. Două teancuri a 25. Cine s-a gîndit să le însemne seria? Am chemat miliția, s-au luat declarații, mă rog... Și plîngînd de-a binelea:

— Sînt om cinstit. Ce mă fac acum?

Eu am simțit că renasc. Aproape că-mi venea să cred că hotelierul și acel călător străin l-au nenorocit pe bătrînul din fața mea. Ieșisem de sub zodia frămîntărilor sufletești purificat. Ia să-l ajut pe bătrîn, să fiu mărinimos, să-l simt că-mi strînge mîna cu recunoștință, să mi-l fac obligat:

— Lasă, nene Mogoș. Știm că dumneata ești cinstit. Vorbesc eu cu directorul. Știi ce, dau toate referințele necesare ca să nu fii mutat și nici cu mult retrogradat. O să rezolvăm în așa fel încît să plătești lunar o cotă din datoria asta.

Și cu o blîndețe îngerească:

— Nu-ți mai face sînge rău. Cine știe cine bea acum pe socoteala dumitale.

Apoi i-am servit o pilulă mai tare:

— Dar să știi că-i cam mare cota.

Mogoș mi-a strîns mîna repede, ca și cum eu aș fi fost gata-gata să mă supăr și să mi-o retrag, iar el n-ar fi meritat în afara vorbelor mele această cinste.

— Nu-i nimic, omule bun, nu-i nimic, numai să nu mă ajungă batjocura lumii acum la bătrînețe. Și-mi pare bine că nu m-am înșelat în dumneata...

Și iată cum am trecut hopul.

Și-mi venea să rîd de degringolada mea puerilă, ridicolă. M-am mutat de acolo. Peste patru ani, l-am auzit în instanță:

— Atîta am avut de spus!

Era un om egal cu sine însuși. Putea, îmi spuneam, să-mi fie recunoscător că i-am păstrat bătrînețea nepătată. Și mie mi se pare că am într-adevăr un merit. Nu i-ar fi putut face rău? Nu-l puteam tîrî în fața judecătorilor? Dacă aș fi avut experiența de acum, mai că aș fi făcut-o. Pe cîtă liniște mi-a turnat în suflet lunar, vărsînd la loc, părticică cu părticică din salariul lui, renunțînd la caș, slănină sau altceva, putea să mi-o toarne deodată, fără să amețesc. Dar să-i iertăm asta.

De atunci urcușul, să nu zic coborîșul, s-a desfășurat mai neted, în condiții cum nu se poate mai nostime, mai neprevăzute. S-ar crede că ceea ce am făcut noi e aproape de aventură. Meditînd aici, am ajuns la concluzia că nimic nu-i mai greșit decît această apropiere. Nimic mai metodic, nimic mai amănunțit, mai prevăzut decît meseria noastră — iartă-mă c-o definesc dur — de hoți. În categoria aventurilor au rămas plumbii copilăriei și primul ceas cu Mogoș. Dovadă că aventurile nu-s luate în serios și nici nu m-au judecat pentru ele, și nici n-am de gînd să plătesc vreodată; aventurile îți dau numai emoții, coșmaruri de care noi trebuie să ne ferim, avînd nevoie de liniște, meditație, calm și precizie... restul sînt inutile... De altfel, după cum ai înțeles, nici o țandură nu mi-a intrat definitiv sub unghie, am vrut numai să ți inoculez puținică suferință, provocată de filozofie... totul a fost un joc... dar ce e, nu m-asculți?"

Celălalt deținut îngăimă, în somn, ceva nedeslușit. Adormise pesemne de mult. Cel care vorbise, supărat că încercase zadarnic să-i zgîndăre indiferența, îl scutură zdravăn. Auzi un bîiguit, abia-abia inteligibil

— Ce-i?... Spune... și cum a fost cu „Asigurarea Transilvană"?

Cu-n dispreț greu de calificat, îu lăsat să adoarmă din nou.

— Scriitorul ăla, francez, habar n-am care, nu te-ar fi angajat nici ca servitoare. Ori cine știe, tu, se vede, ești lup mai bătrîn ca mine. Taci!

Ștefan Luca

Desene de AL. ALEXE

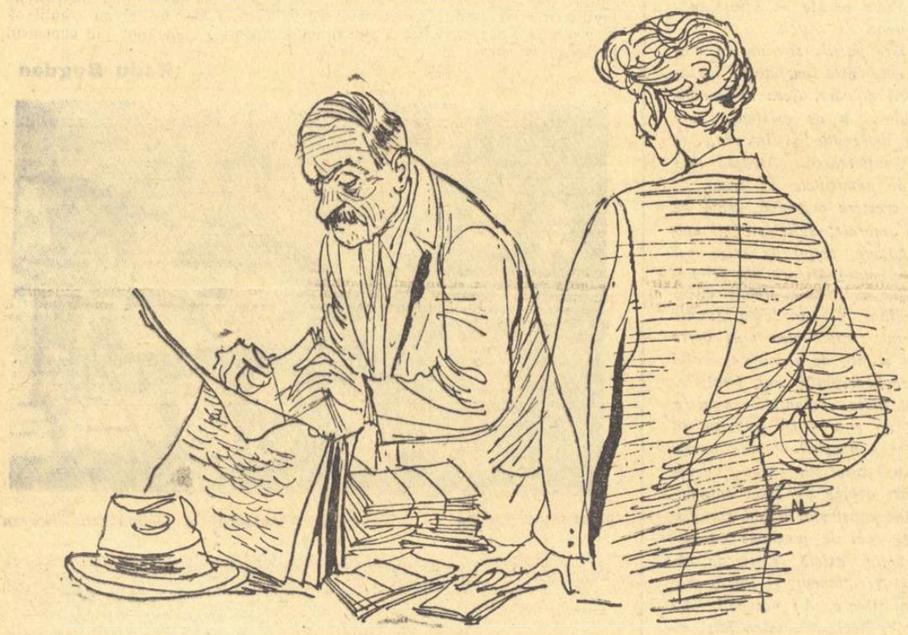

Ascultînd greierii

Greluș, cri-cri, o noapte-ntreagă aud
Pe cîmpuri de la nord și de la sud,
Greluș, greluș, adînc fierăstruit
Și din apus și de la răsărit...
E glasul stelelor cumva
Ce zboară-n hăuri peste fruntea mea?
Ori inima bătrînului pămînt
S-a pomenit în noapte murmurînd?
Cînți tu țărînă? Te frămînți eter?
Din alte ceruri vin spre largul cer
Noi sori cîntînd — și în văzduhul ud,
Pe cîmp, cristalul aripii le-aud.

Țărîna freamătă pe strune vii
Din miriade mici de semințîi —
Chiar visurile omenirii-n zbor
Le-aud plutind cu foșnetele lor...

Fii înțeleaptă lume și rămîi
La adîncimea liniștii dintîi!
Nu-ți tulbura, dezlănțuind dezastre,
Cîntecul drag, bunicule pămînt,
Singur uman într-un ocean de astre!

Ion Brad

Bună dimineața!

Bună dimineața, unchiule Vania!
Stai rezemat gînditor de poarta poemului;
ai intrat și-ai rămas așa,
ca-ntr-o filă de carte,
privind către mine și către inima mea,
ne-ncrezător, de departe.
M-ai înțeles?
Rămîi?
Lasă-ți pasul să sune, domol, recules,
pe drumurile acestui cîntec dintîi...

E-adevărat, unchiule Vania, ești fericit?
E-adevărat?
De bucurie, tristețea mea a surîs și-a tremurat
ca o salcie seara — și-a ametit
de-o bucurie mare și nouă,
și s-a legănat albă și plină de rouă...
Cîndva, zilele treceau spre-ntunecimi de pădure,
pe sub ferestrele tale, pe drumuri dure,
și-ai fi vrut să stea, și-ai fi vrut
să se plece spre buzele tale, ca-ntr-un sărut —
dar ele treceau și făceau semn să tacă
inima ta în amiaza fierbinte, posacă,
să cobori tot mai mult într-un somn fără stele,
sîrguind pentru alții, cu mîinile arse și grele...
Zilele treceau — și în tine liniștea lor o ascult.
Bună dimineața, unchiule Vania. Ce mult,
o, ce mult e de cînd ai murit!
Zidurile conacului, liniștit,
s-au făcut cenușii, s-au făcut verzi — și-ntr-o seară

au început să cadă cîte puțin,
cu gesturi moi ca de ceară,
fără suspin.
Și-n jurul lor alte ziduri — înăbușit —
s-au clătinat ca de-un viscol, s-au prăbușit,
și-a izbucnit peste ele un cîntec imens,
umplînd universul de sens...
Și s-au numit de atunci fruntea ta albă și mîinile tale trudite,
și fețele tuturor, albe de gînduri, și mîinile toate, trudite,
stăpîni ai celor văzute, ai celor trăite,
și-ai tuturor livezilor cu vișini — prin care
diminețile iernii se dau cu sania,
diminețile verii dansează cu glezne ușoare.
Bună dimineața, unchiule Vania!

Florin Mugur

Pilot

Tu, pajeră, clonț vechi de răpitoare,
Te-nvîrți mereu setoasă pe sub soare —
De sînge cald ți-e sete, veche sete,
Spre inimă țintești ca un erete...

Și eu sînt zburător. Veghez. Deci cată
Cum mă rotesc, om viu, pe țara toată,
Din negrul nopții pînă-n dimineață
Cu-aceeași aspră sete apăr viață.

Demetru Pan

Pită nouă la Chizătău

(Urmare din pag. 1)

cosesc locurile unde grîul e căzut la pămînt. Imi vine în minte poezia „Scrisoarea Bîncii" de Victor Vlad Delamarina. Vestitul poet dialectal a fost originar din Chizătău. Stau lîngă colectiviștii din brigaua de cîmp și în minte îmi revin versurile poetului:

„Scrie-i multă sănătate,
Că ni-s bucuroși, în pașe.
Satu' tașe
Fiindcă-i plașe
Și-e mai boambe grîu' fașe
Și c-or fi-n ăst an bucace"...

★

Iar s-a întunecat cerul. Cei din brigada de cîmp s-au speriat. Unii au fost de părere să plece acasă că „pe ploaie nu să poace lucra". „Meteorologul", țăranul acela bătrîn care semăna atît de bine cu Taras Bulba, a intervenit:

— Trece repede, dacă vă spun eu...

Peste un sfert de ceas s-a ivit un curcubeu uriaș care părea că unește în arcul său Timișul cu Bega. Oamenii n-au plecat. Pînă în amurg au mai lucrat patru ceasuri bune.

★

La căminul cultural am citit acest anunț pitoresc: „Astă-seară rulează filmul „Trandafirii lui Alah" care este foarte bun. Nu pierdeți ocazia să-l vedeți". Am fost și eu la film. Sala era plină. Am stat lîngă colectiviștii din brigada de cîmp pe care i-am cunoscut în ziua aceea. Unul dintre ei mi-a spus în șoaptă:

— Incepem și noi să trăim ca la oraș...

★

Intr-o seară am luat parte la o ședință care a avut loc la căminul cultural. O ședință uluitoare pentru mine; neobișnuită. S-a discutat des-

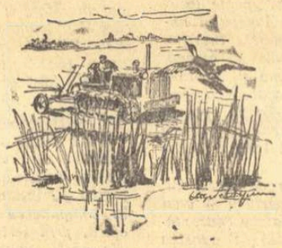

pre corul țărănesc din Chizătău. La 8 septembrie 1957, corul acesta (cel mai vechi din țară) împlinește... o sută de ani. Aș semnala acest eveniment confraților mei ziariști. Aș vrea să-i întîlnesc în toamnă la Chizătău.

★

Astăzi i-am făcut o vizită părintelui Sever Șepețian. Bunicul lui e acela care a înființat corul. Imi arată nenumărate fotografii vechi ale corului, făcute în 1866, în 1878, în 1892. Bunicii colectiviștilor de azi sînt fotografiați în costume naționale de o mare frumusețe și originalitate: purtau dureturi albe cu șnururi negre, laibăre de postav și ceea ce este uluitor, îi văd fotografiați cu note muzicale în mîini. Așta era în 1866!

Stăm pe o verandă cotropită de verdeață, în fotolii comode de nuiele. Il ascult pe părintele Sever și parcă mi se relatează fapte de istorie.

★

Aseară în sfîrșit am stat mai mult de vorbă cu președintele. Mi-a spus că gospodăria a contractat cu cooperativa să livreze un vagon și jumătate de grîu, dar că, datorită recoltei excepționale, vor vinde statului o cantitate mai mare de cereale. Mi-a mai spus că „la noapte trimitem cu camionul nostru varză la Caransebeș". In curtea gospodăriei, în fața magaziei, oamenii încărcau varza în camion. Mă uitam la ei de la fereastră. Unele verze erau așa de mari și de grele, încît păreau a fi niște dovleci albi, turcești. In toiul nopții, m-a trezit din somn zgomotul unui motor. Pereții odăii mele au fost pentru o clipă luminați de farurile puternice. M-am gîndit:

— E camionul gospodăriei. Pleacă la Caransebeș.

Petru Vintilă

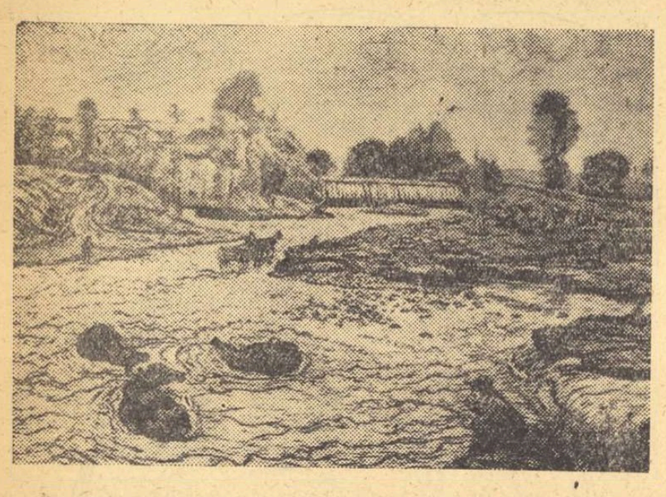

GY SZABO BELA „Spre Gat" (gravură în lemn)

BACH *)

Ascultînd pe Enescu

Deasupra-s munți cu aripi de zăpezi,
și albe piscuri zarea o-ncunună.
Dar cel mai alb și-mpresurat de stele
revarsă murmurele-n mine
ciudate corzi pe care sui cîntînd
spre tine.

Eu ți-am aflat vrăjitoria —
de-a răsfira în inimi veșnicia —
din patima viorii noastre:
Tu mai presus de stelele măiastre
iubiși în noi imensitatea vie,
cutremurată din vecie,
uriașa harfă care-nvie
al minții zbor,
avîntu-i pur.

Tot ascultînd la vraja din vioară
renasc mereu a nu știu cîta oară!

Vasile Nicolescu

*) *Din suita lirică „Enescu".*

Pledoarie pentru actualitate

(Urmare din pag. 1)

A schimba doar unghiul optic nu înseamnă a schimba tipologia, și cu atît mai puțin problemele, situațiile. În fiecare epocă ele au trăsăturile, amprenta lor proprie.

De aceea nu mă poate ispiti azi să scriu de pildă ca Balzac, ca Dostoievski, ca Proust, întîi că, priviți ca fenomene organice, acest lucru nu-i cu putință, iar în al doilea rînd ,oricît de mare este arta lor, ea nu are pentru mine decît o putere de exemplificare. Nimeni nu este atît de absurd sau de ignorant să-și închipuie că se poate dispensa de o colosală experiență artistică, că nu-i este tributar într-un fel, dar încercarea de a o repeta în datele ei constitutive, nu este calea cea mai indicată de a se realiza pe sine însuși, de a exprima valorile, ideile, frămîntările timpului său. Ceea ce mă separă de ei e momentul istoric pe care îl trăiesc, acuitatea problemelor actuale, a sensibilității mele, în raport cu realitatea prezentă, atît de diferită în aspectele ei esențiale. Imi sînt folositoare în cel mai înalt grad forța tipologică a unuia, dialectica sufletească a celuilalt, rafinamentul perceptiei al celui de al treilea. La nevoie le utilizez chiar procedeele, deși nutresc convingerea că nu sînt suficiente și nici adecvate materialului meu de viață, care tinde la o formă proprie, corespunzătoare.

A deveni prizonierul lumii balzaciene, dostoievskiene sau proustiene e o capcană sigură în care poate cădea cel care-și caută un adăpost liniștit în trecut. Nu a imita modele clasice e dăunător, ci a reedita tipuri umane de mare circulație, care și-au cîștigat o existență literară, autonomă, fiind caracteristice pentru societatea și timpul lor.

Pentru a descinde în concret, să luăm un exemplu: Balzac a îmbrățișat aproape în totalitatea ei societatea burgheză. Lumea lui este populată de financiari, avari, cămătari, ambițioși, arivisti, oameni politici venali, curtezani, etc. Perioada zugrăvită de el e aceea a începutului expansiunii capitaliste, a întăririi pozițiilor burgheziei și decăderii aristocrației.

Cine ar putea contesta că în orînduirea burgheză tipurile acestea nu mai există și astăzi? Totuși, existența lor nu mai poate da naștere la mari creații. Ei sînt reali, se mișcă, respiră, acționează, dar din punct de vedere literar sînt vidați de orice substanță. Au fost consumați, epuizați, au ajuns pur și simplu niște scheme. A reinsufleți aceste scheme înseamnă a-ți risipi forțele de prisos, a te condamna la repetiție, a fi captivul unor formule secate de conținut. Căci oricît talent ar avea un scriitor, nu va izbuti să înlăture impresia de „déjà vu", de saturație, de moment depășit. Istoricește, eroul și drama burgheză chiar în societatea capitalistă nu mai trezesc prea mare interes. Așa se explică în parte de ce unii scriitori occidentali, pentru a scăpa de aceste scheme, pentru a fugi de tipurile fixate în literatură, cu contururile lor precise, stabile, își caută salvarea în cazuri deosebite, rare, în situații excepționale. E într-un fel o fugă de tirania modelelor. Cauza mai adîncă însă rezidă în faptul că eroul burghez a încetat să mai fie reprezentativ pentru epoca noastră, el merge în mod inevitabil spre declin. Temele calsice — în realitate aparțin burgheziei — nu mai solicită în aceeași măsură pe scriitorul modern. Aș spune chiar că-l solicită din ce în ce mai puțin. Un strălucit critic român întocmea cîndva un abecedar de teme pentru roman. El se inspira vădit din universul balzacian; un tată care se sacrifică pentru viitorul copiilor săi, un tînăr ambițios să-și facă cariera călcînd peste orice scrupule, setea de putere a unui politician care-și doboară adversarii. O femeie avidă să strălucească în societate, gata la orice compromisuri etc.

In afară de această sferă, criticul nostru nu vedea un material demn pentru o construcție epică. El rezuma astfel conflictele posibile în romanul burghez. Tiparele acestui roman au fost sparte de tendințele noului erou, apărut chiar în sînul societății capitaliste. Este vorba de eroul comunist. Natura conflictelor se schimbă, ca și obiectivul lor.

Pasiunile iscate de dorința de îmbogățire, de ascensiunea socială, de parvenitism, cu toate deformările și tarele morale cărora le dau naștere, nu mai constituie o preocupare dominantă în romanul modern. În locul lor apar pasiuni mai nobile, dramele conștiinței, în care omul face eforturi să înțeleagă mai bine funcția lui socială, rostul lui spiritual, în care tinde să-și explice devenirea sa și a societății în mijlocul căreia trăiește.

Intreaga lui rezervă de pasiune, de energie, de elan n-o angajează într-un scop egoist și personal, ci pentru a apăra demnitatea, libertatea, dreptul de a fi el însuși, valori pe care le consideră că merită în ultimă instanță și sacrificiul vieții. Intruchiparea cea mai deplină, mai lucidă, mai intransigentă a acestui om este fără îndoială comunistul.

Cei mai proeminenți scriitori burghezi îi înregistrează apariția, ca pe un fenomen semnificativ, care poartă în sine germenul unui nou tip uman, cu altă etică, cu altă psihologie, cu alte idealuri. El este purtătorul unei forțe sociale care se afirmă din ce în ce mai puternic în istorie. El aduce o răsturnare a vechilor valori, o nouă viziune despre om și univers, care se impune din ce în ce mai mult conștiinței umane.

De acest lucru au fost conștienți un Hemingway, Steinbeck, Malraux, John Dos Passos — ca să numim doar cîțiva — care indiferent de oscilațiile atitudinii lor, au fost siliți să ia act de prezența eroului comunist și în măsura în care i-au descris cu fidelitate lupta, au realizat și opere remarcabile. Așadar și acești scriitori au trebuit să țină seama de ivirea unui nou exemplar uman, ca exponentul cel mai tipic, cel mai caracteristic al epocii noastre. Ceea ce pentru feudalitate era cavalerul, pentru capitalism burghezul, pentru socialism este comunistul. Noul erou îndeplinește o dublă acțiune: una destructivă în societatea burgheză și alta constructivă în societatea socialistă care se clădește pe ruinele celei dintîi.

In ambele ipostaze, arta modernă nu poate face abstracție de acest erou. Pentru noi, a scrie deci despre actualitate, în cel mai bun sens, este egal cu a scrie despre comunist. Firește că nu este o întreprindere simplă, dar este de neînlăturat pentru oricine rîvnește să surprindă procesul cel mai pasionant care se petrece sub ochii noștri: transformarea omului. Și cînd spun transformarea nu mă gîndesc la o operațiune miraculoasă, ci la jocul contradicțiilor, la descompunerea și reconstituirea „eului", la valențele lui interioare. Mă gîndesc la un proces dificil și profund, care necesită uneori zguduiri adînci, confruntări dramatice, deziluzii și amărăciuni. Este aci o zonă vastă, un teren virgin care dă posibilitate artistului să facă investigațiile cele mai îndrăznețe în sufletul omenesc. Problemele, conflictele, situațiile, sînt neîntîlnite și nimeni nu are a se teme că va merge pe o cale care a fost bătută de generații de scriitori înaintea lui.

Dacă în acest domeniu — al actualității — a fost cîndva o sărăcie de teme, o uniformitate în alegerea și tratarea lor, asta se datorește în primul rînd lipsei unei percepții complexe a realității, lipsei curajului de a ataca temele majore. Modificările de conștiință pe care le suferă oamenii sub efectul schimbărilor sociale sînt susceptibile de o mare varietate epică. A urmări reacțiile lor, schimbările în relațiile intime și publice, nevoia de adaptare la noul ritm social, inhibițiile uneora, eforturile de înțelegere, de participare ale altora, mi se par un prilej de opere deosebit de interesante.

Dar cel mai puternic, mai complex material al actualității nu-l oferă eroul comunist, conceput însă nu ca o schemă ideală și abstractă, ca un dat neschimbat, care în orice împrejurare ar fi pus, rămîne egal cu sine însuși. S-ar părea că în burghezie, el fiind un element de opoziție, mijloacele de portretizare sînt mai lesnicioase, deoarece conflictul este mai acut, mai spectaculos. Eroare. Conflictul nu scade din ascuțime în faza construcției socialiste; răspunderea sa e mai mare, adversitățile pe care le întîmpină sînt mai subtile, ispitele mai seducătoare. A fi permanent treaz, a se domina, a se desăvîrși, implică o mișcare sufletească cu nenumărate meandre, în care un ochi lucid poate descoperi sursa unor frămîntări intense.

A se preocupa de gradarea defectelor și a calităților acestui erou este o întreprindere deșartă. Desfășurarea psihologică e în funcție de situații; ea nu poate fi privită ca un proces uniform, plan, ci ca un joc de contraste, de retractări și impulsuri.

Prozatorul nu urmărește să „monteze" psihologia unui om viu în cadrul unor principii, ceea ce e echivalent cu a încerca să rezolvi problema cercului pătrat. Poziția este absurdă și din păcate ea a fost susținută o vreme de critică.

Eroul este pozitiv sau nu, în măsura în care este purtătorul mesajului epocii noastre. Ceea ce constituie rațiunea sa de existență este firesc să determine și întreaga sa structură sufletească. Aceasta nu-l absolvă de momentele de criză, ca în orice creștere organică, criză cu implicații morale, sufletești și spirituale. Adesea, astfel de crize pot lua forme acute. Alteori, ele se soldează cu un eșec, cu o prăbușire. Să nu le evităm, dar să luăm aminte că echilibrul, veridicitatea unei opere constă în știința de a pune accentul pe ceea ce reprezintă nou, vital, îndreptățind toate speranțele noastre.

Nimeni nu și-ar putea imagina că în societatea noastră abundă numai oportuniști, carierişti, ticăloși, deoarece atunci devine cu totul enigmatic cu cine construim totuși socialismul. Este deci de presupus că elementele-motor există, pline de abnegație și devotament, și într-o proporție hotărîtoare. A-i nesocoti, înseamnă a reflecta realitatea fals, vicios. A îmbrățișa societatea actuală într-o viziune circulară, a cuprinde aspectele ei variate, de la muncitorul din fabrică pînă la savantul din laborator, de la țăranul colectivist pînă la gînditor, este una din cele mai pasionante activități scriitoricești Actualitatea e un continent bogat și încă neexplorat în adîncime, care așteaptă să fie străbătut în număr din ce în ce mai mare de cei cutezători.

Ieronim Șerbu

EXPOZIȚIA ARTIȘTILOR PLASTICI CEHOSLOVACI

Douăsprezece tineri artiști plastici cehoslovaci expun în două din sălile Parcului de cultură și odihnă „I. V. Stalin", prezentînd publicului nostru rodul unei vizite, de șase săptămîni, făcute anul trecut în cadrul acordului cultural: la rîndul lor 12 artiști plastici români vor expune în toamnă la Praga. Prin astfel de schimburi se realizează cu adevărat o cunoaștere reciprocă — adesea multilaterală — și se leagă prietenii autentice. Salutăm dar din toată inima această expoziție, simbol al apropierii frățești dintre popoarele noastre.

Pășind pragul primei săli, două panouri mi-au atras imediat atenția: cel cu guașele lui Vladimir Trcka și cel cu desenele și linogravurile colorate ale lui Frantisek Král.

Primul e un temperament viguros, plin de vervă și impetuozitate, surprinzător de sigur în exprimare și cu un pronunțat simț al armoniei și echilibrului, ceea ce-i permite să recurgă la asocieri cromatice al căror acord e în general mai greu de rezolvat dacă ținem seama de tăria respectivelor culori. „Curtea interioară a mănăstirii Hurezu", „Peisaj cu mănăstirea Hurezu", ca și „Punct pescăresc" sînt — fără a fi singurele — trei tablouri de foarte bună calitate picturală, excelent compuse, care dau expoziției prestigiu. In limitele picturii sale energice, cu tonalități intense, Trcka realizează totuși imagini de un evident colorit local, rămînînd de-o potrivă fidel propriei sale viziuni cît și caracterului specific al motivului ales.

Artist cu foarte frumoase resurse, Frantisek Král e și el înclinat spre culorile tari, spre contrastele puternice de ton. Ceea ce-l distinge e conciziunea și claritatea expresiei, laconismul formei, calități remarcabile atît în desenele în tuș cît și în linogravurile colorate, gravuri care te fac să ghicești în autorul lor pe pictorul de vitraliu. Sintezele lui Král sînt de o admirabilă simplitate, și evocatoare în același timp, adevărate reduceri ale motivului din natură la strictul esențial. Linogravurile „Seară", „Nou și vechi" (litoral constănțean), „Bărci", desenele în tuș „Pe Dunăre", „Vase", „Alee", „Ulicioară la Tulcea" transcriu într-o viziune personală, într-un stil propriu, aspecte familiare nouă ca atmosferă și configurație.

Spre deosebire de primii doi, Vaclav Krizek se exprimă într-o tonalitate sobră, fără violențe de ton, urmărind să realizeze în cadrul motivului ales și al luminii serale, care-l învăluie, o anumită atmosferă de ciudată austeritate, de ușoară și întrucîtva stranie melancolie, perceptibilă în imagini ca „Stradă din Tulcea" și „Barcă de locuit", executate în tuș cu peniță și colorate. Desenul e precis și sigur, compoziția echilibrată, iar culoarea, compactă, se împletește strîns cu desenul și capătă prin intervenția pictorului o patină de sugestiv efect.

Nu știu dacă ceea ce a expus, ca rezultat al scurtei sale șederi printre noi, este cu adevărat reprezentativ pentru talentul și resursele lui Bohumir Dvorsky: puținele tablouri prezentate — printre care acuarele de foarte mari dimensiuni ca: „Peisaj la Vasile Roaită", „Mănăstirea Sucevița", „Bărci la Vasile Roaită" — nu mi s-au părut îndeajuns de închegate ca construcție și nici suficient de armonizate, lăsînd astfel să apară unele stridențe de colorit.

Dintre tablourile Mariei Stastnă, „Amurg în port pe Dunăre", m-a captat prin sufletul romantic care străbate viziunea acestei tinere pictorițe (încă inegală și în plină căutare de sine), prin nota de dramatism, atît de sugestiv surprinsă a peisajului. O acuarelă ca „Vase vechi", luminoasă și transparentă, atestă și ea posibilități de exprimare multiplă.

Cîteva acuarele și laviuri în sepia, cum sînt „Țărm la Eforie" și „Vapoare la Tulcea", realizate spontan, cu frumoase efecte de transparență și transcrise cu nerv, ne dau (ca și unele recente lucrări executate cu prilejul vizitei actuale, dar neexpuse) despre resursele talentului lui Bohumil Matejicek o imagine mai valabilă decît tablourile în ulei (portrete și peisaje) ale aceluiași pictor.

Milan Gaspar se prezintă foarte inegal, într-o viziune cuminte, dar nu lipsită de sensibilitate și de o anumită libertate de penel, care mi-a atras atenția asupra „Romîncei șezînd" (eboșă în ulei) și a „Vînzătoarei de ceramică".

In unele desene în creion ale lui Martin Sladky, am deslușit mișcare și dezinvoltură, dar ca și la restul expozanților, asupra cărora spațiul nu-mi îngăduie să insist, domină încă — în majoritatea lucrărilor — o anumită viziune școlărească, puțin cam superficială.

In ansamblu, expoziția tinerilor artiști plastici cehoslovaci care ne-au vizitat țara a lăsat publicului romînesc o impresie favorabilă, întărită de faptul că, fără a-și trăda propria sensibilitate și viziune, ei au izbutit să respecte nota caracteristică a peisajului și uneori a oamenilor din cuprinsul hotarelor noastre.

Radu Bogdan

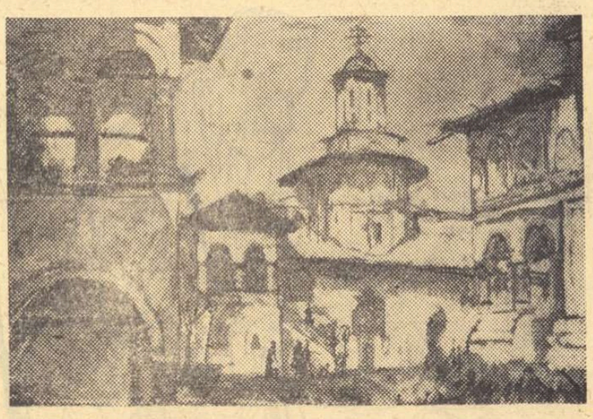

VLADIMIR TRCKA „Curtea interioară a mănăstirii Hurezu"

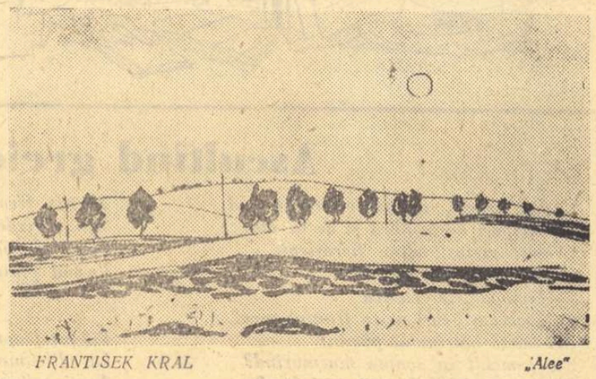

FRANTISEK KRAL „Alee"

Convorbire cu Leonid Leonov

(Urmare din pag. 1)

nea problemă în cîteva cuvinte. Totuși aș vrea să repet cu acest prilej credința mea că viața trebuie surprinsă în mișcarea ei moleculară. Viața trebuie descifrată în faptele cele mai mărunte, cele mai obișnuite. Cine caută marile teme ale vieții fugind după situații excepționale, urmărind relații oficiale și prezentînd eroi nemaivăzuți, va găsi cu greu drumul spre marile realizări artistice."

Leonov se scoală brusc de pe scaun și se îndreaptă spre una din ferestrele larg deschise spre grădină. Bate cu degetele în geamul ferestrei și se întoarce pe neașteptate spre mine:

— „Ai observat ce interesant este să privești, fără a fi observat, pe geamurile unei case străine? Acolo, dincolo de sclipirea sticlei, joacă totdeauna un actor genial. Își joacă propria sa viață. Închipuie-ți că tocmai sosește acasă o taxatoare de tramvai. Ea execută gesturile sale obișnuite, dar tu îți poți da seama, poți citi în aceste gesturi întreaga ei viață. Iată temele pe care le caut pentru piesele mele. Iată de ce am scris, așa cum am scris, „Caleașca de aur". Unii au spus despre această piesă că e o lucrare prea complicată, neînțelegînd că tocmai simplitatea ei i-a surprins, lipsa de grandiloc venți și gesturi inutile. Recunosc că în piesele mele eroii nu își string mîinile obligator atunci cînd se întîlnesc. Dar, ce vrei, ei n-au timp pentru asemenea convenții. Eu i-am adus în scenă pentru altceva și fiecare clipă în teatru este extrem de prețioasă."

Discuția noastră se oprește un timp asupra cerințelor specifice ale construcției dramei. Vorbim îndelung despre personaje și despre simboluri, despre Cehov și despre piesele autorilor tineri. Leonov se află acum pe un fotoliu, adus cu o mișcare bruscă aproape de masă.

— „O adevărată replică dramatică, observă Leonid Maximovici, trebuie să poarte în ea o încărcătură uriașă. Este ușor să urmărești gesturile taxatoarei de tramvai, dar este cumplit de greu să le traduci în fraze grele de înțeles. Aceeași replică poate fi rezultatul unor situații diferite, dar ea trebuie scrisă și trebuie spusă pe scenă, astfel încît încărcătura ei să ajungă tocmai la țintă. Iată un exemplu pe care l-am dat cîndva elevilor mei. Petea și Katia, doi tineri, se cunosc din copilărie. Intr-o bună zi Petea îi spune Katiei: „Vreau să devii soția mea". Spectatorul trebuie să înțeleagă ce anume a provocat această replică. Scriitorului îi stau la dispoziție milioane de situații pentru a o justifica. Dar el trebuie s-o aleagă pe cea mai potrivită. Replica putea fi provocată de faptul că în acea zi Katia a îmbrăcat o rochie nouă, care i-a luminat întreaga făptură. Altă posibilitate: Cei doi tineri se plimbă. Sună alarma. Ea se strînge lîngă el. Petea simte umărul Katiei în atmosfera gravă, încărcată de teama care-i înconjoară. A treia situație: Katia i-a adresat lui Petea un cuvînt nou de mult așteptat, ș.a.m.d. Scriitorul trebuie să-și dea seama de marea varietate a situațiilor care duc la aceeași replică, după care trebule să aleagă formula cea mai potrivită eroilor săi și piesei sale."

De la valoarea replicii ajungem foarte repede la marea însemnătate a limbajului expresiv în teatru. Vine vorba despre unele excese în literaturizarea limbii unor piese de teatru și mai ales despre neglijențele de limbă în alte lucrări destinate scenei. Leonov își amintește zîmbind despre o anecdotă care circulă încă în culisele teatrelor moscovite:

— „Ostrovski nu-și privea niciodată piesele pe scenă. La premiera uneia dintre piesele sale, pe scena Teatrului Mic, a fost surprins în culise ascultînd cu atenție și rostind din cînd în cînd: „Bine, foarte bine". „La ce vă referiți, Alexandr Nicolaevici — l-a întrebat o actriță — e bine jucată piesa?" „Nu, a răspuns calm autorul, e foarte bine scrisă..."

Leonov s-a sculat în picioare. Vorbește agitat, dar cu o vădită mulțumire, despre înnoirea neîntreruptă a teatrului sovietic și despre necesitatea obținerii unor noi succese pe acest drum. Mă ascultă, vorbindu-i cu pasiune despre spectacole și interpreți pe care i-am văzut la Moscova sau Leningrad. Apoi intervine, ca de obicei, pe neașteptate:

— „Știi cum văd eu teatrul viitorului? Pentru unii teatrul înseamnă cîțiva actori care strigă pe scenă și o sală plină ascultîndu-i cu calm și liniște. Cred că situația în teatrul adevărat este inversă. Cei de pe scenă n-au nevoie să strige, ei pot vorbi chiar și în șoaptă. Publicul însă trebuie să fie străbătut de un continuu fior, urmărind cu pasiune și participînd activ la spectacolul de teatru".

La despărțire i-am cerut lui Leonid Maximovici cîteva sfaturi pentru tinerii scriitori din țara noastră. A surîs.

— Sfaturi... In primul rînd muncă, muncă stăruitoare. O foaie de hîrtie albă este potențial începutul unei opere minunate. Rămîne să descifrezi cu rîvnă ceea ce este scris pe această foaie imaculată. După ce o umpli cu scrisul tău trebuie să controlezi mereu dacă nu cumva ai greșit. După cum știi, o pagină scrisă este de fapt o pagină deficientă pentru că întotdeauna se poate scrie alta mai bună. Sfaturi... Să cunoști bine oamenii, oamenii adevărați, viața mărunță de fiecare zi, chimia complicată a sufletelor celor din jurul nostru. Și încă ceva. Fiecare carte, fiecare lucrare pe care o scriem trebuie să o considerăm ca ultima noastră operă, ca ultima noastră dragoste. Să ne dăruim de fiecare dată total și fără rezerve, iată ceea ce i-aș sfătui mai cu seamă pe cei tineri".

Sintem pe pragul ușii. Leonid Maximovici mă întreabă ce virstă am. Apoi dă din cap, cu un ris ușor, abia auzit:

— „Ești tînăr. Asta e o boală care din nefericire se vindecă."

Dar din sclipirea șăgalnică a ochilor săi am înțeles cît de mîndru este autorul „Pădurii ruse" că în ciuda părului cărunt el nu s-a vindecat, cu nici un preț, de molima creatoare a tinereții.

V. Mîndra

ESTETICA ROMANULUI

(Urmare din pag. 1)

estetică excepțională: „Marca distinctivă a talentului — scrie el într-o notă de la finele ediției din 1830 a „Scenelor din viața intimă" — este neîndoielnic invenția. Dar astăzi, cînd toate combinațiile posibile par epuizate, cînd toate situațiile au fost utilizate, cînd imposibilul a fost încercat, autorul crede în mod ferm că detaliile singure pot constitui de aci înainte meritul lucrărilor numite în mod impropriu romane". Principiul detaliilor ne relevă spiritul scientist al romanului, pentru că amănuntul înseamnă, la el, cercetare arheologică, reconstruirea epocilor dispărute, sau fixare pentru eternitate a prezentului. Ce înseamnă detaliul necesar? Inseamnă tot ce înconjoară ființa umană și face parte din existența-i cotidiană, de la stilul arhitectonic al unei case și detaliile de stilizare ale fațadei, pînă la mobilier, tăietura hainelor, lanțul ceasului sau culoarea cravatei. Intre un om și universul inanimat care-l înconjoară sînt relații sentimentale. Obiectele trădează o personalitate, sau o latură a unei psihologii, sau nuanța unei sensibilități. Referindu-se la Cuvier — marele naturalist — Balzac spunea că: „un mozaic relevă o întreagă societate după cum scheletul unui ihtiozaur subînțelege o întreagă creație".

Pornind de la obiecte și decor, Balzac realizează caractere. Amintiți-vă cămărușa austeră a cămătarului și buduarul senzual pînă la cutele rutăriei, al contesei din „Gobseck".

Prin intermediul lui Felix Davin, obscurul prefațator al „Studiilor de moravuri", Balzac se mîndrește de a nu fi uitat niciodată: „în cea mai succintă ca și în cea mai întinsă din pînzele sale, nici fizionomia unui personaj, nici cutele veșmintelor sale, nici casa și nici mobilierul căruia eroul său, mai ales, i-a comunicat gîndirea sa".

„Comedia umană" este într-adevăr un imens catalog al mobilierului, veșmintelor și stilurilor arhitectonice la modă în perioada dintre 1820—1848.

Dar detaliul semnificativ nu este numai obiectul, ci și omul, trăsăturile sale. Fizionomia umană n-a mai avut înainte de Balzac un portretist atît de minuțios și de savant. Reciții portretul lui Gobseck cu fața-i lunară, cu părul de culoarea cenușei, cu trăsăturile turnate în bronz, în locuința sa asemănătoare aceleia a fetelor bătrîne. Sub raportul preciziei trăsăturilor, sapate în materie compozită, rareori a fost creat ceva mai desăvîrșit.

Cu invenția detaliului necesar și cu arta portretului, începe să se constituie un stil balzacian, care cum am văzut are la bază o intenționalitate precisă, o idee clară. Nimic la Balzac nu este gratuit, totul rezultă dintr-o enormă muncă și meditație. Descoperirea care va da geniului său o măreție încă neîntrecută, are însă loc destul de tîrziu, în momentul în care scrie „Moș Goriot". Intr-o seară a anului 1833 el dă buzna în locuința surorii sale strigînd: „Am găsit o idee miraculoasă! Voi fi un om de geniu!". Aflase în ce constă defectul fundamental al operei lui Scott și cum poate fi înlăturat, pentru ca în loc de „stil" să poată apăra „sistemul" unificator al imensei sale societăți imaginare. Ce trebuie făcut pentru ca în loc de tablouri izolate să apară o lume în mișcare amplă.

In 1834 el scrie entuziasmat doamnei Hanska, oferindu-i primul plan coherent a ceea ce mai tîrziu va deveni „Comedia umană": „Studiile asupra moravurilor — îi scria el — vor reprezenta toate efectele sociale, fără ca nici o situație a vieții, nici o fizionomie, nici un caracter de bărbat sau de femeie, nici o profesiune, nici un fel de a trăi, nici o zonă a virstei mature, a politicii, justiției, războiului, să fi fost uitate... Nu vor fi fapte imaginare, ci numai ceea ce se petrece pretutindeni".

„După aceasta vor veni „Studiile filozofice", căci după „efecte" trebuie să vie „cauzele". Voi fi zugrăvit în „Studii asupra moravurilor" sentimentele și jocul lor, viața și desfășurarea ei. In „Studii filozofice" îți voi spune pentru ce apar anume sentimente, pe ce se bazează viața; care este partea, care sînt condițiile dincolo de care nici omul, nici societatea nu există și după ce am parcurs societatea pentru a o descrie, o voi parcurge pentru a o judeca. Astfel, în „Studii asupra moravurilor" sînt „individualitățile tipizate", în „Studii filozofice" sînt „tipurile individualizate". Astfel, pretutindeni voi fi dat viață: tipului individualizîndu-l, individului tipizîndu-l... Pe urmă, după „efecte" și „cauzele" lor, vin „Studiile analitice"... căci după „efecte" și „cauze" trebuiesc căutate „principiile". „Moravurile" sînt spectacolul; „cauzele" sînt culisele și „mașinile". „Principiile" sînt „autorul" — dar pe măsură ce opera cîștigă în spirală înălțimile gîndirii, ea se stringe și se condensează... Astfel, omul, societatea, umanitatea vor fi descrise, judecate, analizate fără repetări, într-o operă care va fi un fel de „O mie și una de nopți" ale Occidentului".

Planul este ameițitor. Nici o minte omenească, pînă la Balzac, nu concepuse ceva asemănător. Este aici o întreagă dialectică a gîndirii și viziunii sociale, care nu poate fi realizată decît pe baza unei „dialectici a creației". Ceea ce îi permite să elaboreze un astfel de plan, cu aparență fantastică, este descoperirea sistemului „reapariției personajelor", care va da universului său uman dimensiuni și reliefuri noi. In ce constă descoperirea?

Odată romanul terminat, eroii nu-și vor fi încheiat misiunea. Ei vor trece, cu alte virste, cu alte aptitudini și sentimente, în continuarea firului evolutiv al vieții, în alte opere. In felul acesta vor căpăta cu timpul un trecut, un prezent și o proiecție în viitor, rezultată din coordonatele cîștigate, care va oferi ceea ce nu avusese, pînă atunci, nici un erou romanesc: „A treia dimensiune". Balzac descoperă „omul în relief". Efectul tehnicii sale este de „perspectivă". Imaginea fiecărui erou este rezultatul suprapunerii unei serii de portrete, prinse în diferite epoci și în diferite împrejurări, într-o continuă mișcare. Personajul respectiv nu mai poate fi gîndit în izolare. Imaginea lui definitivă este rezultanta complexă a unei mișcări. El nu mai este văzut pe o suprafață plană, ci în adîncime. Intreaga operă, atît de diferită în investigațiile ei sociale și umane, este unificată prin legăturile complexe care se stabilesc de la o carte la alta. Totul trăiește în virtutea unei mișcări neîncetate.

„Comedia umană" este astfel rezultatul unei viziuni estetice unice în felul ei, care a generat nu numai romanul modern, dar și —teoretic bine-înțeles — o nouă artă, ce va căpăta ființă abia după moartea discipolului ei. Această artă este cinematografia.

Ion Vitner

CĂRȚI NOI

(Urmare din pag. 1)

în parte și trecuți în registre, tufișuri tunse în unghiuri drepte sau flori minunate obținute cu trudă, iar pentru ca asemenea podoabe să fie posibile, pămîntul însuși smuls mării și apărat cu încăpățînare împotriva valurilor — toate acestea sînt desigur motive de admirație și cinstire pentru un popor dîrz și harnic. Intre locurile din patrie, arar călcate de picior omenesc, „poate locurile pe care le-au văzut întîi strămoșii la începutul migrațiilor" — și cîmpiile și grădinile minuțios îngrijite de olandezi, dragostea scriitorului nu șovăie să aleagă. „O! admir fără îndoială Olanda" — exclamă el. Nu însă pentru frumusețea ei, adaugă, deoarece această frumusețe e mică și artificială, ci pentru civilizație, pentru cultură, pentru munca fără odihnă. In patrie, „natura e în toată splendoarea ei primitivă, de o înfricoșătoare frumusețe".

S-a vorbit adesea altădată de slăvirea de către Mihail Sadoveanu a naturii primitive ca mărturie a unui spirit conservator. Pornind de la o constatare îndreptățită, aserțiunea cuprinde o concluzie falsă. Dragostea maestrului pentru coclauri de un pitoresc inedit, este o realitate ce se poate sprijini cu multe declarații pe care le-a întărit statornic. Dar aici e vorba de temeiuri tot atît de evidente cu caracter estetic și patriotic. Munții și pădurile din jurul mănăstirilor, bălțile Soldăneștilor și atîtea locuri zugrăvite în pagini de neuitat, sînt într-adevăr, în sălbăticia lor primitivă, de o mare frumusețe și apoi aparțin țării moșilor și strămoșilor. Iubirea pentru asemenea locuri nu elimină însă dorința de progres. Moș Hau, Ielea Ileana și Culai sînt vrednici de simpatie pentru iscusința lor uimitoare. Ei sînt nu mai puțin victime ale unei orînduiri apăsătoare ce nu e îndreptățită a mai dăinui. Ideea aceasta s-a adîncit de la „Impărăția apelor" la „Nada florilor". Dar încă în anii cînd scria cărțile adunate acum în volumul al nouălea din ediția de „Opere", Mihail Sadoveanu descifra, limpede, din contrastul dintre grădinile Olandei și stările din țară, sensul social. Ca și altor călători mai vechi, înaintași ai dumisale, ca Dinicu Golescu ori Codru Drăgușanu, cele văzute cu încîntare în țări cu o civilizație mai înaintată îi provoacă un simțămînt de amărăciune, căci îl îndeamnă a medita la starea de înapoiere a patriei. Soluțiile erau pentru scriitor, acum treizeci de ani, încă neclare. Sarcina principală era însă indicată fără greș: ameliorarea omului, ridicarea valorilor sufletești, formarea unei colectivități mai harnice, mai conștiente, deci mai puternice.

Dacă notele de călătorie în Olanda, alături de alte însemnări de drum, reamintesc o latură mai puțin cercetată a activității scriitoricești a lui Mihail Sadoveanu, cartea „O întîmplare ciudată", a patra și ultima ce intră în compunerea volumului al IX-lea din „Opere", ne oferă, prin seria de articole ce le cuprinde, un crîmpei din vasta muncă de publicist, aceasta și mai neglijată de cercetători, a maestrului. De-a lungul deceniilor, marele prozator a fost și un activist harnic și curajos în presă, cîștigînd merite dintre cele mai de seamă, în momente de cumpănă. Nu știm anume care este planul general al ediției de „Opere", a cărei împlinire, trebuie să repetăm, se săvîrșește în ritm mult prea lent, dar nădăjduim că în volume anume își va găsi locul cel puțin o selecție din articolele publicate de scriitor și rămase în paginile periodicelor.

Ion Roman

Nicolae Grigorescu, pictorul nostru național

Dintre toți pictorii noștri, cel mai prezent în conștiința maselor și mai iubit de ele este Nicolae Grigorescu. Și socotim că pe bună dreptate, deoarece nimeni dintre artiștii noștri, oricît de bogate și variate interpretări picturale au adus ei în patrimoniul culturii noastre, nu a exprimat cu mai mult sentiment, cu mai multă înțelegere și măiestrie natura și omul de la noi. Doar Ștefan Luchian îi poate disputa această întîietate, avînd multe în comun ca fire, viziune și temperament cu Grigorescu și începîndu-și ucenicia sub călăuzirea acestuia pentru a înnoi apoi arta într-un spirit mai dramatic, mai sintetic, mai colorat încă. Luchian este adevăratul continuator și înnoitor al viziunii artistice a lui Grigorescu, dar între ei nu există opoziție, nici în privința țelurilor artistice și nici în privința măiestriei, astfel ca să fie necesar de a micșora pe unul pentru a-l înălța pe celălalt.

Aprecierea operei lui Grigorescu a cunoscut diferite fluctuații, și în timpul vieții pictorului (născut la 15 mai 1838, Grigorescu a murit la 21 iulie 1907), și după moarte, ba chiar anumite discuții și controverse stăruiesc și în prezent. Amintim, în treacăt, că pe cînd unii din critici socotim perioada din urmă a lui Grigorescu drept cea mai reprezentativă pentru realitățile de la noi și totodată cea mai măiestrită artisticește — noi urmînd în aceasta aprecierile lui Vlahuță, Delavrancea și Francisc Șirato — alții, printre care acad. Gh. Oprescu și K. H. Zambaccian, preferă lucrările pictate în Franța, Italia sau la noi, dar înainte de stabilirea sa definitivă în patrie (1887). Fie că se socoate o fază sau alta mai reprezentativă, toți acești critici numiți dovedesc o deosebită prețuire față de pictor și opera sa, ceea ce nu este cazul altora, care, necunoscînd temeinic opera sau gîndindu-se la epigonii lui Grigorescu, au depreciat-o pe nedrept.

Dacă pictori ca Andreescu, Luchian, Petrașcu s-au format sub călăuzirea lui Grigorescu și l-au admirat necondiționat, iar pictorul și criticul Șirato a dovedit cea mai adîncă înțelegere pentru creația grigoresciană (în monografia publicată în 1938), tot din rîndul pictorilor, care au fost în același timp și critici, s-a formulat cea mai nedreaptă apreciere a lui Grigorescu. Ne referim la N. N. Tonitza, care, în zelul de a-și exprima admirația față de Luchian, l-a nesocotit cu totul pe Grigorescu, spunînd în limbajul epocii de după primul război mondial cum că „naționalismul (adică specificitatea națională, n.a.) lui Ștefan (Luchian n.a.) stă în interpretare; al lui Grigorescu în motiv. Într-un salon internațional, Grigorescu ar putea fi, oricînd, presupus drept italian sau francez, în ciuda subiectelor sale țipător românești. În același mediu, Ștefan (Luchian n.a.) va izbucni neașteptat și viu, cu viziunea lui particulară (viziune coloristică, în primul rînd), indiferent dacă pînza expusă ar închipui un ciobănaș din Prahova sau o pajiște din Bretagne... Arta lui Ștefan este oglindirea nealterată a unui suflet adînc original: aceea a lui Grigorescu — o manieră".

Desigur că dacă trăia mai îndelung, Tonitza ar fi revenit asupra acestei păreri cu totul nedrepte, pricinuită și de revolta împotriva valului de imitații servile după operele lui Grigorescu, ce copleșea în anii cînd scria Tonitza pe cei doritori de înnoire. Zeci de epigoni și chiar Verona, pe atunci supraevaluat, în ciuda paletei sale sărace și a banalității viziunii sale, reproduceau în serie motivele grigoresciene, aceștia căzînd într-adevăr în manierism. Privind operele lui Grigorescu din colecția tezaurului, pe care probabil că nu le-a cunoscut nici Tonitza, am avut revelația regretului pe care l-ar fi încercat acesta, dacă ar fi văzut acel ciobănaș gingaș și cu ochi negri ca mura, care stăpînea un panou întreg. Tonitza, pictorul copiilor cu ochi de tăciune, și-ar fi dat seama că nimeni în pictura noastră nu a zugrăvit copii și tineri cu ochi mai vii și mai expresivi decît Grigorescu. Cei mai frumoși ochi, după aceia ai tinerei Nacu, portretizată de Grigorescu, sînt ochii acelui ciobănaș tot de marele nostru clasic și Tonitza, fără să știe, i-a moștenit de la Grigorescu, prin mijlocirea lui Luchian, autorul acelui „Cap de copil" (Muzeul Zambaccian) cu aer îngîndurat și nespus de expresiv.

Grigorescu reproducea în spirit manierist subiectele românești? Nu le interpreta? Nu stăruim aici asupra deosebirii dintre „motiv" și „interpretare", dar motivul la Grigorescu însemna tocmai alegere și interpretare, fiind îndelung trăit. Așa se și explică de ce Grigorescu putea face uneori din memorie și la fel de iscusit care cu boi, oameni la muncă, ciobani, ca și aceia pe care îi nota sau picta la fața locului. Memoria lui era prodigioasă, pentru că el trăise adînc și îndelungat viața din sînul naturii și de aici provine faptul că nimeni ca el nu a reușit să redea mai fin și mai viu acea mișcare din peisaj, admirabil descrisă de Barbu Delavrancea: „Carele, mulțimea, înălțimile, turmele, pădurile se duc sau

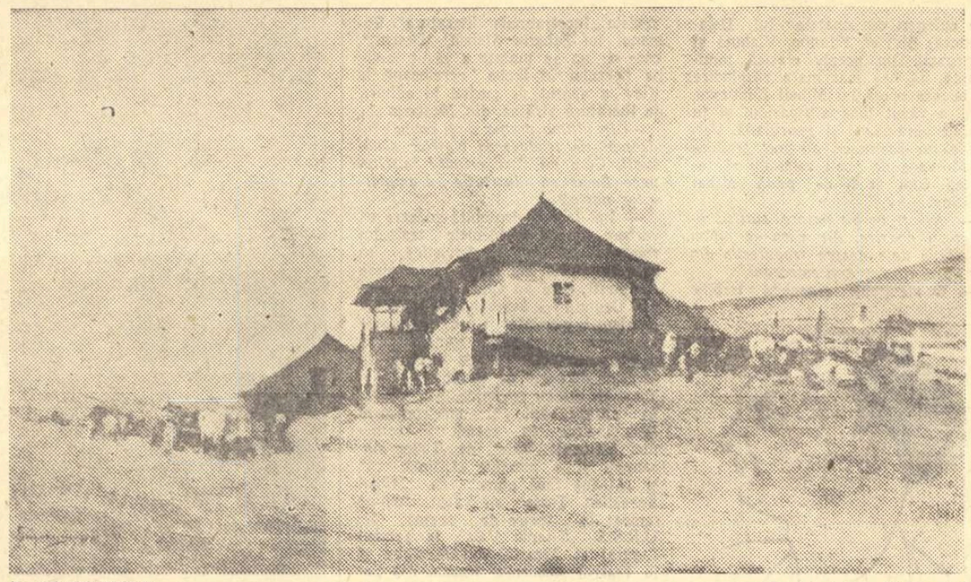

N. GRIGORESCU — *„Hanul la Oroții-Posada"*

se apropie, nu numai prin intensitatea și stingerea cromatică a tonurilor, de la vigoarea din primele planuri și pînă la visul aerian din fundul transparent, adeseori misterios ca o poartă a infinitului. Și cum în lume nu e nimic care să nu fie banal și poetic, adevărat și în banalitatea lui, adevărat și în partea poetică, era firesc ca cel mai nobil artist al Romîniei să privească realitatea în frumusețea și farmecul ei, în acea lumină care pune în relief caracterele esențiale și în acea mișcare ce o însuflețește de cea mai intensă poezie". Și nu numai mișcarea ființelor sau a frunzișului reda iscusit Grigorescu, dar însăși mișcarea atmosferei, vibrația și temperatura ei, în toate sufletul naturii contopindu-se cu sufletul său de mare liric.

Grigorescu avea în mod nemijlocit sentimentul naturii. Om al pămîntului, fiu de țărani, trăind mereu în comuniune cu natura și cu oamenii din sînul ei, șezînd foarte puțin la oraș, și la noi, și în Franța, unde și-a concentrat activitatea în satul Barbizon pictînd pădurea învecinată de la Fontainebleau, sau apoi tîrgușorul orășel gotic Vitré sau plajele, a desea pustii, ale Bretaniei și Normandiei, iar la noi preferînd să colinde Valea Siretului și ținutul Muscelului, pentru ca mai tîrziu să se statornicească la Posada și Cîmpina — Grigorescu a potențat cu mijloacele culte ale marii picturalități viziunea sa proprie de om al naturii, de romîn trăit în sînul ei.

Însușîndu-și metodele picturii în aer liber (plein-air), deprinse în contact cu pictorii de la Barbizon, dar și cu arta diafanului Corot, realistului Courbet și a pictorului muncii, Millet, iar, ceva mai tîrziu, potențîndu-și viziunea și îmbogățindu-și experiența cu ajutorul problemelor luminii puse de primii impresioniști, de la care a învățat pensulația mai vie și mai cu nerv, precum și folosirea petelor de culoare diferit luminate — Grigorescu a ajuns la o tehnică personală atît de fină și de variată, încît și-a putut exprima deplin viziunea sa artistică, închegată din contactul nemijlocit cu natura, din intensa trăire a vieții de la țară. Realismul său adînc umanizat, plin de poezie și armonie, este rodul unei adînci străduințe creatoare. El este profund romîn nu numai prin subiectele sau „motivele" folosite și care, ele însele, erau atît de caracteristice vieții din vremea sa, iar în bună măsură mai sînt și azi, ci prin felul cum a redat pictural aceste motive.

Simți în gesturile și ținuta personajelor sale, în privirile și tipologia lor o profundă cunoaștere și participare, ca și atunci cînd își pictează o margine de cring în culorile primăverii sau ale toamnei, sau cînd înfățișează faimoasele lui care cu boi, ivindu-se pe drumurile cotite ale largilor plaiuri, având în fund dealurile sau munții.

Mare liric, Grigorescu a pus în mai toate lucrările sale suflet și dragoste. „Sentimentul colorează, nu pensula. Poți colora cu o bucățică de cărbune — și toate tuburile din lume nu-ți dau albastrul unei flori de inișor, dacă nu-l ai în suflet", îi mărturisea Grigorescu lui Vlahuță, iar mai tîrziu urmașul său Luchian va spune: „noi, pictorii, vedem cu ochii, dar pictăm cu sufletul". S-ar putea configura o întreagă concepție estetică din mărturisirile făcute de fiecare din acești mari pictori.

Mai zicea Grigorescu: „Sinceritatea lucrează întocmai ca natura — fără compas și fără cumpănă. Ca să dai modelului tău mișcarea fundamental caracteristică, cea naturală, singura frumoasă, gîndește-te la ce face oamenii lui de veacuri. În cadrul acestei îndeletniciri seculare vei găsi gestul adevărat, cu suflet cu tot... Lucrează mult; în fiecare zi. Și șterge tot ce faci, dacă nu simți sufletul tău acolo; dar lucrează mult — ca să poți lucra repede. Toate lucrurile de afară trebuiesc făcute repede, smulse din zbor. Cu același peisaj, scăldat în aceeași lumină și privit cu aceeași dispoziție sufletească, nu te întîlnești decît odată în viață. Iată de ce-i important să poți lucra repede. Simfonia aceea de linii, de tonuri, de umbră și lumină, înfrățirea aceea a tuturor elementelor care fac, sub raza unei clipe fericite, ca un lucru să fie frumos, nu ai să o mai găsești. Peste un ceas, alta-i fața lumii și tu ești altul".

Din această profesiune de credință și mărturie de artist conștient de tainele și cerințele meseriei lui, de însușirile lui proprii, se desprinde specificul concepției și viziunii lui Grigorescu. Și se mai desprinde sensul spontaneității pictorului, care, dacă lucrează repede și ușor, o face pentru că a trăit, a simțit, a gîndit îndelung viziunile care i se impun, prin adevărul și frumusețea lor și pe care le încheagă tocmai atunci cînd le simte mai vii, prinzîndu-le cu acea repeziciune care nu alterează, ci dimpotrivă redă autenticitatea atît a percepției cît și a trăirii artistului. Un astfel de artist care are simțul nemijlocit al realității și care, punînd suflet în toate, își încheagă o viziune artistică proprie, nu poate fi niciodată un manierist. Manieriști sînt cei care nu simt direct lucrurile și nu au nimic propriu de spus.

Grigorescu se ferea tocmai de un asemenea manierism și de tot ce era alterare pricinuită, fie de migala tehnicii, fie de intelectualizarea artificioasă. „...În meșteșugul acesta al nostru, cînd stai și migălești mult, mult la un lucru — de la o vreme nu mai știi ce faci. Nu mai vezi. De aceea, uneori lăsam „bidinelile" și o luam razna peste munți, cu pușca în spinare. Umblam așa cîte o zi întreagă; și cînd mă apucam a doua zi de lucru — parcă eram alt om".

Mai cu seamă în perioada din ultimii douăzeci de ani ai activității sale — 1887—1907 — Grigorescu a descoperit ceea ce este mai caracteristic în natura și în viața de la noi. Perioada lucrărilor mai viu colorate de la Posada și Cîmpina face loc la urmă, cam de pe la 1900, așa-numitei „perioade albe", cînd pictorul, surprinzînd tonalitatea generală a privelиștilor de cîmpie și dealuri, tonalitate pe care o au mai ales în zori sau spre apus, cînd totul este cuprins de o ceață ușoară sau, spre seară, de o pulbere alb-cenușie, cu înțeles întreaga atmosferă, nu numai drumurile, — proiectează întregul peisaj în această viziune, pe cît de adevărată pe cît de iscusit redată din punct de vedere pictural. Nimeni în pictura noastră nu a surprins mai veridic și mai semnificativ prefacerile naturii, variațiile atmosferei, integrarea omului în natură, mișcarea tuturor elementelor.

Desigur, viziunile artistice variază de la pictor la pictor și alții, după Grigorescu, vor surprinde alte aspecte ale vieții omului și ale naturii, uneori mai dramatice, mai pline de contradicții și mai răscolitoare. Dar aspectele spațiilor larg deschise, poezia plaiurilor noastre și armoniile lor, privelиștile primăvăratice ale naturii, demnitatea și frumusețea omului, vrednicia celor mulți și umiliți înfățișați la muncă pe cîmpii, în sate sau păzind turmele în creștetul munților, eroismul poporului în războiul independenței, tipologia oamenilor de la țară, nimeni nu le-a înfățișat cu mai multă specificitate, cu mai mult adevăr și finețe.

Și aceasta au simțit-o nu numai numeroșii admiratori din țară ai lui Grigorescu, pentru care el este pictorul național, ci și străinii, în frunte cu criticul elvețian William Ritter sau cu criticul francez Arsène Alexandre, ale căror observații răspund în mod zdrobitor afirmației absurde că Grigorescu ar putea fi luat drept un pictor italian sau francez. William Ritter, care a stat și în țară la noi, observînd lucrările lui Grigorescu din așa-numita „perioadă albă" a scris: „și poate că tocmai operele sale cele mai neobișnuite sînt cele mai românești. Totul bate în alb. Umbrele cele mai puternice sînt un albastru, un trandafiriu sau un cenușiu foarte fin. Aceasta nu seamănă cu ceea ce văd proprii noștri ochi. Și totuși nu cunoaștem altă ceva care să dea mai bine impresia Romîniei". Altă dată, același critic făcuse subtila constatare că „Grigorescu nu a pictat în Franța decît ceea ce îi amintea de Romînia". Iar Arsène Alexandre, după expoziția pe care Grigorescu o deschide la Paris, în iarna 1886, cu lucrări din Franța și de la noi, a scris: „ceea ce te uimește în diversele lui studi este varietatea lor: de la cea mai înaltă delicatețe pînă la cea mai hotărîtă vigoare. Sînt bucăți în plin soare care au parcă tremurul imperceptibil al undelor de aer și sînt altele posomorite, aproape brutale — și atît unele cît și altele într-o notă justă, vrednică de admirat". Într-adevăr, chiar dacă Grigorescu a preferat aspectele luminoase, armonioase, optimiste ale realității, nu sînt absente din opera sa nici lucrările care înfățișează mizeria vieții de la țară, suferința și nedreptățile.

Deși Nicolae Grigorescu este cel mai iubit pictor al nostru și s-au scris mai de mult sau de curînd o seamă de lucruri temeinice despre opera sa, este încă mult de făcut pentru configurarea uriașei sale personalități, pentru înțelegerea variatei sale creații, în care culminează una dintre cele mai autentice, mai iscusite și mai grăitoare viziuni românești a lumii. Împlinirea a cincizeci de ani de la moartea sa va prilejui o aprofundare a cosmosului grigorescian.

Petru Comarnescu

N. GRIGORESCU — *„În grădină"*

Actualitatea nuvelei (III)

EROII LUI PETRU VINTILA

Pînă la ora actuală, Petru Vintilă nu s-a arătat a fi un scriitor capabil de surprize. Poate de aceea evoluția sa din 1948 pînă azi pe plan nuvelistic („Salamandra" 1948, „Eroul necunoscut" — 1957) n-a făcut sensibilă unora valoarea certă a scrisului său. E adevărat că „Salamandra" nu lăsa să se întrevadă posibilitățile dovedite ulterior de nuvelist. Ceea ce apărea timid în cel dintîi volum al scriitorului, se împlinea încet, pe nesimțite, cu următoarele sale apariții „Oraș de provincie" și „Ciobanul care și-a pierdut oile"; „Moștenirea", apărută la finele anului 1955, schițase ca o promisiune concentrarea unor momente dramatice într-o formulă epică sprijinită pe cîteva împrejurări din examenul cărora autorul extrăgea date morale ce suplineau vidul narativ, spațiul gol dintre aceste momente. Organizarea epică își putea permite, dat fiind că nu urmărea să surprindă istoria unor destine, ci doar o etapă a existenței lor, să lucreze cu salturi în intervalul consacrat umăririi schimbărilor suferite de eroi. Ceea ce reușea Petru Vintilă era subordonarea acestei tehnici unei idei centrale coordonatoare. În felul acesta autorul evita specia povestirii și construia adevărate nuvele gîndite compozițional în afara procedeului de expunere desfășurată a întîmplărilor acțiunii.

Un alt cîștig al experienței creatoare pe care comparația instituită între „Salamandra" și „Eroul necunoscut" l-ar releva fără dificultate mi se pare a fi renunțarea la discursivitate, înțeleasă ca o practică a diluării. Cele patru nuvele din volumul recent apărut se disting prin concentrare, elementul divagant cade fatal pe ultimul plan, analiza psihologică și amănuntul evocator primează. În astfel de cazuri, intriga sare peste amănuntele perifierice, interesante poate dar nu și necesare, o imagine sau o indicație țin locul unui întreg episod și ceea ce relatarea omite să detalieze, se împlinește prin sugestia de ansamblu a atmosferei. Nuvelele din „Eroul necunoscut" poartă pecetea structurii lor deosebite, cuprinsul și țesătura lor recomandînd un scriitor ajuns la maturitatea mijloacelor de pictură psihologică și reconstituire a faptelor potrivit unei economii de tip stendhalian.

N-aș putea spune cu certitudine că „Inelul" sau „Steaua polară" n-ar putea deveni, multiplicînd planurile existente și nuanțînd profilurile conturate, romane, tocmai pentru că în „Eroul necunoscut" nuvelele au suficiente elemente de roman.

Nu lipsesc tipurile de reală fecunditate caracterologică, evenimente dramatice, vicii și pasiuni devastatoare. Totuși, prozatorul nu s-a lăsat antrenat de tentația romanescă (cum s-a întîmplat cu „Nepoții lui Horia"). El și-a propus și a știut să lumineze cu stringență în cuprinsul fiecărui univers nuvelistic o reacție morală sau o situație decisivă. Dar ceea ce interesează este capacitatea lui Petru Vintilă de a manevra un material faptic în sfera unei aplicații epice nu lipsită de strictețe și deci oricînd dispusă să se răzbune pentru încălcarea proporțiilor. Nu e greu să dimensionezi, greu e să respecți datele proiectului. De astă dată prozatorul — după unele experiențe infructuoase, depășite astăzi — a ajuns la un acord artistic între intenția subiectivă și datul obiectiv al realizării sale. Nuvela concentrată, intensivă, structurată pe o împrejurare esențială este la Petru Vintilă expresia cea mai exactă și mai plină de semnificația umană, mai pregnantă sufletește și mai sigură în notația morală a temperamentului său creator. După cum vom vedea, nuvelele din „Eroul necunoscut" ne duc spre momente de criză ale eroului; criza lui morală este acută, deznodămîntul se precipită cu o intensitate care nu exclude totuși arta gradată a narațiunii. În chip firesc, deci, întîmplările converg spre un singur personaj a cărui dramă absoarbe toate episoadele și toată preocuparea scriitorului.

Personajele din „Eroul necunoscut" sînt oameni cu un fond omenesc pur, spontan și mai cu seamă ostil oricărui compromis cu propria conștiință.

Curățenia, cinstea sufletească a eroilor lui Petru Vintilă îmbracă forme impresionante. Sînt oameni ce nu acceptă resemnați murdăria din jur, compromisul, sau care suferă nespus cînd sînt siliți să vină în contact cu ceea ce recunosc a fi imoral, ipocrit în purtarea celorlalți. Își duc amarul cu un aer de suferință demnă, ascuns să de ochii curioșilor și suportă totul pînă cînd o coardă ascunsă, imperceptibilă, plesnește. Atunci nu le rămîne decît să deteste fățiș, declarat, bîlciul rușinos în care trăiesc, sau să se sinucidă.

Prozatorul a găsit imagini sezisante pentru sensibilizarea portretistică a acestor naturi pure, de o candoare nesimulată și cuceritoare. Imprejurările le scot din mutenia sau însingurarea lor (o formă tot de protest la adresa gălăgiei filistine, patriotarde și mercantile a mediului înconjurător) și le obligă la acte ce nu fac decît să confirme că eroii sînt în majoritatea lor oameni pe care condițiile de viață vitrege nu i-au chircit și în sufletul cărora omenia n-a fost ucisă.

În „Eroul necunoscut" — nuvela care a împrumutat și titlul volumului — moartea lui Isac Varlam, primul soldat romîn căzut după infamul ordin al trecerii Prutului, prilejuiește oficialităților din Caransebeș organizarea unei zgomotoase festivități patriotarde. Părinții celui ucis trăiesc o dramă, dar colonelul Eustație Popescu, șeful garnizoanei, găunos și emfatic, nu știe s-o respecte. Vorbele lui umflate sună fals, strident, pierderea încercată de familia modestă a Varlamilor nu-l mișcă deloc. Prozatorul a reliefat deosebirile de clasă și contrastele morale, opunînd reacții și con-

fruntînd comportările personajelor în cadrul aceleiași împrejurări. Colonelul Popescu în ținută de gală descinde în casa Varlam. Bătrînul Partenie Varlam asistă uluit la întreaga demonstrație de gongorism și ipocrizie ce i se oferă: „Ajuns în dreptul casei lui Partenie, acest echipaj scînteietor se opri și colonelul se dădu jos, zăngănind din sabie și pinteni, cu un aer de o gravă și îndelung studiată demnitate. Partenie se lipi cu spatele de canatul porții, înfricoșat parcă în fața înaltului ofițer, dar acesta se apropie de Partenie cu amîndouă brațele desfăcute larg și-l îmbrățișă afectuos.

— Domnu' Varlam, sînt alături de dumneata în marea pierdere..."

Poza afectată a colonelului apare cu atît mai penibilă și mai ilară cu cît Varlamii trăiesc o grea și dureroasă suferință. Imaginea ei răsfrîntă în gesturile și fizionomia lui Petru și Partenie Varlam, exprimă o abandonare de sine totală și un gol lăuntric ireparabil. Scena e transcrisă cu simplitate, e „văzută" și convingător autentică, încît cititorul a încetat s-o mai contemple și asistă zguduit la tăcuta, la muta ei desfășurare. „Apoi, colonelul plecă repede, grăbit, parcă era în rond la posturile de pază ale unei unități militare împrăștiată pe o rază mare de teren. Nu mult după aceea sosi și Petrică, fiul lui Varlam. Slab, cu ochelari, miop, îmbrăcat în haine de licean, din postavul cel mai ieftin, cu coatele cîrpite în petice mari și cu genunchii pantalonilor țesuți cu ață mai închisă decît stofa, Petrică părea a fi un adolescent îmbrăcat de direcțiunea unui orfelinat, ori de către un comitet de ajutorare plictisit de atribuțiile sale. Își trînti cărțile pe masă și își aruncă șapca de licean alături de cărți. Apoi se lăsă pe pat, cu fața în jos, zguduit de hohotele unui plîns greu, surd, ținut în el prea mult timp. Partenie veni lîngă pat. Cîteva clipe stătu în picioare, privindu-l pierdut, cu ochii încețoșați, vru să-i spună ceva, să nu mai plîngă, „ce dracu', doar e și el om de-acum", dar nu putu scoate nici un cuvînt măcar și ieși din odaie, cu bărbia în piept, cu buzele strînse și cu fălcile încleștate. S-a oprit în magazia de lemne, unde a plîns sughițînd ca un copil, de unul singur, prăbușit cu fruntea pe niște butuci de fag".

Iconița din „Inelul", deși este eroina unei nuvele, cu autonomie certă în structura volumului, aparține aceleiași familii de suflete curate, oneste, pe care meschinăria și trivialitatea mediului ambiant nu le pot macula. Cînd se convinge că inelul de nuntă pe care i-l oferă tatăl ei, plutonier de jandarmi participant la pogromul de la Iași din 1941, aparținuse unei fete tinere ca și ea, ucisă sălbatic poate chiar de propriul ei părinte, se sinucide. E în ea atîta scîrbă, atîta silă pentru lăcomia și bestialitatea tatălui, pentru ținuta sub-umană a invitaților la petrecere, făpturi din același aluat cu plutonierul, că nu mai ezită să-și ia viața. Gestul e un act deznădăjduit, dar el probează demnitatea și omenia unei ființe ce aspiră spre lumină și pe care întunericul din jur o apăsa insuportabil. Iconița nu vede scăpare, bezna lumii în care trăiește îi apare eternă. Cu înțelegerea ei simplă, modestă, a societății, Iconița refuză totuși să-i accepte urîțenia. Sinuciderea ascunde aici un caz de inadaptabilitate care așează eroina într-o galerie de figuri protestatare, în divorț cu mediul opresiv.

Într-o cronică literară publicată nu prea de mult în „Tribuna", N. Mărgeanu i-a reproșat lui Vintilă sentimentalismul. În „Eroul necunoscut" se simte că scriitorul trăiește sutele eroilor săi, că îi simpatizează sau că îi urăște. Dar cîtă vreme acest coeficient de sentimentalitate nu tulbură actele firești, verosimile ale caracterelor, ci dimpotrivă le dă pe alocuri o notă de adîncă omenie, el nu numai că nu deranjează, dar întreține în cititor o dispoziție de participare, semn al creației autentice. Și mai e încă ceva. Petru Vintilă cultivă în ultimele sale nuvele un sarcasm amar, învăluit, strecurat deopotrivă în atitudinea lui de comentator cît și în sensibilitatea lirică a creatorului de tipuri, sarcasm ce ponderează — cînd e cazul — sentimentalismul și îl aduce la proporții convenabile.

Scriitorul evocă obiectiv cu aceeași inlesnire. Capabil de obiectivare, tonul său devine atunci sobru.

Revin la ceea ce observasem în prima parte a articolului, Petru Vintilă este un nuvelist prin excelență stăpîn pe arta construcției nuvelei. La el schema compozițională e întotdeauna simplă și strînsă. Se urmărește o anume idee, se recurge numai la ceea ce e strict necesar pentru a o sensibiliza artistic. Nuvela rămîne în dimensiuni concentrată și, prin economia dramatică a narațiunii, de o limpezime și sobrietate clasică. Scriitorul a urmărit în fiecare proză luminarea unei anumite trăsături de caracter, a unei foarte precise conduite morale și sociale. Specia nuvelei și-a găsit în el un slujitor modest și răbdător, capabil să demonstreze din tăcerea camerei de lucru că talentul înseamnă muncă, din nou muncă și iarăși muncă.

H. Zalis

CATEGORII FOLCLORICE

Clasificările în folclor sînt arbitrare. Aceasta nu înseamnă deloc că trebuie să renunțăm la ele ci, dimpotrivă, să încercăm să stabilim o serie de categorii care să țină seama de natura materialului folcloric, de schimbările pe care le suferă aceste producții de-a lungul secolelor.

S-au făcut întotdeauna clasificări în folclor; și la noi și peste hotare. Cele dintîi clasificări în țara noastră sînt legate de epoca prepașoptistă și pașoptistă, în care s-a manifestat un legitim și entuziast interes pentru folclor. La Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negruzzi și alții întrezărim cele dintîi eforturi lăudabile de a stabili o anumită ordine în vasta producție folclorică românească. Clasificările făcute de pașoptiști conțin suficiente elemente menite să ușureze celor de mai tîrziu stabilirea unui fel de tablou sinoptic al creației populare românești.

In mare, în secolul al XIX-lea, clasificările în materie de folclor țineau seama de specificul românesc. Faptul că folclorul românesc e legat de tradiție, impunea o anumită ierarhizare a producțiilor populare orale. Și la Bogdan Petriceicu Hașdeu, folclorist de reală concepție științifică la vremea sa și la dr. Moses Gaster, la G. Dem. Teodorescu și la alții, factorul tradiției a jucat, pe bună dreptate, un rol însemnat în stabilirea unor categorii folclorice românești. La mulți folcloriști romîni tradiția a fost luată în considerație, în funcție de evoluția produsului folcloric în timp, ceea ce marchează evident o gîndire profundă, o perspectivă clară a problemelor de folclor judecate în ansamblul lor.

Că folcloriștii români din secolul al XIX-lea au izbutit în mare parte să sublinieze în clasificările lor ceea ce este specific poporului nostru, o vădește în primul rînd comparația cu clasificările făcute în alte țări, în special în Occident, unde în mare măsură clasificările sînt făcute mai mult în funcție de materialele etnografice decît de cele folclorice propriu-zise. Tradiția în acest caz este raportată aproape exclusiv la factorii istorici, omițîndu-se aspectele literar-poetice.

Pentru anumite nevoi, are școlii în special, s-a recurs la clasificări inrudite cu cele care se fac în literatura cultă. Prin aceste clasificări s-a încercat, pe de o parte, să se sublinieze marea apropiere dintre folclor și literatură, iar pe de altă parte să se dea putința unei studieri sistematice a materialului folcloric. Astfel de clasificări le întîlnim în manualele școlare și în tratatele universitare, în special de după 23 August 1944. Aceste clasificări la noi în țară s-au făcut sub influența științei folclorice sovietice, care a dobîndit o mare experiență și care, ca atare, a izbutit să aducă mult mai multe prețiuni decît cea occidentală care, așa cum arătam altă dată, urmărește în general creația folclorică după alte criterii, deseori învechite.

Obiectiv vorbind, clasificarea aceasta, pe genuri — s-o numim didactică — are și ea lacune; clar destul de mari... Aceasta se datorește faptului că în folclor „mai mult decît în literatură, din pricina unor factori specifici și în special datorită intervenției colectivității, separația între genuri este extrem de dificilă. La drept vorbind „aproape fiecare producție folclorică cuprinde suficiente elemente pentru a o clasifica în unul din cele trei mari genuri stabilite de teoria și critica literară. În această ordine de idei, o importanță deosebită are și caracterul dramatic al fiecărei opere folclorice care derivă din sincretismul creației populare.

Există firește, în toate clasificările, anumite nuanțe, variații. Toate acestea nu fac altceva decît să confirme bogăția în ceea ce privește modalitatea de manifestare a folclorului.

După mine, o clasificare științifică trebuie să țină seama în primul rînd de faptul că folclorul se caracterizează printr-o mare labilitate. Produsul folcloric este supus în timp la multe prefaceri care se datoresc în primul rînd dezvoltării gîndirii social-politice a oamenilor și în al doilea rînd gustului artistic al diferiților creatori și colportori de folclor. În ceea ce privește stabilirea de categorii, prima cauză este precumpănitoare. Folclorul are o viață a lui multiseculară. De-a lungul vremurilor, unele producții folclorice pier, altele se dezvoltă, în timp ce altele abia prind să se închege.

Să examinăm aceste aspecte, pentru că ne duc în ultimă instanță la stabilirea unui tip de clasificare tricotomică, mai aproape de realitatea vieții produsului folcloric în timp.

Cum spuneam, unele producții folclorice au dispărut din circulația orală și rămîn — dacă firește au fost strînse — în culegerile care la noi, ca și în cele mai multe țări europene, s-au alcătuit de la începutul secolului trecut încoace. Pe acestea le înglobăm în categoria pe care o denumim a producțiilor „istorice".

Ce a determinat dispariția unor producții folclorice? Cauzele sînt multiple. Mai întîi ele se datoresc evoluției societății omenești. Motivele care au dus la apariția miturilor, care au ușurat dezvoltarea magiei și altele, nu mai există în țările în care a pătruns adînc civilizația; o sumă de producții legate de astfel de fenomene nu mai circulă în masele largi ale poporului.

In unele cazuri, se întîmplă ca producțiile folclorice să fie lovite de interdicția autorităților. În timpul cruntului jug otoman, acele producții care slăveau pe marii conducători de oști, luptători împotriva turcilor, erau interzise, iar cei ce încercau să le colporteze — închiși. Așa se explică de ce o serie de balade despre Ștefan cel Mare sau Ion Vodă cel Cumplit nu ni s-au păstrat, deși avem dovezi despre existența lor. Polonezul Martin Strzykowsky care a călătorit prin țările românе în 1574, adică la 70 de ani după moartea lui Ștefan cel Mare, afirma că moldovenii și muntenii îl cinsteau pe marele voievod moldovean prin baclade cîntate la diferite ospețe. Amintirea lui Ion Vodă cel Cumplit este încă vie în folclorul ucrainean, în timp ce la noi ea nu se mai păstrează.

Biserica, la rîndul ei, a luat măsuri drastice împotriva unor producții populare care, prin caracterul lor laic, contraveneau dogmelor și intereselor ei. Firește, cauze care au dus la dispariția unor producții folclorice mai sînt încă multe. Nu e deocamdată locul să ne ocupăm de ele. Producțiile din această categorie, după părerea mea, nu rămîn toate „moarte" pentru totdeauna. Sînt momente din istoria unui popor cînd unele din ele învie, nu în forma pe care au avut-o inițial, ci în chipul unor variante. Se întîmplă adesea ca astfel de producții să iasă dintre filele culegerii de folclor și să-și ia zborul înapoi în circuitul folcloric. Multe din producțiile folclorice din colecția lui V. Alecsandri, prin intermediul școlii elementare, au pătruns în conștiința sutelor de mii de oameni și, ca atare, în folclor. Reînviind sub formă de balade vechile tradiții privitoare la Ștefan cel Mare, Vasile Alecsandri a dovedit o bună orientare în ceea ce privește viața produsului folcloric. Prin aceasta el și-a legat și mai mult numele de istoria poporului nostru. Intervențiile lui Schwartzfeld împotriva colecției lui Alecsandri nu sînt justificate și provin din înțelegerea limitată a folclorului.

O a doua categorie este aceea a producțiilor folclorice pe cale de dispariție. Eu le numesc producții „medii". Acestea sînt legate de producțiile istorice. Regresul lor se datorește, cel puțin pentru momentul actual, cauzelor adînci care au dus la transformări de structură în viața politică, economică și spirituală a poporului nostru. Aceste produse, care vor dispărea într-un timp mai mult sau mai puțin îndepărtat, nu vor mai avea șanse — decît cu rare excepții — să revină la viață, pentru că multe dintre ele sînt legate de anumite practici și amintesc vremurile în care poporul nostru era ținut în cîngile neștiinței de carte.

O a treia categorie este aceea pe care o numesc a producțiilor „vii", adică a acelor materiale folclorice care se află în plină înflorire sau care se nasc sub ochii noștri. Aceste produse în mare măsură sînt strîns legate de actualitate sau se raportează la viața actuală. Ele sînt produse viabile, în concordanță cu schimbările survenite în viața populară. Această categorie, în o bună parte a ei, este ținta obiecțiilor scepticilor și a celor care înțeleg prin folclor numai ceea ce aparține celor dintîi două categorii despre care a fost vorba ceva mai înainte. Și aici putem invoca „mărturia" lui Vasile Alecsandri care, deși sceptic în unele privințe, a avut totuși o bună intuiție în multe împrejurări. Cel dintîi mare poet romîn a înglobat printre altele în colecția sa de „Poesii populare ale Romînilor" din 1866 vestita „Horă a Unirii" avînd convingerea că această poezie va deveni material folcloric. Și faptele nu-l dezmint. Celebra „Miorița" își datorește circulația și multimea de variante tot lui Vasile Alecsandri care i-a insuflat viață, pentru că imaginile poetice ale scriitorului pun mai bine în evidență idealurile etice și estetice ale poporului nostru.

In genere, stabilirea de categorii și sisteme de clasificare în folclor nu e deloc ușoară. Între diferitele categorii, legăturile sînt strînse și nu o dată, datorită variatelor împrejurări prin care trece produsul folcloric, el poate trece dintr-o categorie în alta.

Impărțirea în categoriile pe care le-am arătat mai sus ține, în orice caz, seama de evoluția istorică a producțiilor folclorice. Atunci cînd e vorba de folclorul literar, clasificarea în cele trei categorii trebuie într-un fel sau altul coroborată cu împărțirea pe genuri și specii.

Mitu Grosu

Pulsul Festivalului

Viața mondială are un puls al ei pe care poate că în zbaterea cotidiană nu-l simțim sau îl ignorăm, așa cum de obicei nu acordăm vreun interes propriului nostru puls. O mare emoție sau o încordare neobișnuită ne face să apăsăm, involuntar, mîna pe inimă. Și abia atunci îi simțim bătăile pe care le ignorăm consecvent în fiecare zi. Inima lumii are și ea momente cînd se face simțită, auzită, cînd își strigă existența. De aceea, putem spune că a existat un puls al Hiroșimei și unul al Genevei, de aceea putem spune că există un puls al Festivalului. Și există, pentru că inimile tinerilor din lumea întreagă bat într-un alt ritm, acum, în pragul Festivalului, iar febrilitatea și emoția lor se concentrează și vibrează impresionant în inima lumii.

Am răsfoit ultimele numere ale ziarului „Festival" care apare la Moscova, orașul celei de-a șasea întîlniri a tineretului. Ziarul ne-a întărit senzația că există într-adevăr un puls al Festivalului care poate fi interceptat, la aceeași intensitate, pe toate meridianele.

Festivalul primește necontenit confirmări ale însemnătății sale. Să începem cu una... oficială. Astfel, d-l Luther H. Evans, directorul general al UNESCO, anunță printr-o scrisoare că misiunea pe care un funcționar al secretariatului UNESCO trebuie să o îndeplinească în U.R.S.S. va fi grăbită în așa fel, încît „acest funcționar să poată asista la manifestările culturale ale celui de-al șaselea Festival Mondial".

Încă o confirmare. Din Juriul internațional al Festivalului vor face parte multe personalități de seamă ale lumii culturale și artistice: compozitorul bulgar Gheorghi Dimitrof, Manolis Kalomiris, directorul conservatorului din Atena, compozitorul Paul Constantinescu, cineastul italian Cesare Zavattini, compozitorul francez Philippe Gérard, pictorul italian Renato Guttuso, dramaturgul englez Wolf Mankowitz, desenatorul danez Bidstrup etc. Alte confirmări. Scriitorul sovietic Ilya Ehrenburg și-a spus părerea cu privire la tema „Studenții și cultura mondială" care se va discuta în cadrul Festivalului. Iată cîteva din opiniile cuprinse în declarația sa: „Problema conservării celor mai mari valori culturale ale lumii este legată de activitatea creatoare a fiecărui reprezentant al culturii. Cultura nu este o rentă și ea nu poate trăi din fotoasele trecutului. Dacă cultura nu se dezvoltă în cursul muncii cotidiene a poporului, ea se epuizează și cedează locul săracîei spirituale". Cunoscutul cineast argentinian N. Hugo del Carril, autorul filmului „Curg apele tulburi", a declarat: „Cred că Festivalurile constituie cel mai bun mijloc diplomatic și, totodată, cel mai eficace, pentru a ajunge la bună înțelegere și a evita încordarea. Consider de asemenea că aceste Festivaluri sînt o nevoie urgentă și trebuie organizate în fiecare an în toate țările lumii". Cesare Zavattini vorbește cu un respect deosebit despre tineretul care se va întruni la Moscova. Tinerii aceștia — observă Zavattini — „ne vor surprinde fără îndoială prin sugestiile lor și ne vor ajuta să rupem cu conformismul (care continuă să fie rău lumii) și să știm a-l descoperi în toate încarnațiile și înfățișările sale noi..." „Într-un cuvînt, — încheie Zavattini — tineretul este mai apt decît oricine să ne sugereze de la tribuna Festivalului cuvîntul care ne va permite să ne eliberăm de birocratism și să ne deprindem cu curajul și sinceritatea, care în nestatornicia umană este singura valoare absolută". Renato Guttuso, referindu-se și la rolul de membru al Juriului internațional pe care-l va avea la Festival, a arătat printre altele: „Noi va trebui să judecăm operele tinerilor nu după apartenența lor la una sau alta dintre tendințele artistice, ci după capacitatea lor de a releva un aspect necunoscut al realității. În acest sens, este necesar să remarcăm că uneori există mai puțină realitate într-un tablou în aparență realist decît într-un tablou în aparență formalist".

Sînt cîteva confirmări ale însemnătății Festivalului, cîteva declarații, dar toate acestea vorbesc mult și convingător, mai mult și mai convingător decît am reușit să redăm aici, despre pulsul Festivalului, despre ritmul său cu rezonanță universală.

Dumitru Solomon

Literatura romînă în Uniunea Sovietică

De vorbă cu Ilya Constantinovski

— Am dori să ne împărtășiți pentru cititorii „Gazetei literare" cîteva aspecte privitoare la răspîndirea cărții românești în Uniunea Sovietică.

— Subiectul pe care mi-l propuneți dvs. ar putea forma material pentru mai multe articole. Mă voi mărgini să comunic în spațiul restrîns de care dispunem, numai cîteva scurte informațiuni care, chiar dacă nu vor fi complete, vor reuși cred să dea o imagine de ansamblu a prețuirii de care se bucură literatura română în Uniunea Sovietică. Mă voi strădui, pe cît îmi va fi cu putință, să las faptele și cifrele să vorbească. Și acum să începem.

Este înainte de toate demn de relevat interesul pe care tinerii cercetători sovietici îl manifestă pentru limba și literatura română. La Universitatea din Moscova, Kiev și în alte centre culturale ale Uniunii Sovietice, întîlnim din ce în ce mai mulți tineri care-și fac din studiul limbii și literaturii române o profesiune. Cred că este interesant de știut că la Universitatea din Moscova, tineri aspiranți pregătesc lucrări despre Alecu Russo, Vasile Alecsandri, I. L. Caragiale și Mihail Sadoveanu. Literatura română se studiază și la Institutul de literatură mondială de pe lîngă Academia de Științe a U.R.S.S., unde lucrează, printre alții, și Iuri Kojevnikov, un bun cunoscător al culturii române, traducător al operelor lui Mihail Sadoveanu și ale altor scriitori români. Toate acestea sînt desigur fapte concludente.

În ultimii șase-șapte ani s-au tipărit peste o sută de cărți românești traduse nu numai în limba rusă, dar și aproape în toate limbile popoarelor din U.R.S.S.

Prima carte apărută după cel de al doilea război mondial a fost o culegere din operele lui Caragiale. În paranteză fie spus, de această carte mă leagă frumoase amintiri: ea a constituit debutul meu ca traducător. Volumul cuprindea piesa „O scrisoare pierdută" și cîteva povestiri și schițe. A fost editat de cea mai mare editură din U.R.S.S., „Goslitizdat", în 30 de mii de exemplare. Tirajul s-a epuizat într-un timp record, așa încît a trebuit să pregătesc un volum de două ori mai mare, care a cuprins și „O noapte furtunoasă", „Conul Leonida față cu reacțiunea" și cele mai cunoscute momente și schițe ale lui I. L. Caragiale. Volumul a apărut în 90 mii exemplare. În afară de Caragiale, dintre clasicii literaturii române au mai fost tipărite culegeri din operele lui Delavrancea, Slavici, Filimon, Vlahuță și Negruzzi. Din poezia clasică românească, de cea mai mare răspîndire se bucură opera lui Mihail Eminescu, care a văzut lumina tiparului și în limbile ucraineană și georgiană. Versurile lui Eminescu au fost traduse la Moscova de poeți renumiți și talentați, cum ar fi de pildă Mihai Svetlov.

— Ne-ați vorbit despre clasicii literaturii noastre. Am vrea să aflăm și cîteva date despre traducerile din scriitorii români contemporani.

— O mențiune deosebită trebuie

făcută în legătură cu traducerea operelor maestrului Mihail Sadoveanu. Au apărut pînă acum în limba rusă „Mitrea Cocor", „Nada florilor", „Nicoară Potcoavă", „Venea o moară pe Siret" și multe povestiri printre care: „Bulboana lui Vălinaș", „Într-o zi de primăvară" etc. Tirajul cărților lui Mihail Sadoveanu, apărute pînă acum în limba rusă, se ridică la mai mult de 1.200.000 exemplare. Este demn de relevat faptul că scrierile lui Sadoveanu au fost traduse în: ucraineană, bielorusă, armeană, cazahă, georgiană, lituaniană, uzbecă, tătară, tadjică, turcmenă etc.

Din literatura românească contemporană au mai apărut traduceri din Tudor Arghezi, A. Toma, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar, Petru Dumitriu, Francisc Munteanu, Remus Luca, Nicuță Tănase. Nuvela „Nopțile din Iunie" a lui Petru Dumitriu a apărut în limba rusă în trei ediții și în limba ucraineană într-o ediție, iar romanul „Pasărea furtunii" a fost publicat în revista „Inostrannaia literatura". Romanul lui Zaharia Stancu, „Desculț", care cu un an înainte a văzut lumina tiparului în limba ucraineană la Kiev, a apărut de curînd în editura de literatură străină din Moscova.

— În ultima vreme v-ați ocupat îndeosebi de traducerea pieselor românești. Cum au fost primite în Uniunea Sovietică lucrările dramaturgilor noștri?

— Îmi face o deosebită plăcere să vorbesc despre problemele teatrului românesc în Uniunea Sovietică. În anii din urmă am tradus cinci piese românești, care au văzut lumina rampei. Drumul l-a deschis tot Caragiale. „Scrisorii pierdute" i se datorește faptul că dramaturgia românească a fost apreciată de la bun început în termeni deosebit de elogioși de publicul și critica sovietică. Am tradus în ultimii ani și am conlucrat la punerea în scenă a comediei „Titanic Vals" de Tudor Mușatescu și a pieselor „Ultima oră" și „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian. Toate au văzut lumina rampei la teatre de seamă din U.R.S.S. „Titanic Vals", la Teatrul Central al Armatei din Moscova și la Teatrul Academic Pușkin din Leningrad. „Steaua fără nume", la MHAT și la Teatrul Gorki din Leningrad unde a fost pusă în scenă de renumitul regizor Gheorghi Tovstonogov, artist al poporului. Toate aceste piese au fost tipărite în ediții aparte, iar „Steaua fără nume" a văzut lumina tiparului și în revista „Teatr". Trebuie să menționez că teatrul lui Sebastian se bucură de un succes deosebit. „Steaua fără nume" a fost pusă în scenă la Riga, Erevan, Stalinsk (Kuzbask) și în multe alte orașe. O joacă cu interes deosebit tinerii actori, studenți ai institutelor de teatru din Moscova și Leningrad. A fost bine primită și piesa „Citadela sfărîmată", a lui Horia Lovinescu, care s-a jucat, de asemenea, în mai multe orașe.

— După un bilanț atît de bogat, sîntem desigur curioși să aflăm ce se pregătește pentru viitor.

— După cîte cunosc eu, editurile din Moscova au în lucru mai multe volume de traduceri din literatura română. Astfel, la „Goslitizdat" va apare o mare antologie a prozei și o alta a poeziei românești. Sînt incluse în planurile editurilor volume din opera lui Eminescu, Coșbuc, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc. În editura „Inostrannaia literatura" vor apare „Enigma Otiliei" de George Călinescu, „Cronică de familie" de Petru Dumitriu. Bineînțeles că lista este departe de a fi completă.

— La sfîrșit, obișnuita indiscreție reporticească: ce se află acum pe șantierul dvs. de creație?

— Dacă e vorba de traduceri din literatura românească, pregătesc un volum din Sebastian, care va cuprinde pe lîngă „Ultima oră", „Steaua fără nume" și „Jocul de-a vacanța" și „Insula". Lucrez, de asemenea, la o traducere completă a lui Caragiale. Deoarece nu sînt numai traducător, mai trebuie să spun că am scris un scenariu de film intitulat „Blizkie liudi" („Oameni înrudiți") a cărui acțiune se petrece în Rominia, începînd din anii războiului antihitlerist. Scenariul a fost scris la cererea studioului „Lenfilm" și va constitui baza unei coproducții romîno-sovietice. Unul din țelurile călătoriei mele în Romînia este tocmai cunoașterea realităților noi din țară, care să permită îmbogățirea și terminarea acestui scenariu. Mă gîndesc că, deoarece va fi vorba de o coproducție, să apelez la un scriitor romîn care să conlucreze la desăvîrșirea scenariului.

Am mulțumit lui Ilya Constantinovski pentru interviul acordat, urîndu-i ca celor zece volume din literatura noastră, tălmăcite pînă acum de dînsul, să li se adauge în anii viitori multe altele.

V. R.

„Steaua fără nume" la Riga

Anul acesta, Teatrul Academic de Dramă din Riga a prezentat piesa „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian.

În clișeu: I. Kubilis (Miroiu) V. Line (Mona) într-o scenă din piesă.

Din toată lumea

Danilo Dolci continuă lupta

Anul trecut a fost dat în judecată scriitorul italian Danilo Dolci pentru vina de a fi participat la greva muncitorilor agricoli din Sicilia. După ce și-a ispășit pedeapsa, Dolci a publicat un volum cuprinzînd documente legate de procesul greviștilor. Actualmente autoritățile judiciare din Italia au întreprins noi măsuri de persecuție, îndreptate atît împotriva lui Dolci cît și împotriva lui Albert Catocci, editorul publicației „Nuovi argumenti" pentru că a tipărit două povestiri „amorale" semnate de Dolci. Cele două povestiri fac parte din noua carte a lui Dolci „Urmărirea la Palermo", care, ca și altă lucrare a scriitorului, „Bandiții din Partinico", dezvăluie viața grea a muncitorilor din Sicilia. Dolci participă activ la lupta împotriva condițiilor neomenești de muncă ale compatrioților săi. În 1956 el a făcut de patru ori greva foamei cîte o săptămînă, în semn de protest împotriva șomajului și suferințelor oamenilor muncii din Palermo. În ultima lui grevă a foamei, i s-au alăturat douăzeci de oameni care au declarat public că astfel se solidarizează cu lupta scriitorului.

Editarea operelor complete ale lui Heine

La Weimar, în Republica Democrată Germană, a avut loc o conferință internațională consacrată operei lui Heine. La conferință, la care au participat 150 de literați din diferite țări, s-a luat hotărîrea să se editeze operele complete ale marelui scriitor. Reprezentanții celor două Germanii au stabilit ca această ediție să fie tipărită în același timp de editura din Düsseldorf (R.F.G.) și de editura din Weimar.

Epopeea spaniolă

Asociația voluntarilor francezi din războiul civil din Spania a început publicarea unei culegeri de povestiri, fapte trăite și documente istorice menite să evoce lupta pentru libertate a poporului spaniol. Primul volum al acestei lucrări este consacrat evenimentelor politice care au precedat războiul civil din 1936. Cel de-al doilea volum descrie evenimentele din timpul războiului civil și participarea brigăzilor internaționale care au colaborat cu armata republicană. Cel de-al treilea volum și ultimul privește activitatea membrilor brigăzilor care au continuat lupta lor antifascistă în Franța, în timpul Rezistenței. Culegerea, însoțită de fotografii și scheme, este o contribuție valoroasă la cunoașterea luptei antifasciste din Spania și Franța.

Romain Rolland despre sine

În colecția „Scriitorii nemuritori" în care au apărut pînă acum treizeci de volume despre personalitatea marilor scriitori clasici și contemporani, a apărut recent cartea intitulată „Romain Rolland despre sine" în care sînt adunate pagini din opera scriitorului, precedate de un larg comentariu semnat de Jean Bertrand. Acesta subliniază că autorul lui „Jean Cristophe" face parte din marea familie a poeților care vorbesc nu numai minții ci și sufletului. Cu acest prilej, el amintește și despre neobosita muncă a văduvei scriitorului care a sprijinit activitatea asociației prietenilor lui Romain Rolland, asociație înființată acum 11 ani la Paris. Sub îngrijirea asociației au fost tipărite postum numeroase lucrări între care și corespondența lui Romain Rolland cu Richard Strauss, Paul Claudel, André Suarez și alții.

Gh. Dinu

Ca funia

Anthony West este fiul marelui scriitor englez H.G. Wells. Și, în această calitate, s-a simțit dator să sară în apărarea memoriei tatălui său, învinuit de unii critici că în ultimii ani ai vieții s-ar fi lăsat pradă unui sumbru pesimism, în complet dezacord cu avîntatul optimism care i-a caracterizat întreaga-i carieră literară și publicistică.

Cum înțelege însă Anthony West să-și îndeplinească această pioasă datorie filială?

Încercînd să demonstreze, în articolul „The Dark World of H. G. Wells" („Întunecata lume a lui H. G. Wells"), publicat în numărul pe iunie 1957 al lui „Harper's Magazine", că, departe de a constitui un regretabil fenomen final, acest pesimism reprezintă de fapt „poziția cheie" a neuitatului creator al „Omului invizibil"; că încă de la debutul său, cu romanele „The Time Machine", („Mașina timpului") și „The Island of Dr. Moreau", („Insula doctorului Moreau"), Wells s-ar fi pronunțat „împotriva progresului omenirii"; că ar fi avut o singură perioadă care eventual ar putea fi considerată drept optimistă, în decada 1900, dar că din nefericire operele scrise în acest interval ar trăda o penibilă „decadență a stilului și a conținutului"; și că, prin urmare, ceea ce criticii consideră astăzi drept o abandonare a vechilor sale idealuri, nu constituie în realitate decît o fericită reîntoarcere a lui Wells la atitudinea sa fundamentală.

Și toate aceste stîrnitoare minciuni, atît de evidente pentru orice cititor al lui Wells, le spune propriul său fiu...

Alf Adania

DUPA ALUNGAREA DIN COLONII

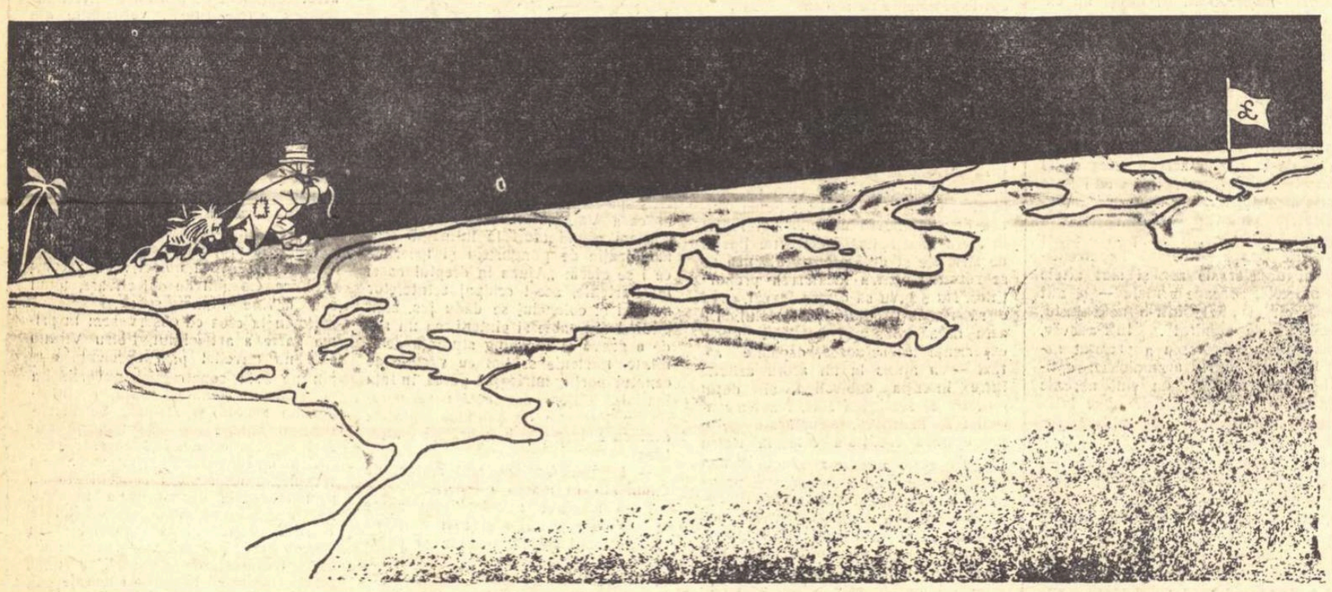

JOHN BULL — „Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă"...

Desen de ROSS

NOTE ȘI COMENTARII

Doleanțe

La 10 iulie, Biblioteca Academiei Republicii Populare Române și-a închis porțile pînă la data de 25 august a.c., timp în care cititorii și cercetătorii din toate domeniile vor fi lipsiți de posibilitatea consultării colecțiilor bibliotecii. În sfîrșit, să spunem că vara ar reuși să temperează zelul îndrăgostiților de cultură și că 45 de zile n-ar fi totuși un interval de timp prea mare. (Cu toate că nu știm ce spun editurile, institutele științifice care, fără discuție, vor trebui să-și întîrzie destul de mult lucrările din pricina acestei nedorite vacanțe). În orice caz, ne-ar bucura foarte mult dacă după aceste 45 de zile de repaus, cititorii nu s-ar mai trezi din nou în fața unor fapte frecvente în ultimul timp în sălile Bibliotecii Academiei. De exemplu: cînd ceri o colecție sau o carte, astăzi, și ți se dă spre consultare, mîine, să nu ți se mai răspundă că aceeași colecție sau carte a fost pierdută cu un an sau doi înainte și că nu se află de foarte multă vreme în rafturile bibliotecii! Cînd ceri colecții de reviste rare, unele din ele unicate, să nu ți se comunice că sînt împrumutate, și același răspuns să-l primești invariabil timp de luni și luni de zile. Cînd ai nevoie iarăși de o colecție sau o carte să nu ți se mai dea informația, timp de trei, patru sau cinci luni, că se află la legat. (În paranteză fie spus, ne mirăm cum Biblioteca Academiei R.P.R. nu ia măsuri pentru ca volumele să fie legate într-un timp mai scurt). Am mai dori ca, atunci cînd cerem colecții de periodice, să nu așteptăm o oră și jumătate. (cum s-a întîmplat săptămînile trecute), pentru motivul că solicitata colecție se află.., la etajul întîi. Am dori de asemenea ca fișele din catalogul Bibliotecii Academiei să fie cît de cît puse la punct cu ultimele noutăți. Am mai dori, în sfîrșit, să se ia măsuri împotriva cititorilor care în mod sistematic tulbură liniștea, discutînd probleme ce nu pot în nici un caz interesa pe ceilalți. Ar mai fi multe de spus în legătură mai ales cu colecțiile care se plimbă prin diferite servicii ale bibliotecii și ajung abia după zeci de cereri insistente și prin sălile de lectură, dar credem că, după o lună și jumătate de vacanță, toate aceste neajunsuri vor fi remediate.

CITITOR

„Regretăm"

E plăcut și reconfortant ca între vocile uscate, profesionale și (de ce să n-o recunoaștem?) cam asemănătoare ale criticilor, să auzi și cîte un glas nuanțat, melodios și original de scriitor, apreciind truda vreunui confrate. E de două ori plăcut și reconfortant cînd glasul este al unui poet. Și de zece ori cînd aparține unei poete. În ultimul număr al revistei „Viața românească", o tînără poetă, Aurora Cornu, discută versurile tînărului poet Petre Stoica. Ea este autoarea unui volum („Studenta"), a unor poezii de o fină sensibilitate lirică și, fatal, a unor poezii slabe. Petre Stoica este și el autorul unui volum cuprinzînd poezii delicate, cu un timbru aparte în lirica tînără și, iarăși fatal, unele poezii slabe. În poeziile lui Petre Stoica, recenzenta găsește cîteva imagini pe care le critică pentru că sînt neizbutite, alte cîteva pe care le critică pentru că nu-i plac și în sfîrșit cîteva pe care le critică pentru că le-a transcris greșit din volumul tînărului confrate. Din toate aceste imagini, recenzenta trage concluzii. Din imaginile frumoase pe care tot ea le remarcă, nu trage însă nici un fel de concluzii. Tînăra poetă găsește: „Pretenționzități" (nu cîrtim împotriva... pretențiozității termenului, n.n.): „Pe stîncile lipite grav pe cer" și trece apoi la capitolul, tot atît de consistent, intitulat „Gratuități", ș.a.m.d. „Stîncile lipite grav pe cer" sînt „pretențiozități". Și pentru această gravă dezordine în imagistică și altele de aceeași importanță, poetul e acuzat de lipsă de „fior personal" iar ESPLA apostrofată că s-a grăbit să publice volumul, a cărui apariție nu era îndreptățită. Către sfîrșit recenzenta „Vieții românești" se înduioșează:

„Regretăm că trebuie să întîmpinăm astfel debutul unui tînăr coleg...", vina fiind nu a poetului ci a editurii. Cu un cuvînt, un singur cuvînt — „regretăm", — recenzenta a restituit colegului său deposedat de „fiorul personal" și de dreptul de a debuta cu un volum... de debut și nu cu unul de maturitate, toate valorile contestate și certitudinea că nu el este vinovat, ci editura. Iată o duioșie de care criticii, seci, profesionali și insensibili, nu ar fi capabili. De aceea spuneam că e de zece ori plăcut și reconfortant..

R. G.

P.S. ...Reconfortant și nu prea, deoarece am fost siliți să recitim și variantele lui Petre Stoica la citatele date de recenzenta „Vieții românești". Aurora Cornu: „pături pufoase"; Petre Stoica: „pleduri pufoase". A. C.: „cerul lin de nori"; P.S.: „cerul plin de nori". A.C.: „Roșu ca inimile oamenilor"; P.S.: „Roșu ca inima omului". A.C.: „Treceau soldați/ Un marș lung le era tinerețea"; P.S.: „Treceau soldații" (urmează 14 versuri omise de recenzentă, și apoi): „Un marș le era tinerețea" (fără „lung"). Sau diferențe mai mici între variante, dar însemnate cînd e vorba de poezie. A.C.: Peisaje care mor"; P.S.: „peisaje ce mor". A.C.: „Crengi ce se îndoaie"; P. S.: „Crengi ce se îndoaie"; A. C. „stîncile lipite grav pe cer"; P.S.: „de cer" etc. Regretăm și noi...

România pitorească

După o admirabilă descriere a Bucureștilor, G. Călinescu publică, în cadrul „Cronicii optimistului" din „Contemporanul" de săptămîna trecută, un mic și fermecător album, cuprinzînd imaginile cîtorva orașe din țară: Sibiul, Sighișoara, Orașul Stalin, Bistrița, Piatra Neamț, Constanța, Tulcea. În notații scurte, dar care reflectă uimitor trăsăturile cele mai caracteristice ale localităților respective, se conturează capitolul unei Românii pitorești sub aspect urban. Descrierea e realizată în tehnica portretului; caracterizarea de sinteză și detaliul semnificativ pun în lumină psihologia și viața spirituală a orașului.

Am fi bucuroși să vedem, în continuare, completarea acestui colorat ghid turistic, în frazele căruia vibrează sensibil emoția patriotică.

I. R.

Prea multă grabă

De obicei, deschizînd un al doilea volum, tipărit de un poet, ne așteptăm la o creștere, la o mai mare exigență din partea autorului. De aceea ni se pare ciudat ca un poet talentat ca Rusalin Mureșanu, după ce scoate o plachetă inegală („Coboară munții"), care însă își are scuza debutului, să se grăbească să ne dea, la un interval de nici un an, altele două („La marginea cîmpiei" și „Nicolae clop de paie") care însă suferă de aceleași defecte. De ce această nerăbdare? Nu servește nici autorului și nici cititorului. Din păcate însă, o asemenea grabă, care împinge la superficialitate, se regăsește și la alți poeți, Violeta Zamfirescu, de pildă, după cum îi îndeamnă pe alții să dea proporții excesive primului lor volum.

M. S. C.

O discuție sterilă

În ultimul număr al „Tribunei" se continuă de astă dată sub semnătura lui Ion Oarcăsu, discuția înverșunată în jurul observațiilor critice pe care „Gazeta literară" și le-a permis pe marginea unor opinii publicate în săptămînalul clujean. În noua sa intervenție „Tribuna" se ridică pe bună dreptate, împotriva insinuărilor, a proceselor de intenție și a încercărilor de denigrare. Din păcate, chiar în această notă, asemenea procedee nu sînt disprețuite. Denumind, între altele, „Gazeta literară" printr-un procedeu polemic regretabil „Cutarida literară", autorul notei din „Tribuna" revine la un ton care scoboară discuția la un nivel nepotrivit. Nu încape îndoială că dezbaterea în jurul pericolelor naturalismului merită și necesită un stil și un nivel adecvat unei asemenea probleme de o deosebită însemnătate. Ceea ce ne promitem să facem într-unul din numerele viitoare.

Concurs

Oferim un mare premiu aceluia care va reuși să ne prezinte în decurs de cinci ani o copertă pentru colecția „Luceafărul" ESPLA, mai urîtă decît cea actuală. Pentru ca șansele de ciștig să fie egale, nu au dreptul să participe la concurs tovarășii care au realizat coperta colecției „Teatru" a aceleiași edituri.

A.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 30 (176) - joi 25 iulie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

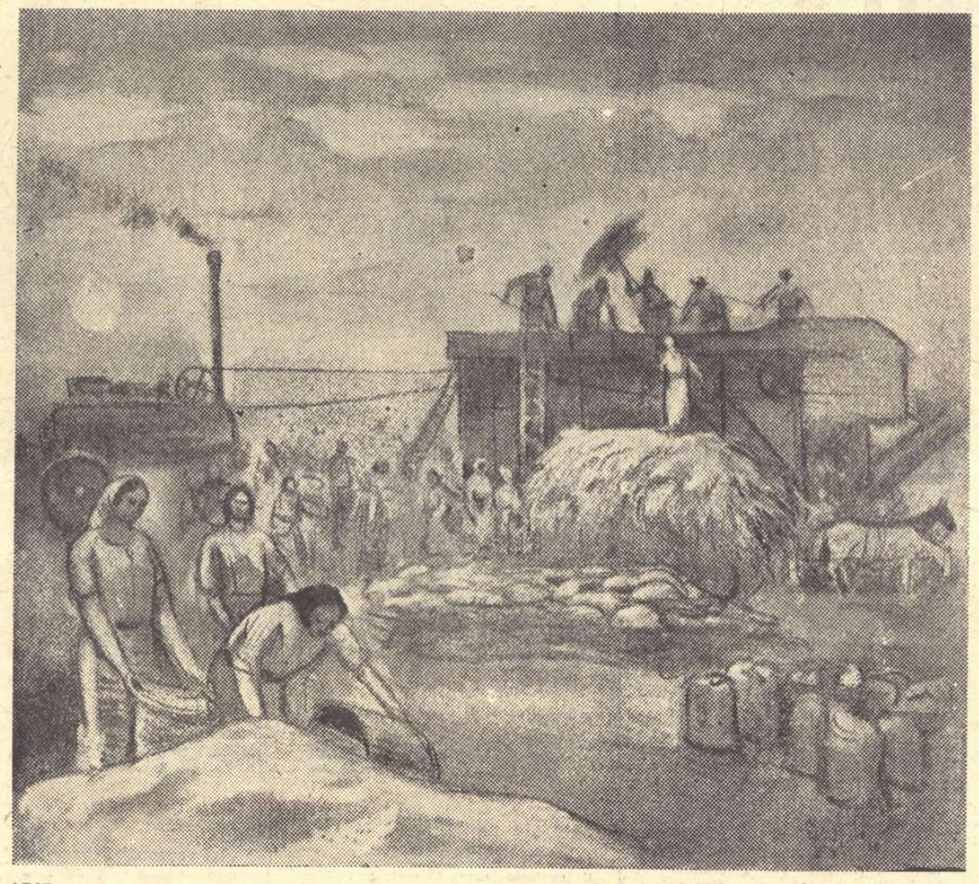

„ARIE" Desen de AUREL JIQUIDI

IMAGINEA PREZENTULUI

CERINȚA unei literaturi axată pe actualitate, ca o necesitate acută a epocii noastre, nu este nouă și nu trebuiește văzută ca un dat exclusiv al esteticii marxiste. Spiritele progresiste au înțeles dintotdeauna însemnătatea temporalului pentru opera de artă și adeziunea lor a fost necondiționat oferită prezentului istoric. Un mare artist al actualității epocii sale și care a extras din prezentul său istoric filonul de aur al artei, este Balzac. Dacă faci abstracție de pasiunea autorului „Comediei Umane" pentru prezent și pentru social, Balzac devine o ficțiune. Pentru el, viața este croită din stofa temporalității [1]). Ca expresie autentică a vieții, personajul literar trebuie să fie materializarea timpului istoric, dar nu nedeterminat, ci văzut sub specia prezentului. In celebra prefață din 1842 la „Comedia Umană", el își mărturisește admirația pentru acele „personaje a căror existență devine mai lungă, mai autentică decît aceea a generațiilor din mijlocul cărora au apărut" și se referă la figuri uriașe ale literaturii ca: Daphnis și Chloe, Roland, Panurge, Don Quijote, Manon Lescaut, Robinson Crusoe, Werther, Adolphe, Ivanhoe, Manfred etc. etc. Fiorul artei este dăruit în acest caz de retrospecția timpului. Panurge sau Manfred ne ajută să reconstituim epoci dispărute. Desprinși de clipa fugară, navigăm dintr-odată în imensitatea timpului. Balzac, covîrșit de sentimentul unei astfel de posibilități, îl numește pe Cuvier: „cel mai mare poet al secolului nostru". Omul de știință a lucrat cu tainica magie a poeziei, atunci cînd: „a reconstituit lumi întregi din cîteva oase străvechi, a reclădit.... cetăți din cîțiva dinți... a regăsit hoarde de giganți în piciorul unui mamut". („Pielea de sagri"). Dar „abisul nemărginit al trecutului" poate fi fermecător numai atunci cînd este filtrat prin clipa prezentă. Desprinderea de prezent are, pentru Balzac, semnificația unei catastrofe: «Smulși din prezent, rămînem ca morți, pînă cînd valetul intră să ne spună: „Doamna contesă a răspuns că așteaptă pe domnul"». Ironia finală nu face decît să sublinieze mai pregnant ideea fundamentală. In această privință Balzac este categoric. Un personaj literar nu are viabilitate decît atunci cînd este „o mare imagine a prezentului". Ideea merită să fie reținută pentru justețea ei axiomatică. Parafrazînd dedicația lui Rousseau la „Nouvelle Héloise", Balzac va scrie în dedicația „Țăranilor" săi: „Studiez mersul epocii mele și public această lucrare".

Prin urmare, studierea operei lui Balzac pentru rezolvarea problemei atît de acute a reflectării în literatură a timpului prezent, mi se pare capitală. Nu trebuie să urmărim în Balzac un model exclusiv și nu trebuie să ne reîntoarcem la Balzac, dar cred că este absolut necesar să ne amintim cîteva propoziții inteligente ale acestui mare creator realist și subtil analist al complexei problematici literare.

Izvorul creației balzaciene este timpul și omul și, aș adăuga, refuzul categoric al abstracției, al absolutizării. Este în opera lui Balzac și în considerațiile lui asupra artei, o enormă doză de gîndire dialectică. Absolutul este o himeră, sfîrșitul mișcării neîncetate dăunătoare artei și cercetării științifice. Balthazar Claes, Gambara, meșterul Frenhofer sau Louis Lambert, se distrug în căutarea absolutului și distrug în același timp enormele lor posibilități creatoare. Creația înseamnă surprinderea dezvoltării a ceea ce nu este finit, a ceea ce poate progresa. De aceea la Balzac timpul este istorie, iar omul este societate. In ciuda afirmațiilor contrarii, putem susține ideea că opera lui Balzac, în ceea ce are dominant ca valoare, este pătrunsă de optimism filozofic. „Cred în progresul omului asupra lui însuși" — scrie el în prefața la „Comedia Umană". „Aceia cari vor să vadă la mine intenția de a considera omul ca o creațiune finită, se înșeală deci amarnic". Numai însul absolut este o creatură finită, fără geneză, și fără moarte, în felul îngerilor sau al demonilor (vezi „Serafita"). In raport cu societatea, omul devine o făptură perfectibilă. „Omul nu este nici bun, nici rău — scrie Balzac în aceeași atît de importantă prefață — el se naște cu instincte și cu aptitudini; societatea departe de a-l deprava, cum a pretins Rousseau, îl perfecționează, îl face mai bun; dar interesul îi dezvoltă și pornirile rele".

Nu pot trece peste această propoziție care mi se pare fundamentală pentru arta realistă. Arta, avînd ca obiect primordial omul, rezultă dintr-un antagonism între consensul social (care asigură perfectibilitatea umană, progresul istoriei) și interesul individual sau de grup (care frînează mișcarea). Fără antagonism nu există mișcare înainte, nu există însă nici artă. „Antagonismul necesar tuturor operelor frumoase..." va spune Balzac, în „Massimilla Doni", nuvelă pe care el o scrie pentru a explica cele mai intime procedee ale artei.

Antagonismul real nu poate însă fi surprins decît prin studiul atent al naturii sociale. Este cunoscut respectul enorm pe care Balzac îl avea pentru natură, în general, pe care o considera superioară artei. Natura socială îi mărește în mod considerabil acest respect pentru că este „o natură în natură" („Modeste Mignon"). Societatea diversifică exemplarul uman pînă la a-l face de nerecunoscut, de la o ipostază la alta. Pe Balzac îl pasionează infinitele posibilități de transformare ale omului social. „Societatea nu face ea oare din om, după mediile în care se desfășoară activitatea acestuia, tot atîția oameni diferiți cîte varietăți există în zoologie? Diferențele între un soldat, un muncitor, un administrator, un avocat, un trîndav, un savant, un om de stat, un negustor, un marinar, un poet, un sărac, un preot, sînt, deși cu mult mai greu de surprins, tot atît de considerabile ca și acelea care stabilesc distincția dintre lup, leu, măgar, cerb, rechin, focă, oaie. Au existat deci și vor exista întotdeauna specii sociale, după cum există specii zoologice. Dacă Buffon a făcut o operă magnifică încercînd să reprezinte într-o carte ansamblul zoologiei, nu ar trebui făcută o asemenea operă și pentru societate?" (Prefață la „Comedia Umană").

„Comedia Umană" nu pornește deci de la Dante, ci de la Buffon. Ea este o „Istorie naturală" a societății lui Balzac, a epocii sale, bazată pe „studii": de moravuri, politice, militare, filozofice etc. etc.

Balzac este îngrozit de ideea că epoca sa, dacă nu va fi surprinsă în imagini literare viabile, va trăi numai în acele „seci și respingătoare nomenclaturi de fapte numite istorii". Din această cauză, practic, epoci îndepărtate ca aceea a Egiptului, Persiei, Greciei sau Romei antice, au rămas definitiv pierdute. Oricît le-am recrea astăzi literar și oricît de fidelă ar fi reconstituirea istorică, operația rămîne artificială, pentru că din asemenea opere de ficțiune lipsește sufluI actualității, al prezentului autentic al epocii respective.

Dilema hamletiană se exprimă astfel la Balzac: „cum să faci interesantă drama cu trei sau patru mii de personaje pe care o prezintă societatea?" In parte, soluția o află la Walter Scott care reconstituie însă trecutul, Tehnica lui Scott, impregnată cu suflul prezentului, dă naștere „sistemului balzacian".

Ce anume trebuie pentru ca prezentul să trăiască în mod intens în opera de artă, să rămîie ca prezent în cel mai îndepărtat viitor al timpului, să fie înzestrat cu viabilitate, cu nemurire? Pentru aceasta nu ajunge pictura fidelă a tipologiei umane, nici relatarea dramelor vieții intime, reconstituirea arheologică a mobilierului social, nomenclatura profesiunilor sau înregistrarea bineluI și răuluI. Toate acestea sînt absolut necesare, dar nu oferă încă grandoarea artei adevărate.

Perfecțiunea artei presupune o idee certă: „surprinderea sensului ascuns în această imensă adunătură de figuri, pasiuni, evenimente". Trebuiește deci o idee concluzivă într-un fel (nu o concluzie, în sens literal) care să fie „rațiunea mișcării" întregii societăți.

Arta este prin urmare existență intensă, în imagini, a unor idei fundamentale, a unor esențe, a unor sensuri ale vieții sociale. Ideea oferă artei capacitatea transfigurării realității, arta fiind interpretare și nu copie a naturii. Romancierul nu este un istoric care studiază fenomene și extrage legi. Pornind de la prezent, el este un creator de viitor. „Istoria nu are drept lege, ca romanul, de a tinde către frumosul ideal. Istoria este sau ar trebui să fie ceea ce a fost, în timp ce romanul trebuie să fie lumea mai bună".

Și cititorul nu trebuie să fie surprins dacă într-o astfel de formulare află preocupări esențiale și pentru literatura timpului nostru. De aceea Balzac trebuiește studiat.

Ion Vitner

1) „...le temps est la grande étoffe dont la vie est faite, dit-on..." (scrisoare către d-na Hanska din 1835) în „Oeuvres complètes" ed. Houssiaux, vol. XX, p. 221.

SENTIMENTALISMUL SATIRICULUI

Desigur, Caragiale! Dar cîte exemple nu se pot da! Un scriitor mai sentimental ca Dickens găsești doar printre romantici, un visător prodigios ca Gogol doar printre utopiști. Exemple clasice demonstrează că satira este într-o anumită măsură produsul unei sensibilități acute care, din pudoare, circulă în travesti. Cei care nu pot plînge în piața publică pentru durerile lor sau ale omenirii, au inventat satira. Lui Chateaubriand i se părea că inima omenească e o liră căreia îi lipsesc unele coarde și de aceea, credea el, sîntem nevoiți să redăm chiar și accentele de bucurie pe tonul consacrat suspinelor. Dar sînt și artiști care nu trezesc de pe această liră coardele tristeții și care-și cîntă inclusiv amărăciunea pe tonul consacrat veseliei. Aceștia sînt satiricii, sentimentalii deghizați, care dezvăluie în toate tragediile partea comică, de teamă să nu-și trădeze „slăbiciunea" de a suferi și de a plînge, — ca femeile. (S-a și observat de altfel că talentele satirice printre femei sînt extrem de rare.) Căci satiricul e în primul rînd un om jignit în calitatea sa de om și care se răzbună acoperind de ridicol obiectul suferinței sale. De aceea autorul care ride fără să sufere nici nu este un autor satiric.

Am amintit aceste lucruri pe care toată lumea le cunoaște pentru că în ultimul timp au apărut multe schițe, foiletoane și chiar nuvele și romane satirice care pun și mai ascuțit întrebarea: unde sfîrșește satira și unde începe calomnia la adresa societății noastre? La această întrebare este ori prea ușor, ori prea greu de răspuns. Ușor ar fi așa: satira sfîrșește acolo unde autorul încetează să sufere din pricina relelor de care-și bate joc și pe care le prezintă drept o stare generală permanentă și fatală a orînduirii noastre sociale (ceea ce este deplin justificat atunci cînd satira vizează orînduirea capitalistă); greu ar fi de răspuns prin analiza unor lucrări satirice, deoarece, după cum se știe, teoria poate fi una, iar practicile mai multe. Deocamdată ne vom referi la cîteva lucrări recent apărute, în care violența satirică este evident urmarea mîniei pe care a trezit-o în respectivii autori persistența unor moravuri burgheze în societatea noastră.

Teodor Mazilu, recunoscut ca autor satiric, nu e greu de observat, e și el un sentimental. Îi plac „primele iubiri" pure, candide, soții care se căsătoresc din dragoste, oamenii cu sensibilitate, oamenii care gîndesc, oamenii care nu se tem de adevăr. Cum am aflat aceste preferințe ale lui Teodor Mazilu? Observînd cît îi urăște și cît îi disprețuiește pe oamenii care nu au șira spinării, pe cei care practică un optimism facil ca să nu-și distrugă șubreda mulțumire, pe cei care se căsătoresc pentru leafa nevestei, pe cei care terfelesc romantica, neprețuita „prima iubire". Negarea acestora afirmă dragostea autorului pentru cei dintîi.

Oameni și autori sentimentali se găsesc cu prisosință. Am citit, de pildă, în volumașul lui V. Sebastian, „Talanga fermecată", aceste rînduri patetice, prin care autorul indignat de comportarea unei mame vitrege i se adresează direct: „La plimbări te gîndeai dumneata, Maria Stroie, în clipele cînd copilul se zbătea sub ploaia de lovituri? Unde era sufletul dumitale de femeie și mamă, atunci cînd, sub ochii dumitale, floarea sufletului unui copil — floarea cea mai de preț din lume — se ofilea, lipsită de căldură și de lumină?" Nu știm unde era sufletul de femeie și mamă al Mariei Stroie în timp ce „floarea sufletului" unui copil se ofilea, dar al nostru este la locul său, nu s-a mișcat nici cu o centimă în urma acestei pasionate apostrofări. Și sentimentalismul autorului nu cred să găsească mulți adepți. Iată însă o femeie care se întoarce acasă într-o simbătă seara, obosită și supărată. Cineva a jignit-o. Ea ar vrea să-i împărtășească necazul ei soțului. Dar aceasta, ca să nu-și strice seara, ca să poată merge la cinematograf și la o halbă cu bere, se silește mereu să inventeze ceva, ca să împiedice confesiunea nevestei. Eforturile soțului de a evita necazurile soției sale sînt hazlii, fondul schiței este însă trist. Iar Teodor Mazilu, acoperind cu ridicol personajul, relatează de fapt cu durere lipsa de înțelegere de care se izbește femeia. („Ai stricat toată seara"). Nu se poate să nu fii mișcat, deși autorul nu i-a vorbit atît de patetic de „floarea sufletului" acestei femei care se „ofilea" într-un cămin nefericit.

Optimistul care trece cu vederea și cu bună știință peste ciorba necomestibilă de la cantină, ca și peste infidelitatea nevestei, numai ca să nu-și piardă buna dispoziție, este de asemenea un personaj ridicol și întristător în același timp. Cînd toate merg exact pe dos, un singur zîmbet falș îl face să vadă iarăși viața în toată splendoarea ei. Iar autorul, care zîmbește trist, comentează: „Cum el e băiat econom, zîmbetul ăsta falș o să-i ajungă pînă la adînci bătrînețe..." („Douăzeci și patru de ore din viața unui optimist")

Soții Spălățelu sînt treziți la ora 12 noaptea, ora misterelor, de un vizitator ciudat care în numele lui Romeo și al Julietei, eternii îndrăgostiți, a venit să-l aresteze pe Nicolae Spălățelu pentru delictul de a nu-și iubi nevasta. Atmosfera, ca și personajul care are o îndeletnicire curioasă de „colportor de vești tragice" („Deschid o ușă și spun: „Soțul dumneavoastră nu vă iubește". Trec mai departe, deschid o altă ușă: „Soția dumneavoastră nu vă iubește") ne transpun în plin romantism. Dar acest romantism este dublat sau mai curînd, am spune, este silit să circule incognito de scriitorul care dă întîmplării o patină satirică. La Tribunalul Onoarei unde este judecat Spălățelu, problema dragostei, a sincerității în viața conjugală este dezbătută cu o rară delicatețe și cu sfîntă indignare împotriva compromisurilor. Spălățelu, soțul ipocrit care aduce primii ghiocei nevestei deși n-o iubește, soțul care s-a căsătorit nu din dragoste pentru femeia pe care a luat-o, ci pentru apartamentul și pentru leafa ei, tresare revoltat de amestecul ciudatului tribunal: „Cu viața personală fac ce vreau... N-are voie nimeni să se amestece. La serviciu nu întrzii... îmi îndeplinesc planul... La ședințe iau cuvîntul. Nu înțeleg ce se întîmplă aici... E o înscenare". Dar tribunalul închipuit (în care conștiința tulbure a lui Spălățelu

Georgeta Horodincă

(Continuare în pag. 4)

Dintr-un itinerar iugoslav

Festivalurile de vară de la Dubrovnic

IMPRESIILE de călătorie au neapărată nevoie de răgazul unor lente sedimentări, ca și vinul de viță nobilă, care numai printr-o îndelungă decantare cu îndelunga contribuție a timpului restituie în cupa de cleștar tot ce natura și solul au depus în boabele strugurilor pîrguiți pe îndelete în soare, pînă la brumele toamnelor. Substanță, transparență, parfum, irizări... Și tot ce reprezintă în fond autenticitatea și unicitatea unei particularități locale.

Altminteri toate notele de voiaj se reduc doar la rapide și epidermice reportaje de-o clipă care n-au pătruns în esența realității și o bagatelizează.

Chiar dacă se bucură uneori de faimă provizorie. Chiar dacă surprind, desigur, nu o dată elemente pitorești și ademenitoare. Chiar dacă rămîn citate în tomuri de antologie.

Dar cu ce preț?

Substituind prea adesea reliefului, volumului și elementelor de profunzime, culoarea nedescompusă de spectrul solar. Adică înșelînd prea adesea ochii lectorului după cum ochii autorului s-au lăsat amăgiți, de apa-rențe, de capriciile luminii, de reacții cu totul subiective și temperamentale, de tot ce este nesigur și efemer în noi.

Iată de ce socot o datorie a conștiinței scriitoricești să îngădui timpului a conlucra el, pentru limpezirea și organizarea vertiginoaselor impresii recoltate în cele trei săptămîni de călătorie în Iugoslavia, de la Belgrad la Zagreb, de la pădurile și lacurile Croației la Lubliana și la lacurile Sloveniei încrustate ca ochii de smarald și de peruzea în orbitele din văgăunele munților, și de-acolo, la defileurile dintre stîncile calcaroase ale luptelor partizane de rezistență pînă la țărmul Adriaticei, cu atîtea denumiri de rezonanță istorică și romantică: de două ori milenarul Split, Spalata, cu palatul lui Dioclețian, sau cu bijuteria arhitectonică a Dubrovnicului, vechea Raguză a evului mediu, ale cărei semețe metereze au rămas impregnate de cimentul indestructibil al atîtor suveniruri! Și oamenii —

Cezar Petrescu

(Continuare în pag. 4)

Scenă din „Ifigenie în Tauris" de Goethe, jucată la Dubrovnic în cadrul Festivalurilor de vară

Șesul nu este monoton

Note dintr-un raion cooperativizat

Am umblat șapte zile prin raionul Feteși, singurul din regiunea Constanța situat în plin Bărăgan.

Călătoria mea s-a desfășurat sub semnul a două evenimente. Unul din ele, de sezon — campania secerișului — se vădea prin zorul neostoit al combinelor și secerătorilor pe lanurile vaste de grîu și orz. Celălalt, mai profund, — de esență istorică — l-am descifrat mai întîi în peisaj, ca apoi să-l descopăr în conștiințe. In primăvara acestui an, raionul Feteși a fost integral cooperativizat și, ori unde mergeam, eram izbit de aparițiile colosale: cîmpii întregi numai de grîu, dealuri de porumb verde închis, zone fără capăt de floarea-soarelui, cu mii de corole galbene, ca niște aștri luminători pe un cer imens de clorofilă.

Priveliștea grandioasă e oglinda omului de aici. Un sentiment al vastității a cuprins conștiințele. In colectivist, brigadier, ori președinte de colectivă nu mai recunoști pe țăranul de ieri, limitat între patru răzoare, care muncea cu ziua pe moșiile lui Pană, Bentoiu, Lahovari, Calimachi, prințesa Elisabeta, stăpîni, pe vremuri, peste baltă și cîmpie. Peisajul nou, în care el muncește, dobîndit prin revoluție socialistă, reflectă vastitatea preocupărilor lui actuale.

Lupta pentru supremația argumentelor

Am poposit mai întîi în comuna Făcăeni. Localitatea, situată în partea de nord a raionului, pe malul Borcii, cumulează atît avantajele Bărăganului cît și ale bălții. Aici, din totdeauna, omul a fost agricultor și pescar. Ca agricultor — deci om al șesului — el a posedat cel puțin o căruță cu doi cai, fără de care nu și-ar fi putut cultiva ogorul, depărtat la 10—15 km. de sat. Ca pescar avea barcă și vîrșe. Apa bogată în pește, terenul inundabil dincolo de Borcea, cu crînguri de sălcii, cu iarbă grasă, bună pentru hrănit vite și porci, — sursă de înavuțire ușoară — l-au atras întotdeauna spre aventură. Un năvod aruncat într-o noapte, fără știrea pîndarilor, îi procura cîștig de-o lună. Aci, pescarul era, de fapt, braconier.

Munca de cooperativizare a comunei s-a lovit de două argumente decisive: „Nu intru în colectivă fiindcă nu mă-ndur de caii mei" — zicea agricultorul. Nici eu nu mă-nscriu, fiindcă n-am să pot pescui" — adăuga pescarul.

Astăzi comuna este cu desăvîrșire cooperativizată. Meritul este al celor două mănunchiuri de oameni temerari care, acum opt ani de zile, au fondat gospodăriile colective „Progresul" și „23 August". Mai ales aceasta din urmă a obținut rezultate edificatoare, servind șovăielnicilor contraargumente palpabile, cu neputință de răsturnat.

Iubitorilor de cai li s-a răspuns cu fapte: „Cine se îngrijește mai bine de cai, voi sau colectiva? Caii voștri mănîncă iarna paie și ies în primăvară slabi și cu păr lung pe ei, ca niște dihănii, pe cînd caii noștri consumă grăunțe și ies frumoși, năpîrliți, cu pielea lucioasă, ca dați cu perie".

Pescarilor li s-a demonstrat că în colectiv se poate pescui mai mult, mai ușor, mai bine. Gospodăria a înființat o brigadă pescărească, a procurat bărci, năvoade, haine de protecție, cizme de cauciuc. „O să aveți mai mult pește decît atunci cînd pescuiați pe furiș, toamna în frig, uzi pînă la piele, riscînd de fiecare dată să vă-mbolnăviți".

M-am interesat care a fost ultimul „individual" din comună — omul care a așteptat opt ani ca să se lămurească. N-am putut să-l găsesc. Fiindcă — oricît ar părea de paradoxal — ultimul nehotărît, Tase Chirilă, a fost cam al douăzecilea din coadă, la prezentarea cererilor. Omul acesta, gospodar cu vază, avea cuvînt greu în fața a o seamă de rude, prieteni și vecini. In clipa cînd s-a hotărît și a spus într-o adunare: „Fraților, eu mă-nscriu la-ntovărășire!", ceilalți s-au prezentat singuri cu cererile, fără să-i mai roage cineva. Care din toți poate fi considerat atunci ultimul înscris?

Tractoare și fîntîni arteziene

Am străbătut pe înserat comuna Făcăeni, lungă de cîțiva kilometri, în șareta colectivei. La celălalt capăt mă aștepta o surpriză. Case albe, frumoase, dispuse simetric, luminate orbitor, cu electricitate. Era sediul S.M.T.-ului din Făcăeni — un colț de oraș feeric, zvîrlit în plin Bărăgan, pe malul Borcii.

Stațiunea a răsărit aici dintr-un cîmp viran, ca pădurea din peria lui Făt-Frumos. Istoricul ei este un adevărat roman. Acum cinci ani, în toiul iernii lui 1952, Alexandru Stanciu, actualul director, pe atunci brigadier de tractoriști din Arad, a fost trimis de partid, după ce a urmat o școală specială, ca să preia conducerea S.M.T.-ului din Făcăeni. Dar ceea ce în hîrtii se numea „S.M.T.", consta de fapt, din zece hectare de izlaz, un proces-verbal, cîteva case vechi, părăginite, și de aici încolo imensitatea Bărăganului. Tractoarele stăteau iarna în cîmp, sub șoproane. Tractoriștii veniți de aiurea, lăsau tractorul în brazdă cînd le venea bine și plecau în lume. Șapte luni de zile, directorul n-a primit salariu. In sat, cîte unii îl priveau cu dușmănie. De două ori, în timpul nopții, ființe necunoscute l-au pîndit ca să-l bată. Șase mecanici-șefi și cinci ingineri

Vasile Nicorovici

(Continuare în pag. 4)

CĂRȚI NOI

KOVÁCS GYÖRGY: „Buchetul"

AUTORUL romanului Cu ghiarele și cu dinții *a surprins în nouI său volum un moment dramatic din viața țărănimii ardelene în perioada vremelnicei ocupații horthyste care a urmat dictatului de la Viena. Conflictul pleacă de la un singeros incident local, pentru a se extinde ulterior, angrenînd întreaga populație, cei doi poli fiind reprezentați de forțele represive ale regimului fascist și de cîteva figuri de luptători pentru libertatea poporului. Pentru că rominul Vasile Năznanu poartă la pălărie, după o veche tradiție a tinerimii maghiare, buchetul tinerilor care au recrutat, Tar Pișta consideră gestul drept o ofensă, fapt pentru care își ucide consăteanul. De aici o seamă întreagă de frămîntări și drame care zguduie din temelii viața sătucului unde viețuiesc deopotrivă romini și unguri.*

In afara crimei care marchează brutal prologul, romanul nu are situații decisive, împrejurări în care eroii să fie puși în situația unor ciocniri directe. Teroarea fascismului este însă permanent sensibilă. Brutalitatea opresiunii rezidă și în aparența calmă a vieții care-și urmează mai departe cursul. Kovács György știe să marcheze aceasta în episoadele unor întîlniri întîmplătoare pe ulițele satului. Tohăti, plutonierul de jandarmi, imbecilizat și animalic, își plimbă din cînd în cînd privirile injectate asupra acelor romîni sau maghiari care se împotrivesc șovinismului afișat de oficialitate; de după fiecare colț se zăresc siluetele oamenilor săi cu penele de cocos la pălărie. Sînt scene întregi în care oamenii tac aproape tot timpul, împietriți, în care romancierul aude doar scrîșnetul zăpezii pe drum sau arareori șuierul jalnic al vîntului, momente în care tăcerea tinde să se prelungească la nesfîrșit. Senzația unei asemenea tăceri capătă deodată materializarea unei invizibile închisori dintre zidurile căreia nimeni nu mai poate ieși. Intr-adevăr, cine ar îndrăzni să-și ridice glasul împotriva persecuțiilor naționaliste, a șovinismului sălbatic întreținut de îmrediști? Impresia generală este întregită de dialogurile monosilabice ale oamenilor, de privirile care se feresc să se întîlnească, de pru-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

ION GHEORGHE: „Pîine și sare"

Din numeroasele episoade ale unei acțiuni complicate, Ion Gheorghe a încercat să ridice o construcție epică solidă. Tînărul scriitor avea de selectat faptele cele mai dramatice din materialul extrem de bogat pus la îndemînă de viața unui sat din Bărăgan aflat în ajunul colectivizării. Il pîndea, astfel, o primejdie: era foarte lesne să se lase împins spre grandilocvență sau spre accentuarea unor trăsături crude, scoase la iveală de reasurile necrutătoare prezentate în roman, de înspăimîntătoarele dezlănțuiri ale unor forțe latente. Ion Gheorghe a căutat să trateze în culoarea inocentă a școlii olandeze fapte care într-o pastă bogată ar fi creat tablouri de groază, stricînd echilibrul romanului. Semnificativă este, în această direcție, crima lui Ihale, narată succint, fără ca prin aceasta să fi pierdut ceva din tragismul ei. La aceasta contribuie și formula pe care a ales-o scriitorul: romanul în versuri. Poetul

Dan Grigorescu

(Continuare în pag. 4)

În pag. 2 :

Dezbaterea Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 28 iunie — 3 iulie 1957, în organizația de bază P.M.R. a scriitorilor din București

În pag. 5 :

Discuții despre reflectarea actualității în literatură. Semnează: *Eugen Barbu și Titus Popovici*

Dezbaterea Rezoluției Plenarei C. C. al P.M.R. din 28 iunie–3 iulie 1957, în organizația de bază P. M. R. a scriitorilor din București

In zilele de 15 și 16 iulie a.c. s-a **ținut la sediul** Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o adunare generală a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București, avînd la ordinea de zi dezbaterea Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 28 iunie—3 iulie 1957. In cuvîntările lor, scriitorii membri de partid și-au exprimat deplina adeziune la Rezoluția Plenarei C.C., precum și hotărîrea fermă de a aduce o cît mai substanțială contribuție la îndeplinirea sarcinilor trasate de plenară. Toți vorbitorii au înfierat cu indignare acțiunile antipartinice, cu caracter fracționist, ale tov. Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu, reliefînd totodată înțelepciunea și fermitatea cu care a procedat conducerea partidului cînd a sugrumat în fașă orice încercări de a atenta la unitatea partidului. Lupta pentru continua întărire a unității partidului — a spus tov. **Scarlat Calimachi** — este unul din principiile fundamentale ale oricărui partid marxist-leninist. Urmînd învățătura leninistă, partidul nostru s-a întărit întotdeauna apărîndu-și unitatea, și pe această bază a repurtat cele mai mari succese. Așa a fost în 1931 la Congresul al V-lea, cînd a fost lichidat fracționismul, așa a fost în 1952, cînd, datorită vigilenței și înțelepciunii conducerii, a fost demascat și înlăturat grupul deviatorilor de dreapta V. Luca — Ana Pauker. Cu atît mai mare este vina tovarășilor Chișinevschi și M. Constantinescu, care au încercat din nou să stîrbească unitatea partidului prin intrigile lor fracționiste.

Înfierînd cu hotărîre asemenea practici, nedemne de niște tovarăși cărora partidul le-a încredințat munci de mare răspundere, tov. **A. G. Vaida** a evocat, povestind lucruri văzute recent pe teren, încrederea de care se bucură politica partidului în rîndurile oamenilor muncii. In timp ce muncitorii, țăranii muncitori, intelectualii legați de popor își exprimă bucuria pentru realizările însemnate obținute de partid — datorită conducerii sale leniniste — în îndeplinirea sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R., tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu nu s-au dat în lături de a ponegri activitatea partidului, negînd succesele sale, pentru a-și putea atinge niște scopuri meschine cu caracter politicianist.

Tov. **Ioszef Melius** a subliniat succesele dobîndite de partid în stringerea legăturilor cu masele, arătînd importanța acestei realizări mai ales în lumina evenimentelor din Ungaria. Și la noi reacțiunea a visat răfuieli — a spus vorbitorul — și la noi întocmea „liste negre", dar la noi așa ceva nu s-a putut întîmpla, nu se poate întîmpla, datorită legăturii strînse a partidului cu masele.

Despre înțelepciunea cu care a procedat conducerea partidului, sugrumînd orice abatere de la principiile leniniste ale vieții de partid, a vorbit și tov. **Maria Banuș**. Ea a citat cazuri concrete pentru a arăta cum deviatorii de dreapta căutau să lovească în cadrele vechi de bază ale partidului. Conducerea leninistă a partidului a apărat cu fermitate aceste cadre.

Mai mulți tovarăși au scos în evidență seriozitatea și simțul de răspundere de care a dat dovadă C.C. al P.M.R. în organizarea dezbaterilor în jurul documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. Conducerea partidului nostru a știut să orienteze în așa fel dezbaterea documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. — a arătat tov. **Aurel Lambrino** —, încît prin discutarea acestor hotărîri oamenii muncii din țara noastră, călăuziți de partid, să se poată folosi la maximum de roadele învățăturii marxist-leniniste vii, creatoare.

Tov. **Aurel Baranga** a subliniat că învățămintele tragice ale evenimentelor din Ungaria din octombrie 1956 reliefează și mai puternic justețea orientării conducerii P.M.R. Vorbitorul a adăugat că scriitorii s-au putut convinge de justețea orientării partidului și prin proprie experiență, cu prilejul dezbaterii documentelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. în adunarea activului de partid al raionului Stalin. Ieșirea antipartinică și calomnioasă a lui Al. Jar, care a fost demascată cu acest prilej, a constituit un exemplu elocvent al ținutei pe care ar fi avut-o dezbaterile dacă partidul nu s-ar fi opus cu fermitate tendințelor liberaliste, mic-burgheze, revanșarde. Demascînd atitudinea antipartinică a lui Jar, conducerea partidului a dat un mare ajutor literaturii. Tov. **Dan Deșliu** a luat poziție împotriva practicilor antipartinice ale tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu. El s-a referit și la greutățile proprii în creație. In continuare, vorbitorul a scos în evidență faptul că în ultimul timp a crescut pericolul liberal-smului în viața literară. El a cerut organizației de bază ca, fără să slăbească lupta împotriva dogmatismului, să ia măsurile cuvenite pentru combaterea tendințelor liberaliste și revizioniste.

Relevînd importanța Rezoluției, tov. **Ion Vitner** a subliniat valoarea primei părți a acestui document în care sînt arătate succesele reale, serioase, ale construcției socialismului în țara noastră, succese ale muncii partidului. In lumina acestor succese — a spus vorbitorul — apare cu atît mai gravă activitatea fracționistă, antipartinică, a tov. I. Chișinevschi și Miron Constantinescu. Este clar pentru oricine că fără piedicile ridicate de către deviatorii de dreapta Ana Pauker — V. Luca și fără continuarea unora din practicile lor antipartinice de către tovarășii criticați în Rezoluție, realizările construcției socialismului în țara noastră ar fi fost cu mult mai numeroase.

Tov. Ion Vitner a analizat în continuare cîteva fenomene ale vieții culturale în care s-a reflectat manifestarea dăunătoare a spiritului bucher, dogmatic. Revoluția culturală a fost întrucîtva stînjenită în domeniul învățămîntului, al filozofiei, iar în domeniul literaturii a dăunat mult obiceiul prost de a se exagera meritele unor scriitori în detrimentul altora.

In încheiere, vorbitorul a arătat că este îndatorat partidului atît pentru lămurirea naturii propriilor sale greșeli făcute cu prilejul adunării activului de partid al raionului Stalin în mai 1956, cît și pentru ajutorul moral pe care personal l-a primit din acel moment și pînă astăzi.

Despre efectele dăunătoare pe care le-au avut metodele greșite de muncă, dogmatismul și bucherismul pe care le-au promovat tovarășii I. Chișinevschi și M. Constantinescu, precum și despre învățămintele prețioase pe care scriitorii trebuie să le extragă din dezvăluirea acestor greșeli de către conducerea partidului, au vorbit mai mulți tovarăși.

Tov. **Eugen Frunză** a calificat drept demagogie și politicianism unele atitudini nuprincipiale ale tovarășilor I. Chișinevschi și M. Constantinescu, subliniind cît rău au făcut aceste atitudini literaturii și unor scriitori. Tov. **Mihai Novicov** s-a referit în special la efectele atitudinilor dogmatice în critica literară. Tocmai dogmatismul și cultul personalității au făcut ca adesea cercetarea serioasă și competentă a obiect să fie înlocuită cu absolutizarea unor gusturi personale. Vorbitorul a subliniat în continuare că sarcina combaterii dogmatismului rămîne tot atît de actuală în împrejurările cînd se manifestă în viața literară și unele tendințe liberaliste. Aceste tendințe au fost încurajate în oarecare măsură de faptul că scriitorii comuniști n-au luat în suficientă măsură asupra lor sarcina combaterii dogmatismului, lăsînd-o adesea în seama unor oameni nepregătiți care au încercat să submineze sub acest pretext pînă și principiile de bază ale esteticii marxist-leniniste, insinuînd că tot ce s-a realizat în critica noastră pînă în 1953 e „dogmatic". Tocmai pentru a combate cu eficiență asemenea tendințe nihiliste-liberaliste, noi trebuie să dezvăluim cu fermitate, cu temeinicie și în spirit autocritic, toate greșelile dogmatice comise în trecut și să combatem încercările de reînviere a practicilor dogmatice, a sectarismului și subiectivismului în viața literară.

Dar concomitent cu aceasta — a arătat în continuare vorbitorul — este de datoria scriitorilor să se încadreze cît mai activ în lupta împotriva revizionismului de orice fel. In viața literară, aceasta înseamnă a combate cu hotărîre tendințele liberaliste și orice atitudini împăciuitoriste față de liberalism.

In aceeași ordine de idei, tov. **Ov. S. Crohmălniceanu** a combătut greșeala pe care o fac unii considerînd dogmatismul și liberalismul ca „doi poli" ai vieții literare. Rezoluția Plenarei C.C. din 28 iunie—3 iulie — a arătat vorbitorul — ne ajută să vedem cum dogmatismul și liberalismul se împletesc dăunînd muncii noastre, cînd se produc devieri de la linia leninistă, abateri oportuniste, tendințe fracționiste etc. Combaterea dogmatismului e o acțiune absolut necesară în viața noastră literară, dar ea va fi eficientă și utilă numai în măsura în care se va face înlăuntrul marxismului, pentru apărarea marxismului. Dimpotrivă, orice acțiune așa-zisă „antidogmatică", atunci cînd se face în afara marxismului, fără grijă pentru apărarea principiilor sale fundamentale, duce cu necesitate la liberalism, lasă porți deschise ideologiei burgheze, diversiunilor de tot felul, după cum s-a văzut de pildă în cadrul discuțiilor despre spiritul modern. Tov. Ov. S. Crohmălniceanu a mai reliefat justețea liniei partidului în atragerea intelectualilor de formație veche, subliniind că în această direcție se cere principialitate.

Mai mulți vorbitori s-au ocupat în cuvîntările lor de învățămintele pe care trebuie să le extragă din Rezoluția dezbătută, pentru a-și întări propria sa activitate, organizația de bază a scriitorilor bucureșteni.

Tov. **Aurel Mihale** a arătat că succesele dobîndite în întărirea vieții de partid, în consolidarea democrației socialiste, în economie și cultură, în ultimii ani și cu deosebire după Congresul al II-lea al P.M.R., s-au reflectat și în literatură. Aceasta s-a văzut în primul rînd cu prilejul Congresului scriitorilor din iunie 1956. Frontul pe care-l fac scriitorii de toate generațiile în jurul partidului e unit și puternic. Dar mai persistă unele lipsuri. Viața organizației de partid nu este încă suficient legată de problemele creației literare. Literatura noastră fiind chemată să joace un rol de seamă în formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, sarcina aceasta nu va putea fi dusă la îndeplinire pînă la capăt, dacă nu vom intensifica munca de educație comunistă a scriitorilor. Aici organizația de bază poate și trebuie să joace un rol de seamă. Despre necesitatea luării unor măsuri concrete, în vederea întăririi vieții interne de partid, au mai vorbit tov. **Ștefan Tita, Tudor Mihail** și alții. Tov. **Al. I. Ștefănescu** a atras atenția asupra faptului că spiritul de grup n-a fost definitiv lichidat în viața scriitorilor; pentru înfringerea lui e nevoie ca organizația de partid să acționeze energic, ceea ce nu e posibil fără întărirea vieții interne de partid.

In mod larg s-a ocupat de această problemă tov. **Mihai Beniuc**. Sub conducerea partidului, literatura noastră a obținut succese remarcabile, datoria noastră este să le înmulțim, — a spus vorbitorul. Pentru aceasta trebuie să veghem cu tărie la respectarea normelor leniniste ale vieții de partid în organizație, la întărirea spiritului partinic în munca Uniunii Scriitorilor. Rezoluția Plenarei C.C. din 28 iunie — 3 iulie 1957 ne arată cu claritate că în partid nu pot exista două categorii de membri — unii pentru care disciplina de partid să fie obligatorie și alții îndreptățiți a nu i se supune. Acest lucru e pe deplin valabil și pentru scriitori, oricare ar fi meritele lor pe tărîmul creației. Tov. Mihai Beniuc a criticat cu ascuțime pe acei tovarăși care manifestă dispreț boieresc față de disciplina de partid sau organizația de partid, pe acei membri ai biroului Uniunii Scriitorilor care nu participă activ și constructiv la activitatea organului în care au fost aleși, precum și pe acei tovarăși din conducerea unor redacții de reviste sau edituri care nu se poartă tovărășește cu unii scriitori și nu s-au dezbărat încă de diferite practici neprincipiale.

In continuare, tov. Mihai Beniuc a reliefat rolul literaturii în lupta pentru triumful ideologiei socialiste. Oprindu-se asupra atenției ce trebuie acordată educației patriotice a oamenilor muncii, vorbitorul a subliniat că aici contribuția scriitorilor poate și trebuie să fie foarte mare. Oamenii muncii așteaptă din partea scriitorilor lucrări de înalt nivel artistic, care să scoată în valoare frumusețea patriei noastre, trecutul glorios de luptă și virtuțile poporului, lucrări care să cultive în oameni mîndria îndreptățită pentru realizările lor de astăzi. Orice lucrare literară nouă trebuie să fie o școală a patriotismului. Tot odată, patriotismul zilelor noastre — a adăugat tov. Mihai Beniuc — este, prin excelență, un patriotism socialist, organic legat de internaționalismul proletar, de dragostea pentru U.R.S.S., coloana vertebrală a comunismului. Dragostea pentru U.R.S.S. este astăzi piatra de încercare a marxismului. Literatura noastră este chemată să militeze și mai activ pentru solidaritatea popoarelor din familia socialistă, pentru demascarea ideologiei imperialiste, pentru pace, împotriva atițătorilor la război. Vorbitorul a subliniat, în încheiere, marea răspundere pe care o au scriitorii în opera de educație patriotică a tineretului.

In legătură cu prezența activă a literaturii în lupta pentru construirea socialismului, au vorbit mai mulți scriitori.

Referindu-se la rolul pe care poate și trebuie să-l joace literatura în ridicarea nivelului propagandei de partid, tov. **V. Em. Galan** a analizat diferite aspecte ale prezenței scriitorului în actualitate. El a scos în relief necesitatea combaterii tendințelor estetizante și a încercărilor de a minimaliza importanța deosebită pe care o are, pentru progresul literaturii, legătura directă a scriitorului cu viața contemporană. Tov. V. Em. Galan a subliniat că adevărata literatură realist-socialistă nu se poate dezvolta decît în strînsă legătură cu realitatea socialistă, scriitorul intervenind activ în viață, nu doar pentru a constata că într-un loc sau altul ceva nu merge bine, ci pentru a ajuta prin creația sa la rezolvarea problemelor esențiale ale construcției socialiste. „Este relativ ușor în zilele noastre — a spus în continuare vorbitorul — să fii scriitor bun, este ceva mai greu să fii comunist bun, dar lucrul cel mai greu și totodată cel mai important este și să fii un scriitor comunist bun".

In cuvîntul său, tov. **V. Mîndra** s-a ocupat de învățămintele pe care le-a extras din Rezoluția Plenarei C.C din 28 iunie — 3 iulie pentru munca la „Gazeta literară". Vorbitorul s-a oprit, în primul rînd, asupra datoriei pe care o are „Gazeta literară" de a apăra cu o combativitate sporită linia și ideologia partidului în problemele literaturii. Aceasta presupune o vie discuție literară. Revista a pornit recent o atare discuție pe tema „scriitorul și actualitatea", discuție care însă n-a căpătat pînă acum vioiciunea necesară. Unii tovarăși au interpretat greșit, ca o renunțare la polemică, luarea de atitudine împotriva invectivelor și a răfuielilor neprincipiale. Or, nici o discuție literară nu se poate duce decît prin înfruntare de păreri diferite, evident pe baza concepțiilor marxist-leniniste. Scriitorii membri de partid ar trebui să dea exemplu în această direcție.

In altă ordine de idei, tov. V. Mîndra a spus că practica muncii de la „Gazeta literară" confirmă întru totul cele arătate în Rezoluție privitor la relațiile cu intelectualii de formație veche, relații în care „trebuie combătute atît manifestările de stîngism cît și unele tendințe de tîrîre în coada unor păreri și concepții greșite".

Au mai luat parte la discuții, făcînd aprecieri și propuneri în legătură cu munca organizației de bază și viața literară în general, tovarășii **Liviu Bratoloveanu, Sergiu Milorian, Corin Grossu.**

In cuvîntul său, tov. **Marcel Breslașu**, secretar al organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București, a relevat unanimitatea cu care organizația și-a însușit Rezoluția Plenarei C.C., a înfierat acțiunile antipartinice, cu caracter fracționist, ale tov. I. Chișinevschi și M. Constantinescu și și-a exprimat hotărîrea de a lupta pentru traducerea în viață a hotărîrilor Plenarei. In fața noastră — a arătat vorbitorul — stă sarcina importantă a întăririi vieții interne de partid și a ridicării muncii ideologice, atît în organizație cît și în Uniunea Scriitorilor, în redacțiile și secțiile ei. In lupta pentru o literatură combativă, pătrunsă de spirit de partid, strîns legată de lupta poporului constructor de viață nouă, scriitorii membri de partid trebuie să fie în primele rînduri. Așa se cuvine să răspundem la grija și ajutorul permanent pe care-l dă conducerea partidului literaturii și scriitorilor.

In încheierea dezbaterilor, a luat cuvîntul tovarășa **Constanța Crăciun**, membru în C.C. al P.M.R.

La propunerea mai multor tovarăși participanți la discuții, adunarea generală a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București a adoptat în unanimitate o moțiune către C.C. al Partidului, în care se exprimă deplina adeziune a scriitorilor comuniști la Rezoluția Plenarei din 28 iunie-3 iulie precum și **„hotărîrea fermă de a lupta pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrilor elaborate de Plenară".**

„Exprimîndu-și admirație față de fermitatea și principialitatea conducerii partidului — se arată în moțiune — **organizația de bază a scriitorilor bucureșteni își exprimă totodată profunda indignare față de activitatea antipartinică, fracționistă a tovarășilor I. Chișinevschi și Miron Constantinescu, care nu s-au dat în lături să ponegrească partidul și linia partidului și să atenteze — prin acțiunile lor — la unitatea partidului".**

Subliniind succesele obținute sub conducerea partidului în toate sectoarele construcției culturale și mai ales în literatură, moțiunea cuprinde totodată hotărîrea organizației de bază de a extrage din Rezoluția Plenarei toate învățămintele pentru propria sa muncă, pentru continua întărire a unității și disciplinei în rîndurile sale, pentru respectarea strictă a normelor comuniste ale vieții de partid, precum și pentru **„întărirea muncii ideologice în organizație, în Uniunea Scriitorilor și redacțiile ei. Scriitorii comuniști vor trebui să dea exemplu în lupta hotărîtă pentru lichidarea tuturor urmărilor dogmatismului, sectarismului și a subiectivismului, pentru zădărnicirea oricăror tendințe de a reînvia asemenea practici dăunătoare, cît și pentru combaterea revizionismului, militînd cu fermitate împotriva oricăror încercări — ori de unde ar veni ele — de a pune sub îndoială principiile fundamentale ale concepției noastre despre creație și mai ales principiul partinității comuniste. In apărarea realismului socialist și continua lui îmbogățire, membrii de partid vor trebui să fie cît mai activi, antrenînd prin exemplul lor întreaga masă a scriitorilor".**

Moțiunea insistă în continuare asupra datoriei organizației de bază de a acorda în viitor atenție principală problemelor concrete ale creației, luptei pentru triumful ideologiei socialiste, pentru educarea tineretului în spiritul patriotismului și al frăției între popoare. **„Dar pentru a obține acest lucru** — se precizează în moțiune — **scriitorii vor trebui să se lege mai strîns de viață, să intervină mai activ în rezolvarea problemelor concrete ale practicii și construcției socialiste, să fie mai combativi în apărarea regimului nostru față de atacurile pe care le îndreaptă împotriva lui denigratorii și defăimătorii dinăuntru și dinafară".**

In încheiere, moțiunea cuprinde angajamentul scriitorilor comuniști de a lupta pentru o literatură actuală, combativă, factor activ în construirea socialismului. **„Strîns uniți în jurul conducerii partidului, adînc devotați poporului și cauzei socialismului, scriitorii membri ai P.M.R. vor face tot posibilul pentru ca epoca noastră de ridicare istorică a vieții poporului să fie oglindită la nivelul corespunzător în literatură".**

VASILE BABOIE — *„Culesul grîului"*

Răsfoind revistele

„Scrisul bănățean", nr. 6

TINEREȚE

E cuvîntul care fixează mai bine spiritul de care sînt pătrunse cele mai multe poezii publicate în revistă. Remarca este foarte însemnată, deoarece alături de actualul repertoriu elegiac al multor poeți, mai ales tineri, nu lipsiți de talent, dar lipsiți de autenticitatea și fiorul vîrstei, aceste acorduri optimiste sună și recalcitrant și liniștitor, căci sînt, în sfîrșit, afirmări ale tinereții. Tonul îl dă, surprinzător, un poet... bătrîn, Victor Eftimiu, care cheamă (la timp!) pe tinărul poet să-și exprime nerestinut vitalitatea („Poete, lasă inima să-și tipe / In voie clocotul sîngelui de viață") și dărnicia creatoare („Cu cît ai dat, cu-atît comoara-ți crește"). Sonetul „Adolescență" este un tablou al vîrstei de vis și îndrăzneli, al prospețimii și impetuozității: „Adolescență. Viața care bate / Vertiginos în proaspete artere. / Azur, imensități de finisterre, / Peisaje noi, necontenit schimbate".

MAI IMPORTANT...

Am putea descoperi cîteva imagini echivoce, cîteva inversiuni topice, cum mai obișnuiesc să descopere unii critici, și am lichida prezentarea. Dar cînd un pom rodește abundent este ridicol să filozofezi pesimist pe marginea cîtorva fructe mîncate de viermi.

Mai important decît o presupusă greșeală de ortografie, este — credem — faptul că Al. Jebeleanu scrie o poezie în care palpită încrederea în viață și în rodnicia artei sale. Tristețea caișilor care, înflorind primii, au plătit acest pionierat cu prețul florilor ucise de ger, poetul o dizolvă în propriu-i optimism, de rezonanțe beniciene. Ar vrea și el, poetul, să înflorească primul: „Și nu mă tem că florile-or să-mi cadă / Imbrățișate rece de zăpadă / Că-n mine simt roind atîta floare / Ce-oi da-o-n primăvara viitoare!".

Dă, mai important decît „stubee (corect: știubee) cu care se încearcă o „nouă" metodă critică, este faptul că un poet, pe care pana grămăticului încă nu l-a ajuns, își cîntă bucuria de a fi depășit tristețile și nu tristețea de a fi uitat bucuriile, cîntă ploaia roditoare de pîine și nu ploaia roditoare de spleen, ca alții. E vorba de poeziile „Bucurii, bucurii!..." și „Ploaie cu rod" semnate Dorian Grozdan, un nume de care n-am auzit, dar de care, pare-se, vom mai auzi. Cităm din prima poezie: „Bucuriile nu pot fi tăcute, / inima le strigă-n azur / precum ciocîrliile urcă-n zboruri cîntate / tot mai spre cer și mai pur. / Numai durerile se cuibăresc, ca jaru-n cenușă / și focul din noi arde mocnit, / mirați, peste ani, ascultăm cum pe-a noastră / ușă / cade zăvorul de vremi chinuit... / .../ Bucuriile cîntă ca zurgălăii pe pîrtii de nea / chemîndu-ne-n zbor tot mai înalt și rotat; / acuma știu de ce inima mea / mai mult a tăcut decît a cîntat..." Triumful asupra tăcerii, — tăcerea simbolizînd tristețea — e marcat de însăși această poezie care se vrea totuși trecutelor tristeți. Cităm din a doua poezie: „Drumuri spre sate fug cu noroale, / văzduhul toarce mereu fire de ploaie, / fînețele leorcăie și trec abătute cîrezi, / dar rîd, prosapăt, cucuruzele verzi.. / Plouă de ieri, plouă crucis, / să crească, bogat, un nou măcinîș..." Deocamdată atît. Adică ceea ce este mai important.

IMPROVIZAȚII

Materialele de critică literară din n-rul 6 al revistei „Scrisul bănățean" ne dezamăgesc. Așa cum sînt alcătuite rubricile, avem certa impresie că ne aflăm în fața unei improvizații realizată în mare grabă. Nici un material care să discute problemele literaturii noastre actuale, nici un studiu sau un articol consistent. Studiul „Goethe și etica timpului nostru" de Victor Iancu repetă lucruri îndeobște cunoscute și nu reușește să aducă vreun element nou în elucidarea problemei interesante de la care pornește.

Cronica literară de Lucian Jucu, stufoasă, cu multe exagerări, prețiozități și locuri comune. Observații interesante cuprinde partea a treia a articolului „Probleme de stil în romanul lui Nicoară Potcoavă" de G. I. Tohăneanu.

O mențiune specială ar merita totuși recenziile: se prezintă patru lucrări originale, deși unele din cîte cu destul de mare întîrziere. Recenzenții se dovedesc atenți și se străduiesc să elimine din prezentările lor banalitățile. Rezultatele sînt uneori bune, deși avem impresia că de multe ori autorii scurtelor recenzii se feresc să ia o atitudine mai răspicat critică față de lucrări nu tocmai izbutite. (Așa se întîmplă cu recenzia lui M. Cerbu „La umbra pămîntului" de Nicolae Mărgeanu, care este socotită „o carte interesantă", iar scriitorul „sensibil la viața contemporană, pe care o observă cu ascuțime și o oglindește veridic în lucrările sale"). Supărătoare sînt uneori încercările unor recenzenți de a teoretiza. Ne trezim cu fraze de felul acesteia: „Nuvela te solicită, te cîștigă la lectură, ceea ce trebuie de altfel să realizeze în primul rînd orice operă literară, în afară, bineînțeles, de mesajul de idei care dacă nu este îmbrăcat într-o formă artistică, nu-și atinge scopul" (Ilie Măduță).

Concluzia: mai mult interes pentru problemele literaturii actuale, care nu poate fi suplinit prin cîteva recenzii, mai multă pasiune și o mai mare diversitate în cadrul rubricilor de critică literară. Rutina și monotonia pîndesc paginile acestei reviste. Trebuie aflate soluții noi de înviorare.

Cronicar

Cronica literară

DOINA SĂLĂJAN: „Confidențe"

In ultimii ani, numele Doinei Sălăjan deși, din păcate, cu destulă zgîrcenie poposit în paginile publicațiilor literare, s-a impus atenției unanime.

Dar prima adunare în volum a poeziilor Doinei Sălăjan constituie, încă, o revelație și pentru aceia care, cu mai multă sau mai puțină condescendență, au salutat în ea răsăritul unui poet remarcabil. „Confidențe" nu mai reprezintă o carte de debut promițător. Tînăra, foarte tînăra poetă ne apare pe treapta unei precoce maturizări artistice, cu o personalitate puternică și complexă, care-și pune pecetea pe versuri.

Doina Sălăjan este un temperament liric intens, care își trăiește cu maximă densitate psihologică viața, aplecată asupra ei și sorbind-o cu însetîetate, dulce sau amară cum ar fi ea, dar niciodată fluidă, ușoară și egală ca apa. Poeta preface în cîntec neîntrerupt această hrană esențială a sufletului său, dar cîntecul este greu de întrebări, chemări, așteptări și hotăriri; uneori confidența lirică e gravă împărtășanie și cîntecul ei tînăr și pătimaș insistă necruțător asupra atitudinilor cruciale, confruntîndu-le cu aspirațiile supreme și judecîndu-le.

Capacitatea înalt artistică a unui asemenea cîntec, forța sa de a reflecta veridic o realitate fundamentală, constă în posibilitatea individualității creatoare de a vorbi, la o supremă intensitate și cu glasul său propriu, unic, în numele unei părți reprezentative a societății. Doina Sălăjan nu pare să aibă o fire comună — și dacă ar avea-o cîntecul ei s-ar scurge fără să sape albie — dar în receptaculul sensibilității ei vibrează, particularizat și amplificat, ceva din viața tineretului epocii noastre, cu copilăria apăsată de război și cu adolescența eliberată, constructiv neliniștită și căutătoare, decînsată în avînturi, crescută, etc. în spiritul unei autentice și profunde educații comuniste.

Doina Sălăjan își trăiește lucid și dens vîrsta. Poezia ei e poezia unei fete care trece de la adolescență la tinerețea coaptă, care își descoperă și-și sondează evenimentele vîrstei. Poezia Doinei Sălăjan nu se trage din poezia înfiorată de senzația maturității fizice, dar cîntarea vîrstei fecioriene, pe pragul împlinirii, conștiente de noile chemări, nădejdi și temeri, nu poate să nu evoce titlul primului volum al Mariei Banuș, scris la aceeași vîrstă. Universul Doinei Sălăjan este și el o „țară a fetelor", sub viziunea propriei sale firi și mentalități, în bună măsură concret determinate social, istoric, educativ. Sigura personalitate poetică e atestată prin forța cu care se impune această nouă „țară a fetelor", acest univers al poetei care nu de mult se apleca tulburată asupra celor 20 de ani ai săi. Poeta își revendică filiația artistică din Magda Isanos, căreia îi închină un mișcător ciclu de poezii care constituie în același timp o mărturisire intimă și un început de „ars poetica". In orice caz, există o afinitate afectivă, care stabilește o anumită feminitate proprie deopotrivă regretatei poete de altădată și tinerei noastre poete de azi. Prin excelență feminină, poezia Doinei Sălăjan nu poate fi analizată ignorîndu-se tocmai feminitatea ei proprie, care se opune atît senzualității exhibate cît și sentimentalismului romantios.

Poezia Doinei Sălăjan se bazează pe introspecție; trăirea psihică înglobează totul și transformă totul; evenimentul exterior, fizic, social, e convertit în valoare psihică și ființează, poetic, numai ca atare. Dacă aș căuta sentimentul predominant al poeziei pe care o discutăm aș spune că este acela al unei sete de viață, — o sete nicidoată pe deplin satisfăcută pentru că fiecare sorbitură, lacomă și epuizantă, cere alta, nouă, mai departe, mai deplin nutritivă. „Mereu dorind", titlul unei poezii este simbolic pentru întreaga poezie, cu precizarea că această sete a poetei, resimțită cu intensitate senzuală, este cu prioritate spirituală. Poeta aspiră spre cunoașterea exhaustivă a vieții epocii sale pe care vrea parcă s-o absoarbă în sine, trăind tot ce viața noastră poate oferi vîrstei sale, inteligenței, gîndirii și afectivității sale. Poeta cere vieții să o ducă „pe cît mai multe poteci"; dorul ei: „să plec, să zbor prin țară, prin locuri neștiute să colind"; ea dorește „să bea paharul tot", pentru „ca-n viață-ntreagă să mă pot topi".

Căutarea esențială constă în încercarea de a diviza timpul curgător pe parcele, de a-l opri mereu pentru a trăi deplin fiecare clipă, de a nu se lăsa dusă pe deasupra vieții, în goană. Poeta nu iubește trecerea rapidă a trenului peste cîmpuri și prin păduri, ci oprirea în gări, popasul, cînd viața apare sub formele ei concrete și diferențiate, cînd totul există în adevăr, palpabil, conturat, intens, cînd, deci, „cîntecul capătă formă și glas":

„Tot ce-am văzut, e-aproape și viu,
Minunile toate în mine se-nscriu".
(POPAS)

In această căutare nu numai satisfacerea la un moment dat e urmărită, ci însăși trăirea puternică a așteptării. Anotimpul chemat este vara, „împlinire și rodire", dar și primăvara e cîntată, anotimp al pregătirii încordate pentru vremea coacerii, ca și însuși ciclul anotimpurilor care readuce, mereu, așteptarea știută, apropierea de ea, retrăirea nădejdilor și temerilor într-o nouă, încă neștiută, variantă psihologică:

„...primăverile toate sînt treptele
Prea cîntatului, marelui drum
Către fericirea pe care o dorim mai aproape.
Primăvară!
Iat-o proaspătă iară
Lumina așteptărilor mele!"
(PRIMĂVARA)

André Gide cîntase, pe vremuri, setea neîncetată de degustare a vieții și posibilitatea de a da fiecărei clipe o valoare de delectare. Este, într-un fel, sensul „Hranei pămîntești" (și al „Hranei celei noi") cu care a atițat așteptările dezorientate ale tineretului de la începutul veacului, iar faimosul „Rond al tuturor dorințelor mele" este un pătimaș psalm lumesc, închinat setei și gustului, în sensul cel mai propriu, fizic, al cuvintelor.

Doina Sălăjan pune în setea ei ceva din senzația concretă a unei însetări fizice și neîncetata căutare a roadelor care s-o potolească temporar evocă patima rondului lui Gide, dar pornind de la o cu totul altă viziune asupra lumii. Doina Sălăjan se hrănește cu valorile fiecărei clipe pe care încearcă s-o rețină dintr-o curgere continuă spre țeluri înalte, spre îndeplinirea visurilor:

„O clipă ce-a trecut ușor, mă doare,
Căci știu, nicicînd n-o voi avea-o iar".

Fructele pe care le urmărește cu patimă nu sînt fructe exotice, cu gust rar și pervers, care alină simțuri blazate, ci clipele de așteptare, de visare, de împlinire și de creație pe care le epuizează psihologic. Feminitatea Doinei Sălăjan înseamnă trăirea pătimașă a visurilor, dăruirea totală iubirii care trebuie să vină sau care a trecut dureroasă, poeziei care se încarcă de tot ce clocotește într-însa și făuririi moralei comuniste care înglobează integral toate valorile cărora ar vrea să li se consacre. Poezia care o definește — și care e o piesă antologică a poeziei noastre tinere — e „Dacă așteptați", care ar trebui să fie citată toată și din care fin să citez aici măcar ultimele strofe:

„De n-ai chemat pe nimeni niciodată,
Și n-ai dorit nimic și n-ai visat,
E ca și cum de-acum te-ai îngropat
Fără gropari și fără de lopată.

Eu chem și-aștept... Pentru poeme vaste
Sînt multele-mi dureri și bucurii.
Pentru cîntări ca lacrima de caste
Cînd fericirii spunem: «Ai să vii»."

Din această cîntare autentic castă fac parte cele mai bune poezii ale Doinei Sălăjan, de la cele închinate „Partidului" — autentice confidențe ale căutării și găsirii — pînă la cele închinate iubirii, zbuciumate, apăsate uneori, cu dureri și bucurii, dar mereu mărturisind tinerețea feminină care aspiră spre curat și frumos.

Aspirația spre puritate este aspectul suprem al setei de viață a Doinei Sălăjan. Intreaga ei creație, încă atît de tînără, e expresia acestei aspirații care străbate totul, care conferă totul și dezvăluie peste tot procese de conștiință. „Clipă de purificare" este un „Examen de minuit", fără baudelairiana disperare catolică în fața păcatului, ci cu încordarea etică a tinerei care se caută și se regăsește. Simbolurile primăverii și verii se regăsesc în drumul vieții poetei, pragul maturizării fiind pragul verii, cu vremea împlinirilor și a răspunderilor grele. „Ciclul tinereții" înregistrează astfel poezia „Am trecut în altă vară", după ciclul „Primăvară curată", înregistrînd, de fapt, noi procese de conștiință pe drumul împlinirii etice a aspirației spre cinste, creație și puritate. In ceea ce este esențial, întregul volum al Doinei Sălăjan se subordonează acestei auto-impuneri a răspunderilor morale, sociale și artistice dictate de „trecerea în vară".

Doina Sălăjan ni se relevă ca o nouă stea pe firmamentul poeziei noastre tinere și nu văd necesitatea de a ocoli, aici, asemenea vorbe mari. Adevărata ei fizionomie ne apare abia acum, după apariția volumului, altfel decît, închisă, apare poeta de obicei și altfel decît, inexpresivă, apare în clișeul oferit deobicei cititorilor în „Gazeta literară". Deschisă și autentică este Doina Sălăjan din „Confidențe", în privința cărora nu vrem să ne oprim asupra inegalităților neesențiale ce par să se datoreze adunării unor poezii datînd din diverse perioade (și la vîrsta poetei desigur că progresul, de la o perioadă la alta, e sensibil).

Savin Bratu

O întîmplare veche

Intr-una din serile lunii iulie a anului 1942, a apărut la stînă din marginea satului un drumeț ciudat. Descult, cu capul ras, îmbrăcat într-o tunică ponosită.

Nimeni nu știa de unde-a venit, pe unde-a umblat, cine era.

Semăna cu-n copac uscat. Cu acei copaci chirciți în marginea drumurilor de țară, cu tulpina strîmbă, răsucită de arșiță din care țăranii taie crengi pentru codiriștea biciului. Colbuit, cu ochii șterși și obosiți ca două frunze vestede.

Ciinii îl simțiră de departe și se repeziră să-l sfîșie. Abia-i alungară ciobanii, zvîrlind cu bîtele-n ei.

Străinul dădu „bună-seara" cu-n glas uscat, și se strecură spre țarcul oilor. Ciobanii îl priviră cum pășește șovăielnic, tîrșindu-și picioarele ca împiedicat și nu-l întrebară nimic. Schimbară între ei o privire cu înțeles apoi se apucară de lucru. Seara era mult de lucru. Nu-și mai vedeau capul de treburi. Baciul înjurs gros mulgînd oile în strungă, izbind cu pumnul în cele nărăvașe. Străinul privi cu interes în jur, sorbi lacom aerul jilav al serii, deschizînd gura și mișcîndu-și încetișor buzele livide, parc-ar fi rostit o binecuvîntare și se așeză pe pămîntul gol din fața tîrlei. Așa supt, plin de colb, cum era, ghemuit cu coatele pe genunchi, părea crescut de-acolo, de-a dreptul din pămînt și bălegar.

Se-nstăpîni noaptea și răsăriră stelele pe cer cînd ciobanii sfîrșiră treaba și făcură focul pentru cină.

Il chemară și pe el. I se făcu loc lîngă foc și el se așeză tăcut. Flăcările lingeau fundul ceaunului și răspîndeau în jur o lumină caldă, pîlpîitoare. Un cioban sta aplecat peste flăcări și mesteca în ceaun cu un culișer. Ceilalți întoarseră capetele și-l priviră pe străin. Unul îi întinse o pungă cu tutun și străinul o apucă lacom cu amîndouă mîinile și-și răsuci o țigară. Mușcă din țigară de cîteva ori și fața i se îndulci de plăcere. O privire caldă, plină de omenie și recunoștință, îi licări o clipă în ochi. Pe neașteptate însă sculpă restul de țigară-n foc, se chirci tot și se apucă cu mîinile de burtă.

— N-o mîncat nimic și i-o venit greață — explică baciul. Du-te careva și adă-i zăr!

Un flăcău scund și lat se ridică și-i aduse o oală cu zăr.

Străinul luă oala cu mîinile tremurînde, bău însetat, clănțănind dinții și udîndu-se pe bărbie și piept și păru că se mai liniștește. Capul încetă să-i mai tremure. Își întinse mîinile și picioarele, se aplecă într-o parte și rămase neclintit, părînd că ascultă ceva.

— De unde vii? îl iscodi baciul.

Străinul se aplecă înainte, dădu să spună ceva dar din gîtlej nu-i ieși decît un țipăt ascuțit. Un țipăt de spaimă și de împotrivire. Căzu la pămînt și începu să se zbată.

Era galben. Asudase. Avea ochii dați peste cap și făcea spume la gură, zvîrcolindu-se fără-ncetare, parcă luptîndu-se cu-n duh rău, neîndurător. Izbea capul de pămînt și horcăia scurt, cutremurător.

Ciobanii se uitau speriați, neputincioși. Nu știau ce să-i facă. Baciul trimise pe cineva să aducă o găleată cu apă. Omul se mistui repede-n întuneric, dar pînă să vină cu apa străinul încetă să se mai zbată și să geamă. Înțepeni ciudat, cu gîtul strîmb, cu mîinile-ntinse a împotrivire și apărare, cu tot trupul chircit.

Ciobanul se apropie și puse căldarea jos.

— Gata, s-o liniștit! spuse și se aplecă să-l sprijine, să se ridice.

Numai cît s-aplecă și-l atinse cu mîna și sări în lături.

Baciul s-aplecă și se dădu și el în lături.

Străinul era rece.

La lumina împuținată a flăcărilor, obrazul lui părea verde, cu fruntea țeștită, crispată de încordare, o încordare supraomenească, cutremurătoare, ca și cum sufletul lui ar fi vrut să se limpezească în ultima clipă, să înțeleagă lucrul acela groaznic și de nepătruns care era însăși viața și moartea lui.

— Asta ne mai lipsea acu'! scrîșni baciul.

— Căutați-l de acte!

Îi scotociră zdrențele. Nu dădură peste nimic.

— Ei, drăcia dracului! se mînie baciul. Ce-i cu omu'ăsta? Du-te, măi, careva în sat și anunță popa.

Din întuneric apăru același flăcău voinic și scund, care adusese mortului să bea zăr. Strigă un cîine și-o tăie peste cîmp, spre sat.

— Și-acu — se-ntoarse baciul spre ceilalți doi care mai stăteau încremeniți lîngă mort — duceți-vă și voi după sicriu.

După plecarea lor, baciul se apropie de mort, făcu semnul crucii peste el, îi închise ochii, îl legă c-o ață ruptă de la opincă pe sub fălci, îi îndoi brațele (aproape frîngîndu-i oasele) și i le încrucișă, după obicei, pe piept. Intră apoi în stînă și se culcă.

Mortul rămase afară, în întuneric, lîngă focul stins și ceaunul cu mămăliga neatinsă, sub stelele palide, tremurătoare, ca niște lacrimi mici presărate pe cerul înalt și rece.

Dimineața veniră ciobanii cu sicriul.

Veni și dascălul bisericii cu-n șfeșnic, cu lumînări și cu icoana de pus pe pieptul mortului, dar nu voi în ruptul capului să-l dezbrace și să-l spele, cum cerea datina. Se-ntoarse-n sat drăcuind „oamenii fără căpătîi care umblă prin lumea asta" și pe „ciobanii nebuni care-i adună la stînă".

Ciobanii se apucară ei singuri de treabă.

Aduseră apă de la pîrîu și-ncepură să-l dezbrace. Trasera pantalonii cazoni de pe el și-atunci văzură cu mirare că picioarele țapene ale mortului purtau urme vinete la glezne; niște rosături ca de lanț. Mîinile la încheieturi păstrau și ele semne întrucîtva asemănătoare, dar semnele erau mai puțin vizibile, mai șterse și păreau mai curînd vînătăi pricinuite de lovituri. Il despuiară de cămașă și se bucurară cînd din sînul mortului căzu o legătură de cîrpe. Crezură că dau peste acte. O desfăcură repede dar nu găsiră decît două bucățele de zahăr, negre de vechi ce erau, acoperite cu-n strat gros de colb, și-o jucărie ciudată de lemn, cioplită grosolan și plesnită în cîteva locuri.

Il îmbrăcară la loc, și-l băgară-n sicriu.

Sicriul era încheiat din scînduri vechi, nedate la gealău, înnegrite de ploi, și era cam mic. Mortul rămase cu genunchii și cu capul puțin ridicate.

Cei doi ciobani care-i aduseseră sicriul, plecară la cimitir să-i sape mormîntul.

Pe sub amiază veni preotul să-l îngroape. Aceiași ciobani, care se-ntoarseră de la cimitir, așezară sicriul pe năsălie, apucară unul de-un capăt și altul de celălalt capăt al năsăliei, ridicară mortul și-o porniră spre sat.

Era cald. Timpul era secetos.

Colbul juca gros în aer și se așeza peste fețele asudate, peste haine, peste sicriul sărăcăcios, fără capac și peste mortul înțepenit cu genunchii ridicați, cu capul sprijinit în scîndura neagră, negeluită, parcă uitîndu-se-ndărăt la lumea puțină și necunoscută care-l conducea pe ultimul lui drum. Era zi de vară secetoasă, fierbinte. Toți bărbații în putere — cîți nu fuseseră trimiși pe front — ieșiseră pe cîmp. Se cocea grîul, se scutura iarba, ardeau popușoii în buruieni. Era mai tare nevoia de lucru decît mila. Doar cîteva femei milostive, cîțiva moșnegi betegi, hargatul popii și cîteva babe scofîlcite se țineau încet pe urma popii, privind spatele lat al ciobanului încovoiat deasupra năsăliei și genunchii ascuțiți ai răposatului. Fața lui suptă, cu fruntea teșită și galbenă, cu tîmplele scobite și nasul de ceară, se-ndrepta ciudat spre cerul orbitor de albastru.

O tăcere grea s-așternea deasupra cîmpului.

In aerul nemișcat juca mereu colbul care s-așeza peste fețele asudate, peste sicriu, peste degetele mari ale mortului, întinse pe piept ca niște rădăcini înnodate.

In fața primăriei, convoiul se opri. Dascălul urcă scările după certificatul de-nmormîntare.

Popa spuse:

— Să nu stăm, oameni buni. Să mergem că ne-ajunge dascălul din urmă.

O porniră mai repede. Curînd se apropiară de cimitir dar drumul rămînea gol, pustiu, fierbinte sub arșița soarelui. Dascălul nu mai venea. Popa se-nciudă și trimise hargatul după el.

La primărie era scandal mare.

— Ce certificat? Nu vreau să dau nici un certificat — striga primarul, bătînd cu pumnul în masă. Adunați toți vagabonzii, toți dezertorii, toți oamenii fără căpătîi de pe lume, care dracu' știe ce au de crapă aicea dar pămîntul primăriei era prost și cu toate îngrijirile, planta nu rodise cum trebuie. Preotul, mai deștept, i-o luase înainte primarului și încheiase el contractul. Ca să se răzbune, primarul a vorbit cu plutonierul de jandarmi și i-a ars o contravenție popii pentru că ține cîinele dezlegat. Popa a vorbit cu cumnatu-su, învățătorul, și i-a lăsat copilul primarului repetent. Acum primarul voia să-l mai joace oleacă pe popa și hargatul înțelese prea bine că nu va da nici un certificat.

Intre timp convoiul ajunse la cimitir.

Ciobanii lăsară năsălia lîngă mormîntul proaspăt săpat cu țărîna jilavă și-și șterseră frunțile de sudoare. Preotul tot nu-ncepea slujba. Oricum, trebuia să-l aștepte pe dascăl. Imbrăcase patrafirul aurit și stătea lîngă sicriu privind absent peste capetele celor adunați. Erau puțini. Cele cîteva babe și femei care veniseră și cei cîțiva moșnegi se țineau ceva mai deoparte, după obicei, și vorbeau cu glasuri joase, aruncînd cîte-o privire furișă spre mort. Bărbații se suceau stingheriți. Cîteva babe plîngeau în liniște, fără zgomot. Plîngeau de mila celui dus dintre vii și de jalea unei înmormîntări atît de nelalocul ei. Era o-nmormîntare tristă, nefirească, fără cîntecele popii, fără rugile dascălului, fără bocete, fără pomeni, fără prapuri. La alte înmormîntări oamenii vorbeau despre mort, îi evocau viața, faptele frumoase, găseau cuvinte de laudă pentru purtările lui, pentru o vorbă bună pe care le-a spus-o cîndva... Fiecare își amintea cîte ceva, un lucrușor oarecare, o-ntîmplare cît de mărunță care l-a legat de răposat și ochii îi se umpleau de lacrimi. Femeia nemîngîiată și copilașii se agățau cu mîinile de raclă și plîngeau deasupra celui drag, în veci pierdut, și fața mortului parcă lucea transfigurată de-o lumină tainică, plină de împăcare și liniște. Pomeni bogate așteptau la picioarele mortului. Odăjdii și prapuri filfîiau în vînt.

Acum nici prapuri nu erau. O singură cruce de lemn, mică, prost cioplită, pe-alocuri necojită, stătea rezemată de țărîna gropii. Cei doi ciobani cu capetele descoperite, priveau mirați fața albăstruie a mortului. Tăceau. Tăcea și preotul. Tăcea și mortul cu fața în sus și curînd tăcerea se așternu peste tot, grea, de neîndurat.

Și-n tăcerea asta se auzi poarta cimitirului scîrțîind. Veni dascălul. Era roșu și călca furios. Se apropie de preot și-i șopti ceva la ureche. Preotul ascultă, se-nroși și el și deodată se-ntoarse cu fața la oameni și strigă tare:

— Oameni buni, hoțul de primar nu vrea să dea certificat de-nmormîntare! Nu-l pot îngropa! — adăugă apoi ceva mai încet, ca un fel de scuză adresată ciobanilor și, fără altă vorbă, strînse patrafirul și plecă.

Dascălul se luă după el.

Lumea încremeni.

— Caiafa! se mai auzi glasul popii strigînd de departe. Vrea să mă ducă de nas, porcu'! Acu, na! Poftim! Să vină el să-l îngroape!

Oamenii se priviră speriați, zăpăciți. Ciobanii, unul de-o parte și altul de cealaltă parte a sicriului, rămaseră prostiți, cu ochii pe fața mortului.

Mortul părea că se strînge mai tare în racla de scînduri. Prin plesnitura pantalonului zdrențuit i se căsca vînăt, uscat, genunchiul gol. Tălpile late și negre, bătucite de umblet, stilcite, deformate, apăsau scîndura putregăită. Cum stătea cu mîinile încleștate pe piept semăna parcă mai mult cu acei copaci răsăriți în marginea drumurilor de țară, culcați la pămînt de fulgerul necruțător al furtunii, cu tulpina strîmbă, răsucită, crăpată, zdrelită, negri, chirciți pînă și în moarte. Fața lui palidă, albăstruie, cu fruntea teșită și nasul de ceară, stătea încremenită în durerea și revolta ei mută, aruncînd spre cerul nesimțitor și spre oamenii buimăciți o mută și grea întrebare: „De ce? De ce?" întrebau pleoapele lăsate ca două frunze vestede peste ochii îngropați în fundul capului. „De ce? De ce?" strigau buzele supte, pămîntii, bărbia ascuțită și tot trupul chircit, pe fundul sicriului. „De ce?".

Intrebarea grea, chinuitoare, plutea în aer, se desprindea din scîndurile sicriului sărăcăcios, din icoana înnegrită de pe pieptul mortului, din mîinile lui mari, cioturoase, împreunate lîngă icoană. Țîșnea din țărîna mormîntului, din tălpile mari, negre, ale picioarelor desculțe lipite de scîndura săracă a raclei, se amesteca cu răsuflarea oamenilor, intra în sîngele și-n carnea lor. „De ce? De ce?".

Al. Ivan Ghilia

Desene de OCTAV ILIESCU

VINCENȚIU GRIGORESCU. „Festival" (proiect de afiș)

Cîntecele celor care se duc să cînte înfrățirea

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele ce curg ca un fluviu cu flăcări de aur,
de cîntecele preriilor cu vulturi în cercuri pierzîndu-se
și cîntecele se împrăștie peste sate și albe orașe.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntece domoale ca apele Nilului galben,
cîntece născute în păduri, ridicate împotriva tiranului,
și cîntecele se împrăștie peste șesuri și lacuri senine.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntece sfîșietoare ca nopțile mărilor sudice,
cîntecele plajelor somnoroase și melancolice ca mierlele
și cîntecele se împrăștie peste văile cu flori și ierburi albastre.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele grave ale fiordurilor scufundate în ceață,
cîntecele pescarilor cu fața plină de arama unui soare puternic
și cîntecele se împrăștie peste munții cu flăcări de brazi.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
purtînd cîntecele născute în pădurile Bosniei, pe vremea războiului,
cîntecele Parisului și cele în Valea Trandafirilor crescute
și cîntecele se împrăștie peste stepa cu mesteceni plecați sub lumină.

Trenuri vin, lungi trenuri vin și altele, altele trec
pline de prieteni cu mîinile-porumbei întinse către mine și voi,
de prieteni care vin să cînte pe străzile înflorite ale Moscovei
cîntecul înfrățirii, — cel mai frumos cîntec din lume.

Petre Stoica

Concurs de dansuri pentru Festivalul de la Moscova

Desene de LUCIA COZMESCU

Dans țigănesc

Joc bulgăresc

Pădurarul la mare

— Schițe marine —

I
ÎNSERARE

Stă singur pădurarul scrutînd adînca zare
de ceruri fără margini, de ape răzvrătite,
și-ncet îl împresoară o calmă înserare
purtînd spre țărm catarge și alge despletite...

Visează pădurarul: în marea înnoptată
parcă-și revede codrii clătindu-se ușure
și-n freamătul de ape aude, deodată,
foșnirea ierbii grase și-a rugilor de mure.

Și-i pare că-i la munte pornit din corn să sune,
să dea de veste frunzei și gingașelor ciute
că dintre piscuri luna pornește peste lume
tăcerea fără margini a nopții s-o sărute...

Visează că-și înalță străvechiul corn spre creste,
pe unde zboară pajeri, pe lîngă munți și peste—
și marea calm vîslește spre țărm, tot mai aproape,
să-i dăruiască luna rostogolită-n ape...

II
VAPOARE CU CHERESTEA

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare...
Trîmbe de fum subțire se ridicau spre soare,
iar marea-nvălurată se răsfăța-n lumină.
Pădurea lui natală își trimitea în lume
miresmele de cetini, mireasma de rășină,
în scînduri albe cum e zăpada albei spume...

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare
de parcă-avea o soră în grelele vapoare...
Pornită să răzbată streine meridiane
călătorea pădurea natală să întindă
o mînă de prieten cuiva peste oceane,
o mînă de prieten și-o creangă de colindă...

Le-a petrecut cu ochii pînă departe tare
pîn' s-a zărit doar fumul în trîmbe mici, sub zare.
I se părea că șirul de năvi răzbind pe ape
lua ceva din cerul senin, de sărbătoare,
vreun dor de libertate cu plinul lui s-adape,
sau pe vreun țărm de ceață s-aprindă-un steag de soare..

III
CÎNTECE

Pescarii-l poftiră cu dînșii în larg.
Pe punte au stat toată noaptea
și i-au cîntat niște cîntece
duioase și calde
și mătăsoase, ca valul ce-aleargă
țărmii-n amurguri să-i scalde...

Cîntau înșirați de vuietul mării
în larguri bătute de vînt
deasupra-adîncimii albastre,
departe de cer și pămînt...

Cîntau lăudîndu-și iubitele
rămase pe țărm... Cînd te culci
singur sub stele-n pustiul albastru
ți-amintești că iubitele-au trupul fierbinte
și buzele dulci, o, ce dulci!...

*

Plutește corabia cu cîntecu-n pînze
și-aprins, răsăritul
prinde fire de aur în bărbi cîntăreților...
„Ilei, tu, pădurare! ei cîntă un cîntec
din țara pădurii și-a cetilor!"...
„Un solz de-o să-mi dați, voi aduce, prieteni,
lăute de frunză și cetini,
și-n visul pădurii foșni-va catargul
și lung va să freamăte largul"...

Pescarii ascultă-n tăcere și-ndată
zăresc peste ei cum se lasă
crengi mari cu miresme de cetini și mură
ce molcom murmură...

Și cîntecul crește și-n larguri se pierde
și marea-și înăbușă vîntul:
un solz iscă freamăt de cetină verde
și-aduce pe ape pămîntul...

Dragoș Vicol

ÎNSEMNĂRI

Bastonul de bambus

Pe unul din foștii mei patroni l-am zărit deunăzi în fața unui parc din centrul orașului. Imbătrînise.

Surprins și răscolit în același timp de curiozitate, m-am oprit pe trotuar, ceva mai departe de el și am început să-l cercetez pe îndelete, cu mîgală, ca pe-o insectă nemaiîntîlnită, dintr-o faună îndepărtată și rară. Nu mai rămăsese în el aproape nimic din zbirul fălos de odinioară. Se împuținase la trup, se cocîrjase și, ca să nu se năruie la pămînt, se sprijinea, ca de-o ultimă nădejde, în bastonul vechi de bambus.

Am privit îndelung la obiectul acela din lemn oriental, îngreunat cu plumb și mi-am adus aminte de loviturile lui cumplite. Cînd se înfuria, patronul nu mai ținea seama de nimeni și de nimic. Trecea prin atelier agitînd bastonul și împărțea cu dărnicie ucenicilor lovituri. Cînd îi auzeam pe deasupra capului șuieratul ascuțit, înghețam de spaimă. Incetul cu încetul, începusem să urăsc lemnul acela mai mult decît pe patron.

Acum, ca și în zilele triste și apuse, bastonul de bambus își însoțea cu aceeași supunere oarbă stăpînul. Nu mai putea să lovească. Nu mai avea în cine să lovească. Mîinile „patronului" erau tremurătoare și uscate, ochii lui pe jumătate închiși căutau neputincioși, cu sclipiri de fiară încolțită, spre îndrăgostiții de pe băncile parcului, spre copiii care se jucau nepăsători și veseli pe aleea cu pietriș. Un singur rost mai avea în clipele acelea bastonul de bambus: să sprijine trupul stafidit și amorf, epavă a unor vremuri fără întoarcere...

M-am depărtat de arătarea ceea, apărută sub cerul însorit de iunie, ca din fața unui hoit...

Badea Călin

In copilărie, am trăit cîteva săptămîni într-un sat de pe malul Dunării, la un cunoscut de-al tatii. In satul acela, pe nume Tăricenii, aș putea spune că am primit cele dintîi noțiuni despre mediul rural, despre viața de mizerie a țărănimii noastre în trecut.

Incă din prima zi, ca „să nu mănînc mămăliga de pomană", badea Călin m-a luat la cîmp, la rarită. In capătul lotului, nu departe de-o pădurice de stejari, m-a urcat pe unul din caii lui mărunți și m-a învățat cum să-i mîn printre rîndurile de porumbi, ca să iasă treaba bine.

CARNETUL SCRIITORULUI

Luna ceea de vară se arătase nespus de secetoasă prin părțile de lîngă Dunăre. Grîul rămăsese pipernicit, floarea-soarelui se ofilise. Nemilos, soarele trimitea spre pămînt pale de foc, iar la prînz, cînd ne-am retras la umbra liniștitoare a păduricii din apropiere, eu mă simțeam parcă mai voinic decît un om mare.

Badea Călin a început să mănînce ciorbă de corcoduși cu mămăliga rece, îndemnîndu-mă și pe mine să nu fiu sfios. Nu-mi era foame, deși trudisem ca niciodată în ziua aceea. Copacii mă încîntau și priveam în jur, fermecat de ciripitul păsărelelor, de foșnetul abia simțit al frunzelor pălite de arșiță. Doar badea Călin părea nepăsător. El căta spre bolta senină cu ochii îndurerați, oftă și rostea cu glas aproape stins:

— Așa-i pe lume: de sus dumnezeu te bate, pe pămînt boierul te fură...

M-am întristat. L-am întrebat cine este boierul acela hapsîn și am aflat că porumbul rărițat de noi fusese tocmit în parte de la el.

— M-a prins în colivia lui, tîlharul! Mi-a strecurat printre sîrme cîteva firimituri și m-a lăsat apoi să mă zbat, ca nebunul după libertate...

A tăcut. A întins mîna spre un fluture alb și am văzut cu mirare cum gînganie, supusă, i se așează în palmă.

— Ei, vezi, așa am pățit și eu, băiețel, a urmat badea Călin, cu amărăciune. Eu n-am avut minte, cum n-are fluturele ăsta, care nici nu știe măcar că e-n mîna mea... N-am avut și pace...

S-a ridicat de lîngă mine și a început să adune căpșuni sălbatice. Mi-a încărcat apoi pumnul cu fructele acelea roz și mi-a șoptit tainic:

— Ia, băiete, tu trebuie să crești, să dobîndești puterea pe care eu nu pot s-o am...

Au trecut de atunci ani și ani. Pe badea Călin nu l-am mai văzut decît acum, de curînd. A îmbătrînit, dar e încă în putere. Cînd m-am dat jos din mașina raionului, lîngă tarlaua arată de tractoare, s-a uitat lung la mine. M-am apropiat și i-am amintit de căpșunile sălbatice. M-a îmbrățișat și mi-a arătat pămîntul înfrățit al întovărășirii în care intrase. Era fericit. Puterea pe care n-o avusese și pe care mi-o dorea mie, odinioară, o dobîndiserăm acum împreună.

Ștefan Gheorghiu

Sentimentalismul satiricului

(Urmare din pag. 1)

recunoaște rînd pe rînd pe tovarășii săi de muncă) nu se arată mulțumit de corectitudinea parțială a inculpatului:

— „Nu știai — îl întreabă judecătoarea — că ipocriziile de orice fel, oriunde s-ar săvîrși ele, la locul de muncă sau la domiciliu, sînt strict interzise? Vrei să te trezești la închisoarea ipocriților? Nu e prea plăcut.

— Nu cunosc asemenea lege... Omul are dreptul să fie ipocrit dacă nu lovește în interesul obștesc...

— Dacă nu-ți iubești soția, de ce nu divorțezi?

— De ce să divorțez? De ce să calc legea, cînd pot s-o aplic? Omul trebuie să aibă un cămin... Și mie mi-e și frică, zău...

— A, frică... Vezi cum o infracțiune aduce o altă infracțiune? Cu ce drept ți-e frică? Nu știi că frica e aspru pedepsită de lege? Cu ce drept calci legea? Cu ce drept ți-e frică? Cine ți-a dat dreptul ăsta?

— Frica e o chestiune personală... precizează Spălățelu.

— Frica e o chestiune obștească..." („Romeo și Julieta").

Schița se bazează pe un fapt vulgar și banal: un bărbat s-a însurat cu o femeie pe care n-o iubește, pentru poziția ei socială și economică. Originală și meritorie este însă în schiță incizia fină pe care scriitorul o face în viața intimă a personajului, dezvăluind minciuna și înșelăciunea pe care se bazează existența acestei căsnicii aparent fericite. Dar, cînd totul este aparent în cea mai perfectă ordine, cînd soția se crede iubită, cînd soțul este mulțumit, cînd nimic din viața lor nu dăunează colectivității, — de ce trebuie să apară acest „colportor de vești tragice", ca să tulbure totul și să semene nefericirea? Nu era mai bine înainte? Nu, o jignire adusă umanității, oricît de ascunsă, ulcerează societatea noastră care tinde să purifice viața în toate ungherele ei. De aceea scriitorul era nemulțumit și datoria lui era să denunțe viciile secrete care înfloresc sub aparențele cele mai nobile, să spună adevărul celor înșelați, să smulgă masca onestității și a virtuții de pe obrazul ipocriților. Aventurile imaginare ale lui Spălățelu sînt efectele atitudinii satirice pe care o are scriitorul față de eroul său, dar concluzia lor este o pledoarie lirică pentru dragoste, pentru puritate, pentru ferăcirea adevărată fără compromisuri. Prin aceasta, efectul satirei nu este îndulcit sau diluat, ci, dimpotrivă, pus în valoare ca un desen în cărbune pe un fond alb. Rîsul lui Teodor Mazilu ni se pare de aceea un rîs satiric, un rîs amar. Gîndiți-vă și la medicul internist din schița „Premiul Nobel", medicul care de multe ori își abandonase bolnavii în voia soartei, care refuzase să-și ajute prietenii, care-și părăsise nevasta și copilul și care într-o zi este totuși evidențiat și capătă un buchet de trandafiri albi. Cui să ofere el aceste flori? „Trăise patruzeci de ani, cunoscuse sute de oameni și n-avea cui să dăruiască un buchet de trandafiri albi".

Sütö Andras, în „Rătăcirile lui Salamon" istorisește de asemenea întîmplări hazlii dar care la un loc alcătuiesc viața tristă a unui om. Salamon e un țăran sărac care a căutat mereu să se căpătuiască și să-și scoată din mizerie familia numeroasă. Pînă la urmă, un chiabur care voia să scape de impozite îi dă în schimbul a două rațe o mașină de tăiat lemne. Necazurile se țin de atunci mai avan de capul lui Salamon, care este considerat chiabur și pus să plătească impozit, deși mașina era stricată și nu-i aducea nici un venit. În cele din urmă, intră în gospodăria colectivă, neputînd fi „naționalizat" cum ceruse el, ca să scape de bucluc̦aș lui proprietate. Dar și din gospodărie este cît pe ce să fie scos ca „element exploatator". Necazurile lui Salamon sînt pe cît de veridice, pe atît de pline de haz. Dar în fondul povestirii stăruie un accent dureros. Sütö Andras își bate joc de bietul Salamon care întotdeauna a vrut să facă de capul lui și altfel decît ceilalți, dar în același timp îl simpatizează și-l compătimește pentru îndelungatele lui suferințe, în care vede de fapt rătăcirile unui om ros de necazuri și greutăți, ale unui om puțin sucit și dornic de un trai mai înlesnit, dar care nu s-a abătut niciodată de la drumul cinstit. De aceea, satira lui este binefăcătoare, dă încredere și optimism.

Și Sütö Andras și Teodor Mazilu au în lucrările lor un fond bogat de sentimentalism, de duioșie, de încredere în oameni și în izbînda socialismului, care face satira lor eficientă.

Georgeta Horodincă

CARNET SOVIETIC

DIN SCRISORILE LUI FADEEV

La rubrica „Moștenirea literară", numărul 6 al revistei „Okteabr" publică o serie de scrisori adresate de Alexandr Fadeev atît unor colegi ai scrisului cît și unor simpli membri ai cercurilor literare din școli. Interesante ca documente literare sînt scrisorile adresate Olgăi Forș, lui Prișvin, Isakovski, Simonov, Marșak, Bezimenski, Leonov, Surkov și tinerilor literați V. Skopkin și L. Kolennikov. Fixînd trăsăturile literare caracteristice, criticînd greșelile, dezvăluind calitățile operelor, Fadeev apare în scrisori ca un subtil și inteligent critic și estetician.

COMBATEREA SUBIECTIVISMULUI IN ESTETICA

Articolul „Împotriva interpretării subiectiviste a problemei frumosului" de A. Egorov, apărut în „Kommunist" nr. 9, aduce elemente noi în demascarea esteticii burgheze. Una din ultimele ipostaze ale esteticii idealiste de care se ocupă Egorov, este așa numitul „neotomism", o reeditare pe coordonate estetice a idealismului obiectiv teologic. E drept că, spre deosebire de alte școli idealiste, „neotomismul" recunoaște caracterul obiectiv al lumii și cognoscibilitatea ei. Dar cum înțeleg neotomiștii frumosul și arta? Este semnificativă în ilustrarea acestei probleme cartea lui Jacques Maritain, intitulată „Arta și scolastica". Iată pe scurt teza pe care o conține: lumea exterioară este reală, ea există independent de om (pînă aici s-ar părea că totul e normal), dar ea depinde într-o măsură de... dumnezeu. (Vechiul și arhi-cunoscutul idealism obiectiv!) De aici concepția că arta este o colaborare cu dumnezeirea, esența artei constînd în „deformația artistică", în modul fundamental deosebit al artistului de a privi lucrurile.

Un alt neotomist, Roger Fry, merge mai departe. El pretinde că arta constituie o sferă a emoțiilor pure, în care mor toate necesitățile și interesele practice. Arta concentrează în sine închipuiri omenești sau ecouri ale vechilor trăiri care sălășluiesc în sufletul omului necondiționate de realitatea exterioară.

De o autoritate deosebită în cercurile estetice apusene se bucură și teoria neașteptat de „nouă" a lui Georges Santayana, conform căreia „calitățile despre care noi credem că aparțin obiectelor nu sînt decît imagini create de simțul vederii, al pipăitului etc.".

După cum se vede, numai noutăți... cam de pe vremea sfîntului Toma din Aquino și a episcopului Berkeley.

Astfel, idealiștii de factură modernă neagă, ca și antecesorii lor, caracterul obiectiv al frumosului, considerînd frumosul un produs al imaginației, rupt de realitate, o combinație de impresii și închipuiri pe care fiecare o alcătuiește după placul său.

Combătînd teoriile estetice idealiste, Egorov subliniază că estetica marxistă pornește de la concepția că la baza vieții sociale, în aceasta intrînd și estetica, stă munca, activitatea artistică fiind și ea produsul unei practici îndelungate. Estetica marxist-leninistă clarifică probleme complicate, în care idealismul s-a încurcat iremediabil și pe care el a încercat să le mistifice. (Problema calităților estetice ale însăși realității, problema conținutului obiectiv al conceptiei estetice, a sentimentelor și idealului estetic social, a dezvoltării istorice și individuale a posibilităților artistice, a influențelor condițiilor sociale, a criteriilor obiective ale frumosului etc.). Desigur că în procesul de cunoaștere artistică a lumii, importanța subiectului este foarte mare, arată Egorov. Aceasta însă nu contrazice concepția materialistă în ce privește considerarea originii tuturor reprezentărilor, în realitatea obiectivă. Noțiunea de frumos este reflectarea realității și a calităților ei estetice în conștiința oamenilor. Arta adevărată reflectă întotdeauna viața — conchide A. Egorov.

M. S.

Șesul nu este monoton

(Urmare din pag. 1)

agronomi a schimbat stațiunea în acest timp. Însuși Stanciu, directorul, a vrut să demisioneze de trei ori. Greu de tot pămîntul Bărăganului s-a lăsat brăzdat de tractoare...

Construcția stațiunii — dormitoare, cantină, remize, locuințe, cămin cultural, birouri — e încheiată. Directorul visează să mai așeze în mijlocul curții o fîntînă țîșnitoare, luminată cu becuri colorate. E un romantic discret. Cred că imaginea acestei fîntîni i-a încolțit în minte, încă din iarna cînd aici nu era decît cîmp viran, răscolit de crivăț...

S.M.T.-ul din Făcăeni deservește trei comune. Ca să înconjuri acest teritoriu într-o șaretă, îți trebuie trei zile și trei nopți încheiate. În scurtul răgaz pe care l-am avut, n-am vizitat decît o porțiune minimă: grădina de zarzavat, orezăria irigată cu pompele stațiunii, ogoarele de grîu pe care umblau secerătorile. M-au impresionat aici profund consecințele existenței stațiunii asupra vieții satului. S.M.T.-ul îndeplinește o înaltă misie civilizatorie: ară, seceră, prășește cu mijloace moderne, repară uneltele țăranilor, califică meseriași, mai ales din rîndul flăcăilor din sat, trimite la colective mecanici de uzine electrice, de șalupe, șoferi de camioane, într-un cuvînt: schimbă mentalități, revoluționează.

Un colos al agriculturii

Gospodăria de stat Cocargeaua, situată tot lîngă baltă, dar în partea sudică a raionului, e un colos agricol, de circa 8000 ha, destinat în cea mai mare parte culturii de grîu și porumb. Trei secții: una de cîmpie, pe un sol brun-deschis, denumită Bărăgan și două secții pe teritoriul bălții: Borcea și Dunărea, împlinesc activitatea întregii gospodării.

Secția de cîmpie este lîngă o gară anonimă, pierdută în șes, numită și ea Bărăgan, prin care acceleratul București—Constanța trece fulgerător, în amurg, luminat feeric, pe cînd pasagerii, agasați de șesul ce li se pare monoton din compartiment, n-o remarcă prin nici o interjecție de uimire. Poate de aceea, la imensul teritoriu al gospodăriei, nu există decît un singur inginer agronom, Ion Neculce, om vechi în meserie, pe cîtă vreme tinerii, proaspeți absolvenți de facultate, se înghesuie în jurul Bucureștiului, preferînd posturi insignifiante de brigadieri și contopiști de birou fiindcă „aici n-au condiții". În locul acestora stau maiștri agricoli, bărbați simpli, cu fețe arse și aspre, la care practica și devotamentul pentru cîmp înlocuiesc studiile superioare.

În timp ce acceleratul trece în amurg, ducînd pe vilegiaturiști la plajă, într-o baracă scundă cei din statul major al acestei secții elaborează ordinele pentru bătălia de a doua zi, ca niște amirali care împart oceanul în zone de operații strategice. Dimineața, după ce se usucă roua, combinele sovietice autopropulsate S-4 și cele românești, tractate, C.1, care s-au livrat în acest an de uzinele „Semănătoarea", cu desăvîrșire noi, se avîntă, ca niște corăbii ale șesului, în lanul colosal de grîu, a cărui latură, în lungime, măsoară zece km.; Iancu Vasile și Bărbieru Ion, combineri, sînt eroii acestei pașnice lupte, realizînd circa un vagon de grîu recoltat pe zi.

Secțiile din baltă, la care se ajunge pe un pod plutitor tras de o șalupă, sînt niște grupuri de case, mici, albe, acoperite cu stuf, lîngă nesfîrșite parcele de porumb. Din loc în loc, pe izlazuri se văd corturi albe, țuguiate, în care dorm peste noapte îngrijitorii turmelor de oi și ai cirezilor bovine. Directorul gospodăriei, Cheler Mihai, care supraveghează secțiile din baltă, e un moldovean voinic, aspru și blînd totodată, sosit în 1948, la înființare.

Și-a dăruit gospodăriei anii de maturitate. Contabil de profesie, a ajuns sub imperiul împrejurărilor, agronom și mecanic. Îi aparține o inovație, deja brevetată, datorită căreia vechea strofpire a porumbului, cu console — niște dușuri enorme instalate pe tractor, — a fost înlocuită prin pulverizarea unui jet de apă din aparate denumite sugestiv: pluviatoare. În timp ce mă-ntorceam spre casă, în amurg, am văzut pe cerul albastru, metalic, deasupra Borcii, un semicerc de apă zvîrlit de pluviator, ca un curcubeu violet.

La întrecere cu tot globul

Cînd m-am dat jos din tren în gara Platonești, aveam două alternative. Ori să rămîn în acest sat, ori să mai fac 10 kilometri pe o căldură tropicală, pe jos, pînă la Sudiți. Nu știu nici astăzi de ce am ales-o pe cea de-a doua. Poate m-a atras zarea necunoscută deasupra căreia ardea un soare torid ca în Sahara. Tot drumul am regretat alegerea. Dar de îndată ce am ajuns la marginea verde a satului și am băut apă din prima fîntînă, am fost binecuvîntat de zeița uitării. A doua zi, mi-a părut bine că am nimerit la Sudiți și nu în altă parte.

Satul e așezat între salcîmi, pe un sol nisipos, chiar în inima Bărăganului. În luptă cu bălțile colosale în care lupii își făceau vizuini ca în pădure, au crescut aici niște oameni bătoși, energici, iscusiți. Faima celor din Sudiți, bună și rea, s-a răspîndit în tot raionul. Aici fiecare om e ager, ambițios, tenace ca un arc încordat. Vorba lui e aspră, mînioasă. Cînd vorbesc doi din Sudiți, ai impresia că se ceartă. Le place să se ia reciproc peste picior, cu ironie tăioasă. La șah, duelul de vorbe e mai important decît lupta dintre figuri pe tablă. Ironia nu exclude nici pe oaspeți. Chiar în seara cînd sosii am întrebat: „N-aveți niște apă de băut?" — „Avem apă de mîncat" — mi-a răspuns un drac de fată cu obrazul oacheș.

Cei din Sudiți sînt mîndri de două lucruri: întîi că din moși-strămoși viiază pe Bărăgan, al doilea că aici, la ei, e puterea grîului, că ei dau pîinea întregii țări. Ba, mai mult, sînt convinși că așa cum muncesc ei nu se mai muncește nicăieri pe lumea asta. Într-un fel au dreptate. Dacă e vorba de ambiție în muncă, nu-i bate nimeni. Aici omul „moare pe snop, dar nu se lasă". Președintele lor, înalt, aprig, tăios la vorbă ca ceilalți, pretinde ca împreună cu oamenii săi de la colectivă „el are curajul să meargă la concurs de secerat pe tot globul".

Localnicii nu recoltează cu S.M.T.-ul. Mia de hectare de grîu o taie cu secerătorile lor. Spectacolul recoltei e uluitor, demn de măreția unei ode a muncii. Pe un lan de grîu fără hotar, se înșiră la rînd cele douăzeci și șase de secerători trase de șase cai fiecare. Un om mînă caii, altul pune legătura, al treilea aruncă spicele de pe targa mașinii, iar în urma lor alți patru sau cinci leagă snopii și-i așează în clăi. Cînd mașina a ajuns la capătul lanului, s-a terminat și treaba: snopii legați, clăile gata. Fichipajul acesta de șase cai și opt oameni se deplasează ventiginos ca o mașină perfectă, fără nici o oprire sub căldura teribilă a verii care în cîmpia Dunării atinge maximum de intensitate. Inginerul agronom cînd vine pe cîmp le strigă de departe „bună-ziua", și trece înainte fiindcă oamenii aceștia, leoarcă de apă, nu se opresc nici măcar să răsufle, dar mi-le să schimbe o vorbă cu cineva. Ceea ce e impresionant la Sudiți este hotărîrea cu care oamenii de aici, cu ambiția și tenacitatea lor caracteristică, au pornit pe drumul colectivei. Ei nu se joacă de-a agricultura. Dacă au intrat în colectivă și au văzut că merge, nu mai privesc înapoi. Se bat care mai de care să facă mai multe zile-muncă, tendință ce ajunge uneori la exagerare. De teamă că n-or avea ce munci, ei preferă să utilizeze caii lor decît mașinile de la S.M.T., uitînd că avuția colectivei nu stă atît în zile-muncă în număr mare, cît în valoarea acestora reprezentată de produsele obținute.

La Fetești m-am întors în camionul colectivei. Pe drum, în cabina șoferului, stăteam lîngă o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, care mergea la tribunalul raional, unde era asesoare populară. Din vorbă în vorbă, am ajuns să discutăm despre președintele colectivei. M-a luat gura pe dinainte și am zis că e om cam aspru. Atît mi-a trebuit!

— Cum spui că e răutăcios (ca să vedeți cum m-a răstălmăcit) dacă a crescut opt copii? — a protestat imediat femeia de lîngă mine. Unul e la școala de doctori veterinari, alți doi sînt brigadieri de kadeuri la Hagieni, încă doi la școala de mecanici de la Poarta Albă, o fată la școala de subingineri la Medgidia, alta la croitorie... Ce crezi dumneata, că-i așa de ușor să crești opt copii?

Culmea coincidenței! Vorbisem chiar nevestei vrednicului președinte din Sudiți:

— Mai bine muncea la zile-muncă și avea o singură răspundere și nu o mie de răspunderi ca acum — continua să mă certe această energică femeie demnă de soțul ei. Ce dacă țipă la oameni? Ia să ai dumneata pe cap cea mai mare gospodărie de pe raion, 3500 hectare de pămînt, 1400 de brațe de muncă, trei camioane, 300 cai, să vedem ce ai face? De cînd e președinte, omul meu doarme ca iepurele. Vine noaptea tîrziu și vorbește prin somn. Dumneata zici că e răutăcios...

Pînă la Fetești drumul nu mi s-a părut deloc plictisitor. Nu prea vorbeam de frică să n-o supăr cu ceva mai rău. La despărțire, spre uimirea mea, femeia președintelui îmi zise:

— Dacă mai aveți timp, mai poftiți și altădată la noi.

Așa sînt cei din Sudiți. Tu îi crezi mînioși, pe cînd ei, în fond, ating culmea amabilității.

★

Cît timp am cutreierat aceste cîmpuri, ziarul îmi aducea vești din celălalt capăt al regiunii, din raionul Tulcea, acolo unde sporea zilnic procentul de cooperativizare. Și într-una din zile, cotidianul local „Dobrogea Nouă" apăru festiv, colorat în roșu: regiunea Constanța e complet cooperativizată! M-am bucurat căci mă simțeam solidar cu această uriașă bătălie ale cărei urme înnoitoare, grandioase, le descifram la tot pasul, înscrise în peisaje și destine umane.

Vasile Nicorovici

Festivalurile de vară de la Dubrovnic

(Urmare din pag. 1)

acest suprem material al creației! — cum să-i zugrăvești fără a-i denatura, numai după indicațiile și numai pe criteriul fugitivelor impresii, numai după o strîngere de mînă oricît de călduroasă? numai după un schimb trecător de cuvinte oricît de prietenoase? numai după efuziunea unei primiri oricît de ospitaliere?

A te mărgini dar la astfel de notații oricît de sincere și de spontane, n-ar însemna totuși un prea ușuratic act de convențională și suspectă reciprocitate, așa, numai de hatirul bunelor cuviințe, deși substratul reflecțiilor se încheagă treptat dintr-un material mult mai consistent, mai durabil, mai plin de rodnice chezășii pentru viitor?

Să așteptăm, deci. Să lăsăm timpului precăderile sale; ale sale drepturi imuabile.

Dar m-aș simți măcar tot atît de vinovat față de conștiința scriitoricească de-o viață întreagă, trecînd sub tăcere sau aminînd pentru mai tîrziu tumultul neuitatelor impresii de la spectacolele **Festivalurilor de vară**, cu care se mîndrește de cîțiva ani pe drept cuvînt, Dubrovnicul balnear și turistic, Dubrovnicul iugoslav și cosmopolit, noua nestemată a Adriaticei. Căci, aici, dimpotrivă, valoarea impresiilor se măsoară tocmai în funcție de prospețimea și de surpriza lor. O decantare le-ar răci și le-ar înstrăina.

Le-ar trăda.

Ca atare le împărtășesc lectorului nostru așa cum s-au întipărit, să-mi rămînă nesterse în memorie.

★

Odinioară, în îndepărtata-mi adolescență de școlar ieșean, un venerat profesor de istorie, de istoria artelor, a culturii și literaturii, ne învățase că vechea cetate a Raguzei era un oraș mort. Definitiv și irevocabil mort. Fără nici o speranță de resuscitare.

Ceva, cam ca în **„Sonetul Veneției"** al lui Mihail Eminescu sau ca **„Bruges, la morte"**, cealaltă Veneție a nordului din melancolicul roman al lui Georges Rodenbach, compatriotul și contemporanul lui Maurice Maeterlinck și al sumbrului, al halucinantului poet Emile Verhaeren, autorul poemelor „Orașele tentaculare", care ne obseda adolescența. Eram sufletește pregătiți să ne împărtășim din asemenea melancolică și deprimantă poezie care plutea în atmosfera ieșeană, a primei decade din veacul nostru. Ce viață tentaculară mai putea să existe într-un oraș cu glorios trecut, dar cu tentaculele tăiate?

Prin analogie, lăsam așadar imaginația să confirme prelegerile veneratului nostru dascăl. Și întrezăream cu închipuirea o anume Raguză, pe care am purtat-o mai apoi mereu cu noi, în noi, pînă la anii maturității.

Ruini. Suveniruri. Nostalgia unei prosperități și fasturilor apuse. Cavouri cu aurul inscripțiilor șterse; monumente istorice șterse și ele de eroziunea vînturilor, de eroziunea ploilor, de eroziunea veacurilor.

Incolo nimic, în afară de florile uscate și de panglicile decolorate de deasupra cavourilor și de pe soclul monumentelor, după încheierea cine mai știe căror deșarte comemorări.

Da, incolo, nimic!

Cu aceste idei și cu aceste sentimente, anticipat elegiace am sosit din patria noastră și din patria mai îndepărtată în timp a adolescenței mele, în acel Dubrovnic, care m-a izbit încă de la debarcarea în port cu uluitoarea sa fremătare de viață, de construcții și de renovări în curs, de atîtea proiecte, de atîtea proaspete realizări, de atîtea nerăbdări. Deschideam larg ochii, priveam și nu-mi credeam ochilor.

Era vina mea? Sau era vina venerațului meu profesor de odinioară?

Nu! Era vina unei epoci lipsite de antenele care să vibreze la semnele viitorului. Vina unei epoci deprinsă să privească mai mult peste umăr, îndărăt, spre trecut, de dragul de a suspina mereu după trecut, pe isonul stihurilor lui Horațiu, străvechi de aproape două milenii: **„Laudator temporis acti..."**

Căci, iată, că acolo, în acel oraș unde fiește piatră, unde fiește iespede de marmură lustruită de pașii trecătorilor și ai atîtor generații care au trăit, au suferit, au iubit, au sperat, au murit; iată că acolo, în legendara cetate a Raguzei, în vechiul Dubrovnic; iată că acolo, chiar din prima seară ne-am pomenit într-o intensă, într-o febrilă activitate artistică și culturală menită a dovedi că și pietrele secularelor fortificații, că și marmura uzată de pașii atîtor trecători de mult repauzați pe veșnicie în mormintele cimitirelor cu cipriși verticali și cu umbrelele orizontale ale pinilor maritimi, nu s-au resemnat totuși a deveni lespezi de lugubre cavouri; — iată, că acolo, în „moarta Raguză", viața artistică și culturală pulsa febril și în loc să suspine după gloria unui trecut apus, peste morminte vădea la fiecare pas, în fiecare clipă, neogoita aspirație către un viitor cel puțin tot atît de glorios. Cum să mă reculeg? Cum să-mi explic? Ce să cred?

Și cine ar mai putea afirma că acest straniu — și totuși firesc fenomen — înfățișa numai o surpriză de moment, lipsită de-un sens mult mai profund? lipsită de-un tîlc comun tuturor popoarelor cu o cultură și cu o civilizație încă tinere și neostenite?

Popoarele proaspăt chemate la renașterile culturale ale veacului, preiau cu alt elan moștenirea trecutului vitregit de istorie, pentru a o duce mai departe. Nu se socot simpli beneficiari ai istoriei, moștenitori blazați și risipitori, moștenitori ingrați.

Participă cu toată ființa lor, cu toate energiile lor tinere și însetate la o adevărată „goană a torțelor" din simbolica tradiție a vechilor elini, unde în festivalurile olimpice — ca să spunem așa — un Sofocle țusese și campion sportiv, înainte de a ajunge campion al creației artistice, fără a se simți degradat cumva de această dublă valență și aspirație.

Cum aș putea să exprim oare fără o prea retorică emfază emoția de scriitor, de artist și de cetățean al unei țări vecine și cu destinul istoric foarte adesea înrudit în decurgerea veacurilor pînă la prezentul cel mai apropiat după ce-am asistat la cele trei spectacole consecutive ale **Festivalului de vară** de la Dubrovnic?

Erau manifestații de artă, de înaltă artă, evident.

Dar în același timp, mai erau — mi se pare — și altceva. Cu deosebire altceva, de-un tîlc mult mai adînc, mult mai semnificativ pentru amîndouă țările și popoarele noastre.

Erau mărturia de afirmare a popoarelor tinere, care nu și-au spus încă deplin cuvîntul lor în artă, în muzică, în tragedie, în cultura, „fiindcă în vremea cînd alte popoare privilegiate geografic și istoric ajungeau pe piscurile cele mai înalte ale creației, aici, la intersecția Orientului cu Occidentul, a lumii romane cu lumea Bizanțului, aici la răscrucea vînturilor și în „calea răutăților" cum se rostea un bătrîn cronicar moldovean, noi aveam de luptat cu ingratitudinea istoriei și fiindcă în această luptă adesea și unii, și alții, am fost siliți să discumăm în reflexele de apărare toată energia vitală și tot elanul creator. Dar a te întoarce să-ți aperi zi de zi viața și dreptul la libertatea amenințată de invazii și de tiranii străine, oare n-a însemnat și aceasta un suprem efort, poate chiar creator de vreme ce apăra înseși premisele și viitorul climat al creației?"

Nu este așa că acum, lectorul nostru va intui mult mai lesne calitatea emoției mele, care n-a fost de simplu și de trecător turist?

Nu voi uita niciodată prima seară de 7 iulie, a concertului simfonic și a corului în aer liber, cînd în răstimpul simfoniei **„Trionfo di Afrodite"** de Carlo Orff, chiar păsările de deasupra zidurilor de străveche catedrală adăugau cu ciripitul lor nocturn accente nepreveăzute în partitura compozitorului.

Nu voi uita niciodată, în ce chip magnific marele și neîntrecutul regizor—care e natura—a adăugat la spectacolul în aer liber pe lîngă incomparabila creație a vigurosului artist iugoslav Lyubisa Iovanovici în rolul tragic al lui **Oedip-Rege**, contribuția cerului, a furtunii de la orizont cu tunetele și fulgerele sale, a lunei care privea totul printre perdelele sfîșiate de nori, cu un ochi atît de glacial și sinistru, de sinistră cucuvea.

Iată o contribuție la care n-ar fi putut spera nici autorul, bătrînul Sofocle: cu atît mai puțin nici regizorul modern, ca și buletinele meteorologice.

Și cum aș putea uita oare vreodată zguduitoarea și atît de umana creație a prea umanului și sobrului artist Miroslav Congalovici în rolul lui „Don Quijote", care a găsit adevărata cheie și unica interpretare a intențiilor lui Cervantes—și care a salvat din uitare opera lui Jules Massenet, moartă, vai! în patria sa, înainte de a fi trăit?

Acestea sînt momente unice, care nu se pot uita. Momente care te urmăresc pînă la pacificarea cea mare a morții, fiindcă ți-au străluminat deodată, după decenii, creații întrezărite într-o ceață confuză și deformantă.

Dar, îngăduiască-mi lectorul să rectific. Nu sînt numai momente. Sînt acte. Sînt afirmări. Sînt afirmările geniului creator al unor popoare, care abia acum își cuceresc dreptul și libertatea de a se rosti fără intimidare, curajos, în cultura universală, în arta universală, în creația universală.

E puțin și neînsemnat lucru?

Mai mult și mai limpede, mai reconfortant, ce-aș avea de spus și ce s-ar putea spune?

În aceste rînduri fugitive am ținut să aduc mulțumirile cuvenite secularei cetăți maritime, Dubrovnic, vechii Raguze, pentru asemenea rare emoții artistice, care de altfel nici nu se pot formula în searbădele cuvinte de toată ziua. Și repet, nu numai pentru emoția artistică în sine. Ci îndeosebi, pentru soluția magistrală, cu care dintr-un sezon estival de vilegiatură — a știut să acorde călătorilor în treacăt, de toate neamurile, de toate graiurile și de toate tradițiile culturale, — nobletea unor rare și neașteptate accente pe toate gamele artelor creatoare și interpretative.

Nu e oare destul?

Cred că e totul.

Și cred că toate despică o cale nouă pentru rostul și viitorul patriilor noastre — neostenite și neblazate de povara prea încărcatelor moșteniri de-a gata — spre acea lume a viitorului care vine și va veni. E în mers.

Cezar Petrescu

Unii sculptori mai tineri fac lucrări gigantice chiar dacă subiectul ales nu justifică dimensiunile.

— Lungește-l cu 12 cm. înainte de începem, altfel intrăm în categoria a 2-a a tarifului!

Desen de CIK DAMADIAN

CĂRȚI NOI

KOVÁCS GYÖRGY: „Buchetul"

(Urmare din pag. 1)

denta excesivă a tuturora, ca și de suspectarea abilă a fiecărui gest. Atmosfera dictaturii fasciste este admirabil realizată.

Imaginea monstruoasă a șovinismului se desfășoară astfel înaintea cititorului cu o mare forță de demascare. Sufletul omului simplu, strivit și umilit sub călcîiul dictaturii este descoperit însă și prin dimensiuni umane pline de noblețe și generozitate. Kovács György descrie procesul trezirii conștiinței și a demnității românilor și ungurilor care se unesc împotriva aliaților chiaburilor șovinești de ambele naționalități. Varga Pista, Moise Dăndărău sau Vereș Deneș sînt pe fundalul întunecat al romanului portretele luminoase ale unor oameni curajoși, inimoși, care se împotrivesc valului de învrăjbire, măsurilor menite să umilească și să înco-voaie demnitatea umană. Alături de ei, sora rominului ucis, Ioana Năznanu, și logodnicul ei Szente Peter rămîn în permanență credincioși dragostei lor. Figurile acestor eroi aduc o briză de aer proaspăt în atmosfera dramatică a întregului roman. Recenta carte a lui Kovács György evocă un moment semnificativ din istoria luptei pentru libertate a poporului nostru, într-o imagine epică remarcabilă.

Miron Dragu

ION GHEORGHE: „Pîine și sare"

(Urmare din pag. 1)

epic e vești în căutarea unei exprimări sugestive, care să prezinte faptele narate, despuiate de orice detaliu de prisos, în stare să o coboare la nivelul prozei.

Ion Gheorghe e drept, nu a găsit întotdeauna suficiente resurse pentru a rezista expresiei plate. („Își jupoaie cînd îi mor / dinii nu din altceva /vinde omul stringător / pieile la D.C.A..." sau: „O să plece, ia, ca mîine/ și Ihale. E, și-atunci? / O să tragem ca de-un cline /mort. Pînă ce-om da pe brînci").

Pornită, desigur, din dorința de a explicita episoadele unei acțiuni întortocheate, tendința aceasta de înlocuire a elementului liric printr-o narațiune versificată coboară tensiunea dramatică a romanului.

Există o oarecare tendință a scriitorului de a-și trata personajele principale cu mijloace împrumutate din arsenalul romanticilor, de la care a moștenit și formula literară a romanului în versuri. Oamenii cărții lui Ion Gheorghe sînt prezentați de la început în două serii paralele: canalii și oameni de treabă, negri și albi. Personajele se mișcă într-o direcție sigură, fără posibilitatea întoarcerii. Evoluția se produce în sensul accentuării unor trăsături caracteristice, nu în sensul unor convertiri totale care ar fi fost poate inadecvate genului.

Credem că putem să întîmpinăm, odată cu apariția cărții lui Ion Gheorghe, afirmarea unui cert talent de narator. Alegînd o formă literară extrem de pretențioasă, scriitorul ar fi putut să ajungă cu bine la capăt, dacă ar fi găsit mai puternice resurse (garantate prin prezența fiorului poetic în anume pasaje lirice) de luptă împotriva unei exprimări uneori prozaice.

Dan Grigorescu

Recoltă bogată de grîu

Discuţii despre reflectarea actualităţii în literatură

Respectul pentru realitate

Nu de multă vreme, „Gazeta literară" a invitat pe scriitori la o discuţie despre reflectarea actualităţii în literatură. Nu este prima convorbire publică pe care o întreţinem şi, desigur, nici ultima. Ceea ce mă îngrijorează este faptul că de la aceste colocvii lipsesc criticii, vorbesc de cei mai bine pregătiţi, singurii în stare să fixeze limitele discuţiei. O rezervă ciudată îi cuprinde adeseori pe cei mai sus pomeniţi şi ne trezim în faţa unor lungi şi monotone dezbateri care nu duc la nici un rezultat concret.

Ar fi fost necesar ca cineva să reamintească conţinutul noţiunii de „realism socialist", să exemplifice prin cîteva opere cunoscute biruinţele acestei metode care, oricît ar nega-o unii, există şi după aceea să se treacă la literatura noastră, arătîndu-ni-se încă o dată ce am realizat noi în acest domeniu.

Problemele pe care le avem de clarificat nu sînt tocmai atît de uşoare şi fără seriozitate; numai de dragul de a discuta, în lipsă de ceva mai bun, nu vom ajunge la nici un rezultat. Cineva din redacţia „Gazetei literare", unde lucrez, recomanda chiar un ton polemic, pentru că aşa cum se ştie, fără puţină căldură, dezbaterea va rămîne sterilă. Sfatul nu mi s-a părut tocmai rău şi dacă pînă acum cei care au luat cuvîntul s-au mulţumit să rămînă la tonul confesiunii, să sperăm că se vor ivi teoreticieni care vor însufleţi, cu decenţă, această bătălie care se anunţă.

In ceea ce mă priveşte, nu vă promit mare lucru pentru că aşa cum am declarat altă dată îmi este mai uşor să scriu o nuvelă decît un articol. In măsura experienţei personale voi încerca să ating unele chestiuni care îmi sînt cunoscute şi dacă contribuţia mea la discuţia începută va fi parţial subiectivă voi primi cu plăcere contraargumentele celor care se vor arăta dispuşi să mă combată.

S-a vorbit la noi despre aşa-numitul realism critic şi despre realismul socialist ca despre două noţiuni străine una de alta în cea mai mare măsură, pretinzîndu-se că cel din urmă nu este decît fructul primului. Această părere a fost combătută la timp de către unii critici şi pe bună dreptate. Mi se pare că cei care au emis teza de mai sus uită că şi în realismul socialist noţiunea de critică nu este un corp străin, sus-amintiţii idealizînd formula. După aceştia, aşa cum au demonstrat-o erorile criticii, făcute cu ani în urmă, literatură realist-socialistă era literatura care prezenta idilic realitatea socialistă, or, după cum s-a spus la timp, realitatea timpului nostru refuză culoarea roz, tendinţa fără artă.

Ceea ce au uitat scriitorii idilici a fost faptul că şi societatea, asemenea indivizilor, are o copilărie şi o tinereţe a ei, că o revoluţie nu conţine numai actul brutal, fizic, al luptei pentru răsturnarea unei orînduiri depăşite, ci o cucerire lentă a societăţii care se schimbă sub dogoarea ideilor în numele cărora s-a produs. Revoluţia franceză nu înseamnă numai căderea Bastiliei, ci şi iluminiştii, Napoleon, etc, după cum Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie nu poate fi rezumată la salvele „Aurorei" şi cucerirea Palatului de Iarnă.

Este desigur foarte comod să prezinţi o societate ideală în care oamenii sînt convinşi peste noapte de necesitatea instaurării socialismului pe toată planeta, dar ,din nefericire, practica arată că pînă la ziua aceasta mai avem de străbătut un drum lung, plin de greutăţi, greutăţi care nu ne sperie însă.

Respingerea cu vehemenţă a unor opere care conţineau şi aspecte negative ale societăţii noastre sub pretextul că falsifică realitatea a dus la crearea unor monstruoase torturi literare (aici cuvîntul torturi are sensul de prăjitură, vreau să precizez) în care stafidele cele mai gustate de către nişte critici inconştienţi, erau tocmai o serie de discursuri de o platitudine care pe drept cuvînt vor rămîne capodopere ale genului.

Nu este o primejdie pentru societatea noastră ca să ni se prezinte cu curaj şi bună credinţă greutăţile pe care le întîmpinăm, şi bineînţeles, nu numai greutăţile, cînd în jurul nostru se săvîrşesc atîtea fapte mărețe. Aşa cum s-a mai spus, nu comuniştii trebue să se teamă de adevăr, ci acele elemente oportuniste care s-au strecurat şi în artă şi care în numele principiilor noastre cele mai scumpe, vor să producă o literatură de bal, impopoţonată cu panglici caraghioase pe care este timpul să le aruncăm la gunoi.

La timpul ei „Infrîngerea" lui Fadeev, care a rămas peste ani de zile o carte excepţională, va fi trezit desigur nemulţumirea unora, se va fi spus că nu era tipic pentru societatea sovietică de atunci ca eroul acestei cărţi să fie luat drept un reprezentant al bolşevicilor, dar cine spune că în lupta noastră, a comuniştilor, nu au existat şi înfrîngeri? Important pentru cititor este cum a fost înfrînt eroul lui Fadeev.

Despre cartea lui Şolohov „Pe Donul liniştit" s-au scris şi se vor mai scrie nenumărate articole şi studii. Credeţi că la apariţia ei nu s-au ivit detractori care să-l prezinte pe Grişa Melehov ca pe un duşman al socialismului? Insingurarea sa finală, întoarcerea lîngă copilul pe care-l oferă acelui soare străin şi rece, nu este un sfîrşit pesimist, ci o sobră şi cutremurătoare concluzie. Cine-şi închipuie sufletul omenesc ca pe un apartament cu odăi luminoase şi întunecate prin care se circulă prin uşi batante, nu este romancier.

Voi mai aminti aici şi de o altă carte foarte apreciată de critica sovietică: „Şoseaua Volokolamskului" a lui Beck, şi care începe, o, oroare pentru filistini, prin a descrie spaima unui soldat sovietic care apără şoseaua ce duce spre Moscova. Ei bine, trebuie spus, om fiind, comunist fiind, cîteodată ni se face şi teamă şi noi nu putem permite să minţim, să facem din eroii noştri nişte statui neconvingătoare, fără inimă.

Nu e întîmplător că dacă se face o trecere în revistă a realizărilor literare din ultimii 13 ani, puţini eroi ne reţin atenţia şi le memorăm numele. Mi se pare însă firesc să fie aşa pentru că timpul trecut este scurt faţă de vastitatea procesului social declanşat de răsturnarea burgheziei la noi în ţară. Mitrea Cocor al maestrului Sadoveanu, Darie, „desculţul" lui Stancu, inginerul Mateica din „Drum fără pulbere" de Petru Dumitriu, Ilie Barbu din „Desfăşurarea" lui Marin Preda, Anton Filip din „Bărăgan" al lui V. Em. Galan şi Andrei Sabin din „Străinul" de Titus Popovici sînt eroi convingători pe care cititorul îi ţine minte pentru că scriitorii i-au însufleţit cu talentul lor ,pentru că în ceea ce fac nimic nu este nenatural şi, ca să încheiem, pentru că creatorii lor i-au iubit şi ni i-au prezentat tendenţios, dar cu artă.

Partinitatea scriitorului realist socialist nu trebuie să fie numai o partinitate declarativă. Se ajunsese cu ani în urmă la monstruozităţi de genul acela că într-o carte foarte stufoasă şi lipsită de duh, mi se pare că nişte răzeşi sau robi îşi vorbeau cu „boier dumneavoastră" (asta era semnul profesiului social) şi emiteau nişte teorii pentru care însuşi Marx ar fi fost gelos dacă ar fi putut să le audă.

Şi pentru că promisesem la început să recurg şi la experienţa personală, voi face cîteva mărturisiri. Inainte de a da la tipar ultima formă a cărţii mele „Groapa", am avut o adevărată luptă de conştiinţă provocată de un capitol parazitar acestei cărţi, scris la sugestia unui eminent critic, bine intenţionat de altfel, dar cam lipsit de curaj. „Truda", cum se intitula, înfăţişa cu mijloace mai puţin artistice, greva unor tramvaişti şi la o ultimă lectură mi-am dat seama că ascultînd sugestiile altora, unitatea acelei cărţi atît de discutate (eram să spun contestate) era ameninţată prin „lipirea" paginilor care nu-şi aveau locul acolo. S-a găsit un iezuit de la Cluj care să facă în afară de alte învinuiri pe care mi le-a adus, un adevărat proces de intenţie din acest fapt mărunt, nelipsind decît să scrie în întortocheatele sale articole că, vezi doamne, am suprimat capitolul cu pricina pentru că asemenea răzvrătiţi nu-mi plac. Vreau să-l asigur pe înflăcăratul apărător al moravurilor ardelene că nu numai că nu am renunţat la acest capitol, dar că-l şi voi publica în curînd într-un volum de nuvele, adică exact acolo unde-i este locul. Anecdota de mai sus vrea să demonstreze că ades vina producerii unor opere literare de duzină nu aparţine numai scriitorilor ci şi acestor păstori de cărţi care din inconştienţă sau ipocrizie împing pe creatori pe un drum greşit.

Fiind încă la capitolul mărturisiri, voi mai aminti aci de o întîmplare pe care nu am s-o uit atît de uşor şi care va demonstra de asemenea cum înţeleg unii realismul socialist, mai bine spus cum înţelegeau această noţiune: înainte de publicarea nuvelei mele „Gloaba" în volum, am avut la Editura Tineretului o discuţie cu unul din redactorii acestui op minuscul. Intre numeroasele şi arbitrarele sugestii care mi se făceau era şi aceea că nu trebuia să pomenesc despre „otrava dulce a plumbului", pentru că, spunea interlocutorul meu, „ce dracu', în socialism nu s-au luat măsuri pentru ocrotirea sănătăţii muncitorilor?" Adică, mai pe scurt, sub regimul socialist, fabricile nu mai scot fum pe coş pentru ca să nu se asfixieze muncitorii.

Sînt îngustimi regretabile pe care trebuie să le denunţăm fără cruţare pentru că altfel ne expunem la ironiile de cele mai multe ori îndreptăţite ale cititorilor pe care nimeni nu are dreptul să-i dispreţuiască într-atît încît să creadă că ei pot fi convinşi de orice, foarte uşor. Un zeţar cu care am lucrat ani de zile şi care nici nu bănuia că sînt scriitor la acea vreme, îmi spunea de multe ori, în orele noastre de lucru, după ce citise pagini întregi de maculatură sforăitoare: „Tovarăşe Barbu, ce i-aş mai lua eu de gît pe scriitorii ăştia şi mi ţi-aş aduce aici, în tipografie, să vadă cum se construieşte socialismul, cu sudoare, cu ore de noapte, nu cu vorbe late!" Omul mi se văita, era un cititor pasionat, şi nu era vorba desigur de toate cărţile, pentru că unele îi plăceau, se recunoştea. „Parcă noi n-am avea suflet, tovarăşe, parcă n-am avea neveste şi copii, cu care ne certăm, pe care-i iubim". Acelor pagini care nu-i plăceau prietenului meu le lipsea omenescul. Atunci mi-am dat seama, că pe oameni nu-i poţi convinge punîndu-le în faţă nişte automate care rostesc lozinci. Eroul zilelor noastre are frămîntările sale, ele trebuie dezbătute, noi, scriitorii, trebuie să găsim soluţii, literatura actuală nu poate rămîne un produs de desert.

Nu pentru toţi cei ce trăiesc în apropierea noastră munca este o bucurie şi o împlinire. Mai există leneşi şi escroci, chiulangii şi rău intenţionaţi. Fără teamă, trebuie să cauterizăm în ceea ce scriem aceste răni sociale şi operaţia trebuie făcută cu meşteşug ca să fie şi eficace şi convingătoare. Nu o întoarcere la tot ce este rău recomand eu, nu o aplecare spre fenomenele negative în exclusivitate cer, ci curajul de a privi drept în faţă greutăţile întîmpinate şi înfăţişarea lor cu talent.

Apropierea de oamenii lîngă care trăim, cunoaşterea adîncă a frămîntărilor lor este singura cale care poate duce la reuşite în munca noastră. Cine fabrică literatură de la masa de scris între pereţi capitonaţi şi nu făureşte în mijlocul tumultuoaselor zile pe care le trăim, lîngă dogoarea faptelor, să fie sigur că va fi uitat şi asta foarte curînd şi nu cunosc o pedeapsă mai mare pentru un scriitor decît zădărnicia muncii sale.

Las teoreticienilor să dezbată greşelile pe care poate le conţine acest articol, dar trebuie să spun că el este de fapt numai strigătul sincer al unui om care se sileşte în fiecare zi să contribuie la înflorirea revoluţiei socialiste în care credem şi pe care sînt sigur că o vom vedea biruind deplin.

Eugen Barbu

CÎTEVA PROBLEME

DEPĂŞIND într-un mod indiscutabil faza dibuirilor, a experienţelor timide, a „încercării forţelor", literatura noastră se află în faţa unei etape de-o importanţă esenţială: oglindirea matură, profundă şi multilaterală a contemporaneităţii. In lupta complexă pentru însuşirea realismului socialist, a cărui vitalitate incontestabilă a prilejuit literaturii noastre o dezvoltare necunoscută în trecut, ideea prezenţei în actualitate şi în acelaşi timp sentimentul ascuţit al responsabilităţii scriitorului, s-a manifestat continuu, chiar dacă nu totdeauna realizările au fost pe măsura intenţiilor. Dogmatismul, ale cărui rădăcini trebuie căutate nu numai, facil, în incompetenţa unor persoane cu funcţii administrative, ci şi în dificultăţile inerente ale însuşirii unei noi concepţii asupra lumii (proces complicat, însumînd în acelaşi timp demascarea adîncă, sinceră şi uneori dureroasă, necesară fiecărui creator în parte, a balastului ideologiei burgheze) a fost îngropat. Recidivele lui sînt lipsite de gravitate şi în orice caz nu pot frîna procesul de oglindire a realităţii în toată amploarea lui.

Discutarea acestei probleme, preocupare constantă, cred, a fiecăruia dintre noi, mi se pare salutară, în măsura în care ea se va desfăşura pe marginea creaţiei artistice şi va întări climatul serios comunist, de apreciere a operei de artă, dincolo de orice apriorisme, sau meschinării de coterie.

Personal, cred că una din problemele cele mai dificile asupra căreia atenţia noastră trebuie să se oprească e cea a *perspectivei*, sau, cum spunea Fedin, a „imaginii timpului". Dacă în trecut, sau în literatura care înfăţişează trecutul, timpul e o componentă ajutătoare, un cadru evolutiv, în care omisiunile se completează oarecum de la sine, epoca noastră, consemnînd o victorie asupra timpului, supunîndu-l — cere scriitorului o contribuţie personală, face din timp, tot după formularea lui Fedin, un erou cu aceleaşi drepturi ca şi ceilalţi eroi. De la 23 August 1944 s-au petrecut atîtea lucruri, încît aş îndrăzni să spun că fiecare an îşi are „culoarea" lui proprie şi însemnătatea lui specifică. Oglindind această epocă, fiecare tăcere e o lacună, iar simplele referiri cronologico-sociologiste n-o pot acoperi. Cred că în aprecierea superficială a acestei cerinţe se ascunde şi primejdia unui fel de cronicărism atotcuprinzător care respectînd repartizarea forţelor sociale şi sensul strict al mişcării lor contrarii se menţine la suprafaţă, creînd „esenţe" în stare pură şi nu oameni vii. In realitate e vorba de capacitatea şi de efortul de-a surprinde intensităţi umane enorme pe un parcurs uneori neverosimil de redus şi de dificultatea reală de-a stabili un raport verosimil (cu implicaţiile lui *viitoare*) între aceste două coordonate: timp şi transformare calitativă. Perspectiva nu se reduce numai la o reverie finală şi lirică; dimpotrivă ea decurge din atitudinea nouă, comunistă, în abordarea Omului şi nu se poate confunda cu optimismul săltăreţ — revoluţia însemnînd nu întronarea Arcadiei pe pămînt, într-un termen dat, ci descătuşarea deplină a energiilor umane, cîştigarea prin sacrificii şi trudă a unei demnităţi adevărate.

In sensul acesta vechea tendinţă naivă de-a împlini definitiv, în plus sau în minus, destinul fiecărui erou, în cadrul unei compoziţii riguros gîndite pentru a închide, rotund, conform cu destinul social-istoric obiectiv, al clasei sau păturii din care face parte, mi se pare o manifestare vulgară a idealismului, mai ales atunci cînd se referă la epoca noastră. Transmutarea absolutizării artistice, valabilă atunci cînd se aplică unei categorii sociale a cărei orbită s-a închis sau e pe cale să se închidă — aplicată unei epoci virile şi clasei muncitoare care are totul înainte, duce la un fals optimism, la limitarea perspectivei reale prin înlocuirea ei cu o perspectivă subiectivă, intenţională.

De aici decurge problema cea mai importantă şi cea mai grea: înfăţişarea omului nou al vremii noastre, în condiţiile specifice care i-au dat naştere, şi nu pe baza trăsăturilor pe care „ar trebui" să le aibă (aşa cum s-a întîmplat uneori, încît am avut de-a face cu un recipient de calităţi şi cu indignări critice atunci cînd ele nu alcătuiau florilegiul complet; sau mai grav, cînd erau întunecate de prezenţa insolită a unui „defect" nebiruit şi neîngropat definitiv în final). Evoluţia dialectică neîntreruptă: cunoaştere-acţiune-cunoaştere (accident rar, izolat şi orbitor în trecut) devine azi o realitate individuală, ca urmare a unui proces niciodată simplu, niciodată liniar şi mai ales ca rezultat uman al lichidării prin revoluţie a exploatării. Omul care, eliberat din plasa unor relaţii cărora ideologia clasei dominante le dădea un caracter fatidic, începe să se gîndească pe sine, la adevăratele lui dimensiuni, este cea mai fantastică ispită pentru un scriitor; în acelaşi timp aici, fiecare inadvertenţă, cea mai mică stîngăcie, ţipă, iar denaturările obiectiviste acoperă tocmai acest fenomen cu totul nou, cel mai interesant.

S-ar putea vorbi aici de o uimitoare efervescenţă spirituală, uneori cu poticniri, îndoieli şi greşeli a unor oameni pentru care, pînă ieri, gîndirea era doar o fragilă armă a instinctului de conservare, o mulţime jefuită pentru care „eul" nu era o realitate, iar manifestările lui erau înăbuşite din prudenţă, înainte de-a urma consecinţele sociale. Acest lucru a devenit posibil în urma apariţiei unei noi valori etice, rezultat specific al victoriei clasei muncitoare: sentimentul responsabilităţii faţă de alţii şi faţă de sine, lucru de neconceput într-o societate în care orice abatere de la egoismul inculcat de toate organizaţiile suprastructurii, e privit ca o aberaţie, sau ca o maladie, şi se cere reprimat de urgenţă. Omul pe care o nedreptate făcută tovarăşului său, sau insuccesul unei fabrici din Bîrlad nu-l lasă să doarmă, omul care acţionează şi-şi găseşte satisfacţiile majore — sensul vieţii — în această acţiune; relaţiile care se stabilesc între astfel de oameni şi le dau sentimentul unic al solidarităţii, şi deci al demnităţii lor, trebuie să devină preocuparea primordială a scriitorului. (Aceasta e de altfel responsabilitatea lui).

Eu văd în acest lucru nu numai „o sarcină de onoare" (termenul a fost prea mult folosit à tout propos) ci în primul rînd o necesitate scriitoricească şi partinică: multilateralitatea destinelor omeneşti, înţelegerea lor şi a mesajului major şi nou pe care ele-l transmit, iată replica pe care forţele literaturii noastre pot s-o dea unui anume scepticism steril, filistin, penibil şi interesat.

Titus Popovici

REALISMUL LUI N. FILIMON

NICOLAE M. FILIMON
după o fotografie din anii 1860-1862

CARIERA literară a lui N. Filimon se concentrează către sfîrşitul vieţii sale: din toamna anului 1858, pînă în primăvara anului 1863. Cînd debuta, cu însemnări de călătorie, se istoveau în presa pariziană polemicile în jurul realismului, întreţinute mai ales de romancierii, astăzi uitaţi, Champfleury şi Duranty. Filimon era în curent cu presa franceză şi italiană, dar se interesa mai ales de ecourile vieţii muzicale, în calitate de critic muzical şi de „publicist teatral", cum îşi spunea cu modestie. In 1857, apariţia romanului „Madame Bovary", precum şi a culegerii de versuri „Les Fleurs du Mal", provocînd procese răsunătoare pentru delictul de „atentat la moravuri", a fost un prilej nou de punere în discuţie a realismului în literatură. Cronicarul dramatic al periodicului „Ţeranul romîn" era cîştigat ideii de moralitate. Analizînd vodevilul „Jianul", de I. Anestin şi Matei Millo, Filimon se declara nemulţumit de moralitatea deznodămîntului: „Venind la chestiunea de moralitate, care după toţi autorii antici şi moderni cată să fie baza unei piese teatrale, vedem că autorul, după ce face din circserdar Stoica un criminal de cei mai de frunte, apoi, la dezlegarea intrigei, în loc să-i dea dinte pentru dinte ori din partea Jianului, sau dintr-a dreptăţii, se mulţumeşte cu scoaterea lui din serviciu, fără a se gîndi că printr-aceasta încurajează crima şi dă o lovitură aspră virtuţii". Moralismul lui Filimon era de altfel corolarul convingerii lui în funcţia socială a artei. Nu ştim ce va fi gîndit viitorul scriitor romîn cu privire la procesele intentate de procurorul imperial. In orice caz, felul cum îşi va sancţiona după legea talionului propriile personaje, în conflict cu etica, nu-l arată deloc tranzacţional cu amoralismul în artă.

Morala este şi „la baza" romanului său „Ciocoii vechi şi noi", cu subtitlul paremiologic „sau ce naşte din pisică şoarici mănîncă". Nu e o învăţătură etică implicită, ci cît se poate de explicită. Ca să nu fie prea mare bătaia de cap a cititorului, lăsat la puterile minţii lui, autorul îşi precede „romanţul" cu o Dedicaţie închinată „Domnilor ciocoi" şi cu un Prolog. Dedicaţia se încheie cu o diatribă teribilă (epitetul, foarte frecvent folosit de autor, nu i-ar fi displăcut):

„Vouă, dar, străluciţi luceaferi ai vicielor, cari aţi mîncat starea stăpînilor voştri şi v-aţi rădicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriţi în mizerie; vouă, cari sînteţi putrăjunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile; vouă, cari aţi furat cu zvanţul din funcţiunile cele mici şi cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, cînd v-aţi cumpărat moşii şi palate, stropiţi cu noroi pe făcătorii voştri de bine; vouă şi numai vouă dedic această slabă şi neînsemnată scriere. Citiţi-o cu băgare de seamă, domnii mei, şi oricîte hoţii îmi vor fi scăpat din vedere, însemnaţi-le pe un catastih şi mi le trămiteţi ca să le adaog la a doua ediţiune".

Filimon are patosul etic, nelipsit de retorism romantic şi un anume umor sec, în finalul care apelează la colaborare. Prologul dezvoltă ideea primejdiei de „a da frînele guvernului în mînile parveniţilor" şi denunţă comportările acestora în viaţa socială. Acestui prolog îi răspunde epilogul cu titlul „Din opincar, mare spătar", în care romancierul opune ascensiunii prin mijloace criminale a lui Dinu Păturică, pînă la urmă falimentară, răsplătirea lui Gheorghe, fost vătaf al postelnicului Andronache Tuzluc; e un happy end simbolic, care confirmă credinţa romancierului în puterea justiţiei imanente, şi este concluzia optimistă a romancierului social, cu o puternică armătură etică.

Metoda realistă a lui Filimon se reazimă pe de o parte pe observaţie, pe de alta pe documentare. Sînt cei doi piloni ai construcţiei sale epice. Observatorul nutreşte o singură ambiţie cam naivă: aceea de fizionomist. Ambiţia rezultă din adagiul după care expresia omului ar fi oglinda sufletului. Dinu Păturică, bunăoară, nu e numai un vulpoi, la figurat, e un june cu ochi vicleni şi cu nasul ridicat în vîrf „ce indică ambiţiunea şi mîndria grosolană". Mai departe, romancierul îl categoriseşte „şarpe veninat", iar instrumentul acţiunii lui, de deposedare a stăpînului său, Chera Duduca, e o „Viperă orientală", sufleteşte impenetrabilă, în care totuşi se încrede postelnicul Andronache Tuzluc, crezînd că „descifrase logogriful din inima grecei". Andronache va fi victima încrederii sale într-un arivist fără scrupule şi într-o aventurieră de care se îndrăgosteşte. Cu privire la resorturile acestei pasiuni, Filimon nu se arată un realist avizat. Perspectiva din care priveşte iubirea e mai mult romanţioasă decît realistă. Iubirea e după dînsul o „pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înalţă, iar alteori ne degradează". Termenii antitetici aparţin romantismului, care vedea în femeie cînd un înger, cînd un demon. Filimon îşi însuşeşte această terminologie atît în romanul, cît şi în nuvelele sale. Substratul fiziologic al acestui sentiment nu-i rămîne necunoscut romancierului nostru, care îl distinge însă, ca „o furie, un delir momentaneu" de „amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima şi înalţă spiritul", aşadar de conceptul idealist al iubirii, propriu romantismului.

In scenele acţiunii sale epice, Filimon nu uită niciodată să asocieze mobilelor psihice, exteriorizarea fizionomistică corespunzătoare. Marele ban C..., prototipul boierului de ţară demn, se înfăţişează înaintea domnitorului Caragea, care l-a chemat: „Bătrînul boier înaintă cîţiva paşi, apoi se opri în loc şi salută pe toţi boierii, iar după aceea merse cu paşi statornici şi maiestoşi pînă la treptele tronului, privi pe domnitor cu un ochi în care cel mai mare fiziognomist n-ar fi putut să descopere nici linguşire, nici servilism, ci numai ură şi dispreţ, acoperite cu vălul indiferinţei; apoi, după ce făcu un compliment oriental, sărută mîna asupritorului, cu o neplăcere destul de învederată".

Domnitorului nu-i scapă aversiunea banului, dar îi întinde mîna „cu un zîmbet care ar fi amăgit pe orice om nededat cu fineţa fanariotică".

Procedeul romancierilor contemporani din Apus, romantici şi postromantici, constînd în intervenţia autorului, cu faţa la public, e folosit şi de Filimon. Iată cum începe cap. V:

„Lectorii noştri cunosc foarte bine agitaţiunea în care am lăsat pe Păturică, în primul capitol al acestei scrieri; ştiu asemenea ambiţioasele lui visuri şi marea sete de bani şi mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuinţate de dînsul pentru realizarea acestor aspiraţiuni".

Filimon nu şi-a pus problema obiectivităţii, specifică romanului realist, care comandă absenţa aparentă a povestitorului, atitudinea sa impersonală. El ia atitudine din pragul cărţii şi ţine să-şi afirme prezenţa mai în fiecare capitol, ducîndu-şi personajele de mînă, arătînd unde le-a lăsat şi indicînd progresele acţiunii, pas cu pas, pînă la catastrofa personajelor negative şi la apoteoza celor pozitive. Psihologul ţine să enunţe legile vieţii morale şi să-şi încadreze eroii în marginile lor.

„Se zice că voinţa tare şi statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunţa asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contimporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realiză cîteodată. Picătura găureşte piatra, zice un alt proverb. Se poate şi nu se poate; acela însă care realiză acest proverb este un om mare în felul său. Păturică era într-adevăr un om extraordinar".

Neîncrezător în sugestia directă a acţiunii şi a conflictelor sufleteşti, Filimon înţelege să-şi asume rolul de călăuz făţiş înaintea cititorilor, să judece personajele şi faptele lor cu procedee părăsite de pionierii realismului.

Un alt procedeu nerealist este cumulul de fapte, decurgînd din structura omogenă a caracterelor, cu tendinţe paroxistice în direcţia unică, fie a răului, fie a binelui. Eroii săi sînt în definitiv scheme etice, desăvîrşit abjecte sau perfect morale. Lui Dinu Păturică îi este rezervată o acţiune istorică imaginară, de mari proporţii: năruirea lui Tudor Vladimirescu, prin provocarea de jafuri ale pandurilor, ca să fie aspru sancţionate şi să atragă prin ricoşeu pieirea eroului naţional. Acest „hors d'oeuvre" i se pare lui Filimon pe măsura caracterului extraordinar al lui Dinu Păturică. Celelalte acţiuni şi comportări ale arivistului sînt fireşti şi logice. Modestia făţarnică a debutului, etapele parvenirii, la şcoala politică a lui Machiavel, şi a unui tratat de fiziologie, comportările parvenitului ca exploatator al ţăranilor sau de fiu denaturat, epicurismul său gastronomic, cinismul lui sînt înfăţişate veridic şi convingător. Dinu Păturică nu e numai eroul central al romanului, e singurul tip viu în „Ciocoii vechi şi noi", căruia îi sînt sacrificate prin schematism psihologic toate celelalte personaje.

Ca un fundal de tablou, cu largă perspectivă socială, se desfăşoară societatea romînească între anii 1814 şi 1830, magistral zugrăvită. Filimon şi-a pus la contribuţie, pe lîngă cunoştinţele sale directe, o adevărată pasiune de arhivist. A scotocit registrele, condicile, anaforalele ca să aleagă documentele semnificative, de ordin economic, social şi politic. A reconstituit imaginea Bucureştilor din ajun, a oraşului în permanentă transformare, a ceremonialelor de curte, a alaiurilor, a petrecerilor cu detalii plastice de arhitectură şi de ştiinţă vestimentară. Romancierul, cum am văzut în articolul trecut, cunoştea secretele cosmeticei feminine şi reţete gastronomice variate, de uz strict local sau din sfera Orientului balcanic. Documentarul propriu-zis întrece cu mult ambiţiile psihologului şi fizionomistului, cam sumari şi schematici. Intuiţia fenomenului social e mai autentică decît aceea a moralistului, în sensul clasic al cuvîntului. Scriitorul descriptiv al moravurilor, în faza lor tranzitorie, e superior autorului de scene tari, compuse melodramatic.

Cu „Ciocoii vechi şi noi", Filimon n-a dat numai întîiul nostru roman social valabil. Cu o intuiţie într-adevăr genială, a descoperit o temă fundamentală a epicei noastre şi a trasat o linie de viitor romanului romînesc. Tema este aceea a transferului de clasă, specifică epocii marii proprietăţi rurale de tip feudal. De la Dinu Păturică la Iancu Urmatecu, din „Sfîrşit de veac în Bucureşti", de Ion Marin Sadoveanu, o serie de romancieri au atacat aceeaşi problemă: Duiliu Zamfirescu în „Tănase Scatiu", Mihail Sadoveanu în „Venea o moară pe Siret", Ludovic Dauş în „Asfinţit de oameni". Cu ciocoiul nou al lui Filimon intră în literatura noastră tipul activ şi dinamic al vechilului, care se ridică pe ruina stăpînului incapabil, absenteist la propriu sau la figurat. Este, mutatis mutandis, la meridianul nostru, un Julien Sorel, de factură rapace, intelectualizat la Filimon ca şi la Stendhal, dar fără orizontul intelectual al „napoleonidului". Eşafodul său e un fund de ocnă părăsită. Nici o femeie nu plînge însă la căpătîiul său. Nimeni nu-l compătimeşte. Cu Iancu Urmatecu, prin metoda realistă evoluată, graţie căreia complexitatea personajului îl face simpatic, ultima ediţie a ciocoiului nou a pus capăt seriei istorice, strălucit inaugurată de Filimon.

Şerban Cioculescu

La moartea lui Constantin Balmuș

A închis ochii pentru totdeauna academicianul, profesorul Constantin Balmuş. Privirea lui luminoasă, mereu surîzătoare, nu ne va mai întîmpina plină de optimism şi de jovialitate, plină de căldură, de bunătate şi de prietenie.

Cu Constantin Balmuş a murit ultimul fiolog clasic al generaţiei mele. Adept al concepţiei potrivit căreia misiunea filologiei clasice este înţelegerea deplină a tuturor produselor spirituale ale lumii antice, el se plasase pe drumul deschis de Fr. August Wolf şi continuat de alte figuri ilustre, ca acelea ale lui Mommsen şi Ulrich v. Wilamowitz. Cu orizontul lărgit de interpretarea marxistă a istoriei, Constantin Balmuş a reuşit să-şi fixeze o gîndire nouă, oglindită în lucrările sale din ultimii ani şi mai ales în cursurile profesate la universitate.

Considerînd studiul textelor nu ca un scop în sine, ci ca un mijloc de investigaţie a tainelor trecutului, profesorul Balmuş stăpînea în aceeaşi măsură lingvistica şi istoria literaturilor clasice, istoria propriu-zisă şi mitologia, istoria artelor şi a instituţiilor. Şi ca un adevărat filolog clasic, pe linia unei vechi tradiţii, ilustrată între alţii de Ernest Renan, Constantin Balmuş nu a fost numai un cititor pasionat al operelor clasicităţii greco-latine şi un ingenios interpret al lor, ci a fost el însuşi poet. Transpunerea în romîneşte a unor poeme ale antichităţii ne-a dezvăluit arta unui învăţat, subtil cunoscător al fineţelor stilistice, capabil să dea un colorit clasic expresiei romîneşti. In tot ce scria şi în tot ce vorbea, se vădea însuşirea stilului elegant deprins din contactul profund cu marii mînuitori ai limbii latine şi ai celei greceşti.

Filologia l-a călăuzit pe Constantin Balmuş în cercetările istorice. Astfel, analiza textelor l-a întărit în convingerea că proverbiala „seninătate" a grecilor a fost un mit creat şi întreţinut de cîteva mari figuri ale veacului al XVIII-lea, de la Winckelmann la Schiller şi Goethe. „In operele scriitorilor greci — poeţi, istorici, filozofi — se oglindesc de fapt mizeria unei mari majorităţi a poporului şi luptele crîncene politice şi sociale în care poporul îşi spune cu îndîrjire cuvîntul" („Fost-au grecii senini?"). O tot atît de migăloasă cercetare a textelor l-a pus în situaţia de a stabili adevărul în privinţa vieţii sociale a geto-dacilor. Spre deosebire de V. Pîrvan, care îi înfăţişa pe geto-daci ca pe un popor „unit", „supus" şi „perfect solidar", mulţumită evlaviei lor religioase, Constantin Balmuş arată că geto-dacii, departe de a practica o „cuminţenie politică", au fost frămîntaţi de mişcări sociale, de înverşunate lupte de clasă. La fel, în recenta lucrare consacrată lui Tucidide, prin cercetarea textelor, el ajunge să prindă adevăratele linii ale acestei mari figuri a istoriografiei greceşti, „primul istoric al antichităţii care vede societatea greacă în dezvoltare, în continuă mişcare".

O mare parte a activităţii lui Constantin Balmuş a fost consacrată studiului stilului la vechii scriitori. Incepînd cu „Tehnica povestirii la Plutarchos", teză de doctorat susţinută în 1925, şi continuînd cu „Studiul stilului sfîntului Augustin", publicat de Asociaţia Guillaume Budé de la Paris, în 1930, el a ajuns să adîncească problemele analizînd lucrările despre stil ale specialiştilor vremii. Astfel, profesorul Balmuş ne-a dat în 1935 „Tratatul despre sublim" al unui autor grec necunoscut, tratat devenit celebru mai ales graţie traducerii lui Boileau (1674) şi considerat de clasiciştii din toate vremurile ca „cea mai frumoasă carte de critică literară rămasă de la cei vechi" (datînd de pe la mijlocul secolului I al erei noastre); după aceea, în 1943, „Tratatul despre stil" al lui Demetrios, lucrare de estetică literară compusă la sfîrşitul secolului I al erei noastre.

In toate lucrările privitoare la stilul scriitorilor, Constantin Balmuş a ştiut să îmbine în chip armonios adîncile sale cunoştinţe lingvistice cu un rafinat gust literar, iar cînd a fost vorba de traduceri, a făcut operă de reală creaţie artistică. Spre a reda şi mai bine gîndul autorului, el a tradus şi versurile care ilustrează unele păreri critice, iar traducerea e făcută în cea mai aleasă formă.

Astfel, în „Tratatul despre sublim" figurează următorul fragment dintr-o odă a poetei Sappho:

Mi se pare-ntocmai la fel cu zeii
Omul care chiar dinainte-ţi şade
Şi de-aproape dulcile şoapte-ţi soarbe
Capul plecîndu-l,

Şi surîsul fermecător ţi-admiră.
Tare-atunci în piept inima mă doare.
De cum te zăresc mi se moaie glasul,
Şi mi se stinge.

Dar în gură frîntă-mi rămîne limba,
Foc cumplit sub piele mi se strecoară.
Să mai văd cu ochii nu pot şi tare-mi
Vîjîie-auzul.

De sudoare-s plină şi mă cuprinde-un
Tremur; şi mai galbenă sînt la chipu-mi
De cum este firul uscat de iarbă:
Parc-aş fi moartă...

Criticul necunoscut citează aceste strofe ca să arate înaltele calităţi ale stilului poetei din Lesbos, şi tălmăcirea lui Balmuş redă focul pasiunii, toată gama de suferinţe ce ţin de furia iubirii, cu o frumuseţe şi o vigoare egale cu ale originalului lăudat.

Numai cu contribuţiile sale privitoare la teoria literară şi la studiul stilului, şi Constantin Balmuş putea să-şi asigure un loc în istoria literaturii noastre, dar în această istorie numele lui străluceşte mai ales prin farmecul traducerilor din scriitorii greci. Anunţase mai de mult publicarea integrală a unei tălmăciri în proză a „Iliadei", din care ne oferise, ca mostră, cîntul al VI-lea, şi tipărise, de curînd, în a doua ediţie traducerea acelei perle a literaturii universale care e „Dafnis şi Cloe" de Longos. Tot farmecul originalului, bogăţia de imagini, muzicalitatea formei, apar în versiunea romînească a acestui încîntător „roman".

Viaţa lui Constantin Balmuş s-a stins atunci cînd mai aşteptam de la el lucrări de mari proporţii. Inzestrat cu o extraordinară putere de muncă şi cu o dîrză voinţă de a împărtăşi tuturor marile satisfacţii ale omului de ştiinţă, ne făgăduia publicarea bogatului rod al îndelungatei sale experienţe. Deşi suferind şi oprit de medici să facă vreun efort, el a găsit totuşi răgazul să desăvîrşească pentru tipar „Poetica" lui Aristotel şi „Vieţile şi doctrinele filozofilor vestiţi" de Diogene Laerţiu. Le vom avea în curînd pe masa noastră de lucru şi vom avea sentimentul că Balmuş nu ne-a părăsit. Il vom simţi mereu în preajma noastră, agitat în lupta pentru construirea unei orînduiri mai bune, pasionat în munca de cercetare a adevărului, dornic să răspîndească în cercuri tot mai largi cuceririle ştiinţei.

J. Byck

DIN EXPOZIŢIA ANUALĂ DE GRAFICĂ

Scriitorul RADU ROSETTI
Desen de ROSS

ENERGICUL GLAS AL LUI JOHN STEINBECK

Nici unul din cei „patru mari" ai literaturii americane contemporane — nici William Faulkner, nici Ernest Hemingway, nici Erskine Caldwell și nici John Steinbeck — nu și-au pus vreodată strălucitul lor talent în slujba forțelor întunericului, nu au încercat vreodată să submineze prin operele lor viața, libertatea sau drepturile omului. Ci, dimpotrivă, pe măsură ce lupta marilor monopoluri împotriva celor mai vitale interese ale americanului de rînd, era ridicată cu din ce în ce mai mult cinism la rangul de politică de stat, glasul lor protestatar a devenit mai puternic, mai amplu, mai convingător.

Cel mai energic și cel mai des auzit este, de la o vreme, glasul lui John Steinbeck. Spre deosebire de ceilalți trei eminenți confrați ai săi, care nu coboară decît la anumite intervale în arena publică, autorul răscolitorului roman „The Grapes of Wrath" („Fructele mîniei"), participă, în momentul de față, în mod intens, la toate campaniile de extirpare a virusului maccarthyst din orice ungher al vieții politice a Statelor Unite, în care a izbutit să se cuibărească.

Nu mai departe decît în ultimele cîteva săptămîni, numele său a fost astfel de trei ori prezent pe agitatul ecran al actualității.

Prima dată, cu ocazia recentului proces pentru „lipsă de respect față de Congres", intentat lui Arthur Miller. În ajunul căruia, John Steinbeck a publicat, în numărul pe mai 1957 al revistei „Esquire", un vibrant articol, subliniind că acest proces prin care guvernul american a sancționat pe cel mai valoros dramaturg de astăzi al Statelor Unite, fiindcă a refuzat să comită un act imoral — acela de a-și denunța prietenii — constituie „o limpede și imediată primejdie nu numai pentru Arthur Miller, ci pentru întregul nostru mod de viață american. În realitate, acesta este nu numai procesul lui Miller, ci și al Congresului".

Întrebîndu-se, în continuare, ce-ar face dac-ar ajunge și el vreodată în situația de astăzi a lui Miller, Steinbeck răspunde: „Nu știu ce-aș face, dar — pentru binele meu și al copiilor mei — aș dori să fiu destul de curajos ca să am tăria de a-mi apăra cinstea personală astfel cum și-a apărat-o el".

Și apoi Steinbeck ne amintește de tatăl său, acel „mare om" de la care a învățat următoarele „sfinte principii" pe care nu a încetat o clipă a le respecta: „Cinstește-ți familia, fii credincios prietenilor, respectă legea, iubește-ți țara și revoltă-te, fără nici o șovăire, împotriva oricărei tiranii, fie că vine din partea unui brutal coleg de școală, a unui dictator străin, sau a unui demagog local".

„Și dacă asta-i trădare, domnilor, — încheie Steinbeck — atunci practicati-o pe o scară cît mai întinsă".

La scurt timp după această categorică luare de poziție, Steinbeck a publicat în săptămînalul „Saturday Review", un alt admirabil articol, intitulat „A Game of Hospitability" („Jocul de-a ospitalitatea"). Pentru a

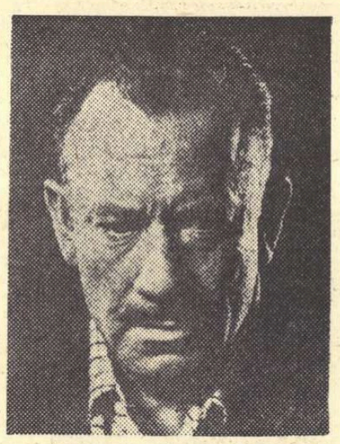

scoate cît mai pregnant în evidență întreaga absurditate a nenumăratelor pretexte sub care Departamentul de Stat împiedică accesul în Statele Unite al celor mai proeminente personalități politice și culturale din alte țări, el prezintă aci o listă a marilor figuri din trecut care — fiindcă ar fi fost cîndva, pe drept sau pe nedrept, învinuite de acțiuni pe care închizitorii americani ai zilelor noastre le consideră drept „criminale", n-ar putea obține niciodată viza de intrare în „fara libertății": de la tata Adam — acuzat de „comportare imorală" pînă la Alexandre Dumas — vinovat că ar fi lăsat să pătrundă în vinele sale cîteva picături de „sînge negru".

Dar, adaugă Steinbeck, probabil că personajul care ar avea cele mai înfime șanse de a obține viza de intrare în Statele Unite ar fi Isus Cristos. Și acuzația care i s-ar aduce ar fi, fără îndoială, aceea de „incitare la revoltă", avînd cu siguranță drept cea mai logică consecință „dezordinea publică, tulburarea liniștii și smulgerea criminalului din celulă de către mulțimea furioasă", în timp ce șeriful ar avea, bineînțeles, ca de obicei, toată grija ca aceeași mulțime să nu aducă „nici o stricăciune clădirii și mobilierului închisorii".

Această asiduă activitate publicistică nu-l împiedică totuși cît de puțin pe John Steinbeck să-și continue din plin și îndeletnicirile sale literare. Dovadă: „The Short Reign of Pippin IV" („Scurta domnie a lui Pépin IV"), noul său roman ieșit de sub teascurile editurii „Viking" din New York între cele două articole mai sus menționate.

Personajul central al acestei cărți, pe care autorul o prezintă de la început drept „o invenție" („a fabrication") este Pépin Arnulf Héristal, un pașnic mic burghez francez. El duce o banală și obscură existență în Paris, alături de respectabila sa soție Marie, de neastîmpărata sa fiică, Clotilde, (care de la vîrsta de 15 ani a devenit o mare celebritate mondială, datorită romanului ei gen Françoise Sagan, intitulat „Adieu, Ma Vie") și de unchiul său, Charles Martel, proprietarul unei galerii de artă, specializat în rafinata artă a escrocării turiștilor. Singura lui distracție este nevinovata scrutare a cerului, noaptea, cu telescopul. Pînă în clipa în care, „în anul 19...", o nouă coaliție guvernamentală, formată din „radicali conservatori, conservatori radicali, centriști de dreapta, centriști de stînga și atei creștini", ajungînd la concluzia că numai o restaurare a monarhiei mai poate salva țara de la dezastru, hotărăște că cel mai indicat pentru a se urca pe tronul Franței nu este decît acest legitim descendent al lui Carol cel Mare.

La început, Pépin refuză cu îndîrjire să devină rege. Dar, pînă în cele din urmă, stăruitoarele apeluri la profundele sale sentimente patriotice sînt încununate de succes. După încoronarea de la Reims, noul monarh își ia astfel reședința la Versailles, înconjurat de o suită compusă din două sute de veroși indivizi, care vorbesc ca pe vremea lui Corneille și încep să fure găinile țăranilor din împrejurimi, gîngăvind apoi toată ziua ca cei mai autentici nobili.

Celebra casă Schiaparelli anunță, fără întîrziere, lansarea unui nou parfum, intitulat „Rêve Royale". La „Folies Bergères" se ține un concurs pentru alegerea metresei noului rege. (Este foarte adevărat că bietul Pépin nu vrea nici o metresă, dar tradiția e tradiție!) Și așa mai departe...

Totul decurge spre deplina satisfacție a celor care l-au adus pe Pépin la putere, atîta timp cît acesta nu iese din cuvîntul „consilierilor săi: unchiul Charles; sora Hyacinthe, o veche prietenă a soției sale, care după o glorioasă carieră de balerină s-a retras, la bătrînețe, într-o cucernică mănăstire; și junele american Tod Johnson, fiul „regelui ouălor" și marele admirator al Clotildei. Din clipa în care Pépin anunță că intenționează să treacă la înfăptuirea unui vast program de reforme sociale, soarta sa este pe deplin pecetluită și, fulgerător, va redeveni un simplu particular.

O simplă farsă fără nici o semnificație profundă — cum s-au grăbit s-o califice unii recenzenți americani superficiali sau de rea credință? Sau, în realitate, nu numai o mușcătoare satiră a lui Quai d'Orsay, dar în același timp, întocmai ca și toate celelalte manifestări din ultimul timp ale lui Steinbeck — o virulentă critică a Washingtonului?

Alf Adania

Noutăți literare din R.P. Chineză

„Istoria lăutei"

„Este aceasta o operă realistă, care își are izvorul dătător de viață în creația folclorică populară și îi păstrează spiritul?" „Sau nu este decît prelucrarea deformantă a unei vechi legende în spiritul ideologiei feudale, care nu face decît să înfrumusețeze nerealist orînduirea medievală?"

Între aceste două ipoteze, polar opuse, sînt formulate în cadrul unei largi discuții ce se desfășoară acum în R.P. Chineză și numeroase alte opinii și aprecieri pozitive sau negative asupra „Istoriei lăutei" — piesă clasică chineză din secolul XIV. Interesul mare față de această operă a artei teatrale chineze se explică prin faptul că — de peste 500 de ani de cînd a fost prelucrată de Gao Tze-cen — ea nu a ieșit de pe scena teatrelor și, în plus, pentru că pînă la ea străvechea cultură chineză nu cunoaște — după cum ne informează criticul Tziu Min — un personaj atît de complex și urmărit cu atîta subtilitate psihologică în evoluția lui șovăielnică și contradictorie.

De multă vreme, istoricii și criticii literari nu pot ajunge la un punct de vedere comun asupra acestei opere. Acum cîtva timp, Uniunea dramaturgilor din China a organizat, în scopul clarificării problemelor pe care le ridică „Istoria lăutei", o dezbatere la Pekin, la care au participat cercuri largi din rîndurile oamenilor de literatură și artă, ale istoricilor, filozofilor etc.

În scopul stimulării în continuare a dezbaterilor și ușurării desfășurării lor în spiritul lozinci „să înflorească toate florile, să se ciocnească diferitele curente de gîndire", redacția revistei „Tziuibeni" („Piese") a fost însărcinată să pună la punct stenograma rapoartelor și intervențiilor făcute în cursul discuției și să le publice într-un număr special pentru a oglindi absolut toate punctele de vedere exprimate. Recent, acest volum a ieșit de sub teascurile tipografice.

C. S.

„TITUS ANDRONICUS" REÎNVIAT

Tragedia „Titus Andronicus", socotită multă vreme printre piesele lui Shakespeare care nu mai pot înfrunta lumina rampei, cunoaște un succes extraordinar în spectacolul regizat de Peter Brook, cu Laurence Olivier și Vivien Leigh în rolurile principale.

Fotografia reprezintă o scenă din spectacolul dat recent de Laurence Olivier la Paris, într-un turneu triumfal.

O nouă uniune de creație

În scopul unei mai bune organizări a activității creatoare a lucrătorilor din cinematografia sovietică, pentru ridicarea continuă a nivelului artistic și ideologic al producției cinematografice, s-a luat hotărîrea de a se înființa o nouă uniune de creație: Uniunea lucrătorilor din cinematografie din U.R.S.S.

De curînd, a fost alcătuit biroul organizatoric al Uniunii, compus din peste 40 de membri.

Salut lui Saint-Exupéry

În Terre des hommes, scriitorul aviator, Icarul modern intrat într-o timpurie legendă — prăbușit, printr-o răsturnare a sensului gravitației, în cosmos — poetul pierdut printre constelații, campionul acțiunii bărbătești, de grup, al faptelor eroice, inamicul confortului burghez, al individualismului neputincios, scria, gîndindu-se la o formă de civilizație croită pe măsura unui ideal larg și nobil uman: „Adevărata temniță există acolo unde omul mînuiește cazmaua fără nici un țel, unde loviturile de cazma pe care le dă nu-l leagă de comunitatea semenilor săi".

Sub semnul acesta, în care descifrăm o îndepărtare de pozițiile individualiste caracteristice literaturii occidentale, o filozofie și o morală a vieții — recrudescență puternică a patosului romantic — și-a scris Antoine de Saint-Exupéry primele patru cărți, cele mai autentice și care au făcut din el unul dintre cei mai interesanți scriitori ai vremurilor noastre: „Courrier-Sud", „Vol de nuit", „Terre des hommes", „Pilote de guerre". Nimic aici din viziunea nietzscheeană a lumii, din teoria supraomului, din cavalerismul aristocratic al aventurii grandiloc vente. Saint-Exupéry se situează într-un punct de vedere umanist, cultivînd, în spiritul veacului al XX-lea, tradițiile generoase ale Renașterii, ideea unui univers luminos, a unei societăți întemeiată pe respectul omului („Respect à l'homme!" scrie el deseori — deviză tragică în care răzbate oroarea pricinuită de urgiile fascismului), pe sentimentul libertății, al **responsabilității colective**, temă esențial democratică, în care elementele, solidare, „participă" în chipuri deosebite la armonia întregului, pe iubire, sacrificiu și muncă onestă, constructivă. Într-un fel sau altul — contrar teoriei elitelor, atît de mult agitată în Apus, — orice om ascunde în el un erou. Eliberate de opresiuni sociale, ori declanșate de revolte interioare, energiile umane nu cunosc în calea lor stavile. Dovadă, spune, undeva Exupéry, contabilul din Barcelona, sergent-erou pe frontul Madridului, în cursul războiului civil spaniol.

După „Lettre à un otage", după „Citadela", operă pe care Exupéry o voia capitală, un stufos tratat de morală de peste 500 de pagini scrise într-un ton biblic, oarecum greoi, carte neisprăvită, destul de confuză, și — în linii generale — străină spiritului exupéryan, și **Le petit prince**, fermecătoarea poveste, adevărată capodoperă de stil și finețe, iată sosindu-ne; întîrziat, încă un mesaj — ultimul — poate cel mai impresionant prin revelațiile lui postume.

Apărut anul trecut la N.R.F., **Un sens à la vie**, o culegere de texte inedite, dezvăluie aspecte noi ale operei lui Exupéry. Astfel, ne este dat să-l cunoaștem ca nuvelist, reporter și prefațator, genuri neîntîlnite în scrierile celelalte. Volumul cuprinde lucrarea de debut **L'évasion de Jacques Bernis**, nuvelă publicată sub numele **Aviatorul** și din care nu s-au păstrat decît fragmente; o serie de reportaje intitulate **Moscova** (de remarcat reportajul „Sfîrșitul tragic al avionului Maxim Gorki", cea mai mare aeronavă din lume, pe atunci, mîndria tehnicii sovietice, prăbușită în urma unui accident nefericit — în timp ce se pregătea să aterizeze, un avion de vînătoare s-a ciocnit de ea; înduioșătoare apoi, nespus de înduioșătoare convorbirea cu domnișoara Xavier, o bătrînă franțuzoaică de șaptezeci și ceva de ani, guvernantă, rămasă după revoluție în Uniunea Sovietică, unde își găsise o a doua patrie; parada de 1 Mai, însă, este privită cu ochiul unui scriitor burghez, neînțelegător al fenomenului sovietic). Reportajele amintite se încadrează în seria povestirilor de călătorie, publicate în 1935 în „Paris-Soir" și „L'Intransigeant", în urma unui turneu de conferințe întreprins în jurul Mediteranei, în tovărășia aviatorilor Jean-Marie Conty și André Prévot. Zguduitoare prin mărturiile lor directe sînt reportajele **Spania însîngerată, Madrid**, scrise ca trimis special al unor ziare, pe frontul spaniol. În „Pace sau război", apărut după München, în octombrie 1938, Exupéry prevede dezastrul care avea să se abată asupra Europei. Urmează „Pilotul și forțele naturale", relatarea unui zbor de recunoaștere deasupra Patagoniei, pe urmele lui Guillaumet și Mermoz, așii aviației franceze (episod care va fi înserat, într-o formă modificată, în **Terre des hommes** cînd, singur pe bord, Exupéry are de înfruntat un ciclon fantastic. Admirabilă epopee a voinței de a supraviețui, a puterii de rezistență care zace în om! În continuare, citim **Scrisoare francezilor**, chemare la unire, adresată din tabăra rezistenței franceze, **Scrisoare generalului X** și **O pledoarie pentru pace** altă dovadă a nobilului umanism al lui Saint-Exupéry. Volumul se încheie cu trei prefețe scrise la cărțile **Grandeur et servitude de l'aviation** de Maurice Boudet. **Le vent se lève** de Anne Morrow. Lindbergh și la un număr din revista **Document**, închinat piloților eseiori.

Surprinzătoare însă pentru acest vajnic zburător, pentru acest mare neliniștit, cavaler al văzduhurilor — și aici **Un sens à la vie** aduce o notă senzațională, închegîndu-se într-un simbol adînc — este confesiunea făcută generalului X în scrisoarea trimisă din La Marsa, localitate situată lîngă Tunis, în iulie 1943: „Constat cu melancolie, — spune la urmă Exupéry — că astăzi, la patruzeci și trei de ani, după vreo șase mii și cinci sute de ore de zbor sub toate cerurile lumii, nu mai pot găsi nici o plăcere în jocul acesta. În octombrie 1940, întorcîndu-mă din Africa de Nord... am descoperit căruța și calul. Și, odată cu ea, iarba drumurilor. Oile și măslinii. De astă dată măslinii aveau altă menire decît aceea de a bate măsura îndărătul geamurilor, cu trei sute de kilometri pe oră. Ei se arătau în adevăratul lor ritm, **qui est de lentement fabriquer des olives...**"

Dar Saint-Exupéry n-a mai apucat să cunoască pacea terestră, S-a risipit, ca un fum, în eter.

Constantin Țoiu

Oaspeți de peste hotare

NIRMALA PATVARDHAN
scriitoare
(India)

PROF. 'AKHARYA KRIPALANI
istoric; președ. Partidului Socialist
(India)

Desene de ROSS

Din toată lumea

Teatrale

In Italia a apărut cel de-al treilea volum al „Marii enciclopedii teatrale", cuprinzînd articole despre cinematografie, istoria costumelor, circ etc. De asemenea se află în acest volum studii monografice despre creația lui Charlie Chaplin, Gordon Craig, Șaliapin. Ample studii sînt consacrate teatrului chinez și cehoslovac.

*

Teatrul de dramă din Belgrad și-a încheiat cea de a zecea stagiune. În stagiunea viitoare, teatrul va avea și o filială. În cinstea aniversării a 40 de ani de la Marea Revoluție din Octombrie, el va reprezenta „Tragedia optimistă" de Vsevolod Vișnevski. De asemenea, în noua stagiune vor fi puse în scenă comedia satirică „Ploșnița" de Vl. Maiakovski, „Intermedii" de Cervantes și o dramatizare după cartea „12 scaune" de Ilf și Petrov.

Aristofan cenzurat

„Adunarea femeilor", comedia lui Aristofan, a fost aleasă pentru inaugurarea teatrului antic din Benevent, restaurat după o abandonare de 16 secole. Aceeași piesă urma să fie reprezentată și la teatrul d'Ostie. Oficialitatea și anumiți „puriști" n-au fost însă de acord și au pornit o campanie și o cabală împotriva marelui clasic, silindu-i pe organizatori să renunțe. Presa din Roma a pus în discuție cazul și membrii comisiei de cenzură italiană au cerut să asiste la un spectacol închis... spre a-și da avizul. Opinia publică așteaptă verdictul acestor cerberi. Subiect unei noi satire pentru Aristofan, dacă ilustrul dramaturg ar trăi.

Gh. Dinu

Ce oameni cumsecade!

Istoriografia americană îi va rămîne, desigur, pe veci recunoscătoare Margaretei Truman, mult adorata fiică a fostului președinte Harry, pentru următoarele extrem de prețioase amănunte, atît asupra prea distinsei sale persoane, cît și a prea iluștrilor ei părinți, oferite în recent apărutul său volum de amintiri din Casa Albă, intitulat „Souvenir" (Editura McGraw-Hill, New-York):

Pentru a contracara nefastul efect al moleșitoarelor covoare persiene, al amețitoarelor buchete de trandafiri și al aerodinamicelor limuzine — în tot cursul ședерii lor la Casa Albă, modesta doamnă Bess Truman a obligat-o pe buna Margaret să-și spele cu propriile-i mîini, propriile-i rufe, ca și propriu-i păr.

Întîrziind odată prea mult la o serată de la West Point, buna Margaret a pierdut ultimul tren, neizbutind să ajungă la Washington decît abia în zori, cu un tren de marfă. Ce scandal i-a făcut, la sosire, duiosul președinte care o aștepta, sărmanul, de atîtea ore pe peron!

Iar într-o furtunoasă noapte, cînd Casa Albă a fost inundată de torentele care năvăleau prin ferestre, bravul președinte a refuzat cu îndîrjire să facă apel la orice ajutor din afară, insistînd să șteargă parchetul cu prosoapele de baie, numai el, cu modesta sa soție Bess și cu buna sa fiică Margaret.

Ce oameni cumsecade! Și noi, răii, care pînă acum asociam imaculatul lor nume numai de belicoasa „doctrină Truman"! Despre care, în treacăt fie zis, buna Margaret nu scoate nici o vorbuliță.

A.

NOTE ȘI COMENTARII

Precizări

La observațiile unui „cititor" publicate în aceeași rubrică în numărul din 18 iulie al „Gazetei literare", Biblioteca Academiei R.P.R. aduce următoarele precizări:

1. Închiderea sălilor de lectură ale Bibliotecii pe intervalul 10 iulie — 25 august a fost o măsură necesară, impusă de faptul că în ultimii 20 de ani nu s-a făcut o revizuire radicală a instalațiilor de apă, iluminat și încălzit ale clădirii, ceea ce pune în gravă primejdie securitatea colecțiilor.

2. Cititorii Bibliotecii Academiei R.P.R. nu sînt lipsiți de posibilitatea consultării în intervalul de mai sus. Rețeaua de biblioteci științifice de specialitate a Bibliotecii Academiei nou formată din 26 biblioteci, care funcționează în cadrul institutelor de cercetări ale Academiei, oferă posibilități de informare, asupra cărora s-a atras atenția cititorilor, în ajunul închiderii, printr-un anunț afișat și acum la intrarea Bibliotecii. De altfel celelalte biblioteci din Capitală sînt deschise în această perioadă și cititorii pot găsi și în altă parte decît la Academie documentația necesară.

3. Servitul cărților în sălile de lectură ale Bibliotecii nu durează, în general, mai mult decît în alte biblioteci mari din lume. La condițiunile de spațiu, transport interior și volum al publicațiilor în continuă modificare trebuie adăugat faptul că o bibliotecă frecventată în 1937 de 40 cititori zilnic trebuie să servească în 1957, în același spațiu, 800 de cititori zilnic. Ținînd seama de cifrele de mai sus sînt explicabile și aglomerația la garderobă în anumite ore și timpul necesar pentru servitul unei cărți.

4. Consultarea colecțiilor Bibliotecii este îngreuiată uneori și de lipsa de spirit colectiv în muncă al cititorilor. La indisciplina remarcată și de autorul notei amintite se adaugă obiceiul unor cititori de a împrumuta și reține publicații peste termenul reglementar ceea ce împiedică altor cititori accesul la publicațiile respective.

Sînt și cazuri cînd asemenea împrumuturi, pe termen lung, sînt justificate prin rațiuni de alt ordin. Un „cititor" nu poate însă întotdeauna aprecia dacă lectura sa personală este mai importantă decît lucrarea științifică a colectivului care reține o carte dorită și de el. Conducerea Bibliotecii examinează cu severitate cererile de împrumuturi, dîndu-le numai în funcție de importanța temei de cercetare la a cărei documentare va servi lucrarea Este evident că se va împrumuta cu mai multă ușurință și pentru mai mult timp o lucrare Institutului de Lingvistică, pentru întocmirea „Dicționarului limbii romîne", sau Institutului de Mecanică Aplicată, pentru pregătirea unui proiect important, decît unor cititori care solicită lucrarea pentru informare personală. Și aci interesul colectiv primează.

Biblioteca a primit și primește cu plăcere sugestiile competente ale unor cititori, privitoare la funcționarea sălilor de lectură și la alte probleme organizatorice. În cadrul lucrărilor actuale aceste sugestii vor fi folosite pentru îmbunătățirea condițiilor de studiu în Bibliotecă.

De-aș fi gramatic...

aș scrie o notă la „Tînărul scriitor", intitulată bunăoară „De-aș fi

poet..." și aș descoperi în cele cîteva poezii citite în ultimul timp, imagini improprii și echivoce: „Cîmpu-i plin de rouă ca de stele" (nu mă întrebați de ce imaginea e improprie și echivocă, deoarece nu sînt, totuși, gramatic), cîte o ipostază sintactică (!) contorsionată: „Cît vă-ndrăgesc / Unde-ați fi pe-ntinsul țării mele" (nu mă-ntrebați nici de ce ipostaza e contorsionată, că nu vă pot răspunde decît în ipostaza gramaticului; îmi puteți însă reproșa că n-am condamnat forma „unde-ați fi", corect fiind, după mine, „oriunde-ați fi"); aș suspecta logica imaginii: „Țară bună cum e un amiez (varianta depășită! — G. P.) / Vara pe cîmpiile natale". (amiez ca amiez, dar logica este, cum vedeți, sub orice... logică); aș găsi apoi o greșeală de tipar, de corectură sau ceva asemănător, și aș declara că poetul uită ortografia: „Tu ne atinsă ai rămas de vreme" sau „Respiră fi-nețe-n ștubee" (corect: știubee! — G. P.) etc. De-aș fi gramatic, aș încerca și această modalitate critică, originală și dificilă, căci, vezi bine, nu-i ușor să înalți poezia la nivelul propozițiilor care se dau ca exemple pentru diverse reguli gramaticale. De-aș fi gramatic aș descoperi poezia nu în: „Apele curg clar izvorînd în fîntîne" (corect: fîntîni), ci în: „Ana are ac", propozițiune fără nici un cusur. Dar m-am înșelat. De-aș fi gramatic, n-aș scrie, în nici un caz, o notă intitulată chiar așa: „De-aș fi poet...", cum face Gh. Poalelungi.

ALADIN

„Mențiuni critice"

Perpessicius continuă, în nr. 6 al revistei „Tînărul scriitor" noua serie a „Mențiunilor critice" inaugurată cu două luni în urmă. După „Liniștea iernii" de Remus Luca, în nr. de față sînt discutate volumele altor doi reprezentanți ai generației tinere scriitoricești: Victor Tulbure și Aurel Rău. Producțiunile lor formează obiectul unei analize judicioase, cu numeroase și folositoare implicații. Trebuie salutat interesul și atenția criticului Perpessicius pentru lucrările tinerilor prozatori și poeți. Sperăm ca exemplul să fie urmat și de alți reprezentanți ai generației vîrstnice de critici literari.

V. R.

Soarta gigantului

În Parcul Libertății, într-un colț unde nu ajung decît pașii perechilor în căutarea singurătății, se află una din cele mai valoroase opere ale sculpturii românești: Gigantul lui Paciurea. Deosebita forță expresivă a acestei lucrări, grandoarea inspirației, aproape michelangiolescă, fac din Gigant una din cele mai de seamă sculpturi monumentale create vreodată la noi în țară. Din păcate, expusă intemperiilor și sculptată într-o piatră moale, ea se degradează treptat. Poate că Uniunea Artiștilor Plastici, căreia îi atragem atenția că monumentul sculptorului se părăginește, ar putea să salveze statuia lui Paciurea, lăsînd în locu-i o copie și adăpostind originalul într-unul din muzeele noastre. Iar Zeul războiului, o altă sculptură celebră a marelui nostru artist care,

dacă ne aducem bine aminte, era expus înainte vreme la muzeul Tonma Stelian, nu poate fi văzut de iubitorii artei lui Paciurea decît în cimitirul Bellu militar, pe mormîntul unui general, Ludovic Mircescu. Poate că acum, cînd s-au făcut primii pași pentru valorificarea moștenirii artistice a sculptorului, s-ar putea rezolva și situația acestei opere vitregită într-un colț funebru în care, orice s-ar spune, valoarea ei nu e sporită în nici un fel.

D. G.

Pe paralela 45°

Ideea tînărului reporter Pop Simion de a străbate traseul paralelei 45° prin țara noastră este excelentă. Diversitatea geografică, etnografică, socială, economică pe care o realizează acest itinerar, oferă unui reporter sensibil și pătrunzător „materie primă" inepuizabilă. Pop Simion a știut să o prelucreze și reportajele sale publicate în „Tînărul scriitor" începînd cu nr. 3 din acest an stau mărturie. În nr. 6 al revistei el publică etapele: Iezer — Curtea de Argeș. Adevăr, poezie, înțelegere a naturii, puțină istorie și în sfîrșit puțină naivitate care nu strică, pentru că amuză (reporterul trebuie să afle de la altcineva că un copac doborît nu e „mort" definitiv, ci se transformă în mese, bănci, viori etc.).

A rămas mai mult de jumătate de drum. Înainte și succes!

N.

Tratament preferențial

Ascultătorii emisiunilor radiofonice au avut prilejul să constate că în programele noastre de radio orele cele mai bune — adică cele de seară, cînd cele mai multe aparate se află deschise — sînt afectate, prin tradiție, cronicilor de artă, în vreme ce, cu regularitate, cronicile literare sînt prevăzute la ore cînd foarte puțini ascultători le pot urmări. Nu mai departe decît în săptămîna trecută, să zicem marți 16 iulie, emisiunea „Trei cărți pe săptămînă", un fel de „breviar", foarte util sub raport informativ, s-a transmis la orele 14,25 în vreme ce convorbirea din domeniul artelor plastice s-a dat la 20,30. O emisiune care ține locul cronicii literare — „Note de lector" — în cadrul căreia, vineri 19 iulie, a vorbit G. Macovescu despre „Vasili Tiorkin" de Tvardovski, a putut fi ascultată la orele 16,45 de cei puțini care se aflau acasă, la un asemenea ceas — pe cînd cronica cinematografică transmisă în ajun, în pauza concertului, s-a bucurat fără îndoială de mult mai mulți auditori. Mai multe exemple nu sînt necesare, întrucît situația este permanent aceeași. Programarea la oră necorespunzătoare a cronicilor literare constituie un fapt regretabil deoarece, obiectiv, privează pe ascultători de plăcerea de a se documenta prin radio și asupra aparițiilor literare curente.

P. A.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 31 (177) - joi 1 august 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

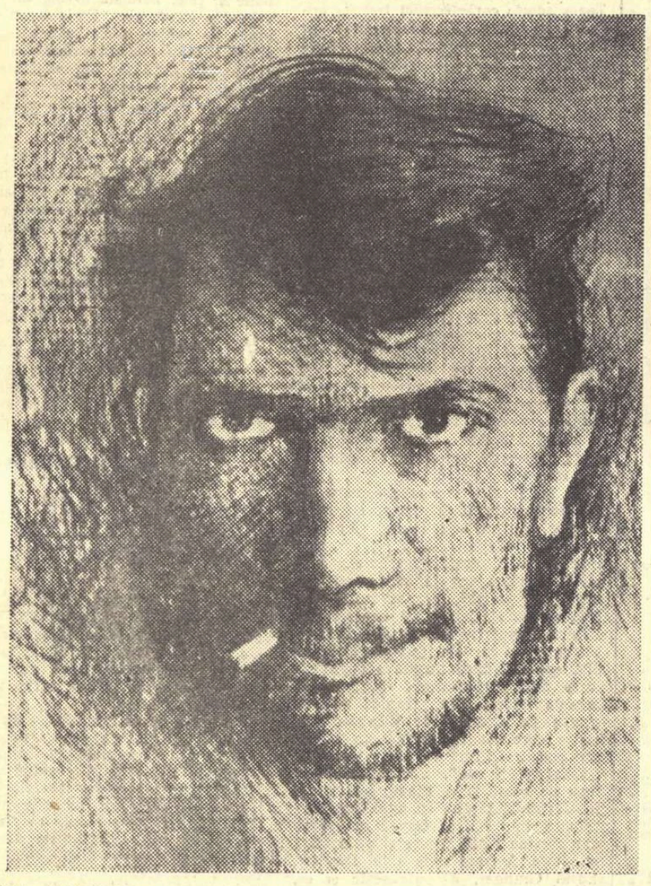

ȘT. LUCHIAN — „Autoportret"

Creație și orientare

PĂCATELE IDILISMULUI

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Simțind nevoia de a mă încadra în discuția privind „Reflectarea actualității în literatură", aș vrea să relev o idee care îmi pare deosebit de prețioasă a maestrului Ion Marin Sadoveanu. Cunoscutul prozator semnalează ca un obstacol în calea creării unei literaturi de actualitate o anumită necorespondență ce apare adesea între tema aleasă de scriitor și „fondul său de creație", adică „tot ceea ce la masa de lucru, o veche experiență, o gîndire adîncă, o puternică integrare îi servește ca amănunt și soluție".

Rîndurile de mai sus mi-au părut potrivite pentru stabilirea unei legături între problemele în discuție și una din trăsăturile specifice esențiale ale creației artistice — caracterul ei personal. O operă de artă are valoare numai atunci cînd, oglindind laturile esențiale ale realității, autorul se realizează (se oglindește adică) și pe el. Opinia noastră scriitoricească e unanimă astăzi în condamnarea acelor practici dăunătoare din trecut, prin care unii critici sau redactori interveneau brutal în procesul de creație al scriitorului „sugerîndu-i" cutare sau cutare soluție. Nu e de mirare că din asemenea „colaborări" nu ieșea nimic bun. Pe un scriitor îl poți ajuta să rezolve o problemă de viață, să-și însușească o teorie, să se lămurească asupra unor împrejurări politice. Dar nu-l poți ajuta să creeze. Creația este prin excelență o activitate individuală, este o proiectare a individualității în lume.

Iată de ce ne pare că reflectarea actualității în literatură presupune ca una din condițiile principale și continua îmbogățire a „fondului de creație al scriitorului" în așa fel încît discrepanța despre care a vorbit Ion Marin Sadoveanu să se micșoreze treptat, dacă nu să dispară cu totul. Aici se include și problema perspectivei pe care a ridicat-o într-un mod foarte judicios tov. Titus Popovici. Pe de altă parte în articolul „Eroul zilelor noastre (în „Gazeta literară" nr. 23/169 din 9 iunie 1957), ridicîndu-se — și pe drept cuvînt — împotriva acelor redacții care recomandau scriitorilor să scrie după rețetele lor (ale redactorilor), tov. Eugen Barbu conchide: „În jurul nostru însă trăiesc oameni care au drame și bucurii foarte interesante care se cer numai așternute pe hîrtie. Trebuie numai o ureche atentă și curaj". De bună seamă, e nevoie și de ureche atentă și de curaj, dar numai atît? Cred că nu, cred că mai e nevoie de ceva esențial: de o justă orientare a scriitorului, de o temeinică pregătire ideologică.

Problema orientării ideologice a literaturii se discută azi mai puțin. Cauzele sînt diferite. Una din ele izvorăște, după părerea mea, din faptul că în acele timpuri în care denaturările dogmatice frînau întrucîtva nestingherita dezvoltare a înfruntărilor de opinii, mulți apărători ai unor puncte de vedere, în fond destul de șubrede, căutau să-și acopere inconsistența argumentelor cu frumoasa invocare a „liniei juste". De aceea, poate, unora le pare azi că „orientare" înseamnă întoarcere la rețete și șabloane. De fapt, lucrurile stau exact invers. Promovarea dogmatismului, înlocuirea discuției și a convingerii cu sentințe spectaculoase și dispoziții administrative zădărniceau orice orientare reală în literatură. Căci, repetăm, literatura fiind în primul rînd creație și încă una în care fiecare elaborează individual, orientarea pe acest tărîm e numai atunci eficientă cînd fiecare creator, direct și spontan, se orientează singur în munca sa de explorare artistică tocmai în acea direcție în care — în virtutea legilor obiective de dezvoltare a societății — se orientează întreaga literatură. Îndrumarea literaturii de către partid duce la crearea în viața literară a unui climat cît mai prielnic unor asemenea descoperiri estetice, sau, cu alte cuvinte, ajută fiecărui scriitor să-și acumuleze singur un „fond de creație" cît mai adecvat înțelegerii problemelor mari ale contemporaneității. E nevoie, cred, să vorbim mai mult despre această latură a procesului de creație, întrucît în ultimul timp (poate ca o reacție inițial sănătoasă împotriva dogmatismului și a bucherismului) a cîștigat întrucîtva teren în viața literară o atitudine disprețuitoare față de problemele orientării. Se cunoaște butada, de altfel spirituală, a unui tînăr scriitor după care „poeții se împart în două categorii: cei talentați care nu au nevoie de îndrumare și cei lipsiți de talent care, oricît de bine ar fi îndrumați, tot nu pot să dea nimic valoros". Dacă a doua parte a acestei sentințe nu întîmpină obiecțiuni, prima este fundamental greșită. De fapt, e doar o formă nouă în care se exprimă aceeași veche teorie a „autonomiei esteticului" și a desconsiderării problemelor de conținut. Dacă inițial o anumită „neîncredere" față de problemele orientării era justificată de teama unor recidive dogmatice, nu încape îndoială că, ulterior, acestei rezerve sănătoase i s-au adăugat și influențele ideologice burgheze. Nu trebuie să ne mire faptul că azi nimeni în republica noastră nu susține fățiș cu argumente teoretice principiul autonomiei esteticului. O atare poziție ar fi prea anacronică. În fapt însă, poziții estetizante pot fi întîlnite în creația și în critica literară.

Mihai Novicov

(Continuare în pag. 4)

Scrisoare către scriitorii din toate țările

Ca scriitor îmi amintesc că totdeauna am auzit pe confrații mei rîzînd binevoitor pe socoteala savanților și a cercetătorilor științifici. „Nu trăiesc în lumea noastră, îmi spuneau, își pun pălăria pe dos, merg în plin soare cu umbrela deschisă".

Mi se pare că lucrurile s-au schimbat. Toți am ascultat cu profundă emoție lectura telegramei adresată acestei reuniuni a păcii de către eminentul doctor Schweitzer. Lumea a fost impresionată de protestele a optsprezece savanți germani împotriva experiențelor nucleare. În Statele Unite, sute de lucrători științifici au înfierat represiunea din această țară și au rostit limpede: „Viața pe planeta noastră este în pericol. Să oprim experiențele atomice".

În fața acestei amenințări universale, o mare parte a scriitorilor contemporani rămîne mută. O mare liniște a inconștienței, a nepăsării sau a fricii, a paralizat glasul celor care trebuie să vorbească, pana celor care trebuie să prevină, cîntul celor care vor fi ascultați.

Într-adevăr, ca scriitor, mă simt rușinat. Mai sînt și excepții. Figuri nobile ale literaturii și-au ridicat glasul. Dar trebuie să vorbească toți scriitorii lumii, să prevină cu putere poporul lor asupra primejdiei. Majoritatea tace. Savanții s-au ridicat și îmi face impresia că acei care nu trăiesc pe pămînt sînt scriitorii. Acum, la rîndul nostru, ne înșelăm noi cu umbrela, cu pălăria sau cu capul.

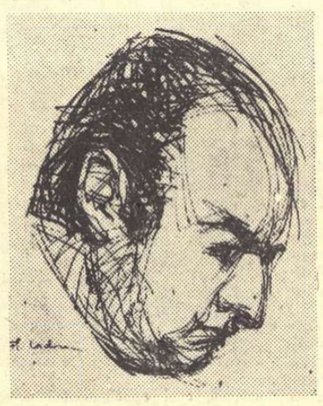

Marele scriitor american Hemingway a scris o foarte frumoasă și dramatică povestire despre un pește și despre un bătrîn, despre forțele naturii și voința omului. Hemingway trăiește și scrie în Cuba. Povestirea sa este intensă și scînteietoare. Cu toate acestea aș prefera să citesc o altă povestire a acestui scriitor. Omul a creat o nouă mare, înfricoșătoare. O teroare de neînchipuit se dezlănțuie asupra pescarilor. Noi am vrea ca Hemingway să lupte împotriva coloanei de foc și a peștelui atomic. Noi am vrea ca el să povestească oamenilor simpli din Statele Unite ceea ce ar putea să se întîmple, ceea ce este clar și nu mai puțin înfricoșător: este adevărat că pot distruge și este tot atît de adevărat că pot fi distruși.

Am încredere în cuvîntul omenesc. Între toate formele cunoașterii am ales poezia, deoarece de foarte tînăr am înțeles că vorba scrisă este mai tare ca focul, că ea poate arde ca focul, că poate să rămînă intactă mai multă vreme decît monumentele de piatră.

Trebuie să folosim rațiunea și forța noastră în această perioadă critică pentru umanitate. În fiecare moment decisiv al istoriei, scriitorii au fost cei care și-au asumat această sarcină.

Pacea și adevărul au fost totdeauna de partea inteligenței.

Cum putem uita exemplul lui Whitman? Sufletul arzător al lui Maxim Gorki? Cuvintele lui Romain Rolland rămîn permanent vii. Thomas Mann se odihnește de puțină vreme și viața sa a fost o mare luptă pentru demnitate și împotriva violenței.

Ce vor face toți în această oră a îngrozitoarei amenințări? Vor rămîne muți?

Știm că niciodată n-a existat un pericol mai mare pentru umanitate. Ne gîndim că la o asemenea răscruce Shakespeare, Cervantes, Tolstoi și-ar fi ridicat glasul lor de uriași împotriva morții.

Nu sînt decît un poet al unei țări mici ascunsă între apele și munții cei mai sudici ai planetei. Dar am dreptul de a pretinde respectul pentru viață, pentru creație, pentru munca și pacea poporului meu îndepărtat.

În numele dreptului la viață al tuturor popoarelor noastre mari și mici, vechi și noi, din Apus sau din Răsărit, indiferent de sistem politic sau de credință, fără altă armă decît cuvîntul omenesc, invit scriitorii tuturor limbilor să spună „ajunge" experiențelor și preparativelor morții atomice.

Din Ceylon, una din cele mai frumoase insule ale oceanului, invit pe tovarășii mei din toate țările să facă un zid din cuvîntul omenesc, din misiunea noastră, și, dincolo de acest zid, omenirea întreagă va putea să se întoarcă fără teamă la muncă și, la rodnicia păcii, la slăvirea dragostei și a inteligenței.

Astfel ne vom îndeplini datoriile noastre istorice și contemporane de oameni și scriitori.

Pablo Neruda

Insule plutitoare

TULCEA, ÎNTR-O CARTE VECHE

„... La stînga, pe țărmul turcesc, pe coline, apare o altă priveliște, una dintre cele mai pitorești din cîte se pot întîlni. Colinele sînt dominate de o armată de mori de vînt, zorind care mai de care, grăbite parcă să termine cît mai devreme. Sînt vreo patruzeci, în afară de acelea pe care nu le văd. La poalele morilor, coboară în amfiteatru un oraș turcesc fortificat, spre care ne îndreptăm cu corabia și care se numește Tulcea. El trece a fi vechiul Aegyssus. Numărul morilor de vînt sporește pe măsură ce înaintăm...

„Răsar siluete de corăbii. Filfîie pavilionul turcesc. Se zărește o geamie. Cîteva corăbii sînt ancorate în port...

„Catargele corăbiilor, dominate de aripile morilor de vînt, creează un ansamblu neobișnuit..." (Boucher de Perthes — Voyage à Constantinople — 1853).

DUPĂ O SUTĂ DE ANI

Citim în notațiile călătorului francez ca într-un poem despre un oraș fantastic, care cutează spre ceruri filfîind din greoaie aripi de mori de vînt. Un oraș care zboară pe loc. Cu aripi enorme, din scînduri, care se înalță grav, maiestuos, ca să cadă într-o banală și monotonă rotație în jurul unor axuri ce scîrțîie înnebunitor. Am citit în vara anului 1957, chiar în orașul Tulcea, notațiile eliptice ale călătorului străin din 1853 și am avut strania senzație că parcurg o inscripție de pe o piatră funerară. O inscripție într-adevăr rară. Și zgîrcită. Și festivă, în același timp, ca orice inscripție funerară. Inscripția lasă necunoscută drama personală intimă și complexă a ființei apuse.

„Un oraș turcesc fortificat"... „o armată de mori de vînt"... „se zărește o geamie..."

M-am silit să uit morții. Mi-am ridicat ochii de pe piatra funerară și i-am înălțat spre orașul viu, de azi.

Am scrutat orașul de pe puntea unui vapor în mers.

Am urcat cu privirea pînă sus, la crestele colinelor, pășind imaginar pe treptele întocmite de coroanele larg desfășurate ale copacilor de un verde aprins și de acoperișurile în zeci de culori ale puzderiilor de case, cu pereți albi lucitori, care se îmbulzesc parcă — în jocul unei lumini solare orbitoare — să ocupe un loc cît mai bun în amfiteatrul citadin. Zidurile de fortificație, morile — au pierit. S-au prăbușit toate parcă răsturnate de o furtună năprasnică și doborîte în pulbere, dincolo de crestele colinelor.

Orașul e ca un arc enorm ,întins la capete peste puterile de cuprindere ale vederii. Coroana arcului, desenată de crestele colinelor, se reazemă de orizontul cerului albastru clar, străveziu ca aripile de libelulă. Coarda arcului o formează albia lată, tremurătoare, a Dunării.

Orașul Tulcea, în plină zi, în bătaia soarelui de iulie: jos, la picioarele orașului, scînteierea Dunării; sus, pe crestele colinelor în arc ce domină Tulcea, un nimb de lumină care aprinde arcului umeri de aur. În totul, Tulcea pare prinsă într-un cerc ocrotitor de lumină. Pe linia cercului, jos, pe Dunăre, își încrucișează drumurile siluetele albe ale vaselor ușoare pescărești, ale șalupelor rapide, vapoarelor de călători și remorcherelor marine, care trag după ele vase înalte, negre, pîntecoase, cu încărcături grele; sus, pe crestele colinelor, planează din timp în timp avioane de transport cu pasageri și mărfuri, sau avioane mici, sanitare.

Orașul Tulcea văzut noaptea de pe un vapor venind de departe: nenumăratele trepte ale imensului amfiteatru sclipesc în miile de lumini electrice de la ferestrele caselor. Parcă s-au coborît stelele la fluviu să-și răcorească frunțile. Ai sentimentul, îndreptîndu-te noaptea cu corabia spre țărmul Tulcei, că pătrunzi aievea într-o constelație.

„SE ZAREȘTE O GEAMIE"...

Un răsărit de soare pe Dunăre, în fața orașului Tulcea, îți schimbă cu totul peisajul cunoscut seara sau ziua. Orașul are ceva din ciudățeniile care se întîmplă în milenara Deltă — unde se desprind din cînd în cînd insule plutitoare din imensele păduri de stuf și călătoresc peste ape, acoperind intrările și ieșirile lacurilor, formînd altele, creînd o lume cu totul nouă, atît de deosebită, încît crezi că însiși cormoranii și stîrcii își caută, țipînd alarmați, culcușurile furate de magicele ape și așezate în priveliști noi, de nerecunoscut.

Zărisem geamia în toropeala mieziului de zi, într-o duminică, ridicîndu-și turnul subțire în spațiul dintre două clădiri mai mari și spațioase: halele întreprinderii de industrializare a peștelui și clădirea instituției administrative raionale. Halele, ca și treptele clădirii, apăreau lipsite de animație. La malul Dunării, în fața halelor, trupurile vaselor pescărești stăteau rezemate unele de altele într-o odihnă îmbietoare. Peisajul se arăta puțin grăitor în ceea ce privește contrastele pe care ți le-ar fi sugerat altfel activitatea, în momentul cînd ai fi surprins în aceeași rază de privire un monument vechi, tăciturn, cum e geamia, și cele două instituții în plină animație, deși acestea nu sînt moderne ca arhitectură.

De altfel, nu există multe clădiri în Tulcea care să depășească gustul anilor 1935, înțelegînd acest gust la nivelul unui oraș de provincie, negustoresc prin excelență pînă mai ieri.

Dacă ai căuta semnificații numai în imaginea arhitecturală a orașului, tentantă și plină de surprize, în special prin ceea ce are ea vechi, asiatic, ai înclina să crezi că Tulcea e interesantă în mod deosebit din acest punct de vedere — și ți-ar rămîne străină convingerea că acest oraș — urmaș nu numai al „orașului turcesc", ci și al milenarei cetăți Aegyssus — trăiește frămîntări contemporane dintre cele mai acute și este locul de unde se desfășoară spre Deltă activități de construcție, cercetări și experimentări științifice dintre cele mai moderne. Chiar cea mai nouă clădire din oraș, înălțată pe o stradă din centrul Tulcei și menită să fie sediul unei

Ștefan Bănulescu

(Continuare în pag. 4)

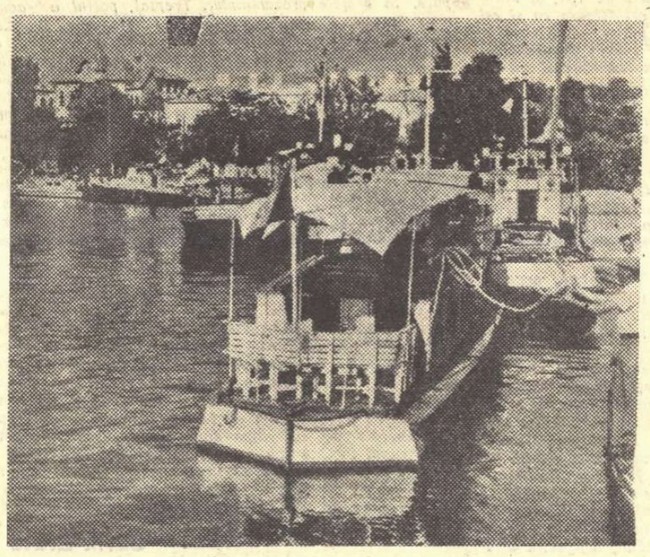

Portul Tulcea.

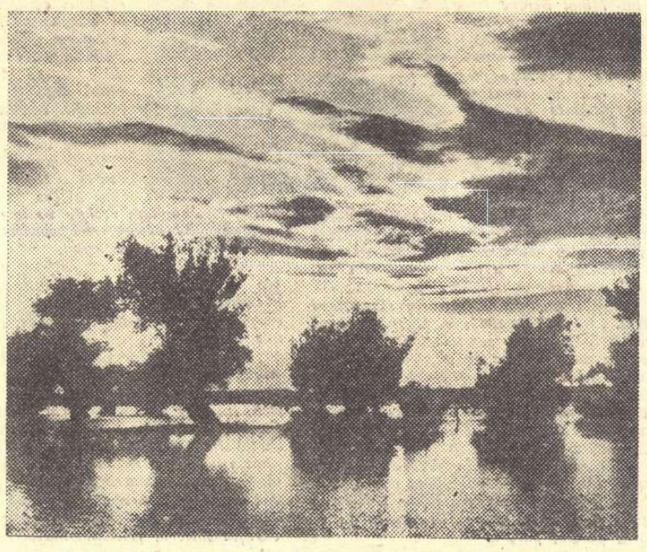

Peste Deltă se lasă seara.

Lăcustă și neantul

Vai, ce tristețe, camarade lăcustă, ce dezolantă e ziaristica ta zburătoare: nici o idee, nici un argument, nici măcar un stil mai atrăgător, care să poată face polemica posibilă. Fiindcă așa nu se mai poate: am dorit să intrăm în discuție, să polemizăm deschis, fiindcă adevărul e de partea noastră. Dar cum îți închipui că scriitorii noștri, oameni cu opere remarcabile, intelectuali patrioți, ar putea sta de vorbă cu tine care n-ai patrie, n-ai opere, tu care nu reprezinți nimic, care nu ești nimic. Nu se poate așa: dacă postul de radio Roma îți dă voie să vorbești, trebuie să te prezinți cît de cît decent. Mai citește și tu o carte, mai folosește și tu o idee, învață să te exprimi, cît de cît, mai decent. Altfel nu-ți mai putem face cinstea să-ți răspundem, fiindcă prea ești de tot rudimentar, camarade lăcustă.

Dar să nu fim nedrepți cu băiatul: are el argumentele lui, deși nu le poate folosi. Gîndiți-vă: cu ideile, e adevărat, nu s-a prea obișnuit, dar știe să folosească satirul, pistolul, știe să strige „la drea-a-ptii! Cuulcați!" Dacă în loc să i se ceară, acum, să-l insulte pe acad. Tudor Vianu, i s-ar fi cerut altceva, să-l ucidă (ca pe Iorga), să-l spintece, să-l chinuiască, da! atunci ar fi fost altceva, atunci am fi văzut că știe și el cîte ceva, camaradul lăcustă! Dar așa, să discuți, să dai argumente, ce chin: se știe că băieților nu le-au plăcut niciodată ideile.

Ei n-au discutat cu Nicolae Iorga. L-au ucis. Ei n-au făcut analiza operei maestrului Mihail Sadoveanu. I-au ars cărțile. Ah, ce crime eroice ar mai fi făcut băieții, dar n-au avut timp. Și acum, vai, să fie puși să vorbească despre libertate...

Că lăcustă mă insultă pe mine, — fiindcă am fost printre aceia care au luat apărarea memoriei lui Camil Petrescu, — asta nu mă interesează... Dar nu pot rămîne indiferent atunci cînd este insultat academicianul Tudor Vianu. Tudor Vianu mi-a fost profesor, mie, și unor generații întregi de intelectuali.

Este un savant la care prețuiesc nu numai erudiția, cultura temeinică și vastă, arta prozatorului romîn, dar și o uriașă capacitate de muncă pusă în folosul patriei noastre, o pondere pe care o înfrumusețează interesul său pentru tot ce e nou, dragostea lui pentru muncă și talentul celor tineri.

Din profunda mîhnire în care-l scufundase moartea bunului său prieten, prieten de trei decenii, l-au făcut să tresară blasfemiile cu care anonimul lăcustă încerca să profaneze mormîntul de abia închis al remarcabilului intelectual Camil Petrescu.

Și acum, alte insulte împotriva lui Tudor Vianu, de data aceasta, pentru că profesorul și-a făcut cu demnitate datoria sa de intelectual romîn. Profesorul Tudor Vianu are în urma sa o viață de muncă dedicată educației generațiilor de tineri intelectuali și numeroase opere care i-au adus stima noastră, a tuturor. Această strădanie patriotică, această activitate creatoare constituie argumentul durabil care apără numele stimat al profesorului Vianu de orice atac calomnios.

Argumentele calomniatorului? Nu există! Doar insulte. Camaradul lăcustă vorbește de altfel prea mult de vînzare, de cumpărare (viziunea lui asupra creației artistice), de bani și alimente, pentru ca să nu-i dăm un sfat: la Roma există buni medici psihanaliști. Fiindcă lăcustă, tu care folosești limba romînă numai pentru a-ți batjocori poporul și valorile create de el, tu care n-ai patrie, tu care trăiești, trepăduș la curți străine, din minciună și fiere, ar trebui să-ți găsești o meserie cinstită sau — dacă obligații mai vechi către stăpîni din țări străine te împiedică — existența ta care pătează numele de romîn, să o suprimi.

Paul Georgescu

Bloc-notes

Examen de maturitate

Nu fusesem niciodată la Cîmpulung. Un ordin ministerial m-a adus, la sfîrșitul lui iunie, pe peronul gării vechiului oraș muscelean. Am străbătut în bîrja tradițională bulevardul principal (poreclit de hazii bulevardul „pardon", din cauza frecventelor cioceniri în orele de plimbare și a scuzelor de rigoare) pînă la casa de odihnă a Academiei R.P.R. Turnul vilei străjuiește Cîmpulungul. Ochiul poate cuprinde dintr-odată bisericuța din Flămînda, Mateiașul și, mai de vale, clădirea clasică a Școlii pedagogice, cu cărămizile ei galbene și roșii.

Cincisprezece zile în șir, la liceul pe al cărui frontispiciu stă scris cu literă neagră numele lui Dinicu Golescu, băieți de 17 ani s-au prezentat la examenul de maturitate. Examen care încheia o etapă în viața lor și le deschidea perspectivele studenției. Peste o sută de tineri muscoleni s-au perindat prin fața comisiei, care avea să cîntărească ce știu și cum știu matematici și istorie, romînă ori fizică, rusă, biologie, chimie. Proba nu era ușoară. Trebuia calm, putere de concentrare, memorie, expunere sistematică și concisă, — într-un cuvînt o verificare a întregului mecanism intelectual.

Mulți dintre ei nu au putut face față; alții, mai numeroși, au trecut la limită, pe o linie de plutire... Dar nu de aceștia aș vrea să vorbesc aici. Aș vrea să-i amintesc pe cei buni, pe cei mai buni. Băieți firavi sau înalți și bine legați, respectuoși, atenți și ageri la minte, copii de țărani colectiviști, de muncitori și de funcționari — Căplănuș, Catană, Jalobeanu, Lăcău, Manolescu, Tausciuc și alții — vorbind, la 17 ani, cu stăpînire și siguranță despre istoria recentă a patriei noastre, rezolvînd probleme de trigonometrie, desfăcînd formule de chimie, recitind versuri rusești, analizînd opera scriitorilor noștri... Tineretul acesta e studențimea de la anul, e noua promoție care peste un cincinal va forma armata de tineri specialiști în știință, în tehnică și-n artă. De ei pot fi mîndri profesorii de liceu care au trudit ani de-a rîndul să-l învețe să judece, să deslușească

Valentin Lipatti

(Continuare în pag. 5)

ZIUA MARINEI

Marinarul

Seară e. Vîntul dansează pe punte,
Țărmul e-n urmă, topitu-s-a-n fum.
Cîntă armonică!-ncepem un drum,
Apa se sparge în ochiuri mărunte.

Ceruri și valuri, doar ele de-acum
Darnice-or fi cu sărutări pe frunte;
Albe furtuni vor veni să ne-nfrunte
Apele negre ducînd în duium.

Veselă cîntă armonica noastră,
Flutură flamura sus pe catarg.
Parc-am fi singuri... Dar seara albastră,

Caldele valuri ce-acuma se sparg
Spun că din munți pînă-n stepa sihastră
Dragostea țării spre noi vine-n larg.

Întoarcerea

Drum de apă, drum de apă-amară,
S-a mai stins o noapte, iată-i zi
Pescărușii albi se vor trezi
Scri'nd pe cer cu-aripa lor hoinară.

Marea cîntă, norii cîntă și
Noi plutim-nainte, înspre țară;
Astăzi nava noastră parcă zboară
Inspre țărmul care-l părăsi.

Purtat-am iar sub ceruri depărtate,
Prin vînturi moi și prin musonii grei,
Acest drapel cu falduri revărsate.

Culorile-i se pierd în ochii mei,
Culorile pe-atîtea mări purtate,
Spre faima Patriei și slava ei.

George-Radu Chirovici

Actualitatea nuvelei (IV)

Atmosferă și concentrare dramatică

Am sentimentul că titlul dat acestui articol nu acoperă, nu exprimă, în chipul cel mai cuprinzător și mai exact sensul însemnărilor ce urmează, așa cum izbutește să o facă, de pildă, un simbol convențional pentru elementele înscrise în tabelul lui Mendeleiev. De aceea, am resimțit din capul locului nevoia unei explicații în măsură să precizeze cititorilor obiectivul întregului ciclu. Nu discutăm atît modalități nuvelistice ca formule generice de creație sau ca tipare distincte în cuprinsul speciei. Urmărim să surprindem și, pe cît e cu putință, să definim specificitatea creatoare a unor nuveliști, modalitatea de construcție (înțeleasă limitativ ca tehnică personală) ce le este mai apropiată, mai uzuală și, epic vorbind, mai sugestivă în ordinea reconstituirii acelor detalii ale peisajului social și moral datorită cărora întîmplări și eroi capătă adesea un caracter reprezentativ.

In cuprinsul precedentelor notații am semnalat particularitatea (metodei de narație a Luciei Demetrius, insistînd pe trăsătura ei principală: crearea de tipuri — nuvela fiind în ultimă instanță suită de portrete, surprinse în dispoziții morale, esențiale pentru biografia eroilor, după cum am încercat să fixăm dominanta nuvelistică la Petru Vintilă numind-o, în cîteva rînduri, sensibilitate evocatoare, întregită lucid de un anume patetism ce vibrează cu amplificate rezonanțe la ideea majoră a omeniei.

De astă dată, vom zăbovi peste o altă formă de manifestare a vocației nuvelistice, așa cum se manifestă ea în scrisul lui Ieronim Șerbu.

Intr-un articol publicat în „Contemporanul", Ov. S. Crohmălniceanu semnala pătrunderea psihologică, receptivitatea la acte și reacții de ordin interior ale personajelor, și finețea cu care prozatorul le urmărește în desfășurarea lor pasionantă și contradictorie. Literatura lui Ieronim Șerbu probează evident existența acestor calități. Noi intenționăm să punem în lumină o altă însușire pe care o considerăm caracterizantă pentru universul nuvelistic al scriitorului: aptitudinea fixării cu certe valențe la un mediu de mare tensiune, înfățișat în condiții de climat gata de explozie. Cele mai reușite nuvele din volumul „Izgonirea din rai" și anume „Nunta în stepă" și „Neguțătorul de abajururi" trăiesc prin precisa viziune asupra atmosferei momentului și locului descris, care ne transportă acolo și nu altundeva, ne subjugă nu atît prin stringența acțiunii, deși și aceasta e interesantă și intensă, cît prin încordarea maximă, prin accentul de vizibilă crispație și tragism ce dau întregii substanțe nuvelistice o duritate dramatică revelatoare.

Pătrunderea fascismului într-un orășel din Ardeal e urmărită în nuvela „Neguțătorul de abajururi" în consecințele ei nefaste pentru existența cîtorva destine. Ea mutilează în oamenii cinstiți, fie că ei sînt mici negustori, meseriași sau muncitori industriali, demnitatea omenească și dorința de a o păzi de orice ultraje; ea încalcă tihna oamenilor așezați și preocupați numai de munca lor precum ceasornicarul Figl sau negustorul Metzler și sfîrșește prin a-i ucide sau chirci sufletește, atunci cînd aripa brutală a morții sinice le atinge vreo ființă dragă sau chiar întreaga familie.

Ceea ce mi se pare remarcabil în „Neguțătorul de abajururi" nu e atît tipul abject al hitleristului Willentz sau figura profund impresionantă a meșterului Schultze, un muncitor decis să nu accepte ticăloșiile naziste cu întregul lor cortegiu de bestialități sîngeroase. Remarcabilă e atmosfera în care sîntem introduși și a cărei tonalitate fundamentală se modifică treptat sub presiunea stărilor de lucruri din oraș. Ieronim Șerbu ne-a prezentat la început o atmosferă calmă de tîrg medieval ce-și trăiește placid existența de veacuri în cuprinsul căreia străzile se păstrează aceleași, cu ganguri boltite și porți străvechi, iar oamenii trăiesc obișnuit, în bătaia ceasului din turnul primăriei, ce-și confundă vîrsta cu istoria urbei. Deodată orașul iese din lîncezeală, ne brusc, ci mai degrabă treptat și nu iese, cît e silit, e împins să-și uite vechile deprinderi și tabieturi pentru altele noi care se impun samavolnic în bocănit de cizme și în șuieratul biciului de tortură.

Hempel și-a dat adeziunea la fascism, pentru că, zice el, „națiunea germană e chemată să conducă lumea și trebuie curățită de trădători". Primul său act e să zvîrle în temniță pe ceasornicarul Figl care l-a ajutat la

nevoie, căci apartamentul acestuia i se pare atrăgător. Cînd Figl e dat afară din casă, Metzler, vecinul său, interzice familiei să se amestece. Dar îi va veni și lui rîndul, căci în orășel a sosit S.S.-ul și informatorii încep să fojască pretutindeni. Metzler își va pierde fiica și soția fiindcă negoțul lui îl ispitește pe Willentz, o făptură sinistră, preocupată mereu de gîndul că trebuie terminat cu arienii în sîngele cărora s-a amestecat „zeamă semită". Așa că lui Metzler i se ridică familia, după care e trimisă la Auschwitz. Omul înnebunește cu încetul, la gîndul pierderii suferite, și actul lui cel din urmă, sugrumarea unui ofițer SS, dă întregii nuvele o semnificație sumbră dar reconfortantă: chiar și însinguratul Metzler a înțeles că fascismul trebuie pedepsit, că pe pămînt nu e loc și pentru viața oamenilor și pentru „ceața brună".

Atmosfera e cea care exprimă cel mai adecvat acest proces crud și ciudat de clarificare, căruia de fapt îi cad jertfă cele mai limpezi conștiințe, pentru ca, cu prețul vieții lor, să pătrundă adevărul în mințile celorlalți. Atmosfera e senină la început, tulbure mai pe urmă, întunecată, grea ca o apă a morții și agitată de vîlvătăile războiului către sfîrșit, cînd gestul lui Metzler vine să pună capăt unui coșmar halucinant.

Gradația e realizată imperceptibil, și totuși creșterea tensiunii e acută, sensibilă pentru orice lector. Finalul rezultă dintr-o țesătură strînsă de fapte al căror deznodămînt fatal oferă nu numai încheierea întregii dezvoltări epice dar și rezolvarea căutărilor de conștiință ale unor oameni scoși fără pregătire din cursul firesc, cotidian al existenței lor. Evocînd o umanitate suferindă, frustată de orice bucurii și chinuită de opreliști, devastată de temeri și disperare ce întuiește totuși din bezna clipei perspectiva unei primeniri, așadar o lume dezarmată dar nu și învinsă, Ieronim Șerbu a evitat cu succes melodrama. Nuvela sa exprimă din acest punct de vedere un sens limpede: există aici, în societatea aceasta, forțe care vor contribui la înmormîntarea definitivă a nazismului, căci oamenii care i-au cunoscut și simțit ferocitatea vor ști de astă dată să-l facă inofensiv.

„Nunta în stepă" merge pe aceleași coordonate și modul în care e pregătită ratarea planurilor de parvenire ale cinicului și grosolanului plutonier Bozdoc, nu face decît să ne întărească impresia că Ieronim Șerbu este un înzestrat pictor de tablouri închise, neliniștite, a căror culoare se însumă decisiv din aglomerări de detalii plastice și portretistice, violente, aprige și crude în tonalitate și sub raport psihologic realizate alternativ din elemente tragice constante și altele imprevizibil comice. Bozdoc ia parte la criminalul război antisovietic, ca ajutor de comandant al unui lagăr de deținuți. El pune la cale căsătoria lui cu o fată de chiabur și primește promisiunea că va fi înaintat sublocotenent în ziua nunții. Pînă atunci, caută în fel și chip să se căpătuiască. Pentru a-și atinge scopul crimele și jaful nu i se par reprobabile. Insă tot ceea ce face se izbește de opoziția netă a timpului. Planurile sale se dovedesc falimentare, deși par solid calculate, el însuși va pieri într-o împrejurare care inițial e gîndită să-i asigure fericirea. Imbătîndu-se crîșă în ziua nunții, cînd tocmai se declanșează o ofensivă sovietică, piere în zăpadă, uitat de ceilalți meseni, mai limpezi decît dînsul și mai în stare să-și organizeze fuga. Insăși originalitatea ceremoniei, aceea de a face nunta în preajma frontului, ca o sfidare la adresa primejdiilor războiului, se dovedește a fi în cele din urmă pricina ratării ei. Bozdoc își irosește toate proiectele pentru că sfidează tendința inevitabilă a istoriei, pentru că nu înțelege sensul realității frontului. Aceasta opacitate se răzbună fără cruțare.

Articulația nuvelelor lui Ieronim Șerbu e sigură. Axul lor e o întîmplare dramatică, urmărită în răsfrîngerile ei multiple și învolburate.

In aceste condiții, pictura riguroasă și severă a atmosferei se împlinește dintr-o putere de observație fructuoasă și probă. Subordonarea la obiect și comprehensiunea evocatoare nu fac decît să-i sporească mobilitatea cromatică și profunzimea.

Scriitorul are o facondă ușoară dar din această cauză trebuie să se păzească de diluare. Cînd își ignoră resursele pentru a face „cronică contemporană", e mai puțin substanțial, deoarece substitutie reliefului izbitor al faptelor ce-i reține atenția — incontestabil palpitante — e doar vorba de perioada ce precede abdicarea monarhiei la noi, cu jocurile de bursă, instigațiile antidemocratice ale vechilor politicieni și sabotajul cercurilor de afaceri, — întîmplări anecdotice nu întotdeauna cerute de economia internă a nuvelelor, poate mai degrabă reclamate de cerințele unui pitoresc exterior și efemer. In aceste din urmă proze eroul comunist se înfățișează destul de palid, ca o prezență necesară însă nu îndeajuns de împlinită caracterologic.

Nota caracteristică a prozei lui Ieronim Șerbu este însă conștiința tragică a unicității momentului relatat. Stringența episodică cerută de dramatismul concentrat, dur și lapidar al circumstanțelor acțiunii, nu permite difuziunea epică. De altfel, prezența ei n-am sezisat-o decît accidental, prozatorul fiind conștient, probabil, de primejdiile pe care le implică adaosurile parazitare pentru verosimilitatea de ansamblu și de amănunt a nuvelelor sale.

H. Zalis

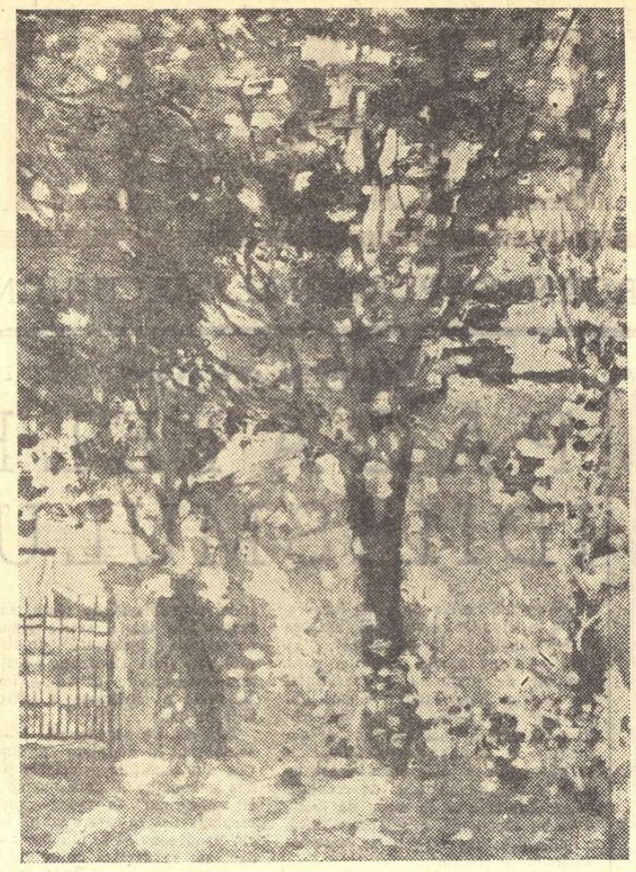

ȘTEFAN LUCHIAN „Vara"

Răsfoind revistele

„Tînărul scriitor", nr. 7

Trebuie salutată ca o bună inițiativă ideea de a închina aproape în întregime paginile revistei celui de al șaselea Festival Mondial al Tineretului și Studenților de la Moscova. Marea sărbătoare a Prieteniei și Păcii, ce înfrățește tineri de pe toate meridianele globului, este celebrată în primul rînd în cadrul unei rubrici intitulate sugestiv: Oda tinereții, în cuprinsul căreia semnează poeți tineri, printre care: Al. Andrițoiu, Florin Mugur, Ion Gheorghe, Gh. Tomozei, Valeriu Gorunescu.

Nu toate versurile sînt scrise la aceeași temperatură poetică, iar dintre autorii lor sînt unii față de care, cine știe din ce pricini, muzele au fost de astă dată vitrege.

Elena Mustață găsește în „Cîntarea tinereții" accente vibrante, de un optimism proaspăt și generos, iar Florin Mugur își închipuie ce ecouri va trezi grandiosul spectacol al Festivalului locuitorilor îndepărtatei din planete vecine. Cînd „Atîtea flăcări suie, sărbătorești, spre stele, / și se revarsă atîta lumină din pămînt, / și-atîtea limbi de aur, în dant voios de iele, / se leagănă ușoare, cu grație, în vînt" planeta îți pare, zice poetul, „vulcan aprins în noaptea cu încolăciri de jerbe/ce izbucniri de aur asvîrle-n infinit". Păcat că Andrițoiu, într-o poezie care ar fi putut fi expresivă, zice incorect gramatical și hiperbolizînd peste măsură: „Drept moștenire las, cînd ies din timp, / hambarele de aur a (!) iubirii".

In același ciclu, Nicolae Stoian, poet care n-a împlinit un sfert de veac, simte în păr „sărutarea brumei", ceea ce nu-l poate totuși împiedica să se inspire copios din mereu tînărul Beniuc: „Precum eu adesea mă înfior / Că azi, mîine, poate, bruma cade / Și-s în toamnă să mă-ncarc dator / Nu cu flori, ci cu poveri de roade".

Aprecieri pozitive provoacă rubrica „Salutul continentelor". Cîte un tînăr poet din toate continentele lumii salută, ca exponent al pămîntului natal, cele mai arzătoare visuri ale oamenilor, descoperind în fiecare dintre acestea permanența unei înrezătoare tinereți.

Gica Iuteș semnează un fragment de proză intitulat: „Băiatul și noaptea". Ar fi putut să se numească și altfel, de pildă „Ororile războiului" sau „Unde a dus nazismul". Dar cum nu titlul importă, conținutul narațiunii este convingător și ne prezintă în cîteva scene răscolitoare monstruozități comise de hitleriști și cheamă implicit, în aceste ceasuri sărbătorești, la vigilență și fermitate, pentru ca orori ca cele de la Auschwitz, Lidice ori Coventry să nu se mai poată niciodată repeta.

Plină de bune intenții, pe alocuri promițător scrisă, schița lui Radu Iftimovici, „Concert Beethoven", păcătuiește de un anume exces de sentimentalism romantios ce sună pe alocuri naiv și stîngaci. Redacția era datoare să lucreze mai serios cu autorul ei, un tînăr prozator nu lipsit de calități.

Cît privește sectorul de critică, la fel de pestriț și fără scăpare, ca și pînă acum (judecînd prin prisma ultimelor 5—6 numere). Lipsește — și regretăm — mențiunile critice ale academicianului Perpessicius, ale cărui contribuții de dată recentă ne-au prilejuit de la bun început vii satisfacții.

Semnalăm însă prezența, regulată și multiplă (recenzii, medalioane, note) a lui Gh. V. Poalelungi, care în acest număr ne oferă din nou, dacă mai era nevoie, dovada îndeminării și originalității sale stilistice. Citîm din recenzia sa la poemul lui Darie Magheru „Eu, meșterul Manole": „...autorul de azi al poemului „Eu, meșterul Manole", și-a creat o matcă proprie pe care merge, (cît e de plăcut să mergi... pe matcă! — n.n.) cu unduiri ce sclipesc deseori în razele unui soare prea puțin și vremelnic acoperit de cîte un nor răzleț, dar care se destramă repede sub fervoarea cuvîntului ales". Orice s-ar zice, aleasă exprimare!

Cronicar

IDILISM
(Pregătirea modelului)

Desen de ALADIN

BREVIAR

CHARLES DICKENS: „Dombey și fiul"

Romanele lui Dickens sînt mai toate construite conform unei tehnici care nu exclude elementul de senzațional, de grotesc sau de umor, contrastele artificiale, care se vădesc și într-o anumită simetrie cu valențe etice în gruparea personajelor. S-a vorbit adeseori de soluțiile convenționale ale conflictului epic care apar totdeauna în finalul romanelor lui Dickens. Toate aceste caracteristici trebuie privite mai mult ca modalități de accesibilitate; Dickens, pătruns de responsabilitatea lui socială, scria pentru cercuri foarte largi de cititori, cărora voia să le fie pe placul, dar în același timp folositor, educîndu-i și făcîndu-le accesibile sensurile înalte ale vieții. Un alt aspect — mult mai însemnat decît primul — trebuie relevat: marea putere de creație a concretului, a detaliului, a individualului, marea și continua vibrație etică, de o inefabilă calitate, care sfîrșește prin a transfigura viciile de construcție și prin care face absurdă acuzația de prost gust ce i s-a adus.

In „Dombey și fiul" găsim toate caracteristicile artei lui Dickens schițate mai sus. Acest roman de maturitate a scriitorului este însă interesant, într-o măsură mai mare decît altele, pentru definirea concepției lui generale asupra omului și societății. Dombey, armator bogat, mîndru și rigid, lipsit de suflet și considerînd că întregul univers gravitează în jurul lui și al firmei sale comerciale, își dobîndește mult așteptatul moștenitor în fiul său Paul. Moartea soției cu prilejul acestei nașteri nu-l impresionează decît superficial. Dar micul Paul, ajuns la vîrsta școlară, este dat pe mîinile severului Dr. Blimber (asemănător lui Creakle din „David Copperfield"). Disciplina inumană, tiranică, din școala acestuia distruge sănătatea fragilă a copilului, care moare prematur. Nici măcar această împrejurare tragică nu-l apropie pe Dombey de fiica sa Florence care nu reprezenta un succesor pentru firma reputată și veche „Dombey și fiul". Neglijată, fata fuge de acasă și se căsătorește împotriva voinței tatălui cu unul din funcționarii lui, Walter Gay, om sărac dar plin de viață, sincer și de o mare bunătate. A doua soție a lui Dombey, Edith Granger, îl părăsește și ea, încercînd să fugă în Franța cu amantul ei, Carker, un om josnic pe care Dombey îl considera drept mîna sa dreaptă în afaceri. Dînd faliment, Dombey rămîne singur și suferințele succesive prin care trecuse operează o miraculoasă și tîrzie schimbare a caracterului său. Florence este, împreună cu soțul ei, singura ființă care se apropie de el, desăvîrșindu-l prin căldura dragostei filiale procesul de umanizare. Dickens a mai descris o conversiune asemănătoare în frumoasa „Poveste de Crăciun" în care hrăpărețul Scrooge, grație exemplului de fericire casnică realizată de unul din funcționarii săi săraci, devine un om bun, generos, blînd. Nu trebuie să uităm că Dickens trăia în vremea socialismului utopic al lui Robert Owen, pe care-l aproba. Owen se baza, în concepțiile sale, pe naiva credință în posibilitatea transformării morale a exploatatorilor. Greșeala de a muta probleme strict sociale pe un plan etic este proprie și lui Dickens. Conform acestui crez, Dickens ajunge să-și împartă personajele în bune și rele. Primele înving în viață, cele din urmă pier. Fericirea nu depinde de rangul social sau de avere, ci de calități pur interioare, de umanitate, de gingășie, de sănătate sufletească și puritate. Inchiderea, izolarea de oameni, centrarea existenței în jurul interesului material egoist, nu numai că nu permit o fericire, cît de precară, ci cuprind în ele germenele distrugerii, al ruinei totale. Dar linia de demarcație între oameni buni și cei răi nu este totdeauna precisă și posibilitatea conversiunii există. Concepția aceasta poate părea azi oarecum naivă. Trebuie să ținem seama însă că în vremea lui Dickens și dincolo de ea, prin marea intensitate creatoare cu care a fost ilustrată, ea a avut și are încă un rol pozitiv. Pentru că în numele ei Dickens a condamnat fără drept de apel malthusianismul și a denunțat cu acuitate efectele deformatoare ale capitalismului asupra omului din epoca sa.

Matei Călinescu

VIORICA HUBER: „Căluțul de foc"

„Căluțul de foc" (povestea care stă în fruntea volumului și-i dă și numele) este o rază de soare care s-a desprins, zburdalnică, de la locul ei și-o pornește în galop prin sistemul nostru solar, aflînd astfel tainele astrelor.

Povestea care urmează, alcătuită de fapt din două părți („Uriașul cel negru, fiul bradului" și „Comoara uriașului negru") și urmînd forma de compoziție a fermecătoarelor noastre basme populare, nu este altceva decît istoria cărbunelui, de la formarea lui din trunchiurile arborilor pînă la utilizarea drept combustibil pentru vapoare.

Avem, prin urmare, de-a face cu două lecții: una de astronomie, cealaltă de geologie. V. Huber este însă o scriitoare fină și pricepută și ideile pe care le comunică sînt învesmîntate întotdeauna în imagini atrăgătoare și meșteșugite, pentru a stîrni interesul cititorului. Cu unele excepții (în prima poveste Jupiter fiind un astru uriaș, e supranumit Guliver, ca și cînd cititorul ar trebui să știe că eroul lui Swift a călătorit numai în țara liliputanilor), epitetele, numele personajelor, comparațiile și, în general, limba povestirii sînt realizate cu măiestrie.

Autoarea știe să stîrnească în sufletul cititorului entuziasm pentru cercetare și dorința de a cunoaște.

Am reproșa numai tendința, uneori exagerată a scriitoarei, de a sublinia mereu utilul (mai ales în prima poveste), de-al sili pe micul cititor să ia aminte și să-și încrețească fruntea. Tendință care, după părerea noastră, îngreunează lectura, deși scriitoarea adoptă o formulă de compromis între basm și povestire științifică.

Florin Chirițescu

CURIER LITERAR

AU IEȘIT DE SUB TIPAR:

„Faust", partea întîia, de Goethe, în românește de Ion Iordan

„Lăcustele", nuvelă de Leonid Leonov, în românește de Otilia Cazimir și Nicolae Guma, cu o prefață de Tamara Gane.

„A deraiat un expres", schițe și nuvele apărute între anii 1921-1946, de Ion Dongorozi.

„Furtună sub Detunata" povestire istorică de Francisc Păcurariu.

„Intoarcerea", nuvelă de Ioana Munteanu.

„Păunul de aur", roman de Octavian Păscăluță.

„Lume fără cer", roman de Virgil Birou.

„Arta aurarilor sași din Transilvania" de Iulius Bielz.

SE AFLĂ SUB TIPAR:

„Opere" vol. II de Mihail Sadoveanu. Cuprinde: „Măria-sa Puiul pădurii", „Nunta Domniței Ruxandra", „Locul unde nu s-a întîmplat nimic" și „Soarele în baltă".

„Poezii" de G. Bacovia, o nouă ediție întregită.

„Poezii" de Elena Farago, ediție îngrijită de Liviu Călin.

„Caragiale în vremea lui" piesă în trei acte de Camil Petrescu.

„Cartea poreclelor", de Eusebiu Camilar.

„Problemele metaforei și alte studii de stilistică" de Tudor Vianu.

„Un cîntec din ulița noastră" ediția II-a, de Cicerone Theodorescu.

Cronica literară

CAMIL BALTAZAR: „Versuri"

PROBABIL că pentru cea mai tînără generație a iubitorilor de poezie, numele lui Camil Baltazar nu spune foarte mult. Poetul care acum un sfert de veac stîrnise patimi contradictorii, alegîndu-se cu multe elogii și nu puține injurii, n-a mai fost întîlnit de mulți ani în paginile publicațiilor literare. Cu rare excepții. Apariția sporadică a cîte unei poezii sub semnătura lui Camil Baltazar nu putea da, cel mai adesea, nepreveniților, o idee despre măsura poetului, răsfățat altădată de critica literară.

Lăsînd deocamdată la o parte critica literară, semnatarul acestor rînduri se simte îndemnat să se refere la dragostea cu care poetul fusese întîmpinat de cîteva tinere generații, contemporane cu unele sau altele din volumele poetului; și să mărturisească acum că, răsfoindu-și tipicul jurnal adolescentin de altădată, a găsit pagini întregi închinate efuziunilor la adresa poemei lui Baltazar, citată masiv, în rînduri mărunte, dese și pline de adorație.

Versurile *editate recent de ESPLA cuprind, pe lîngă o selecție antologică din vechile volume (Vecernii—1923, Flaute de mătase — 1924, Reculegeri în nemurirea ta — 1925, Biblice — 1926, Cina cea de taină — 1929, Intoarcerea poetului la uneltele sale — 1934, Tărîm transcendent — 1939), un număr de poezii pînă acum inedite, în volum, rod al creației de după eliberarea patriei.*

Cronica „Gazetei literare", tinzînd să fie o cronică a fenomenului literar în prezent, nu se ocupă, cum probabil s-a observat, de reeditări (deci nici de volumele de Versuri alese*). Discutarea volumului lui Camil Baltazar ni se pare însă cerută de cronica actualității, tocmai pentru că includerea creației relativ recente, în general inedită, obligă, pe lîngă remăsurarea valorică în perspectiva timpului verificator, și la considerarea stadiului actual în evoluția poetului.*

Poezia lui Camil Baltazar a slujit o vreme drept cîmp de bătaie în lupta dintre adepții așa zisului „modernism" și dușmanii acestuia. Eugen Lovinescu și „Sburătorul" l-au lansat văzînd în el o manifestare a „procesului de diferențiere a funcției poetice" în sensul valéry-an al purismului. G. Ibrăileanu și Viața Românească, cînd nu-l ignorau, îl tratau cu ironie, ca pe un reprezentant al acelui „anumit fel de poezie ale cărei caractere sînt senzația și impresia rară, curioasă, stranie, uneori, morbidă, disociație ori asociație extraordinara și epatantă, eliberarea de logică, sugerarea inexprimabilului... obscuritatea... imbecilitatea, gîngureala ori numai afectarea tuturor acestora", etc. etc... Realitatea este că lauda lui Lovinescu pe considerente puriste nu ne este, astăzi, o recomandație opusă criticii lui Ibrăileanu, de pe poziția apărării artei realiste și legate de popor. Dacă poetul Baltazar n-ar fi fost, în epoca gloriei sale, decît „o contribuție modernistă a Sburătorului", volumul său antologic nu și-ar fi găsit, azi, justificarea apariției. Din fericire nu e așa. Eugen Lovinescu, convertit la modernism fără să-și fi aprofundat comprehensiunea pentru poezie și fără să-și fi lepădat vederile schematice în spatele snobismului, nu ni se pare a fi avut nici gust, nici discernămînt, amestecînd valorile, asociind concepții incompatibile între ele și prejudecăți dialectice, chiuind nu o dată în patul lui Procust universuri poetice care depășeau ideile sale. Camil Baltazar nu a fost niciodată un mare teoretician al poeziei, și, indiferent de adevărurile sale teoretice de altădată și de pretențiile sale insuficient de clare în auto-definire, poezia sa există, ca o creație interesantă, care nu poate fi pur și simplu etichetată cu numele uneia sau alteia dintre școli. Cert este că o bună parte o lumii literare și a criticii autorizate a simțit între 1923 și 1930 că se află în fața unei unitare personalități poetice. E o realitate că, în „Revista Vremii" nr. 14 din 1923 Camil Petrescu scrisese: „Poezia domnului Camil Baltazar poartă pecetea unei personalități și a unei expresivități puțin obișnuite în poezia noastră". Perpessicius, trecînd în revistă cele cinci volume apărute pînă atunci din opera poetului, își vedea confirmată aprecierea că lirica lui Baltazar „realizează o impresionantă unitate". Poetul însuși, în post-fața actualului volum, citează o impresionantă serie de critici literari care i-au salutat diversele cicluri poetice. De menționat, printre altele, că în iulie 1939 săptămînalul „Țară Nouă" din Cluj închina poetului un articol sub semnătura lui Mihai Beniuc.

Dacă însă dorim să privim valoarea reală a poetului și evoluția creației sale pînă azi, avem o admirabilă bază de plecare în sinteza retrospectivă făcută — după apariția tuturor volumelor dinainte de război — de George Călinescu, în istoria literaturii.

George Călinescu confirmă, în esență, aprecierea criticii asupra personalității unitare a poetului. El remarcă, în legătură cu poezia fizică a lui Baltazar, posibilitatea acestuia de a-și „constitui un stil", sistematizator al confesiilor spontane. Aprecierea e hotărîtoare, ținînd seama de judecata subtilă a marelui nostru critic care discerne condiția proprie poeziei în exprimarea trărilor sufletești: „tocmai această supunere a sinceității într-un sistem face valoarea poeziei". G. Călinescu subliniază însă caracterul în fond sentimental al poeziei lui Baltazar, ceea ce dezvăluie pe de o parte primejdia transformării poeziei în confesie prozaică, dacă „puterea harfei încetează", sau într-o inextricabilă expresie căutată rațional dacă poetul începe să-și construiască poezia după anumite rețete teoretice. Astfel, apariția celui de-al șaselea volum al poetului, în 1929, e consemnată ca un regres periculos prin rațional.zarea pe bază teoretică a creației: „Considerabil poet pînă aci, Camil Baltazar începe să sufere în mod păgubitor înrîurirea lui Ion Barbu și a școlii mallarmeene în general:... el e amețit de teoria poeziei pure"...

Trebuie să spunem însă că, organic, poetul Baltazar nu pare să fi fost vreodată înclinat spre purism, cum n-a fost niciodată fizic. Dimpotrivă, Camil Baltazar a fost un om de acțiune, avînd mai mult sau mai puțin limpede funcția socială a artei și depunînd o intensă activitate publicistică. Publicația sa „Tiparnița literară" ca și „Rominia literară" a cărei conducere efectivă i-o încredințase Liviu Rebreanu, erau departe de a fi reviste ale autonomiei estetice, fiind chiar, adeseori, angajate în campanii militante pentru contribuția literaturii la progresul social. „Reporter" la care a lucrat poetul e o publicație legată de clasa muncitoare.

Volumul următor, apărut în 1934, după aprecierea lui G. Călinescu, marchează renunțarea la ermetism și trecerea la cealaltă extremă, la poezia de notație directă, de autobiografie jurnalistică. G. Călinescu se referă tocmai la bucata „Poezie" cu care se deschide volumul „Intoarcerea poetului la uneltele sale" și la care poetul pare să fină și azi foarte mult, afirmînd (în post-față) că „ilustrează conceptul de literatură trăită". Acest „concept" nu ne apare prea clar nici în cele spuse azi și neajunsul sezisat de G. Călinescu, în sensul prozaizării poeziei, ni se pare tot atît de real și datorat unei căutări artificioase ca și cel al ermetismului purist.

Despre ultimul volum antebelic al poetului, G. Călinescu afirma „că nu mai conține decît zgură", sugerînd astfel implicit o evoluție închisă a poetului, constatîndu-se de altfel, și destrămarea personalității unificatoare relevată inițial.

După mai bine de 15 ani, considerațiile acad. G. Călinescu ni se par încă în cea mai mare măsură îndreptățite. Recitite azi, vechile volume ale lui Baltazar nu contrazic, în esență, nici constatările pozitive, nici pe cele negative ale criticului.

Confruntarea cu exigențele esteticii noastre actuale, ale sensibilității celor ce ne închinăm viața luptei pentru socialism, reține însă cîteva elemente meritînd o nouă retrospectivă, care nu contrazice, ci include pe cea dinainte de război.

Camil Baltazar a apărut realmente ca un poet de mare talent, creator îndeosebi de ceea ce se numește „atmosferă". Personalitatea sa ne apare acum ca relie-fată, în chip paradoxal, prin posibilitatea de a învinge clișeele moderniste, pe care poetul le căuta, conștient cu tot dinadinsul. Camil Baltazar făcea poezie fizică nu numai neființd fizic, dar fiind, prin fire, robust și optimist. De aici valoarea autentică și de reconsiderat a poeziei sale care, spre deosebire de modelele sale, exaltă viața, bucuria, legăturile profunde între oameni, — tovărășia sinceră, prietenia indestructibilă, dragostea care le include pe acestea două pe lîngă pasiune. Căutînd stările patologice „moderne", Baltazar le-a transformat de fapt în stări de tensiune crescută a ceea ce este vital și stenic în om. Vrînd să facă poezie a „senzațiilor", cum ar fi spus Ibrăileanu, Baltazar, stăpînit de sentimente calde omenești, de duioșie și de compasiune pentru semenii în suferință, n-a făcut decît să-și ascută sensibilitatea, să-și facă sentimentele direct și spontan transmisibile. Numai senzualitatea poeziei moderne și-a găsit rădăcini autentice în poet și erotica lui Baltazar, trasă din erotica biblică, e o stranie și frumoasă contopire de tradiție permanentizată și sensibilitate contemporană, aproape de hipertrofiere.

Dacă trecem peste timbajul adeseori forțat și peste imagistica uneori ajunsă la manieră, mesajul multora dintre poeziile lui Baltazar ne este azi apropiat, ca un mesaj al unui om care iubește omenirea și valorile ei sociale (cu accente, e drept, nedefinit umanitariste). Credem însă că poetul se uită din ce în ce mai puțin într-însul și devenea din ce în ce mai artificial, plecînd mereu urechea fără discernămînt la aprecierile criticii. Aflînd că e serafic și paradisiac, Camil Baltazar și-a îndulcit poezia, pierzînd din autenticitate. Aflînd că e pur și că poate sluji ca o ilustrare a teoriilor lui Valéry, Camil Baltazar și-a secat poezia de sevă și și-a ermetizat-o. Amărăciunea pentru insucces l-ar fi împins, se pare, în brațele prozaismului. Treptat, poetul a avut mereu mai puțin de comunicat din substanța sa proprie, s-a jenat de sentimentalismul său firesc și curat și a dat falsuri. Din volumul său, ca cicluri, rămîn valabile cele în care învinge asupra artificiilor fondul psihologic propriu, adică primele volume, am spune îndeosebi „Reculegeri în nemurirea ta". Rămîn un ciclu de artă impresionantă „Biblicele", cu piese de antologie, oricînd reproductibile.

După eliberarea patriei, omul Camil Baltazar și-a putut găsi în chip firesc făgașul sentimentalității sale. Din păcate însă poetul pare să treacă, de mulți ani, printr-un impas al expresiei. Limba nu-l mai slujește îndeajuns, versurile altădată de o stîngăcie voită adesea apar acum intolerabil stîngace, ingenuitatea sentimentală cedează, pe alocuri, pasul puerilităților, prozaismul copleșește nu o dată. Remarcăm, din cele trei cicluri noi, ca amintire a poetului autentic pe care am vrea să-l regăsim, notațiile halucinante și umanismul biblic din „Apocalips", aprinsa aspirație spre vitalitate din „Imn ploii" și titlul reprezentativ: „Nespus mi-i dragă fața omenească". Poetul pare să fie conștient de insuficiența expresiei sale și a operat o selecție destul de severă printre poeziile publicate din cînd în cînd în ultimii ani. Totuși unele poezii (să citîm doar „Popas în luptă") sînt neverosimil incluse sub semnătura poetului.

Așteptăm cu emoție, cu dragoste și prețuirea pentru poetul Camil Baltazar, „poemul care îl însuflețește și-i umple inima de respirația caldă și binefăcătoare a făpturii umane".

Savin Bratu

A apărut în Editura Tineretului volumul „Stihuri Pestrițe" de Tudor Arghezi, ilustrat de J. Perahim. In cele șase părți ale volumului, cititorul regăsește: Fabula Fabulelor, Balada Maeștrilor, Cuiul, Comoara, Păianjenul, Un critic, Prietenul sufletesc, Foaie verde la Paris, Trișca, Giuvaiere, Cristelnița, Mesajul Cancelarul.

MAREA SĂRBĂTOARE A TINEREȚII LUMII A ÎNCEPUT

Moscova. Dimineața zilei de 28 iulie, zi așteptată cu nerăbdare de tineretul și de toți prietenii păcii din lumea întreagă. Cerul Moscovei, cenușiu în ajun, întîmpină și el această zi cu un albastru senin și un soare scînteietor, care risipește toate grijile gazdelor primitoare.

Ora 11, 45 — din imensa piață a noului cartier răsărit lîngă Expoziția Unională Agricolă pornește un alai cum n-a mai văzut străvechea metropolă și nici lumea întreagă.

Peste 31.000 de soli ai 121 de țări, în costumele lor naționale de-o varietate care ea singură e suficientă pentru a crea un tablou de o frumusețe fără seamăn, pornesc în automobile și autocamioane deschise, vopsite în culori vii și bogat împodobite, deasupra cărora fîlfîie o mare de steaguri. Cortegiul este deschis de motocicliști sovietici, care duc uriașe steaguri albastre cu emblema păcii, porumbelul alb, și trompetiști îmbrăcați în alb.

De fapt, deschiderea neoficială a Festivalului are loc în aceste clipe cînd cortegiul ia contact cu entuziasmul de nedescris al milioanelor de moscoviți care îi așteaptă pe tot parcursul ce ține pînă la stadionul central „Lenin" din Lujniki. Este o atmosferă căreia nu-i pot rămîne indiferenți nici solii națiunilor mai puțin predispuse spre izbucniri sentimentale (englezi, irlandezi). Mîini albe, galbene, negre, strîng din mers mîinile moscoviților. Se scandează cuvintele: PACE ȘI PRIETENIE, în toate limbile, dar mai ales în limba rusă.

De fapt numai pentru scenele emoționante din cele patru ore cît a durat acest drum triumfal al prieteniei, ar fi nevoie de mii de pagini și de milioane de metri de peliculă.

In cortegiu, ca și în defilarea care va urma pe stadionul „Lenin", reprezentanții țărilor se succed în ordinea alfabetului rus, care face ca Australia și Austria urmate de Albania să fie primele, iar Iaponia să fie ultima. Austriecii strigă: Viena-Moscova — PRIETENIE, japonezii: Tokio-Moscova — PACE ȘI PRIETENIE; iar solii tineretului din R.P.R. scandează: București-Moscova — PRIETENIE PE VECI!

Entuziasmul ambelor părți, gazde și oaspeți, a fost atît de mare și cortegiul s-a mișcat atît de încet, încît deschiderea oficială programată pentru ora 14, a avut loc aproape cu două ore mai tîrziu, dar și atunci defilarea pe stadion a început cînd unele delegații mai erau în drum.

Pe stadionul „Lenin", defilarea delegaților a durat 90 de minute, fiecare minut lăsînd impresii de nesters. Unele delegații mai numeroase au peste 1000 de trimiși, cum sînt cele din China, Polonia, Romînia, Finlanda, altele numără sute de oameni sau numai doi-trei, cum este cea din Uganda sau aceea din Zanzibar, care e compusă dintr-un singur om. Toate sînt întîmpinate cu aplauzele puternice ale celor peste 100.000 de spectatori care aclamă și le aruncă flori de la tribune.

Își iau zborul porumbeii... Lansarea în masă a 25.000 de porumbei are loc în momentul cînd defilarea se apropie de sfîrșit și pe arenă se află sudanezii în veșminte albe...

Numărul delegaților din multe țări este incomparabil mai mare decît la festivalurile precedente. Statele Unite, de pildă, au o delegație de 5 ori mai mare decît la Varșovia.

După ultima delegație străină, pe stadion apar cei 3000 de delegați, reprezentînd toate națiunile din cuprinsul marelui stat socialist.

Ora 17,35. Un grup de delegați înmînează flori conducătorilor partidului și guvernului sovietic, aflați în tribune.

Clipe de entuziasm general... Fanfarele anunță deschiderea mitingului. Primul vorbește Serghei Romanovski, președintele organizațiilor de tineret din U.R.S.S. Iau cuvîntul reprezentanții continentelor.

Solii tineretului lumii sînt salutați de Kliment Voroșilov, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. Cuvîntarea lui K. E. Voroșilov a fost în repetate rînduri subliniată de aplauze și întreruptă de ovații.

După deschiderea solemnă, a urmat pînă seara un impresionant program sportiv executat de mii de tineri și tinere, muncitori și studenți sovietici.

Seara, în toate piețele și parcurile din Moscova, împodobite ca-n basme, a domnit veselia nestăvilită a tineretului: dansuri, cîntece ale tuturor popoarelor lumii și, bineînțeles, perinița.

La sute de metri înălțime, pe un aerostat luminat de reflectoare, a veghiat toată noaptea o uriașă emblemă a Festivalului, o floare cu 5 petale de diferite culori, simbolizînd cele cinci continente înfrățite.

Astfel s-a desfășurat prima zi a Festivalului de la Moscova.

M. Brăileanu

Moscova, 28 iulie

GH. SARU — „Festival"

Visele dragostei, albe...

Miresmele trandafirilor întîrziați incendiază văzduhul,
Cheile se odihnesc în uși, așteptătoare,
fata apare-n balconul ocolit de iedera serenadei
și seara cu aripi tremurătoare
își risipește printre stele duhul...
Tatăl fetii, bătrînul profesor de muzică,
scrie de douăzeci de ani o simfonie cu clopote,
degetele lui alunecă peste sideful clapelor,
pe clapele albe, ca peste soarele amintirilor bune,
pe clapele negre ca peste rănile sufletului.
Amurgul clopotelor se revarsă-n nedeslușite ropote
ca murmurul, topit de somn, al apelor...
Simfonia era aproape gata cînd a plecat în război,
dar cînd fața moartă a lunii lumina pe tranșee,
prietenul cel mai bun i s-a prăbușit în brațe,
sîngele i-a turnat peste cîntec reci curcubee
și n-a mai știut nimic apoi...
In colțul străzii, era dugheana unui potcovar,
izbea cu ciocanul în fier și era beat de vinul scînteilor.
Și acum, ca altădată se crede
dar jocul scînteilor nu-l vede, nu-l vede...
I-e dor de gleznele subțiri ale cailor repezi
(O, ce frumos cîntă la cîrciumă despre El-Zorab)
acum se joacă în ogradă cu cîinii
și din obișnuință le întoarce laba...
Un sculptor a început cîndva o statuie
(fata era frumoasă și poza benevol)
liniile se împlineau, deslușite din piatră
și dalta descoperea, rușinată, floarea sînului gol.
Statuia a rămas neterminată
și sculptorul s-a întors din război fără brațe.
Unei statui îi este îngăduit să nu aibă brațe
(amintiți-vă-al Venerei straniu eres)
dar un sculptor ce nu mai poate saluta măcar
nu, nu mai prezintă interes...
Albe erau clapele pianului tăinuind simfonia,
albe scînteile potcovarului țîșnite în stol,
albe brațele fetei care poza benevol,
albe visele dragostei, dragostei...

Corabia războiului, cu pînzele sfîșiate
a trecut peste suavele lor năluciri,
o, albe naufragii ale dragostei
o, scrîșnet al catargelor subțiri...

In orașul cu orologii aurite
s-au adunat acum culegătorii,
ei caută-n oceanul încrezător al tinereții, mereu...
— Acesta-i visul tău
și acesta-i al ei
și acesta-i al meu...
Crești din adînc, iubire nerostită,
acum întreaga lume-i un răsuflet,
să ne-amintim că n-avem amintiri,
mîhnirile s-adoarmă-n veci, în suflet,
ca treptele-ntr-o casă părăsită...

Fată cu gleznе de zăpadă
primește-mă-n sufletul tău, ca o stea-n înserare
(cheile se odihnesc în uși, așteptătoare)
iedera cîntecului urcă spre tine, ușoară.
Te-am regăsit, te caut de la-nceputul lumii
și-aceasta e întîia serenadă...

București, 25 iulie. **Gheorghe Tomozei**

Au zburat porumbeii...

Dimineața ciocăne-n geamul pensionarului
zece porumbei somnoroși
cer grăunțe și mîngîierea bătrînului.
E o casă uscătivă, încărcată de flori
cărunte ca mușul ce-și soarbe cafeaua
puțin plictisit, o lecuță-ntristat
că nu mai pricepe chiar tot ce scrie gazeta.
Vîntul și porumbeii îi răvășesc șuvițele rare
și-i fură tutunul cu care-și sucește-o țigară
groasă pe deget, așa, bătrînească.
— Bună dimineața, domnule Cu-Păr-Alb!
Cum o mai duceți cu vremea și sănătatea?
— Az'noapte mi-a furat careva porumbeii...
Și domnul cu păr alb nici nu mai desface ziarul.
— Nu-i adevărat, răspunsei, căci în zori
i-am văzut cum se-ndreptau spre Soare-Răsare
să-ntîmpine soarele. Au să se-ntoarcă...
— Poate-am lăsat deschis hulubarul...
— Porumbeii dumneavoastră, domnule
Cu-Păr-Alb,
străbat acum stepa rusească;
diseară vor poposi în turnul Spaschi
așteptînd lîngă ornic să sune
ceasul Festivalului.
— Cum, numai ai mei? Numai mie să-mi plece?
— O, nu, venerabile moș cu păr alb!
Azi dimineață toți porumbeii lumii
au părăsit hulubarele pensionarilor.
— Și cine-o să le deie grăunțe și apă?
— E o doamnă frumoasă și bună
cu mîinile albe și saci de grăunțe:
mei romînesc, grîu din Canada,
orez din China, porumb din America,
pîine rusească, apă din Nil.
Scrie de ea și-n ziare,
în toate ziarele lumii,
în pagina-ntîi e o poză:
„Pacea hrănind porumbeii la Moscova."

Dimineața ciocăne-n geamul pensionarului
zece milioane de porumbei de toate culorile.
Bătrînul cu păr alb își bea cafeaua la umbră
fumînd cu țigaretul vechi din lemn de vișin,
mulțumit, începînd să-nțeleagă,
așteptînd să i se-ntoarcă hulubii
și arătînd vecinilor pagina-ntîi a gazetelor
cu poza-n care și-a recunoscut
și cei zece porumbei ai lui
ciugulind grăunțe din palmele Păcii.

Romulus Vulpescu

iulie, 1957.

TINEREȚE ȘI GRAVITATE

ORICÎT se rîde, se cîntă și se dansează azi la Moscova, oricîte entuziasme sincere se consumă dulos, nimic nu-mi poate schimba ideea că în acest Festival Mondial, entuziasmul se aliază cu o gravitate necunoscută edițiilor precedente.

Asupra caracterului său grav merită, poate, insistat.

In 1953, în plină încordare internațională, Geo Bogza își permitea totuși, contemplînd Festivalul de la București, să-și închipuie omenirea ca o mare grădină de meri înfloriți, sub ramurile cărora se joacă mulțime de copii. Azi, fără a deveni pesimist, receptînd rîsetele și cîntecele de la Moscova, nu poți să nu observi că peste „merii înfloriți ai omenirii" s-a depus și continuă să se depună un praf fin, necunoscut în toate consecințele sale, dar semnalat deja ca otrăvitor — prafuL provenit din marile explozii experimentale atomice. In '53, în ciuda încordării internaționale, nu mai puțin periculoase, obsesia acestui praf lugubru, provenit din experiențe în masă, nu o aveam. Nici în '55 la Varșovia Azi, la deschiderea celui de al șaselea Festival Mondial, sînt numărate — numai pe teritoriul Statelor Unite, — 10 experiențe!

Joaca țîncilor sub merii umanității e învăluită în praf și mai concretă mi se pare imaginea detectării pe corpurile copiilor din Extremul Orient, cu ajutorul unor stetoscoape speciale, a „bolii atomice". O ploaie a devenit o problemă, din punctul de vedere al radioactivității nocive — și aceasta mi se pare o măsură, oarecum exactă, lipsită de patetism, a complicațiilor de pe pămînt. Și nu din manie, nu din manierism literar, ci din responsabilitate și instinct de conservare inevitabil. E imposibil să nu sezisăm cum bucuriile, în intimitatea lor, sînt atacate de infecția atomică, deocamdată nestăvilită.

Spre bucuria generală, bucuria există. Există în baza cunoscutei noastre facultăți, proprie tinereții, de a disocia bucuria de dramă. Cîte elogii s-au adus vîrstei noastre pentru această fermecătoare calitate! Festivalul aduce încă un elogiu, în aceeași direcție.

Imi repugnă exagerările, tocmai. Obsesia pericolului atomic, în plin festival, nu e exagerare, nu e mizantropie. Va fi cel puțin o zi, din cele (paisprezece) ale sărbătorii, în care și cei mai antipatici în exuberanță nechibzuită vor tăcea, făcînd cîțiva pași măcar, spre reculegerea în care majoritatea omenirii se va afla: 6 august.

Gravitatea acestui festival o apreciez după această zi, a comemorării Hiroșimei. In '51, în '53, am apreciat din cîte îmi amintesc, altfel. Eram alții. Și pericolul atomic era altul, mai puțin conturat. In '55, întorcîndu-se de la Varșovia, un bun amic, excelent ziarist, „ființă satirică", violent nereceptiv la patetism — mi-a mărturisit că cea mai dificilă zi a fost aceasta, a lui șase august, marcată, pentru el, printr-un interviu dureros cu un tînăr japonez.

1957 numără patru victime, decedate în urma efectelor radiațiilor de la explozia din '45. Din ce în ce mai depărtate, mai slab conturate ne devin victimele exploziei apuse. Din ce în ce mai numeroase, palpabile, concrete — sînt victimele efectelor ei, nespulberate nici în 12 ani. Gravitatea festivalului, apreciată după acest șase august, constă în evidența imposibilității, în acea clipă a recules gendă din cîte deține omenirea. Victimele efectelor el cad însă una cîte una, cu nume, vîrstă și număr; din ce în ce mai apăsătoare, refuzîndu-se amintirii. Ele cad asemenea perelor putrede în livezile calde, întrate în seară, vara. Una cîte una, din cînd în cînd, cu zgomot sec, urît, îngrozitor de distinct.

La al șaselea Festival Mondial ne vom apleca în fața acestor morți inediți, pînă la mijlocul acestui veac, în conștiința omenirii. Susumu Isoya, funcționar japonez, în vîrstă de 49 ani, e numele ultimului mort infectat atomic acum 12 ani. La 13 iulie 1957 s-a anunțat moartea lui. M-am gîndit, citind cele 10 rînduri care-i anunțau decesul, că dacă aș fi fost pus în situația de a-i redacta un necrolog, sau de a vorbi la înmormîntarea lui, nu aș fi putut articula un sunet. Nu am cunoscut asemenea morți. Doi prieteni mi-au murit în anii din urmă: unul, tuberculos, altul, zdrobit într-un accident. Oricît de dureroase, oricît de stupide, — morți cunoscute, la care oricine din noi poate fi accesibil. Dar moartea lui Susumu Isoya? Printre cei 31.000 de tineri de la Festival sînt foarte mulți aparținînd acestei generații ultime, care nu pot descoperi în conștiința lor decît durerea morților în timp de pace. Tineri ai căror părinți, frați, prieteni, nu au murit nici în tranșee, nici în lagăre, nici în închisori; au murit în pat, în spitale, în sanatorii sau în accidente, pe care faptul că e pace, ne-a obligat să le denumim „stupide". E, orice s-ar spune, în acest fel de morți, o măsură a păcii pe care o trăim. De aceea, moartea unui Susumu Isoya e resimțită atît de acut de tineretul sensibil.

Sînt foarte mulți tineri sensibili la Moscova, azi. E imposibil ca ei să nu recepteze drama infecției atomice. In clipa cînd ei mușcă dintr-o poamă gruzină, în acea clipă în grădina lumii poate cădea o pară putrezită, un om. E imposibil ca ei să nu integreze drama în bucuriile lor. Va fi condiția primordială ca să-și poată înțelege curajul.

Căci Festivalul e un gest de curaj, de certitudine. Ca să poți cînta — cînd între soare și noi se așterne o perdea radioactivă, — înseamnă curaj. Ca să poți rîde, cînd în laboratoare se caută formula „bombei curate", înseamnă să ai curaj. Ca să poți înfige bine dinții, caninii, în coaja unui măr sănătos, să-i sugi zeama și cu palma să te ștergi pe buze, pe bărbie, pe gît, pînă unde a ajuns sucul mărului — cînd bombele atomice sînt descărcate pe pămîntul Europei, înseamnă să ai o certitudine.

Știu, în tinerețe, curajul e de nenumărate ori spontan, fără atîtea premeditări și planuri clare, ca acelea enumerate mai sus. Să nu-l suspectăm. In tot ce are mai valoros, el aparține naturii noastre optimiste, credinței noastre ferme că pacea are tot ce-i trebuie ca să învingă, că lumea are tot ce-i trebuie ca să devină mai bună.

A da tinerilor conștiința tot mai exactă a forței lor, a posibilităților lor în curmarea infecției care amenință globul, a da eficacitate și sens curajului lor, luciditate și echilibru — acestea vor fi rezultatele superioare ale Festivalului, dacă-l privim în contextul grav al zilei.

Radu Cosașu

Concurs de dansuri pentru Festivalul de la Moscova

Călușari

Desen de LUCIA COSMESCU

Și păpușile vor participa la Festival (Din Expoziția de la Palatul Pionierilor)

SULTANA MAITEC — „Vastică"

Reminiscențe dintr-un Festival *)

...Sînt încă beat de festivala climă!
Păstrez eternă-n suflet sărbătoarea!
Mă-nered, sedus, în voia unanimă:
Pot să-mi fumez în liniște țigarea!

. . . . . .

Astfel visînd, aprinse curcubee
Și mari comete-n cerul meu se-nclină,
Aprinsul cosmos lumile-și descheie
Cu sălcii și pleiade de lumină...

Păstrez și-acu-n priviri lacustre baluri
Cu-aprinse zboruri împletindu-și jetul
Erupții de culori, mari festivaluri:
Speranța lumii! Floarea! — Tineretul!

Mai văd foșnind pe-naltele coloane
Policromii — o mare de stindarde —
Englez-chinezo-ruse-americane —
Un rug de flăcări, — soare viu ce arde!

Trăii să văd această clipă dragă
A tinereții strălucind sub nimbă,
Cînd Babilonul lumii își desleagă
Limbile lui într-a-nfrățirii limbă!

Nu uit nici încordatele eforturi,
Inlănțuirea tînără, vitează,
Victoria împărtășită-n sporturi:
Invingător și-nvins se-mbrățișează!

Văd stadionul — cosmica arenă! —
Văd lumi de oameni ce-mprejur se-ntează,
Horind la centru flacăra elenă —
Umanul soare — ca o nebuloasă...

De pretutindeni văd sosind ștafete,
De pretutindeni faclele-și avîntă
Tineri aprinși cu flăcăroase plete,
Ca vii cometi care-au venit la nuntă!...

De-atuncea, poate-mi pare-o minge luna
Și-o plasă norii — cînd își țes colacii —
Și parcă văd cînd bîntuie furtuna
Un volei cosmic, animînd copacii!...

De-atuncea simt în fiecare munte
Cu creștet prins în luminoase zale —
Invingători cu laurii pe frunte,
Atomice explozii de urale!...

. . . . . .

...Cinci degete — mă uit! — am la o mînă
Și-n mîna asta aprig țin creionul
Și toată-ntr-o viltoare, împreună,
Se-avîntă-n scris ca sincrofazotronul...

Țigările — le văd — stau rînduite
Tot cîte cinci în fagurul lor geamăn
Și-n ochiul meu cel iubitor de mituri,
Cu cercurile-olimpice le-asemăn!...

*) Fragment din poemul „Vreau să-mi fumez în liniște țigarea!"

Tudor George

CARNET SOVIETIC

Din nou despre realism

Discuția despre realism și realismul socialist purtată în coloanele presei sovietice capătă un caracter din ce în ce mai larg, angajînd condeiele multor scriitori și critici literari.

In „Inostrannaia litera-tura" nr. 5, T. Motileva publică un amplu articol intitulat: „Despre unele probleme ale realismului secolului al XX-lea" în care, combătînd opiniile unor sceptici (cum este aceea a criticului polonez Sandauer), aduce argumente temeinice în sprijinul realismului și, mai cu seamă, al realismului socialist. Autoarea articolului subliniază că elementul nou pe care-l introduce realismul socialist constă nu atît în descoperirea unor procedee artistice neuzitate, cît în viziunea revoluționară a vieții, care asigură o bază ideologică solidă căutărilor curajoase și marilor generalizări artistice.

Problema realismului este abordată și de revista „Znamea" nr. 6 care publică articolul „In luptă pentru bogăția artistică a realismului", semnat de I. Elsberg. Criticul respinge părerile conform cărora realismul ar fi perimat, incompatibil cu gradul actual de dezvoltare a artei. Caracteristică pentru platforma politică și estetică a modernismului actual este poziția lui Karl Korn — reprezentant de seamă al literaturii și presei apusene, — pentru care „cuvîntul realism și-a pierdut înțelesul". El neagă chiar și tradițiile clasicilor realismului.

I. Elsberg demonstrează că în secolul al XIX-lea realismul reprezenta literatura înaintată, iar în secolul al XX-lea pozițiile avansate ale literaturii și artei sînt ocupate de realismul socialist. Cercetarea realismului — arată criticul, — trebuie să aibă un caracter concret-istoric, trebuie să țină seama necontenit de perspectiva de dezvoltare a metodei realiste, de diferitele etape istorice ale evoluției ei, să aibă în vedere legătura realismului cu alte curente și metode și, înainte de toate, să aibă în vedere raporturile cu viața. Revenind la realismul socialist, I. Elsberg precizează că realismul socialist este o continuare a valorilor clasice, dar dezvoltarea realismului socialist trebuie privită ca un proces complicat și contradictoriu, în care tradiția și inovația se împletesc necontenit.

„Znamea" nr. 7 continuă discuțiile cu privire la realism prin articolul lui L. Iakimenko intitulat „Unele probleme ale metodei realismului socialist". După părerea autorului, problema metodei artistice reclamă rezolvarea a două chestiuni strîns legate între ele și care se determină reciproc. Prima este aceea a poziției scriitorului față de realitatea înconjurătoare, a înțelegerii adevărului vieții. A doua este legată de principiile artistice ale reflectării realității care dau direcția practicii creatoare, nemijlocite. Aceste principii pot uni creatori de cele mai diferite înclinații sau maniere stilistice. Esența metodei realismului socialist poate fi înțeleasă, arată Iakimenko, numai în unitatea dintre reprezentările etico-estetice și întruchiparea lor artistică. Practica literaturii sovietice — spune în concluzie criticul —, istoria ei arată că partinitatea artiștilor realiști-socialiști devine expresia nu numai a necesității istorice just înțelese, dar și a apărării deschise, fără compromisuri, a intereselor poporului, a idealurilor înaintate, comuniste.

M. S.

Insule plutitoare

(Urmare din pag. 1)

instituții de importantă utilitate publică — nu-ți spune prea mult prin arhitectura ei despre rolul novator pe care Tulcea a fost chemată să-l joace în acest colț de țară. Această nouă clădire pare mai degrabă un compromis între stilul de cazarmă veche și acela al unei magazii cu etaj, bine aerisită, pentru mărfuri de mare tonaj. (E ciudat cum constructorul care a conceput planurile acestei clădiri nu s-a simțit obligat față de colegii săi de acum peste 2000 de ani, care chiar pe aceste locuri, în cetatea Aegyssus, s-au arătat moderni la timpul lor, sensibili atît la arta elină cît și la cea romană mai nouă — dovadă piesele antice de construcții expuse în muzeul orașului Tulcea — care prezintă aspecte concludente în privința întîlnirii, pe pămînturile dobrogene, între arta corintiană și cea romană).

Farmecul contemporan, propriu, al vieții Tulcei, ivit pe așezări vechi, de muzeu viu, ți-ar rămîne depărtat cu un secol și mai bine, dacă ai cuprinde numai pitorescul unor monumente turcești, de o rară valoare istorică, cum sînt „subcoloanele", clădiri aflate la cîțiva pași de centru, cu terase lungi, joase — sprijinite pe stîlpi circulari masivi, lipsiți de podoabe, cu ferestre și uși oblonite, care-ți dau sentimentul că ai în față niște încăperi în interiorul cărora domnește o liniște de mormînt și o beznă înfiorătoare.

Poate că nici aspectul centrului orașului, aspect obișnuit ca al oricărui oraș de provincie mai răsărit — cu case cu un etaj, chiar cu două, cu magazinele concentrate de o parte și de alta a străzii principale — nu te-ar introduce în miezul vieții acestui oraș. In plus, în centru, cîteva lucruri care te-ar face să alături Tulcea orașelor șterse, nu lipsite de hazul provincialismului desuet, de origine negustorească: afișe lipite în vitrinele magazinelor care anunță un spectacol „cu renumiții comici bucureșteni..." de care însă bucureștenii n-au auzit, sau vestesc festivalul unei trupe locale care va juca o comedie „premieră pe țară". Intîlnești apoi, în plin centru, o alăturare ciudată de instituții: agenția de avioane, iar de-a lungul trotuarului din față „congregația" negustoreselor de sămînță de dovleac, care stau chircite pe caldarîm, dormitînd în lumina soarelui dogoritor, deasupra coșurilor de papură.

★

Am văzut însă orașul Tulcea și într-o zi de lucru, în lumina unui răsărit de soare pe Dunăre. Și mi-am ațintit din nou privirea spre turnul geamiei care se zărea în spatele halelor de pe marginea apei. Peisajul era de nerecunoscut. Șalupele rapide, iahturile albe, vapoarele mici de expediții și cercetări științifice deltaice, vasele de transport-pește, își ridicaseră pavilioanele tricolore, săltau neliniștite pe valuri întinzîndu-și parîmele care le legau de mal; catargele aveau ceva din tremurul care pusese stăpînire pe numeroasa lume agitată a lucrătorilor din fața halelor, prinsă într-o muncă plină de neastîmpăr. O agitație atît de febrilă și de molipsitoare, încît singurul lucru neatins de animația care făcea portul și clădirile sale mai sclipitoare în lumina soarelui era turnul cenușiu al geamiei, care se înălța mut, absent, asemeni unui obelisc ridicat în memoria unui eveniment istoric sfîrșit. Se vede o macara întinzîndu-și violent brațul care manevrează rapid lăzile de pește răpite cu cîngile din calele vaselor, le așează în vagonetele ce pornesc huruind pe șine spre intrarea largă a halei; din hală, brațe musculoase, sclipind în bătaia soarelui, scot cu zecile lăzile de pește cîntărite, acoperite cu gheață și le încarcă fulgerător în autocamioanele care așteaptă în perfectă aliniere, o aliniere însă plină de încordare, nervoasă, ca și motoarele autocamioanelor care pornesc tremurînd, molipsindu-se unul de la altul, și se pun repede în mișcare spre întreprinderile orașului, spre fabrica locală de conserve de pește, spre gară, sau pe cine știe cîte drumuri ale țării.

Tot acest neastîmpăr al lumii portului n-are nimic din triviala viermuială; se disting liniile clare ale mișcărilor și sensurilor.

Are ceva din farmecul apelor limpezi ale Deltei, munca și animația care cuprinde mulțimea tulceană răsărită în zori, ca din pămînt, în port: romîni, lipoveni, bulgari, turci, greci; lucrători, marinari, căpitani de vase, mecanici, medici, ingineri — cercetători științifici din domeniile cele mai diverse, sosiți peste noapte în oraș, — biologi, geografi, chimiști, pomicultori, zootehnicieni, naturaliști — se strîng în port să se îmbarce pe vasele gata să se desprindă de malurile Tulcei și să pornească în misteriosul imperiu al Deltei.

Enigmele contemporane ale vieții Tulcei încep să se dezlege la răsăritul soarelui.

De aici, de la această bucată de chei din fața halelor — care pare mai degrabă o grădină de o rară curățenie și frumusețe, mărginită de straturi de flori și rînduri de plopi zvelți, — se desprind de la țărmul Tulcei, în fiece dimineață, „insulele plutitoare", pline de oameni temerari, care năpădesc întinsurile Deltei și pătrund pînă în ascunzișurile cele mai sălbatice ale pădurilor de stuf și ale lacurilor limpezi cu ape magice, cu faună și floră fantastică.

Orașul Tulcea, ivit pe așezări milenare, e ciudat ca însăși milenara Deltă.

Își trimite pulsația vieții departe de țărmurile consolidate de-a lungul secolelor; e actual și modern prin oamenii săi cei mai temerari, prin activitățile sale majore, desfășurate la zeci de kilometri de portul său.

Orașul își continuă „geneza" milenară, mutîndu-și cele mai frumoase rosturi către îmblînzirea și stăpînirea Deltei sălbatice, și ea milenară și în plină geneză. Intîlnești localități noi, răsărite departe de Tulcea, cum e aceea de pe grindul Maliuc, electrificată, îndiguită, unde se fac experimentări moderne cu mașini de recoltat stuf, se încearcă plantații artificiale. Oamenii Tulcei și oamenii Deltei au muncit aici, departe de căminele lor, creînd peisaje noi, ridicînd ca din pămînt locuințe care adăpostesc colonii de ingineri și cercetători ai Academiei, birouri, laboratoare, ateliere. De-a lungul brațului Sulina, către mare, sau în preajma grindurilor asaltate de furia apelor, se văd îndiguiri gata întocmite, sau în plin lucru. Oamenii Tulcei și ai satelor Deltei, conduși de ingineri locali, au căznit și căznesc mereu să stăvilească apele care amenință navigația, satele Deltei, care au căzut an de an și mai cad încă, unele din ele, cu ulițele, cu casele mai puțin pomosite în viitoarea apelor care bîntuie primăvara, mai nemiloase și mai șuierătoare decît viscolele iernii. Ingineri silvici tulceni conduc lucrări de împădurire pe grindurile nisipoase pentru consolidarea rezistenței solului, împotriva apelor care fură și nimicesc acel uscat mai tînăr ca formație. Echipe sanitare ale Tulcei străbat Delta, un vas-policlinică se alătură celorlalte insule plutitoare. Vasele de transport-pește taie în lung și în lat prin brațele Dunării, prin canalele, ghiolurile care se întind spre Marea Neagră; marinarii acestor vase muncesc și călătoresc deseori peste 20 de ore pe zi, se odihnesc pe furate, pe rînd, pleacă din Tulcea în zori și se întorc după miezul nopții, se reped pentru un ceas-două să-și vadă nevestele și copiii, calcă prin casă în vîrful picioarelor să nu-i trezească; te miri că-i vezi în zori în port, la descărcarea lăzilor cu pește, gata să plece iarăși la drum, asemeni unor oameni care pornesc la o călătorie cu totul nouă, cu peisaje și întîmplări inedite. Vase-dormitoare rămîn săptămîni și luni în sălbăticia Deltei, adăpostite sub crengile sălciilor, sau numai în aer liber sub văpaia soarelui torid de peste zi, și în calea valurilor fără de sfîrșit ale țînțarilor care se abat odată cu seara; sînt vasele lucrătorilor care încarcă bacuri de nisip pentru construcții sau ale mecanicilor de la mașinile plutitoare, care sapă și înlătură aluvionările din vechile canale sau taie, croiesc prin cetățile de stuf alte canale noi, menite să lege ghiolurile, să scurteze drumurile Deltei, pentru navigația transporturilor de pește, de stuf pentru export sau pentru plăci de solomit.

Peste tot călătoresc neistovite insulele plutitoare desprinse de la țărmul Tulcei. Sînt mai pline de poezie decît insulele care se desprind în Deltă din pădurile de stuf și călătoresc în neștire. Construiesc peisaje mai durabile și grandioase, fac Delta mai darnică și generatoare de frumuseți noi.

Ștefan Bănulescu

SCURT

Colecția „Meridiane" apărută cu doi ani în urmă urmărește, după cîte ne putem da seama, tipărirea în tiraje de masă, la prețuri accesibile, a unora din cele mai însemnate producțiuni în proză — nuvelă, schiță, povestire, — din literatura contemporană a întregii lumi. Și după cincizeci de numere putem aprecia eforturile editurii care s-a străduit într-adevăr să reprezinte în decurs de doi ani mai toate principalele meridiane literare. Au fost tipărite cărți din 21 de literaturi, începînd cu cea romînă și terminînd cu cea australiană. Cititorii au avut satisfacția să descopere prin aceste bucăți de mică întindere fragmente din universuri literare despre care știau foarte puțin sau nimic și să descopere realități pentru foarte mulți inedite. Numai că efortul pentru selectarea lucrărilor celor mai reprezentative de pe cuprinsul globului nu a dat totdeauna rezultatele scontate.

Din cele 50 de exemplare ale buchetului multe s-au veștejit prea de timpuriu. Am fi desigur prea pretențioși dacă am cere ca toate cele 50 de volume din „Meridiane" să se situeze pe scară valorică alături de cele semnate de Dostoievski, Chamisso, Thomas Mann, Egon Erwin Kisch, B. Nușici, Th. Dreiser, Jerome K. Jerome, Pirandello, Laxnes, Nexö, Vera Panova, Ana Maria Ortese, Wasserman etc. Dar o medie se poate păstra, chiar sacrificînd pentru un răstimp necesar informării ambiția reprezentării geografice exhaustive. Se întîmplă uneori să avem două-trei asemenea apariții de nivel mediocru, sau mai rău, care desigur descurajează pe cititor.

Utilitatea acestei colecții nu mai poate fi pusă sub semnul întrebării și realizările sînt multiple. Dar 50 de numere obligă. In primul rînd: exigența despre care am vorbit mai sus în selectarea materialului. Apoi, prefețele. Să ne gîndim că zecile de mii de cititori ai colecției sînt dornici să afle nu numai tălmăcirea sensului povestirilor din volum dar mai ales date despre literatura țării respective, despre scriitorul prezentat și opera sa. Multe prefețe sînt simple recenzii, cu extrem de sumare date informative. Apoi, cîteva chestiuni de organizare: în fiecare lună, după plan, ar trebui să apară cîte două volume din colecție. Se întîmplă însă să așteptăm cîte o lună-două, pînă cînd apar cîte trei-patru volume deodată... Să mai adăugăm că nu sînt numerotate, că editura le popularizează după săptămîni de la apariție, prin afișe anoste și inexpresive, că presa nu scrie nimic despre ele decît în foarte rare cazuri și ne putem imagina cît de „ușor" poate urmări cititorul tipăriturile din „Meridiane".

Sperăm ca semicentenarul să coincidă cu un fericit reviriment.

Cititor

Tabletă plastică: Vasile Baboie

Știam de mult că există medici colecționari de pictură — și nu numai din cauză că n-au alt plasament pentru economii. Mai știam că există medici amatori cu adevărat de literatură și de muzică bună, posesori de discoteci și de cărți. Indiferent de cauze, e mai nobilă o „pasiune nobilă" decît una înjositoare, decît gustul pentru bani. Esteticul e presupus în profesiunea medicală numai pînă la un punct, și e exclus de la un punct încolo. Contactul cu plăgile și cu ulcerul nu ascute simțul pentru frumos, dar sporește nevoia unei compensații extraprofesionale. Așa că explicațiile estetomaniei medicilor nu lipsesc, dacă le cauți.

Ce nu știam este că descendenții lui Hipocrat și ai lui Galenus sînt și creatori de frumos. In special cei săraci. Cei care nu-și dau peste cap clientela de la spitale și policlinici și n-au cabinet particular. Sub auspiciile Sindicatului Sanitar și al Ministerului Sănătății, s-a deschis, iată, o expoziție de pictură a medicilor, la Parcul de Cultură și Odihnă, în pavilionul C, lîngă un soi de mustărie unde „industria locală" desface clondire de ravac și țiitronadă, calde. Cîteva săptămîni expoziția medicilor n-a avut altă lumină decît a zilei, stinsă tocmai la ora aglomerării vizitatorilor. Acum, că li s-au instalat fire și becuri, expoziția medicilor-pictori se închide. Ecoul ei în presă a fost nul. E drept că unii din cei cinci-șase care alcătuiesc grupul lasă impresia unor talente reale, dar nu extrem de originale. Multe din lucrări, chiar cele în care căutările coloristice și tematice sînt mai evidente, par privitorului cunoscute cine știe de cînd. Limpede, totuși că dacă oamenii aceștia ocupați pînă peste cap nu obosesc făcînd pictură, în cîtăva vreme vor ajunge să-și afle drumul nebătut de alții.

Surpriza expoziției este faptul că unul dintre medicii-pictori, Vasile Baboie, și l-a și găsit. Și nu numai că și l-a găsit: nu e vorba de a fi găsit o portiță pe care să intre în pictură. Baboie și-a găsit un drum pe care pictorii de meserie cu stagiu și state de serviciu în pictură i l-ar putea invidia. In momentul acesta, cînd atîția artiști se zbuciumă să-și afle calea, Baboie pășește pe a lui cu pasul sigur și domol, fără infatuare și fără zgomot, al țăranului de munte, pornit din zori spre piscul rîvnit de alpiniștii aferați, ce se vor încurca în propriile lor ustensile și echipamente ultramoderne. Criza momentului de confuzie de pînă mai ieri în arta plastică, acest solitar a soluționat-o, pentru sine, în chip strălucit. Ardeleanul acesta din Țara Oltului, om blînd cu trăsături aspre de țăran făgărășan, și-a deschis acum, la 40 de ani, rezervoarele emoționale, lasă un gust amar de cenușă dar relevă totodată prezența unui ochi ager care știe să vadă și să combine pe linia verdicului.

VASILE BABOIE „Femeie cu mere"

„Calea Victoriei", document al unei epoci, se citește cu interes și azi, cînd alte idealuri și alte drapele fîlfîie deasupra metropolei.

L. Voita

Amprenta" este cartea unui pasionat. Ea ni-l relevă pe H. Rohan ca pe un cercetător neostenit al vieții noi. Volumul s-ar putea numi metaforic: „Explorări". Explorări făcute cu patimă pentru descoperirea peisajului material și al celui sufletesc pe care îl oferă anii noștri.

Autorul este aproape un virtuos al acelui procedeu pe care l-aș numi „tehnica asociației", foarte frecventat de o seamă dintre gazetari. O imagine înregistrată de retină evocă pentru reporter o alta, care la rîndul ei se complică cu o a treia ș.a.m.d. Amplificarea poate continua la infinit. In măsura în care nu devine manieră — și deocamdată nu e cazul — procedeul îi asigură lui Rohan creații bune.

Reportajele lui au meritul de a fi, datorită tehnicii asociației, foarte vii. Ele trăiesc, dincolo de valoarea intrinsecă a materialului faptic, prin expunerea mișcărilor sufletești ale celui care ni-l comunică. In „Universitatea oțelului", el descrie (cu o eleganță stilistică ce n-ar fi trebuit să lipsească nici din alte părți ale volumului) clipa căderii minereului în furnal. Reporterul are un moment senzația unei catastrofe iminente, înlocuită apoi cu un sentiment de ușurare, de siguranță. Apoi: „Minereul e depus în furnal. Cîte miliarde de ani a călătorit prin spațiul interplanetar?" Mai departe: „Nu vînt de foc suflă în boltă, vi gîndire umană incandescentă..." Asociațiile vin una după alta, conducînd la finis dorită de autor: extazul în fața Omului. (Autorul face parte dintre cei care degustă voluptatea de a caligrafia acest cuvînt cu majusculă. Spune multe și asta!)

Rohan este un reporter inteligent. Asemeni lui Romeo al lui Mirodan, el face din cîteva „șozuri" un reportaj. „Peisaj subteran" este un foarte bun exemplu. Il pot prea bine asocia cu o piesă muzicală construită pe trei teme. Modalitatea este aproape identică. „Șozurile" sînt cu totul trei: un miner bolnav are două milioane de globule roșii mai puțin decît normalul, un bărbat constată în fața unei femei: „Frumos nume, Otilia..." și ...Petrila. Ele sînt însă îndeajuns pentru a ne compune un panoramic plin de esențe al Văii Jiului și pentru a ne comunica mesajul autorului Rohan se vrea a fi un sentimental. Ține să ne-o spună chiar de vreo trei-patru ori textual: „...sînt un sentimental". De prea multe ori pentru a fi crezut. Este un lucid sadea, judecata sa este întotdeauna prezentă. Dar, — fiecare cu a lui! — nu-i place asta. Și fiindcă nu-i place, pozează în... hai să zic așa, nelucid. De ce? Efectele artistice sînt slabe. A se vedea «Argumente pentru o nouă definiție a cuvîntului „milionar"» în care rîndurile „inimoase" frizează rizibilul.

Am spus că Rohan este un pasionat. Greșeala sa de mai sus este cu atît mai evidentă, cu cît este clar fiecărui cititor că autorul „Amprentei" este un pasionat-cerebral. Sub acest semn și-a scris și cartea.

I. Mironescu

P.S. Volumul se deschide cu două „piese": „Secvențe dintr-o biografie" și „Dimineața unui director". Ca număr de pagini, ele sînt aproape jumătate din volum. Sînt două producții lamentabile (cuvîntul nu este deloc prea greu). Suferă de un schematism atît de exasperant, încît în cursul lecturii îți vine să sari trei-patru pagini numai ca să ajungi mai repede la locul unde scrie: „iată cum ar fi scris un proletcultist". Dar — vai! — aceasta nu se întîmplă. Și e rău. Am fi putut adăuga la calitățile lui Rohan încă una: un satiric incisiv. De data aceasta însă, s-a mușcat singur.

I. M.

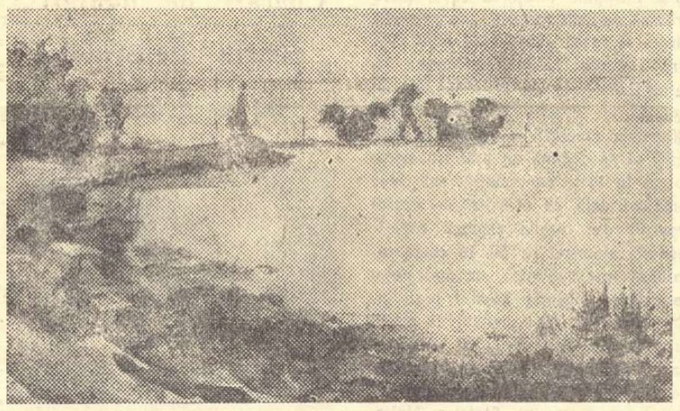

SAMUEL MUTZNER „Stuf pentru acasă. Iurilofca" (acuarelă)

CĂRȚI NOI

CEZAR PETRESCU: „Calea Victoriei"

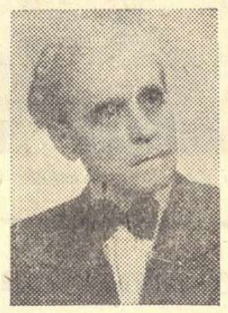

Cînd a apărut pentru prima oară, acum aproape treizeci de ani, acest roman al lui Cezar Petrescu, critica vremii a văzut în el punctul terminus al evoluției romanului citadin, care-și avea precursori în Radu Cosmin și V. Demetrius. In „Calea Victoriei", Cezar Petrescu aducea un verdict — la vremea lui — act de acuzare orașului, ca generator de prăbușiri, de disoluție a celulei familiale, de moloh sfărîmător de idealuri și concepții superioare. Părea că autorul condamnă global viața concentrată în inima metropolei de pe o poziție semănătoristă. Răspunsul dat de Cezar Petrescu tentativei de anexare a literaturii sale la carul concepției primate a trezit controverse, consumate totuși liniștit, așteptîndu-se replica peremptorie care nu putea veni decît prin operele acestui fecund scriitor al generației dintre cele două războaie.

Intr-adevăr, prin „Aurul negru", „Comoara regelui Dromichet", „Oraș patriarhal", Cezar Petrescu — adoptînd o viziune ciclică — a dat dovadă de preocuparea mai puțin sezisabilă în condițiile de acum trei decenii de a construi un vast eșafodaj pe care să-l îmbrace cu elemente de critică socială. Prezența unor personaje în mai multe romane, diferite ca tematică dar tinzînd către aceeași finalitate, nu a întîrziat să întărească această impresie.

După treizeci de ani, romanul „Calea Victoriei" confirmă convingerea că Cezar Petrescu lucra cu ajutorul unor simboluri sociale pe care le relua ori de cîte ori pana sa scriitoricească construia temerare edificii pe care tot el le supunea unei critici acerbe. Mai mult decît oricare alt roman al său, „Calea Victoriei" prezintă un conflict demonstrativ destul de liniar, în care sîntem introduși prin urmărirea destinului membrilor familiei lui Constantin Lipan, model de integritate morală, de incoruptibilitate. Bineînțeles că această efigie morală va fi terfelită de mașinațiile din umbră ale marii finanțe și ale politicii venale, imorale a burgheziei. Și se va prăbuși, ca și făptura suavă a Sabinei Lipan, victimă a pornirilor erotice ale lui Miki Hagi Iordan și indirect a surorii acestuia, Viorica, dezabuzata de hașiș și cocaină Sora Sabinei, Ana, va sfîrși, după o aventură extraconjugală, într-o iluzorie împăcare cu nătîngul ei soț, Georges Mereutza, și va prefigura destinul tuturor semenelor ei devorate de dorința de a parveni în „societatea înaltă".

Costea Lipan, revoluționarul familiei, singurul personaj care ar fi putut sparge cercul vicios și ar fi putut da un sens salutar cursului vieții celorlalți membri ai familiei în plină degringoladă, va sfîrși printr-o filozofie de mută resemnare, în fața cadavrului surorii sale. Singur Ion Ozun, vag romancier, gazetar cu veleități, cinic, arivist, va continua să domine după ce va arunca peste bord ultimele rămășițe ale idealurilor tinerești în acea societate în care traficul de conștiință, afacerismul, vulgaritatea politică au reprezentat virtuți.

Viziunea orașului, conglomerat, în care toți sînt înfrînți într-un fel sau altul de forța magică a banului, a gloriei ieftine, a vieții amorale, lasă un gust amar de cenușă dar relevă totodată prezența unui ochi ager care știe să vadă și să combine pe linia verdicului.

„Calea Victoriei", document al unei epoci, se citește cu interes și azi, cînd alte idealuri și alte drapele fîlfîie deasupra metropolei.

L. Voita

H. ROHAN: „Amprenta"

Amprenta" este cartea unui pasionat. Ea ni-l relevă pe H. Rohan ca pe un cercetător neostenit al vieții noi. Volumul s-ar putea numi metaforic: „Explorări". Explorări făcute cu patimă pentru descoperirea peisajului material și al celui sufletesc pe care îl oferă anii noștri.

Autorul este aproape un virtuos al acelui procedeu pe care l-aș numi „tehnica asociației", foarte frecventat de o seamă dintre gazetari. O imagine înregistrată de retină evocă pentru reporter o alta, care la rîndul ei se complică cu o a treia ș.a.m.d. Amplificarea poate continua la infinit. In măsura în care nu devine manieră — și deocamdată nu e cazul — procedeul îi asigură lui Rohan creații bune.

Reportajele lui au meritul de a fi, datorită tehnicii asociației, foarte vii. Ele trăiesc, dincolo de valoarea intrinsecă a materialului faptic, prin expunerea mișcărilor sufletești ale celui care ni-l comunică. In „Universitatea oțelului", el descrie (cu o eleganță stilistică ce n-ar fi trebuit să lipsească nici din alte părți ale volumului) clipa căderii minereului în furnal. Reporterul are un moment senzația unei catastrofe iminente, înlocuită apoi cu un sentiment de ușurare, de siguranță. Apoi: „Minereul e depus în furnal. Cîte miliarde de ani a călătorit prin spațiul interplanetar?" Mai departe: „Nu vînt de foc suflă în boltă, vi gîndire umană incandescentă..." Asociațiile vin una după alta, conducînd la finis dorită de autor: extazul în fața Omului. (Autorul face parte dintre cei care degustă voluptatea de a caligrafia acest cuvînt cu majusculă. Spune multe și asta!)

Rohan este un reporter inteligent. Asemeni lui Romeo al lui Mirodan, el face din cîteva „șozuri" un reportaj. „Peisaj subteran" este un foarte bun exemplu. Il pot prea bine asocia cu o piesă muzicală construită pe trei teme. Modalitatea este aproape identică. „Șozurile" sînt cu totul trei: un miner bolnav are două milioane de globule roșii mai puțin decît normalul, un bărbat constată în fața unei femei: „Frumos nume, Otilia..." și ...Petrila. Ele sînt însă îndeajuns pentru a ne compune un panoramic plin de esențe al Văii Jiului și pentru a ne comunica mesajul autorului Rohan se vrea a fi un sentimental. Ține să ne-o spună chiar de vreo trei-patru ori textual: „...sînt un sentimental". De prea multe ori pentru a fi crezut. Este un lucid sadea, judecata sa este întotdeauna prezentă. Dar, — fiecare cu a lui! — nu-i place asta. Și fiindcă nu-i place, pozează în... hai să zic așa, nelucid. De ce? Efectele artistice sînt slabe. A se vedea «Argumente pentru o nouă definiție a cuvîntului „milionar"» în care rîndurile „inimoase" frizează rizibilul.

Am spus că Rohan este un pasionat. Greșeala sa de mai sus este cu atît mai evidentă, cu cît este clar fiecărui cititor că autorul „Amprentei" este un pasionat-cerebral. Sub acest semn și-a scris și cartea.

I. Mironescu

P.S. Volumul se deschide cu două „piese": „Secvențe dintr-o biografie" și „Dimineața unui director". Ca număr de pagini, ele sînt aproape jumătate din volum. Sînt două producții lamentabile (cuvîntul nu este deloc prea greu). Suferă de un schematism atît de exasperant, încît în cursul lecturii îți vine să sari trei-patru pagini numai ca să ajungi mai repede la locul unde scrie: „iată cum ar fi scris un proletcultist". Dar — vai! — aceasta nu se întîmplă. Și e rău. Am fi putut adăuga la calitățile lui Rohan încă una: un satiric incisiv. De data aceasta însă, s-a mușcat singur.

I. M.

PĂCATELE IDILISMULUI

(Urmare din pag. 1)

rară, mai ales acolo unde criteriul aprecierii „estetice" este folosit în afara problemelor de conținut (vezi în legătură cu aceasta și interesantul articol al lui Leonard Gavriliu „Introducere la o estetică a conținutului" „Scrisul bănățean" nr. 7/1957). O altă prejudecată care ține, după părerea mea, tot de subaprecierea problemelor orientării, rezidă în cerința adresată criticii de a nu se ocupa decît de ceea ce există realmente într-o lucrare literară, orice discuție privind absența cutărui sau cutărui aspect al realității fiind stigmatizată de către unii ca „îngustime", „intervenție nepermisă în laboratorul de creație al scriitorului" etc. Ca și cum avînd în față portretul unui om în care să zicem ochii sînt foarte bine realizați, dar fața e pictată fără nas și fără buze, noi n-am avea dreptul s-o obiectăm pictorului, acesta fiind apărat de intenția lui de a nu picta decît ochii. Nu e greu de văzut că acceptînd un atare punct de vedere, de fapt am lipsi critica de orice criteriu obiectiv de apreciere.

Nu plecăm, evident, pentru acele „sugestii" de completare care tindeau să transforme fiecare operă literară într-un tratat enciclopedic, iar fiecare poezie lirică într-o luare de atitudine și față de evenimentele politice la ordinea zilei, ci pentru o discuție vie și critică privind structura operei literare în raport cu propria sa logică interioară și cerințele ideologice ale timpului. Absența unui aspect al realității poate și trebuie reproșată — după părerea mea — unei lucrări literare numai atunci cînd această absență sărăcește conținutul artistic propriu, specific al operei date. Iar asta se întîmplă de obicei atunci cînd orientarea scriitorului și pregătirea lui ideologică se dovedesc a fi sub nivelul cerut de temă. In asemenea condiții și numai în asemenea condiții discuția critică e posibilă întrucît pornește nu de la dorința subiectivă (deci arbitrară) a criticului (de a vedea reflectată în lucrarea dată și cutare și cutare problemă), ci de la o necesitate obiectivă pe care o dezvăluie chiar realitatea operei aflate în discuție și cerințele estetice ale vremii. Nimeni nu contestă unui critic dreptul de a reproșa unei opere (atunci cînd o crede necesar) unilateralitatea în zugrăvirea unui caracter, de ce atunci suspectăm de dogmatism pe oricine care — pe baza aceleași criterii — ia atitudine împotriva zugrăvirii unilaterale a unei colectivități? O colectivitate zugrăvită unilateral este doar în ultimă instanță ceva tot atît de schematic (deci: neartistic) ca și un personaj zugrăvit cu o singură culoare.

Grija pentru înțelegerea personalității creatoare a autorului și particularitățile artistice ale operei nu poate îndreptăți, în nici un caz, acceptarea obiectivistă a oricărei orientări numai pentru că e a scriitorului. Să mă ierte tov. Eugen Barbu, dar ajuns aici, simt nevoia să-l mai contrazic. Referindu-se la propria-i experiență de creație, d-sa explică în articolul „Respectul pentru realitate" („Gazeta literară" nr. 30 din 25 iulie 1957) de ce n-a putut include în volumul „Groapa" un capitol în care „înfățișa" cu „mijloace mai puțin artistice greva unor tramvaiști". Capitolul nu încăpea în operă, se simțea că e „lipit". Și autorul l-a scos. «Bine a făcut! — putem să adăugăm noi. Eugen Barbu e un scriitor înzestrat cu un talent cu totul remarcabil. In primul rînd, talentul l-a ferit de rezolvarea unei probleme de creație prin „lipituri" artificiale. Dar tovarășul Eugen Barbu ar fi trebuit, poate, să-și pună și o altă întrebare: de ce într-o lucrare a d-sale, în care este evocată viața unor cartiere nevoiașe ale Bucureștiului, nu și-a putut găsi loc și un episod al luptei muncitorești? De ce un atare episod apărea ca un corp străin și, în sfîrșit, de ce a fost realizat cu „mijloace mai puțin artistice"? Nu denotă oare această împrejurare că „fondul de creație" al scriitorului a rămas în urma vieții?

Cerința unei juste orientări în creație se pune cu deosebită ascuțime mai ales atunci cînd scriitorul își propune să reflecte aspectele negative existente în realitatea zilelor noastre. Fără pretenția de a epuiza o problemă atît de complexă și de multilaterală, voi încerca să relev doar cîteva aspecte.

Acei tovarăși care reclamă cu mult patos dreptul și datoria scriitorilor de a zugrăvi „cu curaj" și „ceea ce e întunecat în realitatea noastră" își susțin de obicei pledoaria prin stigmatizarea platitudinii și a nivelului artistic scăzut al lucrărilor idiliste. De bună seamă, idilismul a dăunat literaturii noastre. Nu este niciodată de prisos să-l stigmatizăm. Dar, vorba ceea, cu o condiție: să știm despre ce e vorba. Citeodată însă demascatorii idilismului simplifică problemele. După ei lucrările idilice sînt acelea în care se descriu prea multe victorii și succese, dar prea puține eșecuri (în lupta noastră pentru socialism). Lăsînd la o parte faptul că un atare criteriu (raportul aritmetic între numărul succeselor și cel al eșecurilor) apare cam prea „contabilicesc" pentru aprecierea unor fenomene literare, trebuie să adăugăm că și realitatea literară obiectivă îl dezminte. Dacă am compara de pildă romanele „Ogoare noi" de A. Mihale și „Temelia" de E. Camilar (consecvente îndeobște ca „mostre de idilism"), cu primul volum al romanului „Bărăgan" de V. Em. Galan sau cu nuvela „Desfășurarea" de Marin Preda, am putea constata că în acestea din urmă sînt, poate, mai multe succese și mai puține eșecuri decît în primele două. Or, nimănui nu-i trece prin cap să-l acuze și pe V. Em. Galan sau pe Marin Preda de idilism. Lucrările idilice sînt idilice nu pentru că ar descrie prea puține greutăți și eșecuri, ci pentru că, de obicei, în asemenea lucrări greutățile se înving, iar eșecurile se depășesc fără un efort uman vizibil, realist zugrăvit. Romanul „Înfrîngerea" al lui Fadeev este diametral opus idilismului, dar nu pentru că în acest roman se descrie înfrîngerea unui detașament de partizani. De fapt, Levinson repurtează pînă la urmă o formidabilă victorie morală și politică. Dar această victorie se cîștigă nu prin înfrîngerea unui caracter, de ce atunci suspectăm de dogmatism pe oricine care — pe baza aceleași criterii — ia atitudine împotriva zugrăvirii unilaterale a unei colectivități? O colectivitate zugrăvită unilateral este doar în ultimă instanță ceva tot atît de schematic (deci: neartistic) ca și un personaj zugrăvit cu o singură culoare.

Grija pentru înțelegerea personalității creatoare a autorului și particularitățile artistice ale operei nu poate îndreptăți, în nici un caz, acceptarea obiectivistă a oricărei orientări numai pentru că e a scriitorului. Să mă ierte tov. Eugen Barbu, dar ajuns aici, simt nevoia să-l mai contrazic. Referindu-se la propria-i experiență de creație, d-sa explică în articolul „Respectul pentru realitate" („Gazeta literară" nr. 30 din 25 iulie 1957) de ce n-a putut include în volumul „Groapa" un capitol în care „înfățișa" cu „mijloace mai puțin artistice greva unor tramvaiști". Capitolul nu încăpea în operă, se simțea că e „lipit". Și autorul l-a scos. «Bine a făcut! — putem să adăugăm noi. Eugen Barbu e un scriitor înzestrat cu un talent cu totul remarcabil. In primul rînd, talentul l-a ferit de rezolvarea unei probleme de creație prin „lipituri" artificiale. Dar tovarășul Eugen Barbu ar fi trebuit, poate, să-și pună și o altă întrebare: de ce într-o lucrare a d-sale, în care este evocată viața unor cartiere nevoiașe ale Bucureștiului, nu și-a putut găsi loc și un episod al luptei muncitorești? De ce un atare episod apărea ca

Mihai Novicov

ŞTEFAN LUCHIAN „Casa lui Moş Gheorghe"

Nuvelistica lui N. Filimon

„Ciocoii vechi şi noi" sînt ultima operă literară a lui Filimon, în ordinea cronologică. Sincronic, apar în „Teranul romîn", periodicul redactat de agronomul Ion Ionescu (de la Brad), la rubrica „Literatură poporană", trei basme culese de Filimon, care se afirmă şi pe această cale ca un precursor. Scriitorul însoţeşte pe primul cu o notiţă în care face apologia literaturii: „Poporul romîn este dotat de natură cu impresiuni poetice sublime şi cu spirit satiric foarte picant; cîntecele lui de dor, baladele, ghicitorile şi mai cu seamă satirile cele pline de sarcasmă, prin care îşi rîde de bieţii ţigani, eterna ţintă a satirelor sale coprind într-însele idei poetice şi epigramatice de o rară frumuseţe. Din nenorocire însă aceste floricele suave ce formează literatura ţăranilor noştri, nefiind adunate şi tipărite, sînt în pericol de a se pierde cu timpul. Noi dăm lectorilor noştri acest basm, învestit (învestmîntat, n.n.) în stilul şi limbajul cel simplu al ţăranului, ci credem că mulţi din junii noştri literatori, în loc să-şi piarză timpul tractînd subiecte scrise de alţi literatori mai de merit, se vor grăbi a forma colecţiuni de poveşti şi cîntece populare, care sînt de mare necesitate pentru istoria şi literatura limbei romîne (*Opere*, I, ediţie, glosse şi bibliografie de George Baiculescu, (ESPLA). Cu spiritul său ascuţit, Filimon recomandă aşadar scriitorilor tineri sacrificiul veleităţilor lor de originalitate şi efectuarea unei opere de utilitate naţională, pentru salvarea tezaurului nostru folcloric, ameninţat cu dispariţia. Era la cîţiva ani de la apariţia, în două volume mici, a culegerilor lui Vasile Alecsandri despre care Filimon nu pomeneşte nimic. La sfîrşitul celui de al doilea basm, scriitorul adaugă o notă pe tema prieteniei, a „amiciei", în care ţăranul nostru ar vedea „cea mai mare virtute socială". Ca şi în concepţia sa de romancier cu tendinţe morale, apare credinţa în adagiul horaţian: *utile dulci*. „Această poveste arată pînă la ce grad poate să se rădice ţăranul nostru în domeniul imaginaţiunii poetice şi cu cîtă abilitate ştie să spiculiască prin metaforele lui tot ce poate încînta şi desfăta fantazia. Ea mai are încă un dar bun, că descrierile celei mai nemărginite imaginaţiuni le pune mai totdeauna în serviciul moralei celei mai sublime". Frecvenţa epitetului *sublim* e de provenienţă romantică. Poporul nostru, după Filimon, realizează în producerile imaginaţiei sale sublimul atît pe planul impresiilor poetice, cît şi pe acela al năzuinţei etice. Sublimul e o categorie a esteticei romantice, deşi a fost descoperit încă din antichitate. Kant este acela care i-a dat o dublură etică, asupra căreia stăruie şi Filimon, obsedat de ea mai ales în producţia sa de nuvelist şi de romancier. Toţi îndrăgostiţii săi sînt sublimi. Prin alte cuvinte, ei unesc absolutul pasiunii cu un absolut etic. Esteticienii idealişti moderni se întreabă dacă sublimul rămîne o „categorie a valorilor estetice" sau dacă trece definitiv în tabăra celor etice. Oricum ar fi, un anumit convenţionalism atacă viziunea epică a tuturor scriitorilor romantici, care năzuiesc să realizeze absolutul pe ambele planuri: al existenţei şi al moralei.

O altă interesantă excursiune folcloristică mai întîlnim la Filimon în nuvela *Friederich Staaps sau atentatul de la Schoenbrunn în contra lui Napoleon I.* Este vorba de balada *Lacul ielelor*, pe care ar fi culeş-o în „munţii cei poetici ai Tirolului". Originalul ei ar fi fost copiat în „dialectul istrian (lingue istriana)", de un amic italian al călătorului romîn, care a tradus-o „îndemnat numai de afinitatea ce am găsit între dialectul istrian şi limba romînă". Înainte de N. Filimon, această afinitate fusese descoperită şi studiată de Ion Maiorescu, într-o lucrare inedită. Balada ar fi frumoasă dacă traducătorul ei, prea influenţat de italienismul eliadist, n-ar fi smălţat-o cu termeni ca *freme, vergine* şi cu epitete ca *teribile, oribile, penibile.*

Călătorul a parcurs Germania meridională şi o mare parte din peninsula italică. A dat într-un volum impresii, cu încărcatul subtitlu: *memorii artistice, istorice şi critice*, referitoare la prima parte a călătoriei şi şi-a rezervat o continuare, rămasă în stare de proiect. Nuvelistul îşi culegea pe drum subiecte, cu predilecţie romanţioase, intercalînd unele din ele în descrierea călătoriei. Cîte una, cum este *O boroneană de poruncealâ*, publicată în jurnalul *Naţionalul* (1859), iar apoi cu titlul definitiv *Femei vagabonde în Germania* (în *Escursiuni în Germania meridionalâ* 1860), e o istorioară sentimentală, încheiată cu duşul rece al moralităţii, pentru uzul tineretului neprevăzător.

Mateo Cipriani, nuvelă florentină, ar fi fost scrisă în „Florenţa, 1858, iuniu 5". E povestea vieţii unui organist, originar din Pisa, unde s-ar odihni şi osemintele sale, după inscripţia culeasă de Filimon la opt ani după executarea lui, în urma atentatului împotriva unui mare zbir iezuit. Mateo Ciprjani e un erou în serviciul libertăţii, ca şi Friederich Staaps (în ortografia dată de Meyers Konversation-Lexikon, *XVIII*, 1909: *Stapss*). Lupta pentru libertate e aşadar tema principală a celor două mari nuvele filimoniene cu subiecte neromîneşti. Alegerea temei e semnificativă la autorul nostru, care n-a participat direct la evenimentele din 1848, dar nici n-a rămas străin de exaltarea generaţiei sale pentru idealurile de libertate şi naţionalitate. Cetăţile italiene, supuse austriacilor, erau dominate de puterea clericală, care întîmpină ura patrioţilor, cu adîncă rezonanţă în sufletul lui Filimon. Nuvela e condusă pe mai multe planuri. Descrierea vieţii monahale dă prilej lui Filimon să-şi exercite în mod eminent calităţile de pictor realist, în decor şi moravuri. O scenă de libaţii clandestine, în absenţa superiorului, e de un mare efect comic. Călugării ambiţioşi arborează portretul papei Sixt al V-lea, prototipul arivistului, fost păzitor de porci. Carierele mari monahiceşti se efectuează prin delaţiuni. Monahul care povesteşte viaţa patetică a lui Mateo Cipriani e un admirator al lui Lamartine, preşedinte al guvernului provizoriu şi ministru de externe în timpul revoluţiei din 1848. „Italia, spune el, fu cea dintîi care răspunse la *invitul* făcut pentru salutul ei". Fiii ei nu *reeşiră* însă „a rădica stindardul libertăţii pe faţă". Mateo se încumetă să treacă la faptă. Era în acel moment fugit din Pisa la Livorno. La Pisa, în vîrstă numai de 15 ani, se îndrăgostise de o contesă, care-i împărtăşise pasiunea, respingîndu-i însă declaraţia, din fumuri aristocratice. Planul erotic, tratat cu exaltări stilistice, nu e convingător. Întreaga poveste de dragoste ni se pare intolerabilă la lectură. În schimb, ceremonialul confesiunii înainte de execuţie şi alaiul în vederea acesteia sînt surprinse cu acuitate de scriitor realist încercat. Starea civilă a lui Mateo Cipriani, învăluită în mister, e dimpotrivă imputabilă atmosferei romantice a timpului.

Aceeaşi alternanţă de planuri şi metode se învederează şi în povestea lui Friederich Staaps, fiu de predicator şi absolvent al unei şcoli comerciale din Erfurt, după lexiconul citat („erlernte in Erfurt die Kaufmannschaft"). Şi Staaps e un mare îndrăgostit, însă nu de o nobilă doamnă, sfîşiată între pasiuni şi convenţiile sociale, ci de o tînără orfană, de o desăvîrşită puritate morală, ca şi dînsul. Iubirea lor se desfăşoară în decoruri muntoase măreţe, care favorizează prin sublimul natural sentimentele înalte. În „academia" de la Halle, unde Filimon îl pune să urmeze dreptul, Staaps se afiliază la asociaţia patriotică „Tugendbund", patronată în secret de suveranii germani coalizaţi şi se decide să-l ucidă pe Napoleon. Sorţii cad pe el, alegere care-l bucură, exaltînd-o şi pe iubita sa. Instrumentul executării tiranului n-a fost însă un stilet (reprodus fotografic după Lacour-Gayet), ci un simplu cuţit de bucătărie. Ajuns la Schoenbrunn, unde Napoleon trebuia să-şi treacă trupele în revistă, Staaps e arestat din ordinul generalului Rapp şi executat, după ce Napoleon i-ar fi propus să-l înroleze în armata sa. Nuvela e mai slabă decît *Mateo Cipriani*, în care atmosfera italiană e mai bine intuită decît mediul german. Afinităţile romanice i-au folosit lui Filimon, rămas străin nebulozităţilor romantismului german.

Cu *Nenorocirile unui slujnicar sau gentilomii de mahala, (1861)*, Filimon e la el acasă. De la biserica Enei pînă în Pasajul Romîn, de curînd clădit, care se întindea pînă în Ştirbey-Vodă şi era cea mai îndrăzneaţă construcţie edilitară din Bucureştii de acum o sută de ani, nu era decît un pas. În fauna omenească a pasajului, autorul a surprins o categorie socială vrednică de dispreţul public şi compusă din tineri între douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani, mici burghezi, fără căpătîi, întreţinuţi de slujnice. Amorul ancilar al lui Mitică Rîmătorian, fiu de vtorivistier (al doilea vistier, în ortografia greşită a lui Filimon, *ftore*-vistier), aşadar de boiernaş, cu focoasa bucătăreasă bănăţeană Rezi, e denunţat de Filimon ca un mijloc infam de existenţă. În principiu autorul are dreptate, dar istoricul literar e în drept să se întrebe, cum a făcut G. Călinescu în studiul său recent despre Filimon, dacă acest fenomen a fost într-adevăr generalizat sau numai sporadic şi nerelevant. Oportunismul, lăudăroşia şi poltroneria lui Rîmătorian dau loc însă la scene de savuros comic. Moralistul, la Filimon, este superior în acţiune dramatică predicatorului social. S-au făcut de mai multe ori apropieri între Rîmătorian şi Rică Venturiano, mai ales în privinţa limbajului său amoros. Din nefericire, Filimon uzează de acelaşi limbaj: „aibi pietate" (cu confuzia între *pitié*, milă şi *piété*, cucernicie), în amorurile serioase, ba chiar sublime, ale lui Staaps şi Cipriani. Şarja onomastică, în numele protagonistului şi al comparşilor săi, Găinescu şi Rasolescu, a fost însă părăsită de Caragiale, care pune capăt fazei şovăitoare a literaturii noastre de satiră şi umor. Rică Venturiano s-a arătat din primul ceas ca un *tip*, unui gînditor social de forţa lui Eminescu (într-un articol din *Timpul*, scris împotriva replicii venturianeşti, în persoana ziaristului Frédéric Damé). Mitică Rîmătorian e o simplă fantoşe, care se mişcă însă între realităţi bine observate, cum este aparatul poliţienesc de la *prizonul* (închisoarea) *cel nobil*, — prilej pentru autor de a descrie realist interogatoriile şi torturile, precum şi pentru excursiuni filologice de argou: „Oamenii din plebe, în limbajul lor caustic, dă închisorilor cînd numele de hodirlău, cînd iarăşi de tumurluc, pirnaie, hîrdău şi altele". Memorabilă este şi scena, exact redată, a intrării lui Cuza-Vodă în Bucureşti, pretext de reabilitare a lui Mitică Rîmătorian, în mod oportun entuziast şi răsplătit de noul regim cu o funcţie rentabilă la Craiova. Istoricul social a înregistrat în nuvela sa unele evenimente politice de senzaţie, ca atentatul contra caimacanului Manu şi vărsările de sînge de la Craiova. Sub raportul documentar, *Nenorocirile unui slujnicar* inaugurează un început de cronică realistă, care nu trebuie trecut cu vederea.

Într-un loc, Filimon afirmă: „Adevărul poate să fie altfel, dar asta nu ne priveşte. Noi facem romanţ, iar nu istorie". Adevărul e însă altul. Nuvela românească a viitorului romancier e mai valabilă documentar, decît din perspectiva epică.

Şerban Cioculescu

Dogmaticul: — *Cine a mai văzut cal cu aripi?!...*

Desen de L. DARIAN

„Anuarul cărţii din R. P. R."

Lipsa unor lucrări bibliografice care să fi consemnat an de an cărţile apărute este resimţită de cercetătorii în orice domeniu. S-au alcătuit în trecut şi opere monumentale, ca „Bibliografia românească veche" a lui Bianu şi Hodoş, după cum au apărut şi o serie de bibliografii care nu pot fi ocolite, deşi au numeroase lacune şi erori. Toate au însă un caracter limitat, fragmentar, organizează materialul după criterii diverse, de multe ori lipsite de rigoare ştiinţifică. „Creşterea colecţiunilor" publicată pînă în 1941 de Biblioteca Academiei nu este nici ea completă.

În ultimii ani problemele bibliografiei au preocupat stăruitor pe specialiştii noştri. Erau însă necesare iniţiativa şi acţiunea organizată a unei instituţii de specialitate. Primul rod, de mare însemnătate, al unei asemenea acţiuni se află acum pe masa noastră de lucru. E „Anuarul cărţii din Republica Populară Romînă" pe anii 1952—1954, alcătuit de un colectiv de autori, sub auspiciile Bibliotecii centrale de stat a R.P.R. Acest anuar, care va apărea de aci înainte cu regularitate, este o lucrare ce face cinste Bibliotecii centrale de stat, instituţie creată recent, dar care şi-a şi cîştigat merite remarcabile prin publicarea a numeroase lucrări de folos larg. „Anuarul cărţii" înregistrează titlurile cărţilor, broşurilor şi albumelor apărute între 1 mai 1952 şi 31 decembrie 1954, cu puţine excepţii care vor fi consemnate în volumul următor. Materialul este orînduit după cele 32 grupe tematice stabilite oficial, cu subgrupele respective. În general, modul de sistematizare şi indicele alfabetic îngăduie folosirea în cele mai bune condiţiuni a anuarului bibliografic.

Sîntem informaţi că pentru cărţile apărute pînă în 1952, lucrarea similară se pregăteşte de către Biblioteca Academiei R.P.R.; am dori cît mai grabnica publicare a materialului respectiv. De asemenea, pentru ca ajutorul oferit cercetătorilor să fie deplin, propunem să se adune în volume şi conţinutul broşurilor scoase de Camera cărţii din R.P.R., dedicate periodicelor.

În sfîrşit, socotim că este timpul să se înceapă pregătirea unei bibliografii complete a tot ceea ce s-a tipărit în ţara noastră — volume şi periodice — de la înfiinţarea primelor tipografii pînă astăzi. Este o lucrare de amploare uriaşă, e adevărat, dar prin colaborarea mai multor instituţii ea s-ar putea realiza, chiar dacă munca ar dura un deceniu sau mai mult.

Revenind la „Anuarul cărţii din R.P.R.", se cuvine să ne exprimăm satisfacţia pentru excelenta prezentare grafică. Regretăm însă că tirajul este prea mic (2000 exemplare) şi, ca o consecinţă a acestui fapt, preţul prea mare (112 lei). Un anuar al cărţii este destinat, desigur, în primul rînd bibliotecilor, dar sîntem convinşi că foarte mulţi oameni de cultură ar dori să-l aibă ca pe un instrument personal de lucru.

Ion Roman

Examen de maturitate

(Urmare din pag. 1)

tainele naturii şi pe-ale omului. In ei ne putem pune cu toţii nădejdea de a vedea, mîine-poimîine, răsărind o nouă generaţie de intelectuali, crescută în spiritul nou al vremurilor noastre. Lucrurile — spuse în fugă — pot părea banale unor sceptici semidocţi, care-şi vor zice în sinea lor sau vor comenta: „Ei, mare lucru, un examen de bacalaureat ca altea altele!" Mărturisesc că am avut „naivitatea" să fiu emoţionat ori de cîte ori am întrezărit la puştiul din faţa mea o gîndire precisă, o exprimare corectă, un adevăr limpede formulat. Mai mult decît la toate examenele din universităţi, acolo, la „maturitate", poţi surprinde gîndirea curată a tinerilor noştri, copii maturi, purtători ai nădejdilor celor mai întemeiate. Şi orice laudă adusă lor, în perspectiva invincibilă a viitorului, nu este inactuală şi nici gratuită.

Valentin Lipatti

Franyó Zoltán la 70 de ani

Mi-e foarte greu să rezum, în cifre seci, rodul trudei pasionate a lui Franyó Zoltán, fie în domeniul poeziei în care a scris impresionant de mult, fie în acela al publicisticii politice şi literare, sau să înşir chiar numai o parte din traducerile în limba maghiară şi germană, începînd cu vechii orientali şi pînă la Shakespeare, Dante, Villon, Goethe, Hugo, Puşkin, Poë, Verlaine etc. Dar Franyó a făcut un nespus de mare serviciu literaturii romîne transpunînd în cele două graiuri versul de aur al lui Eminescu. Franyó a tălmăcit în perfecte corespondenţe maghiare cele cinci scrisori şi atîtea alte poezii. L-am întîlnit zilele trecute şi mi-a destăinuit cu o mîndrie care făcea să-i lucească ochii albaştri, vii, că lucrează în prezent la traducerea integrală a lui Eminescu în limba maghiară. În afară de planul acesta, am în faţă o lungă listă de poeţi romîni, din a căror operă a tradus încă mai de mult: V. Alecsandri, Dimitrie Anghel, Iosif, Cerna, Goga, Isac, Minulescu, Arghezi, Bacovia, Magda Isanos, Bogza, Beniuc, Nina Cassian, Demostene Botez, Philippide, Mihai Codreanu, Eugen Jebeleanu, Dumitru Corbea şi alţii alţii pînă la tinerii Andriţoiu şi Nicolae Labiş. Lui Franyó îi aparţine şi traducerea în limba germană a romanului „Descult" de Zaharia Stancu.

★

Mă duce amintirea pe sub înalta cupolă a liceului romînesc din Arad, cînd răsfoiam cu înfrigurare paginile revistei „Genius", pe care Franyó o scotea în oraşul de pe Mureş în anul 1924. Revista avea o ţinută, sub raport grafic, din cele mai alese. Sub coperta gălbuie se adunase tot ce Ardealul prezenta mai valoros în literatura maghiară: Szántó György, Bartalis János, Markovits Rodion ş.a. „Genius", apoi, se bucura de colaborarea excepţională a lui Juhász Gyula şi József Attila. Revista n-a apărut decît, mi se pare, doi ani.

Scriitorii adunaţi în jurul revistei „Genius" militau pentru apropierea maghiaro-romînă, fapt cu atît mai meritoriu, cu cît, în aceeaşi urbe, presa politică şovină, gras stipendiată de plutocraţia din Budapesta, adînc ulcerată de Tratatul de la Trianon, naviga pe apele tuturor învrăjbirilor.

Franyó Zoltán, după ce s-a mutat la Timişoara, a scos timp de zece ani (1930—1940), cotidianul „6 órai ujság" (Ziarul de la ora 6) abordînd probleme din cele mai avansate. Articolele îndrăzneţe loveau fără cruţare în ciuma hitleristă. Pe lîngă materialul politic, se publică aici şi beletristică. József Attila era prezent cu poezia lui incendiară, alături de fostul său mentor, Juhász Gyula. Abundau, apoi, în „6 órai ujság" traduceri din lirica romînă. Cu un rar simţ în a descoperi talente noi, directorul transpunea pe ungureşte poezii de-ale începătorilor pe-atunci Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Mihu Dragomir, Cicerone Theodorescu ş.a.

Pentru îndrăzneala de a fi ridicat glas hotărît împotriva uciderii în temniţă a lui Encsel Mór şi terorizarea lui Szabó Árpád, vajnici apărători ai proletariatului, Franyó este urmărit de organele siguranţei şi ziarul pus în imposibilitate să mai apară.

★

Franyó Zoltán a debutat în 1906, la vîrsta de 19 ani,

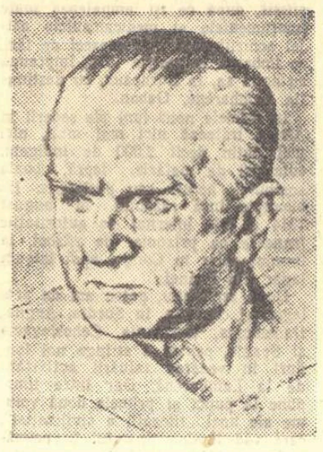

pe cînd era elev la academia militară din Budapesta. Cronicarii îni-l descriu ca pe-un tînăr foarte voinic, cu plete blonde şi ochi albaştri, mărunt de statură şi limbut din cale-afară. Într-una din zile s-a precipitat în redacţia revistei „Magyar Szemle" (Revista maghiară), lăsînd pe masă poezia „Sfîrşitul verii". Directorul săptămînalului, dr. Gerely Józsel, s-a entuziasmat de talentul cadetului, publicînd versurile în numărul din 25 octombrie. Nu peste multă vreme, Franyó ajunge în cercurile apropiate lui Ady şi, bucurîndu-se din plin de prietenia acestuia, devine unul din preţioşii colaboratori ai revistei „Nyugat" (Occidentul), organ cu remarcabile tendinţe progresiste.

În primul război mondial, poetul e rănit şi, prin spitale, scrie o mulţime de articole înfierînd atrocităţile de pe front, adunate apoi în cartea „Bruder Feind" (Fratele duşman). La Budapesta face să apară „Vörös lobogo" (Steagul roşu). Ca fost luptător pentru cauza proletariatului, după întronarea monarhiei, emigrează împreună cu alţii la Viena, unde îşi continuă activitatea publicînd revista „Tüz" (Focul). În capitala Austriei duce o adevărată campanie pentru a face cunoscută poezia romînească. E una din cele mai strălucite pagini din biografia sa. „Romînia jună" îl alege membru de onoare. Urmează în anii aceştia cursurile de orientalistică, însuşindu-şi limbile arabă, chineză, japoneză, persană. Din poezia acestor popoare, mai apoi, traduce foarte mult. Se întoarce-n ţară, stabilindu-se la Timişoara, unde trăieşte şi acum.

★

A trecut destulă vreme de cînd i-am făcut lui Franyó Zoltán o vizită în casa împrejmuită de pomi, dintr-un cartier mai retras al oraşului de pe Bega. Gazda ne-a primit cu multă afabilitate. Vreţi să ştiţi cum arată o bibliotecă model? Pereţii tapetaţi pînă-n bagdadie cu volume, aşezate în rafturi pe limbi: aici e literatura germană, dincolo literatura franceză sau maghiară. Pe un perete, cărţi japoneze, chineze, persane, arabe. Pe altul, volume scrise în graiul spaniol sau portughez. Stăpînul bibliotecii a cunoscut atîţi scriitori cu răsunet mondial! Iată o pagină cu îndreptări de tipar făcute de Ştefan Zweig: iată dedicaţia scrisă mărunt de Paul Valéry pe una din lucrările, mai vechi, sau un manuscris îngălbenit, cu perfecta caligrafie violetă a lui Juhász Gyula. Apoi ne-au încîntat ochiul afectuoasele cuvinte de preţuire pentru „scumpul" său „amic" pe „Vér és arany" (Sînge şi aur). Cu Ady Endre, Franyó a trăit în bună prietenie, slăvită în emoţionante pagini. Ele se găsesc în curs de apariţie, împreună cu altele despre Ştefan Zweig, Paul Valéry, Rainer Maria Rilke, Kosztolányi Dezsö, Babits Mihály, Juhasz Gyula şi alţii.

O bogată corespondenţă cu marii lirici ai lumii, de la Rilke pînă la actualii poeţi din China, tronează alături de volumele lor. Multe societăţi din ţări îndepărtate l-au ales ca membru. Academia R.P.R. îl numără printre orientaliştii ei de seamă.

La cei 70 de ani, Franyó Zoltán îşi continuă cu energie tinerească rodnica activitate literară.

Petre Pascu

PAUL ERDOSI „Strînsul pînii"

SCRISOARE DESCHISĂ

Mi-e foarte greu să iau creionul în mînă cînd simt că ar trebui să folosesc mai întîi guma. Dar guma şterge litere de pe hîrtie; ce fel de gumă ar putea să-mi şteargă greşelile în faţa altora şi în faţa conştiinţei mele? Nu au fost uşoare pentru mine lunile care au urmat greşelilor mele de acum un an şi cît am încercat să mă judec sau să-mi găsesc circumstanţe atenuante — n-am putut-o face. Şi dacă recurg azi la publicarea unei singure pagini din lunga mea frămîntare, nu o fac numai pentru mine, ci, mai ales, pentru acei tovarăşi pe care cuvintele mele grele i-au putut jigni sau numai deruta. În ultimele luni mi-a fost dat să simt, cutremurîndu-mă, întreaga lor gravitate.

Cum mi-am dat mai bine seama de aceasta? M-au „ajutat" două împrejurări cruciale. Nu le iau cronologic — evenimentele importante în viaţă arar se întîmplă în ordinea calendaristică. Ceea ce m-a zguduit cel mai tare în anul acesta au fost evenimentele din Ungaria. Evenimentele din Ungaria ne-au demonstrat — din păcate cu preţul atîtor jertfe omeneşti — cît rău poate face o critică necugetată, pripită, nemotivată şi nepartinică şi cum poate ea degenera în acte obiectiv duşmănoase. Şi în lumina acestor evenimente dureroase, mă gîndesc cît simţ de prevedere şi răspundere a avut partidul zguduind conştiinţa mea printr-o critică făcută la timp. S-ar putea spune că a ars cu fierul roşu, dar trebuie s-o recunosc, a ars un ţesut infectat.

Caut să recapitulez: cum am ajuns la asemenea greşeli? Cum am ajuns ca, avînd în faţă bilanţul rodnic din preajma primului congres al scriitorilor din R.P.R., care arăta drumul suitor al literaturii noastre îndrumate de partid, să neg tocmai rodnicia acestei îndrumări? La început constatasem simple greşeli de metodă: tendinţe de administrare a îndrumării, indicaţii rigide, critici exagerate dar aceste greşeli au fost criticate şi înlăturate chiar prin măsurile luate de partid. Erau oare aceste greşeli esenţialul îndrumării? Firească că nu. Prezentarea lor ca tipice avea ca efect obiectiv, indiferent de intenţiile subiective ale subsemnatului, subminarea principiului însuşi al îndrumării literaturii de către partid, negarea principiilor marxist-leniniste în problemele de estetică. Sunau frumos cuvintele: a reda adevărul integral — dar cui foloseau ele? Ce înseamnă „adevăr integral" fără concepţia despre lume a clasei muncitoare, fără angajarea scriitorului în lupta directă pentru construirea socialismului? E adevărat că mai există lipsuri, oameni înapoiaţi, moravuri vechi. Dar sarcina unui scriitor care vrea să exprime adevărul trebuie să se inspire şi să se limiteze la rubrica judiciară? Nu. Adevărul întreg al vieţii se oglindeşte numai prin ceea ce e tipic şi reprezentativ pentru imaginea vieţii în prefacere revoluţionară. Şi numai spiritul de partid — deci numai îndrumarea partidului poate releva sensul dezvoltării şi întreg adevărul acestei dezvoltări. Sînt adevăruri atît de limpezi, atît de evidente cînd le scriu acum şi pe care eu însumi le-am uitat sau le-am negat cu atîta uşurinţă acum un an. Ce neîngăduit de uşor m-am lăsat influenţat de valul liberalismului fără frîu, căutînd în „ideile" incendiare ale cîtorva scriitori de peste hotare, temeiuri pentru atitudinea mea.

Burghezia şi scribii ei n-au stat şi nu stau cu braţele încrucişate. În ofensiva liberalismului ea viza mult mai departe: de la liberalism la teroarea contrarevoluţionară din Ungaria n-a fost decît un pas. Un pas — şi 60 de mii de mercenari fascişti. Prin acest pas au călcat horthyştii pămîntul republicii prietene. Şi cît sînge a costat acest pas pînă ce forţele sănătoase ale poporului maghiar, sprijinite de armatele sovietice, au izbutit să zdrobească contrarevoluţia! Să fii orb şi tot ai putea vedea că liberalismul a fost preludiul teroarei, că teoria comunismului naţional — pe care mai bate monedă presa reacţionară din apus — trebuia să fie preludiul naţional-socialismului. Cu atît mai greşit apare în lumina acestor fapte felul în care ideologia străină influenţează pe unii oameni cu pregătire politică slabă, făcîndu-i să socotească dorinţa sinceră a lagărului socialist de destindere pe plan internaţional ca o concesie sau renunţare parţială la ideologia marxist-leninistă, dacă nu chiar ca o încetare a luptei ideologice. Şi cu atît mai fondată îmi apare riposta categorică a Congresului al II-lea al P.M.R., care combătea aceste păreri eronate, aceste încercări de a provoca o fisură ideologică. E de ajuns să aruncăm o privire asupra formei de „destindere" în Orientul Mijlociu ca să ne dăm seama de şubrezenia acestei „teorii". Cît de mare este diferenţa de esenţă între liberalism şi libertatea de critică constructivă pe care o garantează şi o stimulează partidul. Adevărul acesta se dobîndeşte în focul luptelor ideologice duse de partid. Şi dacă încerc un profund regret, e că în focul acestor lupte eu nu numai că n-am ajutat partidul, dar m-am situat pe poziţii străine de el. Departe de a-mi analiza propriile atitudini, propriile greşeli, eu m-am făcut în mod inconştient purtătorul de cuvînt nu al celor care luptă pentru libertatea poporului, ci al celor care voiau să izbească tocmai în această libertate. E greu să le iert lor, dar şi mai greu să-mi iert mie. Să fi fost un acces de orbire parţială? Pentru asemenea accidente există grefa de retină. Pentru orbirea spiritului care se cheamă lipsa de vigilenţă, trebuie intervenţii chirurgicale mult mai dure. Am fost criticat, am fost zguduit, afirmaţiile mele au fost respinse cu indignare, dar toate acestea n-au fost decît prefaţa unui proces lăuntric mult mai grav: acela prin care trebuia să recunosc faţă de mine însumi cît de întemeiate au fost criticile şi sancţiunea. Am gîndit ca un om de partid? Nu.

Vigilenţa se ascute în contact cu viaţa. Dacă eu aş fi păstrat acest contact zilnic şi adînc, dacă nu m-aş fi mulţumit să culeg şi să înregistrez întîmplări izolate, nesemnificative şi aş fi încercat să pătrund prin participarea activă la viaţa obştească sensul ascendent al dezvoltării noastre, atunci n-aş fi acoperit pagini de ziar cu mărunţişuri care prin acumulare deveneau negativiste, ci aş fi putut contribui la discuţia concretă folositoare, partinică, a problemei de bază a literaturii: oglindirea vieţii. Cine se rupe de pămînt, îşi pierde forţele.

Cui a folosit atitudinea mea? Tovarăşilor? Muncitorilor? Poporului? Creatorilor? Vai!

Chiar de-a doua zi, semnele de simpatie au început să-mi vină din partea celor care n-au nici un motiv să iubească socialismul. Pentru ce eram felicitat de către unii foşti, pentru ce-mi era lăudat falsul meu curaj tocmai de aceia cărora regimul nostru le-a răpit posibilitatea de exploatare? Prin ce cîştigasem dragostea atîtor monoclaţi de la noi şi chiar de peste hotare? Ce aveam eu comun cu ei? Sau mai precis, ce aveau ei comun cu mine? Iată întrebări care m-au frămîntat zile şi nopţi de-a rîndul. Fraza bătrînului Bebel îmi apărea ca o mustrare aspră: cu ce am greşit că mă laudă burghezia? Înseamnă deci că am servit-o de vreme ce mă laudă. Înseamnă deci, obiectiv, că am lovit în regimul nostru şi implicit în propria mea inimă, de vreme ce îi făcea atîta plăcere să se ocupe de umila mea persoană. Am înţeles prea tîrziu, sau am uitat prea curînd că în ţara noastră ideologia burgheză are încă o bază materială în existenţa rămăşiţelor claselor exploatatoare şi e hrănită din afară cu baloanele de oxigen şi cu banii cercurilor imperialiste. Iată jocul cui am făcut fără să vreau! Şi iată cît de justă a fost aprecierea partidului care, criticînd ieşirea mea nepartinică, lovea şi în acei ce se serveau de ea cu intenţii duşmănoase.

Tuturor tovarăşilor mei de muncă, tuturor oamenilor cinstiţi, aş vrea să le spun prin aceste rînduri că am greşit. N-aş vrea ca ei să considere aceste rînduri numai drept o autocritică. Sînt gînduri născute în adîncă frămîntare de conştiinţă, sînt mustrările trecutului meu însuşi, care face cu atît mai condamnabilă izbucnirea mea nepartinică de anul trecut. Am servit, obiectiv, reacţionarilor? Ei bine, fie ca aceste rînduri să curme pentru totdeauna speranţa lor vană de a mă socoti de-ai lor. Nu. Le-am fost şi le rămîn duşman!

Alexandru Jar

Vibrantul mesaj al lui ALBERT SCHWEITZER

N-ARE decît cinci ani, în 1880, cînd tatăl său, preotul luteran Louis Schweitzer, începe să-i dea lecţii de pian în satul alsacian Günsbach, unde-şi va petrece întreaga copilărie. La şapte ani, îşi uimeşte învăţătoarea cu neaşteptatele lui improvizaţii la armonium. Iar de la opt ani, cînd picioarele de-abia îi ajung pînă la pedale, începe să cînte şi la orgă.

Studiază temeinic acest instrument cu tînărul său profesor Eugène Münch, un fervent admirator al lui Bach, la gimnaziul din Mühlausen. Atît de temeinic, încît în 1893, cînd— după absolvirea ultimului examen — se duce la Paris, este acceptat ca elev chiar de către atît de desăvîrşitul şi exigentul organist Charles Marie Widor. Din toamna aceluiaşi an şi pînă în 1899, urmează teologia şi filozofia la universităţile din Strassbourg, Paris (Sorbona) şi Berlin. Fără a neglija însă cîtuşi de puţin orga, căreia îi consacră orice clipă de răgaz.

Mai întîi diacon şi apoi vicar al bisericii St. Nicolas din Strassbourg, devine în octombrie 1903 director al Colegiului Teologic din acelaşi oraş. In 1905 publică, în limba franceză, monumentala sa monografie **„J. S. Bach, le musicien-poète"**. Iar un an mai tîrziu, în limba germană, ampla istorie a cercetărilor cu privire la viaţa lui Iisus, intitulată la început **„Von Reimarus zu Wrede"** („De la Reimarus la Wrede"), iar ulterior **„Geschichte der Leben — Jesu — Forschung"**. Ambele volume îi aduc, fără întîrziere, o reputaţie mondială.

Dar într-o seară, aşezîndu-se la masa de lucru şi deschizînd mecanic o revistă, atenţia îi este imediat atrasă de titlul unui articol: **„Les besoins de la Mission de Congo"** („Nevoile misiunii din Congo"). Din care află că această misiune nu dispune de destule elemente care să-i îndeplinească menirea în Gabon, provincia nordică a coloniei Congo.

Profund impresionat de mizeria din jurul său şi ferm convins că nu are dreptul să ducă o existenţă lipsită de griji, în timp ce atîţia alţi oameni se zbat în suferinţă, Albert Schweitzer luase încă din epoca studenţiei o mare hotărîre: ca pînă la treizeci de ani să trăiască pentru ştiinţă şi artă, iar după aceea să-şi închine viaţa ajutorării semenilor săi.

Şi, la scurt interval după lectura articolului din **„Journal des Missions Evangéliques"**, exact în ziua în care împlineşte această fatidică vîrstă, îşi dă demisia din postul de director al Colegiului Teologic şi îşi anunţă părinţii şi prietenii că la începutul viitorului semestru se va înscrie ca student la medicină pentru a putea pleca mai tîrziu ca doctor în Africa Ecuatorială.

Alţi şase ani de intense studii, în cursul cărora pasiunea muzicală se menţine necontenit la fel de vie. Ca în anul 1912, după obţinerea mult visatei diplome, să trebuiască să înceapă — după propria sa mărturie— să „cerşească" fondurile necesare pentru înjghebarea unui mic spital în plină junglă. Insuficientele sume adunate sînt completate cu onorariile realizate de pe urma nenumăratelor concerte date în acelaşi scop. Şi, în sfîrşit, după ce îşi ambalează toate instrumentele şi medicamentele astfel achiziţionate în şaptezeci de lăzi, se îmbarcă în martie 1913, împreună cu soţia sa, la Bordeaux, cu destinaţia Lambaréné, Gabon.

In primele nouă luni ale şederii în Africa tratează nici mai mult, nici mai puţin decît 2.000 de indigeni, suferinzi de malarie, lepră, boala somnului, hernie sau dezinterie. Izbucneşte însă războiul în august 1914 şi este internat de autorităţile franceze ca prizonier de război, la început chiar în Congo, apoi într-un lagăr din Pirinei.

După armistiţiu, patru ani de prelegeri şi concerte, în Suedia, Anglia, Danemarca, Germania, Cehoslovacia şi Spania, pentru a strînge noi fonduri în vederea reluării activităţii de la Lambaréné. Dar între timp, pune la punct şi primele două volume ale unei „filozofii a civilizaţiei", care văd lumina tiparului în primăvara lui 1923: **„Verfall und Wiederaufbau der Kultur"** („Decadenţa şi restaurarea civilizaţiei") şi **„Kultur und Ethik"**. („Civilizaţie şi etică").

14 februarie 1924 este ziua cea mare în care se poate îmbarca din nou pentru Africa. Şi de atunci şi pînă astăzi, acest mare muzician, teolog şi filozof, distins în 1953 cu premiul Nobel, nu a mai absentat decît rareori şi pentru scurt timp din încăperile spitalului său din Lambaréné, unde se află de altfel şi în momentul de faţă, la fel de zelos, la respectabila vîrstă de 82 ani.

Respect faţă de viaţă **(„Ehrfurcht vor dem Leben")** — acesta este firul conducător al întregii activităţi şi concepţii filozofice a lui Albert Schweitzer. Şi fiindcă este atît de deplin conştient de primejdia pe care o prezintă pentru tot ceea ce este însufleţit pe acest pămînt, nu numai un viitor război nuclear, dar chiar şi actualul lanţ de experienţe cu armele atomice, bătrînul înţelept de la Lambaréné, care în toată cariera lui nu şi-a exprimat acest respect faţă de viaţă decît prin operele sale, a coborît acum pentru prima oară în arena publică, adresînd întregii omeniri următorul vibrant mesaj, prin intermediul postului de radio Oslo:

„Ridic glasul, odată cu acel al tuturor celorlalţi care au socotit în ultima vreme de datoria lor să atragă atenţia, prin vorbă sau prin scris, asupra acestei primejdii.

A continua exploziile atomice înseamnă a împinge omenirea spre o adevărată catastrofă, o catastrofă care trebuie cu orice preţ prevenită.

Nu putem proceda altfel, dacă nu ar fi decît pentru motivul că nu ne putem asuma responsabilitatea pentru consecinţele pe care această catastrofă le-ar putea avea asupra urmaşilor noştri.

Ei sînt ameninţaţi de cea mai mare şi mai groaznică primejdie.

Faptul că elementele radioactive create de noi rămîn încorporate în natură, constituie un uluitor eveniment în istoria pămîntului. Şi a omenirii. A neglija importanţa şi consecinţele lui, ar fi o nebunie pentru care omenirea ar avea de plătit un înspăimîntător preţ.

Sfîrşitul experienţelor cu bombele atomice ar aduce primele raze de speranţe pe care chinuita omenire le aşteaptă cu atîta ardoare".

Alf Adania

DIN TOATĂ LUMEA

Dac-ar fi murit la douăzeci de ani...

— Ce-ar fi rămas de pe urma celor mai proeminente figuri ale literaturii franceze, dacă ele ar fi încetat din viaţă la vîrsta de douăzeci de ani? — aceasta este întrebarea pe care şi-o pune Paul Guth în pe cît de interesantul, pe atît de spiritualul său studiu „Si ces grands hommes étaient morts a vingt ans", publicat recent în revista „Les Annales" (iunie 1957).

Corneille — ar fi lăsat în memoria foştilor săi profesori de la colegiul iezuit din oraşul natal doar amintirea unui tînăr care era foarte tare la latină şi nu traducea rău pe Seneca şi Lucan.

Molière — dacă ar fi dispărut cu un an înainte de data de 6 ianuarie 1643 (cînd a anunţat pe tatăl său că s-a hotărît să se facă actor), ar fi lăsat impresia că, dacă ar fi trăit, ar fi îmbrăţişat avocatura.

Racine — tînăr arivist (care nu dusese pînă atunci decît o viaţă de boem, printre actori şi actriţe) ar fi lăsat convingerea că graţie eleganţei, fizicului, culturii şi lipsei sale de scrupule, ar fi ajuns foarte departe.

La Fontaine (care nu-şi publică prima operă decît abia la treizeci de ani) — ar fi lăsat amintirea unui mic seminarist fără vocaţie, care în loc să înveţe teologia citea romane sentimentale şi, în consecinţă, a unui pierde-vară de la care nu s-ar fi putut aştepta nimic bun.

Pascal — ar fi rămas în istorie doar ca un mare geniu matematic, nimeni neputînd prevedea că va deveni mai tîrziu filozof, mistic şi mare scriitor.

Voltaire — ca fiul unui notar parizian, care după strălucite studii la colegiul Louis-le-Grand, a fost secretar al ambasadorului Franţei în Olanda, de unde a început să-şi bombardeze compatrioţii cu pamflete antiregaliste.

Stendhal — ca un „fils à papa", fără nici o situaţie, zburînd cu dezinvoltură din braţele unei femei în cele ale alteia şi din eşec în eşec.

Balzac — ca un tînăr care, revoltat împotriva părinţilor săi ce voiau să-l facă notar şi să-l însoare cu o fată bogată, tocmai primise din partea acestora un termen de graţie de doi ani pentru a deveni mare scriitor, termen în cursul căruia urma să i se servească o subvenţie de 120 franci pe lună (4 franci pe zi).

Hugo (al cărui prim volum „Odes et poesies diverses" apare de abia în iunie 1822, la 3 luni după împlinirea vîrstei de douăzeci de ani) — n-ar fi cunoscut fericirea de a se căsători cu Adèle Foucher (căreia i-a dedicat această carte) şi ar fi descins în mormînt avînd ca simplu bagaj crinul de aur oferit, la vîrsta de 17 ani, de către Academia Jocurilor Florale pentru oda sa despre „Le rétablissement de la statue de Henri IV".

Şi după ce arată că singurii mari scriitori precoci au fost Rimbaud (care şi-a scris toate capodoperele între 16 şi 19 ani) şi Raymond Radiguet (care şi-a terminat ambele romane înainte de a împlini 20 de ani), Paul Guth conchide:

„Dacă aceşti mari oameni ar fi murit la 20 de ani, n-am fi avut aşadar nici „Le Cid", nici „Phèdre" nici „Misanthrope", şi nici „Les Pensées" nici fabulele lui La Fontaine, nici „Les Lettres Persanes", nici „Candide", după cum nici „Les Nuits" sau teatrul lui Musset In schimb am fi avut „Le Bateau Ivre", „Le Diable au Corps", „Bonjour Tristesse" şi scrisorile d-rei Minou Druet către mămica sa. Rămîne să hotărîţi dvs. dacă am fi fost sau nu în pierdere".

A.

Cea mai puternică invazie de lăcuste din cursul ultimilor 30 de ani s-a abătut asupra Iordaniei.

(ziarele)

ADEVĂRATELE LĂCUSTE...

Desen de ROSS

MAHELKA JINDRICH — *„Sat de păstori" (gravură în lemn)*

JUNGLA CĂRŢILOR

Fabulă cu 3 morale

VA plac, probabil, fabulele. Ca şi tradiţia potrivit căreia în cuprinsul lor măgarii, leii sau maimuţele trebuie să-i înfăţişeze pe oameni. V-ar plăcea, însă, sînt convins, mult mai puţin o fabulă în care lucrurile ar sta invers. Şi, totuşi, o asemenea fabulă vreau să vă povestesc.

A fost odată un băiat pur şi inocent. Il chema Henry şi, susţine el, îi plăcea să citească. Intr-o zi tatăl său l-a prins cu o carte de Flaubert în mîini. Şi l-a pălmuit. O palmă care, continuă el să susţină, nu i-a stins setea de lectură. A apelat de aceea la cărţile bibliotecii şcolare şi apoi la cărţile bibliotecii din oraş. Ce s-a mai întîmplat după aceea nu mai ştim cu precizie. Un lucru e sigur, ne-o spune tot el: în aceste biblioteci cărţile bune, clasici etc. erau puse la index. Aici fabula se sfîrşeşte şi ajungem la

MORALA Nr. 1

care e cam scurtă. Băiatul pur şi inocent a devenit scriitor. Şi a compus una din cele mai dezgustător de pornografice cărţi din ultima vreme. Cartea se numeşte „Tropicul cancerului". Autorul ei: Henry Miller.

MORALA Nr. 2

care e ceva mai lungă. Recent, Henry Miller a scris, la invitaţia de a numi 100 de opere literare la care ţine cel mai mult — ciudată idee! — o culegere intitulată: „Cărţile vieţii mele". Şi după ce vorbeşte despre o „junglă a cărţilor", Miller consideră, era şi de aşteptat ,că cele mai importante sînt acelea pe care nu le-ai citit. Cum am aflat din mărturisirile autobiografice pe care le face, şi pe care le-am relatat mai sus, că-i „plăcea" să citească, să vedem pînă una-alta ce părere are despre cărţile mai puţin importante...

Mai întîi e vorba de autori care nu i-au dat nimic. Voltaire, de pildă (am fi jurat că-i aşa!) e citat în această categorie despre care Miller spune cu dezinvoltură: „Aş putea numi 1200 de alţi cretini care de asemenea nu mi-au dat nimic." Printre aceştia: Jarry, Gide, Mauriac, Cocteau, Aragon etc.

Apoi de autori pe care-i detestă sau îl obosesc: Mark Twain sau Jerome K. Jerome. Dostoievski îl „face să rîdă cu lacrimi". Şi din aproape în aproape, ajunge să-şi mărturisească neîncrederea sa generală în clasici.

Salutîndu-i, în treacăt, cu un deget dus la şapcă pe Corneille şi pe Racine, Miller declară că „nu-i va mai parcurge niciodată". Şi în fond, se întreabă el, de ce atît respect? Ca atare „nici nu-i pasă dacă nu va mai arunca niciodată ochii pe operele lor". E vorba de Edgar Poe, Kipling, Hugo şi Balzac.

Să-l citească pe Jean-Jacques Rousseau „n-a avut niciodată curajul. După cîteva pagini a trebuit să renunţe". Pe Stendhal, de asemenea, nu l-a citit niciodată dar, e drept, din „prejudecată". Vezi d-ta!

Nici scriitorii moderni nu sînt uitaţi de acest îndrăgostit al lecturii. Thomas Mann „e carton, nu aur"(!). In schimb, L. Ferdinand Céline e „un uriaş printre contemporani" etc. etc.

MORALA Nr. 3

care e şi extrem de scurtă. Jos clasicii, trăiască jungla!

Comentariu la o reţetă

Mai întîi reţeta: Se ia o piesă din repertoriul clasic, de preferinţă de Shakespeare. Se păstrează un personaj, două, trei, în sfîrşit, după nevoie, niciodată însă atîtea cîte sînt indicate în piesa care a servit drept pretext. Se amestecă piesa cu o revistă muzicală, personajele între ele, actele cu decorul, începutul cu sfîrşitul. Pentru ca operaţia să fie cît mai proaspătă, se recomandă a se evita folosirea costumelor de epocă. După ce se bate bine (cîmpii), amestecul intră în fierbere şi se serveşte cald, în săli cu aer condiţionat.

Vor fi unii cititori cărora reţeta de mai sus li se va părea oarecum nepractică. Ne grăbim să le risipim lipsa de entuziasm, comunicîndu-le că ea a fost folosită din plin de către „the American Shakespeare Festival and Academy", în aşa-numitele „reînvieri" (revival) ale pieselor shakespeareane. Şi cum citatele criticii făcute în revista americană „Theatre Arts" — aprilie 1957, sînt concludente, le vom reproduce întocmai. Despre prezentarea în acest mod a pieselor se spune: „In aceste zile nu se pune numai problema de a-ţi mai revedea cunoştinţele despre Shakespeare. E vorba în acelaşi timp de a-l îmbrăca şi chiar de a-l zgîlţîi puţin".

Curat revizuire şi curat zgîlţîială, căci cum s-ar putea aprecia altfel transformarea comediei cu subiect antic „Troilus şi Cressida", într-o „explozivă" farsă în care personajele sînt îmbrăcate în costumele epocii eduardiene? Sau „înveselirea" unei comedii întunecate cum ar fi „Măsură pentru măsură" prezentată în costume din secolul al nouăsprezecelea şi uşor modificată astfel încît să „plesnească de vitalitate"? Dar perfecţia în aplicarea reţetei mai sus pomenite pare să fi fost atinsă cu prezentarea comediei „Femeia îndărătnică". După entuziasmul contagios al criticii, reprodusă din aceeaşi sursă, Shakespeare a fost zgîlţîit aici pînă la ameţire. „Văzînd interpreţii — scrie „Theatre Arts", jucînd într-un ritm frenetic, publicul avea sentimentul inevitabil că deodată va apare pe scenă o orchestră de jaz şi în frunte cu Cole Porter, ea se va dezlănţui de îndată. Lipsa muzicii şi a cîntecelor lui Porter a fost, de fapt, singura concesie pe care a făcut-o tradiţiei directorul de scenă".

Singură, singură, însă esenţială!

Radu Lupan

Paraziţi la radio

Constaţi uneori că aparatul de radio are paraziţi. Mă rog, tulburări atmosferice sau cine ştie ce defecţiuni tehnice. Dar cîteodată ai impresia că în afară de aceşti inofensivi şi efemeri paraziţi „tehnici", mai există şi alţii, localizaţi de data aceasta pe la posturile de emisie din Roma, Paris şi alte capitale occidentale. Paraziţii de la radio devin astfel o realitate neîndoielnică, palpabilă, dar — spre nenorocirea lor — tot inofensivă şi efemeră.

Ii numesc paraziţi nu dintr-o pornire gratuită, ci pentru că aceste respectabile insecte oratorice au realmente trăsăturile speciei din care cu cinste fac parte. Au trîndăvit întîi pe trupul poporului lor care, vrînd nevrînd, i-a hrănit. Cînd poporul s-a hotărît să facă puţină dezinfecţie în propria sa ţară, onorabilele insecte s-au pus în mişcare şi au fugit peste frontiere, înspăimîntate de perspectiva morţii prin inaniţie (nu învăţaseră încă să muncească...). Acum îşi continuă trudnica „activitate" de paraziţi, mîncînd pe degeaba pîinea oferită de nişte stăpîni prea generoşi. Fiindcă într-adevăr nu fac nimic, sau mai bine spus, continuă să nu facă nimic.

Iată, o insectă anonimă (nu s-a încumetat încă nici un naturalist să le clasifice şi să le denumească, aşa că toate au rămas doar cu numele speciei), aflată la radio Paris, crede probabil că şi-a meritat onorariul debitînd vechi şi răsuflate calomnii la adresa poporului nostru şi a literaturii noi, sub masca unui atac îndreptat împotriva scriitoarei Lucia Demetrius. Stimabila insectă nu spune nimic deosebit faţă de suratele ei de la alte posturi apusene sau de la acelaşi post. Luînd apărarea unor indivizi care expediază anonime calomnioase scriitoarei, parazitul-orator ne aduce la cunoştinţă că Lucia Demetrius „şi-a pătat numele" scriind literatură realist-socialistă şi că „şi-a trădat conştiinţa de scriitor romîn. Admir puritatea insectei care le-a emis. Lucia Demetrius „şi-a pătat numele"? E părerea parazitului. El însă, calomniindu-şi poporul, nu şi-a pătat numele, pentru că nu-l are. Lucia Demetrius „şi-a trădat conştiinţa de scriitor romîn"? Este de asemenea părerea parazitului. El însă, înjurînd literatura romînă, nu şi-a trădat conştiinţa, pentru simplul motiv că n-o are. N-a trădat nimic, fiindcă nimeni nu aştepta nimic de la el. Este deci imaculat. A nu, mă înşel. I-a trădat pe puţinii săi ascultători fideli din Romînia, cărora a început să le spulbere iluziile, agasîndu-i, pe deasupra cu şabloanele lui zdrenţuite. I-a trădat şi pe stăpînii săi, căci ei crezuseră în calităţile lui nocive, iar el se dovedise un parazit de rînd, fără nume şi fără calităţi, ale cărui muşcături se risipesc nevătămătoare în eter.

Rămîne doar atît: să constaţi uneori că aparatul de radio are paraziţi.

Dumitru Solomon

Apologeţii „capitalismului popular"

Te apucă disperarea, cît de lipsiţi de idei pot fi publiciştii americani de economie politică! Ei dau la iveală zi de zi tot felul de studii despre nemurirea capitalismului. Cîntecul vechi, chiar dacă e îmbogăţit, pe ici pe colo, de unele motive noi, tot impresie de flaşnetă răblăgită îţi face.

Vorbind despre „formele mai noi ale capitalismului popular", D. Risman, autorul uneia din aceste publicaţii, doreşte să-l convingă pe cititor, că regimul capitalist „slujeşte interesele păturii mijlocii şi pe ale oamenilor de rînd". Mister Risman a dat cărţii sale un titlu extrem de sugestiv: „Domnia absolută a maselor populare". Pentru că, de fapt, despre asta e vorba în această carte drăguţ prezentată ca aspect exterior. Cu dezinvoltură, D. Risman informează pe cititorii săi că în America „cu toate afirmaţiile propagandistice ale comuniştilor, astăzi nu mai există clasă dominantă, în înţelesul vechi al cuvîntului". După părerea dumisale, Rockefeller nu mai constituie o putere în viaţa economică şi politică a Statelor Unite. Puterea — fiţi foarte atenţi — „nu se mai concentrează în blocul solid al capitaliştilor, ci se dizolvă în uriaşa masă a consumatorilor".

E limpede, nu-i aşa? Omul de rînd, cumpărătorul de crenvurşti şi muştar, el dirijează soarta Americii. El ţine în mînă viaţa Rockefellerilor... Iar cine nu crede, vorba ceea, poate cerceta!

d. i.

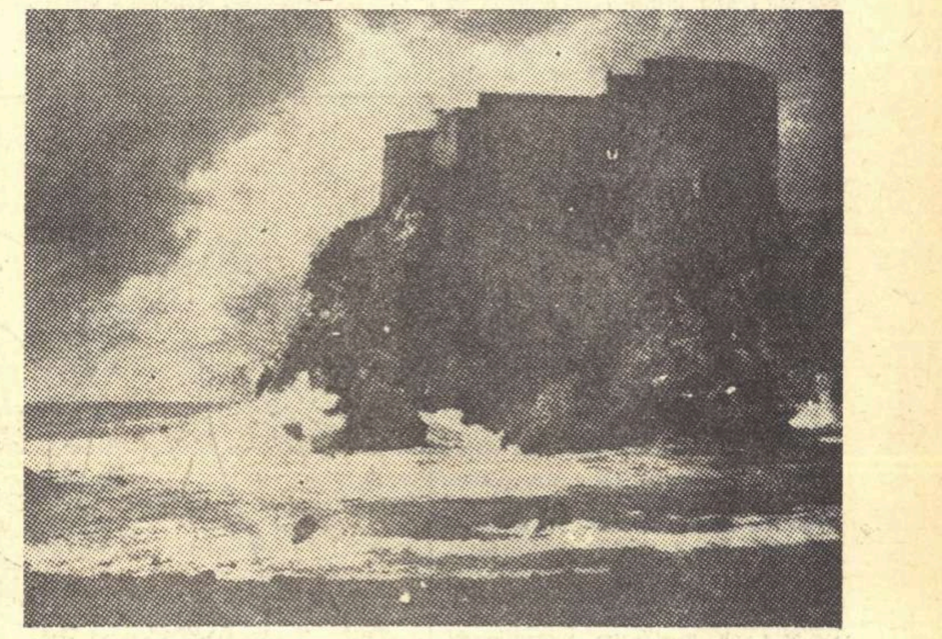

Către sfîrşitul sec. XII — epoca în care numele lui Hamlet a fost menţionat, pentru prima oară, în cronicile lui Saxo Gramaticus — Republica Ragusa începea să clădească fortăreaţa Sf. Lovrijenac. In zilele noastre, acesta e teatrul unde se joacă „Hamlet", reprezentaţia cea mai remarcabilă dintre toate Festivalurile de vară de la Dubrovnic, şi care, bucurîndu-se de o faimă internaţională, este de şase ani pe afiş.

NOTE ŞI COMENTARII

Dezminţire

Sîntem informaţi că anumiţi tineri scriitori au lansat un zvon cu scopul precis de a prejudicia Editura tineretului. Este vorba de Almanahul tinerilor scriitori *pe anul* 1956 *care, pe seama spuselor, ar urma să apară pînă la sfîrşitul lui decembrie 1957. Pentru a le răpi bucuria defăimării, răspundem prompt.* Almanahul tinerilor scriitori *pe anul 1956* nu mai apare *din motive încă nedescoperite.*

Socotim că dezminţirea vine la timp, de vreme ce presa literară se pregătea să aplaude nobila iniţiativă a Editurii tineretului de a publica Almanahul.

AD. SAB

Logică în suferinţă

Intr-o notă publicată în numărul 6 al „Tînărului scriitor", la volumul de nuvele „Eroul necunoscut" de Petru Vintilă, un recenzent ne demonstrează că poţi fi original chiar şi cînd nu vrei. Plin de bune intenţii, recenzentul face constatări corecte, aş zice chiar binevoitoare. „Prozele lui (Petru Vintilă, n.n.) ţin mai degrabă de povestire decît de nuvelă, în sensul că lipseşte acea atenţie permanentă pentru realizarea unei construcţii simetrice (!?) pe un fir epic unic, propriu nuvelei de tip clasic". Dar „marea lovitură" abia urmează căci „personajele lui P. Vintilă sînt definite mai ales de împrejurările prin care trec şi foarte puţin de ele însele (!) de acţiuni la care să fie împinse prin impulsiunile interioare" (nu e tot una cu definirea prin ele înşile?). Autorul notei e decis să nu-i scape nimic; deci: „Ceea ce Petru Vintilă nu realizează întotdeauna sînt acele episoade care prin lungimea lor dăunează mult unităţii compoziţionale a povestirii". Straşnic! In cele din urmă însă, recenzentul devine generos şi din nou logic: „...autorul „Eroului necunoscut" dovedeşte certe aptitudini pentru speciile clasice: nuvela, povestirea şi schiţa". Mai zică cineva, împreună cu poetul: „Minuni în vremea noastră nu cred a se mai face..."

TUMIDUS

De ce să mai demonstrăm?

O prejudecată inutilă obliga pînă mai ieri pe orice critic să şi demonstreze ceea ce afirmă. Pînă mai ieri, deoarece odată cu apariţia revistei „Scrisul bănăţean" nr. 7, Ilie Măduţă a spulberat din practica noastră acest reziduu barbar. Recenzînd cartea „Despre copilărie" a Doinei Sălăjan (asupra post-scriptumului recenziei vom reveni mai jos), dînsul ne aduce la cunoştinţă că versul „Raza-şi trece peste ceruri plugul" este „incredibil", că „imaginea roşii peceţi este repugnantă", că:

„Şi [illegible] unecă
[illegible] lin
Pe [illegible] ăt
[illegible] clin"

este „s[illegible] iar... „razele zburdă ca nişte iezi" este „rizibil". De data aceasta chiar că nu mai este nevoie de demonstraţie pentru a sublinia stridenţa *epitetelor criticului.*

I. NEAGU

P.S.-ul lui Ilie Măduţă! „Fără gust şi fără simţul proporţiei coperta Elenei Ceauşu. Cireşele de obicei, — ca cercei — sînt mai mici ca urechea — ori aici două cireşe sînt aproape cît capul fetiţei".

Iarăşi despre aspectul grafic

Săptămîna trecută au apărut în librării cele 2.110 exemplare cartonate din ediţia „Teatru" de George Mihail-Zamfirescu. Deşi exemplarele broşate au fost prezentate în condiţii grafice deosebite, de natură să atragă cititorul, nu acelaşi lucru putem spune şi despre exemplarele cartonate. Coperta este colorată într-un verde spălăcit şi neuniform. Bronzul cu care este scris numele autorului şi titlul cărţii este şters şi se poate citi cu foarte multă greutate. Cele mai multe exemplare sînt murdare de clei tipografic. Nu mai vrem să înşirăm aici toate defectele acestei ediţii cartonate, dar am dori să întrebăm controlorii de calitate de la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" dacă sînt de acord ca o carte care costă nu mai puţin de 15 lei să se prezinte astfel. De altfel, acesta nu-i singurul caz. Se întîmplă foarte des ca tirajele legate să apară în condiţii grafice inferioare. Mai multă grijă şi mai puţină grabă ne-ar scuti de asemenea neplăceri.

BIBLIOFIL

Inedită!

Referirile literare sînt la modă ca şi tocurile „Louis XV". Aşadar nu-i de mirare că într-un reportaj despre o cooperativă de încălţăminte pentru copii, publicat în „Informaţia Bucureştiului" (nr. 1235) ni se comunică şi o noutate literară: „Nu e de mirare — *zice reporterul* — că aflîndu-te pentru prima oară la cooperativa „Răsăritul" te gîndeşti la cunoscutul roman al lui Jules Verne „Guliver în ţara piticilor". *Mărturisesc cu ruşine că pînă acum obişnuiam să mă gîndesc la „cunoscutul" roman al lui Ionathan Swift „Guliver în ţara piticilor". Şi iată că, aşa cunoscut cum e, nu-i ştiam nici măcar autorul!*

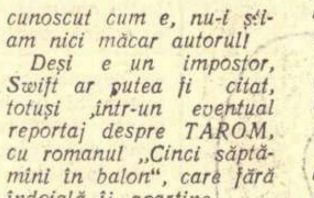

Deşi e un impostor, Swift ar putea fi citat, totuşi, într-un eventual reportaj despre TAROM, cu romanul „Cinci săptămîni în balon", care fără îndoială îi aparţine.

ALADIN

Apariţii utile

Fără prea multă publicitate (aproape chiar deloc), în ultimele săptămîni au apărut în librării trei volume deosebit de interesante. In Editura Academiei R.P.R., tipărită în condiţii grafice exemplare, demne de invidiat, a apărut „Noul Organon" de Francis Bacon în traducerea lui N. Petrescu şi M. Florian cu un studiu introductiv de Al. Posescu. Editura Ştiinţifică a avut o bună idee punînd la dispoziţia publicului larg „Despre originea şi ţara germanilor" de Cornelius Tacit în traducerea învăţatului profesor Teodor Naum (care a dat de curînd şi o admirabilă tălmăcire a lui Ovidiu) însoţită de o prefaţă succintă şi substanţială aparţinînd lui N. Lascu. Şi, în sfîrşit, aceeaşi editură ştiinţifică inaugurează o bibliotecă filozofică sub auspiciile Institutului de filozofie al Academiei R.P.R. Ingrijirea aparţine acad. C. I. Gulian. Primul număr, „Discurs asupra metodei" de Descartes. Toate trei apariţii sînt de natură să bucure pe elevii şi studenţii care resimt lipsa unei bibliografii filozofice în limba romînă. Ele vor constitui neîndoios un început lăudabil pentru tipărirea integrală în tiraje destul de mari, la preţuri accesibile, a unor opere de absolută necesitate pentru pregătirea intelectuală a generaţiilor tinere. Am dori să nu fim dezamăgiţi, şi acest început fructuos să fie sporit.

CITITOR

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-şef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 32 (178) - joi 8 august 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Ați întîrziat, domnilor!

IN ULTIMII ani, călătorind prin diferite țări, m-am convins că pretutindeni noi, oamenii din țările de democrație populară, sîntem cunoscuți din ce în ce mai mult și mai bine. In Penjab, în biblioteca unui istoric indian, am aflat, alături de romanele „Pe Donul liniștit" de M. Șolohov și „O vară neobișnuită" de K. Fedin, cîteva din cărțile celui mai mare dintre scriitorii romini contemporani, Mihail Sadoveanu, precum și un volum gros de opere alese ale scriitoarei cehe Maria Majerova și alte cîteva cărți de scriitori polonezi și bulgari.

M-am bucurat cînd am întîlnit în librăriile din India traduceri din lucrările unor tineri scriitori romini ca Petru Dumitriu și Marin Preda, sau atunci cînd am aflat că în Republica Democrată Germană una dintre cele mai citite cărți este semnată de clasicul nostru Ion Creangă, sau cînd un scriitor din Tokio mi-a vorbit despre versurile compatrioților mei Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu. In Vietnamul însorit, în fața unei cești de ceai aromat, un profesor de la o școală locală a început să-mi vorbească despre lucrările matematicianului romîn Simion Stoilov. Numele savantului nostru acad. Constantin Parhon este rostit cu mult respect în lumea întreagă. Un regizor finlandez, pe care l-am întîlnit la Weimar, mi-a spus că ar vrea să pună în scenă celebra comedie „O scrisoare pierdută" a clasicului nostru I. L. Caragiale. Despre aceeași piesă, pe care o văzuse reprezentată la Santiago de Chile, mi-a vorbit cu entuziasm un pictor mexican.

Unul dintre cei mai mari poeți contemporani — Rafael Alberti — a fost atît de fermecat de versurile lui Mihail Eminescu încît s-a ostenit îndelung să le transpună în spaniolă.

In diferite țări din Europa și Asia, artiști plastici mi-au strîns mîna călduros aflînd că sînt fiu al poporului care a dat lumii artiști ca Grigorescu, Brîncuși și alții. Amatorii de muzică mi-au cerut să le vorbesc despre muzica noastră populară și despre compozitorii romîni de azi, iar oamenii de teatru m-au rugat să le spun dacă Mihail Sebastian a mai scris și alte piese în afară de „Ultima oră" și „Steaua fără nume", care se joacă cu mult succes pe scenele teatrelor din atîtea țări.

Nu puțini au fost cei care și-au arătat mirarea că poporul romîn, care a creat atîtea valori culturale, a fost pînă de curînd atît de puțin cunoscut. Această observație este în egală măsură valabilă și pentru alte țări de democrație populară.

Mirarea era pe deplin întemeiată. Dar vina nu e a poporului nostru. Atunci cine sînt vinovații? Cei care au stăpînit și au cîrmuit țara pînă în toamna anului 1944. Clasele dominante din trecut — capitaliștii și moșierii — se ploconeau în fața Occidentului, disprețuiau poporul romîn și arta lui, literatura și muzica lui. Genialul nostru poet Mihail Eminescu și-a sfîrșit zilele, înainte de a fi împlinit 40 de ani, într-un ospiciu. Caragiale a pierit plin de amărăciune în exil, Constantin Brîncuși s-a expatriat cu 50 și ceva de ani în urmă, Ion Creangă a trăit toată viața în sărăcie.

Capitalismul a cultivat întotdeauna disprețul față de popoarele mici. Poporul romîn și intelectualitatea sa au simțit-o pe propria lor piele. Ca să fii recunoscut, trebuia să publici mai întîi ceva în limba franceză și de-abia după aceea în limba ta maternă.

Marele Octombrie a adus lumii o morală nouă, care nu face nici o deosebire între popoarele mari și mici. Uniunea Sovietică este prima țară din lume care, în politică, economie, cultură și știință, își întemeiază relațiile cu toate țările, mari și mici, pe deplina egalitate și pe respectul reciproc.

După instaurarea regimului de democrație populară în țara noastră, cultura a devenit un bun al poporului. Succesele pe care arta noastră, știința și literatura noastră le înregistrează astăzi se datoresc grijii guvernului romîn pentru înflorirea forțelor creatoare ale poporului. Succesul fiecărui scriitor, om de știință sau artă este socotit pe bună dreptate un succes al întregii țări. Dacă așezăm lîngă aceste realizări succesele obținute în dezvoltarea economiei Romîniei și creșterea nivelului de trai și cultural al oamenilor muncii, este lesne de înțeles de ce ne mîndrim atît de mult cu cuceririle regimului democrat-popular.

Dar toate acestea îi fac pe dușmanii popoarelor libere să-și iasă din fire. Ei nu se sfiesc să-i numească „trădători" pe cei mai buni poeți și scriitori devotați noii orînduiri. Dar pe cine am „trădat" noi? Pe moșierii și capitaliștii care au exploatat crîncen poporul romîn? Cei mai mulți dintre noi sîntem oameni care ne-am ridicat din străfundurile celei mai de jos ale poporului și am fost prigoniți în Romînia burghezo-moșierească.

Cărțile marelui nostru scriitor Mihail Sadoveanu, om ieșit din popor, erau arse. Poetul Tudor Arghezi s-a născut într-o casă săracă de modești muncitori. Scriitorul Camil Petrescu, care a murit recent, era fiul unei muncitoare. Poetul Mihai Beniuc a venit în literatură din casa unui țăran pălmaș, poetul Cicerone Theodorescu din coliba unui muncitor de la căile ferate. Iar autorul acestor rînduri... Părinții lui, bunicii și străbunicii lui au fost țărani simpli, care au stropit pămîntul cu sudoarea și lacrimile lor.

Atunci de ce ar trebui să regretăm că moșierii și capitaliștii au pierdut puterea asupra poporului nostru? Pentru ce am fi apărat noi pe cei care au fugit de mînia poporului? Pe cei care în 1907 au asasinat 11.000 de țărani răsculați, printre care erau părinții și frații noștri? Pentru ce am fi apărat pe cei care, în 1941, au aruncat Romînia în prăpastia unui război criminal împotriva Uniunii Sovietice, vecina noastră, de ale cărei popoare ne leagă o prietenie de veacuri?

Trădători am fi fost, într-adevăr, dacă am fi uitat suferințele tatălui și mamelor noastre, dacă am fi apărat interesele unui pumn de moșieri și capitaliști. O, desigur, atunci am fi binemeritat laudele presei și posturilor de radio imperialiste, ca unii scriitori maghiari care s-au abătut din drum. Dar ne-ar fi blestemat întregul nostru popor, așa cum îi blestemă pe cei ce s-au vîndut dușmanilor patriei.

Citesc uneori ce scriu acești dușmani. Ascult uneori ce spun ei la posturile de radio. Calomniei îi ține isonul afișarea. Fascistul Constantin Virgil Gheorghiu declară că e gata să paveze cu propriile lui mîini drumurile pe care tancurile americane ar veni să „elibereze" poporul romîn.

„Ideologul" fascist Emil Cioran, pripășit la Paris, a publicat recent o carte în care insultă pe străbunii noștri, calomniază patria noastră.

Un oarecare Gaston Beuve, francez de origină, care-și zice socialist, a trăit un timp în Romînia. Dîndu-și numele romînesc de Șerban Voinea, el a făcut parte din partidul social-democrat. Fugind în 1948 la Paris, el a devenit pentru „La Revue Socialiste" și pentru ziarele reacționare franceze „specialist în problemele romînești și sovietice". Pentru a induce în eroare pe cititori, Gaston Beuve și-a păstrat numele romînesc de Șerban Voinea. Recent, el a publicat în „La Revue Socialiste" un articol în care numește țările de democrație populară „sateliți ai U.R.S.S." și cere „eliberarea" lor.

„Socialistul" Șerban Voinea folosește aceeași terminologie ca și senatorul american Douglas, care a depus recent în Congresul S.U.A. un proiect de lege ce prevede crearea unei „Direcții pentru problemele eliberării". După părerea lui Douglas, Congresul trebuie să voteze noi fonduri pentru activitatea subversivă în țările de democrație populară.

Imi aduc aminte că uneori, cînd eram copilandru, mergeam la cîmp, la lucru, cu unul din frații mei mai mari, drumul era lung și eu, prea tînăr, oboseam. Atunci mă sprijineam de brațul fratelui meu și drumul devenea mai ușor. Dacă ne-ar fi văzut atunci Gaston Beuve, ar fi spus, desigur: „Ești „satelitul" fratelui tău mai mare". Iar eu, dacă l-aș fi auzit și aș fi cunoscut atunci înțe-

Zaharia Stancu

(Continuare în pag. 4)

FESTIVAL — Desen de AUREL JIQUIDI

Discuția despre reflectarea actualității în literatură

CLASIC ȘI ACTUAL

In dezbătuta problemă a actualității, faptele cele mai diverse vin să dea răspuns, refuzurile devenind adesea, prin semnificația lor profundă, un argument în plus în favoarea scrisului actual. Cîteva intervenții într-o discuție inițiată de o revistă străină au adus de curînd o nouă confirmare.

Sînt în literatură anticipații riscate, reluate mereu și de fapt foarte firești. „Teatrul în lume") revista pe care o publică „Institutul internațional de teatru" cu concursul UNESCO — a făcut o anchetă despre „Clasicii de mîine". Trei critici notorii a trei națiuni diferite și-au asumat misiunea dificilă să desemneze, dintre dramaturgii de astăzi, clasicii de mîine. Sînt Siegfried Melchinger, cronicar dramatic și teatrolog din Germania Federală, Joseph Word Krutch, profesor de literatură dramatică la Universitatea din Columbia, care a fost multă vreme cronicar dramatic al revistei progresiste „The Nation", și Robert Kemp — „de la Academia Franceză" — cronicar dramatic la „Le Monde".*

Faptul că în literatură mulți termeni rămîn neprecizi, plurivoci, ar putea încurca aprecierile. „Clasic" are nenumărate accepții — de la „studiat în clasă" și pînă la „defunct de mai multă vreme". Cel din urmă sens se întîlnește mai ales în practica editorială unde Al. Pelimon sau N. Xenopol sînt trecuți automat printre clasici.

Cei trei critici nu intră într-o discuție care i-ar duce prea departe asupra clasicului și clasicismului. Acceptă implicit cuvîntul „clasic" în sens de „permanent" — de ceea ce va continua să fie citit sau reprezentat peste o sută-două de ani. Firește că dacă o raportăm la trecut, nici această semnificație nu e geometric delimitată, — clasicii și non-clasicii nu intră în compartimente precise. Ne lovim de regiuni intermediare și de cazuri-limită. Dar în mare, deosebirea e clară. Pe lîngă Shakespeare se reprezintă și Scribe. „Paharul cu apă" s-a jucat la noi mult și cu săli pline. Și totuși, în fața vitalității lui Shakespeare, comedia lui Scribe pare deshumată pentru o curiozitate a momentului.

Pe terenul acesta alunecos al anticipației critice, precauția se impune. După cîteva decenii, unele afirmații peremptorii sună ciudat, confruntate cu faptele. Nimeni nu poate tăgădui finețea lui Jules Renard. Dar și gustul și cultura lui erau limitate. In jurnalul lui, Heine și Thackeray sînt respinși cu desăvîrșită incomprehensiune. In schimb pentru Rostand, Renard a nutrit o pasiune în care intră și un grăunte de invidie. Despre el nu se știa să pronunțe cuvîntul de „geniu". „Cyrano" se joacă și astăzi; romantismul și tinerețea lui trec de rampă. Dar cine s-ar mai încumeta să vorbească fără ridicol de geniul lui Rostand? Cine l-ar mai putea discuta pe același plan cu Heine sau Thackeray?

Sînt destule asemenea fapte pentru ca cei chemați să aleagă pe clasicii viitorului să se arate prevăzători. Mai toți încep prin a arăta riscul anticipațiilor. Și fiecare sfîrșește prin a propune lista lui de clasici. Interesantă e afirmația lui Siegfried Melchinger. „Bertolt Brecht este singurul din generația noastră care poate fi chemat odată să devină un clasic al teatrului mondial". Afirmația e interesantă, pentru că — după cum vom vedea — vine din partea unui adversar declarat a ceea ce constituie însăși esența teatrului revoluționar al lui Brecht. Pentru teatrul anglo-american, Krutch îl numește pe Shaw — „aproape pe sigur" și trei „poate" — Synge, O'Casey și O'Neill. Pentru Robert Kemp cert este Claudel și îndoielnic Giraudoux.

Nu putem discuta în fugă numele de pe listă. Ar însemna să încercăm analiza telegrafică a celor mai cunoscuți dramaturgi ai epocii noastre — a celor înșirați mai sus și a altora. Ceea ce interesează e metoda și criteriile după care cei trei critici și-au făcut alegerea.

O asemenea apreciere a reacțiilor pe care le vor avea oamenii viitorului față de scrisul epocii noastre nu se rezolvă prin profeții. E un act de valorificare care presupune analiza celor propuși sau contestați după un criteriu clar și pornirea de la faptele de literatură. In speță, putem face presupuneri asupra a ceea ce va cerne timpul în viitor, pornind de la ceea ce e deja cernut, de la operele cărora o distanță istorică oarecare le-a conturat destinul. Aici intervin însă cazurile faimoase ale marilor neînțeleși. Este mult citatul caz al lui Stendhal care se spera înțeles peste cincizeci de ani — în 1880. Și a durat chiar mai mult. Bach a fost redescoperit de Mendelssohn-Bartholdy la un secol de la moarte. Toate aceste cazuri sînt binevenite avertismente împotriva simplificării în istoria artei. Dar marile neînțelegeri care țin fiecare de un complex deosebit de factori — rămîn excepționale. In general, cîteva decenii permit o apreciere, chiar cu rezerve și cu coeficientul statistic de surprize posibile.

Față de fapte — așa cum le scoate la iveală o privire rapidă asupra ultimelor decenii de dramaturgie — cei trei critici au fiecare altă atitudine. I. W. Krutch pornește de la ele. De aceea aprecierile lui par mai solid sprijinite. Siegfried Melchinger începe și el cu faptele. Dar faptele duc la concluzii care evident îl supără. Faptele arată că artiștii care au polarizat în scrisul lor zbuciumul epocii, artiștii efectiv reprezentativi pentru un moment și o societate au o vitalitate superioară. Faptele afirmă că „în timp ce Wilde pare să coboare, poziția lui Shaw rămîne de nezdruncinat". Iar Brecht se dovedește singurul clasic posibil pentru dramaturgia germană din vremea noastră. Ezitînd între anvergura și poziția politică, pentru el supărătoare, a celor doi scriitori, Melchinger rezolvă problema interpretînd faptele, nu fără insinuări dubioase. După ce arată că e greu să-ți păstrezi obiectivitatea cînd vorbești de Brecht — „pentru că a trăit în Berlinul de Est" — Melchinger azvîrle în trecere afirmația că Brecht, revoluționarul de la douăzeci de ani, Brecht autorul „Romanului de trei parale" a „cumpărat de la comuniști scene pe care și-a realizat concepțiile teatrale". Acum vreun

Silvian Iosifescu

(Continuare în pag. 4)

*) Vol. VI, nr. 1.

DATORIA DE OAMENI ȘI SCRIITORI...

Fremătătorul apel adresat de la tribuna conferinței din Colombo de către marele poet Pablo Neruda scriitorilor din toate țările — să ne împlinim datoriile noastre istorice și contemporane de oameni și scriitori — își va găsi desigur adevăratul său ecou în opere literare care să demaște și să înfiereze pe șantajiștii atomici; noi romane, noi piese de teatru, noi poeme, în toate grăurile lumii. Fiecare dintre aceia cari se cinstesc a fi purtători de cuvînt ai năzuințelor și îngrijorărilor popoarelor lor, își reînnoiește — în primul rînd față de sine însuși și față de cititorii săi — sacrul angajament de a își pune conștiința și talentul în slujba comandamentelor majore ale epocii noastre, de a se dedica și mai mult decît pînă acum menirii sale de călăuză a opiniei publice. Violența, cu totul îndreptățită, cu care poetul „Cîntului general" condamnă pasivitatea unora dintre marii condeieri ai lumii de astăzi, lipsa de profunzime și de continuitate în atitudinea altora, ocolirea problemelor centrale și lunecarea pe pante de minimă rezistență a unora dintre cei în principiu de acord cu obiectivele marii bătălii pentru pace, găsește desigur în conștiința scriitorimii unul din momentele cele mai prielnice pentru a determina schimbări de poziții...

Dar toate acestea reprezintă adesea un proces destul de lung și de complex. Simpla adeziune la uriașul front al oamenilor pentru instaurarea unei ere de întrecere pașnică, încă nu poate aduce cu sine operele militante ale acelor care s-au ținut departe pînă acum... Poate și mai anevoioasă va fi reîncadrarea celor

Marcel Breslașu

(Continuare în pag. 2)

Note de lectură

FALSUL UMANISM EXISTENȚIALIST

Acum cîteva luni casa Gallimard a publicat într-un volum două piese mai vechi ale existențialistului Albert Camus: Neînțelegerea *(1944) și* Caligula *(1945). „Neînțelegerea" are loc într-un mic hotel din centrul Europei, unde trăiesc o femeie bătrînă (Mama), fiica ei (Martha) și un servitor aproape mut. Încă din prima scenă a primului act, surprindem registrul sufletesc și intențiile celor două femei. Ca și în* Arsenic și dantelă veche *— dar cu infinit mai puțin umor și iresponsabilitate — hoteliera și fata sa se îndeletnicesc cu jefuirea pasagerilor, pe care-i înecă apoi în apele riului din apropiere. Mobilul lanțului acesta de crime? Evadarea din orașul cu case cenușii și oameni taciturni pentru a merge într-o țară însorită spre marea cu nisipuri nesfîrșite și cu mireasmă de salcîmi... Acțiunea începe în ziua în care a sosit un nou călător, Jan, un om ciudat, dar care pare a fi tare bogat. Dintr-o scenă ulterioară între Jan și soția lui, Maria, aflăm că acesta nu e altcineva decît fiul bătrînei hoteliere și fratele Marthei. Plecat cu douăzeci de ani în urmă de-acasă, a venit acum să redea fericirea familiei prea îndelung uitată. Dar Jan nu le poate spune pur și simplu: iată-mă, eu sînt, Jan! Ca orice erou existențialist, nu-și găsește, nu-și poate găsi cuvintele potrivite. Preferă să aștepte ca cele două femei să intuiască adevărata lui identitate. Mama și fata nu intuiesc însă nimic. „Neînțelegerea" se produce. In seara hotărîtă, somniferul e administrat, iar călătorul tainic merge să țină de urît peștilor din rîu. In zori, bătrînul servitor descoperă pașaportul celui ucis. Și cele două femei află adevărul. Cuprinsă de disperarea de a-și fi omorît fiul, Mama o renegă pe Martha, pentru a cărei fericire iluzorie luptase pînă atunci omorînd pasageri, și se sinucide. Soția lui Jan, Maria, află cumplitul deznodămînt din gura Marthei. Lacrimilor Mariei, aceasta le răspunde, cinică, inumană, printr-un „credo" al disperării, pe care vrea să-l transmită și celei pe care o vede suferind* omenește: „La ce bun această mare chemare a ființei, această alarmă a sufletelor? De ce să chemi prin strigătul tău dragostea sau marea? E derizoriu... Roagă-te la dumnezeu să te facă asemenea pietrei... E fericirea pe care și-a rezervat-o lui, e singura fericire. Fă ca el, nu auzi nici un strigăt, înfrățește-te cu piatra, cît mai e vreme. Dar dacă te simți

Valentin Lipatti

(Continuare în pag. 4)

CĂRȚI NOI

„Stihuri pestrițe" *de* TUDOR ARGHEZI

CEL mai recent volum al lui Tudor Arghezi pare la prima vedere un mozaic fantezist de stihuri răzlețe. De fapt, cititorul intră în posesia unui caleidoscop în culori vii și tari. Avem de-a face cu un caleidoscop arghezian de bună fabricație, care reunește într-un evantai, cu sclipiri care ne sînt cunoscute, vechea incisivitate a poetului, suava contemplare a naturii și pasiunea moralizatoare a moștenitorului lui Anton Pann. Ca și în alte dăți, poetul își începe volumul cu un titlu ticluit cu excesivă modestie. Titlul, ca și întregul cuprins al cărții, trebuie citit însă după cifrul arghezian. „Ia te uită ce pestrițe sînt", surîde stihuitorul printre literele de pe copertă, iar noi înțelegem, răspunzînd acestui surîs, că ni se vorbește despre varietatea infinită a temelor și simțirilor care au trebuit să ție îngrămădite pe o singură vioară.

In „Stihuri pestrițe" au fost trimise ca într-un microparlament arghezian, un grup de fabule, o deputație de portrete satirice, cîteva întîlniri înfiorate cu marile taine ale vieții prilejuite de seceriș, de un greiere și mai înainte de o furnică, ca și de marea stihie a viscolului cumplit de iarnă. Este un volum antologic, care strîngînd la întîmplare versuri ale poetului ce nu au fost cuprinse în ultimele plachete, au alcătuit laolaltă surpriza unei culegeri deloc întîmplătoare. „Stihurile pestrițe" apar astfel, în ansamblul operei argheziene, ca unul dintre caietele de însemnări ale poetului și anume acel caiet pe paginile căruia căutătorul în astre se odihnește, făcînd față problemelor gospodărești. Magul și-a întors privirea, în acest răstimp, de la strălucirea albastră a ierbii cerului și se încruntă privind figuri și moravuri triste care s-au dus sau care mai dăinuiesc. Fabulele sînt toate scăldate în nimbul măreției omului. Croitorul din „Comoara", sau născocitorul cuiului care s-a distins făcînd uz de uimitoarea capacitate a omului de a gîndi, servesc replici nerozilor și neisprăviților incriminați în celelalte bucăți satirice ale volumului. Pentru cei vinovați, Arghezi practică cu o deosebită virtuozitate cazurile născocite de Procust, dar numai într-un sens, ceea ce schimbă dintr-o dată semnificația procedeului. Numitul este așezat pe patul de nesfîrșite dimensiuni al omeniei și al marilor exigențe morale. Ipochimenul este întins artificial pentru a atinge măsura virtuților omenești, ceea ce duce, printr-un violent joc al contrastelor, la evidența nimicniciei și mizeriei sale morale. Intr-adevăr, demascarea se face, mereu, prin sita înțelepciunii și a bunului simț al omului simplu și drept.

Incepînd cu Esop (în hainele sale de rob) și sfîrșind cu localnicul Păcală, prin carte se perindă un șir de judecători cu mandat de aleși ai poporului. Înțelepciunea populară străjuiește curgerea violentă sau molcomă a versurilor, de la un capăt la celălalt al acestei culegeri. Cînd poetul se minunează în fața genialității ingenue a procreației („Giuvaere"), el face numai elogiul simplicității creatoare. In cele mai multe dintre fabulele și snoavele „pestrițe" ale volumului se depun însă omagii superiorității și ratiunii nealterate, ca virtuți ale oamenilor de rînd. „Trișca" mi se pare a fi o nouă versiune a „Testamentului" turnată de astă dată în tipare cu înfloriturii folclorice și tradusă într-o limbă sfătoasă care descinde din vechea baladă populară. Eroul baladei cîntă uimitor din instrumentul său rudimentar, stîrnind mînia neputincioasă a cîntăreților cu diplomă, ultragiați și ridicoli. Poemul este încă o „artă poetică", desemnînd cîntul popular ca izvor al marilor creații. „Lăutarii orașului" prind „tîlcuirea cîntării, pe furiș" întrucît aici în trișca plugarului se urzește „păinjenișul rostirilor subțiri".

Incheizînd volumul, avem sentimentul că după asemenea îndeletniciri ce îțenești, cum sînt cele care populează „Stihurile pestrițe", cititorul în stele se va întoarce la fereastra sa scăldată în lumina lunii cu o tărie și o ascuțime a vederilor, cu totul remarcabile. Prin trișca cu o singură bortă a cîntărețului popular, poetul a și descifrat în ultimii ani taine ale universului, care nu se disting prin geamurile lustruite ale unor lunete îndelung dichisite.

V. Mindra

AETERNITAS

Nu mă-nspăimînt de stufărișuri, de cimitire, de ceață,
Moartea pentru mine nu-nseamnă aproape nimic —
Tac și ascult și știu cum se-ntîmplă toate
De parcă abia m-aș fi întors din drumul acela lung.

Nimeni nu moare și n-a murit niciodată;
Lucrurile se reîntorc doar acolo de unde-au plecat —
Toate cîte se-mpreunaseră-n trupul și-n sufletul meu
Din nou se vor împrăștia ca frunzele la o adiere de vînt.

Ochii mi se vor deschide în rîuri,
Brațele în ramuri de salcîm sau de fag,
Glasul și cîntecul se vor întoarce iar în pădure,
Respirația liniștită se va înapoia în maree.

Legănarea mea de nostalgie monotonă și lentă
Va reveni în grădinile dulci ale toamnei —
De-acolo cdată-ntr-o noapte, cineva
A răpit-o sădindu-mi-o-n piept.

In ploile lungi, obsesive din pustiul noiembrie
Se va întoarce tristețea mea singură, singură —
Rătăcirile mele vor reveni în făptura străvezie a vîntului
Care umblă aiurea mereu.

***

Numai inima va rămîne ascunsă adînc în pămînt
Și va crește dintr-însa un fluviu extatic și mare
Care veșnic se va tîrî ca un șarpe în preajma Carpaților
Ingînînd cîntecele acestui pămînt.

A. E. Baconsky

Din cuprinsul gazetei:

- Cronica literară, de Mihail Petroveanu.
- Umanismul gînditorului, de Mircea Mancaș.
- Intîlnire, fragment din romanul „Mitru", de Titus Popovici.
- A doua primăvară continuă, — corespondență din Moscova, de M. Brăileanu.
- Cum să combatem dogmatismul ?, de Mihai Novicov
- Un eveniment însemnat pentru literatura germană din R.P.R., de Ernst Breitenstein
- Tradiții patriotice, de Ion Roman
- Două expoziții, de Dan Hăulică
- Versuri de Camil Baltazar, Liviu Călin, Nichita Stănescu,

UMANISMUL GÎNDITORULUI

Pentru cititorul care încearcă să surprindă esența gîndirii lui Mihail Ralea în literatură, psihologie sau problematica filozofică propriu zisă, impresionantă e prezența autorului în fața celor mai variate probleme ale culturii contemporane și efortul de a impune un criteriu de selecție a valorilor, dincolo de efemera lor existență în perioada de declin a unei societăți condamnate de desfășurarea procesului dialectic-istoric al vieții. Mobilitatea spiritului de investigație și valorificare critică a ideilor se îmbină — în atitudinea omului de cultură — cu un sentiment de intimă curiozitate intelectuală și îi creează perspectiva interpretării originale și inedite, pe linia celor mai bune tradiții ale culturii clasice, filozofiei realiste și tendințelor revoluționare ale gîndirii contemporane.

Cu o formulă lapidară, gîndirea lui M. Ralea ar putea fi definită ca o expresie a umanismului raționalist cu adînci implicații în viața social-istorică. Poziția gînditorului a fost permanent anti-metafizică, anti-mistică și anti-formalistă, reflectînd un fond de idei comun atît concepției sale științifice, cît și atitudinii în problemele vieții. In atmosfera de dezorientare ideologică și dezechilibru moral, ce a urmat primului război mondial, în care intelectualitatea a trăit intens drama oscilației între extreme, a incertitudinii și frămîntărilor interioare, Ralea a contribuit efectiv la clarificarea fenomenului politic-cultural, combătînd ideologiile reacționare printr-o intensă și perseverentă activitate publicistică.

Coordonatele principale ale gîndirii lui M. Ralea se precizează în lumina selecției, pe care însuși autorul a operat-o în cuprinsul unei opere masive și variate de peste trei decenii, pentru a indica linia de dezvoltare a ideilor sale și a explica evoluția propriei sale personalități pe calea umanismului socialist [1])

Specifică modalității de studiu și rezolvare a problematicii filozofice în concepția gînditorului e determinarea multilaterală, complexă și adîncă a fenomenului sau conceptului analizat, pe baza interferării punctului de vedere social-economic cu acel psihologic-moral. Explicația riguros științifică cîștigă astfel în adîncime, sprijinită pe datele cultural-istorice în perspectiva amplă a evoluției fenomenului social. S-ar putea afirma chiar că faptul social e pentru determinarea fenomenului psihic, estetic sau moral, un adevărat fundal pe care se proiectează manifestările complexe și variate ale vieții sufletești. Studiul genetic al vieții psihice și sociale constituie una din trăsăturile gîndirii progresiste a lui M. Ralea — constant aplicată în cercetările sale.

Fondul acestei determinări complexe a fenomenului psihic-moral îl constituie baza sociologică a formației omului de știință. Nutrit la unele din cele mai bune surse ale sociologiei contemporane, Ralea a știut să se emancipeze de tutela obiectivismului sociologic, reținînd din metoda durkheimistă numai rigorismul analizei faptului obiectiv unit cu tendința de generalizare și să extindă analiza fenomenului social pe linia dezvoltării dialectice a forțelor societății. Contribuția sa la precizarea istorică a noțiunii de progres și afirmarea luptei de clasă ca factor ce determină solidaritatea socială în cuprinsul grupelor cu funcții economice și interese comune („Sociologia claselor") se completează cu cel mai amplu studiu asupra revoluției [2]), în care autorul fixează etapele dezvoltării științifice a gîndirii revoluționare, de la „revoluția-program" la „revoluția-organ" — ultima exprimînd ideile socialismului marxist.

Dimensiunile analizei fenomenului psihic-moral cresc în raport cu viziunea amplă a culturii epocilor istorice și în confruntarea concepțiilor filozofice, pe care gînditorul le urmărește cu atenție, pentru a aduce în sinteza finală, explicația științifică bazată pe examenul datelor obiective și pe preluarea critică a elementelor de valoare din gîndirea contemporană. In psihologie, ca și în filozofia propriu zisă, poziția lui Ralea e categoric anti-metafizică și anti-formalistă.

Noțiunea de inhibiție și de rezistență — utilizată în studiile de psihologie ca și de etică socială — e o noțiune de pregnantă actualitate. Ralea o folosește, cu nuanțarea specifică fiecărui domeniu cercetat, în sezisarea valorii subiective a actului moral ca și în explicația psihismelor superioare în viața umană. Stabilirea unei legături permanente între individ și societate, între dialectica socială și dezvoltarea filogenetică a vieții psihice, constituie una din coordonatele gîndirii științifice a autorului și incontestabil o trăsătură a științei contemporane. Importantă e, în analiza actului moral, obiectivarea lui socială, aducerea problemei etice de la stadiul ei metafizic-speculativ, pe planul vieții sociale.

Impresionantă e, în desfășurarea armăturii logice a lui Ralea, amploarea planului gîndirii care se adîncește în perspectiva culturală a epocilor istorice.

Fenomenele de dezechilibru moral în societatea capitalistă a perioadei dintre cele două războaie sînt pentru autor simptome ale descompunerii sociale determinate de decadența economică a statelor imperialiste. La baza psihologiei unei lumi în declin, caracterizată prin afirmarea sentimentului tragic al existenței — drept „categorie" curentă a cunoașterii și valorificării morale — e deci determinismul social-economic. Contradicția socială, exprimată pe plan moral printr-un fenomen de dezadaptare, prin opoziția dintre tendința de încadrare maximă a individului în spiritul colectiv și groaza de anihilare în colectivitate, creează sentimentul tragicului contemporan [3]).

Concluzia logică care întîlnește aci liniile gîndirii progresiste a autorului — întrevede suprimarea dezechilibrului moral, provocat de crizele societății în declin odată cu apariția unei noi forme de orînduire socială, socialismul, care va reda omului credința în realitate, în aspectul fenomenal al lumii și în forțele elanului creator.

★

Interferența punctului de vedere sociologic cu acela al determinării fiziologice a fenomenului psihic, în cadrul unei sinteze a cercetărilor psihologiei contemporane, explică interesul pe care îl trezește lectura studiilor de psihologie ale lui M. Ralea.

In evoluția psihologului mi se pare interesant a deosebi două momente caracteristice. In primul rînd, stadiul inițial al lărgirii problemelor abordate în domeniul psihologiei, prin utilizarea unor izvoare inedite, cu o logică și o pătrundere excepțională, etapă în care autorul ajunge să descopere variatele influențe ale societății asupra fenomenelor psihice, în dezvoltarea lor concret-obiectivă, („Asupra expresiei sociale a emoțiilor") sau rolul societății în obiectivarea conștiinței în procese și instituții („Cîteva observații asupra psihologiei simbolului").

Al doilea moment îl reprezintă fixarea poziției psihologului față de experiențele fiziologiei pavloviene. Constatarea interacțiunii între centrii corticoli și zona subcorticală în precizarea actului psihic uman, a corelației între organizația activității nervoase inferioară și cea superioară, adaptarea mișcărilor reflexe în serii ce constituie comportarea instinctivă la copil (sau de ex.: gruparea reflexelor în „stereotipul dinamic" — după terminologia actuală a psihologiei) au fost primele ecouri ale fiziologiei lui Pavlov în psihologia lui M. Ralea. Acceptînd acțiunea inhibiției în declanșarea și modificarea reflexelor și remarcînd influențele de predominare și inhibiție caracteristice atenției sub numele de „reflexe de orientare", psihologul romîn a găsit un cîmp larg de explicare a variatelor forme de comportare a organismului față de excitațiile mediului extern (experimental sau social). Subtilă și inovatoare mi se pare caracterizarea funcțiilor psihice superioare prin diferențierea pe care o creează procesele inhibiției, asigurînd treptat: selecția, abstracția și generalizarea — specifice gîndirii — datorită eliminării sau numai limitării actului instinctiv, emotivității și automatismului psihologic. Intr-o etapă a științei în care experiențele marelui fiziolog rus erau departe de a fi pe deplin valorificate, un exponent al psihologiei romînești a sezisat esența materialist-dialectică a concepției pavloviene, punînd în valoare procesele activității nervoase superioare în legătură cu definirea tipurilor corespunzătoare (temperamentului și a caracterului).

Remarcabilă e în genere poziția anti-idealistă, dar în același timp criticistă și dialectică a gînditorului.

Ostil speculației metafizice și străin de prețiozitatea pedantă a filozofilor profesioniști, orientat în problemele materialismului dialectic pe măsura îndepărtării reziduurilor idealiste din concepția sa filozofică, Ralea s-a îndreptat — fără oscilații — către umanismul socialist, spre care îl destina cultura umanistă și elementele gîndirii sale progresiste, ca ultimă etapă a evoluției sale ideologice. Gînditor de o rară luciditate, eseist de talent care îmbină gustul artistic cu un real simț al valorilor stilistice, spirit permanent agitat de problemele filozofiei și pătruns de optimismul perspectivelor revoluționare, M. Ralea regăsește azi, în noua structură a realității sociale, împlinirea adevărurilor pentru care a militat în anii de rezistență împotriva obscurantismului mistic și teroarei fasciste în viața politică a țării.

Mircea Mancaș

1) M. Ralea, „Scrieri din trecut: în filozofie", ESPLA, 1957.
2) „Ideea de revoluție în doctrinele socialiste".
3) „Apocalips și umor", op. cit. pag. 205.

CURIER LITERAR

In colecția „Studii critice de artă" a apărut volumul „Mărturii despre Nicolae Grigorescu", antologie critică de Ionel Jianu și V. Beneș. Volumul cuprinde mărturii despre Grigorescu de N. Iorga, A. Baltazar, Isabela Sadoveanu-Evan, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, N. Petrașcu, studii și articole de Adrian Maniu, K. H. Zambaccian, Fr. Șirato, G. Oprescu, H. Blazian, Ion Marin Sadoveanu, Al. Ciucurenco, Corneliu Baba, M. H. Maxy, I. D. Ștefănescu, Ionel Jianu, Petru Comarnescu, V. Beneș, versuri de G. Tutoveanu, D. Anghel și St. O. Iosif și Mihai Beniuc. Volumul mai cuprinde și o bibliografie a lucrărilor despre Nicolae Grigorescu.

Editura de stat pentru literatură și artă a tipărit romanul „Fericitul negustor" de Francisc Munteanu.

In aceeași editură a ieșit zilele trecute de sub tipar volumul de povestiri „Cărăbușul de aur" de Edgar Poe, în romînește de Ion Vinea, cu o prefață de Geo Șerban.

Volumul de povestiri „Pădurarul Stoichiță" de Mihail Lungeanu a apărut la ESPLA.

Au ieșit de sub tipar romanele „Sipetul fermecat" de A. Volnov și „Afacerea Pestrițiilor" de Arcadii Adamov.

Cum ar dori unii creatori să arate... critica...

— Binecuvîntează-ne pre noi, părinte!

Desen de CIK DAMADIAN

Răsfoind revistele

Tineri prozatori

Cu acest titlu, „Viața romînească" nr. 6/iunie publică schițe pe teme actuale semnate de Teodor Mazilu, Radu Cosașu și Ștefan Luca.

Interesul deosebit al acestor schițe constă în faptul că autorii abordează realitatea dintr-un unghi literar inedit, evitînd atît șabloanele idilice cît și pe acelea, tot atît de schematice, negativiste.

„Cerc vicios" de Teodor Mazilu este de fapt un portret. Situația a mai fost tratată în literatura noastră. Mocanu, omul activ pînă la sicfiala măruntă, vorbind necontenit în lozinci, pretinzînd tuturor o conduită ireproșabilă și care se îndrăgostește de dactilografă. Portretul directorului excesiv de autoritar, cu mania lui de a ține conferințe stereotipe și de a „controla" tot, de a suspecta tot, se schițează limpede. Limbajul folosit e acela zilnic, al birourilor, al ședințelor, poate cam vulgar pe alocuri, dar în general amuzant, cursiv, natural.

Mazilu a evitat șablonul negativist, ceea ce duce la o valoare literară certă, ocolind liniile groase, tratarea și rezolvarea simplistă. Umorul lui nuanțează, diferențiază, și prin aceasta plasează acțiunea în domeniul uman, unde nu există scheme ci... oameni. Fără a-și pierde ascuțimea satirică și valoarea educativă, umorul lui Mazilu a evitat șarja grosolană și a păstrat delicatețea și chiar o umbră de tristețe care-i dau adîncime și autenticitate.

„Valentin" de Radu Cosașu înfățișează doi tineri situați în problematica actuală. Cei doi adolescenți, Valentin și povestitorul însuși, descriși cu delicatețe, devin personaje vii care ne încîntă și după terminarea lecturii. Povestitorul e activist U.T.M. și trebuie să convingă cît mai mulți tineri să meargă pe un șantier unde lucrurile sînt la început și nu prea merg bine. Dar pentru ca lucrurile să meargă bine, trebuie mînă de lucru, iar ca să fie mînă de lucru trebuie să-i convingi pe tineri să meargă. Și povestitorul îi convinge cu entuziasmul lui firesc dar... înfrumusețează puțin situația. Și iată-l pe Valentin, acest adolescent inteligent și curat, a cărui timiditate și puritate se ascund sub aspectul unui băiat descurcăreț și calculat. Iar activistul, un adolescent și el, se împrietenește cu Valentin în care simte acele calități neprețuite ale tineretului. Să-i spună lui Valentin adevărul, să-i arate că situația e grea, că el a înfrumusețat-o? Dar dacă Valentin nu mai vrea să meargă pe șantier? Dar dacă nu-i va spune, nu va pierde prin aceasta încrederea noului său prieten?

Ideea schiței e justă și frumoasă: un constructor al socialismului trebuie să se sprijine pe adevăr; Valentin nu se sperie, ci dimpotrivă, calitățile lui de tînăr curajos sînt atrase de greutățile luptei.

In „Valentin", autorul a reușit să creeze o figură de adolescent, cu duritățiși frăgezimi, cu elanuri și timidități ascunse, încrezător dar și bănuitor. „Valentin" e o schiță excelentă: veridică și mobilizatoare.

„Singuraticul" de Ștefan Luca e o schiță interesantă, deși uneori, nu îndeajuns de concentrată. Inginerul Aurelian Dănescu, proaspătul absolvent, s-a simțit la început tare izolat la acel SMT din stepă. Dar acum, cînd a fost mutat, își dă seama cît de mult s-a legat de echipa cu care lucrează, de munca grea, încordată și că, plecînd de acolo, lasă ceva din ceea ce e mai bun în sufletul său.

Ideea artistică a schiței e aceea a solidarității prin sacrificiu. O acțiune curajoasă și riscantă întreprinsă de Dănescu l-a adus stima brigăzii și a creat între el și tovarășii lui acea solidaritate umană care constituie, poate, bunul cel mai de preț.

In „Pușa" — descriind suferințele unei fetițe de opt ani, ai cărei părinți s-au despărțit, Șt. Luca pune multă gingășie, poate prea multă.

★

Pe aceeași linie a preocupării față de actualitate se situează și cronica literară semnată de data aceasta de B. Elvin. Analizînd trei volume — „A doua moarte a lui Anton Vrabie", de N. Țic, „Isprăvile lui Salamon" de Sütö Andraș și „Galeria palavragiilor" de T. Mazilu — criticul caută atît specificul fiecărui scriitor, cît și valorile comune tinerei generații. Afirmînd că aceste lucrări au trecut neluate în seamă, B. Elvin spune o inexactitate, dar care îi folosește pentru o inteligentă pledoarie în sprijinul contemporaneității literaturii.

Analiza volumelor e judicioasă și interesantă. Dar aspectul cel mai valoros al cronicii ni se pare căutarea originalității literare, a specificului scriitorilor respectivi.

In final, cronica degajează cîteva trăsături comune ale tinerei generații de prozatori.

„Și prin problemele care-i preocupă și prin gravitatea cu care sînt privite aceste probleme, ei pun dramatic și puternic accentul pe răspunderea scriitorului. Cărțile lor nu sînt simple exerciții artistice, fiindcă nici obiectivul lor nu este numai literatura, ci și viața, lupta pentru construirea unei noi lumi. Este de aceea în aceste opere scrise în plină tinerețe o modestie, o grijă atentă pentru adevăr, un simț al echilibrului, în care citim maturitatea".

D. F.

BREVIAR

HORVÁTH ISTVÁN:
„Berbecul brumăriu"

Ne-am obișnuit să întîlnim în cărțile destinate micilor cititori întîmplări neobișnuite și personaje active, zburdalnice, gata la tot pasul să se asemuiască prin faptele ce le săvîrșesc eroilor lui Jules Verne. Nimic din toate acestea în cartea „Berbecul brumăriu".

Eroul povestirilor înmănunchiate în această carte e un copil de la țară. Cu o privire nespus de curioasă el descoperă taine ale naturii care îl înconjoară și le povestește apoi cu drăgălășenie și seriozitate. Universul eroului lui István nu se reduce numai la lumea ce i se prezintă în fața ochilor. Imaginea se dilată peste contururile ei imediate. Cu alte cuvinte, acolo unde faptul din natură se refuză (în mod firesc) înțelegerii minții unui copil, începe acțiunea fanteziei, a asociațiilor imaginative. Și e surprinzător să constați că mai întotdeauna drumul fanteziei duce la realitate, la adevăr științific. Autorul și-a înzestrat eroul cu multă dragoste față de natură, cu o mare sete de cunoaștere, care-l păstrează pe terenul strict al realității. Amănuntele științifice care abundă în paginile cărții ne solicită în permanență curiozitatea. Ne interesează modul în care țese păianjenul cu cruce fina sa pînză, activitatea furnicilor roșii sau a păduchelui țestos de frunză.

Există aproape în fiecare povestire a lui Horváth István un filon liric care se leagă de tainele vieții necuvîntătoarelor și un simbol ce amintește de povestirile animaliere ale lui Emil Gîrleanu. „Sári și Biri" depășește, cred, limita strictă a unui caz oarecare; e o schiță despre îndrăzneala nechibzuită și curajul înțelept. Asemenea simboluri întîlnim în „Vrabia", „Ianoș, motanul bălțat", „Berbecul brumăriu" etc.

Prin cartea „Berbecul brumăriu", Horváth István a urmărit să ofere micilor cititori o lectură utilă, să le trezească interesul pentru natură, pentru lumea animalelor, gîzelor și ierburilor care le rezervă ascunse minunății. Și a reușit pe deplin.

Teșu Milcoveanu

ANTON BACALBAȘA:
„Schițe și articole"

Opera lui Anton Bacalbașa a început să fie prețuită la justa ei valoare și pusă la îndemîna maselor de cititori abia în anii regimului nostru democrat-popular. In 1953, ESPLA a tipărit în colecția „Biblioteca pentru toți" volumul „Schițe și articole", însoțit de o prefață semnată de Eugen Campus, în care aduna un număr însemnat din scrierile lui Anton Bacalbașa. Recent, ESPLA a tipărit în aceeași colecție, a doua ediție a culegerii antologice „Schițe și articole", revizuită și mult adăugită, cu o prefață semnată tot de Eugen Campus.

In această a doua ediție întîlnim un mare număr din cele mai reprezentative scrieri ale lui Anton Bacalbașa. Suita de schițe cu titlu comun „Moș Teacă", de un comic savuros și de o mușcătoare ironie la adresa armatei burgheze, ocupă pe bună dreptate, un spațiu întins. Acestea sînt completate cu schițele „Dezertorul", „Nebunul", „Copil de trupă" și altele. Ediția întocmită de ESPLA oferă și cîteva schițe și nuvele inspirate din altă realitate decît cea cazonă, asupra căreia scriitorul a aplicat bisturiul satirei sale. Imaginea școlii din trecut, cu abuzurile și dascălii ei afaceriști și brutali, e dată de schițele „Papă-lapte" și „Leone", izvorîte din propria experiență de viață a scriitorului. Morala burgheză și descompunerea familiei burgheze sînt prezentate caustic în schițe ca „O boală incurabilă" sau „Cavalerul amabil". Trebuie remarcată de asemenea și nuvela „Liber", interesantă nu numai pentru aspectele de viață citadină, destul de rare în literatura noastră din acea vreme, ci și pentru modul realist de a dezbate problema șomajului.

In volum sînt introduse, din periodicele vremii, un număr însemnat de pamflete, în care, cu ironie subtilă și umor demascator, A. Bacalbașa vizează monarhia („Tot regele, sireacul!", „Prăsila regală"), parlamentarismul burghez („Infamia de la Cameră"), sau presa burgheză („Spanachidism", „Spanachidi") și altele.

Unul din meritele ediției este și acela că cuprinde multe din articolele de teorie și critică literară ale lui Anton Bacalbașa, pentru care a fost socotit, pe bună dreptate, alături de Dobrogeanu-Gherea și Ionescu Raicu-Rion, unul din întemeietorii criticii literare științifice la noi.

Prefața semnată de Eugen Campus reușește în bună măsură să reliefeze valoarea și importanța scrierilor lui Anton Bacalbașa și locul lui în literatura noastră.

Teodor Vîrgolici

LUCIAN RUDNICKI:
„Mărturisiri"

In cartea lui Lucian Rudnicki ficțiunea joacă un rol cu totul neînsemnat. Avem aici — cum de altfel arată și titlul — o transcriere artistică a amintirilor unui muncitor polonez. Deprinderea scrisului s-a format la autor cu zeci de ani în urmă, nu în redacția unui ziar sau pe șantierul întîilor schițe și nuvele, ci în focul luptei revoluționare. Primele sale „scrieri" au fost manifestele împrăștiate în neuitatul an 1905, broșurile antițariste din anii următori, tezele cuvîntărilor la mitingurile muncitorești din anii războiului. Este grăitor, pentru ilustrarea personalității lui Lucian Rudnicki, faptul că primul său roman, „Renașterea", tipărit în anul 1920, a avut ca editor, redactor, corector și chiar vînzător, una și aceeași persoană: însuși autorul. Rudnicki este ceea ce — cu un cuvînt demonetizat — se cheamă un autodidact.

In „Mărturisiri" el își povestește viața. Cum am spus de la început, ficțiunea, artificiile de orice fel, „trouvaille"-urile sînt aproape inexistente. Cartea aceasta trăiește prin sinceritate, prin emoția autentică pe care faptul de viață nud îl conține. Pagină după pagină, autorul descrie copilăria sa la țară, cu cortegiul ei de mizerii, adolescența și tinerețea în fabrică și lupta generației sale pentru „dreptul la demnitate".

Citind cartea, comparația cu prezentul se impune în chip necesar. Putem prezenta, ca o concluzie, cuvintele lui Lucian Rudnicki din prefață: „...In ciuda faptului că și astăzi mai avem o seamă de lipsuri și de greutăți... trăim totuși în rai, în comparație cu viața de iad a muncitorului din „vremurile frumoase de altădată". Este și ideea de bază a „Mărturisirilor".

G. R. C.

DATORIA DE OAMENI ȘI SCRIITORI...

(Urmare din pag. 1)

cari s-au înstrăinat de propriile lor idealuri, de idealurile care ne erau cîndva comune. Fără îndoială că luarea de atitudine a lor s-ar putea produce neîntîrziat și aceasta ar constitui un prim și însemnat succes al nostru: o a treia poziție nu există — oricît ar fi de diferențiate personalitățile și de nuanțate concepțiile lor — cei cari nu merg împreună cu noi se așează, în mod obiectiv, pe baricadele dușmane (una din principalele baricade ale dușmanului rămînînd iluzoria neutralitate, autonomie, neparticipare a „artistului"!)

Cel care semnează aceste rînduri are mîndria de a se număra printre veteranii mișcării pentru pace... La întîlnirea intelectualilor din Wroclawul intrat în legendă, acum nouă ani, cînd în mijlocul dezolantelor ruine am pus piatra de temelie a acțiunii partizanilor păcii, romancierul George Amado spunea la tribună: „Acolo, în fundul sălii, la masa delegaților din America Latină este un scaun neocupat. E locul lui Pablo Neruda care în aceste ceasuri, prigonit de regimul profascist din Chili pentru lupta dreaptă pe care o duce, rătăcește prin pădurile patriei sale, găzduit în fiecare noapte în bordeiul altor oameni simpli..."

Astăzi glasul lui Neruda — ca și cel al altor condamnați politici, scriitori ca Nazim Hikmet sau Varela — se aude din nou și de la tribunele conferințelor internaționale și în lucrările lor, pline de nețărmurită dragoste pentru oameni, de neostoită mînie împotriva dușmanilor omenirii. „Pacea și adevărul au fost întotdeauna de partea inteligenței" spune Neruda în mesajul său. Fie-mi îngăduit să adaug: așa cum inteligența a fost întotdeauna de partea păcii și a adevărului.

Pentru noi, scriitori din țările lagărului socialist, ieșiți odată cu popoarele noastre întregi din secularele temnițe ale exploatării și colonialismului, apelul ilustrului nostru coleg nu face decît să ne reamintească încă o dată chemarea permanentă adresată de conducătorii noștri comuniști: să fim prezenți, activi și eficienți în fiecare etapă a drumului parcurs de poporul nostru ca și de toate popoarele lumii către o viață mai fericită, scăpată de teroarea războiului, a pustiitoarelor bombe cu hidrogen. Atunci cînd însăși viața bătrînei noastre planete e primejduită de criminalele experimente cu arma nucleară, a rămîne în turnul de fildeș devine un lucru ridicol — cataclismul ce ar putea veni nu va ocoli nici turnurile înălțate pe cele mai singuratice stînci!

Chiar dacă părerea exprimată de Pablo Neruda că „majoritatea scriitorilor lumii tace" ar fi excesiv de pesimistă, totuși n-ar fi destul ca majoritatea să-și ridice glasul — ci unanimitatea celor a căror menire este să fie nu numai glasul ci și inima, urechea și ochiul popoarelor lor. Și dacă în scrisoarea lui Neruda sînt citate numele prestigioase ale unor scriitori din trecut sau din prezent — de la Shakespeare la Hemingway — fiecare dintre noi, modești minuitori ai condeiului, ne simțim vizați și avizați să ne îndeplinim datoria pe măsura puterilor noastre în ceasul acesta de răscruce a umanității.

Marcel Breslașu

„PASĂREA ALBASTRĂ" de G. Tomozei

Gh. Tomozei îmi pare mai mult un sensibil, o fire simțitoare cum se spune, decît un înfocat. Este el brun și mustăcios (o declară singur: „Am crescut alături cu țiganii / care mi-s asemenea la chip"), îi place strașnic vinul, umblă după fetele cu „coapsele satanice ale Evei", face și pe ștrengarul, dar inima îl trage spre pădurea în asfințit, colindă drumurile țării, — scriind la Bălcești, Agapia, Tîrgoviște, Piatra Neamț, pe Ceahlău, la Bicaz, Dîmbovicioara, — bea discret din izvoare, stă cu capul în lună (la propriu), cucerit fiind și de claritatea zilei dar în momentele ei de dulceață. Se simte bine cînd elementele devin mai fluide, cînd lucrurilor li se răpesc contururile, li se ascund sensurile, inspirîndu-li-se în schimb o blîndețe tremurătoare, o moliciune transparentă și care transmite ecourile prezentului în surdină ca să îngăduie murmurul patriotic al trecutului unit cu vibrația intimă a amintirii într-un fel de cîntec general. Tomozei aude peste tot cîntece. Deși compune rapsodii pentru București, răsună în el un timbru moldovenesc. Îi evocă pe cronicari, Hanul Ancuței, bătăliile cu turcii, pe Ștefan cel Mare și pe Ghenoveva pe care o asimilează cu Moldova. Tînărul dorește să soarbă viața dintr-un potir în care să toarne puțină reverie, nostalgie și puritate; deci să trăiască fără consecințe întinse, fără să se lase istovit de marile emoții ca să poată trece la alte surse și dintr-o vagă teamă de evaziune: **„Tacă-ai amintirii zurgălăi, / Nu-ncăpem în raza unei stele, / Chiar de-am regăsi în ochii tăi / Fulgerile dorurilor mele".** Sau: **„Vă spun adio umbre iubiri de-odinioară / Și-ape ale visării cu valuri vagabonde, / Dar n-aș vroi vreodată din ochii mei să moară / Orașul cu lumina pădurilor de sonde".** Poet al clipelor? E prea devreme să-l categorisim și ar fi nedrept din altă pricină. Pe traseul pe care alunecă caligrafic, feeric și chiar sentimental, îl mînă delicat o aspirație al cărei obiect e estompat atît cît trebuie ca să-l deslușim ușor și să rămîie poetic: regăsirea copilăriei, realizarea iubirii și a purității conforme cu idealul socialist. Aspirația are ca simbol cerbul, „dumnezeiască făptură" precum căprioara lui Labiș, și pasărea albastră care poartă pe aripile-i himerice ciclul cel mai aerian din volum.

Copilăria înseamnă ghemuirea între copaci sub protecția mătăsoasă a ierbii și a razelor lunii, în așteptarea vrăjită a apariției cerbilor: **„In luminișuri prin mătasea ierbii, / Intr-al copilăriei stins tumult, / Mi se arătau în nopți de taină cerbii / Sub ploile de stele de demult / ...Curgeau în jur neauzite ape / Și mă purtau-albastre călăuze; / Și vinul nopții îmi curgea pe pleoape / Și cîntecele se stingeau pe buze".**

Iubirea înseamnă în mare măsură refacerea copilăriei, redobîndirea prin întoarcerea în același cadru a acelorași sugestii de mister, de basm: **„Dă-mi mîna ta în liniștea polenii / Revezi caleașca visului și surii, / Și părul revărsat al Cosînzenii / Pe umerii sălbatici ai pădurii".** Invitarea fetei în pădure nu este preludiul unui amor păgîn, ci al îmbrățișărilor irizate în amiază sau poleite de lună. Poetul își celebrează sfios și fermecat evenimentul ca să-l prelungească, să-l „înveșnicească" în ce are suav și idealizat pentru un adolescent, știind că nu durează. De aceea asimilează dragostea elementelor spiritualizate în mod tradițional ale naturii — luna, stelele, bolta, — populației ei nobile — lebăda, cocorul, — și în genere formelor ei tandre, potolite, îmbietoare la un anume vis eminescian (poetul teilor l-a înrîurit serios). E un contemplativ, în ciuda unor gesturi senzuale de genul: **„Pădurea cu întinderea ei verde / În care ca-ntr-o taină pe ascuns / Mă chemi... mă chemi... privirea mi se pierde / Acum în noaptea limpede și nouă / Îmi dărui ochii și îmi dai lumina / Și merele genunchilor rotunzi"** și în ciuda accentului înflăcărat din poezia cu motivul dantesc: „Iubirea care mișcă sori și stele". In această stare nepatetică, vagă, aproape stinsă, de fericită moliciune, Tomozei trasează o schiță de o grație somnoroasă, amețită de miresme: **„Răsar pe ape lebedele lunii / Și în clopotnițí orele se sting / Miresmele din cupe de petunii / Peste pădurea liniștită ning. / Asemeni stelei care străbătu / Albastre bolți îmi ești din nou aproape / Și treci prin liniștea-mpietrită tu / Ca lebedele lunii peste ape..."** Cu același ton aburit, melancolic, neguros, creionul său pastel tratează un conținut deosebit, aproape contrar: **„Lebăda toamnei lunecă / Peste lacul pustiu, / Zările triste se-ntunecă, / E vînt și-i tîrziu. / Nins de zăpezile penelor, / Freamătă lacul sub cer, / Cum în mîhnirea poenelor / Plopul stingher. / Doarme în liniști de-arinișțe / Sufletul palid al rîului, / Cum adorm aurite pe miriște / Visele grîului. / Lacul de strajă cîmpiei / Doarme în vis. / Lebăda dragostei vie-i, /Lebăda toamnei s-a stins".** Altă dată poate fi și funebru: **„Iubirea noastră suie spre amiază / Cum suie luna albă în podgorii, / Cum aurul în frunze întomnează / Și cum se-nalță în azur cocorii / Reînflorind cu scînteieri tîrzii / Cu amintirea care-n suflet scurmă. / Iubirea către noapte va sui / Odată doar și-atunci spre cea din urmă..."** In elan, cîntecul iubirii se umple de trandafiri: **„O, visul nostru, pasăre albastră / ne duce către clipa împlinirii, / Și cîntecele curg în viața noastră, /Precum răsar în toamnă trandafirii".** Trandafirii, fie ei **„sălbatici din dumbrăvi / Flori aprinse, — apropiate stele, / Inflorind ca razele în slăvi"**, sînt tot un mijloc fixat, prin uzul romantic de îndulcire a senzației, prin urmare o altă cale de a evita intensitățile exploziilor sufletești.

Deplasîndu-se spre o sferă mai vastă, a societății sale, poetul începe să se desfășoare, să prindă entuziasm, să privească în luneta viitorului, să se plece înaintea urmelor vii ale suferințelor istorice (în ținuturile lui Doja și Ștefan, ale răsculaților din 1907), să se plimbe printre noile ei așezări, între sondele Prahovei ori clădirile bucureștene, pe ariile colectivizate, să se îngrijoreze de primejdia războiului. Oricare i-ar fi impresia, cucernică sau mîndră, ea se topește tot în lumină. O lumină destrămată de amurg dacă încinge Cetatea Neamțului, anunță Moldova hanurilor sau scaldă Tîrgoviștea lui Grigore Alexandrescu: **„Am poposit la porțile Moldovei, / Mă risipesc în fiecare cîntec / Precum pădurea-și risipește banii / Și mă topesc în fiece sărut... / Am poposit la porțile Moldovei / Cu fire tremurate de paing / Mă împresoară razele de soare / Și frunzele desferecate ning / Pe departare..."** O lumină de răsărit de soare sau de primăvară, mai clocotitoare dacă e vorba de eforturile actuale și perspectivele poporului său: **„Imi tremură pe pleoape lumina primăverii / Pătrunde-n suflet unde nici nu știu să caut / Ființa mi-o îmbată cu farmecul puterii, / Pe mări necunoscute mă face argonaut... / Lumina primăverii îmi năvălește-n suflet / Și încălzește în raze pădurile de sonde / Stîrnește iarăși tînăr, al apelor răsuflet / Și cheamă iar cocorii, în stoluri vagabonde / ...Mă plec să sorb lumina închipuind sărutul / Pe care apei limpezi îl dau setoși oricui / Și primăvara nouă îmbracă-n floare lutul / Pecetluind bețiа culorii și-a lumii".**

Cronica literară

Dînd de urmele războiului într-un cîmp care-i deșteaptă și amintirea unui mesteacăn lugubru, cu vertebre bacoviene (negre și albe), poetul gustă pacea prin lumina din jur: **„In suflet sub lumina păcii-ntreagă / Și liniștile toamnei mele dalbe. / Dar știu că undeva e un mesteacăn / Cu vertebre negre / Și vertebre albe".** In fine, lumina îl întîmpină ca argintul nopții, ca aurul pădurii dar și al bucuriei sau al prieteniei dintre romîni și sovieticii care ne-au înapoiat tezaurul: **„Intru sărac în pădurea de aur / Orb mă avînt în aura luminii... / Mirul prieteniei peste fruntea / Măștilor de aur s-a prelins. / Punți spre noi prietenii-au întins / Și de aur și de-argint e puntea".** Tomozei abuzează acum. Spre deosebire de Goethe, nouă ne vine să-i cerem mai puțină lumină, vrem să spunem mai puțină poetizare, renunțarea la tendința de a înfrumuseța lumea prin exces de elemente decorative, sau de sugestie, finețe, de frumusețe „linsă". Numai o mare forță creatoare, numai dacă te numești Arghezi, le regenerezi artistic, le potențezi pînă la rangul de stihii sau de componente ale unor mituri, așa cum a procedat tot Arghezi. Vă amin... de „E pardosită lumea cu lumină". Pentru un tînăr ca Tomozei, metoda îl împinge spre rarefiere, spre artificializare, chiar fără stridențe, manierată a lirismului. Ca să te scufunzi în poezia autentică a lucrurilor și a omului nu căuta ceea ce știi că e convențional poetic. Mai ales în fața naturii trebuie să fii sincer, fiindcă natura e cea mai sinceră ființă. Mai ales, cînd poți — cum ai arătat — să percepi poezia trecutului, a naturii, direct, proaspăt, în atîtea din versurile citate sau ca în „Adio la Tîrgoviște", în „Inceput de toamnă", pe care regret că nu mai am unde să le menționez în întregime: **„Chemați de cîntec dulce de prigorii / La asfințit s-au stins de mult păunii / Pîrîul nopții curge prin podgorii / Și strugurii sînt lacrimile lunii".**

La îndemnul prietenos adresat poetului, adaug încă un argument furnizat de el însuși. Despicînd cu gingășie fructul poeziei sale, descoperim în miez o sămînță robustă. Poemele în proză, sau numai cele lungi, care încearcă un fel de autobiografie țărănească, în două-trei versiuni, nu au suflu, nu cresc, rapsodiile bucureștene sînt seci; altele împrumută un nucleu arghezian („Spovedania cîntărețului din munți" reia „Flautul fermecat", și „Legendă" are legănarea „Psalmului de taină"), sînt naiv romantice ca „Beethoven" sau se resimt de amprente eseniniene sau beniuciene „Eh, tinerețea mea, stinsă ca iarba". Totuși, în ele sînt izbucniri de energie mînioasă și de durere mai adîncă, un fond social, încurajator. Vie, bine ritmată și cu un final dramatic neașteptat e balada „Cuvîntarea lui moș Pelin la iarmaroc": **„Boierul de gît mă strînge / Și ulcica-n lut mi-o frînge. / Ea s-a spart mustind a sînge... / ...S-a sfîrșit boieru-n stei / Lîngă lutul alor mei. / Am stat ani pe după gratii / Dar acum, / feciorii tatii, / Azi cînd via noastră-i vie, / Cînd dulceața-i ne îmbie, / Beți pentru mănoase cîmpuri / Pentru pace pe pămînturi. / Vinul fericirii noastre / Haide-l beți din căni albastre. / Vinu-acesta fără zloți, / Vreți să-l beți, nepoți? / — Cu toți!".** Antrenant și mucalit e și cîntecul vinului, cîntec de beție dacă vreți, „Cramă mînăstirească": **„De-aș fi departe de hotarul țării, / Prin foc m-aș avînta, prin fum și jar / Și-aș stinge poate arșița durerii, / Cu-amărăciune dulce de cotnar. / Părinte, vinu-i beat de mirodenii / Și tu aduni cu brațul și cu plînsul / Și cu monahiceștile smerenii / Toți diavolii care se zbat într-însul...".**

Pusă în pămînt bun, această sămînță mai suculentă va rodi, bineînțeles alături de celelalte. Nimeni nu se gîndește să ceară poetului să-și trădeze temperamentul, să nu-și cultive toate dispozițiile, inclusiv aceea către concentrare maximă și fără efort din „Douăsprezece poeme într-un vers": **„Pe fața apei, lebezi destramă curcubee..."** (TRISTEȚE); **„In ochii ciutei moarte, luceferii adorm..."** (CÎNTEC PIERDUT); **„Văzduhul și țărîna se logodesc pe buze..."** (PAHAR CU VIN); **„Cîmp ars, ucise ierburi și-n depărtări fîntîni..."** (SPERANȚA); **„Pe-a sufletului boltă au fîlfîit păuni..."** (BUCURIE); **„Pe streșini, pacea albă-a întîilor zăpezi..."** (SOMNUL IUBITEI); **„Izvorul lin, presimte imensitatea mării..."** (POEMUL INTR-UN VERS); **„Poleiul lunii curge pe buzele subțiri..."** (INTIIUL „TE IUBESC"). Se vede că Tomozei ca și V. Teodorescu cu catrenele din „Alfabet" se pricepe și să arunce cu un gest elegant și aproape imperceptibil cîte o imagine de sine stătătoare pe apele fanteziei noastre, stîrnind asociații revelatoare și vaporoase.

Mihai Petroveanu

Întîlnire

Fragment din romanul „MITRU"

RESTAURANTUL era mare, o elegantă greoaie, multă catifea roșie și aurării afumate, cavaleri nemți deșertînd butoaie de bere sau frigînd porci în sulițe. Aproape pustiu. Într-un colț cîțiva domni roșcovani, cu mustăți de focă și lavaliere, jucau domino și se certau, chelnerii se plimbau plictisiți, membrii orchestrei începuseră să se adune și beau rom, cu instrumentele pe genunchi. Geamul de cristal lîngă care stătea George fusese găurit de cîteva gloanțe. Niște raze capricioase ca brațele unei stele de mare. Afară strada vuia surd, se plimba foarte multă lume: cîțiva tineri în scurte de piele atacară un vînzător de ziare care striga „Dreptatea!" Îi confiscară ziarele și le rupseră în bucăți. Pe urmă mulțimea se împrăștie și sosiră claxonînd două Wyllis-uri ale poliției. Lui George îi era foarte somn și începu să-l cuprindă iritarea împotriva lui. Doar ar fi putut să spună acolo că a sosit tatăl lui și să plece mai devreme. Îl aștepta neliniștit, cu o emoție insuportabilă și, ori de cîte ori ușa turnantă scîrțîia, tresărea și se întorcea spre ea. Mai tîrziu se resemnă, încercă să-l justifice și nu reuși. Ar fi vrut să sosească odată, să nu mai stea singur. Dan era o fire rațională, așa-i spusese și profesorul de fizică, și nu mai era copil: George era dispus să-i primească observațiile. Poate că într-adevăr nu vedea aspectul real al lucrurilor și partidul n-avea nevoie de frămîntări sterile, de „intelectualisme", ci de o sănătoasă activitate practică, rațională și accesibilă maselor. Poate nici el nu-i explicase lui Jurca așa cum trebuia; insistase asupra datoriei lui personale, a eticii interioare. Totuși eticheta de „stîngism mic-burghez" îl jignise. În legătură cu înmormîntarea lui Ardeleanu și Gligor, Jurca fusese de-a dreptul aspru: „Trebuia cu popă, tovarășe Teodorescu, cu zece popi, să le fi pus cruci de doi metri... să intre în conștiința oamenilor sacrificiul lor, să devină mormîntul lor un loc de pelerinaj... Puțin importă în problema asta existența lui dumnezeu, sau faptul că religia e opiu pentru popor... Rău, tovarășe Teodorescu, rău gîndit"...

Dan nu mai venea. Comandă un sfert de vin vărsat, hotărît că dacă nici pînă-l bea nu sosește pleacă imediat acasă, Jurca avea dreptate. Trebuia să învețe să gîndească. Niște elanuri, sentimentul acut al responsabilității lui, bălăverne. Ceva în genul Suslănescu, nimic mai mult. Realitatea, nu imaginea lui despre ea... Problema etică a situației lui materiale se va lămuri în etapa cînd va fi necesar să se lămurească, nu acum. Asta era tot. Importantă era organizarea unei puternice celule de partid în Lunca, lărgirea activității ei, ridicarea politică a oamenilor. Ar fi vrut să se apuce imediat de treabă, să planuiască, să creeze.

Atunci sosi Dan. Se schimbase, avea un costum albastru închis, părea mai matur. George voise să-l certe, dar pe Dan, nu pe domnul acesta tînăr, sigur de el.

— Atît de mult a durat?

Dan luă un scaun și se așeză lîngă George.

Își scoase ochelarii și-i vîrî în buzunar; fața-i păru îndată, din nou, copilărească. Întinse mîna și acoperi palma fierbinte a lui George.

— Tată... te-am mințit. N-am fost la nici un profesor... Mi-a părut foarte rău, am avut remușcări... N-am avut dreptul să te mint, a fost ceva foarte urît, meschin. M-aș simți prost să-ți cer iertare...

Din toate astea George nu reținu decît siguranța cu care se exprima; la 13 ani își căuta mereu cuvintele, nu le găsea și din pricina asta avea tot timpul un surîs crispat, la un pas de plînsul nervos.

— A trebuit să mă întîlnesc cu o fată...

Chemă chelnerul și comandă o sticlă de vin înfundat. Puse un nou pachet de țigări americane pe masă, în fața lui George, își aprinse și el una, trase stîngaci cîteva fumuri, apoi aplecîndu-se spre George îl privi în ochi.

— Mă însor.

Chelnerul sosi, desfundă sticla, le umplu paharele și așteptă.

— Deocamdată atît, spuse Dan. Mai tîrziu.

— Am înțeles...

În prima clipă lui George îi veni să rîdă, pe urmă se sperie. Dan spusese asta calm, ca pe un lucru de multă vreme rumegat și definitiv.

— Ce vorbești, bîigui și se simți prost, încurcat, străin.

— Iată, surise Dan, nu mai sînt copil... Am necesități sexuale normale... am optsprezece ani...

— Încă n-ai...

— Peste o lună jumătate... Orașul e plin de tîrfe, toți colegii mei au avut boli venerice. Am oroare de așa ceva... E bineînțeles, stupid, deoarece cu panaceul universal care se numește penicilină, nu mai e grav. Rămîne însă murdăria. E ceva înjositor. Iartă-mă că-ți explic atît de mult, tu ești un om modern, ai vederi înaintate, o spun fără ironie, așa că mă înțelegi.

— Dan, ești prea tînăr... Ce-o să zică mama?

— Deci, tu ești de acord... dacă o invoci pe ea. Te cunosc bine, nu ești omul care să te ascunzi în dosul opoziției materne...

George bău încet paharul de vin. Îi tremurau degetele.

— Dan, am vrut să fim prieteni totdeauna... În concepțiile mele, între tată și fiu...

— Da, înțeleg. O prietenie bărbătească...

George puse paharul jos, cu un gest brusc.

— Mă simt copil eu, în fața ta. E dureros...

— Nu vorbi prostii. Iartă-mă. Tu ești un om minunat... te-am admirat întotdeauna. Vreau să-ți semăn...

— Ce-i asta, Dan?

— Nu-i captatio benevolentiae. E foarte sincer. Eu nu știu să mint.

— Și azi?...

Dan își trecu mîna prin păr, șuvițele blonde, moi, îi căzură pe frunte.

— N-am să mi-o iert niciodată.

George întinse mîna după sticlă, își umplu paharul. Se uită lung, în altă parte, fără să vadă nimic.

— Nu știu nimic despre tine, spuse într-un tîrziu. Nu poți să înțelegi asta... Caut în tine băiețașul pe care l-am lăsat...

— Și tu crezi că ești același, tată?

— N-ai de unde ști, Dan...

Tăcură. Orchestra se sui pe podiu și începu un vals trist; Dan se strîmbă.

— Muzica proastă îmi calcă pe nervi.

Desen de AL. ALEXE

— Trebuie să te mai gîndești.

Dan clătină din cap.

— N-are rost. Îi datorez prea mult. Nu-ți pot explica.

— Dar nu-ți cer să-mi explici nimic! Ești tînăr, bineînțeles...

— Nu. Te rog să nu spui nimic... Și încă ceva: e evreică. Tu, ca internaționalist proletar, nu poți avea prejudecăți, nu?...

Lui George i se părea că pășește pe un teren necunoscut. Era încordat și încerca să se stăpînească. Răsuflă adînc.

— Spune-mi tot...

Dan zîmbi din nou; era ceva neplăcut în surîsul acesta. George ar fi vrut să închidă ochii; își umplu iar paharul.

— O cheamă Edith Wielder. E frumoasă. Părinții ei au murit la Auschwitz... Au avut o fabrică de textile la Oradea, n-au mai putut fugi. Edith era aici, la o mătușă bătrînă, foarte interesantă. E foarte bogată. Aur, dolari și acum o săptămînă s-a aranjat și cu fabrica. Ungurul care a luat-o trebuie să plătească despăgubiri serioase, totul e în regulă.

— Dan, mie-mi spui toate astea? întrebă George, surd.

În clipa aceea Dan întinse mîna după pahar, mînșeta albă a cămășii îi fugi și George văzu un ceas de aur pe mîna lui. Îl apucă de încheietură cu degete de oțel:

— Și asta? Ce-i cu asta? Și hainele de pe tine? Îi lăsă mîna cu repulsie.

— Ce e? Ce ai, tată?

— Nimic, spune mai departe...

— Nu-mi cere să-ți explic sentimente. Nu mă pricep. Onorabilul Andrei e as în așa ceva. Despică firul de păr în patru și găsește în fiecare bucată tot felul de lucruri nostime. Sociale, psihologice. Lui Edith îi datorez mult. Tot. Asta e. Banii și celelalte n-au nici o importanță.

Vorbea cu o ușoară ostilitate, poate pentru că nu se putea explica.

— În sfîrșit, una secundară... Vreau să călătoresc mult, să studiez... Uită-te în jur... totul e primitiv, oamenii, sentimentele lor arhaice. Trebuie un suflu modern, ceva american... Industrie, afaceri, țara e bogată, oamenii leneși. Prea multă latină și poezie la cei deștepți, nu știu dacă mă înțelegi...

— Da. Multă. Și fără nici o legătură, îți povesti noaptea aceea cînd fusese urmărit, cînd muriseră Gligor și Ardeleanu; sec, un fel de raport. După ce isprăvi, stătu un timp, cu ochii în gol, apoi spuse:

— Nu văd de ce ai nevoie de părerea mea, a mamei... Noi te-am pierdut...

Atunci Dan își pierdu răbdarea. Îl prinse de braț, cu o putere nebănuită.

— Nu înțelegi? Ai stat atîta vreme cu bunica și nu înțelegi că e cea mai fenomenală ființă de pe pămînt? Că noi toți sîntem un fel de pigmei nenorocoși... că ea are un bun simț de granit, că... tu, mama mi-ați dat tot ce e bun în mine... Doamne, tată...

George își frecă tîmplele, apăsat.

— Aș vrea să cunoști pe Edith... Azi... Vreau să vin cu ea acasă, cît de curînd. Poate mîine.

— Și școala?

— Ei, să fim serioși... Pot să-i dau un telefon să vie aici?

— Dă-i.

Dar Dan nu se mișcă de pe scaun. Era vizibil că ar vrea să spună ceva și nu găsește și-i pare rău.

Atunci ușa turnantă se deschise și se învîrti multă vreme, împinsă de o mînă puternică. Un om înalt, subțire, cu mustață neagră și scurtă de piele și cizme bûrger intră, se uită împrejur, țîștui enervat și la urmă îl văzu pe Dan. Surîse larg și veni repede, apoi, dînd cu ochii de George, rise stînjenit, mormăi ceva și-și atinse borul pălăriei cu un deget împodobit de inele.

— Salut, dom' Dan... salut... Am sosit. Am primit telefonul și venii... vorbim mai încolo...

— Poți să spui.

— A ieșit foarte bine. Teribil, dom' Dan, să fiu al naibii. Scuzați, se întoarse spre George, scurt de tot, nu vreau să vă deranjez... Au sărit pe noi, moarte de om, Dom'le, sarea e ceva... Cu un kil de sare, cea mai mișto unguroaică își dă poalele în cap... Se aplecă spre urechea lui Dan: am adus două de becuri... Desfacem într-un ceas... dom' Tavi e la „Pintenul negru" cu o fufă... Vine și el, imediat, dacă vine... Asta e. Vă găsesc mîine, să trăiți, mă duc să beau un and soda... Se întoarse sprinten, se așeză cîteva mese mai încolo și îndată un chelner veni la el aplecat și respectuos.

— Un tip.

— N-auzi, cine-l ăsta?

— Balș. Afaceri.

Fără să ridice vocea, silindu-se chiar să zîmbească, George insistă:

— Ce afaceri?

Dan îl privi rece: avea și el ochi cenușii, limpezi, cu mici firișoare aurii.

— Te interesează? Trimitem sare în Ungaria, acolo nu e deloc. Se aduc becuri, mărfuri. Unchiul Octavian e mare specialist la CFR. Răspunde de garnituri cu cărbune. Două vagoane se aranjează totdeauna. Mai e asociat fratele unchiului Octavian, unul Gavril, trebuie să-l știi. E un geniu, în materie de afaceri. Puțin prea violent. Nu prinde momentul, vrea s-o facă în mare și încă nu se poate, înțelegi? În cinci ani Gavril e mai ceva decît Malaxa, sau decît Neumann.

— Și tu... ce ești în povestea asta?

— O parte din capital... L-am împrumutat de la mătușa lui Edith. Dolari și eițesuri.

— Ce-e?

— Idei. Totul trebuie calculat, matematic. Probabilități și celelalte, știi? Mai ales că unchiul Octavian face boacăne, altfel util, cunoaște pe toată lumea, pe toți feroviarii din țară și pînă la Budapesta.

— Și te mîndrești cu asta?

— În fine, e pasionant...

George întinse mîna, ca și cum ar fi vrut să ia paharul și nu-l ajungea. Dan se întinse peste masă să-l ajute. În clipa următoare, cu pumnul strîns, George îl lovi din toate puterile în față. Simți cum i se stîrcește ceva sub pumn: sîngele izbucni pe nas, violet. Cu dosul palmei îl mai lovi o dată peste obraz, de răsună toată cafeneaua.

Dintr-un salt Balș fu lîngă el, îl înhață pe George de gît cu o mînă și-l ridică de pe scaun, ca și cum ar fi fost un copil.

— Lasă-l... făcu Dan, surd. Își ținea palmele pe obraz și printre degetele subțiri și foarte albe, transparente, sîngele îi curgea pe bărbie, pe gît. Lasă-l... E tata... Du-te de aici!

Balș îl lăsă pe George, cu regret.

— Ce dai dom'le, ca în sac, la te uită, ce maniere, ulițe dom'le cum îl poceșe... Luă un șervet, îl înmuie în frapieră și începu să-l șteargă pe Dan pe obraz.

— Nasul nu-i rupt, spuse... Mă mir. Tăticu dete ca-n fasole... putea să vă nenorocească; ce părinți, dom'le...

— Du-te de aici, scrîșni George că te împușc...

Balș clipi din ochi, șmecher.

— Fii serios, nene... Stai așa, dom' Dan, cu capul în sus, se oprește îndată... Tăticu!

Și se duse la masa lui, gonind chelnerii care se pregăteau să intervină. George răsuflă greoi, era roșu la față. Nu vedea nimic; o durere chinuitoare îi strîngea inima. Pe urmă se uită la Dan: stătea cu capul dat pe spate, cu șervetul apăsat pe față și plîngea. Se liniști cu greu, pentru că-l înecau lacrimile și spuse încet:

— N-a avut nici un rost...

— Mai bine te omor cu mîinile mele, zise liniștit George. Înțelegi? O să faci ce am să-ți ordon eu! Așa cum am să-ți ordon eu!

— Fii serios, răspunse Dan, la fel de încet, aproape imperceptibil. Nu trebuia să mă lovești. Inutil și urît...

În fața restaurantului se opriră două trăsuri. Într-una, răsturnat pe perne, Octavian Sabin, cumnatul lui George, în frac, cu un guler tare, soios, înalt pînă la urechi, și plastronul stropit cu sosuri, ieșit din cămașă. Era beat turtă, părul rar, cîteva fire îi stăteau zbîrlit, ca în caricaturile profesorului Nimbus; în cealaltă trăsură patru țigani, cu viori, care săriră jos și-i ajutară să coboare: Octavian le împărți niște hîrtii, apoi, clătinîndu-se încoace și-ncolo, zbieră:

— Lați, Pișta, Șandor, Mihai! Drept! După mine înainte 'arș! Cîntă mă, aia a mea. Țiganii începură și din gură, acompaniindu-se:

Dacă-n douăzeci de toamne
Zi senină n-am avut
O, atuncea, spune-mi, doamne
La ce bun m-am mai născut.

Chelnerii săriră să-l primească; Octavian se încurcă în ușa turnantă, care-l azvîrli afară, în brațele lor. Mîngîie pe obraz pe cîțiva, se încruntă la unul tînăr, (i se păruse nerespectuos) apoi văzînd pe George și pe Dan veni bătos spre ei, rizînd cu gura pînă la urechi:

— Iar mi-i bine, iar mă-mbăt! Servus Gheorghe, servus Dan... servus...

Îl sărută mult pe Dan, strîngîndu-l tare în brațe, apoi începu să plîngă.

— Eu n-am copii... Tu ești copilul meu... Copilul meu s-o dat cu străinii...

— Și nepotul, nu? întrebă ironic George. Nu-l prea iubea pe cumnatul său, îl obosea.

— E, asta-i altceva... Edith e o micuță scumpă. Era roșu la față, lacrimile i-o poleiau; simțindu-și obrajii uzi, se înduioșă și mai mult și începu să hohotească. Țiganii, care-l cunoșteau, începură solemn: Deșteaptă-te române! Octavian tresări, își umflă pieptul și aruncă în jur priviri scăpărătoare. Domnii care jucau domino veniră la masă, zgomotoși:

— Servus Tavi!

— Reciproca! Corneliu! Ce faci, Bandi? Servus!

— Reciproca!

— No, mereți la masa voastră, comandați ce vreți! Plătește Tavi baci! Am treabă cu nepotul meu... cu el... că eu n-am copii... Nu mai am...

Domnii plecară, fără să se simtă jigniți, îl cunoșteau.

— Dănuț, data viitoare te duce unchiul Tavi și pe tine... Se întoarse spre George, aproape dușmănos:

— Voi! Ce meritați voi un copil ca ăsta? E un sfînt... să-i dea dumnezeu sănătate... Vino să te pupe unchiul Tavi, scumpul meu iubit. Îl sărută lipicios. Dan surîdea puțin stînjenit.

— Și unchiul Gavril te pupă dulce... Cu becurile aranjează el. Poate cu Neumann, ori cu Andrény... Vedem... Dacă merge așa, într-o lună îmi realizez visul meu... Știi tu, mă, Gheorghe care-i visul meu?

— Poate să bei ceva, nu? Se simți îndată meschin, îi fu rușine. Dar Octavian nu se supără.

— Nu, vreau să fac un schit... pentru mine singur, lîngă Bucureasa... Mă călugăresc... acolo... și mor cu gîndul la soția mea... Care nu mai e... care nu mai este între noi. Țiganii porniră repede:

Călugărul din vechiul schit
O zi la el m-au găzduit...

Octavian își șterse lacrimile.

— Ea a fost o sfîntă... A, să nu uit, Dan, te salută domnul Bozgovici, șeful gării. Te prețuiește. Va trebui să-i faci o vizită.

George îl pîndea pe Dan. Cum se putea simți bine în mocirla asta? Părea să nu-i facă nici o impresie. Se întreba-uluit: E insensibil?

— A găsit unchiul Gavril și locuință... Ne mutăm, dragă George, din maghernița... da... casă nouă... șapte camere... tutalegu... Mă, se ridică el și plesni cu palma fruntea lui George: Știi tu ce mintiuță are copilul tău... ce copilul tău, al meu... că eu nu mai am. Am avut... l-am iubit ca pe ochii din cap...

— Lasă, unchiule, spuse atunci Dan, plictisit, o să vă împăcați, răspund eu...

— Să-mi cer iertare de la el? Care a omorît pe mama lui prin purtările lui?

— Fii serios, nu vorbi aiurea, se răsti Dan. Are să-ți ceară iertare... Aranjez eu...

— Vino să te sărut.

— Ei, ce bem?

— Nimic. George se sculă. Eu plec.

— Și eu, zise Dan. La revedere, unchiule! Vezi și vino acasă... Ești obosit...

— Vin, puiule drag, vine unchiul Tavi. Beau o sticluță de Minișel, că mi-i cam sete și vin... Jucăm o partidă de șnapsli și te bat, iau pielea de pe tine...

— Ei, asta mai vedem, făcu Dan vesel. Se aplecă și-l sărută pe obraz și asta-l dădu gata pe Octavian. Își puse capul pe masă. Umerii i se scuturau.

— Eu n-am... avut... noroc... niciodată... Țiganii cîntară:

În fînul de curînd cosit
Gîndind la tine-am adormit...

— Mă, zise Octavian, voi sînteți prietenii mei... Veniți, ședeți la masa cu mine... Și voi, îi strigă pe jucătorii de domino. Veniți, mă... Bandi, să-ți zică ție una de pe pustă... Nu-mi place de voi, ungurii, dar știți cînta. Suflet, mă, suflet mare, păcat că-i păcătos... Haide, Lați, dă-i drumul:

Hulló levél, sárga levél
Vigyen szerte széjjel a szél...
S mondd el künn a temetőbe
Hogy most van a nap lemenőbe...

Domnul Bandi, amploiat la poștă, îl îmbrățișă pe Octavian.

— Mă, n-am avut noi noroc, mă, Tavi baci...

Titus Popovici

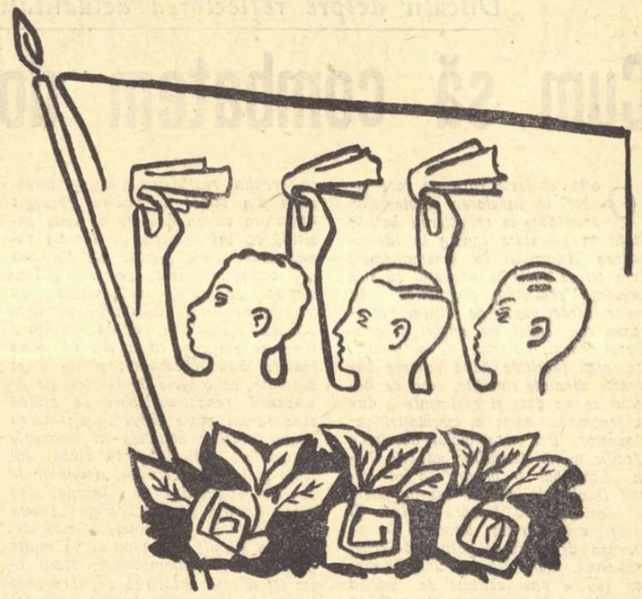

TINEREȚE ÎNFRĂȚITĂ Desen de TIBERIU NICORESCU

Festival la Moscova

Vechi cuib al dragostei pentr-omenire
și fagure de viață dătător
oricărui om, încrezător
în adevăr, dreptate și iubire,

Tu vei primi, la inima-ți uriașă,
odrasle de pe-ntregul drag pămînt
ce stau în slujba crezului cel sfînt:
prietenie-n toatele sălașe.

Strîngînd la pieptul tău, imens, trimișii
atîtor neamuri, le vei oferi
lumina inimii; în toți irișii
privirilor ea se va oglindi,

Și-n fețele-aureolate de-omenie,
vor deslușI cuvîntul: p r i e t e n i e!

Camil Baltazar

Festival 1957

Inscripție

Albe, chemările ca hulubii
Cutreieră lumea fără teamă,
Că zborul lor e cîntec de sărbătoare
Și aripile nalte negura destramă.

Chemarea grîului

Oprește-te și ascultă-mi viorile!
Pentru tine, trecătorule, cînt.
Au să-mi vinture, mîine, în soare, comorile
Și cumpăna verii va înclina ca nicicînd
Pentru tine și semenii tăi.
Oprește-te și ascultă-mi viorile!

Univers

E cîntecul tău cînd te-apropii,
Floarea de piatră deschisă azi în prag,
Jocul cu norii ce-i destramă plopii,
Îmbrățișarea ta —
Cer strîns în firul neștiut de frag.

Liviu Călin

Corespondență din Moscova

A doua primăvară continuă

Sîntem în a doua săptămînă a celui de al VI-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților.

„... Pe pămîntul nostru — a spus la deschiderea Festivalului tov. Kliment Voroșilov — a coborît anul acesta pentru a doua oară primăvara..."

28 iulie a fost prima zi a celei de-a doua primăveri. De atunci ea este zilnic reeditată, mai întîi prin deschiderea jocurilor sportive internaționale... apoi prin sărbătorirea plantării parcului prieteniei... prin vernisajul expozițiilor... deschiderea concursurilor artistice... — și prin cele circa 400 de manifestări care reprezintă programul fiecărei zile.

A mai răsărit un parc la Moscova

1 august... Pînă în ajun, pe terenul care se învecinează cu gara fluvială Himki de pe șoseaua Leningradului, nu se înălța nici un copac... Dar iată că 6.000 de brațe albe, negre, galbene au împlîntat în acest pămînt virgin și au sădit 3.000 de puieți care-și înalță tulpinile fragede spre soare... La fiecare puiet este fixată o plăcuță în care s-a introdus „cartea de vizită" a delegatului respectiv: numele și adresa lui.

În timpul sădirii au fost de față mii și mii de tineri sovietici pionieri și pioniere care au făgăduit să îngrijească puieții cît se poate de bine.

Parcul prieteniei e planat. Delegații pleacă salutînd puieții ca pe niște ființe vii, dorindu-le să crească mai iute...

La rețeaua parcurilor prieteniei răsărite la Berlin, București și Varșovia, s-a adăugat cel din Moscova! Un monument viu al înfrățirii tinerei generații din toată lumea. Printre cei care au sădit puieții de la Himki se aflau și solii tineretului român.

Cine are dreptate?

Ziarele din Cairo relatează că poporul sovietic acordă delegaților Egiptului o primire excepțională.

Ziarul suedez „Niu Dag" afirmă că la Moscova solii acestei țări se bucură de o primire nemaivăzută. Fiecare delegație are impresia că este primită cu o deosebită căldură. Cui să-i dai dreptate? Egiptenilor, suedezilor, chinezilor sau negrilor din Sudan? Și unora și altora. Toți fără excepție sînt primiți frățește ca buni prieteni. Acum par și mai ridicole calomniile obișnuite ale scribilor imperialiștilor care pun la îndoială buna primire făcută delegațiilor.

Și iată ce spun delegații

Reynold Vleux din Haiti: „Tare aș vrea să trăiesc la Moscova".

Anrico Simona din Uruguai: „Aș vrea să fie fericiți ca voi tinerii din toată lumea și bineînțeles și cei din patria mea".

Abdul Hamid Duedari, deputat sirian: „Voi face totul ca poporul și parlamentul țării mele să afle adevărul despre marea țară prietenă".

Cîntărețul italian Tito Schipa a mărturisit că e nespus de fericit aflîndu-se în țara marelui său prieten F. Șaliapin, în Moscova, oraș minunat, neobișnuit de frumos...

M. Brăileanu

CONCURS DE DANSURI PENTRU FESTIVALUL DE LA MOSCOVA
Dans spaniol. *Desen de LUCIA COZMESCU*

FESTIVAL Desen de RADU VERO

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Cum să combatem dogmatismul?

O altă confuzie care se face uneori în discutarea problemelor privitoare la reflectarea actualității în literatură constă în identificarea idilismului cu schematismul. Este cît se poate de adevărat că sub influența practicilor dogmatice în multe lucrări viciate de idilism, rezolvarea conflictului, iar uneori și conflictul însuși, sistemul de personaje, etc. erau fabricate după scheme abstracte dinainte stabilite, ceea ce n-a putut să nu ducă și realmente a dus la fenomenul odios al circulației șabloanelor. Dar oare viciul acesta e specific numai lucrărilor idilice? Piesa „Schimbul de onoare" a lui Mihail Davidoglu în orice caz nu poate fi considerată o lucrare idilică. Și totuși, critica a fost unanimă în a-i reproșa drept cusur principal—schematismul. Oare schema unui director sau a unui activist de partid birocratizat la o simplă atingere cu puterea (fără urmărirea atentă a complicatelor procese sufletești care duc într-adevăr, uneori, la asemenea degradări) este mai puțin incompatibilă cu substanța artei decît schema activistului atotștiutor care rezolvă „pe de rost" toate problemele?

Dogmatismul a făcut mult rău literaturii în primul rînd pentru că prin natura lui e ostil sufletului autentic al vieții. Tendințele dogmatice în aprecierea și îndrumarea fenomenului literar nu țineau seamă nici de particularitățile specifice ale creației artistice, nici de cerințele vieții în necontenită primenire. De aceea, absolutizînd unilateral ceea ce le părea lor că trebuie să fie just, cei căzuți în păcatul dogmatismului transformau în scheme obligatorii niște constatări particulare mai valabile sau mai puțin valabile în alte împrejurări. Viciul principal al dogmatismului constă în răsturnarea raportului necesar între observație și concluzie: nu de la cercetarea realității obiective la concluzia teoretică, ci invers de la o concluzie dinainte stabilită, (într-un mod mai mult sau mai puțin arbitrar) spre încadrarea obligatorie a realității în cadrele înguste ale acestei concluzii. De pildă: se știe că în primii ani după răsturnarea revoluționară prin care proletariatul vine la putere, lupta de clasă în mod firesc se ascute. Constatarea aceasta a fost pe deplin valabilă în anumite împrejurări istorice. Dar e dogmatică și greșită absolutizarea acestei constatări prin care ascuțirea luptei de clasă în societatea socialistă e proclamată drept lege obiectivă, tot așa după cum ar fi dogmatic și greșit să tragi — cum au încercat-o unii — o concluzie inversă și anume că după victoria proletariatului într-o țară lupta de clasă nu poate lua în nici un caz forme mai ascuțite. De asemenea judecăți rigide aveau parte, din păcate, și viața noastră literară. De pildă, observînd că creația realist-socialistă a îmbogățit din punct de vedere tipologic literatura cu un nou tip de erou pozitiv, că într-o serie de lucrări remarcabile, eroul pozitiv de tip nou are anumite calități, promotorii tendințelor dogmatice au încercat să transforme aceste constatări în niște scheme obligatorii, uitînd că între timp și viața și literatura au mers înainte. Sau: observînd, și pe bună dreptate, că o serie de lucrări ale literaturii realist-socialiste se ridică pînă la un mare pățos în afirmarea noului plasînd acțiunea în momente de cotituri radicale și în viața socială și în viața eroilor, amatorii de scheme dogmatice au început să ceară fiecărei lucrări literare „soluții definitive" în problemele ridicate. Sau, în sfîrșit, observînd că în multe poezii lirice contemporane, eroul liric își afirmă hotărîrea de a renunța la problemele intime pentru a se dedica în întregime cauzei revoluționare, partizanii simplificărilor scolastice s-au și grăbit să elimine tematica intimă din literatura realist-socialistă. Ș.a.m.d., s-ar putea da și multe alte exemple.

Rezultă de aici că dogmatismul este inseparabil legat de subiectivism, pentru că înlocuiește realitatea vie, obiectivă, adevărată, cu preferințele mai mult sau mai puțin arbitrare ale cutărui „profesor". Tocmai de aceea dogmatismul s-a și răspîndit în atmosfera creată de cultul personalității. Combaterea dogmatismului înseamnă, deci, în primul rînd, eliminarea tuturor schemelor simplificatoare, lupta pentru restabilirea adevărului, pentru cercetarea adevărului în întreaga lui multilateralitate. Dar tocmai de aceea, nici combaterea dogmatismului nu poate fi făcută după „șablon". Și în combaterea dogmatismului trebuie ținut seamă de particularitățile specifice ale felului în care au apărut asemenea denaturări în fiecare țară și în fiecare sector al frontului ideologic în parte, de gradul relativ de gravitate a greșelilor comise, în sfîrșit de măsura în care devierile dogmatice s-au împletit cu alte aspecte — adesea pozitive — ale vieții literare, etc. În special trebuie ținut seamă de faptul că dogmatismul, cu efectele lui nefaste în creație, s-a întins ca o plagă în viața noastră literară într-o perioadă în care literatura se dezvolta vertiginos pe un drum nou — drumul realismului socialist. Orientarea ideologică din care izvora (și izvorăște și azi) această mișcare spre realism-socialist a literaturii constă în încrederea nestrămutată a scriitorilor în dreptatea cauzei pentru care luptă proletariatul revoluționar, în superioritatea regimului socialist, în inevitabilitatea prăbușirii capitalismului și a victoriei comunismului. Succesele remarcabile care au jalonat încă din primii ani acest drum ascendent al literaturii noastre („Mitrea Cocor" și „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, „Un om între oameni" al lui Camil Petrescu, „Desculț" al lui Zaharia Stancu, „Negura" de Camilar, „Drum fără pulbere" și „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, „Desfășurarea" de Marin Preda, „Cetatea de foc" de Mihail Davidoglu, „Oameni de azi" de Lucia Demetrius, poeziile lui Beniuc, Jebeleanu, Maria Banuș și multe altele) au fost repurtate tocmai pe baza acestei orientări. Ele sînt ferite de idilism și pot fi considerate, pe drept cuvînt, ca lucrări realist-socialiste, nu pentru că ar cuprinde mai multe eșecuri sau ar da o atenție excesivă laturilor întunecate, urîte, în zugrăvirea personajelor pozitive, ci pentru că reflectă realist, la un înalt nivel de realizare artistică, prin trăiri sufletești autentice, încrederea autorilor în forța creatoare a poporului, ceea ce înseamnă în zilele noastre încrederea în forțele socialismului. Dogmatismul a alterat întrucîtva acest proces firesc de dezvoltare a unei literaturi noi.

Schemele abstracte au înlocuit forța vie a adevărului vieții, mai ales pe o linie idilizantă, nu pentru că ar exista o identitate fatidică dogmatism-idilism, ci pentru că schemele și șabloanele idilice apăreau unora, atunci, ca un remediu mai facil în rezolvarea unor probleme complicate acolo unde „fondul de creație al scriitorului" se dovedea a fi prea sărac.

Orientarea pe care a căpătat-o literatura noastră, sub îndrumarea partidului, încă din primii ani de după 23 August 1944, era o orientare justă, rodnică. Dogmatismul a fost o abatere de la această orientare. Deci, oricine vrea să lupte, nu cu vorbe, ci în fapte, împotriva dogmatismului, trebuie să se încadreze implicit în lupta pentru orientarea justă, partinică a literaturii. Azi, ca să putem rezolva „problema fundamentală a literaturii noastre", așa cum o formulează „Gazeta literară" („reflectarea realității contemporane în literatură, crearea unei literaturi realist-socialiste de înaltă valoare artistică"), trebuie să luptăm deci cu fermitate pentru apărarea orientării pe care partidul i-a dat-o literaturii, pentru continua îmbogățire — prin creație — a metodei realismului socialist. Aceasta înseamnă însă să luptăm în primul rînd împotriva influențelor ideologice burgheze, împotriva revizionismului de orice fel, împotriva tendințelor liberaliste.

Mihai Novicov

P. S. In articolul „Păcatele idilismului" apărut în numărul trecut al revistei se va citi „faimoasa" în loc de „frumoasa" și „considerate" în loc de „consecvente".

ȘT. LUCHIAN „Profil"

Carnet sovietic

— „Littérature soviétique" —

„Răsfoind memoriile" este titlul unui material deosebit de interesant pe care îl publică revista „Littérature soviétique" în ultimul său număr, la rubrica „cronici".

Amintirile personale ale creatorilor de artă, prin autenticitatea și noutatea lor, dezvăluie istoriei literare noi documente, trezind în același timp un viu interes în rîndurile cititorilor.

Lidia Seifulina, povestind primele sale întîlniri cu Maiakovski, zugrăvește trăsăturile caracteristice ale unei întregi generații de scriitori, intrați în literatură odată cu Marea Revoluție din Octombrie. Toți aceștia au adus o energie nemaiîntîlnită, o puternică forță morală și o nețărmurită dorință de a învăța. Delegați la un congres al culturii din Moscova, lipsiți de pîine și de căldură au străbătut întreg orașul pe jos pentru a participa la o întîlnire între futuriști și imagiști. Acolo l-a întîlnit pentru prima oară Seifulina pe Maiakovski. „N-a apărut pe scenă, ci în sală, pe intervalul dintre ultimele rînduri, cu totul pe neașteptate și fără zgomot. Dar ceea ce îl caracteriza într-acolo pe Maiakovski, era tocmai tendința de a trece neobservat acolo unde poposea. Oamenii așezați în primele rînduri au început a se foi și a privi în spate. M-am întors și eu și am văzut o figură de neuitat. Se pot găsi nenumărate epitete pentru a-l caracteriza pe Maiakovski: voluntar, de o frumusețe bărbătească, inteligent, inspirat. Toate acestea i se potrivesc, nu îl flatează, nu sînt nici minciuni, dar nu exprimă esențialul, acel nescio quid ce făcea figura sa de neuitat. Purta pecetea forței interioare a poetului, pecetea de netăgăduit a talentului, a sufletului său".

Ceea ce povestește Seifulina este caracteristic pentru generația sa care îl considera pe Maiakovski ca pe un îndreptar al poeziei, un pionier al literaturii. Ieșind de la întîlnire și recitind din Maiakovski, cu toate că le era foame, că erau obosiți, se simțeau fericiți, bine îmbrăcați, bogați.

★

Pictorul Feodor Bogorodski povestește cîteva amintiri despre Gorki cam de prin 1929—1930 cînd a petrecut cîtva timp, împreună cu marele scriitor la Sorrento, pentru a-i face portretul. Faptele sînt consemnate în articolul „Șase luni la Sorrento". Cu o satisfacție deosebită autorul repetă declarația lui Gorki: Îmi plac pictorii. Sînt oameni curioși, oameni simpatici". Bogorodski istorisește, cu multe detalii, vizitele lui Gorki la muzee, la expoziții, citează părerile asupra pictorilor ruși și asupra lui Monet, Sisley, Pissaro, la care găsise „opere optimiste și prin aceasta atrăgătoare".

★

La prima vedere, amintirile lui Lev Passincov despre Gorki nu au nimic din stilul obișnuit al genului, nu seamănă nici cu un portret literar, nici cu un studiu, sînt mici scene interesante prin simplitatea și ineditul lor. Este citabilă cea mai scurtă:

„Îmi amintesc pe bătrînul portar din strada Kronverski la Petersburg. Acest bătrîn repeta tuturor celor care intrau, dacă nu zărea un colț de manuscris ieșind din buzunar sau prin deschizătura paltonului:

— Vă duceți la Peșcov? Este acasă.

— Se poate intra?

— Din moment ce este acasă, bineînțeles că se poate. Vă așteaptă.

— Dar nu mă cunoaște...

— Cum nu vă cunoaște? El cunoaște și așteaptă pe toată lumea..."

În majoritatea acestor scene, Gorki apare discutînd probleme, opere literare, glumește și este preocupat de viitorul Rusiei. Din aceste fragmente dialogate se degajează un foarte expresiv portret al marelui scriitor și om. Nici o urmă de flatare sau de subiectivism; este adevăratul Gorki, drept, fără cruțare, iubitor, cîteodată ironic, crud, dar totdeauna uman".

★

Subiectul amintirilor lui Leonid Borisov despre Kuprin este povestea unui însetat de cultură, de cunoștințe, care vrea să dea un sens vieții sale. În relațiile dintre Borisov și Kuprin se întrevăd mai mult decît relațiile dintre doi prieteni, dintre doi oameni, se ascunde o altă față, mult mai serioasă, aceea a raportului dintre scriitor și popor, a datoriei cetățenești a scriitorului.

★

Ciucovski s-a dovedit un maestru al acestui gen de scrieri. Amintirile sale despre A. Blok dau unul din deosebit de interesantele portrete literare apărute în ultima vreme. Autorul răsfoiește volumul de poeme și-l comentează. Nu se mulțumește numai a-și aminti cum a scris Blok un vers sau altul, ci relevă și semnificația cuprinsă într-însul. Aceste amintiri sînt înfățișate deosebit de sensibil, de pătrunzător, atît de bine, încît prin fața ochilor cititorului trec imagini autentice din viața poetului, și figura lui crește vie în fața noastră. Ciukovski îl surprinde pe Blok în diverse ipostaze redînd astfel etape ale evoluției poetului și în același timp aspecte ale vieții sale intime.

★

Portretele creionate de Constantin Fedin sînt deosebit de interesante datorită pătrunzătorului spirit de analiză al autorului lor. Profilul lui Ilia Ehrenburg este redat cu exactitate datorită unor remarce ce caracterizează cu finețe personalitatea scriitorului. „Ceea ce a atras pe cititor în opera lui Ehrenburg, este puterea de sinteză, dorința de a pătrunde și de a reprezenta lumea în care trăiește individul în colectivitate, de a ajunge verigă cu verigă de la individ la oameni. Este un scriitor filozof. Pentru el este foarte greu să scrie un roman fără a face judecăți de valoare, fără să tragă concluzii. Iată pentru ce jurnalistul joacă un rol atît de important în opera lui Ehrenburg". ...nu pot să pun ilinii de demarcație între diferitele genuri ale operei lui Ehrenburg: roman, articol, pamflet. În toate este aceeași viață, același suflu. Este unul dintre puținii scriitori care lansează mesajul lor cu o voce arzătoare, tot atît de bine în carte ca și-n jurnal. Genul său este cuvîntul care devine conștiință".

A. F.

Ați întîrziat, domnilor!

(Urmare din pag. 1)

lesul cuvîntului satelit, aș fi ris cu poftă.

Tot așa rîde poporul nostru de cei ce ne numesc „sateliți". Se știe că țara noastră, ca și o serie de alte țări, a pășit pe calea socialismului mult mai tîrziu decît fratele nostru mai mare, Uniunea Sovietică. De ce atunci să nu ne sprijinim de brațu-i puternic? Cu atît mai mult cu cît aceasta este de vitală importanță pentru apărarea independenței noastre, de care ne amenință în permanență să ne „elibereze" prin foc și sabie cercurile agresive ale puterilor imperialiste. Cum am putea noi, țările socialiste, să nu ne sprijinim unele pe altele cînd avem toți același ideal al construirii unei vieți noi și fericite pentru toți oamenii muncii?

Dușmanii poporului nostru varsă lacrimi de crocodil pe motiv că am avea parte de o soartă grea. Dar, ori de cîte ori ne-am aflat într-o situație cu adevărat grea, ne-a venit în ajutor numai Uniunea Sovietică. Așa s-a întîmplat și anul trecut cînd în Rominia, ca și în alte țări europene, a fost secetă.

Secete — și chiar unele mai grave — au fost la noi și înainte, sub vechiul regim. Dar atunci oamenii mureau de foame cu miile, și nici unul dintre „aliații" și „prietenii" din Apus nu se grăbeau să ne vină în ajutor. Acum însă, printr-un acord cu Uniunea Sovietică, am primit în condiții avantajoase sute de mii de tone de cereale. Uniunea Sovietică ne-a ajutat și ne ajută să construim fabrici și uzine, livrîndu-ne utilaj pe care nici un stat apusean n-a vrut să ni-l vîndă. Uniunea Sovietică ne acordă și ajutor tehnic, punîndu-ne la dispoziție documentația necesară și trimițîndu-ne specialiști.

În ceea ce privește securitatea hotarelor noastre, toate țările de democrație populară țin minte învățămintele trecutului. Hotărîrile Cehoslovaciei erau garantate de Anglia și Franța. Dar la München, Anglia și Franța au dat Cehoslovacia pe mîna Germaniei hitleriste. S-ar mai putea da și alte exemple. Dar ele sînt încă vii în amintirea tuturor.

Se știe că în timp ce imperialiștii vor să ne „elibereze" prin forța armelor de cuceririle noastre revoluționare, Uniunea Sovietică nu impune nimănui modul său de viață și este pentru coexistența pașnică a statelor. Acest principiu, care asigură pacea, este împărtășit în întregime și aparat de toate țările socialismului.

Noi vrem pace. Noi vrem ca țările noastre să se dezvolte în pace, ca știința noastră, arta și literatura noastră să înflorească. Sîntem împotriva războiului și a grozăviilor războiului, pe care le cunoaștem prea bine de vreme ce în ultima jumătate de secol războiul a făcut nu o dată ravagii pe teritoriul Rominiei. Vrem o viață fericită, iar nu exterminarea popoarelor. Iată de ce ne sprijinim unii pe alții și în primul rînd ne sprijinim de brațul fratelui nostru mai mare, Uniunea Sovietică, deoarece prietenia cu ea înseamnă pace.

Iată care e realitatea. Ș. Voinea și alții de teapa lui numesc „sateliți" statele care în familia unită a țărilor socialiste și-au dobîndit pentru prima oară independența și suveranitatea națională.

Să vedem cum stau lucrurile cu o altă „teză" a lui Ș. Voinea și a patronilor săi: „eliberarea" țărilor de democrație populară.

Da, poporul romîn a trebuit să se elibereze de multe: de exploatarea crîncenă a moșierilor și capitaliștilor (proprii și străini), de mizerie, de analfabetismul în masă la orașe și sate, de lipsa de pămînt, de înapoierea economică și de multe alte calamități. Dar „eliberatorii" din Apus au întîrziat. Poporul romîn s-a și eliberat de toate acestea.

Țăranii au primit pămînt și-l lucrează în gospodăriile individuale sau colective. Și nu cu ajutorul unor unelte primitive, ci cu tractoare și mașini agricole. Uniunea Sovietică nu numai că ni le-a procurat, dar ea ne-a și ajutat să ne creăm o industrie proprie de tractoare. Astăzi, Rominia a ajuns chiar să exporte tractoare în India, Grecia și în alte țări.

Da, țara noastră se află pe unul dintre primele locuri din Europa în ceea ce privește analfabetismul. Dar ne-am eliberat de această „cinste" lichidînd analfabetismul.

În satul în care s-a născut autorul acestor rînduri se află acum 12—13 ani cîteva circiumi. Acum, în locul lor există o bibliotecă cu 8.000 de cărți, un dispensar, o casă de nașteri. Din același sat plecau altădată la școli înalte 2—3 fii de oameni înstăriți. Astăzi funcționează în același sat o școală medie completă, iar 120 de fii și fiice de țărani muncitori de acolo învață în institutele din București și din alte orașe.

Înainte vreme, țara era condusă de o mînă de stăpîni ai bunurilor mobile și imobile. Acum însă întregul popor participă prin aleșii săi la activitatea sfaturilor populare și a Marii Adunări Naționale.

Atunci, de ce anume vor să ne elibereze Șerban Voinea și patronii săi? Dacă aceștia domni ar veni în Republica Populară Romînă, ar vedea că poporul nostru a scăpat pentru totdeauna de asupritori și exploatatori. Ei ar putea să vadă devotamentul profund al poporului față de partidul comunist și față de guvern, dragostea lui fierbinte față de popoarele Uniunii Sovietice, care ne-au ajutat să scuturăm jugul cotropitorilor fasciști, fața de popoarele frățești ale celorlalte țări socialiste.

Dar Șerban Voinea nu va veni. El va continua să rămînă la Paris și, ascultînd glasul senatorului Douglas din Illinois, dîndu-se drept „socialist" va continua să ceară „eliberarea" unor popoare libere.

Ați întîrziat, domnilor „eliberatori". Sîntem de mult liberi!

Zaharia Stancu

(Din „Timpuri noi", nr. 29/1957)

CLASIC ȘI ACTUAL

(Urmare din pag. 1)

sfert de secol, un scriitor catolic, îndrăgostit de muzica lui Mozart, încerca să o salveze, descoperind spiritul ei catolic. Pentru a-și împăca gustul pentru Brecht cu propriile convingeri retrograde, S. Melchinger trece peste cîteva decenii de activitate și creație revoluționară, nu se ferește de absurditate și pune la îndoială sinceritatea dramaturgului.

Robert Kemp lasă la o parte experiența ultimelor decenii și propune propriii săi clasici. Criteriul de la care pornește e foarte semnificativ. Romanele lui Giraudoux îl supără pentru că „Giraudoux... face istoria Franței contemporane. Este în esență zeflemitorul Franței dintre 1910 și 1940, al oamenilor ei de stat și al unor comparși ale căror nume cad unul cîte unul în uitare". În timp ce „Claudel se referă la autori nepieritori, Eschile și profeții... Actualitatea... joacă un rol mărunt în opera lui." Scriitorul care se inspiră din actualitate e efemer — se citește răspîndit în ondularea frazelor elegante ale lui Kemp. Teatrul lui Giraudoux, e privit cu indulgență pentru că „a actualizat vechi personaje" reluînd, deși cu prea multă actualizare — aici Kemp pomenește disprețuitor de locul exagerat ocupat de „modele" timpului — situații și teme nepieritoare.

Regăsim astfel, mai concis formulate, argumentele prin care, acum jumătate de secol, Lovinescu demonstra că opera lui Caragiale e efemeră. Teza e la fel de bizară. S-ar părea ciudat ca un literat de informația lui Kemp să uite dintr-o dată de exemplele cele mai ilustre ale literaturii, începînd cu Aristofan și continuînd cu Dante ori Tolstoi? Să uite și de bilanțul ultimelor cîteva decenii pe care, cu cîteva pagini mai înainte, îl alcătuiserâ Melchinger și Krutch. Dar Robert Kemp nu discută faptele, iritat probabil de încăpățînarea lor. Actualitatea o ia într-un unic înțeles — de aluzie simplistă. Neglijează modalitățile multiple de transpunere. Uită că, tratată în simboluri dramatice, una din pieselecheie ale lui Shaw, „Casa inimilor sfărîmate" există și e inteligibilă doar în raport cu atmosfera din Anglia primului război mondial. Stabilind ecuația actual-efemer, Kemp își alege clasicii pentru valori exclusiv formale și stăruie în special asupra limbii lui Claudel. De aceea, și considerâ „neclar" cazul lui Brecht, căruia îi contestă originalitatea tocmai pentru că e prea contemporan. „E patetic în felul în care epoca noastră e patetică".

Refuzul actualității devine la Kemp refuzul conținutului, refugiul de viață în prețuirea alexandrină și exclusivă a expresiei.

Dar să reținem din ancheta revistei „Teatrul în lume" ceea ce, cu atîtudini deosebite, e comun în constatările lui Krutch și Melchinger. Dintre atîtea nume Shaw și Brecht au cei mai mulți sorți de permanență. Două personalități destul de deosebite. Dar opera lor verifică în aceeași măsură cuvintele lui Shaw: „Un autor dramatic care, trăind într-o lume ca aceasta, trebuie să-și caute în cărți ideile și inspirația, trebuie să fie și orb și surd". Actualitatea dă substanță celor cîteva zeci de piese ale lui Shaw, transpusă la toate gradele, de la largul comentar social și filozofic — „Maior Barbara" — la piese reportaj — „Geneva" — și la pamfletul scenic folosit mereu, pînă în ultimii ani de viață — „Tăieturi din presă", „Cura muzicală", „Fabule exagerate"... Mai e nevoie de referiri cu privire la legătura teatrului lui Brecht cu actualul? În Franța de azi, pîndită de neofascism, se reprezintă, ca un avertisment grav, „...Spaimă și mizerie în al treilea Reich". Cei foarte tineri pot retrăi cîteva ore în atmosfera nazismului.

Răspunsurile lui Krutch și Melchinger — și indirect — prin semnificația atitudinii — cel al lui Kemp — argumentează în favoarea adevărului, considerat evident, chiar puțin plicticos, dar prea adesea uitat în practică: scrierea care își exprimă în profunzime epoca are șanse să dureze.

Silvian Iosifescu

EUGEN ȘTEFAN BOUȘCĂ: Ilustrații la „Harap Alb"

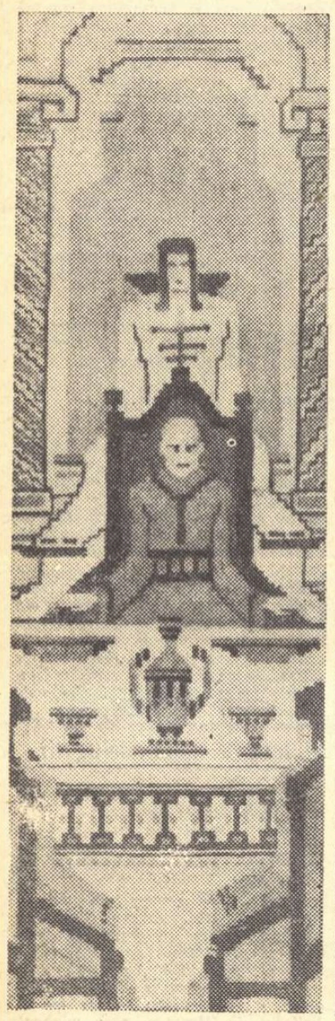

(„În tot timpul ospățului să stee numai în spatele meu")

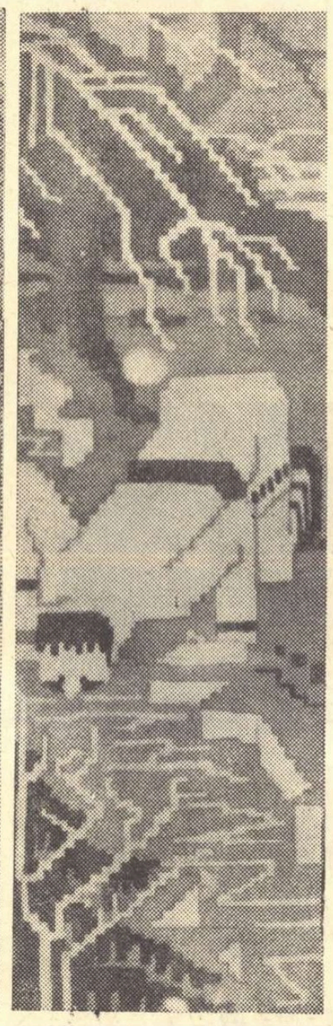

(„Vestitul Setilă, fiul secetei")

Falsul umanism existențialist

(Urmare din pag. 1)

prea slabă pentru a te cufunda în pacea aceasta oarbă, atunci vino lîngă noi în casa noastră comună *(adică în fundul riului, n.n.)*. Adio, sora mea! Totul e atît de lesne, după cum vezi. Ai de ales între fericirea stupidă a piticelelor și patul viscos în care te așteptăm". (III, 3). *Nu avem deci de ales decît între viața brută, irațională, a mineralelor, sau moartea.*

Caligula *ne introduce într-o Romă imperială redusă la datele elementare trebuincioase acțiunii: tînărul împărat și curtenii, victimele sale. De trei zile, Caligula e căutat cu disperare. Nimeni nu știe unde se află. Toți văd în fuga lui semnele marii dureri care l-a copleșit de la moartea Drusillei, sora și amanta sa. Dar Caligula a plecat... să prindă luna de pe cer. Nebunie? Nu, spune Camus, căutare a imposibilului. Reîntors și hotărît să trăiască după „logica" sa, Caligula îi transformă pe patricieni în cobai experiențelor sale, care merg de la umilire la tortură și la moarte. Conștiința sa solitară și deznădăjduită înfrînge bunul simț comun și orice principiu etic. Pentru Caligula ca și pentru Camus, toate acțiunile sînt echivalente. Gustul neantului și-al morții au pus stăpînire pe sufletul tînărului împărat:* „Cînd nu ucid, mă simt singur. Viii nu reușesc să populeze universul și să alunge plictiseala. Cînd sînteți cu toții aici, mă faceți să simt un gol infinit în care nu pot să privesc. Nu mă simt bine decît printre morții mei..." (IV, 12). *Tirania demențială a lui Caligula merge crescînd. În actul IV, își omoară femeia, pe Caesonia, stringînd-o încetișor de gît pe măsură ce-și dezvăluie „filozofia":* „Trăiesc și ucid, exercit puterea delirantă a celui ce distruge, pe lîngă care puterea Creatorului e o maimuțăreală. Asta înseamnă să fii fericit. Aceasta-i fericirea: descătușarea asta de nesuferit, disprețul universal, sîngele și ura în jurul meu, izolarea unică a omului care-și privește viața, bucuria fără măsură a ucigașului nepedepsit, logica asta implacabilă care zdrobește vieți omenești, care te zdrobește, Caesonia, pentru a desăvîrși în fine, singurătatea veșnică pe care o doresc". (IV 12). *În scena următoare și ultima, Caligula cade străpuns de pumnalele conspiratorilor conduși de Cherea care opune nebuniei imperiale bunul simț și dreptul la viață.*

Teatru de „idei", teatrul lui Camus ne apare mai mult ca un dialog filozofic scris într-un limbaj poetico-abstract, decît ca o construcție dramatică multilaterală, complexă. E ceea ce se întîmplă de altfel cu majoritatea pieselor franceze contemporane care stau sub semnul decadenței, de la unele piese ale lui Anouilh la teatrul lui Eugène Ionesco. Personajele nu trăiesc. Ele declamă tezele autorului, într-o limbă sugestivă (care a însumat întreaga experiență poetică a simbolismului) și nu acționează decît după ce și-au expus, monologat sau dialogat, motivele faptelor lor. Să vedem însă care sînt ideile acestui soi de teatru și cît cîntăresc ele.

Și Neînțelegerea *și* Caligula *sînt o perfectă demonstrație a existențialismului lui Albert Camus. Martha și împăratul roman trăiesc într-o cumplită solitudine morală. Amîndoi se înfiorează contemplînd propria lor condiție umană. Eul lor, anistoric, se oprește cu spaimă în fața neantului și trăiește în „contingența pură", absurdă, a faptelor... Filozofia lor e o filozofie a eșecului, căci pentru ei orice acțiune e ineficace și deci aprioric condamnată. Și eșecul duce la disperare:* „Oamenii sînt condamnați la disperare — *scrie J.-P. Sartre în* „Ființa și Neantul" *(pag. 721)* — căci ei descoperă că toate activitățile umane sînt echivalente și că toate sînt, din principiu, sortite eșecului. Astfel e tot una să te îmbeți de unul singur sau să conduci popoare". *Existențialistul e deci prin excelență contemplativ, disperat și amoral. Poți fi credincios sau ateu, cinstit sau hoț, patriot sau trădător, aceeași înfrîngere te așteaptă la capătul drumului. Caligula a intuit cercul infernal în care se zbate și vrea să fie liber. Dar libertatea eului său existențialist e iluzorie „nu e o libertate reală, considerată în planul social, istoric. Pentru existențialist, libertatea e „disponibilitatea" gidiană de a făptui sau nu, e „sufletul fără înclinare" gata să renunțe mai mult decît să se revolte. Eul existențialist caută să existe și să tindă spre dumnezeire, spre cunoașterea acesteia și spre fuziunea cu ea. Dar lucrul e cu neputință. Conștiința acestei neputințe îl duce pe existențialist la o disperare permanentă și la trăirea searbădă a unei vieți goale, fără noimă. În asemenea conjuncturi, libertatea devine inutilă, căci actul alegerii e încă un prilej de spaimă și de dezgust. Dacă va alege ceva, existențialistul va alege, poate, ca și Caligula, aventura „gratuită", experiența rațională, rudă bună cu fascistul „vivere pericolosamente"...*

Treizeci de ani după intuiționismul bergsonian, existențialismul apare ca o mare mistificare filozofică, de pe aceleași poziții raționale și individualiste cărora li s-a adăugat o afectivitate potențată în spaimă și disperare. Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Simone de Beauvoir, Jean Wahl, Gabriel Marcel și ciracii lor, — existențialiști laici sau catolici, — rezumă în fond disperarea idealismului contemporan de a nu putea stăvili marile prefaceri sociale, morale și intelectuale ale epocii noastre. Existențialiștii vorbesc de libertate de necesitate, de „angajare", de istoricitate, de umanism... Dar dacă o fac, e tocmai pentru a compromite și a răstălmăci principiile materialiste, tocmai pentru a semăna confuzia în rîndurile unui public neavertizat. Martha poate apărea ca visînd o viață mai bună; Jan e poate un personaj pozitiv, ca și Cherea. Caligula poate fi un spirit eminamente critic. De ce nu? Simți însă prea bine că, sub teza contradictorie, se ascunde un punct de vedere unitar, mereu același, cu care autorul e solidar: filozofia disperării și a renunțării. Cu ani în urmă, existențialiștii francezi au vrut, pe linia aceleiași mistificări, să dovedească caracterul umanist al doctrinei lor. Li s-a răspuns atunci de către gînditorii marxiști [1]), care au dezvăluit caracterul profund irațional și fideist al existențialismului.

O a doua tactică — adeseori întrebuințată de filozofia burgheză — constă în gradul de generalizare și de abstractizare a limbajului existențialist. Burghezia generalizează propria ei derută. Restriștea și spaima ei devin, în gura existențialiștilor, restriștea și spaima tuturor oamenilor. Strigătul ei de deznădejde se preschimbă într-un apel la deznădejdea lansat omenirii. Marasmul burghez vrea să fie marasmul uman și să paralizeze astfel, cît de cît, acțiunea lucidă a forțelor populare. Existențialismul ne apare ca o falsă spovedanie care jonglează cu noțiuni pe care le compromite și le falsifică, și totodată ca o subtilă propagandă la deznădejde și resemnare. Cu o asemenea osatură evident că nu poate fi vorba de o artă adevărată. Teatrul și romanul existențialist sînt expuneri filozofice mai mult sau mai puțin elocvente, îmbrăcate în haina înșelătoare a paradoxului, și-atîtta tot. Viața, adevărul, căldura și emoția umană — proprie tuturor marilor creații — le sînt străine. Și dacă Voltaire făcea acum două veacuri teatru de idei monoton și discursiv, avea măcar scuza esențială că o făcea pentru o mare cauză umană, pentru triumful dreptății sociale și al libertății în lume.

Valentin Lipatti

1) Cf. H. Lefebvre, *L'existentialisme* (1946), H. Mougin, *La Sainte-Famille existentialiste* (1947), J. Kanapa, *L'existentialisme n'est pas un humanisme* (1947).

Poșta redacției

Neagu M. Ion — com Cocioc — reg București — Textul cules este foarte interesant, trimiteți-ne tot caietul.

Haralambie Todir — T. Severin. — Ne așteptam ca după o scrisoare vioaie să găsim și versuri de aceeași măsură (măsura dvs., nu a „poeților consacrați") dar, „Ștefan bețivanul" este doar o pastișă a poeziei populare.

Costin Plăvănescu — com. Bîrnova — Iași. — Textele trimise, din cauza exprimării nesupravegheate, sînt adeseori stîngace. Vă este necesară o limpezire de limbaj pe care numai o lectură susținută de poezie v-o poate da.

Mirăuț Stelian — cl. VIII-a B. — T. Severin — Ne-a plăcut foarte mult scrisoarea dvs. sinceră către redacție. Talentul dvs. își caută expresia. E bine să vă feriți însă de locuri comune (Ce mîndră veselă e viața) și idilism (v. Sosirea serii).

Soldat Ouatu Gh. — U M. 03334 — Turda. — Aveți multă ușurință la scris. Credem că ați putea face cu succes versuri pentru cîntece.

Predescu Mihail — Ploești. — Exprimați liric dragostea de țară, însă prea facil..

Zugravu Ion — București. — Alternați expresii foarte poetice cu locuri comune; lucrînd mai mult pe text, veți face posibilă publicarea. Citățm o strofă izbutită din „Despărțire în primăvară": „Struguri de zăpadă /Fluturi bețî zburînd peste livadă / Ori neauzite surîsuri de fată /Iubito".

Vintilă Teodorescu. — Buc. — Traducerile Dvs. din Baudelaire surprind plăcut prin echivalențele lor. Citățm în întregime sonetul „Clopotul dogit":

„Amar și dulce este în nopțile de iarnă, /S-asculți. — la focul care palpită-abia de viață, — /Aducerile-aminte ce din trecut se-ntoarnă /Spre noi, în glas de clopot ce cîntă grav în ceață. /Preafericitul clopot, cu vocea veșnic trează, /Cu toată bătrînețea e plin de vioiciune, /Ca o bătrînă strajă ce, încă-n post, veghează. /Dogitu-mi suflet însă, cînd de plictis și jale, /Vrea ca să umple noaptea cu cîntecele sale, /Se-ntîmplă-ades ca vocea-i slăbită, fără pace, /Să pară horcăitul rănitului ce zace /Uitat, în lac de sînge, sub leșuri grămădite, /Și care moare, singur, în chinuri mari, cumplite".

M. S. C.

Un eveniment însemnat pentru literatura germană din R. P. R.

Intre 15 și 17 iulie a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor o consfătuire a scriitorilor germani din Republica Populară Romînă. Scriitorii și oamenii de cultură germani prezenți la această întîlnire au abordat în trei zile de discuții aprinse tema „Situația actuală a literaturii germane în Republica Populară Romînă". Referatul cu același titlu a fost expus de către poetul Franz Liebhard din Timișoara.

O primă mențiune se impune încă înainte de a intra în subiectul propriu-zis al consfătuirii. Istoria populației germane de pe meleagurile patriei noastre cuprinde o perioadă de opt secole, iar literatura numără de asemenea multe decenii. Cu toate acestea, după cum a arătat în cuvîntul său cunoscutul scriitor ardelean Erwin Wittstock: „...este pentru prima dată în patria noastră, că scriitori germani se adună în Capitală pentru a discuta despre problemele care îi frămîntă. Eu aș vrea să mulțumesc pentru acest fapt din toată inima — a adăugat Wittstock — partidului, organelor guvernamentale și Uniunii Scriitorilor. Nu am mandat să fac acest lucru, cred însă că vorbesc în numele tuturor celor de față atunci cînd pronunț aceste mulțumiri".

La consfătuire au fost prezenți cei mai talentați și cunoscuți scriitori germani din țara noastră, atît cei din generația veche, a căror activitate literară datează încă din perioada dintre cele două războaie mondiale, cît și cei tineri, care au început să scrie în anii regimului de democrație populară. Firește, că între scriitorii de diferite generații, între cei vîrstnici crescuți la școala concepțiilor burgheze și tinerii educați în spiritul socialismului au existat și încă mai există deosebiri de vederi. Consfătuirea a demonstrat însă cu toată tăria și claritatea unitatea deplină a scriitorilor germani din țara noastră, bătrîni și tineri, pătrunși de o dragoste nemărginită de patrie, hotărîți să promoveze prin scrierile lor cauza progresului și a socialismului. Cuvintele pe care le cităm din telegrama adresată de cei prezenți la această consfătuire conducerii partidului, constituie de fapt concluziile la care au ajuns scriitorii germani din R.P.R. la capătul celor trei zile de dezbateri: „Noi sîntem pe deplin conștienți de sprijinul și ajutorul pe care-l capătă viața noastră literară. Noi vrem să facem tot ce ne stă în putință, pentru a justifica în toate privințele încrederea manifestată față de noi, pentru a da populației muncitoare germane, care alături de frații săi romîni, maghiari, evrei și sîrbi construiește cu hărnicie și stăruință, cu devotament și succes socialismul, ceea ce pe bună dreptate ea așteaptă de la noi. Nu ne vom cruța puterile pentru ca literatura noastră, parte integrantă a întregii literaturi în Republica Populară Romînă, să devină o armă eficace pentru cauza socialismului, a păcii și a prieteniei între popoare."

Prima consfătuire a scriitorilor germani a putut să aibă loc, pentru că datorită grijii și sprijinului puterii populare în patria noastră s-a dezvoltat o nouă literatură germană, cu un conținut profund uman și progresist. Această literatură nouă își datorează începuturile, scriitorilor care imediat după 23 August, și mai ales după apariția rezoluției Biroului Politic al CC al PMR în problema națională, și-au pus drept scop demascarea necruțătoare a fascismului cu toate consecințele nefaste pe care le-a avut și pentru oamenii muncii germani din țara noastră. Multe din poeziile lui Franz Liebhard, A. Margul-Sperber, W. Bossert, H. Simonis cît și lucrări de proză de Valentin Heinrich, Jakob Hübner, Gertrud Sander, Alfred Kittner, Andreas Lillin îmbrățișează tocmai această temă.

Era logic ca etapa următoare în dezvoltarea scrisului german să fie caracterizată prin tratarea atît în poezie cît și în proză a temelor legate de lupta pentru pace, prietenia între popoare și în primul rînd de problema relațiilor de bună frăție cu poporul romîn și celelalte minorități naționale. Trebuie spus că poeții (Sperber, Liebhard, Kehrer, Bossert, Simonis) au dedicat multe din versurile lor cele mai reușite acestor probleme.

Discuții extrem de fructuoase au fost purtate și în jurul problemelor reconsiderării moștenirii literare. Cele împărtășite în cuvîntul de închidere al tovarășului Mihai Beniuc, care a înfățișat pe larg experiența cîștigată în această privință de către literatura și critica literară romînă, vor avea fără îndoială o însemnătate pozitivă și pentru literatura germană. De altfel și în acest domeniu s-au înregistrat succese importante. O subliniere deosebită merită faptul că asemenea scriitori ai proletariatului ca bănățeanul Nikolaus Schmidt sau ardeleanul Friedrich Krasser, sau ca scriitorii progresiști Marlin și Moussong, asupra cărora burghezia germană a încercat în trecut să aștearnă mantia tăcerii, au fost readuși la lumină și redați oamenilor muncii germani.

ESPLA, Editura Tineretului, ziarul „Neuer Weg", revistele „Neue Literatur" și „Volk und Kultur" au adus o contribuție de seamă la opera de reconsiderare a moștenirii literare; însă mai sînt multe de făcut. Cu prilejul dezbaterilor a reieșit că în direcția reconsiderărilor mai există multe tendințe confuze, care se manifestă fie în încercări de preluare necritică a operei în ansamblu a unor autori din trecut, fie printr-o respingere dogmatică — de asemenea în ansamblu — a operei unor autori pe motivul unor poziții și atitudini reacționare, pe care aceștia le-au avut într-o anumită perioadă a vieții lor.

O realizare însemnată o constituie faptul că cei mai însemnați autori dintre cele două războaie mondiale aflați în viață, ca Adolf Meschendörfer, Oscar Walter Cisek, Erwin Wittstock, Georg Scherg, Peter Barth, Andreas Birkner, Schuster Dutz, etc., se află înrolați cu trup și suflet în marele front al literaturii noi. Mare parte dintre ei ca Wittstock, Cisek, Scherg, Birkner, etc., lucrează în momentul de față la opere de mari dimensiuni, care vor constitui atît prin tematica cît și prin concepția lor, profesii de credință pentru cauza poporului muncitor, pentru înțelegere între popoare, pentru viața nouă socialistă.

Din discuțiile purtate au rezultat firește și slăbiciunile și greutățile cărora literatura germană din țara noastră trebuie să le facă față. Ele se reduc în fond la două aspecte principale. Pe de o parte este vorba de manifestări de schematism, care se exteriorizează în special printr-o redare insuficient de adîncită și de complexă a fenomenelor vieții, ceea ce constituie de fapt o golire de suflet a realității și duce la o redare neartistică a vieții. Pe de altă parte, în special în lirică, după ce într-o anumită perioadă mare parte a poeziilor erau centrate „pe temele zilei", multe din ele fiind un fel de articole de ziar rimate, în momentul de față se observă o anumită fugă de realitate, care în ultimă instanță se caracterizează prin apariția de poezii care se încadrează foarte bine în categoria versurilor idilice și apolitice.

Tocmai constatarea acestor lipsuri principale ale literaturii germane a dat tonul dezbaterilor, căci începînd cu referatul și pînă la ultimul din cei peste 20 de vorbitori, care au luat cuvîntul nimeni n-a omis să sublinieze necesitatea imperioasă a cunoașterii profunde de către scriitori a realității obiective, a cunoașterii științifice a vieții. Apropierea de viață și problemele poporului muncitor, căile diferite ale acestei apropieri și în special a oglindirii ei literare, au constituit leit-motivul întregii consfătuiri.

In viața populației germane din țara noastră au survenit în anii din urmă schimbări esențiale. Semnificativ pentru populația germană este faptul că nu numai la orașe, dar și la sate, majoritatea ei zdrobitoare lucrează în sectorul socialist. Lăsînd la o parte gospodăriile agricole de stat, unde muncesc zeci de mii de țărani germani, numai în gospodăriile agricole colective s-au înscris pînă în prezent peste 27.000 de familii de țărani muncitori germani. Dacă raportăm această cifră la numărul total de 400.000 germani cîți trăiesc în R.P.R., ne vom da seama de întreaga ei însemnătate.

Este un lucru cunoscut, pe care majoritatea scriitorilor germani l-au și subliniat cu justificată mîndrie, că atît în industrie cît și în agricultură numărul fruntașilor în muncă germani se ridică la zeci de mii. Alături de aceste schimbări în viața economică se adaugă numeroasele măsuri pe care partidul și guvernul le-au luat în ultimii ani pe tărîm politic, cultural și social, pentru a asigura populației germane deplina egalitate și toate posibilitățile de dezvoltare. Este normal ca toate aceste schimbări și măsuri să-și găsească în ultimă instanță oglindirea în sufletul și gîndirea omului muncii german. Scriitorul Hans Kehrer (Timișoara) a ținut să înfățișeze pe baza observațiilor sale proprii un aspect foarte semnificativ al transformărilor de conștiință prin care trece populația germană: „Eu am putut să constat — a arătat Kehrer, referindu-se la țăranii colectiviști germani — că oamenii își gospodăresc avutul comun cu aceeași dragoste și cu aceeași hotărîre cu care își gospodăreau în trecut avutul lor individual". Iar poetul Franz Liebhard (Timișoara), ocupîndu-se de atitudinea pe care scriitorul trebuie să o aibă față de aceste transformări, a spus: „Firește, nu ajunge să mergi pur și simplu într-o comună și să arunci o privire în jurul tău. Inșiși oamenii în a căror ființă s-a petrecut transformarea aceasta de conștiință și care se transformă continuu, nu-și dau de cele mai multe ori seama de acest lucru. Ei vorbesc de multe ori o limbă, care de fapt mai este limba vieții de altădată, însă ei acționează cu totul altfel. Aici se manifestă o anumită contradicție dialectică și tocmai această contradicție constituie unul din factorii care împing zilnic lucrurile înainte".

Discuțiile care s-au încins în jurul acestei teme au fost cu atît mai necesare, cu cît în rîndurile unora dintre scriitorii din Capitală, cît și din Ardeal, s-au reliefat poziții dogmatice sau oportuniste, la a căror rădăcină stau tocmai, în cazul scriitorilor bucureșteni, o izolare evidentă de realitățile vieții populației germane, iar în cazul scriitorilor ardeleni o insuficientă aprofundare a acestor realități.

Multe cuvinte îndreptățite de nemulțumire au fost adresate criticii literare, care a dat dovadă fie de o superficialitate combinată cu o atitudine împăciuitoristă, neprincipială mai ales față de operele autorilor mai în vîrstă, fie de un dogmatism care, sub veșmîntul citatelor marxiste, promova diletantismul literar. Dezvoltarea unei critici literare marxiste, care să ajute pe scriitorii germani printr-o analiză principială combativă, profundă, convingătoare s-a pus în primul rînd ca o sarcină a redacțiilor ziarelor și revistelor în limba germană.

Scriitorii germani prezenți la această consfătuire au ținut să-și manifeste aprobarea față de rezoluția ultimei plenare a Comitetului Central exprimîndu-și în special recunoștința pentru grija pe care conducerea partidului o manifestă și de astă dată față de literatură.

Faptul că la această consfătuire au participat în mod activ membri ai Biroului Uniunii Scriitorilor (tov. Mihai Beniuc, Demostene Botez, Marcel Breslașu, Aurel Mihale) a constituit o mărturie în plus a atenției cu care este urmărită dezvoltarea literaturii germane din țara noastră.

Scriitorii germani din R.P.R. au rămas cu convingerea că au participat la o întîlnire plină de învățăminte, în care s-au dezbătut în mod deschis și cu entuziasm principalele probleme ale literaturii germane din țara noastră, o consfătuire ale cărei rezultate nu vor întîrzia să se reflecte în viitoarele opere ale scriitorilor și poeților germani.

Ernst Breitenstein

Carnetul scriitorului

Intîlnire cu Vapțarov

ȘCOALA militară din Varna poartă numele poetului-erou, executat ca partizan în iulie acum 15 ani — Nicola Vapțarov. Indrăgostit de orizonturile largi, de umanitate, de luminile necunoscute, el s-a înscris la această școală pentru a deveni marinar, spre a cunoaște toate aceste tărîmuri. Și spre a le cînta. In școală însă el devine comunist, își transformă cîntecul în chemare la luptă, în revoltă, și moare luptînd pentru libertate cu cîntecul pe buze, cu luminile libertății în priviri. Vapțarov a fost și el prezent printre noi, în excursia făcută luna trecută pe Dunăre de scriitorii romîni și bulgari. Pe același vas călătorea și noua promoție de absolvenți ai școlii navale militare din Varna, în stagiu de practică. Pe o distanță din parcurs tinerii mateloți, veniți de pe aceleași bănci pe care a stat și Vapțarov, au condus vasul care, între alți pasageri, purta pe puntea sa pe cei mai reprezentativi condeieri ai celor două țări vecine ale căror maluri defilau de o parte și de cealaltă a Dunării. Printre noi se afla și unul dintre cei mai mari poeți ai epocii noastre: Nazim Hikmet. Și pe punte au recitat versuri poeții bulgari, poeții romîni, tinerii matrozi. Poetul Mladen Isaev, care era cu noi, a fost coleg de școală, de poezie, de luptă partizană cu Vapțarov. El a recitat din lungul său poem închinat poetului-erou, evocînd figura lui în această adunare de oameni ai condeiului, strînși să aducă omagiul lor lui Vapțarov. In asfințitul care îmbrăca Dunărea în beteală de aur a răsunat, în cuvintele ritmate ale poeziei, odiseea eroică a vieții aceluia care a strigat, cu toată îndîrjirea, dușmanilor săi:

Poate că vreți
Să-mi smulgeți credința,
Credința în vremea
Care o să vină.

Credința că viața,
Viața de mîine,
Va fi fericită.
Inteleaptă și plină.

Această vreme a venit sub cerul a sute de milioane de oameni, cer sub care se află și patria lui Vapțarov și patria noastră. In poemul său, Mladen Isaeev a spus, de sub acest cer, tovarășului său că „în Balcani adie o timpurie și pură primăvară și ca o spumă de aur ard în văi piersicii înfloriți. Liberă respiră țara. Pentru asemenea zile Nicola și moartea cu cîntec a întîmpinat-o". Și continuă: „Din Balcani adie prospețimea primăverii peste pămîntul sub care Vapțarov doarme. Dar băieți și fete duc mai departe cîntecul. Ceea ce a năzuit el pe atunci, acel cer de primăvară, a răsărit acum între noi. Iarba foșnește mătăsos deasupra pămîntului sfințit unde Vapțarov a înclinat capul doborît de glonț, dar cîntecele lui mereu vor răsuna la fel, vor răsuna în sufletele tinere, departe, în veacul încărcat de pămîntească bucurie".

Cîntecele tale, Vapțarov, au răsunat și în după amiaza aceea printre mateloți și scriitori, printre grupurile de turiști care au pornit să cutreiere pămîntul tău liber, printre bulgarii care coborau și urcau din porturile însorite ale malului bulgăresc. In clipele acelea tu ai pătruns mai adînc în inimile scriitorilor romîni, inundate de frumusețea incandescentă a cîntecului tău și erai prezent pe puntea vasului, la locul de comandă. Să ducem lupta mai departe pînă cînd primăvara va coborî deasupra întregii planete, pînă cînd toți oamenii vor fi cuprinși de acea viață fericită pe care ai chemat-o, pînă cînd a detunat salva asasină a plutonului de execuție fascist. Fii sigur: ca o torță aprinsă credința ta a trecut în mîinile noastre. Această credință nu va izbuti nimeni să ne-o smulgă, cum nici ție nu ți-a smuls-o. In sinea sa fiecare ne-am luat acest legămînt atunci și ți-l înnoiesc astăzi, la cincisprezece ani de la moartea ta.

Gh. Dinu

ȘT. LUCHIAN — „Scurteica verde"

Tradiții patriotice

DIN gama sentimentelor pe care le înregistrează psihologia, încălcarea unuia singur, indiferent de circumstanțe, nu a fost tolerată de etica de totdeauna a popoarelor: dragostea de patrie. Această încălcare au condamnat-o aspru și curțile marțiale, dar codul lor este de multe ori în contradicție flagrantă cu adevărul și dreptatea. Fiindcă o orînduire de stat ostilă poporului apără icoana strîmbă și mincinoasă a unei patrii pe care masele exploatate nu o pot accepta. Curțile marțiale ale burgheziei au trimis în fața plutonului de execuție atîția luptători comuniști din ilegalitate tocmai sub acuzația trădării de patrie. Ceea ce înseamnă că dacă patria e una, numele ei se invocă în mod cu totul diferit, în funcție de poziția de clasă. A alege aici între adevăr și minciună e la îndemîna oricui. Țara, se spune, e ogorul care-ți dă pîinea cea de toate zilele. Dar și terenurile petrolifere ofereau proprietarilor de sonde pîinea, și încă una foarte albă. Nu satisfacerea condițiilor materiale ale vieții justifică deci iubirea de țară. O asemenea falsă iubire de țară se împacă perfect cu vechiul dicton care fixează patria acolo unde îți e bine, fie ca ins izolat, indiferent față de colectivitate. Dragostea de patrie, înseamnă dragostea de poporul tău, de tradiția lui, de trecutul de luptă pentru independență și dreptate socială. Se vorbește despre educația patriotică și o asemenea educație trebuie făcută. Grefată pe o pornire, i-am zice, instinctivă, ea e desăvîrșită numai atunci cînd țara cu frumusețile ei neîntrecute, cu pădurile negre de brad și cîmpiile de aur și lumină, cu cerul albastru, cu orașe industriale și sate albe se proiectează ca într-o apă adîncă în inima ta. Ești patriot cînd amintirea marelui Ștefan, strategul, diplomatul și ctitorul de mănăstiri, te face să vibrezi de admirație și mîndrie, cînd numele lui Bălcescu îți trezește sentimentul sublimului, cînd luptele ceferiștilor de la Grivița, ale comuniștilor din ilegalitate îți provoacă emoții ca evenimente petrecute în propria-ți familie. Ești patriot cînd, alături de geografia patriei, istoria ei s-a topit în inima ta, nu numai ca o moștenire dragă a trecutului, ci și ca un stimulent în construirea acestui viitor frumos căruia îi spunem socialism.

Cînd ne reamintim, în fața hîrtiei de scris, de marii înaintași care au purtat în vremuri tulburi și în momente eroice peana, ne înclinăm cu pietate. Intre alte învățăminte de neuitat, aflăm în viața și în scrisul lor pilde de patriotism și modele a căror urmare ni se impune ca o poruncă venită din veacuri. Mai apropiat de noi, Bălcescu își ridică fruntea înaltă, palidă și arsă de boală. Recitim sfîrșitul însemnării așternute pe hîrtie la Hyères, dechemvrie în 17, anul 1850: „Cu toate aceste temeiuri de descurajare, sufletu-mi te slăvește încă, înzeită libertate, și deși oamenii sîngiuirilor au învelit în maramă neagră dulce fața ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbîndirei, cînd omenirea întreagă se va scula spre a sfîșia acest văl și dușmanii tăi se vor împietri la vederea soarelui său de lumină; atunci nu va mai fi nici un om rob, nici nație roabă, nici om stăpîn pe altul, nici popor stăpîn pe altul, ci domnia Dreptății și Frăției! Aceste cuvinte ce odată am dat de deviză nației mele, vor domni lumea; atunci așteptarea, visarea vieței mele se va împlini; atunci toți romînii vor fi una, liberi și frați!" Invins de împrejurări, revoluționarul care abia trecuse de 30 de ani, dar trăise o viață mai bogată decît a unui septuagenar, era străin de gîndul oricărui compromis și în singurătatea lui tragică, conștient de propria-i prăbușire fizică, închina un imn patriei pentru a cărei eternitate își jertfise vremelnicia lui: „Vai! nu voi avea norocul a vedea această zi, deși eu asemeni am muncit și am pătimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvînt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă!"

Generația scriitorilor de la 1848 a lucrat, în întregul ei, sub lumina înaltă a iubirii de țară. A le judeca truda literară exclusiv în numele nu știu cărui principiu estetic, făcînd abstracție de caracterul ei patriotic, dovedește o înțelegere strîmtă, pe care o respingem cu indignare. Cel care circulă fără dificultăți pe un drum neted e un ingrat dacă nu va medita cu recunoștință la cei care, întîii, au tăiat spinii și au sfărîmat colțurile de stîncă, chiar dacă pasul le-a fost uneori tîrșit și privirile lor n-au putut prinde întreaga frumusețe. Meritul lui Costache Negruzzi, Alecsandri, Kogălniceanu, Russo, Bolliac, Bolintineanu, ca să nu cităm decît pe cîțiva, stă în primul rînd în aceea că, fără a se întreba pentru care gen au mai multă înclinare, le-au abordat pe toate din conștiința necesității pionieratului. Mai tîrziu a fost ușor, s-a putut produce specializarea, dar ea n-ar fi fost cu putință dacă înaintașii n-ar fi deschis poteci, fie ele oricît de modeste. Dar nu numai pregătirea mijloacelor de expresie a constituit moștenirea lăsată de scriitorii de la 1848 urmașilor lor, ci și orientarea ideologică și patriotică a creației literare. Pentru Eminescu și Caragiale, un Bălcescu și Alecsandri, au fost pilde cetățenești. Cel din urmă, la rîndul lor, s-au socotit învățăcei ai marilor cronicari. Entuziasmul scriitorilor de la 1848 în acțiunile lor nu numai literare, ci și politice, pentru independență și unitatea națională, a fost stimulat desigur de mișcarea de idei a vremii lor, dar rădăcinile cele mai adînci s-au hrănit din gîndirea lui Ureche, Miron Costin, Neculce și Dimitrie Cantemir. Făclia iubirii de patrie și popor s-a transmis de la un veac la altul și a ars neîntrerupt lîngă foile izvodului lui Ureche vornicul, în odaia de lucru a lui Grigore Alexandrescu, în cabinetul de la Mircești, în odăița săracă a lui Eminescu. Nu s-a stins nici în casa de departe, de la Berlin, a lui Caragiale, și a împrăștiat lumina-i vie în biata bojdeucă de la Țicău, cea proptită cu prăjini ca să nu se prăvale. Făclă cu reflexe roșii a trecut prin redacția „Contemporanului", mai apoi a revistei lui N. D. Cocea, peste filele de manuscris ale lui Gala Galaction, Tudor Arghezi și, chiar sub năvala de umbre a deceniilor întunecate, a ars mereu, pentru a cîștiga vigoare nouă în vremurile noastre.

Acea istorie dramatică și semnificativă de acum trei sute de ani, care se numește „Neamul Șoimăreștilor" a scris-o Mihail Sadoveanu în liniștea unei prisăci, sub lumina aceleiași făclii, căci avea în inima sa răsunetul durerii oamenilor de demult răzvrătiți împotriva asupritorilor, pe care Mitrea Cocor, urmaș al lui Tudor Șoimaru, i-a văzut pentru totdeauna doborîți în țărînă.

Faptul că iubirea de țară și popor, că năzuința nobilă de a sluji lupta de eliberare a maselor truditoare leagă de-a lungul secolelor activitatea tuturor scriitorilor noștri de seamă e un titlu de cinste al literaturii noastre, și mîndria care ne încearcă meditînd la aceasta nu e mică.

Capitole mari ale istoriei noastre au fost ilustrate prin participarea scriitorilor fie cu rol activ în desfășurarea evenimentelor, fie cu rolul unor cîntăreți care au chemat la luptă. La 1821, Iancu Văcărescu și-a înstrunat lira ca să cînte năzuința de eliberare a poporului de sub despotism. Cîntărețul primăverii amorului a știut să afle acorduri grave, condamnînd tirania:

Să tremure! Să tremure cumplita tiranie:
Zdrobită azi în pulbere; pe loc să nu mai fie!
Ființa ei și numele în iad să se coboare!

Necesitatea de a se zdrobi tirania feudală i-a călăuzit pe un Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, V. Alecsandri în alegerea tematicii și în modul de tratare a subiectelor. Obiectivul politic al fabulelor celui dintîi este luminat de oda patriotică pe care a dedicat-o anului 1840. Fragmentele istorice ale celui de-al doilea au pus în lumină viciile feudalității și au slăvit eroismul popular. Comediile, versurile și proza lui Alecsandri dinainte de 1848, realizînd același contrast între boierimea în decadență și frumusețea etică a sufletului omului de la țară, au demonstrat obiectiv de partea cui e viitorul. Faptul că Bălcescu, Ghica, Alecsandri, Kogălniceanu, Bolliac și alții s-au aflat printre fruntașii revoluției de la 1848 n-a făcut decît să încunune o activitate literară care a adus foloase decisive în pregătirea mișcării. Dialogul Cîntece și sărutări *scris mai tîrziu de Alecsandri e un manifest al poeziei militante și caracterizează admirabil mentalitatea generației eroice de la 1848:*

Dar cînd se luptă țara-n durere
Tot omul tînăr și simțitor
Trebuie să-i deie cu-a sa putere
O mîngîiere
Ș-un ajutor
. . . .
Versul iubirii duios străbate,
Focul iubirii e răpitor,
Dar nu-s cuvinte mai înfocate
Ca *libertate*
Și *viitor.*

După unire — act în realizarea căruia scriitorii noștri au adus un aport dintre cele mai însemnate — elanul romantic al poeziei cedează nu întîmplător locul unei atitudini critice mereu mai severe. Năzuințele cele mai nobile s-au văzut înșelate. Realismul critic are la bază aceeași pornire patriotică a scriitorilor. Scrisorile lui Eminescu, satira lui Caragiale lovesc într-o orînduire care apasă masele populare. Dinastia prusacă, instituțiile samavolnice ale statului burghezo-moșieresc sînt ținta scrisului lor, al scrisului lui Hașdeu, al prozei și versurilor celor de la „Contemporanul". La 1907, cele mai multe condeie sînt de partea răsculaților, așa cum recenta comemorare a dovedit-o din plin.

Chiar dacă nu au putut vedea limpede imaginea viitoare a țării, clasicii noștri au intuit că ea va înflori sub zorile libertății, au crezut în visul acesta și au lucrat pentru înfăptuirea lui. Aceasta e moștenirea cea mai de preț pe care ne-au lăsat-o.

Țara din inima lor o înfăptuim astăzi și scriitorii zilelor noastre, aducîndu-și contribuția la realizarea ei, duc mai departe o tradiție ce ne e scumpă.

Ion Roman

DOUĂ EXPOZIȚII

Ce neașteptat se afirmă originalitatea unui artist autentic! Iată, lui Iulian Olariu i-a plăcut să lucreze o vreme la Humulești, unde a desenat capete de copii. Și mai toate portretele care te rețin în expoziția sa au fost lucrate în curtea casei lui Creangă; se numesc Nică, Ion sau Lică din Humulești. Iar sub unul din desene citim chiar însemnarea: „Strănepotul lui Creangă". Insă nici băietanul care se cheamă așa nu ne duce cu gîndul spre firea robustă și senină a povestitorului; și nici artistul care și-a purtat uneltele pe malul Ozanei, n-a putut deveni, întru simțire, „strănepot al lui Creangă". Spița lui e alta, pornită poate de la meșterul iubitor de noblețe care a fost Grigorescu. Pe copiii aceștia de țărani, de care-ți rămîn aninate privirile, ni-i închipuim cu greu chicotind poznaș. Astea nu sînt obraze făcute să se destindă cîndva într-un rîs gros, superb de vitalitate. O *„copilă din Humulești"*, purtînd o pălărie ieftină pe cap, are o distincție de portret englezesc. Fața vibrează de alb imaculat, fără umbre, doar cu cîteva linii care notează ochii, gura și nasul. Concizie care amintește de Tonitza, lipsind însă preocuparea apăsată de efect decorativ. Și, mai cu seamă, nota lui Olariu nu e atît suavitatea, ci o anume gravitate. De aceea, evitînd în figurile portretelor sale aspectul frust, desenatorul știe să-și păstreze totuși eleganța departe de poza factice. Grija unui stil epurat și clar nu sterilizează observația portretistică. Copila de care pomeneam mai sus e fermă și serioasă, dar blîndă ca o bunică, Nică din Humulești schițează un zîmbet secret, abia mijind, Lică e deschis și vioi; altul, slăbuț, aproape maladiv, are ceva dureros și nesigur în expresie. Fețe pe care nu le uiți ușor, luminoase sub clopurile lor umbrite — de obicei mototolite sau așezate într-o parte, cu nu știu ce agreabilă fantezie barocă.

Ca și portretele, peisajele și compozițiile sînt lucrate, cu excepția cîtorva, în alb-negru. Aceste piese, și nu acelea unde folosește culorile, îl reprezintă mai bine pe Olariu, chiar dacă, de pildă, *Primăvara* mărturisește și în colorit o delicatețe chinezească. In raporturile de alb-negru deosebești mai limpede timbrul grav care pare a însoți statornic arta desenatorului. Gravitatea nu înseamnă însă statism și peisajele lucrate mai mărunt, cu o tehnică fină, care poartă gîndul spre acvaforte sau pointe-sèche, nu sînt cele mai izbutite. Remarcabile se arată mai ales acelea unde monotipul a întipărit elanul fugos al mîinii — în *„Stînă veche"* și *„Ograda țigăncii"* — sau peisajul intitulat *„Inainte de furtună (1907)"*, în care citești o neliniște impresionantă, o urmă parcă din suflul lui Van Gogh. De altminteri, obișnuit să contureze sezisant siluete întunecoase pe orizontul clar, Olariu nu e lipsit de putința de a sugera tragismul. O face însă cu un aer voit, menținînd lucrările într-un oarecare convenționalism, cînd evocă, în *„După execuție"* și *„Pe drumul pribegiei"*, momente din 1907. Pericolul pe care îl învederează asemenea bucăți e, credem, acela al unei compoziții puțin facile în simplitatea ei căutată. Dar, de cele mai multe ori, această simplitate îi prilejuiește lui Iulian Olariu reușite, sprijinind impresia de elevație pe care o degajă expoziția. De elevație, dar și de artă obținută fără trudă, fără efort vizibil. Căci fixîndu-se la tehnica monotipului, Olariu și-a ales un instrument docil și suplu, ale cărui virtuți se cuvin îndelung lăudate, cu atît mai mult cu cît, în afară de dînsul, mai nimeni la noi nu-l folosește. Un lucru însă nu trebuie uitat: mai presus decît meșteșugul întrebuințat, merită a fi elogiată priceperea artistului. Și, mai cu seamă, talentul său.

★

Ieșeanul Eugen-Ștefan Boușcă și-a numit în chip impropriu lucrările adunate în expoziția din sala „Nicolae Cristea". Le-a zis „ilustrații de album" și unora din ele, cele de la *„Strigoii"* și *„Luceafărul"* le-a hotărît chiar un cadru meschin și vetust, care amintește în chip supărător de aspectul trivial al albumelor cu poze, din fericire mai puțin frecvente astăzi decît în urmă cu cîteva decenii. A înconjurat aceste ilustrații cu ornamente migălite în bronz și a scris cu aur, alături de imaginile din *„Strigoii"*, strofele textului. Lucrul ar fi fost, poate, indicat, dacă ilustratorul vădea o artă minuțioasă de miniaturist. Insă guașele sale, deși deplin finisate, cîștigă cînd sînt privite de la oarecare distanță. Ochiul pictorului vede cu o intensitate care nu-i a ilustratorului de carte sau de album; imaginile lui, ești îndemnat să le gîndești proiectate pe suprafețele vaste ale unor decoruri pentru teatru, ori, mai bine, pentru balet. Eugen Boușcă e un mare decorator, care parcă se ignoră. Și care, mai ales, e pe nedrept ignorat.

Un anume aer de teatralitate era inclus chiar în poemul eminescian al *„Strigoilor"*. Pictorul l-a înțeles și a mers mai degrabă pe linia aceasta, decît pe aceea a fantomaticului. De aproape, cele mai multe din ilustrații sperie oarecum prin stridență; roșu de incendiu lîngă albastru, vînăt și verde tare, culoare violentă și saturată. Și acolo unde artistul nu-și poate desfășura această optică exacerbată de clipirea sinistră a făcliilor, de întunericul nopții sau de lumina lividă a tărîmurilor ascunse, efectul e mediocru.

IULIAN OLARIU — *„Strănepotul lui Creangă"*

Ar fi excesiv, totuși, să se tragă de aici încheierea că Boușcă are vocația halucinantului. Mai mult decît straniu, el e patetic. Formele pe care le cultivă se arată mereu inteligibile, dacă nu totdeauna precise. Și apoi, stăruie în aceste ilustrații o preocupare de frumusețe a liniilor, odihnitoare pentru spirit și comunicînd, în ciuda romantismului teatral al subiectului, o fluiditate calmă compozițiilor. Fîlfîirea flăcărilor, rîurile de lumină care alunecă în văzduh, pletele zburînd în val ondulat ori răsucite ca șerpii închipuie curbe armonioase care mîngîie ochiul. Așa, din balansul admirabil al curbelor, dreptunghiurile prelungi care mărginesc ilustrațiile încetează de a mai fi un cadru rigid; spațiul se dilată cumva, lărgit de forța unei compoziții adesea prodigioase.

In *„Luceafărul"*, stilul trădează nu știu ce migală. Bronzul și argintul sînt puse în horbote subțiri, aureolele de raze par plase de păianjen. Punctele luminoase se strecoară învăluitor și culorile întunecate capătă astfel, cîteodată, scînteieri tainice. E adevărat că, într-una din aparițiile sale, mișcarea lui Hyperion străpunge superb văzduhul. Insă impresia statornică nu e aceea de sublimitate; așa ceva realizau mai degrabă gravurile lui Th. Kiriacoff-Suruceanu, dintr-o ediție mai veche a lui Eminescu, îngrijită de Gr. Scorpan. Poezia sideralului, prezentă, înclină mai mult spre feeric. Cînd se cufundă în mare, astrul seamănă cu un mănunchi de iarbă sclipitoare palpitînd pe oglinda grea a apei.

Dar, artist de acută sensibilitate, Boușcă nu insistă asupra feericului atunci cînd se strămută în lumea lui Creangă. Pentru că umorul abundent și gluma voioasă nu-l prindeau, pictorul a încercat să se înfrățească pe alte căi cu duhul popular al povestitorului. Ilustrațiile lui la *„Harap Alb"* cultivă uneori burlescul, ca în imaginea celor șase însoțitori ai eroului, uimitoare ca ritm și expresivitate a mișcării. Și, de altminteri, scenele în care dinamica siluetelor se detașează pregnant, sînt mereu memorabile, în timp ce acelea statice păcătuiesc printr-un hieratism care nu răspunde atmosferei evocate. Și e firesc să fie așa, tocmai pentru că Eugen Boușcă a conceput aceste ilustrații în stilul covoarelor, în care liniile n-au duct continuu, ci sînt frînte în zigzagul mărunt al punctului drept de țesătură. Contrastul între inerția pe care o presupune această tehnică, între rigoarea geometrică la care obligă ea, și între mișcarea vie a eroilor, conține un umor secret care e cuceritor. Și geometrismul acesta năzuind timid spre libertatea neconstrînsă a firii, spre organic, e o trăsătură adîncă a sensibilității folclorice romînești. La fel, tonurile de obicei atenuate, fără exuberanță, azuriu ultramarin, bleu-vert și galben rezeda, roșu-bordeaux sau betterave, poartă gîndul spre bucuria potolită și ingenuă a coloritului din scoarțele oltenești.

Sînt și roșuri țipătoare care nu pot fi întîmpinate la fel de favorabil în aceste ilustrații și constați uneori o tratare prea analitică a figurilor, care le fărîmițează, ori încercări de grupare compactă a lor după rațiuni de ordin perspectivistic, care ratează inevitabil în condițiile unei asemenea tehnici. Tocmai pentru că e foarte interesantă, experiența întreprinsă de Boușcă în ilustrațiile la *„Harap Alb"* s-ar cere mai amplu discutată. E, credem, unul din eforturile cele mai remarcabile de a crea un ansamblu decorativ în care căutarea specificului național să se alieze cu substanța unei reale originalități. Și organele de îndrumare din Ministerul Culturii ar face o operă foarte utilă, dacă ar mijloci valorificarea tehnică a acestor proiecte. Avem nevoie de frumos, nu numai, tranzitoriu, pe pereții expozițiilor, ci pretutindeni, în decorul nostru cotidian. Și un decorator de excepționale resurse cum e Eugen Boușcă trebuie ajutat să prefacă în fapte de artă la îndemîna tuturor, viziunile strălucitoare ale imaginației sale.

Dan Hăulică

„VALORI ETERNE"

IN revista „Comprendre" a societății europene de cultură de pe lîngă Bienala din Veneția, Dieter Kremers face cîteva pătrunzătoare observații cu privire la unele aspecte ale literaturii de astăzi din Germania occidentală.

Apreciind că războiul nu a transformat în ruine numai orașele germane ci a lăsat și un mare vid în domeniul culturii, Kremers se întreabă, cu o neascunsă neliniște, care este lecția pe care oamenii de cultură din patria lui Goethe au tras-o dintr-un trecut agitat și nu prea îndepărtat. Răspunsul la această întrebare, pe care nu și-o pune numai Kremers, nu poate fi unic. In primul rînd sînt două Germanii. Apoi, chiar în rîndurile scriitorilor vest-germani sînt mai multe categorii. Kremers se ocupă numai de una din ele și anume mai mult de cei care au trăit experiența hitleristă sau au suferit influența ei. Pentru a ilustra situația acestora el analizează viziunea spirituală — Weltanschaungul, a trei „oameni de cultură" bine cunoscuți și anume: eseistul Ernst Jünger, poetul liric Gottfried Benn și criticul H. E. Holdhusen. Toți aceștia își pun astăzi problema *sensului vieții*: Omul de cultură nu este plămădit dintr-un lut special, este lutul din care a fost frămîntată toată omenirea, și răspunsul la această problemă pe care și-o pune fiecare om, în diverse momente ale vieții, caracterizează pe individ și ne fixează rolul său social.

Ernst Jünger, „care nu a traversat fără a se compromite anii dictaturii hitleriste", în tot ceea ce a publicat după război, a căutat în mod indirect să-și justifice trecutul, trecut care-l cheamă înapoi, care îl ține legat, care își pune amprenta pe întreaga sa activitate prezentă. In prefața la traducerea sa din Rivarol — pe care îl ia drept martor și căruia îi apără poziția reacționară — încearcă să arate că „conservatorismul" său personal nu reprezintă o nostalgie după „ieri", ci visul spre „o viață făcută din valori permanente". Care sînt „valorile permanente" despre care vorbește Jünger? Ele reies evident din întreaga sa creație literară. Una este *Războiul*, despre care afirma că „este o lege naturală care nu poate fi despărțită de viață" și alta este *Crima*. In anul 1925, în lucrarea sa „Feuer und Blut" scria: „munca noastră este să ucidem și este o datorie să o facem complet și bine". Desigur aceste „valori permanente", „valori eterne" despre care vorbea mai clar în trecut, Jünger gîndește că nu pot fi sezisate decît de „o elită cu ochiul ascuțit". Nuanța de dispreț față de masele „care nu pot înțelege ce se ascunde în spatele fenomenelor", față de mulțimile care refac Germania din ruine, este insinuată fără o dibăcie excesivă. De altfel, ne spune Dieter Kremers, și nu putem să nu fim de acord cu el, întreaga atitudine a lui Jünger este dubioasă. El se simte astăzi (și nu întotdeauna cum pretinde Kremers) atras de domeniul clar-obscur al aluziilor șoptite. Lui Jünger nu-i place lumina. Lui Jünger îi place ambiguitatea și aceasta se explică „prin necesitatea de a crea un sistem general care să-i permită evitarea oricărei răspunderi". Imi amintesc, în legătură cu aceasta, de profesiunea de credință și angajarea netă a unui alt scriitor german — a lui Thomas Mann — care în 1937, în plin regim hitlerist, în al său *Avertissement à l'Europe*, spunea: „Eu sînt un scriitor german obișnuit să-mi iau răspunderea. Eu sînt un german al cărui patriotism se manifestă — naiv poate — în convingerea profundă că tot ceea ce se îndeplinește în Germania este, din punct de vedere moral de o importanță unică. Cum, deci, aș fi putut să rămîn mut, să accept să tac în prezența unui rău ireparabil, în care corpul și sufletul, spiritul, justiția și adevărul sînt în fiecare zi victime în țara mea".

Iraționalismul intelectual pe care Jünger îl reprezintă înainte de toate în domeniul eseului, a maximei și a jurnalului își găsește în poezia lirică un interpret în Gottfried Benn. Cunoscut poet liric, Benn a salutat național-socialismul întocmai ca și Jünger, și întocmai ca și Jünger „el nu are decît un surîs batjocoritor pentru noțiuni ca acelea de progres și de dezvoltare". Mi s-a părut deosebit de plastică și surprinsă cu multă ascuțime viziunea poetică, și nu numai poetică, a liricului vest-german, pe care ne-o înfățișează Dieter Kremers. „Intr-adevăr dacă Benn vede în poezia sa manieristă și expresionistă manifestarea unei dezorientări generale, nimic nu-i este mai străin ca efortul de a depăși în mod armonios acest stadiu și găsirea armoniei care să restabilească obligatoriu poemul său. Atenția îi este dirijată numai către actul creator, către expresia pură. Opera de artă nu mai este concepută ca o oglindă a vieții, Benn punînd-o în absolut, ca fiind singura realitate valabilă".

Destinul nostru implacabil, afirmă Benn, este de a trăi în situația nietzsche-iană, în concepția statică despre lume el merge chiar mai departe decît Nietzsche, pentru că refuză „supraomului" chiar ideea de educație. Benn gîndește că nu are rost să vorbești despre estetică, pentru că ea reprezintă în fond „un fenomen antropologic". In ceea ce privește problemele contemporaneității, problemele actuale ale omenirii, Benn scandează, în toate poemele sale: „omenirea nu mai poate fi salvată, omenirea va pieri".

Corelația dintre trecutul încărcat de păcate și ceața nebuloasă a ideilor de astăzi ale lui Jünger și ale lui Benn este evidentă. Să vedem acum ce spune critica oficială vest-germană despre ideile actuale ale acestor „oameni de cultură". Unul din criticii dintre cei mai frecvent citați aparținînd tinerei generații este H. E. Holdhusen. Nici aprecierile lui Holdhusen nu sînt clare și această neclaritate reiese evident din titlul unuia din volumele sale: *Ja und nein*. Criticul refuză în general să creadă în posibilitatea schimbărilor, „neantul nu poate produce comori". Totul este neant și totul va dispare în neant. Intr-unul din eseurile sale el povestește că, în cadrul unor discuții pe care le-a avut cu niște tineri intelectuali americani, unul din ei, iritat de jocul său cu „da și nu", i-a țipat: „O, you terrible German mystics!". Pe marginea acestei convorbiri Dieter Kremers face următoarea apreciere: „Holdhusen nu-i refuză (americanului) simpatia sa; pare că nu se poate decide cine are dreptate (se poate spune că el îi are pe toți împotrivă) dar fără îndoială se consideră în sinea sa superior prin „toleranță". Se înșeală. El nu-și dă seama că în a refuza o hotărîre este și asta o hotărîre, o hotărîre în favoarea negației și a neantului? In realitate, el s-a și decis. In timp ce-l critică pe Jünger în detaliu și îl aprobă în principiu, el condamnă fără drept de apel pe Thomas Mann, căruia îi consacră în mod expres un mic pamflet intitulat *Le monde sans transcendance*". H. E. Holdhusen are pentru ce să-l atace pe marele scriitor antifascist german. Thomas Mann este acela care în *La Montagne magique* se adresează prin gura umanistului italian Settembrini în termenii următori germanului Hans Castorp: „Dvs. și țara dvs. vă acoperiți într-o tăcere plină de rezerve a cărei lipsă de transparență nu permite să-i judeci profunzimea. Voi nu iubiți cuvîntul sau nu-l respectați sau îl priviți cu neplăcere, și lumea normală nu știe și nu-și dă seama în ce situație se găsește cu voi." Și termină cu cuvintele acestea într-adevăr profetice: „se presupune că voi căutați să rupeți singurătatea prin acțiune". Aceste defecte cardinale pe care le enumeră Thomas Mann le găsim la scriitorul Ernst Jünger, la poetul Gottfried Benn și poate, de o manieră mai puțin pronunțată, la criticul Holdhusen. Dieter Kremers susține că toți trei „au frică de cuvîntul care angajează". Este inexact. Toți trei au fost și sînt angajați. Și acest lucru ni-l spune cu cîteva rînduri mai jos însuși Dieter Kremers cînd afirmă că „operele lor sînt pline de acea atitudine pseudo-metafizică care s-a dovedit odată deja propice fascismului, acel fascism care încearcă „să rupă singurătatea prin acțiune". Astăzi — constată criticul Dieter Kremers — devine din ce în ce mai clar că în mod precis campionii acestei Europe statice și conservatoare au făcut să sucombe ideea europeană. Este o ilustrare evidentă a activității politice a apoliticilor Jünger, Benn și Holdhusen. Este ilustrarea atmosferei spirituale pe care o respiră unii dintre scriitorii vest-germani.

Ion Crișan

Carnet iugoslav

KNIZEVNE NOVINE — gazeta literară iugoslavă — apare de două ori pe lună la Belgrad și în paginile sale dezbate probleme de literatură, artă și științe sociale. Editată în format de ziar, atît în conținut cît și ca prezentare înfățișează o formulă de publicație între ziar literar și revistă.

Gazeta este bogat ilustrată, cu reproduceri după cei mai cunoscuți pictori iugoslavi, iar textele sînt completate cu fotografii artistice.

Cu cîteva luni în urmă a avut loc reorganizarea redacției revistei, instituindu-se un nou colegiu de redacție sub conducerea cunoscutului scriitor și critic literar Dušan Matici. Noul colegiu și-a propus ca în paginile revistei să fie reflectate într-o formă vie și directă toate producțiile literare și noutățile artistice și să se stabilească legături cu celelalte manifestări culturale și intelectuale, cu scopul de a cuprinde cît mai larg aspecte ale vieții sociale din Iugoslavia.

Din articolul de fond al primului număr care a apărut după reorganizare, se poate trage concluzia că conducerea gazetei consideră drept un principiu de bază al activității sale prezentarea literaturii ca oglindire veridică a realităților contemporane iugoslave.

Pe lîngă un bogat material: articole de sinteză, eseuri, recenzii, articole de critică literară etc., gazeta publică numeroase știri culturale și artistice din țară și străinătate. Pentru o cît mai bogată informare și educare a gustului artistic al publicului larg de cititori, se dă o atenție deosebită recenziilor de reviste literare ce apar în Iugoslavia și în alte țări. Toate operele mai semnificative recent apărute în editurile iugoslave sînt menționate prin scurte recenzii în cadrul unei rubrici speciale.

Trebuie relevat meritul revistei în ceea ce privește sprijinul ce se acordă tinerilor începători în ale scrisului, cu atît mai mult cu cît fiecare număr cuprinde o rubrică specială intitulată „Tribuna celor tineri", unde apar cele mai reușite lucrări ale acestora.

Un loc de seamă îl ocupă teatrul și cinematograful.

Deși intitulată „Gazeta literară" — aceasta tratează și subiecte actuale din domeniul științei, filozofiei și sociologiei, la publicarea cărora contribuie atît oamenii de știință iugoslavi, cît și străini. Problemele de știință trezesc un viu interes în rîndurile maselor de cititori, datorită formei ușor accesibile în care sînt dezbătute și temelor variate pe care le abordează.

A. D.

Monopoliștii americani pretind că în PLANETA MARTE s-ar găsi zăcăminte de petrol.

— Nu le ajunge ZEUL MARTE, acuma vor să mă exploateze și pe mine!...

Desen de ROSS

Oaspeți din Brazilia

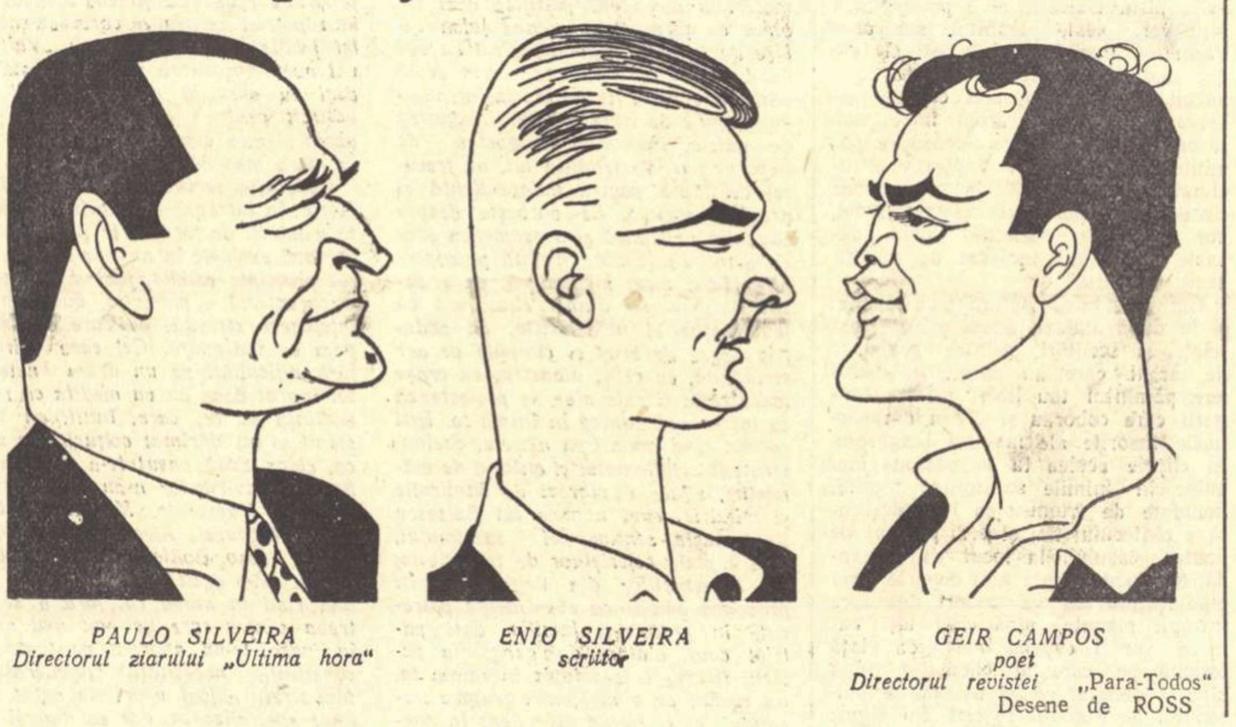

PAULO SILVEIRA
Directorul ziarului „Ultima hora"

ENIO SILVEIRA
scriitor

GEIR CAMPOS
poet
Directorul revistei „Para-Todos"

Desene de ROSS

Din toată lumea

Hermann Hesse la 80 de ani

O foarte utilă introducere în opera marelui povestitor Hermann Hesse, de la nașterea căruia s-au împlinit, la 2 iulie, 80 de ani, semnează Hartmut Zenker în revista „Der Bibliothekar" (iunie 1957).

„Poet al umanismului burghez", la începutul activității sale literare Hermann Hesse depășește în curînd, în mod considerabil, limitele burgheze ale acestui umanism, izolîndu-se complet de „secolul foiletonistic" („feuilletonistisches Zeitalter") dominat de cosmopolitismul american. Acest scriitor, pe care vechile istorii literare îl prezentau drept un romantic rapsod al patriei sale șvabe și un sfătos amic al adolescenților înfierbîntați și al fetelor bătrîne, nu a ezitat însă niciodată, în clipele în care Europa se afla pe pragul prăpastiei, să iasă din izolarea sa și să ia o categorică atitudine împotriva barbariei burgheziei reacționare.

Cînd vor vedea, în sfîrșit, și la noi lumina tiparului cele mai valoroase lucrări ale sale, ca de pildă romanul „Peter Camenzind", povestea „Narziß und Goldmund" („Narcis și Gura de aur") și poemele din ciclul „Vom Baum des Lebens" („Despre pomul vieții")?

Aceeași mixtură

După șase ani de absență, renumitul autor de romane Charles Morgan a reapărut, în sfîrșit, în vitrinele librăriilor occidentale. Cu o nouă înduioșătoare poveste de dragoste, intitulată „Challenge to Venus" („Sfidarea lui Venus"), a cărei acțiune se desfășoară în stratosfera romantică, între două ființe ce aparțin unor lumi diferite și pe care, vai, viața cea haină pînă în cele din urmă le va despărți.

De data aceasta, Morgan ne conduce într-o magică Italie, care nu are evident absolut nimic comun cu sordida ei înfățișare din romanele lui Alberto Moravia și din filmele lui Vittorio de Sica. Intr-un misterios turn al unui poetic castel medieval ce domină semeț ancestralul oraș toscan Varenna, facem cunoștință cu superba prințesă Fiametta, care seamănă ca o picătură de apă cu Venus a lui Botticelli. Și imediat observăm la gîtul ei un splendid lanț de aur, moștenit de la glorioșii ei strămoși și avînd imprimată pe el dubla inscripție: „Nimeni nu mă poate iubi fără a fi pedepsit" și „Nimănui nu-i este îngăduit să fie rivalul zeilor".

Nu trece multă vreme și vedem că se ivește la Varenna și Martin Lyghe, un la fel de romantic englez, în drum spre anumite îndeletniciri, desigur mai puțin romantice, la Aden. Acesta este dotat cu un fantastic simț al „abruptei certitudini". De aceea este suficient s-o zărească pe Fiametta într-un balcon, chiar în prima seară a sosirii sale, ca să sufere un șoc de mistică înamorare.

Prințesa se îndrăgostește și ea, la fel de instantaneu și transcendental de Martin. Nu cumva să veniți acum cu meschine obiecții: cum o să se îndrăgostească o prințesă italiană de un străin și mai ales de un plebeu englez? A avut grijă meșterul Morgan să preîntîmpine orice atac neleal.

Eroul său este un adevărat erou. S-a distins prin acțiuni de un supraomenesc curaj în cursul luptelor pentru eliberarea Italiei. Și italienii nu l-au uitat. In clipa în care se întoarce în țara lor, nu este deci primit ca un simplu muritor de rînd, ci cu tot alaiul cuvenit. Și în consecință, e demn chiar și de dragostea unei prințese.

Ce păcat însă că, din cauza neastîmpăraților de arabi, Martin trebuie să plece de urgență la „postul său de conducere" din Aden și prințesa rămîne iar singură și neconsolată în misteriosul turn al atît de poeticului castel medieval...

Alf Adania

„10 zile care au zguduit lumea" la a XII-a ediție

ZIARISTUL american John Reed și cartea sa „10 zile care au zguduit lumea" se bucură de multă popularitate în Uniunea Sovietică. Acum, în preajma jubileului de 40 de ani al Marelui Octombrie, cea de a XII-a ediție a cărții — într-un tiraj de 100.000 de exemplare — a fost pusă la îndemîna publicului cititor sovietic.

Este interesant de amintit că prima ediție, apărută cu mulți ani în urmă, a fost prefațată de V. I. Lenin. Printre altele Lenin spunea că „... ar dori s-o vadă răspîndită în milioane de exemplare".

Cartea lui Reed are meritul de a fi cea dintîi operă a literaturii mondiale care a răspîndit în lume marele adevăr al lui 1917.

In anul 1917, John Reed a sosit în Rusia în calitate de corespondent de război al presei din S.U.A. Idealurile nobile ale Revoluției l-au cucerit și ziaristul american a aderat la cauza bolșevicilor, participînd activ ca organizator și agitator în rîndurile luptătorilor. Aceasta a imprimat paginilor lui Reed o neobișnuită vivacitate, o deosebită putere de convingere; pe drept cuvînt, Lenin scria că lucrarea este o expunere veridică și extrem de vie a evenimentelor necesare înțelegerii revoluției socialiste și dictaturii proletariatului.

Apoi, John Reed a devenit unul din fondatorii Partidului Comunist din S.U.A. El a fost membru în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste și delegat la al II-a Congres al Cominternului. Incetînd din viață la Moscova, în 1920, el a fost înmormîntat, în semn de înalt omagiu, lîngă zidul Kremlinului, alături de marii conducători ai proletariatului rus.

In patrie, însă, John Reed și cartea lui au avut o soartă tristă. Cînd Reed a început să scrie, reacțiunea americană a încercat în fel și chip să-i înăbușe vocea. Nu mai puțin de șase ori a fost devastată editura care pregătea tipărirea cărții, în scopul sustragerii manuscrisului. In pofida acestor provocări însă, cartea a apărut în 1919 în S.U.A. și chiar în 3 ediții! Aceasta însă nu i s-a iertat lui Reed, care a fost de nenumărate ori arestat și pînă la urmă condamnat — în contumacie — la 5 ani muncă silnică.

Viața zbuciumată a lui John Reed este un exemplu de abnegație și pasiune puse în slujba idealului comunist, iar cartea sa are pentru oricine, dar mai ales „... pentru tineret, pentru generațiile viitoare, pentru cei cărora Revoluția din Octombrie le va părea istorie — o importanță uriașă. In felul său, cartea lui Reed este un poem epic" (N. K. Krupskaia).

S. Carp

NOTE ȘI COMENTARII

„Oameni de seamă"

„Informația Bucureștiului" din 1 august, saluta cu bucurie faptul că prin tipărirea în colecția „Oameni de seamă" a biografiilor unor oameni iluștri, „s-a reînnodat o tradiție". „Reînnodarea" respectivă a fost salutată la timpul cuvenit de presa noastră, acum trei ani de zile, cînd vitrinele librăriilor au găzduit prima carte a noii colecții. Anii au trecut, dar speranțele noastre au fost în bună parte înșelate. De ce? Pentru că în trei ani de zile n-au fost tipărite decît două, *(citiți bine:* două) *volume despre oamenii de seamă ai țării noastre. Nici măcar una pe an! Două lucrări: una despre Gheorghe Lazăr, alta despre Ion Creangă (asupra modului în care a fost prezentat marele humuleștean, nu mai insistăm). Desigur, este mult mai comod să traduci biografii celebre fiindcă, slavă domnului, există destule în literatura universală. Am fi vrut să vedem că „Editura tineretului" promovează în mod efectiv pe cei care se ostenesc să cerceteze viața și opera marilor figuri din istoria țării noastre. Avem* oameni *de seamă, ai căror nume îl rostim cu mîndrie și din a căror pildă măreață generațiile tinere trebuie să învețe. Ce a făcut „Editura tineretului" pentru a răspîndi în mase ilustrul lor exemplu? A lucrat pur și simplu la întîmplare. S-a mulțumit să întocmească planuri pe cîte*

cinci-șase ani, ca să poată arăta oricui perspectivele frumoase ce le oferă cititorilor.

Iubim și prețuim din tot sufletul personalități de talia lui Goldoni sau Stendhal, dar ne doare inima că pînă acum „Editura tineretului" nu s-a gîndit să ne pună la dispoziție lucrări despre Caragiale, Enescu, Eminescu, Babeș, Aurel Vlaicu, Ciprian Porumbescu, Nicolae Grigorescu, etc. Este inadmisibil ca cei 50 de ani de la moartea lui N. Grigorescu să nu fie cinstiți prin retipărirea în această colecție a monografiei scrisă de Alexandru Vlahuță, neprețuită prin bogăția de informații asupra personalității pictorului, inepuizabil izvor privind mărturiile marelui nostru artist. Paginile vibrante ale lui Vlahuță îndeamnă pe orice cititor să cunoască și să prețuiască opera pictorului. Și credem că nu se poate concepe o inițiere în vastul tezaur grigorescian fără lectura acestei admirabile lucrări. Și totuși, „Editura tineretului" nu numai că nu o retipărește acum, dar, în volumul de „Scrieri alese" de Vlahuță, apărut în „Biblioteca școlarului" chiar în preajma aniversării lui Grigorescu, nu se reproduce nici o pagină din această monografie. Așteptăm fapte.

C.

Un nou studiu despre Goga

Rubrica „Scriitori și curente" a „Vieții romînești" aduce o prețioasă contribuție la cercetarea literaturii romîne dintre cele două războaie. După studiile consacrate Hortensiei Papadat-Bengescu, lui Panait Istrati și lui I. Al. Brătescu-Voinești, semnate, respectiv de S. Iosifescu, Al. Piru și Mircea Zaciu, citim în nr. 5/1957 un amplu articol „Pe marginea poeziei lui Octavian Goga", aparținînd lui I. D. Bălan.

Dovedind o dragoste firească pentru marele poet al Ardealului, dar nu mai puțin circumspect față de contradicțiile ce-l caracterizează opera, tînărul istoric literar izbutește din cîteva trăsături să fixeze puternica personalitate a scriitorului. El încearcă un portret critic al lui Octavian Goga, poetul social, răzvrătitul tribun al satului ardelean de la 1900, delimitîndu-l de omul politic de mai tîrziu, a cărui activitate reprobabilă a dăunat profund memoriei sale în conștiința posterității. Autorul caută și, în mare parte descoperă, sensurile monografiei lirice create de poet. Dorul și jalea, revolta dureroasă ca și chemarea la luptă, sentimente ce izvorăsc din sufletul și poezia populară, — fac obiectul unei analize judicioase, remarcabilă mai ales prin încadrarea scriitorului în epoca istorică și literară. Probabil, din dorința de a înfățișa în primul rînd pe rapsodul suferințelor țărănești, I. D. Bălan a trecut oarecum în grabă peste poezia de dragoste, peste romantismul mesianic și peste influențele eminesciene. Fără îndoială că observații în această direcție conține și studiul menționat, dar ele merită a fi reluate și amplificate în cadrul unei noi analize, care să adîncească liniile portretului, schițat cu perspicacitate încă de pe acum.

Și dacă dragostea pasionată a criticului pentru tot ce este „etern uman" în opera lui Octavian Goga — așa cum singur mărturisește — se va uni și mai strîns cu receptivitatea la dureroasa poezie a revoltei țărănești — într-o expresie ferită de prea frecventele oralități și repetiții, — sîntem siguri că I. D. Bălan va da studiul monografic pe care-l dorește.

AL. S.

Contribuții prețioase

Vizitînd casa memorială Nicolae Grigorescu de la Cîmpina, recent inaugurată, reporterul „Tribunei", Monica Lazăr, își imaginează cîteva momente din viața marelui pictor și a prietenilor săi. Cel mai elocvent și interesant ni se pare următorul pe care îl cităm:

„In jurul mesei se strîngeau ades la o cană de vin auriu cei cîțiva prieteni ai artistului. Iată profilul gînditor al lui Hașdeu, privirea de o ascuțită luciditate a lui Delavrancea..., etc.". Foarte frumos, numai că lucrurile nu stau așa. După cum ne mărturisesc biografii și prietenii apropiați ai lui Grigorescu, Hașdeu n-a fost niciodată în casa marelui pictor, deși locuiau amîndoi la Cîmpina. Nicolae Petrașcu a relatat mai de mult o întîmplare pe care Monica Lazăr era datoare s-o cunoască atunci cînd a pornit să scrie despre Nicolae Grigorescu. Reproducem textual: „Cîți ani a stat Hașdeu în Cîmpina n-a făcut nici o vizită lui Grigorescu și nici Grigorescu lui Hașdeu. Intr-o zi fiind Grigorescu la mine, vede pe fereastră oprindu-se o trăsură de casă și, în trăsură, pe Hașdeu. Contrariat el voi să treacă în altă cameră, îl vedeam că nu știa ce să facă. Cînd intră Hașdeu și-l văzu, zise rîzînd și dîndu-i mîna: „A trebuit să ne întîlnim aici, fiindcă la Cîmpina nu ne-am întîlnit atîția ani!"... Era prin ianuarie. Conversația lor fu în doi peri. Intr-un moment Grigorescu, friguros din fire, căina pe cei lipsiți de lemne, și la urmă adăugă: „Bietele bătrîne care n-au scînteie de foc în vatră!"... Hașdeu îi răstурnă vorba rîzînd cînd să iasă: „Bătrînele... și cu foc și fără foc, Grigorescule!"... Grigorescu scăpă după el cuvîntul: „Farceur, va!" (Citat din „Mărturii despre Grigorescu", Antologie critică de I. Jianu — V. Beneș, pag. 93—94, ESPLA, 1957).

Tot într-un articol despre casa memorială Grigorescu, de astă dată apărut în ultimul număr al „Contemporanului", sub semnătura tov. Adriana Stoica, aflăm lucruri uimitoare despre precocitatea lui Nicolae Grigorescu. Dacă ar fi să o credem pe tov. Adriana Stoica, marele nostru artist picta... cu nouă ani înainte de a se naște: „Intreg acest interior este populat cu opere ale artistului din diverse etape ale creației sale: (...) portretul Elenei Perticari, realizat în 1829, după întoarcerea din Franța". Chiar dacă admitem faptul că Grigorescu s-a născut nu în 1838, ci în 1834, cum susțin unii biografi, totuși este destul de greu de crezut că portretul Elenei Perticari a fost pictat de Grigorescu cu cinci ani înainte de a vedea lumina zilei.

Marginalii

De cîteva numere rubrica Marginalii *a revistei „Contemporanul" este alimentată cu note deosebit de interesante privind mișcarea culturală din țara noastră. Cu profundă satisfacție, cititorii primesc, de exemplu în ultimul număr, nota privitoare la problema extrem de interesantă a mititeilor și a muzicii de Schubert. Sîntem siguri că respectiva notă va avea un efect salutar. Se va ajunge neîndoios la concluzia că mititeii nu pot fi consumați decît în sunetele... „Sîrbei pompierilor". Rămîne încă nerezolvată problema sincronizării muzicale a momentelor cînd consumăm antricoate și vrăbioare! Tot atît de interesantă este și problema lipirii afișelor. Serviciul de afișaj va trage învățăminte serioase și va da instrucțiuni celor însărcinați cu această muncă să spele bine panourile, după care să lipească afișul lăsînd un spațiu liber de 2—3 centimetri lateral și 1—2 centimetri vertical, pentru a nu se mai putea produce confuzii și... încrucișări de cuvinte.*

Foarte adecvată pentru o revistă culturală este și problema aprovizionării la timp cu marfă a magazinului „Aragonitul", etc.

Ce bine că rubrica „Marginalii" nu se ocupă de probleme... marginale!

CITITOR

Balzac pe scenă

Jean Vilar și Georges Riquier într-o scenă din „Le Faiseur" de Balzac — piesă reînviată cu un enorm succes, în actuala stagiune, la Teatrul Național Popular din Paris.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 33 (179) - joi 15 august 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

România se află în România

Zilele acestea am citit într-una din foile precare care apar în Apus, editate de așa zișii „scriitori romîni din exil", un articol penibil care arată, ca multe altele de acest soi, cît de jos poate să cadă un om rupt de patria sa, de poporul său.

Autorul — un tinerel unsuros și strîmb și care-și exersase cîndva și pe aici, fără succes, pana — încearcă, cu grosolăniile, falsurile și calomniile de rigoare, să polemizeze cu unul din cei mai străluciți scriitori și oameni de cultură pe care-i avem. Nu aș fi dat nici o atenție veninoasei și săracei în duh mizgălituri, dacă nu aș fi descoperit acolo o afirmație pe care am mai auzit-o la Radio Roma și la Radio Paris, la Radio „Europa liberă" și la „Vocea" Americii, adică tocmai la acele oficine unde se exprimă seară de seară fugarii noștri intrați cu trup și suflet, ca și cu puțina minte pe care o au, în slujba dușmanilor socialismului și ai păcii. Spun deseori acești fugari pe diferite glasuri: „Astăzi Romînia nu se mai află în Romînia". Și vor, nici mai mult, nici mai puțin, să ne facă să credem că Romînia cea adevărată sînt ei, mîna de trădători, care slujesc cercurile agresive imperialiste ca netrebnice unelte de atițare la stricarea păcii lumii și la denigrarea propriei lor patrii, la calomnierea propriului lor popor. O! dacă nu i-am cunoaște! Dacă nu am ști cîte parale face obrazul fiecăruia dintre ei! Unii erau pe vremuri lăncieri în bandele albastre gogo-cuziste. Au ciomăgit țărani și au crăpat capete de tîrgoveți. Au spart, au devastat și jefuit case. Au ars cărți și au pîrjolit sate. Jurau, cu mîna pe piept, credință veșnică lui Mussolini și lui Hitler. Se închinau la crucea încîrligată nazistă. Acum încearcă să ne amăgească susținînd că sînt democrați get-beget și că luptă și se jertfesc pentru „libertățile omului". Alții au purtat ciucuri verzi și cămăși verzi, steaguri verzi și ghioage nituite, bîte noduroase și pistoale. S-au închinat aceluiași Mussolini. S-au prosternat în fața aceluiași Hitler. Au arborat aceeași cruce încîrligată nazistă. Au asasinat și au jefuit. Au dărîmat și au incendiat. Ca niște neoameni au batjocorit și au schingiuit. Au udat țara cu singe și au umplut-o de morminte. Au slăvit crima și au practicat-o. Cine dintre noi, cei ce am trăit sub regimul de teroare legionaro-antonescian, va putea uita vreodată zilele cumplite ale rebeliunii din ianuarie 1941, măcelurile în masă făptuite atunci, miile de cadavre împrăștiate pe zăpadă, șuvoiele de făpturi omenești atîrnate de vii în cîrligele abatoarelor? „Ideologii" care azi se proclamă din umbră „adevărata Romînie" scriau atunci negru pe alb în ziarele lor: „Mai bine să piară poporul romîn de pe suprafața pămîntului decît să piardă Adolf Hitler războiul". Era în epoca de pregătire febrilă a agresiunii antisovietice în care avea să fie aruncată și Romînia. Iată! Adolf Hitler și toți nesăbuiții care s-au încîrdășit cu el au pierdut războiul. Romînia, în acea prăvălire grozavă, a fost salvată de pe marginea prăpastiei de clasa ei muncitoare și de țărănimea ei muncitoare și astăzi ea stă nouă, puternică, sănătoasă și neclintită între hotarele ei. Iată! Fasciștii au pierdut războiul, dar poporul romîn nu a pierit după suprafața pămîntului, așa cum doreau „ideologii" fasciști de pe vremuri care acum, la posturile de radio imperialiste, în foile și foițele lor calomniază poporul romîn și denigrează patria noastră. Unii dintre fugarii calomniatori au impușcat muncitori romîni, au adus în sapă de lemn țărănimea română, au disprețuit studențimea și intelectualitatea română în numele manismului, al bratienismului, ori al regalității. Au călcat în picioare legea. Au luat în derădere dreptatea. Au scuipat tradițiile scumpe ale poporului romîn. Au vîndut bogățiile uriașe ale țării românești, munca și sudoarea poporului romîn, nesățioaselor trusturi străine. Deși acești fugari sînt departe de hotarele noastre, noi le mai vedem încă mustele pe care ei le au pe căciuli, le mai vedem încă ochii vicleni, le mai vedem încă gurile mincinoase și mîinile pline încă de sîngele celor pe care i-au asasinat mișelește. Au fost, la timpul lor, fruntașii politici ai burghezo-moșierimii, trepădușii burghezo-moșierimii, cioflîngarii de culise ori de redacții ai burghezo-moșierimii. Astăzi, la trîmbițele imperialismului s-au adunat laolaltă pe aceeași creangă uscată și deși la chip seamănă cu corbii visează, ca vrăbiile, un mălai pe care nu-l mai macină nimeni. Printre acești sinistri corbi, în această îmundă pleavă a lumii politice românești de odinioară, s-au amestecat și cîțiva publiciști — scaieți — care nu mai obosesc strigînd: „Noi sîntem... noi sîntem..." „Noi vrem... noi vrem..." „Romînia nu se mai află în Romînia"... Dacă ar fi să ne luăm după acești guralivi, Romînia de azi s-ar afla în cafenelele Parisului și în birturile Romei, în berăriile Münchenului și în barurile New-York-ului, în localurile de petrecere ale Madridului și ale Lisabonei... Dacă ar fi să-i credem pe acești vînturători pulbere, știința românească de azi, arta românească de azi, literatura românească de azi, ar fi numai aceea făurită de fugari pentru că, chipurile, în Republica Populară Română oamenii de știință, artiștii, literații nu ar fi liberi să creeze după pofta inimii lor.

„Astăzi Romînia nu se mai află în Romînia" spun fugarii pe toate tonurile. Nesăbuite cuvinte. Smintite minți care îngăduie gurilor lor să rostească asemenea vorbe.

Romînia s-a aflat întotdeauna acolo unde s-a aflat poporul romîn, cu muncitorii și cu țăranii lui, cu savanții și cu artiștii lui, cu tehnicienii și oamenii lui de litere. Romînia de azi se află în Romînia de azi. Și în această Romînie poporul muncitor de la orașe și sate, eliberat de fascism și eliberat de exploatarea burghezo-moșierimii, scăpat de pacostea vechilor politicieni, își făurește o viață nouă, socialistă. Iar savanții romîni, ajutați de popor, care le pune la dispoziție mijloace de muncă, țin pasul științei moderne și contribuie la dezvoltarea ei cu noi și prețioase descoperiri. Mulți dintre ei au căpătat în anii regimului democrat-popular renume mondial. Artiștii noștri? Dar cînd au avut mai multe succese ca astăzi, atît în țară cît și în străinătate? Arta plastică românească e prețuită pretutindeni și pretutindeni în lume, pe unde au ajuns, muzicienii noștri au uimit și au smuls aplauze. În anii aceștia din urmă, maestrul prozei românești, Mihail Sadoveanu a scris capodopera capodoperelor sale „Nicoară Potcoavă". În anii aceștia din urmă, maestrul Tudor Arghezi a atins culmea creațiilor sale cu „Cîntare omului" și „1907". În anii aceștia din urmă, regretatul Camil Petrescu a scris drama „Bălcescu" și impresionantul roman „Un om între oameni". În anii aceștia din urmă, Cezar Petrescu s-a dovedit a fi mai fecund și mai interesant ca oricînd. În anii aceștia din urmă s-au maturizat scriitori ca Eusebiu Camilar și au apărut puternicele talente ale unui Petru Dumitriu, ale unui Marin Preda, ale unui Francisc Munteanu, ale unui Titus Popovici. În anii aceștia din urmă, poezia noastră a atins înaltul nivel artistic pe care-l dovedesc versurile lui Mihai Beniuc și ale lui Cicerone Theodorescu, ale lui Eugen Jebeleanu și ale Mariei Banuș. În anii aceștia din urmă au apărut puternicele talente ale lui A. E. Baconsky și Mihu Dragomir, al Veronicăi Porumbacu și al lui Victor Tulbure și al lui Aurel Rău. În anii aceștia din urmă, teatrul nostru și critica noastră au reînviat și au înflorit.

Romînia se află în Romînia. Cu forțe unite — poporul romîn merge înainte spre viitorul pe care și-l făurește.

Zadarnic croncănesc pe la posturile de radio imperialiste negrii, sinistrii corbi.

Zaharia Stancu

V. DOBRIAN — *„Fabrica de ciment — Bicaz"*

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Cîntările contemporaneității

Intîi, m-am fost hotărît că urc foarte sus în abstract, și din înălțimea aceea să răspund la tema gazetei noastre, să arăt ce și cît știu despre literatură, — într-un cuvînt, să fiu cît mai departe de lumea aspră a realității. Stam în grădină, sub măr, gata să compun contemporaneitatea într-o definiție scurtă, cînd deodată am auzit la poartă glasul înalt al mătușii Vironia; pe urmă, glasul aproape bărbătesc, dar [illegible] mătușii Agafia; pe urmă, glasul melodios al leliței Mărioara... Mînios strașnic că mi-au speriat ideea comprimării contemporaneității, m-am dus la poartă să văd ce s-a întîmplat.

Grupul de gospodine se minunățea în fața unui stîlp nou plantat în pămînt:

— Radio?

— Vine Radio? Cum?

— Pe sîrmă... a răspuns mătușa Agafia. Se întinde sîrma pe stîlpi, tocmai de peste apă, unde sînt aparatele care cîntă... și...

— Și? a stăruit mătușa Vironia, și rîdea așa în neștire, și nu-i venea să creadă una ca asta. Na-ți-o bună: asta vine așa, că acum, la aproape 80 de ani, va avea în fața casei mele din toată lumea asta, știri de prin toată lumea asta... Și va spune, cutiuța așezată pe stîlp la poarta ei, în amărîta coțună a săracilor de demult, cum va fi vremea, cu trei zile înainte; cînd va fi ploaie și senin, ori vor bate cumpenele mari sau viforul, dinspre pădurile Plavalarului...

Ca prin minune, scara îngerească spre abstract, creată în conștiința mea, s-a năruit. Și am început să ascult mai adînc, glasul satului meu, cîntările contemporaneității.

— La film? Poate voi merge, dacă voi dovedi pînă în seară să secer grîul! Dar ce film avem săptămîna asta?

— Cam greu de răspuns! Îi zice, mi se pare... „Monte... Monte..."

— Monte...

— Cristo... Așa mi se pare...

— Atunci, Marie, să ne întîlnim diseară, la Monte... Monte...

— La Monte-Cristo, măi Gheorghe...

Și am prins, în alte zile și seri, alte zvonuri, alte cîntări ale contemporaneității.

— Cît? cît ai spus?

— 2782 kilograme la hectar...

— Unde? În pietrăria de demult?

— Da, în pietrăria de demult! Căci am gunoit, am arat și am semănat, după știință...

Sau:

— Oare de ce s-a tot învîrtit aeroplanul acela, azi, pe deasupra satului?

— A aruncat un pac mare cu medicamente, drept în ograda doctoriței... Asta se chiamă „aprovizionare prin aviație"...

— Ce-o fi, mamă, cu mașina aceea albă, cu cruce roșie? A urcat tocmai în mama hăului, la Ripa Dragomanilor...

— E „Salvarea", băiete! S-a îmbolnăvit un copil, al Balașei Chiorului, și a venit mașina, să-l ducă mai repede la spital...

— Cum așa? Dar cînd m-am îmbolnăvit eu...

— În anii aceia nu ni se trimiteau mașini, ca azi, dragul mamii! Copiii mureau cu zile...

Și printre zvonurile acestea ale realității, se ridica peste casele satului, un miros tare îmbietor, al pîinii de grîu abia scoasă din cuptoare.

Pe-un prag stăteau trei copii. În fața lor, sta mama, lelița Lina, și le da să muște pe rînd dintr-o pîine mare, proaspătă, și ei căscau gurile, cînd le venea rîndul, cum cască pliscurile puii de lăstuni, cînd vine lăstunița de prin văzduh cu merinde minusculă și înaripată. Și am văzut copii îmbrăcați ca prințișorii, mergînd, prinși de mîini, să ducă bunicilor pere coapte de Sînt-Ilie, cum scrie în cartea datinilor și a bunei cuviințe...

M-am întors din nou sub măr în grădină, la hîrtia pregătită să se umple cu abstracții angelice și cu cît mai multe lucruri foarte savante. Am mototolit-o și am scos altă filă, asta pe care îmi așternu aceste gînduri.

Inmiită cîntare, tie, realitate! Mi-am dat seama încă-odată că urcușul în foișoarele abstractului e de neiertat. Viața zilnică stă ca o masă întinsă, și ne așteaptă, de la clipă la clipă mai interesantă, mai frumoasă, cum stă pămîntul, lutul acesta de necuprins, „uniform" și „banal" în aparență, cînd îl vezi așa... dar ia-n poftește primăvara și te pleacă asupră-i, cînd bat vînturile cele mari ale zbicirii! Vei vedea că el cuprinde un univers nevăzut, copleșitor! Pe o mînă de lut răsar atîtea fire de iarbă, atîtea flori în atîtea culori, atîtea buruiene, atîția pui de corcodușI, — o nebiruită și potopitoare floră pe care nu poate s-o prindă sub penel nici pictorul cel mai genial; să nu mai grăim de atîtea larve ce se înaripează ca prin minune, la timpul lor, și întind în văzduhul albastru ca lacrima traiectoriile a mii și milioane de nevăzute strune! Hei, zbor al cărăbușilor, cînd odrăslesc sălciile și cînd pădurile de fag zvîrl primele frunze crude... „Lutul" acesta așteaptă mîinile artiștilor, să-l frămînte și să-i dea

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4)

GUILLAUME APOLLINAIRE

LORELEY

Era la Bacharach o marc vrăjitoare,
Spuneau de ea că cine o vede-acela moare.

Vlădica mi-o chemă la el la judecată,
Dar dinainte ea fusese și iertată.

O, Loreley, cu ochii frumoși de nestemate,
De unde ai tu daruri de acestea fermecate?

De viață sînt sătulă, mi-i ochiul blestemat,
Cin' m-a privit, vlădică, pieri ca fulgerat.

Nu nestemate, flăcări, mi-s flăcări ochii vii,
Să-i aruncați în flăcări, că sînt vrăjitorii.

O, Loreley, în flăcări, în astea ard și eu,
Te judece un altul, că mie-mi este greu.

Vlădică, tu nu rîde, ci roagă pe Fecioară
Să facă vrăjitoarea să piară și să moară.

Căci mi-a plecat iubitul în țări îndepărtate
Și inima-mi nimica iubi mai mult nu poate.

Mi-i inima bolnavă și trebuie să pier,
Că nu-i mai dau de urmă zău! nicăieri subt cer.

Mi-i inima bolnavă de cînd cel drag s-a dus
Și inima mă doare, zău nu e chip de spus.

Oșteni chemă vlădica, vreo trei, cu lănci călare:
La mănăstire-o duceți, o duceți la-nchisoare.

Te du nebună Lore cu fața-nflăcărată
Vei fi în alb și-n negru ca maică îmbrăcată.

Și au plecat toți patru pe drumurile grele
Și ea-i ruga sărmana cu ochii ei de stele

O, voi călări, lăsați să mă sui pe-această stîncă
De unde mi se uită castelu-n apă-adîncă,

Să mai mă văd o dată în apa curgătoare
Nainte de-a mă pierde-ntre văduvi și fecioare.

Sus, vîntul despletise frumosu-i păr bălai
Strigară cavalerii: Hai, Loreley, hai, hai!

Dar jos pe Rin o luntre s-apropie și vine
Iubitul meu mă cheamă și vine către mine.

Mi-i inima de ceară, iubitule, hai vin',
Și ea s-apleacă-atuncea și a căzut în Rin.

Căci a văzut în apă pe Loreley, frumoasa
Cu ochii ei ca Rinul, cu părul ei ca raza.

În romînește de **Mihai Beniuc**

(Dintr-un volum în pregătire)

Blestemata ciupercă

Ziarele și revistele au reprodus de cîteva ori în ultimele săptămîni fotografia unei coloane alburi terminată cu un fel de nor greu, amenințător. Atît se fixase pe pelicula fotografică, într-un caduru aparent neutru. Nici oameni, nimic. Este ciuperca atomică. Pare un desen copilăresc, atît de simplu se așterne pe nîrtie. Ce e mai ușor de desenat decît o ciupercă? Și totuși cîțoul are ceva alarmant, chiar dacă nu știi despre ce este vorba. Ciuperca atomică ni se înfățișează simplă și monstruoasă, norul în care se termină este încărcat de sinistre prevestiri. Oamenii au fost întotdeauna precauți cu ciupercile. Dar, strînsă la un loc, otrava tuturor ciupercilor care au crescut vreodată pe pămînt nu este nimic față de înspăimîntătoarea otravă a ciupercii atomice. Pe lîngă victimele directe, atinse material de sufiul otrăvit al acestei plante diabolice, în sufletul oamenilor se infiltrează încet, dar tot atît de periculos, otrava morală, teama, nesiguranța, dezgustul de asemenea civilizație.

Nervii noștri sînt tari, avem încredere în forțele noastre, în dreptatea cauzei noastre, antidotul cel mai sigur față de otrava morală a ciupercii atomice. Primele victime sînt oamenii din chiar țările care se laudă că au mai sădit în grădina lor planta morții. Dar în fața unei primejdii mortale, în fața cifrelor pe care le citează cele mai distinse somități științifice, în fața numărului crescînd de victime, este ridicol să mai vorbim despre noi și voi. Omenirea întreagă, cu tot ce a visat, a clădit și a strîns, soarta zilei de mîine, totul poate fi pus în cumpănă. Primejdia este reală și nu poate fi înlăturată decît prin eforturile imensei majorități a oamenirii, prin unanimitatea oamenilor normali.

Ce scriitor poate să-și mai plimbe condeiul pe hîrtie, ocolind această teribilă realitate? Creația trebuie să înlăture aminînțarea de a se distruge ceea ce s-a creat. Cred că acesta este sensul apelului lansat de Pablo Neruda, apel vibrant și adînc omenesc, cinstit, curajos și firesc. Nu pot decît să-mi pun modesta mea semnătură alături de a marelui poet chilian. Ciuperca atomică trebuie să fie stîrpită.

Mihu Dragomir

Popas venețian

O călătorie prin locuri cunoscute seamănă cu o lectură dintr-un clasic reluată. Și cetatea și cartea rămîn aceleași, încărcate de bogăția lor. Tu te schimbi și adaugi neîncetat o cunoaștere nouă din ceu din urmă întîlnire. Sentimentul acesta l-am avut reîntrînd pentru a cincisprezecea oară în străvechea Veneție. O văzusem mai înainte, după vîrste și după întîmplări. Abia acum am cunoscut o altă dimensiune. E poate cea din urmă a mea, desigur nu e cea din urmă pe care o poate oferi „Regina Adriaticei", căci vălurile pot cădea la infinit... Veneția trăiește în plin. Fruntea ei e a veacurilor trecute; temeliile, străzile, piețele ale clipei de față. Din vîrful Campanilei de la San Marco, Veneția de azi e ca cetatea medievală pe care a zugrăvit-o Carpaccio. Coboară însă și vei găsi forfota modernă, strălucirea electricității, a nichelului și a nylonului. Într-un galantar vei contempla curios ultimul tip de magnetofon, mare cît o cutie de bomboane, sau un radio fără lămpi. Ridică însă capul și în aceeași clădire vei vedea o Veneție de Renaștere, cu linii pure și severe, cu obloane puternice și închise, cu tencuială căzută, iar pe acoperiș, orientală terasă de lemn și hornurile în formă de pilnie pentru a feri fumul de răbufneala vîntului. E Veneția epocii severe, grave, cuceritoare, solid depozit de mărfuri și locuință masivă pentru oameni. Dar iată că într-un colț, deasupra strălucitoarei firme cu neon „Settecentoul", rococoul gigisbeilor și al decadenței care a lăsat la Fenice cea mai încîntătoare sală de teatru înscrisă în biruințele muzicale ale lui Wagner și Verdi, a agățat un balcon minuscul împodobit cu toate înfloriturile stilului tîrziu. O mînă așează și azi, ca un semn al vieții, pe pălimarul șubred, o glastră cu roze. E o tranșă de Veneție, care îți verticalitatea ei, numai pe cîțiva metri pătrați, stă înfiptă în timp ca o săgeată. Și astfel, casă după casă, stradă după stradă, de-a lungul canalelor, Veneția se repetă și se întregește.

În cetatea aceasta care solicită neîncetat turuor, curiozitățile și contemplările, am trăit emoția pregătirii și a necunoscutului care ne urmărea. Cînd am coborît pentru prima dată la San Samuele, în fața palatului Grassi, pe Canal Grande, unde trebuia să jucăm și am văzut decorul nostru plantat pe scena mare, bine utilată, legîndu-se unitar cu întreaga ambianță, am avut un sentiment de liniște. Era un prim control pe care-l făceam, cu toată obiectivitatea. Viziunea lui Siegfried fusese exactă în grafia ei simplificată. Teatrul acesta de vară, improvizat în fosta grădină a palatului, nu mai păstrează din vegetație decît un copac, un magnolier, așezat lîngă scenă, în stînga spectatorului. E copacul sub care a visat cîndva Byron în peregrinările lui, ceea ce-i dă dreptul să asiste și astăzi la spectacolele goldoniene. De altfel, întregul palat stă sub semnul lui Goldoni. În cuprinsul său s-a deschis, la puține zile după sosirea noastră, expoziția de teatru prezentînd trecerea de la Commedia dell'Arte la creația marelui dramaturg venețian.

Expoziția s-a inaugurat cu o scenetă jucată în holul decorat de Longhin, cu apariția directorului de teatru, a lui Pantalone, a Pulcinelei, a Arlechinului, personaje repetate sus în documentele vremii, inteligent și cu gust prezentate. Interiorul acesta somptuos al palatului Grassi este una din acele multiple surprize venețiene cu care trebuie să te deprinzi. Într-adevăr, din exterior, nici chiar palatele de pe Canal Grande nu te lasă să bănuiești spațiul enorm, arhitectura masivă pe care le întîlnești în interioare. Limitarea insulară și simplicitatea relativă, aproape uniformă a clădirilor, îți dau o falsă idee despre ceea ce stă în cuprinsul lor. De altfel lucrul acesta este controlabil, mai ales în alcătuirea palatului ducal și chiar a Sfîntului Marc. Perspectiva larg deschisă din orice parte pe marile întinderi de apă reduce monumentalitatea. Și același fenomen e valabil și pentru biserici. Fie că ar fi vorba de bizantinul aurit de la San Marc, de marmoreeanul baroc de la San Giorgio Maggiore sau de la Salute, de goticul purpuriu al cărămizii de la San Giovanni e Paolo, pretutindeni bisericile Veneției păstrează surpriza aceasta a monumentalității interioare. Ca nicăieri contrastul de idei între trecut și prezent se păstrează mai viu aci, între catedrala închinată evanghelistului și vecinătățile ei în plin centru al Veneției. Opriți-vă și admirați în peristilul de la intrare, tablourile în mozaic ale Creațiunii, cu bulele de aur și de cobalt, imaginînd universul haotic străbătut de străfulgerări de aur; închideți ochii o clipă; luați cu voi icoana și ideea aceasta veche a meșterului de acum mai bine de jumătate de mileniu și păstrați apoi în plină actualitate a unui modernism exasperat, a unei contemporaneități acute, în care electricitatea domină în sunet și în lumină. Lăsați-vă purtați de bucuria unei energii descompuse, dominate și folosite, care dă perspectiva fără stavilă a vieții noas-

Ion Marin Sadoveanu

(Continuare în pag. 4)

POEMUL PRIETENIEI

Călătorind deunăzi în Uniunea Sovietică de la Kiev la Leningrad și de aci la Moscova, am avut norocul să petrec șase zile la Festival. Am văzut comorile mirifice expuse la Ermitaj, am văzut tezaurul artistic din muzeul de la Kremlin și din galeriile Tretiakov, dar tot pe atîta m-au uluit și fermecat neprețuitele comori ale prieteniei întîlnite la fiecare pas pe străzile Moscovei, în zilele de neuitat ale Festivalului.

Aveam în grupul turistic pe un tînăr cioban de prin părțile Sebeșului. Mîinile sale obișnuite să țină fluierul mioritic au dat într-o singură zi tot atîtea autografe cît un artist emerit într-o viață întreagă. La urarea „mir i drujba" el răspundea ca acasă „pace și prietenie". În parcul din fața Teatrului Mare un moscovit mi-a vorbit în rominește: „am fost și eu în Romînia în 1944 la Turda, la Cluj, la Oradea". M-a îmbrățișat aflînd că am fost tovarăși de arme pe același front. Am privit împreună jerbele de flori ale artificiilor ce izbucneau deasupra Pieței Roșii. Ne-am amintit de jerbele de foc ale Katiușelor revărsate asupra liniilor hitleriste la Turda. Ne-am îmbrățișat iar, ca niște prieteni vechi. Ne-am dat adresele să ne scriem. Am făcut schimb de insigne. În simplitatea și modestia lui, momentul era patetic. Reîntîlniți pe un front pacific, schimbam medaliile păcii.

La Moscova, în zilele Festivalului, s-a scris poate cel mai frumos poem închinat prieteniei între popoarele păcii. În torentul de imagini ale poemului voi descifra totdeauna și versul înflăcărat al poporului meu: „pace și prietenie".

Petru Vintilă

CĂRȚI NOI

PAUL GEORGESCU: „Încercări critice"

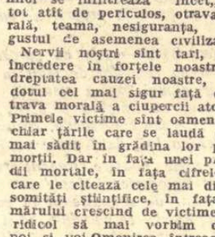

Încă de acum zece ani, în paginile Revistei literare (1947) putea fi distins cuvîntul scînteietor, precis și combativ al tînărului — pe atunci — eseist și critic Paul Georgescu, receptiv la fenomenul zilei, cu oroare de vetustate și pedanterie (și în genere de toate formele non-inteligenței) minuitor de idei clare și totodată de asociații paradoxale. Totdeauna viu și mobil, temîndu-se de seriozitatea țeapănă, știa să fie patetic la nevoie, dezvăluind atunci un temperament vibrant pe care pudoarea nu izbutea să-l mai acopere sub pavăza prea transparentă a unei atitudini permanent ironice, spirituale cu ostentație. Evocîndu-ni-l în chip neașteptat pe tînărul viu, mobil și pătimaș de acum zece ani, volumul de astăzi „Incercări critice" relevă dintre multiplele aptitudini virtuale de odinioară, în special pasiunea publicisticii angajate cu fervoare, aderența la idei, înclinată să valorifice aspectul general politic și larg filozofic al operei literare, cu răceală față de operația stabilirii de valori și mai ales cu antipatie, de astă dată dreaptă, față de exercițiul minor al analizei strict „tehnice". Figură marcantă a vieții literare, exponent talentat și inteligent al echipei de critici cu ajutorul cărora s-a dezvoltat noua literatură, Paul Georgescu înțelege să respingă criteriile formaliste de receptare a operei literare, preferînd baricada, considerînd literatura un mijloc de educație umanistă, comunistă și estetică a maselor largi. Îl găsim așadar prezent în toate momentele hotărîtoare ale luptei pentru realismul socialist. Criticul e iritat de detalii, orientîndu-se repede (uneori prea repede) către dezvăluirea tendinței esențiale a operei. Astfel, scrisul lui Camil Petrescu este interpretat ca o ilustrare a tezei responsabilității intelectualului, poezia lui Mihai Beniuc este considerată în lumina eticii comuniste în fața vieții și a morții (criticul răstoarnă o afirmație cunoscută a lui Montaigne, substituindu-i o formulă potrivită poetului militant: a filozofa asupra morții înseamnă a învăța să trăiești). Uneori însă excesul de generalități se dovedește păgubitor criticului literar atît de înzestrat în dezvăluirea unicității sugestive a operei. A sublinia, în analiza operei lui Sadoveanu, ca trăsături generale „vastitatea", „simplitatea" (fie și amăgitoare) e încă puțin, e încă vag și e păcat că trebuie să umblăm printre generalități pentru a ajunge la observații fundamentale privind „acel ascuțit simț al infinitului, pe care scriitorul îl surprinde în oricare aspect limitat al vieții. Cu un cerc, un cioban, două suprafețe și o bită, poe-

L. Raicu

(Continuare în pag. 4)

MIHAIL CRUCEANU: „Poezii alese"

Pentru mulți din cititori și mai ales pentru cei tineri, recentul florilegiu din opera poetică a lui Mihail Cruceanu a constituit o adevărată revelație. Istoriile literare au înscris la capitolul „Simboliștii" sau „Poezia simbolistă" numele lui Mihail Cruceanu, considerîndu-l unul din cei mai reprezentativi poeți din cercul revistei „Viața nouă", aflată sub directoratul criticului Ovid Densușianu. Eugen Lovinescu socotea că din întreaga grupare ce gravita în jurul revistei, Mihail Cruceanu „se apropie mai mult de simbolism prin puterea de a crea atmosferă și comunica sugestii".

Poezia lui Cruceanu stă însă, de la începuturile ei și pînă tîrziu, sub zodia creației macedonskiene. Fermecat, ca și mulți alții din confrații generației sale, de figura autorului „Nopții de Noembrie" și de atmosfera

Valeriu Ripeanu

(Continuare în pag. 4)

Răsfoind revistele

DISCUȚII DESPRE ROMAN

Trebuie să fim recunoscători redacției „Vieții romînești" pentru ancheta deschisă în nr. 6 în legătură cu problemele romanului romînesc, deși sfera semnăturilor e oarecum limitată. Mulți prozatori fruntași nu au fost solicitați să-și spună părerea și nici critici care lucrează la alte redacții decît aceea care a organizat ancheta. Materialul existent este totuși interesant și merită a fi semnalat cu atît mai mult cu cît sperăm că aceste probleme vor fi reluate și de alți participanți, în numerele viitoare. Cititorul regăsește cu emoție iscălitura lui Camil Petrescu. Regretatul romancier pledează pentru *„prezența autorului în comentarii concrete"*.

In romanul istoric comentariile concrete presupun o evadare din epoca romanului în epoca romancierului, un fel de preștiință. *„De aci efortul uriaș pe care l-am făcut pentru a avea totdeauna faptele în față ca prezente, pentru a vorbi uneori la prezent..." „A realiza, mai ales într-un roman istoric, o prezență concretă este excepțional de greu. Mi se pare un ideal către care trebuie să tinzi".*

Relativ la modalitățile romanului, Camil Petrescu scrie: *„Există o tendință spre poezie în sens absolut, dar poezia pură e o absurditate. Există o tendință spre epicul nud, dar epicul pur este o absurditate. Creația este un act concret care depășește orice considerații de puritate. Nu există concret pur".*

De cel mai viu interes ni s-au părut substanțialele reflecții ale lui G. Călinescu. Combătînd, ca „nefundată" teoria după care romanul modern se trage din romanele medievale, profesorul Călinescu afirmă: *„Romanul, în forma lui de azi, este un gen literar constituit aproape exclusiv în secolul al XIX-lea și putem afirma cu prea puțină eroare că H. de Balzac este creatorul lui".*

Romanul modern... „studiază omul comun și face anatomie și clasificație, întemeindu-se exclusiv pe concret și scoțîndu-și specimenele din viața diurnă". Romancierul modern nu se ocupă de eroi legendari, de ființe excepționale și, în măsura în care o face, nu îi privește din perspectiva mitică, legendară, ci îi coboară în cotidian, îi lasă *„să se amestece în mulțime". „Orice distanță de valoare între indivizi cade, toți sînt egali între ei, ca fenomene umane (...), au calitatea comună a realității". „Romanul este în orice caz o operă de știință, sau cu un termen mai potrivit pentru cîmpul artei, un act de cunoaștere, metodic și liniștit ca o disecție, sau dacă vreți, pasionat rece, cu nervii supraveghiați".* Un roman este, pe scurt, *„o scriere tipic realistă, demonstrarea unei idei printr-o experiență".*

Roman modern sau roman istoric

Arătînd că un roman se cade să fie mereu actual, chiar dacă vorbește despre trecut, întrucît acțiunea de percepere a umanității personajelor se realizează totdeauna într-un prezent concret, G. Călinescu limitează sfera romanului istoric: *„Prin roman istoric se înțelege un roman arheologic ca Salambô al lui Flaubert, constînd în reconstrucție socială și ipoteză psihologică."*

„Romanul arheologic e impracticabil pentru un scriitor care vrea să analizeze sufletul uman, fiindcă eroii construiți pe cale arhivistică nu au comunicație nemijlocită cu autorul, nu trăiesc în jurul lui. Eroii romanului istoric întrucît sînt grandioși, rămîn totuși niște umbre visate, și romanul capătă timbru poematic. Deci, în cele din urmă, dacă vreau să scriu roman propriu zis, cu orice riscuri, voi studia viața vie și imediată".

Originalitate și talent:

„O originalitate formală totală în roman nu-i totuși posibilă și nici nu-i de dorit. Dimpotrivă, o cît mai mare banalitate e o poziție de lucru mai fertilă".

„Ceea ce conferă originalitatea unui roman nu este „metoda" (balzaciană, tolstoiană, proustiană, etc. n.n.), ci realismul fundamental. Sînt oameni care văd și alții care nu văd." Scriitorul numește talent capacitatea *„de a intra în inima realului, adică de a descoperi ideea ce definește lumea fenomenală, de a face inteligibilă și vie aparența incoerentă pentru alții, într-un cuvînt de a crea o ficțiune stabilă care să încifreze experiența".*

„Creatorul se semnalează printr-o tulburătoare simplitate, printr-o claritate excepțională. Autorul nematurizat vede încîlcit și caută adîncimea în nori, marea creație e elementară ca o sferă de cristal".

Schematismul:

G. Călinescu îi combate pe acela care *„abhoră schematismul (...) adică în fond ideea ce organizează orice adevărată cunoaștere". „Romanul nu e trăitul însuși, ci o efigie a trăitului. Această efigie rămîne o pată misterioasă, în lipsa unei idei care să-i dea o figură. Schematismul pur, imaginea a priori a realității, e o cifră, instantaneul pur un neant. Creatorul face un compromis între concret și abstract, între moment și eternitate, iar rezultatul e acea surprinzătoare viață a ficțiunilor".*

Limba literară:

In această problemă G. Călinescu expune cîteva teze după care adaugă: *„Un nou mod de a gîndi, de a oglindi universul, atrage după sine nu un vocabular nou, ci un chip inedit de a atrage valența cuvintelor".*

G. Călinescu susține că *„în materie de limbă interesează în roman, în primul rînd, proprietatea, fidelitatea, exactitatea, directitatea, adecvarea expresiei, precizia sau cum vreți să-i spuneți". „Intrucît mă privește neg facilitatea exactității și ingenuitatea neglijenței".*

Compoziție și eroi:

„Mai importantă decît limba este în roman compoziția" care *„se naște din natura obiectului".* Anterioară compoziției este *„viziunea vie a eroilor". „Foarte mulți autori încep să scrie fără a avea încă eroii, așteptîndu-i să pice din nori. Un creator nu se-așează la masa de scris decît după ce a terminat romanul".*

După cum reiese chiar din acest rezumat, G. Călinescu face efortul de a acomoda modernul clasicismului și realismului, subsumînd aceste categorii sferei largi a umanismului.

★

O poziție aproape cu totul inversă aceleia a lui G. Călinescu ia Marin Preda în intervenția sa. Polemizînd cu acea concepție despre roman al cărui destin *„ar fi cica să studieze caracterele și să facă clasificație de tipuri"*, respinge *„forma translucidă, sintetică"* și urmărirea unui *„ideal de perfecțiune sferică a ansamblului".* Marin Preda atacă indirect opiniile exprimate de G. Călinescu și în ceea ce privește originalitatea, criticînd concepția clasicistă a marilor modele.

Autorul „Moromeților" respinge *„mania tipicului"*, argumentînd că Mihail Sadoveanu, ca și Proust, nu studiază caractere și nu fac clasificație de tipuri.

El militează pentru unicitatea universurilor artistice pe care le vede monade, sau cel puțin pentru pluralitatea lor: *„Apariția de noi universuri, create fie de un singur scriitor, fie de un grup sau de o școală sau curent, nu contrazice vechile universuri, dar nici nu le imită".*

Ceea ce este important în literatură, pentru Marin Preda, este tocmai această originalitate, concepută ca o diferențiere de alți scriitori și de realitate: *„Părăsirea universului real pentru cel fictiv al romanului nu se face decît în speranța că universul fictiv este neobișnuit".*

Scriitorul introduce apoi o noțiune, aceea de *ton*, care pare a juca un rol major de vreme ce însumează multe alte noțiuni dintre care spiritul de partid, idealul estetic, experiența artistului, etc. Totuși, conceptul de ton nu pare a fi suficient de clar autorului însuși: *„Tonul este emisia complexă, greu de analizat, care sugerează armonia intimă a operei, ființa ei trainică".* Folosirea, ca cheie în valorificarea unei opere, a unei noțiuni *„greu de analizat"* ni se pare riscantă.

Foarte interesant ni s-a părut pasajul polemic în care Marin Preda militează pentru forma irepetabilă de expresie în presă, în critica literară, etc.

Atacul frontal împotriva *„elementului aliterar"* (considerațiile teoretice, filozofice, istorice, estetice, etc.) în roman ni se pare binevenit cu precizarea că nu există element aliterar ca atare, ci numai fragmente ale realului netransfigurate artistic, fragmente transpuse în roman în stare conceptuală, fără a fi fost elaborate ca imagine artistică. Grija lui Marin Preda pentru respectarea specificului artistic ni se pare justificată.

Eugen Barbu discută și el problema raportului tradiție-inovație, care preocupă, credem, pe majoritatea creatorilor. Susținînd că *„mai avem multe de învățat de la înaintașii noștri"*, Eugen Barbu se ridică împotriva pastișei, a mimetismului interior. Autorul „Groapei" este pentru cultura multilaterală a scriitorului, pentru *„o formulă proprie a romanului".*

Eugen Barbu crede că *„prozatorii moderni au renunțat de mult la ceea ce s-ar numai logica epicului, adică la povestirea liniștită a vieții eroilor"... „Legea: construcție, acțiune și caractere a fost dată peste cap"...*

„In zilele noastre romancierul adevărat aglomerează fapte extraordinare, pline de semnificații în care-și aruncă eroul, chinuindu-l să-și găsească singur soluțiile". „Cititorul modern trebuie hărțuit, trebuie ațîțat și sînt permise orice mijloace".

D. F.

„Iașul literar", nr. 6

Ca și în atîtea alte rînduri, discutînd despre „Iașul literar" va trebui să repetăm același adevăr cunoscut: între beletristica publicată de revistă și lucrările de critică inserate în paginile ei se menține un decalaj de valoare în favoarea celei din urmă.

In numărul 6 se publică un fragment de roman de Ioana Postelnicu, sub titlul: „Cîntec de om și de pasăre". E dificil și prematur să enunțăm o judecată de valoare asupra întregului; în tot cazul, fragmentul e sugestiv și, cursiv scris, se citește cu interes.

Schița „O glumă" de Ion D. Sîrbu e minoră prin temă. Unde duce gelozia nemotivată și care sînt unele dintre urmările ei neplăcute — aceasta ne povestește autorul, plasînd pentru circumstanță împrejurările acțiunii într-un mediu minier, dar faptele relatate s-ar fi putut petrece, cu același vag coeficient de individualizare a personajelor, și altundeva, eventual printre ciobani sau pescari.

Interesant, reportajul lui Virgil Dănciulescu „Maramureș — țara-cetate (un drum cu trenul)". Sînt observate schimbările de mentalitate ale oamenilor și cele de ordin material din existența lor. Notația e vioaie, inteligentă. Păcat că datele de care dispune V. Dănciulescu cu observațiile culese de reporter, cunosc într-o măsură insuficientă prelucrarea și selecția impuse special de posibila ei aderență la adevărata literatură. Așa cum se prezintă „Maramureș — țara-cetate" rămîne însă un bun și folositor reportaj publicistic.

Dintre poeziile numărului, n-am reținut decît „Instantaneele" lui Florin Mihai Petrescu. Iată versurile ce deschid seria secvențelor și care ni se par evocatoare: „In marea hală pentru laminate / Din zgomote stridente, disparate/Rasfrînte-n bolți ca razele de nouri / Și prelungite-n surde, lungi ecouri / Prin pulberi de lumini violacee / O muzică egală grav scînteie / Și-n aer parcă-ncepe să plutească / O poezie dură, bărbătească". Sub alte iscălituri, celelalte poezii se prezintă la un nivel nesatisfăcător.

Ca de obicei, sectorul de critică este variat, solicitînd interesul prin unele materiale substanțiale, combative, sau prin altele discutabile, totuși nu mai puțin vrednice de atenție. In primul rînd, e de amintit lungul articol, semnat de Camil Darie, despre „Discuție pe tema realismului socialist". Imaginînd o conversație între un redactor și un universitar, autorul încearcă — în cuprinsul celor aproape 20 de pagini de revistă ce i s-au acordat — să consemneze toate problemele și aspectele legate de diverse controverse iscate în publicistica noastră literară în jurul realismului socialist. Fie și numai intenția și încă înseamnă că am găsit un merit articolului. Dar el încearcă clarificări de teze, puneri la punct (cîteodată judicioase, ca în cazul unor afirmații greșite făcute de D. Micu, A. Băleanu, G. Munteanu), ori rezumări succinte ale tezelor esteticienilor sovietici. Autorul se pierde însă pe alocuri în hățișul chestiunilor controversate și, solicitat de impulsuri polemice, uită cîteodată să-și spună punctul de vedere propriu.

O mențiune pozitivă merită cronica literară semnată de Liviu Leonte la „Eroica" și articolul substanțial, cu competente sezisări la text, pe care V. Harea îl consacră fragmentelor publicate din „Pămînt desțelenit" vol. II.

Ne-a nedumerit recenzia (tipărită nu înțelegem de ce sub titlul „Cronica literara") Marianei Modreanu la „Groapa" de Eugen Barbu.

In trei pagini de revistă cartea este judecată, pare-se, pe toate fețele, cu o remarcabilă incomprehensiune. Nu e locul să facem aprecieri despre romanul lui Barbu, dar e util să cităm pe cele ale Marianei Modreanu: „Cînd citești cartea lui Barbu, te simți ghidat de capriciile unui haotic operator de film, care îndreaptă obiectivul inegal, asupra cîtorva frînturi (!?) din viața mahalalei Cuțarida, în mișcări bruște de aparat, fără preocuparea ansamblului". I se reproșează mai încolo lui Barbu că a dat o carte... nedefinitivată, că marele roman despre Cuțarida abia așteaptă să fie scris și că prozatorul nu și-a situat personajele în lumea în care au trăit. „Groapa" nu e lipsită de scăderi, dar un asemenea reproș este cu totul neîntemeiat.

Rubrica de „Note" este vioaie, combativă, uneori chiar peste măsură, cum e cazul cu cea semnată de Al. A. unde obiecțiile au un caracter nefondat.

In general un număr încă inegal, dar vădind din partea redacției dorința unei îmbunătățiri calitative.

Cronicar

George Magheru

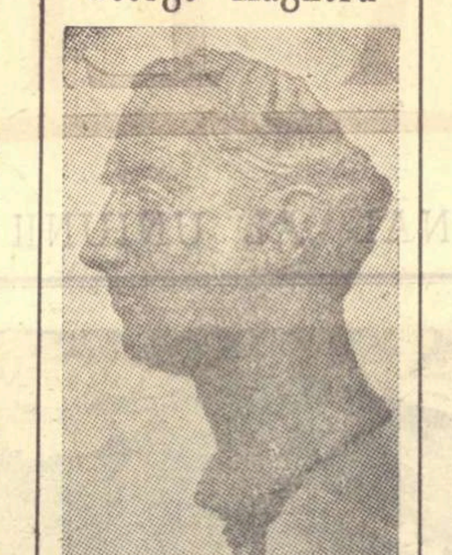

Portret de Celina Emilian

La 17 august se împlinesc cinci ani de la trecerea din viață a poetului George Magheru. Născut dintr-o familie cu o tradiție politică și literară (scriitorul este nepotul generalului pașoptist Gh. Magheru și al scriitorului Ion Ghica) și-a împărțit vocația între știință și literatură.

Doctor în medicină (București, 1920), șef de lucrări la catedra de medicină experimentală, apoi director de secție al Institutului Dr. Cantacuzino, George Magheru a lăsat peste 80 de lucrări științifice de specialitate.

Poet și dramaturg, George Magheru a publicat numeroase volume incluse într-un ciclu general „Latinii la Dunăre", printre care dramele: „Tudor Ardeleanu", „O legendă", „Piele de cerb", „Domnul decan", — și culegerile de versuri: „Capricii", „Poezii antipoetice", „Coarde vechi și noi", etc.

N. S.

Curier literar

Au plecat la tipar:

Volumul „Versuri" de Ion Minulescu cu o postfață de acad. Tudor Vianu.

Romanul „Cezar Dragoman" vol. I și II de Al. Sever.

Poemul dramatic „Ruxandra și Timotei" de Al. Kirițescu.

„Despre munca literară" culegere de texte de A. P. Cehov.

„Opere filozofice alese" vol. II de V. G. Bielinski.

„Versuri de dragoste" de S. Scipaciov.

„Povestiri" de A. I. Kuprin.

„Tragedia optimistă" de V. Vișnevski.

„Antologia poeziei romînești de la începuturi pînă astăzi", vol. I—III, ediție revăzută și adăugită care va apare în „Biblioteca pentru toți" cu un cuvînt înainte de acad. Tudor Arghezi.

„Zaharia Stancu — un frenetic sub aparențe calme", eseu de Sorin Arghir.

„Zilele care cîntă", versuri de Aurel Gurghianu.

„Opere" vol. IV, Molière.

Vom citi peste cîteva zile:

Monografia „Alecu Russo" de Al. Dima.

Nuvela „La vest de Majorca" de Mihail Pop.

„Pictorii bănățeni din secolul al XIX-lea" de Ion Frunzetti.

„Așa am învățat carte", ediția II-a revăzută, de Dumitru Corbea.

B R E V I A R

FRANCISC PĂCURARU: „Furtună sub Detunata"

Inspirată din viața unor sate din Ardeal, care la 50 de ani după ce trupul lui Horia fusese sfîrtecat pe roată la Bălgrad, se răscoală din nou împotriva asupritorilor, povestirea lui Francisc Păcuraru „Furtună sub Detunata" reînvie un episod dramatic din frămîntările sociale ale iobagilor moți. Pentru reconstituirea epocii, izvorul de inspirație l-au oferit lucrările istorice de specialitate care consemnează evenimentele istorice și sociale din carte, precum și unele producții folclorice, care au transmis din generație în generație aspecte din dramatismul acestei epoci de puternice ciocniri sociale.

Cum spuneam, țesătura dramatică a povestirii o formează lupta iobagilor moți din șase sate așezate în jurul băilor de aur de la Zlatna, împotriva administrației grofilor care vor să le răpească ultima pășune rămasă în stăpînirea lor. Izbucnirea răzmeriței este descrisă cu minuțiozitate, celelalte episoade avînd doar menirea de a pregăti momentul culminant al povestirii — ciocnirea dintre țăranii răsculați și trupele habsburgice. Lipsa unui puternic suflu epic face însă ca acțiunea să apară fragmentară, multe dintre episoade — deși luate aparte sînt interesante și bine lucrate — nu se integrează organic în ansamblul lucrării. Acesta este și motivul pentru care mulți dintre eroi, chiar și cei de prim plan, dispar uneori din atenția cititorului. La începutul povestirii, de pildă, scriitorul se oprește asupra lui Iacob Tudoran, moțul cu privirea „liniștită, blîndă, grea ca cerul toamnelor tîrzii", iar apoi îl „descoperi" pe tînărul Ilie Simina. Treptat însă ei sînt părăsiți iar în locul lor apar Petrea Crîsnic, Petru Coroi, Cosma Manasie, Dumitru Nicoară, Simion Tandură, Teas Urs și alții. Dintre aceștia, singurii care se impun sînt ultimii doi. Caracterizarea acestor eroi, mai mult decît a celorlalți, angajează fantezia creatoare a autorului. Atît bătrînul și înțeleptul Teas Urs, cît și neînfricatul Simion Tandură, au în chipul, în manifestările lor, ceva din măreția eroilor de legendă. Din păcate însă, nici unul din celelalte personaje ale lui Francisc Păcuraru nu se ridică la valoarea artistică a acestora.

C. Armașu

IACOB WASSERMANN: „In apărarea junkerului Ernst"

Cutremurată de războiul de 30 de ani, Germania secolului al XVII-lea devenise teatrul unor aprige lupte intestine între catolici și protestanți. Bîntuită de obsesia dementă a păcatului, oficialitatea religioasă aprindea zilnic zeci de ruguri pe care erau jertfiți cei bănuiți a fi căzut în mrejele satanei. In acest timp „poporul orbecăia încă în întuneric și nu găsea îndrumare la nici o minte mai luminată. Fiecare în parte și toți laolaltă sufereau resemnați, își vedeau de îndeletnicirile lor în plin miros de leșuri arse"... Acesta este cadrul în care se desfășoară povestea ciudată a junkerului Ernst. Rod al unei căsnicii nereușite, copilul abandonat în solitudinea domeniului Ehrenberg se dovedește a fi înzestrat cu o sensibilitate puțin obișnuită și cu un dar de povestitor prodigios — însușiri ce-i aduc o mare popularitate în întregul ținut, atrăgîndu-i însă, în același timp, ura neînduplecată a sumbrului pater Gropp. Iezuit abil, acesta uneltește condamnarea la moarte a junkerului, sub ridicola acuzație de vrăjitorie. Cu puțin înainte de execuție însă, tînărul Ernst e salvat de mulțimea răsculată a prietenilor săi.

Nu e greu de deslușit sub individualitatea celor două personaje centrale — pater Gropp și junkerul Ernst — admirabil realizate artistic, intenția de bază a scriitorului, aceea de a prezenta forțele vii ale omenirii biruind obscurantismul retrograd. Sugerată cu subtilitate, asocierea se impune de la sine de-a lungul întregii nuvele. Fără să știe, prin povestirile sale inocente junkerul Ernst pregătește descătușarea spirituală a celor din jur, îi ajută în primii lor pași spre rezistență. Intuiția precisă a lui pater Gropp prevede imediat primejdia. Reacția este neînduplecată, întrucît, așa cum ține să precizeze scriitorul într-unul din comentariile sale directe, „dacă i-ar fi arătat junkerului îngăduință, dacă ar fi încuviințat purtarea sa, s-ar fi nimicit pe sine...".

Nu este greu de presupus că, raportată la o perioadă mai recentă, (către sfîrșitul vieții sale, Wassermann este martor al instaurării hitlerismului), povestirea „In apărarea junkerului Ernst" cuprinde o previziune a barbariei fasciste.

Modest Morariu

I. HOBANA: „Petrică și ceasul vrăjit"

Eroii basmului lui I. Hobana nu sînt (după cum mărturisește autorul în „Prolog") nici Feți-Frumoși, nici Ilene Cosînzene, nici balauri. Un băiețaș obișnuit, poate ceva mai leneș și mai somnoros decît alții, cu **„nasul cîrn oleacă/ cu fața plină de pistrui"** și un ceas năzdrăvan iau locul tradiționalelor personaje. Respectînd liniile de desfășurare ale basmului clasic, I. Hobana a creat un conținut epic original.

Jignit profund de atitudinea ostilă a lui Petrică, ceasul său deșteptător pornește să se plîngă Craiului Ornic. Toate se petrec în visul copilului. Ceasul ia chipul unui „bărbat pîntecos" cu înfățișare bizară, iar călușul de porțelan devine un cal năzdrăvan, care trebuie să-l poarte-n zbor pînă-n împărăția ceasurilor.

Petrică se agață de mantaua ceasului său și pornește și el, clandestin, spre împărăția necunoscută.

Printre alte minunății, în împărăția ornicelor Petrică ia cunoștință de nemulțumirea ceasurilor, care se plîng că oamenii nu mai vor să țină seamă de ele, nesocotind chiar rînduiala calendarului. Autorul a găsit o modalitate nimerită de a vorbi copiilor fără a fi didactic, despre muncitorii fruntași din zilele noastre, care se întrec cu timpul. **„El mi-o ia mereu-nainte/ — Azi o oră, mîine trei"** — se plînge un ceasornic despre stăpînul său, muncitor într-o fabrică. **„Plînge vărul Calendarul / Că se-ncurcă-n socoteli"**, spune altul.

Ascuns printre curtenii lui Crai Ornic, Petrică primește o lecție binemeritată pentru lenevia sa ca și pentru urîtul obicei de a da vina pe ceasul deșteptător. Ceasul nedreptățit este sfătuit de Crai Ornic să se răzbune rămînînd în urmă mai ales atunci cînd lucrul nu i-ar conveni deloc lui Petrică. Pentru că a intrat fără voie în împărăția lui Crai Ornic trebuie să-și primească pedeapsa. Pîndind însă un moment prielnic, Petrică se aruncă în spatele calului năzdrăvan și începe o goană nebună, de data asta din împărăția ceasornicelor către casă. Goana aceasta amintește de fuga lui Făt-Frumos, urmărit de baba Cloanța fiindcă a răpit-o pe Ileana Cosînzeana. Hobana a prelucrat schema basmului folcloric adaptîndu-i un conținut nou. Calul e înzestrat cu grai, și-și sfătuiește stăpînul ce anume trebuie să facă pentru ca să împiedice drumul urmăritorilor. După sfatul lui, Petrică aruncă în urmă ceea ce are în ghiozdan (fiindcă el nu-i Făt-Frumos ci școlar): cîteva creioane, ce se prefac în păduri, o piatră de praștie care devine munte, și... călimara de cerneală care bineînțeles, se transformă într-un ocean violet. Și totul s-ar fi terminat cu bine dacă în calea fugarilor n-ar fi apărut o cometă și ei nu s-ar fi prăbușit în gol... adică pe dușumea.

Se mai întîlnesc, ce-i drept, în basmul lui Hobana unele exprimări forțate sau stîngăcii care cer o mai amănunțită cizelare a versului. („Nu-l mai văd mișcînd alene/ cu somnia prinsă-n gene".) Cu toate acestea, fabulația bogată și originală, desfășurarea trepidantă a acțiunii (realizată și prin varietatea versificației) fac ca pățaniile fantastice ale lui Petrică să fie urmărite cu interes.

E. Tudor

Motive întemeiate

Unii poeți foarte tineri cultivă o poezie elegiacă, pesimistă

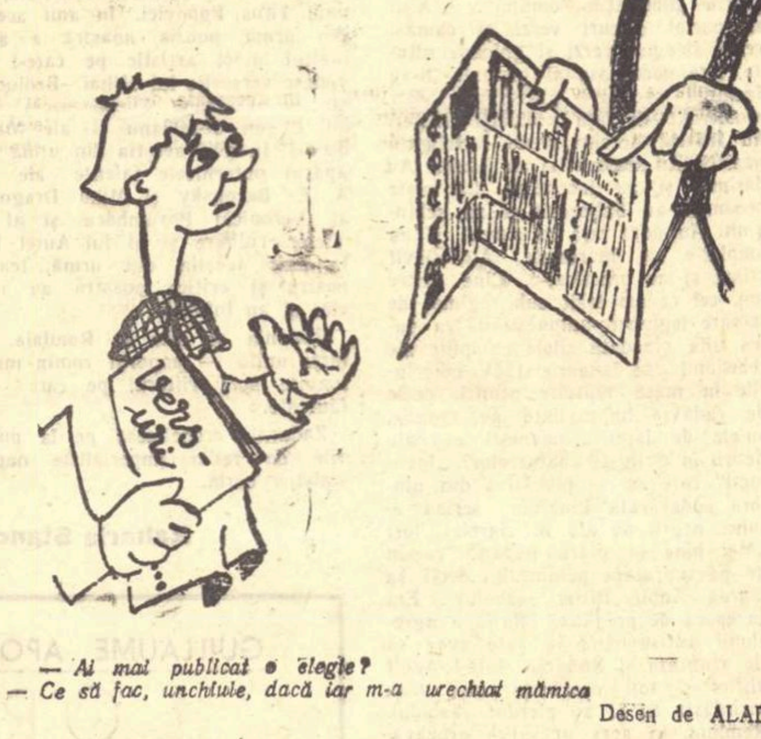

— Ai mai publicat o elegie?
— Ce să fac, unchiule, dacă iar m-a urechiat mămica

Desen de ALADIN

DOI POEȚI TINERI

Cronica literară

Intr-un pămînt arid se strecoară un fir de apă care, ignorînd primejdia de a fi resorbit repede, se bucură că există împrăștiind și stropi. Astfel de stropi aruncă și „Iarba dragostei" 1). Inspirația Violetei Zamfirescu e fericită că s-a dezlegat, firavă și stîngace, sub impulsurile feminității, ale dragostei și maternității, ale naturii și vieții noi: „Mulți ani am risipit culcată-n dîmburi / Și-am învățat atunci cum țipă / puterile vieții noi în sîmburi / Și cum foșnește-n treacăt cîte-o clipă". Surprinsă ea însăși parcă de perspectivă, scrie ca și cum ne-ar atrage mereu luarea aminte: Uitați-vă, pot să alerg prin soare, peste coclauri, să culeg poame, să mă joc cu copilul, să-mi iubesc iubitul, să mă cobor în mină, să mă legene spicele, să-mi apăr fața de război, să vă cer, vouă oameni ai țării mele, să munciți și să zădărniciți masacrul universal. In această descoperire, nu a lumii cît a ei însăși în fața acesteia este un anume lirism, mai exact un început de stare poetică încă incertă, între senzații și emoții, între invocarea și trăirea lor. Scuturarea de „dude crude și rouă", sărutarea „mînuței Mariei" îi umple „sufletul și gura" de „gustul dudelor și al copilăriei". Plimbarea pe Dunăre o face să zărească „comori de pești strălucitori" și să audă căzînd „atîta aur vechi în apă"... Ieșirea în pădure, unde și-a poftit iubitul, o pune în legătură cu somnul copacilor sau freamătul fecund al roadelor: „Uite, pădurile parcă dorm / aiurind printre frunze în somn. / Rodul lor îngropat printre stînci / Scoate puieții-n lumină pe brînci / (nițel arghezian — nu — ultimul vers?)... Numai apele, apele, poteci viorii, / le-auzi cum răsuflă? Sînt vii!".

Găsind peste tot duzi, cireși (sălbatici), stele, flori, fructe (piersici, nuci), ascultînd murmur de viori, de fluiere, ar vrea chiar și mina să înflorească și să se scalde în lumină: „Aici numai stelele de s-ar aprinde cu miile, / și coacăzii munților de-ar împodobi galeriile"

Foarte încîntată de tot ce-o întîmpină în jur, explorează, într-un ciclu, adîncurile minei de cărbune. Legitimîndu-se în fața „cărbunarilor" cu sentimentele ei de respect pentru muncă, le cere avînt și curaj în timp ce alte gînduri îi fug îndărăt către istoria materiei minerale, a jertfelor minerilor și, înainte, spre viitorul eliberator al atomilor: „Mă alipesc de fruntea rece-a minei / Și chem! Și chem! Și-aud ca un răspuns! Pămîntul a oftat adînc? Sau cine-i / cel ce respiră-n stratul nepătruns? / Poate un tată și-a strigat copila, / poate ortaci iubitele-au chemat..."

Poeta nu are viziune. De aceea poezia subterană, a universului negru, nu îi e deloc proprie, după cum nici atitudinea direct combativă nu o stimulează: „Cărbunii! ce-i tăinuie minele / Sînt pîinea cuptoarelor știi! Tu-i dărîmi, dar vezi-le căile — / ațîne-le! Să nu coacă blestemății".

Apropiat de temperamentul poetei ar fi echivalentul „miner" al preferințelor ei pentru începuturi, pentru primii cireși, primele stele, primele fructe. Astfel prima pușcătură, debutul unui tînăr ortac, primele mașini, primul schimb, prima dragoste a minerului o fac să obțină dacă nu bulgări, măcar praf de minereu poetic: „Cine a rîs de îndrăzneala mea / Cine-a întrebat de n-am venit cumva / Să culeg ghindă, și ferigi și fragi? / Cine mi-a vîrît pietricele-n desagi? / ...Cine l-a învățat pe meșter să-mi vorbească blînd / Cînd am cuprins unealta-în mîini stîngaci, tremurînd?"

Poeta nu are, era să zic, nici o problemă, nici una din neliniștile care bîntuie pe Doina Sălăjan, de exemplu, și care pot fi fecunde? Am zice da, călăuzindu-ne după aluzii sau o mărturisire netă ca: „Nemărginirea sufletului doare. / Și-atunci cînd bucuria-n mine joacă / Mai vreau un zbor, o flacără, o floare; / Mă zbat, le am și iar rămîn săracă". Incercările de acest gen sînt rare, prea uzuale și, cînd sînt nițel dezvoltate, apar confuze și greoaie: „Cînd după puii de vulpi și de urs / îmi socotesc timpul care s-a scurs, / Mi-aud inima vuind ca o apă, / cum stîncile gîndului sapă".

Nimeni nu o obligă să sufere sau să mediteze. Lirismul țîșnește și din împlinirea fără tulburare, din bucuria completă, pură, de a trăi, dintr-o unică chemare. Ce-i lipsește poeziei Violetei Zamfirescu ca să fie poezie și nu numai licăriri, firește în limitele în care se prezintă cronicii noastre? Patos? Luîndu-ne după „Blestem minunat", — mică spovedanie sau artă poetică de o anume vigoare muiată în gingășie — s-ar spune că sîngele poate să-i fiarbă: „Greu. Dar minunat m-ai blestemat și m-ai uns, mamă! /.../ Cînd mi-ai presărat în scăldătoare / petale roșii de micșunele, cînd m-ai înfășat în ștergare / cusute cu soare / și stele /.../ Nu gîndeai că vor rămîne urmele lor / în inima mea ca un dor. / Din el s-a născut cîntecul mare... / E aspra licoare / ce se-ndulcește / pe coame / de pămînt toropite de soare / Crește! / Neîncetat crește minunatul blestem! / ...Imi este foame (atît de foame), / de tot mai multă frumusețe / omenie / și zare". Să se desfășoare pe această direcție? I-am cere dacă am fi întîlnit mai multe izbucniri. Admițînd că Violeta Zamfirescu va continua să cînte cîmpul și arborele, să ridă cu copilul de mînă sub cer, să se umple de bucuria de a trăi în natură, și printre oamenii patriei sale, atunci trebuie să o strige pe toate vocile, fără surdină, fără rezerve, ca Maria Banuș, sau să șoptească cu candoare absolută. Deocamdată puterile îi sînt plăpînde și capacitatea de uimire naivă are mijloace disproporționate cu ambițiile nutrite.

★

Rusalin Mureșanu2) **nu are prejudecăți. Versifică totul: munca agricolă și munca industrială, clăile de fîn și sondele, dragostea idilică sau mai erotică, pacea, trecutul și viitorul, ziua și noaptea, cîmpia și muntele, porumbeii și cocorii. Dar cum vorbesc? Prezentîndu-l astfel, îl simplific, îl schematizez. De fapt, versifică aspectele felurite, „particulare" ale tuturor acestor teme și ale multor altora pe care nu le-am înregistrat aici.** Are cîte o poezie pentru aproape fiecare fază a actului agricol. Țăranii lui seamănă (o poezie), ară (încă o poezie), seceră (altă poezie), culeg snopii (încă o poezie), de obicei în colectivă și veseli, avînd „probleme" sau — dacă vreți — conflicte, fără consecințe. De pildă, cu un combiner leneș căruia i se cere să-și repare obrazul: „Unul: — „Hei, atelierul?..." — Da, fîrtate, ce-ai mai vrea?" — „Să-mi repari combinierul!" — „Ce-i lipsește?" — „Cherestea". A, să nu uităm, unuia dintre țărani care, înainte, ura metalul preferînd plugul de lemn fiindcă metalul i se dădea în „chip de gloanțe sparte în suflet și în carne", poetul i se adresează fericit: „Și mi-i atît de bine că astăzi pot să fac / nedureros să-ți steie metalul lîngă suflet". (Ce vers!). Sondorul fiind în „căutare de gînduri și corvezi", dibuind petrolul din „lănțuirea mileniilor" este „un Prometeu al lumii acesteia ce se naște". Altul pare un oștean îmbrăcat cu o cască de metal și sonda o armă cît un „turn medieval / ce luptă cu pămîntul fără larmă". Nu e neglijat nici transportul. Șoferul care aduce minereul mînuie tăcut, cu gîndul de a nu pierde nici un bulgăr, ferindu-se de gropi fiindcă șoseaua îl scutură „părintește". Inginerul silvic chemat să planteze păduri e un „Sfarmă-piatră" căruia i se urează: „Din roci, din sterpul șist / Să storci ca-ntr-o minune arome dulci și vinuri". Forjarul, deși în vîrstă și bolnav, învinge „propria-i slăbiciune și puterile focului" (!?), într-un mod inexplicabil în aparență chiar și pentru poetul nostru: „Dar nu știu cum inima, sufletul, creierul / Se uniră deodată și rămaseră locului!" Desigur, minerul bătrîn se întoarce în mină nesuferind regimul de pensionar: „Măi ortaci, în mină am uitat ceva / jos în galeria veche și adîncă. / Am uitat acolo toată viața mea... / Pensia la dracu! Tînăr mă simt încă".

Un baci stă rezemat în bîtă, pe creasta muntelui. Așteaptă miorița? Nu, ziarul. Alți ciobani „privesc cam cu teamă spre trupul sidefiu al fetei", al băciței, căci „făr'astîmpăr, sub năframă / Se zbat ca șerpii două plete". Băcița îi simte și le strigă: „La treabă, ce priviți la mine!" Vinovații îi răspund șugubăț: „Ei na, privim la mămăligă". Un muncitor ieșit din schimb, singur în noapte, pe străzile orașului „pustiu, luminat și tăcut" pare că este un „Făt-Frumos al nopții, uriaș, plecat după soare". Dragostea poate să nu fie „roua curată / După cum i-am dat crezare eu", ci, „numai brumă" cînd „a venit un ger". Cît despre natură, ploaia are „funtă" și soarele e un car cu raze. O poezie lirică care se rezumă nu mai e poezie, evident!

Sper că nimeni, nici poetul, nu mă va suspecta de intenția de a-i minimaliza motivele scumpe. Am avut în vedere doar procedeele sale corespunzătoare unui tip arhicunoscut și arhicriticat de atîta vreme, de atîția și de noi în cronici trecute. E poezia zisă anecdotică, vag portretistică, vag peisagistică, însoțită de o așa zisă poantă șăgalnică, sentimentală, ironic-binevoitoare, dojenitor-tovărășească, ori de o reflexie moralizator-patriotică și socialistă, ori de o concluzie mai gravă, militantă dacă „subiectul" o impune. Idilism și un ciudat neosemănătorism în care, ca la Mureșanu, sondorul e văzut ca și cum ar purta sarică unsă cu zer și s-ar rezema în bîtă. Această pseudolirică, trecînd și drept printre cele mai realist-socialiste producții fiindcă „avea și oameni", a fost practicată de poet cu un conformism vioi, îndeminatic și aproape uneori agreabil, fiind nițel visător, nițel tandru, la nevoie nițel îngîndurat (există și amenințarea bombei atomice!), nițel trandafiriu și dispunînd de expresii uneori mai fericite ca: „Colectiviștii aruncă bob cu bob / În toamna ce se stinge peste haturi / Se stinge toamna undeva pe glob"; „Mă bucur de soare ca un copil: / Ca de un ban de argint / Lustruit de copitele clipelor"; „Și sondele au rădăcini de fier, / Copaci înfipți de om în huma plină. / Sînt singurii copaci întunecați / Ce dau lumină". E însă prea puțin. Ca să lași cît de cît vreo urmă în acest gen îți trebuie vervă și inventivitate. Am spus că poetul a practicat o manieră pe care o credeam uitată. Măcar la tineri, deoarece și el o declară caducă, pare-se fără cochetărie, în poezia „Furnal" de la finele volumului menită poate să încheie definitiv o etapă depășită și în mintea sa: „Tîrziu înțeles-am că versu-i / Furnal și jăratic — dar nu am ce face / căci sensul acesta de-abea de acuma mă fierbe și-mi place". Deie Domnul!

Și fără autocritică — care, în paranteză fie zis, e în contradicție cu prefața de autojustificare: „De nu plac unora, e drept, / Mă tot gîndesc că poate nu mi-a / Fost dat să fiu mai înțelept, / încît să plac la toată lumea", — să-i recunoaștem în ultimele versuri publicate în reviste tendința de a-și aerisi camerele, de a-și lărgi orizontul, de a-și interioriza impresiile în forme mai mature, în idei mai poetice, deși cîntecul îi e trudnic, pretențios, cu stridențe deocamdată. Chiar în acest volum întrezărești o încordare de temperament, o fluturare de aripi spre imaginație:

„Cînd am plecat, cerul s-a făcut rîu
mărgărint,
Apele cer s-au făcut și argint,
Plopii pe drum mi-au părut degete uriașe
și sfinte,
Făcîndu-mi semne — prin vînt — să rămîn
bun și cuminte.
Cînd am plecat, cu lacrimi în ochi
am plecat
Pădurea, tăcînd, m-a certat.
Dar undeva-n zarea ce nu o știam,
Zarea cu antene de hornuri subțiri ca un ram,
Mă așteptau norii mari să m-apropii,
Nouri de fum ce nu se făceau dropii.
Mă așteptau plopii fără frunze,
Plopi de piatră și fier,
Cu rădăcinile-n cer".

Mihail Petroveanu

1) „Iarba dragostei", E.S.P.L.A.
2) „La marginea cîmpiei", E.S.P.L.A.

DEASUPRA OCEANULUI NEGRU

Cei 23

Un drumeag ce urcă drept, fără ocolişuri, printre şiruri de vişini şi nuci cu frunza grasă udată de ploaia proaspătă. Pămînt greu de apă, din care răsar suliţele verzi mustind de sevă ale cepei. In aceeaşi grădină, ce se sfîrşeşte la poalele unei costişe acoperite de viţă de vie, se întinde reţeaua încîlcită, ca o nelinişte vegetală, a culturilor de cartofi şi roşii. La treptele de piatră ale unui fost conac, cu acoperiş de tablă, profilat pe cerul vînăt de amurg ploios, drumeagul se înfundă. Noroiul greu, clisos, de pe ştergătorul de metal arată că primii oaspeţi din această noapte au şi sosit. Dar nu toţi. Abia a trecut de şase...

Cîte unul, cîte doi şi trei vor mai urca încă, în această înserare, drumeagul. In vreme ce unii îşi curăţă cu gesturi pline de obişnuinţă noroiul de pe talpa bocancilor şi a cizmelor cauciucate, alţii s-au şi făcut comozi. După duşul înviorător, care strecoară o dulce linişte în muşchii obosiţi la capătul zilei de muncă, patul moale şi pijamaua de finet, ca şi cartea rămasă deschisă la pagina din seara trecută, ca şi liniştea ciudată — asemeni unei ape fără fund — a acestor încăperi scunde şi intime, ca şi duduitul surd, la fel de intim, al gazului metan în sobele de teracotă, cheamă neîntîrziat şi fără mofturi odihna. Odihnă pe care numai doctorul şi cina îndrăznesc s-o tulbure.

Cînd toţi cei douăzeci şi trei de oaspeţi care-şi petrec împreună, „la moşie", treizeci de nopţi în şir, se întrunesc pentru cină în sala de mese, acesta e singurul ceas — din cele douăsprezece — cînd se povestesc tare şi glumeţ întîmplările zilei şi ale vieţii... Cei 23, fiind oameni cu poftă de mîncare, nu vor ocoli micile complimente şi înţepături care se cuvin bucătarului şi vor comenta gastronomic (după priceperea fiecăruia) meniul acestei seri: borş cu carne; pîrjoale cu piure; clătite cu dulceaţă de gutui. Apoi, monoton dar util, programul va fi acelaşi, programul celor 30 de nopţi: o conversaţie mucalită cu doctorul (şi-o permit astfel fiindcă nu sînt „bolnavi"), puţină lectură şi un somn zdravăn, fără vise, hrănit de miresmele tari — de pămînt reavăn şi frunză grasă, udată de ploaie — ce pătrund prin ferestrele deschise.

Şi linişte, linişte cîmpenească.

Mioţic

Destul de departe pentru a putea tulbura odihna celor 23 şi totuşi foarte aproape — pentru care fapt contrastele ţi se impun — peisajul este altul: un mănunchi de oameni, cu feţele uneori surprinse de lumina gălbuie a becurilor, forfotesc — cu gesturi cîteodată pline de neprevăzut, prin care transpare încordarea, o încordare mută şi continuă a întregii fiinţe — în jurul unei construcţii metalice, subţiri şi înalte, al cărei capăt se pierde în negura unui cer fără stele. De jur împrejur, pămîntul muiat de ploi e bătătorit de şenile şi de bocanci, miroase a nuc şi a iarbă jilavă, a cauciuc şi a metal. Un gîlgîit înfundat, de noroi apos, ce alunecă pe un scoc de lemn, se aude în răstimpuri, printre păcăniturile statornice ale pompelor. Aici e sonda 452, o sondă tînără — abia a împlinit o lună — şi sapa ei mai are de străbătut cîteva sute de metri, de astă dată prin stratul numit mioţic (o gresie îndărătnică pe care n-o poţi răzbi decît cu un metru pe oră) pentru a da de oceanul negru al ţiţeiului, ascuns dedesubt, la două mii două sute patruzeci de metri. Şi oamenii aşteaptă. Cu mîna pe pîrghii şi cu ochii pe aparate, ei aşteaptă sfîrşitul călătoriei spre oceanul subpămîntean. Iscoada lor de oţel, sapa, va coborî de acum înainte cu pas de melc — piedici nenumărate ivindu-se în cale — şi ei nu vor ajunge la ocean înainte de două luni.

Iar aici, două luni înseamnă cu totul altceva! Cele zece secunde în care execută saltul mortal n-au oare pentru trapezist o altă durată decît pentru spectatorul din stal, căruia totul nu i-a părut mai mult de-o clipă: clipa în care cei slabi de înger au închis ochii...? Şi, la o sondă în extracţie, secunda e o unitate de timp enormă. O singură secundă poate costa vieţi omeneşti. Poate costa dispariţia, pentru vecie, în adîncuri, a coloanei metalice în valoare de zeci de milioane. Şi o trudă omenească de luni de zile.

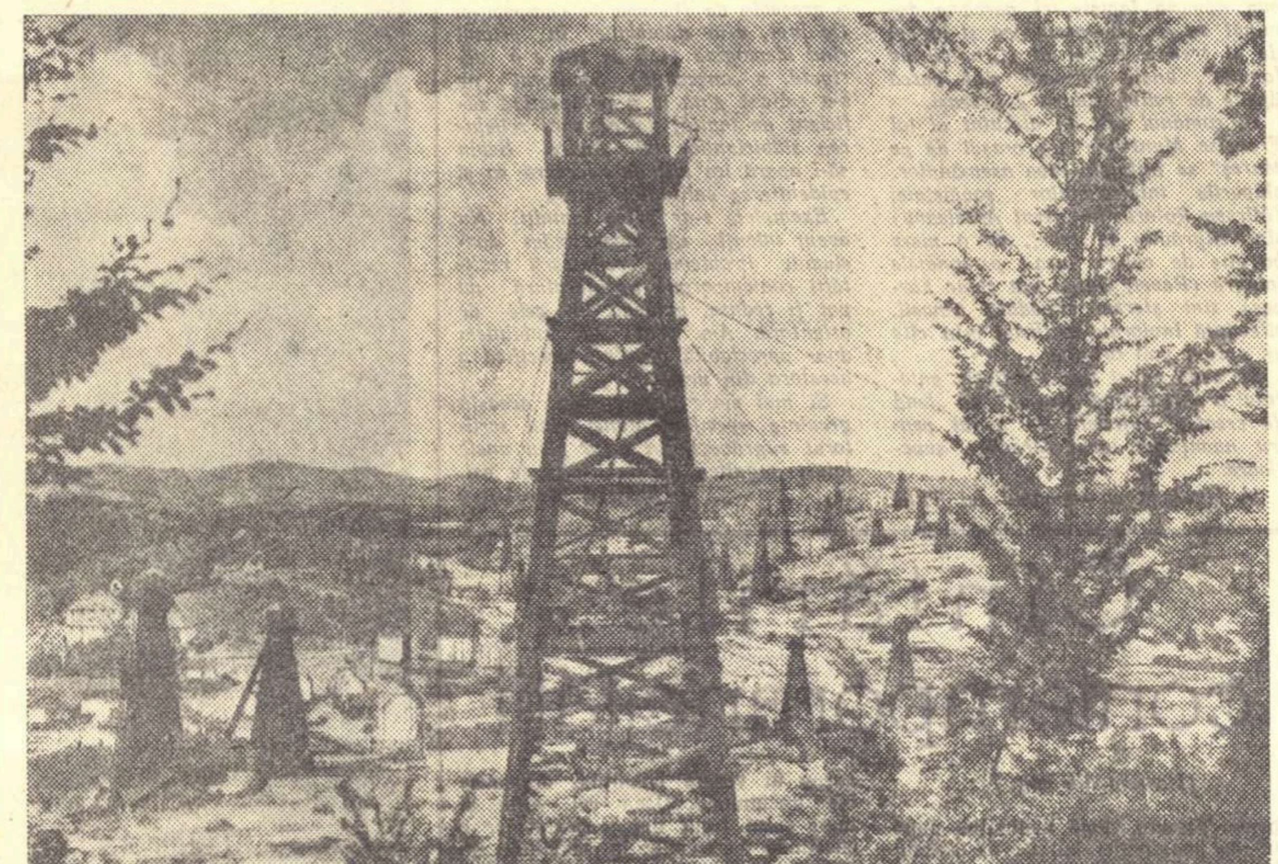

Izvoarele aurului negru.

Numai „ochi şi urechi" la fiecare mişcare a oamenilor din brigada pe care o conduce, maistrul şef Petre Spoici, un bărbat subţirel, căruia ochii albaştri şi mustăcioara tutunie cu firicele albe îi dau un ciudat aer visător, îmi explică toate acestea, cu înţelepciunea ponderată, neostentativă, a omului ce şi-a închinat trei decenii pentru a asculta (ceea ce nu poate recepţiona urechea oricui), timp de milioane de secunde, încleştarea tainică, subpămînteană, dintre oţel şi rocă. E răspunzător — 24 de ore din 24 — pentru tot ce se petrece în timpul călătoriei pline de aventuri spre oceanul negru. Cînd doarme?... Cred, nu ştiu, că şi atunci cînd doarme, printr-o stranie telepatie, ascultă „pulsul" sondei. Şi, ca orice doctor de la serviciul de urgenţă, îşi are locuinţa în apropiere: în apropiere de sondă; iar la căpătîi — un telefon legat de telefonul sondei. Oricînd poate fi chemat la căpătîiul bolnavului; oricînd — să prescrie, de la distanţă, tratamentul.

Acum, cînd stăm împreună de vorbă, e nemulţumit, clocoteşte. Nu mi-o spune, o citesc pe faţa lui. Cîştigul, poate? Nu: ultima lună întreaga brigadă a cîştigat 70% mai mult ca de obicei. E vorba de altceva. De lanţul de trei ţoli de la masa rotary. Calitate proastă, mereu se rupe. Şi trebuie mereu reparat. Şi munca stă. Şi stă sapa. Iar brigada lor s-a angajat să isprăvească înainte de vreme forajul. Chestiune de onoare. Şi chestiune de bani. Dacă termină treaba cu patru zile mai repede, brigada va primi un premiu de 8.000 lei; cu 15 zile — 16.000; iar cu o lună — 26.000 lei. Şi Spoici mărturiseşte că intenţia lor — oamenii au discutat între ei — e de a isprăvi cu mai mult de 15 zile înainte de termen.

Iar acum lanţul, poftim, afurisitul lanţ de trei ţoli! Mai mult decît atîta, n-are vreme de vorbă. Il cheamă careva la granic. Şi nici un altul n-are acum timp (poate nici chef?) de conversaţie. La sonda 452, gîndurile tuturor se împart între marea răspundere a fiecărei secunde şi năzuinţa de a isprăvi cît mai iute. Doar fiecare clipă cîştigată, e bogată în ţiţei şi, firesc, în recompense.

Odată, mai tîrziu, cineva mi-a relatat că se alesese cu următoarea contra-întrebare de la un sondor pe care-l întrebase dacă n-ar schimba munca lui pe una mai uşoară: „poate un marinar să schimbe marea cu uscatul?" Sondorii, am înţeles, sînt şi ei — oricît de forţată ar părea asemănarea — marinari. Marinarii aşteaptă săptămîni şi luni de zile ţărmul; iar ei — oceanul subpămîntean de ţiţei spre care se întinde clipă de clipă, mîna lacomă, de oţel, a sapei.

Noaptea, pe un cer fără stele, cînd turla sondei se pierde undeva în văzduh, iar picioarele ei par mistuite de pămînt, greu să bănuieşti în care din cele două mase de întuneric — de deasupra sau de dedesubt — se forează. Auzi doar un huruit metalic: se forează.

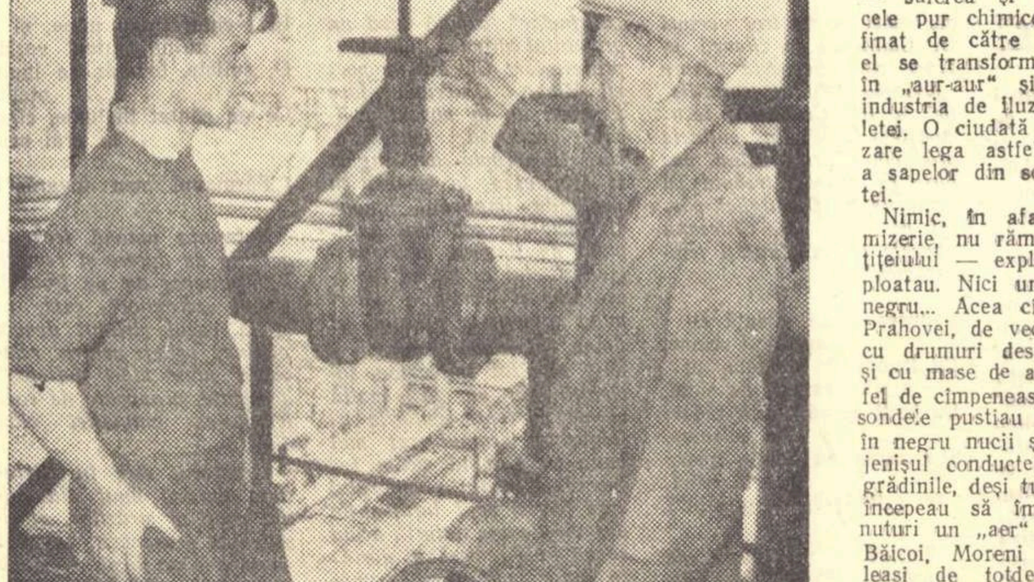

La Rafinăria 3 Teleajen, maistrul pregăteşte cadre noi.

Sapa şi ruleta

Călătorind cu trenul pe Valea Prahovei, „Necunoscuta" din „Steaua fără nume" a lui Mihail Sebastian avea conştiinţa unui fermecător ţinut muntos, presărat cu vilele cochete şi strălucitoare ale unui şir de staţiuni de odihnă, străjuite de piscuri înzăpezite şi de păduri de brad: Sinaia, Poiana Ţapului, Buşteni, Predeal. Dar băietanul de pe peronul Gării de Nord care nu mîncase de cîteva zile şi, cu un ultim efort, se furişase clandestin într-un vagon de-a treia, spre a coborî la Ploeşti sau Cîmpina, şi a-şi încerca acolo norocul, în lumea schelelor petrolifere, înţelegea cu totul altfel Valea Prahovei. Pentru el, „Valea Prahovei" însemna o muncă ocazională şi nesigură de salahor, un pol de-o pîine şi, poate duminica, o drojdie la una din cîrciumile de care nu era lipsită nici una din acele comune, cu nume ajunse atît de vestite datorită ţiţeiului: Băicoi, Boldeşti, Moreni, Buştenari, Ceptura... Adică tocmai acele localităţi care pentru „necunoscutele" din trenurile de plăcere reprezentau... şesul plicticos, a cărui imagine era repede acoperită — pînă la ivirea munţilor — de perdelele vagonului de dormit.

Nu doar geografic exista o dublă Vale a Prahovei. Acea Vale a Prahovei care gravita în jurul ruletei de la cazinoul din Sinaia îşi plătea luxul, într-o considerabilă măsură, cu ţiţeiul ce gîlgîia în „cealaltă" Vale a Prahovei. Ţiţeiul — aurul negru — suferea şi alte prefaceri decît cele pur chimice, din rafinării. Rafinat de către băncile bucureştene, el se transforma din „aur negru" în „aur-aur" şi punea în mişcare industria de iluzii şi prăbuşiri a ruletei. O ciudată şi sinistră sincronizare lega astfel mişcarea circulară a sapelor din schele de cea a ruletei.

Nimic, în afara unui salariu de mizerie, nu rămînea din exploatarea ţiţeiului — exploataţilor care îl exploatau. Nici un strop al oceanului negru... Acea cîmpenească Vale a Prahovei, de vechi aşezări ţărăneşti, cu drumuri desfundate, fără doctor şi cu mase de analfabeţi, rămînea la fel de cîmpenească la înfăţişare, deşi sondele pustiau livezile şi vopseau în negru nucii şi prunii, deşi păienjenişul conductelor de ţiţei răscolea grădinile, deşi turlele profilate pe cer începeau să împrumute acestor ţinuturi un „aer" industrial. Boldeşti, Băicoi, Moreni etc. rămîneau aceleaşi de totdeauna sate; iar cînd, printre căsuţele cu pridvor şi gardurile de nuiele peste care se revărsau florile de salcîm, s-a înălţat cîte o clădire cu un etaj sau două, în stil modern, aceste birouri ale direcţiunii au părut aci adevărate ciori albe. Totul, totul — mergea la oraş. Se ridicau vile, înconjurate de trandafiri, la Ploeşti şi Cîmpina, de unde, în cîte un „Chrysler" — ce se încrucişa pe drum cu care cu boi, speriindu-i — îşi făceau apariţia directorii şi acţionarii.

Un vechi muncitor în petrol, astăzi director al unei schele petrolifere, mi-a rezumat astfel „asistenţa sanitară" de acum două decenii:

— ...un fel de infermerie într-o casă de om de p-aci. O odaie, o canapea, o siringă, o targă...

Am reţinut felul în care rostea în enumerare, cu o nuanţă greu de redat, pe acel **o**. Mai ales că, peste drum chiar de biroul său, se înălţase în ultimii ani o... policlinică. Iar acum, recent, un (să fim drepţi, unul singur doar!) spital cu cîteva secţii: chirurgie, boli interne, stomatologie, ginecologie şi un laborator de analize medicale. Directorul spitalului, un medic cu decenii de activitate în spate, un fel de doctor Ulieru la vremea lui, cunoscut de toţi sondorii din împrejurimi, este acel singur medic din infermeria de altădată. Astăzi, ca medic, nu mai face notă aparte în Boldeşti; îl înconjoară nouă colegi mai tineri. Două maşini sanitare înlocuiesc proverbiala targă de odinioară, ce era de obicei suită în cîte o căruţă cu destinaţia: spitalul din Ploeşti. Pe această targă erau aşezaţi sondori pe jumătate arşi de vii, în groaznicele accidente ce înspăimîntau schelele. Mulţi nu mai apucau să ajungă nici la capătul Boldeştilor. Mureau în căruţă.

Ei, dacă ţiţeiul era folosit ca lubrifiant, să se învîrtească mai cu zor ruleta! Din ţiţeiul lor, de-acum, şi-au înălţat sondorii spital la Boldeşti şi la Băicoi (notez aici doar două schele), cluburi şi săli de cinematograf, ştranduri, popicării, blocuri de locuinţe. Şi astfel, anii din urmă au introdus trăsături noi, „urbane", în tradiţionalul peisaj petrolifer „cîmpenesc". In vechiul sat Boldeşti, biblioteca clubului numără 25.000 de volume, dintre care o parte — pentru a-i satisface pe dispersaţii ei cititori — înmănunchiate în 36 de biblioteci volante, pe întreg cuprinsul schelei.

— Ce autori sînt citiţi cu osebire? l-am întrebat pe responsabil.

I-a trebuit un întreg sfert de ceas pentru a pune ordine într-o chestiune complicată ca aceasta. In sfîrşit, cu multe rezerve, şi oarecum îngrijorat de teama unor posibile inadvertenţe în clasificarea autorilor, mi-a oferit o întreagă listă din care transcriu doar primele nume: Balzac, Tolstoi, Dickens, Jack London, Jules Verne, Creangă, Sadoveanu.

Acestea toate, indicînd un alt mod de „rafinare" a ţiţeiului, poartă un nume pe cît de modest pe atît de semnificativ: **salariu social**. Cei 23 de oaspeţi care-şi petrec împreună nopţile unei luni, şi, seară de seară, urcă drumeagul printre vişini şi nuci din cel mai liniştit — şi rămas cel mai cîmpenesc — locşor al Boldeştilor, datorează... salariului social cura lor de mîncare şi somn din fostul conac ce poartă astăzi un nume neobişnuit: **Sanatoriu de noapte**. (De cînd funcţionează sanatoriul de noapte s-au reconfortat aci peste 1.000 de sondori). M-am interesat cît costă o „noapte". 12,50 lei. Şi cît plătesc oaspeţii? 2,50 lei. (Adică exact preţul unui pachet de ţigări „Carpaţi").

— Şi restul?... veţi întreba.

— Restul este salariul social. (Aş propune acest exemplu drept modestă contribuţie la o definiţie de dicţionar a expresiei „salariu social").

Şi atunci, gîndiţi-vă: nu are dreptate brigadierul Petre Spoici să fie supărat (ba încă să tune şi să fulgere) cînd vreun prăpădit de lanţ de 3 ţoli le face sondorilor greutăţi în muncă? Aceste „lanţuri de 3 ţoli" sînt nişte veritabili pungaşi de buzunare. Şi tocmai la buzunarul în care-şi păstrează oamenii salariul social!

Victor Vîntu

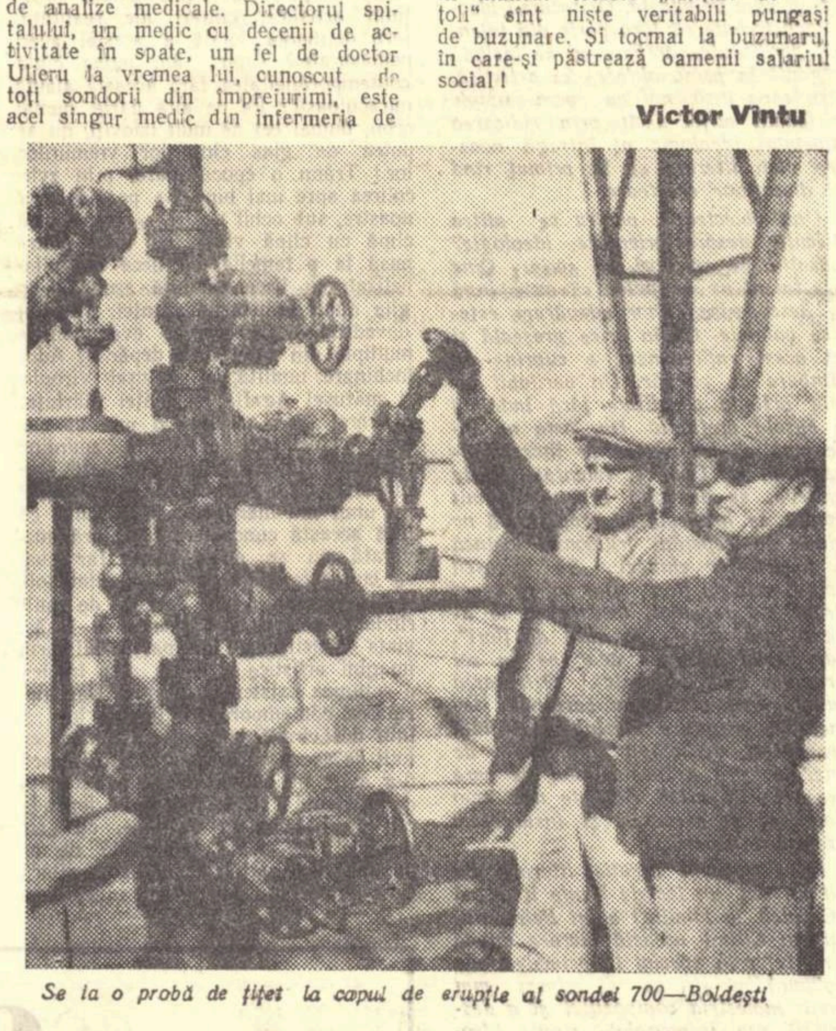

Se ia o probă de ţiţei la capul de erupţie al sondei 700—Boldeşti

Aventură

Bătusem lumea toată pe nărăvaşul murg,
Istoriei spre-adîncuri îi măsurasem timpii,
Să caut începutul şi braţul demiurg,
Neliniştea să-mi stîmpăr, să-i smulg din suflet ghimpii.

Cu fruntea printre nouri, într-un galop nebun,
Mi-ademeneau Pegasul planetele-n vîltoare
Şi pe stihia nopţii pornii să mă răzbun
Am aruncat pe umăr din fugă Ursa Mare.

Inaltul ajungîndu-l iau drumul spre nadir,
Din iureşul năvalnic în lunecări încete,
Cînd murgului agale vrînd coama să-i resfir
In goluri scuturat-am o spuză de comete.

Smucindu-se Pegasul nu-l mai putui opri
Scîntei lăsa în urmă furtuna de copite
Şi alte constelaţii porniră a-nflori
Luceferi noi şi stele-n cereştile orbite.

Mă absorbea vîrtejul gigantelor boltiri
Zadarnic pun zăbala şi strîns căpăstrul ţiu-l;
Şopteau ciudate vînturi pe strunele subţiri
Şi mă pîndeau pe-alături urîtul şi pustiul.

Şi-atunci simţii — desprins de al calului grumaz —
Cum mă smulgea o mare de braţe vegetale
Şi mă trezii... Cu foşnet şi ape de atlaz
Mă rechemase orga pădurilor natale.

Alean

Tînjesc tristeţea să mi-o las
Tribut pădurilor virgine
In auriul serii ceas
Umblînd pe urme de jivine.

Dumbrăvi cu liniştile stog
Chemări de corn să le despice
Al ierburilor pas olog
Să-mi fie singurul complice.

Şi cînd ar pune noaptea văl
Peste-ale frunzei calme jocuri
Obrazu-n rouă să mi-l spăl
Şi să mi-l zvînt la-nalte focuri.

Vlaicu Bîrna

Anotimp

Peste hotarul toamnei, cu braţe lungi de lemn,
Fîntînile mă cheamă departe şi-mi fac semn
Cînd norii se înclină cu chipuri lungi de sfinţi
In orele-ncărcate şi încă mai fierbinţi.

Să muşc din carnea zilei, să beau din vinul nopţii,
Să tai din corfă luna cu pepenii preacopţii,
Şi sîmburii de stele să-i vîntur şi să-i string,
Din pumnul drept, cu rîndul, vărsaţi în pumnul stîng.

Să răspîndesc mireasma acestui anotimp
Imprăştiat în struguri, în piersici şi gutui,
Mereu cules din spaţii şi tescuit în timp,
Al vîrstei tuturora şi-al morţii nimănui.

Ion Horea

In albumul verii

Recoltă

Din mii de fîntîni —
arteziene —,
holda duce de mîini
numai cosînzene.

Cu săbii de tafta-n galop,
vîntul prin porumbi se ştie;
obrajii-s rumeni în acest snop
şi, la fel, pe-ntreaga geografie.

Plin de-odăjdii, cîte un stog
E de raze din soare smulse;
In floarea soarelui Van Gogh
tot mai mult galben mulse, —
Dar trupul tău, o azimă,
de spice azi se reazimă,
cînd în inimi, ca-ntr-o brutărie,
ard flăcări moi de iasomie.

Şi e atîta belşug pe cîmpie
că-mi vine să strig:
Un uragan de pîine e-n recolta asta nouă
— dăruită mie, dăruită ţie...

Ştii? Grăunţele ce-au umblat sub glie
ascultă-le: în hambarul ţării
ele numai mărgăritare plouă —
Şi dacă pe întinsuri
(cînd stelele dau serii ocol),
trage cineva storul,
nu te speria dragă — e tractorul.

Babadag, 1957.

Ştefan Roll

Ciorapii

Acum cîteva zile am fost martor la următoarea confesiune:

„...In tot timpul cît a durat călătoria cu trenul, m-au stăpînit sentimente ciudate.

Soţia mea mă condusese la gară şi-mi spusese cu mult regret în glas, că în ultimul timp m-am schimbat uluitor: devenisem insensibil la locurile şi oamenii odată cunoscuţi, socoteam epuizate peisajele văzute cîndva şi cărţile citite, îmi plăceau mereu aceiaşi ciorapi cu desene în careuri, mă arătam încîntat cînd cineva se asemăna cu mine în păreri şi în alegerea felurilor de mîncare.

In tren, într-un tîrziu, mi-am desfăcut geamantanul şi în timp ce scoteam de acolo un vraf de reviste, în care mi se publicaseră o serie de lucrări — mi-au căzut privirile, din întîmplare, pe ciorapii împachetaţi de mine însumi cu multă grijă.

Dumnezeule, ce ciorapi! Toţi în careuri, doar lungimea şi culorile difereau, încolo aceiaşi ciorapi ca şi anul trecut, ca şi acum doi ani, deşi noi, mereu noi!

I-am acoperit repede cu o revistă, nu atît pentru a-i feri de ochii celorlalţi din compartiment, ci mai mult de mine însumi.

Mi-am reluat locul pe bancă şi am început să răsfoiesc revistele, aruncîndu-mi ochii peste lucrările mele.

De meserie sînt cercetător-geolog.

Dintr-o necesitate interioară, am început încă de mai mult timp să-mi public constatările de teren şi să enunţ unele ipoteze asupra genezei şi specificului zăcămintelor de minereu, precum şi asupra posibilităţii de a urmări aceste zăcăminte pe cursurile lor probabile, nedescoperite încă.

Mi-am făcut un oarecare renume în acest sens, sînt uneori citat de geologii mai tineri, studenţii îmi devorează articolele de generalizare la sfîrşit de an şcolar. Am primit o decoraţie, cîteva gratificaţii şi, după cum spun unii, voi fi probabil cooptat în curînd în consiliul redacţional al unei reviste de specialitate.

In legănarea monotonă a trenului, răsfoiam cu atenţie revistele, parcurgîndu-mi articolele împins de o curiozitate avidă, în speranţa că voi găsi printre rîndurile scrise de mine, unul singur măcar care să-mi trezească o impresie vie de noutate, aşa cum i-ar trezi unui cititor o carte necunoscută, deschisă pentru întîia oară.

M-a izbit în primul rînd faptul că toate articolele mele erau tipărite de vreo doi ani încoace în toate publicaţiile, aproape cu aceeaşi literă, în acelaşi cadru, paginate repetat în acelaşi loc, deşi locul acela nu era deloc obscur. Semnătura mea stătea în sumarul revistelor, mereu şi mereu în acelaşi loc, înlemnită.

Observînd această lipsă totală de mobilitate a semnăturii mele, m-a cuprins o serioasă nelinişte.

E groaznic: cînd sumarul unei reviste inserează numele colaboratorilor în ordinea importanţei lor, iar numele rămîn mereu pe aceleaşi locuri — un asemenea sumar seamănă cu o piatră funerară.

Mi-am pipăit repede fruntea şi am rămas înfiorat, mi s-a părut că simt o undă de răceală pe la tîmple.

Desen de ALADIN

Nu. Sumarul unei reviste nu poate rămîne mereu la fel în ceea ce priveşte raportul numelor, numai dintr-o eroare tehnică redacţională sau tipografică. Un sumar e oglinda unei realităţi fericite sau nenorocite în ceea ce priveşte mişcarea vie sau starea moartă a numelor colaboratorilor, care sînt mobile sau nu, în măsura în care gravitează în jurul problemelor la ordinea zilei.

Şi, ca o confirmare, am avut cinica îndrăzneală să-mi explic asta chiar prin articolele mele. Am făcut o uimitoare descoperire. Una dintre cele mai valoroase descoperiri din cariera mea de geolog. Articolele mele din ultimul timp seamănă leit unul cu altul, chit că tratează despre fier, cărbune sau bauxită, despre zăcămintele din nordul, din sudul sau din estul ţării. Aceeaşi tehnică a expunerii şi argumentării teoriilor, răscunoscuta citare a cîtorva nume mai strălucite, o repetată, des repetată siluire a datelor şi experienţelor căpătate din greu pe teren, numai pentru a putea ieşi la pasienţa unor adevăruri comode, deja cucerite, care să nu atragă furtuna polemicilor şi poeticul zbucium al întrebărilor neliniştite şi al îndoielilor curajoase, deschis mărturisite... Descoperind toate astea, am avut senzaţia că duzina de ciorapi a ieşit din geamantan şi mi s-a aşezat pe creştet, încoronîndu-mă".

Geologul şi-a încheiat confesiunea aci. Vocea i s-a stins în note grave, nuanţate fin.

Din ziua confesiunii nu l-am mai văzut pe acest om. Probabil — mi-am zis — această zi a fost pentru el o răspîntie, de atunci s-a îndreptat pe alte căi pentru a-şi crea un alt univers.

Ieri după amiază am intrat într-un magazin să tîrguiesc cîte ceva.

Mărturisesc că uitasem de geolog, şi că pot exista drame sezisabile chiar şi într-o mică şi obişnuită rubrică de sumar de revistă.

Sosit la raionul de galanterie, cercetam vitrina unui stand, cînd mi-au atras atenţia cuvintele:

— „Dă-mi, te rog, nişte ciorapi. O, nu, nu din aceia. Din ăştia şi din ăştia, şi din ăştia"...

Fără să privesc la chipul celui care rostise asemenea vorbe, mi-am aruncat brusc privirile spre ciorapii aleşi: toţi erau în careuri, absolut toţi. Difereau doar la lungime şi la colorit.

Ce cinic şi geologul ăsta!

Ştefan Bănulescu

DISCUȚII DESPRE REFLECTAREA ACTUALITĂȚII IN LITERATURĂ

Perspectiva și înălțimea ideologică

Care sînt formele concrete sub care se manifestă azi influențele ideologiei burgheze în creație și de ce ele răbufnesc mai cu putere atunci cînd se pune problema reflectării aspectelor negative ale realității? — iată încă o întrebare ce se cere a fi lămurită în cadrul discuției inițiate de „Gazeta literară".

De ce ideologia burgheză tinde să stimuleze orice tendință negativistă în creație e lesne de înțeles. Compromiterea lumii socialiste e astăzi obiectivul nr. 1 al propagandei burgheze. Altfel nici n-ar putea să fie. Dacă n-ar proceda așa, burghezia n-ar mai fi burghezie. Iată de ce clasa burgheză (și ca forță politică și ca ideologie) încearcă să se alieze cu oricine își manifestă într-un fel sau altul nemulțumirea față de rînduielile existente în lumea socialistă. Și dimpotrivă proletariatul internațional este vital interesat ca clasă să evidențieze cît mai puternic superioritatea sistemului socialist. Interesul acesta coincide întru totul cu interesele oamenilor muncii din țările eliberate din robia capitalului, întrucît conștiința superiorității socialismului este o uriașă forță mobilizatoare în lupta pentru învingerea greutăților concrete care se nasc în practica construcției socialiste. Mîndria pentru realizările socialiste ale poporului tău e azi izvorul principal al patriotismului care însuflețește pe oamenii muncii din țările lagărului socialist.

Adevărul acesta elementar a fost denaturat de amatorii dogmelor rigide și ai situațiilor comode, prin încercarea de a răspîndi o părere absurdă, după care forțele socialismului ar fi interesate în ascunderea lipsurilor, devierilor, greșelilor și slăbiciunilor ce apar în procesul complicat și uneori deosebit de greu al construcției socialiste, întrucît dezvăluirea acestora ar alimenta, chipurile, propaganda dușmanului. Realitatea este însă contrarie. Socialismul nu se poate *construi fără dezvăluirea curajoasă a lipsurilor, devierilor și greșelilor. Exemplul cel mai grăitor ni l-au oferit evenimentele din Uniunea Sovietică. Dezvăluirea curajoasă la Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a greșelilor și devierilor rezultate din cultul personalității, nu numai că nu a dăunat Uniunii Sovietice și mișcării muncitorești internaționale, ci, dimpotrivă, a dus la un nou și uriaș avînt constructiv în U.R.S.S., la o puternică întărire ideologică și organizatorică a majorității partidelor comuniste și muncitorești. De bună seamă imperialismul a încercat și el să speculeze situația. A reușit ici-colea să deruteze pe cei mai puțin călîți (de pildă, în Ungaria). In ansamblu însă, lagărul forțelor progresului a ieșit întărit. Fără dezvăluirea și combaterea hotărîtă a greșelilor și lipsurilor, socialismul nu poate rezolva cu succes sarcinile sale istorice, e amenințat de stagnare, de atrofierea spiritului critic și autocritic, de scăderea avîntului creator.*

Toate aceste concluzii, de altfel cunoscute, își găsesc aplicație și pe tărîmul creației literare. Literatura în general — și mai ales satira — e una din formele cele mai eficace de dezvăluire a lipsurilor, greșelilor și devierilor, de mobilizare a opiniei publice în lupta pentru combaterea și lichidarea lor. Și astfel am ajuns într-un fel în miezul problemei: pe de o parte i se cere literaturii să reliefeze superioritatea sistemului socialist, pe de altă parte să demaște și să înfiereze greșelile și devierile ce se nasc în practica construcției socialiste. Cum pot fi împăcate ambele cerințe? Și mai ales: cum pot încăpea în limitele uneia și aceleiași lucrări? Evident, o atare problemă de creație nu e ușoară. Am văzut că în trecutul nu prea îndepărtat unii tovarăși căzuți în păcatul dogmatismului au încercat s-o rezolve prin eliminarea simplistă a celui de al doilea factor. Ce a ieșit — se știe: opere plate, lipsite de fiorul vieții, absolut neconvingătoare, incompatibile cu principiile fundamentale ale realismului socialist. Acum, profitînd de situația creată, burghezia tare ar vrea să ne împingă în extrema cealaltă. Poporul spune: cine s-a fript cu ciorba suflă și în iaurt. Așa procedează, din păcate, și unii tovarăși, de altfel bine intenționați: suflă plini de ciudă ori de cîte ori li se amintește că literatura noastră nu poate să nu afirme superioritatea socialismului sau atunci cînd unele lucrări, scrise cu talent, dar care nu răspund acestor cerințe, sînt criticate pentru negativism.

Creația artistică are specificul ei. Nu-și afirmă orientarea direct, explicit, ci implicit prin zugrăvirea unor situații și personaje tipice. Imprejurarea aceasta complică și mai mult problema. Ceea ce pare unora că e doar satirizarea îndreptățită a laturilor negative ale vieții, e interpretat de alții ca negativism. Se aud voci care pledează pentru trasarea unei „linii despărțitoare clare". Dar așa ceva e și absurd și utopic. Nici o problemă de creație nu poate fi rezolvată într-un mod perceptistic. Fiecare creator trebuie s-o rezolve singur și de fiecare dată, de la caz la caz, ca o problemă nouă, în conformitate cu materialul de viață ales ca temă, cu propria personalitate artistică și propria experiență de creație.

Inseamnă asta oare că într-o problemă atît de importantă trebuie să ne lipsim de un criteriu obiectiv? Cred că nu. Criteriul cel mai just e criteriul practicii, al eficienței sociale. O operă literară care provoacă deprimare, care prin felul cum prezintă realitatea socialistă dezorientează în loc să orienteze, de bună seamă că trebuie să fie condamnată chiar și atunci cînd vădește talent. Nu o condamnă doar critica noastră, ci în primul rînd viața. Din acest punct de vedere nu poți să nu subscrii cerința pe care o formulează atît de frumos tov. Titus Popovici, atunci cînd pretinde literaturii să dea o replică hotărîtă „unui anume scepticism steril, filistin, penibil și interesant". („Cîteva probleme", „Gazeta literară" nr. 30 din 25 iulie 1957).

Dar și aici terenul trebuie să fie curățat de unele prejudecăți dogmatice. Perspectiva revoluționară justă nu înseamnă rezolvarea fericită a fiecărei dificultăți în parte sau soluționare definitivă a fiecărei probleme ridicate. Dacă am pune problema așa, am văduvi literatura de ceea ce constituie viața ei: căutarea febrilă de adevăruri estetice noi. Orice problemă nouă, ridicată cu ascuțime, chiar dacă investigația nu e dusă pînă la capăt, e un cîștig pentru practica construcției socialiste. Cu o singură condiție: să luptăm cu vigoare neslăbită împotriva obiectivismului, împotriva pasivității, a indiferenței obtuze. Nu e nimic mai degradant pentru literatură decît părerea, răspîndită pe alocuri, potrivit căreia datoria scriitorului s-ar reduce la surprinderea unor „fapte de viață", omul politic urmînd să le interpreteze apoi. Un scriitor care se așează pe o atare poziție abdică de fapt de la rațiunea de a fi a literaturii — eficiența ei educativă.

Indiferentismul politic — iată una din formele principale pe care le îmbracă astăzi la noi, în mediul literar, ideologia burgheză. Pericolul acesta e cu atît mai mare cu cît nu poate fi sezisat întotdeauna la timp de scriitorul însuși. Nu poți pretinde scriitorului să delibereze cu anticipație asupra eficienței politice a viitoarei sale lucrări ori de cîte ori se apucă să scrie. In procesul intim al creației, dorința de a zugrăvi ceva (o întîmplare, o situație, un caracter uman) apare de cele mai multe ori direct în forma imaginilor artistice, ca o necesitate organică ce se supune cu greu unui control rațional. O orientare ideologică justă nu poate fi adăugată talentului, așa cum adaugi sare în bucate. Orientarea ideologică trebuie să facă parte din talentul scriitorului, trebuie să se includă organic în personalitatea sa artistică. Așa ceva însă noi nu vom obține niciodată altfel decît prin ridicarea nivelului ideologic al întregii noastre vieți literare și în primul rînd al discuțiilor creatoare.

Unii obiectează: pentru ce atîtea discuții despre orientare, ideologie? Lăsați-i pe scriitori să scrie. Cine are talent nu va putea să nu ajungă la descoperirea unor adevăruri estetice valabile. Ca în orice greșeală și în acest raționament e cuprins un sîmbure de adevăr. Un veritabil talent artistic constituie fără îndoială o busolă prețioasă. Dar asta nu înseamnă că trebuie să te încrezi orbește în el. Doar și talentul crește undeva, se dezvoltă într-un anumit mediu, se hrănește cu ceva. Nouă ne place să repetăm frumoasa lozincă a tovarășilor chinezi: „Să crească cele o sută de flori". Dar ca să avem drept s-o repetăm, trebuie să le avem, întîi, aceste „o sută de flori". Iar florile înfloresc doar pe un sol prielnic, bine alimentat. Orientarea justă, principialitatea partinică, temeinica pregătire ideologică — iată rezervorul de vlagă dătătoare de energie care hrănește solul pe care cresc florile artei. Că este așa ne-o dovedesc și succesele și insuccesele literaturii noastre.

Intre izbînzile creației literare din ultimii ani, un loc de frunte îl ocupă „Cronică de familie" a lui Petru Dumitriu. Citind această lucrare amplă (mă refer în special la primele două volume) nu știi ce să admiri mai mult: măiestria compoziției și a descrierii sau ireproșabila ținută ideologică? Și este doar prima *operă de sinteză de asemenea proporții în literatura română. Petru Dumitriu privește foarte* „de sus" *întîmplările pe care le istorisește, de aceea le și* vede *atît de bine, de aceea lucrarea și dă impresia unei arhitecturi admirabil închegate în care fiecare piesă, fiecare detaliu, se află plasate exact acolo unde pot fi văzute și apreciate cel mai bine. Superioritatea aceasta dătătoare de perspectivă, autorul o datorește în afara talentului concepției marxist-leniniste care l-a înarmat cu o înțelegere justă a evenimentelor istorice. In „Pasărea furtunii", cel mai bine i-au reușit lui Petru Dumitriu tipurile de pescari și reprezentanții „lumii vechi". Și aici se simte în zugrăvirea caracterelor categorica superioritate ideologică a autorului, perspectiva „de sus" care-l ajută să reliefeze fără greș fiecare gest necesar caracterizării tipice. Dar nu se poate spune același lucru despre felul cum e zugrăvită viața de partid pe vasul „Steaua lui Octombrie". Aici perspectiva „de sus" lipsește, scriitorul nu mai domină faptele, ci parcă e dominat de ele. De asemenea și în cel de al treilea volum al „Cronicii de familie", unele episoade sînt parcă lipsite de relief. Cauza e aceeași.*

In romanul atît de discutat al lui Francisc Munteanu „In orașul de pe Mureș" se întîmplă ceva asemănător: chipurile intelectualilor sovietici (Mircea Rotaru, inginerul Ardeleanu) sînt zugrăviți în relief, cu o mare bogăție de culori, însă personajele integre (Pavel, Oniga sau chiar Farcaș) sînt șterse, cîteodată cenușii, cîteodată înviorate artificial prin cîte un episod voit *original.*

Se vede că și aici i-a lipsit autorului o perspectivă „de sus", un „fond de creație" suficient de bogat pentru nuanțarea unor caractere superioare.

In legătură cu romanul lui Titus Popovici „Streinul", unii critici au remarcat pe bună dreptate că autorului îi lipsește cîteodată o atitudine suficient de critică față de personajul principal, Andrei Sabin. Lipsa aceasta a fost apreciată, însă, doar ca o greșeală de stil sau de compoziție. De fapt, e o slăbiciune în primul rînd ideologică (cea de stil e o derivată, o consecință). Scriitorul nu s-a ridicat *pînă la o perspectivă suficient de înaltă, de pe care reliefarea slăbiciunilor lui Andrei Sabin să-i apară tot atît de necesară ca și evidențierea calităților sale.*

Exemplele s-ar putea înmulți. Nu avem intenția să absolutizăm concluziile. Problemele reflectării realității contemporane în literatură nu pot fi reduse, evident, la cele de orientare. Am vrut să subliniem doar apreciabila greutate specifică a acestora din urmă.

Și mai mare devine însă această greutate specifică atunci cînd scriitorul zugrăvește în prim plan unele laturi negative ale realității de azi.

Mihai Novicov

Cîntările contemporaneității

(Urmare din pag. 1)

forme. Fiecare, după înclinația, după puterea imaginației lui, va da acestui „lut" al realității, magnific chip de sfinx sau piramidă, chip de porumbel sălbatec sau de vultur, statuie masivă jupiteriană, sau jucărie banală cu durată de o zi, ce nu va rezista la prima ploaie ușoară.

Mă întreb dacă artistul adevărat poate exista, dacă poate da lumii ceva măcar cu viabilitate de clipă, dacă nu se apleacă necontenit asupra acestui „lut", i-aș zice miraculos. Mi-am adus aminte de niște lupte fabuloase dintre paralei, repeziți în pămînt pînă-n grumaz; geniala imaginație colectivă n-a creat această imagine gratuit: a vrut să arate că rămîne tare și capătă aură de biruitor cel ce a intrat mai adînc în lut, și totuși a izbutit să se smulgă și să se apuce la altă trîntă...

Vorbim foarte mult despre „cunoașterea vieții"; oare pot exista creațiuni artistice, cîntări ale realității, fără deținerea totală a acestei averi nemăsurate? Cum am putea cînta contemporaneitatea fără această aiăută miraculoasă? Pe de altă parte, numai orbii, numai cei de mult istoviți, nu ar putea da glas cîntărilor vremurilor lor! Trăim o epocă mare, prin zvîrcolirea spre mai bine. La poarta casei noastre, sub ochii noștri, se transformă clipă cu clipă viața, cu fiece piatră pusă la o temelie, cu fiece om alfabetizat, cu fiece sămînță aruncată în glie după temeiurile științei. Mie îmi dovedesc acest adevăr evenimentele multiple din satul meu depărtat. Aduc închinare umilită, și mătușei Vironia, și mătușei Agafia, și leliței Mărluța, al cărei glas ascunde o mie de melodii nelnchipuit de calde, amintind cîteodată fluierul blînd, cîteodată profunzimea de orgă... Cunoașterea vieții? Eu unul mă mărginesc la a spune că fără această cunoaștere literatură adevărată nu se poate scrie. Iar cum se cunoaște viața, ne-au învățat toți, de la cei mai vechi dascăli, de mult rînduiți umbrelor. Prezentul e însăși viața noastră și înaripare a lui prin imagini artistice e de la sine înțeles, e rațiunea existenței noastre. Dar înaripare a contemporaneității cere întîi și întîi desăvîrșită cunoaștere. Sîntem cu toții de acord că breasla scriitoricească n-a avut niciodată mai bune condiții de existență; să se risipească legenda că nu mai putem de bine, că „am dispune" de toate bunătățile de pe pămînt; dar față de mulți, scriitorii care muncesc o duc foarte bine, dacă avem în vedere condițiile dramatice ale trecutului... Dacă cei vechi și mari și-au făcut din prezentul lor o chestiune personală în condițiile în care au trăit, pe noi nu ne împiedică nimic să ne ducem și să ne îndrăgostim neîncetat, de patria noastră, de această zînă cu ochi albaștri... Sînt încredințat că cu cît am vedea-o mai mult cît e de frumoasă, cît e de harnică și de modestă, ne-am îndrăgosti de ea mai profund, mereu mai profund...

Haidem mai des la riurile ei, maeștri! Haidem mai des la munții ei, întrecuți prin frumusețe de puțini munți de pe pămînt! Hai să ne pierdem ochii în legănarea holdelor, în zborul păsărilor ce amintesc vremurile străvechi ale Augurilor... Cîntările contemporaneității sînt cu putință numai cunoscînd-o desăvîrșit pe zîna noastră cu ochi albaștri! Mînă palidă, ce n-ai sfărîmat niciodată un bulgăre, hai la cîmp, la frumusețile pămîntului! Miros obișnuit cu aer închis, de bibliotecă și de dormitor urban, hai să simți aerul tare și înviorător al largurilor! Piele subțire de pe talpă, ce poate n-ai simțit deloc pămîntul fierbinte, te așteaptă firea, să te călești! Să strigăm de bucurie, cînd vine cocorul, ca un zeu coborînd din mileniile mitologice! Să nu lăsăm să ne țină calendarul anotimpurilor lăptăresele ce vin „de afară"... Numai cunoscînd contemporaneitatea, ne putem îngădui să ne atingem de ea și să-i punem aripi; altfel, aripile vor fi false, iar zborul prin timp va dura cît secunda...

Mai mult ca oriunde, în artă nu se potrivesc socotelile de acasă cu cele din tîrg; oricît am fi de „ingenioși", oricît am „imagina", oricît am „combina", eroi și situații, fără cunoașterea deplină și firească a contemporaneității, opera noastră va rămîne simplă „combinație", cum ne-au dovedit-o de atîtea ori cititorii.

N-am deloc pretențiunea de a fi răspuns nici pe departe la chestiunea pusă de „Gazeta literară". Mi-am mărturisit niște gînduri. Confrații mei să nu mi-o ia în nume de rău. Ce lăsăm celor ce se ridică? Avem izbînzi incontestabile, dar trebuie să ținem seama că viața e în necontenită desfășurare, transformare.

In ce mă privește, mulțumesc vecinelor mele și tuturor oamenilor „simpli", că-mi reamintesc necontenit că ei transformă lutul în monumente...

Eusebiu Camilar

Udești, 1 august 1957.

ȘT. LUCHIAN — *„Soară cu flori"*

Popas venețian

(Urmare din pag. 1)

tre de azi mergînd spre adevărata „minune" atomică și veți avea trăirea unică poate, pe care numai Veneția o dă cu atîta ascuțime, a contrastelor. Adăugați forfota și ritmul modern al unei lumi contemporane permanent agitată, ce nu se poartă pe automobile și metropolitane, ci pe vapoare, vaporete, motoscafe, ambarcațiuni de tot felul și veți avea imaginea completă și unică venețiană, de îmbinare între trecut și prezent. Iar peste tot, în fierbereа aceasta, două caracteristici care nu spulberă poezia nicăieri, ci pretutindeni o servește: liniștea, lipsa de stridențe auditive și maiestatea pluviri. Pe lîngă această cea mai mare născocire a lui, omul își mai păstrează pasul ca pe un mijloc firesc de mișcare și descoperire. Dar din frămîntarea călătorului tulburat de gînduri și simțăminte noi, trebuiam să luptăm cu noi înșine și să nu ne lăsăm furați și abătuți de la îndatorirea noastră de seamă. Aveam de dat un spectacol, de trecut o încercare și de așteptat o judecată care în această mult ispititoare Veneție a trecutului avea să se rostească despre arta și munca noastră prin mijloacele rapide și denunțătoare ale clipei de față: presa și radioul.

Și astfel ne luptam să găsim o cumpănă în noi înșine, așteptînd încercarea cea mare.

Ion Marin Sadoveanu

VENEȚIA: *Campanila de la San Marco și Palatul Dogilor.*

La încheierea celui de-al șaselea Festival

Ceas de veghe

E noaptea de aur, e noaptea din mijlocul verii.
Și cinci continente, asemeni cu cinci uriași,
cu fața spre stele dorm, umăr la umăr, alături —
de mult dorm — și poate că-n somn se ating, făr-s-o știe...
Cîndva s-or trezi, cu privirile tinere tulburi de somn,
și-ncet și-or zîmbi, a-ntrebare puțin, a mirare...

E noaptea de aur, e noaptea din mijlocul verii.
Simți? Vîntul îți tremură genele negre, tristețe tîrzie.
Simți? Vîntul îți mîngîie părul subțire ca razele lunii...
Cîndva s-or trezi, și-or zîmbi. Pregătește-ți,
tristețe, frumoasa mea, rochia ta de duminică.
Fii gata. Din ziua aceea, surîs va fi numele tău.

Și ei vor zîmbi.

Puternici, cu umerii largi, negrăit de frumoși,
o, cei cinci uriași!

Florin Mugur

Clarele, albele tărmuri...

Dacă-aș putea prin tumultoasa fire
din flautul meu de lumină să cînt
ar dansa prin fișiile-albastre-ale serii
toți fiii pămîntului.
Turnuri și turle, statui, apeducte și arbori
ca pioasele mame s-ar strînge pe margini
pentru luminișul dansului,
pentru nestinsa mireasmă-a iubirii
și ar vedea în surîsul lor cum se deapănă
veșnică, primăvara.

Tu, vînt,
înfășoară-mi inima și cîntul.
Ca o maree sînt, veșnic tînjind
după clarele, albele tărmuri de pace.

Vasile Nicolescu

CĂRȚI NOI

PAUL GEORGESCU: „Incercări critice"

(Urmare din pag. 1)

tul face milenii de civilizație pastorală" sau la formulări sintetice de neobișnuită plasticitate: „Asemeni operei lui Johann Sebastian Bach, opera lui Mihail Sadoveanu este un uriaș coral, acompaniat de orga Mării și a Codrului, în care sînt cîntate suferințele poporului romîn, în care sînt slăvite virtuțile lui. Uneori orga conținește și atunci se ridică limpede, sonor, luminos, infinita simplitate a surîsului". De altfel formulările iscusite, expresiile originale, fericite în unicitatea lor plină de spirit abundă și constituie poate adevărata sursă de încîntare a cititorului. Cîte pagini docte și încîlcite n-a prilejuit în critica noastră combaterea proletcultismului? Pentru Paul Georgescu proletcultul înseamnă numai o atitudine „parnasiană cu chiuituri". E de-ajuns; a spune altfel pare definitiv inutil. S-a scris mult, s-au încercat felurite subtilități pe tema raportului între tragic și comic. Paul Georgescu ne întreabă numai atît: „Oare nu rîdem de Hamlet în Oblomov?" — și o întreagă exegeză a fost, în modul cel mai distins, rezumată. Literatura atemporală? Argumentele oricît de convingătoare par sărace dacă le alăturăm unei admirabile jumătăți de pagină care trasează și face definitiv ridicol universul de imagini ale poetului evazionist: „Romînia este o țară muntoasă, acoperită în întregime de păduri... Drumul nu există și, de la o casă la alta, se merge pe poteci, prin codru. Toți oamenii merg călare... Unii au și o pușcă primitivă (flintă). Fi cunosc și meneaua: drahme, pitaci, irmilici In timpul liber, locuitorii Romîniei cîntă din fluier".

Dacă valoarea volumului s-ar limita la trei-patru pagini de asemenea formulări, în care adîncimea intuiției se rezolvă în laconismul sugestiv al expresiei, încă n-ar fi puțin.

L. Raicu

MIHAIL CRUCEANU: „Poezii alese"

(Urmare din pag. 1)

cenaclului său, Mihail Cruceanu va frecventa pe Macedonski și își va umple sufletul de marile splendori ale poeziei acestuia și de îndemnurile pentru o poezie străbătută de idealuri umanitare.

Poetul va căuta să-și afirme după multe încercări ceea ce, cu un cuvînt banal, ne-am obișnuit să numim „timbru propriu". Există în primul volum de versuri al lui Cruceanu („Spre cetatea zorilor") o adevărată frenezie în fața lumii vegetale, în special a florilor (frecvența rozelor ne duce desigur cu gîndul spre lirica macedonskiană). Dar acest prim volum ne dezvăluie mai ales o altă trăsătură a structurii sale lirice: tendința spre feeric. Și în „Pădurea de gheață", ale cărei prime trei versuri G. Călinescu le citează atunci cînd vorbește despre „delicata tehnică pointilistă" a lui Cruceanu, recunoaștem una din puținele producții lirice stînd valoric pe aceeași treaptă cu versurile lui D. Anghel, poetul cu care M. Cruceanu vădește atîtea afinități temperamentale:

Pădurea e de gheață cu
magicele-i semne,
Cu frunze de dantelă, cu
ramuri de sidef,
Cu bolți ce se înalță tăcute
și solemne,
Și-n zarea de tămîie tresar
în relief.
(„Pădurea de gheață")

Alături de „Pădurea de gheață", „Dorm apele albastre" se înscrie ca una din piesele de antologie a poeziei lui Cruceanu. Se realizează în aceste poezii o osmoză perfectă între tăcere și fremătare, între nemișcare și dinamică, între real și ireal:

Dorm apele albastre pe-ntinse heleștele,
Petale delicate se scutură
pe unde,
Cînd peste țărmi apusul
însîngerat scînteie
Și în adîncul apei tremurător s-ascunde.

Cu celălalt volum („Altare nouă", 1915) trecem într-o etapă nu numai nouă, dar și mai împlinită a poeziei lui Cruceanu. Expresia ușor afectată a primelor sale producții lirice este părăsită pe măsura maturizării, deși versurile capătă tot mai mult sonorități apropiate celor macedonskiene. Crescut la școala poeziei simboliste, poetul va cînta acum cu predilecție aspecte ale civilizației citadine. Ciclul „vitrinelor" capătă însă un pronunțat caracter uman și protestatar. Cu aceste poezii Mihail Cruceanu face trecerea de la poezia delicată, grațioasă, fantezistă, care îl apropia de Anghel și Minulescu, la poezia cu profunde implicații umane și sociale, cea mai apropiată de timbrul macedonskian. Ciclul este însă reprezentativ și pentru a determina orizontul artistic și uman al unui poet care, deși revoltat împotriva societății, nu va găsi multă vreme, cu toate căutările înfrigurate, drumul cel mai bun. Dacă pînă acum remarcam tendința autorului spre feeric, spre înfățișările desăvîrșite ale naturii, acum se va face remarcată dorința „unor alte lumi", unor alte așezări sociale, întrevăzute prin vis („Vitrinele luxoase").

Un poem dedicat lui Macedonski, din același ciclu, împlinește întrucîtva această viziune neclară, incertă, cu afirmarea menirii sociale și umane a artistului:

Dar alții vor veni-n vitrina
cu jertfa minții creatoare,
Vor fi învinși, și alte inimi
vor naște alte idealuri,
Cu mai puternice avînturi,
cu dureri și mai arzătoare,
Nestăvilite ca oceanul etern
cu clocotu-i de valuri.
(„Vitrina cărților tăcute")

Cu „Fericirea celorlalți", universul său poetic se îmbogățește cu alte creații de certă valoare. Primul poem mărturisește regăsirea sufletească după ani lungi de mari și chinuitoare căutări:

Te-am căutat atîta, și-acuma
te-am găsit,
Erai chiar lîngă mine, și
nu-mi puteai vorbi.
O, suflete, tovarăș de lupte
oțelit,
Ce-am căutat în lume, cînd
tu erai aci?
(„Sărmanul meu tovarăș")

Suferința umană trezește accente de durere și revoltă („Se-ntoarce de pe front"). Ciclul „străzilor" este, ca și în cazul ciclului despre vitrine, prilej pentru relevarea unor stări sufletești deosebite, provocate de contemplarea animației citadine.

Cruceanu este în literatura noastră unul din primii poeți ai străzilor, ai civilizației orășenești. In mod surprinzător însă, „Lauda vieții" care reunește producțiile de maturitate ale poetului, marchează o reîntoarcere spre fondul autohton al liricii noastre. Peisajul rural va fi acum preponderent.

Cruceanu a parcurs, cum spuneam, un drum plin de sinuozități, reflectat în mare parte de culegerea prezentată acum: inegalitățile sînt evidente și alături de exemplele bune citate aci, care pot fi nelndoios înmulțite, vom întîlni și bucăți neinspirate, cum ar fi „Vițelul", unde intențiile pozitive ale autorului sînt depășite, datorită unor asociații nefericite.

Chiar și asemenea experiențe nu întunecă un mesaj în esență valoros. Sîntem bucuroși să adăugăm în rafturile bibliotecii încă un exemplar, pe care îl vom redeschide adeseori, citind cu emoție poezii de adîncă valoare umană.

Valeriu Rîpeanu

IULIAN OLARIU — *„La strînsul snopilor"*

CLASIC ȘI ROMANTIC (I)

In studiul elaborat de către Gherea în legătură cu opera lui Coșbuc, criticul — interesat de evoluția personalității artistice — întreprinde, în acest sens, o analiză extrem de interesantă. Gherea surprinde evoluția lui Coșbuc de la clasicism la romantism, nu în direcția aderării conștiente la o mișcare, sau la un stil de creație, ci mai mult ca un reflex al transformării, în timp, a personalității artistice. Clasicismul și romantismul nu sînt văzute aici de către Gherea sub unghi estetic, ci printr-o prismă caracterologică. „In adevăr — scrie Gherea — ce alta sînt oare toate aceste caractere pe care le-am găsit pînă acum în creația lui Coșbuc (adică în perioada ardeleană a scrisului său, n.n.): sănătate, hotărîre, seninătate, liniște și echilibru sufletesc... ce alta sînt decît caracterele cele mai tipice ale clasicismului?" In opoziție cu această accepțiune, romantism înseamnă melancolie, deznădejde, intens zbucium sufletesc. Clasicul măsoară cu echilibrul său moral lumea înconjurătoare. Romanticul se închide în introspecție. Gherea mai subliniază perfecțiunea stilului coșbucian în perioada sa clasicizantă și mișcarea mai greoaie, stînjenită a versului său, în etapa regățeană, a zbuciumului romantic. Observația lui Gherea mi se pare extrem de importantă prin faptul că subordonează curentele și stilurile literare unor caractere și tipuri umane, determinate istoricește (Gherea analizează pe larg fenomenul; analiza nu o mai reamintim, considerînd-o cunoscută). Dacă nu vedem curentele literare ca expresie a unei tipologii și problematici sociale, le răpim caracterul viu, istoric, le uscăm în vidul abstracțiunii.

Ne-am amintit de asemenea observații recitind, după ani, volumele de poezie ale lui Zaharia Stancu, adunate în voluminoasa culegere intitulată „Poeme simple". Este prezentată cititorului o activitate poetică de aproape două decenii (1923—1943) a unui creator pe care generația de astăzi îl cunoaște sub aspectul de romancier și gazetar. Generația autorului acestor rînduri l-a cunoscut și stimat pe Zaharia Stancu în primul rînd ca poet. Volumașul „Poeme simple", apărut în colecția „Cartea vremii" cu trei decenii în urmă, nu a stat uitat în biblioteca cititorului iubitor de versuri. In aceste trei decenii de cînd nu a mai fost retipărit, el a solicitat, la răstimpuri, atenția lectorului de bună poezie. Dar avem acum înaintea noastră o întreagă istorie a unui poet care nu și-a abandonat meșteșugul, ci numai l-a mutat în domeniul prozei, și această istorie, în întregul ei, apare cu mult mai captivantă decît în fragmentele oferite de-a lungul timpului.

Faptul că poetul și-a intitulat întreaga culegere „Poeme simple", ne întărește o convingere formată mai de mult și anume că factura liricii lui Stancu este neo-clasică, în cea mai mare parte, și către această ținută a poeziei sale merge, în mod manifest, și preferința poetului. „Poemele simple" apărute pe vremuri sub egida „Gîndirii" distonau, în fapt, cu tendințele publicației. Zaharia Stancu n-a fost niciodată un mistic și, prin marea vervă polemică a publicisticii sale, și-a exprimat, de timpuriu, ostilitatea față de gîndirea antidemocratică a epocii. Vlăstar al țărănimii, poetul a fost atras aproape firesc și inevitabil de o publicație care tindea să ridice universul rural la factor de cultură. Dar la „Gîndirea" Zaharia Stancu venea cu o personalitate formată, bine definită și prin obstinație de muncitor al pămîntului, el nu a renunțat la darurile autentice cu care strămoșii săi îl investiseră. Urme ale ideologiei „Gîndirii" pot fi găsite în volumele de început (mai mult ca simboluri ale religiei folosite de recuzita poetică) dar între esența „Gîndirii" și esența poeziei lui Zaharia Stancu este o netă discordanță.

Autorul „Poemelor simple" este un original creator de lirică a iubirii și naturii. Erosul și sentimentul puternic al naturii alcătuiesc un cuplu care domină întreaga sa activitate poetică. De la început el pătrunde în Parnas ca un cîntăreț sobru, echilibrat, cu o expresie extrem de nuanțată și discretă a sentimentelor în contradicție cu vîrsta juvenilă dăruită de obicei tumultului. Ca autor de pastorale, el amintește involuntar de Theocrit, de Longos și Virgiliu nu prin detaliu, ci prin esență. Eroul său liric este un Daphnis în sensul cel mai bun și cel mai pur al cuvîntului:

„Sînt limpede și liber cum e vîntul
Pe unde vreau îmi pot croi cărare.
M-a înfrățit viața cu pămîntul,
Cu cerul nalt belșugul cald de soare.
Și lăinicesc prin ierburi verzi din zori,
Cu șerpi, cu prepelițe, cu șopîrle,
Leg mieilor lîngă cornițe flori
Și turma albă mi-o adăp în gîrle".
(Scrisoare din cîmp)

Cînd se caută pe sine în „pădurea cu freamăte moi" poetul găsește „copilul cu tălpile goale", „cu fluier la brîu și turmă bălană la jghiabul din fîntînă" (Copilul). Atunci cînd echilibrul interior va fi spart și înlocuit cu neliniște, anxietate, tumultul sentimentelor disparate, contradictorii, poetul va evoca nostalgic vîrsta de aur a juvenilității prin cuplul Daphnis și Chloe (în „Iarba fiarelor"), iar puritatea interioară amenințată cu disoluția, prin imaginea lilială a fragedei Chloe asaltată de fauni „lingavi și flămînzi" „cu buze căzute și lațele roșii" („Chloe" în „Anii de fum").

Vitalitatea este exprimată prin imaginea lui Pan („Căprioară") iar decrepitudinea biologică prin portretul desenat cu artă rafinată al „Faunului bătrîn" (din „Iarba fiarelor"). Și în fine, silueta iubitei care pleacă „zîmbind cu amfora pe umăr" este comparată cu conturul fin al amforei. Toate de pînă aici constituie elemente ale unui neo-clasic nu prin decor, ci prin substanța însăși a liricii sale.

Tînărul Daphnis, eroul liric din poezia lui Zaharia Stancu, nu este naivul „păstor întristat" al lui Cîrlova. Prin ideea implicită pe care o afirmă, eroul său preferat amintește de secolul al XVII-lea francez, de Fénelon și Fontenelle, de disputa în jurul eglogei și a spiritului bucolic și de comportarea literară necesară unui păstor sau unei păstorițe. Păstorul este eroul literar al secolului XVII și el exprimă o atitudine, un mod de existență, o filozofie. Spiritul elin renaște în ideea simplității văzută ca etică și estetică. De aceea ne-am gîndit că „Poemele simple" ale lui Stancu reprezintă nu un titlu mai bun decît altul, ci o idee, o atitudine. Simplitate în moravuri, în expresia sentimentelor, în limbaj, iată idealul clasicist al lui Fénelon. In „Scrisoare către Academie", paralela dintre Cicero și Demostene este rezolvată în dauna superbei elocințe a celui dintîi. Fénelon îl admiră pe Demostene, pentru că: „nu caută frumosul, îl face fără a se gîndi... el se slujește de cuvînt, așa cum un om modest de haina sa cînd se îmbracă". El pledează pentru „frumusețile simple, ușoare, limpezi și neglijate în aparență". In artă are oroare de marile străluciri care violentează spiritul: „caut o lumină dulce, prielnică slabilor mei ochi... Doresc un sublim atît de familiar, atît de gingaș și de simplu, încît oricine să fie tentat de a crede că l-ar fi putut afla fără greutate, deși puțini oameni sînt capabili de a-l afla...", iar Fontenelle, în „Discurs asupra naturii eglogei" arată că nu-l interesează în poezia pastorală imaginea grosolană a fenomenului natural, nu-l interesează adevărata existență a păstorilor oilor și caprelor, ci „ideea de liniște legată de viața acelora care au în grija lor oi și capre". In eglogă erosul este un mod de viață. Dar pentru a fi în acord cu echilibrul necesar acelei liniști rîvnite, îndrăgostitul nu trebuie să fie „întunecat, gelos, furios, disperat, ci tandru, simplu, delicat, credincios..." Recomandînd rețete în materie de eros, fără îndoială că Fontenelle este dogmatic și absurd. Dar ideea sa finală, a necesității unei simplități și a unui echilibru ca esență a umanului, este proprie clasicismului. Clasicismul ne oferă astfel, în bună măsură, o artă de ficțiune în care realitatea este golită de contradicțiile ei brutale și trăiește numai prin mari lumini, prin rațiune clară, prin idilă. Viziunea este neîndoielnic aristocratică, dar ideea simplității, a naturaleții, a unui echilibru moral, nu sînt valori repudiabile și pot constitui un ideal estetic.

Fără a fi teoretizat cîndva necesitatea idealului clasicist, Zaharia Stancu debutează în poezie, instinctiv, ca un neo-clasic. Debutul este matur, am spune lipsit de juvenilitate, dacă ingenuitatea care străbate primele volume nu ar fi a unei tinereți ireproșabile. Ceea ce a organizat în sens neo-clasic lirica sa este desigur universul familiar în care poetul s-a născut și a crescut. Simplitatea și firescul moravurilor vieții de la țară, natura care este o a doua ființă a insului, echilibrul și ordinea cu neputință de fărîmat a rotației anotimpurilor, robustețea morală și sobrietatea țăranului au furnizat elementele din care s-a organizat poezia pastorală a lui Stancu.

De aceea nu surprinde faptul că poezia sa este dominată de un fel de orgie descriptivă a naturii. Din erosul unei prime etape a liricii sale (pînă la „Pomul roșu", „Iarba fiarelor" și „Anii de fum") senzualitatea este aproape absentă sau extrem de reținută, de discretă. In schimb, desenul său de natură este plin, debordant de vitalitate și densitate a simțurilor. Alături de Fundoianu, Zaharia Stancu este creatorul unui pastel, pe care l-aș numi senzual, prin capacitatea de a simți cu care este înzestrată natura, ca în acest excelent „Mai pastoral":

„Mi-e teamă să te strig ca-ntîia oară.
Văzduhul e sonor ca o vioară.
Zarea, dac-aș putea să o ating,
S-ar rupe ca o pînză de paing .
Șesul de smalț aleargă, se sfarămă
De codrul cu cocleală de aramă.
Drumul e puf, pămîntul clocot viu,
Hulubii joacă-n soarele argintiu,
Munții pe zări se clatină ca norii,
Slăvile limpezi despletesc cocorii
Și măgurile s-au săltat pe brînci".

Imaginea naturii este aceea care îi exacerbează simțurile, nu erosul. In fața naturii poetul are reacții adamice, este animat de surpriza primului om care a admirat farmecul campestru al cosmosului:

„Toate, toate sînt ca la-nceput
Pe aici, și-s numai pentru noi.
Chiar și soarele care ne-a-nvăscut
In lumină ca să nu fim goi".
(„Țară" din „Poeme simple")

Reacția nu este întîmplătoare. După ani imaginea este relevată într-un catren din „Clopotul de aur" („Inceput").

Relația dintre natură și eros este, în general, în spiritul folclorului și în buna tradiție eminesciană.

Ca urmare a acestei mari tradiții, erosul la Zaharia Stancu este discret, gingaș, naiv, străbătut de puritate. De altfel, pastorala aici nu ar putea fi concepută în lumina brutalității. Singura observație care ar putea fi făcută este că operația de purificare a erosului merge la Zaharia Stancu pînă acolo (în volumele de pînă la etapa anului 1940) încît nu este elogiată o anume femeie și iubirea în sens carnal, ci ideea de femeie și ideea de iubire. Zaharia Stancu petrarchizează întrucîtva. Ideea de iubire este necesară, de fapt, pentru a mări farmecul naturii:

„Luna cu cer roșu, cireșii
Copleșiți în fum alb — și noi doi.
Seara cu cirezi se-ntorcea
De la țărmul apusului roșu.
Luna cu cer roșu, — și tu
Cu fața ca marginea lunii.
Copleșiți în fum alb dorm cireșii,
Copleșiți dorm numai cireșii".

Ion Vitner

ȘTEFAN LUCHIAN „Țăran"

ÎN EXPOZIȚIA LUCHIAN

Dacă expoziția retrospectivă Luchian din 1939, neținiînd seamă de cronologie, oferea o prezentare destul de confuză a creației artistului, fapt pentru care a fost mult criticată atunci, expoziția de azi, de la Muzeul de Artă al R.P.R., dimpotrivă, prezintă operele așezate cronologic — bineînțeles cu inerentele licențe impuse de organizarea panourilor și de lumina în multe locuri neguroasă a sălii — dînd astfel vizitatorilor putința de a cunoaște pictura lui Luchian în dezvoltarea ei istorică. Itinerarul expoziției reprezintă cu claritate evoluția stilului lui Luchian, îngăduind caracterizarea fiecărei epoci de creație.

Față de expoziția din 1939, în expoziția actuală prezentarea începuturilor artistului e mai bogată în opere semnificative. Și acest lucru ajută considerabil la definirea personalității lui Luchian. Căci de la început temperamentul său artistic s-a afirmat categoric, în toată puterea originalității sale: o mare dragoste pentru culoare, pentru tonurile pure și strălucitoare, fără valori atenuante și fără a neglija gingășiile nuanțelor, rapiditate în notarea spontană a impresiilor, o libertate îndrăzneață în simplificarea formelor, dincolo de orice prejudecată academică, toate acestea traducînd efervescența tinerească a fanteziei sale picturale. De aici acea varietate neliniștită a expresiilor care, îndepărtînd pe artist de fixarea într-o manieră, conferă creației sale de tinerețe farmecul neprevăzut al vieții.

Două influențe se pot distinge în pictura lui Luchian de la început: a lui N. Grigorescu și a picturii franceze moderne (îndeosebi Manet). De la Grigorescu provin nu numai unele motive — ciobani, păstorițe, care cu boi, amurguri roșiatice — dar și îndepărtarea de finitul mort al formei academice și dragostea pentru libertatea de expresie, pentru promptitudinea în execuție, chezășie a vivacității inspirației. De pictura franceză modernă îl apropia pe Luchian pornirea nestăvilită de a participa la viața epocii sale, la toate aspectele oricît de efemere ale modernității.

Aproape doi ani, o boală gravă, cu urmări, cum se știe, de nestinsă suferință pînă la sfîrșitul vieții, l-a despărțit pe Luchian de pictură. Și cînd s-a întors la pensulă și culoare, cînd contactul cu natura luminoasă a născut în trupul lui amorțit și în sufletu-i obosit, așa cum mărturisește într-o scrisoare din 1903, un nou dor de viață, el s-a adresat în primul rînd, pentru un lung răstimp, acuarelei, în dorința de a regăsi puritatea tonurilor și ușurința tușelor, siguranța spontană a expresiei: în expoziție întîlnim peisaje pline de soare din mahalalele bucureștene, figuri pitorești surprinse în jocul luminii, în tonuri aprinse dar delicate, figuri gingașe de copii sărmani ,de a căror candoare sufletul artistului se simțea aproape. Intre 1902 și 1905 stăpînește în toată pictura lui Luchian un elan irezistibil, absolut, spre lumină, spre vitala lumină solară, și e prezentă în numeroase opere aceeași preocupare de a încorpora lumina în culoare, surprinzînd în mobilitatea tușelor strălucitoare jocul luminii văratice, sau dînd culorilor o maximă strălucire, atît prin alăturarea tonurilor de o aprindere îndrăzneață, cît și prin profunzimea materiei cromatice, care, așternută de obicei în relief, dă picturii o epidermă zgrunțuroasă, senzuală, scînteind la incidența cu razele luminii. Exemplare pentru această perioadă din creația artistului, cînd preocupările de formă cad pe un plan secundar, cedînd unei senzuale aprinderi pentru culoare și materia cromatică, sînt peisajele înfățișînd colțuri ale casei din strada Povernei, sau de la mare, și **Florile** expuse sub nr. 41, 42, 44, 46, 50, 57. In operele datînd din 1905, culoarea apare saturată de lumină, de o limpiditate cristalină, arzătoare pînă și în tonurile reci, în acel verde smarald, cu nuanțele lui albăstrii-argintii, care va deveni o culoare predilectă a paletei lui Luchian: **Sălciile dela Chiajna** și **Scara cu flori**. Siguranța cu care după 1904 pictorul mînuiește culoarea îl îndeamnă să abordeze forma umană în limitele acelorași mijloace de expresie și din tușe care au devenit ele însele planuri colorate ,mici mase dense și grăunțoase, strălucitoare, cu o libertate picturală admirabilă, realizează compoziția **După muncă spre casă** sau **Mica sindrofie**, dar mai ales **La împărțitul porumbului**. Și deoarece culoarea saturată se opune mode-

ȘT. LUCHIAN „Cobzarul"

lajului, în toate aceste opere se simte tendința spre compoziția de suprafață, spre decorativ, prezentă și în unele compoziții de la început. Astfel în perioada dintre 1902 și 1906 culoarea lui Luchian a dobîndit treptat o incandescență profundă, o putere de a exprima sintetic forma, fiind nu numai creație a sensibilității, ci și a imaginației, și traducînd cu sinceritate și spontaneitate arderea interioară a artistului. Expresia supremă a acestor biruințe poate fi aflată în cunoscutele „Anemone" din 1907 (nr. 89).

Paralel cu această cucerire a culorii, are loc între 1906 și 1908 în creația artistului un curios reviriment spre mijloace mai apropiate de expresia formei academice. O serie de opere din acești ani prezintă o anume oscilație, care de cele mai multe ori însă nu dăunează realizării artistice. S-ar putea pune asemenea preocupări pe seama unor ușoare incertitudini infiltrate în spiritul artistului de anumite critici (ecouri în acest sens pot fi aflate într-o scrisoare a sa și în unele articole de atunci ale lui V. Cioflec) și voinței sale de a se verifica în compoziții cu subiect, în definirea formei prin linie și clar-obscur. Cîteva opere din acești ani denotă atari preocupări care, cum arată clar compoziția **Cheful**, nu pot deveni proprii spiritului artistului. Ii trebuie o apropiere nemijlocită de subiect, ca în cele două pasteluri **Durerea** (nr. 163) **și Sfînta liturghie** (nr. 161) o adeziune sentimentală sinceră, spre a da autenticitate coloritului armonizat cu sobrietate, și liniilor, acelor linii curbe, învăluitoare ca o mîngîiere pioasă a formelor, ce vor deveni de aci înainte caracteristice pentru creația sa. Dragostea pentru astfel de elemente grafice apăruse și mai înainte, ea însă triumfă acum în cîteva desene din această epocă, dar mai ales în peisajele de la Brebu din 1908. Intre 1905 și 1907 suferințele de pe urma bolii se intensificaseră, în plus pictorul fusese silit să locuiască într-o casă mizeră, întunecoasă și umedă, și cînd, în iulie 1908, merge la Brebu, contactul cu o natură molatică, departe de „mocneala nepricopsitului atelier" îl face să se simtă fericit și să lucreze „cu atîta dragoste cum nu-și aducea aminte să fi lucrat vreodată". Și desfășurarea curbelor e prezentă în toate peisajele sale de aici: în acel admirabil desen „Copaci pe colină" (nr. 238), în „Sălciile" (nr. 176), în „Margine de crîng", în „Fîntîna dela Brebu", etc., ele sînt redescoperite de artist cu primordiala lor funcție simbolică, de elemente fundamentale ale glorificării în artă, ale exprimării infinitului, eternului, resimțirii sacre a naturii. Pictorul folosește mult acum pastelul, întins în zone mari, profitînd de diafanul tonurilor, de strălucirea mată, ușor brumată a pulberii colorate. Și pastelul are influență și asupra compozițiilor în ulei, artistul urmărind conștient aceste efecte, așa cum e vizibilă transpunerea în ulei a acelorași motive. Picturile în care era puternică pornirea spre risipire cromatică a tușelor sînt organizate acum în largi zone decorative, dintr-o pastă așternută unitar, fără accidente în suprafața ei, cu ușor insinuate reflexe din impalpabile glasiuri. Dacă vigoarea artistului s-a afirmat mai înainte în juxtapunerea culorilor aprinse, în violența tonurilor alăturate cu frenezie, exprimînd aspirația spre bucuria luminii solare, acum, cînd pace e în sufletul lui și suferința solitudinii își caută o supremă alinare în pictură, ea se face cunoscută în gingășia virilă a nuanțelor, în gloria compozițiilor de curbe domoale, în lumina calmă, umilă ca o mîngîiere impalpabilă ce coboară asupra tuturor formelor.

In anul următor, în 1909, la Moinești, se aprind noi străluciri în culoarea lui Luchian, răpit de „splendoarea scînteietoare" a peisajului de aici, de frumusețea nemaiîntîlnită, covîrșitoare, a locurilor. Aceasta nu înseamnă însă o reîntoarcere la mobilitatea cromatică de mai înainte a tușelor, căci experiența peisajelor de la Brebu n-a putut rămîne fără urmări. De aceea culoarea, strălucind acum, are o limpiditate transparentă; tușa, chiar încărcată, e mai puțin senzuală, datorită materiei ei translucide. Peisajele sînt compuse uneori decorativ, la fel ca florile, din largi zone de culoare, plate, intarsiate, evocînd sintetic formele (exemplare în această privință sînt: „La marginea satului" (nr. 109) și mai ales „Ulița din Moinești" care lipsește din expoziție). Acordurile de culoare au dobîndit din aceste opere independența de lumină și umbră, iar schema compozițională e absorbită cu totul de compoziția de culori, de strălucirea lor absolută, și de aici o admirabilă libertate în creație. In 1910 această culoare eliberată de reziduuri senzoriale își află o supremă expresie în „Anemonele" — Simu — cu acea înălțare a formelor, ușurate de transperențe, celestiale atingeri de alb. In figuri ca în **Hahamul din Moinești** și **Moș Niculae de la Muzeul Zambaccian**, forma umană e construită energic din largi tușe juxtapuse, cu ușoare modulații în nuanțele lor, sau din tușe sumare de culori variate, iar în **Cap de copil** ea rezultă din planurile succesive ale cîtorva tonuri. Decorativul cu linii sumare și largi, îmbinat cu liniștea cîtorva tonuri de o lumină difuză, conferă monumentalitate unei simple scene de gen, în **Lăutul**, din 1912, sau transfigurează ultimul **Autoportret**, cel de la Muzeul Zambaccian.

In ultimii ani de creație, 1911-1913, paralizia abia mai îngăduie artistului să se miște. Singurul lui contact cu natura, pe care totdeauna a adorat-o, rămîn florile, atît de numeroase în tablourile sale din ultimii ani. Și fiecare tablou cu flori e o aspirație către peisaj, cum pe o bună dreptate a intuit interpretarea lui Tudor Arghezi: „...și într-un buchet de maci sau micșunele, îi geme sufletul întreg, dornic de ape, de ceruri și dobitoace". De aceea fiecare Floare a lui Luchian apare încărcată de o emoție cosmică.

Se poate spune că în istoria picturii romîne, creația lui Luchian a refăcut drumul întreg al picturii moderne, de la Manet la Cézanne, de la Degas la Redon, în sugestii simple, autentice, departe de vreo contaminare. De aceea pictura lui Luchian a însemnat pentru arta noastră o extraordinară deschidere de orizonturi, de aceea generațiile de după 1910 au privit la el ca la un precursor.

E un merit de seamă al expoziției actuale de a ne fi prezentat o imagine clară și cît mai complexă a evoluției picturii lui Luchian. Personalitatea creatoare a artistului ne apare aici în lumina ei adevărată, căci în fața noastră avem nu numai capodoperele, momente excepționale ale creației, ci și acele opere nu pe deplin realizate dar care vorbesc atît de mult, mai ales la un artist totdeauna nemulțumit ca Luchian, despre luptele interioare ale spiritului creator. Nici o operă din expoziție, chiar și cele care nu pot sta alături de marile capodopere, nu e lipsită de interes, deoarece la Luchian erorile artistice au o origine ideală, ele provin dintr-o mare dragoste, mereu neîmpăcată, pentru pictură.

Dar ca orice artă adevărată, în afară de semnificația ei poetică, pictura lui Luchian răspunde la frămîntările tuturor vremurilor. Cînd în jurul său, abilii imitatori ai lui Grigorescu, un Verona sau un Strîmbu, cucereau publicul, cînd epigonii picturii müncheneze, iluzioniști ai realităților de paradă sau evocatori ai unor lumi de falsă feerie, se întreceau să fie pe placul societății bune, pictorul acesta apăsat de suferință s-a retras în arta lui și s-a străduit să rămînă un simplu „zugrav". De aceea pictorii vor afla totdeauna în biruința lui consolare și întărire.

T. Enescu

La 70 de ani de la moartea poetului *)

„Liră de argint, Crețianu"

...șa începea strofa a treia din Epigonii, în singurul concept al poemei, păstrat printre manuscrisele eminesciene, cu sugestivul titlu Skepsis. Cititorul care are la îndemînă minunatul instrument de lucru al ediției Perpessicius poate găsi în primul volum expresia îndoielilor lui Eminescu față de întreaga strofă, așa cum a împărtășit-o lui Iacob C. Negruzzi, redactorul **Convorbirilor literare** într-o scrisoare trimisă de la Viena, la 17 iunie 1870, odată cu **Epigonii**. Lui Eminescu, în modestia sa, i se părea de altfel că poema era „rău scrisă". Mai departe, își expunea intenția. „Ideea fundamentală e comparațiunea dintre lucrarea încrezută (încrezătoare, n.n.) și naivă a predecesorilor noștri și lucrarea noastră trezită (trează, lucidă, n.n.) dar rece. Prin operele liricilor romîni tineri se manifestă acel aer bolnav deși dulce, pe care germanii îl numesc Weltschmerz. Așa Nicoleanu, așa Scheletti, așa Matilda Cugler — e oarecum conștiința adevărului trist și sceptic, învins de către colorile și formele frumoase — e ruptura între lumea bulgărului și lumea ideei. Predecesorii noștri credeau în ceea ce scriau, cum Shakespeare credea în fantasmele sale; îndată însă ce conștiința vine (vide sau vede?, n.n.) că imaginele nu sînt decît un joc: atuncia după părerea mea se naște neîncrederea sceptică în propriile sale creațiuni. Comparațiunea din poezia mea cade în defavorul generațiunei noi, și — cred cu drept". Ne oprim aci, trimițînd pe cititorul... sceptic la pag. 294, vol. I al ediției Perpessicius, unde va putea verifica varianta.

De ce a șovăit Eminescu între Crețianu și Sihleanu? Sau, mai exact: de ce s-a oprit întîi la George Crețianu? Poate pentru că poetul răspundea mai bine imaginii pozitive a omului de credință, încrezător în destinele mari ale Patriei, așadar a iluminatului de natură profetică, cum se cădea poetului să fie, în momentul redeșteptării noastre naționale. De ce apoi s-a fixat la Sihleanu? Corespundea acesta mai bine imaginii de „preot deșteptării noastre". cum îl numea pe Mureșanu? Desigur că nu. Intre cei doi poeți, nu încape îndoială că primul și-a înstrunat lira cu mai multă vigoare decît cel de-al doilea, în serviciul marilor cauze patriotice. Nu ne rămîne altă soluție decît ipoteza că Sihleanu a fost preferat din motive de ordin estetic, deși nu acesta era criteriul selectiv din **Epigonii**; sau că Eminescu a avut în vedere o anumită dozare între poeții în viață și cei defuncți. Incape însă certitudine în domeniul probabilităților? Să nu pretindem a da o dezlegare categorică întrebării, mulțumindu-ne cu înregistrarea întîiei versiuni, tulburătoare mărturie a prețuirii înaintașului.

George Crețianu a fost într-adevăr un înaintaș, în generația cea tînără de la 1848. La acea dată era în vîrstă de nouăsprezece ani și absolvise colegiul Sfîntul Sava. Intîiul său dascăl de poezie a fost I. Eliade Rădulescu. „Eliade a fost primul care a încuragiat lucrările mele poetice. Cînd eșeam dumineca de la colegiu, mă duceam în pelerinagiu pe jos la obor unde și pînă azi (rînduri scrise la moartea lui Eliad, în 1872, n.n.) se vede casa sa". Ne putem închipui intensitatea emoției cu care începătorul făcea pelerinajul, multiplu prilej de inițieri. La Sfîntul Sava, poetul era coleg cu Theodor Aman, viitorul pictor, cu care avea să se întîlnească din nou la Paris. Evenimentele revoluționare nu îl găsiră însă în țară. Plecase în noiembrie 1847, să se pregătească pentru studiul dreptului, în capitala Franței. Despărțirea de țară i-a inspirat cîteva din versurile lui, cele mai cristaline: **„Steaua nopții da lumină; / Era-n luna lui brumar; / Treceam culmea carpatină, / Vărsînd lacrimi cu amar. / S-auzeau triste cavale / P-intre văile adînci; / Prahova șoptea în vale; / Vulturii țipau pe stînci. / Toate-aflau o simpatie; / Eco cîntul repeta; / Vulturul avea soție; / Luna rîul săruta. /Numai eu mergeam departe / De părinți și d-ai mei frați, / Și cu lacrămi înfocate / Dam adio la Carpați!" Septembrie 1848** (In **Melodii intime**, București, Imprimeria Sîntei Mitropolii, 1853, cu titlul **Adio; Adio la Carpați** în **Patrie și libertate** (poesii vechi și nuoi, Bucuresci, Göbl, 1879, cu simpla dată: 1848).

La Paris, în 1848, cunoscu pe Bălcescu care plecă în țară, curînd după evenimentele din primăvară, ca să pregătească revoluția la București. „După căderea revoluției — scria Crețianu în nota la poema mișcătoare închinată lui Bălcescu, în 1855, — în urma peregrinațiilor sale în Ungaria, Turcia și Italia, veni să se așeze la o villa aproape de Paris. La acea epocă întreprinsei, împreună cu alți juni (între carii și eruditul nostru arheolog d. Odobescu) publicarea unei foi intitulate **Junimea Romînă**. Bălcescu îmi dete un articol asupra evenimentelor din Transilvania în care fusese martor ocular. Cu ocazia corecturii acelui articol, îl vizitai la Villa d'Avray pentru ultima oară. De aci se duse la Palermo, unde răul care-l chinuia de atîta timp, îl răpuse".

Evenimentele revoluționare din țară

Crețianu, după tabloul lui Aman.

erau urmărite cu pasiune de studenții romîni de la Paris. Crețianu asemui ciocnirea pompierilor din Dealul Spirii cu lupta de la Termopile, în versuri viguroase:

„Termopile! Termopile!" la ăst nume fără moarte / Călătorul se oprește și salută p-acei bravi / Ce voiră ca să moară, decît lanțuri ca să poarte, / Decît barbarul să-i tragă după carru-i ca pe sclavi. / Ca și ei, voi frații noștri, ne-ați lăsat în moștenire / Un exemplu de onoare ce vom ști a imita; / D-am greșit întîia oară, de am fost în rătăcire, / La a doua înviere datoria n-om uita. / Libertatea este dulce, dar prin jertfe se cîștigă; / Le vom face pin'la una; brațe, sînge îi vom da; / Din mormînt, a noastre umbre ne recheamă și ne strigă: / „Pînă cînd, o, Romînie! tirania vei răbda?" (13 septembrie 1848, La pompierii morți în lupta din Dealul Spirii, 1848, în **Patrie și libertate**; Poezia nu putuse apărea din cauza cenzurii, în **Melodii intime**).

Tot la Paris, poetul student în drept cînta cu ardoare idealurile revoluției, după înăbușirea ei:

„Intr-o zi poporul strigă „Libertate!" / Regii tremurară; sceptrul le căzu; / Turnurile negre fură resturnate, / Și schimbarea lumii soarele văzu... / O! ce de victime! Ce de bravi căzură! / Insă al lor suflet trăiește-ntre noi: / S-apărăm dreptatea încă ne conjură / Ale lor fantasme, umbre de eroi..." (1849, Speranță, ibid.).

Crețianu dăduse glas speranțelor mari ale primăverii anului 1848, cu un îndemn de luptă tineresc și romantic:

„Ura ! la arme— la libertate ! / Ah ! dați-mi lira, voi a cînta !"
(1848, Primăvara, ibid)

Dorul țării exprimă sentimentul înăbușitor de înstrăinare în alexandrinul francez, de douăsprezece silabe, bine articulat:

„Duceți-mă iute, duceți-mă-n țară, / Căci pîinea străină îmi este amară; / Căci simț în ăst aer ceva ce m-apasă, / Ș-un dor e în pieptu-mi ce pacea nu-mi lasă! / Oh! aerul țării! el singur dă viață, / Căci plin e de farmec și plin de dulceață! / Duceți-mă iute, să văz înc-odată / A Oltului valuri și Dunărea lată, / Dumbrava cu păsări, cîmpia cea verde, / Carpatul cu fruntea-i ce-n ceruri se pierde; / Să văz al meu leagăn și vatra străbună: / Acolo e viața plăcută și bună.
Paris 1852".

Cu aceste sentimente puternice poetul era indicat să compună **Cîntecul străinătății**, cea mai populară dintre poeziile lui, prin refrenul:

Fie pîinea cît de rea / Tot mai bine-n țara mea.

Poeziile de iubire sînt mai sporadice la Crețianu decît la Sihleanu, dar și mai puțin descumpănitoare, netrădînd intoxicarea byroniană, deși figura marelui poet englez e slăvită și pusă mai presus de aceea a lui Napoleon, printr-o dublă serie de cumulări de nume proprii, deosebit de evocatoare.

„Ce-ați zice cînd o mînă mormîntul v-ar deschide / Voind să vază care mai mare fu din doi, / Napoleon cu Lodi, Arcola, Piramide, / Austerlitz și Moscova, cu toți ai săi eroi? / Sau tu cu Manfred, Lara, Juan, Harold, Corsarul? / Tu ce zburai cu Muza de pe pămînt la cer, / Sau el, printre cadavre plimbîndu-și armăsarul? / Tu, dulce harpă d-aur? sau el, brațul de fer?"

(La Byron)

G. Crețianu se afirmă mai ales în poema sa de inspirație romantică despletită, **Triumful morții** sau **O noapte la Veneția** (fragment, 1853, **Melodii intime**, cu dedicația: Lui Demetriu **Bolintineanu**, această nuvelă e dedicată în semn de amicie și de admirare), ca un apologet al civilizației, care ar dori să învie toate marile cetăți altădată strălucite;

„De ce-n inspirarea-mi nu poci lua sborul / Pe aripi de flăcări, ca vechii profeți, / Să văz în departe, s-ating viitorul, / Să spui ce mistere, o timp, ascundeți?// In loc de a plînge ca azi pe morminte, / Nectarul speranței la toți aș vărsa ; / Ca geniu de viață, l-a mele cuvinte / Cetăți și popoare din somn s-ar scula.// Și tot ce în lume a fost altă dată / Cetate ilustră, popor glorios, / Din nou prin voința-mi ar fi înviată, / I-aș da strălucirea-i și rangu-i pompos.// Și vechea Palmiră cu mîndre ruine, / Și Troia, Cartagul, și Tir, și Sidon, / Și Menfisul, Teba cu mari suvenire, / Cetatea umbrită de tristul Sion, / Ș-Atena prin acte atît strălucită / Ce-n brațe-i ținut-a pe Platon ș-Omer, / Și Roma antică, cetatea-nzeită, / Cu toate-a lor frunte alța-vor spre cer".

Splendida enumerație nu pierde din vedere țara noastră:

„Iar patria-mi scumpă, ca june mireasă / A cui frumusețe impune la toți, / Ar fi între nații o nație aleasă / Și mari între oameni ai Romei nepoți".

Poetul stăpînit plătește o singură dată tributul său genului romantic macabru, cu sinistra cavalcadă din **Blestemul** (1855). Tonalitatea sa generală e însă seninătatea, unită cu optimismul. Profetul nu s-a realizat integral, dar accentele sale vestesc „Romînia unită, neatîrnată, în deplin acord cu generația sa, care n-a cultivat acea „skepsis", condamnată de Eminescu în **Epigonii**. Marele poet întîlnise la Crețianu imaginea femeii iubite, asociată cu madona lui Rafaël, așa cum a relevat cercetătorul estetician Radu I. Paul, în **Pagini literare**, 1934. In poezia sa **După un bal** (**Melodii intime**), întîlnise de asemenea alternativa, ce e drept, exprimată de romantici în genere:

„Mă-ntreb cite o dată de ești o femee? / De ești tu o fiică a ăstui pămînt? / Sau înger din ceruri, sau geniu sau fee / Ce zbori, trecînd balul pe aripi de vînt?"

Alternativa era de altfel urmată de afirmația:

Și înger și demon, tu ești pentru mine.

Amintirea lui Crețianu nu-i putea fi așadar indiferentă lui Eminescu. La debutul acestuia, cariera poetului pașoptist era încheiată virtual, încă înainte de Unire, cînd a funcționat trecător ca ministru și pînă la urmă ca membru la Curtea de Casație. Odobescu i-a cinstit memoria, în fața mormîntului deschis și în numele unei adevărate „frății de idei".

Șerban Cioculescu

*) „Născut în București la 3 octombrie 1829, mort la Constanța la 6 august 1887" (G. Călinescu: Istoria literaturii romîne de la origini pînă în prezent, București, 1941, pag. 294).

Revista „Novi Jivot"

A apărut la Timișoara primul număr al revistei literare în limba sîrbă „Novi Jivot" („Viață Nouă") — organ al scriitorilor sîrbi din R.P.R.

Literatura minorității naționale sîrbe este foarte tînără; ea a luat ființă în primii ani ai puterii populare, dezvoltîndu-se abia în ultimii 10 ani. Totuși scriitorii sîrbi au trecut de pragul debutului, iar creațiile lor sînt pe un drum bun, promițînd opere de valoare. In acest sens și primul Congres al Scriitorilor din R.P.R. a subliniat succesele obținute de literatura minorității sîrbe, arătînd că, în perioada actuală, prima sarcină a scriitorilor de limba sîrbă este „să lupte pentru o tematică mai bogată și îndeosebi pentru perfecționarea măiestriei artistice, pentru folosirea unui vocabular cît mai bogat și variat".

In general, apariția revistei literare „Novi Jivot" constituie un stimulent în dezvoltarea cu succes a literaturii sîrbe la noi. Acesta este unul din rezultatele eforturilor depuse de puterea democrat-populară pentru dezvoltarea culturii minorităților naționale.

In ansamblu, primul număr al revistei „Novi Jivot" constituie un bun început.

Publică poeții sîrbi: Bojidar Kerpenișan, Vladimir Ciocov, Lazăr Ilici, Iova Beliaț. Revista acordă un sprijin deosebit poeților tineri, tipărind lucrările de început ale lui Branco Despotovici, Djeoca Mirianici, Svetomir Bogdanov și Sima Knejevici.

Nuvela „Intoarcerea", a prozatorului Svetomir Raicov, reprezintă un pas înainte în creația scriitorului. Constatăm cu bucurie că schematismul lucrărilor sale anterioare a fost depășit. Se remarcă îndeosebi o mai atentă urmărire a evoluției psihologice a personajelor.

Semnalăm cu satisfacție publicarea lucrării „Cum se oglindește prietenia față de popoarele vecine în poezia populară sîrbă", semnată de profesorul universitar Mirco Jivcovici.

Analizînd într-un articol proza scriitorilor sîrbi din R.P.R., Nebojșa Popovici urmărește succesele și lipsurile acestora de la primele încercări pînă la ultimul eveniment literar — crearea revistei.

D. A.

Un an de la moartea lui Bertolt Brecht

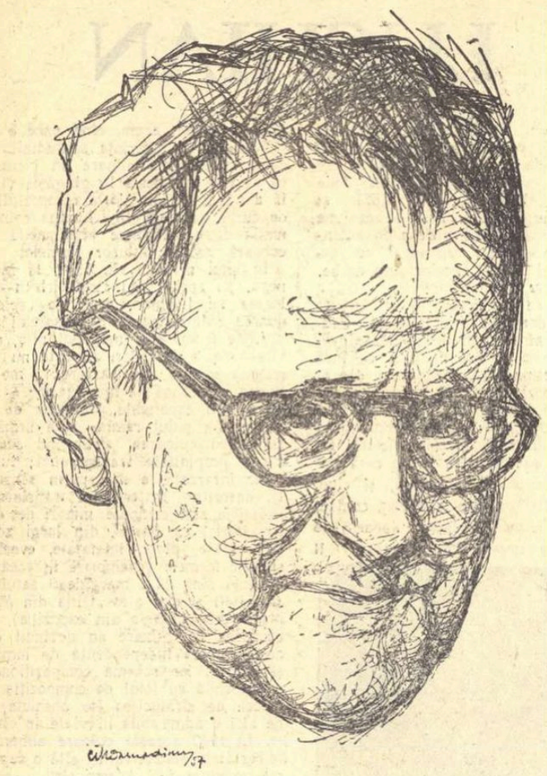

Desen de CIK DAMADIAN

GALILEO GALILEI

7.

TOTUȘI INCHIZIȚIA PUNE LA INDEX TEORIA LUI COPERNIC

(la 5 martie 1616)

— Un bal în casa cardinalului Bellarmin de la Roma —

(Intră cardinalul Bellarmin și cardinalul Barberini ținînd în dreptul feței o mască cu mîner. Una dintre măști înfățișează un cap de miel, iar cealaltă un porumbel).

BARBERINI *(cu arătătorul îndreptat spre Galilei):* „Soarele răsare și apune, apoi se întoarce la locul său". Astea-s cuvintele regelui Solomon. Dar ia să auzim ce spune Galilei?

GALILEI: Pe vremea cînd eram un copilandru de cincisprezece ani, mă găseam odată pe o corabie, eminență, și cînd am pornit în larg, am început să strig: Țărmul se depărtează! — Astăzi știu că țărmul rămăsese nemișcat și numai corabia se îndepărta de el.

BARBERINI: Ești șiret, tare șiret. Așadar, ceea ce vedem noi, Bellarmin, cu aite cuvinte cerul cu astrele care se învîrtesc nu trebuie să corespundă neapărat cu realitatea, vezi exemplul cu țărmul și corabia. Iar ceea ce corespunde, chipurile, cu realitatea, și anume că pămîntul se învîrtește, asta nu se poate vedea! E șiret, n-am ce zice. Oricum, sateliții pe care i-a descoperit dumnealui în jurul lui Jupiter, dau mult de furcă astronomilor noștri. Din păcate, am studiat și eu pe vremuri ceva astronomie, Bellarmin. Știința asta e ca rîia, nu scapi de ea cu una, cu două.

BELLARMIN: Să mergem la pas cu vremea, Dacă aceste hărți cerești, care se întemeiază pe o nouă ipoteză, le ușurează corăbierilor noștri navigația, atunci n-au decît să le folosească. Noi sîntem numai împotriva acelor teorii care contrazic Scriptura. *(Salută pe cineva din bal).*

GALILEI: Da, Scriptura. — „Acel sură atît de spectator, cît și de personajul interpretat.

1933: pentru a scăpa de urgia hitlerismului (care-i proclamă „inamicul public nr. 5"), fuge din Germania. Rătăcește pînă în 1941 prin Elveția, Franța, Danemarca, Finlanda și Suedia. Iar de atunci și pînă în 1948 stă — ca un ghimpe în ochii reacțiunii americane — în California.

În tot cursul acestui îndelung exil, nu se compromite niciodată în situația de pasiv emigrant, nici nu încearcă să se asimileze undeva. Gîndul său este în permanență la Germania, convins încă că „învinșii de azi sînt învingătorii de mîine". Pentru ca să grăbească venirea acestei zile de mîine, scrie necontenit, luptă. Niciodată versul său n-a fost mai înflăcărat ca în „Slavă Partidului" („Lob der Partei"), „Către luptătorii din lagărele de concentrare" („An die Kämpfer in den Konzentrationslagern") „Mesaj tovarășului Dimitrov" („Adresse an den Genossen Dimitrov"). Reia și amplifică fabula „Operei de cinci parale" în „Romanul de cinci parale" („Die Dreigroschenroman"). Satirizează aberațiile rasiste în „Capete rotunde și capete țuguiate" („Die Rundköpfe und die Spitzköpfe"). Iar în șaptesprezece scurte tablouri izbutește să sintetizeze toată „Spaima și mizeria din al treilea Reich" („Furcht und Elend des Dritten Reiches").

Nimeni nu poate să rămînă neutru; pacea pe care o iubești trebuie cîștigată cu arma în mînă — spune el în puternicul act „Pustiile doamnei Carrar" („Die Gewehre der Frau Carrar"), a cărei acțiune se desfășoară în Spania războiului civil din 1937. Pentru ca apoi, în cea mai importantă piesă a sa, „Mățoiul Courage și copiii ei" („Mutter Courage und ihre Kinder"), o cronică a războiului de 30 de ani, să demaște fără nicio cruțare „das reine merkantile Wesen des Krieges" („caracterul pur comercial al războiului").

Evocă glorioasele clipe ale Comunei în fresca „Zilele Comunei" („Die Tage der Kommune"). Un patetic elogiu al omului simplu face în piesele „Bunul om din Seșuan" („Der gute Mensch von Sezuan"), „Viziunile Simonei Machard" („Die Gesichte der Simone Machard") și „Cercul de cretă caucazian" („Der kaukazische Kreidekreis") și tot pentru omul simplu, pentru țăranul din Campania, declară și Galileo că se străduiește, în „Viața lui Galilei" („Leben des Galilei"): „Singurul țel al științei este acela de a ușura truda oamenilor".

După cincisprezece ani de absență se întoarce, în sfîrșit, în 1948, în patrie. Republica Democrată Germană îi pune imediat la dispoziție scena lui Schiffbauerdammtheater, de unde a fost izgonit de naziști și care devine acum sediul lui Berliner Ensemble. Va uimi în curînd întreaga lume cu noile montări ale pieselor sale. Nu va rămîne nici un singur dramaturg major contemporan, care să nu fie, în mai mare sau mai mică măsură, influențat de principiile sale asupra „realismului epic". Nici un regizor și actor proeminent, pe care teoriile sale asupra „înstrăinării" să nu-i pună serios pe gînduri.

Activitatea sa profesională se confundă în permanență cu o intensă campanie pentru pace și democrație. Scrie „Cîntecul păcii" („Friedenslied"), „Cîntecul constructorilor" („Aufbaulied"), „Cîntecul viitorului" („Zukunftslied").

Cere scriitorilor din Germania Occidentală să se opună remilitarizării și să apere libertatea culturii: „Marea Cartagină a purtat trei războaie. După cei dintîi a mai fost încă puternică. După cei de al doilea, a mai fost încă populată. După al treilea, a dispărut cu desăvîrșire".

Cere poporului german să fie necontenit vigilent: „Omenirea este amenințată azi de niște războaie pe lîngă care toate războaiele din trecut par niște jalnice încercări. Și ele vor izbucni cu siguranță, dacă nu vom zdrobi la timp mîinile acelora care le pregătesc în văzul tuturor".

După cum nu vom uita marile lecții de teatru ale lui **Bertolt Brecht**, plecat dintre noi atît de dureros de brusc și de timpuriu acum un an, la 14 august, să nu uităm niciodată nici acest suprem îndemn al său. Să zdrobim la timp mîinile tuturor acelora care pregătesc un nou război.

BARBERINI: Nu-ți face plăcere? Văd că ții mai mult la o discuție serioasă decît la petrecere. Bine, fie. Ia spune, prietene Galilei: ești sigur că voi, astronomii, nu urmăriți în primul rînd să vă faceți viața mai ușoară, simplificînd cît mai mult știința voastră? *(Il duce iarăși în prim plan).* Voi reduceți totul la cercuri și elipse, la viteze proporționale, cu alte cuvinte la mișcări simple, pe măsura creierului vostru. Dar ce vă faceți dacă lui dumnezeu i-ar plăcea ca astrele sale să se miște astfel? *(Parcurge cu degetul prin văzduh un drum foarte încîlcit și cu viteze diferite).* Ce s-ar mai alege atunci din toate calculele voastre?

GALILEI: Prietene, dacă dumnezeu ar fi zidit lumea astfel — *(desenează prin aer drumul trasat de Barberini)* — atunci ar fi construit și creierele noastre tot astfel *(repetă același desen)*, încît ele să considere aceste căi drept cele mai simple. Eu cred în rațiune.

BARBERINI: Eu socotesc că rațiunea nu e suficientă. Acuma tace, fiindcă-i prea politicos să-mi spună de la obraz că o consideră pe a mea insuficientă. *(Începe să rîdă și se întoarce la balustrada ce desparte încăperea de sala de bal).*

BELLARMIN: Cu rațiunea nu ajungi prea departe, prietene. În jurul nostru nu vedem decît nedreptăți, crime și slăbiciuni. Unde-i atunci adevărul?

GALILEI (mînios): Eu cred în rațiune.

BELLARMIN: Ia gîndește-te puțin cît s-au frămîntat, cît s-au ostenit sfinții părinți și atîția alții după ei, ca să găsească în sfîrșit un sens lumii în care trăim și care — între noi fie vorba — e destul de infamă. Gîndește-te numai la brutalitatea moșierilor din Campagna, care poruncesc ca șerbii, pe jumătate goi, să fie mînați cu biciul la muncă, — și la prostia acestor țărani nefericiți, care le sărută picioarele drept mulțumire.

GALILEI: Ce rușine! În drum spre Roma, am văzut și eu asemenea scene.

BELLARMIN: Noi am aruncat asupra unei ființe superioare toată răspunderea unor astfel de întîmplări — al căror rost nu-l pricepem — deși toată viața e alcătuită din ele. Am susținut că pe această cale se realizează anumite intenții și că toate acestea se petrec conform unui plan ce ne depășește. Noi nu pretindem că prin aceasta am fi izbutit să liniștim pe deplin spiritele, în schimb dumneata vii acum să învinuiești această ființă supremă că n-a pricepu mișcarea astrelor în univers, lucru pe care l-ai înțeles numai dumneata. Crezi oare că e înțelept să afirmi așa ceva?

GALILEI (încercînd pe departe să lămurească lucrurile): Sînt și eu un fiu credincios al bisericii...

BARBERINI: E îngrozitor de greu să te înțelegi cu el! E destul de naiv ca să se încumete a dovedi că dumnezeu a comis niște erori grosolane în astronomie! Nu cumva pretinzi că dumnezeu n-a studiat destul de adînc astronomia înainte de a alcătui sfînta Scriptură? Se poate, prietene?! *(către secretari).* Să nu insemnați această convorbire, căci nu-i decît discuție științifică între prieteni.

BELLARMIN: Nu ți se pare mai probabil că însuși creatorul lumii să-și cunoască mai bine creația decît orice creatură a sa?

GALILEI: La urma urmei, domnilor, un om poate interpreta greșit nu numai mișcarea stelelor, dar și biblia!

BELLARMIN: Bine, dar despre felul cum trebuie interpretată biblia hotărăsc teologii sfintei biserici, nu-i așa?

(Galilei tace).

BELLARMIN: Ei, vezi că acum nu mai ai ce răspunde? *(Face un semn secretarilor).* Domnule Galilei, Sfîntul Oficiu a stabilit că învățătura lui Copernic, după care soarele s-ar afla în centrul universului și ar fi nemișcat, este o prostie, o absurditate și o erezie. Am primit însărcinarea de a vă convinge să vă lepădați de această teorie. *(Către unul dintre secretari).* Te rog să repeți acest pasaj.

SECRETARUL: Eminența sa, cardinalul Bellarmin către sus-numitul Galileo Galilei: Sfîntul Oficiu a stabilit că învățătura lui Copernic, după care soarele s-ar afla în centrul universului și ar fi nemișcat, este o prostie, o absurditate și o erezie. Am primit însărcinarea de a vă convinge să vă lepădați de această teorie.

GALILEI: Ce înseamnă asta?

(Din sala de bal se aude strofa următoare a dințeilor cîntat de corul de băieți. Barberini îi face semn lui Galilei să tacă în timp ce se cîntă, ca să poată asculta cu toții).

GALILEI: Dar cum rămîne cu faptele constatate? Pe cîte am înțeles, astronomii Colegiului pontifical au recunoscut faptele consemnate de mine.

BELLARMIN: Exprimîndu-și totodată profunda satisfacție, în cuvinte cît se poate de măgulitoare pentru dumneata.

GALILEI: Atunci...

BELLARMIN: Sfînta congregație a luat însă hotărîrea fără să țină seama de aceste amănunte.

GALILEI: Înțeleg. Așadar, pe viitor posibilitatea oricărei cercetări științifice este...

BELLARMIN: Pe deplin asigurată, domnule Galilei, deoarece după concepția bisericii, noi nu putem ști nimic, dar avem dreptul să cercetăm. *(Salută iarăși un oaspete din sala de bal).* Ești liber să studiezi mai departe și această teorie, dacă o socotești o simplă ipoteză matematică. Știința, domnule Galilei, este fiica legitimă și prea iubită a bisericii. Nimeni dintre noi nu presupune în mod serios că ai vrea să subminezi încrederea în biserică.

GALILEI (mînios): Încrederea se pierde atunci cînd se abuzează de ea.

BARBERINI: Ei, așa! *(Îl bate pe umăr, rizînd cu hohote, apoi deși îl privește aspru, începe să-i vorbească pe un ton destul de prietenos):* Nu azvîrli și copilul cu apa din copaie, prietene Galileu. Vezi bine că nici noi nu procedăm așa. Noi avem mai multă nevoie de dumneata decît ai dumneata de noi.

BELLARMIN: Abia aștept să te prezint pe dumneata, cel mai mare matematician al Italiei, comisarului Sfîntului Oficiu, știind cît de mult te prețuiește.

BARBERINI (luîndu-l pe Galilei de celălalt braț): Acestea fiind zise, s-a prefăcut iar în miel. Cred că ar fi fost mai cuminte să fi aparut și dumneata costumat, bună oară într-un savant de treabă, partizan al teoriilor consacrate. Numai datorită costumului mă pot bucura și eu azi de puțină libertate. În astfel de împrejurări s-ar putea să mă auzi mîrmurînd că dacă dumnezeu n-ar exista, ar trebui să-l inventăm. Ei, și acum să punem iar măștile pe obraz. Păcat că bietul Galilei n-are și el una. *(Îl iau fiecare pe Galilei de cîte un braț și-l duc în sala de bal).*

În romînește de **Ema Beniuc**

Brecht, Busch și Angelica Hurwicz la o repetiție a dramei „Galileo Galilei", în 1956

Povestiri despre domnul Keuner

Formă și materie

Domnul Keuner se afla în fața unei picturi care atribuia obiectelor o formă foarte ciudată. El spuse: „Unii artiști, cînd contemplă lumea, se aseamănă multor filozofi. Trudind pentru formă, se pierde materia.

Odată lucram la un grădinar. El mi-a întins o foarfecă de grădină și mi-a poruncit să tund un dafin. Copacul era pus într-un vas și menit să folosească la solemnități. Pentru asta trebuia să albă forma unui glob. M-am apucat de îndată să tai lăstarii, dar oricît mi-am dat osteneala să obțin forma globului, multă vreme n-am izbutit. O dată tăiasem prea mult într-o parte, altă dată în cealaltă. Cînd însfîrșit am obținut globul, — era foarte mic. Grădinarul îmi spuse decepționat: „[illegible], așa este globul, dar unde este dafinul?

Cum iubea domnul Keuner omul

„Cum vă purtați, a fost întrebat domnul Keuner, atunci cînd iubiți un om?"

„Îi fac o schiță — spuse domnul Keuner, și caut să-i semene".

„Ce? Schița?"

„Nu, răspunse domnul Keuner, omul".

Animalul favorit al domnului Keuner

La întrebarea ce animal preferă, domnul Keuner numea pe elefant și motiva astfel:

„Elefantul întrunește șiretenia și puterea. Nu șiretenia mărunță, folosită pentru a scăpa de urmărire sau de a apuca hoțește ceva de mîncare, ci șiretenia de care dispune puterea pentru acțiuni mari.

Pe unde trece acest animal lasă o urmă largă. Este blînd, știe de glumă. Este un bun prieten, după cum este și un serios dușman.

Deși foarte mare și greu, este și foarte iute. Trupul său enorm culege cu trompa pînă și cea mai gingașă brană, chiar și nuci.

Urechile sale sînt mobile: el aude numai ce-i convine.

Atinge o vîrstă foarte înaintată. Este și sociabil și nu numai cu elefanții. Pretutindeni este iubit, dar și temut. Felul lui oarecum comic face să fie și mai mult stimat.

Are o piele foarte groasă de care se fring cuțitele; firea lui însă este delicată. El se poate întrista. Se poate înfuria. Îi place joaca. Desișul întunecos îl ucide. Iubește copiii și animalele mici. Este sur și remarcabil numai prin volumul său.

Nu este bun de mîncat. Poate să muncească bine. Îi place să bea și să se înveselească.

Contribuie cu ceva la artă: dă fildeșul".

Un răspuns bun

Un proletar a fost întrebat în fața judecății dacă dorește să uzeze de forma laică a jurămîntului sau de cea bisericească. El a răspuns: „Eu sînt șomer".

„Aceasta n-a fost o diversiune — spuse domnul Keuner, prin acest răspuns el a dat a se înțelege că se găsește într-o situație în care asemenea întrebări, poate chiar și toată desfășurarea ca atare a judecății, nu-și mai au locul".

Utilitaristul...

Domnul Keuner și-a pus următoarele întrebări: „În fiecare dimineață vecinul meu învîrte arcul gramofonului ca să asculte muzică. De ce-i trebuie muzică? După cîte am auzit — flîndcă face gimnastică. De ce face gimnastică? Pentru că-i trebuie forță — după cîte aflu. Pentru ce-i trebuie forță? Pentru că trebuie să înfrunte pe dușmanii săi din oraș — susține el. De ce trebuie să înfrunte pe dușmani? Flîndcă vrea să mănînce — aflu eu".

După ce domnul Keuner descoperise că vecinului său îi trebuie muzică pentru a face gimnastică, face gimnastică pentru a fi puternic, vrea să fie puternic ca să-și doboare dușmanii, își doboară dușmanii ca să mănînce, — a mai pus o întrebare: „De ce mănîncă?".

Două orașe

Domnul Keuner prefera orașul B. orașului A. „În orașul A — spunea el — sînt iubit; iar cei din orașul B. mi-au fost binevoitori. Cei din orașul A. îmi sînt folositori; dar cei din orașul B. au nevoie de mine. În orașul A. m-au poftit la masă; dar în orașul B. m-au chemat la bucătărie".

Revederea

Un om care nu-l văzuse pe domnul Keuner de mai multă vreme, îl salută cu vorbele: „Nu ți-ai schimbat deloc". „Ah", spuse domnul Keuner și păli.

În romînește de **S. Damian**

Din toată lumea

● „Născut în 1894, la Courbevoie (Sena). Nevoit să-și cîștige de timpuriu existența, își dă bacalaureatul, în timp ce face oficiul de comisionar. Cu un an înaintea războiului, se angajează în regimentul 12 blindate. În 1915 este grav rănit la cap și la umăr, în timp ce îndeplinește o misiune care rămîne legendară. Studiază apoi medicina, practicînd-o în Africa, în America și în împrejurimile Parisului. În 1932 publică romanul: „Le Voyage au bout de la Nuit" („Călătorie la capătul nopții"), primit ca un eveniment literar și tradus în toată lumea".

În această atît de favorabilă lumină îl prezintă editura „Gallimard", în ultimul său buletin bibliografic (iulie 1957), pe Louis-Ferdinand Céline, autorul noului roman „D'un château a l'autre" („Dintr-un castel într-altul"), lansat de „Nouvelle Revue Française".

Nici un cuvînt despre mîrșava propagandă fascistă a lui Céline din „Mort à crédit" („Moartea pe datorie"). Nici cea mai mică aluzie la criminala lui activitate colaboraționistă din timpul ocupației germane. Ca să poată cădea în cursă cît mai mulți cititori naivi sau neinformați care să cumpere această nerușinată pledoarie în favoarea „sărmanilor" Pétain și Laval.

● Albert Camus a avut de curînd fericita idee de a traduce, pentru „Festivalul de artă dramatică" din Anger, celebra comedie a lui Lope de Vega, „Cavalerul din Olmedo". La fel de fericită a fost și ideea sa de a scrie pentru volumul în care a apărut acum această traducere, o foarte judicioasă prefață, din care nu ne putem reține a cita următoarele rînduri:

„Eroismul, tandrețea, frumusețea, onoarea, misterul și fantasticul care dau măreție destinului uman, într-un cuvînt toată pasiunea de a trăi, străbate aceste scene și ne reamintește una dintre cele mai constante dimensiuni ale acestui teatru, pe care unii vor să-l închidă în dulapuri și în alcovuri. În Europa noastră a cenușei, Lope de Vega și teatrul spaniol ne pot aduce astăzi inepuizabila lor lumină și însorita lor tinerețe, ajutîndu-ne să regăsim pe scenele noastre spiritul grandoarei și să servim în sfîrșit adevăratul viitor al teatrului nostru".

Foarte frumos, nu-i așa? Să sperăm însă că primul care va beneficia de această „inepuizabilă lumină" și „însorită tinerețe" va fi chiar autorul sumbrelor piese „Le Malentendu" („Neînțelegerea") și „Caligula".

● Ir. locul rămas vacant încă din octombrie 1956, prin dispariția lui Pío Baroja, Academia Spaniola a trebuit să-și aleagă recent un nou membru. Dar în pofida tuturor eforturilor regimului franchist de a-i impune un scrib cît mai mediocru și în consecință — cît mai convenabil Falangei, înalta instituție de cultură s-a pronunțat aproape în unanimitate în favoarea iconoclastului Camilo José Cela, un valoros prozator și în același timp un mare înnoitor al limbii literare spaniole.

Mare stupoare în cercurile guvernamentale. Nu numai fiindcă Cela utilizează adeseori pseudonimele Abraham, Zahariah și Levy („probabil fiindcă nu sînt un pur arian", a declarat el într-o schiță autobiografică scrisă în epoca în care simpatiile pronaziste ale oficialității spaniole ajunseseră la apogeu). Sau fiindcă principalul său roman, intitulat „Stupul", n-a putut vedea lumina tiparului, în 1953, decît la Buenos Aires, și continuă a mai fi încă și astăzi interzis în Spania. Dar și pentru că de nenumărate ori, proaspătul academician a fost arestat, în trecut, pentru „vagabondaj".

Ceea ce îl va determina pe Cela să-și înceapă discursul de recepție, pe care-l va ține la sfîrșitul acestui an, prin. a-și exprima plăcerea pe care o va resimți de cîte ori va avea ocazia să-și prezinte carnetul de academician gărzilor de pe șoselele Spaniei, care vor voi să-l identifice pe vagabondul aflat în fața lor.

A.

Oaspeți din R. D. Germană

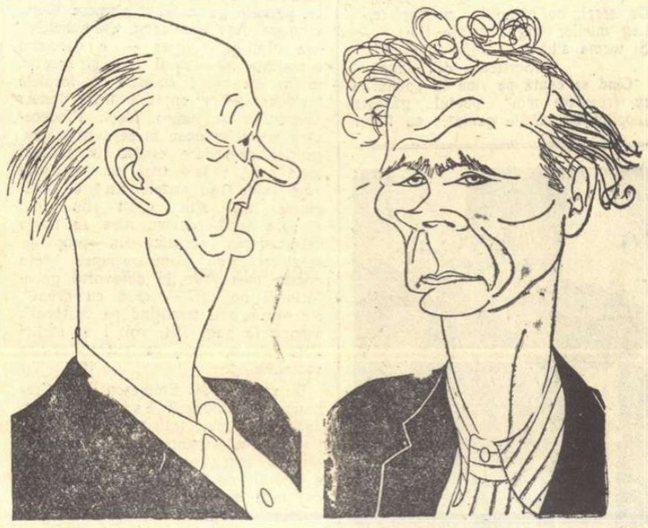

KARL GRÜNBERG scriitor

WERNER QUEDNAU scriitor

Desene de ROSS

Asta-i bună!

Nu de mult, la Paris, trupa de teatru a lui B. Brecht „Berliner Ensemble" a repurtat un succes excepțional și după cît se părea unanim. Ne înșelam. Dominique Fernandez, deși recunoaște că autorul „Romanului de cinci parale" era un „minunat om de teatru, utilizînd, cu o eficacitate admirabilă pentru a denunța oroarea și corupția, efectul comic" și că avea „o vervă satirică care nimerește totdeauna cu o precizie ascuțită punctul slab sau hidos al adversarului", totuși consideră faimoasa „Mutter Courage" o piesă „care izbește înainte de orice prin absență de gîndire". Veți spune că, de vreme ce oricine e liber să aibă gusturi și opinii proprii, mai ales în artă, și colaboratorul revistei „La nouvelle revue française" (vezi nr. 54 iunie a.c.) are dreptul să-l conteste pe Brecht. E adevărat. Numai că ce ne indignează este argumentul și martorul citat în sprijinul verdictului surprinzător: „În această critică a războiului nu intră nici un element nou și constructiv. Arta lui Brecht se bazează exclusiv pe valori stabilite, recunoscute, convenționale, precum munca, curajul, familia, pacea. Nici o aventură spirituală nu și-ar putea găsi loc în această lume dominată de un pragmatism bien-pensant (conformist, n.n.) care se revoltă numai împotriva a ceea ce nimeni nu mai are nevoie să apere. Ionescu (Eugen Ionescu, n.n.) a declarat că teatrul lui Brecht îi pare un teatru de boy-scout și, Ionescu, prin optica sa, a lui Ionescu, are dreptate. În acest teatru nu putem să găsim nimic care, cît de cît, să ne hrănească spiritul. Brecht furnizează arme ascuțite și subtile, unor raționamente care în sine sînt grosolane".

Iată-l tocmai pe Bertolt Brecht, unul dintre luptătorii cei mai talentați și consecvenți împotriva burgheziei, transformat într-un campion al conformismului, deci într-un burghez sadea! Hazul e că denunțătorul „spiritului burghez" din opera lui Brecht este un eseist de mult cunoscut prin estetismul și în genere prin poziția sa retrogradă ca să nu mai vorbim de revista unde scrie de atîția ani și care s-a și compromis în timpul ocupației fasciste. Ne miră doar că Fernandez nu se miră că hitlerismul, din cauza căruia Brecht a trebuit să se exileze, nu l-a adoptat imediat. Probabil că nu a fost în stare să-și recunoască valorile pe care i le oferă, cu sau fără voie, și din nenorocire postum, un intelectual francez.

C. I.

Ministrul de externe al Greciei a anunțat că Grecia va ridica din nou în fața O.N.U. problema Ciprului.

(Ziarele)

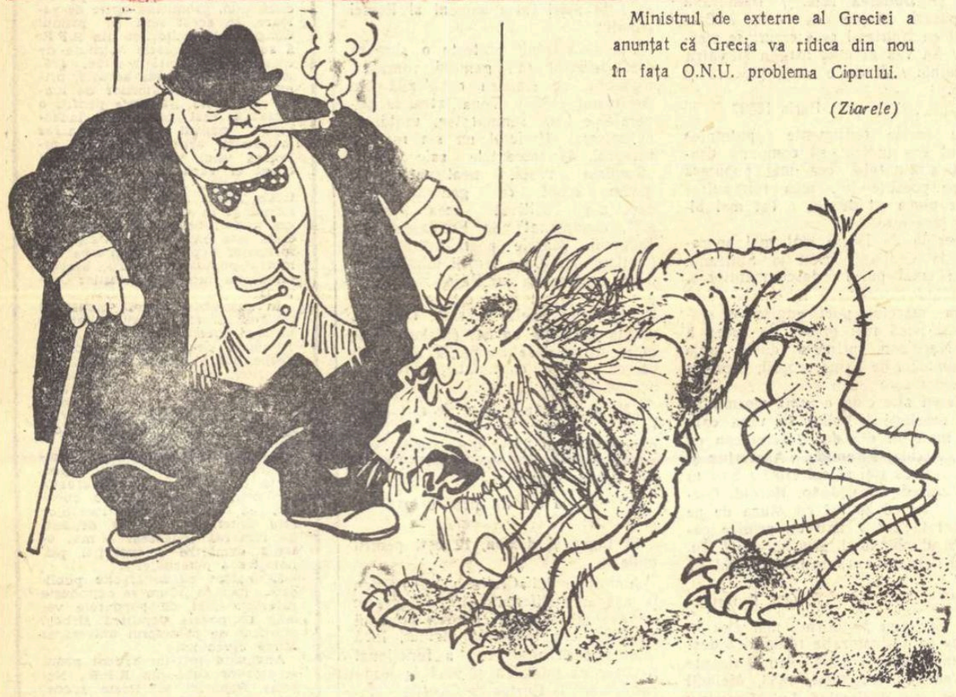

— Cum o să ne prezentăm cu tine în halul ăsta?!...

Desen de ROSS

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

Trăiască 23 August, marea sărbătoare națională a poporului nostru, ziua eliberării Romîniei de sub jugul fascist!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 34 (180) - joi 22 august 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Cu inima plină

În vara aceasta am trăit un timp într-o țară ciudată din extremul Nord. Zilele erau fără răsărit și fără asfințit. Atunci cînd ceasornicul arăta că ar trebui să fie miezul nopții, soarele se apropia de orizontul gălbui, se ferea să-l atingă și începea din nou să se înalțe. Lumina părea egală. Incremenit mi se părea și văzduhul. Ușoara adiere a vîntului o simțeam numai atunci cînd călătoream prin preajma țărmurilor scăldate de ocean. Uneori umblam ore întregi prin ținuturi în care nu întîlneam un singur fir de iarbă. Alteori, gazda mea mă plimba pe lîngă rîuri vinete, cu apă puțină, străbătînd lunci verzui. Peisajul sumbru, cu contorsiuni bizare, era înviat pe alocuri de pîlcuri de arini alburii ce jucau ca niște flăcări deasupra izvoarelor fierbinți. Căutam să pricep frumusețea acestor locuri cîntate cu ardoare de poeți încă din vechimea evului mediu și căutam, mai ales, să înțeleg felul de viață al oamenilor care-și făuriseră, între aceste stînci neprimitoare și între aceste ape clocotitoare, o patrie. Într-o zi, unul din cei mai de seamă scriitori ai acestui veac, care și-a cîștigat o îndreptățită celebritate, descriind oameni și fapte și peisaje din acea țară ciudată din extremul Nord, mi-a trimis vorbă că ar fi bucuros dacă l-aș vizita.

— N-aș vrea să-l deranjez...

— Nici o teamă. Acum nu lucrează. Se odihnește.

Am părăsit coloratul orășel de lîngă ocean. Drumul de cenușă neagră m-a purtat trei bune sferturi de oră printre dealuri pustii de piatră. Cînd mașina a cotit și a început să urce către casa albă, ca de zăpadă, de pe coastă, am înțeles că am ajuns la țintă. Blondul scriitor celebru, cu mari ochi albaștri, m-a primit în prag.

— Nu ne-am văzut de mult...

— De opt ani.

— Ai mai îmbătrînit. Nu e vorbă. Nici eu nu am întinerit.

Mi-a arătat automobilul lui ultramodern, casa lui cu mobile de preț, biblioteca cu albume de artă și cărți rare. Cînd ne-am așezat la taifas mai pe îndelete, doi copii frumoși i s-au urcat pe genunchi. Pe neașteptate mi-a aruncat o întrebare:

— Spune-mi, crezi în viitorul romanului? Și, în general, crezi în viitorul literaturii? Mie mi se pare că totul a fost spus, că pe oamenii de mîine nu-i va mai interesa literatura...

— Cred cu tărie. Dacă nu aș crede în puterea romanului, în puterea și în viitorul literaturii, nu aș mai scrie.

— Cine îți dă această putere? Această încredere?

— Poporul meu. Și forța conducătoare a poporului meu.

Convorbirea noastră a durat aproape trei ore dar nu stă în intenția mea de a o relata pînă la capăt. În general, după cîte am putut să-mi dau seama, din nenumăratele întîlniri pe care le-am avut recent cu scriitori, chiar dintre cei mai buni, din țările capitaliste, și după înseși mărturisirile unora dintre ei, se face din ce în ce mai vădită o serioasă criză de creație, o neîncredere în rostul, în puterea literaturii și în viitorul ei. Mi s-a spus că cinematograful, cu posibilitățile lui nelimitate, a diminuat interesul pentru literatură și că, de cîțiva ani, televiziunea a diminuat interesul pentru cinematograf. „Totul a fost spus. Viața nu ne mai oferă teme noi".

Ascultam. Și mărturisesc că uneori îmi venea să zîmbesc. Mai auzisem asemenea văicăreli, pe vremuri, în anii dintre cele două războaie mondiale, în cafeneaua literară bucureșteană. Și totuși, în anii aceia, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, Camil Petrescu și Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu și Matei Caragiale și-au scris o parte din ce e mai trainic în opera lor. Dar e adevărat că tot în acei ani au fost destui scriitori care, căutînd noul și interesantul tocmai acolo unde nu era nimic nou și nimic interesant, au eșuat. A existat, pentru unii scriitori, și la noi, în anii dintre cele două războaie mondiale, un marasm. A existat lipsă de orizont. A existat o oboseală care pe mulți i-a dus la scrieri desuete și chiar la secarea talentului.

Cotitura istorică înfăptuită de poporul nostru sub conducerea partidului comunist la 23 August 1944 a constituit și pentru literatură o cotitură istorică, substanțială. Scriitorii, în marea lor majoritate, au ascultat chemarea partidului și s-au pus sub oblăduirea partidului. Orizontul lor s-a lărgit. S-au legat din nou firele cu trainica tradiție a literaturii noastre progresiste mai vechi. S-au strîns legăturile cu poporul. A început a se studia cu atenție limba cea vie a poporului și a se cerceta comorile de înțelepciune cuprinse în folclor. Atenția celor mai mulți scriitori s-a îndreptat către viața oamenilor muncii, către problemele ridicate de construirea socialismului în patria noastră atît la orașe cît și la sate. Și-a făcut apariția în romanul și în nuvela noastră, în poezia și în dramaturgia noastră, omul nou, constructor al socialismului. Ajutor neprețuit le-au dat scriitorilor noștri aprofundarea marxism-leninismului și studierea celor mai valoroase opere ale scriitorilor sovietici. Scriitorii mai vîrstnici și-au înnoit temele și și-au desăvîrșit măiestria artistică. Au apărut scriitori noi, tineri, care au uimit prin puterea talentului lor și prin fecunditatea și profunzimea operelor lor. Romanul s-a ridicat pe culmi. Poezia a înflorit. Dramaturgia noastră a cunoscut în acești ani momente de strălucire. Critica s-a înviorat și a devenit de un real folos scriitorilor și publicului cititor. Literatura noastră a cîștigat prețuirea poporului și nu sînt puține operele scriitorilor noștri care prin forța lor au trecut dincolo de hotare și s-au impus, prin vigoarea și noutatea lor, rafinaților și pretențioșilor cititori din țări cu vechi și strălucite tradiții literare.

Au existat, și desigur vor mai exista, denigratori ai realizărilor noastre pe tărîm literar. Se găsesc și oameni care în loc să se bucure de lumina și de strălucirea soarelui îi numără și-i ponegresc petele. Nu pe aceștia trebuie să-i luăm noi în seamă. Noi trebuie să ascultăm poporul nostru care ne cere, prin chemările Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, să creăm „opere care să contribuie la formarea conștiinței socialiste a omului nou, să cultive dragostea pentru patrie, pentru luptele eroice ale poporului nostru, ale clasei muncitoare și ale partidului ei, mîndria pentru marile realizări obținute de popor sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn".

Operele noastre literare oglindind viața și năzuințele poporului nostru vor constitui, prin răsunetul și prin trăinicia lor, partea noastră de contribuție la făurirea socialismului în patria noastră, la bunăstarea și fericirea poporului nostru.

Să lucrăm deci cu inima plină de încredere în prezent, cu inima plină de încredere în viitor.

Zaharia Stancu

AUREL IIQUIDI — *„In lumina lui 23 AUGUST"*

SOLDATUL RĂȚOI

Noaptea era-n negru pînă-n gît,
Capul lunii galben, și atît.
Undeva din ierburi miresmate
Un cadavru mirosea urît.
Explodau rachete colorate.

Și atuncea eu m-am mîniat
Cu mînie cruntă de soldat
Și-am lovit cu patul pușții-n lună,
Și scrîșnind cu ură am strigat:
Ce ne tot privești așa, nebună ?!

Si-a căzut cu mare tărăboi
Luna-n sînge, moartă, lîngă noi
Se uitau oștenii toți la mine :
Ce făcuși, măi frate-meu Rățoi ?
Și-am răspuns cu ciudă : Las' că-i bine !

Las' să vină ziua mai degrab' !
Auziți-i armăsarii-n trap ?
— Frate-meu, nu-s armăsari, e tunul
Uite cum ne cad obuze-n cap !
Ați văzut ce ne-a făcut nebunul ?

Și pe cînd boscorodeau nătîng,
Sovietici vin din flancul stîng
Și ne strigă „bratia" deodată
Și ne iau în brață și ne strîng
Și-am pornit cu dînșii-ntreaga ceată

Și-am pornit cu dînșii spre apus.
Pînă unde numai nu ne-am dus ?
Fost-am colo hăt în munții Tatra'
Și-am izbit în frîți și i-am răpus,
Ca să ne trăiască neamul, vatra.

Nu știu cine-a pus la cale tot,
Însă eu cu mintea mea socot
C-ajută și luna doborîtă —
Vezi, de-aceea să privesc eu pot
Luna nouă, sprijinit în bîtă.

19.8.57

Mihai Beniuc

Răspuns la scrisoarea lui PABLO NERUDA

Deunăzi „Gazeta literară" mi-a transmis la domiciliu, scrisoarea dumitale, tradusă în limba mea. Am citit-o și-am răscitit-o. Îți mulțumesc. Îți mulțumesc fiindcă, pe undeva, pe a nu știu cîta pagină a catalogului scriitorilor din lume, ocupă un locușor și numele meu.

Vreau să-ți spun de la început că rîndurile mi-au ajuns cu toată căldura lor, întreagă, cu minunatul dar al razelor de soare a căror lumină „se divise et reste entière".

Ne despart mii de mile, mări, țări și oceane, ape și uscaturi, vorbiri cu care nu ne-am putea înțelege chiar dacă ne-am găsi față în față; cînd în țara mea e noapte încă, în Ceylon soarele a răsărit de mult, și totuși gîndim atît de profund la fel, încît scrisoarea dumitale mi se pare transcrierea, cu arta ce-ți aparține, a neliniștilor și nedumeririlor care-mi frămîntă conștiința de cîțiva ani.

Prietene Pablo Neruda, și noi ca și dumneata, trăim într-o țară mică. Nu revendicăm de la nimeni, de la nici un vecin, nimic. Nu dorim decît să fim lăsați în pace să muncim, să ne înfrumusețăm patria cu toate minunile pe care le poate face mîna omenească. Ne sculăm în zori de zi și ne împrăștiem pe cîmp, în mine, în fabrici, la birouri, pretutindeni... Dar cînd citim mereu că se fac experiențe și iar experiențe cu bombe atomice, simțim cum se lasă pe toată populația globului, pînă la cel mai ascuns trib, nebunia înarmării atomice, ca o pată pe soare, pe oameni, pe toți oamenii, pe conștiințe, pe conștiințele tuturor, căci, prin tăcere, toți ne constituim complici.

Și fermierul american, cînd e să se bucure de frumusețea simplă a spicului de grîu, socotește în gînd pulberea atomică ce-i otrăvește polenul; și noi, cînd zidim o nouă hidrocentrală și ne bucurăm pentru milioanele de țărani romîni care vor înlocui opaiul cu becul electric, ne simțim bucuria stingherită de același gînd.

— Cine să ridice cuvînt împotriva primejdiei?

Demostene Botez

(Continuare în pag. 4)

Noua școală a romanului romînesc

Există o școală romînească în proza epică recentă? Cine va scrie despre ea?

În ultimii zece ani au apărut la noi cîteva cărți care permit afirmația că există în momentul de față o nouă școală romînească de proză epică. Din păcate, critica literară, cu cîteva excepții lăudabile (articole ale unor tineri critici despre aspecte mai generale ale prozei noastre), n-a încercat s-o definească și nici măcar să-i constate existența. Scriitorului deci îi rămîne sarcina de a lua cunoștință de coordonatele exacte care delimitează și situează opera lui și pe a acelor împreună cu care exprimă și formulează mesajul epic al poporului nostru în a doua jumătate de veac douăzeci. Pentru munca literară, nu știu dacă o asemenea luare de cunoștință este cu totul indispensabilă. Fără îndoială însă e utilă. În schimb, pentru ansamblul unei culturi, ea mi se pare absolut necesară. De aceea cred de datoria mea să expun observațiile ce urmează.

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Scriitorul e plindit de multe primejdii în cursul unei atari tentative. E greu să prețuiești exact și drept opera celuilalt: uneori, din păcate, așa cum s-a văzut, se amestecă subiective și meschine patimi care falsifică raționamentul. Fenomen penibil de observat, care apare și la oameni de mare talent, spre cinstea nimănui. Dar, chiar la cea mai curată dorință de a recunoaște fiecăruia ce-i al său, e greu să te ridici deasupra imperioaselor determinări care trasează făgașul creației tale proprii. De aceea, dacă niște scriitori s-ar apuca să dezbată problemele artei lor probabil că fiecare cuvîntare ar fi o pledoarie pentru propriul tip de, să zicem, roman și o negare a celorlalte.

Iată deci dificultățile care stînjenesc demersurile scriitorului. El beneficiază în schimb de o viziune internă, „de dinăuntru", asupra operei de artă. Cred că nu e ceva particular autorului acestor rînduri, că acel *„Einfühlungsvermögen"*, cum zic germanii, acea putere de a înțelege și sirăți di ăuntru oamenii și faptele, caracteristică și necesară prozatorului epic — dar pe care o are ades și omul neartist și nescriitor —, se aplică și operei de artă. Adesea îmi dau seama încotro tinde un roman înainte de a-i încheia lectura și încotro tinde opera unui confrate, înainte de a ști ce scrie sau ce vrea să scrie. Astfel, mi s-a întîmplat să scriu despre *„Desculț"* de Zaharia Stancu, subliniind necesitatea internă a unei continuări, înainte ca autorul să fi scris efectiv încă nepublicatul al doilea volum. Sînt, pe de altă parte, exemple ilustre de dreaptă, profundă și plină de simpatie analiză a operei unui scriitor de către un altul. Ceea ce inspiră farmecul multor considerații critice ale lui George Călinescu este că în ele simți vibrînd artistul, creatorul; aceeași enormă lectură erudită, folosită de un spirit sterp, n-ar da nici pe departe sentimentul de plăcere, asociat cu înțelegerea, pe care-l dă critica făcută de poetul și prozatorul Călinescu. Într-un cuvînt, dacă într-adevăr critica literară are rostul, cum spunea Thibaudet, să te facă să iubești literatura, aceea făcută de scriitori are multe șanse de a excela.

În schimb, considerațiile criticului de profesie au darul unei mai mari obiectivități. Cel puțin teoretic, căci și aici există subiectivități și meschinării. Totuși, ochiul criticului nu este tulburat de o viziune personală asupra genului de artă respectiv, determinată de o personalitate creatoare, mai mult sau mai puțin particularizată. Pe de altă parte, el nu va fi pus în situația de două ori dificilă de a trebui să-și aprecieze propriile opere și să și le integreze într-un curent literar, în configurația unui moment al istoriei prozei. (Vorbesc mereu, așa cum începusem, de analiza unui caz concret: situația prozei noastre epice astăzi) Iată mari avantaje pe care nu le anulează lipsa sau puținătatea relativă a facultății de a vedea opera de artă din punctul de vedere al creatorului ei, ca un proces, ca o lavă fluidă. E adevărat că în schimb criticul o va vedea cristalizată, răcită, și ascunzîndu-și mecanismele lăuntrice, acelea pe care cititorul nu le va vedea dar care nu mai puțin sînt esențiale în crearea operei.

Așa stînd lucrurile, rămîne totuși faptul că în zece ani, mai exact nouă,

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 4)

MÎNDRĂ-I ȚARA BRAZILOR*)

Mîndră-i țara brazilor
Și lumea voinicilor
La poala Carpaților,
De munții se pustiau
Păsările că fugeau
Oile că ne piereau
Fiarele că se porneau,
Frunză neagră de pe văi
Oamenii erau mai răi,
Birurile erau mari
Domnii mari erau stejari,
Noi, bolșovici și tîlhari.

Frunză verde copac gros
Am plecat pe văi în jos
Am plecat de-am cătunit
Frunză multă-a-ngălbenit.
Frunză neagră de ocară
Noi cu Higlerii în țară
Cătăneam cătană-amară,
Frunza verde ruptu-am
Că nemțește nu știam
Și nimic nu dovedeam.
Frunză neagră de păcate
Noi cu Higlerii în spate
Și ponosurile toate
Numa domnii mari stejari.

Numa birurile mari,
Noi bolșovici și tîlhari.

Mîndră-i țara brazilor
Și lumea voinicilor
La poala Carpaților,
Iar în jos pe șesul mare
Dimineața pe răcoare,
Numa pluguri și tractoare
Dimineața-n șes cu rouă
Taie plugul brazdă nouă,
Brazdă nouă vrem să-nceapă
La locul de peste apă,
Să se vadă sat cu sat
Să văd și eu ce-am arat.
Să se vadă șes cu șes
Să văd și eu ce-am ales

Frunză-n colțuri ca o stea
Bucură-te, maica mea,
Frunza iar a înverzit
Lumea-i dată de trăit
Nu numa de chinuit.
Bucură-te, țară mîndră,
Frunza multă-n codru cîntă.

ION NASAUDEAN ADAM
Zagra-Năsăud

*) Din volumul în pregătire „IZVOARE FERMECATE" — culegere de folclor de CICERONE THEODORESCU.

ANGI PETRESCU-TIPARESCU — *„Bucuria"*

CLASIC ȘI ROMANTIC (II)

Universul bucolic propriu unei bune părți a liricii lui Zaharia Stancu constituie armura sa poetică împotriva asalturilor spiritului decadent, extrem de agresiv în perioada dintre cele două războaie mondiale. Nu poate fi lipsită de semnificație creația sa, plină de candoare, echilibru, simplitate și măsură, într-o epocă de intense căutări poetice, dintre care destul de numeroase extrem de nefericite. Că această modalitate de factură neoclasică este pentru poet un mod de a rezista presiunii literare a decadentismului, o dovedește și faptul păstrării cu perseverență a spiritului pastoral pînă în anii patruzeci (volumul „Pomul roșu"), deci pe o mare întindere de timp. Echilibrul și armonia versului său nu dispar nici sub influența atît de puternică, ceva mai tîrziu, a lui Serghei Esenin. Tălmăcirile lui Stancu din marele poet sovietic de valoare universală datează din 1934. Or, volume ca „Albe" (1937) și „Clopotul de aur" (1939) continuă seria catrenelor și dublelor catrene bucolice, atît de caracteristice creației sale.

Cînd am afirmat că factura neoclasică constituie pentru Zaharia Stancu o armură, m-am gîndit la toate virtuțile și deficiențele unui atare mijloc defensiv. Modalitate de apărare, fără îndoială, armura oferă o protecție rigidă, cu o mobilitate extrem de redusă. Virtuțile facturii neo-clasice nu pot rezista deficiențelor sale, rezultate dintr-o viziune a vieții îngustă, idilică. Poetul are și el sentimentul unui punct vulnerabil, în pasiunea sa aproape exclusivă pentru mirajul natural:

„Poate mi-e prea drag cîmpul, livada, codrul sur,
Podgoriile, boii, albinele și mînjii
Ce trec, năluci sirepe, prin porumbiști brumate.
Poate mi-e prea drag cîmpul, livada, codrul sur".

(„Poate" din „Clopotul de aur").

Palpitul vieții sociale nu lipsește cu totul din lirica acestei prime etape a creației lui Stancu, dar este ca un strat de pietriș la fundul clarului său ocean pastoral. „Viață" (din „Poeme simple") sparge cristalul bucolic, cu o neliniște de esență socială:

„Aud într-una chiote de hoarde,
Și tropot greu de cai nepotcoviți,
Și plîns sfîșietor de robi izbiți,
Cu bice lungi de flăcări și cu joarde".

La fel dublele catrene din ciclul „Steaua pe care stăm" („Albe", 1937). Tumultul epocii e cuprins în simboluri transparente:

„Steaua pe care stăm e roșie,
Roșie ca sîngele soldaților căzuți.
. . . .
Roșie ca soarele în declin,
Roșie ca steagurile revoltei".

Sînt așteptate apropiatele „Zori purpurii". Viitorul înseamnă reunirea Visului cu Realul într-un imperiu al libertății umane:

„Mîine, da, Visule, mîine,
Nimeni nu va mai sta-n culcuș de cîine,
Nimeni cu spinarea cujbită,
Și nimeni, da, nimeni, cu smalț pe copită".

In „Cîntecul mamelor", imaginea macabră a mamelor care „rîd lîngă lungi și tăcute sicrie", respinge hotărît ideea „șanțurilor de foc" și „steagul ce seamănă moarte".

In „Cîntec pentru viața fiului meu" este afirmată deschis adeziunea la cauza celor mulți. Glasul juvenil trebuie:

„Să strige pentru dreptate, pentru flămînzi,
Pentru muncitorii negri, uscați, plăpînzi".

Conștiința poetului este chinuită de prezența marilor „flămînzi ai lumii" și caracteristic îi este faptul că nu uită istoria grea a neamului de țărani. Din această memorie tragică și rănită izbucnește scurta invocare din ciclul „Horia" („Clopotul de aur") pe care o vom regăsi în gura arsă de revoltă a mamei lui Darie, din „Desculț":

„Să nu uiți nici o clipă: străbunii au fost șerbi,
Primiră-n veacuri aspre sudălmi și bice-n spate.
Să nu uiți nici o clipă: se odihnesc sub ierbi
Din țărna lor mai strigă și-acum după dreptate".

Aici, în asemenea accente patetice, izolate încă în atmosfera bucolică a primelor volume, aflăm centrul disolutiv al armurii neo-clasice a poetului. Viața va dezarticula din încheieturi universul său candid. Aș adăuga: viața și Esenin, pentru că întîlnirea autorului „Poemelor simple" cu versurile profund răscolitoare ale poetului sovietic a hotărît, într-un fel, destinul său creator. Trebuie să subliniez aci valoarea estetică a gestului făcut de către Zaharia Stancu, prin tălmăcirea în limba romînă a lui Esenin, ceea ce a permis propagarea unei creații poetice de mărime unică. Esenin devine, în acea epocă, un punct de atracție, în poezia noastră. Numeroși poeți ai timpului vor suferi, în diferite moduri, rodnica sa influență.

Dincolo de imagistica eseniniană în care elementele cosmosului intră într-o frenetică mișcare și transmutație, Zaharia Stancu a fost vădit impresionat de sensul tragic al liricii lui Esenin, de dramaticele întrebări și neliniști ale poeziei lui.

Incepînd cu „Pomul roșu" (1940), dar mai ales cu „Iarba fiarelor" (1941) și „Anii de fum" (1944) în poezia lui Zaharia Stancu are loc o vulcanică înlocuire de valori. Ce a fost afirmat pînă aci în lirica sa, se schimbă în contrarul său. In locul farmecului campestru, al luminozității excesive, apar umbrele și chiar tenebrele unei naturi interioare străbătută de furtuni și fulgere. Echilibrul atît de perfect al versurilor sale, rezultat din îmbinarea mirajului natural cu erosul discret, este dizolvat în zbuciumul vitriolant al unei conștiințe chinuită de revolte, neliniști, îndoieli. Erosul delicat, centrat mai mult pe ideea de iubire și ideea de femeie decît pe prezența fizică, dispare în incendiul obsesiei carnale. Anatomia umană este multiplicată în cantități fantastice, de ordinul miilor, și astfel cosmosul este dintr-o dată plin de:

„Mii și mii de picioare, mii și mii de umeri,
Mii și mii de sîni,
Mii și mii de ploape, mii și mii de bătăi de pleoape", etc., etc.
(„Vîrtej de flăcări")

Este interesant de urmărit în lirica lui Stancu traiectoria unui sentiment firesc, cum este amărăciunea, tristețea. In „Poeme simple" și în „Albe" avem mai mult o tristețe metaforică, o pată de umbră necesară punerii și mai mult în valoare a cîmpului de lumină. Astfel, noțiunea de „amar" („Albe") nu zguduie și nu are dramatism. Este străbătută de calmul echilibrului interior și numai afirmată ca idee:

„Amarul din seva cucutei înalte,
Amarul din apele mărilor verzi,
Aleargă prin sîngele meu, prin ochii
Pe care-i plimb, verzi, peste lume".

Există la Zaharia Stancu, la început, și o neliniște de ordin filozofic a necunoașterii („Nu știu") și ideea morții, dar ca element decorativ („Intoarcere", „Moarte" din volumul „Albe"). In această etapă a creației sale abundă lumina, claritatea, soliditatea morală. Tristețea, nostalgia, neliniștea, ideea morții nu fac parte din substanța liricii sale; sînt elemente de măiestrie, artistul subtil fiind conștient de faptul că lumina excesivă, la un moment dat, nu mai poate fi percepută, ochiul devenind absent prin orbire. Ele devin intrinsece artei sale poetice din momentul în care calmul și ordinea clasicistă fac loc frămîntării romantice, cînd în locul naturii exterioare irumpe în poezia sa dramatică și tulburătoarea natură interioară.

Catrenele sale atent cizelate fac loc rîurilor și fluviilor de versuri albe. In locul descripției apare monologul interior. In loc de simplitate, pretutindeni în versurile sale se vădește zbucium.

Tristețea metaforică a dispărut, înecată într-o dramatică neliniște metafizică, generată de imposibilitatea atingerii unei cunoașteri largi absolute:

„Vrei să-ți astîmperi foamea de înalt
Și setea de adînc la o răscruce.
Nu poți să te avînți în salt,
Nici o potecă spre afund nu duce".

(„Cîntec de răscruce")

Certitudinile neo-clasicului au ars și au dispărut în focul marilor incertitudini:

„O spaimă tăcută ne-nvăluie rea.
Poate vîntul ne poartă prin lume, ori poate o stea
. . . .
Cîndva ne-am plimbat prin soarele dimineții
Acum bîjbîim prin pădurile ceții...
Ori, poate, pe marginea vieții.

(„Cîntec în ceață")

Vitalitatea și avîntul juvenil al pastoralei nu mai există; imaginea „faunului bătrîn" măsoară drama vetustității, scurgerea implacabilă a timpului. Faun bătrîn, prin precizia desenului și sensul tragic al imaginilor, amintește de Baudelaire, de ceea ce este la el amestec de clasic și romantic într-o formulă de extremă originalitate.

Ideea morții nu mai este element de recuzită poetică, a devenit drama individului, a intrat ca element constitutiv în furtunoasa natură interioară a poetului. „Cîntec de moarte" (din volumul „Anii de fum") este scris într-un timp istoric în care într-adevăr moartea devenise prezentă zilnică:

„Ne furișăm mereu pe lîngă zidurile morții.
De cînd ne naștem pînă ce murim.
Noi care n-am rîvnit să fim,
Mereu ne strecurăm pe lîngă zidurile morții".

Dar Zaharia Stancu nefiind un mistic, nu putea deveni un existențialist. Nu ideea morții constituie pentru el soluția vieții, ci căutarea unui drum pentru afirmarea virtuților vieții, ale simplei existențe umane. Drama acestei căutări își află o expresie acută, extrem de tulburătoare în amplul poem „Buna Vestire". Pe trama nostalgică a tinereții pierdute este ridicat un dedal de întrebări, de neliniști, de speranțe ca reflectări ale existenței umane într-o oglindă cu zeci de fațete. Culoarea roșie a sîngelui pierdut de milioane de oameni plînși de „toate Marile lumii" devine un simbol al nădejdii. Roșie este „noua cometă" așteptată, roșie „noua primăvară" care se profilează în sufletul chinuit al umanității. Realitatea este cutremurătoare:

„Lumea se clatină din temeiii.
Luna răsare din sînge,
Crengile arborilor sînt roșii
Roșu, luceafărul plînge".

Dar certitudinea unui viitor din nou propice omului nu poate fi umbrită:

„Se va naște veac nou, om nou printre vii
. . . .
Așteptăm, așteptăm".

Din cele două tendințe fundamentale și antagonice ale liricii lui Zaharia Stancu va rezulta sinteza, pe un plan superior, a romanului „Desculț". Nu poate fi făcută o separație netă între romanul de renume mondial la ora actuală și lirica sa pentru că în „Desculț" elementul liric este extrem de puternic și de evident. Din tînărul Daphnis și din neliniștitul, febrilul cercetător de umbre și de mistere al „Anilor de fum" a rezultat Darie, copilul destinat să intuiască sensul adînc al istoriei umanității, ideea socialismului, a „izbînzii neamului dîrz de țărani" într-o lume eliberată de exploatare, a creat un erou menit să reprezinte astăzi literatura noastră într-o lume plină de așteptări și de bune și solide speranțe.

Ion Vitner

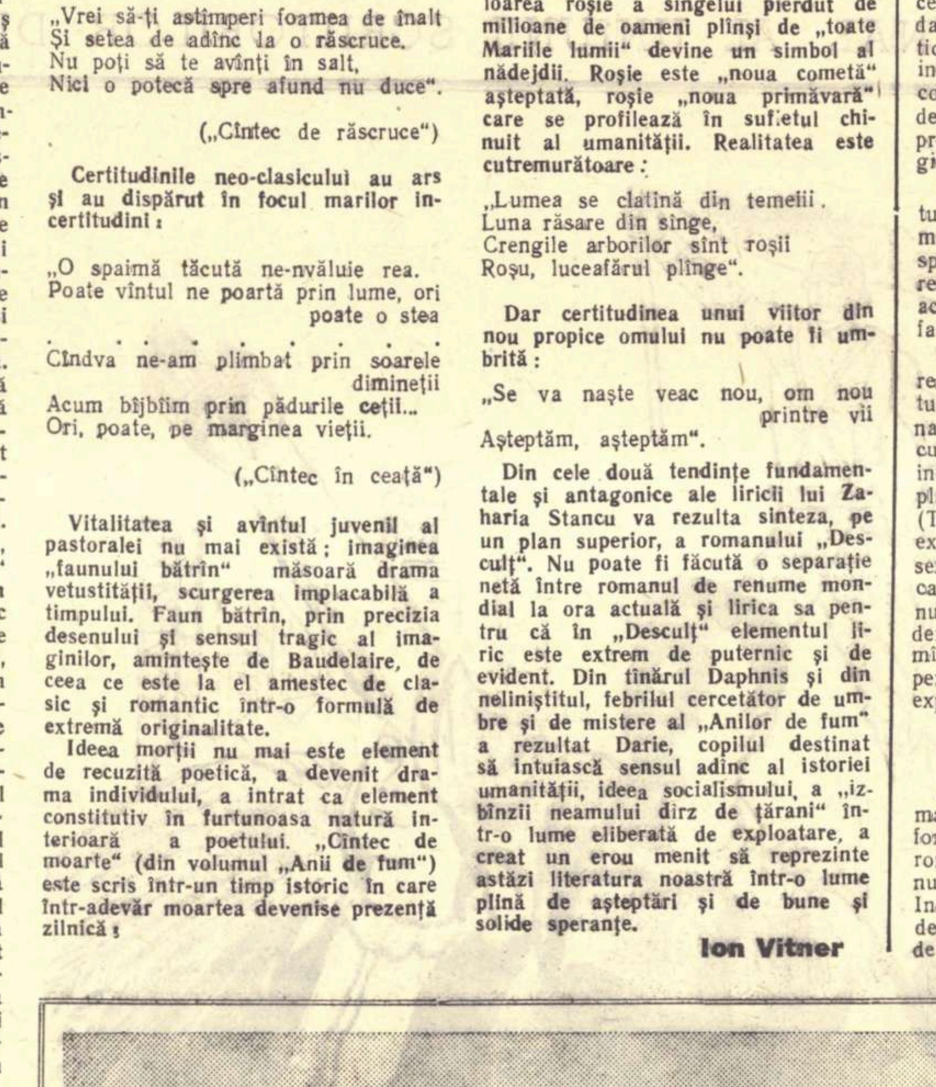

FU PAI ȘI „Pe Valea Prahovei"

Răsfoind REVISTELE

Substanțiala anchetă despre problemele prozei, întreprinsă în nr. 6 al „Vieții romînești", este completată, în același număr, de un grupaj de studii dedicate diverselor aspecte ale romanului. Studiul lui Silvian Iosifescu „Roman și compoziție" cuprinde de fapt două părți. In prima parte sînt combătute cu argumente solide diferite teorii subiectiviste și estetizante emise de critica burgheză. Se remarcă tendințe de descompunere a construcției, de pulverizare a caracterelor etc. proprii ideologiei burgheze.

In cea de a doua parte a studiului său, S. Iosifescu face o serie de considerații interesante în legătură cu problema abordată. El observă: „Disocierea aspectelor temporale de cele spațiale e cerută de analiză, dar nu poate fi absolutizată. In practică, întrepătrunderea lor e, firește, intimă. Tocmai prin felul în care compoziția știe să le exprime interdependența, romanul reproduce și neprevăzutul faptelor din realitate și legile lor profunde".

Cu o bună cunoaștere a literaturii universale, Silvian Iosifescu urmărește sintetic evoluția timpului și spațiului în roman, de la faza picarescă la romanul frescă (Balzac) și acela al generațiilor succesive într-o familie (Zola).

Criticul se ocupă apoi de „motivarea întîrziată" și de „ordinea răsturnată" în romanul modern, alternarea devenirii lente (comprimare) cu ritmul sacadat al momentelor de intensitate sau cu desfășurarea amplă a momentelor de intensitate (Tolstoi, Dostoievski). Analizînd coexistența planurilor, S. Iosifescu observă „în romanul modern tendința ca planurile multiple să devină planuri eterogene" și recomandă prudența întrucît acest procedeu „rămîne legat de tendințele spre dispersarea epicului și spre ermetizarea expresiei".

★

In articolul „O sută de ani de roman" Al. Piru face o succintă și informată trecere în revistă a evoluției romanului romînesc. Inceputul romanului nostru e analizat cu pricepere. Incercarea de periodizare nu este totdeauna corectă: alternează criteriile de apreciere, criteriul fiind cînd te-

Din problemele romanului

matic, cînd acela al influenței (Camil Petrescu e proustian, jurnalul lui de război e stendhalian), cînd de metodă (analitic și sintetic) etc. In ansamblu, însă, articolul realizează scopul propus, acela de a da o foarte utilă sinteză a unui secol de roman romînesc.

★

Geo Șerban trasează cîteva „Ipoteze despre condiția romanului" a cărui esență o vede în epicitate viguroasă. Romanul, prin multitudinea manifestărilor de viață îmbrățișate, apare ca o inepuizabilă forță de plăsmuire. Geo Șerban își susține teza cu argumente din epica actuală. In „Cronica de familie" a lui Petru Dumitriu, criticul admiră capacitatea imaginativă excepțională îmbinată cu o tot atît de mare capacitate de absorbție a realității. El analizează apoi invenția, vigoarea fanteziei, care se însoțește la Petru Dumitriu cu o mare mobilitate, marcată prin trecerea cu ușurință dintr-un mediu în altul, dintr-o epocă în alta, care se produce de atîtea ori în „Cronica de familie".

„Invenția se certifică și în armonia internă a „Cronicii de familie", în felul cum își răspund diversele episoade, diverse personaje, cum se reiau replici și se continuă, în spirală, destinele, cum se amplifică și se punctează tema cu motive fundamentale, care dau echilibrul strîns construcției și influențează activ și direct asupra emoției cititorului".

După ce mai face cîteva observații interesante în legătură cu proza lui Eugen Barbu, Titus Popovici și Francisc Munteanu, criticul încheie cu o pledoarie pentru necesitatea invenției creatoare.

★

Spre deosebire de Geo Șerban, în „fișele" sale Radu Lupan pledează pentru „intelectualitatea analitică a romanului".

Primejdia care pîndește romanul balzacian constă, crede Lupan, în „previzibilitatea faptelor, monotonia reacțiilor".

In schimb, „romanul analitic există ca roman, cînd acțiunile personajelor sale depășesc cadrul previzibil, cînd suma trăsăturilor descrise, fără a exclude unele pe celelalte, nu se traduce într-o sumă de fapte lesne de închipuit".

„Ințelegerea neconsecventă a raportului dintre real și comentat duce la falsificarea trăsăturilor esențiale". Dilatarea realului îl dizolvă în nesemnificativ, după cum descrierea stăruitoare a ecoului pe care-l au în conștiința diferitelor personaje acțiunile face romanul pe alocuri neinteresant, plicticos (ex. „Eroica" de Laurențiu Fulga). Radu Lupan consideră element important *„noutatea* pe care reușește să o confere faptelor, fie analiza relațiilor dintre conștiința personajelor și evenimentele pe care le trăiesc, fie analiza cauzelor necunoscute (...), fie înlănțuirea dintre cauză și efect..." Exemplu: „Cronica de familie" în care Petru Dumitriu „ne prezintă evenimentele în curgerea lor nezăgăzuită, de aceea mereu surprinzătoare".

★

Al. Oprea pledează pentru „varietatea stilurilor în proza contemporană".

Al. Oprea distinge în cadrul realismului socialist trei tipuri de proză: Proza romantică (Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, E. Camilar, E. Mandric, Al. Ivan Ghilia). Al doilea stil „ar fi cel psihologic, unde cu o luciditate severă se analizează convulsiile morale ale omului" (Camil Petrescu, G. Călinescu, Marin Preda, Ieronim Șerbu). „O a treia orientare ar fi aceea pe care noi am numi-o realism social", „proza care cu o lăcomie de arhivar istoric urmărește toate amănuntele relațiilor sociale ale individului" (Petru Dumitriu, Titus Popovici, Francisc Munteanu).

Al. Oprea se ridică apoi împotriva cultului exclusivist, al „uneia sau alteia dintre modalități", crezînd că „în ultima vreme" se creează „oarecare mistică a stilului analist".

Pentru Al. Oprea dogmatismul constă tocmai în „refuzul de a cerceta formele particulare ale diverselor stiluri generale".

Criticul urmărește apoi „formele particulare" la „Moromeții", „Cronica de familie", „Desculț" ca opere reprezentative pentru trei modalități principale ale prozei contemporane.

★

In studiul „Romanul actual și simțul realului", Lucian Raicu se preocupă de aflarea trăsăturilor specifice ale prozei contemporane.

„Agreabilul pur și simplu nu poate fi considerat o categorie contemporană. In romanele noastre remarcabile există o anume seriozitate, există sentimentul gravității". „Chiar în expresie preferăm precizia formulării, stilului abundent, revărsat, debitului generos și simpatic". Raicu e partizan al „cuvîntului riguros", preferă „numirea exactă a realității". „Sînt preferate astăzi acele modalități de expresie artistică și acele forme care favorizează cultul adevărului riguros, și nu numai în ordinea socială dar, în egală măsură, în planul psihologiei, al tipologiei și chiar în planul propriu zis al expresiei". Lirismul este admis doar atunci cînd este interior, asimilat realităților, dublînd fără ostentație observarea exactă a realității".

„Cea mai bună proză contemporană este (...) efectiv și practic realistă".

„Numesc realistă acea literatură care-mi dă senzația acută a vieții și vieții interioare și care face efortul să reproducă nu numai sensurile obiective ale realității dar realitatea cea mai concretă și mai palpabilă, eliminînd ori lăsînd pe un plan secundar ficțiunea directă, imaginația exterioară elementului concret al vieții". Lucian Raicu analizează apoi cu pătrundere „romanele de elită produse în ultimul deceniu", adică „Desculț", „Un om între oameni", „Moromeții", „Cronică de familie" și „Groapa".

★

Al. Săndulescu scrie „Despre notația lirică la Zaharia Stancu". Criticul consideră romanul „Desculț" ca o „replică lirică" a „Răscoalei" lui Rebreanu. „Zaharia Stancu — scrie criticul — e un poet de profunde resurse lirice, care s-a impus în perioada dintre cele două războaie printr-un vers evocator al frumuseților cîmpenești ca și al răzvrătirii străbunilor iobagi".

Al. Săndulescu stabilește o „filiație directă între eroul liric al „Poemelor simple" și Darie...", „Desculț" își trage seva din versuri „care se amplifică și se încheagă într-un poem uriaș, unde sentimentele, altă dată ușor estompate, se dezlănțuie acum cu forța versului whitmanian". „Zaharia Stancu este printre puținii scriitori care au reușit să scrie roman social cu mijloace preponderent lirice". Scriitorul „e atras de confesiunea spontană, directă, care dislocă regulile prestabilite". Peste tot e prezent rapsodul, tumultuosul erou liric. „Eroul acesta așa de bine conturat, care nu poate lipsi de niciunde, determină prin prezența lui întregul caracter al povestirii, imprimîndu-i o tonalitate specifică...".

„Scriitor grav, aplecat cu atenție la durerile veacului în care a crescut, Zaharia Stancu înlocuiește paleta policromă și condeiul grațios cu o pastă groasă, în tonuri sumbre, probabil singura capabilă să transmită în toată cruditatea acele tablouri, parcă apocaliptice".

Criticul vorbește apoi de o „tehnică a filmului" în dispunerea detaliilor și urmărește diverse aspecte ale „lirismului care pulsează în opera marelui scriitor contemporan".

D. F.

TUDOR ARGHEZI: „Stihuri pestrițe"

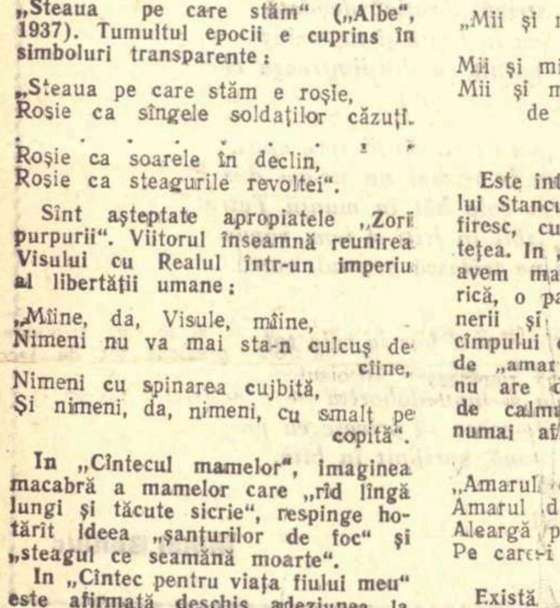

Marele poet și-a croit un limbaj și un univers de imagini recognoscibile în primul rînd după sinteza permanentă a dulceții și amărăciunii, a suavității și a necioplirii, a surîsului și a sudalmei. Din trupul poeziei argheziene ne împărtășim, bînd o licoare din fiere și alcool tare, care arde dulce pe dinăuntru.

Satira și pamfletul sînt, la Arghezi, intrinseci, virtualități supreme ale forței veninului de a se concretiza, de a se încorpora. O neîntreruptă activitate de publicistică militantă a folosit direct de-a lungul anilor aceste virtualități. Creația poetică a cuprins într-însa satiră în combinații proprii chimiei artistice. Blestem ori psalm, invocație sau portret, moment narativ ori peisaj social, au filtrat satira, au produs serul vindicativ al pamfletului.

Volumul editat recent e, ca și „1907", dominat de încorporările spiritului satiric, fiind, prin cea mai mare parte a componentelor sale, un volum de poezie cetățenească, înfierînd trecutul amar și vestigiile morale ce-i supraviețuiesc. Este un volum pe care-l deschide fabulistul Arghezi.

Fabula propriu zisă nu e veche și esențială în creația lui Tudor Arghezi. Dar există, din totdeauna, în aceasta, elemente de snoavă și de parabolă. Există sentința gnomică, cu care lucrează fabula. In creația recentă, denumită fabulă, a lui Arghezi, este o fabulă sui generis, reprezentativă pentru poetul ei și întotdeauna mai mult „pildă, fabulă, zicală, snoavă, haz și ghicitoare" la un loc, decît fabulă pură, în care autorul „în loc de oameni pune dobitoace". Am spune că fabula argheziană este, ca și poezia argheziană, în ansamblul și în esența ei, „cînd poezie, cînd surîs, cînd pișcătură", astfel cum definește specia Arghezi însuși în „Fabula fabulelor". De altfel tălmăcirile făcute în ultimii ani din La Fontaine și Krîlov, renunțînd din principiu la reproducerea verbală și căutînd mutarea „miezului" dintr-o limbă într-alta, îndepărtîndu-se uneori total de originalele lor, ajungeau la producții originale la rîndul lor, purtînd pecetea sigură a poetului romîn. Intre versiunea romînească a aceleiași poezii din Krîlov, dată de Al. Donici, de o parte, și Arghezi de alta, lăsînd deoparte diferențele de talent și de evoluție a limbii literare, se evidențiază diferența dintre o transpunere mai mult sau mai puțin fidelă a unei poezii dintr-o limbă într-alta și o poezie nouă care nu preia decît motivul poeziei „tălmăcite". Iar în jurul unui motiv din La Fontaine, arhicunoscut, să zicem acela al broaștei care vrea să se umfle pînă la dimensiunile vacii, Arghezi a creat un tablou colorat, valabil independent, în care se conturează la modul satiric un mediu social cu personajele sale tipice. Fabula argheziană, pornită de la o temă clasică sau nu, este profund originală, prin tratarea ei cu mijloacele „Florilor de mucigai". Tema ei, sentința ei, aparțin întotdeauna tezaurului comun al inteligenței umane, fabuliștii autentici dînd întotdeauna variații proprii, inimitabile, pe teme eterne. Esop este simbolul tematicii eterne a fabulei, Krîlov și La Fontaine sînt reprezentanții geniului care îi dă prezență concret istorică, virulență socială adecvată societății contemporane, expresie artistică unică. Tudor Arghezi li se alătură, ca unul din acei puțini care sînt, în felul lor, fabuliști „din poeții droaie, neaoși sau străini". „Gura lumii" din „Stihuri pestrițe" poate fi o preluare a unei fabule din La Fontaine, „Comoara" este o variantă a temei din „Le laboureur et ses enfants" a aceluiași, dar fabula lui Arghezi este cu totul altceva decît aceea a lui La Fontaine. Iar originea acestei fabule trebuie căutată pe pămînt romînesc, prin filiera Anton Pann, în tradițiile prelucrării temelor universale de către înțelepciunea folclorică milenară ca vechime, social istorică în interpretarea și judecarea lumii.

„Cuiul" este, ca multe fabule ale lui Arghezi, un fel de snoavă cu tîlc, pe tema „oul lui Columb", tratată în culoare romînească:

„Nici un om nu înțelege
Cuiul țeapăn cum să lege
Fără funii și curele
Scîndurile între ele".

„Scîndura" este și ea o „pildă", amintind tonul antonpannesc și încheindu-se cu o mustrare bătrînească:

„Cu scîndura în brațe, întîi nu te gîndiși
Că trebuie să intre pe dungă și pieziș:
Al doilea, crezuseși că-ntoarsă, bunăoară
O scîndură, se face, Păcală, mai ușoară".

Fabula lui Arghezi e gnomică în sensul propriu al cuvîntului, cînd sentința cuprinsă în ea e valabilă nu numai ca o concluzie a unui moment epic sau dramatic înfățișat, ci în sine, ca un proverb popular. Cutare versuri pot fi citate independent, cu rezonanțe de dicton celebru:

„Condeiul cînd e ager și nu minte
Un gînd îl spune în cîteva cuvinte".

(„Volumul și crîmpeiul")

Dacă la noi ar exista tradiția proverbializării unor versuri, ca la francezi, asemenea versuri ar putea circula ca acelea ale lui Boileau, drept judecăți unanim acceptate. (Ca, de pildă, „Ce que l'on conçoit bien s'énonce clairement" etc...).

La Arghezi, hotarul dintre fabulă și pamflet este adesea difuz, poetul trecînd cu mare abilitate de la camuflajul fabulistic la atacul direct, veninos cu bună dreptate. „Dihania" sau „Păianjenul" sînt pamflete sociale cu adresă nemijlocită la foștii stăpîni ai țării. „Dihania" e un porc colosal, cu titluri înalte, pe care, „un om de rînd" l-ar recunoaște „pe miros" pentru că

„Boerii ăștia și-n ce dau afară
Au un parfum de miere și de ceară..."

Porcul este exploatatorul, adică acela a cărui lege

CRONICA literară

e „să se umfle el și din răbdarea omului mișel". „Păianjenul" nici măcar nu e un personaj de fabulă, el rămînînd cu toate atributele categoriei lui omenești și sociale direct înfățișate: „corect în redingotă, joben, mănuși, monoclu" și, „ascuns într-un fotoliu" urzește „vînzarea țării" fiind și stăpîn pe „fabrici multe" etc... Incheierea bucății nu e de morală ci de pamflet, amintind tendința eminescienei Scrisori a III-a:

„Li-i rîndul să vorbească și oamenii de rînd,
Ieșiți în răzvrătire, mulțimi, ca din pămînt,
Și, hotărîți la faptă, să lepede prin lege,
Pe cei ce-aduc războiul, să-i prindă și să-i lege,
Și puși în cuști pe roate, tîlhari nebuni și fiare
Să-i poarte-n huiduială prin țări și prin popoare".

Pamfletul arghezian, prin vălul ușor de fabulă, atinge polemica veche a poetului cu intrușii artei, („Putina cu clei", „Gîsca inspirată") și usturā pe cei ce se complac în false raporturi scriitoricești. „Balada maeștrilor" azvîrle veninul asupra pseudovalorilor care se intitulează reciproc „maeștri". Comentariul asupra cuvîntului maestru, *întrebuințat în asemenea condiții e și el memorabil ca o strigătură batjocoritoare:*

„...vorba este scurtă
e ca mîngîierea porcului pe burtă".

Portretele satirice care urmează în volumul fabulelor se înrudesc cu acestea nu numai prin dominarea trăsăturilor pamfletare, ci și prin caracterul lor proverbial în sensul de care am vorbit. Fiecare portret („Un critic", „Idealist", „Prietenul sufletesc", curtezana burgheză de altădată ajunsă babă netrebnică în „Evoluție", clericul demagog din „Cine fuge" etc.) este o formulă tipică, invocabilă ușor, iar sentințele continuă să fie memorabile:

„O laudă tîrîtă te insultă,
Ocara-i mai primită, că nu știe
Să gîdile trufia cu linsoare multă,
Făcînd cu tine-n gînd tovărășie".

(„Un critic")

„Balada înghițitorului" e o snoavă, „Un vis urît" e un pamflet abia camuflat epic, „Gura lumii" o fabulă propriu zisă, iar „Foaie verde la Paris" e un pamflet fățiș, exprimînd indignarea patriotică față de transfugii lătrători din apus. Un grup de cinci sonete alcătuiește o satiră scrisă cu durere, ură și dispreț, axate pe cîteva portrete fizice și psihologice, ale blestematei monarhii a Romîniei de ieri („Mormînt în drum", „Cristelnița", „Mesajul", „Cancelarul", „A fost, n-a fost").

Volumul intitulat „Stihuri pestrițe" reunește cicluri și poezii izolate, încă neintegrate în alte volume și implicit variate ca apartenență la una sau alta din modalitățile poeziei argheziene. Lumea animalelor există în acest volum și ca o lume reală, alta decît aceea a fabulei. Viețuitoarele fără grai își recapătă personalitatea proprie, știută de poet, care le află ambițiile și dramele. „Zmeu" este un cîine cu pretenții aristocratice, care primește o învățătură a naturii; este evident că el trăiește printre prietenii la care poetul ține și între care Ursei deține un loc de frunte. „Greerele" este o ființă nenorocită și nevinovată care stîrnește compătimirea celui ce-i înțelege drama. Gingășia argheziană, care scapă printre brutalități și violențe ca un zîmbet blajin al unui părinte aspru, se regăsește deplin în „Secera", „La cosit" și mai ales în antologica „O furnică", soră cu piese de neuitat din „Cuvinte potrivite".

O capodoperă a genului este poezia „Giuvaere" din esența celor mai înalte valori argheziene. Adevărata suavitate a „Florilor de mucigai", ascunsă discret sub limbajul argotic, slujește aici revelația perpetuării vieții în banalul ou. Elogiul oului ca simbol al procreației a mai fost făcută în poezia romînă. Arghezi îl face la modul său propriu, invocînd ingenuitatea pentru a realiza contrastul între aparență și esență:

„Zi cu zi îmi faci cadou,
Puică galbenă, un ou,
Și nici n-ai avut habar
Că-mi lași zilnic în cuibar,
Parcă lunecat din cer,
Dintr-o stea, un giuvaer".

Aparența, în haina trivială:

„Asta-i oul de găină?
Asta-i ochiul pe slănină?
Asta s-a vîndut în piață
Ieri chiar de dimineață?"

Esența, poetică:

„Prin petala de opal
Se străvede un cristal
Și-ntr-un sîmbure de ceață,
Strîns în tainele de viață,
Incolțește veșnicia..."

Și uimirea ingenuă, cu delicatețe și brutalitate în fața minunii creației:

„Puică, ouăle matale
Nu le capeți pe parale
Că sînt lucruri geniale,
Aoleu, ce proastă ești!
Nici măcar nu te gîndești!"

Poezia aceasta a creației perpetue a vieții este, într-un fel, și o poezie a poemei; fiind un elogiu adus marilor valori creatoare, care nu pot fi echivalate prin nici un fel de prețuri comerciale:

„Precupeți de har și nimb?
Marfa asta nu-i pe schimb".

Ideea esențială aparține artei poetice argheziene. Darul poeziei nu aparține poetului care nu-l poate vinde și nu-l poate înstrăina, ci poporului, care cîntă prin el astfel cum credeau anticii că divinitatea cîntă prin plenul inspirației. In volumul de „Stihuri pestrițe" o completare a artei poetice argheziene este „Trișca", în care ideea de mai sus e reluată chiar prin imagini evocatoare, în acest sens:

„...harul nu se vinde
Pe bani și pe merinde.
Te temi să pipăi banul cînd crezi că nu-i a bine,
Și harul, ai credința, că e străin de tine".

„Trișca" este elogiul cîntărețului popular, care cîntă spontan, ca un glas direct al poporului, și poartă cu sine tradiția milenară a creației folclorice:

„Din neam în neam cu boii pe brazdă și ciobani,
Noi sîntem proști, bădie, de două mii de ani.
Și totuși, luați de vînturi și îndurînd arșița,
Noi proștii, pe o trișcă, făcurăm *Miorița*".

Poetica argheziană a subliniat dintotdeauna forța transformatoare a artei care poate lucra cu orice material:

„...puterea tainei lăuntrice-mprumută
Și scîndurii crestate oftat de alăută".

Tudor Arghezi scoate poezie de aur, precum poetul popular, transformînd totul în frumuseți și prețuri noi. De aceea este cel mai mare poet al contemporaneității noastre, pe pămîntul Mioriței și al lui Eminescu.

Savin Bratu

cifrul

— FRAGMENT —

Am rămas pe treptele adăpostului multă vreme, — a urmat Pandele, cu glasul şi mai stins... Priveam în neştire după Alexe, în golul acela întunecat al pădurii în care dispăruse. Umbra care i se topise în întuneric stăruia încă, aievea, chinuitoare ca o vedenie nedorită... „Poate că l-am văzut pentru ultima dată!" m-a înfricoşat un gînd. Şi iarăşi mi-era ciudă şi mă mustram că nu fusesem în stare să-l ajut, în numele prieteniei noastre, nici măcar c-o mîngîiere... Dar, tot atunci, alt gînd s-a ridicat potrivnic în mintea mea şi m-am întrebat: „Ce-ar fi dacă l-aş judeca eu? Aş putea ierta o asemenea faptă, care ar putea fi şi trădare?"...

Am coborît în adăpost cu paşi împleticiţi. Adăpostul mi s-a părut pustiu şi rece, neprimitor. Focul se stinsese; pe banca pe care stătuse Alexe, parcă stăruia încă umbra lui. Parcă şi glasul i l-am auzit aievea, murmurînd numele Florentinei şi ale copiilor, întrebîndu-mă iar dacă-l cred un trădător... Am smuls foaia de cort din cui, am luat pistolul-mitralieră şi am ieşit. Am tăiat-o de-a dreptul prin pădure, către soldaţii din prima linie, cu agentul după mine.

Soldaţii aţipiseră însă, în gropi, şi nu i-am mai deşteptat. Acolo, la adăpostul foilor de cort ridicate în vîrfurile baionetelor şi în murmurul neostoit al burniţei, uitaseră poate de război. Am trecut în linişte de la o groapă la alta, oprindu-mă cîte o clipă pe la santinelele care vegheau tăcerea fronturilor.

La unul dintre cele mai înaintate posturi de pîndă, unde aveam o mitralieră ascunsă într-un brădet, am intrat în groapă, între ostaşi. Sergentul, un omuleţ negricios, scund, dar iute în mişcări şi ager la minte, unul de pe Bărăgan, mi-a raportat în şoaptă despre situaţia neschimbată a poziţiilor nemţeşti. Ostaşii au întins apoi o foaie de cort deasupra noastră, cu marginea dinspre nemţi ridicată şi agăţată de brădet. Am încercat să mă liniştesc şi poate chiar să fur cîteva clipe de somn, dar gîndurile despre primejdia ce-l aştepta pe Alexe nu m-au părăsit. Şi cum stăteam cu privirile aţintite în rariştea pădurii, în întuneric mi-a apărut iarăşi, ca o nălucire, umbra gîrbovită a lui Alexe. M-am frecat la ochi şi m-am întors spre ostaşii de lîngă mine.

— Uite, le-am încercat eu judecata, în care aveam totdeauna încredere... la un regiment din sectorul vecin, agentul care ducea un ordin la batalioane şi companii, n-a mai ajuns cu el... l-a pierdut pe drum!

Inadins am căutat să le spun vestea dintr-odată, fără să-i mai pregătesc şi cît mai scurt. Ostaşii au tresărit, încercaţi ca de-o înfiorare rece.

— S-a zis cu el! a reflectat sergentul, grăbit... Il aşteaptă plutonul de execuţie!

A urmat apoi o clipă de tăcere, în care am cercetat şi chipurile ascunse ale celorlalţi doi ostaşi.

— Păi, ce crezi?! a mormăit unul dintre ei, întrebător... Dacă ordinul a ajuns la nemţi?!

Abia atunci s-a dezlănţuit cu adevărat zbuciumul din sufletul şi inima mea. Mi se părea că şi pădurea şi noaptea se vîrtejuiesc, cuprinse ca de-o furtună neagră. Ostaşii au simţit că în altă parte îmi băteau gîndurile şi au amuţit, păstrînd cu grijă liniştea din jur. Ba, încă, dac-au văzut că nici nu mă îndemn la vorbă şi nici de plecat n-am de gînd, mi-au adus nişte cetină măruntă, de-am întins-o pe fundul gropii şi pe lîngă pereţi. M-am chircit ca într-un culcuş, a cărui căldură era păstrată de foaia de cort de deasupra... „Nu, îmi spuneam. Alexe nu poate fi vinovat!"... „Dar a pierdut cifrul! îmi striga alt gînd. Ce, asta nu e de ajuns?"... „Poate că nu! mă amăgeam. Alexe e un astfel de om, încît nu poate fi vorba de trădare... S-a întîmplat. Oricui i s-ar fi putut întîmpla!... Nu, el nu poate trăda! Asta n-am s-o admit nici în faţa morţii!"... „Pe ce te bazezi? mă întrebam mai departe. Cine îţi dă o asemenea garanţie?"... „Cum, cine? mi-au răbufnit iarăşi gîndurile... Viaţa lui, prietenia noastră!"...

Şi-aşa, mi-am adus aminte cum ne-am întîlnit în luptele din Ardeal la Oarba de Mureş. Fusesem prins de nemţi în pădure şi încercuit, cu companie cu tot. După douăzeci de ore de luptă, ne tăiaseră retragerea spre apă şi începuseră să ne piseze cu brandurile şi artileria şi să strîngă cercul din jurul nostru ca un laţ. Am fi căzut acolo, pînă la unul, dacă nu s-ar fi ivit Alexe. El, cu compania lui, au trecut Mureşul înot, noaptea, sub un foc ucigător de parcă iadul coborîse pe pămînt, şi şi-au tăiat drum printre nemţi, pînă la noi.

— Iordache, m-am adresat eu sergentului, cu glasul înmuiat de duioşia amintirii... îţi mai aminteşti cum am scăpat la Oarba de Mureş?

— Ei, a tresărit sergentul... păi, asta nu se uită toată viaţa, domnule căpitan! Am fost, cum s-ar spune, pînă dincolo, am dat mîna cu moartea, i-am rîs în nas şi ne-am întors!.. Domnul căpitan Alexe, trăi-l-ar dumnezeu, el ne-a scăpat!... De cîte ori îl văd, şi-a înmuiat glasul şi sergentul, mi-aduc aminte de Oarba de Mureş... şi mă gîndesc că numai datorită lui trăim!

Cuvintele sergentului mi-au răscolit iară gîndurile şi mi le-au înviorat, aşa cum face un vînt care aţîţă flăcările. Credinţa în nevinovăţia lui Alexe mi s-a întărit şi mai mult.

— Cîteodată, a reflectat sergentul în şoaptă, îţi face cîte-un om un bine pe care nu poţi să i-l întorci o viaţă întreagă!

Gîndurile mele au început atunci, cu adevărat să fiarbă.

— Chiar mă mir, a urmat sergentul, care se vedea că prinsese chef de vorbă... ce i-au trebuit dumnealui informaţiile?! Făcuse vîlvă în toată armata! Trecuse prin toate bătăliile ca un erou... şi la Mureş... şi la Turda... şi la Apahida... şi la Carei... şi la Nyregyhaza... şi la Salgotarjan... Era cineva! Cine nu auzise de căpitanul Alexe?

El, Iordache, nu ştia că nu Alexe a dorit informaţiile, ci că Nicolau, generalul, care se speriase de năzdrăvăniile lui de pe front, l-a împins acolo. Mai întîi a vrut să-l ia la statul-major al diviziei, dar Alexe s-a împotrivit; n-a vrut să se despartă de regiment. Numirea lui ca ofiţer cu informaţiile a stîrnit însă invidia şi ura lui Romulus Catană. El ţinea postul ocupat de un sergent-major, pentru Tiberiu — care nu mai putuse sta ascuns prin ţară şi-şi anunţase de săptămîni întregi sosirea... „Totuşi, Iordache are dreptate, îmi spuneam. Ce-i trebuia lui Alexe informaţiile?... Din asta, numai din asta, i se trage!"... Şi uite aşa, tot frămîntat de gînduri, am aţipit în culcuşul acela de cetină...

Acolo m-a găsit, în puterea nopţii şi după ce trezise din somn tot frontul, agentul diviziei. Chiar Nicolau, generalul, trimisese maşina după mine. Agentul mi-a destăinuit că Alexe şi Catană erau de mult acolo... „Va să zică, Romulus Catană abia a aşteptat, îmi spuneam. S-a şi grăbit să alerge la divizie!"... Şi toată îndîrjirea mea s-a îndreptat din clipa aceea împotriva lui Catană, pentru că bănuiam, eram aproape sigur, că se bucura de nenorocirea asta.

— N-aveai dreptate, interveni colonelul. Şi dumneata ai fi făcut la fel!... Ţi-am spus, nu-mi plăcea de Catană. Nu-i mai purtam simpatia pe care o avusesem pentru el în tinereţe, de cînd s-a însurat. Intrase într-o familie de ciocoi şi aşa a pierdut şi caracter, şi nobleţe, şi demnitate, tot... Lucra moşia nevestei cu soldaţi, şi-a făcut case şi la Bucureşti şi la ţară tot cu soldaţi, regimentul însuşi devenise o a doua moşie a nevestii-si... care, fie vorba între noi, şi trăia cu generalul Tănăsescu!... Tot ea l-a împins de-a cărat din Rusia blănuri, vite, bijuterii şi tacîmuri, oi... pînă şi tabla de pe casă tot de acolo a adus-o, de pe o biserică!... Asta este însă altceva! a raţionat colonelul, hotărît. N-o putem lega de întîmplarea cu cifrul!

Acum am vrut să intru şi eu în discuţie, de altfel singura dată cînd nu m-am putut stăpîni pînă la capăt. Colonelul, însă, care între timp îşi aprinsese pipa, nu mi-a dat răgaz. A tras repede un fum şi a continuat, sigur de sine:

— In cazul ăsta, Catană şi-a făcut datoria. Era o problemă prea însemnată şi chiar primejdioasă. Nu putea să mai întîrzie nici o singură noapte... Aici, greşeşti! s-a adresat el, căpitanului Pandele, care îşi netezea iar fruntea cu fluturarea aceea de lumină a mîinilor... Putea fi la mijloc trădare, spionaj, dracu' mai ştie ce! Avea el dreptul să-şi ia singur o asemenea răspundere?

— Intr-adevăr, a recunoscut Pandele, dacă stai şi judeci la rece, Romulus Catană şi-a făcut în seara aceea datoria... Dar sentimentul ce mă stăpînea şi care mă încredinţa că Alexe era nevinovat nu m-a părăsit. El era întărit şi de presimţirea ce-o aveam că Romulus Catană parcă anume aşteptase nenorocirea asta. Şi această presimţire mi s-a adeverit, cu totul, la divizie. Poate mai mult decît încrederea şi prietenia pe care i le păstram lui Alexe, presimţirea asta m-a făcut să mă ridic cu toată hotărîrea împotriva acuzării de trădare, pe care i-o adusese Romulus Catană...

Acolo, în faţa tribunalului de front condus de generalul Nicolau, Alexe m-a chemat să-l apăr... Nu aş fi crezut niciodată că aş fi putut fi bun de aşa ceva! a mărturisit căpitanul Pandele, cu modestie... La început, am ascultat neliniştit actul de acuzare, citit de maiorul Cosma Baboianu, şeful Biroului 2 de la divizie... Şi mai neliniştit am fost cînd a luat cuvîntul Romulus Catană. El sprijinea acuzarea de trădare cu două fapte. Unul: Alexe nu raportase la timp pierderea cifrului şi asta da de bănuit. Al doilea: în prima noapte după ce pierduse cifrul, compania a treia comandată de Tiberiu căzuse la nemţi...

— „Sîntem îndreptăţiţi să credem, repeta Pandele vorbele lui Catană, că nemţii au cunoscut intenţiile atacului nostru şi dispozitivul regimentului, căci numai astfel au putut pune mîna pe o companie întreagă... De unde au ştiut?... Logica cea mai elementară ne impune un singur răspuns: au avut cifrul şi au interceptat ordinele noastre!"

In tot acest timp, şi-a recăpătat Pandele glasu-i obişnuit, Iacob Nicolau a rămas nemişcat, într-o încremenire mută, ca de piatră. Nici măcar un singur muşchi nu i-a tresărit pe obraz, nici măcar o singură dată nu i-au clipit pleoapele. Işi sprijinea pieptul de mîinile care apucaseră strîns marginea mesei şi privea pierdut, înnegurat, cînd înainte, cînd la hîrtia din faţa sa pe care apucase să-şi noteze ceva. Tot aşa a rămas, ca o statuie lipsită de viaţă, şi după ce Romulus Catană a terminat de vorbit...

Mi-amintesc că în liniştea aceea am auzit pînă şi scîrţîitul peniţei cu care scria subofiţerul ce făcea însemnări. Intr-o vreme, ne-am uitat cu toţii la general, dar nici unul dintre noi nu a îndrăznit să-i tulbure viaţa aceea lăuntrică. Bănuiam că generalul se gîndea nu numai la Alexe, dar şi la fiică-sa, la Florentina, pe care o iubea ca pe singurul său copil, şi la cei doi nepoţei, ale căror fotografii ştiam că le purta în buzunarul de la piept. Ba, încă, după un timp mi s-a părut că pleoapele i-au strivit în prima lor clipire o lacrimă mai mică decît un bob de mei...

Atunci, a întins mîna şi a oprit desfăşurarea procesului de parcă mai vorbea cineva. A chemat în grabă şeful de stat-major cu hărţile şi a schimbat pe loc ordinul de atac, precum şi dispozitivul trupelor care atacau în zori... Trebuie să spun, a tremurat glasul lui Pandele, că faptul ăsta mi-a dat o putere de nebiruit. Am luat imediat cuvîntul în apărarea lui Alexe. Şi am vorbit cu atîta dragoste şi pasiune, cu atîta căldură şi încredere în nevinovăţia lui Alexe, şi atît de zbuciumat, încît generalul nu şi-a mai putut stăpîni lacrimile şi m-a întrerupt... mi-a interzis să mai vorbesc!

— Dumneata să aduci fapte! a scrîşnit el, nervos, abia stăpînindu-se.. Să răstorni faptele cu alte fapte şi mai tari! Cu fapte care să dovedească netemeinicia acuzării! Altfel, îţi retrag definitiv cuvîntul!

M-am împotrivit şi am stăruit asupra dreptului meu, asigurat de lege, de a respinge aşa cum voi crede de cuviinţă capetele acuzării...

— Cu fapte! a strigat Nicolau şi a ridicat necruţător un deget... cu fapte!

Atunci mi-am dat seama că pe Nicolau îl adusesem în pragul disperării. Il făcusem să se clatine în dîrzenia lui, să-şi simtă mai puternic decît gîndurile, bătăile inimii. Tocmai de ceea ce se temuse cel mai mult, nu se mai putea acum feri. Răceala şi dramatica siguranţă de sine, cu care începuse procesul, se risipeau. Nicolau simţea că-l părăseşte treptat hotărîrea de a conduce procesul aşa cum trebuia, ca şi cînd Alexe n-ar fi fost soţul fiicei sale şi tatăl nepoţilor săi.

„Cu atît mai bine!" mi-am spus. Şi iarăşi am început să vorbesc, fără a-i mai da răgazul să-şi revie... I-am amintit, vreme de un ceas aproape, viaţa lui Alexe... cum crescuse pe mîini străine, ca orfan din celălalt război... cum a plecat la unsprezece ani, în lume, desculţ şi cu o traistă în băţ în care avea cîteva cărţi şi o bucată de mămăligă... cum a intrat ucenic la cizmărie... şi cum a dat apoi de liceul militar, care i-a asigurat o bursă... I-am povestit şi cum a făcut liceul militar şi şcoala militară... cum a fost şef de promoţie treisprezece ani... şi cum a ajuns ofiţer în regimentul pe care chiar el, Nicolau, îl comanda...

— Ajunge! a răcnit Nicolau... Iţi iau cuvîntul!

Alexe, care pînă atunci ascultase supus şi fără speranţă, răpus de greutatea înfricoşătoare a actului de acuzare, şi care urmărise dezbaterile cu neputinţa celui ce socotea că totul e pierdut, a dat în plîns. A fost însă destul ca generalul să-l privească iarăşi cu ochii ca de gheaţă şi a amuţit. Suspina numai, înăbuşit, cutremurîndu-se adînc, de se clătina scaunul de sub el. N-am mai apucat să le amintesc şi ce fel de tovarăş de luptă a fost Alexe, cum mi-a scăpat viaţa la Oarba de Mureş, cum a luptat la Turda, la Apahida, la Carei, La Nyregyhaza şi Salgotarjan... Generalul şi-a controlat ceasul şi a privit speriat geamurile. Afară se lumina. A bătut cu creionul în masă, grăbit, şi s-a ridicat în picioare. A întrerupt desfăşurarea procesului pînă în noaptea următoare.

Desen de ANGI PETRESCU-TIPĂRESCU

— De dumneata, mi s-a adresat el mie, nu mai avem nevoie... Căpitanul Alexe îşi va alege alt apărător!

Am vrut să mă împotrivesc; încă nu dovedisem pînă la capăt că un om ca Alexe nu putea trăda. Dar generalul nu mi-a mai dat răgaz. Ne-a ordonat, mie şi lui Romulus Catană, să luăm maşina lui şi să plecăm imediat la regiment. Peste un ceas începea atacul...

Tot drumul, pînă la regiment, Romulus Catană m-a beştelit cum a vrut. Doar puţin a lipsit să nu mă facă părtaş întru trădare cu Alexe. Gîndurile mele, însă, erau în altă parte; parcă nici nu-l auzeam. Eram mîhnit că în zorul plecării nu mai apucasem să dau mîna cu Alexe... „Poate acum l-am văzut pentru cea din urmă dată!" îmi spuneam, iar. Şi inima mi-a zvîcnit îndurerată, presimţind moartea lui Alexe. Mă amăgeam totuşi, cu gîndul că îl zguduisem într-atîta pe Nicolau, încît oricare alt apărător ar fi venit noaptea următoare ar fi putut îndepărta primejdia plutonului de execuţie. Uitasem că de la oricine m-aş fi putut aştepta la asta, dar nu de la Nicolau. Cu atît mai mult, cu cît Alexe era ginerele lui...

. . . .

Pandele s-a ridicat şi s-a oprit în dreptul ferestrei cu mîinile în buzunare, întunecînd şi mai mult cupeul. Prin faţa geamului treceau în fugă umbrele nopţii de afară, pitice, îngrămădindu-se în urmă. Pandele a tras geamul uşor şi un val de aer proaspăt şi rece a năvălit înăuntru.

— Vine primăvara! a oftat Pandele, îndurerat.

Apoi a ridicat geamul, grăbit, temîndu-se parcă de înfiorarea aceea a firii renăscute. Am simţit că Pandele tînjea după frumuseţea vieţii şi că amarnic îl chinuia gîndul că bucuria ei îi va lipsi poate, în curînd, pentru totdeauna.

S-a aşezat pe bancă şi şi-a răsucit într-o foiţă de gazetă, o ţigară. Flacăra brichetei a aprins parcă sticlele subţiri şi drepte ale ochelarilor şi a pîlpîit, suptă, împurpurînd capătul ţigării. Faţa căpitanului mi-a apărut astfel, aproape translucidă, înviorată de lumina aceea lăuntrică ce o înfrumuseţa...

★

— In noaptea următoare, a reînceput Pandele, descumpănit, suflînd fumul ţigării în podea, n-a mai fost nevoie de nici un alt apărător... O întîmplare îngrozitoare a clarificat dintr-o dată lucrurile. Atacul pe care-l dăduserăm peste zi, după noua idee de manevră a lui Nicolau, a avut un succes răsunător. O companie de a noastră, a doua mi se pare, a făcut un ocol prin pădure şi a căzut în coasta satului ce-l asaltam, ocupînd primăria, biserica, şcoala, cele mai tari puncte de rezistenţă ale nemţilor. In clopotniţa bisericii, sus, în turlă, au dat peste un unterofizier cu un post de radio. Asupra lui au găsit şi codul cifrat al regimentului nostru.

Noaptea, a oftat Pandele, ne-am întîlnit din nou la divizie. Generalul Nicolau mă chemase, înadins, şi pe mine. De data asta, Alexe era încadrat de jandarmi. Pe masă, în faţa lui Nicolau, se găsea codul cifrat. O cărţulie cu nişte scoarţe gălbui, murdare, puţin lucioase. Nicolau stătea în aceeaşi nemişcare, sprijinit cu pieptul de marginea mesei, cu ochii în cifru. Impietrise parcă; nici nu mai răsufla... Nu, ştiam că nu este adevărat, că Alexe nu trădase, dar nu mai aveam cum să răstorn faptele. Acum devenise clar şi pentru mine că desfăşurarea procesului nu mai era decît o formalitate. Generalul, însă, a condus dezbaterile pînă la sfîrşit, cu o răbdare şi o stăpînire de sine care m-au înfuriat. Tîrziu abia, am priceput că făcea asta nu numai pentru stricta respectare a legalităţii, la care ţinea nespus de mult, ci mai ales pentru a amîna clipa condamnării.

La început, a avut loc recunoaşterea cifrului de către Alexe. Bietul Alexe nu-şi pierduse încă cumpătul; trecuse, cred, de zguduirea năprasnică a clipei cînd aflase vestea asta. Ştia că soarta îi era pecetluită şi nu mai spera nici măcar într-o minune. Vorbea liniştit, aproape împăcat cu sine, dar nu era greu să-ţi dai seama că această linişte era liniştea coardei întinse, gata să plesnească. Era o linişte care ascundea o cumplită învolburare lăuntrică, mistuitoare. El a indicat lui Nicolau trei semne după care cifrul putea fi uşor recunoscut: numele regimentului, scris de mîna lui pe copertă... semnătura sa de pe prima filă... iar o pagină, a şaptea parcă, avea scris pe margine textul unei telegrame descifrate în prima linie, unde nu avusese hîrtie la el...

— Exact! a confirmat generalul, răsfoind cărţulia...

Apoi a înmînat cifrul lui Alexe. Alexe l-a privit tăcut, cercetîndu-l filă cu filă, şi a recunoscut încă o dată că acela era exemplarul pe care-l pierduse el.

Generalul a făcut un semn şi subofiţerul, care făcea însemnările, a introdus pe unteroffizierul neamţ. Era un om tînăr, bine legat, zvelt, cu părul blond şi albastrul ochilor spălăcit, electrician de meserie. Cosma Baboianu a citit depoziţia neamţului, scrisă în limba germană, frază cu frază. Insuşi Alexe, care cunoştea bine limba germană, a tradus şi pentru noi, pentru mine şi Romulus Catană. Generalul ştia, de asemenea, nemţeşte.

Unteroffizierul a recunoscut apoi şi verbal că primise cifrul de la comandantul său, cu misiunea de a intercepta şi descifra toate ordinele sau convorbirile noastre prin radio. Dar şi-a pierdut repede stăpînirea de sine şi l-a apucat o frică prostească de completul de judecată, pe care-l credea pregătit pentru el. A izbucnit în vorbe fără şir, milogindu-se că nu el era vinovatul. Era soldat german, disciplinat, şi a trebuit să execute ordinul. N-a ştiut, însă, să spună de unde avea comandantul său codul cifrat.

După plecarea unteroffizierului, Romulus Catană a ţinut să vorbească iar, deşi nu mai era nevoie. Doar primele fraze le-a rostit mai răspicat, stăpînindu-se. Apoi l-a apucat deodată furia şi a început să spumege, urlînd. Generalul şi-a sprijinit bărbia în palmă şi a încremenit cu privirile în gol, uitînd parcă de proces. Aşa s-a făcut că Romulus Catană s-a trezit după un timp într-o situaţie ridicolă: vorbea neascultat de nimeni, ca într-un pustiu. A sfîrşit destul de repede, mormăind mai mult, cerînd să se consemneze că acuzarea se bazează pe fapte controlate... că acest act de trădare a făcut ca o companie întreagă, cu comandantul ei, să cadă la inamic... că totul a fost premeditat, deoarece acuzatul nu a raportat la timp dispariţia cifrului...

Cînd mi s-a dat iarăşi cuvîntul, a murmurat Pandele, nu mai aveam nici o putere. Pe deasupra, mă scîrbise şi vorbăria lui Catană. Şi spre mîhnirea lui Nicolau care, am simţit că de data asta dorea nespus de mult să mă audă vorbind iar despre Alexe, nu am vorbit decît cîteva minute... Am apelat mai mult la mărinimia tribunalului, la înţelegerea umană a acestei întîmplări ciudate, pline încă de mister pentru mine...

— Căpitanul Alexe nu poate trăda! am strigat.

Ultimul cuvînt l-a avut Alexe. Am crezut că nu va mai avea tăria să vorbească, dar m-am înşelat. A fost de o demnitate exemplară şi asta l-a zguduit într-atîta pe general, încît am simţit că iar şi-a pierdut cumpătul.

— Faptele sînt împotriva mea, a spus Alexe, calm, cu o încordare abia simţită în glas... dar nu ăsta este adevărul! Ce pot să spun mai mult, decît că sînt nevinovat?!... Şi cum să dovedesc asta, acum?... Nu voi putea înţelege nici pînă în clipa morţii, cum am ajuns aici!... S-a întrerupt, muşcîndu-şi buzele care începuseră să-i tremure... — Aş fi vrut să supravieţuiesc acestui război, pentru că simt că va veni o nouă lume!... Dar mai mult decît viaţa mea, mă îngrijorează acum numele pătat al regimentului, al diviziei, al armatei noastre, în care mi-a plăcut să lupt... Mă îngrijorează numele pătat al familiei mele, al copiilor mei... S-a întrerupt iar, răsuflînd întretăiat, fierbinte, înăbuşindu-şi suspinele, dar neputîndu-şi stăvili lacrimile care-i curgeau în voie pe obraji... Sînteţi datori, ne-a fulgerat el cu privirile, să căutaţi pînă la capăt adevărul!... Sînteţi datori să spuneţi copiilor mei, tovarăşilor mei de luptă, că n-am trădat... că mai mult decît orice, decît viaţa mea, am iubit pămîntul scump al ţării... pămîntul în care aş fi dorit atît de mult să fiu înmormîntat!...

Alexe a izbucnit, în sfîrşit, în plîns. Unul dintre jandarmi s-a repezit şi l-a apucat în braţe, pentru că altfel se prăbuşea.

Generalul a tresărit pe scaun şi apoi a căzut în aceeaşi nemişcare mută, lipsită parcă de viaţă. Cosma Baboianu i-a întins hîrtia cu textul sentinţei, pe care el a semnat-o încet şi apăsat, de parcă atunci se învăţa să scrie. A semnat şi procesul verbal adus de subofiţerul care făcuse însemnările, parcă şi mai indiferent. Cînd s-a ridicat însă să plece, a trebuit să se ţină de marginea mesei, iar drumul pînă la uşa pe care a ieşit ca un glonte l-a făcut cu paşi împleticiţi. N-a mai avut tăria să-l privească pe Alexe, nici măcar o singură dată...

Dintre toţi, numai eu am rămas înăuntru, cu Alexe şi jandarmii. Am plîns împreună cu Alexe, ca nişte copii. Au plîns şi jandarmii cu noi. N-am fost în stare să scot nici un cuvînt; era, de altfel, şi de prisos. Alexe şi-a scotocit buzunarele cu mîna tremurîndă şi mi-a dat spre păstrare fotografiile nevestei şi ale copiilor, precum şi nişte scrisori terfelite şi roase de cît fuseseră purtate şi citite.

Puţin după asta, cînd noaptea de afară se destrăma şi se anunţau zorile, înăuntru a năvălit Nicolau. Arăta de parcă-şi ieşise din minţi; era fără centură, cu vestonul descheiat la piept, cu vinele gîtului umflate şi cu faţa aprinsă de sînge, cu ochii ca de strigoi, reci şi goi, sticloşi. In clipa cînd l-a îmbrăţişat pe Alexe, ochii-i lipsiţi de viaţă s-au aţintit asupra zidului dimpotrivă, alb, nemărginit de alb. Şi ochii aceia, atît de goi şi de sticloşi, au avut totuşi puterea să plîngă...

A venit apoi un ofiţer de jandarmi în ţinută de campanie şi după ce l-a dezbrăcat pe Alexe de veston, l-a scos afară, în cămaşă, cu mîinile legate. Eu şi Nicolau am rămas prăbuşiţi pe scaune, ca nişte arătări. Lumina zorilor pătrunsese acum şi înăuntru. Pătrundea şi aerul rece, înviorător, al dimineţii, prin uşa rămasă deschisă. Cu toate acestea, cînd de afară a răsunat răpăitul scurt şi rupt al salvelor de puşcă, n-am mai avut puterea nici măcar să tresărim.

Căpitanul Pandele a tăcut apoi, pentru multă vreme. Nici eu şi nici colonelul, care se tot foia nerăbdător in aşternut — n-am mai îndrăznit să-l tulburăm. Rămăsese nemişcat, drept, cu capul puţin săltat, privind pierdut în gol, ca şi în încremenirea dintru început. Tăcerea din cupeu, mai adîncă decît aceea a unui tărîm fără de viaţă, ajunsese să mă înfricoşeze.

. . . .

Tîrziu, abia către ziuă, şi-a mai urmat Pandele povestirea. A vorbit cu glasul scăzut, şoptit aproape, tremurător. Parcă obosise. Il obosiseră, desigur, şi zbuciumul reînnoit al gîndurilor şi tulburarea liniştii aceleia atît de adînci, ascunse, a sufletului său. Mai apoi, mi-am dat însă seama că, mai mult decît astea, povestirea însăşi îl obosise. Partea asta în care trebuia să ne spună cum l-a împuşcat pe Catană era şi mai greu de povestit. Poate că tocmai de aceea, acum, spunea puţine cuvinte, căutate parcă, şi se întrerupea tot mai des.

— Intîmplarea a făcut, a răsunat iar glasul său sonor şi grav, ca tocmai eu să dezleg şi nodul atît de încîlcit al trădării lui Alexe... Peste o săptămînă numai, am forţat Gronul şi am atacat Banska-Bistriţa... N-am să uit ziua aceea niciodată; era 25 martie 1945... Compania mea a pătruns cea dintîi în oraş, dinspre sud, ocupînd căsuţele dintre fabrica de chibrituri şi calea ferată... Spre prînz, am dat bătălia pentru fabrica de băuturi „Fatra", iar înainte de căderea nopţii îmi şi instalasem postul de comandă într-o aripă a unui spital micuţ din partea aceea a oraşului...

Atunci, în seara aceea, a avut loc deznodămîntul... Eram nespus de obosit. Noaptea trecuserăm peste munţi, luptîndu-ne cu nemţii prin păduri, iar în zori apăruserăm în coasta apărării lor de pe Gron... Mă pregăteam tocmai să mă întind îmbrăcat pe un pat de spital, cînd a intrat Iordache, sergentul acela de pe Bărăgan, împingînd cu ţeava pistolului un subofiţer romîn, bărbos şi jerpelit, străveziu la faţă ca o arătare.

— Cînd a auzit vorbă romînească, a raportat Iordache, a ieşit dintr-o pivniţă, tîrîndu-se...

Am simţit că mă clatin, cînd l-am recunoscut pe subofiţer... Sîngele mi s-a urcat la cap, vuind, iar pe ochi mi s-a aşezat o pîclă prin care am întrezărit camera învîrtindu-se. Am întins mîna şi m-am sprijinit de perete. Acuma ştiu; în clipa aceea am fost aproape de nebunie... Subofiţerul era unul Pantelion pe numele lui adevărat; dar şi noi şi soldaţii îi spuneam „Gură de Leu", pentru că răcnea nemaipomenit cînd comanda... Asta, Gură de Leu, fusese în compania a treia, a lui Tiberiu Catană, aceea care căzuse la nemţi... Era peste măsură de istovit... Nici n-a mai apucat să ceară îngăduinţa de a se aşeza şi s-a prăbuşit... I-am dat rom cu nişte biscuiţi şi apoi am desfăcut o cutie de conserve... Cînd şi-a revenit, a cerut o ţigară, pe care a apucat-o ca un lup, rîzînd prosteşte...

— De şapte zile n-am mai tras nici un fum! s-a ruşinat el.

Ce se întîmplase? In noaptea în care convoiul lor trecuse prin Banska-Bistriţa, Gură de Leu fugise. S-a furişat printre case şi a intrat în pivniţa aceea, din care ieşise cînd ne-a simţit pe noi... După ce a fumat ţigara, m-a întrebat dacă poate să vorbească de faţă cu Iordache. Am încuviinţat asta şi în cîteva cuvinte el mi-a dezvăluit tot misterul trădării lui Alexe... Compania a treia nu căzuse, ci fusese condusă de Tiberiu Catană la nemţi. Şi tocmai ca să fie mai sigur de bunăvoinţa lor, Tiberiu trecuse şi cu codul cifrat al regimentului... Cînd îl furase? N-a fost greu să mă descurc! Mi-am amintit că, în noaptea în care dormisem cu Alexe în satul acela, venise şi Tiberiu peste noi... Şi tot aşa mi-am amintit că peste zi, în timpul unui schimb viu de focuri cu nemţii, într-o pădure, Tiberiu m-a rugat plîngînd să-l împuşc în palmă ca să poată fi evacuat. L-am făcut „tîrîtură" şi „laş" şi am scuipat în urma lui. Puteam să şi trag după el, dar mărturisesc că mi-a fost scîrbă... De aceea în noaptea cînd a venit peste noi, nici nu l-am băgat în seamă. In ochii mei arăta ca un hoit...

— Phii, a scrîşnit colonelul... ce canalie!...

Gură de Leu, a continuat căpitanul Pandele, liniştit, de parcă nu fusese întrerupt, ştia de asemenea că cifrul ajunsese pînă la urmă în mîna unui unteroffizier neamţ, ca să prindă legăturile noastre... Ştia şi că unteroffizierul trebuia să stabilească legătura cu Romulus Catană, prin radio, la anumite ore din noapte. Mai ştia că, în prima noapte, cînd însuşi Tiberiu lucrase cu unteroffizierul neamţ, colonelul Catană nu răspunsese la apel.

— N-aţi uitat, ne-a amintit Pandele... In noaptea aceea, Catană n-a fost la regiment... Eram cu toţii la divizie; atunci începuse procesul...

Gură de Leu aflase astea chiar de la Tiberiu, care le povestise ca să-şi găsească părtaşi printre ofiţerii şi subofiţerii companiei, sau să-i înfricoşeze... Ofiţerii au fost despărţiţi apoi de trupa care a pornit prizonieră, pe jos, departe, în spatele frontului... In timpul marşului ăstuia, Gură de Leu a fugit...

Anume l-am lăsat pe Gură de Leu să povestească liniştit toate astea. Trebuia să mă încredinţez că era cu mintea întreagă. I-am urmărit, pas cu pas, cursul gîndurilor... Cînd a terminat, am scos pistolul şi i l-am pus în piept:

— Mă, dacă minţi un singur cuvînt, te împuşc!

Gură de Leu însă, era un om tare al dracului, roşcat şi vînos, c-o uitătură tăioasă, ca de oţel. Nici nu s-a sinchisit de pistol; s-a încruntat numai şi s-a jurat, închinîndu-se.

— Pe crucea mea, dom'le căpitan!

I-am dat apoi o hîrtie şi a scris despre toate pe larg, timp de un ceas aproape. In vremea asta, eu m-am pregătit de drum. Am dat ordine pentru noapte şi am lăsat comanda companiei unui locotenent de rezervă. L-am luat cu mine şi pe Iordache, şi pe Gură de Leu — aşa jerpelit cum era — şi am plecat la Romulus Catană. Postul de comandă al regimentului era încă în pădure, pe malul Gronului, la batalionul din rezervă...

Am ajuns acolo abia către miezul nopţii. Pe Romulus Catană l-am găsit singur, în adăpost, în faţa unui aparat de radio „G". Cînd ne-a văzut, a sărit în sus, urlînd înfuriat că am pătruns fără de veste... S-a liniştit numai în faţa revolverului, pe care l-am întins spre el cu sînge rece... Nici înainte şi nici atunci, în clipa aceea, nu m-am gîndit să-l împuşc. Mai mult decît orice, doream să-l văd şi pe el în faţa tribunalului de front, prezidat tot de Iacob Nicolau!

Am scos declaraţia lui Gură de Leu şi-am pus-o pe masă, înaintea lui. Cu pistolul i-am făcut semn să se apropie şi s-o citească. Romulus Catană a avut însă nervii mult prea slabi, zdruncinaţi. N-a mai putut ascunde nelegiuirea-i pînă la sfîrşit. Chiar din primele rînduri a înţeles că totul e pierdut... Şi-atunci, din frică şi laşitate, a început să strige ca un bezmetic, că noi sîntem trădătorii ... că şi eu şi Gură de Leu am lucrat împreună cu Alexe... că depoziţia subofiţerului era o minciună... Poate că aş fi răbdat toate astea; era de acum în mîna mea şi oricum, soarta îi era pecetluită... Dar, cînd a început să spumege iar împotriva lui Alexe, nu m-am mai putut stăpîni! Asta nu i-am mai putut-o ierta!

Am tras, unul după altul, trei focuri...

...Şi iarăşi s-a lăsat în cupeu tăcerea aceea ireală, adîncă şi netulburată.

Abia într-un tîrziu, cînd n-a mai putut îndura liniştea asta, colonelul s-a foit în aşternut. Şi glasul i-a răsunat uşor, ca un ecou al gîndurilor cu care se luptase:

— Şi eu l-aş fi împuşcat!

Şoptise fără să-şi dea seama, mai mult pentru sine...

Aurel Mihale

Dimineaţă de august

Pe-atunci minereul Trotuşului hiberna neştiut,
Bistriţa nu dăruia omului scîntei,
Numai fata, sînt sigur, pe toate le-a văzut,
Cînd ne-mpărţea manifeste cu mîinile ei!

Aievea o văd! Inaltă subţire ca dimineaţa
de-afară,
Se apropia ca un fum, cu paşii elastici,
Şi nimeni n-ar fi bănuit că fata
Ce roşea cînd o strigai: domnişoară,
Ar fi aruncat grenada, ca o pară
Cu sîmburi de foc, în tancul cu zvastici!

Unii-i spuneau Catia, alţii Maria,
Avea o sută şi o sută de nume,
Iar cînd mînuia automatul o mie de braţe,
Doar ochii îi erau fără pereche-n lume,
— Ştiau urînd, să ardă, ştiau iubind, să-nalţe —
De aceea cînd au împuşcat-o lîngă şanţ,
I-au legat ochii, să nu-i vadă soldaţii.

Au îngropat-o adînc să nu rămînă
Nici colb, nici semn, vr-o urmă afară,
Dar din afund, de lîngă fîntînă,
Spre dimineaţa de august, simplă şi clară,
Am văzut-o urcînd cu aburii, uşoară,
Şi ne-a privit de-aproape şi a roşit la fel
Cînd unii au strigat-o: domnişoară!

De atunci fata a avut un nume:
Dimineaţă de august — îi spuneam fiecare,
Şi a rămas lîngă noi, înaltă, ca fumul din zare,
Străvezie, ca mările sudului în spume,
Subţire ca o ploaie de stele căzătoare!

Dimineaţă de august!
Dimineaţă de august!
— numele-i colindă şi azi ca o cîntare!

Nicolae Tăutu

Dintr-un carnet de soldat şi reporter

CEASUL DOISPREZECE

Încă din primăvara anului 1944, Caransebeşul capătase înfăţişarea unei localităţi din zona frontului. Se grămădiseră în el cîteva mii de refugiaţi teşeni, două mari spitale militare, cîteva depozite de intendenţă, o etapă a armatei hitleriste şi serviciile a nenumărate instituţii dispersate. Atmosfera grea a războiului era şi mai pregnantă în ceasurile de cenuşă ale nopţii. Treceau spre Iugoslavia falnicoasele „Titobuse", avioane sovietice care transportau material de război partizanilor iugoslavi. Titobusele treceau cu o precizie cronometrică, la miezul nopţii. În fiecare noapte. Auzeam că pe cerul Oraviţei şi al Delibiatei ele erau pîndite de stoluri numeroase de messerschmidţi. Dar avioanele sovietice treceau în fiecare noapte, fără a se sinchisi. Peste Caransebeş zburau la miezul nopţii. În întuneric auzeam vuietul motoarelor grele. În întuneric auzeam zgomotul camioanelor germane care alergau pe uliţe, spre barierele oraşului, căutînd adăpost în lunca Timişului. Localnicii dormeau liniştiţi. Chiar şi mama era calmă şi spunea cu o linişte adîncă: „nouă nu ne fac nimic". Radio Belgrad ţipa însă înspăimîntat: „Luftlage meldung! Luftlage meldung!" Era miezul nopţii. Era ceasul al doisprezecelea pentru hitlerişti.

SUFLETUL LUI WOTAN

La 1 iulie 1944 am fost încorporat. Mi s-au dat straie militare, cască de oţel şi armă, la cazarma regimentului 92 din Orăştie. La regimentul nostru erau vreo cinci ofiţeri instructori germani, ofiţeri cu inimi reci, răi ca nişte buldogi. Loveau în soldaţi cu cravaşele. Se răţoleau la ofiţerii romîni ca la nişte slugi. Mi se părea că nu puteau fi ofiţeri mai violenţi şi mai teribili decît aceşti cinci profesori Unraţi care erau grăbiţi să ne înveţe tactica morţii sub şenilele tancurilor sovietice. Batalionul nostru era cartiruit în comuna Pricaz, lîngă Orăştie. Pe cei cinci instructori hitlerişti nu i-am văzut decît echipaţi în uniformele lor verzui. Pînă în noaptea de 23 august. Atunci s-a dat alarma. Atunci i-am văzut pe înfricoşătorii Wotani şi Unraţi, fără cizme şi pistoale. O patrulă de-a noastră i-a arestat, luîndu-i din aşternuturi. I-am văzut cu obrajii pămîntii şi scofîlciţi. În locul căştilor de oţel, purtau pe cap nevinovate scufiţe de noapte. Au fost urcaţi într-o maşină şi transportaţi la Orăştie. Au trecut prin faţa companiilor noastre, aliniate în front, gata pentru marş. Au trecut uluiţi de ceea ce li s-a întîmplat. Unul dintre ostaşii romîni a rostit atunci, mirat şi el, surprinzătoarea lui descoperire: „măi, şi eu care credeam că ăştia stau cu casca pe cap şi cînd dorm!" Apoi a strigat spre hitlerişti: „Ei, Friţ, gata? Caput?" Friţii păreau nişte şobolani opăriţi, scoşi cu două degete, de coada subţire, din leşia tare şi fierbinte.

MARŞ FORŢAT

La două sau la trei zile după aceea am fost îndreptaţi în marş forţat spre Aiud. Hitleriştii ocupaseră Turda şi căutau să se infiltreze spre bazinul carbonifer şi spre Hunedoara. Pe şoseaua Sebeş — Alba Iulia — Teiuş — Aiud am primit botezul focului. Coloana batalionului nostru a fost atacată zi şi noapte de către avioanele de vînătoare hitleriste. Pe o arşiţă cumplită, cu picioare năpărite şi băşicate, cîteva sute de soldaţi ai batalionului înaintau spre obiectivul fixat. Dimpotrivă veneau mulţimi îngrozite de bejenari. Ni s-au alăturat cîteva grupe de grăniceri care veneau tocmai de pe Feleac. Purtau cruciş pe piept benzi de cartuşe. Au alcătuit un grup de recunoaştere. Inamicul pătrunsese pînă la periferia Aiudului. De aci n-a mai putut înainta.

O PLACĂ VECHE

Companiа mea ocupase o poziţie de luptă în marginea satului Cacova, nu departe de Aiud, spre munte. Într-o noapte ne-am trezit cu un megafon că ne cintă şi ne strigă. Friţii ne implorau să trecem la ei. Au pus şi o placă, un marş legionar. Li s-a răspuns cu un tir de mitraliere şi branduri de 120. Gramofonul lor a tăcut. Nu i-am mai auzit de atunci. Li s-a spart placa, ori s-au convins că strigă de-a surda?

DEZERTORUL

La Vîntul de Sus a nimerit la unitatea noastră un om cu o înfăţişare stranie. Avea bocancii legaţi cu sfoară şi stralele sale erau pe jumătate cazone, pe jumătate ţărăneşti. Avea la el o armă Z.B. Un ofiţer pripit l-a arestat, bănuind în el un spion fascist. S-a dovedit repede că era un soldat rătăcit şi care, de la Cheile Bicazului, îşi căuta disperat regimentul. A fost însumat în unitatea noastră.

ŢĂRIA CIMENTULUI

De cîte ori mă duc la Turda, îmi revin în minte întîmplările din toamna aceea. De cîteva ori în septembrie 1944 Turda căzuse şi iar fusese recucerită. Pe cerul mereu albicios al Turzii se văluceau astăzi norii din hornurile fabricii de ciment. Din acest ciment construim şosele, uzine, hidrocentrale, case. Din acelaşi ciment s-a turnat în centrul Turzii o placă comemorativă pe care sînt săpate numele eroilor sovietici căzuţi în luptele pentru eliberarea oraşului. Prietenia noastră are tăria betonului armat.

NENUMĂRATE...

În 1953 am fost chemat la Sfatul Popular al raionului meu. Mi s-a dat medalia „Eliberarea de sub jugul fascist". E singura medalie pe care o am. Un „amic" mi-a spus cu ofţoasă ironie: „Din astea s-au împărţit nenumărate". Valoarea ei nu e însă depreciată de număr, ca la mărunţişul de tramvai. Ba dimpotrivă, ea stă mărturie despre unanimitatea poporului în lupta cu fascismul. Are deci valoarea şi strălucirea nepieritoare a aurului.

Petru Vintilă

„Primirea armatei eliberatoare" (din Expoziţia permanentă a relaţiilor militare romîno-ruse)

Noua şcoală a romanului romînesc

(Urmare din pag. 1)

adică de la apariţia lui *„Desculţ"* în 1948, s-a creat, după părerea mea, o şcoală romînească în epică. Această constatare trebuie dovedită şi întregită cu o măcar schiţată descriere şi analiză a respectivului curent. Şi, neoferindu-se altcineva, o va încerca, stimate cititor, sluga dumitale. Iar materialul exemplar de care se va sluji vor fi următoarele cărţi, înşirate în ordinea apariţiei: *„Desculţ"* de Zaharia Stancu (1948), *„Bietul Ioanide"* de George Călinescu (1953), *„Străinul"* de Titus Popovici (1954), *„Moromeţii"* de Marin Preda (1955), *„Cronică de familie"* de Petru Dumitriu (1956), *„Groapa"* de Eugen Barbu (1957).

CARŢI „DESCHISE". SEMNIFICAŢIA ACESTEI PARTICULARITĂŢI.

Ceea ce ne izbeşte la lectura fiecăreia — fără excepţie! — din aceste cărţi este că finalul lor nu este un final în sensul clasic al cuvîntului. În majoritatea romanelor clasice, moartea fizică a eroului arată palpabil şi brutal că acţiunea s-a închis, că nu se va mai întîmpla nimic în complexul de fapte descris de autor: moartea *Anei Karenina*, a lui *Goriot*, a lui *Julien Sorel*, a *Doamnei Bovary* a lui *Manon Lescaut*, masacrul din *„Legăturile primejdioase"*. Alteori, lucrurile sînt indicate mai puţin brutal: o căsătorie fericită la *Dickens*, începutul unei vieţi noi — a lui Pierre cu Natasa — în *„Război şi pace"*, sacrificiul „Sanseverinei" în *„Mînăstirea din Parma"* încheie drama. În această ordine de lucruri, pare a ne spune autorul, nu se va mai întîmpla nimic. Eroii şi-au exprimat destinul şi sensul pînă la epuizare. Chiar dacă în ultimele pagini autorul ne asigură că Raskolnikov cu Sonia vor cunoaşte o viaţă şi întîmplări noi şi extraordinare, chiar dacă Alioşa şi Mitka Karamazov şi cu Gruşenka pleacă spre Siberia ca spre un nou destin, nu putem ghici ce li se va întîmpla; în orice caz romanul nu anunţă nimic, nici un fapt nu deschide perspectivele viitorului. În schimb, prinţul Mişkin şi Rogojin stau faţă în faţă lîngă trupul neînsufleţit al Nastasiei Filipovna şi este evident că ne aflăm în prezenţa unui dezastru definitiv, unei încheieri pentru vecie a oricărei activităţi semnificative a celor doi; Mişkin de altfel se cufundă în demenţă şi Rogojin dispare de asemenea, existenţa lui nemaiavînd importanţă şi sens pentru cititor şi mai ales pentru scriitor.

Ei bine, toate cărţile româneşti pe care am anunţat că le iau ca exemplu, se ispăvesc altfel. Darie din „Desculţ" porneşte, adolescent maturizat *„să intre în zori în splendidele oraşe"* cum spune Rîmbaud. Toată povestea de pînă aici a fost o pregătire amplă, teribilă, drama ţărănimii. Dar pentru Darie a fost *„Lehrjahre"*, cum spune Goethe, ani de ucenicie. Deci povestea unui început. Privită atît la nivelul, ca să spunem aşa, de suprafaţă, cît şi în sensul ei mai profund, cartea este *„deschisă"*, se sfîrşeşte cu un început, cu constatarea, cu afirmarea unui început.

„Bietul Ioanide" are acelaşi caracter, dar mai puţin evident; îl are într-un mod mai lăuntric. Ioanide trece printr-o dramă: îşi pierde copiii. În acelaşi timp, se clocneşte de realitatea fascismului. Întrebarea pe care şi-o pune cititorul este: „Şi acum ce va urma?" Nu ai simţămîntul că experienţa umană a lui Ioanide s-a încheiat, că şi-a epuizat semnificaţiile posibile. Şi într-adevăr, prietenii autorului ştiu, din fragmente apărute în reviste, de existenţa unei urmări „Scrinul negru".

„Străinul" de Titus Popovici afirmă în mod conştient şi deliberat povestea unei adolescenţe: argumentarea ideii noastre este de prisos.

Dar chiar şi la *„Moromeţii"* lui Marin Preda, înfrîngerea finală a lui Moromete, eşecul încăpăţînatei, îndîrjitei lui încrederi în salvarea pămîntului sînt un capitol; drama nu e încă închisă; evident, o evoluţie întreagă poate urma cu radicalizarea socială şi politică a lui Moromete, sau altă soluţie, neaşteptată, a crizei teribile, atît materiale şi morale, în care intră odată ce s-a sfîrşit, pierdută, lupta pentru salvgardarea micii proprietăţi. Care va fi soarta fiilor? Nu putem prevedea dar simţim că aceste personaje, adînc conturate, nu şi-au epuizat destinul uman şi artistic.

Cazul *„Cronicii de familie"* de Petru Dumitriu este mai complex. Într-adevăr, sfîrşitul familiei Cozianu-Lascari şi a lumii ei apar încheiate şi irevocabile, încă din bucăţile *„Fuga"* şi *„Boieri vechi şi noi"*. Totuşi, autorul a simţit nevoia de a adăuga o bucată care n-are sfîrşit propriu-zis şi care şi prin „sfîrşitul" ei înseamnă continuitate, stabilirea unei treceri spre un viitor (faţă de timpul cărţii) încă nepovestit. Închisă prin *„Fuga"* etc., *„Cronica"* rămîne deschisă prin bucata finală.

Numai *„Groapa"* lui Eugen Barbu *nu* dă sentimentul a ceva nou care trebuie să urmeze, să se întîmple eroului sau eroilor. Paraschiv fuge sub gloanţele jandarmilor; dar ce i se va mai întîmpla de acum înainte va reprezenta ceva calitativ nou? „Groapa" va cunoaşte întorsături neaşteptate în existenţa ei? Textul nu ne îndreptăţeşte să ne aşteptăm la asta. Structura lăuntrică a lui Paraschiv, primitivă, sentimentul de stagnare a vieţii din *Groapă*, arată că într-adevăr cartea şi povestea se termină aici, că pe tema asta autorul nu mai are de spus nimic important, nimic care să nu fie, repetare. Totuşi, în aparenţă, în ceea ce numeam nivelul de suprafaţă al folosirii, finalul deschis rămîne: Paraschiv fuge, nu se ştie unde; poate va scăpa; formal, istoria lui rămîne deschisă. În adîncime şi-a epuizat însă substanţa.

Iată dar că toate aceste cărţi, cu unica excepţie de mai sus, au un caracter comun: finalul *„deschis"*. Ce înseamnă oare această abatere de la o trăsătură tradiţională a operelor de proză epică?

Cred că ea trebuie pusă în legătură cu evenimentul cel mai important care s-a produs în existenţa poporului nostru în ultimul deceniu: transformarea sa profundă, atît socială cît şi politică. Conştiinţa scriitorilor a fost profund marcată de trăirea acestei transformări. Sentimentul dominant al lor a fost de bună seamă acela de a fi cunoscut o lume apusă, de a fi asistat şi de a asista la prăbuşirea ei, şi de a fi martori şi participanţi la naşterea unei lumi noi. Lucrul acesta reiese cu tărie din fiecare carte pomenită aici. Chiar şi *„Groapa"* prezintă mahalaua bucureşteană, învăluită de un abur de mit, de parcă n-ar fi un produs al veacului acestuia şi mai ales de după 1917. Cu alte cuvinte şi aici o lume apusă, o lume defunctă, aproape uitată, şi cu aura de vis pe care memoria o dă amintirilor îndepărtate. Dar în *„Desculţ"* se merge la o faţişă, violentă, ostilă repudiere a trecutului. *„Să nu uiţi, Darie..."* este cuvîntul omului care nu numai că n-a uitat dar, la momentul oportun, în 1945, şi-a adus aminte. Aici, ca şi în *„Cronică de familie"* cartea e rechizitoriu. În *„Moromeţii"* este viziunea ironică, emoţionată şi întristată asupra zbaterilor disperate ale lui Moromete. (Uscăciunea stilului nu face decît să sublinieze cu acuitate conţinutul emoţional al povestirii; dacă scriitorul ar fi mărturisit emoţie şi milă pentru fetiţa pusă la muncă, ar fi dat dovadă de prost gust; scopul lui este ca, fiindcă lui i-a fost milă, să găsească mijloacele de a-l face şi pe cititor să-i fie milă.) În *„Străinul"* repudierea lumii vechi de către erou — mască transparentă a autorului — se face de asemenea prin ironie, satiră, rebeliune adolescentă. E limpede în toate cazurile că lumea descrisă nu e lumea autorilor. Balzac nu e distant faţă de lumea lui, Stendhal de asemenea. Balzac trăia în Parisul de la 1840 ca un erou al său; Stendhal s-a visat Sorel în Franţa şi Fabrizio în Italia. Pentru Dostoievski sau Gogol, Rusia anilor lor e o prezenţă imediată şi în romane şi în realitate; „Troica" din *„Suflete moarte"* e Rusia *„de azi"* în momentul cînd Gogol scria acea ilustră pagină. Romînia din *„Bietul Ioanide"*, *„Desculţ"*, *„Groapa"*, *„Străinul"*, *„Cronică de familie"* nu este *„de azi"*. Este Romînia veche. „De azi" sînt autorii: unii mai mult, alţii mai puţin; conştienţi sînt toţi că între ei şi lumea pe care o descriu, în care au şi trăit, este o distanţă, nu simţită, nu în timp (deşi există şi asta), ci mai ales calitativă. Concepţia despre lume a omului de azi, interesele şi sentimentele lui, integrarea lui în societate, posibilităţile lui, într-un cuvînt aproape toate determinările lui sînt altele.

Totodată, cred că autorii cărţilor amintite şi alţi confraţi de-ai lor au sentimentul puternic al prezenţei într-o lume nouă, al unui *„azi"* deosebit de lumea descrisă în romanele de care e vorba aici. E o lume fascinantă, a cărei existenţă e imperioasă. Fie că simte nevoia de a o povesti fie că nu, prozatorul nu poate să nu ţină seama de ea. De aceea, scriind, în cazul cărţilor luate ca exemplu, despre o eră, cum ar zice G. Călinescu, *revolută*, el îşi lasă poarta deschisă spre era următoare, contemporaneitatea imediată. Simte că totul este încă în flux, încă în dezvoltare; nici un mare bilanţ nu e făcut. Cu excepţia epocii burghezo-moşiereşti, care apare, în toate cărţile acestea, ca un trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat dar cu desăvîrşire defunct, totul este în curgere, lava de-abia începe să se cristalizeze. Iată ceea ce explică, socotim, ciudata însă profunda asemănare a acestor cărţi atît de diferite din multe puncte de vedere, paralelismul lor strict în ceea ce priveşte forma *„deschisă"*. Conţinutul pe care-l exprimă această formă atît de particulară este acela al unor conştiinţe care au înregistrat prăbuşirea unei lumi şi naşterea uneia noi.

★

Sînt oare aceste cărţi nişte *romane*? Ce alcătuiesc ele în ansamblul lor? Ce au comun şi ce au diferit meşteşugurile autorilor lor? Cum rezolvă ei problema unităţii organice a cărţii, prin ce o unifică, ce imagine a omului încearcă să ne dea? Se apropie, şi cît de mult, de un meşteşug superior al povestirii epice? Care e drumul lor viitor? Iată întrebări la care trebuie măcar schiţat un răspuns: vom încerca s-o facem în numărul viitor al „Gazetei literare".

Petru Dumitriu

KROMMER BELA *„Frăţia de arme romîno-sovietică"*

GH. TUTOVEANU

Cîteva zile în urmă, la Bîrlad, s-a stins din viaţă poetul Gh. Tutoveanu. Am răsfoit volumele sale de versuri, — Albastru, Tinereţe, Patria, Logodnica lui Vifor, Balade şi Poezii alese, — şi m-am dus cu gîndul la revistele la care poetul a colaborat cu entuziasm, pe care le-a iubit şi le-a slujit cu credinţă.

Firul acestor publicaţii literare e lung şi ele se numesc pe cît le mai ţinem minte: Literatură şi artă romînă, Convorbiri literare, Semănătorul, Viaţa romînească, Lectura, Cronica Moldovei, Graiul nostru, Arhiva, Ramuri, Facla, Însemnări literare, Tînărul scriitor, Iaşul literar şi multe altele.

E mult de cînd lira discretă a poetului a slobozit în curentul abia înfiripat al poeziei romîneşti întîiele acorduri. Gh. Tutoveanu a fost contemporan cu Vlahuţă, Caragiale, Emil Gîrleanu.

Cu ei se călătoreşte astăzi cel mai vîrstnic poet al ţării noastre. Cei aproape 85 ani pe care acest om i-a trăit, ocupă întervalul uriaş de la cucerirea independenţei de stat a Romîniei pînă la prăznuirea celei de a 13-a aniversări a eliberării patriei.

A mărimat, împreună cu ţăranii plugari răsculaţi, la 1888 şi la 1907. I-a îmbărbătat, mai tîrziu, pe cei „legaţi de brazdă-n grindeni şi ninsoare", ori pe cei din tranşeele Mărăşeştilor, cîntîndu-le mărirea, şi, ca profesor, i-a educat pe fiii şi nepoţii celor ucişi, călăuzindu-le nădejdile spre „clipa de cutremur a dreptăţii".

Închizînd ochii, într-o ţară faţă de care şi-a făcut datoria pînă la ultima suflare, şi în care a văzut înfăptuindu-se înnoirile socialiste, pămîntul Moldovei îl pregăteşte odihna, ca o mamă, aşa cum a fost dorinţa de pe urmă a poetului:

„Cînd va suna-ntr-o zi şi pentru mine
În turla veche clopotul de-aramă
Şi voi porni spre zările senine
Şi de pe cer se va mai stinge-o stea, —
Să mă cuprinzi cu dragoste de mamă
La sînul tău cel cald, Moldova mea!"

Gh. Tutoveanu rămîne mai departe prezent în inimile miilor de cititori pe care i-a învăţat să cultive patriotismul şi să îndrăgească poezia.

Ion Istrati

Răspuns la scrisoarea lui Pablo Neruda

(Urmare din pag. 1)

— Toată suflarea omenească.

L-au ridicat popoarele Uniunii Sovietice ,ale Chinei Populare şi ale republicilor de democraţie populară. L-au ridicat şi-l ridică tot mai stăruitor savanţi curajoşi de prefutindeni.

L-au ridicat aici, în părţile acestea ale globului, în lumea asta nouă, şi scriitorii.

Poate că noi, nu destul de tare şi de răspicat. Poate că nu aşa cum ne-o impune menirea noastră şi conştiinţa misiunii de interpreţi ai poporelor noastre.

Scrisoarea dumitale e o mustrare, o chemare, un strigăt. Vom înmuli puterile noastre.

Dar îndeosebi nădăjduiesc să se trezească conştiinţa de oameni în scriitorii din Occident, în căutătorii de pietre filozofale, în aberanţii sub drogurile mescalinii, în maniacii dezumanizaţi, în amatorii de misticism, în specimenele stelare, în aceşti patrizi ai lui Marte căzuţi pe pămînt.

Carapacea de indiferenţă şi „superioritate" în care se închid, nu va fi eficace în ziua dezlănţuirii nebuniei atomice şi „geniala" lor maculatură nu va mai rămîne nici măcar ca în viziunea de apocalips a lui Anatole France, ca o foaie de hîrtie purtată de vînturi printre stinci călcinate.

Pablo Neruda, mesager al omenirii, prin menirea de scriitor, prin puterea fără stavilă a talentului, prin tăria curajului, glasul dumitale a făcut ocolul pămîntului şi a trezit nu numai conştiinţa scriitorilor. La apelul dumitale, răspund ca om şi ca scriitor: Prezent! E primul cuvînt, ca cea dintîi cărămidă la zidul din cuvînt omenesc „dincolo de care omenirea întreagă să se poată întoarce fără teamă la munca sa, la rodnicia păcii, la slăvirea dragostei şi a inteligenţei".

Demostene Botez

Puterea

Puterea-i în eroarea care doare
cicatrizată-n braţul încordat
care izbeşte mai învierşunat
şi mai voinic decît a fost în stare.

Puterea nu-i în tatuajul ros
cu marginile-albastre de salpetru,
ci e atunci cînd te ridici de jos,
respiri, şi mai cîştigi un kilometru.

Puterea e-n greşeala ce s-a stins
dar care în memorie te arde,
greşeala ce-o topeşti cu dinadins
fortificînd culoarea de stindarde.

Virgil Teodorescu

Dedicaţie

La treizeci de ani,
părăseai închisorile, prietena mea.
În părul tău cărunt nici o şuviţă brună.
Numai obrazul,
numai obrazul tău lumina
şi cerul.

Veronica Porumbacu

Mustul

Zăcea-nchisoarea neagră în oraş
cu gratii ruginite în pereţi,
cu lacăte şi gardieni iabraşi
purtînd ascunse gînduri, de ereţi.

Nu se mişca-n Cetate-un fir de păr!
Pe liniştile lungi nici pic de vînt.
Sub gratii sta bătrînul adevăr
cu trupu-n lanţ, picioarele-n pămînt.

Un trăsnet a căzut, prelung din cer,
şi adevărul s-a trezit din morţi.
Mulţimi dărîmă aşezări, şi fier,
şi cad, ca de cutremur: paznici, porţi.

Nu trec pe-aici cereştile-arătări
şi-n vremea noastră nu se fac minuni...
Cutremurul acesta-i din chemări
şi din revolta marilor străbuni.

Cad vechi lăcate. E marele August.
Şi vremile trecînd, pe rînd, încet,
au fiert în om, cumplit, străvechiul must...
Şi azi îl văd: constructor şi profet.

Ion Bănuţă

Soldaţilor căzuţi pentru libertate

Mai sus decît celelalte păsări vulturii zboară,
se luptă cu norii, asemeni lui Iacob cu îngerul,
iarna, osteniţi de cerul aspru şi singurătate albastră
dorm visînd cercuri în care uşor se pierdeau.

Cine le vede ochii acolo, pe stîncile pleşuve?
Linişte şi pace; inima le doarme în tihnă adîncă.
Simfonie albă şi brazi rotindu-se-n viscole
ca marea singurătate nicicînd să nu se audă.

Mai sus decît celelalte păsări vulturii zboară,
Aripile lor desfăcute sînt porţile infinitului şi ale gloriei.
Dorm vulturii, iarna dorm osteniţi de cerul aspru —
fără iarnă vulturii ar zbura, mereu înălţîndu-se.

Petre Stoica

Ediţie adăugită... dar nerevăzută

In prefaţa noii ediţii a schiţelor şi articolelor lui Bacalbaşa, Eugen Campus încearcă o privire exhaustivă asupra vieţii şi operei scriitorului. Din păcate nu în întregime, spre profitul cititorilor. Nemulţumeşte din chiar primele pagini modul în care înţelege prefaţatorul să justifice cauzele dezertării lui Bacalbaşa din mişcarea socialistă şi în legătură cu aceasta nedreapta acuză adusă lui Gherea.

Din prefaţă reiese că „dezertiunea" lui Bacalbaşa se datoreşte în exclusivitate lui Gherea, care ar fi introdus în partidul său — chiar de la început — idei mensevice. Acestea au derutat „în special pe acei tineri intelectuali, mici-burghezi, care se strînseseră în jurul „Contemporanului" şi al celorlalte gazete muncitoreşti". Ceea ce e, cel puţin pe jumătate, inexact. Ideologia menşevică se face simţită la Gherea mai tîrziu şi nu în perioada „Contemporanului", unanim recunoscută drept cea mai luminoasă şi mai poziţivă din întreaga sa activitate. Eugen Campus are însă nevoie de această teză pentru luminarea unui moment dificil din biografia lui Bacalbaşa. Şi o formulează fără a ţine seama că astfel diminuează proporţiile reale ale lui Bacalbaşa pînă la dimensiunile minuscule ale unui simplu învăţăcel. Scriitorul studiat de Eugen Campus a fost unul din principalii conducători ai mişcării socialiste la acea vreme. De aceea, de abdicarea sa — în 1894 — de la crezurile socialiste, nu poate fi făcut răspunzător — simplist şi nemotivat — Dobrogeanu-Gherea. De altfel E. Campus, cam în contradicţie cu sine însuşi, menţionează într-o notă că „fricţiuni între A. Bacalbaşa şi conducerea mişcării muncitoreşti apăruseră şi ceva mai înainte (de 1894, n. n.) şi nu numai pe chestiuni de principiu".

Să fi rămas Eugen Campus încă sub înrîurirea metodelor dogmatice? E greu de răspuns. Şi asta pentru că prefaţa e scrisă în 1952, la prima ediţie a „Schiţelor şi articolelor" lui Bacalbaşa. Poate că azi autorul infirmă cele semnalate mai sus, dar, prea mult preocupat cu adăugirea noii ediţii, a uitat (în ciuda avizului: „ediţia a II-a revăzută şi adăugită")... să revadă prefaţa.

EMILIAN PUŞCARIU

SOVIETIC

Carnet ★ Carnet ★ Carnet ★ Carnet

CARTEA SOVIETICA PESTE HOTARE

La Casa centrală a scriitorilor s-a deschis de curînd o expoziţie a cărţilor scrise de autorii sovietici care trăiesc la Moscova, traduse peste hotarele U.R.S.S. După cum arată „Literaturnaia gazeta", sînt expuse cărţile a 250 autori. Ţinînd seamă şi de faptul că sînt adunate nu toate operele literaturii sovietice care s-au editat în străinătate, ci numai o parte din cărţile autorilor moscoviţi, ne putem da seama lesne cît de răspîndită este azi literatura sovietică în toată lumea. De pildă, numai romanul „Cimentul", de F. Gladkov, s-a editat în străinătate de peste 40 de ori.

Aceeaşi expoziţie prezintă şi graficul editării scriitorilor străini în U.R.S.S. Din 1918 pînă azi, în Uniunea Sovietică s-au tipărit 15.970 de opere literare aparţinînd unui număr de 1872 autori străini. Aceste cărţi au fost editate într-un tiraj total de 487.710.000 exemplare.

CONVORBIRI CU TINERII SCRIITORI, LA FESTIVAL

„Literaturnaia gazeta" a publicat cîteva asemenea convorbiri. Una din acestea s-a desfăşurat cu participarea multor tineri scriitori străini, de felurite naţionalităţi, care au pus numeroase întrebări. Răspunsurile au fost date, printre alţii, de scriitorii sovietici Alexei Surkov, S. Marşak, Semion Kirsanov, An. Sofronov. După cum relatează ziarul amintit mai sus, convorbirile — cu aer prietenesc şi vioi — au decurs cu umor şi multă însufleţire. De pildă, unei întrebări asupra atitudinii scriitorilor sovietici faţă de lozinca scriitorilor chinezi „Să înflorească toate florile...", poetul Semion Kirsanov i-a răspuns astfel: „Din punctul de vedere al botanicii, noi scriitorii sovietici avem o atitudine foarte bună faţă de înflorirea tuturor florilor, dar din punctul de vedere ale aceleiaşi botanici, noi, scriitorii sovietici susţinem să înflorească toate florile, afară de cele otrăvitoare sau de florile făcute din ceară, mucava sau hîrtie; asemenea flori nu ne trebuiesc".

Un alt scriitor străin a întrebat dacă nu cumva editura care a tipărit romanul lui Dudinţev, „Nu numai cu pîine", a urmărit prin aceasta să-şi îndrepte situaţia financiară. A. Sofronov a răspuns: „Dacă editurile noastre ar fi vrut să trăiască în contul acestui roman, ar fi fost nevoite să trăiască numai cu pîine".

Dar nu asemenea întrebări au constituit baza acestor convorbiri. „Literaturnaia gazeta" arată că numeroşi tineri străini îşi manifestau bucuria întîlnirilor cu scriitorii sovietici, mărturisind, cum a făcut-o de pildă tînărul scriitor sirian Lian Deirani sau poetul Mahomet Karif, că ei văd în literatura sovietică un ghid al artei literare contemporane, un îndemn permanent la abordarea temelor umane.

ISTORIA ARTEI RUSE

Se anunţă că în curînd va apare în editura Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. un volum compact de istorie a artei ruse, consacrat perioadei dintre anii 1917 şi 1934. Însoţit de foarte multe reproduceri, dintre care majoritatea în culori, acest volum este întîia operă de sistematizare a uriaşului material istoric ce se referă la dezvoltarea artei ruse (pictură, sculptură, grafică, artă aplicată, arhitectură), după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie.

POEMUL „INTOARCEREA IN PATRIE"

al lui Toma George Maiorescu, tradus în limba rusă de D. Samoilov, este publicat fragmentar în nr. 7/1957, al revistei „Novîi mir".

A. B.

Alexandru Sahia — Mărturii

DUPĂ 20 DE ANI

Mi se întîmplă cîteodată, din ce în ce mai rar, să urc treptele unui imobil de pe actuala stradă Constantin Mille, altădată strada Sărindar. La etajul al doilea, un coridor lung, strîmt, despărțind camere în chip de boxe, în fund un birou, în care acum douăzeci de ani, șase gazetari, unii începători, alții îmbătrîniți în rele, alții cu multă experiență, munceau zi de zi, fără să cunoască ceea ce se numește vacanță. Cînd mă duc din nou pe acest coridor, aș vrea să deschid ușa cu emoția cu care am deschis-o în 1935, să găsesc în stînga imediat, acel birou, acea masă de lucru dintr-o scîndură de brad albă și să revăd în spatele biroului pe tînărul cu ochelari, Harold Loyd, cum îi spuneam noi în liceu și care era Sahia. Au trecut douăzeci de ani. S-au împlinit douăzeci de ani de la înmormîntarea lui Alexandru Sahia. Nouă, celor care l-am cunoscut, ne vine extrem de greu să vorbim despre moartea lui Alexandru Sahia, să ne întrunim la douăzeci de ani să comemorăm dispariția lui. Pentru noi Sahia n-a fost o carte, un articol, o noțiune abstractă, pentru noi a fost un om, un prieten. Ne-am trăit tinerețea împreună, am visat împreună. El visa mult mai departe decît noi și ne-a învățat și pe noi să visăm. Lucram în acea cameră cu oameni diferiți, unii chiar avînd o concepție cu totul opusă asupra vieții. Exista acolo între ei și un agent de siguranță. Și Sahia știa. Acesta era în mod special plasat acolo, pentru a-l supraveghea pe Sahia. Mai lucra acolo, cu el, un individ care avea să devină mai tîrziu agent de siguranță, care avea să trădeze. Sahia era totdeauna ocupat; începeam munca la cinci după amiază și o sfîrșeam tîrziu în noapte. Uneori ne găseau zorile și plecam împreună cu el și cu alții fie în Brezoianu, fie la o cafenea unde găseam la acea oră matinală o cafea ca să ne refacem forțele.

Cînd venea la redacție la ora cinci după amiază, începeau să sosească la Sahia delegații de muncitori. Il văd și acum pe moș Ion Georgescu venind de la poartă să-l anunțe: „Dom'le Sahia, iar a venit o delegație la dumneata". Veneau la Sahia muncitori din uzine, din ateliere, de pretutindeni, să-i spună necazurile lor, lupta lor, bucuriile lor. Sahia era în vremea aceea redactor al acelui mic colț care se numea *Tribuna muncitorului*. Cine va citi această *tribună muncitorească* — și n-ar fi rău dacă cineva dintre noi ar studia această *tribună muncitorească*, pentru că e un exemplu de ceea ce se numește gazetărie militantă —, își va da seama că atunci cînd Sahia se îngrijea de ea, reflecta într-adevăr viața muncitorească, atît cît se putea sub regimul de cenzură și de stare de asediu. In biroul lui Sahia l-am cunoscut pe Constantin David, acolo l-am auzit pentru prima dată vorbind pe Moș Bîgu, acolo venea foarte adeseori Ilie Pintilie, într-o vreme, și tot acolo l-am cunoscut și pe tovarășul Voicu, prin 1935 cînd venea și el în delegații. Muncitorii veneau cîteodată cu hîrtii scrise. Sahia le lua manuscrisele, le corecta, știa să-i asculte, știa mai ales să-i întrebe și niciodată oamenii nu plecau de acolo fără să primească un cuvînt de încurajare. Dar după aceea începea munca cea grea, fiindcă manuscrisele de la *Tribuna muncitorească* intrau destul de greu în gazetă. Trebuiau să treacă prin fel de fel de cenzuri, ultima fiind desigur cenzura militară. Și se întîmpla deseori ca a doua zi Sahia să nu-și găsească în gazetă rubrica, fiindcă era uitată pe șpalt, fiindcă dispărea. Dispărea și manuscrisul și zațul. Și atunci Sahia a hotărît să rămînă în tipografie el însuși. A făcut lucrul acesta luni întregi. Noaptea mergea pînă la rotativă, ca nu cumva să dispară materialul. Reușise să formeze în jurul lui un grup, de muncitori — desigur printre ei erau și muncitori comuniști — care apăra apariția acestei rubrici. Răbdarea cu care Sahia vorbea cu muncitorii, modul lui liniștit de a le pune întrebări, perspicacitatea lui de a descoperi exact ceea ce trebuia să se scrie, erau uimitoare. Am fost o dată cu Sahia ca să scriem un reportaj. Avea acest obicei de a lua pe cei tineri cu el. Prietenia noastră decurgea, e adevărat, mai de mult, din liceu. Diferența între mine și el era de cinci ani. L-am văzut cum lucra în reportaj, într-o uzină, fără

să-l acopere pe om cu mii de întrebări. Am văzut cum știa să scoată de la fiecare ceea ce trebuia pentru ca să afle adevărul.

Mai tîrziu Sahia a plecat în Uniune, s-a întors de acolo și a scris cît a putut să scrie. A scris cartea cunoscută apărută în condiții extrem de grele. Partidul a apărat cartea, partidul s-a îngrijit de apariția acestei cărți. In repetate rînduri siguranța a încercat să distrugă zațul. Sahia nu s-a mulțumit numai cu redactarea acestei cărți. El a fost și un propagandist oral. Intr-o noapte am fost cu el într-o casă în Obor. Strada nu mi-o mai aduc bine aminte. Am intrat într-o cameră foarte mică, la un cizmar. Erau strînși acolo opt-nouă muncitori. Nu era lumină electrică, asta mai mi-aduc aminte. Era numai o lampă cu gaz. Sahia le-a vorbit muncitorilor despre ce-a văzut în Uniunea Sovietică. A vorbit mai mult de o oră. După aceea au urmat întrebări și dacă cineva nu ne sezisa că trebuie să plecăm, fiindcă se face ziuă, cred că ar mai fi continuat încă multă vreme întrebările și răspunsurile acelea calme, calculate, gîndite.

Spuneam că s-au împlinit douăzeci de ani de la înmormîntarea lui Sahia. Era o zi înaltă de august, cu un cer înalt, cu soare arzător de Bărăgan. S-au dus atunci muncitorii din București în satul Mînăstirea, să-l îngroape pe Sahia. Cortegiul a pornit de la casa părintească spre cimitir. La o întretăiere de drumuri, pe care cu emoție am revăzut-o acum un an de zile, trecînd întîmplător prin satul Mînăstirea, cortegiul s-a oprit și cineva a început să vorbească despre lupta lui Sahia, despre lupta partidului, despre lupta clasei muncitoare. Vă închipuiți că nu erau puțini agenți de siguranță în acea mulțime. Imi aduc aminte și acum că au încercat o mișcare de înconjurare a vorbitorului, dar mulțimea aceea de oameni s-a tălăzuit ca o mare și agenții n-au putut să-i facă nimic. Ei au fost izolați. Atunci am văzut încă o dată ce înseamnă forța masei, ce înseamnă apărarea oamenilor care luptau pentru eliberarea clasei muncitoare, care luptau pentru ca vremurile pe care le trăim astăzi să vină mai curînd. Sahia a fost un om dintre aceștia. El a căzut luptînd, a căzut cu fața la dușman. Pe patul de moarte de la Colentina, cu cîteva ore înainte de a se sfîrși, ne-a spus cîtorva: „Nu părăsiți lupta, mergeți mai departe, victoria va fi a noastră!"

Era mesajul pe care Sahia ni-l transmitea nouă, celor mai tineri, era mesajul pe care Sahia îl transmitea generațiilor care au venit după el.

George Macovescu

EVOHE!

Sahia evohe! trimit
să-ți spună evohe, inima
Sahia —
inima mea...

Iși urcă orașul muzica
asemeni unui pian;
orașul, cînd merg
ca atunci alături de tine prin
cetatea, care gemea — Sahia,
inima mea...

Știam
că nu te voi avea alături mereu;
simțeam
mîna ta jilavă și pasul mai greu
știrbit ca luna
în ultima fază,
luna ca o coasă de aur,
Sahia —
inima mea.

Mulți am vrut să-ți fim
ca o oază
în care, ajuns, să strigi
EVOHEEE...!
Sahia —
inima mea.

George Demetru Pan

CONFERENȚIARUL

Pe Alexandru Sahia l-am însoțit în trei rînduri la conferințele ilegale sau semilegale, care au făcut parte din activitatea lui de comunist militant, de intelectual devotat luptei poporului.

Alexandru Sahia nu avea însușiri deosebite de orator, nu era acel tribun făcut să „electrizeze" publicul, să răscolească sala clamînd sau abuzînd de gesturi largi, studiate dinainte. Vorba lui era domoală, mișcările încete, privirea calmă. Știa însă să se facă ascultat prin ceea ce spunea. Se exprima limpede, convins, fără ocolișuri, bizuit pe fapte, pe o argumentație politică precisă, pe o gîndire dialectică.

Conferințele lui Sahia nu se țineau în săli somptuoase, de pe tribune solemne, ci într-un cadru simplu, improvizat de multe ori în asemenea locuri încît să nu fie adulmecate de polițiști și interzise. Auditorii veneau și ei „conspirativ", atenți dacă „n-au luat în spate un păduche" (agent de poliție) pe drum, dacă sediul conferinței nu era pus sub observație. Ceva mai la urmă, cînd s-a adunat toată lumea, venea și Sahia. Ușa se închidea, ferestrele de asemenea, chiar dacă era vară. La masa simplă de lemn lua loc conferențiarul care, cu o privire caldă, cu un zîmbet care-l apropia de cei ce veniseră să-l asculte, după „dragi tovarăși", intra în subiect. Cîteodată conferința se prelungea, dar nimeni nu era obosit. Incăperea se umplea de fumul țigărilor și atenția, mereu încordată, nu slăbea de loc. Nu se aplauda. Să nu se deconspireze. Cînd se termina, în grupuri mici și la intervale, cei prezenți părăseau casa după ce se luau măsurile necesare dacă — totuși — pe afară nu e nimeni, nici un agent. La urmă pleca și Sahia, la fel, condus de un tovarăș.

★

Holul ziarului unde lucra Sahia, seara se umplea de o lume diversă, de oameni care așteptau să intre în biroul vreunui redactor sau să-l apuce de mînecă în clipa cînd acesta ieșea pe ușă și străbătea holul. Se puteau vedea aici samsari, agenți electorali, poeți firavi, desenatori cu înfățișări boeme, care căutau să plaseze niște versuri sau o vignetă la pagina literară. Și mai erau, nu puțini, cei necăjiți, oprimați de nedreptățile societății burgheze, veniți să depună o plîngere, un protest. Aceștia așteptau cu privirile îndreptate spre o singură ușă: aceea a biroului unde lucra Sahia care redacta rubrica muncitorească. Ușa aceasta, de altfel, era foarte atent observată și de posturile fixe ale agenților de poliție. Ca să se sustragă urmăririi lor, Sahia recurgea la diferite stratageme. Ieșea din biroul lui și intra într-un alt birou (neutru) sau se ducea pe unul din culoare unde trimisese dinainte pe cel care voia să stea de vorbă cu el.

Intr-o asemenea seară au venit să-l caute pe Sahia doi tovarăși tineri.

— Trebuie să mă duc să țin o conferință grea — mi-a spus el ceva mai tîrziu — și vreau să stăm de vorbă. Cred că e bine să vii și tu. Conferința e la Rădăuți; adică în mijlocul huliganilor cuziști, unde Robu cu banda lui teroriza populația.

..Plecăm la noapte. Tovarășii vin și ei cu noi dar îi vom întîlni la un loc anume în Rădăuți. In tren nu-i vom cunoaște. Poate sînt urmăriți. Sînt tovarăși siguri, au fost trimiși de oameni de partid, de încredere.

Trebuie să vorbesc despre rolul social al scriitorului, despre literatura sovietică. S-ar putea să fim atacați de cuziști, dacă prind de veste. Așa că...

Conferința s-a ținut într-o sală pe care zadarnic am căutat s-o identific acum trei ani cînd am trecut prin Rădăuți. Lumea s-a adunat; vreo 70—80 de tineri. Totul trebuia să dureze cel mult o oră. Am reușit să ne strecurăm neobservați și să ținem conferința.

Alexandru Sahia, care era după călătoria sa în Uniunea Sovietică, a vorbit despre felul cum lucrează scriitorii sovietici, despre cărțile lor, despre conștiința lor cetățenească. A vorbit despre întîlnirile lui cu Fedor Gladkov și alți scriitori, despre sarcina și mesajul cuvîntului scris, despre condițiile create scriitorilor în Uniunea Sovietică.

Alexandru Sahia în mijlocul organizatorilor conferinței de la Rădăuți

Conferința a luat sfîrșit. Unul din tineri, lucrător la un atelier fotografic, ne-a făcut o fotografie. Aproape toți cei din grup au fost exterminați în lagărele naziste; Sahia a murit după un an, în 1937, la 13 august. Acum 20 de ani.

Din Rădăuți am plecat în aceeași seară.

— Da, a fost bine, își exprima mulțumirea Sahia. — Am făcut o treabă bună. Admirabili băieți. Desigur că huliganii vor afla și vor turba de furie... Așa trebuie; altfel nu ești luptător. Conferința organizată a fost o demonstrație că nu stăm cu mîinile la piept. A fost o incursiune în pozițiile dușmanului.

★

Intr-o altă seară, cîteva săptămîni mai tîrziu, Sahia m-a invitat din nou să-l însoțesc:

— Mă duc să vorbesc unor muncitori. La ora 9 ne întîlnim la podul Izvor, la tramvai. La capătul liniei am coborît și am apucat-o pe una din străzi unde ne aștepta un tovarăș, care ne-a făcut semn să-l urmăm (la o distanță oarecare), pe celălalt trotuar. Pe ulicioarele întortocheate, desfundate de ploile toamnei, ne-am urmat călăuza mai mult pe ghicite. Ne-a condus printr-o curte, în plină beznă, la o ușă prin care am pătruns într-o odăiță. Aici, sub o lampă de petrol, cu o imensă pălărie de tablă, erau așezați, care pe scăunele, care de-a dreptul pe dușumea, care pe o bancă improvizată, cam vreo 25—30 de muncitori. Mai mulți nici n-ar fi încăput. In mijlocul odăii era un scaun — singurul neocupat — și unde a fost invitat să ia loc conferențiarul.

— Să vorbiți încet, tovarășe Sahia, îl prevenise unul din tovarăși, să nu se audă. Am pus noi pături la ferești dar... așa cere vigilența noastră. Era una din conferințele ilegale organizate de Partid în cartierele muncitorești și făcute după cele mai stricte reguli ale vigilenței conspirative.

Alexandru Sahia a vorbit de Barbusse, despre Romain Rolland, despre scriitorii antifasciști care, în țările lor, făcuseră din scrisul lor o armă în apărarea culturii și civilizației umane. A arătat solidaritatea acestor intelectuali cu lupta clasei muncitoare, împotriva dușmanilor omenirii și ai libertății.

★

După acel eroic februarie din 1933, ceferiștii Griviței Roșii trăiau sub o și mai cumplită teroare polițienească. Singura posibilitate de a duce o activitate cît de cît legală, era aceea a unei asociații a tineretului care organiza conferințe pe teme culturale. La o asemenea conferință a fost invitat și ziaristul Sahia. Secretarul asociației l-a prezentat în cîteva cuvinte unui public alcătuit din ucenici și lucrători din ateliere. Și cu aceeași voce caldă și vibrantă, Sahia a vorbit despre literatura care trebuie să înfățișeze adevărul vieții.

★

Despre aceste lucruri, Sahia mi-a amintit în acea zi toridă de august, 1937 — ultima din viața sa. Complet istovit de boală, fusese internat la Spitalul Colentina, unde mă dusesem să-l văd.

Scăldat în sudori, Sahia era perfect lucid. Medicii îl condamnaseră însă. Analizele făcute în dimineața aceea nu mai inspirau nici o speranță că va putea trece peste această criză puternică a bolii lui. Mai avea de trăit cîteva ore.

La un moment dat m-a privit lung, a gîndit la ceva și, făcîndu-mi semn să vin mai aproape, a șoptit cîteva cuvinte, care erau ca un legămînt pe care mi-l transmitea:

— Ai grijă de băieți, de muncitorii care vin la gazete, vezi de rubrică... Ajută-i să poată organiza conferințe, caută oameni de încredere, cinstiți... Mai mult n-a putut spune. M-a mai privit cîteva clipe, pecetluind parcă cu această privire legămîntul ce mi-l făcea.

A doua zi de dimineață Alexandru Sahia și-a dat sfîrșitul în satul în care se născuse și unde a cerut să fie dus.

Gh. Dinu

„Biologia artei" sau iremediabila confuzie de planuri

Un juriu internațional a decernat premiul Diogene profesorului Wladimir Weidlé pentru lucrarea Biologia artei (Biologie de l'art. Constatations initiales et première orientation), apărută în „Diogène", Revue Internationale des sciences humaines nr. 18, aprilie 1957 pg. 6—23.

Premiul internațional institut de revista Consiliului Internațional de filozofie și științe umane, editată cu ajutorul UNESCO-ului, trebuia să recompenseze „cea mai bună lucrare sintetică inedită capabilă să aducă, într-un fel magistral, vederi totodată înnoitoare și întemeiate într-o disciplină oarecare a științelor umane". Nu suma de o mie de dolari, cu care a fost remunerată, cît mai cu seamă această prevedere a regulamentului ne-a făcut să luăm în mînă lucrarea. Autorul, fost profesor de istoria artelor la Leningrad (pînă în 1924), iar în prezent titularul cursului de istoria artei creștine și a bisericii occidentale de la Institutul de teologie ortodoxă din Paris, și-a văzut distinsă lucrarea din 235 de manuscrise, provenind din 36 de țări. După patru trieri consecutive, juriul a ales această Biologie a artei drept cea mai potrivită pentru a satisface exigența expusă în regulamentul concursului, de a prezenta „într-un fel în același timp clar și dens, priviri inedite asupra orientării și viitorului unei științe determinate, de a da deslușiri asupra unei descoperiri în stare să aducă după sine consecințe considerabile sau de a defini o metodă capabilă de a reînnoi cercetările în cutare sau cutare domeniu al științelor umane".

In introducerea studiului său, W. Weidlé anunță, în adevăr, o descoperire („un fapt care pare a fi scăpat pînă în prezent atenției autorilor", pag. 6) și o metodă („morfologia" aplicabilă deopotrivă „în științele naturii și în cele ale spiritului" pag. 7), menite să ne dezvăluie nu numai specificul artei, dar și „sensul creației umane" (pag. 23).

Cititorul se apleacă asupra textului cu îndreptățita speranță că va fi martorul fericit al unei revelații, echivalente cu o răscruce în istoria cugetării estetice. Incitată prin recomandarea juriului și prin declarațiile programatice ale autorului, așteptarea se transformă, în cursul lecturii, într-o certitudine, dar de sens contrar. Constatările lui Wladimir Weidlé surprind, însă nu prin ineditul descoperirilor, prin metodă sau principii, ci prin aerul lor de dezolanță fin de siècle. Dacă în cultura burgheză a secolului al XIX-lea a fost ceva stupid — cum pretindeau, după Léon Daudet, eseiștii dintre cele două războaie mondiale, — apoi această stupiditate se manifesta înainte de toate prin iremediabila confuzie de planuri: succesele biologiei au atras mintea burgheză spre acea invazie a organicului în diferite domenii care a generat hibrizii intelectuali ai social-darwinismului, ai biologismului în sociologie, psihologie, estetică generală și istoria artelor, în filozofie. Toți impotenții vorbeau despre Viață (desigur, numai cu majusculă); gîndirea burgheză sterilizată de formalismul kantian și anemiată de pozitivismul paralizat de spaimă în fața generalizărilor impuse de progresul științelor speciale, se arunca, cu o frenetică beție, în ceea ce credea că ar fi viața. Realitatea pe care nu o putea sezisa în mod autentic în categoriile abstracte ale culturii teoretice burgheze, acel sfîrșit de secol năzuia s-o recucerească prin abandonare totală în biologie. Totul se reducea la categoriile biologicului, de altfel răstălmăcite și ele; omul era o fiară însetată de putere cosmică (Nietzsche) sau o suprastructură fragilă pe fundalul instinctului sexual (Freud). Viața spre care se îndrepta biologismul elimina din existența umană tocmai ceea ce nu se reduce la biologic, — elementul specific uman.

Din acest impas cugetarea burgheză n-a putut ieși decît fie admițînd în afara realității un alt factor determinant — spiritualismul mistic, fie renunțînd la ideea oricărei determinări — cultul hazardului, aventurismul, actul gratuit...

Progresînd prin analogii de suprafață, invazia biologicului în cultura burgheză a dat naștere tipului de explicații propus de Clarence Day (This Simian World, 1920). Valoarea acordată de om dreptului la libertatea cuvîntului, observa el, se înțelege mai bine dacă ne gîndim că și maimuțele, în păduri sau grădini zoologice, nu contenesc să flecărească. (In această perspectivă, bibliotecile ar fi colecții de flecăreli conservate.) Lucrarea premiată a lui W. Weidlé reactualizează, desigur la un nivel academic, climatul desuet de fin de siècle. Ea proclamă descoperirea „unei similitudini de structură, net pronunțată, între operele de artă, pe de o parte, și organismele vii pe de altă parte." (pag. 6).

Prin premisele ei teoretice „descoperirea" provoacă impresia unui volum prăfuit, mirosind a hîrtie ușor mucedă, stătută, pe care o exală toate produsele acelui fin de siècle. Faptul că ea se bucură de distincția de originalitate conferită de un for internațional, este semnificativ în sine pentru situația gîndirii teoretice în estetica burgheză. Am semnalat studiul pentru valoarea sa documentară, urmînd să-l examinăm, în numărul viitor, sub aspectul articulațiilor lui logice.

Pavel Apostol

AJUNUL

Infrigurat, Vladimir grămădi în rucsac două cămăși, niște izmene, ciorapi, un „nécessaire" cam prăpădit și o flanelă de lînă, „croșetată de dobitoacă" — nevastă-sa, aflată pe undeva, într-un sat de șes, în refugiu; verifică la iuțeală browningul nichelat — o jucărie ridicolă pentru cocoane nevricoase în amor. Il primise de la un „Kamerad" neamț, la club, la-ntoarcerea dintr-o misiune de noapte, cu echipajul măcelărit, planurile ca o strecurătoare, fuselajul curgîndu-i tărîțele, și fără tren; „von"-ul, beat, entuziasmat de halul în care era mașina și de măiestria lui Vladimir, deșcă veche și hîrșită cu „coșciugele zburătoare", își desfăcuse diagonala, oferindu-i revolverul, dăruit, zicea, într-o împrejurare asemănătoare, de „oberst"-ul nu știu care. Mai strecură două încărcătoare într-unul din buzunarele sacului și-i potrivi curelele. Răscoli enervat în noptiera bătrînei printre flacoanele cu leacuri de reumatism și alifii de față („umblă după crai, beșnița"), căutînd unde știa că mamă-sa ascunde niște juvaericale, într-o cutie în care răposatul soț păstra tabac.

— Coană mare! Ți-adusei rîșnița...

A tresărit și a spart o sticluță, stropindu-se pe bocanci cu un lichid vîscos, brun; înjură și-i șterge cu un colț de cearșaf. „Cine mă-sa mai e?". Era vulgar căpitanul și spurcat la gură de roșeau uneori și „fetele"; băiat deștept, că asta moștenise de la babac, și niște avere, partea lui, în care dăduse iama. N-a răspuns, și femeia cu rîșnița, după o vreme, a plecat. In șifonier, nimic. „Numai de nu s-ar întoarce baba". După icoane, (că era habotnică și le-adunase de pe unde-a tot umblat — fusese și la Ierusalim și la Sfîntu' Munte — vro patruzeci avea, ferecate-n argint, și-un chivot cu rubine, îi umpleau un perete) nici atît. „Unde dracu'le-a pus? E cu-n picior în groapă și-n loc să-și vază de păcate, ține, zgîrcita, la fleacuri". Fleacurile, nicăieri. „N-am noroc; mă prinde baba dacă mai stau, și chiră ie, iese mahalaua-n drum și intru în vrilă". Scuipă scîrbit într-un papuc rupcigos al femeii. Liniștea se umplu de jalea lungă a sirenelor; sictiri mental și se uită la ceas. „Nu iese ea de pe unde e, acuma". Iși aminti de stiloul „Kaweco" uitat într-o haină civilă mai bună; jos, în dulap, scăpîndu-l printre niște dantele ofilite și-o fleoarță de pălărie cu pene, a babei, scormonind, l-au fost nit hîrtii sub degete. Zvîrli în odaie totul, mai căută, și numărîndu-le: „Puțin, că ți le mănîncă peștii". Apucat de furie și teamă că trebuia să plece, că nu găsise bijuteriile și că oricum risca mult pînă s-ajungă la Rucăr, pe drumuri ocolite și pe jos, el care era învățat cu „droaga" lui și sigur numai cînd avea manșa-ntre genunchi, urină răzbunător pe macatul de catifea vișinie, al patului. Trecu prin odaia lui în antreu și luînd o sticluță cu coniac de pe-o etajeră cu cărți o vîrî lîngă miile din buzunar. Mai culese din cui o iconiță înfățișînd tăierea capului lui Ioan Botezătorul („nu strică să te ai bine cu Dumnezeu și argintul, oricum, e metal prețios") o înfundă peste boarfele din sac, își petrecu pe umăr curelele și se întoarse să iasă prin bucătărie, pe din dos, ferindu-se și nu prea, ca și cum ar fi plecat într-o excursie. A pornit la vale, spre Arsenal și de la pod a luat-o la stînga pe chei, în susul Dîmboviței, spre Elefterie. Aprinse o „Regală" și ocolind spațiile descoperite, păși agale către barieră. De sticleți nu-i era frică, „sînt la gropi și le țițîie". Privea cu ochi expert găurile de bombe și dărîmăturile rămase de pe urma „covoarelor de foc" americane și considera, mulțumit aproape, tirul precis al foștilor „wehrkameraden". Trecea el însuși drept ochitor de elită; își amintea că lîngă Harkov, în retragere, primiseră ordin să distrugă un lagăr. A făcut prinsoare cu băieții că numai cu servantul la „incendiare" și el la „morișcă" îl face harcea-parcea într-un sfert de ceas, din cinci bombe și cinci benzi. Avusese o zi frumoasă, adevărate minuni acrobatice, pusese bombele cu mîna, își golise moriștile de boabe dînd ocol lagărului și pîrîind ca la bîlci. După zece minute, în flăcări și cenușă nu mai mișca nimic. Un singur om, că pe servant nu-l mai punea la socoteală, săvîrșise asemenea treabă. La banchetul ce a urmat unii l-au măsurat tăcuți, fără zîmbet. „Invidioșii!" Numai nemții îl ovaționaseră, că se pricepeau la din astea. Dovadă că și-acum tocau de la mică-nălțime Bucureștii unde mai chefuiau ieri dimineață. „Buni băieți, dar li s-a gripat motorul. Capotează precis, cu Führer cu tot". Și se felicită că el o șterge la vreme și nu mai e membru în echipajul ăsta fără mascotă. „Ce-o fi la aeroport, că ăia beți cum șade toată ziua, i-o fi luat ca din oală. Atîta pagubă, că mult îmi pasă cine și ce fel..." In dreptul unei case era oprit un camion militar și ostașii stăteau trîntiți pe burtă, în iarba cheiului, de li se vedeau numai țevile puștilor.

— Domnu', domnu'! La pămînt, c-auzi-l cum bîzîie. Poate aveți o țigare...

Se simțea prost în haine civile și acest „domnu', domnu'", cu repetiția familiară, fără adaosul gradului i se părea bizar și aproape de rău augur. Nu mai așteptă să audă restul ci se abate într-o stradă lăturalnică, lungă, pustie și părînd, cu apusul în fund, nesfîrșită. Pe la jumătatea ei, dintr-o curte dădu să iasă un civil cu o valiză, care-l măsură întrebător o clipă și se trase grăbit îndărăt. Vladimir iuți pasul apoi ocoli pe alte străzi, pînă se întunecă bine, ca să poată ieși nesupărat din București.

★

Bătrîna fusese la o văduvă din vecini, să bea cafea („se ține cutra, cu nemții și are de toate. Mă mir ce-au văzut la ea că-i ca o aschimodie") și veni acasă între două alarme, uimindu-se cînd găsi ușa de la bucătărie descuiată. „Oi fi uitat-o cînd am plecat", presupuse, aprinzînd primusul să-și încălzească laptele. „Vladimir e la avioane cu băieții lui. Doamne-ajută", rosti, mai mult dintr-un automatism matern, că nu-l iubea cine știe ce pe fiu-său, de cînd se însurase cu „nebuna"; și i-l mai făcuse răposatul și la beție; aveau o fabricuță de spirtoase și Brătășanu se trîntea mereu beat lîngă dînsa. A lăsat ibricul pe foc, intrînd în casă după bomboane să-ndulcească „apa chioară; s-a spurcat la bani țăranca și-l botează..." Cînd văzu în ce hal e odaia înlemni. Sufocată de spaimă se muie, lunecînd lîngă uscior. Stătu așa o vreme, îngrozită că hoții ar mai putea fi alături, și borfașii surprinși îți dau în cap. Vrea să strige, nu poate, sugrumată. Neauzind nici un zgomot, cutează să se scoale, se uită cu infinite precauții în camera alăturată și văzînd-o în ordine, se întoarce cu mirare. Zărește noptiera deschisă. „Pietrele", o fulgeră. Simți o durere în pîntece, greață, și se tîrî spre mobila căscată. Scormoni, mînjindu-se cu doctoria brună. Nu găsi firește nici o cutie, cum nu găsise nici fiu-său și, cuprinsă de o disperare sfîșietoare, se năpusti mormăind dincolo, să iasă-n marchiza de la fața, să cheme vecinii. In geamlîcul ca o baie de culori crude, cu mîna pe clanța ușii de-afară, se-mpiedică de preș, alunecă, dădu să se ție și tîmpla i se-nfipse-n colțul etajerei fragile pe care erau orînduite cele cîteva cărți, regulamente militare și niște romane, ale lui Vladimir. Căzu odată cu mobila. Cărțile se împrăștiară și din spatele lor se desfăcu o cutie de tablă în care răposatul ținuse tabac. Bijuteriile zuruiră pe jos și un safir impresionant se strecură pe lîngă degetele femeii, care uitase unde le-a ascuns ultima oară; prin ușa întredeschisă piatra se rostogoli pe trepte, în curte.

Băiețelul unui factor din vecini, sărind după vreun ceas, gardul, ca să-și ia mingea scăpată între florile bătrînei, găsi nestemata, se jucă o vreme cu ea și o pierdu după două zile, cu niște bile și cioburi de sifon colorate, din buzunarul spart.

Desen de ALADIN

★

Vladimir a murit în aceeași seară, la cîteva ceasuri în urma mă-sii, cînd aproape de barieră a vrut să tragă în muncitorul din garda înarmată care îl somase să se oprească, pentru ca să-l legitimeze. A rămas lîngă rigolă și arma neamțului a căzut într-o gură de canal. Sticla de coniac din buzunar se sparse, alcoolul fin îmbătă o clipă secera de august. Geamătul lui și ultima înjurătură au fost acoperite de huruitul simfonic, dominînd Răsăritul, al tancurilor rusești.

Nevastă-sa n-a mai aflat nimic despre el și s-a remăritat la Pitești după un an, ca văduva prin deces a unui „erou din războiul nostru sfînt (se exprima prețios, că făcuse o clasă la „Notre-Dame"), mort pe cîmpul de onoare", cum comunicase în șoaptă neamurilor noului bărbat, negustor de hamuri în Piața mare.

★

In casa lor locuiește, astăzi un inginer cumsecade, vechi ilegalist, cu tîmple sure și o zgîrietură de glonț la brațul stîng, căpătată în urmă cu treisprezece ani, într-o seară, cînd, de pază la o barieră în București, a tras în el un civil înalt, cu un rucsac în spate. Iși mai amintește și un miros de coniac împrăștiat în aer, oricum mai puternic decît mirosul pulberii arse.

Habar n-are de aceste insignifiante întîmplări și dacă le-ar cunoaște le-ar socoti, poate, fără tîlc.

Romulus Vulpescu

POPAS VENEȚIAN

(II)

Nimic mai greșit decît a căuta să înțelegi Veneția cu ajutorul formulelor gata făcute, prin sensibilitatea altora și mai ales cu obsesia multor literaturi care o păstrează într-un anumit fel, în poemul sau romanul cutărui sau cutărui scriitor. Cetatea Serenisimă zilnic reînnoită în lumini și culori, cu munți drept fundal și irizări translucide drept lespezi, cu cîntece pe gondole și alaiuri nocturne, a fost și rămîne în robustețea ei de un puternic realism. De sute de ani, marinar și negustor, venețianul ca și cetatea lui nu pot fi înțeleși decît în aceste indeletniciri fundamentale. Renașterea la Veneția a fost mai degrabă științifică, spre deosebire de Florența. Cartografia și banca, marfa și memorialistica au fost la preț în cele mai glorioase epoci. Averile se compuneau în aceeași măsură din valori funciare în terra forma, dar și din indepărtatul negoț și nimeni nu se rușina. Elementele acestea economice aduceau idila și fantasticul topite în aceeași viziune unică ce s-a numit Veneția. Veacul al XIX-lea și începutul veacului nostru au falsificat imaginea. Ea rezistă însă și astăzi reală cu aspectele negoțului venețian local și pitoresc, bogat și atrăgător, fără răsfrîngerea politică, firește, cu pe vremuri, dar la fel de intens. Se spune că în veacul al XVI-lea o principesă milaneză venită oficial a întrziat de la Te-Demul de la San Marc atrasă de frumusețile din Merceria.

Socot și astăzi întîmplarea posibilă oricui, nu numai unei principese milaneze de acum patru veacuri. Și asta pentru că Veneția negustorească, în ispita și intensitatea ei, nu s-a schimbat. O momeală anumită a vitrinei stă încă în darurile venețianului negustor. Un gust de mare artă și simplicitate. Un vestit magazin de țesături de mătase își umple galantarul cu un sul revărsat ca un val, galben în vibrațiile superbe ale materiei, înconjurînd un coș cu cîteva lămîi. Galbenul naturii stă mărturie convingătoare pentru reușita culoarei. Ca în tablourile încîntătoare ale lui Carpaccio, unde amănuntele realiste abundă (o piuliță e atîrnată în cui lîngă Sfînta Ursula care doarme) la fel și astăzi Veneția trebuie descifrată din mii de amănunte. Unele merg cu veacul și sînt mecaniciste, altele sînt vechi de cînd lumea: peștele și fructele. Toate însă păstrate cu grijă nu numai pentru substanță, pentru gust, dar și pentru culori. Peștele plat al Adriaticii, cu paloarea lui; langusta fragedă și trandafirie; rîndunica de mare în carapacea ei spinoasă de mască de actor chinez, aterinuile în argintul lor, alături de piersici galbene, de pepenii verzi cu inimi roșii tăiate în pătrate și de felii de nuci de cocos deasupra cărora curge neîncetat un duș minuscul, pentru a le păstra frăgezimea, toate dau culoarea colțurilor de străzi sau umbrelor albastre și ușoare din piețe.

Pasiunea documentului precis, în secolele mari mai ales, l-a caracterizat întotdeauna pe venețian. In acest sens, Diarii-le unice ale patricianului Marin Samedo din veacul al XVI-lea care consemnează toată viața cetății timp de aproape patruzeci de ani, fapt cu fapt, zi cu zi, alcătuind cel mai impresionant monument memorialistic, stau alături cu evocarea lui Gentile Bellini din vestita lui procesiune. Confruntați exactitatea fațadei catedralei San Marco din tabloul lui Bellini cu ceea ce astăzi puteți contempla de pe terasa de la Florian și veți vedea că totul este fidel și neschimbat. Artiștii Veneției au avut întotdeauna ochiul atent la ceea ce se petrecea în jurul lor și fără îndoială că și în Rococul cu multe aspecte îndoielnice — astfel consemnat de domnul Johann Caspar Goethe, jurist, tatăl marelui poet — îl va fi atras cu tot adevărul său, cu amănunte populare, pe Goldoni. Amănunte ce se ascundeau ochiului străinilor. In felul acesta opera goldoniană capătă o autenticitate vie, locală, imuabilă, pe care pretutindeni astăzi o mai găsești în orașul lagunelor.

Și autenticitatea aceasta de care eram conștienți că stă ca un document de moravuri în „Bădăranii", ne înspăimînta în sarcina pe care ne-o luasem de a juca pe Goldoni în fața venețienilor. La conferința de presă precedînd repetiția generală, izbutisem să interesăm prin detaliile organizării teatrului de la noi. Informațiile noastre surprindeau și creau oarecare mirare prin siguranța vieții actorului și asigurarea desfășurării artei sale în condiții optime. Reușisem, comunicînd adevărurile de la noi, să ne prezentăm ca un „caz interesant" în problema teatrală, în întregul ei cuprins. Mai rămînea să dăm examenul artistic și al înțelegerii acelui realism în juste măsuri goldoniene, care să cuprindă în același timp și vivacitatea unei culturi întregi. Într-un cuvînt, rămînea să arătăm că am înțeles și că am realizat textul venețian autentic pe care ne propusesem să-l transformăm în spectacol. Repetiția aceasta generală în fața criticilor, repetiție în care trupa s-a aruncat cu sentimentul unei catastrofe de apă adîncă, a fost concludentă. Am simțit că succesul începuse de aci. A doua seară, seara premierei, parterul solemn și elegant a dat semne de aprobare de la primele scene. Neînțelegerea limbii înfrîntă prin expresivitatea, ritmul și antrenul jocului, dovedea, la controlul acesta cu un public expert, că arta noastră teatrală reușise să-l facă pe acest public (care știa pe de rost textul) să se regăsească, în confruntare, într-o justă atmosferă goldoniană pe care o aprovoa cu entuziasm. Așadar, nu greșisem. Am înțeles mai tîrziu care a fost cauza hotărîtoare a succesului, în afară de omogenitatea spectacolului, care teatralicește îl servise fidel pe Goldoni. Această cauză trebuie căutată și în datele „organizatorice" ale scrie ale teatrului nostru, deosebite de cele ale teatrului italian. Actorul italian, lăsat la întîmplarea unui contract temporar, în întreprinderi particulare, care se fac și se desfac după interesul întreprinzătorului, se grupează cu greu în înmănuncherea unor inalte contribuții unitare. Noi prezentam o trupă de actori mari, strînși la un loc. Și în condițiile mai precare de acolo, lucrul acesta a impresionat, ca o afirmare practică și convingătoare a celor anunțate de noi în conferința de presă.

Rar un succes a avut un cadru mai încîntător de control obiectiv și deplină bucurie a tuturor. Întoarcerea spre casă a celor care făuriseră succesul: regizor, scenografi și mai ales actori, căpăta ceva unic din purtarea satisfacției acesteia adînci, personale prin fermecătorul decor al unei Veneții nocturne. Ceea ce de obicei deformează o mare iluminare interioară nu rătăcea și nu rămînea vag, ca un spațiu necuprins și neabsorbit de lumea înconjurătoare. Ba dimpotrivă. Dimensiunile feerice ale cetății se potriveau de minune și întregeau fericirea fiecărui.

Și astfel s-a făcut că în noaptea aceea de miercuri 24 iulie, noapte înaltă și plină de stele de pe malurile Adriaticii, cînd fiecare a venit de unde poposise în fața unui scampi meritat sau a unui pahar de Chianti, și cînd a traversat piața pustie de lîngă Campanilă, să mai privească încă o dată neschimbata fațadă a Catedralei San Marc, ca în tabloul lui Bellini, aceeași catedrală care a văzut în veacul al XII-lea pe Frederic Barbarossa, iar acum pe actorii romîni fericiți de marele lor succes venețian. Cele mici stau de multe ori față în față și privesc la cele mari...

Ion Marin Sadoveanu

RAFAEL ALBERTI

CĂLĂTORIE ÎN EUROPA

Voiam să te revăd, Europă, să te revăd, să te revăd!
Și, iată, te-am văzut, în fine, și tu întreagă m-ai privit, întreagă.
Și nu m-a mai văzut privirea ta cu ochi de moarte și prăpăd
ei cu adînca bucurie-a unui soare ce din neguri se dezleagă.

Dintr-un cer de toamnă, am coborît la tine într-o dimineață,
deodată.

In brume albastre noiembrie se topea.
Belgia era o logodnică în sunet de clopote-nvestmîntată,
clopote pe care îngerul melancoliei le bătea.

Cu trîmbițele sparte și cu armura sfărîmată,
după crima copleșitoare-a hitleristului vis,
era Germania, și era noaptea cea mai întunecată;
în mîna ei însă, o floare cu potirul de pe-acuma deschis.

La pieptul Poloniei m-am lăsat, în zăpadă.
Sub scutul ei, sirena Vistulei m-a primit.
Nu era inimul sîngelui ce cînta-n liniștita ei spadă
nici poporul un suflet în cazină, de moarte gătit.

Dar dacă vreodată în lume s-a hotărît o pedeapsă mai haină
ea a fost pentru sufletul acestui popor nevinovat.
N-a fost fier în mîna dușmanului, asasină,
în carnea-i vie să nu pătrundă încet, neîndurat.

Și totuși, privește-l. Este aici, de față.
Mișcătoral pîrîu al inimii, liniștit și dulce, curgînd,
gîndul înălțat spre o nouă viață,
noaptea care agonizează și ziua care-a mijit de curînd.

Tot din ceruri am coborît la Praga. Părea
un simplu cartier, printr-al cetei opal.
Dormînd în ghețuri, Vltava ca un rege mergea
pe un alb porumbel de cristal.

I-am văzut pe stăruitorii meșteri, făurarii,
suflînd în sticlă gingașe subțirimi ca niște șoapte;
rîndunială și desăvîrșire, iar pe timpuriile ogoare
ciorchinii dolofani ai unor aurore de pe acuma coapte.

Am văzut apoi o păstoriță urcînd la munte,
între latină și slavă, prin muzicala arătură.
Îi zumzăia o lună cîntăreață pe frunte
și adierea unui fluier de trestie pe gură.

I-am spus: salut în tine poporul de țărani al Romîniei,
mîntuit din cazna cea mai grea.
Cîntu-ți-eiul sub soarele nou al bucuriei.
Fără lanțuri, în pace, țara se trezea.

O, duioșie, frumusețe, dragoste, omenească ardoare
a brațului neadormit și puternic al pămîntului romînesc!
Să fii stăpîn pe soartă, să fii stăpîn sub soare
semănăturilor de azi ce pentru mîine pîrguiesc.

Și-am coborît în ghețurile Moscovei, înfrigurat.
Stelele Kremlinului o străjuiau sub nori.
Sfîntul Vasile continua să fie uns și-ncoronat
în turlele cu niște cepe, scăldate-n culori.

Aici, din ruini de război și din doliu, curînd,
s-a ridicat din nou necuprinsa mamă, senină,
din pîntecu-i puternice roade născînd,
un șuvoi de viață, un șuvoi de lumină.

Am părăsit-o cînd pe vînt se-ntorcea primăvara,
cînd grîul înverzea sub zăpadă,
cînd umbrele triste îi credeau risipită comoara, —
dar ea mai tînără încă ieșea din baladă.

Și plecînd, de sus de pe aripa cerului, îi spusei:
păstrează în veci această garoafă îndrăgostită.
Și-am azvîrlit batista, iar în mijlocul ei,
inima mea de prieten îi vorbea, zugrăvită.

La revedere. De pe Pămînt, pămîntul mă privea.
Și-ndeplinise soarele osînda-ndelungată.
Limpede, dezghețul Europei începea...
Pe podurile Senei m-am pomenit deodată.

O, Franță a vinovățiilor, Paris de păcate!
Cine să nu vă ierte cînd vă simte atît de frumoase?
Deși sîngerezi de mizerii din toate părțile, toate,
lasă-mă să mă pierd, Parisule, în pletele-ți mătăsoase.

Și m-am trezit. Și mi-am spus: haide! E ceasul plecării.
E timpul să-i lași mîna ta exilată bătrînului țărm european.
Băteau clopotele de la Notre-Dame... Deasupra mării.
începea să se audă țipătul vîntului american.

In romînește de **Geo Dumitrescu**

SALVATORE QUASIMODO

Intr-un interesant șiamplu articol intitulat „Verso una nuova civiltà poetica", apărut în ziarul „Il Contemporaneo" sînt cuprinse unele observații deosebit de interesante în legătură cu activitatea literară a poetului contemporan italian Salvatore Quasimodo. Articolul este scris pe marginea unei convorbiri purtate în legătură cu problematica poeziei, de autorul articolului și de poet. Studiul este însoțit de o traducere în limba italiană semnată de Salvatore Quasimodo a poeziei lui Adam Mickiewicz — „Quando il mio corpo".

Salvatore Quasimodo lucrează în momentul de față la o antologie a poeziei italiene de după război. El intenționează să includă în această lucrare de sinteză pe toți poeții care au adus o contribuție nouă la poezia contemporană italiană. Poetul constată că ultimul război care a înfășurat patria în haina tristă a dezastrului și a morții a stimulat gîndirea și forța omului contemporan care poate și trebuie să

stăpînească realitatea istorică. Salvatore Quasimodo consideră că poezia nouă trebuie să izvorască din frămîntările și problemele actuale, ea trebuie să surprindă viața și să oglindească în universul poetic, prin „intuiție și generalizare", bucuria de a trăi și de a lupta.

Rezistența contra regimului fascist, încordarea în luptă pentru crearea Italiei libere a însemnat în același timp și lărgirea orizontului de înțelegere a vieții noi și a omului contemporan.

Să scrii versuri însemnă, după Salvatore Quasimodo, să te substitui unei judecăți, iar judecata estetică trebuie să cuprindă desigur reacțiile sociale, — factorul care determină în cele din urmă creația.

Toate aceste spicuiri de idei și gîndiri cuprinse în articolul din „Il Contemporaneo" au mai fost de altfel prezentate într-o remarcabilă lucrare publicată în 1956, „Discorso sulla poesia: Il falso e vero verde".

Ana Ioachim

Pînă și

...GABRIEL MARCEL, cunoscut filozof catolic de nuanță existențialistă și tot atît de notoriu cronicar dramatic la revista „Les Nouvelles littéraires", comentînd piesa postumă „Long Day's Journey into Night" a lui O'Neill trebuie să conchidă înfiorat: „Nu poți să nu ai sentimentul că această familie blestemată (lumea favorită a dramaturgului, n.n.) este reprezentativă, să nu spunem pentru întreaga Americă, căci ar fi absurd, ci pentru o anumită Americă, aflată tot mai mult în prada băuturii, a excitantelor și amenințată de psihoze mortale. Și trebuie să mergem încă mai departe, căci această Americă este contagioasă. Da, trebuie să fim scandalos de prezumțioși și să vă credem complet imuni. Putem depista căile prin care se comunică această contagiune. Iar dacă ar fi altfel, aceia dintre noi care înțelegeau pe de-a-ntregul piesa, n-ar mai fi încercat aseară, (seara premierei, n.n.) acest fior, această neliniște prevestitoare". Oare „o anumită Americă" chiar nu are nume?

Lector

ADEVĂRUL DESPRE ALGERIA

— Jean-Paul Sartre demască —

In urma acțiunii hotărîte întreprinse de Partidul Comunist Francez pentru rezolvarea pașnică și justă a problemei algeriene, tot mai numeroși sînt aceia care iau atitudine în chestiunea algeriană.

Un mare cotidian francez a refuzat publicarea articolului lui J. P. Sartre, „Sînteți formidabili!", pe care acesta l-a scris cu ocazia apariției unei culegeri de documente și mărturii ale unor demobilizați din armata franceză care luptă în Algeria. De aceea Sartre publică articolul în revista pe care o conduce denunțînd „practicarea cinică și sistematică a violenței absolute", care poartă perfidul nume de „pacificare" în Algeria. El demască încercarea guvernanților francezi de a ascunde măselor torturile, asasinatele la care colonialiștii supun populația civilă algeriană și analizează complexul de „vinovăție nevinovăție, de responsabilitate irresponsabilă" în care se complac unii francezi. Colonialiștii, ascunzînd adevărul asupra atrocităților săvîrșite de ei în Algeria, caută, în zadar, să-și atragă „complicitatea prin tăcere" a poporului francez asupra „aventurii abjecte".

„Nu cinismul, scrie J. P. Sartre, nu ura ne demoralizează, nu, ci mincinoasa neștiință în care sîntem puși să trăim și la menținerea căreia contribuim noi înșine".

Considerînd că „tăcerea și neștiința înseamnă complicitate la crimă", cunoscutul scriitor continuă:

„Nu sîntem candizi, sîntem murdari. Conștiința noastră nu a fost tulburată și este totuși tulbure. Conducătorii noștri știu bine acest lucru; de altfel, așa ne-ar vrea; ceea ce doresc ei de fapt să obțină prin solicitudinea lor plină de atenție și prin grațioase menajamente — ironizează Sartre, — este de fapt, sub aparența unei înscenate neștiințe, complicitatea noastră.

Despre torturi, toată lumea a auzit vorbindu-se, cîte ceva a reușit totuși să se strecoare în presă, unele ziare cinstite au publicat chiar mărturii, circulă anumite broșuri, soldații întorși acasă povestesc.

Dar tocmai această stare folosește demoralizatorilor: căci totul se rătăcește sau se tocește în adîncurile societății, știrile își croiesc drum anevoie apoi drumul duce la o fundătură, știrile mor.

Ziarele, broșurile amintite, nu toți francezii le-au citit, nu le pot citi: ei cunosc anumite persoane care se pare că le-au citit; mulți dintre noi n-am auzit niciodată mărturia unui demobilizat, ni s-a povestit doar ce ar fi spus anumiți militari.

Circulînd din om în om, dezmințite în mod oficial, aceste îndepărtate mărturii își pierd încetul cu încetul puterea. Și tocmai aici ne așteaptă îndoiala, tocmai aici începe propria noastră lașitate. De ce oare am da crezare acestor zvonuri? Unde sînt documentele? Unde sînt martorii? Cei care se declară convinși de ele, ne spunem, erau de fapt convinși dinainte. Desigur, ne zicem, nu putem nici să respingem a priori posibilitatea... Insă trebuie să așteptăm, nu ne putem pronunța înainte de a ne fi informat cu toată seriozitatea. Deci, să nu ne pronunțăm".

„Și-apoi, nu-i așa, avem destule necazuri și fără asta, ce să ne mai luăm și altele pe cap.

Omului care a muncit toată ziua, care a îndurat, la slujbă, cele o mie de mici agresiuni ale cotidianului, nu poți să-i ceri să-și petreacă seara alergînd după informații algeriene.

Iată prima noastră minciună!"

Sartre analizează apoi modul în care guvernanții profită de această lipsă de informații în care ei înșiși mențin poporul francez. Apoi conchide: „Ziarele ne fac curte: vor să ne încredințeze că (în Algeria, n.n.) sîntem generoși. Iar radioul sau televiziunea, contra o monedă de 10 bani, ne spune „Sînteți formidabili!" (Așa se intitulează una din emisiunile radiodifuziunii franceze, n.n.).

Cea de-a doua minciună, scrie în continuare Sartre, este crearea unei comisii guvernamentale de anchetă asupra „abuzurilor" din Algeria. „Comisie de control care nu va controla nimic în afară, poate, de buna funcționare a „conștiinței" franceze".

„Vinovații! Sîntem de două ori vinovați!

De pe acum ne simțim prada unei tulburi neliniști.

Incă nu e groază dar presimțirea că groaza există undeva, aproape, e cu atît mai amenințătoare cu cît nu putem și nu vrem să o privim drept în față.

Și totuși, sfîșietoare, întrebarea: Dar dacă e adevărat?

Ei, da, sîntem formidabili. Dar am început să ne suspectăm. Da, fiecare își găsește vecinul suspect și se teme să nu-i pară și el suspect vecinului.

Doi prieteni pot avea păreri foarte bine despre soluționarea problemei algeriene fără a înceta pentru asta să se stimeze. Dar execuțiile fără judecată? Dar torturile? Mai poți fi prieten cu cineva care le-ar admite? Fiecare tace, fiecare își privește vecinul care tace, fiecare se întreabă: Ce știe oare? Ce crede?"

„Neîncrederea ne creează o nouă singurătate. Teama de a fi puși în situația să disprețuim sau să fim disprețuiți ne desparte de compatrioții noștri".

Condamnînd „complicitatea" tăcerii și pe acei care amînă mereu luarea unei atitudini precise „din lipsă de dovezi suficiente", Jean-Paul Sartre cere o condamnare publică față de atrocitățile comise de colonialiștii francezi în Algeria. Și încheie: „Nu e prea tîrziu încă pentru a zădărnici această acțiune de distrugere națională, mai putem încă sfărîma cercul infernal al acestei responsabilități iresponsabile, al acestei vinovate nevinovății, al acestei necunoașteri care e totuși cunoaștere; să privim adevărul în față, el ne va face fie să condamnăm în mod public crimele săvîrșite, fie să le acceptăm în deplină cunoștință de cauză. Iată de ce mi s-a părut necesar, să semnalez publicului broșura celor demobilizați. Iată evidența, iată grozăvia și aceasta este a noastră, n-o vom putea privi în față fără s-o smulgem mai întîi din noi înșine și s-o strivim".

P. G.

Probleme ale esteticii cehoslovace

— De vorbă cu Miroslav Klivar de la Academia de Artă din Praga —

Am avut recent prilejul să-l întîlnesc pe esteticianul ceh Miroslav Klivar, care a fost vreme de o lună de zile oaspete al țării noastre. Klivar lucrează actualmente la definitivarea unui important studiu consacrat metodologiei în teoria literaturi. M. Klivar, care face parte dintr-o generație mai tînără de esteticieni, este unul dintre participanții la dezbaterile problemelor realismului socialist în presa literară din Cehoslovacia. Obs ervațiile pe care mi le-a comunicat se raportează la aspecte ale esteticii contemporane cehoslovace. M-a interesat îndeosebi felul în care au rezolvat cercetătorii cehoslovaci colaborarea creatoare dintre este ticieni, pe de o parte, critici și istorici literari, pe de alta. Se pare că aceasta a constituit mult timp o problemă vitală a oamenilor de artă din țara prietenă.

In momentul de față, îmi spunea tovarășul Klivar, se desfășoară ample discuții pe tărîmul științei literare, se discută despre realismul socialist, despre preluarea moștenirii clasice, și toate acestea necesită o apropiere între estetică și teoria literaturii. Strădania comună duce în mod logic la o conlucrare între teoreticienii din Cehoslovacia și cercetătorii literari.

— Care era situația în trecut în privința colaborării dintre cele două ramuri științifice?

— In prima etapă a luptei împotriva dogmatismului și a discuțiilor cu privire la problemele actuale ale artei în Republica Cehoslovacă a fost pomenită adeseori în publicațiile noastre lozinca sceptică a unei pretinse crize în estetica și teoria literară. S-a făcut simțită uneori chiar neîncrederea în posibilitatea esteticii de a ajuta la rezolvarea unor probleme practice ale literaturii contemporane. Rădăcinile acestui scepticism au constat pe de o parte în izolarea diferitelor sectoare ale științei literare și ale teoriei artei și, pe de altă parte, în slăbirea exigenței față de calificarea tinerelor cadre de cercetători. In sfîrșit, s-ar putea vorbi și despre faptul că în acea perioadă nu se desfășurau aproape deloc discuții creatoare. Acum epoca acestui scepticism a fost depășită și izolarea a fost înlăturată.

— Ce ne-ați putea spune despre situația actuală a cercetărilor pe tărîmul esteticii?

— Munca științifică în acest domeniu cunoaște un mare avînt în țara noastră. In prezent funcționează trei principale centre. Există în primul rînd grupul de esteticieni praghezi compus din: prof. dr. Mirko Novak, docent dr. J. Volek, prof. dr. Sychra, prof. dr. K. Svoboda, P. Tukny, care dezvoltă moștenirea profesorului Emil Utitz, estetician de talie mondială care a trăit la Praga și a murit în 1956. Avem apoi un grup de esteticieni care lucrează la Brno sub conducerea lui V. Zykmund și O. Sus, precum și școala esteticienilor slovaci condusă de prof. dr. M. Bakos. Se inițiază de asemenea organizarea unui sector de estetică în cadrul Academiei Cehoslovace de Științe. Centrul cercetărilor științifice pe tărîm literar îl constituie Academia Cehoslovacă de Științe, îndeosebi Institutul de literatură cehă, condus de academicianul Jan Mukarovski, și academia slovacă de științe. Nu de mult a avut loc o discuție a lingviștilor cu privire la stilul artistic, în cadrul căreia s-a încercat definirea stilului literar din punct de vedere al lingvisticii. Actualmente, atenția principală a cercetărilor pe tărîmul științei literare se concentrează asupra temelor de istorie literară. Nivelul criticii literare se îmbunătățește pe zi ce trece; cu vigoare și expresivitate își spune cuvîntul tînăra generație de critici polarizată în jurul revistelor „Kveten" („Mai") și „Mlada tvorba" („Creația tînără").

— Cum vedeți rezolvarea raportului dintre tradiție și inovație?

— Ambele domenii, atît estetica cît și știința literară, au în țara noastră o remarcabilă trăsătură comună: promovarea tradiției materialiste. Vreau prin aceasta să subliniez că problema tradiției nu este o problemă a artei însăși, ci ea este foarte importantă și pentru știința literaturii, estetica și teoria artei. Progresul este de neînchipuit fără cunoașterea rezultatelor care au precedat realizările noastre științifice. Dacă năzuința de făurire de noi căi în artă nu și-a găsit sprijinul în tradițiile materialiste, ci în speculații unilaterale, aceasta a fost fără îndoială o consecință a dogmatismului. Atitudinea față de tradiție s-a limitat deseori la o simplă înșiruire de citate. Au fost și mai sînt încă asemenea autori care-și închipuie că e suficient să citeze o idee a lui Belinski, Dobroliubov, etc. ca să cinstești tradiția materialistă. Să ne amintim numai de cîte ori a fost citată ideea lui Belinski privind deosebirea dintre artă și știință (gîndirea în imagini și în noțiuni) sau teza lui Engels cu privire la tipicitate. Trebuie să recunoaștem că au fost puțini aceia care au încercat o analiză proprie. Din discuție reiese cu limpezime că nu este suficientă citușii de puțin parafrazarea citatelor și că atunci cînd ne sprijinim pe moștenirea gîndirii trecutului, avem sarcina de a contribui la dezvoltarea creatoare a problemelor date. Este de la sine înțeles că nu putem privi obiectivist problema preluării moștenirii în știința literară și în știința artei, căci în principiu și aici este valabilă existența celor două alternative fundamentale: idealistă și materialistă.

— Știu că d-voastră lucrați de altfel la un studiu consacrat rolului metodologiei în teoria literaturii. Ce loc ocupă problema metodei în discuțiile care au loc acum în presa cehoslovacă?

— In discuțiile privind realismul socialist, pe primul plan se află problema metodologiei. Se recunoaște necesitatea construirii esteticii realismului socialist ca o știință aparte. Mulți esteticieni și cercetători literari din țara noastră sînt de părere că nu există o estetică generală, ci numai compartimente diferite specifice ale esteticii — legate concret de materialul istoric al artei din epoca dată: estetica artei antice, a goticului, barocului, naturalismului, realismului clasic, etc.

Cercetătorul și criticul literar V. Dostal și-a exprimat părerea că în definirea realismului socialist s-ar putea renunța la noțiunea de metodă deoarece aceasta ar fi fost preluată oarecum pripit din filozofie („Literarni novini" 36/1957). Dostal a polemizat cu esteticianul bulgar Todor Pavlov în conferința pe care a ținut-o curînd la Praga. Todor Pavlov insistînd asupra necesității metodei și în artă a spus că metoda (fie ea științifică sau artistică) constituie o reflectare subiectivă a mișcării obiectelor naturale pe care trebuie să le cercetăm.

— Care ar fi după d-voastră trăsătura predominantă a luptei pentru dezvoltarea esteticii în Cehoslovacia?

— In presa noastră și în revistele literare au avut loc ample discuții și polemici cu criticii literari polonezi K.T. Toeplitz, J. Kott și alții. Critica noastră se exprimă hotărît împotriva pesimismului tovarășilor polonezi cu privire la realismul socialist și respinge încercările revizioniste. Teoreticienii noștri au combătut punctul de vedere al criticilor polonezi cu privire la nașterea realismului socialist. Ei au fost în dezacord cu afirmația tovarășilor polonezi după care realismul socialist ar fi fost decretat în 1930 în U.R.S.S. Sîntem convinși că realismul socialist s-a născut cu mult mai înainte, în literatura prerevoluționară și revoluționară din Rusia, în opera lui Maxim Gorki, Demian Bednii, Vladimir Maiakovski, etc. Sîntem de asemenea convinși că arta pe care o denumim realist-socialistă înglobează tezaurul artistic al diferitelor popoare. Este arta care a oglindit noile prefaceri revoluționare, apariția noii clase a proletariatului, lupta acestei clase pentru eliberarea omenirii din lanțurile capitalismului. Este în afară de orice îndoială că realismul socialist a existat și există și că el va continua să se dezvolte. O problemă încă nerezolvată o constituie estetica realismului socialist care abia acum trebuie elaborată. In focul discuțiilor purtate de tinerii teoreticieni adunați în jurul revistei „Kveten", a luat naștere un program al așa numitei „arte de toate zilele". Acest program a izvorît din străduința pentru o mai mare diversitate a stilurilor în poezie și proză. El a apărut ca o reacție împotriva schematismului dintr-un trecut apropiat. Cu toate acestea unele poezii, lucrări în proză și traduceri, au dovedit că granițele programului „artei de toate zilele" sînt încă nedefinite și că practica ei ispitește uneori la naturalism. Cred că unul dintre izvoarele teoretice ale „artei de toate zilele" rezidă în succesele neorealismului.

Miroslav Klivar mi-a vorbit pe larg despre tendința generală a dezbaterilor ideologice care au loc actualmente în domeniul esteticii în Cehoslovacia. Eforturile evidente pentru ridicarea nivelului științific al studiilor de estetică și teorie literară implică, în chip firesc, fermitatea ideologică, lupta împotriva revizionismului și împotriva teoriilor care susțin așa-zisa artă abstractă. Interlocutorul meu s-a referit la discuțiile creatoare care au loc în țara noastră, subliniind faptul că ele sînt urmărite de către artiștii și teoreticienii cehi. In concluzie el a afirmat năzuința de a contribui la dezvoltarea artei epocii socialiste.

Miron Dragu

OASPEȚI DE PESTE HOTARE

IANG THAI YANG
Pictor
(R. P. Chineză)

FU PAI ȘI
Pictor grafician
(R. P. Chineză)

RONALD HORTON
Directorul Colegiului de artă din Brighton (Anglia)

Desene de ROSS

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 35 (181) - joi 29 august 1957

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

6 pagini 50 bani

SPIRITUL DE PARTID ȘI LIBERTATEA SCRIITORULUI

In vestitul său articol „Organizația de partid și literatura de partid" cititorul lucid și receptiv care era Lenin scria aceste inspirate cuvinte despre viitoarea literatură socialistă: „Aceasta va fi o literatură liberă, pentru că nu lăcomia și carierismul, ci ideile socialismului și simpatia pentru cei ce muncesc vor face să se înroleze în rîndurile ei noi și noi forțe. Aceasta va fi o literatură liberă, pentru că ea va servi nu unei eroine blazate, nu „celor zece mii de sus" care se plictisesc și suferă de obezitate, ci milioanelor și zecilor de milioane de muncitori care alcătuiesc floarea țării, forța ei, viitorul ei".

Lenin sublinia, în același articol — adevărată cheie de boltă pentru activitatea literară, — necesitatea conducerii și îndrumării de către partid a muncii literare „parte integrantă a muncii partidului".

Conducătorul Revoluției din Octombrie ținea să precizeze că munca literară nu este susceptibilă de egalizare mecanică, de nivelare și că în domeniul literelor și artelor trebuie să se asigure „un cîmp mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale, să se dea cîmp liber gîndirii și fanteziei, formei și conținutului". Rolul partidului constă, după viziunea leninistă, în a îndruma munca literară, în a introduce „suflul viu al cauzei proletare vii".

Iată de ce scriitorul realist-socialist, aflat pe pozițiile de luptă ale clasei muncitoare, este un creator liber, un artist care făurește valori după imboldul inimii și conștiinței sale și nu după cursul fluctuant al pieței burgheze. Principiul leninist al spiritului de partid restituie scriitorului bunul său cel mai de preț — libertatea de creație. Numai filistinii sau dușmanii învederați și opaci ai marxismului au putut să vadă aici o limitare a inițiativei individuale artistice. Cele mai bune opere ale scriitorilor sovietici, tînăra literatură a democrațiilor populare, operele valoroase ale scriitorilor comuniști din Occident, constituie un răspuns elocvent și care nu mai trebuie sprijinit.

Este firesc și legitim însă ca prin forma sa superioară organizată — partidul — clasa muncitoare să urmărească și să îndrumeze activitatea literară în ansamblul ei și — în interesul scriitorilor înșiși — să intervină, semnalînd tendințele dăunătoare, elementele străine concepției marxist-leniniste.

Toate acestea ne-au fost reamintite, cu intensitate, de recentul articol închinat problemelor literaturii și artei, publicat în revista „Kommunist" nr. 10 din 1957. In articol se subliniază că Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, lichidînd urmările cultului personalității, a contribuit la înlăturarea spiritului malign administrativ în domeniul literaturii și artei. Cu multă justețe se arată că în climatul socialist s-a asigurat „adevărata libertate a creației artistice, varietatea de forme, de stiluri și genuri în literatură și artă", și că socialismul a deschis „posibilități nemărginite pentru afirmarea tuturor individualităților creatoare".

Articolul publicat în „Kommunist" atrage însă atenția asupra unor tendințe liberaliste, contrare spiritului de partid, asupra unei înțelegeri vicioase a tezelor leniniste. In cuvîntările pe care le-a rostit la Congresul artiștilor plastici și la acel al compozitorilor — Șepilov a strecurat aceste tendințe căutînd să dea impresia că astfel aplică tezele leniniste. De fapt, însă, Șepilov milita, în chip demagogic, pentru anarhie în creația artistică, pentru concesii față de elemente străine realismului socialist. Trunchiind în mod tendențios frazele lui Lenin, Șepilov ajungea la concluzia, hilară, că Lenin s-ar fi pronunțat pentru „neamestec" în activitatea organizațiilor și a instituțiilor de artă. Lenin, non-rezistent, Lenin, liberalist față de tendințele străine din literatură și artă, partizan al „neamestecului"! Numai opacitatea și reaua credință pot conduce la asemenea concluzie ridicolă!

Articolul din „Kommunist" supune unei critici severe și întemeiate unele din studiile publicate în presa sovietică precum și unele lucrări literare, în care libertatea de creație este înlocuită cu un spirit anarhic mic-burghez. Sub pretextul libertății de creație și al reflectării adevărului, în asemenea lucrări se ajunge la un nihilism amorf, la o viziune deformată a realității sovietice.

Pentru scriitorii noștri articolul publicat în revista sovietică are o deosebită importanță. El reamintește însemnătatea principialității leniniste, a spiritului de partid, precum și pericolul care rezidă în îndepărtarea de pozițiile leniniste. Mișcarea noastră literară a obținut în anii construcției socialiste o seamă de succese importante, datorită însușirii de către scriitori a spiritului de partid, datorită conducerii de către partid a literaturii și artei. Partidul a deschis oamenilor noștri de litere perspectiva largă a realității și i-a ajutat să înțeleagă mecanismul vieții sociale. Numai datorită îndrumării atente, înțelepte, a partidului, literatura noastră s-a maturizat, cîștigînd în profunzime și amplitudine. Nu trebuie să uităm totuși, că, uneori, se manifestă, și în publicațiile noastre, tendințe străine spiritului realist-socialist, că se poate remarca o anumită îndepărtare de la tematica socialistă contemporană. Proza nu reflectă în suficientă măsură complexitatea realității socialiste. In poezie se manifestă o anume înclinație spre atemporalitate, spre jocul gratuit al cuvintelor. Critica noastră literară nu a combătut cu suficientă tărie aceste tendințe. Toate acestea nu definesc mișcarea noastră literară. Dar și aceste manifestări izolate trebuie criticate pentru ca să nu devină nocive. Combaterea justă a spiritului administrativ nu trebuie să ducă la anarhie. Literatura noastră a obținut succese remarcabile pe baza însușirii de către scriitori a spiritului de partid, pe calea realismului socialist. Numai pe această cale creatorii vor ajunge la noi victorii artistice.

Gazeta literară

Discuții despre literatura actuală

NOUA ȘCOALĂ a romanului romînesc

Romane-dramă sau romane rapsodice?

Incercarea pe care o face autorul rîndurilor de față este deosebit de grea. E vorba de a avea o privire critică și dreaptă asupra unui gen de activitate în care ești angajat tu însuți; și, implicit, asupra propriei activități. Așa cum arătam, lucrul e aproape la fel de greu ca de a sări peste propria-ți umbră. Totuși, e datoria noastră s-o facem. Putem greși, fără îndoială; dar erorile noastre vor fi corectate de alții. Putem nemulțumi pe unii confrați care se cred mai reprezentativi decît alții în noua școală a prozei noastre. Sau putem auzi strigătul altora: „anch'io son pittore!" Totuși, n-am încotro: nu pot analiza toate lucrările tuturor autorilor contemporani. Ne interesează noua școală în trăsăturile ei principale; ele pot fi sezisate mai izbitor în cărțile despre care am vorbit și dintre care „Străinul", de pildă, e mai mult o promisiune de viitor decît o realizare prezentă, pe cînd celelalte sînt cărți de maturitate. Din toate cele examinate am văzut pînă acum că reiese, prin urmare, că sînt scrise cu conștiința vie a unei epoci revoluționare, și, unele din ele, ca o repudiere violentă a epocii trecute, și implicit ca aderare activă la curentul principal al prezentului: aceasta ar fi cea mai izbitoare trăsătură a prozei epice contemporane. Ea se exprimă în acțiunea însăși și în personajele cărților respective, dar și în forma foarte specială a sfîrșitului „deschis".

Ne e mult mai greu să descoperim conținutul conceptual și afectiv care se ascunde într-o altă particularitate a narațiunii în cărțile de care e vorba aici. Particularitatea aceasta a permis întrebarea, despre unele din ele, dacă sînt romane sau nu.

Romanul, așa cum a fost el constituit ca gen literar în veacurile XVII, XVIII și XIX, în (în ordinea cronologică) Anglia, Franța și Rusia, s-a caracterizat totdeauna printr-o intrigă, de obicei simplă, ale cărei date erau puse de la început. Intriga era centrată în jurul unui erou, care-și punea, sau căruia împrejurările, sau propria sa fire, îi puneau o problemă pe care el trebuia s-o rezolve. Eroul era aproape totdeauna activ, romanul era lupta lui pentru rezolvarea problemei în chestiune. Conștient și uneori poate nu, romancierul compunea, în contrapunct cu istoria concretă a bătăliei eroului, o dramă filozofică: la Dostoievski, de pildă, acțiunea concretă are rezonanțe ontologice inepuizabile. Dar în raționamentele de față ne vom ține de lucrurile cele mai concrete și mai pipăibile. Astfel, într-un roman, problema este: Julien Sorel va deveni bogat, înnobilat de rege, puternic? Sau: Vautrin va domina Parisul prin păpușile pe care le trage de sfoară, Rastignac, în special Rubempré? Valmont va izbuti s-o corupă pe doamna de Tourvel? Robinson Crusoe va izbuti să supraviețuiască pe insula lui? Becky Sharp va ajunge bogată și regina societății înalte? Cicikov va izbuti să înșele lumea întreagă? Raskolnikov va scăpa de propria sa conștiință și de judecătorul de instrucție? Prințul Mîșkin va fi fericit, iubirea Nastasiei Filipovna pentru el va ajunge la o împlinire senină? Anna Karenina va ceda lui Vronski și dacă da, ce va urma, cum va face ea față torturii morale a adulterului? Aceste probleme puse stringent, dădeau: a) posibilitatea de a reliefa puternic personajul, de a-i dezvălui caracterul în ce avea mai profund și b) unitate acțiunii pe care cititorul o urmărea cu interes pasionat.

In același timp cînd muzicienii părăseau melodia ca factor de unitate compozițională, înlocuind-o prin „culoare" sau „atmosferă", prozatorii burgheziei părăseau unitatea prin intrigă în favoarea atmosferei, a notațiilor, a descompunerii caracterelor în momente disparate, a unei compoziții laxe, largi: Proust este contemporan cu Debussy.

Dar să fim drepți: romanul clasic a cunoscut excepții ilustre la tipul arătat la început. Atunci cînd eroul este bătut de valurile întîmplărilor, azvîrlit încoace și încolo, oarecum pasiv, (lăuntric pasiv fără un scop în viață pe care să-l urmărească cu energie, metodic, pas cu pas și din răsputeri) de altfel **mai puțin reliefat** din pricina aceasta, căci unul din polii dialectici **ins-societate, eu-univers**, e covîrșit de celălalt — ei bine, atunci avem romane ilustre ca „Moll Flanders", „Tom Jones", „Doamna Bovary", „Oblomov", „Mînăstirea din Parma", majoritatea romanelor lui Dickens și chiar, suprem exemplu „Război și Pace", unde Andrei Bolkonski și Pierre Bezuhov nu au nimic din voluntarismul sorelian sau raskolnikovian. In asemenea romane interesul cititorului este păstrat prin perfecția și adevărul detaliului. Nu știe încotro merge, dar terenul pe care merge e atît de intens și de profund real, încît asta ajunge pentru a cîștiga acea participare și uitare de sine din partea cititorului, care e efectul oricărei cărți bine făcute. Trebuie recunoscut însă că asemenea cărți pot fi lăsate din mînă, lectura lor poate fi întreruptă și reluată, fără ca impresiile cititorului să scadă în puritate și valoare. Prima categorie e a romanelor perfect construite; a doua este a episoadelor perfecte, înșirate pe firul aceluiași personaj central. Eficiența metodei depinde însă, unic, de geniul autorului. Să mai adăugăm că există romane ilustre care sînt construite diferit și de primul și de al doilea tip. Ele nu sînt numeroase.

Trebuia spus, deși asta nu înseamnă o ierarhizare în ordinea valorii, că numărul cel mai mare care a rămas în istoria literaturii mondiale este de tipul descris mai întîi. Același tip este ilustrat de romane ca „Ion" sau „Zodia Cancerului". Și în literatura noastră ca și în cea universală, există însă, evident, nenumărate nuanțe; o doză inevitabilă de simplificare face posibilă o coordonare, o subsumare a diverselor opere unui tip comun.

Ei bine, cărțile romînești noi, cele din ultimii zece ani, despre care este vorba aici, nu aparțin în primul rînd tipului clasic descris mai înainte, celui pe care l-am putea numi **romanul-dramă**. Ele nu aparțin nici tipurilor aberante, limite cu alte genuri de producție intelectuală pe care le-a dat romanul burghez în perioada sa de degenerescență și dezagregare: romane de tipul Proust, Joyce și Kafka și la care unul sau mai mulți din factorii romanului clasic lipsesc.

Cărțile romînești de care ne ocupăm sînt mai degrabă de tipul care în muzică dau rapsodia sau suita. Există o temă unitară, generală. Dar intriga strînsă, articulată pe caracterul personajului principal, întemeiată pe o problemă pe care ciocnirea între firea proprie (acel **ethos-daimon** heraclitian) și realitatea obiectivă i-o pune acestui personaj și pe care el o rezolvă sau nu — această trăsătură de bază a majorității romanelor clasice lipsește cărților romînești arătate mai sus. De aceea le lipsește și o unitate stringentă, monolitică. Scoaterea din carte a unui episod din „Crimă și pedeapsă" poate face absolut de neînțeles cartea întreagă. Scoaterea din carte a unui episod din „Război și Pace" nu distruge construcția cărții, dar te poate lipsi de un moment de realitate omenească, de neînlocuit. La fel cu majoritatea cărților romînești din ulti-

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 4)

CONVORBIRE cu Francisc Munteanu

Am pus multe speranțe în discuția cu Francisc Munteanu, pentru că mă întîmpina și întîmpinam un scriitor care scrie. Cu siguranță, cîțiva dintre dumneavoastră, cititorii noștri, v-ați alarmat: „Un scriitor care scrie?!" Dar ce e de făcut? Cît timp există încă și scriitori care nu scriu (nu mai scriu sau nu scriu deocamdată) tautologia e doar aparentă. Francisc Munteanu este deci un scriitor care scrie, care a dat în ultimii ani cîteva cărți („Lența", „In orașul de pe Mureș", „Ciocîrlia", „A venit un om", „Hotel Tristețe", „Fericitul negustor") și care, cu toate acestea, n-a obosit pare-se deloc.

★

— Ce părere aveți cu privire la modul în care decurge discuția despre reflectarea actualității ce se desfășoară în paginile „Gazetei literare"?

— **Cred că discuția încă nu este ceea ce trebuie și ceea ce poate să fie. S-au spus puține lucruri esențiale și, în general, s-au repetat adevăruri cunoscute, admise unanim, incontestabile. Cu alte cuvinte, controversele, discuțiile vii, pasionate, pe care le dorim toți au rămas un deziderat.**

— S-au adus totuși în discuție probleme fundamentale privind reflectarea actualității. E vorba de problema adevărului în literatură, a perspectivei, a idilismului și negativismului, a orientării...

— **Ai dreptate. Numai că aceste elemente au fost aduse în discuție, cum bine spuneai, au fost expuse, dar nu dezbătute.**

— Să mai formulez atunci invitația?

— **Nu e nevoie. Nu știu însă dacă voi fi la înălțimea propriilor mele cerințe deoarece îmi este mult mai la îndemînă să rezolv problemele de creație, scriind literatură, decît vorbind despre ea.**

— Am primit deci un răspuns afirmativ. Aș dori să pornim tot de la articolele apărute în gazeta noastră. Mi-au venit în minte cuvintele lui Eugen Barbu care susținea că „nu comuniștii trebuie să se teamă de adevăr", ci anumite elemente oportuniste.

— **Afirmația îmi pare pe deplin întemeiată.**

— Perfect. Dar în interpretarea noțiunii de adevăr sălășluiesc primejdii pe care trebuie să le prevenim.

— **Intr-adevăr, în sensul apartenenței de clasă a adevărului, sau mai larg spus, în sensul determinării istorice a noțiunii respective. Am să-ți reproduc o discuție edificatoare pe care fără să vreau am auzit-o, nu de mult, într-un restaurant din Reșița. (Cazul l-am mai consemnat, chiar în „Gazeta literară"). Unul din interlocutori părea muncitor, celălalt nu știu ce era. Putea la fel de bine să fie și muncitor, și funcționar, și „fără profesie". Iată discuția lor: „Muncitorul: — Aștia de la secția noastră au cam sfeclit-o cu planul. Peste tot cifre, cifre, de dracu' se mai poate descurca printre atîtea cifre. Celălalt: — Asta așa e. Dar ce, numai aici au sfeclit-o? Muncitorul (îl măsoară din priviri, își scutură capul ca și cum ar fi vrut să se trezească din beție): — Taci! Taci, dacă-ți spun! Mai scoți un cuvînt și te plesnesc peste gură!... Celălalt (speriat): — N-am spus decît ceea ce ai spus și tu... Muncitorul: — Eu am voie să spun, tu n-ai voie. Eu spun că-s nemulțumit de nepriceperea lor, iar tu că-i urăști. Am gătat!..." Adevărul asupra unor cazuri negative poate fi spus cu nemulțumirea dreaptă a omului care luptă să le înlăture, dar și cu ura omului care vrea să lovească, prin ele, o întreagă colectivitate. Aș spune că adevărul are în exclusivitate un rol pozitiv, atît timp cît servește în lupta pentru adevăr. Pentru adevărul obiectiv, istoric, firește.**

— Se presupune că un scriitor urmărește să îndrepte, nu să distrugă. Adevărul lui poate dăuna?

— **E o chestiune mai delicată.** Poți să nu fii dușman și totuși să ocolești adevărul, sau să-l prezinți în așa fel, încît el să nu folosească. Adevărul poate fi lovit nu numai prin dușmănie, ci și prin naivitate, derută ideologică sau, mai pe scurt, printr-o prezentare falsă a actualității. Vreau să mai adaug că și în procesul de creație propriu zis te lovești de aceeași problemă a adevărului. Fiecare personaj are adevărul lui. Dacă un personaj nu se comportă în conformi-

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 4)

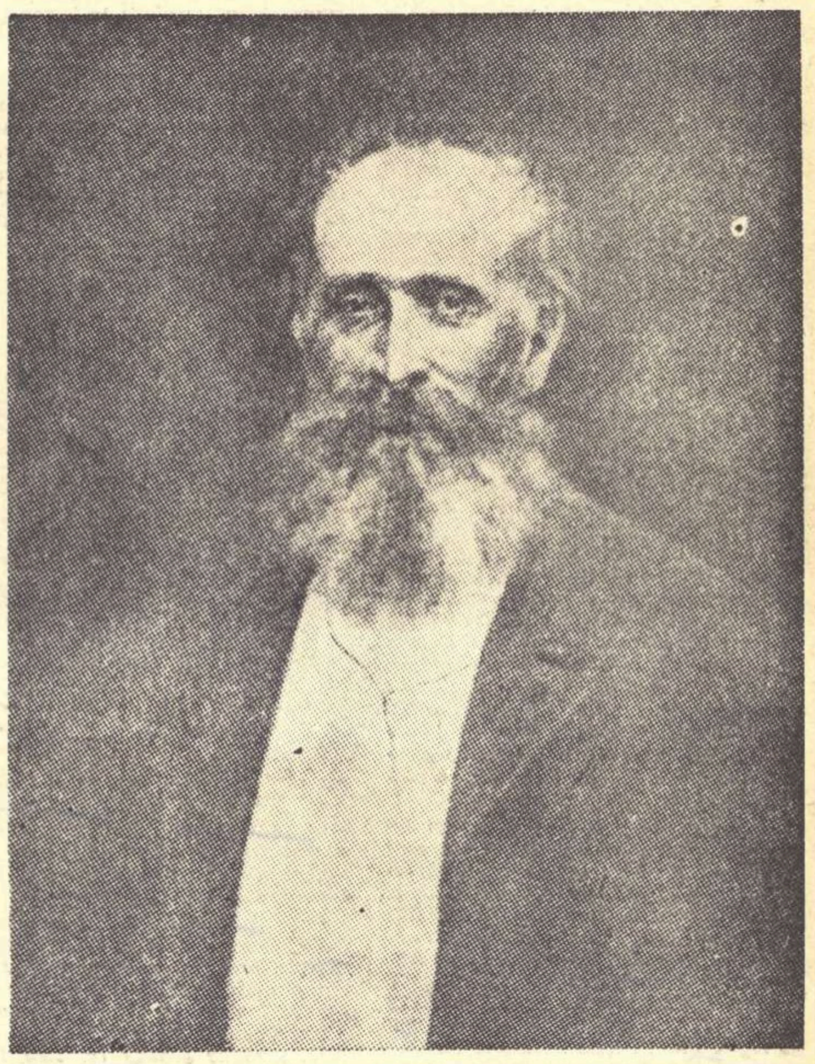

Portret de G. D. MIREA

50 de ani de la moartea lui

B. P. HASDEU

La 25 august 1907 s-a stins din viață, la Cîmpina, unul dintre cei mai de seamă scriitori ai noștri, B. P. Hasdeu. El a fost om de știință: istoric, lingvist, filolog, istoric literar, folclorist, dar mai presus de toate a fost un mare scriitor, prezent nu numai în opera sa poetică sau în scrierile cu caracter literar, ci în tot ce a scris și — trebuie să adaug — în tot ce a vorbit. Scriitor în sensul de artist al cuvîntului, de mînuitor al frazei frumoase, de creator al unui stil impresionant. Nu exagera maestrul în ale filologiei, I.A. Candrea, elev al lui Hasdeu, cînd spunea că nu cunoaște o lectură mai captivantă, în sens estetic, decît aceea a operelor marelui nostru savant. Să deschidem la întîmplare Istoria critică a romînilor *sau* Etymologicum Magnum Romaniae *și vom avea satisfacția de a găsi cel puțin un pasaj de înaltă calitate artistică.*

Făcîndu-și studiile la Universitatea din Harkov, Hasdeu și-a însușit nu numai știința rusească, ci și concepțiile despre rostul scrisului, prezente în operele marilor gînditori și ale marilor scriitori ruși. „Faptele istorice pe care le găsim în izvoare nu sînt decît pietre și cărămizi; numai o fire de artist va putea înălța din acest material o clădire frumoasă", — scria Belinski; la rîndul său, Hasdeu decreta: „istoricul este un uvrier și un artist totdeodată".

Nu e locul să discutăm dacă scriitorul l-a întrecut pe omul de știință sau dimpotrivă; se impune însă să reținem că cele două ipostaze se îmbină în mod fericit în întreaga operă a lui Hasdeu.

In literatură Hasdeu a abordat cele mai variate genuri: poezia lirică și epică, drama și comedia, nuvela, critica, pamfletul. Și avem motive să regretăm că — exceptînd pamfletele — ne-a lăsat cîte prea puțin din fiecare.

Din ceea ce a publicat, singură piesa Răzvan și Vidra *s-a bucurat de o mai mare popularitate, firește deplin meritată. Poeziile lirice, meditațiile lui, sînt apreciate de un mic număr de amatori de poezie, — cei mai mulți dintre ei specialiști în materie. Nici fermecătorul eseu al lui Tudor Vianu,* B.P. Hasdeu poetul, *nici mai recenta analiză a lui Perpessicius, judicioasă și plină de afecțiune, nu au reușit să le strecoare în conștiința marelui public.*

Nu-i mai puțin adevărat că sînt printre scrierile lui Hasdeu cîteva pe care chiar specialiștii le-au neglijat. Acea povestire, fragment de roman, Ursita, *compromisă de ediția unuia dintre legatarii celui pe care-l comemorăm, merită nu numai o ediție critică, ci și un studiu în care, comparîndu-se cele două versiuni ale lui Hasdeu, să iasă în evidență chipul în care înțelegea scriitorul să-și amelioreze opera de la o ediție la alta. Intr-un asemenea studiu s-ar putea urmări și ecoul pe care povestirea lui Hasdeu l-a avut printre scriitorii vremii, de exemplu la Delavrancea. Sînt convins că piesa* Apus de soare *nu ar fi existat fără* Ursita, *din care Delavrancea a scos nu numai personaje și fapte, ci și imagini poetice. Insuși titlul i-a fost sugerat de un pasaj din povestirea lui Hasdeu:*

„Pe un pat de abanos fără ornamente era culcat marele Ștefan, galben, slab, cu ochii înfundați și cari străluceau acum cu un foc mai învăpăiat ca razele unui soare ce apune".

Faptul nu e izolat, — și Hagi Tudose e un personaj creat de Hasdeu — și el nu poate surprinde pe cei care știu cît de atașat era Delavrancea de conducătorul grupului de la Revista nouă.

In poezie, ca și în toate manifestările sale publice, Hasdeu a ilustrat rolul social pe care-l îndeplinește artistul. Ca și omul politic, poetul Hasdeu s-a pus în slujba luptei pentru dreptate și libertate, iar poezia lui

J. Byck

(Continuare în pag. 4)

CĂRȚI NOI

ION PAS: „Trecut întunecat"

Ion Pas descoperă în povestirile sale consacrate vieții oamenilor simpli din trecut profiluri interesante și împrejurări dramatice. Concentrarea epică pe care o implică genul scurt se traduce în cazul schițelor sale prin simplitate și simț dezvoltat al sobrietății în evocarea unor sentimente neașteptate.

Cu o înclinație evidentă către surprinderea unor stări sufletești intense, Ion Pas știe să caracterizeze subtil manifestările eroilor.

Acea puternică frăție socială care-i leagă de fapt pe cei doi gropari din schița „Două cimitire", este permanent disimulată de o superficială antipatie reciprocă. Oamenii par să se apropie greu unii de alții pentru că însăși asprimea vieții le-a imprimat duritate și suspiciune. Și totuși, deodată, într-o situație de o excepțională gravitate, între cei doi bătrîni dispar vechile animozități și se afirmă — mai presus de orice diferențieri religioase care-i puteau învrăjbi — o sfîntă comuniune de simțăminte umane. Amîndoi suferă cumplit, solidar, la fel de cutremurați, în clipele profanării mormintelor de către fasciștii care se încălzesc punînd pe foc crucile cimitirului. Schița aceasta îmi pare definitorie pentru intenția generală a prozatorului de a lăsa faptele, amănuntele vieții de toate zilele, să vorbească de la sine. Intervenția sa este limitată avar doar la elementele capabile să întregească cadrul general al descripției sau să nuanțeze particularitatea unei anumite expresii. Este o obiectivitate de efect artistic sigur în evocarea unor dureri vechi, în exprimarea inspirată a protestului împotriva orînduirii nedrepte care-l revoltă pe scriitor. Ne gîndim aici la un portret de o impresionantă forță lirică: sacagiul din povestirea „Ciungu". Profilul său sufletesc, zbuciumat și torturat de mizeria unei vieți întregi, este proiectat în exclusivitate pe mediul sufocant care-l constituie căminul, familia, taverna unde bea, și figurile pe care le întîlnește. Tragismul vieții omului simplu, care se stinge neștiut de nimeni, îngropînd năzuințe neîmplinite, umilit și strivit de cruzimea înconjurătoare, amintește aici „Mantaua" lui Gogol. Amarul insuportabil al existenței lui Ciungu este sugerat alternativ, cînd în împietrirea resemnată a calului care-l însoțește permanent primind sudălmile sau mîngîierile cu aceeași indiferență, cînd în zbuciumările neașteptate ale mîniei sacagiului care le terorizează pe soție și fetița lui. Sînt scene numeroase în care tăcerea, încetinirea mișcărilor, coborîrea sumbră a privirilor în pămînt, se asociază umbrei care întunecă interiorul casei. Tabloul, care ne aduce înainte acest joc de lumini și de umbre aproape static, înmagazinează totuși o tensiune dramatică și aduce

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

VERA CĂLIN: „Pornind de la clasici"

Cititorii privesc cu o simpatie încrezătoare gustul statornic al Verei Călin pentru clasici, pentru clasicii universali pe care îi cercetează în articole specializate, ocazionale, sau în prefețe la edițiile de opere universale ESPLA. Printre nu puținii amatori și improvizați, gustul ei, din care și-a făcut o profesie universitară, o individualizează clar și discret totuși, nefiind o pedantă. Cine o cunoaște însă numai ca biograf al sentimentalului Dickens — prima ei carte, de nu ne înșelăm — se va mira poate, deoarece, oricare ar fi preocupările volumului actual (problema timpului în roman, aspecte ale filozofiei iluministe, critica snobismului, . . . sen, bazele clasicismului, conceptul de modern) predilecția autoarei merge mai întotdeauna drept spre clasicii care rîd: Anatole France, Voltaire, Rabelais, Thackeray, Shaw: Divergența e aparentă, fiindcă într-un loc ne anunță că, fără umor, părintele înduioșat al lui David Copperfield ar fi rămas un plîngăreț. Semn că n-ar mai fi atras-o. S-o credem? In orice caz, iz-

M. Petroveanu

(Continuare în pag. 4)

SĂ CONVINGEM!

Scrisoarea dumitale, dragă tovarășe Neruda, e un prilej binevenit pentru a rosti ceea ce nu numai eu, care iau pana să scriu, dar orice om prins în vîltoarea zilei de astăzi caută să mărturisească. Și mărturisirea asta, în mijlocul întregii străluciri pe care o dă civilizația noastră, este un gînd de la fundul minții noastre și o alarmă permanentă față de ceea ce, în ciuda întregului omenesc ce credem că se așează pe lume, mai clocotește undeva. Mă gîndesc la ceea ce denunți dumneata, la acel colț de iad pe care unii îl întrețin în indiferența multora și în complicitatea cîtorva. Experiențele dezagregării atomice, cu destinații omorîtoare împotriva cărora se ridică oamenii de știință, sînt colțul acela de iad, îngrijorarea, alarma noastră, a tuturor celor de bună credință și a celor care dorim o viață fericită omenirii întregi.

Ce putem noi face? Putem, cred eu, să nu adormim noi înșine în strălucirea civilizației de care vorbeam, atît timp cît știm și simțim că sub ea clocotește infernul. In afară de ce putem lua la cunoștința noastră, noi ceștilalți, scriitorii și artiștii, simțim, cum am spus, neliniștea asta, adusă din tulburarea tragică a zilei de mîine, pregătită în monstruoase întreprinderi împotriva omului.

Și atunci, prin toate mijloacele noastre, sînt de părere că trebuie să dăm nu numai alarma primejdiei, dar să convingem de primejdie. Numai în felul acesta vom putea uni și mobiliza voințele celor mulți, de pretutindeni, care să se ridice ca un zid apărător. Cei mai mari înaintași ai noștri au făcut la fel. Noi, aceștia mai mărunți, ca mine de pildă, îi imităm. Și cred că e bine să ne unim, ca prin puterea tuturor să facem stavila la adăpostul căreia să crească veseli și fără griji copiii omenirii de mîine.

Ion Marin Sadoveanu

ENTUZIASTA SĂRBĂTOARE A ELIBERĂRII

Va exista, cu siguranță, un cronicar al serbărilor bucureștene din anii care au urmat eliberării noastre. Și desigur că el nu va uita să consemneze din timp în timp că oamenii aceia veseli și emoționați pe care-i întîlnea pe ulițele Bucureștilor erau mereu mai mîndri și mai veseli, mai încrezători în viitor și mai fermi în hotărîrea lor de a asigura triumful unei vieți fericite.

Cronica aceasta va consemna într-un chip deosebit ziua de 23 August 1957. In București, ca și în întreaga țară, la Bicaz ca și la Reșița, la Baia Mare sau în Valea Jiului, sute de mii de oameni ai muncii au sărbătorit aniversarea a 13 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist de către glorioasa armată roșie.

Admirabila desfășurare a forțelor noastre armate, parada militară, și defilarea detașamentelor gărzilor muncitorești înarmate, au prilejuit o puternică afirmare a devotamentului eroicilor noștri ostași, apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului.

Muncitori din ateliere și fabrici, colectiviști din gospodăriile agricole colective și de stat din preajma Bucureștilor, intelectuali din instituțiile și întreprinderile bucureștene și-au exprimat atașamentul lor fierbinte pentru conducerea de partid și de stat care asigură construcției noastre socialiste noi și numeroase izbînzi.

Toți acești oameni care au manifestat la 23 August 1957 au pășit în cel de-al paisprezecelea an al zilelor noastre libere, consecvenți și dîrji în drumul lor de neabătut, către împlinirea celor mai fierbinți năzuințe de fericire ale fiecăruia dintre ei, pe drumul construirii socialismului în scumpa noastră patrie!

Rep.

IN AMINTIREA LUI GEORGE COȘBUC

Am citit cu interes Pagini despre Coșbuc, contribuții la cunoașterea vieții și operei poetului (*Societatea de științe istorice și filologice, București, 1957*). *Autorul lor și-a „strins aici articole, comunicări și conferințe din anii 1955—56 ca un modest omagiu adus memoriei marelui poet la cea de a 90-a aniversare a nașterii sale". Cartea se încheie cu un cuprinzător „Proiect de album documentar George Coșbuc", urmat de un număr de 23 de planșe ilustrate și de Statutele Societății „Virtus romana rediviva" din Năsăud, 1878, societate de lectură a liceului grănițeresc român din acel oraș, unde și-a făcut poetul studiile secundare. Profesor el însuși și urmaș de profesori năsăudeni, ca acel Gavril Scridon, citat într-o notă printre conducătorii societății, autorul are în vedere valoarea educativă a operei literare coșbuciene, pe care o interpretează cu evlavie. Sentimentul este îndreptățit. Cine dintre noi toți nu-l venerează pe Coșbuc? A fost un mare poet, desigur, un artist desăvîrșit și variat al versului, un meșter al limbii literare, asupra căreia reflecta necontenit, un filolog avizat și un educator al poporului, la a cărui ridicare materială și morală a contribuit cu stăruință luminată. Unei pasiuni literare, deșteptată din anii fragezi ai adolescenței, i s-a adaos așadar o pasiune civică cu atît mai vrednică de admirat, cu cît n-a ascuns nici un fel de veleitate politică. Coșbuc a fost o fire de poet, dublată de un apostol. Urmașul grăniților năsăudeni a păstrat ceva din combativitatea strămoșilor săi și o dîrzenie tăcută, mocnită, cu toată înclinarea sa contemplativă.*

Despre orice scriitor ne putem întreba, cum se întreba Stendhal pe sine însuși: era vesel sau era trist? Întrebarea e simplă, dar totuși insolubilă. În adolescență, cînd își simțea o adevărată vocație de aed sătesc, cînd compunea strigături la hore și doine, care mai apoi circulau din gură în gură, ba chiar apăreau în revistă cu titlul de folclor, Coșbuc va fi fost vesel, integral vesel. Poezia lui a fost caracterizată de contemporanii curentului eminescian ca un mesaj tonic și prin aceasta a cucerit toate straturile de cititori, începînd cu intelectualitatea sătulă de „deceptionismul" denunțat de Gherea. Caragiale, care avea oroare de lirismul subiectiv, al mărturiilor directe, cele mai numeroase de tonalitate tristă, iubea nespus poezia lui Coșbuc, preferind-o răspicat aceleia a lui Eminescu. Nu cumva era el însuși pîndit de nu știu ce propensiune către tristețe, în singurătate, simțind nevoia evadării din reflexivitate? Cel mai mare dintre umoriștii moderni, Molière, era numit „contemplatorul" de către intimii săi, care-i surprinseseră o tristețe cu atît mai profundă, cu cît nu era comunicabilă ca veselia compensatoare a creației sale artistice. Puși între aceste două polarități ale simțirii, cum am mai putea răspunde de oricine gîndește și simte? Sensibilitatea poetului nu poate fi contabilizată pe două coloane, ca registrele de socoteli, cu capitolul tristeție în loc de pierderi și veselie în loc de cîștiguri.

Rupt din mediul său firesc și refugiat la noi, de la vîrsta de 23 de ani, chiar fără să fi fost un neadaptabil sau un dezrădăcinat, în sensul axiomei barrèsiene, Coșbuc a încetat de a mai participa la climatul de fericire al rusticității, care și-a găsit expresia majoră în „Nunta Zamfirii" (1889). Cu toate acestea, nu poate fi vorba de o ruptură, de o sciziune în cariera sa poetică. Și înainte de a trece munții, Coșbuc își împărțea hărnicia între compunerile originale și traduceri. Originalitatea sa nu era dintre acelea condiționate de neștiință. Poetul citea pe marii clasici în original, cunoștea latina, greaca și cîteva limbi moderne. O adevărată patimă de tălmăcitor l-a cuprins din anii vieții universitare, în Clujul rece și ostil, stăpînindu-l pînă în zilele din urmă. Traducerea lui Dante l-ar fi preocupat de pe atunci, stîrnindu-i pe lîngă interesul estetic propriu zis, curiozitatea științifică de a pătrunde în universul dantesc, ermetic față de cei neinițiați. Mii de pagini, păstrate astăzi în depozitele Academiei R.P.R., sînt în mare parte consacrate descifrării cît mai exacte a Divinei Comedii. Uimit de această erudiție, recentul comentator îl numește pe Coșbuc „un mare învățat al vremii sale". Despre un studiu neterminat asupra lui Dante, la care poetul romîn ar fi lucrat zece ani, se afirma cîndva în Luceafărul că „ar fi putut să stîrnească revoluție în lumea literelor italiene", chiar „după așteptările lui Coșbuc". Iată dar că postumele lui Coșbuc încep a se alătura celor eminesciene, atît ca masă, cît și prin importanța materialelor. Este momentul să atragem atenția asupra interesului major al cercetărilor legate de aceste izvoare noi de cunoaștere. Catalogarea lor se impune neîntîrziat, ca să poată urma studierea cît mai atentă a fiecărei file scrise cu creionul uneltă favorită a poetului. Datorită riscurilor uzurii, sugerăm să fie suflate cu fixativ, ca nu cumva prin repetată frunzărire să se șteargă scrisul.

O răbdare de vechi diac sau de călugăr diortositor îl caracterizează pe Coșbuc, care nu era nici poetul spontan, al unor improvizări norocoase, nici intuitivul care se lipsește de cunoștințe aprofundate. Ca interpret dantesc, se situa printre cei care tăgăduiau existența reală a Beatricei. Cu umor, o botează, — după amintirile prof. Ramiro Ortiz, colaboratorul la redactarea versiunii române definitive, — cu „porecla caraghioasă de Berta Sparafucci", născocind verbul italian „sparafucciare cu înțelesul de: a interpreta pe Beatrice ca femeie reală". Coșbuc nu se scuturase de umorul său, care-i îngăduia să-și descrețească fruntea „melancolică", după Gavril Scridon. Devotiunea îndelungată de traducător dantesc îl familiarizase pe tălmăcitor pînă-ntr-atît cu limba originalului, încît îi scria unui prieten: „îmi vine mai ușor să scriu italienește decît românește". Coșbuc greșea însă, în aceeași scrisoare, cînd, în marginea convingerilor lui Dante asupra liberului arbitru, vorbea de „doctrina lui Augustin și a lui Toma", ca de una și aceeași, tăgăduitoare a liberului arbitru. Numai Augustin era partizanul doctrinei predestinării, pe care Toma din Aquino a respins-o. Coșbuc nu știa tot, dar se străduia să știe cît mai mult.

Contribuție pozitivă la cunoașterea variatului registru al preocupărilor literare coșbuciene, comentariul lui Gavril Scridon nu ne satisface totdeauna prin stringența judecății critice. Un exemplu: „Coșbuc n-a fost un lingvist stricto sensu; el a fost ceva mai mult: poet-cetățean, luptător conștient și hotărît pentru limba românească" (pag. 144). Noțiunea de poet-cetățean, pusă în circulație de Gherea, are alt sens, referindu-se la atitudinea militantă a scriitorului, în slujba poporului, iar nicidecum la campaniile lui filologice. Și mai departe: „Prin natura talentului său de poet țăran, Coșbuc este împotriva stilului prețios, dulceag, încărcat de diminutive" (pag. 145). Coșbuc poet țăran, sau poet al țărănimii cum l-a numit Gherea? Ieșind din anonimatul folcloric al începuturilor sale, Coșbuc n-a fost un poet țăran, ci un poet de largă cultură, care și-a pus pecetea personalității în creația sa originală.

Studiul cel mai întins, cu titlul „Coșbuc și problemele limbii" pune accentul pe preocupările filologice și lingvistice ale poetului. Orice scriitor e filolog. Nu e lingvist decît acela care trece de la dragostea de cuvînt, la cunoașterea științifică a formației și evoluției lui. Meditația filologică e însă suficientă ca să ne îmbogățească experiența cu disociații și cu asociații nebănuite. Remy de Gourmont, un mare înfrînt al vieții, desfigurat de lupus, afirma într-un tîrziu despre cuvinte că i-ar fi dat cele mai mari bucurii în viață. Cu o experiență de viață adeseori dureroasă, dar nu statornic patetică, marele nostru Coșbuc ar fi putut să-și însușească această vorbă și să ne dea o „Estetică a limbii române" de sorgurea minunatei „Esthétique de la langue française".

Șerban Cioculescu

GH. ȘARU „Cap de copil"

...„a se adresa la București la d. B. P. Hașdeu"

În ziarul Românul *al lui C. A. Rosetti, cu data de 9 octombrie 1882, s-a inserat următorul anunț, desigur necunoscut cititorilor operelor lui B. P. Hașdeu:*

„D-NA IULIA B. P. HAȘDEU fiind stabilită în Paris pentru educațiunea fiicei sale și posedînd un apartament comod precum și toate cele necesare pentru acest scop, se oferă a primi supt îngrijirea sa două sau trei copile române, care să urmeze studii gimnasiale și liceale la Collège Savigné. Pentru condițiuni a se adresa la București la d. B. P. Hașdeu".

Din acest anunț rezultă că Hașdeu nu era în măsură să răspundă cheltuielilor ce le cereau întreținerea celor „două Iulii" — mama și fiica — la Paris. Asta se întîmpla la 1880, cînd Hașdeu era în plină glorie.

Biograful C. Manolache, în lucrarea „Scînteietoarea viață a Iuliei Hașdeu", arată că B. P. Hașdeu se opusese plecării familiei sale la Paris, între altele și fiindcă i se punea „problema financiară"... Dar... „Iulia mamă adună însă de la prieteni tot ce trebuia pentru plecarea și pentru a asigura o bună instalare la Paris". La rîndul lui, totuși, Hașdeu „face rost de bani cu greutate și înfrîngere".

La Paris, mama și fiica Hașdeu se instalează în două odăi cu bucătărie, la al treilea etaj, în Rue de Tournon, locuință care avea avantajul că se afla în apropiere de Collège Savigné, unde fusese înscrisă eleva Iulia.

Ulterior, cele două femei se instalează într-un apartament mai confortabil, în Rue St. Sulpice, însă nemobilat și — adaugă biograful — „Iulia, soția, își va fi istovit ultimele economii personale în cumpărarea cîtorva mobile", etc. Hașdeu trimite, prin Comptoir-ul Halfon, banii trebuincioși pentru acoperirea cheltuielilor.

Hașdeu expedia lunar bani pentru întreținerea familiei, dar suma n-ajungea la acoperirea cheltuielilor de la Paris. Pe lîngă asta, în februarie 1882, Hașdeu anunță familia că pierde 280 franci pe lună prin dizolvarea consiliului permanent din care el făcea parte.

Deci, în fața dificultăților financiare în care se afla familia Hașdeu, nu e de mirare că în Românul a apărut anunțul reprodus la începutul acestor rînduri. Lucrul e de altfel confirmat și de C. Manolache care, în pagina 153, notează: „Între preocupările mamei stăruia mereu și aceea de a lua două-trei studente în gazdă nu numai pentru a-și adăugi venitul, ci și pentru a da Lilicăi (*diminutivul Iuliei Hașdeu, fiica* n.n.) niște prietene care să o mai distragă multiplelor ei ocupațiuni". *Încercarea cu anunțul n-a reușit. Însă în același an (1882) situația din punct de vedere financiar s-a ameliorat, întrucît guvernul — avînd în vedere calitățile ei studioase excepționale — a acordat elevei Iulia Hașdeu o bursă de 3000 franci anual, ceea ce îngăduia ca ea și mama ei să ducă o viață mai înlesnită.*

...Viața elevei Iulia Hașdeu a fost însă de scurtă durată.

O plachetă omagială, cu versuri alcătuite de P. M. Georgescu, este intitulată: „Elegie în memoria d-șoarei Iulia Hașdeu, absolventă în litere și filosofie la Facultatea Sorbona din Paris decedată în etate de 19 ani în ziua de 17 septembrie 1888".

S. Albu

„Viața studențească"

A apărut n-rul 8 (9) al revistei „Viața studențească", care cuprinde un variat material privind activitatea studențească.

Diverse articole, reportaje și informații oglindesc viața științifică, literară, teatrală, cinematografică și sportivă. Un spațiu larg este rezervat problemelor internaționale.

În acest număr semnează Ilya Ehrenburg, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Jacques Byck, Al. Andrițoiu și alții.

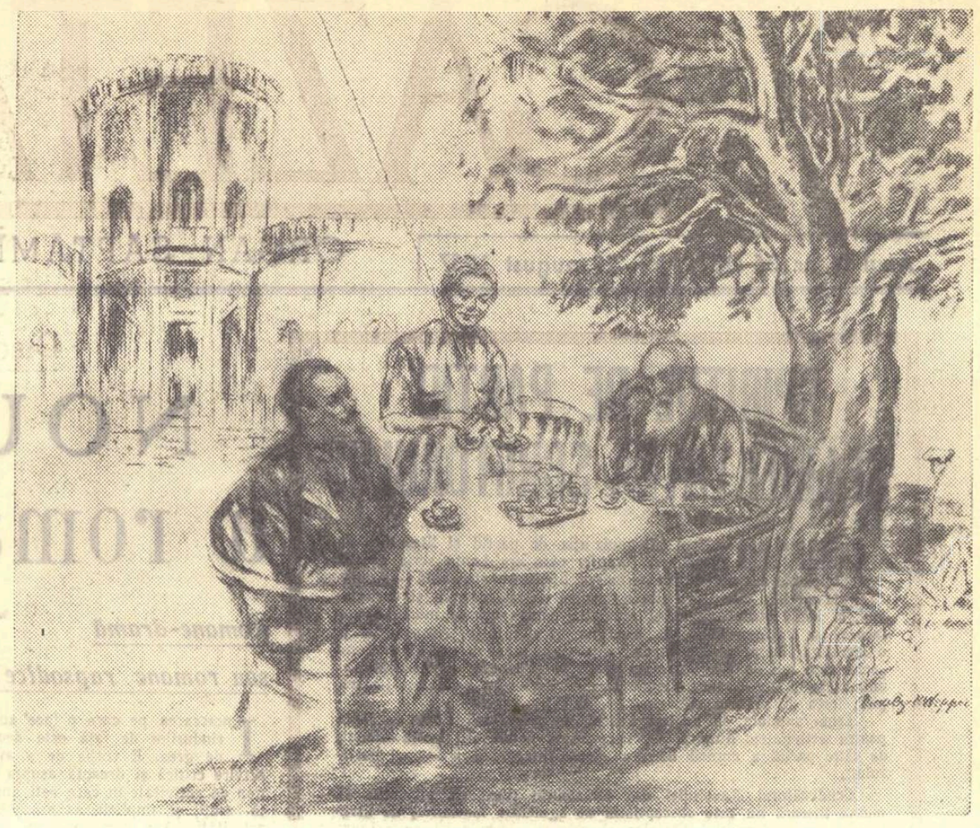

I. L. Caragiale, Bogdan Petriceicu Hașdeu și soția sa în Castelul din Cîmpina.
Desen de MINA BYCK WEPPER

BREVIAR

AL. I. ȘTEFĂNESCU: „Omul de pe catarg"

„Soare de august" al lui Al. I. Ștefănescu a adăugat literaturii noastre de evocare a luptelor muncitorimii o pagină nouă. Și, trebuie spus, nu o pagină oarecare, ci o izbutită nuvelă care păstra ceva din dramatismul încleștărilor de atunci.

Ultimul său volum, „Omul de pe catarg", (o culegere de schițe, povestiri și portrete) întărește convingerea că aria sufletească a omului simplu și-a găsit în Al. I. Ștefănescu un cunoscător. Eroii săi năzuiesc spre marele și omenescul adevăr. Îi unește o imensă vitalitate, o voință pasionată de a izbîndi.

Convingerea în dreptatea cauzei le conferă o anume superioritate morală, de la înălțimea căreia își domină interlocutorii, adesea mai instruiți decît ei. Mecanicul Chiru din „Un scop în viață" îi demonstrează dezabuzatului doctor Trofim că viața merită să fie trăită, că ea ascunde — numai să știi să le descoperi — nestemate de fericire. „Sînt comunist și sînt un om fericit. Dumneata nu ești fericit pentru că n-ai nici un scop în viață, nu știi pentru ce trăiești. Eu știu pentru ce trăiesc. Viața mea are un scop precis și de aceea îmi place să trăiesc și sînt fericit", îi explică mecanicul și doctorul pentru prima oară simte că undeva, într-adevăr, ceva scîrțîie în existența lui. Muncitorul Mitu Gherghel îl învață pe inginerul Bratu că în viață om cinstit e numai acela „care spune fără teamă ceea ce lui i se pare că este adevărul... și se bate pentru adevărul lui", uimindu-l literalmente pe onestul dar dezorientatul inginer prin ușurința cu care minuiește improvizatul dascăl complicatul limbaj filozofic. („Omul de pe catarg"). Firava textilistă Ana Petrescu are tăria de a-i înfrunta pe ciomăgașii conduși de subdirector, izbutind cu ajutorul tovarășilor să încolonеze muncitorii spre manifestație, iar nenea Achim, cel care „s-a dat cu cei de vor să schimbe lumea" socoate — spre stupefacția nesățiosului Boboc — că... „copil de țigan sau de ungur... se cheamă că-i tot os omenesc".

Dar în povestirile, dialogurile și portretele (cum se notează prevenitor în subtitlu) lui Al. I. Ștefănescu mișună și o altă lume. E lumea celor ce se adaptează strategic la actualele condiții pe care însă poziția și atitudinea socială îi pierde. Și Toto și Jigniceru (din „Toto") și Gheorghian (din „Rima") și Barbu (din „Barbu și Toni") doresc să-și recîștige puterea asupra oamenilor folosind pentru aceasta cînd, brutal, forța fizică, cînd, șiret și disimulat, legile sau noul mecanism politic și social. Pe aceștia autorul îi prezintă în culori întunecate, zugrăvindu-i fie sub înfățișarea viscoasă a rîmei, fie sub cea veninoasă a viperei. Creionul ascuțit, sprinten, este înlocuit cu o pastă groasă, densă (a urii), sugerînd deseori concludent tabloul unor tipuri umane, pentru care nici o regenerare nu mai e posibilă.

Am nota în încheiere (nu înainte de a sublinia că povestirea „Lică Postolache și cei 15 covrigari", stingheră apariție în filiația cărții, își justifică mai greu prezența) că noul volum al lui Al. I. Ștefănescu confirmă apariția unui prozator în drum spre o certă împlinire. Cititorul poate spera de la virstnicul debutant roade de mereu mai pîrguite, cu încredințarea că așteptările nu îi vor fi înșelate.

Z. Ornea

CONSTANTIN NEAGU: „48 de stele"

De obicei întîia carte a unui scriitor închide în ea potențe artistice a căror valorificare în viitor poate fi bănuită. Constantin Neagu (încercăm să anticipăm) va scrie, se pare, romane, unde aventura, neprevăzutul vor fi în primul plan. „48 de stele" — care nu este încă un roman de aventuri în adevăratul înțeles al cuvîntului — cuprinde numeroase scene „tari", lovituri de teatru, bine proporționate în economia volumului și reușind să mențină mereu la o tensiune ridicată acțiunea. E un merit ce trebuie remarcat de la început, mai ales că lectorul romîn a fost obișnuit în anii din urmă cu cărți în care dinamica acțiunii era neglijată.

Romanul lui Neagu nu este o simplă lucrare de debut. Siguranța în minuirea dialogului, simplitatea expresiei — evidentă mai ales prin evitarea frazelor încărcate, strălucitoare, dar lipsite de profunzime, — succesiunea episoadelor, alternarea lor, dovedesc că ne aflăm în fața unui prozator înzestrat.

Subiectul poate fi rezumat într-o singură frază, bineînțeles lăsînd la o parte toate acțiunile laterale care intervin atunci cînd acțiunea principală încinge: Philipp Oberon, un tînăr inginer american, inventează un motor deosebit de puternic, având la bază consumul oxigenului, dar refuzînd să colaboreze la transformarea lui în motor pentru mașinile de război, este arestat și apoi asasinat într-o închisoare. Tragedia se petrece în zgomotoasa Americă de azi, la New York, și autorul nu pierde ocazia să facă un rechizitoriu multilateral al veritabilului mod de viață american. Încercarea de a fi cît mai cuprinzător, de a face cu orice chip și fără o cunoaștere temeinică procesul unei întregi societăți țintind în toate instituțiile ei, duce la plăsmuirea unor episoade parazitare. Uciderea negresei Manana, ca de altfel întreg personajul acesta lucrat după schemă, nu este convingătoare și se adaugă inutil acțiunii principale. Contactul inginerului Oberon cu ideile comuniste, prin intermediul unui muncitor întîlnit în temniță, amintește de prea multe scene identice. Personaj interesant pînă la un anumit punct, Dorothy, iubita și apoi soția lui Oberon, are comportări contradictorii. Am regretat unele nuanțe melodramatice, evidente atît în descrierea duioasei povești de dragoste dintre Dorothy și Philipp, cît și în relațiile acestuia cu menajera Manana.

Desfășurarea cinematografică a acțiunii, bazată pe episoade scurte în care predomină dialogul, deși nu permite în cazul acesta o caracterizare prea plină a personajelor, slujește la imprimarea acelui ritm susținut despre care vorbeam la început.

Dezvăluind o realitate mai puțin cunoscută nouă, romanul *„48 de stele"* izbutește să contureze întîmplări și oameni care vor trezi desigur interesul cititorilor de toate categoriile.

Tudor Burlacu

Cronica literară

AL. ANDRIȚOIU: „Dragoste și ură"

A spune despre poezia cuiva că e o poezie a locurilor comune nu înseamnă a-i da o notă proastă sau, mai bine zis, nu înseamnă nimic. Poezia e în fond o artă a locurilor comune, pentru că marea artă scoate în factor comun ceea ce este esențial și veșnic în viața muritorilor. Numai obosiții culturilor decadente inovează cu disperare, cultivînd raritatea și excepționalul, în zonele psihicului astenic. Poeții autentici nu fug de marile teme bătrîne și în același timp infinit viabile prin unicitatea nouă a fiecărei creații autentice. Ei sînt, prin definiție, reprezentanții supremi — la nivel suprem de sensibilitate și de expresie — ai simțirii comune. „Dragoste și ură" — sînt clișee tematice eterne, astfel cum clișee niciodată uzate sînt, pentru poezie, imaginile răsăritului și ale amurgului, ale florilor și ale munților, ale grăuntelui germinator și ale viermelui tiritor etc... Poezia adevărată nu se teme de clișeele esențiale ale artei sale care mînuiește de milenii un număr de simboluri inalterabile pentru că aparțin reprezentării lumii prin imagini ca o posibilitate a omului de a cunoaște și de a gîndi... Important este însă ca poetul să nu preia pur și simplu, să nu copieze și să nu se facă ecoul pasiv al imaginilor înaintașe, ci să descopere din nou, cu întreaga prospețime a revelării dintîi, vechile simboluri. Poezia este o unitate și a acestor contrarii — locuri comune și eterne, de o parte, descoperire și viziune nouă, unică, de altă parte — iar poetul este de fiecare dată un succesor ingenuu care reinventează ceea ce există de mult, cu viziunea inedită a exponentului epocii sale, simțirilor și aspirațiilor acesteia. Rău este cînd poetul nu e decît un imitator și poezia sa o aglomerație de clișee curente în epocă, înlocuind limbajul poetic cu un limbaj convențional. Una e la începuturile unei poezii moderne, cum a fost a noastră înainte de 1848, să dai o capodoperă ca „Zburătorul", înviind un clișeu străbun, și alta să-ți închipui că faci poezie cîntînd printr-un consens tacit filomela...

Poezia noastră militantă de astăzi se integrează tradițiilor milenare ale poeziei. Ea cîntă mereu ceea ce au cîntat oamenii întotdeauna, — dragostea și libertatea, pămîntul și roadele, dorurile și năzuințele — cîntînd sentimentele omului contemporan, luptător pentru împlinirea visului de aur al omenirii. Ea mînuiește, realizîndu-se, vechi simboluri împrospătîndu-le și făcîndu-le imagini ale noii lumi sufletești. Pentru greutatea specifică pe care o au în poezia noastră actuală sentimentele legate de luptă și făurire, e firească revelația mereu fragedă a mitului lui Prometeu sau al lui Făt-Frumos, să zicem, a simbolului culorii roșii sau al stelelor conducătoare și așa mai departe. Din toate acestea trebuie să respire însă autenticitatea dezvăluirii unei imagini care, veche, se arată mereu nouă. Simpla învîrtire printre unelte comune în epocă, luate de-a gata și puse să reprezinte o lume prin imagini, se demască imediat. Filomelele poeziei noastre noi nu mai pot viia.

Alexandru Andrițoiu e un poet talentat, remarcat de mult ca una din forțele tinere de perspectivă. Poezia lui e printre cele care reprezintă avîntul și preocupările tineretului crescut, în anii hotărîtori ai formării sale, sub semnul luptei partidului clasei muncitoare pentru construirea socialismului. Cîntînd epoca noastră, și propria sa viață în urcuș, Al. Andrițoiu cîntă marile teme ale poeziei și nu o dată acestea au găsit într-însul un glas apt să le insufle trăire nouă, inedită. În ce măsură însă Al. Andrițoiu izbutește să fie el și să se scape de clișeele în curs, îmbietoare și ucigătoare, rămîne de stabilit.

Și ceea ce se poate spune de la început e că talentul lui Andrițoiu, sigur încă nu e emancipat, că poetul se strecoară printre locuri comune, uneori ca un deșteptător de frumuseți noi, adeseori ca un comod stringător de resturi. Cînd poetul spune

„Nu de oțel mi-i spada. Mi-i spada de lumină,
mi-i spada sufletească și are-n vîrf o stea",

nici o rezonanță aparte nu trezește în clișeul frecvent, la îndemîna oricui, ajuns inexpresiv prin tocire, în ciuda bunelor intenții.

Confesia **„luptei dinlăuntru"** e o temă majoră care a rodit versuri majore în poezia universală, iar năzuința tînărului comunist **„Ca sufletul asemeni cristalului să-i fie"** e intrinsec nobilă. Un vers ca: **„Pe cît mă lupt cu alții pe-atît mă lupt cu mine"**, e memorabil și mărturisește expresiv etica sufletească a poetului. Dar cînd această luptă nu-și găsește expresie decît într-o variantă boantă a unei vorbe bătrînești, despre alegerea grîului de neghină **(„dintre bujorii roșii să scot ce-i mărăcine")** și despre alegerea zgurii de oțel, desigur tema nu e servită.

În „Arbore genealogic" Al. Andrițoiu merge pe cărări bătătorite, înjghebîndu-și un blazon, din însemne parțial roase de atîta întrebuințare: un craniu de miner agatîrș (interesant!), **„bătrîna spadă"** a lui Gelu, **„coroana de vîlvătăi și jar"** a lui Doja, **„însingerata roată"** a lui Horia, **„un fluier fermecat"** al lui Iancu, o lampă de carbid care **„a bine se leagănă în brațe de comunist"** și în fine **„întîiul dram de aur liber", „pe care-un brat fierbinte l-a scos să fie pe-al țării bun comun".**

Andrițoiu aduce în volumul actual o mai personală trăire a temelor comune cînd el însuși ca erou liric începe să se definească. Una e să fii scoborîtor abstract din robii agatîrși și alta e să fii, concret istoric și psihologic un fiu de moț îndrăgostit de munți, purtîndu-le dorul, aducînd în rîndurile luptătorilor un anumit temperament și o anumită contribuție sufletească unică, individuală. În fața munților săi natali și în raport cu ei, poetul se conturează cînd zice:

„Gîndirea-i mai adîncă și mai în pisc la munte"
sau:

„Fără de munți, privirea ucisă de cîmpie
s-ar stinge făr' să știe suișul temerar".
(„Montana")

Aici s-ar reliefa un anumit fel de a vedea, capabil să dea naștere unei imagini poetice. Andrițoiu nu

are fiorul infinitului pe care îl-l dă șesul vălurit fără margini într-un orizont imens (sau marea), ci emoția în fața orizonturilor barate de înălțimi enorme, întîmpinarea priveliști natale evocînd urcușul, concentrarea, adunarea piramidală... Andrițoiu e autentic cînd elogiază ca muntean gigantescul civilizației moderne, vizionat cu aceeași emoție în fața dimensiunilor verticale covîrșitoare, simbolizînd virtual și înălțimea umană a lumii comuniste. În această privință „Colosul" e piesa reprezentativă și una din realizările artistice ale poetului de talent care e Andrițoiu. Ideea e:

„Pentru-aceste vremuri mari și tari
colosul ne e unica măsură!"

De aici:

„Jos etalonul vremilor de ieri
liliputan și anacronic! Iată,
din lemn, beton și marmură și fier
giganții lumii noastre se arată.
S-a spart chenarul vechilor măsuri, —
prea mică-i leghea și marina mlă".
etc.

Prin această prismă poetică se încheagă în **„Lenin"** tabloul electrificării comuniste, cu **„nervi electrici"** și **„plămîni de uraniu"** care varsă **„o niagară încinsă de oțel"**, cu multe **„carate solare".**

„Comunism" este un imn realmente solemn închinat idealului clasei muncitoare universale. Poetul cîntă piscurile și implicit măreția civilizației tehnice:

„Am scormonit un munte pe urma urmii tale
și-un deget de lumină mi-a arătat metale.
M-am cățărat pe munte și-n aurora discul
solar mi-arată cum că simbol îmi este piscul.
Lumină nești din ape cu valuri și meandre
dai, din uraniu, lumii bogate policandre".

Această posibilă evoluție a poetului spre apoteozarea giganticului nu e străină de originea lirică a poeziei sale, de țăran tînjind după peisajele muntoase ale locului natal. În fond, Andrițoiu rămîne un poet din filiera ardeleană a celor **„duși de lîngă boi"** și, prin natura sa autentică, poezia se realizează firesc, ferită de șabloane. Cheia liricii sale este:

„și mă simt în munte ca la mine-acasă"
(„Serală")

„Cîntecul despre tată", atît pentru valoarea sa definitorie la Andrițoiu, cît și pentru valoarea sa artistică intrinsecă, ar merita să fie cuprins în antologiile tinerei noastre poezii.

Cîntînd simplu lumea înconjurătoare, Andrițoiu e la bază un idilic — de genul lui Coșbuc — aceasta bineînțeles neimplicînd nimic peiorativ. Poetul **„dragostei și urii"**, tînăr și hotărît, este lipsit de dramatism, încîntat de altitudini și de soare, bogat în sentimente pe care le trăiește însă limpede, senin, așezat. **„Cîntecul despre frunte"** elogiază tocmai fruntea **„cu floarea către soare".** Idila lui Andrițoiu este ușor didactică și autentificată în sinceritatea ei printr-un sănătos epicureism popular. Vezi: **„Ce bogată-i țara românească"** care e un manifest împotriva poeziei triste a toamnei căreia i se opune imaginea fertilității toamnei, **„plină de rod"** cînd:

„Pipăi? Pipăitul te desfată.
Guști? Gustarea te-a întinerit.
Amiroși? Mireasma te îmbată..."

„Autumnală" e pe aceeași gamă sentimentală. Ploaia bacoviană e motiv de bucurie într-o viziune normală gospodărească, scăldînd odaia poetului în

„aburi noi de pită caldă,
aburi noi de mămăliguță"

În același sens se poate vorbi de **„Cîntec de ploaie".** Din nefericire Andrițoiu este inegal și versurile care țîșnesc dintr-o viziune personală, evoluînd de la idilă la imn, alternează adesea cu versurile bolnave de reminiscențe și cu altele șablonarde. În cel mai bun caz abundă tonul Beniuc pentru care există afinități reale. **„Întoarcere la munți"** e, în fond, o variantă a **„Oaspeților"** lui Beniuc. **„Cu munții față-n față"** este una din poeziile în care Andrițoiu trăiește, poetic vorbind, dar glasul său imitat după cel al lui Beniuc supără. La fel **„Gorunul lui Horia".** În ultima vreme, Andrițoiu are de luptat și cu tonul arghezian (vezi **„Stăpînitorul de grădini", „Ultimul credincios"** etc.) în care dă cîteodată versuri valabile **(„Ce repede-am uitat").** Imaginea policandrelor cu stele din **„Doine"** e direct din **„Cîntecele țigănești"** ale lui Miron Radu Paraschivescu.

Mai neplăcute sînt clișeele poetice răsuflate: vesele cascade, mîndre curcubee, beat de înălțime etc. E greu să mai suporți versuri ca cele-n care poetul ne anunță că a luptat și **„cu lupii ce de miel purtau cojoace"** și exclamații fals spontane: **„Dar nu!"** sau: **„Hei, voi codri, codri!"** Prometeismul lui Andrițoiu din **„Judecată"** e ieftin, șablonard, iar hamletismul său frizează ridicolul. Un tic preferat al lui Andrițoiu e cuvîntelul **ci** găsit cînd vrei și cînd nu vrei la deschiderea unui vers. Asemeni altor poeți tineri, Andrițoiu face abuz de cuvinte care par neaoșisme, ca **„frămînt"** („întreg frămîntul veacului cumplit" sau **„întinsă bătălie în care cu frămînturi e fiece popas").**

Trebuie să spunem că și în afara versurilor și poeziilor citate Al. Andrițoiu a adus în acest volum piese remarcabile (amintim, de pildă, **„Casa natală").** Poetul face parte și din categoria celor care, în poezii șterse prin întregul lor, aduc strofe demne de reținut (vezi primele două din **„Haiducul fantomă")** și versuri șclipitoare. Am amînti astfel:

„Undeva în munte aipeau metale"

sau

„Născîndu-mă în anul-nerv al vremii"

sau

(Partidul) „ne-a obișnuit cu veșnicia"

Aceasta n-ar face decît să confirme posibilitățile poetului care ar trebui să-și ceară mai mult, sieși. Noi credem în valoarea talentului lui Andrițoiu, de la care așteptăm mai mult, mereu mai mult, dar volumul de față nu ne-a satisfăcut așteptările. Fiecare poet trebuie să tindă să ajungă un mare poet național și universal și poate modestia proclamată de Andrițoiu în **„Nu-mi este dat"** și **„Finis"** e de prost augur. Noi **„dăm iertare cărții dacă-i cu păcate"**, astfel cum cere poetul, dar el însuși nu trebuie să și-o dea.

Savin Bratu

Gîrla lui Deliman

Îndată ce pătrundem în ghiolul Parcheşului, apele devin tulburi, lăptoase. Se simte revărsarea Dunării în bălţi, ca o transfuzie de lapte. Şi aerul şi miasmele care ne învăluie sînt mai tari.

Undeva, în faţă, în zidul de stufării înalte şi întunecate, cu brîie albe şi galbene lăsate de apele mari, trebuie să fie privalul — pîlnia aceea ciudată, care la vremea asta soarbe apele din bălţi înapoi în Dunăre.

Apele din bălţi se retrag spre Dunăre. In largul ghiolului această scurgere nu se simte, dar cu cît ne apropiem de privalul ne fură, ne soarbe liniştea şi răsuflarea adîncă a apelor, a fluviului. Intrăm într-o împărăţie de linişte în care umblăm uşor, fără zgomot, cu toate că nu se vede nimic, nu se simte nimic. Acest mers furişat, să nu trezim ceva, să nu fim simţiţi, înfiorează într-un fel ciudat.

Păsări de baltă, cormorani, lişiţe, raţe, pescăruşi se zburătăcesc în voie pe marginile ghiolului. Bat din aripi, scot ţipete; numai noi vorbim încet, vislim uşor, să nu facem gălăgie, să nu tulburăm.

Zidul nepătruns al pădurii de sălcii e acum aproape, înaintea noastră — turle înalte de plopi, bolţi greoaie de sălcii uriaşe. Răsună acolo, în umbra adîncă, fluieratul mierlelor, cîntecul cucului.

Într-o clipă, ne-a sorbit gura gîrlei — privalul — şi nu mai vedem nimic. Alunecăm repede pe sub bolţi răcoroase de sălcii, printre maluri apropiate, înalte, de stuf şi bălării. Visterneanu vîsleşte rar de tot, abia atinge apa. De fapt, nici nu trebuie să vîslească — barca e furată şi trasă repede de curenţi, dusă tot înlăuntru, în adînc. Bătrînul cîrmaci, Abudi, abia dovedeşte să ţie cîrma.

Vîslaşul a ridicat băbăicile şi le-a aşezat în barcă, fără să le ciocnească, fără zgomot.

Pe o parte şi pe alta, pe malurile înalte, stufării mărunte sînt culcate de şuvoaiele repezi care aleargă şuşotind; tufe de zălogi, crengi de salcie aplecate în apă se clatină, se zbat într-una, mişcate de curentul apei, parcă le-ar scutura cineva acolo, în adînc.

Lunecarea aceasta grabnică, în cea mai adîncă linişte, felul cum e sorbită barca, trasă înainte, răcoarea aspră care ne cuprinde, cu cît pătrundem pe sub bolţile ostrovului, toate îmi furişează îngrijorarea, încercarea de a mă împotrivi acestei alunecări ca într-un vis.

Cîrmaciul Abudi încearcă să măsoare adîncimea gîrlei. S-a dus în jos toată vîsla dar n-a ajuns la fund şi, dintr-o mişcare greşită, barca e răsucită de vîrteje, întoarsă de-a curmezişul, cu botul în rădăcinile bărboase ale unei sălcii. Barca a hodorogit tare, apa a început să bolborosească în scîndurile bărcii, să ne răstoarne, să ne sfărîme. Cîrmaciul luptă din răsputeri să îndrepte barca. Ne continuăm lunecarea noastră de năluci. Dar am făcut zgomot! Am tulburat liniştea locurilor!... Cîrmaciul Abudi mormăie ceva în mustăţile lui sure, stufoase. Înaintea bărcii, deşi nu-i nici adiere de vînt, deşi n-au de unde ajunge pînă aici urme de valuri — s-au ridicat şi aleargă, mai repede decît noi, trei, patru valuri largi, cît ţine gîrla. Alunecă, lucii, ciudate şi tăcute înaintea noastră.

Sare deodată un peşte — un crap. S-a arcuit, a strălucit, o clipă, în razele furişate prin desişul bolţilor şi a căzut în adînc. Şi el a făcut zgomot!

— Aai! a strigat cîrmaciul — parcă în inima lui a zvîcnit crapul şi l-a durut.

Pentru altceva a exclamat însă Abudi: a zărit valurile acelea ciudate întorcîndu-se, venind împotriva noastră. S-a produs o scurtă învălmăşeală; crapi mulţi şi mari au zvîcnit, au sărit în jurul nostru, împroşcindu-ne cu apă rece; i-am simţit lovindu-se cu spinarea în scîndurile bărcii, i-am auzit vuind o clipă pe dedesubt — şi barca şi-a reluat lunecarea, fulgerată de soarele căzînd printre sălcii. Un crap mare, întunecat, a sărit chiar lîngă barca noastră şi, dintr-o greşeală, a căzut în braţele cîrmaciului. Şi iar era să ne pierdem echilibrul, să ne întoarcă curentul de-a curmezişul. Cîrmaciul a prins în grabă crapul, s-a uitat la el, strîngîndu-l bine, i-a spus ceva ca la copii şi a dat să şi-l netezească pe obraz (crapul s-a arcuit, l-a plesnit cu coada, de era să-i sară pălăria în apă) şi Abudi i-a dat, prudent, drumul în barcă, sub sidelcă:

— Iţi dădeam drumul în apă, aşa aveam de gînd. Dar pentru că mă lovesti, cînd eu te răsfăţ — stai acolo...

Oprim barca şi o tragem pe mal, complet — nu cumva umbra ei, şopotul apei în ea să tulbure acea lume simţitoare de dedesubt. Ne luăm bagajele, crapul prins de cîrmaci şi mergem mai departe, pe jos, pe o cărare îngustă, printre rugi înalţi, încărcaţi cu mure. Pe alături curge, umblă mai repede decît noi gîrla, şuşotind. Ierburi înalte, bălării, acoperă pe alocuri cărarea; răscolim broaşte care stau la pîndă, răscolim roiuri de ţinţari ascunşi la întuneric; ne umplem pînă la briu de un polen verde, înecăcios. Roiuri de tăuni mari se ţin după noi. Din cînd în cînd, un crap sare pe mijlocul gîrlei. Sălcii înalte, uriaşe, cu înfăţişări ciudate îşi aştern chipul greu în oglinda curgătoare.

De la un loc prinde să se audă larmă, un amestec mare de glasuri şi, îndată, după un cot al gîrlei, se arată gardurile înalte, bătute de-a curmezişul, de la un mal la altul. Gălăgie uniformă, puţin asurzitoare, de ape care cad, se împrăştie. Volumul gîrlei se umflă în faţa acestui gard, parcă ar vrea să se lase cu toată greutatea în el, să-l dărîme. Renunţă însă şi, resemnată, gîrla se strecoară zgomotoasă, ursuză, prin împletiturile leselor groase, rezistente, întărite cu pari groşi, înfipţi adînc în fundul gîrlei, şi legate, priponite cu funii groase, de sîrmă.

La o distanţă de cîteva sute de metri de acest gard se arată un altul, tras de la un mal la celălalt, întărit cu stîlpi groşi de brad, legat, priponit cu sîrmă răsucită, groasă, întinsă de presiunea apei. O grindă rotundă, puternică, stă aruncată pe alături de gard, legată bine de el, de pe un mal pe celălalt.

Pe mal, mai aproape de gardul acesta cu grindă, de-a curmezişul se află o colibă din stuf verde, un ceardac sprijinit în trunchiul unei sălcii. Un ceaun stă agăţat de o creangă, un polog înnegrit de ploi se află întins ceva mai departe, la loc deschis. Pe locul unei vetre, cu ceaunul agăţat în crăcană, fumegă o buturugă. Aproape de capătul gardului e o grămadă de piatră, o stivă de saci plini. Ne împrejmuie un miros dulceag de fum, de nămol, de ierburi de baltă, de salcie, miros de izmă şi de peşte.

Sîntem la oboare, la garduri, cum spun pescarii acestui ciudat, necunoscut sistem de pescuit.

Nu se arată nici un om pe aproape. Răsună pe sub sălcii lătrături dogite, neprietenoase, şi îndată se iveşte printre tuiele de mure şi griuşor un dulău cît un viţel, cu blana vînătă, hărtănită, încărcată cu scaieţi.

Sub polog nu-i nimeni. Un aşternut strîns grămadă, boarfe, o sticlă cu oţet; un caiet, broşuri tăvălite peste care stă o broască mare.

Abudi cercetează împrejurimile, în timp ce eu mă uit, ca pe altă lume, aici, la gîrlă, la garduri, la oboare. În clipa asta, faţa netedă a gîrlei se tulbură, face bulboane, acolo, la gardul solid, înţepenit cu stîlpi şi sîrmă şi, împroşcînd apa, izbucneşte deasupra un om. Se scutură, ţinîndu-se la suprafaţă. Părul lung, lăţos, i s-a lipit peste obraji, peste ochi şi dintr-o mişcare cu mîna şi-l dă la o parte. Ne-a văzut. A vrut parcă să spuie ceva, s-a răzgîndit şi şi-a dat drumul la fund. Apa se închide, se linişteşte îndată deasupra lui, curge gălăgioasă prin leasa solidă — nu se observă că e un om acolo, în adînc. Se mişcă, se clatină, încet, gardul.

Bate soarele şi înfierbîntă în luminişul dintre sălcii, în spinarea lată şi lunecoasă a gîrlei. Din nou, faţa apei se învolbură şi omul ţîşneşte aruncat în sus, bolborosind, împroşcînd apa. Înoată încet şi urcă pe mal, agăţîndu-se de fire de stuf, de ramuri de zălogi. Se apropie mătăhălos, şiroind, aducînd răcoarea din fundul apei cu el. Dă mîna cu noi. O mînă mare, crăpată şi zbîrcită de apă, rece. Povesteşte, cu glas răguşit, tainic:

— A sărit, toată noaptea — cîte zece, odată — şi dinspre ziuă s-a potolit, n-a mai sărit. M-am dus la gardu-ălălalt — nici acolo nu mai sărea. „Ce are, mă — zic — de s-a cuminţit aşa, dintr-o dată!?" Numai, mă dau la fund şi-acolo, ce să vezi: cotloane, tuneluri — puteam să intru, cît sînt de lung în cotloane. Sute, mii de crapi se băgau acolo, se împingeau să rîme, dădeau buzna peste mine, nu mă lăsau să lucrez. Mai aveau un pas sau doi şi răzbăteau în partea ailaltă a gardului — se duceau toţi!... „Aha, zic, voi vreţi să *evadaţi!*" Am cărat piatră, saci cu nisip şi am bătut bine acolo, am astupat toate cotloanele. Acuma s-au mai potolit — adaugă omul, cu glas mai blînd. S-au apucat de săpat ceva mai la deal, unde-s tufele alea. „Acolo puteţi să cotloniţi cît vreţi".

Abudi se pregăteşte să se dea în gîrlă, să vadă singur ce-i acolo.

— Numai să luaţi seama — îşi aduce aminte gardagiul Deliman. E o dubală de somn — de abia se înviorteşte prin obor. De cîte ori trebuie să mă dau în apă, mi-i frică parcă. Nu ştiu cum o să-l scoatem — îi mare din cale-afară. Şi trebuie să-l scoatem să nu-mi dărîme gardurile într-o noapte. Vineri, noaptea, a intrat, cînd a venit furtuna. Stăteam dincolo, la gardul viu; curăţasem limbile că venise gunoi pe gîrlă. Trăsnea al dracului pe bălţi şi numai, deodată, aud vuind, apa se ridică, face valuri mari. Au trosnit limbile gardului, s-au desfăcut — parcă a trecut un bou prin ele. „Îmi dărîmă gardurile" — zic. Alerg degrabă, iau un val de sîrmă, mă dau în apă şi controlez: rupsese legăturile limbilor. Le-am legat bine la loc şi pînă să ies — pornise ploaia, cu găleata! Ploua cu piatră — pînă să ies, îl aud dincoace, în ierburile de pe mal. Trage o înjurătură plină de necaz şi bucurie.

— Asta-i somnul tău, Delimane! Să-ţi rămîie de cap! M-a lovit cu coada, cu botul — nu ştiu cu ce! Numai burta i-am văzut-o. S-avem grijă — ăsta ne dărîmă gardurile!

Deliman s-a năpustit în mal şi după o scurtă învălmăşeală se ridică de acolo cu un crap mare, cu spinarea în dungi ca jăraticul.

— Care somn! se miră şi se face că nu pricepe. Sînt mai mulţi. Dar ăla de vineri noaptea îi cel mai al dracului! Îi cît un bou de gros. Nu cred că ăla te-a lovit...

Deliman, gardagiul, e un Robinson, cam bărbos (barba îl apără întrucîtva de ţinţari), cu un cap mare, cu părul aspru, zburlit, cu mîinile şi picioarele butucănoase, arse de soare, bătucite de ape şi de ţinţari. Ochii galbeni îi clipesc adînci şi buni sub sprîncenele sălbatice. Are copii mulţi acasă, în sat, şi îi e dor de copii. E un uriaş vînjos, cu musculatura roşie-lucioasă numai semne şi scrijeliturî şi te gîndeşti, privindu-l, că şi chiar de nu s-ar feri de somnul acela văzut de el — n-ar avea cum să-l înghită somnul.

E gardagiu, paznic la oboare, de treizeci de ani cu această meserie, la garduri.

În primăvară, revărsarea fluviului umple Delta şi lunca inundabilă cu ape proaspete şi cu mari cîrduri de peşte, îndeosebi crap şi somn.

Îndată însă ce apele încep să se retragă din bălţi, tot peştele se ridică şi vrea să iasă şi el la Dunăre. Şi are loc destul pe unde să migreze prin apa mică de o şchioapă sau două, care îneacă grindurile, malurile fluviului. Înaintea oricărui buletin hidrologic — somnul anunţă primul buletin şi îndată ce simte retragerea apelor, el porneşte, iese din ascunzătorile lui. Pescarii prind îndată de veste — în aceeaşi noapte, în care a pornit somnul — şi luînd-o înaintea lui, închid cu garduri, cu lese de nuiele şi stuf, tot malul Dunării, pe lungimi de zeci de kilometri. Peştele vine, înoată în cîrduri, încearcă zadarnic să iasă şi se întoarce înapoi, în bălţi, îndemnat de instinct să nu rămînă pe uscat. Numai în cîteva zile uneori, apele scad; între Dunăre şi bălţi reapar malurile, grindurile. Gardurile nu mai trebuie: oamenii le scot, le spală, le string în depozite pentru primăvara viitoare.

La vremea cînd se închid bălţile pe tot malul inundabil al Dunării, pescarii închid şi gîrlele de legătură dintre Dunăre şi bălţi.

E de mare importanţă momentul cînd se închide o gîrlă. Oamenii se pot grăbi, pot închide cu cîteva zile mai devreme: pot veni încă apele de la Dunăre spre bălţi şi, gîrla fiind închisă, cantităţi mari de peşte nu mai pot intra în bălţi, se duc pe fluviu. Pe de altă parte, numai o zi sau numai o noapte de întîrziere — cînd apele se trag fulgerător spre Dunăre — pot ieşi din bălţi sute de vagoane de crap.

Ca un gardagiu vechi şi încercat, care s-a amăgit şi într-un fel şi în altul judecînd după cota apelor Dunării, după semnele lui în gîrlă, după curentul apei, după multe alte semne mărunte ale lui, şi căutînd mai ales să prevadă dacă apele pornesc definitiv să se retragă, Deliman ştie să aprecieze cu exactitate acest moment hotărîtor.

Zece oameni vin fără întîrziere, cu barcazele pline cu grinzi, cu ghiondere, cu valuri de lese înalte, cu colaci de sîrmă, cu pari de toate mărimile. Zece oameni, cu unelte speciale, cu sonde şi maiuri, umblă o zi întreagă prin apa adîncă, vijelioasă şi încă rece ca gheaţa, şi bat gardurile de-a curmezişul gîrlei, le întăresc de nădejde, să reziste curenţilor, presiunii, să reziste cîrdurilor de crap şi avalanşelor de gunoi scurs din bălţi. Un *gard sterp*, dintr-o singură bucată, spre Dunăre — prin el nu trece decît apa; un *gard viu*, un gard *cu limbi*, în formă de unghi, cu gura spre bălţi prin care peştele poate intra uşor dar nu mai poate ieşi.

Pe urmă, Deliman îşi face o colibă, un ceardac şi păzeşte toată vara. Cînd încep ţinţarii — îşi întinde pologul.

Primăvara, fie că se varsă din Dunăre în bălţi, fie că se trag din bălţi în Dunăre, apele mari, curentul puternic spală tot gunoiul de pe marginea ghiolurilor, de pe prundoaie şi grinduri şi îl duc, îl împing aici, pe gîrlă: tot gunoiul se opreşte, ca într-o strecurătoare, în gardurile bătute de pescari. Sînt zile, nopţi, săptămîni de-a rîndul, cînd vin pe gîrlă grămezi mari de stuf putrezit, bucăţi de prundoi, crengi şi buturugi. Toate acestea se opresc în gard şi, presate de curentul mare al apei zăgăzuite, ar putea să dărîme gardul. Deliman îşi face veacul stînd în picioare, agăţat cum poate pe stîlpii gardului, şi cu furca lui de fier aruncă într-una gunoiul pe mal, curăţă gardurile să nu se bată, să nu se înfunde cu gunoi, face loc apei să se scurgă pentru că, altfel, presiunea mare poate umfla gardul pe sus. Sînt nopţi furtunoase, de primăvară, cînd ploaia nu mai conteneşte şi puhoaiele, furtuna din ghiol, răscolesc şi împing încoace, pe gîrlă, grămezi mari de stuf, putregaiuri, buturugi enorme, care fac gardul să trosnească din rădăcini. Singur în toată pustietatea de beznă, de ape care urlă, Deliman trudeşte, stă căţărat pe gard şi asudă aruncînd la gunoi. E o întrecere disperată cu un duşman nevăzut care-i trimite într-una grămezi de gunoi greu, plin de apă. Şi Deliman trebuie să dovedească — altfel gardurile se duc şi-i fucru pustiu şi înspăimîntător o gîrlă cu gardurile dărîmate.

Se poate întîmpla citeodată ca gunoiul mărunt adus de curent să se bată, să se zidească bine în împletiturile gardului, gardul se bate cu gunoi, se face ca o rogojină deasă, apa nu mai poate trece prin el, puhoiul se umflă şi dărîmă gardul. De asemenea, gunoiul poate astupa limbile, dispozitivul de intrare a peştelui: peştele vine din baltă, pînă la gard, nu găseşte pe unde să intre şi se întoarce înapoi. Şi cîrdurile de crap care au încercat o dată să treacă prin gard şi n-au avut loc, greu vin să mai încerce a doua oară — se duc în alte părţi.

Deliman are grijă însă: se dă la fundul apei şi controlează gardul, şipcă cu şipcă, de la faţa apei pînă la fund. Gîrla are cinci-şase metri adîncime şi curge de te asurzeşte urlînd. Şi apa e rece, ca gheaţa. Cînd iese din gîrlă, Deliman îi vînăt ca un drac şi dîrdîie de nu se poate opri: aleargă de-a lungul malului, să se încălzească. Firicelul de cărare pe malul gîrlei de el este făcut, în această perioadă de încleştare şi trudă. Uneori găseşte gunoi sau găseşte o şipcă ruptă, tocmai jos, în fund, la rădăcina gardului: stă acolo, la fund, se ţine cu o mînă de gard, să nu-l arunce apa în sus, cu cealaltă mînă scoţoară gunoiul, curăţă, repară. Ca o şenilă uriaşă trece pe deasupra lui gîrla, urlătoare, cu toată greutatea şi iuţeala ei.

După o vreme, şuvoaiele de gunoi se răresc — semn că bălţile au fost spălate; gîrla începe să curgă mai curată şi mai potolită — apele au mai scăzut, a trecut furia lor. Veghea lui Deliman nu încetează însă: oricînd poate veni un buştean de salcie, o grămadă de stuf. Gardurile trebuie controlate mereu.

Dar munca gardagiului se complică — Deliman începe să fie un supraveghetor al ordinei, al liniştei, pe toată lungimea gîrlei — cîţiva kilometri — de la Dunăre pînă în bălţi, pînă la jumătatea ghiolului şi peste împrejurimi. E o perioadă lungă de linişte care trebuie păzită cu stricteţe. Crapul, somnul, sînt foarte simţitori şi sperioşi la vremea asta, cînd caută să scape la Dunăre. Orice zgomot poate întoarce din drum cîrduri mari de crap, le poate speria. Şi atunci, degeaba trudeşte Deliman, aruncînd gunoiul de la garduri, dacă peştele e speriat şi nu-i lăsat în pace să intre pe gîrlă, să ajungă la gardul viu şi să intre în obor. Trecerea unei bărci, trecerea unor vite; un cîrd de porci sau de mistreţi care vin să rîme aproape de malul gîrlei; un cîrd de cormorani care ţin calea crapului, în privat, la apă mică — fac gălăgie, sperie peştele, îl stînjenesc în umbletul lui şi nu-l lasă să intre în gîrlă. Şi perioada de intrare în gîrlă ţine atît cît crapul umblă, caută loc să iasă la Dunăre. Mai tîrziu, crapul se potoleşte, se aşează în bălţi şi poţi să-l aştepţi cu o mie de garduri — odată furia lui trecută, nu mai are ce căuta acolo.

Nimeni, prin urmare, nu are voie să umble, să facă zgomot, să hodorogească, să se bălăcească, să mugească sau să urle, să ţipe în împrejurimi şi cu atît mai mult de-a lungul gîrlei. Nimeni nu are voie să umble cu vreun fel de unelte de pescuit în preajma gîrlei, aici în pasajul cîrdurilor de crap. Nici Deliman, gardagiul, nu îşi îngăduie să intre în gîrlă, să umble în ea sau în împrejurimi la vremea asta. Atît cît curăţă gunoiul; atît cît se afundă la rădăcina gardurilor, să le controleze. Pentru un peşte de mîncare, pune cîteva vintire vechi, undeva, mult mai departe, în bălţi, să nu prindă de veste crapul care trece spre gîrlă. Mănîncă mai mult fasole, cartofi, slănină. Citeodată, un ciortan îi sare singur pe mal — din greşeală; atunci îi mulţumeşte şi îl pune în ceaun.

Dacă, din cînd în cînd, se zburătăresc la faţa apei roiuri de peşti mărunţi; dacă, dimineaţa, seara, gardurile sînt scăldate de sus pînă la nivelul apei, ca şi cum ar fi azvîrlit cineva căldări de apă şi le-a spălat; dacă sînt solzi pe garduri şi pe grinzi; dacă, la anumite ceasuri, ochiul cunoscător descoperă valuri largi, încete, umblînd de-a lungul oborului; dacă, noaptea, sar pe întrecute crapi la gardul sterp, de nu poţi să dormi de jocul lor — înseamnă că în gîrlă treaba merge bine.

Îi rămîne gardagiului să păzească liniştea împrejurimilor — să alerge şi să păzească liniştea, ordinea. Pentru că trebuie să alerge mult, de la un capăt la altul al gîrlei, să ocolească împrejurimile, să alunge cîrdurile de vaci, mistreţii care vin noaptea pînă la garduri, cîrdurile de cormorani nesătui, să ducă luptă să-i înduplece pe oamenii neînţelegători. Îl ajută în toată munca asta ciinele Bursuc, mai uşor şi mai bun de fugă.

Că e linişte la gîrlă şi peste împrejurimi — e împropriu spus: e curgerea nesfîrşită a apelor. Curg prin gardurile gîrlei, curg prin bălţi, curg prin stufării şi prin păduri de-a dreptul, într-o larmă egală, amplă, care îţi sugerează veşnicia şi care te fură, te soarbe mai ceva decît liniştea însăşi. Noaptea, dimineaţa şi seara, gardagiul este împresurat de infinita cîntare a broaştelor — un clocot nesfîrşit al bălţilor, o izvorîre fără istov care se aseamănă şi se adaugă amplei scurgeri a apelor.

Marile călătorii ale crapului, îndreptarea lui spre gardurile lui Deliman, se fac sub mirajul acestui cîntec neîncetat, adormitor al apelor — cîntec uneori numai din şoapte, din şuşotiri — care atrage, probabil, şi cîrdurile de crap, amăgindu-le că, undeva, dincolo de garduri, trebuie să fie un loc adînc, neumblat de nimeni şi tihnit.

Treptat şi, din ce în ce mai mult, concomitent cu supravegherea liniştii şi curăţirea gardurilor, începe să-l preocupe pe Deliman oborul — porţiunea din gîrlă cuprinsă între cele două garduri. Ceea ce se întîmplă în obor începe să fie problema cea mai însemnată. Peştele din bălţi se lasă în voia curenţilor şi vine la gard, intră în obor. Vine întîi sabita, roiuri de peşti albi, lungi şi strălucitori ca nişte săbii; urmează cîrdurile de văduviţă; vin apoi somnii de toate mărimile şi abia la urmă încep să intre cîrdurile de crap care continuă să vie toată vara. Peştele mărunt intră în obor, ziua; peştele mare — crapul, somnul — intră mai mult noaptea, cînd liniştea e mai desăvîrşită.

Sînt nopţi întunecoase, cu tunete şi trăsnete, de se aprind parcă şi se scufundă bălţile: atunci intră în obor somnul. Somnii cei mari, speriaţi de tunete, simţind zguduirea bălţilor deasupra lor, ies din ascunzători, de sub plauri, şi aleargă înnebuniţi să se ascundă, fug prin ghioluri, caută ape adînci, caută să ajungă la Dunăre. Nimeresc pe gîrlă, dau buzna în obor, făcînd gardurile să pîrîie sub izbiturile lor. Aici trec în grija lui Deliman. Şi gardagiul trebuie, după fiecare somn mare care intră în obor, să controleze gardul, să nu-l fi rupt, să nu fi făcut vreo spărtură.

Sînt iarăşi nopţi cînd Deliman nu închide un ochi şi aleargă de la un gard la altul, se dă la fund, controlează, repară, curăţă; cercetează la rădăcina gardului, nu cumva să fi făcut crapul cotloane să iasă pe sub gard. Cară acolo, la fund, grămezi de piatră, saci cu nisip.

Îşi aprinde, de cu seară, un fumar, să-l apere de ţinţarii mulţi ca negura: nu are însă răgaz să stea întins pe aşternutul de stuf, adăpostit de fumul cu miros înecăcios, dulceag. Trebuie să umble, să alerge, să hăituiască porcii, mistreţii, trebuie să se scalde de cîteva ori pe noapte, afundîndu-se să repare ceva la gard.

În cîte o noapte întunecată, cu vreme tare, urechea gardagiului deslueşte în preajma oborului, pe sub bezna sălciilor, zgomot, hodorogit de barcă, crengi trosnind sub picioare. Se întîmplă de multe ori să fie cîteva vite răzleţite de la vreo tîrlă. Deliman pune ciinele pe ele şi le alungă prin pădure, prin mlaştini. Citeodată însă, în asemenea nopţi, ciinele latră altfel decît la vite, se îndîrjeşte şi se păzeşte, sau, croit cu un ciomag, începe să urle, cerînd ajutorul stăpînului.

Deliman ia atunci furca de fier pe umăr şi porneşte ca şi cum s-ar duce să arunce gunoiul adunat la gard. E întuneric-beznă, gîrla curge, de păcură, urlînd parcă mai tare decît de obicei; urlă furtuna, apa urlă în garduri; plouă şi trăsneşte. Ciinele s-a retras undeva şi latră, urlă înverşunat; la un gard se aude mişcare, hodorogit — se zăresc umbre.

Au venit hoţii la obor. Şi-au lăsat căruţa, barca, într-un loc al lor, şi vin pe jos, trei-patru, înfăşuraţi în negru. Trebuie să aibă la ei prostovoale, topoare. Dacă nu vor fi lăsaţi să scoată peşte, vor tăbărî cu topoarele pe gard şi-i destul să rupă cîteva şipci ca să iasă tot peştele care de obicei se îngrămădeşte la gard şi pindeşte, aşteaptă să iasă. Şi de obicei, răufăcătorii se împart: unii la garduri, alţii în bezna pădurii, cu prostovoalele, iar doi-trei pe malul ăsta, unde-i sălaşul lui Deliman; se ţin pe urmele lui, uşor, fără să-i simtă — îi vor sări în spinare pe la spate ori îl vor plesni în cap cu măciuca.

În vreme ce ceilalţi îşi vor începe operaţia, ăştia îl vor înfăşura pe gardagiu într-o rogojină — chiar în rogojina aşternută sub polog — şi aşa, făcut vălătuc, îl vor căra în spate cîţiva kilometri, prin pădure, prin mlaştini, îl vor zvîrli în păpuriş, în nămol.

Dacă a avut norocul şi n-a murit, gardagiul îşi vine în fire, înghiţind apă cu nămol, cu mătasea broaştei; îşi la rogojina la umăr şi se întoarce ameţit, şchiopătînd, la gîrlă. Are să găsească oborul răvăşit, gardurile dărîmate; apele urlînd a pustiu şi ciinele ucis, umflat pe mal.

Dar asta i se întîmplă rar lui Deliman — în treizeci de ani, în această meserie, i s-a întîmplat de cinci sau de şase ori, cu toate că nu e vară în care să nu-i atace hoţi, duşmani ai pescarilor. Deliman are metodele lui cu care îi alungă pe hoţi, îşi apără gîrla şi uneori reuşeşte chiar de dărîmă un tîlhar, îl leagă burduf de o salcie şi îl ţine acolo — mîncarea ţinţarilor — pînă vin pescarii din sat. Pentru că asemenea cumpene se petrec de obicei după miezul nopţii cînd doarme toată suflarea, dorm copilaşii lui Deliman în pătucurile lor, acolo, acasă, dorm pescarii de la Somova — şi nimeni nu ştie ce se întîmplă aici. Numai el, Deliman, el ştie ce se întîmplă şi el răspunde pentru ce se întîmplă. O sută de pescari i-au încredinţat lui această gîrlă, acest izvor de bogăţie, şi Deliman e membru de partid, e comunist, şi nu-i deloc uşor să treacă peste el hoţul, mistreţul, gunoiul.

Traian Coşovei

La pescuit.

Apus de soare în Deltă.

NIMIC

— Şi zici că... n-ai mai auzit nimic?
— Nimic, nimic!
Tăcere.
— Admit. Dar chiar nimic?
—Chiar nimic.
Iarăşi tăcere.
— Cînd ai aflat ultima oară că nu se aude nimic?
— Acum un ceas.
— Acum un ceas? Şi...?
— Nimic!
Pauză lungă. Amîndoi sînt în derută.
— Hm! Curios. Ciudat. Să nu se audă nimic! Chiar nimic, nimic, asta e prea mult.
— Exagerat de mult.
— Nu ţi se pare că e ceva...
— Ceva, cu ce?
— Cu nimic. Nu crezi că e cam dubios: aşa, nimic?
— M-am gîndit şi eu: e dubios. Dar la-nceput cam stăteam la îndoială: este şi nu prea este dubios.
— Şi pe urmă...?
— Pe urmă, iar nimic, peste tot nimic, toţi nimic, nimeni nimic...
— Ei, drăcie... Şi?
— Am intrat la păreri. Mă ştii că nu mă las dus de nas cu una cu două. De ce nu se-aude nimic, chiar nimic? De ce mereu nimic? Şi mi-am zis: se ascunde ceva aici...
— Şi...?
— Şi mi-am bătut capul să aflu. Scurt.
— Şi ai aflat?
— Nimic!
— ...
Îşi apropie mai mult scaunele unul de altul. Îşi şoptesc:
— Să ştii că...
— E grav...
— Foarte grav.
— Nu mai merge. S-a zis.
— Trăim momente grele.
— Cele mai grele.
— Trebuie să fim tari...
— Să nu ne lăsăm doborîţi.
Se privesc fix în ochi, ca şi cum ar vrea să pecetluiască un jurămînt. Apoi:
— Noi ca noi, rezistăm...
— Sîntem călîţi...
— Dar ce-o să se facă bietul...
— Bietul, cine?
Îşi şoptesc cine e bietul cine.
— Săracul!
— Trebuie să-l cruţăm...
— Să nu-i spunem nimic!
— Nimic, nimic, absolut nimic!
Cei doi se ridică de pe scaune şi pornesc, păşind grav, solemn, cu un aer misterios, pătrunşi de importanţa secretului capital pe care-l deţin.

Ştefan Bănulescu

Metamorfoze

In locu-acesta, deseori umblat,
Șezu și plînse răsfățatul Romei,
Trimis de Cezar în cetatea Tomi
Spre-a ispăși un neștiut păcat.

Cu Ponticele sale în urechi,
Cutreier, iată, străzile Constanței,
In care bate, azi, vîntul speranței.
Stîrnit de înnoirea țării vechi.

Mi-e greu uitata vreme s-o evoc.
Privesc zadarnic falnica statue
In care e Ovidiu, și nu e,
Precum a fost, trăind în acest loc.

Aici, la al Pămîntului hotar,
Și-a plîns poetul Larii și Penații,
Inlocuiți cu sciții și sarmații
Acestui țărm, pe-atunci ostil, barbar.

Mă uit la Mare — Pontul Euxin
Pe care l-a cîntat cu-amărăciune.

E neschimbată-a apelor pășune,
Pe care paște-un cer deloc senin.

Nori negri trec, se-nvolbură mereu
Deasupra mării, care intră-n iarnă
Ca un leviatan ce se răstoarnă
Din zare-n zare, răsuflînd din greu

Dar lîngă-al mării neschimbat decor,
E o cetate vie și bogată.
Poetul ce-a murit aici odată,
Rămas-a, și prin noi, nemuritor.

Căci stihurile-i s-au păstrat, întregi,
La fel, de două mii de ani aproape.
Uitarea n-a putut să le îngroape
Cum i-a-ngropat pe cezari și pe regi.

Iar oamenii de pe acest tărîm
Intruchipează parcă veșnicia
Pe care-o dobîndește Poezia —
Chiar dacă surghiunit-a fost de Rîm —
Cînd o însuflețește omenia.

Petre Solomon

Pe un ostrov

Stau pe-o fîșie albă de nisip
pe care apele-o-ncălzesc la soare.
Ostrovul nu-i statornicit la chip,
Sămînță de viață nici nu are.

Dar eu adulmec vînt necunoscut,
alunecînd prin aer, peste ape,
Nisipu-ncepe să miroasă-a lut,
Curg simburii vieții pe aproape..

Ingroapă universu-n pumnii lui
întîiul fir de iarbă și viață,

Și vreau să pipăi undele verzui,
cînd tainice nisipul îl dezgheață!

Să mîngîi, vreau, alunul puțintel,
cînd își deșiră jordiile-n lumină,
Să văd cum primul pui de aușel
ciugoale boabe roșii pe-o gherghină!

Mă bîntuiesc ciudate amintiri,
De cînd pe-ntîiele fișii de tină,
mi-am pipăit picioarele subțiri
și pleoapele orbite de lumină.

Violeta Zamfirescu

50 de ani

de la moartea lui

B. P. HASDEU

(Urmare din pag. 1)

apare ca o oglindă a frămîntărilor sociale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. In poema Viersul *apărută în 1872, Hasdeu își definește singur poezia:*

O poezie neagră, o poezie dură,
O poezie de granit,
Mișcată de teroare și palpitînd de ură,
Ca vocea răgușită pe patul de tortură,
Cînd o silabă spune un chin nemărginit.

Intr-o epocă de suferință și de orgie „ar fi o ironie să cînt eu flori și stele", — adaugă poetul.

Al cîntului entuziasm
Respinge veselia spoită și vicleană,
Cînd totul împrejuru-i printr-o imensă rană
Exală din cangrenă un colosal miasm.

Cangrena urît mirositoare e regimul oligarhic, pe care Hasdeu îl denunță în poezie ca și în pamfletele sale.

Poetul, după concepția lui Hasdeu, e purtătorul de cuvînt al aspirațiilor populare. De aceea, poezia lui, străbătută de la un capăt pînă la celălalt de un optimism viguros, opune descompunerii claselor exploatatoare, sănătatea poporului muncitor, oprimat, dar plin de virtuți (Muntele și valea):

Nu sus, nu sus la cei avuți
In norii fumului pierduți
Se nasc fecundele virtuți:
Poporul ce suspină jos
E singur valea roditoare
In care crește grîu și floare,
Bun și frumos!

Cînd au început să pătrundă și la noi microbii pesimismului, Hasdeu a dat pe față aspectele îngrijorătoare ale epidemiei și a zugrăvit în toată goliciunea pe unul dintre apostolii acestei filozofii dezastruoase, pe Schopenhauer: „El mînca cît șapte, fiindcă mîncarea e proastă; el bea zdravăn, vociferînd că vinul nu face două parale; el declama pe toate tonurile că lumea e atît de rea și viața e atît de nesuferită, încît omul trebuie să dorească moartea, moartea cît mai curînd, dar dinsul, papa pesimiștilor, fugea de frică din oraș în oraș numai cînd auzea că se apropie holera".

Pesimismului de import, Hasdeu îi opune optimismul poporului, prezent în toate creațiile lui artistice, în povești, în legende, în cîntece, unde eroii nu se sperie de nimic, înfruntă toate primejdiile și luptă pînă la biruință finală.

Hasdeu, a cărui îndrăzneală a dat roade atît de strălucite în știință, în literatură, în politică, a făcut cîndva și elogiul „curajului erorii". El nu se ferea de a recunoaște că în opera lui se pot observa lacune, care sînt inevitabile și greșeli, care sînt posibile; e datoria urmașilor de a le umple pe cele dintîi și de a le îndrepta pe celelalte. Dar dacă pentru asemenea scăderi el găsea temeiuri, nu ne-a făcut niciodată să înțelegem de ce, începînd prin a-și însuși o concepție materialistă, a devenit mistic; de ce, combătînd întîi șovinismul și propovăduind înțelegerea între oamenii de orice neam, a practicat mai tîrziu șovinismul; de ce, manifestîndu-se ani de zile ca un democrat revoluționar intransigent, s-a situat în cele din urmă pe o poziție de rezervă și de cumînțenie burgheză.

Totuși partea cea mai importantă a operei lui Hasdeu se află sub semnul idealurilor de la 1848, pe care le-a îmbrățișat cu sinceritate și pasiune specifică scriitorul. Acest fundament realist, democrat motivează viabilitatea operei lui B.P. Hasdeu.

J. Byck

Discuții despre literatura actuală

NOUA ȘCOALA a romanului românesc

(Urmare din pag. 1)

mii zece ani: însăilări rapsodice de episoade pe viața unui erou central: așa sînt „Desculț", „Bietul Ioanide", „Străinul", „Moromeții". Insistăm asupra caracterului descriptiv al analizei noastre; dorim să integrăm cărțile respective într-o sinteză mai vastă, nu să le arătăm superioritatea sau inferioritatea în fața unor criterii absolute. De altfel, caracterul rapsodic îl au și „Război și Pace" și — trebuie să recunoască oricine — „Iliada"! (Poate că acest tip de construcție să fie cel prin excelență epic, celălalt, fundat pe expunere — gradație — culminație — deznodămînt, fiind mai degrabă dramatic?)

Din această particularitate derivă în chip logic arta episodului. La Zaharia Stancu, el ajunge pînă la valoarea și forma poemului în proză. La George Călinescu, pînă la portretul autonom și la episodul-„tableau de genre". Acestei din urmă categorii i se pot însuma episoade din „Moromeții" ca „Secerișul", „Împărțirea premiilor", „Ciocnirea cu jandarmul" și multe altele — poate că aproape toate capitolele romanului, care sînt la un pas de a fi schițe autonome. Episoadele nu sînt luate de torentul furios al unei acțiuni febrile, nestăvilite, împinse înainte, de o dinamică lăuntrică, așa ca într-un roman de Dostoievski sau Balzac. Se succed calm, cronologic, împlinind o imagine de ansamblu organic. Nu lipsesc elemente de gradație în nici una din aceste cărți. Dar diferența cantitativă e atît de mare, încît devine una de categorie, de subspecie literară în sînul speciei romanului.

Cazuri deosebit de interesante sînt, din acest punct de vedere, ultimele două cărți din seria pe care o discutăm aici; și anume, în ordinea apariției, „Cronică de familie" și „Groapa". Amîndouă reprezintă, în perspectiva problemei construcției, momente hibride, în care proza noastră epică manifestă o trecere de la tipul rapsodic la tipul stringent dramatic. Intr-adevăr, „Cronică de familie" este, în mare, construită rapsodic. Nu există o gradație între diversele bucăți care o compun. Totodată fiecare bucată în parte, și cu cît mai mare cu atît mai mult, e construită cu o constantă grijă pentru expunerea, gradația, culminarea și deznodămîntul dramei. Dar și aici se observă oscilări. De pildă, bucăți ca „Viața la țară I" sînt destul de statice; altele, ca „Bonifaciu Cozianu" sînt încă destul de rapsodice; în fine, nuvele ca „Datoria", „Bijuterii de familie", „Salata" sînt eminamente dramatice.

„Groapa" vădește și mai izbitor această hibriditate. In ea, episoadele primei jumătăți au o totală autonomie. Laxitatea sau chiar absența unei construcții gradate, duce la dezagregarea cărții în bucăți independente, toate perfecte „tableaux de genre": „La biserică", „Săptămîna brînzei" și multe altele. Singura unitate e aceea a ideii generale și a atmosferei: elemente de unitate nu neglijabile, ba chiar indispensabile, dar nu suficiente. In schimb, în a doua parte a cărții, intriga dintre Paraschiv, Bozoncea și amanta lor succesivă e dusă într-o succesiune de episoade violente, gradate spre deznodămîntul cumplit, în așa fel încît le citești ținîndu-ți răsuflarea. Rapsodică pînă la dezagregare, cartea devine remarcabil de dramatică în a doua jumătate: cazul este, cititorul o va recunoaște, ulmitor.

In stadiul actual al literaturii noastre și al reflexiunii autorului acestor rînduri, ne e imposibilă o analiză a fenomenului descris mai sus. El constituie o particularitate a prozei noastre epice noi. De ce e așa și nu altfel, și ce sens are ea? Iată ce nu putem spune. Fapt e că unitatea cărților descrise mai sus ține de ideea centrală (destinul „societății înalte" românești, condiția țărănimii, apariția și creșterea mahalalei, și altele), de personajul central (Darie, Ioanide, Andrei, Moromete), dar nu în felul „romanului-dramă" și vom arăta de ce, în fine, de atmosfera unitară, creată prin limbă, gama tipurilor omenești, gama tipurilor de fapte, de gesturi, pe care — de preferință le studiază autorul, și în fine, de concepția despre univers pe care fiecare din autorii arătați mai sus o are personală, autentică, organică. („Străinul" exprimă mai puțin, și e firesc, dată fiind vîrsta autorului cînd l-a scris, o maturitate definitivă, umană și literară.) Calitate sau defect, cauzată de un motiv sau altul, lavînd un sens general pe care deocamdată nu l-am descoperit, această particularitate comună cărților discutate aici, contribuie la caracterul unitar, de „școală" al prozei noastre epice contemporane și o diferențiază de alte momente ale istoriei literaturii noastre ca și de aspectele corespunzătoare din dezvoltarea altor literaturi.

Petru Dumitriu

„BIOLOGIA ARTEI" sau iremediabila confuzie de planuri (II)

Descoperirea d-lui Wladimir Weidlé este, așadar, considerarea operei de artă ca organism viu. Teoria artei devine, în consecință, o biologie a artei. In articolul nostru precedent arătam că încercarea de a explica fenomenul artistic prin categoriile organicului descinde din biologismul de la sfîrșitul veacului trecut.

In istoria cugetării moderne, dar mai ales în concepția goetheană și în estetica romantismului german, ideea organicului apăruse ca o vagă presimțire a categoriei dialectice a totalității, a unității concrete care nu reprezintă o simplă sumă a elementelor sale. Componentele unității concrete se găsesc între ele în relații funcționale. In estetica romantismului, ideea organicului avea o asemenea semnificație și reprezenta o analogie, servind la reliefarea specificului totalităților concrete.

In biologismul de la sfîrșitul veacului trecut — și la dl. W. W. — organicul pierde această funcțiune analogică de a plasticiza o idee și se transformă în principiu explicativ. Ca atare, se face abstracție de termenii comparați și analogia se substituie lucrului; ca și cum opera de artă ar fi un organism. Pornind de la acest ca și cum, pe care teoreticianul îl uită pe drum, cercetarea operei de artă se înlocuiește cu speculația abstractă despre cum ar fi opera de artă dacă ar fi un organism. După șablonul acestor identificări forțate de planuri, s-ar putea construi, cu egală îndreptățire, o chimie a artei, o macrofizică sau o microfizică a fenomenului artistic ș.a.m.d.

Semnalarea viciului logic care stă la baza biologiei artei propusă de dl. W.W. nu ne scutește de analiza ei critică obiectivă.

Definirea operei de artă ca organism viu reprezintă doar începutul strădaniilor autorului „Biologiei artei" distinsă cu premiul internațional „Diogène". Profesorul W.W. vrea să desprindă în această perspectivă prelins nouă caracterele morfologice ale oricărei opere de artă.

O primă trăsătură a operei de artă ar fi ceea ce W.W. numește „regularitate neregulată" (pag. 9). Expresia paradoxală vrea să sublinieze un lucru simplu, de fapt un loc comun, și anume, că anumite reguli formale ale creației artistice (de exemplu ritmul în muzică, perspectiva în pictură, punctuația sau prozodia în literatură etc.) nu au o valabilitate absolut obligatorie, artistul avînd posibilitatea de a le modifica sau a nu ține cont de ele decît în marginile nevoilor interne ale creației. W.W. semnalează faptul, dar ne rămîne dator cu explicarea temeiului libertății artistului față de anumite reguli. Or, artistul își poate lua libertatea de a nu respecta anumite reguli comune din motive ce țin de funcțiunea de comunicare a artei, de conținutul ei. Codificarea anticei licențe poetice sub denumirea pretențioasă de „regularitate neregulată" preschimbă un principiu de subordonare a formei față de conținut (în toate tratatele de poetică aceasta era justificarea licenței poetice) într-un principiu pur formal, de derogare de la o regulă fără a o desființa prin aceasta. Atitudinea este semnificativă pentru încercarea de a defini opera exclusiv prin valori formale, eliminînd din cîmpul cercetării estetice conținutul.

Tendința de a acorda formei o existență de sine stătătoare în raport cu conținutul se exprimă și în cea de a doua caracteristică a operei de artă, după W.W.: „primatul întregului" (pag. 11). Referindu-se la interpretarea formei (Gestalt) de către psihologia configuraționistă (Ehrenfels, Köhler, Kafka etc), W. W. înțelege constatarea banală că o operă de artă constituie o totalitate concretă, un întreg, într-un sens idealist. Anume, întregul, adică structura formală unitară a operei, există pentru W.W. ca un fel de „germene spiritual"; el nu este rezultatul unui proces anterior, al unei elaborări, ci „precede părțile sale", astfel încît geneza operei de artă echivalează cu creșterea unei plasme spirituale (pag. 21). Așadar forma, detașată de conținut, de baza ei reală, dobîndește o existență autonomă. Această existență lipsită de substratul ei real devine în mod necesar iluzorie, spirituală, iar forma spirituală predetermină nu numai conținutul dar și părțile materiale ale operei. Ceea ce, evident, este un nonsens.

O a treia particularitate relevată de W.W. este că opera de artă reprezintă întotdeauna o depășire (pag. 13). E vorba de faptul că părțile operei de artă nu servesc numai întregul din care fac parte, ci „și altceva". Acest „altceva", depășind forma, nu poate fi decît conținutul, sensul operei. Insă W.W. se grăbește să ne liniștească că „nu despre această depășire vrem să vorbim". Depășirea cercetată de d-sa arată că opera este mai mult decît totalitatea condițiilor care-i determină apariția. In limbajul autorului: „opera de artă nu se reduce niciodată la ceea ce ar fi suficient pentru a face din ea o operă de artă" (pag. 14). Vom fi de acord cu observația banală că operă de artă nu se reduce nici la materia ei (atîtea și atîtea kilograme de marmură, un număr de cuvinte sau sunete etc.), nici la o sumă de condiții social-istorice sau de reguli formale... Nu se reduce la acestea dar nici nu poate lua ființă fără ele. Nu se reduce la ele înainte de toate pentru că opera exprimă o atitudine umană, atitudinea socială a unui ins existînd în relații sociale determinate, de clasă. Această atitudine, constituind conținutul operei și determinîndu-i forma, explică de ce opera este mai mult decît suma elementelor sale componente, amintite mai sus. Atitudinea subiectului, a creatorului, — produs al unei istorii sociale — explică ce aduce ea mai mult decît o simplă însumare. Simfonia a IX-a de Beethoven nu se reduce la atîtea și atîtea sunete, așezate în raporturi formale determinate, nici la împrejurările care au prezidat la compunerea ei; devine artă prin conținutul uman pe care-l comunică, prin atitudinea exprimată de autorul ei. Această atitudine se referă prin obiectul ei la relații umane, sociale, iar prin subiectul care o afirmă este adînc implîntată în epocă și frămîntările sale sociale.

Dl. W.W. despre aceasta nu vrea să vorbească. Depășirea cu care operează servește la volatilizarea conținutului uman al artei și la eliminarea condiționării sale sociale. Intenția urmărește un obiectiv îndoit. Pe de o parte să-i răpească artei funcțiunea socială ca instrument de eliberare umană, pe de altă parte să o integreze în rîndul mijloacelor de evadare din realitate, pe linia „escapism"-ului (de la englezescul escape: fugă, evadare). „Depășirea" esenței sociale a artei îi oferă d-lui W.W. posibilitatea să o definească prin categorii biologice: „orice operă de artă — spune d-sa — se reprezintă înainte de toate ca un țesut, imitînd țesutul celular al organismelor vii și compus în întregime din unități de tensiune" (pag. 18). Iată-ne ajunși la limanul salvator al biologismului pur. Opera de artă — un țesut de celule artistice. După cum celula organică este o unitate de tensiuni polare, opuse, — nucleul și protoplasma (această „dialectică" îi aparține exclusiv d-lui W.W.), — la fel și celula artistică este o unitate de tensiuni contrare: silabă accentuată, urmată de una neaccentuată, o modulație însoțită de alta de sens contrar, o curbă și o contra-curbă... Aceste unități celulare ale operei de artă „imită la rîndul lor structura internă a celulelor vii". Analogia, constituind punctul de plecare al procesului explicativ, s-a substituit, așadar, obiectului cercetat. Opera de artă dobîndește funcțiunile și structura materială a organismului. In această perspectivă nu numai creația artistică, dar și întreaga „viață spirituală continuă viața", „omul continuă natura" (pag. 23). Biologismul și aici, ca în general, servește la confundarea planului de creație umană cu planul ființării organice, presociale, pre-umane. Creația artistică, suprema manifestare a spiritualității umane, expresia conștiinței sale, se integrează în planul structurilor biologice elementare.

Confuzia de planuri este iremediabilă. Ce perspectivă oferă ea esteticii burgheze? Biologia artei aduce o mai bună, mai adîncă, înțelegere a artisticului? Specificul artei, cum am văzut, a fost dizolvat în analogii irelevante. Atunci ce poate justifica alegerea acestei lucrări din 235 de manuscrise spre a fi premiată? Valorile teoretice întrinsece ale studiului nu ar putea explica alegerea. Nu rămîn deschise decît două alternative. S-a apreciat fie încercarea evidentă de a elimina socialul din artă, fie persoana autorului, fugit din fața revoluției ruse. Ambele alternative luminează servitutea esteticii burgheze, dependența ei de factori politici retrograzi, — insinuînd totodată tentativa de a explica fenomenul ideologic prin alte condiționări decît cele sociale. Este și aceasta o dezmințire a biologiei artei: nu numai arta dar și interpretarea ei ascultă cu necesitate inexorabilă de legile socialului. Omul s-a ridicat deasupra biologicului printr-un nou mod de existență: societatea. Pecetea societății asupra creațiilor materiale și spirituale este tocmai pecetea omului. In arta autentică nu „se continuă natura", ci se săvîrșește depășirea naturii spre mai deplina umanitate.

Pavel Apostol

Convorbire cu Francisc Munteanu

(Urmare din pag. 1)

tate cu adevărul lui, e schematic.

— Vă referiți la un adevăr privit dintr-un punct subiectiv, nu? Pentru că, totuși, adevărul este unul singur și nu s-ar putea concepe ca fiecare om să aibă, obiectiv, adevărul lui, iar fiecare „adevăr" de acest fel să fie valabil.

— Desigur. Un om poate fi convins de unicitatea, de justețea adevărului pe care-l reprezintă el.

— Atunci cum discernem, cum deosebim adevărul... adevărat, ca să-l numesc astfel, de adevărul neadevărat? Cine alege și pronunță verdictul?

— Numai istoria, dezvoltarea obiectivă a societății omenești. Dacă adevărul unui om, al unui erou literar, vine în contradicție cu desfășurarea logică a vieții sociale, atunci el se dovedește un adevăr fals, un neadevăr, adică.

— Înțeleg, înseamnă că în procesul de creație scriitorul are mijloace de verificare foarte exacte, pe care dacă și le însușește, nu poate da greș.

— Nu-l chiar așa, depinde și de felul în care înțelegi procesul de elaborare artistică. Iată, am avut o discuție interesantă cu scriitorul V. Em. Galan. El mi-a explicat că, înainte de a scrie, se documentează asupra problemelor pe care le va dezbate și caută soluțiile finale. (Dacă greșesc, îl rog pe tov. Galan să intervină în discuție și să mă corecteze). Acesta e procesul de preelaborare. Apoi intervine actul creator în care sînt dezbătute problemele și confirmate soluțiile descoperite înainte.

— Confirmate în orice caz?

— Da, confirmate, în orice caz. N-am căderea să judec acest procedeu, aplaudindu-l sau condamnîndu-l. Dar vreau să arăt că, în ceeea ce mă privește, actul creator urmează o altă traiectorie. Eu mă apuc de scris cînd am în față problemele nu și rezolvările lor. Soluționez problemele, scriind.

— Se poate întîmpla totuși ca, urmînd această cale, un scriitor să nu poată soluționa problemele înfățișate sau să aplice o cheie falsă, nepotrivită.

— E posibil. Aici însă, totdeauna decide talentul.

— Socotiți că problemele trebuie rezolvate pentru limpezirea conflictului și a destinelor umane sau pentru lămurirea cititorilor, pentru educarea lor?

— Cred că soluțiile, în primul rînd, îmi sînt mie de folos. E vorba deci, înainte de toate, de clarificarea mea, ca scriitor. Celelalte decurg din aceasta.

După cîte știu, vedeți în talent o forță imensă căreia îi sînt subordonate celelalte date ale personalității creatoare.

— Da, pentru că socotesc de domeniul talentului și capacitatea de a găsi probleme și de a le rezolva, și puterea de a transmite sentimente și idei și chiar aptitudinea de documentare. Un scriitor netalentat se poate „documenta" ani de zile, fără a izbuti să realizeze ceva măcar pe măsura „documentării" întreprinse.

— Care e totuși rolul îndrumării în literatură?

— Indrumarea este absolut necesară, fiindcă ea deschide porțile largi ale realității, pentru ca apoi fiecare creator să aibă putința să se îndrepte către încăperile care-i convin. Indrumarea de partid, precizez, poate veni de multe ori și din partea unui prieten, a unei redacții sau a unui critic.

— Dar în procesul intim de creație?

— Nu. Acolo nu poate exista îndrumare. Acolo scriitorul singur se descurcă, pentru că el cunoaște cel mai bine lumea pe care urmează s-o însuflețească.

— In altă ordine de idei, cum vedeți crearea unei literaturi care să-l pasioneze pe cititor?

— Literatura trebuie să prezinte problemele reale și stringente ale cititorilor contemporani, să prindă înfățișarea actuală, modernă, a problemelor etern umane și să dea rezolvări în spiritul epocii noastre. O carte de actualitate interesează mai mult pe cititor, pentru că, direct sau indirect, este vorba și despre el.

— Acesta e aspectul general. Vreți să ne comunicați și unele păreri privind cîteva din aspectele particulare?

— Da. Măcar unul. Sînt pentru romanul scurt.

— Aceasta ar fi satisfacția cititorului. Care este însă acea a scriitorului?

— Să dea mai mult decît a primit.

— In consecință, ce ne mai dați?

— Peste un an voi termina romanul „Născut în Europa" — un roman despre generația care n-a avut copilărie și tinerețe din cauza războiului. Acțiunea începe în 1944 cu o retrospectivă 1938—1939. Nu-mi cereți să vă povestesc însă în cîteva minute conținutul a două volume.

— Deci scrieți un roman în două volume. Cum rămîne atunci cu adeziunea la romanul scurt?

— Romanul scurt îl înțeleg în sensul densității epice. „Născut în Europa", deși va avea două volume, va fi un roman scurt.

— Ce ați vrea să mai scrieți?

— Scenarii de filme. Dacă aș fi avut teren prielnic pentru a realiza scenarii...! Dar asta e o problemă mai spinoasă decît problemele prozei.

— Mai aveți vreo dorință?

— Da. Să spun cîteva cuvinte despre critici. Cred că aceștia se ocupă prea puțin de problemele actualității. Dacă ei nu manifestă aceeași frămîntare pentru contemporaneitate ca și scriitorii, dacă nu o cunosc tot atît de bine, atunci cum pot scrie ei despre literatura de actualitate, cum pot îndruma această literatură? Criticii se ocupă mai mult de literatura din trecut. E mai ușor să analizezi opere despre care s-au scris tomuri întregi decît lucrări noi despre care n-a mai scris nimeni. Deocamdată, atît!

Deoarece Francisc Munteanu e un scriitor care scrie, l-am lăsat să lucreze, scutindu-l de a ne mai vorbi.

Dumitru Solomon

CARȚI NOI

ION PAS: „Trecut întunecat"

(Urmare din pag. 1)

mai ales, în ansamblul bucății, sugestii prețioase în înțelegerea lirismului grav și profund al povestitorului, preocupat parcă în exclusivitate de o obiectivare desăvîrșită, deplină.

Bătrînul sacagiu își dorise fierbinte o altă viață: nădejdi și elanuri se frînseseră de nenumărate ori în forul său lăuntric. Al senzația că dintre rîndurile povestirii se ridică patetică vocea acestui om bătut de soarta care n-a contenit o clipă să năzdăjduiască, disperat sau mînios, îndurerat sau agresiv, către fericire.

O rezonanță similară trezesc cititorului povestiri cum sînt „Casa cu zece etaje", „Fapt divers" și „Poveste cu o fată". Fie că este vorba de sinuciderea unei necunoscute care se aruncă de la al șaptelea etaj, de un flu aventurier ratat — care-și împinge familia la sinucidere cu mangal, sau de pîngărirea unei fete, patosul povestirii capătă un autentic relief artistic prin realismul și sobrietatea descrierii.

Povestirile reunite în volumul recent apărut — „Trecut întunecat" de Ion Pas — cuprind pagini publicate între anii 1925—1944, în afara unor nuvele cum sînt „Noi la 77", „Așa a fost odată" și „Intîmplări cu Bălcescu", care au văzut lumina tiparului mai recent, și care se inspiră din momente istorice importante ale poporului nostru.

Toate, deopotrivă, tulnesc sezisarea unui aspect important al personalității artistice a lui Ion Pas. Intre lirism și tendința către obiectivare, între afirmarea explicită a tendințelor și respectarea strictă a normelor epice, Ion Pas a știut să găsească o expresie personală, caracteristică artei sale de prozator.

Miron Dragu

VERA CĂLIN: „Pornind de la clasici"

(Urmare din pag. 1)

bucnirile împotriva scriitorilor „inimii" sînt foarte dese și sistematice. Vera Călin are o grijă împinsă pînă la panică de a nu fi surprinsă în flagrant delict de sentimentalism. Ocolește cu oroare și dispreț sensibleria preromantică: „lipsa de inteligență a lui Bernardin de Saint-Pierre este legendară". Numele lui Richardsohn abia îl pronunță, din vîrful buzelor, și e iritată că pînă și Thackeray, unul din realiștii ei favoriți, păstrează amintirea melodramatică a Ameliei. Îi e aproape rușine că trebuie să mai arate cît de ilizibilă e „La nouvelle Héloïse". Noroc că poate opune imediat „diluției romantice" concentrarea stendhaliană iar sublimului grandilocvent al lui Hugo patosul autocritic heinian: „Citesc orice poezie de Heine. In clipa cînd lirismul amenință să devină exaltare, întuiesc ironia heiniană, autoironia care cenzurează efuziunea". Vrea să ascundă un suflet prea feminin sub rigorile spiritului critic? Indiferent de motiv, din tot ce scrie se vede că idealul ei literar, — să-mi iertе termenul romantic „ideal", trebuie probabil „viziune" — pe care-l și formulează expres în studiile „In legătură cu clasicismul" și „Permanențe" se compune din „concizie, sobrietate, scrupulul exactității, ascuțimea analizei, disciplinarea înclinărilor spre exaltare". Intr-un cuvînt, secretul actualității eterne îl dețin unii creatori care, moderni sau clasici, așează pe primul plan valorile inteligenței. De aceea Verei Călin îi și place literatura de cunoaștere, de observație obiectivă și satirică, de „probleme". De ce o interesează tocmai Ibsen cel grav? Pentru că marele nordic dacă nu e umorist, e o conștiință lucidă, problematică înainte de a fi pur și simplu etică. Ce se întîmplă atunci cu cineva ca Shakespeare? Lirismul lui încandescent e cristalizat într-o viziune nouă și complexă asupra adîncimilor omenești, deci ține tot de cunoaștere iar cînd se rostește direct, în „Sonete", e conținut, supravegheat, ne răspunde cercetătoarea.

Femeile se entuziasmează de marile figuri, de eroii acțiunii istorice. Vera Călin, nu. Studiul „Istorie, satiră, sinteză, falși eroi" este unul dintre cele mai serioase capitole ale volumului. Prin intermediul lui Anatole France, Twain, Shaw, eseista își dezvăluie, liberă de orice convenții estetice, aversiunea atît de caracteristică față de făuritorii de idoli, romantici ori nu. Dar studiul nu e interesant numai prin asta. Vera Călin are o excelentă ocazie să aplice cu succes metoda marxistă, stabilind gradul în care marii ironiști citați mai sus au contribuit la dărîmarea cultului personalității, la umanizarea istoriei, fixînd nuanțat limitele acțiunii lor iconoclaste și arătînd că perspectiva cea mai justă asupra raportului dintre mase și eroi o aruncă marxism-leninismul. Vera Călin se oprește, de altfel ca la un model al genului, la „Petru I" al lui Alexei Tolstoi. In acest sens, de demistificare, de destrămare a iluziilor, trebuie înțelese studiile despre Thackeray, denunțătorul snobismului, despre Ibsen, dușmanul moralei burgheze, despre optimismul voltairian. Păcat că îl prezintă pe Thackeray și Ibsen prea discursiv, prea didactic. Vera Călin caută în istoria literaturii universale mărturiile clarviziunii unite cu o încredere, însă tot critică, în viitor. Le caută acolo unde e sigur că le va întîlni, la marile spirite. Cum să te rătăcești pe „calea regală" atît de umblată, a clasicilor?

M. Petroveanu

ROMUL LADEA „Compoziție" (ghips)

TEREZA

Prin 1924, Tereza fugise de la părinţi, de la ţară. Uite-aşa o apucase, să nu mai stea să slugărească primăria: aprinde lampa, du condica, adu cerneala, mătură, dă cu gaz pe duşumele că notarul era şi nas sus, îi plăcea să miroasă cancelaria a cazarmă, nu degeaba fusese el subofiţer. Fudul om; cînd sta să se gîndească o apuca un rîs! Nici şeful postului de jandarmi nu avea o asemenea mustaţă, de puteai să-mpungi cu ea. Mic, iute şi-al necuratului, domnul Firoiu ţinea nouă ţiitoare pe un genunchi şi mai da şi ajutor primarului la nevastă. Drept să spună, mică, mică, da' pe vremea aia îi plăcea şi ei, că prea avea o căutătură de te furnica, şi se ţinea călcat şi cu ştaif la gît.

Tereza s-a dus la oraş să se facă om. Şi-a strîns ce trenţe avea şi fără să deschidă gura şi-a lăsat casa şi suie-te-n tren. La ea în sat, mai plecaseră şi altele la fel. Le gonea sărăcia şi păduchii, unde mai pui că se spunea că la Bucureşti umblă cîinii cu covrigi în coadă.

Loc de rupt oasele găsise, cine nu vrea servitor la uşa lui? Pe vremea aia era tînără, necoaptă ca pepenele, unde-o puneai acolo şedea, ce-i cerea: aia făcea, pentru un blid de mîncare şi-o bucată de pîine. Burta ei n-avea geam, că trăise şi cu buruieni, ca păgînii. Primii stăpîni erau nişte zgîrciţi de negustori din Griviţa de ţineau stămburi într-o dugheană puturoasă şi strîngeau banii cu furca, dar ce, asta era treaba ei? Treaba ei era să le spele aşternuturile, să le mature casa şi să le facă de mîncare. Cam după vreo trei ani, crescuse Tereza; negustorul, bărbatul cucoanei, a început s-o privească altfel. Ii crescuseră ţiţele, pe vremea aia avea şi doi ochi de unguroaică, omul, om, dar puteai să te uiţi la el, că era şi bătrîn şi urduros?

. . . .

A mai trecut ce-a mai trecut, într-o zi a înghesuit-o după tejghea şi-a vrut s-o pupe cu gura lui vînătă. Mirosea a tutun şi tremura tot. Abia a scăpat din mîinile lui. Seara i-a spus cucoanei că ea nu mai stă la ei, să-i dea ce i se cuvine. Plîngea de ruşine, şi nevasta negustorului i-a numărat banii strînşi şi-a trimes-o c-o scrisoare la nişte cucoane, prietene de-ale ei, tocmai pe strada Berzei. Astea erau trei bătrîne, surde şi cam ţicnite, trăiau într-o casă cît o biserică, plină de pisici. Ce i-a mai păţit sufletul şi-aici, avea să spună şi la morţi, dar parcă poţi s-alegi? Stăpînul e stăpîn, trebuie să nu cricneşti.

. . . .

A rămas şi-aici vreo doi ani. In timpul ăsta i se petrecuse şi o nenorocire. De la o vreme începuse să-i placă lăptarului care aducea smîntînă cucoanelor. Părea om serios, deşi îi jucau şi lui ochii cînd o vedea. Azi aşa, mîine aşa, nu puteau să rămîie numai cu privitul. Mitroi îl chema, avusese nevastă şi-o lăsase şi se jura că i-ar trebui muiere cu cununie să-l îngrijească. Sufletul ei, coală albă. L-a crezut. Lăptarul a început să se întoarcă seara cu faitonul gol tot pe strada Berzei. Ţi-era mai mare dragul să auzi copitele calului dupăind pe caldarîm. I se făcea inima Terezei cît vîrful acului şi se roşea toată, cît era de mare. Dăduse drăguţul de dumnezeu şi o primăvară să te tot uiţi afară. Mirosea a floare de tei, unde-şi urca noaptea nişte stele frumoase în creştetul cerului!

Ea stătea într-o odăiţă de doi metri pe trei, în fundul curţii, nici n-aveai unde să-ţi tragi sufletul, dar pentru cît îi trebuia şi atît era de-ajuns. Nu ziceţi că îl punea pe Mitroi să dea ocol pe strada ailaltă unde răspundea curtea lungă şi avea un zid de cărămidă, ros şi plin de iederă, că-l punea. Lăptarul, om care văzuse, bătea calul peste bot, se strîngea o dată la curea şi fluiera încetişor pe sub zid. Să fi trecut o lună, două, venise şi păcătosul de iunie cu nişte ploi nesfîrşite, nu puteai să laşi omul afară dacă-ţi mai era şi drag. In puţine cuvinte, mai în glumă, mai în serios, s-a întîmplat ce trebuia să se întîmple, că nu ne-am născut cu bragă în sînge. Şi-avea Mitroi o gură dulce şi unde potrivea cuvintele, se cunoştea că văzuse de mic Bucureştiul. Bine-a mai dus-o pînă au mirosit-o hodoroagele. De multă vreme nu mai avuseseră un prilej să se certe cu cineva. Au chemat-o într-o seară, faţă. Şedeau la masă, ca nişte bufniţe, toate trele îmbrăcate în negru, ca cioclii. A mai mare, coniţa Smaranda, de purta coc ţinut într-un pieptene de sidef şi nişte mărgele cît oul de bibilică, i-a spus verde că în casa lor n-au nevoie de curviştine care primesc bărbaţi. In seara aceea a simţit Tereza că pe oameni nu poţi numai să-i iubeşti. Mitroi era ca şi bărbatul ei, doar îi spunea în fiecare seară c-o s-o ducă la el în judeţ, să-i facă o casă. N-a mai răbdat şi le-a zis mîniată că sînt nişte mortăciuni duşmănoase pe tinereţea ei şi că dragostea e un lucru atît de rar că dacă ar putea oricine să se aprindă la suflet, lumea asta ar fi ca o grădină. Nu i-au mai dat nici bani şi s-a trezit pe stradă. Pe lăptar nu l-a mai văzut din ziua aia şi-a înţeles că jurămintele bărbaţilor sînt ca hainele de Vicleiem...

Era prin '31, banul se scumpise, se dădeau lucrătorii afară de prin fabrici, greu să mai mănînci o bucată de pîine. A trebuit să caute o cămăruţă de închiriat, undeva mai la margine, să coste mai ieftin. Nu se mai putea trăi din altceva decît din spălatul rufelor. A întrebat în dreapta şi-n stînga, cine-o fi trimes-o nu mai ştie, a nimerit tocmai la Herăstrău, pe şoseaua Nordului care pe vremea aceea nu era decît un drum plin de praf şi de gropi pe care treceau căruţele. Trei case-n dreapta, trei case-n stînga, unde te uitai numai bălţi cu broaşte şi-o iarbă săracă şi aia, pripită, nici caprele nu puneau gura pe ea. I-a plăcut Terezei că semăna a comună, îşi mai aducea aminte de acasă. Să nu fi fost proprietarul, tare-ar fi fost bine, dar parcă poţi să te uiţi în gura omului şi să-l cunoşti de la o poştă?

Domnul Banculea era pe vremea aia un bărbat înalt, cam adus de spate, cu un mers leneş de om cumsecade. Purta pălărie şi haine la două rînduri şi n-avea altă ocupaţie decît aceea de a strînge banii de la chiriaşii săi. Ţinea nişte maghernite de lemn, căptuşite cu chirpici, de intrase păduchii în ele cum se ţine muşchiul pe copac. Cu ce strînsese, Tereza şi-a cumpărat un pat, două scaune şi-o masă. A spoit odaia, lună a făcut-o, nu ştia de lighioane; a plătit pe trei luni înainte şi-a pornit după treabă. Pleca dimineaţa, venea seara, aproape că nici nu băga de seamă lumina zilei, ca omul cu necazuri. Noaptea, între două somnuri, coasea fete de pernă pentru cucoanele la care spăla. Şi-a mai cumpărat şi o sobă de tuci, un dulap, trei farfurii cu linguri şi furculiţe — uite de-aici începe fericirea unui om, de la lucrul făcut cu mîna lui. Azi una, mîine alta, se umple casa şi dacă te gîndeşti la toate astea te-apucă fudulia. Ehei, la vremea aia un bărbat să mai fi avut Tereza, că se copsese, era femeie cu scaun la cap...

In primăvara lui '32 l-a cunoscut pe bărbatu-său. Se întorcea de la o cucoană la care spălase toată ziua. In cutele rochiei ieftine mai stăruia mirosul de leşie şi de aburi de rufe, avea şi-o ameţeală de nedormită ce era, ar tot fi stat jos că i se umflaseră picioarele aplecată peste albii. Nu se uita nici în dreapta nici în stînga. De la capătul liniei de tramvai şi pînă în mahalaua ei, aproape de Pipera, era de mers. Mîncai o pîine şi jumătate, dar cu timpul se obişnuise. Era mai greu iarna cînd s-aşternea zăpada, nămeţi, nămeţi, ziceai că-ţi iese lupul înainte, dar atunci se întorcea mai devreme, să n-o apuce seara. Pe cînd acum?

Să fi fost pe la începutul lui martie, în marginea drumului noroios mai rămăseseră grămezi de zăpadă. Potecile se zbiciseră; deasupra, amurgul sur, nori vineţi şi-o rămăşiţă de soare să înveselească cerul. Mirosea a pămînt şi-a bălegar, pe lîngă ea treceau ţăranii în căruţe, gonindu-şi caii. In urma lor cădeau paie tocate, Tereza le mai auzea glasurile vesele de parcă ar fi fost plecaţi la nuntă. In dreapta se vedea şoseaua Nordului, cu limba ei de asfalt negru, spălată de ultimele ploi.

In faţa pompei de benzină, că ridicaseră şi o pompă de metal, vopsită în galben, cu un braţ adus, stătea Gaie, un bătrîn care vindea muierilor din mahala gaz şi umplea rezervoarele autocamioanelor care se opreau aici. Se vedeau în fiecare zi, cam la aceleaşi ceasuri şi Tereza îi dădea ea întîi bună seara pentru că era mai tînără şi aşa se cuvenea. Gaie scotea ceasul lui de la brîu, îi bătea geamul vechi cu unghia şi spunea în glumă: „Cam tîrziu, cam tîrziu, domnişoară!“ Ei, uite, asta-i plăcea Terezei că bătrînul n-o mai scotea din domnişoară. Mai tîrziu, peste vreo doi sau trei ani, de un Paşte i-a dat în dar o cămaşă lucrată de mîna ei, s-o ţină minte.

In ziua aia, cînd trecu ea pe-acolo şi-i spuse ca de obicei bună seara, din baraca lui Gaie, că acesta avea şi-o baracă de adăpost pentru vreme rea, a ieşit un bărbat tînăr, să fi avut treizeci şi ceva de ani. Era îmbrăcat într-o salopetă unsuroasă de cărbune şi ţinea o mînă în buzunar. Avea ochii mari, miraţi, şi un obraz palid, neras, care nu-l urîţea deloc. Tereza s-a oprit fără să vrea pe loc, crezînd că omul acela necunoscut vrea s-o întrebe ceva, dar el i-a făcut numai loc să treacă şi şi-a scos şapca din cap, salutînd-o cu un zîmbet abia văzut. A grăbit paşii, tulburată fără să ştie de ce. Pe urmă, cînd s-a gîndit mai bine, a aflat de ce-i plăcuse atît de mult omul acesta întîlnit pe şoseaua Nordului: era primul bărbat care-şi scosese şapca în faţa ei.

Cum a ajuns acasă, după ce-a aprins lampa, s-a uitat în oglindă. Cîţi ani trecuseră de cînd nu-şi mai privise chipul slăbit, urîţit puţin de nopţile nedormite, dar tînăr încă?

Sufletul ăsta omenesc, tare-i păcătos! Ţi-o ia înainte, presimte. Intr-o săptămînă a scos lucrurile afară, a aruncat o vadră de gaz în colţurile odăii să scoată păduchii din lemnul vechi, s-a mai şi certat cu proprietarul care spunea că dacă sare o scînteie o să-i ia casa foc, că nu mai ardea odată, a spoit, şi-a spălat perdelele, le-a călcat, ţi-era mai mare dragul să intri să şezi.

. . . .

Trecuse vara aia, degeaba pusese Tereza şi nişte flori de hîrtie la fereastră, le acoperise praful, păreau cenuşii, urîte, nici nu se mai uita la ele...

Pe bărbatu-său, pe Constantin îl întîlnise abia în toamnă, din întîmplare, tocmai pe Griviţa, într-o dugheană în care intrase să-şi cumpere pantofi. Cînd să se-aşeze, şi să tîrguie, de cine dă cu ochii, alături? De omul pe care-l aştepta de atîta vreme. Işi încerca şi el o pereche de pantofi de box, cu botul pătrat, după moda americănească de-atunci. El a recunoscut-o numaidecît. Era îmbrăcat în nişte haine scurte, cam necălcate şi-avea o lădiţă de lemn, cu scule. S-a ridicat de la locul lui, tîrîndu-şi un picior neîncălţat şi-a întrebat-o dacă ei îi plac pantofii aceia negri, laţi, cu o cusătură albă de jur împrejur. Din una din alta, s-a trezit cu el alături pe strada luminată, cu cîte un pachet la subţioară. Au mai intrat în cîteva magazine. Constantin, că-i spusese cum îl cheamă, era să-şi uite lădiţa în cîteva locuri, veseli cum erau, ca şi cînd se cunoşteau de cînd lumea.

Pe la nouă au intrat amîndoi într-o grădină cu muzică şi-au băut bere ca după o oboseală mare şi-au stat pînă mai tîrziu. Noroc cu noaptea blîndă, umedă. A aflat de la el că lucrează la trenuri, era lăcătuş, ţinea pe maică-sa şi încă o soră de era dată la şcoală. Nu părea prea îndrăzneţ deşi sub gură avea o tăietură a bărbiei care dovedea încăpăţînare. Credea că suferă de plămîni, ca şi taică-său care murise de tînăr. Nu voia s-o sperie, dar era bine să ştie.

După vreo două ceasuri au plecat cu un tramvai spre Filantropia. Tereza a vrut să-l lase că şedea departe şi nu se cuvenea să-l ducă pînă în mahalaua ei, dar Constantin ştia un drum pe marginea bălţilor, într-o jumătate de ceas se putea întoarce acasă fără mare pagubă.

Vreo două luni au făcut împreună drumul acesta; nici nu simţise Tereza frigul lui noiembrie deşi se ţinea numai într-un palton ros şi subţire. Inainte să cadă prima zăpadă, Constantin a dus-o la Primărie, i-a pus în deget o verighetă de alamă şi s-a mutat la ea. La popă n-a vrut să meargă deşi ea ar fi vrut foarte mult să fie mireasa lui şi-n faţa lui Dumnezeu...

Intre lucrurile pe care şi le adusese el, Tereza a văzut şi nişte cărţulii din care bărbatu-său nu-şi mai ridica ochii cînd avea un ceas-două liber. Ce-a mai păţit şi în ziua cînd a intrat Constantin în curtea ei... Domnul Banculea se brodise pe afară, umbla cu mîinile la spate, în palton, să ia aer. Tam-nisam, cum a dat cu ochii de el a întrebat-o: „Dar dumnealui cine este, că eu la mine în curte nu primesc străini!“ „Bărbatul meu!“ Proprietarul n-a spus nimic un ceas-două pînă a copt-o bine. Constantin îşi chemase nişte prieteni seara, la masă, să ţină şi ei minte ziua aceea, să bea un pahar de vin. Erau vreo trei, cu nevestele, nişte oameni posaci, nedeprinşi cu petrecerea. Beau tăcuţi, vorbind cu glas potolit despre necazurile lor, nu supărau pe nimeni.

Cînd le era lumea mai dragă, cine bate în uşă? Proprietarul. Nu, că are de stat de vorbă cu „chiriaşa lui“, cu Tereza. In locul ei a ieşit Constantin afară. S-a cam speriat domnul Banculea. „Ce vrei, domnule?“ l-a întrebat cu un glas supărat. Cir. mir, zicea că ori îşi găseşte femeia altă odaie, ori să mai dea ceva la chirie, că se înmulţiseră. Bărbatul ei îi rîsese în nas: „Doar nu stau la dumneata în poală! Nu-ţi dau nici un leu mai mult, aşa, ca să ştii, şi de-acum încolo cu mine să stai de vorbă, nu cu ea, că eu sînt bărbatul ei!“ S-au certat vreun ceas afară, de auzeau şi musafirii de la masă. Mai mare ruşinea pentru obrazul lor. Cînd a intrat Constantin în casă, era vînăt de mînie. Atunci l-a auzit ea pentru prima oară înjurînd. „Las' că terminăm noi odată cu exploatatorii ăştia!“ a încheiat şi s-a înveselit deodată turnîndu-şi vin în pahar.

Desen de VASILE CELMARE

Ce ştia Tereza pe atunci ce-i aia „exploatare“ şi comunism? In cărţuliile lui nu-şi vîra nasul din respect. Işi iubea foarte mult bărbatul tăcut şi liniştit şi el o iubea de asemenea cu o stăpînire blîndă; un an de zile a fost fericită, nici măcar vorbele scîrnave ale proprietarului n-o mai supărau.

In iarna următoare născuse primul copil, un băiat. Ce mai petrecere au făcut! N-au trecut nici două luni şi l-au arestat pe Constantin. Cît ţinuse greva de la Ateliere, tot cu frica în sîn şezuse. Era şi un ger de crăpau pietrele. Al ei, dincolo de gardul de fier; îi aducea de mîncare ca la hoţi, bătîndu-se cu jandarmii care n-o lăsau să se apropie. Noroc de copilul pe care-l ţinea în braţe înfofolit. De mila lui, cîinii stăpînirii mai închideau ochii. „Au să vă împuşte!“ îi spunea ea cu spaimă privind mulţimea neagră de soldaţi care păzeau intrările. Constantin rîdea şi era frumos, aşa, cu obrazul său palid, nebărbierit: „Chiar dacă au să ne împuşte sîntem destui, nu pot să ne omoare pe toţi!“ Se uita la copil şi-o trimetea acasă. „O să se îmbolnăvească!“ spunea, „nu-l mai ţine aici, în frig“. Dar ei nu-i venea să se dezlipească de gratiile acelea reci de fier care-i despărţea.

. . . .

Constantin nu se întorsese acasă decît peste vreo trei ani, bolnav, abia ţinîndu-se pe picioare. In timpul ăsta îl mai văzuse de cîteva ori, la puşcăria unde-i ducea pachete cu mîncare. Stăteau tăcuţi unul în faţa altuia, despărţiţi de o plasă deasă de sîrmă şi schimbau numai cîteva cuvinte. El întreba ce mai face copilul. Nici nu-i desluşea bine chipul slăbit, ar fi vrut măcar să-i strîngă mîna, dar nu se putea. Serile cînd se întorcea de la penitenciar i se păreau îngrozitoare. Cît timp putea să muncească, să uite, se simţea bine, dar de cînd primea cartea poştală, mică şi îngălbenită, pe care scria cu cerneală violetă data cînd putea merge la „vorbitor“ şi pînă îl vedea i se părea că orele stau pe loc, o apuca o ameţeală. Noroc cu Chiva, vecina ei, o femeie între două vîrste care văzuse multe, muiere tăcută şi înţeleaptă cu care se mai ajuta. Să nu fi fost femeia aceea ar fi trebuit să nu mai lase copilul din braţe şi asta nu se putea pentru că ea din mîinile acelea neobosite îşi scotea pîinea cea de toate zilele.

Domnul Banculea de cînd îl arestaseră pe Constantin crescuse în colţi, nu-i mai tăcea gura: „Să te muţi, boanghino, cu broscoiul tău cu tot! Că nu pot să dorm din pricina lui...“ Dar el, copilul, ca îngerul, nu-l auzeai gura. Nu mai putea să rabde Tereza, striga la el: „Ce inimă de cîine oi fi avînd domnu' Banculea de nu-ţi găseşti loc de-o amărîtă!“ Proprietarul rînjea: „Eu n-am milă de comuniştii care vor să răstoarne ordinea statului!“ Asta era politică, nu mai pricepea Tereza. Sta uneori noaptea, nu dormea, cu ochii mari, deschişi, şi se gîndea. Adică de ce îl ridicaseră pe bărbatul ei, ce voiau ei, comuniştii, pentru că el spunea că e comunist? Să dea ordinea statului peste cap? Dar ce era aceea ordinea statului? Mai de mult, pe cînd nu-l luaseră, Tereza îndrăznise să-l întrebe cu sfială: „Adică ce-i aia exploatare şi ordine capitalistă?“ Cuvintele o înfiorau şi acum, i se părea că sub ele se ascund taine nemaipomenite pe care ea, o minte slabă de femeie, nu are cum să le dezlege... „Tu n-ai vrea să fii respectată în lumea asta?“ Cum să nu vrea?...

Cînd îl văzuse ultima dată dincolo de gardul de fier al Atelierelor aşteptînd liniştit, fără teamă de ceea ce o să i se întîmple, crezuse că de fapt el n-o să păţească nimic, că se va întoarce peste o zi sau două şi viaţa lor va fi ca înainte, bună-rea, dar o viaţă lipsită de spaima asta a zilelor care se duc goale undeva, fără să-ţi lase o bucurie. Sub ochii ei trecuseră camioanele cu morţi şi răniţi, auzise comenzile răstite ale ofiţerilor şi simţise metalul puştilor în coaste cînd încercase să se apropie împreună cu mai multe femei de porţile înalte de fier ale Atelierelor, ca să ştie o clipă mai devreme dacă bărbatul ei fusese omorît sau nu. Două săptămîni aşteptase în poartă să-l vadă întorcîndu-se, dar cel puţin după trei zile se mai liniştise, pentru că dacă nu i-l trimeseseră ţeapăn acasă, să-l înmormînteze, însemna că scăpase. După o lună îl văzuse la proces într-un ţarc de lemn, palid, dar surîzîndu-i cu blîndeţe. Răspundea liniştit la vorbele răstite ale judecătorilor. Tereza auzea pentru prima oară cuvinte îngrozitoare: „crime împotriva statului“, „rebeliune“, pe lîngă ea treceau văduvele îmbrăcate în negru ale tovarăşilor morţi, dincolo de boxele avocaţilor stăruia tăcerea neiertătoare a mulţimii de ceferişti care privea cu ochi plini de ură masa judecătorilor. Trebuiau deschise mai multe ferestre, aerul era înăbuşitor, şedinţele se întrerupeau des, sala era evacuată din cînd în cînd de jandarmi, cînd în sfîrşit după mai multe zile se rostiseră sentinţele, mulţimea aceea tăcută izbucnise într-un murmur ameninţător care nu fu potolit decît afară.

Constantin fusese condamnat la trei ani închisoare şi femeii nu-i venea să creadă că toate acestea se puteau petrece sub ochii tuturor, fără ca cineva să poată face ceva în ajutorul celor care, aşa cum o spuneau şi ei, nu cereau „decît pace, pîine şi dreptate“.

La început se resemnase. Sufletul ei de ţărancă se împăca la gîndul că „dacă aşa a dat Dumnezeu, aşa trebuia să se întîmple“. Numai că peste vreun an i se îmbolnăvise copilul şi trebuise să cheltuie pe doctorii tot ce bruma strînsese. Niciodată viaţa nu i se păruse atît de tristă ca în aceste zile. Se gîndea cu groază că dacă bărbatul ei se va întoarce şi nu-şi va mai găsi copilul ar fi fost mai bine să n-o fi găsit nici pe ea, pentru că însemna că nici atîta nu fusese în stare să facă cît lipsise, să crească un copil care era şi al lui. Şi fără să vrea începuse să se uite altfel în jurul ei. Incepuse să se întrebe de ce unor oameni le este dată o viaţă uşoară şi altora numai suferinţă şi griji. Şi cucoanele cărora le spăla rufele aveau copii, dar aceştia erau sănătoşi, nu le duceau grija, nu simţeau spaima ei mereu sporită de mamă care nu poate să-şi apere copilul de primejdiile creşterii.

Se făcuse colţoasă, supunerea ei blîndă se schimbase într-o trufie rece, ascunsă. Simţea uneori şi puţină milă faţă de femeile acelea care trăiau în lenevie şi plictiseală. Inţelesese că cei care veneau uneori, înainte de arestarea lui Constantin, în casa lor, se ocupau cu ceva care trecea dincolo de faptele mărunte ale vieţii fiecăruia. Şi nu mai suferi atît. Aştepta zilele de „vorbitor“ cu nerăbdare şi-şi privea bărbatul altfel.

El nu-i spusese niciodată că se ocupă cu lucruri importante, dar Tereza ştiu dintr-o dată că locuise multă vreme lîngă un om neobişnuit. Ii căută cărţuliile pe sub saltele, unde le ţinea ascunse, şi le citi.

Se descurca greu, ar fi vrut să întrebe şi pe altcineva cîte ceva despre lucrurile care-i rămîneau nelămurite în minte, dar pe cine să întrebe? Vecina ei, Chiva, era tot o femeie proastă ca şi ea, iar altcuiva nu putea să-i arate broşurile acelea dosite.

Intr-o după amiază din vara anului 1936 se întorcea pe şoseaua Nordului cu copilul de mînă. Acesta crescuse, îl lua de vreun an de zile pe unde se ducea, uitîndu-l pe cîte o grămadă de rufe murdare. Dumitru, că Dumitru-l botezaseră, era un băieţaş tăcut, nu scotea o vorbă ore întregi. Tereza îi făcea cu mîinile ude vapoare din hîrtie de ziar şi cu asta nu mai avea nici o grijă, putea să-şi vadă de albia ei. Era încă devreme, peste cîmpul Piperei nu coborîseră primele umbre ale serii. Se vedea de departe aeroportul cu iarba lui scurtă, albăstruie, şi cerul larg sub care zburau avioanele argintii. In drapelele aflate pe acoperişurile hangarelor bătea vîntul şi de undeva din gropile Herăstrăului venea un miros de gunoi dospit la căldura soarelui, o miasmă ascuţită şi tulburătoare. In curţile rare cîntau cocoşii cu glas dogit şi la pompa de benzină a lui Gaie pe care o vedea de departe aştepta un om care tare aducea cu bărbatul ei. A mărit paşii, speriată puţin, făcînd grăbită socoteala zilelor pe care Constantin al ei trebuia să le petreacă încă în puşcărie şi după încă zece minute de mers l-a recunoscut. El era, în hainele rămase prea scurte, necălcate. La fel ca în ziua cînd o cunoscuse, îşi scosese şapca din cap şi venise alergînd spre ei. Tereza îl lăsase pe copil să meargă singur pe drumul de asfalt. Dumitru privise nedumerit la necunoscutul care se aplecase spre el şi-l sărutase. Femeii îi venise să plîngă dar se stăpînise nici ea nu ştia de ce. „— Ce-i cu tine?“ întrebase cînd în sfîrşit Constantin cu copilul în braţe o privise. „— Bine, ce să fie, mi-au dat drumul“. Era palid, tuşea încet acoperindu-şi gura cu palma. Au trecut prin dreptul pompei şi domnul Gaie i-a privit fără să spună nimic, prefăcîndu-se că are treabă. Bărbatul a intrat în casă, s-a uitat la lucrurile cunoscute şi s-a aşezat pe pat, ostenit. Ar fi putut să intre înainte pentru că ştia unde ţinea ea ascunsă cheia, dar se mulţumise să o aştepte cîteva ceasuri la pompa de benzină, stînd de vorbă cu Gaie. O întrebase ce i se întîmplase, dar Tereza nu-i spusese nimic despre felul cum se purtase proprietarul cu ea. Incercase în seara aceea să fie veselă, să-l facă să uite cîteva ceasuri că trecuseră trei ani de zile de cînd el nu se mai întorsese. Tîrziu, spre miezul nopţii, după ce mîncaseră şi copilul adormise, Constantin se dezbrăcase şi fără să spună un cuvînt o chemase lîngă el, cu braţele. A doua zi, femeia ajunsese mai tîrziu la cucoana căreia îi spăla rufele. Era puţin mai palidă, cu un surîs ascuns pe buzele veştede, cu o lucire de fericire secretă în ochii verzi.

★

Vreun an de zile, Constantin nu avu voie să lucreze nicăieri. Ii cereau hîrtiile şi în hîrtiile lui scria că „uneltise împotriva statului“. Patronii se fereau de el ca de ciumă, iar la Calea Ferată în nici un caz nu-l mai primeau. La început se necăjise, se întorcea seara după o zi de alergătură zadarnică, cu o cută care mereu se adîncea în frunte. Incepuse să bea cîte puţin rachiu şi asta nu-i făcea bine. Tereza vroia să nu-l mai ştie aşa, îl liniştea zadarnic spunîndu-i că atîta vreme cît putea ea să muncească să nu aibă nici o grijă. Bărbatul îi lua mîna arsă de sodă şi i-o mîngîia încet, o privea drept în luminile ochilor şi rîdea scurt: „Tu eşti cea mai bună nevastă din lume, dar eu nu pot să stau, trebuie să fac ceva...“

Intr-un timp găsise de lucru pe la binalele din Parcul Jianu unde se ridicau o mulţime de vile. Cărase la început cu spinarea, furase din ochi meseria de zidar şi cîteva luni se întorsese fericit acasă în fiecare sîmbătă seara cu un teanc de hîrtii pe care-l aşeza pe masă. Işi mai cumpăraseră haine, duminica iar veneau musafiri în casa lor. Erau aceiaşi oameni tăcuţi, vorbind aproape şoptit, ca şi cînd s-ar fi temut în permanenţă că sînt pîndiţi de urechi străine. De nevestele lor se apropiase cu greutate. Erau şi ele mute, necăjite, trăind cu o spaimă mereu prezentă în suflet. Seara, după plecarea lor, Tereza îl ruga pe Constantin să-i vorbească despre prietenii lui, despre cărţile pe care cu greu le înţelegea. Bărbatul îi spusese cu răbdare că existau atunci în Romînia nişte oameni care voiau să răstoarne burghezia. Răsturnarea nu se putea face cît ai bate din palme, trebuiau ridicate cadre, oamenii aceştia trebuiau să se pregătească, să înveţe în fiecare zi. Unii dintre ei putrezeau în puşcării, alţii erau hăituiţi, dar lupta lor surdă nu înceta nici o clipă.

In cîteva rînduri, Constantin o trimesese la nişte prieteni de-ai lui cu pachete şi Terezei nu-i fu frică deşi înţelegea că făcea un lucru periculos. Trufia aceea rece, abia mijită faţă de lumea pe care o slugărea, crescuse şi i se întîmplase de cîteva ori să se certe cu cei de la care cîştiga bani. „N-ai să mai găseşti de lucru“, îi spunea cîteodată bărbatul ei, „şi-atunci ce-ai să faci pentru că nici cu zidăria asta a mea nu se ştie cît o să mai meargă!“ Tereza îl privea mirată: „Adică, ai vrea să mă las călcată în picioare?“ Se împăcau repede, dintr-o privire. De fapt, Constantin era mîndru de schimbarea ei. Totul ar fi mers cum trebuie dacă băiatul lor, Dumitru, ar fi fost mai sănătos, dar obrazul lui rămînea tot vînăt, roşeaţa sănătăţii nu se aprindea sub pielea aceea subţire. Ştiau amîndoi, şi ea şi bărbatul ei, că copilul moştenise boala de piept a tatălui. Le-ar fi trebuit o casă luminoasă, mare, în care să intre soarele; dar unde să se mute ei de aici pe astfel de vremuri cînd măsurau banii ca la farmacie, cu dramul?

Pe urmă, Tereza rămăsese iar însărcinată şi născuse o fată. Se înmulţeau.

★

In preajma războiului iar îl ridicaseră pe Constantin. Intr-o noapte năvăliseră vreo cinci inşi necunoscuţi în casă, speriaseră copiii din somn şi căutaseră peste tot, în toate ungherele odăii. Găsiseră un pachet de manifeste pe care-l luaseră cu ei şi Tereza îi urmase în urma bărbatului care fu urcat într-o maşină care aştepta pe şoseaua Nordului. Cînd ultimul huruit al dubei se pierdu, Tereza se întoarse. Incepuse să plouă şi noaptea era rece. Işi aduse aminte că lăsase copiii singuri şi grăbise paşii. Uşa era dată de perete şi în odaia lor toate lucrurile zăceau vraişte la pămînt. De dincolo de zidul subţire se auzeau înjurăturile proprietarului. Nici nu se răcise bine aşternutul în care stătuse Constantin şi domnul Banculea începuse cu ameninţările lui: „O să vă scot eu din casa mea, comuniştilor, şi pe tine, boanghino, te potrivesc eu!“ Nu-i răspunsese şi plînsese încet, înăbuşit, după ce-şi adormise copiii. Zorile o găsiseră cu lampa aprinsă pe masă, ascultînd zgomotele curţii. După multă vreme auzise glasurile celorlalţi chiriaşi pe care aproape nu-i vedea pentru că erau ca şi ea nişte amărîţi care plecau dimineaţa la muncă şi se întorceau abia noaptea, osteniţi, fără chef de vorbă ori de petrecere. Unul dintre ei, un cazangiu care lucra la Ateliere, în Griviţa, îi bătuse în geam şi o întrebase cu glas răguşit, privind în pămînt: „Iar l-au luat pe-al dumitale?“ „Da“, îi spusese Tereza. „Nu-i nimic, se întoarce el. Dacă ai să ai vreo nevoie, spune-ne şi nouă“. Şi plecase fără un cuvînt, trîntind poarta în urma lui.

Pe urmă începuse războiul. Pentru ea viaţa nu se schimbase prea mult, poate îl simţea numai în faptul că găsea mai greu de lucru.

La sfîrşitul anului 1942, fata murise după o scurtă boală. Era o iarnă grea, tot cîmpul Piperei era acoperit de mari troiene, vîntul bătea de-a lungul şoselei Nordului cu furie. Abia au putut, ea cu vecina şi cu cîţiva meseriaşi din curte, să ducă sicriul copilei pînă la cimitirul din apropiere. Nu spunea nimeni nimic. S-au întors, au rămas cîtva timp în odaia rece, mîngîindu-i băiatul care se juca nepăsător în patul lui şi care întrebase mai tîrziu, cînd tăcerea din jur devenise apăsătoare, unde i-o duseseră pe sora lui, pe o aşa vreme?

In primăvara următoare, un poştaş pe bicicletă intrase în curte întrebînd de ea. Avea pe cadru, legat cu sfoară, un pachet nu prea mare.

Intîmplător, Tereza era acasă. Privise la omul cu şapcă şi se iscălise pe o recipisă, uluită puţin că primeşte un dar. Poştaşul, fără să spună un cuvînt se suise pe bicicletă şi plecase. Femeia îl urmărise puţin şi desfăcuse curioasă pachetul chiar în pragul casei, nemaiavînd răbdarea să intre înăuntru. Sub hîrtia groasă, cenuşie, se aflau hainele necălcate ale lui Constantin, cămaşa lui peticită cu grijă la guler, pantofii scîlciaţi şi verigheta lui de alamă, puţin coclită de trecerea vremii, în care era săpat numele ei. In cîteva rînduri, Direcţia unei închisori din ţară o înştiinţa că bărbatul ei fusese ucis pentru că „încercase să fugă de sub escortă“. Nu urma nici o lămurire, nimic. Numai trei sau patru rînduri bătute la maşină şi stofa neînsufleţită a hainelor, cămaşa aspră, ieftină, în care stătuse trupul viu al lui Constantin. A lăsat jos grămada aceea de lucruri cu care nu mai avea ce face şi a privit cerul albastru, adînc, al zilei de primăvară. Ar fi vrut să scoată un strigăt sau să-i curgă pe obraz o lacrimă, dar nu simţea decît o apăsare dureroasă pe inimă. Şi-a pus în deget verigheta lui care era puţin mai mare şi de atunci n-a mai scos-o. Incă, mai tîrziu, încolo, o întrebau cucoanele de ce poartă două verighete şi ea le răspundea repede, cu răceală, că acela era semnul ei de doliu pentru că-i murise bărbatul.

Inainte de începerea bombardamentelor asupra Bucureştiului, prietenii lor vechi începuseră să vină din ce în ce mai des în casa ei. Ii ajuta ca şi pe Constantin să ducă pachetele cu manifeste şi într-un timp ascunsese în odaia ei şi cîteva arme, aduse pe furiş noaptea de un urmărit. Le era frică tuturor de domnul Banculea care nu mai avea somn şi care i-ar fi denunţat dacă ar fi ştiut ceva, aşa încît prin 1944 nu o rugau decît să poarte corespondenţa dintre cîteva grupe ilegale care acţionau în Capitală.

In luna aprilie a acelui an, Tereza abia scăpă cu viaţă. Se afla undeva în apropierea Gării de Nord şi pe la prînz auzi sirena de alarmă. Era obişnuită cu exerciţiile de apărare antiaeriană, aşa că nu prea se grăbi să intre undeva cu atît mai mult cu cît trebuia să ducă o scrisoare unui om care aştepta în faţa unui cinematograf din apropierea podului Basarab. Şi deodată auzi zgomotul surd al bombelor. Simţi pămîntul tresărind sub paşi şi alergă spre locul întîlnirii speriată mai mult la gîndul că nu l-ar fi putut găsi pe cel căruia trebuia să-i predea scrisoarea. Pe urmă zidurile de lîngă ea se prăbuşiră şi căzu la pămînt trîntită de forţa unei explozii apropiate. Cu omul acela nu se mai întîlni. Toată Griviţa fusese transformată dintr-o dată într-o grămadă de ruine şi ea alergă speriată spre casă să vadă dacă i se întîmplase ceva băiatului lăsat în seama Chivei. Nu mergeau nici tramvaiele, nici maşinile şi drumul fu chinuitor. Ostenise. Soarele ardea nemilos. La capătul şoselei Nordului se linişti. Mahalaua lor cu case rare scăpase neatinsă. Domnul Gaie stătea pe scaunul lui şi citea ziarul din dimineaţa aceea. Părea netulburat deşi o întrebase cam cu spaimă dacă fusese în oraş în timpul bombardamentului. Cînd Tereza îi spusese că aproape au dărîmat Griviţa, domnului Gaie i se aburiseră sticlele de la ochelari.

Işi găsise copilul teafăr, vecina nu mai termina cu crucile, mulţumind lui Dumnezeu că scăpaseră. Proprietarul înjura prin curte căinîndu-se că îşi ridicase nenorocitele lui de case, aici, lîngă aeroport.

Urmaseră apoi cîteva luni de spaimă şi griji. Poliţia secretă a statului se afla pe urmele prietenilor ei şi Tereza nici măcar nu putea să-i adăpostească. Ştia că se pregăteşte ceva, în ascuns, că vor avea foarte multe lucruri de făcut, dar nu-i întreba niciodată nimic.

Tot în timpul ăsta, pe vară, se îmbolnăvise şi domnul Banculea. Căzuse într-o zi la pat şi nu putuse să se mai ridice. Tereza îl auzise gemînd într-o dimineaţă înainte de a pleca de acasă. Işi spălase băiatul care era pedepsit să se scoale din somn la cinci, cînd ar mai fi dormit, pentru ca să meargă cu ea, încuiase uşa de două ori cu cheia şi pe-aci ţi-e drumul! Seara, tîrziu, la întoarcere iar îl auzise pe proprietar. Gemea înfundat ca şi cînd nu mai putea să respire. La început parcă se bucură. „Fiecăruia după inima lui!“, îşi spuse, „poate acum s-o mai potoli.“ Nu dormi aproape de loc noaptea aceea. Se gîndi că domnul Banculea este singur, şi, proprietar, proprietar, păcătos, păcătos, dar nu puteai să stai cu mîinile-n sîn cînd se prăpădeşte. S-a stăpînit ce s-a stăpînit şi a intrat în odaia lui pe care n-o văzuse niciodată deşi îi despărţea numai un perete. Aerul era stătut, mirosea a murături stricate şi a gaz. Deşi vară, căldură să te coci, domnul Banculea stătea acoperit cu o plapumă zdrenţăroasă şi tremura tot. Cum a văzut-o a început să-i strige măscări şi să n-o mai scoată din „boanghină puturoasă“. Credea că vrea să-l omoare şi se văita ca un copil. Avea o faţă trasă, neagră, moartea îşi aruncase semnul ei pe fruntea încreţită de suferinţă. Tereza s-a făcut că nu-l aude, a ridicat plapuma de pe el şi l-a întrebat ce-l doare. Nici el nu ştia prea bine, bănuind numai că are o „încurcătură de maţe“. A strigat-o şi pe Chiva, l-au spălat, au curăţit odaia, au chemat şi un doctor.

Domnul Banculea a mai trăit vreo două luni. A murit în după amiaza zilei de 23 August. Tereza a acoperit oglinzile cu nişte basmale negre. A picat şi vecina şi s-au uitat una la alta. „Eu să fi fost ca dumneata“, spunea Chiva, „nu i-aş fi dat nici apă!“ Ea i-a zis scurt că n-are aşa o inimă şi gata. In aceeaşi seară, prietenii lui Constantin au căutat-o. Aveau arme la ei şi i-au spus că războiul luase sfîrşit.

★

In dimineaţa zilei de 25 august, Tereza se afla undeva de-a lungul şoselei Nordului cu un grup de comunişti. Era foarte cald şi alături foşnea porumbul. La pompa lui Gaie nu se mai afla nimeni. Nici dinspre oraş, nici dinspre Pipera nu se arăta vreun camion. Pe braţul strîmb al pompei de benzină se aşezaseră vrăbiile. Femeia îşi trecuse de cîteva ori mîna aspră pe frunte. Privea ţeava cenuşie a pistolului automat pe care-l avea atîrnat de gît şi se întreba a nu ştiu cîta oară ce-o să se petreacă peste cîteva minute. Cu numai două zile în urmă, aceiaşi oameni care stăteau acum încruntaţi lîngă ea, pîndind marginea sură a pădurii din apropiere, îi spuseseră că războiul se terminase, şi, iată, numai la un răstimp atît de scurt, începuse un altul.

De pe aerodrom se ridica din cînd în cînd cîte un avion. Tovarăşii ei îl urmăreau cu priviri înfrigurate. Ştia şi ea că de două zile Bucureştiul era din nou bombardat şi că grupul în care se afla trebuia să curețe locul acela de soldaţi germani care-l păzeau.

Din cînd în cînd îşi arunca privirile spre calcanele de lut ale caselor din apropiere. Se întreba cu spaimă ce va face Chiva, căreia îi încredinţase copilul, cînd va auzi primele împuşcături? Işi aduse aminte de întîlnirea cu Constantin, de zilele lungi de aşteptare, de întoarcerea lui şi apoi de noaptea aceea de spaimă cînd îi urmase pînă aci, în apropiere. Işi privi înduioşată degetul pe care purta cele două verighete şi nu-i mai fu frică de nimic.

Lumina era prea puternică, sudoarea îi curgea pe spatele plin. Stătea culcată pe iarba pălită, privea mişunarea neostenită a insectelor şi, cînd ridică ochii, zări semnul comandantului. Era un om scund, cu şapcă de piele pe frunte. Se tîra înaintea lor cu prudenţă, aşa cum făcu şi Tereza o clipă mai tîrziu. In marginea şoselei se ridică scurt şi trecu peste limba de asfalt în goană. Se auzi o împuşcătură scurtă, ceva nevăzut şuieră pe aproape de urechea ei, şi pe urmă urmară alte împuşcături repetate. Işi aduse aminte că proprietarul ei stătea şi acum întins pe masa lui, cu braţele legate unul de altul, înţepenite de moarte. Era prea cald şi cel mai tîrziu mîine trebuiau să-l bage în pămînt. Treaba asta cu aerodromul ar fi fost bine să se termine mai repede. Iată de ce se grăbi să-i urmeze pe ceilalţi, tîrîndu-se mai departe pe burtă, strîngînd bine arma atîrnată de gît.

Eugen Barbu

OASPEȚI DIN ARGENTINA

CORNELIO L. SAAREDRA
Scriitor

CARLOS RUIZ DAUDET
Scriitor
Președintele Asociației Culturale Argentina—Romînia

Desene de ROSS

TRAGIC ȘI ADEVĂR

Suprimarea viitorului

Cînd Hans 2 o cunoscuse pe Maria, valea era plină de flori. Dar acum nu mai existau nici flori, nici seara de vară, ci doar „*o cîmpie infinită și albă și în locul verii, iarna,* iar VIITORUL NU MAI EXISTA".

Că Hans 2 nu o putea vedea pe Maria, că se putea, oricînd, să nu o mai vadă niciodată, aceasta era desigur o dramă, drama lor, în care acel *niciodată*, posibil dar nesigur, punea un ton grav. Dar pasiunea lor se proiecta în viitor, dorințele lor fortificate de speranță se întîlneau undeva, într-un viitor poate nu prea îndepărtat. Acum însă acel posibil dar nesigur *niciodată* devenise *prezent*, era real și suprima orice speranță, orice realizare posibilă a dorințelor, și *viitorul nu mai era.*

Această suprimare a viitorului muta drama, — în care speranța, posibilul, viitorul, existau — în planul tragic în care viitorul era suprimat, în care timpul încetase.

Trimițîndu-i ultima scrisoare, Hans 2 se despărțea și în alt mod de Maria, fiindcă el trecea pe planul tragic în vreme ce ea — oricît de profunde, intense, autentice, i-ar fi fost suferințele — rămînea pe planul dramei, al conflictului, în care chiar durerea putea avea viitor. In această situație tragică, minciuna — fie și minciuna din bunătate și delicatețe— devenise inutilă. Ea nu te mai poate apăra de nimic și, eliberat, adevărul explodează. Hans 3 era pianist. Mîinile lui rănite, cu trei degete degerate și cu unul tăiat, îl puneau în imposibilitate de a mai cînta. Ce va face cînd se va întoarce acasă? Din ce va trăi? Și ce va spune soția lui care iubește în el pianistul? Și cum o va anunța? Întrebări, frămîntări, drame. Acum, drama e suprimată. Totul e simplu: „*Poate că destinul nostru a vrut ca situația în care ne aflăm să atingă asemenea tensiune în care nu-și mai pot găsi locul nici subterfugiul, nici situațiile false...*" Teroarea exercitată de către S.S. și Gestapo devine inoperantă. Spaima e suprimată odată cu viitorul, iar oamenii cunosc un fel cîndat de libertate, libertatea tragică. „*Dacă îți scriu acum e pentru că știu că nimic nu mi se mai poate întîmpla*", scrie Hans 4. Iar Hans 12 își dă seama de-abia în lumina acestei străvii libertăți, că a fost mințit și că plătește cu viața greșeala (sau crima) de a fi crezut în minciună. Dar acum, acum măcar, trebuie să strige și el adevărul, fiindcă nimic nu i se mai poate întîmpla, fiindcă viitorul a fost suprimat: „*Greta, draga mea... Și acum, cînd știi că nu mă voi mai întoarce niciodată*"... „*Lucrurile* — scrie Hans 12 — *au ajuns într-o asemenea situație încît a venit timpul să-ți spun adio, rugîndu-te să-l transmiți întregii familii!*" Cînd întreaga ta viață s-a construit pe o idee, credința în dumnezeu, și cînd îți dai seama că ideea aceea a fost falsă, că ea ți-a falsificat întreaga existență, strigi. Că asta va mîhni ființe iubite...

Dar lucrurile au ajuns într-un asemenea grad de tensiune, încît calculele, frica, duioșia, nimic nu mai poate opri adevărul să se manifeste. La ce-ar mai folosi minciuna, subterfugiul, omisiunea din delicatețe: „*Pentru totdeauna, această scrisoare este ultima. Un camarad o va duce la aerodrom pentru că mîine decolează ultimul avion. Poziția a devenit de neținut. Rușii sînt la mai puțin de trei kilometri de ultima noastră bază aeriană și, cînd aceasta va cădea în mîinile lor, nici un șoarece nu va mai putea să fugă... Cu atît mai mult, sute de mii de oameni...*"

Acum poți să-i spui celui mai bun prieten ce crezi despre război, despre Führer și despre tine, care ai fost idiot și te-ai lăsat mințit și acum ispășești cu propria ta viață această aventură dementă. Helmut, cu care Hans 18 pe vremuri, a clamat „*valoarea războiului*", da, Helmut trebuie să știe adevărul acum, cînd Hans 18 stă în noroi, încercuit, fără a avea voie să vorbească de încercuire „*și fără speranță*".

Ce va face de acum încolo soția, atît de tînără, și copilul? Hans 20 trebuie să se gîndească profund, fără minciună și sentimentalism: „*Îți scriu încă o dată și această scrisoare va fi cea din urmă...*"

Lui Hans 25 îi e greu, foarte greu. Scrie despre Crăciun, dă sfaturi, vorbește despre permisia lui dar... situația a atins un asemenea grad...: „*Marta mea iubită, m-am înșirtit îndeajuns în jurul oalei: această scrisoare este ultima pe care ți-o mai pot scrie. Și nu pot să te mint. Cît privește permisia... nu mai poate fi vorba despre asta niciodată...*"

Trebuie să-ți gîndești viața, a ta și a altora, fulgerător și fără subterfugii, fără consolatoarele minciuni: „*Mai am încă zece ore în fața mea înaintea plecării ultimului curier. Ce greu trece timpul cînd aștepți... ce repede trece timpul cînd trăiești!...*" scrie Hans 38. Iar 37 îi scrie soției: „*Sînt calm, dar nu poți să știi ce greu este să fii obligat să spui totul într-o oră*".

Înfometați, degerați, înconjurați, acești oameni scriu acasă ultima lor scrisoare. La ce se gîndesc? Ce simt?

Limitele umanului

Literatura epocii noastre, structural anti-idilică, nu poate fi decît o literatură a problemelor fundamentale, a confruntării omului cu el însuși în orele cele mai grele, a verificării omului în acțiune. O literatură gravă, esențială, densă, care disprețuiește facilitatea idilică și agilitatea formalistă. Cînd aflăm că Philippe Souppault a pus — în ultima expoziție suprarealistă de la Paris — o oglindă sub care a scris: „portretul unui imbecil", ne putem, firește, amuza un moment, dar pe cine mai tentează astăzi un joc sterp?! Formalismul a fost ars în cuptoarele de la Auschwitz. Secolul nostru, din care s-a și scurs jumătate, e saturat de tragic și peste cristalizarea lui în artă s-a depus un strat fin de cenușă radioactivă.

Tragicul, ca situație limită, a împins limitele cunoașterii omenești, a făcut ca umanul „mediu" să fie mult depășit în sus dar, din nenorocire, și în jos. Firește, fiecare epocă a dat ființe excepționale în sens angelic sau demonic (termenii au aici semnificație strict literară). Shakespeare sau Balzac au fost atrași de asemenea indivizi, iar romantismul i-a cultivat. Ei au rămas, totuși, *indivizi excepționali.*

Caracteristic ni se pare însă, pentru vremea noastră, faptul că mari mase de oameni obișnuiți au fost puși în situații excepționale care depășeau limitele normale, cunoscute, fiziologice și psihologice, ale omului. Marile războaie mecanizate, lagărele și temnițele fasciste sau colonialiste, tortura sadică, bombardarea localităților pașnice — toate acestea au produs eroism în proporție de masă, dar au revelat și abisuri de josnicie și sadism pe care Dostoievski le intuise dar pe care doar a-

Aceste note sînt sugerate de volumul „Scrisori de la Stalingrad". Iată, pe scurt, istoria acestui volum. Cînd ultimul avion poștal venit din Stalingradul încercuit aterizează la Novo Cercask, șapte saci poștali au fost ridicați de Secția de Informații a armatei care primise ordin să facă „un sondaj al părerilor". După ce raportul a fost întocmit (rezultatul anchetei era foarte pesimist), scrisorile au fost trimise la Potsdam, în arhivele armatei hitleriste. Un editor german, M. C. Berstelman. a tipărit recent o culegere, „Letzte Briefe aus Stalingrad". Ediția franceză, pe care am citit-o, a fost întocmită de Charles Billy, care scrie în prefață: „Mărturia aceasta constituie un înspăimîntător rechizitoriu împotriva războiului, iată pentru ce trebuie citită".

ceastă epocă, a noastră, avea să le scoată la suprafață.

E semnificativ că reacționarii inteligenți nu mai folosesc jucăria defectată a formalismului („Le Figaro littéraire" publică un articol cu titlul „O, dada! Dodo!") ci caută să mute tragicul, categorie istorică, de pe planul social pe acela al condiției umane.

Astfel, tragicul contemporan primește două interpretări opuse. Scriitorul și eseistul burghez inteligent își dă seama că orînduirea sa nu mai poate fi apărată și n-o mai apără fățiș. El acceptă toate criticile aduse capitalismului. Dar suferința omului se datorește, zice el (de la Camus la Raymond Aron), nu datorită exploatării capitaliste și condițiilor generate de aceasta, ci datorită esenței umane care este tragică. Deci revoluția ar fi sortită eșecului, progresul ar fi un mit.

Pentru noi, tragicul e o categorie istorică, el poate fi depășit. De altfel, în acest articol, termenul nici nu e folosit în sens filozofic, ci în accepția lui literară, de situație limită, moment de maximă intensitate în confruntarea omului cu el însuși și cu marile probleme, etapă deci în trecerea de la eroare la adevăr. In procesul trecerii de la eroare la adevăr există un moment calitativ în care adevărul nu mai poate fi ocolit, în care confruntarea ideilor cu realitatea trebuie să se facă neapărat și fără întîrziere. Nici o aminare nu mai e cu putință, nici o întîrziere.

Rom, șuncă și slănină

Mai întîi foamea. Hans 13, în poziție tragică, se linge pe bot: a fost grozav de Crăciun. „*Am primit rom; era cam slăbuț, dar ni s-a părut al dracului de bun*". Mai era și șuncă și slănină. „*Sigur că erau șterpelite de la bucătărie dar era grozav*". „*Am făcut și clătite: făină, sare și apă, și niște slănină cît să ungem tigaia...*" Grozav a fost la Crăciun, zice Hans 13 în ultima scrisoare pe care mai are voie s-o trimită acasă. „*E al patrulea Crăciun pe care-l fac pe front și ăsta a fost cel mai prost*". Acum e și mai prost: a mai rămas doar niște slănină din cea furată dar e puțină și alte provizii nu se mai pot face iar rația de pîine „*nu ajunge deloc*". Hans 13, în poziție tragică, se plînge de foame. Ce va face cînd nu va mai fi *nimic* de mîncare? „*E mai bine să nu te gîndești*"... „*E frig*" scîncește Hans 8. Și se îngrijește ca, pentru a 74-a aniversare a bunicii, să se facă un tort: „*Du-te la Casa de economii și scoate cincizeci de mărci*"... „*Alde B... mai au, desigur, cafea adevărată fiindcă el e în administrația portului: Dacă au, o să-ți dea și ție pentru aniversarea bunicii. Cîte servicii i-am făcut eu lui B...*" „*Aici, nici vorbă de prăjituri*", scrie Hans 8 și scîncește: „*e frig*".

„*Închipuie-ți, pe cine-am întîlnit*", zice Hans 19, în ultima lui scrisoare. „*Pe fiul lui Gründel, băcanul. E repartizat la aprovizionare și stă toată ziua la căldurică. Pe chestia asta m-am ales cu o bucată bună de porc și cu două pîini întregi*".

„*Draga mea,* scrie Hans 22, *mă gîndesc mereu la tine și la bucatele gustoase pe care mi le pregăteai. Ciorapii mei sînt zdrențe și tușesc de nu mai pot. Și n-avem medicamente*". „*La voi e tot așa de frig? Mai aveți cărbuni? Du-te la Al... căruia eu i-am dat odată lemn pentru mobilă. Să-ți dea cărbuni*".

Hans 29: „*Aici, pămîntul e moale și gras. Păcat că n-avem și noi la Lüneburg, pămînt d-ăsta*". „*De patru zile stau într-o groapă de un metru adîncime. Toată ziua am cercetat pămîntul: e tare bun de grîu*". „*In groapa asta mi se face frică*"...

„*E ora zece,* zice Hans 11. *Am să-ncerc să dorm cît mai mult. Dacă dormi mult, ți-e mai puțin foame. Și foamea nu prea e plăcută. E greu să-ți fie foame*".

Au căutat slănină și pămînt gras, bun de grîu, și porci — ca să facă nevasta bucate gustoase. Și acum le e foame. Au invadat, au dat foc, au ucis. Și acum stau într-o groapă și le e frică.

Stelele și moartea

Cînd unii se gîndesc la slănină, trebuie să fie și din aceia care se gîndesc la stele. „*Eram fericit,* scrie Hans 1, *așezat la telescopul meu, observînd cerul și galaxiile, eram fericit ca un copil care ar putea să se joace cu stelele*".

Cum aș putea să-i conving pe Hans 1 că și el este vinovat de ceea ce se întîmplă? „*In jurul meu, totul se prăbușește, o armată întreagă moare, ziua și noaptea nu sînt decît un rug*"... „*Monica, oare ce poate însemna viața noastră în comparație cu milioanele de ani reprezentați de cerul înstelat?*" „*Pacea și liniștea care mă cuprind, le am datorită stelelor. Stelele sînt nemuritoare și o existență umană nu e decît pulbere în fața lor*".

„*Cînd vei primi scrisoarea, eu nu voi mai fi. Nu crede ce vor scrie ziarele care vor minți ca de obicei și lasă altora grija de a lămuri problema. Ce ne privește asta, oare, pe mine și pe tine? Eu n-am gîndit niciodată decît în ani lumină și sînt redus acum la secunde!*"...

Da, Hans 1, ești vinovat, mai mult decît alții, poate. Fiindcă ai o conștiință. „*Nu înțeleg mare lucru din război*", scrii tu, „*nimeni n-a murit de mîna mea*". Te cred. Dar în jurul tău se ridica hitlerismul și tu observai cerul. Hitlerismul pregătea marele măcel și tu te jucai cu stelele. In jurul tău o armată întreagă moare și tu spui „*lasă altora grija de a lămuri problema*". Și în tot timpul pregătirii acestei uriașe drame tu ai spus „*ce ne privește asta, oare, pe mine și pe tine*"... Ești vinovat, Hans 1, fiindcă i-ai uitat pe oameni. Fiindcă la ce pot folosi stelele dacă nu poți, privind prin ele ca prin niște lentile, să-i vezi mai bine pe oameni.

Cum mor oamenii

Și oamenii mor. Eroic? „*Ce dracu' avem noi cu moartea eroică?*" zice Hans 10. „*Fiindcă moartea trebuie să fie mereu eroică, entuziastă; trebuie să mori cu convingere și pentru o cauză mare. Și care e aici adevărul? Crăpăm, crăpăm de foame, crăpăm de frig, nimic altceva decît un simplu fapt biologic, ca foamea și setea. Oamenii cad ca mușchii: nimeni nu se apleacă asupra lor și nu se gîndește să-i îngroape. Îi vezi peste tot, fără mîini, fără picioare, cu burta găurită...*"

Iar Hans 12: „*Nimeni nu mă va putea face să cred că soldații mor aici strigînd: „Germania" sau „Heil Hitler". Că mor, asta e adevărat, dar ultimul lor cuvînt e pentru mama sau pentru iubită sau ca să strige după ajutor. Am văzut pînă acum sute căzînd și murind și mulți erau, ca și mine, din „Hitler Jugend", dar toți, dacă mai puteau, strigau: „ajutor!" sau chemau pe cineva drag care nu-l putea ajuta cu nimic...*"

O, această îngrozitoare îndoială...

Moartea e aproape... „*Dar e mai bine să nu te gîndești*", scrie Hans 13. „*Să-ți acoperi fața cu mîinile și să uiți*", scrie Hans 34. Și poți? Poți să uiți? Se poate uita că ai o viață pe care o pierzi și nu știi pentru ce o pierzi?...

Să-ți lași fața în palme, de spaimă, de rușine, de disperare — și să mori. Să înghiți ultima bucată de slănină și să mori. E oare suficient pentru un om?

Și nu auzim acum, în '57, cînd se vorbește despre reînarmare și despre crima atomică, nu auzim oameni cumsecade care spun „*E mai bine să nu te gîndești...*" Dar dispare prin aceasta realitatea? Poate aceasta rezolva ceva?

O, oamenii aceștia cumsecade, din toate țările, care își înghit slănina și nu vor să se mai gîndească, care privesc stelele și nu vor să se mai gîndească, trebuie să înțeleagă că ei sînt complicii marilor criminali. Complicitate prin tăcere. Cel de al doilea război mondial a putut izbucni și s-a desfășurat datorită complicității lor. Din fericire, numărul lor a scăzut mult. Dar mai sînt. Și trebuie să nu-i lăsăm. Trebuie să le strigăm mereu: imperialiștii pregătesc o nouă crimă! Să nu-i lăsăm să-și digere în liniște slănina. Să nu-i lăsăm să contemple în liniște stelele. Fiindcă moartea începe totdeauna așa: „*Să-ți acoperi fața cu mîinile și să uiți*".

Dar în timpul acestui război, puși în fața situațiilor limită, a situațiilor fără ieșire, mulți au început să gîndească și să-și pună problema răspunderii.

Hans 35 a ucis trei ruși. Și scrie: „*Mi-e frică să dorm, mi-e groază că dacă aș scăpa de aici, chiar, nu voi mai putea dormi niciodată liniștit*". Ce necesare sînt, uneori, insomniile.

„*Sînt îngrozitor de sfruntinat și mă-ndoiesc de toate*", scrie Hans 12. „*Greta, draga mea... E îngrozitor să te îndoiești*"... „*O! îndoiala, această teribilă îndoială*"...

Hans 12 a pornit pe drumul înțelegerii...

Hans 15 a fost un om religios și soția lui a fost o credincioasă. Acum el scrie: „*Nu mai pot crede într-un Dumnezeu al bunătății. Căci el n-ar fi putut lăsa să se perpetueze atît de mari nedreptăți...*

Nu mai pot crede într-un Dumnezeu care a iluminat spiritul oamenilor care au declarat acest război și vorbesc mereu de pace și de atotputernicia lui în trei limbi... Nu mai pot crede într-un Dumnezeu care i-a trădat pe oameni..."

Iar Hans 17 scrie tatălui său, pastorul: „*L-am căutat pe Dumnezeu în fiecare groapă de obuz, în fiecare casă distrusă, în fiecare colț de stradă, lîngă fiecare camarad mort și l-am căutat chiar și în cer... Și Dumnezeu nu s-a arătat niciodată, atunci cînd tot sufletul meu îl striga. Casele erau dărîmate, camarazii morți (...), pe pămînt nu domnea decît moarte și foame; din cer curgeau bombe și foc...*"

Acum, pe umerii lui Hans 17 apasă întreaga răspundere a lumii.

Tragic și individualizare

Tragicul, ca situație limită, nu ajută la individualizare ci cristalizează în tipuri. El constituie prilejul ca, eliberat de toate nuanțele mincinoși, să confrunți modul tău de a trăi, propria ta viață, cu realitatea. Am luat unul din aceste momente și pe baza unor documente am văzut cum o masă umană se diferențiază.

Sînt acei care au rîvnit slănină și care au murit mestecînd slănină, fără să fi priceput ceva. Cu aceștia experiența a continuat (dacă nu ca indivizi, ca speță) fiindcă realitatea e bogată în situații experimentale.

Sînt acei care au crezut că altcineva trebuie să gîndească în locul lor, altcineva hotărăște și va învinge prin ei: „*am mers din ordin, am tras din ordin*". Dar în fața catastrofei au pierdut credința și au încetat să gîndească, și-au recunoscut propria lor răspundere netransmisibilă.

Sînt aceia care vor să uite — dar nu se poate! — sînt aceia cărora li se face frică — dar frica îi va obliga să gîndească! — sînt aceia care se gîndesc: ce-am căutat la Stalingrad? de ce-am pornit acest război?

Sînt aceia care se simt „*vînduți ca animalele*" și încep să protesteze.

Experiențele istoriei sînt dureroase dar nu inutile: „*Am învățat în timpul acestor ultime patru luni de război mai mult decît mi-ar fi îngăduit să cunosc o sută de ani de existență*" scrie Hans 33. Și concluzia lui: „*...cînd primul soldat rus va apare în fața cazematei mele îmi voi lua ranița și-l voi urma. N-am să trag un foc. Pentru ce? (...) Să dovedesc servitutea în care mă aflu față de D-l Hitler?*"

Iar Hans 30 îi spune tatălui său, generalul, care-i scrisese de victorie și drapele: „*Nu e nici o victorie, domnule general! Mai există drapele și oameni care cad și, în curînd, nu vor mai fi nici drapele nici soldați...*"

„*Regîndește-te la cuvintele tale și, cînd dugheana se va prăbuși, îți vei aminti de drapele...*" „*fiindcă se apropie clipa cînd, în Germania, fiecare om conștient va blestema demența acestui război...*"

Experiențele tragice ale acestui război au fost dureroase dar nu inutile: ele au scos în evidență monstruozitatea fascismului care s-a prăbușit. Hans 30 a înțeles că acel război nu este războiul poporului german ci o „*întreprindere*": „Și la această aventură, fiul tău nu se va asocia, domnule general!" „El își va alege un drum, în sensul opus: acest drum conduce spre viață, dar de partea cealaltă a frontului".

Sînt acei care înțeleg și care prin înțelegere depășesc planul tragic pentru a pătrunde în domeniul uman. Fiindcă a fi om nu înseamnă oare a înțelege realitatea și a da ajutor, cu mijloace adecvate, ca viitorul să devină prezent, mai repede?...

Paul Georgescu

VILÉM ZAVADA *)

FĂRĂ NUME

Eu pe afișe nu am nume
Nici nu apar la vr-o tribună,
Mă port modest, nu-s om de lume
Și-mi place viața simplă, bună,

Ca celora de mai nainte
Care-au durat cetăți cu fală
Ori pentru cei căzuți morminte
Ori apeduct ori catedrală,

Ca celor care-au fost ca stînca
Și au zdrobit vrăjmașu-n luptă
De-și clătina pînă-n adîncuri
Viața liniștea-ntreruptă.

Și s-au întors cu-o cicatrice
Din bătălie înapoi
Și-au prins iar peatră să despice
Să-ndrepte răul din război.

Lor nu li s-a-nălțat statuie
De bronz ori marmură-n piață.
Ei singuri monumentu-și suie
In sus prin faptă îndrăzneață;

Sînt munții-mpăduriți de ei,
E-nsîngerată baricadă,
Țara muncită cu temei,
Cu dragoste, ca o livadă.

Eu pe afișe nu am nume
Nici nu apar la vr-o tribună,
Mă port modest, nu-s om de lume
Și-mi place viața simplă, bună.

Dar îmi lucește în privire
Puterea cea mai mare-n lume,
Necunoscuta omenire,
Cei mulți, cei tari, cei fără nume.

IAZUL DE LA HRABOVA

Sătucul meu natal iubita Hrabovà
Ca o rățușcă-n lac plutea lucind pe iaz,
Iar peste valuri, sus, visarea se-nălța
Din suflet peregrin; — secat e iazul azi.

Nu strigă pescărușii zburînd pe iezătură,
Și-n lutul roșcovan tăind se-mplintă plugul.
Stejarii seculari stau însă și susură
Și-n suflet vechiul iaz mi s-a aprins ca rugul.

In romînește de **Mihai Beniuc**

*) Vilém Zavada este unul din cei mai talentați și mai cunoscuți poeți conteporani din Cehoslovacia. Poeziile publicate au apărut în volumul „Flori de cîmp" distins cu Premiul de Stat pe anul 1956.

Se înmulțesc

Mereu mărturiile culturii occidentale asupra propriei crize. Gabriel Marcel, plecînd de la piesa „Sfîrșit de partidă" a lui Samuel Beckett — unul dintre dramaturgii la modă — o consideră „un exemplu revelator în cel mai înalt grad" pentru „procesul de necroză a ceea ce se numește încă nepotrivit luminările spiritului propuse admirației noastre prostite, de către o clică a cărei importanță sporește din zi în zi" *). In ce constă necroza? Nu atît în abandonarea regulilor morale, cît în nesocotirea legăturii dintre om și viață: „totul se petrece ca și cum ceea ce am numit în Homo Viator (o lucrare mai veche a autorului, n. n.) un anume pact nuptial între om și viață ar fi astăzi rupt. Vedem oameni care, erijați mai mult sau mai puțin în profeți, nu fac rechizitoriul vieții la modul romantic, ci o tratează ca pe un obiect de dezgust: este triumful conștiinței batjocoritoare".

Denunțînd înclinația tineretului intelectual improvizat, a snobilor și cucoanelor mondene de a confunda, sub influența nedigerată a lui Kafka sau Camus, libertatea cu nihilismul, gustul pentru oroare și josnicie cu setea de autenticitate, disperarea cu revolta, espectorarea cu explorarea", Gabriel Marcel devine polemic: „Ceea ce trebuie să provoace nu numai mînie ci încîngnare, este impostura de care se fac vinovați oameni care, trăind ei înșiși o existență normală și nerefuzîndu-și de altfel nici una din satisfacțiile care i se oferă, se prefac a fi alături de cei ce, în urma unei infirmități sau a unei dizgrații oarecare, au dresat un proces verbal de carență vieții și omului, în măsura în care aceștia participă la viață". Pentru un vechi existențialist ca filozoful miniat, repudierea discipolilor legitimi sau bastarzi ai gîndirii sale este „deja mult", ca să parafrazăm o vorbă rostită tot de o cucoană din lumea înaltă, dar din țara noastră și acum mai bine de o sută de ani. Pentru noi e prea puțin. Nici catolicismul pe care Gabriel Marcel s-a străduit toată viața să-l împace cu existențialismul, nici „dogmatismul vital" pe care-l recomandă pacienților și cu atît mai puțin intervenția academiei de științe morale pe care o solicită, nu pot servi ca leac împotriva răului semnalat. Numai o gîndire și o acțiune capabile să sezizeze și să smulgă rădăcinile biologice și sociale, de clasă, ale „necrozei" vor reciădi „noțiunea însăși a omului".

Lector

*) „Să nu lăsăm să se distrugă noțiunea însăși a omului". „Les nouvelles littéraires" nr. 1562 8 aug. a. c.

Din toată lumea

● Sub titlul „Cei trei Dumas", André Maurois a publicat în Editura „Hachette"-Paris, biografia generalului Dumas, a lui Alexandre Dumas-tatăl, autorul „Celor trei mușchetari", și a lui Alexandre Dumas-fiul, autorul romanului „Dama cu camelii". Cu trei ani în urmă Maurois a publicat biografia autorului „Mizerabililor" sub titlul „Olimpio sau viața lui Victor Hugo".

● La New-York a apărut volumul „Poeme alese" (Collected poems) de Edna Milley sub redacția Normei Milley. Edna Milley este recunoscută ca una dintre cele mai de seamă poete ale Americii. Născută în 1892, a început să scrie versuri din tinerețe. Prima ei lucrare remarcabilă a fost poema „Renașterea", apărută în 1912. După aceea a publicat nenumărate volume de versuri, consacrîndu-se ca o scriitoare de real talent. In poezia Ednei Milley se străvăd influențe din lirica lui Shakespeare și a Elisabethei Browning. Versurile Ednei Milley au un profund caracter social și sînt inspirate din viața grea a clasei muncitoare americane. Așa, de exemplu, ea a scris numeroase poezii închinate martirilor clasei muncitoare Sacco și Vanzetti.

● Ziarul egiptean „Ahet Sâo" a publicat numele scriitorilor și oamenilor de artă care au participat la lupta poporului egiptean pentru independență. Ziarul arată că scriitorii, artiștii plastici și actorii au fost mereu alături de poporul egiptean. Unii actori au dat spectacole în fața patrioților înarmați. Poeții au scris pentru aceștia versuri inspirate. Poetul Ibrahim Șaaravi a publicat un volum, „Cîntecul luptei", care, după cum scrie „Ahet Sâo", exprimă spiritul înflăcărat al rezistenței și eroismului poporului egiptean.

Poeta Halalia Ruda a publicat volumul de versuri intitulat „Melodia răscoalei", scris în aceeași perioadă.

● La Vichy, în casa în care a trăit și a murit scriitorul Valéry Larbaud, a fost dezvelită o placă comemorativă. Cu acest prilej Constantin Weyer și primarul orașului au evocat personalitatea și opera scriitorului dispărut, după care a fost constituită societatea internațională a prietenilor lui Valéry Larbaud. De asemenea se vor lua măsuri pentru a se crea aici un centru cultural care va cuprinde biblioteca lui Larbaud, săli de lectură, etc.

● La Praga s-a deschis un așa-numit teatru al poeziei, care își propune să facă cunoscute maselor largi capodoperele literaturii cehoslovace și mondiale. Cei mai buni actori ai teatrelor din Praga vor recita aici versuri ale marilor poeți.

● Editura japoneză „Ticuma Sebo" a început tipărirea colecției „Opere alese ale literaturii contemporane". Aici vor fi publicați scriitori de seamă ai Japoniei ca Tocuțomi Roca, Acutanava Riunoske, Simaozaki Toson, Natumo Coseki, Miamoto Iuriko și alții.

Edițiile sînt precedate de cîte un studiu critic asupra operelor publicate.

● Scriitoarea Antonina Valentin a publicat recent o interesantă lucrare despre Pablo Picasso. Figura marelui pictor ca și opera lui sînt amplu prezentate. In același timp, autoarea ne vorbește despre nenumărați contemporani ai lui Picasso care l-au cunoscut, poeți și pictori ca Guillaume Apollinnaire, Max Jacob, Gertrude Schein, Douanier-Rousseau, Henri Matisse, Jean Cocteau, Paul Eluard.

● Micul orășel Formia se pregătește să comemoreze două milenii de la moartea celebrului orator și autor al faimoaselor Filipice, Marcus Tullius Cicero. După cum se știe, Cicero a fost ucis aici de asasinii trimiși pe urmele lui de către împăratul Antoniu și soția acestuia pe care îi atacase necruțător în discursurile sale.

G. D.

IANG THAI YANG
„Sinaia"

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 36 (182) - joi 5 septembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Pledoarie pentru adevăr

Există adevăruri care, oricît de mult ar fi repetate, nu-și tocesc sensul și valoarea, ci rămîn, mereu, proaspete și vii, pentru că ele constituie temeliile existenței noastre. Nu comunicăm un principiu inedit atunci sînd subliniem că literatura noastră își asumă un rol uriaș într-o nu mai puțin uriașă operă de educare. Pentru milioanele de cititori, literatura a devenit o substanțială hrană sufletească. Fenomenul acesta poate justifica o legitimă mîndrie a scriitorului, dar, mai ales, îl obligă să mediteze cu îndoit simț de răspundere la rostul creației sale. Aceasta nu poate fi, nici o clipă, un act gratuit, sterp. Ar fi un ultraj față de imensele armate pașnice ale cititorilor. Bucuria creației, de care vorbea patetic Romain Rolland, nu trebuie să fie nivelată, lipsită de înțelepciunea și răspunderea creației.

Aceste reflecții ne-au fost prilejuite de publicarea expunerilor lui N. S. Hrușciov la consfătuirile cu scriitorii. Primul secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a ținut să sublinieze că literatura și arta sovietică „au fost totdeauna indisolubil legate de viața poporului, au reflectat în mod veridic bogăția și aspectele multilaterale ale realității noastre socialiste, au arătat în mod viguros și convingător măreața activitate transformatoare a poporului sovietic, noblețea aspirațiilor și scopurilor lui, înaltele lui calități morale". Suprema menire a literaturii este de a continua acest drum strălucit și „a impulsiona poporul la luptă pentru noi succese în construirea comunismului". Elogiind realizările literaturii sovietice, N. S. Hrușciov își exprimă și regretul că scriitorii nu reușesc decît arareori să zugrăvească în operele lor chipurile oamenilor sovietici și să arate că acești oameni sînt produsul epocii socialiste. Contactul mai strîns cu viața cotidiană a poporului, cu oamenii, va ajuta scriitorilor să depășească vechile scheme și să purceadă la crearea unor opere în care contemporaneitatea să aibă chipul său adevărat.

O mare importanță este acordată de N. S. Hrușciov înțelegerii de către scriitori a realității, deci perspectivei ideologice a creatorilor. În expunere este semnalată critic tendința unor scriitori de a se orienta cu rigidă exclusivitate spre aspectele negative ale vieții. Asemenea scriitori omit tocmai aspectul esențial al realității socialiste și anume faptul că societatea aceasta evoluează tumultuos și că ceea ce o definește este tocmai dezvoltarea elementelor noi, pozitive.

Prin rezoluțiile Congresului al XX-lea, Partidul Comunist a demonstrat cît de puternic este spiritul său critic și cît de puțin reverențioși și conformiști sînt comuniștii față de dogme învechite. Nu trebuie confundată însă critica justă, sănătoasă, cu isteria negativistă, căreia societatea îi apare ca un conglomerat de aspecte negative.

„Totul este — spune N. S. Hrușciov — de pe ce poziții și în numele căsui principiu se face această critică. Noi dezvăluim și criticăm lipsurile și greșelile pentru a le înlătura ca o piedică în calea noastră, pentru a întări și mai mult orînduirea noastră sovietică, pozițiile Partidului Comunist, pentru a asigura noi succese și un mai rapid mers înainte".

Scriitorul realist-socialist, dornic să dea o imagine veridică a contemporaneității sale, nu va putea să nu subliniez în primul rînd forța elementelor noi, luminoase, ale societății, care constituie baza ei de nezdruncinat. De pe această bază și numai de pe asemenea poziții poate fi desfășurată critica aspectelor negative. Situat pe o poziție înaltă, este firesc ca scriitorul să aibă o perspectivă largă, întemeiată pe certitudini și nu dominată de panică, de o viziune haotică.

Cuvîntările lui N. S. Hrușciov sînt pledoarii clare și ferme pentru o literatură strîns legată de viața poporului, pentru o perspectivă justă a scriitorului, pentru intransigență față de ideile și concepțiile burgheze.

Problema zugrăvirii veridice a vieții — care ocupă un loc deosebit în aceste cuvîntări — ni se pare a fi aceea cu cel mai mare răsunet pentru viața noastră literară. Sînt încă proaspete în amintirea noastră discuțiile în jurul reprezentării vieții pe baza unui așa-zis principiu al „adevărului integral". Conform acestui principiu, toate faptele vieții ar urma să fie înghesuite, cu ghiotura, în opera literară, scriitorul îndeplinind astfel un bizar rol de recenzor social. Dezolantă ambiție! Ambiție pusă în practică adesea tocmai de acei care, cu mult zel, pictau totul în culori mirifice, culori luminoase și care risipeau soare chiar cînd afară ploua. Pentru toți aceștia chemarea înțeleaptă la critica curajoasă a lipsurilor a însemnat năvala spre negativ, asaltul panicard al baricadelor vechiului, reprezentate adesea ca redute impozante și de neclintit, în noua societate.

Nu pledăm pentru părăsirea criticii. Dimpotrivă. Scriitorul, important activist social, trebuie să semnaleze obștei pericolele care o pîndesc. Glasul lui să fie însă principial, glasul unui om pătruns de spirit de partid, luptător consecvent pentru triumful socialismului.

Lozincii „adevărului integral" să-i opunem lozinca „adevărului vieții", adevărului despre mișcarea impetuoasă spre socialism.

Acest adevăr este baza literaturii noastre. Pe această bază s-au ridicat construcțiile îndrăznețe și originale ale operelor produse în acești ani. Anii unei Renașteri culturale de proporții grandioase.

Gazeta literară

OLGA COPĂCEANU — „Venim și noi în colectivă"

Constatări și confidențe

Mărturisesc de la bun început că, deși sînt convins de necesitatea imperioasă a reflectării contemporaneității noastre socialiste în literatură, consider totuși că, cel puțin în ce mă privește, problema — ispititoare și frumoasă — mi se pare încă deosebit de greu de rezolvat! Din acest punct de vedere apreciez ca foarte binevenită inițiativa „Gazetei literare" de a organiza discuția la care azi cutez și eu să particip, în pofida faptului că nu mă pricep să fac teoretizări.

Din pricina asta am să mă mărginesc la cîteva constatări fugare și eventual la două-trei confidențe. Întîi, să spun că, exceptînd articolul maestrului Ion Marin Sadoveanu și încă vreo două intervenții, dezbaterea e încă suficient de debilă. Am luat astfel aminte că unii, de pildă, nu reușesc altceva decît, — în loc să aducă noi contribuții, — să repete lucruri care deja au fost spuse și răs-spuse; alții încîlcesc într-adins ațele, ca apoi să-și arogе meritul că dau, la sfîrșit, de capetele firului; o seamă emit opinii ca să nu tacă, iar o ultimă categorie (și m-aș referi aici la tovarășul Mihai Novicov, profesor de literatură, care adeseori — poate fără voia lui — este ba dogmatic de frica liberalismului, ba liberalist din teama de a nu luneca în dogmatism) efectuează niște cvasi-discuții, fără ca — în genere — să depisteze ceea ce-și propune și fără ca să lecuiască ceea ce trebuie vindecat. Nu vreau să jignesc pe nimeni și, îndeosebi, nu intenționez să-i șicanez pe tovarășul Novicov, chiar și numai fiindcă mie nu mi-a cauzat prea mari șicane, dar nu mă pot stăpîni să nu observ că d-sa ține, mai totdeauna, de corul celor care cu toate că au bună ureche, cam cîntă fals. Argumentele? ar putea pretinde d-sa. Mde, e adevărat că în literatură, ca și în justiție, e știut lucru că mărturisirile proprii nu prea au valoare probantă, însă ca unul care nu o dată am fost determinat de d-sa să-mi potrivesc metronomul lăuntric după al său sau să adaug diverși diezi sau bemoli pe portativul modestelor mele lucrări, n-am cum să nu privesc cu scepticism rețetele sale privitoare la modul de combatere a dogmatismului. Și acum, în treacăt fie zis, cu toate că eu, unul, nu prea văd ce rău le-aș putea pricinui criticilor ,dar îmi dau bine seama cam ce mi-ar putea face ei mie, îndrăznesc să presupun totuși că una din explicațiile ce s-ar putea da, nu succeselor reale ale literaturii noastre noi, ci insuccesele în oglindirea actualității, e că în raport cu numărul de poeți, de prozatori și de dramaturgi care scriu, avem mulți, prea mulți critici. Nu mă gîndesc atîta la faptul că, bunăoară, mai în fiece număr al „Gazetei literare" semnăturile poeților și prozatorilor sînt în evidentă minoritate față de cele ale celorlalți, ori că în redacții și edituri majoritatea cadrelor e alcătuită din santinelele acestea, plasate la intrările în palatul artei, cît mă nedumerește faptul că, pe lîngă critici de prestigiu, există, mai mult sau mai puțin brevetați, cîte unii redactori urcați în căruțe pe la spate din hățișuri și de la jumătatea drumului parcurs. Desigur, frați gemeni de-ai acestora se află și în beletristică, dar socot că numărul „criticilor" de acest fel e cu mult mai mare. Această disproporție mi-i cu atît mai neplăcută cu cît bag de seamă că mai toți criticii literari, și ca ei cei mai mulți dintre cei ce se ocupă de estetică, de teoria ori de istoria literară, se limitează de preferință la propagarea problemelor artei realist-socialiste, îndeletnicindu-se extrem de puțin cu prelucrarea lor creatoare.

Într-un rînd țin minte că, prin 1953 parcă, la o plenară a Uniunii Scriitorilor am încercat, fără competență și autoritate, să spun că ar fi necesar ca în elucidarea principiilor realismului socialist să se pună accentul nu numai pe tipicitatea fenomenelor vieții noastre sociale și pe conținut, dar că în reflectarea realităților nu trebuie să se piardă vreun moment din vedere legile frumosului. Am fost însă „pus la punct" imediat ,atrăgîndu-mi-se atenția de îngrijorătoarea mea rămînere în urmă din punct de vedere al pregătirii teoretice. Neclarificîndu-se atare probleme, lipsind adesea analiza artei ca artă, s-a ajuns la vulgarizări, care au permis astfel apariția, pînă în anii din urmă, a multor lucrări hibride, lipsite de ceea ce cunoscutul estetician bulgar T. Pavlov numește emoționalitatea socialistă. Nu pretind că în scrieri ca acestea nu s-ar fi manifestat partinitatea autorilor respectivi, dar aceasta își marca prezența în mod unilateral, nesocotindu-se multă vreme unitatea dialectică a celor trei trăsături esențial specifice ale operei artistice.

Probleme de factura acesteia nu-s nici pînă azi pe deplin cercetate, după cum confuză e chiar noțiunea de actualitate. În nr. 7 al „Ieșului literar", tov. N. Barbu încearcă, de pildă, să definească noțiunea privind elementele constitutive ale operei literare și atribuie o actualitate de gradul întîi lucrărilor cu temă și subiect luate din viața contemporană și o actualitate de gradul doi, operelor închinate reflectării, de pe pozițiile prezentului, a unor figuri și evenimente din trecut.

Părerea mea e că dacă această clasificare e discutabilă, și cred că este, apoi ceea ce mi-i mai clar e faptul că marea majoritate a operelor literaturii noastre noi, a romanelor izbutite, de exemplu, țin totuși de o actualitate — să-i zicem — de gradul doi. Există, firește, nuvele și piese de teatru inspirate din actualitatea imediată, dar din păcate, multe din ele, mai ales atunci cînd se datoresc unor tineri scriitori

Ion Istrati

(Continuare în pag. 4)

Asemănări și deosebiri

De cînd tinerețea literară a devenit o maladie pe care poți să o contractezi la orice vîrstă (sînt și tineri prozatori de 40 de ani care au scris trei romane și care nu reușesc să devină totuși prozatori pur și simplu), semnificația acestor doi termeni — tineri prozatori — trebuie precizată de la caz la caz. De data aceasta, articolul se referă la prozatori într-adevăr tineri, ca vîrstă și ca prezență literară, a căror personalitate este evident în curs de formare, în evoluție. Distincția era necesară pentru a preciza că discuția se duce în perspectiva unui viitor care se întrevede realmente și nu pe terenul speranțelor mereu înșelate dar mereu resuscitate de optimismul facil al unor critici îndelung răbdători.

Tinerii prozatori sînt în momentul de față o realitate literară care se impune atenției generale, prin cîteva meritorii caracteristici comune. De aceea chiar faptul că de multe ori sînt supuși discuției împreună — în colective mai mari sau mai mici — se datorește acestor trăsături care-i apropie fără să-i uniformizeze.

O caracteristică evidentă pentru oricine este atracția spontană pe care o exercită asupra tinerilor actualitatea. Este și firesc. Experiența de viață a tinerilor prozatori este de dată recentă sau foarte recentă. Aproape toți își aleg teme de mare actualitate, eroi și subiecte din viața de astăzi pe care sînt în măsură să o simtă și să o cunoască mai bine. Este de remarcat chiar că actualitatea este lăsată mai mult, sau prea mult, în sarcina tinerilor prozatori. Această primă caracteristică a prozatorilor tineri le asigură inițial un teren rodnic de investigație artistică. Dar ea este imediat urmată de alta. O dorință juvenilă de extraordinar și epatant îi stăpînește pe cei mai mulți, îndemnîndu-i să caute ce este mai acut, mai dramatic, mai ascuns și mai zguduitor în realitatea noastră. Nu s-ar putea spune că uneori curiozitatea atît de ardentă a acestor prozatori tineri, care vor să pătrundă dintr-odată toate tainele dar dispun încă de o redusă cunoaștere a umanului, de o experiență politică și de o îndeminare literară încă nesigure, nu face greșeli. Nu s-ar putea spune însă nici că ar trebui să ocolească drumul greu și cu primejdii pe care se aventurează, nici că rezultatele pozitive obținute pînă acum nu trag mai greu în cumpănă decît neajunsurile.

Să ne oprim la cîteva exemple. Radu Cosașu publică în ultimul număr din „Viața românească" schița „Valentin", nu excepțional de bună. Dar interesantă. Interesantă prin problema actuală pe care o discută. Valentin are 16 ani și jumătate și e fiul unui profesor de franceză scos la pensie. Familia lui o duce greu, și de aceea el pleacă pe un șantier. Pe drum află că pe șantier nu sînt încă școli de calificare, că sînt zile în care nu e de lucru și deci se scoate greu norma etc. Dar contrar așteptărilor, Valentin nu se întoarce

Georgeta Horodincă

(Continuare în pag. 4)

OLGA COPACEANU — „Sudorița"

CĂRȚI NOI

G. M.-ZAMFIRESCU: „Teatru"

G. M.-Zamfirescu scrie teatru istoric minor. Singurul act al „Cuminecăturii" dramatizează corect „Alexandru Lăpușneanu", nuvela lui Costache Negruzzi. Ca dramaturg, G. M.-Zamfirescu e în primul rînd autorul *„Domnișoarei Nastasia"*, episod tragic din viața de periferie. Plastica pe fond sumbru e aici impresionantă. Amintind de Anca din „Năpasta" lui Caragiale, Nastasia intră în galeria tipurilor feminine desăvîrșit conturate. Prin iubire, de altfel ca Vulpașin și Luca, vrea să se smulgă din turpitudinea mahalalei. Un vis romantic face prezența ei iradiantă. Acel bolovănos Vulpașin, pe a cărei evoluție psihologică autorul face să comunice angelicul cu brutalitatea, nu e mai puțin mișcător. Împreună, așa cum scriitorul însuși comentează, „vor să se realizeze prin dragoste și se prăbușesc amîndoi prin dragoste".

Recenta reluare a *„Domnișoarei Nastasia"* pe scena Teatrului Giulești s-a bucurat deopotrivă de calda primire a criticii și a publicului.

Cu *„Sam"*, piesă încă nejucată, G. M.-Zamfirescu trece la teatrul de idei. Boemului student, care după o tentativă de sinucidere își recapătă luciditatea, i se rezervă o existență, am spune, picarescă. Exceptînd momentele cînd pare să fie victima confortului monden, Sam, fostul student cu imaginația tulburată de lecturi, se avîntă în diverse acțiuni cu înnobilatorul scop de a-și împlini visul de fericire. E un drum de la cădere la înălțare mesianică. Încheierea amară a acestuia face să ne gîndim la „Brand" a lui Ibsen.

Pe aceeași linie a observației sociale — aceea pe care se înscriu succesele lui G. M.-Zamfirescu și ca romancier — este *„Idolul și Ion Anapoda"*. Contrastînd cu cei în preajma cărora erau nevoiți

Livia Călin

(Continuare în pag. 4)

FRANCISC MUNTEANU: „Fericitul negustor"

Scriitorul și-a intitulat romanul în ironie. Laurențiu Barna, omul care năzuiește să facă negoț de idei și care, dintr-o inevitabilă eroare etică sau de ordin autoanalitic, ajunge negustorul propriei conștiințe, nu este nicidecum fericit. Laurențiu Barna s-a aventurat să facă negustorie într-o branșă foarte delicată, aceea a ideilor, a principiilor și credințelor și a eșuat tragic, fiindcă era inapt pentru o asemenea afacere, nu de ajuns de tare, nu de ajuns de hotărît și inteligent și desigur insuficient de ticălos. Elementelor contrarii care-l solicitau nu le-a replicat cu fermitate, optînd categoric, ci le-a încercat pe rînd supre-

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 4)

Discuții despre literatura actuală

NOUA ȘCOALĂ a romanului românesc

Stiluri narative: eroul-martor

Această școală nouă a prozei epice românești, unitară prin mai multe aspecte profunde, atît de conținut (din care vom mai arăta) cît și de expresie, are nuanțele ei bine marcate de personalitatea scriitorilor în cauza. Despre nici unul, cu excepția lui Titus Popovici la care paternitatea stilului lui Rebreanu e vădită, nu se poate spune că e urmașul vreunui alt povestitor din literatura noastră. Și chiar dacă s-a observat influența lui Gorki și Hamsun asupra lui Zaharia Stancu, a lui Balzac, Stendhal și a romanului rusesc asupra lui Petru Dumitriu, a lui Dostoievski asupra lui Marin Preda (care-și ispravește „Moromeții" cu o bruscă revelație a adevăratului mecanism al tapetelor lui Moromete, ca marele rus cu cîte-o revelație asupra asasinului bătrînului Karamazov și asupra mobilurilor lui Petre Vernovenski) scriitorii amintiți nu seamănă în esență lor cu marii maiștri de la care au învățat, pentru simplul fapt că de la maiștri au învățat procedee, au cîștigat poate chiar o anumită optică, dar adevăratul lor maistru a fost realitatea socială și individuală românească, experiența umană de aici, diferită de a francezului de la 1830 și a rusului de la 1870 sau 1900. Cît despre influențe, ele nu se pot constata decît în lucruri generale, la un nivel profund al cărților discutate; nici unul din autorii arătați nu va putea fi surprins în flagrant delict de imitație școlărească. Chiar și în „Cronică de familie", unde există aparența imitației anumitor „ticuri" ale lui Balzac, un observator lipsit de superficialitate va constata că nu e vorba decît de o aparență, sub care se ascunde cu totul altceva.

Să examinăm acuma diferitele stiluri narative ale acestor autohtoni.

În cazul stilului deosebit de liric, și cu totul personal — al lui Eugen Barbu, nici nu se poate stabili vreo filiație. La ceilalți, el oscilează între lirism și nuditate. Însuși lirismul e aspru, adeseori amar; la Stancu urcă pînă la forma poemului în versuri albe. La Călinescu se manifestă un lirism livresc care naște, într-o euforie pe de o parte, aristocratism intelectual, și pe de altă parte, nuanțări fine de idei și fapte, cuvinte extraordinare rominizate din franțuzește și mai ales din italienește.

Astfel, eul, individualitatea artistului se manifestă în „Desculț" și în „Groapa" în proza poetică, iar în „Bietul Ioanide" în proza ornată baroc, asemănătoare stilului care în arhitectura spaniolă se cheamă plateresco, stilul de giuvaergii cizelatori în argint, în forme extravagante.

„Străinul" nu vădește încă o limbă literară personală lui Titus Popovici, moștenitor aici al solidei dar pedestrei proze ardelene, în special a lui Rebreanu. În schimb, la Marin Preda și Petru Dumitriu, o aceeași nuditate și relativă uscăciune a limbii relevă două personalități diferite, în ambele cazuri obiectivitate, fără prezență lirică în text.

Foarte diverse stiluri narative (mai ales cînd pui la socoteală extraordinara, cu totul neobișnuita contrapunctare a conștiinței lui Darie povestitor adult cu conștiința lui Darie erou, în „Desculț"); și două feluri de a concepe eroul. Aici stă încă una din particularitățile cele mai izbitoare ale școlii contemporane în proza noastră epică. Din acest punct de vedere, ea se desparte în două: cărți cu eroul martor, cărți cu eroul activ.

În primele („Desculț", „Bietul Ioanide", „Străinul"), eroul, de fiecare dată unic, este net deosebit de lumea ce-l înconjură. Darie nu este încă o conștiință. Devine, spre sfîrșit. Este mai ales un ochi limpede, deschis asupra lumii. Darie este martorul pur. Numai în „Pelin", se clocnește de lume; și atunci, tot ca parte suferindă, nu activă. Ioanide este însă mai reliefat. Ioanide este strălucit de inteligență, poate chiar genial; uneori amoros, alteori tată îndurerat, rămîne în linii mari o conștiință intelectuală pasivă sau semi-pasivă în fața fenomenului fascist. Admirația și prețuirea vădită a autorului pentru Ioanide, mare primejdie pentru prozatorul epic, consimte la obiectivare de dragul variabilității realismului în opera sa, își are efectul automat prin relativa lipsă de relief a personajului, în comparație cu eminentele portrete și caricaturi pe care le izbutește autorul de alminteri. Într-adevăr meșteșugul povestirii epice, de la „Iliada" și pînă astăzi, e fundat pe puterea de obiectivare, pe puterea de a descrie cu aceleași mijloace, nepartinitor, toate personajele, fie ca le aprobi, fie ca nu. Sigur că luat în mod absolut acest lucru este imposibil, căci spiritul creatorului e patat de subiectivitatea inerentă individualizării. Totuși, e un fapt asupra căruia nu mă încumet să fac considerații teoretice, că în proza realistă și în teatrul realist această **obiectivitate** artistică (pe care rog cititorul să n-o confunde cu obiectivismul, deci indiferentismul, etic sau politic) este un fapt fundamental. Există exemple recente și ilustre ale acestui adevăr: „Donul liniștit" al lui Mihail Șolohov, scriitor comunist, în care carte eroii comuniști și dușmanii lor cei mai pătimași sînt descriși cu această nepărtinire artistică, adică la fel de realist, cu aceeași perfecție a procedeelor și cu aceleași procedee. Partinirea autorului e aici asemănătoare cu aceea a istoriei, și la fel de impersonală. Nu se poate vorbi în această ordine de idei de eroul răsfățat din „Bietul Ioanide". Păstrînd toate proporțiile, Andrei din „Străinul" beneficiază de o tandrețe asemănătoare din partea autorului. Pe de altă parte, și el este un martor, un „străin" față de lumea în care trăiește.

Altul este cazul lui Ilie Moromete, al numeroșilor eroi centrali din „Cronică de familie", și al lui Parashiv. Autorii îi privesc nu numai dinăuntru, dar și din afară; îi trăiesc, cu tot caracterul lor proeminent și central, totuși ca pe unele personaje, nu ca pe niște personaje calitativ diferite artistic. Acești eroi nu sînt montori ci eroi ai vremii lor, nu sînt spectatori (luînd cuvîntul într-un sens foarte strict) ci (procedînd la fel) actori ai dramei.

Tablou al societății românești. Act de deces act de naștere. Necesitatea viitorului.

Poporul nostru nu e unul din popoarele mari. Are locul său în lume, care nu e nici cel dintîi nici cel din urmă. Cum să-i dăm noi, fiii săi, o deosebită valoare în istoria omenirii întregi? Există anumite activități omenești unde nu este hotărîtor dacă ești fiul unui popor mare și numeros, sau al unuia mic și mult mai puțin de seama. O asemenea activitate este arta în general, și, fiindcă aici vorbim de proza epică — literatura. Un popor înfim ca islandezii, există în conștiința omenirii prin literatura sa; și va exista atîta vreme cît va dura civilizația pe pămînt. Iată deci care e importanța și răspunderea scriitorului romîn astăzi. Ce reprezintă, în această perspectivă, noua școală în proza noastră? Pentru a răspunde, nu e nevoie de a mai lua și alte cărți ca obiect al analizei noastre. Într-adevăr, cărțile discutate constituie un tablou aproape complet al societății românești în ultima jumătate de veac. Țărănimea, categoria cea mai numeroasă; intelectualii, la nivelul cel mai înalt; amîndouă categoriile acestea cu sectoarele tangente din burghezie; la fel, moșierimea. Și marea burghezie; la fel lumpen-proletariatul urban și foarte mica burghezie citadină: iată aproape toată societatea românească, cărțile respective vorbesc despre ea.

Care societate? — ne vom întreba. Căci acest tablou aproape complet este un act de deces și un act de naștere. Am arătat în prima parte a acestui studiu, că autorii cărților discutate aici sînt conștienți de prăbușirea vechii societăți. Unul o dorește cu pasiune, altul o justifică, altul o constată. Dar nimic, în ope-

Petru Dumitriu

(Continuare în pag. 4)

Din cuprinsul gazetei:

- Cronica literară de Mihail Petroveanu
- Gherea și Ibrăileanu de Al. Piru
- Piciorul de lemn — nuvelă de Petru Vintilă
- Omul cu barbă de Eugen Barbu
- Omul, sticla și timpul — reportaj de H. Rohan
- Semne noi de lirism de Dumitru Micu
- 13 ani de la eliberarea Bulgariei — Vă scriu din Sofia — corespondență de Gh. Dinu
- Psihanaliștii de pe Broadway de Sorin Arghir

Gherea și Ibrăileanu

Apariția la sfîrșitul anului trecut a unei noi ediții din opera lui C. Dobrogeanu-Gherea (Studii critice, *I-II*) *adnotată și comentată de Horia Bratu și, de curînd, a două culegeri din opera lui G. Ibrăileanu* (Studii literare, *ediție îngrijită și prefațată de Savin Bratu în „Biblioteca școlarului"* și Pagini alese, *I-II, ediție prefațată de Mihai Ralea în „Biblioteca pentru toți"*) *au pus la îndemîna cititorilor cele mai importante scrieri ale întemeietorilor criticii noastre științifice.*

Orientarea marxistă a lui Gherea și Ibrăileanu a fost pusă în lumină de diferiți cercetători, printre care ultimii sînt, în ceea ce privește pe Gherea, I. Vitner și în ceea ce privește pe Ibrăileanu, Mihai Ralea. Nădăjduiesc să fac în curînd cunoscute și cercetările mele de mai de mult în legătură cu opera lui G. Ibrăileanu. Aci aș vrea să mă ocup pe scurt de raporturile dintre Gherea și Ibrăileanu, rămase oarecum, pînă în prezent, în penumbra istoriei literare.

In prima fază a activității sale, Ibrăileanu era, el însuși ne-o mărturisește, un discipol al lui Gherea, un apărător al teoriei tendențiosmului în artă, ca membru al partidului social-democrat. In articolele sale literare și politice, Ibrăileanu citează adesea în sprijinul său pe Gherea sau îi ia apărarea împotriva maiorescienilor, de pildă împotriva lui A. Philippide (Idealuri în Adevărul, *numerele 1168 și 1181 din 1892*) *și împotriva lui P. P. Negulescu* (Dintr-ale unui vulgar falsificator în Lumea nouă, *nr. 94 din 1895*). *Dar în 1899 Ibrăileanu, la injoncțiunile lui C. Stere, trecu împreună cu Ion Nădejde și alți „generoși" la aripa stîngă a partidului liberal, subestimînd forțele revoluționare ale proletariatului și posibilitățile lui de dezvoltare în Romînia. Cînd, în iulie 1906, recenzînd broșura lui Gherea* Din ideile fundamentale ale socialismului științific *în revista* Viața românească, *Ibrăileanu, sub influența teoriei renegatului Kautsky asupra șanselor de dezvoltare a socialismului în țările înapoiate declară că mai crede în instaurarea socialismului la noi, dar numai după ce acesta se va realiza în Apus, Gherea îl învinui în* Viitorul social *nr. 10 din mai 1908* (Un mic răspuns la o mică recenzie) *de „cuvinte uitate". Atitudinea politică a celor doi critici se va preciza și mai bine într-un schimb de păreri produs la sfîrșitul anului 1909, ce atrase și atenția lui Caragiale, în următoarele împrejurări:*

In seara zilei de 8 decembrie 1909, un muncitor ceferist, Ghiță Stoenescu, descărcă asupra lui Ion Brătianu, pe cînd acesta se întorcea de la senat, trei focuri de revolver. Presa burgheză, aflată tocmai în plină agitație antisocialistă, folosi prilejul pentru a dezlănțui o teribilă campanie împotriva sindicatelor, acuzate de anarhie și terorism. Se pretindea că Ghiță Stoenescu era membru al clubului „Romînia Muncitoare" și că atentatul fusese pus la cale de mișcarea socialistă. C. Mille, director al ziarului Adevărul *și transfug al partidului social-democrat încă din 1894, crezu nimerit a da vina atentatului pe trădătorii de la 1899 care, trecînd la liberali, dăduseră o lovitură lașă partidului muncitorilor. Aluzia era mai ales la adresa lui Ion Nădejde, cum însă printre „generoșii" trecuți la liberali se afla și Ibrăileanu și cum C. Mille, pe de altă parte, susținea că în explicația sa reluase o idee a lui Gherea, printr-o* scrisoare deschisă *publicată în organul partidului liberal* Viitorul *(nr. 753 din 14 (1) decembrie 1909, Ibrăileanu ceru lui Gherea să lămurească: 1) Dacă mișcarea socialistă poate fi considerată acefală cît timp la conducerea ei se află chiar el; 2) Ce vină au foștii socialiști de la Iași dacă unele elemente ale clasei muncitoare, ca Ghiță Stoenescu, se dedau la acte de terorism. Ex-socialistul poporanist Ibrăileanu („oricît de puțin am însemnat în acea mișcare — se adresa el lui Gherea — am fost și eu printre soldații d-tale") devenit liberal și încă „liberal sincer", reclama un răspuns grabnic.*

Scrisoarea lui Ibrăileanu produse destulă vîlvă în țară, ba chiar și în străinătate, din moment ce la 3 ianuarie 1910 Caragiale ruga de la Berlin pe Paul Zarifopol să-i trimită Viitorul, *iar la 5 ianuarie, primindu-l și citindu-l, declara că el avertizase de mult pe Gherea că o să se frigă cu „băieții buni". „Cine strică? — se întreba în stilul său Caragiale. Cine le-a dat nas? Eu, ori d. Costică?"*

Gherea răspunse calm lui Ibrăileanu printr-un articol care a fost publicat în Adevărul *nr. 7294 din 25 decembrie 1909* (Răspuns la scrisoarea deschisă a d-lui G. Ibrăileanu). *Nu se considera deloc lider al social-democrației române, ci dimpotrivă, un om de carte care n-a militat niciodată și n-a rostit nici „trei cuvinte" la o întrunire publică în calitate de om politic. Conform principiilor sale reformiste, mișcarea muncitorească actuală o vedea „legală și pașnică", iar pe socialiștii trecuți la liberali îi credea, măcar în parte, însuflețiți „de bine, nu de rău". Vina liberalilor era, după el, aceea de a fi dus o politică de prigonire a socialiștilor, mai ales cînd aceștia își extinseseră propaganda la sate. Cît despre trecerea socialiștilor la liberali, nu el, ci istoria va răspunde dacă au făcut sau nu bine. Personal se eschiva de a fi arbitru în această chestiune și în încheiere mulțumea ziarului* Adevărul *pentru ospitalitatea ce-i oferise.*

Răspunsul lui Gherea satisfăcu în întregime pe Caragiale care la 8 ianuarie 1910 scria în acest sens lui Paul Zarifopol de la Berlin: „Bravo, d. Costică!... Așa execuție magistrală mai rar! Incă odată: bravo d. Costică!...".

Dimpotrivă, Ibrăileanu nu era deloc satisfăcut și într-o altă scrisoare deschisă către Gherea (A doua scrisoare deschisă către d. Gherea în Viitorul *nr. 771 din 11 ianuarie 1910*) *veșteji pe socialiștii „căpătuiți la conservatori" de speța C. Mille* (Adevărul *era la această dată „takist", precum și pe alți socialiști pe care se prefăcea a nu-i putea defini nici ca socialiști revoluționari, guesdiști, allemaniști, narodnici, fabiani sau scizioniști (atuzi la socialismul problematic al lui Gherea însuși).*

„Acela care va fi Balzacul nostru — scria el — nu va putea să nu încorporeze în autohtona noastră „Comedie umană" și specia asta de triumfători, de oameni ai banului, curioasă și, în felul ei, unică specie,— acești Crevel, acești Nucingeni, acești Gobseck, care acumulînd „plus-valoarea" crează viitorul capitalism romîn, în numele ideilor pentru care a stat un Blanqui 40 de ani în închisoare și pentru care a murit Sofia Perovskaia în streang".

Pomenind pe Louis Auguste Blanqui (1805—1881), autorul maximei „Ni Dieux, ni maître" (nici Dumnezeu, nici stăpîn) și pe Sofia Perovskaia care omorîse în 1881 pe țarul Alexandru al II-lea într-un atentat. Ibrăileanu lua oarecum apărarea muncitorului Ghiță Stoenescu, totuși uita că poporanismul romîn nu era decît o variantă a narodnicismului, a cărui evoluție în Rusia după 1900 către liberalismul cadet nu diferă prea mult de trecerea socialiștilor „generoși" de la noi la aripa stîngă a partidului liberal.

Gherea n-a răspuns la a doua scrisoare a lui Ibrăileanu și nici la a treia și ultima a criticului de la Viața românească *din* Viitorul *(nr. 773 din 13 ianuarie 1910), deoarece Ibrăileanu trecuse acum la motivarea ideologiei poporaniste, chestiune la care Gherea pregătea un răspuns mai amplu (referindu-se însă mai mult la teoriile lui C. Stere).*

Culegerea lui Savin Bratu din opera lui G. Ibrăileanu cuprinde articolul C. Dobrogeanu-Gherea *publicat în* Viața românească *în martie 1920, cu două luni înainte de moartea criticului de la* Contemporanul *(retipărit în volumul* Note și impresii, *Iași, 1920). Este interesant că Ibrăileanu socotește aci critica lui Gherea „un moment al criticii moldovenești" inaugurate, cum știm din* Spiritul critic în cultura românească, *de Kogălniceanu în 1840, la* Dacia literară. *Această critică s-a desfășurat mai cu seamă între 1880 și 1900, adică în epoca numită de Ibrăileanu a lui Eminescu: „Gherea este atît de mult omul acestei epoci, el corespunde atît de bine aspirațiilor vremii și nevoilor literare ale momentului, încît ajunge glorios în ciliva ani. Incepînd din 1889, Vlahuță, un alt reprezentant — în poezie — al acelei vremi, îl preamărește și-l recomandă cu entuziasm generației noua. Nici un scriitor al nostru nu a fost selectat mai cu putere de epoca sa decît Gherea. Iar atitudinea „decepționistului" Vlahuță față cu revoluționarul Gherea se explică perfect, dacă avem în vedere că atît „decepționismul" cît și socialismul de atunci, reprezentat și unul și altul cam prin aceeași categorie de oameni, erau produsul aceleeași nemulțumiri, provocată de aceeași stare de lucruri, cum m-am încercat să dovedesc altă dată".*

Intr-adevăr Ibrăileanu, Cezar Vraja, a dovedit în articolul său publicat în revista Critica socială, *nr. 6-7-8 din 1892,* Darwinismul social, *că nemulțumirea artiștilor „proletari culți" (Eminescu, Delavrancea) era provocată de „pieirea claselor mijlocii", după cum „decepționismul" și socialismul altora (Vlahuță, Traian Demetrescu) era provocat de aceleași cauze, cum Cezar Vraja se încercase a dovedi în seria sa de articole* Psihologia de clasă *din* Evenimentul literar, *1893—1894. Cititorii pot urmări aceste din urmă articole în ediția de* Pagini alese *din opera lui Ibrăileanu întocmită de Mihai Ralea. Dar despre asta, cu un viitor prilej.*

Al. Piru

Vizită prețioasă

Zilele acestea am găzduit și condus prin București un grup de trei oaspeți germani care s-au interesat de cultura noastră și care au adus multe informații utile cercetărilor noastre de critică și istorie literară.

Cu Leo Wilhelm Hornung am zăbovit mai mult. D-sa traduce în prezent în limba germană romanul lui Marin Preda „Moromeții". Il căutase pe autor cu care dorea să discute, dorea mai ales să se informeze în „problemele intime" ale romanului. Il interesau expresiile specifice limbii noastre, unele proverbe etc. Printre proverbele întîlnite în carte care i-au dat mult de gîndit era și „La o fată mare și un măgar rage".

Traducătorul și-a umplut un carnet de adnotări pe marginea limbii și stilului operei lui Marin Preda, pe care-l consideră unul din cei mai talentați prozatori romîni.

Leo Wilhelm Hornung nu e la prima traducere din limba română; a mai tradus „Cumpăna luminilor" de N. Jianu și „Povestiri" de Jean Bart. Printre operele pe care se gîndea să le traducă în anii următori figurează „Desculț" de Zaharia Stancu, „Cronică de familie" de Petru Dumitriu, „Enigma Otiliei" de George Călinescu și o carte de Francisc Munteanu.

Alături de prozatorii germani care colaborează la revistele noastre, I. Täger din Berlin și Werner Bahner din Leipzig, cei trei oaspeți cu care am petrecut și „eine romantische Sommernacht in Bukarest" au însemnat începutul unor trainice legături în folosul literaturii din patria lui Goethe și literaturii din țara lui Eminescu.

Emil Manu

BREVIAR

VIRGIL BIROU:
„Lume fără cer"

După zece ani de la prima lectură, cartea lui Virgil Birou, „Lume fără cer" confirmă prezența unui viguros prozator, a unui subtil analist, posesor al unui stil bolovănos dar sugestiv și presărat cu multe regionalisme, menite să creeze culoarea locală. Chiar dacă autorul este deficitar în privința tehnicii compoziției (unele personaje se pierd și nu mai revin, altele revin cînd prezența lor nu mai e necesară, altele abia dacă înregistrează o evoluție de-a lungul celor 500 de pagini compacte), „Lume fără cer", acest extins acvaforte care ne prezintă pe planuri cînd suprapuse, cînd alăturate, lumea exploatării miniere din Anina Transilvaniei, din timpul primului război mondial, se citește cu interes sporit, cu sentimentul descoperirii unui univers pe care, dacă-l bănuiam sumbru, nicicînd nu ne-am fi putut imagina că a fost atît de dezolant, atît de lipsit de un licăr de speranță, după cum ni-l prezintă Virgil Birou. O sinceritate brutală străbate paginile acestei cărți, în care ni se relatează conflicte aprige între mineri și patroni, și ni se evocă zguduitor tragedia exploziei care ucide aproape pe toți eroii. Autorul a mers, în relatarea evenimentelor, pe linia strictei autenticități a vieții, în care întîmplările se întrepătrund aparent fără nici o logică, asemenea — ca să fim în nota cărții — firioanelor de cărbune pe care cataclismul geologic le-a rînduit după o fantezie proprie. De aceea, cartea nu are un personaj sau personaje principale. Pavel Toc este mai mult un artificiu prin care autorul ne introduce în lumea exploatării miniere, iar Gheorghi Rață nu este revoluționar ci un simbol factice al revoltei anarhice, al condiției umane abrutizate de munca forțată. In această ambianță de mizerie materială și morală în care obsesia macerantă a morții, care pîndește din orice colț de galerie îmbîcsită de gaze, crescută pînă la paroxism, anulează personalitatea omului iar prezența „staigărilor", unelte ale patronatului cinic, reprezintă un abject stimulator al sporirii productivității muncii, crește surd dar irezistibil simțul de clasă al colectivității — adevăratul erou principal al cărții. Patronii și minerii reprezintă două lumi între care nu pot exista punți de înțelegere, fiindcă primii, voind să alimenteze mașina războiului imperialist, mențin la limita inaniției pe mineri iar aceștia, la rîndul lor, lipsiți de simțul coerenței acțiunilor își îndreaptă loviturile în direcții cu totul lăturalnice. Autorul a știut să redea printr-o largă analiză, trecerea de la revoluția în genunchi a muncitorilor lipsiți de o conducere fermă care să le canalizeze acțiunile, în al căror suflet se conturează, pînă la urmă, convingerea că încleștarea lor acumulată va țîșni spre lumina victoriei lor. In scena finală — cînd, în urma catastrofei, doi mineri stau de vorbă în fața coșciugelor aliniate „pînă în gardul de la capăt, unde, șirul se întorcea din nou" iar unul comentează amar: „care minister din lume mai învie pe ăștia de aici"? și celălalt „cu ochii seci, cu fălcile încleștate și tremurînd din tot corpul de încordarea atîtor nopți nedormite murmură printre dinți: — Și totuși trebuie, trebuie să vină o lume mai bună" — autorul lasă să se întrevadă această perspectivă pe care tot el, atît de adînc cunoscător al „ocnarilor", va trebui să ne-o desfășoare într-o viitoare carte. O mostră a unei asemenea posibilități ne-a oferit autorul într-un amplu reportaj publicat recent în „Tribuna".

L. Voita

A. VOINOV:
„Sipetul ferecat"

„Sipetul ferecat" este un roman de aventuri. Acțiunea are două episoade distincte. S-ar putea spune chiar că e vorba de două romane deosebite legate între ele doar de prezența sipetului care joacă un oarecare rol.

Intr-o luptă care are loc în vara anului 1942 pe frontul de la Voronej, căpitanul Sokolov, intendentul unei unități sovietice, este dat dispărut. Trupele sovietice se retrag pentru 6 luni. Cînd, după dezlănțuirea unei ofensive, reocupă orașul O. se află că acesta fusese guvernat de un oarecare Blinov, primar numit de fasciști. Intr-una din zile este regăsit, rănit, căpitanul Sokolov. După o serie de întîmplări, serviciul de contraspionaj reușește să dovedească faptul că primarul Blinov și pretinsul căpitan Sokolov sînt una și aceeași persoană, adică abilul spion hitlerist Sommerfeld. Aici se termină primul episod.

Al doilea „roman" îl formează istorisirea acțiunii ofițerilor Voronțov și Stremiannoi pentru capturarea agentului T-A-87 care rămăsese în O.

Principala slăbiciune a romanului constă în facila previzibilitate a urmărilor. Voinov și-a scris cartea pe linia minimei rezistențe. Un cititor cît de cît avizat știe din primele pagini nu numai cine este T-A-87 dar ghicește în linii mari modalitatea în care va fi capturat. Factorul surpriză — atît de important în romanul de aventuri — este slab hrănit. Cu toată această defecțiune, cartea se citește cu interes pentru valoarea ei documentară.

G. R. C.

TAMARA PÎNZARU:
„Întîmplări triste"

Povestirile Tamarei Pînzaru încep de obicei cu formulele introductive care amintesc de structura basmelor populare: „Era pe vremea cînd oamenii mi se păreau prea înalți pentru statura mea de o șchioapă. Pe vremea cînd mă uitam la plopi și mă cutremuram părîndu-mi-se că-și înmoaie vîrfurile în cerneala albastră a cerului" ne spune autoarea. Interesantă parafrază pentru „era pe vremea cînd se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă oca de fier la un picior" etc. care sugerează asemănări, dar și deosebiri față de basmul popular. Aluzii de acest fel se găsesc și pe parcursul povestirilor: Kiralina e „frumoasă... ca o pasăre măiastră". Dar contingențele cu basmul rămîn totuși minime. Tamara Pînzaru nu uită că — în definitiv — copiii cărora li se adresează cartea trăiesc în epoca energiei atomice. Astfel aflăm că liliecii se reped după bulgării aruncați de copii ca niște „avioane în picaj" iar la bunic, pentru a-l determina să spună basmul din fiecare seară, sosește „o delegație".

Sînt „întîmplări triste" ne avertizează autoarea și, astfel transpuși în atmosferă, începem să citim. Intr-adevăr: Un bunic e maltratat și în cele din urmă omorît pentru că încercat să facă o fărîmă de bucurie nepoților împăiînd o vulpe pe care boierul o împușcase și apoi uitase de ea; un cultivator de harbuji e asasinat iar familia lui îngropată de vie de către nemți sub ochii îngroziți ai copiilor; un mic țesător de covoare din Iran orbește, neputînd rezista condițiilor neomenești de lucru . . .

In fiecare povestire există oameni răi pe care se cuvine să-i urîm și oameni buni, năpăstuiți pe nedrept, care se bucură de toată simpatia noastră.

Autoarea intervine în mod direct în povestire spulberînd și slaba aparență de obiectivitate care există în unele narațiuni din volum. „Doamne, ce viață" exclamă ea comentînd bătaia pe care Kiralina o ia de la bulibașă. E drept că sînt povestite copiilor întîmplări pe care povestitoarea le-a cunoscut în copilăria și de aceea intervenția subiectivă e explicabilă. Autoarea pare, totuși, nemulțumită de efectul obținut pentru că majoritatea povestirilor au în final un fel de epilog-morală în care se arată antitetic ce viață duc în prezent eroii povestirii sau o concluzie care exprimă explicit superioritatea timpurilor noastre.

In afara scăderilor existente (și evitabile) volumul Tamarei Pînzaru dovedește reale calități. Subliniem simplitatea stilului și economia de mijloace.

N. Corbeanu

VERA HUDICI:
„Răspîntia"

Fără să ne comunice fapte noi, revelatoare, autoarea ne amintește cîteva din evenimentele petrecute la noi în 1945—46. Pe Maria Chetraru, eroina povestirii „Răspîntia", am întîlnit-o (uneori mai slab descrisă, alteori mai bine) în numeroase alte lucrări. Fasciștii i-au ucis bărbatul pe front, fiul a murit ucis tot de mîna lor, eroina se află sub tutela morală și socială a unei burgheze în casa căreia spală rufe și gătește. Unul din vechii ei prieteni, devenit secretar de organizație județeană, o atrage apoi la o muncă de partid. Dacă sub acest fir epic, banal în aparență, s-ar releva intensitatea particulară a sentimentelor eroinei, n-am avea nimic de obiectat. Autoarea se lasă însă furată de generalități convenționale, prezentîndu-ne nenorocirea, frămîntarea Mariei Chetraru în detalii nesemnificative, incolore. Ai senzația că autoarea îți spune: „Vezi cît este de disperată starea ei, vezi ce bestii sînt fasciștii, vezi însă ce suflet curat are Maria? Vai, tu, cititorule, nu ești impresionat, nu plîngi? Ce rău ești!"

Desigur, toate aceste sentimente ar trebui generate, la modul sobru, dramatic, lăsînd cititorul să le perceapă singur. Sentimentalismul devine supărător, indiferent de bunele intenții ale autoarei. In paginile (din păcate foarte puține) unde faptul nud este lăsat să vorbească de la sine, direct, fără ostentație, se întrevăd, destul de vag, viitoare posibilități. Mai interesantă ca situație, mica povestire alăturată „Răspîntiei", — „Felița secției" — prezintă și ea aceleași lacune.

H. Grigore

ILEANA RADULESCU „Poezia contrastelor"

Cronica literară

PETRE STOICA: „Poeme"

Zău, haina face pe om! Cînd am citit primele poezii ale lui Petre Stoica, mi-am spus că nu e poet. Văzîndu-l „îmbrăcat" în volum m-am gîndit că poate au dreptate cei care contestă valabilitatea primei impresii și am fost gata să mi-o revizuiesc pe a mea. Arta e singurul domeniu în care te bucuri sincer dacă ți se arată că te-ai înșelat. De ce mă îndoiesc numai și nu afirm o convingere? Vă veți da seama îndată.

Autorul confuziei mele, Petre Stoica, lucrează cu elemente puține: soarele, vîntul, ploaia, curcubeul, floarea-soarelui, grîul, macii, vulturii, fața și copilăria sfărîmată de război. Ce fac ele? Vîntul e un „flăcău viclean" care „coboară ușor lîngă garduri / ridică fustele fetelor / mîngîindu-le genunchii bronzați..." Curcubeul e un „Făt-Frumos veșnic tînăr, / veșnic îmbujorat" care „bea înebunit de sete / după lupta dusă / împotriva negrilor nori / și-nghite Dunărea toată". Vara? — iat-o într-un mic triptic. In prima parte, „Cu capetele tăiate / holdele de floarea-soarelui / seara / parcă sunt țepele lui Vlad Țepeș". In a doua parte, vara e o „copilă cu păr galben / de prea mult soare" care „și-a schimbat rochia de sărbătoare" și „și-a pus una decolorată... / Apoi / s-a făcut toamnă deodată". In a treia parte, sfîrșitul verii îl punctează o „fată grăbită" care „din păr își scoate o frunză căzută / o frunză roșie ca seara /și mirată se-ntreabă / unde-a rămas vara..." Iarna e o „pisică albă" care „doarme cu capul pe labe moi și pufoase" „care toarce în hornuri..." Cumpăna care singură „tremură-n vînt" e dragostea. Războiul înseamnă căderea rachetelor „roșii ca macii" și a „soldatului rus cu casca camuflată cu spice de aur și ierburi ruginite".

Pentru unii din generația sa (firesc) dar și în ochii citorva mai experimentați ca poeții revistei „Steaua", Petre Stoica se bucură de creditul unei facturi lirice moderne. Li se pare un cultivator al notațiilor, al imaginilor fluente, „deschise" și înconjurate de un vag foarte poetic, dotat cu o simplitate derutantă în expresie și o privire limpede inocentă asupra lumii. Notațiile lui Petre Stoica nu sînt însă senzații sau asociații inedite, ci proiecțiile unei sensibilități cuminți și tradiționale. Il și pomenește pe Sadoveanu. Deseori procedeul lui este personificarea, deci un mod mijlocit, indirect, de a percepe realitatea. Vîntul = flăcău viclean; curcubeul = Făt-Frumos. Ceea ce a spus sau ar fi spus, cu vioiciune, Coșbuc. Imaginile „pierdute" într-un halo indistinct, de fapt se rotunjesc ușor, fără scîrțîituri, ca niște arcuri. Au însă o rază mică, prea mică spre a cuprinde mai mult decît pare. Inocență? Petre Stoica nu produce acel cutremur mut, încremenit în adîncuri al contactului „naiv", de o candoare solemnă sau zglobie cum vrea el, cu miracolele vieții. Zicînd: „O, prea clară și frumoasă dimineață! / La acest ceas numai vulturul doarme / pe loc înalt, neștiut", „Urcăm spre Cristianul Mare. / Sub bocanci, ușor lunecă cetina ca bănuții de aramă", „Plouă. Apa se prelinge pe frunte, / pe ochi. / O, aș vrea să treacă și peste inima / în care ard atîtea poeme!" Petre Stoica, în loc să galvanizeze, notifică, informează frumos despre o stare poetică. Mimarea stilului prozaic spre a obține lirism, aci impresia de gravitate elementară, este foarte pretențioasă. Insă poetul uită că, deschizînd o fereastră spre univers, a rămas în cameră. Una este să tragi în piept o gură de aer prin ventilator și altceva să aspiri ozonul înălțimilor. Curajul este să alergi cu tălpile goale pe iarbă și să strigi de emoție sau să îngenunchi cu fruntea la pămînt, în adorație. Or, și exploziile lui Petre Stoica sînt rare, șovăielnice: în clipa încetării războiului, „ciocîrlia cîntă înebunită". In esență, comportarea poetului e idilică, nu frustă: „Lasă șopîrlele și vino cu mine, / bucuria ta va fi mai mare: / gutui galbene, / struguri albaștri / — toate-nvelite în aur de soare. / Vino cu mine, e toamnă și sărbătoare". Citeodată e chiar simplu discursivă: „Lumina clară / se revarsă / peste masa plină de cărți / și inima te poartă / în mii de părți / viața părîndu-ți mai frumoasă / ca această zi de toamnă / mare și luminoasă!" Totuși mîna lui Petre Stoica poate executa mișcări delicate, linii arcuite, ovale sau curbe, în care închide un chip, o siluetă, un peisaj compus din date provenite din zone diferite, dovedind o capacitate de rezonanță, de asociere. Are un talent de grafician, de afișist care-și ilustrează desenul cu „o legendă", un comentariu redus, proporționat cu emoția lipsită de tensiune dar de un farmec timid, transparent, stropit cu rouă și o culoare: „grav rupe mama macul roșu / răsărit în marea spicelor galbene. / Chipul ei este ars de soarele verii, / în ochi i se oglindesc / primele stele ale serii...", „Plouă, / plouă după zile de arșiță și năduf / și o fată scoate pe fereastră / palmele albe / ca porumbei ce-și iau zborul spre văzduh..." „Lipoveanul privește năvoadele pline de pești / și-n ochii lui calzi / se topește aurul și argintul solzilor... / Cu noaptea ce se lasă ușor / trece spre casă în lotca smolită / și-n urma lui / se pleacă papura adormită".

In ultimul timp, Petre Stoica e solicitat de chemările vieții. O certifică ultimele versuri, deși cel mai slab din volum „Piinea și viața" și mai ales poeziile publicate în ultima vreme, în reviste. Il stimulează și reprosurile de apolitism. Cu atît mai bine, cu condiția să le înțeleagă în spiritul lor. I se cere, ca tuturor, un răspuns total, întrebărilor actuale. Să-l dea, cu toate că limba lui nu e încă dezlegată și e mai mult susuritoare decît viguroasă. Nimeni nu-l împiedică. Artistic vorbind, realismul socialist este sau trebuie să fie un Babel armonios, ca să se poată auzi orice voce. Rămînem curioși să vedem încotro o va lua poetul, odată eliberat de nevoia regăsirii copilăriei — o nevoie resimțită de cei mai mulți tineri, surprinși de război. Deocamdată e greu de spus, nu numai fiindcă avem în față un debutant ieșit poate prea repede cu volum dar pentru că tipul de poezie practicat de Petre Stoica este echivoc. La ce instrument vrea să se fixeze? La flaut, la vioară? Sau la cele grave? Iar melodiile sînt deocamdată puține...

DARIE MAGHERU:
„Eu, meșterul Manole"

Darie Magheru constituie o surpriză pentru cineva care, ca mine, face abia cunoștință cu el. Poemul „Eu, meșterul Manole" interpretează legenda în spirit nou, prometeic și estetic. Meșterul clădește ca să afirme dîncolo de limitele condiției omenești triumful voinței umane, creatoare: „De-aievea mînăstirea pe malu-i se dărîmă, / în mine-i tot întreagă! Ea neclătită suie, / cu sprinten zid, sub arcuri plinite larg; și nu e / ceres să-i muște-n piatră, sau cer să-i pună stavili / Stă-n mine-o sete altă, și mai presus de pravili!" Conștient de eternitatea operei sale, el disprețuiește întocmirile fragile, durabile cît clipa: In mine-i vecinicia și-i calmă!,-n tine urlă, / se zvircolește clipa, cu tot ce-i sterp, mărunt! Eu — depotrivă firii — cu mine-n pace sunt!" Luptă cu tovarășii descurajați și încredințați că sînt victimele unui blestem ocult, cînd rușinîndu-i, cînd aprinzîndu-le mîndria, și-i îndeamnă să se simtă egali cu sine: „Voi sînteți robi căldurii din așternut; sfîrșiți / 'nainte,-n zori, ca mîna s-orbecăie mistrie!" „... Eu / zmintit, / crezui că-asemeni mie întreg e fiecare / aici pe schele numa'!"

Veritabil artist, nu un meșter năimit de un vodă, Manole e conceput așadar mult mai aproape de modelul creatorului din Renaștere, de tipul lui Michel Angelo, titanic rebel, înălțînd pentru frumusețe, pentru idealul său și întreaga omenire și dispus să-și sacrifice, dacă fapta îi cere, umanitatea dintr-însul, dragostea. De aceea zidirea Anei nu e un reziduu mistic și un mijloc barbar de a spulbera blestemul care îi năruie mînăstirea, așa cum crede cu o satisfacție veninoasă călugărul Avacum. In comparație cu bucuria plăsmuitoare, voluptatea e amăgire shakespeariană.

Artistul, chiar în această perspectivă teribilă, nu e un monstru rece. Pasiunea pentru Ana, pentru femeia repudiată, îl torturează sălbatic. Ca s-o oprească în drum nu imploră, nu conjură pe Dumnezeu ca în textul folcloric, ci revendică, poruncește forțelor naturii să-l ajute, oferindu-se pe sine în schimb victimă: „...Cu fiecare piatră un vîrf de munte urce! V-aținеți brat liane! și glezna-n vrej se-ncurce! / ...Opriți-o, ierburi dese! cît brazi înalte creșteți! / ...Pe fosnetul din cetini! Pe ramura de clopot / Ce prinse-n mine muguri să dea! Pe zid mă leg! / Cu tot ce-i singe-n trupu-mi sub rădăcină-ntreg / voi sta, hrănind lăstarii / Oprește-o doar! oprește!" Iar după îndeplinirea ritualului, a pieirii Anei și în preajma aruncării sale pe aripile de lemn care-l vor prăbuși, pe măsură deci ce înțelege că va pieri, meșterul, stăpînit de chipul Anei, vorbește continuu cu ea și o dezmiardă prin piatră: „I-aud din piatră glasul: „Mă stringe zidu'! Stringe" / Și-o coperii cu lespezi,... Hai, ochi, de-acum poți plînge! / ...De cîte ori spre glezna de zid plecîndu-și gura, / drumeț străin icoană va săruta cu-arsura / credinții lui pe buze, simți-vei sărutarea / pe glezna ta subțire!... Ți-e umăru-n altare! / desch zi în arcuri brațe și porți cupole-n palmă!" ...Această halucinație e tot a unui artist care împacă într-însul, la un mod păgîn, misiunea cu dragostea, frumosul cu „eresul". O mînăstire la care credincioșii în loc să se închine vor îngîna numele Anei și vor mîngîia „nu ziduri" și „umerii tăi goi" nu are nimic creștin. Totuși, jurămîntul pe soare e prea păgîn, prea... egiptean!

Eroizînd într-atît încît schimbă sensul popular al mitului, care păstrează gustul zădărniciei, Darie Magheru se situează la antipodul lui Lucian Blaga. In poemul dramatic al acestuia, călugărul Bogomil exercită o influență hotărîtoare asupra lui Manole care, spre a-și îngropa soția, are nevoie și de impulsul divin. Il capătă prin revelație, prin har. Deci Dumnezeu cere jertfă. Iar cînd Manole vrea să dărîme biserica, îngrozit de „crima" sa, intenția nu se realizează. Semn că religia, credința e indistructibilă. Iată cît de departe se află poetul nostru de tălmăcirea gîndiristă și în genere mistică a splendidului omagiu adus creatorului care este „Meșterul Manole". Concepția mai robustă, umanistă, „luciferică" a lui Darie Magheru ascunde un potențial dramatic desigur nu de ordin scenic, ci strict poetic. Autorul nostru ne menține într-o atmosferă de permanentă încordare. Manole este un veritabil protagonist încleștat pe rînd cu călugărul Avacum, exponentul mentalității superstițioase, obscure, „medievale" (replică a lui Bogomil), cu propriii lui asociați, cu divinitatea și cu domnitorul. Nu e resemnat nici în ultima clipă. Magheru a dovedit pătrundere, abstrăgîndu-l de la preocupările celorlalți îndreptate spre conservarea vieții — și aici s-a abătut de la linia legendei unde Manole e și Icar — silindu-l să se gîndească exclusiv la Ana. Și-a înnobilat eroul cu încă o demnitate.

Restul personajelor, călugărul, zidarii, Ana, participă la dramă: cei dintîi cu o prezență sinistră, următorii sînt inferiori spiritualicește, însă vii și capabili de elan și solidaritate, iar pe alocuri de înțelegere a măreției întreprinderii, iar ultima e soție, amantă și copilă. Ana e fanatică în devotamentul pentru Manole, cu gesturi de răsfăț și șăgalnică, dornică să inspire tuturor dispoziția pe care o crede propice lucrului. Ea propune „în joacă" propria împietrire. Numai ciobanul Pătru pare introdus pentru pitoresc și pentru calitatea de exponent al filozofiei populare, de bun simț și umor. Dacă stilul, limba, n-ar fi prea deseori căutate, cu un lexic și mai ales o topică contorsionată inutil, poemul dramatic al lui Darie Magheru ar fi și o ispravă poetică ireproșabilă. Dar și așa e semănat cu frumusețe variate: entuziaste, virile, chiar dacă retorice, crispate dramatic, sau lirice.

Mihail Petroveanu

Curier literar

Au ieșit de sub tipar în Editura de stat pentru literatură și artă:

● Volumul „Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948—1956)" de Perpessicius. Printre altele sînt incluse studiile „Arthur Enășescu", „Al. Vlahuță", „Eminescu și contemporanii", „De neamul lui Mitrea Cocor", „Caragiale — întemeietorul realismului nostru critic", „Electricitate și literatură", „Ștefan Petică în lumina noilor manuscrise", „George Baronzi și poezia politică", „Lazăr Șeineanu și folcloul", „Locul lui Dimitrie Cantemir în literatura noastră", „Samuil Micu-Klein", „Bogdan Petriceicu-Hașdeu", „Poemele homerice", etc.

● Monografia „Alecu Russo" de Al. Dima.

● Romanul „Furtuna" de Ilya Ehrenburg, în românește de I. Flavius, C. Toiu și E. Hariton.

● Volumul „Drumuri literare" de Silvian Iosifescu; cuprinde articole și studii scrise între 1954 și 1957. Printre altele semnalăm „Romantism contemporan", „Moara și anacronic", „Stil cu șapte văluri", „Hortensia Papadat-Bengescu", „Ceva despre reportaj"

● „Versuri" de Nikitin, în românește de N. Teică cu un cuvînt înainte de Sanda Arbore.

● „Opere alese" de Branislav Nușici. Cuprinde pagini din volumele de proză „Autobiografie", „Povestirile unui caporal", „Foițe", „Anul 1915" și piesele de teatru: „Deputatul poporului", „Doamna ministru" și „Dr.". Prefață de Jivco Markovici.

● „Pasul meu peste ani", versuri de Ion Th. Ilea, cu un cuvînt înainte de Tudor Arghezi.

● „Mălina", povestire de Elena Mătase.

● „Cîntece de pe Jiu", culese de Constantin I. Măcițucă-Dle.

PICIORUL DE LEMN

1

La sfîrșitul lunii noiembrie 1918, atunci cînd pe linia Iași-București se făceau încă numeroase transbordări din pricina podurilor de cale ferată distruse, a pornit din gara Socola unul din cele mai triste trenuri pe care le-a cunoscut istoria dramatică a acelor ani. Era un tren-spital, un tren alcătuit din peste șaizeci de vagoane de marfă, cu trei locomotive: două în cap și una la coadă. Trenul acesta neobișnuit de lung, înainta ca un șarpe negru, învăluit în fum, printre dealurile domoale ale Moldovei, spre miazăzi.

La Bacău trenul opri pe linia patra, ori a cincea, între alte două garnituri ce păreau a fi fost uitate acolo cel puțin de cîteva zile. Una era alcătuită din peste o sută de vagoane cisterne goale, iar cealaltă dintr-un șir de vagoane platforme, încărcate cu echipament militar: autocamioane, piese de artilerie, bucătării de campanie, automobile blindate, căruțe, ambulanțe și chesoane. Toate erau uimitor de noi, și, uitîndu-te la ele ai fi crezut că războiul nu se terminase, ci abia începea.

Cei care erau teferi, se dădură jos din trenul sanitar și trecînd pe sub vagoanele celuilalt tren, intrară pe peronul înțesat de lume, întrebînd cu glasuri întunecate și nerăbdătoare:

— Hei, unde-i cantina Crucii Roșii pe-acilea?

— Nu văzurăți cazanele cu ceai?

— Or fi plecat și cocoanele acasă... Să ne fi așteptat pe noi?

Vreo zece soldați din trenul sanitar dădură la capătul peronului peste baraca de scînduri smolite sub streașina căreia fîlfîia, murată de ploaie, decolorată, pînza stegulețului cu semnul Crucii Roșii. Baraca avea lacătul pus la ușă, dar unul dintre soldați, uitîndu-se spre acoperiș, zării burlanul de tablă fumegînd gros, ca un horn de locomotivă. La constatarea acestuia se mai adăugă și informația dată de cîțiva călători care stăteau lungiți lîngă peretele barăcii:

— Pînă adineauri s-au foit pe-aci cocoanele de la Crucea Roșie.

Un grup de soldați porni în căutarea lor, dar ele, vreo patru la număr, se întoarseră, singure, neștiind că între timp se grămădiseră la ușa barăcii peste cincizeci de soldați.

— Ce-i cu voi aici? a întrebat una, îmbrăcată în haine cazone și care purta grade ofițerești, de locotenent. Era și decorată. Pe pieptul vehement și gros al tunicii, se zăreau baretele a trei decorații și cîteva insigne. Ea părea să fie la ora aceea ștabul cantinei din gara Bacău. Văzînd că soldații o priveau muți, parcă nițel mirați și speriați de înfățișarea ei belicoasă, îi întrebă din nou:

— Ce-i cu voi?

— Păi ne-a pătruns frigul. De azi dimineață stăm în vagoane de marfă.

— Am împărțit zece mii de ceaiuri de azi dimineață. Credeți că avem cazane fără fund? Cine-i șeful eșalonului vostru? De ce n-a anunțat telefonic trecerea voastră? Cereți-i lui ceai!

Locotenenta se duse la ușa barăcii, descuie lacătul și intră, urmată de celelalte trei ajutoare. Soldații rămaseră afară, neștiind ce să facă. Veniră și cei care fuseseră în căutarea cucoanelor. Aceștia erau cu capsa pusă. Aduseseră știrea că în spatele gării tocmai se descărcau cîteva căruțe cu pîine pentru cantina Crucii Roșii. Unul dintre ei, soldatul acela vesel și vorbăreț care călătorea în vagonul lui Iovan, veni la ușa barăcii și o deschise, întrebînd din prag cu ironică umilință:

— Ne dați, ori nu ne dați?

Femeia aceea solidă se ivi în prag, împingîndu-l cu pieptul pe soldat. Părea să fie jignită în amorul propriu de încăpățînarea soldaților. Ca să scape de ei, ori poate că acela era adevărul curat, le spuse:

— Dintr-o clipă în alta trebuie să sosească un tren cu ofițeri răniți. Șeful lor de eșalon l-a anunțat. Ne-am pregătit. Dar pe voi nu v-a anunțat nimeni. Ce vă putem face? Incercați la Adjud, ori la Focșani...

— Ce Adjud, cocoană?

— Ascultă, măgarule, nu vezi ce grade port pe umăr?

— Unde dracu le-ai cîștigat, că la Mărăști nu te-am văzut?

— S-o fi culcat cu doctorii la Coțofenești!

— Și-n așternut e bătălie grozavă.

— Ce atac la mameloanele ei!

— Dați-i una peste bot!

— Stați mă, că-i femeie. S-o luăm cu binele.

— Ce bine? Nu vezi că are ceai, dar pentru ofițeri?

— Or fi d-ăia care au stat la intendență!

— Și noi sireacii...

— Ne ghioráie mațele!...

Femeia-locotenent uită într-o clipă de gradele ei și dădu un țipăt, chemînd garda militară:

— Să vină paza gării! Garda! Chemați garda!

Soldații o dădură la o parte, fără s-o ghiontească, fără s-o bruscheze, cît despre celelalte trei, ieșiră singure din cantină, cu polonicele în mînă, strigînd către soldați, repede convinse că nu mai era altă ieșire:

— Stați mă, că veți muri înghesuiți la pomană! Pregătiți gamelele și bidoanele. Să scoatem marmitele afară. Incet, diavolilor, că le răsturnați.

Intre timp, sosi un sublocotenent cu trei soldați din garda militară a gării. Purtau pe mînecile mantalelor brasarde albe pe care scria cu litere de tipar cuvîntul „patrula". Erau echipați ca de război, cu căști de oțel pe cap, cu saci de merinde în curmeziș și cu cîte două cartușiere burtuhănoase. Aveau baionete lungi, rusești, la arme, dar mutrele lor nu erau de fel înfricoșătoare. Femeia-locotenent îl întîmpină pe ofițerul comandant al patrulei cu palmele încleștate rugător:

— Vă conjur, domnule sublocotenent, să faceți ordine. Arestați-i! Sînt niște bolșevici!

Sublocotenentul se uita însă la soldații ce se aliniaseră în ordine, trecînd cîte unul prin fața marmitelor.

— Văd că totul e-n ordine, doamnă!

— Oh, dar ceaiul e pentru eșalonul 502. Ofițerii din spitalul Crucii Roșii americane... pentru ei era pregătit...

— Și ei au dreptul, răspunse ofițerul, arătînd spre soldați.

Tocmai ajunse la rînd în fața unei marmite soldatul acela vesel care iscase toată întîmplarea. El vroia să i se umple și gamela și bidonul.

— Nu se poate amîndouă, țipă femeia-locotenent, recunoscîndu-l.

— Ia tacă-ți fleanca! îi răspunse liniștit soldatul.

— L-ați auzit! Și sînt locotenent. Ce? Eu n-am suferit în război?

— Umple-le pe-amîndouă, porunci soldatul. Să ne dai și o pîine. Și niște țigări. Că am un prieten, pe Iovan, săracul, e fără picior. L-a lăsat la Mărășești! Și trage tutun ca un șarpe... Are dureri mari. — Căpătă o pîine, căpătă și niște magiun acru într-o hîrtie de ziar și două pachete de țigări. Țigările i le-a dat sublocotenentul ce comanda patrula. Pe semne că i-a plăcut mutra și curajul soldatului.

S-a întors la vagon încărcat de bunătăți. A strigat de jos, din dreptul ușii rulante închise:

— Mă, Iovane, hai că ți-am adus o garniță de ceai și țigări. Iți ajung pînă la București. N-ai să mai aduni mucurile de pe jos...

Din fundul vagonului se auzea un vaiet greu, de om copleșit de o durere adîncă. Cineva a tras ușa rulantă și aplecîndu-se să ia gamela, pîinea și magiunul aduse de soldat, îi spuse în șoaptă, prevenitor:

— Lasă-l, că iar îl doare operația.

Desen de RADU VERO

2

Florea Gh. Iovan găsi în București un oraș ostil, rece și respingător. In primul rînd, că fusese ținut, împreună cu toți ceilalți, în carantină, în niște barăci ridicate chiar în fața Gării de Nord, vreo două zile. A fost tuns, deparazitat și două zile nu i s-a dat voie să iasă din baracă. Erau păziți de sentinele, ca într-un lagăr de prizonieri. In barăci era barem cald. Erau acolo niște sobe de tablă, în care ardeau de dimineață pînă seara focuri turbate de cărbuni. Iovan a dormit și a lenevit pe lavița sa, tot timpul. Iși pusese cîrjele sub laviță. Nu le scotea de-acolo decît atunci cînd mergea să-și facă nevoile, într-o despărțitură a barăcii, unde erau trei latrine, la rînd și care împrăștiau un miros iute de acid fenic în toată baraca. Apoi se întorcea la locul său și se trîntea oftînd pe lavița tare.

Abia în dimineața celei de-a treia zi, li s-a îngăduit să iasă din baracă, dar li s-a spus să nu umble brambura prin oraș, să plece fiecare la casa lui și să nu se întoarcă la baracă, pentru că acolo nu-i hotel și nici lazaret nu-i.

Dacă ar fi fost după Iovan, el ar fi pornit spre Valoșești chiar în dimineața aceea. Avea foaia de drum în buzunarul tunicii. Avea și certificatul de reformă în buzunar. Dar i se făgăduise încă de la Iași că va căpăta la București un picior cum nici în vis nu visa:

— Doctorii au ajuns atîta de meșteri, încît au născocit niște picioare cu arcuri și curele, ușoare, care aproape că nici nu se deosebesc de picioarele adevărate. Incalți pînă și bocancul. Și mergi fără baston, fără cîrje. Poți să și joci la horă dacă vrei.

Așa îi spusese un medic maior, care-i dăduse pentru treaba asta un bilet către „Casa Invalizilor" din București.

— Au cîteva vagoane de picioare, gata fabricate, trimise din America. Au să te bage în magazia lor și ai să-ți alegi care picior îți place...

Maiorul medic era un om bun. Inimă de aur. Nici nu și-ar fi închipuit Iovan că la București avea să vadă că mai degrabă putea cere luna din cer, decît un picior de lemn. L-au purtat vreo cinci zile pe drumuri, de la „Casa Invalizilor" la comenduirea pieții, de aci la spitalul Regina Elisabeta, apoi la Ministerul Apărării Naționale. I se ceruseră dovezile de decorare. Numai pe aceea a crucii rusești Sft. Gheorghe n-o avea. I-o pusese pe piept generalul Ragoza și nu-i dăduse nici o dovadă. Și iată că acuma nu căpăta piciorul de lemn dacă nu avea dovada aceea. A alergat pe la Ministerul de Război și a făcut rost de-o adeverință. Furierul care-i bătuse la mașina de scris textul adeverinței i-a spus:

— Ce te frămînți atîta pentru o tinichea? Asta nici în Rusia nu se mai poartă. Lenin a desființat toate decorațiile țarului.

— Dă-o la dumnezeu de medalie, că nu pentru ea mă zbat. Fără adeverință nu capăt picior de lemn.

S-a întors la „Casa Invalizilor" cu adeverința, dar i s-a cerut alta, dacă a fost împroprietărit în 1884.

— N-am fost împroprietărit.

— Să aduci o dovadă.

Asta era în ajun de 13 decembrie. Incepuse o ninsoare măruntă, viscolită și trotuarele se făcură repede lunecoase. Iovan chiar căzu o dată de era cît pe-aci să-și frîngă gîtul. Căzuse pe cotul stîng și acuma îl durea brațul. Abia mai putea să se rezeme în cîrje. Era și flămînd, rupt de foame. In cele vreo cinci ori șase zile de cînd umbla să capete piciorul de lemn, nu mîncase decît o dată pe zi, la o cantină mizerabilă a Crucii Roșii de pe cheiul Dîmboviței, lîngă Azilul de noapte.

Ieri i-a spus cucoana care împărțea bonurile de masă:

— Gata, camarade. Cît vrei să mănînci aici? O viață întreagă?

Iovan a fost gata să iasă din cantină, dar femeia l-a oprit, spunîndu-i parcă i-ar fi făcut o mare favoare:

— Iți mai dau astăzi, dar mîine, basta! Să fim înțeleși!

Iovan a clipit din ochi în semn c-a înțeles. S-a așezat la o masă lungă și a așteptat să i se aducă obișnuita ciorbă într-o gamelă de tip cazon. In fiecare zi era aceeași ciorbă, un amestec îngrozitor de varză, gulii, cartofi și fasole, din toate cîte puțin. Era bună însă, că era fierbinte.

Mîncînd aci pentru ultima oară, cu inima clocotind de o mînie surdă pentru umilința la care fusese pus la ghișeul de bonuri, Iovan mînca hulpav, tușind și înecîndu-se; ochii săi, altminteri, oglindind o largă bunătate, deveniră sticloși parcă ascundeau îndărătul pupilelor o noapte ca a peșterilor, adîncă și înfricoșătoare. La sfîrșit izbi cu lingura în masă și ceilalți invalizi din jurul lui întoarseră ochii spre el, obosiți și mirați. El se ridică anevoie, drăcuind cu un geamăt amar izbucnit din coșul pieptului:

— Pentru cine am ajuns cerșetor în țara asta? Pentru cine?!

Veni la el un plutonier din Intendență, care-l întrebă supărat:

— Hei, ești beat? De ce faci scandal?

Iovan ieși din cantină fără să-i răspundă, scîrbit pînă în fundul sufletului. Se tîrî în sus și-n jos, pînă cînd, istovit, se lăsă pe treptele de lemn ale unui gang din strada Academiei. Trecură pe lîngă el doi oameni și prinse o frîntură din discuția lor:

— Dragă Ionovici, e clar că ai făcut o gafă. Valoșescu e un bandit.

— Stai, dom-le, că nu e mai bandit decît alții. Eu continui să cred în steaua lui cea bună. Vrei să treacă la tachiști? Ori, doamne ferește, chiar la socialiști?

Cei doi urcau acuma pe trepte, spre primul etaj. Scările de lemn se zguduiau, tremurau sub mersul lor.

Apoi trecură prin gangul acela alți oameni și unul dintre ei, împiedicat în cîrjele lui Iovan, izbucni furios:

— Dar ce-i aici, domnule, azil? Casă de vagabonzi?

Iovan se ridică anevoie și ieși din nou în stradă, căutîndu-și un alt adăpost. Ajunse, coborînd pe lîngă Teatrul Național, în strada Cîmpineanu și deodată auzi ecoul unui cîntec cunoscut. La etajul uneia din casele vechi, înghesuite una în alta, un cor puternic, bărbătesc, cînta „Internaționala". Iovan își aminti de manifestația soldaților ruși de la Iași, petrecută cu un an în urmă și se opri în stradă, sub ninsoarea afînată, să asculte zvonul acela întocmai ca un colind, ca o vestire a nașterii unui nou Mîntuitor al lumii oropsite.

Era aci, peste drum de casa aceea, o clădire cu o poartă mare de lemn. Intră sub poartă și stătu acolo ascultînd în tăcere, pînă cînd lumina ferestrelor de peste drum se stinse, așternîndu-se o liniște grea și adîncă.

3

Peste noapte dormise la adăpost, sub bolta de piatră a porții și în zori se trezi amorțit, cu piciorul înghețat. Se ridică de-acolo și porni iar spre „Casa Invalizilor". Pierdu din nou cîteva ceasuri, fără nici un folos. In cele din urmă, cineva îi luă hîrtiile strînse toate într-un dosar și îi spuse:

— Omule, de ce să-ți mai pierzi vremea prin Capitală? Du-te acasă și așteaptă rezultatul acolo. Insă mai mult ca sigur că nu se va rezolva. Iți spun asta ca să te îngrijești să-ți faci la vreun tîmplar din sat un picior cum s-ar pricepe el, bun-rău, numai să fie.

Rezultatul acesta l-a aflat Florea Iovan abia către ceasurile unsprezece. După atîtea zile de neîncetate alergături, abia acuma își dădu seama cît era de istovit. Avea cearcăne vinete sub ochi, fața îi era trasă, galbenă și de atîta slăbiciune simți că-l apucă amețeala.

Furierul care-i spusese fără înconjur că nu se putea face nimica în cazul lui, nu se îndura să se depărteze. Se uita la el mîhnit, parcă i-ar fi fost prieten de mult. Privirile lui Iovan se încrucișară cu ale furierului.

— Ce pot face? îi spuse acesta. De ce n-ai venit și tu cu proptele serioase? Nu vezi că singur, fără ajutoare, un om sărac nu face nimica?

— Bine, dar biletul...

— Biletul era așa, ca să scape doctorul de tine. Nici n-au ținut cont de el. Aici trebuia să vii cu un domn mare, cu un avocat, cu un boier. Cine-i boier la voi?

— Unde, la noi?

— In satul tău.

— E unul Mihail Valoșescu.

— Stă la București?

— Aici stă.

— De ce nu te-ai dus la el să ceri o mînă de ajutor?

— Acolo nu mă duc. Nici nu încerc.

— Atunci n-am ce-ți face.

Florea Iovan ieși din clădirea „Casei Invalizilor" amărît și înverșunat. Acuma, după atîtea zile de alergătură fără nici un folos, își dădu seama cît era de slab și de singur în orașul acela mare și dușmănos.

Se îndreptă spre palat. Abia putu răzbate prin valurile unei mulțimi zgomotoase care trecea, ca și anul trecut la Iași, cu steaguri roșii desfășurate în vînt și cu placarde, strigînd cu o putere neistovită lozinci din care Iovan înțelese cu repeziciune că oamenii cereau să plece regele și guvernul.

In dreptul casei Vernescu, unde era pe atunci sediul Ministerului Industriei, mulțimea se opri. Clădirea, în uliță și în curtea imensă, era înconjurată de o mare de capete. Cîțiva lucrători de la Regie se cățăraseră pe grilajul de fier al gardului împrejmuitor și întinseră o placardă lungă de vreo douăzeci de metri, din pînză roșie, pe care scria cu litere groase: „Trăiască republica socialistă". Cîteva trăsuri și automobile care nimeriseră în mijlocul mulțimii abia putură scăpa din strînsoarea bulucului, petrecute cu huiduieli și cu bruși de zăpadă. Iovan auzi limpede de tot cuvintele strigătelor:

— Jos burghezia capitalistă!

— Trăiască republica muncitorilor, soldaților și țăranilor!

Iși aminti atunci de întîmplările petrecute cu el însuși la Iași, cu un an în urmă.

Și dintre toate, își aduse aminte de scena cînd fusese chemat și el în centrul orașului, în dreptul cafenelei Tuffli, unde era sediul sovietului soldățesc al armatei rusești de pe frontul de sud. Cîțiva soldați cu cocarde roșii la căciulile de samur tocmai ieșiseră din sediul sovietului pavoazat cu steaguri și cu placarde roșii. Prin mijlocul străzii treceau fără încetare coloane de soldați ruși, cazaci de la Don călări pe caii lor focoși, moldoveni din regimentele de la Chișinău și Bender, grenadieri siberieni și tătari mici, cu ochi ca ai iepurilor, vii și zîmbitori, circazieni înalți și frumoși.

Iovan era cu alți doi soldați romîni lîngă el. Au fost chemați:

— Haideți și voi, tovarășilor!

Cei trei s-au codit, dar rușii iar i-au chemat:

— Voi nu vreți să cereți pămînt? Voi nu vreți să sfîrșiți cu războiul?

Atunci Iovan și ceilalți doi ortaci ai săi se alăturară coloanelor de manifestanți.

Amintindu-și întîmplările de la Iași, își dădu seama că acuma se petreceau în București lucruri de o însemnătate deosebită. In clipa cînd îl observară cîțiva lucrători, aceia strigară dintr-odată, ca la o comandă:

— Să se împartă pămînturile moșierești celor care au luptat pe fronturi!

— Pămîntul să fie al celor ce-l muncesc!

— Cerem confiscarea moșiilor!

Muncitorii îi făcură lui Iovan semne prietenești, fluturînd șepcile deasupra capetelor. Iovan le răspunse de îndată scoțîndu-și capela. Izbucniră urale și iar s-auziră strigăte:

— Trăiască republica muncitorilor, soldaților și țăranilor!

In clipa aceea Iovan coborî de pe trotuar și se alătură coloanei. Cei lîngă care se atașase, îi făcură loc ca să poată păși în voie cu cîrjele sale.

— Mai sînt invalizi, îi spuse unul, fericit, arătîndu-și dinții albi, puternici. E o coloană întreagă în urma noastră.

Iovan nu răspunse. Se uita înainte, unde se zăreau zidurile cenușii ale Teatrului Național. Sus, pe balconul larg, deasupra arcadei înalte a porții teatrului, zări două țevi de mitraliere îndreptate amenințător spre șuvoiul ce curgea fără contenire. Ii reveniră în minte scenele de la Corbeanca, dar acuma nu-l mai încerca deznădejdea aceea cumplită care-i sfîșiase sufletul cu ani în urmă, ci o liniște puternică. Valul mulțimii îl împinsese pe trotuarul din fața restaurantului Continental. In holul luxos, dincolo—de geamurile mari de cristal, zări un grup numeros de domni speriați, palizi, care priveau cu niște ochi de cîocli, reci și dușmănoși, cele ce se petreceau la cîțiva pași de ei, în stradă. Unul dintre manifestanți, urcat pe umerii celorlalți, înfipse deasupra intrării Continentalului un steag mare, roșu. Cei dinăuntru păliră și Iovan se amuză să-i vadă cum se agită ca niște pești congestionați într-un borcan. Apoi deodată, parcă ar fi înnebunit în aceeași secundă, unul dintre domnii dinăuntru izbucni în pragul intrării și, cu bastonul întins în sus, trase steagul cel roșu, țipînd:

— Puneți-l la maghernițele voastre, nu aici!

Iovan îl recunoscu pe Valoșescu. In aceeași clipă, proptindu-se într-o singură cîrje, o ridică pe cealaltă deasupra capului și-l lovi pe boier în umărul drept, cocîrjindu-l. Valoșescu se clătină, vru să răspundă cu o lovitură de baston, dar prietenii săi îl traseră repede, înspăimîntați și alergară cu toții spre fundul gangului, făcîndu-se nevăzuți în încăperile de la etaj. In urma lor, Iovan strigă atîta de tare, încît pentru o clipă glasul său întrecu pe toate celelalte din piață:

— Ți-am spus c-o să ne mai vedem noi în viață, boierule!

— Cine-a fost? îl întrebară curioși cei din jurul lui Iovan, supărați că totul se petrecuse atîta de repede încît nici nu avură timp să riposteze.

— Cine să fie? Boierul meu, unul Mihai Valoșescu...

4

La amiază, manifestația își pierdu din intensitate, dar numai pentru vreo două ore. Iovan însă, nu părăsi piața Teatrului, parcă se îmbăta de strigătele și larma neistovită a mulțimii. Pe la ceasurile patru sosiră, venind dinspre Știrbey Vodă și Latină, coloane compacte de ceferiști. Dinspre poșta centrală începură să sosească coloanele muncitorilor de la Lemaître și Vulcan, de la Antrepozite și de la Arsenal. Dar tot atunci, pe nesimțite, piața Teatrului fu înconjurată de companiile regimentului 9 vînători, adus în Capitală în stare de alarmă, numai cu o seară în urmă.

In jurul orei șase, toate străzile ce răspundeau în piața Teatrului: Regală, Cîmpineanu, Sft. Ionică, Brezoianu, Bulevardul Elisabeta, Sărindar, Matei Millo, Edgar Quinet, pasajul Imobiliara și pasajul Comedia, toate fură închise cu cordoane de vînători și întărite cu posturi de mitraliere, instalate în spatele unor redute de saci cu nisip. La ora șase, fără nici o somație, un colonel ordonă prima salvă. Așa a început masacrul în seara aceea. Iovan căzu în gangul Continentalului, prăvălit sub presiunea mulțimii surprinse că se trag în ea salve nimicitoare. Răpăiala mitralierelor a ținut pînă tîrziu, spre miezul nopții, repetată ca un ecou îndepărtat pe străzile din preajma Statului Major, pe Cîmpineanu și prin spatele clădirii Crețulescu.

Valoșescu n-a îndrăznit să iasă din ascunzătoarea lui decît tîrziu, după miezul nopții. Din grupul lui făcea parte și Ionovici. Acesta privi admirativ locul unde, într-o pornire eroică, Valoșescu trăsese jos steagul manifestanților și luîndu-l de braț pe amicul său, îi spuse:

— Dacă nu pot la „L'Indépendance" să bag reportajul cu actul tău de curaj civic, la care am fost martor, am să-l public în altă parte. Oricum, voi scrie despre asta. Să vezi că te servesc și că nu te las la un ceas greu al tău. N-ai să uiți asta. Aș vrea să nu uiți niciodată...

La cîțiva pași mai încolo, Mihai se împiedică de o cîrje rudimentară, trîntă, făcută bucăți. Amintindu-și de invalid, Mihai reflectă cu oarecare îngrijorare:

— Dacă guvernul nu ia măsuri urgente, maximalismul va pătrunde în mase, va cuceri chiar și armata. L-ai văzut pe individul acela? A rămas doar cîrja de el...

Ionovici izbi cu vîrful pantofului în rămășițele cîrjei și rosti convins:

— Oricum, încercarea de azi a socialiștilor a eșuat... Incolo, vedem noi.

După cîțiva pași, un căpitan de vînători îi opri ca să-i legitimeze. Mihai își arătă plictisit legitimația de deputat și ofițerul salută respectuos, fără să mai cerceteze legitimațiile celorlalți din grup. Mihai îl întrebă glumeț:

— Avem oare aerul unor bolșevici?

In vremea aceea, din grădina troienită de zăpadă ce se afla pe locul unde azi e palatul telefoanelor, soldații încărcau de zor în cîteva furgoane leșurile celor împușcați.

Ionovici aruncă o privire într-acolo și prin spate îi trecu un fior rece. Apoi întrebă repede, ca și cum ar fi vrut să-și alunge un gînd negru:

— O fi deschis la Blanduziei? Haideți fraților, să bem un vin!

Petru Vintilă

Mitea

portret *)

In amintirea mea îl văd și-acum
Invăluit în gînduri și tăcere,
Trecînd ca-ntr-o pădure de mistere,
Prin lumea estompată-n vis și fum.

Vedea mai bine prin singurătate
Universalele dimensiuni
Și toată bogăția de minuni,
Mai clar și mai simfonic conturate.

Cercă o clipă lacătul secret
Al tainelor nedezlegate încă,
Și, cu-o credință-ascunsă de ascet,
A coborît în hruba lor adîncă.

A rupt, încet, misterelor fărîme,
Dar prea puține pentru-a lui visare,
Și s-a urcat atunci spre înălțime
Să fure curcubeele din soare.

Și le-așternu în game de culori,
Ca să creeze-o lume mai frumoasă,
Cu chipuri, cu priveliști și cu flori
Și cu-amintirile lui dragi de-acasă.

Dar toate îi părură-atît de vane,
Și totul joc, și tot zădărnicie,
Ca toate încercările umane
De-a cuceri ceva din veșnicie.

Și azi penelul, dalta, stau stinghere.
E moartă mîna ce le-a mînuit,
Și-s numai fum visatele himere,
Ca lumea unui zeu care-a murit.

Demostene Botez

*) Pictorul Dumitru Sadoveanu

Sonete scriitoricești

Unui confrate aglomerat

N-aș vrea să fiu în locul confratelui din față
Pe masă manuscrise și-un telefon, țîr, țîr:
Un tînăr solicită la un volum prefață,
Iar un bătrîn îi cere cincizeci de lei batîr.

Cinci oameni îl așteaptă și între ei mă vîr.
Cu ură mă priviră cei zece ochi de gheață,
Căci fiecare are să-i smulgă un hatîr
Să plece c-o fărîmă din glorioasa-i viață.

Confrate, fugi de-acasă cît mai e încă vreme
Și vin' la mine—adică la un modest poet.
Te-asigur eu că nimeni aici n-o să te cheme.

Confrate, las-o-ncolo de glorie pustie
Și vin' în colțul ăsta departe și discret,
Să scrii cît mai e vreme și tu o poezie.

Unui critic

Cunosc un critic care e-un cărturar viclean,
Făcînd știință pură sau simulînd c-o face,
Și-a încărcat stiloul cu roze și cu ace,
Și le împarte după un foarte practic plan.

Mai marilor desigur omagiu și elan,
Energic susținute cu-argumentări dibace.
Voi nici nu vă dați seama cît sînt de eficace
Elogiile-acestui Zoil contemporan.

Captați odată unii cu vagi cununi de roze,
Dă drumul și la ace în variate doze.
Rănind cu-ndemînare și vise și idei.

Ce cauți tu ilustre aici cu pașii grei?
Rîzînd el îmi răspunse: — De, construiesc și eu
Ce construiți cu toții, dar vezi în felul meu.

Tudor Măinescu

OMUL CU BARBĂ

Vara aceasta țărmul Mării Negre a fost invadat de o specie curioasă de indivizi. La prima vedere briganzii foarte tineri, cu priviri de alcoolici inveterați, însoțiți de femei îmbrăcate în dangarzi de culoarea cernelii, par figuranții unui film în curs de turnare. Te aștepți ca în rada portului Constanța să apară din moment în moment sinistra goeletă la pavilionul căreia să fîlfîie drapelul negru cu cap de mort din bunele romane ale lui Stevenson și, în fața impetuozității ciudatelor apariții, dai înapoi cu spaimă.

Sabinele, în pantaloni pescărești, nechezînd la brațul bravilor răpitori, ciripesc pe franțuzește, plimbîndu-și scandalos fesele sub privirile dezolate ale localnicilor.

Seara, pe terasa Cazinoului, ciudatul trio bucureștean, poposit vremelnic la Tomis, se dă în spectacol. Doi cîte doi, apucați de o bîțîială lamentabilă, mimînd epilepsia în forme grave, tinerele odrasle ale unei clase pe cale de dispariție în țara noastră, — sfidează legile echilibrului și contrariază bunul simț al vilegiaturistului obișnuit. Adepții rock-ului imploră la capătul unei competiții epuizante clemența muzicanților istoviți și obținînd suplimente zgomotoase pe note, cu ultimele energii ne învață pe noi, cei stupefiați de atîta curaj, ce este aceea dansul modern.

Din curiozitate m-am apropiat într-o dimineață pe plajă de cîteva exemplare ale speciei denunțate. Ca să simplificăm, deși e vorba de mai mulți indivizi, omul cu barbă se deosebește de muritorul de rînd prin următoarele:

— In general e bine făcut și adună la un loc toate caracteristicile a ceea ce se numește un băiat frumos. (Cînd este și subnutrit, fața de nazarinean capătă o candoare ce merită a fi menționată.)

— Nu cunoaște decît meserii abstracte, preocuparea numărul unu rămînînd dansul și evoluția jazului.

— Cînd nu e nițel pederast se poartă foarte bine cu femeile pe care nu le disprețuiește atît cît o spune.

— Are predispoziții vag artistice și face afirmații imutabile, îi place tot ce vine din Occident și-i miroase tot ce-i romînesc.

Omul cu barbă nu m-ar fi jenat atît de mult pentru că volens-nolens trebuie să acceptăm și insectele ca vietuitoare, dar se pare că nu mai avem loc unul de altul.

Urmașul nu știu cărui fanariot mi-a declarat scurt că nu există literatură romînă — deși nu citise decît două romane rebegite de Dessila, rătăcite prin biblioteca familiei, și că toată această „țară de mitocani" îi repugnă. Briza mării îi aducea în casca radioului portativ de plexiglas zvonuri sincopate de la Istambul. Omul cu barbă — care consuma zilnic un roman polițist franțuzesc — îmi declara dezgustat că marea a început să-l indispună de cînd este silit să primească pomana soarelui alături de „sindicaliști" (cuvîntul fu rostit în vîrful limbii ca și cînd interlocutorul ar fi vrut să se scuture de un păduche verbal). Aerul mării pe care e silit să-l împartă cu muncitori de rînd îl sufocă și nu-i mai ajunge. Ehei, unde sînt vremurile de aur cînd venea cu bona în vila lui papa și o droaie de servitori îi făcea gard pînă și în apă ca nu cumva divina mare să spele generoasă oase străine?!

Omul cu barbă ar călători. Privește avioanele care zboară aproape de tot și visează țărmuri exotice. Chestiunea germană care se agită în paginile ziarelor l-a dezlegat la limbă. Dinspre republica lui Adenauer simte în nări miros de praf de pușcă și-n gura lui cuvîntul „atom" capătă o dulceață suspectă.

Din vorbă în vorbă, aflînd că pe mine mulțimea de truditori din jurul nostru nu mă indispune, omul cu barbă a pălit subit. Cu un remarcabil simț autocritic a recunoscut pe loc că dracul nu-i atît de negru cît se spune și s-a avîntat în teorii socializante.

Atîta lașitate provoacă mila. M-am gîndit să răspund acestor domni — urmașii moșierilor și-ai fabricanților pe care, iată, Marea Neagră încă îi mai suportă — că nu ei nu mai au loc de noi, ci noi de ei.

Drept care am scris aceste rînduri.

Eugen Barbu

CARNET SOVIETIC

VORBEŞTE „GAZETA LITERARA"

In n-rul din 24 august al organului conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., „Literaturnaia gazeta", se află un colţ închinat literaturii romîne cu texte solicitate „Gazetei literare". Sînt publicate: un sonet al poetului Demostene Botez, „Floarea soarelui", articolul lui Petru Dumitriu, „Un puternic curent în literatura română", o recenzie a volumului de versuri „Inima bătrînului Vezuv" de Mihai Beniuc, note despre planurile de creaţie ale scriitorilor noştri Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius şi Titus Popovici, precum şi o rubrică de ştiri literare romîneşti, intitulată „Pe scurt".

LEONID MARTINOV

e unul dintre poeţii care publică în ultima vreme destul de des. În ultimul număr din „Literaturnaia gazeta" apar trei poezii noi care vădesc un interes tematic mereu mai larg şi mai proaspăt în activitatea scriitorului. Prima poezie se numeşte „Anul 1917" şi e un imn patetic închinat Revoluţiei din Octombrie:

Cu toate că
Trecutul
Nu se-ntoarce
Nu va zbura amintirea nicăieri,

Ştiut-am să privesc la acest soare
Cu ochii puri ai pruncului de ieri,

Atunci însă era altfel de soare
Care nevrînd să cadă-n asfinţit
Se tot cătnea de firme să se-agaţe
Şi să se-nfigă-n chipuri palide — cuţit.
Eu am văzut stingîndu-se-acel soare
În săli de curte, -n vaste coridoare.

Şi am văzut apoi
Şi noul astru
Cel care singur, din adînd de boltă,
Vestitu-s-a, aprins în cer albastru,
La filistini, monahi şi speculanţi,
In Nouăsuteşaptespreaece, ianuar,
Cînd ridicat spre februar în viscol
Ca-n mart să se prefacă-n panglici roşii
Şi drum lăsînd pe urma lui aprii,
Lui mai, lui iunie, şi iulie şi august
Cu flacără în frunze loc îşi căuta
Ca prin septembrie trecînd
Din cale piedici măturînd
Octombrie să vină-n descheiata lui manta.

În cealaltă poezie, „Copiii", autorul admiră seninătatea exuberantă a copiilor sovietici din zilele noastre.

A treia, „Faţa pămîntului", este o poezie a poeziei, mai bine zis a căutării de sine în creaţie:

Deşi
Nu-s încă-nălţaţi
Tăciunii stinşi de pe şosele,
Nu-i totu-a şti că le străbaţi,
Nestînjenit să mergi pe ele.
N-am rele presimţiri deloc
Şi chiar de-au fost, de mult trecură;
Mă aflu-în al artei foc
Cînd şterg pămîntul de-a tristeţii zgură.

O NOUĂ UNIUNE A SCRIITORILOR

La 29 august a avut loc şedinţa lărgită a Prezidiului conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. Cu acest prilej s-a stabilit necesitatea creării unei uniuni a scriitorilor din Federaţia Rusă care să reunească toate forţele scriitoriceşti din R.S.F.S.R. Pentru a doua jumătate a anului 1958 se anunţă convocarea Congresului de constituire a acestei noi uniuni de scriitori sovietici.

În vederea bunei desfăşurări a muncii pregătitoare, s-a format un comitet alcătuit dintr-un mare număr de scriitori sub preşedinţia lui Leonid Sobolev. Din acest comitet fac parte, printre alţii, Pavel Antokolski, S. Babaevski, F. Gladkov, Rasul Gamzatov, D. Granin, N. Gribaciov, Vasili Grossman, V. Drujin, M. Isakovski, V. Kataev, V. Kocetov, Leonid Leonov, S. Marsak, Galina Nicolaeva, F. Panferov, Vera Panova, N. Pogodin, V. Poltoraţki, A. Perventev, A. Sovronov, S. Sartakov, Alexei Surkov, A. Tvardovski, Konst. Fedin, Mihail Şolohov ş. a.

A. B.

Prea puţin efort critic

Am citit prefaţa semnată de A. Martin la volumul „Teatru" de Delavrancea, cu speranţa, îndreptăţită de activitatea prodigioasă a criticului, că voi găsi un studiu lipsit de metehnele celui de la volumul de „Opere" din 1954. Au trecut totuşi cîţiva ani de la publicarea lui, în care timp ne-am gîndit că A. Martin a putut să mediteze mai îndelung la problemele dramaturgiei lui Delavrancea, pe care, cu ocazia pomenitei ediţii de „Opere", le tratase oarecum în subsidiar.

Din păcate, presupunerea noastră n-a fost întru totul întemeiată: A. Martin a pornit într-adevăr de la vechea prefaţă, dar fără o amplificare a efortului critic. Aşteptam ca în această reluare autorul să discute mai profund romantismul trilogiei istorice, problemă capitală în explicarea calităţilor şi scăderilor dramaturgiei lui Delavrancea, să stabilească relaţiile strînse care există între liricul din „Fanta-Celle" şi cel din „Apus de soare".

Dar, alături de o serie de observaţii judicioase, ca de pildă prezentarea tradiţiei dramei istorice în literatura noastră, — asemenea scăpări, poate că ar fi fost mai uşor trecute cu vederea, dacă forma de comunicare ar fi demonstrat ea prezenţa unui minim efort critic. Lectura prefeţei ne oferă, din acest punct de vedere un spectacol ciudat în care buna intenţie se pierde în consideraţii greoi înlănţuite şi într-o terminologie căreia — vai! — folosind expresiile preferate criticului — n-am vrea să-i precizăm „afinii" din care „descinde". A. Martin, alcătuindu-şi un stil ucigător prin repetiţii şi abuziv prin siluirea cuvintelor, descoperă „conflicte exprimabile" (p. 13, 31), situaţii „rezumabile" (p. 31), „capacităţi" „unice asemănabile" (p. 12). Criticul observă de obicei că eroii „descind" (p. 7, 22, 23, 29, 32) şi se „rotunjesc" (p. 5, 9, 15, 33), fiind „afini" (p. 22) şi „definibili" (p. 22, 31).

Nu ştim ce va spune A. Martin recitindu-şi prefaţa. Poate că va găsi — desigur prea tîrziu — că mai era cîte ceva de retuşat, de clarificat, dar cititorul îşi va încheia lectura constatînd cu dezamăgire: prea puţin efort critic!

Gh. Olaru

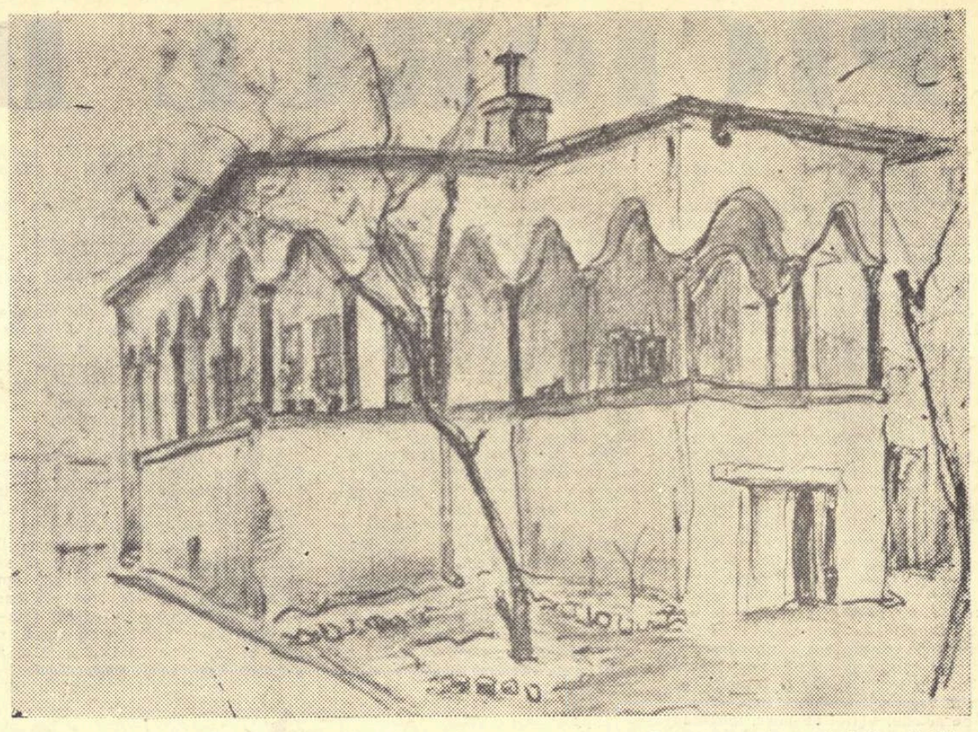

ILEANA RADULESCU *„Casă ou ce rdac pe str. Şerban Vodă"*

NOUA ŞCOALĂ a romanului romînesc

(Urmare din pag. 1)

rele acestea, nu permite părerea, credinţa, speranţa sau măcar dorinţa reînvierii acestei lumi pe care scriitorii în cauză, realişti, o ştiu moartă, fiindcă au văzut-o murind.

Totodată, din cărţile de care vorbim aici se desprinde naşterea unei societăţi noi. Mai mult sau mai puţin clar. Dar cuvintele „să nu uiţi, Darie", ca şi capitolele finale din „Străinul", capitole şi figuri din „Moromeţii" (în special capitolele referitoare la Ţugurlan şi figura lui) ca şi tomurile II şi III ale „Cronicii de familie", vestesc, explică şi descriu în parte naşterea societăţii noi.

Dar numai în parte. Căci, de la început, tabloul nu e complet. Ţărănimea, eroină a tragediei de la 1907, şi-a văzut păstrat acest moment şi transmis conştiinţei omenirii de către scriitorii şcolii noi. Dar clasa muncitoare, a cărei prezenţă şi acţiune, începînd din 1918, şi culminînd cu 1945, a produs societatea nouă, nu e decît în fundal ca personaj colectiv, în cărţile discutate aici. În cărţi atît de remarcabile ca „Bietul Ioanide" sau „Groapa", constaţi, în primă, ignorarea intelectualilor de stînga, ba chiar a celor rămaşi credincioşi liberalismului democratic al secolului trecut; iar în a doua, în descrierea mahalalei de prin 1920, absenţa mahalalei muncitoreşti care a ieşit în stradă la 13 Decembrie 1918, a făcut grevă generală în 1920, grevă la Griviţa în 1933, şi a manifestat în Piaţa Palatului la 24 februarie 1945, cucerind puterea. Masele acelea, ca şi conducătorii lor, nu trăiseră pe Bulevardul Brătianu, ci tocmai în mahalaua descrisă de Eugen Barbu. Din roman, sînt absente. Comuniştii descrişi în „Cronică de familie" sînt cele mai puţin izbutite din mulţimea de personaje ale cărţii şi nici comuniştii din „Străinul" nu sînt la nivelul altor figuri din roman, din punct de vedere artistic. Tabloul societăţii romîneşti, făcut de proza noastră epică, are o parte abia schiţată în centru! Şi cititorul, şi cred că şi noi, scriitorii, simţim aici cu toţii nevoia unei picturi bogate în culoare şi expresivitate. De ce lipseşte ea încă, de ce e încă doar schiţată?

Cauzele sînt multiple. Lipsa de cunoştinţă, de experienţă directă a scriitorilor; presiunea educaţiei în societatea veche; doctrina eroului nepătat care a circulat o vreme în lumea literară ca şi timorarea sau îngustimea de vederi a unora, scriitori sau critici: iată unele din cauze. Vor mai fi fiind şi altele. Nu are rost să le discutăm aici, deoarece obiectivul nostru era o schiţată cercetare a noii proze romîneşti văzută prin prisma cîtorva cărţi. Din această cercetare nu pot lipsi două lucruri: constatarea unei misiuni istorice, şi constatarea unei situaţii de fapt; ambele de altfel strîns legate.

Este evident pentru mine că misiunea istorică a literaturii romîne este să înalţe poporul, care ne-a dat naştere, în conştiinţa omenirii întregi, întîi, — al doilea că, făcînd aceasta, va contribui cu mesajul acestui popor şi experienţa lui profundă la sporirea conştiinţei omenirii, adică a conştiinţei fiecărui om în parte, din generaţie în generaţie. Or, aceasta se face cu străduinţe, perseverenţă, nelăsînd nepovestite lucrurile importante, aspectele vitale ale vieţii acestui popor. Răspundem, noi povestitorii, dacă istoria poporului nostru n-a fost povestită, sau a fost, dar incomplet, sau fals. Răspundem dacă spiritul fiecărui fiu al acestui popor n-a fost îmbogăţit cu o idee sau o simţire, din pricina noastră.

Iar după asta, ca o constatare de fapt care dă speranţă şi încredere, putem spune nu numai că problema descrierii realiste a societăţii romîneşti de azi a rămas deschisă, ci şi că, pe de altă parte, structura unor romane din ultimii zece ani arată în conştiinţa autorilor lor sentimentul că o continuare e necesară. Într-adevăr, continuarea e necesară, pentru a face din romanele de după 1948, unul din momentele culminante ale literaturii romîne, împlinind astfel şi partea ce ne revine din misiunea istorică a poporului nostru.

Petru Dumitriu

Corăbierul

Oh, cîte pe corabie vîntrele
Sînt toate zdrenţuite, toate rele
Şi cîte în corabie lopeţi
Sînt toate obosite de talazuri.
Dar voi, nădejdi, cu toatele-ncăpeţi
In inima aceasta fără nazuri.

De-aceea pot pluti şi pe furtună
Cu-a inimii bătaie împreună.

Victor Kernbach

Închinare sticlarilor

Du, împăcat cu tine, paharul plin la buze
Şi soarbe pe-ndelete nectarul rubiniu
Şi cîntă de-ţi e voia şi-nchină-te la muze
Şi rîzi, te-nveseleşte cît ceasul nu-i tîrziu.

E vinul în butoaie şi cupa este gata
Azi noapte-a zămislit-o sticlarul, din cleştar
In taină lunii pline lucirile furat-a
Şi-a şters cu ele urma sudoarei pe pahar.

Azi noapte-au stat sticlarii şi răscolind cuptoare
Ţi-au făurit pocalul din roze şi scîntei.
Să umplem azi paharul cu vinu-acesta tare
Şi să-nchinăm, tovarăşi, un vers şi pentru ei.

Suzana Delciu

Joc de flăcăi

De-atîtea stele buzele mi-s arse
văzduhul tău e ars de-atîţia sori,
dar în aceleaşi unde genele întoarse
pindesc nemaivenitele candori.

O, de-ar mai clătina acest sfîrşit de ape
conturul lunii ce s-a rupt în noi,
atît de mare ţi-ar părea şi-atît de-aproape
de n-ar încape-n ochii amîndoi.

Ar curge poate-n undele încete
sub chipul tău de somn al nimărui
şi-aş plînge de uimire şi de sete
şi i-ai muşca surîsul amărui.

Nichita Stănescu

Certitudini

Scriu
la lumina ta largă,
la marea ta mostenire.

Nici un vînt nu mă clatină
nici o-ndoială —
la lumina feţei tale pală
noi creştem tînăra făclie.

Bălcescu, vînt al vremii noastre,
iluminatul scut sunînd spre astre!..

Mihail Crama

MARIA GRIGORESCU-VASILOVICI *„Autoportet"*

Constatări şi confidenţe

(Urmare din pag. 1)

nu transmit îndestulă emoţionalitate estetică, nu oferă eficienţă emoţională. Nu ştiu de ce scriitorii mai încercaţi nu-şi consacră forţele lor creatoare şi în direcţia reflectării actualităţii de gradul întîi, dar ştiu că există şi trebuie să existe, o unitate a artei realist-socialiste cu practica socialistă, iar uneori, anumite greutăţi, ce intervin pe parcursul construcţiei socialiste pot provizoriu şi aparent deruta pe unii sau pe alţii dintre noi. În direcţia aceasta, cunoaşterea profundă a legilor de dezvoltare a societăţii şi perspectiva pe care ne-o pune la îndemînă marxism-leninismul sînt singurele capabile să ne scoată din încurcătură, dacă avem într-adevăr talent. În cazul acesta, trebuie — vorba nu ştiu cui — să ne cultivăm talentul de a suporta munci folositoare, dar grele. Şi, din devotamentul pentru poporul din care facem parte, din devotamentul pentru propriile noastre opere, în loc să optăm mai ales pentru o actualitate căreia i-am spus de gradul al doilea, să fim ceva mai cutezători şi să zugrăvim măreţele transformări, ai căror eroi şi martori sîntem zi de zi. Să fim cu alte cuvinte originali. Marcel Proust spunea că un scriitor nu reuşeşte să facă bună figură faţă de scriitorii de altădată decît cu condiţia de a fi încercat să fie cu totul altfel decît e. Şi tot el adaugă zicînd că: spre a scrie o carte bună, trebuie s-o înalţi ca pe-o biserică, s-o urmezi ca pe un regim, s-o învingi ca pe un obstacol, s-o cucereşti ca pe o prietenie, s-o supraalimentezi ca pe un copil, s-o creezi ca pe o lume, s-o suporţi ca pe-o oboseală, s-o accepţi ca pe o regulă şi s-o pregăteşti ca pe o ofensivă. Nu ştiu dacă citatul e exact pe linia crescendo imprimată frazei, dar sînt încredinţat că opere din ce în ce mai bune se pot scrie. În ce mă priveşte, depun toate străduinţele să fiu la înălţimea preţuirii pe care partidul o acordă creatorilor de artă.

Am trecut, cred, de vîrsta marilor pasiuni minore şi nu port în genere ranchiună contra celor care cîndva şi mie, ca şi altora, ne-au pricinuit necazuri trecătoare.

Dacă însă ar exista totuşi mai puţini puricari redacţionali şi mai mulţi dascăli buni, pe măsura bunelor precepte pe care le avem şi după care ne conducem, eu unul aş ajunge mai repede la reuşitele literare spre care năzuiesc. Pentru ele, ca şi tovarăşii mei repet: nu-mi cruţ nici o străduinţe, dar nici nu vreau să-mi organizez o publicitate.

Le vor judeca cei care au căderea s-o facă şi desigur cititorii.

Ion Istrati

Asemănări şi deosebiri

(Urmare din pag. 1)

acasă: „Cum am să mă-ntorc acasă?... Tata ar urla împotriva statului şi eu fin la stat".

Teodor Mazilu, în acelaşi număr din „Viaţa romînească", în schiţa „Cerc vicios", dezvăluie un conflict încă mai ascuţit. Tovarăşul Mocanu apără morala proletară ca un puritan şi e foarte activ în această privinţă: ţine conferinţe, atrage numaidecît atenţia contravenienţilor posibili etc. Totul merge bine atît timp cît situaţia sentimentală a tov. Mocanu este clară. Dar deodată totul se complică, pentru că tov. Mocanu, deşi însurat şi cu doi copii, se îndrăgosteşte de tovarăşa Aneta care nu pare să rămînă indiferentă la suferinţa şefului ei. Dar nici unul dintre ei nu îndrăzneşte să-şi dea pe faţă sentimentele: tovarăşul Mocanu, de teamă să nu-i apară drept un demagog, tovarăşa Aneta de teamă să nu fie victima unei... provocări. Cerc vicios...

I s-ar putea obiecta lui Mazilu, interpretîndu-l cu rea voinţă, că concluzia în defavoarea moralei proletare. După el, Mocanu ar fi trebuit să-şi înşele sau să-şi lase nevasta? Poate. Ca să căpătăm un răspuns la această problemă, ar fi trebuit ca ea să fie problema schiţei. Dar nu e. Iar noi nu trebuie să căutăm victima anecdotei. Schiţa ridiculizează de fapt rigiditatea puritană, îngustimea cu care sînt tratate problemele gingaşe şi complicate ale moralei. Mazilu nu pretinde să dea oamenilor o formulă fixă de viaţă, ci arată tocmai că răzbunarea omenescului împotriva formulelor e inevitabilă.

La fel stau lucrurile în ceea ce-i priveşte pe Nicolae Ţic sau Ioana Munteanu. În „A doua moarte a lui Anton Vrabie", Nicolae Ţic se ocupă în special de procesul de destrămare morală şi de însingurare socială a unui chiabur, Anton Vrabie. Ideea scurtei nuvele este îndrăzneaţă şi întîlneşte din plin o realitate socială: dezagregarea individului care nu vrea sau nu se poate rupe de destinul unei pături sociale menite dispariţiei. Ioana Munteanu, feministă, se preocupă de emanciparea femeii. „Întoarcerea" este un interesant proces de trezire a unei tinere femei care încet, încet se hotărăşte să devină autoarea propriului ei destin.

Toate aceste schiţe şi nuvele surprind cîte o ipostază omenească specifică vremii noastre şi problemelor complicate pe care ea le naşte. Aceşti tineri autori se remarcă prin abilitatea cu care ştiu să descopere în realitatea noastră conflictele ascuţite, contradicţiile dureroase care o locuiesc dar care merg spre o rezolvare pozitivă. Aceasta dovedeşte că dorinţa legitimă de nou, de inovaţie a tinerilor prozatori — exemplele se pot generaliza — se află pe un drum bun. Cei mai mulţi tineri scriitori nu gonesc după o originalitate şi o modernitate formală, ci, în primul rînd, după un conţinut original, actual şi modern. Camil Petrescu scria puţin înainte de moarte în post-faţa volumului său de versuri, referindu-se la poeţi, dar neexceptîndu-l pe prozatori: „Ingeniul mediocrităţii este aptitudinea de a rumega altfel decît ceilalţi, mai subtil, mai original, mîncarea de toate zilele (...), geniul demiurgului este revelaţia într-o ardere incandescentă..." Ideea aceasta preţioasă, care poate aduce multe servicii, dă, în orice caz, cu autoritatea profesională a marelui scriitor un sprijin substanţial tineretului literar, dornic să desţeleneească drumuri.

Caracteristic celor mai mulţi dintre tinerii prozatori este de asemenea curajul de a critica deschis neajunsurile, rămăşiţele moravurilor burgheze, lipsurile ivite în munca de construcţie a socialismului. Pentru aceasta unii apelează la satiră (Marin Sorescu), alţii la dramatism (Ţic), alţii la badinaj şi ironie degajată (Cosaşu), alţii la subtilă analiză psihologică (Ioana Munteanu). În aceeaşi măsură însă, toţi aceşti tineri autori la care ne-am referit reuşesc să proiecteze fenomenele criticate pe un fundal social luminos şi apt să covîrşească aspectele negative şi să împiedice generalizarea lor. Pentru aceasta, tinerii prozatori citaţi nu apelează la cunoscutele formule ale idilismului, la finalurile de apoteoză, la înlăturarea artificială a contradicţiilor. O cucerire importantă în această privinţă ni se pare faptul că ei nu deduc, de pildă, din înfrîngerile personale lipsa de valabilitate a principiilor. Dimpotrivă, anecdotica, subiectul, pot avea un deznodămînt nefericit, fără ca aceasta să împieteze asupra optimismului social pe care-l reclamă metoda realismului socialist („Cerc vicios" de Teodor Mazilu, la care ne-am referit sau „Întoarcerea" de Ioana Munteanu, unde emanciparea femeii de tutela soţului ei a dus la despărţirea celor doi şi la nefericirea dragostei lor).

Trăsăturile comune tinerilor prozatori citaţi nu fac decît ca diferenţele dintre ei să fie mai vizibile. Fiecare îşi manifestă independenţa şi specificul temperamentului artistic nu numai în preferinţele tematice, cum s-a putut vedea şi pînă acum, ci în toată structura scrisului lor. Ioana Munteanu este gravă, serioasă, minuţioasă şi feminină. Ea despică firul de păr în patru, în cinci, revine, coase, descoase. Ţic este întunecat, lucrează în tonuri de negru şi violet, cum este şi coperta volumului său; Cosaşu e vesel, bine dispus, face cu ochiul cititorilor şi de multe ori e afectat ca atunci cînd îşi intitulează volumul „Opiniile unui pămîntean", ca să ne dea iluzia că emfaza lui e falsă. Dar nu e. De altfel, citind proza scriitorilor tineri, care nu au încă o peniţă încercată şi sigură, este mai uşor de sezisat atît binele cît şi răul. Cînd Cosaşu scrie: „Trăiesc prima oară ca şi atîţia alţii un asemenea spectacol mondial (anul muzical Mozart—n.n.) şi mă simt foarte bine", acest „mă simt foarte bine" e frumos. Cînd scrie însă „Dorotea e atît de frumoasă, încît hotărăsc imediat ca băiatul meu (pe care nu-l am) să-i facă „curte", cum va fi în stare de o asemenea acţiune complicată" — e fals şi de un umor forţat.

Drept concluzie: creşte o generaţie de tineri prozatori. S-ar putea întîmpla ca, pe drum, unii să obosească, alţii să abandoneze ,alţii să deziluzioneze, Dar există o proză tînără, există o atmosferă de lucru, de întrecere, de căutare şi de inovare întreţinută de prozatorii tineri, ceea ce înseamnă că de aici se vor ridica adevăraţi scriitori. S-ar putea să fie găsită banală această concluzie dar ea e totuşi foarte importantă. Şi de altfel mai scria un scriitor banal că „în China toţi locuitorii sînt chinezi şi chiar şi împăratul e chinez"...

Georgeta Horodincă

CARŢI NOI

G. M.-ZAMFIRESCU: „Teatru"

(Urmare din pag. 1)

iţi să trăiască, găunoşi şi absurzi în egoismul lor, Ion — un simplu funcţionar de bancă — şi Frosa, servanta mereu apostrofată, alcătuiesc un cuplu luminos în năzuinţa lor curată către fericire.

„Anexa" la finele volumului cuprinde o selecţie tericită din „Mărturii în contemporaneitate". Spunem fericită, pentru că cititorul care n-a avut prilejul să cunoască volumul, apărut cu douăzeci de ani în urmă, îl găseşte aici pe G.M.-Zamfirescu omul de teatru realist, care n-a uitat, în toiul luptei, să evoce în rînduri de mare emoţie un prieten ca Bogdan Amaru.

Cum lesne se poate vedea, Valeriu Ripeanu, la alcătuirea noii antologii, s-a oprit la tot ceea ce prezintă interes din dramaturgia lui G.M.-Zamfirescu. Introducerea informată, ca şi notele de istorie literară, sînt de un real folos cititorului.

Liviu Călin

FRANCISC MUNTEANU: „Fericitul negustor"

(Urmare din pag. 1)

maţia, în speranţa lăşă de a beneficia, asemeni crupierului de la ruletă, indiferent de culoarea ieşită cîştigătoare. În fond, întreaga sa existenţă este o trecere prin alternative, un zbucium continuu între poli opuşi. Laurenţiu Barna — un Samghin mai tulbure psihologiceşte — alege întotdeauna alternativa care convine egoismului său. Vrea să fie bun, iniţiază acte de caritate, dar le rateză bucuros. Copil încă, i se face milă de sculptorul care e nevoit să taie lemne şi hotărăşte să-i dăruiască o sută de lei din economiile sale. Dar uită să-i dea banii şi-i pare bine c-a uitat. Nu din răutate sau din avariţie precoce, dar dintr-un sentiment nedefinit, de zădărnicie a gestului, acoperit de pretextul că sculptorul l-a ofensat. Pentru că nu poate fi bun, încearcă să se stimuleze artificial, să-şi formeze voluntar bunătatea, ca pe o deprindere oarecare. „Ar vrea să fie bun cu orice preţ" — notează undeva autorul, iar în alt loc: „Dintr-o dată simţi necesitatea să fie bun" Laurenţiu Barna se clatină astfel între pornirile spontane şi deciziile „teoretice", luate împotriva firii sale. Într-un moment de lăsitate, renunţă la dragostea pentru o fată, acceptînd oferta mamei. Avusese de ales şi a ales ceea ce era mai lesne de obţinut. Este victima contradicţiilor vieţii, victimă cu adevărat, căci nu e obişnuit să lupte, ci doar să concesioneze. De Viorica, fata urîtă a gazdei, îi este scîrbă, dar pentru că aceasta îi dă să mănînce fără plată şi i se dăruie, o ia de nevastă. În timpul dictaturii fasciste, preferă să spargă geamurile profesorului de drept internaţional decît să aibă dificultăţi cu legionarii. Se crede un gînditor şi e steril spiritualiceşte. Vrea să facă negoţ de idei şi-şi vinde conştiinţa, cînd unchiului Virgil, cînd legionarilor, cînd insipidei Viorică. Se laudă din teribilism că va deveni vînzător de pepeni (convins totuşi că va fi un om mare) şi-l găsim într-adevăr, în finalul cărţii, vînzînd pepeni. Această ultimă ipostază a eroului e simbolică. Negoţul de idei eşuase; negoţul de pepeni era prosper. Laurenţiu Barna intrase definitiv în elementul său. Oscilarea între poli contradictorii, după comanda egoismului şi calculului mercantil, s-a stins într-o împăcare a contrastelor. Negustorul de idei fusese nefericit. Negustorul de pepeni era, după cît se pare, fericit (în felul său, meschin).

Francisc Munteanu s-a concentrat asupra unei probleme etice şi psihologice, urmărind din unghiul acestei probleme dezvoltarea eroului său. Epica e multiple conflicte sociale şi morale („În oraşul de pe Mureş", bunăoară) a fost întreruptă deci, cu „Fericitul negustor", pentru a face loc romanului de idei şi analiză, axat pe mişcarea moral-sufletească a unui singur personaj central. De aici şi stăruinţa artistică asupra lui Laurenţiu Barna care rămîne, fără îndoială, un tip viabil în literatura noastră. Dar, în afară de unchiul Virgil, mătuşa Valeria, asistentul legionar Valahu, celelalte personaje şi, mai ales, cele pozitive se întrezăresc destul de vag, parcă printre genele aproape unite ale egoistului Laurenţiu Barna, indiferent la destinul altora. Aici perspectiva scriitorului s-a suprapus perspectivei eroului, menţinîndu-se superioară şi detaşată numai în ce-l priveşte pe eroul principal şi pe cei amintiţi mai sus. Firească, nu i s-ar putea cere scriitorului o insistenţă dozată egal pentru fiecare personaj, dar indiscutabil că problema morală a eroului s-ar fi adîncit prin colorarea mai intensă a ambianţei. Oricum, romanul lui Francisc Munteanu se înscrie categoric printre cîştigurile prozei noastre.

Dumitru Solomon

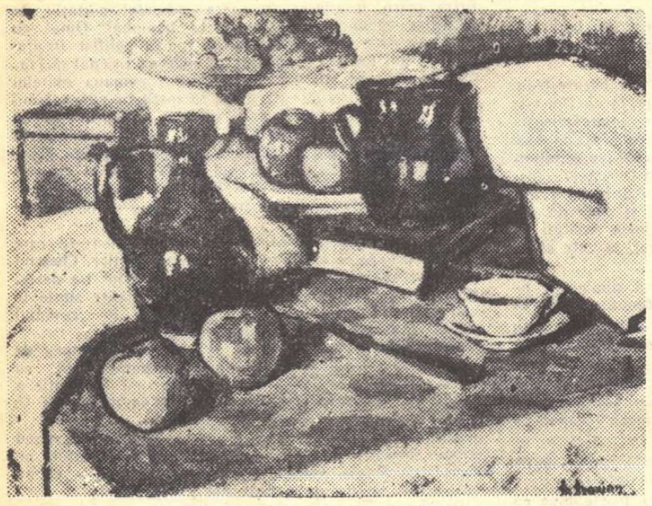

ARUTIUN AVAKIAN *„Mere şi struguri"*

OMUL, STICLA ŞI TIMPUL

Cineva mi-a spus într-o zi: „Ai putea să scrii ceva foarte frumos. La una din marile fabrici de sticlă a fost desfiinţat suflatul cu ţeava. Totul se lucrează automatizat. Gîndeşte-te ce probleme li se pun vechilor sticlari care acum trebuie să se transforme în mecanici sau operatori de maşini..."

Ascultîndu-l, în mintea mea se năştea o imagine: de mii de ani, plămînii — aceste diafane plăsmuiri anatomice, destinate să soarbă din infinit aerul pur al întregii lumi, să răspîndească în sînge albastrul cerului, căldura soarelui, poezia lunii şi a stelelor, — deveniseră pentru o parte din semenii noştri organe de muncă, la fel ca mîinile.

La fel ca mîinile se înăspreau, se scorojeau, se îngroşau, diafanul se opaciza, devenea un ţesut cu înfăţişare de tăbăcit, zgrunţuros, cavernos sau tatuat de cicatrice în formă de stele, de melci sau fulgi de zăpadă.

De cîte mii de ani? Cîte milioane de plămîni s-au zbîrcit în piepturi, stingîndu-se cu o ultimă suflare şoptită, după ce au lăsat în lume obiecte în care a trecut treptat diafanul lor, dîndu-le transparenţă, strălucire şi emoţie?

Cine se gîndeşte la asta cînd din greşeală sau dinadins sparge un pahar?

Suflatul sticlei e poate singura îndeletnicire în care de milenii nu s-a putut aduce nici o schimbare. Inscripţii din interiorul unor morminte de la Beni Hasan, despre care se crede că ar fi fost săpate cu două mii de ani înaintea erei noastre, îi înfăţişează pe tebani suflînd sticlă la ţeavă. Unii autori cred că ele au fost executate sub Usîarsen I-ul, care a domnit cu 3500 de ani înaintea erei noastre. Cum singura mărturie palpabilă a apariţiei sticlei este o mărgea neagră-verzuie descoperită în colierul reginei Hatasu sau Hatchepsut pe care este incrustată legenda hieroglifică: „Bunei regine Rî-mi-cî, iubită de Athor, protectoarea Tebei", cele două date se pun la îndoială, deoarece Rî-mi-cî (pronumele reginei) — după cronologia lui Brugsch — a trăit cu 1500 de ani înaintea erei noastre.

Cum nu ne interesează însă decît ţeava de suflat, ne vom opri la versiunea mai sceptică, după care ţeava ar fi fost născocită de un sticlar roman care a trăit în primul secol al erei noastre.

Dar oare două mii de ani nu-s de ajuns? Pentru a sufla o damigeană ceva mai mare, sînt necesari 6000 cmc. de aer. Plămînul omenesc poate da un volum de aer de numai 500 cmc. cubi. Cred că numai maşina electronică ar putea calcula volumul cosmic de aer pe care l-au suflat sticlarii în aceşti 2000 de ani pentru a da semenilor lor vase în care sclipeau vinurile, uleiurile, parfumurile, acizii, siropurile, cernelurile, otrăvurile şi vaccinurile.

După mineri, cea mai grea muncă o au sticlarii, suflătorii de sticlă. La cuptorul de sticlă se lucrează pe un podium ridicat chiar la gura de foc. Primul om din echipă, băşicarul, se uită de la o jumătate de metru în baia de sticlă topită la 1500 grade. Altfel n-ar putea aprecia cantitatea de sticlă de care are nevoie. Nu o cîntăreşte, nu o măsoară. O apreciază din ochi. Radiaţiile de căldură, sau ceea ce numesc specialiştii razele infra-roşii, provoacă albeaţa ochiului. Băşicarul apucă „fierul de început" — ţeava care „prizează" sticla din cuptor — şi-l scufundă în pelteaua portocaliu-incandescentă, pentru ca, brusc, să-l smulgă dinăuntru cu un bulgăre de aur moale în vîrf. Apoi, învîrtindu-l, între palme, începe să sufle şi bulgărele de aur capătă viaţă, palpită, sub ochii noştri răsare luna.

Îndată ce e gata, suflătorul propriu zis o apucă din zbor şi, fără să-şi înceteze învîrtirea, luna începe să se alungească în mîinile lui, ca o lacrimă imensă, apoi lacrima aceasta dispare în interiorul misterios al unei forme şi, în timp ce palmele frămîntă ţeava, buzele se închid ermetic pe capătul ei şi din plămîni porneşte tăcut, puternic, şuvoiul de aer suflat într-o supremă încordare a inimii, a muşchilor abdominali, a voinţei. Cîţi oameni sînt în stare să se supună la fiecare 30 de secunde unei încordări fizice şi morale supreme?

De la distanţă, văzînd spectacolul, suflătorul parcă ar şopti ceva la gura ţevii şi şoapta lui parcă ar produce o minune. Fiindcă în clipa în care forma se deschide, ceea ce era înainte numai o lacrimă informă s-a transformat sub puterea vrăjită a acestei şoapte într-o sticlă! „Formarul" o ia, taie, cu un cuţit de lemn muiat în apă, legătura ei cu ţeava şi sticla îşi începe viaţa independentă. Vine „purtătorul", o „agaţă" într-un fel de scafă şi o duce la cuptorul de recoacere, să se răcească, încet, la flacăra gazului metan! Paradoxal. La capătul celălalt al cuptorului, în care vezi flăcările albăstrui, poţi lua o sticlă în mînă, poţi pune apă în ea, o poţi duce la gură să-ţi potoleşti setea care te-a cuprins mistuitoare numai uitîndu-te cum se munceşte. Patru pînă la cinci litri de apă ar trebui să bea un om. In fabrica de care vă vorbesc bea un kilogram de cafea pe zi. Un amestec de „Enrilo" şi cafea veritabilă.

Iată, aşa se face o sticlă, s-ar putea spune. Dar aceasta nu e decît scena, ceea ce vede spectatorul. Ca orice scenă, însă, îşi are şi ea culisele ei. Ca să poţi cufunda „fierul de început" în masa de sticlă topită, trebuie mai întîi să se descarce undeva în culise nisipul de Văleni, feldspatul, dolomita, soda, alabastrul.

Apoi, toate acestea trebuiesc amestecate, nisipul cu soda, cu alabastrul, cu feldspatul. Cînd e vorba de sticlă colorată, cu cobalt sau cu alte substanţe vătămătoare. Inchipuiţi-vă oamenii cernînd nisipul uscat cu mîna, cernînd praful de sodă cu mîna, dolomita, amestecînd toate aceste pulberi cu lopeţile, formînd moviliţe, încărcîndu-le în vagonete, împingînd vagonetele spre cuptor, răsturnîndu-le, îndopînd cu lopata tot acest amestec în gura de foc. Inchipuiţi-vă o bolgie în care chipurile apar fantomatic printre nori de pulberi. Fiecare pas pe care îl faci lasă în urmă un fum uşor ca în desenele cu cai năzdrăvani ale căror copite scapără. Şi cînd stă, nisipul sau soda respiră. Dacă se

prelinge o rază de soare pe fereastră, de-a lungul săgetării ei fluid-luminoase, se sclipesc paiete microscopice. La locul de cernere, la locul de amestec, dacă nu pui hrana în dulap bine învelită, la prînz mănînci pîine cu sodă, salam cu sodă, cu feldspat, cu alabastru, brînză cu siliciu, sau slană cu cobalt. Şi tot timpul tragi în plămîni, din nisip, siliciul, minunatul siliciu care face plămînii fibroşi, tari ca din pînză de sac scorojită. Se lucrează cu batista udă aplicată pe gură şi pe nas. Umezeala opreşte praful. Desigur. Dar cînd scoţi batista de pe faţă, toată gura, bărbia, nările, sînt o rană. Sodă!

De mii de ani se lucrează aşa. La noi de cîteva sute (prima fabrică de sticlă a fost înfiinţată la 1650 de Matei Basarab, în apropierea Tîrgoviştei). Dacă ar fi muncă uşoară, în care s-ar respira normal, liniştit, s-ar inhala cu 50 la sută mai puţine pulberi. Dar aici trebuie să tragi zdravăn la sitele mari, să cerni nisipul greu ca plumbul. Respiri adînc, iute, gîfîit. Aici trebuie să încarci vîrtos lopata, s-o ridici plină, să zvîrli dintr-o mişcare, departe, încărcătura, care cade greu, ca o pasăre moartă, stîrnind în cădere un nor de pulbere alb-gălbuie. Iar tu respiri iute, adînc, gîfîit. Aici trebuie să te grăbeşti să faci amestecul. Din oră în oră cuptorul cere amestec. Şi din movila pe care o frămînţi şi o resfiri şi o aduni se ridică un abur uscat, înecăcios.

Şi totuşi tu respiri gîfîit, adînc, iute. Muncă grea. Sută la sută inhalare de pulberi. După 5—6 ani, la sforţări începi să răsufli greu, tuşeşti, mai ales dimineaţa. După un timp, tusea devine mai grea. Inima începe să dea semne de suferinţă: bate puternic şi neregulat. Ai o senzaţie de slăbiciune generală. La raze, plămînii au un aspect marmorat. In faza a doua pot fi văzute nişte pete de mărimea sîmburilor de cireşe. Iar în a treia, în plămîni, ninge. Petele, în sfîrşit, au un aspect plăcut, gingaş: seamănă cu nişte fulgi de zăpadă.

Da, două mii de ani sînt de ajuns. Şi totuşi, cînd Owens a inventat maşina de fabricat sticle, cartelul german al fabricilor de sticlă i-a cumpărat invenţia şi a dosit-o timp de un deceniu, pentru ca, după un alt deceniu de la introducerea ei, Hitler să închidă fabricile mecanice de sticlă în scop de încurajare a artizanatului.

Şi în acelaşi timp, belgianul Roirant punea la punct o maşină care dădea singură, într-o zi şi o noapte, 24 de mii de sticle.

Avem două „roaranturi", răspund alb oamenii de la fabrica de care mi-a vorbit prietenul meu. Spun asta cu ton de inventar. „Avem două roaranturi". Cum ţi-ar spune un soţ obosit de o căsnicie îndelungată: „Nevasta mea".

Şi eu care am venit să scriu „ceva frumos"!

Inţeleg că o meserie, oricît ar fi de grea, o iubeşti. Inţeleg că la o anumită vîrstă, nu e uşor, după ce o viaţă întreagă te-ai străduit să-ţi însuşeşti subtilităţile suflatului sticlei, să te familiarizezi cu mişcarea monotonă, de robot, a maşinii. Inţeleg că e greu să te obişnuieşti cu *pasivitatea*, să vezi cum se face sticla, fără ca tu să smulgi din cuptor, ca din cosmos o stea, şi s-o supui, să-i impui voinţa ta. Dar nici un sentiment de uşurare, totuşi, pentru ieşirea din robia marilor încordări supreme?

Pe rampa maşinii tronează un om lung, subţire, care-şi şterge mereu mîinile cu un ghemotoc de bumbac. Văzîndu-mi privirea insistentă — străinii n-au voie să urce pe rampa maşinii — omul coboară cele cîteva trepte ale scăriţei de fier, zîmbind probabil de aerul meu de profan. Ii strig în ureche (compresoarele fac un zgomot asurzitor):

— Dumneata ai fost suflător la ţeavă?

El ţipă lîngă tîmpla mea şi totuşi abia îl aud:

— Nu, cizmar!

Cred că-şi bate joc de mine. Nu: a fost într-adevăr cizmar pînă acum patru ani, cînd s-a angajat aici să înveţe conducerea „roarantului". Bine, atunci să-mi arate unul care a fost suflător la ţeavă şi care acum lucrează la maşină. Omul dă din umeri. Dintre vechii suflători aflu cîte ceva doar de bătrînul Kullman, care apucă cu două degete la capătul cuptorului de recoacere fiecare sticlă şi o priveşte critic cu ochii lui unici în care s-au reflectat, de cînd lucrează, poate un milion de sticle. Şi de Soltis, care a ieşit la pensie. Dar ceilalţi? Unde sînt ceilalţi? Au plecat. La „Pădurea Neagră", la „Vitrometan", la Turda.

Ah! De aceea răspund oamenii alb: „Avem două roaranturi".

Şi eu care am venit să scriu „ceva frumos"!

Aici, la Azuga, ploaia face parte din peisaj. E ca un bătrînel care apare aproape regulat în timpul amiezii, străbătînd aceleaşi locuri, siluetă cenuşie cu umbrelă neagră. Cînd nu apare, oamenii se uită miraţi la cer. Ce-o fi cu bătrînelul? Ceaţa se resfiră efemer şi lipicios ca o vată de zahăr printre brazii ca nişte pagode verzi, apoi plouă.

Sub ploaie, Kullman tîrăşte o scară prin curtea coloniei, pe care o pune culcată deasupra unei băltoace. Scara pluteşte. Pe ea păşeşti spre coteţul de păsări. Mă primeşte rece şi mă trimite la Soltis să-mi explice el ce e cu foştii sticlari. De ce să dezvăluie unui străin ce crede despre roaranturile care i-au alungat rudele şi prietenii departe? Soltis a terminat tocmai masa şi, în timp ce-i spun pentru ce am venit, scutură nişte firimituri invizibile de pe muşamaua cu flori albastre. Nici el nu prea e dispus să vorbească. Ca şi cum ar fi de ruşine să spui că „roarantul" nu face parte din peisaj. Coteţul de păsări al lui Kullman, scara aruncată în băltoacă, băncile aşezate de-a lungul şoselei pe care oamenii şed moale şi îndelung, ca la cinema, privind filmul automobilelor şi motocicletelor şi filozofînd asupra superiorităţii „Mercedes"-ului faţă de „Skoda" — acestea fac parte din peisaj. Nu supără pe nimeni. Suflătorii de sticlă făceau parte din peisaj. Mecanicii şi operatorii la maşinile „Roirant" sînt nişte intruşi care au ocupat locuinţele foştilor sticlari din colonie.

Ce e drept, la sticle se cerea efort fizic mare. Maşina, ce e drept, e o binefacere. Cînd sufli cu gura, faci hernie de maseter. Maşina nu face hernie de maseter. La sticle sufli din greu, dar la dantele, crini, frunze pentru lampadare, nu. La Azuga nu se fac lampadare. Numai sticlă mecanică. Prieteni, fii, rude, pleacă la „Pădurea Neagră", la „Vitro..." Efectele „roarantului" îi urmăresc pînă acolo: nu-şi mai umplu plămînii de 12 ori cu aer ca să atingă un volum de 6000 cmc. Fac crini, dantele, frunze, pahare fine. Cu acelaşi debit de care are nevoie Secăreanu să lanseze o acută din „Balada purecelui" sau Jianu o volută sonoră din „Flautul fermecat".

Ploaia pătrunde prin ochiurile de geam care lipsesc la etajele III şi II ale turnului de amestec. Nici turnul de amestec nu face parte din peisaj. Cernătorii de nisip şi sodă, lopătarii, făceau parte din peisaj. Singura siluetă cunoscută, care face parte şi din peisaj şi în acelaşi timp navighează liniştit printre mecanismele de uscat nisip, scăldate în flăcări, printre colerganguri de zdrobit dolomita, „Eirich"-urile de amestec şi sitele vibratoare, este a mecanicului Vlad. Nu ştiu cum, cel mai adesea îi văd numai spinarea de urs şi grumazul gros, scurt. Mă face să mă gîndesc: „O spinare care ţine. Ceva calm, sănătos, fără tresăriri".

Inginerul-şef şi alţii au fost „jigniţi" de inginerii de la Bucureşti care au proiectat automatizarea fabricii: nu li s-a cerut părerea. „Ingîmfarea" proiectanţilor, a căror vîrstă gravitează în jurul a 30 de ani, a fost pedepsită: lipsa lor de experienţă (proiectau pentru întîia oară în ţară o fabrică automată de sticlă) s-a resimţit într-o serie de defecte. „Acum să vedem pe unde o să scoateţi cămaşa", şi-au frecat a satisfacţie mîinile cei de la fabrică.

Şi n-au mişcat un deget. Pînă cînd conflictul a fost aplanat de ministru în persoană şi „omul cu spinarea care ţine" a primit un ordin de serviciu: să pună în funcţiune turnul de amestec.

L-a pus. Merge.

Pe locul unde altădată oamenii lucrau cu masca udă la gură, făcînd răni, iar obrajii apăreau fantomatic printre nori de pulberi, — nisip, sodă, dolomită, feldspat şi alabastru pătrund în maşini pe cale mecanică sau electrică, se usucă în maşini, se cern în maşini, se cîntăresc în maşini, se amestecă în maşini, se transportă în maşini la gura cuptorului. Mă uit la oameni şi notez în gînd: se respiră normal.

Şi totuşi „omul cu spinarea care ţine" e mohorît. Undeva, pe la încheieturile maşinilor, se strecoară perfidă o pulbere invizibilă. Speli maşina cu un duş de aer, nu se vede nimic şi după o jumătate de oră e iar albă. Se plimbă încet din fundul magaziei de materie primă pînă la bateria de maşini, se opreşte în faţa cuptorului de uscat nisip. A încercat toate metodele posibile. Şi gîndul îi umblă mereu la etajele superioare.

Şi aici, cînd se descarcă automat cîntarele blindate, tot ies pulberi. *Dar lîngă ele nu se află nici un om!* La început erau nori atît de denşi încît oamenii care supravegheau mersul au spart cîteva geamuri. Ochiurile de geam prin care plouă azi.

Dar azi nu se mai află acolo nici un om. O simplă fiolă cu mercur tresare sub un impuls electric şi totul se pune în mişcare. Admiră grozav pe cei care au conceput aparatele electrice.

„Poate doar carcasele din material plastic s-o închidă ermetic (pulberea) şi să permită şi vizibilitatea în interiorul maşinii" reflectă mohorît „omul cu spinarea care ţine".

Sau poate tot turnul să fie condus de la distanţă... Şi cîţiva metri mai încolo plouă peste feldspat, peste alabastru, peste liniile de transport ale electropalantului. De nu ştiu cîte secole oamenii construiesc la munte case cu acoperişuri, ale căror „ape" sînt foarte repezi ca să nu se depoziteze zăpada — mai abundentă şi mai persistentă decît la şes. Să nu se depoziteze şi să nu ducă la prăbuşirea acoperişului. De ce oare întreprinderea de construcţii care a ridicat turnul a făcut un acoperiş cu o „apă" abia înclinată, pe care l-a mai încărcat şi cu ţiglă? Nu sînt nici patru ani de atunci şi, iată, acoperişul se prăbuşeşte, ţigla se distruge şi plouă peste materia primă... Electropalantul stă: pericol de scurt-circuit.

In acest timp, inginerul-şef Darie aşteaptă, placid, legătura telefonică cu fabrica de hîrtie de la Zărneşti. Plouă. Ce plictiseală! Are un început de febră. Stă cu bascul pe cap, roşu la faţă, cu mîinile încrucişate pe masă. Din profil seamănă grozav cu Jean Gabin.

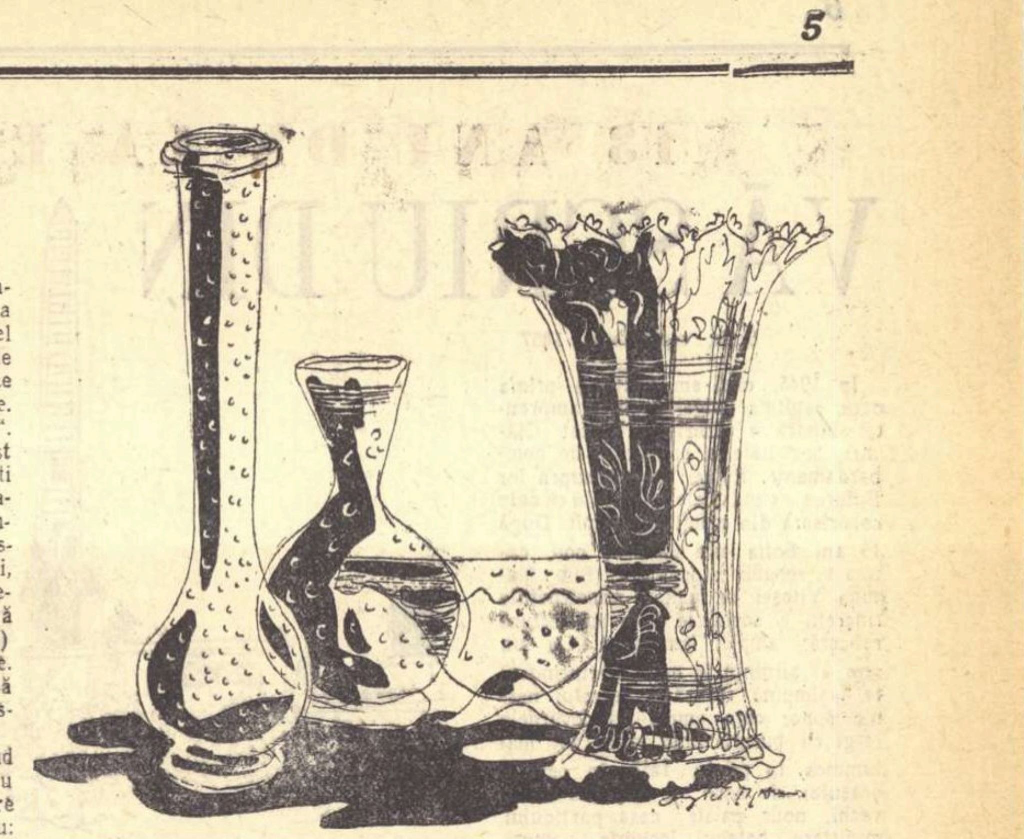

— O gripă din astea care circulă acum...

Directorul e plecat. Ii ţine locul. Cîţiva muncitori vin cu nişte hîrtii la semnat.

— Ce? Haine?

— Da, tovarăşe inginer-şef!

Şi-n timp ce semnează, mormăie adresîndu-mi-se:

— Am auzit că la Bucureşti unii au făcut afaceri grozave cu aprobările pentru haine... Au falsificat formularele...

Aduc vorba de ceea ce mă preocupă.

— Cu personalul? Ce probleme? Nu, nu sînt probleme speciale. Cel puţin acum... nu... acum, nu... Ce-aş putea să vă spun ca să scrieţi?... Lucraţi de mult la gazetă?

Şi în ochii lui îngreuiaţi de toropeală se aprinde un licăr de interes. Pe nesimţite, discutăm despre literatură. Omul din faţa mea e din Iaşi. Imi vorbeşte despre tradiţia culturală a Iaşului, formulează păreri despre Sadoveanu şi Călinescu... şi astfel trece vremea... Plouă... Plouă şi peste materia primă. E ora amiezii. Bătrînelul a ieşit la plimbare.

Şi eu care venisem să scriu „ceva frumos"!

Picură şi în hala mare în cîteva locuri. In locuri fără importanţă. „Roaranturile" lucrează din plin. Cronometrez: la fiecare trei secunde o sticlă portocalie este împinsă din formă cu un gest omenesc. Sticla se răstoarnă — mi se pare moale — şi alunecă, în timp ce tresar la gîndul că se va turti sau se va sparge, de-a lungul unui jgheab de lemn.

Operatorul cel lung, care tronează pe rampa maşinii, îmi zîmbeşte: „V-aţi întors?"

Sticla nu se sparge. O fată o ridică cu un cleşte. Parcă ar ridica un iepure de urechi.

La semiautomate se fac borcane pentru compoturi. Un muncitor îmi face semn să mă apropii. Imi spune:

— Pune mîna pe spinarea mea.

Pun mîna, intrigat. O piele caldă, transpirată. Mă uit la el nedumerit. Rîde:

— Nu simţi? Nisip.

Da, simt. Fin, fin de tot. De la ardere. El rîde. Bea cafea dintr-o sticlă de un kilogram. La „Vitrometan", mi se pare, se experimentează ziua de lucru de şase ore. Specialiştii studiază eliminarea paietelor microscopice din aerul halelor de topire.

Şi cînd ies din fabrică, îndreptîndu-mă spre gară, bătrînelul a dispărut. Nu mai plouă. Soarele luceşte în băltoace, înscrie cu neon linia ferată care începe să se usuce, aruncă o pată verde pe caroseria unui automobil îngenuncheat pe butuci, vibrează cald în spatele coşului roşu, desenîndu-l net şi clar.

De pe terasamentul căii ferate fabrica pare o cetate concepută de un arhitect modernist. Suprafeţe severe de granit, acoperişuri boltite, ca de hangare de avion, întretăiate de liniile ascuţite ale turnului de amestec în partea destinată bateriilor de maşini, un paralelipiped imens în picioare, cu ferestre largi, lîngă care se înalţă rotund şi zvelt conul prelung al coşului, încolăcit jos de nişte sculpturi cu sens abscons: conductele în culoarea miniului de plumb ale exhaustoarelor. Sticlă, beton, asfalt.

Timpul va sili peisajul să facă parte din fabrică. Clipa de faţă a fost. Şi aceasta a fost! Şi aceasta! Totul ar trebui să fie perfect. Şi nu e. Perfect — adică finit. Oare atunci ar fi frumos?

Ce înseamnă a scrie „ceva frumos"?

Undeva, în automatul capsulat, fiola de mercur descrie o mişcare uşoară şi complicatul mecanism se pune în mişcare ca prin vrajă, iar la şase metri de acolo plouă peste feldspat şi alabastru.

Inginerul-şef e plictisit de zecile de cereri pentru haine pe care trebuie să le semneze, de discuţiile interminabile cu fabrica de hîrtie de la Zărneşti, care trebuie să fie rugată să elibereze enorma cantitate de 2000 kilograme hîrtie ambalaj *recuperată*, de ploaie şi de febra care îl toropeşte, iar în turnul de amestec silueta „omului cu spinarea care ţine" se strecoară printre maşini şi uscătoare, masivă şi calmă, aproape melancolică, amintind un poet în ceasul contemplării: caută, observă, aşteaptă inspiraţia. Va veni. Afară, o schelă putrezeşte de doi ani, iar înăuntru „Roirant"-ul, cu o mişcare omenească, face să lunece la fiecare trei secunde, de-a lungul jgheabului, o sticlă de culoarea portocalei.

Ce înseamnă a scrie „ceva frumos"?

Din fundul veacurilor aud lîngă mine: „E pur si muove".

Tresar. Da! Se mişcă! Sub ochii mei se mişcă. Clipa aceasta a fost! Şi aceasta! Şi aceasta! Aici a fost odată o bolgie. Aparţinuse Domeniilor Coroanei. Făcea parte din peisaj. Aud pocnetul uşor al fiecărei secunde care se desprinde de prezent. Cu fiecare pocnet peisajul se topeşte, nevăzut, dar se topeşte. Va face parte din fabrică. Sticlă, beton, asfalt.

Se mişcă. Simt, văd cum se mişcă: „Omul cu spinarea care ţine" este acolo, se strecoară printre maşini ca un Puşkin printre copacii parcului de la Mihailovskoie şi, din fiecare observaţie, se acumulează în secret acordurile gigantice ale viitorului „Boris Godunov".

Ce înseamnă a scrie „ceva frumos"?

H. Rohan

Ilustraţii de
ANGI PETRESCU-TIPĂRESCU

IN MEMORIAM

Voi, amintiri, veniţi în lung şirag,
Să povestim de cel atît de drag,

De clipele trăite împreună
Sub înstelate nopţi cu lună,

Cînd îmi vorbea despre copilărie.
Ce nu i-a fost senină, nici zglobie.

Ci o mirare cu priviri spre viaţă.
Cum s-ar mira o floare-n dimineaţă.

Zărind în juru-i numai soare.
Şi plîns de rouă peste orice floare..

De jocuri fericite prea puţin
A povestit, poetul meu divin,

De bucurii, succese mici la şcoală.
Mi-a şoptit cu vorba lui domoală.

De casa părintească, spunea-adeseori,
Cum se plimba prin straturile cu flori.

Şi se-apleca sfios să le sărute,
Cu gesturi diafane şi tăcute,

Rozeta era floarea preferată,
Ce o păstra şi-n file reci presată...

„Ea moare pururi credincioasă:
Rămîne-ntreagă, verde şi frumoasă.

Cum vei rămîne tu, iubita mea!..."
Mi-a spus-odată cu o voce grea...

Agatha Grigorescu-Bacovia

Iulie 1957

SEMNE NOI DE LIRISM

Recolta poetică a anului în curs se vădeşte deosebit de bogată în semnături inedite sau puţin frecvente înainte vreme. Numele noi abundă în publicaţiile literare, cel puţin în „Tribuna", „Tînărul scriitor" *şi* „Gazeta literară", *şi mă întreb dacă nu cumva la o numărătoare riguroasă producţia debutanţilor ar depăşi procentul reprezentat de versurile poeţilor afirmaţi anterior. Nume precum Petre Stoica, Romulus Vulpescu, Tudor George, Liviu Călin, Florenţa Albu, George-Radu Chirovici, pînă deunăzi fără nici o rezonanţă în conştiinţa publică, devin tot mai familiare cititorilor de poezie, iar numele unor tineri ca Matei Iliescu, Nichita Stănescu, Matei Călinescu, bat cu îndrăzneală la porţile liricii.*

Autor al unui mic număr de poezii apărute în „Steaua", „Tînărul scriitor", „Tribuna" *şi* „Gazeta literară", *Matei Iliescu denotă incontestabile posibilităţi în direcţia liricii de concepţie, posibilităţi ce se întrezăresc mai cu seamă în* „Naştere": „Ura sfîntă, imensă ca apele Volgăi, / ura unui mare popor asuprit / s-a făcut aur; / dîrzenia pietroasă ca pieptul Uralilor, / gîndul împotrivit ca un zid / s-a făcut / om..."

Din cît ne putem da seama, pe temeiul lecturii versurilor puţine pe care le-a publicat pînă acum, Nichita Stănescu se anunţă ca un poet al emoţiilor subtile, al stărilor de reverie înfiorată, al amintirilor tulburătoare şi al reprezentărilor fantastice: „Copilărie, copilărie/ răsfirată printre brazi/ ca un ecou.../ Războiul înroşea seara/ şi rîsul tău argintiu/ fugărit printre drumuri/ nu pricepea carnea pămîntului/ îngrăşată cu morţi./ Copilărie,/ copilărie atît de departe/ de carafa asta cu vin/ în care luna s-a tulburat/ şi tăcerea..." *Nebulos încă, profilul poetic al lui Matei Călinescu se bănuieşte a fi autentic din asemenea versuri ce conturează un peisaj sufletesc:* „Cu mîinile mari şi bune/ îşi risipeşte uimirea în aer:/ copacilor care înţeleg uimirea cu frunzele/ şi mlădioaselor trestii/ cu stele tremurate în vîrf/ care cad mereu/ printre cercuri hoinare de baltă:/ miriştilor arse peste care saltă iepurii iuţi,/ odată cu clipele..."

Nichita Stănescu, Matei Iliescu şi Matei Călinescu nu sînt însă cei mai noi dintre candidaţii la examenul de admitere în paradisul lui Apollo. Revistele recomandă aproape număr de număr alte şi alte nume. Sumarul „Tînărului scriitor" *cuprinde o rubrică specială:* Inceput de drum, *consacrată debuturilor. E dificil, desigur, chiar cu neputinţă, de a numi dintre zecile de tineri iviţi, mai cu sfială, mai cu aroganţă, în cîte un colţ de pagină tipărită, pe cel într-adevăr chemat, pe Alesul, preferatul capricioaselor copile ale zeului luminii şi lirei. Sentimentul ce-l încerci, frunzărind filele presărate cu stihurile debutanţilor, e o nelinişte stranie, o nostalgie a necunoscutului, traductibilă în versuri eminesciene:* „Dintre sute de catarge/ Care lasă malurile,/ Cîte oare le vor sparge/ Vînturile, valurile?..." *Orice anticipaţie comportă un risc; dacă însă viitorul o confirmă, satisfacţia celui ce s-a încumetat să iscodească semnele devenirii, e cu atît mai adîncă. Un talent asupra căruia nu mai încape dubiu e, desigur, acela — promovat în paginile* „Iaşului literar" *— al lui Florin Mihail Petrescu. Poezia* „Sculptorul", *apărută în nr. 2 al revistei ieşene, e un original imn închinat forţei umane, biruitoare a vremelniciei. Prin creaţie, omul îşi aserveşte materia, modelînd-o după chipul şi asemănarea sa:*

„Mi-e dalta-n piatră — fulger în nori grei
Ce scapără contur beznei diforme,
Materia-mblînzită şi universul ei
Imi creşte-n faţă-n armonii de forme".

In versurile lui F. M. Petrescu pulsează o încredere inalterabilă în continua ascensiune a omului:

„Cît visu-n cerc de aur îl vom înlănţui
In zbor de primăvară, noi nu ne vom opri
La marginea tăcerii cu aripile frînte."

Fiinţa individuală poate dispărea, nu însă şi fructul gîndului, fanteziei:

„Din truda noastră pururi ceva o să sclipească
In tot ce-i frumuseţe şi jertfă omenească".

Harul poeziei coboară şi asupra altor încercări ale aceluiaşi (probabil tînăr) autor, precum „Acestea-s ale mele" („Iaşul literar", *nr. 2) sau* „Instantanee" *(idem, nr. 6) — aceasta din urmă o suită de notaţii a unor impresii culese „în marea hală pentru laminate", conţinînd strofe remarcabile, ca aceasta:*

„Lumina-n unde de reverberaţii
Sclipeşte atît de vie în cuptoare
De parcă-n zbor te-ai înălţa spre soare
Şi soarele ar coborî în spaţii".

O sensibilitate poetică certă desluşim în versurile Sinei Dănciulescu, publicate în nr. 2 şi în special cele apărute în nr. 6 al revistei „Steaua". *Iată o poezie —* „Coloana fără sfîrşit":

„In poliedrele ei —
Muchiile încleştează apogeuri
Suişuri abrupte,
Coborîşuri egale,
Echilibrîndu-se în sus;
Căci aspiră spre cer, aspiră spre norii fecunzi
Şi spre soare,
Şi totuşi —
Nu e decît o adorare
Coloană fără sfîrşit..."

Preferinţa poetică a Sinei Dănciulescu pare orientată spre lirica de viziune. „Coloana fără sfîrşit" *a lui Brîncuşi devine o întrupare plastică, un simbol al idealului estetic spre care năzuieşte tînăra poetă. Ea îşi propune reprezentarea sensibilă a abstracţiunilor, cuprinderea într-un instantaneu a imaginii curgerii timpului în nesfîrşit. Poeta se străvede în vremi viitoare,* „ca de pe o insulă", *multiplicată în zeci şi zeci de generaţii:*

„...Merg înainte... Viaţa se scurge-n lumina
Sub care veşnic mai stă o străbună cosînd...
Mă înfioară, mă înfioară întotdeauna,
Plecarea aceasta-n larg
A urmaşilor mei!"

Din abundenta producţie a tinerilor încurajaţi prin publicarea în coloanele „Tribunei", *am reţinut unele versuri semnate Negoiţă Irimie, îndeosebi compoziţia intitulată* „Baiaderă", *viziune fantastică a nopţii înstelate:*

„Fantastic dans al stelelor albastre
Pe fondul pur al cerului de-acuma —
Şi ca o baiaderă printre astre,
De graţii plină se-nmlădie luna..."

Atenţia cititorilor a fost, de bună seamă, captată, la apariţia n-rului 6 din „Steaua", *de poeziile lui Barbu Cioculescu. Matur prin calitatea lirică a versurilor sale, Barbu Cioculescu este, formal, un debutant, întrucît de-abia acum s-a hotărît să încredinţeze tiparului ceva din producţia sa poetică. Universul, uneori chiar structura imaginilor din poeziile tipărite, poartă întipărirea unor semne distinctive ale liricii lui Lucian Blaga, cu excluderea, însă, a concepţiei filozofice din care odrăsleşte, în bună parte, această lirică. Barbu Cioculescu se realizează, în versurile publicate în* „Steaua", *ca poet al vitalităţii telurice, făuritor de inedite imagini cu material din regnul animal şi vegetal îndeosebi. Peştii — sumedenii —, mici* „cît bobul de mei", *sug* „ca pe ţîţe izvoarele". *Bobocii dintîi,* „singuri în aerul tare", *cresc* „în dulce şi grea legănare". *O mladă ţîşneşte, tremurînd* „în aerul tremurător, beat de răcoare, fără de nor". *Cloşti* „durdulii" *îşi duc* „în tabere plozii/ Ca Moise în fruntea norodului./ După mană de rîme, printre cipreşi de bozii". *Iedera este* „mîna întinsă la pomana ploii". *Ea,* „pînă Toamna tîrziu se zbenguie,/ Pînă în miezul Toamnei rămîne copilă,/ Şi goală în frig de noiembrie/ Mai joacă încă, văpaie plăpîndă". *Ielele* „vor naşte uşor ca poienele/ O horă fără vinovăţie". *O imagine:* „Privii şi perele-n lacrimi din/ Pomul rămas greu ca o fată" *aduce aminte direct de Blaga, nefiind decît răsturnarea imaginii:* „Fecioara Maria a prins rod ca un pom" *a acestuia. Cum ziceam însă, B. Cioculescu e blagian doar prin orientarea spre o anumită zonă a realităţii, nu şi prin interpretarea filozofică a fenomenelor cîntate. Autorul* „Iederii" *nu caută în natură, asemeni lui Lucian Blaga, revelaţia unor mistere transcendente, limitîndu-se (cel puţin în poeziile pe care le cunoaştem) să tălmăcească încîntarea trăită în contact cu elementele.*

Tendinţa detaşării de omul viu se face, din nefericire, simţită, şi în versurile sale. Poezia „Epigraf pe începutul verii" *schiţează profilul muncitorului tipograf —* „căutătorul de semne" *— văzut de departe. Poetul ezită să se apropie de el:*

„Şi nu m-am apropiat.
Păreai frumos doar de departe".

Nu ştim cînd vor fi fost scrise aceste versuri, poate cu ani în urmă. E dureros însă că un poet le poate semna azi. Frumuseţea interioară a fiinţei umane nu era o taină, de pildă, pentru artiştii Renaşterii, care depuneau toate eforturile de a se apropia de om, de a-l cunoaşte în toată profunzimea lui sufletească. Ei ar fi respins, fără doar şi poate, afirmaţia după care omul ar apărea frumos „doar de departe".

O primejdie ce paşte creaţia multora din tinerii poeţi este distanţarea de om, de problematica sa. Liviu Călin, Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Sina Dănciulescu, Negoiţă Irimie şi alţii publică poezii în care omul contemporan se regăseşte greu. Ce comunică oare această poezioară?

„De patimi răvăşită, o, prieteni,
Aş plînge-n noaptea asta pînă-n zori!
Şi fruntea mea ar adormi-n aromă aspră
Ce-ar exala-o singuratecile flori".

(Sina Dănciulescu: „Moment de noapte")

Sau aceasta, nu atît minusculă cît ermetică, intitulată „Univers" *şi integrată unui grupaj cu titlul general* „Festival 1957": „E cîntecul tău cînd te-apropii, / Floarea de piatră deschisă azi în prag, / Jocul cu norii ce-i destramă plopii, / Imbrăţişarea ta — / Cer strîns în firul neştiut de frag". *(Lucia Călin)*

Pericolul intimismului, apolitismului, în lirica tinerilor poeţi e ameninţător. Aceştia se complac în preocupări minore, zicîndu-şi, poate, că în acest chip alunecarea în discursivitate apoetică şi în reportaj versificat se exclude implicit. Fatală eroare! Oare notarea unor banale senzaţii de ordin intim nu e tot atît de antiartistică precum consemnarea fotografică a unei munci agricole, să zicem? E o deosebire de calitate poetică între acest pasaj ridicol dintr-un reportaj mediocru rimat: „...Hei, atelierul?.../ Da, fîrtate, ce-ai mai vrea?/ Să-mi repari combinierul!/ Ce-i lipseşte? — Cherestea" *— şi această strofă dintr-o poezie intimistă, pseudomeditativă:* „O, paşii voi cînta, dar eu voi tace/ Nu vreau să turbur mersul tău de tei;/Vai, simt pe-aici un fir plăpînd de pace/ Iar turnul alb mai pierde un crenel"?

Nu prin renunţarea la idei, prin depărtarea de viaţa reală, se dobîndeşte personalitatea poetică, ci tocmai dimpotrivă. Nu e vorba de nici un fel de unilateralitate în afirmarea acestui adevăr curent. E clar că fiecare poet veritabil îşi are făgaşul său şi adevărata îndrumare a creaţiei înseamnă ajutorul acordat artistului de a-şi găsi drumul specific. Drum specific spre viaţă, însă, nu spre evadarea din ea, căci aceasta duce inevitabil la sinuciderea creaţiei. Pledînd pentru prezenţa poeziei în viaţă, în actualitate, nu ne gîndim nici o clipă să reducem poeţii la rolul de comentatori ai evenimentelor social-politice. Poate exista, desigur, şi există o mare poezie a pasiunii politice în accepţia cea mai strictă a termenilor, avîndu-şi, în literatura noastră contemporană, exponenţii de talia lui Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş. Poeţii pot fi însă actuali şi în alt chip. Nu vom recomanda, în nici un caz, unui poet înclinat spre interiorizare şi reflecţie să cînte asemeni lui Mihai Beniuc. Oricare i-ar fi structura psihică, ori încotro s-ar îndrepta preferinţele sale tematice şi oricît de singular i-ar fi timbrul vocii, un artist conştient de menirea sa va găsi modalitatea corespunzătoare de a servi prin creaţie idealurile contemporaneităţii. Concepţia de viaţă a creatorului răzbate firesc în opera acestuia şi un poet de azi care, ca om, concepe viaţa eroic, ca o dăruire cauzei umanităţii, comunismului, va transmite fiorul iubirii de semeni, al voinţei de acţiune în slujba ridicării lor, pînă şi într-o poezie de două strofe inspirată de zborul unei gîze.

Dumitru Micu

13 ANI DE LA ELIBERAREA BULGARIEI

VĂ SCRIU DIN SOFIA

Sofia, septembrie, 1957

In 1945, cînd am vizitat-o prima oară, capitala Bulgariei purta amprenta sinistră a războiului fascist. Clădiri incendiate, și spintecate de bombardamente. Ruine. Dar deasupra lor fluturau stindardele libertății cu care coborîseră din munți partizanii. După 13 ani Sofia este un oraș nou, capitala republicii populare. Sub hlamida Vitoșei se înalță construcțiile tinereții ei socialiste de o arhitectură robustă, amplă, luminoasă. Ca un imn al biruinții în mers, pretutindeni te întîmpină realizările acestui harnic popor care umple bulevardele largi cu bucuria unui viitor tot mai luminos în priviri. Iată, în centrul orașului, de unde au dispărut casele vechi, noile palate: casa partidului, ministere, hoteluri, locuințe, parcuri. Despre toate aceste înfăptuiri îți amintesc în nenumărate locuri plăcile comemorative: „Aici a căzut ucis (în 1942—1943 sau 1944) pentru libertatea poporului, comunistul...“ Nu poți să nu te întorci cu gîndul, văzînd toate acestea, la muzeul mișcării revoluționare, unde sînt înfățișate etapele luptelor partizanilor din cele trei insurecții armate: 1876, 1923, 1944. Imagini eroice ale dîrzei încăierări dintre o reacțiune sălbatică de o parte, și poporul hotărît să învingă cu sacrificiul suprem al morții, de altă parte. Îți amintesc de acest lucru cele două impunătoare monumente din Parcul Libertății: al Eroilor Sovietici și al Partizanilor. Îți amintesc crestele Balcanilor care se profilează departe pe cerul capitalei în care s-a organizat asaltul final asupra fascismului.

Încă cu două săptămîni înainte, Sofia s-a pregătit să întîmpine cea de a 13-a aniversare a eliberării. Vitrinele magazinelor sînt pavoazate festiv, împodobite cu portretele lui Blagoev și Dimitrov. Vitrinele librăriilor, și ele festive, expun cărțile scriitorilor bulgari, precum și multe traduceri. Între ele „Răscoala“ lui Liviu Rebreanu, apărută în aceste zile, Sadoveanu, Cezar Petrescu. Într-una din librării, o vitrină este consacrată literaturii noastre contemporane și clasice. Cu o frățească bucurie s-a sărbătorit aici ziua de 23 August. La clubul activiștilor culturali, Slavcio Vasev a vorbit despre eliberarea țării noastre, despre sărbătoarea noastră, s-a cîntat muzică românească, au fost proiectate două filme de scurt metraj. Ziarele au consacrat pagini speciale cu articole, versuri, desene și reproduceri.

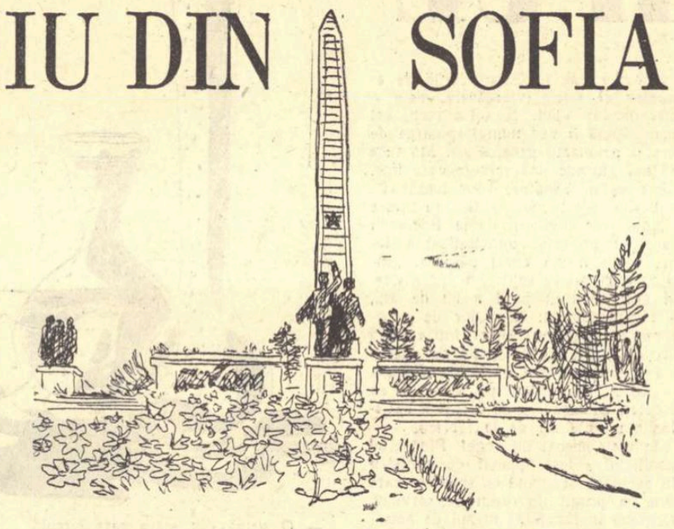

Monumentul Partizanilor din Parcul Libertății-Sofia
Desen de MEDI DINU

În aceste zile Bulgaria este vizitată de peste douăzeci de scriitori din alte țări. Un grup de scriitori unguri care și-a petrecut concediul la Varna, s-a oprit, la întoarcere, cîteva zile la Sofia. Se mai află aici doi scriitori greci, trei scriitori din Israel, poetul Baconski și primul secretar al Uniunii Scriitorilor din R.D. Germană, Max Zimmering. Sediul Uniunii scriitorilor bulgari, redacțiile publicațiilor literare s-au transformat în saloane de oaspeți. În orice zi îi poți vedea adunați în sălile de redacție, înconjurați de scriitorii bulgari pentru ca să discute despre problemele literaturii actuale, să discute despre mișcarea literară actuală, să cunoască preocupările scriitorilor gazde. „Viața nouă din Germania este tema principală a literaturii germane“ — spune Zimmering. „Noi, scriitorii din R. D. Germană, sîntem datori să prezentăm tabloul larg și substanțial al acestei vieți. Sîntem datori, deoarece cărțile noastre trec și în Germania apuseană, unde masele populare sînt însetate să afle adevărul asupra socialismului care este înfăptuit de frații lor pe pămîntul lor natal“.

Scriitorii oaspeți au putut vedea aici un popor, un popor hotărît să-și apere libertatea cucerită cu atîtea jertfe, un popor hotărît să apere pacea spre a putea să-și făurească mai departe viața sa din ce în ce mai luminoasă. Tinerețea Sofiei, cîntecul ei însorit, steagurile care flutură în aceste zile sînt legămîntul lui pentru aceasta.

„În munții de unde au coborît partizanii la 9 septembrie 1944 să instaureze puterea populară, — îmi spunea Ștefan Vlahov care citea o carte pe una din băncile Parcului Libertății — construim astăzi hidrocentralele păcii. Ele sînt însă și metereze făcute să apere ceea ce am cucerit cu sîngele și voința noastră de a învinge“.

Gh. Dinu

PRIETENII MEI NOI

Mi-e foarte greu să mă despart de voi,
Pămînt bulgar, prietenii mei noi,
Orașe, maluri, voci, apusuri, chipuri...
Ceramica lucioasă-a stîncii ude
Lîngă mătasa dulcilor nisipuri
Și marea — lungă, transparentă harfă —
Care, spre seară-abia se mai aude
— O, sobra frumusețe fără zarvă!
Acestea toate nu pot să le las
În urmă, cu un simplu: bun-rămas.

Iar dacă vi le-ntorc în poezie,
N-o fac cu versuri meștere, trufașe.
Lîngă adînca voastră modestie,
Atîta vreau: prietene să-mi fie
Apusuri, chipuri, maluri, voci, orașe...

FEMEI PRIVIND-ȘI TOVARĂȘII

Zece capete de bărbați,
bărbați pîn'la gît îngropați,
se uită de jos, din pămînt,
către voi. Nu țipați!
Nu vă temeți! Ei nu s-au temut.
Cu capul mai stau în lumină,
părul mai tremură-n vînt.
Nu țipați! Încă vă-aud.
Fiți alături de ei, fiți viteze.
Și voi ați luptat. Și voi ați visat.
Lăsați-i... Poate mai vor să viseze.
Ca mîine, știți bine, și voi
veți merge pe drumul acesta cumplit.
E război! E război!
Fie ca ultima clipă
să rămîie semeață.
Urmașii n-o să vă uite curînd.
Zece capete de bărbați,
bărbați pîn'la gît îngropați,
se uită de jos, din pămînt,
către voi. Nu țipați! Nu țipați!

INTREBĂRI

Balcicul, stînca mea trandafirie,
Nesebrul, argintia mea pafta,
Sozopolul, în care luna scrie
Cu străvezia ei caligrafie,
Le-oi mai vedea cîndva? Cîndva?

Clădirile de lemn străvechi și-acele
Mormane de legende fumurii —
Ruinele — în care umblă stele,
Patina ștearsă a privirii mele
O vor păstra? O vor păzi?

Am stat ca-n rama unei aquatinte,
Închisă-n peisaj, am stat așa:
Pe tărmuri am lăsat plutind cuvinte...
Cînd treci pe-acolo, nu-ți ies înainte?.
Le poți uita? Le vei uita?

Nina Cassian

„Autocritică“

Desen de G. BIDSTRUP *(Din „Krokodil“)*

PSIHANALIȘTII DE PE BROADWAY

Broadway-ul s-a hotărît să joace rolul medicului psihanalist. Bătrînul Freud a fost dezmoștenit de mîini brutale, stîngace și silit să vină în ajutorul acelor dramaturgi americani aflați în criză de inspirație. Complexele și refulările care constituie obiectul analizei, au fost anexate cu exagerată dezinvoltură și mărturisită voluptate de căutătorii succeselor facile. Cum însă proaspeții psihanaliști nu au prea multă experiență în acest domeniu, „cazurile“ pe care le examinează și mai ales terapeutica folosită suferă de o exasperantă monotonie. Ca o compensație — echilibru — a monotoniei se experimentează pe scenă o falsă frenezie și tensiune sexuală. E un fel de frenezie „la rece“, menită să biciuie nervii și să redeștepte simțuri și patimi de mult adormite. O literatură fabricată pentru uzul unui public obosit, drogat cu best sellers-uri de senzație! Și totuși homunculii preparați în acest laborator literar psihanalitico-comercial sînt anoști, și seamănă între ei ca niște frați gemeni. Nu e atît vina scriitorului — era să spunem a fabricantului — cît a procesului de fabricație care este standardizat.

Să facem cunoscute două dintre producțiile recente ale acestei noi firme americane. Producțiile ne-au parvenit în adaptarea lor franceză — însoțite de fotografii sugestive. Am salutat cu plăcere sobrietatea exhibițiilor și am aplaudat rafinamentul care impune sugerarea discretă, treptată a ceea ce s-ar numi misterul sexual și nu dezvăluirea lui brutală și deci neinteresantă, neincitantă.

Dar să ne întoarcem la oile noastre... adică la „Ceaiul și simpatie“ (ingenuu titlu) de Robert Anderson (versiunea franceză de Roger Ferdinand) și la „Pisica pe un acoperiș fierbinte“ (cum să nu exulți!) de Tennessee Williams (text francez — André Obey).

„Ceaiul și simpatia“ au loc într-un colegiu de studenți. Protagoniștii sînt Tom Lee, ingenuu în vîrstă de 17 ani, student, Laura Reynolds, frumoasa soție a directorului de studii, în vîrstă de 25 sau 28 de ani și directorul colegiului însuși, Bill Reynolds, monument de virilitate și trupeșie, fire dîrză și voluntară. Precizăm că nu e un trio conjugal. Mai exact — nu devine trio conjugal decît după ce lanțurile conjugale sînt sfărîmate!

Subiectul e simplu dar nu lipsit de cotituri și revelații senzaționale. Din pricina timidității sale feciorelnice, a unei candori funciare, a rezervei publice față de fiicele Evei, Tom e suspectat de pederastie. Suspiciunea e declanșată de faptul că Tom face o plimbare îndepărtată și inoată împreună cu un tînăr profesor al colegiului. Bănuielile se sprijină și pe predilecția lui Tom pentru rolurile feminine. Interpretul ladyei Macbeth e supus unei carantine morale. Un amic îi sugerează o soluție, care ar rezolva criza. Tom ar trebui, conform acestei soluții, să apeleze la bunele oficii ale unei femei de moravuri dacă nu ușoare, dar ușurele în orice caz. Zis și făcut. Dar aici intervine complexul sufletesc. Tom, inhibat, stăpînit de oroare, nu-și poate demonstra virilitatea. Cuprins de deznădejde, junele ingenuu vrea să se sinucidă chiar la locul infamei experiențe. Va fi însă salvat. Scandal. Tom urmează să fie exclus din pu-

ritanul colegiu. Aici, lovitură de teatru. Laura, care pînă aici îl afecționa cu discreție, intră în scenă și îndeplinește două acțiuni decisive. („Coup de theatre“ după toate legile.) 1) Revelează publicului stupefiat că monumentul de virilitate care este soțul ei, nu este de fapt monument, ci fals monument. De fapt Bill Reynolds este un pederast refulat care s-a căsătorit din conformism social. 2) Samariteancă pînă la capăt, Laura se dăruiește — se pare însă că, spre cinstea ei, nu numai din motive psihanalitice — candidului Tom, în care intuiește un bărbat mai autentic decît monumentul Bill. În secunda în care ea e gata să se abandoneze (limbajul piesei), lumina slăbește și cade cortina pe ultimul act din „Ceai și simpatie“ și plictiseală și prost gust.

La Tennessee Williams lucrurile nu se petrec atît de rudimentar. Autorul, scriitor de mare succes, e abil și are un incontestabil talent de dramaturg. Ca atare, reflecțiile sînt mai puțin brutale, revelațiile mai inteligente, gradația mai firească. Dar, toate acestea fin totuși de tehnica piesei și nu de substanța ei. Iată această substanță. Eroii sînt de fapt cei doi soți Margaret și Brick aflați în vizită la tatăl acestuia din urmă, mare plantator în Mississipi. Atmosferă! Între cei doi domnește o stare de tensiune și crispare neexplicabilă pînă spre sfîrșitul piesei. Cert este însă că Brick nu manifestă nici o dorință să-și folosească drepturile conjugale față de încîntătoarea sa soție. De unde știu că e încîntătoare? Din versiunea franceză agrementată cu fotografii. Un copil pătează rochia eroinei. Aceasta, firesc, și-o scoate. Nu-și pune alta însă, pînă în actul doi, rămînînd într-o — trebuie s-o spunem — cămășuță scurtă, spre satisfacția publicului de bon-viveurs și a noastră a tuturora care nu sîntem puritani și privim cu înțelegere omenești slăbiciuni. In hoc signo (adică în cămășuță) vinces! — pare a-și fi spus ingenioasa eroină... și a avut dreptate.

Dar să revenim la oile noastre. Oile, — adică cei doi soți — se ceartă de-a lungul unui act fără ca noi să înțelegem prea mare lucru. Abia în actul doi începem să înțelegem. Brick, fost jucător profesionist de fotbal avusese un bun prieten — Skipper. De la moartea acestuia Brick începe să bea, alunecă cum s-ar zice, pe pantu disperării și o ignorează fizic pe soția sa, „pisica de pe acoperișul fierbinte“. Bun! Tatăl său, bătrînul plantator al cărui sfîrșit aflăm că e inevitabil, îl suspicionează pe propriul său fiu de amor pederast pentru răposatul Skipper. Insfîrșit ajungem la procesul de fabricație! Brick se confesează. După cum se știe, mărturisirea, scoaterea la suprafață are o mare valoare în tratamentul psihanalitic. Iată confesia lui Brick. El și Skipper erau buni prieteni. Prietenie pură! Margaret se îndoiește de puritatea amiciției și îi comunică această îndoială prietenului respectiv. Acesta se culcă cu ea pentru a-i dovedi că se înșeală (vezi și cazul Tom din „Ceai și...“). Dar experiența eșuează. (Vezi și cazul Tom din...) Skipper se sinucide. (Vezi și cazul Tom...) Dar, spre deosebire de Tom, izbutește și rămîne pentru noi, bun mort. Înainte de moarte vrea să-i dea un telefon lui Brick dar acesta îi trîntește receptorul în nas. De aici tragedie!

Spre liniștea cititorului, precizăm că Brick se vindecă moral cu ajutorul soției lui și că se mută de pe divanul său solitar și ascetic în patul conjugal, comun și psihanalitic. Toate sfîrșesc aici cu bine, spre mulțumirea spectatorilor și cititorilor. La sfîrșit se explică și titlul. Căci, spune Margaret, nimeni nu-i mai încăpățînat decît o pisică pe un acoperiș fierbinte.

Asta am constatat-o de altfel și noi, citind această piesă, a cărei interpretă, după cum spune Paris-Theatre (și nu văd de ce nu i-am da crezare) e pisică, lupoaică tigresă (sau tigroaică, rimează mai bine.) Profităm de acest prilej, pentru a ne manifesta curiozitatea și a mărturisi că sîntem foarte doritori a ști la ce o să mai apeleze regii Broadway-ului, atunci cînd totuși în chip fatal — toate temele psihanalizei se vor epuiza. Avem însă încredere în inventivitatea americană.

Sorin Arghir

OASPEȚI DIN ARGENTINA

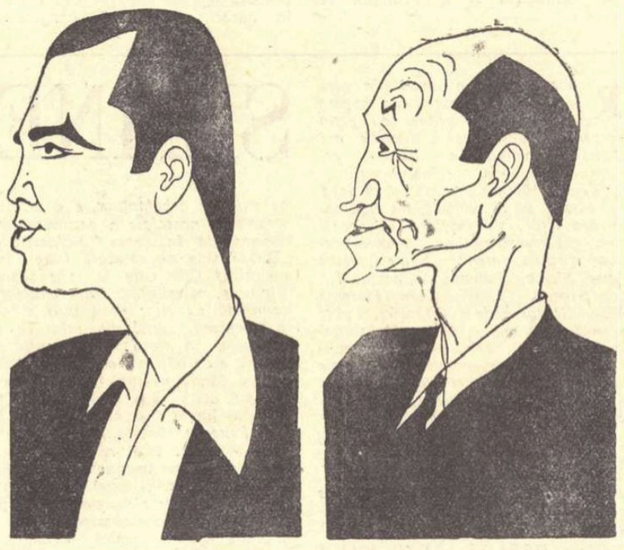

GUSTAVO ROCA
Scriitor
Directorul ziarului „Orientacion“

EZEQUIEL MARTINEZ ESTRADO
Scriitor

Desene de ROSS

Din toată lumea

POETUL UMBERTO SABA A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ

La 26 august 1957, într-un spital din Gorizia, a încetat din viață, în vîrstă de 74 ani poetul Umberto Saba, unul dintre cei mai mari lirici italieni contemporani.

Desfășurînd o activitate literară de peste cinci decenii — Saba a fost laureat în 1946 cu Premiul Viareggio pentru volumul de poezii „Il Canzoniere“.

Sub regimul fascist el a refuzat să publice, rămînînd un izolat în Triestul natal. În timpul ultimului război a publicat un volum de poeme de rezistență împotriva fascismului și războiului, manifestîndu-și atașamentul față de partidul comunist italian și față de mișcarea partizanilor păcii.

Pînă în ultimii ani ai vieții sale Saba a pus în versurile sale, scrise într-un ton popular și narativ, o capacitate nealterată de entuziasm și o dragoste mereu proaspătă pentru adevăr și pentru om.

NIVELUL DE TRAI AL SCRIITORILOR

„Cum poate fi ridicat nivelul de trai al scriitorilor din Danemarca?“ Acesta este titlul unei largi anchete deschisă în patria lui Nexö de ziarul „Social-Demokraten“, provocată de condițiile de trai nesatisfăcătoare ale majorității scriitorilor danezi. Răspunzînd, Kaj Voli, președintele Uniunii Scriitorilor danezi, a învinuit pe editori, deoarece aceștia plătesc autorilor onorarii foarte reduse, încercînd să arunce riscul comercial pentru răspîndirea nesatisfăcătoare a cărții asupra scriitorilor înșiși.

DICȚIONAR DE BIOGRAFII

În curînd va apare concomitent în Italia, Franța, Germania și Spania un mare „Dicționar de biografii ale autorilor din toate timpurile“.

Apariția dicționarului este pregătită de către cunoscuta editură italiană Bompiani, care a mai tipărit un „Dicționar de opere și personaje“ la a cărui elaborare a muncit un grup numeros de specialiști timp de peste 10 ani.

„Dicționarul de biografii“ va fi alcătuit din trei volume a circa 1000 pagini fiecare.

Într-adevăr, scriitorul primește de obicei, în primul an după apariția cărții sale, onorariu numai pentru a treia parte a tirajului tipărit, urmînd să primească restul pentru celelalte două treimi abia după ce toată ediția a fost vîndută.

Ole Vivel, directorul celei mai mari edituri daneze, a propus adoptarea unei legi în vederea ajutorării de către stat a scriitorilor, întrucît — după părerea sa— cererea redusă de cărți nu poate asigura autorilor un nivel de trai corespunzător.

La rîndul său, R. Hansen, directorul unei biblioteci, a declarat că vede rezolvarea problemei în sporirea alocațiilor de stat și municipale pentru biblioteci în vederea achiziționării de cărți.

OPINII DEPRE LITERATURA BRITANICA

Referindu-se la „intenția și practica“ revistei sovietice „Literatura străină“ de a publica și lucrările scriitorilor ale căror opinii asupra literaturii și vieții sociale nu coincid cu cele ale redacției, scriitorul englez Charles P. Snow a propus revistei să-i publice un articol despre literatura engleză contemporană. Revista a dat curs propunerii și a publicat în ultimul număr articolul său, trimis redacției cu titlul „Literatura britanică astăzi“.

Charles P. Snow, membru al „Societății Regale de Literatură“, este binecunoscut în Marea Britanie ca autor al mai multor romane și piese de teatru.

Articolul său, care face un tur de orizont asupra apariților literare din ultimii ani, pornește de la premiza că „principala trăsătură distinctivă“ a literaturii engleze contemporane constă în aceea că „multe din cele mai bune cărți englezești din ultimii 10 ani nu țin de literatura propriu-zis artistică în sensul strict al cuvîntului“.

Redacția revistei, într-o notă, precizează că socotește discutabile o serie de teze dezvoltate de autor.

POEZIE ȘI PERSEVERENȚA

Nu de mult, publicația catolică poloneză „Tigodnica povsehnevo“ a publicat un grupaj de versuri ale poetului Adam Maczedonski.

Iată un instructiv fragment din ciclul intitulat „Despre ocupațiile obișnuite ale oamenilor“:

„Omul citește un ziar
Omul citește un ziar
Omul citește un ziar...“

Jezia conține, în total, unsprezece „versuri“, toate identice cu cele de mai sus. O metodă asemănătoare de „creație“ a folosit poetul în ciclul intitulat „Munca“:

„O femeie bătrînă spală rufe
O femeie bătrînă spală rufe...“

Din nou, după fatidica cifră de unsprezece versuri identice, autorul și-a considerat mesajul său poetic pe deplin transmis cititorilor și, ca atare, și-a încheiat poezia.

Pe bună dreptate, o altă publicație poloneză, săptămînalul literar „Zycie Literaczke“ din Cracovia, observă că o asemenea „creație“ trădează o „perseverență de fier, o perseverență de fier, o perseverență de fier...“.

S. Carp

NOUTĂȚI LITERARE ITALIENE

Literatura italiană contemporană s-a îmbogățit cu noi și valoroase cărți. Presa de specialitate semnalează cu mare entuziasm succesele scriitorilor italieni. Astfel, printre poeți, remarcăm pe Pier Paolo Pasolini, *iar printre prozatori pe* Cassola *și* Manlio Cancogni.

Primul, un tînăr poet din Roma, cunoscut publicului cititor prin două volume anterioare: „Dal diario“ (1945-47), „Meglio gioventù (1947—1953). publică al treilea volum de versuri intitulat „Le ceneri di Gramsci“. Dacă primele au atras atenția prin prospețimea rafinată a mijloacelor de expresie; ultimul se remarcă prin problematică. După cum anunță autorul acesta „presupune o luptă inovatoare, nu în ceea ce privește stilul, ci cultura și spiritul“.

Volumul de versuri „Le ceneri di Gramsci“ *este inspirat din viața plină de abnegație a luptătorului antifascist italian de la a cărui moarte se împlinesc 20 de ani. Problematica liricii lui Pasolini constă în încercarea de interiorizare a zbuciumului social și politic, — fără ca în primele volume să fi reușit să-l transforme într-o adevărată problemă de conștiință, — proces pe care îl desăvîrșește în noul volum de versuri.*

O parte din critica literară s-a arătat însă destul de aspră. Părăsind poezia tradițională, Pasolini a creat un vers nou, un vers lipsit în aparență de ritm și tonalitate, îndreptîndu-se spre poezia-proză. Dar tocmai această formă comunică admirabil sensibilitatea profundă care îl face pe cititor să simtă și să înțeleagă o durere nouă, o durere cu totul inedită în tradiția novecentistă italiană.

Pier Paolo Pasolini pregătește pentru tipar un alt poem intitulat „La ricchezza“, un volum de critică literară: „Dal Pascoli ai neosperimentali“; scrie romanul „Una vita violenta“. Pentru a-și asigura existența lucrează ca scenograf.

*

Prozatorii remarcați de presa italiană sînt Cassola și Cancogni. Amîndoi de origină și educație toscană, au debutat în literatură imediat după izbucnirea războiului. Încadrați în activitatea antifascistă militantă, au luat parte la luptele de partizani, iar după război la eliberarea Italiei. Cassola și Cancogni au lucrat în ziaristică și în polemica politică, dovedind un vădit interes pentru problemele sociale și morale. Proza lor are un accentuat caracter autobiografic.

Opera de povestitor a lui Cassola: „Fausto e Anna“, „Il taglio del bosco“, „I vecchi compagni“, „La casa di via Valadier“ și ultimul său roman „Un matrimonio del dopoguerra“, se desfășoară în climatul politic al epocii antifasciste. Romanele și povestirile lui reliefează criza morală a tineretului italian în această perioadă și exprimă rezultatul unor anevoioase și dificile procese psihologice. Experiența personagiilor lui evoluează, aproape întotdeauna, într-o atmosferă încărcată de amărăciune și de profundă mîhnire, mereu în căutarea echilibrului între trecut și prezent, ceea ce ilustrează, de altfel, condițiile în care s-a dezvoltat generația scriitorului.

Mai dinamic în procesul dramatic al povestirii este romanul lui Manlio Cancogni „L'odontoteenico“, a cărui acțiune se petrece tot în Toscana, în timpul războiului și în anii imediat următori. Aceeași amărăciune a unei societăți care nu știe să se elibereze de propriile ei suferințe, este tratată și de Cancogni, însă situată într-o lume mic-burgheză cu o ironie uneori exagerată pînă la grotesc.

Proza celor doi scriitori italieni poartă cititorul în marea monotonie a provinciei toscane, conturînd fie imaginea obosită și resemnată a personajelor, fie accesele lor de furie violentă. Punctul de plecare atît pentru unul cît și pentru celălalt este mișcarea de rezistență, adică momentul crucial în care toate procesele de dezintegrare morală a societății italiene păreau a fi atins maturitatea; meritul scriitorilor constă în faptul că dezvăluie cititorilor sensul uman al rezistenței.

Ana Ioachim

INGERII NEGRI

Gérard Walschap a scris în olandeză un roman, „Insurecție în Congo“ — care a fost tradus în franțuzește și pe care revista catolică „Etudes“ îl laudă grozav.

Iată subiectul acestei cărți, redat cu propriile cuvinte ale entuziastului recenzent:

„Congolezul Teotim, catehist exemplar al Misiunii catolice, murindu-i fratele, își aduce în casă cumnata. Aducerea Mariei provoacă scandal și părintele Leopold îl izgonește pe Teotim din funcție, pentru poligamie. Teotim îi sparge capul binefăcătorului său, papa Leopold. Maica Imelda primește spovedania asasinului. Colonelul flamand Van Aspengouwen începe o sălbatică „anchetă“. Negrul Jean organizează revolta și îi închide pe toți albii în biserică. Teotim, chemat de Monseigneur, se crede denunțat de maica Imelda și o lovește cu cuțitul. Pînă la urmă, totul se aranjează: negrii dau drumul albilor, crudul Van Aspengouwen trebuie să părăsească Congo, maica Imelda se face sănătoasă, Teotim este iertat pentru crimele lui“.

Morala: negrii sînt în fond băieți buni, numai să știi cum să-i iei, mai cu duhul blîndeții și colonialismul e salvat. Inteligentă carte, care merită elogiile recenzentului. Cum spunea Anatole France: „Ce minune e și inteligența unui imbecil“.

Lector

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*. Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA. Șos Kiselefi nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 37 (183) - joi 12 septembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

DISCUȚII DESPRE REFLECTAREA ACTUALITĂȚII ÎN LITERATURĂ

Convorbire cu V. EM. GALAN

despre

Perspectiva scriitorului

Incercasem la sfîrșitul lecturii primului volum din romanul „Bărăgan" să-mi închipui evoluția probabilă a unui erou comunist cum este Anton Filip. Mi se întîmpărise în minte fermitatea convingerilor sale. Eroul nostru trăia cu o deosebită intensitate sentimentul acut al răspunderii de luptător devotat cauzei partidului. Am reîntîlnit ceva din atmosfera sufletească a personalității acestui erou, atunci cînd l-am ascultat pe V. Em. Galan vorbind despre problemele importante care frămîntă astăzi obștea scriitoricească.

Observațiile lui V. Em. Galan vădesc o chibzuință mai veche, ele par a fi răspunsuri ivite în procesul propriei creații din cioc-nirea unor argumente asupra cărora scriitorul a zăbovit îndelung și a revenit deseori. El este încredințat că forța adevăratei literaturi, capabilă să emoționeze și să transforme conștiințe omenești, mărește astăzi responsabilitatea artistului realist-socialist.

De aceea exigențele sale estetice implică preocuparea activă pentru înțelegerea sensului obiectiv al dezvoltării fenomenelor vieții. In acest sens necesitatea clarificării perspectivei i se pare esențială. Convorbirea noastră a început printr-o referire la o discuție care a avut loc în urmă cu cîtăva vreme cu Francisc Munteanu...

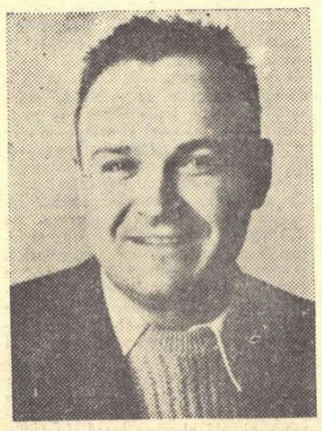

— Mi s-a părut interesantă soluția pe care o propunea Francisc Munteanu în legătură cu unele probleme privind desfășurarea procesului de elaborare artistică. El vorbea despre o anume „preelaborare"... Ce înțelegeți dv. în acest termen?

— Știu eu ce să înțeleg?! De un timp încoace, ori de cîte ori aud vorbindu-se despre literatură, mă cam încearcă, văd, un soi de fobie a termenilor noi. Mi s-a tras, bănui, năpasta, din lectura unor studii și articole de critică literară relativ recente: le-am citit, le-am recitit, am tradus în vorbe de rînd termenii nou creați, și, așa, cu sudoarea frunții — pentru că era tare mult de tradus! — am căzut la ideea fixă că sub termenii aceștia noi se ascund prea deseori idei vechi: vechi în sensul de „contrar nouului". Și se ascund, adesea, chiar de către autorul respectivului termen.

TERMINOLOGIA DISCUȚIILOR LITERARE

— Rămînem la generalități? Sau...

— Să nu rămînem. Disputa în jurul termenului „erou ideal" n-a scos din anonimat numai palavragiii: a avut și victime. La fel disputa în jurul termenului „exagerare conștientă"; sau, mai recent, la noi disputa în jurul termenului „modernism" — nou și el, nu prin rezonanță, ci prin conținutul care i se presupunea. Eu am urmărit dezbaterea ca autor de proză, nu ca poet liric. Am reținut, traducînd în limbaj curent noii termeni zvîrliți în dezbatere cu duiumul, că „modernismul" își atribuie unele trăsături pozitive care aparțin de fapt realismului socialist sau literaturii în genere, trăsături pe care apoi le anulează cînd cere literaților: 1. Să arunce anatema asupra faptului divers și asupra tuturor „gazetărismelor" care-și trag tema din anatemizatul fapt divers. 2. Să arunce la gunoi genul epic. 3. Idem, tot ce aduce cît de cît a polemică, asta fiind de asemenea „gazetărism". 4. Să fugă de șabloanele recente dar nu luptînd împotriva oricăror șabloane, ci reluînd șabloanele cu care au dat faliment în căutările lor, atîți literați din perioada 1920—1940. Or, cu un asemenea punct de pornire, s-o fi putînd face „modernism" [illegible] nu! Și nici nu s-a făcut: nu cunosc încă, printre prozatori, victime ale „modernismului".

— Credeți că printre poeți ar exista asemenea „victime" cum le numiți dvs.?

— Cred că da: cercetează colecția revistelor literare din ultimul an. Dar am citit și o carte — versurile lui Petre Stoica. Un poet, mi s-a spus, foarte tînăr. Probabil, într-adevăr, un viitor poet: sînt în cartea lui cîteva versuri, cîteva imagini, care, efectiv, par a fi opera unui poet. Totuși, după mine, cartea, în cea mai mare parte a ei, e o jalnică platitudine. Incearcă să re-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

Caracterul umanist al satirei

Am spus-o răspicat de la tribuna primului nostru Congres și o repet și acum: împotriva tuturor balasturilor care mai împiedică zborul omului către adevărata libertate, compătimirea sentimentală este contraindicată. Pentru extirparea tumorilor — sînt necesare intransigența și lupta susținută prin toate mijloacele — inclusiv satira înaltă, majoră. Sînt convins că satira are un caracter umanist prin însăși esența și finalitatea ei.

Deși, parafrazînd pe Juvenal, am afirmat cîndva că „difficile est de satira non disputare", constat cu uimire că discuții asupra satirei — implicînd firește disputa — nu se prea duc în revistele noastre literare. Bisturiile critice stau încă în cuvă. Sala de operație e pregătită. Nu-s puse mănușile aseptice sau lipsește cazul clinic? Se prea poate și asta: unele muze satirice — sezoniere — tac, altele se exilează — ovidian — pe litoralul liric și suspină... euxin, deși n-ar cam trebui să fie bine primitoare de fenomene negative. Consecința? Referindu-mă la poezia satirică, absență pe toată linia. Să-și fi pierdut oare poeții satirici capacitatea de a percepe comicul? Nu cred. Atunci? Doar simțul umorului este înnăscut și nu lipsește decît la „oameni buni", la care — cum spune Mihalkov — „elementul pozitiv e mai puternic decît slăbiciunile omenești".

Deși-s sentimental, pudic și blînd ca un miel, eu nu-s un „om bun". Declar aceasta cu mîna pe conștiință și pe floreta satirică. De aceea și critic, fără a fi negativist. Am învățat de la Șcedrin că e bine să conduci în regatul umbrelor tot ce și-a trăit traiul și în același timp să oglindești năvala vieții. Dar cum și în ce proporții? Cît alb trebuje pus pe un talger al balanței farmaceutic-schematice, cît negru pe celălalt talger? Insăși această întrebare e un vestigiu al „schematitei", maladie de care am suferit unii dintre noi (utilizez, din idilism, perfectul compus).

Are perfectă dreptate tov. Silvian Iosifescu cînd afirmă că „în practică, distincția dintre critică și negativism mai ia adesea aspecte scolastice sau de contabilitate simplistă". Căci este simplist și ridicol să arunci în bolgiile dantești pe un satiric, pentru că cenușa operei lui conține — la crematoriul critic — 2 grame negru + 1 gram alb = negativism, iar pe alt satiric să-l ridici „tita-mare" în paradisul veșnicilor lauri, pentru că spiritul operei lui conține — la dulcea radioscopie critică — 2 grame alb + 1 gram negru = critică constructivă. Mă raliez la părerea că dacă acționezi în sensul istoriei, nu poți lăsa impresia de astenic și de neîncredere. Și hohotul gras rabelaisian, și risul înalt gogolian, și sarcasmul lui Swift, și causticitatea voltairiană, și șfichiuirea șcedriniană, și risul flagelator caragialesc, etc. neagă și afirmă totoda-

Nicolae Țatomir

(Continuare în pag. 4)

Aș vrea să las în urmă...

Aș vrea să las în urmă amintirea
Unui bătrîn ce-a fost băiat de treabă
Și care nici nu mustră, nici nu-ntreabă,
Nici nu-și meșteșugește nemurirea.

Trecu prin viață fără multă grabă
Cam trist, deși glumeață-i era firea,
Dac-a visat, cîndva, nemărginirea,
L-a-mpotmolit voința lui prea slabă.

Pe lespedea-i din urmă să nu scrie
Urmașii, vreun crîmpei de poezie:
Bogată-i moartea, slova prea săracă.

A scris pentru copii, pentru opincă;
S-a îndeletnicit cu viersul, fincă
N-a fost în stare altceva să facă.

Salonul vechi...

Salonul vechi, cu scrinuri afumate
S-a înecat în umbră și tăcere...
Cutia nu mai cîntă „Miserere",
In sobă-i frig. Pendula nu mai bate.

Păienjeniș se țese prin unghere...
Subt cadrele ovale și uzate
Mănuși cu degetele retezate
Dantela și-au descămoșat, stinghere.

In cutifeaua negrelor fotolii
N-a mai rămas nici urma unei molii.
Au vestejit ghirlandele de roze,

Junona, Jupiter, Poetul, Muza:
Olimpianele apoteoze
Pictate în tavan subt Vodă Cuza.

Victor Eftimiu

Domnului Emil Cioran

bun liberal, om inocupat și pamfletar fără obiect

La PARIS

Eram mic copil cînd Octavian Goga, foarte mare poet și în deplin acord, atunci, cu sensibilitatea profundă a poporului, a adresat contesei-poete Anna de Noailles, sub formă de grav și disprețuitor poem un avertisment și o lecție de conștiință națională și demnitate umană. Contesa, neliniștită în cine știe ce complex metec al ființei sale pariziene, simțise nevoia să dea saloanelor care-i lansau poezia, de altfel foarte frumoasă, o nouă dovadă de apartenență totală, disprețuind în public și cu voce tare acea jumătate de sînge romînesc pe care, mereu stupefiată și furioasă, o afla curgînd în vinele sale ori de cîte ori proceda la analiza istorică și genealogică a ilustrului său sînge francez. Goga, poet el însuși, și cu mult mai mare, îi reamintea contesei și poetei că a-ți renega patria, poporul, limba, este un act nedemn, absolut antipoetic, și în ultimă instanță, grețos, — și i-o reamintea pe un ton sacerdotal, în cadențe magice, totul de un efect care depășea cu mult cuvintele, cutremurător. Cuvintele acelea le-am uitat pînă la ultimul, dar nu și poemul, care continuă să trăiască difuz în sufletul meu dîndu-i o specială capacitate de tresărire și răsunet față de toate actele semănătoare comise de intelectuali romîni rătăciți sau fugiți prin țări străine. Există însă nuanțe: mînia pe care ne-o provoacă întotdeauna nu exclude, citeodată, amărăciunea... Cu o astfel de amărăciune, domnule Cioran, îmi iau libertatea de a interveni în corespondența dumitale cu „un prieten de departe", din care am surprins un moment în revista N.N.R.F. — august 1957. Fără a fi acest prieten, crede-mă că nu-ți sînt, sau nu-ți sînt încă, dușman. Credemă de asemenea că sînt un om distrat și chiar nepăsător față de secretul de relații și de idei al semenilor mei, încît mă pot declara, și garanta, discret. Pe deasupra, nu izbutesc să mă mai interesez de „păreri" individuale, considerînd că o opinie nu e demnă de luat în considerare de către mine decît atunci cînd agită cel puțin cîteva milioane de indivizi, rezervîndu-mi, de altfel, dreptul de a o arunca la coș fără nici o ezitare. Iar a mă băga în vorbă, fie și, sau [illegible], într-una din „acele interminabile conversații al căror secret îl are — sau mai curînd îl avea — peninsula balcanică", după cum spui dumneata, mi se pare uriaș de zadarnic, obositor pînă la sleire. Vezi deci... Dacă prietenul căruia îi răspunzi ar fi venit la mine să-mi citească scrisoarea de dumneata adresată lui, l-aș fi rugat să păstreze pentru sine întreg conținutul ei, cu toate că numele dumitale mi-ar fi stîrnit, în virtutea unor obișnuințe mai vechi, o vie și puțin vicioasă curiozitate intelectuală. Dar eu știu că acest prieten nu există, după cum știu că un plic făcut din copertele unei reviste de mare circulație și prestigiu nu ți-a putut da dumitale iluzia corespondenții secrete și inviolabile. Și mai știu că dumneata ai scris această scrisoare pentru a fi citită nu de prietenii de departe, ci de cei de aproape, sau de cei pe care vrei să ți-i faci prieteni de aproape, adică de francezi, și de englezi, și de italieni, și de nemți, și nu de ruși, și de maghiari, și de noi, de romîni, de romînii de aici. Ai scris-o deci pentru a cîștiga prietenia acelor oameni, a acelor englezi, francezi, italieni, americani sau nemți, care printr-un joc al forțelor istorice de o limpezime asupra căreia nici măcar dumneata nu poți emite o judecată dublă (deși declari că acest mod de a judeca e înscris în natura dumitale cea mai intimă), a acelor „occidentali" așadar, care au devenit dușmanii țării romînești și ai poporului romîn. Ai țării și ai poporului romîn, înțelegi domnule Cioran, — adică ai țăranilor romîni, deci ai țăranilor ardeleni, — și dumneata ești ardelean — ai popilor romîni, da, și ai celor de prin părțile Sibiului — și dumneata ești, dacă nu mă înșel, tot feciorul unui popă de prin Rășinari —, ai muncitorilor și ai boemilor romîni, ai contabililor și ai șuetarilor de cafenea, ai gazetarilor, soldaților, brutarilor, lăutarilor și aviatorilor romîni, ai bibliotecilor, ai scriitorilor, ai universităților și ai gîndirii romînești — și dumneata, oricît de mare și de neașteptat, ești fructul acestei intelectualități și al acestei gîndiri, oricît de modestă și umilă —, ai femeilor și pruncilor, ai aerului, pietrelor și frunzelor, ai cuvintelor, ai morților și umbrelor, a tot ce este concret și impalpabil, abia schițat sau de mult apus, cadaveric sau nădăjduit, pulbere, gunoi sau viitor, a tot ce este indivizibil în spațiu și în timp sub semnul poporului și destinului romînesc, și al unei legi istorice și omenești pe care, aici, numai noi o putem îndeplini, așa cum o îndeplinim azi, și nu altfel. Și dumneata soliciți prietenia, sau măcar îngăduința, acestor oameni, căci o soliciți, deși, printr-o neașteptată și penibilă ultimă pudoare, și printr-un abuz de o tot atît de gravă și penibilă, și nu știu — zău — dacă ultimă, indelicatețe, le trimiți scrisoarea dumitale, petiția dumitale, oferta dumitale, pe adresa noastră. Iată ,o expediem, ghicindu-ți dorința, à qui de droit, cum ai spune dumneata în limba pe care ți-ai apropriat-o printr-un „coșmar" de dificultăți, și în a cărei scriere o singură frază cît de cît corectă, îți pretinde incalculabile „consumații de cafele, țigări și dicționare"...

Mi se pare că era să mă las tîrît de un apel al indignării, cedînd, cum spui dumneata, unei „humori" sau, cum aș spune eu, unei reacțiuni fi-

Radu Popescu

(Continuare în pag. 4)

ȘT. LUCHIAN — „Ghereta din cartierul Filantropia"

Însemnări

Reverie în expoziția lui LUCHIAN

Am petrecut un ceas al dimineții în fața picturilor lui Luchian, adunate în mare număr la Muzeul de Artă al Republicii. Mă gîndeam, zăbovind în fața lor, că acei dintre vizitatori care au mai cunoscut înfățișările țării vechi, au o calificare specială pentru a înțelege mai bine imaginile pictorului, cu o simpatie mai adîncă pentru sufletul cu care a întîmpinat-o. Nu l-am văzut pe Luchian niciodată, dar nu mi se pare necunoscută figura slăbită a autoportretelor, cu ochii lor plini de bunătate, uneori mai încruntați, alteori cu o lucire îngrijorătoare în ei. Imbolnăvindu-se încă din virsta tinereții și, ducîndu-și apoi, de-a lungul anilor, martiriul suferinței, artistul a știut necontenit să se înfățișeze pe sine. Intr-o operă susținută de un curent liric atît de personal, era necesar să se arate ce fel de om a fost pictorul care a privit către înfățișările țării sale, în formele lor rămase neschimbate de multă vreme. A fost un om al epocii în care genialitatea sau numai superioritatea de un fel oarecare a spiritului se însoțea atît de des cu boala, cu durerea, cu singurătatea, încît un zăbranic de doliu pare a coborî asupra acelui răstimp. Soarta lui Luchian reproduce unul din destinele romînești ale generației post-eminesciene, pe al lui Iosif și Anghel, pe al lui Ilarie Chendi și Coșbuc, pe al lui Ștefan Petică, P. Cerna și Emil Gîrleanu și pe al atîtor altora, neajunși la notorietate, săgetați în zborul lor. Și tată că-mi apar, din trecut, zeci și zeci de oameni, îmbolnăviți de tineri, îngenunchiați curînd, prieteni și tovarăși ai tinereții, de a căror bunătate și inteligență m-am bucurat, pierduți pe drumul vieții, plînși la vremea lor. Îi adun pe toți într-o singură imagine și pe-aceasta o recunosc în autoportretele lui Luchian.

O, prieteni ai vechimii, al căror nume mi-l silabisește amintirea! Ne întîlneam în mahalalele copilăriei, pe străzile vechi ale orașului nostru. S-a construit mereu de-a lungul deceniilor, dar rareori cu preocuparea de frumusețe sau de durată. Astăzi încă, în unele din punctele orașului vechi, mă uimește modestia așezărilor omenești. Ce gîndește despre sine, ce drepturi își recunoaște, ce pretenții înalță în fața vieții omul care ridică în grabă, în neorînduială, cu materiale inferioare, un adăpost sumar, pentru el, pentru familia lui, pentru catabalicul lor. N-a fost frumoasă și nici fericită mahalaua romînească. Frumusețea presupune în acel care o întocmește afirmație optimistă a vieții, bună dispoziție, bucurie și încredere în viață. Dar acolo, în Mahalaua dracului, pe care o zugrăvește Luchian, bucuria și încrederea în viață n-apar în nici una din formele lor. Adeseori m-am întrebat, străcurîndumă pe lîngă zidurile caselor abia mai înalte decît un stat de om, cu ferestre înguste către strada bolovănoasă, dacă un suflet mare, o concepție îndrăzneață a minții pot înflori în acele vizuini. Cadrul a fost, desigur, strîmt, apăsător, dar sufletul omului a tresărit și acolo și cîteva din mesajele romînești au pornit din neorînduiala și tristețea mahalalei. Luchian i-a dat, în pictura lui, un loc pe care îl găsesc mai mare decît mă așteptam, acum cînd îi privesc lucrările adunate laolaltă. Il însoțesc în plimbarea lui pe străzile copilăriei, cu inima rănită de un dor, de o aspirație către frumusețe și lumină, care a fost a atîtora de-a lungul generațiilor.

Din cînd în cînd se arăta și cîte o locuință mai bine clădită. Impingeai poarta de fier scîrțîitoare, treceai printr-o perdea de copaci, străbăteai curtea năvălită de ierburi și puteai apoi să te odihnești pe treptele casei, printre efluviile grădinilor, ale cîmpiilor din preajmă. Creșteau acolo margarete și dumitrițe, gălbenele, violete și părăluțe, garoafe și crizanteme, albăstrele, tufănele și trandafiri, gura-leului și irișI, flori de cîmp sau de grădină, împodobite sau umile, atît de deseori botezate cu diminutive de către dragostea gospodarilor și gospodinelor care le adunau în jurul lor pentru a înveseli fereastra, straturile curții, grădinița dinspre stradă cu adresări speciale pentru trecătorul lipsit de grabă. Luchian le-a pictat pe toate, făcîndu-le să se aprindă, să ardă ca un jăratic, să strălucească nu printr-o lumină primită de la un izvor exterior, ci prin propria lor incandescență. S-a văzut mereu în Lu-

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 5)

CĂRȚI NOI

PERPESSICIUS: „Mențiuni de istoriografie literară și folclor"

Volumul acesta compact, de peste 500 de pagini, (apărut la ESPLA), confirmă în cîmpul culturii noastre o prezență de mare prestigiu, activă în diverse direcții, chiar dacă mai puțin, — spre regretul autorului însuși, și, firește, al nostru, — în aceea a publicisticii curente. Reluarea în ultima vreme, de către autorul neuitatelor mențiuni critice, a uneltelor de cronicar literar, cărora le poartă o mărturisită dragoste, stîrnge și acest regret în trecut.

Spre istoria literară și studiul folclorului, Perpessicius a fost împins, evident, nu de constrîngerea unor circumstanțe trecătoare, ci de o pasiune cu adînci rădăcini. Dacă am reține numai îndelungatul contact intim cu laboratorul de creație eminescian, și încă ar fi prea destul pentru a explica o preocupare de durată și profunzime. Emoția care vibrează, printre indicațiile tehnice de metodă, în post-fața despre farmecul manuscriselor — la volumul a cărui apariție o salutăm — ne apare, în această privință, pe deplin edificatoare. In mențiunile de istoriografie literară și folclor, locul întîi aparține cercetătorului minuțios, care duce investigația pînă în adîncul lucrurilor, fără a se mulțumi vreodată să lucreze cu datele comunicate de altii. Nu numai cercetarea manuscriselor — conchidem, deși undeva autorul pare a fi de altă părere — deschide porți tainice spre înțelegerea epocilor și oamenilor de altădată, ci și răsfoirea paginilor de vechi publicații. In studii substanțiale ca acelea despre Petică în lumina noilor manuscrise sau despre Iordache Golescu, se valorifică în chip exemplar depozitele de arhivă scriitoricească, dar în instantaneele despre literatura anului 1848 și în alte pagini litera tipărită, de ziar, e făcută să vor-

Ion Roman

(Continuare în pag. 4)

NINA CASSIAN: „Vîrstele anului"

Numai rareori un poet dotat cu spirit critic și reflexiv, înclinat spre rezervă intelectuală și luciditate temperantă, păstrează înfocarea originară a inspirației. Nina Cassian reprezintă în lirica noastră, cum derutează în ultima vreme, o asemenea fericită excepție și totodată nouă, surprinzătoare excepție, dacă ne gîndim că recentul volum („Vîrstele anului", apărut la ESPLA) o exprimă pentru întîia oară cu toate virtuțile desfășurate și realizate. Nina Cassian este oare o cerebrală, ori o poetă spontană, sentimentală, feminină și ardentă? Astăzi, aceste întrebări sînt hotă-

L. Raicu

(Continuare în pag. 4)

PROVERBE: *DIN GURĂ IN GURĂ A AJUNS LA URECHILE LUI VODĂ*

PERAHIM 57

Teatrul lui CARAGIALE în imagini și culori

Albumul lui W. Siegfried, maestru emerit al artei și laureat al Premiului de Stat, apărut la ESPLA, cu titlul: „Personaje și decoruri din teatrul lui Caragiale" e precedat de un „Cuvînt înainte", semnat de Petru Comarnescu, cunoscutul critic de artă. Acest „Cuvînt înainte", un adevărat studiu, ca întindere și intenție, agită multe idei și comunică informații bogate. L-am fi dorit mai puțin avar în impresii de artă și mai controlat din punctul de vedere al informației. Și mai ales am fi dorit ca încheierile să fie mai explicite. Ce vrea să spună Petru Comarnescu în concluzia critică astfel formulată: *„Firește, noile puneri în scenă nu sînt lipsite și de unele limite, șovăiri sau exagerări"*. Și mai departe: *„Ideile dramatice ale lui I.L. Caragiale pot fi adîncite și dezvoltate scenic și mai mult — avînd o tinerețe fără bătrînețe — iar cu prilejul reluării acestor piese pe scenele noastre, în fiecare nouă stagiune, oamenii noștri de teatru își dau silința de a adînci din ce în ce mai temeinic creația marelui dramaturg clasic"* (pag. 21)

Latura descriptivă a studiului e o contribuție pozitivă prin terminologie, înainte de orice. Spectatorul e la el acasă în lumea personajelor lui Caragiale, dar nu știe să se descurce singur printre piesele de mobilier, reconstituite cu un adevărat fler arheologic de Siegfried. In această direcție, comentariul lui Petru Comarnescu e binevenit. Mai discutabile sînt intervențiile sale de cicerone în lumea politică a epocii sau a momentului lui Caragiale. *„In capodoperalui Caragiale, „O scrisoare pierdută", conservatorii aflați „la putere" sînt firește oameni cu moșii și stare înfloritoare"* (pag. 16). Este drept că mulți dintre „vîrfurile" conservatorilor erau moșieri, dar la putere în acel moment nu erau conservatorii, ci liberalii, care făcuseră alegeri în aprilie-mai 1888, pentru constituanta menită să revizuiască Constituția. Ce se discută în actul al III-lea din „Scrisoarea pierdută", decît revizuirea Constituției? *„Zoe Trahanache, soția altui fruntaș conservator, Zaharia Trahanache?"* Semnul de întrebare ne aparține. Trahanache, ca și toți fruntașii vieții publice care se perindă în casa lui Tipătescu (actele I—II), sînt liberali, cu excepția lui Cațavencu și nu prea, deoarece Cațavencu e tot liberal, însă șeful unei fracțiuni independente. Politicienii conservatori lipsesc din această comedie, organizația locală neprezentîndu-se în alegeri, dintr-un motiv sau altul. E clar?

După Petru Comarnescu, Caragiale *„se străduia să întrebuințeze cele mai variate și mai plastice mijloace pentru caracterizarea eroilor, fie prin definirea portretului fizic, fie prin descoperirea mișcării, a costumului, a mediului respectiv"*. Observația generalizatoare este eronată. Caragiale își caracterizează apoape exclusiv personajele în dialog, prin vorbirea lor. Limbajul e mijlocul principal și statornic prin care se exprimă sufletește și socialmente, individual și tipic, eroul caragialian. Portretul fizic îi e aproape totdeauna indiferent, ca și costumul și decorul casnic. *„Descrierile vestimentare, uneori deosebit de amănunțite, nu sînt făcute la întîmplare sau pentru a constitui un simplu document al epocii, ci înadins pentru a descrie caracterul sau modul de viață al personajului și lumii lui"*. Și ca exemplu, comentatorul dă o schiță a lui Caragiale din „Clăponul" (1877), cu titlul „Smotocea și Cotocea", retipărită în „Moftul român" (1893), cu titlul schimbat: „Leonică Ciupicescu". In genere, Caragiale, spirit de o curiozitate universală, atît de expansiv în conversație dar tot atît de încorsetat în rigorile formei, nu se interesa de fizionomii și de interioare. Opera lui, sub acest aspect numai, are un caracter de austeritate, sporit prin absența simțită a naturii cosmice, a peisajului. După Comarnescu, *„Zoițica deține în fapt șefia politică a județului"* și *„face parte din galeria femeilor aprige ale burgheziei și aristocrației"*. Un fel de Doamna Chiajna, pe planul comic, nu-i așa? In realitate, Zoe se zbate grozav să-și *„salveze onoarea"*, adică pentru păstrarea aparențelor, dar nimic nu ne îndrituiește să afirmăm ceva despre rolul ei politic în afară de circumstanța pierderii biletului ei de amor. Zoe nu e decît roaba convențiilor sociale. Dacă ea ar fi fost adevăratul conducător județean, n-ar fi consimțit la candidatura de la centru, a lui Agamiță Dandanache și n-ar fi exclamat: *„Mi-e frică!"...*, la fixarea candidaturii lui. Frica o domină, ca o consecință a *„mondenității"* ei.

★

Decorurile lui Siegfried înfățișează scena, cu unele retușe în privința poziției ușilor și a ferestrelor, ca în interpretarea lui Sică Alexandrescu („Caiete de regie", ESPLA, 1956). Cum vedea Caragiale scena? In modul cel mai simplu. Iată-i indicațiile, la „O noapte furtunoasă": *„O odaie de mahala. Ușă în fund dînd în sala de intrare; de amîndouă părțile ușă din fund, cîte o fereastră. Mobile de lemn și paie. La stînga, în planul întîi și-n planul din fund cîte o ușă; în dreapta, pe planul al doilea altă ușă. In dreapta în fund, răzimată de fereastră, o pușcă de gardist cu spanga atîrnată lîngă ea"* (citat după ed. I, 1889, pag. 3). Alta e configurația scenică din album, care ne dă numai zidul din fund și peretele din dreapta: pe primul ușa, pe celălalt fereastrele. Siegfried transformă mobila de paie în tolioliu și canapele tapisate, adaugă covoare, draperii, tablouri și o serie de obiecte casnice în stilul epocii, deosebit de sugestive, și pe gustul micii burghezii care prinde chiag. Rică arborează un costum fantezi, cu guler de catifea, cu floarea la butonieră la o oră de noapte înaintată și un lanț de ceasornic cu breloc. Costumul de ofițer de gardă civică al lui Titircă nu corespunde în totul reproducerii date de Vasile V. Daskevici („Istoricul reședințelor poliției Capitalei", București, 1934, pag 53), unde se adaugă o basma înnodată, și chipiul mai înalt, cu pene atîrnînd pînă la umăr. Pantalonul nu cunoștea încă dunga, introdusă mai tîrziu, dar care se regăsește în album la Nae Girimea și la domnii *„bine"* din „Scrisoarea pierdută".

Caragiale nu e mai explicit asupra decorului nici în această piesă, unde același decor, la Tipătescu acasă, e cînd *„o anticameră bine mobilată"*, cînd *„salon"*. Siegfried a interpretat larg noțiunea de salon și l-a mobilat luxos, ca pe un salon provincial de ambiție metropolitană. Zoe arborează rochii elegante cu volane și turnură, pînă-n pămînt, într-un loc cu o floare mare în creștet și cu o altă nuanță de păr, poate ca să sugereze adevărul dictonului; *souvent femme varie*. Artistul scenograf, înzestrat cu o fantezie delectabilă, excelează în costumele de bal mascat din „D-ale carnavalului". Aci e cimp liber talentatului scenograf, să compună costume multicolore, să schițeze contururi rotunde și zvelte, să drapeze la nevoie, să dea un aer „canaille" femeilor. Intors la cotidianul din „Conul Leonida" pictorul beneficiază de aceeași libertate în distribuirea mobilei, în ridicarea calității ei, în interpretarea costumelor etc. De ce a așezat Caragiale paturile *„de-o parte și de alta a scenii"*? Probabil ca bunii soți să-și schimbe impresiile de la distanța vîrstei canonice. La Siegfried, ele-s mai alăturate, despărțite doar printr-o masă de noapte comună. Cine i-ar putea reproșa aceste retușe? Sau faptul că nu regăsim la Coana Efimița fusta de flanelă roșie? Ori că Safta aduce lemnele într-un coș, în timp ce autorul o făcea să intre *„cu un braț de lemne"*? Sau că pe masa la care-și bea Leonida cafeaua arde o luminare, în locul lămpii de gaz? Peste tot, mobilierul, în viziunea lui Siegfried, e sortit să potențeze dulceața traiului unei anume lumi de la sfîrșitul de veac trecut, să creeze un climat mai puțin auster decît în comedia lui Caragiale sau în viziunea sa nedecorativă a interioarelor. Tonurile vii ale acuarelelor dau un aer de feerie teatrului caragialian, care seduce la răsfoirea albumului. Te desparți cu regret de exemplarul împrumutat. Cîteva din aceste schițe, văzute în albumul apărut mai acum trei ani: „I. L. Caragiale, omul și opera" (ESPLA), în sepia, au parcă o înfățișare mai realistă, mai veridică. Penelul variat și mingios al pictorului scenograf înfrumusețează fără să vrea ceea ce am fi invitați, după sugestia directă a textului, să privim cu mai multă severitate.

Șerban Cioculescu

MARIA GRIGORESCU-VASILOVICI „Muncitor"

CURIER literar

AU IEȘIT DE SUB TIPAR:

„Opere" volumul X de **Mihail Sadoveanu** cuprinde: „Zodia Cancerului", „Depărtări" și „Baltagul". Note de **Profira Sadoveanu**. Volumul a apărut într-un tiraj de 20 mii exemplare.

„Poezii și proză" de **Dimitrie Anghel**. Ediția este îngrijită de Mihail Dragomirescu; prefața: „Un scriitor uitat, Dimitrie Anghel" de Valeriu Ripeanu, **„Poezii și proză"** de **Dimitrie Anghel** a apărut într-un tiraj de 30 mii de exemplare.

„Versuri" de **Otilia Cazimir**, selectează bucăți din volumele: **„Lumini și umbre"** (1923), „Fluturi de noapte" (1927), „Cîntece de comoară" (1930), **„Poezii"** (1939) și **„Versuri inedite"** scrise între anii 1940—1946.

„Proză" de **I. Al. Brătescu-Voinești** reunește volumele „Întuneric și lumină" și **„In lumea dreptății"**, cu un cuvînt înainte de Mihai Gafița. Proza lui Brătescu-Voinești a apărut într-un tiraj de 30 mii exemplare.

„Concert din muzică de Bach" și **„Drumul ascuns"**, romane de **Hortensia Papadat-Bengescu** au apărut într-un singur volum, cu o post-față de **Silvian Iosifescu**.

BREVIAR

MIHAIL LUNGIANU: „Pădurarul Stoichiță"

Volumul de nuvele și schițe de Mihail Lungianu, apărut recent în colecția „Albina", pune la îndemîna cititorului cîteva din lucrările unui scriitor modest și harnic din vechea generație.

Cuprinzînd lucrări publicate între 1905—1922 — una singură e datată 1948 — culegerea are meritul de a reține aspecte nu lipsite de interes din creația prozatorului. Chiar dacă, îndepărtat adesea, prin aflilierea la semănătorism, de tradiția literaturii noastre realiste, Mihail Lungianu, fiu al plaiurilor muscelene, a adus uneori, în scrisul său, cînd a reușit să se elibereze de tendințele idilizante, imagini veridice din viața satului. Majoritatea povestirilor incluse în volum se desfășoară în jurul unor întîmplări tragice. Pădurarul Stoichiță, tînărul Călin Presură, Ileana lui Gheorghiță, toți vor sfîrși dureros pentru că au încercat să se revolte împotriva stăpînirii. Alții, ca Grigore și Nicolae Voican, Alunița lui Roiban, sînt îngenuncheați de viață înainte de a-și fi cunoscut fărîma de fericire către care năzuiau. Dintre eroii cărora autorul le-a dat chip artistic, cel mai mult se impune pădurarul Stoichiță. Om cinstit, de o mare putere morală, luminat, Stoichiță întemeiază o obște a satului, luînd în arendă moșia boierului. Pentru acest lucru arendașul însă nu-l poate ierta și caută prin toate mijloacele să-l aducă în sapă de lemn. In cele din urmă, deși nevinovat, pădurarul e condamnat la închisoare pe viață sub acuzația de a-l fi omorît pe arendaș. Cuvintele pe care le strigă el judecătorilor în instanță alcătuiesc un adevărat rechizitoriu împotriva regimului burghez opresiv.

Reîntîlnirea cu proza lui Mihail Lungianu este binevenită.

C. Armașu

SHELLEY: „Opere alese"

Opera lui Shelley a fost pînă nu de mult puțin cunoscută în țara noastră.

Cîteva tălmăciri răzlețe — printre care poemul „Ciocîrliei" în versiunea lui St. O. Iosif — nu puteau desigur suplini lipsa unei antologii bine gîndite din poezia și proza acestui mare clasic al literaturii engleze. Volumul apărut nu de mult la E.S.P.L.A. prezintă pentru întîia oară cititorului român pe marele clasic englez într-un cadru mai amplu. Merituoasa lucrare a lui Petre Solomon cuprinde o bună parte a paginilor de proză ale lui Shelley: eseuri, studii, articole politice, apoi o selecție din opera sa poetică și, în întregime, Prometeu descătușat, *dramă lirică în patru acte pe care Gorki o așează în rîndul creațiilor monumentale universale, pe același plan cu* Faust-*ul lui Goethe. Textele din Shelley sînt precedate de un amplu studiu introductiv care, cu toate rezervele (de altfel de amănunt) exprimate în „Contemporanul", este deosebit de instructiv și ne dă o imagine succintă a epocii, omului și operei. Partea de proză a culegerii ne face să înțelegem mai bine de ce Marx îl considera pe Shelley un scriitor romantic-revoluționar făcînd parte din „avangarda socialismului".*

Petre Solomon a realizat o versiune românească limpede și cuceritoare în partea de proză, avîntată și totuși distilată în poezie. Fraza, ca și versul, e fluentă și susținută, ferită de contorsiuni și de răsturnări topice. Rima, firească, nu forțează sensul și lasă imaginii întregul ei conținut. In satiră ca și în epopee, în elegie ca și în romanță, variata scală lirică a lui Shelley păstrează în românește autentica ei bogăție și diversitate. In „Schițe de portret pentru doi oameni politici" de pildă, tălmăcitorul redă imprecația lui Shelley cu toată vigoarea ei și spontaneitatea înîngnării: Sînteți doi ereți turbați. Două scorpii sub o stîncă, / Doi lupi lacomi și uscați. / Doi croncani pe un hoit urcați, / Două vipere — și încă! *Sau în „Odă", închinată luptei pentru libertate a poporului spaniol, scrisă în 1819, îndemnul lui Shelley capătă în rominește ample sonorități:* Vă treziți, vă treziți, vă treziți! / Tiranii și sclavii-s dușmani din născare, / Recile lanțuri în praf le zvîrliți, / De gropile morților voștri... *Ne sună familiar, ca un cîntec popular rominesc, „Bocet":* Vînt aspru, plîngător, / Prea trist ca să mai cînți, / Vînt șui, care prin nori, / Prin noapte te frămînți, / Furtună ce-n van plîngi, / Pădure, tu, scălîmbă, / Șes trist și ripi adînci, / Bociți, căci lumea-i strîmbă!.

Alcătuirea volumului este deficitară; reprezentarea cam săracă și nu destul de caracteristică a poeziei lirice shellyene reduce posibilitatea cunoașterii mai depline a operei marelui clasic. Contribuția pe care Petre Solomon o aduce avutului nostru cultural este remarcabilă și constituie neîndoielnic o frumoasă izbîndă pentru traducător.

I. C. Mătăsaru

SONIA LARIAN: „Cutia de sticlă"

O carte pentru copii într-adevăr educativă este foarte greu de scris. E un fapt îndeobște cunoscut că, înzestrat cu o puternică imaginație capabilă să combine elemente de realitate în ansambluri de o inepuizabilă varietate, copilul se lasă greu convins de orice abstracție. Literatura pentru copii trebuie să rezolve această dificilă problemă: să-i facă micului cititor accesibile o normă morală, un adevăr de viață, prin mijloacele cele mai potrivite înțelegerii lui. Cartea Soniei Larian „Cutia de sticlă" („Editura Tineretului") reprezintă o reușită în sensul celor afirmate mai sus.

Un școlar leneș capătă din senin o miraculoasă cutie de sticlă în stare să răspundă la toate întrebările posibile. Deși cu ajutorul ei devine un elev eminent, unanim prețuit pentru știința lui, el nu se simte mulțumit sufletește. Cutia dispare însă cînd micul ei posesor o întreabă de ce este nefericit, insistînd să primească un răspuns. Ba mai mult, școlarul cel leneș este el însuși transformat într-un băiat de sticlă și este nevoit să întreprindă o călătorie prin Impărăția Științei spre a-și redobîndi făptura adevărată. După o serie de peripeții simbolice el ajunge la bătrînul Răspuns, care i se arătase odată prin pereții de sticlă ai cutiei și acesta îi revelă că adevărata fericire depinde de el însuși, nu de ceva exterior. Rezumată, povestirea poate părea o simplă alegorie seacă. In textul original însă, acest pericol este evitat prin bogăția detaliilor concrete și mai ales printr-un umor direct, spontan, fără substrat pedant.

Impărăția Științei este alcătuită din diferite țări: a Matematicii, a Fizicii, a Zoologiei. In țara Matematicii oamenii sînt distrați (ca lăpușanii lui Swift) și poartă șube în miezul verii, ignorînd temperatura ridicată. Casele lor sînt construite în forme geometrice — piramide, conuri, cilindri. Intreaga țară e așezată pe o imensă tablă și cînd vreun trecător este apucat de „demonul" calculului el o poate folosi imediat, scriind pe ea cu o cretă pe care o are întotdeauna la îndemînă. Unele efecte de umor sînt obținute (ca și în „Alice în țara minunilor" a lui Lewis Carroll, cu care cartea Soniei Larian are unele puncte de contact) prin exploatarea echivocurilor verbale („Măturătorii adună resturile rămase de la împărțirile ce se fac peste zi", etc.).

Cartea Soniei Larian denotă pe lîngă talent și spirit de observație, o autentică înțelegere a copilului și a necesităților lui sufletești, intelectuale și imaginative.

Matei Călinescu

REVISTELE

Răsfoind „Scrisul bănățean", nr. 8

Raportat la precedentele apariții ale „Scrisului bănățean", nr. 8 e variat, sub raportul conținutului, și în chip îmbucurător mai dens.

Pe linia poeziei sale simple, de unde și efectul emoțional al unor versuri publicate în ultima vreme și al căror timbru degajă o impresie de firesc, Al. Jebeleanu ne comunică, într-un „Jurnal de călătorie" cîteva poezii dintre care „Contemplație" ni se pare cea mai reușită. Din restul poeziilor apărute în revistă, prea numeroase trădează deficiențe în expresie (Ilie Măduță, Valeriu Gorunescu, Ad. Veliolu) sau rămîn tributare unor modele ilustre.

Proza se prezintă de astă dată ca cel mai împlinit sector al numărului. Semnează un interesant fragment din romanul „Mitru" Titus Popovici, iar Mircea Șerbănescu nuvela „La revedere... în 1954". Lucrarea acestuia din urmă, nu ferită de unele lungimi și stridențe, este totuși evocatoare, a cîștigat în finețe analitică, altădată absentă în scrisul autorului ei. Intîlnirea unor colegi de liceu, după 20 de ani de la bacalaureat, prilejuiește schițarea unor fizionomii ce rețin atenția și subliniază reacții diferențiate la evenimentele trăite de fiecare în parte în anii negri ai războiului și în perioada postbelică.

La rubrica „Studii", revista publică lucrarea „Despre teatrul lui Camil Petrescu". E dificil să facem o apreciere globală, dat fiind că studiul va continua și în numărul viitor. Discutabil, însă vioi scris, „și cu o înclinare retorică ce nu displace în susținerea tezei proprii, articolul lui N. Ciobanu „Cu sau fără anecdotică în poezie" rămîne din păcate singura contribuție critică referitoare la literatura contemporană. Celelalte trei: „Al treilea roman al lui Dimitrie Bolintineanu" (autor T. Vîrgolici), „Shelley sau despre triumful vieții și al binelui" (Petru Pascu), sau „Fișe pentru o discuție despre gust" (Leonard Gavriliu) — deși utile — rămîn în afara celor mai stringente probleme pe care actualitatea le impune literaturii. Nu e reprobabil că revista face loc acestor articole, dar în principal ea trebuie să se preocupe de realizarea unui echilibru just între discutarea operelor ce înfățișează realitatea socialistă și cele închinate trecutului.

Rubrica de „Miniaturi critice" mai bogată ca oricînd. Cuprinde opt breviare, în parte îngrijit scrise. Nedumerește procedeul lui Ilie Măduță care, discutînd în acest cadru volumul „Poeme simple" de Zaharia Stancu, se preocupă de sezisarea originalității poetice a autorului prin intermediul numeroaselor referințe la Blaga, Esenin, Ommar Khayam etc. Asocierea lui Zaharia Stancu la scrisul acestora nu e întotdeauna fundată. Ar putea părea fortuită de n-ar fi mai degrabă întreprinsă dintr-un exces de erudiție insuficient digerată. Procedeul comparativ, cînd există temeiuri, are rostul să precizeze și să întregească profilul particular al unui creator. Dar greșit utilizat, cum e în cazul de mai sus, deservește o intenție, inițial pozitivă.

Cronica teatrală și muzicală, Instantanee, Revista revistelor și o suită de note, în parte spumoase, scrise cu vervă, întregesc un număr din perspectiva cărula credem că revista și colectivul ei redacțional s-au angajat pe drumul cel bun.

Cronicar

Cronica literară

C. IGNĂTESCU: „Romanțe de dragoste"

ponentul comuniștilor este Constantin Zarea, profesor și ofițer demobilizat ca invalid. Acesta e omniprezent. Nu există inițiativă și acțiune la care să nu-l întîlnim, mereu în frunte: de la arestarea chiaburului care a otrăvit iazul unei obști pînă la „prelucrarea" doctorului Matei ca să-și pună la dispoziția bolnavilor maternitatea — singurul spital în ființă. E cînd la sediul județenei, cînd pe străzi, cînd la adunările obștilor, dînd sfaturi practice sau transmițînd îndemnuri de luptă. De pildă, le cere să nu remită pămîntul boierilor întorși din refugiu și în care au intrat cu plugul. Lîngă el apar tovarăși ca Ile Cujbă, dar rar și cu rol de asistenți. Ubiquitatea nu e pentru nimeni un cusur, cu atît mai puțin pentru un comunist, și încă un comunist silit să lucreze în acele condiții imposibile. Neverdicică e facilitatea cu care Zarea rezolvă și în genere se rezolvă dificultățile legate nu numai de cauzele obiective, dar și de inerția, de lipsa de experiență și de neîncrederea, de teama sădită în mintea multora față de bolșevici. Dacă ne amintim bine, numai o singură dată Zarea recunoaște că într-un sat lucrurile nu merg prea bine și că va trebui să se ocupe îndeaproape, iar de cîteva ori își zice sieși că e greu. Dacă a revenit sau nu acolo unde „lucrurile nu merg prea bine", nu se spune. Nici nu era nevoie fiindcă, așa cum Zarea e conceput — atotbiruitor — sîntem convinși dinainte că va izbîndi. Cînd are totuși o „problemă" îl consultă pe Radu, un tovarăș[1]) cam misterios, probabil secretarul comitetului de partid al județului, pe care autorul îl ține în culise, deși el pare a fi creierul. Din asemenea „vizite" Zarea iese întărit și nu dă greș. Zarea cel neobosit și înțelept e bun, blînd — nu e mînios și violent decît la stîrnirea întoarcerii vechilor stăpîni — și de o delicatețe, de o timiditate feciorelnică. Unica intimitate pe care și-o îngăduie cu d-ra doctor Bălașa pe care o iubește este să-i zică „dumduie". Aci trebuie să ne oprim fiindcă atingem un punct nevralgic. Bălașa a fost amanta unui ticălos, Alexandru (nepotul doctorului Matei, protectorul ei) de la care are un copil. După ce și-a vîndecat sufletul, se îndrăgostește și ea de Zarea. Ca acesta să nu se amăgească însă mai departe asupra purității ei, îl face să înțeleagă pe o cale intolerabil de ocolită că a păcătuit. De aici o criză. Zarea, în ciuda principiilor care-i dictează iertarea vinovatei, nu se poate împăca cu adevărul gol, se simte gelos pentru trecutul Bălașei. Disperarea durează pînă la ultimele file, fără însă ca și noi să disperăm cu el din aceleași motive ca mai sus. Autentic erou ideal, Zarea nu ne lasă nici un dubiu. Sîntem siguri că va depăși suferința, că o va ierta și se vor... lua. Ceea ce se și întîmplă aproape ad litteram dar într-un mod mai dramatic decît ne așteptam chiar noi. Nesocotind avertismentul unui tovarăș în legătură cu sănătatea lui, Zarea se îmbolnăvește grav de pneumonie. Ingrijirile Bălașei contribuie hotărîtor la salvarea sa. Trezit din febră, simte mîna „albă și neasemuit de frumoasă" a iubitei, o sărută și... restul îl ghiciți și singuri.

Accident? Cazul lui Constantin Zarea e caracteristic concepției scriitorului care-și împarte personajele în virtuoși și păcătoși, în albi și negri. „Culorile" corespund perfect claselor în luptă. Primii sînt comuniștii, progresiștii conștienți ori nu, oameni cinstiți printre care chiar victimele temporare ale celor din urmă, ale dușmanilor declarați sau nu. La un pol se află Zarea, țărani ca Necului, doctorul Matei, Bălașa, Aspazia, călugărița fugită din mînăstire de dragul tot al lui Alexandru, sora Barbu; la polul opus moșieri și fabricanți precum și conu' Jul, conu' Iorgu, Berișan, prefectul, slujbași mai mărunți ca primarul Vasile, ofițeri fără inimă, chiaburi ca Florea, stareța Filomena dar „mîrșavul mîrșavilor" este Alexandru seducătorul. Acesta este antipodul lui Zarea. Un demon al răului, avînd pînă și înfățișarea unui Mefisto, cum îl caracterizează autorul. Alexandru seduce concomitent sau pe rînd pe Aspazia, pe Bălașa și sora Barbu, fură banii unchiului său, doctorul care l-a ajutat să învețe, pe front omoară un ofițer tot în același scop, dezertează, cere azil fostelor amante care însă, în fine, scăpate de sub vraja lui malefică, îl refuză, îndignate și scîrbite. Piere ca spion. Destinul fetelor, eroinele propriu-zise ale „Romanțelor de dragoste" este pedagogic, pilduitor pentru orice tinere, „candide", dacă

(Editura Tineretului)

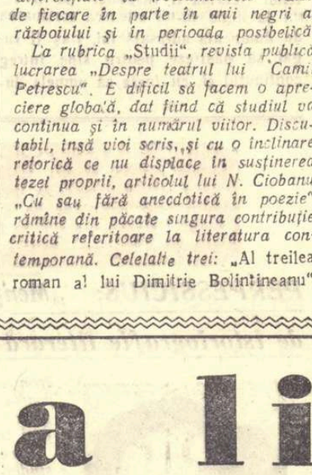

mai sînt. Cele trei grații, și la propriu fiindcă una este mai frumoasă decît alta, devin din rivale prietene desăvîrșite, muncesc laolaltă, și, după modelul Bălașei care le ocrotește și o califică pe Aspazia ca infirmieră, datorită și pregătirii și nobleței ei, nu-și precupețesc devotamentul pentru bolnavi. Mai trebuie adăugat că fiecare din îngerii căzuți o clipă în „noroi", își redobîndește fericirea, se reînalță? Bălașa am văzut cum. Aspazia se va căsători cu Ile Cujbă și sora Barbu, copilă încă, își regăsește inocența acasă, la țară, în livadă, sub soare, în jocurile cu verișorul Petrișor de...18 ani. Cartea este așadar melodramatică și moralizatoare căci virtutea triumfă prin luptă (aci cu dușmanul de clasă), muncă pentru popor și dragoste pentru reprezentanții acestuia, în timp ce viciul se prăbușește sub loviturile acelorași factori. Pînă și doctorul Matei, care se anunța un tip cu vitalitate artistică, este idealizat excesiv. El o convinge pe Bălașa să nu avorteze, în numele unui principiu generos dar înțeles într-un mod naiv, în numele sfinteniei vieții parcă. Ar avea oare dreptate scriitorul să protesteze împotriva judecății noastre, să ne declare niște miopi cu exigențe realiste în fața unei cărți al cărei romantism îl sugerează și titlul? Nu credem, fiindcă intenția romantică, dacă este, a trădat-o el singur pe drum, tratînd-o realist. De unde caracterul hibrid al produsului. Pe deasupra „Romanțe de dragoste" e rău construită, n-are unitate. Constantin Zarea și cu el odată comuniștii apar în partea a treia și ultima. Unele personaje sînt părăsite o vreme așa că șovăim în determinarea ierarhiei lor: neavînd intrigă comună, acțiunea decurge în planuri paralele, fără o legătură directă între ele: de o parte notabilii orașului care ne întîmpină la club sau în biroul prefectului, de cealaltă parte eroii luminoși care, la rîndul lor, comunică unii cu alții după voia autorului. In fine, tot sub raportul stringenței compoziției, unele capitole nu se varsă nici măcar în albia curentului principal de evenimente descrise.

Vă va părea ciudat, veți spune că urmărim să nu ne despărțim certați cu autorul, recunoscîndu-i însușiri acum, după atîtea reproșuri. Citiți-o, și veți observa că „Romanțe de dragoste" este o carte eșuată a unui scriitor de talent. De fapt nici această concluzie nu e exactă. E prea aspră, deoarece episodic „Romanțe de dragoste" rezistă. I-ar trebui o antologie. Scriitorul, făcînd parte din școala lui Sadoveanu, dispune de un real talent de povestitor cu o anume înclinație spre lirism. Amintim prima parte în acest sens. Atmosfera mînăstirii în care „se cîntă" romanța dragostelor Bălașei și Aspaziei cu Alexandru are un parfum dulce și moale, de gospodărie moldovenească, voluptuos și tihnit totodată, contrastînd, tot romantic dar fără să supere, dimpotrivă plăcindu-ne, cu cruzimea deznodămîntului. Lăcașul călugărițelor așezat în decorul verde, îmbietor la petreceri strașnice, haiducești, și la amor, — unde au fost cîndva codrii Baisei, — e plin de forfota maicilor. Se aud glasurile, heruvic al Aspaziei care știe să răscolească melodii canonice și de lume (de jale), calm și tandru al Bălașei, grijuliu al Minodorei, strident al maicii starețe care este o adevărată patroană, exploatatoare a muncii călugărițelor în subordine; în fine, glasul simpatic, plin de poftă de viață al doctorului Matei. Peste tot plutește un aer de familiaritate respectuoasă, gingașă, și de visare patriarhală, romantioasă. C. Ignătescu nu realizează caractere, și nu are știința tensiunii dramatice, cu toate că relatează fapte grozave, bombardamente, dinamitări, nenorociri. E însă un bun ascultător. Dialogurile, cu excepția acelora în care Zarea vorbește ca la școală, și cu niște șabloane cuviincioase, chiar cînd se află în fața Bălașei, sînt animate, vii. Neculai Cojocaru răspunde întrebărilor colonelului anchetator cu o siguranță și o abilitate țărănească în apărarea intereselor legitime: „Colonelul scoase o coală de hîrtie din geantă și întrebă iar: „De ce atunci ați scris pe hîrtia asta că oamenii din toate satele s-au sfătuit să nu mai deie ascultare la chemările autorităților și că sînt hotăriți să meargă pînă în pînzele albe? — Apoi asta chiar așa-i! vorbi, îndîrjit dintr-o dată, badea Neculai. Eu cu „bonurile" mele, că mai am o mulțime de aestea, am umblat din om în om ș-am întrebat: „Spuneți-mi, mă rog, cît scrie aici că am de primit de la stat pentru cărătura asta?" Și toți au cetit și mi-au răspuns așa: „Ce să primești, măi prostule, de la stat, dacă grîul pe care l-ai cărat era al lui conu' Jenică? Ai a primi: „Mrț!" Ș-am scris că dacă nu ni se plătește dreptul nostru să mergem pînă-n pînzele albe! Ș-avem să mergem! Dacă jandarmul îi vinovat, să plătească jandarmul! Dacă-i boierul, să plătească boierul, iar dacă-i vinovat statul, să plătească statul. Dar munca noastră trebuie răscumpărată..."

Prin aceleași mijloace de artă orală apar chipurile moșierilor, multe caricate foarte bine ca al prefectului plin de „tact" și patriotard, al maicii Filomena care va fugi cu „lumea bună" (poate în Germania). C. Ignătescu scoate efecte satirice și burlești din deruta proprietarilor și a oficialităților locale, ca de pildă din următoarea dilemă: ce să facă ei să-și scape pielea pe care o cred amenințată, evacuîndu-se; dar ce se întîmplă cu averea? Focul pus la cale de primarul, notarul și perceptorul dintr-un sat vecin, interesați să ardă în localul primăriei scriptele trădătoare ale învîrtelilor lor, este precedat de o scenă excelentă de complot în mediu rural dezgustător și ridicol, conspiratorii fiind mult inferiori propriei lor urzeli. Sentimentalismul capitolului în care doctorul Matei cel fanatic în meserie, dar inimos, jovial și curajos, își dă seama că sora șefă Liza îl îndrăgește pe el, e într-un fel salvat artistic prin umor. Descoperirea are un haz de comedie bonomă, cu happy-end acceptabil. In fine, digresiunile în copilăria unuia sau altuia dintre eroi, — a lui Zarea, a doctorului — sau episoadele parazitare pentru acțiune dar definitorii pentru cîte un năravsau un tip (conversația dintre doctor și cămătar, de ex.) sînt colorate și repezi, cu iz de „Hanul Ancuței", baladice. Cine-l cunoaște pe C. Ignătescu nu e surprins. Scriitorul este un narator, un evocator. De ce nu și-a compus „Romanțele de dragoste" în acord cu vocația sa, topind în ea materialul și eroii pe care îi iubește cum o iubește Zarea pe Bălașa?

Mihail Petroveanu

[1]) O inadvertență. Căutîndu-l pe Radu acasă, înainte de spargerea frontului, Zarea nu putea să întrebe de tovarășul Radu din motive conspirative.

Ion D. Sîrbu

Cum se sparge ghiața

În ce fel am ajuns să scriu lucrarea aceea? Foarte simplu. Tovarășul Dominic, redactorul șef al „revistei de educație", auzind de la directorul școlii unde lucrez că mă ocup de ani de zile cu cercetarea unor probleme de psihologie a copilului, m-a căutat într-o zi, mi-a zîmbit, mi-a pus mîna părinteşte pe umăr, apoi oferindu-mi o țigară bulgărească, mi-a spus:

— Tovarășe profesor, păi se poate?

— Ce, am întrebat eu, complet deruțat de fața lui rotundă plină de dragoste și gingășii

— Am auzit că de peste 25 de ani vă ocupați în mod pasionat (acest cuvînt, „pasional", l-a pronunțat ținguindu-și buzele și amenințîndu-mă binevoitor cu degetul) de problema educației . . .

— Da, i-am spus. Am o lucrare. Mai mare. În manuscris . . .

— Și ce așteptați? De ce nu o publicați? Un profesor cu experiența d-voastră, cu cultura d-voastră, cu studiile, dar mai ales cu tactul, aș zice, talentul pedagogic (nu, nu vă scuzați, știu totul, de ce să fiți modest!) sînteți cel mai indicat, da, subliniez, cel mai indicat, nu numai din regiunea Cluj dar chiar din țara întreagă, să întreprindeți o vastă, mai mult decît atît, o profundă, aș zice chiar esențială și fundamentală exegeză a problemelor de educație aplicate la faza specială de construire în care ne găsim . . .

Eu sînt un profesor bătrîn, ardelean sută-n sută, pe mine mă intimidează orice om care vine de la București. Auzindu-l pe tovarășul ăsta Dominic, cum vorbește de frumos, de complet, simțeam că amețesc, că un fel de leșin filozofic mi se mistuie în creierul mic.

— Domnule, i-am spus, adică tovarășe redactor . . .

— Redactor-șef, m-a corectat el zîmbind din nou dar arătînd printr-un gest al mîinii stingi că asta nu are nici o importanță acum, dar . . .

— . . . tovarășe redactor-șef, lucrarea mea nu e terminată. Eu, știți, sînt un meticulos, pînă nu epuizez toată bibliografia . . . pînă nu am cel puțin cîteva sute de cazuri studiate temeinic... nu prea mă încumet să trag concluzii... să trec la finisare...

Fața foarte jovială a tovarășului Dominic se lărgi, se lărgi, ochii îi sclipiră și deodată din adîncurile gurii sale subțiri auzii guițătura discret al unui rîs foarte fin.

— Sînteți delicios, tovarășe Savu, delicios . . . și deodată deveni serios și operativ. Nu avem vreme de pierdut. Nici eu și nici d-voastră. În numele revistei noastre și al sutelor de mii de cititori ai ei, vă rog să vă gîndiți la un articol de aproximativ 30 de pagini (la mașină, pe două rînduri) în care să sintetizați o problemă de educație.

— De educație? am bîiguit eu și mirat și fericit.

— . . . de educație. Dar esență, esență pură. Avem nevoie de esență . . . Ne-am înțeles?

— Da, am zis eu, aș putea dacă . . . vedeți . . . mi-ați da timp . . . poate chiar anumite indicații . . . știu eu . . . n-aș vrea . . .

— Timp: o lună. Indicații: cîteva: să fie concentrată, să fie actuală, să se bazeze pe fapte și mai ales să deschidă orizonturi...

Dumnezeule! — mi-am zis, niciodată n-am auzit pronunțîndu-se atît de frumos cuvîntul acesta: „orizonturi". Emoționat, m-am ridicat și m-am înclinat respectuos. El și-a adunat mănușile, servieta, tocul rezervor, mi-a întins mîna, mi-a zîmbit din nou — de astă dată mai sever, mai complice — apoi răsucindu-se tinerește pe călcîie, părăsi în grabă cancelaria noastră profesorală.

Asta a fost totul . . .

Am plecat spre casă mai tînăr, mai vesel și în timp ce mă opream la tutungeria din colț să-mi iau cotidianul, mă gîndii cu mulțumire la bucuria nevestei mele. Într-o lună fac lucrarea, în două-trei apare, și în primăvară, cine știe, poate să primesc și eu o mie-două de lei. Dar asta nici n-are importanță. Totul e să pot spune ce gîndesc, să pot publica.

Am muncit toată luna noiembrie. Am recitit întîi întreaga colecție de reviste de specialitate, pe urmă, toate însemnările mele. Încetul cu încetul s-a cristalizat în mintea mea convingerea că problema cea mai importantă a zilelor noastre e cea a educației morale. Simțeam implicațiile temei, mii de cazuri concrete îmi asaltau memoria. Am sistematizat, am sistematizat și pînă la urmă totul era limpede. În 35 de pagini (bătute la mașină, la două rînduri) aveam în fața mea o teză pe care o simțeam și sinceră și serioasă și actuală. Dar mai ales plină de orizonturi...

La termenul fixat lucrarea era gata. Luasem salariul, nu știam ce să fac. Buna mea soție a înțeles îndată și mi-o luă înainte:

— Dragă Luciau, mi-a spus după ce i-am predat banii, e vorba de o chestiune serioasă; pleci la București. E mai bine să predai personal lucrarea ta.

Peste trei zile, îmbrăcat corect, puțin emoționat, am bătut discret la ușa

pe care cu litere de aur scria: „redactor-șef".

Auzii o voce, apăsai clanța și intrai. Cabinetul era elegant, plin de covoare (persane). Pe pereți, tablourile clasicilor pedagogiei și, în fund, o masă imensă stil empire. La masă stătea simpatica mea cunoștință, tovarășul Dominic. Asculta radioul și ciugulea un sandviș cu salam de Sibiu.

— Bună ziua, i-am spus zîmbind, și mă apropiai de masă.

Îmi întinse mîna, apoi înghiți. Ochii lui mari, umezi, mă priveau nedumeriți.

— Știți, sînt profesorul Savu, am încercat eu să-l lămuresc; am o lucrare . . .

— A . . . sări el vesel în picioare și mă bătu pe umeri prietenește. Din Caransebeș . . .

— Nu, am precizat în silă, din Cluj. Mi se părea de prost augur faptul că nu m-a recunoscut.

— Perfect, zîmbi el, desigur . . . Profesorul Savu . . . Bunul nostru profesor Savu. Ocupați loc . . .

Mă așezai timid într-unul din fotolii. El îmi întinse tabachera și-mi zîmbi.

— Poftiți. Sînt bulgărești . . .

— Mersi, i-am spus. Nu mai fumez . . . V-am adus lucrarea comandată.

Și i-am predat manuscrisul meu, splendid dactilografiat, pe hîrtie velină, cumpărată de mine însumi.

Îl răsfoi îndată. Citi titlul și mă privi lung, mirat, uimit chiar: „Bravo, mi-a zis, problema educației morale; foarte, foarte interesant" . . . Apoi răsfoi lucrarea, zise „cam lung, cam lung" și deodată răsucindu-se apăsă pe o sonerie.

— Să vină Crișan, — ordonă el femeii care își vîrîse capul pe ușă.

Apăru Crișan. Un băiat înalt, frumos, cu ochi cuminți și blînzi. Mi se părea foarte cunoscut . . .

Făcu prezentările. Crișan îmi zîmbi și roși dintr-o dată, ca o fată mare.

— Tovarășe Savu, îmi zise timid, eu vă cunosc; mi-ați fost profesor și diriginte la pedagogică. În Cluj. Acum șapte ani . . .

— Bravos, am zis bucuros, acum îmi amintesc. Ce mai faci, Crișane? . . .

Dar efuziunea mea dăscălească se izbi îndată de privirea gravă a redactorului șef.

— Tovarășe Crișan, interveni grav acesta, preiei materialul tovarășului Savu. Îl studiezi, îl dai la referate. Raportezi într-o săptămînă . . .

Crișan se înclină, luă lucrarea, apoi strîngîndu-mă de mînă, ieși.

— Ei, tovarășe profesor, zise oftînd redactorul șef, vedeți că se poate?

„Probloma educației morale" — frumoasă temă.... Dar cam generală, nu credeți? Eu însumi lucrez la o asemenea problemă . . . de cînd am lucrez . . . și știu că nu e ușor. Deocamdată, mă obsedează problema fumatului la elevi. Foarte importantă. Ce ziceți, nu?

— Da, fără-ndoială. În ceea ce privește lucrarea mea, eu cred că am făcut, tovarășe redactor șef, tot ce am putut. Rămîne acum ca d-voastră . . .

— Fii liniștit. Ai făcut un pas mare. Mă bucur. De oameni ca d-ta are nevoie școala noastră. Te felicit din inimă.

M-a îmbrățișat, mi-a zîmbit, apoi m-a condus la ușă.

— Peste cîteva săptămîni veți răspunsul. Vă rugăm, nu ne uitați. Ar fi bine să vă gîndiți de pe acum la o a doua problemă.

— Bineînțeles, dacă e nevoie.

— E nevoie. Să fie concentrată, actuală, bogată în fapte și mai ales să deschidă orizonturi . . .

Peste două luni — afară lapoviță, mizerie, eu corectam caietele băieților dintr-a zecea — mă pomenesc în cancelarie cu Crișan. Obosit, palid.

— Tovarășe profesor, zise, am venit la Cluj pentru d-voastră . . .

— Ce e, ce s-a întîmplat?

Părea încurcat, nenorocit.

— Lucrarea d-voastră . . . Nu merge.

— Cum așa? sării speriat.

— Tovarășe profesor, mie mi-a plăcut enorm. Eu i-aș da drumul fără nici o corectură. E timpul să punem degetul pe rană. Dar Dominic . . .

— Dominic?

— Da. Zice: prea e generală, prea combate, prea vrea să revoluționeze. Între noi vă spun, îmi face impresia că ar vrea d-lui să lasă pe piață cu asemenea studiu. Părerea lui este că așa ceva nu poate fi scris decît de o personalitate. De un academician. Sau de o revistă străină din care s-o traducem. Altfel, riscăm. Riscăm să înceapă discuțiile, comentariile etc., etc.

Am înțeles. L-am invitat la masă și pînă seara am hotărît împreună să acceptăm soluția tovarășului Dominic. Voi restrînge tema la problema disciplinei, voi scrie numai 15 pagini, voi da multe exemple, în sfîrșit, voi face o lucrare practică, severă. Mă voi referi numai și numai la propria mea experiență de diriginte al clasei a zecea . . .

Peste alte două luni — primăvara era în toi — îmi sosește o adresă de la redacția revistei.

„Apreciem . . . sîntem convinși . . . ne-a plăcut . . . totul e bine . . . dar întrucît despre subiectul d-voastră a apărut un articol în revista de psihologie semnat de unul din cei mai de seamă asistenți ai acestei catedre, sîntem nevoiți a vă ruga să vă restrîngeți subiectul la o temă mai mică: de pildă ne-ar interesa nespus de mult problema organizării sistematice (subliniat „sistematice") a timpului liber al elevilor din ciclul II . . ."

La sfîrșitul notei, cu creionul, erau adăugate cîteva cuvinte (am recunoscut scrisul bunului meu prieten Crișan) „Nu vă lăsați. Scrieți. Gheața trebuie să se spargă . . ."

Am scris și acest articol și încă trei după aceea. Între timp a trecut vara, a început un nou an școlar. Am fost vizitat de două ori de Crișan, o dată de însuși Dominic. Eu însumi am făcut trei călătorii la București (din păcate, contabilitatea revistei n-a putut să-mi deconteze biletele). Dar, în sfîrșit, articolul meu, primul meu articol de specialitate, era gata. Avea, e-adevărat, numai trei pagini jumătate (dactilografiate, la două rînduri) și se intitula simplu: „Cum asigur, în calitate de diriginte, curățenia clasei și a coridorului". Mă cam jenam față de director și colegi — cărora le comunicasem timp de un an cel puțin cinci titluri consecutive — și care aveau toate motivele să-mi citeze pe la spate dictonul latinesc cu acel grotesc „. . . . ridiculus mus". Cu toate acestea, de ce să neg, în ziua în care am primit prin telefon vestea că articolul a intrat la tipar, m-am simțit ușurat și fericit. Am profitat de un cîștig la niște lecții particulare și la data cînd știam că apare revista și că se plătesc onorariile, am fost din nou la București. N-am mai intrat în redacție. I-am telefonat lui Crișan care a sosit în fugă să mă întîlnească. Avea revista, ultimul număr, numărul meu, în mînă.

Mi-o întinse. Bărbia îi tremura.

— Mi-e rușine, tovarășe profesor. Mi-e rușine . . . — și ochii i se umplură de lacrimi.

— De ce, mă băiete?

— O să vedeți și d-voastră. Dar mă doare că pentru asta s-au făcut drumuri între București și Cluj; s-au plătit 8 referenți și cincisprezece dactilografieri. Mi-e rușine.

Se întoarse și în fugă dispăru. După colț îmi strigă:

— Mîine la 11 să fiți la casierie. Primiți banii.

M-am dus într-o cofetărie să răsfoiesc revista. Avea aproape două sute de pagini și un sumar foarte bogat.

Începea cu un comunicat al contabilității ministerului în legătură cu administrarea și îngrijirea băncilor din școli. (Articolul acesta era reprodus după o circulară).

Urma apoi un articol lung, de 35 de pagini, semnat de redactorul șef al revistei de educație, tov. Dominic, în legătură cu „planificarea materiei, sarcina de bază a corpurilor profesorale".

După asta un alt articol, tot foarte lung (iscălit de o femeie aspirantă) trata o temă pe care eu nu o prea înțelegeam. Era vorba de inhibiția-exhibitivă (sau invers) în cel de al doilea sistem de semnalizare.

Urmau apoi pe rînd un studiu despre metodica predării poeziei lirice în școlile de surdo-muți (iscălit de un prof. universitar), un altul despre „cum învățăm alfabetul cîntînd" și la urmă un studiu cu 13 grafice în legătură cu „rolul grădinii de zarzavat în educarea spiritului de punctualitate al elevilor".

Și după asta, bineînțeles, cîteva note mărunte, note modeste, între care la urmă de tot strălucea și numele meu. Îl citii în grabă, dintr-o răsuflare. Pe urmă comandai un rom. Nota mea semăna, semăna cu ce am scris acasă: dar întreg accentul articolului în loc să cadă pe problema formării graduale a deprinderilor igienice, conținea mai degrabă un indicator de măsuri ce trebuie luate de profesori spre a împiedica elevii să fumeze (în pauze).

A doua zi mă rînduiam în fața casieriei unde mai așteptau vreo șase dascăli de toate vîrstele. Știam că-s dascăli, după treizeci de ani de învățămînt nu e greu să-ți ghicești confrații. Așteptam în ordine, tăcuți, triști. Numai unul din ei, mai tînăr, se agita, cu numărul revistei în mînă. „Ce porcărie, zicea, ce dracu' i-a apucat să-mi vîre povestea asta cu fumatul. N-are nici o legătură..." Am intrat în vorbă și am aflat că e autorul unei însemnări despre „cum să pavoazăm clasa", articol care de fapt nu reprezintă decît suprema cristalizare a unui studiu (prezentat cu doi ani înainte) intitulat „principiile educației estetice în școala medie". Am mai aflat că domnul cu părul alb care a semnat notița în legătură cu „notițele să se ia cu creionul sau cu tocul rezervor" e specialist de fapt în igiena școlară și are un volum în legătură cu acest subiect. Aș fi putut să aflu stadiile de metamorfozare tematică și ale celorlalți colegi — dacă, subit, n-ar fi apărut (chiar în clipa în care încasam cei 88 lei și 62 bani) figura jovială, zîmbitoare ca o lună plină, a simpaticului redactor-șef. Ne-a salutat din mers, cordial.

— Ne bucurăm, spuse, pentru noii colaboratori ai revistei. Vă felicit pentru articole. Plac. Plac peste tot.

Nu i-am răspuns nici unul. De fapt nici nu aștepta așa ceva.

— Acum că s-a spart gheața, ne-a spus el tot zîmbind, la treabă: avem nevoie de articole tari, esențiale. Cu o singură condiție însă: să fie . . .

— Știm, i-am răspuns în cor: „să fie concentrate, actuale, bazate pe fapte..."

— Și mai ales să deschidă perspective . . . ne-a completat el înainte de a dispărea după ușa capitonată cu piele de vițel a redactorului șef.

Ilustrații de BENEDICT GANESCU

Pe coperta „Livezii cu vișini" de Cehov

Am căutat livada cu vișini, dar, vai,
n-o mai aflai.
Cehov e iarbă, cenușă și lut
iar zîmbetul lui abătut
de demult s-a mutat în statui și în carte
să ne privească, din veșnicii, de departe.

Dar unde-i livada de vișini frumoasă
cu florile moi ca tăiate-n mătasă
prin care albine și fluturi cerșiră măcar
un miligram de nectar?

Vremea mereu e pornită pe ducă, —
livezile îmbătrînesc, se usucă,
negustătorii de cherestea
bat în tulpini cu securea lor grea
să chinuie la rădăcină
copacul cu vînturi jucate-n lumină.
S-au făcut mobile costisitoare
și mandoline și balalaici și ghitare
din copacul ucis
pe care Cehov l-a dezmierdat și l-a scris.
Peste tulpina cu florile pure ca neaua
a rîs fierăstrăul
și dănțuit-a rîndeaua
încît fluturii s-au speriat iar albinele
și-au mutat în alte unghere stupinele.

Și totuși livezile proaspete, noi,
clătinate de vînturi, lăcrimate de ploi,
încălzite de soare, poleite de lună,
ne-au îmbiat cu umbra lor bună.
Rustice livezile vin de la țară
și pînă în urbe mi se mutară.
Printre clădirile tentaculare
atîrnînd fructe, legănînd floare.
În capitală
livezile aduc miresmări și beteală.
Fluturii vin în ospeție,
albinele adună dulceață și avuție.
Printre uzine cu fum poți să vezi
iarăși livezi și livezi și livezi...

Iar peste livezile multe și mari
Cehov, cu nu știu cîți grădinari,
blajin, fericit, visător, se plimba
și se uita
prin ochelari
și zîmbea.

Al. Andrițoiu

Moscova, 21 VIII 1957

Bucuriile

Ca niște baloane rotunde, uriașe
Cresc bucuriile mari, pătimașe.
Tot mai rotunde, mai calde, mai grele
Cresc și se zbat, și se-mping între ele.
Inima toată din piept o inundă
Marea mișcare bogată, rotundă
Și dintr-o dată în sus o avîntă
De bucurie învinsă, înfrîntă.
Inima slabă, de cîntece plină
Nu le mai poate cuprinde și ține —
Sus lîngă soare se sparge deodată
Dînd bucuriei întinderea toată;
Și-n a luminilor caldă poruncă
Zeci de baloane albastre aruncă
Din înălțimile fără de nume
Mari mingîieri peste cîmpuri și lume.

N. Costa

Corabia cu păsări migratoare

Căpitanul în dinți cu nautica-i pipă
Povestea: „Pe corabie-n stoluri să trepede
Picioroange-amorțite — vin berze și lebede,
Vin cocoare și gîște cu plumb în aripă.

Vin atîtea că nava-ar pieri într-o clipă!
Dar matrozii pe punți cu lopeți prind să lepede
Aripații „pirați" rostogol, cît mai repede —
Nori de-aripi sîngerînde, gîtlejuri ce țipă..."

O, tu inima mea, ce plutești în extazuri
Cu catarge de gînduri, cu pînze de vis
Amintește-ți că-n stol filfîinde necazuri

De se-abat peste tine cu pliscul deschis,
Peste borduri le-aruncă, să piară-n talazuri,
Ca nămeții de fulgi înghițiți de abis...

George Dan

Din însemnările unui activist al cinematografiei

Cineva susține că, în afară de regizori, nimeni nu pricepe ce este un film. Încep să înțeleg de ce lucrurile nu merg mai bine...

•

Cînd un film este bun, meritul este al regizorului. Cînd este prost, vina este a scenaristului...

•

Multe filme mute vorbeau mai mult publicului decît cele vorbitoare.

•

Cînd vom avea, în cele din urmă, un film cu adevărat bun, mulți spectatori vor fi epuizați de atîta așteptare.

•

Comedie muzicală: un film în care actorii rid într-una, doar-doar va rîde și un spectator.

•

Ecranizare: dintr-un costum bărbătesc se face un taior.

•

Cînd am aflat că spusesem despre un regizor exact contrariul celor afirmate, mi-am dat seama că, în sfîrșit, încep să mă integrez muncii studioului.

•

În însăși noțiunea de scenariu există o coajă de portocală pe care alunecă oricine încearcă. Scenarist este acela care, căzînd, nu-și sparge capul.

•

Vai de arta în care tinerii (chiar geniali) disprețuiesc pe cei bătrîni (chiar mediocri).

•

După felicitările primite, la telefon, de ziua onomastică, am știut precis cîte scenarii se vor prezenta curînd la contractare.

•

Scenaristul: cărbune ars pentru ca locomotiva să înainteze spectaculos.

Nicăieri nu-și poate un scriitor verifica nervii mai bine ca în cinematografie.

•

Umblă cu aparatul de filmat ca vameșul lui Maiakovski: parcă ar ține în mîini o bombă, un arici sau un șarpe veninos...

•

Unii vor să cunoască filmul în amănunt încă de la scenariu. Este ca și cînd ai vrea să locuiești în planul unei case.

•

Cînd vom avea și noi o sală unde să ruleze numai filme vechi? Nu-mi pot imagina o literatură numai cu librării, fără biblioteci.

•

Cînd, într-un stereofilm, pescarul aruncă undița, spectatorul din fundul sălii crede că acul i se va înfige în păr. Dar în cîte din filmele noastre spectatorul crede că un erou iubește, suferă, moare cu adevărat? Nici un stereofilm nu va putea înlocui adevărata trăire artistică.

•

Artă pentru artă: a crede că spectatorul care nu înțelege ce-i un contre-plongé sau un transfocator nu va înțelege filmul.

•

Fiecare regizor este convins că devizele celorlalte filme trebuie reduse la jumătate, pentru a se majora devizul lui.

•

Dovjenko spune undeva că textul unui film se apropie de poezie, într-atît trebuie să cumpănească scenaristul valoarea fiecărui cuvînt. La noi multe texte se apropie de articolele nepretențioase de ziar.

•

Speranță regizorală: n-a făcut nici un film.
Consacrare: n-a stricat decît 2—3 filme.
Celebritate: strică în fiecare an cîte unul.

Cine se duce la un film orientîndu-se după numele scenaristului?

•

Călătoresc cu actorul I. Vecinii de compartiment îl recunosc. Cineva exclamă: „Ce viață frumoasă duceți!" Ceilalți aprobă. I-aș invita în timpul unei filmări, să vadă ce tortură poate fi realizarea unui sărut pe care toți spectatorii îl rîvnesc...

•

De cîțiva ani face figurație, sperînd că va fi remarcată odată și va deveni actriță de film. Toți rîd de ea. Cînd va ajunge vedetă va fi dată ca exemplu...

•

Discuțiile din redacția noastră toacă mărunt fiecare scenariu prezentat. Banalitățile scapă însă prin mașina de tocat.

•

E atît de încrezut că nici cu scara din Potemkin nu-i ajungi la nas!

•

Ar merge foarte bine lucrurile la studioul „București" dacă n-ar fi nevoie să se mai dea și filme pe piață...

•

Are atîta jale în cap, că mediocritatea ar fi pentru el o mană cerească!

•

Nu știu exact ce se întîmplă cu copilul cu mai multe moașe, dar cu filmul aflat în aceeași situație am început să știu!

•

Fiind neglijată de noi, secția de desen animat și păpuși merge din ce în ce mai bine..

•

Cred cu toată tăria că din sînul acestui popor trebuie să apară și un Eminescu al filmului.

Mihu Dragomir

Note

DEZBATERI CREATOARE

S-a împlinit un an de la inițierea noii politici culturale a Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, politică sintetizată prin lozinca „Să înflorească toate florile, să se întreacă toate școlile". Publicînd simultan un articol al lui Șen Și-tung, precum și o serie de răspunsuri la acest articol, revista „Chinese Literature" (nr. 3-1957) oferă publicului cititor un exemplu de controversă liberă și totodată un bilanț provizoriu al realizărilor obținute pe plan cultural, ca urmare a acestei noi politici.

Printre răspunsurile publicate în cadrul disputei semnalăm mai ales articolul lui Mao Tun „Gîndirea doctrinară și cea mic burgheză" și interviul luat de publicația Șangai Wen Wei Pao lui Șu Yang, vice director al departamentului de propagandă al C.C. al Partidului Comunist Chinez. Răspunzînd la prima întrebare a interviului Șu Yang a enumerat o serie de succese — mărirea numărului de periodice, animarea discuțiilor libere ținute în cercuri academice, sporirea numărului de cărți de artă și știință editate, republicarea și repunerea în scenă a unui mare număr de piese clasice.

„Societatea socialistă — spune Șu Yang — e fără îndoială cu mult mai prielnică dezvoltării artei și științei decît cea capitalistă. Cei mai mulți dintre oamenii de artă și cultură au încredere în partid și sînt gata să-i accepte conducerea. Ei însă au o mare repulsie față de sectarism, de subiectivism și de birocratism în metodele de conducere. Dacă putem combate cu eficacitate aceste racile, vom netezi fără îndoială calea în munca culturală".

V. F.

SOCIOLOGIE ȘI MATERIALISM ISTORIC

În Italia se dă curent un înțeles mai particular sociologiei; ea e văzută ca una din științele sociale, ca știința structurilor sociale și de aceea profesorul Tullio Seppilli, directorul Institutului de etnologie de pe lîngă universitatea din Perugia, a consacrat conferința sa din 6 septembrie 1957, de la Casa oamenilor de știință, discuției raporturilor dintre sociologie și materialismul istoric.

Un lucru cu atît mai interesant, cu cît marxiștii italieni se străduiesc să lichideze o anume ruptură, care se constată adesea, între teoria generală a societății și între studiul concret al faptelor sociale. Avem numeroase studii bune asupra unor fenomene economice și puține despre acelea sociale. Și profesorul Seppilli, marxist el însuși, exprima părerea că, atenți înainte de toate la structurile economice, la realitatea claselor, marxiștii nu trebuie să piardă din vedere problemele pe care le ridică grupurile sociale de alt fel, să neglijeze diferențierile determinate de profesiune, de salariu, de vîrstă sau de cultură. Comuniștii italieni s-au simțit îndemnați a studia asemenea chestiuni. Politica lor sindicală, de pildă, trebuia să țină seama de împrejurările deosebite pe care le creează automatizarea intensă a muncii în uzinele de nord ale țării. Cercetătorii marxiști au învățat, de aceea, să nu disprețuiască și să folosească tot mai larg metoda preconizată de neopozitiviștii americani și englezi, aceea a anchetei directe, privită bineînțeles în lumina concepției lor. Ei își propun să împrăștie neîncrederea de origine croceană, pe care mulți cercetători i-o mai arată.

Acolo unde științele sociale sînt mai dezvoltate, influența marxismului se simte mai puternic, spunea profesorul Seppilli. În Franța, chiar cercetătorii burghezi vorbesc curent despre clase sociale. În Italia — unde fascismul a înăbușit pentru două decenii sociologia — cine pomenea, pînă în urmă cu cîțiva ani, despre clase, era socotit comunist. Însă tocmai activitatea comuniștilor și a cercetătorilor marxiști a dat un impuls considerabil sociologiei italiene în anii de după război.

D. H.

STENDHAL ÎNTR-O NOUĂ EDIȚIE CRITICĂ

Editura Fernand Hazan (Paris) a avut inspirata inițiativă de a începe acum cîțiva ani reeditarea operelor complete ale lui Stendhal. Îngrijirea ediției a fost încredințată istoricului literar Henri Martineau care din 1920 s-a arătat a fi cel mai pregătit editor și exeget al scrierilor lui Henri Beyle. Buna apreciere de care se bucură în cercurile de specialitate H. Martineau, se regăsește exprimată în mărturisirea lui Thibaudet: „Nimeni nu i-a puricat lui Stendhal cu mai multă curiozitate și simpatie manuscrisele și nimeni n-a pus în tipărirea lor mai multă grijă, afecție și competență. Toate aceste însușiri s-au adunat laolaltă în truda de editor și studios al d-lui Martineau".

În comparație cu ediția universitarului Henry de Braye, prefațată de Paul Valery și apărută în 1927 — una dintre cele mai complete și științifice, de care s-a bucurat proza și memorialistica „ursuzului de la Civita Vecchia" — sau cu cea apărută sub veghea lui Henri Rambaud la „Bossard" în 1929, actuala ediție se bucură de un aparat critic minuțios, fără a fi însă excesiv sau plictisitor. Martineau a însoțit fiecare volum de un studiu introductiv. Se pun în lumină condițiile de ordin intim și, pe plan larg, cele social-istorice ale epocii în care s-au zămislit „Lucien Leuwen", „La Chartreuse de Parme", memoriile, studiile „De l'amour" sau „Shakespeare și Racine" etc. Se stabilesc filiații de ordinul izvoarelor, ori tipologice și îndeosebi problematice. Prefeței i se alătură, într-o statornică și exigentă tovărășie, la fiecare volum, un apendice ce valorifică fișele-manuscrise ale lui Stendhal, găsite ulterior în Biblioteca Municipală din Grenoble sau în Arhivele italiene.

Notele, bizuindu-se pe documente inedite, periodice uitate, rapoarte ministeriale, confesiuni și testamente, stabilesc relații între întîmplări narate de marele scriitor și evenimentele reale ale vremii ca și între personajele cărților sale și eroi ai timpului, a căror existență i-a inspirat adesea romancierului nu numai simple date memorialistice, dar chiar și substanță concretă pentru pictura caracterelor.

Variantele ilustrează, cu risipă de detalii edificatoare, procesul laborios al creației stendhaliene.

H. Z.

DOMNULUI EMIL CIORAN

(Urmare din pag. 1)

rești. Dar, după cum n-aș fi vrut niciodată să „polemizez" cu dumneata, nu vreau azi să recurg la unele sincerități directe și violente, cu atît mai confortabile cu cît mai justificate. Am luat act în tăcere de răspunsurile pe care ți le-au mai dat diferiți tovarăși ai noștri mai de curînd sau mai de mult, dar să nu crezi cumva că dacă am tăcut, nu le-am aprobat, după cum am aprobat și altceva care dumitale nu se poate să nu-ți fi părut ciudat, și anume că mai toți acești tovarăși te-au menajat. Și te voi menaja și eu, încă voi încerca să te menajez. Vezi dumneata, — lumea asta nouă în care trăim noi aici înarmează pe oameni cu o slăbiciune. Cu slăbiciunea de a avea sentimente și slăbiciuni, și de a le lichida,—atunci cînd și le-au dovedit lor înșile absurde și zadarnice, — omenește, adică printr-o convingere liberă și directă, a cărei formulare, fiind vorba despre un sentiment, este mai totdeauna prelungită împotriva evidenței și întîrziata împotriva rațiunii, și complicată prin repetate izbucniri de îndoială gratuită și, nu rareori, nuanțată cu un regret. Riscul este evident mare, al unor frecvente înșelări asupra oamenilor și al unor decepții repetate, dar cîștigul este, se vede, și mai mare, căci el se înscrie în substanța de omenie a sufletului, și în definitiv, asta e principalul. Suferim aci, crede-mă, mai ales printre intelectuali, de o sentimentalitate excesivă, care individual vorbind, e deseori păguboasă și ridicolă. Energia poporului, a partidului, a statului, al cărei oțel incasabil și prompt îl vei fi observat și dumneata, îngăduie indivizilor asemenea slăbiciuni, și dacă vrei, luxul de a se simți încă mai oameni. Pe linia asta, vezi, ești mai tare decît noi, recunosc, declar că ești mai tare. Nouă ne vine greu să renunțăm la un om, la orice om, fie că ne-a fost cîndva prieten, fie că am avut cu el o colaborare sau o afinitate ideală, fie că ne-a legat de el acea simplă legătură de popor și națiune, pe care dumneata o disprețuiești atît și o batjocorești, trebuie să recunosc, cu foarte mult talent, — căci dumneata ai darul ca, în timp ce noi precupețim un om, să renunți dintr-o dată la poporul, la neamul, la țara dumitale, și depistind cu un filer pe care nu mă pot împiedica să-l admir, absolut toate elementele ascunse și risipite în dumneata, și în orice alt om, suspecte de a se putea lega într-un fel sau altul și oricît de puțin, de acest sentiment, le tragi din cotloane, le scoți din ascunzători cu înjurături și cu picioare în spate, le fugărești din urmă și le înghesui într-o piață publică cu fața la zid, le treci prin toată gama brutalităților abjecte, de la scuipat pînă la bătaie și viol, zvîrlindu-le în sfîrșit, de mai multe ori ucise, pe maidan, unde rămîi apoi neclintit, pentru a te convinge și pentru a gusta cum putrezesc, și pentru a grăbi și pentru a scormoni și pentru a proclama fiecare treaptă a transformării lor în ordură și hoit.

Eu, domnule Cioran, mult mai tînăr decît dumneata, și necunoscut dumitale, ți-am fost întotdeauna adversar, și am dezaprobat, pe cît puteam, și am combătut, așa cum puteam, toate evoluțiile dumitale în zona cea mai neagră a dreptei romînești din preajma celui de al doilea război mondial, și le-am urmărit întotdeauna cu oroare. Dar astăzi, cînd am depășit de mult înțelegerea naivă a adversităților doctrinare stricte și limitate, astăzi cînd știu, și dacă n-aș fi știut-o aș fi avut prilejul s-o aflu din „Scrisoarea" dumitale, că adversitate înseamnă dușmănie pînă la „pulverizare", astăzi cînd un dușman în plus, zău, nu e făcut să ne înspăimînte, chiar dacă adaugă dușmăniilor care pîndesc poporul romîn o specie și o parolă în plus, — astăzi pot să-ți fac o mărturisire: eu, domnule Cioran, am avut o mare slăbiciune pentru dumneata. Oh! în delirurile dumitale feroce și sumbre, în violențele mizantropice și fantastice, în urile dumitale apocaliptice și înguste, ai făcut prea puțin pentru a o provoca, și sînt convins că dacă ai fi știut acest lucru, ai fi făcut orice pentru a n-o merita și pentru a o dezamăgi. Această slăbiciune se leagă deci de foarte puține realități ale dumitale, și, poate de multe naive iluzii ale mele care te depășeau pe dumneata, dar pe care, printr-un ciudat fenomen de refracție în apele mele interioare, le-ai putut reprezenta. Ai scris odată, de mult, cîteva lucruri încîntătoare despre Mozart (și de la mine se poate obține foarte mult prin Mozart), încîntătoare și deloc feroce, sumbre și disperate; ai scris altădată, și e tot atît de mult de atunci, și iarăși în plinul flirtului și al concubinajului dumitale sordid cu fascismul preantonescian, cîteva adevăruri neașteptate și crude tocmai despre fasciști, despre legionari și alte soiuri de huligani, despre acei golani lugubri care azi îmbătrînesc și chelesc și fac burtă cam pe acolo, prin preajma dumitale, cu mîna pe un pistol ce nu vrea să ruginească, destul de bine curățat și greșat pentru a mai sclipi din cînd în cînd în umbră și a slobozi unu pînă la șase cartușe necesare unui asasinat. E cam puțin, nu?... Dar cu ajutorul acestor neverosimile și rare scîntei în tenebra obișnuită a lumii dumitale sufletești, eu mi-am întemeiat, la drept vorbind și pentru mine și pentru dumneata, speranța falacioasă a unei viitoare limpeziri și a unei eventuale redempțiuni care să facă marile dumitale însușiri intelectuale, nu știu cum să-ți spun, să le facă posibile din punct de vedere uman, să le facă utile și fecunde. Am făcut, pe temeiuri atît de fragile, o greșeală încă și mai de neiertat, aceea de a înmuia sau chiar de a suspenda judecata morală pe care o meritai, în favoarea spectacolului straniu și atrăgător, dar mai ales înșelător, de care era capabil intelectul dumitale elastic, acrobatic, fără oase, și temperamentul dumitale șui și neînchegat. Ce vrei, am făcut și eu parte, și nu fără urmări, din ultima generație intoxicată de jocul gratuit al spiritului, de vîrtejul asociațiilor și al formulelor, de prestigiul singularității și al originalității, de frumusețea lunecoasă a aparențelor. Iar dumneata erai cumplit de inteligent, erai spontan și instabil, colosal prestidigitator de cultură și idei, estet cu pasiune și politic cu un fel de snobism nonșalant și crud, cinic, tiranic și capricios, și mai ales foarte talentat. Toate acestea mi s-au părut că valorează cît, sau aproape cît, o adevărată, simplă și curată omenie, sau că dau, îți dau, cel puțin speranța și șansa unei omenii. Și te-am despărțit de restul comparșilor dumitale, de care nimic nu te putea despărți, și, rămînîndu-ți adversar, te-am tratat, în sufletul meu cu o mare și impardonabilă slăbiciune, te-am favorizat, te-am cocoloșit, te-am făcut scăpat de la o sentință pe care am aplicat-o, după și în conștiința mea, tuturor acelora cu care erai legat, și care erau dușmanii mei și ai poporului meu. Vai, mult timp mi-a trebuit — și socotind exact, pînă la „scrisoarea" din NNRF, — pentru a-mi da seama că talentul dumitale e o trăsătură somatică, aproape fizică, și că dumneata ești talentat așa cum ești blond și, dacă memoria celor vreo două foarte fugare întîlniri cu dumneata nu mă înșeală, așa cum ești ușor sîsîit, cepeleag, ceea ce în persoana dumitale fizică nu strica nimic, ba chiar îi dădea un anumit farmec, manifestîndu-se însă, în scris, mult mai sensibil și mult mai neplăcut. Talentul dumitale e în afara de conștiință, nu a dumitale, ci de orice fel de conștiință, servind numai pentru a jalona, pentru a măsura distanța cu care ieși din umanitate și te depărtezi grăbit de ea, în căutarea gloriei ardeiate a sacrilegiului. Ești un Erostrat care ar vrea să pună foc unui templu imens și imaterial, însăși patria sa...

Ei da, mi-a trebuit mult timp pînă să-mi dau seama de acest adevăr atît de simplu, și-ți mărturisesc și mărturisesc, o anumită tresărire de plăcere resimțită pînă și în clipa în care, începînd lectura scrisorii dumitale, mi s-a părut că te regăsesc intact, în aceeași stare de ebuliție și protest, zvîrlind flăcări și fumegînd atît de viguros. Dar cît de repede m-am scuturat, acum, de vraja atitor ani, de orice vraja! Am zîmbit încă citind că „ți se întîmplă" să regreți „parfumul de prospețime și de putregai, amestecul de soare și baligă, urîțenia nostalgică, superba deșanțare" a limbii noastre natale. Dar am trecut repede la rușine, tristețe și dezgust, citind mai departe: „Toți sîntem urmăriți de originile noastre; sentimentul pe care mi-l inspiră originile mele se traduce în mod necesar în termeni negativi, în limbajul auto-pedepsirii, al umilinței asumate și proclamate, al consimțămîntului la dezastru". Nu e nevoie să fi ajuns printr-un coșmar la cunoașterea perfectă a limbii franceze, pentru a înțelege de aci dubla monstruozitate, de gîndire și de sentiment, pe care o etalezi (și nu pentru prima oară): primo, dumneata regreți că te-ai născut romîn, — ceea ce, chiar la granița trăirii a celui mai tiranic și mai solitar eu, și tocmai la nivelul absolutului, e absurd, de neconceput, nonsens; secundo, dumneata consideri drept un păcat și o crimă de a te fi născut romîn, un fel de al doilea păcat originar, de care trebuie să te mîntui și să fii iertat, mărturisindu-ți ticăloșia, clamîndu-ți rușinea, implorînd pedeapsa, și chiar „auto-pedepsindu-te", — ceea ce adaugă absurdului oroarea, și provoacă greața și furia. Dumneata te așezi, de pildă în Piața Concordiei sau a Operei (dar NNRF și Gallimard sînt niște piețe cu mult mai mari) și zvîrcolindu-te ca un epileptic, spumegînd ca un rabiat, sfîșiindu-ți pieptul cu unghiile, boborosești frenetic: „Iertare! Sînt un mizerabil! Iertați-mă!" Iar cînd trecătorul, îngrozit, se oprește și te întreabă, fără să se apropie prea mult: „Ce e? Cine ești? Ce-ai făcut, nenorocitule?" (malheureux: în coșmarul dumitale francez, ai simțit cum sună acest cuvînt, unul din cele mai cumplite, mai infinite ale limbii dumitale de adopțiune?), atunci, dumneata răspunzi: „M-am născut la Rășinari, o regiune splendidă din Ardeal, cu dealuri albastre și cu arbori magnifici, cu niște țărani superbi, aristocratizați prin muncă, demnitate și bunăcuviință. Sînt romîn! Iertare!"

Domnule Cioran, domnule Cioran... Relațiile unui om cu țara sa, cu patria sa, pot fi uneori foarte complicate și pot fi chiar desperate. Aveai și dumneata dreptul la această nenorocire, mai ales în planul tragediei istorice de pe cînd ai dat bir cu fugiții, și eu sînt gata să cred că ai trecut prin ea, deși ceea ce nu iertai dumneata țării și poporului romîn era, scris negru pe alb în cărțile dumitale, cam de ordinul acesta: că în București nu cresc cocotieri, ci numai trandafiri (nici nu-ți închipui ce frumoși!); că Dante și Mozart nu s-au născut la Mizil și Sibiu, că Miron Costin n-a scris sonete și tragedii, că pe malul lacului Tei nu s-a înălțat catedrala Sfîntu Petru, ci numai biserica Ghika (pe care eu am motive s-o cred unică și a cărei frumusețe n-ai văzut-o și n-ai înțeles-o necesară). Fără nici o glumă, acesta este fondul exact al procesului aiuritor pe care dumneata îl faci de mai bine de douăzeci de ani poporului romîn. Într-adevăr, numai talentul dumitale agresiv și fără scrupul, unit cu naivitatea noastră de începători, putea ridica acest negativism țîfnos și infantil, fără nici un sprijin în realitate, istorie și bun simț, la rangul unei teorii de istorie și de cultură, fie ea și discutabilă. În realitate, ea lămurește de minune poziția dumitale de primitiv și de sălbatic cu totul în afară de cultură. Pentru dumneata cultura nu e o concretizare, o diferențiere și o ierarhizare de valori condiționate de legile vieții, ci o sumă de obiecte amestecate într-o magazie fără timp și spațiu, din care dumneata le-ai vrea neapărat pe cele mai voluminoase și mai lucitoare. Cultura și arta lumii vin spre dumneata ca un vas încărcat cu oglinzi și mărgele spre o plajă locuită de oameni goi și naivi, și, natural, fiind cel mai lacom, vrei oglinda cea mai mare, mărgica cea mai sclipitoare. Oh, nu ești un „Scit" cum îți place să afirmi acum cu obosita dumitale cochetărie impertinentă; căci aceasta ar însemna o situare pe un punct al timpului istoric, un început, o perspectivă, sau măcar o șansă. Dar în judecata și trăirea culturii, dumneata ți-ai sfîrșit evoluția, ți-ai încheiat traiectoria și ciclul și la capăt te arăți întreg, perfect: ești un pitecantrop, domnule Cioran, un pitecantrop care a citit două mii de cărți, ești un hotentot tatuat cu formule universitare, dar lipsit de prospețime și candoare, ești un Tarzan existențialist.

...Mă rog, hai să zicem că poporul romîn neputînd, sau nevrînd, sau netrebuind să fie englez, francez, rus sau italian, dumneata erai îndreptățit să te simți dezamăgit, mistificat, mortificat, să te desparți trupește de patrie (de „prăfăria natală", spui dumneata foarte delicat), și simțind ceea ce vor fi simțit Scipio Africanul, Alcibiade, Dante și Lord Byron la un loc, să iei drumul marilor exiluri. Cu cît mai profunde, astfel de rupturi sînt cu atît mai tăcute, iar marii îndurerați sînt, în exil, muți asupra rănii lor. Patria e un secret, domnule Cioran, căci e o mare iubire, cea mai mare iubire. Spune-mi, cît de jos trebuie să cobor cu dumneata, pe scara omeniei elementare, pentru a-ți aminti că nimeni, dar absolut nimeni nu poate da în vileag secretul concret al decepțiilor sale de iubire, fără a-și pierde calitatea de om acceptabil într-o societate cît de cît policée, și chiar calitatea de om pur și simplu.

Cu toate că nu e chiar planul cel mai de sus și nivelul ideal, deci exact, la care se poate analiza conținutul ideii de patrie, vreau să rămîn cu dumneata măcar la această reprezentare a patriei printr-o femeie, imagine comună mai tuturor popoarelor. În viață sau în poezie, în fericire sau în nenorocire, în deplin acord sau în despărțire, iubirea nu poate fi decît sau deplin secret sau neîncetată exaltare, un imn sublim, un ideal propus de unul singur tuturor. Încoronat sau respins, chemat sau părăsit, cuceritor sau învins, — un om, un bărbat, își cîntă, își slăvește iubita în ton radios sau în ton trist, în note vesele sau în acorduri sumbre. Sau tace. Dar ce-ai spune dumneata, domnule Cioran, de un lirism al ranchiunelor celor mai intime, al dezacordurilor de alcov, al secretelor de pernă și al eșecurilor de cearșaf, al conflictelor și al chiulurilor de epidermă? Probabil că l-ai declara cel mai indicat, deoarece dumneata pe acesta îl practici, la scara cea mai mare, a filozofiei istoriei, a antropologiei naționale și a patriotismului comparat. Ești un Don Juan de bucătărie și de bucătărese, în căutare de adăposturi ameliorate, înclinat cu golănească patimă să-ți declari iubita tîrfă, pacoste și schiloadă. Și iubita aceasta e patria dumitale...

Dar ceva mai jos și ca o pregătire a drăgălașei declarații că noi romînii sîntem un popor de sclavi, dumneata formulezi o constatare, surprinzătoare s-il en fut, și anume că occidentalii „ne disprețuiesc". De unde, îmi dai voie să te întreb, și de ce, acest „ne", cînd în tot cursul scrisorii dumitale nu există decît „moi" și „vous", „eu" aici și „voi" acolo, pe veci despărțiți și opuși? Hm!... Prin cine ne disprețuiesc occidentalii? (Am stabilit odată pentru totdeauna de care anume occidentali e vorba). Pe noi, cei de aici, din prăfăria natală, sînt convins că mai curînd ne urăsc, și noi îi înțelegem că ne urăsc și, cu toate că oameni pașnici și prietenoși nu ne-am pierdut somnul pentru atîta lucru. Dar pe voi, cei de acolo? Pe voi vă iubesc, vă urăsc sau poate vă disprețuiesc? Deși vă utilizează? Hai să ne referim puțin la cele spuse mai sus, și de dumneata și de mine, și să trecem...

Domnule Cioran, nu știu dacă ai remarcat că n-am vrut să discut cu dumneata în planul politicului, nici una din afirmațiile dumitale politice. Așa fiind, am ocolit oarecum esențialul scrisorii dumitale, dar trebuie să înțelegi și dumneata că am obosit și noi, tot argumentînd și răspunzînd la aceleași vechi și zadarnice sofisme și platitudini. Talentul dumitale grimasant n-a izbutit să le împrospăteze nici cu o iotă, ceea ce mă face să-ți găsesc totuși o anumită noutate: dumneata ești nou prin desuetudine, prin fidelitatea (singura dumitale fidelitate) adolescentă, simulat și cabotin adolescentă, pe care o manifestezi față de aceleași vechituri și prostii. De aceea, nu mă opresc nici la teoria dumitale despre inaptitudinea omului pentru libertate, nici la îndemnul adresat Occidentului de a-și recîștiga hegemonia prin „înalte principii mincinoase", precum și prin „sarcini imposibile" și opuse „oribilului bun simț". E de ajuns, nu? Prefer să mai relev cîteva trăsături autoportretistice, valabile însă și pentru portretul lumii secrete în care trăiești, și pentru a fixa poziția morală a tuturor celor lîngă care te afli. Ne declari că în tinerețe, pe cînd ferocitatea dumitale se simțea satisfăcută cerînd masacrarea unei jumătăți din locuitorii Romîniei, erai „un lup". Azi însă ne confesezi că te-ai schimbat mult și că evoluînd sub semnul parlamentarismului burghez, ai devenit un bun liberal. Nu știu dacă ești sincer, căci niciodată nu ești sincer, dar firma, cu siguranță sinceră, e de împrumut, e impusă. Eu, însă, te preferam lup. Deși un animal foarte trist, lupul e totuși mai cinstit și, ca să zic așa, mai generos, mai uman, decît rejetonul lui uman, bunul liberal. Nu mă îndoiesc că în această calitate, și avînd la dispoziție mijloace mult mai puternice decît colții și ghiarele, aștepți și ceri masacrarea nu a unei jumătăți de țară mică, ci de planetă mare și întreagă, și că n-o vei face fără a vărsa, „en bon liberal", o sterilă lacrimă diabolică.

Ne mai declari că ești un om inocupat. Cred și nu cred. Și că printr-un proces tragic omul inocupat ajunge să se simtă sătul de oameni (cred! cred! cred!) căutînd salvarea „într-un infern abstract". Acolo el descoperă „pamfletul fără obiect" al cărui prim eșantion ar fi „scrisoarea din NNRF". Noi pe aici, nu prea mai iubim pamfletul, nici măcar cu obiect, așa cum nu mai iubim tunul. Dar la nevoie, le practicăm pe amîndouă și le înțelegem perfect cred, în mecanismul lor care nu e de altfel deloc complicat. Eu văd că pamfletul dumitale e fără obiect, dar văd în schimb că are o cauză și un scop precis. Mai e nevoie să-ți spun eu, ca are drept cauză ura lumii vechi împotriva lumii noi și drept scop pregătirea unui atac hoțesc al celei dintîi împotriva celei de a doua, în care se află și țara care „a fost a noastră", adică și a dumitale, după expresia pe care o întrebuințezi în scrisoare, dar care nu mai e decît a noastră, fără dumneata?

Mai spui dumneata, în sfîrșit că întrezărești alți zei, mărturisind că nu știi cum vor arăta, dar că apariția lor e sigură. Pînă atunci, dumneata execuți în cinstea lor, ca naivul jongleur de la Notre-Dame, un dans ciudat, prevenitor și dement. Nu te aștepta, domnule Cioran, ca acești noi zei să coboare pentru a șterge sudoarea oboselii sublime de pe fruntea dumitale, așa cum se pare că a făcut Maica Domnului pentru sărmanul și purul dumitale coleg parizian. Căci acești zei se vor arăta în flăcările războiului și în aureola crimei, și prima lor victimă va fi cel mai slab, omul fără patrie, fără popor, fără rădăcină, omul nimănui și al tuturor și al neantului, într-un cuvînt, omul singur, adică tocmai dumneata. Domnule Cioran, bunule liberal, om inocupat, pamfletar fără obiect, cetățean al neantului, nu mai am nimic să-ți spun, cu toate că ți-aș mai putea spune foarte multe. Aproape fără să ne fi întîlnit vreodată, mă despart de dumneata pentru totdeauna. Ți-am spus, de la început, că aș vrea, că am să încerc să te menajez: dar trebuind să văd cît de bine, cît de zelos, și cît de lucid servești cele mai demascate și mai atroce interese, nu cred, zău, să mai pot păstra speranța că n-ai fi în toate mințile.

Radu Popescu

PAUL ERDOS „Țara Oașului"

Convorbire cu V. Em. Galan despre Perspectiva scriitorului

(Urmare din pag. 1)

cîți patru-cinci poezii de acolo, luate la întîmplare, ori de unde vrei: într-un cămin cultural rural, la Academie, într-o fabrică, sau prin vreun cenaclu studențesc. Nu vei avea, cred, nici o bucurie. Mie, oricum, lectura unor asemenea pagini îmi întărește convingerea că minereul de bază al literaturii a fost și rămîne faptul divers din viața, din gîndirea și din sufletul oamenilor: faptul divers și căutarea pasionată a semnificației lui.

— Cu toate acestea, tendința către promovarea exclusivă a acestui „fapt divers", nu a dat, pare-se, întotdeauna cele mai bune roade, nu?

— Ceea ce e promovat excesiv, adică unilateral și cu mărginire, nu dă roade bune niciodată nicăieri. Dar nu e vorba de asta. Dacă fug de faptul divers pentru că ar fi „gazetărism", dacă încep să scriu despre ghiocei numai pentru că am hotărît să fug de faptul divers din viața oamenilor, atunci, chiar dacă am talent cu carul, nu-s cu nimic mai breaz decît fierarul emerit care fuge de fierul înroșit în foc. Și la fel este dacă scriitor fiind, și cu talent pe deasupra, încep a ocoli marile probleme ale vieții contemporanilor mei — ca să nu cad cică în „gazetărism" — sau dacă încep a mă preocupa de psihologia cărăbușului numai ca să ocolesc psihologia contemporanilor — lăsați și ei pe seama gazetarilor. Prețul corolei unui ghiocel, de la poeți l-am învățat cu toții. Da, dar poeți au ajuns numai cei ce au știut prețui, înainte de orice, omul și faptele lui; cei ce au știut să redescopere frumusețea ghiocelului în numele contemporanilor lor, cu ochii și sufletul acestora, pentru ei. Cît despre respingerea genului epic „din principiu" și renovarea șabloanelor cu alte șabloane, — nici n-are rost, cred, să vorbim.

— Dar să revenim: bănuiți cumva că termenul „preelaborare" ar putea face și el, la rîndul lui, victime printre scriitorii noștri?

— E atît de vag și de nenecesar, încît nu m-aș mira să facă: fie că încerci să-i justifici existența, fie că încerci să-i motivezi respingerea, reiei, chiar fără să vrei, tot felul de vechi baliverne. Procesul elaborării unei opere artistice nu-i încă deplin limpezit nici artistului însuși. Totuși, cuvîntul „elaborare" are un sens precis. Dar „preelaborare" ce să fie? Probabil, nimic altceva decît elaborarea artistului: de către părinți, familie, școală, societate, lecturi, tradiții cultural-artistice, naționale și mondiale, călătorii. Ne trebuie pentru asta un asemenea termen nou?

DOCUMENTAREA...

— Atunci discuția cu Francisc Munteanu ținea mai mult de domeniul vocabularului; era deci o neînțelegere, în legătură cu înțelesul termenului dat?

— Nu. Tot ce am spus pînă aici despre preelaborare e de fapt o paranteză fără legături directe cu discuția de atunci.

— O paranteză închisă?

— S-o închidem. Lăsînd de o parte termenii, Francisc Munteanu a redat destul de clar pornirea discuției: vorbeam despre munca noastră. Eram de acord că împărțirea procesului de creație în documentare (1) și elaborare (2) mai mult încurcă lucrurile în practica scriitoricească decît le limpezește. Eram de acord că sistemul de lucru bazat pe această împărțire (sistemul „Alege-ți o temă! Du-te și te documentează! Întoarce-te și scrie! Mai alege-ți o temă! Mai du-te într-o documentare! Mai scrie ceva!") — sistemul acesta a adus roade bune numai reportajului literar; schiței, nuvelei, romanului, piesei de teatru și scenariului cinematografic le-a adus ponoase imediate și foloase doar de perspectivă. Eram de asemenea de acord, Francisc și cu mine, să vedem în documentare o muncă permanentă care de lege continuă — uneori mai puțin intens, alteori dimpotrivă — chiar și în perioadele cînd scriem ceva pentru tipar: aduni mereu fapte, impresii, observații, expresii etc. (După mine, receptivitatea față de toate acestea e o latură, un aspect al talentului literar: aspect înnăscut în parte și în parte format prin educație și autoeducație). Înmagazinezi, fie în memorie, fie prin caiete, fapte de viață trăite și văzute, frînturi de conversație, surprinse întîmplător sau provocate anume, observații luate de-a gata din lucrările altora, indiferent dacă e vorba de literatură, filozofie, tratate științifice, rezoluții de partid, broșuri de propagandă, conferințe, concerte, expoziții de artă plastică. Înmagazinezi mereu, uneori urmărind conștient un anume fir, un anume scop chiar, alteori neștiind dinainte de ce. Și la un moment dat, independent de rezultatul la care ajungi cu materialul acumulat în vederea unui scop dinainte fixat, te pomenești că o serie de fapte și impresii înrudite cumva între ele îți atrag atenția cu toată puterea: de aici, ideile de bază și tema unei viitoare opere literare. (Vorbeam, atît Francisc cît și eu, mărginindu-ne la preocupările noastre de prozatori. Așa vorbesc și acum. La poeți lucrurile se petrec mai altfel).

— La ce anume vă referiți cînd subliniați înrudirea dintre elementele care intră în procesul complex al gestației unei opere literare, înrudire care impune deci scriitorului alegerea unei anumite teme — tema viitoarei sale cărți?

— Cred că e vorba în primul rînd de o înrudire bazată pe familia de probleme ridicate de aceste fapte și observații, probleme care chiar dacă altora le-ar părea secundare, pentru scriitorul respectiv — cu formația și pregătirea lui, cu frămîntările și posibilitățile lui — sînt de o importanță capitală. De aici, mai tîrziu, capacitatea operelor izbutite de a atrage atenția asupra unor probleme despre care, înainte de a citi cartea respectivă, credeai că nu merită vreo importanță deosebită. Discuția cu Francisc Munteanu a început, ba chiar a izbucnit, cînd părîndu-ni-se pesemne amîndurora că am epuizat generalitățile, am trecut, aș zice, la aplicații practice. Îi spuneam că am, în cea mai mare parte, sub formă de note disparate, un *material* (în discuțiile nepublice, noi scriitorii dăm fel de fel de înțelesuri acestui cuvînt împrumutat din comerțul cu stofe și pînzeturi) am, deci, un material bogat, presant pentru mine, în legătură cu unele teme actuale. O temă, îmi aduc aminte, privea dragostea dintre tinerii de azi: tineri care, spre deosebire de părinții lor, cresc adesea împreună, băieți și fete, în cămine, în școli, ca pionieri și utemiști, în asociații sportive și culturale; cresc împreună și, de asemenea, spre deosebire de părinții lor, nu mai sînt siliți, cînd își plănuiesc viitorul, să-și pună sentimentele la remorca calculelor în legătură cu zestrea, moștenirea etc. Spre ce forme *se îndreaptă* oare relațiile de dragoste dintre oameni? Spre ce forme *trebuie* ele îndreptate, cu ce soluții să te adresezi conștiinței tineretului, pentru a grăbi în mod firesc un proces firesc?...

(va urma)

Miron Dragu

Caracterul umanist al satirei

(Urmare din pag. 1)

tă. De la Aristofan, Marțial, Juvenal pînă astăzi, trece — ca un filon de aur — un superb și permanent război multimilenar dus de pe poziția noului împotriva vechiului, ținînd cont de stadiile de evoluție a societății umane. Se mai aud și acum bufnetul berbecului roman, șuierul catapultei, tunetul bombardei și se mai văd și acum linia simplă a lăncii, arabescul floretei, etc. E bine uneori în epoca rachetei teleghidate să ne amintim de toate acestea. Nu de alta, dar am sări prea repede în brațele satirei atomice, încă impuberi. Noi, scriitorii satirici, sîntem doar oameni foarte serioși și ne dăm seama de responsabilitatea care apasă pe umerii noștri costelivi; cunoaștem forța nucleară a cuvîntului și efectele cenușei radioactive a experiențelor noastre literare. Numai „oamenii buni" se bucură de imunitate naturală. Cinste lor!

Deși știu că satirele mele „sînt bune, sînt unele mediocre, cele mai multe sînt rele", cum s-a pronunțat — cu darul său vaticinatoriu — însuși Marțial, pot afirma că — modestia excesivă fiind o fațetă a ipocriziei — volumul meu de „Satire", apărut la ESPLA în 1955, nu a zăcut prea mult în librării: convalescența în vitrine a fost scurtă, iar vindecarea totală s-a săvîrșit în bibliotecile personale chiar ale unor „oameni buni", care rîd numai pe ascuns, ca nu cumva să-i vadă lumea că se delectează cu niște creații minore, la acolo niște cronici rimate, arză-le focul că necesare mai sînt!

Nicolae Țațomir

cărți noi

PERPESSICIUS: „Mențiuni de istoriografie literară și folclor"

(Urmare din pag. 1)

bească, sugestiv, cu grai viu. Fiindcă — și aceasta dă un farmec special capitolelor de istorie literară scrise de Perpessicius — cercetătorul e dublat și de poet. Fin analist al artei unui scriitor, Perpessicius a aflat punctul de echilibru al cumpenei, în așa fel încît omul nu piere sub umbra monumentală a artistului, dar nici acesta din urmă nu pierde din strălucire din pricina omului.

Istoricul literar însuflețește într-un mod ce-i e caracteristic informația amplă, cu căldura afecțiunii și pietății cînd scrie despre Eminescu și contemporanii, despre Anton Pann, Artur Enășescu sau folcloristul Lazăr Șăineanu. Scriitori și oameni de cultură de altădată sînt restituiți, ca într-un act de resurecție, actualității. Iar actualitatea literară și culturală ca atare nu lipsește nici ea — ceea ce nu are, de aceea, nimic surprinzător — din acest volum de istoriografie literară și folclor. Chiar dacă am avea unele rezerve de făcut în ceea ce privește studiile despre Mitrea Cocor sau despre electricitate și literatură, le vom reține totuși pentru multele lor observații pătrunzătoare, ca și pentru faptul însuși că în ele, ca și în altele cîteva („Un poem valah despre Walt Whitman", „Exagerări folclorice sau variațiuni pe tema proletcultismului", „Pe marginea unei antologii de poezie") e prezent totuși și în intervalul 1948—1956 cronicarul literar.

Să mai adăugăm că lectura unor pagini de Perpessicius, cu fraza construită amplu și elegant, cu vocabularul precis și atît de bogat, e, ca întotdeauna, agreabilă?

Ion Roman

NINA CASSIAN: „Vîrstele anului"

(Urmare din pag. 1)

rit depășite. Ultimele poezii exprimă o mare ardoare senzuală, o conștiință interesată de toate trăirile lumești, interesată deopotrivă de aspectul moral și de destinul politic al umanității, de viață, de dragoste, de moarte. Sigură în convingerile sale, poeta crede în dragoste cum crede în pieirea inevitabilă a capitalismului, disprețuiește lașitatea în dragoste cum disprețuiește lașitatea și oportunismul în politică. Lăcomia de viață e sublimată cu distincție, adesea însă expresia nudă e preferată și, să recunoaștem, preferabilă („Lacomă sînt. Mă ceartă asceții / că parcurg pe nerăsuflate / tabla de materii a vieții / și că rîvnesc și mi-e poftă de toate").

N-am regăsit în această culegere răceala „cerebrală" și tonul uscat al versurilor de acum cîțiva ani și am găsit, în schimb, frenezia marilor chemări ale vieții, temperatura inițială a sentimentelor, un anume accent vital, neînduplecat și activ, dar și o severă demnitate a iubirii, care, toate la un loc, scot poezia Ninei Cassian din zona periferică, puțin jenantă a literaturii „feministe". Nu-i este propriu poetei gustul senzațiilor difuze, nu o caracterizează feminitatea minoră vaporoasă și tînguitoare. În lirica erotică (partea cea mai rezistentă a volumului) găsește soluții originale. Nu cîntă „amorul", nu urmărește expresia directă, primordială, pare-se epuizată, a sentimentului erotic, ci stările derivate, implicațiile, posibilitățile, reflexele acestui sentiment. Iubind, cugetă la posibilitatea consumării, la ceea ce va fi cînd iubirea va trece, izbutind totuși să păstreze intactă tensiunea actuală (Luciditate)*: exprimă apoi tensiunea egală, tristețea calmă ce succede iubirii înfocate, cînd lucrurile recapătă conturul lor clar și rece. (Liniște de iarnă). În genere Nina Cassian cîntă nu atît înfăptuirea erotică, prezentul iubirii, cît așteptarea încordată, nemărginita putere de dăruire, patima latentă. În toate e călăuzită de o ascuțită conștiință morală, legată intim de puritatea adevăratului militant care* crede *în cauza sa, de simțul acut al istoriei, stigmatizînd nu numai rudimentele fizice ale trecutului* (Coroana, Plugul de lemn, Gîrbaciul *— poezii mai puțin izbutite, de o prea evidentă factură argheziană) dar și viciile umane fundamentale* (Umilința, Ipocrizia)*. Într-un volum remarcabil prin distincția expresiei ar fi totuși de semnalat cîteva impurități care se răzbună. În ce privește* Cancerul lumii, *locul acestui poem cu puține merite ar fi fost într-unul din volumele tipărite de Nina Cassian acum cîțiva ani.*

Vor urma, desigur, analize amănunțite și mai pretențioase. Deocamdată semnalăm în „Vîrstele anului", *una din aparițiile importante, de prim ordin, ale poeziei noastre noi.*

L. Raicu

MILIONARII DIN ROMA

Am fost de curînd la Roma. Fără pașaport. Și să nu vi se pară ciudat, dar n-am trecut fraudulos nici o frontieră. Cum? Foarte simplu. M-am urcat în zori în automotorul rapid 55, la amiază am schimbat trenul Verești, iar de la Botoșani, într-un G.A.Z. al raionului de partid, avînd ca tovarăși de călătorie un instructor și un inginer agronom, pe nume Aurel Cramarciuc, am parcurs distanța pînă la Roma în numai 40 de minute.

Cu acel prilej m-am convins că vechiul dicton: „Toate drumurile duc la Roma", n-a rămas etern valabil. Fiindcă spre Roma noastră, de pildă, duce un singur drum de țară — și acela plin de gropi și de hîrtoape. Am ajuns, așadar, la Roma (de fapt sînt două, legate între ele: Roma de sus și cea de jos) — o Romă neaoșă, autentic moldovenească, în care zadarnic vei căuta cele șapte coline, Tibrul, sau castele străvechi, cu nume sonore: Capitoliul, Chigi, Borgheze, Quirinalul... Nu! Roma regiunii Suceava n-are asemenea pretenții. Se lipsește de palate și de ruine istorice și nu rîvnește la operele de artă ale consorei sale italiene. Se mulțumește cu cîteva așezări modeste și practice, care dau relief peisajului rural și sînt de folos localnicilor: căminul cultural, creșa, casa de nașteri, cele două școli elementare, cooperativa și magazinele de desfacere, plus patru întovărășiri agricole și o gospodărie colectivă „Ilie Pintilie".

Firește că nu m-am dus la Roma în „pelerinaj", ci pentru un motiv mult mai lumesc: țineam să-i cunosc pe „milionarii". Cum, milionari într-un biet sat moldovenesc? — vor înălța poate din umeri, cu neîncredere, unii dintre cititori. Da, îi rog să nu se mire. Roma numără cam 3.000 de suflete și are 238 de familii milionare, respectiv 80 la sută din locuitori. E drept că acești colectiviști — fiindcă despre ei este vorba — luați în parte, sau „individual", cum se spune pe aci într-un limbaj modernizat, nici n-au moștenit, nici n-au agonisit milioane. Dar împreună...

Cu toate că-s destul de „avuți", milionarii din Roma n-au schimbat straiele de țară, moldovenești, pe surtucul orășenesc. Au rămas modești la chip și înfățișare și robotesc sîrguincios pînă spre asfințit. Iar toamna, cînd se culeg bucatele, zăbovesc adesea pe arii și pînă după miezul nopții. În graiul lor dulce și tărăgănat se amestecă adesea, printre vorbe de duh și zicale pline de înțelepciune populară, o sumedenie de cuvinte folosite altădată doar de specialiști: „agrotehnică", „iarovizare", „asolament", „hibrizi"...

După cum vedeți, „milionarii din Roma" (unii au învățat carte abia în ultimii ani) și-au îmbogățit substanțial vocabularul tehnic. Dar ce să-i faci? Notorietatea îți pretinde și o exprimare mai aleasă. Că doar se perindă prin Roma o groază de ziariști, radioreporteri, ba chiar și echipe de cinematografiști; și oamenii țin să le dovedească că expresia „țăran prost" a rămas o noțiune a trecutului, incompatibilă cu starea și poziția socială de azi a milionarilor din Roma. În plus, gospodăria colectivă mai primește și alți numeroși vizitatori — țărani individuali, întovărășiți și colectiviști — care vin fie din curiozitate, fie pentru schimb de experiență, dornici să vadă rezultatele obținute de prima gospodărie colectivă milionară din nordul Moldovei.

Inceputuri modeste

„Startul" milionarilor din Roma a fost la fel de neînsemnat ca al tuturor țăranilor săraci, care, începînd din 1949, au pășit pe drumul nou și necunoscut al agriculturii socialiste. Cînd și-au unit haturile, primele 36 de familii adunaseră laolaltă abia 75 hectare. Cît privește capitolul „mecanizare", el era reprezentat de cifra: doi cai putere — adică un singur atelaj. Atît! În rest pluguri, unele chiar de lemn, ca pe vremea sciților, seceri, coase, greble, sape...

M-a găzduit Gheorghe Jacob, un colectivist înalt și roșcovan, de vreo 50 ani, care are o spuză de copii. Opt mi se pare. Are o gospodărie demnă de invidiat. Și-a clădit anul trecut casă nouă, de zid, a primit de la colectivă în folosință personală, pentru grădinărit, 35 ari; mai are în bătătură vacă, porc, șase oi, orătănii... Mă rog, casă îndestulată. Seara, în fața chiselei cu dulceață de zmeură — specialitatea coanei Zamfira — am stat cu nea Gheorghe la taclale, în curte, sub umbrarul unui nuc. Și multe am auzit de la dînsul, fiindcă-i tot atît de harnic la vorbă cît și la treabă.

— Eh, dacă nu ne-ar fi venit la început în ajutor statul și cîteva întreprinderi socialiste, am fi scos-o cu greu la capăt... Îmi amintesc de parc-ar fi fost ieri. Era prin '49, august 28. Ne adunaserăm în ograda lui Dumitru Stolan să iscălim actul de constituire, fiindcă din cele ce ai văzut matale — sediul gospodăriei, acareturi, stupină, livadă, — nici nu se pomenea pe atunci. Loc viran... S-a suit pe un scaun alde Zamfir, președintele sfatului comunal, și-a pus ochelarii pe nas, că are vederea slabă, și a pornit a citi dintr-o listă: „Statul acordă gospodăriei colective „Ilie Pintilie" în folosință veșnică 119 hectare de teren, iar întreprinderile de mai jos îi fac următoarele donații: Gostatul din Popovăț — douăzeci oi; Gostatul din Călinești — două vaci, doi boi și doi tauri; Prodalimentul din Botoșani — o scroafă cu zece purcei; Centrul Mecanic — două căruțe..." Și cîte altele... Ce mai vorbă: zestre, nu glumă!

— Și tot ne-a mers greu în primii ani — spuse mai departe nea Gheorghe. Animale de tracțiune aveam cîte știți, recolta pe lanuri era slabă; iarna veneau geruri de crăpau pietrele, vara sufeream de arșiță și secetă; nu ne pricepeam încă să muncim glia după metode științifice și, colac peste pupăză, o seamă de colectiviști nici nu ieșeau la cîmp. Dar cum să-i fi îndemnat inima la treabă, cînd prindeau abia 6—7 lei pentru ziua-muncă? Iar chiaburii tot dădeau cu clonțul: „Așa vi se cuvine dacă v-ați dat cu comuniștii! O să crăpați de foame!" Acum crapă ei. De ciudă. Fiindcă anțărț, cu toată secșta, cu trei brațe de muncă — eu și două fete, că ceilalți is rostuiți pe la casele lor — am ridicat pentru 701 zile-muncă patru care pline cu bucate, bașca 9.000 de franci în gologani. Și zici că asta-i puțin? Aud?

Și cîte altele n-am mai aflat în zilele cît am rămas la Roma!... Actualul președinte, Mihai Birligă, mi-a istorisit destule amănunte din viața colectivei. Era prin 1954... Parcă intrase dihonia printre colectiviști. Umblau să se retragă. Ba Gheorghe Groza, Dumitru Cososchi, Ilie Andriș și alții, înfuriați chiar cereri să li se dea pămîntul înapoi. Președintele de pe atunci, Ion Nistor, își petrecea mai toată vremea la MAT, cu lituța în față, și treburile mergeau alandala. Magazinerul Filiuță încurca adesea magazia obștei cu cămara lui, iar socotitorul Alexe Chivu trecea în catastif zilele-muncă pe șprinceană, după criteriul „prietenilor" personale.

Și fiindcă nemulțumirea devenise aproape generală, lui Ion Nistor i s-a năzărit ceva năstrușnic spre a-i îmbuna pe colectiviști. A adunat într-o seară consiliul de conducere și i-a ținut un logos cam în felul acesta: — Avem 30—40 vite în grajd și mănîncă bunătate de nutreț de pomană! Și pășune, știți doar, avem puțină... Nu socotiți c-ar fi nimerit să le vindem la Oraca? Tot nu ne aduc venit și, pe deasupra, mai plătim și oameni să le îngrijească. Unde mai puneți c-am face rost și de niscaiva bani să adăogăm la zilele-muncă și să mai astupăm gura la oameni. Că fac o hărmălaie...

Cînd a aflat ce pune președintele la cale, tînărul zootehnician Birligă n-a mai stat pe gînduri. S-a pornit chiar în acea noapte către Botoșani, pe jos, și s-a oprit tocmai la raionul de partid. Secretarul pentru problemele agricole, Ion Tenov, îl ascultă cu luare aminte și tot însemna cîte ceva pe un carnețel. După ce a auzit tărășenia, secretarul l-a îndemnat pe Birligă:

— Nu mai zăbovi o clipă aici, frate. Urcă-te în G.A.Z.-ul raionului și întoarce-te grabnic acasă. Acolo, faceți în așa fel ca voi, comuniștii, să convocați o adunare generală extraordinară a colectivei. Cred că pe duminică ar fi cel mai nimerit...

— Păi și Nistor e comunist! — i-a replicat zootehnicianul. Dacă se opune?

— Eh, de comuniști ca Nistor se lipsește partidul. Să decidă majoritatea. Am să vin și eu, cu Cramarciuc. Se pricepe, ce zici?

— Chiar foarte bine...

Au trecut de atunci patru ani... Nistor nu mai e președinte, nici membru de partid. Colectiva are alt președinte, pe Birligă, iar în grajduri și salvane se află aproape 700 capete de vite.

— Să ne țină cel de sus președintele sănătos! — se roagă colectiviștii din Roma. Că tare-i inimos și gospodar. Îl vedeți? E numai piele, oase și suflet. Da' cînd e vorba de muncă, se ia la-ntrecere cu zece!

E drept că în acești ani s-a clădit un sediu nou, magazii, ateliere, garaj pentru cele două autocamioane, salvane, grajduri și o cramă; cinci bălți stătute au devenit tot atîtea iazuri piscicole și se înalță cu repeziciune uzina electrică. Stîlpii s-au așezat pe uliță, motoarele așteaptă împachetate în lăzi, iar la toamnă, cînd construcția va fi terminată, se vor aprinde în Roma primele becuri...

S-a curățat neghina...

Niculaie Iacob e un flăcăiandru negricios și iute ca o zvîrlugă. Toți ai lui sînt colectiviști, ca și dînsul. Cu doi ani în urmă a fost trimis pe la București și Iași, la școli de finanțe. Cînd s-a întors cu diploma, nu de mult, l-a înlocuit pe Chivu. De necaz, fostul socotitor a și plecat din comună. „Opt, cu a brînzei nouă!" — se bucură colectiviștii, încredințați că hoțomanul n-o să facă purici pe unde s-o afla.

— Și zi, ați strîns într-adevăr milioane? — l-am iscodit pe Birligă.

— Ce mai întrebați? Numai fond de bază, în numerar, am adunat 1.047.000 lei. Dacă mai punem la socoteală inventarul viu și mort, zi și matale, sînt milioane, au ba? Iar anul acesta, fiindcă avem recoltă îmbelșugată, nădăjduiesc să împărțim oamenilor cîte 40—50 lei pentru ziua-muncă și să mărim fondul în numerar. De la pește 230.000, de la lînă vreo șaptezeci de mii, din contractări de vite, din miere, struguri și zarzavat, bașca din grînele ce le-om vinde statului... Bani grei, zău așa!

Milionarii din Roma țin grozav la drapelul de fruntași pe regiune și n-ar vrea să-l scoată din vitrina sediului nici să-i omori. De aceea poate și muncesc cu atîta tragere de inimă. Chiar și Emilia Pînzaru, o femeie care a crescut 13 copii, n-are astîmpăr:

— Oi fi eu mamă eroină, cu decorație și ajutor familial — se otărăște ea la președinte, că-i bună de gură — dar vreau să muncesc!

— Păi n-ai muncit destul, lele Emilia? — glumește Birligă.

— Ia să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala, mucosule, că-ți găsești nasul cu mine! Eu una îți spun: să mă treci la brigadă! Se aude? Și președintele, care o respectă și o admiră, i-a făcut pe plac.

La fel a pățit el și cu alți doi colectiviști bătrîni, veri între ei. Unul e Vasile Ilaș și are 78 ani, celălalt Dumitru și-i mai „tînăr" cu vreo cinci-șase ani. Primesc pensie de veterani și ajutor de bătrînețe de la colectivă, din fondul social. S-ar putea deci hodini fără să-i doară capul. Dar credeți că-l rabdă inima? Așî S-au cerut paznici la livadă și cît e ziulica de mare șonticăiesc prin pomet și alungă copiii cu joarda.

Într-una din zile, cînd stam cu moșnegii la taifas, s-au auzit foșnete prin frunziș. Au sărit ca fripți.

— Da' mai lăsați-i, oameni buni — am căutat eu să-i opresc. Dacă rup și ei cîteva poame, colo, cu ce o păgubi livada?

— Dac-ar fi numai asta — mi-a răspuns moale moș Vasile — i-am lăsa în plata Domnului! Dar strică, domnule, ceva de speriat. De zece paza livezii, amenință de undeva, nevăzut:

— Ia cărați-vă, măi, golanilor, că acuș zvîrl după voi cu pietroiul!

— Ie-te-te, mă! — i-a răspuns în batjocură un alt copil. Zi, te crezi voinicos fiindcă tat-tu-i președinte? Da' a cui e livada, bă, a voastră sau a colectivei?

— Este a cui trebuie să fie — a răspuns băiețanul diplomatic. Da' nu-i slobod s-o jefuiești! Și tata, dacă vrei să știi, nu-i numai președinte, ci și deputat la București, așa, ca un fel de ministru... Vă arată el vouă, neisprăviților! Și zvîrrr! o piatră își luă zborul din palmele lui micuțe...

Tudor Mihail

ȘT. LUCHIAN — „Moara"

Discuții

„Polemica" — cuvînt de rușine?

Acum aproape 45 de ani s-a petrecut la noi în țară un eveniment senzațional. Supărați ca stau prea mult în opoziție, liberalii au devenit dintr-o dată antidinastici și, fiindcă nu puteau să-și manifeste pornirea în „Viitorul", oficiosul partidului, au scos o revistă: „Semnalul" — mi se pare —, în care puteau să atace tronul în toată libertatea. Opinia publică a fost plăcut impresionată de această atitudine, dar succesul campaniei i-a îngrijorat într-atît pe cei care o porniseră, încît aceștia au început să dea îndărăt. Felicitați de a fi avut curajul să atace coroana, autorii atacului au încercat un puternic sentiment de pudoare. Nici unul dintre ei nu a avut tăria de a se recunoaște capabil de delictul de lèse-majestate și fiecare arunca vina pe celălalt.

Întîmplarea, caracteristică pentru moravurile noastre politice de altădată, a constituit obiectul unui mare număr de coloane de satiră și umor apărute în foile democratice ale vremii. Ne-a rămas mai proaspăt în memorie, între altele, pamfletul lui „Nicoară al Lumii", N. D. Cocea, în fruntea unui număr al revistei „Facla", pamflet însoțit de un desen (al lui Iser?) foarte sugestiv, care a atras darea în judecată a girantului revistei, pentru „atentat la bunele moravuri". Pamfletul și desenul „Rușinea țigăncii" ironizau pudoarea celor surprinși în flagrant delict de polemică cu coroana, oameni care, în calitate de membri ai unui partid de guvernămînt, înțelegeau să fie cuminți și în bune raporturi cu „factorul constituțional".

Această situație caragialească („Tache! Tache, fii cuminte!") mi-a revenit în minte de curînd, cînd, citind ultimul număr al revistei „Viața românească", am luat cunoștință de cronica profesorului B. Cazacu, „Istoria limbii române literare și problemele studierii ei".

Se știe că de vreo cinci ani problemele limbii noastre literare sînt dezbătute într-un mod cu totul neobișnuit la noi. Tratate altădată în exclusivitate și cu multă pasiune și competență de profesorul Tudor Vianu, înaintrul cursurilor sale de estetică literară sau în studii desprinse de activitatea didactică, aceste probleme preocupă astăzi cercuri mai numeroase și mai largi de critici, istorici literari, lingviști. Periodicele de mare circulație, în frunte cu „Gazeta literară" și „Contemporanul", au contribuit serios la cultivarea acestui interes, care a cuprins în aceeași măsură pe specialiști și pe nespecialiști. Revistele amintite și-au pus la dispoziție coloanele în vederea desfășurării unei lupte de opinii, care să ducă la fixarea unor concepții solide, întemeiate pe realitate și dezbărate de erorile diletantismului impresionist.

Ideea ca cineva, care nu participase la recentele discuții, să încheie bilanțul luptelor a pornit dintr-o bună inspirație și m-am bucurat cînd am văzut că „Viața românească", prin condeiul profesorului Cazacu, s-a oferit să ne facă acest serviciu. Spre marele meu regret — poate și al altora, — cronica lui Cazacu e departe de ceea ce așteptam să fie, și fiindcă articolul d-sale, care poartă numărul I, se anunță cu urmare, socotesc că e necesar să se intervină în vederea ameliorării cronicilor ce vor urma.

Mai întîi trebuie să-mi exprim surprinderea că profesorul Cazacu se declară împotriva polemicii. D-sa reprosează unora dintre articolele pe care le trece în revistă că au „un vădit caracter polemic" și parcă ar vrea să ne spună că d-sa nu înțelege să alunece pe această pantă; că e pentru luptă, dar nu vrea să lupte. În considerațiile profesorului Cazacu eu nu văd numai o greșită interpretare a cuvîntului „polemică", al cărui sens nu-i altul decît „discuție, luptă de opinii", — ci și o atitudine de cumînțenie. D-sa se jenează să lupte, să atace, să polemizeze, pentru ca nu cumva să supere pe unii și pe alții.

Este supărător totuși ce face profesorul Cazacu. Vrînd să menajeze pe unii, vrînd să se menajeze și pe sine însuși, d-sa supără adevărul; cronica d-sale nu-i obiectivă; ea nu servește știința și discreditează lupta de opinii, care e cu atît mai eficace cu cît e mai aprinsă.

Profesorul Cazacu nu slujește adevărul nici atunci cînd încearcă să lege interesul nostru pentru problemele limbii literare de congresul romaniștilor de la Florența (1956). Care om capabil să citească nu știe că momentul hotărîtor în dezvoltarea studiilor noastre lingvistice în genere și a celor legate de limba literară apare cu șase ani mai devreme și că înflorirea lingvisticii sovietice ne-a stimulat și pe noi! Deschid revista „Limba română" din iulie-august 1953 și văd că nici profesorul Cazacu nu ignorează realitatea (articolul d-sale e intitulat „Unele probleme ale studierii limbii literare în lumina ultimelor lucrări ale lingviștilor sovietici").

Este de asemenea regretabil că profesorul Cazacu nu face apel la toate părerile enunțate în timpul dezbaterilor. Așa se explică de ce tezaurul limbii producțiilor populare ca punct de plecare al limbii literare românești, teză cu care d-sa nu e de acord și care în cronică ocupă cel mai întins spațiu, nu e combătută cum trebuie.

Este iarăși o scădere faptul că în cronică se trece peste ființa unei opinii, îmbrățișată, între alții, de profesorul Rosetti, — aceea potrivit căreia limba noastră literară exista gata formată în secolul al XVI-lea. Această părere, pe care a susținut-o și în cursul dezbaterilor de la Facultatea de filologie, continuă să-l stăpînească pe profesorul Rosetti; în studiul consacrat limbii române din secolul al XVI-lea (1956), d-sa analizează, între altele, „trăsăturile limbii literare" din textele acelei epoci. Citindu-i fraza: „Bucurîndu-se de o foarte mare răspîndire, cărțile lui Coresi, în loc să înlesnească propagarea doctrinei protestante, au izbutit să pună temelia limbii noastre literare", profesorul Cazacu nu a făcut decît să repete teza mea, strecurată într-o lucrare a profesorului Rosetti, lucrare care are ca punct de plecare manualul de literatură română tipărit în colaborare, în 1935 (ediția a II-a, 1946).

Cred că nu ar fi trebuit trecută sub tăcere nici altă părere a profesorului Rosetti, afirmată într-o recenzie din revista „Studii și cercetări lingvistice", I, 1950, potrivit căreia la noi „există mai multe limbi literare".

Obiecțiile mele, după cum s-a văzut, nu au în vedere fondul cronicii profesorului Cazacu; despre acesta vom mai vorbi. Am socotit că deocamdată are mai mare importanță ținuta articolului d-sale, stilul d-sale de luptă. În acest sens, cred că și d-sa și discuția ar fi avut de cîștigat, dacă renunța la ocoluri și abilități, și ar fi adoptat o manieră mai îndrăzneață, care să nu țină seama nici de sentimente, nici de resentimente. Așa se duce o polemică ție care să nu ne rușinăm.

J. Byck

Reverie în expoziția lui Luchian

(Urmare din pag. 1)

chian pictorul florilor, așa cum contemporanul lui, D. Anghel, a fost poetul lor. Florile ocupă un loc întins în pictura lui Luchian și, desigur, nimeni mai bine ca el nu le-a înfățișat strălucirea, suavitatea lor tactilă, inocența înfloririi lor. Totuși florile lui Luchian trebuie înțelese și simțite în ansamblul operei lui, în legăturile lor cu toate firele țesăturii lui tematice. Creează un artist opere felurite, fără raporturi între ele sau, mai degrabă, o operă unică, opera vieții lui? Tema centrală a picturii lui Luchian a fost un anumit raport dintre natură și civilizație, caracteristic țării noastre din trecut și pe care mi se pare că-l întrevăd.

Mă înapoiez la pînzele, la pasteluri, la acuarelele, la desenele care îmi vrăjesc felul de viață, cadrul copilăriei îndepărtate. Mă găsesc din nou la marginea orașului. Perimetrul așezărilor noastre urbane n-a fost împrejmuit cu ziduri, consolidat ca o cetate. Feudalitatea românească n-a construit și nu s-a apărat ca aiurea. Cînd veneau turcii sau tătarii, arcașii nu se urcau pe metereze. Oamenii își stringeau bunurile și își mînau vitele către plaiurile înalte, în cetatea munților. Orașul rămînea deschis către cîmpie și aceasta năvălea asupra el, suflîndu-și miresmele, trimițîndu-și semințele din care creșteau tufanii puternici, răchitele mlădioase, socul mărositor. A căzut zăpada și marginea orașului a fost cotropită de nămeți. Dănțuiau nebunește virtejurile în jurul gheretei părăsite la răscrucea drumurilor ca niște bărăgane, unde mîine dimineață oamenii își vor aștepta plinea, tropăind ca să nu înghețe, lovindu-se cu palmele peste coaste. Ce doliu s-a așezat peste marginea orașului? În lumina scăzută se zărește mai departe șirul de căsuțe clădite din cîrpici, unde ajung mai întîi și deshamă chirigiii înapoiați de la țară, cu saci de porumb, cu hîrdăiașe de borhot.

Treci mai departe și simți ca o ușurare, o regenerare din răstrîștea mahalalei. După ce au căzut ploile primăverii, lunca lalomiței mustește de apă și, sub iarba fragedă, piciorul se înfundă în bălțoace. Au pornit sevele și se urcă în tulpinele subțiri ale plopilor, în tufișurile acoperite de flori albe ca spuma laptelui în clocot. O potecă alunecă departe, fără țintă vizibilă, în inima caldă a țării. Trec carele grele, trase de boi care se căznesc în jugul lor. Rumînul i-a dejugat la marginea pădurii și vitele pasc, întinzîndu-și gîturile peste oiștea profățită în pămînt. În altă parte, cireada neagră a bivolilor înspăimîntă lumea. La Chiajna, sălciile au crescut și s-au repezit către ape, minate parcă de furtună. Treci pe lîngă hanul părăsit în marginea drumului. Pe alocuri s-a clădit puternic, pentru toate vremurile viitoare, dar oamenii și-au uitat străbunii și mînăstirea Comana și-arată zidurile ruinate. Luchian trece prin sate fără oameni, vede turnuri de biserici, case albe sub umbra copacului din bătătură, în a cărui coroană s-a urcat cumpăna fîntînii cu ghizduri. În bucătăria bine rînduită a mînăstirii fierb mîncărurile călugărești pe soba de zid spoită, năucitoare. Oamenii muncesc la cîmp. Se întorc tîrziu de la muncă, încovoiați, sub sarcini parcă mai mari decît puterile lor, îi vezi săpînd pămîntul. Duminica, au îngenunchiat la liturghie, rînduiți unul după altul; își fin căciulile în mîini și abia unul din ei îndrăznește să privească spre iconostas.

Umanitatea nu este deci absentă din pictura lui Luchian, dar ni se înfățișează cu aceeași umilitate a așezărilor ei. Ce-i pasă de petrecerea cheflîilor cu gulere tari, de femeile care le trec prin brațe? Artistul arată sarcasm față de adunarea lor. Sindrofia ne arată o societate distinsă. O femeie cu umbreluța de soare deschisă a adunat pe rochia ei toate florile cîmpului: e un moment de idilă, o clipă desfătătoare a consonanței cu natura. Dar, mai des l-a oprit pe Luchian exemplarul uman popular, lucrătorii pămîntului, moșnegi cerșetori în dulămile lor zdrențăroase, copii, mai ales copii. Iată-i în grup, încotoșmăniți de iarnă; iată-l pe flăcăiașul în nădragi, cu mîna dusă prostește la gură; iată-l pe micul vînzător de nuiele. Gracilitatea trupurilor se ghicește sub zăbun, sub bocanca groasă. Micul cărbunar, cu pălăriuța așezată într-o parte, cu chipul mînjit, are eleganța juvenilă și farmecul unui Pierrot, un Pedrolino al comediei italiene. O mamă își lă copilul deasupra albioarei cioplite de rudar. Sfața florăreasa este un exemplar măreț al rasei ei. S-a desprins din sălașul țigănesc, pictat într-un rînd, pentru a arăta lumii splendoarea țînără a trupului, ovalul perfect al figurii, al gurii de pe care se desprinde un suspin. Tot de-acolo a pornit de mult moș Nicolae cobzarul, păstrătorul tuturor cîntecelor țării. Chipul lui revine mereu în picturi, în desene, ca al unui martor încercat al vechimii, cu fruntea grea sprijinită înțelepțește în palmă, alteori privind către chitara supusă mîinii lui, înginînd cu vocea-i de bătrîn cîntecul trezit pe coarde. Dar artistul a văzut și cealaltă latură a țării. Țăranii s-au adunat în curtea boierească la împărțitul porumbului; este un grup compact, revendicativ, cu expresii minioase și amenințătoare. Luchian îl pictează cu un singur an înaintea răscoalelor din 1907, cînd ne va arăta femeile căutîndu-și morții pe cîmpul de măcel al represiunii, grupul fantomatic al țăranilor băjenăriți, împinși prin zloată de una din suflările aprige ale lui martie.

Întocmai ca toți marii artiști ai lumii, Luchian este un pictor profund național, înzestrat cu o intinsă știință a tuturor înfățișărilor țării, a oamenilor ei. Vibrația lui în fața realităților locale este adîncă și răscolitoare și focul simțirii lui trezește pe a noastră, pentru a ne face să pricepem mai bine lumea în care am trăit. A evocat, cu o putere rareori atinsă de alții, vechea noastră țară, spațiile orașelor și ale satelor, natura pretutindeni mai puternică decît construcția oamenilor și pe aceștia în simplitatea modestă a destinului lor, de atîtea ori plin de vitregie. Copacii cresc zvelți sau robuști în pînzele lui Luchian, cîmpiile impregnate vor purta roade bogate și peste tot fructe și flori, ale cîmpului, ale gospodăriilor, ale grădinilor, adunate în mari coșuri, rînduite și îngrijite de ființa florăreasă cu cataveica verde.

Tudor Vianu

Note

Recent,... de-acum un an

„Contemporanul" din 6 septembrie publică la rubrica „Revista revistelor", sub semnătura lui Al. Dimitriu-Păușești, o privire critică asupra ultimelor numere (5, 6, 7, 8) ale „Tînărului scriitor". Răsfoind colecția, criticul a găsit repede soluția. Va face cîteva obiecții la articolul lui Romul Munteanu din nr. 6, apoi va trece peste poezie și proză.

Din păcate, cel ce a aranjat colecția — bibliotecarul probabil — i-a jucat o festă.

Așa s.a făcut că Al. Dimitriu-Păușești relevă poezii ce nu există (Ana Șoit, Violeta Zamfirescu, Rusalin Mureșanu) și afirmă că proza lui Al. Calais și Traian Coșovei, deopotrivă de absenți din numărul 8/1957, i-ar fi „reținut în chip deosebit atenția". Remarcabilă atenție, în adevăr. Căci, dacă lectura „ultimelor numere din Tînărul scriitor i-a convins pe recenzent de progresul revistei „ce nu vrea să se mențină la virsta eternelor promisiuni", și care a și trecut „de pe acum la prețioase realizări", îndrăznim să credem că o realizare nu mai puțin prețioasă este și inițiativa lui Al. Dimitriu-Păușești de a comenta „ultimele numere", dintre care ultimul a apărut acum... douăsprezece luni. E într-adevăr numărul opt, dar din 1956!

Radu Eftimovici

Bravo!

Mai trebuie să amintim de valoarea „Focurilor sacre?" Criticii și-au spus părerea despre această carte, adevărat succes al tinerei noastre poezii. De la cronicarul literar al „Scînteii" la cel al „Tînărului scriitor", cu toții au subliniat calitatea și originalitatea poeziei lui Aurel Rău.

Se vede însă că Ilie Măduță, recenzent și poet al „Scrisului bănățean", vrea să demonstreze contrariul. 1) Nu am avea nimic de obiectat dacă nobila-i pasiune de critic literar ar fi susținută de competență, în deosebi de bunăcredință. Iată: „...Aurel Rău este livresc (sub raportul „influențelor"). El este influențat de Blaga, Adrian Maniu, Bacovia și chiar (extraordinar!) de Laforgue.

Afirmațiile recenzentului sînt exemplificate cu două-trei versuri răzlețe, alese după un criteriu cu totul arbitrar. Mărturisim că asemenea maniere de demonstrație ni se par desuete și, ca atare, le respingem. Ele au fost practicate cu predilecție de „critici" ale unor reviste de mîna a șaptea, de mult decedate. Procedeul comod al citării de-a valma putea să aibă succes doar la o revistă de genul „Vasilovei" lui Tata Oancea.

Reaua-credință a lui Ilie Măduță merge mai departe. Recenzioara, banală, așternută fără convingere, se încheie cu o concluzie de-a dreptul rizibilă: „Eliberîndu-se de timbrul unor influențe... Aurel Rău se poate situa alături de cei mai valoroși poeți tineri" (s.n.) Să rîzi? Să te înduioșezi? Jalnic. Și iată că tocmai „Scrisul bănățean" se plîngea, nu o dată, despre lipsa de discernămînt a unor critici. Bravo!

Petre Stoica

1) Vezi „Scrisul bănățean", nr. 8/1957.

Agrement turistic

Săptămînile trecute poposeam la Cimpulung-Muscel. Higiena orașului și în general ospitalitatea locuitorilor mă impresionaseră plăcut cîțiva ani în urmă, cînd singură graba nu-mi lăsase vreme să străbat istoricește locuri. De rîndul acesta se cuvenea mulțumit prilejul. Și cum aflasem că în afara muzeului principal — cam bizar conceput, dar înzestrat cu cîteva piese prețioase — mai există un altul „Fundeni", într-una din vechile biserici ale Cîmpulungului, am purces într-acolo. Zidul împrejmuitor prăbușit, copiii care-și țroseau energia izbind mingea de perețele „muzeului" sau făcînd acrobații pe birnele exterioare, diversele mizgăleli onomastice mă îndreptățeau să regret pasul. Firește, greșisem. Numai că pe o placă ușor vizibilă puteai citi: „Monument istoric (secolul XVII)". Mistérios de jenați, cîmpulungenii din jur mă încredințară că nu abătusem drumul.

Am căutat să pătrund aci în repetate rînduri. Deșartă curiozitate! Înaintea plecării din simpaticul orășel subcarpatic făcui însă o ultimă încercare. În pridvorul bisericii-muzeu un grup de copii baricadaseră intrarea cu bolovani din fostul zid împrejmuitor, simulînd lupta cu alții, rînduiți ofensiv la cîțiva pași depărtare.

Întrebai atunci pe unul din aceștia, un scatiu de băiat, ce se întîmplă.

— Ei sînt daci, noi de-ai lui Traian — îmi răspunse aproape solemn.

Eram într-adevăr în fața unui monument istoric!

Liviu Călin

Pentru „Drumeții veseli"

„Ural, Abisinia, Mexic, Ruhr, Calabria, Panciatantra, Tagore, Carpați, Pont, Dunăre, Enescu, Senegal, Marsilia, Lidice, Oradour, Goteborg, Lorca, San-Francisco, Cracovia, Cambridge, Toscana, Sicilia, Hanoi, Coreea, Moscova, Asia, America, Danemarca, Cuba, Karaci, Piemont, Australia, Nil, Pușkin, Pekin, Belgrad, Washington, Sena, Londra, Roma, Atena, Delhi, Prometeu, Lucifer, Verdun, Spania, Auschwitz, Tolstoi, Dickens, Stalingrad, Coventry, Acropole, Calais, Valasquez, Goya, Alexander-Platz, Capitoliu, Bulgaria, Croația, Don, Paris, Tamisa, Strassbourg, Rotterdam, Köln, Rusia, New-York, Budapesta, Cervantes, Whitman, Gogol, New-Orleans, București, Propilee, Newton, Faraday, Chartres, Sf. Sofia, Beethoven, Pasteur, Praga, Louvre, Bielorusia, Pakistan, China, Romînia, Hiroșima, Chili, Bonn, Mongolia, Florida, Veneția, Neruda, Malthus, Curie, Bremont, Taj-Mahal, Siberia, Bandung, Tokio, Capul-Bunei Speranțe, Atlanta, Fidias, Finlanda, Madagascar, Honolulu, Marte, Sahara".

Vă întrebați, desigur, ce este cu această bizară listă de nume proprii. O incursiune în marile enciclopedii ale lumii? Nu! Toate acestea sînt extrase dintr-o poezie din „Ialul literar" nr. 7: „În numele tinereții noastre" de Ileana Cantemir-Teodoriu.

Elevi! Nu mai cumpărați manuale de istorie, geografie sau atlasuri pentru anul în curs. Luați poezia Ilenei Cantemir-Teodoriu!

G. Tomozei

DIN TOATA LUMEA

CĂRUȚAȘUL ȘI ȘOIMUL DE OȚEL

de BHABANI BHATTACHARYA

Vestea s-a ivit odată cu răsăritul soarelui și s-a răspîndit ca fulgerul. Bărbații alergau de pe cîmpuri, ștergîndu-și mîinile pline de pămînt pe haine. Femeile își strigau copiii în grabă cu glasurile lor subțiri și ascuțite. Iar copiii țopăiau de bucurie, se loveau unii pe alții cu palmele pe spate și țipau:

— A coborît la noi minunea zburătoare, ați auzit?

— O să facem o plimbare în cer.

— O să ajungem la nori și o să-i stoarcem în pumni ca să plouă

Într-adevăr, la marginea dinspre apus a satului indian, pe pajiștea largă, se odihnea minunea zburătoare. Soarele strălucea pe aripile ei și mulțimi de oameni se adunau mereu, mereu, se îmbulzeau să vadă minunea.

Bishan, cărușașul, își înhămase în grabă perechea de boi și venea pe drum, zorindu-se din răsputeri. Îi alinta cu vorba. Și îi îndemna cu o vergea scurtă și groasă, iar o data sau de două ori i-a tras pe rînd, de coadă, pe fiecare.

„Țsaac, țsaac! Fuga. Să nu-mi adormiți, frații mei dragi". Nu era nici o clipă de pierdut. Minunea zburătoare putea să plece în orice moment Cînd o să se mai ivească oare a doua oară în viață un asemenea prilej? Minunile astea le mai văzuseră ei, apărînd pe potecile cerului ca niște păsări mari străbătînd în zbor depărtările albastre sau, ca niște stele călătoare, în toiul nopții... dar să vezi una din ele culcată pe cîmp ca o simplă căruță! Să-i poți atinge trupul înaripat! Mai era de dezlegat și alt mister. De ce venise? Numai ca să se odihnească puțin pe pămîntul tare? Sau poate exista o pricina ascunsă, după cum pomeneau oamenii?

. . . . . .

Roțile de lemn loveau colbul gros al drumului. Boii o luară la fugă, cutremurîndu-și șoldurile grele, și amețira de atîta grabă.

„Țsaac, țsaac, dați fuga, dați fuga gentlemeni, dați fuga cît vă ține răsuflarea!"

Cînd căruța trecu prin fața școlii, unde locuia învățătorul din sat, Kamini, tînăra soție a învățătorului strigă din pragul ușii: „Cărușaș, spune, vrei să ne duci pînă la pajiștea Paraleului, unde a coborît minunea minunilor?"

. . . . . .

Odată tîrgul încheiat, Kamini se urcă împreună cu fetița ei în fundul căruței.

Clopoțeii de la gîtul boilor zăngăniră și căruța porni din nou pe drumul către pajiște, trecu pe lîngă o livadă umbroasă și o coti pe un drumuleț, printre cîmpii de orez — o panglică roșie șerpuind printre valuri de un galben lucitor.

Niciodată această minune nu-i va desfăta ei ochii" vorbi domol cărușașul, ca pentru el însuși, clătinîndu-și cu mîhnire capul.

„Ce ghinion... cum de și-a ales guța, dintre toate zilele săptămînii, tocmai pe cea de azi ca să-i întepenească oasele, de nu poate nici să stea în picioare? Tot satul să vadă minunea numai ea să fie lipsită".

„Cine, cărușaș?"

„Bătrîna mea bunică. E nebună după dracoveniile astea de mașini, nebună de-a binelea, azi, ca și pe vremea ei, de mult, cînd drumul de fier a venit pe aici întîia oară".

„Drumul de fier?" — zise Kamini cu mirare.

„Drumul de fier a venit tot așa, cu multi ani în urmă"...

Cărușașul zîmbi. „Da' cine mai poate să numere cîți ani? Asta s-a întîmplat cînd bunica era de 14-15 ani".

„Dar ce s a întîmplat pe atunci?" — se tînguí Kamini. „Spune-mi, cărușașule", glasul ei era rugător.

„S-a clădit o stație de cale ferată la Choorni, cam la o depărtare de un ceas de Sonamitti al nostru".

„Da. Și pe urmă?"

„Bunica era de 14-15 ani. Abia se cununase".

„Te ascult!", zise Kamini, cînd cărușașul tăcu din nou.

„Mai văzuse bunica locomotive și trenuri trecînd ca fulgerul, scuipînd fum negru, dar pînă la urmă ea a putut să vadă unul de aproape, stînd pe loc ca un elefant. Și a putut să întindă mîna și să-i pipăie pielea de oțel, căci bunicul îi citise gîndul în suflet și o luă, într-o zi, cu căruța la Choorni".

Bishan se încălzise povestind.

Își lăsă boii în voia lor, se întoarse cu fața spre cea care îl asculta: „Într-o zi bunicul o luă cu dînsul la gara Choorni. S-au așezat amîndoi pe podeaua de piatră ca să aștepte. Auziră bubuitul a douăzeci și unu de tunete și locomotiva sosi în plină goană, un monstru trăgînd după el un șir de vagoane din metal și lemn, ...lucind din pricina sticlei și a vopselei. După ce răsuflă de cinci ori din adîncul pieptului, bunica rămase ca țintuită privind cu ochii mari și gura larg deschisă...

Întîi ea se aplecă jos de tot ca să privească cele o sută de roți. Apoi se duse la locomotivă, și-i aruncă trupului acela uriaș și negru, pătat de sudoarea trudei, o privire lungă de tot. Aruncă o privire lungă de tot și oamenilor care conduceau monstrul. Apoi se întoarse, își ațintí privirile ici și colo ca să vadă luminile care ardeau fără ulei, evantaiele care făceau vînt fără să fie mișcate de nici o mînă, și-și roti ochii într-o parte și alta, ca să se uite cînd la unul, cînd la altul dintre călători, bărbat, femeie sau copil. În cele din urmă, cînd locomotiva porni cu o lungă zvîcnitură, șuu-șuu, șuu-șuu, vagon după vagon, înaintînd repede și liniștit, ca și cum ar fi alunecat pe un lac înghețat, bunica rămase din nou ca împietrită. A trebuit să treacă o bună bucată de vreme pînă cînd își recăpătă graiul.

Se întoarse atunci spre bunicul și spuse: Vasăzică există cu adevărat un astfel de chip al măreției și al forței! Cu siguranță că am meritat prin douăzeci și una de fapte bune norocul de a-l vedea. Și-și îmbreună palmele pe frunte pentru a saluta imaginea măreției. Bunicul izbucni în rîs, dar colțurile ochilor i se umeziseră. Două-trei zile mai tîrziu, ei veniră din nou la Choorni. De data asta își cumpărară bilete și merseră cu trenul. Au coborît la prima oprire, și-au făcut tot drumul la întoarcere pe jos".

Bishan se întrerupse puțin, dezlipindu-se de imaginile trecutului, care-i năpădiseră mintea. Vocea i se făcu mai blîndă.

„E bătrînă, dar e nebună după dracoveniile astea de mașini, la fel de nebună ca și în zilele ei de odinioară".

„Ce păcat că nu poate vedea și ea minunea zburătoare, zise Kamini înduioșîndu-se. Ar fi fost la fel de zguduită ca odinioară, zguduită pînă în măduva oaselor".

. . . . . .

Începea să se zărească mulțimea Căruța se opri. Bishan scoase animalele din jug.

„Faceți loc mamei de la școală", spuse el, croindu-și cu greu drumul prin grămada de oameni.

Așa de mică minune! Bishan era dezamăgit. Un greier! N-avea nimic din forța și demnitatea unei locomotive uriașe. O siluetă caraghioasă cu două roți ca și cum în cer s-ar întinde șosele pavate! Închipuie-ți numai un șoim cu roți, în loc de picioare. Aripile arătau prea bătoase ca să se îndoaie sau măcar să bată din ele. Coada — cu un capăt ca de pește. Cu două lame în bot, arătînd ca niște arme bune de luptă. Într-o bătălie în văzduh pilotul le-ar putea manevra și ar putea spinteca cu ele burta dușmanului. Bunica nu pierduse prea mult. Bishan se simți ușurat și fericit. Dar nu trebuia să-i răpească visul ei cel mai scump.

„Bunico, îi va spune el, vagonul aerian e de două ori mai mare decît locomotiva. Se otărăște cu pușitle lui, ca un porc mistreț. Pentru că este un adevărat luptător; miroase cît de colo a soldat și cînd te uiți la el te cuprinde frica".

Bunica o să asculte cu mare atenție și o să dea din cap încîntată: „E așa cum am crezut. Ramayana, epopeea noastră din timpurile străvechi, ne spune totul despre carele zburătoare care existau pe atunci. Bishan, băiatule, viața este o roată uriașă. Se învîrtește încet în viltoarea vremii, cît un deget într-o sută de ani. Lucrurile din vîrf se pierd din vedere prin învîrtirea roții, dar trecerea timpului le face să apară din nou".

Nu, bunica nu trebuie să-și schimbe imaginea pe care și-o făurise despre minunea zburătoare, își spuse Bishan cu hotărîre.

Alături de pilot se agita chipul grăsun al lui Roghunath, polițistul satului care-l imita, după cum spuneau cu un sarcasm rece temeiele, pe Lat, guvernatorul Bengalului. Cîtă zarvă mai stîrnea cînd striga: „Ina poi, oameni buni, dați-vă mai înapoi, că altfel bătaia aripilor o să vă mături, din toate părțile, ca pe niște paie". Căci mașina era gata să pornească. Și nimeni nu putea să spună de ce aterizase. Polițistul își umfla pîntecul de parcă ar fi cunoscut pe deplin taina, dar din tulburarea și paloarea chipului său se vedea cît de colo că se preface.

Inima fiecăruia, bărbat, femeie sau copil încetă să mai bată cînd lamele lungi prinseră să se miște. Cînd mașina se azvîrli înainte ca un berbec turbat, se răsuci, o porni dintr-o dată și se ridică în văzduh, mulțimea suspină ca un singur om. Mașina luă viteză repede și urcă gemînd scările cerului cu aripile.

. . . . . .

Cărușașul se desprinse din mulțime, îngîndurat, cu ochii plecați în jos. Șoimul de Oțel n-a fost mai prejos de imaginea pe care și-o făurise bunica. O imagine a forței și a măreției care întrecea cu mult locomotiva. Ca s-o vezi trebuia să dobîndești norocul ăsta prin douăzeci și una de fapte bune...

Boii pășteau mulțumiți iarba. Bishan îi înjugă din nou și stătea lîngă ei, sprijinindu-se pe spinarea unuia dintre animale, pierdut în gînduri.

Șoimul de Oțel avea viteză mare și înainta mai repede decît locomotiva și chiar decît o ființă înaripată Și cu toate acestea, pentru ce viteza trebuia să înghită cu atîta lăcomie depărtarea? Pentru ce să te caznești să ajungi la capătul călătoriei într-o oră sau două?

Bishan oricît s-ar fi gîndit, nu putea să înțeleagă. Nu era mult mai ușor s-o pornești la drum într-o căruță solidă, trasă de boi, cu osiile bine unse?

. . . . . .

De ce toată graba asta, de ce să înghiți cu atîta lăcomie depărtările? Bunica trebuie să știe răspunsul, ea care e nebună după dracoveniile astea de mașini, nebună de tot. Bunica ar fi putut să se uite la minunea zburătoare și să facă în închipuirea ei o plimbare cu ea, zumzuind puternic și alergînd de pe un cer pe altul, ca o stea ieșită din minți. Bunica avea felul ăsta de a gîndi. Îl avea cînd era tînără, și-l mai avea încă și acum, cînd părul ei nu mai avea nici măcar o singură șuviță neagră, cînd își pierduse toți dinții și cînd tristețea și grijile îi stăteau înscrise pe frunte, adînc întipărite în fiecare din sutele de zbîrcituri.

. . . . . .

Bishan își ridică fața către cer, scrutînd urma Șoimului de Oțel, cu un fel de sfidare în priviri.

Ce-ar fi fost, dacă ea ar fi fost aici, bătrîna bunică, călătorind pe Șoimul de Oțel? Și Bishan își simți inima răspunzînd acestei ciudate închipuiri. N-o să fie mult mai zguduită decît atunci cînd a văzut pentru prima oară locomotiva, sau cînd a călătorit într-un vagon, zdruncinată și legănată totodată?

Ce lucruri minunate există pe lume! Numai că pentru a le vedea trebuie să dobîndești norocul prin douăzeci și una de fapte bune.

Cu ochii fascinați, el se dărui închipuirii... Iată acolo, pe bunica bătrînă... cu visul ei modern, urcată pe marele Șoim de Oțel. Ea, care era un om obișnuit, ea, una din făpturile umile, din sînge și oase, ale pămîntului, se înălțase pe culmi!

Ei, frate pilot, ai grijă să nu te rătăcești. Ai grijă să nu te lovești de o stea călătoare. Ori să te apropii cumva prea mult de soare și aripile Șoimului să ardă, topindu-se ca gheața în timpul verii. Ai grijă să nu te îneci în împărăția întunecata a funestului Saturn. Ai grijă să nu fii condamnat să rătăcești, pierdut pe căile cerului, și să nu te mai poți întoarce niciodată pe pămînt. Ai grijă, hei, frate pilot.

Clopoțeii nerăbdători zăngăniră ca să-i întrerupă visarea, pe cînd el sta sprijinit de șoldul gras al boului său, cu gîtul întins, cu gîndul departe. Căci Bishan, cărușașul din Sonamitti, s-a lăsat dus de curentul veacului și călătorea acum, împreună cu bunica lui, pe Șoimul de Oțel care zumzuia din toate puterile.

Traducere de **Mara Nicolau**

ANIL ROY CHOUDHURY — *„Fiicele pămîntului"*

UMBERTO SABA

De curînd (25 ugust 1957), a murit Umberto Saba, reprezentantul major al poeziei italiene contemporane.

S-a născut în Trieste, la 9 martie 1883. A trăit în marele port adriatic întreaga sa viață, doar cu un intermezzo florentin în timpul celui de al doilea război mondial. Librar, anticar și colaborator la principalele reviste ale Italiei, el este autorul a numeroase volume de poezii dintre care, faimoase între toate sînt Cantionierul său, piatră de hotar pe drumurile moderne ale poeticei italiene și Figure e Canti.

Noutatea poeziei lui Saba după triada neoclasică Carducci, Pascoli, D'Annunzio, constă în meditația melodioasă, în trăirea intensă într-o climă în care se raționează și se contemplă simplu și muzical. Melancolia senină și pesimismul calmat în idilă sînt alte două caracteristici ale poetului, doritor de cele mai multe ori de a se scufunda în sine și în marea însuflețită a lucrurilor. Dar Saba este și intens autobiografic, cîntărețul universului său minor, al prăvăliei sale de cărți, al prietenilor săi triestini, al cafenelei, al iubitei numită franciscan Chiaretta.

Muza lui se definește îmbrăcată în „simple vestminte", opusă total, în intimitatea ei, pompozității și fastului sonor neoclasic.

Claritatea formei este o altă definiție a poeziei sale. Inclinîndu-se asupra lucrurilor, Saba găsește o claritate dialectică; pentru el viața nu poate fi altfel decît ris și plins împreună. Sceptic inițial, poezia lui Saba e totuși sub semnul — evanescent dar vizibil ca o aurora — al speranței de mai bine.

Așa cum se va vedea din versurile care urmează în traducere, în Saba există o voință, care a putut fi numită disperată, de a se regăsi asemenea oamenilor obișnuiți, în bucurie ca și în durere.

A. B.

BURGUL

Pe străzile acestui oraș
Mi s-a întîmplat odată
Un lucru minunat.

A fost ca un suspin
Dorința neașteptată
De a ieși din mine însumi.
De a trăi viața
Tuturor,
de a fi ca toți,
ca oamenii
tuturor zilelor.

Nu am avut vreodată o bucurie mai mare
Și nici nu voi avea, o sper, întreaga viață
Aveam douăzeci de ani atunci
Și eram bolnav. Pe străzile
noi ale orașului dorința
ca un suspin m-a cuprins
Și m-a făcut al ei.
Acolo unde
în dulcea vreme a copilăriei
puține și risipite
cățărătoare case vedeam
pe golul colinei,
răsărea un ORAȘ fremătător
de munca omului. Și în el
am suferit și pentru prima oară
dorința dulce
și puternică
de a pătrunde cu viața mea
în calda viață a tuturor,
de a fi ca toți,
ca oamenii
tuturor zilelor.
De a avea credința
tuturor, de a spune
cuvinte, de a face
lucruri pe care fiecare le înțelege
și sînt ca vinul și ca pîinea
ca femeile și copiii
valori
ale tuturora. Dar un colțișor
lăsam dorinței,
o mică fereastră de azur
pentru a mă contempla de-acolo,
pentru a mă bucura
de înalta bucurie dobîndită,
de a nu mai fi eu,
de a fi numai atît — printre oameni
un om...

CUVINTE

Cuvinte,
In care inima omului se oglindea
nudă, surprinsă, la început,
un colț caut pe lume, o oază favorabilă
ca să vă șterg cu lacrimile mele
de minciuna care vă orbește.
Impreună cu amintirile de spaimă
Movila voastră s-ar topi ca zăpada
Sub semnul soarelui.

In romînește de **Alexandru Balaci**

'Binecuvîntarea lui Mac Carthy!

Henri Wiessing este un cunoscut publicist și scriitor olandez, care desfășoară de cîteva decenii prin presă o neobosită activitate democratică, antifascistă.

Întîmplarea relatată mai jos este un episod recent, de ajuns de neobișnuit și nu lipsit de o notă de umor, al acestei activități.

In zilele contrarevoluției din Ungaria, conducerea P.E.N.-clubului olandez hotărî să excludă pe acei scriitori, membri ai săi, care refuză să condamne public sau în scris acțiunile armatei sovietice la Budapesta. Henri Wiessing, ca și cunoscutul scriitor Theun de Vries, a refuzat să facă declarația cerută.

„Cînd, după un timp oarecare, am primit de la conducerea clubului înștiințarea oficială de excludere — scrie despre aceasta Henri Wiessing în numărul 7 al revistei „Inostrannaia Literatura", — am început să studiez minuțios statutul clubului.

Am constatat astfel că conducerea nu are dreptul, fără aprobarea adunării generale, să ne excludă pe noi ca scriitori comuniști. De aceea, am hotărît să fac contestație la Tribunal, convins că dușmanii mei politici vor fi nevoiți să mă reprimească. Ar fi fost foarte distractiv...".

Intenția lui Wiessing a fost însă aflată de președintele P.E.N.-clubului. Acesta s-a grăbit să convoace ad-hoc o adunare care să dea girul ei hotăririi conducerii și să legalizeze astfel măsura arbitrară luată nestatutar. (In semn de protest, o serie de alți scriitori și-au prezentat demisia din P.E.N.club).

Lui Wiessing nu i-a rămas decît să facă cunoscute publicului larg metodele nedemocratice, arbitrariul și lașitatea conducătorilor fascizanți ai P.E.N.-clubului. Însă coloanele presei burgheze de mare tiraj din Olanda rămîn de mulți ani închise în fața acestui eminent publicist. Numai un ziar studențesc din Amsterdam „Propria cures", la care Wiessing lucrase în 1901 și care are tradiția de a nu refuza materiale aje vechilor săi colaboratori, a acceptat să publice articolul.

Cum să ajungă totuși la cunoștința marelui public, ceea ce presa noastră burgheză nu vrea să publice? s-a întrebat Wiessing. „Marele satiric Juvenal a spus odată: Facit indignatio versum. M-am decis: dacă binecunoscutul Mac Carthy s-ar situa în mod public de partea conducătorilor P.E.N.-clubului olandez, atunci toți vor vedea cine este adevăratul lor înger păzitor. Poate olandezii vor înțelege atunci, în sfîrșit, pe ce drum sînt împinși".

In felul acesta a luat naștere următoarea scrisoare:

Mr. Senator Joseph Mac Carthy
Washington — Senatul U.S.A.

Domnule Senator,

Din toate societățile de scriitori din Europa Apuseană, pînă acum numai P.E.N.-clubul olandez a exclus din rîndurile sale pe comuniști

Tocmai pentru că doctrina D-voastră prinde atît de greu rădăcini, conducerea P.E.N.-clubului nostru are nevoie de sprijin.

Nu doriți oare să fiți atît de amabil să expuneți, măcar în cîteva cuvinte, părerea D-voastră asupra acestei inițiative, pentru ca să o pot transmite celor 200 de membri ai P.E.N.-clubului și să o public în ziarele de tiraj din Olanda?

Cu mulțumiri anticipate, un fost scriitor și ziarist olandez, Wiessing

Dr. H. P. L. Wiessing,
461 Kerkstraat, Amsterdam-Olanda

★

Lui Mac Carthy, scrisoarea i-a produs probabil o mare bucurie, deoarece a răspuns fără întîrziere:

„Senatul U.S.A."
Comisia acțiunilor guvernamentale
6,II.1957

D-lui H. P. L. Wiessing
461 Kerkstraat, Amsterdam-Olanda

Stimate Doctore Wiessing

Confirm primirea scrisorii Dvs. din 30.I. cu privire la P.E.N.-clubul din Olanda și vă mulțumesc pentru ea. Deși nu am informații asupra organizației Dvs., eu sînt sigur că ați făcut un mare serviciu prin excluderea comuniștilor din organizația Dvs.

Vă trimit un exemplar al cărții mele „MacCarthysmul luptă pentru America", care poate vă va interesa

Cu cele mai bune urări,
Al Dvs. sincer Mac Carthy
P. S. Cartea arătată vi se trimite separat.

★

Lui Wiessing nu i-a rămas decît să-și facă datoria față de conducerea P.E.N.-clubului:

4 martie 1957
Conducerii P.E.N.-clubului din Olanda - Amsterdam

Stimați Domni,

După cum am mai anunțat în „Propria cures", în 9.II, vă transmit scrisoarea primită de la Mr. Mac Carthy, care a răspuns astfel la rugămintea mea de a-și comunica părerea despre inițiativa și acțiunile P.E.N.-clubului din Olanda.

Veți găsi anexate copia scrisorii mele și a lui Mac Carthy. Din aceasta din urmă veți afla că el mi-a trimis și cartea „MacCarthysmul". La prima Dvs. cerere o voi trimite imediat președintelui organizației Dvs. Dvs. ați început deja să acționați, deși în proporții mai mici, asemenea lui Mac Carthy, dar poate nu aveți încă suficientă pregătire teoretică. Cred că președintele Dvs. va fi foarte mulțumit de posibilitatea de a studia mai profund doctrina.

Am onoare, domnilor, să rămîn sluga Dvs. supusă

Wiessing

Aceste scrisori au fost publicate numai în ziarul comunist olandez „De Waarheid" și în cîteva foi provinciale. Despre ele au aflat însă cercuri largi de ziariști, scriitori și intelectuali burghezi, pentru care maccarthysmul devenise încă înainte mai mult decît ridicol și în rîndurile cărora acest original schimb de corespondență a provocat multă vîlvă, mult haz și a lămurit multe.

Intr-adevăr, nu se putea da un gir mai „onorabil" și mai competent acțiunii P.E.N.-clubului olandez, decît însăși lauda părintelui maccarthysmului...

S. Carp

UN MESAJ AL LUI ELUARD

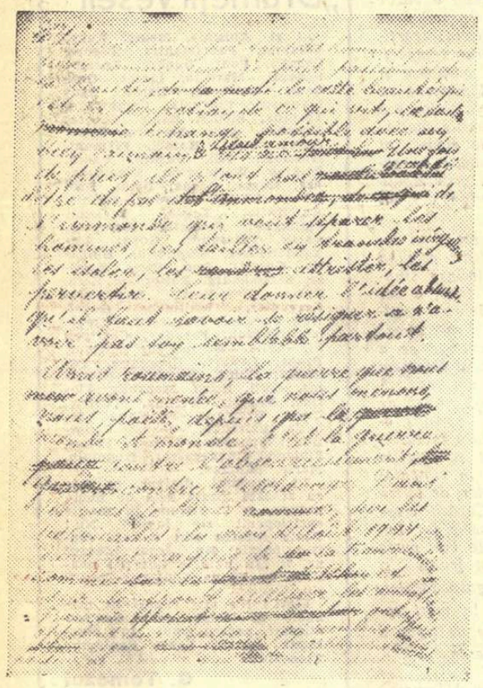

De curînd, Biblioteca Academiei R.P.R. a primit în dar de la Paris, din partea d-nei Colomba Voronca, soția regretatului poet Ilarie Voronca, un manuscris reprezentînd un fragment dintr-o conferință pe care Paul Eluard a ținut-o la posturile de radio franceze, imediat după eliberarea Parisului.

In aceste rînduri, în care vibrează calda simțire a unui francez față de poporul romîn, în momentul apropiatei victorii asupra fascismului, regăsim mesajul Franței combatante, al rezistenței și al macquis-ului către aceia care, aici, în sud-estul Europei, au luptat pentru a-și păstra libertatea și ființa.

„Timp de 4 ani — scrie Paul Eluard, evocînd perioada cruntă a războiului antifascist — Franța s-a luptat contra ipocriziei și contra celei mai groaznice cruzimi. Am avut prieteni romîni care mi-au vorbit prea mult de țara lor, pentru a mă putea îndoi un singur moment de sentimentele voastre față de noi".

Niciodată poporul nostru nu a crezut că fascismul a îngenuncheat Franța. Și în vremurile de restriște ne-au ajuns versurile patriotice ale lui Paul Eluard. Chemarea poetului luptător francez adresată poporului nostru își păstrează întreaga actualiate, astăzi, cînd în unele părți ale lumii se încearcă reînvierea acelor forțe întunecate de pe urma cărora omenirea a suferit atît.

Plimbîndu-mi mîna peste foile scrise cu slovă apăsată și clară, peste hîrtia pe care s-a apiecat el, cîntărețul dragostei și al luptei, al libertății și al speranței, parcă îi auzeam alevea vocea, adresîndu-se, pe calea undelor poporului romîn:

„Prieteni romîni, războiul pe care l-am dus, pe care îl ducem noi, poeții, de cînd e lumea lume, este războiul împotriva obscurantismului, împotriva sclaviei. Pe străzile Parisului, pe baricadele acelui august 1944, ca și în macquis-ul întregii Franțe și pe frontul Alsaciei, luptătorii francezi au privit și privesc pe barbarii care se retrag, cu o privire încărcată de lumină ca aceea a poetului inspirat".

Un manuscris, o caldă mărturie de prietenie, care prin bunăvoința doamnei Voronca, vine să îmbogățească fondurile Bibliotecii Academiei.

Ion Crișan

OASPEȚI DIN R. P. UNGARA

TATAY SANDOR — *scriitor*

MORICZ VIRAG — *scriitoare*

Desene de ROSS

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ŢARILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 38 (184) - joi 19 septembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

LIED

Da, te iubesc şi-acuma cum te-am iubit, o ştii,
In toamna grea de struguri de fier şi plumburii.

Te mai iubesc şi-acuma cum tu, desigur, nu crezi:
La fel! Doar anii, poate,-s un pic, un pic mai şubrezi.

Te mai iubesc şi-acuma cum te-am iubit dintîi
La marea de metale de-azur şi de lămîi.

Te mai iubesc din zarea în care te-amintesc
Subţire-n pantalonii de doc, te mai iubesc.

Cum se rostogoliră cu valurile anii...
Oh, unde sînt zarganii de-argint, unde-s platanii...

Cum sună toate-acestea în mine, cum răsună,
Ca nişte dinţi — ai noştri — ciocnindu-se-mpreună

Cu umezeala mării şi sarea de pe buze
Şi nevoind să ştie de timp, ci să-l refuze.

Pe tine, doar pe tine te văd în ceaţa zării
Cu faţa scînteindă de lacrimile mării.

Te mai iubesc şi-acuma, la valurile grele,
Cu lacrimile mării şi lacrimile mele...

Eugen Jebeleanu

Mangalia, 27 august 1957

UN MAESTRU AL PROZEI ROMÎNEŞTI

In Ion Agîrbiceanu, la împlinirea a 75 de ani, cititorii cinstesc un scriitor ridicat din popor, pentru a cărui hărnicie în cîmpul literaturii romîneşti depun mărturie cele peste optzeci de titluri de cărţi. „A scrie pentru a scrie, a picta pentru a picta, — mărturisea recent scriitorul — poate fi o îndeletnicire de diletant, dar niciodată de talent creator, care totdeauna vrea ceva. In felul lui, fiecare scriitor adevărat e un luptător pentru desăvîrşirea vieţii contemporane lui". Mărturisirea evidenţiază un adevăr esenţial şi sintetizează experienţa unei activităţi literare de peste o jumătate de veac. Incepînd cu volumul de debut „De la ţară" (1906) şi pînă la povestirile sale cele mai noi, Agîrbiceanu s-a simţit solidar cu suferinţele şi năzuinţele celor mulţi şi asupriţi. Anii petrecuţi printre moţi l-au făcut îndeosebi receptiv la frămîntările ţărănimii ardelene. Romanul „Arhanghelii", tipărit în 1914 şi reeditat recent, constituie un rezultat valoros al contactului cu această regiune a Munţilor Apuseni, în care alături de bogăţia trasă din filoanele de aur a sălăşluit atîta vreme mizeria cea mai cruntă. In „Arhanghelii", ca şi în alte scrieri ale sale, Agîrbiceanu a alcătuit un rechizitoriu, poate nu suficient de categoric în concluzii, dar sincer şi îndurerat împotriva societăţii capitaliste. Vrednic urmaş al lui Slavici,

Gazeta literară

(Continuare în pag. 4)

Nădejdi bune

Generaţia de prozatori români, cari am trecut pragul celor şaptezeci şi cinci de ani de viaţă, putem să pornim liniştiţi pe drumul din urmă ce ne aşteaptă: talente viguroase în proză se ridică în toate ţinuturile româneşti.

Noii prozatori vor continua munca noastră şi vor îmbogăţi literatura românească cu realizări superioare celor existente.

Din masele mari, ce vor fi răscolite în adînc prin culturalizarea posibilă azi în proporţii tot mai mari, se vor ivi noui creatori, cari vor face tot mai cunoscute, — şi acasă şi în străinătate, — însuşirile de o înaltă umanitate ale neamului nostru.

Ion Agîrbiceanu

ÎNSEMNĂRI

Bucureştii de azi

După ce am evocat, privind tablourile lui Luchian, vechea mahala bucureşteană, mi-am spus că rostirea mea a rămas incompletă şi că mai sînt şi alte aspecte ale Bucureştilor, despre care este necesar să spun un cuvînt. Ne simţim răspunzători de felul în care arată şi se dezvoltă oraşul nostru, deoarece trăim şi muncim în el, îi fixăm înfăţişarea prin deprinderile noastre, prin gradul şi felul culturii pe care ne-am însuşit-o. Un oraş este expresia unui grup uman şi judecata pe care o purtăm asupra lui este, în acelaşi timp, judecata ţinută asupra calităţii şi meritului oamenilor care l-au construit. Multă vreme, după ce oraşul a atins forma cristalizării lui, simţim lămurit treapta umană a predecesorilor, cu recunoştinţă numai dacă ei ne-au lăsat moştenire un cadru de viaţă demn şi frumos. Deci, atenţie! Bucureştii se găsesc într-un moment important al transformării lor şi după felul în care ne vom pricepe a le da forma menită să înfrunte secolele, vom merita de la urmaşi dragoste şi admiraţie sau dezaprobarea lor.

Faţă de vechii Bucureşti, avem sentimente împărţite. Pînă pe la mijlocul veacului trecut, Bucureştii se dezvoltaseră în mare neorînduială. Dîmboviţa, care îi străbătea în întregime, era un curs de apă atît de întortocheat, încît bucureştenii, traversînd mereu podurile legănătoare aruncate asupra ei, nu ştiau bine dacă se găsesc pe malul drept sau pe cel stîng al rîului. Cîţiva afluenţi alimentau Dîmboviţa în cuprinsul oraşului. Terenul mocirlos făcuse necesare mai multe poduri de scînduri şi, printre acestea, podul Mogoşoaiei, pe care trecătorii întîrziaţi îl traversau cu riscul de a simţi cum le scapă piciorul în locurile unde lipsea cîte o scîndură. Feudalitatea a înzestrat capitala ţării cu foarte numeroase biserici, ale căror cupole, înălţate în cerul ei, i-au dat pînă astăzi unul din caracterele ei cele mai izbitoare. Dar feudalitatea n-a dat expresia deosebită a puterii ei politice şi, după arderea şi ruinarea Curţii vechi, n-a mai rămas decît casa domnească de la Mihai Vodă, ridicată pe una din înălţimile oraşului, pentru a da de ştire despre vechea putere a voievozilor. Bucureştii ne-au fost transmişi deci ca un oraş cu întinsă dezvoltare internă de tîrg, cu aşezările de dughene şi ateliere ale breslaşilor în preajma Dîmboviţei, de unde se răspîndeau în roată largă curţile caselor, unele ale boierilor bogaţi, grădinile tăiate în pădurea neredusă de creşterea oraşului. Ca în toate oraşele ţării, lipsa zidurilor de cetate lăsa natura să se prelungească în oraşul nostru, încît pînă astăzi încă ceea ce bucureşteanul de baştină admiră mai mult în capitala lui este puterea şi fecunditatea naturii, revărsate în parcuri, în curţi şi pe străzi, cu copacii ei bătrîni, cu plante agăţătoare, cu profuziunea uimitoare a florilor. Lovitura de baghetă magică a primăverii trezeşte la viaţă, uneori într-o singură zi sau în două, toată această vegetaţie, în mijlocul căreia trăim ca într-un leagăn de desfătări al Paradisului, în toate lunile verii, pînă cînd primele răsuflări ostenite ale toamnei şi primele ei adieri mai reci spulberă feeria mirajului de frunze şi flori, într-una din cele mai grandioase tragedii autumnale pe care le poate cunoaşte ochiul iubitor de culori şi inima aplecată spre melancolie a omului.

Problema pusă edililor moderni a fost aceea a sistematizării oraşului. Dîmboviţa a fost închisă între taluzuri gazonate şi făcută să curgă în linie dreaptă; s-a omis însă alimentarea ei prin cursurile de apă adiacente, încît Dîmboviţa a rămas canalul colector descoperit al oraşului, un fir subţire de apă murdară, pînă în momentul în care planşeul venit să-l ascundă a reparat marele neajuns, dar numai pentru partea centrală a

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 4)

Arta reliefului

După aproape jumătate de secol de la apariţia celebrei prefeţe la „Comedia Umană", Engels — admirabil cunoscător al operei lui Balzac — formulează în cunoscuta scrisoare către d-na Harkness principiul fundamental al creaţiei realiste: „Realism înseamnă, după părerea mea, în afară de fidelitatea detaliilor, redarea fidelă a caracterelor tipice şi a împrejurărilor tipice". Formularea este făcută în spirit balzacian, implicit insistenţa asupra detaliului care, după cum se ştie, este una din marile categorii estetice balzaciene. In precuvîntarea la „Comedia Umană", Balzac precizează, printre altele: „Nu numai oamenii, dar şi evenimentele principale ale vieţii pot fi formulate prin tipuri. Există situaţii asemănătoare în toate existenţele, faze tipice, şi aici este una din exactitudinile pe care le-am căutat cel mai mult". Am amintit acest fapt nu numai pentru că el este de cele mai multe ori ignorat, dar mai ales pentru a sublinia calitatea de mină inepuizabilă pentru exegeza realismului, a operei lui Balzac. Engels ne-a oferit legea creaţiei realiste, avînd o valoare perfect obiectivă. Dar realismul, ca fenomen artistic, este cu mult mai bogat decît legea. Exegezele din ultimii ani au căutat, în general, să valideze legea şi să-i argumenteze superioritatea asupra procedeelor formaliste. Nu poate fi negată utilitatea unei astfel de laturi a discuţiei, deşi autoritatea incontestabilă a legii cred că reiese cu mult mai bine prin punerea în valoare a enormei subtilităţi a fenomenului.

Adepţii formalismului acuză realismul de sărăcie, ingustime, platitudine. Oricînd poate fi făcută demonstraţia inversă, dacă abordăm problematica realismului pe calea extrem de complexă a fenomenului. Balzac ne oferă în opera sa un număr impresionant de argumente în sprijinul ideii că realism înseamnă extremă fineţe şi profunzime în reflectarea vieţii. Voi aminti cîteva din aceste argumente care sînt caracteristice gîndirii şi sensibilităţii balzaciene, punînd în lumină, în acelaşi timp, uriaşa complexitate a realismului, ca fenomen al artei.

Tipicitatea, ca lege fundamentală a realismului, nu este nici sinteză şi nici reducere la schemă utilă (media statistică). Ar putea fi definită mai curînd (folosind accepţia leninistă a noţiunii de lege): „una dintre treptele cunoaşterii de către om a unităţii şi legăturii, a interdependenţei şi totalităţii procesului universal".[1])

Balzac este chinuit de ideea existenţei unui mecanism interior al artelor (cum spune el) care ar trebui aflat.[2]) Dar „mecanismu." presupune unitate de mişcare a ceea ce este extrem de diferit. Influenţat de Cuvier şi de Geoffroy Saint-Hilaire, Balzac reflectează cu intensitate la termenul de unitate în mijlocul infinitei complexităţi a procesului artistic. Extrem de importantă

Ion Vitner

(Continuare în pag. 4)

SANDU, SAU GICĂ, SAU NELU...

Nelu, sau Gică, sau Sandu este un om pe cît de tînăr, pe atît de complex. Produs burghez în serie, fiziologic seamănă cu o sută de indivizi luaţi la un loc cu defectele şi calităţile lor. Chipeş, bine făcut, atlet al motocicletei, al cărei istoric îl cunoaşte cum v-aţi cunoaşte dumneavoastră numărul pantofilor, exultă de gloria benzinei. Cînd nu călăreşte Bucefalul în doi timpi, cu ţevi, dormitează pe undeva pe vreun şantier, trezindu-se din somnolenţă chenzinal la încasarea salariului. Nelu, sau Gică, sau Sandu, bun orator, convinge cînd e cazul că, fără el, socialismul, adică acest efort în piatră şi cărămizi, în mormane de volume aruncate unui public pe jumătate analfabet pînă la 23 August, ar fi iremediabil compromis. Ştie să scoată cifre din burtă şi să le fluture ca pe drapele.

Nelu, sau Gică, sau Sandu, după cum se vede, poate să se răstească în faţa oricui l-ar bă-

Eugen Barbu

(Continuare în pag. 2)

Preambul la noul roman romînesc

Incepută de „Viaţa romînească" (nr. 6/1957), discuţia despre romanul romînesc actual continuă în „Gazeta literară" vădind preocuparea de a stabili configuraţia, stilul şi caracteristicile prozei contemporane. Ba, mai mult decît atît, în aceste coloane Petru Dumitriu susţinea existenţa unei noi şcoli a romanului romînesc, străduindu-se s-o definească în trăsăturile ei specifice, sprijinit pe o serie de cărţi proeminente apărute în ultimii zece ani.

Afirmaţia e îndrăzneaţă şi merită a fi discutată. Autorul încearcă, în trei articole succesive, să analizeze curentul respectiv, şi o face cu informaţie, cu pondere, silindu-se, pe cît e cu putinţă, să privească cu obiectivitate operele confraţilor săi şi să le determine locul în noua şcoală.

Ar putea să pară surprinzătoare graba de a fixa şi distribui rolurile unor scriitori, dintre care unii sînt în formaţie, iar alţii formaţi, dar încă în plină desfăşurare. Pesemne că explicaţia rezidă în necesitatea demonstraţiei. Şi în definitiv, anticipaţia poate fi practicată în critică, chiar cînd o face cineva care la rîndul lui e romancier, deci judecător şi parte. Există şi în asemenea cazuri precedente ilustre. Balzac a relevat cel dintîi talentul lui Stendhal şi a scris entuziast despre el. Adesea, un scriitor are o intuiţie mai sigură decît un critic. Nu rareori paginile cele mai comprehensibile au fost scrise de scriitori. Exemple pot fi date şi în cadrul literaturii noastre.

Nu-i mai puţin adevărat însă că epica noastră actuală e în mişcare, în creştere şi că ceea ce împiedică o fermă stabilire a coordonatelor ei este lipsa unui element esenţial: perspectiva. Zece ani constituie o perioadă istorică destul de redusă ca să îngăduie judecăţi definitive de ansamblu. Nu mă refer la valoarea intrinsecă a operelor numite, ci la particularităţile pe care le-ar conţine, indicînd existenţa unei noi şcoli a romanului romînesc. Aşadar, e limpede că nu intră în discuţie operele în sine, valoarea lor artistică, de sine stătătoare, cu profilul lor precizat. Noi ne vom ocupa de ele în măsura în care răspund sau nu unor trăsături comune, distincte, şi evidente, marcînd astfel tendinţele noii şcoli.

Este de la sine înţeles că această şcoală trebuie să se definească prin anumite însuşiri specifice, prin anumite trăsături profunde, atît în expresie cît şi în conţinut, pentru a-i delimita hotarele. In acelaşi timp, pentru o mai bună înţelegere a noastră, se impunea şi cunoaşterea a ceea ce o deosebeşte de vechea şcoală epică. Este vorba de viziune, de structura internă a eroilor, de tehnica şi arta compoziţiei?

Petru Dumitriu nu neglijează nici unul din aceste aspecte, semnalînd ca cea dintîi particularitate izbitoare caracterul deschis al romanelor „Desculţ", „Bietul Ioanide", „Străinul", „Moromeţii", „Cronică de familie", acceptînd integrarea formală şi a „Gropii" în susnumita categorie. Dar ce reprezintă, ce semnifică această particularitate? In majoritatea romanelor clasice, finalul cărţii coincide cu sfîrşitul eroilor, moartea lor închizînd definitiv acţiunea. Cu alte cuvinte, rezolvarea dramei nu mai lasă loc nici unei posibilităţi, nici unei perspective a viitorului.

In alte romane, tot de tip clasic,

Ieronim Şerbu

(Continuare în pag. 4)

Convorbire cu V. EM. GALAN despre Destinul eroilor contemporani

Discuţii despre reflectarea actualităţii în literatură

— *Este o scrutare în viitor, în măsură a desluşi perspectiva dezbaterii şi rezolvării unei anumite probleme în opera literară?*

— Da. Rămînînd la exemplele citate, e vorba, cum vezi, în intenţie, de un sondaj activ în conştiinţa viitoarelor personaje. *Activ*, aşa l-aş fi vrut: adică pornit nu doar *să expună*, ci *să şi transforme*... In discuţia cu Francisc Munteanu am vorbit probabil şi despre alte teme faţă de care stăteam pe poziţii asemănătoare: adunasem uneori, fără a şti bine cînd şi cum, material mult, tînjeam să-l folosesc, şi totuşi nu puteam scrie nimic pe tema respectivă.

— *Interesant, de ce totuşi?*

— Intrebarea e şi a lui Francisc Munteanu. Răspund cum am răspuns şi atunci: pentru că soluţia problemelor pe care le-aş fi ridicat, — fie ele de ordin filozofic, politic, etic, economic, psihologic etc., nu-mi era atît de clară încît să pot rezolva, cu conştiinţa împăcată, probleme de ordin estetic. Nu pot construi eroi, oameni pe care-i vreau cît mai aidoma oamenilor, cîtă vreme nu ştiu încotro se vor mişca, pentru ce le atribui un anumit temperament şi nu altul, un anumit caracter şi nu altul, anumite relaţii şi nu altele. Nu pot lucra lăsîndu-mă călăuzit, eu, de proprii mei eroi literari. Nu pot lucra aşteptînd ca eroii să-mi sufle, ei, scopul pentru care i-am construit.

— *Sînt nenumărate destăinuirile unor scriitori din trecut care subliniau tocmai senzaţia concretă pe care o simţeau că sînt călăuziţi parcă de structura propriilor personaje, spre un anumit deznodămînt, spre o anumită rezolvare a dramei, pe care ei n-o pot prevedea de la început.*

— Nu sînt nenumărate, dar sînt. Cred însă că aici nu este vorba de vreun har secret sau monopol deţinut în exclusivitate de scriitorii din trecut. Francisc Munteanu nu este un scriitor din trecut; totuşi, el reia vechile destăinuiri pe cont propriu şi le recomandă ca pe o reţetă. Cred că nu e la mijloc decît exagerarea, fetişizarea unui moment firesc muncii de creaţie artistică. Voi vorbi despre propria experienţă — în a cărei lumină o înţeleg şi pe a altora.

— Mi s-a întîmplat, nu o dată, să lucrez cu senzaţia că încep a colabora cu un erou care, cu de la sine putere, îşi alege căi şi relaţii mult mai încîlcite decît prevăzusem eu, obligîndu-mă să răstorn şi să rescriu capitole întregi, să regîndesc situaţii care îmi păreau cît se poate de bine gîndite, să resping soluţii artistice care îmi păreau sigure, să revin cu priviri critice asupra a tot ce gîndisem în legătură cu lucrarea respectivă, să descopăr greşeli şi slăbiciuni.

— *Credeţi că invitaţia la exemple ar fi indiscretă?*

— Da. Totuşi necesară. Am publicat acum doi-trei ani un roman: „Bărăgan", volumul întîi. E probabil că, după ce voi limpezi unele neînţelegeri administrative cu editura, să continui. Este în cartea asta, între alţii, Anton Filip, cu care duc o adevărată bătălie: el, cel sortit de la bun început să stea mereu la sau lîngă cîrma tuturor transformărilor socialiste, pe un teritoriu literar cu raza de cîţiva kilometri, ajunge la un moment dat cu totul împotriva intenţiilor mele iniţiale, să fie dat afară din postul de director al gos-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 5)

PROVERBE: ARE CASA SUB PALARIE

PERAHIM 57

cărţi noi

DUMITRU CORBEA: „Aşa am învăţat carte"

Poet, publicist şi autor de scenarii, Corbea se afirmă de astădată ca prozator. Cartea sa narează întîmplări din copilărie şi adolescenţă, de cele mai multe ori triste, amare, cîteodată copleşitor de amare. Autorul povesteşte cititorilor cum şi-a croit drumul în viaţă, avatarurile prin care a trecut, vicisitudinile cu care l-a încercat soarta. Eroul se înfăţişează în felurite ipostaze (ucenic, copil de trupă etc.) în faţa noastră şi noi îl cunoaştem mereu mai bine odată cu faptele, oamenii şi evenimentele a căror răsfrîngere, de cele mai multe ori aspră, o urmărim în destinul său.

„Aşa am învăţat carte" nu e nici roman şi nici nuvelă. Corbea e un povestitor care face relatări, evocă figuri familiare, istoriseşte snoave sau reconstituie grav pricini de răzbu-

H. Zalis

(Continuare în pag. 4)

AL. DIMA: „Alecu Russo"

Profesorul Al. Dima şi-a obişnuit cititorii cu lucrări valoroase, remarcabile prin contribuţiile aduse la lămurirea temelor abordate, prin informaţia temeinică, metoda adecvată de lucru, felul judicios al observaţiilor şi claritatea expunerii. Personalităţi critice dintre cele mai exigente au subliniat, în diverse ocazii, astfel de calităţi, pe care cititorul le va întîlni şi în recenta monografie a profesorului Dima: „Alecu Russo".

E destul să reproducem, dintre numeroasele aprecieri asupra lucrărilor sale de estetică şi istorie literară, o succintă caracterizare făcută în 1943 de Pompiliu Constantinescu: „Ponderat, supus la obiect cu o stricteţe exemplară, în monografiile sale vădeşte mai ales un simţ expozitiv, de o desăvîrşită claritate, o certă stringenţă de a sistematiza şi o remarcabilă pătrundere analitică; cu aceste însuşiri, la care trebuie să adăugăm seriozitatea informaţiei, dl.

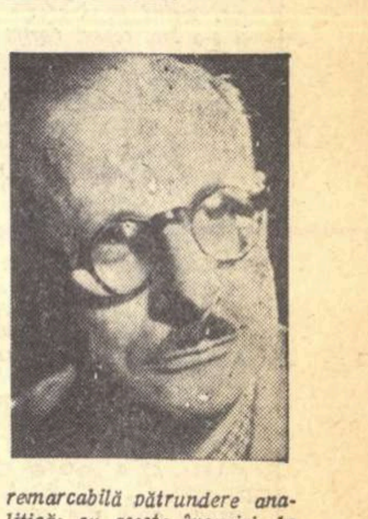

I. D. Bălan

(Continuare în pag. 4)

OCTAVIAN PĂSCĂLUȚĂ:

„Păunul de aur"

Octavian Păscăluță și-a propus să zugrăvească într-un roman zbuciumata epocă a Cantemireștilor. Că hotărîrea n-a fost luată la întîmplare, ne-o mărturisesc atît impresionanta informare istorică cu care a pornit la drum autorul, cît mai ales virtualele resurse epice, nu rareori dezvăluite de-a lungul celor aproape 500 de pagini. In „Păunul de aur" (E.S.P.L.A.) trăiește cu adevărat o lume a epocii. Climatul specific al societății feudale cu rînduielile ei strîmbe, cu uriașele suferințe ale țărănimii abrutizate de mizerie, cu huzurul, brutalitatea și atotputernicia boierimii, cu nesfîrșitele incendii și bătălii e reflectat în culori variate, de o surprinzătoare prospețime. Pagini izbutite, de vigoare plastică aduc în prim plan scene de masă. Apar grupuri de boieri cu bărbi mari, îmbrăcați cu contaș, cepchen și bogat împlănite cataane. Umplu spațiile hoardele de turci și tătari ce pîrjolesc totul. Defilează mulțimi de cerșetori hămesiți, furnicînd înnebunite după un codru de pîine. Trec convoaie de țărani băjeniți în lumea largă. Și la tot pasul răsună buciumul războaielor ce nu mai contenesc, șuieră gîrbaciul logofeților pe spinările încovoiate ale țăranilor, se aud loviturile securilor tăind capete de boieri trădători și răzbat hurducăturile rădvanelor în care se călătoresc domnii maziliți. Spre lauda scriitorului, se impune constatarea că toată această imagine globală e creată prin intensitatea cu care el retrăiește viața aspră, plină de primejdii și nesiguranță a epocii.

Octavian Păscăluță se dovedește un pictor de atmosferă. Dar pe fundalul tabloului, zugrăvit cu iscusință, se mișcă, din nefericire, de cele mai multe ori, nu eroi, ci umbre. Eroul cărții — lasă autorul să se înțeleagă — trebuia să fie Dimitrie Cantemir. In zadar ar încerca cititorul să descifreze din volum dimensiunile reale ale personalității domnitorului moldovean. N-o să-l afle nici pe filozof, nici pe istoric, nici pe muzicolog, nici pe scriitor, într-un cuvînt pe marele nostru umanist. In locul acestuia ni se înfățișează un cavaler fără armură, preocupat și de ceea ce înseamnă cultură, obsedat, dar nu îndrăgostit de o codană plină la trup, pe nume Sîrbca, nu tocmai viteaz, în schimb iscusit, e adevărat, în ale politicii și diplomației și — deloc ciudat — cu o biografie pigmentată cu unele date comune cu cele din viața lui Dimitrie Cantemir.

Dar viciul cel mare al „Păunului de aur" nu stă — așa cum am fi ispitiți să credem — în deformarea figurii lui Cantemir. O altă racilă roade substanța cărții. E — am spune — un viciu de structură, de compoziție. Supralicitîndu-și forțele, autorul a ales în locul unei acțiuni echilibrate, cu episoade în directă și organică succesiune, una alambicată, artificială, cu episoade pe cît de numeroase pe atîta de mărunte, desfășurate în contratimp. In plus, autorul și-a încărcat volumul cu zeci de personaje care-și plimbă profilul de colo-colo, fără rost și fără țel. Așa se face că majoritatea personajelor introduse, dar neangrenate în complexul acțiunii, nu sînt îndreptate spre o etapă marcantă a destinului lor. Abandonate în împrejurări neconcludente ale existenței, ele nu-și pot reliefa semnificația evoluției paralele cu aceea a eroului principal. (Dar există oare în „Păunul de aur" un erou principal? Și dacă există, care e? Dimitrie Cantemir, Andreiaș Hamură, Toaderaș Hamură?). De prisos a mai spune că într-o asemenea aglomerație personajele nu pot căpăta contur, sînt neviabile, solicitînd, fără succes, atenția cititorului, literalmente năucit.

Mărturisim că n-am fi stăruit atîta asupra deficiențelor romanului, dacă pe parcursul lecturii nu ne-am fi întîlnit cu sclipirile unui talent veritabil. Păcat că autorul nu s-a cunoscut suficient de bine. Dacă și-ar fi dat seama de la început că pana lui e înclinată mai mult spre zugrăvirea scenelor ample, spre decor, spre cadru și mai puțin spre portretistica și exteriorizarea nuanțată a proceselor sufletești, ar fi scutit cititorul de multe pagini „făcute", chinuite. Romanul ar fi avut astfel mai puțin balast, mai puține capitole parazitare și un număr mai rezonabil de personaje. Cîștiga și scriitorul și cartea și mai ales... cititorii. Dar nu uităm că scriitorul e la început de drum. Carențele de care aminteam trebuiesc puse de aceea și pe seama greutăților legate de acest stadiu. Dincolo de ele volumul anunță un prozator de incontestabile resurse. Viitorul, credem, le va confirma.

Z. Ornea

DIMITRIE PACIUREA — „Beethoven"

SANDU, SAU GICĂ, SAU NELU...

(Urmare din pag. 1)

nui că este om fără ocupație. Și-ntr-adevăr este un om foarte ocupat. Cînd nu-și plimbă femeile între Predeal și Sinaia (ceea ce înseamnă că este plecat în stațe „după materiale"), îl găsești la umbra generoșilor copaci din grădinile de vară ale Bucureștiului, consumîndu-și cu amicii o binecuvîntată oră-două-trei de odihnă după atîta efort. Superbul mascul se costumează după răsturnarea iremediabilă a orelor. Dimineața e un demon al celor 250 de mm, învelit din cap pînă în picioare în piele neagră și cizme, cu cașchetă de metal pe frească, să nu se prăpădească, mititelul, la vreo curbă pe care o trece cu 120 de km la oră, numai așa, de-al dracului, spre spaima rațelor și-a gîștelor din Snagov pe care dezlănțuitul le vînează fără milă, nu cu pușca ci cu roata: pe la prînz, arborează, la vreun bufet mărginaș, la țuică cu măsline, cămașa în carouri, plină de pete de ciment (blazonul profesiunii de „constructor") și pantalonii cenușii de salopetă, la care, din cochetărie, a mai adăugat, spre ulurirea croitorilor care primesc reviste de mode din străinătate cu întîrziere, un dublu tighel de ață albă (la drept vorbind, lui Nelu, sau Gică, sau Sandu nu-i mai lipsesc decît pintenii aninați pantofilor. Bătș, ca să aducă cu un cowboy); iar seara, firav și palid, cu un surîs învățat încă de acum 12 sau 13 ani de la Gary... poate fi văzut întrînd la Pescăruș sau Mon Jardin într-un costum impecabil de seară, țeapăn în cămașa bine scrobită, un Lucifer între mai multe. Ispite fără profesiune, călcînd pe dalele de piatră într-un anost ritm pedestru, el, Zeul care fără viteză se simte ca un înger fără aripi.

O să mă întrebați ce am cu Nelu, sau Gică, sau Sandu, care, altminteri, vorba unuia, e foarte cumsecade. Că-i plac femeile, treaba lui! Rezon, că mie nu mi-a furat nevasta, dar îți fixează dumitale logodnica în timp ce-i promite alteia castele în Spania... Că-i place să umble repede, treaba lui, altfel de ce ar mai vinde statul motocicletele? Adevărat, dar pe mine mă scoală la două noaptea pentru că și-a adus aminte de Fifi și după ce ține un ceas motorul sub presiune, umplînd liniștea nopții cu înfiorătoare zgomote care-mi amintesc bombardamentele aeriene, mai face și un tur de onoare ambreind și claxonînd în ritm de slow. Că ia banii mai mult degeaba pe-acolo pe unde-și amăgește somnul după nopțile pierdute, treaba șefilor lui, să-l dea afară...

Și-apoi, să-ți mai spun eu dumitale ceva: Nelu, sau Gică, sau Sandu, așa cum îți l-am înfățișat acum, este numai fluturele omiziî pe care am să ți-o prezint.

Pînă a nu se strecura cu chiu cu vai printre obstacolele școlilor, Nelu sau Gică, sau Sandu se îndeletnicea cu treburi minore: în tramvai îți ciupea iubita de sîn, citind nevinovat un afiș lipit de geam; dacă-ți amintești, vreodată, fără să vrei, ai „călcat în sculpatul lui de șmecher" și ai încasat la întuneric ghionți și palme, zicînd bogdaproste că nu ți s-a luat ceasul (grijă inutilă pentru că Nelu, sau Gică, sau Sandu nu fură — se amuză, numai); la teatru, mi se pare că l-ai auzit și dumneata strigînd după replica lui Hamlet: „Du-te la mînăstire!..." „Cu mă-ta!"

Și, la urma urmelor, că, uite, mă înfurii, te-ai întrebat de unde are el banii de femei, de benzină și de Mon Jardin? Să-ți spun eu: cînd nu dormitează, falsifică state pentru că e normator, adică ne fură nouă, tuturor, o fereastră sau o sobă de la o casă în construcție — și de asta nu-ți pasă? Ce-mi tot bocești ca o muiere, că a „pus și el mîna, și, gata, 12 ani!" Ei, bine, da, caznele ochei sînt prea puține pentru Nelu, sau Gică, sau Sandu...

Ca să se-audă!

Eugen Barbu

BREVIAR

SILVIA BONFANTI:

„Speranța"

Prima cunoștință cu un autor implică unele emoții și reticențe pornite din presupunerea unei companii agreabile și instructive, sau, dimpotrivă, pur și simplu plictisitoare. Destul de inegală, privită în ansamblu, cartea Silviei Bonfanti „Speranța" apărută în Editura tineretului nu ne dezamăgește.

Urmărind pas cu pas viața Sperantei Moro, o lucrătoare agricolă dintr-o regiune mlăștinoasă a Italiei, romanul înfățișează sub forma unei generalizări simbolice mizeria dar și lupta oamenilor muncii împotriva exploatării. Și prin această evocare a unui mediu destul de puțin cunoscut cititorului de la noi, cartea este instructivă și călduros recomandabilă. Din păcate, pe alocuri narațiunea e inconsistentă, prin unele lungimi supărătoare. E agreabilă însă prin ineditul și savoarea citorva personaje — printre alții bătrînul Zvan Moro, lăudăros și totodată eroic — pe care autoarea știe să le surprindă cu prîcepere și printr-o anumită vioiciune stilistică păstrată în versiunea românească.

M. Morariu

ION DONGOROZI:

„A deraiat un expres"

Dongorozi a început să publice schițe și nuvele prin anul 1921 în revistele „Gîndul nostru", „Adevărul literar și artistic", „Cele trei Crișuri". In anii care au urmat, Ion Dongorozi — prozator fecund — a tipărit peste zece volume de schițe și nuvele. Cîteva din lucrările sale cele mai reprezentative au fost retipărite recent de ESPLA în volumul „A deraiat un expres" care s-a bucurat de o bună primire din partea cititorilor.

Încă de la primii săi pași în literatură, Ion Dongorozi se afirma ca un continuator al prozatorilor noștri de la începutul veacului, care cultivau cu deosebire genul scurt: Emil Gîrleanu, I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești. Dar afinități pregnante dovedește în special cu I. A. Bassarabescu, cu toate că arareori îl egalează și poate niciodată nu îl depășește. Dongorozi descrie cu precădere viața provinciei, cu meschinele mașinațiuni politice din trecut, cu micii burghezi, prizonieri ai unui orizont îngust, și cu reprezentanții așa zisei lumi bune, viciați moralicește, I. A. Bassarabescu, zugrăvind aceeași lume, este sobru, succint, alege un singur fapt, o unică trăsătură esențială a personajului. Bassarabescu are mai mare capacitate de a sugera atmosfera în puține cuvinte. Ion Dongorozi nu face economie de mijloace. De multe ori se pierde în amănunte, aglomerează prea multe date, cu o excesivă intenție caracterologică. Din această cauză, obiectivul principal al schiței sau al nuvelei se estompează uneori, acestea rămînînd numai disparate tablouri de moravuri cu valoare singulară.

Totuși, schițele și nuvelele lui Dongorozi, caracterizate printr-un umor adesea suculent și printr-un stil vioi, plăcut și familiar, se citesc cu plăcere.

Teodor Virgolici

IOANA POSTELNICU:

„Orașul minunilor"

Un copil descoperă lumea. Aceasta e tema romanului „Orașul minunilor" (Editura tineretului). Ținut tot timpul în casă de mama lui, plictisindu-se de moarte, Andreiaș, eroul cărții, dorește din toată inima să zburde pe stradă, să se joace cu copiii și mai ales să-și petreacă diminețile împreună cu ei la cămin. Nevoia lui de orizont se împlinește: merge în timpul verii la bunicul în Sibiu („Orașul minunilor"). Aici lumea i se destăinuie, îl prinde în vîrtejul ei dulce, îl obligă să gîndească, să acționeze, într-un cuvînt îi formează caracterul. Sufletul lui sensibil înregistrează sentimentele cele mai diverse: de la dragostea și nevoia de colectiv, de prieteni, pînă la dragostea pentru lucrurile neînsuflețite. Dintr-un băiețel neștiutor Andreiaș devine *„un flăcău la roată"*, cum spune în glumă, bunicul. Dîndu-și seama că a greșit, mai că-și promite că-l va da la cămin.

In conturarea eroului principal, Ioana Postelnicu trece uneori dincolo de adevărul psihologic. Naivitatea și ignoranța lui Andreiaș sînt prea exagerate, pentru ca afirmarea curajului său, înțelegerea muncii și sentimentul integrării în colectiv — elementele cheie ale romanului — să ne mai apară în mod convingător.

La lectură, romanul te prinde prin iscusința autoarei de a plăsmui chipuri vii, desenate grațios, în „pastel".

H. Grigore

CVRIER literar

AU APĂRUT:

„Ovidiu" de **Vasile Alecsandri**, ediție îngrijită de **G. Pienescu**, cu un cuvînt înainte de acad. **Victor Eftimiu** și ilustrații de **G. Labin**.

„Patul lui Procust", de **Camil Petrescu**, cu o prefață de **S. Arghir**.

„Dîncolo de iarnă", pasteluri de **A. E. Baconsky**.

„La vest de Majorca" de **Mihail Pop**.

„Pămîntul ispînzuratului", povestiri de **Pop Simion**, în colecția Albina.

PESTE CÎTEVA ZILE APAR:

„Poezii" de **Octavian Goga**.

„Kira Kiralina" de **Panait Istrati**.

„Valea albă", dramă în patru acte, în versuri, de **Eusebiu Camilar**.

SE AFLĂ SUB TIPAR:

„Vinul de viață lungă", roman de **N. D. Cocea**.

„Pe un picior de plai" de **Eugen Barbu**.

„Poezii" de **G. Bacovia**.

„Aristide Demetriad", monografie de **Victor Bumbești**.

„Max și lumea lui", roman de **I. Peltz**.

„Scrisorile persane" de **Montesquieu**.

„Zilele care cîntă", versuri de **Aurel Gurghianu**.

Răsfoind REVISTELE

Omagiu lui ION AGÎRBICEANU

„Tribuna" de sîmbătă trecută ne-a prilejuit momente de adevărată bucurie. Aniversarea a 75 de ani de la nașterea vigurosului prozator Ion Agîrbiceanu este sărbătorită de săptămînalul clujan cu un număr festiv. Un emoționant mesaj semnat de președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, dr. Petru Groza, cuprinde rînduri vibrante încheiate de o sinceră și călduroasă urare: „Iată de ce, avîndu-l în mijlocul nostru, sănătos, în pragul vîrstei patriarhale, îl îmbrățișăm cu dragoste, urîndu-i viață lungă pentru a îmbogăți și pe mai departe literatura română, pentru a contribui la strădaniile noastre de a consolida patria noastră scumpă".

Intelectuali de frunte ai Ardealului și reprezentanți ai vieții culturale din țară, aparținînd tuturor generațiilor, au ținut să-și afirme prețuirea deosebită pentru cel sărbătorit și pentru opera lui. Valeriu Bologa, Ion Breazu, Const. Ciopraga, Al. Dima, Iuliu Hațeganu, V. Fulicea, H. Jacquier, R. Ladea, D. Mîrcea, Nagy Istvan, I. Olteanu, D. R. Popescu, E. Speranța, P. Vintilă și M. Zaciu aruncă în scurtele lor mesaje raze de lumină asupra universului operei acestui autentic scriitor și subliniază atît deosebitele ei valori artistice cît și impresionanta ținută morală. Li se adaugă și o succintă culegere de mărturii formulate în trecut despre proza lui Agîrbiceanu, datorită unor scriitori și critici de prestigiu. Em. Gîrleanu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, Gala Galaction, G. Călinescu, Perpessicius și alții.

Același număr ne dă satisfacția unei lecturi din proza inedită a lui Agîrbiceanu. Povestirea „Niță de la coasta morii", străbătută de o tulburătoare poezie, dovedește că prozatorul ardelean minuiește un condei în care se păstrează forța anilor de tinerețe. „Mărturisirile" din pagina întîi vin să completeze fizionomia scriitorului realist care timp de cinci decenii și-a implantat rădăcinile creației sale în viața, suferințele și aspirațiile poporului nostru. Multe din afirmațiile de aici merită citate în întregime, ele constituind o prețioasă profesiune de credință și un îndemn fierbinte adresat tuturor creatorilor de valori artistice pentru muncă asiduă, pentru observare atentă a vieții, sinceritate și onestitate. Sînt aici reafirmări ale unor adevăruri cărora totdeauna scriitorul le-a fost credincios. Un vioi „Curriculum vitae" și un interesant articol semnat de Vasile Rebreanu (materialul merită să constituie punctul de plecare al unui studiu) completează acest număr bogat, cu ajutorul căruia sub multiple aspecte ne-am reîntîlnit cu figura impunătoare a unuia din cei mai harnici reprezentanți ai prozei noastre.

Cronicar

CORINA BEIU ANGHELUȚA — „Primele litere"

Cronica literară

Aparent istoria Aspaziei Ciobanu, a cărei viață începe înainte de primul război mondial și a cărei relatare se oprește cu mult în urma zilelor noastre, atît de hotărîtoare pentru destinul țărănimii, nu aduce nimic nou, nu a înregistrat evenimente deosebite de ordin social. Răscoalele din 1907 n-au avut loc în Bucovina, unde trăiește sub stăpînirea austriacă, și ecourile lor n-au răscolit-o prea adînc. Ea crede, așa cum a fost deprinsă, în eternitatea orînduirii împărțită în săraci și bogați și în ideea că numai prin muncă poți ieși oricînd din nevoie. De aceea nu face altceva decît să muncească, întîi acasă, copil, apoi lîngă soț și copiii ei, fără răgaz. Nici nu a îndurat propriu zis mizeria. Are pămînt de pe care scoate cît să vîndă, are o gospodărie frumoasă, poate înzestra o soră și întreține la școli, chiar la universitate, băiatul cel mare, Gheorghiță, și fata, Lucreția, deși cu mare bătaie de cap, privindu-se deseori. O încearcă întîmplări dramatice pe plan personal? Da, în jurul ei moartea e foarte fecundă. Cînd era mică, i-a murit o soră; ca mamă i-a pierit primul copil — fetița de șase săptămîni; apoi, în cursul războiului, încă o fată. Mai tîrziu, Gheorghiță, avocatul lucrătorilor greviști și luptătorul pentru cauza oprimaților, a fost arestat de două ori și ucis în închisoare. Iar al doilea băiat a fost sfîrtecat de o explozie în regimentul unde-și făcea stagiul militar. Nenorocirile le-a suportat. Au chinuit-o aspirații neîmplinite? O vreme era străbătută de nostalgie după școala de la care tatăl ei a smuls-o. Dar numai o vreme, căci întîlnirile, rare, cu fiica preotului, fosta ei colegă și prietenă, nu o mai tulbură. Elanurile dragostei nu au solicitat-o. S-a căsătorit din voința părintelui, la șaisprezece ani, fără să-și cunoască bărbatul [illegible] du-se cu el, a ajuns să-l iubească. Conflicte cu vecinii, cu rudele? O singură dată pentru o bucată de pămînt pe care tatăl ei n-a vrut să o dea soțului, așa cum îi promisese. A fost bătută de tată-său și cercetată cu ostilitate de Ștefan și rudele lui. De cum capătă lotul, atmosfera se destinde însă și liniștea îi caracterizează casa. De altfel, Ștefan este și vrednic și bun, cumsecade: nu o jignește, nu o bate, nu se îmbată decît arar, e afectuos, îndemnînd-o să se îngrijească la doctor ori de cîte ori o părăsesc puterile. Copiii sînt reușiți, o ajută, iubind-o și stimînd-o. E chiar de mirare calmul ce domnește între soți, între părinți și copii, în genere între ea și restul satului, gîndindu-ne la violența raporturior din literatura noastră țărănească, în special cea nouă.

In ce constă noutatea cazului? In eșecul unei existențe consumate fără perspectivă, în ciuda relativei armonii interioare. „Glasul" împrăștie subtil mitul fericirii prin muncă individuală, de fapt mitul proprietății. Și „Moromeții" au lovit în același mit. Moromete a luptat însă ca să iasă din capcana aceasta și a devenit conștient de zădărnicia bătăliei duse cu mijloacele tradiționale. Moromete este o conștiință, un spirit lucid, critic și un pasionat, un îndurerat îndărătul impasibilității lui metodice. Ce să mai vorbim de rebelul Darie? Aspazia, nu. Depune un devotament necondiționat, o tenacitate grație căreia, oricînd, o poate lua de la capăt. Victimă a mitului muncii, este însă o victimă conștiindă, atît de identificată cu „călăul", cu idealul arhaic țărănesc, încît își acceptă condiția ca pe o fatalitate înscrisă în ordinea firii, fără să-și facă probleme. Lipsită complet de tragism, manifestă o egalitate de temperament, o seninătate vecină cu un fel de „neutralitate". Adaptarea perfectă i-a asigurat acea înțelegere, acea armonie cu ai ei, cu oamenii și universul imediat, echilibrul care îi îngăduie să trudească și să întîmpine pierderile succesive ale celor dragi cu un stoicism mioritic. Aspazia nu e însă deloc o indiferentă. Plînge că nu-i vine carte de la Ștefan, mobilizat în armata austro-ungară, pe frontul italian, cum plîng toate nevestele. Nu mai știe ce e cu ea cînd i se stinge fetița. „N-a trecut mult. Am avut o copiliță. Am botezat-o Anițuca și a murit a doua zi. Eram tare slăbită. N-am știut cînd a fost înmormîntarea, nici praznicul. Parcă nu eram pe lumea asta..." A durut-o, în copilărie, soarta lui Vasilică, fratele pe care tatăl îl zdrobește în bătăi și nu-l lasă să-și croiască un drum al său și care mai tîrziu își ratează căsnicia luînd pe Casandra, fată de chiabur, trîndavă și adulteră. (Trăiește cu argatul și după dispariția lui Vasile în război se căsătorește cu el). Se crispează la moartea tatălui, a mamei, a surorii. Își impută neglijențe, reale sau imaginare, față de cei apropiați, față de casa părintească. Ar vrea să pornească în căutarea pricinii execuției lui Gheorghiță, să verifice zvonurile după care acesta n-ar fi fost asasinat; se bucură trist, dar se bucură, cînd cineva o vestește că Vasile n-a murit în Siberia, ci a ajuns ofițer în Armata Roșie; comandă copii după fotografia lui, se interesează de Samarkand unde s-ar afla fostul prizonier. O iartă pe Casandra care îi moare în brațe. Așteaptă o zi întreagă, în curtea cazărmii, ca Ștefan să-i lase în cale. Emoțiile sînt profunde, traducîndu-se în crize organice, fiziologice, dar pudoarea și filozofia tradițională inculcată spontan le obiectivează, iar imperativul datoriei le înfrînează, înlesnind depășirea lor rapidă. Aspazia a învățat, cum singură spune, să-și țină firea: „N-aveam răbdare să stau în pat. M-am sculat a doua zi. Aveam fierbințeli. Mă durea capul. Am rugat-o pe cumătra Tudora să mergem cum om putea. A spus că-s tare bolnavă și nu s-a învoit. I-am răspuns că-i pare. M-am dat jos din pat. M-am încălțat cu papucii. L-am îmbrăcat pe Gheorghiță și am rugat-o și pe dînsa să se îmbrace. Mi-am luat tulpanul de lînă; a fost început să ploaie. S-a îmbrăcat și cumătra Tudora. Mi-am luat traista și am pornit. Era glod pe drum și peste ogoare. Nu puteam merge. Gheorghiță avea opincuțe. S-a fost udat la picioare, Bătea vîntul. Mergeam cum puteam. Imi vîjîia capul și aveam fierbințeli. Imi țineam firea" (subl. n).

Acest eroism, al resemnării nu e bine zis fiindcă în sfera ei Aspazia are inițiativă și curaj, al umilinței și mai puțin deoarece ea păstrează demnitate în orice împrejurare, e un eroism mai degrabă al orizontului redus, se extinde într-un stil de viață, într-o concepție generalizată. Universul ei e rigid, definitiv și guvernat de-o valoare supremă, munca, dedesubtul căreia se așcază celelalte, pe același plan de importanță. Aspazia nareză nașteri, botezuri, pierderea unui copil, succesele la învățătură și politice ale lui Gheorghiță (beneficiar al simpatiei sătenilor și a lucrătorilor pe care ca avocat i-a apărat la proces), visurile cu privire la Lucreția, studentă în medicină, paralel cu pieirea unei vite, cu culegerea cartofilor, etc., fără brutalitate sau entuziasm, dar și fără apatie: „Mă gîndeam la Ștefan și mă miram că nu scrie. Au fost trecut aproape două luni. Nu știam unde era și nu știam dacă trăiește. Am pus barabule în pivniță și era plină. Am pus sfecle și ridichiile deasupra. Toate erau la locul lor..." „Vremea se ținea friguroasă. Atunci m-am îmbolnăvit. Aveam un junghiu în piept. Am căzut la pat... Odată m-am simțit în puteri și m-am apucat de treburi. Am mers așa și am muls vacile. M-am apucat să zolesc pînze și m-a întors boala... Am cumpărat doftoriile și ne-am întors acasă. După o săptămînă m-am ridicat din pat, mă simțeam mai în puteri și m-am apucat de lucru"... „Am petrecut-o la țintirim, (cumnata Floarea n.n.). Era frumoasă, albă la față. La toți ne-a părut rău. Am făcut praznic și am împărțit de sufletul ei"... „Înainte de Crăciun ne-a pierit o vițea. Ne-a părut rău la toți".

Iulian Vesper a ales mijloace artistice elementare pentru cineva neprevenit. In realitate și-a dezvoltat viziunea cu o consecvență și un relief derutant prin placiditatea aparentă a textului. A izbutit să configureze lumea văzută de Aspazia, de o țărancă nobilă într-un fel, dar nu mai puțin conformistă.

In universul ei, spațiul este pînă la un punct abstract. Confesiunea Aspaziei poate să se producă oriunde sălășluiește o mentalitate arhaică. Timpul decapitat de viitor este un soi de prezent etern, fără început și nici urmare. Un timp obiectiv pînă la a deveni ciclic, cosmic. Monologul femeii îi marchează scurgerea ca un ceas de nisip. Limbajul nu e nici el localizabil, e lipsit de regionalisme și de pitoresc. Ici-colo cîte o urmă lexicală sau formă verbală capabilă să sugereze ținutul, epoca istorică și pătura socială. Simple puncte de reper. Aspazia vorbește nud, neutru, am spune transcendent, pentru că graiul sau glasul ei este anonim, nu-i aparține. Aparține folclorului. In acest sens, Aspazia nu este o țărancă și nici un personaj, ci un tip impersonal, ideal, de țăran, că ciobanul Mioriței. Aici Dan Costa a deslușit esența fină a cărții, considerînd-o pe Aspazia un personaj mitic, iar lumea ei fabuloasă prin imobilitate. Stilistic vorbind, Iulian Vesper a procedat cu o intuiție exactă a măsurilor, punîndu-și eroina să-și redacteze autobiografia la un mod de școlar conștiincios, sau de adult înțelept dar recent alfabetizat, care se exprimă în fraze scurte, elementare, acromatice — nu există, cred, o singură metaforă sau epitet afectiv — din dorința de a informa auditoriul și nu de a-l zgudui, asupra curgerii unor stări și episoade vitale grave, esențiale pentru sine, reversibile ca niște legi și de aceea familiare. Monologul Aspaziei exercită o anume atracție poetică, o incantare datorită însă tocmai monotoniei. Paradoxal poate, dar din acest motiv, mărturisirea ei trebuie citită, mai exact auzită, dintr-o dată ca „Bolerou". Melodia aceasta clară dar atonă, mecanică, se acompaniază, pentru urechea atentă, de niște motive nelămurite și care o fac în același timp misterioasă și cu rezonanțe calde, omenești.

Lucrurile se desfășoară conform ordinii, ritului. Deci n-ar trebui să ascundă nimic enigmatic. Și totuși simți că Aspazia se întreabă, chiar fără să și dea seama dincolo de textul pe care-l debitează, de ce trebuie ca lucrurile să meargă așa și nu altfel, de ce durează de atîta vreme și pînă cînd, de ce iar se duce la culesul barabulelor, de ce Gheorghiță a fost ucis cu toate că n-a făcut nimănui nici un rău — dimpotrivă — de ce Dumitru a fugit de jandarmi, de ce tatăl a lăsat să-i moară sora, de ce a recurs la moașă și nu la doftor, de ce zilnic muncește fără rezultate decisive? Vesper a infiltrat în uscăciunea și în cadența nemiloasă a povestirii un subtext invizibil, o respirație neregulată, alarmantă fiindcă este a neliniștii, dar binefăcătoare fiindcă precede dacă nu protestul și efortul de sfărîmare a barierelor, cel puțin trezirea conștiinței, setea de zare nouă. Un început de inițiativă critică ivit dintr-o tresărire a fondului de umanitate al Aspaziei, dintr-o obscură teamă de repetiție, de vid, de sterilitate.

E adevărat că prelungit nițel peste dimensiunile stabilite de autor, „Glasul" ar plictisi, mecanica confesiunii devenind obositoare. Asta pentru că mărturisirea Aspaziei se epuizează, capetele cercului vicios în care se mișcă se închid. La orice va fi supusă de acum înainte va reacționa la fel, ne vine să spunem. Scriitorul ar vrea să nu tragem această concluzie, sugerind în ultimele rînduri ruperea cercului, deschiderea unei perspective. Contemplîndu-și ogorul pe care-l muncea doar cu Ștefan, e invadată surprinzător de o speranță, de o credință într-o schimbare: Deodată am început să văd mai limpede. N-aveam pic de îndoială. Planuri și nădejdi, toate aveau să se împlinească. Nu s-au trudit oare destul feciorii mei și nu și-au vărsat sîngele pentru ei? Oare lucrurile de temei nu se făceau totdeauna din greu și cu osteneală? Vedeam că în fața mea și cîmpul parcă s-a mai lărgit. Nu eram nici așa singuri. Îi știam pe lîngă noi pe ai noștri și pe mulți alții. Și parcă vedeam că n-am trăit degeaba. Toate aveau a se împlini la o vreme". Oricită influență ar fi lăsat în sufletul ei lupta lui Gheorghiță și, în mai mică măsură dar cu ecou poate mai mare, a lui Dumitru, ochii Aspaziei nu aveau cum să zărească atît de brusc lumina viitorului. Gradul ei de înapoiere, confuzia pentru ea și chiar pentru Dumitru în legătură cu țelurile politice urmărite de Gheorghiță nu i-o îngăduiau. Vesper a forțat nota. Faptele fiilor au nevoie de timp spre a germina în Aspazia o mamă de nuanță gorkiană. Obiecția ne-o furnizează însăși imaginea autorului despre creatura sa, incompatibilă cu astfel de „cotituri", fie ele de rivnit. Expresie în fond critică a unui ideal îngust, pasiv, „anistoric" și pe care timpul nostru istoric l-a perimat, confesiunea Aspaziei Ciobanu este de o remarcabilă originalitate în limitele literaturii țărănești, alături de „Cordun", de exemplu. Aflată la antipodul energiei reflectate a Vitoriei Lipan din „Baltagul", eroina lui Vesper este produsul trist, amar, al spiritului de care astăzi lumea ei se scutură biruitor. Aspazia Ciobanu rămîne o expresie pură de o originalitate remarcabilă în suferința ei, a unui ideal îngust, pasiv, anistoric, pe care timpul nostru istoric l-a lăsat în urmă.

Mihail Petroveanu

IULIAN VESPER: „Glasul"

doi oameni

Ia loc, aici, în fața mea!... rosti malițios Ilarie Busuioc. Apoi își puse ochelarii, scoase din buzunarul de la piept un creion roșu-albastru și s-apleacă asupra celor patru-cinci foi cu scris mărunt pe care Uzum i le pusese în față.

— Autobiografie... da... mormăi el și sublinie titulatura cu roșu.

Pe urmă începu a parcurge șirele mărunte, înghesuite, încrețindu-și deseori fruntea îngustă, năpădită dinspre tîmplă de moațele unui păr încîlcit și aruncîndu-și privirile peste ochelari la omul care ședea pe un scaun în fața biroului plin de dosare, foi răvășite, sticluțe cu cerneală, tampoane, tușiere.

Omul părea că nu-l poartă grijă. Sta pe scaun cu capul întors spre fereastra uriașă, liniștit, privind absent undeva peste copacii care își iveau vîrfurile în cadrul ferestrei aceleia de la etajul trei al direcției minelor.

Ilarie Busuioc puțin nemulțumit de atitudinea aceasta a „clientului" (așa le spunea el tuturor acelora cu care avea de-a face în „secret") și fiindcă nu era „tactic" să-și exprime nemulțumirea pe față, se răzbuna pe cele cinci foi ale autobiografiei subliniind apăsat cînd cu roșu, cînd cu albastru anumite pasaje, ori trîntind pe margini cîte un uriaș semn de întrebare. Îi era teamă să nu care cumva să lucreze degeaba cu „clientul"... Avea și el ambițiile lui: să fie evidențiat măcar o dată pentru activitatea sa de responsabil de cadre și, eventual, să primească și o primă... Pentru asta însă avea nevoie de „clienți grași", pe care să-i întoarcă pe toate fețele și, la sfîrșit, să le țină cîte-o morală zdravănă indiferent dacă avea sau n-avea pentru ce...

De obicei, Ilarie Busuioc ar fi voit să aibă de-a face cu „clienți" care odată intrați în biroul lui să-și piardă culoarea feței, și să înceapă a tremura. Busuioc ar fi avut atunci o dublă satisfacție. Intîi, timiditatea și teama „clientului" i-ar fi amintit marile lui prerogative de responsabil de cadre, adică de om care hotărăște totul, și pe urmă i-ar fi dat posibilitatea de a-și domina „clientul", chiar și numai cu o privire dinainte studiată: puțin încruntată, adînc scormonitoare și bineînțeles însoțită de un zîmbet care să spună: „Nu încerca să ascunzi, că știu totul!".

Busuioc folosi privirea „dinainte studiată", dar „clientul" din fața lui nu se sinchisi cituși de puțin; ba, dimpotrivă, zîmbi și el așa într-o doară, poate mai mult din complezență și întrebă, calm:

— Despre ce-i vorba, tovarășe Busuioc?

Busuioc vru să-i replice tăios „aici eu pun întrebări, nu dumneata!" și să-l străpungă cu o privire mai încruntată, mai adînc scormonitoare și, bineînțeles, însoțită de-un zîmbet și mai ironic, dar omul din fața lui se uită la ceas rostind îngrijorat:

—Să nu mă ții mult, că n-am vreme...

Busuioc tresări surprins. Și-și zise în sinea lui că n-a fost destul de autoritar de vreme ce omul din fața lui nici nu se sinchisește de „privirea dinainte studiată"... Incercă încă o dată să-l prindă în focurile privirii, dar Uzum îl întrebă curios:

— Sînteți miop?...

Busuioc își ieși din pepeni! Vasăzică, după ce la mină se întîmplă ce se întîmplă, dumnealui îl face pe indiferentul și pe glumețul aici, în biroul cadrelor!... Hm!... ăsta trebuie că e un „client" versat care nu se dă de gol cu una cu două! Așa că, se vede treaba, ăstuia trebuie să i se aplice o tactică mai puțin transparentă. Inspirat de acest gînd, tovarășul Busuioc, se stăpîni, își compuse la repezeală o mină binevoitoare și glăsui:

— Dacă aș fi miop... n-aș fi aici... înțelegeți?... n-aș fi în stare să completez atîtea dosare, tovarășe inginer... Așa că... trebuie să așteptați aici atît cît e necesar...

— Bine... stau... Dacă e nevoie... mă rog... răspunse Uzum și începu să privească iar pe fereastră.

Profitînd de neatenția lui, Busuioc începu să-l studieze. Ii trecu în revistă îmbrăcămintea: cizmele cu turetci crețe, zgîriate și scîlciate de drumuri, pantalonii de culoare nedefinită, scurta albastră de doc, apoi înfățișarea: gîtul ars de soare, fața ovală cu fire blonde în barbă, nasul acvilin, ochii albaștri cu cearcăne de oboseală, părul blond moale și rar cu fire cărunte abia distingîndu-se, încercînd să afle parcă și-n îmbrăcăminte și-n înfățișare, un semn, o trăsătură care să corespundă bănuielilor lui culese din nota informativă.

Nedescoperind nimic suspect, Busuioc începu să parcurgă din nou rîndurile autobiografiei, încîudat. Ii era ciudă și pe sine și pe client. Pe sine pentru că nu reușise să-l „mirose", iar pe client pentru că era de-un calm dincolo de orice închipuire!... Pe deasupra și autobiografia îl enerva. Prea era laconică: „M-am născut în anul... luna... ziua... din părinți țărani săraci... Am urmat școala... liceul... Politehnica...". Busuioc sublinie întărîtat *politehnica* cu albastru și „Mangasar" cu roșu punînd deasupra și cîte un semn de întrebare.

Adică, «Ce-ai făcut în... Politehnică?.. Ce politică ai făcut?... Cum te-ai purtat cu muncitorii la „Mangasar"?»

Laconismul dovedea, fără îndoială, încercarea de a trece sub tăcere cine știe ce fapte!...

— Mai aveți mult?... îl întrebă Uzum.

Busuioc își smulse ochelarii cu un gest scurt, repezit, nervos din cale afară.

— Da!

Uzum tresări, surprins. Lui Busuioc îi tremurau buzele subțiri, nările îi fremătau, pomeții i se roșiseră de parcă ar fi fost sulemeniți, iar ochii mici, lipsiți parcă de gene îi jucau în orbite.

— Dumneata, tovarășe inginer, știi ce sînt cadrele, ori nu știi?! izbucni Busuioc cu șfichiuri de oțel în glas.

Uzum își ridică sprîncenele.

— Cadrele?

— Da, Cadrele! apăsă pe cuvinte Busuioc.

— Știu: un fel de direcție a personalului.

— Ei, dacă știi măcar atît, află că te țin aici, cît vreau. Eu răspund, nu dumneata!

Uzum zîmbi.

— Cred. Nici nu încerc să te contrazic... Vreau doar să-ți comunic că am treabă la Arșița... Știi prea bine ce s-a întîmplat...

Busuioc se lăsă cu spatele în speteaza scaunului. Foarte bine — își zise — aici vroiam s-ajung și eu, puișorule...

— Da?... și pentru ce anume?...

— Să-mi reiau munca, adică să cercetez mai amănunțit cauzele... răspunse Uzum.

— Da? Sau să... mai organizezi o prăbușire?...

Uzum păli.

— Ce-ai spus?!

Busuioc urmă, cinic:

— Unde erai dumneata cînd s-a produs prăbușirea?

— Făceam cercetări, la Nepomiceni...

— Cercetări?... Ce fel de cercetări?...

— Căutam carbonat...

— Aha!... Carbonat... Și în clipele cînd dumneata căutai carbonat, mina se prăbușea... In vreme ce dumneata căutai carbonat...

Uzum țîșni în picioare. Brusc obrazul i se golise de sînge. Impinse scaunul pe care stătea în lături, răsturnîndu-l și izbucni:

— Pentru asta m-ai chemat?...

— Pentru asta!

— Atunci dă-mă afară din serviciu. Dă-mă afară imediat...

Apoi se lăsă din nou în scaun, tăcut, prinzîndu-și tîmplele în palme.

După un răstimp se ridică iar în picioare.

— Cine mă bănuiește de ticăloșia asta?! Cine? Spune-mi: directorul?...

Busuioc tresări: „Chiar, cine mi-a trimis nota informativă?" Trase sertarul și citi în josul paginii: „un tovarăș vigilent!" Inchise sertarul la loc.

— Cine, ne cine, asta-i treaba mea... In urma accidentului ne fug muncitorii... In afară de asta s-au aruncat bani pe gîrlă... Iar dumneata în loc să fi stat la mină, cutreieri munții, se regăsi Busuioc, după ce izbucnirea lui Uzum îl cam descumpănise.

— Am avut la mînă doi subalterni... Subalternii au avut la îndemînă proiectul! Iar în ce mă privește, nu m-am plimbat. Am cercetat...

— Știu, carbonatul... Dar să lăsăm asta, deocamdată... Poți pleca, îl întrerupse Busuioc. Și... nu încercă să fugi... Că de mine nu scapi!...

Uzum îl privi adînc în albul ochilor.

— Dacă n-ai fi responsabil de cadre, te-aș înjura, măcar că nu-mi stă în obicei!... Și asta pentru că mă jignești mereu. Cu ce drept?... N-auzi? Cu ce drept?!...

Și cum Busuioc, surprins de ieșirea aceasta neașteptată, holbă ochii neputînd scoate un singur cuvînt, Uzum își luă șapca din cuier și ieși furios și îndurerat în același timp.

— Ei al dracului!... se trezi într-un tîrziu Busuioc. Asta ori e prefăcut la culme, ori e nevinovat... Și dacă e nevinovat — ce dracu", îi strica o morală?... pufni el și începu să rupă, îngîndurat, autobiografia, pe care o rănise cu fel de fel de semne roșii și albastre, dînd din cap și fluierînd a pagubă...

— Ce om lipsit de înțelegere, oftă el și aruncă resturile de hîrtie la coș.

★

Camionul gonea pe drumul șerpuit, spălat de ploi spre Ciobăneni. Șoferul, un vlăjgan negricios, cu părul stufos adunat sub un basc decolorat, cu salopeta plină de ulei și noroi, fredona un cîntec despre o fată care, cînd aude claxonul, iese repede cu cofa cu apă să astîmpere setea radiatorului. Printre frînturi, șoferul schimba vitezele, își ațintea urechea la bătăile motorului și dădea mulțumit din cap.

Lîngă el, Uzum privea posac prin sticla parbrizului șerpuirea drumului spălat de ploaie pe care pietrișul părea alb, ori marginile pădurii verzi care cobora pînă-n buza șoselei să dea bineţe parcă drumeților.

Ii stăruia în minte discuția cu responsabilul de cadre și simțea un fel de sfîșiere lăuntrică; îl cuprinsese un sentiment de inutilitate amestecat cu amărăciune, cu dezgust...

Își aprindea țigară după țigară, întinzînd mașinal cîte una gata aprinsă și șoferului. Șoferul îi mulțumea privindu-l cu coada ochilor și, dînd din cap, fuma liniștit și-și vedea mai departe de cîntecul lui.

„Vasăzică, eu am provocat prăbușirea!... surîse amar Uzum... Ca să-i fac pe oameni să plece de la mină... Bine, tovarășe Busuioc!... Bine...".

Dar numaidecît își răspunse: „Cum aveam s-o prăbușesc, și pentru ce?..."

Ii veni să rîdă de absurditatea presupunerilor lui Busuioc. Și se gîndi să vorbească despre asta cu directorul, cu Pavel Ursuț.... Fiindcă, acuzația lui Busuioc e ceva din cale afară de grav!...

Totuși, ce e drept, prăbușirea s-a produs... S-a produs dar n-a accidentat pe nimeni!... Atunci?... Ești sau nu ești vinovat, inginer Uzum?... Tu ce crezi?...

Oftă adînc. Își trecu degetele prin părul moale și și-l zburli necăjit... Și uitînd parcă de prezența șoferului, gîndi cu glas tare:

— Dracul s-o ia de viață!... Eu mă simt cu conștiința curată!...

— Sînteți necăjit, tovarășe inginer, așa-i? vorbi sfios șoferul, privind netulburat înainte și claxonînd de cîteva ori.

Uzum își întoarse privirile, stînjenit, spre el.

— De ce mă-ntrebi?

— V-am auzit drăcuind... Ați avut pesemne vreo ciocnire cu șefii... N-ar trebui să vă faceți inimă rea!... Partidul ne-nvață să avem personalitate! Să-i spunem pînă și șefului verde în față ceea ce nu ne place!... S-a dus vremea cu „Să trăiți, am înțeles!"...

Așa i-am spus de cîteva ori tovarășului inginer șef Brumă... Și cu ce credeți că m-am ales?!... Mi-a tăiat primele... Eu sînt sutamiist!

— Din ce v-ați luat?...

— Din ce? Dintr-un fleac! Mă trimitea să fac niște transporturi clandestine, pentru unu... Kraus.

— Și?

— Și eu nu mă duceam!... Intîi pentru că nu-s camionagiul lui, și al doilea pentru că mașina asta-i bunul poporului!...

— Interese particulare, vasăzică!

— Clar! Ceea ce m-a înfuriat mai tare a fost că zicea că-mi calculează în plus la kilometraj, și mă plătește de la... „Muncă și salarii"! Auziți?! Statul să plătească matrapazlîcurile lui Kraus!...

Șoferul tăcu un răstimp, încîudat. Apoi urmă:

— Despre șoferi se spune că-s cei mai răi oameni... Cică există oameni buni, răi și șoferi... Să zicem că-i așa... Dar cine ne-a făcut pe noi... oameni răi?... Spuneți d-voastră!... Cine ne-a obișnuit pe noi cu zicala: înaintea șefului și înapoia calului să nu stai prea mult?! Șefii, tovarășe inginer! Să fiu al dracului dacă vă mint!... Păi și astăzi se-nghite asta?

— De ce-o înghiți?!

Șoferul se posomorî:

— Hm! De ce-o înghit?... Ce să zic eu, un biet șofer, dacă și dumneavoastră, ditai inginerul, o înghițiți!...

— Eu? Cine ți-a spus că eu înghit? se supără Uzum.

— Văd pe-obrazul d-voastră... zîmbi șoferul și Uzum înghiți în sec. Recunoscu în sinea lui că omul are dreptate. Totuși încercă să-l convingă de contrariul:

— Pe mine nu mă moaie cu una cu două!...

— Eh, parcă pe mine mă moaie!... Nu mă las nici eu cu una cu două!... Ce, nu-i tovarășul director aici?!

— Și el e șef, la urma urmei...

— Cine, tovarășul director?... Pardon! Tovarășul director e director, nu șef... Cu el te poți înțelege... Cu el v-ați încontrat poate?...

— Nu cu el, cu altcineva, mormăi Uzum, nemulțumit că trebuie să-și amintească iar de discuția cu Busuioc.

— A! Cu tovarășul director nu putea să se întîmple așa ceva! răsuflă ușurat șoferul.

— De ce?

— Păi, tovarășul Ursuț e un om dintr-o bucată! Miner. Și ține mult la dumneavoastră...

— La mine? se miră Uzum.

— Da... Eu îl duc des cu mașina la exploatări. Și vorbim de una, de alta. De la el am auzit că d-voastră umblați să descoperiți un minereu nou... Ar fi bine dacă l-ați descoperi... Că zicea tovarășul director: „Cînd o veni Uzum să-mi spună: iaca avem ce exploata douăzeci de ani de-aici încolo, mă duc să mă bat și cu dumnezeu!"

Obrazul lui Uzum se lumină... Il prinse pe șofer de braț.

— A' zis asta directorul?

— Pe viața mea!

— Cînd ai vorbit cu el ultima dată?...

— Acum două zile...

...Acum două zile?... Dar asta e o veste strașnică!... Uzum simți dintr-o dată un fior cald trecîndu-i prin inimă. Acum două zile directorul a vorbit cu încredere despre dînsul... Și chipul lui Pavel Ursuț îi apăru deodată în minte, prietenos, plin de voie bună, acoperind parcă zîmbetul ironic și ochii răi ai lui Busuioc.

Uzum se înveseli ca prin farmec... Directorul avea încredere în el și ăsta era lucrul cel mai de seamă... Era dovada că directorul nu-l socotește vinovat...

Se întoarse spre șofer și-i mulțumi din toată inima pentru veste.

Camionul intra în Ciobăneni. Casele noi, albe, se perindau una cîte una, răsturnîndu-se parcă claie peste grămadă, undeva în urmă. Uzum privea acest joc iluzoriu, amuzîndu-se.

In fața restaurantului „Minerul", șoferul opri.

— Am o pană, tovarășe inginer...

— Ce fel de pană?...

— O pană de... restaurant!... V-am văzut trist și...

— Și?

— Nu sufăr tristețea... Cînd o întîlnesc mă răzbun pe ea numaidecît!

Uzum zîmbi. Ii plăcea flăcăul acela tomnatic, plin de-o voie bună molipsitoare. Zise:

— Să ne răzbunăm împreună, atunci! Mai ales că nu mai sînt trist...

Și coborî. Șoferul îi făcu loc să treacă înainte. Și pornind în urma lui începu să se mărturisească:

— Tovarășe inginer, să fiu al dracului că-mi sînteți simpatic!... Nu vă supărați... Dar unui șofer nu-i cade oricine cu tronc la inimă... Asta ar trebui să vă dea de gîndit...

Uzum se miră:

— De ce?

— De ce?... Pentru că n-aveți morgă și pentru că omeniți omul!... Și să știți: pe mine vă puteți bizui oricînd!...

Ieșind din restaurant, Uzum începu a fredona același cîntec pe care-l fredonase cu un ceas-două mai înainte șoferul:

Fata din casă șoseaua privea:
Din zare un camion se ivea!
Fata degrabă în tindă ieșea
Șiii...
Cu apă umplea ulciorul
Să stingă radiatorul!...

Cele cîteva pahare de rachiu băute unul după altul, după pilda șoferului, îl încălziseră și-i muiaseră parcă un pic balamalele. Il năpădise voia bună pe care ți-o dă în orice împrejurare băutura și, fără să se gîndească la nimic, fără să-i pese de nimic, îl prinse de braț pe șofer:

— Cum e mai departe?... Zi-i mai departe!...

Se urcară amîndoi în cabină. Șoferul scoase de undeva o căciulie de usturoi și sfărîmă repede în măsele cîțiva cățel.

— Mă iertați! Imi scriu certificatul de bună purtare...

— Nu înțeleg...

— Este-un milițian la pod care oprește camioanele și poruncește șoferilor: „Suflă"!

— Pentru ce?

— Să controleze adică dacă-s băuți sau nu...

— Și?

— Și dacă miroși a usturoi, se ferește cît colo și strigă: „Liber! Fi-ți-ar usturoiul al dracului!"...

Uzum rîse din toată inima, molipsit, șoferul rîse și el și, dînd drumul motorului, începu a cînta mai departe cîntecul cu fata:

Radiatorul se stinge îndat'
Iară șoferul emoționat
Fetei plătește serviciul prestat...
Cum?
Fără să-i lase răgaz
O sărută pe obraz!...

Uzum asculta privind munții și pădurile spre care zbura camionul. Afară se înseninase. Pe fereastra laterală intra un șuvoi de aer rece, mirosind a cetină umedă, care-l răcorea.

Se simțea atît de bine lîngă omul acela negricios, vesel, deschis la suflet. Și dintr-o dată simți pentru el un început de prietenie. Il prinse pe șofer de braț și zise:

— Nu mi-ai spus cum te cheamă...

— Stiolaru! Gheorghe Stiolaru! se grăbi să-i răspundă șoferul.

— Imi pare bine de cunoștință! mărturisi cu sinceritate Uzum.

— Și mie! îl asigură Stiolaru și adăugă:

— Ar fi bine să trageți un pic de somn... Incercați... Am să mîn mai lin...

Uzum zîmbi.

— Intr-adevăr... Cînd îți ușurezi inima, somnul e ca o mîngîiere... Se cuibări într-un colț și închise ochii.

Cîteva minute auzi foșnetul Bistriței și-al pădurilor, apoi se scufundă într-o pace adîncă și moale, mai moale ca toate pernele din lume...

Dragoș Vicol

Desen de VALENTINA BARDU

Un regizor îmi spune: „Să fii scriitor nu este chiar atît de greu. Nu-ți trebuie decît talent. Dar la noi e o adevărată știință, un fel de chimie". M-am lămurit de ce filmul semnat de respectivul era îngrozitor de fals. Încercase să-l creeze în eprubetă.

Scenaristul ideal trebuie să fie regizor, adică creator de filme.

Decît să se chinuiască la un scenariu, scriitorul să creeze un roman sau o nuvelă bună, care poate fi oricînd ecranizată.

Nu lăsa ideile pe seama montajului. E mai sănătos să le ai de la început.

Cînd scurt-metrajul prezentat drept completare este foarte bun, poți pune prinsoare că filmul care urmează este slab. Difuzarea mizează masiv pe legea compensației.

Orice scenariu confuz este socotit de unii drept varianta românească a neorealismului.

Un film bun este acela care a lăsat pe podeaua cabinei de montaj tot ce era nerealizat sau de prisos.

Curaj regizoral 1957: a filma doi metri de sărut!

Nu m-aș despărți niciodată de un om cu asemenea calități miraculoase: ghilotinează manuscris după manuscris și autorii, dați pe ușă afară, se cred felicitați!

Atîta dăruire artistică n-am mai pomenit! Am discutat o seară întreagă cu regizorul, despre „Capul de rățoi", a analizat piesa din toate punctele de vedere, și n-a înțeles că voiam să-i sugerez ideea centrală: să-și radă barba care îl desfigurează!

De la talent la geniu este doar un pas. Cine-l face?

Supune romanul la razele Roentgen ale filmului și vezi dacă rezistă.

Nu poți fi operator dacă aparatul de filmat nu devine în mîna ta un filozof.

Din însemnările unui activist al cinematografiei

Se spune despre el că își schimbă prea des părerile. Nu-i adevărat! Le rătăcește prin buzunarele multelor costume. Cînd avea un singur costum nu i se întîmpla.

Scenaristul este un scriitor oprit la jumătatea drumului și un regizor care încă n-a pornit la drum.

Cronicarul respectiv e încă tînăr și are un talent remarcabil: acela de a găsi ziare care să-l publice.

Intre prietenie și dușmănie este distanța dintre semnarea unui contract și rezilierea lui.

Perseverență: i s-au respins douăzeci de scenarii, și tot mai aduce. A reușit să-mi strecoare o îndoială. Dacă are talent?

Tînărul prea modest îmbrăcat de care te izbești mereu pe culoarele studioului, deși nimeni nu știe cine este, poate că poartă în buzunar, pe patru foi mîzgălite cruciș, un film zguduitor. Și dacă nu-s decît mîzgălituri? Ah!, dacă un film n-ar cere atîtea investiții, cîte talente s-ar verifica într-un singur an!

Fericit este poetul! Regia lui se rezumă la hîrtie și creion, ba uneori nici atît. Dar cum orice minus cere un plus, poate tocmai de aceea se spune că poezia adevărată se scrie cu sînge. Sîngele e mai greu de calculat într-un deviz.

Cineva spunea că filmul este o artă, o știință și o afacere. Fiind mai greu ca toate aceste calități să se afle într-un singur creier, se mai întîmplă ca omul de afaceri să aibă pretenții de artă, artistul să se gîndească la afaceri, iar știința să rămînă pe seama bibliotecilor.

Ar fi păcat, pentru talentul lor, dacă se vor întîlni prea tîrziu cu modestia!

Nu-mi spune „dragă" pînă n-ai trecut de consiliul artistic.

Talentul lui s-a epuizat la generic...

S-a dezbrăcat de citate și nu mai are ce pune pe el...

Mihu Dragomir

Centrifugala cursă

Văd munca noastră ca pe-o încordare
Umflîndu-se în jurul meu ca marea,
Și văd la țărmul zilei descărcarea
Enormei cantități de protozoare.

Văd cum cîștigă lauri an de an
Pulsînd un sînge proaspăt în uzine
Și sub pămînt, ca niște mari vitrine,
Văd galerii săpate-n filigran.

Și ce-a fost mort, văd că învie iarăși,
Ce-a fost pălit de somn, tresare iar,
Și văd polipul retezat de paloș
Din trupu-i ciunt cum suflă rar, mai rar.

Ah, cum aș vrea să fiu și eu la bal
Cînd lumea-ntreagă va dansa la fel,
Să stau și eu pe umeri cu un șal
In sala uriașului castel.

Și să privesc centrifugala cursă
A omenirii-mbrățișată-n gînd,
Să descifrez cum urcă-n vremea scursă
Inaltul zbor de aripi fluturînd.

Pămîntul, însetată sugativă,
Va soarbe-n el tot sîngele fecund
Și va preda luminii, de la fund,
Primordiala floare colectivă.

Virgil Teodorescu

Ucenicie

Prin bălării, prin ruine și aziluri
Acoperit cu pungi de la băcan
Dormeam visînd un han albastru
Cu porțile lîngă maidan.

Cînd miorlăiau motanii costelivi
Impleticindu-și labele rîioase
Scuipam la lună să o sting:
Eram doar ospăț rar de oase.

Fîntîni

M-am întors lîngă mare și te-am văzut —
Lîngă vulturii cerului erai —
Munții au strigat numele tău printre nouri
Cînd în sufletul meu alergai.

Fiarele mi-au vorbit, însetate,
Ca de izvoare neștiute și clare
Despre somnul ochilor tăi —
Fîntîni adînci de pămînt și soare.

Dimitrie Stelaru

Inima celui care a ucis

Inima — inima lui n-a fost
o pajiște duioasă, sau o trestie unind cerul cu apa,
nici măcar iarbă săracă
ce poate învia după o ploaie bogată;

inima lui — dacă a avut o inimă
cu o formă asemănătoare alor noastre,
a fost o vioară făcută din lemn putred.
De aceea treceau numai vînturile peste corzile ei.

Petre Stoica

Sens

Voi, prieteni, care
Ca și mine ați visat
Cîndva ziua de azi
Să știți că brațele mele
Ar vrea singure

Deodată să vă cuprindă aproape
Cum numai munții, piscurile
Strîng soarelui deopotrivă
Apele nesfîrșite, ape.

Liviu Călin

NOTE

Teatru și viață

Numeroși spectatori americani ai ecranului de televiziune au putut urmări acum cîtva timp piesa „Aruncați-mi o frînghie" jucată de colectivul teatral „Unit For", după romanul cu același titlu al lui Franklin Barton. Eroul piesei este talentatul redactor al unei reviste, concediat la vîrsta de 46 ani de patronii săi cărora li se păruse că acesta, din cauza vîrstei, nu mai putea da „randamentul" necesar. Proaspătul șomer nu avea perspectiva de a găsi un nou angajament. Funcționarul care îi face formele de lichidare îi spune de altfel cu cinism: „Din punct de vedere statistic, dumneata ai mai multe șanse să mori decît să găsești de lucru!". N-a trecut mult timp și eroul piesei s-a convins de veracitatea perspectivei pe care i-o oferă „punctul de vedere statistic" și atunci nu i-a rămas decît să strige: „Aruncați-mi o frînghie!"

Jucînd această piesă, colectivul teatral „Unit For" a dat dovadă, cum scrie ziarul „Daily Worker", de mult curaj, pe care l-a plătit însă scump. Acest colectiv era finanțat de către o mare firmă industrială „Kayser Aluminium". Conducerea firmei, nemulțumită de orientarea repertoriului colectivului dramatic, a decis în consecință să concedieze pe toți artiștii. Astăzi, așa cum scrie ziarul, membrii colectivului teatral se află într-o situație foarte asemănătoare cu situația de neinvidiat a eroului lor.

Fără să știe, actorii își jucaseră propria lor dramă...

Discuții asupra romanului italian

Recent, revista italiană „Ulisse" a consacrat un număr dublu dezbaterii unei singure probleme: soarta romanului italian. Un studiu amplu, semnat de G. Bellone deschide numărul, făcînd o analiză amănunțită a dezvoltării romanului italian în ultima jumătate a secolului al XIX-lea, și oprindu-se îndeosebi asupra scriitorilor în viață. Studiul este urmat de numeroase articole ale unor scriitori, critici etc., care atacă problemele romanului italian contemporan sub diferite unghiuri de vedere. Recenzînd în ziarul „Contemporaneo", acest număr al revistei, cunoscutul critic italian Carlo Salinari, consideră că problemele ridicate în discuție pot fi reduse la trei chestiuni esențiale:

1) Necesitatea de a oglindi profund viața interioară a omului, bineînțeles ținînd seama de influența realității înconjurătoare.

2) Necesitatea ca romanul să oglindească nivelul dezvoltării întregii culturi, să oglindească concepțiile sociale, istorice, filozofice ale oamenilor și să corespundă în general nivelului cunoștințelor actuale.

3) Necesitatea „democratizării limbii" (după expresia scriitorului și poetului Pazzolini), adică necesitatea de a scrie într-o limbă contemporană accesibilă tuturor și totodată bogată.

S. C.

Izolarea morală a scriitorilor din R. F. G.

De curînd „Literaturnaia gazeta" a publicat un interviu cu scriitorul Wolfgang Koeppen din Germania Federală, care a declarat între altele următoarele în legătură cu situația scriitorilor în R.F.G.:

„In general, fiecare scriitor din Germania de Vest este un solitar. Unii locuiesc la oraș, alții la țară, unii în Sud, alții în Nord. Nu există un centru geografic și spiritual, așa cum era odinioară Berlinul. Nu există un stil dominant și nici o școală sau direcție literară conducătoare".

Referitor la teza mult vînturată în Apus, cu privire la faptul că romanul ar fi un gen căzut în desuetudine, Koeppen a declarat că el nu este de acord cu acest punct de vedere, susținut numai de acei scriitori care, în lipsă de teme, „zugrăvesc stări sufletești morbide și răscolesc lumea subconștientului... Pericolul unei asemenea literaturi constă în faptul că un roman devine pînă la urmă ininteligibil pentru cititorul lipsit de codul cu ajutorul căruia să „descifreze" sensul cărții.

Răspunzînd unei alte întrebări, Koeppen s-a declarat pentru o mai largă cunoaștere între scriitorii germani din Vest și cei din Uniunea Sovietică, pentru schimburi culturale reciproce.

Sarcinile politicii culturale maghiare

In ziarul „Népszabadság" a apărut de curînd un articol al lui Gyula Kállai, membru al Biroului Politic al P.M.S.U., în care se spune între altele:

„Noi atragem în munca economică, politică și culturală pe toți intelectualii care nu întreprind o activitate dușmănoasă, ci lucrează loial la construirea socialismului. Acestora le asigurăm depline posibilități pentru dezvoltarea talentului lor, însă nu renunțăm și nu putem renunța la criticarea lipsurilor lor politice și de concepție asupra lumii, a convingerilor și acțiunilor lor greșite. Critica prietenească nu este numai un drept, ci și o datorie a partidului.

Intelectualitatea de la noi trebuie să înțeleagă că critica noastră nu înseamnă o acțiune neprietenească sau lipsă de încredere față de ea. Organizațiile de partid, cît și funcționarii acestora, trebuie să înțeleagă la rîndul lor că intelectualii progresiști, fără partid, care doresc socialismul și simt la fel cu noi, au nu numai dreptul, ci și datoria să critice lipsurile noastre în muncă, și că această critică trebuie să fie animată de grija cauzei comune"

L. V.

Arta reliefului

(Urmare din pag. 1)

pentru arhitectura vastei sale opere este problema unității de compoziție despre care vorbește în precuvîntare, socotind-o „inovație științifică". Urmînd traiectoria ideii, Balzac merge mai în adînc și ajunge la constatări de o extremă importanță, în cadrul romanelor filozofice. Pentru meșterul Frenhofer, din „Capodopera necunoscută", unitatea „simulează una din condițiile vieții", iar în „Massimilla Doni", plin de admirație față de incantația rossiniană, Balzac va exclama: „Iată semnul marelui maestru: unitatea! Este în același timp unic și variat. O singură frază și ai mii de aspecte ale durerii, suferințele unei națiuni întregi; un singur acord și ai toate accidentele naturii care se trezește, toate expresiile bucuriei unui popor..."

In reflecțiunile din „Louis Lambert", Balzac ajunge la ideea că unicul nu este decît legătura necesară dintre lucruri și fenomene. Unitatea figurează vasta mișcare a interdependențelor, a „corespondențelor" cum le numește Balzac în „Seraphita", sub influența lui Swedenborg. Pe romancier îl pasionează căutarea „corespondențelor... dintre lucrurile vizibile și ponderabile ale lumii terestre și lucrurile invizibile și imponderabile ale lumii spirituale..." Conștient de marile dificultăți ale universului de idei în care a pătruns, Balzac va nota în „Seraphita": „Există nenumărate arcane în sensul intern al corespondențelor", dar în același timp va preciza că în cosmos „totul este corespunzător și purtător de semnificație". Aici aflăm un punct comun între Balzac și Baudelaire (nu este singurul). Și pentru creatorul „Comediei Umane", „parfumurile, culorile și sunetele își răspund", dar într-un sens mai concret și mai larg din punct de vedere filozofic decît pentru autorul „Florilor răului".

In domeniul artei, factorul unificator, prin subtile corespondențe, este văzul. Nu pot fi neglijate următoarele reflecții din „Louis Lambert": „Voința se exercită prin organe numite în mod vulgar cele cinci simțuri, care în fond nu sînt decît unul singur, facultatea de a vedea. Pipăitul ca și gustul, auzul și mirosul nu sînt decît văzul adaptat transformărilor substanței... Toate lucrurile care cad în domeniul simțului unic, facultatea de a vedea, se reduc la cîteva corpuri elementare ale căror principii sînt în aer, în lumină sau în principiile aerului și ale luminii. Sunetul este o modificare a aerului, toate culorile sînt modificări ale luminii; orice parfum este o combinație de aer și de lumină... sunetul, culoarea, parfumul și forma, au o aceeași origină..."

Deci pentru Balzac vizualitatea este elementul unificator în artă, factorul prin care se manifestă interdependențele din univers. Esența artei pentru Balzac, este de natură plastică. Să faci vizibile aspectele vieții, prin reprezentări concrete în spațiu, iată după Balzac unul din marile idealuri ale artei. Atunci cînd vede Diorama, străbunul cinematografului de astăzi, are sentimentul că asistă la cea mai tulburătoare descoperire a timpului, tocmai prin faptul că prin văz, aspectele realității îi sînt apropiate, și scrie entuziasmat surorii sale Laura Surville (1822): „Am văzut Diorama... Daguerre și Bouton au uimit întregul Paris: mii de probleme sînt rezolvate din momentul în care, în fața unei pînze întinse, ai sentimentul că te afli într-o biserică, la cîțiva pași de fiecare lucru. Iată una din minunile secolului, o cucerire a omului la care nu mă așteptam de loc".

Dificultatea prozei (ca și a artei în general) este de a oferi sentimentul vieții prin imagini concrete. Vizualitatea controlează în acest caz perfecțiunea artei și o validează. Un tip romanesc este desăvîrșit realizat numai atunci cînd, terminînd lectura și închizînd paginile cărții, personajul trăiește în spațiu și în timp, îl vezi și te însoțește în existența cotidiană. Cititorul inteligent și pasionat se mișcă nu numai într-un univers real, dar și într-unul imaginar, al artei, plin de figuri cu neputință de uitat. Literatura concurează starea civilă, numai în acest sens superior, al genezei unei umanități reale, covîrșitoare prin vitalitatea infinită.

Suprema cucerire a artei este pentru Balzac relieful. Am găsit mijlocul — spune meșterul Frenhofer — de a realiza pe o pînză plată relieful și rotunjimea naturii..." Iar despre Frenhofer, pictorul Porbus spune că „Mabuse i-a lăsat moștenire secretul reliefului, puterea de a da figurilor această viață extraordinară... deznădejdea noastră eternă, dar a cărei putere de realizare el o poseda atît de bine..."

Reprezentarea spațială, relieful, este în stare să asigure exprimarea unității și a legăturii multiple or procese ale vieții. Ideea de relief în proză, de proiecție spațială cu ajutorul cuvîntului, îl obsedează pe Balzac și oricînd găsește acest efect esențial artei desăvîrșite, nu-și precupețește laudele. In acest sens Stendhal îl entuziasmează. Cu cîtă bucurie reală a geniului autentic Balzac recunoaște superioritatea lui Stendhal (în „La chartreuse de Parme") într-o scrisoare adresată acestuia, în 1839: „Eu nu fac decît o frescă și d-voastră ați realizat statui italiene". Cuvîntul trebuie să devie elementul material al unei construcții în spațiu. Dacă nu cucerești secretul reliefului, nu ești constructor în arta atît de dificilă a prozei. In momentul în care enormul edificiu al „Comediei" sale este înălțat, Balzac va scrie Zulmei Carraud (1845): „...Comedia Umană este mai vastă, literar vorbind, decît catedrala din Bourges, din punct de vedere arhitectural". Și opera sa, Balzac și-o reprezintă spațial.

„Capodopera necunoscută" este una din cele mai dramatice și zguduitoare parabole ale literaturii universale, esențială pentru înțelegerea subtilității procedeelor și procesului intim al artei realiste. Prin meșterul Frenhofer îl auzim pe Balzac: „Pentru a fi un mare poet nu este de ajuns să cunoști în mod perfect sintaxa și să nu faci greșeli de limbă! Privește, Porbus, sfînta ta! La prima vedere ea pare admirabilă; dar cînd te uiți mai atent observi că este lipită de pînză și că nu-i poți face înconjurul trupului. Este o siluetă care nu are decît o singură față, este o aparență decupată, o imagine care nu se poate nici întoarce și nici să-și schimbe poziția. Nu simt aer între acest braț și cîmpul tabloului; lipsesc atît spațiul cît și profunzimea... Nu pot crede că acest frumos trup ar putea fi însuflețit de calda răsuflare a vieții".

Drama lui Balthazar Claes din „Căutarea absolutului" este că vrea să se substituie naturii, prin copiere, prin imitație. „Fabric metale, fabric diamante, sînt în stare să repet natura" exclamă el, în culmea delirului său. Claes se prăbușește fiind învins de către natură, ale cărei secrete nu le-a putut surprinde. In artă trebuie să fii egalul naturii, să fii creator prin exprimarea directă a vieții. Să creezi viață și mișcare.

„Misiunea artei — îi spune Frenhofer lui Porbus — nu este de a copia natura, ci de a o exprima. Tu nu ești un copist netrebnic, ci un poet!... Dacă ar fi altfel, un sculptor ar ajunge repede la capătul muncii sale, executînd mulajul unei femei. Ei bine, încearcă să mulezi mîna iubitei tale și apoi pune-o în fața ta; vei privi un înfiorător cadavru fără nici o asemănare (cu ființa vie, n. n.) și vei fi silit să cauți dalta omului care, fără a executa o copie fidelă, îți va dărui mișcarea și viața. Noi trebuie să cuprindem spiritul, sufletul, fizionomia lucrurilor și ființelor. Efectele! Efectele! dar ele sînt numai accidentele vieții și nu viața însăși. O mînă, pentru că am luat acest exemplu, o mînă nu ține numai de trup, ea exprimă și continuă o gîndire, pe care trebuie s-o surprinzi și s-o redai. Nici pictorul, nici poetul, nici sculptorul nu trebuie să separe efectul de cauză, care sînt în mod invincibil unul în celălalt. Adevărata luptă aici se dă!"

Arta superioară constă într-o perfectă corespondență și unitate între tipicitatea, caracterul viu al personajelor și tipicitatea împrejurărilor, a cadrului în care eroii se mișcă: „Viața există — spune Frenhofer — privind tabloul lui Porbus — dar mai lipsește un pic de adevăr în fundul pînzei. Omul este într-adevăr viu, el se ridică și va veni către noi. Dar aerul, cerul, vîntul pe care le respirăm, vedem și simțim nu există..."

Ideea de relief, de calitate vizuală, de proiecție în timp și spațiu este legată la Balzac pînă și de cuvînt, această pură abstracțiune generatoare de concret. Cuvintele au un relief istoric pe care văzul îl poate surprinde, cel puțin în acest sens se exprimă Louis Lambert: „Cele mai multe cuvinte nu sînt oare colorate de către ideea pe care o reprezintă în mod exterior? Cărui geniu sînt ele datorate? Dacă trebuiește o inteligență uriașă pentru a crea un cuvînt, ce vîrstă are atunci limbajul omului? Strîngerea la un loc a literelor, formele lor, reprezentarea pe care o dau unui cuvînt, desenează în mod exact, după caracterul fiecărui popor, ființe necunoscute a căror amintire există în noi. Cine ne va explica în lumina filozofiei trecerea de la senzație la gîndire, de la gîndire la cuvînt, de la cuvînt la expresia lui hieroglifică, de la hieroglife la alfabet, de la alfabet la elocința scrisă, a cărei frumusețe rezidă într-o suită de imagini clasate de către retori și care sînt ca un fel de hieroglife ale gîndirii?... Nu există oare în cuvîntul ADEVĂRAT un fel de rectitudine fantastică? nu se află oare în sunetul său scurt[3]) o vagă imagine a castei nudități, a simplității adevărului prezent în orice lucru? Această silabă respiră nu știu ce prospețime".

Gîndirea este și ea supusă acestui proces de reprezentare vizuală a lumii spirituale: „A gîndi înseamnă a vedea... Poezia, ca și orice operă de artă, rezultă dintr-o rapidă viziune a lucrurilor". (Louis Lambert). Și în fine ideile apar ca întrupare a unui splendid efort vegetal. Nu mă pot opri de a cita admirabilul elogiu adus ideilor în „Louis Lambert": „Ideile alcătuiesc în noi un sistem complet, asemănător unuia din regnurile naturii, un fel de eflorescență a cărei iconografie va fi trasată de către un om de geniu, care va trece poate drept nebun. Da, totul în noi și în afară de noi atestă viața acestor creații fermecătoare pe care nu le pot compara decît cu florile, supunîndu-mă nu știu cărei revelații a naturii!"

Faptul că Balzac este prin excelență un vizual (mai mult decît un imaginativ) și că esența artei sale este de natură plastică, ne este mărturisit și de Laura Surville, sora sa, care-și amintește de autocaracterizarea preferată a romancierului: „Eu nu inventez natura umană, nu fac decît să o observ în trecut și în prezent și încerc de a o picta așa cum este".

In arta reliefului nu intră însă numai observația simplă. Exercițiul vizual practicat cu intensitate duce la formarea unei vizualități interne, „un al doilea văz", cum o numește Balzac, singura în stare să faciliteze transferul spiritual al creatorului în oamenii, lucrurile și evenimentele pe care aspiră să le recreeze. Vizualitatea internă și transferul constituie rezultatul ultim al observației pasionate și sînt singure în stare să dăruiască autenticitate artei, să-i confere viață și mișcare. Artistul trebuie să fie un vizionar. Vizionarul, pentru Balzac, nu este un ins claustrat în ficțiuni, ci un om capabil de a trăi cu maximă intensitate în fiecare existență umană a timpului său. Cît de admirabilă este pagina din „Facino Cane" în care artistul, relatînd urmărirea prin străzile mizere ale periferiei pariziene a unei perechi, muncitori istoviți de muncă și de lipsuri, își mărturisește participarea febrilă la suferințele oprimaților, transferul propriului său eu în fiecare inimă care suferă: „Auzindu-i pe acești oameni puteam să mă identific cu viața lor, îmi simțeam pe umeri zdrențele lor, mergeam cu picioarele în ghetele lor găurite, dorințele, nevoile lor, totul trecea în sufletul meu, sau sufletul meu trecea în al lor. Era visul unui om treaz. Mă înfierbîntam cu ei împotriva șefilor de atelier care îi tiranizau, sau împotriva ticăloaselor practici prin care erau lăsați fără plată. Să-mi părăsesc obiceiurile, să devin un altul prin beția facultăților morale și să practic acest joc după voință, constituia pentru mine o adevărată petrecere. Cărui fapt îi datorez acest dar? Este o a doua vedere? este una din acele calități care prin abuz duc la nebunie? Nu am căutat niciodată cauzele acestei puteri; o am și mă servesc de ea, iată totul".

Rîndurile de pînă aci nu sînt decît spicuiri dintr-un enorm material de observații pătrunzătoare și sugestii de o extremă originalitate, ale unuia din cei mai subtili exegeți ai realismului. Dincolo de legi cu totul necesare, dar care prin însăși natura lor simplifică, fenomenul este complex, straniu de multe ori și tulburător.

Ion Vitner

1). V. I. Lenin: „Caiete filosofice"; Edit. de stat pt. literatură politică 1956; p. 119.

2). Scrisoare către Zulma Carraud din 1834: „...In domeniul artelor există un mecanism care trebuiește descoperit. In literatură, pictură, muzică, sculptură trebuiesc zece ani de cercetări înainte de a înțelege sinteza artei în același timp cu analiza ei materială. Nu ești mare pictor numai pentru că ai călătorit prin multe țări, ai văzut oameni, etc.: poți să pictezi un arbore și să realizezi o uriașă capodoperă". (Oeuvres complètes de H. de Balzac, t. XX, p. 200 Ed. Houssiaux).

3). Adevărat = vrai.

PREAMBUL la noul roman romînesc

(Urmare din pag. 1)

chiar dacă eroii nu mor, după consumarea dramei, ei sînt vidați de substanță, existența lor ulterioară nu mai are nici sens și nici necesitate artistică. Cititorul nu mai așteaptă nimic de la acești eroi, socotind destinul lor încheiat. In ambele cazuri, avem de-a face cu romane închise, ceea ce constituie o trăsătură a epicei tradiționale.

In schimb, operele scriitorilor noștri au un caracter deschis, finalul lor nefiind un final în înțeles clasic, deoarece substanța eroilor principali nu este epuizată și ei pot fi oricînd continuați. Insăși dezvoltarea interioară, psihologică a acestor eroi, al căror proces e neterminat, îi împinge dincolo de paginile cărții.

Din cele expuse pînă aci, ar rezulta că Petru Dumitriu a sezisat una din particularitățile izbitoare care diferențiază romanul romînesc actual de cel clasic, fie că exemplul este luat din literatura universală, fie din literatura noastră. Firește, nu negăm că romanele citate mai sus sînt deschise. Două sînt însă problemele care ni se pun: a) este reală, poate fi fundamentată în mod riguros teoria romanului deschis și închis? b) este aceasta o trăsătură caracteristică a noii proze epice romînești?

Teamă ne este că ea nu acoperă o realitate și că, în fond, este o ficțiune teoretică. Pentru a face mai clară ideea noastră, ne vom folosi chiar de exemplele ilustre date de autorul „Cronicii de familie". Să admitem că moartea Annei Karenina, a lui Goriot, a lui Julien Sorel, a Doamnei Bovary, etc. coincide cu sfîrșitul oricărei acțiuni, anulînd pentru totdeauna orice posibilitate a unor noi fapte. Trebuie să observăm imediat că procedînd astfel izolăm romanul respectiv din ansamblul operei unui scriitor, adică din întregul său univers, tratîndu-o ca pe o unitate separată, fără nici o legătură cu restul creației.

In special, acest lucru e sezisant în cazul lui Balzac. Nu sfîrșitul lui Goriot ne dă sentimentul că nimic nu mai poate urma, ci sentimentul de desăvîrșire, de finit artistic, pe care l-am fi avut indiferent dacă eroul expia sau nu. Luat în sine, romanul este închis. Dar să nu uităm că opera face parte din grandioasa frescă a „Comediei umane" și, în raport cu aceasta, este un roman deschis, constituind doar un aspect al întregului ciclu tinzînd să îmbrățișeze o epocă. Construcția oricărui ciclu presupune unități deschise care se rotunjesc, se împlinesc, se integrează în cadrul mai larg al ciclului respectiv.

Acest lucru îl confirmă „Les Rougon Macquart", „Jean Cristophe", și „Forsyte Saga", etc., unde aceiași eroi sînt purtați în nenumărate volume. Ciclul realizează paradoxul că e deschis în unitățile sale componente și închis în totalitatea sa. Chiar și de aci se vede cît este de precară și de relativă aplicația formulei de roman închis și roman deschis. Exemplul lui Dostoievski este și mai pregnant. El ne dezvăluie o altă latură, mai profundă, a problemei. Nici „Idiotul", nici „Crimă și pedeapsă" și cu atît mai puțin „Frații Karamazov" nu pot fi reduși la un singur erou principal, deoarece construcția lor e realizată pe mai multe planuri, cu mai mulți eroi principali, dintre care unii susceptibili de a-și duce mai departe existența, independent de sfîrșitul romanului.

Să convenim că Raskolnikov și Sonia, Alioșa și Mitka Karamazov și cu Grușenka și-au epuizat substanța și destinul, că nu putem întrezări ce noi evenimente extraordinare le-ar putea surveni. E totuși clar că, prin plecarea lor în Siberia, romancierul lasă o poartă deschisă. Și acest lucru nu e lipsit de semnificație. E adevărat că nu ni se spune nimic, nu ni se înlesnește să vedem nimic în viitor. Este sigur că ar fi urmat evenimente extraordinare, pentru că „Frații Karamazov" e un roman neterminat și fatalmente rămîne deschis. Dar această ultimă și cea mai întinsă operă a lui Dostoievski conține unele idei și figuri care au fost ușor identificate în planul vastului roman în cinci volume, conceput de scriitor, „Viața unui mare Păcătos", pe care nădăjduia să-l scrie în șase ani. Moartea l-a împiedicat să-și înfăptuiască proiectul. Planul adeverește posibilitatea continuării eroilor, fie din „Frații Karamazov", fie din „Posedații", unde, — ciudățenie! — sinuciderea lui Stavroghin coincide cu sfîrșitul romanului. Destinul acestui erou este așadar pecetluit. Am avea de-a face deci cu un roman închis. In realitate însă nu este așa. Numai unii dintre eroi, fie ei chiar principali, își epuizează sensul și destinul, alții vor supraviețui (din punct de vedere artistic), fiind apți de dezvoltări noi și surprinzătoare

Să ascultăm ce spune Dostoievski într-o scrisoare din 25 martie 1870. adresată prietenului său Apollon Maikov: „Titlul general al romanului este „Viața unui mare Păcătos". Dar fiecare parte va purta un titlu deosebit. Chestiunea dominantă, tratată în toate părțile, este cea care m-a turmentat, conștient sau nu, toată viața mea: existența lui Dumnezeu. Eroul este, în cursul vieții sale, cînd ateu, cînd credincios, cînd fanatic și sectar, apoi din nou ateu... Vreau să iau ca principală figură a celui de al doilea roman pe Tihon Zadanski, sub un alt nume, fără îndoială, dar de asemenea episcop și retras la o mînăstire..."

Cine este acest Tihon? El nu e altcineva decît unul din eroii „Mărturisirilor lui Stavroghin", capitol făcînd parte din „Posedații" pe care Dostoievski a fost silit să-l scoată din roman și care a fost publicat separat, mai tîrziu.

Nu este locul să întocmim o genealogie a eroilor dostoievskieni, care dispar într-o carte și apar în altă carte, sub nume schimbate, purtători ai aceleiași problematici, complexă prin implicațiile și sensurile ei, mereu dezbătută, mereu în desfășurare. Din însăși mărturia de mai sus, se desprinde măcar o parte din filiațiile, ramificațiile care se prelungesc dintr-o operă în alta, dîndu-le astfel o formă deschisă. Termenii dialectici ai problematicii dostoievskiene sînt în necontenită mișcare. Nicăieri rezolvarea nu e definitivă.

Această trăsătură o va moșteni literatura modernă, sfărîmînd canoanele romanului clasic, încălcînd regulile unității de acțiune, de loc și de timp, disprețuind construcția caracterului pe o singură facultate dominantă. Accentul va fi pus pe contraste, pe discontinuitățile sufletești, pe situații revelatoare, pe probleme a căror soluție rămîne în suspensie, dincolo de destinul eroului, de unde necesitatea de a se adopta forma deschisă.

Atunci înseamnă că acest tip de roman este caracteristic pentru epoca noastră? Dacă da, trebuie neapărat să punem la îndoială că forma deschisă este apanajul exclusiv al prozei noastre, sau mai precis a școlii epice actuale.

Băgăm de seamă că am căzut și noi în păcatul de a face referiri abuzive la operele literare universale, cînd și literatura noastră ne poate sluji tot atît de bine argumentația, ilustrînd cît este de riscată și neconcludentă utilizarea formulei romanului deschis și închis. Să ne întoarcem mai degrabă la prozatorii romîni.

„Romanul Comăneștenilor", „In preajma revoluției", cele patru romane ale Hallipilor constituie cicluri și ca atare comportă aceleași trăsături comune pe care le-am mai subliniat. Adică, fiecare roman în parte constituie o unitate deschisă, dependentă de celelalte părți, altminteri ar fi o negație a însăși ideii de ciclu. Dar acestea nu sînt singurele romane deschise din literatura noastră. Un fenomen interesant e că unii autori au folosit ambele forme, desigur că în lucrări diferite. „Ion" e un roman închis. „Pădurea spînzuraților" de asemenea. Este valabilă o aceeași caracterizare pentru „Răscoala"?

Sfîrșitul romanului coincide cu moartea lui Petre Petre, conținutul și destinul acestui protagonist al răzmeriței este bineînțeles vidat pentru totdeauna. Și totuși nu avem nici o clipă impresia că acesta e finalul irevocabil al cărții. Drama, în adîncul ei, nu este consumată. Clocotul revoluției se stinge, dar din mijlocul ruinelor, suferințelor și înfrîngerilor se înalță tulburătoarea întrebare pe care unul din eroi o citește în inimile tuturor țăranilor: „Apoi cum o să trăim fără pămînt?". Dintr-o dată ni se relevă adevărul teribil că revolta nu s-a terminat, că acțiunea nu s-a încheiat, că ea poate continua prin alți eroi și după dispariția lui Petre Petre. In acest sens, perspectiva romanului e deschisă.

Un caz asemănător ne oferă și George Călinescu. „Enigma Otiliei" are o formă închisă, pe cîtă vreme „Bietul Ioanide" e un roman de tip deschis. Romanele lui Camil Petrescu intră în aceeași categorie, căci și în proza sa rezolvările nu sînt definitive, iar compoziția și procedeele tehnice sînt specifice epicei moderne, refuzînd sfericitatea și finalul închis. „Sfîrșit de veac în București" al lui Ion Marin Sadoveanu poartă de asemenea caracteristicile epicei deschise.

Iată deci că una din particularitățile izbitoare ale noului roman romînesc nu este inedită. Ea poate fi întîlnită în romane ale căror concepții, construcții și stil sînt cu totul diferite. Aceasta dovedește încă o dată ambiguitatea formulei, impunînd o extremă prudență în folosirea ei. Ar trebui să tragem concluzia, de aci, că noua proză epică n-are trăsături proprii, specifice, care s-o definească? Desigur că nu. Aceste trăsături există și le vom arăta, nu înainte de a analiza celelalte particularități, ceea ce ne rezervăm s-o facem în numărul viitor.

Ieronim Șerbu

Bucureștii de azi

(Urmare din pag. 1)

Capitalei. S-a procedat și la alte lucrări de sistematizare, dintre care cea mai importantă și cea mai reușită a fost aceea a bulevardelor înșirate de la apus la răsărit, așa de bine ticluite încît cine înaintează în serile limpezi către Cotroceni, merge tot timpul scăldat în pulberea de aur a apusului. Sistematizarea orașului pe direcția nord-sud a mers mult mai greu, ținută în loc de politicianismul vremii. Casa unui înalt și influent magistrat a întrerupt multă vreme perspectiva mai largă care tindea să se stabilească. Aceeași perspectivă este gîtuită apoi în punctul în care înrîurirea unui ministru liberal a scutit imobilul său de speculă de exproprierea devenită necesară. In epoca de la începutul secolului pînă la primul război mondial s-a construit, în anumite puncte ale Capitalei, cu oarecare grijă și frumusețe. Mici hotele particulare, după modelul franțuzesc, s-au ridicat pe ici, pe colo, foarte deosebite de așa zisele case boierești din ultimele decenii ale veacului trecut. Au apărut partere înalte, cu largi ferestre, cu peroane, cu portaluri. Tot atunci s-a pus problema alcătuirii unui stil național, prin folosirea unora din liniile vechilor cule și de cîteva ori prin dezvoltarea lor în proporții monumentale. Incercarea n-a reușit însă și Bucureștii n-au putut dobîndi acea pecete stilistică națională, pe care o posedă toate orașele frumoase ale lumii. Un stil nu se improvizează niciodată; el nu poate fi produsul fanteziei individuale a unui artist; el este totdeauna expresia unei națiuni întregi, într-unul din momentele ei istorice, a necesităților ei de viață, a sentimentelor ei obișnuite, a concepției ei despre lume. Această originalitate a poziției în fața lumii a lipsit însă burgheziei liberale și astfel se explică eclectismul constructiv, fără viață și fără suflet, în perioada dintre cele două războaie, cînd au apărut pe toate străzile, chiar în cele mai retrase, și uneori alături de maghernițele mahalalelor, blocuri cubiste ca la Amsterdam sau case cu întinse suprafețe de zid spre stradă, cu înguste ferestre zăbrelite, cu madone în firide ca la Tetuan sau la Sevilla: un amestec eteroclit, fără nici o legătură cu sufletul țării, vrednic de rîs. In timp ce inițiativa individuală și fantezia unei pături înavuțite, fără nici o cultură, dădeau un caracter bastard orașului, s-a făcut prea puțin pentru sistematizarea lui. Terenurile, devenite scumpe, au fost folosite la maximum și, în locul vechilor curți atît de frumoase, au apărut mici case de raport, înghesuite unele într-altele, ca expresie a unei lăcomii meschine. Lipsa de supraveghere a construcțiilor a adus alternarea unor case de stiluri și înălțimi diferite, așa încît trecătorul pe străzile Bucureștilor, chiar pe cele centrale, își oprește mereu privirea în calcanele dezgolite, unul din lucrurile cele mai urîte care pot fi văzute într-un oraș. Este drept a spune că, în aceeași vreme, au fost și oameni care au simțit caracterul propriu al peisajului bucureștean și au căutat să-l dezvolte într-un efect urbanistic mai larg. Bucureștii stau în mijlocul unei cîmpii joase, presărate cu numeroase lacuri. Lacul Floreasca, Herăstrău și Băneasa, Mogoșoaia, Tei, Colentina și Fundeni, Mărcuța și Pantelimon, pentru a nu mai vorbi despre acele lacuri care ne înconjoară mai de departe, ape stătătoare în care crește stuful și se înmulțesc crapul și știuca, alcătuiesc stilul natural al peisajului nostru. Anexarea acestui sector la peisajul orașului a fost o idee fericită, singura contribuție pozitivă a urbanisticii mai noi, totuși încă insuficient și timid exploatată față de posibilitățile capitalei noastre de a deveni un oraș al apelor, cu perspective și refugii către insulele și zăvoaiele lor.

Așa ne găsim astăzi într-un oraș în momentul și forma tranziției, plin de viață și de mișcare, împodobit de splendida lui vegetație. Oraș cu multe școli și locuri de muncă de toate felurile, Bucureștii apar ca un oraș al tinereții. Tabloul străzii, mai mult decît în alte capitale, este dominat de tineretul care, prin lipsa de pretenție a ținutei lui, împrumută ansamblului urban caracterul unei circulații de plajă sau de parc. De la o vreme a reînceput cu multă vigoare campania de construcții, menită să aducă o soluție problemei locuințelor, destul de grea la noi, ca și în multe alte orașe mari ale lumii. Cum, pe de altă parte, conștiința cetățenească a crescut și, prin difuzarea mai largă a culturii, nevoile civilizației au sporit pentru fiecare din noi, este momentul de a urmări mai atenți și de a contribui, prin mijloacele discuției publice, la rectificarea imaginii viitoare a Capitalei noastre. Cîteva principii solide s-au ancorat în conștiința bucureștenilor. Nu mai vrem anarhia campaniilor constructive mai vechi. Nimeni nu construiește numai pentru sine, ci pentru orașul întreg, pentru imaginea lui globală. Este necesar deci să se elaboreze un program de ansamblu și să se precizeze maximele noii politici și ale noii estetici urbanistice. Presupunem că se face undeva lucrul acesta. Dar de ce nu ni se vorbește despre el? Vrem să se reducă marile contraste care ne întîmpină aproape pretutindeni, bordeiul alături de palat, locul viran lîngă furnicarul blocului de locuit. Terenuri neclădite se mai găsesc încă pînă în centrul orașului. Ele trebuiesc date marilor instituții care, construind pe suprafața lor, ar putea elibera vechile case de locuit, atît de nepotrivite pentru nevoile unor administrații publice. S-au ridicat obiecții împotriva prea marii întinderi a Bucureștilor și s-a propus dezvoltarea lui verticală, nu orizontală. Propunerea mi se pare valabilă numai pentru partea centrală a Capitalei, în interiorul unei circumferințe determinate, dincolo de care trebuiesc păstrate vechile grădini ale orașului, partea cea mai valabilă a stilului său. Trebuiesc desființate prea numeroasele gherete, chioșcuri, tarabe în stradă, care contribuie la impresia de dezordine a arterelor principale. O gheretă, de la o anumită depărtare și dintr-un anumit unghi, poate ascunde un palat. Știința urbanistică nu poate tolera această situație. Gradul civilizației noastre nu mai poate admite piața ieșită în stradă, pe tarabe, ca în formele primitive ale comerțului. Toate activitățile omului civilizat trebuiesc legate de construcție, adăpostite între ziduri solide și în spații potrivite cu felul acelor activități. O parte însemnată au vitrinele în constituirea imaginii urbane. Mă opresc uneori cu tristețe, chiar pe căile și în piețele cele mai importante, pentru a privi furnituri modeste sau grămezi de zarzavaturi expuse în vitrine, acolo unde mi-ar fi plăcut să văd obiectele frumoase ale artei sau ale industriei de artă. Perfecționarea cadrului nostru urban cere curățenie, mai multă curățenie, pe care nu numai municipalitatea, dar fiecare om o datorește concetățenilor săi. Nu mă îndoiesc deloc că prin conștiință cetățenească, prin dezvoltarea culturii, prin formarea specialiștilor, prin asocierea artiștilor la conducerea municipală, prin folosirea datelor naturale ale orașului și ale părții bune din tradiția lui, Capitala va deveni cadrul frumos și demn al vieții noastre: o perspectivă care nu poate rămîne indiferentă patriotului și muncitorului în toate domeniile construcției sociale.

Tudor Vianu

UN MAESTRU AL PROZEI ROMÎNEȘTI

(Urmare din pag. 1)

prozatorul a adăugat noi capitole la cronica amară despre epoca de consolidare a capitalismului în Ardeal. Dacă pe alocuri amărăciunea lui nu s-a preschimbat în flacăra revoltei, ci s-a topit în resemnare evanghelică, nu e mai puțin adevărat că denunțarea asupririi și venalității își păstrează eficiența obiectivă. Alături de romanul citat, „Răbojul lui Sfîntul Petru" și „Sectarii" valorifică tendințe satirice remarcabile.

In mod firesc, Ion Agîrbiceanu s-a aplecat cu înțelegere și duioșie asupra celor umili. Neuitate rămîn povestiri ca „Fefeleaga" și „Luminița" care conturează în imagini artistice zguduitoare, învăluite în aura dragostei de oameni, frînturi pe de-a întregul semnificative din viața satului ardelean. „Nimeni nu-și poate imagina viața înainte de a o trăi — mai mărturisește scriitorul — și prin urmare nici nu poate crea oameni înainte de a-i cunoaște". In opera lui Agîrbiceanu se simte la tot pasul ecoul acestei vieți trăite. De un farmec special sînt amintirile lui („Licean odinioară", „Amintiri"). De altfel, lirismul care învăluie paginile autobiografice nu lipsește nici din restul prozei sale, fără a diminua sobrietatea caracteristică în zugrăvirea portretelor. Opera lui Agîrbiceanu, cercetată cu interes numai de cîțiva ani, își așteaptă încă exegetul pasionat care să urmărească în detalii această carieră scriitoricească îndelungată și fecundă. Aniversarea de acum, sîntem convinși, va stimula o asemenea muncă pe care cititorii o așteaptă.

La 75 de ani, scriitorul, înviorat de victoria celor pe care i-a iubit și despre care a scris, lucrează cu aceeași hărnicie. Ii urăm, împreună cu cititorii noștri, încă ani mulți de viață și activitate creatoare spre folosul literaturii noastre.

Gazeta literară

CĂRȚI NOI

DUMITRU CORBEA: „Așa am învățat carte"

(Urmare din pag. 1)

nare și de speranță. Cît timp rămîne la nivelul copilăriei, peisajul zugrăvit ne duce cu gîndul la Creangă. Paginile n-au, firește, savoarea unică a hîtrului humuleștean, dar au un farmec al lor, ivit din poezia zbenguielilor, a răsfățului în natură și a ingenuității. Mai încolo, înaintînd cu vîrsta, cartea se întunecă. Suferința eroului își pune pecetea peste pagini și ele respiră obidă și încrîncenare.

Corbea place prin oralitatea istorisirii, prin accentul realist de factură rurală al dialogului și comentariilor. E un creator talentat și stăpîn, de cele mai adese ori, pe uneltele sale. Știe cînd să recurgă la culorile tari și cînd să presare peste întinderile de umbră un strop de lumină.

Pentru literatura de amintiri, oarecum neglijată în ultimii ani, „Așa am învățat carte" constituie o apariție valoroasă, după cum în peisajul literar contemporan reprezintă un motiv în minus de monotonie.

H. Zalis

AL. DIMA: „Alecu Russo"

(Urmare din pag 1)

Al. Dima nu-și rătăcește niciodată cititorii și orice carte a sa este un prețios instrument de lucru".

Scrisă cu căldură, bazată pe o documentație bogată și variată, dozată cu pondere și gust, recenta monografie „Alecu Russo" închegă imaginea personalității atît de complexe și de zbuciumate care a fost autorul „Cîntării Romîniei", pionierul criticii literare romînești, luptătorul pentru dreptate socială și independență națională, unul dintre ctitorii limbii noastre literare. Sîntem în fața celei mai competente lucrări închinate vreodată de istoriografia literară lui Alecu Russo.

Biografia mult prea lacunară a acelui ce, după cum se știe, s-a arătat atît de indiferent cu propria-i persoană, capătă contur sigur sub pana istoricului literar. Pe baza unor cercetări aprofundate, autorul precizează și corectează o serie de date (anul morții lui Iancu Rusu, tatăl scriitorului, atît de controversata dată a nașterii scriitorului, oscilînd între 1817—1819, care se fixează definitiv la 17 martie 1819). Se stabilește grafia corectă a numelui, se discută aci gramatica pe care a învățat Alecu Russo, se acordă importanța cuvenită studiilor din Elveția, cînd asupra scriitorului se exercită influența atît de puternică a lui Naville, prin ideile privitoare la limba maternă preluate de acesta de la Girard. Pagini interesante închină Al. Dima biografiei spirituale și politice a lui Alecu Russo, urmărindu-i cu pasiune zbuciumatele peregrinări din vremea lui '48. Bogatei contribuții de ordin informativ i se adaugă pertinența și perspicacitatea critică. O analiză literară făcută cu metodă științifică și pătrundere este capitolul despre „Cîntarea Romîniei". Notabile sînt și paginile despre „Contribuția scriitorului la propășirea literaturii naționale", unde se precizează locul lui Al. Russo în dezvoltarea culturii romînești. Prin bogata ei informație și prin ținuta ei stilistică, cartea lui Al. Dima se situează în rîndul celor mai valoroase monografii ale istoriografiei noastre literare.

I. D. Bălan

GIGANTUL și HIMERELE

Divers, împrăștiat, ca o lavă prea fierbinte ca să se închege definitiv, Paciurea se arată un artist menit să-i încurce pe criticii iubitori de caracterizări strînse și de construcție clară. Nu i s-ar potrivi însă autorului atît de Himere exclamația lui Pascal: „Ce himeră e omul!" Căci nu firea sculptorului era ascunsă și bizară, ci mai degrabă vitregia vieții îi răsucise ființa interioară, întorcîndu-i vocația spre căi ce nu trebuiau să fie ale sale. Lumea îl cunoaște mai ales ca portretist și portretele precumpănesc în expoziția sa retrospectivă de la Muzeul de Artă al R.P.R. Chipuri plăsmuite adesea cu o sensibilitate acută, care dă un tremur de viață obrazului prelung și degetelor subțiri ale lui Luchian; care palpită în imaginea admirabilă a lui V. Paciurea, fratele sculptorului. Dar portretul restrînge aria invenției și frînează elanurile imaginației; el convine mai bine temperamentelor ponderate. Adică temperamentelor de alt fel decît acela al lui Paciurea. În sufletul său se zbătea o ardoare din care trebuia să țîșnească pasărea de foc a ficțiunii. Tumultul său lăuntric se cerea întîlnit în compoziții. Și, cînd i-a stat la îndemînă, a tăsat să planeze aripa unei inspirații dezlănțuite chiar peste anume portrete, peste acelea, de pildă, care i s-au comandat, prin 1920, pentru Teatrul Național din București. A modelat atunci efigii impunătoare, deși uneori mai grăbit lucrate, între altele, figura lui Tolstoi care evocă, cu fruntea lui boltită și cu barba enormă, forța masivă, demiurgică, a scriitorului; ceva din „această creație superbă, imensă, bogată și calmă ca germinația grîielor în ogoare și ca eternitatea" — cum numea Ibrăileanu opera tolstoiană, — a trecut și în bronzul lui Paciurea. Iar Beethoven, cu obrazul frămîntat, urît de efortul unei concentrări uriașe, cu mîna care parcă potolește furtunile dinăuntru, e o imagine mai puternică decît marea statuie în care Max Klinger l-a figurat pe compozitor că un Zeus puțin placid. „Avea fața unui element", spusese Lamartine despre Balzac. Fără maiestate, Beethoven-ul lui Paciurea cheamă în minte ideea titanismului și impresia pe care o provoacă acest portret nu e prea departe de vorba lui Lamartine.

Dar mai presus decît în cîteva portrete, noblețea eroică a concepției sale s-a rostit în statuia Gigantului, care a fost așezată în Parcul Libertății: cum a numit-o cîndva O. Han „cea mai frumoasă și mai inspirată creație ce s-a zămislit pe aceste meleaguri". O izbîndă a sculptorului cuceritor de spațiu: căci ritmul liniilor frînte te obligă să înconjuri piatra, ca să te bucuri de plinătatea plasticii eroului, ca să simți cum această masă de energie comprimată care e trupul ființei se desfășoară amplu și viguros. Și totuși, cum bine se știe, Gigantul a fost singurul monument a cărui comandă i s-a încredințat lui Paciurea. Cel care se afirmase în 1906 ca primul statuar al țării sale, a fost împiedicat mereu, pînă la moarte, să execute vreo compoziție de proporții. Poate nicăieri, ca în cazul lui Paciurea, nu apare mai limpede vina pe care o au față de arta țării acesteia stăpînii ei de odinioară. Lovit de lipsa de înțelegere a oficialităților, țignit de socotelile politicianiste care domneau în cercurile propuse a dirija arta, sculptorul s-a descumpănit. N-avea răbdarea obstinată care-l asemăna pe Rodin, adevăratul său maestru, cu o forță naturală; soarta genialului sculptor francez, atîția ani ignorat și combătut, lucrînd în solitudine, îl îndemna pe Rilke să scrie: „Poseda forța celor pe care-i așteaptă o mare operă. Țăria tăcută a celor care sînt necesari". Elanul tumultuos al lui Paciurea era totuși foarte necesar, în acel moment de răscruce al sculpturii noastre; și înzestrarea sa se dovedea neobișnuită. Însă puterile lui sufletești n-au rămas într-una încordate eroic. Sculptorul și-a lăsat inspirația să plutească pe apele negre ale disperării. De corabia lui s-au agățat fărîturile halucinante ale Himerelor. Le-a făcut loc și a alunecat cu ele spre tărîmuri de străniu.

Invadată de Himere și Sfincși, opera lui Paciurea nu s-a prăbușit însă într-un naufragiu total, cum cred încă unii. A nesocotit recomandarea străveche a lui Horatius, care-i

DIMITRIE PACIUREA

„Himera apei"

sfătuia pe artiști să nu alieze ferocitatea și dulceața, să nu împreune păsările cu șerpii. A creat monștri coerenți și, mai ales, producția aceasta teratologică nu mărturisește la el o eclipsă a gustului. De altminteri, numai gustul are căderea să creeze monștri, observa de mult, în una din „Reflecțiile" sale asupra artei, Diderot. „Capul unui om pe trupul unui cal ne place, capul unui cal pe corpul unui om ne va displace". La Paciurea o astfel de surpriză dezagreabilă e înlăturată: fiarele sale, mai degrabă reptile, au mereu capete omenești și efectul terifiant, mai ales în desene, e cu atît mai forte, cu cît fețele acestea sînt adesea frumoase, de o frumusețe tristă sau dureroasă. După cum îmbinările ciudate ale sculptorului sînt ferite de grotesc, Paciurea e străin de vena malițioasă a unui Bosch sau chiar Bruegel. El e grav, nu ingenios, și ceea ce impresionează aici nu e atît urîțenia; mai mult decît dezgust, Himerele sale deșteaptă o spaimă surdă.

Legenda spune că Himera lyciană a fost ucisă de viteazul Bellerophon. Însă, după Hesiod, învingătorul nu izbutise să răpună monstrul, decît ajutat de calul înaripat care se chema Pegas. Tot astfel sculptorul, călărind un Pegas neștiut, a triumfat uneori asupra morbidității; a îmblînzit Himerele, dîndu-le o subtilă poezie. Pe un trup scund de bestie cu coadă de șarpe, surîde visător un cap otova care șovăie între uman și zoologic. E Himera pămîntului, cuminte fără umilitate. Himera apei, mai degrabă un sfinx, uimește mai mult: un cap tulburător, cu o expresie impenetrabilă de grație secretă. Trăsături în estompă, un polisaj de o delicatețe infinită. Ne întrebăm, în fața unor asemenea creații, dacă obîrșia monștrilor e numaidecît, după inscripția de pe o cunoscută gravură a lui Goya, somnul rațiunii. Zîmbetul tainic și diformitatea teribilă răspund la atitudini opuse. Uneori sculptorul visează senin, alteori urăște și condamnă. Implicînd înțelesuri așa de deosebite, fantasticul lui Paciurea nu exclude luciditatea creatorului. Himerele demonice nu-s, așadar, întotdeauna rodul unei dispoziții obsesive: ele închipuie forțe maligne. Astfel, evadînd în fantastic, sculptorul nu și-a interzis orice contact cu umanul.

Ambiția sa, poate, a fost aceea de a-și comunica mesajul pe căi mai dificile decît acelea pe care i le ofereau imaginile de mit, de care s-a folosit uneori în chip fericit, de pildă în admirabila Bellona, *figură teribilă și patetică, în* Sfinxul, *cu o prezență sufletească așa de intensă ori în* Pan, *chip redutabil ca un rege asirian. Cînd avea drept model un corp frumos de femeie, declara odată Rodin, desenele pe care le lua după el îi dădeau imagini de insecte, de păsări și pești, ori splendide forme de vas. La Paciurea, dimpotrivă, din disparitatea absolută a unor elemente care aparțin nu știu cîtor neamuri de viețuitoare, dintr-o alcătuire de șarpe, căprioară și pasăre (sau mai degrabă insectă), cum e aceea a Himerei văzduhului, răsună o sugestie de umanitate. În profilul ei ascuțit, numai tensiune și elan pur, făcut să se înșurubeze în înalt, în înghebarea ei prodigioasă de linii, care nu evocă direct nimic din ceea ce cunoaștem, întrevezi zborurile omului. Monstrul e așa de perfect, încît încetează de a mai fi monstruos.*

Formele fantastice care au năzucit în imaginația lui Paciurea s-au închegat, așadar, cîteodată în lucrări ce nu trebuie uitate. Și dacă plîngem soarta gigantului înălțuit de himere, se cade să recunoaștem că el rămîne mereu impresionant."

Dan Hăulică

Onestitatea criticului

Editorii textelor clasice, ca și istoricii literari, nu se pot plînge de prea multă atenție din partea criticii. Este cu atît mai regretabil cînd, tîrzie și sumară, critica se face cu incompetență și rea-credință. În ceea ce ne privește, nu am fi pus mîna pe condei pentru a răspunde unei asemenea critici, lăsînd cititorului onest, în care avem neștirbită încredere și pentru care ostenim, sarcina de a sancționa încercarea răuvoitoare a oricui, de a discredita munca noastră ori a altora în domeniul istoriei literare. Dar, recenzia tov. Al. Piru la ediția îngrijită de noi a „Operelor" lui Ion Ghica este de la bun început și pînă la sfîrșit — pentru a parafraza încheierea de ratată intenție ironică a recenzentului — de o rea-credință atît de vădită, încît în acțiunea de asanare a moravurilor literare, nu poate fi trecută cu vederea.

Recenzentul debutează prin a ne face un proces de intenție afirmînd că am fi avut „ambiția" de a scrie o monografie despre Ghica, dar că am publicat lucrarea ca „introducere" pentru a ne pune la adăpost de critici. Lipsa de seriozitate a unei asemenea afirmații nu are nevoie de comentarii. Dacă introducerea noastră însumează 89 pagini de carte (Al. P. rotunjește cifra, pentru circumstanță, la 100), aceasta se datorește faptului că aveam obligația de a lămuri în spirit nou laturi ale activității publice a scriitorului (în organizarea învățămîntului, în guvernarea Samosului, în funcțiile politice, la teatru și Academie etc.), de a aduce completări la evidențierea realismului operei de care ne ocupăm și, mai ales, (cum de n-a observat măcar atît tov. Al. Piru, care refuză a ne recunoaște orice aport personal!) de a încerca, după schița de studiu publicată de noi acum cîțiva ani, interpretarea marxistă a concepțiilor filozofice și economice ale lui Ghica. „Nici o eroare din cele făcute în trecut nu e îndreptată", adaugă recenzentul, lăsînd să se înțeleagă că aceste erori sînt și grave și numeroase. Dar care sînt erorile pentru care ne înfierează? Mavros, ne atrage atenția, nu era general, ci inspector al carantinelor. Că socrul lui Ion Ghica era inspector al carantinelor o spunem și noi (vd. pag. 21) și, pomenindu-l incidental, nu ne simțim prea vinovat că-i zicem „generalul" cum îl numește în repetate rînduri și propriul său ginere. Alte erori ce ni se reproșează sînt evidente greșeli tipografice. Într-o frază a noastră s-a cules ca an al apariției „Magazinului istoric pentru Dacia" 1843. Dar apariția revistei lui Bălcescu și Laurianu e pomenită de noi în legătură cu o scrisoare din 9 decembrie 1844, adresată de Alecsandri lui Ghica: «Este interesant de reținut din aceeași scrisoare că moldovenii intenționaseră să continue tipărirea „Propășirii" la București, dar renunțaseră auzind că bucureștenii erau și ei pe cale de a fonda o gazetă. Această publicație pare a fi „Magazinul istoric pentru Dacia"...» E foarte clar că nici un cititor, chiar fără prea multe cunoștințe de istorie literară, nu va înțelege de aici că la 9 decembrie 1844 Alecsandri vorbea ca despre o publicație a cărei fondare abia se pregătea de una ce se tipărea de mai bine de un an... Lucrul acesta putea fi clar chiar și pentru tov. Piru, dacă n-ar fi voit cu tot dinadinsul să ne prindă cu mîța-n sac, cum îi place să creadă că ne află și atunci cînd ne reproșează că îl considerăm pe Quesnay fiziograf, cînd în realitate acesta era fiziocrat. Cum Quesnay e citat de noi în tovărășia mai multor economiști și nu geografi, i-ar fi fost destul de ușor recenzentului să corecteze eroarea tipografică. Probabil însă că n-ar fi făcut-o, chiar dacă în loc de fiziocrat s-ar fi cules la tipar nu fiziograf, ci seismograf.

„Ce încurcătură de termeni!" exclamă exasperat mai apoi tov. Al. Piru referindu-se la afirmația noastră că Ghica „face concesii deismului". Deismul — ne învață recenzentul — nu e un sistem filozofic, ci „o formă de religie". Trecem peste faptul că în fraza incriminată ne referim la deism fără o precizare clasificatoare și-l invităm pe Al. Piru să cerceteze o lucrare elementară, dar utilă pentru clarificarea terminologiei și anume „Micul dicționar filosofic" (Ed. de Stat pt. lit. politică, 1954) în care definiția noțiunii deism începe astfel: „Teorie care . . ."

Recenzentul se mai supără că aducem în discuție chestiunea romanului lui Ghica, fiind de părere că această problemă „nu-și avea locul în respectiva introducere". De ce? Tov. Piru e convins că cele două mici fragmente de proză descoperite de D. Păcurariu printre manuscrisele lui Ghica reprezintă romanul pomenit de Alecsandri în scrisoarea către Hurmuzachi. Oricît de indignat ar fi că nu împărtășim această convingere, nu ne vom schimba părerea cîtă vreme nici d-sa nu aduce nici un argument ci doar un nou alineat de obiecții nefundate, formulate pe un ton injurios. „Dacă ar fi citit într-adevăr, cum lasă să se înțeleagă — insinuează — romanul lui Louis Reybaud . . . nu i-ar fi venit greu lui Roman să observe că romanul lui Ghica nu e decît o adaptare a romanului francez . . ." Aflîndu-ne la o vîrstă la care, probabil spre regretul tov. Piru, nu mai sîntem în situația de a da examenele de literatură franceză în fața d-sale, propunem cititorului să confrunte fraza recenzentului cu următoarea din introducerea noastră: „Eroul fragmentului, tînărul Alecu, își povestește ascensiunea într-un mod care amintește într-adevăr romanul lui Louis Reybaud..." Lui Al. Piru i se pare insuficientă expresia „care amintește într-adevăr" și ar fi voit să afirmăm ritos că romanul lui Ghica e o adaptare a celui francez. Ceea ce numește însă romanul lui Ghica nu reprezintă decît cîteva pagini răzlețe de manuscris. E totuși prea puțin pentru o concluzie atît de categorică.

Lipsa de obiectivitate și pondere îl duce pe recenzentul nostru mereu mai departe, spre acuzații bazate pe insinuări și falsuri. „Procedeul nu ni se pare cinstit" — ne condamnă formulînd învinuirea că, pomenind traducerile lui Ghica din Hugo și Sardou, „editorul dă informația ca pe o descoperire a sa". Noi scriem: „Dar, pare-se chiar în timpul directoratului său, a tradus „Hernani" de Victor Hugo și „Daniel Rochat" de Victorien Sardou". Unde ne trimbițăm noi descoperirea? Nu ne revendicăm descoperirile altora nici cînd în două rînduri, în chestiuni secundare, caracterizarea noastră amintește observații similare din G. Călinescu și Tudor Vianu. „Spiritul de asociere al lui Ghica — scriem undeva — se declanșează lesne, ca și al lui Anton Pann. De aici construcția arabă a scrisorilor . . ." Nu e greu de sezisat că ne referim la o părere cunoscută, pe care încercăm a o completa.

„Iată și o contradicție!" — e fericit să exclame recenzentul și comentează cu aceeași maliție susținerea noastră, pe baza unor citate, că Ghica socotea lecțiile de istoria patriei drept folositoare, dar respingea concepția romantică și glorificarea eroilor. Contradicția, dacă ar exista, i-ar aparține lui Ghica; în realitate ea nici nu există. Citatele pe care le-am reprodus în introducere sînt cît se poate de edificatoare: scriitorul prețuia pe luptătorii pentru libertate, dar socotea drept o acțiune pernicioasă slăvirea faptelor eroice „aușpritoare" dictate de „ambiția și dorința de stăpînire".

În sfîrșit, tov. Al. Piru ne impută că pe spațiul a 280 mii semne grafice folosim de șase ori expresia „de la bun început". Ar fi obținut o statistică și mai compromițătoare pentru bietul nostru stil neajutorat dacă număra tot atît de conștiincios de cîte ori ne scapă din condei auxiliarele „a fi" și „a avea".

Avem altîtea lucruri de făcut în domeniul istoriei literare, încît nici spiritul de concurență, nici cine știe ce pornire spre răfuieli personale nu ne pot ajuta, ci numai colaborarea și critica principială. Pe tov. Al. Piru îl asigurăm că, alături de recenziile pozitive ce s-au făcut ediției noastre din opera lui Ghica de către semnatari de recunoscută competență, vom cita în bibliografia ediției a doua și recenzia sa. Dacă însă în îmbunătățirea lucrării noastre această recenzie nu va fi de nici un folos, vina nu ne aparține.

Ion Roman

Convorbire cu V. Em. Galan

despre

Destinul eroilor contemporani

(Urmare din pag. 1)

podăriei de stat, post în care-l plasasem cu toată inima și pentru totdeauna. De aici, tot felul de complicații — și nu numai de ordin psihologic...

— S-ar părea că este cazul binecunoscut al unui erou literar a cărui evoluție ulterioară poate răsturna nu o dată intențiile inițiale ale autorului, nu?

— Mă tem să nu cădem amîndoi, fără voie, în cursa propriilor noastre cuvinte. Am vorbit cu toată seriozitatea, și eu, și dumneata, despre senzația unei colaborări, a unui dialog între autor și eroul său. Am vorbit respectînd niște termeni consacrați, dar n-aș vrea să-i înțelegem cumva diferit. La urma urmei, de unde vine senzația acestui dialog, cînd doar autorul știe foarte bine că eroul său e o ficțiune? De unde vine forța acestei ficțiuni de a contrazice uneori ideile și sentimentele propriului ei creator? Cînd și de ce se manifestă forța asta? (Doar nu toți eroii literari izbutiți se nasc în chinurile unei polemici acute cu autorul). Am răspuns acestor întrebări într-un mod care, deocamdată cel puțin, mă satisface. Forța aceasta a imaginilor artistice — am răspuns — adică, în cazul nostru, a eroilor literari, e consecința firească a faptului că ei, eroii, deși rodul fanteziei artistului autor, poartă totuși, aș spune, o mare, o hotărîtoare încărcătură de viață vie. Prin urmare, după mine, disputa autor-erou trebuie înțeleasă ca o confruntare cît se poate de normală între ideile și sentimentele autorului, și, pe de altă parte, realitate, viață, care, în procesul elaborării operei de artă, se înfățișează artistului a doua oară: acum însă indirect, înglobată, în imaginea artistică creată. Cred că disputele dintre autor și eroii săi sînt de fapt un moment firesc al cunoașterii artistice, moment în care suprem arbitru poate fi numai realitatea obiectivă: etapa a treia, leninistă, a cunoașterii, este după mine pe deplin valabilă și în cunoașterea artistică).

— Se poate reține că itinerarul virtual al eroului constituie deci problema esențială, perspectiva fără de care nu puteți trece la elaborarea propriu-zisă a unei opere?

— Nu-i vorba de itinerar, ci de punctul terminus. Nu poți scrie literatură cu eroi valabili, fără să știi în ce scop îți construiești eroii. Și cred că nu poți cunoaște nici îmbătătoarea bucurie a unei rodnice dispute cu propriul tău erou, devenit prin tine — și măcar pentru tine — om capabil de inițiative independente, dacă-ți impui ca principiu creator ploconirea față de capriciile eroilor, adică altfel spus, față de jocul ades întîmplător, ades haotic, al propriei tale imaginații: cu atît mai mult cu cît e vorba de imaginația unui scriitor Vorbind despre literatura realismului socialist, cred că, în ultimă instanță, caracterul veridic al unei cărți e determinat azi de claritatea perspectivelor pe care le deschide. Opacitatea, confuzia țelurilor, aruncă în aer, de regulă, și structura artistică. Indiferența față de claritatea țelurilor poate duce doar întîmplător la o lucrare valabilă, așa cum tot întîmplător, într-un caz din multe mii, un bilet de loterie te poate duce și la cîștig. Din punctul meu de vedere, deci, a recomanda scriitorului să-și lase fantezia să orbecăie la întîmplare în căutarea unor soluții, și încă juste, e tot atît de înțelept ca și a recomanda altcuiva să-și aleagă profesia de jucător la loterie.

Miron Dragu

NOTE

De ce?

Din unele scrisori primite la redacție, am constatat că cititorii se întreabă:

De ce „Informația Bucureștiului", odinioară promptă în discutarea lucrărilor de beletristică, n-a mai publicat o cronică literară de mai bine de două luni?

— De ce în „Programul de radio" (exemplul cel mai la îndemînă îl oferă chiar ultimul număr — 304) anunțurile la prezentările literare, evocările sau medalioanele, aparținînd tinerilor critici și istorici literari, sînt numai accidental însoțite și de numele autorilor, atunci cînd este programată emisiunea?

— De ce, la mai bine de jumătate de an de la publicarea trilogiei lui Petru Dumitriu, „Cronică de familie", de mult epuizată din librării, cronicarul literar al „Contemporanului" nu i-a consemnat apariția?

— De ce edițiile noastre mai scot de sub tipar — ca pe niște copii ai nimănui — unele cărți, fie originale, fie traduceri lipsite de orice informație despre autorii lor, pentru publicul nostru cititor încă necunoscuți. Exemple? Iată deocamdată două: Const. Neagu, cu romanul său, „38 de stele" tipărit la ESPLA, un debutant despre care editura are grijă să nu ne spună nimic, și volumul Silviei Maggi Bonfanti, „Speranța", aflat în aceeași situație (scriitoarea este pentru prima dată tradusă în țara noastră).

H. Z.

O caldă prețuire

La invitația Ministerului Culturii al U.R.S.S. și a Goskonțertului, un grup de primi soliști ai Teatrului de Operă și Balet din București a întreprins un turneu în următoarele orașe ale Uniunii Sovietice: Kiev, Lvov, Cernăuți, Chișinău, Odessa. Grupul a fost format din: Teodora Lucaciu, Nicolae Herlea, Dan Iordăchescu, Irinel Liciu, Valentina Massini, Gabriel Popescu, Gelu Barbu și concert-maestra Letiția Dumitrescu, laureați ai concursurilor internaționale. Artiștii romîni au interpretat arii din: Faust, Othello, Andreas Chenier, Nunta lui Figaro, Bărbierul din Sevilla, lieduri de Schubert, Mozart, Brediceanu, Balerinii au executat „Sonetul de Petrarca" de Liszt, „Moartea lebedei" de Saint Saëns, „Apele primăverii" de Rahmaninov, „Peste ocean" de Petrov și „Melodie" de Gluck.

Spectacolele s-au bucurat de buna apreciere a presei iar aplauzele entuziaste ale publicului au exprimat prețuirea și căldura cu care au fost întîmpinați artiștii romîni. Spicuim din:

„Moldova socialistă": „Măiestria interpretativă a artiștilor romîni atît de operă cît și de balet este o vie mărturie a culturii muzicale a poporului", „Ucraina sovietică": „Recitalele artiștilor romîni au fost o strălucită mărturie a înaltului nivel al culturii romînești vocale și de balet", „Bucovina sovietică": „În fața cernăuțenilor a concertat un grup de primi soliști ai Teatrului de Operă și Balet al R.P.R. În ultimii ani a fost cel mai interesant recital-concert la care am asistat. ...Mulțumim artiștilor romîni din tînăra generație pentru serile artistice petrecute cu ei și sperăm într-o nouă revedere, care să întărească și mai mult prietenia dintre popoarele noastre".

A. F.

Expoziția cărții franceze

Recent deschisă, expoziția cărții franceze oferă vizitatorilor care întrzie lîngă standuri prilej de satisfacții intelectuale.

Ar fi temerar să încercăm a epuiza în cîteva rînduri conținutul bogat al acestei expoziții care reflectă atît preocupările în știință, artă și literatura franceză contemporană, cît și modul de prezentare grafică a roadelor muncii de creație.

Un aspect care se cere însă subliniat este, fără îndoială, sobrietatea. Fără teama exagerării, putem spune că în modul cum sînt grupate exponatele, se simte prezența unui spirit gînditor, cu valențe sintetizatoare, străine de reclama stridentă sau de ostentație. Ceea ce vorbește în aceste săli este cartea în sine, al cărei conținut emoționează și-găsit — în ce privește prezentarea grafică — de multe ori hain adecvată, aceasta aparînd la primul aspect poate foarte eleganță. În realitate exprimînd însă exact ceea ce trebuie: cinstirea muncii de creație. Sentimentul acesta este prezent fie cînd răsfoiești albumele cuprinzînd realizări plastice, începînd cu arta egipteană și etruscă și ajungînd pînă la Picasso, fie admirînd ingenioasa formulă de monografie a vieții și operei unui creator lăsat să vorbească el însuși, adnotarea critică fiind făcută de cititor (Colecția „Classiques du Peuple"), fie că treci în revistă epoci de creație, în care, alături de marile nume consacrate (Racine, Molière, Stendhal, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud) stau scriitori ai contemporaneității (André Maurois, Pierre Daix, Aragon, Elsa Triolet și pînă la tînăra Françoise Sagan).

Luată în total, expoziția cărții franceze — beletristică, istorie literară, critică, medicină, publicistică, arhitectură, plastică, științe morale și științe aplicate — este expresia momentului de azi al civilizației și culturii franceze în ceea ce au ele mai original mai elevat, mai apropiat de idealurile de totdeauna ale omului idealuri niciodată absente în sînul poporului francez.

I. C.

Seară literară Bacovia

Vineri, 13 septembrie 1957, la orele 19,30, în sala clubului sindicatului muncitorilor din învățămînt, a avut loc o seară literară închinată lui G. Bacovia. Agatha Grigorescu-Bacovia a vorbit despre viața scriitorului. Seara literară a luat sfîrșit cu lecturi din opera poetului.

„Ovidiu" de V. ALECSANDRI

(Teatrul Național „I. L. Caragiale")

Nu-i iubim cu adevărat pe scriitorii vechi decît atunci cînd simțim în apropierea lor fiorul autentic al întîlnirilor cu arta literară. Respectul rece, considerația cuvenită monumentelor împietrite din alte vremi sînt, bineînțeles, lăudabile. Cititorul de astăzi care nu este lipsit de inteligență și bună creștere nu va face, desigur, gestul descurajant al insultării unor nume clasicizate, cărora nu le mai descoperă farmecul. El va lua cunoștință de existența poeziilor lui Bolliac nu fără interes, și va citi solemn, dar și cu o anume curiozitate, pe „Manoil" al lui Bolintineanu. Dacă nu este otrăvit de mediocritate el nu va osteni însă să aspire la întîlnirile vii cu opera vie a marilor clasici. El nu va renunța să se pregătească pentru pătrunderea deplină a tainelor încă aprinse, a șoaptelor încă tulburătoare care atestă viabilitatea unor vechi plăsmuiri artistice. Este adevărat că adeseori asemenea aspirații îngheață sau se topesc în fața corului monoton al dascălilor cu inimă rece. Cînd profesorul își scoate pălăria cu același gest binevoitor față de Eminescu și față de Vlahuță, cînd el suspină cu aceeași intensitate recitînd „Sara pe deal" sau „Junii corupți", atunci discipolul ager pleacă supus capul, învață conștiincios preceptele care-i asigură considerația magistrului, dar, în sinea sa, renunță să mai ia parte la joc.

Nu încape îndoială că rîvna sinceră și profundă a iubitorului de literatură, discernămîntul sever și inteligent al cercetătorului care se dedică studiului istoriei literare în numele contemporaneității servește cu mult mai mult gloria vechilor opere decît mestecarea uniformă și învălmășită a valorilor culturale cu cele artistice, a acordurilor marii poezii cu documentul istoric redactat în versuri.

Am citit cîteva articole scrise în legătură cu reluarea tragediei „Ovidiu", în zilele noastre, pe scena Teatrului Național. Încruntați, autorii acestor articole se străduiesc să dovedească trăinicia artistică a piesei, care devine cu acest prilej chiar și model de creație realistă. Se produc în acest scop citate din vechimea romană care subliniază documentarea amplă a autorului. Se răstoarnă cu argumente dascălești vechi acuze nu mai puțin pedante. Aceste contribuții erudite nu sînt, cu totul și cu toatele, inutile. Dar, oricît de curios ar părea la prima vedere, pledoariile docte pentru „Ovidiu" amenință memoria lui Alecsandri și o întunecă. Ni se pare ușor de înțeles că glorificarea excesivă a laturilor nereprezentative pentru opera unui scriitor stîrnește neîncredere și provoacă suspiciune pentru tot ceea ce aparține nefericitului bard astfel „apărat". După cum ni se pare inacceptabilă postura ridicolă în care apare autorul „Pastelurilor" în unele studii și istorii literare mai vechi, acceptarea osanalelor searbede care îmbrățișează fără discernămînt întreaga operă a poetului nu poate fi mai puțin condamnată. Trebuie să recunoaștem slăbiciunile lui „Ovidiu" și facilitatea „Lăcrămioarelor" pentru a lumina cum se cuvine pe autorul „Coanei Chirița" și al clasicelor „Pasteluri". Procedeul este firesc pentru opera oricăruia dintre scriitorii din trecut. Nu vom da astfel onoruri grandioase dramei istorice „Luceafărul" sau lui „Irinel" pentru a cinsti din plin „Apusul de soare" al lui Delavrancea. Într-un festival Caragiale vom uita să montăm „O soacră", după cum pentru a populariza valoarea lui Negruzzi nu ni se va părea util să ne grăbim cu reprezentarea operei sale dramatice. Toate aceste omisiuni nu sînt desigur posibile în cercetarea istorică și în edițiile științifice, dar chiar și pe acest tărîm asemenea odrasle mai plăpînde ale unor creatori de seamă se cade să primească calificativele reale.

„Ovidiu", ultima tragedie a veselului Alecsandri nu poate figura — desigur — printre operele de seamă ale scriitorului. Versul muzical și lejer care pe canavaua subțire a „Fîntînii Blanduziei" s-a însăilat cu farmec, a întîlnit în „Ovidiu" un teren neprielnic. Tema intens tragică a acestei piese s-a împiedicat în grandilocvența tiradelor și s-a subțiat considerabil în țesătura firavă a intrigii. Piesa nu este lipsită de pasaje fericite, unde cursivitatea replicii se colorează neașteptat și surprinde plăcut. Virtuozitatea versificării este însoțită uneori de o dulceață îmbietoare. Toastul lui Ovidiu din actul IV, închinat femeii, are o grație nesilită, cu totul remarcabilă. În ultimele scene (mai ales în cioc-nirea cu Ibis) amărăciunea eroului impresionează, suferința sa devine credibilă. Dar suflul tragic abia pîlpîie, iar caracterele dramei se pierd de-a lungul replicelor lungi și săltărețe. Nici la premiera sa tragedia nu a impresionat. Maiorescu însuși, apărîndu-l cu înverșunare pe Alecsandri de atacul violent al lui Delavrancea împotriva dramelor istorice ale poetului de la Mircești, a trecut sub tăcere pe „Ovidiu", referindu-se exclusiv la „Fîntîna Blanduziei".

Soarta lui Ovidiu, poetul osîndit pentru vina de a fi cîntat iubirea, lui „Despot" a imaginat febril intriga de amor dintre Ovidiu și Iulia, s-a amuzat să dea o identitate precisă Corinnei, a zîmbit gîndului de a introduce ca intrigant al unui conflict romantic pe Ibis, dușmanul căruia Ovidiu i-a adresat una dintre epistolele sale. Dar Ovidiu este pe rînd amantul frivol, din primele două acte, care minte cu fermecătoare ușurință și îndrăgostitul gata să se jertfească pentru a o salva pe Iulia. El pare a fi purtătorul de cuvînt al tinerimii dornice de viață dar se dezice de proprii săi amici pe care-i disprețuiește. Îl înfruntă pe August de pe poziții potrivnice și îl apără de criticile lui Clevetius. August chiar, tiranul care osîndește necruțător pe eroul acestei tragedii, rostește tirade înțelepte care-l indică drept un apărător al virtuților morale, veghiind zelos la menținerea ființei imperiului roman. Iulia, eroina suavă care vrea să dărîme barierele convenționale dintre ea și Ovidiu, își clamează disprețul suveran pentru plebe și apoi pentru „barbarii" daci, contrazicîndu-și propria generozitate. Țesătura tragediei se destramă sub avalanșa contradicțiilor necurmate care izvorăsc din tratarea cu mijloace contraindicate a unei intrigi de esență romantică. Creați inițial pentru a se desfășura pe liniile dramei istorice de tipul lui „Despot", eroii sînt supuși unor schimbări caracterologice care cereau alte mijloace și alt cadru pentru a deveni firești și convingătoare. Spectatorul nu are cînd și nu știe cum să-și împartă simpatiile și sentimentele potrivnice. Versul lui Alecsandri, sprinten și armonios ca vers, respiră greu și pare neverosimil de îmbătrînit în această tragedie ostenită, scrisă cu șase ani înainte de moartea scriitorului.

Ceea ce rămîne emoționant în vechea sa piesă este dorința de a evidenția legăturile strînse ale poetului exilat cu pămîntul țării noastre, cu vechii săi locuitori și cu vechile sale obiceiuri. Profeția din final a eroului cu privire la viitorul latinității amintește pe scriitorul pașoptist că și introducerea episodului soliei dace la August. În fine, este în „Ovidiu" un parfum dulce, o tristețe cuminte, o retorică răsunătoare care pentru iubitorii lui Alecsandri nu pot trece neobservate. Omagiul bătrînului nostru poet pentru marele elegiac este mișcător, poate tocmai pentru că poartă amprenta ingenuității lui Alecsandri, cel „veșnic tînăr și ferice".

★

Marietta Sadova s-a apropiat cu emoție de textul piesei lui Alecsandri, a șters pe alocuri praful, a întărît culorile obosite în marile scene, a evitat pasajele sau replicile cu desăvîrșire înghețate. Am asistat astfel la o reconstituire pioasă a unui text semnat de unul dintre marii noștri poeți. Întîlnirea este instructivă pentru noile generații și pentru toți cei interesați să ia parte la o lecție vie de istorie literară românească. Regia pare să fi înțeles scăderile piesei, întrucît s-a ocupat cu valorificarea intensă a pasajelor tragice, izbutind mai ales în ultimul act, ale cărui scene finale sînt savant pregătite de tabloul cutremurător al iernii pontice. Rostirea replicilor bătrînei Dava pe fundalul mării zbuciumate, în bătaia viscolului cumplit, dă unui pasaj neinsemnat al piesei virtuți emoționale de nebănuit.

Trebuie să mulțumim Teatrului Național pentru că a făcut să răsune (în „Ovidiu", dacă nu în una dintre marile drame românești) versul sclipitor, tirada curgătoare, care amintește de bunele tradiții ale primei noastre scene. L-am regăsit pe Vraca în repertoriul Naționalului și pe scena Naționalului. Totul ni s-a părut atît de firesc în această întîlnire, încît ne-am întrebat cum de a fost posibilă o despărțire, sau cum de va mai fi posibilă? În convorbirea dramatică dintre Ovidiu și Sarmiza (Actul V) actorul a impodobit textul vechi cu gesturi și semitonuri la care nimeni nu s-a gîndit, la care nimeni nu avea cum să se gîndească. Monotonia replicii a fost înfrîntă, pauzele au devenit expresive, grandilocvența a fost simțitor convertită la măreție. Toma Dimitriu, Maria Botta, Niki Atanasiu, Carmen Stănescu au participat activ la însuflețirea unei tragedii bătrîne.

Spectacolul a fost închinat bimilenarului Ovidiu, ceea ce a subliniat caracterul său festiv, febrilitatea să sărbătorească. Introducînd la începutul actului V pasaje ample din „Triste", regia a reliefat mai puternic semnificația tragică a exilului, într-un tablou care a precedat și a rezumat într-însul (ca un „song" brechtian) miezul zguduitor al dramei poetului surghiunit.

Atenția continuă a regiei pentru respectarea amănuntului istoric, în costume, decor, recuzită ni s-a părut însă prea stăruitoare. În tabloul din fața mării, spectatorul nu distinge costumele sau coafurile, dar atmosfera tragică ni se pare mai realizată ca oricînd, în vreme ce soba din ultimul tablou, enormă și conformă cu indicațiile istorice, ingustează simțitor perimetrul tragic și se adaugă monotoniei textului.

Nu ni se pare nepotrivită reluarea lui „Ovidiu" în zilele noastre. Este și acesta un prilej de a reaminti cît de prezentă a fost amintirea creatorului „Artei iubirii" în gîndurile și în opera unora dintre cei mai însuflețiți pionieri ai culturii românești. Fără poleiri artificiale, modestă și îmbătrînită, tragedia lui Alecsandri poate trezi avîntul către dezlegarea în noi creații artistice, a dramei enigmatice care s-a petrecut cîndva, cu aproape două mii de ani în urmă, la noi, pe țărmul bine cunoscut al Mării Negre.

V. Mîndra

cronica dramatică

DIN TOATĂ LUMEA

INVERS

Ah, iubitu-mi colega, ce mult iubești tu libertatea. Penița-ți strălucminată scinteie feeric funigei de aur, tulnicele stiloului dau ghiers sfărmînd catapeteasma veacului, bucîumul tău despicător de istorii vremuiește letopisește, stiloul tău e clopotnița investmîntată în strălimpede aur, dalangătul tău e chiag de singe etnic și iată o! apărînd la invocarea-ți zeița cu nimb de stele a gliei libertății.

Te-ai cam schimbat colega, de cînd ai plecat de la noi și nu prea. Glasul tău verde ca codrul apără acum democrația dar e ca catastrofa să nu se abată asupra celulei singelui învîrtoșat de furtuni.

Și apoi, numai boul e consecvent iară tu vultur, colega, vultur ești și ca atare te deplasezi în străfundul boltei ideilor. Din stiloul tău curge baliga verde, neaoșistă, din care scapără porunca vremii ce sfarmă piatră.

Îți recunosc stilul, deși nu-ți văd ochii.

Acum aperi, uriești, libertatea și democrația dar stilul tău a fost totdeauna consecvența paradoxală.

Pentru ca neamul să fie neatîrnat ai adus ocupația trupelor hitleriste. Te revăd în măreția ta trecută, cu paloșul de flacără al încrîncenării în veac ucigînd cu uriești me, ucigînd, ucigînd, apărător al libertății.

Acum lupți pentru neatîrnarea Ungariei — totdeauna ai luat apărarea maghiarilor și i-ai iubit cu biciul și securea — și glasul tău se învolburează pînă la O.N.U.

Argumente? Logica prea miroase a comunism. Tu, supraom, practici metalogica.

E normal ca Iranul să semnezeun pact de alianță cu vecinul său S.U.A. Dar ce rost are ca Ungaria să se alieze cu Cehoslovacia și Rominia de care o despart Țări și Mări?

De altfel, aceste țări erau înainte în vrajbă cu Ungaria și asta le-a folosit: ocupația hitleristă.

Și n-ar putea fi Ungaria neutră, neutralitate garantată de o bază atomică S.U.A. pe teritoriul ei? Bun romîn, ziaristul nostru încurajează revizionismul post-horthyștilor fiindcă, se știe, războiul dezvoltă capacitățile eroice ale unui popor! Cine poate garanta mai bine decît Mindszenty, urmaș demn al lui Loyola, libertatea de gîndire și de expresie în Ungaria. De aceea tulnicește metalogica reinstaurarea adevăratei libertăți, libertate ca în Spania, Iordania și Portocalia, libertate ca sub Szallasy. Metalogica demonstrează că intervenționiștii din Egipt, Oman și Aden au mandatul moral, de a vorbi în numele popoarelor mici, ca și acei care slobozesc duhul cîtorva zeci de algerieni, lunar. Căci libertatea e a duhului.

Și Arhanghelul undelor ne promite și nouă încrîncenata libertate totală, dorind poporului romîn libertatea desăvîrșită, cea a duhului, acolo unde nu este nici întristare, nici suspin ci libertate fără de sfîrșit. Ah! Strălimpede tulnicătură!

URZELILE DIAVOLULUI

„La nouvelle revue française" publică o recenzie la cartea lui Raymond Barbeau: „Un profet luciferic: Léon Bloy". Recenzentul (Henry Amer) e preocupat, ca și recenzatul, de a ști dacă gîndirea răposatului poet și pamfletar nu era cumva eretică. Și era!

Bloy e vinovat de „a răspîndi erezia lui Vintras anunțînd apropiata încarnare a lui Paraclet!"

Și nu numai atît: Bloy e vinovat și de apocatastază, teză greșită a lui Origène și de mult condamnată! Concluzia: Bloy e iritic!

Și mie (îmi fac cruce cu limba) care-mi plăcea Bloy... Auzi: Paraclet! Apocatastază! Piei, dimone!!

Paul Georgescu

OASPEȚI DE PESTE HOTARE

MIGUEL ANABALON MORA
scriitor și filolog
(Chile)

GARAI GABOR
scriitor
(R. P. Ungară)

Desene de ROSS

Fără a-i fi văzut vreodată, îmi formasem, cum se întîmplă de obicei, o imagine proprie a lui Miguel Angel Asturias, fecund creator care derutează clasificările și depășește, în realizările sale artistice majore, limitele genurilor, încît chiar Paul Valery îl prezenta pentru prima dată publicului francez drept „făuritorul unei istorii—vis—poem". Chipul său este de o mare demnitate, sculptat în trăsături fine dar totodată de o concentrată energie. Cu o simplitate și o modestie cu atît mai atrăgătoare la un autor al cărui roman „Domnul Președinte" a fost distins cu premiul internațional al clubului Cărții franceze în 1952 — Miguel Angel Asturias mi-a vorbit deschis, într-o liberă „charla" atît de apreciată de latino-americani, despre trecutul, prezentul și viitorul său literar, despre opiniile sale, despre iubirile și urile sale.

Miguel Angel Asturias:

„Era izolării apune"...

„AM GĂSIT AICI UN FRATE BUN..."

— „Aveți o literatură plină de surprize". Ca la orice latin, nota sentimentală a avut însemnătatea cuvenită și intrarea în materie a fost mult ușurată de amintiri oarecum nostalgice:

— Da, încă de pe atunci, din 1928, cînd am putut vizita ca ziarist și turist — fără Baedecker, însă... — Rominia, am simțit o mare apropiere, — îmi spune, de la primele fraze, valorosul romancier. ...Puteam simți, chiar ca străin aflat doar în trecere, pulsul subteran al unui popor care, în clipa cînd își va canaliza imensa forță latentă, se va înălța în toată statura sa, impunînd respect și trezind dragostea. Azi sînt fericit că cele trei decenii trecute de la acea călătorie mi-au adeverit și depășit cu mult așteptările.

Ospitalitatea, încrederea cu care se apropie rominul de un străin animat de gînduri oneste; spontaneitatea cu care ține să-și împărtășească durerile și bucuriile, mai întîi confidentului celui mai credincios și discret, naturii, toate acestea m-au convins că am găsit aici un frate bun.

Mai tîrziu, cunoașterea galeriei celor mai puternice opere ale literaturii romîne — pe care personal o socotesc plină de surprize — a contribuit în largă măsură la întărirea acestei convingeri.

Ampla frescă conținută în romanele lui Cezar Petrescu, forța epică și autenticitatea caracterelor în „Răscoala" lui Rebreanu, dar mai ales densitatea umană, din capodopera lui Zaharia Stancu „Desculț", scrisă într-un pur limbaj universal, m-au îndemnat să mă străduiesc să transmit și altora acest sentiment de înfrățire cu Romînia. De aceea, am bucuria de a vă anunța că am pornit la traducerea în limba spaniolă a romanului său, pentru a umple lacuna care făcea ca America Latină să nu poată gusta în limba sa proprie o carte apărută pînă acum în 17 limbi.

— Ce ne puteți spune despre desfășurarea muncii la tălmăcirea romanului „Desculț"?

— Nu traduc direct din limba romînă. Mă bazez însă pe buna mea stăpînire a limbii franceze, pe calitatea traducerii franceze de care dispun — dar mai ales, pe „afinitățile elective", atît de decisive pentru succesul unei asemenea întreprinderi spinoase. Mărturisesc că romanul are o țesătură fină, că stilul său concis, abrupt pe alocuri, îl face să nu te lase să pătrunzi în lumea lui decît dacă ai „le mot de passe": dragostea deplină pentru eroii săi mărunți, dar aureolați de o umilă măreție. Și, mă puteți crede, comunitatea noastră de temperament, comunitatea de teme, de situații sociale — căci sînt sigur că pentru confratele meu Stancu, la fel ca și pentru mine, apropierea de pămînt, de mediul rural, acționează ca o adevărată Gea maternă și generatoare de energii mereu noi — îmi dau siguranța că voi duce cu bine la capăt misiunea delicată ce mi-am luat-o.

ROMANUL, ECOUL SPERANȚELOR AMERICII LATINE

— In Romînia există un interes la fel de intens pentru literatura contemporană a Americii Latine. De aceea ar fi foarte prețioasă pentru noi părerea dvs. asupra stadiului de dezvoltare și perspectivelor acestei literaturi.

— Mai întîi, o precizare. Pînă în 1920, generația din care fac și eu parte, continentul nostru era dominat, pe plan literar, de lirică; trăiam mult sub semnul lui Ruben Dario. Din anii aceia marcați de treziri semnificative și hotărîtoare ale conștiinței maselor, realitatea însăși a impus romanul, ca o formă mai largă și mai directă, — de expresie literară a vieții. Ceea ce mi se pare mai important pentru romanul latino-american, este faptul că el corespunde perfect cerințelor populare, că îmbrățișează strîns sufletul popular, făcîndu-se ecoul celor mai intime speranțe ale sale. Probabil că tocmai din acest motiv, cele mai realizate romane apărute în cele 21 de țări latino-americane au fost definite totdeauna de critica lucidă, ca și cum ar avea în același timp rolul unor monografii: romanul sulfului — în Chile; al cositorului — în Bolivia; al petrolului — în Venezuela; al plantațiilor de banan, în America Centrală.

— „Ultima oră" literară, în țara dvs., se situează pe aceeași linie, sau tinerețul mai încearcă și alte experiențe?

— Nu, în general — cum spuneam și adineauri — realitatea și-a luat singură sarcina de catalizator, astfel că generația nouă de scriitori își alirmă ca o onoare, datoria de a fi, prin scrisul lor, în primul rînd cetățeni ai patriei lor vîndute și ultragiate. Operele lor sînt bogate în conținut uman, slujesc cauza demnității omului. Aș putea cita: Miguel Angel Vasquez, Guerner Ovayo, Raul Leiba, Otto Raul Gonzalez — un grup de tineri poeți pe drumul, maturizării, dintr-o întreagă pleiadă, autorii unor remarcabile poeme în care conținutul social este îmbrăcat într-o formă de vibrantă sinceritate.

— Aceste opere au și răspîndirea meritată?

— In linii mari, se poate spune că s-a impus nu numai publicului larg, ci și editorilor, literatura purtînd un mesaj; literatura de luptă, mărturie fierbinte și vie a actualității, care sugerează ieșirea din impasul social, dă soluții de viață. In ultimii ani, succesele de librărie au fost procurate de asemenea cărți.

Printre aceste succese trebuie să situez și romanul „Intre piatră și cruce", urmărind procesul de conștiință al unui indian sfîșiat între cele două religii, autohtonă și catolică, scris cu multă pătrundere psihologică de Mario Montaforte Toledo. Din păcate, pe lîngă dificultățile create de existența în țările noastre a unui mare număr de analfabeți, chiar cărțile de această calitate nu au o soartă prea favorabilă din lipsa unor legături strînse între cercurile culturale din Mexic, Chile și Argentina — cele trei focare principale ale literaturii de limbă spaniolă.

SINT CONVINS CĂ PRETUTINDENI SE VOR DURA PUNȚI DE INȚELEGERE

— Cum vedeți dvs. înlăturarea acestei lacune?

— Este o lacună constatabilă, deocamdată chiar pe plan mondial, așa cum m-a învățat experiența mea de călător pasionat — și fortat... — dar am speranța neclintită, după ce am văzut în China și India cît de puternică este deșteptarea de conștiință a unui miliard de oameni; după ce m-am convins de însemnătatea acestui proces vast de integrare umană, că izolările se vor șterge, prăpăstiile se vor umple și pretutindeni se vor dura punți. Nimeni nu mai poate lua în serios — cîtă vreme este de bună credință — teza „cortinelor", de fier sau de bambus. Sînt sigur că manifestări internaționale cum a fost Festivalul, cum sînt numeroasele congrese științifice și festivaluri artistice, vor avea enorme repercusiuni în favoarea înțelegerii celor două mari blocuri existente în lume, care pot convietui perfect, iar în ce privește aspectele pozitive, pot chiar să își completeze în mod fericit cultura.

— Fiindcă am ajuns pe tărîmul problemelor mai largi, vreți să-mi spuneți ce concluzii ați putea să trageți, după participarea dvs. la masa rotundă a discuțiilor despre creația literară, desfășurate în cadrul Festivalului?

— Tocmai aceasta ar fi caracteristica dezbaterilor: că nu sîntem încă în stadiul concluziilor. Cred că este și mai fericit și mai firesc ca asemenea probleme să se bucure de o cît mai îndelungată cîntărire a tuturor ipotezelor. In orice caz, tema principală: tradiție și inovație, nu constituie o răscruce la care trebuie neapărat să te oprești ci că, urmînd tot mai intens munca noastră de creație, vom ajunge mai eficace la degajarea, poate și din eșecuri, a unei teorii generalizatoare, ferind generația viitoare de greșelile și erezîile noastre literare.

RĂDĂCINILE ADINCI IN VIAȚA DAU ROADE GENEROASE

— Desigur, dvs. sînteți în măsură să oferiți un exemplu personal pozitiv în materie de muncă literară intensă. N-ați vrea, fără să trecem prea departe pragul laboratorului dvs. de creație, să ne împărtășiți ceva din metoda de lucru?

— Muncesc în mod foarte disciplinat. Disciplina nu o confund însă cu o premeditare rigidă.

Trama romanului îmi este foarte clară, — cînd mă așez la masa de lucru, dar, pe drum răsar personaje secundare noi, eroii principali au și ei căderile și întortocherile lor. Niciodată, însă, nu mă pierd în meandre și am ferma opinie că însuși hazardul fanteziei respectă o logică interioară precisă, care te sprijină în păstrarea fundamentelor construcției romanului. Și, cum am mai spus-o, dar merită să o subliniez, rădăcinile adînci în viață nu pot să nu dea roade generoase. De aci și motto-ul ultimului meu volum de nuvele: „Weekend in Guatemala" — „Vezi lucrurile care se întîmplă în lume? Mai bine să le numim romane".

— Aceeași deviză a prezidat și geneza celebrei dvs. trilogii, al cărei sfîrșit este așteptat cu atîta nerăbdare de publicul din cinci țări europene?

— Probabil. Am trăit mulți ani în zona bananieră, problemele vitale ale acestor oameni au devenit problemele mele. Ajunsese o necesitate personală imperioasă să scriu istoria lor, să arăt în „Vînt puternic" cum este măcinat cu încetul de către consorțiu, micul cultivator guatemalez, iar în „Papa cel verde", cum trustul se transformă într-o monstruoasă excrescență pe trupul țării, ingerința ei în viața politică nemaiavînd limite. In ultima parte a trilogiei: „Ochii celor îngropați", ridic la rangul de simbol o veche tradiție indiană: morții nu își găsesc odihnă și nu închid ochii pînă ce nu se va face dreptate pe pămînt. Romanul meu se încheie cu triumful dreptății sociale, cu îngenunchierea trustului de către cei gata la orice jertfă pentru a aduce lumina omeniei și în țara lor. Și sînt convins că nu este o utopie literară și că acest ultim volum va ajunge să fie citit și apreciat ca un premergător literar al realității sociale din țara mea, chiar dacă acum în Guatemala operele mele sînt arse pe rug în piețe, alături de marele educator Sarmiento, de poemele cîntărețului libertății cubane José Marti, de „Război și pace" și „Mizerabilii"...

— Așadar, încă o operă în care bate o inimă generoasă. Nu se poate spune că nu sînteți consecvent...

— In orice caz, te rog să transmiți lectorilor romîni care vor avea bunăvoința de a citi sumara noastră convorbire, că sînt la fel de consecvent în planurile mele de viitor și sper să vin cît de curînd în țara dvs., pentru a măsura deosebirile față de acum trei decenii...

Cred că atunci o să am plăcerea de a prezenta personal prietenului meu Zaharia Stancu, volumul său apărut în limba spaniolă...

L-am părăsit pe Miguel Angel Asturias îmbogățit cu o doză tonică de optimism, pe care omul o degajă — ca și opera — trecînd peste orice violență și amărăciune.

Eugen B. Marian

Artiștii noștri peste hotare

S-au făcut tot mai dese manifestările artei noastre peste hotare. Fără a mai recurge la luminile statisticii, putem spune că numai într-un singur trimestru aceste manifestări au întrecut ca număr și amploare tot ce se realiza înainte într-un deceniu.

La Paris și la Moscova, la Londra și la Pekin, la Delhi și la Veneția, pe mai toate meridianele, pretutindeni unde au purtat mesajul geniului național, artiștii noștri au trezit interesul unor mulțimi care descopereau cu o întîrziere de cîteva veacuri fenomenul artistic romînesc. De la Fănică Luca, scoțind din naiul său aleanurile doinei și trilurile ciocîrliei, pînă la prodigiosul Voicu executînd pe un Stradivarius Simfonia spaniolă a lui Lalo, de la ansamblul de dansuri al Sfatului Popular al Capitalei pînă la marii noștri interpreți de operă, de la uimitorul șef de orchestră Silvestri pînă la admirabilul comic Grigore Vasiliu-Birlic, meșterii noștri care cîntă sau joacă, au dat unei vagi noțiuni geografice un conținut real, fixînd în memoria unui spectator depărtat imaginea adevărată a patriei laborioase și pacifice. Bineînțeles că aceștia și încă mulți alții nu-s decît interpreți străluciți, dar măiestria lor recunoscută pe vreo trei din cele cinci continente, aruncă o punte de aur între lumi care se ignorau pînă mai ieri, deschizînd astfel drumul valorilor creației, acelea care exprimă în verb și culoare fondul însuși al gîndirii și sensibilității

noastre. Francezul care a gustat „Scrisoarea pierdută" va fi poate îmboldit de curiozitate să cunoască opera lui Caragiale, spectatorul sovietic care l-a ovaționat pe Ștefănescu-Goangă va dori să descopere creația noastră muzicală, englezul încîntat de arta lui Silvestri își va spune că o națiune care produce un asemenea artist rafinat trebuie să aibă poeți și romancieri vrednici de atenție și nu m-ar mira ca spectatorii venețieni entuziasmați de jocul actorilor romîni veniți să le ofere un Goldoni autentic (de astădată proverbul a fost înfrînt: se pot vinde castraveți și grădinarului) — nu m-ar mira, zic, să-i văd pe acești spectatori întrebînd în vechea lor librărie F. Ongania (o mai fi tot acolo?) de ultimele noutăți literare romînești... Manifestările biruitoare ale artiștilor noștri dincolo de frontiere, reprezintă astfel tot atîtea eforturi de apropiere și cunoaștere — cunoaștere, adică însăși condiția celei mai bune dintre lumile posibile, o lume în care respectul reciproc e generat de prețuirea creației artistice, și de emulația dintre făuritorii de frumusețe. Atît de evidentă este această condiție a cunoașterii pentru climatul rivnit al conviețuirii pașnice, încît nici nu mai era nevoie de confirmarea pe care ne-o aduce opintirea propagandistică a celor care nu văd cu ochi buni înmulțirea acestor ambasade ale artei venind să-și înfățișeze scrisorile de acreditare înaintea mulțimilor de spectatori.

E adevărat că arta noastră nu trece pentru întîia oară frontierele patriei și că au mai fost în trecut manifestări sporadice cu prilejul cîte unei expoziții internaționale, dar aceste încercări au purtat întotdeauna pecetea improvizației și incompetenței, ba uneori și stigmatul imposturii. N-au lipsit, e drept, nici inițiativele cutezătoare ale unor artiști care au pornit cu un imens entuziasm și cu mijloace puține să ducă verbul romînesc pînă departe, ca niște franctirori, fără să simtă alături cotul statului și, mai ales, fără ca potențații timpului să-i ajute în vreun fel. Cît despre participarea noastră artistică la expozițiile internaționale pe vremea cînd oricine era bun la orice, ea nu dovedea de cele mai multe ori decît spiritul de mîntuială al organizatorilor și nu recolta mai niciodată altceva decît surîsul stînjenit al oficialităților gazde obligate să ne întîmpine, neîzbutind să stîrnească interesul maselor largi din țara respectivă. Se întîmpla chiar ca prezența noastră să capete un caracter grotesc, cum a fost cazul cu participarea la expoziția de la Paris de acum douăzeci de ani. In loc să ne înfățișăm cu artiștii noștri cei mari, ai picturii, muzicii sau teatrului, am izbutit doar să cucerim oarecare faimă culinară cu „mititeii" acompaniați de naiul lui Fănică Luca și vioara lui Grigoraș Dinicu, reducînd astfel niște artiști reprezentativi la rolul de accesorii la grătar.

Presupun că în privința asta, oricine va recunoaște că arta noastră nu mai umblă în străinătăți ca un pui de bogdaproste, cu haine de împrumut, ci, datorită puterii populare, calcă voinicește ducînd pînă unde nici nu cuteza visul, toate semnificațiile ei naționale.

Ansamblul de dans al Sfatului Popular, de-o pildă, s-a înscris în amintirea zecilor de mii de spectatori din mai multe orașe ale Angliei, Franței și Elveției, într-un turneu cu adevărat victorios. E poate locul să tragem o primă concluzie și anume că accentul trebuie pus cu și mai multă hotărîre pe manifestările artei populare, adică tocmai pe aceea care-și trage farmecul din izvoarele nepieritoare ale sensibilității naționale, adresîndu-se nemijlocit sensibilității altor popoare, iar nu pe realizările oricît de merituoase în felul lor, ale unor artiști care nu fac decît să prelucreze cu mai mult sau mai puțin talent un material luat de cine știe unde. Același criteriu e valabil și dacă ne referim la prezența noastră în literatura universală sau în artele plastice.

N-ar avea nici un rost să ne ostenim ca să dăm lectorului de peste hotare o versiune din opera cutărui poet prețios și abscons în care s-ar putea recunoaște numaidecît modelul prefabricat, pe cînd poezia străbătută de mărețul tumult al aspirațiilor populare, cum e, spre pildă, aceea a lui Mihai Beniuc, ar aduce lectorului străin, ca un ecou prelungit, freamătul vieții noi de pe aceste meleaguri, așa cum poezia lui Nicolas Guillen poartă, pe cinci continente geamătul și speranța popoarelor asuprite ale Americii de Sud.

E la mintea oricui, ca să citîm un fapt concret, că participarea ansamblului C.F.R. Giulești la Festivalul internațional de folclor ce-a avut loc la Llangollen în New-Walles este într-adevăr un eveniment de alte proporții decît ar fi fost apariția într-un spectacol londonez a vreuneia din balerinele noastre, cu oricît succes, fiindcă în primul caz e vorba de mărturia convingătoare a creșterii nivelului cultural și artistic al maselor muncitorești din țara noastră, în timp ce succesul unei balerine izolate n-ar demonstra decît că dispunem de talente, ceea ce, dealtminteri, ar fi și greu de tăgăduit. Afirmarea la un festival internațional a formației de feroviari muzicieni și coregrafi, treisprezece ani după ce țara și-a scuturat mai multe juguri suprapuse, — ce altă dovadă mai grăitoare se poate aduce a prefacerilor adînci ce au intervenit eliberînd forțe, creatoare nu numai de bunuri materiale ci și de mari valori artistice? Nu vrem să plătim tribut unui sentiment de orgoliu, dar ne vine greu să trecem nepăsători pe lîngă faptul că un teatru de la Oceanul Înghețat, cel din Murmansk, a reprezentat comedia „Titanic-vals" a lui Tudor Mușatescu, fiindcă dincolo de succesul meritat al piesei, ni se pare vrednică de meditație împrejurarea că hăt, tocmai la Miazănoapte, unde Golf-Streamul cu suflarea lui încălzește valurile glaciale, mii de spectatori au rîs și s-au înduioșat, ca și spectatorul de la București și Tîrgoviște, de niște situații comice și de niște dialoguri savuroase pe care le bănuiam atît de locale, atît de ale noastre...

Dacă artele tuturor simțurilor, toate artele afară de cea zisă „a războiului", et pour cause, sînt prin esența lor, pacifice, pentru că în ultimă analiză orice artă e o închinare vieții și o tiflă dată morții, cu atît mai mult, aceea a dansatorilor și muzicienilor noștri, a actorilor și muzicienilor noștri constituie un adevărat mesaj de pace și prietenie pe care ei îl poartă dincolo de frontierele patriei.

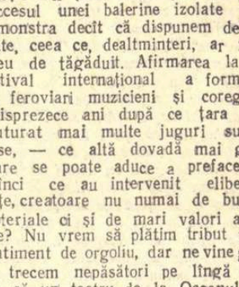

Omul care vine de la mai multe mii de kilometri cu fluierul său, aducînd la Delhi sau la Pekin un cîntec din Valea Oltului, ceata de băieți și fete, care vin să arate londonezilor sau parizienilor un joc de la ei de-acasă, așa cum îl jucau din moși-strămoși toți din neamul lor, trupa noastră de actori dovedind la Veneția că Goldoni venețianul și-a aflat interpreți cu duh venețian pe cheiurile Dîmboviței, toți aceia care au purtat culorile noastre în competițiile artistice internaționale n-au fost așadar numai niște artiști în turneu ci niște soli investiți de poporul lor ca să arate credința sa în valorile culturii și artei. Ale păcii, deci.

Sergiu Dan

Semnale de alarmă

Acum, nu mai mult de-o lună, răsuna în lumea întreagă, pornit din Ceylon, apelul lui Pablo Neruda. Ecoul lui mai înconjoară și acum pămîntul, și iată că de la Budapesta se aude un nou apel, — apelul a 117 scriitori unguri împotriva discutării la O.N.U. a raportului așa numitului „comitet al celor cinci", asupra contrarevoluției din Ungaria.

Apelul termină emoționant:

„Scriitori din lumea întreagă! Intelectualitate cinstită a popoarelor lumii! In numele stimei reciproce a națiunilor, a patriei noastre care a suferit atît de mult, pentru umanismul vostru, pentru onoarea Organizației Națiunilor Unite, protestați alături de noi".

De-un timp încoace, de cînd presiunea capitalistă a devenit cinică, văzduhul întreg e plin mereu de asemenea semnale de alarmă. S.O.S. răsună în omenire, pe toate undele, meridianele și paralelele. Este așadar o mare parte a omenirii care suferă, care trăiește sub presiune, care cheamă la înțelepciune și solidaritate.

E semn că agresivitatea imperialiștilor a crescut.

Semnalele acestea sînt date și de scriitori, aceste sensibile antene de emisiune și recepție ale popoarelor. Cinste lor!

Cronicarul de mîine al acestor vremi va găsi în aceste apeluri peisajul adevărat al vieții spirituale de astăzi. Și dacă ceva va putea fi salvat — și va fi — din ceea ce este bun în această viață spirituală de astăzi, apoi scriitorii din lume vor avea un merit. Dar dacă multe din aceste apeluri au un caracter general, universal, apelul acesta al scriitorilor unguri are un caracter cu totul special. E strigătul unor oameni care din octombrie trecut și pînă astăzi au cunoscut privațiuni și frămîntări de conștiință cum puțini oameni au trăit vreodată.

Nedumeriri, complexități, aparențe înșelătoare legate de contrarevoluția din Ungaria au divizat intelectualitatea lumii, și nu numai pe cea neț și definitiv reacționară. Oameni de bună credință au căzut în eroare. Mulți dintre ei, după ce au cunoscut toate aspectele realității, și-au revenit și au rămas pe baricadele progresismului, alții însă, mai plutesc încă în îndoieli și ezitări.

Dar un fapt mic, neînsemnat în aparență, dezleagă ca o cheie, tainele tragediei ungare: un ziar din Germania occidentală a publicat, în timpul mișcărilor din Ungaria, anunțul mortuar al unui celebru maior ungur, reacționar notoriu și activ, fugit în Germania de zece ani, care a căzut... în luptele din octombrie 1956 în Ungaria.

Cum a ajuns din nou în patrie? Ce a căutat acolo? Pentru ce a luptat? E lesne de înțeles pentru oricine. Actul lui de deces, e actul de identitate al contrarevoluției.

Sălțarea la suprafață în toiul mișcărilor a grofilor și magnaților unguri, purtînd lozinci de restituire a moșiilor și a fabricilor, e și ea un fenomen care definește caracterul mișcărilor din Ungaria.

Nimeni doar nu-și poate închipui că muncitorii ar fi fost aceia care nu numai să dorească restituirea către grofi a latifundiilor, dar să și lupte și să moară pentru asta. Au luptat elementele reacționare crezînd că printr-o manevră abilă și în confuzie pot recăpăta privilegiile.

Apelul scriitorilor unguri vrea să apere drepturile populare cîștigate de revoluție, libertatea de a lupta prin orice mijloace împotriva oricărei mișcări contrarevoluționare, independența, dreptul popoarelor de a decide de soarta lor. Drepturile acestea sînt, aparțin, poporului ungur și numai lui. Ele reglementează orînduirea din casa lui, dintre semenii lui. Liber e să facă așa cum crede, fără să se amestece „patrioți" în simbrie la străini.

Poporul ungur a suferit înspăimîntător de pe urmele acestei contrarevoluții. O iarnă lungă, grea, au îndurat de foame și de frig. Viața statului se oprise, anarhizată, cu resorturile sfărîmate.

Se întreabă scriitorii unguri: de ce se mai deschid aceste răni, și cine are interesul să le deschidă? Viața de abia și-a luat mersul, în tristețe, dar cu un nou avînt.

Apelul scriitorilor unguri este patetic și din cauza proceselor de conștiință care mai chinuiesc încă pe mulți dintre ei, dintre acei a căror ușurătate e răspunzătoare de zecile de mii de vieți jertfite. El pune și această problemă cu toate greutățile ei „intr-o societate frămîntată de durerile nașterii unei noi orînduiri".

De aceea răspunsul nostru la apelul scriitorilor unguri capătă caracterul unui act deosebit de uman.

Contactul permanent cu mulți dintre scriitorii unguri, semnatari ai apelului, vizitele reciproce ale scriitorilor unguri și romîni, cunoașterea nu numai a operelor lor, dar și a fiecăruia, ca om, fac din acest apel, în ce privește scriitorii romîni, o chemare, un strigăt de ajutor, al unor buni și dragi prieteni.

Iată, le spunem, că sîntem alături de ei, în aceste ceasuri grele, că protestului lor cinstit și demn, alăturăm glasul protestului nostru de intelectuali ai acestui veac care merită, prin cuceririle lui spirituale, un alt renume decît acel pe care i-l dau atîtea crime, săvîrșite sau puse la cale. Forțele morale ale veacului nostru, acele pe care le invocăm și pe care le cinstim, vor învinge.

Demostene Botez

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1,39.36; 1,50,17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7,79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 39 (185) - joi 26 septembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

OVIDIU

Nu s-a oprit, trirema cocorilor, să-l scape:
Vislea pe cer spre Roma, departe însfîrșit
De lupii, numai urlet, ai codrilor de ape,
De omul, numai geamăt, la Tomis părăsit.

Ciobanii geți, sălbateci Neptuni pletoși cu zeghe,
Se-apropie cu teamă, se-ascund sau i se-ncred.
Dar el aude numai ostași romani de veghe
Și marea, corul antic, hulindu-l pe aed.

Furtuna Mării Negre da veste că va-ncepe
Și — neagră ca lupoaica pustiului — spre ea,
Venea singurătatea vifornicelor stepe...
Zadarnic, toamna dulce, aripa-și mai bătea!

Vislind în larg trirema cocorilor se duce...
Și iarna saltă zboruri de pradă în urcuș,
Surprinde anotimpul întîrziat și dulce
Și-l gîtuie în aer: un ultim pescăruș.

...C-un pescăruș în palme, așa-l vezi prin tempeste
Pe țărmuri gînditoare; dar iată-acum, cînd treci,
Amurgul lui e-n togă de purpură pe creste
Și marea, corul antic, i-aduce slavă-n veci.

Cicerone Theodorescu

Convorbire cu V. Em. GALAN
despre
Fantezie și luciditate

În penultima parte a acestei convorbiri, interlocutorul nostru discuta despre perspectiva indispensabilă scriitorului în fixarea evoluției ulterioare a unui personaj literar. V. Em. Galan ne atrăgea atenția cu acest prilej, asupra rolului esențial al determinărilor sociale, istorice, psihologice, etc. în caracterizarea cuprinzătoare, veridică, a unui erou al timpului nostru. Între pericolul pe care l-ar constitui preponderența factorului accidental, al întîmplătorului în procesul de creație, și pe de altă parte, dificultățile pe care eventual le-ar putea provoca aglomerarea unor coordonate de o mare precizie științifică — am crezut atunci necesar să cer unele explicații suplimentare.

De aceea, pentru început, am riscat această întrebare:

— Ce loc credeți că îi mai poate fi hărăzit fanteziei scriitorului, într-un asemenea context științific? Nu survine aici o limitare care ar stînjeni oarecum zborul înaripat al imaginației?

— Pui pesemne întrebarea, în numele cuiva care și-ar apăra personalitatea artistică de orice apropiere cu textele și contextele științifice...

Cred că limpezirea țelurilor, claritatea soluțiilor în toate problemele dezbătute, stimulează fantezia creatoare și totodată o disciplinează. Or, după mine, fantezia are nevoie și de una și de alta; în proporții diferite, bineînțeles, de la caz la caz.

— *Prin urmare la dvs. cristalizarea perspectivei evoluției eroilor și a conflictelor ocupă un rol precumpănitor în procesul elaborării unei opere literare, iar la Francisc Munteanu — citez din interviul său apărut în „Gazeta literară", — lucrurile stau invers: „Scriu cînd am în față problemele, nu și rezolvările lor. Soluționez problemele scriind".*

— Da. De aici toată discordia. Și el, dacă începe așa, e obligat să încheie spunînd că, în ceea ce privește

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

Impresii din Kazahstan

Dragă mi-a fost această călătorie a noastră. Dragă și de mari înțelesuri. Multe am văzut în drumul acesta al nostru, dar ce-i mai de seamă — și-i bine s-o mărturisim dintr-un început — e că am văzut tăria omului, măreția lui, puterea-i de a schimba natura și a o supune, nu dintr-o dată și nu fără o îndărătnică și vitează înfruntare.

Cuvîntul nostru, cum e și drept, se cuvine să înceapă cu poporul, cu publicul kazah. Pe oamenii ridicați din poporul analfabet de foști coloni ai imperiului țarist, i-am întîlnit umplînd pînă la refuz teatrul de operă și balet din Alma-Ata. Se juca opera Kîz-Jibek, drama unei fete care-și pierde iubitul. Opera a fost ascultată cu o participare și într-o tăcere rar întîlnite. Chiar fără să înțeleg limba, numai după freamătul buzelor vecinei mele, după culoarea care-i dispărea de pe obraz, după împurpurarea care-i revenea, după lacrima care sclipea ca roua pe marginile genelor, urmăream întreaga dramă care se petrecea pe scenă. În vecina aceasta a mea am recunoscut pe cărunta îngrijitoare de păsări din colhozul Luci Vastoka, pe care-l vizitasem în aceeași dimineață. De altfel, printre spectatori am recunoscut mulți din colhoznicii de la Luci Vastoka. (Colhozul are peste 10.000 hectare teren arabil, 70.000 hectare pășune cu 37.000 oi, zeci de mii de păsări, mii de bovine și întinse terenuri de grădinărie).

La cele două spectacole de operă, la care am asistat (Kîz-Jibek și Birjan și Sara), am fost cuceriți nu numai de muzica care se bizuie pe un bogat folclor, dar și de înalta calitate a interpretării și punerii în scenă. Și acest teatru n-a fost înființat decît în 1934! Astăzi Kazahstanul numără peste treizeci de teatre.

Cum să uit întîlnirea din casa scriitorului Mukanov, el însuși dramaturg — cînd regizorul și unul din creatorii teatrului din Alma-Ata, Kurmanbek Djandarbekov ne-a povestit despre începuturile, grelele începuturi privind sala, textele, muzica, decorurile și desigur și interpreții. Erau de față Baigalii Dosangianov, artist al poporului, Nadișa, artistă de dramă din tînăra generație, Djanturi Norbuhan și alții și fiecare găsea alte înduioșătoare aduceri aminte ale începutului. Cum să uităm cîntecul din dombră al lui Garifan Kurmanglîev, artist al poporului, care, înlocuit vechilor „acîni", cîntăreți populari, improviza, în cinstea oaspeților și a țării lor, cîntece de slavă?! La ospățul din casa lui Mukanov, din înfrățirea și colaborarea care domnea între scriitori, muzicieni, regizori și interpreți, — am găsit răspunsul pentru rodnica înflorire a artei și literelor din Kazahstan. Am întîlnit în bibliotecile celor mai îndepărtate colțuri ale Republicii — și

Mihail Davidoglu

(Continuare în pag. 4)

2000 DE ANI
OVIDIU

ÎNSEMNĂRI

Ecouri ovidiene

Critica modernă vede în Ovidiu pe poetul care a retorizat poezia. Dacă le comparăm cu unele din operele înaintașilor săi, poemele lui Ovidiu sînt adevărate discursuri, adică dezvoltările unor teme cu variațiunile lor, cu enumerarea diferitelor aspecte, cu exemplificări mitologice. Începutul Artei de a iubi sună astfel: „Dacă cineva din poporul nostru nu cunoaște arta de a iubi, citească acest poem și, devenit savant prin lectura lui, iubească. Prin arta îndemînărilor pinzei și ale lopeții, înaintează vasele pe mare; arta face carele să alerge cu ușurință. Arta trebuie să călăuzească iubirea. Automedon era îndemînatic în conducerea carului și-n mînuirea hățurilor mlădioase. Tifis a fost pilotul pupei hemoniene. Pe mine, Venus m-a făcut învățătorul amorului tînăr. Voi fi numit Tifis și Automedon al amorului". Întreaga poezie modernă s-a dezvoltat prin eliminarea vechiului caracter retoric al poeziei. Un critic german, F. Gundolf, a observat odată că întreaga lirică europeană pînă la Goethe a folosit dezvoltarea unor teme, deci compoziția retorică. Abia Goethe ar fi scris sub impulsul emoției imediate, ar fi încetat să compună pe o temă, n-ar mai fi înșghebat discursuri. Generalizarea lui Gundolf este poate prea largă. Poate că poezia lipsită de retorism este de semnalat și în epoca pre-goetheană. Ceea ce este însă sigur e că tendința antiretorică alcătuiește unul din semnele distinctive ale evoluției lirice mai noi. Acestei tendințe îi corespunde diminuarea reputației lui Ovidiu, prețuirea lui mai redusă în critica nouă.

Puține au fost totuși reputațiile literare care să se fi menținut mai multă vreme ca aceea a lui Ovidiu. În toate secolele evului mediu, Ovidiu este autor școlar. Poeții îl pastișează, îl adaptează, îl traduc, îi împrumută unele din temele lor. Personaje ovidiene, Narcis, Orfeu, Hero și Leandru, Tantal, Pyramus și Thisbe, apar adeseori în poezia medievală. Frazeologia ovidiană, topii, adică locurile comune ale poeziei lui Ovidiu, se regăsesc adeseori în operele literare ale evului mediu. De curînd, E.R. Curtius, care a consacrat o cercetare erudită transmisiunii locurilor comune ale antichității în poezia modernă, prin intermediul literaturii medievale latine, a stabilit cîteva din izvoarele acestor locuri comune în poemele lui Ovidiu. Astfel, de pildă, locul comun al naturii sau al zeului care intervine pentru a domoli haosul primitiv, își are originea în Metamorfoze (I, v. 21 : Hanc deus et melior litem natura diremit) va trece în unele din poemele latine ale veacurilor de mijloc. Curtius stabilește această linie care ar putea fi prelungită pînă în epocile apropiate de noi. Dar mai cu seamă locurile comune și tematica poeziei erotice medievale și de mai tîrziu își au una din rădăcinile lor în poemele lui Ovidiu. Gaston Paris a studiat, pe vremuri, vechile versiuni franceze ale poemelor Ars amandi și Remedia amoris. Traducerea franceză a Artei de a iubi, compusă de Chrétien de Troyes, în secolul al XII-lea, s-a pierdut. S-a păstrat însă

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 2)

Despre tipurile prozei contemporane

Analizînd construcția unui număr restrîns de cărți remarcabile, apărute în ultimii zece ani, autorul „Cronicii de familie" observă o a doua particularitate a acestor romane, care ar întări caracterul unitar de școală a prozei noastre epice contemporane.

Recurgînd la o analogie, descoperă că romanele în discuție sînt mai degrabă de tipul care în muzică dau rapsodia sau suita. „Descult", „Bietul Ioanide", „Străinul" și „Moromeții" utilizează stilul rapsodic, adică înșirarea unor întîmplări, independente, centrate pe desfășurarea vieții eroului principal. Aceasta duce în mod fatal la tehnica episoadelor, uneori închise, aproape autonome.

Ca un fenomen de hibriditate sînt menționate „Cronică de familie" și „Groapa". În cea dintîi operă se constată alternarea tipului rapsodic cu cel dramatic. („Viața la țară" e statică, „Bonifaciu Cozianu" rapsodică, în schimb nuvelele „Datoria", „Bijuterii de familie", „Salata" au un caracter predominant dramatic.) Mai izbitoare este această hibriditate în romanul „Groapa", unde episoadele sînt, în prima parte a cărții, autonome, realizînd tablouri de sine stătătoare, ca în a doua jumătate episoadele să se înlănțuie într-o dinamică strînsă, riguroasă și dramatică.

Singura unitate a acestor romane o realizează atmosfera și ideea generală, sau mai precis concepția universului autorului respectiv. E o particularitate ce contribuie de asemenea la delimitarea caracterului unitar de școală a prozei epicii actuale. În esență cam acestea ar fi ideile susținute de Petru Dumitriu.

Din capul locului trebuie să remarcăm că, după chiar spusele autorului, cel puțin două din cele cinci cărți citate prezintă un compromis între tipul rapsodic și cel dramatic: „Cronică de familie" și „Groapa". Numai acest simplu fapt le creează o poziție excentrică, deosebită pe planul compoziției. Unitatea de atmosferă constatată ca o caracteristică a tuturor romanelor citate nu poate anula în nici un chip viciul de care se fac vinovate cele două opere, și prin aceasta le diferențiază de celelalte, încadrîndu-le într-o specie aparte. În realitate, acest viciu nu există în „Cronică de familie" și Petru Dumitriu se înșeală asupra momentelor hibride din opera sa; ele sînt accidentale și neesențiale, după cum vom încerca să dovedim mai tîrziu.

Înainte de a examina mai amănunțit cărțile în cauză, trebuie să desprindem, ca o trăsătură relativ comună, încălcarea regulilor clasice ale romanului. Faptul este incontestabil. De unde a răsărit această ten-

Ieronim Șerbu

(Continuare în pag. 4)

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

PIATRA CEA SCUMPĂ

În punctul meu de vedere nu socotesc atît de utilă ducerea de discuții interminabile în care să se demonstreze necesitatea scrierii de opere literare inspirate din actualitate. Fac această afirmație deoarece nu-mi pot închipui că un scriitor — care trăiește și se dezvoltă în aceleași împrejurări sociale ca acelea în care trăiește și se dezvoltă clasa căreia îi aparține ori căreia s-a atașat — poate fi insensibil față de transformările survenite în viața respectivei clase.

Mai util mi s-ar părea dacă cei 30—40 de scriitori ce vor fi angrenați în discuție, ar scrie fiecare cîte o schiță sau poezie bună, iar criticii ar analiza cu atenție aceste lucrări. Aceasta ar constitui într-adevăr un mare serviciu adus dezvoltării literaturii.

Desigur că abordarea unor teme literare actuale, să zicem din viața ultimului deceniu, nu este o treabă tocmai ușoară. Chiar celor mai talentați scriitori li se ridică probleme deosebit de complicate. Inversarea capitală de poziții survenită în viața poporului nostru a dus la transformări esențiale, atît în felul de a gîndi cît și în viața materială.

Dar scriitorii cunosc aceste transformări. Mulți din ei le-au și trăit, participînd direct la ele. Și atunci de ce mai este nevoie de atîta amar de discuții, care aduc cîteodată a moară ce macină în gol? În popor se spune că o dată pe an, șerpii cei mari se adună undeva în pădure și acolo, vreme îndelungată, forfotesc și se încolăcesc, fierbînd piatra cea scumpă. Să o fiarbă oare și scriitorii? Poate.

Pînă una alta însă, să ne punem următoarea întrebare: viața, să spunem cea din ultimul deceniu, oferă scriitorilor, eroi, material faptic pentru realizarea unor opere literare, valoroase, durabile? Cred că nu este nevoie de cine știe ce savante investigații pentru a ne da seama de adevăr. Principalul însă mi se pare a fi acela de a ști să pătrunzi în miezul faptelor noi, în ascunzișul sufletului omului, care și-a inversat brusc poziția socială.

Să presupunem că acțiunea unei nuvele sau a unui roman trebuie să se petreacă într-un cartier muncitoresc. În cazul acesta se ridică o sumedenie de întrebări: ce material uman și faptic poate oferi unui creator viața dintr-un cartier muncitoresc? Care este filozofia vieții acestor oameni? Ce discuții pot purta asemenea eroi? Poate fi surprinsă aici o dragoste sublimă, puternică? Există o poezie a minilor aspre, pline de bătături? Cum pot fi descrise mîinile unei fete de 18 ani care mînuiește zilnic pila și ciocanul? Se pot căpăta efecte din descrierea stam-bei ori a imprimeurilor ieftine? Arhitectonica unui cartier muncitoresc (nu peste tot sînt blocuri), mobilierul unei locuințe merită descrise? Mă rog, din toate astea se poate face artă? După părerea mea, cred că nu numai că se poate ci că este absolut necesar.

Dar într-o lucrare literară inspirată din viața muncitorilor ce trăiesc într-un cartier, nu cele pomenite mai sus vor constitui esențialul. Sînt și alte aspecte care constituie, după mine, miezul vieții noi a clasei muncitoare, inedițul acestei vieți.

Să facem o scurtă vizită imaginară într-un cartier muncitoresc. Vezi femeia aceea mărunță, cu părul cărunt, care udă florile din grădină? Este mama unui tînăr general din armata Republicii. Tînărul acela din colțul străzii este un bun strungar; fratele lui este ambasador. Fata aceea drăguță care se întoarce cu sacoșa de la piață este nepoata unui ministru și lucrează la filatura din cartier. Puștiul acela zglobiu, care se joacă cu o minge de cîrpă, are un vis mare: vrea să se facă marinar. Știți de ce? Unchiul său e amiral. Casa aceasta de la numărul 62 nu e rea dar este cam neîngrijită. În ea s-a născut și a crescut primul secretar al regiunii de partid.

Acestea sînt unele din faptele actualității. Și scriitorii le cunosc. Un mic sondaj în viața și sufletul acestor oameni legați prin mii de fire de ființa întregului stat (aici e noutatea), și vor ieși la iveală aspecte demne de a fi consemnate în opere literare durabile.

Consider că un roman al zilelor noastre nu va putea înfrunta cu adevărat timpul atîta vreme cît în paginile sale nu va fi oglindită realitatea așa cum este ea: adică, demonstrînd legăturile firești de viață.

Se vor scrie asemenea cărți? Nu încape nici o îndoială. Poate că se și scrie. Sînt sigur că Eugen Barbu de exemplu va crea în scurtă vreme o asemenea minunată operă. Dar nici într-un caz urmărind evoluția eroilor din romanul său „Groapa". Cu-farida este un cartier unic în felul său. Nicicînd el nu poate fi confundat cu alte cartiere muncitorești. Deocamdată mi se pare că tocmai viziunea unilaterală a lui Barbu față de adevărata viață a unui cartier muncitoresc (fie ea chiar cea dinaintea celui de al doilea război mondial) a făcut ca romanul Groapa *să aibă și scăderi.*

Deci, după părerea mea, este nevoie de mai puține discuții și de mai mult efort creator. Din fierberea creației va ieși sigur piatra cea scumpă și... actuală.

Dumitru Ignea

cărți noi

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU: „Concert din muzică de Bach" — „Drumul ascuns"

Fără preocupări balzaciene de construcție și sistematizare, Hortensia Papadat-Bengescu a realizat ciclul familiei Halipa cu un excelent simț de observație realistă, în virtutea căruia se numără azi printre creatorii romanului românesc modern. Intrînd în laboratoarele „Vieții românești" și mai apoi ale „Sburătorului" demonstrează curînd măsura talentului său în opere ce îi atrag aplauze unanime. Chiar de la primele cărți („Ape adînci", „Sfinxul", „Femeia în fața oglinzii") se remarcă printr-o mare acuitate analitică. Scriitoarea manifestă încă de pe atunci înclinație spre sondajul interior, alcătuindu-și, pe baza introspecției, o adevărată metodă de lucru. Lumea este văzută în resorturile ei intime, în ceea ce ascund aparențele convenționale. Sensibilă și feminină, H. P. Bengescu procedează totuși fără menajamente, scoțînd la iveală viciile boierimii „de viță", aflată în plin proces de descompunere. „Concert din muzică de Bach" și „Drumul ascuns", cele mai bune romane ale ciclului amintit, ne introduc în subteranele miesmatice ale acestei lumi de prinți și prințese, de snobi și veleitari, mînați cu toții parcă de stihiile unui amor pervertit și incestuos. Ne aflăm ca într-o faună în care stăpînește senzația — e adevărat, rafinată, dar nu mai puțin treaptă inferioară a psihologiei u-

Al. Săndulescu

(Continuare în pag. 4)

A. E. BACONSKY: „Dincolo de iarnă"

Nu știu ce a urmărit Baconsky, și dacă într-adevăr

a urmărit ceva, cînd a ales, pentru portretul cu care se deschide volumul actual o fotografie de la vîrsta primelor clarificări sau poate a primelor iluzii poetice. În orice caz, o justificare întrezăresc în însăși substanța versurilor care relevă o sensibilitate adolescentină — deci cît se poate de pură — incintătoare prin sinceritatea cu care ni se dezvăluie și printr-o vibrație mai expre-

Geo Șerban

(Continuare în pag. 4)

PROVERBE: *ȘI-A FĂCUT BURTA BUTIE ȘI GURA PILNIȚĂ*

Răsfoind REVISTELE

„Tînărul scriitor", nr. 8/1957

Apărut în preajma marii sărbători, numărul 8 al revistei „Tînărul scriitor" evocă în versurile lui Gh. Tomozei („Trei trecători...") și nuvela lui Aurel Mihale („Durere"), episoade din zilele eliberării. Deși liniile conflictului pe care-și construiește narațiunea nu sînt inedite (un ostaș dispărut pe front își găsește, la întoarcere, soția căsătorită cu un consătean), Aurel Mihale a obținut totuși pagini emoționante prin comunicarea sobră și convingătoare a unor momente dramatice, ca și prin sinceritatea relatării la persoana întîi. Ceea ce dovedește — dacă ar mai fi necesar! — că nu scheletul subiectului e decisiv într-o narațiune. Observația e confirmată și de nuvela „Epilog" a lui Haralamb Zincă, din păcate ca exemplu negativ. Nuvela, inspirată din lupta în ilegalitate a comuniștilor, e departe de nivelul artistic cerut de măreția acestei lupte, menținîndu-se, în ciuda efortului vizibil al autorului, în limitele unui convenționalism lipsit de vibrație.

Din proza numărului vom mai reține continuarea remarcabilului reportaj al lui Pop Simion — „Paralela 45°" (Zona de lut), despre un Bărăgan, cuceritor în măiestatea lui care-l impresiona pe Odobescu, dar transformat într-un grînar uriaș și fertil prin strădania plină de elan a oamenilor treziți la viața nouă de socialism. Printre poezii am întîlnit cu emoție o inedită a regretatului Nicolae Labiș („Arthur Rimbaud").

CRITICA ȘI ISTORIA LITERARĂ

sînt bogat reprezentate în obișnuitele cronici și rubrici. În „Puncte de vedere asupra actualității", Demostene Botez aduce cîteva precizări în definirea noțiunii de „actualitate" pe care o apără de interpretări străine. „Poporul — scrie Demostene Botez — prețuiește îndeosebi operele care zugrăvesc fenomenele de seamă ale realității socialiste, procesele esențiale ale dezvoltării sociale, dar autorul nu trebuie să le prezinte și să le trateze izolat, ci încadrate în complexul vieții, așa cum sînt și în realitate". Producției literare recente îi sînt dedicate interesanta cronică literară semnată de Aurel Martin (despre Doina Sălăjan și Violeta Zamfirescu) precum și un număr de recenzii.

Într-un articol confuz și contradictoriu („Argou și trivialitate în proza contemporană"), Gh. Poalelungi reia o discuție pe care o considerăm ajunsă la concluzii clare. Deși recunoaște „efectul de evocare" al argoului, Gh. Poalelungi, împleticindu-se în propria-i argumentare, denunță în termeni vehemenți oprobriului public pe Eugen Barbu și Nicuță Tănase, cărora le alătură într-o paranteză categorică și pe Marin Preda, autorul „Moromeților". „Ar fi dezgustător — exclamă apărătorul stilului dulce, referindu-se la eroii primilor doi prozatori citați — ca asemenea oameni și limbaj să fie specifice vieții noastre sociale." Ciudat, nu? Gh. Poalelungi uită că eroii din romanul lui Eugen Barbu au trăit acum vreo trei decenii și erau într-adevăr specifici vieții sociale de atunci, pe care de altfel o și denunță romancierul. Uită, de asemenea, că „Derbedeii" lui Nicuță Tănase aparțin și ei rămășițelor aceluiași mediu social din care urcă spre o viață nouă. Cît privește distincția pe care autorul articolului o face între scriitorii munteni și cei moldoveni, cei dintîi după părerea sa mai înclinați spre ceea ce numește „trivialitate" de limbaj, chestiunea ni se pare pe de-a-ntregul așezată pe un teren alunecos.

Sectorul de istorie literară, căruia „Tînărul scriitor" îi acordă o atenție susținută, cuprinde în numărul 8 articolul lui Teodor Virgolici care aduce date interesante despre atitudinea a trei mari scriitori romîni (N. D. Cocea, Gala Galaction și Mihail Sadoveanu) față de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie în timpul desfășurării ei sau în anii imediat următori, și un studiu asupra poeziei lui Delavrancea, în care D. Murărașu comunică descoperirea volumului de versuri, pomenit de mulți dar necunoscut pînă astăzi, al autorului lui „Hagi Tudose" și „Apus de soare".

MAI MULTĂ ATENȚIE

s-ar cuveni să arate „Tînărul scriitor" stilului și vocabularului colaboratorilor săi (mai ales că revista se arată foarte grijulie față de limba altora). „Cearcănele înfipte sub (ochi)", „menționabile", „efuziuni sentimentalisto-filozofarde ipocrite", „frecvența ispititoare, oliseiștă", „destinat pentru uzul copiilor" — sînt numai cîteva din expresiile care uimesc și indispun pe cititor. Același, fără să aibă studii speciale de botanică, se miră că în nuvela lui H. Zincă, la 16 martie (1944), castanii sînt încărcați de florile lor albe, în timp ce teii și teiucii abia au prins să înmugurească.

Cronicar

Curier literar

AU APĂRUT:

IN EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ:

„Versuri" de Octavian Goga, cu un cuvînt înainte de acad. Mihai Beniuc.

„Valea Albă" dramă istorică în patru acte, de Eusebiu Camilar; ilustrații de G. Labin.

„Sonete" de Mihail Codreanu, cu o postfață de Al. O. Teodoreanu.

„Destine" de Maria Rovan.

IN EDITURA TINERETULUI:

„Din munți și din cîmpii", culegere de povestiri pentru copii de Ion Agîrbiceanu.

„Bate vîntul din Tîlmaciu" roman de Valentin Heinrich.

„A venit un pui de om", versuri pentru copii de Dragoș Vicol.

IN COLECȚIA SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI FILOLOGICE:

„Limbă și literatură", vol. II și III, culegere de studii și articole de istorie literară, stilistică și lingvistică.

„Cum dispare o limbă (istro-romîna)" de Ion Coteanu.

„Cum se studiază limba literară" de acad. Al. Graur.

SE AFLĂ SUB TIPAR:

„Opere" de Ion Creangă, ediție îngrijită de G. Teodorescu-Kirileanu.

„Noi și neobarbarii", culegere de articole și eseuri de Petru Dumitriu.

„Umbra stelelor", versuri de Radu Boureanu.

DIMITRIE PĂCIUREA — „Himera văzduhului"

„CAIETE CRITICE"

Mult așteptatele „Caiete critice" (E. S. P. L. A.) și-au făcut apariția! Coperta (una din puținele coperte sobre, elegante și sugestive în același timp) anunță, de fapt, conținutul variat și bogat pe care îl îmbracă. Probleme și nume de mare rezonanță actuală: romanul românesc actual; estetică marxistă: Plehanov, Mehring, Lafargue; clasici: Ibrăileanu, Eminescu, Arghezi, Malakovski, Baudelaire, Anatole France, — grupate în capitole tematice sau de gen. Purtător de cuvînt al aspirațiilor semnatarilor „Caietelor critice", acad. M. Ralea, într-o succintă și vioaie adresare de cuvînt „Cîte ceva despre critica literară", prefigurează conținutul și atitudinea studiilor pe care le recomandă cititorului: orientarea spre problemele esențiale ale literaturii, spre actualitate, spre comentarea autorilor „dificili", competența aparatului critic.

Capitolul închinat romanului românesc actual (S. Arghir: „Însemnări pe marginea prozei lui Z. Stancu", S. Brătu: „Arta „Cronicii de familie"", S. Damian: „Marin Preda", Mihai Gafița: „Muncitorul în romanul actual", și Dumitru Micu: „Reflecții asupra romanului rural din ultimul deceniu") reprezintă un succes al „Caietelor". Chiar dacă nu am lua în considerație decît faptul că, dintr-o dată, avem în față imaginea analitică și de sinteză a celor mai reprezentative și valoroase realizări ale epocii de democrație populară în acest domeniu. Dacă vom adăuga la aceasta competență, varietate în tratare, seriozitatea oficierii actului critic, perspectiva realizată prin referire în timp și extindere pe plan universal a scriitorilor amintiți (și la care în mod cert au dreptul), vom avea o imagine mai apropiată de adevăr a semnului de bun augur pe care-l aduc paginile rezervate discuțiilor asupra romanului românesc actual. Adăugirea bibliografiei romanului după 23 August, întocmită de Dumitru Micu și aceea asupra criticii romanului, făcută de Gh. Radu și D. Moisescu constituie nu numai o surpriză, ci și un fucru extrem de necesar pentru cercetătorii literari cu atît mai mult cu cît lipsa ei era cu ascuțime resimțită. Completarea bibliografiei, și pentru celelalte domenii, este un angajament implicit pentru „Caietele critice" viitoare. Bine venită și bibliografia critică curentă (sau cvasi-curentă) pentru lunile ianuarie—februarie 1957.

Critica criticii, cu tradiție frumoasă în istoria publicațiilor românești („Viața românească") prin problema de istorie a criticii marxiste (Plehanov, Mehring, Lafargue) pe care o pune autorul său P. Langfelder, deschide un capitol pe care l-am dori continuat prin noi investigații de același ordin, iar fragmentul de monografie (?) sau numai studiul preliminar pentru o monografie al lui Lucian Raicu asupra criticului și animatorului „Vieții românești" vechi, este o reluare — păstrînd proporțiile — a modului de a împlini „misterul" criticii de către Ibrăileanu.

„Fenomenul" Eminescu, reluat de către Tudor Vianu într-o nouă ipoteză complementară, capătă extensia cuvenită, situînd poetul care a dominat spațiul și timpul, lărgind la infinit sfera intelectualului și pasionalului în poezia românească. Filonul liric, fără de care nici unul din veritabilii eminescofili și eminescologi n-au îndrăznit să se apropie de Eminescu, își trimite și aici grăunțele de aur la suprafață.

Mai detașat și relativ mai „sec", dar mergînd pe erudiție, (cu texte inedite, din care două detașate de studiu) și exactitate de interpretare a amănuntului, acad. Perpessicius, în a sa „Creație și divertisment folcloric la Eminescu" prezintă cititorului roadele unei meticuloziități științifice obișnuite la d-sa. „Forme prozodice din secolul XIX", semnat de Vladimir Streinu, consistent informat și deci necesar, deși arid. Materialul reunit dă o privire de ansamblu, desigur, interesantă pentru pasionații problemei. În fine, revelatoare, prezența tinerei Ovidia Babu, prin finețea observației și eleganța expresiei.

Hotărît, „Caiete critice" I, îngrijit de Paul Georgescu, Savin Bratu și Mihail Șora constituie o reușită, care solicită asigurarea perpetuării lui viitoare. Cei mult s-ar putea cere folosirea mai din plin a genului „scurt" de critică — în acest număr închinat romanului — fiind neglijat.

BREVIAR

MIHAIL POP:

„La vest de Majorca"

O carte pentru tineret scrisă cu nerv. Ion și Petre, doi adolescenți, se îmbarcă marinari pe vasul „Madonna", destinat traficului clandestin de arme pentru fasciștii spanioli (acțiunea se petrece în timpul războiului civil din Spania). Oameni puri, nealterați sufletește, ei se vor împrieteni pe bord cu comunistul Simcu, care are sarcina să saboteze transportul. Cîteva figuri de marinari ca Manole, o brută cu forță herculeană, căpitanul Veluro, un perfect șef de pirați, sau bătrînul mecanic Barba Năstase, om cinstit dar șovăitor, se conturează clar de la începutul cărții. Firul epic, simplu, se desfășoară fără ocolișuri către consecința firească: avarierea armelor, rînd pe rînd, în nopți de veghe și în cele din urmă „sabordarea" vasului, pe care o va realiza Barba Năstase sub influența comuniștilor de pe vas.

Remarcăm simplitatea mijloacelor cu care este scrisă cartea de curînd apărută în Editura Tineretului. Autorul (vechi marinar), deși nu abuzează de descrieri spectaculoase, ne transpune totuși în atmosfera marină. Stilul cursiv, limba clară, construcția echilibrată și fără lungimi, fac din cartea lui Mihail Pop o lectură agreabilă pentru tineret.

Nichita Stănescu

LEONID LEONOV:

„Lăcustele"

Încă de la primele pagini, nuvela lui Leonid Leonov, „Lăcustele" („Cartea rusă") izbutește să capteze integral interesul cititorului.

O mare calamitate naturală se abate asupra Turcmeniei: valuri compacte de lăcuste venite dinspre Afganistan pustiesc totul în calea lor. Recoltele de pe suprafețe uriașe sînt amenințate și oamenii sar să le apere ajutați de stat. O luptă înverșunată împotriva acestui flagel „aproape biblic" începe să se desfășoare și la ea participă, în calitate de „ciusar" (însărcinat extraordinar cu combaterea lăcustelor) și eroul nuvelei, tînărul Maronov sosit de puțină vreme în regiune. Personalitatea lui este deosebit de interesantă. Există în tînărul acesta un neastîmpăr adînc, o preferință pentru climatul extremelor, pentru situațiile limită; e un romantic, dar un romantic de tip nou, al energiei, al căutărilor fecunde, care în loc să-și plăsmuiască o lume de idealuri inaccesibile, trăiește în realitate și o transformă, transformîndu-se și pe sine totodată. În lupta aprigă, istovitoare împotriva valurilor de lăcuste ce nu se mai sfîrșesc, Maronov are prilejul să se călească, eliberîndu-se de o povară ce-i apăsa greu sufletul. E noapte și lupta împotriva lăcustelor e în toi. Sînt săpate șanțuri unde lăcustele care înaintează sînt îngropate și strivite. Mase de insecte neajunse la vîrsta zborului vin necontenit. Aerul e fetid, greu. Maronov, epuizat, vrea să se odihnească într-o colibă părăsită din apropiere. Acolo o găsește pe Ida, soția lui Mazel, care se odihnea și ea. Din pricina acestei femei, cu cîțiva ani în urmă, fratele lui Maronov, Iakov, se hotărîse să plece în Novaia Zemlea împreună cu el. Iakov murise acolo, învins de asprimea condițiilor de viață, de boală.

Abia în noaptea aceasta, în colibă, își mărturisi fiii însuși Maronov pentru ce venise în Turcmenia: „îl mînase dorința să scape de imaginea neasemuită a ființei care-i ucisese fratele, — sau să i se supună... Acolo, în mijlocul stîncilor din Novaia Zemlea, în tăcerea fără lamentări a lui Iakov și în cea dintîi înflăcărare a lui de băiețandru se îndrăgostise și el de această femeie — de ceea ce auzise despre ea, de numele ei ciudat, ca scos dintr-o poezie și chiar de acea nepăsare în fața păcatului cu care îl părăsea pe mult răbdătorul și prea generosul ei soț ca să se ducă la alții..."

Dar Maronov își înfrînge dragostea aceasta bolnavă după ceea ce-i evocă Idei moartea lui Iakov și, cînd aceasta încearcă să-l atragă, el pleacă. Iese în noaptea iluminată de făcliile oamenilor care se străduiau să pună stavilă năvalei lăcustelor. Alături de ceilalți, începe din nou munca. Spre zori își dă seama că trecuse prin „propria lui năpîrlire", că se maturizase dintr-o dată.

În nuvela lui Leonid Leonov — una din capodoperele genului — luptînd cu natura, omul obține deodată două victorii: una asupra naturii, cealaltă asupra lui însuși. Cucerind dimensiuni exterioare, el cucerește totodată noi dimensiuni interioare: devine mai puternic, mai nobil, mai adînc. Acesta e sensul final al nuvelei „Lăcustele".

Matei Călinescu

Ecouri ovidiene

(Urmare din pag. 1)

traducerea prescurtată a unui clerc care își spune numele, un oarecare Elies. Este foarte interesant de văzut cum locul întîlnirilor amoroase, care, pentru Ovidiu, este teatrul, unde femeile romane se arătau pentru a privi și a fi privite (spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae) este înlocuit de traducătorul francez cu bisericile timpului său. Un poem contemporan cu acel al lui Elies datorit unui autor anonim, este renumita La clef d' amour (Cheia amorului) o adaptare a Artei de-a iubi în care autorul găsește în moravurile timpului său detaliile menite să înlocuiască pe acele ale poemului lui Ovidiu. În aceeași epocă un Jacques d' Amiens, un Guiart dau, la rîndul lor, alte adaptări ale poemului ovidian despre iubire. În același fel, Remedia amoris, poemul în care Ovidiu preconizează leacurile dragostei, produc diferite traduceri și adaptări. Tot atît de numeroase sînt poemele latine medievale determinate de imitația lui Ovidiu, printre care o semnificație specială dobîndește, prin încercarea de adaptare la ideile vremii, compunerea poetică în latinește în care, către sfîrșitul secolului al XII-lea, Arnoul d' Orléans oferă interpretarea alegorică și moralizatoare a fabulelor ovidiene sub numele de Allegoriae Ovidii. Ovidiu moralizat apare de-acum înainte în toată literatura medievală. Lunga inițiere ovidiană, prin deprinderea de a supune analizei sentimentele iubirii, prin modelul acelui amestec de subtilitate, de grație și de didacticism oferit de marele model, determină, în fine, opera didactic-erotică cea mai importantă a evului mediu. Le roman de la rose al lui Guillaume de Lorris și Jean de Meung.

Din secolele medievale, cînd influența lui Ovidiu a dat atîtea rezultate, steaua poetului latin s-a menținut mereu la zenit. Într-o măsură, nu cu mult inferioară poemelor homerice, opera lui Ovidiu a rămas un rezervoriu de teme poetice. Shakespeare, La Fontaine și Goethe, au avut de cules cîte ceva din Metamorfozele lui Ovidiu. Nici literatura noastră nu s-a sustras înriuririi atît de generale a poetului latin. Ienăchiță Văcărescu îl cunoștea. Conachi dă, cu mijloacele vremii, traduceri din Metamorfoze și Heroide, probabil prin intermediul unor versiuni franceze. Vasile Aaron dă și el, pentru cititorii săi din străturile cele mai largi ale poporului, povestirea întîmplărilor lui Pyram și Thisbe, a lui Echo și Narțis. Ecouri ovidiene au fost semnalate în Țiganiada lui Budai-Deleanu.

Curentul general al interesului pentru poezia lui Ovidiu n-a putut să nu treacă și prin literatura noastră. Ovidiu este unul din izvoarele scriitorilor noștri care s-au format în atmosfera de cultură a secolului al XVIII-lea. Mai tîrziu însă steaua lui începe să scapete. Influența lui literară diminuează. Dar puncte de vedere noi în aprecierea literaturii par să readucă interesul actual pentru opera citită și admirată atîta vreme. Este de notat că ceea ce pare a se impune cu deosebire atenției moderne în opera atît de întinsă a lui Ovidiu sînt, mai mult decît poemul Metamorfozelor, cu tot interesul lui ca izvor mitologic și mai mult decît Fastele, atît de însemnate pentru cunoașterea legendelor celor mai vechi ale Romei, poemele erotice, Amores și Ars amandi, adică tocmai producerile incriminate de unii din contemporanii poetului și acele care au stat la originea dramei săle umane, surghiunul și sfîrșitul său în tristețe și uitare. Există în aceste din urmă poeme atîtea notații fine și exacte asupra sentimentelor omenești, atîtea detalii asupra moravurilor romane în epoca de la începutul imperiului, oamenii acestui timp retrăiesc acolo cu atîta adevăr pentru noi, încît partea aceasta a operei lui Ovidiu ne pare astăzi cea mai vie, cea mai bine conservată, cea mai valabilă. Un mare poet trăiește pentru posteritate în forme mereu schimbate și prin tot alte și alte aspecte ale operei lui. Căi noi de acces către producția poeților se deschid fiecăreia din epocile care încearcă să se apropie de ei. Această cale, în ce-l privește pe Ovidiu, pare a fi astăzi realismul său psihologic și social.

Tudor Vianu

Cronica literară

PERPESSICIUS: „Mențiuni de istoriografie literară și folclor" (1948-1956)

Volumul actual, primul după un număr de ani, al acad. Perpessicius, nu continuă evident seria cunoscutelor și apreciatelor Mențiuni critice. Consacrat îndeosebi istoriei literare, acest volum nu este însă mai puțin reprezentativ pentru personalitatea criticului, altădată unul dintre acei perseverenți cronicari ai actualității pentru care cercetarea documentelor și proiectarea pe fondul istoriei constituie o atracție manifestă.

Mențiunile de istoriografie literară și folclor cuprind, în ordinea cronologică a scrierii lor, studii și articole de o tulburătoare varietate. Istoricul literar și-a menținut într-un fel răspunderea față de actualitate, studiile sale valorificînd, cu prilejul, mai ales, al unor evocări aniversative și comemorative, imensitățile de fișe ale celui mai asiduu cercetător în biblioteca Academiei R.P.R.

În 1948, salutînd „votul prin care Academia R.P.R. a restituit unui număr de scriitori, artiști și oameni de știință, intrați mai de mult sau mai de curînd în necropola istoriei, laurii frustrați ai consacrării" (adică alegerea post-mortem, în Academia înnoită, a marilor ostracizați ai trecutului), Perpessicius răscolește documente, inedite și grăitoare, despre Vlahuță, Caragiale și Gherea. (Academicieni de dincolo de mormînt). Amintirea lui Artur Enășescu fusese împroșpătată, cu pioșenie prietenească, în zilele împlinirii a cinci ani de cînd „umbra rătăcitoare" a celui ce azi e atît de puțin știut „s-a strămutat în acele dumbrăvi elyzeene pe care bruma nu le atinge niciodată". (Artur Enășescu, un parnasian al boemei). Pentru Alexandru Vlahuță, Perpessicius scrie, cu ocazia celei de a 29-a comemorări, un „modest cuvînt de pomenire", îndreptat în primul rînd către exemplul vieții și operei unuia „din cei mai statornici militanți ai înaltelor idealuri cetățenești".

Incursiunea istorică Eminescu și contemporanii este scrisă atunci cînd „omagiile impresionante cu care țara întreagă ia parte, 60 de ani după săvîrșirea din viață a lui Eminescu, la cinstirea numelui și operei lui, dovedesc în chip neîndoios maturitatea de cultură a vremilor noastre". („Ele cinstesc de asemenea, dacă nu mai mult, în egală măsură, în orice caz, însăși această a noastră cultură..."). Articolul Caragiale — întemeietorul realismului nostru critic este scris cu prilejul centenarului (1952) care, „cu nenumăratele lui manifestări ce bat din plin a pus odată mai mult în lumină actualitatea operei marelui satiric", reînviind „cu prestigiu și farmec o societate cu ale cărei deprinderi și metehne atîția dintre noi am crescut și, uneori, le-am simțit, pe însăși existența noastră, pitorescul însă nu mai puțin durerosul stigmat". Despre Locul lui Dimitrie Cantemir în literatura română se scrie, pe cît se pare, în primul rînd pentru evidențierea valorii încă ignorate a Istoriei hieroglifice, în așteptarea unei ediții integrale cu „o cît mai largă a ei difuziune", astfel încît „cel de al 280-lea an de la nașterea lui să însemne... și această atît de dorită și mult așteptată resurecție"...

Un studiu cu revelații documentare și interpretative este scris La centenarul lui Anton Pann, acela care „va rămîne de-a pururi în fastele literaturii noastre" ca un „depozitar al tezaurului popular, cum îl socotea Vasile Alecsandri, și clasic dintre cei năzdrăvani, prin proteismul întrupărilor sale de la cea mai telurică și pînă la cele mai sublime, cum îl socotea Eminescu, — Omir al poporului său într-un fel". Chemate de comemorări sînt evident și studiile Samuel Micu Clain și Bogdan Petriceicu Hasdeu, acesta din urmă neputînd fi fără raport cu întîmpinarea semicentenarului împlinit anul acesta.

Acad. Perpessicius, etern pasionat de bibliotecă și oricînd pe frontul valorificării moștenirii literare, participă astfel — cu erudiția sa cunoscută și cu minuțiozitatea și perseverența care dau posibilitatea desfășurării acestei erudiții, — la cele mai mari pomeniri culturale din zilele noastre. Și ocazia unei excepționale aniversări politice, ca aceea a centenarului revoluției de la 1848 din țara noastră, cheamă la lucru uneltele celui aplecat de mult asupra îngălbenitelor foi ale veacului trecut și Instantaneele din literatura anului 1848 sînt revelatoare. Iar paginile antologice din Lirism și narațiune în opera lui Mihail Sadoveanu, care constituie o indicație sintetică de mare forță generatoare, sînt „sfiosul omagiu" al academicianului, el însuși venerat, la sărbătorirea celor 75 de ani ai maestrului „fuziunii dintre lirismul expresiei și predestinarea tiparului epic".

Volumul recent apărut cuprinde, pe lîngă studii de istorie literară, în mare măsură chemate, cum am văzut, de mișcări culturale contemporane, și manifestări ale interesului mereu viu pentru fenomenul literar actual în noile sale manifestări. De neamul lui Mitrea Cocor este un articol care urmărește o filiație tipologică în cea mai recentă creație sadoveniană (articolul e scris în 1950). Electricitate și literatură este, pe 30 de pagini, o complicată investigație istorică în domeniul lexical ca și în al tematicii literare universale, investigație al cărei stimul pornise din imediata actualitate a planului de electrificare și a literaturii închinate acestuia. Actualitatea unui articol ca Exagerări folclorice sau variațiuni pe tema proletcultismului (1953) e clară. Poemele homerice reprezintă „un popas" „la unul din cele mai timpurii și mai nesecate izvoare de poezie, cu prilejul retipăririi lui Homer în românește. Articolul e, de fapt, și o cronică asupra „caracterului și semnificației acestei retipăriri înseși". În fine, articolul Un poem „valah" pentru Walt Whitman este, direct, o laudă unei creații poetice din repertoriul cel mai nou al literaturii noastre. De altfel, anul acesta s-au ivit semnele revenirii cronicarului la uneltele sale, și încă în paginile Tînărului scriitor, ceea ce e emoționant.

Academicianul aflat la o vîrstă respectabilă își păstrează nealterată tinerețea unui interes pe care numai intelectualul autentic și onest îl poartă formelor progresului continuu al gîndirii umane. Fără a fi un exeget marxist pe toată întinderea scrierilor sale din ultimii ani, Perpessicius arată a se fi aplecat adeseori asupra textelor clasice ale ideologiei clasei muncitoare, mai ales în ceea ce privește arta și literatura (vezi în primul rînd unele comentarii la Caragiale în lumina unor observații fine ale lui Marx și Engels). Un anumit spirit, format cultural diferit și uneori opus față de mentalitatea intelectualului de azi, limitează încă abordarea problemelor de pe pozițiile noastre ideologice (vezi, de exemplu: Eminescu și contemporanii). Dar nu încape îndoială că în pas cu străduințele celor mai tineri se află și academicianul Perpessicius în studii care stabilesc cu exhaustivă documentație raporturi și determinări sociale (vezi de ex: Dinicu Golescu) și care închină pagini memorabile unor înaintași ai mișcărilor sociale contemporane (cum sînt cele mai multe, în fond, dintre articolele prezentului volum.) Iar, adeseori, scrierile recente ale lui Perpessicius sînt un document al recunoașterii revoluției noastre culturale, cu majore atribute umaniste, de către unul dintre vechii literați romîni.

Este o bucurie să omagiezi cu prilejul unui volum nou prezența în rîndurile noastre, de partea revoluției culturale, categoric, a lui Perpessicius. Perpessicius ocupă în istoria culturii noastre moderne, în mod cert, un loc cîștigat și stabilit de cîteva decenii.

Cronicarul și istoricul literar de altădată, ca și cel de acum, reprezintă un anumit stadiu de dezvoltare a culturii noastre, — stadiul în care e posibilă aplecarea cu sîrguință, distincție și erudiție asupra unui fenomen literar variat și bogat, atît în adîncimea istoriei cît și în desfășurarea prezentă. Perpessicius a slujit ani îndelungați recenzia și cronica literară cu o grijă și o comprehensiune care au stîrnit nu o dată zîmbete maliționse, dar care își au de fapt semnificația în dorința de promovare a tot ce poate fi valorificat în ogorul literelor românești. De pe această poziție, critica lui Perpessicius a compensat într-o măsură absența unor directe fundamentări teoretice, a unui explicit ideal estetic și literar. Pentru că, scriind despre contemporani sau răscolind trecutul, Perpessicius a evidențiat de-a lungul întregii activități o anumită etică a iubitorului de literatură care recepteză, cu sentimentul recunoașterii, tot ceea ce poate exprima sufletul omenesc — și sufletul românesc — în căutările sale artistice. E aici, cel puțin, un implicit fundament teoretic și un implicit ideal estetic pentru un cronicar al literaturii (în sensul desfășurării ei istorice). Ceea ce a constituit multă vreme o atenție poate realmente disproporționată pentru aparițiile contemporane, fie oricît de neînsemnate, se transportă, pe planul activității istoriografice, printr-o nelinîștită grijă de unii nedreptățiți și „uitați". Criticul renumit pentru politețea sa excesivă, pentru ocolitele sale obiecții și reticentele sale îndignări, avusese unele violențe de limbaj, de altfel cu totul acceptate de uzanțele criticii, dar excepționale în registrul cu care-și obișnuise el cititorii, față de Istoria literaturii române contemporane a lui Eugen Lovinescu. Faptul e semnificativ pentru că rara sa înverșunare fusese provocată de „măcelul unanim" executat de apologetul exclusivist al modernismului asupra unei bune părți a literaturii noastre. El însuși poet, datorînd în bună măsură simbolismului contemporan, Perpessicius avea o cu totul altă atitudine față de poezia românească decît Lovinescu, valorificînd cu dragoste orice contribuție poetică autentică, oricît de străină propriei sale firi creatoare. Desigur, o atare receptivitate integrală, greu realizabilă prin înseși legile gîndirii și simțirii omenești, poate duce — și a dus uneori — la crearea unei încerte scări de valori, la confuzii în judecățile de valoare. Desigur, de asemenea, că, cu cît propria personalitate a criticului e mai puternică, cu atît comprehensiunea absolută a contribuțiilor diverse și contradictorii e mai dificilă. Dar nu încape îndoială că un istoric literar — și un critic literar, care nu se poate eschiva de la sarcinile istoricului, fie și numai prin obligația de a stabili fenomenul prezent într-o evoluție națională — trebuie să trăiască drama intelectuală a depășirii propriei sale personalități artistice pentru a discerne, ca om de știință, ceea ce alte creiere și alte inimi au produs ca valori obiectiv necesare (drama criticului, care e și artist și om de știință!)

În cercetările sale recente, Perpessicius — consecvent cu sine însuși — fără dramatism ci, dimpotrivă, cu nestăvilită pasiune, răscolește și dă la iveală mereu altceva din ceea ce alții au uitat, au ignorat sau au nedreptățit în trecut. Aceasta, fie că e vorba de contemporanul Artur Enășescu sau de Baronzi, cel din veacul trecut. Treaba este efectiv utilă (nemaivorbind de efectul ei emotiv) și istoricul literar va trebui de acum înainte să țină seama de o uluitoare scriere a lui Baronzi ca Zodia Racului (vezi în volum: Baronzi și poezia politică). Un nedreptățit pus acum în lumina valorii sale majore de savant precursor este Lazăr Șăineanu, patriotul cercetător al folclorului românesc, expulzat de către exponenții unei politici în fond antipatriotice. O asemenea lucrare, în afara meritului strict științific, relevă merite înalt umane ale lui Perpessicius, iar strădania sa, de intelectual romîn înaintat, de a întoarce, postum, în țară, pe expulzatul de altădată, e un exemplu demn de urmat și în privința altora, ca Gaster și Tiktin.

Pasiunea descoperirii unor pagini uitate caracterizează și studiile despre Dinicu și Iordache Golescu. Dacă primul dintre aceștia este azi relativ cunoscut, al doilea este pentru cei mai mulți un nume încărcat vag cu cîteva referiri biobibliografice. Cele 70 de pagini pe care i le închină Perpessicius în volumul prezent nu sînt lesne extricabile, prin documentația lor specioasă, dar istoricul literar de aici înainte nu va mai trece grăbit pe lîngă bătrînul Iordache Golescu.

Ceea ce este în primul rînd Perpessicius pentru critica literară românească ar putea fi definit prin aceea că avem tipul românesc al unui mare iubitor de cărți. Poate din această dragoste de cărți s-a format și livrescul total al stilului lui Perpessicius, cu contorsiuni sintactice și cu metafore sonore (și citatele — alese cu alt scop — de la începutul acestei cronici, evidențiază acest stil...) Perpessicius, poetul subtil care, ca Topîrceanu, într-un fel, dar în altă viziune poetică, își ascundea sentimentul sub haina ușoarei ironii și al neutralului livresc, este, în limbajul critic, un sentimental irremediabil care închină cărților și creatorilor lor adevărate cînturi lirice, uneori surprinzătoare însă prin convenționalismul formulelor stabilite. Oarecum, Perpessicius este, conștient, un prețios al stilului. Cu delicatețe, de exemplu, Perpessicius repetă, apropape la fiecare comemorare, în locul brutalului „de la moartea", prețiosul „de la trecerea în elyzeenele dumbrăvi" sau cel puțin piosul „de la săvîrșirea din viață".

Apoi, poate de asemenea din aceeași dragoste de cărți și de tot ce se raportează documentar la ele, izvorăște și sistemul parantezelor nesfîrșite de erudiție și referire (și al parantezelor în paranteze) care caracterizează abordarea de către Perpessicius a unei teme, oricare.

Un stil de felul celui menționat și o demonstrație încărcată și tergiversată de paranteze poate să nu fie pe gustul unor cititori, pe gustul mentalității contemporane, dar în sine nu sînt condamnabile. Ambele, însă, pentru Perpessicius, sînt caracterizante și servesc înțelegerii sale. Oricît ne-ar împiedica unele sau altele să gustăm fiecare pagină a criticului, din toate la un loc ne cucerește ardoarea vechiului iubitor de literatură, poezia unică a delectării cercetătorului de rasă în fața manuscriselor istorice, îngălbenite de vreme și infinit cuprinzătoare de comori revelatoare. Postfața, intitulată „Farmecul manuscriselor", e un poem excepțional, a cărui virtuozitate stă nu în tropi și nu în incantație, ci în profunda și concentrata expresie a unui suflet de intelectual, închinat cu noblețe și patimă creației altora, de demult și de acum. Dintr-un asemenea suflet s-a adunat puterea și răbdarea celui ce, de atîția ani, descifrează, literal și literar, manuscrisele eminesciene.

Savin Bratu

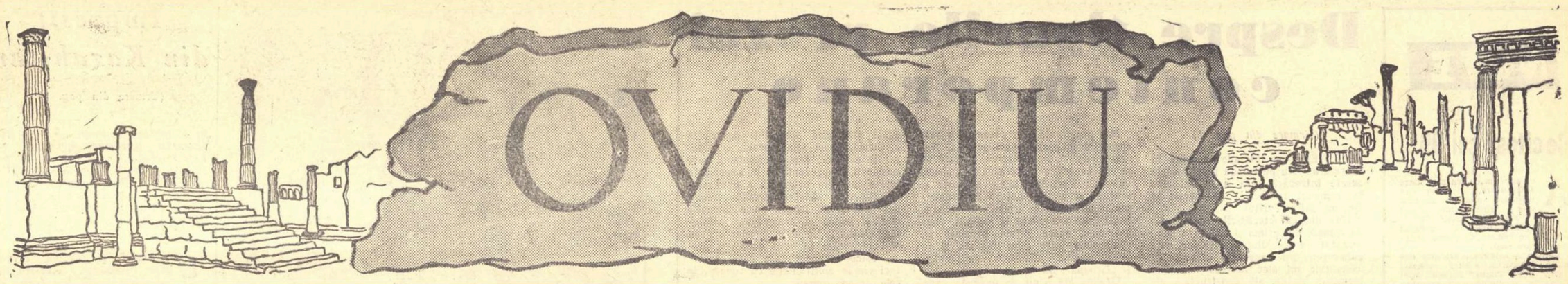

Cartea I-a a Tristelor

Elegia a IX-a

Tu, ce citești aceste poeme, să ajungi,
Mereu cu bucurie, la ani adînci și lungi,
Urarea prindă-ți bine, de mii și mii de ori,
Căci pentru mine zeii au fost nepăsători...

O, nu ulța: cît fi-vei în fericiri bogat,
Te vei simți într-una de-atîția-nconjurat,
Dar cum furtuna neagră pe cer s-o arăta,
Tu vei rămîne singur cu întristarea ta...
Vezi bine cum hulubii cei albi, în zborul lor,
S-opresc pe-acoperișul curat, strălucitor;
Te-ntreb, iubit prieten, cu geamătul în gît:
Ce pasăre s-așează pe-un turn posomorît?
Cel ruinat, degeaba așteaptă suspinînd:
Hambarul gol n-atrage furnicile, nicicînd!
Cum umbra ne-nsoțește mereu în soare plin,
Și cum ne părăsește cînd negrii nouri vin,
Ne urmărește-n bine și schimbătorul vulg..
Cum vine nenorocul, dispare ca un fulg!
Aș vrea să fie totul, de adevăr, străin,
Dar totul pentru mine s-a împlinit din plin:
Știai și tu prea bine pe vremuri, cîți adast
In casa mea știută de toți, și fără fast,
Și-apoi simțind cum casa adînc s-a zguduit,
De teama prăbușirii în turmă au fugit...
Ii înțeleg prea bine pe toți, și mă îndur,
Căci trăsnetul i-atinge pe cei ce stau în jur,
In preajmă cum să-mi steie prietenii sărman
Cînd știu că împăratul i-ar socoti dușmani?
Dar oare împăratul de ce s-ar supăra,
Că-n marea mea tristețe eu vă iubesc așa?
In Argolida, Thoas, chiar regele acest,
A fost mișcat, de bunii Pylades și Orest!
Chiar Hector, pe Patrocles l-a lăudat duios,
Că marelui Achile îi este credincios!
Cînd în infern piosul Teseu a coborît,
De fapta lui, chiar Pluto s-a minunat atît!
Cum mai plîngeai, o Turnus, cînd îți grăiau cu dor,
Euryal și Nisus, despre credința lor!
Și la vrăjmași, credință, fii bun neprețuit!
Credință, pietatea celui nefericit!
Dar cum îmi fuge gîndul în alte părți, mereu,
Cînd singura durere e nenorocul meu...

Deși sînt trist și-atîtea nefericiri mă dor,
Eu îți doresc și-acuma să treci din spor în spor,
Prieten drag! Speranțe visate! Vînt plăpînd,
Parcă te simt, din urmă și barca mea mînînd!
Moravurile tale și traiul tău tihnit,
Te-nalță-n ochii lumii și ești de toți cinstit!
Cîștigător de cauze, înalță-ți fruntea sus,
In liberele arte nu-i nimeni mai presus!
Surprins ți-am spus din vreme: „Te văd doar învingînd,
Intr-o arenă largă virtuți desfășurînd...“
Spre a vedea, cuvîntul de e adevărat,
Eu nici în măruntaie de oi n-am căutat,
N-am ascultat vreun tunet cum bubuie-ndelung,
La stînga ta; nici păsări trecînd în zborul lung...
Aflat-am adevărul acesta, meditînd,
Cu forțele rațiunii spre viitor cătînd!
Ghicit-am viitorul atunci, și n-am greșit!
Și ca pe mine însumi acum te felicit,
Că-n fața lumii geniul ți-i bine cunoscut!
Dar geniul meu, în goale tenebre a căzut...
Pe tine-o artă aspră, ilustre orator,
Te-a răsplătit, prin faimă în ochii tuturor,
Și-a fost ca mie arta nenorociri să-mi dea!
Eu, arta mi-am plătit-o cu fericirea mea...
Tu îmi cunoști viața prea aspră! Nenoroc,
A fost faimoasa „Artă“ al tinerești joc,
Și-i drept, nu se cuvine de fel, a-l lăuda!
Greșeala, cu pretexte, eu n-o voi colora!
Pe vechiul tău prieten nu-l părăsi nicicînd!
Te zbate, și iertarea vei dobîndi, curînd!
Du-ți înainte pasul, căci începutu-i bun!
Pe tristul tău prieten readă-l din surghiun..

Traducere de **Eusebiu Camilar**

Fiecare mare scriitor se definește prin specificul geniului său individual și printr-un unghi special de refracție a spiritului național. Ca mai toți scriitorii generației sale, adăpați la izvoarele elinismului alexandrin, Ovidiu reprezintă o sinteză culturală, mediteraneană. Caracterul voluptuar al creației sale e mai accentuat ca la Virgiliu și Horațiu, înaintașii și seniorii săi. Ar fi însă o greșeală să-l considerăm un poet exclusiv al plăcerilor facile și al dulcelui trai, într-o Romă cosmopolitizată. Ovidiu n-a fost lipsit de conștiința poetului latin, care-și simțea o misiune civică. Dacă nu s-a încumetat să-și înzestreze patria cu o epopee națională, ca Virgiliu, s-a învrednicit însă cu compunerea acelor Faste, largă frescă de inspirație calendaristică și religioasă, operă de erudiție și de construcție migăloasă, prin care se învederează arhitect și pictor decorator.

Vocația literară a fost la Ovidiu mai puternică decît aceea a vieții publice, care solicita firile puternice ale solului latin, pe luptătorii verbului din forum. Poetul ne-a transmis reflecția tatălui său, echivalentă cu dictonul eminescian „poezie — sărăcie“; slaba împotrivire părintească, în sine înțeleaptă, a întîrziat cităva vreme părăsirea rezolută a sarcinilor administrative și judiciare, acceptate de tînărul Publius Ovidius Naso. Bunul tată a privit chemarea poetică numai din perspectiva profiturilor materiale, fără să poată bănui realitatea conceptului modern, al poetului blestemat. Nu știu cît de remuneratorie era profesia literară în vremea aceea. Vlăstar de viță aleasă, cavaler. Ovidiu nu scria ca să trăiască, ci trăia ca să scrie. Avea inspirația fericită, scria mult și ușor, și își cîștigă din tinerețe un renume literar. „Cărțile“ lui figurau la toți librarii din Roma și-i aduceau oarecare beneficii. Debuturile lui literare se săvîrșiseră sub o zodie norocoasă. Poetul frecventase cercurile literare și își cunoscuse toți contemporanii, cu excepția lui Virgiliu, pe care-l zărise numai. Puțini scriitori ne-au lăsat în notațiile lor despre confrați mai virstnici o impresie atît de respectuoasă față de meritele predecesorilor. Ovidiu nu era un om de litere prezumțios, de vreme ce se închina în calea înaintașilor. O parte din literatura sa, mai tîrziu incriminată, e operă de erotolog: presupune știință vie a sufletului și a societății contemporane, calități de psiholog și de moralist.

Diferențierea vieții romane, sub influența elină și datorită dezvoltării enorme a metropolei, într-un centru cosmopolit care cultiva luxul și stricăciunea, a provocat scrierile erotice ale lui Ovidiu, sorbite cu nesaț nu numai în sanctuariile amorului profan și venal. Mai primejdioasă pentru poet a fost frecventarea aristocrației romane, intrigante și corupte, introdusă în culisele palatiste. Membrii familiei imperiale, numeroși mai ales prin adopțiune, uneltau în legătură cu succesiunea la tron, problemă ce devenise actuală prin bătrînețea principelui și iritantă prin lipsa urmașilor direcți. La un moment dat, Ovidiu s-a găsit în contact cu unul din aceste cercuri uneltitoare. Vina lui

va fi fost mai mult aceea a unui martor, decît a unui făptuitor. Pedeapsa a urmat, necruțătoare: „relegarea“ în provincia cea mai îndepărtată a imperiului, cu păstrarea calității de cetățean și a bunurilor lui, dar fără îngăduința de a fi însoțit de vreun membru al familiei. Era mai puțin decît exilul, care i-ar fi lăsat numai viața. Poetul află de această măsură teribilă pe cînd se găsea în insula Elba; alergă de îndată la Roma, unde nu mai era nimic de făcut, decît să încredințeze în mîini de prieteni manuscrisul Metamorfozelor, opera sa capitală, scăpată de întîiul impuls al distrugerii. A urmat lunga cale către Tomis, după despărțirea de soția lui, de buna lui soție de-a treia, din neamul Fabia, care-i dăruise și o fiică, absentă din Roma în ceasul plecării lui.

Ne putem închipui diferența de viață dintre Roma augustană, centrul lumii civilizate și „castelul“ de pe țărmul Mării Negre, de fapt contoar comercial întărit cu ziduri împotriva incursiunilor. Deniveiarea i-a fost nesuferită lui Ovidiu, deprins cu confortul cel mai rafinat și cu societatea cea mai aleasă. Ordinul relegării arunca și o notă de infamie asupra operei sale. Poetul nu era numai un atentator la ordinea publică; era și un corupător al moravurilor. De aci înainte, Ovidiu își va împărți timpul între încercarea infructuoasă de adaptare la noile condiții de viață și demersurile zadarnice de a obține schimbarea locului de surghiun. Cetățuia Tomis era în permanență nesiguranță. Bogățiile ei comerciale atrăgeau atacuri de zi și de noapte, care l-ar fi obligat pe poetul nedeprins cu armele, să pună mîna pe scut și pe spadă. La insecuritatea locului, se adăuga asprimea climei. Crivățul — această mai tîrzie entitate fabuloasă a folclorului moldovean, în balada cunoscută a pașei Malcoci, — a terorizat vilegiatura forțată a lui Ovidiu pe meleagurile noastre. Opera lui literară de acum înainte, nu se mai compune decît din plîngeri și solicitări de intervenție: Tristele și Ponticele (vezi prima traducere integrală cu titlul: Scrisori din exil de Teodor Naum, cu un studiu introductiv și comentariu de N. Lascu, la E.S.P.L.A., 1957). Relatările climaterice și etnografice trebuie însă primite sub beneficiu de inventar. După cum nu putem accepta că pe vremea lui Ovidiu zăpezile tomitane nu se topeau de la o iarnă la alta, nu putem nici crede în barbaria geților, cu care de altfel poetul se familiarizase și a căror limbă a învățat-o ușor, compunînd o odă în cinstea lui Tiberiu, la inscăunarea lui, ca să-i înduplece bunăvoința. O odă în limba getică! Gîndul pierderii acestei opere ne umple sufletul de melancolie. Este pentru istoria originilor noastre o pierdere incalculabilă, ca și dispariția operei lui Traian, De bello dacico. Nici unul din aceste două testimonii capitale nu ne-a fost dat să rămînă, ca hrisoave fundamentale ale vechimii noastre pe acest pămînt. Omul care învățase limba getică și o transpusese în cadențe măsurate, săvîrșea o operă de catharsis, prin care își sublima suferințele, oricît ar fi fost de arzătoare. Învățatul poet, rod al culturii greco-latine,

Șerban Cioculescu

(Continuare în pag. 5)

Din „Metamorfoze“

Cele patru vîrste

Vîrsta de aur e-ntîi; ea cinstea ce e drept și credința
Fără-ngrădire de legi, neștiind ce-i pedeapsa și frica.
Amenințări nu citeai pe tăblii de aramă săpate;
Gloatele nu tremurau, umilite, cu ruga la jude,
Paznici fiind de prisos; ca să vadă meleaguri străine,
Pinul din munte tăiat, n-a pornit către-al apelor luciu.
Nici cunoscuse vr-un țărm, în afară de-al lor, muritorii.
Nu-ncingeau încă pe-atunci adîncile șanțuri cetatea;
Coifuri și trîmbițe lungi, de-aramă-ndoitele cornuri,
Spadele nu se aflau; iar popoarele-n dulce tihnire
Trai fără griji duceau, neavînd trebuință de oaste.
Nu-l apăsase vr-un bir, nu știa ce-i atingerea greblei,
Răni nu-ncerca de la plug, dar pămîntul rodea de la sine.
Omul trăia mulțumit cu ce glia-i dădea-n bună voie.
Ei, al cătinelor rod culegeau și căpșuni de pe munte,
Coarnele, murele ce-n mărăcini spinoși stau lipite,
Dintr-al lui Zeus umbrosul copac risipitele ghinde.
Veșnic erau primăveri cu zefiri care molcom adie,
Flori ce din glie răsar, dezmierdate de boarea lor caldă.
Grîne creșteau pe cîmpii nearate de nimeni-nainte
Și nelucratul ogor gălbenea plin de spicele grele;
Riuri de lapte curgeau, de nectar de asemenea rîuri,
Mierea din verde stejar prelingea picături aurite,
Cînd prăvălit fu Saturn în adîncul Tartarului negru
Și peste lumi domnea Zeus, un nou veac, de argint, se ivise,
De celălalt mai prejos, mai de preț, ca roșcata aramă.
Zeus întîi micșoră primăvara din vechile timpuri
Și măsură ca un an să se-mpartă în patru-anotimpuri;
Veri, primăveri de scurt timp, schimbăcioasele toamne și iarna.
Nu mai fusese încins de atîta văpaie văzduhul,
Iară al apelor curs înghețâ sub suflarea de crivăț.
Omul de-atunci începu adăpost să-și găsească prin case;

Peșteri sau desul umbrar și mlădițe-mpletite cu scoarță
Drept locuință aveau, iar în lungile brazde ascuns-au
Ale Ceresei semințî și sub juguri gemură juncanii.
Vîrsta de-aramă urmă, cea de-a treia în șirul de ere:
Omul la fire-i mai crud, mai plecat înspre aprige lupte,
Fără să fie mișel. Cea din urmă-i ca fierul de tare;
Fărădelegile-n șir năvălîră pe dată în veacul
Unui metal mai de rînd; adevărul, sfiala, credința,
Tot de atunci au fugit; locul lor a fost luat de necinste,
De violenii și trădări, silniciî și de reaua pornire
De-a stăpîni bogății. Iar năierii lăsară în voie
Pînzele duse de vînt, prea puțin cunoscut mai-nainte;
După ce timp îndelung se-nălțase pe vîrfuri de munte,
Grinda corăbii-nfrunta neștiuta mișcare de valuri;
Solu-nainte obștesc, ca văzduhul și raza de soare,
Il mărginea de acum cu lungi brazde-nțeleptul hotarnic.
Nu-ndestulară pe om secerișul și dreapta lui hrană
Din roditorul pămînt; au pătruns într-a' lui măruntaie;
Smuls-au, ascunse de el și vecine cu-a' Styxului umbre
Marile lui avuții, scornitoarele relelor noastre.
Fierul de-acum se ivi aducînd vătămare pe lume,
Aurul, care mai multă vătămare aduce ca fierul;
Iară pe urmele lor, pe-amîndoi mînuindu-i, războiul,
Care, în cruntele-i mîini, zăngănește și zguduie arme.
Omul trăiește din furt; nu e sigur de gazdă vr-un oaspe,
Socrul de ginere chiar, între frați anevoie e pace.
Soțul soției îi pune gînd rău și bărbatului soața,
Vinete zemuri de-omag pregătite-s de mașterа crudă,
Fiul-nainte de timp cercetează-a părintelui vîrstă.
Zace, călcată-n picioare, sfînta iubire de oameni;
Dintr-ale cerului ființi cea din urmă, fecioara Astreea
Pleacă lăsînd un pămînt înecat în vărsare de sînge.

Traducere de **Maria-Valeria Petrescu**

Grigore Sălceanu: „OVIDIU“

(Tragedie în 5 acte. — Fragment din actul V)

Țărmul scitic. Un zid de cetate cu metereze. E noapte. Viscolește. Șuierături de vînt, vuiet de talazuri. Geții și Sarmații cu plete lungi, acoperiți cu piei, stau grămădiți în jurul focului. Poartă arcuri și tolbe cu săgeți. Ovidiu, înfășurat în mantă, stă neclintit pe țărm.

GETUL IX: Ovidiu, părăsește tăcerea ta de sloi
Și spune-ne și nouă ceva din cele scrise!
(Ovidiu vine în fața focului și își încălzește mîinile. Ostașii răzleți se apropie și se așează în jurul lui. Cîțiva aduc ramuri uscate și le pun pe jăratic).
OVIDIU: (Cu mîinile întinse spre flăcări, privind visător departe).
La foc, mi-aduc aminte de vatră, ca Ulise. (După o clipă).
Ardeau în mine doruri ca lemnele pe jar;
Zburam spre culmi înalte, cum s-avîntа Icar
Cu aripi făurite de tatăl său, cînd iată
Din slăvi amețitoare, mă prăbușii deodată.
GETUL V: Și cine-a fost, Ovidiu, acest Icar?
OVIDIU: Dorința
De a zbura prin spațiu, de-a libera ființa
De soarta ne-ndurată ce-o leagă de pămînt.
Icar e-ntruchiparea eternului a-vînt.
(Geții se așează în jurul lui Ovidiu).
GETUL III: Ne povestește chipul în care și-a făcut
Aripile să zboare.
GETUL II: Și cum, la început,
I-a dat prin gînd aceasta?
GETUL IX: Da, spune-ne, poete,
Intreaga întîmplare, așa, pe îndelete.
OVIDIU: In noaptea asta albă ca
un ocean de var,
Am să vă spun povestea sărmanului Icar.
Dedal tinjea în Creta, de Minos exilat
„Mi-a-nchis, își spuse dînsul, de-un gînd înviorat,
Cărările pe apă și pe pămînt. Bun, fie!
Dar Minos uită calea ce-mi mai rămîne mie:
Văzduhul! Prin văzduhuri, oricare piedici pier.
Stăpîn pe toate-i Minos, dar nu e și pe cer“.
De cum a zis, începe o frămîntare-a minții,
Ce-nseamnă aurora măreață a științii.
O pană lîngă alta legă cu fir de in,
Intîi pe cele scurte, mai lungi pe urmă vin,
Incît păreau crescute firesc, în armonie;
Cu ceară le lipește pe cele mari, să fie
Ca aripa de vultur, din ce în ce mai fină,
Să spintece văzduhul; iar jos, la rădăcină,
Vînjos legată-n noduri, cu fire fără număr
Își prinde o aripă de fiecare umăr.
Icar, a lui odraslă, sta lîngă el, tăcută,
Prindea cîte o pană, de vînt în zbor bătută,
Sau blonda ceară-n mîna-i micuță frămînta,
Pe tată stînjenindu-l ades, din munca sa.
Și nu știa copilul că pana, ceara moale,
Atît de dulci în mînă, lui îi vor fi fatale!
Dedal mișcă din aripi, de pe pămînt luat,
Se cumpăni în aer, o clipă, nemișcat.
Ii puse o pereche de aripi lui Icar
Și-l învață prin aer cum să vîslească rar,
Să nu plutească-n zboru-i de mare prea aproape,
Ingreunînd aripa ce s-ar uda în ape;
Și nici să nu se-avînte spre soarele-arzător,
Să nu i se topească aripile în zbor.
GETUL II: Se stinge focul!
GETUL III: (Către un altul) Zvîrle o ramură mai mare!
GETUL IV: Așa!... Ziceai că tatăl...
GETUL V: Se pregătea să zboare.
OVIDIU: Aceste sfaturi dîndu-i cuprins de un cutremur,
Bătrînul lăcrămează și mîinile îi tremur'.
La pieptul lui îl strînge c-o-mbrățișare mută;
De cea din urmă dată, nu știe că-l sărută.
„De ți se pare drumul oricît de monoton,
Să nu privești, copile, deloc spre Orion!
Urmează-mă pe mine!“ Aripile despică
Văzduhul și deodată, ca vîntul se ridică.
Părintele cu grijă se uită spre copil.
Rămîne-n urmă Creta cu tristul ei exil.
Scînteie ca argintul tremurătoare unde
Și umbra lor pe ape s-arată și s-ascunde.
Dedal îi face semne în spațiu lui Icar.
Pe țărmurile Cretei, departe, un pescar,
Ce-așteaptă să se prindă în undiță un pește,
Păstorul stînd în bită, cu turma ce-o păzește
Și, lîngă plug țăranul, privindu-i, au rămas
Inmărmuriți, cu gura deschisă, fără glas,
Gîndind că cele două făpturi, plutind ușor
In spațiul albastru, erau doi zei în zbor,
(Murmur de voci; zăngănit de arme în semn de entuziasm).
TOȚI GEȚII: Zamolxis! Zamolxis! Zamolxis!
OVIDIU: Și insula Junonei în stînga rămînea,
Și Delos, mîndra Paros cu templele de nea;
Și-n dreptul lor, în zare, abia se mai arată
Lebinthos și Calimne cu mierea parfumată,
Cînd fiul lui Dedalus în spațiu, a-nceput
Să simtă voluptatea desprinderii de lut,
S-avîntă, se ridică, trăiește mii de vieți,
In larga bucurie a zborului măreț!
Își uită călăuza și de dorinți supus,
S-apropie de ceruri, se-nalță tot mai sus.
Și ceara parfumată se-nmoaie de căldură,
Din pene se desprinde întîia picătură;
O alta scînteiază, prelins mărgăritar;
Dar încă ține zborul semețului Icar.
Prin arii de azururi s-avîntă vîlvătaie...
Cum curg din strașini iute, șuvițele de ploaie,
Topita ceară cade pîrîu pilpîietor
Și penele desprinse se-mprăștie în zbor.
(Freamăt de neliniște printre Geți)
Copilul fără sprijin, mișcînd din cîte-un braț,
Deodată se trezește alunecînd în spați.
Și gura-i pe părinte îl mai chemă grăbit,
Cînd valurile mării, plesnind, l-au înghițit.
Nefericitul tată, ce nu-l mai e părinte,
Zadarnic îl mai cheamă cu glasul lui fierbinte:
„Icar, în care parte ești tu acum, Icar?“
Cînd penele căzute pe valuri îi răsar.
Un gemăt scoate, trupul văzîndu-i-l pe apă;
Il ia din zbor și-un plînset nebun din piept îi scapă
L-ingroapă, plîns cu jale de-a valurilor larmă.
Icaria e țara în care-a fost să doarmă.

Ilustrații de IULIAN OLARIU

Ovidiu

„Haide, zoriți-mi destinul zadarnic și dați o poruncă
Porților morții să nu-mi fie-nchise mai mult“
(Scrisori din Tomis)

Frunzele ochilor cădeau arzînd,
Se ridicau topindu-se-n mare,
Fluturi de spumă lînsă de vînt
Roteau aceeași tristă chemare.

Trepte în sînge, trepte adînci,
Trepte spre inima-amforă spartă,
Marea-și lipește pulpa de stînci,
Vîntu-și izbește fruntea de poartă.

Scurtă, prea scurtă-i arderea noastră,
Ni-s de cenușă nările pline,
Insă rămîne pururi albastră
Lumina desprinsă de vine.

Crengi de văpaie, arbori de stele
Riuri de soare, cioburi de vis,
Porțile morții gemînd pentru ele
Nici pînă astăzi nu s-au deschis.

Cezar Baltag

NOTE

Ce citesc cei 96...

Am parcurs cu cea mai mare înfrigurare, într-unul din ultimele numere ale lui „New York Times Book Review", rezultatele unei recente anchete întreprinsă de această revistă pe tema: „Ce citesc senatorii americani?".

Pentru a asigura o cît mai deplină reușită a acestei anchete, „New York Times" a făcut apel chiar la serviciile unui membru al Senatului, care are la activul său o bogată activitate ziaristică: Richard L. Neuberger.

Iar pentru a-și prezenta colegii într-o lumină cît mai favorabilă, senatorul Neuberger s-a adresat la rîndul său numai acelor membri ai maturului corp pe care-i consideră drept cei mai „luminați" și mai „avansați".

Dar, vai: — cu toate precauțiile, majoritatea răspunsurilor primite au fost pe acest ton:

Senatoarea Margaret Chase Smith (statul Maine): „În momentul de față nu citesc nici o carte".

Senatorul Alexander Wiley (statul Wisconsin): „N-am timp să citesc nici o carte. Din cînd în cînd mai frunzăresc cîte una".

Senatorul Matthew M. Neeily (statul West Virginia): „De cînd sînt senator, am citit de șapte ori Noul Testament".

Senatorul William A. Purtell (statul Connecticut): „Lectura mea preferată: romanele polițiste și cele cu cowboy".

Senatorii Strom Thurmond (statul South Carolina), Willis Robertson (Virginia) și John Stennis (Mississippi) citesc numai cărți cu privire la războiul civil (1861-1865).

Să citească vreunul din prea onorabilii preopinenți vreo carte despre atît de complexele probleme ale zilelor noastre, asupra cărora sînt chemați zilnic să hotărască? Ferească sfîntul! Ar risca să se lase influențat de cine știe ce idei subversive!

Ad.

Receptivitatea la poezie

Erik Götlind, profesor asistent la catedra de filozofie din Uppsala (Suedia) semnează în „The Journal of Aesthetics and Art Criticism" (martie 1957), publicat de Societatea americană de estetică, un studiu ce poate să trezească interesul cititorilor din țara noastră, deoarece tratează despre receptivitatea la poezie.

Inclinația pentru artele cu caracter vizual — afirmă autorul — implică facultatea de a distinge între nuanțe aproape identice, între structuri de planuri foarte asemănătoare, însă diferit colorate ș.a.m.d. Care sînt însă acele instanțe psihice care fac cu putință o puternică și durabilă experiență poetică? Profesorul Erik Götlind încearcă să răspundă la această întrebare, propunînd în articolul mai sus citat un registru de șapte factori determinanți, și anume:

1. Sensibilitatea la ritm. Autorul înțelege prin aceasta nu acele reacții fizice, corporale, ce se nasc în entuziasmul dansului, ci putința de a identifica anumite secvențe ritmice cu simțăminte și emoții bine determinate, cu atitudini precise. În acest prim punct se include și memoria ritmului, prin care iubitorul de poezie poate deosebi semnificația emoțională a unor ritmuri aproape identice.

2. Sensibilitatea la fonia cuvintelor, adică putința de a concepe, într-un context poetic, o serie de sunete ca fiind vehiculul unei anumite stări emoționale. Aici se implică și „memoria sunetului".

3. Sensibilitatea la sinestezie. După definiția autorului, sinestezia este împerecherea nemijlocită a unor fenomene din două cîmpuri senzoriale diferite — fără ca asociația să pară, sau să fie evidentă. Cînd concepem sunetul violoncelului ca fiind de purpură, sunetul flautului ca argintiu (fără ca totuși să ne fie prezentă amintirea unui flaut de argint zărit în copilărie) realizăm o sinestezie.

4. Rapiditatea asociațiilor. Într-adevăr, asociațiile trebuie să se formeze și să se succeadă rapid, pentru ca — în cursul lecturii — iubitorul de poezie să poată surprinde și duce cu sine cele mai fugitive și mai ușoare aluzii. Se pune aci problema unei adaptări a ritmului lecturii la cel al asociațiilor.

5. Facultatea, înrudită cu cea precedentă, de a putea desprinde din cea mai ușoară aluzie întregul înțeles, cu toate implicațiile pe care le presupune.

6. Putința de a reține simultan mai multe idei în conștiință.

7. O foarte mare mobilitate emoțională.

Alți factori ca, de pildă, insușirea de a se concentra puternic pe scurte perioade de timp, tendința de a „vizualiza", imaginația auditivă etc. — n-au fost incluși în enumerare, ei fiind o condiție de receptivitate pentru orice text descriptiv.

Cercetarea de psihologie estetică a profesorului Götlind, oferă sugestii pentru un control individual asupra profilului sensibilității poetice, printr-o investigație a gradului la care funcționează cei șapte factori expuși.

V. F.

Presa austriacă despre pictorul ISER

În numărul pe septembrie, revista „Tagebuch" publică, sub semnătura lui Viktor Matejka, o dare de seamă asupra expoziției de pictură Iosif Iser, care a avut loc între 1—22 septembrie la Viena. Printre altele cronicarul spune:

„Iosif Iser din București se prezintă la „Künstlerhaus" cu un număr de 93 de lucrări. Fiu credincios al țării sale, el a studiat și a lucrat multă vreme la München și Paris precum și în alte orașe. Dragostea de patrie domină în pictura sa, în țărăncile, tătăroaicele, peisajele și odaliscele sale, și chiar în arlechinii și colombinele lui. Arta sa nu are nimic din extraordinarul lui Picasso, Juan Gris și Leger, de care însă pictorul este legat prin sentimente amicale. Arta lui exprimă exact ceea ce vrea să spună pictorul cu ajutorul unor mijloace care-i asigură larg înțelegerea maselor. În vîrstă azi de 76 de ani, pictorul s-a manifestat în tinerețe, cu mult succes, ca un satiric și caricaturist politic. Trecînd prin școala lui Pascin, el a devenit un remarcabil grafician, lucrările lui atingînd un nivel european. În ultimii ani, el și-a pus arta în slujba temelor agitatorice".

L. V.

Despre tipurile prozei contemporane

(Urmare din pag. 1)

dință? Este ea într-adevăr nouă în literatură? Nu putem da răspunsul la aceste întrebări fără a ne întoarce la romanul rusesc și în special la Dostoievski și Tolstoi.

Una din caracteristicile acestui tip de roman, din prima și cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este eliberarea din canoanele clasice. El constituie un atac deschis împotriva formelor rigide ale construcției, ale ordonanței tehnice și sfericității ansamblului. Materialul de viață sparge tiparele genului, îl debordează, neținînd seama de legile armonice ale compoziției. Concepția ortodoxă și dogmatică a unității clasice este respinsă ca necorespunzătoare diversității vieții, surprinsă în aspectele ei contradictorii, într-o permanentă și neodihnită opoziție. Linia aceasta poate fi urmărită la ambii romancieri ruși, și în special la Dostoievski. Alegerea romanului „Crimă și pedeapsă" ca exemplu de roman perfect construit e bună. Numai că modelul nu-i reprezentativ pentru proza teribilului seafandru al sufletului omenesc.

Preocuparea compozițională este în general secundară, episoadele ramificîndu-se în virtutea unei necesități dialectice și nu de ordonanță tehnică. Digresiunea este una din caracteristicile acestei proze și a constituit obiecția unanimă împotriva romancierului. Eliminarea totală a compoziției ar fi absurdă. Nu poate exista roman fără o minimă organizare. Organizarea se înfăptuiește însă nu exclusiv pe intrigă, pe acțiune, ci pe înlănțuirea *dinamică a stărilor sufletești, pe jocul lor antinomic, continuu, pe revelațiile psihologice*. Și aci se deschide poarta romanului modern. Dostoievski urmărește această dezvoltare antinomică pe cîteva planuri, de unde și necesitatea a mai multor eroi centrali.

Într-un cuvînt, se constată nerespectarea convențiilor clasice și nașterea unui nou tip de roman. Pînă și un artist ca Tolstoi, la care grija formei și construcției este mult mai accentuată, își apără „Război și pace" de criticile care i-au fost aduse. Motivele pentru care o face sînt de la sine înțelese, deoarece această frescă reprezintă în ochii săi expresia maximă de potență epică. Ieșind din rezerva-i obișnuită, Tolstoi publică în revista „Antichitățile ruse" (anul 1888) un articol intitulat «Cîteva cuvinte referitoare la „Război și pace"», din care extragem doar paragraful care ne interesează pentru discuție.

Citîm: „Ce este „Război și pace"? Nu e un roman, cu atît mai puțin un poem sau o cronică istorică. *„Război și pace" e ceea ce autorul a vrut și a putut să exprime în forma pe care i-a dat-o.* O asemenea declarație asupra neglijenței autorului pentru formele convenționale ale operei artistice în proză ar putea părea orgoliu, dacă n-ar fi intenționată, dacă n-ar exista exemple. Istoria literaturii ruse de la Pușkin nu numai că prezintă numeroase exemple ale unei asemenea îndepărtări de la formele europene, dar nu ne furnizează un singur exemplu contrar. De la „Suflete moarte" al lui Gogol pînă la „Amintiri din casa morților" al lui Dostoievski, în noua perioadă a literaturii ruse, nu este o singură operă artistică care să se fi supus în întregime formei romanului, poemei sau nuvelei".

Orice demonstrație este inutilă. Reacția împotriva convențiilor clasice este așadar o trăsătură generală a unei perioade importante din literatura rusă. Tolstoi spune clar: «„Război și pace" e ceea ce autorul a vrut și a putut să exprime în forma pe care i-a dat-o». Formula este aplicată cu dezinvoltură în romanul modern, care-și trage totuși firele din Dostoievski. Există însă deosebiri. Romancierul rus nu exclude intriga, acțiunea, dar în primul rînd greutatea cade pe acuitatea stărilor sufletești, pe natura lor intensă și contradictorie, pe succesiunea lor rapidă, nu fără a avea o logică internă.

În romanul modern, ultimele prejudecăți privind construcția, caracterul și unitatea acțiunii sînt aruncate peste bord. Aci preocuparea pentru o intrigă închegată, o acțiune înlănțuita (acțiunea deține mai întotdeauna un rol secundar) este mult mai slabă, deoarece aproape nici unul dintre romancierii moderni nu face tipologie strictă. Pe el îl interesează o întîmplare anume, o problemă anume, căreia nu se gîndește să-i dea vreo soluție. Se mulțumește s-o înfățișeze cu brutalitate, jupuind pielea realității, descoperind-o în toată nuditatea ei. Pune în lumină stările sufletești discontinue, situațiile excepționale și revelatoare, în care omul e supus la momente de mare tensiune, dar nu în vederea unei culminații cu efect dramatic, ci pentru a-i dezvălui dimensiunile. Procedeul recurge și la faptul diurn, care, deplasat pe un plan ontologic, dă semnificații tulburătoare.

În toate aceste romane, predomină *unitatea de atmosferă* și adesea episodul poate avea și o valoare autonomă, tocmai din cauza stărilor discontinue. O asemenea unitate de atmosferă e ușor identificabilă și în literatura modernă românească. Canoanele clasice sînt încălcate, procedeele tehnice se rafinează, devin mai variate, compoziția se descompune. Cel puțin unele din romanele Hortensiei Papadat-Bengescu (de pildă „Fecioarele despletite", „Rădăcini"), lui Camil Petrescu și Anton Holban aparțin acestei categorii.

Mai pregnantă s-ar părea că e arta episodică în proza epică actuală. Numai că de aci, după părerea noastră, nu se poate trage o concluzie general valabilă. Particularitatea nu este esențială și nici de natură de a determina un caracter unitar de școală. După cum s-a văzut la început, două din cinci opere citate prezintă un compromis între tipul rapsodic și tipul dramatic: „Cronică de familie" și „Groapa". Să ne oprim asupra lor.

Oricine are o cît de modestă experiență literară va observa, după ce a parcurs întregul ciclu, că însușirile dominante ale epicii lui Petru Dumitriu sînt puterea de fabulație, dinamica acțiunii, dramatismul ei, darul de a zugrăvi caracterele printr-o succesiune riguroasă de evenimente. Faptele sînt stoarse de conținutul lor în cîteva fraze. Acestea sînt caracteristicile evidente ale prozei de factura clasică. Sensibilitatea autorului e totuși modernă.

El realizează o simbioză ciudată. O sensibilitate modernă în forme clasice. Ignorînd structura prozei sale, Petru Dumitriu crede a fi găsit în bucăți ca „Viața la țară" sau „Bonifaciu Cozianu" dovezile unor momente hibride. Dar aceste momente sînt întîmplătoare, accidentale și ca atare nesemnificative. Proza sa este prin excelență dramatică. Construcția ciclului e mai degrabă cinematică, construită pe secvențe cu o durată și intensitate dependente de caracterul acțiunii.

Iată de ce „Groapa", sub raportul compoziției, nu are nici o legătură cu opera discutată mai sus. Arta episodică este aci mai evidentă, firește. Un episod care nu îndeplinește o funcție oarecare în economia romanului, e un episod inutil. Avem de-a face deci cu o rea compoziție. Dacă îndeplinește o funcție, izolarea lui din context, cu toată aparența de autonomie, e o operație arbitrară. În „Groapa" sînt într-adevăr episoade (mai ales în prima parte a cărții) care pot alcătui perfecte „tableaux de genre", numai că noi nu ne putem închipui lipsa lor din roman, întrucît au rolul să ne *fixeze cadrul social* în care se va petrece acțiunea. Eroul principal e de fapt însăși Groapa. Privite astfel lucrurile și „Bietul Ioanide" prezintă momente de hibriditate. Ce facem cu episoadele asasinării profesorului Bogdan și urmăririi lui Gavrilcea, care sînt eminamente dramatice?

În „Moromeții", valoarea independentă a episodului e cu atît mai discutabilă. Există în partea întîi un ritm mai lent, dar tensiunea se face imediat simțită, deși subterană, și pe măsură ce Moromete este încolțit, cu cît îi este mai greu să-și apere mica sa proprietate individuală, această tensiune urcă treptat pînă la dezlănțuirea finală, bruscă și înspăimîntătoare. Momentele de calm (episodul Secerișului) sînt înșelătoare, ele traduc iluzia că viața lui Moromete ar continua într-o matcă obișnuită, că nimic nu se întîmplă, sau mai precis nu se va întîmpla, care să zdruncine ordinea lucrurilor. În prima parte a romanului ni se *fixează cadrul psihologic* al eroului. Tehnica este a acumulărilor lente de stări lăuntrice, convertite brusc în reacții fizice violente, ca niște scurte fulgerări pe cerul închis al existenței lui Moromete. Faza de pregătire a dramei amintește de „Răscoala" lui Rebreanu, dar numai în această latură, de acumulare lentă înaintea exploziei finale. Se impune și o altă deosebire. În „Moromeții" nu avem o desfășurare de fapte, epică, în plan orizontal, ca în „Răscoala", ci o succesiune de stări gradate în intensitate, în adîncime.

„Descult" al lui Zaharia Stancu, după cum a observat cu finețe și Ovid S. Crohmălniceanu, realizează un fel de proustianism țărănesc, criticul referindu-se probabil la tehnica amintirii.

N-am stăruit asupra romanului „Străinul", deși este a treia carte dintre cele citate care scapă din orbita nouii școli, nu numai în aspectul compozițional. Construcția este armonioasă, autorul dovedind o precoce stăpînire a mijloacelor literare. Episoadele au o strînsă legătură și convergența lor merge pe linia principală a acțiunii, fără nici o fisură.

„Bietul Ioanide" este opera unui virtuos, a unui profund cunoscător al tehnicii romanului, aș îndrăzni chiar să spun a unui dezabuzat, care s-a îngăduit să jongleze cu mijloacele sale, încercînd o experiență extrem de interesantă. Autorul utilizează cu egală strălucire portretul, descripția picturală, observația morală, considerațiile estetice, eseiste. Romanul este compozit, reprezentînd o experiență interesantă și originală a unui spirit superior. Același scriitor ne-a dat însă și un roman de construcție clasică, solidă și armonioasă, „Enigma Otiliei". Ne este așadar greu să-l încadrăm în noua școală a prozei epice românești, ale cărei trăsături vin în contradicție cu concepțiile sale despre roman.

Dar se poate vorbi de un caracter unitar de școală, cînd și această particularitate, a compoziției, ni se înfățișează atît de diferită în structura ei intimă la fiecare scriitor? Admițînd că arta episodică ar fi o caracteristică la Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, putem lua o trăsătură accidentală ca una definitivă, semnificativă, cînd știut e că sînt primele lor romane epice? Particularitatea nu este definitorie pentru nici unul dintre acești scriitori și nici nu ne ajută la descoperirea unor trăsături comune care, fără să întemeieze o nouă școală, ar marca un aspect profund și original al epicii realiste românești. Aceste trăsături existente nu țin însă nici de unitatea de atmosferă, nici de compoziția discontinuă, specifică în genere prozei moderne, ci au cu totul altă origină, pe care ne vom strădui s-o analizăm în articolul următor.

Ieronim Șerbu

PAUL I. ERDOS „Colectivist"

Fantezie și luciditate

(Urmare din pag. 1)

justețea sau gogomănia dăunătoare a răspunsurilor date de o operă literară la problemele pe care le ridică, aici, — „totdeauna decide talentul". Nu, după mine nici asta nu poate fi adevărat. Talentul decide în soluționarea problemelor de ordin estetic. Dar literatura ridică *neapărat*, întîi scriitorului și apoi cititorului, și probleme de ordin etic, social, economic, politic etc. etc. Descurcă-te aici, numai cu talentul dacă vrei să soluționezi într-adevăr ceva! De altfel discordia mea cu Francisc Munteanu începe cînd vorbim despre *felul cum scriem*. Comparînd *rezultatele*, adică scrierile lui cu ale mele, n-am deloc impresia că stăm, ca în discuția aceasta, pe poziții opuse, ci dimpotrivă. Asta, spre bucuria mea de cititor și prieten al lui.

— *După cîte înțeleg, în cazul de față este hotărîtoare de fapt atitudinea scriitorului față de viață, conduita lui etică, profesională...*

— Scriitorii, după mine, — și asta nu de azi, de ieri — sînt, cu un termen curent, scoși din producție, scuțiți cu alte cuvinte de obligația de a munci în producția nemijlocită a bunurilor materiale, pentru a se consacra pe de-a-ntregul studiului experienței dobîndite de contemporanii lor pe toate tărîmurile, și paralel, generalizării cu mijloacele artei lor a experienței celei mai înaintate. Firesc mi se pare, prin urmare, că pentru a-mi face cinstit datoria, trebuie să fiu în primul rînd în stare *să cunosc* viața, s-o cunosc, da, ca filozof, ca pedagog, ca economist, ca estet, ca organizator. Aceasta, fără îndoială, înseamnă gîndire logică, nu numai gîndire artistică; înseamnă transpirație, nu numai inspirație; înseamnă pregătire, nu numai talent; înseamnă căutare conștientă, nu numai intenție. Las în seama specialiștilor grija de a stabili proporțiile în care gîndirea logică și cea artistică se împletesc în cursul procesului de creație, cînd, cum și dacă își lasă loc una alteia și așa mai departe. Eu unul, ca să pot scrie, am nevoie de amîndouă.

— *O atare cunoaștere complexă a vieții ar fi în măsură să-i permită scriitorului a întrezări cu claritate și totdeauna profilul transformărilor viitoare ale eroilor săi?*

— Despre întrezărirea profilului viitoarelor transformări ale eroului și despre modificarea eventuală a acestui profil în cursul elaborării lui, am vorbit, cred, destul. N-aș mai reveni. Cred doar că metoda realismului socialist pretinde scriitorului o deplină claritate în legătură cu țelul spre care opera sa, eroii săi, vor călăuzi sentimentele și gîndurile cititorului. Dacă admitem că arta îndeplinește și funcții gnoseologice, de cunoaștere; dacă admitem că „a cunoaște" înseamnă implicit „a transforma", atunci, ca scriitori, înainte de a pune mîna pe condei, și de asemenea în zilele cînd trăim cu tocul în mînă, avem obligația profesională să cunoaștem la zi experiența înaintată, realizată de contemporaneitatea noastră, în direcția rezolvării tuturor problemelor pe care le ridicăm sau care ne preocupă: fie că-i vorba de vechi probleme general-umane, fie că-i vorba, repet, de probleme de ordin etic, economic, social, politic, estetic, cultural etc. (În paranteză: din momentul cînd am început a-mi privi munca în felul acesta, discuțiile despre fel de fel de rețete — „cu" sau „fără" pete, pro sau anti-idilism, pro sau anti-negativism, — mi se par uneori cam puerile și, în general, nu le mai urmăresc cu atenție).

— *Și în concluzie, credești că documentarea pe teren nu e un punct de plecare suficient pentru a trece la faza — „soluționez problemele scriind"?*

— Cred că nu; dacă scriitorul vrea într-adevăr să treacă la soluționări. Dar nu orice scriitor, și nu întotdeauna, vrea așa ceva. Nu-i aici nici o catastrofă. Sîntem într-o fază de trecere. Chemările noi se întîlnesc cu fel de fel de inerții vechi. Și în literatură, ca și în alte domenii, nu toate inerțiile vechi sînt neapărat ostile noului, adică, în cazul nostru, realismului socialist.

În literatura universală sînt pagini și opere întregi care dăinuie de mii de ani, deși autorii lor s-au mărginit să descrie cu talent, cu fantezie, anumite fapte, împrejurări etc. Există, de asemenea, în aceeași înaltă situație, opere vesnic emoționante în care se ridică probleme zguduitoare ale vieții și gîndirii omului, fără ca autorii să militeze pentru anumite soluții, pentru anumite rezolvări. Pe atunci însă omenirea nu-și putea înțelege propria experiență, nu putea scruta viitorul de pe culmile atinse azi de noi, — între altele cu ajutorul muncii generațiilor trecute. Astăzi filozofia marxistă reflectă și grăbește schimbarea vechilor raporturi dintre om și soartă, om și natură, om și propria lui gîndire în legătură cu propria lui existență. În artă, realismul socialist aduce — între altele — tocmai această victorie a previziunii științifice asupra concepției fataliste a destinului.

Claritatea perspectivei, cu alte cuvinte claritatea soluției pe care o dai problemelor ridicate într-o operă literară, este poate cheia de boltă a realismului socialist.

Dar dacă am vorbit despre vechi inerții ne-ostile realismului socialist, atunci trebuie să spun că, un scriitor de talent din țara noastră poate scrie totuși lucrări valoroase, limitîndu-se la descrierea unor fapte interesante, sau, urcînd încă o treaptă, limitîndu-se la ridicarea unor probleme importante și cerînd astfel niște soluții pe care el, scriitorul respectiv, nu le poate găsi încă sau le-a dibuit aproximativ și nu vrea să-și ia răspunderea de a le susține. Avem asemenea lucrări și unele, după mine, sînt frumoase și folositoare. Nu voi vorbi despre alții, deși pot alcătui ușor o listă. Voi vorbi despre mine. Povestirile din seria „Memoriile agentului electoral Teică Pasăre", sau povestirile „Cărămidarii" și „Potop" nu aparțin, cred, realismului socialist. Totuși sînt ele dăunătoare? Nu, după mine. Cred că le voi și reedita cîndva.

— *Prin urmare, dvs. sînteți în același timp și pentru o literatură care să nu anticipeze soluțiile și rezolvările, punîndu-le pe primul plan?*

— Cred că este corect să spunem cinstit: asemenea lucrări, deși bune, folositoare și necesare, nu sînt reprezentative pentru realismul socialist, nu aparțin acestui curent și acestei metode ci sînt reprezentative pentru dezvoltarea unor scriitori și aparțin unor curente și metode care dăinuie încă, firesc, și nu dăunător, alături de realismul socialist. *Alături* și nu *în cadrul*. E un proces firesc de dezvoltare. Dacă vrem să contribuim la accelerarea lui în singurul sens pozitiv posibil, adică spre întărirea realismului socialist, să-l înțelegem, și în măsura posibilităților să contribuim prin lucrări din ce în ce mai bune la înflorirea realismului socialist, dominant astăzi din toate punctele de vedere în literatura noastră. Dar de aici înainte, înțrăm în domeniul altor preocupări. Ceea ce n-ar mai fi o convorbire cu un abuz.

*

Problema rolului perspectivei în procesul de creație al scriitorului pare a fi, în momentul de față, o preocupare fundamentală a lui V. Em. Galan. Ceea ce ni sa părut deosebit de interesant este reclamarea acelui rol important al lucidității artistului, al prezenței patosului său creator care dă un farmec nespus operei literare. Deslușirea rezolvărilor probabile ale destinului eroilor se bazează, în concepția romancierului, pe o profundă cunoaștere a realităților epocii, pe o amplă investigație în toate domeniile gîndirii umane.

Artistul realist-socialist consideră că o problemă centrală a creației sale o constituie clarificarea drumului pe care-l parcurge, în evoluția sa, caracterul lucid și eroic al omului zilelor noastre.

Miron Dragu

Impresii din Kazahstan

(Urmare din pag. 1)

În Kazahstan distanța de 500—1000 kilometri înseamnă apropiere, — cărțile scriitorilor de azi, — Muhtar Auezov, Sabit Mukanov, Musrepov, Mustafin, poetul Tașibeev, Jarokov și alții, — alături de cele ale clasicilor literaturii kazahe, Abai și Djambul Djabaev.

Un cuvînt și despre orchestrele populare. Acestea se deosebesc mult de cele ale noastre, atît prin instrumentele de coarde, multe necunoscute nouă (mai ales prin dombra, ale cărei coarde, meșteșugit lovite, scot sunete asemănătoare glasului de om), cît și prin faptul că orchestrele populare numără foarte multe femei. Cochete și bogat înveșmîntate, în frumoasele lor costume naționale, pe cap cu tradiționala „tibiteică" de un verde smaragd, împodobită cu pene de fazan, cu cozile grele lăsate pe spate, femeile din orchestră, trecînd cu ușurință de la sunetele cele mai duioase pînă la intensitatea imprecației tragice, — ne lasă o impresie de neuitat. Dacă orchestrelor le adăugăm și istețimea și măiestria dansatorilor, ne dăm seama ușor cît de muzical este poporul kazah.

Și acum parcă văd aievea dansul basmalei: vînătorul, cu tichia îmblănită pe margini cu leopard, în mînă cu harapnicul călărețului, în colindările sale prin nemărginita stepă, întîlnește, la multi doritul izvor, o fată. Ochii lui capătă sclipiri de diamant negru, pe chipul ca de bronz izvorăște din adîncuri pasiunea dragostei. Despre dansul pasionat al celor doi tineri care s-au găsit pentru totdeauna, despre grația și jocul fetei ca un zbor de pasăre, vigoarea vînătorului care aducea cu el mirosul aspru al pelinului de stepă — despre toate acestea cuvintele noastre nu pot spune destul — lăsăm loc și desfășurare fanteziei cititorului.

De altfel, predispoziția poetică a kazahilor merge pînă acolo încît nici numele orașelor nu au fost date la întîmplare. Capitala Alma-Ata — vastă grădină așezată la poalele muntelui Ala-Tau din șirul Tian-Sian, înseamnă în traducere românească „Tată! merelor".

Temir-Tau, actualul centru siderurgic al Kazahstanului, în care acum un deceniu stăpîneau mohorul, pîrul, pelinul și tufele de năgară ale stepei multimilenare — și unde acum se ridică uriașul combinat metalurgic, noul Magnitogorsk, care va poseda cele mai mari furnale din întreaga lume — pe limba noastră nu înseamnă alta decît „Muntele de fier". (Cîteva cifre despre noua Magnitka: 4.300.000 tone oțel anual, 4 furnale a 1.800 și 2.000 m.c. fiecare, 8 cuptoare Siemens-Martin, a 500 tone cuptorul).

Simțim nevoia să spunem un cuvînt și despre construcțiile arhitectonice cu ornamente și motive de vechi broderii și covoare kazahe, care vin să se întreacă în fantezie și lumină cu acelea ale îndepărtatelor palate maure.

Ca un semn al noilor vremi, gingășia aeriană a acestor jocuri ornamentale se adaugă, ca o cunună, măreției monumentale a clădirilor, fie că e vorba de un bloc de locuințe, de teatrul de operă și balet din Alma-Ata, de impunătoarea casă de cultură a siderurgiștilor din Temir-Tau, ori de sălile de teatru sau nenumăratele case de cultură din Karaganda, care se înalță albe în haldele de steril — adevărați munți, martori veșnici ai munților de cărbune pe care l-au scos din subteran vitejii mineri ai Karagandei. (Venind vorba despre mineri, îmi îngădui să exemplific producția Karagandei printr-o singură cifră: Taușkin, combinerul brigăzii Bușinski, de la mina 31, a dat la combina sa, într-o singură lună, 30.000 tone cărbune. Record mondial).

Drag mi-ar fi să vorbesc și despre pămînturile desțelenite. Dar spațiul nu ne îngăduie. Dăm cîteva cifre: peste 70.000 combine, peste 60.000 camioane, peste 200.000 tractoare, total un miliard puduri grîu — și aceasta pe întinderea fără de arbori a stepei care de milenii nu cunoștea decît vîntul și arșița verii, vîntul și gerul care cobora sub —40° în timpul iernii. Închei cu un cuvînt: am văzut! Cu ochii mei am văzut întinderea fără de capăt a lanurilor de grîu.

Alergînd cu mașinile, am văzut zeci de combine profilîndu-se pe orizont, întocmai unor vapoare pe o nesfîrșită mare. Mîinile mi le-am înfundat în belșugul de grîu ca într-o apă și dacă aș fi pășit fără să iau seama, m-ar fi cuprins de jur împrejur, întocmai valurilor.

Am văzut!

În plină stepă am văzut oceanul holdelor de grîu.

Mihail Davidoglu

CĂRȚI NOI

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU: „Concert din muzică de Bach"— „Drumul ascuns"

(Urmare din pag 1)

mane. Stirpa vlăguită a prințului Maxențiu nu-și mai poate reveni. Secătuită de forță vitală și socială, ea se stinge cu încetul pe cearșafurile de olandă ale sanatoriului Walter, mîncată de cancer sau tuberculoză. Ca un ultim efort de redresare mai subzistă doar ambițiile erotice, realizate în ciudățenii de-a dreptul dezumanizante. Ada Razu, soția prințului Maxențiu, iubește instinctual pe fostul plutonier Lică Trubadurul; Lina, soția d-rului Rim, are o fiică, Sia, cu același plutonier; Coca Aimée, fiica Lenorei, așteaptă să-i moară mama, ca să-și consolideze „situația" prin căsătoria cu soțul acesteia, d-rul Walter. Un erotism bolnăvicios exală din fiecare pagină, sugerînd atmosfera stătută, putrefiantă, care învăluie ca o ceață amurgul urît al acestei societăți.

Recenta ediție, cuprinzînd „Concert din muzică de Bach" și „Drumul ascuns", apărută la E.S.P.L.A., este însoțită de o postfață semnată de S. Iosifescu. În afara calităților de analist ale scriitoarei, criticul discută, pe bună dreptate, maniera naturalistă care afectează aproape în întregime unele opere, cum ar fi „Logodnicul". S. Iosifescu arată că naturalismul este generat de concepția biologistă prezentă și în ciclul Halipa, dar care apare mai mult ca „o tendință decît ca o reducere efectivă" a viziunii realiste.

În ciuda unor asemenea limitări, ca și a stilului adesea deficitar, romanele „Concert din muzică de Bach" și „Drumul ascuns" recomandă o puternică personalitate a prozei românești dintre cele două războaie, deosebit de îndrăzneață în sondarea clar-obscurului sufletesc, revelator de noi și mari potențe artistice.

Al. Săndulescu

A. E. BACONSKY: „Dincolo de iarnă"

(Urmare din pag. 1)

sivă și mai apropiată de esența poeziei însăși. Vibrația aceasta, poate încă nedesăvîrșită, citeodată neorganizată, poartă totdeauna sigiliul autenticității, al emoției spontane.

Pentru că prezența peisajului trezește ecouri prelungi în sufletul poetului, acesta găsește un fericit mijloc de a se exprima prin intermediul pastelului. Pastelul lui Baconsky nu este însă descripție, ci mai curînd confesie lirică, susținută de procedee plastice, colorate comunicînd senzația diafană, tonurile calde ca în versurile de toamnă:

In arbori toamna iarăși izbucni
Cu flăcări despletite în frunzare —
Cu fiecare oră, cu fiecare zi
Pătrunde-n mine vremea de visare.

Contemplația naturii se dizolvă, în aceste împrejurări, în evocarea cine știe căror fioruri (de preferință ale iubirii), reactualizate de cîntecul sevei, de zborul pe talei sau de limpezimea cerului primăvăratec. O sentimentalitate discretă, vecină cu nostalgia, se strecoară atunci în muzica versurilor, ca și lumina irizată printre frunze. Sentimentul se păstrează și în pastelurile citadine, de astă dată lucrate în aqua-forte, dintre care aș remarca „Ploi de mai la Cluj" pentru surprinzătoarea transfigurare a atmosferei locale. Din confruntarea cu natura poetul rămîne cu o conștiință și mai ascuțită a scurgerii timpului, fapt care-i solicită în plus ancorarea în actualitate. Păcat că uneori aceasta se produce cu prețul unor discursivități („Martie", „Cîntece de seară", „Apele cresc"), care devin supărătoare în vecinătatea unor poezii cum ar fi acea somptuoasă feerie orientală „Răsărit de lună pe mare". Dar astfel de inegalități nu exprimă altceva decît alternanțe inerente unui proces de rodnică maturizare.

S-a produs această maturizare pînă la capăt, și a descoperit poetul formele care convin pe deplin temperamentului și viziunii sale? Iată o întrebare al cărei răspuns rămîne totdeauna condiționat de volumul următor.

Geo Șerban

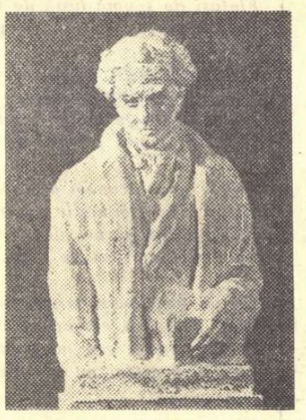

C. Iordache „Victor, Ion Popa"

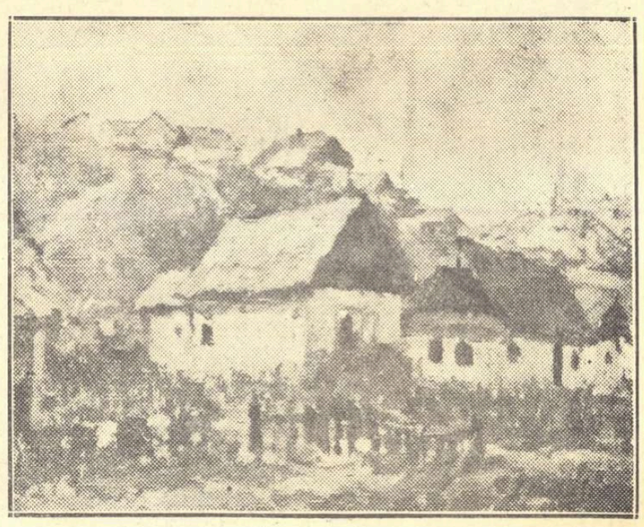

TRELLA VARHELI IMOLA „În periferia orașului"

Spitalul

De cînd au dus-o pe mama la spital, fiecare dintre noi a început să trăiască de capul lui. Era război. Mama s-a despărțit de noi numai în ziua cînd a simțit că nu se mai poate ridica din pat. Înainte de plecare ne-a repetat de cîteva ori, cu glas plîngăreț:

— Să nu vă bateți, Petre și tu, Mihai, să căutați de lucru. Porniți de dimineață. Neapărat dimineața, altfel v-o iau alții înainte.

Pe infirmiera care a venit s-o ia, mama a încercat s-o convingă că și eu sînt bolnav, că mă doare în gît. I-a spus că amîndoi o să mîncăm dintr-o singură porție de mîncare, c-o să dormim într-un singur pat. Dar sora, după ce mi s-a uitat în gît și m-a ciocănit pe spate, a zis că n-am nimic și că, chiar dacă ea s-ar învoi să mă ia, cel de la spital tot mă vor trimite acasă.

Ca și cum eu aș fi avut vreo vină, mama mi-a spus necăjită:

— Și tu te îmbolnăvești tot cînd nu trebuie. Cum să te las aici? O să-ți duc grija toată vremea.

Pe urmă l-a chemat pe Mihai și i-a dat toți banii pe care-i avea — costul pîinii pe cartelă timp de două săptămîni. A adăugat că peste două săptămîni se va întoarce, și ne-a rugat să nu venim pe la ea pentru că spitalul e departe, tocmai la capătul celălalt al orașului: bani de tramvai nu avem, iar pe jos nu nimerim.

Eu sînt bucuros că nu m-am îmbolnăvit și am rămas acasă, deși la spital ar fi fost poate mai bine. În fiecare zi Petre și Mihai se scoală și pleacă să caute de lucru, așa că eu trebuie să string patul în care dormim toți trei și să mătur. Pe urmă vin acasă, întîi Petre, care de fiecare dată mormăie: „Parcă eu n-am știut că merg degeaba. Nu primim copii! — asta-i peste tot!", apoi Mihai încruntat, posomorît, fără să scoată o vorbă. Petre spune că Mihai și-ar putea găsi un loc pentru că e mai mare, dar că e încăpățînat, nu vrea orice muncă.

După întoarcerea lor urmează al doilea drum al zilei: la brutăria din colțul străzii. Drumul ăsta îl străbatem în fiecare zi altfel: cînd stomacul ne dă ghes, Petre și cu mine fugim ca la tren. Numai că brutăria nu-i gară și vînzătorul nu se grăbește. Încet, neobăsător, ne ia cartelele, tale bonurile, ia de pe raft o pîine, o taie, îi dă lui Petre un sfert, mie altul și-și vede mai departe de treabă. Sfertul ăsta de pîine e singura noastră mîncare pe o zi întreagă. Dacă începi să mănînci chiar la ușa brutăriei, drumul pînă acasă pare mult mai scurt. În schimb însă, pe drum pîinea nu-i atît de bună și parcă nu te satură. Cînd ajungi acasă, în afară de amintirea tot atît de plăcută dar tot atît de amăgitoare ca mirosul pîinii, nu-ți mai rămîne nimic. Din pricina asta deseori Petre și cu mine mergem cu schimbul după pîine. O aducem acasă și atunci o mîncăm în tihnă. Mihai nu vrea să intre în înțelegerea noastră. Cînd l-am rugat să cumpere pîinea și pentru noi, ne-a răspuns: „Ce, pentru ca pe urmă să-mi spuneți că am mîncat pe drum din ea?" Eu aș fi vrut ca Petre să-l pocnească. Petre însă i-a zis numai să se ducă dracului că gîndește despre cameni numai rău. Eu mă minunez de Mihai. În fiecare zi își aduce neatins sfertul de pîine, îl împarte în trei părți — două mai mici pentru dimineața și seara, și una mai mare pentru prînz — își ia un pahar cu apă, se așează pe scaun și începe să mestece încet dar cu nădejde. După ce termină se uită atent să vadă dacă nu-l observăm și ascunde repede, ba pe dulap, ba sub saltea, ba într-o oală, pîinea rămasă. Eu mă fac că nu bag de seamă, dar simt că mi se aprind urechile de ciudă și rușine și văd că și Petre se face roșu. Mihai a încercat să ne explice că așa trebuie mîncată pîinea. Petre însă l-a întrerupt: „Bucățica asta a ta nici pe o măsea nu-mi ajunge. Mai bine îmi umflu burta o dată pe zi și pe urmă fluier".

Deși eu fac ca Petre — asta nu pentru că socot că el ar avea dreptate, ci pentru că altfel nu pot — tot trag cu coada ochiului la Mihai cînd seara, înainte de culcare, mestecă tot atît de încet, fără grabă, ultimul colț de pîine. Petre nu fluieră și nu se uită la Mihai. Stă întins pe pat cu burta-n jos și citește. Din cînd în cînd ridică ochii de pe carte și exclamă:

— Ascultați ce scrie aici: „Servitorul intră fără zgomot și așează pe masă în fața lui mister Smith, care frunzărea ziarele de dimineață, obișnuita omletă cu șuncă. Mister Smith nu-l băgă în seamă. Privirea îi fusese atrasă de un titlu scris cu litere mari: „Dublul asasinat din strada...". Uitînd de micul dejun, mister Smith își juă pălăria, strecură un revolver în buzunar, se năpusti în stradă și din fugă sări într-un taxi"...

— Auzi, uitînd de micul dejun! se miră încîntat Petre.

Mie mi se pare uneori că orice carte pe care o citește Petre e alcătuită din asemenea citate despre oameni care, fiind preocupați, grăbiți, orea triști sau prea veseli, sînt în stare să nu mănînce zile întregi. Mihai însă e de altă părere.

— Mai isprăvește — mormăie el — numai la burtă te gîndești. Sînt sigur că cu altceva nici nu te-alegi din cărți.

Cîteva zile după plecarea mamei am început să mă plictisesc de moarte. Nu-mi vine să ies în curtea cu pietrele încinse de scarele puternic de vară, nici pe strada murdară și pustie. Ne-am mutat de puțină vreme pe străduța asta de la marginea Bucureștiului, așa că n-avem nici un fel de prieteni, nici un fel de cunoștințe la care să mergem „în vizită", ori care să vină pe la noi. Adică, în ultima vreme, ne vizitează vecina noastră, o femeie bătrînă, care-o cunoaște pe mama. Intră în casă, se interesează de sănătatea mamei și tot ea începe să ne asigure că în curînd se va întoarce din spital, că Petre și Mihai vor găsi de lucru, că eu am să pot merge la școală, că totul va fi cum nu se poate mai bine. Pe urmă, după ce a scos de sub șorț și a lăsat pe masă, ca uitate, trei mere zbîrcite, trei morcovi uscați ori trei cartofi fierți — pleacă. Noi ne bucurăm cînd trece pe la noi, dar de fiecare dată, abia așteptăm să plece. Așa că fi ascultăm cu nerăbdare palavrele bătrînești și, cum iese din casă, prindem să înfulecăm „darurile". Pe urmă facem haz pe socoteala ei.

Înainte de a ne fi mutat noi aici, bătrînica trăia singură cuc. Toți din familie îi muriseră de mult. Cu vreo două luni în urmă însă, baba găsise pe drum un pui de găină cu aripa frîntă, gata să-și dea duhul. Baba l-a cules, l-a adus acasă, l-a îngrijit și nu știu cum l-a înviat. Puiul a devenit familia și umbra bătrînei. De crescut n-a mai crescut; pielea-i fără pene e tot albastră de slab ce e. În schimb s-a învățat să umble după băbuță ca un cățel, tîrîndu-și aripa ruptă, fugind și piuind jalnic cînd ea merge prea repede. De două luni baba nu mai șade singură pe banca din fața căsuței. Puiul se așează lîngă ea și, dacă n-au la ce se uita, dacă nu trece nimeni pe drum, baba și puiul se uită unul la altul cu ochi duioși, calzi, neobișnuit de asemănători. Cînd băbuța vine la noi, puiul intră în casă după ea, și se pitește lîngă scaunul ei pînă cînd baba se scoală și ți spune: „Hai acasă, băiatule! Hai acasă că-i tîrziu". Și amîndoi pleacă cu un aer preocupat de parcă i-ar aștepta cine știe ce treburi.

Ultima dată, baba Leana a fost la noi acum patru zile. S-a bucurat cînd i-am spus că mama vine acasă peste o săptămînă, pe mine m-a mîngîiat pe cap și mi-a spus: „Bine că se termină necazurile, săracutule. O să vă fie mai ușor". Apoi și-a strigat puiul adormit; puiul s-a trezit, a clipit din ochi de cîteva ori și-a plecat după babă, tot atît de mulțumit ca și ea. Pe masă au rămas trei bucăți de zahăr cenușii, pline de praf, scoase parcă de sub dulap.

— Afurisită babă — mormăi Mihai, sugîndu-și bucata de zahăr. — A găsit ce să ne aducă. Sînt sigur că în cămară i se strică mîncarea, iar nouă ne dă ca la cerșetori. Mai bine și le-ar fine pentru ea!...

— N-ai decît să nu mănînci — i-o întoarse Petre cu răutate. — „I se strică mîncarea în cămară..." De unde să i se strice? Primește o pensie cît o pomană... E bătrînă și nu-i în stare să mai muncească. Își ia de la gură ca să ne aducă nouă.

În ultimul timp, Mihai și Petre se ciondănesc de cîteva ori pe zi. Din pricina foamei. Acum trei zile s-au terminat banii de pîine pe care ni-i lăsase mama și vînzătorul de la brutărie nici n-a vrut să ne asculte cînd l-am rugat să ne dea pe datorie. Pe mine mă doare burta de dimineață pînă seara și, după sfatul lui Petre, citesc și eu întins pe pat, apăsîndu-mi stomacul de saltea, ori de cîte ori simt că-mi chiorăie mațele. E drept că Petre a adus ieri niște cartofi.

— Aștia de unde-s? l-a întrebat bănuitor Mihai.

— De unde să fie? De unde iau oamenii cartofi? De la piață. Acolo sînt grămezi întregi și în jurul lor se învîrtesc o mulțime de oameni. Cei care n-au bani se uită, iar cei care au cumpără.

Mihai nu mai întreabă nimic; mănîncă și tace. Ca și mine, nu crede nici el că Petre ar avea bani. Spre seară însă, fcamea începe să ne chinuie iarăși. Eu nu pot să adorm, Mihai se uită cu ochi răi într-un singur punct, Petre gîndește cu glas tare: „Ce înseamnă un oraș mare. Nici măcar n-ai ce fura... Adică nu fura, ci lua. Cine-a mai văzut la țară copii flămînzi? Intri într-o livadă, în care vrei, ca la tine acasă, dacă nu te vede nimeni, și ieși de acolo și cu pîntecul și cu buzunarele pline. Pe cînd aici... De ce-am plecat noi de-acolo?"

La asta mă gîndesc și eu: de ce-am plecat de acolo? Îmi aduc aminte de tata, care s-a întors de pe front, a zăcut două zile în spitalul plin de răniți, și-a murit; pe urmă îmi amintesc cum am venit încărcați toți pe un camion la București... Și adorm tîrziu, tîrziu.

...Azi m-am trezit aproape de prînz. Lîngă mine tocmai începuse să facă ochi și Petre.

— Poimîine vine mama, leșule — îmi trage el un ghiont, numindu-mă ca mama. Mă, că slab mai ești!... Ca un lord englez!

Glasul lui Mihai ne trezește de-a binelea.

— Haideți la masă, repede!

Petre și cu mine sărim în sus de parcă ne-a turnat cineva apă rece pe spinare. Pe masă stă oala mare de supă și două farfurii. Din oală iese un abur gros, cu miros de pene ude de găină.

— Ce-i asta? întreabă aproape strigînd Petre.

— Supă! Haideți mai repede, se răcește.

Stomacul meu a început să se strîngă, să se dilate, să bată ca o inimă. Mă reped la oală și mă uit la zeama lungă, fără o steluță de grăsime pe ea, dar cu miros de supă adevărată. Petre se așează și el pe scaun și amîndoi ne uităm la Mihai care toarnă în farfurii zeama lungă cu oase în ea. Iau lingura, închid ochii și trag aer în piept. În clipa aceea, din curtea vecină străbate strigătul disperat al babei Leana:

— Băiatule! Pui-pui-pui... Unde te-ai ascuns, băiatule?

Pe urmă glasul devine mai jalnic, tot mai jalnic:

— Pui-pui-pui... pui-pui-pui...

Am încremenit cu lingura în mînă. Petre îl fulgeră pe Mihai din ochi. Ascultă iar chemarea jalnică a bătrînei, apoi cu un zîmbet de prinț se scoală și mormăie:

— De ce nu s-ar putea scrie și despre mine odată: „Cufundat în gînduri, Mister Petre uită că prînzul i se răcește pe masă"...?

Își luă o carte și se întinse pe pat, dar în loc să citească, își înfundă fața în pernă.

Margareta Șipoș

Desen de IULIAN OLARIU

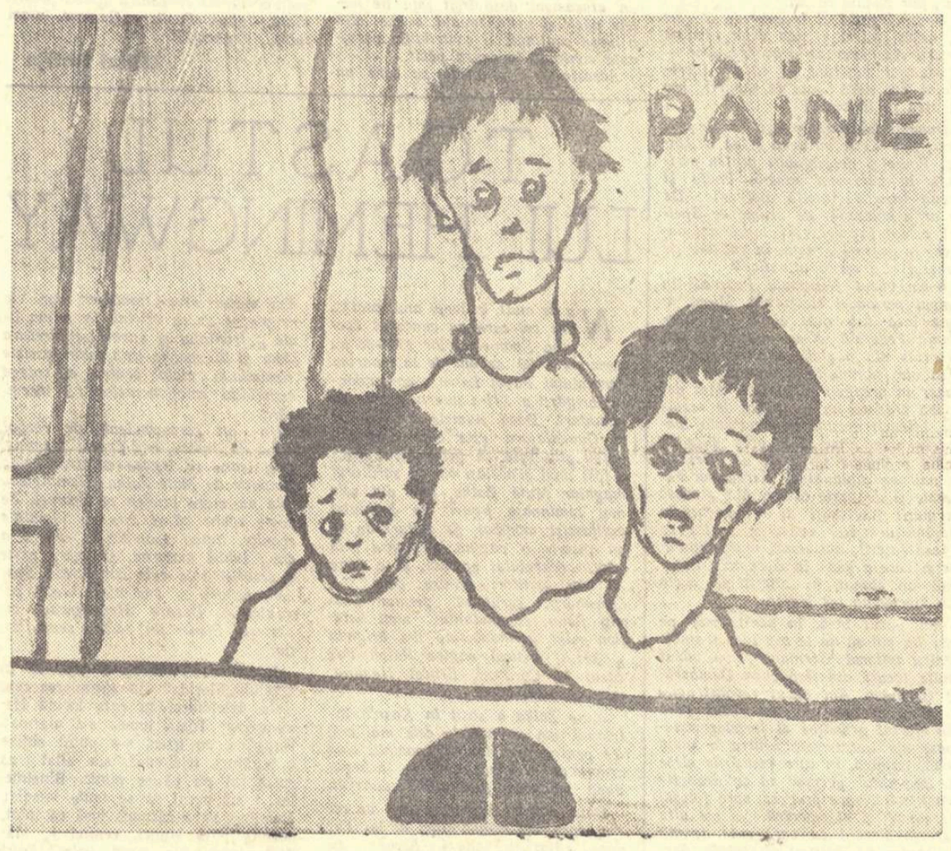

OVIDIU

(Urmare din pag. 3)

poate compusese în tinerețe și poeme în limba elină. În orice caz, prin scrierea acelei ode, devenise poet bilingv, romano-dac. Înainte de fuziunea graiului daco-roman, înfăptuită în decurs de secole, actul arbitrar al relegării lui Ovid la Tomis a dat naștere poate primei poeme culte în limba strămoșilor noștri geți. Blestemul legat de soarta poetului surghiunit s-a extins și asupra acestei opere nimicită odată cu arhivele împăratului Tiberiu.

Sînt istorici și critici literari, străini și romîni, care judecă cu multă asprime pe Ovidiu, pentru necumpătatele stăruințe pe lîngă prieteni, ca să i se schimbe locul de surghiun. Sentințele încruntate nu cruță epitetele, pentru umbrirea caracterului marelui poet. Direcția rigorii lor ni se pare greșită. Condamnabil e arbitrarul actului de autoritate, care asimilase culpa măruntă a poetului cu crima de stat. Procesul nu este al lui Ovidiu, ci al autocrației pseudo-republicane, care răpea Romei una dintre gloriile ei cele mai înalte.

Postumitatea lui Ovidiu nu poate fi supusă metrajului etic al unor cenzori de birou, ca René Pichon (Histoire de la literature latine, Paris, 1897) și E. Lovinescu (V. Alecsandri: Ovidiu, editura Ancora), după ce s-a afirmat una dintre cele mai glorioase, îndeosebi prin răspîndirea enormă a Metamorfozelor, în tot timpul evului mediu și al Renașterii. Opera a vorbit pentru om cu mai multă elocință decît plîngerile din Triste și Pontice. Dar nici problema demnității umane nu-i dăunează poetului. Lovit cu o pedeapsă care-l scotea practic din rîndurile beneficiarilor civilizației și constrîns să se zbată necontenit, prin toate mijloacele, ca să-și îmbunătățească viața, Ovidiu a ridicat de mai multe ori fruntea din țărînă, cu accente virile de mîndrie. În epilogul la Metamorfoze, a reluat motivul horațian al perenității cu o aluzie la fulgerele tronului, care nu au nici o putere asupra operei lui:

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira nec ignis
Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.

Nici mînia lui Augustus — Joe, nici focul, nici fierul, nici timpul nu i-au putut mistui opera.

Motivul revine în finalul scrisorii către discipola sa, Perila, în Triste, cartea a III-a:

...Tot bunul nostru piere,
Afară de-ale minții comori și de talent.
Eu, iată, n-am nici țară și nici pe voi, nici casă,
Sînt despuiat de toate pe care le-am avut:
Eu n-am decît talentul, și soț și bucurie!
Pe el să pună mîna CEZARUL n-a putut!
Cu sabia cea cruntă să mi se taie viața,
Și totuși a mea faimă prin veacuri va trăi;
Cît o să vadă Roma de pe-ale ei coline
Supus tot universul, citit și eu voi fi!

(în trad. lui Teodor Naum, pag. 86)

Gloria ovidiană, văzută prin unghiul orgoliului de civis romanus, a supraviețuit și imperiului roman. Ea n-a fost, ca în limbajul filozofic, un epifenomen, ci un fapt autonom de cultură. Iar serbările bimileniului așternpeste rănile sufletești ale surghiunitului, balsamul urmașilor geto-romani, care au deslușit misiunea întîiului lor colonizator. Ostinda, veșnicită în bronz, pe țărmul Pontului Euxin, s-a preschimbat în apoteoză.

Șerban Cioculescu

„Casa liniștită" de ION D. ȘERBAN

(TEATRUL ARMATEI)

Un începător foarte tînăr a scris o piesă de teatru. Este adevărat că genul este pretențios și cere o maturizare artistică excepțională. Cu toate acestea succesul tinerilor în teatru este perfect posibil. Ei aduc adeseori o prospețime cuceritoare, uimind prin îndrăzneala selecției faptelor de viață și prin noutatea expresiei. „Casa liniștită" de I. D. Șerban nu este lipsită de calități. Ea dezamăgește însă tocmai prin convenționalitate, prin reluarea unor scheme cunoscute și a unor artificii obosite. „Casa liniștită" seamănă cu foarte multe piese, care seamănă la rîndul lor între ele. Autorul piesei are, evident, un condei sprinten și se mișcă uneori dezinvolt în schimburile de replici. Ce l-o fi tentat însă în povestea simplistă a „Casei liniștite"? Tema patriotică a demascării spionajului deschide neîndoielnic largi posibilități de realizare a unor conflicte vii, variate și tulburătoare. Este însă posibil să obținem succes pe un tărîm atît de dificil, apelînd la experiența vechilor drame polițiste? Este de ajuns să înlocuim termenii dramei, să „politizăm" unele discuții,

GETA CIBOLINI
(Ioana)

să intervenim — cu alte cuvinte — exclusiv în lucrările de fațadă pentru a izbuti? Fără îndoială că nu! Noutatea certă a temei, ineditul situațiilor dramatice care așează față în față nu inamici întîmplători, implicați într-o banală crimă pasională, ci — dimpotrivă — eroi neliniștiți de grave probleme sociale, reclamă o arhitectură adecvată, o construcție nouă și trainică.

A devenit deosebit de necesară o amplă discuție în jurul problemelor preluării formelor și practicilor dramatice vechi pentru a le potrivi pe trupul unei dramaturgii tinere cu altă tematică și de o sensibilitate specifică. Bineînțeles trebuie să facem distincție netă între legătura firească a noii dramaturgii cu cele mai bune tradiții ale dramei de idei din trecut și imitarea tristă a speciilor degenerate ale teatrului burghez: melodrama sentimentală, farsa bulevardieră, trompeta tradiționalistă sau intriga polițistă. Ni se pare de la sine înțeles că problematica psihologică a contemporanilor va fi înăbușită și modificată absurd în dramolete de tip Bernstein-Bataille, marile teme patriotice vor sucomba sub greutatea hlamidelor îmblînzite și a versurilor sforăitoare copiate după dramele întîrzat-romantice de odinioară, iar satirizarea contemporaneității va fi trivializată și compromisă atunci cînd „Otto Elefantu'" va primi identitate muncitorească. O piesă împotriva trădătorilor patriei socialiste implică, la rîndul său, analiza pătrunzătoare și atentă a pasiunilor și a ideilor care se înfruntă pe primul plan al dramei. Dacă ne limităm la prezentarea riguroasă a datelor problemei (există spioni, ei nu au scrupule, ei reprezintă interesele claselor înlăturate de la putere, etc.) fără a intra în miezul acestor date, atunci n-am izbutit să facem mai mult decît un prospect searbăd de genul „Nu lăsați robinetul de gaz deschis, dacă nu vreți să vă asfixiați!" Chemările cetățenești ale teatrului nu pot fi pronunțate (și nu pot fi distinse!) prin însăilarea unor mici discursuri lămuritoare. Ele scapără scîntei luminoase, într-o ambianță electrizată de mișcările sufletești autentice și revelatoare ale personajelor. Apelul patetic la vigilența patriotică lansat în „Invazia" lui Leonid Leonov crește din carnea și sîngele cald al acestei drame cu oameni adevărați care-și joacă în fiecare clipă întreaga existență de poziții variate și adverse. Eroii „Invaziei" capătă încrederea spectatorului pentru că suferă și se bucură omenește. Ei săvîrșesc fapte eroice cu prețul unor suferințe reale și răspunzînd unei necesități care se evidențiază ascuțit în zbuciumul intens al dramei. Nimic nu vine din afara conflictului și de aceea nici o replică nu devine discursivă. Leonov a prelucrat, pentru tema sa nouă, vechea tradiție cehoviană și a fost silit de materialul omenesc inedit să se chinuiască pentru a găsi soluții noi și accente proaspete.

Veți spune că asemenea exemple

Cronica dramatică

și că — în general — asemenea exigențe apar nepotrivite la analiza unei lucrări de debut. Bineînțeles nimeni nu-i poate cere tînărului autor al „Casei liniștite" să izbutească dintr-o dată și pînă la capăt ascensiuni dificile și periculoase. Ar fi ridicol să-i cerem lui Ion D. Șerban capodopere, dar ni se pare cuviincios să ne mirăm că nu distingem în piesa sa dorința de a săvîrși capodopere. Ceea ce ne întristează este împăcarea unui tînăr autor cu mediocritatea, renunțarea prematură la pionierat, îmbrățișarea sa rece, replica sa convențională. Conflictul „Casei liniștite" este pueril. Dușmanii sînt bagatelizați. Ti dele lor veninoase devin ușor ridicole. Ei evoluează pe scenă sub chipul unor bandiți inofensivi de operetă, înrudindu-se evident cu Fra-Diavolo. Cînd vorbesc se dovedesc a fi teribil de prostuți, cînd acționează sînt proști de-a binelea. Evident, pentru personajele pozitive este un joc amuzant să-i demaște pe acești inamici care dau în gropi și se bagă singuri în gura lupului, „Umanizarea" unuia dintre spioni, Luca Vilcu, se face printr-o subită melodramatizare a situației. Simburele tragic este aci autentic, dar tratarea cazului este expediată în replici groase, lacrimogene, iar zbuciumul interior al personajului este uniformizat, restrîns la cîțiva timpi impersonali și — de aceea — insuficienți. Simplificarea excesivă a luptei dintre personaje, idilizarea constantă a războiului dramatic cu inamicii orînduirii socialiste descurajează caracterele piesei și le schematizează considerabil. Elemente care intervin întîi cu vigoare în conflict se dezumflă treptat, semănînd neîncredere și cauzînd evidente neplăceri textului literar. Argumentul „fratelui Victor" și amenințarea suprimării acestuia în cazul unui denunț din partea surorii sale Ioana dispare în mod curios la un moment dat. Ioana face denunțul și se duce veselă la banchet, fără să se mai gîndească la soarta lui Victor, fără să ne comunice dacă s-a convins cumva că amenințarea spionilor se bazează pe o minciună.

Nu este exclus ca vreun cititor să ne reproșeze severitatea. Am dori să-l încredințăm pe ipoteticul nostru acuzator că facem aceste observații din dorința sinceră de a-l ajuta pe autorul „Casei liniștite". Dorim din tot sufletul să-l ferim pe Ion D. Șerban de laurii unei false glorii, alimentată de laude artificiale, și susținută pe fundamentul fragil al „precocității". Ni se pare că am distins în unele replici ale piesei accente de autenticitate, care ne-au trezit nădejdi. Ar fi păcat să-i refuzăm unui tînăr atras de mirajul teatrului, judecata noastră sinceră. L-am dori pe Ion D. Șerban mai tînăr, mai dornic să realizeze lucruri nemaivăzute și nemaiauzite, vrăjmaș hotărît al clișeelor uzate, inovator îndrăzneț și bun cunoscător al tumultului specific vieții contemporane. I-am ura de asemenea lui Ion D. Șerban să aibă destulă forță lăuntrică și încredere în posibilitățile sale, pentru a refuza mingiierile călduțe și elogiile nepotrivite. Toate acestea sînt convenții searbede, iar capitularea în fața convențiilor închide implacabil drumul către marea, adevărata artă realist-socialistă.

★

„Casa liniștită" s-a prezentat la Teatrul Armatei cu conștiinciozitate. Regia (Victor Bumbești) a urmărit să gradeze evoluția conflictului și a izbutit, în primul act, să realizeze o tensiune marcată. Maria Sandu a jucat cu virtuozitate rolul dificil al mamei lui Luca, evitînd, în mare măsură, accentele puternic melodramatice. Gh. Mazilu, G. Sion, Geta Cibolini, Florin Stroe au depus eforturi lăudabile.

Decorul actului IV (și mai ales nucul din curte), cît și anume elemente de recuzită sînt, din nefericire, prea evident din carton. Impresia de artificialitate este subliniată și de sincronizarea nepotrivită a zgomotelor străzii cu vocile de pe scenă, iar glasul lui Pop, vinzînd ziare afară, își păstrează nefiresc intensitatea din primul plan al scenei. Scăderile cele mai însemnate ale spectacolului se datoresc însă textului piesei care oferă interpretării posibilități modeste.

V. Mîndra

Desene de CIK DAMADIAN

GH. MAZILU
(Pop)

NOTE

Expoziție „Ovidiu"

În cadrul sărbătoririi bimileniului ovidian, în după amiaza zilei de joi 26 septembrie, va avea loc la Casa scriitorilor din capitală vernisajul expoziției „Publius Ovidius Naso — 2000 de ani de la nașterea sa", — organizată de Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne. Cuvîntul de deschidere va fi rostit de acad. D. Panaitescu-Perpessicius.

Remarcăm, dintre prețioasele piese expuse, ediții rare ale operei lui Ovidiu, ca incunabulul editat la Veneția în 1493, cuprinzînd „Metamorfozele", un volum de „Opere alese", editate de Aldo Manuzio la 1553, o ediție din „Ars Amatoria" (1556), „Tristium libri" (Rotterdam, 1698), manuscrise din secolul al XVII-lea, printre care „De neamul moldovenilor" de Miron Costin, cu referințe la opera poetului, manuscrise autografe ale lui Vasile Aaron, Ioan Barac, N. Pauletti, (începutul sec. XIX-lea) cu traduceri și prelucrări din aceeași operă, cel al dramei „Ovidiu" de Vasile Alecsandri, gravuri originale de cunoscutul gravor francez Bernard Picart (sec. XVIII), inspirate din „Metamorfoze" etc.

N. L.

Despre probitate

În n-rul 38/184 al „Gazetei literare", într-o notă intitulată „De ce?" am criticat „Informația Bucureștiului" pentru că într-un răstimp de peste două luni n-a publicat nici o cronică literară. Ni s-a răspuns în n-rul de vineri, 20 sept. a.c. al ziarului, sub semnătura V. Caragiale, că n-am fi bine informați, întrucît la 6 sept. a.c. „Informația Bucureștiului" a tipărit o cronică literară la volumul „Hotel Tristețe" de Francisc Munteanu. Fiind de bună credință, am luat numărul respectiv să ne controlăm. Dar, stupoare! În n-rul 1271, din 6 sept. a.c., pag. 2, col. 4—7, în locul cronicii literare, despre care cu atîta siguranță vorbește V. Caragiale, citim „Note de lectură la volumul „Hotel Tristețe"». E drept, „Informația Bucureștiului" a publicat asemenea însemnări de lector destul de frecvent, dar reprosul nostru rămîne întemeiat, fiindcă el se referea la absența unor materiale de analiză mai amplu.

N. V.

„Ghicitori și Proverbe"

În prefața antologiei în două volume de „Ghicitori și Proverbe" — apărută recent în „Biblioteca pentru toți" — se afirmă că monumentala colecție de proverbe alcătuită de inginerul Iuliu A. Zanne: „...cuprinde un material... din păcate haotic clasificat".

O asemenea afirmație te îndeamnă să revezi cele zece volume (1895—1903) ale culegerii lui Zanne și să-ți reînnoiești admirația pentru solida și erudita construcție a acestei culegeri care poate fi numărată printre valorile clasice ale culturii romînești. După o muncă prodigioasă de colecționare, care a cuprins nu numai proverbele, zicătorile, idiotismele, etc. — culese personal și prin corespondenți din întreaga țară și din regiuni de peste granițe loculte de romîni, — ci și pe acelea scrupulos adunate din operele cronicarilor, din vechi manuscrise, din cărțile unor scriitori ca A. Donici, Anton Pann, N. Filimon, precum și din operele celor mai importanți scriitori ai vremii sale — Alecsandri, Odobescu, Hașdeu, Creangă, Eminescu, Caragiale, Coșbuc, Slavici, Delavrancea — Zanne a dispus materialul cules în XXIII de capitole, clasificîndu-l într-un sistem de idei generale cuprinzător, cerut cu necesitate de vastul univers filozofic al proverbelor noastre. În cadrul fiecărui capitol, proverbele sînt orînduite alfabetic, după litera „cuvîntului de căpetenie", fiecare proverb purtînd un număr de ordine, „grupînd în acest număr toate variantele pe care le-am putut afla". „Pentru fiecare (proverb, n.n.) am dat pe lîngă numele autorilor, — titlul cărții și pagina unde se găsește sau numele persoanei care ni l-a comunicat și localitatea unde se aude..." „Pentru fiecare proverb, am arătat deosebitele înțelesuri... originea lui... într-un obicei, o anecdotă sau un fapt din istoria romînilor" (Iuliu A. Zanne: „Proverbele romînilor" — vol. I— Către cititor, pp. XLIII—XLVI— 1895, edit. librăriei Socec.).

Prefațatoarea noii antologii de „Ghicitori și Proverbe", dacă nesocotește valorile din trecut în materie de clasificări folclorice, în schimb e preocupată să explice pe larg, în multe file, propriul și foarte umilul sistem de clasificare aplicat proverbelor și ghicitorilor. Vorba ceea: „Se încălzește la față, iar spatele-l îngheață".

St. B.

Contribuții

Nicolae Deleanu publică de douăsprezece numere, în paginile revistei „Presa noastră", ample articole privind etapele principale din evoluția presei romînești.

Nu am vrea să mai vorbim despre necesitatea unei istorii științifice a presei noastre. Nu avem de la 1906 pînă acum, nici cel puțin o bibliografie sistematică a presei. Cercetătorii din diferite domenii — istorie, literatură, economie, etc. — se izbesc de greutăți imense în munca lor.

N. Deleanu, în spațiul restrîns care poate fi acordat de o publicație lunară, s-a străduit să dea cititorului o privire sintetică asupra unor epoci însemnate din istoria presei noastre (1848, Unirea, începuturile presei socialiste). Și chiar dacă, în mod normal, nu se operează o investigație exhaustivă a tuturor ziarelor și periodicelor romînești, avem totuși privirea de ansamblu, liniile directoare de evoluție, aspectele esențiale, descrierea, cu destule date interesante, a celor mai de seamă dintre publicațiile romînești.

Cititor

Din toată lumea

Oaspeți de peste hotare la festivitățile bimileniului OVIDIU

D-NA ANASTASIA FRANCAVIGLIA (Italia)

MICHEL VIRION (Franța)

PROF. ORAZIO CONDORELLI (Italia)

Desene de ROSS

ÎN GERMANIA

Prin ce absurd joc al întîmplării, sau prin ce calcul al unor monstruoase conștiințe, — locul cel mai nimerit pentru un lagăr de detențiune și exterminare a fost aflat de hitleriști tocmai în împrejurimile orașului în care au trăit unele din cele mai luminate și mai generoase suflete din cîte a dat lumii poporul german, aproape de Weimar, Buchenwald, la cîțiva kilometri de Weimar! Lagărul morții, al degradării umane — alături de cetatea marilor clasici, lîngă mărturiile înaltului umanism al lui Goethe și Schiller, Herder și Wieland.

Dacă pleci cu o mașină din străzile și piețele care poartă numele acestor mari reprezentanți ai omenirii și spiritualității, dacă pornești din fața caselor unde au răsunat cu decenii și secole în urmă pașii lor, glasurile lor inspirate, ajungi în mai puțin de un sfert de oră pe platoul care mai păstrează încă ultimele construcții ale fostului lagăr. Carcerele, birourile comandanților S.S., magazia de ejecte, crematoriul... toate cu întîmplările lor de neconceput, pe care ni le istorisește, cu voce bătrînească, unul din călăuzi, fost și el deținut în lagăr. Ascultăm tragicele relatări, privim fostele streanguri pentru spînzurat deținuții, ciocanele de lemn cu care erau loviți în cap internații, masa pe care se făceau așa-numitele disecții pentru a scoate inimi și rinichi omenești în vederea culturilor de microbi; vedem cu oroare abajururile din piele de om, desenele pe piele de om, pe care Ilse Koch, „cățeaua de la Buchenwald" se amuza să le ofere în dar prietenilor de beții și de crime.

Se pot oare vreodată uita acestea? Poate cineva uita dezolanta priveliște a Dresdei, orașul monument de artă, ras de pe fața pămîntului într-o singură noapte de bombardamentele anglo-americane? Poți uita pustiul care se întinde azi pe străzi întregi în mijlocul Berlinului, unde altădată se înălțau domuri, palate și monumente, adevărate dantelării din piatră, marmură și fier, truda de secole a unor întregi generații de artiști, nimicită în anii războiului, în infernala ploaie de bombe?

...Îmi revin în minte toate acestea, citind în ziare rezultatele recentelor alegeri din Republica Federală Germană, din Germania domnului Adenauer, care a dobîndit un număr de voturi suficient pentru a-și consolida domnia pentru încă o perioadă. Mă îndemn să reținîn amintire numai timpul lui Goethe și Schiller, numai imaginea domului din Meissen și Madona Sixtină păstrată în galeria din Dresda, numai fabricile reconstruite ale Magdeburgului și oțoarele pe care se încrucișează tot felul de mașinării iscusite, care fac munca omului mai ușoară și recolta mai bogată.

Mă înverșunez să-mi spun că acestea, numai acestea sînt Germania, — Germania trecutului și prezentului. Însă, brutal, îmi năvălesc în minte și imaginile distrugerilor pricinuite de război, gîndul mă duce la milioanele de morți cu care a plătit poporul german nebunia hitleristă.

Poporul german? Numai poporul german a plătit cu sînge, cu milioane de morți și ireparabile distrugeri, cu un nesfîrșit convoi de suferințe și lipsuri, nebunia hitleristă?

Domnul Adenauer a cîștigat totuși alegerile într-o parte a Germaniei, care numără vreo patruzeci de milioane de oameni. Le-a cîștigat prin metode despre care nu vreau să discut aici, cu ajutorul unor legi pe care de asemenea nu am de gînd să le rezum în aceste rînduri. A cîștigat alegerile, spre bucuria prietenilor săi care au patronat înființarea pactelor militare, care-l sprijină, ca acum un sfert de veac pe Hitler, să-și refacă armata, să se înarmeze, să desființeze partidul comunist.

În acea parte a Germaniei, unde domnul Adenauer a ieșit triumfător în alegeri, trăiește Ilse Koch, azi măritată cu un maior american. Poate nu știți că Ilse Koch s-a adresat de curînd domnului Adenauer, cerîndu-i o pensie și despăgubiri însemnate, pentru micile deranjuri și inconveniente pe care le-a avut pînă nu de mult. Tot aici trăiește și unul din comandanții lagărului de la Buchenwald, pe nume Sommer, pare-mi-se, care a și primit o asemenea pensie. Ni le arăta acestea bătrînul călăuz care ne-a povestit ororile lagărului de la Buchenwald, în care și el fusese deținut.

L-am întrebat dacă Ilsei Koch i s-a și acordat pensia cerută. Nu știa sigur, dar bănuia că nu.

— Înțelegeți? E înainte de alegeri și, oricît, nu ar fi fost chiar nimerit pentru Adenauer să o acorde. Dar — a adăugat bătrînul — să fiți încredințat că, dacă iese în alegeri, n-o să stea la îndoială!

Domnul Adenauer a ieșit în alegeri. Deci, Ilse Koch va avea și ea o pensie. Poate și despăgubiri pentru perioada în care n-a avut-o. Poate și vreun titlu de înaltă distincție. De ce ar fi ciudat — de vreme ce Speidel, călăul Franței, recrutează azi oameni în aceeași Franță, în calitate de general al forțelor atlantice?

N-am văzut Germania Federală în timpul perioadei electorale. Mi-au ajuns însă sub ochi ziare din Germania Federală. N-aș spune că am desprins din paginile acestor ziare o prea vie frămîntare a domnului Adenauer în preajma alegerilor. Mai degrabă cred că nu se îndoia de rezultat, întrucît mașina sa electorală, metodele sale erau fără greș puse la punct și copios sprijinite de prietenii și patronii dinlăuntrul Germaniei Federale și de peste ocean. Mă gîndesc la marii fabricanți de armament, la stăpînii uriașelor concerne, la tot ce e încă fascist, antiuman, antidemocratic și care a găsit în Germania Federală un climat, nu diferit de acela din Germania lui Hitler.

Am văzut însă, în aceste zile pe care nu pot să nu le consider tragice pentru viitorul Germaniei, am văzut multe locuri din Republica Democrată Germană. Am văzut reconstrucția în plină desfășurare, am văzut ceva din efortul grandios al forțelor sănătoase ale Germaniei, pentru o viață nouă, pașnică, în care însușirile alese ale poporului german să se dezvolte constructiv, spre progres, spre folosul Germaniei și al omenirii. Nu pot uita bucuria sinceră cu care sute de mii de oameni au aclamat pe străzile Berlinului — încă pline de rănile războiului încheiat acum doisprezece ani, — în Magdeburg, în Rostock și în alte orașe, pe conducătorii statului sovietic.

În acești oameni, în această Germanie, trăiește marea tradiție a lui Goethe și Schiller; aceștia n-au uitat, nu vor să uite tristele învățăminte ale războiului, prețul cu care a fost plătită nu numai de poporul german, dar de întreaga omenire, nebunia nazistă. Aceștia reprezintă garanția că, deși domnul Adenauer s-a ales, viitorul Germaniei nu e totuși în mîinile sale, oricîte pensii ar acorda criminalilor de război, oricîte bariere ar ridica în calea unificării Germaniei, oricîte măsuri ar lua împotriva forțelor sănătoase și a gîndirii luminate care se ridică din rîndurile poporului german.

Încrederea în forțele sănătoase ale Germaniei, prestigiul și forța crescîndă a Republicii Democrate Germane, întreaga mare forță a țărilor democratice și socialiste, a Uniunii Sovietice și a Republicii Populare Chineze sînt o garanție că nimeni nu va putea dezlănțui nepedepsit o tragedie asemănătoare aceleia dezlănțuite de Hitler. Principalul e, însă, nu de a pedepsi pe agresor, ci de a opri agresiunea, de a o face imposibilă.

Iar pentru aceasta trebuie nu numai o vigilență de zece și de-o sută de ori mai mare, nu numai o încredere și un atașament desăvîrșit față de forțele păcii și socialismului, ci mai ales o luptă continuă, o contribuție personală continuă la cauza păcii.

Aceasta e o realitate pe care nu avem cum o ulta și nu avem dreptul s-o neglijăm. Ne obligă la aceasta morții de la Buchenwald și din atîtea lagăre, milioanele de vieți jertfite în război, imensele distrugeri de comori ale muncii și spiritului omenesc, ne obligă ceea ce construim, viața pe care o trăim, ne obligă părinții, frații și copiii noștri, întregul viitor al viitoarelor generații...

★

...Cînd pleci cu trenul din Weimar spre răsărit, către Leipzig și Dresda, din dreapta, de pe culmea unui deal, privirea îți e atrasă de un fel de obelisc, înalt, care domină împrejurimile pînă departe. Este monumentul în amintirea ucișilor și chinuiților de la Buchenwald.

L-am privit în dimineața sfîrșitului de august, l-am privit pînă ce goana trenului mi l-a șters din fața ochilor, amestecîndu-l cu priveliștea împrejmuitoare, de un verde sănătos, tare, plin de viață. Peste dealuri se cernea o lumină difuză și dincolo de vuietul șuierător al trenului bănuiam o liniște calmă peste întinderi.

Și nu știu cum, în urechi a prins să-mi sune, în ritmul roților care se rostogoleau, îndemnul cu care-și dădea ultima suflare, ucis într-una din temnițele naziste, unul din cei mai vajnici luptători pentru pace, pentru viață, Iulius Fucik: „Oameni, v-am iubit! Vegheați!"

Mihai Gafița

TOASTUL LUI HEMINGWAY

Nu de mult, în iunie anul acesta, toți cei care au cunoscut epopeea Spaniei anilor 1936-38 au comemorat 20 de ani de la moartea generalului Pavel Lukacs, comandantul brigăzii a XII-a internaționale de voluntari. Dacă numele eroului de la Guadalajara este bine cunoscut, puțini știu însă că generalul Lukacs a fost unul și același om cu scriitorul maghiar Matè Zalka, una din cele mai luminoase figuri ale frontului antifascist mondial. Și alături de el, au înscris o pagină glorioasă în istoria războiului spaniol, și o serie de alți scriitori printre care I. Ehrenburg, scriitorul german Ludwig Renn, comandantul unui batalion mixt germano-slav din brigada a XII-a, criticul englez Ralph Fox căzut la Cordova, Ernest Hemingway și mulți alții.

Matè Zalka a sosit în Spania într-unul din momentele cele mai critice pentru republicanii spanioli, cînd armata de rezistență abia se închega, după trădarea generalilor spanioli.

După cum își amintește unul din cei mai apropiați colaboratori ai lui Lukacs, adjutantul său A. Eisner, în memoriile publicate în revista „Innostranaia Literatura", Matè Zalka a căutat să-și ascundă pe front calitatea de scriitor. El spunea:

— „Mai mult ca orice pe lume, iubesc cărțile și cîntecele, muzica... Doresc foarte mult să scriu... Am ajuns să visez la timpul cînd mă voi putea așeza la masa de scris pentru cîțiva ani. Dar acum nu sînt scriitor. Sînt un comandant de brigadă răspunzător de viețile a 1500 de oameni. Nu îmi pot permite să mă dedublez. Ar fi de-a dreptul neeinstit din partea mea..."

Dacă Matè Zalka își amînase preocupările și planurile literare pentru perioada de după război, Ilya Ehrenburg a luptat în Spania în primul rînd cu condeiul. Ehrenburg nu purta niciodată asupra lui vreo armă, nici măcar vreun revolver, dar la nevoie se ducea oricînd în prima linie a frontului și uneori se strecura chiar și în spatele tranșeelor fasciste riscîndu-și viața pentru a culege materialul emoționantelor lui însemnări.

Un alt corespondent de război, la fel de ilustru, era Ernest Hemingway, care se legase printr-o caldă simpatie de Matè Zalka. Hemingway este un mare prieten al Spaniei. Se poate spune că el este pe jumătate spaniol, limba spaniolă îi este o a doua limbă maternă. O mare parte a creației sale este consacrată Spaniei, naturii și mai ales luptei poporului ei. Despre Hemingway povestește Eisner un episod semnificativ:

Într-o zi, o bombă a explodat în hotelul „Florida" din apropierea centralei telefonice, în care locuia Hemingway. Toată lumea s-a alarmat. După ce, cu greu, s-a putut obține o legătură telefonică, s-a aflat că scriitorul nu pățise nimic. Bineînțeles, i s-a cerut să se mute imediat. Hemingway a răspuns însă că întotdeauna pînă atunci, venind la Madrid, trăgea la acest hotel. Dacă l-ar părăsi acum, ar însemna că fasciștii au izbutit să-l scoată și i s-ar părea că ei sînt stăpîni în oraș. Or, el nu voia să admită așa ceva. Abia după multe insistențe, Hemingway — rămas ultimul locatar într-un hotel părăsit pînă și de personalul său — a fost determinat să se mute".

Fără îndoială, luptei scriitorilor, oamenilor de artă, intelectualilor — spanioli sau a celor veniți acolo din toate colțurile lumii — le va fi rezervat un loc de seamă în istoria războiului civil spaniol. În amintirea eroismului acestor scriitori, putem repeta astăzi toastul rostit de Ernest Hemingway, la o petrecere camaraderească între două bătălii, în cinstea lui Matè Zalka: „În onoarea scriitorului care știe să acționeze!"

S. Carp

AGENDĂ

FENOMEN RAR

Situația materială precară a scriitorilor spanioli a făcut nu de mult obiectul unui articol al ziarului de specialitate „Estafeta literaria".

Scriitor care să se limiteze la profesia de... scriitor, scrie ziarul, constituie un fenomen rar în Spania contemporană, deoarece a trăi numai din munca literară este, practic, aproape imposibil. În cel mai bun caz, dacă un autor va scrie două cărți într-un an, a 300 de pagini fiecare, și dacă va găsi un editor dispus să le tipărească, venitul lui va fi de 24.000 pesetas, adică 2000 pe lună.

Pentru asta însă, adaugă autorul articolului, ar mai trebui ca volumele să fie vîndute. Și deși astăzi, în țara lui Lope de Vega, tirajele nu sînt deloc mari (cca 2000 ex.), sînt însă puțini și oamenii care pot cheltui bani pe cărți literare... Și de aceea scriitorii nu pot fi numai scriitori...

OVIDIU, INTERZIS?

Studii despre răspîndirea diferitelor capodopere ale literaturii universale s-au făcut nu puține. Dar cercetări asupra operelor interzise, proscrise din biblioteci sau date jertfă autodafeurilor, nu sînt, desigur, un lucru atît de obișnuit. O asemenea cercetare a întreprins scriitoarea americană Anne Lyon Haight, în volumul său apărut la New-York: „Cărți interzise. De la Homer la Hemingway". O ediție mai recentă, îmbogățită, a acestei cărți a apărut în limba germană la Düsseldorf.

Răsfoind filele volumului, afli că operele celui pe care o lume întreagă, astăzi, îl sărbătorește în cadrul „bimileniului Ovidiu", nu au fost întotdeauna cinstite la fel. Încă în anul 1599 „Elegiile" marelui liric care a trăit pe meleagurile țării noastre, traduse în limba engleză de celebrul poet Christopher Marlowe, au fost arse în mod solemn la Londra, ca urmare a unui ordin dat de arhiepiscopul de Canterburry. După mai mult decît trei sute de ani, adică chiar în binecuvîntatul nostru secol, autoritățile americane au socotit periculos pe poetul roman, interzicînd în 1929 o altă operă a lui Ovidiu — „Arta de a iubi".

De o soartă asemănătoare s-a bucurat în „țara tuturor libertăților", cinci ani mai tîrziu, „Decameronul" lui Boccaccio, confiscat în 1934 de foarte pudica poliție din Chicago sub învinuirea de „pornografie". De altfel, în 1933, se crease un precedent, prin interzicerea reproducerii — în numele aceleiași delicate decențe — a unor frescе ale Capelei Sixtine — genială operă a lui Michel-Angelo. Iar și mai recent, în 1954, o organizație fascizantă, care se recomandă în S.U.A. ca „națională" și „literară", a publicat o listă neagră a autorilor periculoși, pe care figurează printre alții Flaubert, Zola, Roussesu, Faulkner, Hemingway. Să ne mai mirăm că, după cum informează Anne Lyon Haight, în 1954 a fost confiscată în S.U.A. opera lui Lenin „Statul și revoluția"?

Ar fi însă foarte interesant de știut cum savurează pe îndelete vajnicii apărători americani ai „decenței" nenumăratele reviste ilustrate, neinterzise de nimeni, pline cu picante fotografii din viața intimă a actrițelor Holywoodului...

S. C.

Din poezia finlandeză

Elvi Sinervo

ÎNTR-O TEMNIȚĂ

Floarea ta s-o vesteji curînd, soră.
Aici e întuneric.
Între degete, splendoarea ei se șterge.
Dar pe corola vestejită strălucește încă
darul tău niciodată cerut, — surîsul unui om.

FĂRĂ SĂ PRIVESC PE NIMENI

Eu voi pleca
fără să privesc pe nimeni,
cineva mă va regreta poate,
cineva surîsul o să și-l ascundă.

Nu voi lua prea multe:
cîntecul păsărilor negre,
și al neliniștii,
pe care voi nu ați simțit-o —
și cel al bucuriilor vieții
— pe care nu-l pot povesti decît acelor
care văd durerea
și-aud cîntarea sevei în nopțile de primăvară.

În românește de **Tașcu Gheorghiu**

Edith Södergran

SOARELE

Eu stau ca pe-un nor; fericit îmbătată
Roșu ard marginile norilor. Soare.
Soarele m-a sărutat. Nimic nu seamănă-n lume
cu sărutul solar!
Să trăiesc o vecie, ca martoră-a clipei aceste?
o, nu! Să mă-nalț și mai sus, pe dreptele raze,
mai aproape de el.

Odată
vreau să mă țes în pînza luminii, ca musca
în chihlimbarul străvechi.
Nu voi fi scump juvaer pentru posteritate,
dar eu am trăit în vatra încinsă a fericirii.

Adio, cerc de lumină, cunună pe frunte-mi,
ce vor ști ceilalți, privindu-te, ce vor ști ei?

În românește de **Veronica Porumbacu**

Shute și războiul atomic

În „Ordeal" („Judecata focului") una din primele sale cărți publicate acum vreo douăzeci de ani, Nevil Shute — care este unul dintre cei mai populari romancieri de azi ai lumii anglo-saxone — arăta cum se va desfășura un viitor bombardament aerian asupra Angliei. Și din nefericire, „blitzul" din cursul celui de al doilea război mondial nu i-a dezmințit aproape deloc sumbrele prevederi. În „Pied Piper" („Prinzătorul de șobolani") înfățișa sfîșietoarea tragedie a copiilor rămași orfani în urma aceluiași sălbatic război. Iar „Most Secret" („Marele secret") descria înfiorătoarele ravagii produse de sinistrii „ași" ai aruncătoarelor de foc. În noul său roman, „On the Beach" („Pe țărm"), recent publicat de editura londoneză „Heinemann ne transportă în anul 1963, cînd cea mai mare parte a omenirii a pierit din cauza prafului radioactiv al „scurtului război" din 1962.

Din fiordurile Scandinaviei pînă în insulele Pacificului, o vastă tăcere a căzut asupra întregii emisfere nordice. Și acum mortalul praf este, inevitabil, purtat de vînt spre țărmurile emisferei sudice. În Australia, la Melbourne, — unde începe și se petrece cea mai mare parte din acțiunea imaginată de Shute — populația își cunoaște prea bine soarta: pe baza celor mai optimiste estimații ale oamenilor de știință, ea nu mai are decît maximum nouă luni de trăit. Iar singura măsură pe care o mai poate lua guvernul e-ze aceea de a pregăti, din timp, o cît mai mare cantitate de pilule de cianură care să fie distribuite populației în clipa supremă, pentru a se sinucide.

Cum se comportă acești definitiv condamnați la moarte în ultimele zile ale vieții lor? Majoritatea încearcă să-și continue existența normală, plantînd pomi, construind garduri și frecventînd cu regularitate chiar și cursurile universitare. Unii se dedică alcoolului despre care se spune că ar mări rezistența față de maladiile provocate de radio-activitate. Alții se duc la pescuit (sezonul de păstrăvi s-a deschis cu o lună înaintea datei tradiționale). Și, în sfîrșit, alții participă la cursele de automobile cu o îndrăzneală neegalată pînă acum în întreaga lume.

Printre acei tineri dezaxați care-și înecă disperarea în alcool se află și Moira Davidson. A visat și ea odată să cutreiere cît mai multe meleaguri străine, să-și găsească apoi un soț, să facă copii. Dar acum singura ei preocupare este să absoarbă cît mai multe pahare de brandy. Pînă în clipa cînd își face apariția la Melbourne Dwight Towers, comandantul submarinului atomic „Scorpion", singurul vas de război american care a supraviețuit „scurtului război".

Se cunosc la o serată, se simt foarte atrași unul către altul, dar — cu toate eforturile sale — Moira nu izbutește să-i clatine ferma convingere că soția și cei doi copii, pe care i-a lăsat la Mystic, în Connecticut, ar mai fi încă în viață. Mai ales că un post de radio din Seattle continuă a transmite, cu intermitență, o serie de ininteligibile semnale.

În consecință, Towers se îmbarcă pe „Scorpion", atît pentru a investiga originea acestor semnale, cît și pentru a verifica teoriile savantului Jorgensen după care radio-activitatea ar descrește considerabil în regiunile arctice, îngăduind astfel perpetuarea vieții în jurul Polului Nord. După ce constată totala netemeinicie a afirmațiilor lui Jorgensen, odată ajuns pe coasta Statelor Unite, el are și mai profunda durere de a descoperi, prin periscop, că nu mai există acolo nici un fel de vietate, deși firmele de neon n-au încetat nici o clipă a străluci, iar postul din Seattle funcționează mai departe din cauza unui la fel de capricios accident mecanic.

Se întoarce atunci complet distrus în Australia, unde, în timp ce își scufundă submarinul, Moira — care a ajuns la capătul rezistenței — își dizolvă cîteva fatale pastile în paharul cu brandy, iar restul populației își așteaptă cu cea mai mare docilitate sfîrșitul.

Nevil Shute nu este numai un talentat povestitor. Ca fost inginer aeronautic, el este totodată și un perfect cunoscător al aspectelor tehnice ale evenimentelor pe care le relatează. Astfel că, departe de a se integra în categoria acelor mai mult sau mai puțin captivante „science fiction", acest al optsprezecelea roman al său este — pe lîngă o reușită operă literară — și una dintre cele mai documentate și mai convingătoare pledoarii împotriva războiului nuclear. Paginile sale în care — după ce a exterminat viața de pe emisfera nordică, praful radio-activ învăluie încetul cu încetul restul globului — sînt poate cele mai înfiorătoare din toată literatura contemporană. Și nu e mai puțin cutremătoare este absoluta neputință a iminentelor victime în fața acestor implacabile „raze ale morții", pe care Shute o accentuează în mod atît de pregnant.

Cum își poate totuși închipui acest pasionat apologet al vieții că omul va putea adopta o atitudine atît de pasivă, că el se va putea complace într-o atît de totală resemnare?

A postula resemnarea după consumarea „scurtului război", nu implică oare aceeași poziție fatalistă și azi, înainte de declanșarea lui? Și atunci la cine face apel Nevil Shute, lansînd acest disperat S.O.S.? Numai la umanitarele sentimente ale d-lui John Foster Dulles și ale „generalului filozof" Lauris Norstad?

Alf Adania

ARUTIUN AVAKIAN „Violete"

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

05
8

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 40 (186) - joi 3 octombrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

I. KIBRIK — „Lenin a sosit!" (1956)

Pentru pacea lumii

Toamna înscrie, de mai mulți ani, un eveniment așteptat cu legitim interes de toate popoarele lumii: sesiunea Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. Anul acesta numărul statelor reprezentate a trecut de optzeci, ceea ce sporește prestigiul Organizației prin tendința de aplicare în practică a principiului de universalitate. De o aplicare reală a acestui principiu nu va putea fi însă vorba decît atunci cînd China Populară își va ocupa locul cuvenit în adunarea națiunilor. Aportul unui popor de 600.000.000 de oameni nu poate fi înlăturat la nesfîrșit în rezolvarea chestiunilor internaționale.

Adunarea Generală a notat pe agenda ei multe și variate probleme, printre care una de însemnătate vitală: problema dezarmării. După prea mult prelungitele discuții de la Londra — pînă la urmă sterpe, din pricina atitudinii reprezentanților occidentali — omenirea socoate că a venit ceasul în care organul suprem al O.N.U. să devină în sfîrșit un areopag al păcii. Nu discursuri festive, fraze grandilocvente, adeziuni formale dar nesprijinite de fapte, ci hotărîri și măsuri concrete doresc popoarele. Muncitorul din Moscova și cel de la Londra, fermierul american și păstorul mongol, pescarul japonez și țăranul sicilian vor fi avînd păreri deosebite în unele chestiuni, dar dorința de pace e pentru fiecare tot atît de imperioasă ca și nevoia de aer și lumină. Delegațiile ce s-au reunit la sesiunea Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite reprezintă interesele popoarelor respective în măsura în care își aduc contribuția la rezolvarea marii probleme a păcii. Este explicabilă indiferența, consemnată de presa internațională, care a însoțit discuția despre așa zisa „problemă ungară", împinsă pe ordinea de zi de delegațiile preocupate să învenineze atmosfera, pentru a întuneca țelurile reale ale sesiunii. Poporul ungar, cum a afirmat reprezentantul însuși al acestui popor, și-a apărat, în octombrie 1956, cuceririle sale, înăbușind rebeliunea contrarevoluționară organizată de elemente fasciste care s-au demascat de mult. Discutarea unei false probleme nu va putea ascunde, în ciuda dorinței celor interesați, ca sub un văl de fum, vina reală a celor ce se amestecă brutal în viața popoarelor dornice de libertate, vina celor ce amenință independența statelor din Orient, schingiuiesc populația Ciprului, asasinează pe patrioții algerieni.

Ca în toate împrejurările, și la actuala sesiune a Adunării Generale, poziția Uniunii Sovietice s-a afirmat categoric spre satisfacția întregii omeniri muncitoare. În al patruzecilea an de existență, primul stat socialist se dovedește încă o dată apărătorul ferm al unuia din țelurile Marii Revoluții din Octombrie: instaurarea păcii în lume. Propunerile prezentate de A. A. Gromiko, conducătorul delegației URSS, constituie încă un pas înainte în pregătirea premiselor pentru dezarmare. Ecoul acestor propuneri a fost uriaș. Însăși presa burgheză a fost nevoită să recunoască aportul pozitiv al Uniunii Sovietice și, în același timp, să înregistreze efectul jalnic al discursului reprezentantului Statelor Unite, Dulles. Insistența cu care oficialitățile americane vorbesc, întru penibila apărare a bombei atomice și cu hidrogen, despre posibilitatea de a obține proiectile curate sau cu efect mai restrîns, ar părea o glumă de prost gust dacă n-ar fi sinistră, criminală și tragică. Nici un om de bunăcredință, indiferent la ce latitudine trăiește, nu poate accepta o teză oribilă ce seamănă leit cu fanfaronada monstruoasă a spărgătorului sau asasinului maestru în operații „curate". Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite nu poate accepta — și popoarele lumii nu vor accepta niciodată — ca forul internațional suprem să tolereze apologia crimei, curate sau nu. Așa cum arăta ministrul Afacerilor Externe al țării noastre, în Adunarea Generală, este necesar să se discute atît aspectele principiale cît și cele practice ale dezarmării. Suspendarea imediată a experiențelor nucleare pe o perioadă de 2-3 ani, — măsură salutară și logică propusă de Uniunea Sovietică — ar constitui un prim pas înainte pe drumul realizării năzuinței de pace a popoarelor.

Privim cu încredere dezbaterile actualei sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, cu nădejdea vie că o vom vedea acționînd efectiv pentru instaurarea păcii în lume.

Ion Roman

Străvechea tradiție a unei tinere sărbători

Peste o lună se vor împlini patruzeci de ani de cînd au strigat tunurile „Aurorei", adică de cînd, declanșată în numele păcii fertile, al libertății și al prieteniei între toți oamenii muncii de pe glob, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a adus lumii o eră nouă, sperată, pregătită, totuși uluitor de nouă.

Ce s-a petrecut de-atunci încoace, se știe: totul e săpat în inimile omenești. Uniunea Sovietică a luat ființă, purtînd în fruntea omenirii muncitoare stindardul luptei pentru libertate și al păcii, al construcției unei lumi noi fără exploatarea omului de către om, al creației și al prieteniei între popoarele care vor să meargă pe acest drum al cărui orizont l-au visat veacuri și milenii. După Uniunea Sovietică s-au alăturat acestui front — care azi, lagăr al democrației, socialismului și păcii, captivează atenția întregii omeniri muncitoare — marea Chină, țările de democrație populară din Europa și Asia, milioane de oameni cu conștiința curată din alte țări.

La 7 octombrie începe a douăsprezecea Lună a prieteniei romino-sovietice, sărbătoare tînără în istoria tinerei noastre republici, dar străveche prin rădăcinile ei în conștiința și în faptele oamenilor din secolele trecute.

Pentru oricare cetățean conștient din Republica Populară Română este o bucurie azi, dintre cele mai mari, putința de a numi Luna prieteniei romino-sovietice, în al doisprezecelea an al ei, sărbătoare tradițională. Căci numai în inima omului cinstit pot încăpea numeroasele fapte ale acestei prietenii, al cărei rod îl vezi plimbîndu-ți ochii peste fața patriei contemporane.

Țara a fost eliberată de sub jugul fascist, în august 1944, de gărzile patriotice organizate de Partidul Comunist Romîn, cu sprijinul efectiv și esențial al Armatei Sovietice, alcătuită din oameni ai acelorași popoare cu care, la 1877, armata rusă a venit să ne ajute să scăpăm de sclavia otomană. Cînd a bîntuit seceta în țară și oamenii n-aveau ce minca, prietenia răsăriteană iarăși ne-a ajutat, cu grîne. Cînd a fost să se ridice industria țării, inginerii și tehnicienii cu metodele lor înaintate, și excelentele mașini din U.R.S.S. au fost pentru această ridicare o temelie solidă. Drumul spre belșug al țărănimii noastre muncitoare, unită în numeroase gospodării colective și întovărășiri, e asigurat și de acceptarea metodelor agricole ale colhoznicilor, ca și de bogatul utilaj mecanic sovietic fără care o agricultură modernă nu poate exista. Nu e localitate în țară în care să nu se fi întors absolvenți romîni ai școlilor superioare sovietice. Cine ne-a susținut altul decît marele stat sovietic, pentru ca țara noastră să-și dobîndească dreptul ei legitim de a deveni membră a Organizației Națiunilor Unite? Arta noastră, literatura noastră au fost fecundate de metoda admirabilă a realismului socialist, care s-a născut în U.R.S.S., patria lui Gorki, Maiakovski, Șolohov. Prin această metodă artistică, literatura, teatrul, muzica, pictura, cinematograful și alte arte au venit conștiente în fața poporului cărora le erau datoare, de la care au început să-și absoarbă vlaga și să i-o restituie tot lui, îmbogățită cu frumusețea și înțelepciunea creației utile.

Astăzi, cartea sovietică tradusă, dacă e tehnică, de cei mai buni specialiști, dacă e literară de cei mai de seamă scriitori, nu mai lipsește din nici o bibliotecă, publică ori particulară, și să nu uităm că după pilda Uniunii Sovietice și cerute de nevoile culturale mereu mai mari ale poporului, biblioteci în țară sînt multe cum n-au fost niciodată. Scriitorii noștri călătoresc an de an în U.R.S.S. și scriu cărți despre cele văzute. Se întîlnesc inginerii, medicii, profesorii celor două țări. Vin și pleacă mereu delegații de muncitori și agricultori. Nume ca Șolohov, Cerkasov, Șostakovici, Muhina, Filatov sînt azi, la noi în țară, nume curente. Cine se duce în Uniunea Sovietică și spune că e romîn, are plăcuta surpriză de a se vedea întîmpinat de oameni care vorbesc cu respect de Eminescu, Sadoveanu, Parhon.

Dacă publicului nostru i-a devenit familiară literatura sovietică pe care mulți romîni au și început s-o citească și în limba rusă, scriitori romîni din alt veac, ca Negruzzi, Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale, sau scriitori contemporani ca Mihail Sadoveanu și numeroși alții sînt acum binecunoscuți publicului sovietic.

In fiecare an Luna prieteniei romîno-sovietice este prilej de exprimare sărbătorească și colectivă a dragostei și recunoștinței poporului nostru față de popoarele sovietice. Anul acesta, a douăsprezecea Lună a marii prietenii devine preludiul, la noi, al unei sărbători mondiale: Revoluția din Octombrie împlinește 40 de ani de viață și de fapte magnifice.

Datoria scriitorilor noștri, prima noastră datorie, este de a contribui prin tot talentul, prin toată puterea de muncă, la propulsarea în țara noastră a ideilor acestei Revoluții, așa cum Gorki și Maiakovski au contribuit, acum patru decenii, la declanșarea și afirmarea ei.

Gazeta literară

Frumoasa adormită

Mi-i teamă, de-orice clipă teamă
In care dormi, căci ea te ține
In brațe, și eu nu-s cu tine,
Și-al ei ți-i părul de aramă.

Cu nevăzuta lui maramă,
E-un monstru somnul care vine
Și-ți dă podoabe și rubine
Și frunții nourii-i destramă.

El, ca să nu te recunoască
In fuga asta nevăzută
Privirea-mi, — îți așterne-o mască

Nepăsătoare, dusă, mută.
Dar piere masca diavolească
In zori, cînd gura-mi te sărută...

Eugen Jebeleanu

Kiev-Leningrad

Plecăm din Kiev la miezul nopții; trecem repede, ca într-un vis, prin orașul însuflețit de poezia lui nocturnă, scăldat în lumini și culori; trecem ca printr-un ultim palat dintr-un basm prin clădirea gării, luminată în albastru de culoarea cerului de candelabre uriașe. In grabă îmi arunc privirile prin sala de așteptare, monumentală, strălucitoare, ca o catedrală sau o sală de concerte. Ne așteaptă un tren a cărui înfățișare puternică și elegantă trezește în noi fiorii luptei cu spațiul, cu imensitatea. Pornim spre Leningrad. Este greu să ne reprezentăm unde se află Leningradul, în nemărginirea acestei nopți. Trenul este curat, elegant și confortabil. Ne așteaptă compartimentele plăcute, mesutele, cu față albă, luminile mici, prietenoase, și care ne vor ține tovărășie. In difuzorul de deasupra ferestrei cîntă un cor ucrainean plin de dor, de dragoste de viață și de lume. E o garnitură de tren colosală și locomotiva face eforturi, smucește din răsputeri s-o smulgă din loc. Numai cine stă în compartimentele de la capătul vagoanelor, cine umblă dintr-un vagon în altul și trece pe sub burdufuri dintre tampoane va simți zbuciumul și zdruncinul, truda deșășurată de acest tren de-a lungul nopții și mai departe, străbătînd imensitatea — în restul trenului, toată această trudă feroviară nu se va resimți decît ca o lunecare, o plutire ciudată, ca un vifor care aleargă pe deasupra, în noapte.

Umblăm îndelung undeva, în jurul Kievului; am trecut peste unul din acele poduri temerare, splendide, care împodobesc Niprul; simțim țiorul adînc, aspru al acestei ape tulburătoare; privim mult orașul, profilat, ca un masiv muntos înflorit în toate culorile — un munte plin de frumusețe și taine. Deslușim, înălțat deasupra Niprului, palatul Adunării Naționale a Ucrainei — strălucitor, scăldat în lumini; ard pe deasupra orașului, pe deasupra turnurilor luminilor, turlele multe, cupolele de aur. Niprul este și el acoperit cu o spuză jucăușă de licurici, îngrămădiri, șuvoaie de stele și steluțe multicolore de la șlepurile strînse laolaltă ca niște mari cîrduri adormite pe mijlocul apei. Iată, acum trecem printr-o pădure fantastică de turle și furnale încărcate pe toată înălțimea lor cu lumini roșii, ca niște trandafiri: este orașul industrial, Kievul metalurgic pe care l-am văzut ziua fumegînd liniștit.

Treptat, intrăm în noaptea compactă, în cîmpia nemărginită pe care n-avem cum s-o mai simțim decît prin vîntul puternic stîrnit de goana trenului. Ascultăm cutremurați de neliniști trenul colosal alunecînd ca un bolid, șfîșiind bezna; ascultăm înfiorați locomotiva chiuind tulburată, ea însăși puțin speriată parcă de ceea ce îndrăznește să facă. Rămîne în urmă glasul metalic, de vapor, răgușit de tare ce strigă numai ca să fie cumva auzit în noaptea acestui pămînt nesfîrșit.

La intervale trec pe lîngă noi trenuri, scăpărînd ca niște bombardări electronice — explozii care golesc parcă tot aerul din trenul nostru; cîteva săgeți de lumină năprasnică. Rămînem în bezna și mai adîncă parcă, rămînem cu bubuitul acelor cizme uriașe, prin stepă, cum se aude goana trenului nostru. Răsună mai neliniștită sirena răgușită, de vapor de mare tonaj, a trenului. Simțim și mai bine că aici călătoria este o acțiune grea, un act de mare îndrăzneală, o luptă covîrșitoare cu spațiul.

In tăcerea adîncă a nopții, tăcere care ne inundă îndată, la oprirea trenului într-o stație, ascultăm glasul puternic, melodios, puțin somnoros parcă, dar cald, pătrunzător asupra împrejurimilor, glasul vibrant al femeii care anunță poate sosirea noastră, poate plecarea sau venirea altui tren. O clipă se lasă liniștea, se aud pași în stepă, șoapte parcă și glasul femeii repetă clar, puternic, pătrunzător ca un cîntec.

Gara mare, înaltă și luminată e aproape singură: un bărbat, o femeie, cu copii de mînă, cu o plasă ori cu un coș enorm „plin cu mere. Te tulburi, te întrebi cui dă de veste acel glas de femeie puternică, glas melodios, minunat; cine are nevoie să știe în această singurătate că a venit sau a plecat un tren!

Peste tot, de cînd am intrat pe aceste pămînturi ale Răsăritului, din depărtare în depărtare, stepa scoate din pieptul ei adînc acest glas tainic, profund și cald de femeie, vestind în pacea nopții venirea trenului, plecarea trenului; ziua, în mijlocul unui vînt, unui vifor continuu care șuieră pe sub roțile trenului cîntă cu foc cîntece nepotolite de dragoste, de dor.

Iți vine să crezi, cuprins de mister, că pămîntul, imensitatea adormită, trezită de sosirea trenului, capătă glas de femeie puternică și își anunță sieși, ia cunoștință cu voce tare că a venit sau a plecat un tren.

Traian Coșovei

(Continuare în pag. 5)

Imaginea dinamică

Am avut recent, aidoma lui Lautréamont, sentimentul că mă aflu dintr-o dată în fața unei umbrele și a unei mașini de cusut, pe o masă de disecție în infernul lui Dante. Disparatul, în accepția lautréamontiană generează frumosul, atunci cînd elementele lui eterogene sau chiar antitetice sînt reunite în imaginea poetică. Dar cînd contradicția nu poate fi rezolvată, disparatul generează absul sau ciocnirea violentă între contrarii. Am avut pe masa de lucru, cu totul întîmplător, două cărți: „Estetica poeziei lirice" de Liviu Rusu (apărută inițial în 1937 și din nou în 1944) și „Inima bătrînului Vezuv", ultimul volum de versuri al lui Mihai Beniuc. In numai două decenii distanța dintre aceste două cărți pare a fi de secole (prin estetica implicită a liricii lui Beniuc).

In poezie, Liviu Rusu distinge o stare dinamică și una statică. Poezia epică și dramatică ar fi esențialmente dinamice, traducînd impulsuri și mișcări ale lumii externe. Poezia lirică, rezultat exclusiv al interiorității individuale, ignoră mișcarea, este statică. Distincția făcută este tradusă și în termeni de tipologie creatoare. Ar exista astfel o atitudine *simpatetică* tradusă prin „armonie senină și ideală" și o atitudine *demoniacă* (subîmpărțită în tipul demoniac-echilibrat și demoniac-anarhic). Tipul simpatic sau simpatetic (poetul liric) „privește lumea cu optimism" și vădește „atitudini mai puțin vehemente, sufletul său are mai puține contradicții, este mai armonios și mai senin", și este atras către fenomene avînd „aspecte armonioase și mai puțin înspre acelea care declanșează contradicții. Atitudinile față de lume sînt conciliante". (v. „Essai sur la création artistique" de același autor, ed. Félix Alcan, 1935). Dintr-o astfel de clasificare decurg concluzii stricte privind activitatea lirică. Spicuiesc cîteva idei esențiale din „Estetica poeziei lirice" (ed. Casa Școalelor, 1944): „In poezia lirică elementul luat din lumea exterioară este aproape neglijabil" (pag. 48). „Dimpotrivă: în măsura în care poetul liric este atras spre exterior, în aceeași măsură valoarea lui cu adevărat lirică scade. Este de exemplu cazul lui Victor Hugo... Pentru poetul liric, lumea exterioară nu este o nevoie atît de originară, cum este interioritatea pentru poetul epic și pentru cel dramatic. Poet liric poți să fii fără cunoașterea obiectivă a lumii exterioare"... (pag. 72) „Destinul poetului liric se realizează în ermetismul absolut al eului, într-o solitudine profundă" (pag. 94). „...Îndată ce poetul liric se lasă absorbit de lumea obiectivă cu evenimentele ei ample, creația sa încetează de a mai fi lirică" (pag. 271).

Liviu Rusu își mărturisește originea speculațiilor sale filozofice în psihologia lui Pierre Janet. Dar tipul simpatetic și demoniac amintesc foarte mult de dualitatea tipologică esențială pentru artă (apolinic și dionisiac) din „Nașterea tragediei" a lui Nietzsche. După cum accepțiunea statică a liricii prin interioritate absolută și aspectul calm, senin prin excelență, atribuit lirismului, sînt de circulație curentă în estetica idealistă (v. la noi Maiorescu).

Atunci cînd acceptă idei din sfera idealismului, Baudelaire, (poet atît de dinamic prin ebuliția contradicțiilor interne ale operei sale), exclamă: „Urăsc mișcarea care răvășește liniile; și niciodată nu plîng și niciodată nu rîd" (Frumusețea). Pentru a sublinia ideea de nemișcare, de perfectă imobilitate a frumuseții, el o asemuiește unui „vis de piatră". Și mă urmărește din poezia lui Mallarmé acel tulburător ghețar transparent al zborurilor imobile (Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui!) sau oglinda Herodiadei (Eau froide, par l'ennui

Ion Vitner

(Continuare în pag. 4)

Peregrinări

Două mii de ani și lipsa unor izvoare precise pun o umbră grea între noi și ființa și imaginea lui Ovidiu, cel sărbătorit astăzi. Poetul fără chip autentic — portretul cu iata cunună aurită, folosit festiv e o închipuire de baroc apusean — stă singur îndreptar, cu versurile lui, alături de priveliștile lumii despre care scrie, priveliști pe care desigur nu le-a văzut.

„Apoi atîtea rîuri se varsă-n marea noastră / Și marea-și pierde toată tăria ei așa:" / . . . . / „Atît de multe rîuri sporesc adîncul mării / Dar îi prefac și apa și scad puterea ei / Ba Pontu-i ca o baltă cu apa spălăcită / Și fața lui nu este azurul unei mări. / Ușoară, apa dulce plutește pe deasupra / Cealaltă, grea de sare, se lasă mai la fund".

Cînd Ovidiu scrie lucrurile acestea lui Abovivanus, el înfățișează regimul curenților din Marea Neagră, și circulația apei, prin Bosfor, a acestei mări închise. Desigur le va fi auzit de la băștinași. Sedentar, poate bolnav, e puțin probabil ca Ovidiu să fi avut curiozități de călător prin Dobrogea și mai ales prin gurile Dunării, despre care vorbește adeseori. Desigur că și frica și nesiguranța contribuiau la închiderea voită a poetului la Tomi. Aceasta nu însemnează însă că pentru a-l regăsi întreg astăzi, nu trebuie să însumezi cunoașterii textului ovidian priveliștea largă, din fluviu pînă în mare. Aria informațiilor din Ovidiu este cuprinsul și cutreierarea lumii grecești dinaintea lui: cu patru, cinci veacuri înainte mergătoarea lume histriană, negustătoare cu pește și cu grîne pînă dincolo de gurile Dunării, pînă la poalele Moldovei. Și toate poalele acestea de timp se întretaie, cu o constantă totuși, cînd pleci azi de la Constanța în sus spre revărsările marelui fluviu. Lucrul l-am verificat mai ales în impresia străinilor pe care-i întovărășeam.

Mai întîi, vizionea cetății, astăzi aproape de neregăsit pe urmele vechiului Tomi, Histria o păstrează încă, în dimensiunile și urmele de viață apusă. Săpăturile mai noi au dat urme de viață romană, remarcabile. E o temelie de casă mare, cu cinci-șase camere la fiecare etaj (căci dintr-o scară interioară se văd cîteva trepte) perfect pătrată. Un bogătaș desigur o va fi locuit. Armator? Mare proprietar rural sau negustor de sclavi? Oricine ar fi fost proprietarul, el s-a văzut deposedat prin incendii, năvăliri din afară sau răscoale lăuntrice. Planul acesta în zid de piatră și cărămizi legat

Ion Marin Sadoveanu

(Continuare în pag. 4)

Literatura Revoluției

Revoluția din Octombrie și Războiul civil, care i-a urmat, au generat o literatură a extremelor umane. Pe de o parte, literatura sovietică închinată acestor evenimente se relevă ca o literatură epopeică, a grandiosului și sublimului uman, a eroismului devenit fenomen de masă, o literatură a teribilului și a excepționalului ajuns loc comun, o literatură a oamenilor simpli, transformați de împrejurări în eroi de tragedii sofocliene. Pe de altă parte, și în contrast cu setea ei de glorificare a eroilor, literatura sovietică din această perioadă aduce în lumina artei tipurile cele mai abjecte și mai repugnante posibile, scursoarea umană în forma cea mai degradată. Treptele intermediare aproape nu există. Ele au fost eliminate mai întîi chiar de viață. In condițiile excepționale ale Marii Revoluții din Octombrie și ale Războiului civil, cînd existența umană era pusă în fața unei riguroase alternative: pentru revoluție sau împotriva ei, — oamenii nu puteau fi decît eroi sau trădători. Tot ceea ce într-o epocă pașnică exista între aceste extreme a fost șters. In fața uriașei probe de foc, oamenii au fost siliți să se arate așa cum sînt ei în realitate: albi sau negri, Ceapaev sau Andrei Starțov. S-ar putea ca, în fața acestei afirmații, cineva să amintească cu reproș numele lui Roscin sau Grigorii Melehov. N-ar face-o decît dintr-o confuzie. Patriotismul unui ofițer alb nu este decît o eroare socială, posibilă, o eroare care-l salvează pe Roscin din regnul abjecției, din extrema umană care în linii mari coincidea clasei sale, în aceea a tragicului. In general, împrejurările sociale și politice, tăioase și ostile compromisurilor, au silit materialul uman să se organizeze clar, la polul pozitiv sau la cel negativ. Literatura sovietică a devenit și ea o literatură a extremelor umane, ajutînd astfel omenirea să-și cunoască limitele: cea de sus și cea de jos. In epocile pașnice omenirea trăiește într-o dulce ignorare a marginilor sale. Bunele intenții pot trece drept mărturii ale tăriei de caracter, ale purității morale, ale fermității ideologice. In împrejurări mai puțin acute, Andrei Starțov ar fi fost un intelectual onest și cumsecade. Poate, un Evghenii Oneghin. Supus probei de foc însă el a sucombat dintr-o categorie medie în rîndul plevei umane. Esența lui s-a manifestat violent, s-a revelat. La capătul drumului nefast pe care l-a parcurs Andrei Starțov, Fedin reflectează ca pentru el însuși: „Pînă la ultima lui suflare, însă, omul ăsta n-a dat o singură dată din mîini, ci a așteptat întotdeauna ca vîntul să-l poarte spre limanul unde năzuia să ajungă. (...) Insă, cum spuneam, sticla nu poate fi sudată cu fierul, iar noi nu avem nici o putere ca să schimbăm ceva în soarta lui Andrei".

Intr-o epocă pașnică Levinsohn ar fi fost poate un funcționar modest și trecut cu vederea, un erou cehovian, un om pe care femeile nu-l bagă în seamă iar șefii uită să-l avanseze. In Războiul civil Levinsohn are prilejul să-și dezvăluie adevărata sa personalitate, să devină eroul care altfel ar fi rămas ignorat.

Revoluția din Octombrie și Războ-

Georgeta Horodincă

(Continuare în pag. 5)

CĂRȚI NOI

EUSEBIU CAMILAR: „Valea Albă"

Temperamentul liric al lui Eusebiu Camilar, înclinat spre contemplarea înfiorată a marilor mișcări ale naturii, oprindu-se cu emoție dinaintea epocilor importante ale istoriei care prind viață sub privirile sale, se afirmă de această dată într-un domeniu pe care, după cîte știm, pana scriitorului l-a mai abordat o singură dată: teatrul. „Valea Albă" e, însă, numai în aparență un debut. Adevărata ei valoare rezultă, îndeosebi, din atmosfera poetică, din freamătul larg, cuceritor, al versurilor. Camilar se afirmă din nou ca un autentic poet, un cîntăreț emoționat al istoriei țării acesteia așezate, cu o expresie care revine în dramă, la „poarta furtunilor".

„Valea Albă" nu e o dramă istorică în sensul obișnuit al cuvîntului. Nu-și propune să înfățișeze conflicte puternice, ciocniri zguduitoare, ca „Vlaicu vodă" sau „Despot vodă". Ea face parte, mai degrabă, din familia „Apusului de Soare", o cronică amplă despre un moment al istoriei Moldovei, în care conflictul dramatic propriu-zis nu interesează, sau, în orice caz, trece pe un plan secundar. Aici, locul cel mai de seamă îl ocupă factorul liric. O poemă despre Ștefan cel Mare, despre moldovenii încleștați într-o luptă pe viață și pe moarte cu năvălitorii. Figura lui Ștefan nu e tratată numai din perspectiva tradițională a viteazului care cutează să țină piept cumplitului cuceritor al Constantinopolului, sultanul al cărui nume răspîndea groază în întreaga Europă, ci și din aceea a prințului renascentist, amintindu-și în clipele de răscruce de pilda anticilor. E învățăcelul lui Ioan Țamblac, al arhimandritului Amfilohie din „Frații Jderi", dar și eroul de legendă adus în mijlocul oamenilor de suferințele și de dorurile lui omenești, fiul unui popor căruia i se dăruiește, pînă la jertfă.

Cuceritor prin simplitatea sinceră a sentimentelor, prin nesovăielnicul devotament pentru domnitor, prin umorul sănătos, cuplul Toader-Gavriil Dădoamne creează o notă de desăvîrșită autenticitate, o dîră de culoare vie în întreaga compoziție coloristică a operei. Pentru că poema e tratată pictural.

Romantic, în esență, poemul dramatic al lui Eusebiu Camilar nu cunoaște penumbra. E o biruință a con-

Dan Grigorescu

(Continuare în pag. 4)

Suită eroică

spre amintirea eroului maior Ion Serghie
din Divizia „Tudor Vladimirescu"

ATACUL

Calmi am pornit spre culme, în zori, cu prima rază,
Adăpostiți de stîncă, tîrîndu-ne sub brazi,
Și am sfîrșit atacul abia pe la amiază...
Din cei porniți atuncea mulți n-au ajuns nici azi!

MOMENT

Cînd a țîșnit racheta spre nori, în noaptea gravă,
Ne-am repezit în vale din crater de vulcan...
N-au revărsat milenii atîta foc și lavă
Cît am urnit în iureș pe-ntinsul ardelean...

APELUL

Ca bronzul stins din vie ni-s vechile vestoane
Aliniați în rînduri ca frunzele din pom,
Apelul după luptă străbate prin plutoane
Așa ca vîntul toamnei prelung și monoton!

Și iar pornim atacul și iar apelul sună,
La fel ca vîntul toamnei prin pomi ne-nduplecat,
Ca frunzele din ramuri-nainte de furtună,
„Cine-o cădea?" se-ntreabă în gînd orice soldat...

VINTUL

Acei ce dorm pe Tatra, încremeniți în ceață,
Pe perini de omături, sub pleduri de ninsori,
Le sînt sfioasă fruntea săltînd în dimineață
În mușchiul de pe stîncă, în tremurul de flori...

Iar cînd s-abate vîntul din răsărit, curioasă
Li-e șoptirea-n ierburi ca și atunci pe front
Cînd le-mpărțea curierul scrisorile de-acasă
Sau îi pîndeau sosirea prin colb, în orizont...

EFTIMIE CROITORU

În Tisa, printre valuri, îi regăsesc privirea,
Iar brațul înspre mină cu cangea ridicat
Imi amintea de coasă, îmi amintea sclipirea
Ce-n nouă sute șapte tăios a fulgerat!

Și iar aud cum mina a detunat prin vreme
Din nouă sute șapte ecou rătăcitor...
Mormîntului din Tisa nu flori, ci doar poeme
O să-i însemne locul prin valul călător...

Și iar aud cum mina a detunat pe ape
Spărgînd o neagră ocnă... Prin limpezimi zărești
Cum inima oprită parc-ar bătea aproape
În lopătarea calmă a bărcii pescărești...

DRUM ROMINESC

Sus, pînă-n vîrful Tatrei cunosc un drum de munte,
Zăpezile îl spală și brazii-l primenesc,
Tovarăș înălțimei și crestelor cărunte
Sus, pin-la vulturi suie drumeagul românesc...

Nu-i prinsă nici-o slovă să-i poarte denumirea,
Dar îl cunosc muntenii, în suflet li-e înscris
Cu litere de sînge, cum scrie amintirea
Mai tare decît bronzul sau slova de zapis.

Ca nu cumva urmașii să-l uite peste veacuri,
Ca, fiule, aminte de colbu-i să-ți aduci,
Să nu-l încurci vreodată prin desele huceaguri
L-au însemnat părinții cei grijulii cu cruci!...

Nicolae Tăutu

ILIE ARDELEANU „La sfat"

BREVIAR

„Viața și opera lui M. ȘOLOHOV"

„Cartea rusă" pune la îndemîna cititorilor prin volumul „Viața și opera lui M. Șolohov" de V. V. Gura (în traducerea lui A. Popper și M. Cardaș) în primul rînd un prețios material informativ — în cea mai mare parte inedit cititorului nostru — privind formația scriitorului și geneza romanelor „Pe Donul liniștit" și „Pămînt desțelenit". Volumul e interesant, fără îndoială, și pentru capitolele sale finale, care analizează problematica celor două romane. Noutatea, însă, pe care o aduc capitolele inițiale: „Copilăria și adolescența", „Începuturile activității literare", „Povestiri de pe Don", „Stepa azurie", «Munca la cărțile „Pe Donul liniștit și „Pămînt desțelenit"» — atrage deosebita atenție a cititorului nostru, preocupat să afle un tablou mai intim și mai cuprinzător în același timp asupra vieții și operei lui Șolohov.

De la detaliile asupra debutului — marcat prin foiletoane ca: „Incercarea", „Cei trei", „Revizorii", publicate în „Iunoșenskaia Pravda" și citarea variatelor materiale documentare, menite să sugereze dezvoltarea și locul lui Șolohov în noua generație de scriitori sovietici, afirmată cu vigoare între anii 1923-1930, autorul monografiei trece la studierea legăturilor artei șolohoviene cu literatura clasică rusă închinată cazacilor (Gogol, Cehov). Se amintește ocrotirea și prețuirea de care s-a bucurat Șolohov de la debutul său din partea lui Gorki și Serafimovici — și se schițează un portret grăitor al artistului sovietic care a muncit 15 ani pentru a reda în „Donul liniștit" tragicul destin al lui Grigori Melehov. Sînt urmările liniile mari, directoare, ale etapelor creației șolohoviene, legăturile indisolubile dintre luciditatea artei lui Șolohov și neîntrerupta activitate cetățenească a acestuia. Șolohov s-a situat mereu, în primele rînduri, în apărarea și dezvoltarea societății sovietice: a luptat cu arma în mînă în 1920, și-a cunoscut o seamă din modelele eroilor din „Donul liniștit" în mijlocul zguduitoarei drame a războiului civil, ale cărui probleme complexe a continuat să le studieze îndelung în arhivele și documentele de stat, în publicațiile vremii, în destinele oamenilor; a participat direct la momentele cruciale ale colectivizării agriculturii, pe care a zugrăvit-o în „Pămînt desțelenit".

Șt. B.

I. AGÎRBICEANU: „Din munți și din cîmpii"

In a sa „Istorie a literaturii române", G. Călinescu observa că la Agîrbiceanu discutarea problemelor morale formează ținta nuvelei și a romanului. Și ceea ce se relevă acolo drept specific prozei scriitorului ardelean era „tactul desăvîrșit cu care" acest scriitor „știe să facă operă educativă".

Noul său volum „Din munți și din cîmpii" este străbătut de același nobil îndemn. Adresîndu-se de astă dată copiilor, venerabilul povestitor luminează ochiului infantil colțuri încă obscure din universul animal, ajutîndu-i pe cei mici să se apropie de lumea înconjurătoare, obișnuindu-i cu ceea ce se mișcă și trăiește în preajma lor.

Păianii nemaivăzute, înfiorate uneori de elemente vecine cu cele fantastice, situații de virtuală înțelegere și afecțiune, adîncite psihologic, scene învăluite în mantia duioșiei dezvăluie proprietățile naturale ale lumii animale. Fără a zugrăvi tablouri feerice, dimpotrivă, păstrîndu-se în cadrul realității cotidiene, notația amănunțită evocă convingător realitățile neobișnuite aduse sub ocular.

Dramele faunei nu rămîn fără ecou în sufletul copiilor, scriitorul trezind în ei atitudini morale. Ionică și Dinu, copiii pădurarului, se bucură cînd graurii rămași peste iarnă pe meleagurile noastre, își află adăpost și hrană în colivia așezată la căldură și lăcrimează în tăcere cînd, spre primăvară, îi eliberează în „văzduhul albăstrui"; exultă de fericire cînd rezolvă problema hranei pentru puiul de iepure găsit și sînt cuprinși de remușcări cînd gaițele le administrează o aspră lecție pentru tentativa de a le răpi puii. Copiii sînt învățați să priceapă că pînă și fărîturile cele mai modeste din jur au un farmec și un haz al lor, în așa fel încît mîna omenească trebuie să le acorde, atunci cînd e nevoie, o gingașă proteguire.

Nolle povestiri ale lui Agîrbiceanu îmbogățesc literatura celor mai nevîrstnici cititori cu pagini de mișcătoare frumusețe și profund mesaj educativ.

Z. Ornea

E. POE: „Cărăbușul de aur"

Apariția nuvelelor strînse în volumul „Tales of mistery and imagination" — cunoscute la noi mai mult sub titulatura lor franceză „Povestiri extraordinare" — a marcat nașterea unei noi specii literare. Intr-adevăr, atît cărțile cu detectivi, cît și poveștile de aventuri mai mult sau mai puțin științifice, mai mult sau mai puțin fantastice, își au geneza în paginile nuvelei „Indoita crimă din strada Morgue" sau „O pogorîre în Mallström" (fără ca vreunul din epigonii genului să fi atins energia, sensibilitatea și fantezia poetului american). Te impresionează de la prima lectură logica strînsă și claritatea care domină opera lui Poe. Cele mai fantastice situații pe care le imaginează scriitorul nu depășesc domeniul posibilului, cum se întîmplă, spre exemplu în povestirile lui Hoffmann.

Eroul închis „în tainițele închizătoriei" (de ce a fost schimbat titlul original „Puțul și pendula"?) se află într-o capcană cum numai Poe a putut imagina. Nădejdea ți ascute nervii și-i strînge trupul. E nădejdea omului care, în cea mai oribilă situație, își încordează resursele inteligenței și energiei în numele demnității gîndirii și condiției omenești. Poe își urmărește eroul gest cu gest, clipă cu clipă, notîndu-i senzațiile și reacțiile cu ascuțime apropape de nesuportat — dar domină cu inteligență groaza pe care o insuflă cititorului. Simțurile treze și voința aprigă, lucidă, aduc scăparea bătrînului pescar prins de vîrtejul Mallström-ului. Bătrînul roșește de rușine cînd, în ghearele deznădejdii, e gata să-și considere viața un lucru de nimic. Revenirea e imediată. Mintea lui calculează rapid, aducînd salvarea din ghearele oribilului, sumbrului vîrtej.

Poe își construiește cu logică matematică istoriile polițiste, ca aceea a crimei din strada Morgue, sau a cărăbușului de aur. In „Indoita crimă"... datele sînt precise. Dupin, personajul care va reapare în alte nuvele, nu face altceva decît să scruteze atent faptele, să nu se lase copleșit de aparențe, de groază, să-și păstreze luciditatea. Iar William Legrand, cel care descoperă misterul cărăbușului de aur și al comorii căpitanului Kid, e tot un om cu creier lucid, cu nervi calmi și intuiția ageră.

Un cuvînt de laudă se cuvine excelentei forme românești în care traducătorul, Ion Vinea, a transpus nuvelele lui Poe.

R. Iacob

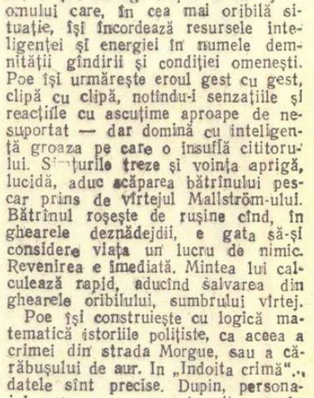

Interviu-fulger cu decanul de vîrstă al scriitorilor români

Scriitorul Al. Cazaban și-a sărbătorit la 23 septembrie 1957 a 85-a aniversare de la naștere. I-am luat cu acest prilej un interviu-fulger.

Inainte, însă, de a-i da cuvîntul, să amintim cîte ceva despre debuturile lui Cazaban. In 1903 (deci acum 54 de ani), i-a apărut la București primul volum de schițe umoristice intitulat „Incurcă-Lume". Dar în 1899, (așadar acum 58 de ani) Al. Cazaban fusese directorul revistei umoristice ieșene „Bolta Rece"...

Cum a fost privită îndelungata activitate scriitoricească a lui Cazaban? Vom aminti cîteva aprecieri. Astfel, criticul Ion Trivale, în volumul „Cronici literare" din 1915, analizînd scrierile lui Cazaban, arăta că „domeniul în care stăpînește Cazaban e ironia"... „ironie (care) nu se desminte niciodată, oricare ar fi obiectul la care se aplică"... și că „...procedeul, căruia ironia lui îi arată cea mai mare predilecție — tocmai fiindcă el o scoate mai bine în evidență — este demascarea"... Academicianul G. Călinescu, în „Istoria literaturii române" (ediția II, 1946) apreciază: „Al. Cazaban stă tematic în raza lui Sadoveanu... și e un foiletonist cu repeziciune de condei și mușcătura sarcastică".

Așadar, 85 de ani de la nașterel Evenimentul, cum am spus, ne-a sugerat să luăm lui Cazaban — care, pe drept cuvînt, trebuie socotit decanul de vîrstă al scriitorilor români — un interviu-fulger asupra trecutului, al prezentului și — foarte serios! — al viitorului său.

Dar unde să-l întîlnești pe Cazaban? Acasă? Rareori stă acasă. In timpul plimbărilor cotidiene pe care i le recomandă medicul ca să-și mențină elasticitatea? E cam greu să te ții după el, atît de grăbit e totdeauna Cazaban. (Să-l vedeți numai cum gonește după tramvai...) La vînătoare, prin bălți și păduri? Trebuie să nu porți ochelari, cum nu poartă nici el, și să ai podoabă capilară bogată ca dînsul, ca să nu capeți guturai. Am găsit soluția: acolo unde-l puteai întîlni și acum vreo 50 de ani și unde-l poți găsi și azi și-l vei găsi și mîine, la prinz și seara: la cofetăria „București" — fostă Capșa! Fiindcă și acum, Al. Cazaban duce viață de boem incorigibil...

Așezați la o masă, în fața cu o cafea mică și un coniac mare, îi spun de-a dreptul:

— Vă rog să-mi dați un interviu... Și, fără să aștept răspunsul, am adresat prima întrebare: E adevărat că ați scris peste douăzeci de volume, din care unele în mai multe ediții?

— Am scris, cred, peste treizeci de volume...

— V-aș ruga să-mi spuneți care sînt preocupările dumneavoastră prezente?

— In prezent n-am motiv de vreo preocupare materială. Mulțumită regimului de democrație populară, munca mea literară de decenii a fost prețuită. De aceea, mi s-a făcut onoarea de a fi decorat cu „Ordinul Muncii" clasa II-a și mi s-a acordat o pensie care să-mi asigure o existență omenească. Totuși, am preocupări de alt ordin. Așa, am grijă de cei doi nepoți ai mei orfani, pe care i-am crescut de mici; am grijă de sănătate, care totuși nu-mi dă prea multă bătaie de cap; am grijă să umblu cît mai mult, ca să nu... ruginesc; am grijă să mă duc la vînătoare la timpul cuvenit, că am o pușcă belgiană să te minunezi! Cînd o fi sezonul de iepuri, îți trimit primul iepure pe care am să-l... scap!

— Mulțumesc. Să mergem mai departe: Ce proiecte de viitor aveți?

— Eu nu am nici un proiect: ESPLA are!...

— ?!?

— Ce te miri așa? Acum vreo 2—3 ani, am fost chemat la ESPLA să mi se încheie contract pentru un volum din nuvelele și schițele mele de altădată. Pe atunci făceam parte dintre contemporani. Acum însă sînt considerat printre... reconsiderați, cam printre clasici, adică. Iar cartea mea se află în tipar și tragnădejde să apară cît mai curînd. Așa că, vezi, nici dinspre partea asta, a viitorului adică, n-am griji. Și astfel, spre marea mea bucurie, am luat-o înainte lui Răducu D. Rosetti care, fiind mai tinerel cu vreo doi anișori ca mine, poate să mai aștepte. O să-și vadă și el cartea apărută, dar puțintel mai încolo...

Scriitorul Al. Cazaban e o inepuizabilă mină de amintiri, de povești și de glume. Convorbirea ar mai fi putut continua multă vreme; dar atunci nu mai era interviu... fulger. Am pus capăt convorbirii, după ce, bineînțeles, i-am urat ca și viitorii ani să-i poarte cu aceeași voioșiune de pînă acum.

S. Albu

Cronica literară

A. E. BACONSKY: „Dincolo de iarnă" (pasteluri)

Evoluția poeziei lui Baconsky exemplifică, într-un fel, însăși evoluția poeziei noastre noi care a descătușat tot mai multe energii creatoare inedite. Cu opera sa relativ recentă Baconsky ilustrează, alături de alții, varietatea viziunilor poetice integrate astăzi realismului socialist.

Volumul de față precizează, indiscutabil, o asemenea viziune.

Orice descriere de natură — cu condiția autenticității, adică fără falsificarea semidoctă sau snobă a impresiei — conține o mărturisire, o implicită autocaracterizare. „Spune-mi ce-ai văzut (din cutare peisaj) — s-ar putea proclama — ca să-ți spun cine ești". Pastelurile poetice nu pot fi „obiective" decît prin sacrificarea fiorului poetic însuși, iar marea poezie a naturii, realizată în literatură, este întotdeauna o proiecție a personalității poetului. Ibrăileanu spunea undeva că munții Moldovei sînt Sadoveanu însuși, ceea ce trebuie să însemne că un poet de supremă altitudine transformă imaginea naturii și lasă urmașilor, substituită superior geografiei, propria sa imagine psihologică. Baconsky este un poet care se confesează liric, pînă la nivelul unei autobiografii psihice, prin mijlocirea pastelurilor. In viziunea sa asupra naturii elementele exterioare sînt înfățișate ca ecouri optice ale propriei stări sufletești. Acest tip de viziune nu poate fi străin, în ciuda procedeelor așa zis „moderniste", observabile la Baconsky receptivității sadoveniene; de altfel maestrul a și remarcat, în ansamblul poeziei noastre, versul poetului clujan din tînăra generație, și l-a prețuit.

Optica pastelistului subiectiv se aseamănă cu aceea a visului, care transformă imaginea reală într-una mai mult sau mai puțin fantastică, asimilînd-o. Că poetul este adeseori un visător treaz și că Baconsky face parte din această categorie poetică nu e surprinzător. Privirea sa, de creator, se bazează pe continuitatea stărilor afective, care se succed integrîndu-se una într-alta cu forță nealterată a amintirii. Poetul păstrează, în sine, optica celuilalt visător care confunda realitatea cu închipuirea, a copilului de altădată.

„Mai sus, mai lîngă boltă, e aerul ușor/Acolo în pruncie vedeam mereu ciudate/Aripi de zînă albă, ivindu-se din nor/Și dispărînd în lacuri nemișcate./Oceanul înălțimii cuprinde și acum/In apa lui albastră și clară, colțul/Zbor de petale albe — cînd rătăcind pe drum,/In legănate ramuri îmi deslușesc destinul".

(Legănare de ramuri în mai, III)

Baconsky procedează cu sugestii și incantații, de multe ori, cultivînd poezia de „atmosferă". In ce constă sugestia în poezia sa? Nu în a lăsa să plutească, în jurul expresiei, o aureolă vagă, menită să întregească, inefabil, spusele. Nu în a cobori peste confesie o perdea de clar-obscur, în care formele să rămînă abia ghicite, tulburătoare în indefinirea lor, dar în același timp cu un minus de comunicativitate. Sugestia la Baconsky constă în acumularea impresiilor din natură la chemarea lăuntrică a stării sufletești, fără aparența lor organizare și fără comentare directă. Fiecare notație luată în parte poate fi banală sau surprinzătoare metaforic; expresivitatea rezultă din ansamblu, după un șir de notații care trădează sentimentul coordonator, fără necesitatea unei înfățișări discursive. Aceasta este modalitatea cu care te întîlnești de la deschiderea volumului:

„Prin ceața toamnei pădurea se despoale,/Departe se sting ecourile turmelor/Care coboară spre cîmpie;/Cu fum împrăștiat prin iarbă/Ard frunze umede-n vie,/In zare cocorii se-neacă și dispar/In mările cerului fără hotar—/Și peste toate, ca o melodie,/Tulpinele se-nalță, se mlădie./In ne sfîrșirea toamnei, diademe/Culori ar zînd de iubire tîrzie —/O, dalii, tulă nici și crizanteme".

Intr-o asemenea descriere a naturii, orice comentariu apare strident și, de altfel, inutil, pentru că selectarea elementelor disparate, secret asamblate într-o gradație reliefantă, sugerează cît trebuie atitudinea poetică pe care se bazează meditația din versurile următoare.

In schimb, poetul a înțeles că însăși rarea notațiilor trebuie să se facă astfel încît și audiția lor să contribuie la sugerarea „atmosferei". Curgerea strofelor regulate, cu melodicitate convențională, ar fi aplatizat expresivitatea selecției. O desfășurare de litanie constituie, în versurile citate și în altele, ecoul surd, nostalgic, cu ardere intrinsecă, al afectivității coordonatoare. O anumită folosire, deci, a mijloacelor de impresionare muzicală, adecvate confesiei ascunse, aduce ceea ce am putea numi, la Baconsky, o tactică a incantației. Poezia modernă n-a făcut, în această privință, decît să înoveze vechile daruri muzicale ale poeziei, scoțîndule de sub rigiditatea formelor fixe și neutre pentru a le da supletea acomodării la mișcarea variată și complexă a sufletului. Simbolismul a compromis, prin exclusivism, forța sugestiei și rolul incantației. Dar poezia profundă le-a folosit și le folosește întotdeauna, înainte și independent de simbolism. Marele Eminescu a revoluționat efectiv limbajul nostru poetic în atît de mare măsură cu ajutorul incantației, încît cîteva generații ulterioare nu s-au putut desprinde de sub farmecul melodiei eminesciene, devenită emoționantă apropape independent de text. In ceea ce-l privește pe Baconsky, încă nu putem vorbi de creșterea unei melodicități proprii, dar e evidentă de pe acum cultivarea melopeei, sub diferite aspecte. Formele fixe sînt invocate uneori, în același sens, și nu o dată întîlnim la el înrudiri de rondel, cu ecouri macedonskiene și bacoviene. In orice caz, leit-motivul, refrenul aproximativ, circulația unor versuri și a unor rime, cu reveniri rituale, aparțin căutărilor în această direcție ale poetului (v. Sălcii desfrunzite, Melodie de toamnă, Cîntec de seară).

Mobilizînd potențele sugestiei și ale incantației, Baconsky nu cedează în nici un fel limbajului esoteric al simboliștilor. El are de obicei o frază clară și perfectă, cu o topică atît de corectă (cu relative, gerunzii și tot ce mai e nevoie pentru o propoziție explicativă) încît, scoasă din context, ar părea adeseori prozaică de-a dreptul. Poezia însă nu se află de la sine în contradicție cu topica prozei și cu accesibilitatea cuvîntării. Insuși Baudelaire, socotit de simboliști drept părinte, ar putea fi folosit în școală pentru cuminți analize gramaticale. Moderniștilor li s-a părut limba comună obosită, cu o gramatică îmbătrînită, și au biciuit-o, gonind-o pe urma Pegasului. Dar Pegasul se sperie de contorsiunea limbii și revoluționarea gramaticii, ca și ermetismul, nu i s-au dovedit agreabile. Baconsky al nostru este unul din poeții care, inovînd și vrînd să inoveze, au înțeles că trebuie să speculeze la maximum posibilitatea aceluiași limbaj comun și modest de a servi optica poetică, nu prin fiecare propoziție în parte, ci prin ansamblul său.

Accentuînd că prin acumularea de impresii, prin muzicalitate și prin limbaj, Baconsky urmărește neîncetat un efect de ansamblu, care eșuează prin desfacerea întregului, am vrut să subliniem trăsătura principală a creației sale, după opinia noastră. Baconsky poate fi inegal, poate surprinde uneori prin stîngăcii și prozaisme, dar Baconsky impune, de pe acum, prin totalitatea creației sale din ultimul timp, o viziune poetică unitară și unificatoare, care face din fiecare poezie în parte o piesă expresivă dintr-o cîntare amplă, de un profund lirism meditativ.

De la poemul „Lucrări și anotimpuri sau mișcarea de revoluție", — poem în care noua viziune se ciocnea de rezistența formulelor seci, șablonarde — Baconsky s-a arătat pasionat de marile cicluri ale timpului și ale creației universale. Oarecum, Baconsky și-a făcut intrarea într-o poezie de majore atitudini prin cîntarea anotimpurilor. Ulterior „Cîntecul verii acesteia" a confirmat orientarea poetului. Volumul de față urmează cîntării, care se încheiase la finele verii, cu pastelurile închinate vremii și naturii din toamnă tîrzie pînă în primăvară. Acum se precizează însă sensul meditativ continuu. Poetul cîntă de fapt viața în formele ei permanente, viața învingătoare dincolo de somn și moarte, viața care renaște neîncetat, cucerind în valuri succesive viitorul.

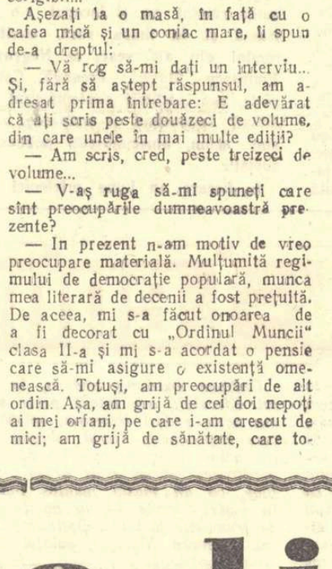

Florile tîrzii ale toamnei simbolizează viața triumfătoare, cînd totul se pregătește de hibernare: ele plutesc „peste toamnă" și dau un sentiment de siguranță, de certitudine a vitalității naturii și a frumusetii care o însoțește („Imn către florile toamnei").

Toamna, în general, nu întristează, ci predispune la visare: ea e chiar „vremea de visare" care „pătrunde" în poet. Viziunea e organică poetului și nu formală:

„Eu nu mă tîngui către toamnă trist./Simt doar aici bogatul ei tezaur—/Ursit am fost s-apar și să exist /In timpul mare-al viselor de aur".

(Octombrie III)

Clasicul anotimp al roadelor, toamna, devine și anotimpul începutului de somn, în care natura, epuizată de creație, intră spre a se odihni:

„Te uită doar și nu rosti cuvinte/ Nu moare nimeni, inimă voioasă—/ După avîntul verii și patima-i fierbinte/Un dor de somn în plante se strecoară".

(Octombrie IV)

Somnul nu-i moarte și germinarea vieții continuă în adîncuri, pregătind, din toamnă, primăvara de dincolo de iarnă:

„Nu-i decît adormire, draga mea./ Această despuiere a naturii,/Nu-i decît somn arama toamnei grea.../.../Și dincolo de-al toamnei cețos și stins contur/Semințele-n țărînă sînt vii și germinează..."

(Octombrie VI)

Omul însuși, în preajma recoltelor prezente și a însămînțărilor pentru primăvara care vine, împrumută calmul țărinei:

„Stau ca un ogor semănat peste care/Zadarnic bruma și burnița vine".

(Priveliște)

Primăvara, simbol veșnic al reînvierii, este firesc să se integreze viziunii lui Baconsky și cu un sens politic adecvat. Poezia „Martie" nu e lipsită de versuri autentic poetice. Imaginara „Călătorie în aprilie", prin lume, profund autentică în căutarea simultană a primăverii și a păcii, în respingerea reflexă a uneltirilor războinice:

„Țărîna respiră prelung;/Cu pleoapele grele de somn, încă doarme./Aud uneori un zăngănit metalic,/—Sînt plugurile-mi spun —/Dar alteori zăngănitul pare de arme/Și arbori de ceață-și resfiră coroanele,/Și simt în văzduh ceva de minciună, de moarte.../Atunci, fără să vreau,/Duc mîna la pumnal/Și plec întristat mai departe".

Poetul, militant patriot și contemplator meditativ în același timp, face parte din peisaj:

„Primăvară! — un murmur universal —/Pe acest emisfer, primăvara! —/E cineva care vine pe drum de departe,/Și-i cîntă mereu/Anotimpul și Țara".

(Melodie de primăvară)

Primăvara, renăscătoare, discerne viața de moarte și ceea ce, sub imperiul zăpezii, e nediferențiabil, se precizează simbolic în lumina renașterii. Atunci apar „uscații arbori":

„Îi vezi mișcîndu-și creanga în ritmuri desuete/Streini de primăvara ce arde-n jurul lor".

(Prin pădure primăvara și iarna)

Integrarea în natură și în ciclurile ei dă o anumită coloratură panteistă pastelurilor lui Baconsky, în esență populară, ferită de orice iz mistic. Dar e consecventă cu atitudinea poetului o conștiință a unei metempsihoze simbolice care transportă din virstă în virstă și între natură și poet aceeași viață învingătoare, cu acumularea amintirilor tuturor momentelor trăite în curgerea vremii, de natură și de poet. Totul se înregistrează sugestiv în poet, ca niște existențe ce se continuă unele pe altele.

„Nimic nu moare" e o formulă care reprezintă nu numai somnul recreativ al naturii, ci și trecerea sufletului dintr-o virstă într-alta (vezi Octombrie V) și sedimentarea în poet a tuturor peisajelor și a tuturor trăirilor parcurse:

„Meleagurile toate prin care-am poposit/Rămîn, ramîn în mine ca niște vechi amprente.../.../Aud venind/Adînci și grave sunete-ascult/Și-mi plac, deși nu știu de unde vine/Această armonie îndepărtată./Poate că duhurile mării/ Rostesc prin valuri rugăciuni ciudate,— Sau poate cineva cu glasul meu/Prin alt tărîm îmi caută destinul".

(Valurile și noaptea III)

Floarea care se scutură continuîndu-se prin fruct apoi prin sămînța care încolțește în pămînt, „îndeplinind al florii veșnic rost" este simbolul „clipei care trece și dispare", de fapt perpetuîndu-se prin alte ipostaze, ca și „sufletul copilului de atunci" care „adeseori învie-n mine" (Salcîmi). Poetul însuși își închipuie, „viața de dincolo" ca o perpetuare veșnică în natură, cînd îi va fi „duhul" „în plante pătruns și-n roci fertile".

Aspecte speciale ale viziunii proprii poeziei lui Baconsky le constituie ciclurile închinate de o parte orașului, de alta mării.

Poezia citadină a lui Baconsky e departe de tablourile baudelairiene și aproape de cele ale poeziei românești a tîrgurilor provinciale. Poetul cîntă foburgul „care moțăie pe acoperișuri" „visînd fosforescente bulevarde". Perspectiva este însă, aici, aceea a îndeplinirii visurilor bătrîne și poetul vede victoria marilor orașe ale civilizației socialiste. Și în viziunea citadinului există o coloratură de metempsihoză simbolică, poetul care calcă pe caldarîm simțind în acesta pulsul vieții, ca și în copilărie, în țărîna de sub picioare („E atîta piatră grea jur împrejur! Și totuși parcă pietrele respiră"...). Luminile și pietrele orașului „sînt vietăți de azi și altă dată..." (Aceste lumini, aceste pietre). Orașul va include în sine bătrîna pădure, nu ca un cotropitor ci ca un receptacul atotcuprinzător:

„Vin marile orașe cu vuiet greu, aton;/Făptura ta pădure din nord, — legendă vie,/Cînd flori incandescente de vis și de neon/Își vor deschide noaptea coroa purpurie/Se va muta în ziduri, va trece-n viața lor..."

(La Nord de Someș)

Marea, pentru Baconsky, este, evident, expresia mișcării neîncetate, cu „valuri nevăzute" (sau „străvezii") și „amare" (vezi la propriu „Pescărușii" și, metaforic, „Aceste lumini, aceste pietre").

Privirea poetului și scoicile înscriu pe vecie, prin inimă și prin vuietul mării, toate peisajele. Pleoapele sînt lăsate să cadă „ca două scoici" (Țărm singuratec). Marea pătrunde în poet „ca-ntr-un liman deschis" și noaptea de pe țărm „o poartă în ochi..."

Suita „Valurile și noaptea" reprezintă de altfel cel mai frumos ciclu al volumului și una din izbînzile certe ale poeziei actuale. E ciclul treptei de sus a meditației poetice la Baconsky, fiintînd cu forță ilustrativă pentru modalitatea poetului, în același timp alături de miniaturalul și gratiosul „Desen" ca și de melopeicul „Ploi de mai la Cluj".

Savin Bratu

P.S. E păcat că volumul, remarcabil din punct de vedere editorial, prin calitățile sale grafice și prin gustul paginației și al ilustrațiilor (Tiberiu Nicorescu) conține greșeli de tipar, penibile la lectura unei poezii. Ce greu e să accepți dorul în „sulfet" și „nopatia pe mare" în versuri memorabile.

ÎNTOARCEREA FECIORULUI

Măcar că avea o casă de copii, Pavel, țăran necăjit, fusese luat la război, în 1941, din cele dintîi zile, și fusese ținut pe front mai tot timpul, chiar și după ce abia se vindecase de o rană de glonte la picior. Despre Ilie, care avusese nenorocul să înceapă a-și face armata chiar în preajma izbucnirii războiului, știa că a pierit „la Don". In timpul luptelor de pe linia Iași-Chișinău, soldatul Bunea Pavel dezerteză, așa cum îl sfătuise cineva pe front: un alt soldat, unul Florea, despre care Bunea are bănuieli că ar fi fost comunist, deși, drept vorbind, Pavel Bunea tomși „n-ar băga mîna-n foc pentru asta, la urmă urmii".

Pe la sfîrșitul lunii iulie 1944, soldatul Bunea izbutește să ajungă în satul lui, la Hîrtop, după ce împrumută de unde poate straie nemilitărești, ca să nu-l ia jandarmii la ochi. Ține drumul tot numai noaptea prin păduri.

Acasă la el, stă ascuns în pod, îi așternut și-i aduc de mîncare acolo nevasta și băiatul cel mai mărunt, Matei.

. . . . . .

CAP. VI.

Mai era puțin pînă să se isprăvească luna lui Cuptor. A trecut. A început Gustar, august. Și Pavel Bunea se chinuia tot în pod, — zăcea pe spate ori pe pîntece, fuma, dormea și nici că-și mai găsea hodină. In fiecare zi, de cîte două-trei ori întreba: ce se aude prin sat?

— Mamăi, nu mai este război! De-acu vin acasă ai noștri.

— Vin ai noștri acasă! A zis Maria că vin... De cînd îl aștept eu pe Sandu.

— Eu l-am visat as' noapte. Să știi că vine, ca mîine vine.

— Cine? Cine, frate? Cine vine mîine?

— Ai să ne-mpăcăm, Tudore. Iartă-mă, ți-am greșit, na, uite, plec spînarea. Nu se cade să mai stăm supărați într-asemenea ceas.

— Ba eu ți-am greșit, iartă-mă. Ai văzut ce tari îs rușii?

— Dacă i-au bătut ei pe nemți...

— Da' i-au bătut?

— Mai întrebi? De cê-i pace?

— Pace! Mamăă...

DE ZIUA ARMATEI

— Pace, pace!

— Pace!

— Dimone, m-ai asurzit!

— Mătușică, pace! Vine tata...

— Să-l mai prind eu pe primar cămi mai trage cu războiu' sfînt în sus, războiu' sfînt în jos... Le-arăt eu lor...

— Care primar?

— Na și tu! Iordache ăsta, Brînzei.

— Da' ce, ăsta-i primar? Amin de-acu cu primăria lui. Găsim noi om, nu...

— Auzi, că cică nu mai merge ca înainte. De-acu s-o face altcum rînduiala-n țară. Una mai de-a noastră.

— Deaș! Cin' ți-a spus?

— Pavel... D-apoi nu știi? Pavel Bunea, — iacă-tă-l-ăi acolo. Cum de nu l-ai văzut?

— A stat ascuns ca hîrciogul, a? Parcă mi-a mai spus mie nu'ș'care... acu-i dă mîna să iasă la lumină.

— Un' ți-e lumina, măi omule? Noapte-n toi și el de colo lumină! — Las' că se luminează-ndată. Mîine...

— Parcă văd că mîine-l arestează.

— Păi, de ce, bre?

— Păi, de-aceea că-i dezertor de pe front. Pace, nepace, din armată să fugi nu-i voie.

— Poate nu-l arestează...

— Chiar că. Nici n-are cine. Șeful de post, aud, stă încuiat în casă, singur s-a-ncuiat.

. . . . . .

Spre dimineață, stătea Pavel Bunea întins în așternut lîngă nevastă, în casă, și nici că putea da geană-n geană. Albăstreau zorii la fereastră. El se zvîrcolea sub țol, îl dogorea țolul, — se răsucea pe-o parte și pe alta, strîngea din ochi de-l dureau; somnul, pace, nici gînd. Pace, pace... Cînd închidea ochii, îl vedea pe Florea, așa cum tăinuiseră ei o după amiază întreagă, cea din urmă, stînd alături, culcați, în fundul gropii. Deschidea ochii și tot Florea i se năzărea dinainte și-i spunea: „Există partidul comunist, omule, nu pierde nădejdea. Comuniștii s-au zbătut să nu se-nceapă războiul cu rușii. Comuniștii nu vor război..."

„Hei, nu vor!" — se-ntorcea atunci Pavel cu gîndul, și-și spunea abătut mai departe, obidit, muncit de îndoieli: „Dar cu nemții dau bătălie de le zboară nemților fulgii, așa-i? Unde-i Florea să-l întreb acum și eu, că atunci nu mi-a venit în căpățînă: rușii ce-s, nu-s comuniști? Bolșevici, comuniști, totuna. De ce bat ei război cu neamțul, dacă vor pace?" Și iarăși se răsucea în pat ca pe jăratic: „Da' cine a sărit întîi? Rușii? Asta, Hitler, el a sărit... ei, de ce a sărit?"

Il ustura în suflet necazul, ba chiar și-un strop de spaimă parcă-l încerca uneori că, uite, s-a-ncheiat pacea pe neașteptate. Bună, ea, pacea, sireaca — cine spune că nu-i bună? — dar dacă nu-s rușii de față, în țară, mai știi ce se poate întîmpla? Avea dreptate cel cu șeful de post, că mîine se descuie șeful. „Hei, Florea, Florea, ziceai că vin rușii să ne scape. Au venit? Unde-s? Iote-i ia, cum stau la Prut, ne lasă ici de izbelște, iară noi... noi ăștia ... care... săraci și amăriți... Săracul tot sărac, măi Florea. Mîine, parcă văd: odată vin jandarmii și mă umilă pe sus, bine zic-eau cei care ziceau: dezertor... Ce le pasă la boieri că eu... Și-atunci? Aud? Sar atunci comuniștii să mă apere? Să-i văd: de unde sar?"

Desen de FLORICA CORDESCU

Prin sat nu se auzea mare lucru, tot cele vechi... Unde-s rușii? Rușii îs tot acolo unde-i știi. Nemți, să fugă bezmetici sau de-ai noștri, alungați, nu s-au arătat în capul satului? Nu s-au arătat de loc. De altfel, în tot timpul războiului nici nu călcase prin comună picior de militar — neamț, român, ce-ar fi fost. Numai jandarmii cei de totdeauna. La Brăiești și-n alte părți, da, au fost, mai sînt. Orașul, capitala de județ chiar geme de oștime. Dar în Hîrtop ce să caute soldații? Cătună săracă, zvîrlită pe dealuri, afară din încurcala drumurilor de șleau, nici o scofală.

Ofta Pavel, se trîntea înapoi pe poclăzi. Îi așternuse nevasta, cu grijă. Noaptea, cînd asfințea luna, cobora și el în ogradă pentru un ceas să se mai dezmorțească; pe urmă, hai iar înapoi la pod, ascunde-te.

Și într-o noapte, deodată, numai ce se pornește un vuiet și-o larmă și-o alergătură și chiote, de-au răsărit toți cu mic cu mare, din somn. Au prins să bată clopotele la biserică, a ieșit lumea-n uliță, grămadă.

— Pace! S-a-ncheiat pacea, fratemeu! I-auzi, ja, pacea!

N-apuca unul să te lămurească ce este, că venea altul, se prăvălea peste tine:

— Ce este, ce s-a întîmplat?

— Pace, n-auzi? Gata cu Antonescu! S-a mîntuit cu nemții. S-a mîntuit, am făcut o pace, ne-am împăcat cu rușii...

— Măi, taci! Slavă ție...

. . . . . .

Invălătucit de toate cugetele acestea tulburi care-l împresurau ca niște ceturi, Pavel se hotărî dintr-odată, țîșni de pe pat: „Mă ascund în pădure, stau acolo, mă fac tîlhar, orice, dar nu mă las. Mai bine mort decît să mă las prins".

O trezi pe nevastă-sa, se învoi repede cu dînsa (tremura biata femeie!), înșfăcă traista cu merinde și plecă. Singur Matei, băiatul, știa unde avea să-l întîlnească din două în două zile. In poiană, lîngă izvor...

Nici săptămîna n-a trecut de la asta și-au prins a trece trupe după trupe, sovietice, cu tunuri și tancuri, pe șosea spre Brăiești și mai departe. Aflînd în pădure de la fecior-su vestea cea bună, Pavel se lumină la față ca un soare. Zise:

— Acu' mi-a sosit mie scăparea.

Își repezi căciula pe ceafă, îl sărută pe frunte pe Matei și porni sprinten spre tîrg, să iasă la șosea; nu mai căta înapoi. Din spate, cum mergea el repede, săltînd, i-ai fi dat douăzeci de ani, nu cîți avea.

(Apare fiul lui Pavel Bunea, Ilie, plutonier în divizia Tudor Vladimirescu. Ilie îl determină pe tatăl său să meargă la București ca să-și ceară înrolarea într-o unitate militară).

CAP. X

Ca de ziua de astăzi își amintește și acum căpitanul Matei Bunea drumul acela în căruță, al doilea drum pe care-l făcea la Brăiești, în viața lui. Tată-su îi dăduse să mîie caii, să se învețe cu ei, — caii unuia, Gîrbea: cam neîncăpățînați. Pînă la amiază au bătut toți cei aproape 40 de kilometri pînă în orășel, măcar că au mers încet. Pavel cu fecioru-su cel mare se trăsese în fundul căruței. Stăteau amîndoi lungiți alături și sfătuiau fără capăt. Matei prindea doar cîte un crîmpei din vorba lor, ruptă de zdruncinăturile căruței.

Vremea se închisese. Lunecau pe cer, deasupra, ca niște mîți orbi, bucăți de nori care se îngrămădeau aiene. In răstimpuri își mai scotea și soarele fruntea printre ei, dar ei degrabă se trăgeau înapoi peste soare. Văzduhul se posomora numaidecît. Mirosea a ploaie, reavăn, măcar că nu căzuse încă nici un strop. Cîmpul, verde-închis la culoarea lui, se gheboșa pînă departe, din zare-n zare, pregătit parcă să ia în spinare dulama udă și grea a burniței moc-nite, care avea să vie. De mult lăsase căruța în urmă dealurile acelea ca niște aripi rotunde, cum se închideau și se desfăceau ele prin preajma Hîrtopului și a Luncuței: de aici înainte se întindea cîmp neted, bălțat de ogoare și de semănături. Pe multe locuri, nici nu erau strînse bucatele, se risipeau. Șoseaua mare, cînd s-au mai apropiat de Brăiești de-au întîlnit-o, străbătea cîmpii, dreaptă ca urma unui cuțit. Mai peste tot era spartă șoseaua. Se cunoștea bine cum o pisaseră tunurile și tancurile și fel de fel de armată, fără să mai stea cineva s-o dreagă. In fundul căruței, din paie, se înălță pe neașteptate glasul zădărît al lui Pavel către Ilie:

— Măi, eu nu mă uit la ce-or bolmoji ei, acolo. Il bag pe care nu m-o lăsa... Cer armă. Ies la raport la ghenerał și cer armă. Acu' nu-i timp de judecăți, om vedea noi după aceea cine pe cine-o judecă: ei pe mine c-am fugit, ori noi pe dînșii că... Acu', deodată, armă, asta-i. Adevărat grăiești tu...

Matei, ca să poată ciuli urechea, lăsase caii domol. Totuși nu desluși ce răspundea frate-su. După un timp îl auzi iarăși numai pe tata, rugător:

— Da' vezi și tu, Ilie, raportează la divizia voastră, acolo, cum mi-ai făgăduit. La Vladimirescu... Spune la toți comandirii tăi ce-i cu mine, să puie vorbă și ei, să nu mă lase. Că, dacă m-or zvîrli ceștilalți la închisoare... atunci n-am făcut nimic. Am și eu un interes, vreau să lupt.

Ilie se ridicase într-un peș, vesel nevoie-mare. Îi sufla vîntul în față, —un vînt aspru, stîrnit. El zîmbea, rîdea fără glas, îi luceau dinții albi în gură și-i luciră și mai tare cînd zări ivindu-se în depărtări Brăieștii. Se uită cu dragoste la tată-su, îl cuprinse de după umeri. Doi soldați... Nu spunea Ilie nimic, numai cît zîmbea înduioșat și mulțumit, și nu-și mai lua ochii de pe chipul lui tată-su. Lîngă ei doi, în paie, stătea lungit pistolul automat ca un al treilea, care ar fi luat parte la sfătuire.

Pavel Bunea ciocănj cu degetul în cutia aceea care se umfla rotundă ca un pîntece doldora, la mijlocul pistolului. Intrebă mai mult ca să schimbe vorba, cu toate că Ilie tăcea, — Matei înțelese cuvintele lui tată-su nu atît după glas, cît după cum îl văzu dînd din buze, și după cum îi sălta lui tată-su sub nas mustața neagră, zbîrlită.

— Cîte gloanțe ai spus tu că ține, Ilie? Ii bună, măi, tare bună. Armă rusească... la hai, Matei, mai iute, muscă cali din bici să nu ne-apuce amiaza.

Care amiază? Nici de prînzișor nu se făcuse. Dar așa venea vorba.

Matei se răsuci cu fața spre cai, îi pișcă. Se pornise ploaia. Ploua mărunt de tot, cu picături otova ca o pînză deasă. Ploaie statornică, pătrunde adînc în pămînt. Ici-colo, printre miriști, cîte-o arătură proaspătă, de toamnă, își desfăcea pieptul ei cel negru s-o ajungă mai bine ploaia. Păcat că erau puține încă arăturile acestea, iar unele, cum le închipuiseră femeile și nevîrstnicii, semănau mai degrabă cu niște scurmături decît cu lucru temeinic de plugar. „Las' că după ce i-om bate pe fasciști — gîndi Matei atîțat — altfel s-or petrece toate. Cum zice Ilie... Cînd s-or năpusti odată asupra cîmpului tractoarele acelea..." Nu-i mai ieșeau din minte cîte povestise Ilie despre țăranii din Rusia. I se năzăreau colhozuri, lanuri care țin cît vezi cu ochii, cîmp nepeticit — și-i plăcea. Mai auzise el și alte dăți cum merge treaba la ruși, că oamenii zvoneau multe. Colhozurile acelea cică seamănă cu niște moșii, ce-i al lor e-al lor. Nu-i frumoasă o moșie? Ba-i frumoasă, nu te teme, dă rod mult. Numai moșier sau arendaș nu, asta să nu fie, că nu-i bine. Moșierii, ducă-se pe pustii, piară-le și sămînța sămînței... După capul lui Matei, nevîrstnic cum era el pe-atunci, cel mai nimerit lucru ar fi fost să apuce țăranii pămîntul boierului de laolaltă, așa cum se găsea, fără să-l taie bucăți. De ce să strice moșia? Pe urmă iarăși singur se-ntoarse și se îndoi: Dar s-or înțelege oamenii oare între ei? Oamenii în sat, sînt fel de fel — și buni și răi. Chiaburul, cînd aude de pămînt și de avere, întinde laba numaidecît. Da' parcă numai chiaburul? ...Ilie zice: „Fără chiaburi! Dărîmăm chiaburimea!" Bun. Dar ceilalți...? Cum or fi făcînd în Uniune de se-nțeleg?

L-ar fi întrebat pe Ilie, că-l împungea strașnic nedumerirea de cînd se tot gîndea și tot privea cu priviea peste cîmpul rotit și învăluit de ceața albă a ploii. Dar Ilie și tată-su tăceau; se acoperiseră bine cu niște țoale și strînseseră la mijloc între ei arma, să nu ruginească. Gîndul lor acum cine știe unde zbura... Stăteau neclintiți, alături, în fundul căruței, îmbrățișați sub țoale și sub cernerea burniței, cu arma între ei la mijloc.

Aurel Lambrino

*) Fragment din povestirea „Intoarcerea feciorului". Povestirea face parte din volumul cu același titlu

---

VLADIMIR MAIAKOVSKI

MESAJ CĂTRE POEȚII PROLETARI

Tovarăși!
— Fără poză ori mască,
permiteți-mi
ca unul mai în vîrstă,
pe inimă c-un of,
să stăm de vorbă-oleacă
tovarăș-Bezîmenski,
tovarăș-Utkin
și tovarășe Svetlov.

De-atîta ceartă stearpă
ni s-a uscat gîtlejul.
— Ne iau suflarea
nu succesele de soi —
Eu
v-aș propune practic
să folosim prilejul
și-un vesel prînz
prietenesc
să facem noi.

Ca un covor ce-mbie,
o vorbă bună-ncearcă!
Pilește-ți colții, dacă
pe alții ai vreun dinte!
Să fierbem
laurii-mpărțiți
de Lunacearski
în supa noastră,
zarzavat fierbinte.

In felul lor
toți au dreptate,
lasă...
Toți, din născare
cîntăreți
— după glăscioare, —
găina gloriei
s-o împărțim
pe masă,
să-nfulece
dintr-însa
fiecare.

Lăsați
mania-nțepăturii reciproce
și-acele vechi
delicatese
literare.
Eu,
de mi-ați da cuvîntul
și dac-aș fi în voce,
v-aș ține
următoarea cuvîntare:

— Academician
cu fundul cît ceaunul,
sau papă-de-la-Roma
al rimei,
mă vedeți?
Nu,
la un singur lucru
țin,
eu unul:
să fie cît mai mulți
și cît mai buni poeți..

Vor, mulți,
prin tămîieri
s-ajungă mari.
Vor toată slava
pentru ei doar,
mulsă.
— Noi, cică,
(ei, brînzoșii...)
noi sîntem proletari...
Adică eu,
ce credeți,
sînt traficant la bursă?

Mi-e-n sînge meșteșugul meu...
Sau poate
vă place teoria chibritului?
S-o știm.
Imi suflec mîneca:
vreți probă?
Pe-cercate?
Mă rog,
atunci poftim!

In fața noastră
munca-i uriașă.
Pe oameni,
pentru vers,
prieteni fă-ți-i!
Muncind,
să scoți
— odată cu aburi din cămașă —
din cantitate, saltul calității.

Măsura calității,
după mine,
e una:
e comuna,
pîinea visului ei o mănînc!
Nu-i nimic mai înalt
decît comuna.
Decît comuna,
nu-i nimic mai adînc.

Poezia,
nu știe
de prieten,
de rudă
Din protecții
ea nu leagă rime.
Pentru piepți decorați
nu asudă.
Nu-i trebuie
etichete
sau prime.

Nu-s idei la capac,
sau gogoși,
sau trufii..
Eu vă spun
— cine vrea, mă ascultă —
rutinari
în comună
nu vor mai fi,
ci cîntece multe,
poezie mai multă.

Poeții
curățel
eară rime cu coșul
și noi credem că vin
cu-ale geniului taine,
căftănindu-i pe loc
drept Byron cel roșu
sau
cel-mai-roș-imaginabil Heine...

Eu mă tem,
eu nu vreau,
ar fi treabă prea tristă,
ar da sufletul nostru-n nămolul restriștii,
de-ar păta puritatea înalt-comunistă
cucurigarii
și cupletiștii.

Ai aceluiași spirit,
că oștenii — ai oștii.
vreau să stăm,
dezbinărilor,
scut!
Dacă
n-am fi cu voi,
dacă
n-ați fi ai noștri,
ce dracu-ar mai fi
de făcut?

Și chiar dacă
oleacă
de guler v-aș strînge
și cu pumnul-condei
v-aș goni înapoi,
dreptu-acesta
la mine
cucerit e prin sînge:
Eu
la rime-am strujit
mult mai mult decît voi.

Dați-o-ncolo taraba,
nu acesta ni-i rostul.
Poezie-tarabă?
...e să vezi pîn-la nas!
Tot ce-am făcut,
totul e-al vostru
și rime
și teme
și cîntec
și glas.

Toată slava-i
ca fulgul
la vînt.
Să stai la tocmeli
pentru glorii?
Te-nșeli.
Doar nimeni nu duce
cu el, în mormînt,
nici slavă
nici bani
nici alte spoieli.

Nu-i vorba-ntre noi
de supremație.
Gingășie,
putere,
cuvîntului pune-i!
Invidia,
fala,
dați-o-n pustie.
Construiți cu cuvîntul
temelia comunei

Tovarăși,
în front,
țineți pasul.
Trăncănească,
perucile chelbe,
tirade!

Voi,
ocara-ndreptați-o,
cît vă-ngăduie glasul,
spre vrăjmașii
de dincolo
de baricade.

In romînește de **Cicerone Theodorescu**

NOTE

Gerhart Hauptmann în lumina contemporaneității

Criticul literar german Bruno Fischer publică în revista NDL (Neue Deutsche Literatur) o cronică despre fragmentul de dramă „Herbert Engelmann" lăsat neterminat de Gerhart Hauptmann și prelucrat de Karl Zuckmayer.

Criticul nu încuviințează în general încercările unor scriitori care se lasă ispitiți să continue fragmente neterminate lăsate de marii autori. Aceste prelucrări nu izbutesc, de obicei, să continue și să redea firul gîndirii și ideea conducătoare a autorului. Zuckmayer a prelucrat și a modificat atît, încît prelucrarea lui a devenit o piesă polițistă. Nu se mai păstrează în lucrare intenția lui Hauptmann de a exprima revolta, ura și dezgustul în fața războiului și împotriva profitorilor lui, de a condamna imperialismul și războiul imperialist.

Pentru a clarifica concepția adevărată a scriitorului, criticul publică o scrisoare de răspuns a lui Hauptmann către Maxim Gorki, care i se adresase cu rugămintea să sprijine lupta tinerei Puteri Sovietice împotriva foamei și frigului. La 28 iulie 1921 Hauptmann îi răspunde lui Gorki:

„Aveți deplină dreptate cînd susțineți că încrederea în umanitate a fost zdruncinată adînc de blestematul război și de pacea ce i-a urmat care tot mai poartă pecetea războiului. Contradicții, sporite de aițare pînă la absurd și chiar pînă la neomenesc, mai despică lumea și se pare că omenirea va sîngera de pe urma lor pînă la pieire totală... E bine să ne gîndim că popoarele ca și fiecare om în parte sînt expuse alternativ întunecărilor și luminilor.

Să nădăjduim că întunecării actuale îi va urma lumina. Să ținem treaz, aș spune scrîșnind din dinți, crezul în lumina ce va veni, stimate domnule Maxim Gorki. Poate e mai aproape decît se pare... Sînt chiar că această nădejde nu va fi dezamăgită".

L. D.

Aici e întrebarea!...

Așe intitulează articolul — publicat în revista new-yorkeză „Mainstream", — în care Yoli Tannen semnalează și comentează o criză a nuvelei în producția literară a Statelor Unite.

Nuvela, care acum 30 de ani deținea — împreună cu schița și povestirea — primul loc în literatura americană, puternic concurată astăzi de televiziune și cinematografie, a trecut pe un plan secundar: „nu sînt douăzeci de nuveliști în America — afirmă Yoli Tannen — care să-și poată asigura o existență confortabilă."

Acest gen literar a cunoscut, pe de altă parte, o energică popularizare: nu mai poate fi vorba azi de echivalența între lucrările de „ținută literară", publicate în revistele cu tiraj mic și cele înserate în magaziniele cu mare publicitate. Fiecare din acestea din urmă, în căutare de venituri sigure, a intrat în slujba unei firme, cu obligația de a-i face „reclamă". Ca urmare firească, revista care popularizează, bunăoară, mașina pentru spălat rufe, a trebuit să-și caute nonul, tematica și personajele literaturii pe care o publică pe placul celor cu puterea de cumpărare respectivă. Generalizîndu-se procedeul, s-a ajuns, pe principiul identificării personajului cu cititorul, la un erou standard al ficțiunilor înserate în marile magazine: „el" — de predilecție însă „ea" — va fi în vîrstă de aproximativ 30 de ani (înainte e puțin probabil să candidezi la o asemenea mașină, iar după aceea e uneori prea tîrziu), va avea un venit anual de zece mii, o preferință marcată pentru lucruri de bună calitate și, în cazul de față, bunul obicei de a face ieșia în casă.

Revistele cu tiraj mic, cele „de ținută literară", au ajuns și ele, pe alte căi, la aceeași restrîngere a tematicii: patru din cinci lucrări publicate într-un singur număr pun în centrul povestirii un copil sau un bătrîn; jumătate din puținele lucrări care se ocupă de adulți descriu conflicte casnice sau ale minorităților. „Într-adevăr aceste probleme — explică Yoli Tannen — deși complexe, sînt „ciolănoase" și scriitorul are de unde să le apuce".

Dimpotrivă, protestantul mijlociu de culoare albă a devenit în pofida traiului bun și cu toate bogățiile oferite de psihanaliză, un personaj din ce în ce mai lunecos. Individul e îndeobște prosper, are copii sănătoși și o slujbă pe care, pierzînd-o, o poate înlocui fără mari neajunsuri; cu toate acestea, omul e nefericit, tulburat de un sentiment al vinovăției, fiindcă nu se poate bucura de confortul agonisit, neliniștit de convingerea înrădăcinată că nefericirea lui nu poate avea altă cauză decît propria ființeală...

«„Ar trebui să fiu fericit" — iată cuvîntul. Iată, — constată Yoli Tannen — adevărata noastră tematică actuală, iată eroul: un personaj mahmur, pasiv, care nu-și poate rezolva propriile probleme, care nu știe măcar despre ce e vorba...»

„Căci adevăratele, profundele, gravele noastre conflicte sînt asurzite de gigantica, de atotstăpînitoarea productivitate".

Și atunci, conchide autorul, încotro să se îndrepte scriitorul în goana după tematică? În trecut? În exotism? În dormitorul copiilor?

„Aici e întrebarea!"

Viorica Filipoiu

Reconstruirea casei Buddenbrook

La Lübeck, în Germania federală, a fost reconstruită casa părintească a lui Thomas Mann, exact așa cum arăta ea în 1758. Numeroase poezii din tinerețe ale lui Mann cîntă această casă, care a devenit celebră prin faptul că acolo a fost scris romanul „Buddenbrook", epopeea ridicării și prăbușirii unei familii înstărite la începutul veacului. Casa Buddenbrook a intrat în posesia familiei Mann în 1841, iar după exact 101 ani a fost complet distrusă, în 1942, în timpul bombardamentelor. Declarată acum monument istoric-cultural, casa Buddenbrook a fost remobilată așa cum exista la începutul veacului.

„NEAGogule!"

Acilea, nea Gogule, nu te mai astîmperi!

Îmi trebuie tablă pentru acoperiș că, uite, vine iarna, acu'ninge, tu îmi spui ou un zîmbet dulce: „Se face, se face!" Și pui două degete boante sub sfîrcul urechii, frecîndu-l cu plăcere. Am înțeles: obiceiul pămîntului! Se face, se face, dar să mișc din urechi, că de-aia te-a pus Statul vătaf peste materiale.

Îmi trebuie var că mi-a rămas casa netencuită și e mai mare rușinea s-o las așa; dumneata, nea Gogule, rizi precum curvele și spui liniștit: „Se face, se face!". Și pentru că parcă nu te cred, îți așezi palma peste pieptul gras în care n-ai inimă, adăugînd: „Uită-te la mine, sînt om serios!" Te cred și eu că ești serios, dar știu ce vrei: să mișc din urechi.

Îmi trebuie lemne, nea Gogule, că pe strada mea încă nu s-au pus gaze naturale; acum, ce, parcă lemnele mai sînt o problemă? Slavă Domnului, păduri în țara asta, să tot le tai și să le arzi, și depozite de desfacere, cîte vrei. Dar, de, nea Gogule, dumneata ești responsabil și ca să nu iau orice cioate care fac mai mult fum decît dau căldură, îmi spui tot mieros, de parcă te-ai înfărcat mama matale la trei luni: „Se face, se face..." Știu, se face, dar trebuie să mișc din urechi...

Beau și eu ca omul, nea Gogule, o halbă sau două, aș mînca și eu o friptură întreagă; dumneata ce-mi faci? Îmi pui apă în spumă, închizi ochii să nu vezi gramajul și-mi înjumătățești bucata de carne. La socoteală, cum dracu' ți se întîmplă, că miop nu ești, aduni prost, tot în paguba mea și te mai și superi dacă nu-ți dau bacșiș, că de cînd s-a pomenit Țara Românească, nimeni n-a cîntîrit această frumoasă deprindere.

Merg și eu la mecturi, că mă plictisesc duminica, vreau să văd o piesă de teatru, nu mai apuc, nea Gogule. Știi de ce nu mai apuc, nu? Ai rude la Ierusalim, faci ce faci, pui mîna pe o sută de bilete și pe urmă trebuie să mă rog de dumneata. Dacă nu te-ai sculat cu fața la cearșaf, îmi vinzi unul sau două și asta cu preț îndoit, dacă nu, trebuie să stau să fluier...

Și-ar mai fi multe de spus, nea Gogule, dar n-am timp, și pe urmă ce rost are să-ți înșir eu toate matrapazlîcurile pe care le faci, că le știi mai bine ca mine?

Numai că mi s-a urît, nea Gogule, de cînd te las să-ți faci de cap. Am tot crezut ca-i să te-astîmperi, c-o să-ți vie mintea ruminului, a de pe urmă, dar dumneata nu vrei să înțelegi nimic. Te plîngi că ai salariul mic și ți-ai mai pus un etaj pe casă; spui că de-aia iei „ciubuc", că nu-ți ajunge de pîine și nu mai ieși din circiumi, că ți-ai speriat vecinii cu bețile pe care le faci; cine te-ascultă și nu te vede, ar putea să creadă că suferi de anemie pernicioasă și cînd colo, ești ditamai umflatu', de nu mai încapi pe ușă, te cauți prin buzunare de mărunțiș, afirmînd că n-ai nici de tramvai și cînd colo întrefii patru femei în patru cartiere...

Ei bine, m-am săturat, nea Gogule, și-o să te dau afară de pe unde ești, ca pe un păduche, și-o să te-arăt, și-o să le dovedesc că nu-i așa, dăcă care spun că e greu de isprăvit cu hoția și cu bacșișul în țara noastră.

Îți arăt eu dumitale obiceiul pămîntului! N-o să mai mișc din urechi, că mi-ajunge cît m-ai jecmănit, putrezi-ți-ar mîna aia pe care o întinzi ca milogul!

Ai auzit, nea Gogule? Să știi că se face, se face...

Eugen Barbu

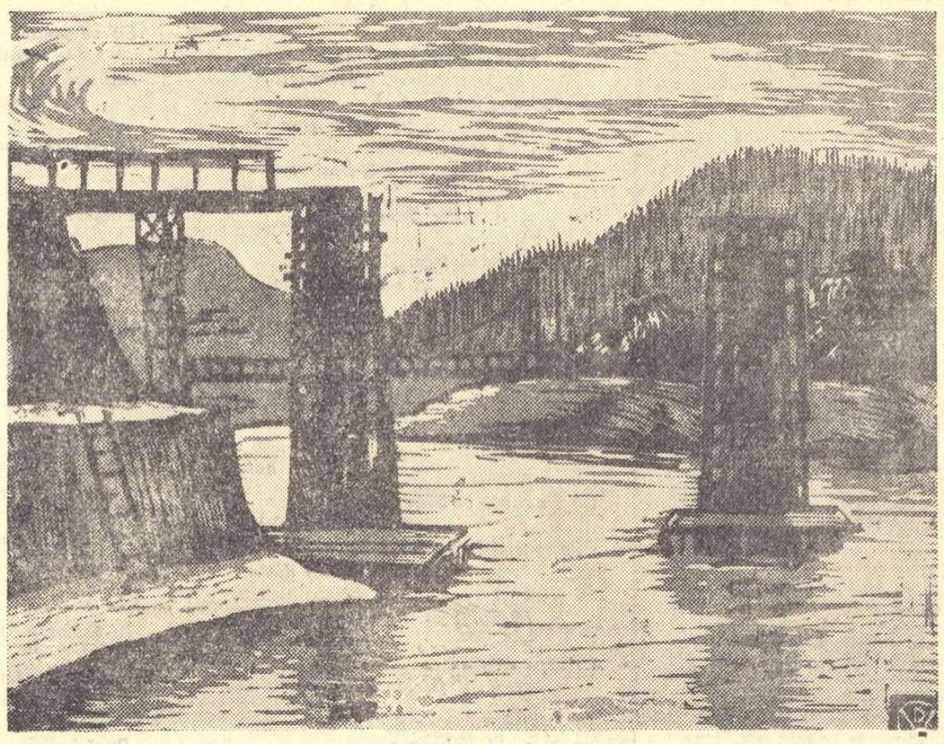

V. DOBRIAN — *„Pod în construcție la Bicaz"*

PEREGRINĂRI

(Urmare din pag. 1)

cu vechiul și solidul mortar roman te îmbie să visezi la precaritatea vieții de pe aceste meleaguri chiar cîteva veacuri după viețuirea lui Ovidiu. Dunărea nevăzută încă, se simte însă în peisajul acesta. Revărsările largi de ape, împotmolirile, tipsiile nesfîrșite de nisip cu aspecte de peisaje lunare, cu ochiuri de apă amară, cu covoare întregi de un mohor mărunt roșu, presărat cu o pudră fină de sare și totul pustiu, numai cu unduiri largi de teren înspre apus, de unde și pasul unui copil ridică o trîmbă de praf vestitoare, praful preu. dens, cleios al Dobrogei, toate întregesc o lume apusă, în care viața va fi fost grea în menținerea punctelor acestora de pe litoral, mai întîi grecești, apoi romane.

Cînd ne-am îmbarcat, un oaspete italian privind îndelung mersul înnolburat și gălbui al Dunării, ne-a spus că seamănă cu Tibrul. La mers și la cuioare, poate. Desigur că Ovidiu n-a văzut niciodată Istrul. Și-ar fi găsit o mîngîiere.

Sfîșierea de vapor a apelor line, cu puterea și viteza lui e desigur o priveliște modernă, căci cu toată solemna singurătate ce te întovărășește de-a lungul brațului Sfîntul Gheorghe, cu toată bucuria descătușării în priviri și în suflet, e totuși ca un regret sfărîmarea acestei oglinzi nebănuit de frumoase și de largi, care este Dunărea cuminte și liniștită. Cînd am ajuns la satul Sfîntul Gheorghe, acolo unde Istrul se varsă în Mare, o pulbere vioriе venea dinspre pont, unde într-o linie albastră și frămîntată, la orizont, se descifra o furtună. Vasul s-a clătinat încet și s-a lipit de puntea de acostare. Sat cu străzile făcute din plăji de nisip fin, tăiat de zaplazuri, cu locuințe curate, acoperite de stuf, cu electricitate, cinematograf, club și bibliotecă. Copii roșcovani alergau pe străzi cu borcane de dulceață în brațe, cumpărate la Alimentare. Lipoveni bărboși stăteau la șfat, la răscruci. Pe biserică, pe o placă de marmoră, numele ctitorului: un oarecare Milano. Italian? S-a interesat deîndată cu legitimă mîndrie unul din oaspeți. Ba nu, grec, ni s-a dat explicația de un bătrîn. Dar poate, la origină, în cazanul ăsta răsăritean al neamurilor, să fi fost și italian...

Luceau becurile electrice cînd am intrat în cherhanaua din față. Instalație cu totul nouă. Fete zvelte, înfășurate în largi șorțuri de mușama alegeau din maldărele lucioase de pește coșurile, pe familii. Ici șalăii arginții; colo, crapul lunecos, ce-și poartă arama solzilor; în altă parte plevușcă albă, ca un maldăr de monede și iată, acolo unde nu mai e treabă de femeie, monștrii apelor. Morunii cu burțile tăiate, singerînzi. Aleg pe cel mai mare, cu un cap de vițel, și mă duc cu un prieten italian să-l privim din față. Cu gura largă și lacomă, e ca o mască de teatru antic, cu un nas de Cyrano de Bergerac și cîteva fire albe de mustăți, ca un spin.

Ne-am regăsit, din fiorul Dunării și încetineala caicelor, ca pe o casă a noastră, bucuroși vaporul care a doua zi ne-a încredințat canalelor de pe Dunărea veche, în mers de șalupe.

Epoca era tîrzie. Dar cîtă încîntare în drumul acesta. Pe canalele strîmte, șalupa abia de plutea. De cîteva ori am simțit fundul. Vidul făcut de elice prin care trăgeam apa după noi pricinuia printr-o sorbire de pe amîndouă malurile scurgerea apei din plauri. Astfel în drumul nostru am fost întîmpinați de nenumărate mărunte cascade și izvoare care fosneau pe amîndouă laturile strîmtului canal. Dar n-a fost numai atît, căci jocul acesta mărunt de ape rămînea nelnsemnat pe lîngă reverența grațioasă a acestei lumi vegetale în fața drumului nostru. Din aceeași putere a elicei un gol era trimis înainte de motorul șalupei noastre. El apleca nesfîrșitele fronturi de trestii în fața noastră și răsucea latele frunze de nufăr cu o uimitoare îndeminare, ca pe niște comete de nuntă, ce se afundau în apele liniștite. Ici-colo mai filfîia un bîtlan întîrziat sau un călifar enorm, alb, cu inel roșu la gît și capul tăiat dintr-un smaragd. Cînd am ieșit iarăși la larg, deasupra noastră zborurile de cocori își încercau hieroglifele formațiilor de plecare. Am urmărit îndelung rînduirea de cale lungă. Erau unii stîngaci și nepricepuți, acolo sus. Bătrînii, desigur, luau vîrfuri. Unghiul se desfăcea, dar zburdalnicii de pe lacuri încurcau treburile cu abateri transversale. Atunci cei din vîrf stricau rînduiala și reluau. Asistam, cu capul răsturnat, privind în înaltul cerului la o repetiție generală de plecare, reluată și iarăși reluată. Pînă ce o disciplină severă de rigle aeriene nu a fost dobîndită, cocorii nu au pornit. Apoi încet, sigur, urcînd tot mereu, s-au mistuit în zare. Cînd am părăsit delta, o brumă rece, de toamnă, s-a strîns tot mai des în picături de ploaie. Vîntul bătea pe puntea pustie a vaporului, și în căldura agreabilă a saloanelor limbile se dezlegau, prietenille se făceau tot mai adînci. Urîtul vremii apropia pe oameni. Desigur că același mecanism sufletesc milenar și iernile dobrogene l-au făcut și pe citadinul roman Ovidiu mai uman, mai înțelegător pînă la marile frumusețl de simțire din „Pontice" și Triste".

Ion Marin Sadoveanu

ARUTIUN AVAKIAN — *„Amintiri"*

IMAGINEA DINAMICĂ

(Urmare din pag. 1)

dans ton cadre gelée). Dintre culori Mallarmé alege albul, dintre flori crinul, dintre păsări lebăda, dintre anotimpuri iarna, dintre fenomenele naturii zăpada și ghețurile. Poezia sa, în bună măsură, este într-un fel echivalentul liric al idealului filozofic bergsonian, care în artă vede: „fixarea și congelarea unei mișcări", în procedeele artistice „o stare de hipnoză" și în comic (categoria estetică cea mai însemnată pentru Bergson) „o contemplare dezinteresată a societății", „o anestezie momentană a inimii" și „rigiditate", întepenire. Printre adepții unei asemenea estetici a nemișcării se numără și Valéry pentru care „nu numai o parte dar esențialul a ceea ce noi sîntem este ireductibil ideii de creștere și de diminuare, ideii de variație", (v. corespondența cu Gust. Fourment din „Cahiers du Sud" nr. 340 — aprilie 1957, pag. 354).

Este limpede că între poezia lui Beniuc și astfel de accepțiuni ale liricii se află o prăpastie ireductibilă. Ca fenomen reprezentativ al noii noastre lirici, opera autorului „Inimii bătrînului Vezuv" sparge dogmele stabilite de către estetica idealistă și se avîntă către tărîmuri noi, care trebuiesc identificate și descrise. Ca poezie dezvoltată într-un climat de seisme și de furtuni sociale, esența liricii lui Beniuc este *mișcarea*, iar izvorul ei este în lupta poporului său pentru libertate. Ca aspect prim, exterior, ne aflăm în fața unei creații de un individualism exclusiv; dar eul individual la Beniuc capătă expresia unui consemn colectiv, purtînd pecetea a ceea ce este esențial lumii înconjurătoare. Dinamismul liricii sale face din Beniuc un poet extrem de modern, de actual, dat fiind că ne aflăm în era vitezelor uluitoare și a dezagregării atomice. Așa cum alții sînt poeți ai iubirii, sau ai durerii, tristeții sau spleenului, ai satului sau ai orașului, Beniuc este un poet al mișcării, surprinsă în momentele ei de mare intensitate. Fiecare pas al procesului său creator este dăruit unei uriașe dinamici, reținută în zeci și sute de aspecte și a cărei istorie pornește din mitologia populară și ajunge în era construirii socialismului.

Pentru Beniuc, la început într-adevăr a fost mișcarea, pentru că primul gest de prezență lirică în Parnas este la el coliziunea violentă dintre metal și piatră. Exact cu două decenii în urmă, el afirma în poezia „Drum în sus":

Cînd voi izbi odată eu cu barda,
Această stîncă are să se crape
Și va țîșni din ea șuvoi de apel
Băieți, aceasta este arta!

Gestul energic (Beniuc este creatorul unei lirici voliționale), închide în el hiperbola miturilor, dar nu este menit să creeze legende, ci îndemnuri pentru prezent. Ciocnirea violentă, inițială dintre bardă și stîncă, este izvorul unei neîntrerupte suite de imagini dinamice ,un șuvoi — dacă vreți — de lirism, purtînd o semnificație precisă, un mesaj strălucitor prin temperatură ridicată și prin finalitate:

Nu-i timp acuma de cîntece duioase,
De lună și dragoste,
Ca murmurul izvoarelor,
Și șopotul frunzei
S-aud mai tare gemetele surde
Din pieptul mulțimilor.
Descîntece și blesteme ne trebuie!
Ca vracii să vrîm în viață
Febra mișcării

(Poeților, tineri).

De la începutul activității sale poetice, Beniuc proclamă superioritatea conceptului de mișcare, înțeles în accepțiunea extrem de concretă și specifică epocii noastre, de revoltă sau revoluție socială. Viața trebuie dinamizată, făcută creatoare, prin revolta maselor împotriva a tot ceea ce le limitează libertatea sau le înjosește demnitatea umană. Am întîlnit în critica noastră, nu o dată, rezerve cu privire la universul spiritual al poetului „Cîntecelor de pierzanie", prin caracterizarea de individualism țărănesc, ca limită a viziunii sale. Cred că în cazul lui Beniuc analiza trebuie să fie mai atentă. Creatorul „Mărului de lîngă drum", chiar în epoca sa de debut, nu este — să spunem — țăranul mijlocaș din schemele uzuale ale literaturii agricole actuale, ideal în individualismul său șovăielnic. Febra mișcării traduce la Beniuc certitudini morale aparținînd vlăstarului unei țărănimi prin excelență animată de-a lungul secolelor de spirit revoluționar (este vorba de țăranul din regiunea Munților Apuseni) și care întîlnește în secolul nostru și îmbrățișează, ideile novatoare ale mișcării muncitorești. Personal nu aș putea vorbi de „individualism țărănesc" la un liric care afirmă că la început a fost *acțiunea* și vede în dinamica ei izvorul vieții și al artei, la un poet a cărui întreagă operă nu este decît metamorfoza în zeci de ipostaze a *mișcării* văzută ca substanță primordială a universului.

Este momentul, cred, ca după o activitate prodigioasă în domeniul liricii, să desprindem din poezia lui Beniuc filozofia și estetica pentru care el militează de aproape trei decenii.

În pofida, deci, a unor idei extrem de răspîndite de către estetica idealistă și care desemnau mișcarea și viața (realitatea din jur) ca nocive lirismului, Beniuc creează din aceste două elemente centrul de greutate al poeziei sale. Teoria statică a lirismului, promovată de către idealiști se bizuie pe unele dificultăți ale genului. Aparent, mișcarea este generată numai de către faptele nude, de narațiune sau descripție. Dar lirismul presupune în primul rînd sugestie, lucrează cu elemente morale și psihice. Lirismul este sau trebuie însă să fie static numai aparent. Liricul nu se poate lipsi în fapt de două categorii fundamentale ale artei și anume: *timpul* și *spațiul*. Or, mișcarea este esența timpului și spațiului. Mișcarea este universală. Ea generează și infuzează tot ce există obiectiv și subiectiv în această lume. (vezi în această privință afinitatea de idei între Lenin și Hegel în „Caiete filozofice", ed. 1956 pag. 222—233, printre altele).

Pentru artă principiul mișcării este vital, fiind acela care determină conturul, particularitatea individuală a elementelor universului, fără de care am pluti într-un ocean de indeterminare. Și aș vrea să reamintesc aici similitudinea de idei la Balzac și Engels. Pentru creatorul *Comediei umane*, „fără Mișcare totul ar fi unul și același lucru". Pentru Engels obiectul este substanța în mișcare. „Diferitele forme și aspecte ale substanței înseși pot fi cunoscute numai prin mișcare; numai în mișcare se manifestă însușirile corpurilor; despre un corp care nu se află în mișcare nu se poate spune nimic". Circuitul de idei dintre „Comedia umană" și „Dialectica naturii" nu poate surprinde pe nimeni.

„Inima bătrînului Vezuv", titlul ultimului volum al lui Beniuc, traduce simbolic preferința poetului pentru imaginea dinamică, extrem de adecvată esenței de luptă, de frămîntare și mari prefaceri a timpului nostru. Generația care a trăit ultimele două mari războaie ale lumii, care s-a împotrivit fascismului și a militat pentru comunism, a trecut mai mult prin furtuni decît prin vreme calmă. De aceea se recunoaște integral în versul lui Beniuc („Nu legănat..."):

Nu legănat pe nufăr ca o broască
Urmașilor li-i dat să mă cunoască
Nici suspinînd la sînul mort al lumii,
Ci călărind pe spatele furtunii.

Se recunoaște și într-o natură răscolită de furtuni, proprie liricii lui Beniuc, ca și în hiperbola gestului eroic:

Ah! fulgerele-mi împletiră steme
Pe fruntea grea de gîndul vieții noi —
Nu, n-am venit tîrziu nici prea devreme
Din codrii mei cu arborii vîlvoi.

. . . . . .

Eu cînd mi-oi smulge inima grenadă
Și voi trînti-n dușmanii mei cu sete
S-o face roșă culmea cu zăpadă
Și munții vor porni cu foc în plete!

Atunci cînd nu e fulger sau trăsnet declarat, Beniuc este în orice caz „nor întunecat", adică furtună virtuală („Norul cu o stea lîngă sîn"):

Treceam prin lume nor întunecat
Cu fulgere și cu potop de ploi în piept.

Erosul este și el simțit în aceeași perspectivă a marilor mișcări ale naturii („Sărutări"):

Sărutările tale, scumpă, sunt
Furtuni de primăvară cu petale.

Eflorescența vegetală se dezvoltă într-o atmosferă agitată și sub amenințări („Trandafirii") iar în „Juruința" furtuna este o divinitate invocată de acela care vrea să pătrundă misterul viitorului, mai bine zis perenitatea propriei ființe:

Se scutură pe drumuri slava mea
Ca floarea de cireș în vijelie
Furtună, spune-mi tu, va rămînea
Pe ramură vreo boabă purpurie?

Tristețea și moleșeala constituie primejdii reale pentru personalitatea dezvoltată și tonificată în furtuni. Împotriva moleșelii este invocată (tot în „Juruința") hurducătura căruții mocănești și cîntecul puhoiului de munte, iar primejdia tristeții este amplificată în „Ultimul cîntec", ca o cauză a unei violente dezagregări a insului luptător:

Printre triști eu trec ca un soldat
Ce curăță un cîmp minat
Și mă strecor țîrîș prin spini pe pîntec
Lăsînd în loc de mină cîte-un cîntec.

Odată poate c-o tristețe mare
În răsărit ori în apus de soare
La mine-n mîini va exploda grozavă
Împrăștiindu-mă prin slavă

Și sîngele-mi va-mpurpura țăria
Și cîntu-mi va suna ca vijelia.

Cu aceasta atingem una din temele extrem de frecvente în ultimele volume ale lui Beniuc și anume ceea ce, cu un termen curent, s-ar putea numi tema morții. Nu trebuie să lăsăm termenul să plutească în echivocul său, pentru că la Beniuc nu este vorba de moarte ci de perpetua transfigurare a substanței în mișcare. S-ar părea, la prima vedere, că insistența asupra ideii de dispariție, de moarte, este la Beniuc un procedeu de catarsă aristotelică, de eliberare și purificare din strînsoarea unei idei suverane, obsedante. Beniuc caută de fapt mereu noi imagini pentru a demonstra că sub specia mișcării moarte este o noțiune perimată; în univers există numai infinitul cineticei materiale, numai continua curgere și transformare a substanței (vezi „Post Mortem"). O concepție deci heracliteană. Poate fi apropiată de dinamica și dialectica filozofiei lui Heraclit și imaginea din „Stîlp de foc". Pentru filozoful din Efes: „Lumea n-a făcut-o vreun zeu sau vreun om, ci este și va fi foc veșnic viu". La Beniuc:

Și eu mă mistui ca un stîlp de foc
În viața noastră nouă, zbuciumată
Aîta doar că merg din loc în loc
Și nu m-oi stinge poate niciodată.

Mișcarea oarbă devine creație, cu un țel superior, printr-un efort uriaș, stăruitor, necontenit, aidoma muncii unui Sisif nepenitent. Este astfel profund impresionantă „Rădăcina care vorbește" prin imaginea plină de strălucire meditativă. Ni se pare o victorie poetică egală splendidului „Măr de lîngă drum". În orice caz, Beniuc este un poet filozof, torcînd marile idei ale existenței umane în fine fire de paing liric. Printr-o muncă incalculabilă rădăcina și-a durat construcția pomului fructifer, împlinită cu o coroană grea de rod:

Frumosul fruct! Ce degete zbîrcite
Au pipăit cu grijă și trudite
În udul întuneric de dedesubt
Pîn'ce-n țărînă labirint mi-am rupt,
Din putregai să pot s-adun dulceață!

Destinul potrivnic prăbușește coroana, smulsă de furtuni. Și din nou, Sisif obscur și subteran, rădăcina reia efortul creator, transformînd tina în rod:

Dar cea mai mare din dureri mi-ar fi
Cînd, cine știe, poate că-ntr-o zi
Din înălțimi ar fi să se prăvală
Huind, gemînd, scrîșnind la mine-n poală
Coroana mea, de fulgere încinsă,
Lovită, doborîtă și învinsă,
Cu pui arzînd în cuiburi mici de puf
Și păsări bocitoare prin văzduh!

Și iarăși aș pleca de la vlăstare,
Orbecăind cu frunze noi prin zare.

Grandoarea actului creator, asigurată de către obscura și modesta rădăcină, continuă în poezia noastră actuală una din temele tradiționale ale folclorului românesc. După cum de esență populară este și simbolul tenacității invincibile pe care ni-l oferă poezia lui Beniuc.

„Inima bătrînului Vezuv" mai largă în semnificații decît rîndurile noastre, care au dorit să releve numai o latură esențială, ni se pare a fi un popas extrem de bogat prin sugestii, în circuitul de maturitate al liricii lui Beniuc. Un popas adică, în accepția iubitorului de clocot, continuarea unei mișcări.

Ion Vitner

cărți noi

(Urmare din pag. 1)

trastelor tari de umbră și de lumină plină. Cu el, scriitorul intră fără doar și poate în rîndul celor cărora le închină versurile prefețel: „...voi, poeții, / voi cîntăreții mari, adevărații, / să strîngeți din cîmpiile vieții / belșuguri pentru alte generații".

Dan Grigorescu

N. B. Și înainte de bătălie, Războienii se chemau tot *Valea Albă?*

„Cărțile Săgetătorului"

Și „Cărțile Săgetătorului" marchează în definitiv tot un debut: cel dintîi volum de publicistică al lui Eusebiu Camilar. Modest ca proporții, este așezat sub semnul Săgetătorului, zodia focului dar și a cumpătării, a sincerității și a tendinței către ideal. Augurii sînt fericiți. Autorul chiar crede că „patima scrisului la gazetă" vine fie din faptul că s-a născut sub semnul Săgetătorului, fie că se trage „dintr-o semințe clonțoasă". Și totuși, articolele sale nu mărturisesc decît arareori pe urmașul unei „semințîi clonțoase". Ceea ce e pregnant în acest volum este lauda idealului, a frumosului, a tot ce are nobil și deosebit ființa umană. De aici și o fervență adorare a clasicilor, o pasiune mărturisită cu înfocare și uneori cu orgoliu pentru tezaurul nostru artistic. Aria marilor și permanentelor sale pasiuni nu e vastă dar cuprinde în esență tot ce a dat mai profund și mai luminos poporul nostru: Eminescu, Creangă, Enescu, Sadoveanu. Se apropie de figurile lor cu un fel de teamă și i se pare un act de curaj încercarea de a vorbi despre viața și opera lor. Caută să pătrundă în special „secretul" desăvîrșirii și trăiniciei peste veacuri a creației respective. Conturează mai mult portretele morale, îi place să înoestmînte în mantia legendei și a poveștilor episoade adevărate sau imaginate din viața lor, să reconstituie liric momente socotite esențiale pentru evoluția marilor noștri artiști. Urmărește cu închipuirea plimbările lui Eminescu și Creangă, ne poartă prin Humulești și ne reamintește în cuvinte pline de laudă figura de o neasemuită frumusețe a mamei lui Nică, îl vede pe George Enescu la vîrsta copilăriei, ascultînd vrăjit cîntecele și doinele ciobanilor. Și chiar dacă din punct de vedere al adevărului istoric, faptele nu stau tocmai așa și se prezintă înfrumusețate și uneori exagerate, să mărturisim că ne simțim fermecați și greu de despărțit de imaginea creionată cu atîta dragoste și cu atîta pasiune în cuvinte pline de înflăcărare.

Eusebiu Camilar se dovedește și de data aceasta un liric incorigibil și, de ce n-am spune-o, un sentimental. Citiți acum, cînd le avem strînse în volum, toate aceste mici poeme în proză despre Moldova și despre marii moldoveni și vă veți convinge că nostalgia locului de baștină este de-a dreptul tiranică la Eusebiu Camilar. Își dă seama că s-ar putea să fie bănuit, învinuit de „păsunism", că a riscat din partea multora zîmbete și ironii, dar nu se descurajează. Dimpotrivă, pe cei care-l întîmpină cu neîncredere, îi invită să-și aplece „auzul și inima"... „spre satele și cetățile domniilor lor". Are mîndria, afirmată cu glas tare, răspicat, a ascendenților apropiați sau îndepărtați, fie că se numesc Eminescu sau Creangă, fie că nu poartă nici un nume și sînt miile de trișcari sau ciobani de prin părțile locului. Îl entuziasmează geniul popular, creațiile de înaltă ținută artistică și de mare puritate morală a oamenilor de la țară.

„Cărțile Săgetătorului" e volumul unui poet, dar și al unui moralist. Al unui moralist căruia nu-i place să vorbească prea mult în pilde, ci trece la mustrarea deschisă. În cea de-a doua parte a cărții, Săgetătorul însă și-a destins arcul. Iar săgețile pornite, dacă n-au toate venin; sînt totuși usturătoare. Cîteva numai poartă, din belșug și venin. Cele adresate criticilor.

Valeriu Ripeanu

Vă prezentăm poeții sovietici

IRACLI ABAȘIDZE

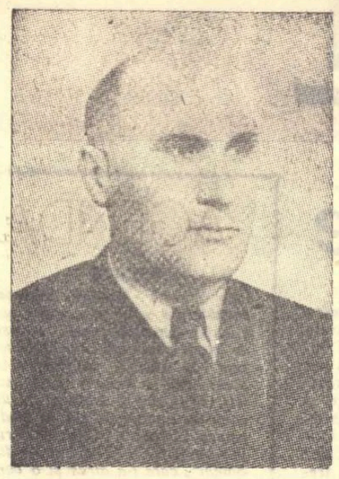

Un om jovial, înalt, încîntător prieten al oamenilor, oricînd gata să se oprească din drum ca să admire un peisaj ori să stea de vorbă cu cei care au să-l întrebe ceva. Nu știi ce vîrstă să-i dai, însă cînd o notiță biografică îți comunică drept an al nașterii 1909, te miri, pentru că l-ai văzut mai tînăr.

A debutat în 1931 (apoi volumele „Guria în floare", „Noaptea vînătorilor", „Cîntecul secerișului") și e unul din poeții de seamă de azi ai R.S.S. Georgiene. Pasiunea pentru natură și poezie nu-l împiedică să se ocupe atent și de treburile curente, organizatorice, ale Uniunii Scriitorilor sovietici georgieni, al cărei prim secretar este în prezent. Așa l-am cunoscut astă-vară la Tbilisi. Traducerile de mai jos încearcă să completeze, prin mijloacele poetului prezentat, această minusculă schiță de portret.

Victor Kernbach

AICI AM SĂ RĂMÎN

Aici am să rămîn eu. Prietenii să vină
În casa-mi din ținutul acesta, s-o văd plină.
Ce bine știu că-n lume oricît ai vrea să vezi
Alt loc ca ăsta nu e, cu holde și livezi.

Așa ca-n aste locuri, să-mi pun pe cap o glugă
Să trec prin tot Dzimiti agale și în fugă
Și mîndru gluga asta pe capul meu s-o pun
De parc-am moștenit-o de la vreun străbun.

Aici am să rămîn eu
Și totuși cum pot sta?
Căci munții mei Arbeli și-așa nu-i pot uita.
E-al meu acolo totul. Ținutul însorit
Tot sufletul acesta pe veci mi l-a răpit.

Dar ce fac cu ținutul de Rioni scăldat
De unde-nttia oară spre viață am zburat?
Să mă despart pot oare de visele dintîi,
Cînd chiar în somn de noapte le țin la căpătîi?

Cîmpia din OdișI o văd și-acum în zare
Cu densa ei culoare ca apele de mare.
Dar văile de ierburi cu glasul lor secret
A cărora mireasmă și-acuma o regret!

Aicea aș rămîne, dar apele cărunte
Din rîul Alazani să nu mă mai înfrunte?
Să nu văd munții vineți și negre arături
Și viile cu struguri ca niște mari păduri?
. . . . . .
Și cărui din ținuturi răspunsul să-i înmîn:
„Mă las răpit de tine, aici am să rămîn!"
Sau cărei părți din țara-mi, cînd toate-s ale mele
Și-n toate curge vraja aceleiași cișmele?

Și-oriunde-n neastîmpăr prin țara mea m-aș duce

Simt limpede că alta nu poate fi mai dulce,
Și-oriunde-am fost prin țară, privind jur-împrejur,

S-a smuls din mine-un strigăt: „Rămîn aicea! Jur!"

TOATE CÎNTECELE

De oricare cîntec mă arăt
Cucerit: în toate-i o sclipire.
Fiecare aduce îndărăt
Ceea ce s-a șters din amintire.

Sînt într-unul limpezi primăveri
Luna trandafirilor te-mbată.
Dar te miri în altul ce puteri
Fac pe casă vînturi reci să bată.

Într un cîntec naște, clocotind
Un izvor mai vîrstnic decît tine
Dar într-altul sumbre se aprind
Ale lumînărilor lumine.

Într-un cîntec sună glas matern
Ori izbește arma în aramă
Iar într-altul toamnele se-așternd
Peste-ncîntătorul Saguramo.

Orice cîntec dă cîte-un răspuns
Toate, toate altă au putere.
Chipul dragei-n toate e ascuns
Ca într-ale inimii mistere.

Dar de cînd cu mine-alături ești
Toate-n mine altfel azi palpită
Cîntecele anilor acești
Despre tine-s, veșnică iubită.

I. S. ASTROUHOV *„Peisaj"*

Kiev–Leningrad

(Urmare din pag. 1)

Continuăm goana nocturnă, în necunoscut; zărim lumini îndepărtate, frînturi de păduri, elemente disparate dintr-un univers care nu ni se arată. Nu vedem și n-am simți această nemărginire dacă n-am asculta-o, toată noaptea, răsunînd în dupuitul de ciubote grăbite, bătînd stepa; dacă n-am asculta-o în tăcănitul apropiat, de ceasornic ascuns parcă undeva, în peretele compartimentului, și în mugetele stăruitoare ale trenului înfiorat de singurătatea lui.

Timpul, nemăsurat de nimic, a luat forma aceasta a mișcării, a vitezei la nesfîrșit. Cînd ajară începe să se arate lumina, ca și cum s-ar apropia ieșirea dintr-un tunel, ne întîlnim cu același peisaj și acest lucru ne dă sentimentul straniu că nu am înaintat de loc, că am rătăcit și că toată goana noastră nu a fost decît o fantastică iluzie. E ca și cum toată noaptea, am stat adăpostiți de o vijelie și acum ieșim la lumină și privim împrejur. Se zărește, pe depărtări, un bărbat singuratic, o femeie — umblă pe acest pămînt ca peste întinderea unei mări. Dacă Hristos a umblat vreodată cu picioarele pe apă — aici în această stepă nemărginită a umblat.

Incerc să privesc mai de aproape chipul straniu, tulburător al acestui pămînt, obrazul lui imens, bărbos, plin de putere și de sănătate: îmi trezește un sentiment de venerație, de copleșire. Acesta trebuie să fi fost chipul lui dumnezeu: obraz cărnos și rumen, ușor aburit, ca plinea scoasă din cuptor; obraz atotputernic care stă neclintit și se uită, te vede, oriunde ai fi și știe dinainte ce vrei să faci. Pare întunecat, posac pe alocuri: nu mai știe, n-a mai putut să știe, dinainte, puterea omului, cît vrea și cît poate acesta să facă — privește posac și depășit. Și acum e îmbrăcat, e acoperit, înviorat de lanuri luminoase, de lanuri vesele de porumb; acuma e umanizat acest chip copleșitor de lut, dar mă gîndesc cum va fi arătat el atunci, mai de mult, gol, acoperit de ierburi, înnegrit de pîrjoluri.

Umblăm prin stepă însoțiți numai de cîntecele difuzorului nostru. Stepa e mereu aceeași și totuși, în fiecare clipă, tulburătoare, nouă. Are inimă, suflet de femeie, de rusoaică. Nu te poți încumeta să pornești la drum, să o străbați, dacă nu ai la tine cîntece și apă. Observ, fugar, că și omul răzleț, singur în cîmpie, în preajma unei cirezi, stînd drept, nemișcat, în mijlocul imensității, întinzîndu-se după trenul nostru, are lîngă el o traistă — cu apă și cu pîine; și cîntece are pe chipul și în ochii lui.

Ascultăm dar, cîntece, privim în depărtări și nimic altceva nu se mai întîmplă. Aleargă acceleratul; se zbate, tremură tare frunza perdelelor de plopi. Livezi rămîn în urmă, alte livezi încărcate cu mere răsar, se desfășoară; cîmpuri galbene, stoguri în șiruri nesfîrșite, păduri, pe depărtări — toate aleargă, se rotesc, vin spre noi, plutind, parcă, pe fața unui ocean.

Distanțe lungi lunecăm numai printre perdele înalte de plopi, ca prin defilee verzi, umbroase. Pe alocuri aceste perdele se trag într-o parte și privim iarăși în stepă: livezi imense de meri îndoiți sub povară, arături, lanuri, sate, păduri.

Din cînd în cînd, îmi aduc aminte că mergem la Leningrad. Timpul trece, nemăsurat, uit unde mă aflu, și îmi aduc aminte cu uimire că mergem de la Kiev la Leningrad.

Dacă, de la o înălțime suficientă să cuprindă întreagă această cîmpie, s-ar putea vedea trenul nostru, el ar arăta mișcîndu-se anevoios, ca o rimă, cutezînd să străbată stepa și nimic altceva nu ți-ar putea trezi mai mult sentimentul dramatic de perseverență, de îndrăzneală și efort.

Cîmpia tulbure, înnorată cu negre păduri insulare; cerul apropiat, imens și rece, încărcat cu arhipelaguri aspre de nori vineți, grei — pămînt și cer, discuri apropiate, paralele la infinit. Și printre aceste două discuri trece vîntul, trece acceleratul nostru.

Doar din ce în ce mai mari, mai dese, păduri de arini și păduri de mesteacăn, amestecați cu plopi și pini. Se ridică păduri masive care ating parcă fîrmurile vinete ale norilor și, pe distanțe foarte lungi, orizontul nostru se reduce brusc.

Fără să prindem de veste, fără să se producă vreo schimbare în relief, treptat mesteacănul, plopul au rămas undeva în urmă, ca și cum nu s-au mai putut ține după trenul nostru și pădurile se ridică drepte, severe, din conifere întunecate. Vegetații străine, culori străine își arată fața: natura ia anumite măsuri și asta îți furișează în inimă îngrijorarea, neliniștea. Se întîmplă ceva: subtil, ascuns, urcăm, înaintăm spre nordul rece.

Glasul trenului nostru e atît de răgușit, încît abia se mai aude ca un geamăt de fier.

Trecerea aceasta se simte în peisajul rece, aspru și care, de fapt, aproape a dispărut. Umblăm fără zare. Ținutul este jos: păduricI, zăvoaie stau în apă, în mlaștini. Printre tufe înalte de ierburi clipesc ochiuri cenușii de apă. Locul mlaștinilor, locul livezilor și al stogurilor nesfîrșite în peisaj l-au luat întinderi mari de un verde neprimitor, în care stau răspîndite, ca niște turme de coloși cafenii, negri, mari grămezi de pămînt adus din alte părți și pe care oamenii îl așternu, îl întind, înalță locurile joase, pe suprafețe impresionante, pregătesc terenuri, creează pămînturi.

Apar însă iarăși lanuri imense: am trecut printr-o covată uriașă, printr-o depresiune. Peisajul devine din ce în ce mai aspru: predomină culoarea verde a ceaiurilor, a pădurilor de brad, a tufărișurilor de sălcii. Locul grîului l-au cam luat secara, orzul, ovăzul; apar ferigile înalte, stufoase; apar așezări care amintesc Bușteni, Breaza, Predealul — case din lemn, vile din lemn, zugrăvite în culori proaspete, dar reci. Domină albastrul deschis, friguros. Cerul se lasă greu, vînăt, bate în albastru rece. Și vin mereu regiuni mlaștinoase pline de acele turme de grămezi de pămînt adus din alte părți; vin mereu întinderi ierboase, posomorîte, încărcate de apă.

Lucru neașteptat: într-un loc au răsărit departe, în stepă, stoluri mari de avioane cu reacție. Stăteau înșirate, ca niște stoluri de cocoare în repaus, în mijlocul imensității pustnice. Străluceau albe, în soarele puțin trist al acestor întinderi, aveau o înfățișare bizară, de păsări ale marilor înălțimi, ale marilor viteze. Capete ridicate: stoluri fantastice, ascultînd atente, observînd cu agerime, cu capetele sus.„

Bătea vîntul, se vedeau în cîmpuri femei îmbrobodite, îmbrăcate cu haine groase. Vîntul scutura fustele, basmalele fetelor care secerau; se zbuciumau, se așterneau pînă la pămînt secările înalte.

Tot timpul, toată ziua, cît am umblat, s-a presimțit existența, vecinătatea unui rîu puternic. Nu se arăta. Abia spre seară s-a ivit, aproape de tot, paralel cu trenul, un rîu viguros, cu maluri domoale, înverzite, făcînd coturi elegante, puternice. S-a arătat cîteva clipe și a dispărut, fără să-l mai putem zări vreodată.

Nu mai sînt, de mult, acele grădini, livezi fabuloase, încărcate cu mere; nu se mai văd de mult, prin gări, femeile cu coșuri mari de mere. Toată lumea pare adîncită în treburile ei, în depărtările acestor pămînturi proaspăt înverzite, ca în luna mai. O femeie — tot o femeie! — poate femeia aceea care ne ieșea înainte, cu mere, a îmbrăcat aici mușama de culoarea pămîntului ud și, cu un șteguleț galben în mînă, stă nemișcată în fața gării și ne urmărește cu un braț întins, pînă trecem, arătînd-ne, parcă, drumul.

Rămîne în urma noastră un fum alb, un abur care se pierde, se așterne repede, cade în păduri — atîta însemnează zborul nostru cu trenul, pe aici.

Un lac mare, rotund ca un ochi, închis între maluri înalte, clipește cenușiu, liniștit. Dispare și reapare lacul acesta, sau poate alte lacuri — umblăm ceasuri întregi, priviți de acest ochi mare, cenușiu și neclintit pe care stepa l-a deschis asupra noastră.

Mă încearcă tristețea, dorul de lume, nostalgia și neliniștea unei rătăciri amare și veșnice. Se înserează, plouă mărunt, cade noaptea. Cu toate că ținem fereastra mai mult închisă, pe fața de masă, pe cearșafuri, vîntul provocat de viteza trenului a spulberat, a îngrămădit un strat gros de zgură. Unde va fi rămas Kievul? Unde e Leningradul?!... Mai avem de umblat o noapte și ajungem la Leningrad. Este singurul lucru pe care îl știm despre Leningrad.

Geografia este, uneori, sumară, schematică: ea consemnează că de aici cresc păduri de molid, pășuni, cereale... Trebuie neapărat completat că în aceste locuri, de unde mai avem de mers încă o noapte pînă la Leningrad, crește direct în inima oamenilor grîul, fructul cel mai de preț și cel mai miraculos de pe pămînt — crește dragostea, nefărmuritul dor de oameni, dorul de lume.

Este acea dragoste, este acel dor uriaș, atît de greu de prețuit pentru unii, cu care marea Uniune înfășoară planeta întreagă, acum, cînd luptă pentru apărarea păcii, pentru salvarea omenirii de la dezastrul atomic.

Traian Coșovei

Carnet SOVIETIC

SARCINILE SCRIITORILOR DIN FEDERAȚIA RUSĂ

„Pravda" din 26 septembrie publică articolul „In preajma unor mari sarcini", semnat de Leonid Sobolev, președintele Comitetului de organizare a Uniunii Scriitorilor din RSFSR.

Arătînd că această nouă uniune cuprinde 2300 scriitori, L. Sobolev subliniază că sarcina ei principală este clarificată în următorul pasaj din articolul „Pentru o strînsă legătură a literaturii și artei cu viața poporului" publicat de N. S. Hrușciov în revista „Kommunist":

„Alături de problemele de ideologie și creație care trebuie să se afle în centrul atenției Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R., trebuie organizate în mod serios acțiuni care să contribuie la creșterea forțelor scriitoricești în provincie. Trebuie să avem grijă de crearea condițiilor necesare pentru munca creatoare permanentă a scriitorilor în republicile autonome, în ținuturi și regiuni..."

Și iată cum arată Leonid Sobolev că trebuie să lucreze acest comitet de organizare spre a atinge scopul principal.

L. Sobolev se referă în primul rînd la discutarea recentă a revistelor apărute după ultima plenară a conducerii Uniunii Scriitorilor din URSS care arată că procesul de îndreptare a greșelilor semnalate atunci, merge greu. Pe temeiul unor experiențe editoriale recente, L. Sobolev consideră că, „dacă de scriitorii care nu înțeleg în toată complexitatea situația literară și politică actuală ne vom apropia ținînd seamă de fiece dată de specificul lor individual, vom putea realiza destule succese prin consolidarea tuturor forțelor pe o bază principială. Noi nu avem dreptul să slăbim lupta împotriva încercărilor de revizuire a principiului leninist al spiritului de partid în literatura sovietică și lupta cu tendințele greșite ce-i împiedică dezvoltarea". De aceea, adaugă autorul articolului, conținutul fundamental al muncii ideologice și educative a Uniunii create acum trebuie să fie afirmarea esenței partinice a literaturii sovietice. „Sînt profund convins, zice L. Sobolev, că metoda cea mai eficace de înrîurire ideologică va fi contactul personal al conducerii comitetului organizatoric și a uniunii cu scriitorii", nu numai de la tribună, ci și în convorbiri particulare, „neconstrînse de regulamente și stenograme".

In ce privește depărtarea unor scriitori de viață, L. Sobolev socotește că una din cauze este și cerința ca scriitorul, imediat ce s-a întors de pe teren, să și dea o piesă, un roman, o nuvelă ori măcar o poezie; alta — nepriceperea unora din cei care trebuie să atragă luarea aminte a scriitorilor asupra fenomenelor caracteristice ale vieții contemporane; altă cauză este că scriitorul, în atari împrejurări, adesea se consideră turist. De asemenea, L. Sobolev consideră că scriitorii trebuie atrași să lucreze în redacțiile gazetelor, să se nască în ei plăcerea de a scrie articole și reportaje literare, publicistica fiind una dintre cele mai bune metode de atragere a scriitorului către viață. Pe lîngă aceste sarcini, L. Sobolev arată că una dintre cele mai de seamă va fi și căutarea de talente noi, descoperirea și ajutarea lor. Aci, rol de mare importanță au redactorii. In munca noii uniuni, sprijinul cel mai puternic trebuie să vină de la organizațiile scriitorilor din Moscova și Leningrad, ele fiind cele mai vechi și mai solide organizații scriitoricești din RSFSR.

Și iată cum rezumă în încheiere Leonid Sobolev stilul care trebuie imprimat muncii comitetului și noii uniuni:

„O înaltă principialitate. Exprimarea directă și sinceră, fără a spune lucrurile pe jumătate și fără a ajunge într-un punct mort, a opiniilor literar-politice și lupta activă în sprijinul lor. Metoda convingerii și a explicării greșelilor. Grija răbdătoare și prevenitoare față de scriitorii tineri. Contactul personal al membrilor comitetului de organizare cu scriitorii, la locurile respective. Călătorii permanente pe teren. Practicarea convorbirilor particulare. Ajutorul reciproc între membrii comitetului de organizare".

Și iată, formulate concis de autorul articolului, principiile călăuzitoare de bază ale muncii comitetului de organizare:

„Introducerea activă a politicii partidului în domeniul literaturii și artei.

Apropierea literaturii de viața poporului.

Grija permanentă față de forțele literare tinere, căutarea lor în popor și educarea lor în spiritul principiilor partinității literaturii și ale fidelității față de popor.

Atenție față de manuscris în toate punctele organizatorice — de la cenaclu pînă la revistă și editură, — cu scopul creării unor cărți sovietice bune și înțelepte.

Întărirea legăturilor de creație personale".

O NOUA EDITURA

In legătură cu crearea noii uniuni de scriitori din RSFSR, s-a înființat și editura „Rusia Sovietică" care va tipări operele scriitorilor din Federația Rusă.

A. B.

Literatura Revoluției

(Urmare din pag. 1)

iul civil, creînd oamenilor prilejul de a-și manifesta adevărata lor esență, au definit aproape exact culmile spre care poate năzui făptura umană atunci cînd se dăruie unui ideal înalt și au arătat abjecția spre care o poate împinge un complex social-educativ infectat, care contribuie la formarea unui om și alegerea unui țel odios. Căci ce erou poate întrece în înălțime morală sublimul jertfei lui Levinsohn și ce creatură umană poate cădea mai jos decît Startov sau decît Pastuhov? Ce om se poate ridica mai sus decît acel cazac Gubatii, care a fost prins împreună cu tovarășii săi de către albi și bătut „pînă la os". Iată ce povestește unul dintre tovarășii săi care a scăpat din mîinile dușmanului despre acest erou asemeni cărula erau nenumărați:

„Iar el ne-o fost căpetenie nouă, el, cazacul Gubatii... L-au prins și pe el și pe noi... Și ne-au minat ca pe vite la abator... Ne-au bătut cu vergile... Și pe mine... și pe ei... Pe noi pînă la carne, iar pe el, pe Gubatii pînă la os... El a început să putrezească, iar noi ne-am îndrăvenit... Și atunci, a grăit așa Gubatii: — „Scoateți-mi cămașa de pe mine!"... I-am scos-o. „Rupe-o, zice, pe cusătură... Asta, zice, îi steagul vostru pînă la moarte, măi flăcăi... Asta îi singe le meu și al vostru... Eu mă prăpădesc... Luați steagul sîngelui meu... Asta să fie steagul vostru, să fie drumul vostru către libertate, către fratele vostru, bolșevicul"... Așa a grăit cazacul Gubatii, atamanul nostru, și steagul ăsta are să fie al nostru pînă la moarte... L-am ascuns în sin, l-am tainuit de ochi mîrșavi..."

Aproape toate personajele cărților care constituie fondul de aur al literaturii sovietice închinate împrejurărilor dramatice ale Revoluției și ale Războiului civil, sînt împinse către cele două margini, spre cele două extreme ale umanității. Chiar cînd în „Bursucii" Leonov își alege ca eroi doi frați, aceștia sînt unul Semion, erou al Războiului civil, celălalt Pavel, un nemernic dușman al Revoluției. Legea a acționat riguros chiar în cadrul aceleiași familii.

Se spune că de multe ori extremele se ating. Dar eroii Revoluției sînt mai departe de lași și de trădători, decît este pămîntul de cer. Adepții teoriilor care cîntăresc cu balanțe farmaceutice pozitivul și negativul din „compoziția" unui personaj, găsesc în literatura sovietică o lecție magistrală în această privință și pot, astfel, realiza mai ușor înălțimea la care se pot ridica eroii fără să devină îngeri, și josnicia la care pot cădea nemernicii fără să devină draci.

Desigur, după sfîrșitul Războiului civil viața a început treptat-treptat să reintre în făgașul ei obișnuit. Bărbații s-au întors de pe front și de multe ori, ca Gleb Ciumalov, au găsit „vatra stinsă" și femeia stioasă pe care o lăsaseră la plecare, o „cetățeană sovietică liberă", ca Dașa. A început construcția pășnică, eroismul a trebuit să se manifeste în muncă și în împrejurări mai puțin spectaculoase. Oamenii s-au adaptat greu noilor condiții, ostașii cu greu au redevenit muncitori. A intervenit o scurtă perioadă în care trecerea de la viața războinică la cea obișnuită, de toate zilele, s-a realizat cu sacrificii aproape tot atît de mari și de grele. Un personaj din „Cimentul" lui Gladkov spune la un moment dat întristat: „Ce e viața de toate zilele? E intrigă și iar intrigă. Este eroismul preschimbat în moravuri mic-burgheze". Vorbea în el un vechi luptător. O eroină a lui Alexei Tolstoi, luptătoare în Războiul civil, intră funcționară într-o întreprindere oarecare.

Valul acesta mic-burghez se străduia să copleșească eroismul, să micșoreze oamenii, să-i niveleze, să șteargă diferențele. In curînd însă eroii învîng și în munca pașnică. Gleb Ciumalov reface uzina. „In această zi, ziua celei de a patra aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, noi sărbătorim noua noastră victorie pe frontul Revoluției proletare. In lupta clasei muncitoare, ea își scoate la iveală organizatorii și eroii săi. Oare pot uita masele noastre muncitoare, numele luptătorului, al ostașului roșu, care și-a pus fără preget viața în slujba marei cauze a Revoluției, oare pot uita ele numele tovarășului Ciumalov? Și aici, pe frontul muncii, el e același care a fost și pe cîmpurile de bătălie..."

Dar cu aceasta începe o nouă parte a literaturii sovietice, literatura reconstrucției.

Georgeta Horodincă

NOTE

Axiome și gusturi

In coloanele „Contemporanului", Al. Dimitriu-Păușești a pornit să se războiască cu „incorectitudinile". Criteriile de stabilire a contravențiilor stilistice sînt întemeiate însă pe o supraevaluare a propriilor gusturi. Cronicarul „Contemporanului" crede cu tărie în valoarea axiomatică a afirmațiilor sale pe care nici nu consideră de cuviință să le demonstreze în vreun fel.

De pildă: de ce credeți voi, oameni de știință, în necesitatea editării unui dicționar al limbii lui Eminescu? Al. D. P. a stabilit că un mare poet (și-l citează tocmai pe Eminescu) nu „inventează" (deci nu creează) cuvinte. Altfel spus, scriitorii nu contribuie prin creația lor la dezvoltarea limbii.

Al. D. P. e, după cum se observă, un adept al poeziei simple, fără zorzoane și împotriva „suprapunerii de imagini", defect pe care-l sancționează la Vasile Nicolescu. Foarte lăudabil. Decît că nu înțelegem ce înseamnă în concepția sa termenul acesta de dispreț. Mărturisim că versurile tînărului poet ni s-au părut remarcabile tocmai prin coerența imagistică, prin legătura organică dintre tropi. Abundența imaginilor nu poate crea nedumeriri decît spiritelor nefamiliarizate cu poezia. Și nădăjduim că Al. D. P. nu vrea să ne facă să credem că nu-i plac arghezienele „Niciodată toamna..." sau „Duhovnicească". Nu-i plac inversiunile? A stabilit că sînt urîte? Vai, cum trebuie să se fi înșelat Arghezi cînd a crezut că face poezie scriind: „De unde vii și ai intrat pe unde?" cînd toată lumea știe că în limba de conversație nu se spune așa!

Unele lucruri pe care Al. D. P. le observă cu justețe în poezia lui Petre Stoica nu-i vor convinge niciodată pe tînărul poet, dat fiind tonul fals spiritual pe care-i folosește stilistul „Contemporanului".

Ingeniosul cronicar folosește un procedeu simplu: ce nu-mi place mie, e urît! Explicațiile sînt de prisos! Cu ce drept vede Stoica în răsăritul soarelui zborul spre înalt al unui vultur de jeratic? Ce inexpresivă e imaginea în care pescarul lipovean „își mînglie barba lui de Dumnezeu din gravurile biblice"! De ce? Fiindcă nu-i place lui Al. D. P. Simplu! Explicațiile sînt de prisos.

Remarcăm însă, cu bucurie, curajul critic al lui Al. D. P. de a încerca să nimicească opere de debut cu atîta sînge rece. Parafrazîndu-i unul din titlurile articolelor, am zice că dovedește cu adevărat „îndrăzneli polemice".

Gr. Brezeanu

Improvizații

In volumul de studii „Limbă și literatură" (II), recent apărut sub egida „Societății de științe istorice și filologice", Emil Manu semnează un amplu articol intitulat „Recitindu-l pe Bacovia". L-am parcurs cu interes și nu zadarnic. Autorul are un fel personal de a se exprima. Din reflecțiile sale nu lipsește dezinvoltura, din aprecieri plasticitatea și din formulări corectitudinea. Judecați singuri în cele cîteva exemple pe care le-am spicuit la întîmplare (lista ar fi putut fi sporită, dacă ne-ar fi permis-o spațiul): „Autorul se dezinteresează de toată estetica artistică a paginilor sale". „De altminteri, rostul lăcașurilor de închinăciune și rugă e pervertit (la G. Bacovia, n.n.) de imaginația păgînă și de disperarea care transformă omul într-o groapă cu moloz și-i spoiește cu cinism. Saturarea de tot conduce la dispreț de tot. Patimile vin să se substituie sentimentelor, stridența sparge ferestrele (!) echilibrelor moliI". „Retras, periferic, necunoscător al altor peisaje și orizonturi geografice decît cele de la el de acasă, constient totuși de halul de decadență umană în care-l cufundă pe om zi de zi sărăcia, cu respirațiile lui (!?) atît de comprimate, de scurte, uneori mușcă și săgetează cu virulență de pamfletar". Și în sfîrșit, „Conștiința lui de clasă e nebuloasă, dar e; accidentă, cu perforări și vacanțe, chiar absconsă, însă totdeauna existentă".

E de prisos să mai comentez asemenea rînduri. Mă surprinde doar cum lectura unui poet de mare profunzime dar și de impresionantă simplitate cum a fost Bacovia a putut inspira cercetătorului său asemenea nebuloase și extravagante comentarii.

Td.

Tot despre „Ghicitori și Proverbe"

In nota apărută în „Gazeta literară" din 26 septembrie a.c., Șt. B. afirmă că în prefața culegerii amintite în titlu am fi nesocotit aportul adus de cunoscuta colecție de proverbe alcătuită de Iuliu Zanne. Afirmația este susținută printr-un citat răscroit din prefața antologiei. Citatul în versiunea sintetică Șt. B. sună astfel: (colecția Zanne) „cuprinde un material din păcate haotic clasificat".

Iată nemutilată aprecierea în discuție: „cea de a doua colecție (e vorba de Zanne) operă monumentală, adevărat tezaur de limbă și înțelepciune populară, cuprinde un material de o mare bogăție din păcate haotic clasificat. Spre aceste două colecții (e vorba de Zanne și Gorovei) îndreptăm atenția cititorului dornic să cunoască materialul mai în adîncime".

In continuare, autorul notei enumeră meritele și metoda lui Zanne combătînd astfel în chip de duelist solo un punct de vedere care, deformat, nu ne mai aparține.

Ceea ce ne miră e ingenuitatea lui Șt. B. care se indignează că într-o introducere care avea ca obiectiv expunerea criteriilor noastre de clasificare ne-am ocupat tocmai de aceasta.

Monica Rahmil

Din toată lumea

Să luptăm pentru apărarea liniei socialiste în literatură și artă

În lupta care se duce pe frontul politic și ideologic pentru a da o contralovitură multilaterală elementelor burgheze de dreapta, cercurile literar-artistice au demascat activitatea antipartinică a lui Din Lin, Cen Ci Lia, Feng Süe Feng, Dziang Feng, Djung Tien Fei, etc. Aceasta este o luptă principială care discerne între ceea ce este just și ceea ce este nejust, este o luptă între linia socialistă a partidului și linia antipartinică, antisocialistă în literatură și artă. Rezultatul acestei lupte va avea neapărat o influență adîncă asupra cercurilor artistico-literare.

Expresia concentrată a divergenței dintre linia partidului și linia antipartinică în literatură și artă se manifestă în următoarele probleme fundamentale: literatura și arta trebuie să fie puse în slujba masei largi a muncitorilor și țăranilor, în slujba măreței cauze a socialismului sau trebuie să devină opera unor personalități sau minorități, satisfăcînd dorințele și ambiția lor pentru glorie și avantaje personale. Activitatea artistică-literară trebuie să primească necondiționat conducerea de către partid, sau trebuie să respingă sau să slăbească această conducere. Partidul stă ferm pe poziția sarcinii revoluționare pe care o au arta și literatura de a se pune în slujba politicii și a fiecărei etape revoluționare. În zilele noastre literatura și arta trebuie puse în slujba revoluției socialiste și a construcției socialismului, ele trebuie să-i insuflețească pe oameni să lupte pentru construirea patriei socialiste. De aceea, arta și literatura noastră sînt o parte a întregii opere socialiste, iar la fel ca și celelalte domenii de muncă trebuie să se supună conducerii de către partid. Numai o astfel de conducere poate să asigure dezvoltarea sănătoasă a literaturii și artei socialiste. Obiectivul împotriva căruia se îndreaptă ura și atacurile concentrate ale elementelor burgheze de dreapta și ale diferitelor elemente antipartinice este tocmai conducerea de către partid în domeniul artei și literaturii. Ei sînt împotriva conducerii de către partid cu scopul de a face ca literatura și arta să se abată de la calea socialistă, să devină o unealtă în slujba burgheziei.

Elementele antipartinice arborează aspecte exterioare diferite, dar în ceea ce privește lupta împotriva conducerii de către partid, ei sînt de aceeași părere. Așa se prezintă clica antipartinică Din Lin — Cen Ci Lia și clica antipartinică a lui Dziang Feng. Ca și toate elementele de dreapta, ei afirmă întotdeauna că partidul nu se pricepe în literatură și artă, și de aceea nu este în stare să conducă frontul artistico-literar; numai ei se pricep la literatură și artă, și tocmai de aceea au calitatea să conducă. Să vedem cum „conduc" ei: ei transformă comitetele de partid într-un teren propriu și într-un regat independent, iar în ceea ce privește hotărîrile partidului, ei le aduc la îndeplinire într-o oarecare măsură cînd sînt de acord, iar cînd nu sînt de acord, le tratează cu fățărnicie sau le resping în mod radical. Ei privesc conducerea și controlul partidului ca o încătușare și un amestec în treburile lor. Pentru a-și cultiva propriile forțe și a le transforma într-un capital care să agite problema independenței față de partid, ei duc peste tot o activitate de atragere a diferitelor elemente pe bază de neprincipialitate și de sentimentalism, adunînd la un loc toate elementele nemulțumite care au sentimente antipartinice, pentru ca imediat ce se va ivi prilejul, să pornească ofensiva împotriva partidului. Este foarte evident că permițînd existența și dezvoltarea unor astfel de clici antipartinice, va trebui să ne luăm gîndul de la punerea în aplicare a liniei partidului în literatură și artă, de la înfăptuirea conducerii de către partid, iar cauza partinică a artei și literaturii socialiste va suferi prejudicii grave.

Baza ideologică comună a acestor elemente antipartinice este individualismul burghez. Ei privesc cauza literar-artistică ca pe un mijloc de a vîna renume și posturi, de aceea o dată cu un succes cît de mic se naște îngîmfarea și dezorganizarea; cu cît crește „reputația" lor cu atît descrește în ochii lor poziția partidului. Atunci cînd își ating țelul ei fac pe grozavii, se pun deasupra partidului, nimeni nu este în stare să-i conducă, sînt de acord să asculte numai cuvinte de laudă, dar nici un cuvînt de critică la adresa lor. Îndată ce se ivește cel mai mic insucces, ei sînt nemulțumiți pînă în măduva oaselor și învinuirile lor ajung pînă la cer, ca și cum partidul și poporul ar avea față de ei o datorie pe care n-au lichidat-o. Ei folosesc ideologia putredă burgheză pentru a descompune cercurile literar-artistice, răspîndind otravă în rîndul scriitorilor dinăuntrul și dinafara partidului, în rîndul oamenilor de literatură și artă, și în special în rîndul tinerilor lucrători pe tărîmul artistico-literar. Ei lansează teoria „unei singure cărți", afirmînd că „dacă ai scris o operă nimeni nu te mai poate răsturna"; ei privesc operele literare ca pe un capital cu care te poți tîrgui cu partidul și poporul. Ei stimulează îngîmfarea, pun în discuție în toate detaliile succesele și insuccesele individuale, pun interesele personale și sentimentele de prietenie deasupra intereselor colective... Ei se consideră „aristocrația spirituală" din sînul detașamentelor artistico-literare ale partidului. Sub influența acestei atmosfere proaste, în ultimii ani, în rîndul multor lucrători pe tărîm artistico-literar s-a dezvoltat o gravă mentalitate a individualismului burghez; ei s-au rupt de mase — nu sînt de acord să meargă în mijlocul maselor, nu sînt de acord să ducă o viață grea, nu sînt de acord să se angajaze într-o muncă grea (inclusiv munca de creație), ci aspiră la renume și profituri, uitînd de datoria sfîntă de a sluji poporului. Ei se îndepărtează pe zi ce trece de partid și încep să simtă treptat că partidul nu este al lor. Unii dintre ei duc o viață morală descompusă și depravată, pierzînd chiar calitatea pe care se cuvine s-o aibă oricare cetățean obișnuit. Ei au întinat titlul glorios de „inginer al sufletelor" și s-au transformat în „carii ale sufletelor".

Este evident că linia literar-artistică a individualismului burghez pe care aceste elemente antipartinice o propovăduiesc și o pun în practică este incompatibilă cu linia literaturii și artei socialiste, cu năzuințele și practica marii majorități a lucrătorilor pe tărîm artistico-literar care sînt de acord să slujească poporul și să meargă spre progres. De aceea ei fac tot ceea ce este posibil pentru a boicota conducerea de către partid a activității artistico-literare, răspîndind pe de o parte diferite concepții antipartinice, antipopulare și antimarxiste, iar pe de altă parte, folosind metode de dezbinare, de atragere a unora și de atac împotriva altora, cu scopul de a sparge și destrăma din punct de vedere organizatoric unitatea cercurilor literar-artistice. Odinioară ei au fost însuflețiți de evenimentele din Ungaria și au avut iluzia că și în China vor putea proceda după modelul dat. Ei tălmăcesc într-un mod deformat, de pe pozițiile lor burgheze de dreapta, orientarea justă „să înflorească toate florile, să se întreacă diferite școli", elaborată de către partid. Ei nu înțeleg sau nu sînt de acord să înțeleagă că aplicarea acestei orientări urmărește ca prin dispute și întreceri libere să se ajungă la dezvoltarea ideologiei marxist-leniniste, la dezvoltarea artei și literaturii socialiste; ei consideră în mod eronat că pe frontul ideologic noi, comuniștii, vom părăsi poziția marxism-leninismului și că ne vom prosterna ca și ei în fața ideologiei putrede burgheze și a literaturii și artei reacționare; ei consideră în mod eronat că de acum înainte arta și literatura pot renunța la nobilul obiectiv de slujire a poporului și a socialismului și că pot adopta — ca o sarcină principală — dezvăluirea și descrierea laturii întunecoase a vieții poporului în noua societate, urmărind în fond să transforme literatura și arta într-o armă care să atace și să calomnieze regimul socialist. Noi afirmăm adeseori că ierburile otrăvitoare trebuiesc smulse; ei se fac că nu aud aceste cuvinte. De aceea, atunci cînd elementele burgheze de dreapta s-au folosit de mișcarea de îmbunătățire a stilului de muncă pentru a dezlănțui ofensiva turbată împotriva partidului, aceste elemente antipartinice au răspuns imediat ca un ecou, intenționînd ca atmosfera creată de ei să silească partidul să primească propunerile lor în artă și literatură, satisfăcîndu-și în acest fel dorințele individualiste. Iar dacă nu-și vor putea atinge scopul, să aleagă momentul potrivit pentru a părăsi în mod public organizațiile literar-artistice conduse de către partid; în spatele partidului ei mai pregăteau în secret tipărirea „publicației celor care slujesc împreună" pe care s-o opună publicațiilor artistico-literare conduse de către partid. Inițial asociația literar artistică a luat naștere în mod voluntar. Scriitorii au dreptul să se retragă pe bază de motive întemeiate, dar ca membri de partid ei trebuie să se supună disciplinei de partid. Odată ce ei nu au cerut aprobarea și nici n-au raportat partidului pregătindu-se să-și dea demisia din Uniunea Scriitorilor și prin aceasta să pornească o ofensivă neașteptată împotriva partidului, este clar că aceasta nu este o manifestare normală, ci un complot care urmărește alte scopuri. Mai ales cînd acest lucru vine din partea lui Din Lin, unul dintre conducătorii Uniunii Scriitorilor, este clar că ea face acest lucru cu scopul de a produce haos în cercurile literar-artistice, de a produce confuzie în țară și în străinătate și, prin aceasta, să-și ajungă scopul de destrămare a operei literar-artistice conduse de către partid.

Înființarea de publicații de către scriitori, pe baza principiului întrecerii libere între diferite forme și stiluri artistice, cu aprobarea și organizarea unitară a asociațiilor literar-artistice, nu este de la bun început nepermisă, însă ei, dimpotrivă, au urmărit ca prin așa zisa „publicație a celor care slujesc împreună" să propage concepțiile și linia literar-artistică antipartinică, să facă din această publicație un capital pe baza căruia să acumuleze forțe, transformînd-o într-o bază de acțiune antipartinică. Ei au nutrit un asemenea scop care nu putea fi dezvăluit oamenilor. Ei și-au dezvăluit planurile numai în fața elementelor burgheze de dreapta, dar le-au ascuns în fața organizației de partid și a asociației literar-artistice. Aceste planuri complotiste sînt în mod evident o declarație de război adresată partidului.

Detașamentul nostru literar-artistic a crescut și s-a dezvoltat sub conducerea și influența partidului, în lupta împotriva dușmanului comun. Acest detașament este extrem de prețios. Sprijinindu-ne pe acest detașament, noi am luptat și am înfrînt arta și literatura feudală și burgheză, am creat și dezvoltat în mod treptat noua artă revoluționară a poporului, am format un puternic front artistico-literar. De la eliberare și pînă acum, sub conducerea și cu ajutorul partidului și al statului, acest detașament s-a lărgit neîncetat, a crescut neîncetat nivelul ideologic și artistic al membrilor săi, cercurile literare au găsit o bază trainică de unitate sub steagul credinței comune de a sluji poporul muncitor. Unitatea puternică a acestui detașament și conducerea fermă de către partid este cheia care asigură înfăptuirea liniei socialiste pe tărîmul artei și literaturii. În nici un caz nu vom permite nimănui să destrame acest detașament și să slăbească conducerea de către partid.

Scriitorii și artiștii comuniști cu și fără de partid constituie nucleul acestui larg detașament artistico-literar. Acest nucleu trebuie să urmeze cu credință linia partidului și să înfăptuiască cu hotărîre politica partidului în literatură și artă pentru a realiza unitatea strînsă în jurul partidului a tuturor lucrătorilor din domeniul literar și artistic. Ei trebuie să aibă concepții și calități morale superioare pentru ca nu numai prin opere, dar și prin viața reală pe care o duc să-i influențeze pe oameni în spiritul socialismului. Scriitorii și artiștii noștri au deplină libertate de creație în domeniul formei și stilului artistic și de dezvoltare a talentelor individuale, dar nu se permite nimănui să folosească aceste libertăți pentru a duce o activitate antipartinică și antisocialistă. Scriitorii și artiștii noștri au deplină libertate de a învăța unii de la alții, de asemenea în ceea ce privește creația și stilurile artistice se pot forma diferite curente, dar nu se permite nimănui, indiferent de cîtă competență și „prestigiu" ar avea — să creeze în taină grupulețe sectariste și clici antipartinice! Statul nostru este consolidat, de aceea noi avem încredere să lansăm lozinca „Să înflorească toate florile...". Nouă nu ne este teamă de ierburile otrăvitoare pentru că le putem smulge și îngrășa pămîntul cu ele. Însă ierburile otrăvitoare trebuiesc smulse. Oricine va duce activitate antipartinică și va crea clici antipartinice va trebui demascat fără milă prin dezvăluirea materialului faptic și printr-o argumentare logică.

De ce îndrăznesc acești „vechi scriitori", „vechi membri de partid" să ducă o activitate antipartinică îndelungată? În afară de faptul că ei au concepții individualiste burgheze adînc înrădăcinate, ei nu au fost controlați în mod riguros de către organizația de partid a cercurilor literar-artistice, și atunci cînd au fost criticați pentru concepțiile și acțiunile lor greșite, s-a adoptat adeseori o atitudine de cocoloșire. Și aceasta este una din cauzele principale. Acestea sînt învățăminte grave. De aceea lupta ce se duce de astă dată împotriva clicilor antipartinice trebuie dusă în mod hotărît pînă la capăt. Pe de o parte trebuiesc demascate în mod consecvent actele lor antipartinice, trebuie să li se smulgă toate măștile și să fie combătute concepțiile lor antipartinice. În nici un caz nu trebuie lăsați să ne ducă cu vorba și să treacă obstacolul. Numai procedînd în acest fel putem să educăm masa largă a lucrătorilor pe tărîm artistico-literar, să educăm generația tînără, să facem în așa fel ca mulți dintre ei să devină imuni; numai procedînd în felul acesta mai pot fi salvați unii oameni din rîndurile elementelor antipartinice. Atitudinea de cocoloșire este în aparență o manifestare a dragostei față de om, în realitate însă ea îi face rău omului. O asemenea atitudine e în stare să ducă la pierzanie cauza literar-artistică și întregul nostru detașament artistico-literar. De aceea, trebuie să ne debarasăm de atitudinea de cocoloșire, trebuie să-i mobilizăm la luptă pe toți lucrătorii din domeniul literar și artistic, să-i facem să se călească în focul luptei, să lichidăm pînă la capăt concepțiile putrede individualiste și liberaliste și să nu dăm nici unui carierist antipartinic cel mai mic prilej pe care să-l poată folosi. Toți lucrătorii din domeniul artistico-literar trebuie să tragă învățăminte din această luptă, să fie vigilenți față de ei înșiși, pentru ca niciodată să nu se înfumureze, să mențină întotdeauna legături strînse cu poporul muncitor, să meargă întotdeauna înainte alături de partid și popor, să nu rămînă în urmă; îndată ce te rupi de partid și de popor rămîi în urmă și ești abandonat de către epocă.

Perspectiva socialismului în țara noastră este nesfîrșit de luminoasă; perspectiva artei și literaturii socialiste este de asemenea nesfîrșit de luminoasă. Cu prilejul acestei lupte ne-am putut da seama că și în regimul socialist se pot naște așa zișii „literați și artiști" contaminați de ideologia burgheză. Pentru a putea crește un detașament artistico-literar al clasei muncitoare, trebuie să tragem învățăminte din experiența trecutului, să elaborăm metode, pentru ca, în limita posibilităților, să asigurăm transformarea acestui detașament într-un detașament artistico-literar al clasei muncitoare, și nu al burgheziei. Este necesar ca toată lumea să pună în discuție aceste probleme, ca toată lumea să depună eforturi!

(Articol de fond din „Jenminjibao", 1 septembrie 1957).

LIN LUN — *„Odihnă în timpul marșului"*

DINO CAMPANA

În cadrul poeziei moderne italiene Dino Campana este precursor și exemplu. Lirismul contemporan italian este străbătut profund de glasul ton al autorului unei unice cărți, *Cinturile orfice*.

S-a născut cu numai 72 de ani în urmă (20 august 1885), la Morradi lîngă Florența. Era fiul unui învățător și a avut o copilărie și o adolescență zbuciumată. Bîntuit de „vedere" și de setea cunoașterii, a călătorit necontenit de-a lungul meridianelor geografice, îndeosebi pe itinerarii marine. Au fost frecvente rătăcirile sale pe mările Europei sau ale Americilor în care, whitmanian, se va suda cu însăși poezia.

A îndeplinit cele mai umile meserii pentru a-și putea oferi visul acestor plecări în căutarea noului. Și totdeauna impresiile sale, realitatea pură, vor fi transformate, după un scurt proces de cristalizare, în poezie. Va mărturisi.o de altfel: *Viaggiando, avevo delle impressioni d'arte, le scrissi.*

La reîntoarcere, după peregrinări, Campana putea fi student întîrziat în chimie la Bologna, pentru a se stabili în Florența în 1913, unde revistele avangardiste *La Voce* și *L'Acerba* îi vor susține începuturile literare. Aci va trăi în izolare cîțiva ani, izolare în care se presimte viitorul dezechilibru mental. Internat într-o casă de sănătate la Castel Pulci lîngă Florența, Dino Campana va muri aci la 1 martie 1932, după ani lungi de detențiune, din care nu au lipsit perioade de acalmie, seninătate și luciditate deplină. În asemenea perioade Campana a emis judecăți deosebit de interesante și clare asupra propriei poezii, explicîndu-și mesajul artei și anumitele influențe: „Citeam ici și colo; Carducci îmi place mult; Pascoli, D'Annunzio și Poe; l-am citit mult pe Poe". Declara apoi de a fi înțeles să creeze o poezie „europeană", muzicală și pătrunsă de un sens al culorilor care mai înainte nu existase în lirica italiană.

Singura carte a lui Dino Campana demonstrează o dată mai mult atitudinea, atît de interesantă, de echilibrată a literaturii italiene chiar în această manifestare a poeziei de formule avangardiste.

Căci dacă pe de o parte fragmentarismul, simbolismul „dens și arzător" rimbaldian, expresia muzicală, colorată sînt ale noii arte poetice, totuși un anumit sens clasic, permanent prezent, o certă, gravă senzualitate plastică, îl poate apropia de severa linie carducciană. Această linie poate fi o bază solidă pentru ceea ce Campana numește „jocurile sale de echilibru".

Chiar în evocările mistice, grele de simbol, totdeauna fondul va fi al realității. „Lucrurile" sînt percepute profund, interior, în miez, și ele cristalizează luminos și clar, dincolo de taina unei „înfășurări" aparente. Astfel se poate înțelege senzualitatea vizuală care poate fi și a lui Campana, dar al cărui mare maestru de totdeauna este și va fi Giovanni Pascoli.

În Campana, „data realistică" este prezentată viu, uneori de.abia transfigurată.

Peisajul toscan și cel marin apar tumultuos în versurile sale. Un uriaș flux liric transfigurează realitatea. În vocea elementelor se aude totul, va declara Campana, iar viața trebuie trăită în bloc.

Așa cum și.a dorit.o drept precept al poeziei sale, culoarea și picturalul sînt atribute majore ale peisajului fizic și sufletesc campanian. Pentru o nouă colorare a mărilor și a cerurilor, putea urî Campana albastrul „stupid de nesfîrșit", dorind un cer metalic, arzător, de prăpastie. Itinerariile sale atlantice i-au oferit exotic toată gama culorilor pe care le.a armonizat cu muzica. Se demonstrează clar a. ceastă afirmație în *Călătorie la Montevideo*. Din porturile enorme sînt lansate navele colosale către țări necunoscute, pentru căutarea *noului*:

...În enormul port încărcat de nave,
Apusul portocaliu mi-a dat fiorul
Febrei malarice...
Oh! Să ai un cer nou, un cer pur
De sîngele îngerilor ambigui
Fără de lacrimile siropoase ale
Mariei...
Un cer metalic, arzător, de prăpastie,
Fără miasmele putrede ale poeților
și fecioarelor...
Aceasta vreau și aș lansa
Navele colosale
Spre țara nouă și nu spre putreda
mea patrie...

Această nostalgie a cerurilor noi și a dezgustului de viață de lîngă noi, nu este dată de tristețea mallarméiană a cărnii și a pseudocunoașterii ambiente, ci de realitatea înconjurătoare a Italiei acelor ani de frămîntări.

Starea de fantazie picturală, constantă a artei sale, putea să mai apară și în ciclurile dedicate Genovei, prietenului său Binazzi etc. iar muzicalitatea putea fi maximă în poezii ca *Botte e Botte, Piazza Sarzana*, care sînt pur și simplu „note muzicale". De la ele se pot revendica versuri ca cele următoare (cu toată palida și atona lor traducere):

TREI TINERE FLORENTINE MERG

Ondulau în pasul virginal
Ondulau pletele muzicale
În splendoarea soarelui cald
Erau trei fete și doar o singură
grație.
Ondulau în pasul virginal

Creț și negre pletele muzicale
Erau trei fete și doar o singură
grație,
Și șase picioare într-un ritm militar.

Femeile iubite de el, cu toată evanescența aparentă, sînt reale și vii ondine ale Genovei:

FEMEIA GENOVEZA

În păr tu mi-ai adus
Algele mării, și un miros de vînt
Care vine din depărtări și ajunge
greu
Și arzător, era în trupul tău de bronz
— Oh! Dumnezeiasca
Simplitate a zveltelor linii —
Nu dragoste, nu spasm, ci o fantasmă,
O umbră a nevoii care rătăcește
Senină, neîndurătoare prin suflet
Și-l dizolvă în bucurie, într-un
farmec senin.
Ca sirocul să.l poarte în infinit —
Cît de ușoară și cît de mică e
lumea în mîinile tale!

Într-adevăr, cu Dino Campana începe tonul intim și grav în lirica modernă italiană.

Pentru ceea ce înseamnă poezia, simbol și cristalizare a realității și a zborului înalt al fantaziei lirice, iată versurile grave ale *Himerei*, poem care este străbătut de toate sensurile noi ale aportului liric campanian:

Nu știu dacă între stînci chipul tău
Palid mi-a apărut, sau ești
Surîsul depărtărilor necunoscute
Înclinata frunte de fildeș fulgerînd
O soră tînără a Giocondei
Sau a stinselor primăveri
Sau a palorilor de mit.
Regină, regina adolescență —
Dar pentru necunoscutul tău poem
De voluptate și dureri
Muzică tînără, palidă,
Însemnat cu limite de sînge
În cercul sinuos al buzelor:
Regina melodiei
Dar pentru capul înclinat,
Virgin, eu poetul nopților
Am vegheat stelele vii în mările
cerului,
Pentru dulcele mister
Pentru transfigurarea ta tăcută.
Nu știu dacă palida flacără
Fu viul semn al părului
Pentru paloarea sa
Nu știu dacă fu un dulce abur
Deasupra durerii mele,
Surîs al unui chip de noapte...
Privesc albele stînci izvoare mute
ale vînturilor
Și nemișcarea firmamentelor
Și rîurile mari ce curg plîngînd
Și umbrele umane ale muncii înclinate acolo pe recile coline
Și prin cerurile duloase, îndepărtate,
clare umbre fugare
Te chem, te chem mereu, Himeră.

Alexandru Balaci

LOVITURĂ JOASĂ

Sub acest titlu, revista „Les nouvelles littéraires" (19 sept. a.c.) se plînge că Robert Rey este de la publicarea pamfletului său „împotriva artei abstracte" victima unor comentarii josnice. Astfel, recent s-a difuzat în presă o informație care insinuează că Rey n-a făcut decît să-și apere interesele de negustor de tablouri la Geneva unde ar poseda o galerie. Or, calomniatul, într-o notă adresată ziarului, arată că n-a practicat niciodată comerțul artistic și, detaliu amuzant, nici n-a vizitat măcar orașul elvețian. Ce concreți știu să fie la nevoie abstracții!...

M. H.

AGENDA

VEDETA

...de cinema Marilyn Monroe, considerată unul din idolii publicului american, este supusă de cîtva timp unui tir neîntrerupt de atacuri înfamante în presa care o slăvea pînă mai ieri. Motivul? A divorțat de un campion sportiv foarte la modă pentru Arthur Miller, autorul faimoasei piese „Vrăjitoarele din Salem", care i-a atras și o condamnare din partea instituției inspiratoare „Comisia de cercetare a activităților antiamericane".

Atunci totul se explică.

RENUMELE PĂRINTELUI TEILHARD...

este „en vogue" la Paris și apariția operelor lui postume ca și a primelor studii despre viața și lucrările sale îi înțărește reputația paradoxală de bun savant și bun credincios pentru cei ce au ochi de văzut ca să nu vadă. Fiul bisericii catolice a fost se pare un remarcabil paleolog și în această calitate a trebuit să recunoască, era și timpul, existența evoluției. Numai că, dornic să-l împace definitiv pe dumnezeu cu Darwin, crede că transformarea speciilor face parte din planul divin al creațiunii. Prezentîndu-i ideile cu scepticism, Robert Kemp se teme ca nu cumva viziunea finală a evoluționistului pios despre o umanitate unită în dragoste de dumnezeu, dincolo de granițele claselor și raselor, să nu fie „utilizată în Est într-un mod pe care el (T. de Chardin, n.n.) nu l-ar fi admis dar împotriva căruia nu s-a apărat!" Ne grăbim să-l liniștim. Nu avem nevoie, spre a ne întări convingerea în progres, în viitorul omenirii, de învățătura naivă a reverendului părinte. Nu putem însă să nu citim în eforturile acestuia încă un semn deși tardiv și denaturat, al biruinței unuia dintre principiile de bază ale ideologiei noastre.

MĂRTURISIRI

„Aceste romane, trebuie să admitem, par niște distracții, niște exerciții de virtuozitate și caută să ne înșele puțin, să ne lege la ochi. Sînt jocuri de dilettanți. Tînărul serios are dreptul să le întoarcă spatele, să ceară o hrană mai substanțială. Amorul este etern, nimeni nu-l neagă. Și suferințele lui sînt reale. Dar sînt nenorociri suplimentare la alte nenorociri; sînt neliniști de prisos pe lîngă chinuri încă mai patetice. Restul lumii nu-i interesează deloc nici pe Denise, nici pe amantul Dianei, nici pe Marina. Aceste personaje nu sînt reprezentative. Dau impresia de porțelane drăgălașe, de ciobani și ciobănițe de Saxa în vitrina unui salon. Colectivul, comunitatea le sînt necunoscute și indiferente, ce fragile sînt! Dacă suflă o rafală de vînt, iată-le sfărîmate pe covor, în casa care a luat loc sau zguduită de cutremur.. Zău, să profităm. Să petrecem cu ele cîteva ore de iluzie. Dar, să nu cheltuim pentru ele resursele milei și jondul neliniștilor noastre". Cine se pronunță elegant dar de fapt atît de sever? Robert Kemp, criticul academician de la „Les nouvelles littéraires", recenzînd în nr. din 19 septembrie a. c. trei romane de dragoste dintr-o serie încă inepuizabilă, vai! în limba sa.

Lector

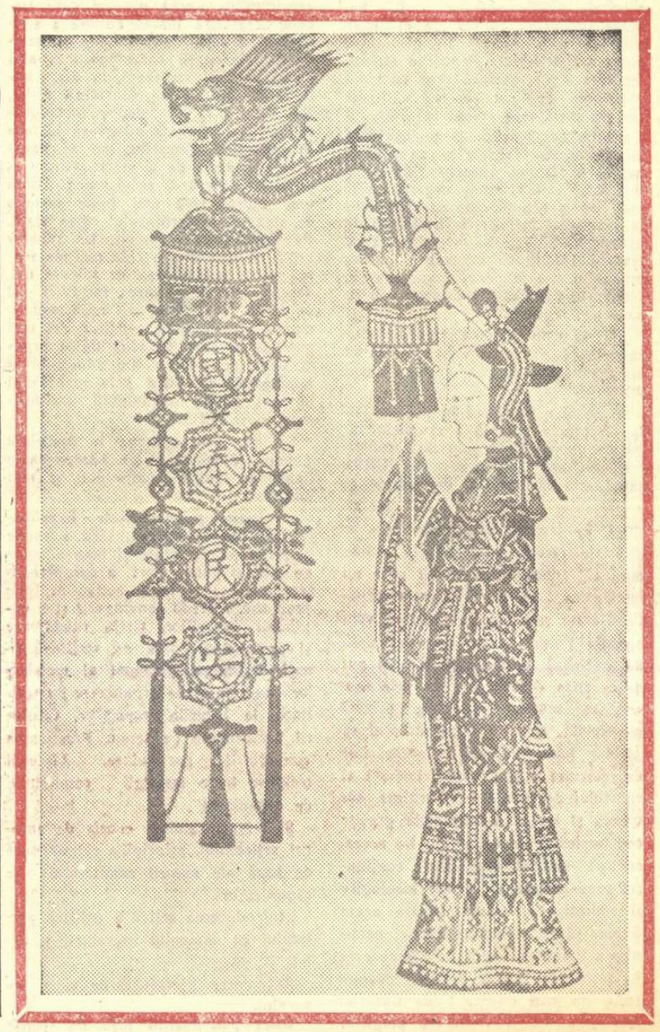

Redactor-șef: **Zaharia Stancu.** *Colegiul redacțional:* **Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu** *(redactor-șef adjunct),* **Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra** *(redactor-șef adjunct),* **Mihail Petroveanu** *(redactor-șef adjunct),* **Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 41 (187) - joi 10 octombrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

LENINGRAD — *Neva și Palatul de iarnă*

FENOMENUL VIEȚII ÎN DRAMATURGIA SOVIETICĂ

Drum lung și experiențe multiple și esențiale despart decretul semnat în august 1919 de Lenin, cu privire la teatre, de monumentala ediție în 10 volume, cu un amplu studiu introductiv, o vastă antologie a literaturii dramatice sovietice, apărută în 1957, în vară.

Zilele Marii Revoluții din Octombrie, care au schimbat fața lumii, au găsit teatrul rus și literatura sa dramatică pe poziții foarte înaintate și cu un bilanț de creație de valoare universală. De la Pușkin prin Gogol, A. N. Ostrovski, L. N. Tolstoi, Cehov și pînă la Gorki în dramaturgie; de la învățătura și creațiile Teatrului Mic din Moscova, prin concepția lui Ostrovski și apoi aceea a lui Stanislavski și realizările Teatrului de Artă, scena rusă deținea un loc de frunte în mișcarea europeană. Totuși o lume nouă cerea un teatru nou. Și acest teatru construit cu izbînzi și reveniri se confundă, de-a lungul evoluției sale, cu însăși literatura dramatică sovietică.

O tematică nouă interesînd direct, ca spectator, pe omul care înfăptuise Marea Revoluție se impunea. Și cel dintîi scriitor ispitit să realizeze acest lucru a fost Maiakovski cu piesa lui „Misteria-buf". Despre această nouă operă Lunacearski scria: „In conținutul acestei opere apar fenomenele gigantice ale contemporaneității; conținutul ei e, pentru prima dată, în operele artistice ale ultimei vremi, adecvat fenomenelor vieții"... In această ultimă parte a formulării lui Lunacearski stă taina și imboldul literaturii dramatice sovietice, de-a lungul creațiunilor sale. „Fenomenul vieții", oglindit cu măsură și convingere, în transformările lui, nu însemna altceva, pentru tînăra literatură dramatică decît înfățișarea omului nou în toate luptele și transformările lui, cu tot binele și răul pe care-l purta într-însul. Integrat unui vast sistem de creștere neîncetată, colectivă și individuală, care se chema construirea socialismului, omul acesta în bilanțul său omenesc, după epoci, poziții și temperament personal, nu putea să nu se depășească pe el însuși, să nu fie văzut urcînd neîncetat, biruitor, înfrîngînd toate scăderile, luptînd cu ele, începînd cu ale sale. După măsura aceasta „omenească" dramaturgia sovietică a lucrat cu omul nou, și pentru el, atunci cînd a izbutit. Operele palide au fost acelea în care au fost părăsite și marile romantisme permanent aprinse în acest om nou dar și înfățișarea unei creșteri, unei deveniri.

Astfel, născută din genialitatea lui Maiakovski, tema nouă, revoluționară, purtînd în sîmburele ei viața omului nou, nu s-a abătut, în epocile acestor frămîntați 40 de ani, de la climatul unei mari creațiuni.

Aminteam mai sus de acel romantism socialist care de la început a creat cadrul firesc pentru noua literatură. Eroii gigantici ai primelor zile de Revoluție trebuiau să se desăvîrșească într-un anumit patos care era dat tocmai de pornirea aceasta romantică. Și atunci, în începuturi, în cadrul acesta unic dat chiar de anii de foc și de sînge ai Revoluției, s-a creat o literatură dramatică, rămasă pînă azi ca „fond de aur" a literaturii sovietice. „Uraganul" lui Bill-

Ion Marin Sadoveanu

(Continuare în pag 3)

Omul obișnuit și omul excepțional

Cunoșteam întunericul adînc, zbuciumat, tragic, cu sclipiri de fulger care se îndreaptă undeva, al căror zigzag indică o direcție, al dramaturgiei lui M. Gorki. Toți cei care o citiserăm presupuneam dincolo de zidul gros pe care-l ridicase burghezia în jurul nostru, ca să nu vedem ce se petrece în țara în care se înfăptuise Marea Revoluție, că acolo trebuie să se fi născut alt fel de literatură, aceea a cărei temelie o pusese Gorki și care corespundea unei noi concepții de viață, unui om cu alte dimensiuni, cu alte țeluri și cu alt mod de viață.

După război, a ajuns la noi această literatură. Gustul burgheziei — care de altfel nu ne interesa aprins — a fost jignit, gustul oamenilor de artă, într-un anumit chip, surprins. Aproape întreaga literatură europeană în acel moment, fără să socotim marile excepții ca Thomas Mann, de pildă, ca să vorbesc numai de cel de al cărui geniu contemporanii nu pot avea nici o îndoială, ostenită de ea însăși, căuta formule inuzitate, lovituri de teatru, atmosfere bizare, cazuri nemaipomenite, forme fără precedent, cu deznădejde și cu un soi de iritare. Cînd scriitorul nu mai avea ce spune, căuta cum să spună, ca să se pară că ceea ce exprimă el se naște pentru prima oară pe lume într-o minte omenească. Teribilismul era apreciat ca o formă de bun gust, obrăznicia ca un curaj, absurdul ca o dovadă de inteligență originală, haoticul ca o profunzime ne la îndemîna oricui. Literatura sovietică, și mă voi mărgini aici la a vorbi numai despre teatru — venea cu oamenii de toată ziua, cu probleme de muncă, mici și mari, cu imaginea războiului care abia trecuse și era greu de îndurat pentru inima oricui, cu eroi, în adevăratul sens al cuvîntului, care semănau cu ceilalți oameni, își îngăduiau să fie robuști, nealambicați, direcți, simpli.

Mi-aduc aminte că una dintre primele piese, poate chiar prima, care s-a jucat la noi a fost „Platon Krecet" de Al. Korneiciuk. E vorba acolo de procesul sufletesc pe care îl trăiește un medic, căruia i-a murit, sub operație, un bolnav. Tema, mai încercată poate și altădată în literatura universală, nu prezenta o mare noutate. Dar în această piesă erau oameni, croiți din linii mari, fără sofisticări, amestecați ciudat, pentru ochiul nostru de atunci, din punct de vedere al meseriilor lor. Nouă părea prietenia, pe picior de egalitate, dintre medic și fostul feroviar, importanța egală ce se dădea de către eroi muncilor lor diferite și muncii în general, răspunderii individului oriunde ar fi fost el pus, simplitatea raporturilor dintre oameni. Apoi pe rînd s-au jucat „Un om obișnuit" de L. Leonov, „Tînăra gardă" de Fadeev. „Un om obișnuit" cuprindea în întregime acea noutate care-i

Lucia Demetrius

(Continuare în pag. 4)

Discuții despre reflectarea actualității în literatură

Lirismul și satira

— Convorbire cu MARCEL BRESLAȘU —

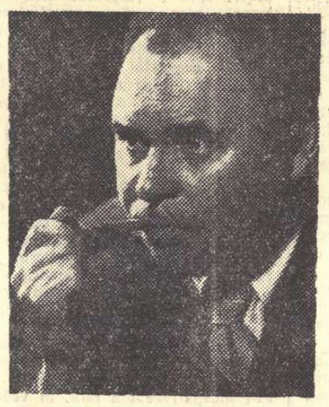

Am vorbit recent cu tovarășul Marcel Breslașu, ale cărui versuri din volumul *„In tîrg la Iași — 1917"* participă și ele în aceste zile la sărbătoarea celor patru decenii de la Marea Revoluție Socialistă. Dar această carte, care cuprinde *«al 19-lea cînt din „Povestea poveștilor"»*, este numai un fragment dintr-un ansamblu divers de manifestări printre care poezia satirică este parte integrantă, a unei aceleiași personalități artistice. Fragmentele din *„Micul tratat de zoologie"* apărut în „Gazeta literară", „Contemporanul" și „Viața românească", *„Niște fabule mari și mici"* precum și volumul în curs de apariție *„Dialectica poeziei"* atestă o înclinare specială către satiră, ca modalitate artistică, pe cît de divergentă, pe atît de unitară, contrapunctic cu opera lui lirică.

Interlocutorul nostru s-a ocupat îndeosebi de problemele satirei contemporane. Printre primele întrebări pe care le-am pus, a fost și următoarea:

— S-au afirmat pînă acum multe opinii asupra perspectivelor de dezvoltare ale satirei noastre; între altele, s-au făcut auzite și unele păreri, poate mai puțin autorizate, potrivit cărora s-ar părea că risul minimalizează loviturile pe care le trimitem dușmanului. Ce părere aveți dumneavoastră?

— Fără să vreau să mă așez pe o poziție avangardistă și încă una cu caracter paradoxal — întrucît unii poeți gravi și romancieri solemni mai consideră satira ca un gen minor reeditînd discreditul în care actorii tragediei antice îi țineau pe histrioni, — cred că o dezbatere asupra problemelor satirei ar putea depăși cadrul ei strict și folosi la elucidarea unora dintre problemele generale ale frontului. Dacă n-ar fi decît faptul că alte domenii au fost mai frecventate și mai mult frămîntate. Ai remarcat că drumurile bătătorite invită să bați pasul pe loc?

— Da, este drept, și trebuie să recunosc că lucrurile stau așa, pentru că este mai comod să repeți adevăruri îndeobște cunoscute și arhiverificate, decît să spui lucruri noi, care încă nu s-au verificat în practica discuțiilor prealabile.

— Putem cel mult, angajîndu-ne pe acest teren, să dăm în unele gropi inedite, din care ne vor scoate, desigur, confrați binevoitori. Ceea ce este sigur, e faptul că domeniul își are specificul său, dar aceasta nu trebuie să ne obsedeze, rupîndu-l din context.

— Ar fi oare valabilă explicația interesului deosebit pe care-l vădește actualitatea satirei, prin faptul că ea presupune numai o manifestare care nu poate fi decît pătimașă, subiectivă și, dacă vreți, părtinitoare?

— Pentru noi, părtinitor înseamnă partinic, adică, în literatură, primatul spiritului de partid! Cu asta suprimăm și arbitrarele, scolasticele diferențieri între liric, epic și satiric, restituindu-le substanța lor comună — dragostea pentru ce e bun, ura și mînia împotriva a ceea ce e dăunător, într-un cuvînt, mult dezbătuta antinomie „nou și vechi". Chiar atunci cînd mînia, *„indignarea"* — cum spune Juvenal — *„face versul"*, nu trebuie scăpat din vedere că, în fond, a lupta împotriva viciului înseamnă a proclama virtutea contrarie.

— E poate mai ușor de găsit o formulă teoretică decît una practică, pentru a caracteriza antiteza „adevăr-eroare", pentru unii tineri scriitori. Se pare că unii dintre ei nu

Miron Dragu

(Continuare în pag. 4)

Trăsăturile epicii noi

La cele două importante particularități, descifrate în proza actuală, și pe care le-am analizat în articolele anterioare, se mai adaugă și o a treia particularitate, la fel de izbitoare: modul de a concepe eroul. In unele din cărțile de care ne ocupăm, el are un rol activ, în altele e martor. Presupunînd că s-ar putea găsi aci un alt element de definire a noii școli, sîntem siliți să arătăm că și sub acest aspect caracteristica nu e inedită.

In romane cunoscute în literatura noastră ca de pildă „Răscoala", „Rădăcini", „Patul lui Procust" (exemplele pot fi înmulțite), unii dintre eroii principali joacă rolul unor martori, neparticipînd direct la evenimente decît într-o măsură redusă. Titu Herdelea, personaj asupra căruia se răsfrînge simpatia autorului, este un simplu spectator al răzmeriței. Reacțiile sale de indignare, de revoltă sau de aderiune pentru răsculați se consumă în procese sterile, fiind incapabil de un act decisiv, adică de o alăturare spontană și hotărîtă de cauza țărănimii. El asistă la drama represiunii, *dar e în afară de acțiune*, avînd un rol pasiv. E un martor. La fel și Nory Baldovin. In ciuda faptului că romancierа o menține în primul plan, eroina nu are o viață proprie, fiind mai degrabă o martoră volubilă și agitată a existenței celorlalți eroi, colportîndu-le micile și marile necazuri familiare.

Tipul lui Fred Vasilescu e mai complex, el îndeplinește o dublă funcțiune: e un erou activ și în același timp un martor, deoarece printr-o substituire de planuri, devine spectatorul dramei postume a nefericitului gazetar Ladima. Intr-al'

Ieronim Șerbu

(Continuare în pag. 4)

Planeta mîinilor mele

Dansează-n cosmos, inimă de foc,
metal inert însuflețit de mine!
Am chef cu aștrii astăzi să mă joc,
de lîngă lună să privesc spre mine

Pudrat pe-obraji cu praful sideral
am dezlegat din lanțuri omenirea.
Eu sînt același vechi sentimental
ce azi străbat c-un tril nemărginirea.

Pămîntu-n lung și-n lat l-am răscolit
și l-am brăzdat cu gîndul și cu fierul.
M-am ridicat din tină, în sfîrșit,
și-mi iau acuma în primire cerul.

Eu fac și plug, și cărți, și flori, și punți,
și nava grea, și cadra din perete,
am răsucit și fluvii mari, și munți,
și azi încep să construiesc planete!

Dansează-n cosmos, inimă de foc,
eterului vestind eliberarea!
Puterea mea pe glob mai are loc
dar cerului voi sparge închisoarea.

Așa cum, jos, de unde-a fost să zbori
sînt visele-omenirii adunate
într-un mănunchi de nevăzute flori
împrăștiate-n inimile toate,

În tine, fulg prin galaxii pierdut,
s-a strîns în miez istoria-ndrăzneață.
Te-am frămîntat din lut, cu mîini de lut,
și cu puterea mea ți-am dat viață.

Eu lumea mi-am luat asupra mea
s-o înnoiesc, cum s-a visat într-una.
Vestește-n universuri, steaua mea,
să mă aștepte soarele și luna!

Dansează-n cosmos, inimă de foc,
izbîndă a mișcării nesfîrșite!
Du aștrilor frățescul meu noroc,
întinerește legile-nvechite!

Aici, în fundul cerului, am stat
privind cu jind cometele rebele,
din veac am cutezat și-am așteptat,
și-mi căutam și steaua mea-ntre stele.

Spre steaua mea am năzuit mereu,
s-o văd sclipindu-mi într-o noapte sfîntă.
Cum n-am găsit-o, mi-am făcut-o eu!
Visam să cînte cerul, — și-astăzi cînt!

Din beznă de străvechi astrologii
eu am ajuns aici, pe prima treaptă,
puzderie de stele vor țîșni
pe-o omenire liberă și dreaptă.

Mihu Dragomir

4 octombrie 1957

CĂRȚI NOI

EUGEN JEBELEANU:

„În satul lui Sahia" — Ed. II-a

Pentru scriitorul de astăzi, evocarea figurilor luminoase din trecut s-a impus ca o datorie firească. De pe poziția înaltă, cîștigată prin luptă, privirea se-ntoarce înapoi, pînă departe, spre cei ce-au pregătit victoria. Rînd pe rînd, literatura noastră a readus în actualitate chipuri dragi, întregind cu cadre vii galeria înaintașilor. Amintirea trecutului prilejuiește astfel confruntarea cu prezentul și oferă stimulente pentru construirea viitorului.

In poemul lui Eugen Jebeleanu, „In satul lui Sahia", retipărit acum într-o nouă ediție, confruntarea aceasta nu e subînțeleasă, ci realizată explicit. Poemul e construit pe două planuri contrastante, cărora le corespund, în colorit, albul și negrul. Tablourile din trecut și cele de astăzi alternează într-un joc de umbre și lumini. Cercetarea satului Mînăstirea începe firesc printr-un popas al poetului la mormîntul lui Alexandru Sahia, prietenul de altădată, ce se odihnește de mult sub glia natală, la umbra salcîmilor. Emoționantă, clipa rechemă imagini din viața scriitorului și gazetarului militant, dar și din lumea vrăjmașă împotriva căreia a luptat și care l-a doborît. Împrejurările noi care l-au readus pe poet, după mulți ani, în fața mormîntului — vechiul domeniu regal din Mînăstirea e o înfloritoare gospodărie de stat — alină tristețea. Jertfa celui răpus n-a fost zadarnică. Muchia pietrei funerare pare un umăr viu, pentru că în realizările revoluționare trăiește, întruchipat aievea, țelul unei vieți eroice.

Istoria satului Mînăstirea e schițată în sugestive crîmpeie dureroase. Poemul lui Eugen Jebeleanu nu e narativ, ci evocator. Cu sarcasm și indignare nereținută e reamintit huzurul beneficiarilor de altădată ai bogățiilor pămîntului și

Ion Roman

(Continuare în pag. 4)

MIHAI CODREANU: „Sonete"

Mihai Codreanu se caracterizează liric, de cîte ori are prilejul, ca un pasionat reținut, ca un înflăcărat pe care tiparul sonetului îl cenzurează, temperîndu-l. Sonetului îi face reproșuri (dar nu cu revoltă, ci cu resemnare): „Sub vraja ta, avîntul de poet / Cu ce cruzime mi l-am tortorat, / Ca să-l filtrez senin și cumpătat / Și să-l închid în templul tău de-ascet" („Către sonet"). *Sonetul este privit ca instrument de reprimare a stridențelor și de atenuare a pasiunilor:* „Tu pune peste rana ta adîncă / Olimpica sonetului măsură, / Și de mai poți zîmbi, zîmbește încă". („Sonetistul"). „Iar dac-am plîns și eu ca fiecare / Pe lumea asta pli-

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 4)

ANDREA GOMEZ — *„Nu vom mai permite să moară copiii în război!"*

breviar

„Gorki în amintirea contemporanilor"

Oricînd amintirea unui mare scriitor și cetățean, reînviată, aruncă o lumină nouă care completează viziunea asupra operei sale, o face mai ușor de înțeles și — deci — mai eficace. Gorki este cu deosebire o asemenea personalitate scriitoricească, a cărei valoare crește și capătă semnificații nebănuit de multiple, o dată cu fiecare nouă lectură a operei, cu fiecare nou moment al vieții sale de care cititorul ia cunoștință.

„O dată ce te-ai apucat de artă, nu te mai cruța! Pentru aceasta, ai nevoie neapărat de o inimă care să freamăte de pasiune". ...„Trebuie să privești mai adînc. Iată, de pildă, burghezului ăsta al dumitale (este vorba de eroul unei nuvele a lui K. Fedin, n.n.) îi lipsește principalul. La urma urmei, oricine ar fi omul — burghez, țăran, muncitor, aristocrat — fiecare are țelurile sale, visele sale, ataşamentele sale omenești. Ele îl călăuzesc pe om. Și tocmai astea trebuiesc observate".

Citatele care revelează atitudinea lui Gorki față de artă pot fi înmulțite, cu atît mai mult cu cît, reflectată în conștiința unui grup de scriitori și vechi militanți ai Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (V. E. Desnițki, N.D. Teleșov, N.E. Burenin, K. Fedin, I. Nikulin) imaginea rezultantă e unitară și fără fisură. Exemplară apare și comportarea lui Gorki față de scriitori — mulți dintre semnatarii volumului de față bucurîndu-se de ajutorul lui plin de grijă. Marele scriitor a împărtășit din experiența sa și uneori a făcut și mai mult. (În acest volum se relatează următoarea întîmplare: Gorki a povestit odată scriitorului Amfiteatrov despre eroul popular Vaska Buslaev, fără să-și mărturisească intenția sa de a scrie un poem despre acesta. Interlocutorul a fost entuziasmat și a scris o carte. Gorki nu și-a mai scris poemul.)

„Amintirile" aduc multe date noi, interesante pentru cititorul dornic să cunoască opera și viața lui Gorki: Gorki și Revoluția, Gorki și America, Gorki și muzica sau arta plastică, apoi multe amănunte biografice cu privire la scrierea „Mamei", a „Azilului de noapte", „Împărăției urîtului" și altele. Amintirile sînt realizate în pagini de roman biografic, de reală valoare artistică (K. Fedin: „Din amintirile despre Gorki", N.E. Burenin: „Călătoriile lui Gorki în America"), în care apar raporturile marelui scriitor cu cei „umili" sau cu marile personalități ale epocii.

Dispunerea fragmentelor de biografie, incluse în volum, dă o imagine etică globală a lui Gorki, care conduce la concluzii prețioase ce se adresează atît tînărului cît și omului matur al epocii noastre, pe care scriitorul a reprezentat-o cu atît succes.

E o carte care se citește cu plăcere și emoție. Păcat că traducerea lui S. Froda și G. Strungaru nu este totdeauna la înălțimea cuvenită.

B. Anton

Maria Rovan: „Destine"

Într-unul din saloanele unei maternități se întîlnesc mai multe femei care au născut de curînd. Fiecare își are viața, destinul și părerile ei despre lume. Fiecare reprezintă un caz uman aparte. Autoarea ne relatează povestea fiecăreia pînă în momentul cînd se află laolaltă. Facem astfel cunoștință cu Felicia Ciurea, pictoriță, fire sensibilă, tristă din pricina destrămării căminului ei; cu Ioana Vereșcan, muncitoare, simplă, cinstită, plină de viață; cu Grete Wilfried, o fată tăcută și ciudată care a trecut printr-o mare dramă în timpul războiului; cu Florica Leahu, o moldoveancă plină de duh, etc.

Aceste femei au trăit suferințe și bucurii, dar fiecare dintre ele — sugerează autoarea — începe din acel moment o viață cu totul nouă, viața de dăruire a mamei, în care trecutul poate fi uitat. Pînă și soția inginerului Jucescu, un caracter imposibil, se umanizează oarecum în urma acestui eveniment. Ideea cărții e interesantă. Din păcate, însă, construcția romanului nu are suficientă unitate. Povestirile despre viața eroinelor sînt, luate în parte, în măsură să suscite interesul cititorilor, dar scriitoarea nu reușește să le lege îndestul, ceea ce împuținează dramatismul acțiunii. „Destine" e totuși o carte ce merită a fi citită.

M. Călinescu

CURIER literar

AU IEȘIT DE SUB TIPAR:

IN EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTĂ:

„Baltagul" de **Mihail Sadoveanu**, în ediție de lux. Ilustrații de **Ștefan Constantinescu**. Coperta și prezentarea grafică, **D. Stănescu**.

„Masa umbrelor" și **„Întoarcere în timp"** de **Ionel Teodoreanu**.

„Vinul de viață lungă" de **N. D. Cocea**.

„Poezii" de **Elena Farago**, ediție îngrijită și postfață de **Liviu Călin**.

„Lirice" de **Veronica Porumbacu**.

„Cartea poreclelor" de **Eusebiu Camilar**.

„Pe-un picior de plai", reportaje de **Eugen Barbu**.

CARTEA RUSĂ:

Romanul **„Crimă și pedeapsă"** de **Dostoievski**, traducere de **Ștefana Velisar-Teodoreanu** și **Isabela Dumbravă**. Postfață de **B. Riurikov**. Coperta și ilustrațiile de **Aurel Stoicescu**.

„Tragedia optimistă", piesă în trei acte de **Vsevolod Vișnevski**, traducere revăzută de **Tudor Șoimaru**, laureat al Premiului de Stat și **Svetlana Marosim**. Prefața de **Horia Deleanu**.

„Nuvele" de **Kuprin**, în românește de **C. Streia** și **V. Rădulescu**.

VOM CITI IN CURIND:

„Nemurire", nuvele de **E. Bubenov**.

„Inimă de prieten", roman de **Kazakievici**.

„Versuri de dragoste" de **Scipaciov**.

„În preajma lui Lenin", poem de **Ștefan Iureș**.

„Zilele care cîntă", versuri de **Aurel Gurghianu**.

Un suflet mare: ALECU RUSSO*)

Era o vreme cînd o judecată etică, de tipul: „băiat bun", nu suna tocmai măgulitor pentru calitățile intelectuale ale celui vizat echivalînd cu un certificat de sărăcie a duhului, strîns legată de noțiunea cumsecădeniei, în domeniul special al vieții artistice, caracterul moral, fără a fi cu totul incompatibil cu talentul se întîlnea numai ocazional cu înzestrarea muzelor. Artistul apărea mai adeseori un mare egoist, un narcisian, care se iubea pe sine prea mult ca să se împiedice în realizarea scopurilor sale de considerentele binelui. Ce e drept, biografia hagiografică ne-a deprins cu prezentarea avantajoasă a marilor figuri de scriitori și artiști, care beneficiază de grația amnestiantă a adagiului: de mortuis nihil nisi bene. Convenția necrologiei dicta și mai departe un fel de interdicție cercetătorilor biografi de a scormoni cu prea multă luare aminte comportările oamenilor iluștri spre a surprinde contradicții jenante între imaginea operei și aceea a omului sau între teoretizările normative și aplicațiile practice ale aceluiași. Biograful perspicace, care îndrăznea uneori să disocieze între creator și operă, e privit ponciș, ca un profanator nelegiuit.

Unul dintre puținii scriitori și oameni publici care are de cîștigat din verificarea critică a structurii sale omenești e Alecu Russo. Iată un om care a trecut prin viață, într-o existență scurtă, de 42 de ani, cu modestia de basm a cenușăresei. Școala vieții a fost pentru el, din pragul ei, o școală a suferinței. De timpuriu orfan de mamă, prin recăsătorirea tatălui său a fost un orfan la puterea a doua, victimă predestinată, prin bunătatea sa înnăscută, a unei mame vitrege neînduplecate, sub aparența duhului blîndeții, care a știut încă să-l îndepărteze din țară, în vederea studiilor, iar apoi să-l excludă de la masa moștenirii, la moartea lui Iancu Rusu, boiernaș chivernisit în arendășii și alte afaceri. Expatrierea a fost pentru adolescentul crescut în toate încîntările vieții rustice, un alt prilej de suferință. Spre deosebire de camarazii săi de generație, un M. Kogălniceanu sau un V. Alecsandri, Alecu Russo n-a găsit în transplantare fericirea legată de lărgirea orizonturilor intelectuale. Om cu rădăcini adînci în centrul folcloric de baștină, care i-a dat simțul adîncit al tradițiilor orale moldovenești (pe care avea să le descopere și să le transmită prietenului său Vasile Alecsandri), nu s-a ales de stabilirea lui în Elveția romandă decît cu ponosul bilingvismului. Într-adevăr, însușirea timpurie a limbii franceze l-a înlesnit să scrie de preferință în franțuzește și l-a supus pe el, iubitor înfocat al țării sale, caznei de a-și reeduca uzul limbii materne. A cunoscut așadar o îndoită dezrădăcinare și a trebuit să lupte vitejește în vederea reintegrării sale totale, întrucît era un om dintr-o bucată, care nu suferea scindarea personalității și echivocurile sufletești de orice fel. Înainte de a-și revela un temperament admirabil de luptător, a trebuit să se învingă pe el însuși, să se rupă de apartenența sa socială, să se alipească idealurilor revoluționare ale premergătorului Ionică Tăutu, din care a făcut mitul regenerării patriei și pe care și l-a propus ca un model al dezinteresării absolute în viața publică.

Nu știu dacă Alecu Russo a fost, așa cum ni-l prezintă Al. Dima, în excelenta sa monografie, un om de serioasă cultură umanistă. Îl văd însă ca un erou de plămădă acelora din „Viețile paralele" ale lui Plutarh, un

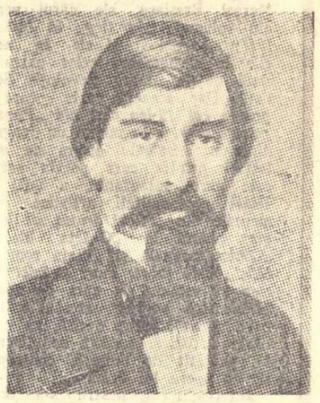

erou a cărui viață ar putea fi pusă în paralelă cu aceea a lui N. Bălcescu, deși patosul vieții lui e mai ascuns, în filigran. Nu-i leagă numai controversa redeschisă de G. C. Nicolescu asupra paternității poemei „Cîntarea Rominiei". Nici accidentul tuberculozei, surghiunul, închisoarea, și alte simetrii biografice. Analogiile morale sînt mai convingătoare decît celelalte. Temperamentul de luptător, pe care l-a intuit Al. Dima, era însă nuanțat la Alecu Russo cu un umor derutant, a cărui expresie surprinzătoare o întîlnim în însăși misiva pe care i-o scria lui Vasile Alecsandri înainte de a lua drumul surghiunului spre Soveja. Acuzat de actori că le-ar fi cerut să debiteze intercalări subversive în textul comediei sale Jicnicerul Vadră, nu numai că nu le poartă pică, dar suferă pentru ei și numai pentru ei. „Singura mustrare de cuget ce cearcă a mă munci în acest moment este că bieții actori împărtășesc osînda mea. Teatrul ro-

minesc la mînăstire! Ferice de țara al cărei guvern luminat produce asemenea deșănțate întîlniri". Revoluționarul neînfricat folosește înaintea primejdiei capitale, în închisoarea de la Cluj, stilul fermității și al ironiei. Își sfidează călăii cu un dispreț de viață care nu trădează pe contemplativul romantic al naturii și al tradițiilor populare.

Absolutist în pasiunile lui, nu și-a ales ca Bălcescu domeniul trecutului eroic, nu a atacat figura centrală a istoriei naționale, pe Mihai Viteazul, nici problema capitală a relațiilor de muncă sub orînduirea feudală. S-a mulțumit mai modest, cu terenul lingvistic, înfruntînd de pe o poziție criticistă pe latiniști, și-a conjugat activitatea polemică cu contribuția pozitivă a punerii în valoare a folclorului, dar cu aceeași intransigență de luptător și cu aceeași capacitate de jertfă. Afiliat, de bună seamă, ca și Bălcescu, unor asociații secrete, n-a găsit în Moldova lui Mihai Sturza terenul de luptă prielnic, din Muntenia lui George Bibescu. N-a putut da așadar toată măsura temperamentului său de revoluționar și nu i-a fost dată moartea de mucenic a lui N. Bălcescu. Sînt calvaruri sublime, ca acela al lui N. Bălcescu și calvaruri modeste, ca acela al lui Alecu Russo, care pune o surdină de discreție în patosul destinului său. La diferențele de registru ale vieții, se adaugă și acelea ale operei. Alecu Russo e un scriitor de sertar, fără ambiția publicității. Mai mult de jumătate din opera lui a fost lovită de destinul neprielnic al postumității. Capodopera lui, „Cîntarea Rominiei" continuă să-i fie contestată, cu toată autoritatea morală a lui Alecsandri. Lingvistul amator n-a trăit să vadă biruința cu ochii lui. Din generația sa, e singurul mare scriitor pus în valoare abia la sfîrșitul secolului trecut, prin studiile lui Petre V. Haneș („Noua revistă română", 1900) și prin ediția monumentală a aceluiași. Citit în ediție filologic exactă, Alecu Russo e un prozator provincialist. E însă un scriitor mare prin sentimentul liric cu care percepe natura și meleagurile Moldovei și prin ritmul muzical al frazei. De ce n-aș spune-o? E un poet în toată puterea cuvîntului, uneori arhaic și vetust provincialist, dar stăpîn pe modelajul armonios al descrierilor și evocărilor lui. Ca orice poet autentic, Alecu Russo are un puternic accent afectiv, o rezonanță deosebit de comunicativă. Deși Alecsandri ne-a divulgat greutatea lui inițială de exprimare în limba maternă, scriitorul simte atît de intens încît paginile sale românești ne înlănțuie emotiv, în timp ce textele sale franțuzești nu ne solicită decît inteligența. Iar dacă, robiți unei logici duale, am disocia artificial între imaginea omului de spirit, de-a dreptul încîntător, și între imaginea omului de pasiune, trebuie să recunoaștem superioritatea acestuia din urmă.

Știu, un critic de valoarea lui G. Ibrăileanu e greu de contrazis mai ales în construcțiile sale intelectuale cele mai prețuite, cum este „Spiritul critic în cultura românească". Ne e greu să vedem totuși în Russo înainte de orice triumful spiritului critic moldovenesc. El este pentru noi expresia superioară a dialogului pasionat dintre tradiție și progres, expresie nu atît teoretică și intelectuală, cît temperamentală și afectivă. Numai un gînditor sistematic, ceea ce n-a fost Russo, ar fi putut juca rolul pe care i-l atribuie criticul modern. Russo a trăit acest dialog, a suferit și s-a zbuciumat de prefacerile istorice în care a optat pentru progres pe planul ideologic, rămînînd afectiv legat de inefabilul tradițiilor populare. Revoluționarul politic a fost un viteaz, sfîșiat de contradicții lăuntrice care îl umanizează și ni-l apropie.

Numeroase sînt notele portretului moral în studiul lui Al. Dima, foarte valoros mai ales sub raportul analizelor stilistice. Nu am nici ambiții, nici daruri deosebite de portretist fizionomic. Singurul portret care ne-a rămas de la el, cam prea retușat în cartea recentă, trebuie privit în ediția P. V. Haneș („Scrieri", ediția Academiei Române, București, Rasidescu, 1908, în-8, XVII + 432 pag. cu portretul întreg, pînă mai jos de briu și cu planșe autografe). Fruntea largă e acoperită în dreapta cu o șuviță de păr, care-i cade peste ureche. Sprîncene puternice și largi peste ochii adînciți în arcade. Privirea dreaptă, sinceră, a unui om fără ascunzișuri, e plină de bunătate, nuanțată cu o imperceptibilă ironie. E o privire de luptător, dar și de contemplativ, răsfrîntă interior. Nasul lung, ușor acvilin, cu nări fremătătoare, e al unui om care a iubit viața, chiar dacă n-a trăit-o din plin. Mustața mare, în oală, acoperă buza superioară și ascunde conturul regulat al buzelor. Barba prelungită în cioc și rară spre vîrf, mustățile și pieptănătura imită izbitor înfățișarea lui Ludovic Bonaparte. Haina neagră, cravata largă și plastronul, acoperă pieptul strîmt al luptătorului, sub care bătea însă o inimă năvalnică, reținută prin stilul discreției și al umorului. Cu totul neretușat, portretul ar fi dezvăluit poate, în adînciturile feței, energia luptătorului care și-a irosit ultimii ani de viață în profesia nepotrivită a avocaturii. Stiharul mucenicilor pașoptiști a fost redingota.

Șerban Cioculescu

*) Al. Dima: „Alecu Russo". ESPLA, 1957, in-16, 278 pag. plus 6 nenumerotate.

HRANDT AVAKIAN - *„Intrare în parcul Mogoșoaia"*

Răsfoind REVISTELE

„Revue roumaine", nr. 3/1957

„Revue roumaine" — *revistă consacrată popularizării în străinătate a realizărilor dobîndite pe tărîmul literaturii și culturii noastre se află într-un continuu progres. Revista publică cele mai reprezentative opere ale scriitorilor romîni, clasici și contemporani. Alături de pagini din proza lui Nicolae Filimon, C. Negruzzi, Ion Creangă, Gala Galaction și Mihail Sadoveanu, au apărut pînă acum fragmente reprezentative din opera lui Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Maria Banuș precum și a altor scriitori contemporani.*

Recent, numărul 3 al revistei a înfățișat cititorilor de peste hotare alte capitole semnificative din literatura noastră realist-socialistă. Printre ele se numără poemul Mariei Banuș „La porțile raiului" și povestirea lui Zaharia Stancu „Florile pămîntului". Tălmăcirea îngrijită, nuanțată, a lui Valentin Lipatti, transmite plastic patetismul și meditația romantică a lui Darie, eroul central al povestirii „Florile pămîntului" — adolescentul care trăiește la o vîrstă fragedă prăbușirea visurilor sale în vîltoarea năprasnică a primului război mondial. Traducerea redă acea poezie inefabilă între vis și realitate, a peregrinărilor micului erou în drumul său spre București. Alegerea fericită a epitetului, a termenului corespunzător, familiar limbii franceze, reușește să refacă în cea mai mare măsură cadența frazei, topica ei și, în genere, acea atmosferă lirică, specifică povestitorului.

Articolele de critică, publicate în același număr al revistei, contribuie la realizarea unei imagini cuprinzătoare asupra problemelor actualității noastre literare. În articolul „O jumătate de secol de roman", Silvian Iosifescu realizează o sinteză amplă a principalelor tendințe de dezvoltare ale romanului românesc, începînd de la „Manoil" și „Elena" de D. Bolintineanu și pînă la „Groapa" de Eugen Barbu. La rîndul lui, Savin Bratu întreprinde o substanțială și documentată analiză a personalității artistice a lui Petru Dumitriu, urmărind formarea scriitorului de la primele povestiri pe teme antice și pînă la excelenta sa trilogie „Cronică de familie". O exegeză interesantă realizează I. Vitner în articolul său despre viața și creația lui G. V. Bacovia. Rubrica intitulată „Cărți" prezintă cititorului cîteva dintre aparițiile acestui an, printre care „Derbedeii" de Nicuță Tănase (Marin Barta), „Groapa" de Eugen Barbu (Dumitru Solomon), „Masacrul" de Matei Gall (Virgil Georgescu), „Familia Gondos" de Gyula Szabo (E. Dinescu), precum și o trecere în revistă a ultimelor cărți apărute în editurile în limbi străine de la București. La toate acestea adăugăm notele privind manifestările culturale, pe tărîm teatral, coregrafic, muzical și plastic, care, în ansamblul lor, prezintă cititorului străin un amplu tablou al vieții noastre literare și artistice.

Cronicar

Cronica literară

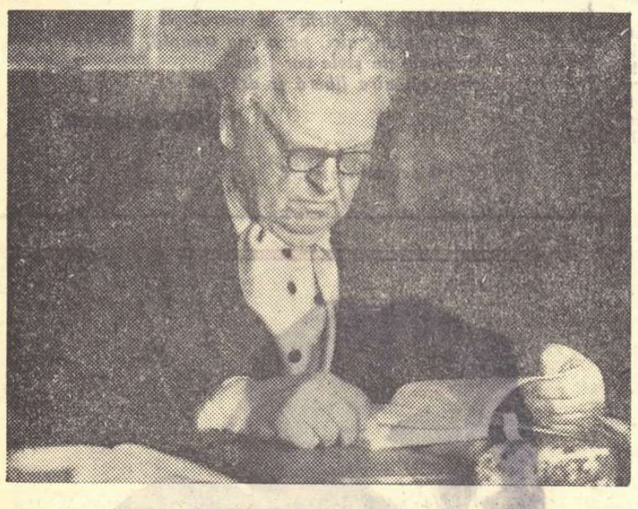

Mihail Sadoveanu: „OPERE" X

A apărut volumul 10 din seria „Operelor" lui Mihail Sadoveanu. Iar au fost reeditate „Baltagul" și „Zodia Cancerului".

— Cum iar? Cum reeditate? Soarele se reeditează sau răsare? Regret că „Baltagul" și „Zodia Cancerului" nu răsar regulat, măcar o dată pe an.

— Tocmai fiindcă sînt capodopere cunoscute cum nu sînt multe, nu văd ce s-ar mai adăuga prețuirii lor.

— Adineauri vorbeam de soare. Pentru că revine zilnic același ne împiedicăm a-l admira? Opera lui Mihail Sadoveanu e un templu în care cititorii intră ca niște credincioși să se închine înaintea zeului, înfiorați.

— În templu lumea tace.

— Însă preoții oficiază, avînd grijă să nu strice cu glasul lor armonia zidurilor.

— Adevărat. Sadoveanu e comentat neîntrerupt. Numai în ultimii ani i s-au dedicat studii, articole, omagii, versuri. Ca să nu mai pomenesc de trecutul în care G. Călinescu l-a înfățișat admirabil și, pe anume laturi, definitiv poate.

— Aici te înșeli. Nu există „definitiv". Însuși G. Călinescu face periodic intervenții în propria sa imagine despre Sadoveanu, distilînd parfumuri inedite sau rectificînd-o delicat. Pe urmă observă că nu dispunem încă de o monografie. Criticii, iluștri și tineri, au adunat pietrele, au pus fundamentul dar n-au înălțat clădirea.

— Ei, atunci încearcă.

— Fără pretenții însă. Uite, cred că nu s-au tras multe din concluziile la care ne invită opera lui Sadoveanu, că o serie de observații stabilite prin interpretare ca „definitive" nu au fost supuse examenului, de nu spre răsturnare ori revizuire, pentru o întemeiere mai deplină.

— De exemplu.

— Ne-am deprins a aprecia romanele lui Sadoveanu ca pseudoromane, cu eroi-mituri, nediferențiați psihologic, cu o intrigă anemică, convențională nu rareori, mai mult un pretext în vederea introducerii, savant ocolite, a altor valori. Substanța epică se resoarbe în stil, în schimburi de ceremonii și rituri, însul se destramă în comunități guvernate de legi și ritmuri cosmice, acțiunea cedează contemplației.

— Și puterile uriașilor sînt unilaterale. Sfarmă-piatră nu poate fi totodată Ochilă. Sadoveanu își compensează limita prin splendidele însușiri din care ai distins abia cîteva.

— Nu mă refer la capacitatea de a crea caractere și a întreține trepidația evenimentelor. Vocația aceasta, ca oricare alta, e o fatalitate a talentului, o ai sau nu. Mă gîndesc la atitudinea față de fapta omenească, așa cum s-a organizat ea în operele clasice ale lui Sadoveanu, înainte de contactul lui cu principiile proletariatului revoluționar, — și pe care o documentează ideal deși în sensuri opuse, operele de față. Există o filozofie a actului mult mai nuanțată decît și-au închipuit-o trecutul și prezentul interpretativ.

— Ce înseamnă asta?

— Înainte Mihail Sadoveanu era conceput ca un fatalist de tip oriental, mioritic sau ca adept al ecleziastului. Acum, reacționînd-u-se inițial just împotriva acestei tălmăciri abuzive și interesate, deseori conservatoare, s-a alunecat la polul contrar: Sadoveanu a devenit de fapt un voluntarist cu „pete" de scepticism, un Mitrea Cocor ce se ignora.

— Cum s-a ajuns aci?

— Critica veche, în sprijinul tezei favorite, a primitivității sadoveniene, alegea tipurile de umanitate elementară. Critica nouă a reliefat atunci eroii sensibili la ultrajul social ori personal, geloși pe libertatea lor și ostili capitalismului, exploatării în ansamblu, destoinici în îndeletnicirile pașnice sau militare, patrioți la nevoie (neagresivi), capabili de revoltă, fie și anarhică, deci de a se ridica peste condiția naturală, „primitivă", de a înfăptui „liber". Exact. Numai că de-aci s-a dedus o identitate de vederi forțată între creaturi și creator ca linie generală a operei și a cărei esență n-ar fi vătămată de ecourile resemnării înaintea soartei, ale conformismului, ale inutilității gestului, a acțiunii în general, — subapreciindu-se astfel sensul negativ, tragic al încordării celor mai buni dintre eroi. Confuzia dintre materialul vital, dintre țipurile umane prefecate sentimental de autor și poziția conștientă a acestuia față de ele a generat practic, în analiza galeriei sadoveniene, simplificări, omisiuni, iar teoretic soluții de continuitate acolo unde așteptam luminarea contradicțiilor semnalate. Dar nici nu poate fi vorba, credem, în problema discutată, a raportului dintre om și destin, de contradicții, de ambiguitate. Concepția lui Sadoveanu e critică, discriminatoare. El a admis inițiativa, actul liber — individual în bucățile discutate, — sub rezerva scopului și a naturii lui. Impulsul brut, neprelucrat de cuget, izbucnind nepăsător la împrejurări și societate, e respins de ordinea riguroasă a firii, chiar dacă e legitim. De aceea eșecul eroilor de predilecție nu este un rezultat mecanic al vitregiei vremurilor, ci al mărginirii individuale, al refuzului omului de a prețe ce poate și ce nu poate săvîrși, al neînțelegerii condițiilor și a lui însuși. Cum am spune azi, Sadoveanu s-a călăuzit intuitiv de ideea că libertatea e necesitatea reflectată. Neîncrederea sa citeodată disprețuitoare în fapta omului se adeverește a decurge dintr-o noțiune foarte exigentă, înaltă despre ea. De ce Alecu Ruset din „Zodia Cancerului" nu izbînde te și piere? Pentru că iubește o domniță? Ca atare, năzuința nu era nebună. Ura domnitorului în contra fiului predecesorului său și candidat posibil la tron (un rival) era o piedică mare, dar nu din cale afară. Vinovat de prăbușire este temerarul care nu-și acceptă condiția de înfrînt, de om fără viitor, oricum de inferior vremelnic ce nu-și știe posibilitățile și deci și limitele, aruncîndu-se într-o tentativă condamnată dinainte. Nu numai răpirea fetei, încercată în două rînduri, e o aventură. Nu numai mijloacele îi sînt inadecvate. (Semn că și-a pierdut capul). Pătimaș și orgolios, căci în dragostea lui pătrunde gustul revanșei și apoi, pe măsură ce intenția îi e contrariată, ambiția de a triumfa cu orice risc, Alecu Ruset e un aventurier prin conformație, pedepsit cu o asprime direct legată de gradul de răspundere. Beizadeaua avea la îndemînă instrumentele înțelegerii ca și Andrei Bolkonski din „Război și pace". El fusese cel ce apărase în fața abatelui De Marenne conduita „cuminte" a poporului moldovean, arătîndu-se apt de reflexie, dispus să îmbrățișeze optica populară prin care să se „liniștească", să se cunoască. Fecioru de domn e însă inapt să-și însușească practic filozofia înțelegerii lumii pe care o posedă spontan oamenii simpli. În plus el se conduce nedemn în toiul amorului. Se închide în casă, zăcînd săptămîni de-a rîndul într-o stare de prostație, de barbarie inconștientă de sine, rătăcit, căzut sub nivelul uneori „animalic", feroce și în acțiune și în apatie. Nu mai e bărbat, vîrstă de echilibru prin armonia impulsurilor, e un tînăr devorat de instinct, — vîrstă care nu inspiră încredere lui Sadoveanu și care trebuie depășită. Pasiunea nedominată atrage prin felul ei tulbure, prin forța ei de dezagregare a omului și a ordinei lucrurilor, repulsia rece a scriitorului care nu exclude mila, o milă indiferentă, abstractă, severă, lipsită de stimă pentru că obiectul ei și-a meritat soarta, o milă, exercitată din punctul acela „etern", suprem de unde Sadoveanu își rotește peste oameni privirea lui specifică, misterioasă, în care înțelepciunea a asimilat rostul zbuciumului. Acum văd de ce încheierea cărții nu mai pare de o cruzime absolută, cum am socotit cînd am citit-o prima dată. Cruzimea nu e a autorului. Acesta e un interpret, ca înțeleptul de pe munte din „Creanga de aur", al necesității, al mersului veșnic al lumii.

— Dar...

—O clipă. Țin să adaug ceva. Dacă adoptăm perspectiva aceasta, romanul de dragoste al lui Alecu Ruset își pierde calitatea de pretext epic, spre a deveni o parabolă de tip oriental, o istorie edificatoare, cu tîlc moral și filozofic-practic, o învățătură asupra vieții, destinată într-un sens tot abatelui De Marenne, căruia, spre a-și desăvîrși educația, cunoașterea nu numai a exoticilor moldoveni, a „Orientului" ca teren de moravuri pitorești ci că sediu privilegiat pentru înțelegerea destinului omenesc, i se oferă să asiste la ultima probă: **experiența**. Sub acest raport, „Zodia Cancerului" e un „Bildungsroman" sau o „Educație sentimentală", (acum știu de ce i-a plăcut lui Sadoveanu și Flaubert) alcătuit în spirit popular și în replică la epica aventuroasă de tip franțuzesc ca și la povestirile lui proprii, de tinerețe romantică. După cum nici „Frații Jderi" nu este „Cei trei mușchetari", „Zodia Cancerului" împrumută la suprafață elementele intrigii romantice, ca doar față de nevastă și perceptele sociale. Crima împotriva „soțului" lor este, pentru Vitoria, o trădare a încrederii dintre oameni, a omului care și-a depozitat bunul suprem, viața, odată cu avutul în mîna altui om, e o violare a unui principiu constitutiv rînduielilor străvechi, fundamentului oricărei societăți, cît de elementare și cărora toți trebuie să i se supună. Prin descoperirea și sancționarea ucigașilor, a celor ce s-au așezat în afara comunității, a oamenilor și nu a legii juridice (nu sînt „ex lex"; sînt **neoameni**), femeia restabilește integritatea principiului. Ai simțit desigur că pe lîngă certitudinea în succesul investigațiilor și perseverența de anchetator, de explorator chiar — pentru o săteancă necoborîtă încă de pe munte, cercetarea e o expediție veritabilă — Vitoria Lipan degajă o mare liniște, care nu e a detectivului și nici chiar a judecătorului convins de dreptatea unui caz anumit, individual; este liniștea exponentului unei ordini obiective, a **necesității** de care vorbești și care, ca să funcționeze netulburată, se bizuie pe ideea de justiție absolută. (Pe Vitoria Lipan nu o interesează să redobîndească banii, ci că se face dreptate. Este o liniște solemnă, majestuoasă, de o noblețe pe care o potențează modestia ei provenită tot din sentimentul îndeplinirii unei sarcini firești și la îndemîna oricui gîndește ca Vitoria Lipan. De unde și prestigiul pe care-l emană înaintea autorităților și care e cu atît mai impunător cu cît substratul le rămîne enigmatic[1]). Vitoria Lipan e sublimă. Cine nu i-a admirat împreună cu dibăcia și energia, demnitatea în raporturile cu oficialitățile și oamenii cu care vine în contact, popa negustorul, circiumarul, țăranii martori apropiați sau îndepărtați ai tocmelilor și petrecerilor victimei, etc., o lume complet necunoscută ei? În această ordine, pe mine m-a impresionat ceva ce pare un detaliu. În două-trei rînduri Vitoria Lipan e privită ca femeie. (Era și frumoasă). Ți-aduci aminte cu ce mîndrie, stăpînită sau agresivă, întîmpină odată aprecierea prefectului și altă dată propunerea, întovărășită de încercarea de a fi săruțată, din partea unui drumeț? Fidelitate conjugală? Da, dar dincolo de virtutea personală e prezentă aceeași poruncă care-i cere o puritate tot absolută. O cauză aflată pe un asemenea pisc moral riscă numai printr-o mică abatere, o cochetărie nu un „păcat", să se corupă și poate să fie periclitată. Personal, și în vizitele repetate ale Vitoriei la biserici văd nu numai pecetea credinței în ajutorul divin sau satisfacerea unui ritual, ci o expresie naivă a năzuinței de a se „purifica", de a nu-și reproșa niciodată nimic. Ce spui ce severă e concepția scriitorului despre relațiile între scop și mijloace, între calitatea cauzei și aceea a omului care o încarnează? Iată pentru ce spuneam că Sadoveanu își face o idee foarte înaltă despre fapta omenească. Ești îndreptățit, pare a spune el, să accepți concesii de suprafață, tactice, însă niciodată de principiu. (Vitoria e suplă, stă la masă cu oameni care nu-i plac, bea cîte un pahar, într-un cuvînt face și ea „compromisuri" strategice),

În durere, Alecu Ruset era **penibil**. Vitoria Lipan este **senină**. În acțiune A. Ruset era dezordonat, anarhic, pripit. N-are **timp**. Vitoria Lipan e metodică și răbdătoare, gîndește în perspectivă. **Are timp**. Alecu Ruset înfăptuiește în febră, din îmboldul irațional al **pasiunii**, al **subiectivității** instinctuale. Vitoria înfăptuiește lucidă, ca instrument aș zice conștient al unei pasiuni impersonale „transcendente". Bărbatul e absurd. Femeia, conștientă de destinul ei, „nu sare peste umbra ei", cum spunea baciul Lipan. Boierul are **dorințe**, — o formă a setei de posesiune individuală. Țăranca are o **misiune** — formă a unei îndatoriri sociale. El, viforosul, este **slab**. Ea, liniștită, este **puternică**. Cei puternici sînt cei slabi. Tari sînt cei ce înțeleg (legile vieții). Alecu Ruset este un erou romantic, Vitoria Lipan o eroină clasică, aproape elenă. O Electră născută însă în țara noastră, țărancă de la munte, lipsită de încordarea teribilă și uscată care făcea pe eroina antică aproape inumană. Acționînd sub imperiul **necesității**, al „destinului", Vitoria Lipan rămîne o femeie, soție și mamă.

Ce merită scriitorul care a ascuns într-o nuvelă (?) perfectă artistic — imposibil de clintit un detaliu — atîtea implicații încît G. Călinescu descoperă în Vitoria Lipan un Hamlet, tradiția o „Mioriță" nouă, energică, alții un roman polițist strălucit, iar noi o Electră?

Mihail Petroveanu

[1]) Și lui G. Călinescu îi pare prea energică.

NOTE

Noi descoperiri cu privire la Ovidiu

Știți cine a fost Ovidiu? După laborioase cercetări s-a ajuns la concluzia că poetul roman era un „iubitor al plăcerilor ușoare, cîntînd ca pasărea și trecînd ca un fluture din floare în floare".

Vă interesează cumva modul cum a prezentat Alecsandri tragedia exilului poetului? Iată: „așezarea o capătă abia după exilare, cînd însă Alecsandri nu-i acordă prea mult spațiu". (De-ar ști Ovidiu cine a fost de vină că Tomisul era așa de mic ?!). Bineînțeles că datorită spațiului prea redus, „realizarea dramatică nu este însă pe deplin convingătoare, din cauză că pentru eroul ales, dramaturgul nu a găsit cele mai fericite posibilități de susținere".

Poate sînteți curioși să aflați cum interpretează George Vraca pe Ovidiu? Nimic mai simplu: „am admirat din nou la acest actor de frunte al teatrului nostru, știința de a spune versuri, care din păcate îi depășeste cîteodată, deoarece ele curg din gura actorului ca un izvor curat, frumos, dar fără participare".

Cei care nu au văzut spectacolul de la Constanța cu „Ovidiu" au toate motivele să regrete, deoarece „viața i-a dat varietate chiar pe această tonalitate medie pe care bine a făcut că a adoptat-o și n-a depășit-o decît într-un moment sau două de culme cînd a impresionat".

Toate descoperirile acestea, precum și altele tot atît de profunde, aparțin lui Virgil Brăoteanu, care semnează cronica dramatică din „Scînteia tineretului" din 28 septembrie 1957, pag. 2.

L. V.

Pînă cînd vom aștepta?

Acad. Perpessicius, în volumul „Mențiuni de istoriografie literară și folclor", apărut recent, a inclus și un amplu studiu despre „Proza literară a lui Eminescu", subintitulat „proiect de prefață". Studiul analizează creațiile în proză ale marelui poet, luminîndu-le desăvîrșita frumusețe, valoarea artistică și umană. Cititorul, la sfîrșitul lecturii, își pune însă o legitimă întrebare: de ce nu se retipărește și proza literară a lui M. Eminescu, așteptată cu dragoste și interes de atîta vreme?

Faptul că editurile noastre nu au reeditat pînă acum nici „Geniu pustiu", nici „Sărmanul Dionis", nici „La o aniversară", „Cezara" și alte creații epice eminesciene, este de neînțeles. Vechea părere că proza literară a lui Eminescu nu stă la nivelul poeziei sale a fost de mult spulberată. „Eminescu — scrie acad. Perpessicius — a fost și în ordinea prozei literare un meșteșugar tot pe atît de iscusit și de strălucitor ca și în ordinea poeziei".

Ne întrebăm: pînă cînd vom aștepta retipărirea prozei eminesciene? Pînă cînd masele de cititori din țara noastră vor fi lipsite de bucuria întîlnirii cu fermecătoarele pagini din „Sărmanul Dionis", „Geniu pustiu" și atîtea altele?

Ion Ambrozie

Rostogan, redivivus!

Anunțăm pe cititorii noștri că Marius Chicoș Rostogan trăiește, e vesel și scrie note sub pseudonime necunoscute încă, la revista „Tribuna" din Cluj. Astfel, distinsul și „eminincheile" pedagog a citit deunăzi în „Gazeta literară" o cronică dramatică care l-a tulburat profund. Rostogan, obișnuit să facă ordine printre idei în doi timpi și trei mișcări a intervenit fără întîrziere pentru a pune lucrurile la punct. Cronica incriminată punea la îndoială valoarea uneia dintre dramele lui Alecsandri și, aplicîndu-i în felul său pe „Peștaloțiu", Rostogan a bătut cu linia în catedră și-a strigat prompt la nefericitul cronicar să-și bage mințile-n cap. Era de la sine înțeles că nici o filă, nici un rînd scris de un clasic nu poate fi discutat. Cu spada în mînă, Rostogan a pornit la atac intonînd, pentru propria sa îmbărbătare, marșul său preferat „La Zolferino ghe vale..."

Este adevărat că în cronica „Gazetei literare" se sublinia îndeosebi că „trebuie să recunoaștem slăbiciunile lui „Ovidiu" și facilitatea „Lăcrămioarelor" pentru a-l lumina cum se cuvine pe autorul „Coanei Chirița" și al clasicelor „Pasteluri". Cu alte cuvinte cronica vorbea cu sinceritate și respect real despre ceea ce a mai rămas viu din opera lui Alecsandri și găsea că această sinceritate cît și lupta împotriva iilistinismului „clasicizant" indică pe adevăratul iubitor al valorilor naționale. Este drept că în cronica amintită se vorbea despre farmecul „Fîntînii Blanduziei" și că despre „Ovidiu" chiar se adăuga că „virtuozitatea versificării este însoțită uneori de o dulceață îmbietoare". Este adevărat că... Este drept că...

Pentru Rostogan nuanțele sînt încă inamici personali care-i contrazic sistemul său filozofic „sănătos" și simplist. Pe Marius Chicoș nu-l „duci" ușor. Lui să-i spui verde, de la obraz: este, că te-ai legat de o operă „clasică", este că n-ai respect și considerăciune pentru o dramă în versuri care se joacă, vezi bine, la Teatrul Național? Pentru Rostogan a pune la îndoială valoarea unei drame contestate de cele mai inteligente condeie din istoriografia literară romînească înseamnă „insultă". Scurt. Clar. Ca să se știe... Drept care te insultă la rîndul lui, ca să-l ții minte și să fii disciplinat pe viitor.

Pe Rostogan, bineînțeles, nu-l mai ia astăzi nimeni în seamă. Cu notița sa din „Tribuna" el ar fi făcut însă, indiscutabil, furori în cabinetul de lucru al regretatului Mihalache Dragomirescu...

N. Tim.

Modestă preferință

Teatrul Municipal, după intense și îndelungi pregătiri, după numeroase repetiții, distribuiri și redistribuiri de roluri, a adus piesa „Horia" de M. Davidoglu în fază de premieră. A dat cîteva spectacole și, de trei săptămîni, constatăm cu surprindere că aceste spectacole nu mai au loc. Repliere, reorganizare, redistribuire, relache, repetiții, repaus sau... renunțare? Preferăm reluarea.

Spectator

Lirismul și satira

(Urmare din pag. 1)

găsesc nici astăzi nuanțele cele mai nimerite între a critica total și a îmbrățișa fără rezerve. Intr-adevăr, în afara formulei înțelepte, principiale, dar așa-zis, simpliste — „de pe ce poziții ..." —, ce anume propuneți dumneavoastră pentru lămurirea problemei?

— In gîndirea noastră poziția nu poate fi concepută static, ci numai ca o perspectivă, ca un punct de vedere în sens concret către obiectivele principale ale bătăliei. Ii revine satirei sarcina adesea anevoioasă de a detecta și a vădi asemenea slăbiciuni nu atît pentru că sînt rămășițele unui timp revolut, ci pentru că întîrzie mersul înainte. Poporul nostru are expresii ca acestea: a fi de rîsul lumii sau a te face de rîs — evident, ceea ce stîrnește rîsul va diferi după cum este lumea în care te miști, după concepțiile ei despre insolit, extravagant, adică, în fond, desuet, în contratimp cu timpul. Mă refeream la unele rostiri populare. Dacă e vorba de poziție — și eu cred că lucrul nu e simplist, ci complex! — mă înscriu în fals împotriva unei alte expresii populare: Cred că nu poți să stai strîmb și să judeci drept. Aceasta înseamnă că dozările, nuanțările, să nu îngăduie rețete și recomandări, ci să decurgă din orientarea artistului, aș spune chiar, din simțul tactic bine diferențiat pentru realitatea înconjurătoare și în marș. Mi-aș îngădui, fără a putea adînci aici și acum, să spun că pentru a folosi metoda realismului socialist, e necesar să privești însuși socialismul în mod realist! Să vadă clar, să nu ascundă, să nu teșească ceea ce este încă deficient, ceea ce trage piciorul. Fabulistul, satiricul în genere, este purtătorul de cuvînt al opiniei publice, reprezentantul concepțiilor noastre în procesul deschis pe care-l purtăm cu stihiile vechiului. Răspunzînd mai îndeaproape întrebării puse cu privire la mixtura dintre *negru* și *trandafiriu*, precizez că ea depinde de faza procesului, de etapa dată, de problemele cele mai acute care se cer puse și rezolvate. De altfel, pentru tineri, ca și pentru bătrîni, aici este puntea măgarului. Totul este ca acei care șovăie și nu pot s-o treacă, să nu dărîme, de ciudă, puntea!

— S-ar părea totuși că imperativul slujirii epocii, al luptei oamenilor ei, cu arma scrisului, ar suna uneori destul de vag. La ce vă referiți dumneavoastră îndeosebi, concret, atunci cînd vorbiți despre obiectivele istorice, momentane, ale genului satiric?

— Pentru a ilustra ce înțeleg prin adaptarea la și implicit slujirea etapei respective, și mărginindu-ne la îndeletnicirile noastre scriitoricești, satira a intervenit întotdeauna în mod oportun împotriva exceselor dogmatismului, așa cum în mod oportun intervine față de primejdia liberalismului. Tot așa, ea a trebuit să lupte pentru o mai mare libertate a tematicii, dar trebuie să ia poziție acum împotriva anarhiei, a tendințelor apolitice, evazive și evazioniste, a formei contorsionate, ermetice. In sfîrșit, rămînînd tot la problemele noastre, ea a trebuit și trebuie să țină cumpănă între aceste Scylla și Charybda care sînt formalismul și fetișizarea conținutului.

— Fie-mi iertată insistența, de data asta poate peste măsură; știu cît de reprobabile pot fi rețetele și nu despre ele merită discutat acum. N-aș rezista totuși tentației de a vă invita la o precizare în privința modalității de echilibrare a pozitivului și negativului, care e de obicei sursa celor mai multe nereușite.

— Iartă-mă, la rîndul dumitale, că voi cita în proză una din temele „Dialecticii poeziei". *Lumină* și *umbră* se delimitează, se definesc și se reliefează reciproc. Ele nu au hotare în sine. Dar hotarul care le conturează pe amîndouă nu este unul rigid, ci tocmai unul nuanțat, de o subtilă paletă de penumbre. Va depinde de sensul în care mergi, dacă vei traversa această penumbră cu sentimentul că ea se intețește, sau, dimpotrivă, că se risipește și se rezolvă în fermul tărîm al luminii.

— Există o tendință de subiectivare în proza contemporană — în accepția bună a cuvîntului —. Ea se manifestă ca un impuls către exprimarea mai plastică a unui bagaj emotiv enorm de fapte văzute și trăite care se cer irezistibil puse în circulație. Ați observat probabil și dumneavoastră această tendință către un „subiectivism" de o atare formulă, în satiră ca și în lirică?

— Noțiunea de subiectivism suferă un grav avatar. S-ar părea că subiectivismul se îndepărtează de o imagine obiectivă a realității. Cînd, de fapt, prin investirea totală, fără rezerve, a tot ce este mai intim, mai personal și mai individualizat, în artist, imaginea se demonstrează a fi una esențială, cumpănită, scuturată de zgura accidentalului, a nesemnificativului, superficialului și pitorescului. In ordinea asta de idei, generalizarea nu ar trebui să însemne plutirea în vag, ci dimpotrivă, degajarea trăsăturilor esențiale. Este ceea ce face (cînd știe să o facă!) *fabula*, care rămîne concretă, deși transplantează elementele demonstrației ei pe planul ficțiunii sau chiar al fantasticului.

— Era vorba mai înainte de două aspecte — lirismul și satira — ale aceluiași fenomen care se numește participarea impetuoasă a scriitorului. Ar fi interesant de explicat cum vedeți dumneavoastră interferarea acestor planuri în practica creației artistice.

— Cred că nu e vorba de o separație de planuri, și deci nici de una de impresionare și reacționare a scriitorului, ci de analiza în cei doi factori componenți a fenomenului complex în discuție. A face apologia frumosului, adevărului, noului etc., sau a formula o filipică împotriva contrariilor acestora, — e o problemă de mijloace și nu una de fond, aș zice chiar, o problemă de temperament și nu de caracter, una de sens al direcției și nu de orientare. Poetul liric — și eu nu văd un impediment să spun — poetul, atunci cînd se exprimă liric, exaltă realitatea pentru că a tăcea îi este cu neputință. Poetul — privind sub unghiul satirei, — petele din soare — are la rîndul lui simțămîntul că tăcerea lui ar însemna complicitate, tăinuire. Cel dintîi se demonstrează solidar cu vremea lui; celălalt se desolidarizează de învechit sau atemporal.

— Adică, în tonul cu care ne-ați obișnuit în „Dialectica poeziei", tocmai în această desolidarizare constă — paradoxal, dar foarte adevărat! — solidarizarea lui. Dar dacă mi se pare că totul e limpede în privința orientării scriitorului, mă tem că ceea ce ne rezervă încă destule dificultăți și surprize penibile ar fi poate expresia propriu-zisă, mai concret spus, coeficientul ei calitativ estetic și deci, corolarul acestuia: eficiența. Nu găsiți că, de pildă, „Ursica" se auto-vinde cam ieftin din acest punct de vedere?

— Mă gîndesc, răspunzîndu-ți, că ești poate prea aspru cu această revistă de specialitate care, fiind singura, este și cea mai bună... Trebuie să ne dorim însă ca realele ei calități să fie încă dezvoltate. Ceea ce pot să-ți spun din experiență proprie, e că umorul e cu atît mai eficace, cu cît se exprimă mai sobru, mai succint, că saturația față de el a lectorului se produce mult mai ușor decît, spre pildă, la citirea unor poezii sentimentale! Și că deci, acumularea într-un număr de pagini destul de copios a umorului aduce cu ea și o reciprocă anulare a hazului fiecărei contribuții. Este, de altfel, și aici vechea problemă a accesibilității care în mod eronat și pe panta minimei rezistențe pare a implica simplismul, sau, cum i se zicea acum cîțiva ani, — „schematismul vlăguit de viață..."

— Nu credeți că de multe ori galeriei palavragiilor, bine surprinsă de Teodor Mazilu, i se opune, din păcate, adeseori, o altă galerie de palavragii care practică în publicistica noastră o falsă satiră?

— Să-i propunem lui Mazilu să-i introducă pe cei din urmă în propria lui galerie; ei o merită și văd că el știe să o facă.

— Multe dintre aprecierile dv. privind conținutul și forma satirei au o valoare generală; ar fi interesant de aflat care este principala ei trăsătură actuală. Parafrazîndu-l pe Juvenal, pe care l-ați citat mai înainte, care ar fi tonalitatea caracteristică indignării *și, firește a versurilor pe care ea le stîrnește azi?*

— Am avut prilejul s-o spun și s-o scriu în mai multe rînduri. Credința mea este că satira actuală, nu numai că se diferențiază de glorioasele ei înaintașe, dar reprezintă un categoric salt calitativ — aceasta, firește, vorbind teoretic și nu ca o judecată de valoare a ceea ce a putut realiza pînă acum. Mînia scriitorului satirei din trecut era o răzvrătire în genunchi. El nu putea nutri nici cea mai vagă nădejde că fulgerele lui folosesc la altceva decît la descărcarea apăsătoarei lui obide. Iși vărsa focul! De aici caracterul precumpănitor de amărăciune, de deznădejde, de scepticism și resemnare, care se citește între rîndurile protestului. Satira de astăzi, ca și critica în genere, — ca pîrghie a vieții morale în orînduirea noastră — pornește cu simțămîntul tonic al utilității ei, al capacității ei transformatoare. De aici, optimismul ei funciar, certitudinea că ajută, slujește — își împlinește menirea. Punînd în opoziție satira, așa cum se dezvoltă acum, cu antecedentele ei clasice — spuneam cîndva: dacă pentru Esop sau La Fontaine, arbitrariul, cruzimea, dezmățul monarhic întruchipat de leu se traduceau în planul fabulei prin „darea în vileag" a tiranului, aceasta se întîmpla la modul platonic, fără urmă de nădejde că tiranul se va schimba. Satira noastră poate lovi și trebuie să lovească în racilele vechi.

...Ajungînd aici, mă pregăteam să pun o întrebare poetului, cînd el m-a întrerupt:

— Și acum, în încheiere, îmi dai voie să te întreb și eu ceva?

Crezi că în acest început de discuție asupra eficienței satirei actuale, în care nu ne-am economisit trăsăturile de satiră, am izbutit să fiu cît de cît și eficient?

...Luat prin surprindere, descumpănit oarecum de această răsturnare a tehnicii interviului, am zăbovit de a da un răspuns și m-am mărginit la unul evaziv.

De fapt, mi se pare că cei chemați să răspundă vor fi creatorii satirei contemporane și în primul rînd — suprem judecător — cititorul, mai ales el!

Miron Dragu

HRANDT AVAKIAN — „Bărci la Dunăre"

TRĂSĂTURILE EPICII NOI

(Urmare din pag. 1)

sens, și Ladima însuși e un martor al societății cu care nu se confundă.

Deosebirea de stiluri, remarcată de asemenea de Petru Dumitriu, este reală. Dar a susține că „despre nici unul din scriitorii actuali, cu excepția lui Titus Popovici, nu se poate spune că e urmașul vreunui alt povestitor din literatura noastră", este egal cu a susține că acești scriitori formează o generație spontanee, izvorîtă din pur neant. Că au adus valențe stilistice personale, este sigur, cum tot atît de sigur e că fiecare dintre ei își are filiațiile în tradiția prozei romînești. Nu trebuie să fugim la Dostoievski ca să descoperim în epica lui Marin Preda filonul aspru, lucid și critic al prozei muntenești, nici să apelăm la Gorki pentru Zaharia Stancu și nici la Balzac pentru Petru Dumitriu.

Dacă am urmări liniile majore ale epicii noastre, am constata că fie în linia Slavici, Rebreanu, Agîrbiceanu, fie în linia Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban, fie în linia Cezar Petrescu, Gib. Mihăescu, G. M. Zamfirescu sau a scriitorilor-artiști Arghezi, Matei Caragiale, Emanoil Bucuța etc., prozatorii noștri de azi își pot descoperi aderențe. Aceasta nu elimină ideea originalității, a aportului personal, dar înlătură ruperea continuității, fără de care e greu de explicat literatura actuală ca un fenomen viu, organic, cu rădăcini în solul, în cultura și în tradiția prozei romînești.

Isprăvind dar examinarea particularităților ce ar determina o nouă școală epică, ni se impune o altă obiecție care privește ansamblul acestor particularități și anume, caracterul lor strict formal. Nici una din aceste particularități nu ne instruiește asupra trăsăturilor intrinseci, originale ale epicii actuale, asupra viziunii prozatorilor în discuție. Este necesar să precizăm că nu este vorba de concepția marxistă, care are mai mult o valoare exemplară și globală, de care nu se poate dispensa nici un scriitor actual. Repudierea sau condamnarea societății vechi, perspectiva dezvoltării noilor forțe sociale ține așadar de o concepție generală, și din acest punct de vedere, asemenea caracteristici sînt valabile bunăoară și pentru literatura chineză sau cea albaneză.

Important e a deosebi ceea ce este specific, substanțial în epica actuală, în a desluși unele trăsături originale, pe care le regăsim cu mare forță de expresie și în operele de temelie ale literaturii noastre. Aceasta adeverește sensul continuității.

Proza nouă va moșteni și luciditatea și viziunea crudă a celui mai mare scriitor epic al nostru, Liviu Rebreanu. La Zaharia Stancu, Petru Dumitriu și Marin Preda această trăsătură profundă și originală este îndeosebi puternică. Ea a apărut tot ca o reacție, e adevărat, mai tîrzie, față de valul obscurantist din anii fascizării țării și războiului, cînd de asemenea s-a creat o imagine falsă și exaltată a realităților romînești, pe alte coordonate. Mai orientați, avînd sensul clar al desfășurării istorice, acești scriitori au putut să cîntărească mai bine raportul factorilor sociali, să distingă interesele contrarii, să prevadă prăbușirea unei clase și ascensiunea altor forțe. Această limpezime le-a dat-o, indiscutabil, concepția marxistă.

Dar, înăuntrul ei, se manifestă una din trăsăturile originale ale prozei actuale, și care este cea a unei *viziuni crude* a realității, continuînd linia valoroasă a epicii romînești. Atitudinea celor trei autori pomeniți mai sus e nu numai lucidă, dar și necruțătoare, extirpînd orice sentimentalism; ei înfățișează faptele, întîmplările, eroii, cu o sinceritate brutală, care nu lasă loc nici unei iluzii, nici unei amăgiri. Scalparea merge pînă în miezul lucrurilor.

In „Desculț", Zaharia Stancu reia tema răscoalei, dar cu un instinct artistic foarte sigur, evită drumul bătut de predecesorul său ilustru. Dincolo de lirismul prozatorului, se deslușește un ochi rece și atent care înregistrează aspectele cele mai atroce ale suferinții țărănești, fără să tresară. E aproape o voluptate în a stărui asupra detaliilor, a nu scăpa nimic din drama asupriților — o voluptate lucidă și amară, încercată de Darie, prin sensibilitatea căruia ni se transmit dramaticele evenimente. Fraza scurtă, sacadată transpune precipitarea faptelor și intensitatea emoției.

In „Moromeții", imaginea tradițională a țăranului, a relațiilor sale familiare este sfărîmată cu violență. Elementul decorativ, pitoresc, topografic este aproape sterilizat din operă, scriitorul urmărind mișcările sufletești ascunse, șovăielile, disimulările lui Ilie Moromete, înapoia căruia se ascunde tenacitatea de a-și conserva pămîntul. Analiza este pătrunzătoare, traducînd aceeași viziune nemiloasă a realității. Iluzia sufletului țărănesc rudimentar este spulberată. Această neîngăduință, această inflexibilă și rece privire a tarelor morale, o manifestă și Petru Dumitriu în demascarea aristocrației. Nimic din admirația pioasă, din spaima umilă pe care o nutreau față de boieri o serie de scriitori, care abia îndrăzneau să se uite pe fereastră în casele somptuoase. In parte, fenomenul e și explicabil. Satul, mahalaua și bodega constituiau în genere materialul de inspirație al prozatorilor noștri. Saloanele le erau interzise, cu rare excepții.

Petru Dumitriu înlătură ușile cu brutalitate, intră liber în încăperile vaste, dă în vileag secretele de alcov și de afaceri, setea de putere și rapacitatea, imoralitatea și decăderea, zugrăvind în reliefuri plastice și crude tabloul unei vechi societăți. Spre deosebire de Hortensia Papadat-Bengescu, care vedea aristocrația în latura ei patologică, la Petru Dumitriu implicațiile economice și sociale sînt mult mai ferme. El surprinde rolul istoric al acestei caste și amurgul ei inevitabil.

O altă trăsătură semnificativă a prozei actuale este apariția eroului voluntar, înzestrat cu energie, gata să înfrunte încercările la care îl supune mediul exterior. Intreaga noastră literatură este plină de eroi inadaptabili (vezi Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Cezar Petrescu și chiar Ladima din „Patul lui Procust"), dezarmați, dezorientați, care, în conflict cu societatea burgheză, sucombă sau se declasează. Cauzele apariției eroului inadaptabil sînt multiple și nu-i locul să le analizăm. Infrîngerea lui se datorește adesea nu atît împrejurărilor exterioare cît conformației sale sufletești, retractilă, veleitară.

Nu e mai puțin adevărat că Mara, Ion, Petre Petre, adeveresc existența unui erou voluntar. Indiferent de sfîrșitul unora dintre ei, fiecare declanșează o mare vitalitate, pune în joc o mare energie morală spre a-și atinge scopul. Dar acest tip este accidental, pe cîtă vreme în proza actuală a devenit dominant nu numai la prozatorii de care ne ocupăm, ci și la ceilalți scriitori, care întregesc peisajul nostru literar, fiecare cu caracteristicile sale de viziune, de conținut și de stil. Așa încît, proza actuală are o configurație mai bogată, mai nuanțată și se pot identifica și alte trăsături interesante în ansamblul epicii noastre, dar aceasta nu mai este datoria noastră, ci a criticii. Ii dăm cuvîntul.

Ieronim Șerbu

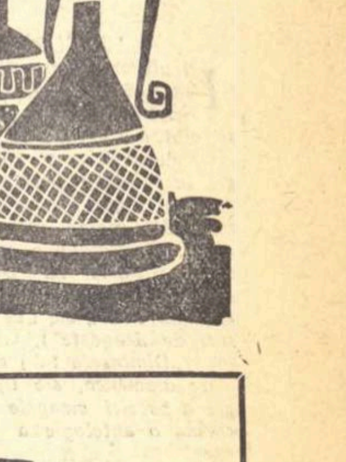

Omul obișnuit și omul excepțional

(Urmare din pag. 1)

surprinsese la început pe intelectuali și pe care o înțelegeau treptat în toată măreția, în toată simplitatea ei. Omul obișnuit semăna cu toți oamenii și la chip și la haine, și la purtare și la pretenții. Nu purta pe el semnele nici unui rang, nici unei îngîmfări și era totuși, lucru descoperit abia la sfîrșitul piesei, un savant, un profesor universitar și ministru. Intîmplările petrecute în piesă erau și ele obișnuite, dar din ele se desprindea aceeași încăpățînată dragoste pentru construcție, pentru munca însemnată și pentru munca măruntă, privită ca egal de importantă, aceeași omenie caldă și aceeași măreție născută din sfînta simplitate, din sfînta încredere a omului în omenesc.

Intelectualii începeau să priceapă unde stă marea frumusețe a literaturii sovietice, care nu alerga după cazuri excepționale, după oameni neobișnuiți și uluitori, după forme sucite, răsucite și bizare ,după probleme care să dea dureri de cap și care să fie cu atît mai prețioase cu cît nimeni nu e în stare să le dezlege, începînd cu autorul însuși.

Formula asta de artă ieșea firesc dintr-o concepție de viață, oglindea un fenomen social general, exprima o lume în adevăr nouă, din care senzaționalul, excentricul, superficialul erau alungate. Acolo cîntărea greu interesul omului față de om, acolo tragicul nu însemna zbuciumul celui care nu-și găsește pereche pe lume în toate sensurile, ci jignirea adusă omeniei, și comicul nu se mărginea la batjocura făpturii vii ci se năștea din neconcordanța cu viața. Acolo se vedeau clar, fără să existe o rețetă sau morală scrisă în epilog cu cerneală roșie, porțile care se deschid omului, cele pe care și le poate deschide singur, spre zări proaspete, primenite, înflorite.

Au trecut de mult acele momente în care am luat contact — unii cu șovăire, alții cu entuziasm din prima clipă — cu literatura sovietică. In vremea asta și viața în propria noastră țară s-a schimbat, și scrisul nostru s-a schimbat, făcîndu-se oglinda limpede a acestei vieți, căutîndu-și adîncimi noi. Dacă azi se vorbește și în Uniunea Sovietică și la noi despre împrospătarea formei și părăsirea unor clișee uzate, nimeni nu trebuie să înțeleagă că această împrospătare înseamnă abandonul pozițiilor cîștigate, hămesită căutare de original cu orice preț, părăsirea „omului obișnuit" pentru cel excepțional, surprinzător prin tarele și anormalul lui, părăsirea vieții pentru fantezia fără temei și echilibru. Fantezia artistică nu înseamnă demență de nici un fel, ci găsirea de adevăruri noi, dar adevăruri și zugrăvirea lor cu emoție nouă.

Omul obișnuit rămîne marele erou al vremurilor noastre, pentru că vremurile noastre au descoperit întîi în Uniunea Sovietică, și firește că în Uniunea Sovietică, țara revoluției, ferirea și frumusețea vieții simple, generoase, active. Omul obișnuit e „erou" în viața de toate zilele, prin marea răsturnare socială, el e firesc să fie eroul literaturii care nu fuge de viață ci o caută, ca pe singurul și marele izvor de artă.

Lucia Demetrius

I. MUSCELEANU — „Cap de fată"

cărți noi

EUGEN JEBELEANU: „În satul lui Sahia"

(Urmare din pag. 1)

apelor. Versul întoarce pe spinarea dolofană a incoronaților și curtenilor loviturile de bici ce trînteau în țărînă, însîngerați, pe truditorii ogoarelor. Stihul popular, viguros și încărcat cu ironie amară, confirmă temeiurile verdictului istoric. Pe fundalul acesta sumbru se proiectează, în instantanee dramatice, biografia sumară, dar prinsă în momentele esențiale, a lui Sahia. Portretul visătorului, al activistului în ilegalitate, al celui înflăcărat de cunoașterea primei țări socialiste capătă contururi prin detaliile ce evocă omul și prin căldura afectuoasă a evocării.

Partea a doua a poemului se deschide și se desfășoară într-un ritm sprinten. Același procedeu, al descripției printr-o succesiune de instantanee, e folosit cu virtuți noi, corespunzător realităților luminoase actuale de pe fostul domeniu regal. Imaginile hiperbolice — autocamionul gospodăriei bubuie ca un obuz, rîsul flăcăilor e un tunet, arborii sînt niște uriași — culorile luminoase — albul, liliachiul, rubiniul — sugerează o atmosferă de voie bună caracteristică energiei descătușate. Cîteva portrete schițate fugar, panorama bogățiilor gospodăriei, o hîrjoană de copii sub dușuri, scene de muncă, elementele de peisaj întregesc un tablou optimist. In distihurile finale, despre ofranda pioasă — un snop de grîu cu bobul mare — depusă de un grup de copii pe mormîntul lui Sahia, descifrăm un simbol al recunoștinței prezentului pentru trecutul eroic.

Ion Roman

MIHAI CODREANU: „Sonete"

(Urmare din pag. 1)

nă de suspine, / N-am vrut să gem în jalnice cuplete, / Ci vrut-am să rămînă după mine, / O rece armonie de sonete". („Flori de seră"). *Poetul se socoate deci un pătimaș ascuns, reținut de forme fixe. Dar ni se pare că nu e întocmai. Mihai Codreanu, poetul distins și solemn, nu este un pătimaș, ci un lucid aspru, chiar nedrept cu propriile sale pasiuni. Altminteri nici n-ar fi căutat să se justifice atît de insistent. Iar sonetul învinuit nu-i încorsetează patimile, deoarece ele nici nu se bănuiesc în poezia sa. (Ne grăbim să adăugăm că aceasta nu afectează nicidecum valoarea liricii lui Mihai Codreanu).*

Poetul se simte în largul lui la temperaturi joase și aprinderile îi sînt străine, îi repugnă chiar. In iubire se supraveghează cu strictețe, considerînd apropierea carnală drept o profanare. Femeia e admirată rece, de la distanță, ca o operă de artă: „Adeseori, cînd te privesc, îmi pare / Că ești sculptată-n marmora din care / A fost sculptată Venere Astarte..." *De aici timiditate excesivă:* „Și-atunci clivindu-te ca pe-o scînteie / Din flacăra nepieritoarei arte, / Eu nu cutez să te iubesc, femeie..." („Unei femei"). *Chiar cînd se încumetă să iubească, poetul își creează imediat obstacole inabordabile și sancțiuni grave:* „Dar de-aș atinge scumpa ta ființă, / Cu cea mai mică umbră de dorință / Aș profana iubirea mea curată: / Căci mi-aș mușca pe-a tale buze visul... / Și-n sărutarea mea necumpătată, / Ca-ntîiul om, mi-aș pierde paradisul" („Mi-aș pierde paradisul"). *Deci poetul nu-și ascunde sentimentele sub platoșa sonetului, așa cum sugerează, dar își tăinuiește luciditatea, temperamentală de altfel, căreia îi acordă, manifest, doar un rol de cenzor al pasiunii. Acesta este, credem, sensul adevărat al rezervei de ordin afectiv din creația singuraticului poet al „Statuilor".*

Dar tocmai prin cerebralitatea sa cu meditații înțelepte, cît și prin eleganța sobră a expresiei, Mihai Codreanu rămîne un exponent original al poeziei care desparte epoca lui Eminescu de epoca noastră.

Dumitru Solomon

Vă prezentăm poeți sovietici

Un liric din Daghestan: RASUL GAMZATOV

Rasul Gamzatov și-a început ucenicia poetică sub îndrumarea tatălui său, Gamzat Țadasa, poet al poporului. Azi, la numai treizeci și patru de ani, este autorul a șaisprezece volume de versuri și deținătorul Premiului Lenin.

Limba în care își scrie versurile Rasul Gamzatov este vorbită de nici 150.000 de locuitori ai Daghestanului, cît numără naționalitatea avară. Cu toate acestea, Gamzatov — din păcate prea puțin cunoscut cititorilor romîni —este unul dintre cei mai apreciați poeți lirici ai continentului sovietic. Intîmplarea fericită de a-l putea vizita acasă, la Mahacikala, m-a ajutat să descopăr primul izvor de frumusețe al versurilor sale: bogata tradiție folclorică a avarilor, salvată și valorificată datorită Revoluției din Octombrie.

T. U.

PRIETENELOR TALE

Prietenelor tale — mult noroc în toate!
...Dar de le-am vedea mai grabnic măritate!
Mi te fură-atîtea ore, aurul meu bun,—
Ușa uneori sub cheie-mi vine să ți-o pun.
Zile-ntregi odaia-n lung și-n lat o bat,
Și tot sper — conștiința le-o urni odat'...
Mă tot uit la ceas, dar ceasul și-a rărit tic-tacul;
Nu-ți șed mult în spațiu, doar cît ține veacul..

Fără să mai ostenească gura le dă zor —
Ostenesc eu bietu-n locul lor.
Nu putem rămîne singuri — de voim — o seară,
Dintre ele măcar una trebuie să-apară.
Tot așa e și cu versul: ți-l trudești cu-ncetul,—
Vine-n schimb un vorbă-goală și s-a dus poetul!
Careva și-acum în ușă, uite-aștept, va bate.
...Prietenele tale grabnic trebuie măritate!...

LEKI*)

Au rămas în zări străvechii
Munți cu-nzăpezite stînci...
Ți-a intrat în casă-un leki,
Puiule, de ce nu plîngi?

Oare-n cînturile-acele-n
Care-și culcă pruncul mic
Despre jafurile mele
Mama nu ți-a spus nimic?

Miniat de mine, tata
Spune-mi, nu ți-a povestit
Că-s mereu de harță gata,
Și tîlhar că-aș fi vestit,

Că împrăștii foc și pară
Pe-un sălbatic armăsar?...
Mai de mult, la tine-n țară
Spăimîntam voinicii chiar!

Le cîntau gruzinii, vechii,
Celor mici, ne-ascultători:
„Dormi, că altfel vine leki,
Nani-nani, somn ușor...“

Peste-un turn mîncat de vremuri
Zboară, stoluri, porumbei...
Azi de leki nu se teme
Nime'-n Gruzia. Hai, vrei,

Ca pe o steluță mică
Să te-aruncc, pe brațe, sus?
Ochi ca ăștia, de mărgică,
Pe la noi, mă crede, nu-s...

Să ședem acum oleacă
Lîngă rîu, prieteni buni —
Nu prea-s iscusit, dar iacă
Stau să-ți împletesc cununi...

Prin răspîntiș tăinuite
Luna se ascunde-n nori.
Ațipind pe nesimțite,-n
Brațe oaspelui i-adormi.

Se-nnoptează.
Printre pietre
Ape lunecă ușor...
Și îți cîntă bunul leki
„Nani-nani, puișor...“

*) Leki — denumirea dată celor din Daghestan în vechea Gruzie.

In romînește de **Tiberiu Utan**

Urmașii lui AMIRAN

Cînd mergeam cu un tren de sud în această vară spre Caucaz, știam că acolo stătuse legat de o stîncă Prometeu. O tragedie pierdută a lui Eșhil spunea, se pare, că eroul se eliberase. Dar abia într-o seară de iunie, într-o odaie din Tbilisi, în vreme ce ascultam zgomotul în surdină al zecilor de troleibuse care trec pe bulevardul Rustaveli în fiecare minut și zăream, ca din altă lume, petele verzi ale literelor rotunde georgiene care luminau cu neon intrarea unui atelier fotografic, am citit legenda lui Amiran. Este Prometeul georgian, poate născut dintr-o fantezie mai veche decît cea elină. Amiran nu era zeu, nici titan; nu era decît om. Se născuse, crescuse, dar crescuse mai puternic decît semenii, și cu sabia omorîse mulți dușmani ai omenirii (balauri, draconi, duhuri rele) și se îmbrăcase în glorie. Odată, văzu niște lanuri bogate și se apucă să le secere. Dar din grîu începu să picure sînge. Amiran s-a mirat că plinea pe care o mănîncă oamenii e îmbibată de sînge. Ar fi vrut ca oamenii să aibă pîine curată. Socotindu-l vinovat pe dumnezeu, s-a ridicat să lupte împotriva lui. Nu l-a învins și dumnezeu l-a legat de un țăruș înfipt în stîncă, adînc. Alături, dumnezeu l-a legat pe cîinele înaripat Goșia, născut din vulturi, care omorîse din gazelele dragi lui dumnezeu. La cîțiva pași zăcea pe jos sabia lui Amiran, dar lanțurile nu-i îngăduiau viteazului s-o ia și să le reteze. Tot anul cîinele Goșia lingea lanțurile viteazului, care se subțiau, gata să se rupă. Tot anul Amiran clătina țărușul, gata să-l smulgă din pămînt. Dar cînd erau aproape să se elibereze amîndoi, dumnezeu trimitea o păsărică să ciugulească o dată din inima lui Amiran. In aceeași clipă, slugile lui dumnezeu loveau cu ciocanele în nicovalele cerești, iar lanțurile se îngroșau din nou și intra adînc în pămînt și țărușul.

Legenda nu indică nici an sfîrșit. Dar sfîrșitul a existat.

Era de ajuns să mă uit chiar atunci afară, pe bulevardul Rustaveli ca să văd că sfîrșitul robiei lui Amiran venise. Am cunoscut libertatea lui Amiran în cele aproape șapte săptămîni cît am cutreierat Republica Sovietică Socialistă Georgiană urmărindu-i greaua istorie în cetăți și luminîndu-mă de era ei nouă în biblioteci, fabrici, colhozuri.

Călătoream prin Georgia în ultima vară dinaintea celei de a 40-a aniversări a Revoluției din Octombrie. Cred că acum patruzeci de ani ciocanele slugilor lui dumnezeu n-au mai lovit nicovalele cerești și Amiran și-a retezat lanțurile, cobortnd în văile Caucazului să-și realizeze vechiul ideal. Oamenii au început să mănînce pîine curată, fără sînge. Tenacitatea înlănțuitului Amiran, care ar fi putut să ceară iertare suzeranului său ceresc, dar nu i-a cerut, am zărit-o în tenacitatea cu care poporul georgian, autor al uneia dintre cele mai vechi culturi ale cărei prime monumente găsite de istorici sînt de pe la anul 400, și-a păstrat această cultură, ba nu, și-a dezvoltat-o chiar, printre sutele de invazii mongole, iraniene, otomane. Am văzut clădiri fortificate care au rezistat o mie de ani. Am aflat că de aproape opt veacuri există obiceiul ca opera poetului național al Georgiei, Șota Rustaveli, să fie dar de zestre obligatoriu pentru toate fetele acestei republici. Dar în vechime școlile și academiile se ascundeau în mînăstirile fortificate, iar mai tîrziu, ohrana țaristă vina orice tipăritură cu alfabet georgian, școli și edituri oficiale neexistînd. Oameni care făcuseră una dintre cele mai vechi și mai bogate culturi din lume erau, aproape în masă, analfabeți.

La 25 februarie 1921, S. Ordjonikidze i-a telegrafiat lui Lenin din orașul în care citisem, astăvară, legenda lui Amiran: „Deasupra Tiflisului fîlfîie Drapelul roșu al puterii sovietice. Trăiască Gruzia sovietică!“

M-am dus să-l văd pe Amiran descățușat în uzina de la Rustavi, oraș nou de vreo 60.000 locuitori, construit în cinci sau șase ani, după instaurarea puterii sovietice în Georgia. Uzina, prima uzină automată din U.R.S.S., exportă semifabricate metalice, de calitate excelentă, și e manevrată de o mînă de oameni. Mă plimbam prin uzină și mă uitam, în fiecare hală uriașă, la cei vreo patru-cinci flăcăi ori fete, așezați comod în niște căsuțe aerisite și răcorite mecanic ce se plimbau la mișcarea unei pîrghii pe deasupra întregii hale, în lat și în lung. Unde dispărusera peisajele dantești ale vechilor fabrici în care viața omului se subția ca lanțurile linse de cîinele Goșia? Cînd am intrat în orașul Rustavi, oraș cu gust și stil arhitectonic modern dar georgian, n-am putut crede că aici e industrie. Vedeam numai lumină de soare și cîte patru rînduri de copaci verzi pe fiecare stradă. L-am vizitat pe Amiran și pe străzile noi, solare și solide, din Tbilisi. L-am văzut în orașul Kutaisi, la fabrica de automobile, unde muncitorii au făcut pînă acum, în durata destul de scurtă a existenței acestei fabrici, 25.000 de vehicule. L-am văzut în excelentele sanatorii pentru vindecarea tuturor soiurilor de reumatisme, de la Țkaltubo. In cursul vieții sale de luptă, Amiran odată fusese răpus. Logodnica lui, fecioara Kamar, l-a înviat mîngîindu-l cu un fir de iarbă. Aici, la Țkaltubo, unde în 24 de ore curg 23.000.000 litri de apă minerală fierbinte de sub pămînt, am văzut oameni care plecau după cîteva săptămîni la plimbare fără baston, deși fuseseră aduși pe targă între viață și moarte. Nu sînt numai apele fericite; dar statul le-a canalizat în sanatoriile moderne, și o armată de medici și de surori le distribuie miracolul natural după regimul stabilit de știința zilelor noastre. Una din bogățiile naturii caucaziene sînt livezile de portocali, mandarini, lămîi. Am aflat, pe malul Mării Negre, de la pomicultorii georgieni și abhazi, că sînt hotărîți să culeagă anul acesta (probabil acum, cînd scriu acestea în ritmul vîntului ud al toamnei noastre, în Georgia cea solară făgăduiala se și pune în aplicare!), în cinstea celei de a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cel puțin 400.000.000 de fructe citrice.

Cînd umblasem printre ruine, mîncînd fragi, atunci culeși, acolo crescuți, într-o sală de la Ikalto,

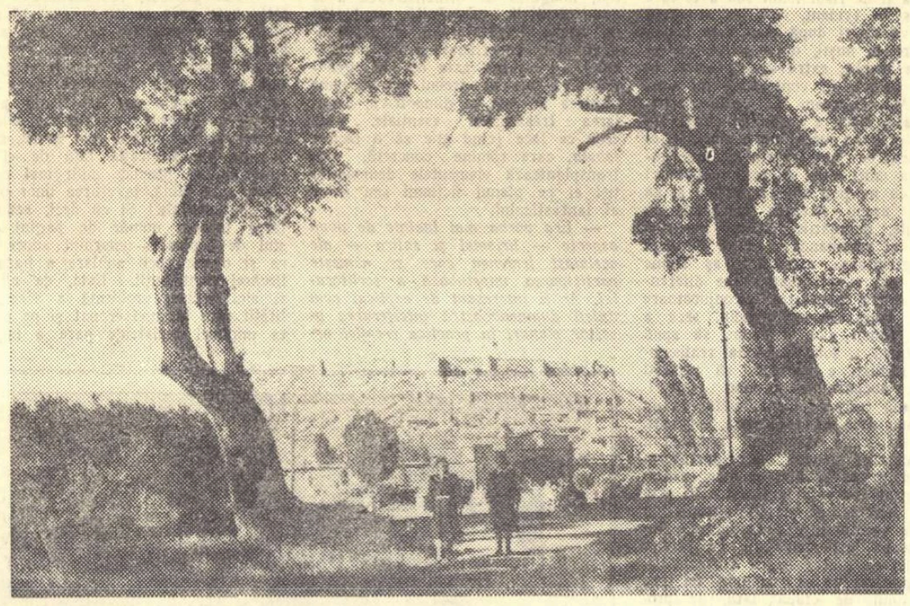

R.S.S. GEORGIA

Vedere spre cetatea Gori

unde acum vreo opt sute de ani învățase gramatica și poetica Șota Rustaveli, sau cînd șezusem pe o bancă de piatră în aula academiei din Ghelati, unde cu alte secole în urmă studenții georgieni îl ascultaseră pe filozoful Ioane Petridze care le explica sistemul lui Aristot, cînd mă gîndeam la o inscripție descoperită chiar în vara în care mă aflam acolo, o inscripție de acum un mileniu a cronicarului Leonti Mroveli, și cînd răsfoiam o carte aflînd întristat că toate invaziile care s-au abătut asupra țării au măcinat populația reducînd-o, în preajma Revoluției din Octombrie, la un milion și jumătate de oameni (după Revoluție, poporul georgian numără acum 2.500.000 de oameni!), mă gîndeam și la tristele vremuri vechi în care cultura georgiană s-a dezvoltat furișîndu-se înfricoșată de polițiști și autorități administrative. Astăzi, pentru un popor de două milioane și jumătate de oameni, există o mare Academie de științe, cu secții solide, cu 47 academicieni și 33 membri corespondenți, 4.546 școli, 1.800 cluburi culturale, 2.850 biblioteci populare, 20 de teatre de stat, 1.100 cinematografe, 40 de muzee, 750 de lectorate sătești. In anii puterii sovietice s-au tipărit aci 43.000 de cărți georgiene cu tirajul general de 188.000.000 exemplare.

N-am disprețuit niciodată cifrele, deși nu sînt contabil. De multe ori însă cifrele fac economie de spațiu, ceea ce în jurnalistică este lucru de preț, și au poate mai multă putere de sugestie decît retorica.

Umblînd prin Georgia, n-am întîlnit om care să nu fi citit pe Rustaveli și pe cei mai de seamă scriitori naționali. Dar, de pildă, în colhozul Boboqvati, din sud-vest, am aflat că cel mai iubit scriitor după Rustaveli, care este emblema culturii naționale georgiene, e Shakespeare, tradus de cîteva ori și avînd ediții integrale. Poporul pe care iranienii și otomanii l-ar fi vrut desființat, pentru a-și păstra, fără oameni, bogatul Caucaz, poporul căruia ohrana nu-i dădea voie să-și scrie numele cu litere georgiene, după Revoluția din Octombrie a creat cifrele înșirate mai sus și citește pe Shakespeare, metodic de la un cap la altul, după ce ziua a culeș ceai sau portocale sau a turnat fevi la Rustavi și a fabricat automobile la Kutaisi.

Amiran și-a întrecut legenda.

Victor Kernbach

ILIA SELVINSKI

Despre patrie

De ce mi-e-așa de dragă țara mea?
Doar pentru glasul de stejari, foșnind?
Sau pentru că toți anii mei prin ea,
Pînă la moarte mi i-am deslușit?

Sau fi'ndcă pur și simplu m-am născut
De partea asta-a fluviului străbun —
Și-n adevăru-acesta cunoscut
E taina, mai presus de rațiuni;

Și veșnic deci eu n-o să pot uita
Rotirea albă-a primelor zăpezi,
Și peste cîmpul copleșit de nea
Cenușa cîrdului de stănci, cît vezi?

De nu m-aș fi născut aici, pe mal,
Ci peste fluviul dantelat în fum,
Mi-aș fi iubit pămîntul meu natal
Adînc cum mi-l iubesc pe cel de-acum?

O, nu! eu chiar de-aș fi născut în sud,
Lîngă stingherii, naltii palmieri,
Prin vis, m-aș reîntoarce-aici, s-aud
Aceiași vechi stejari ritmînd tăceri.

Aș fi venit aici, pe largi cîmpii,
Nu pentru grîu-n foșnet mătăsos,
Și nici pentru argintul cînepii
Suind pe trunchiuri negre, somnoros,

Ci fiindcă-aici, cu sute de chemări,
Pentru popoare, neamuri, la un loc,
Pentru robiți și pentru luptători
Zbucnit-a marele-adevăr de foc.

Și eu mai știu: de veacuri au rîvnit,
Prin aburul de lacrimi, amărui,
Toți cîntăreții vechi ce au pierit,
Această țară-n care liber sui.

Ți-i calea grea, republică, da, știu,
In ochii tăi privesc adînc, tăcut,
Și urcă-n mine fericirea, viu,
Că te-am găsit chiar unde m-am născut.

1947 In romînește de **Grigore Hagiu**

LEONID MARTÎNOV

Noapte

Sfîrșind număratul izbînzilor grele
și-al neizbînzilor, cine ți-a spus
acum zăvorît după ușă să uiți toate cele?
Asta să n-o crezi! N-o să se-ntîmple așa!
...și tot mai veghezi?
Nu ești singurul: iată, nu poate să doarmă nici ea
în noaptea aceasta catifelină
ci de mașini, de vitrini, de placarde e plină
de rîset, feeric.
...Nimica nu doarme pe întuneric...
nu doarme nici ea
Capitala.
O, nimeni nu doarme zburînd, nimeni la drum în mașină
Vinul l-auzi în carafe, asfaltu-n cazane gemînd
așa pe pămînt
Tăciunii nu dorm în cenușă, fierbinți...
... și tu ai menirea
mereu dinainte să simți
minunea din fiece zi-nmugurită
...și poate de-aceea
nici noaptea
n-ai somn.

In romînește de **Nichita Stănescu**

Carnet SOVIETIC

VERSURI NOI

In ultimul timp, editurile sovietice au tipărit un mare număr de volume de versuri. Printre acestea se află o culegere amplă din poezia lui Valerii Briusov; *un volum antologic în traducere rusă din opera interesantului poet georgian* Titian Tabidze, *multă vreme nereeditat; o nouă ediție, completată, a poeziilor, fabulelor și poemelor lui* Demian Bednii, *precum și numeroase culegeri din poeții mai tineri, ca:* Lev Oșanin *(„Versuri de dragoste“),* Gheorghi Nekrasov *(„Dimineața ta“) etc.*

De asemenea, s-a tipărit o antologie a poeziei mongole și va apare în curînd o antologie a poeziei ucrainene.

Editura de stat pentru literatură din Moscova a publicat recent un volum bogat de traduceri în limba rusă din lirica lui Catullus.

O REVISTĂ DE TEORIE A LITERATURII

Apărut de curînd primul număr al unei reviste sovietice noi, închinată exclusiv teoriei și istoriei literare. Se numește „Probleme de literatură“. Acest prim număr cuprinde diferite studii despre realism, precum: „In problema realismului critic și a realismului socialist“ de A. Ivașcenko, „Problema realismului și literatura din Orient“ de N. Konrad, „Despre orientările literare“ de B. Reizov etc.

Dintre studiile de istorie literară, menționăm: „Tragedia și rezolvarea ei“ de D. Blagoi, „De la folclor la literatura scrisă“ de M. Bogdanova, „Insemnări despre critica jurnalistică“ de A. Dementiev.

Revista mai publică diferite scrisori și documente inedite din activitatea lui M. Gorki și a lui A. Fadeev.

GORKI INEDIT

In preajma aniversării Revoluției din Octombrie, presa din U.R.S.S. publică numeroase documente ale vremii, unele inedite.

Printre acestea este și o foarte interesantă scrisoare a lui Gorki pe care o tipărește acum întîia oară „Literaturnaia gazeta“. Scrisoarea a fost trimisă de marele scriitor din Neapole, la 16 februarie 1926, lui I. M. Kasatkin. Iată textul:

„Rusia n-a trecut încă niciodată prin ani atît de serioși și e timpul, însfîrșit, ca literații să înțeleagă acest lucru. Unii încep să priceapă și încearcă să creeze vaste tablouri. „Cimentul“ de Gladkov, „Bursucii“ de Leonov, „Kiuhlea“ de Tîneanov, „Imbrăcați în piatră“ de Forș, „Orașe și ani“ de Fedin — sînt, însfîrșit, pe trepte diferite, începuturile de succes ale noii literaturi ruse. Tîneanov a scris o carte care face să amuțească toată acea sterilă și neputincioasă pălăvrăgeală care nu este numai a lui Merejkovski. La Tîneanov se simte, chiar dacă nu destul de puternic, tradiția romanului „Război și pace“. Se naște o literatură nouă, „mare“, și la crearea căreia trebuie să se concentreze toate forțele...

...Nesecată temă fundamentală este însă pentru noi, în veci vecilor, omul în fața lumea exterioară — natura, „semenii“, omul în luptă, în contradicție, în setea lui de a crește etc.“.

7.500 CĂRȚI PE MINUT

După statisticile recente, pe tot teritoriul Uniunii Sovietice, în fiecare minut apar 7500 de cărți noi. E o cifră ce nu are nevoie de comentarii. Trebuie adăugat la aceasta că, din 3 cărți apărute, una este literară.

Ritmul tipăriturilor a crescut enorm în cele patru decenii scurse de la Revoluția din Octombrie încoace. Iată cîteva cifre, indicînd tiraje interesante. In patruzeci de ani, opera lui Maxim Gorki s-a tipărit în 98.000.000 exemplare, opera lui Pușkin în 84.000.000, a lui Lev Tolstoi în 76.000.000, a lui Cehov în 52.000.000, a lui Alexei Tolstoi în 40.000.000, a lui Maiakovski în 31.500.000, a lui Șolohov în 25.700.000 exemplare.

Uniunea Sovietică ocupă primul loc din lume în ce privește traducerile din alte limbi. E de ajuns să spunem că de-a lungul celor patru decenii s-au tradus în limbile popoarelor din U.R.S.S. 15.971 cărți de 1872 autori străini, tipărite în 487.700.000 exemplare. Cei mai mult sînt traduși în U.R.S.S. autorii francezi, americani, englezi și germani. Autorii sovietici sînt, se știe, iubiți în toate țările lumii. Dar cifrele sînt cel mai temeinic argument. De pildă, operele lui Gorki au fost editate peste hotarele U.R.S.S. de 489 ori iar ale lui Maiakovski de 150 ori.

Numai în anul 1956 s-au editat în țările străine 11.545 cărți sovietice, într-un tiraj total de peste o sută de milioane de exemplare.

A. B.

La Sevastopol, pe malul Mării Negre

Fenomenul vieții în dramaturgia sovietică

(Urmare din pag. I)

Belojerkovski; „Liubov Iarovaia“ a lui Treniev; „Trenul blindat 14—69“ de Vs. Ivanov; „Ruptura“ de Lavreniev și „Tragedia optimistă“ a lui Vișnevski.

In fiecare din aceste piese astăzi se mai păstrează un interes documentar, viu, firesc, al epocii la care au fost scrise, dar ele păstrează prin autenticitatea lor, prin îmbinarea perfectă a trăirii firești cu un potențial foarte înalt de eroism sporit de Revoluție, interesul unei mari creații artistice. Să vorbim de „Trenul blindat 14—69“ a lui Vs. Ivanov. Format în preajma lui Gorki, cu grija, îndemnul și afecțiunea acestuia, Ivanov a realizat încă din începuturile sale pe scriitorul autentic, astfel că opera sa dramatică „Trenul blindat“ deși nu l-a chemat dintr-o pasiune specială pentru teatru, pe prozatorul Ivanov, izbutește totuși prin patos, realism și adevăr uman, să rămînă una din cele mai realizate piese sovietice, avînd prezentă tematica revoluționară și politică în deosebită realizare artistică.

„Omul cu arma“, „Orologiul Kremlinului“, „Pe malul Nevei“ sînt lucrări emoționante și izbutite, mai ales prin prezența marelui Lenin, marele model, creatorul lumii celei noi.

Un alt moment important din creația sovietică în dramă a corespuns producției din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. „Oameni ruși“ de K. Simonov sau „Invazia“ de L. Leonov se înscriu pe primul plan.

Dar sarcina literaturii dramatice sovietice este de a-l arăta pe omul nou nu numai în marile lui porniri de luptă și de apărare. Același eroism el îl desfășoară și în viața zilnică, de construcție a patriei sale. Pe toate aceste nenumărate căi de creație, dramaturgii au sarcina să urmărească acest rar exemplar de desăvîrșire omenească perfecționat neîncetat de comunism. Dacă viața de constructor a eroului îngăduie și cercetarea unor anumite planuri sufletești, fără de care creația n-ar fi valabilă, ea nu trebuie desprinsă de acel eroism romantic socialist care rămîne permanent în noul stil de viață. Oare ultimul eveniment de importanță mondială, sub semnul căruia trăim: satelitul artificial lansat de Uniunea Sovietică în ziua de 4 octombrie 1957 și care se mai rotește încă în jurul globului în clipa în care scriem, nu este oare una din realizările cele mai gigantice ale aceluiași om nou, crescut din învățătura lui Lenin pe a șasea parte din cuprinsul lumii? Viața, lupta și mai ales visul unui asemenea om să nu aibă nici un răsunet în imboldul dramaturgilor sovietici? Desigur că va avea. Și eroismul și visarea de pace a omului sovietic va lua tot mai adînc ființă și se va închega armonios, puternic și permanent valabil într-o literatură care va avea nu numai desăvîrșire artistică, dar și valoarea unor teme superioare din viața întregii omeniri.

Ion Marin Sadoveanu

Intr-un parc

1917

In secularul parc aristocratic
împuşcături,
havuze şi ceaţă verzui-cafenie; populat
cu statui somnoroase, mai mult dezolante
— ca însăşi istoria ţarului.
Aici, un frumos copilandru
clătinîndu-se peste ultima
floare a toamnei. Ce blînd îi era chipul!
Cu degetele-i înroşite de propriul său sînge
căuta inima care încet se stingea. Acum
buzele (o, dulce surîs de altădată!)
sărută crizantema îngreuiată de vise;
mult i-au plăcut
florile, dreptatea sau pasărea mică
întotdeauna bucurie, preţioasă culoare
în peisajul negru al fabricii unde lucra —
şcoală şi închisoare deopotrivă;
îi plăcea şi vîntul roz al primăverii
fiindcă aducea neliniştea bună a dragostei.
Apoi adormi uşor, uşor
ca o creangă în lumină;
adormi
ca şi cînd nimic n-ar fi fost —
veni doar tatăl
luîndu-i arma din mîinile reci, mîngîindu-i
ochii şi fruntea
odinioară
flori şi un petec de cer luminos.
Şi tatăl porni grăbit. Revoluţia
timp nu avea să-l aştepte.

Petre Stoica

Revoluţia

fragment

7

Intors din sublima plimbare ca-n vis
m-am uitat în ochii ei limpezi,
calzi şi adînci, ca oceanul, şi-am spus:

— Tu-mi pari mai presus ca orice,
ochii tăi sînt mai clari decît vorba
căci spun adevărul. O, Revoluţie!
Pe tine, lumina-luminii, te caut
în nopţile mele de veghe şi frig. Te iubesc!
Invaţă-mă legea dragostei tale.

Şi-atunci îmi răspunse femeia în alb,
cu ochii ei limpezi, adînci ca şi marea

— Lumină să fii din flacăra mea
să arzi în lumină, să-mprăştii lumină!
Pe inimă jură-mi credinţă de veci,
întreagă, puternică, neprihănită,
urăşte, de moarte, pe duşmanii mei
şi dragostea mea să n-o-mparţi cu dînşii!
Să nu uiţi nicicînd, nici unde, că eu
veştejesc mai presus decît toate: trădarea.

8

De cînd am văzut pe femeia în alb
m-a cuprins o ciudată schimbare:
simţeam parcă ard, că ochii mei luminează,
că o parte din flacăra acestei femei
circulă prin arterele mele.

Cînd, într-o zi, m-am uitat în oglindă
am scos un strigăt uimit:
aveam ochii adînci, la fel ca femeia în alb!

10

O, marile iubiri fac pe oameni să semene!

V. Nicorovici

LINGURARUL

Asupra micului orăşel de provincie bate un vînt subţire. Vîntul înfioară plopii de pe strada mare, vestiţii plopi după care s-a dat numele oraşului, se prelinge nevăzut vîntul, ca un duh melancolic, pe netezimea trotuarelor pustii, clatină neliniştitul firicel de apă al fîntînii arteziene din centru. Cerul e în pîclă. Deşi e rece încă, primăvara pluteşte aţiţător prin aer. O atmosferă de pace duminicală domneşte la ora aceasta de dimineaţă, după ce aproape cele cincizeci de căruţe şi faetoane au pătruns triumfal, ca nişte care romane, în oraş, venind din cele 7 sate dimprejur. Obloanele închise, lătratul stingher al unui cîine, vocile încă joase ale vînzătorilor din piaţă care îşi aşează marfa pe tarabe sau de-a dreptul în căruţe sub arcul rogojinilor, mirosul fructelor, al untului şi urdei, al cărnii, legumelor şi laptelui, fac această oră grea de un farmec dulce.

Pătruns de această dulceaţă pînă în ultima fibră a fiinţei sale, un om vine pe strada mare, zîmbind uşor, cu un coş de papură în mînă. Ajungînd în dreptul pieţei, aruncă o privire scurtă asupra oamenilor, tarabelor şi căruţelor, cîntărind expert situaţia şi, trecînd mai departe, după cîţiva paşi, se aşează pe treptele de la intrarea unui magazin, cu coşul între picioare. Coşul e acoperit. Cînd dă la o parte învelitoarea de pînză groasă, ţărănească, ies la iveală, aşezate frumos, scoicile albe ale unor linguri de lemn. Omul se uită în jur cu acelaşi zîmbet proaspăt în priviri. Intr-o parte e piaţa, în cealaltă, puţin mai jos, măcelăria. Dintr-o parte sau alta, gospodinele vor fi nevoite să-i treacă prin faţă. Azi se mocoşesc pe aici şi o mulţime de ţărani. In ei e nădejdea. Vin la piaţă cu marfă, sau la bufet să se cinstească, se duc la cinema, dau pe la rude.

Lingurarul e îmbrăcat cu o canadiană bună din balonseide, pantaloni groşi, ţărăneşti, de dimie, bufanţi, în picioare — pantofi maro, noi, pe cap — o căciulă albă de oaie, cu fundul turtit. Smead cum e, cu mustăcioara neagră, subţire, tunsă tinereşte deasupra buzei, n-ai zice că a atins 50 de ani.

Acum, cînd „totul e gata", nu stă o clipă locului. Se învîrte în jurul coşului, cu mîinile în buzunarele canadienei şi-şi strigă monoton marfa, deşi strada e pustie, iar vîntul subţire o face parcă şi mai pustie. Ţăranii care au venit cu marfă la piaţă au acum treburile lor. Ştie asta şi totuşi strigă într-una, cu o vădită plăcere, ascultîndu-şi glasul:

— Ia la linguri, linguriţe, luaţi linguri, cuconiţe. Lingura de lemn! Ia lingura de lemn!

Repetînd la nesfîrşit aceleaşi cuvinte, limba cleioasă ajunge după două ceasuri să scoată numai nişte sunete care amintesc vag de originea lor:

— Ia la li...ri! Ia la li...ri!

Apoi, puternic:

— Linguri de nailon! Ia linguri de nailon!

Şi, în sfîrşit, ca o melopee:

— Două la leu... două la leu... Două linguri la leu... Ia linguri! Două la leu... hai, două la leu...

Nu cumpără nimeni linguri de lemn.

După o tăcere de cîteva clipe, strigă deodată, scurt, cu ciudă parcă:

— Ia! Două la leu! linguri! linguri de lemn!

Şi tace iar. Parcă e o tresărire nervoasă. Apoi, învins, începe iar cu aceeaşi monotonie, insinuantă, ca picătura chinezească:

— Două la leu... hai, două la leu...

Nu cumpără nimeni linguri de lemn.

Intre piaţă şi magazin e un bufet de stat. La prînz, cu limba iască, cu urme de spumă albă în colţul buzelor, intră să bea un pahar.

— Iţi plătesc cu linguri, vrei? îl întreabă el pe chelner.

— Nu pot să decontez linguri, zîmbeşte chelnerul, puţin surprins, puţin intrigat.

— Nu vrei? Păcat! Ia uite ce mai linguri! Unde vezi o asemenea netezime? Şi uite ce cozi frumoase. Floriie nu se spală nici dacă le fierbi în apă cu leşie. Ştii cît lucrez la una? Două ore! Dacă nu ţi le primeşte, le duci acasă, le pui pe policioară, măcar să te uiţi la ele şi nu-i păcat. Dar poţi să şi mănînci dacă vrei. Mămăligă cu lapte. Ori iei smîntîna din oală şi o împarţi în farfurioare. O minune! Lemn de tei, gustos, fără miros. Hai să socotim, vrei? Cît costă şpriţul? Doi lei? I-auzi! Uite patru linguri. Bine? Eşti un om cumsecade. Nici eu nu sînt rău. Ştii, mi-e o sete grozavă...

Şi dă şpriţul pe gît. Chelnerul rîde, se uită cum îi joacă omuşorul sub piele apoi ia lingurile şi le împarte colegilor. Una o dă casieriţei, imitîndu-l pe lingurar, care le-a tocat toată dimineaţa în ureche:

— Ia la linguri, linguriţe, pentru cuconiţe...

Unde se duce lingurarul? Are casă? Are familie? Pe faţa lui e întipărit acelaşi zîmbet uşor, plăcut. Şpriţul rece l-a înviorat. Se îndreaptă spre gară. Peste cîteva clipe e în trenul care leagă micul orăşel de provincie de uzina siderurgică din apropiere. Lingurarul priveşte senin pe geam cum rămîne în urmă cîmpul, însufleţit acum de soarele primăvăratic. Cîmp, cîmp, numai cîmp negru, umed, gras, deasupra căruia pluteşte un abur auriu. Vinul îi dă o căldură plăcută în măruntaie. Lingurarul zîmbeşte. Simte pe genunchi coşul cu linguri şi se gîndeşte ce ciudată e viaţa. Mergea, mergea, şi deodată s-a oprit. Cutreierase toată ţara cu coşul lui de linguri. Şi într-o zi i-au apărut înaintea ochilor aceste cuvinte: „Se caută muncitori la fabrica de linguri". Ce forţă l-a atras înăuntru? Curiozitatea? Dorinţa veche de a şti cum se fac lingurile de argint? Sau nevoia tot atît de veche de a mai sta locului, de a se pripăşi şi el pe undeva? Ei, multe, multe...

Lingurarul priveşte undeva departe, acolo unde nu mai ştii dacă e pămînt sau cer, dar, în orice caz, unde e chiar capătul lumii. Da, ciudată e viaţa! Toată săptămîna munceşte la fabrica de linguri, nou construită acum lîngă uzină. Apasă pe o pedală şi, dintr-o tablă dreaptă în formă de lingură, iese o lingură adevărată, cu flori frumoase săpate pe coadă. O adevărată minune. Maşina izbeşte o dată şi dintre măselele ei scoţi o lingură lucitoare. Zeci de mii de linguri. Bine, toate sînt bune. Foarte bune. Dar de ce cînd vine duminica abia aşteaptă să se vadă la oraş cu coşul plin de lingurile lui? Asta-i ciudat! Bine, să zicem că aşa e sufletul lui — hoinar. Cîte oraşe a colindat el toată viaţa, vînzînd linguri de lemn! Dar de ce lumea de pe aici nu cumpără linguri de lemn?

Şi lingurarul zîmbeşte într-una. Nu e supărat pe nimeni. De ce să fie supărat? Aşa e „comerţul": concurenţă mare. El lucrează două ore la o lingură. Maşina în două ore scoate aproape două sute. Concurenţă mare. Pe urmă, oricît de frumoasă ar fi, lingura de lemn, tot lingură de lemn rămîne. Pe cînd cealaltă îi ia ochii clientului: luceşte ca argintul. Nu, prea e mare concurenţa. Nu mai merită să faci linguri de lemn.

Lingurarul se aşează mai bine pe banchetă şi priveşte cîmpul şi aburul auriu care pluteşte pe întinsul lui. Oftează.

„Ei! şi-apoi, la cincizeci de ani, ajunge cu hoinăritul. Nu mai merge. Niciodată n-a avut casa lui, odaia lui, familie. Mereu dintr-un oraş în altul, dintr-un tîrg în altul, mereu nopţi dormite pe o rogojină în piaţă, sub un pod, sau la „odaie", cu alţi precupeţi ambulanţi, mereu nespălat, mereu gonit din urmă să vîndă măcar de-o mîncare, mereu tînjind după o femeie mai curăţică, mai de suflet, aşa că, oricît ai fi uitat de dumnezeu, tot te cuprinde tristeţea cînd eşti singur... Ei, şi încă ce tristeţe... Da, nu mai merge, prea e mare concurenţa.

Lingurarul stă cu coşul pe genunchi şi cu mîinile una în alta, în odihnă, pe pînza care acoperă lingurile. Le simte scoicile sub palme. Ce să facă cu ele? Nu le cumpără nimeni.

Işi plimbă încet privirile pe feţele călătorilor.

„Toţi se duc acasă, gîndeşte el, cercetîndu-le îmbrăcămintea, mîinile, ochii, frunţile, ca şi cum ar fi căutat o confirmare a acestei presupuneri. Minunat lucru, să te duci acasă".

Şi, deodată, simte năpădindu-i sufletul o mare bunăvoinţă pentru oamenii aceştia, o prietenie şi o căldură pe care n-a simţit-o niciodată faţă de semenii săi.

„Şi eu sînt ca voi", par să spună privirile sale luminate de emoţie şi, îndemnat de un impuls generos, de o nevoie de afirmare a sentimentului, dă pînza la o parte şi, scoţînd o lingură, o întinde omului din faţa lui:

— Uite o lingură, dragă...

Omul îl priveşte surprins şi o ia uşurel, ca pe cine ştie ce obiect gingaş:

— Frumoasă..., zice el, sucind-o pe toate părţile.

— Aşa-i că-i frumoasă?! exclamă cu orgoliu lingurarul.

Omul dă de cîteva ori din cap şi i-o întinde grăbit înapoi, gata să spună că n-are nevoie de ea. Dar lingurarul i-o ia înainte:

— Dacă-ţi place, ia-o! Du-o acasă la copii. Eu nu mai am ce face cu ea...

Şi fără să-l mai privească, însufleţit de ideea sa năstruşnică, lingurarul se ridică şi se adresează celorlalţi călători:

— Vă dau şi dumneavoastră... Să aveţi de amintire... Le puneţi pe policioară, să fie de podoabă, dacă nu de alta.

— Da' ce te-nsori? glumeşte careva.

— Da, chiar aşa, zîmbeşte tainic lingurarul împărţind linguri în dreapta şi-n stînga.

Toţi privesc lingurile cu interes. Dar fiecare se simte prost să ia lingura pe gratis. Unul scoate un leu, altul 50 de bani, altul chiar 3 lei... E simpatic lingurarul. Uite, ştie să-şi vîndă marfa. Parcă-ţi trebuie lingura de lemn? Da' cumperi aşa... Iţi place cînd vezi un om deştept... Dai şi 3 lei pentru asta...

— Ţi-ai găsit femeie, întreabă o dolofană, sau să-ţi peţim noi?

— Am numa' o gazdă... da' nu-i rea...

Bărbaţii rîd gros. Femeile, ruşinate.

Cînd vine acasă, o căsuţă mică de ţară, la zece minute de fabrică, gazda, o văduvă scundă, voinică, cu ochi mici de veveriţă, îl întîmpină, bătîndu-şi una de alta mîinile pline de făină:

— Vai, domnu' lingurar, aţi vîndut toate lingurile!

— Toate! zice lingurarul, punînd coşul jos. Toate.

— Vai, da' bine-mi pare...

Lingurarul se îndreaptă din şale cît e de lung şi o priveşte dintr-o parte, hoţeşte, mîngîindu-şi uşor mustaţa cu degetul mic. Gazda clipeşte des şi gîtul ei cărnos şi alb devine purpuriu. După cîteva clipe lingurarul scoate mîndru banii căpătaţi pe linguri şi-i pune în buzunarul şorţului cu care e încinsă, rostind intim:

— Dumneata mi-ai zis întîia dată „domnu'", da' eu zic să nu-mi mai zici... Banii să-i gospodăreşti dumneata, că eu sînt mînă spartă... Cînd aduc leafa acasă, mie îmi dai numai de-o bere şi-o ţigară...

H. Rohan

Desen de GETA BRĂTESCU

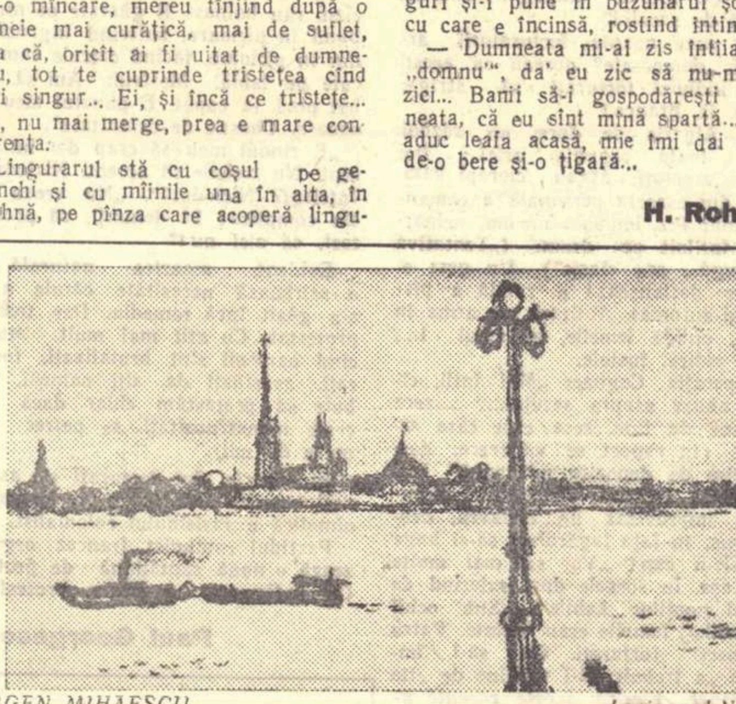

EUGEN MIHAESCU — Leningrad-Neva

NOTE

Revizuiri...

Camil Baciu este un tînăr reporter foarte talentat şi mărturisesc că l-am citit cu plăcere volumul „Nu departe de castelul prinţesei". Dar, ca orice om, are şi el ciudăţeniile lui. M-am lovit de ele în reportajul „Sub palmierii Mării Negre" publicat în cîteva numere din „Flacăra". Camil Baciu are oroare de datele rigide şi dogmatice ale istoriei, precum şi de schemele prestabilite ale geografiei. El scrie, de pildă, că grădina „de la Nikita" a fost „înfiinţată în 1912 atunci cînd Suvorov sfărîma armata napoleoniană". Dar Suvorov a murit în 1800 (cel puţin aşa pretind istoricii). Reporterul a reacţionat deci împotriva unei condamnabile inerţii datorită căreia oamenii preiau datele istoriei în mod pasiv, necritic, fără a-şi aduce contribuţia constructivă la dezvoltarea lor. La urma urmei, de ce trebuie să ne conformăm istoriei şi să considerăm că nu Suvorov, ci Kutuzov a condus lupta împotriva armatelor franceze în 1812? Tot conformism este şi acceptarea legendei după care Xerxes, regele perşilor, a fost acela care a poruncit să fie bătută marea cu vergile. Reporterul sparge şi aici canoanele dogmatice: „Să baţi marea cu vergile ca Darius..." Intr-adevăr, ce plictisitoare ar fi istoria, dacă n-ar interveni cîte cineva să facă mici corectări! E de-a dreptul obositor să auzi sau să citeşti mereu că revoluţia franceză a avut loc în 1789. Oare nu mai există şi alţi ani cînd s-ar fi putut produce tot atît de bine această revoluţie?

In geografie, C. Baciu e tot atît de categoric. Geografii, oameni lipsiţi de simţul realului, s-au apucat să împartă pămîntul în linii, paralele şi meridiane, adevărate scheme lipsite de viaţă. De aceea, reporterul le ignoră sau le dă interpretări proprii. El vorbeşte de „meridianul care trece prin Constanţa şi Piteşti", făcînd abstracţie de faptul că între cele două oraşe este o diferenţă de aproximativ 4 grade longitudine (nu-i deloc o bagatelă). Transportînd totuşi Piteştiul la vreo 400 kilometri spre est, poate l-am aduce pe acelaşi meridian cu Constanţa. Dar ca să realizăm aceasta, trebuie să lichidăm cu anchilozarea dogmatică, cu rămînerea pe loc... a oraşelor.

Să mai cuteze cronicarul a zice că nu-s vremile sub om, ci bietul om sub vremi!...

A. P.

P.S. — Continuăm să credem în talentul lui C. Baciu, în ciuda acestor... ciudăţenii.

1 + 1 = 1

Dumitru Micu, într-un articol din „Contemporanul" (nr. 39) împarte critica noastră în: critică publicistică (I. Vitner, Paul Georgescu, Radu Popescu, Savin Bratu) şi critică nepublicistică (Ov. S. Crohmălniceanu, S. Iosifescu şi Vera Călin). Primii se caracterizează prin „pasiune vie", dar nici ceilalţi nu scriu fără pasiune. Pasiunea fiind criteriul definitoriu al criticii publicistice şi nelipsind nici din critica nepublicistică, clasificarea se dovedeşte cum nu se poate mai exactă. Ea s-ar traduce cam în felul următor: X scrie cu pasiune, deci face critică publicistică; Y scrie tot cu pasiune, deci face critică nepublicistică. Acestor categorisiri strict ştiinţifice li se concesionează o jumătate din articolul destinat în fond discutării volumului de cronici al lui Savin Bratu. Nu ne aflăm, oare, în faţa celei de-a treia modalităţi critice?

Ent.

Perseverenţă

Intr-o notă publicată în „Gazeta literară" atrăgeam atenţia că în prefaţa noii antologii de „Ghicitori şi Proverbe" este negată total metoda de clasificare din colecţia lui Iuliu A. Zanne. Am citat din contextul unui pasaj al acestei prefeţe tocmai cuvintele care cuprindeau această negaţie asupra clasificării lui Zanne, avînd grija să însoţesc extrasul cu punctele de suspensie de rigoare.

In nota sa de răspuns, publicată în numărul trecut al „Gazetei literare" prefaţatoarea păstrează tăcere asupra problemei pe care o ridicasem (dacă materialul din colecţia lui Zanne este sau nu „haotic clasificat") — detaşînd discuţia spre afirmaţia injustă că l-aş fi „răscroit" spusele, etc. etc.

Ocolind tema propusă de nota mea, înclin să cred că prefaţatoarea, perseverentă, rămîne la convingerea fermă că materialul din colecţia lui Zanne e „haotic clasificat".

Ştefan Bănulescu

„Concepţii sentimentale"

Editura Militară a pus de curînd la dispoziţia „lucrătorilor din învăţămîntul militar, masei ofiţerilor", o antologie a scrierilor cu caracter militar din opera lui Bălcescu. Un „studiu introductiv" cu destule rămîneri în urmă, semnat de Mircea Ioanid şi Eugen Bantea încearcă să prezinte opera şi activitatea lui N. Bălcescu.

Cititorii sînt informaţi că la începutul secolului XIX în ţările romîneşti „clocotea puternic cazanul revoluţiei"; despre patriotismul lui Bălcescu se spune că era „cea mai făţişă caracteristică a sa", iar Mihai Viteazul e admonestat pentru „atitudinea sa nejustă faţă de ţărani". Lui Bălcescu i se reproşează, printre altele, că a avut şi unele „concepţii sentimentale şi romantice" (o concepţie poate fi şi sentimentală?), că „nu s-a ridicat la înţelegerea ştiinţifică a caracterului de clasă al armatei şi la rolul ei de instrument în mîinile clasei dominante" şi că „nu a ajuns la înţelegerea temeiurilor ştiinţifice ale distrugerii vechiului aparat de stat".

La sfîrşitul volumului, autorii aşează un glosar în care găsim amestecate şi cuvinte necunoscute şi nume de persoane şi localităţi. De notat că aici Alecsandri, semnalat drept „poet, mare cărturar şi patriot romîn" este definitiv şi irevocabil catalogat „burghez-liberal".

Emilia Puşcariu

CRONICA DRAMATICĂ

„Seara răspunsurilor" de SIDONIA DRĂGUŞANU

(Teatrul „C. NOTTARA")

Piesa se cheamă „Seara răspunsurilor". De ce? Este greu de spus. Mi se pare că sfîrşitul piesei se petrece seara, cînd personajele se află — aproape toate — pe scenă în faţa noastră. Nu se pronunţă însă aci nici un răspuns răscolitor, nu se enunţă nici o soluţie salvatoare... „Seara răspunsurilor"? Dar pentru asta ar trebui să existe o dimineaţă a întrebărilor în piesa Sidoniei Drăguşanu.

Ca să fim drepţi, în primul act, personajele rostesc un număr apreciabil de întrebări, fără ca vreuna dintre ele să ne nelinişteascä din cale-afară. Intrebările sînt, în comedioara pe care o reprezintă Teatrul „C. Nottara", replici graţioase, care îşi dau importanţă, păstrînd totuşi simţul măsurii. Ele sînt lansate pentru un răspuns elegant, pentru un calambur „filozofic", pentru a adăuga dialogului curăţel al piesei o undă uşor melancolică. Dacă am lua în serios pretenţiile ideologice ale piesei (aşa cum sînt înfăţişate şi în programul teatrului), am fi nevoiţi să fim duri. Dar nu... „Seara răspunsurilor" nu este o piesă de idei, nu este o dramă a marilor probleme sociale, nu este nici o ciocnire de caractere în vederea unui examen psihologic emoţionant. Sidonia Drăguşanu a scris o comedie sentimentală, uşurică dar stilată, cu dialoguri spirituale, cu „poante" zglobii şi — vai! — cu un stăruitor iz de „altădată". Autoarea piesei are vervă şi posedă o memorie selectivă care a fost utilizată mai ales în direcţia comediilor spumoase ale bulevardului parizian, surprins în compartimentul său de elită, pe linia Sacha Guitry — Achard.

Primul act începe cu un artificiu cunoscut în piesele de vulgarizare pirandelliană şi se continuă cu o clasică intrigă de amor, pudrată atrăgător cu fardurile lumii din culisele teatrului. Personajele principale trec printr-o aceeaşi nostimă acrobaţie, executată cu mai multă sau mai puţină virtuozitate. In primul act Irina, Tiberiu şi apoi Senta vocalizează cîte un mic cuplet tragic, dar în actele următoare se dovedeşte că tragismul era nefundat: nefericita Senta se arată a fi mai curînd uşuratică, în menajul Irina-Tiberiu nu se petrece nimic grav, nimic neliniştitor, iar Dana, care debutează (în actul II) cu o dramă de conştiinţă absurdă, uită tot şi pleacă în cele din urmă să se plimbe cu sania, alături de frumosul Valentin, în vesel clinchet de zurgălăi. Aţi crezut că Senta trăieşte o dramă de amor sfîşietoare? Zîmbiţi, vă rog, ne spune autoarea, — ea s-a amorezat peste o săptămînă de alt bărbat, la care a renunţat după alte cîteva zile. Aţi crezut că între Irina şi Tiberiu se va naşte un grav conflict care să semene cu cel din piesa pe care cei doi soţi o repetă la teatru? Zîmbiţi, surîdeţi, ne linişteşte autoarea, totul se va limita la un schimb de replici ambigue spuse pe un fundal de muzică tristă. Vi s-a părut curios că Dana evită să primească avansurile fermecătorului Valentin din scrupule morale faţă de o femeie lipsită de scrupule ca intriganta Olimpia? Liniştiţi-vă, ne surîde autoarea, totul se va sfîrşi cu bine după ce Dana se va tăvăli prin zăpadă la Predeal, într-un costum de schi adorabil. Pe scurt, primul act al piesei este înţesat de elanuri tragice, dar totul se va converti la surîs, totul se va mărunţi. In „Seara răspunsurilor" primează „poanta" hazlie care biruie fără greutate orice iniţiativă ideologică.

O asemenea iniţiativă este, desigur, introducerea tîrzie în piesă a „cazului" Dana Pascal.

In actul III al piesei, după ce s-au consumat un număr considerabil de situaţii drăguţe şi dialoguri gingaşe, izbucneşte — pe neaşteptate — mica dramă a Danei. Acuzată pe nedrept de abateri de la morală, Dana — suflet pur prin excelenţă — este supusă oprobriului public. Oamenii cinstiţi din teatru sînt adînc revoltaţi. Se vorbeşte despre grija pentru om, despre atenţia cuvenită fiecăruia dintre oameni. Spectatorul aşteaptă să se desfăşoare lupta dramatică împotriva impostorilor care-şi ascund sentimentele urîte cu ajutorul frazeologiei moraliste. Dar lupta se termină înainte de a se începe, zidurile cad înainte de a fi izbite cu armele; partida este cîştigată în doi timpi şi trei mişcări. Directorul vinovat se face mic şi îşi cere iertare pentru ce a făcut, speriat de o îndoielnică tentativă de sinucidere a Danei. In teatru, cu excepţia intrigantei Olimpia (care nu apare în scenă), toţi se alătură Danei. Directorul este singur din primul moment, el, cel din urmă dintre oamenii răuvoitori din oraşul de reşedinţă al dramei... Nici Dana, de altfel, nu se frămîntă excesiv. Ea înţelege foarte bine că nu se potriveşte cu canavaua subţirică a piesei zbuciumul intens, dezbaterea ideologică densă, şi că — la urma urmei — viaţa este simplă în piesetele sentimentale care rezolvă totul cu cîteva replici bine simţite. Este oare drept să cerem piesei Sidoniei Drăguşanu să nu bagatelizeze problemele? Este potrivit să-i solicităm să nu transcrie în ritm de vodevil conflictele răscolitoare ale epocii dramatice pe care o trăim, şi în care lupta dintre vechi şi nou cunoaşte o deosebită profunzime? Poate că da. Poate că sîntem îndreptăţiţi să nu îngăduim execuţia sonatelor la saxofon şi nici nu ni se poate lua în nume de rău că ne supără punerea unor cuvinte noi pe vechi şi languroase romanţe de odinioară. Povestea Danei Pascal trebuia să „actualizeze" o piesă romanţioasă cu actori şi fraze galante, în care personajele sînt foarte bine crescute şi nu se întîmplă nimic extraordinar. Dar în timpul nostru extraordinarul este la ordinea zilei, iar oamenii care trăiesc azi au părăsit pentru totdeauna vechile tipare. Autoarea a introdus în piesă, fără să observe anacronismul, o romanţă care se cînta acum douăzeci de ani („Ninge"...). Anacronismul este numai aparent. Eroii piesei pot s-o intoneze într-un cor dulce şi emoţionat fără nici o grijă. Ei aparţin, desigur, anului în care această romanţă a fost lansată. In camera sa călduţă, pregătind gargara soţului, Irina Naneş, „eroul pozitiv" al piesei, nici nu bănuieşte că dincolo de ziduri se construieşte o altfel de lume, în vacarmul unor mari răsturnări şi al unor ciocniri dramatice excepţionale.

Altminteri „Seara răspunsurilor" se remarcă printr-o redactare îngrijită, datorită unui condei versat.

Toate laudele actorilor de la Teatrul „C. Nottara" care au acordat rolurilor primite o largă şi generoasă participare. Spectacolul a prilejuit publicului o reîntîlnire cu un actor deosebit de înzestrat ca Ludovic Antal, distribuit printr-o eroare regretabilă, cu timbrul său tragic, într-o comedie hazlie. Ingenuitatea Tatianei Ieckel atrage atenţia asupra acestei actriţe, care n-a cunoscut pînă acum posibilitatea unui examen hotărîtor în faţa publicului. In ceea ce-l priveşte pe Aurel Cioranu, farmecul său natural nu cîştigă nimic de pe urma textului berbant al rolului ce îi revine în piesă. Eugenia Bădulescu a acordat o gravitate exagerată personajului Sentei, ceea ce a prilejuit, oricum, cîteva bune momente în scena sa din actul întîi. Corina Constantinescu a servit cu graţie ceai sau cafea, în aşteptarea unei piese în care să-şi valorifice talentul său excepţional pentru rolurile dramei psihologice.

O singură nelinişte ne stăpîneşte la sfîrşitul acestei cronici. Este posibil ca Teatrul „C. Nottara" să considere că a acoperit cu această piesă o parte din datoria sa faţă de literatura dramatică de actualitate?

V. Mîndra

Desene de CIK DAMADIAN

LUDOVIC ANTAL
(Tiberiu Naneş)

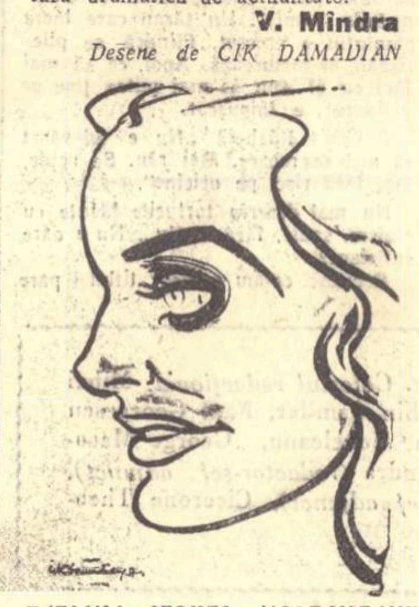

TATIANA IECKEL MOLDOVEANU
(Dana Pascal)

Continente

Oaspeți de peste hotare

Prof. GIUSEPPE MARIA SIBILLE
Senator
(Italia)

Prof. KANWAL KRISHAN
Pictor. Rectorul Inst. de Artă
New-Delhi
(India)

Desene de ROSS

Simbolurile Dresdei

Într-una din zilele sfîrșitului de august priveam Dresda de sus, de pe înălțimea unei coline cu nume foarte poetic: Weisser Hirsch — Cerbul alb. La picioarele noastre, Elba își arcuia apele întunecate, de culoarea asfaltului umed. Arar treceau într-o parte și într-alta vapoare, sau remorchere tîrînd convoaie de șlepuri rînduite geometric pe două coloane. Cînd ajungeau în fața podului Loschwitz, chiar în fața noastră, îl salutau, aplecîndu-și grăbite și nu fără grație, coșurile grele care începeau să mai fumege. Pe o pajiște lungă, paralelă cu apa, două planoare țîșneau pe rînd către cerul sur, suind harnice și apoi rotindu-se în volute elegante, ca niște cocori care-și caută locul de popas. Mai cu seamă unul se înverșuna de fiecare dată, tot mai sus, ridicat de cablul abia ghicit privirilor noastre, în ceața fină care sticlea pe alocuri argintiu; plutea departe deasupra orașului, pe deasupra vechiului turn al primăriei — scăpat ca prin minune în sălbaticul bombardament de la 13 februarie 1945; se pierdea apoi dincolo de șirul de coline din miază-noaptea orașului, pînă nu-l mai vedeam. De fiecare dată știam că va reveni dinspre stînga, va descrie încă două ultime rotiri, purtat oblic de cîte-o pală de vînt, apoi va luneca lung pe iarba pajiștii de un verde sănătos, aproape negru, pînă se va opri ostenit, sprijinindu-se delicat într-o aripă.

Așteptînd lansarea celuilalt, îmi plimbam privirile iarăși și iar peste oraș, căruia depărtarea și ceața sticlind argintiu îi ascundeau — cu rușine parcă — oceanul de răni, cele mai multe necicatrizate încă.

Dresda, orașul-monument, trăiește într-o somnie dureroasă de peste doisprezece ani, din noaptea cînd un bombardament, un singur bombardament, l-a nimicit. Cîteva mii de avioane engleze și americane, în cîteva ceasuri, au distrus munca de secole a mii de artiști care au ridicat orașul în piatră și marmură, îmbogățindu-l cu îndrăznețe cupole împungînd cerul, deschizînd privirilor întinse parcuri cu palate ca-n legendele vechi germane. Într-o singură noapte mii și mii de bombe, milioane de kilograme de explozibil au pisat literalmente orașul, amestecînd dantelăriile de piatră și marmură, incrustările de aur, cu trupuri sfîrtecate, picturile celebre pîrjolindu-le laolaltă cu fiarele din grădina zoologică, cîte n-au scăpat, fugind înnebunite laolaltă cu oamenii...

...Peste închipuirile și tristețile care mă împresurau, se suprapunea în răstimpuri zborul grațios al celor două planoare, proiectate cînd și cînd pe fundalul unde orașul Dresda, fostul oraș-monument, își ascundea, cu rușine parcă, oceanul de răni. Și, treptat, priveliștea am început s-o înțeleg ca un lung șir de simboluri. M-a stăpînit mereu și aici, — ca pretutindeni în ultima lună de cînd mă aflam în Germania democrată — în aceste cîteva săptămîni, se zăția unor neîntrerupte potriviri pe care cineva — istoria, prezentul sau trecutul, au viitorul sau numai coincidența, sau poate închipuirea mea — mi le punea cu îndărătnicie în față.

Iată, această Elbă liniștită, pe care treci într-o parte și într-alta vapoare sau șlepuri, această Elbă intrată adînc în poveștile poporului germa.., — peste o sută sau două de kilometri, va începe să separe cele două părți ale Germaniei. Acest oraș Dresda, care, privit de departe, își ascunde rănile și năzuiește iar spre cer cu cele cîteva turnuri scăpate din uriașul masacru, e încă plin de urmele îngrozitoarei crime dezlănțuite asupra lui. Acea galerie de tablouri, celebră în toată lumea, care adăpostește Madona Sixtină a divinului Rafael,și atîtea capodopere ale lui Rembrandt, Rubens, Van Dyck, își va plînge veșnic cele 138 pînze mistuite de foc în bombardamentul de la 13 februarie.

Ochiul străinului descoperă mai întîi urmele fostului dezastru, este mai repede lovit de brutalele mărturii, încă atît de numeroase, ale pîrjolului încheiat acum doisprezece ani și mai bine. Cugetul se împacă greu să primească și să rețină dovezile crimelor, ale distrugerilor. Și tocmai pentru că le primește mai greu, tocmai de aceea le păstrează mai mult. Mai ales cînd urmele războiului te urmăresc, ca tot atîtea simboluri tragice, la fiecare pas, măsurînd catastrofa în care capitalismul și cea mai abjectă creatură a sa — fascismul — începeau să tîrască umanitatea.

Mă simt îndemnat să văd în fiecare astfel de tragedie un simbol al aceluiași flagel, pe care numai eroismul soldatului sovietic și puterea poporului sovietic l-au doborît. Dureroase simboluri ale barbariei moderne din care fascismul își făcuse doctrină și steag!

Dar am privit Dresda nu numai de pe înălțimile de la Cerbul alb. Ansamblul de clădiri din vechiul Markt, noile locuințe de pe Grunaerstrasse, centrul însuflețit din Piața Poștei — sînt altfel de simboluri. Peste imaginile războiului mi se așează altele, pentru care termenul reconstrucție este mult prea palid.

Imi vin în minte două turnuri cu acoperișul rotund, de un verde coclit, mărturisind vechimea, le văd ieșind prin vîrful a două uriașe clădiri terminate de curînd, în două laturi ale vechiului Markt, lîngă un turn vechi, al cărui orologiu bate cu exactitate ceasurile, cum le va fi bătut de două sau trei sute de ani de cînd este.

Călăuzul nostru, scriitorul Gustav Schrammel, ne arată că turnulețele și marele turn cu orologiu sînt singurele care s-au păstrat mai puțin distruse, din tot complexul de clădiri ale vestitului pe vremuri Altmarkt. Arhitecții au reconstituit ce se putea reconstitui și mai ales au clădit din nou. Cele două turnulețe cu acoperișul de un verde coclit și turnul cel mare cu neobositul bătrîn orologiu sînt astfel mai mult decît o mărturie din vechea Dresdă; ele întruchipează unul din simbolurile Dresdei — continuitatea marilor tradiții umaniste din veacuri de demult.

Acolo unde se mai poate, zidurile vechii Dresde sînt refăcute după modelul celor care au fost, chiar cu pietrele așezate cu un secol sau cu două sau cu cinci secole în urmă, în vremea lui Luther, sau a lui Lucas Kranach bătrînul. Unde totul a fost fărîmițat, meșterii moderni au inventat procedee iscusite, mașini ingenioase, cu ajutorul cărora mașină laolaltă aschiile pietrelor zidite acum o jumătate de mileniu, cu sfărîmăturile cărămizilor de la începutul secolului nostru; le macină ca pe un ciment fin, le presează, alcătuind blocuri compacte, de care zidarii de totdeauna ar fi fost mîndri. Și cu acestea se construiesc noile cartiere de locuințe; acestea sînt adăugate vechilor zidiri, ca să împlinească golurile lăsate de bombe în noaptea de 13 februarie; din astfel de blocuri Dresda începe să renască, precum legendara pasăre Phoenix renăștea din propria-i cenușă.

Cine a vizitat Dresda acum trei ani, azi n-o mai recunoaște în destule cartiere. Peste alți trei ani, palatul Zwinger, care adăpostește acum celebra galerie de tablouri, va fi fost terminat de refăcut, după modelul pe care germanii îl păstrează, nu numai în stampe și reproduceri, ci mai ales în inima lor. Vechea primărie se va înălța din nou ca pe vremuri în jurul turnului înalt de aproape o sută de metri, care-și rotește azi privirea asupra unei Dresde atît de pustii, față de însuflețirea de altădată. Peste cinci ani, sau peste zece, dantelăria de piatră a teatrului de operă, a bisericii Sofia, a palatului Seidlitz își va relua locul, la zeci de metri înălțime, ca să mărturisească unor noi și noi generații despre arta poporului german. Va fi o dantelărie construită din nou, dar după modelele vechi, care vor reînvia vechiul oraș-monument în noua Dresdă.

Văd și aici un simbol — văd grija poporului german din Republica Democrată, de a șterge rușinea guvernării hitleriste, a barbariei hitleriste, de a reînchega marile tradiții cărora le-au stat mărturie bătrînele minunate odoare ale Dresdei, orașul-monument. Rușinoasa și barbara amintire se va șterge în aspectul exterior al Dresdei. Zidurile însă vor păstra pentru totdeauna în grosimea lor, ca pe un ciudat sînge în arterele lor de piatră, cimentul alcătuit din aschiile vechilor clădiri sfărîmate, nisipul construcțiilor mai noi și pe acela proaspăt adus din fabricile Republicii Democrate Germane.

Și peste tragicele aduceri aminte ai celor 12 ani de guvernare hitleristă își vor proiecta lumina și umbra lor majestuoasă clădirile noi Dresde, reînviate prin munca iscusită a constructorilor care, reconstituind orașul lor, înalță în același timp noua Germanie Democrată, Germania socialismului.

Zborul planoarelor l-am urmărit și de jos din oraș, în timp ce mă îndreptam spre piața Ernst Thälmann, unde ne era locul de popas. Călăuzul nostru ne-a sfătuit, ne-a rugat aproape, să ne abatem, ca pentru un pelerinaj prin Grosser Garten. Din piața care poartă numele lui Iulius Fucik, autobusul m-a mai purtat o stație. Am pătruns în parc prin poarta străjuită de doi uriași de piatră, acolo unde începe aleea lui Hercules, o pîrtie lungă și dreaptă printre copaci bătrîni ale căror vechi schilodiri au fost de mult astupate de lăstari tuneri.

Și dintr-o dată tufișurile din dreapta noastră au zvonit ciudat, frămîntîndu-se; o locomotivă pitică a șuierat cu o mînie copilărească și a trecut grăbită prin fața noastră, ducînd mîndră cele șapte sau opt vagoane descoperite, încărcate cu pasageri, mai mult oameni vîrstnici decît copii. Era trenul pionierilor. Inveselirea care ne-a cuprins numaidecît a fost amestecată cu lacrimi de duioșie, mai ales cînd am ajuns în gara miniaturală, unde întreg serviciul de mișcare era asigurat de copii. N-am rezistat ispitei. De fapt era mai mult decît o ispită a trecutei noastre copilării. Era un ritual și o cerință. Am cumpărat biletul de la pionierul taxator, un pionier controlor ni l-a verificat cu gravitatea cuvenită și ni l-a perforat. Un altul a dat semnalul de plecare a trenului minuscul, după ce vocea unei fetițe a vestit, ca în toate gările Germaniei, direcția și ora plecării.

Era o joacă de copii și totuși era mai mult decît atît; pentru mine era încă unul din simbolurile Dresdei de azi a Germaniei Democrate, în care noile generații sînt crescute în spiritul muncii, al păcii, al unității. Și în timp ce trenul copiilor înota voinicește printre ierburile înalte, pierzîndu-se printre tufișuri și pe sub copaci, privirile mele au urmărit perindarea gărilor pitice conduse de copii: Gara păcii... Gara prieteniei... Gara unității...

Năzuința cea mai vie era aici, lîngă mine, în sufletele copiilor, care-și îndeplineau grav și demni datoriile în joaca lor serioasă, în sufletele celor care, dincolo de toate grijile și preocupările momentului, stau cu ochii ațintiți la viitorul feric it al Germaniei, la pacea ei, la unitatea ei.

Mihai Gafița

Salutul poetului german
către
Republica Sovietică Federativă Rusă
(1917)
de IOHANNES R. BECKER

La est lumina crește. Și poetul
Ți-așterne flori în drum. O, noapte blîndă!
Destramă-azurul bezna cu încetul...
Da: e a dragostei de om izbîndă.

Ciocan de aur, seceră de aur!
Cununi de spice! Soarele răsare!
Burjuiul gras, ca un răpus balaur
Se tîrîie, se-aruncă la picioare,
Orbit de raza cea strălucitoare.

Fiți tari! Neîndurători să fiți! Și, vajnic,
Luptați! E dreptul vostru! Răsturnați-i!
Eliberați pe robi, și-n urmă, pașnic,
Să se ridice mîndre generații
Apoi —: Femei! Feciorii plini de vlagă!
Egal și liber, înfrățit norod
Al semințiilor din lumea-ntreagă!
Pieri-va răul prin belșug și rod.

Fiți tari! Băgați de seamă! Se strecoară
Cei ce-au trădat ideea, vechi strigoi.
Vă frîng falanga, sînge curge iară,
Duhnește moartea iară lîngă voi.

Poetul vă-ndeamnă: Fiți tari! *Se cască*
O rană cu puroi! Să nu iertăm!
Popoarele prin voi pot să renască,
Doar pîinea voastră lumea s-o hrănească.
In statul vostru-i țara ce-o visăm.

E țara ce-o visăm. Spre ea se-avîntă
Ca-n spre limanuri inimi slobozite.
Ne-o cere Tolstoi. Și cei mulți o cîntă.
Durerea veche azi e pe sfîrșite.

N-au triumfat asupritorii!
Nici la război atițătorii!
Ii darmă-a vremii judecată,
Domnia celor răi s-a dus.
Se-naltă sclavii tot mai sus,
Se sparge-a lanțului lăcată.

O, slavă celui dîrz și tare!
Din loc ascuns o fulgerare,
Din fabrici alta, rînd pe rînd,
Stau îngerii pe baricade
Și din tumult de canonade
Răsună-al păcii-eterne cînt.

In romînește de **I. Cassian-Mătăsaru**

O scenă din Vercors

Uneori simți necesitatea să scrii așa cum cel torturat simte nevoia să țipe... Am citit mărturiile a doi foști combatanți în Algeria — nu, te rog, citește mai departe nu pentru ceea ce spun eu, asta n-are mare importanță, dar pentru că trebuie să cunoști aceste fapte care se petrec azi, în vremea noastră, într-o țară civilizată și rafinată și să nu spui că se petrec „departe" fiindcă și Spania a fost departe și Belgia și apoi a venit Cehoslovacia, și Polonia și Iugoslavia și pe urmă am venit noi. Nu! nimic nu e departe! acolo unde e vorba de oameni, de demnitate, de suferință, acolo ești implicat și tu, prietene, implicat în demnitatea, în viața ta, da, și tu răspunzi de ceea ce se întîmplă acolo — deci mărturiile a doi foști combatanți: unul iscălește G.M. Mattéi, altul semnează...X. Nu vreau să discut poziția revistei (Les Temps Modernes); nici măcar poziția martorilor, vreau să relatez cîteva fapte, să le transmit adică, vreau să strig că nu se poate, nu putem admite ca așa ceva să se petreacă astăzi, fie și la mii de kilometri de noi, fie și în Africa: nu se poate!!

G. M. Mattéi — „Zile Kabile"... „Pacificarea" Algeriei, iunie—decembrie 1956: umilință și decorații, sate percheziționate, furate, bombardate, oameni arestați, așa, fiindcă i-ai întîlnit pe drum, torturați, împușcați pentru că altfel ce să faci cu ei? Luni și ani soldatul unei țări de veche și mare cultură nu poate citi nimic altceva decît ziarul „combatantului din Algeria" și reviste pornografice. Soldatul unei vechi republici democrate, libertate, egalitate, fraternitate, parlament, dreptul de vot etc.: „Eram mereu spionați, cele mai mici lucruri spuse ajungeau la comandant și, vai de comuniștii detectați. Adjutantul G... îmi spuse într-o zi, că dacă el ar avea, în secția lui, un comunist (...) n-ar ezita un moment să-l împuște, la prima ocazie. Și era destul de ușor!..."

Drepturile omului: „La-nceput, se lovește, apoi, după „necesitate" e torturat inamicul, adică oricine nu e francez, apoi se torturează la-ntîmplare, dar perseverent". „Apoi tortura devine reflexă, orice „suspect" e ciopîrțit. Într-o zi, un militar francez se revoltă: e torturat-reflex". Tortura devine un obicei, cel ce o face e onorat, e un om tare, un supraom. Onoare: cel care ucide, dă foc, torturează, are voie duminica să bea bere și să se ducă la bordel: comandantul întreține cultul violenței, „spiritul șoc".

Pacificarea, rebeli: „Aici, într-o mașină blindată, mi-am dat seama că nu avem împotriva noastră numai cîteva bande rebele, ci o întreagă țară".

Fraternizare: Căpitanul P... ține discursuri Kabililor: „Dacă mai faceți pe bivolii, fac din satul vostru teren de fotbal. Rupeți rîndurile, bandă de șacali!"

„In acea noapte, torturatorii armatei „democrate" doreau ca acești bieți indivizi torturați să strige: „Vive la France!"

In Algeria se duce un război, după toate regulile artei: Doi Kabili arestați: aveau ciorapi kaki. D..., din escorta personală a comandantului P..., împușcă un om, neînarmat, întîlnit pe drum: („Tentativă de fugă... era clasic"). Un gest echivoc declanșează o rafală a pistolului-automat. Militari, cu arma în mînă, obligă femeile, în satul I..., să-și ridice fustele.

„Operația Cognac: „Mai întîi, cîteva obuze asupra satului..." ...„zece coloane de fum, zece case care ardeau. (In raport se va trece: descoperire de depozite militare.)" Toți locuitorii arestați, cîmp de concentrare improvizat, un cadavru, descompus, în fața lagărului: să-și bage mințile-n cap! „Vor sta mai multe zile așa, în soarele dur, suferind de frigul nopților kabile". Sub ochii bărbaților, femeile erau violate. Patru „suspecți" torturați. Ca să-i împuște „a trebuit să-i sprijine de cîte un copac, fiindcă aceste zdrențe umane nici nu mai puteau reacționa..." „In principiu, aceștia erau aleși la-ntîmplare, în cursul raziilor".

La 12 noiembrie 1956, satul Iril Bukaissa, e bombardat cu aviația: o sută de obuze: presiuni morale.

Unui soldat îi face plăcere să tragă în grupuri de arabi arestați. Altul, pe stradă, trage în picioarele femeilor, ca să se distreze.

Altul, se plictisește și spune: primul arab pe care-l întîlnesc, trag în el! Altul, în timpul marșului: „Să facem ca în Indo, să ardem primele zece case pe care le vedem, să împușcăm primii zece indigeni pe care-i întîlnim". Zis și făcut.

I..., în cursul unei percheziții, descoperă la un arab o sumă mai mare de bani: ia banii și îl împușcă (tentativă de evadare).

9 iulie: „Am stat de gardă noaptea, și am numărat zece incendii, departe..." zece sate ard!

„La ora 5, ne încrucișăm pe drum cu un detașament al companiei a 9-a, care încadra cincizeci de țărani (am primit ordin să arestăm toți bărbații între cincisprezece și cincizeci de ani)". Un țăran care lucra pămîntul e arestat. Fiindcă se plictiseau, îl torturează. Apoi, ce să mai faci cu el (nu se mai putea ține pe picioare), e împușcat.

Război! Război? „Nu e adevărat că aici se moare. Mai rău. Se ucide, laș, fără risc, pe oricine".

Nu mai descriu torturile făcute cu cinism, sadic, fără motiv... Nu e oare suficient?

Recitesc ce-am scris: titlul pare nejustificat. Să-l justific. Romanul lui Vercors, „Minii", are o scenă impresionantă. Poetul Egmont face o vizită unui bătrîn prieten, matematician, rău bolnav. Il găsește pe muribund în picioare, suferind îngrozitor, dar în picioare, făcînd calcule complicate pe tablă. Motivul: Am să mă bat pînă la capăt. E punctul meu de onoare. Chestie de demnitate".

„E rîndul meu să crap dar nu accept. Nu trebuie să accept. Niciodată. Înțelegi? Niciodată". „Nu vreau să fiu complice! Să denunți, să protestezi, să zici nu!"

Evident, moartea naturală e o scîrboasă necesitate căruia nu i s-a găsit încă remediu. Dar trebuie protestat. Cu atît mai mult, atunci cînd oamenii sînt brutalizați, torturați, asasinați de alți oameni, trebuie să protestăm chiar dacă aceste monstruozități se petrec departe de noi.

In Algeria sînt torturați și asasinați oameni. Știm că e în logica animalică a rasismului colonialist.

Partidul comunist francez organizează o nouă săptămînă de protest. Cu indignare, cu mînie, protestăm!

Paul Georgescu

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

Martha Dodd alege libertatea

Martha Dodd are douăzeci și patru de ani în vara anului 1933, cînd pleacă la Berlin împreună cu tatăl ei, profesorul de istorie William E. Dodd de la Universitatea din Chicago, numit de președintele Roosevelt ambasador în Germania hitleristă.

După terminarea studiilor la Chicago, Washington și Paris, făcuse un scurt stagiu în redacția literară a ziarului „Chicago Tribune". Descoperise între timp pe Dostoievski, Tolstoi și Cehov, și petrecuse lungi seri în pasionate discuții cu profesorul progresist Robert Morss Lovett, care — după cum scrie ea — „a plantat semințele" radicalismului ce avea să se dezvolte mai tîrziu

La Berlin, Martha Dodd este însă, la început, entuziasmată de noii ei prieteni naziști și de planurile lor de a „reconstrui" Germania.

Dar în curînd va afla și de existența lagărelor de concentrare, și de nenumăratele acte de bestialitate ale bunilor ei prieteni. In flagrant contrast cu ceea ce are ocazia să constate în cursul unei călătorii în Uniunea Sovietică: „Nici o urmă de discriminare rasială, nici un semn de militarism".

Intoarsă, în 1938, în Statele Unite, nu se limitează numai la publicarea volumului „Through Embassy Eyes" („Prin ochii ambasadei"), în care denunță hidoasa față a nazismului. Ci devine, în același timp, și una dintre cele mai active militante ale frontului antifascist, pledînd necontenit pentru o alianță cu Uniunea Sovietică.

Pe aceeași linie antifascistă se situează atît volumul „Ambassador Dodd's Diary" („Jurnalul ambasadorului Dodd") — pe care în colaborare cu fratele ei William Junior îl publică în 1941, la un an după moartea tatălui lor — cît și romanul „Sowing the Wind" („Semănînd vîntul"), apărut în 1945 — un înfricoșător tablou al infernului din cei de al III-lea Reich.

Iar în momentul în care, sub masca mccarthysmului, fascismul încearcă să-și facă drum și în Statele Unite, Martha Dodd dă, în 1955, un puternic semnal de alarmă prin romanul „The Searching Light" („Lumina pătrunzătoare").

Somată de McCarthy la Washington să dea socoteală pentru această cutezanță, Martha Dodd — știind prea bine că sentința îi este dinainte semnată — preferă să se refugieze cu soțul și fiul ei în Mexic. Acolo este în permanență urmărită de agenții F.B.I.-ului, care vor s-o răpească pentru a o preda — ca și pe Morton Sobel — în lanțuri, în mîinile „Justiției".

De data aceasta însă lovitura n-a mai reușit. Prinzînd la timp de veste, Martha Dodd părăsește în grabă Mexicul, îmbarcîndu-se pentru Europa. Se oprește la Praga, deoarece nu mai poate trăi decît în libertate.

Alf Adania

AGENDA

Mintea omului e ca un motor cu opt cilindri. Dacă este alimentată cu „idei defetiste", explodează și înțepenește ca un „Cadillac" umplut cu benzină proastă. Covîrșit de „gînduri negative", omul își pierde încrederea în sine și puterea de a acționa. Totul devine atunci în el pesimist, sumbru, acru. Cu cît devine mai acru, cu atît își înstrăinează mai mult prietenii și asociații, agravîndu-și astfel, din ce în ce mai profund, sentimentul de rejecție și nesiguranță.

Pentru a evada din acest cerc vicios, omul trebuie să-și curețe mintea de „gînduri negative" și să-i injecteze „gînduri pozitive". Această operație va avea asupra metabolismului său spiritual același efect ca și benzina de calitate superioară asupra unui motor convulsiv, transformîndu-i în mod automat mintea într-o „uzină producătoare de energie".

Aceasta este ultima și cea mai teribilă teorie filozofică, lansată de curînd de „doctorul" Norman Vincent Peale în epocala sa operă „The Power of Positive Thinking" („Forța gîndirii pozitive"), care nu numai că a ajuns — în cîteva luni de la apariție — la senzaționalul tiraj de două milioane de exemplare, dar este discutată — dincolo de ocean — cu toată gravitatea — chiar și de cele mai serioase reviste de... specialitate.

Printre nenumăratele noi romane franceze asupra tinereții și copilăriei, două apariții foarte interesante: „Le Père" de Jean Perrin, care descrie realist evoluția unui adolescent la începutul acestui secol, în Belleville, unul din cartierele muncitorești ale Parisului; și „Tanguy" de Michel del Castro, o patetică poveste a unei copilării petrecute în orfelinate, lagăre de concentrare și școli de corecție.

Dar, ca de obicei, și o nouă „bombă": „Tuer son enfant" de Berthe Grimaud care de abia a împlinit vîrsta de 16 ani. Ucigîndu-și fără să vrea copilul nelegitim, tînăra eroină a acestui roman — pentru a scăpa de orice consecințe — îl aruncă într-o cocină.

Ai rămas cu mult în urmă, Françoise Sagan!

Nici o mirare că, deși a văzut lumina tiparului încă de acum cîteva luni, noul roman al lui Alvah Bessie, intitulat „The Un-Americans" („Anti-americanii"), n-a fost semnalat pînă acum, în Statele Unite, decît de „Daily Worker" și „Mainstream".

Alvah Bessie este unul din cei zece scenariști de la Hollywood, prigoniți și întemnițați pentru atitudinea lor consecvent progresistă. Cartea sa este un virulent atac împotriva maccarthysmului, iar editura „Cameron Associates", care s-a încumetat s-o publice, se bucură în ultimul timp de o deosebită atenție din partea F.B.I.-ului.

Ad.

GABRIEL LEDESMA FERNANDEZ *„Ziua răsplății"*

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 42 (188) - joi 17 octombrie 1957 | ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Intîlnire cu tinerețea

Am găsit din întîmplare într-una din serile trecute, în biblioteca mea, cîteva cărți de a căror existență în rafturi uitasem. Le-am luat și le-am răsfoit. Mă interesau textele și, deopotrivă, notele pe care, cu treizeci și ceva de ani în urmă, le făcusem pe margini. Mi s-a părut o clipă că m-am intilnit din nou cu îndepărtata-mi tinerețe. Mi-am adus atunci aminte de prietenii pe care i-am avut odinioară și de lungile, de nesfîrșitele discuții pe care le-am purtat cu ei în jurul unui vers, al unei pagini de proză, al unei cărți. Mi-am reamintit și de chipul în care cărțile ce le aveam în față ajunseseră în miinile mele. Tineri cu buzunarele doldora de hîrtii pe care mîzgălisem versuri, ne petreceam deseori zilele prin librării citind în picioare, lingă standuri, cărțile pe care nu le puteam cumpăra. Dorința noastră de a cunoaște cum se scrie și ce se scrie prin alte țări nu era, în aceste condiții precare, niciodată satisfăcută pe deplin. Unul dintre prietenii tinereților mele, care a căzut de timpuriu pe drum, m-a dus într-o zi într-o mică librărie ascunsă parcă în fundul unei curți din preajma Bursei. Clienții nu se prea înghesuiau așa că am putut citi acolo mai mult decît în alte librării și mai în voie. Cînd nu pătimeam de lipsă de bani, mai și cumpăram. După ce devenisem un client destul de cunoscut, o vînzătoare cu frunte înaltă m-a întrebat: — Dumneata cunoști ceva din literatura tinerilor scriitori ruși? — Puțin, i-am răspuns. Cîteva poeme de Esenin și Maiakovski. — Te-ar interesa proza? — Fără îndoială.

Spre mirarea mea, mi-a întins un pachet. — Iți deschidem cont. Plătești cînd poți.

Am mulțumit. Fata cu frunte înaltă m-a sfătuit: — Nu desface pachetul și nu răsfoi cărțile aici.

Anii au trecut. Neînduratori, anii au mîncat rînd pe rînd pe mulți dintre prietenii de odinioară. De mult librăria aceea ascunsă în fundul unei curți din preajma Bursei a dispărut. Nu știu ce s-a întîmplat cu fata care avea o frunte neobișnuit de înaltă. Dar cărțile acelea, pe care atunci le-am citit cu atîta nesaț, și pe marginile cărora am mîzgălit o sumedenie de însemnări, iată-le, le am din nou în față. Timpul le-a îngălbenit paginile. Dar tinerețea lor a rămas întreagă. Intreagă a rămas valoarea lor. Pe autori, am avut, în ultimii zece-doisprezece ani, prilejul să-i cunosc personal, lucru pe care nu cutezasem cituși de puțin să mi-l închipui prin 1926—1927 cînd am dat întiia oară cu ochii de aceste cărți.

Pentru noi, cei ce nu cunoșteam limba rusă, au fost de un neprețuit folos cele cîteva scrieri, aparținînd tinerilor — pe atunci — prozatori sovietici pe care două-trei edituri franceze le-au pus în circulație. „Infrîngerea" lui Alexandr Fadeev, „Trenul blindat" al lui Vsevolod Ivanov, „Virineya" Lidei Seifulina, „Tașkent, orașul belșugului" a lui Alexandr Neverov, „Cetățile și anii" a lui Konstantin Fedin ne-au purtat — pe mine și pe mulți alții din generația mea — printr-o lume de care, pînă atunci, știam prea puțin. Din lectura acestor prime cărți sovietice am aflat cum la o palmă de loc de noi oamenii ieșiți victorioși din Marea Revoluție din Octombrie — luptînd cu foamea și cu frigul, cu gardiștii albi și cu armatele intervenționiste, cu sabotajul și cu tot ceea ce mai rămăsese din vechea orînduire burghezo-moșierească — clădeau zi de zi, fără odihnă, într-un elan neobișnuit, lumea cea nouă, socialistă. In atmosfera noastră literară din acel timp, bîntuită de toate formalismele și deșănțările ce erau la modă în Apus, cunoașterea de către noi a cîtorva tineri scriitori sovietici a fost extrem de importantă. In proza unuia sau a altuia dintre tineri influența sănătoasă a noii proze sovietice s-a făcut văzută. In versurile unora dintre noi s-au ivit stele roșii și bluze albastre. In articolele noastre de ziar, publicate atunci sau ceva mai tîrziu, s-a arătat, de asemenea, influența pe care o exercitase asupra noastră noua literatură sovietică, cu problemele ei grave și adînci, cu orizonturile ei largi, luminoase.

Apariția, după puțin timp, în limba romînă, a „Cimentului" lui Fedor Gladkov, a unui scurt roman de Leonid Leonov, a unei „Antologii a prozatorilor sovietici" precum și a unor versuri de Maiakovski și Esenin, a făcut ca literatura sovietică să cîștige cercuri mult mai largi de cititori și admiratori. Fără îndoială că la aceasta a contribuit în bună măsură activitatea dusă din adîncă ilegalitate, în condiții extrem de grele, de către Partidul Comunist Romîn.

Din nefericire, tocmai cînd răspîndirea și influența literaturii sovietice se aflau în plină creștere în țara noastră, au intervenit evenimente care au frînt avîntul. Preluarea puterii de stat, în Germania, de către naziști, a dus la dezvoltarea mișcărilor fasciste din Romînia. Guvernele burghezo-moșierești din Romînia, speriate de greva ceferiștilor de la Grivița din februarie 1933 — grevă strivită în sînge, dar care a avut un răsunet mondial — au proclamat starea de asediu și au înăsprit cenzura. In condițiile create au putut pătrunde la noi mai puține cărți sovietice. Trebuie să adaug că ascensiunea fascismului n-a rămas nici ea fără influență asupra unora dintre scriitorii noștri. Sămînța cea bună fusese însă aruncată și a fost cu neputință stîrpirea ei cu toate că burghezo-moșierimea și-a dat destulă osteneală.

Războiul criminal împotriva Uniunii Sovietice a deschis multi ochi, nu numai ai oamenilor simpli, care au fost purtați ca soldați pe nesfîrșitele cîmpii rusești, dar și ai intelectualilor. Cotitura istorică de la 23 August 1944, a creat, între multe altele, posibilități nelimitate scriitorilor noștri — și odată cu aceasta și celui mai larg public — de a cunoaște marea bogăție a literaturii sovietice. S-au făcut din această literatură traduceri masive în limba romînă și în limbile naționalităților conlocuitoare. Mulți dintre poeții, romancierii și dramaturgii sovietici au devenit în acești ultimi ani tot atît de binecunoscuți la noi ca și cei mai buni scriitori autohtoni. In ceea ce mă privește, cred profund că cele mai bune opere ale literaturii noastre noi nu s-ar fi scris dacă asupra autorilor lor nu s-ar fi exercitat puternic influ-

Zaharia Stancu

(Continuare în pag. 2)

G. PETRAȘCU „Peisaj de iarnă"

Discuții

CEVA ÎN PROBLEMA ACTUALITĂȚII

Reflectarea actualității în artă pare a fi azi una din problemele centrale ale preocupărilor literare în care sînt angajați critici, prozatori și poeți, adică teoreticieni și practicieni sau, — mai bine zis — și cei care fac arta și cei care o discută.

O primă întrebare care se pune este, desigur, de ce tocmai acum problema aceasta a căpătat un caracter acut și de ce discuția oricît de susținută și de amplă, prin ea numai, nu schimbă mare lucru.

Actualitatea înseamnă viața. Cine trăiește, e o părticică de actualitate, face parte integrantă din ea. Asta e lege a tot ce-i viu. Trăirea în trecut e ștearsă fotografie de album desuet, e un fel de încercare de supraviețuire a timpului mort. Se spune că după moarte, unghiile și părul mai cresc un timp. Poate că ceva de același gen se întîmplă și cu timpul mort.

Trecutul e o colecție de stampe sau de imagini livrești.

Cel care scrie un poem despre celebra Cleopatra, sau viața ei romanțată, lucrează cu senzații presupuse, cu material brut luat din cărți și cu intuiție. El își închipuie numai cum a fost, dar nu cu mentalitatea și sensibilitatea de-atunci, ci cu aceea a epocii sale, — a timpului său. El presupune, după chipul și asemănarea ansamblului său psihologic — produs al vremii sale, — și imaginea și mobilele faptelor și intensitatea sentimentelor. El face într-o altă măsură ceea ce fac scriitorii care scriu despre animale și care, vrînd-nevrînd, le atribuie gînduri, sentimente și reacții omenești.

Imaginația omului e fatal limitată la experiențele proprii, la realitățile cunoscute pe care le împodobește cu închipuirea sa. Omul nu poate ieși din pielea lui. Chiar cînd a făcut supremul efort, acela de a-și fabrica un dumnezeu, nu a putut să se elibereze, să iasă din sine însuși, de vreme ce și l-a imaginat după chipul și asemănarea sa, — cel mult dacă i-a adăugat o barbă albă, — atribut al venerației.

Scriitorul care nu trăiește în actualitate este o ființă morbidă, un fel de compilator de hrisoave, sau un șoarece de bibliotecă. Ceea ce izbutește să creeze cu datele trecutului e ceva artificial, mort, ca acei cavaleri în zale, obișnuiți la ușile castelelor medievale. Viața pentru asemeni scriitori e ca un teatru de păpuși care joacă după un text ce nu este altceva decît textul istoriei scrise sau al legendelor și miturilor.

E viață de om care respiră oxigen din baloane preconstituite.

Actualitatea e viață pură, adică natură, oameni, raporturi între ei, bucurie și durere, simțite pe viu, lumină, întuneric, aer...

In actualitate e pulsul cel viu, cel sănătos al artei. In ea este realitatea vie, deplină, în toate manifestările ei. Materialul brut al artei nu poate fi, pentru o artă vie, proaspătă, pli-

Demostene Botez

(Continuare în pag. 6)

Lirism și luciditate

Am văzut, în articolul anterior („Imaginea dinamică") modul în care lirica noastră actuală contrazice și anulează una din dogmele esteticii idealiste: viziunea statică a lirismului. O altă dogmă, cu mult mai periculoasă prin consecințe decît prima, este aceea a incompatibilității dintre poezie și rațiune. La noi, Maiorescu este susținătorul ardent al unei asemenea atitudini. In „O cercetare critică asupra poeziei romîne de la 1867" el stabilește contradicția irezolvabilă dintre poezie („product al fanteziei") și rațiune (în sfera căreia intră știința, politica, etc. etc.). Teoretic și implicit, Maiorescu este promotorul iraționalismului în artă. „Poezia — pentru el — trebuie să se ferească de obiecte ale simplei reflecțiuni". „Obiecte" poetice sînt numai „iubirea, ura, tristețea, bucuria, desperarea, mînia, etc." Poezia este prin urmare produsul unei subiectivități neîntinate de conținutul sferei raționale.

A dispărut oare cu totul această prejudecată? Am sentimentul că nu. Citesc recenzii închinate recentului volum de poezii al Ninei Cassian („Vîrstele anului") și constat că unii confrați opun poezia „cerebrală" din trecut, a poetei, actualei lirici de „sentiment", stabilind pe baza acestei opoziții și o deosebire de valoare, în dauna primei categorii. Am înțeles nuanța termenului „cerebral", folosită de recenzenți, în sensul de glacialitate. In trecut, prin exces de cerebra-

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

Vioara cosmică

Cu ce cuvinte noi să te întîmpin
Clipită, ceas, ori veac fără pereche?
Pămîntul în ether și-a pus podoabă
Ca un cercel, frumoasa, la ureche.

Nu pot rămîne singuratec, straniu,
Pe lire de mesteceni, în amurguri
Cîntînd tîrziu medievale burguri,
Cînd sună viu poemul de uraniu.

Să-mi port visarea legănat în perne,
Ca un seraf pe norii de zăpadă,
Cînd veacul a ieșit de mult în stradă.
Cînd ce e nou din ce e vechi se cerne?

Cîteodată straniu mă-nfioară
Hulubii de argint trecînd pe sunet;
Pe-acolo unde naște vechiul tunet
Aud acum o cosmică vioară.

Poate-o aud și cei din alte sfere,
Poate de mult, pe marginea genunii
Priveau cu ochi ciudați în drumul lunii
Cînd vom veni prin cosmica tăcere?

Din basmele străbune tot misterul
E-nfăptuit pe marile simboluri;
Un cal înaripat ne dă ocoluri
Și Făt-Frumosul om despică cerul.

Peste un sfert de veac trecînd în viață,
Columb descins pe-o limpede planetă
Te-aș fi-ntîlnit iubire-ntr-o caretă
De vis, într-o stelară dimineață.

Pacificat ar fi de mult pămîntul;
Am mai zări doar pete mici de zgură,
Cenușa purtătorilor de ură,
Pietrificată, nestîrnind-o vîntul.

Și ne-am iubi atunci pe căi astrale
In vers cîntînd un veac fără pereche,
Și amintirea clipei cînd pămîntul
Și-a pus podoabă luna la ureche.

Radu Boureanu

Cartea sovietică

Nu știu cîți ani să fi trecut de cînd am citit într-o traducere cam arbitrară, „Cimentul" lui Gladkov. Mi se pare că era prima carte „bolșevică" pe care reușisem să mi-o procur de la un prieten ce mi-o încredințase nu fără unele recomandări. Deși tipărit de o editură foarte cunoscută, volumul păstra la vremea aceea reputația unui lucru subversiv.

Mai tîrziu, în timpul războiului, o altă editură a scos de sub teascuri un fragment din romanul lui Șolohov, „Pe Donul liniștit", intitulat mi se pare „Cazacii de la Don". Lacom consumator de literatură, m-am grăbit, bineînțeles să-mi procur și această carte. Era al doilea contact cu literatura sovietică.

Cred că în aceeași perioadă se tradusese la noi și „Mama" lui Gorki, dar acest volum nu-mi căzuse în mînă.

Nu am să scriu acum despre ceea ce am simțit la lectura cărților citate pentru că reputația lor n-are să sporească prin afirmațiile mele admirative. Vreau numai să semnalez senzația de noutate pe care am încercat-o ori de cîte ori am recitit aceste opere, plăcerea de a fi descoperit un continent inedit în Universul vast al literelor. Nu pot să-mi mai aduc aminte cu precizie, pentru că au trecut ani numeroși, prin ce mă zguduiseră aceste pagini, oricît de trunchiate erau. Ele îmi arătau o lume necunoscută despre care aveam știrile cele mai contradictorii, și însemnau pentru mine o fereastră deschisă spre lumea sovietică, atît de tendențios înfățișată de către propaganda acelei vremi. Cred că este știut ce servicii pot face cărțile cînd este vorba de zugrăvit o lume. Cititorul atent nu are nevoie de sublinieri atunci cînd vrea să știe un lucru oarecare. Or, cărțile mai sus pomenite tocmai acest lucru reușiseră să-l facă, să-mi vorbească despre o realitate pe care zadarnic încercau s-o falsifice scribii serviciului de propagandă al Romîniei burgheze. Descopeream în acele rînduri o umanitate însuflețită de înalte idealuri (mă gîndesc la „Cimentul"), eroi cu totul de altă structură decît cu cei cu care eram obișnuit.

Deprins pînă atunci cu lectura unor romane ce promovau înainte de toate erotismul și plictisul cotidian, rămăsesem uimit în fața unui nou univers sufletesc. Editorii habar n-aveau ce serviciu neprețuit făcuseră unui comunist în formație.

Rezultatul acestor întîlniri cu cartea sovietică, au fost cinci sau șase nuvele scrise într-un timp foarte scurt, pe care, din nefericire, le-am pierdut, în care înfățișam, dacă mi-aduc bine aminte viața unui șantier cunoscut de mine printr-o întîmplare, loc unde găsisem cîțiva oameni foarte interesanți.

★

A trecut de atunci multă vreme. Prin 1950, pe cînd eram funcționar la o întreprindere poligrafică, am avut curiozitatea s-o întreb

Eugen Barbu

(Continuare în pag. 6)

LENIN VORBIND DE PE UN TREN BLINDAT. Gravură de STARONOSOV

Adevăratul umanism

Un desuet procedeu romantic cerea timpului, pentru a prelungi sau amplifica viața unei clipe, să-și oprească zborul. Iar clipa, izolată într-un vid atemporal, dura, se înțelege, mai puțin, atît în intenții cît și în răsfrîngeri. Nu dorim să reluăm, vorbind despre literatura epocii contemporane nouă, un procedeu pe care l-am calificat dintru început ca fiind perimat. Nu vrem, așadar, să încercăm a absolutiza valoarea și semnificația unui moment, precum nu intenționăm a-l socoti drept unic criteriu de apreciere a lucrărilor literare. Și, totuși — căutînd a stabili trăsătura romanului modern, a epicii vremii de azi, care să ne apară a fi cea mai caracteristică, va trebui să ajungem la concluzia că ea se definește prin posibilitatea romanului de a reconstitui istoria unui moment de criză, istoria unei cotituri din viața unui om sau a unui grup de oameni. A acelui moment de criză cînd luarea unei hotărîri are drept consecință schimbarea destinului individual sau social. (Ținînd seama, firește, de apropierile și de deosebirile specifice dintre roman și dramă). Diversitatea modurilor în care e înfățișată această „cotitură" poate fi, evident, imensă, acumulările lente sau rapide, dezlănțuirile năprasnice sau rezolvările mai pașnice putîndu-se alterna, opune sau îmbina. Infinit variate pot fi de asemenea și unghiurile de vedere din care e privită desfășurarea „cotiturii", ca și momentele din care ea începe a fi urmărită — momente mai îndepărtate sau mai aproape de deznodămînt. Prezente vor fi însă întotdeauna așteptarea sau consecințele crizei, ale cotiturii.

Romanul a străbătut o cale lungă, de la poemul epopeic și pînă aici. Iar observația pe care am făcut-o mai sus reia, confruntîndu-le cu realități de azi, unele sugestii ce se găsesc în observațiile făcute de marii precursori ai romanului modern în perioada cînd au început a se remarca deosebiri calitative în evoluția acestui gen. Astfel, în faimosul său articol despre „La Chartreuse de Parme" a lui Stendhal — publicat

Radu Lupan

(Continuare în pag. 6)

cărți noi

IONEL TEODOREANU:

„Masa umbrelor", „Intoarcere în timp"

Ca și alți scriitori ieșeni ai generației sale, Ionel Teodoreanu și-a făcut intrarea în literatură sub auspiciile lui Ibrăileanu și ale cercului de la „Viața romînească". „Ulița copilăriei" și „Medelenii" recunosc în acel „mag bătrîn cu barbă de asirian" pe primul și cel mai entuziast cititor. Dar în același timp și pe criticul exigent care observă încă de la început abuzurile imagistice ale scriitorului. Acestui afectuos părinte literar îi consacră Ionel Teodoreanu poate cele mai emoționante pagini din „Masa umbrelor", apărută recent într-o nouă ediție împreună cu „Intoarcere în timp".

Poet al copilăriei și al adolescenței, al vacanțelor și bunicilor, evocator, mereu evocator al unei vieți tumultuoase prin lirism și patos juvenil, prin grație și candoare, autorul „Medelenilor" și-a desăvîrșit un stil, în care tradiția povestirii moldovenești cu mireasma ei lexicală s-a înnoit, s-a moder-

Al. Săndulescu

(Continuare în pag. 6)

SILVIAN IOSIFESCU:

„Drumuri literare"

Teza cu privire la diversitatea stilurilor în realismul socialist a agitat mult apele criticii literare. S-au făcut investigații fructuoase în scopul detectării caracteristicilor individuale și al definirii stilurilor. Nemulțumiți de insuficiența datelor reale, unii critici au considerat necesară o atitudine „constructivă" și s-au străduit să creeze categorii și stiluri, distribuind, grupînd și clasificînd — conform acestora — pe scriitori sau pe critici. Nu ne lăsăm răpiți de discuția generală a problemei, dar amintim aceste excese, deoarece am aflat la un moment dat că Silvian Iosifescu aparține categoriei criticilor nepubliciști, fiindcă l-ar caracteriza mai puțin „pasiunea vie", fiindcă nu ar fi prezent în tumultul cotidian al problemelor literare, fiindcă ar fi mai avar decît alții în participarea afectivă, etc. Nu putem accepta deposedarea de pasiune sau tăgăduirea prezenței active

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 6)

Un poem despre poporul finlandez

Secolul XIX a însemnat pentru cultura Finlandei un adevărat secol de aur. Încă din veacul al optsprezecelea începuse să se dezvolte interesul pentru literatura populară în rîndurile intelectualității finlandeze. Școala romanticilor de la Turku, pe atunci capitala țării, ajunge la o mare înflorire între anii 1815—1825. Apar culegeri de poezii populare, scriitorii încep să-și tragă seva inspirației din folclorul patriei exaltînd virtuțile naționale.

Din 1828, capitala se mută la Helsinki. Efervescența culturală continuă însă să crească. Tînărul medic Elias Lönnrot publică epopeea „Kalevala" comparată încă de la apariție cu poemele homerice. Începe să funcționeze conservatorul din Helsinki, ia ființă un lectorat de limbă finlandeză pe lîngă universitatea din Capitală, se inaugurează (în 1858) primul liceu finlandez. Învățați de seamă scriu opere pătrunse de un înalt patriotism, lăudînd în special valorile spirituale ale țărănimii. Lönnrot publică dicționare, culegeri de proverbe. În toate domeniile de activitate se afirmă personalități fecunde: Robert Kajanus și Martin Wegelius pun bazele învățămîntului muzical și pregătesc afirmarea poporului finlandez și pe acest tărîm.

Ne aflăm în plină epocă romantică. În această mare agitație apar la distanță de treizeci de ani două mari figuri, care aveau să sintetizeze eforturile generațiilor de creatori și cercetători și toate însușirile alese ale poporului finlandez: Alexis Kivi și Jan Sibelius. Amîndoi au crescut și s-au dezvoltat la școala romantismului, curentul predominant în literatura și muzica finlandeză în acea vreme. Și unul și altul au rămas romantici în prima perioadă a activității lor. Vechile legende și mituri le-au fost sursele preferate în tinerețe. I-a atras pe amîndoi, cum era și firesc, de la oun început „Kalevala". Dintr-un episod al ei, Kivi extrage substanța dramei sale „Kullervo". Tot de la „Kalevala" pornește Sibelius să construiască una din cele mai importante lucrări ale tinereții sale, simfonia pentru soliști, cor și orchestră: „Kullervo". Nici Sibelius și nici Kivi n-au rămas însă subjugați de tiparele vremii. Și unul și altul au trecut dincolo de nivelul comun al generației lor. În muzică și literatură, Sibelius și Kivi aduceau ceva cu totul inedit, de o valoare unanim recunoscută.

Niciodată nu vom putea despărți numele lui Sibelius de cel al lui Kivi, autorul acestei fermecătoare cărți „Cei șapte frați".

*Vom căuta zadarnic să stabilim formula acestui roman curios *). S-a spus: roman picaresc. Da, dar numai dacă ne gîndim la etimologia cuvîntului. „Cei șapte frați" din ferma de la Iukola au ceva din neastîmpărul și dorul de spații al vechilor picaro, deși în permanență la ei vom întîlni nostalgia pămîntului natal. Cei șapte frați nu sînt însă decît aparent dezrădăcinați. Nu pleacă în necunoscut fără țintă și fără scop, părăsesc ferma părintească detestînd constrîngerile sociale, vrînd să-și clădească, în singurătățile Impivaarei, o așezare omenească liberă de convenințe și de servitutile ascultării autorităților. A-*

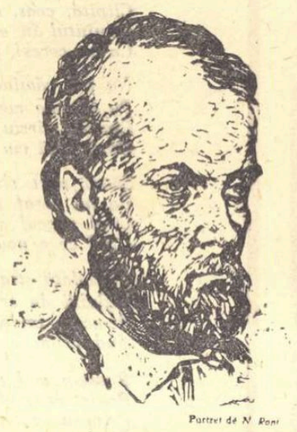

Portret de N. Pani

ventura lor are o finalitate constructivă. Sensul existenței lor din momentul în care sosesc la Impivaara este așezat sub semnul muncii neobosite. În tinerețe sînt nechibzuiți, impulsivi, ghiduși, nepricepuți. Le place libertatea. Nu vor să facă nimic din obligație. Fug de la școală din pricina dascălului ursuz și răutăcios. Pustietatea le deschide orizonturi largi. Vor fi ei singuri, își vor croi o altă viață. Muncesc din greu; nu de puține ori îndură foamea, desțelenește pămînturi, seamănă ogoare noi, construiesc o locuință încăpătoare, înmulțesc vitele de muncă. Din pricina nesăbuinței își distrug uneori tot ce au agonisit și trebuie s-o ia de la capăt. Și totuși nu se descurajează. Au un ideal de viață auster. Nu disprețuiesc bunurile lumești, mănîncă cu multă poftă, beau pe săturate, administrează corecții usturătoare celor care îndrăznesc să-i înfrunte și să-i jignească, știu însă că „stăruința este izvorul bunăstării". Acesta este principiul lor de viață. Nu-i părăsește nici un moment amintirea locului unde s-au născut. Ferma de la Iukola rămîne pentru ei un ideal. După zece ani se reîntorc și pornesc să readucă pămînturile părintești părăginite, din cauza nepriceperii unui arendaș, la strălucirea de altădată. Se căsătoresc și își împart acum cele două domenii, ajunse la o mare înflorire datorită muncii și chibzuinței lor. Cel mai tînăr dintre frați, Eero, om învățat, rămîne în satul său ca un harnic gospodar și lucrător al pămîntului, ceea ce nu-l împiedică să trimită ziarelor din Capitală articole și însemnări „compuse cu claritate, fără exagerări, ba uneori pline de haz". El simbolizează unirea fericită a muncii manuale cu cultura și ridicarea țăranului finlandez la înțelegerea bunurilor spirituale, capacitatea lui de a stăpîni toate domeniile de activitate omenească. Un optimism pornit din credința absolută în alesele însușiri ale omului de la țară, capabil să domine totul, însuflețește întreaga carte. Nu un optimism factice, de circumstanță. Îl simțim cum crește din fiecare pagină, din fiecare întîmplare fie ea chiar nefericită. Îl simțim ca unul din caracteristicile esențiale ale sufletului finlandez, cinstit, sănătos, robust.

Paginile ultime ale cărții reprezintă o adevărată apoteoză a muncii casnice, a fericirii infinite obținută prin activitatea neîncetată, prin dragoste pentru tot ceea ce te înconjoară. O apoteoză a muncii, a liniștii și a iubirii.

Un roman? Mai puțin. Mai bine zis un poem în proză despre virtuțile poporului finlandez și frumusețile patriei sale. O monografie literară a satului finic, desfășurată în ritmuri de o bogăție și de o varietate uimitoare. Credințele și superstițiile, legendele și miturile, obiceiurile de muncă și de petrecere, înfățișarea anotimpurilor, a satelor, a munților, a văilor, a pădurilor, a apelor, toate își găsesc o întruchipare de neuitat în cartea lui Kivi. Un Creangă al Finlandei. Îl apropie de marele humuleștean în special umorul, acel umor sănătos, specific țărănesc — așa cum spunea Kivi — care descoperă sub aparențe un suflet de o bunătate nemărginită. Eero este un Nică al lui Ștefan a Petri, Juhani un Oșlobanu. Kivi și Creangă au dat pentru țările lor cele mai frumoase pagini despre inteligență, bunul simț și alesele însușiri ale țăranului. Sîntem adeseori tentați să-l asemănăm pe Kivi și cu Slavici. Energia rurală, încăpățînarea în a smulge naturii roadele, lupta aceră cu pămîntul, îndărătnicia și perseverența — în sensul pozitiv al cuvîntului — sînt la eroii lui Slavici și ai lui Kivi trăsături comune.

Dar similitudini și comparații putem face la infinit. Kivi stă în unele privințe alături de Rabelais și uneori chiar alături de Cervantes. „Cei șapte frați" sînt într-un fel Don Quijoții nordici.

Și totuși un roman unic, așa cum l-au numit exegeții săi. O carte cu sensuri multiple care sfidează legi, genuri și reguli. Are prospețimea și naivitatea vechilor mituri, are sinceritatea, patosul și simplitatea cîntecului popular.

Valeriu Ripeanu

*) Alexis Kivi: „Cei șapte frați", în românește de Sica Alexandrescu, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1957.

G. PETRAȘCU — „Femeie cu chitară"

I. S. Nikitin: „Versuri"

Cititorii fac cunoștință cu unul dintre cei mai reprezentativi poeți ruși din „anii 60" (1855-1866), din vremea acelui „veac crincen", care premerge marile mișcări revoluționare din Rusia. I. S. Nikitin se stinge din viață la 36 de ani, în octombrie 1861, șapte luni după abolirea iobăgiei. Numai cu trei ani mai tînăr ca Nekrasov, contemporan cu marii democrați-revoluționari, sub a căror îndrumare a scris, Nikitin este unul dintre cei mai tipici raznocinți. Fiu de mic negustor din Voronej, trecut fără vocație prin școala teologică din orașul natal, poetul va răzbate, după o serie de căutări, în cercul scriitorilor de la „Sovremennik". Citirea operelor lui Belinski și critica binevoitoare a lui Cernișevski asupra unora dintre primele sale poezii, sînt hotărîtoare pentru poetul care se înscrie în șirul celor mai progresiști artiști ruși din veacul trecut. Ca și la Nekrasov, crezul poetic al lui Nikitin este acela al „poetului-cetățean": „La roadele acestui veac crincen să privești / Și caută s-aduni poveje / Din tot ce îi frămîntă pe oamenii acești / Din leagăn pîn'la bătrînețe" (Unui cititor).

Nikitin cîntă viața grea a plugarului iobag în versuri care, nouă, ne amintesc pe contemporanul său Cezar Bolliac: „Asta mi-e de-a pururi soarta / Traiul simplu, țărănesc: / Cînd mi-e greu — să nu mă vaet, / Cînd iubesc — să mă feresc". (Plugarul). Plugul, unealta de bază a țăranului, devine simbolul existenței tragice a truditorilor pămîntului: „Tată, tatăl nostru, plugule, / Singur-ajutor săracului, / Tată ce ne stimperi burțile, / Truditor din veac-cu-veacului!" („Plugul"). Una din modalitățile de expresie ale poeziei lui Nikitin este aceea a introducerii episodului narativ, a anecdoticului, avînd drept rezultat o lirică obiectivă de genul celei a lui Coșbuc. Tonul este însă mai grav și prezența poetului mai adînc simțită. Ultima dintre creațiile lui Nikitin, „Taras", este un poem de mare vibrație socială, o culme a creației sale. Ivan Nikitin duce mai departe, alături de Nekrasov, romantismul democraților-revoluționari. Credința nestrămutată a poetului este că tirania va pieri și cătușele vor cădea sub pumnii grei ai celui ce de mult „ascute topoarele". („Pieri-va cruntа tiranie"). Măiestria și originalitatea lui Nikitin le aflăm mai cu seamă în poeziile de peisaj. Stepa rusească, meștecenii, pădurea, cerul albastru al primăverii, gerul și viscolul iernii, alcătuiesc fondul multor poezii de priveliști ca: „Primăvara în stepă", „Codrul", „Dimineața", „19 octombrie", „Muzica pădurii", etc. fiind premergător, în acest sens, modernului Esenin. Nikitin a lăsat cîteva poezii ajunse astăzi foarte populare, prin punerea lor pe muzică de către unii dintre compozitorii vremii.

Șerban Moșandrei

Întîlnire cu tinerețea

(Urmare din pag. 1)

ența literaturii sovietice. După cîte cunosc, același lucru s-a întîmplat în celelalte țări de democrație populară și chiar în multe state capitaliste. Dacă cineva vrea să vorbească azi de literatura care s-a scris în toate țările în ultimele patru decenii, nu se poate să nu așeze printre operele cele mai valoroase scrierile cîtorva zeci de autori sovietici. Cu atît mai nedrepte și mai nelalocul lor mi s-au părut criticile și atacurile date împotriva marii literaturi sovietice de către unii scriitori maghiari și polonezi. Nu se poate să lupți pentru socialism, pentru comunism și să nu fii, în același timp, prieten devotat al Uniunii Sovietice. Cred, de asemenea, că nu este posibil să fii scriitor progresist, însuflețit de dorința de a ajuta prin opera ta literară, poporul tău să-și construiască o viață nouă și o patrie socialistă și, în același timp, cu același condei, să denigrezi literatura sovietică.

Recitind cîteva din primele cărți sovietice care s-au tipărit acum treizeci și ceva de ani în limbi străine, mi s-a părut că mă întîlnesc din nou cu îndepărtata-mi tinerețe. Dar nu numai atît. Mi s-a întărit și mai mult convingerea că literatura sovietică a ajutat într-o măsură considerabilă la biruința socialismului în Uniunea Sovietică, la trezirea conștiințelor din lumea întreagă, la făurirea unei lumi noi, mai bune și mai drepte. Ea oglindește nouă și oglindește însăși tinerețea lumii care, pînă la urmă, va fi pretutindeni victorioasă.

Zaharia Stancu

Breviar

EUSEBIU CAMILAR: „Cartea poreclelor"

„Cartea poreclelor", al treilea volum tipărit de Eusebiu Camilar, în ultimele săptămîni, nu este o carte de snoave sau de paremiologie, transpusă epic, cum este tentat să creadă cititorul după parcurgerea primelor bucăți. Narareа întîmplărilor care au prilejuit înzestrarea oamenilor cu felurite porecle și transformarea acestor porecle în renume, este un simplu pretext, scriitorul depășind în mod conștient, cu subtilitate și finețe artistică, aria limitată a explicărilor etimologice sau paremiologice.

Eusebiu Camilar evocă anii copilăriei, petrecuți în mediul rustic, rememorează episoade trăite cu intensitatea specifică vîrstei de atunci, cheamă umbrele din depărtări apuse, închegînd taînic sobor cu ele. Faptele mărunte, întîmplările din universul pueril, capătă sub pana scriitorului semnificații majore. În douăzeci pagini, scriitorul reușește perfect să închege o acțiune, un conflict susținut, conturînd chipul viu al personajelor prin cîteva trăsături.

Evocînd copilăria, scriitorul notează mai întîi întîmplările cu haz, cele care au dus la înzestrarea oamenilor cu porecle, în schițe ca „Stratina Cîrnului", „Ciinecrel" și altele, de factură antonpannescă. Dar accentul nu cade pe demonstrarea în sine a poreclelor, ci vizează obiective mai largi, dezvăluind mentalitatea unor oameni din lumea satului, rizînd de înfumurarea și lăudăroșenia lor gratuită. Aceste schițe conțin un umor savuros.

Scriitorul privește cu luciditate spre trecut, dramuiește cu justețe întîmplările. Rememorînd tristețile de odinioară, scriitorul le retrăiește aievea, mărturisindu-și mînia și ura împotriva încălcătorilor dreptății, sădite în suflet din primele ciocniri cu viața și realitățile înconjurătoare. Povestitorul nu uită cu cîtă brutalitate și neomenie jandarmii și un negustor au răpit din curtea familiei lui singurul cal („Împăratul copilăriei"). Nu uită mizeria și sărăcia îndurată cu grea obidă, sub apăsarea bicîiului boieresc („Logofătul Dreptate"), nu uită nepăsarea și disprețul celor avuți pentru vlăstarele chinuite ale satului care năzuiau să cucerească treptele luminii și ale științei („Adio, domnule Mecena"). Amintirile dureroase sînt povestite cu dramatism, cu sobrietate, tristețile de odinioară, răsfrîngîndu-se parcă în fraza lentă, expresivă, cu largă rezonanță lăuntrică.

Teodor Virgolici

SANDA DOINIȘ: „Loteria"

În volumul Sandei Doiniș te atrage în primul rînd povestirea „Sfîntuța". Uneori copiii intuiesc mai adînc și mai precis dramele altor copii. Drama „Sfîntuței", fetița hărăzită din soutece mînăstirii pentru că la nașterea ei dumnezeu „dezlegase cerul" (fusese o secetă cumplită), este înțeleasă cu dragoste de Trică, fiu de orășeni, refractar dogmelor religioase. Dacă ceilalți colegi ai „Sfîntuței" se mulțumesc s-o compătimească de la distanță și să-i dea pace în virtutea unei vechi și stupide inerții, Trică o forțează să se joace, să citească, într-un cuvînt să se comporte așa cum se comportă toți copiii. Și cînd „Sfîntuța" este dusă la mînăstire, Trică o hotărăște să fugă de-acolo și-o aduce înapoi în sat. Aceeași înțelegere stabilită firesc între copii vom găsi și în „Poveste despre doi băieți" și în „Loteria" și în „Dragă Fănuță". O anumită contrafacere însă, urmărind cu orice chip „poanta" le situează sub nivelul „Sfîntuței". Deși mai puțin frecventate, povestirile în care eroii maturi au fost angajați în conflict sînt fericit realizate. Remarcăm povestirea „Întîmplare dintr-o iarnă grea" pentru accentele ei dramatice: într-o familie, datorită morții neașteptate a soției, tatăl, betonist prieeput și om tare vesel, se apucă de băut. Patima beției pune stăpînire pe el în așa chip încît uită și de muncă.

Este emoționantă grija și dragostea ce i-o poartă Matei, unicul său fiu. Pînă la urmă, Matei reușește să-și aducă tatăl pe șantier.

Sanda Doiniș pare a fi preocupată în primul rînd de povestirile dramatice, cu implicații psihologice grave. Pe această linie se înscriu și paginile cele mai bune ale cărții.

H. Grigore

G. PETRAȘCU — „Veneția, Rialto"

CRONICA LITERARĂ

ELENA MATASA

POP SIMION

DOMINIC STANCA

Expuse în vitrinele librăriilor citadine, cărticelele colecției „Albina" cheamă încă atenția bibliofilului. Risipite printre aparițiile recente, cărticelele acestea, în ciuda unei coperte al cărei tip se reformează o dată la cîțiva ani, evocă anii bunicii și te copleșesc cu duioasă aducere aminte. Iată culorile de perete văruit cu bidineaua și fără gust. Iată inevitabilul chenar, așa-zis național, trintit cu șablonul de zugrav. Iată, în mijloc, și ilustrațiile prea precise și prea vagi totodată, descinse din calendarele sătești de altădată. Și ți se pare ciudat că foaia nu e totuși destul de proastă și aproape deloc gălbejită și că nu receptezi desfătătoarele ecouri olfactive, de colb așezat greu și de mucegai dulce usturător...

Oare, într-adevăr țăranului nostru, astăzi, trebuie neapărat să-i oferim coperte care doar treptat-treptat, după încete transformări intermediare, abia simțite, să-l transporte din anii tipo-litografiei lui Asachi, prin aceea a „Minervei" de la începutul veacului pînă la contemporaneitate? Nu sîntem convinși. Ba chiar ni se pare straniu că unele cărți trebuie să apară o dată cu o copertă rafinată, pentru orășeni, și a doua oară într-o colecție specială, a „Țăranului muncitor", cu copertă-tip și, bineînțeles, cu chenar „național". Țăranul romîn de astăzi, care participă la transformări revoluționare, care își înnoiește limbajul și cunoștințele, care moștenește în același timp gustul secular dovedit de arta populară, să simtă oare într-adevăr nevoia unui simili de chenar care de altfel nici pe departe nu se înrudește cu autenticele cusături naționale?

Dar cronicarul literar, opac, pare-se, plăcerilor oferite de întîlnirі desuete, va trece peste problema copertelor... În definitiv, nu-i treaba lui... Ce-l privește este textul cuprins între coperte... Literatura colecției „Albina"...

Are această literatură „specificul" ei, în cadrul literaturii noastre actuale?

Cînd poporaniștii vorbeau de „cultură pentru popor", ei se gîndeau exclusiv la „cultură pentru țărani", așa cum „mersul în popor" însemna „mersul printre țărani". Dar caracterul popular al literaturii noi de azi trebuie să fie în genere observat iar întreaga revoluție culturală înseamnă nu filantropie culturală față de săteni, ci atragerea largă a maselor populare de la oraș și sate în mișcarea intelectuală a socialismului. Există, fără îndoială, necesitatea unor lucrări speciale, de știință și politică, menite să prezinte într-o formă accesibilă problemele dezbătute actual, pentru că nu fiecare sătean poate fi om de știință. Orice știință își are inițiații ei, așa e firesc și așa e bine, în vreme ce literatura, prin însuși specificul însușirii artistice, trebuie să fie accesibilă tuturor.

Și, totuși, există și diferențieri în această accesibilitate. Literatura reflectă nu viața în general, ci forme concrete ale ei, viața particularizată în diverse medii sociale și în diverse structuri psihologice. O colecție adresată satelor are, oarecum, de făcut o selecție, încercînd să răspundă presupuselor exigențe în primul rînd tematice ale sătenilor. Dar e o eroare să crezi că omul de la țară caută în cărți numai reflectarea propriului său mediu social și a propriilor sale frămîntări sufletești. Am constatat adeseori dorința contrarie de a-și lărgi, prin lectură, contactul cu societatea întreagă și iritarea în fața bibliotecilor care nu oferă decît infinite variante ale vieții satului. Și am constatat un interes deosebit pentru cărți științifico-fantastice, de pildă, a căror acțiune rareori aparține ruralului. Pe de altă parte, o colecție ca „Albina" poate fi justificată și prin ceea ce se numește educarea gustului literar. Cel care cunoaște comorile literaturii clasice, universale și române, este receptiv la creații artistice care apar dificile celui care citește primele cărți. Iar gustul literar format distinge ceea ce este autentic artistic de ceea ce este factice. O colecție adresată în special satului ar trebui deci să selecteze creații accesibile totuși nivelului mediu al cititorilor săi, dar pe de altă parte trebuie să formeze gustul literar, oferind cărți verificate artistic cu mai multă exigență decît în orice altă colecție. Compromisul cu calitatea artistică este pentru o colecție de genul aceleia de care vorbim cel mai dăunător, tocmai din cauză că atinge formația în curs a unor cititori relativ noi. Dacă aș fi întrebat, aș spune că în „Albina" ar trebui publicate în primul rînd opere clasice și opere care, reflectînd viața noastră în transformare revoluționară, a obținut girul opiniei publice literare.

Am luat la întîmplare cîteva din ultimele apariții ale „Albinei".

★

Mălina de Elena Matasă este o nuvelă (sau un roman în miniatură) din viața satelor de azi. O fată isteață și frumoasă se mărită cu un flăcău din alt sat și după cîțiva ani de fericire conjugală, trăiește drama rămînerii în urmă față de ridicarea generală a satului. Soțul ei, Alexe, a învățat la școli de partid, are o intensă activitate socială, și în vreme ce ea duce o tradițională viață casnică, Tinca, tractorista fruntașă a tineretului, este adevărata tovarășă de acțiune a lui Alexe. Raporturile dintre Alexe și Tinca sînt pur tovărășești, însă Mălina, izolată, e roasă de gelozie. Un lordan, fost vechil strecurat printre colectiviști, care urzește tot felul de planuri dușmănoase, din instinct de clasă și fără a fi în slujba cuiva, devine între Mălina și Alexe un fel de Jago care acționează asupra Mălinei, astfel încît căsnicia e la un pas de dezastru fără justificare obiectivă. În ultimele pagini ale cărții, Mălina e lămurită însă, din fericire, asupra adevărului și cei doi soți se regăsesc alături, în demascarea dușmanului. Cartea Elenei Matasă e evident obsedată de schema prestabilită și concepția ei romanescă e, după cum se vede, simplistă.

Elena Matasă pare să aparțină însă autentic, prin scrisul ei, unei tradiții poporaniste. Ea răspunde cerinței pe care G. Ibrăileanu o avea față de „literatura pentru popor"; de a avea „înainte de toate un înțeles moral", zugrăvind viața „mai ales din punct de vedere al luptei între bine și rău". În cartea Elenei Matasă, eroina, Mălina, e astfel solicitată de forțele binelui și cele ale răului încît numai o întorsătură bruscă schimbă raportul de forțe, în ultima clipă, în favoarea binelui biruitor. (Întorsătura e romantică, prin intervenția neprevăzutului, nu determinată de desfășurarea unei acțiuni educative, deci practic nedovedind nimic). Personajele își îndeplinesc adecvat rolul neexistînd totuși caracterologic. Scriitoarea are însă indiscutabil talent, în sfera literară de care e vorba, și situațiile sînt viu prezentate (în special creșterea geloziei în Mălina și, în raport cu aceasta, reacțiile mamei necăjite sau contraacțiunea soțului).

Țăranca bătrînă, în vizită la gospodăria fiicei, intuiește că a avut loc prima ceartă: „Jucîndu-se cu băiatul, lelea Marița își plimbă ochii iscoditori prin casă. Bilele cu mîncare au rămas pe masă. Un ștergar a picat pe podele și ceaunul cu laptele stă pe jos, lîngă plită..." Stilul cînd e simplu, are potențe sugestive cu totul remarcabile. Mălina, socotind fiecare gest al cuplului Alexe-Tinca, deși totul se petrece nevinovat, în prezența ei se simte ca și cum ar pîndi, ascunsă: „...iscodindu-i, auzea ce citea Tinca — scrie Elena Matasă, ca și cum ar fi ascultat pe furiș". Abundă însă artificiul stilistic poporanist, cu expresii „colorate" și cu „ziceri": Mălina crescuse „cu teamă și corcolire", dar nu ieșise „nici lingavă nici sfiicioasă" și „dacă zicea ea că un lucru așa-i drept și cinstit apoi n-o întorceai de pe cale nici cu carul cel mare"; odată, fiind ea „o cățălandră de fată", „s-a proțăpit și s-a înțiorogat", dînd prilej să se zică „Asta-i haiducă de fată..."

★

Cartea lui Pop Simion este, în cea mai mare parte, închinată de asemenea vieții satului nostru de azi. Sînt cuprinse mai multe povestiri ale unui talent tînăr, în dezvoltare sigură, de altfel remarcat adeseori favorabil de critica literară în ultimii ani. Pop Simion e un scriitor care se înrudește, în generația sa, cu Eugen Mandric, îmbinînd narația analitică cu reportajul și patosul cu umorul. Viziunea lui Pop Simion aparține celor mai bune posibilități ale observației realist-socialiste: dragostea pentru nou, pentru ceea ce vădește transformarea socialistă, răzbește pătimaș, chiar acolo unde se constată și se biciuiesc înapoierii...

Pămîntul spînzuratului, bucata cu care se deschide cartea, te îmbie să citești totul. E în fond o povestire sadoveniană. O seară de petrecere a unor brigăzi de tractoriști e stricată de starea sufletească a unuia din flăcăi care își amintește o întîmplare năprasnică. Înainte cu vreo 20 de ani, pămîntul ce urma a fi desțelenit a constituit nădejdea utopică a unui om fără nici o altă avere decît nevasta și șapte copii. Încercarea temerară se izbește de legile și obiceiurile asupritoare și, în iarnă, omul se spînzură de singuraticul trunchi al unui copac trăsnit de mult. Femeia îl zărește prea tîrziu și, înnebunită, aleargă în jurul trunchiului, desculță în zăpadă, apoi se odihnește adormind la picioarele suspendate ale bărbatului. Flăcăul ce-și amintește acum întîmplarea e mezinul spînzuratului...

Fugă e autobiografia unui flăcău de la țară ajuns cîștigător în întrecerile sportive. Datele propriu-zise nu atrag atenția, modul povestirii este însă amuzant, deși totul aparține, ciudat, unui lung și detaliat monolog interior, introdus artificial.

Tilhar și om e o variantă a unui cunoscut episod din Makarenko, privind schimbarea unui hoț prin faptul că i se acordă încredere. Aici e demonstrată chiar tema luptei dintre bine și rău în om, scriitorul bucurîndu-ne că în tilhar a putut izbîndi omul. Figura tilharului (cu nume remarcabil: Valer Cuha) este însă o deplină realizare.

Frații e altă ilustrare a victoriei binelui asupra răului, în individ. Un bătrîn pescar, foarte priceput dar lacom și egoist, era cît pe ce să lase neajutorat, în vreme de furtună, un om care striga după ajutor. Dîndu-și ce e silit de tovarășul său să-l salveze, descoperă că e vorba de propriul său frate și trăiește o răscolire a conștiinței, interesant de observat, cu acest prilej, cum scriitorii puternici monopolizează fără voia lor un moment psihologic tratat de ei. Furtuna pe mare, cu dialogurile dintre pescarul bătrîn și cel tînăr, îți dau impresia unei copii palide după „Pasărea furtunii" a lui P. Dumitriu.

Bietul tată e țăranul bătrîn dezamăgit și supărat de faptul că fiul său, ajuns la înaltă știință de carte, nu s-a făcut medic, ci scriitor. Lectura cărții scrise de fiu la căminul cultural îi schimbă însă atitudinea.

Andrei e și el fiul unui țăran bătrîn. Aici însă bătrînul, vechi comunist și om dintr-o bucată, trăiește altă dezamăgire: feciorul, ajuns inginer și director, proaspăt candidat de partid, își privește cu înfumurare tovarășii. Durerea bătrînului, contrastînd cu bucuria și mîndria cu care-și așteptase feciorul, e autentic înfățișată și bucata e un document de critică realist-socialistă.

Iarnă țărănească e un moment psihologic adeseori tratat astăzi: prezăua intrării în colectiv. Pop Simion dă o pagină remarcabilă a literaturii pe această temă.

Păcat că, în toate aceste povestiri, apar cîteodată monologuri nefirești și că autorul are cîteva ticuri verbale (Bag seama, mi se pare) care obosesc.

★

Ibrăileanu spunea că așa-zisa „literatură pentru popor" „trebuie să fie literatură bună, serioasă, plină de probleme sufletești, de zugrăvirea instructivă a diferitelor medii"... „fără a fi subțire, de analiză psihologică modernă ori de stilism".

A treia carte pe care am citit-o în colecția „Albina" este o carte „subțire" și de „stilism". O carte artistică pentru oricine. Nu de „analiză psihologică", pentru că nu acesta îi e genul ci de tulburătoare prezențare exterioară a unor momente psihologice, la modul prozei ardelene, de la Slavici la Rebreanu.

Dominic Stanca, scriitor de ținută, oferă prin Roata cu șapte spițe, o lucrare literară fără compromisuri, care satisface gustul cititorului cultivat și contribuie la educarea celui în formare. Istoria răscoalei lui Horia e evocată cu o concizie rafinată, fără multele sute de pagini ale recentelor romane istorice, în inflație pe piața cărții noastre de vreo 2—3 ani. De altfel, nu e vorba, bineînțeles, de un roman, nici de o schiță de roman, ci de o originală succesiune de momente evocatoare cu personaje toate secundare, care apar o clipă, dar trăiesc (cum zicea Ibrăileanu), evocînd puternic epoca, mișcarea și adunarea evenimentului în jurul unui erou principal, Horia, subînțeles însă, ca-ntr-o propoziție eliptică de subiect. Stil sobru, precis, fără lungimi de sentimentalism poporan, cu apăsări regionale în genere binevenite.

★

Așadar, colecția „Albina" nu trebuie neapărat să descindă din poporanism.

Savin Bratu

Apariții diverse în colecția „Albina"

Elena Matasă: „Mălina"; Pop Simion: „Pămîntul spînzuratului"; Dominic Stanca: „Roata cu șapte spițe"

Poeții cîntă MAREA REVOLUȚIE

OCTOMBRIE DE PURPURĂ

Tunuri cu gura dințată bubuie din prova-„Aurorii",
Fulgeră-obuzele roșii — crainici de foc prin văzduhuri
Cad din „Palatul-de-Iarnă" roșie marmură, stucuri —
Fuge Kerenski, strigoiul! Crîncen mi-l scutur' fiorii.

Focuri de tabără-n Smolnîi pîlpîie...Noapte, te bucuri?
Chipuri de flăcări și umbre... Roșii se-mpurpură zorii.
Ochiul se-nșală: nu-s zorii. Ilici cu toți muncitorii
Mătură noaptea țaristă, hidele vremii ciurucuri.

Gărzile roșii din fabrici ies — uriaș tăvălug —
Bravi oțelari cu mitralii, aprigi matrozi cu beretele
Trase-a mînie pe ceafă — scapără lungi baionetele!

Fulgeră tunuri și tună! Albe gorilele fug:
Roșul Octombrie schimbă cruntul istoriei crug:
Lenin e soarele lumii, zorile lui — sovietele!

George Dan

ECOUL

Prelung ecou — leninian ecou,
ecou mai clar ca bolta azurată,
strălucitor ca astrul cel mai nou
de care e planeta-nconjurată;
ecou turnat în certe împliniri
de oameni hotărîți să ia înaltul
în mîini de prometei — și trandafiri
să semene dintr-un pămînt într-altul;
prin universul tot purtînd idei
umane ca-n leniniana țară,
pornind ușor de la străvechiul chei
racheta PACE spre o țintă clară.

Hulubi vor filfîi și-n Marte, mîine,
și vechiul zeu al crimelor orbit
de strălucire, va gîndi că nu-i rămîne
decît să-și lepede vestmîntul nedorit.
Prelung ecou... leninian ecou..
ecou profund cum e-n Apassionata,
furtuni de galaxii pe cerul nou
spre dragostea de om, nemăsurata,
prelung ecou... leninian ecou...
din anii de revoltă proletară,
ecoul de atunci... mereu mai nou,
e pentru pacea lumii: stea polară.

George Demetru Pan

REPORTAJ

E toamnă. Și drumul mă lasă
Aici, lîngă Topraisar.
Aramă pe uliți. Și-o casă..
Și aur, movile-într-un car.

E „Drumul lui Lenin". 'N ograd
Porumb și mașini și tumult
Aici, era crîșmă și sfadă...
Iar azi? Mă apropii, ascult:

„Dar unde să-l pun, frățioare.
Pătul bre, vezi bine, nu am..."
Agigea nevasta-i un soare
Și-n inimi e foc, e bairam.

Daud Bibula se numește.
Surtuc nu avea niciodat'
„Hai ghelburda") -ți spune turcește*
Și casa-ți arată: „palat"!

Și alții și alții. Viltoare
De glasuri. Poveste-a fost grea.
Era întuneric, ninsoare
Și cer fără-o singură stea.

Și turci și romîni laolaltă,
In toamnă cenușe. Și nori..
Conacul și biciul ce saltă
Și noapte și scîncet: Plînsori·

Și-odată o chemare adîncă
Zvoni lîngă steaua de pară.
Tractoare au tras brazdă adîncă
Și-n inimi a fost primăvară.

Dar „Drumul lui Lenin", măi fată
De ce colectivei i-ați zis?
Agigea-mi răspunde deodată
Privindu-mă lung, ca într-un vis:

Și-aici revoluție este
O viață-am trăit în bordei.
Azi, casă cu zece ferestre
Și uși de geamie, și chei...

Privesc: ale lor sînt: cîmpia.
Remiza și creșa, saivanul,
Grădina, livada și via...
De ce săruți, omule, lanul?

Zăresc și antene pe case.
Se-nalță și crește o stea.
Și-s fete-n veșmînt de mătase
Și-un cîntec în inima mea.

Pe „Drumul lui Lenin"-mpreună
Tot satul. Dairale se-aud
Și gîlgîie plosca. Răsună
Un cînt: Agigea și Daud.

Al. Raicu

*) Vino-ncoa'.

CELOR CĂZUȚI

Trecuți prin vremea care ne-a-ncercat
Din luptă alții am ieșit, chiar dacă
Vestmîntul sufletesc ni-e rupt oleacă
Și obrazul ne este sîngerat..

Dar rănile vor trebui să treacă
Și sufletul din nou va fi-ntremat
Spre noi balanța luptei ce-am purtat
Cu talerul victoriei se-apleacă.

Ne doare conștiința, c-au trecut
Tovarăși dragi și buni în negrul lut
Lăsînd durute zările albastre.

Dar ei ne sînt al luptelor îndemn
Căci s-a gravat cu flăcări ca un semn
Conștiința lor pe steagurile noastre!

Rusalin Mureșanu

DOUĂ TOAMNE

1915 —
Un bunic, bătrînul pescar
De-o vîrstă cu răchitele,
Răsucite-n scorburi și ape·
Își vînduse coliba, pieile bidiviilor
— Fuseseră trei —
Să cumpere o armă nouă.
In ziua aceea, nepotului, bătrînul pescar
Ii trecuse brîu roșu, vînătoresc.
Pe luntrea lui (a bunicului)
Invață după trestii zborul înșelător de lișiță
Și trase.
In mirarea ostrovului
(Cerceii apei se cutremurară!)
Soarele asfințise și pasărea vicleană cu el...
De fiecare lișiță bunicul
Din crengile răchitei
I-a legat un inel.

Bătrînul pescar
Trecuse cu vîrșele la fund:
Mirosea desigur a sare și nămol,
Dar în barbă îi scăpărau diamante solzii
Ca-n basmele pescarilor săraci.

In toamna lui 17, nepotul n-a mai căutat
Lișițe prin rogozul și răchitele din ostrov.
Veniseră dihorii albi, fugari de pe miriști,
De departe.
O, și de-abia atunci,
Amintindu-și rănile verzi de pe fața bunicului
Simți în umăr că arma
E nouă și bate departe.

Liviu Călin

EU AM VENIT MAI TÎRZIU

Cred că ploua ca acuma, în mari pustietăți·
Eu am venit mai tîrziu, abia logodit cu zorii.
Cineva a strigat înaintea mea prin cetăți,
Cerul pîlpîia, cărămiziu,
Multe brațe erau
Și mulți ochi:
Muncitorii.

Cel care strigase am aflat apoi
Că se numea Lenin, un nume de două silabe
Mi s-a spus că vîntul cînta din cimpoi,
Că era frig
Și că timpul începea să se clatine-n labe

Eu am venit mai tîrziu
Și n-am știut că cerul meu sur
Putea să se facă azur.

Dar numele a înnoit lumina,
Cerul s-a făcut iarăși cărămiziu,
Timpul s-a prăbușit și s-a ridicat alt timp
Și am simțit cum calc și eu pe un drum spre Olimp
Chiar dacă am venit mai tîrziu.

Cel ce strigase, a murit. Dar numele este și-acum.
La lumina silabelor lui răzbat pe oricare drum.

Victor Kernbach

NUMELE LUI LENIN

Sîntem limpezi, poate că cei mai limpezi
și-n noi o emoție veșnică
deslușește un singur nume.

Și iată-n acest început de lumină
mărturisim iubitelor noastre
luceferii vii și pămîntul,
și arcul purității, știut
ce are-un singur nume.

O, cît de tineri sîntem și veșnici,
sub depărtarea ce-și urcă lumina
și sub aceste ramuri ce freamătă
un singur nume.

Nichita Stănescu

MAMA

Atuncea cînd Palatul de Iarnă sta să cadă
Sub iureșul mulțimii, era și ea în stradă,
Ea, Mama din romanul lui Gorki. Și în mînă
Strîngea o pușcă veche. Ea-n-a lăsat-o pînă
Nu a văzut cum cade și ultimul dușman...
I-ai înălbit tot părul, calvar siberian!
Dar tot am cunoscut-o... Nu-i om să nu-i cunoască
Și chipul și basmaua atîta de rusească...
Cînd s-a pornit asaltul era și Mama-n frunte.
Cum tremurau dușmanii de pletele-i cărunte!
Chiar ofițerii falnici păreau să înțeleagă
Cum că femeia asta e Rusia întreagă...

Atuncea cînd Palatul de Iarnă sta să cadă
Sub iureșul mulțimii, era și Mama-n stradă
Și murmura în gînd
In jurul ei cîntînd:

Fiii mei, fii,
Sute și mii
Fiii mei, mulți,
Mulți și desculți
Eu v-am crescut
Pavăză, scut
Pletelor mele
Albe și grele
De umilinți,
De suferinți.
Și lîngă voi
Prin nea, prin ploi
Necontenit
Eu am pășit
Ca să mă lupt
Neîntrerupt
Și cot la cot
Pînă mai pot...

Fiii mei, fii,
Sute și mii...

Ion Acsan

RUSIA VECHE ȘI CEA NOUĂ

Asemeni unor degete pe rana
Amurgurilor, turlele răsar
Purtînd ca-ntr-un alai ciudat, icoana
Rusiei vechi spre-al cerului altar.

E pe pămînt Rusia nouă, dar
Nu a uitat nici cerul, pămînteana,
Și i-a trimis o nouă stea în dar, —
Fără-a primi din cer, vreodată, mana.

Intre Rusia veche și cea nouă,
E limpede, și-aici deosebirea:
De pe pămînt pornite amîndouă
Ajung altfel în cer. Iar omenirea
I-e recunoscătoare celei noi
Și pentru-asaltul lumii de apoi.

Petre Solomon

A FOST UN OCTOMBRIE

...Și dacă pe oceanul inimii mele
încolăcindu-și puternicele valuri
cenușii
bîntuie cîteodată furtuna
și dacă în sufletul meu
se deschide cîteodată un peisaj polar
cu aerul rănit de gheață,
și dacă în mintea mea
pasărea de nu, pasărea de niciodată
și-ar înfige ghiarele,
împleticindu-mi pașii,
decolorîndu-mi sîngele,
eu i-aș spune:
„A fost un Octombrie — "
...Și lumea mea se ridică din ceață
pură, curată ca un fir de lumină
se-ncheagă-n armonii,
pulsează în ritmuri perfecte
iar eu stau drept
și sînt înțelept și puternic
pentru că a fost un Octombrie.

George-Radu Chirovici

TUNARUL

Nu știu cum arăta tunarul,
tunarul de pe „Aurora",
nu l-am văzut niciodată,
nici măcar într-o fotografie,
așa cum se cunosc eroii
din busturi, statui sau din cărți.

Totuși, îmi închipui
că trebuie să fi fost voinic
tare voinic,
dacă numai cu brațele lui
a îndoit istoria spre stînga.

Aurel Storin

NOPȚILE ALBE

Nopțile albe, nopțile albe,
Peste Petersburg, peste lume.

Ametitor tremurau în văzduh,
Neliniștit coborau în suflet
Nopțile așteptării, nopțile albe.
Lîngă liniștea mîinilor albe,
Lîngă fruntea plecată-a lui Lenin,
Nopțile albe, nopțile albe.
Și lîngă mantăile rupte, lîngă-ncordare,
Lîngă lucirea scurtă și albă de săbii,
Nopțile albe, nopțile albe.
Și peste Palatul de Iarnă,
Peste-agonia lumilor vechi,
Crisparea plutind nefirească și rece,
Crisparea nopților albe.
Și iată, către sfîrșitul acelui octombrie,
Peste-așteptarea nopților albe
Culoarea de sînge a luptei,
Culoarea caldă, mult-așteptată,
Arzătoare și densă, populînd
Universul nopților albe cu vlagă și sens

Grigore Hagiu

NOAPTEA, PE NEVA...

La anumite ceasuri, cînd toamna își despoaie
podoabele de aur a' frunzelor, sub ploaie, —
aud cum geme parcă, și-n noapte cum se zbate
străfundul greu al Nevei...
A liniștei cetate
un ornic vechi o sfarmă, secundă cu secundă.
L-aud, pierzîndu-și pașii...
Dar sobra lor cadență
așteaptă-un semn, cînd ora se va-ncheia rotundă...

(„Tătucă", vezi? mujicii nu cer audiență!)

Ară valurile Nevei, cu sînge pe din două...
Zăpada timpurie în sînge se prelinge, —
și cerul parcă arde!... Și-i burniță și ninge..
. . . . . .
Cresc trandafiri pe Neva.
Cresc maci stropiți cu rouă..
Pe vasul „Aurora" fierbinte-i încă tunul —
și-un marinar sub prunduri veghează încă prora.
A cîta toamnă, oare, își scuturâ zăbunul?
Dormi, marinare,-n pace!
Trăiește „Aurora"!

...La anumite ceasuri, cînd toamna își despoaie
podoabele de aur a' frunzelor, sub ploaie —
visează iarăși Neva...
Și-n unda ei răsfrînge
stea roșie,
născută --
și-aprinsă,-atunci, din sînge!...

Valeria Boiculesi

LENIN ASCULTÎND RAPORTUL UNUI OSTAȘ — OCTOMBRIE 1917

Vă prezentăm poeți sovietici

GHEVORK EMIN, un liric armean

Fiu de învățător, Ghevork Emin (Kardec Muradian) s-a născut în 1918, în satul Aștarak din Armenia Sovietică. Face studii politehnice la facultatea de hidrotehnică din Erevan. Debutează în 1940 cu un volum de versuri închinate studenților. In anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, luptă pe front.

Primului volum îi urmează în 1943 un altul, cuprinzînd poeme despre război și un al treilea, de lirice, „Nork". Prima traducere în limba rusă este publicată în 1947.

N. S.

BALADA PESCARULUI

Că insula Capri e-un rai se spune,
Dar eu nu am văzut-o, nici în gînd.
...Pe năvodarul Pogos, marea-n spume
Nu-l mai uimea sub luna tremurînd.
Și oare calul sub poveri rămîne
Să mai admire-argintul lunii, mat?
De maică și-amintea, văzînd bătrîne
De casa lui, privind cîte-un palat.
De Van își amintea și de livede,
Iar cînd amurgul sîngera, murind
I se părea pe frate-său că-l vede
Că sorii cerului natal se-aprind.
Ce-avea cu stelele de-aici, amare?
Un exilat și un străin era
Și-a aruncat năvodul vechi în mare
Dar peștele de aur nu venea.

★

Și ce să faci cu lacrimile tale
De nu le-ntorci în cîntecul urzit?
Cînta... și-i era rece lumea-n cale
Sub luna ca un ban nezimțuit.
Așa cînta,-ntunericul scrutîndu-l
Din zarea mării vaste de nespus
Și Pogos vede-ncet, cum ascultîndu-l
Se apropie de el un „signor" rus.
Nu-nalt de stat, cu fruntea luminată
Și c-un surîs în ochi și c-un tumult
I se păru lui Pogos deodată
Că îi cunoaște ochii, de demult.
...Și parcă să nu-i sperie cîntarea
Spre el cu pași neauziți venea,
Și cîntul ca o pasăre spre zarea
Îndepărtată-a țării lui, zbura.
Cînta pescarul, gîndul să-și dezlege
„...Cînd un signor cu orișice prilej
Îți tulbură cîntarea, asta-i lege?"
Tăcu. Tristețea-i stete în gîtlej:
„Cocorule, nu ești din munții noștri?"
Pe umăr mîna-i puse cu alean,
Și îi zîmbi: Ești deci din munții noștri
— Cînți frate?
— Cînt.
— Și ce ești?
— Sînt armean.
— Și ai fugit?
— Ce treabă ai? Ei, bine...
Dar îi zîmbea signorul blînd mereu
Și îndoiala-i se topi în sine
— Mulți au pierit?
— Prea mulți... și frate-meu.
— Dar ceilalți unde-s?
—Vîntul poate știe!
Pămîntu-i larg... Or fi fugit și ei
Și-o clipă-n lacrimi Pogos întîrzie
Signorul tace-adînc, privind spre chei
— Și cum te cheamă? — Pogos.
— Și pe mine
Vladimir Ilici.
Să fim prieteni, vrei?
Dar nu mai plînge, frate. Din ruine
Clădi-vom lumea pe un alt temei.
Și-n casa ta-ți voi cere ospeție
Cînd de pe lumea-ntreagă vom spăla
Și foame,
și războaie,
silnicie
Om liber să revii în țara ta.
Îi strînse mîna și plecă în seară
Dar din cuvîntul veșnic, ce-l ivi
Cald se făcu și parcă primăvară
Și luna peste ziduri înflori.

★

Și-a săvîrșit Sevanul vechea-i sete
La Erevan, se-ntoarse Pogos, iar,
Și Lenin îi suride din perete
O, vînt întors din muntele natal!
Nu știu, așa a fost, ori doar în fumul
Acestui vers al meu, abia rostit,
Dar poate că-ți vei recunoaște drumul
Al tău și-al altora, ce-i rostuit.
Unise cu destinul lui destine,
Cînd lumea a-nălțat-o-n lupta grea
Nu-ți amintești?
Privește-adînc în tine
Și inima o să-ți răspundă, ea.

In romînește de Nichita Stănescu

„SERIOJA" ȘI VERA PANOVA

„Serioja" descinde din umanitatea „Tovarășilor de drum", romanul al cărui nivel după cîte se poate aprecia în baza traducerilor apărute în romînește din opera Verei Panova, nu a mai fost atins de scriitoare. Cele „cîteva întîmplări din viața unui băiețaș" — cum se subintitulează nuvela — revendică imediat filiația la fondul de sensibilitate din povestea acelui neuitat tren sanitar, dar aceasta merită să fie discutat după ce vom releva altceva.

Stăruie în ultima vreme, peste descrierile de copilărie, o explicație prea fugară: ele ar fi făcute dintr-o necesitate a autorilor, în mare majoritate tineri, survenită în urma frustării lor de copilărie, în timpul războiului. Explicația e de ordinul psihologiei sociale, fixată de mult, dar recrudescența ei în ultima vreme dezvăluie o valență nouă, necercetată. In fond, Vera Panova e o scriitoare matură, care a receptat războiul cu gravitate calmă, fără patetismele și excesele scriitorului adolescent din punct de vedere literar. „Tovarășii de drum" șochează și azi prin capacitatea Panovei de a se păstra într-un cadru diurn, într-un univers al problemelor familiare și familiale în acea convulsie formidabilă a războiului, în care nimic, am impresia, nu se poate păstra. De ce s-ar pasiona Panova de „problemele" copiilor? Pe de altă parte, oricît de feminină această Panova, chipuri de copii pînă la „Serioja" nu se numără în opera ei ca eroi principali; simptomatic, în „Anotimpuri" și, desigur în „Serioja" — copiii apar în prim plan, adică în ultimele cărți. In „Malul însorit", Serioja e o piesă pentru decorul senin, în „Anotimpuri" — avem deja reflecțiile lui Sașa Bortașevici, printre cele mai bune pagini ale acestui roman de regăsire a autoarei și inegal. In „Serioja" — copilului, lumii sale unice, i se acordă toate onorurile. Dacă racordăm această evoluție în preferințe cu lupta sau riposta Panovei și a multor altor scriitori sovietici împotriva dogmatismului și închistării, ajungem în preajma unei explicații mai consistente decît cea de mai sus, cu o oarecare valoare de generalizare.

Copilăria e un teren vast, care oferă nu numai un mijloc foarte bun pentru a scăpa de rigorile rigidității, dar și pentru a le aduce, implicit, la ridicol. E o lume plină de spontaneitate și surprize, frăgezime și tandrețe. In lumea celor mici, scriitorul poate fi extravagant, original, sincer, firesc — căci e în perfectă concordanță cu atmosfera și eroii săi.

Dar întreagă această mișcare a inspirației scriitorului, azi, nu se poate justifica decît prin descoperirea artistică a unor noi bogății umane, în lumea infantilă. Altfel, mișcarea spre copilărie devine o modă, o simplă manevră supusă unui moment dificil, inerent în dezvoltarea literaturilor.

★

„Serioja" se înscrie în literatura de descoperire a lumii de către copii; bine făcută, această literatură asigură multă duioșie, umor și francheță umană. E o literatură largă, de succes și numeroase locuri comune ale ei le regăsim în nuvela Panovei.

Nu lipsește veșnicul „de ce" cu efectele cunoscute.

Se regăsește candoarea infantilă — și ea bine cunoscută — în abordarea unor gesturi mature sau în discutarea unor probleme care-i depășește, ceea ce însă nu șochează.

E marcat și jocul clasic al fanteziei puerile, operînd cu primele date, extrem de ciudate, oferite de realitate.

Soseste aureolat de gloria călătoriilor, orbindu-i pe copii, unchiul unui prieten, om în vîrstă, căpitan de cursă lungă; cu cîteva elemente — Honolulu, insula Oahu, palmieri, — asupra cărora are cea mai „aproximativă" cunoștință, Serioja va țese rapid un vis — o călătorie la Honolulu — de a cărei realizare e „încredințat ca și de faptul că nu va muri niciodată".

★

Ce legătură are moartea cu Serioja? De unde la un copil de cîțiva ani, ideea veșniciei sale? Nu-i deplasat? Nu-i artificial?

Adevărul e că Serioja se mișcă într-un univers al Verei Panova. In acea „descoperire a lumii", Serioja e condus abil de scriitoare spre și în „lumea" ei. Moartea la Panova nu e „o sistemă" pentru a ne scoate ochii cu tristețile și durerile vieții, nu-i un teribilism sau o bravadă minoră la adresa facilității conformiste. Vom asista și în „Serioja" la o parcurgere anuală a timpului, pușiul cunoscînd iarna, primăvara, vara, toamna, în bună atmosferă panoviană — ideea „anotimpurilor" (sau în „Tovarăși de drum" noaptea, dimineața, ziua), fiind o expresie clară a unei viziuni serioase, armonioase, liniștite, asupra realității. Moartea se integrează firesc în această viziune calmă, gravă, ca și durerea, ca și munca, ca și dragostea neîmpărtășită, totdeauna dificilă la Panova. E una din cele mai liniștite scriitoare sovietice: totul se încheie, se cicatrizează și reîncepe într-un nou ciclu, trecînd din ce în ce mai conștient, prin anotimpurile vieții.

★

Serioja va descoperi moartea, privind cadavrul străbunicii pe care n-o iubea; nu se va speria. Va păstra candoarea de a anunța pe participanții la înmormîntare că „el a venit cu autobusul", după ce și-a anunțat prietenii de joacă: „Noi ne ducem s-o îngropăm pe străbunica"; se va interesa, la mormînt, de ce sicriul se acoperă cu pămînt, ce înseamnă să te înfățișezi înaintea domnului și-l va întreba tare pe tatăl său vitreg dacă o să murim cu toții. Tatăl îl asigură că nu, lui Serioja i se ia o piatră de pe inimă. De aceea e sigur că va vedea Honolulu, cum e sigur că nu va muri.

Serioja va cunoaște un hoț — apariție nu întîmplătoare în universul Panovei, datorită aceleiași atenții calme cu care e urmărită viața și nu, cum spuneam, bravadei „antidogmatice". Nici această descoperire nu-l va speria.

Serioja va descoperi, în sfîrșit, în cele mai bune pagini ale nuvelei, finalul, ideea de necesitate, de „trebuie"; nici ea nu-l va speria, dar îl va umple de tristețea din care, probabil, s-a dezvoltat liniștea de mai tîrziu a scriitoarei. Mama și tatăl său trebuie să plece în altă localitate, mutați cu serviciul; la primăvară vor veni să-l ia; iarna aceasta, Serioja o va mai petrece singur, la mătușa Pașa. Pușiul se roagă, plînge, imploră să meargă cu ei. Tatăl îi dă o primă explicație: „— Vezi tu, cînd ți se spune trebuie, nu mai are rost să te zbați. Crezi că mie îmi place să plec la Holmogori sau mamei? Dimpotrivă. Mutarea asta ne răstoarnă toate socotelile. Dar trebuie să plecăm, n-avem încotro. Află că am trecut și eu de nenumărate ori prin momente grele.

— De ce? întreabă Serioja.

— Fiindcă așa-i viața, frate".

Tot ce urmează în analizarea psihologiei lui Serioja merită citat pe linia descoperirii sau, cel puțin, sublinierii pregnante a acelor bogății umane din lumea infantilă care, singure, justifică, cum spuneam, cercetarea copilăriei azi, după ce cititorii lumii au, să zicem la întîmplare, „precocii" dostoievskieni, pe care „noi, poeții tineri, zadarnic încercăm, nu-i vom ajunge..."

Mai întîi, Serioja ajunge la un simulacru de indiferență. „Mi-e tot una" — declară lapidar tatălui lui; simultan, dar mult mai profund și autentic, începe să se îndoiască de dragostea pe care i-o poartă părinții. Dacă le e greu să-l ia, înseamnă că el le e o povară. Dar ceea ce iubești cu adevărat, nu-ți poate deveni niciodată povară — „prin suferință, ajunge să înțeleagă astfel de lucruri". Din aliajul acesta de indiferență și decepție, răsare luciditatea neputinței: „N-are nici un rost să te frămînți și să plîngi — ar fi vrut Serioja să-i răspundă lui Korosteliov. E în zadar, căci voi, oamenii mari, oricum sînteți mai puternici: voi puteți să-mi interziceți sau să-mi îngăduiți orice, să-mi faceți plăceri și daruri sau să mă pedepsiți; și de vreme ce ați spus că trebuie să rămîn aici, orice aș face, tot nu mă luați cu voi". Devine tăcut și nu mai întreabă „de ce". Tristețea. După aceea un nou asalt, respins. Korosteliov îi promite marea și sarea pentru la vară cînd îl va lua la Holmogori. Suspiciunea. Dacă-l minte? „Că de, așa fac toți oamenii mari". In ziua plecării, Serioja, chinuit de resemnarea în care trebuie să se supună, concepe o răzbunare. Dar imediat, la gîndul că mama și tata o vor duce rău, îl podidesc lacrimile, îi iartă și reciștigă resemnarea sa, hotărît să reziste la durerea prin care trebuie să treacă.

★

„Serioja" descinde din „Tovarăși de drum" în sensul gravității cu care sînt receptate și rezolvate complicațiile diurne, proprii universului scriitoarei. In calmul cu care Serioja întîlnește moartea, durerea — desigur, e aci un coeficient de inconștiență, specific copilului, dar calmul, faptul că nu se sperie de lumea din jur, e mereu marcat —, în felul cum parvine la a înțelege necesitatea, problemă permanentă la Panova, în însăși ideea de a-l aclimatiza pe copil cu severitățile necesității — se regăsește tonul, fondul „Tovarășilor de drum", la fel de puțin „speriosi", asemănători, la nivelul lor, în calm, în înțelegere și înfruntarea dificultăților. Observația se poate extinde asupra întregii nuvele: nici o complicație nu trezește panică, domnește tactul și înțelepciunea matură, survenită după multe încercări.

E desigur, prea multă tandrețe în „Serioja", un deficit de dramatism, de forță, dar mai important este că după „Anotimpuri", cartea aceasta reîntărește legătura cu „Tovarăși de drum", cu scrisul demn, serios, plin de responsabilitate umană al Verei Panova.

Radu Cosașu

POEZIA TENACITĂȚII

Literatura sovietică a dat cea dintîi un răspuns valabil concretizării artistice a noțiunii de perspectivă în opere de artă reprezentative. Prin cele mai de seamă realizări ale ei a demonstrat că personalitatea militantă a unui scriitor iese cu atît mai puternic în evidență cu cît în sezisarea perspectivei el refine ceea ce aceasta are esențial și semnificativ pentru caracterele zugrăvite, pentru orizontul și individualitatea lor.

In ordine cronologică, prima lucrare de acest fel, devenită de altfel clasică, este „Înfrîngerea" de Alexandr Fadeev. A apărut în 1927, acum treizeci de ani, și a constituit un eveniment datorită felului nou în care era zugrăvit chipul conducătorului comunist. Desigur că figuri luminoase de comandanți bolșevici înfățișaseră înainte, între 1921—1925, Serafimovici în Cojuh din „Torentul de fier" și Furmanov în Ceapaev. Ceea ce aducea nou Levinson, eroul principal din „Înfrîngerea", era tendința irezistibilă spre viitor ca efect al modului în care gîndea și întreprindea fiecare acțiune. „Trăia în el — spune Fadeev despre Levinson — un dor imens, incomparabil cu orice altă dorință, de a vedea un om nou, admirabil, bun și puternic".

Luptător dîrz, încercat, în slujba tinerei puteri sovietice, Levinson își conducea detașamentul printre trupele japoneze intervenționiste și unitățile gardiste contrarevoluționare, mult superioare numericeșe și bine înarmate. In final îl vedem pe acest comunist încercat și clarvăzător nutrind ca o dorință de viitor salvarea resturilor detașamentului de la încercuire. Fermitatea eroului, tăria și înțelepciunea cu care înfruntă asprele încercări ale retragerii ne apar profund convingătoare tocmai pentru că Levinson nu este numai un om al clipei prezente, dar și unul al vremurilor minunate ce vor veni. Forțarea încercuirii din care se vor salva numai nouăsprezece oameni e semnificativă. Detașamentul își va păstra unitatea de luptă și încrederea în biruința idealului revoluționar. Oamenii sînt obosiți, sfîrșiți din punct de vedere fizic, fără prea mari șanse de a putea dobîndi un răgaz îndelungat de refacere. Totuși, despărțindu-ne de ei rămînem cu sentimentul profund că prin tot ceea ce au făcut acești partizani încolțiți de vrăjmași, pîndiți de primejdii și înnegurați de tristețea situației grele prin care trec vremelnic, au pus premisele victoriei, ale acelei victorii ce va încununa definitiv Revoluția.

Perspectiva romanului îndreptățește instituirea unei comparații cu „Mama" lui Gorki. La fel ca și în acest din urmă roman, Fadeev a izbutit să confere aparentei înfrîngeri a eroilor săi o aură de optimism, străin de facilitatea happy-end-ului. Sufiul de încredere pe care îl generează finalul se sprijină pe o mare și inevitabilă tendință socială ce-și urmărește imperios, sub ochii noștri, locul în istorie. Mesajul lui Fadeev are în vedere un adevăr generos al vremii; pentru moment detașamentul lui Levinson a fost înfrînt; Revoluția însă nu poate fi învinsă. Pledează pentru această concluzie logică o serie de elemente, din care voi aminti doar cîteva. Bolșevic pînă în măduva oaselor, Levinson unește arta conducerii cu conștiința înaintată. Apartenența la partidul leninist îl situează chiar și în cele mai dificile momente pe o poziție ce-i îngăduie scrutarea zilei de mîine. Practica revoluționară și știința marxist-leninistă îl prefac pe comandantul detașamentului, un om ca toți oamenii, nu ferit de slăbiciuni personale, într-un conducător încercat și sigur. Levinson știe că poporul i-a încredințat un detașament și el decide asupra vieții și morții fiecărui ostaș. Cînd situația devine aproape fără ieșire, se cer măsuri drastice pe care Levinson nu ezită să le ia. Momentan dușmanul e superior ca forță, soluția este de a-l ocoli pînă cînd echilibrul va putea fi restabilit. Disciplina cea mai severă și organizarea înaltă pot feri detașamentul de la nimicire. Retragerea prin mlaștină e făcută cu prîcepere și oamenii se încred în comandant pentru că îl iubesc și prețuiesc într-însul două lucruri de căpetenie: respectul pentru cei căzuți eroic, iubirea față de tovarășii de arme. Asprimea lui Levinson, ca și neînduplecata sa tenacitate sînt expresia unui mandat revoluționar decisiv ce i s-a încredințat spre executare de către partid și poporul muncitor în ceasuri extrem de grele.

Înțelegerea dezvoltării social-obiective îl scutește pe erou de orice tribut plătit fatalității. Levinson se dăruiește cauzei socialismului integral, toate forțele sale sufletești converg către acest țel. Nu e o făptură monocordă și cea mai bună dovadă despre umanitatea ce sălășluiește într-însul sînt puterea și încrederea ce-l însuflețesc chiar și în cele mai cumplite clipe. Plînge cînd află despre moartea lui Baclanov, iar cînd santinela e găsită dormind, fiindcă a doborît-o osteneala luptelor fără șir, o acoperă cu propria sa tunică.

Spiritul partinic hrănește visul fericirii în care credea eroul. Patosul luptei pentru cauza poporului nu-și putea afla alt izvor decît ideea socialismului. Levinson o întruchipează cu forță de sugestie, deoarece la el integrarea în lupta pentru o orînduire dreaptă este și singura rațiune de a trăi. Orientîndu-se după exemplul său, Dubov, Metelița, Cubrac se angajează pe același drum luminos. Noblețea scopului căruia își dedică viața îi înalță și îi înnobilează. După pilda lui, fapte de vitejie săvîrșesc și Stașinski și Frolov și Baclanov și Morozca. Iată dar cum oamenii ieșiți din masă duc după ei poporul, cum eroismul devine sub văpaia de foc a setei de libertate și dreptate o cerință firească de nebiruit.

In împrejurările ieșirii din încercuire și ale construirii podului plutitor peste mlaștină, partizanii nu o dată simt povara epuizării. Dar, în același timp, în sîngele lor ostenit, în inimile lor abătute, pătrunde ca o undă primăvăratică și întremătoare credința în victorie, ideea de comuniune cu cei care aiurea, pe alte fronturi, slujesc cu sînge aceleași scopuri. Cînd ultima linie dușmană e depășită cu bine și cînd cei nouăsprezece ies din stufiul bălăriilor spre șesuri, Levinson vede în depărtare o arie și grupuri de oameni muncind. Singurul lui gînd se îndreaptă către ei: „Va trebui să-i fac și pe ei tot atît de apropiați cum îmi sînt și cei optsprezece oameni ce mă urmează în tăcere".

In această comunitate largă a oamenilor muncii se află un izvor inepuizabil de forțe. Cine mai pune la îndoială triumful inevitabil al Marelui Octombrie? Datorită perspectivei dialectice pe care o sugerează „Înfrîngerea", romanul constituie o pledoarie pentru socialism. Viziunea pătrunzătoare în descifrarea realității, sezisarea raporturilor istorice și realismul conflictului, iată factorii ce explică tinerețea acestei cărți scrisă acum treizeci de ani. Levinson, Baclanov, Morozca sau Metelița nu sînt alcătuiri omenești de o structură excepțională. Conștiința lumii noi rezidă în ei.

Lupta revoluționară îi transfigurează. Cu Levinson pășim în contemporaneitate și chiar dacă scriitorul nu ne mai dă relații despre el, noi știm că eroul nu și-a epuizat ca model de umanitate semnificațiile posibile, că destinul său omenesc și artistic nu s-a încheiat. Substanța lui interioară cu determinările ei angajează o participare la un proces ce se desfășoară încă. „Finalul deschis" despre care vorbea recent Petru Dumitriu se înscrie ca un element estetic prilejuit scriitorilor de aplicarea perspectivei în ceea ce Cernîșevski numea „orientarea de structură a tipului literar". Mesajul uman al eroilor capătă astfel o plinătate și o rezonanță, istorice ște vorbind, fără precedent.

H. Zalis

Tema fericirii în creația lui Leonov

„Omul e născut pentru fericire ca pasărea pentru zbor" — a spus cîndva marele Gorki. Năzuința spre fericire și căile pentru cucerirea ei a fost din timpurile cele mai vechi obiect de discuții filozofice și izvor de inspirație poetică. De la Virgiliu care spune „felix qui potuit rerum cognoscere causas", la îndemnul lui Horațiu de a urma „aurea mediocritas", de la aspirația către cer a lui Dante la zbuciumul lui Faust, de la eroii lui Tolstoi la Pavel Vlasov al lui Gorki, literatura tuturor timpurilor și tuturor popoarelor s-a străduit să răspundă la această problemă, care însemna, de fapt, rațiunea de a exista a omului. Desigur că răspunsurile au fost felurite ținînd seama de epocă, de idealurile vremii, de concepția despre viață a scriitorilor. Alături de Pierre Bezuhov sau Nehliudov există Rahmetov și Grișa Dobroselinov, alături de Pavel Korceaghin și Oleg Koșevoi — Davîdov și Vihrov.

In literatura sovietică, expresie a vieții și idealurilor socialiste, în mod firesc, problema fericirii umane ocupă un loc central, ca una care izvorăște nemijlocit din însăși esența societății noi.

Omul și fericirea lui — iată în ultimă instanță țelul pentru care a pornit proletariatul la luptă în octombrie 1917, pentru care și-a jertfit atîția fii în războiul civil, pentru care a muncit fără preget, ridicînd uriașele uzine și fabrici ale oincinalelor. Pentru om și pentru fericirea lui au căzut ostașii sovietici în războiul împotriva fascismului și pentru același om și fericirea lui luptă astăzi popoarele sovietice împotrivacelor ce încearcă să arunce lumea într-un nou măcel.

In ansamblul creațiilor literaturii sovietice închinate acestei teme, alături de mari pînze epice ca „Pe Domul liniștit", „Calvarul", de poeme ca „Țara Muravia" sau „Cartea despre ziua de mîine", de nuvele, drame, etc. romanele lui Leonov au însemnat o contribuție interesantă și foarte originală.

Inclinarea spre considerarea filozofică a problemelor de viață, spre disecarea psihologiei umane și cercetarea coordonatelor etice, l-a îndemnat pe Leonov, chiar de la începutul activității literare, să încerce generalizări și sinteze, pornind de la experiența sa proprie de viață, de luptător împotriva gărzilor albe și de la experiența Patriei sale, pe cale de a făuri un ideal social nou. Mergînd pe urmele Revoluției care mătura din cale-i lumea veche, Leonov polemizează în creația sa de tinerețe (nuvelele din primii ani de după 1917 și romanul „Bursucii") cu vechea mentalitate, cu concepția și imaginea pe care burghezia o făurise despre fericirea umană. Era aci nu numai dorința de a afirma un credo nou, cît și conștiința necesității de a smulge vălurile cu care-și împodobise lumea veche idealul său de fericire, arătîndu-i-l omului sovietic în toată platitudinea și trivialitatea. Urmînd tradiția lui Gorki, Leonov pornește mai întîi lupta împotriva idealului de fericire mic-burghez. Frații spirituali ai Bessemionovilor — Andrei Koviakin („Insemnările lui Koviakin"), Egor Brikin și Semion Rahleev („Bursucii") sînt înfățișați de Leonov în toată mărginirea și meschinăria lor. Zariadie și Gogulev reeditează atmosfera din orășelul Ocuhov. In Zariadie e aproape un sacrilegiu să rostești cuvîntul fericire, căci pentru locuitorii lui această noțiune înseamnă prosperitate în negoț, bani cît mai mulți, satisfacția de a te ști proprietar, om avut și putința, în virtutea acestui fapt, de a asupri pe cei mai săraci și, deci, mai slabi decît tine. In această lume sufletele se pervertesc, existențele se ratează. Lăcomia și dorința de acaparare, ura față de semeni, individualismul și egoismul sînt cauzele pieirii lui Semion Rahleev. Drama pe care o trăiește eroul lui Leonov amintește pe cea a lui Grigorii Melehov. Țăran, Rahleev merge împotriva poporului și a Revoluției, împotriva aspirațiilor masei, încercînd să găsească ca și Melehov un al treilea drum, al său, între revoluție și contrarevoluție. Ura față de Revoluție, născută dintr-un sentiment de proprietate adînc înrădăcinat, sădit în sufletul lui sub înrîurirea idealurilor din Zariadie, îl împiedică pe Rahleev să găsească fericirea și drumul adevărat în viață.

Negarea vechii concepții despre fericire cuprinde ca un aspect particular în opera lui Leonov condamnarea filozofiei lui Dostoievski. Intocmai ca și Gorki, Leonid Leonov se ridică împotriva fericirii-suferință, împotriva predicii suferinței și chinurilor ca o mîntuire, ca unica posibilitate de a cuceri fericirea. Scriitorul sovietic ironizează cultul suferinței și pe cei ce, asemenea fostului ofițer Titus („Sfîrșitul unui om meschin"), au făcut din „suferință" o adevărată profesiune în viață. Și Titus și profesorul Liharev socotesc că suferința îi înnobilează, le dă dreptul la o anumită considerație, face din ei niște oameni superiori, căci nu pot fi oameni de rînd „cei ce suferă și iubesc..." Leonov zugrăvește falimentul moral, sărăcia spirituală a acestor oameni, arătînd cît de neîntemeiate sînt pretențiile lor și cît de potrivnică adevăratei fericiri este teoria suferinței.

Dacă în primele sale opere Leonov căutase în primul rînd să nimicească vechea concepție despre fericire, iar afirmarea noului crez se manifestase mai timid (tovarășul Anton, bolșevicul Arsen Petrov), în romanele următoare el pune accentul mai ales pe această din urmă latură a problemei.

Romanele „Soti", „Skutarevski", „Drumul spre ocean" apar în anii planurilor cincinale, în anii gigantilor construcții și muncii neprecupețite pentru făurirea Patriei Socialiste. Alături de opere ca „Pămînt desțelenit", „Energia", „Și a fost ziua a doua", „Așa s-a călit oțelul", „Hidrocentrala", ele cîntă poezia muncii și fericirea cucerită prin ea. Eroii lui Leonov, comuniștii Uvadiev, Potemkin, Cerikov, Kurilov, intelectualii legați de socialism Suzanna Renne, Burado, Skutarevski, văd în muncă rațiunea de a exista a omului, adevăratul țel al oricărei vieți umane. In societatea sovietică în care furtuna revoluției pătrunde în adîncul taigalei, civilizînd-o, transformă fața pămîntului, călește voințele și spiritele, munca este creație. Ea înnobilează pe om, face din el un adevărat făuritor de valori, îi dă dreptul la fericire, deschide în fața lui „drumul spre ocean", drumul spre comunism.

Deosebit de interesant este destinul celor doi frați Skutarevski, intelectuali de formație veche care ajung să înțeleagă că eforturile lor creatoare nu pot fi rupte de problemele obștești, de năzuințele maselor, că fericirea nu poate fi deplină decît atunci cînd interesele individuale se armonizează și se supun imperativelor obștești.

★

Problema fericirii apare deosebit de complex tratată în ultimul roman al lui Leonov: „Pădurea rusească". Și cu „Caleașca de aur" — piesă scrisă aproape concomitent — autorul pledase pentru fericirea simplă dar autentică, lipsită de zorzoane, pe care o poate da conștiința datoriei împlinite, a muncii depuse, a necesității tale în societate. „Caleștii de aur" — o reeditare a idealurilor de fericire mic-burgheză — scriitorul îi opunea fericirea lui Timoșa atît de îndrăgostit de viață „încît nici la suferințele ei" n-ar vrea să renunțe, fericirea Maricăi, a Mariei Sergheevna, iubită și stimată de întreaga colectivitate pentru devotamentul și munca ei.

Intr-o operă de întinderea „Pădurii rusești" desigur că problema putea fi pusă mult mai adînc și într-o anvergură filozofică deosebită. Cheia pentru înțelegerea romanului sălășluiește în minunatele cuvinte ale Poliei Vihrova: „Oamenii cer soartei fericire, succes, bogății, dar oamenii cei mai bogați sînt cei care s-au dăruit din plin altora".

Conflictul moral și filozofic al cărții se întemeiază pe opoziția între două concepții diferite despre viață. Gratianski este egoistul care caută să folosească la maximum tot ceea ce viața îi poate oferi și numai în interesul său propriu, iar Vihrov, purtătorul umanismului și ai adevăratei științe, este omul care se sacrifică, se dăruiește, trăiește și muncește pentru binele altora. Fericirea el o află într-o muncă cinstită și plină de abnegație, în știința sa, devenită pasiune, călăuzit de idealul patriotic, de grijă și iubire pentru bogățiile țării sale, pentru bunăstarea și prosperitatea poporului său.

Problema fericirii este o problemă fundamentală în creația lui Leonov. Dezbătînd-o în spiritul umanismului socialist și în lumina tradiției lui Gorki, Leonov a creat destine de neuitat, impresionante prin integritatea și autenticitatea lor morală. Eroii săi cei mai buni sînt toți — așa cum o spunea despre sine însuși comunistul Kurilov din „Drumul spre ocean" — niște „căutători ai fericirii umane, ai acelui munte de pe înălțimea căruia se poate vedea perspectiva viitorului și drumul spre făurirea lui".

Tatiana Nicolescu

PIAȚA ROȘIE ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DIN OCTOMBRIE 1917

La întoarcerea dintr-o călătorie în Uniunea Sovietică

I

La Tbilisi, la masa de rămas bun, în fața cîtorva reprezentanți ai unor instituții de cultură și științe din Georgia Sovietică, rugat de Vaso Godziașvili cînd a închinat paharul în cinstea artei și literaturii romîne puse în slujba poporului, mi-am luat angajamentul de-a îndeplini dorința fraților mei georgieni, depunînd flori pe locul unde a fost înmormîntat unul din cei mai vestiți poeți gruzini: Vissarion Zaharovici Iovian Gabașvili Bassichi. Aș vrea să le spun prietenilor georgieni că dorința lor a fost îndeplinită.

Odată cu răsăritul soarelui am ajuns la Iași. Unde e piatra funerară descoperită acum cîțiva ani? Unde e locul unde a fost înmormîntat poetul gruzin? Am pornit la Iași în grabă și n-am avut vreme nici să răsfoiesc gazetele și revistele care au vorbit despre această descoperire. N-am putut nici să întreb prietenii care cunoșteau mai bine această problemă. Profesorul Constantinescu-Iași, cel mai indicat, a plecat în Uniunea Sovietică. Mi-am adus aminte atunci că la Iași există un om de mare valoare la Arhivele de Stat, la Golia, care m-a ajutat cu ani în urmă la documentarea lui „Barbu Lăutaru", vestitul lăutar rob, care a viețuit în Capitala Moldovei cam în același timp cu poetul gruzin Gabașvili Bassichi. Tovarășul Ungureanu, directorul Arhivelor s-a arătat la fel de prietenos și de data aceasta. Mi-a pus la dispoziție dosarul, am văzut planul bisericii în care a fost îngropat Gabașvili Bassichi și fotografiile pietrei funerare care a fost dusă de la Golia la Muzeul de istorie din Palatul Culturii.

Biserica în care a fost înmormîntat poetul gruzin Gabașvili Bassichi, a fost ruinată. N-a rămas decît locul. O cruce împrejmuită cu un grilaj de fier s-a ridicat în amintirea locașului dărîmat. Cu ajutorul planului de la Arhive, tovarășul Ungureanu îmi arată locul exact unde a fost înmormîntat Gabașvili. Există și planul mormîntului, căci Vissarion Zaharovici Iovian Gabașvili Bassichi a murit la Iași ca ambasador al țarului, iar din inscripția de pe piatra funerară se vede că se trăgea din nobilimea georgiană.

Gabașvili a fost înmormîntat la patru metri în fața altarului. S-ar putea ca osemintele-i să se afle sub betonul turnat de vechii primari ai orînduirii burgheze romînești care au găsit nimerit tocmai acest loc pentru hală și piață, neținînd seamă nici de monumentele istorice, nici de morminte. Afacerile comerciale au nivelat un monument istoric și un mormînt...

Profesorul Constantinescu-Iași știu că s-a străduit să se facă reconstituirea mormîntului marelui poet gruzin: să se pună piatra funerară de la Muzeu, unde nu are nici un rost, pe locul unde a fost mormîntul. Pentru aceasta a stăruit și delegația gruzină, care a făcut descoperirea la Iași, în frunte cu poetul Leonidze. Dar lucrurile au rămas baltă. Nici Ministerul Învățămîntului și Culturii nu s-a mai interesat. Această dorință a intelectualilor gruzini ar putea fi îndeplinită de Sfatul Popular al orașului Iași. Fapt îmbucurător este că însuși primul secretar al regiunii de partid Iași, tovarășul Gheorghiu, a îmbrățișat cu interes și căldură propunerea pe care i-am prezentat-o zilele acestea. A luat imediat legătura cu serviciul de arhitectură, cu directorul Muzeului și a dat dispoziție să se facă o comisie care să rezolve imediat această problemă, fără a mai fi tărăgănată ani de zile.

Florile au fost depuse pe locul unde a fost biserica, la grilajul de fier. Singur am fost. N-am găsit pe nimeni de la Filiala Uniunii Scriitorilor. Bogăția florilor a atras atenția curioșilor din piață, din hală. Le-am spus celor adunați cine a fost îngropat, cine a fost Gabașvili. Le-am spus că vin din Georgia Sovietică.

— Nu l-au uitat, pe poet, sovieticii? mă întreabă o femeie.

— Nu l-au uitat. Îl iubesc și-l prețuiesc mai mult ca țarul care l-a trimis ambasador la Iași. Sovieticii iubesc pe toți oamenii de valoare care și-au pus talentul în slujba poporului lor, culturii, binelui și omeniei.

Oamenii au plecat. Soarele de amiază strălucea, lumina florile de pe locul unde a fost înmormîntat poetul gruzin Gabașvili Bassichi. În minte îmi stăruiau cuvintele pasionate ale artistului poporului Vaso Godziașvili care m-au făcut să vin la Iași.

E zi călduță de toamnă. Vechea cetate a Iașilor e mireșmată de aroma strugurilor copți, de bogăția fructelor. Miroase a frunze îngălbenite, a struguri și must, miroase a nuci abia ieșite din găoacea lor verde și a mere domnești și ionatane. Umblu, privesc și mă gîndesc la trecut, la prezent și la viitor. În 1791, pe-o iarnă geroasă, a murit poetul georgian Gabașvili. Iașii erau cetate de scaun. În locul muzicii militare din Copou, răsuna meterhaneaua turcească. Sunau cîteva trîmbiți, cîteva surle, răsunau cîteva tobe și cîteva țambale în ograda curții domnești de lîngă Beilicul turcesc, vestind prostimea de la poartă cînd se scoală și cînd se spală domnul, cînd mănîncă, cînd bea cafeaua, cînd joacă bacaraua și cînd trage din ciubuc. Mi-l închipui pe Gabașvili Bassichi cum trecea pe ulițele murdare și întunecate ale Capitalei Moldovei. Holera și ciuma bîntuiau țara. Muribunzii se tîrau pe drumuri. Stăpînirea aducea în grabă moaștele unui sfînt de la vreo mînăstire și popii se închinau și aruncau cu „agheazma izbăvitoare" în toate părțile. Hoții prădau și ucideau. Omul nu era sigur pe nimic: nici de zile, nici de avere. Nu-i de neînchipuit ca poetul gruzin să fi murit de vreo ciumă adusă de dincolo de țărmurile Bosforului, odată cu firmanele de mazilire a domnilor.

Pe vremea aceea, în tîrg la Iași se vindeau robi, se vindeau oameni la kilogram, ca vitele. Robii numai înainte de a fi vînduți se bucurau de un trai mai bun, de-o hrană mai omenească. Stăpînii le dădeau miez de nucă și pîine, căci erau vînduți la cîntar. Cu cît trăgea un rob mai mult, cu atît valora mai mulți galbeni. Se vindea cu doi bani ocaua de carne de rob bun de muncă. Mi-l închipui pe Gabașvili mîhnit de priveliștea întristătoare din aceste tîrguri în care se vindeau robii. Mi-l închipui revoltat, mergînd și cerînd explicații la Agie, căci nu o dată trimișii Rusiei erau scandalizați de neomenia și lăcomia domnilor și boierilor din Moldova, întrecînd orice închipuire omenească. Ca pravoslavnic, poate că s-a dus și la Mitropolie. Inima poetului era înduioșată cînd vedea cum negustorii de robi despart părinții de copii, cum cumpără copile pentru poftele lor murdare. Fiind nobil, nu numai prin naștere, ci și prin darul său poetic, Gabașvili se ducea la acel negustor de plăceri și-i propunea să răscumpere el fata și s-o redea părinților, logodnicului. Negustorul de robi îi ridea și-i spunea:

— Robii sînt proprietatea noastră și facem cu ei ce voim. Fata îmi place și nu-mi pasă de nimic. Am cumpărat-o pentru plăcerea mea proprie. Dacă vrei, vină la mine, am sute de roabe, frumoase, care au îndeplinit porunca mea și m-au slujit cum am vrut...

Inima poetului ardea, fața i se înnegrea de mînie, se gîndea la Georgia, la vremurile cînd fetele georgiene erau duse în robie cu duiumul de mongoli, de tătari, de turci... Se gîndea la lăcomia și ticăloșia țarilor și boierilor pravoslavnici. Era în floare robia și în Rusia pe acea vreme. El era poet. Nu putea suporta nedreptatea, asuprirea omului de către om. Era luminat de ideile de libertate și transformare socială din Apus. L-a bucurat vestea prăbușirii feudalismului din Franța, biruința binelui asupra răului, luminii asupra întunericului, biruința forțelor progresiste. Dar această biruință a fost de scurtă durată. Setea de putere și mărire a întunecat mințile, poporul a fost mințit, tunurile bubuiau, iar lumea a îndurat grozăviile unor lungi și grele războaie. După douăzeci de ani de la moartea poetului, acele forțe ale răului, care au redus la zero cuceririle poporului, aveau să atace țara lui Gabașvili, Rusia, de unde a început apusul puterii lui Napoleon și a sfîrșit prin prăbușirea de lîngă Leipzig din 1813.

Gabașvili a cîntat umanitatea, libertatea, dreptatea și frumusețile țării sale. Forțele binelui au biruit și în Rusia și pe locurile unde și-a aflat moartea. Popoarele noastre au biruit. Robia nu mai există la noi. A fost desființată și exploatarea. Poporul e stăpîn pe țară, pe avere, pe pămînt. Pămîntul și uzinele sînt ale poporului. Abia m-am întors din țara lui Rustaveli și Gabașvili. Rustaveli este maestrul, iar Gabașvili este ucenicul. Poporul gruzin nu i-a uitat. Le-a ridicat poeților statui de piatră, statui de bronz. Se rod statuile de bronz și de piatră. Vremea roade materia. Numai statuile ridicate de popor, în inima lui, nu se rod, nu dispar niciodată. Cu cît trec anii, cu atît aceste statui strălucesc mai puternic. De acest lucru m-am convins cu ochii mei, la fața locului, cînd i-am văzut și i-am auzit pe gruzini, cînd l-am văzut și l-am auzit vorbind pe Vaso Godziașvili, cînd l-am văzut și auzit pe Horava, și el artist al poporului, președintele comitetului de luptă pentru pace din Georgia Sovietică, cînd am auzit-o cîntînd pe Meri Nacașidze la recepția ce s-a dat în cinstea delegației romîne și indiene.

E minunat Caucazul, e minunată Georgia. E toamnă. Așa cum e plin Iașul de mireasma de struguri și fructe, tot așa este Georgia plină de mireasmă de portocali și smochini, de migdali și ananași, de piersici și gutui, de meri și peri, de struguri și tufe de ceai, de arborele de magnolia și arborele de cafea.

Munții Caucaz se oglindesc în Marea Neagră. Palmierii par ca niște brațe întinse la poalele munților. Piatra a domolit vaiul minios. Pe fiecare pisc de munte este cîte o cetate veche, mărturie a unei vechi și strălucite culturi și civilizații. Am vizitat Gagra, Gori, Rița. Am trecut cu avionul peste piscul Cazbec. M-a îmbătat lumina și zăpada care nu se mai topește. M-a amețit adîncimea văilor și frumusețea pădurilor. Și lacul Rița m-a fermecat. S-au prăbușit munții, au închis drumul unui izvor și s-a format acest lac, care seamănă leit cu Lacul Roșu de la noi din țară. În drum spre Rița, am trecut prin trecători chiar mai frumoase ca cele de la Cheile Bicazului. Șuvoaiele de munte dispar și reapar. Trec pe sub munți zeci de kilometri. Sînt și alte asemănări între poporul gruzin și cel romîn. Seamănă țările, seamănă oamenii și chiar cuvintele seamănă. La „săpun" și „odaie" se spune ca și la noi. Am întîlnit și cuvîntul nană, cu aceeași semnificație ca și în Banat la noi. În partea de apus a Georgiei se cultivă mult porumbul, grîul și orzul. Oamenii sînt învățați să mănînce brînza de oi cu mamaliga. Tot cu mămăliga se mănîncă aici și brînza cu smîntînă.

Oamenii mi-au povestit despre băile miraculoase de la Țhaltubo. Vin aici oameni reumatici, mai ales din toate republicile Uniunii Sovietice. Vin în cirje și pleacă teferi. De aceste băi binefăcătoare nu se știa de demult. Și chiar dacă se știa, parte nu aveau decît stăpînii. Robul și iobagul nu puteau merge la Țhaltubo. Azi merg colhoznicii, muncitorii și poeții.

Cum arăta Georgia la sfîrșitul veacului al 18-lea? Ca țara care a trecut de la un stăpîn la altul. Mii-drele-i păduri erau tăiate de turci și stăpîni autohtoni, cîmpul era gol și trist și nu se auzea decît urletul înfricoșător al șacalilor și lupilor. Țăranului nu-i lăsaseră stăpînii decît ochii ca să poată plînge și privi cerul nespus de albastru.

Dar Marea Revoluție din Octombrie a strigat tuturor asupriților de pe vastul imperiu țarist: „Omule exploatat, nu șa cu fața în țărînă, ridică-te și hai să cucerim pămîntul, apa și văzduhul!" S-a ridicat kirghizul, kazahul, armeanul, rusul, ucraineanul, s-a ridicat gruzinul și a privit lumea. Cu o sută de ochi a privit lumea. Parcă s-ar fi trezit dintr-un somn de veacuri, ca Făt-frumos, ca Ileana Cosînzeana, sora florilor și a soarelui. Cîmpul a început să rodească, pădurea să crească. Cîntecul și jocul s-au înmiriipat din nou, a crescut bucuria de-a trăi în poporul gruzin, care a renăscut ca pasărea Phoenix din propria-i cenușă. Se îndeplinea profeția lui Rustaveli și Gabașvili, profețiile tuturor poeților gruzini care credeau în forța vie și de neînvins a poporului.

Gruzinii sînt un popor de viteji de legendă, un popor muncitor. Gruzinul e hotărît și iute la mînie. În război înfruntă moartea cu nepăsare; la muncă nu-l întrece nimeni.

Am vizitat colhozul din satul Asureți, la vreo 40-50 kilometri depărtare de Tbilisi, capitala Georgiei Sovietice. Trecem pe lîngă Rustavi, oraș nou, centru industrial. Președintele comitetului de luptă pentru pace e mîndru și aflu de la el că orașul Viotoria de la noi s-a construit după planurile arhitectului care a făcut schema orașului Rustavi. Două orașe care seamănă ca un strop de apă. Pe vremuri veneau din Gruzia meșteșugari, constructori de cetăți și biserici, veneau argintari și meșteri aurari. Schimbul de azi se face de la un popor la altul, ca de la frate la frate, cum ne consideră prietenii noștri gruzini și cum îi considerăm și noi. Această frățietate s-a manifestat în plin și la oraș și la sat. Putea fi vorba sub țarism ca într-un sat ca Asureți să fie poștă, telefon, liceu, spital, bibliotecă, casă de cultură cu sală pentru teatru și cinema?

Președintele, un omuleț ras pe cap, îmbrăcat cu haine orășenești, ne povestește cîte ceva din istoricul colhozului. Ne dă date, nume. Nici o familie nu-i în afara colhozului. Satul e curat. Casele sînt frumoase. Toate sînt acoperite cu țiglă roșie. Curțile colhoznicilor sînt pline de găște, curcani și găini. Printre cîrdurile de păsări se văd alergînd porci și purcei.

Satul Asureți are o școală de unsprezece ani. (În Georgia Sovietică elevii fac tot liceul de șapte clase, nu s-a schimbat numărul anilor). Toți copiii colhoznicilor fac școala de cultură generală din sat. Sînt 450 elevi și 33 de profesori. Limba de predare e limba națională, adică limba gruzină. Elevii învață limba rusă în plus și limba germană. N-am văzut aproape nici o casă fără antenă de radio sau fără difuzor. În sat există și o stațiune de radioficare. Sînt artiști amatori din Asureți care au făcut parte din delegația tineretului care a luat parte la Festivalul de la București de acum doi ani. Am luat masa la via colhozului. Am vizitat crama. Mustul fierbea în cisternele de ciment. Culesul strugurilor începuse abia de curînd. Zbîrnîiau motoarele electrice, umblau de zor cele două mori tocătoare de struguri. Masa e plină de bunătățile colhozului. Președintele colhozului este hatman. El dă cuvîntul celor ce vor să cuvînteze, el hotărăște cînd să se ridice paharul. S-a închinat pentru pace și socialism, pentru cei de față, pentru victoria comunismului. Cineva se ridică și zice: „Tovarăși! Prinzul nostru este nespus de bogat. Masa este plină de bunătăți. Sînt pui fripți, brînză, vin, castraveți. Să închinăm pentru cei care produc aceste bunătăți. Să închinăm pentru muncitorii din colhoz, pentru prosperitatea colhozului".

Un colhoznic de lîngă mine zîmbește. E fericit. El este unul din cei trei colhoznici care și-au cumpărat automobil propriu, din venitul pe zilele-muncă. Aflu de la el că producția de cereale n-a fost anul acesta atît de bună, dar, în schimb, s-au făcut struguri din belșug pe cele șaizeci de hectare de vie ale colhozului, a crescut șeptelul. Desigur, dacă ar vedea satul Asureți poetul Gabașvili astăzi, nu l-ar mai recunoaște. Nu i-ar mai recunoaște nici pe țărani.

Revoluția a trezit toate popoarele vechii Rusii și le-a arătat drumul de urmat.

Dumitru Corbea

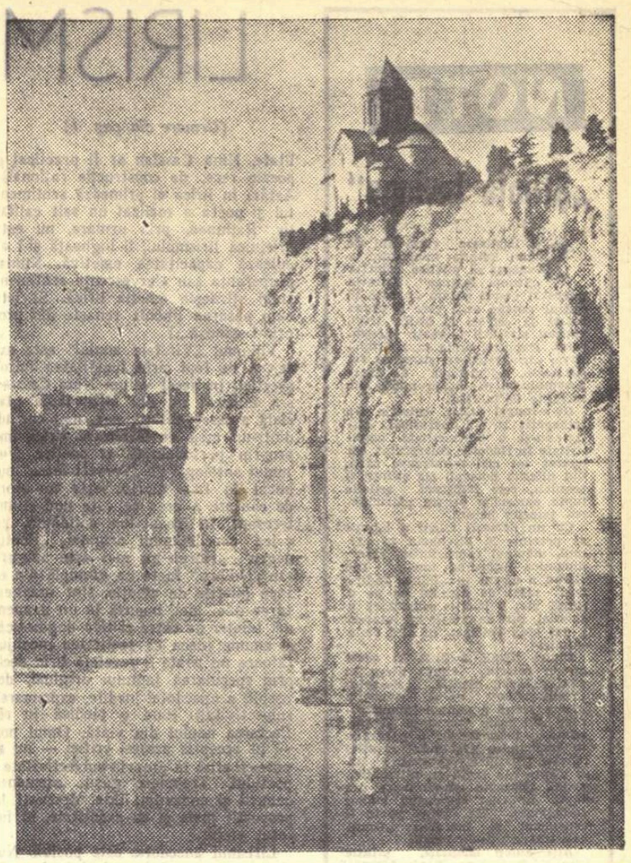

GEORGIA — Castel din secolul XIII

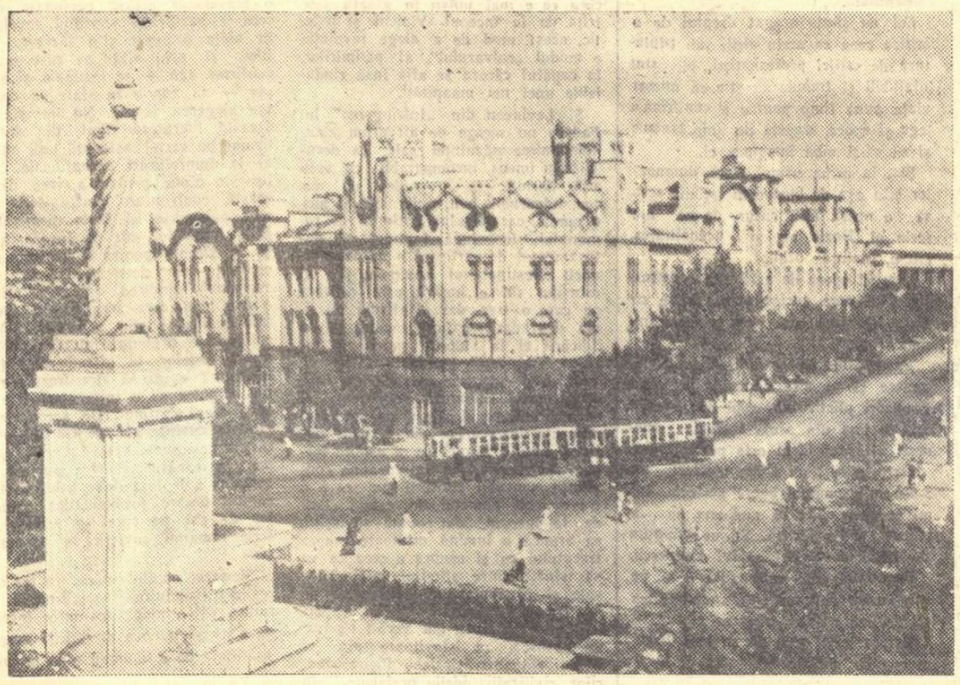

Piața Rustaveli din Tbilisi

PETRAȘCU

Gheorghe Petrașcu s-a născut în decembrie 1872, la Tecuci, dintr-o familie de răzeși moldoveni. După terminarea școlii primare și a gimnaziului, în orașul natal, se înscrie, pentru cursul superior, la liceul din Brăila. Un timp, ia pasiunea pe care o punea în planșele desenate la botanică drept o vocație pentru științele naturale. Mai perspicace, profesorul care preda această materie, îl îndreaptă spre artele frumoase. După un an petrecut la facultatea de științe, Petrașcu se înscrie la Școala de Arte Frumoase, pe care o termină în 1898, ca elev al lui G. D. Mirea. Este epoca în care tînărul face cunoștință cu Nicolae Grigorescu. (Este drept că Petrașcu, prin viziune și temperament, nu se poate încadra familiei de artiști care reconstituie, cu migală și cu precizie lipsită de pasiune, aproape obiectivistă, o plantă sau o ginganie. Dar, cu toate acestea, pasiunea mărturisită în adolescență închide în ea semnul unui interes major pentru infinitele forme ale concretului, semnalează o natură contemplativă și lasă să transpară tentația unei identificări cu creațiile naturii și a unei încercări de a le reconstitui, pe acestea, dinlăuntru).

După absolvirea școlii, Petrașcu pleacă la Paris și se înscrie la academia Julian, în atelierul pictorului William Bouguereau.

Prima expoziție pe care o deschide în țară este cea din decembrie 1900, la Ateneu, cînd picturile prezentate găsesc prețuirea lui Luchian, Ion Mincu și Delavrancea. Merită să fie menționate cuvintele lui Delavrancea: „Ce pui în casele tale că mă mișcă de nu le mai pot uita? Am înțeles, le dramatizezi." Ca și în cazul lui Andreescu, Delavrancea surprinsese, și de data aceasta, cu intuiția lui ascuțită, latura esențială a unei picturi de autentic nivel artistic. Poate că niciodată nu a fost exprimat mai direct și mai limpede patetismul veșnic prezent în pictura lui Petrașcu, patetism care ne face să intuim în marele maestru o natură tumultuoasă, un contemplativ în același timp senzual și dramatic, totdeauna capabil să se domine în limbaj și prin limbaj și să creeze astfel, pentru privitorii operelor sale, acea atmosferă de calm și de seninătate a apelor adînci cu străfunduri de o gravă agitație.

Și expozițiile se țin lanț — 1903, 1907, 1909, 1911 — întrerupte doar de călătorii peste hotare. Cam în jurul lui 1913, artistul descoperă frumusețea peisajului dunărean și dobrogean și muncește cu dîrzenia care-l va caracteriza toată viața, spre a-și desăvîrși exprimarea. Deceniile ce vor urma după primul război mondial vor constitui epoca maturității sale. Călătoriile în străinătate îl vor pune în contact cu meleaguri noi și cu predecesori de geniu. (Nu se poate spune că avem, la data actuală, monografia pe care o merită Petrașcu. Este suficient să privești, în actuala expoziție, lucrările de început, de pînă la primul război mondial, pentru a-ți da seama, în fața complexității pe care ele o mărturisesc, în fața tentațiilor diverse pe care ele le exprimă, că istoriografia și critica noastră de artă nu au stabilit încă filiațiunea acestor opere și interferențele lor cu operele acelora care-l atrăseseră mai mult pe artist, cu alte cuvinte că n-au stabilit genealogia spirituală a pictorului.) Pasiunea lui pentru culoare îl va îndrepta spre venețieni, spre Rembrandt, spre Velasquez și spre unii dintre romanticii francezi. (Cel puțin așa au spus pînă acum criticii. Dar, e ușor de văzut că această afirmație a fost făcută de pe poziția considerării artistului doar sub raportul culorii. Or, operele la care ne refeream — copii după maeștri sau lucrări originale — demonstrează, în chip limpede, odată cu interesul pentru compoziție, și existența unui Petrașcu profund preocupat de forme, de atmosferă și de expresia psihologică reconstituită aproape stenografic. Privind atent încercări de compoziție precum „Mihai Viteazul privind capul lui Andrei Bathory" sau „Nuntă" (1913), descoperim cît și în ce sens l-au interesat spaniolii și, de asemenea, mai cu seamă în ce privește prima, ne ispitesc apropieri, sub raportul formelor, de unele picturi ale lui Daumier.) În expozițiile ulterioare, peisajele de la Tîrgoviște, Viforîta, Plumbuita, etc., vor alterna cu cele de la Venetia, din Spania, de la Vitré, de la Senlis, de la Saint-Malo, Abbazzia, Chioggia etc.

Capacitatea creatoare a artistului a fost încă o dată confirmată de expoziția retrospectivă deschisă în 1933, la Dalles, și care a grupat 400 de picturi în ulei, acuarele și desene, fiind ultima retrospectivă înaintea celei care s-a deschis, luna aceasta, în sălile Muzeului de Artă al R.P.R. În anii care au urmat pînă la moarte, Petrașcu a participat cu lucrări minunate la expoziția Grupului Arta, la expozițiile romînești din străinătate sau la cele organizate de Căminul Artei.

G. PETRAȘCU — „Flori"

Ca toți maeștrii artei romînești dintre cele două războaie, și Petrașcu a subliniat valoarea moștenirii lăsate de clasici. Vorbind despre „omul minune", cum îl numea pe Grigorescu, în discursul său de recepție la Academie, Petrașcu afirma: „El s-a impus încă de la început în stima publicului, înălțindu-se la nivelul celor mai aleși din acea epocă, iar opera sa are în pictura noastră modernă un loc de frunte, prin întindere, prin calitate, prin idealul urmărit".

De altfel Petrașcu va fi de la început obsedat de marele clasic. Nu era vorba de pastișarea produselor finite ale marelui pictor, ci mai curînd de imitarea acestor atitudini interioare față de realitatea romînească, ce au putut genera impresia de artă autentică, de poezie subtilă și învăluitoare, de recognoscibil specific romînesc, ce caracterizează pictura grigoresciană. De toate acestea se resimte peisagistica sa de început, în care apar colțuri ale țării Moldovei: „După ploaie la Agapia", „Curte de țară", „Moara lui Stamate", „Pe malul Siretului", „Tîrgul Ocna după ploaie", „Intoarcerea de la muncă" etc. În pictura de naturi moarte, Petrașcu are, ca și Grigorescu, și ca și Luchian, așa cum arăta regretatul Eugen Crăciun, aceeași devoțiune față de obiect. Natură contemplativă, el redă imaginea mentală a acestuia din urmă, îmbogățită de aporturile unui senzoriu amplu și rafinat, ale unei vibrante afectivități și ale meditației. Astfel, între el și lumea obiectelor dintr-un interior sau din natură se stabilește un dialog în cursul căruia artistul se străduiește, parcă, să smulgă secretele acestor vieți tăcute. Creînd o atmosferă, pictorul izbutește, în peisaje și în naturile moarte, să sugereze prezența omului, urmele lui de nesters asupra exterioarelor și interioarelor în care viețuiește.

Personal, nu mi s-a părut niciodată că interioarele sau peisajele lui Petrașcu s-au voit vreodată aistorice. Și aceasta nu numai pentru că limbajul în care erau exprimate apăruse într-un moment precis al evoluției picturii naționale și universale și purta pecetea lui și, totodată, pentru că ele nu erau construcții abstracte, vidate de atmosfera specifică locului și timpului, ci, dimpotrivă, impresionau printr-o atmosferă pregnantă. Poate că mă înșel, însă mi-a plăcut, întotdeauna, să stăruez lungile spovedanii ale „crailor de Curtea Veche" în cadre de care cel mai mult se apropie interioarele și peisajele cu vechi clădiri de arhitectură romînească ale lui Petrașcu. Mi i-am imaginat peripatetizînd printre mărturii nobile ale trecutului nostru arhitectonic, sau pierzîndu-se în evocări, într-un interior à la Petrașcu, în timp ce, prin geamlicul înalt, se revărsa, învăluitoare, lumina albăstrui-violie a cerului romînesc, atît de capabil să instaureze ceasuri de taină și de vrajă.

La rîndul ei, natura moartă capătă elocvență și închide o meditație saturată de reverie, asupra prezenței modeste și tăcute a lumii obiectelor. Natura moartă pictată de un maestru ca Petrașcu nu e numai o încîntare pentru ochi, ci și o mărturie a capacității de interiorizare proprie unui mare artist.

Caracterul static, sau mai curînd de viață reținută, concentrată, pe care-l degajă peisajele sale, este de asemenea de natură să sporească emoția estetică. Ne gîndim la peisaje precum „Casa olarului", „Casa preotesei", „Moară părăsită", „Casă de țară", etc. În peisajele de la Plumbuita sau Viforîta, dialogul se stabilește, de data aceasta, între natură și clădirile ruinate. În fiecare casă, Petrașcu aduce o notă gravă care răsună profund, ca un violoncel. Cu vremea, expresia plastică se decantează în favoarea unei mai mari precizii și, uneori, a unei luminări a paletei. Dar întotdeauna, oricare ar fi fost modelul din natură, fără să piardă din vedere specificul lui, fără să fie indiferent la nota locală, Petrașcu nu lua în considerație decît ce era permanent în peisaj și reconstituia liniile de forță ale acestuia, coordonatele de arhitectură, de lumină și de culoare. Așa se întîmplă cu vederile din Veneția, pînzele din Toledo și altele. Niciodată, în cursul acestui dialog, Petrașcu nu părăsește realul. Și nu e întîmplător faptul că un maestru precum Corneliu Baba, reîntorcîndu-se dintr-o călătorie la Veneția, remarca, de curînd, cît de bine a prins Petrașcu permanențele poetice ale atmosferei celebrului oraș. Astfel nici din peisaj, nici din natura moartă și chiar nici din portrete nu va lipsi atmosfera definitorie pentru un colț de natură sau pentru o stare de suflet.

La acest mare magician al culorii, care posedă și minuiește bogății mirifice de smalțuri, geme și nestemate, legătura cu realitatea nu este niciodată compromisă. La rîndul ei, culoarea, realizată printr-o pastă prețioasă și am spune iradiantă, — o pastă care are marea ambiție de a se dispensa de vernîu, asemenea unui olar care pune prinsoare că doar din pămînturi, fără să recurgă la smalțuri, va isca străluciri prețioase de smalț — culoarea modelează forma și o sugerează, sugerînd totodată calitatea materialelor din care sînt alcătuite lucrurile. Așa cum am mai spus, Petrașcu are pentru culoarea astfel concepută pasiunea olarului pentru smalțurile sale și a giuvaergiului pentru nestemate. Spre deosebire de un cerebral ca Pallady, el nu vede în nestemate simboluri și aluzii, nu abstractizează pînă la simbol. Oricît de contradictorie ar părea expresia, Petrașcu e un artist al „esențelor concrete". El încearcă să concentreze, să condenseze, pentru ca obiectul să devină și mai sezisant și privitorul să pătrundă în intimitatea specificității sale. E tocmai ceea ce au făcut întotdeauna marii și adevărații realiști.

Ingeniozitatea cromatică a lui Petrașcu are ceva din prospețimea, din ineditul, din caracterul acela de surpriză care, pînă în cele din urmă, se dovedește logică, și pe care-l aduce, cu prisosință, folclorul nostru plastic.

Dar, ca și în cazul moștenirii clasice, Petrașcu procedează cu prudență și înțelepciune. El nu împrumută fără să prelucreze, ci încearcă mai întîi să refacă procesul de creație al anonimului artist popular, să reconstituie motivele interioare care l-au dus la asemenea formulări cromatice și compoziționale și să treacă, tot ceea ce a descoperit ca învățătură nepieritoare, în cheia muzicală a artei culte, la stadiul de dezvoltare la care ea ajunsese după o seamă de cîștiguri în ceea ce privește mijloacele de expresie și în cadrul sensibilității moderne. Neimitînd un produs finit, ci refăcînd un proces de gîndire și adaptîndu-l la necesitățile contemporane și naționale, el nu cade în procedeu și în manieră, păstrîndu-și capacitatea de înnoire. Pictura sa are o dominantă meditativă gravă, uneori dramatică, evidentă mai cu seamă în autoportretele din 1926 și în autoportretul în desen din 1936.

Unul dintre cei mai de seamă critici actuali, Lionello Venturi, concretiza astfel uriașele calități ale lui Petrașcu: „Petrașcu nu se pierde, ci se concentrează. A pune stăpînire pe realitate este pentru el un lucru natural, spontan, ca și cum n-ar fi nici posibilă, nici îngăduită, închipuirea unor lucruri nevăzute. Din operele sale nu rezultă să fi îngăduit vreodată imaginației de a merge dincolo de real. Și-a concentrat deci închipuirea înăuntrul realului și cu cît realitatea e mai apropiată și mai obișnuită, cu atît mai bine pentru arta sa. Consecințele picturale sînt: absența oricărei retorici, excluderea culorilor prea vii, pentru nevoia de a le simți mai intime în penumbră, limitarea elementelor din care orice compoziție este constituită; năzuința spre o pastă colorată, densă și prețioasă, care să ateste material calitatea picturii... Petrașcu are prea mult dorința de a adînci, de a pipăi... el vrea să-și impună sie însuși evidența obiectelor pictate; stăruie neobosit asupra forței cu care prezintă motivele. Dar în această stăruință este o acurateță de meșteșugar priceput, o conștiință morală, un simț al datoriei care constituie farmecul său cu totul special".

Eugen Schileru

NOTE

„Știința învinge"

Se împlinesc cinci ani de cînd Editura tineretului a început să publice colecția „Știința învinge". Primele povestiri despre știință apărute în cadrul acestei serii care a ajuns astăzi la cel de al 50-lea titlu, vădeau stîngăcii inerente începutului. Expuneri aride sau, dimpotrivă, „înviorate" cu stridențe supărătoare, aglomerarea de fapte nesemnificative, viciau multe din lucrările de început.

De-a-lungul anilor, colecția s-a îmbogățit și s-a maturizat, cîștigîndu-și o binemeritată popularitate în rîndurile tineretului. Au apărut tot mai numeroase cărți, din diferite domenii ale științei și tehnicii, care înfățișau artistic lupta oamenilor pentru pătrunderea tainelor naturii.

Cu un deosebit talent a izbutit să prezinte E. Fischbein în „Omul, stăpînul deprinderilor sale", dinamica psihicului uman; Ilie Barbu a descris în „Pîinea industriei" mina de cărbuni ca pe o ființă vie; o istorie romanțată a chimiei, care se citește cu interes, a dat Max Solomon în „Pe căile chimiei".

Dintre cărțile apărute în acest an în colecție, cîteva atrag în mod deosebit atenția. „Secretul inventatorilor" de Al. Băneanu este o frescă a muncii inventatorilor din toate vremurile și totodată o încercare de a pătrunde în intimitatea procesului creației tehnico-științifice. Povestirea lui P. Tăutu „In luptă cu microbii", evocă momente emoționante din lupta medicilor împotriva bolilor infecțioase. Un succes poate fi considerat și lucrarea „Omul constructor" de B. Iosub.

Alți autori talentați, printre care N. Bodnariuc, Xenia Moldoveanu și L. Petrescu și-au adus de asemenea contribuția la reușita colecției.

Indemnul lui Ilin, care cerea ca autorul cărților de știință popularizată să se așeze cu cititorul în jurul aceleiași mese, să-i trezească fantezia și dorința de a cunoaște, să-l emoționeze prin crearea unor imagini artistice, a fost în bună parte urmat.

Să urăm colecției noi succese pe acest drum.

I. M. Ștefan

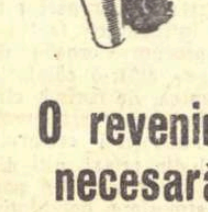

O revenire necesară

Semnalam în urmă cu cîteva luni că emisiunile literare radiofonice sînt programate la ore nepotrivite. Situația, în pofida sezisării noastre și — sîntem convinși — a tuturor iubitorilor de literatură, a rămas neschimbată. Persistența regretabilă a unei stări de natură să mențină numeroase pături de ascultători departe de emisiuni ce le-ar stimula interesul pentru fenomenul literar, ne obligă să revenim cu noi exemple și constatări.

Evident, nu putem cere ca emisiunile literare să aibă regim preferențial, dar ni se pare, pe de altă parte, ciudat ca numai ele, sau aproape numai ele, să fie difuzate înaintea prînzului, cînd publicul auditor e, în marea sa majoritate, în producție, fie imediat după amiază, cînd același public e în drum spre casă sau, după o zi de muncă, nu încă pregătit, îndeajuns de odihnit, spre a răspunde unor audiții ce-i solicită sensibilitatea, capacitatea de gîndire și de informare estetică.

Să amintim că emisiunea „Cărți și eroi", în cadrul căreia Ieronim Șerbu a prezentat romanul „Calea Văcărești", a avut loc la 20 sept. la ora 16,45 — că luni, 23 septembrie, emisiunea „Trei cărți pe săptămînă" a fost difuzată la ora 13,30 — că emisiunea literară menită să ofere lecturi din recentul volum de pasteluri al lui A. E. Baconsky „Dincolo de iarnă" nu s-a bucurat de o programare mai nimerită: difuzarea ei a avut loc marți, 24 septembrie, la ora 14,25. In fine, emisiunea literară de miercuri, 2 octombrie, a avut loc cam la aceeași oră inaccesibilă pentru cei interesați, adică la 14,40.

Intre timp situația nu s-a schimbat. Astfel luni 14 oct. și marți 15 oct. emisiunile literare s-au difuzat la 14,25 și respectiv 14,45, iar vineri 18 oct. emisiunea literară e anunțată pentru ora 11,45.

O mai judicioasă distribuire a orelor pentru emisiunile literare, perfect posibilă, va sluji cu mai multă eficiență ridicării culturale a publicului ascultător.

M. Teodor

E regretabil...

Cineva spunea odată că o erată la un volum de poezie e ca un strănut în monologul lui Hamlet. De cîtă dreptate avea mi-am dat seama acum cîteva zile la apariția culegerii din poezia lui Goga.

Volumul, într-o foarte frumoasă prezentare grafică, se încheie cu o neobișnuit de lungă erată (32 de rînduri). Cititorul e invitat să îndrepte greșeli supărătoare. Spicuim cîteva: „hoți flămînziți" în loc de „iloți flămînzi", „amintește" în loc de „amuțește", „urna" în loc de „urma", „căutarea" în loc de „căutătura", „mir" în loc de „mirt", „împlinit" în loc de „împletit", „luminii" în loc de „lumii", etc. etc.

Să mai spunem că faptul e regretabil?... Dar poate că a doua ediție se va prezenta nu numai în condiții grafice deosebite...

E. P.

LIRISM ȘI LUCIDITATE

(Urmare din pag. 1)

litate, Nina Cassian ar fi practicat o poezie rece, de construcție rațională. Astăzi în lirica ei primează sentimentul și poeta a realizat un salt calitativ. Rațiunea, prin urmare, nu este prielnică lirismului, îl îngheață și-i anulează capacitatea emotivă. Numai exuberanța sau efervescența sentimentului stîrnește emoția lirică. Și iată cum pasărea Phönix renaște din propria-i cenușă...!

Volumul „Vîrstele anului" este excelent de fapt prin luciditatea introspecției. In acest volum Nina Cassian s-a eliberat nu din strînsoarea glacială a cerebralității, dar, mai curînd, dintr-un mod de elaborare lirică impropriu personalității ei poetice. Volumul antologic de „Versuri alese" publicat în 1955 mărturisește un efort de căutare a ceea ce este nou și interesant în realitatea cotidiană, pe calea anecdoticului original. „Poetul negru", „Horea nu mai este singur" sau „Odihna" luate ca exemple din etape diferite de creație, sînt manifestarea unei idei, impusă la un moment dat tutelar de către critica dogmatică, și anume ideea că realitatea înconjurătoare nu poate fi revelată liric decît prin specularea faptului original, deosebit, a anecdotei inedite, exprimarea subiectivității fiind o piedică în reflectarea noului din viață. Omul nou — în accepția acestei critici — nu ar putea fi aflat în propria subiectivitate a poetului. Trebuiesc găsiți asemenea oameni și comentați liric, desenați în proporții juste și cu exactitate, în iureșul vieții.

Lirismul anecdotic este posibil. Numai impunerea lui exclusivă duce la dogmă. In lirismul anecdotic domeniile epicii și ale liricului se contopesc întrucîtva, în orice caz își încalcă hotarele. Dar pentru aceasta trebuie o natură poetică în stare să se supună procesului de „alienare" (cum îl numește Hegel), de transmutare sau înstrăinare a propriei subiectivități în personaje capabile să viețuiască autonom. Tipicitatea rezultă dintr-un proces creator fundamental, definit de Flaubert ca o lege. Romancierul trebuie „să se transporte el în personaje și nu să le atragă la dînsul". Legea este valabilă pentru roman. Dar în poezia lirică? Aici este clar că acționează alte legi creatoare și cu alte materiale, sau alte procedee.

O paralelă între două poezii ale Ninei Cassian este, cred, în stare să ne releve piedicile pe care lirismul anecdotic (contaminat de către epic) le ridică în calea anumitor naturi poetice. Citiți „Odihna" (din volumul „Versuri alese") și „Mîinile lui" din ciclul „Anotimpuri" („Vîrstele anului"). In ambele este vorba cam de același fapt: prezența muncitorului la mare. In „Odihna" primează anecdota și se încearcă, prin acumulări de linii, conturarea unui portret moral (gîndul eroului la brigadă, jena sa de a nu munci, povara izbînzilor în muncă ale tovarășilor lui, la care e absent, lectura proiectului noii constituții și în fine concluzia morală a eroului că odihna sa nu este huzur, ci bunăstare meritată). Totul este corect, intenția poetică excelentă, dar realizarea apare extrem de încărcată, și, în ciuda multiplelor argumente concrete, omul este înfiorător de abstract și de rece. Intreaga construcție pare gîndită, premeditată, îi lipsește autenticitatea. In schimb „Mîinile lui" nu este decît o schiță, aparent fugară. Un mecanic care „drege unealta țăranului", se supune mirajului mării, întîia oară văzută. In prim plan apar mîinile muncite ale omului:

> Mîinile lui pline de ulei
> se clătesc în apa cu sare
> ca niște ciudate stele de mare.
> Și pașii lui grei
> abia învață să calce
> pe fundul cu alge.
> Mîinile lui pline de ulei
> pricepute la osii,
> la roți, la șuruburi și chei,
> mîngîie nisipurile roșii
>
> cu sfiala cu care răsfeți
> pînzeturi de preț.

Poezia nu este decît schița unui gest, nu comportă nici o anecdotă, și totuși omul trăiește intens, brusc amplificat la dimensiunile de uriaș stîngaci și sensibil la marile frumuseți ale lumii. Linia desenului nu este perfect conturată, nu are granițe certe, dar impresionează printr-un „halo", printr-o reverberație multiplă în adîncimi nebănuite. Ce s-a întîmplat? Poeta nu și-a mai înstrăinat subiectivitatea în personaje exterioare, dar a scufundat, în schimb, întregul univers înconjurător, uriașa vibrație a vieții și a lumii în realitatea interioară a eului său sensibil; a atras lumea către sine. In cristalul pur al acestei ape fără limite și fără fund, care este subiectivitatea creatoare, obiectele lumii exterioare apar altfel decît în spațiul terestru, cu o imagine mai puțin categorică în caracterul definit al liniilor plasticii, dar avînd noi dimensiuni, cu mult mărite și dotate cu mișcări de o extremă finețe, asemenea viețuitoarelor lumii submarine. Universul creator al liricii are altă densitate decît acela al epicului sau dramaticului. Am putea spune, comentînd fenomenul din punctul de vedere al unei fizici a creației, că la nivelul liricii nu mai operează legile *reflecției*, ci ale *refracției*.

Exegetul atît de subtil al universului poetic care a fost și este Cernîșevski [1]), observă că forța extraordinară de impresionare a artei constă în „starea ei *neintegrală* și *neconturată*" (sublinierile ne aparțin). Lirismul ar fi astfel în esență sugestie, punînd în mișcare resorturile interioare ale cititorului prin efectul pe care generalitatea neconturării îl are asupra memoriei acestuia. „Puterea artei însemnează de obicei puterea amintirii" — spune Cernîșevski. Individualitatea umană este răscolită prin sugestia lirică. Efectul este sentimental și rațional în același timp. Realitatea sentimentelor se relevă prin reflecția rațiunii. Rațiunea departe de a îngheța efervescența eului. o luminează și o clarifică.

Dacă tipicitatea epică dispare, ca atare, la nivelul liricii, apare în schimb ceea ce estetica sovietică a încetățenit sub noțiunea extrem de adecvată de erou liric. Eroul liric nu este personalitatea artistică nudă, nu este subiectivitatea pură, în stare nativă. Eroul liric este subiectivitatea selectivă. In ebuliția reacțiilor psihice, rațiunea introduce o selecție, o gradație și o ordine. Fără aceasta, arta nici nu poate exista. Dicteul automat, suprarealist, este o iluzie, o amăgire. Nimeni nu gîndește și nu simte în felul textelor suprarealiste. Rațiunea suprarealiștilor este violentată în mod conștient și elaborează iraționalitatea dicteului așa zis automat. Fenomene de acest fel pot apărea în maladiile psihice, dar psihopatologia nu are nimic comun cu arta [2]).

Incercări de a introduce lirismul în sfera iraționalului au fost extrem de numeroase în estetica idealistă. Dar este clar că introspecția lirică devine imposibilă în absența rațiunii. Strălucirea sentimentelor, puterea lor emotivă, sînt efecte ale rațiunii. In „Vîrstele anului", Nina Cassian realizează un salt emoțional printr-o remarcabilă luciditate analitică în complexitatea sufletului omenesc, al unui om al epocii noastre. Volumul excelent pe care ni l-a dăruit pare să argumenteze, în totalitatea lui, ideea că socialismul înseamnă un surplus de rațiune și sensibilitate umană. Modul în care Nina Cassian realizează argumentul său liric ne vom permite să-l analizăm într-un articol viitor.

---

1) Pentru Cernîșevski în „Arta și realitatea din punct de vedere estetic", poezia este: „cel mai sublim și desăvîrșit gen artistic... ale cărei probleme includ întreaga teoretizare asupra artei. Prin conținutul ei, poezia este infinit superioară celorlalte genuri de artă, dat fiind că acestea nu sînt în stare să ne redea nici a suta parte din ceea ce exprimă poezia". Și pentru că spiritele superioare se întîlnesc, iată o idee similară în „Estetica" lui Hegel: „...Poezia reprezintă, mai mult decît orice alt mod de creație artistică, arta în general... Poezia poate fi în stare să-și însușească totalitatea conținuturilor și formelor artei".

2) De altfel, conștienți la un moment dat de artificialitatea dicteului automat, suprarealiștii au căutat să utilizeze datele psihopatologiei în procesul creator. Breton și Eluard în „Concepția imaculată" (Ed. José Corti, 1930) publică texte simulînd debilitatea mentală, mania acută, paralizia generală, delirul de interpretare și demența precoce. Iar Salvador Dali își creează o „metodă critică — paranoiacă" de interpretare a realității.

Ion Vitner

cărți noi

IONEL TEODOREANU:

„Masa umbrelor", „Intoarcere în timp"

(Urmare din pag. 1)

nizat am zice, prin însăși tematica modernă. Simțim în opera lui Teodoreanu o anume cultivare a amintirii, a „vechimii", care vine din Sadoveanu, dar și respirația vieții cotidiene, de preferință intelectuală, ceea ce imprimă literaturii sale un caracter citadin, modern.

Am ținut să facem această precizare tocmai pentru că cele două cărți, „Masa umbrelor" și „Intoarcere în timp", ilustrează mai cu seamă prima latură a personalității lui Teodoreanu, și anume, sentimentul nostalgic, amintirea, evocarea trecutului.

Dacă „Intoarcere în timp" este în fapt o întoarcere la tabloul din „Ulița copilăriei" și „In casa bunicilor", întregit cu episoade biografice, și uneori, după cît se pare, strict biografice dintr-o epocă mai tîrzie, — „Masa umbrelor" ne apare ca o lucrare cu totul nouă. Scrisă către sfîrșitul vieții, cînd cei mai mulți dintre convivii literari ai mesei redacționale de la „Viața romînească" nu mai erau, cartea aceasta de amintiri venea ca un prinos închinat unei „alma mater", Iașului copilăriei și tinereții, venerabilei reviste ieșene și în primul rînd lui Ibrăileanu.

Prin temperamentul său liric, Ionel Teodoreanu era printre puținii chemați să scrie o asemenea carte. Sîntem cuceriți de limba moldovenească amintind mereu, prin „Hanu-Ancuței", izvoarele înțelepților cronicari, colindăm în nopți cu lună, împreună cu autorul înspre Copou, la teiul lui Eminescu, la „Borta rece", pe Țicău, la bojdeuca lui Creangă, descoperind parcă tainele altui veac, ce stăteau pînă atuncea închise. La un colț de stradă, pe înserat, zărim pelerina romantică a lui Ibrăileanu. Dinspre Universitate, plimbîndu-și ritmic bastonașul de trestie, în pas cadențat, se apropie grăbit poetul „Baladelor vesele și triste". Rînd pe rînd, în jurul mesei redacționale din „Cuza-Vodă" se strîng toți „amicii" „Vieții romînești". Intr-un tîrziu se aud pași grei și măsurați. Canaturile se dau de perete, lăsînd să intre, în toată grandoarea sa monumentală, Mihail Sadoveanu.

In această manieră este evocat „dulce tîrgul Ieșilor", „vechi oraș de harnici dascăli, de poeți și cărturari", cum îl numea într-o altă evocare memorabilă, G. Topîrceanu.

„Viața romînească" își află în „Masa umbrelor" pe unul dintre cronicarii ei care a știut să-i surprindă spiritul de aparentă boemă, în fapt de muncă serioasă și creatoare, imprimat în cele cîteva fizionomii principale, care ne însoțesc de la un capăt la altul al cărții.

Al. Săndulescu

SILVIAN IOSIFESCU:

„Drumuri literare"

(Urmare din pag. 1)

a criticului în publicistica literară. Din cîte reținem (nu numai din volumul de față), Silvian Iosifescu a participat la toate discuțiile mai importante care s-au purtat în presa literară. In volumul „Drumuri literare" *e cuprinsă contribuția sa la discuția despre „spiritul modern", iar în* „Gazeta literară" *se află și un articol mai recent referitor la problema oglindirii actualității. E drept, Silvian Iosifescu nu întreține o cronică permanentă, dar, dacă nu ne înșelăm, a scris despre cele mai multe volume însemnate ale actualității. Iritat de rutina dogmatică, agasat de găunoșenia stilului pseudosavant, sau incitat de puncte de vedere discutabile, Silvian Iosifescu abordează și modalitatea polemică* („Drumuri și fundături în istoria literară", „Stil cu șapte văluri", „Modern și anacronic"). *Totuși, viziunea amintită asupra criticii lui Silvian Iosifescu este într-un fel explicabilă. Ne aflăm în fața unei critici masive, universitare (în sensul bun) și care, prin soliditatea ei de factură științifică, lasă privirilor grăbite doar o impresie de organizare, de rigoare profesorală. Cititorul s-ar putea închipui, la un moment dat, student, audiind într-un amfiteatru cursul profesorului, fără să poată interveni. Aceasta, spre deosebire de Ov. S. Crohmălniceanu sau Paul Georgescu (și ei universitari) care se apropie parcă mai mult de cititor, provocîndu-l la discuție, solicitîndu-i opinia. Dar toate acestea, repetăm, sînt impresii ale unor priviri grăbite.*

Silvian Iosifescu are o deprindere (binevenită) de a pune ordine în idei, de a sistematiza părerile și de a le culege mai limpezi din vălmășagul luptei sau din învelișul celor șapte văluri stilistice. El extrage esențele și apoi luptă cu obiective cît se poate de clare. De aceea, cînd discuția despre „spiritul modern" a ajuns la Silvian Iosifescu, am putut-o revedea în întregime, mai precis și mai optimist decît în cursul desfășurării ei nu lipsită de învălmășeli descurajante. In cele mai multe articole criticul se mișcă pe o arie vastă, recurgînd la numeroase și diverse exemplificări sau asociații. Dar, în același timp, articolele lui, chiar monografiile, sînt scrise cu nerv, cu o mare flexibilitate a gîndirii (în sens pozitiv), cu gravitate dar și cu vervă, cu aderența fanteziei care descoperă nu rareori tăișuri ironice. Astfel, cei care vedeau între realismul critic și romantism diferențe de valoare, porneau de la „credința că realismul critic ar fi oarecum paradisul literaturii trecute, celelalte curente, printre care și romantismul în ansamblul lui intrînd în vreunul din cercurile infernului". *Despre critica „savantă"*: „Dar alături de cei care citesc pe clasici, mai există și acei care, prea ocupați cu scrisul sau cu diverse alte îndeletniciri, se mulțumesc să-i menționeze. Familiari și competenți, îi bat pe umăr pe clasici, le fac cu ochiul". *Criticul prețios* „a intercalat între el și realitate (...) o oglindă în care își privește cu încîntare dibăcia analitică și grațioasele piruete stilistice" *etc. etc.*

Critica lui Silvian Iosifescu se prezintă astfel ca o sinteză fericită a rigurozității științifice cu expresivitatea literară.

Dumitru Solomon

Cartea sovietică

(Urmare din pag. 1)

pe bibliotecara instituției care este cartea cea mai cerută de cititori. După o consultare atentă a fișelor mi-a răspuns că „Tînăra gardă" a lui Fadeev este volumul cel mai solicitat.

Timp îndelungat am bănuit că ceea ce atrage pe lectori către povestea neînfricatului Oleg Koșevoi, este caracterul senzațional al faptelor, adică tocmai talentul scriitorului de a înfățișa o realitate teribilă cu mijloace atît de simple. Cred că m-am înșelat. Nu povestea dramatică a tinerilor eroi captivează, cît sufletul lor pur, patriotismul care-i însuflețește.

Și odată ajuns aici, trebuie să mărturisesc că întotdeauna cînd am citit o carte sovietică, am simțit, dincolo de rînduri, inima acestei lumi pe care altădată abia o știam și pe care o cunosc astăzi atît de bine.

Nu vreau să spun că toate volumele pe care le-am parcurs m-au entuziasmat. O literatură compusă numai din capodopere, nici nu poate fi posibilă. Altceva voiam să precizez: anume că în fiecare pagină de literatură sovietică, cititorul va găsi dezbătută o problemă gravă, majoră, de un înalt interes.

Literaturii sterile, preocupate numai de false procese de conștiință, făcînd anatomia spleenului, literatura sovietică îi opune dezbaterea vie, o realitate tumultuoasă, fermecătoare. Numai prin comparație îți poți da seama cît rău și cît bine pot face cărțile. Asemenea vinurilor, volumele de literatură pot avea efecte tonice sau amețitoare asupra lectorilor.

Pentru cititorii țării noastre, așa cum știe toată lumea, prezența cărții sovietice în rafturile librăriilor este totdeauna o sărbătoare. O spun tirajele repede epuizate, o spun mai ales cererile repetate ale celor care solicită editurilor mereu alte traduceri. Și aceasta este o realitate care ne bucură din toată inima!

Eugen Barbu

ADEVARATUL UMANISM

(Urmare din pag. 1)

în „Revue Parisienne" în anul 1840— Balzac scria că „introducerea elementului dramatic este necesară pentru ca romanul să-și poată îndeplini principala sa menire: de „a reda în mod artistic societatea contemporană" (subl. n.). Vorbind mai departe de „criza lucrării", în lumina căreia „se puteau înțelege toate întîmplările care au precedat-o", Balzac considera totuși această „criză" dintr-un punct de vedere mai mult tehnic, acela al compoziției romanului. Remarca nu rămîne mai puțin importantă și sublinierea caracterului cu deosebire dramatic al prozei, întîlnește sub o formă sau alta multe din considerațiile pe care le fac asupra artei lor scriitori care au pregătit calea romanului modern, cum ar fi Dostoievski, Dickens, Stendhal și alții. De altfel, de la ilustrarea acelei „epopei burgheze" despre care vorbește Hegel, romanul realist critic al veacului al XX-lea trece la reflectarea tot mai dominantă a dramei omului modern, a cotiturilor care intervin în viața sa, schimbînd-o cu sau fără voie.

Revoluția din Octombrie, așa cum a dat pe plan istoric un răspuns încordării extreme a antagonismelor sociale, a dat pe plan literar momentului de criză un sens, ea l-a prefăcut într-o criză a omului care caută să devină cu adevărat om și poate să o facă la scara unei întregi societăți orientată în această direcție. A-ți hotărî destinul, a putea să ți-l alegi, dintr-o năzuință a omului devenea o posibilitate a lui. Dar, firește, aceasta nu se întîmpla într-un vid social, ci în strînsă legătură cu consecințele reciproce sau nu pe care le are „alegerea" asupra celorlalți oameni. A prezenta de aceea într-o justă lumină această cotitură, ca și urmările ei pe plan individual sau social, înseamnă a lămuri prin artă sensul epocii pe care o trăiesc oamenii de azi.

A hotărî, a acționa, iată polii lumii contemporane. Dacă vom cerceta cu atenție proza care reflectă într-un fel sau altul această lume, vom găsi ca moment esențial al ei, ca moment de cotitură, alegerea conștientă a unei căi. Spre viață sau spre neant, spre desăvîrșirea naturii umane sau spre nimicirea ei. Nimicire care este de fapt un deliberat refugiu în irațional, o voită ignorare a realității și a concluziilor pe care le impune cunoașterea ei. Acesta e de altfel climatul literaturii „negre", al lumilor închise, lipsite de orice perspectivă, al lumilor create de Kafka sau Joyce, de Camus sau Faulkner. Nu despre ea intenționăm să vorbim.

★

De la primele sale opere mai însemnate, literatura sovietică, dramaturgia și în special romanul, a dovedit că dă un răspuns și un sens momentului de cotitură pe care-l trăiește omul modern, dorinței sale de a-și alege și stăpîni destinul.

Haotică, tumultuoasă ne apare la început forța „Torentului de fier", forța acelei „mase de oameni anarhice, nesupuse, gata în orice moment să înfigă baioneta chiar și în propriul ei conducător". Pînă la urmă însă, prin chinuri și suferințe, această forță elementară și puțin conștientă de sine va deveni „o forță organizată", conștientă de puterea ei. Reținem mai puține figuri de oameni, dar trăim cu intensitate tragică, obținută cu o severă concentrare și simplitate de către Serafimovici, istoria unei cotituri ce simbolizează — prin dramele și tensiunile trăite individual și contopite într-un amplu vălmășag de fapte — însăși cotitura prin care trece un popor întreg, care-și hotărăște soarta și alege Puterea Sovietică. Exemplaritatea romanului nu constă doar în faptul că multiplele destine individuale, reunite întîmplător, capătă un sens, ci mai cu seamă în faptul că acest sens e obținut prin aducerea la lumină, prin victoria a ceea ce e mai uman în gloata pestriță de la început. Violent și patetic, acest mod de a alege revoluția e modul „calvarului", al pătimirilor, la capătul cărora se află însă rîndurielile unei noi umanități.

Și Levinson din „Infrîngerea" lui Fadeev nu merge pe alt drum către îndeplinirea năzuinței sale, „a dorului său imens, incomparabil cu vreo altă dorință, de a vedea un om nou, admirabil, bun, puternic". Și aici e sursa caracterului optimist al romanului, în ciuda faptului că detașamentul de partizani e aproape nimicit. Destinul lui Levinson și al ostașilor săi e hotărît prin cotitura pe care o trec, dar el afirmă nu linia degradării naturii umane, ci a ridicării ei la valorile superioare, eroice. Tragismul optimist, să nu uităm, e o categorie estetică pe care a afirmat-o literatura sovietică, și ea exprimă pe deplin dramatismul și speranța încercărilor de a mări puterea omului asupra sa și asupra forțelor potrivnice. Nu întotdeauna conștiința sensului cotiturii pe care o traversează oamenii, le este clară de la început, dar odată săvîrșită, ea aruncă o lumină orbitoare asupra trecutului ca și asupra a ceea ce va să vină. Către sfîrșitul pătimirilor sale și al romanului „Calvarul" de A. Tolstoi, Roscin îi spune Katiei: ...„ți-aduci aminte, am vorbit cîndva ce absurdă, ce istovitoare ni se părea vîltoarea istoriei... Pieirea marilor civilizații, ideile prefăcute în parodii vrednice de plîns... Minciună! Vălul a fost smuls... Viața noastră din trecut nu-i decît crimă și minciună! Rusia a dat naștere omului... Omului care revendică pentru semenii lui dreptul de a ajunge oameni". Și puțin mai tîrziu, în sala Congresului Sovietelor care adopta planul Goelro, Roscin își dă seama de sensul pe care-l capătă toată strădania, tot sîngele vărsat, toate suferințele și acesta e „vom clădi lumea din temelie pentru binele tuturor". Universalitatea chemării la fericire pe care o adresează romanul sovietic, înfățișînd cotiturile prin care oamenii au trecut ca să devină oameni, subliniază încă o dată contribuția sa esențială în dezbaterea problemelor omului modern, care privește lumea cu ochi lucizi, căutînd să-i descifreze realele sensuri. Și cuprinzînd întreaga complexitate a acestei problematici, romanul sovietic a înfățișat și tragismul acelor personaje pe care faptul alegerii, încordarea pe care o presupune criza prin care au să treacă îi nimicește moralmente, cufundîndu-i într-o bolgie a întunericului și a morții. Drama lor e drama celor care nu pot sau care nu se hotărăsc să aleagă o cale, să se decidă cînd se ivește răscrucea în viața lor. Grigorii Melehov din „Pe Donul liniștit" al lui Șolohov, Andrei Startov din „Orașe și ani" de Fedin sau Mecic din „Infrîngerea" nu înțeleg sensul revoluției și de aceea aleg sau sînt împinși pe drumul prăbușirii umane.

In anii cînd puterea sovietică s-a consolidat și dușmanii ei au fost alungați, romanul sovietic înfățișează un alt mod de a alege, de a se alătura revoluției, altul decît acela al pătimirilor și calvarului, dar nu mai puțin dramatic prin forța cu care se pun problemele asigurării dreptului la fericire, la demnitatea umană. Ciumalov, Davidov, Uvadiev, ca să nu pomenim decît cîțiva din cei mai cunoscuți eroi ai perioadei de reconstrucție oglindită în literatură, sînt urmașii direcți ai celor care prin sînge și chinuri au căpătat răspuns la întrebările lor despre soarta omenească. Despre Gleb Ciumalov un bătrîn specialist spune: „Renăscut din sîngele vărsat, el este dîrz și neînfricat; privirea lui te înfioară și vădește o forță extraordinară". Incercările prin care trec acum sînt conștient acceptate și într-un fel prevăzute. A alege revoluția înseamnă pentru ei a alege conștient calea cea grea. Cotitura pe care au să o traverseze aceste personaje e aceea a verificării sensului revoluției în viața pe care și-o făuresc. Au ales, și prin viața pe care o duc confirmă sau — se întîmplă și aceasta — nu vor fi în stare să confirme alegerea făcută. Nu lipsește din această literatură nimic din dramatismul pe care-l așteaptă unii numai de la împrejurări excepționale, nu lipsește nimic pentru a crea din această confruntare dintre dorit și real personaje și fapte memorabile. E o luptă tot atît de încordată, ca și în trecut, pentru a realiza concordanța celor două planuri în care evoluează gîndirea umană. Cotitura o trec acei care scrutînd cu luciditate realitatea știu a hotărî, știu a acționa. A prelungi întotdeauna planul dorințelor în planul realităților, înseamnă a ști să descifrezi realitatea, a putea să o influențezi, a putea să-ți alegi destinul. De aceea, mult citatele cuvinte ale lui Gorki: omul, ce frumos sună acest cuvînt, ni se par la capătul acestor sumare însemnări a fi fost doar titlul vastului capitol despre problematica oamenilor de azi, pe care l-a scris și îl scrie romanul sovietic în ansamblul său.

Și acest capitol spune ca tot ce a realizat orînduirea socialismului biruitor, că a alege revoluția înseamnă a alege imensa și dificila responsabilitate de a fi uman pînă la capăt.

Radu Lupan

CEVA IN PROBLEMA ACTUALITĂȚII

(Urmare din pag. 1)

nă de autentic, decît senzațiile pe care i le dă artistului contactul cu această actualitate.

Artă vie, în adevăratul sens al cuvîntului, nu poate fi decît arta care reflectă realitatea. In ea, senzațiile, gîndirea artistică, concepția de viață sînt vii, trăite de un om viu cu propriile sale simțuri, de aceea o asemenea artă dă o nestăpînită impresie de autentic, de trăit.

Scriitorul care nu reflectă realitatea înseamnă că este insensibil la ea, că actualitatea nu trezește în el nici un sunet. El este un atemporal. El nu trăiește violent clipa, ci, ca într-o demonstrație științifică, succesiunea clipelor; nu ceea ce trăiește pentru moment, ci ceea ce a trecut deja, și este doar o amintire, adică un început de descompunere.

Firesc este ca un scriitor cu vitalitate normală să reflecte în opera sa actualitatea fără o intenție deliberată, fără o voință anume, ci ca un fenomen de la sine înțeles, ca una din manifestările vitalității sale.

Efort îi trebuie unui scriitor, nu pentru a reflecta actualitatea, căci asta este una din rezultantele a tot ce înregistrează zilnic simțurile sale, ci pentru a nu o reflecta, pentru a se izola în afară de ea, pentru a închide ochii, a-și astupa urechile.

Sînt scriitori care au o pasiune romantică pentru trecut, și pentru care evocarea trecutului corespunde unui fel de vocație temperamentală. Poate ar trebui să numărăm printre aceștia pe scriitorii epici, care-și caută materialul în eroii timpului trecut.

Sînt alții cu deficiențe de vitalitate. Actualitatea, cu tot ce este prezent și fenomen prezent de viață, are în manifestările ei, față de ceea ce e un fapt din trecut, un aspect de asprime, de violență. Viața e dură; actualitatea este deci dură și ea. E o băutură tare, pe care n-o poate suporta oricine.

De-aici refugiul în trecut, unde chiar evenimentele cele mai cumplite apar șterse, ca o amintire numai, lipsite de violența de impresii a faptelor trăite și văzute personal.

Dar normal este ca scriitorul, nu numai să reflecte actualitatea, dar să și fie pasionat de ea. Oamenii normali, cu vitalitate, iubesc viața cu pasiune.

Scrisul în afară de actualitate este atunci ceva mort, deliberat intenționat.

Și este așa, la unii scriitori, — acei care au dat loc acestei discuții,— fiindcă se apropie cu teamă de actualitate, de realitatea vie a zilelor noastre.

De teamă fiindcă e prea complicată, prea încărcată de viitor, prea clocotitoare, prea cere mult scriitorului: și cunoștință și talent.

Actualitatea de data aceasta, spre deosebire de ceea ce ea însemna odinioară, nu este o reeditare, nu are elemente cunoscute și arhicunoscute, nu seamănă cu trecutul ca o ediție în care nu s-a schimbat nimic în text. Datele problemelor care se pun scriitorului nu mai sînt cunoscute din experiențele altora. Totul e nou, și e nou cu violență și în proporții mari.

Și apoi, fără a exprima un nonsens, — actualitatea este acum rapidă. Nu mai înseamnă un moment din ceva desăvîrșit sau într-un proces lent de prefacere, ci o clipită dintr-un proces de transformare vertiginos. E o actualitate în care, în fiecare clipă se simte colțul transformator al viitorului.

Aspectele actualității au astfel ca esență tocmai acești germeni explozivi ai viitorului, mai mult decît ceea ce ar părea o realitate în evoluție.

Dacă scriitorul nu știe să prindă esența actualității, adică ceea ce poartă în sine dezvoltarea viitorului, atunci încearcă marele risc de a scrie o operă ce devine imediat desuetă. Pînă ce ajunge la capitolul final al romanului, primele capitole par anacronice și fără interes, ca niște capitole ale unei istorii pe care toți cititorii au trăit-o, și care și-a încheiat ciclul.

Pentru a prinde această esență, nu mai este de ajuns talentul și sensibilitatea, ci trebuie să intervie masiv gîndirea artistică, conștiința socială, o concepție sănătoasă de viață, legile de dezvoltare ale societății, credința în ele...

Refugiul unor scriitori în trecut, sau în fantasc, e un mijloc transparent de a ocoli aceste dificultăți sau de a masca unele deficiențe de care sînt conștienți.

Nu e ușor, mai ales pentru scriitorii mai vîrstnici, să se adapteze la clocotul gigantic al vieții de azi, pentru ca în frămîntarea lui să descifreze esențialul, care să dea durabilitate operei sale, cu toate vertiginoasele transformări și cu tot ritmul actualității.

Trebuie probabil un timp de familiarizare cu actualitatea aceasta, ruptă de trecut, în care totul este nou nu numai în aspectele materiale, dar și în valorile spirituale. Niciodată ceea ce a fost ieri nu a fost mai desuet, mai învechit... mai... arhaic. Scriitorul trebuie să învețe a lucra un nou material, pe care nu are încă obișnuința, necum dexteritatea să-l modeleze. Alta-i azi stofa din care se croiește haina nouă pe trupul fiecărui erou, și eroul însuși, în interior, e altul. Aproape totul trebuie luat de la capăt. Nu numai fondul, ci și mijloacele de exprimare. Maiakovski asta a făcut și asta a izbutit. A făcut „tabula rasa" și de conținutul oficial și convențional al poeziei și de materialul ei de cuvinte și de forma ei. Dar Maiakovski a avut geniu, și curajul ca și reușita e un atribut al geniilor. Cred că nu se cunoaște geniu sfios și necutezător. Definiția lui cuprinde supremul curaj de a ieși din obișnuit.

Fuga de actualitate este la unii scriitori mărturisirea implicită de a nu putea cuprinde aspectele, fenomenele și eroii actualității.

Scriitorii cu vitalitate, cu conștiință socială, care se simt parte activă din organismul social, atacă realitatea, luptă să reflecte în oglinda minunată a pupilei lor, imaginea transfigurată a actualității.

Unii reușesc mai mult, alții mai puțin. Asta nu are importanță. Munca lor e o experiență care stă la baza progresului și al lor, și al altora.

Complexitatea actualității, aspectele marii experiențe, gestația noii lumi, pot face ca scriitorul să greșească în oglindirea actualității. Se poate ca o tinichea să fie luată drept argint curat, sau să nu vadă firul de aur în carul cu paie.

Dar mi se pare că e totuși preferabil să scrie ceva asupra acestei actualități, decît ea să rămînă neconsemnată.

Cei ce și-au arogat dreptul de a critica ceea ce scriu alții, sub titulatura de critici profesioniști, nu sînt infailibili și trebuie să știe că uneori viața pune timp pentru a confirma o lege și epoca aceasta de timp trebuie și ea să-și aibă imaginea ei.

Și... la urma urmei, dacă dumnealor știu așa de bine cum trebuie scrisă o operă fără cusur, de ce n-o scriu ei. Doxis au, și actualitatea, uite-o, înaintea ochilor.

Știu că opera de artă este o definiție care cere perfecțiunea. Ea e ca sfera. O sferă care nu-i perfectă, nu mai e sferă.

Dacă dintr-un anumit punct de vedere și în alte domenii, perfecția e uneori plicticoasă, apoi opera de artă e una din acele treburi omenești al cărei ideal este perfecțiunea.

Dar, în nici un timp, nicăieri, nu s-au scris numai opere perfecte. Ba mi se pare chiar că nici una nu a scăpat să fie bîrfită. Să ne amintim de bieții detractori ai lui Eminescu.

Esențialul este ca poziția de pe care scriitorul privește actualitatea să fie una umană, progresistă.

In afară de asta. să se lase fiecare cap cu căciula lui.

Demostene Botez

SĂRBĂTOARE

Pădurea purta un nume ciudat, dobîndit în urma unei întîmplări petrecute tare de mult. Nume de țigancă: Ciana. Necinstită de un jandarm, fata se spînzurase. Ar fi trebuit să rămînă un loc ocolit de oameni, blestemat, pustiu și înspăimîntător, despre care să se pomenească numai iarna, către miezul nopții, în șezători, cînd feciorii sînt puși pe glume și povești cu demoni și vîrcolaci, ca să aibă de ce tresări copiii și fetele mari în somn.

Satul de cîmpie altă pădure nu are, iar aceasta nu se posomorise, nu-și lepădase podoabele din pricina numelui pe care i-l dăduseră oamenii.

In fiece an, în duminica Rusaliilor, la marginea pădurii, spre Onuca, se ținea „Praica". Obicei vechi, lăsat de bunii lor, neschimbat. Nimeni n-ar ști să-ți spună de unde i se trage numele și ce poate să însemne „Praica".

Pădurea-i înfrunzită pe deplin, verdele ei bate în închis, umbra lemnelor e deasă și te îmbracă îndată într-o haină ușoară, răcoroasă, îndemnîndu-te să te tolănești și să-ți arunci ochii pînă departe pe hotarul satului. Grîul, pe vremea „Praicii", se-ngălbenește ușor, îngînînd-se încă pe-alocuri cu verdele curat, copilăresc, spicele se bat unul de altul, ușurel, cu teamă să nu vateme bobul încă gingaș, umflat de lapte. Porumbiștile abia se înfiripă. Doar macul și-aruncă din loc în loc, obraznic, floarea-i roșie, strălucitoare.

La „Praica" vin toate satele dimprejur. Vin toți, de la copilul de țîță, la bătrînul clopotar surd din Vața, singurul care mai poartă plete lungi, unse cu unt. Vin feciori și fete, îmbrăcați în ce au mai bun, vin oamenii însurați, vin văduvele, vine morarul sas din Toance.

Coasta dinspre Onuca, o coastă lină, presărată cu salcîmi și tufe rare de măceșe, se umple de lume. Se întind pe jos velințe țesute, se desfac merindări cu slănină, caș, ceapă verde, brînză, păsări fripte, se destupă sticle și ulcioare, copiii se joacă de-a „lița" cu bricegele, țiganii își încearcă strunele, țipă cîte-un clarinet ori oftează cîte-o „scroafă" de contrabas. Pădurea doar stă nemișcată, arar fîșîindu-și frunzișul.

. . . . . .

Ion Mărian, cu nevastă-sa, Cornelia, au venit și ei odată cu ceilalți oameni. Cornelia întinsese velința verde cu dungi portocalii, desfăcuse merindarea și-i întinse bărbatului ei sticla cu rachiu, un pic îndulcit, așa cum știa că-i place lui. Acesta se-nchină de sănătate, bău îndelung, cu plăcere vădită. Femeia-i urmărea mișcările, zbaterea omușorului la fiecare gîlgîit, întorcîndu-și repede capul. Primi sticla din mîinile lui Ion, o șterse puțin și gustă din băutură. Ion se ridicase între timp zicîndu-i că se duce să mai vadă oamenii, pînă ce-a veni vremea să îmbuce. Se bătu cu mîna peste buzunărașul laibărului și-și aprinse o țigară.

Femeia rămase singură. Mai așeză odată merindele, adună sarea risipită în pumn și-o aruncă în iarbă, necăjită că nici aici bărbatul ei nu stă cu ea, să-și aștepte prietenii, dacă-i are, nu să se ducă el, ca flăcăii, lela, ca să poată bea. Dar dacă se-mbată, Ion e mai țîfnos decît de obicei, se uită urît, cu ochii lui mici, pe sub sprîncenele stufoase și-și aduce aminte mereu:

— Gheorghe, nu? El...

Și de n-ar crîșca din măsele, de se cutremura toată, de nu și-ar apleca apoi capul în pămînt, ca un bivol întărîtat și de n-ar veni apoi seara...

Cornelia era de doi ani măritată.

Împlinise abia șaisprezece ani. Ion Mărian nu era din satul lor. Îl cunoscuse la oraș, în tîrg. Se ținuse scai de ea și venise și în sat ca lăutean. În vremea aceea, Gheorghe era dus. De altfel, nici Gheorghe nu era chiar din satul lor. Se trăgea din părțile Sibiului și ședea într-un cătun, dincolo de pădure, în Cîrmani. Fata se pomeni cu doi pețitori. Unul din ei îi plăcea: Gheorghe. Flăcău răsărit, umblat, frumos, Gheorghe îi sucise repede capul. Se-ntîlneau la marginea satului, seară de seară. Abia apuca să-l strîngă-n brațe, cu porniri nedeslușite, iar Gheorghe îi vorbea mîngîietor, în glasul lui se îngîna și voie bună și tristețe. O făcea să tremure, din creștet pînă-n tălpi, de-o bucurie rară, făcînd-o să uite de toate. Ziua-și aducea aminte că după Gheorghe îi se scurg ochii la mai multe fete din sat, că abia se pot stăpîni să nu-l ceară ele la joc, iar la „perinița" vede ea bine cu cîtă plăcere își petrec brațele în jurul grumazului lui și-și închid ochii. Întocmai ca ea. Și mama-i spunea. Cu om frumos nu duci casă bună. Ehei. Vin copiii și el tot tînăr rămîne, tot frumos. Și-apoi mai strînge-i acasă din paturile văduvelor mai tinere.

Plîngînd, fata-i înșira toate acestea cînd se întîlneau. Gheorghe rîdea încetișor, pesemne măgulit că fetele oftează după el, și-i spunea:

— Nu fi proastă. Tot pe tine te iau.

Au venit apoi alte socoteli. Gheorghe mai n-avea pămînt. Lucra cu tatăl său în parte, ori se ducea să muncească-n pădure, la tăiat de lemne, iarna. Numai vara ședea pe-acasă. Din pădure venea o dată la două săptămîni, se-nfățișa mlădios și nepăsător la horă, își întorcea obrazul negricios, căutînd-o cu ochii lui verzi, în care jucau pulberi aurii, iar ea uita de Ion, celălalt cerător, topindu-se toată la gîndul că deseară va fi din nou cu el.

Cornelia oftă. L-a iubit mult pe Gheorghe. Pînă acolo încît a uitat de sine. Și-ntr-o noapte de iarnă, cînd părinții ei dormeau în odaia cealaltă, Gheorghe a făcut-o femeie. A plîns atunci cu lacrimi amare, l-a pus să jure că n-o s-o lase, iar el, înduioșat și bun, cu glasul lui tremurător, adînc, o liniștea:

— Lasă, nu-ți fie teamă. Tot cu mine-i trăi tu.

Au urmat cele mai fericite zile din viața ei. Gheorghe nu s-a mai dus la pădure. De dragul ei se angajase la calea ferată și venea pe jos, seară de seară, cale de opt kilometri. Pînă ce l-au luat în armată. A plîns iar mult. În sinea ei se bucura c-a scăpat fără să rămînă grea. Părea că nimic nu s-a schimbat în viața ei.

Numai că Gheorghe n-a mai scris decît o singură dată.

Iar Ion Mărian se dovedea un pețitor cu greutate. Că orice pețitor cu greutate și-a atras întîi sîrcii de partea lui. Și-ncet, încet, în sufletul fetei s-a strecurat dezndejdea. Gheorghe a uitat-o. S-a obișnuit și cu vizitele lui Ion. Acesta venea, se așeza pe laviță, sporovăia cu lelea Ană, îl cinstea cu țigări pe tatăl ei. De la o vreme Ion nu i s-a mai părut atît de urît. Noaptea însă, amintindu-și de Gheorghe, gîndul că s-ar putea culca alături de Ion, o îngrozea. Și mai tîrziu, după ce n-a mai putut îndura pisălogeala neîntreruptă a mamei, după ce tatăl ei o lămurise că Ion i-un băiat așezat, care are trei iugăre de pămînt, chiar lîngă hotarul comunei lor, că se vede a fi om bun, blînd, care-o place, iar celălalt i-un sărăntoc, un pierde-vară, de sucește-minți necoapte, prostuțe, de copile, Cornelia s-a-nduplecat...

Cornelia tresări. În fața ei sta Ion. Era băut. Se vedea după ochi. O privi scurt, apoi se așeză și ceru de mîncare.

Ion însă n-a putut uita ofensa. Nu i-a spus nimic femeii. A crezut că-i mai puțin rușinos pentru el să se facă cum că n-a băgat de seamă, decît să-i apuce să umple satul. În schimb, după ce și-a isprăvit casa și s-au mutat, a început s-o bată. În casa socrilor, în care au șezut mai bine de-un an, n-a-ndrăznit s-o bată, tocmai ca să nu strice ceea ce a cîștigat anevoie: renumele de bărbat blînd, care ține la fata lor ca ochii din cap. Adevărul e că Ion o iubea pe Cornelia din prima clipă cînd a văzut-o la joc. Știindu-se om neînzestrat de fire, frumusețea îl uluia. Tinerețea Corneliei, gingașă și plină în același timp, i-a zăpăcit. Înainte de nuntă i-ar fi iertat orice, numai să o știe a lui. Faptul că Gheorghe-l sta-n cale nu l-a clintit. L-a așteptat să plece. Și i-a luat locul... Mînia s-a trezit în el după aceea. Vedea bine că femeia rămîne străină pentru el. Ghicise că-l lăsa s-o iubească, dar că ea nu o să-l înconjoare niciodată cu dragoste, n-o să-i ceară ea întîi, nimic, nici sărutare, nici îmbrățișare. Tocmeala era limpede. Și a început să o bată. Cu atît mai tare cu cît nădejdea că femeia lui îl va iubi vreodată se topea în el ca omătul primăvara. Și nu era destul atît. O lăsa singură acasă, se-ntorcea din ceas în ceas, bănuitor, ca un lup, că să plece iar, să se-mbete. Femeia nu zicea nimic. Doar se văita, plîngea pînă tîrziu, după ce el, sătul de bătaie, o silea să i se dea, cu gîndul că așa cel puțin se răzbună pe Gheorghe. Abia atunci i-a spus Corneliei că știe tot.

Tot atunci aflase că Gheorghe s-a-ntors în sat, adică în cătunul Cîrmani.

Auzise că și Gheorghe intrase, ca și el aici, în colectiva din satul său, că în armată învățase șoferitul și că umblă cu camionul colectivei din cătun la oraș. Ori drumul spre oraș trecea pe la ei prin sat. De teamă ca femeia lui să nu se întîlnească, chiar numai și din mers, cu Gheorghe, din ziua aceea Ion i-a interzis femeii să se ducă la lucru, iar președintelui îi explicase că femeia lui se simte bolnavă.

Gheorghe nu se arătă în sat. Cît despre Cornelia, ea se-mbolnăvi cu adevărat, slăbi, se urîți. Din cînd în cînd amețea, prăbușindu-se fără cunoștință. O îngrijeau vecinele, blestemîndu-l pe Ion. Acesta bănui la început că pricina ar fi Gheorghe, iar boala o prefăcătorie. Cînd se convinse însă că femeia-i într-adevăr bolnavă, se posomori și mai tare. Nu găsea nimic ciudat în faptul că atunci cînd el a oprit-o de la lucru, zilele-muncă din gospodărie scăzînd, nu le băga în seamă. Acum cînd pe femeie nu mai putea s-o trimită la lucru, tocmai împuținarea zilelor lucrate i-o arunca în fiecare zi.

. . . . . .

Ion își prăvi de mîncat. De altfel îmbucase mai mult mînat de arsurile ce le simțea în stomac, decît de foame. Aștepta, încordat, ca niciodată venirea lui Gheorghe, cu care s-a întîlnit în lumea adunată la „Praica". Și-au dat binețe, ca să nu se bănuiască nimic și, tot ca ceilalți să nu zică ceva, să nu gîndească ceva, nu se îndurau să se despartă, ca și cum s-ar fi dorit nespus unul pe altul.

— Voi unde sînteți?

— Mai încolo, arătă Ion.

— Să știi c-am să dau pe la voi.

Ion se sili să zîmbească. „Praica" nu îngăduie zîzanie. Datoria lui ar fi fost ca să-l poftească el întîi pe Gheorghe. Se înroși și urmă:

— Te primim cu dragă inimă... și eu și...

— Bine, Ioane.

Gheorghe se-ntoarse, dispărînd în mulțimea de feciori, care se-ngrămădeau să pună la cale jocul. Ion îi urmări spatele voinic, puțin adus, ceafa vînjoasă plină, arsă de soare. Gheorghe e tot Gheorghe. Tot fecior.

Acum îl aștepta, fără să se poată opri la vreun gînd care să-l ajute.

Femeia îl întrebă:

— Nu mai mînci? Să-ți dau vin?

— Da! Dă-mi!

Și-i păru că femeia anume întîrzie, tot meșterind la damigeana împletită cu rafie. Nu-i poate scoate odată dopul de cocean? Dă ce l-o îndesat atît de tare?

Deasupra lor răsună deodată o voce:

— Bine v-am găsit sănătoși, Ioane și Cornelie. Să ne fie cu noroc „Praica"!

Ion sări ca ars în picioare. Femeia încremeni. Mîinile-i căzură moarte pe faldurile rochiei, iar paharul în care voise să-i toarne bărbatului, i se rostogoli pînă la picioarele celui ce le poftise norocul la „Praica".

Omul se aplecă. Cornelia văzu o mînă puternică înnegrită de ulei, care apucă ușor paharul. Îndrăzni să se uite în sus. Paharul nu se rostogolise departe, pentru că ridicîndu-l îi simți, ca ceva de mult ujitat, pe obrazul ei, răsuflarea caldă, ușor mirosind a vin. Era Gheorghe.

Gheorghe aducea și el o damigeană și-un pahar. Se așeză. Nimeni nu scoase o vorbă. Fiecare ar fi dorit nespus de mult să se privească de aproape. S-au gîndit și au visat clipa aceasta. Cornelia își trecuse palma peste obraz, iar Ion smucise ulciorul și turnă grăbit în pahare.

— De mult nu ne-am văzut, oameni buni, începu Gheorghe.

Glasul îi era tremurat, adînc, tot ca de mult, doar că se vădea obosit.

— Da, de mult, făcu Ion.

Închinară, își doriră tot binele.

Cornelia nu se mai putu stăpîni. Dintr-o parte, îi fulgeră pe bărbatu-său cu privirea, apoi oftînd, că-n noaptea aceea de neuitat, uită de toate și nu voi altceva decît să se uite o dată bine la Gheorghe.

Era același. Aproape neschimbat. Obrazul îi era mai împlinit, mai bărbătesc. Femeia îl cercetă, ca dezndăjduită, cîntărind repede schimbările. S-ar fi bucurat poate să-l găsească pe Gheorghe îmbătrînit. Aceiași ochi verzi, cu pulbere de aur, jucîndu-i în lumini, gura un picuț mai aspră, iar femeii din ea îi veni să rîdă, bucuroasă, ca pentru sine, că întîlnește sub nările subțiri un fir de mustață, tunsă mărunt. I se zbătu inima. Cît îi de frumos încă, mai frumos decît era înainte. Cum i-ar mai lua obrazul neted, arămiu, în palme, ca atunci. Închise ochii, simțind că se urcă în ea un val de plîns.

Gheorghe vorbea cu Ion.

— Și cum o duceți pe-aici? Tu în colectiv, nu?

Adică știe, a întrebat pe unul și pe altul. Ion se-ncruntă. I-or fi spus c-o bat. Își ori femeia. Se-mbujorase, dar nu era veselă. Asta-i mulțumi.

— Păi, ca oamenii. Și tu?

— Pe mașină. Ca flăcăii.

Cîmpia se umplu deodată de zgomot. Tot ceea ce răsunase pînă atunci, frînturile de cîntec, zumzetul întretăiat al oamenilor, mîncînd și bînd, se înecă în melodia tărăgănată, ritmată alene, a „de-a lungului", purtată peste lume ca o veste așteptată de toți. Gheorghe se arătă mirat:

— Voi nu jucați?

— Eu nu pot, rosti Ion.

Cornelia îl fulgeră cu coada ochiului din nou. În sufletul ei îl mulțumi. N-ar fi îndurat jocul, acum.

Ion bău încă un pahar. Era amețit și de vin și de încordare și de soarele care, ca și cum ar fi urmărit ca lui întîi să-i topească mințile

— Tu știi, Ioane, că la „Praica" nu se face să rămîie femeie nejucată?

— Așa-i, Gheorghe, dar la „Praica" joacă perechi.

Gheorghe se ridică în picioare.

— Te pomenești că te superi dacă ți-oi juca-o io.

Ion îngheță cu tot soarele care-i cădea drept pe frunte. La asta nu se așteptase. Izul de glumă al vorbelor îl străbătu ca un venin. Îi venea s-arunce cu ceva în obrazul frumos, nesuferit, al acestui bărbat voinic.

Își strîmbă fața într-un fel care s-aducă a răspuns glumeț, la glumă.

— Păi, mai joac-o, numa să nu mi-o sucești de tot...

Cornelia își simți degetele apucate. O palmă mare, cuprinzătoare, îi îmbrățișă umărul. Undeva, acolo unde încă nu îndrăznea să se gîndească, mijea teama. Teama că soarele va scăpăta și vine iar seara. Ca-ntr-un vis văzu rotindu-i-se prin față damigeana împletită în rafie, paharul ei băut pe jumătate, obrazul șiuțit de zîmbet al bărbatului ei și holda de grîu de pe „Husuba" bătînd într-un verde crud, copilăresc. Ametea. Dar lîngă ea răsărise, ca din pămînt, omul acesta fericit, întreg, puternic, palma caldă, potrivită pe umăr și șoldul lui care o atingea în mers ca să-i dea de veste că acum începe „de-a lungul".

Și-o șoaptă, abia auzită, în timp ce ea, luptîndu-se din răsputeri, să nu se uite înapoi, la ureche:

— Am auzit că te bate!

— Nu-i... minciuni, îngăimă ea, dar știe că palma bărbatului a ghicit răspunsul pe care ea n-are drept să i-l dea.

— Tot așa ești, Cornelie...

Tot așa? Femeia tace. Ar avea ce să-i spună! Ție ți-e ușor, tu, tu ești tot așa, cum ai fost, fetele întorc după tine capul, s-or săruta cu tine închizînd ochii, or fi de-ajuns să te apropii de una și gata...

N-are răgaz să isprăvească... Jocul merge înainte. Și-n trupul ei, dezmorțit, se nasc din nou porniri uitate, de-acum patru ani. Și ce bine pricepe jocul Gheorghe.

Ion a rămas singur lîngă merindare. Buimăcit, îi vine să strige. Se stăpînește cu greutate. Mai mult se tîrăște decît merge spre umbra salcîmului cu damigeana în mînă.

„Învîrtita" l-a prins pe nevestite. N-au avut vreme să se tragă deoparte. Și acum jocu-i altfel. Cornelia i se poate uita în ochi. Îl vede întreg în fața ei. Brațul ei îl înconjoară ascultător. Gheorghe, însă, nu zîmbește. Întreabă necruțător:

— De ce n-ai așteptat?

Strînsoarea lui o doare. Nu-i nimic. Femeii dintr-însa îi vine să ți pe de bucurie.

— Nu vezi că nu m-am însurat încă?

Femeia-i aruncă, grăbită să afle mai multe, cu arțag:

— Ce mai aștepți?

S-aud țipete, rîsete. Cornelia n-aude nimic. În ea se deșteaptă altceva, nou, sau numai i se pare ei că e nou.

Gheorghe și Cornelia n-au venit nici după al treilea joc.

Ion are clipe de trezire, cînd i se pare că-i din nou ca mai de mult la jocuri și-i și Gheorghe de față, Cu Gheorghe nu te poți pune.

Cornelia nici ea nu se mai gîndește la el și nici la ea. Jocul a înfierbîntat-o. Pieptul lat al feciorului îi apasă în răstimpuri sînii, simte mîna care-i caută șoldurile și află cum se trezește în ea din nou încrederea. Gheorghe știe tot. Știe că Ion o bate, că ea ametește din ce în ce mai des, că se topește. Dar de ce n-a dat nici o veste? Ba, și nu-i vine să creadă, a scris des, dar s-or fi rătăcit scrisorile. Poate mama!

Gheorghe simte și el că femeia se întoarce cu încetul înapoi, o simte tot trupul lui, care reînvață jocul de altădată al dragostei, potrivirea de altădată. Și, în ritmul îndrăcit al învîrtitei, șuieră:

— Lasă-l. O să te omoare.

— Nu, Gheorghe...

Dar nu se poate ghici ce anume vrea să spună: că n-o să-l lase, sau c-o s-o omoare...

Bărbatul ascultă parcă, așa, cu urechile altula strigătura:

Săracul bărbatul meu
Toată lumea a zis că-i rău...

— Nelie, hai...

Sfîrșită, femeia nu mai poate. Inima i se umple de teama care a crescut pe măsura bucuriei, Vine seara...

Bărbatul o duce. Acolo, în margine de pădure, e răcoare, și inima i se liniștește. E totuși ca mai de mult, bine...

★

Ion s-a trezit tîrziu, cînd toată lumea cînta, într-o învălmășeală de nedescris. Cineva îl bătea pe umăr. Îl recunoscu pe Gheorghe. Ținea mîna femeii în mîna lui. Se ridică și el. Trupul îl durea ca după o coasă zdravănă.

— Gata? întrebă.

— Gata, Ioane. Ți-i socoti tu cum vrei. Crede ce vrei. Eu pe Cornelia o iau acum cu mine. Așa-i cinstit, să-ți spunem. Altceva, cu mama soacră o să ne-nțelegem noi. Nu ne purta ură. N-ai de ce.

Bărbatul se dădu doi pași înapoi. Adică așa. Ai sucit-o tu. Injură cumplit. Cei doi nu mai erau de față.

Ion se aplecă și izbi cu furie damigeana îmbrăcată în rafie de trunchiul salcîmului. Parc-ar fi dat în Gheorghe. Nu se-ndura să plece acasă. N-ar fi putut răbda rușinea în singurătate.

Sub pădurea „Ciana" jocurile „Praicii" continuau la lumina lunei...

Ștefan Luca

Ilustrații de IULIAN OLARIU

MEMORARI

Sînt în București nenumărate pitorești ziduri sau panouri pe care, cu tenacitate se lipesc mereu alte și alte afișe, formînd un peisaj multicolor ce oglindește, în bună măsură, viața orașului. Dacă lucrurile astea ar fi dotate cu memorie, amintirile lor ar dezvălui înțelesuri emoționante. Spectacolele, conferințele, hotărîrile administrativ-edilitare, popularizarea a cine știe ce mijloace profilactice, se suprapun și se tot suprapun... Cînd, în sfîrșit, cantitatea lor devine apăsătoare, se rup. Atunci peisajul devine deosebit de interesant. Vezi, la un moment dat, afișul unui film de mult uitat, alături de cel al unei manifestări culturale rămasă încă în memoria publică, sau numele unui răposat dirijor, alături de al unui violoncelist debutant, azi consacrat — și așa mai departe.

Într-o zi, însă, în piața Teatrului Național am văzut altceva, cu totul altceva: se cobora un oblon vechi, netras de la război. Se depunea un efort destul de mare, din cușca lui cădeau valuri de praf. Cînd, în sfîrșit, cu huruitul specific, a apărut uriașa masă de tablă ondulată, ea ne oferea, cam decolorat, e drept, vioiciunea pestriță a zeci de afișe. Nu apucai însă să-ți dai seama ce cuprindea vreunul dintre ele; o pensulă groasă așternuse cîndva în grabă, cu mari litere de vopsea roșie: „Jos războiul împotriva Uniunii Sovietice".

Tonul lapidar și hotărît al lozincii distona cu atmosfera voioasă și primăvăratică din jur. Erau niște vorbe așternute repede, cu fereală și încruntare, într-o sumbră noapte de camuflaj din timpul războiului... Pesemne că a doua zi dimineața, înfricoșatt, proprietarii prăvăliei au împins repede oblonul în sus și așa l-au lăsat...

Mă uitam la culoarea roșie învechită, prăfuită, a literelor, la trăsătura lor, nu prea perfectă, care însă avea în ea ceva imperativ. Și mi-am rotit privirile în jur, prin mica piață a teatrului. Tradiția era mult mai veche chiar decît această veche inscripție! Aici, în 1918, la 13 decembrie, jandarmii guvernului liberal care punea la cale noi atacuri împotriva Rusiei Sovietice, au tras în muncitorii care manifestau. În fruntea lor se găseau tipografii din mijlocul cărora porniseră lozincă: „Să nu îngăduim atacul împotriva Statului Sovietic!"; tipografii care, instituind „cenzura roșie" au refuzat luni de zile să tipărească articole calomnioase, cu care scribii burgheziei împroșcau țînăra putere sovietică. Gloanțele trase atunci n-au reușit să înăbușe sentimentul de solidaritate frățească, dovadă lozinca pe care o aveam în față și care fusese scrisă după vreun sfert de veac. Nici sensul acestela nu putea fi ascuns așa cum putea fi ascuns un oblon. Priveam în jur, la panourile proaspete, de azi, de afișaj: afișe ale filmelor sovietice, repertorii teatrale cu numele lui Leonov, Simonov, Korneiciuk, programul de activitate al „Casei Prieteniei Româno-Sovietice", anunțuri ale conferințelor organizate de A.R.L.U.S. și cîte altele.

Atunci mi-a trecut prin minte că, dacă locurile de afișaj ar avea memorie, amintirile lor ne-ar oferi un univers întreg, astăzi uitat, dar că sînt anumite lucruri, anumite situații, anumite evenimente, care nu au nevoie să fie amintite: ele există trainic în însăși conștiința noastră.

Cornelju Leu

Cîntece armene de iubire cîntate de Nahaled Kuciac din Ezghina, sec. XVI.

DE-AȘ FI...

De-aș fi o rîndunică să pot intra oricînd
La tine în odaie, eu cuibul mi l-aș face
Lîngă terasa casei, sub povîrnișul blînd
Al streașinei. Și noaptea nu te-aș lăsa în pace.

...Sau poate o cămașă de-aș fi, de borangic,
Să îți înlănțui trupul oriunde ziua toată.
Ți-aș săruta grumazul, de-aș fi un nastur mic,
Bărbia ți-aș atinge-o, de tine-nfiorată.

...Sau vinul de grenadă, de-aș fi, într-un ulcior,
La gură de-l vei duce, m-aș apleca ușure
Și ți-aș turna pe buze nepotolitu-mi dor
Și-aș sta cu tine-alături cînd somnu-o să te fure.

RODIE

O rodie ți-e gura! Ți-s buzele migdale!
Ești ramură-nfloritâ- ești fir de busuioc
Sau poate trandafirul cu-o sută de petale
Ce patima și-ascunde-n miresmele-i de foc.

Cum te-a putut aduce pe lume-o pămînteană?
Dulceața gurii tale-i ca sucul de lămîi!
...Ai înnoptat sub cedri. Vin a rămas în cană.
Privighetoarea cîntă... La pieptul meu rămîi.

Victor Tulbure

NOTE

Un volum de versuri al poeților dobrogeni

Sub titlul „Cîntare ogoarelor înfrățite", poeții dobrogeni și-au înmănunchiat cele mai bune versuri inspirate din munca de colectivizare a regiunii lor. S-au întîlnit în volum poeți constănțeni mai vîrstnici ca Mircea Marc, autorul unor cronici rimate, publicate în „Dobrogea nouă", tineri cu o însemnată activitate poetică în paginile ziarului local ca Ion Docheru și M. Tănase, A. Batali, precum și începători ca D. Dinulescu, Taisia Pușcașu, Octavian Georgescu, Ion Cîrstoiu.

Volumul „Cîntare ogoarelor înfrățite" reține atenția prin orientarea sa spre o tematică actuală și prin prospețimea unor versuri. Lectura volumului dezvăluie, spre lauda autorilor, încercarea susținută de a surprinde cît mai multe și mai complexe aspecte din viața colectiviștilor. Ne referim la cele mai realizate poezii din volum; „Aduceri aminte" de Mircea Marc, „Cîntec de vară" de A. Batali, „Sărbătoare" de Ion Docheru, „De dragoste" de D. Dinulescu.

C. A.

Cîteva precizări în legătură cu exactitatea

Îl știm pe tov. D. I. Suchianu că pe un emerit critic de film, care a uimit specialiștii încă din 1938, cînd a făcut un turneu la Joinville, Neubabelsberg, etc. Din ultima sa cronică reiese a fi și un profund cunoscător al muzicii. („Contemporanul", 11.X. 1957, p. 4). Eroul principal al filmului „Întîmplare la Benderath", ne informează domnia sa, cîntă „cu foarte multă căldură și precizie, o bucată muzicală absolut incoerentă" care ar servi în film ca un limbaj cifrat între erou și mama sa, menit să evoce episoadele luptei clandestine — antinaziste.

Cum poate cînta „fiul gazetarului" cu foarte multă căldură și precizie o bucată muzicală absolut incoerentă, se explică probabil prin faptul că tatăl său e avocat și nu gazetar. Mult mai interesant pentru publicul de melomani este descoperirea că „Preludiile" de Liszt, cîntate de erou în film, reprezintă, de fapt, „o bucată muzicală absolut incoerentă".

Din nenorocire, prozaica noastră precizare distruge tot fundamentul artistic al filmului, pentru că bucata devenind coerentă, își pierde caracterul de limbaj cifrat între fiu și mamă, cum ne asigură cronicarul că reiese din film. S-a terminat deci cu evocarea luptei clandestine antinaziste, din timpul războiului, la Londra (Apropo. La Londra, cel puțin în timpul războiului, lupta antinazistă era destul de oficială).

Așadar, scenele cu bombardament și preludii incoerente, fiind ori limbaj cifrat, ori niște „absurdități grosolane", nu ar rămîne decît ca „spectatorul să se întrebe nedumerit", odată cu tov. Suchianu: ce caută în „amintirile mamei în 1957"?

Din păcate, asemenea scene au ce căuta în amintirile oricărei mame germane. E o tragică realitate, pe care nici un critic cinematografic nu o poate contesta.

M. Maian

A venit toamna...

Nu mai poate încăpea nici o îndoială de vreme ce și „Scrisul bănățean" (nr. 9) s-a lăsat copleșit de o grea și imensă tristețe autumnală. Vai! și cît de contagios se dovedește sentimentul acesta delicat, inefabila împletire de scepticism, visare și melancolie.

Nina Cionca ne informează, zguduită, că: „Tremură-n vînt un mesteacăn / Ramuri subțiri și goale". Și cît de mîhnită e poeta fiindcă, vezi bine: „Doarme plăpîndul mesteacăn / Visează albastrul / Nestărmurit /. Săgetat de rîndunele-n zbor". Dacă așa stau lucrurile cu bietul mesteacăn, apoi nici stejarul nu-i mai breaz. A îmbătrînit cu vremea și acum, în miez de toamnă „...plîngînd în pleteș / Cată, sus, la nepoței, / Știind, deși cu-n veac în spete, / Tot ca junele-ntre ei". De ce? Ne spune autorul Gabriel Manolescu: „El de toți e-acum slăvit / Ca-mplinit un veac bătrînul", fapt pentru care afectuos „l-a cuprins în brațe roată / Codrul cel înfiorat". Să vezi și să nu crezi! Dar în fine, să-l ascultăm și pe Ion N. Voiculescu ce stă „De vorbă cu pădurea". În cursul acestei emoționante convorbiri, Voiculescu cere „pădurii seculare" să-i „mîngîie fruntea ștearsă", iar ierbii îi cere să-i fie... „cuicuș și saltea". În ciuda pădurii ospitaliere, poetul suferă deoarece frunzișul îngînă sentimental... o simfonie, în vreme ce fata iubită „cu părul lunatic"... „rămas-a în codru ostatic" (?!)

Cît de tristă e toamna! Și cît trebuie să sufere unii poeți cînd ajung să transforme anotimpurile în pretexte lacrimogene!

Td.

O neglijență

După multe decenii, a apărut o nouă traducere a „Artei poetice". Frumos și lăudabil pentru ESPLA. Frumos, dar putea să fie și mai frumos... dacă serviciul tehnic al editurii n-ar fi neglijat reproducerea unei imagini a lui Boileau. Cititorii fiind și de astă dată nevoiți să apeleze la Brockhaus ori Larousse. Firește, dacă le este la îndemînă...

Ad. Sab.

Continente

LEGĂTURI ROMÎNO-MAGHIARE

— In preajma a douăzeci de ani de la moartea lui József Attila —

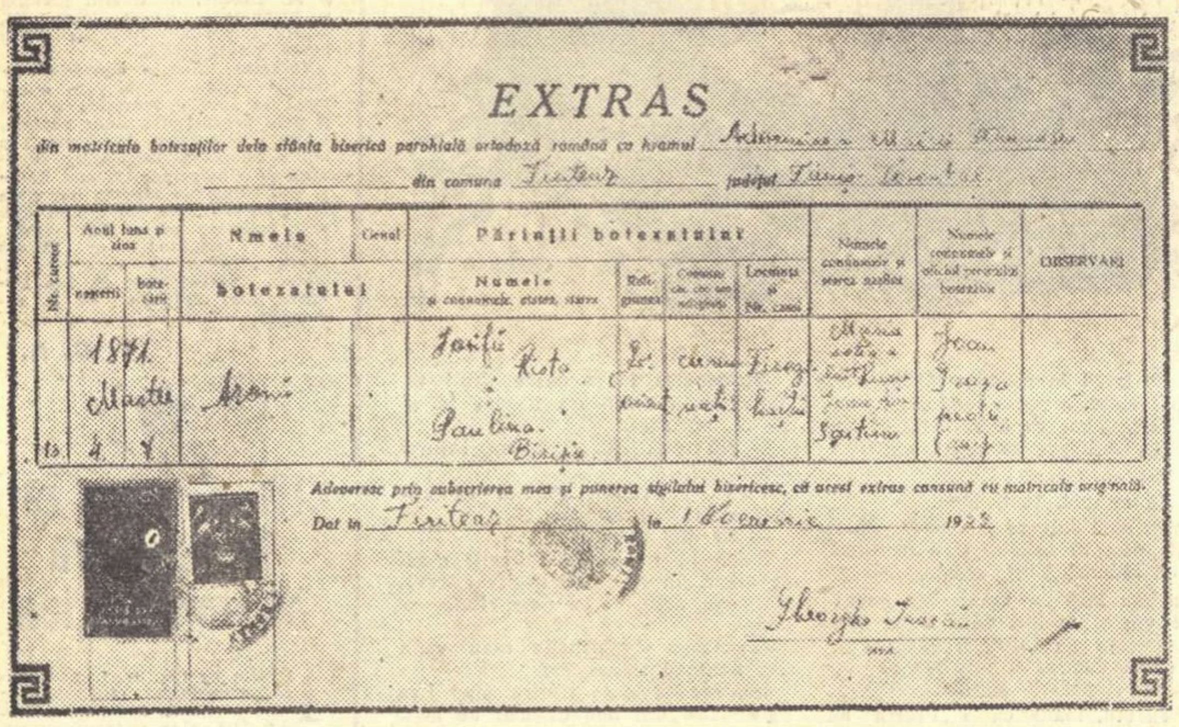
EXTRAS

din matricula botezaţilor dela sfânta biserică parohială ortodoxă română cu hramul ...

din comuna Firiteaz judeţul Timiş Torontal

Fotocopie după extrasul de botez al tatălui lui József Attila

Întîlnindu-mă, în 1954, la Budapesta, cu Szántó Judit, fosta soţie a poetului maghiar József Attila, discutam, între altele, şi despre cele două versuri memorabile din admirabila lui poezie: „A Dunánál" („La Dunăre"):

„Anyam kun volt, az apám félig székely,
félig roman, vágy tán egészen az"
(„Cumană era mama, iar tatăl meu săcui
un pic şi-un pic romîn sau pe de-a-ntregul poate.")

— Ştiţi doar că a tradus din poeţi romîni: din Zaharia Stancu, din Radu Boureanu; din Coşbuc, bunăoară, „Noi vrem pămînt"... (mi-a spus Szántó Judit).

— Ştia romîneşte?

— Nu, nu ştia romîneşte, dar înţelegea foarte bine şi foarte repede. Mă uimea îndeosebi faptul că ştia să pronunţe perfect sunetul ă; eu eram incapabilă să-l pronunţ şi de aceea mă certa.

Printre fotocopiile (privindu-l pe József Attila şi familia lui), fotocopii ce mi-au fost dăruite de Szántó Judit, se află una de o importanţă deosebită pentru istoria literară maghiară. E o fotocopie după un „Extras din matricula botezaţilor de la sfînta biserică parohială romînă cu hramul Adormirea Maicii Domnului din comuna Firiteaz, judeţul Timiş Torontal".

Extrasul datează din anul 1939, cînd — începînd în Ungaria prigoana rasială — surorile poetului (decedat în acea dată) trebuiau să dovedească autorităţilor că numele lor de familie József (Iosif) este al unei familii de creştini. Ce reiese din actul de botez al tatălui lui József Attila?

1) Pe bunicul dinspre tată al poetului îl chema Iosif Rista; era căsătorit cu Paulina Birişiu; erau de confesiune greco-orientală.

2) Copilul acestui Iosif Rista din Firiteaz (Fireghaziu, cum stă scris în act) a fost botezat, dîndu-i-se prenumele Aron, în luna martie 1871, avînd ca naşi pe „Maria, soţia lui Rusu Ioan din Saitin", iar ca preot botezător pe preotul Ioan Groza.

Aşadar, pe tatăl lui József Attila îl chema Aron Iosif Rista (Rista fiindu-i numele de familie, şi nu Iosif).

Căsătorindu-se la Budapesta cu o fată de ţăran maghiar, pe nume: Pőcze Borbála, Aron Iosif Rista e cunoscut acolo sub numele de József Aron. Numele de familie a dispărut. De ce?

O explicaţie — şi, mi se pare, cea mai temeinică — poate fi căutată în împrejurările sociale şi naţionale de atunci, cînd xenofobia stîrnea, atît în Ungaria, cît şi în Rominia, o ură constantă împotriva „intruşilor" (împotriva maghiarilor la noi, împotriva romînilor în Ungaria). Aron Iosif Rista, aşadar, care „ca flăcău vagabond, a venit la Pesta, unde a devenit săpunar"... (V. d. „József Attila élete" — „Viaţa lui József Attila" de József Jolán) a înlăturat un nume, care, în acea vreme, îl punea pe omul muncitor într-o stare de inferioritate.

Acesta poate fi răspunsul la întrebare.

★

O altă întrebare este: ce s-a întîmplat cu tatăl lui József Attila, căci — nemulţumit de viaţă — omul a dispărut într-o zi din familie, şi pentru totdeauna.

Fiul său, poetul — şi nu doar el — era convins că a trecut oceanul.

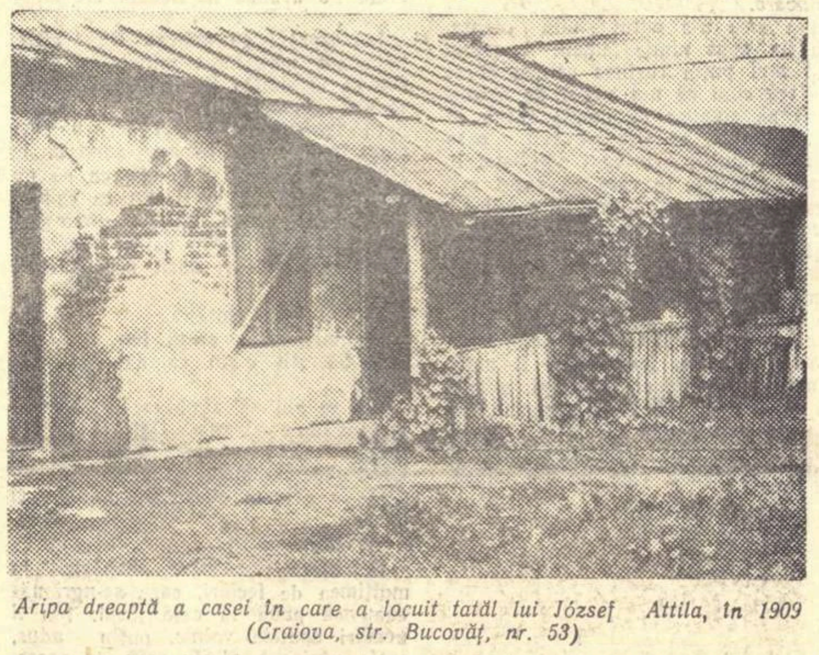
Aripa dreaptă a casei în care a locuit tatăl lui József Attila, în 1909 (Craiova, str. Bucovăţ, nr. 53)

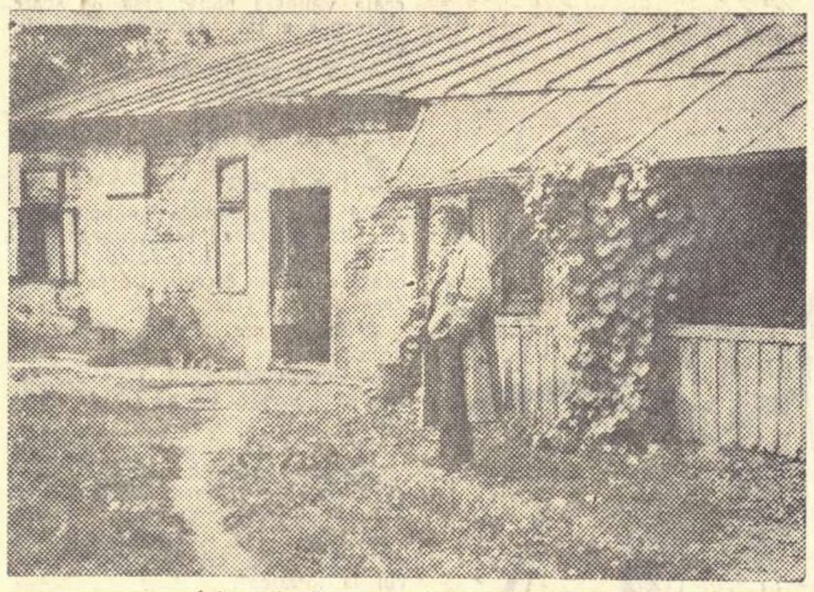
Aripa stîngă a casei din str. Bucovăţ, 53

In convorbirea avută în 1954, la Budapesta, cu Szántó Judit, — fosta soţie a lui József Attila mi-a infirmat, însă, aserţiunea.

— Se pare (îmi spunea Szántó Judit) că József Aron a murit nu în America, ci la Craiova, pe strada Bucovăţ, într-o mahala ţigănească. Iată un început de dovadă (a adăugat, arătîndu-mi o scrisoare) că, în 1909 cel puţin, tatăl poetului nu se afla în America, ci la Craiova.

Scrisoarea — ultima scrisoare trimisă copiilor săi de către József Aron — este datată din 11 iulie 1909 („Craiova 1909 Juli 11./VII, Strada Bukovet, 53").

★

Cercetările întreprinse de subsemnatul la Craiova sînt doar un început. Ele vor continua.

Un prim şi modest rezultat este acela al identificării casei în care a locuit, în 1909, tatăl poetului. Casa care are astăzi numărul 7, avea, în acea vreme, numărul 53 (Verificările au fost făcute după acte de vînzare-cumpărare din acea epocă).

Proprietarul casei de pe strada Bucovăţ 53, era, în anul 1909, măcelarul Eustaţiu Apostol. Avea măcelărie şi săpunărie (amănunt interesant căci József Aron era săpunar). Fabrica de săpun a ars prin 1913—1914.

E probabil ca József Aron să fi avut, aşadar, pe strada Bucovăţ, la numărul 53, nu numai locuinţa, ci şi locul de muncă (E drept că, pe aceeaşi stradă, se mai afla un mic atelier care, fiind sucursală a fabricii „Clayton & Shutleworth" din Budapesta, s-ar fi putut, de asemenea, să numere printre muncitori şi pe tatăl marelui poet maghiar.

A murit, József Aron, muncitorul pribeag, la Craiova? S-a prăpădit el în pămînt străin, dincolo de Ocean?

Cercetările viitoare s-ar putea să ducă la un răspuns.

Sigur e că o parte din chinuita lui viaţă a fost trăită la Craiova, în umila casă din strada Bucovăţ, sub aceeaşi zodie a amărăciunii, pe care lipsa soţiei şi a copiilor o făceau, desigur, mai apăsătoare.

Eugen Jebeleanu

Louis Aragon

Louis Aragon a împlinit de curînd, 60 de ani. De-a lungul celor peste 40 de ani de activitate literară, prezenţa sa în cîmpul literelor franceze întregeşte imaginea unui spirit impetuos, fecund, generos, în necontenit efort creator. Pornind de la Lautréamont, Rimbaud, Apollinaire, Aragon cel de 20 de ani conferise mitului o funcţiune eliberatoare, menită să dinamizeze morala burgheză şi să reînnoiască cerul liricii franceze. Dar numai întîlnirea lui cu Partidul l-a apropiat de adevăratele sensuri ale realităţii poetice şi i-a dat maturitatea scriitorului militant pentru idealurile revoluţionare. Intîlnirea cu Maiakovski, la Paris, în anul 1927, precum şi participarea la Conferinţa internaţională a scriitorilor revoluţionari de la Harkov din 1930, au determinat o cotitură decisivă în opera lui Aragon, influenţînd-o puternic şi deschizîndu-i larg perspectivele integrării ei în lupta pe tărîm social. După reîntoarcerea sa, poetul nu se mai recunoaşte autorul „Ţăranului din Paris", el devenise autorul poemului „Frontul Roşu".

In timpul celui de-al doilea război mondial, Aragon a organizat, împreună cu Eluard, Vercors şi alţii, încadrarea scriitorilor în Rezistenţă, fiind necontenit în primele rînduri ale luptei împotriva invadatorilor nazişti. Poemele din acel timp ale lui Aragon, tipărite clandestin şi semnate cu pseudonimul „François la Colère", pătrunseseră adînc în inimile luptătorilor din Maquis, al celor închişi în lagăre şi temniţe, fiind un îndemn patetic de patriotism şi demnitate.

Poet în a cărui operă se oglindesc aspiraţiile cele mai nobile ale poporului francez, eseist şi critic, romancier şi pamfletar, figura lui Aragon domină azi peisajul literaturii franceze, reprezentînd spiritul înaltelor tradiţii revoluţionare ale patriei sale. Versul poetului care a ştiut ca nimeni altul să cînte în anii Rezistenţei durerea şi mînia, vibrează mereu de o neînvinsă tinereţe ce îşi trage seva din lupta Partidului cu care s-a identificat.

Forţa creatoare a lui Aragon se află azi la zenit.

Taşcu Gheorghiu

SPICUIRI...

Francezii între ei

In „Combat" a apărut următorul dialog intitulat „Lecturi franceze" *pe care-l reproducem fără nici un comentariu:*

— Ce citeşti?

Tînărul ridică ochii.

— Un articol despre manufactura de la Saint-Gobain.

— E interesant?

— Foarte. Şi, mîndru de cunoştinţele sale proaspete: „Acolo (la acea manufactură, n.n.) s-au fabricat primele oglinzi din Franţa pentru Ludovic al XIV-lea. Astăzi, geamul securit, oglinzile de la Mont Louis în Pirinei. Chiar americanii i se adresează.

— Unde citeşti toate astea?

— In „Sélection".

Astfel un tînăr francez descoperă una din activităţile cele mai remarcabile ale ţării sale într-un studiu din „Reader's Digest" „condensat" cum trebuie şi extras din... „Financial Times"!

Jignitor? Satisfăcător?... Căile providenţei — sau ale propagandei — sînt de nepătruns. Să mai întreb ce-ar spune un american care ar citi un articol despre Ford extras din „Vie Française" într-un magazin în care s-ar afla aproape numai articole provenind din publicaţii franceze... De neconceput? Intr-adevăr, de neconceput. Ceea ce nu împiedică un mic milion de francezi să înghită regulat o doză lunară de americanism.

Dependenţă? Interdependenţă? Interpenetrare? Cine mai ştie... Articolul despre întreprinderea franceză este extrem de elogios. E adevărat că nu poţi domestici fără zahăr. Totul e făcut cu bunăvoinţă. Şi abil. Pînă la stîngăcie, cred".

Aşa da, domnule Gabriel Marcel!

Christian, fost combatant în Indochina şi Africa, este întreţinut de Régina, proprietara unui restaurant şi a unei librării pe care o încredinţează spre administrare, amantului. Acesta însă, ingrat, se îndrăgosteşte de Estelle, nepoata Réginei, o onorabilă soţie şi mamă. Şantajată de geloasă, Estelle se sinucide. Christian, „peştele" (expresia e a criticului) în care s-a deşteptat omul, o va urma în viaţa de dincolo, sinucizîndu-se şi el pe mormîntul iubitei în epilogul dramei.

Prezentînd piesa „Regrete eterne" (ce titlu!), Gabriel Marcel consideră că „totul este cunoscut şi exploatat de generaţii de autori dramatici care s-au succedat pe scena franceză de la Coolus, Bataille etc." şi încheie astfel: „Dar nu cred că mă-nşel spunînd că am ajuns la un moment în care o aventură ca aceasta nu poate să ne inspire decît indiferenţă şi dezgust". („Les Nouvelles Littéraires", joi 3 oct. 1957).

Stil critic

„O putere de dispreţ aproape infinită" irigă aceste pagini. Acolo unde Nietzsche dădea lovituri de ciocan, Montherlant lovituri de spadă, Nourrissier dă lovituri de pumnal". (Din recenzia la romanul lui François Nourrissier „Le corps de Diane" publicată în „Combat", luni 23 sept. 1957).

Nu se poate spune că la „Combat" nu se combate.

★

Vreţi să ştiţi ce dispreţuieşte autorul loviturilor de pumnal? De vreme ce e asociat cu mari apologeţi cinici ai forţei brutale, nu e de mirare că undeva declară textual: „Am poftă să- pălmuiesc pe pălmuiţi, să exploatez pe exploataţi"...

Lector

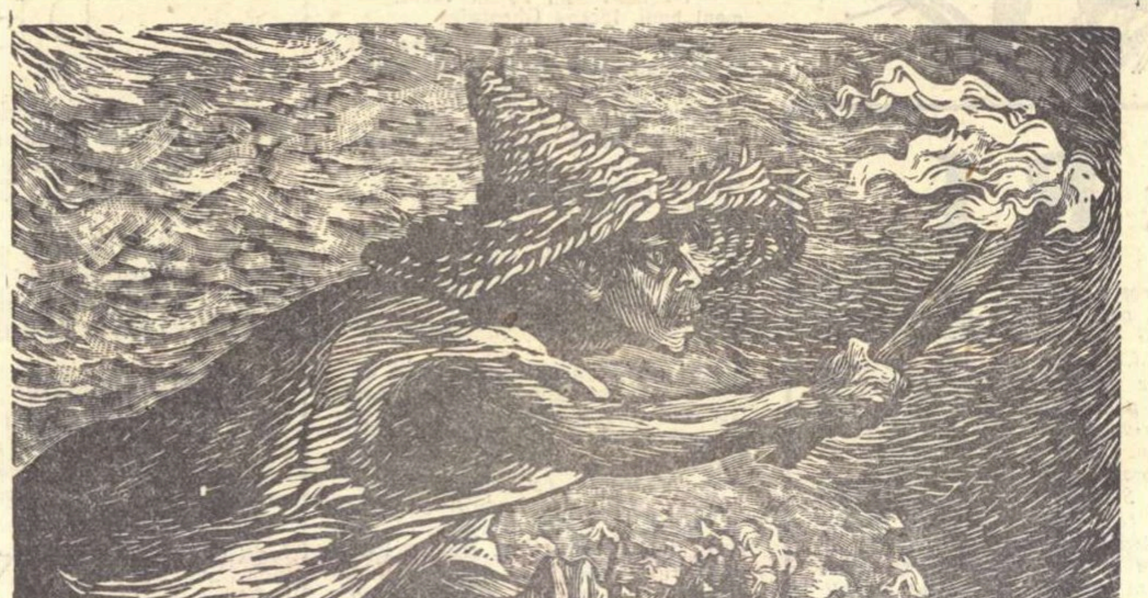
LEOPOLDO MENDEZ „Făclia"

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-şef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

HUBERT JUIN

Mihai Eminescu

1

Şi iată dar se naşte
evul oamenilor vii şi-adevăraţi,
al celor mînuind şi tîrnăcopul
şi armele dreptăţii totodată,
al celor care urcă munţi pieptiş,
al celor care trec peste largi fluvii
dar nu ca să se-nchine prosternaţi la zeul Soare
ci să-l prindă-n pumn,
al celor care au ca ţel să schimbe Terra,
bătrîna Mumă humă,
să-i dea alt chip şi faţă
şi trup nou.

Şi se brăzdară drumuri,
deschise în cîmpiile zvîcninde,
şi fost-au lunge căi, precum acele căi
de cuceriri pacifice,
tăiate cu apa vie între fluvii!
Şi marile corăbii şi marile hambare,
răbdarea bărbătească
şi zîmbetul femeii
au conspirat de-olaltă,
şi-acum va să se nască imperiul răbdării
şi-al zîmbetului,
vasta,
întinsa mulţumirii-mpărăţie!

Prin vis poposesc în ostroave danube
în razimul Dunării tale Mihai,
Mihai Eminescu, şi pururi visez
la tine poete învesmîntat în haina poeticei tale.
Cîntat-ai Noaptea, marea, obscura, tenebroasa
aceea care zace-n nemişcare
în negura genunii nopţii prime,
şi dîrz l-ai înfruntat pe Dumnezeu
pînă-n sortita zi a nebuniei.
Ai arătat că omul ameninţă chiar tirania astrei,
zodiacul,
tăgăduind atotputerniciile din timp şi spaţ...

Şi fratele tău imnic, Şvabul Hölderlin
la Tubingen în turnu-i
te-a-ntîmpinat cu Pîinea,
te-a-ntîmpinat cu Vinul,
cu roadele pămîntului şi-a' omului,
şi cu pecetea omului întipărită
în brazdele acestei lumi,
în toate.
Tu răspundeai: „Romînia",
un nume, doar unul şi únic,
asemenea cupei suave şi pline
de daniile-acestui Pămînt,
Mihai Eminescu,
asemenea pîinii
şi vinului bun romînesc...

Şi semeţia ta fu grai şi limbă
o, pătimaş amant al fericirii!
şi flamure şi steaguri şi-a croit poporul,
din graiul tău;
stindarde fluturînd în revoluţii.
Aducă-ţi-se laudă şi slavă
de oamenii acestei vremi,
de-acei
care văd azi strădania dreptăţii,
şi văd cum se-nfiripă-n geografia
vieţii romîneşti cotidiene
viitoarele dreptăţii reliefuri,
de-aceia care văd pe oceane,
văd navigînd pe mări şi oceane,
şi pogorînd din ceruri, văd venind,
gigantele justiţiei sentinţe!

Da! frate de departe, tu, asemeni,
ai fost cu vechii zei
şi semen celor
captivi în vechi legende şi în mite,
ci iată-i: se întoarnă. Părăsit-au
ospeţele aezilor Eladei,
crivatul somptuos din Evul mediu
al barzilor şi dulcilor truveri.
Au chipuri omeneşti.
Sînt oameni!
Fraţi!

Poet de fabuloasă ascultare,
poet al fabuloaselor supuneri,
cine-a ştiut rămîne-asemeni ţie
a pururi credincios chemării,
chemării cîntecului, cine?
Asemeni ţie cine s-a dat pradă,
de sine şi de bună voie pradă
ca să hrănească acvilele vocii,
ai glasului vulturi, a' limbii pajeri?
O, naştere-a poemului, poemul,
în largile privazuri romîneşti!
Cînd s-a născut poezia veni
un om anume Mihai Eminescu
luaţi aminte, voi, oameni!

2

Cu creştetele goale doar poeţii,
poeţilor li-i dat să se măsoare
cu trăsnetele zeilor,
poeţii,
poeţii se cuvine să proclame,
statornicesc poeţii sărbătoarea
şi zilele serbării în Cetate,
'ntre murii ce împrejmuie Cetatea;
poeţii numai, cîntăreţii, barzii,
sînt cei care dau nume şi fiinţă,
lor doar li-i dat, lor,
să trăiască-n timpi,
în veci nemuritori
şi vii de-a pururi,
fraţi între dînşii
pururi puri.
De-aceea am stat împreună
alături am stat la Paris
la aceeaşi masă-mpreună,
Mihai Eminescu.
Iţi aminteşti mireasma primăverii,
de primăvara anului acela
o mie nouă sute cin'ză'şase?
Eu nu te cunoşteam!
Nu te cunoşteam, dar un prieten
prietenul meu Jebeleanu
mi-a vorbit despre tine,
şi tu ai venit!
Cu capul greu de visuri şi cu ochii
închişi peste imaginele tale
(o, pleoapele, mari paseri răpitoare
cu ghiarele puternice-ncleştate,
în vastele vedenii dinlăuntru-ţi...),
ai stat atunci cu noi la masa ceea
a unei primăveri pariziene
şi nu m-ai părăsit de-atunci, poete,
cu mine ai rămas.

Ascultă-mă! te chem din nou. Din nou
ne preumblăm, străbatem cătinel
de-a lungul Senei, fluviul ţării mele,
al apei ce-a fost leagăn ţării mele,
şi leagăn pentru graiul ţării mele,
şi tu-mi istoriseşti din nou de Istru
şi de acea miraculoasă Deltă
precum o delicată mînă verde
o mînă graţioasă odihnind
pe pîntecul pămîntului tău scump...

O, pătimaş amant al fericirii!
cum se roteşte vremea, lumea. Lumea
roteşte! Uite! Romînia ta
cum se ridică trează şi închină,
a glasurilor ei împărăţie
nemuritorului tău glas, poete!

Mihai Eminescu, trăieşti,
trăi-vei în eternitate.

Moulin d'André, 1957

In romîneşte de **Romulus Vulpescu**

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 43 (189) - joi 24 octombrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

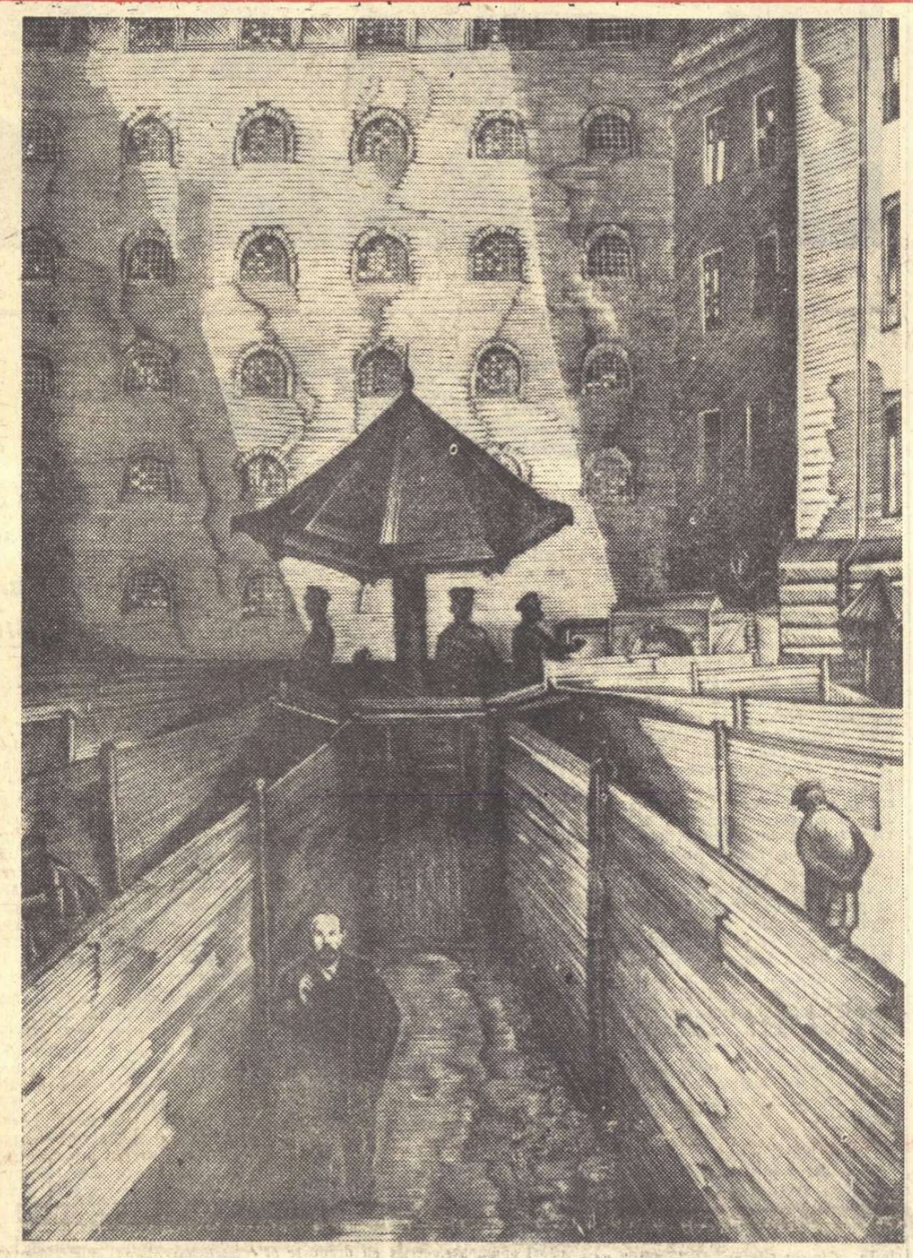

LENIN IN INCHISOARE — Gravură de STARONOSOV

LUI MAIAKOVSKI

Poetul Marii Revoluții

EPITAF

Ne-nduplecată frunte castă,
Neliniștit, aprins zenit,
Azi înțelegem însfîrșit
Că nu-ți făceai, din lumea noastră,

Nici vale-a plîngerii, nici creastă,
Nici coruri de dervișI, nici mit...
Ne-nduplecată frunte castă,
Neliniștit, aprins zenit!

Nici cult de mandolină proastă
Nici văl de lacrimi ipocrit,
Nu vor întuneca această
Lumină-n care-a-ncremenit

Ne-nduplecata frunte castă.

Cicerone Theodorescu

Un interviu, la Tokio

Tokio e un oraș incitător. Vitrinele luxoase, animația străzilor, mătăsurile colorate în care sînt îmbrăcate femeile, chipurile oamenilor trăitori pe insulele bîntuite de cutremure dese, îți iau ochii. Îți iau ochii, de asemenea, uniformele ofițerilor și soldaților americani care au cotropit Japonia.

In acest oraș din plinul de farmec extrem-orient a avut loc, recent, congresul anual al Penclubului. Au participat, la discuțiile care au ținut cîteva zile, o sumedenie de scriitori asiatici și mai ales europeni. Ziarele japoneze, ca și cele europene de altfel, au dat puțină importanță congresului. Dar, în acele zile, la Tokio, a făcut oarecare vîlvă un mic interviu, acordat cu bunăvoință ziarului „Mainitzi" de către scriitorul polonez Antony Slonimski. In ce a constat, ca să spunem așa, senzația acestui interviu? A cerut cumva Slonimski ca trupele americane să părăsească Japonia? Nu. A arătat cumva Slonimski primejdia pe care o reprezintă pentru întreaga omenire cursa înarmărilor cu arme termo-nucleare și a demascat pe cei ce urmăresc să dezlănțuie un nou război mondial? Nu. A vorbit cumva Slonimski despre împrejurările care, cu mulți ani în urmă, au doborît Polonia, au scăldat-o în sînge și au acoperit-o de ruine? Nu. Acestea, toate acestea sînt lucruri cunoscute; mult prea cunoscute. A le repeta înseamnă — după Antony Slonimski — a fi lipsit de originalitate. Și se pare că Slonimski a ținut cu orice preț să fie, cel puțin la Tokio, original. In scurtul interviu publicat desigur cu plăcere de ziarul japonez „Mainitzi" Antony Slonimski s-a prezentat ca șeful unui „grup care neagă așa numitul realism socialist". El a afirmat cu îndrăzneală că realismul socialist „dăunează dezvoltării culturii", că realismul socialist, în ultima vreme mai ales, „a început a fi folosit ca o armă care ucide noul". Slonimski nu s-a mulțumit cu atît. In continuare scriitorul polonez, șef de grup, a susținut că din cauza realismului socialist „arta rusă a pierit aproape cu desăvîrșire"... Vai! Și noi care nu știam nimic! Bine că ne-a deschis capul, prin declarațiile sale de la Tokio, confratele Slonimski!

Original acest confrate. Și cutezător nevoie mare. Cu cîteva fraze numai, el a desființat opera lui Gorki și a lui Șolohov, a lui Gladkov și a lui Serafimovici, a lui Makarenko și a lui Alexei Tolstoi, a lui Fedin și a lui Leonov, a lui Maiakovski și a lui Fadeev... Dar poate fi scrisă oare istoria literaturii mondiale pe ultimele patru decenii fără să se țină seamă de cărțile acestor mari scriitori realist-socialiști? Da. Dacă istoria aceasta ar compune-o un înrăit vrăjmaș al adevărului.

Mulți scriitori japonezi, mulți oameni de artă și cultură și mulți cititori din insulele ocupate de armata americană au rîs de atacul vehement îndreptat de „șeful de grup" polonez împotriva marii literaturi sovietice pe care ei o cunoșteau din zecile, dacă nu din sutele, de opere sovietice traduse, de-a lungul anilor, și în Japonia, ca în cele mai multe din țările lumii.

De patruzeci de ani politicienii din țările burgheze, presa acestor politicieni, jurnaliștii și scriitorii legați de acești politicieni au atacat și au denigrat Uniunea Sovietică. N-a scăpat, în tot acest răstimp, de atacuri și de denigrări, nici literatura sovietică. In ciuda atacurilor îndreptate împotriva ei însă, în ciuda denigrărilor cu care a fost stropită, Uniunea Sovietică s-a dezvoltat și a ajuns una din puterile frunțașe. In ciuda calomniatorilor ei, literatura realist-socialistă sovietică, s-a dezvoltat și și-a cîștigat milioane și milioane de cititori nu numai în Uniunea Sovietică ci dincolo de hotarele Uniunii Sovietice, pînă în cele mai depărtate colțuri ale pămîntului. Influența literaturii realist-socialiste sovietice a avut o covîrșitoare și fericită influență asupra multora dintre cei mai buni scriitori pe care îi au azi popoarele, inclusiv poporul polonez. Literatura realist-socialistă sovietică militează pentru socialism și pentru pace, pentru libertatea; bunăstarea și fericirea omului. Cum poți fi dușmanul acestei literaturi fără să fii dușmanul socialismului și al păcii, dușmanul libertății, al bunei stări și al fericirii oamenilor? Și cînd literatura realist-socialistă din Uniunea Sovietică, din țările de democrație populară și chiar din unele țări capitaliste se află în plină înflorire cum poți susține, tocmai acum, că realismul socialist a dus „arta rusă la pieire"?

In primul an după război am avut prilejul să revăd Polonia de care mă legau multe amintiri ale tinereții. I-am găsit satele arse și orașele schimbate în mormane de pulbere. I-am găsit școlile dărîmate și muzeele nimicite. I-am găsit bibliotecile risipite. Și-n străvechiul pămînt polonez am găsit floarea poporului polonez îngropată. Toate acestea constituiau crimele mîrșave, fără precedent în istorie, ale celor ce urau Uniunea Sovietică, arta realist-socialistă sovietică, literatura realist-socialistă, socialismul. Naziștii urau, în aceeași măsură, și mîndrul popor polonez. Oare toate acestea să le fi uitat „șeful de grup", scriitorul polonez Slonimski? Nu cred. Nu pot să cred. După cum nu pot să cred că Antony Slonimski a uitat că pe pămîntul Poloniei, au luptat și au căzut, pentru înfrîngerea fascismului dar și pentru eliberarea Poloniei, sute de mii de oameni sovietici printre care se aflau și scriitori adepți ai realismului socialist. Cui a slujit oare poziția adoptată de Slonimski la Tokio? Fără îndoială, interviul confratelui polonez a dăunat cauzei noastre, a tuturor. El însă a produs — și nici nu se putea altfel — o deosebită plăcere ocupanților japonezi, americanilor. Rămîn cu speranța că nu aceasta a urmărit Slonimski și că interviul acordat ziarului „Mainitzi" din Tokio se datorește nu unei poziții ideologice certe, ci unei mînii sau răutăciri trecătoare. Sau poate unei confuzii trecătoare.

Zaharia Stancu

China — un poem al socialismului

Drumul de la București la Pekin, pe cît știu, pedestru nu l-a făcut nimeni, nici cu carul, nici călare; iar cu trenul ține vreo două săptămîni. Cu avionul însă, pe ore de zbor, să tot fie o zi și o noapte și încă o zi, iar de ai norocul să prinzi TU 104 de la Moscova durata umblatului pe căile văzduhului se scurtează la 18 ore. Aceasta în anul 1957. Dar nu e de loc exclus ca în răstimpul unui cincinal timpul zborului să se mai comprime să zicem la jumătate, apoi la o treime — o idee mai mult ca din Gara de Nord la Predeal și mult mai puțin decît ți-ar trebui ca să ajungi să capeți un bilet la operă, dacă stai la rînd.

Firește că în condiții de suprarepeziciune a mișcării, la înălțimi de unde nici vulturul nu-și mai zărește prada, ar fi greu să-ți povestești impresiile din avion despre lanurile întinse din stepa ucraineană, despre Kiev și apele argintii ale Niprului; despre Universitatea lui Lomonosov la Moscova pe colinele lui Lenin; despre Donul liniștit sau uriașa Volgă; despre Ural și taigaua siberiană, întrerupte de mari pămînturi desțelenite sau despre orașele cu întinderi neobișnuite și codri de coșuri de fabrici și uzine; despre fluviile Ob, Ienisei, Angara, azurilul Baikal. Să treci apoi la deșertul Gobi, cenușiu, fără margini, parc-ar fi o blană de animal ponosită sub nori de nisip mînate de vînturi aspre iarna ori subt un tăl verde, străveziu, de vegetații sărace, vara; străbătut de caravane ori de trenul șerpuind parcă spre infinit. Apoi să-ți odihnești privirile pe munții dantelați ai Chinei, pleșuvi, tăiați în cursul veacurilor de torente, radial, din creste către poale, și încununați pe culme de una din minunile lumii vechi, vestitul zid chinezesc; pentru ca în fine să aterizezi la Pekin, într-o lume deosebită de a noastră, uimitoare la fiecare pas, la început neînțeleasă, apoi îndrăgită, poate tocmai pentru că pe o tulpină multimilenară a culturii umane, vezi altoindu-se și înflorind viguros cel mai nou ramuriș al istoriei, — socialismul și comunismul.

Dar fără giganticul intermezzo sovietic, azi văzut măcar din zborul pasării, poate că contrastul dintre lumea de la Carpați și de pe Dunăre și între lumea de pe Huan-hă, lanțician sau din Tibet ar fi mai țipător. Căci la prima vedere te izbește contrastul dintre China și dintre Romînia, numai după aceea vezi marea asemănare, comunitatea de idei și de țeluri, istorice, simțămintele frățești, care fac punte neîntreruptă din Estul Europei în Estul Chinei. Peisajul e în altfel impresionant, oamenii sînt în altfel frumoși, mîncărurile sînt în alt-

Mihai Beniuc

(Continuare în pag. 6)

DISCUȚII

Romanul și actualitatea

De mai multă vreme în coloanele ziarelor și revistelor noastre se poartă o discuție, destul de confuză uneori, despre romanul românesc și actualitatea. Spre surprinderea multora, cei care duc greul acestei conversații, cam neorganizate, sînt scriitorii, și nu criticii, așa cum poate ar fi fost firesc. In ceea ce ne privește, credem că lucrul nu este de prisos și că aportul celor angajați pînă acum a fost destul de substanțial, și așteptăm în continuare, și alte apariții. Regretăm însă drumul încețt pe care l-au apucat unii, bîțîiala altora, ca să nu mai vorbim de unele argumentări lipsite de temei. Discuția a căpătat pe alocuri și nuanțe polemice, ceea ce nu-i rău de loc, atîta timp cît tonul întrebuințat nu este iritat și nu se folosește reaua credință.

Așa cum scriam într-un articol publicat mai de mult în revista „Viața românească", țara noastră are o puternică tradiție a romanului realist. Este suficient aici să-i pomenim pe Sadoveanu, pe Rebreanu, pe Hortensia Papadat-Bengescu, pe Gib Mihăescu, a cărui reconsiderare o așteptăm încă de mult, și pe Matei Caragiale, ca să nu mai fie nevoie să-l amintim și pe regretatul Camil Petrescu. Numele acestea legate de opere care vor dăinui încă multă vreme, ne dau garanția că și în viitor proza noastră va avea reprezentanți străluciți.

Cîtiva dintre ei s-au și ivit. Nu este un secret pentru nimeni că o carte cum este „Cronică de familie" a lui Petru Dumitriu sau una ca „Moromeții" a lui Marin Preda, confirmă cele spuse mai înainte. Ajunși aici, trebuie să constat cu destulă întristare că deși critica a scris destul de mult despre aceste opere, ea nu a reușit încă să releve toate frumusețile cărților numite. Despre stilul lapidar, foarte economic al lui

Eugen Barbu

(Continuare în pag. 6)

Serghei Esenin

Puțini poeți străini au avut atîta răsunet în literatura noastră ca Serghei Esenin. Cu excepția lui Byron, aș spune că poate nici unul. Cu această deosebire că marele poet englez a rezumat un curent de sensibilitate continentală, romantismul, în timp ce genialul „huligan", — revelat publicului romîn prin neegalata versiune a lui Zaharia Stancu, — a însemnat pentru lirica noastră tînără, de extracție rurală, un îndemn la autenticitate, după consumarea experienței semănătoriste-poporaniste. Prin alte cuvinte, viziunea proaspătă, genuină, a satului esenin, a Reazanilor, a avut caracterul descoperirii unui univers poetic nebănuit, deși sub simțurile tuturor. In acest sens, Esenin a fost un educator al sensibilității, un adevărat inițiator. Ca un mare pedagog, a reeducat simțurile congenerilor săi, i-a învățat să fie receptivi la fenomene pe lîngă care treceau cu indiferență.

Universul familiar al marelui poet rus nu exclude, bunăoară, familia sa. Intîlnim mențiuni fugitive despre ascendenții săi, umili țărani, uimiți de năravul său poetic, despre bunica lui mai ales. Un cuvînt al bunicului e însă tulburător.

„Tin minte: bunicu-mi spunea cu mîhnire:
Fleacuri.
Dacă-ți vine să scrii,
Scrie despre secară
Sau despre cai".

(„Drumul meu")

La ce s-a gîndit bătrînul? Mai improbabil la speculareа lirică a grînelor și a vitelor, foarte probabil la scrieri practice în legătură cu experiența de viață a țăranului. Serghei nu se simțea chemat să facă agronomie, dar nici speculație tematică în sensul obișnuit al cuvîntului, la rece. Sufletul său de țăran, rupt de glie și transplantat în mediul marilor orașe din țara sa și din străinătatea pe care a vizitat-o în tovărășia soției lui, dansatoarea de celebritate interconfinentală, Isadora Duncen, rămăsese întipărit cu imaginile scumpe ale micului orizont sătesc și cu al doilea orizont nesfîrșit, al stepei. Ca în simțirea oricărui poet vrednic de acest nume, realul se împletea cu irealitatea. Rusia stepelor nesfîrșite avea culoarea visului său: era albastră. Poetul înstrăinat pretutindeni era pretutindeni integrat patriei. Cînta „Rusia cu iarbă albăstruie", „Rusia albastră", străjuită „de plopul străvechi cu frunziș legănat". Nimeni n-a iubit ca el pomii

Șerban Cioculescu

(Continuare în pag. 6)

cărți noi

ELENA FARAGO: „Poezii"

Lucrată în filigran de brumă și soare, poezia Elenei Farago, mereu surprinzătoare, răsare uneori mai aspră, înrudită cu mîhnirea și nădejdea semenilor. Poeta se mișcă într-un spațiu sufletesc legat profund de suferința umană, ceea ce a apărat-o de convenționalismul fad al lirici exacerbat subiective la modă pe la începutul secolului. Cu vie participare afectivă, Elena Farago surprinde tragedia care a măcinat țărănimea noastră în 1907. In zugrăvirea răscoalei, ea dă expresie protestului în ciclul „Martie-decembrie 1907". Imaginile n-au tragismul halucinant al viziunii lui Octav Băncilă: tentativa lor sugerează o durere esențială, cosmică, o încremenire în suferință a tuturor lucrurilor („Seceta"). Legată de vechea mișcare socialistă de la noi, poeta și-a lărgit și mai mult aria sensibilității. Suferința și mizeria fără margini sînt sublimate în versuri simple, directe, de rezonanță clasică. Peisajul acesta sufletesc se substanțializează cu accente de îndemn la luptă pentru unitate și libertate.

„E zi-întîi Mai, tovarăși, în el serbăm unirea/ În el serbăm nădejdea, prin care sîntem frați;/ Vă-ntîndem cu drag mîna și mîinile ne dați/

Vasile Nicolescu

(Continuare în pag. 6)

THEODOR CONSTANTIN: „La miezul nopții va cădea o stea"

Theodor Constantin care descrisese întîmplări captivante și senzaționale și în 1946, cînd a publicat „Casa cu neguri", confirmă prin recentul volum marile potențe ale genului, compromis într-o vreme, datorită facilității romanului polițist de duzină.

„La miezul nopții va cădea o stea" este o carte ce

întrunește calități remarcabile. Eroul romanului, extraordinarul vaporal Ulea Mihai, este un adevărat Sherlock Holmes contemporan. Banda de spioni fasciști strecurată la comandamentul regimentului „Moldova" (acțiunea se petrece în 1945) cu scopul criminal de a descoperi secretul cifrului, este urmărită de el cu o tenacitate de fier. Raționamentul matematic își află în Ulea un abil mînuitor. Pentru a lumina hățișurile tenebroase ale planurilor inamice, logica deductivă e împinsă pînă la limitele sale extreme. Tîrziu, după periculoase și palpitante neripetii, dușmanii sînt făcuți inofensivi, spre totala stupoare a

Z. Ornea

(Continuare în pag. 6)

P. B. SOKOLOV — S. KALEA — *„Asaltul Palatului de iarnă"*

EXPRESIA LOCULUI COMUN

Cernîşevski atribuie poeziei două puteri puţin obişnuite: puterea amintirii (răscolită prin sugestie) şi puterea locului comun. Cel puţin prin această din urmă forţă, este clar că marele estetician rus are asupra poeziei o viziune sobră (prin eliminarea căutărilor baroce, a exotismului sau straniului), considerînd-o domeniul unui uriaş efort creator. Lirica este menită prin urmare să stabilească noi relaţii între realitate şi subiectivitatea umană, în domeniul aparent epuizat de către cunoaştere al locurilor comune. În lirică nici un artificiu nu este posibil. Subiectivitatea creatorului, încordată la maximum, pentru a deveni lucidităţe, cunoaştere raţională, trebuie să descopere inéditul în sahara locului comun.

„Vîrstele anului" de Nina Cassian exemplifică involuntar una din cele mai autorizate concepţii asupra liricii. Nina Cassian porneşte de la amintire şi îşi desfăşoară gama sensibilităţii sale lirice în sfera celor mai obişnuite aspiraţii sau sentimente umane.

Memoria la Nina Cassian trezeşte un trecut ostil libertăţii, existenţei şi demnităţii umane. „Muzeul de antichităţi" este un panopticum în care poţi descoperi coroana regală, plugul de lemn şi gîrbaciul, o trinitate a exploatării, sclaviei maselor şi teroarei. Dar alături de aceste elemente ale unui univers concret, capătă contur real, prin patosul exprimării lirice, o trinitate a ororilor morale: umilinţa, impostura, ipocrizia. Fantome ale trecutului, ele înspăimîntă şi lumea nouă, dăruită iubirii, sensibilităţii, raţiunii luminoase. Caracterologia Ninei Cassian este fină, inteligentă şi animată de patos. „Umilinţa" reconstituie un portret tragic din elementele înjosirii sensului uman al existenţei. „Ipocrizia" văzută ca „o floare carnivoră" este animată de sarcasm. Contrastul dintre masca ingenuă, suavă, şi esenţa distructivă, este perfect. Schimbul de măşti se face fără pauză, prin alunecare de planuri, iar efectul generat este cu atît mai puternic. Şi faptul că acest panopticum liric se încheie cu imaginea Morţii, naşte în mod firesc ideea că Nina Cassian intuieşte o zonă a istoriei în care spectrul Morţii, însoţit de războaie, foame, crimă, boală, va fi dăruit muzeului de antichităţi. Ideea este eminesciană şi în contrast cu trecutul şi cu fantasmele lui, perpetuate în actualitate, poeta se pare că visează şi dînsa o epocă a „mieilor albastre".

Nu există nici un dubiu că între „Muzeul de antichităţi" şi „Anotimpuri" există un raport antagonic. „Vîrstele anului" mi le imaginez ca un prezent variat şi într-o continuă metamorfoză, după legi precise ale desfăşurării timpului, un prezent dăruit iubirii, atracţiei cu nimic stînjenită către magia naturii, umanului sensibil şi raţional ajuns la o extremă lucidităţe. Prezentul socialist apare evident ca o negaţie a trecutului de exploatare şi este un timp al marii sensibilităţi a omului pentru frumos, văzut în accepţia lui cea mai simplă, mai accesibilă. „Anotimpurile" Ninei Cassian aparţin unei individualităţi trăind într-un timp al marilor libertăţi umane, într-o eră interesată la maximum de complexitatea sufletului omenesc, de multiplele lui reacţii în faţa vieţii şi a naturii. Lirică de fină introspecţie, „Vîrstele anului" afirmă şi o vîrstă a istoriei omului în care opera de artă nu mai este creaţie, deci artificiu într-un fel, ci a devenit întrinsecă individualităţii umane. Omul, transformat într-o fină şi sensibilă operă de artă a naturii şi istoriei, generează un cîntec despre sine cu desăvîrşită simplitate.

„Anotimpurile" Ninei Cassian nu sînt de aceea aventură a timpului şi a ipostazelor lui în contact cu natura, dar mai curînd istorie pasionantă a unei subiectivităţi umane (sau, dacă vreţi, specific feminină) dominată de Eros, de pasiune pentru viaţă, de infinită atracţie pentru mirajul natural.

Aparent lirică descriptivă, în maniera pastelului, poezia Ninei Cassian încărcată de imagini ale naturii depăşeşte însă limitele precise ale materiei. Permanent în poezia ei este un salt de la materie la spirit, de la natură la destinul uman şi la dramele lui. Există o dramă între aspiraţia puternică a individului către infinit şi imposibilitatea de a o realiza altfel decît în finit. Eroul liric al „Vîrstelor anului" iubeşte nemărginirea spaţiilor ca o formă a deplinei libertăţi a individului. Cosmosul fiind scufundat în subiectivitate lirică, spaţiile nu mai constituie o problemă sau un impediment. De aici, jocul inteligent, pătruns de umor şi de uşoară melancolie din „Steaua polară":

„Noaptea, cînd scapără stelele în cerul de vară,
stau şi mă joc singuratic cu steaua polară.
Ba o încrustez ca pe-un nasture scump în tărînă,
Ba o resfir ca pe-o algă de aur în mînă.

Ba e un ciob de oglindă ce-mi sare pe gleznă.
(Sîngele meu, ca mercurul zvîrcneşte în beznă).
Nu ştiu nici eu cum îmi zboară la tîmple gînganie
sau peste buze îmi picură ca o şampanie.

Noaptea, cînd scapără stelele în cerul de vară,
stau şi mă joc singuratic cu steaua polară".

Cam în acelaşi fel este captat de către sensibilitatea lirică şi infinitul mării. Există în poezia Ninei Cassian un adevărat proces metamorfotic al mării, un efort al reducerii nemărginirii fluide, la dimensiuni perceptibile prin simţurile omului. Marea este cînd „miere verde şi clară" („Acalmie"), cînd „pardosea pustie" („Contraste") sau „fluid sobor de lire" („Poetul şi marea"), valurile fiind „ocnaşi" ce se gătesc de evadare din „umedele carceri" („Valurile") etc. etc.

Cuprinderea nemărginirii în finit este un compromis care oferă o satisfacţie incompletă. Sensibilitatea umană nu este pregătită organic încă pentru asemenea percepţii, cum este aceea a infinitului. Dar şi le poate imagina ca mari drame în care insul este supus unei arderi chinuitoare, fără sfîrşit. Echivalentul l-ar constitui combustia prin dorinţă. Poezia „Patimă" este de aceea construită plastic în felul unui calvar.

O altă dramă a subiectivităţii umane este ciocnirea dintre etern şi efemer. Creator de eternitate, omul nu o poate trăi decît prin efemer. Ceea ce Nina Cassian percepe admirabil, cu o artă a nuanţelor, este latura efemeră a eternului Eros. De aceea, erotica sa este pe alocuri adumbrită de melancolia clarviziunii. Luciditatea sa este tristă, de o tristeţe reţinută, calmă, prin însăşi forţa raţiunii care face inteligibil fenomenul.

„Cuvintele tale: „alături"... „mereu"...
Să nu le mai spui. Nu minţi.
O, dragul meu
Curînd nu voi mai fi.
Chiar dacă moartea ne lasă
liberi sub soare.
Cu pîine pe masă,
cu vinul cel dulce-n pahare,

tot o să treacă iubirea... nici n-o să ştim
fără de veste-o să treacă...
Pe-aprinsul nostru chilim
se lasă-o lumină săracă".

Din luciditate, efemerul Erosului devine tristă cantilenă în „Îndrăgostiţii cei laşi":

„Fiecare „anotimp" ne desparte
Pe unul de celălalt şi ne-apropie de moarte.
Vezi-le cum trec şi se scutură, vezi-le,
florile, spicele, frunzele, zăpezile..."

Dar ca generator de eternitate, Erosul rămîne una din marile forţe care solicită entuziasm şi glorificare. Punct de plecare al unor multiple transfigurări („Desgheţul") iubirea nu poate fi văzută altfel decît simplu şi patetic, ca o „sfîntă dogoare a vieţii". Tot ce este uman se verifică prin iubire. De aici frumosul manifest împotriva lipsei de umanitate. („Ar trebui pedepsită fuga de dragoste!").

Subtilitatea lirică din „Vîrstele anului" se relevă prin fineţea şi îndrăzneala imaginii. Comparaţia simplă este o cale de construire a imaginii, poetice, fără îndoială, dar poate nu una din cele mai bogate în rezultate, din cauza limitării raportului dintre lucruri la cauză şi efect. Atunci cînd spun că stelele sînt „molii de aur rozindu-i beznei zăbranicul" („Mîinile lui") nu este urît, dar mi se pare că mă aflu în faţa unei originalităţi întrucîtva căutate. La fel atunci cînd spun: „Călugăriţa ploi mătăniile-şi bate" („Post-festum"). Frumuseţea lirică nu trebuie să fie ostentativă, ci simplă, firească, dar zguduitoare prin relaţiile pe care le stabileşte între lucruri, care pentru mine, cititor, pînă atunci existau cu totul separat şi aproape cu neputinţă de apropiat. Revelaţia noului o am numai în urma stabilirii unor astfel de relaţii, rezultate din apropierea spontană a două realităţi distante. Cu cît realităţile sînt mai distante, cu atît sugestia este mai complexă, mai cuprinzătoare. Dificultatea constă în faptul că relaţia trebuie stabilită în spiritul raţiunii şi să fie adevărată, sau acceptabilă ca un adevăr. Imagini rezultate din relaţia stabilită între două relaţii disparate, dar în absenţa raţiunii, adevărului sensibil, găsim în textele ermetice şi suprarealiste de exemplu, dar aici emoţia se istoveşte în căutarea sensului ascuns al lucrurilor, sau în atribuirea unui înţeles lipsei oricărui sens. Emoţia nu poate rezulta decît din inteligibil, din raţiune.

Îmi place atunci cînd Nina Cassian scrie: „Şi iarba subţire ca fîpătul". Personal între „iarbă" şi „fîpăt" nu făcusem pînă atunci nici o corelaţie. Pentru mine erau elemente extrem de disparate, pe care nu le-aş fi pus niciodată alături. Dar reunite brusc, în imaginea din „Peisaj", alăturarea lor îmi pare nu numai verosimilă, dar familiară, de o eternitate şi cu neputinţă de înlăturat. La fel: „Sclipeşte o piatră — şi sclipătul ei se aude..." („Reminiscenţe"). Imaginea e cinestezică (vizualul se aude!) şi ca orice imagine de acest fel îmbogăţeşte capacitatea de combinare a elementelor cosmosului. Scurtul şi atît de excelentul prin sensibilitate şi inteligenţă „Dialog" stabileşte noi relaţii între elemente cunoscute ale universului uman:

„— Frunze de toamnă, frunze nătînge,
Mieuri de piersică, pline de sînge,
Cum v-aţi rănit atît de cumplit?

— N-am bănuit, n-am bănuit
Că soarele poartă-un cuţit, un cuţit".

Imaginea are alură de joc infantil, pentru că numai copiii cu sensibilitatea lor proaspătă, netocită prin repetare, pot percepe realitatea cu o astfel de inedită acuitate.

În general, lirica Ninei Cassian din „Vîrstele anului" este remarcabilă prin concentrare şi prin ecoul imaginilor, lovind conştiinţa cu forţa inéditului. Şi toate acestea într-un univers cunoscut, cu elemente ca marea, munţii, zăpezile sau ploile, cu anotimpuri şi iubire. În sahara locului comun, poate singurul loc posibil şi incomod al liricii autentice, Nina Cassian a făcut să înflorească încă o grădină.

Ion Vitner

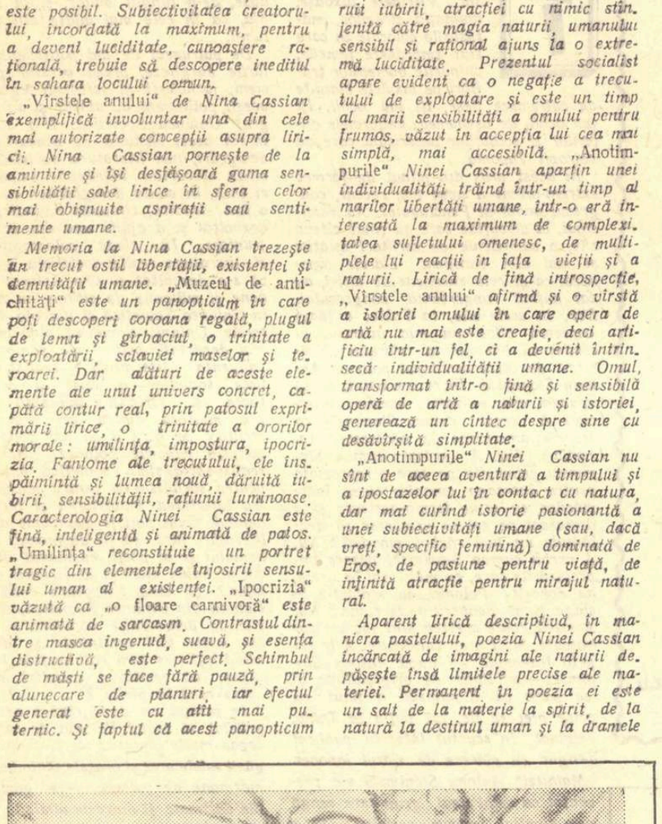

HRANDT AVAKIAN — „Castan desfrunzit"

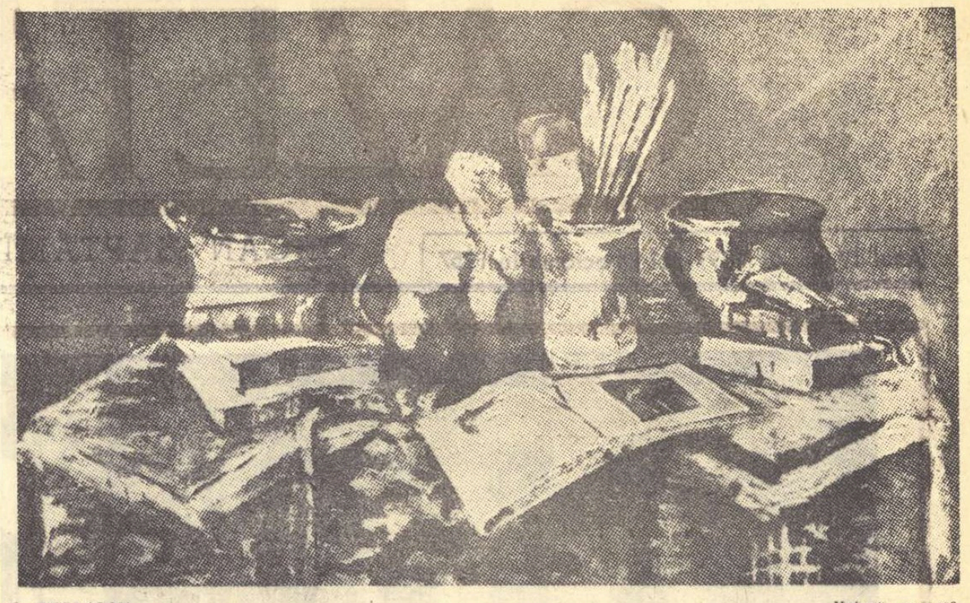

G. PETRAŞCU — „Natură moartă"

Breviar

„Cîntece de pe Jiu"

Trebuie salutată iniţiativa editurii ESPLA care, în ultima vreme, tipăreşte din ce în ce mai multe culegeri de folclor. Pornindu-se de la colecţiile clasice de literatură populară s-au alcătuit antologii ca „Basme" sau „Ghicitori şi Proverbe", primite cu un viu interes în rîndurile cele mai largi de cititori.

De data aceasta, editura ne oferă un buchet proaspăt în care un ostenitor necunoscut — Constantin Măciucă-Die, a adunat flori înmiresmate, flori de cîmp, de dor şi de dragoste. „Cîntece de pe Jiu" (firesc era să se intituleze „Cîntece de pe Jii") e un volum interesant de poezie populară, în primul rînd prin caracterul său inedit. Autorul culegerii a strîns cîntece contemporane, mai bine zis care circulau înainte de primul război mondial şi care desigur mai circulă şi astăzi. Unele constituie textul unor melodii populare de largă răspîndire şi toate la un loc transmit acel fior de poezie înălţătoare prin elogiul marilor sentimente umane. Legendarul dar artistic al poporului realizează aici forme superioare de fineţe. Sînt probabil rezultatul acelui rodaj îndelung, al colaborării multor cîntăreţi anonimi de talent, asemenea imagini metaforice:

Luncă, luncă, mult mi-eşti lungă,
Stau doi voinici să te-ajungă;
Voinici negri, caii-s negri;
Voinicii negri de gînduri,
Caii-s negri de drumuri".

În „Cîntece de pe Jiu", dorul de vatra părintească, de geana de codru şi de faţa iubită se cristalizează într-un vers cu luciri de aur vechi, purtînd însă încrustaţiile provenite evident din contribuţia ultimei generaţii.

Tr. Ştefănescu

FERNANDO ALEGRIA: „Lautaro"

O carte care, pe lîngă meritele sale literare, oferă posibilitatea unei interesante documentări asupra continentului sud-american a cărui istorie este prea puţin cunoscută în ţara noastră. Evocînd viaţa lui Lautaro, erou naţional chilian, conducător al luptelor ce au avut loc în secolul XVI între spanioli şi băştinaşii araucani, cartea reconstituie unul dintre cele mai dramatice momente din istoria Americii Latine.

Este epoca în care, tentaţi de fabuloasele bogăţii ale lumii noi, conchistadorii spanioli invadează acest real Eldorado. Naivii indieni care, după cum putem afla din însemnările unui contemporan al acestor evenimente, părintele Anello Oliva, văzînd caii ce-şi rodeau zăbalele îşi închipuiau că se hrănesc cu metale şi le aduceau spre marele folos al călăreţilor coşuri pline cu aur şi argint, sînt masacraţi fără milă sau devin sclavi. În 1540, conchistadorul Pedro de Valdivia porneşte să cucerească Araucania, partea meridională a actualului stat Chile. Neacceptînd dominaţia spaniolă, băştinaşii araucani luptă eroic împotriva năvălitorilor. În fruntea lor se află, alături de faimosul Caupolican, tînărul şi viteazul Lautaro „cel născut din glie, din sîngele ce-atinge firul de cuarţ, din piatra care creşte unde cade picătura", aşa precum îl evocă Neruda. Cartea lui Alegria urmăreşte pas cu pas etapele mai însemnate din viaţa eroului araucan, din momentul în care este capturat de Valdivia şi devine pajul acestuia şi pînă la moartea sa glorioasă pe cîmpul de bătaie.

Scrisă cu o remarcabilă capacitate de evocare, cartea lui Alegria este o biografie romanţată captivantă.

Modest Morariu

DRAGOŞ VICOL: „A venit un pui de om"

O cărticică despre care îţi vine să vorbeşti în diminutive — şi asta nu la modul peiorativ, ci dimpotrivă. Poezioare pentru cei mici, care nu fac epocale descoperiri în universul infantil, dar sînt vesele, uneori spumoase, scrise cu dragoste şi înţelegere şi care nu pot să nu-i încînte pe „puii de om" cărora le sînt destinate.

Se află aici poezii sprintene, antrenante, uşor şi jovial ironice — ca „Cîntezoiul cărturar" sau „Navigaţie". Tonul şăgalnic predomină întreaga carte (adorabile sînt „Schiorii", „La serbare" etc.).

Într-o versificaţie sprintenă, cu o limbă plastică şi limpede într-u totul adecvată gradului de înţelegere al copilului — poeziile lui Dragoş Vicol îmbrăţişează un larg univers de inspiraţie, fără a contraveni însă specificului copilăriei: pasteluri cu o natură dinamică, potrivit viziunii concrete şi puţin animiste a copilului („Pădurea", „Fulgerul", „Pastel"), legende păstoreşti, pline de suavitate („Luceafărul de seară"), vesele descrieri ale jocului („Autobuzul"), aspecte ale muncii („Cîntecul secerătorilor") etc. Sînt însă şi poezii mai puţin reuşite cum ar fi „Puiul ciocîrliei", unde — sub forma unui descîntec — puiul de ciocîrlie cere soarelui să ardă oricît de tare, fiindcă tractoriştilor nu le pasă.

Volumul este presărat de ilustraţiile lui N. Hilahi — uneori viu colorate, atrăgătoare. Păcat că în altele desenul este puţin armonios. „A venit un pui de om" e o carte pe care copiii o vor primi cu bucurie.

Gloria Barna

BRANISLAV NUŞICI: „Opere alese"

De curînd în colecţia *„Clasicii literaturii universale"*, a apărut un volum de *„Opere alese"* de B. Nuşici. Cuprinzînd fragmente de proză şi trei piese de teatru, volumul înmănunchează cele mai reprezentative pagini din opera cunoscutului scriitor sîrb.

Apărut în literatură la răscrucea bogată în evenimente dintre veacurile XIX şi XX, într-o ţară în care erau încă vii tradiţiile mişcărilor de eliberare naţională, Nuşici se formează ca scriitor în lupta pentru crearea şi afirmarea unei literaturi realiste.

În volumul recent apărut sînt incluse trei dintre aceste comedii: *„Deputatul poporului"*, *„Doamna Ministru"* şi *„Dr."*, piese cu înţelesuri satirice foarte clare, scrise cu o vervă proaspătă. Din lucrările în proză, menţionăm cele cîteva fragmente din volumele *„Ben-Akiba"*, *„Foiţe"* şi *„Povestirile unui caporal"*, acestea din urmă scrise cu prilejul războiului din 1885, împotriva bulgarilor. Condamnînd acest război nedrept, Nuşici îl prezintă în chip realist într-o serie de povestiri de proporţii mici, în care se face auzit protestul unui om ce simte la fel cu ţăranul sîrb trimis să moară într-un măcel inutil. Cu tonul folosit în *„Povestirile unui caporal"*, dar cu mijloacele unui artist matur şi ale unui observator mai adînc, Nuşici scrie *„Anul 1915"*, din care au fost inserate cîteva nuvele în culegerea apărută. Alături de fragmentele amintite mai sus, au aflat loc în volumul alcătuit de E.S.P.L.A. schiţe din scrierea intitulată *„Autobiografie"*: un şir de episoade din viaţa scriitorului, în naraţiunea cărora umorul e mereu prezent.

Între Nuşici şi Caragiale se află multe asemănări, dar mai ales faptul că şi unul şi celălalt au excelat în genul satiric, în special în comedia de moravuri. Iar *„Deputatul poporului"*, una dintre cele mai bune piese ale lui Nuşici, tratează o temă foarte apropiată de aceea din *„O scrisoare pierdută"*. Sînt motive în plus pentru ca volumul de „Opere alese" al lui Branislav Nuşici să fie întîmpinat cu bucurie de publicul nostru.

A Dragoslav

CRONICA LITERARĂ

Francisc Munteanu: „Fericitul negustor"

Nu-l ştiam pe Francisc Munteanu matematician. Să mă-nvăţ minte a mai face pronosticuri pe seama evoluţiei scriitorilor...

„Fericitul negustor" e o demonstraţie ale cărei verigi le reprezintă capitol cu capitol biografia lui Laurenţiu Barna. Ce era de demonstrat? Că orice mic-burghez, prin poziţia sa de clasă, e contradictoriu şi dacă nu-şi leagă soarta de o clasă sau alta, în epoca noastră de istoria clasei muncitoare, se ratează. Cum se demonstrează acest adevăr sociologic? Prin supravegherea riguroasă a oscilaţiilor sale în toate compartimentele vieţii.

Copil, Laurenţiu ar vrea să fie viteaz şi isteţ ca şi ceata lui Gavril şi Pisu, derbedeii de nevoie ai cartierului. La primul pumn încasat plînge, gîndindu-se să ceară intervenţia mamei. Ar vrea să se răzbune, lovindu-şi agresorul din mersul tramvaiului, ca să se pună la adăpost de o replică. Nu are însă curajul. Ar vrea să se strecoare ca şi ceilalţi din bandă la cinema fără plată. Prins o dată de controlor, îşi cumpără întotdeauna bilet, dar în ascuns, ca nu cumva complicii lui să-şi rîdă de el, aflîndu-i precauţia. Arestat împreună cu ai lui la o tentativă de furt de materiale, este ţinut în beciul poliţiei. Ar vrea să nu-şi trădeze camarazii. La cele dintîi palme ale anchetatorului şi la îndemnurile la delaţiune ale unchiului său Virgil — sosit deus ex machina să-şi salveze nepotul —, Laurenţiu mărturiseşte în sughiţuri. Unchiul Virgil (sau Virjil cum îi spune nevastă-sa) — e tutorele lui, în schimbul venitului pe care mama acestuia i l-a asigurat, cedîndu-i dreptul de administrare a casei rămase moştenire de la tatăl lui Laurenţiu şi fratele său, mort în America. Iar ea fusese silită să intre la azil. Odrasla ar fi vrut să-şi ajute mama, să o mîngîie într-un fel sau altul, bănuind persecuţia. Nu izbuteşte decît să plîngă la răstimpuri şi să-şi solicite moale, resemnat dinainte cu eşecul, unchiul. Acesta, mereu binevoitor, îl introduce în viaţa sexuală, depunîndu-l în mîinile unei slujnice de ale cărei servicii se bucura şi el. Puberul nostru, încîntat, visează la un amor cu căsătorie. Surprinzînd o conversaţie revelatoare între protector şi instrumentul său ancilar, recade pe pămînt, dezgustat şi renunţă la darul pregătit idealului său, o rochie. Vrea să cucerească fetele pozînd în disperat, în dezabuzat cinic şi chiar în poet. Nici de astă dată nu reuşeşte, măcar că metoda e atît de sigură, la vîrsta şi în mediul lui. Mai tîrziu i se înmoaie inima de situaţia unei tinere obligată să se prostitueze din sărăcie. Ar vrea să o crufe de corvoada tarifată şi să-i lase mult mai mulţi bani. Nu are tăria nici pentru una, nici pentru alta. Student la Bucureşti (pînă aci am fost la Arad) în perioada valului fascist, în preajma instaurării legionarilor şi în primii ani de război antisovietic, ar vrea să ocolească politica verde şi să se apropie de Filimon, colegul comunist. Frica îl împinge să execute o „misiune" huliganică, de intimidare a unui profesor democrat care îşi închipuia că descoperise într-însul o conştiinţă liberă. Tot slăbiciunea e însă autorul cîtorva acţiuni promiţătoare întreprinse la cererea lui Filimon. De aceea, la prima încercare mai serioasă, dezertează. Abandonînd definitiv tentaţia politică, se însoară tocmai cu fata pe care o detesta mai mult, mînat de interes. Odată cu moartea lui Mecena, a unchiului, îi dispăruse orice sursă şi trăia din ajutoarele tendenţioase ale fetei în goană după măriţiş. Ajuns avocat, cu „pile" graţie relaţiilor soacrei cu un vecin legionar şi el, Laurenţiu ia aripi pe care prăbuşirea nemţilor, a orînduirii ce-i susţinuse şi instalarea puterii democratice i le taie. Exclus ulterior din partidul unde se însinuase şi din baroul pe care-l părăsise dinainte de teama de a nu se compromite cu „roşii", Laurenţiu Barna apare într-un scurt epilog, vînzînd alături de nevastă-sa pepeni, lîngă Casa Scînteii. Aşa cum prevăzuse singur cîndva, dar fără să vrea într-una din fanfaronadele lui amoroase. A fost singura lui vrere împlinită.

Ar trebui să concludem: quod erat demonstrandum. Vorba maestrului Perpessicius, fără doar şi poate demonstraţia este exactă. Francisc Munteanu n-a lăsat să-i scape nici una din ocaziile mai mari sau mai mărunte şi totdeauna favorabile tezei sale. E motivul pentru care n-am lăsat şi noi nemenţionată aproape nici una din ele. V-am oferit astfel toate probele, politică, sentimentală, sexuală, conjugală, amicală, filială de care uzează scrupulos şi în principiu legitim, scriitorul. Da, teză, demonstraţii, argumente. Dar literatura vie începe acolo unde sfîrşeşte matematica. Lucru curios, „Fericitul negustor" se susţine numai descompusă, bucată cu bucată. Multe, poate cele mai multe din capitole, citite separat, sînt veridice, iar unele citabile. Modul în care Barna se achită de ultima sarcină dată de Filimon marchează simţul comicului şi posibilităţile psihologice ale lui Fr. Munteanu. Ducîndu-se pînă la Ploeşti ca să predea un plic unui tovarăş într-un anume loc, o anume oră şi cu un anume consemn, luptătorul de ocazie zăreşte destinatarul, dar se fereşte a-i ieşi în întîmpinare. Cercetînd scrisoarea explozivă, constată, după ce o fărîmiţase, că nu conţinea nimic. Fusese supus unui examen. Furios, se socoteşte jignit şi, uitînd remuşcările, sfîrşeşte prin a crede că a făcut bine ce a făcut, comportîndu-se în realitate demn, chiar brav. Această mică răsturnare de complexe caracteristică laşilor — nimeni altul nu are la îndemînă atîtea justificări ca laşul! — denotă fineţe. Bătaia primită de Laurenţiu din partea fostului său asistent care-l constrînsese să spargă geamurile profesorului şi care devenise comisar de poliţie, reproduce peste ani scena din copilărie petrecută tot la poliţie şi soldată cam cu aceleaşi rezultate. Fuga la şosea cu pachetele de manifeste înmînate spre tăinuire doar accidental de Filimon, nu este iarăşi deloc rea prin burlescul ei. „Violarea" lui de către Viorica spre a-l obliga la căsnicie e de un haz penibil pentru erou. Ar vrea să o respingă, dar perspectiva traiului asigurat îl convinge destul de repede. Francisc Munteanu întocmeşte momente iuţi, dialoguri economice cu o concentrare şi un fel de uscăciune

care este a prozatorului, a unui anumit tip de prozator, compozitorul de schiţe, de naraţiuni bine proporţionate, acoperind întocmai conţinutul. Şi totuşi, totuşi, adunînd piesele mai mult sau mai puţin bine lucrate şi îmbucindu-le, obţinem un mecanism. E vinovat convenţionalismul sistematic al cîtorva personaje secundare printre care, de departe, unchiul Virgil, menit prin gest şi cuvînt să dea lecţii practice şi teoretice stridente (e şi filozof!) de carierism veros şi oportunism politic? Poate acela al profesorului însetat de dreptate fiindcă e conceput naiv, sau al prostituatei de care Laurenţiu parcă s-ar îndrăgosti (o şi caută zile întregi) şi care are, cum şi trebuie să aibă, un fond cinstit şi recuperabil? Poate stîngăcia de a ilustra mizeria — surprinzătoare la un autor familiarizat în trecut cu ea? Ca să scuture imaginaţia socială, ca să însufleţească inima meschină a lui Laurenţiu faţă de nenorocirile oamenilor, e adus în casa unchiului un sculptor olog devenit tăietor de lemne şi cu care Laurenţiu se împrieteneşte şi a cărei sprijinire el o imploră mentorului său. Revine în acelaşi scop „motivul" măturătorilor, o dată energic, cînd măturătorii îl izbesc cu mătura pe unchi şi nepot la o insultă a primului, şi altă dată înduioşător, anume cînd, alergînd de dimineaţa pînă seara după lucru, Laurenţiu le înţelege soarta şi se gîndeşte, deznădăjduit, să le îmbrăţişeze meseria. Poate că vina o împarte şi Filimon, comunistul, care încearcă să trezească în poltron bărbăţia, simţul patriotic şi de clasă cu citate din Shakespeare de genul „Mai presus de orice rămîi tu însuţi" şi „A fi sau a nu fi", invocate de altminteri spre plăcerea autorului, deoarece nimic din Laurenţiu nu-l semnalează permeabil la efectul stimulator al culturii în general şi al lui Shakespeare în special. Probabil că asemenea aspecte contribuie la senzaţia globală de elaborat pe care o inoculează în noi din prima filă „Fericitul negustor".

Principala vină o poartă însuşi caracterul demonstrativ al acţiunii, de simplă confirmare a unei teze în „imagini". Fiecare pas al eroului, aproape fiecare replică are sarcina expresă, proclamată (fie şi fără discursuri sau lozinci, e un schematism mai subtil!) de a reliefa ostentativ esenţa lamentabilă a eroului. Lui Laurenţiu i se văd şuruburile şi i se aude scîrţîitul de fabricat neuns. Reacţiile lui sînt previzibile, indiferent de problema cu care e confruntat. Francisc Munteanu e un contravenient la o lege pe care alte cărţi ale lui dovedesc că o respectă, la o lege de bază, valabilă şi pentru literatura stereotipilor umani, a îndivizilor guvernaţi de resorturi fixe. Destinul previzibil la urma urmei oriunde, trebuie înfăţişat totdeauna în aparenţe imprevizibile. Laurenţiu e un automat moral, şi Francisc Munteanu e liber să-şi aleagă un astfel de erou; dar în artă trebuie să fie un automat viu, un om. A intenţionat scriitorul o satiră? Dar satirei îi incumbă aceeaşi obligaţie. Doar nu o să-i amintim scriitorului „automatele" lui Caragiale sau Gogol. Fiindcă vorbim de satiră, mai e de observat şovăiala autorului între descrierea obiectivă, chiar dacă simulată, şi cea ironică sau uşor grotescă. Tonul, cum spunea nu de mult Marin Preda, faţă de propria materie, se schimbă capricios. Dacă îl alternezi, mişcare perfect admisibilă şi de atitea ori verificată în artă, eşti dator a preveni printr-o tehnică adecvată. Sînt însă clipe în care Laurenţiu Barna răspunde comenzilor scriitorului şi grav şi hilar, fără ca situaţia să o pretindă, fără ca să fi intervenit un element nou.

Cum să nu fii derutat atunci! Cum să nu te întrebi ce a urmărit Francisc Munteanu cu Barna? Un caz aberant, psihologic, anormal, un soi de copil înapoiat, un pitic monstruos? Ceea ce nu e o figură de stil din parte-ne, căci Barna nu se maturizează artistic vorbind şi al bizara impresie că un copil joacă o comedie adultă. Dacă aşa ar fi, ar deveni inutil romanul în forma lui actuală şi toate celelalte laturi ale eroului, oricare le-a fi proporţia, nu ar părea confecţionate spre complicarea lui gratuită?

Personal sîntem înclinaţi spre aceasta concluzie dezamăgitoare. Francisc Munteanu nu s-a clarificat asupra sensului lăuntric al personajului, asupra chipului în care se individualizează o esenţă, o abstracţiune, schema ororii de „compromis", de angajare a micului burghez.

Klim Samghin al lui Francisc Munteanu rămîne un robot. (Ar trebui să rectificăm epitetul de matematician, înlocuindu-l cu inginer). Eşecul e prea dureros ca să nu ne alarmăm. Prozator deşi tînăr, dotat cu o experienţă de viaţă invidiabilă ca un privilegiu, nu crescută în sera documentaţiei adhoc, el a produs mult în ultima vreme, dar cu un ritm în doi timpi, unul tare, altul slab. „Lenţei" i-a succedat „Oraşul de pe Mureş", roman după noi în mare parte artificial; apariţia „Fericitului negustor" a fost precedată cu foarte puţin de „Hotel Tristeţe", o culegere de povestiri autentice, sobre dar pătrunse de o sensibilitate difuză. Ce se întîmplă? Grabă, dorinţă de succes improvizat, care-l împinge şi spre neglijenţe de stil şi chiar gramaticale, sau inaptitudine pentru subiecte gorkiene? Oricare ar fi cauza, efectul a fost un hibrid trist.

Mihail Petroveanu

Poeții cîntă MAREA REVOLUȚIE

AURORA

De ani stă pironită cu lanțuri și otgoane
Corabia ce vestise Octombrie de foc,
Dar o zăresc înaltă plutind peste oceane,
Prin sloiuri, uragane, vîu deschizîndu-și loc!

O lebădă e nava călătorind departe,
O lebădă cu aripi de flăcări și de jar,
Plutirea ei alungă și vifore și moarte,
Călăuzind mulțimea pe drumul larg, stelar!

Chiar neclintită-n portu-i — precum o stea polară —
Ea poate fi zărită de fiecare ins,
Catargu-i peste vremuri lumina-și desfășoară
Urcînd în inimi jerbe de curcubeu aprins!

OSTAȘULUI DIN OCTOMBRIE

Cu cizma peticită și cu rubașca ruptă,
Cu găuri în flaneaua care-o strîngea, la gît,
In sac c-un pumn de grîne, s-a aruncat în luptă
Ducînd în buzunare cartușele și-atît!

Dar cîtă bogăție lăsat-a moștenire,
Istoriei niciodată în urma-i n-a lăsat
Un senior sau rege, cu-ntreaga lor oștire,
Și n-a lăsat în urma-i cîndva un împărat...

Nu s-o afla balanța să-i cîntărim averea,
Ea crește fără margini, e bunul tuturor
Ne-a dat cu demnitatea, credința și puterea
De a privi cu fața senină-n viitor!

TORPILORUL DIN SULINA

Cînd arborii înalță stindarde purpurii
Spre slava „Aurorii", în larguri, la Sulina,
Imi pare că plutește pe apele tîrzii
Iar Torpilorul Roșu întrezărind lumina...

Spre nava de-altădată, cu auritul strai,
Răchitele bătrîne sfioase se apleacă
— Sorbind din ceașca lunii așa ca dintr-un ceai —
Să vadă marinarii cînd aprigi or să treacă...

...De-aceea pînă-n noapte pescarii de pe mal
Tăcuți adună stuful și îl aprind cu iască
De-or poposi matrozii din necuprinsul val,
La focul lor de astăzi, tihniți, să se-ncălzească!

Nicolae Tăutu

PE FRONT, ÎN PREAJMA REVOLUȚIEI

Luna se trase în nori
ca soldatul în tranșee
cînd rafala
îi trecea lîngă urechi. Sau
vîntul mai ascuțit. Dar luna
nu avea pușcă, baionetă,
o rană cu fotografia iubitei în ea;
nici degete nu avea. „Blestemat războiul" —
spuse
unul din stepa cu mesteceni de-argint.
Și luna se stinse ca o sumbră lanternă.
Deci, mai noapte. Liniște,
numai vîntul trecea cîntecul morții
peste harfa sîrmei ghimpate. Și luna
rămase în nori. Lumina
în sufletul celui care
spuse încet: „Blestemat războiul". Și
ochii celorlalți ardeau, fiindcă
ascultau vorbele:
„— Pentru cine luptăm? Prințul
a rămas; la acest ceas
poate trece salutînd felinarele, beat.
Cînd
primim ordin de atac, el se culcă
în patul mai dulce
al iubitei.
Pentru tihna lui, pentru frumoasele lui inele
luptăm noi, tovarăși, camarazi..."
Luna ieșise dintre nori, —
parcă era casca găurită
a soldatului (un biet copil) rămas
fără mormînt, între linii.
Ardeau în tranșee țigările
sau ochii?
„— Noi, tovarăși, camarazi,
noi să lăsăm armele,
altele
să ridicăm:
împotriva războiului, deci
împotriva prințului pentru care degerăm și murim.
Noi trebuie să fim
ostașii Revoluției!"
Ochii ardeau puternic, —
mai puternic inimile.
Inimile spuneau da; așteptau
doar zorile.

Cel care vorbise
îl cunoștea bine pe Lenin.

Petre Stoica

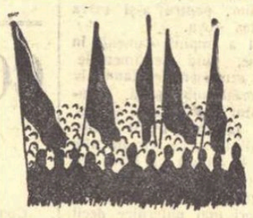

O PÎNZĂ A REVOLUȚIEI

De mulți ani
eu port o frescă imensă
în pînza prea densă
a inimii mele.
Și-n mine nu moare
nici vis, nici culoare.

Conturu-i vulcan.
Fundalul, tărie.
Erupția-i albastră, violet-sîngerie.
Sînt scene din lupte
în lava fierbinte,
și chipuri cu liniile-n colțuri și supte.

Spre focul din crater se-apleacă-o femeie.
E ea, Revoluția. Vedenia nu minte.
Voluta-i brutală
se-apleacă să zvînte
la flacără
zdrențele noului prunc.

E toamnă. Cresc zorii. Ard pomii făclie.
Eu pensula grea de nuanțe-o arunc,
scot pînza la soare.
Din cromuri învie,
în caldă erupție
frunzele ritmului...

Și-aud glasul tău care-a-nvins, Revoluție!

Violeta Zamfirescu

CÎNT

Cu tremur ușure de tinere ramuri
și-al apelor dulce și repede zvon,
Purcede să sune, la uși și la geamuri
un cînt plin de farmec, plăcutu-i ison.

Cinteze-nmulțită rostirea-i sonoră
și păsările toate pizmașe erau
de cîntul acesta de roșie-auroră, —
cu rîndul, cu șart, pe de rost l-învățau.

Văzduhul, gelos că nu știe cîntarea,
și-întinse arcușul spre-al prinde și el;
Și, iată că-i duse, puternic în zare
zvonirea de iureș, de foc și oțel;

Și duse zvonirea de praznic cum nu e
și n-a fost pe lume un altul mai drag:
Sînt patru decenii de cînd flăcăruia
cea roșie-nstelează sovieticul steag;

De cînd revoluția cu clocotu-i darnic
cuprinse la pieptu-i norodul soviet,
Și roșul luceafăr, stindardul cel falnic
sub purpura-i prinse, încetul cu-ncet,

și alte noroade și multele neamuri.
Cătușele-n zornet, și lanțuri căzînd
vestiră prin paseri, vestiră prin ramuri,
statul cel nou, dintre flăcări născînd.

Sînt patru decenii de cînd primăvara
în miezul de toamnă-un cînt și-a nălțat,
Și-n toi de octombre, olaltă cîntarăm,
în fiece an, un prier înviat;

Că-i pururi Prier de cînd vasu-„Aurora"
alt drum omenirii, tunînd, îi vesti.
Și cîntec e-n inimi pe-uscat și pe prore
din Marele-Octombre. Și-acei zori de zi

ai anului '17 — roșul copil
de-atuncea, — noroadele-n miez de Brumar,
prăznuiesc revoluția, ca pe-un april.
Ea-i pagină caldă de nou calendar,
de roș calendar proletar.

Camil Baltazar

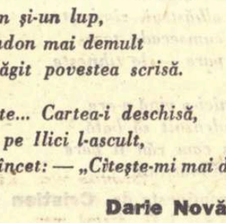

„DRAGOSTE DE VIAȚA"

— „Citește-mi din Jack London"
Lenin.

Prin ceața udă om și lup,
Zăpada-n noapte amîndoi o rup.
Și-nvăluiți în liniște de moarte,
Inaintează undeva, departe
Spre-un loc de nimenea știut,
Tîrîndu-se-n zăpadă și în lut.

Clipesc orbitele și scapără scîntei,
Și groaza cade udă peste ei,
Se întîlnesc, se luptă în zăpadă
Nu-i nimeni să-i audă sau să-i vadă...
Apoi, din noapte a venit
Doar omul, lupul a pierit...

...Deschisă cartea a rămas
Cu literele fără glas
In care-i vorba de o moarte,
De-un om și-un lup,
Cum London mai demult
Și-a îndrăgit povestea scrisă.

...E liniște... Cartea-i deschisă,
Și parcă pe Ilici l-ascult,
Spunînd încet: — „Citește-mi mai departe"...

Darie Novăceanu

„SPUTNIK"

Duh creator, iar poruncit-ai: „Fie!?"
Visările străvechi se împlinesc!
Făptura cea de lut, azi, cu mîndrie,
A sfîșiat hotarul pămîntesc.

Tot ce-n sudoarea frunții, cu migale,
Gîndirea omenească-a născocit,
Cît de puțin e-n fața faptei tale,
A cărei strălucire ne-a orbit.

Inaripați, zbura-vom spre planete,
Astrale lumi să cercetăm curînd;
Cum, suflete și minți să nu se-mbete,
Strălucitoarea faptă lăudînd?

Invidie și ură, pot, nebune,
Să răscolească patimi, cît ar fi;
Popoarele, Sovietică Uniune,
Prinosul, nu ți-l pot precupeți.

Dar, orișicît Uniune-ai fi slăvită
Și lăudată, nu-i prea mult, de fel!
N-ai fost, din ziua cea dintîi, menită
In lume să atingi înaltul țel?

Și-a smuls pămîntul chinga-n juru-i strînsă;
Și nevisate ceruri, bucuros
Ne-mbie cu-al lor har; noi rîdem însă,
Căci alt miracol știm, și mai frumos.

Un basm știm, care-i azi realitate:
— A fost odată-n lume un popor,
Cătușile ce-și rupse, blestemate,
Semeț să se avînte-n viitor.

Dîrz, casele și-a dărîmat, bătrîne,
Robiile și beznele răzbind,
Ca pașii-n lumea stelelor să-și mîne,
La porțile-aurorii ciocănind.

Acest popor, în lumea rea, haină,
In care omul e-nrobit brutal,
Spre pace, libertate și lumină,
S-a îndreptat în zboru-i sideral.

Frîngînd și vremi și pămîntești întinsuri,
Și prigoniri și-ai silniciei ghimpi,
Deschise poarta, larg, spre necuprinsuri,
Pe unde pruncii lui vor merge-n timpi.

— „A fost odată-așa ca niciodată..."
Povestea mare, astfel a-nceput;
Acea poveste acu e-adevărată...
Și ani, doar patruzeci, vezi, au trecut.

Alfred Margul Sperber
In românește de LAZAR ILIESCU

MAIAKOVSKI

Priveam discul negru de ebonit
și cercurile fine mi se roteau în creier
ca obsedanta trecere a unor roți
ce lunecă spre nesfîrșit...
Imi curgeau în auz, neștiute clinchete,
fulgere-mi lunecau peste pleoape,
un clopot asurzitor și totuși limpede
bătea peste cupolele sufletului
și cercurile fine mi se roteau în creier
ca undele unor întunecate ape...
Ascultam vocea lui Vladimir Maiakovski!
Cîntecul aspru al glasului său,
copleșitor și străveziu ca vinul amar,
cîntecul dus, fluid ca argintul topit,
fiecare cuvînt, un tunet,
fiecare poem, un scurt-circuit,
cuvintele se smulgeau din încătușarea firească
și tropoteau, în sînge,
ca un cal cu copite de jar.
Să-l asculți și să asculți Revoluția,
gloanțele mușcînd imperialele cremeni,
trecerea batalioanelor spre front,
preludiul mitralierelor — tobele — sunînd sacadat
să-l asculți și să-ți înalți umerii,
să-l asculți și să-ți fie rușine că ești bărbat,
că nu-i ești asemeni...
Ploi aurii în stepele Rusiei
dansînd asupra ierburilor sure,
sînt cîntecele năvălite-n suflet,
ploi aurii ce-ntineresc pămîntul
și crengile sălbatice-n pădure...

Gheorghe Tomozei

PROMETEU

In țara-nlănțuită-odinioară
Sclipi întîi dreptății, răsăritul
Și s-a-mplinit cu fructe roșii, pomul.

Aripa minunării mă-nfășoară,
Contururi omenești îmbracă mitul;
O. Prometeu, pricep, e însuși omul!

Ioan Șerb

Vă prezentăm poeți sovietici

Konstantin Vanșenkin

Konstantin Vanșenkin este un reprezentant talentat al poeziei sovietice de după război. Poet prin excelență liric, el a reținut atenția prin delicatețea și grația expresiei, prin umanismul adînc al poemelor sale. Cîntăreț al prieteniei și iubirii, al sentimentelor celor mai generoase, Vanșenkin știe să pătrundă în intimitatea lor, dezvăluindu-le discret frumusețea. Copilăria și adolescența, cu visurile și emoțiile lor, au găsit la Vanșenkin ecou, în versuri pline de duioșie și tandrețe, precum anii de război i-au prilejuit creații aspre și îndurerate.

Rezonanțe din lirica lui Isakovski și Scipaciov, demonstrează o influență binefăcătoare care, asociată talentului poetului, îi conturează personalitatea.

C. M.

INIMA

Mă-mbolnăvii. Și-atîtea griji deodat'!...
Un doctor cunoscut, vecin cu mine
Imi spuse ca să stau mai mult la pat
Că, ce am eu — e grav și nu e bine...

Iar eu, de asta, nu știam nimic.
Era firesc — fără s-o simt să-mi bată!
Nici n-am simțit-o, zău, vreodat', vreun pic,
Nicicînd nu m-a durut, chiar niciodată.

Trăia în mine-ușor, ușor, ușor,
Cuminte, măsurat. Și nu mă mira...
Dar toate, cîte în război ne dor
Prin ea trecură, toate; și-o răniră.

Mihnire, doruri, ură și iubire
Strîngînd în ea — neobosită bate
Și lucruri ce de mult s-au șters din amintire,
Ce limpezi le păstrează, și curate!

Iar eu de asta, uite, n-aveam știre.
Era firesc — fără s-o simt să bată!
Obișnuit cu cîntul ei subțire
Durerea-i n-am simțit-o niciodată.

Și ca trezită parcă, în sfîrșit,
Ea se zbătu: un prunc prea strîns în fașe,
Un pui de rîndunică, chinuit
Virît, precum odată sub cămașe.

Voia să zboare, caldul ghemușor
Și se zbătea cu-atîta înțistare
Că-n așternut mă răsuceam ușor,
Să nu-l strivesc cumva, din întîmplare..

Se luminează. Pe fereastra mea
Pe curtea largă, ca în zori — pustie,
Cad raze dulci
Și cinova striga
Chemînd pe nu știu cine ca să vie.

Și geamurile, tremurînd, vibrau.
Iar eu sării din pat: mi-era mai bine —
Deși doar nu pe mine m-așteptau
Știind că doar nu mă strigau pe mine.

Intinsă-i depărtarea-n fața mea
Și-i liniște, atîta!... Ca-ntr-o seară!
Și-n liniște — doar inima-mi bătea
Ca s-o audă lumea de afară.

Albastre fumuri lunecau spre cer
Și bolta devenea strălucitoare.
Mi se părea durerile că pier
Și inima, simțeam că nu mă doare...

Mă iartă că la bucurii, la plînș,
Cînd m-a-ncercat amarul, fericirea,
Nu te-am cruțat, o, inimă! de-ajuns...
Dar altfel ți-ai fi meritat numirea?

★ ★ ★

Intră soldatul într-o casă
De sete-o cană ca să beie.
Ce dulce-i apa, răcoroasă,
Și gazda, — doamne, ce femeie!

Bău. Aprinse o țigare.
Ea,-n fumul albăstrui, zîmbește.
Bărbat'său-i cumsecade tare
Și traiul — pare — le tihnește.

Soldatul — nici-o vină n-are
La ușă c-a-ndrăznit să bată.
Doar niteluș cam rău îi pare
Că gazda este măritată.

In romînește de **Cristian Macarie**

Nemurirea anonimilor

Mihail Alexandrovici Șolohov avea optsprezece ani cînd a început să scrie povestiri. Subiectele acestor povestiri erau furnizate de tragedia războiului civil care se desfășura sub ochii tînărului scriitor, pe malurile Donului liniștit. După doi ani, în 1925, aceste povestiri au apărut adunate în volum — primul volum al lui Șolohov, purtînd titlul „Povestiri de pe Don". Scriitorul avea douăzeci de ani... Și douăzeci de ani, — după cum spune undeva Mihail Sadoveanu — nu e virstă, ci nemurire. La douăzeci de ani oamenii nu cunosc gustul amar al lacrimilor care li se par numai sărate, la douăzeci de ani oamenii nu cred că nu sînt veșnici, moartea părîndu-li-se perfect plauzibilă numai atunci cînd e vorba de oricine altcineva, afară de ei înșiși. Dar „Povestirile de pe Don" sînt opera unui scriitor pentru care la vîrsta cînd toate sînt posibile, chiar și veșnicia, nemurirea nu are chipul unui zeu tînăr și mîndru. In anii cînd sînt scrise aceste povestiri, copii, adolescenți, tineri și virstnici, se învălmășesc în valul uriaș de sînge al războiului civil. Moartea, prezența fantomatică, excelența neagră și uscată a devenit, și în povestirile de pe malurile liniștitului Don, un personaj familiar, la fel de necruțător și de temut, dar care a pierdut ceva din strania lui enigmă. Moartea nu mai are înfățișarea simbolicului craniu descărnat, lingă care vibrează lama ascuțită a unei coase. Moartea și-a pierdut simbolul și a devenit o violentă realitate, un termen dintr-o tragică alternativă, în care oamenii nu cunosc decît partizani. Oricine altcineva este un dușman și trebuie ucis. Nemurirea aparține tinerei revoluții.

Scriitorul a gustat de timpuriu din apa amară din care beau eroii și a înțeles realitatea aspră a vieții, fără romantismul virstei și fără retorismul marilor aventuri neștiute.

Aceste povestiri sînt scrise într-un stil uscat, cu rare și zgîrcite nuanțe lirice, reduse de multe ori la sensibilitatea unui epitet: „stepa împurpurată". (Traducerea frumoasă, semnată de Cezar Petrescu, cred că a edulcorat puțin duritatea aridă a stilului). Peisajul nu este aproape niciodată savurat pentru frumusețea lui și nu este exploatat pentru satisfacerea valențelor lirice. Ținutul cazăcesc al Donului apare în aceste povestiri foarte clar, cu precizie și cu emoție descris, dar numai ca un cadru folosit de oameni în lupta lor pe viață și pe moarte. Apa Donului, malul lui rîpos, iarba, pădurea, stepa — toate sînt prezente dar într-un plan secund, în liniștea lor măreață și în contrast cu zbuciumul omenesc. Oamenii și războiul civil, cu drama lui care pătrunde pînă în cercul îngust al familiei, ocupă primul loc. Scriitorul nu are timp (sau nu vrea să îndulcească realitatea crudă a tragediilor omenești pe care le înfățișează?) pentru decorurile fastuoase, pentru frumusețea alinătoare a apusurilor sau a răsăriturilor. Se aude numai din cînd în cînd cum tace stepa, sau cum foșnesc pădurile. Șolohov, tînărul pe atunci Șolohov, pare că împrumută viziunea și febrilitatea eroilor săi, care iubesc și resimt farmecul naturii, dar nu au timp să se extazieze în fața ei, nu au timp să viseze, să reflecteze la viață și la moarte, sub vraja luminilor filtrate de frunzișul toamnei. Moartea e lîngă ei, viața trebuie apărată.

Situațiile-limită în care se află aproape toate personajele acestor povestiri nu permit decît o trăire intensă, imediată și restrînsă în timp. In asemenea situații oamenii nu au timp să se gîndească prea mult, să prelungească stări tulburi de conștiință, să șovăie, să regrete. In „Om cu familie grea" de pildă, un tată devotat și iubitor nu pregetă să-și omoare doi fii ca să-și salveze ceilalți șapte copii de la moarte. Adolescentul Mitka nu șovăie să-și lovească cu toporul tatăl, un criminal slujitor al albilor, pentru a-și salva fratele, un ostaș roșu.

Războiul civil a împins oamenii în situații extreme, cînd sentimentele călduțe, chiar sentimentele familiale nu mai pot dormi sub spuză, necunoscute, sub vălul tradițiilor și convenienței. Puși în fața marii încercări, oamenii devin ceea ce în alte condiții nu ar fi bănuit ei înșiși că ascund în personalitatea lor: un erou sau un laș. Legăturile sociale, de clasă sînt de multe ori mai puternice decît legăturile de sînge. Orientarea socială diferită a membrilor aceleiași familii duce inevitabil la destrămarea ei și, în focul luptei fără răgaz, părinți și copii, frați și surori se întîlnesc inevitabil de cele două părți ale baricadei. Fiul pe care familia cu mari sacrificii l-a ținut la învățătură, se întoarce acasă ofițer alb. Părinții și frații lui luptă în armata roșie. Șibalok o omoară pe mama fiului său, descoperind că e o spioană, trimisă de albi, și-și hrănește copilul abia născut cu lapte de iapă.

Ritmul febril în care oamenii sînt nevoiți să trăiască, să hotărască de viață și de moarte, a exclus din aceste povestiri analiza psihologică îndelungată, minuțioasă. Personajele își aleg repede soarta, se hotărăsc pe loc în lumina fierbinte a unui singur țel: pentru sau împotriva revoluției?

Frămîntarea interioară, răscumărea dureroasă a fibrelor sufletești, sînt surprinse de Șolohov într-un țipăt, într-o vorbă revelatoare pentru mistuitoarea sete de viață a celui care moare. O grimasă, de cîte ori trece prin fața oglinzii, a tînărului Piotr cărula mahnoviștii i-au scos un ochi, vorbește mai elocvent decît o analiză amănunțită. Tînărul comsomolist nu are timp să-și răscolească durerea morală de a fi fost estropiat. Oferindu-i-se posibilitatea de a fi pus sub îngrijire medicală, el refuză pentru a se întoarce în stanița lui, unde lupta — lupta crudă cărei tatăl său și el însuși i-au plătit un tribut atît de dureros — continuă. Astfel a crescut această generație de eroi care renunță de bună voie la cele mai urgente griji personale, pentru a merge acolo unde „este mai multă nevoie" de ei!

Eroismul care a făcut și a apărat marea revoluție răspîndește dogoarea sa din paginile acestor povestiri, scrise aproape în același timp în care întîmplările descrise aveau loc. In acele timpuri nehotărîte, de încordare, cînd trupele roșii dar și gărzile albe susțineau că luptă în numele patriei, Șolohov a intuit exact devenirea istorică, sensul ei, jertfa nemăsurată a comuniștilor și a maselor care cunoșteau adevăratul patriotism, luptînd cu abnegație pentru cauza socialismului. Comuniștii pe care îi înfățișează scriitorul emană o mișcătoare umanitate în intransigența lor. Comisarul Bodeaghin nu împiedică uciderea tatălui său, un chiabur care și-a mînjit mîinile luptînd împotriva trupelor roșii, dar salvează cu prețul vieții sale un copil rătăcit în stepă și amenințat să moară înghețat.

De la primul său volum, Șolohov a răspuns marilor probleme ale existenței și ale contemporaneității, risipind mitul umanitarismului mic-burghez și așezînd în locul lui relații de adevărată umanitate, aerul curat pe care revoluția l-a adus în viața socială.

Georgeta Horodincă

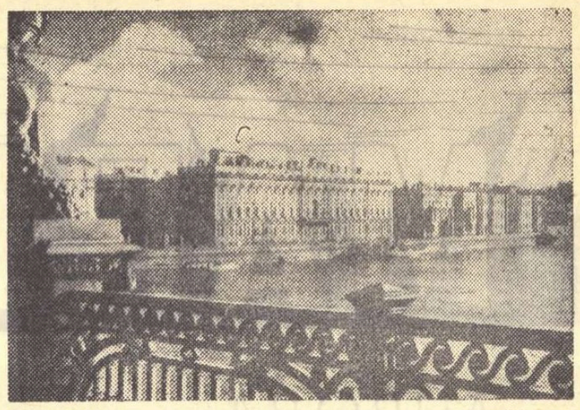

LENINGRAD *Muzeul Lenin*

CONCEPȚIA SOVIETICĂ DESPRE FOLCLOR

Concepția sovietică despre folclor este rezultatul unor cercetări aprofundate, bazate atît pe materialul rămas de la înaintași cît și pe un vast material nou, culeș și interpretat în cei 40 de ani care s-au scurs de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Interpretarea științifică a folclorului sovietic se datorește faptului că cercetătorii din marea țară prietenă țin seama de criteriul istoric.

Profesorul V. I. Propp, în lucrarea sa intitulată „Eposul eroic rus", arată clar că „una din principalele cerințe ale științei noastre contemporane este aceea ca toate fenomenele de cultură ale societății omenești să fie studiate în dezvoltarea lor istorică". In studiile și manualele unor cercetători valoroși ca: Sokolov, Kaiev, Bogatirev, Andreev, Adrianova-Peretz, Cicerov, Lozanova, Astahova, Dmitrakov, Minț etc. criteriul istoric constituie o călăuză sigură în cercetarea și explicarea unui material extrem de bogat, care pune probleme deosebit de delicate.

Folcloristica sovietică a trebuit să lupte pas cu pas pentru a pune ordine și a limpezi o serie de probleme și chiar noțiuni legate de cercetarea folclorului. Insăși definirea folclorului a pus deseori în dilemă pe folcloriști. Cercetările au dus în cele din urmă la o definiție precisă, rezultată din profunda studiere a materialului. Folcloristica sovietică a stabilit că folclorul reprezintă totalitatea operelor artistice orale, create sau existente în rîndurile maselor largi ale poporului. Deci, e vorba de materialul de studiu. Știința care se ocupă de studierea acestui material se numește folcloristică.

In legătură strînsă cu definirea folclorului se află și problema genezei lui. Combătînd o serie de teorii idealiste din occident ca și idei dăunătoare din concepția unor folcloriști formați la școala lui Veselovski și N. I. Marr, folcloristica sovietică arată limpede că folclorul este o emanație a maselor populare, că el se datorește unor talente ridicate din rîndurile poporului al cărui nume, cu timpul, a fost uitat dar a cărui operă a rămas vie în memoria maselor. De aceea, astăzi în Uniunea Sovietică se acordă mare atenție investigațiilor care tind la identificarea numelor, unor astfel de creatori.

In același timp, folcloristica sovietică a demonstrat că în patrimoniul cultural al maselor au pătruns de multe ori creații ale unor scriitori talentați. Odată intrată în popor, creația scriitorului începe să se conformeze tuturor fluctuațiilor pe care le suferă de obicei opera folclorică propriu zisă.

Firește, cea mai mare parte a operelor folclorice, în special a celor tradiționale, este rezultatul creației populare anonime. Anonimatul în folclor a stîrnit de asemenea discuții vii. Unii confundau anonimatul cu impersonalitatea, uitînd că numai împrejurările au făcut ca numele primilor autori să fie uitate. Alții nu înțelegeau că aproape fiecare executant de opere folclorice este în bună măsură și un creator. Cercetările folcloriștilor sovietici au dus în cele din urmă la concluzia că anonimatul este expresia faptului că orice operă folclorică este un bun al poporului. Astăzi, în Uniunea Sovietică sînt cercetători care cred că în mod treptat anonimatul și oralitatea în folclor, vor fi de domeniul trecutului.

Cei mai mulți dintre folcloriștii burghezi acreditaseră ideea că folclorul este o emanație a maselor țărănești analfabete și că, o dată cu introducerea elementelor de civilizație în viața satului, el încetează de a mai fi produs. Folcloristica sovietică a spulberat și această idee neștiințifică. Ea a demonstrat, pe bază de material, că producția poporului n-a secat niciodată ci s-a dezvoltat totdeauna în strînsă legătură cu condițiile economice, politice și sociale în care au trăit oamenii pe diferitele trepte de dezvoltare a societății. Din această cauză creația populară nu este și nici nu poate fi omogenă. Profesorul F. A. Rubțov de la conservatorul din Leningrad ca și alți cercetători au arătat în mod concludent care este procesul de dezvoltare a creației folclorice în diferite perioade istorice. Printre altele, trebuie remarcat faptul că pentru prima oară în istoria folcloristicii, cercetătorii sovietici au arătat care este importanța cîntecului orășenesc. In ultima vreme au fost clarificate numeroase probleme în legătură cu apariția și evoluția cîntecului muncitoresc. Astfel, printre altele, s-a constatat că în cîntecul orășenesc pot fi deosebite mai multe straturi care se datoresc faptului că el a apărut în medii diferite. De asemenea, s-a arătat că spre deosebire de cel țărănesc, cîntecul muncitoresc e lipsit de sincretism.

Știința sovietică a arătat că folclorul, întocmai ca și literatura, se ridică la nivelul artei militante. Ceva mai mult, caracterul educativ, capacitatea de a influența activ conștiința populară, oferă posibilitatea de a fi larg utilizat în lupta socială. De aceea, problemele de folclor nu pot fi rezolvate independent de intervenția practică a folcloriștilor în însuși procesul creației, prin imprimarea unei linii ideologice juste.

In Uniunea Sovietică această sarcină este în atenția tuturor folcloriștilor. La noi în țară, datorită contactului viu cu folcloristica sovietică, această menire a științei folclorice a fost pe deplin înțeleasă.

Astăzi, datorită folosirii creatoare a experienței sovietice, folcloristica românească s-a dezvoltat considerabil și se bucură de prestigiu dincolo de hotarele țării noastre.

Mitu Grosu

LITERATURĂ FĂRĂ SUPERSTIȚII

Viktor Nekrasov a realizat o performanță. Un inginer trimis pe front rătăcește de la o unitate la alta, îndură mizeriile retragerii, ia parte la cîteva bătălii crîncene, cunoaște cu totul fragmentar marea înfruntare de la Stalingrad și notează în stil lapidar, într-un jurnal de campanie, peregrinările sale. Astfel s-a născut, se pare cel mai bun roman sovietic despre război, „In tranșeele Stalingradului", care depășește prin autenticitate și realism orice concurență. Eroismul în proporții monumentale ține de categoria sublimului, iar autorul a nimerit acea perspectivă de detașare și indiferință artă care stă bine unui povestitor aproape „blazat" și face verosimile întîmplările excepționale. Ca fiece încercare originală și aceasta s-a impus printr-o sfidare a unor norme rigide, cu lipsa de respect strengărească pe care cartea de debut o evidențiază adesea în loc de emblemă. Viktor Nekrasov s-a dispensat de cîteva prejudecăți (prejudecăți în măsura în care principii fructuoase care au inspirat opere celebre sînt legiferate obligatoriu):

a) Imaginea războiului trebuie reconstituită literar într-o viziune atotcuprinzătoare, expunînd proiectele și liniile directoare ale bătăliei, împrumutînd perspectiva statelor majore care înregistrează și ierarhizează fiecare etapă. Cartea nu se supune prescripției. Cu riscul imaginilor incolăcite, prădate de orice rigoare, autorul refuză simetriile, se menține pe orbita subiectivă a eroului, se simte parcă protejat sub paravanul jurnalului de campanie și permite, fără restricții, relatările dezordonate, asociațiile curioase pe care însuși evenimentele neobișnuite le oferă din belșug. Este absentă tortura capitolelor suprapuse: prisma ostașului simplu, apoi a comandantului, intențiile dușmanului, totul reductibil la scheme clare, indispensabile cititorului cu veleități de strateg. (Tolstoi să fie vinovat de această tradiție?). Cărți de reputație în istoria literaturii au descris urgia războiului, preferînd o altă optică, sacrificînd ilustrării tacticii detaliate reconstituirea atmosferei. Eroul combatant într-o unitate militară carecare resimte continuu primejdia-surpriză, el nu poate fi stăpîn pe toate datele operațiunilor. Nekrasov motivează și el unghiul deformat dar plauzibil: „Pe front nu știi niciodată nimic afară de ceea ce se petrece chiar lîngă tine. Dacă nu trage neamțul în tine crezi că în lumea întreagă domnește liniștea și pacea; iar cînd începe să te bumbăcească, ești convins că s-a pus în mișcare întregul front de la Marea Baltică la Marea Neagră".

b) Altă prejudecată, vitejia țeapănă, e persiflată. Stilul imaculat i se pare autorului o impietate, mai ales dacă ești partizan al veridicității fără rezerve. Tînărul scriitor nu s-a sfiit să evite exemple slăvite și a apelat la predecesori ca Șolohov și Fadeev care zugrăveau teribilele ciocniri armate cu toată cruditatea. Există și dezertori și filistini care beneficiază de confort și ocrotire, există și etosism din lașitate sau prin hazard. De abia în straniile înlănțuiri impregnate de tot noroiul nenorocirilor omenești, în cumplita încleștare, fondul uman viabil se manifestă tulburător, atingînd grandoarea. Lipsesc părțile fulminante, uniforma spilcuită și veșnicul calm imperturbabil al comandanților. Războiul îl suportă oamenii în condiții infernale și ei reacționează în limitele umane.

Imaginea e dură, neocolind pitorescul trivial. In timpul liber soldații omoară unul pe spatele celuilalt muște de cai grase și greoaie. Ciumak, un cercetaș neînfricat, merge cu părul vîlvoi, cu tunica vărgată ruptă. Cînd și-o trage peste cap, pe pieptul lui mușchilos și ars de soare e tatuat un vultur albastru cu o femeie în ghiare.

O scrisoare amicală trimisă eroului aflat în spital începe astfel: „Ce porc mai ești, Iurka!".

Puritanii strîmbă din nas și se întreabă insinuant de ce sînt alese, cu delectare, aceste exemple. E adevărat. Romanul nu se cufundă în vulgaritate dar nici nu netezește asperitățile reale și numai această duritate reprodusă creează senzația neforțată de destindere. Lipsa de preocupare pentru stilizare — cînd e urmărită cu artă — devine tot un stil. Autorul aderă la proza modernă, lucidă și aparent necizelată. Totul pare scris la întîmplare, fără constrîngerea compoziției sau a planurilor geometrice. Dar cititorul avizat nu ajunge în derută. De fapt, dezordinea are totuși un ax coordonator, pe care Viktor Nekrasov îl intuiește printr-un instinct infailibil. (Altfel haosul ar rămîne și în artă haos, ceea ce ar fi jalnic).

c) Este acceptabil sentimentalismul? Nu, categoric nu. Oamenii suferă, se chinuiesc în insolubile probleme sufletești, suportă nostalgia dragostei, a căminului, a profesiunii alese? Desigur, Nekrasov nu afirmă contrariul. Dar acumularea imensă de durere pe care o presupune încordarea războiului te obligă să fii excesiv de lucid, să distilezi efuziunile, să te irădezi foarte rar printr-un gest spontan, printr-o replică întretăiată. Dacă nu-ți însușești o doză apreciabilă de umor, chiar din cel trist, sfîșietor, dar laconic, care să curme înclinația spre tînguire sentimentală, rămîi dezarmat și ridicol. Comunicarea între oameni trebuie să fie banală, căutat indiferentă, pentru a nu încărca de prisos dramatismul acut al situației. In febra așteptării — se apropia clipa contraatacului — discuția se desfășoară astfel: „— Trebuie să fi nins în Siberia, spune Karnauhov. — Tot ce se poate, răspund eu. — Or fi început și gerurile. — Și laptele se vinde în sloiuri de gheață, cu bucata. — Și la Vladivostok lumea mai face încă băi de mare. — Am auzit că e rece marea la Vladivostok. — E rece și totuși lumea se scaldă".

Nimic nu denotă dorința de a rîde, de a juca o farsă. Oamenii vor să se simtă alături, lumile lor să se interfereze, dar sufletul e prea plin de zbuciumul real, pentru ca în schimbul de cuvinte — esențial este că vorbesc, — să nu se distanțeze de zonele lor intime. De ce să împărtășească chinul, dorul, năzuința, dacă și celălalt e copleșit de aceleași poveri? Povestirea afișează de aceea o nepăsare aspră care indică mult mai bine ce se petrece în interior. Stilul corespunde împrejurării. Rarele răbufniri ale amintirilor se pleacă în fața conciziei dominante. Iată evocarea trecutului: „Și tăcem. Tăcem pînă la sfîrșit. Răsar iarăși în fața mea Kievul, castanii, teii, Liusea, florile vii, dirijorul cu ceva alb la butonieră... Apare apoi un bombardier de noapte, greu, cu trei motoare".

Despărțirea de cel mai bun prieten pe front: „— Ei, gata acum. Rămîi sănătos. — Rămîi sănătos. Și pleacă cu pasul lui obișnuit, umblînd agale, cu boneta dată pe ceafă și cu mîinile în buzunare".

Uscăciune? Nu, cartea aceasta severă conține cel mai profund lirism. Solidaritatea virilă, la modul acesta brutal, presupune scrîșnetul lăuntric produs de război. Relaxarea o oferă într-un fel discuțiile, ghionturile, înregistrarea disciplinată a detaliilor tehnice pentru bătălia apropiată. Subit, după o expunere precisă a obiectivelor de luptă, comandantului încruntat îi scapă o întrebare ciudată: „Dumneata crezi în vise, Kerjențev?" Nu e bine. Patetism inutil. Sentimentalismul e retezat îndată, acoperit de răceala întrebărilor „profesionale". Se desfășoară o dispută gigantică tragică, care cere un efort colectiv, fiecare abdicînd pentru o vreme de la „accesoriile" lui personale. Abnegația uluitoare a salvat patria de la catastrofă. Și cînd unul dintre creatorii acestor acte extraordinare se miră chiar el, cum de a fost răsturnată mașina de război hitleristă, Kerjențev, care cunoaște răspunsul simplu, exclamă: „Of, Ciumak, Ciumak — băiete, tîmpite întrebări mai pui și tu! Nu înțelegi absolut nimic... Vino încoace. Hai, mă. Hai să ne îmbrățișăm. Am cam băut amîndoi. Și cînd beau, oamenii se îmbrățișează. Nu e nicidecum sentimentalism, ferească dumnezeu..."

„Nu e nicidecum sentimentalism, ferească dumnezeu" — iată deviza.

Resortul prozei contemporane este așezat pe un paradox. Decretează pe un plan maxima pudoare și totodată pe alt plan renunțarea la decență. Pudoarea e supravegheată de rațiune, care nu admite melodrama, dezvăluirea amplă a sentimentelor, iar indecența răspunde cerinței realismului extrem, înfățișării cadrului, suspectînd orice culoare angelică.

d) In fiecare roman trebuie să existe un conflict puternic și caractere bine conturate. Nekrasov nu crede în superstiții literare. Personajele lui sînt schițate fugar, din cîteva trăsături, fără sondaj. A comis un delict? Nu e nevoie de nici o sancțiune, autorul a intuit bine caracterul cărții. Este un roman de atmosferă. Jurnalul de campanie al unui ofițer inteligent, care observă perspicace evenimentele și le transcrie cu degajarea voluntară a artistului. Adăposturile blindate, peisajele ciuntite, urmele bătăliei, fețele supte, crispate de tensiune, toate aceste frînturi din iresca războiului sînt pigmentate cu remarca fină a fostului student de la Institutul de arhitectură. Descripția se petrece permanent în cel mai consecvent realism. Insă de abia aici, în redarea fidelă, autorul obține de cîteva ori contraste care ajung pe neașteptate la un sens bizar. Elementul înfim de halucinant, de obsesiv, produce efecte artistice deconcertante. In noaptea dinaintea ofensivei revin amintiri din anii de studenție: istoria arhitecturii și Partenonul. Partenonul... Anii 454—438 a.Chr. Colonadă închisă — peripter. Opt coloane în față, șaptesprezece laterale... Stilul doric, tonic, corintic. Un ordin se compune din stilobat, coloană și antablament. O coloană se compune din corpul coloanei, echinus și abaca, etc. etc. Este ceva năucitor în înșirarea termenilor savanți, greu de pronunțat, în noaptea stîrnită, elementară, înfiorător de palpabilă, care precede atacul.

e) Atenției Lipsește analiza psihologică care să lumineze mobilurile nobile ale eroismului. Atenției Lipsesc controversele de idei care clarifică atitudinea ideologică a autorului. Invinuirile emise pe tonul cel mai sentențios nu-l pot intimida pe Viktor Nekrasov. Intr-adevăr el nu scrutează conștiința eroilor, nu etalează opiniile lor multilaterale despre filozofie, artă sau pedagogie. Regiunea sufletească pe care o surprinde cu predilecție rămîne aceea a emoțiilor colective, a psihologiei de masă. Gestul eroic gîfîit în ritmul asimetric, febril, sugerează însă foarte bine conștiința socialistă a unui popor decis să reziste asediului sălbatic. Autorul nu e un reflexiv, ci un temperament trepidant, dotat să exprime tocmai agitația zilelor de război. Totuși ideologia cărții răzbate din toate paginile. Autorul e comunist, patriot, ceea ce asigură perspectiva tonică realist-socialistă a cărții. Kerjențev este un intelectual, care resimte imperativul solidarității și al acțiunii. Cele mai bune romane occidentale despre lupta împotriva fascismului se nutresc din același simțămînt al necesității coeziunii colective și al acțiunii. Dar acolo adesea eroul intelectual e stăpînit de presimțirea sau chiar de viziunea exactă a eșecului final. Totuși, așa sceptic, el simte datoria de a împărtăși soarta mulțimii, de a depune întreaga lui experiență în efortul comun, acceptînd tragedia iminentă. Viktor Nekrasov propune aceeași aderare, fără menajamente, la cauza poporului dar privește mult mai optimist deznodămîntul. Există o credință inalienabilă care animă rezistența lui Kerjențev și a tovarășilor săi. Este o credință neargumentată care provine din resurse adînci. Nu obstinație, ci aproape transfigurare. In fața iureșului năprasnic al inamicului, eroii nu suportă ideea înfrîngerii și repetă automat: „Nu se poate! Nu se poate!" Jertfa lor se produce firesc, fără complicații și întortochieri. Kerjențev participă la acțiuni de o temeritate uimitoare, convins că așa trebuie. Camarazii lui dau dovezi de tenacitate a cărei sursă nu e greu de detectat. Cititorul subînțelege că toate acestea sînt roadele educației comuniste.

S. Damian

A. SEGAL *„Primul decret sovietic despre pace".*

La întoarcerea dintr-o călătorie în Uniunea Sovietică

La Moscova am vizitat expoziția anuală agricolă, unde sînt reprezentate toate republicile și regiunile Uniunii Sovietice. Nu am vizitat toate pavilioane'e. Nici nu este cu putință acest lucru în cîteva ceasuri. Am intrat doar în cîteva pavilioane, cîteva republici unionale. Fiecare republică este reprezentată cu bogăția sa arhitectonică, cu belșugul roadelor pămîntului său. Pavilioanele sînt foarte variate ca arhitectură, dar toate la un loc au un tot armonios, grandios, cuceritor. E o armonie între emblema expoziției, un tractorist și o colhoznică care țin deasupra capului un snop de grîu auriu și „Fîntîna prieteniei între popoare" din Piața Colhozurilor. Expoziția însăși este o academie de știință. Este locul cel mai indicat pentru schimbul de experiențe între republici și colhozuri, cu terenuri de experiență, cu laboratoare, cu profesori și academicieni, gata să lămurească o problemă, să-ți explice. Pavilioanele sînt pline de cetățeni sovietici, în porturile tuturor republicilor și regiunilor. Pămîntul Uniunii Sovietice este darnic cu oamenii. Iar cînd pămîntul a fost zgîrcit, omul l-a supus și l-a făcut fertil. Pustiurile îndepărtate ale Asiei au fost irigate și transformate în adevărate grădini roditoare. În pustiul uscat de odinioară cresc din belșug bumbacul, vița de vie, ceaiul, lămîiul și portocalul. Kazahstanul a devenit țara minune care dă atîta grîu într-un an de pe pămînturile desțelenite, cît n-a dat în jumătate de veac înainte. Am zăbovit mai mult la pavilionul consacrat descoperirilor și realizărilor științei și tehnicii sovietice în domeniul energiei atomice și folosirii sale în scopuri pașnice.

Cred că în clipa de față în Uniunea Sovietică se dă bătălia pentru nivelarea diferențierii dintre sat și oraș.

Marile descoperiri științifice din ultimul timp vor ajuta ca aceste transformări să se facă într-un timp relativ scurt.

In timpul Revoluției din Octombrie oamenii visau o viață mai bună. Toți oropsiții vieții și-au ridicat fruntea sus și au privit strălucirea stelelor de pe steagurile roșii. Fiecare republică își vedea îndeplinindu-și misiunea istorică în cadrul statului nou înființat de Revoluție, de Lenin. Era nespus de greu după Revoluție. Poeții și romancierii, prin eroii lor, visau fericirea popoarelor sovietice și a lumii întregi. Aceste visuri devin acum realitate.

Revoluția l-a descătușat pe omul exploatat și i-a dat posibilitatea de a privi lumea, societatea, cu alți ochi, cu altă minte, schimbîndu-i și felul de viață și etica. Omul descătușat de exploatare și umilință este capabil de transformare, capabil de a deveni un om nou. El nu mai munceste pentru moșier, pentru patron, pentru prinți. Statul socialist face totul ca munca să devină frumoasă și plină de poezie, nu chin, nu istovire. În Uniunea Sovietică munca se mecanizează în mod uimitor. Munca se mecanizează uimitor chiar în sate, în colhozuri și sovhozuri. Grîul, porumbul, cartofii, sfecla de zahăr și fînul nu mai au nevoie de multe brațe de muncă. Mașinile înlocuiesc mii și zeci de mii de brațe de muncă. La colhozul pe care l-am vizitat în Georgia se lucrează mecanizat și via. Tot mecanizat se lucrează și la marile lucrări pentru irigare, pentru plantarea de păduri.

Cîțiva ani în urmă am vizitat o fabrică de automobile din Republica Democrată Germană. Nu văzusem niciodată o fabrică de automobile și m-a uimit ceea ce am văzut acolo. La Moscova, printre multele lucruri pe care le-am văzut a fost și fabrica de automobile. Această fabrică întrece orice închipuire. Totul este mecanizat, totul este automatizat. Un autocamion se încheagă văzînd cu ochii. Într-o hală vezi bucăți de fier, blocuri de oțel, iar în alta piesele pe bandă; într-o hală vezi cum se pregătesc formele pentru turnarea arborelui motorului, iar în alta motorul gata montat și chiar cum funcționează. Ne conduce prin fabrică inginerul Ofcearov. Ne duce unde vrem și ne arată tot ce dorim. Nu-i nici un secret. Fabrica scoate sute și sute de autocamioane pe zi, zeci și zeci de autobuse și limuzine. Am văzut camioanele, limuzinele și autobusele. Noul tip de autobus este un fel de casă confortabilă; mai mare plăcerea pentru un pasager să călătorească într-un astfel de vehicul. Scaunele se pot transforma în pat de dormit, ca în avion. Constructorii acestui tip de autobus s-au gîndit la drumurile lungi, oboșitoare pentru călători.

In hala bicicletelor se lucrează nespus de rapid. Fără să exagerez, cred că se face o bicicletă la fiecare jumătate de minut, dacă ținem seama că fabrica lucrează numai în două schimburi, cu o întrerupere de o oră la amiază pentru masa muncitorilor și ținînd seama că sîmbăta nu se lucrează decît șase ore în schimb. La capătul benzii automatizate, bicicleta cade ambalată gata, iar un om nu face decît să așeze bicicletele pentru înmagazinare.

La cererea delegatei din Noua Zeelandă, vizităm locuințele făcute de fabrică pentru muncitori. Pe niște locuri părăginite s-au ridicat blocuri cu zece etaje. Am sunat la o ușă. O femeie ne deschide. Femeia este destul de tînără, îngrijită, cu șorțul în față. Ne zîmbește și ne poftește în casă. O cheamă Antonia Petrovna. A fost lucrătoare la fabrica de automobile, dar acum este supraveghetoarea creșei de copii. Vizitatorii sînt curioși, vor să vadă cum locuiește, ce are. Intră în cele două camere, în bucătărie, în baie. Are telefon și radio. Are o fetiță de cinci ani. Este la grădiniță fetița. Casa este plină de jucării. Antonia Petrovna ne arată tricicleta demontabilă, care se poate transforma în bicicletă, după cum dorește copilul. Antonia Petrovna vrea să ne facă ceai, gustare, dar noi ne cerem scuze pentru deranjul făcut la ora mesei. Amfitrioana ne roagă să mai zăbovim, că trebuie să-i vină și soțul de la fabrică.

Statuia lui Lenin și Sovietul orășenesc din Tbilisi

— Serghei Mihailovici Bușnov este mecanic la fabrică, am lucrat împreună, ne spune Antonia Petrovna. Dacă vreți, dau o fugă la grădiniță și-mi aduc și fetița s-o vedeți. Larisa mea are să se bucure că vede oaspeți la noi în casă.

Delegata franceză și neozeelandeză se sărută cu Antonia Petrovna ca niște prietene bune. Plecăm. Sunăm la altă ușă. Apare familia. Este și soțul acasă. Sîntem în casă la inginerul Konstantin Felnikar. Lucrătorul a devenit inginer. În fabrică a învățat cele zece clase. A urmat cursul seral, apoi s-a înscris la institut. Acum face proiecte, calculează. Se gîndește la noi tipuri de automobile, la noi tipuri de autobuse. Îngîndurarea de pe față îi dispare și inginerul Felnikar devine mai comunicativ, mai prietenos. Ne pare rău că l-am întrerupt din munca sa creatoare. Privindu-l pe inginerul Felnikar și pe inginerul Ofcearov mă gîndesc la pașii gigantici pe care i-a făcut Uniunea Sovietică în cei patruzeci de ani de existență, de la Revoluție încoace. Ei sînt conduși de inginerul șef al fabricii, Konstantin Strogonov, care ne-a primit și ne-a făcut un scurt istoric al fabricii. În timpul războiului fabrica de automobile a fost evacuată în Urali. Pînă la război ajunsese la un grad destul de dezvoltat în ceea ce privește tehnica și automatizarea. La întoarcerea din evacuare fabrica s-a dezvoltat și mai mult. E destul să spun că instalațiile sale se întind pe o suprafață de 600 de hectare și că halele de topitorie și turnătorie sînt unice pe glob, întrecînd chiar și Statele Unite.

II

Dacă poeții și romancierii sînt inginerii sufletelor, inginerii adevărați sînt atunci constructorii și transformatorii materiei care fac să se nască acele suflete pe care caută să le înnobileze arta și literatura. Oamenii aceștia modești au făcut și fac minuni în știință. Ei au pășit primii în era pașnică atomică. Ei smulg naturii tot mai mult tainele necunoscute pînă azi. Ei fac pămîntul să rodească din belșug, ei construiesc spărgătorul de gheață atomic, ei au construit racheta balistică și tot ei au făcut primul pas în oceanul cosmic. Ei sînt preocupați de a face viața oamenilor cît mai frumoasă, cît mai plăcută. Ei vor să facă ca omul să vadă că raiul este pe planeta noastră, vor să înlăture iadul războaielor ucigătoare.

La pavilionul „Utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice" am văzut și macheta spărgătorului de gheață atomic ,aproape gata astăzi, am văzut și macheta primei centrale atomice, am văzut și aplicarea acestei nesecate surse de energie în diferite domenii ale vieții. Dar ceea ce m-a mirat mai mult a fost „mîna mecanică", pe care tot inginerii și oamenii de știință sovietici au construit-o. Această „mînă" este atît de perfect lucrată și concepută, încît poate deschide o cutie de chibrituri, poate scoate chibritul din cutie, îl poate aprinde și-l poate stinge. Această „mînă" este manevrată de o mînă adevărată de om, din dosul unui perete de protecție, pentru ca muncitorul să fie ferit de radiațiile dăunătoare ale energiei atomilor.

Pretutindeni pe unde am trecut am văzut numai construcții. Se construiește la oraș, se construiește la sat. Moscova însăși este un vast șantier, o pădure de elevatoare se ridică către aeroportul „Vnukovo". Dispar sate și cartiere întregi. Sînt mutate în cîteva zile sau săptămîni, iar în locul lor apar clădiri uriașe, cum este clădirea universității „Lomonosov", clădirea hotelului „Ukraina" și clădirea Ministerului de Externe și a Comerțului Exterior.

Mir-Mirul Pace lumii! Aceste cuvinte stau scrise pe elevatoare, pe zidurile în construcție. Clădirea în construcție, șantierul arată mai bine ce înseamnă aceste cuvinte. Oamenii sovietici vor pace. Vor să construiască. Ei nu se tem de război, dar sînt gata să apere soarta copiilor lor și țării lor, soarta omenirii. Ei știu mai bine ca oricine ce înseamnă război, ce înseamnă să distrugi bunuri și bogății făcute de mîna omului. Ghidul care ne-a condus prin Leningrad, o fată tînără și frumoasă, dar cu o tristețe în glas și în priviri de neuitat, ne-a spus că numai în Leningrad au murit în timpul blocadei șase sute de mii de oameni. Au murit de foame și de frig, dar nu s-au gîndit nici o clipă la înfrîngere. Și au biruit. Întregul popor a admirat curajul și răbdarea leningrădeanului. La șase kilometri era frontul de oraș și fasciștii îl împroșcau zi și noapte cu foc, cu moarte.

Războiul a distrus Stalingradul. S-a refăcut Stalingradul, s-au șters urmele distrugerilor din Leningrad. Un nou război ar fi și mai ucigător și de acest lucru sînt conștienți toți sovieticii și de aceea fac totul să nu fie dezlănțuit un nou măcel pe planeta noastră, iar dacă forțele răului îl vor dezlănțui, noi hitleri, pretendenți la dominația lumii, vor fi măturați din arena politică, de istorie.

Este înapoiată Uniunea Sovietică? Nu, domnilor capitaliști! Nu! Avionul-rachetă nu pledează pentru înapoiere. Nici spărgătorul de gheață atomic, care va porni curînd să cucerească mările de gheață, nici satelitul care cucerește spațiile cosmice, nici racheta balistică intercontinentală și atîtea și atîtea fapte și descoperiri în toate domeniile vieții și activității societății sovietice. Nu pledează pentru regres nimic din ce am văzut în Uniunea Sovietică. Am stat două săptămîni la Soci, în Caucaz, pe malul Mării Negre. M-am urcat în turnul de la Ahun, de pe piscul unui munte din apropiere și am privit măreția Caucazului, frumusețile de neînchipuit ale mării. Aceleași frumusețe le-am văzut și la Rița, și la Gagra și în alte localități de pe coasta Mării Negre și inima munților. Vaporul „Rosia" este mîndria flotei din Marea Neagră! Seara ,cînd își aprindea luminile, venind din cursele sale, părea ca un oraș plutitor, un castel cu zece etaje. I-am văzut cabinele, restaurantele și barurile, sala de spectacole și de concerte, bazinul de înot și coverțile. „Rosia" transportă călători, oameni ai muncii, fie în călătorii de plăcere, cînd sînt în concediu, fie în interes de serviciu, cînd se duc dintr-o parte în alta. „Rosia" nu transportă soldați, nu blochează țări care luptă pentru libertatea lor națională. Cel mult transportă alimente și medicamente pentru victimele agresorilor, cum s-a întîmplat după atacul Egiptului de către puterile colonialiste. Dar metroul din Moscova și Leningrad? Este ceva unic pe lume, o construcție de neînchipuit. Numai comuniștii sînt capabili de asemenea construcții. Nina Șehovțova, însoțitoarea delegației române, ne-a spus că unii delegați din țările capitaliste, veniți la Festivalul Tineretului, puneau mîna să vadă dacă într-adevăr coloanele sînt îmbrăcate în sticlă, bronz, argint. Voiau să se convingă singuri. Și s-au convins. Tineretul este mințit în țările capitaliste, poporul este indus în eroare. Stațiunile subterane sînt adevărate opere de artă. Panouri în culori, luminile orbitoare, bogate, granitul, mozaicul, marmura, porțelanul, sticla, argintul și bronzul se împletesc într-un tot arhitectural de neasemuit. Statui, statuiete și bazoreliefuri te întîmpină la tot pasul și ai impresia că plutești într-o lume de vis, într-o boltă ca în basmul „Floarea de piatră". Istoria și lupta Uniunii Sovietice se poate învăța din stațiile de metro. Te uimesc curățenia, ordinea, sobrietatea călătorilor din metro. Ne oprim în multe stații. Nu știi care este mai frumoasă. „Kievskaia" este clădită după stilul ucrainean, redînd scene din viața și istoria acestei țări; te uluiesc stațiile „Arbatskaia" și „Komsomolskaia". Rămîi uluit de vestibulul la intrarea în stația „Smolenskaia".

Vechile „izbe" de lemn din Moscova dispar una după alta, iar în locul lor se ridică Moscova nouă, Moscova socialistă. Pe spații vaste se ridică clădiri vaste.

Cetatea universitară este una din aceste clădiri. Clădirea principală din față are 32 etaje. Are zeci și zeci de săli de cursuri, laboratoare, săli de gimnastică și sport, bazin de înot, biblioteca centrală, restaurante și bufete ,librării, magazine, ateliere, locuințe pentru studenți, săli de spectacole.

Fiecare student care este primit la internat, are bursă. Fiecare are o cameră separată. Studenți de toate naționalitățile învață aici, din toate republicile unionale și ținuturile îndepărtatei Siberii. Învață aici și tinerii iakuți, care nu aveau înainte de Revoluție nici alfabet propriu, învață și kirghizul, kazahul, și uzbekul; învață moldoveanul și ucraineanul, învață studenți din țările de democrație populară și din întreaga lume.

Universitatea „Lomonosov" este minunea minunilor. Studentul de la această universitate are toate condițiile de a învăța, de a deveni un om pregătit.

Nu-i necesar să-l întrebi pe un sovietic ce i-a dat Revoluția din Octombrie. Este destul să vezi un colhoz, o fabrică, o creșă, un muzeu, o sală de spectacole, o bibliotecă și un magazin universal, un avion TU-104 și un tren electric, o gară și o librărie. Vei privi și îți vei da seama imediat ce i-a dat socialismul, Revoluția.

Pe coasta Mării Negre, stînd la plajă, am văzut cum la fiecare sfert de ceas trece un tren electric, cu vagoane luxoase, vagoane-restaurant și vagoane de dormit. Iar la Moscova și Leningrad am văzut cum oamenii stau la coadă la chioșcul de ziare și la librării. Sînt cozi și la metro, și la troleibus, și la autobuse. Dar oamenii stau liniștiți și așteaptă să le vină rîndul, nu își fac loc cu pumnii, nu rup nasturii și hainele celorlalți, ca la București. Oamenii sînt disciplinați și cu bun simț. Se respectă și se stimează reciproc. În magazine oamenii cumpără cele necesare vieții: frigidere, haine, aparate de fotografiat, aparate de radio și televizoare, mașini de ras și de călcat, aparate de lustruit parchetul și aspiratoare de praf. Această disciplină și sobrietate se vede și la nesfîrșitul șir de vizitatori care fac coadă zilnic pentru a intra în mausoleul „Lenin și Stalin", sau în Kremlin.

Mujicul și robotul de ieri au devenit cu adevărat oameni. Nu numai bunurile materiale pe care le produc sînt ale lor, dar tot ale lor sînt și bunurile spirituale ruseștii și universale, de care nu aveau parte decît păturile conducătoare, nobilimea și burghezia. Cine nu știe cu cît greu a pătruns Lomonosov la universitate? Astăzi, universitatea ce-i poartă numele și-a deschis porțile pentru fiii și fiicele oamenilor muncii. Iakutul și kirghizul nu mai sînt umiliți, dați la o parte, ca înapoiați. „Marele orb" a ajuns „Argus"-ul zilelor noastre. Poporul privește cu o mie de ochi la tot ce a produs spiritul omenesc pentru om. Revoluția a crescut și a călit oameni cu adevărat. Revoluția a dat pe Ceapaev și Pavel Korceaghin, iar Războiul pentru Apărarea Patriei, urmînd exemplul lor, l-a dat pe Vasili Tiorkin, a dat-o pe Zoia Kosmodemianskaia. Trăsăturile morale ale acestor eroi s-au păstrat și se transmit din generație în generație. Sufletul omului care construiește societatea comunistă este plin de sensibilitate, de poezie. Am văzut la Leningrad și la Moscova, la Tbilisi și la Soci. Am văzut la Ermitaj, la Muzeul de Artă din Leningrad, fețe și băieți, muncitori și colhoznici extaziați nu de garderoba și de coroanele țarilor, ci de surîsul tainic, bucuria maternă, omenească, din pînzele lui Leonardo da Vinci și Rafael. Mamele se recunosc pe ele și se înduioșează, tinerii se gîndesc la mame și sufletul lor tresare de bucurie și fericire. La Galeriile „Tretiakov" din Moscova colhoznicii privesc pînzele lui Repin și se gîndesc cum robia și iobăgia au deformat sufletul țăranului rus.

Nici sălile de spectacol nu-s mai prejos. Ca să poți merge la un spectacol la Moscova sau la Leningrad nu poți căpăta ușor un bilet. Cu o lună înainte începi bătălia... Și unde mai pui că la Moscova și Leningrad sînt zeci și zeci de teatre și opere, săli de concert și ansambluri. Totuși, locuri se găsesc cu greu. Lumea vrea s-asculte muzică, vrea balet, vrea teatru. Puțini sînt fericiții într-o capitală de aproape șapte milioane de locuitori, cum este Moscova, care pot merge o dată, de două ori pe an la „Balșoi Teatr" ,ori la sala de operă și balet „Kirov" din Leningrad.

Sala „Alexandrov" din Moscova, care are două mii de locuri, este plină în fiecare seară. Ansamblul de cîntece și dansuri al Armatei Sovietice și-a făcut faimă nu numai în țară, dar și în străinătate. Este normal ca și în această sală să obții cu greu un loc.

La Leningrad am fost zguduit de baletul „Taras Bulba" pe care l-am văzut în sala „Kirov". Nu-mi puteam închipui un balet atît de bogat în expresie. Mă temeam ca jocul artiștilor să nu sărăcească povestirea lui Gogol. M-am înșelat. Mihailov, care a jucat pe Taras Bulba, s-a întrecut pe sine însuși, iar Șmirova, care a jucat rolul mamei, m-a făcut să stau cu sufletul la gură, — mai ales în scena cînd băieții ei dorm afară cu tatăl lor, știind că a doua zi vor porni la război. Dansatorii din balet sînt și mari artiști în același timp, nu numai mari dansatori. Și aici este secretul succeselor pe care le obțin. Trăiesc scenele din istoria din trecut a Ucrainei, iar Gogol este izvor de noi forțe, de noi fapte...

Dumitru Corbea

Distribuirea gazetelor la Moscova în zilele marii Revoluții

Post-scriptum istoric, la Moscova

Nu departe de zidurile roșii ale Kremlinului, pe strada Gorki, o altă culoare roșie, roșul unor temelii de granit, reține atenția; suscită curiozitatea: temelia acestei clădiri e unică în felul ei, printre clădirile înalte și noi ale Moscovei. Blocurile mari de granit, cărate din Finlanda de către aceia care într-o supremă clipă de demență își imaginaseră că vor cînta „Lili-Marlen" între zidurile Kremlinului, fuseseră pregătite pentru monumentul... victoriei. Zadarnic n-au fost ele cărate atît amar de drum... Ca temelie a unei clădiri noi, înălțată în centrul Moscovei, granitul acesta are o reală semnificație de monument al Victoriei.

Istoriei, farmecul i-l fac post-scriptumurile.

Pot fi văzute în Moscova la loc de cinste, vestitele, enormele ciubote ale lui Petru I, lucrate de mîna-i împărătească cu bătături de cizmar și tunar. Privindu-le, ai viu în față simbolul dezvoltării vechii împărății într-o Rusie modernă: cu aceste uriașe ciubote a trecut Petru I, pășind apăsat, prin istorie: bocănitul lor se va fi auzit pînă departe, ca și loviturile de tun de la Poltava.

Istorie.

Cultul amănuntului istoric face ca într-un muzeu din Moscova, alături de manuscrisele lui Gorki, să fie păstrate pînă și ultimele sale cravate și țigări; nu lipsește, mai cu seamă, vestita pălărie neagră, cît o roată de car, și larga pelerină umflată de vînturi proaspete — așa cum, citindu-i povestirile romantice, îl păstrăm în minte pe Alexei Maximovici.

De asemenea, istorie.

Sînt fără număr asemenea obiecte la Moscova, care-ți vorbesc în felul lor — sobru și solemn. Dar îndeosebi în două locuri, în două mari muzee istorice: al lui Lenin și al Kremlinului, „timbrul" acesta se face auzit mai limpede. Semnificațiile, aici, nu trebuie căutate. Iar a adăugi comentarii la coada lucrurilor n-ar însemna, de cele mai multe ori, decît a rosti echivalentul a: vai ce întinsă e mareal cît de înalți sînt munții!

Retranscriu de aceea, direct din carnet unele din însemnări, cu o singură intervenție: caligrafierea alăturată a notelor din sălile celor două muzee.

— Giuvaericale împărătești. Iată opera unui iobag care a migălit asupra unui lanț de fildeș (dintr-o singură bucată și avînd 7.000 de inele) o viață întreagă!

— Sala tronurilor. Un tron de argint dublu: e al fraților Ivan și Petru care au domnit împreună; tot împreună ședeau pe tron. În spate, o perdea de catifea vișinie: în ceasurile de audiență, prin această perdea sfetnicii șopteau celor doi conducători nevîrstnici ce trebuiau să spună...

— O rochie de mătase, confecționată din 15 metri și împodobită cu diamante. E una din cele 15.000 din garderoba Ecaterinei.

— O șea de aur bătută cu diamante. Secolul XVI. O vitrină cu decorații. Printre ele, la loc de cinste, ordinul Jaretierei. În aur: Honny soit qui mal y pense!

— O sanie cu ornamente de aur. Trasă de 32 de cai, ea a purtat-o de la Petersburg la Moscova, în 3 zile, pe împărăteasa Elisabeta.

— Facsimile. Cererile repetate ale lui Vladimir Ulianov de a fi primit la facultate. Respinse sistematic de Ministerul Afacerilor Interne.

— O masă simplă din lemn de brad: la ea a scris Lenin, între 1898—1900, „Dezvoltarea capitalismului în Rusia". Și alături, un scaun din același lemn simplu, de brad.

— Haina roasă la mîneci și la coate a unui om mic de statură. Alături, o inscripție: Lenin e simplu ca adevărul, spuneau muncitorii.

— Lenin și Gorki pe Mediterana, la pescuit, împreună cu pescarii italieni. Tablou în „culorile" Mediteranei.

— Lenin, sosit la Petersburg, vorbește muncitorilor pe un automobil blindat. 3 aprilie 1917. Tablou.

— Trofeele de la Poltava. În mijloc sabia lui Carol XII, pierdută, în fugă, pe cîmpul de bătaie.

— Anteriu de patriarh. 4 kilograme de fir de aur, 120.000 de perle.

— Evanghelie. Scoarțele din metale prețioase. Greutatea 16—26 kg. Se află prinse smaralde de 100 carate.

— O copie fidelă, în miniatură, a primului transsiberian: cîteva vagoane minuscule de aur trase de o locomotivă de platină. Învîrtită cu o cheiță, locomotiva duce după ea vagoanele...

— Prințul Orlov, favoritul Ecaterinei, i-a dăruit împărătesei un serviciu de masă compus din 3.000 de piese de argint. Greutatea totală, 2.000 kg.

— „Izvestia" nr. 208 de vineri 27 octombrie 1917. O pagină îngălbenită de ziar pe care se află tipărit „Decretul asupra păcii". Dedesubt, sub sticlă, un toc verde de lemn cu peniță acoperită de cerneală neagră de atunci. Cu acest toc a fost iscălit decretul.

— Paltonul cenușiu al lui Lenin, ciuruit de patru gloanțe. Criminalul atentat al acelei femei pe nume Kaplan.

— Carnetul unui ostaș din armata roșie; cu mențiunea „de onoare". Numele: Vladimir Ilici Lenin. 1919. Un chestionar de partid; la rubrica „Data intrării în partid" scrie: de la înființarea partidului, ba poate și ceva mai înainte.

— Pe un perete, harta electrificării reproducînd celebrul plan al lui Lenin — GOELRO. Cineva apasă pe un buton: apar cîteva luminițe, ce se pierd în imensitatea hărții; sînt punctele energetice de pe vremea țarismului. O altă apăsare pe buton: multe, multe luminițe; sînt punctele energetice din planul GOELRO. Și o a treia apăsare: ochii sînt aproape orbiți de puzderia de luminițe: centrele energetice de astăzi, la patru decenii de la Revoluție.

— Cabinetul lui Lenin, reconstituit. Un birou modest, cu două telefoane de tip vechi, o lampă. O bibliotecă. Într-un colț, portretul lui Marx. Pe soba albă de teracotă e prins un afiș: „Fumatul interzis". Lipsesc de pe birou „Pravda" din anii 1918—22 și paharul cu ceai...

Și sînt fără număr asemenea obiecte care-ți vorbesc în felul lor sobru și solemn. Mai e nevoie să le fie subliniată semnificația? Sau doar să fie puse alături — unele lîngă altele?...

Istorie.

Dar anumite amănunte istorice, cele contemporane, nu pot fi contemplate în dosul vitrinelor din muzee. Ci sub cerul liber. Pe stradă. Amestecați în torentul de oameni sînt mulți străini, veniți de departe să cunoască Moscova. Printre ei, ziariști. Iar unii din acești ziariști, pe care-i vezi fotografiind în diferite colțuri ale orașului, sînt ei înșiși... amănunte istorice. În buzunarul lor se află carnete de ziarist cu antetul și stampila unor mari cotidiene occidentale care exact cu patruzeci de ani în urmă tipăreau pe pagina întîia, cu litere de-o șchioapă, formidabila știre: Revoluția bolșevică nu va dura nici 24 de ceasuri.

Istoriei, farmecul i-l fac post-scriptumurile.

Victor Vintu

ROMANUL UNEI IUBIRI

Așa cum ne-am și așteptat, *„Prima dragoste"* de Nikolai Atarov este un roman populat de adolescenți entuziaști și sinceri, de tineri care abia pășesc în viață. De aici — o inepuizabilă sursă de neprevăzut, de surpriză, și un flux al povestirii care-l cucerește pe cititor. Autorul a imprimat cărții sale ritmul febril, trepidant al tinereții care descoperă cu o sensibilitate ascuțită, emoții și stări sufletești nemaicunoscute încă. Replicile țîșnesc simplu, scurte și repezite, eroii evită, pe cît posibil, temporizările și compromisurile — se grăbesc să hotărască, să acuze sau să apere. Și totul, cu patimă. Desfășurarea acțiunii, succesiunea dinamică a episoadelor amintește pulsul accelerat pe care îl poate avea numai adolescența, vîrsta marilor avînturi în care se țes cele mai îndrăznețe visuri. Și cu toate acestea situațiile care tind spre decisiv și categoric respiră de fapt atmosfera blajină și delicată a unor sentimente fragede, de o fermecătoare puritate. Mitea Borodin și Olia Kejun — eroii centrali ai romanului — sînt firi voluntare, întreprinzătoare și gata oricînd să se bată pentru un principiu, pentru un adevăr. Puritatea lor presupune însă candoare, o caldă umanitate și în genere o atmosferă de intensă afecțiune.

Romanul acesta este de fapt romanul dragostei lor. Îi vedem pe cei doi alături, asistînd la ședințele Comsomolului, învățînd împreună la fizică, iar în vacanțe plecînd să conducă taberele pionierilor. Trăiesc într-un oraș sovietic mare, zgomotos — ca atîtea altele — cu stadioane și parcuri, cu competiții răsunătoare și cu petreceri care se sfîrșesc în zori.

În asemenea împrejurări, Nikolai Atarov a știut să deslușească replici și gesturi revelatoare pentru evoluția eroilor săi. Pentru că, dacă Mitea este sever și asiduu în ajutorul pe care-l dă Oliei în rezolvarea temelor la fizică, aspectul său grav trădează subtil, instantaneu și rar, o căldură neobișnuită, pătimașă aproape. Clipele cînd, la masa de lucru, capetele celor doi se apropiau sub lampa mare din sufragerie, sînt — e drept — de o solemnitate... „științifică", la prima vedere. Dar în emoția tinerilor eroi autorul știe să ne facă să recunoaștem și sfiala caracteristică a primei apropieri, și privirile furișe, involuntare, și clipitul repede al pleoapelor care se grăbesc parcă, deodată, să ascundă ceva. Și astfel, în ciclul obișnuit și firesc al vieții cotidiene, care cere concentrație, calm și seriozitate, se insinuează ușor un sentiment pur și discret — dragostea — pe care cei doi se silesc mereu să-l ignore, să-l disimuleze și care totuși devine din ce în ce mai puternic. În cele din urmă chiar mai puternic decît ei. Se pare că o miraculoasă osmoză spirituală se petrece necontenit între cei doi. La moartea mamei sale, Olga întîlnește privirile îndurerate dar fierbinți și îmbărbătătoare, ale lui Mitea care se arată plin de tact și de sobrietate, în vălmășagul acelui șir de împrejurări triste. Credința statornică a prietenului ei de pînă atunci îi insuflă Olgăi tărie în clipe grele. În fața morții, ca și în fața fericirii pe care viața le-o promite cei doi își surprind reacții identice. Este o simetrie a reacțiilor sufletești prin care Nikolai Atarov marchează emoționant revelația dragostei. Entuziaști sau sfioși, palpitînd de încordare sau gravi și înfrînți, eroii săi pășesc astfel, cu inima strînsă de uimire, pe o cale veche de cînd lumea, dar nouă pentru fiecare generație.

Poezia discretă a întregului șir de întîmplări — mai triste sau mai senine — pe care le trăiesc cei doi eroi, se nutrește din acel uriaș potențial care este sufletul omului tînăr. Anilor acestora, anilor *„în care* (omul — n.n.) *are în el cel mai mare potențial de perfecționare"* le-a dedicat N. Atarov pagini de reală valoare artistică, proslăvind marile puteri morale și spirituale ale tinerei generații. Tema fundamentală a cărții este tema încrederii în virtuțile adolescentului contemporan, în etica sa comunistă, ca și în umanitatea lui autentică.

Miron Dragu

NOTE

Seară de poezie închinată Revoluției

În ziua de 21 octombrie a. c. Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Casa Prieteniei Romino-Sovietice ARLUS au organizat o seară de creație literară închinată apropiatei aniversări a Marii Revoluții din Octombrie. Și-au dat concursul următorii poeți: Al. Andrițoiu, Maria Banuș (care a citit poezia inedită „Ecuație"), Marcel Breslașu, Nina Cassian, Mihu Dragomir, George Dan, Alfred Margul Sperber, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu, Cicerone Theodorescu, N. Tăutu. Cu același prilej, artista poporului din R.S.S. Kazahă H. Bukeeva a citit un fragment din lucrarea „Abai" de Muhtar Auezov.

M. T.

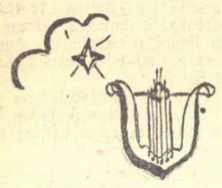

Afirmații uluitoare

Un articol ca „Note despre momentul literar actual" (T.S. nr. 9/57) este în principiu interesant și binevenit, de vreme ce dezbate o problemă de stringentă actualitate. O lectură fugitivă ne-a oprit însă asupra unei afirmații de-a dreptul uluitoare.

Astfel, autorul articolului, Gh. Achiței, spune: „Un Tzara, un Voronca, un Fundoianu etc", „au ajuns repede scriitori francezi tocmai fiindcă prin formația lor intelectuală erau mai legați de spiritul literaturii franceze decît de țara natală". Un Voronca? Un Fundoianu?

Un Fundoianu, despre care tovarășul amintit vorbește cu atîta impietate, a scris „Privelești", o carte de versuri românească și nu franțuzească, o carte românească nu numai pentru limba în care a fost scrisă ci mai ales pentru caracterul ei profund românesc, pentru rădăcinile ei crescute în solul moldovenesc, o carte de mult intrată în istoria literaturii române. Tov. Achițel n-a aflat de sumedeniile de volume ale lui Ilarie Voronca, volume de versuri apărute la noi și nu aiurea, volume de versuri legate, unele, de peisajul țării noastre, și chiar (da!) de frămîntările și durerile intelectualității românești.

În ignoranța sa, tovarășul Gheorghe Achițel uită un lucru important, foarte important. Toți poeții citați au plecat în Franța tocmai ca să scape de persecuțiile șovine la care au fost supuși. Aici, cu gîndul la țara noastră, (oare n-a citit G.A. interviurile luate lui Ilarie Voronca, cu ocazia întoarcerii sale în țară imediat după război?) au luptat pentru triumful lumii progresiste asupra fascismului. Și tot așa, comunicăm tov. G.A. că un Fundoianu a murit într-un lagăr fascist german.

Trist că asemenea informații trebuie să le afle de-abia acum. Trist fiindcă, ne gîndim, rîndurile lui G.A. au fost, poate, citite de tineri care așteaptă informații cinstite și nu deformatoare.

Ștefan Aurel

Indrumare ?...

Al. Dimitriu-Păușești inaugurează în nr. 42 (576) al „Contemporanului", la rubrica „Limbă și stil" pe care, în paranteză fie spus, o susține destul de sporadic, un procedeu, după opinia noastră, foarte potrivit. Cititorii sînt invitați să ia cuvîntul în problemele de stil și de limbă, care sînt scoase astfel din cercul îngust al discuțiilor între specialiști, întrînd în forul larg al unor dezbateri creatoare. Din păcate, însă, cronicarul „Contemporanului" nu a căutat să dea îndrumarea cea mai potrivită celor ce l-au solicitat.

Lui Dumitru Ion Belchiță, un cititor care, după cum se vede e preocupat cu seriozitate de probleme diferite ale limbii, nu îi atrage atenția că în „Cum să scrim" verbul e întrebuințat incorect (în loc de scriem) și că lucrul acesta se poate afla chiar fără consultul prealabil al unor gramatici mai complete pe care cititorul mărturisește, spre lauda lui, că le-a studiat pentru lămurirea unor alte probleme de limbă. De ce nu l-a îndrumat spre monumentala lucrare a acad. Iorgu Iordan „Limba română actuală — o gramatică a greșelilor" în care ar afla, înaintea editării dicționarului propus de cititor (punct de vedere însușit de cronicar), soluția problemei „formei impersonale cu caracter reflexiv". E inutil să insistăm ca să demonstrăm atît cititorului, cît și cronicarului de ce formele însușite de ei sînt greșite. Lucrarea citată (pe care ne mirăm că un specialist ca tov. Al. Dimitriu-Păușești nu o recomandă), dedică un capitol întreg acestei chestiuni.

Credem că, de data aceasta, cronicarul avea datoria unei mai serioase îndrumări a cititorilor săi.

C. Mateiescu

P.S. Ne amintim că în nota discutată de tov. Al. Dimitriu-Păușești apărută în nr. 40 al „Gazetei literare", G. Brezeanu reproșa tendința cronicarului de a transforma în axiome propriile sale preferințe și folosirea unei critici nimicitoare la adresa cîtorva tineri poeți cărora în unele cazuri le lega pe nedrept talentul. Dacă voia cu orice preț să răspundă notei respective, credem că trebuia să se refere la aceste probleme principale și nu să se mulțumească să atace neconvingător și nefondat cîteva detalii.

CHINA
UN POEM AL SOCIALISMULUI

(Urmare din pag. 1)

fel bune, limba cîntă altfel, altfel sînt casele, mormintele, cîmpul, templele, florile și mai ales purtarea oamenilor.

Acest altfel de a fi poate să devină atît de fascinant încît să te oprești la el și să nu mai ajungi la ceea ce este la fel, ca la noi, comun cu omul care crede în progres, care construiește societatea nouă, fără clase exploatatoare, cu deosebirea că omul, adică 1 trebuie înmulțit la China cu 600.000.000. Căci acesta-i numărul de constructori ai socialismului în China populară. Fenomenul pare de necrezut și de aceea mulți rămîn la coaja realității chineze, fără s-o pătrundă. Se opresc la faptul că toți chinezii au portul simplu, fața surizătoare, manierele de oameni subțiri și fini și că trudesc fără pretenții, fiecare la locul său. Se extaziază, altminteri pe drept cuvînt înaintea sculpturilor colorate dintr-un templu budist, rămîn uimiți de grija ce o poartă oamenii crapilor aurii ce zac subt apă ca niște flăcări sau le străbat ca niște paloșe de aur... Sînt atîtea frumuseți și legende în China, venite din străvechimi și create mereu de mîna și imaginația omului, că e greu să nu te lași ispitit de ele și să nu te pierzi printre ele.

Dar peste această vatră de cultură străveche, acumulată generație de generație, mileniu de mileniu, în lungul șir al dinastiilor, prin truda și deștoinicia milioanelor de oameni muncitori, joacă astăzi vesele flăcările vieții noi, hrănite din focul inimii, din hărnicia și iscusința acelorași oameni mereu reînnoiți în nepoții și strănepoții lor, mulți ca frunza și ca iarba. Deoarece în China, an de an, numai oameni gata să-și pună brațele și mintea la lucru ca tineri muncitori sînt 5.000.000 iar copii se nasc 15.000.000.

Desigur, și astăzi unii din aceștia se vor deda înaltei arte de-a întruchipa minuni din jad, mărgean sau fildeș — zei, păsări măiestre, oameni muncind; alții vor țese cu fir de mătase în jocuri de culori basme sau povestea faptelor de vitejie străbună; iar alții se vor îndeletnici cu învățătura grea a operei chinezești, împletită din simboluri și din străluciri cu mireasma vechimii, care nu stinge însă clocotul și pasiunile vieții. Dar foarte mulți din acești tineri chinezi svelți și supli se vor duce la inginerie, la fizică, la chimie; vor pătrunde în uzinele Mukdenului, Ansanului — o Reșiță de proporții mari — unde vor topi minereul de fier în cuptoarele tierbinți ultramoderne sau vor minui uriașele bare de oțel în orga laminoarelor. Iar mulți se vor consacra îndiguirii apelor, irigării lor, pe cîmpurile de orez, unde munca intensivă a luat odată cu colectivizarea un avînt gigantic, deși niciodată în China agricultura n-a fost altceva decît un savant și rafinat grădinărit, cu fiecare palmă de pămînt utilizată, cu fiecare fir de orez răsădit de mînă.

Nu este călător care trecînd prin orașul Hanciou, în sud, și umblînd pe malurile vestitului Lac de Apus, peste care podurile și digurile între insule împodobite cu pavilioane străvechi, se întind ca niște dantele de piatră, să nu păstreze nepieritoare imagini din această cetate străveche a poeților, în care natura și-a vărsat cu dărnicie din poală frumusețile și bogățiile, omul le-a rînduit și cizelat, iar poeții n-au avut decît să le cînte. Și mie mi-a rămas la inimă Hanciou; ca și la tropic, în vegetația lui luxuriantă, pitorescul Canton, sprijinit pe mii și mii de coloane colorate și scrijelate cu hieroglife; ca și modernul, marele Șanghai, care și-a păstrat totuși inima lui veche, miezul lui de cultură și viață chinezească, în ciuda zidurilor trufașe. Dar ca o imagine a Chinei populare, în care înfloresc o sută de flori și dezbat asupra tuturor problemelor grele învățații din o sută de școli, mie mi-a rămas în minte un oraș mai modest prin rezonanța sa istorică, dar simbolic pentru ritmul cu care noul acopere, fără să-l înăbușe, vechiul. Este vorba de orașul Taiuan, în provincia Șensi, din China de miazănoapte, nu departe de vestitul Ienan, unde s-a călit sufletul revoluționar al Chinei, pe unde a hălăduit și a luptat cu eroicii săi oșteni înțeleptul Mao Tze-dun. Înainte orașul avea vreo 400.000 de locuitori ceea ce nu-i așa de mult pentru China, și era construit în pătrat, înconjurat de zid greu, cu poartă de miazăzi, de miazănoapte, de răsărit și de apus, cu străzi înguste întesate de prăvălioare, cu temple și cu mult praf adus de vînturile din deșertul Gobi. Aceasta era imaginea vechiului oraș, țeapănă, înghețată de secole, la o margine de provincie, uitată parcă de torentul istoriei. Imaginea noului oraș, care a înghițit pe cea veche, cum înghite balena un pește, dimpotrivă este mobilă, dinamică, în continuă creștere, măreață, chiar de-i încă nedefinită. Suprafața vechiului oraș se măsura cu zecile de kilometri, — cîteva; noul oraș se desfășoară — un șantier imens cu clădiri noi înalte, moderne, — pe o lungime de 60 km și pe o lățime de 40 km, între munți, pe valea lui Fănhă, un afluent al lui Huan-hă, tumultuosul Fluviu Galben. Din 1949, anul eliberării, populația de la 400.000 a crescut la 1.300.000 aproape, din care 250.000 muncitori. Căci în acești ani au răsărit aici cîteva combinate metalurgice și chimice, alimentate de uriașul bazin carbonifer de dedesubt pe a cărui față neagră joacă razele soarelui și o poți atinge cu hîrletul atît e de aproape de suprafața solului. Pe bulevardele largi, cu case neterminate, ici-colo oi — intravilane, trec visătoare cămilele, iar seara turma de porci sau de oi — preistoria amestecîndu-se cu temeiurile socialismului. Dar prin pulberea ridicată de camioane, de mașini de construcție, se conturează imaginea gigantică a unei lumi noi, vastă și luminoasă, liberă și confortabilă.

Mai îmi e drag Taiuanul și provincia Șensi în care el este reședință și pentru altceva: — aici am înțeles cum a fost posibil ca în China să se ajungă într-un timp inimaginabil de scurt la colectivizare agricolă de tip superior, oamenii aruncînd la coșul trecutului dreptul de proprietate asupra pămîntului și inventarului și înlocuindu-l cu zile-muncă. Cînd întîia oară, acum vreo 6 luni cineva mi-a spus că-n China colectivizarea este aproape terminată, imi venea să cred că greșește, că a vrut să spună altceva. Dar cînd am auzit același lucru din gura tovarășului Mao Tze-dun, mi-am zis: ăsta nu poate fi decît adevărul. Umblînd prin sate am văzut colectivele și am auzit oameni vorbind despre ele. Acesta este adevărul, după Uniunea Sovietică, China este a doua țară în care s-a săvîrșit transformarea socialistă a agriculturii. Desigur că lucrul nu s-a petrecut peste noapte, totuși neverosimil de repede. Desigur că totul devine explicabil cînd cunoști exploatarea cruntă moșierească din China veche (moșierii se luau la întrecere de jocuri de artificii, — însă, cu mitraliere, și cîștiga cine putea trage mai multe benzi de cartușe; — deci erau înarmați). Și cînd cunoști mizeria în care trăia țărănimea devine și mai explicabil totul cînd cunoști spiritul metodic, gîndirea fără lacune a conducătorilor poporului chinez, care nu lansează o lozincă pînă nu s-au convins de justețea ei; încă și mai explicabil devine totul cînd știi că poporul chinez, condus de comunism, s-a călit în lupte crîncene timp de 30 de ani împotriva capitalismului, a imperialiștilor japonezi, apoi americani și a ajuns astfel la o unitate națională și la o încredere în partidul comunist, un patriotism de o calitate inegalată decît doar de aceia ce-au apărat Leningradul, Stalingradul ori au construit Canalul Volga-Don. Totuși minunea rămîne, chiar dacă bazele ei sînt dialectice și perfect explicabile din punct de vedere marxist-leninist. Dacă țăranii sînt mulțumiți?

— Înainte de eliberare, spunea unul, purtam un costum de doc 3 ani ca nou, 3 ani ca vechi și 3 ani ca petecit. Iar, cum în casă adeseori era o singură pereche de pantaloni, cînd ieșea bărbatul la treabă, nu ieșea femeia și invers. Acum fiecare membru al familiei are un costum de vară și altul de iarnă și poate cumpăra altele noi în fiecare an din venitul pe munca în colectivă. Un altul îmi spunea: du-te dumneata în pădurile din apropiere și ai să vezi că ulmii sînt fără coajă; am mîncat-o noi de foame, înainte de eliberare. Acum, avem orez de la o recoltă la alta. Al treilea zicea: cînd am început colectiva, singurele animale în sat erau trei măgari. Acum cîmpul este irigat cu apă trasă din puțuri cu motoare electrice.

Firește că nu belșugul excesiv te uimește la sate încă, ci satisfacția oamenilor de a fi stăpîni pe munca lor, încrederea în drumul nou, al socialismului, perspectiva unui viitor la capătul căreia nu așteaptă spectrul foametei endemice, al bolilor, al sărăciei, ci bunăstarea, dreptatea socială, confortul și cultura pentru toți. Iată ceea ce este general în China, în conștiința oamenilor și în faptele ce sporesc zilnic.

Conștiința aceasta luminată de încrederea în viitor și de devotamentul față de patrie, față de partidul care a eliberat-o, toate cimentate de un profund simțămînt de solidaritate și prietenie cu Uniunea Sovietică și cu celelalte popoare socialiste, sporește nu numai prin roadele unei hărnicii fără seamăn, ci și printr-o sete și stăruință în a învăța cum nu știu dacă se mai poate vedea undeva pe globul pămîntesc. 600.000.000 de chinezi învață. Lucrul e firesc cînd este vorba de școlari, de studenți, de cărturari. Dar în China toată lumea învață, unul tehnică, altul matematică, al treilea limba rusă, al patrulea botanică și așa mai departe. Iar culmea este că cel care învață adeseori nu este încadrat în nici o formă de învățămînt. Și nu dați examene? Nu; învățăm fără să dăm examene, zilnic cîteva ore, deobicei dimineața înainte de a pleca la lucru, așa îmi spunea însoțitorul meu prin China, cu care mă înțelegeam în limba germană. Acum învață engleza, singur. Puteți fi siguri că acesta e adevărul în cazul a mii și mii de oameni, învață fără să dea examene, tot ceea ce ar putea fi folositor pentru el, pentru alții, pentru China, pentru construirea socialismului.

Nimeni nu trage chiulul. Aceasta e cu putință, însă numai într-o țară unde cineva găsind pe stradă o bancnotă, pune pe ea o piatră să n-o ia vîntul și s-o afle cel ce a pierdut-o, dacă se întoarce. Nimeni nu se atinge, din trecători, de bancnota pierdută. Cît pare de neverosimil, acest lucru e cu putință în China. De ce n-ar fi cu putință, dacă acest popor la un moment dat a declarat războiul mușteloi și mitei și le-a desființat? Dar n-a fost totdeauna așa în China; acestea le-a adus lupta de zeci de ani, înțelepciunea comuniștilor, hărnicia și priceperea fără seamăn a acestui colos între popoare, poporul chinez.

Cred că cine ar vrea să scrie o carte despre China nouă, populară, n-ar greși dacă și-ar intitula lucrarea: China — un poem al socialismului.

Mihai Beniuc

ȘIN PO — „Sub cer"

SERGHEI ESENIN

(Urmare din pag. 1)

din bătătura izbei și izba, coliba de pe pragul căreia a deschis ochii către lume. Nimeni ca el n-a strîns în brațe plopul, mesteacănul, salcia, ca pe un trup de femeie iubită. Din tumultul vieții metropolitane, singură izba l-a apărut ca un liman odihnitor, al deznădejdilor.

„Izba mă cheamă simplă să-i odihnesc în prag".

Nicicînd stereotip, poetul reacționează și față de fenomenul climatic al iernii ca nimeni altul.

„Ce frumoasă ești, albă nesfîrșire.
Gerul îmi schimbă sîngele-n foc
și-n șuvoi.
Imi vine să strîng lîngă piept
Arborii goi.

Minune a pădurilor pure,
Bucurie a zăpezilor curate,
Imi vine să mîngîi coapsele
Sălciilor pe ape plecate".

(„Rătăcesc pe întiia zăpadă")

Un paradox curent pretinde că sentimentul naturii ar fi un apanaj al citadinilor. Iar cunoscătorii pretind că țăranii nu ar iubi animalele, prefuindu-le doar pentru utilitatea lor. Folclorul stă însă ca o mărturie contrarie, dezvăluind tocmai înfrățirea omului de rînd cu natura și cu vietățile ei. Oricum ar fi, Serghei Esenin, fără să fi fost un mizantrop sau numai un misogin, a preferat oamenilor în genere și femeilor în special, dobitoacele (ce cuvînt urît, cu reversibilitate asupra celor ce-l folosesc cu privire la patrupede!). Nici o analogie nu e posibilă între sentimentul franciscan față de universul zoologic și simțirea lui Esenin, pe care l-aș vedea mai degrabă ca pe un pui de lup, alăptat de o cățea și lins de o vacă în staul, dacă l-aș privi mitologic, iar nu pozitivat istoricește și determinat social. Nu că i-ar lipsi mila de om, înțelegerea fenomenului uman. Natura, în universul lui Esenin, presupune o unitate desăvîrșită între om, animal și vegetal, cuprinși de pămînt și de cele patru zări, în cosmos.

Poetul a trăit în miezul de foc al revoluției octombriste și s-a integrat în ceea ce însuși a numit „generația victoriei leniniste". A cîntat cu accente viguroase unele episoade ale luptelor împotriva încercărilor contrarevoluționare, îndeosebi în „Balada celor douăzeci și șase" (Sub tipar la „Cartea Rusă", în noua tălmăcire, adăugită, a lui G. Lesnea, cu titlul „Poezii și Poeme", care cuprinde și splendidul poem „Pugaciov", din 1921).

Revoluționarul lexical din ajun, care pusese ca și Victor Hugo cușma frigiană pe vocabular, a fost întinerit sufletește de „asprul octombrie", simțind imboldul să se insereze comsomolilor:

„Poate de aceea îmi vine,
Șuflecînd pantalonii,
Să alerg după Komsomoli".

(„Noi, generația...").

În 1918 și-a mărturisit încrederea în victoria revoluției:

„Știm izbinda e cu noi!
Noul țărm și-arată chipul.
Valuri mari cu ghiare moi
Scormonesc mereu nisipul.

Cel din urmă val, curînd,
Va-mprosca în cioburi luna.
Inima-i feștilă-arzînd,
Căci învie azi Comuna".

(„Toboșarul ceresc")

Esenin e aproape de inima noastră pentru că, suferind de toate contradicțiile vremii sale, într-un moment de uluitoare accelerație istorică, prăbușirea țarismului — revoluția — biruința leninismului, a rupt cu convențiile „sentimentului poetic" cu acea bună credință specifică marilor descoperitori și cu acel curaj specific marilor exploratori.

„Lumina e atît de albastră
Că nu ți-ar părea rău să mori.
Ei, și ce dacă par un cinic
Care și-a legat de spate o lanternă?
Bătrîne și mult călăritule Pegas,
Imi trebuie mie oare șeaua ta
moale?"

Temperamentului său revoluționar i-a dat expansiune plenară în profeticul poem Inonia, semnificativ dedicat unui confrate din vechime: „Proorocului Eremia". Esenin era frămîntat din același aluat, al neconformiștilor în stil mare, care au incendiat verbul și s-au consumat la rîndul lor, arzînd într-o combustie de durata limitată a stihiilor. Elementaritatea lui, în sensul acesta, stihial era dublată de un instinct poetic reflectat adînc, de o mare conștiință artistică, resorbită însă în autenticitate, neafirmată, prin alte cuvinte, teoretic. A fost, încă o dată, un educator al simțurilor, nu un teoretician al inteligenței artistice, pe care o stăpînea cu aceeași măiestrie.

I-au plăcut imaginile, a creat chiar un curent denumit „imaginist", care n-a dăinuit și a vocalizat, ca marii cîntăreți, tipătul de primitiv genial, neîmpăcat cu civilizația, a scuturat de urechi convențiile, a scandalizat ca un „cinic", dar a lăsat un mesaj de nouă tinerețe a sensibilității, sau mai bine zis de întinerire a simțirii. Își spunea „ultimul poet al satului", din faza premașinistă, dar a fost întîiul poet al satului, pentru veacul nostru, așa cum alt mare nefericit, Jean-Jacques Rousseau a fost primul poet al naturii, în veacul luminilor. Reazanii săi, cu izbă și bătătură de orizont sătesc comun stepei, sînt pentru noi o entitate vie, iar cîntărețul lor, „huliganul," „zurbagiul", „aventurier de cea mai curată speță" (din Omul negru, poemul dramatice dedublări), îmi apare ca un nou Villon, în lumina purificatoare a sincerității.

Șerban Cioculescu

Romanul și actualitatea

(Urmare din pag. 1)

Petru Dumitriu, despre știința compoziției la acest scriitor, cîte nu s-ar putea scrie. Un studiu special cred eu că ar merita umorul teribil al lui Marin Preda despre care criticii s-au pronunțat cu timiditate, uitînd că uneori putem spune adevărurile cele mai cumplite despre sufletul omenesc, surîzînd. Toate acestea nu ar face decît să servească literatura noastră și mai ales tinerilor condeieri care, undeva, în odăile lor de lucru, își fac la ora aceasta ucenicia.

Ceea ce ar surprinde pe un străin care ar cunoaște mai bine literatura noastră ar fi cu siguranță diversitatea preocupărilor romancierilor noștri, aria atît de întinsă abordată. De la romanul analitic, practicat la noi de către Camil Petrescu și alții și pînă la romanul sec, de acțiune, cu nuanțe polițiste (vezi Rebreanu într-un roman nefericit „Amîndoi" și mai recent G. Călinescu, parțial în „Bietul Ioanide"), nu există variantă a genului epic pe care romancierii noștri să n-o fi îmbrățișat. Aceasta ne dă dreptul să spunem cu mîndrie că avem o mare literatură.

Succese însemnate a obținut literatura noastră și peste hotare. În cîteva cazuri se poate vorbi chiar de succese răsunătoare, cum a fost acela al ediției Creangă în Anglia, sau mai recent cel al cărții lui Zaharia Stancu, „Descult", tradusă în numeroase limbi. Nimic mai firesc decît să credem că și în viitor, noi victorii vor încununa munca noastră, a celor care slujesc cuvîntele. Pentru aceasta este nevoie de multă perseverență, de seriozitate și mai ales de bună credință. Nu este pentru prima oară cînd semnalez o oarecare rivalitate între unii dintre scriitorii noștri, o invidie abia ascunsă sub fraze, lucru pe care-l socotesc foarte dăunător, deși asemenea rivalități au existat întotdeauna și uneori, de ce n-am spune-o, au dus la rezultate importante. Pentru toți, credem, ar fi mult mai bine să ne ajutăm unii pe alții, să ne arătăm cu sinceritate scăderile operelor noastre și să ne bucurăm laolaltă de triumful oricăruia dintre noi.

Promisesem ceva în legătură cu romanul românesc și actualitatea. Nefiind un teoretician nu voi încerca să inventez formule noi și voi apela la o definiție simplă a romanului. Ea aparține lui George Călinescu, eminentul nostru critic. Citez: „romanul modern studiază omul comun și face anatomie și clasificație, întemeindu-se exclusiv pe concret și scoțîndu-și specimenele din viața diurnă" și mai departe: „romanul este în orice caz o operă de știință, sau, cu un termen mai potrivit pentru cîmpul artei, un act de cunoaștere, metodic și liniștit ca o disecție, sau dacă vreți, pasionat, rece, cu nervii supraveghiați. Ce este un roman? O scriere tipic realistă, demonstrarea unei idei printr-o experiență".

La noi s-a pus, și încă de multă vreme, problema romanului de actualitate, adică a romanului care să descrie evenimente recente, contemporane. O precizare. Pot fi romane de actualitate și cărți care îmbrățișează epoci mai îndepărtate și aici voi aminti cartea lui Camil Petrescu „Un om între oameni" care se ocupă de marele nostru revoluționar, Nicolae Bălcescu.

Este adevărat că romane izbutite despre epoca noastră, pe măsura acestei epoci s-au scris mai puține. Într-o oarecare măsură lucrul mi se pare firesc, pentru că și romancierul are nevoie de o decantare a evenimentelor, de o perspectivă a lucrului trăit. În jurul nostru se petrec o serie de fapte uluitoare, cu care nu eram obișnuiți. Avalanșa de evenimente îl surprinde pe scriitor și adeseori entuziasmul îl fură. Pentru a reda cu toată seriozitatea în compoziții durabile, realitatea eroică, este nevoie de o dezmeticire, de o perioadă de meditație, absolut necesară. Datoria noastră este să scurtăm această perioadă. Timpul nu ne așteaptă.

De vreo doi ani, deși călătoriile îmi răpesc multă vreme, practic reportajul. Nu regret deloc această îndeletnicire pe care o recomand și altor scriitori. Am văzut în acest răstimp oameni legendari, cu nimic mai prejos decît eroii vechilor noastre epopei, am stat de vorbă cu ei și mi-am dat seama cît de greu este să scriu despre ei. Eroismul muncii, dintr-o greșită înțelegere, pare mai puțin atrăgător scriitorilor pentru că are în el ceva aspru, uneori lipsit de poezie, dar tocmai aici trebuie să intervină măiestria minuitorului de condei. Nu este suficient numai entuziasmul. Exclamația pură de admirație nu poate înlocui travaliul artistic, dogoarea cuvîntului șlefuit.

Eu îi înțeleg pe cei cărora le vine mai ușor să scrie nesfîrșite povești de dragoste, desfășurate, știu eu, în codri sau în mînăstiri romantice. Aici imaginația poate alerga în voie, poți folosi o lună cinematografică și elementele atît de generoase ale naturii: vîntul, o apă care sclipește la mîngîierea stelelor, misterul unei nopți de primăvară cu toată orchestrația ei ce cuprinde gunguritul păsărilor și foșnetul neliniștitor al copacilor. Mi se pare la fel de la îndemînă să faci introspecție la nesfîrșit, imaginînd ce gîndește pe plajă o femeie leneșă, furată de vraja mării. Să vedem însă ce va spune scriitorul despre doi mineri care se iubesc? El nu va putea să nu-i așeze în cadrul întunecos al unui abataj de unde lipsesc stelele, vîntul, ploaia, adică milenarul arsenal poetic al fiecărui minuitor de condei la care se recurge cu atîta lăcomie.

După cum se vede, romancierul zilelor noastre se află în fața unui univers nou, ce trebuie creat. Și nu e vorba numai de un univers exterior: pămînt, apă, cer, cît de un univers interior, necunoscut. În jurul nostru milioane de oameni se nasc a doua oară. În Asia, în Europa și Africa, un strat uman, ținut în subsolul vieții sociale, este împins în sus de către forța revoluției. Această masă enormă care ia cunoștință de ea însăși, conține și elemente derutate, uneori incapabile, alteori rău intenționate, dar și cîți eroi demni de pana romancierilor de geniu! Credeți că pentru un scriitor al zilelor noastre nu e tot atît de interesant procesul sufletesc al unei foste slugi desconsiderate, umilite, care se vede pusă dintr-o dată, prin răsturnarea elementelor sociale, în situația să răspundă de soarta mai multor alți semeni, poate și de aceea a foștilor asupritori? Răspunsul la această întrebare este de prisos, să-l aflăm.

Nefericirea unor autori de romane care erau sortite să fie uitate încă înainte de a se naște a fost aceea că au ignorat că în materie de artă există legea necruțătoare a timpului care șterge pe drum tot ce nu este nobil și sincer. Mă indignează străduința unora dintre cei pe care talentul îi refuză, încercarea lor de a readuce literatura noastră pe făgașul fatal al concesiunilor. Refugiindu-se în spatele unor principii pentru care noi, cu toții, militäm, acești ipocriți pe care trebuie să-i combatem cu înverșunare vor să ascundă absența harului artistic cu sloganuri zgomotoase.

Ar mai fi de pomenit cîte ceva despre stilul și limba cărților apărute în ultimii ani în România. Este adevărat că și în această privință tradiția literaturii noastre este destul de bogată și eu nu voi enumera nume de predecesori. Se observă, mai ales la romancierii mai tineri o neglijență în stil, semnalată și de alții. Fenomenul este îngrijorător pentru că se tinde la o șablonizare, la o sărăcire a limbii folosite. Cunosc un scriitor a cărui viață este uluitor de variată și de neobișnuită. Ce păcat însă că el nu face nimic pentru ca să-și îmbunătățească stilul. Romanele sale foarte interesante, pe care le citești cu sufletul la gură, sînt redactate în stilul unor procese verbale, metodă nu lipsită de farmec în unele cazuri, dar nerecomandabilă în cantitate.

În legătură cu romanele de actualitate, în accepțiunea strict istorică, s-au mai aruncat în discuție o serie întreagă de argumente, care mai de care mai bizare. Mi s-a părut rizibil să citesc undeva niște fraze lamentabile despre cît adevăr este bine să punem în ceea ce scriem. Vedeți dumneavoastră, există o rețetă pe care un biet naiv ne-o vîndea nouă, celor care ni-o cunoșteam. Ei bine, trebuie să se știe că noi nu avem dreptul să scriem decît adevărul. S-a vorbit și la noi despre autorii „romanelor roz". Ei au existat, trebuie s-o spunem, totul este să facem în așa fel încît astfel de romane să nu se mai scrie. Sinceritatea nu trebuie să ne sperie pentru că trăim o realitate măreață care nu are nevoie de adjective nesincere. Iată de ce țin să salut pe această cale pe cronicarul ziarului „Scînteia", care în articolul „Hîrtia nu rabdă orice", condamna cu asprime apariția a trei cărți „făcute" care încercau să falsifice realitatea aspră a unei epoci apropiate nouă. Avem un public nou, pretențios (nici nu știu cei care scriu prea des aceste cuvinte, cît de pretențios este!). El va refuza cu încăpățînare falsurile literare, proza zăngănitoare, de paradă.

N-aș dori să se creadă că vreau să-i încurajez pe pesimiști, pe cei dispuși să vadă în realitatea zilelor noastre numai ce este nefolositor. Dimpotrivă, cred că nu avem nici un motiv să fim pesimiști. Evoluția societăților are legile ei și e, adesea, un proces îndelungat. Trebuie numai să cunoaștem legile acestui proces.

★

În încheiere, aș vrea să spun că ancorarea actualității nu scutește pe autori de severitate. Nu trebuie să ne mințim pe noi înșine și dovada cea mai bună că nu evenimentele zilelor noastre ne depășesc, este aceea că literatura noastră cunoaște încă de pe acum scriitori ca Titus Popovici și Francisc Munteanu care au scris cărți foarte bune despre contemporanii noștri. Cu mai mult curaj, cu mai mult discernămînt critic, cititorii noștri vor avea cărțile pe care le merită.

Eugen Barbu

CĂRȚI NOI

ELENA FARAGO: „Poezii"

(Urmare din pag. 1)

Prin noi, de noi adusă, veni-va mîntuirea!"

Convertite în vers, sentimentele intime ale poetei se zbat despuiate de orice poleială și zorzoane, sugestia emanînd firesc din însăși substanța lor. Firul de tristețe care se strecoară în lirica erotică a poetei sporește căldura și emoționalitatea versurilor. Poezia aceasta capătă limpezimea cerului de seară, strălucire și comunicativitate. Am cita: „Iubește-mi mîinile" „Scrisoare", „Cîntă astăzi viața", *dar mai ales memorabila poemă* „Trecea un om pe drum": „Trecea un om pe drum / Trecea și eu eram în poartă / Și și-a văzut de drumul lui. / Dar ce mi-o fi venit deodată / De am oftat și-oi și să spui,/ Și nu-mi venea să plec din poartă,/ Și parcă-un dor de viața toată / M-a prins privind pe urma lui".

Poetă a suferinței materne, Elena Farago adună în cristale de lacrimi deznădejdea, durerea surdă a femeii simple de pretutindeni, istovită de mizerie și suferință. (Hai nani, nani... S-a dus și noaptea asta; O țărancă tînără își boicește copilul mort).

Inclinată temperamental către universul infantil, poeta n-are deloc sfătoșenia plicticoasă și nici răceala gnomică. E o invitație pură, catifelată, cuceritoare, către bunătate (Gîndăcelul, Un porumbel, *etc.*).

Postfața lui Liviu Călin aduce un prețios aport la înțelegerea și pătrunderea cîntecelor poetei. Din paginile ei cititorul va reține imaginea vie a celei dispărute nu de mult dintre noi.

Vasile Nicolescu

THEODOR CONSTANTIN: „La miezul nopții va cădea o stea"

(Urmare din pag. 1).

căpitanului Gheorghiu, un fel de Watson cazon mai puțin idiot, dar tot atît de banal și de suficient.

„La miezul nopții va cădea o stea" este un adevărat roman polițist, adică un mister elucidat printr-o gradație atentă. Autorul cunoaște legile genului și știe să le respecte. Cartea, în ciuda lungimii, (capitolul „Noaptea amintirilor", parazitar în economia volumului, putea foarte bine lipsi) păstrează o permanentă tensiune a fabulației, e ferită de repetiții și stereotipie și excelează prin inventivitate. Episoadele nu au o turnură comună, ci aduc în prim plan mereu noutatea, ineditul, iar dezno dămîntul nu e viciat de antecedente care să-l fi făcut previzibil. De la început și pînă la prinderea bandei, cîocnirile se succed dramatic, desfășurate într-o atmosferă încărcată de primejdii și mister. Autorul folosește, firește, procedeele clasice. Se emit și se interceptează scrisori cifrate (excepție face scrisoarea... necifrată a lui Barbu Vasile care facilitează providențial dezlegarea enigmei). Se comit asasinate înfricoșătoare și răsună împușcături în noapte. Spioni versați folosesc intrări secrete și pun în mișcare pereți cu aparentă imobilitate. Arta deghizării alternează ferit cu operațiile în spațiul închis. Și nu rareori grupuri de spioni se lichidează reciproc. Într-un cuvînt trăim în plin senzațional.

Romanul lui Theodor Constantin pune puternic în evidență valoarea educativă a genului decretat, într-o vreme, nerealist și desuet. În vechiul roman polițist, lumea morală a eroilor era mărginită, vidată de valori reale. Meschăria și convenționalitatea scopurilor (de obicei eforturile tindeau să lămurească un furt spectaculos la o bancă, dispariția unor neprețuite bijuterii, răpirea sau asasinarea unui important personaj) demonetiza eroismul, curajul, ingeniozitatea, sacrificiul eroului. „La miezul nopții va cădea o stea" demonstrează pilduitor că, împrospătat cu o nouă optică, romanul polițist poate sluji unor scopuri nobile, generoase. Năzuințele elevate care îi animă pe eroii pozitivi ai lui Theodor Constantin (Ulea, Smeu, Paraschivescu etc.!) îl îmbogățesc sufletește, conferind calităților și acțiunilor lor îndrăzneț toată prețuirea.

Romanul lui Theodor Constantin oferă cititorilor tineri (și nu numai lor) o lectură savuroasă și captivantă. Scriitorul va recolta cu romanul său un succes binemeritat.

Z. Ornea

Mihai Codreanu

În dimineața zilei de 23 octombrie a.c. s-a stins din viață, în locuința sa de la Iași, poetul „Statuilor", Mihai Codreanu.

Anul trecut, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață, i s-a conferit Ordinul Muncii.

BOGATĂ ȚARA MOLDOVEI...

„Oh, oh, oh, săracă țara Moldovei... bogăția sărăcie, și lipsă, și blăstăm...“ Strigătul acesta de durere al bătrînului Neculce l-am auzit, trecut din veac în veac, pînă mai acum un deceniu, cînd au început să se stingă vaietele celui din urmă război. Cronicarul se referea la calamitatea fanariotă și era convins că răul e atît de adînc, încît numai „Dumnezeu de a face milă, precum au făcut cu Moisei proorocul, de au despicat mare Roșie, așa să facă și cu tine, săracă țară!“ Încercări de a „despica marea“ a făcut poporul moldav pe vremea lui Cuza, apoi la 1907, dar cu adevărat soarta acestui pămînt a intrat într-o zodie nouă abia în anii vieții noastre, odată cu toată obștea și cu toată suflarea românească. Acum putem vorbi, cu deplină dreptate, despre bogăția Moldovei, despre o fericire ce va veni mai curînd decît se așteaptă blînzii oameni ai acestor locuri. Am văzut cele dintîi sclipiri ale comorilor, am auzit vuietul tulburător al marilor așezări industriale, am simțit dogoarea unor energii încă nedescătușate. M-au durut vestigiile lumii care a fost, încă prezente pe drumuri, în ochii oamenilor și ai dobitoacelor, în risipirea unor case și în somnolența patriarhală a satelor izolate. Dar totul pare a roi în jurul noilor așezări. Oamenii se duc și vin dintr-acolo, aglomerează trenurile, își dispută un loc în autobus. Aria de activitate a moldoveanului a crescut fabulos și trepidația vieții moderne trece prin ape și pămînturi ca un singe proaspăt și tînăr.

La Bicaz și mai în sus

Șantierul de acum doi sau trei ani a rămas în conștiința oamenilor, în unele scrieri și tablouri, ca o stampă de epocă. Bicazul de azi e o așezare matură, calmă, dar de o urbanitate juvenilă, fără tradiții greoaie. Procesul s-a desfășurat atît de rapid, încît aceiași oameni par a fi trăit două vieți. Adolescenți sălbatici pe care i-am văzut cu ani în urmă dormind îmbrăcați și ducînd la gură străchinile cu ciorbă, sînt azi bărbați distinși, cu diplome și decorații. Siguranța și priceperea lor te intimidează și-ți deșteaptă starea omului aflat în afara lucrurilor. Complexitatea societății de la Bicaz a dat membrilor ei o rafinație specifică, o agerime și o tenacitate neobișnuite. Încăierarea cu natura, lupta cu greutățile fiecărei zile, chinul efortului de adaptare, contactul cu arta și cultura, folosirea tehnicii moderne, au izgonit inerțiile și prejudecățile, au distrus tendința odioasă spre comoditate și înavuțire, prezente încă în comunitățile bătrîne. Aici adolescența și prima tinerețe nu sînt vîrstele șovăielii, ci ale îndrăznelii senine. Conștiința dreptății și a adevărului e dezvoltată la omul de la Bicaz într-un grad așa de mare, încît operează permanent și nemijlocit asupra factorilor de conducere. Un tînăr mecanic de excavator, de la sectorul Baraj, mi-a înfățișat indignarea muncitorilor față de risipa și nedreptatea ce se făcuse la distribuirea premiilor. El primise 200 de lei, deși în bună parte săpase noua albie a Bistriței, iar unii conducători 30.000 și mai mult. Mi se părea cu neputință, dar am citit în ziare rezultatele anchetei și am înțeles că este un temerar și un aventurier cel ce își ia împotrivă mulțimea de pe șantier. Sfîrșitul e implacabil.

Febrilitatea vieții de șantier refuză euforia lirică și abstracțiunea demagogică. Dacă unuia om de acolo îi spui că este un erou, devii un personaj hilar și vei fi suspectat de filistinism. Literatura despre Bicaz nu-i satisface pe constructorii hidrocentralei, pentru că lucrurile sînt văzute din afară și fals aureolate. Sînt convins că marea carte a Bicazului se va naște acolo, va fi scrisă de un nume necunoscut, care trăiește azi într-o baracă la Dodeni sau la Stejarul, și abia atunci vom avea imaginea reală a acestei lumi noi.

Îmi aduc aminte noroaiele dezolante în care înotau oamenii și mașinile. Truda aceea mocirloasă sugera haosul, nu te puteai orienta, nu știai ce urmărește acel furnicar. Ceea ce surprinde astăzi e armonia deplină, unitatea organică, locul și funcția precisă a fiecărei construcții. Amatorii de senzații defetiste, situați în cafenelele bucureștene sau la microfoane occidentale, au vorbit cîndva despre grave erori la tunel, dar săparea acestuia n-a deviat nici cu un milimetru și minerii, porniți din două părți ale muntelui, s-au întîlnit exact în punctul calculat. Astăzi tunelul este o splendidă capodoperă și așteaptă năvala uriașă a apelor.

Mutînd albia Bistriței, oamenii au ajuns pe fundul mării Sarmatice. Am văzut mulajul în piatră al unor alge de acum zece milioane de ani. Pe patul străvechi al rîului se zvîrcolesc acum marile excavatoare, pregătind fundația barajului. Oameni se văd puțini aici. Sînt ascunși în cabinele de comandă, suspendate la o sută de metri deasupra șantierului, cu reflectoarele și giganticele pîrghii automate. Noaptea, locul se luminează feeric și te ametește poezia lui stranie. Te întrebi, cum se vor fi înălțat piramidele și catedralele.

Dar de aici, de Bistrița în sus, cale de patruzeci de kilometri, satele freamătă. Se apropie ceasul în care apele vor începe să se strecoare liniștite și reci prin ogrăzi, prin livezi, pe drumurile bătute cîndva de Pisicuța lui Hogaș. Vreme de un an aceste ape vor crește mereu, închizînd sub greutatea lor străvezie, vatra satelor de plutași și pădurari. Procesul e complex și nimeni nu poate trece ușor peste tainica legătură ce s-a durat între om și pămîntul natal, vreme de milenii. Așezarea baștinașilor din alte locuri este numai în formă un act de administrație, o expropriere. Gingășia problemei a făcut din cei puși s-o rezolve, niște buni psihologi și dascăli înțelepți. Strămutaților li se dau case și pămînturi la cîmp sau prin preajma locurilor părăsite. Este plătit fiecare copac, fiecare palmă din acel pămînt sărac și pietros va fi dusă în noile așezări și pulberea celor care au trecut de mult în amintire. Poporul se mută cu toată avuția lui sufletească și am văzut țăpinari bucuroși că vor învăța meșteșugul plugului sub soarele fierbinte al șesului. Pe șoselele asfaltate umblă acum echipaje curioase. Moșnegi și babe călătoresc cu autobusul la vale, umblă prin sate, iau pămîntul și-l sfarmă în mînă, cercetează zările, se-ntorc acasă, chibzuiesc și iar se duc. Sînt plimbați astfel cu mașinile șantierului, fără enervare și fără zgîrcenie, foștii robi ai domeniilor regale.

Bicazul mi-a apărut în toamna aceasta ca o imagine a vastei mișcări de primenire în care a intrat poporul întreg.

Giganții din Borzești

Mulți dintre plopii care mărginesc șoseaua de pe malul Trotușului, vor fi avînd mai bine de două sute de ani. Peisajul e altul. Apropierea muntelui dă solului o înfățișare dramatică și văzduhului lumina tablourilor lui Luchian, multe lucrate

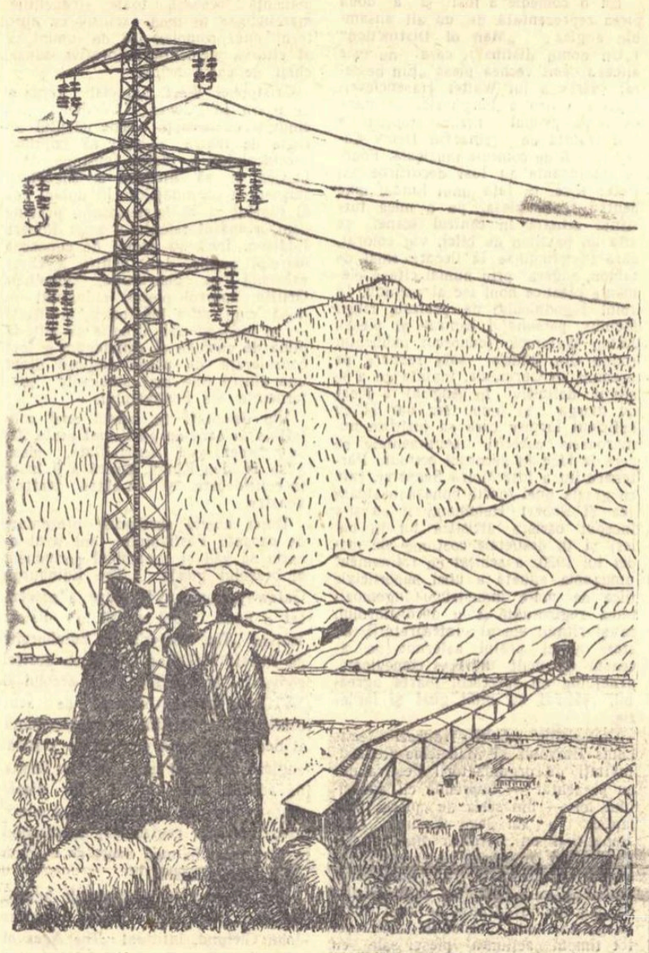

aici. Oamenii sînt uscățivi și cu pielea mai întunecată, amintind de oltenii Gorjului. Chiar moldoveneasca lor e mai iute și mai precisă. Porțile de lemn înflorit cu dalta, casele cu cerdacuri înalte, bisericile ascunse în poiene aurii, dovedesc o psihologie imaginativă și o înclinare spre poezia aplicată. Femei zvelte și brune umblă prin ogrăzile potopite de soarele toamnei, văzduhul miroase a gutui și a povidlă. E în toate un soi de dospeală dulce și odihnitoare. Dar cît de amară trebuie să fi fost toamna în care s-au scurs pe aici armatele naziste, scăpate de pe frontul moldovean! Sînt și acum case ruinate, poduri mistuite, cazemate incremenite în spasmele unei morți violente, și cimitire, din primul și din al doilea război. Jignitoare pentru nobila sensibilitate umană, aceste semne sînt totuși folositoare. Ele păstrează în memoria noastră crima fascistă și țin ochiul treaz asupra dementei imperialismului modern. N-aș pomeni de aceste cicatrici care urîțesc peisajul Moldovei subcarpatice, dacă tocmai aici, în această vale care se înalță impetuos la civilizație și cultură, războiul nu mi-ar fi apărut ca un lucru foarte învechit, iar ideea repetării lui, de domeniul patologiei.

Gîndind astfel am băgat de seamă că imaginea patriarhală, voalată de subtile tonuri voievodale, se schimbă dintr-o dată și apar siluetele elegante ale pilonilor de înaltă tensiune. Căutam cu naivitate stejarul în care tînărul Ștefan Voievod trăgea cu săgeata, și văd crescînd lîngă apa Trotușului edificiul grandios al termocentralei de la Borzești. Solul înconjurător e încă agitat și prăfos ca un petic de planetă moartă, dar se înțelege că în patul acesta chinuit s-a născut una din bijuteriile industriei noastre. La intrare mi s-a atras atenția că atingerea întîmplătoare a unui buton oprește viața industrială de la Bicaz pînă la Galați. După un ceas de plutire în această Walhală fierbinte, am ajuns într-o sală de marmură. Mari draperii de catifea topeau lumina zilei și covoare persane ne mîngîiau tălpile. Un tablou de semnalizări automate și în fața lui un singur om. Un singur om urmărește complexa activitate a uzinei, mersul fiecărei rotițe, drumul fiecărei picături de apă, al fiecărei boabe de energie. Trebuie găsit un semn cu care să ne închinăm geniului uman.

Un tînăr inginer, îmbrăcat într-o salopetă de doc, ne-a călăuzit. A fost ucenic la Constanța și-l cheamă Ionescu. Cu o voce de copil, modest și curtenitor, ne-a dezvăluit tainele lumii pe care o stăpînește. El vine de undeva dintr-un întuneric, din oameni chinuiți, pescari sau hamali, și azi stăpînește fulgerele. Noaptea, în cămăruța lui, sub zvonul Trotușului pregătește o invenție. Și se găsesc halucinați mercantili care scriu cărți despre incremenirea în preistorie a poporului român.

La numai cîteva sute de metri, la deal, în aceeași luncă de pruni, se află noua rafinărie de la Onești. Trăind cu aburul și curentul de la Borzești, această imensă și contorsionată eprubetă împrăștie în văzduh duhul esențelor subpămîntene, pe care se va clădi civilizația ținutului. Se realizează acum o simbioză, o interdependență industrială care va face din Moldova o provincie fericită. Fabrica de perlon care se naște în aceste ceasuri în poiana Săvinești, va face din gaze de sondă și gudroane, o stofă nemuritoare. Vom arunca hainele din plictiseală și vom cumpăra altele cu foarte puțină cheltuială. Moldovei îi trebuia numaidecît o asemenea minune.

De la Onești mai în sus peisajul industrial se maturizează. Vechiul bazin carbonifer al Comăneștilor, Moinești sondelor, ne primesc cu sobrietate bătrînească. Se aprind lumini pe vîrful dealurilor, în văgăuni, de pretutindeni vine un puțăit greoi de pompe. Pentru un serviciu oarecare, un baștinaș ne oferă o găleată de benzină, cu naturalețea cu care un podgorean ar da o cană de must. Pămînt binecuvîntat, s-ar spune, dar un pămînt pe care oamenii au cunoscut numai durerea și suferința. Pe aici nu vezi instalații monumentale, dar marile magazine universale, casele de cultură, restaurantele foarte numeroase, forfota ulițelor pînă la ceasuri tîrzii, indică existența unei nestăvilite bucurii de a trăi, începuturile unei vîrste noi pentru oamenii din această vale bogată.

Cărtăsarul care va face cronica acestor ani va avea nevoie de mult spor la condei, pentru că va trebui să pomenească de prea multe lucruri. Trecînd dealurile galbene dincolo, în valea Moldovei, la marginea Romanului, vezi ridicîndu-se marele laminor de țevi. O fabrică de țevi poate să pară un lucru banal. Dar dacă spunem că această uzină e mai mare decît „Republica“ din București, că întreg procesul tehnologic este automatizat, că va acoperi nevoile țării și vor rămîne produse pentru export, înțelegi că avem de-a face cu un gigant, căruia numai în Uniunea Sovietică i se poate găsi pereche. De altfel, tot utilajul, expresie desăvîrșită a tehnicii moderne, este sosit din țara cea mare a socialismului. Și aici, un inginer tînăr, Tudori, ne-a lăsat impresia unui demiurg frumos și ne-a făcut să rivnim poziția lui de constructor al Romîniei moderne.

Aș face un film cu aceste podoabe de care se învrednicește Moldova, aș surprinde imagini pe care condeiul nu le poate reda în toată splendida lor rotunjime.

Țibucanii pe drumul lui Lenin

Intrarea unei regiuni înapoiate în circuitul mare al economiei socialiste este un spectacol care stimulează gîndirea și naște încredere în viitorul oamenirii. El se adresează mai mult unei sensibilități cerebrale și excită în mod firesc mîndria patriotică. Dar sînt în aceeași regiune fenomene în fața cărora emoția e de cea mai pură esență omenească pentru că ele refac demnitatea și bogăția sufletească a individului batjocorit de rînduiala burgheză. O gospodărie colectivă este o comunitate economică ce urmărește bunăstarea materială a membrilor ei, dar ținta aceasta presupune un mare capital moral, eliberarea de patima tiranică a înavuțirii pe spatele semenilor. De aceea am pătruns tulburat în sediul gospodăriei colective „Drumul lui Lenin“ din Țibucani. Imaginea e prea puțin patriarhală: autocamioane, mașini agricole, magazii și remize, ateliere. Toate, rînduite cam moldovenește, cu oarecare dispreț pentru ordinea meticuloasă și pedantă. Oameni puțini. Aflu că sînt împrăștiați pe cele 400 de hectare ale gospodăriei. Gheorghe Maftei, președintele colectivei și deputat în Marea Adunare Națională, seamănă cu personajele lui Șolohov: e mare, roșu, puțin la vorbă și nu prea bucuros de oaspeții care-i încurcă trebile. Ne-a și mărturisit că, văzînd autobusul nostru, îi venea s-o ia la fugă prin niște păpușoaie. Aici, blîndețea și dulceața toamnei se măsoară cu ziua-muncă, cu carul de porumb, cu porcii, cu oile, cu cazanul de țuică și grămezile de sfeclă. Poveștile și talfasul mai tîrziu, cînd vor cădea troienele și va urla lupul! Omul acesta, nu prea obișnuit, e stăpînit pînă la obsesie de mărirea veniturilor gospodăriei. Am mers la un saivan din marginea satului și am văzut grajduri, cotețe, hambare, ridicate de mîinile colectiviștilor care nu sînt meșteri mari. Așezări modeste dar făcute din te miri ce. „Facem mai întîi așa, ca să prindem putere. Am auzit că unii tovarăși de prin Ardeal au făcut palate pentru vite. Noi facem grajduri de chirpici. Peste cîțiva ani vom fi bogați, om face și de bronz și apartamente pentru tauri. Deocamdată clădim case de cultură pentru oameni, cumpărăm vite, mai toți avem radio și ne ridicăm case noi. După mintea mea cea proastă zic că e mai bine așa...“ Ochii inteligenți ai lui Maftei ne măsoară repede, să vadă ce gîndim. Nu că ar avea de învățat de la noi, dar a simțit că printre musafiri sînt și ardeleni. Aceștia și-au cam plecat frunțile. Nu știu dacă cei din Ardeal greșesc, dar sînt sigur că cei din Țibucani se află pe drumul bun. Am intrat în casele lor, în hambarele, în grajdurile lor. Pe lîngă vitele și avutul din colectivă, aproape toți au acasă o vacă, porci și păsări. Această bună stare, miraculoasă pentru cei care stau încă deoparte, a atras numai anul acesta încă cincizeci de familii. În contradicție cu unele motive literare, Gheorghe Maftei susține că îndată ce se mărită, femeile trag după ele în colectivă și pe mire și pe toate neamurile lui. Începutul n-a fost deloc trandafiriu. Lui Maftei i s-au aruncat grenade pe fereastră și a scăpat de moarte cu norocul. Lupta politică, grea și complicată, continuă și azi, în forme mai puțin violente, dar cu hotărîți sorți de izbîndă pentru colectiviști. Am întîlnit și priviri dușmănoase pe ulițele Țibucanilor, am văzut și „individuali“ care din prostie refuză să-și tragă lumină electrică. Toți privesc însă cu jind peste gardul colectiviștilor, n-au somn, se sfădesc cu nevestele, cu feciorii, cu neamurile. Viață amărîtă de om singuratic și neajutorat!

La saivan, la marginea pădurii pălite de rugină, ne-am adunat cu cîțiva brigadieri la o ceașcă de țuică dulce și cam afumată. Țibucanii nu sînt meșteri în ale băuturii, că din puținul ce aveau nu se puteau îndeletnici cu această treabă. Fete tinere deștacă păpușoi și cîntă. Mai deoparte, godaci trandafirii se bat la țițele scroafei. Tăurași și mînji, hrăniți bine, dar nețesălați, stau scufundați în melancolia adolescenței. Dacă un camion n-ar strica liniștea cu grohăitul lui urban, scena ar fi idilică și patriarhală.

Sorb din băutura caldă și mă uit la chipul unui brigadier. E ars de soare și uscat, dar ochii lui au o veselie jucăușă de om fără necazuri. Mizeria de veacuri n-a dispărut încă din ființa lui și dacă aș închide ochii aș vedea țăranul flămînd și bîrciuit de pînă mai ieri. Cîtă fericire îi trebuie acestui om și celor doisprezece copii ai lui ca să răzbune durerea moșilor și strămoșilor culcați în aceste pămînturi?

Adăpostit între un deal șerp și pădurea de stejar ce se întinde pînă la Cetatea Neamțului, saivanul de la Țibucani îmi pare o așezare ce abia acum își începe traiul, iar oamenii cu dobitoacele lor, niște copii foarte bătrîni care deschid ochii la marile bucurii ale lumii.

Dar despre această mult încercată și bogată Moldovă vom mai auzi.

Nicolae Jianu

Desen de IULIAN OLARIU

Un profesionist al umorului

— Am împlinit 70 de ani de viață, peste 50 de scris și măsor 151 de centimetri! Cu această glumă m-a întîmpinat Ion Pribeagu mai zilele trecute.

Acest om într-adevăr mărunt de statură este un distribuitor al veseliei, al bunei dispoziții, al glumei, oriînd și în orice împrejurare. Și asta de o jumătate de veac. Încă din anul 1904, cînd a început să publice versuri umoristice la „Duminecа“ lui A. Nora. Și de atunci el a fost mereu prezent în publicațiile noastre, pe scenele teatrelor de satiră, în rubricile lui permanente din cotidiane cu un umor al luk de menestrel al orașelor, luînd „în vîrfuri de spadă“, — cum și-a intitulat și prima culegere de versuri umoristice în 1916 — tot ce-a întîlnit „demn“ de a fi persiflat. Plin de vervă, versificînd ușor, cu un ritm alert, cu poanta necesară, realizînd cronici rimate, madrigaluri vesele,

parodii, pamfletul destul de usturător, Ion Pribeagu trebuie socotit unul din creatorii genului la noi. A colaborat la „Facla“ lui N.D. Cocea, la „Rampa“, la „Pagini literare“ scrînd alături de Arghezi. Victor Eftimiu, Gh. Brăescu, Horia Furtună, Al. Chiriițescu și alți minuitori ai pamfletului și satirei. A editat cărțile „Strofe strengare“, „Bucureștii noaptea“, „Miere și venin“ și altele în care a strîns producțiile lui și vesele și mușcătoare.

Profesionist al umorului, al umorului de fiecare zi, în lunga sa activitate Ion Pribeagu a lăsat o producție imensă din care ar trebui desprinsă o culegere care să-și ocupe locul în literatura noastră umoristică.

Și astăzi, la 70 de ani, el poate fi întîlnit, deși puțin obosit, în publicațiile noastre, cu versuri care-și mai păstrează verva de odinioară.

Gh. Dinu

MARIA CONSTANTIN „La Piață“

Patetismul ideii în dramaturgia sovietică

Față de dramaturgia clasică rusă, piesele de teatru sovietice prezintă o serie de trăsături noi, izvorînd mai ales din metoda realist-socialistă pe care autorii lor au adoptat-o.

Obiectul rîndurilor de față nu este de a analiza diferența specifică a dramaturgiei sovietice în raport cu cea clasică. Din totalitatea însușirilor fundamentale noi, am reținut doar una ce ni se pare a fi deosebit de prețioasă prin înalta ei valoare în egală măsură etică și estetică: pasionalitatea sau mai bine spus patetismul ideii. Ce putem înțelege prin acești termeni, la prima vedere, vagi, prea puțin concludenți? Pentru a le preciza conținutul, este nevoie de a răspunde la o altă întrebare. Care sînt resorturile intime ce pun în mișcare personajele în dramaturgia clasică și, în opoziție cu acestea, prin ce se deosebesc de cele ale personajelor din dramaturgia sovietică? A spune doar că orice conflict dramatic este o ciocnire de pasiuni, de interese sau sentimente contradictorii, nu înseamnă încă a soluționa problema. Căci în fiecare epocă altele sînt sentimentele, pasiunile și interesele ce se ciocnesc și în consecință și drama respectivă va avea în chip corespunzător o altă coloratură. Teatrul grecesc antic era dominat de spaima ancestrală a omului în fața unor forțe oarbe, ce-l striveau, dar cărora el nu înceta să le reziste; în gîndirea lui mitologică aceste forțe căpătau semnificația transcendentă a unui implacabil destin. La Shakespeare ca și în teatrul romantic, omul eliberat în parte de dominația naturii se afla prins în mrejele unor complicate și uneori sîngeroase relații sociale; propriile-i acțiuni zămisleau efecte ce se întorceau împotriva lui însuși; patetismul lui apărea ca o izbucnire umană nu rareori elementară și carnală. Chiar și Hamlet care meditează asupra rosturilor existenței este robul dorinței de răzbunare. La Ibsen, conflictul se centrează în jurul posibilității omului de a se elibera de convenințele sociale generate de o alcătuire în care banul juca rolul dominant. Iar în dramaturgia rusă, la Ostrovski sau chiar la Cehov, pasiunea eroului se subsuma tendinței de a atinge eliberarea prin dobîndirea unei înguste fericiri personale.

Depășirea propriei individualități, topirea întregii vieți pasionale într-o luptă al cărei obiectiv trebuie să fie triumful unei idei, al unei cauze, — această trăsătură este specifică dramaturgiei sovietice. Izvoarele ei pot fi evident detectate și în dramaturgia clasică rusă, în personajul Ceațki de pildă din „Prea multă minte strică“, dar deplina ei manifestare o găsim abia la Gorki și mai ales în seria de drame oglindind momente ale Revoluției sau războiului civil. Mobilul acțiunilor lui Nil din „Micii burghezi“ a lui Gorki nu se reduce doar la năzuința de eliberare a omului din atmosfera apăsătoare, de mlaștină, a familiei Bessemenov, după cum nici realizarea fericirii conjugale nu este idealul său. Pentru el, și în această constă pasionalitatea sa, mobilul care-l animă este triumful unei noi etici, al unui nou mod de viață, superior. Este drept că abia finalul dramei ar putea constitui începutul unei piese în care Nil să aibă rolul principal și în care să se dezvăluie pe deplin tocmai patetismul ideii lui. Dacă lucrurile se petrec altfel, vina nu o poartă Gorki, ci epoca în care piesa a fost scrisă, epocă în care proletariatul abia se pregătea pentru marile prefaceri care vor urma. De aceea Nil mai mult afirmă decît acționează, iar în descompunerea familiei Bessemenov rolul său nu este hotărîtor; Gorki îi acordă doar misiunea de a rosti sentința de moarte a lumii vechi. Iureșul ce se va porni peste mormintele acestei lumi își va afla reflectarea artistică în seria de piese închinate Revoluției.

Aci patetismul ideii se află în plină acțiune. Lui Verșinin din „Trenul blindat“ de Vsevolod Ivanov, japonezii i-au ucis copiii. Momentul de la care pornește evoluția personajului este acela al unei mari dureri. Într-o dramă shakespeariană, pasiunea eroului s-ar fi concentrat într-un singur punct: răzbunarea anarhică. Iată însă că eroul piesei sovietice depășește interior momentul durerii și disperării paterne și se ridică la un nivel uman superior — la nivelul înțelegerii lucide. Apare simptomatic faptul că tocmai un țăran, deci un om care prin însăși condiția sa socială este destinat unor reacții spontane, nereflectate, devine factorul principal de organizare, de disciplinare al unei mase țărănești, ridicîndu-se pînă la nivelul de conștiință al unui comandant militar. Pasiunea ideii devine atît de puternică la Verșinin, încît ea îl ajută nu numai să și le domine pe celelalte, ci, mai mult, să-și pună problema autodesăvîrșirii sale. Din această sublimare a întregii sale vieți afective într-una superioară, de ordin afectiv-rațional, rezultă dialogul interior de o excepțională intensitate al eroului.

Un proces sufletesc similar se petrece și cu Liubov Iarovaia, eroina lui Treniov. Pasiunea erotică se comută în ură în clipa cînd evoluția evenimentelor o plasează pe o poziție opusă față de bărbatul pe care-l iubește. Ura ei însă nu este o reacție spontană așa cum îi fusese iubirea, ci urmarea unui proces rațional, a unei deliberări. Odată făcută alegerea și luată hotărîrea, ea pune atîta stăpînire pe întreaga-i ființă, încît nu poate să nu-i antreneze cele mai intime fibre ale personalității.

În aceeași ordine de idei, putem cita drept semnificativă și evoluția personajului Alexei din „Tragedia optimistă“ de Vsevolod Vișnevski. Alexei este un bețiv și un obsedat sexual, pasiunile lui sînt animalice. Visează o stare de libertate totală, nestăpînită. După ce, însă, stă de vorbă cu Comisarul care îi demonstrează în chip rațional lipsa de consistență a tendințelor lui și, mai ales, după ce devine conștient de grandoarea faptului istoric la care participă, fără voia lui, tot tumultul său interior se disciplinează, se organizează, capătă un sens, iar viața lui pasională, subsumată mai înainte individualității anarhice își găsește în idee un temei, o justificare.

Dacă pînă la literatura sovietică se putea vorbi despre dramă de idei și dramă de pasiuni ca de două categorii deosebite, de la piesele amintite încoace, în dramaturgia sovietică de astăzi distincția nu se mai poate face. Dramaturgia sovietică ne demonstrează pe deplin putința unui patetism al ideii, atunci cînd această idee este cu adevărat mare, așadar puțind mobiliza întreaga viață a omului.

V. Mogiescu

NOTE

O conferință despre Baudelaire

Zilele trecute corpul didactic și studenții Facultății de filologie din București au salutat cu multă simpatie prezența în mijlocul lor a distinsului critic literar francez Antoine Adam, profesor la Sorbona, invitat în țara noastră de către Institutul Romîn pentru relațiile cu străinătatea. Cu acest prilej oaspetele a ținut o deosebit de interesantă conferință: Charles Baudelaire și sensul „Florilor răului“.

Infirmînd unele din ultimele interpretări ale operei marelui poet — interpretări superficiale care sublinîază drept caracteristice doar aspecte ca satanismul și decadentismul lui Baudelaire, Antoine Adam a susținut în conferința sa caracterul generos și larg umanitar al poeziei baudelairiene.

Substanțial argumentată, cu o serie de citate extrase din corespondența și din însemnările poetului, precum și prin evocarea cîtorva dintre cele mai cunoscute poezii, teza profesorului Antoine Adam aduce o interpretare nouă privind opera atît de contradictorie și atît de contradictoriu dezbătută pînă acum a poetului „Florilor răului“.

M. M.

Surprize

Am cumpărat zilele trecute volumul „De vorbă cu Pablo Casals“ apărut recent la ESPLA.

Înainte de a-i citi, am răsfoit volumul. Spre sfîrșit, surpriză neplăcută: 14 pagini erau complet albe (322—323, 326—327, etc.). Am cerut atunci alt exemplar. Dar și acesta avea defectele lui: cîteva file tipărite pe hîrtie mai mare decît formatul volumului, pagini neuniforme, murdare de cerneală tipografică etc.

E drept că pînă la urmă, am găsit și un exemplar bun.

Cititor

– P.S. M-am înșelat: citindu-i acasă, mi-am dat seama că totuși lipsea o filă!

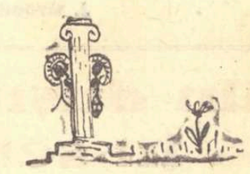

„Traducerea“ lui Blake

Inițiativa revistei clujene „Tribuna“ (nr. 36 din 12 oct.) de a închina o pagină bicentenarului lui W. Blake merită toată lauda. Articolul lui Al. Piru, relevînd într-un spațiu restrîns caracteristicile esențiale ale artei poetului, depășește intenția informativă, transformîndu-se într-o interesantă schiță de exegeză a unei opere încă puțin cunoscute la noi.

Dar „Tribuna“ e foarte departe de a face un serviciu memoriei lui Blake prin cele două poeme traduse de Al. Căprariu. Acesta renunță la sistemul prozodic al originalului englez și-l înlocuiește cu unul propriu. Procedeul n-ar fi deloc reprobabil dacă Al. C. ar atrage atenția asupra acestui amănunt. Dar el îi lasă pe cititori să creadă că Blake ar fi autorul unei proze lipsite de orice pretenții poetice. Tălmăcitorul s-a mulțumit să se oprească la un fel de traducere brută, cu unica preocupare de a reda corect conținutul lexical. Cele 7 catrene cu rime încrucișate ale poemului „The Little Black Boy“ s-au prefăcut în romînește într-o proză fără nici un fel de muzicalitate, într-o juxtă anostă.

Cel de-al doilea poem, „Londra“, e numai aparent tradus în versuri. Al. C. nu a făcut altceva decît să așeze într-o înșelătoare schemă strofică o tălmăcire în aceeași proză searbădă ca și primul poem. Aici, nici măcar fidelitatea nu-l preocupă pe tălmăcitor; versul every blackening church appals — fiecare biserică învechită înfricoșează — e tradus prin „curge ca șingele pe zidul palatelor“. E o interpretare cam... liberă, nu?

Dan Grigorescu

Repausul exigenței

Prietenul meu D. m-a întrebat de ce mi-a plăcut poezia lui Andi Andrieș „Tovarăși de drum“, apărută în nr. 9 al „Iașului literar“.

În răspunsul meu am început prin a-l cita pe poet: „M-am întîlnit cu Bistrița pe drum/Ne coboram din munți: și eu și dînsa/ Eu cu idei și poze în album,/ iar ea gonind cu cîtă apă strîns-a“. După ce am parcurs întreaga compunere, n-am observat decît „pozele“ poetului, nu însă și ideile. Totuși, pe lîngă această constatare, am mai făcut și alta: anume că A. Andrieș luptă cu succes împotriva prozaismului de vreme ce spune atît de frumos: „iar ea (Bistrița, n.n.) gonind cu cîtă apă strîns-a“ pentru ca după trei versuri să se repete precizînd „pe albia-mi de veacuri trec în goană“.

În fine, replica finală e dramatică. Chestionată de poet, Bistrița declară patetic și ritos: „Mă duc unde mă duce omenirea!“

Acum știu unde se duce Bistrița, dar nu știu încă unde-l va duce pe poet vacanța exigenței artistice.

Td.

MAREA INTREBARE

„Este oare mare deosebire între Hitler și Adenauer, în ce privește concepțiile lor?"

(Din răspunsurile lui **N. S. Hrușciov** la întrebările lui J. Reston de la ziarul „New York Times").

ADENAUER: — Tu ești eu, sau eu sînt tu, mein Adolf?...

Desen de ROSS

Continente

SPECTACOLE LA EDINBURGH

În diversitatea manifestărilor artistice desfășurate, între 18 august — 7 septembrie, în cadrul celui de-al 11-lea Festival Internațional de la Edinburgh — operă, concerte simfonice și de cameră, balet, film, teatru — desigur că în primul rînd m-au interesat cele pur dramatice.

Cel dintîi spectacol pe care l-am văzut a fost acela oferit de ansamblul londonez „The English Stage Company" cu „Nekrassov" de Jean Paul-Sartre. Deși în program această comedie a fost subintitulată „O farsă" — formulă care întîmpinează în mod clar concepția de bază a regizorului George Devine — nota satirică a piesei lui Sartre n-a fost cîtuși de puțin anihilată. Caricatura — una dintre modalitățile cele mai expresive ale satirei — a fost utilizată la maximum atît în jocul actorilor cît și în costum, grimă și decoruri. Acestea din urmă (datorite lui Richard Negri) simple, stilizate și extrem de amuzante, se succedau într-un cadru fix constituit din pagini de ziar, foarte adecvat mediului gazetăresc în care se desfășoară acțiunea. Rolul escrocului George De Valera a fost interpretat cu mult umor, dar fără ostentație de Robert Helpmann, unul dintre actorii notorii ai teatrului englez care, începîndu-și cariera ca dansator, a abordat apoi teatrul interpretînd și rolul lui Hamlet.

Tot o comedie a fost și a doua piesă reprezentată de un alt ansamblu englez: **„Man of Distinction"** („Un domn distins"), care nu este altceva decît vechea piesă „Ein besserer Herr" a lui Walter Hasenclever. Ușoara satiră a burgheziei germane de după primul război mondial a fost tratată de regizorul Denis Carey în stil de comedie muzicală. Foarte interesante au fost decorurile lui Peter Rice. În fața unui fundal unic pentru toată piesa, pe o mică turnantă situată în centrul scenei, se afla un pavilion de bîlci, viu colorat, care învîrtindu-se la fiecare final de tablou, sugera prin numai cîteva elemente plastice noul loc al acțiunii. În rolul logodnicului de profesie Hugo Möbius, personajul central al piesei, Anton Walbrook (cunoscut publicului român din filmele sale turnate pe vremuri în Germania, înainte de a se stabili definitiv în Anglia) a jucat cu morgă și umor sec dar și cu suficient farmec care să justifice numeroasele cuceriri sentimentale pe care le face în decursul acțiunii. Partenera lui a fost Moira Schearer, care cu grația unei foarte bune dansatoare (ca și Robert Helpmann și ea și-a început cariera artistică tot în balet) și în desuetele costume ale modei lui 1920, a schițat cu rafinament amuzanta siluetă a unei superficiale fiice de mare industriaș. Ingeniozitatea regizorului și a decoratorului, ca și ritmul viu al interpretării, au șters astfel praful așternut pe această de mult uitată comedioară, prilejuind un spectacol foarte agreabil, realizat cu mult gust și fantezie.

Cunoscuții actori francezi Jean-Louis Barrault și Madeleine Renaud, invitați de organizatorii Festivalului au prezentat — împreună cu ansamblul lor — din seria de „pièces brillantes" a lui Jean Anouilh **„La Répétition ou L'Amour Puni"** („Repetiția sau Dragostea pedepsită"). Bicîiind cu acidulata lui inteligență modul în care puritatea este distrusă de o societate coruptă ce nu-i poate tolera existența, Anouilh împletește tot timpul acțiunea piesei sale cu aceea a comediei „La double Inconstance" („Îndoita nestatornicie") a lui Marivaux, pe care personajele o repetă în vederea unei serbări. Atît marea ironie a lui Anouilh, cît și spumoasa vervă a lui Marivaux au fost valorificate cu o franțuzească autenticitate în acest spectacol pus în scenă chiar de Barrault care a interpretat totodată — cu luciditate și emoție — rolul unui conte îndrăgostit de o institutoare. Încercata comediană Madeleine Renaud a compus cu o necruțătoare inteligență rolul contesei care nu se dă în lături de la nici o manevră pentru a goni pe această institutoare, interpretată cu o gravă suavitate de Simone Valère. Din restul excelentei distribuții nu putem să nu relevăm creația lui Jacques Dacqmine în rolul unui aristocrat sadic și bețiv, a cărui singură pasiune este să pîngărească și să distrugă tot ceea ce este nevinovat și curat.

În cursul unei interesante convorbiri avute cu Jean-Louis Barrault, eminentul om de teatru a întrevăzut cu plăcere eventualitatea unui turneu în țara noastră în primăvara anului viitor.

Din punct de vedere regizoral, socotesc că spectacolul cel mai interesant a fost acela, pe care un ansamblu englez, constituit anume în vederea Festivalului, l-a dat cu noua piesă **„The hidden king"** („Regele ascuns") de Jonathan Griffin, a cărei premieră a avut loc în seara de 20 august.

La sfîrșitul secolului al XVI-lea, Sebastian, un tînăr rege al Portugaliei, dispare în cursul unor lupte din Africa. Profitînd de rivalitatea numeroșilor pretendenți la tron, regele Spaniei invadează Portugalia cu trupele sale și-i ocupă tronul. Douăzeci de ani mai tîrziu, la Veneția, își face apariția în cercurile portughezilor exilați, un personaj care susține că ar fi dispărutul rege. Deși identitatea lui e pusă la îndoială, el reușește să pornească o acțiune pentru eliberarea patriei sale. Dar pînă la urmă este prins și executat de către inchiziția spaniolă.

Reprezentația a avut loc la „Assembly Hall", sala de adunări a unei vechi catedrale a orașului, care în timpul Festivalului este utilizată pentru înscenarea pieselor de mare spectacol. Această sală în formă de amfiteatru neavînd o scenă propriu-zisă, piesa s-a jucat pe un sistem de estrade care pornind din dreptul singurei părți a sălii neocupate de public, cobora în scară pînă în mijlocul arenei. Între actori și spectatori nu exista nici un spațiu intermediar, personajele intervenind de multe ori în desfășurarea piesei prin mijlocul asistenței. Publicul se afla astfel tot timpul direct angajat în conflictul dramatic. Deși între numeroasele tablouri ale piesei se scurg apreciabile intervale de timp, iar locul acțiunii diferă de la scenă la scenă, amenajarea estradelor rămîne în permanență aceeași, toate tranzițiile marcîndu-se în mod exclusiv cu ajutorul unui complex joc de lumini și al cîtorva elemente decorative aduse chiar de către actori.

Cristopher West, apreciat regizor de operă la „Covent Garden", făcîndu-și cu această ocazie debutul în regia de teatru, a știut să imprime spectacolului o înaltă tensiune dramatică și să dirijeze o sugestivă mișcare a personajelor. În dublul rol al regelui și al misteriosului pretendent, a apărut talentatul actor Robert Eddison, încă nu destul de cunoscut marelui public, dar, pentru a cărui prezență în distribuție, Jonathan Griffin, autorul piesei, a insistat — după cum mi-a mărturisit el însuși — în mod special. Creația sa atît de plină de pasiune și convingere a fost considerată de presa engleză drept una dintre cele mai strălucite performanțe ale Festivalului.

Viu discutată în cursul unei conferințe la care au participat peste 200 de oameni de specialitate, piesa „The Hidden King" merită a fi luată în considerare și de către teatrele noastre.

După aceste spectacole prezentate de oaspeții Festivalului, am avut ocazia să văd și ansamblul permanent al orașului gazdă („The Edinburgh Gateway Company"), care a prezentat o nouă piesă scrisă în dialect scoțian **„The Flover's of Edinburgh"** de Robert McLellan. Acțiunea acestei comedii se petrece în secolul al XVIII-lea într-un moment de acut conflict între spiritul de independență al Scoției și noua organizare statală engleză. Pline de umor, dar nu lipsite de adevăr, multe replici ale piesei sînt valabile și astăzi. Fără a aduce vreo inovație regizorală, spectacolul a fost jucat în mod onest de o trupă de talentați actori.

Am așteptat cu un deosebit interes recitalul fruntașului scenei engleze John Gielgud, intitulat **„The Ages of Man"** („Vîrstele omului") și compus din unele din cele mai reprezentative sonete ale lui Shakespeare precum și cu fragmente din piesele sale. Marele actor a susținut singur întreg acest impresionant program, trecînd cu o sobră măiestrie de la un poem la altul, de la o stare sufletească la alta. A șoptit cu o meditativă reținere monologul lui Hamlet, a fost un liric și avîntat Romeo, ca apoi să ne emoționeze cu sfîșietoarele accente ale bătrînului Rege Lear.

Contactul direct cu teatrul unei țări posedînd o veche tradiție artistică, este întotdeauna instructiv pentru un om de specialitate, — fapt pe care cele zece zile petrecute în frumoasa capitală a Scoției mi l-a confirmat cu prisosință. Dar manifestările artistice succint trecute în revistă în acest articol nu sînt singurele la care am asistat în timpul ședерii noastre în Anglia. Am avut ocazia să văd și la Londra cîteva la fel de interesante spectacole; pentru mine însă, evenimentul cel mai de seamă al acestei călătorii de studii l-a constituit seria celor cinci reprezentații shakespeariene de la Stratford-upon-Avon: **„Furtuna"**, **„Cum vă place"**, **„Cymbelyne"**, **„Regele John"** și **„Iuliu Cesar"**, despre care mă voi ocupa într-un viitor articol.

Moni Ghelerter

FLORICA ȘTEFAN

Poetă din R.P.F. Iugoslavia

Mama

Ești pasul meu liniștit în miez de noapte,
tristețea mea în formă de vers,
visul meu verde sub stelele păcii,
icoana căreia i se-nchină zeii închipuirii,
spasmul mîinii mele
din lacrimă ești creată
și din batjocurile tatălui
pentru a fi cu strigătul dimineții
și jocul soarelui dezmierdat.
Toate vremurile trăiesc în firea ta plăpîndă.
Ești statuie ridicată
la poarta vieții mele
ce plînge în fiecare dimineață
în pragul răsăritului de soare.

Amenințare

Durerea ta lentă amenință liniștea,
leagănă ramurile bolnave ale singurei străzi
unde ți scuturi frunza pasului.
Să ne oprim, mamă:
Fiecare mișcare a mea
e un răsărit de soare ascuns în tine,
fiecare cuvînt al meu
e o revoltă a sîngelui tău.
Să ne oprim, mamă.

Cămin părintesc

Mă îndepărtez de balta natală,
dudul copilăriei mele poartă cocoașa durerii tale,
hambarul clintit duce singurătatea ta,
găinile poartă-n cioc foamea ta.
În prima crîșmă din colț
soțul ți-a băut tinerețea de țărancă;
de la primul pînă la ultimul pahar
a stors pînă la o picătură:
zorile, soarele și noaptea înstelată.
Tu ai rămas fără ochi
în cercul tău ei sînt de prisos.
De la grajd pînă la hambar,
de la odaia afumată pînă la poarta putredă
ciinele ți-e unicul însoțitor.
Iar ochii ție-ți sînt de prisos.

Țărancă

Pînă la brîu ești îngropată-n țărînă
și pasul ți se împiedică de brazde
și în grîul încolțit.
Pînă la umăr vin rîurile cu trestiile
și floarea soarelui.
Pînă la urechi se urcă valul de grîu desculț
cu cuibul prepeliței
și vaierul holdei;
Pînă în vîrful ființei
se urcă rîsul negru al țărînii·
Ară în lung și-n lat
țărîna rîde în negru.
Semănă în lung și-n lat
țărîna rîde în verde.
De-i culegi aurul
rîsul negru îi rămîne pe obraji.

„Țăndărică" la Praga

Am văzut cu ochii mei. „Povestea porcului" a cucerit Praga; ca de altfel și celălalt spectacol al Teatrului Țăndărică „Umor pe sfori" care i-a captivat pe spectatorii praghezi „prin spontaneitatea și vervа îndrăcită", după cum scria a doua zi după premieră ziarul „Vecerni Praha". O spontaneitate și o vervă ce ridicau în picioare sălile în momentul în care autohtonul Țăndărică îi întindea mîna, cu afabilitate de Mitică bucureștean, celebrului Hurvinek, uimit de ceha curat românească a celui dintîi.

De altfel, nu numai entuziasmul spectatorilor, care părea a nu lua notă de sfîrșitul spectacolelor (continuînd să rămînă în sală) — nu numai ziarele care nu osteneau (ca de pildă „Mlada Fronta" de la care am împrumutat titlul acestor rînduri) să afirme deplinul succes al Teatrului Țăndărică — m-au făcut să-mi dau seama de marea victorie cucerită în cetatea teatrului de păpuși de colectivul condus de Margareta Niculescu, ci — pe lîngă toate acestea — și emoționantele cuvinte pe care mi le-a împărtășit doctorul I. Malik, bine cunoscutul director al Teatrului Central de Marionete din Praga.

Cunoștea teatrul nostru de păpuși. Îl văzuse cu cîțiva ani în urmă la București, dar nu-l mai recunoștea. Teatrul vostru e tînăr — cam acesta era sensul cuvintelor sale — dar după cîte am văzut astăzi pot spune fără sfială că avem ce învăța de la el.

Nu e puțin lucru, pentru că numele doctorului Malik stă astăzi, în arta teatrului de păpuși, alături de acela al celebrului și regretatului Skupa.

Aș mai vrea să adaug că la primirea făcută Teatrului Țăndărică în momentul sosirii la Praga, același doctor Malik a ținut să ofere artiștilor noștri, odată cu căldura cuvintelor sale, și bogăția galbenă a unui buchet de flori — flori galbene ca soarele, cum spunea dînsul — care să le lumineze turneul în țara prietenă. Și a fost un turneu cu adevărat luminos, care face cinste primei noastre scene de marionete și păpuși. A fost un succes care, într-un anume fel, inversează vechea zicală. Adică, — se pot vinde și grădinarului castraveți.

J. Grosu

Către scriitorii din întreaga lume

În prezent Siria este amenințată de primejdia unei agresiuni premeditate, ale cărei semne le trădează campania veninoasă, de minciună, calomnie și acuzații, întreprinsă de guvernul S.U.A. cu ajutorul mai multor state supuse influenței sale, fie prin pactul de la Bagdad, fie prin doctrina Eisenhower, ca Turcia și Israel.

Principala cauză a acestei campanii americane este năzuința Siriei de a rămîne o țară liberă, de a-și apăra independența, luptînd pentru caracterul național arab și de a se pune astfel în serviciul Păcii din întreaga lume prin politica ei călăuzită de interesele poporului ei, pe bazele neutralității constructive; și tocmai această atitudine pozitivă și fermă dezlănțuie furia imperialismului american și-l îndeamnă să înăbușe mișcarea de eliberare națională prin orice mijloace, prin presiune economică, prin războiul rece, printr-o campanie mincinoasă despre situația internă a Siriei.

Dar datorită dîrzeniei și conștiinței poporului sirian și hotărîrii lui de neclintit de a-și apăra libertatea națională dobîndită cu mari jertfe, toate intențiile și planurile imperialismului au fost zădărnicite pînă acum și, ca urmare tocmai a acestui eșec, el recurge actualmente la agresiune fățișă, la legea junglei, la amenințarea cu intervenția armată cu singurul scop de a arunca Siria în jugul sclaviei, de a o tîri în convoiul de robi al imperialismului.

E limpede acum că această campanie nu mai este o campanie verbală, ci o pregătire febrilă pentru agresiune, evidentă în deplasările flotei a VI-a, în masarea armatelor turce și israeliene la frontierele comune și în instalarea misiunilor militare americane pe teritoriul celorlalte țări arabe vecine a căror libertate a fost desființată în numele doctrinei Eisenhower

Încordarea situației internaționale este, în aceste clipe, asemănătoare aceleia care a precedat agresiunea barbară asupra Egiptului, cînd opinia publică din lumea întreagă a fost alături de poporul egiptean, împotriva atacului criminal și cînd cuvintele clocotitoare adresate de scriitorii și oamenii de litere din întreaga lume au îndeplinit un mare rol în deșteptarea conștiinței umane împotriva barbariei.

Noi, scriitorii sirieni, chemăm pe toți scriitorii liberi din lume să-și ridice vocea puternic în apărarea Siriei, primejduită de o agresiune care n-o pîndește numai pe ea, ci amenință întreaga lume și civilizația întregii omeniri printr-un război mondial cu consecințe incalculabile.

Convinși că apărați pacea, libertatea și civilizația, sîntem siguri că veți răspunde călduros apelului nostru.

Asociația scriitorilor arabi din Siria
Secretar general
Lian Derani
Kassa VIII Damasc—Siria

Un dușman al războiului, în secolul al XIV-lea

Deunăzi, în vreme ce ascultam la radio ultimele știri cu privire la agresiunea pe care, în numele „civilizației", imperialiștii o pregătesc la fruntaria Siriei, în odaie pătrunse bunul meu prieten, și el condeier. Dîndu-mi binețe, zări printre hîrtoagele mele de pe pupitru, gogeamite bracul gălbejit și cercetîndu-l la fila unde pusesem zăloaga, se oțări, mai în glumă și mă dojeni, mai în serios, grijuliu cum se află pururi de starea scrierilor și de cîmpul recoltelor mele literare.

— Iar buchisești terfeloagele astea medievale!

Aplecarea mea către lumea evului de mijloc fiindu-i cunoscută, nu contenea să mă mustre pentru risipa de atenție, în paguba puținului interes ce socoate că aș hărăzi realităților contemporane și frumuseților negrăite ale epocii noastre. Intimidat de repros, presimțind catilinara ce mi se pregătea, și, o leacă amuzat de nebănuita legătură a opului citit cu actualitatea strictă, am schimbat cursul convorbirii, amînînd răspunsul.

Cum ți sînt dator, nu preget să-l las pe seama autorului gălbejitului tom, poet născut acum șase sute unsprezece ani într-o Franță pustiită de războaie și călcată de năvălitori.

Și atît de dîrz mi se pare acest răspuns, încît aș tălmăci în toate limbile pămîntului, aș tipări în toate abecedarele globului, aș afișa pe toate zidurile lumii și aș rosti, ca o înfricoșată afurisenie, în lăcașurile de închinăciune ale tuturor dumnezeilor, această:

BALADA A LUI EUSTACHE DESCHAMPS ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Am cercetat întreagă scara lumii
Cum de la mic la mare se împarte,
Încît un pic lehamite acu' mi-i
Și năzuiesc să am de tihnă parte;
Dar cel mai crunt prăpăd și mai rea soarte
La duh și trup, vă rog să-mi dați crezare,
Războiul e, aducător de moarte:
Război să porți, greu blestem și amar e.

Mulți inși, ostenitori în lungi strădanii,
În voie să-și petreacă viața vor,
Trăind tihnit din ce-au fost strîns cu anii,
Hălăduind în pace pînă mor:
Stînd unul, celuilalt într-ajutor
Nimic nu-și pradă: binefăcătoare,
Dreptatea, legea li-s chezașe lor:
Război să porți, greu blestem și amar e.

Păcate săvîrșești de moarte, șapte:
Bați, pîngări, furi, în urmă lași pustia,
Biserici prazi, ucizi, (cumplite fapte!)
Uiți legea, lege-ți e nemernicia,
Cu sila-ncalci vecinului moșia,
Îți mîni și trup și suflet la pierzare
Pornind război; lovească-te urgia!
Război să porți, greu blestem și amar e

INCHINAREA

Măria Ta, un trai tihnit, îți spun că
Voi duce; cuvenit așa îmi pare;
Să lăs războiul, să trăiesc din muncă:
Război să porți, greu blestem și amar e.

Romulus Vulpescu

Redactor-șef: Zaharia Stancu,
Colegiul redacțional: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

LEOPOLDO MENDEZ — „Și pămîntul soarbe sîngele tău"

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE TARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 44 (190) - joi 31 octombrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Artă revoluționară

Cum într-o estetică a secolului XX arta recentă a filmului, cu o dezvoltare atît de impetuoasă, nu poate fi neglijată, studiul determinantelor estetice a celei de a zecea muze mi se pare profitabil pentru oricine lucrează în domeniul artei. Mă interesează cinematograful nu în sine, ca fenomen estetic izolat, ci pentru legăturile lui certe cu fenomenul literar. Am sentimentul că arta filmului poate exercita, în momentul de față, o influență rodnică asupra fenomenului literar, sugerîndu-i noi soluții artistice. În această privință arta lui Eisenstein, sclipitoarele sale puncte de vedere estetice, îmi apar ca cele mai utile.

Eisenstein este unul din profund impresionantele genii ale uriașului proces social generat de către marea revoluție socialistă. Sensibilitate dăruită fără rezerve cauzei socialismului, Eisenstein a cristalizat imensul tumult revoluționar în subtil proces creator. Prin Eisenstein, spiritul nobil și efervescent al grandiosului Octombrie a revoluționat arta cinematografică, conferindu-i o esență profund umană. Eisenstein era perfect conștient de faptul că el, ca artist, este o creație a unuia din cele mai mari evenimente istorice ale lumii: „Furtuna revoluționară — scria el — m-a eliberat din inerția care mă aștepta pe drumul pe care mi-l pregătisem, și a permis dezvoltarea tendințelor existente în mine dar care nu ar fi fost niciodată atît de puternice încît să se poată elibera singure".

Am avut prilejul să citesc două din ultimele lucrări închinate în Occident marelui cineast sovietic. Una este o biografie [1]), notorie în Apus, semnată de Marie Seton, specialistă engleză în problemele filmului, care l-a cunoscut îndeaproape pe Eisenstein. Cealaltă, un studiu de estetică a filmului [2]), alcătuit de Jean Mitry, critic și teoretician.

Marie Seton creează o biografie tragică în liniile ei esențiale, a unui Luceafăr incapabil să se apropie de lumea comună, pe calea Erosului. Biografia reconstituie drama personală a unui ascet, în sensul superior al cuvîntului, un ascet al artei, așa cum se vedea pe sine și Balzac, în corespondența lui. Influențată de freudism, Marie Seton este înclinată să vadă geneza artei eisensteiniene în sublimare, fără însă să ignoreze cadrul social în care s-a desfășurat evoluția ei uluitoare. Cît este de adevărată ampla biografie a scriitoarei engleze, aceasta ar putea-o spune numai acei care l-au cunoscut pe marele artist. Am reținut din această carte tulburătoare, prin talentul biografei, locul extrem de important pe care figura lui Eisenstein îl ocupă în conștiința Occidentului. „În Eisenstein — scrie biografa — se unesc geniul artistului și fervoarea cercetătorului inspirat. Cele șase filme terminate, deși nu reprezintă decît o parte din activitatea sa creatoare, îl impun ca unul din artiștii cei mai însemnați ai secolului XX,.. Din momentul în care operele sale complete vor fi adunate la un loc, este posibil ca viitorul să-l așeze pe Eisenstein savantul și Eisenstein filozoful tot atît de sus, ca și pe realizatorul de filme, dacă nu chiar mai sus. Poate chiar va fi considerat ca un geniu universal".

Cartea lui Jean Mitry este o bună exegeză a esteticii eisensteiniene (și traducerea ei în limba română ar interesa extrem de mult lumea noastră intelectuală). Mitry nu este speriat de cuvîntul „propagandă", rostit pejorativ în legătură cu arta lui Eisenstein, de către spirite reacționare. „Operă de propagandă deci. Dar în sensul cel mai nobil al cuvîntului. Așa cum au fost toate marile opere de artă care au reflectat la un moment dat conștiința universală, elanul unui întreg popor unit în jurul unei aceleiași idei sau aceluiași sentiment național. Așa cum au fost Iliada și Odiseia pentru greci, poemele eroice medievale și nordicele Saga pentru civilizația occidentală, Tragicii pentru Reformă și atîtea altele". Și Mitry își încheie astfel lucrarea: „Dacă o cunoaștere aprofundată, căutarea lucidă și armonioasă, conștiința unei arte sub toate formele sale, este numai apanajul celor mai mari (artiști, n.n.), atunci noi credem, sîntem convinși că, dintre toți, Eisenstein a fost cel mai mare".

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

N. IUKOV — *„Lenin în mijlocul copiilor"*

SIMBOL

Moartea plonja prin azur,
Sărea din țărînă apoi
Cu ziduri, cu morți împrejur
Așa ca-n război.

Prietenii nu s-au întors
O parte, iar unii în parte;
Și unii-s cu sufletul stors
Așa ca din moarte.

Rămașii s-au tot scuturat
De duși, ca de frunzele-i pomul,
Și eu o mulțime-am uitat.
Așa uită omul.

Dar iată m-apropiu de ei
Cu vîrsta și-ncet și cu pasul.
Noroc! Cum o duceți ai mei?
Aici vi-i popasul?

Nu, nu, așa nu e cu drept
Să-ngădui, scăpînd tu de jaf,
Pe cel cu trei gloanțe în piept
Uitare și praf.

A, numele vădu-i-l eu:
Pe steagul cel roșu-i cu sînge,
Dar roșu pe roșu-i cu greu
Se poate distinge.

Și totuși acolo-i cu sînge
Scris numele fraților scumpi,
Iar steagul nimica nu-l stinge,
Nici ploaia de plumbi.

El pururi se naltă mai sus
Cu cît cad mai mulți pe subt el,
E treaptă de sînge cel dus,
Căzut subt drapel.

Eu fruntea pe trepte mi-o plec,
Pe-acestea de sînge, profund,
Muindu-mi obrazul întreg
Și părul cărunt.

Și roșu de am să mă scol,
Un idol din timpi legendari,
Primiți-mă ca pe-un simbol,
Eroi proletari.

Mihai Beniuc

Despre niște comedii „cu foc bengal"

În dramaturgie, ca și în versurile sale, Maiakovski oficiază în spații largi, cuprinzînd lumea într-o viziune panoramică care nu are cum să distingă conflictele restrînse și dramele pasionale. Comediile sale sînt construcții ideologice severe, transcrise savuros pentru uzul scenei. Oamenii apar cu mandate de reprezentanți ai unor categorii distincte și vorbesc în numele unor însărcinări precise. Simbolurile invadează scena alimentînd structura alegorică a acestor „misterebufe", în care se dezbat cele mai de seamă probleme sociale ale timpului. „Ploșnița" și „Baia" urmăresc procesul de formare a unui nou tip uman, blamînd demagogia și filistinismul. „Misteria-Buf" transpune scenic istoria omenirii în lumina materialismului istoric, apologul fiind străveziu, iar aluziile la politica zilei abundente.

Bineînțeles că tratînd astfel problemele, interesul dramaturgului se îndreaptă nu atît către definirea caracterologică a fiecărui personaj, cît mai ales către dezbaterea generală a tipologiei umane în lumina înalților comandamente sociale. Eroii comediilor își compun astfel caracterele cu mijloacele pamfletului ideologic și nu prin intermediul analizei psihologice. Ei participă activ la discuția despre drumul și sensurile umanității, mișcîndu-se cu dezinvoltură dar pe trasee fixe, ca niște excelente piese de șah mînuite de autorul demonstrației dramatice. Nici un moment spectatorul nu are însă impresia unei plăsmuiri schematice. Comediile lui Maiakovski dobîndesc o excepțională suculență prin verva și efervescența discuției de idei. Opiniile și poziții sociale sînt repartizate pe un mare număr de tipuri, de o varietate remarcabilă, iar intervențiile fiecăruia se disting prin ingeniozitatea replicii. Maiakovski creează cu o deosebită forță cadrul social al fiecărui moment dramatic. În tablouri de epocă revelatoare. Nunta lui Prisipkin din „Ploșnița" care reunește în frizeria „Renesans" o galerie de măști ale micii burghezii sau grupul vasalilor lui Pobedonosikov din „Baia", înconjură personajele principale (adică termenii esențiali ai dezbaterii ideologice) într-o fascinantă și revelatoare sală a oglinzilor strîmbe.

O asemenea arhitectură își desfășoară aripile pe temeiul unei împărțiri riguroase a personajelor în două categorii vrăjmașe. Nuanțele nu lipsesc dar profilul social devine determinant. Scena luînd aspectul unui cîmp de luptă deschis, personalele dramei ocupă cu necesitate poziții limpezi de-o parte sau de alta a baricadei. Operația de selecție, examenul capital este rezervat reprezentanților societății viitoare. Femeia fosforescentă din „Baia" sau cetățenii anului 1979 din „Ploșnița", sînt însărcinați să pronunțe crezul etic al scriitorului. Cu generațiile viitoare, scriitorul se află de altminteri în relații familiare, care-i permit să nu părăsească nici în tablourile vizionare, ironia și arma criticii.

Comediile lui Maiakovski își îndeplinesc așadar sarcinile satirice, în cadrul unei vii și pasionante discuții cu viitorul. Atribuind pieselor sale un caracter „publicistic", Maiakovski a avut în vedere atingerea unor obiective imediate, dar a crezut de cuviință că la o asemenea operă de analiză a actualității, viitorul trebuie convocat cu orice preț. De fapt aci se evidențiază unghiul specific sub care autorul „Băii" vede posibilă judecarea contemporaneității. Instalîndu-se pe postamentul viitorimii, poetul nu evadează în spații imaginare. Imaginea zilei de mîine strînge într-însa vise și doruri realizabile, aparținînd oamenilor de azi. Referirea continuă la viitor subliniază puternic pasiunea noului și deschide drum unei judecăți a prezentului, lucide și ferme. Principiile care permit o asemenea justiție sînt limpezi și de o simplitate cuceritoare. Surîzînd suav, femeia fosforescentă anunță că în rodul spre anul 2030 vor fi primiți toți aceia „a căror amintire nu va păli nici peste 100 de ani", referindu-se la acei care nu-și pierd timpul, la toți oamenii care fac ceva pentru apropierea cît mai rapidă a viitorului. Atingerea unui asemenea nivel moral este legată de apartenența fără rezerve la viață și n-are nimic de-a face cu renunțările ascetice, sincere sau ipocrite. «Văd că tot ce mi-ai înșirat dumneata pînă acum că faci aici, începe cu „nu, nu, nu," îi spune femeia fosforescentă ridiculului Pobedonosikov, mă rog, nu există și ceva din tot ce faci care să înceapă cu „da, da, da"»?

Apropierea de Aristofan și amintirea comediilor jucate în serbările antichității te urmărește stăruitor la lectura și, mai ales, la vizionarea pieselor lui Maiakovski. Cele mai de seamă lucrări dramatice ale poetului care cîntă „în gura mare", uimesc prin împletirea continuă a sensurilor generale cu polemica la ordinea zilei. În „Misteria-Buf", pe arca alegorică a luptelor dintre clase, unde se dezbat probleme capitale, apar Clemenceau și Lloyd George, iar în actele din „Ploșnița" care se petrec în 1979 sînt persiflate prin ricoșeu manifestări acut contemporane. Ca și în vechile comedii cetățenești ale lui Aristofan, personajele se adresează publicului din sală, îl implică în judecarea lucrurilor, îl apostrofează și îl solicită. Toate aceste asemănări sînt provocate desigur de caracterul acut politic al textului lui Maiakovski și de întoarcerea sa la mijloacele comediei populare aristofanice. Zeii sînt înlocuiți aci prin imaginea viitorului, iar personajele nu mai rătăcesc acum prin Olimp, întrucît soluțiile și îndemnurile cresc mai temeinic în paradisul îmbietor al societății de mîine, paradis cu puternice premise în actualitate.

Critica moravurilor pornește în comediile lui Maiakovski de la ideea neasemuitei măreții a omului, tarele

V. Mîndra

(Continuare în pag. 6)

Răspuns la apelul scriitorilor sirieni

Aveți dreptate!

Ne cunoaștem prea puțin și ne-am văzut arareori, ne despart atîția kilometri. În anii din urmă însă am început să cimentăm temeliile unei prietenii trainice. Am început să ne întindem frățește mîinile, să ne cunoaștem tradițiile, obiceiurile, comorile spirituale. Am admirat și admirăm eforturile voastre pentru construirea unei vieți pașnice, libere, pentru înțelegere și prietenie cu toate popoarele lumii, cu toți cei care doresc pacea.

Într-o zi însă o veste cumplită ne-a zguduit inimile: libertatea și independența patriei voastre au început să fie amenințate. La hotarele țării voastre pașnice zăngănesc arme aducătoare de moarte. Spre voi se îndreaptă în grabă flote ale morții. Slugile imperialismului sînt din nou gata să arunce foc asupra țării voastre. Fapte cumplite, revoltătoare, care nu pot lăsa indiferent pe nici un om cu conștiința cinstită.

Agresiunea ce se pregătește împotriva Siriei ne umple inima de indignare. Din nou unui popor liber, care dorește pacea și buna înțelegere, i se pregătesc de peste ocean cătușele robiei. Ați adresat, iubiți prieteni sirieni, scriitorilor — colegi ai voștri din întreaga lume — un apel patetic, însuflețiți de cele mai omenești sentimente, de cele mai nobile năzuințe. Cereți sprijinul tuturor creatorilor de valori spirituale din lume. Arătați, pe bună dreptate, că agresiunea împotriva Siriei „amenință întreagă lume și civilizația întregii omeniri".

Da, iubiți prieteni, aveți dreptate! Pacea lumii trebuie salvată. Independența și libertatea țării voastre trebuie apărate. Sîntem alături de voi, dragi prieteni. Și vă trimitem din adîncul inimii noastre un frățesc și călduros salut de îmbărbătare, asigurîndu-vă că necontenit vom privi cu simpatie frățească nobila voastră luptă pentru independență. Protestăm cu energie și indignare împotriva acelora care vor să înrobească țara voastră, să creeze un nou focar de război, o nouă amenințare împotriva păcii și libertății popoarelor.

Mihail Sorbul

GH. IVANCENCO — *„Recoltă bogată"*

DISCUȚII

Simple însemnări despre actualitate

Cînd eram copil, îmi plăcea nespus de mult să ascult taclalele mai marilor mei. Vara, se adunau în amurg vecinii, se așezau, unii pe scăunele pitice, alții de-a dreptul pe marginea șanțului și povesteau. Era o sporovăială dulce și nu rareori atîpeam în zvonul glasurilor acelora liniștite. Se povesteau cele mai fantastice și cele mai banale întîmplări. O femeie — se zicea — de pe strada Cazărmii, se îndrăgostise de un vagmistru. Înșelată în dragoste, ea s-a aruncat sub roțile trenului de pe linia Caransebeș-Boutari. Au cules-o oameni; cu tîrnul dintre traverse, și au luat-o într-o pătură. Mi se încreța pielea pe spate, ascultînd amănuntele acelei întristătoare povestiri de iubire. De sute de ori în copilăria mea, martor nevîrstnic și neluat în seamă, am auzit această expresie: „ah, viața mea poate fi scrisă într-un roman"!

Dacă mă gîndesc bine, aproape totdeauna afirmația aceea multiplicată în nenumărate tonuri, era adevărată, era posibilă la nebănuite și bogate profituri literare.

Sînt numai cîteva linii care, trasate fugar, îmi reînvie în minte imaginea plină de o dramatică poezie a orașului meu de provincie, din epoca 1930-1940: din cele două cazărmi, în amurg, se aud sunetele metalice ale goarnelor. Pe Corso se preumblă liceeni, gimnaziste, popi, ofițeri și cocotele de la „Parizon". La „Pomul verde" beamterii orașului joacă rummy cu pietre. La „Ion Țiganu" cîntă a jale taragoata lui Luță Iovită. E zi de tîrg și marchitanii veniți cu lăditele în spate de la Lugoj și Lipova dorm pe trotuarul fierbinte al pieței, ori prin ganguri. Pe străzile mărginașe sună talăngile vitelor întoarse de la păscut. Orașul e cîtadin numai pe strada principală. La o sută de pași mai încolo e întuneric și noroi, miroase a bălegar și a cucuruz fiert, miroase urît argășeala tare a cojoacelor și pămîntul gras, aburind, al grădinilor cu zarzavat.

Aproape o jumătate de veac Caransebeșul a rămas același, neschimbat, încremenit ca pe cartonul îngălbenit al unei vechi fotografii. De la sfîrșitul veacului trecut pînă prin 1944-45. În timpul războiului, la alarmele aeriene sau la incendiile ce carbonizau casele paonilor, fîn minte că ieșeau în șunet de clopot „pompelehipo" ale pompierilor îmbrăcați în uniforme pitorești, ca-n operetele vieneze. Tangourile repede demodate la București, se cîntau o viață întreagă la Caransebeș, „Dunărea albastră" era cerută în fiecare seară la „Pomul verde", restaurant rămas pînă prin 1944, cu aceleași mese și catifele, de pe vremea lui Franz-Iosif.

Un scriitor pe vremea aceea, un cronicar al acelei lumi încremenite

Petru Vintilă

(Continuare în pag. 6)

CĂRȚI NOI

OTILIA CAZIMIR: „Versuri"

Poezia Otiliei Cazimir impresionează prin multitudinea gamelor și a nuanțelor fine; prin rara facultate de percepere a naturii, prin fantezia ei exuberantă, prin nostalgia anilor copilăriei, prin prospețimea și puritatea sentimentelor și profunda comuniune cu omenirea suferindă.

Cum s-a observat, Otilia Cazimir nu-i o peisagistă. În versurile sale natura n-are decît o aparență existență autonomă. Natura însă nu rămîne un simplu fundal sau cadru, peisajul fiind organic încorporat sentimentelor poetei. Viziunea sa este profund dinamică: „Pe-nțînderi ninse, Iarna întîrzie./Își rupe-n neguri haina străvezie/ Și-albine albe scutură, ușoare/ Din cerul vînăt coborît pe zare". sau:

Valeriu Ripeanu

(Continuare în pag. 6)

EUGEN BARBU: „Pe-un picior de plaiu"

Groapei trebuia să-i urmeze neapărat Pe-un picior de plaiu. Era necesară această demonstrație de luciditate voluptoasă, de neastîmpăr al gîndirii și curiozitate vești-

nic afișată, pentru a risipi legenda unui scriitor ancorat exclusiv în universul senzațiilor. Demonstrația este cu atît mai elocventă cu cît nu implică nici un fel de renunțare. Barbu rămîne același pasionat și în actul reflecției, care filtrează emoția și cenzurează ispita poetizării. Percepția ascuțită, reacția promptă la culoare, sunet, proporții, la timp, caracteristice talentului lui Eugen Barbu, se impun mai acut în momentul cînd scriitorul își controlează și-și domină senzațiile prin cunoaștere. La încordarea pe care-o presupune vibrarea con-

Geo Șerban

(Continuare în pag. 6)

Breviar

MIRCEA ŞERBĂNESCU:

„Preţul tăcerii"

Mircea Şerbănescu îşi creionează personajele în cadrul unor întîmplări extraordinare, dar nu imposibile. Valeria Luca, a cărei biografie frămîntată ni se relatează, a fost un copil necăjit, a muncit din copilărie, a primit multe lovituri, dar a purtat sub fruntea cercetată de gînduri dorinţa de a afla răspuns la întrebări chinuitoare. Acum ea a ajuns un Om (şi e recunoscută ca atare de tovarăşii ei de muncă: „Iată cine e procurorul! Valeria noastră!").

După ani îndelungaţi s-au descoperit făptaşii unei crime monstruoase: asasinarea unei ilegaliste care a constituit un ideal uman pentru eroina principală ca şi pentru mulţi alţii.

Procurorul Valeria Luca va face dreptate şi-şi va face dreptate. Răspunderea ei morală o obligă să cîntărească cu precizie: i se pare că unul dintre cei inculpaţi e mai puţin vinovat. A fost beat, a lovit îndemnat de alţii, apoi, în ultimii ani, a fost un funcţionar corect în munca lui. Cine ştie? Şi-n momentul în care îi cercetează în amănunţime figura, o ajută amintirea: a mai cunoscut odată pe acest om. El a fost acela care a mînjit-o şi-a brutalizat-o pe copila de odinioară. Omul acesta sub aparenţe înşelătoare, e un mîrşav. Şi în mintea procurorului se face lumină. Dar fiindcă-şi dă seama de faptul că poate fi la mijloc şi o pornire subiectivă, îi mai dă o şansă: să fie cinstit, în sfîrşit, şi să spună el adevărul. Cu această ocazie îi verifică laşitatea şi sentinţa pe care o va cere la proces e pecetluită: pedeapsa egală cu a celorlalţi.

Mircea Şerbănescu pune în faţa cititorului o problemă gravă, majoră. Construcţia nuvelei (în general bine închegată) permite un crescendo satisfăcător; ne convingem de adîncimea pe care o capătă conflictul dintre cei doi care s-au reîntîlnit în această situaţie excepţională de viaţă. Imaginea Elisabetei Varga, ilegalista ucisă, deşi rigid construită, serveşte atît declanşării acestui conflict cît şi menţinerii lui. Atunci înseamnă că avem în „Preţul tăcerii" o nuvelă mai mult decît izbutită... Ar fi aşa dacă nu ar interveni, din păcate, pe parcurs, „nevinovatul detaliu"... Fără a-i anula pe de-a-ntregul meritele, momentele de psihologie feminină (monologurile Valeriei Luca) sînt sentimentale, omenia şi gingăşia unei femei se manifestă altfel. Cam şablonarde şi uscate sînt discuţiile Valeriei Luca cu procurorul-şef. Această face ca scene de intensitate (a întîlnirii procurorului cu acuzatul, sau reflexul său în trecut — scena dintre Elisabeta Varga şi huliganii legionari) să se dilueze şi să scadă din forţa convingătoare a nuvelei. Şi încă ceva: am fi dorit ca autorul să lase faptele să spună ce au de spus — pentru că au destule în acest caz — şi să nu-şi amestece propriile comentarii palide în favoarea unei teze care se putea demonstra, şi parţial s-a demonstrat în nuvelă prin logica vieţii însăşi.

B. Anton

I. D. MUŞAT:

„Misiunea H. S."

„Misiunea H.S." relatează tribulaţiile unui grup de geologi fascişti în căutarea depozitelor uranifere din ţara noastră, în cursul trecutului război. Conducătoarea grupului, o frumoasă nemţoaică „cu sînge pur", Hannelore Schmidt (numele ei dă iniţialele grupului) în concurenţă cu un agent al serviciului englez de spionaj, caută să smulgă taina amplasării precise a zăcămîntului de la profesorul geolog On Bilţ, prezumtiv deţinător al datelor exacte. Nici acesta nu cunoaşte însă locul căutat. Fiind arestat şi torturat pentru a mărturisi, reuşeşte să scape prin inimoasa complicitate a soldatului Druţă cu care pleacă apoi pentru a urmări pe teren activitatea grupului H.S. Ambii reuşesc să se angajeze ca oameni de serviciu ai grupului şi de aci naraţiunea se desfăşoară plat pînă la sfîrşit, cînd cei doi, în complicitate cu şoferul Varga, nimicesc pe toţi membrii misiunii H.S. care sînt pe punctul de a descoperi amplasamentul.

Povestirea aceasta, promiţătoare la început, devine curînd, după evadarea profesorului Bilţ, monotonă şi pe alocuri naiv-grandilocventă. Atenţia cititorului este rareori solicitată, acţiunea se desfăşoară fără surpriza pe care eşti îndreptăţit să o aştepţi prin titlul colecţiei sau prin tonul peremptoriu al primelor rînduri ale romanului.

Figura docentului On Bilţ, deşi nu perfect conturată, este totuşi interesantă prin felul în care transformă conflictul său personal de conştiinţă într-o acţiune pusă cu eroism în serviciul ţării sale. Depăşind ezitările începutului, el se angajează pe calea luptei. Optimismul şi dîrzenia sa sînt contagioase. Cîştigînd încrederea lui Druţă şi a şoferului Varga, un comunist în ilegalitate, ei formează un mănunchi capabil să acţioneze în cele mai grele situaţii. Păcat însă că şi din acest punct de vedere tonul romanului nu se menţine la nivelul unei indirecte şi mai ales fireşti pledoarii pentru patriotism ci alunecă des în retorică neconvingătoare.

Crişan Toescu

A. I. KUPRIN:

„Nuvele"

Cele 21 de schiţe şi povestiri din opera lui Kuprin traduse recent în româneşte (col. „Biblioteca pentru toţi") oferă cititorului prilejul de a lua contact cu arta străbătută de umanitate a acestui interesant scriitor rus. Nu întîmplător Kuprin a fost socotit drept un strălucit continuator al tradiţiei cehoviene. Şi dacă există deosebiri între Cehov şi Kuprin, îi regăsim alături în aceeaşi atitudine de arzătoare simpatie faţă de omul mărunt, măcinat de-o realitate brutală şi josnică. Ca şi în schiţele lui Cehov, eroii lui Kuprin visează o viaţă mai curată şi caută neîncetat răspunsuri la întrebările ce-i chinuie.

Într-o lume strîmbă, visele se sfărîmă cu repeziciune şi lungul cortegiu de ofense, suferinţe şi nedreptăţi sluteşte şi cele mai neîntinate suflete. În naivitatea ei cuceritoare, graţioasa Lidocika Gneineva visa că va cuceri gloria slujind cu pasiune în templul Thaliei. Dar meschinăria lumii care o înconjoară îi desfigurează sufletul curat şi-i ucide visele („Spre glorie"). Oropsit de soartă e şi bătrînul cerşetor din povestirea „Piratka". Nevoit să-şi vîndă unica sa mîngîiere, cîinele, îşi încheie toate socotelile cu viaţa, spînzurîndu-se de un tei rămuros. Aceeaşi cale deznădăjduită o urmează şi micuţa artistă de circ Nora („Allez") sau tînărul locotenent Cekmariov („Breghetul"). Unii se sinucid, alţii ca Aghei Fomici („Milionarul") înnebunesc. Puţini reuşesc să răzbată prin această adevărată junglă a societăţii de la sfîrşitul veacului al XIX-lea.

Oameni de-o mîndrie sălbatică îşi irosesc elanurile nobile într-o viaţă strîmtă, stearsă şi mediocră, în beţii fără de sfîrşit, în josnicie. Cei mai buni, în faţa acestei realităţi triviale, sînt învinşi sau protestul lor se manifestă anarhic şi inutil („Ancheta"). Schiţele lui Kuprin adaugă pagini emoţionante şi convingătoare la rechizitoriul împotriva nedreptăţilor sociale.

Desigur că viitoarele culegeri din scrierile lui Kuprin vor lumina şi alte aspecte caracteristice operei acestui remarcabil realist critic rus.

Tudor Petrescu

Sonetistul

Neuitată amintire! Într-o zi pretimpurie de primăvară, deschizînd aparatul de radio, am auzit crainica vestind împlinirea vîrstei patriarhale de optzeci de ani a poetului Mihai Codreanu. La emoţia aniversării neaşteptate, s-a adăugat peste cîteva clipe programarea poetului însuşi, cu lecturi din sonetele sale. A început, cu vocea uşor tremurată, scuzîndu-se că o răceală de curînd contractată îl supără încă. Pe măsură ce îşi spunea însă versurile din memorie, cu un uşor tremolo vocal, ele prindeau aripi, iar organul cu coarde de violă şi violoncel punea meşteşugit în valoare vechile bucăţi din **Statui** şi din **Cîntecul deşertăciunii**. A fost un recital de poezie într-adevăr impresionant. Nu bănuiam că va fi fost cîntecul lebedei. Înregistrat pe bandă de magnetofon. Tehnica modernă ne lasă speranţa că glasul care s-a stins deunăzi pentru totdeauna va mai fi, poate, ascultat pe undele sonore.

Numeroase sînt feţele sau chipurile poeziei. În persoana lui Mihai Codreanu s-a întrupat pînă la identificare, imaginea străveche a trubadurului. E drept că în timpurile prelungite ale feudalităţii noastre, n-au hălăduit pe la curţile domneşti decît cîntăreţii de cîntece din bătrîni, de balade şi de doine, în care-şi răspundeau arcuşul şi vocea. Romantismul ne-a adus însă, odată cu mesajul său de învăpăieri pasionale şi de luptă pentru libertate, şi elementul minor al imaginaţiei sau al fanteziei zise romanţioase, aşadar romanţa şi cu ea nota de curtoazie sentimentală. Prin intermediul parnasianismului şi al epigonilor săi, arta formală a fost pusă în serviciul unor impresii lirice graţioase şi delicate, cîntate în surdină de un Cincinat Pavelescu la sfîrşitul secolului trecut. Scriitor cam de aceeaşi temperatură lirică, Mihai Codreanu a cultivat virtuozitatea în arta sonetului. Nota sa personală e frînarea sentimentalităţii, care era aceea a unui trubadur. Această lege de comportare a exprimat-o în manifestul său literar intitulat cum nu se poate mai transparent „Sonetistul":

Precum David din ropot de suspine
Şi-a făurit cîntările senine,
Tu fă din plînsul tău literatură...

Tu pune peste rana ta adîncă
Olimpica sonetului măsură, —
Şi de mai poţi zîmbi... zîmbeşte încă

Recentul volum de **Sonete** de la ESPLA, cu o postfaţă vibrantă semnată de Al. O. Teodoreanu, a cunoscut un succes explicabil. Un indicibil parfum de epocă se desprinde dintre filele proaspete ale cărţii, astăzi patetică, prin dispariţia poetului care a visat treaz, atîtea decenii.

Şerban Cioculescu

MARIA CONSTANTIN „Toamnă"

Curier literar

Au apărut în „Cartea rusă" — Editura de stat pentru literatură şi artă:

● „Din drum", culegere de articole, cu prilejul vizitei în Uniunea Sovietică de Tudor Arghezi.

● „Jurnal de călătorie" — impresii de drum din U.R.S.S. de G. Oprescu.

★

● „Opere" vol. VI de A. P. Cehov, în româneşte de Otilia Cazimir şi Nicolae Gumă. Sînt cuprinse schiţe şi povestiri scrise în anii 1887 şi 1888.

● „Opere" vol. V de Gorki, în româneşte de Ovidiu Constantinescu şi Maria Bistriţeanu. „Cîntecul vestitorului furtunii" este tradus de Anda Boldur. Volumul conţine lucrări scrise între 1900 şi 1906: nuvela „Cei trei", poemele „Cîntecul vestitorului furtunii", „Omul", povestirile „Tîlharii", „Închisoarea", un portret închinat lui Cehov etc.

● „Opere" vol. II de N. Saltîkov-Scedrin, traducere de I. Flavius şi I. Porubin. „Cucoana Padejkova" şi „Veselul trai", în româneşte de I. Ludo şi O. Panaitescu. Volumul cuprinde ciclurile „Povestiri nevinovate" şi „Satire în proză".

● „Opere alese" vol. II de N. A. Nekrasov în româneşte de Miron Radu Paraschivescu. Sînt incluse poemele „Contemporanii", „Drumul de fier", „Femeile ruse", „Bunicul".

● „Înfrîngerea" de A. Fadeev, în româneşte de Marcel Gafton şi Maria Roth.

● „Douăsprezece scaune" şi „Viţelul de aur" de I. Ilf şi E. Petrov, în româneşte de I. Flavius şi M. Leicand.

● „Inima prietenului" roman de E. Kazakievici, în româneşte de M. Spiridonescu şi V. Rădulescu.

● „În întîmpinarea zorilor", roman de V. Kojevnikov, în româneşte de A. Baciu şi A. Kişinevski.

● „Soarta unui om" povestire de M. Solohov, traducere de M. Gafton şi L. Rener.

● „Opere" vol. I de A. Tolstoi, în româneşte de A. Lambrino şi R. Donici. Cuprinde nuvele, povestiri, romanele „Oameni ciudaţi" şi „Boierul şchiop", piesele „Turturica" şi „Cartea de aur a dragostei".

● „Versuri de dragoste" de S. Scipaciov, în româneşte de Veronica Porumbacu.

● „Poezii şi poeme" de S. Esenin, în româneşte de George Lesnea.

● „Satire" de Maiakovski, traduse de Cicerone Theodorescu.

GH. IVANCENCO „Pescari" (gravură în linoleum)

CONTRIBUŢII LA ISTORIA ROMANULUI

Satisfacţia cu care a fost întîmpinat primul volum din „Caiete critice", publicat de ESPLA, este întru totul explicabilă. Se simţea de multă vreme nevoia studiilor de sinteză dedicate unor scriitori, genuri sau perioade din istoria literaturii noastre, cum revistele literare săptămînale sau chiar cele lunare nu sînt în măsură decît rareori să publice. Concepute ca o colecţie de critică şi istorie literară, „Caiete critice", sîntem convinşi, vor stimula cercetarea aprofundată a fenomenului literar, cu deosebire a celui actual.

De un interes special sînt, în acest prim volum, studiile adunate sub titlul comun: „Romanul românesc actual". Studiile nu epuizează tema — ceea ce nici nu era posibil —, dar laolaltă reprezintă contribuţii binevenite la istoria romanului românesc de astăzi, domeniu în care succesele obţinute de scriitori foarte dăruiţi aduncă o adevărată înflorire. Trei dintre studii sînt închinate operelor unor romancieri de valoare: Zaharia Stancu, Petru Dumitriu şi Marin Preda; două sînt dedicate respectiv figurii muncitorului în romanul actual şi romanului rural din ultimul deceniu. Despre proza lui Zaharia Stancu evidenţiază trăsăturile esenţiale ale prozei studiate. Un merit al acestor însemnări constă în aceea că aduc în discuţie antecedentele romanului „Desculţ". La apariţia sa, această carte excepţională care a cucerit de mult sufragiile cititorilor nu numai din ţară, ci şi de peste hotare, a surprins pe cei ce-l cunoşteau pe scriitor în primul rînd, dacă nu exclusiv, ca poet. Sorin Arghir cercetează în paralelă romanul „Desculţ" şi cartea „Zile de lagăr", stabilind în mod convingător în cea de a doua o serie de elemente ce au anunţat şi pregătit fresca din roman. Vom mai reţine, din însemnările lui Sorin Arghir, paginile polemice în care, cu îndreptăţire, sînt respinse aserţiuni, formulate cu ani în urmă, referitor la unele pretinse infiltraţii naturaliste în „Desculţ".

În studiul «Arta „Cronicii de familie"», Savin Bratu îşi propune — cum anunţă şi titlul — să analizeze numai parţial creaţia lui Petru Dumitriu, e adevărat, în realizarea ei majoră. Dar metoda criticului, — pe care am dori-o aplicată şi în cazul altor scriitori — îi îngăduie să realizeze o cercetare de sinteză, mult profitabilă pentru obiectivul propus. Criticul recurge la instrumentele istoricului literar. Studiul său capătă caracterul unei schiţe de monografie în care datele biografice, urmărirea formaţiei scriitorului şi a lucrărilor din prima tinereţe a acestuia nu numai că satisfac interesul legitim al cititorilor, dar oferă şi elementele necesare pentru lămurirea, prin analogii şi contrast, a operei analizate. N-am voi să stabilim o ierarhie între studiile la care ne referim, dar vom afirma totuşi că acesta, al lui Savin Bratu e cel mai valoros, mai temeinic, firească prin adîncimea şi fineţea analizei, dar şi prin virtuţile metodei, pe care le valorifică.

Despre „Moromeţii" lui Marin Preda s-a scris mult, dar, ca în cazul oricărei opere de valoarea acestui roman, nu s-a spus încă totul. S. Damian, cu ascuţimea sa cunoscută, scoate în evidenţă o trăsătură principală a eroilor lui Preda, anume fondul lor ingenuu, care a putut scăpa multor critici, din pricina durităţii prozei scriitorului. Afirmaţia că în roman asistăm la un triumf al gîngăşiei, în ciuda aparentului ei caracter paradoxal, convinge deplin prin argumentele extrase din amănunţite fişe psihologice.

Dacă Mihai Gafiţa publică mai curînd schiţa unui studiu despre muncitor în romanul actual, — în care observaţiile teoretice tind spre epuizarea temei, dar exemplificarea şi analiza concretă sînt insuficiente, — D. Micu dezvoltă amplu cercetarea romanului rural creat la noi în ultimul deceniu. Referirile istorice la literatura cu temă rurală de la începutul secolului nostru pînă la deceniul căruia i se dedică studiul folosesc criticului să evidenţieze saltul realizat de prozatorii actuali, capabili să înţeleagă mai profund şi să interpreteze în spiritul adevărului viaţa satelor şi psihologia ţăranului, datorită însuşirii ideologiei marxist-leniniste. În ansamblu studiul este interesant, contribuind, alături de celelalte, la sublinierea succeselor realismului socialist în literatura noastră. Seriozitatea şi obiectivitatea dovedite de critic în această lucrare sînt însuşiri pe care, din păcate, cititorul nu le regăseşte aplicate cu consecvenţă în bibliografia romanului de după 23 August 1944. O asemenea bibliografie, care ar trebui extinsă şi asupra celorlalte genuri literare, poate fi extrem de utilă nu numai pentru specialişti, ci şi pentru cercurile largi de cititori, cu atît mai mult cînd fişele bibliografice sînt însoţite de scurte enunţări tematice şi aprecieri. Din păcate, bibliografia lui D. Micu lasă de dorit în multe puncte ale ei. În primul rînd, regretăm caracterul subiectiv, pe care redacţia volumului îl semnalează dar — nu ştim de ce — nu s-a simţit obligată să-l înlăture. Într-o lucrare de informaţie, aprecierile trebuie să orienteze just, nu să provoace derută. În al doilea rînd, distribuirea romanelor pe rubrici extrem de numeroase şi arbitrare nu e deloc în măsură să contribuie la clarificarea lucrurilor. De ce „Romanul mahalalei bucureştene" e izolat de „Romanul social"? De ce în cadrul compartimentului intitulat „Romanul transformărilor socialiste" se disting numai două subîmpărţiri: a) romanul avînturilor eroice şi b) romanul industrializării socialiste, iar pentru „Romanul colectivizării" şi „Romanul şantierelor socialiste" se dedică rubrici aparte? Lipsa unui criteriu respectat cu fermitate micşorează valoarea scurtelor comentarii în legătură cu o carte sau alta. Uneori se prezintă tema sau subiectul fără vreo judecată de valoare, alteori se formulează o apreciere, aceasta fiind în unele cazuri lipsită de obiectivitate. Am semnala chiar un anume spirit negativist, în orice caz minimalizator (vd. caracterizarea unor cărţi de Ion Călugăru, Ieronim Şerbu şi alţii). Din fişele bibliografice ale lui D. Micu ar reieşi că valoarea marilor cărţi ale lui Petru Dumitriu s-ar reduce exclusiv la faptul că aduc „o mare diversitate de tipuri recrutate mai cu seamă din mediul marii moşierimi" („Cronică de familie"), „un imens număr de personaje reprezentînd cele mai diverse medii şi mentalităţi" („Drum fără pulbere").

Ion Roman

CRONICA LITERARĂ

SILVIAN IOSIFESCU: „Drumuri literare"

Am spune că Silvian Iosifescu este, în actuala critică literară a noastră, unul dintre universitarii marxişti.

Folosim termenul universitar pornind de la sensul dat cîndva de Thibaudet criticii profesorilor.

Pentru Thibaudet critica profesioniştilor, deci a acelora care exercită efectiv critica literară ca principala lor activitate socială, s-ar împărţi într-o critică a profesorilor şi într-una a jurnaliştilor. Clasificarea nu se referea la deţinerea de către unii sau alţii a titlurilor universitare şi a unor catedre, unii dintre cei consideraţi reprezentativi pentru „critica jurnaliştilor" fiind ei înşişi profesori. Sainte-Beuve, „singurul critic care a rămas clasicul genului său" (în literatura franceză) e socotit, şi nu greşit, „jurnalist de rasă şi prin natură". Critica profesorilor, în accepţia lui Thibaudet, este critica executată „de la catedră", deci mai ales asupra fenomenelor desăvîrşite în timp, asupra cărora există opinii autorizate şi în legătură cu care se pune primordial problema clasificării, delimitării, rememorării. Critica universitară, în accepţia lui Thibaudet, inventariază şi sistematizează datele istoriei literare, în vreme ce critica jurnaliştilor este expresia calificată a opiniei publice contemporane. (Prima „este consacrată inventarierii trecutului", cealaltă „discernămîntului în prezent"). Preţuirea şi simpatia lui Thibaudet mergea manifest spre „critica jurnaliştilor", după ce constatase, în istoria modernă a literaturii, o polemică neîncetată între cele două aşa-zise secţiuni ale profesioniştilor criticii literare. Hotarele unor asemenea secţiuni nu pot fi însă niciodată trase categoric, cel care s-ar limita la inventarierea trecutului rămînînd, după expresia lui Odobescu, un „arhivar", deci neintrînd propriuzis în corpul criticilor literari. Thibaudet însuşi concedea că „un înţelept sau un pătrunzător sau un subtil critic va avea întotdeauna tendinţa de a depăşi inventarul, de a se elibera de trecut, de a se servi de el fără a i se subjuga, de a trece de la un plan al duratei la celălalt, ca filozof sau ca moralist".

Prin înseşi atributele gîndirii marxiste, un critic literar care i se închină nu poate rămîne un „arhivar". Universitarul marxist va depăşi întotdeauna inventarul, va subjuga istoria literară problemelor arzătoare ale contemporaneităţii, va fi nu numai un filozof şi un moralist, ci şi un militant activ în actualitatea imediată.

Socotindu-l universitar pe Silvian Iosifescu nu ne referim bineînţeles la faptul că e într-adevăr membru al corpului didactic în învăţămîntul superior. Şi Paul Georgescu, ca să alegem exemplul cel mai concludent, este cadru universitar, dar critica lui nu se trage din critica profesorilor, ci din cea mai de rasă critică jurnalistică (profesată de un profesor!).

Pe Silvian Iosifescu îl socotim „universitar" pentru că modul criticii sale aparţine istoriei literare — clasificării şi disocierii fenomenelor pentru a integra prezentul în procesul istoric general. El nu se apleacă decît arareori asupra ultimelor apariţii literare, neflind un cronicar al actualităţii, cu sarcina de a se face şi purtătorul de cuvînt şi îndrumătorul opiniei publice. Din actualitate ca şi din trecut, S. Iosifescu extrage unele fenomene literare, intrate demult în discuţie, oarecum consacrate, asupra cărora primul cuvînt şi primele judecăţi de valoare au fost demult înregistrate. În volumul prezent, Silvian Iosifescu discută, în afara problemelor de ansamblu, opera a patru scriitori români: Grigore Alexandrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Maria Banuş şi Marin Preda. Această simplă înşiruire exhaustivă demonstrează disponibilitatea criticului pentru discuţia oricărei opere asupra căreia, în mai mică sau mai mare măsură, poate înfăţişa o sinteză istorică, conchizînd documentat şi inteligent pe urma materialului critic adunat anterior. Despre Grigore Alexandrescu şi despre Hortensia Papadat-Bengescu ni se oferă însă studii serioase de istorie literară, de acum înainte indispensabile cercetătorului, atît pentru partea documentară cît şi pentru cea interpretativă. Pentru „Moromeţii" lui Marin Preda, Silvian Iosifescu oferă o lucrare care scuteşte în bună măsură pe cititor de a mai căuta criticile anterioare, aici găsind o sistematică, rotundă şi corectă sinteză, îmbogăţită prin detalii analitice de înalt nivel. Fineţea critică pe care o solicită exegeza unui poem liric e poate deficitară cînd se discută despre „Tie-ţi vorbesc, America!" dar lectura lui Iosifescu e şi în acest caz utilă, prin exactitatea observaţiilor, prin responsabilitatea permanentă a criticului pentru afirmaţiile sale.

La discuţia de către un critic asupra unui volum de critică te aştepţi să răzbată, cel puţin reflex, o proprie ars critica. Cînd Silvian Iosifescu analizează „un volum de critică" (S. Damian — „Încercări de analiză literară" — ESPLA 1956) nu găsim

privește de sus colegii de breaslă mai tineri ci-i studiază cu maximă colegialitate.

Studiile despre scriitorii din literatura universală (Jules Vallès, Shaw şi Fedin) vorbesc despre aceeaşi dezinvoltă tratare a temelor oricît de variate, fără o preocupare restrictivă în timp sau în spaţiu. Faptul că o bună parte din studii au fost alcătuite ca prefeţe la volume reeditate sau traduse recent e caracteristic. Silvian Iosifescu poate prefaţa cu acelaşi simţ al răspunderii sale profesionale pe Richardson şi pe Gib Mihăescu la mici intervale! Criticii de fiecare zi, cronicarii operativi şi oropsiţi pentru că fac aprecieri imediate asupra operelor noi şi sînt verificaţi ulterior cu calm de cei ce stau departe, au ce invidia la critica universitară. Şi, desigur, cultura universală, erudiţia, capacitatea integrării în istorie şi în ierarhia valorilor mondiale, disponibilitatea pentru tot ce e consacrat şi interesant, toate acestea sînt calităţi pe care şi critica zisă a jurnaliştilor le apreciază.

Dar Silvian Iosifescu este indeosebi valoros acolo unde face nu exegeză a unei opere ci a unei probleme în discuţie. Universitarul orientat temeinic pe baza însuşirii culturii universale şi a concepţiei marxiste îşi îndeplineşte cu pasiune menirea de a contribui la elucidarea unor controverse.

Discuţia autentic intelectuală de pe poziţiile marxismului militant este o veche preocupare a criticului Silvian Iosifescu, al cărui prim volum („Oameni şi cărţi") a apărut în 1946, dar al cărui debut în presa legată de partidul clasei muncitoare aparţine deceniului anterior (v. „Era nouă", „Reporter", ş.a.).

În prezent Silvian Iosifescu participă cu un serios bagaj documentar şi cu logică la discuţiile curente. În legătură cu problema stilurilor şi curentelor în cadrul realismului socialist, Silvian Iosifescu analizează ceea ce se poate numi convenţional romantism contemporan discernînd sensurile uzuale. El discerne astfel sensul istoric al curentului botezat romantism de noţiunea care azi „are o sferă mai largă şi un conţinut mai restrîns" etc...

În general, poziţia în discuţie a lui Silvian Iosifescu porneşte de la cîteva premise necesare, lesne de dedus din intervenţiile sale. În primul rînd este vorba de precizarea termenilor în dezbatere. Fără a ne înţelege asupra termenilor folosiţi, discuţia e inutilă şi concluziile iluzorii. Dînd accepţii diferite termenilor, interlocutorii se pot solidariza fiind în fond pe poziţii opuse sau se pot certa în ciuda vederilor esenţial identice. Apoi, e vorba de a face o revizuire în lumina interpretării marxist-leniniste a terminologiei uzuale altădată. În fine, trebuie să se inventarieze şi să se clasifice opiniile în circulaţie, spre a le confrunta cu punctele de vedere fundamentale ale esteticii marxiste. Este ceea ce rezultă cel mai evident în articolul „Modern şi anacronic" scris în legătură cu discuţiile despre „spiritul modern". Criticul pune ordine în „situaţia bizară a unui concert în care ştimele aparţin la partituri diferite", important fiind să se lămurească însuşi conceptul de spirit modern, de a-l aduce la „univoc" şi de a-l defini în raport cu rădăcinile sale social-istorice concrete.

Disocierea e şi scopul articolului Între tehnică şi tehnicism în dramaturgia noastră, izolîndu-se mai întîi noţiunea de tehnicism ca un viciu artistic confruntat apoi cu ceea ce constituie în chip necesar tehnica dramaturgiei.

Cea mai valoroasă contribuţie a volumului lui Silvian Iosifescu ni se pare a fi studiul „Drumuri şi fundături în istoria literară", în care delimitările şi disocierile nu se fac la termeni ci la procesul istoriei literare. În străduinţa de a aplica în mod concret principiile leniniste ale moştenirii literare la istoria literaturii româneşti, studiul lui Iosifescu aduce lumini teoretice şi date practice, de însemnată utilitate cercetătorilor. Iar cumpăna principială face din acest studiu un instrument activ al luptei de-o parte împotriva sociologismului vulgar, sectar şi proletcultist, de altă parte împotriva falsei teorii a „preluării în bloc", liberaliste, lipsite de discernămînt critic.

Silvian Iosifescu este, prin pasiunea clarificărilor, un adept al delimitării genurilor literare, asemeni clasicilor, însă, desigur, conştient de istoricitatea literaturii şi preocupat de evoluţia în contemporaneitate a genurilor. În ultima vreme Silvian Iosifescu a abordat amplu problema romanului, definindu-i modalităţile în raport cu neamurile sale epice, urmărindu-i evoluţia etc... (Preocuparea e veche şi încă în „Oameni şi cărţi" articolul „Cîteva feţe ale romanului" premergea studiilor actuale). În volumul actual se scrie „Ceva despre reportaj".

Stilul lui Silvian Iosifescu este întotdeauna propriu, cu o ţinută elegantă. Criticul iubeşte intelectualitatea stilului, însă nu poate suferi absconzitatea şi preţiozitatea. E împotriva „stilului cu şapte văluri", pe drept cuvînt. Însă pentru a-l denunţa amestecă manifestările stilistice şi polemizează de-a valma cu criticii H. Zalis, Mircea Mureşan, S. Fărcăşan, M. Petroveanu, Florian Potra şi N. Barbu.

Savin Bratu

Poeții cîntă MAREA REVOLUȚIE

PALATUL DE IARNĂ

Vînt de noiembrie spulberă frunzele. Ploaia mărunță
Șfichiuie fețele. Dîrzele capete vremea o-nfruntă.
Umbre de oameni în umbrele zidului stau ghemuite
Stră palatului, gărzile mișună, ceața le-nghite.

Fiii uzinelor, oameni din izbele fără de pîine,
Zidul cetății, în care s-ascunseră inimi de cîine,
Cu ochi de flacără, crunt îl măsoară; cu pumni de cremene
Gata să-l spintece, viforul gloanțelor moartea s-o semene.

Tremură inima-ntr-înșii ca ramura care se zbate;
Gîndul le fulgeră către cătunele îndepărtate,
Unde copiilor, boala și foametea le dau tîrcoale.
Toate uzinele, toate cazărmile vin în rafale,

Zmuig Arsenalului armele! armele, lor hărăzite.
Fiarele urilor, chinul bordeielor pururi cernite.
Gloatele freamătă, cînd în tăcerile uliții scapă
Cîte o vorbă sau cîte o șoaptă ca vîsla pe apă.

Și în mutenia nemărginitelor uri bolșevice,
Marea mulțime izbită cu cizma, lovită cu bice,
A auzit de departe cuvîntul lui Lenin: „Incepe
Vremea cea nouă! La luptă!" Și asprele fețe din stepe,

Oameni din fabrici, în iureș, atacă Palatul de iarnă.
Garda călăilor, porțile, vremile vechi se răstoarnă.
Bubuie armele, vîjîie gloanțele, vuie palatul;
Crapă oglinzile, sălile urlă de-a lungul, de-a latul.

Lespezi de marmură, roșii de sîngele jertfei supreme
Rîuri de purpură scriu EPOPEEA DREPTĂȚII prin vreme!
Și lașitatea cu chip de miniștri, din sală în sală,
Fuge, s-ascunde prin colțuri, uitîndu-și de rang și de fală.

Molia vremilor putrede tremură. Paturi de armă
Sfarmă minciunile, trupuri se năruie, ziduri se darmă.
Și-n zvîrcolirile învălmășagului, crește deplin
Lumea cea nouă, ieșită din gîndul lui Ilici Lenin!

Grigore Sălceanu

ÎNTÎLNIRI CU SERGHEI OBRAZȚOV

— suită —

★

Cu modestia și cu păpușile lui
și cu părul lui alb cu care copiii se joacă,
merge prin lume liniștit,
purtînd cu el un mic geamantan
și puțină melancolie;
se suie pe scenele teatrelor,
cîntă —
și oameni care n-au făcut niciodată politică
se gîndesc:
omul acesta vine din țara Revoluției și o iubește
El dăruie suflet păpușilor și iubește Revoluția...

★

Incendiile îi mîngîiau părul —
Cotropitorii veneau, mărșăluind corect: un, doi,
ca soldații de plumb.
Și el rîdea: au creieri de plumb.
Și-i arăta cum pășesc: un, doi,
cu degetele-i arăta cum pășesc,
și-i tremurau degetele...
Prietenii lui ascultau și rîdeau,
și erau mulți și se chemau armată,
și cei care veneau — un, doi, —
cădeau ca soldații de plumb,
ca soldații de plumb.
Incendiile îi mîngîiau părul —
și părul se făcu ca scrumul,
alb ca scrumul.

★

Mi-aș pune capul pe mîinile lui pline de pace
și-aș adormi...
Și-n somn, într-o păpușă m-aș preface,
— băiat stîngaci, cu haine cenușii —
și mîinile lui m-ar apleca ușor,
m-ar învîrti ca pe-un titirez,
sau m-ar așeza în genunchi, pe-un covor,
să visez...

★

Noaptea, mîinile lui adorm și visează marea...

★

In anul Revoluției,
și-a făcut dintr-un ciorap un mic negru
Micul negru îi făcea pe oameni să rîdă.
Era un negru filozof. Știa
că oamenii au nevoie să rîdă.

Oamenii rîdeau pe-atunci prima dată.

★

Legănat de copacii puțini și de nostalgii,
vine pe ulițele somnoroase spre casă,
trece strada distrat, ocolit de automobile,
privește în treacăt vitrinele
— păpușile din vitrine nu mai adorm niciodată? —
rămîne cîte-o clipă în loc, gînditor,
și urcă scări, urcă scări,
fără să zărească stelele
care i s-au încurcat în păr
și i s-au așezat pe umerii hainei, obosiți,
ca niște fluturi.

Florin Mugur

1917

MIRAJ

Oare, cînd am mai fost la Leningrad?
Imi pare că știu casa asta,
pe străzile vechi mai trecui
și parcă îmi sună și-acum în urechi,
nechezatul cailor de pe statui.
Oare cînd am mai fost la Leningrad?

Eram poate-un copil
cu pantaloni scurți,
eram poate-un copil
cu visele înalte?
Parcă ieri, m-am plimbat prin aceste curți
și m-am răcorit, în rîul cu smaralde
Și parcă mai ieri,
la Putilov,
se surpară,
porțile grele de fier...

Iar acum,
cînd fluieră șeful de gară,
(trei zile... trei zile... atît...)
un nod mi se pune în gît.

O, nu,
fiindcă n-am avut timp să cunosc
străinul oraș
Plec din cetatea în care-a crescut
sufletul meu pătimaș...

Dimos Rendis

CÎNTARE

Zbuciumat prin milenii de jale,
purificat într-o singură zi,
în ziua vulcanului
și-a rațiunii,
cătușele-mi cad
cutremurînd
tronuri și munți.

Ci iată-mă cîntînd
în imensitatea unui nou viitor.
Ca o arcadă solară sufletul meu
lin se desfată în pieptul mulțimilor.

Vasile Nicolescu

LIVADA

...La Gorki am ajuns în timpu-amiezii
Și-am poposit la marginea livezii.
Parfum, culori, împodobeau tot locul.
Pe crengi sclipeau roși vișine ca focul.

Aici, cîndva, în faptul aurorii
Din Luzin au venit vizitatorii —
Și-n acest loc sădiră o livadă...
(Aici lui Lenin îi plăcea să șadă).

Pe fiecare creangă-i un roș astru.
Puiandrii au crescut sub ceru-albastru.
I-a alăptat pămîntul ca o mamă
Și azi dau rod bogat de flori și poamă.

...Prieteni dragi, prin vreme de furtună
Și Ilici a sădit cu mîna-i bună
In vatra țării-i nalți puieți de soare.

Priviți, priviți, livada-nfloritoare!..

Ioan Meițoiu

FLAMURA LUI OCTOMBRIE

Nu ne-am născut în furtună.
Dar noi cîntăm marșurile tale, Octombrie.

Cînd am venit pe lume
noi, din generația noastră,
undeva, în răsărit
se-nălțase soarele
și cuptoarele coceau pîine pentru toți.

La noi, în anii aceia,
anii copilăriei flămînde,
așteptam cu blidele goale pe mese
să se facă ziuă,
să crească pîine și pentru noi.

...Cînd au arborat stindardele roșii
pămîntul și munții la noi,
eram pușți;
gîndeam și nu gîndeam,
ne speriam de avioanele războiului
și nu credeam în păsările adevărate ale pădurii.

N-am fost în primele detașamente.
Dar noi cîntăm marșurile tale, Octombrie.
Și avem atîtea de făcut pentru oameni
în numele tău!

Prieteni, aprindeți de la stindarde
torțele generației noastre.
Octombrie trăiește prin noi!
Pe toți munții lumii
să-nălțăm flamura lui!

Florența Albu

REVOLUȚIE

Acerilor și vîrstei nu le mai sînt supus
De cînd în mine timpul s-a ridicat mai sus,
Și s-a boltit sub ceruri,
Și bolțile înalte
Dau clipei libertatea să nască și să salte.

Am rupt din mine forma și am zvîrlit-o-n gol
Să mă vestească-n spații dînd lumilor ocol
Și căilor terestre cu orizonturi reci
Le-am descîfrat pornirea spre infinit și veci.

Sînt dăruit mulțimii,
Din piatra mea desprins,
Și îngerii de patimi bolnave mi i-am stins.
Incercuiți mi-s anii de arșiți și idei
Ca o pădure strînsă între azur și stei.

Și ploile iubirii le-aștept și le cobor
Să treacă-n mine vraja și prospețimea lor
Pe fiecare floare,
Pe fiecare ram,
Prin tot ce sînt eu astăzi să simt ce nu eram!

Ion Horea

LÎNGĂ BLOCURILE NOI DIN MOSCOVA

In zidăria blocurilor-nalte
Ce inimă a prins ca să tresalte?
O-ascultați privind coloane în tăcere.
Puterea ce le curge prin artere
A scos comori pitite-n adîncimi,
A dezvelit orașe din ruini;
In parcurile noi, pe bulevarde,
In gînduri și-n priviri o simți cum arde.
Din toată țara fluviul i se strînge
Și nici o vreme n-o s-o poată frînge.

Al. Jebeleanu

LENINGRAD

— fragment —

Cu trena-i moale trece vremea
Spre golful finic plin de taine
Sub văluri lungi de neguri albe
Cuprinde-n brațele-i vînjoase
Cupolele în chip de ceapă și cu săgeată aurie
Minunilor în Nord turnate
Le dă sclipiri în nopți de lapte
Și clipocind scăzut se-ntinde
Curgînd sub sutele de poduri.

Kronstadt;
La orizont a tras o dungă neagră
Ce-i stearsă cîteodată
Cînd se revarsă neguri albe
Ori soare viu o profilează
Pe majestuosul golf albastru;
Deopotrivă-n neguri sau în soare,
De pază, unde bat sărate vînturi,
De pază stă pe căile sortite
Furtunilor cu furii despletite
Păzind orașul cu boltite poduri,
Metroul, călărețul de aramă,
Și pînzele de-Angelico și Rembrandt.
Prospectul Nevski, marile uzine,
Sau pruncul ce-n nisip clădește turnuri
La poalele statuii Caterinei.
C-o vorbă: Revoluția! —
Frumoasă, dîrză și cutezătoare,
Cum le-a păzit pe vremuri.

Stă orașul
Și-ncălzește amintiri o sută:
Un cîntec simplu despre-un țar dulgher de vase,
Sau epopeea treptelor la Smolnîi
Veriga crucilor de fier, de tancuri,
De lupte năboind în gînd
Sau fericita pace pe pămînt.

Inalță visuri mari, crescute
Din libertate, frumusețe
In larga lume și mîngîie
Cu gingășie moale-n treacăt
Crucișătorul mut în radă
Stînd veteranul plin de slavă,
Martor al celei mai cumplite
Și mai frumoase revoluții.

★

Speranță ce-ai pornit din aste locuri
Și te-ai întors aici cu orice pas
Ai spart blindajul veacului, dînd cale
Luminii și popoarelor în glas.
Ca toate să-ți atingă strălucirea
Ca din puterea ta să-și bată scut.

Spre clima-ți aspră m-au chemat legend
Și măreția ta văzînd-o, rămîn mut;
Tu, ce-ai vorbit despre pămînt întîia
Și pace fost-a primul tău cuvînt
Care-ai lovit în toată-ntunecimea
Liber și demn prin forță și avînt.
Tu, tînără pui umărul puternic
Ca lumea veche-n cale s-o urnești
Cu forță, lumii noi să-i capeți dreptul;
Eu te-am văzut — credință vie ești!

Eu te-am văzut și stat-am față-n față
Cu forța ta, cu chipul tău frumos
Gata de drum era crucișătorul
Pe ape noi, cu valul furtunos.
Val, suie turn, vintrea te umfle vîntul,
Urlați voi vînturi ale Nordului
E viu Octombre — clasa-și ia avîntul
Și biruiește chinul iadului.

Majteny. Erik

In romînește de **Radu Boureanu**

FLĂCĂRILE LUI OCTOMBRIE

Cîntau cu flăcări săbiile brumei,
Lespezi de gînd se aprindeau tăcut,
Ardeau îngrozitor arțarii lunei
Și se topeau în goluri, neștiut.

Bolți de-ntuneric înghețate-n sînge
Ne arcuiau către același gînd;
Părea lumina noastră că se frînge
Sub mucegaiul nopții, apăsînd.

Și se rostogoleau pe frunți de stinci
Corole mari de cîntec înroșit,
Brațele nopții se-ntindeau adînci
Și se-aprindeau arzînd necontenit.

Clopote dense aiurau aproape,
Cădeau pe noi tăcerile arzînd
Și leșinau pe negre culmi de ape
Contururile nopții singerînd.

Cîntecul rămînea nestins pe buză.
Plutea în noi o răsuflare caldă,
O răsuflare gravă și ursuză:
Arsese tot ce trebuia să ardă.

Bezne tîrzii lovite sînt de moarte
Lumina cîntă și triumfă-n mers.
Octombrie pășește mai departe
Cu pașii lui de foc în univers.

Cezar Baltag

Vă prezentăm poeți sovietici

MIHAIL SVETLOV

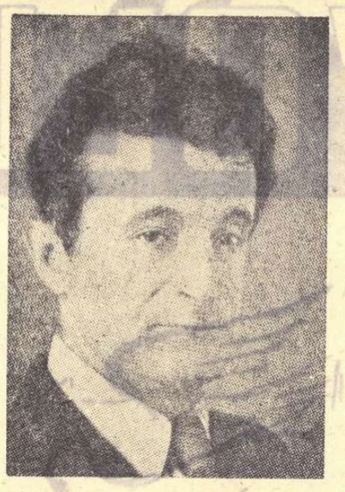

Născut în anul 1903 la Dnepropetrovsk, Mihail Svetlov publică prima poezie în revista „Vocea Soldatului", o lună după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Primul volum de versuri e tipărit în 1920 și poartă titlul „Șinele de cale ferată". Urmează „Intîlniri nocturne", „Grenada" și altele. In 1934, poetul se afirmă pentru prima dată ca dramaturg, dînd la iveală piesele „Un fund de provincie", „Poveste", „După 20 de ani" și printre ultimele „Porțile Brandenburgului". S-a înscris ca voluntar în războiul civil și în Marele Război pentru Apărarea Patriei, ajungînd în 1945 pînă la Berlin.

De nenumărate ori decorat și premiat, el se bucură de stima largă a tuturor cititorilor sovietici.

C. B.

ARTISTUL

Lui I. Utkin

El va da ovăz
Celor patru cai
De pe frontispiciul Teatrului Mare
Și-i va mîna nemilos, ca o soartă.
Hei, oprește! Am ajuns femeia pe care o urmă-
ream!

Cum să te numesc? Cleopatra oare?
Vino, iubita mea,
Iți voi deschide portiera trăsurii.

Am să-ți arăt și fîntîna
Și arțarul cu pletele verzi,
Prietenii mei te-or cunoaște
Vei trăi cîtva timp la părinți.
Privește-mă sincer, în față —
Sînt așa cum mă auzi și mă vezi,
Sînt la fel tuturor pămîntenilor
Generoși, pătimași și fierbinți.

N-am să-i uit niciodată, femeie...
Vreau ca-n visele mele albastre
Să plutească de sute de ori
Văile și zăpezile noastre
Cîmpul larg, înecat de culori,
Unde oamenii vor și cutează,
Unde cîrduri întregi de cocori
Lenevos și adînc meditează...

Am să-ți spun tot ce simt în adînc,
Tot ce-mi zbuciumă sufletu-acum,
Tot ce vreau să-mi răsară în drum.
Vreau să iau trupul cald al artei
Lîngă mine, pe oblînc,
Vreau să intru în palatul talentului
Ca stăpîn fericit, ca stăpîn.
Vreau să-mi cînte o mie de orchestre
Cîntecul făurit de curînd,
Vreau să îndrăgesc o fată
Uimitor de simplă și modestă.

Vreau să mor ca un ostaș nemuritor
Intr-o piesă eroică,
Și să mă întreb ca eroul din tragedie:
„A fi sau a nu fi".

A fi o casă frumoasă,
A fi un palat de cleștar!
A fi copilul fericit
Sau mama care-l strînge în brațe!

Nu există înjosiri mai mari
Pentru planeta noastră
Cerșetoare din naștere
Decît cele care i-au fost aduse.
Nu ne-a învățat Dumnezeu,
Și nici nu s-a ivit așa deodată în capul nostru
Ci a rămas prin tradiție
Că artistul e dator
Să dezgroape trecutul cernit
Și să-l aducă posterității în dar.
Eu sînt un cîmp de secară
Care a dat în pîrg,
Sînt ajutorul primit la timp.
Trecutul mă cheamă
Să-i vin în ajutor:
Gorki merge flămînd
Pe colinele Caucazului,
Pușkin e rănit de moarte,
Lomonosov cere ajutor.

Iată de ce te-am urmărit în goana cailor
Și te-am ajuns
Posteritate!

In romînește de **Cezar Baltag**

LECTURĂ DIN EHRENBURG

Ehrenburg supune lucrurile unui examen tăios, gîndește totul de la început, sfidează datele cele mai disparate, nu se teme de contradicții, are în vedere toate posibilitățile. Adevărurile admise le analizează din nou, fără prejudecăți. Reprezintă, precum se spune, o natură problematică. Dar odată ce a cucerit o convingere, înțelege să nu o cedeze ușor, o afirmă, o repetă, o apără cu maximă ardoare, pînă ce ajunge să o impună cu forța lapidară a unui aforism. Intre marii scriitori ai epocii moderne, Ehrenburg este o sinteză de problematică și combativitate, este un Hamlet decis, a cărui perpetuă dilemă sporește în chip paradoxal puritatea hotărîrii și elanul acțiunii. Ehrenburg este un spirit eminamente clar și ceea ce entuziasmează la el e că această claritate nu este un produs al unilateralității oarbe, nu este claritatea mediocrului fixat într-un punct de vedere și satisfăcut de sine pentru eternitate. Cu Ilya Ehrenburg, literatura revoluției serbează un triumf al rațiunii, triumful logicii într-un domeniu ce părea să fie, și ar fi putut să fie, al intelectualității subtile și nebuloase, nehotărîte și dezorientate. Am citit recent prima carte de adevărată maturitate a scriitorului: „Și a fost ziua a doua". Ehrenburg cîștigă aici o victorie asupra eroului său, Volodia Safonov, și nu o victorie ușoară asupra unui adversar derizoriu. S-ar putea spune că Ehrenburg își creează singur dificultăți. Nici unul din atributele de ordin subiectiv ale scriitorului însuși nu lipsește eroului său și adversarului său de idei. Sînt amîndoi deopotrivă de inteligenți, deopotrivă de iscusiți în mînuirea ideilor, înamici ai prejudecăților, dornici de adevăruri trainice, neprimitori de iluzii, la fel de subtili în cunoașterea oamenilor, tot atît de necruțători în ironie și în sarcasm. Se pîndesc unul pe celălalt fără să-și acorde nici o clipă de răgaz, se privesc cu înțelegere și cu severitate. In felul acesta sancțiunea morală necruțătoare aplicată eroului apare dreaptă și convingătoare. Ar fi fost la îndemîna scriitorului să-l priveze pe celălalt de simțul onoarei, de demnitate, de cinste și să-l înfrîngă pe terenul acesta, să ne dea un Safonov inteligent și necinstit, ironic și meschin. Dar n-a acceptat nici această posibilitate, socotind că i se oferă o tranzacție ușoară și avantajoasă în cele din urmă. Intr-o scrisoare neterminată și neexpediată, Irina se adresează în acești termeni lui Volodia Safonov: *„Tu nici nu bănuiești cît îți sînt de recunoscătoare. Tu mi-ai dat mult mai mult decît școala și cărțile. Tu m-ai învățat să disprețuiesc — ca și tine — tot ce-i josnic și tot ce-i de rînd".* Aceasta pentru că scriitorul a ținut cu orice preț să evidențieze, pe spațiul imens al revoluției și al construcției neînțelese lui Volodia Safonov, tragica adîncime a destinului, tragica amploare morală a prăbușirii eroului său, tot așa cum Solohov a știut în *„Pe Donul liniștit"* să facă din Grigori Melehov expresia tragicei însingurări. Ehrenburg nu se mărginește să opună complicației individuale a lui Volodia Safonov, drepturile revoluției și să demonstreze că revoluția n-are ce face cu asemenea complicații. Meritul scriitorului, în planul artistic, este de a ne fi convins că subtilitatea nu e un atribut exclusiv al lui Safonov, că există nu numai un drept al revoluției, ci și o subtilitate a revoluției. Aceasta e superioară meritelor de gîndire ale oricărui individ considerat în absolut. Romanul împinge opoziția aceasta pînă la marginile ei extreme, arătîndu-ne că există o subtilitate, superioară, a înțelegerii revoluției. Safonov este înfrînt de legile vieții: dreptatea nu este de partea sa fiindcă morala sa individuală neagă înalta etică a revoluției. Particulară lui Ilya Ehrenburg este putința de a demonstra că legile vieții nu sînt numai năprasnice și implacabile în mersul lor, dar că acestor legi ce apar lui Safonov ursuze și oarbe, le este proprie o secretă finețe, o secretă ironie; dar finețea și ironia revoluției rămîn străine, neînțelese lui Volodia Safonov. E un minus hotărîtor. Scriitorul a scontat pe capacitatea acestui factor de a se întoarce împotriva eroului și de a se răzbuna în cele din urmă. Aici, și nu atît în problematica înfățișată, trebuie să căutăm caracterul de înaltă intelectualitate al creației lui Ilya Ehrenburg.

„Sînt din nou convins — scrie Volodia în jurnalul său — *că ei nu sînt în stare să vorbească... De cîte cuvinte are nevoie Petka Roșkov? Mă apucă uneori pofta să urlu, să urlu, cum urlă fiarele sălbatice, de tristețe, de singurătate, de durere...*" Safonov scrie aceste cuvinte în jurnalul său și e convins că nici o rațiune din lume nu va fi în stare să i le zdruncine și nu înțelege că există totuși în lumea dură în mijlocul căreia meditează el, solitarul, o rațiune totuși mai puternică. Ehrenburg a știut așadar să-și înfrîngă eroul pe propriul teren al acestuia, tocmai în zonele luciditații și ironiei, unde Safonov se consideră imbatabil. „Omul de rînd" Petka Gronțev descoperă într-o zi la microscop într-o picătură de apă un univers inedit, populat cu milioane de ființe vii. Descoperirea „îl înăbușă de bucurie" pe Petka Gronțev... „Directorul nu prea era tare în ortografie, dar, în schimb, știa să-ți asigure un pește la prînz — și asta-l făcea fericit". In secolul uluitoarelor progrese tehnice, adversarul în amor al lui Safonov, Kolka Rjanov, „inventează" o macara primitivă, necesară totuși, în felul ei, în construcție. Toate acestea îl distrează intens pe intelectualul rafinat Volodia Safonov, care constată numai naivitatea „descoperirilor", calitatea cam elementară a fericirii camarazilor săi; nu prizează însă ironie la adresa rafinamentului său conținută în aceste, disprețuite de el, întîmplări, după cum nu surprinde felul ironic al privirii ce o îndreaptă asupra sa revoluția însăși: *„Revoluția a născut pe unii — și a stîrpit pe alții. Kolka Rjanov crește și era vesel".* Nu știu dacă s-a observat ce efect enorm știe să scoată Ilya Ehrenburg din această îmbinare de vervă jurnalistică și gravitate afectată, puțin teatrală. In cărțile lui Ehrenburg, jurnalistul neastîmpărat polemizează cu maniera „literară"" convențională în care vede un mod de negare a vieții.

L. Raicu

Articole scrise pentru „Gazeta literară"

DOUĂ „INCIDENTE"

Faptele învață. Faptele explică. Faptele fac propagandă. Faptele strigă.

Lui Lenin îi plăcea să repete că faptele sînt cel mai important lucru în viață.

In clipele cînd scriu aceste rînduri, Pămîntul urmărește solemn drumul măreț și victorios al noului său tovarăș de călătorie, tînăr, dar dîrz și hotărît — mica și albastra lună sovietică.

Omul planetei noastre, din orice continent al ei, vede în existența acestui marș fantastic, dar nu mai puțin real, cînd distanțele între marile capitale ale lumii se măsoară în două-trei minute, — triumful său, triumful Omului, al inteligenței sale, al voinței sale, al inimii sale.

Acest Om, care urmărește drumul satelitului, fie din Moscova sau Pekin, din București sau Sofia, din Coreea sau Cehoslovacia, a adăugat sentimentelor sale estetice un sentiment nou, dar nu mai puțin estetic: sentimentul mîndriei pentru socialism, care a înfrînt capitalismul în această bătălie cosmică fără precedent.

Da, faptele — iată cel mai important lucru în viață.

Cu atît mai mult, cu cît în aceste zile cînd zborul lunei sovietice a devenit senzația numărul unu a ziarelor din lumea întreagă, s-a mai întîmplat un fapt. S-ar părea că e destul de neînsemnat. S-a strecurat undeva în ultima rubrică a jurnalelor. La urma urmei nu are nimic nou în el, și-apoi chiar dacă ar avea, e rușinos să scrii ceva despre el în aceste minute, ore, zile, sfinte pentru omenire.

Nu, nu e rușinos. Căci faptele strigă.

La 9 octombrie, în clipa cînd luna albastră sau luna-bebeluș, cum au botezat-o cu familiară tandrețe newyorkezii — așadar, în aceste răsunătoare ceasuri ale istoriei mondiale, „New York Herald Tribune", ziarul pe care e atît de greu să-l învinuiești de propagandă împotriva modului de viață american, a făcut cunoscut cititorilor un incident cu iz provincial, un incident mărunt, dar tot atît de răsunător.

Nimic ieșit din comun. In orașul Dover din statul Delavar, chelnerița a refuzat unui client ce intrase în restaurantul respectiv, paharul cu vin, sau cu suc de portocale, pe care acesta îl comandase. Ca să fim mai exacți, trebuie să spunem că chelnerița, servindu-i paharul de suc în stradă, a refuzat să-l primească pe călător în local. El însă voia să servească băutura în restaurant. Un „nu" categoric a scos și conducătorul localului, chemat în grabă la fața locului. Nici o insistență nu a ajutat. Problema nu s-a lămurit nici atunci cînd s-a aflat că nefericitul călător e un musafir de onoare al orașului Priness-Enn chemat fiind de guvernul statului vecin și prieten, Mariland, nu s-a isprăvit nici atunci cînd s-a aflat că vizitatorul nu e un călător oarecare, ci însuși ministrul de Finanțe al noului stat independent Ghana, la a cărui proclamare a fost de față acum nu de mult, însuși d-l Nixon, vicepreședintele Statelor Unite ale Americii.

„— Ei și, ce dacă sînteți ministru? — au răspuns ministrului de Finanțe al statului Ghana, conducătorii statului Delavar. Intr-adevăr, sînteți ministru, dar de culoare. Și conform legilor statului nostru, în localuri nu pot intra cetățenii de culoare".

Ministrul nu a fost primit în restaurant. El era „de culoare".

Iată deci cum s-a păstrat ilustrația „colorată" a unor prejudecăți sălbatice, pe planeta noastră, pînă la apariția satelitului ei artificial.

Iată deci un fapt nu atît de strigător, dar care explică foarte multe, care învață și demonstrează foarte bine.

Oare nu e simbolic faptul că ambele „incidente", unul de talia statului Delavar, celălalt de talie mondială, au avut loc în zilele unei noi ere istorice, în ajunul celei de a patruzecea aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie?

Și primul și al doilea incident vorbesc fiecare în felul său despre legile firești ale timpului nostru.

E o lege firească faptul că țara noastră, care a deschis o nouă eră în istoria omenirii, la 7 noiembrie 1917, rupînd lanțurile ce încătușau fantezia și năzuințele, făurind știința despre satelit, după ce a construit prima centrală atomică din lume, furnizoare de energie electrică, după ce a înfăptuit și covorul minunat — avionul cu reacție TU—104, după ce a inventat racheta balistică intercontinentală — să-și făurească luna sa proprie?

E o lege firească acest rezultat al strădaniilor îndelungate ale savanților sovietici.

Și fără îndoială, întîmplarea din statul Delavar e tot rezultatul unei legi necesare și firești.

Acest lucru e firesc acolo unde din cauza pielii de altă culoare, copii nu pot frecventa școlile, acolo unde omul e lup pentru om, acolo unde există business, acolo unde nu există ideea de om.

Cronicarul gazetei „New York Herald Tribune", dîndu-și seama de foloasele autocriticii și pentru sistemul capitalist, a declarat cititorilor, gîndindu-se fără îndoială la lansarea de către savanții URSS a satelitului artificial, următoarele: „Țara noastră a ieșit învingătoare din întrecerea epică a veacului XX."

Consider că întîmplarea din statul Delavar e de asemenea o mărturie clară a acestei înfrîngeri.

Alexandr Stein

DATORIA NOASTRĂ COMUNĂ

Terminasem tocmai un articol despre cartea lui Zaharia Stancu „Desculț", cînd am primit un telefon din Moscova, care-mi transmitea rugămintea „Gazetei literare" de a scrie o însemnare cu prilejul Lunii prieteniei romîno-sovietice.

Și, fără să vreau, mi-au răsărit în minte chipurile prietenilor mei români, pe care i-am întîlnit la București, Moscova, Suhumi sau în altă parte. Am ajuns la concluzia că numărul prietenilor mei nu-i chiar atît de mic.

Dacă în urmă cu cîțiva ani cuvintele „prieteni români" reprezentau pentru mine o noțiune generală, în ultimul timp cuvîntul „prieten" a căpătat o anumită înfățișare exterioară, își are numele și pronumele său.

Prietenia e întotdeauna ceva bun. Dar prietenia între scriitori are, aș spune, un caracter specific care presupune, neapărat — în afară de prietenia personală — și prietenie în creație.

Mi-am reamintit întîlnirile cu oamenii de litere români. M-am întîlnit cu Sadoveanu, Beniuc, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu, Veronica Porumbacu, Paul Georgescu, Șandor Kaniady din Cluj și cu mulți alții, iar în ultimul timp cu Zaharia Stancu, al cărui roman a produs asupră-mi o puternică impresie (Despre aceasta voi vorbi în paginile gazetei noastre „Literaturnaia gazeta").

Și m-am gîndit: „Cu ce am contribuit eu pentru a face cunoscută cititorilor noștri creația prietenilor mei români?" Mi-am zis că am publicat o serie întreagă de articole, am vorbit la radio, am scris o prefață la un volum de nuvele al lui Sadoveanu și la romanul „Orașul de pe Mureș", al lui Francisc Munteanu, iar acum, am terminat articolul despre „Desculț". Consider însă că e puțin. Aș fi putut face mai mult.

Numai prin cunoașterea reciprocă a creației prietenilor poți strînge cu adevărat legăturile personale contractate cu ei. Firește că o mare importanță are și contactul personal. Mie, acest contact cu literații români mi-a dat foarte mult. Și le sînt recunoscător pentru asta. In viitor, contactul personal și de creație mai adînc este o datorie reciprocă și, fără îndoială, vom căuta să-l realizăm. In primăvara viitoare, bunăoară, nădăjduiesc să-l am ca oaspete la mine acasă, pentru mai multă vreme, pe prietenul meu Mihai Beniuc. Sînt convins că această întîlnire ne va fi de mult folos amîndurora.

Aruncînd o privire îndărăt și, totodată, scrutînd depărtările pot spune ca și oricare alt om sovietic:

— Prietenia noastră, dragi prieteni români, devine pe zi ce trece tot mai strînsă și mai sinceră.

Trăiască prietenia noastră!

Gheorghi Gulia

Abazia. Suhumi

M. V. MATORIN — *„Vedere din Kremlin"*

ȘCOALA EROISMULUI

Istoria a reținut la capitolul cotropiri două tentative de cucerire a marilor întinderi de la răsăritul continentului nostru. Napoleon și apoi Hitler și-au pornit spre răsărit armatele în marș falnic și aliniere perfectă și au fost curînd siliți să le întoarcă înfricoșate, înfrînte, decimate.

In 1812 Moscova a fost abandonată, în flăcări, dușmanului. Neînvinsul împărat a așteptat însă zadarnic zile întregi, sumbru și nerăbdător, propunerile de pace. Ele nu veneau. Și nici n-au venit. In locul lor s-au prăvălit puternice și neîndurătoare loviturile bătrînului Kutuzov. A urmat dezastrul. In 1941 dușmanul nu a mai apucat să vadă Moscova decît rareori din avion. Nepoftiții s-au lovit de tenacitatea unui eroism — pentru ei — de neînțeles. Incepea marele dezastru.

Originală sub raportul compoziției, nuvela lui Bek surprinde sugestiv nu doar un episod din luptele purtate pentru apărarea Moscovei, ci poate, în primul rînd, procesul atît de dificil al transformării omului de la pașnicul și comodul civil la războinicul și mereu activul ostaș. E un proces cu atît mai chinuitor cu cît timpul ce-i stă la dispoziție pentru realizare e condensat la durate neobișnuit de mici.

Viitorii apărători ai șoselei Volokolamskului, soldații care vor forma batalionul lui Momîș-Ulî aparțin medilor celor mai diverse. Autorul adună, observă și descrie un vast material uman căruia i se precizează, cu finețe și înțelegere, diferențierile, destinele și deosebitele manifestări în fața vicisitudinilor războiului ca și a pericolului morții. Fenomenul de masă e ilustrat pe o frîntură izolată a întregului, reliefîndu-se convingător individualitățile.

Fiecare dintre luptători a lăsat acasă micul univers personal din care nu lipseau mărunțele sau marile delicii. Murin, stagiarul conservatorului din Alma-Ata, a părăsit muzica, meticulosul Rahimov agronomia, visătorul Dordia școala, Sevriukov o dragoste încă neîmpărtășită, sfiosul Donskih o căsnicie abia întemeiată. S-au supus însă imperativului momentului și au creat o nouă familie — batalionul — unită prin viziunea comună asupra rosturilor și țelurilor războiului pe care îl duc.

Lumea lui Alexandr Bek nu e una plăsmuită. Anunțînd de la început că va înfățișa „numai adevărul", rezervîndu-și numai modestul rol de „secretar conștiincios și sîrguitor" al celor relatate, autorul trădează o pană care nu scrie povestiri de război pe baza unei grăbite călătorii documentare. De aceea, în paginile cărții se păstrează nealterate autenticitatea și dramatismul încleștărilor de atunci. Eroii nu sînt supraoameni, iar eroismul nu e un dar al naturii, un atribut anatomo-fiziologic cu care unii sînt și alții nu sînt înzestrați. După cum lașii sau trădătorii nu sînt lipsiți de simțăminte omenești. Frica îi stăpînește la început atît pe unii cît și pe ceilalți. Numai că unii o biruiesc la prima întîlnire cu dușmanul, iar ceilalți se lasă doborîți.

Fenomenul tragic al războiului declanșează în oamenii lui Bek conflicte de o neasemuită intensitate. Puși față în față cu ei înșiși, soldații lui Momîș-Ulî trec prin dramatica încercare a responsabilității supreme în-trebători și înfricoșați de spectrul morții, vișind cu pușca în mînă bucuria victoriei comune și o absolvă unii rușinați și trădători suferind înfierarea colectivității, alții viteji și eroici, binemeritînd de la patria pentru care se jertfesc. Dar personajele nu sînt zugrăvite geometric. Nu sînt liniar stăpînite de acea „qualité maîtresse", atotdominatoare, care împarte oamenii fără drept de apel și posibilitate de oscilare în buni și răi, pozitivi și negativi. Fără a face lungi sondaje în psihologia personajelor, scriitorul intuiește marele adevăr al psihologiei, ocolind cu succes caracterizările simpliste, rigide, uniformizatoare. Personajele sale n-au de aceea o curbă regulată, precisă, stabilă. Eroziuni imperceptibile le transformă necontenit. Barambaiev care e împușcat de tovarășii săi pentru rușinosul act de automutilare, fusese un bun ostaș. Momentul de slăbiciune care îl copleșise i-a zdruncinat însă resorturile și a trebuit să moară ca un trădător. Pașco cel îndrăzneț, care a dat bir cu fugiții într-un moment de panică, a avut aceiași sfîrșit deși se distinsese în lupte și „ar fi putut deveni un erou". Locotenentul Budnîi, după ce comisese grave fapte de lașitate, își răscumpără onoarea și devine eroul unor acțiuni de mare importanță strategică, iar Murin, ochelaristul cel mereu apostrofat că se poartă, invariabil, „ca un fiîl", care „cunoscuse frica mai mult decît oricare altul", care „fugise cînd un glas strigase „nemții", devine unul din eroii batalionului. Sever cu sine, comandantul își reproșează, ca un bun pedagog, toate eșecurile educative și se bucură de orice succes și aceasta pentru că înapoia fiecărui succes sau eșec pulsează un luptător, un om cu idealurile, pasiunile, slăbiciunile și suferințele sale.

Autorul, spuneam, detestă artificiul și are oroare față de încercările de a literaturiza viața. Printr-o declarație care nouă ne aduce aminte de Ibrăileanu, autorul se ridică împotriva descripțiilor de natură. In „Șoseaua Volokolamskului" mediul natural nu e, de aceea, sensibilizat, nu e colorat afectiv. Nu se zugrăvesc peisaje și scriitorul nu are față de ele explozii lirice. Natura e redusă, întreagă, la elementul cunoscut în limbaj militar sub numele de „teren". E semnalată doar ca detaliu topografic și e apreciată sau detestată în funcție de condițiile poziționale pe care le oferă. „Nu te aștepta să-ți descriu natura ca un artist. Nici nu știu dacă priveliștea din fața noastră era pitorească sau nu". Despre un rîu se spune: „S-ar putea să fi fost frumos, dar după mine Ruza era un rîușor murdar, prea puțin adînc, pe care inamicul ar fi putut să-l treacă foarte ușor". Iar o pădure în care un pictor ar fi apreciat „pădurea rusă cu înfățișarea ei tomnatică", era nesuferită deoarece oferea „un adăpost ideal pentru inamicul care ar fi vrut să-și regrupeze forțele pentru pregătirea unui atac". Ibrăileanu observa că pentru respectarea veridicității, descripția de natură nu trebuie să fie mai multă decît ar intercala autorul dacă ar povesti prin viu grai. Cum nuvela lui Bek e în întregime concepută ca o povestire la persoana întîia și dată fiind specificitatea temei, e pe deplin explicabilă sobrietatea stilului, fuga de stările extatice, aici, cu totul deplasate.

In nuvela lui Bek respiră proaspăt aerul simplității, al firescului. Eroii au oroarea grandilocvenței. Își bat joc de palavragii, se feresc de discursuri sunătoare și se comportă natural. Demnitatea nu e ținută trează prin teroare și amenințare. Comandantul, ca și soldații, nu se dezumanizează în contact cu sîngele. Misiunile cele mai dificile se îndeplinesc fără iluzia recompensei, iar rănițiî își înăbușă strigătele de durere, muscînd pămîntul însîngerat sau cer, în momente critice, o armă pentru a continua rezistența. Moartea care le dă binețe la fiecare pas nu îi transformă în fiare timorate și hărțuite. „Urîta cu coasa" nu-și găsește în batalionul lui Momîș-Ulî supuși umili. Oamenii o înfruntă și o sfidează, chiar și atunci cînd îi cad jertfă.

Cartea lui Alexandr Bek nu trăiește prin grandoarea epică, nici prin cantația lirică și, cu siguranță, nici prin vigoarea analitică. „Șoseaua Volokolamskului" este, înainte de toate un excelent volum de memorialistică în care un observator priceput a știut să vadă și să comunice cu talent.

Z. Ornea

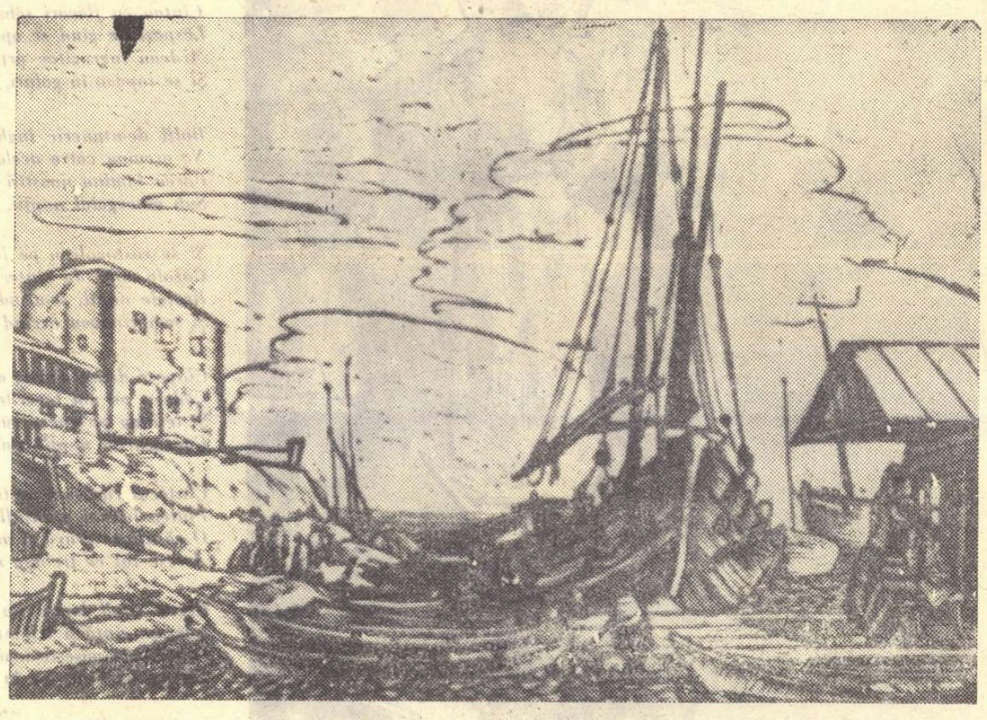

A. I. KRAVCENKO — *„Peisaj de pe Volga"*

FILE DE DRUM

Sînt de nouă zile pe drum şi încă n-am ajuns în Coreea! Încep aproape să rivalizez cu Spătarul Milescu, deşi el a călătorit pe un măgar şi eu pe spinarea unui vultur de aluminiu. Avionul zboară relativ repede, dar escalele durează mult. Totuşi, dacă n-ar fi dorul de casă care mă roade încă înainte de a fi ajuns la destinaţie, unele opriri ar fi ele însele o încîntare.

Intîi, cea din Moscova. Oricît m-a ameţit coborîrea din avion, nu pot trece indiferentă pe lîngă centura largă de blocuri noi, care înconjoară oraşul întreg şi nu se rezumă la cartierul zărit prin geamul maşinii, de la aeroport la hotel. Cu şapte ani înainte, cînd soseam ca delegată în toiul iernii, încotoşmănată ca Moş Gerilă, vîntul se răsucea şi se răsturna în voie pe întinderile unde azi sclipesc miile de ferestre roz sau albastre (culorile preferate de abajururi moscovite) şi potopul de lumini al universităţii „Lomonosov". Chiar şi hotelul „Ukraina" unde am tras pentru două zile, un hotel de pe malul riului Moscova, cu 28 etaje, cu coloane la intrare, cu un lift „rachetă", care-mi aminteşte fără voie, la coborîre, avionul, chiar şi acest hotel nu exista pe atunci.

★

In ultima seară, la Bucureşti, am văzut filmul „Moulin Rouge". Cu amintirea mişcărilor ritmate parcă ale dansatoarelor lui Toulouse-Lautrec, am intrat în sala de pictură modernă franceză din muzeul Puşkin. Dar nici o reproducere, nici un film, nici o imaginaţie nu poate sugera albastrul magnific al pastelurilor lui Degas, baza geometriei moderne a picturii din tablourile lui Cézanne, explozia de culoare din peisajele lui Van Gogh, statismul paradisiac al pînzelor lui Gauguin, tragismul cerşetorilor şi saltimbancilor lui Picasso expuşi în muzeul moscovit. Sînt dimensiuni noi, e o cromatică uimitoare şi simplă în acelaşi timp, o extraordinară poezie a planurilor mari. Abia în faţa atîtor comori adunate la un loc, îmi înţeleg, pictural, secolul...

★

Şi iar în avion. Şi iar orele de noapte obositoare, şi totuşi mai puţin obositoare ca salturile în goluri de aer, ziua: vara aceasta injuram nu o dată în gînd hurducăturile căruţei care m-a dus de la Praid la Corund, pe o distanţă de 7 km. Acum, îmi vine să exclam de-a lungul zecilor şi miilor de kilometri siberieni: „O, unde e căruţa din Corund?" Ce lin era vehiculul primitiv în hîrtoapele drumului de ţară, pe lîngă trepidaţia infernală şi fără sfîrşit a aeroplanului! cu atît mai mult, cu cît, în scurta escală de la Krasnoiarsk, cu o aerogară demnă de un palat ţarist, a intrat frigul în mine.

★

In avion cunoştinţe noi: un fost student japonez la universitatea „Lomonosov", azi membru al Ministerului Departamentului de Stat pentru Comerţul Exterior japonez, un profesor chinez de mecanică, întors de la Congresul din Stockholm, două scriitoare germane, Anne Marie Reinhard şi Eva Lippold, care auzind că vin din Romînia mi-au povestit bucuroase impresiile lor despre poezia noastră populară în traducerea lui Sperber şi despre „Descult" pe care l-au citit de vreo cîteva ori. Iar acum, în drum spre Coreea, călătoresc cu o arhitectă maghiară, soţia unui corespondent de presă din Phenian (Phiong-Yang în pronunţie locală) şi cu trei artişti de cinema coreeni...

Sînt simple înşirări, nici măcar de nume, deşi le-am notat fidel. Dar ce-or spune cititorului nostru combinaţiile de litere ca Ri Jung Zun şi altele asemenea lor? Incă nimic. Pentru mine însă literele încep să capete contur, şi văzduhul alte dimensiuni. Adeseori priveam de jos cerul cu necredinţă. Mi se părea mai deşert decît pustiul galben şi ars care urmează Ulan Batorului, mai nepopulat decît Gobi. Acum însă sînt sus, peste nori, şi nu sînt singură. Sus peste nori, circulaţia nu e mică. Sus, peste nori ţările sînt vecine, distanţele se apropie şi se string, mîinile îşi vorbesc mai inteligibil ca limbile încurcate la Turnul Babel, şi sufletele sînt mai aproape de soare. Miază-noapte şi miazăzi, răsăritul şi asfinţitul se întîlnesc într-o singură oră, pură ca dimineaţa de stampă chineză care desluşeşte contururile imense ale munţilor Chinei. Da: peisajul rus ne-a luat cu duhul blîndeţei. Intîi ne-a întins înainte stepele ca bărăganele noastre; după o zi ne-a arătat Uralii, mai tociţi ca munţii noştri, pentru a ajunge abia într-un tîrziu la uimitoarea taiga fără sfîrşit. China, în schimb, te ia prin surprindere. De la început îţi ridică munţii în faţă, mai înalţi şi mai sălbatici

GH. IVANCENCO „Marele zid chinezesc" (gravură în linoleum)

decît Caucazii. (Oare nu înălţimea a provocat pictura pe lungile stampe chineze?)

Dacă avionul nu ne-ar legăna mai mult decît în căluşei, aş urmări cu ochi mereu deschişi transformarea lentă a peisajelor. Aşa însă, între două hurducături, munţii se schimbă brusc, se ascut sau se rotunjesc, îşi umflă pieptul de piatră sau îşi deschid prăpăstiile, te încîntă sau te înspăimîntă, cresc sau se topesc în cîmpia cu oraşe răspîndite, pe care se arată în sfîrşit Pekinul.

Ce pot spune despre o escală de trei zile? Ce pot spune despre oraşul din care n-am văzut nici Templul cerului ,nici Palatul de vară, ci doar o infimă parte a Palatului de iarnă? Doar impresiile de pe stradă ale unui călător neoficial, neafiliat nici unui institut sau însoţitor. Poate pentru alţii, ele nu au farmecul amintirii ca pentru mine; poate că, după atîtea cărţi, de la Spătarul Milescu la Camilar, de la George Călinescu şi Bogza la Galan, amănuntele ce le voi înşira nu mai aduc informaţii senzaţionale. Dar poate că tocmai calitatea mea neoficială m-a făcut mai sensibilă la unele trăsături care, pentru cei ce cutreieră China ca oaspeţi ai Institutului, sînt mai puţin evidente: întîi, o trăsătură care sare în ochi rominilor, meridionali prin caracter: tăcerea. Oricît de mare ar fi înghesuiala în tramvai (tramvaiele sînt franceze, de formă veche), oricît de lung şirul celor ce aşteaptă deschiderea unui magazin, femeile nu se ceartă între ele, bărbaţii nu îmbrîncesc femeile şi nici copiii nu strigă. Nicăieri nu s-ar aplica mai bine proverbul „vorba e de argint, tăcerea e de aur". Tăcerea aceasta demnă, e parcă un corolar al modestiei. Intr-un cadru uluitor prin liniile curbe caracteristice arhitecturii asiatice, între palate de o opulenţă milenară, poporul umblă îmbrăcat cu o sobrietate contrastantă: albastrul uniform pentru noi are pentru chinezi o altă semnificaţie: principală e comparaţia, punctul de pornire, cu sutele de mii de cerşetori dezbrăcaţi în preajma palatelor măreţe ale fiilor cerului. Acum, lumea are cu ce se înveşmînta, simplu, în albastru uniform, dar are docul albastru pentru 600 milioane de oameni!

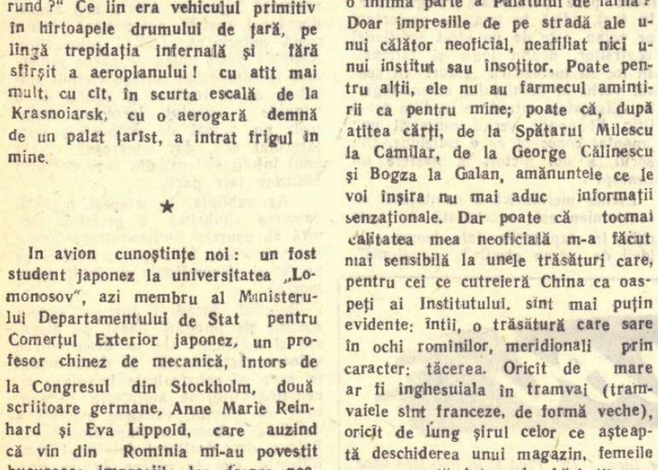

GH. IVANCENCO „Figuri din piaţă" (gravură în linoleum)

E şi acesta un pas în istorie, şi istoria e lungă.O ştiu chinezii mai bine ca noi. Am întrebat pe o fată care ştia englezeşte: „Acum cîtă vreme s-a zidit palatul acesta?" „O, nu e foarte vechi. Doar cîteva dinastii". E perspectiva chineză asupra lumii: cu milenii de istorie în spate omul simplu simte că are milenii înainte. De aceea nu se grăbesc nebuneşte (se pare că nimic pe lume nu-l scoate pe chinez din ritmul firesc de muncă, care îi permite perfecta execuţie a oricărei piese), fiind sigur, după cuvintele înseşi ale lui Mao Ţze-dun, că tot nu se poate isprăvi totul şi tot va trebui să rămînă şi urmaşilor ceva de făcut!

Altă trăsătură, izbitoare nu doar pentru balcanici, dar şi pentru alţi europeni: în China se refuză bacşişul. Străinii spun chiar o glumă care face cinste chinezilor: „Primeşte premiul de stat cel ce e în stare să dea azi bacşiş unui chinez!" Pînă acum premiul acesta nu a putut fi acordat nimănui. Şi să nu credeţi că e o trăsătură înnăscută. Nu. E urmarea educaţiei cetăţeneşti de după eliberare. E o mutaţie de cromosom, nu o simplă evoluţie. Funcţionarii ambasadei noastre şi agenţiei economice au devenit „chinezi" nu în sensul obişnuit al cuvîntului, ci ca modestie şi cumsecădenie. Unii, foşti studenţi, intraţi în corpul diplomatic, s-au căsătorit şi au copii la Pekin, aşa că şi prima dragoste şi prima întîlnire sub pini şi primul gîngurit al pruncului şi primul cuvînt e legat de oraşul acesta miraculos ca frumuseţe, culoare şi graţie a liniilor, de oamenii aceştia tăcuţi şi încă enigmatici.

Altă trăsătură: cinstea ireproşabilă observată uşor de orice străin. Nu există teamă de a număra restul la cumpărături ori de a nu mai găsi lucrurile uitate în magazin. Două tovarăşe au uitat într-un bazar imens o batistă, la cumpărarea cîtorva atenţii (şi cîtă graţie au micile bijuterii suflate în argint, mai ieftine ca obiectele de îmbrăcăminte). Peste două zile, revenind în acelaşi loc, vînzătorul le-a recunoscut şi le-a înapoiat batista. Nu ştiu dacă şi aceasta e o trăsătură înnăscută sau dobîndită, dar şi într-un caz şi într-altul, glorie acestui popor care pune cinstea mai presus de orice.

Cum am spus, faţă de cărţile scriitorilor noştri despre China, nu pot aduce multe date noi. Un singur amănunt, însă, cred că da. Scriitorii noştri, fie că erau sănătoşi, fie că se simţeau bine în China, nu prea au vizitat medici, sau, în virtutea obişnuinţei, mergeau la spitalele europene. Eu, din pricina gripei şi a nesomnului, m-am dus de-a dreptul la Institutul de medicină clasică chineză. Şi nu îmi pare rău. E o clădire mai mare ca Universitatea noastră, în care s-a adunat ştiinţa empirică de milenii, a ierburilor şi tainelor pădurii. Şi nu doar atît. Chinezii au cunoscut acum cîteva milenii sistemul nervos, căci ce e altceva vestita acopunctura decît acţiunea asupra unor terminaţii nervoase care face să răspundă diferiţi centri? Interesantă e însă îmbinarea vechiului cu noul, asimilarea ştiinţei din bătrîni de către doctorii aşa-zişi europeni. In spitalele ridicate acum sînt secţii de acopunctură. Iar la Institutul de medicină clasică chineză, pe lîngă fiecare medic bătrîn cu o practică de decenii (unul din ei a alcătuit în secolul trecut un dicţionar de plante medicinale în 52 volume!!) — e ataşat un absolvent al facultăţii, pentru sistematizarea cunoştinţelor empirice. Fără rivalităţi de generaţii, fără stupida contestare a valorii, medicii îşi confruntă şi îmbină mijloacele, pentru vindecarea omului.

★

Şi în sfîrşit, ultima impresie: Palatul de iarnă. Nu mă aventurez la descrieri pe care alţii le-au făcut cu timp nelimitat de biletul de avion şi cu incomparabil alte mijloace. Să vorbesc despre roşul înnebunitor al zidurilor, despre sala ceasurilor primite în dar de împăraţii Chinei de-a lungul vremii, care sînt puse să cînte toate, o dată pe zi? Despre bătrînii pini, decupaţi parcă din stampe, cu tulpinele adesea curbate, cu noduri imense şi totuşi graţioase? Despre curţile interioare ale caselor? Despre rodiile pe care le ştiam doar din basme? La ce bun? N-am timp nici să-mi moi pensula pentru o simplă acuarelă darămite să imprim un acvaforte în amintire. Un singur lucru la care am fost martoră, merită notat. Intr-unul din pavilioanele Palatului de iarnă s-a deschis expoziţia de artă plastică romînească. Inchipuiţi-vă ce ameţeală te cuprinde cînd regăseşti peisajele de acasă între aceste ziduri milenare! unde nu de mult picior de chinez obişnuit nu putea pătrunde.

Şi, ca încheiere a ultimei escale, o întîlnire semnificativă cu Ti Bau Cen, membru al Institutului de cercetări literare, traducător al lui Puşkin în chineză şi considerat ca unul din bunii cunoscători ai operei şi vieţii lui Puşkin. Acest pasionat iubitor al literaturii popoarelor din sud-estul Europei, care a făcut tălmăciri din Petöfi şi Botev, a tradus în 1954 două poezii din Eminescu. Sînt primele versuri ale poetului nostru în limba pe care o înţeleg sute de milioane de asiatici. Dar nu ultimele. In 1958, Ti Bau Cen va alcătui un volum Eminescu, pe baza unor traduceri cuvînt cu cuvînt în rusă şi engleză, şi cu ajutorul direct al unuia din studenţii chinezi în Romînia. Mai trebuie să spun că ultimul gînd la decolarea avionului din Pekin spre Coreea s-a îndreptat cu gratitudine spre acest poet şi traducător al poeziei noastre?

Veronica Porumbacu

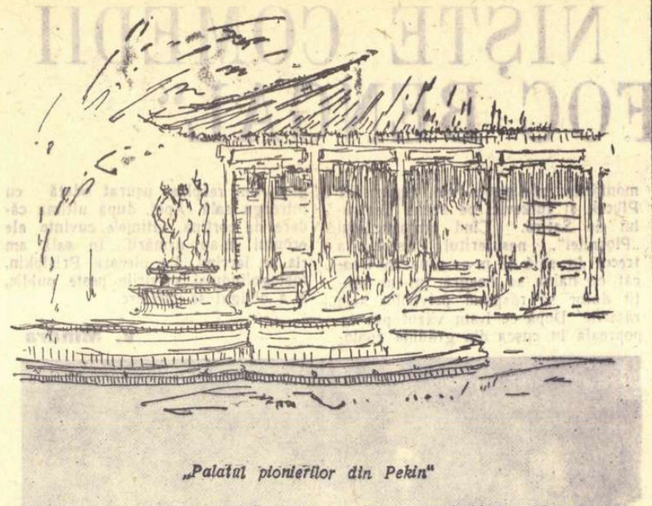

„Palatul pionierilor din Pekin"

Istoria literară sovietică în monografii

In Uniunea Sovietică, prezentarea literaturii ruse şi sovietice în monografii este o preocupare de prim ordin a istoricilor literari. Ne putem da seama de acest fapt şi din cele peste douăzeci de asemenea lucrări monografice traduse pînă acum în limba romînă. Utilitatea acestor traduceri trebuie privită din două puncte de vedere. Intîi, ele îl ajută pe cititorul de la noi să cunoască mai bine, mai larg, viaţa şi opera celor mai reprezentative figuri ale literaturii ruse şi sovietice, şi în al doilea rînd, pun la îndemîna istoricului nostru literar preţioase modele. Metoda de lucru a istoricilor literari sovietici interesează îndeaproape pe autorii noştri de monografii, al căror număr, din fericire, a început să sporească.

Istoricii literari sovietici nu închină monografii numai scriitorilor clasici, înaintaşilor, a căror operă a intrat de mult în tezaurul cultural al popoarelor. Ei extind aria studiilor monografice şi asupra scriitorilor contemporani, ceea ce ar trebui să facem şi noi. Alături de monografiile: „A. S. Puşkin" de B. Meilah, „L. N. Tolstoi" de N. C. Gudzi, „A. P. Cehov" de V. Ermilov, „A. N. Radişcev" de B. Evgheniev, „N. V. Gogol" de N. L. Stepanov, „Taras Sevcenko" de E. P. Kiriliuk şi altele se înscriu cele închinate scriitorilor sovietici: „N. Ostrovski" de S. Tregub, „A. S. Serafimovici" de V. Kurilenkov, „Maiakovski" de N. Maslin, „A. N. Tolstoi" de V. Şcerbina, „Ilya Ehrenburg" de Trifonova, „K. Fedin" de Brainina, „M. Şolohov" de V. V. Gura şi altele. Asupra marilor scriitori clasici se întreprind, însă, adesea, cercetări ample, minuţioase care depăşesc cadrul unei monografii obişnuite şi atunci partea biografică este tratată separat, în volume de sine stătătoare. Printre cele mai frumoase realizări de acest gen pe care le cunoaştem, se numără „Viaţa lui Puşkin" de V. Veresaev şi „Viaţa lui Maxim Gorki" de Ilya Gruzdev.

O dovadă a înfloririi istoriei literare sovietice constă şi în faptul că despre acelaşi scriitor apar la intervale scurte, sau chiar concomitent, mai multe cărţi. Cunoscutul critic şi istoric literar V. Ermilov a publicat o monografie despre N. V. Gogol, ceea ce nu l-a împiedicat cîtuşi de puţin pe N. L. Stepanov să tipărească şi el o lucrare monografică despre acelaşi Gogol. Şi este firesc acest lucru deoarece viziunea şi mijloacele de investigaţie ale unui istoric literar sînt diferite de ale altuia, viaţa şi opera unui scriitor putînd fi supuse unor cercetări multiple şi variate.

Monografiile istoricilor literari sovietici se disting prin fineţea şi profunzimea observaţiilor, prin bogăţia şi seriozitatea informaţiei, prin dozarea echilibrată a datelor biografice şi a părţilor de analiză. In prezentarea vieţii şi operei unui scriitor sînt utilizate mărturiile autobiografice ale acestuia, acte şi documente oficiale, amintirile scrise ale contemporanilor lui, comentarii din presa vremii, aprecierile critice ale celor mai autorizaţi cercetători literari etc. In descrierea vieţii scriitorului, unii istorici literari se folosesc, în mod ingenios, de diferite pasaje din opera acestuia, referitoare la evenimente, oameni şi realităţi geografice. Aşa procedează B. Meilah atunci cînd prezintă copilăria, anii de liceu şi adolescenţa lui Puşkin.

In mod frecvent, istoricii literari sovietici împletesc descrierea vieţii scriitorului cu analiza operei lui. Astfel ei evidenţiază mai clar raporturile dintre artist şi societate, dintre om şi scriitor, reliefînd înfruririle esenţiale. Dar, mai ales, pot urmări mai temeinic procesul de creaţie, dezvoltarea talentului şi a conştiinţei artistice. Unele monografii analizează în capitole separate opera scriitorilor. Aşa procedează V. Şcerbina în lucrarea sa despre A. N. Tolstoi, alcătuind capitolele „Ptimea", „Petru I", „Ivan cel Groaznic", „Limba lui A. N. Tolstoi", „Publicistica patriotică a lui A. N. Tolstoi" etc. Iar V. V. Gura discută consecutiv romanele lui M. Şolohov în capitole mari, de sine stătătoare.

Moştenirea literară nu este preluată firesc în bloc. Călăuziţi de principiile leniniste ale muncii de cercetare literară, autorii monografiilor prezintă viaţa şi opera scriitorilor cu discernămînt critic, cu probitate ştiinţifică, netrecînd cu vederea aspectele negative, ideile greşite, ci, dimpotrivă, supunîndu-le unui riguros examen. Discutînd creaţia lui K. Fedin, de pildă, B. Brainina subliniază erorile din cartea „Gorki în mijlocul nostru" şi formalismul culegerii de povestiri „Maidanul". Fiecare monografie se încheie, obişnuit, cu un capitol de concluzii în care se scoate în relief locul şi însemnătatea scriitorului.

Monografiile istoricilor literari sovietici oferă răspunsuri la multe din problemele care îi frămîntă pe istoricii noştri literari în acţiunea de revalorificare ştiinţifică a moştenirii literare.

Teodor Virgolici

GARDA

Toamna, ca orice toamnă frumoasă, dă zilei o aburoasă strălucire aurie, împrumutînd de la cer azur, de la soare lumină şi de la vreme plăcuta răcoare prevestitoare a morţii frunzelor. Şi această plăcută răcoare înţeapă muşchii reumatici ai lui Mihail Gavrilovici Cebişev, cu toate că el are impresia că de vreun an de zile nu mai simte nimic în jurul cicatricei rămasă de la rana primită-n război.

Şoseaua albicioasă urmăreşte panta lată, turtită a dealului de cretă pe care au început să se usuce smocurile de „laptele cucului", iar şareta urcă scîrţîind şi poticnindu-se după poticneala calului, doar cu băiatul vizitiu — aşa cum a vrut Mihail Gavrilovici. Ei doi, Mihail Gavrilovici şi tînărul inginer subţiratic, care l-a aşteptat la gară, merg pe jos, urcînd încet, răsuflînd regulat şi uitîndu-se cînd la propriii lor paşi, cînd la vehiculul cu două roate care, pe creasta dealului, a prins în jurul lui, de la strălucirea toamnei, un nimb scînteietor.

Şi în jocul de raze al depărtatului soare, treptat, treptat, şareta se preface — în mintea lui Cebişev — într-un mic tanc cenuşiu, a cărui turelă cu cruce neagră se roteşte rapid, descriind o jumătate de arc, apoi se întoarce şi iarăşi se roteşte, şi iarăşi... Mihail Gavrilovici s-a tupilat într-o groapă ascunsă în smocuri de laptele cucului şi în vreme ce cu o mînă îşi trage cizma făcută armonică peste rana de sub genunchi, cu cealaltă caută sticla cu materialul inflamant. Uruit ameninţător umple văzduhul, proiectile explodează din timp în timp la depărtări, oraşelul care a rămas în urmă nu se mai vede de fum şi rana de la picior îl înţeapă amorţit pe soldatul care pregăteşte sticla pentru a face să sară tancul în aer...

Că-l înţepa atunci pe soldat n-ar fi nimic, dar îl înţeapă şi acum cînd e inginer vîrstnic şi cînd vine, într-o zi paşnică de toamnă într-un orăşel dintr-o ţară prietenă să monteze nişte agregate. Mihail Gavrilovici e neplăcut surprins: el, care de vreun an e sigur că nu mai simte nimic în jurul cicatricii!... Dar acum, la revederea locurilor pe unde a luptat...

Poate că e numai o impresie! Poate că, datorită amintirilor pe care i le trezesc aceste locuri, simte, ca şi atunci, furnicătura... Doar nu e glumă să vii după atîţia şi atîţia ani şi să încerci să recunoşti locuri pe care poate că nici n-ai avut vreme să le vezi în timp ce alergai la asalt, în timp ce-ţi săpai cu febrilitate groapa de adăpostire. In orice caz, oricum ar sta lucrurile, ce-are a face asta cu furnicătura?... El, Mihail Gavrilovici Cebişev a terminat cu urmările războiului. El e acum inginerul Cebişev care vine să monteze nişte agregate. Bine, bine... Dar cînd a auzit că trebuie să vină cineva de la ei pe locurile astea, de ce a cerut să fie trimis tocmai el?... Pentru că pe aici trecuse cu frontul, aici fusese rănit a doua oară... Aici! Mare lucru! Parcă se cunoaşte pe cîmpul ăsta cu ciulini şi laptele cucului. Un cîmp ca orice cîmp. Nu-i aşa?...

Ca şi cum ar vrea să întrebe, întoarce faţa sa mare cu trăsături dure, adîncite de vîrstă, spre figura gravă, gravă aşa cum poate fi numai pe la 20 de ani, a celui care-l însoţeşte. Dar ce să-l întrebe?... Acela, încă de cînd au pornit din gară, s-a chinuit vreme de vreun sfert de oră să-i explice că cel care ştie ruseşte e bolnav, că el e inginer, şeful unui sector despre care oricît au încercat amîndoi în ruseşte, în romîneşte, în nemţeşte, să-l definească, tot n-au reuşit şi că (bineînţeles pentru asta a pierdut mult mai multă vreme decît era nevoie) are de gînd să înveţe ruseşte, dar deocamdată nu ştie decît conjugarea verbului bîti la prezent.

— Aici a fost război, îi spune Mihail Gavrilovici, vorbind mult mai tare de cît ar fi nevoie, ca întotdeauna cînd ai de-a face cu un străin şi crezi că te poţi face astfel mai lesne înţeles.

Tînărul inginer în loc de răspuns, zîmbeşte atît de politicos şi de protocolar, încît e clar că n-a înţeles nimic.

— Eu... eu ăsta care mă vezi — spune Mihail Gavrilovici cu vorbă, cu gesturi, cu inflexiunile vocii — am fost rănit aici.

Cel care în momentul de faţă reprezintă gazdele, pe dealul ăsta lat şi masiv deasupra căruia se ridică un cer încîntător de albastru, zîmbeşte iarăşi, înclinînd figura sa cu bărbie subţire, ca şi cum ar fi gata să spună „să vă fie de bine".

...Să vii să revezi locurile pe care ai luptat, să recunoşti cu exactitate topografia, să-ţi aminteşti clar totul... în sfîrşit ce mai una alta, să ţi se realizeze dorinţa asta şi cînd colo, să n-ai cui mărturisi nici măcar fărîmă din sentimentele pe care le trăieşti!.... Să n-ai cui povesti despre cel mai bun tovarăş de front a cărui duioşie ţi-ai amintit-o în clipa asta, în toată splendoarea ei, să n-ai cu cine lămuri dubiul dacă după atac ai apucat-o pe-aici sau pe dincolo, să n-ai... în sfîrşit! e ca şi cum cineva ţi-a făcut-o intenţionat.

Mihail Gavrilovici priveşte dealul masiv, lat, care într-o parte urcă fără sfîrşit, iar în partea cealaltă se continuă cu trei mameloane, stabileşte raza pe care infanteriştii se desfăşuraseră în trăgători, stabileşte direcţia exactă de unde, din valea largă care se va deschide în curînd, nemţii împroşcau cu gloanţe, dar simte nevoia să-şi spună că totuşi e un deal ca orice deal şi nici nu-şi poate da seama dacă a trecut pe aici. Doar era atent la luptă şi nu la frumuseţea peisajului. După asta, după ce ar fi comunicat asta interlocutorului, l-ar fi privit în ochi, cu ochii săi largi, oţelii, aburiţi ca de o ceaţă, ca şi apele golfului finic de lîngă care vine, şi ar fi rostit un dar:... dar... vezi, nu s-ar putea spune nici asta! Pe front, cînd toate simţurile sînt încordate la maximum, există o stare psihică specială. E de ajuns o singură ochiadă, pentru ca un loc să-ţi rămînă întipărit în minte pentru totdeauna. Uite, de exemplu, imaginea de la nord, cu castelul de apă al gării profilat pe dealurile cu vii, a dăinuit în el toată vremea, de cînd a trecut prima oară pe aici. Asta a fost direcţia în care a văzut prima dată, cînd a deschis ochii, după ce rănit şi zguduit tot, a zăcut cine ştie cîtă vreme cu capu-n pămînt...

Ei, spune asta dacă poţi! Explică-i tînărului inginer romîn, de altfel simpatic, dacă ai cum! Expune-i supoziţiile tale asupra posibilităţii sau imposibilităţii înregistrării peisajului într-o singură clipă de front şi aşteaptă din partea lui răspunsul dat cu discernămînt şi claritate!

Mihail Gavrilovici dă din capul său cu trăsături statuare. Dă trist, a lehamite, ca spre cineva care i-a făcut-o boacănă şi pe care, neavînd ce face, trebuie să-l ierte. Şi pentru că urcuşul a devenit ceva mai accentuat, înţepătura din jurul cicatricii, înţepătură de care el nu vrea să ştie nimic, îl încearcă iarăşi... Dar lui nu-i pasă; s-a hotărît, îl ignoră pe cel de lîngă el. Acum revede bătălia, simte fumul de exploziv care vine din spate, de la depozitul bombardat, caută să identifice şirurile de

ostaşi care aleargă pe linia orizontului să înconjure valea, aude cu plăcere ţăcănitul mitralierelor cu lovitură sigură. In faţă îi apare un tanc. A sărit pe el, l-a incendiat, a coborît cu repeziciune înapoi cu ochii închişi. Cînd îi deschide, o mare de flăcări, tancul se dă înapoi ca un rac. Ura! victorie! înainte! Aleargă. Simte cum după vîrful dealurilor, tancul se rostogoleşte înapoi în valea cu nemţi. Aleargă, ajunge pe coama dealului şi, deodată, ca printr-un miracol limbile de foc încremenesc şi se transformă în coşurile de cărămidă roşie ale unei mari uzine...

Pe vîrful dealului, pe fondul superbului cer albastru, un om înalt, cu privirile dure, oleacă aburite, cu trăsăturile feţei ferme ,admiră acum, în răcoroasa strălucire aurie a zilei de toamnă, cum se întind la picioarele sale masivele corpuri industriale din care fîşnesc suplele hornuri roşii. Se uită şi, cu satisfacţie de cunoscător, le adulmecă, le admiră, simte cum îl satisfac. Şi deodată, luptătorul din el simte nevoia să spună: „ca să curăţăm locul ăsta de duşmani am luptat trei zile şi trei nopţi".

Dar luptătorul, cu nesfîrşitele lui amintiri de front, care trebuie povestite într-o limbă necunoscută, nu are ce căuta aici. Tînărul inginer romîn a remarcat însă întreaga satisfacţie şi admiraţie din ochii inginerului sovietic şi e bucuros la culme. Privirile tinărului îi spun cu certitudine: „Vezi, vezi ce frumoasă fabrică am înălţat?!" şi Mihail Gavrilovici Cebişev înţelege, se bucură, zîmbeşte, dă din cap şi deodată simte nevoia să întindă palma lui mare, să-l prindă pe tinerel de după umeri şi să-l tragă spre el. „Aşa, flăcăule!" Şi se privesc adînc, cu nespusă satisfacţie. Apoi pornesc amîndoi la vale, voioşi, ca doi colegi de bancă.

Merg veseli, apăsat, şcolăreşte, cînd deodată afurisita de înţepătură apare iar în jurul cicatricii lui Mihail Gavrilovici.

— Ptiu, fir-ar ea să fie! Şi eu care credeam că am scăpat!

Tinerelul îl priveşte neînţelegînd. Mihail Gavrilovici se pregăteşte să-i explice că e vorba de... cicatricea... rănii... pe care a căpătat-o... Dar, dîndu-şi seama de situaţie, face un gest cu mîna, şi admirînd în lumina soarelui de toamnă construcţia industrială, renunţă la amintirile de front.

Totuşi, ceva... ceva simte neapărat nevoia să spună, şi spune:

— In definitiv, ne înţelegem şi fără vorbe; chiar dacă n-ai să afli cum am luptat, văd că ştii prea bine pentru ce am luptat!...

Corneliu Leu

Ilustraţie de Iulian Olariu

NOTE

Incomparabilul

Moftangiul i-am spune pe romînește, după Caragiale. Filfizonul. Sau, răsfățîndu-l, fiindcă îi place să fie răsfățat, Pomponel. Dar nu, oricît ne-am strădui să-i găsim un echivalent exact, caracterul ne scapă, nu-i de pe la noi, nu ni se potrivește, nu e, într-un cuvînt, autohton. El vine direct din apus, de la Paris, de prin jurul anului 1797. Și nu cu ifosele nevinovate ale bonjuristului nostru de mai tîrziu, nici cu amnezia conașului căruia numele greblei nu i se revelează decît printr-o mișcare nărăvașă a cozii proiectată în nas. Ci cu prestanța, cu morga celei mai depline autenticități. Produsul, deci, este absolut străin, importat, inimitabil, învelit în ambalajul său original, marque déposée.

Regalist înfocat odinioară, pe vremea Directoratului, june bogat, urînd vulgul profan (odi profanum vulgus...) și ținîndu-l departe de el, scîrbit, cu palmele rășchirate (et arceo!) leu al modei, întărîtînd opinia publică, scandalizînd-o, L'incroyable, personajul nostru, se ismenea, se fandosea, mîncîndu-l pe „r", de obicei purta redingote fistichii, vărgate, vert-bouteille, cu nasturi mari, cu pulpane lungi ce-i acopereau pe jumătate pantalonii încrețiți, în picioare avea pantofi subțiri cu vîrful ascuțit, ciorapi galbeni, albaștri, liliachii, gîtul i se înălța trufaș dintr-o cravată somptuoasă de muselină, o pălărie bicorn îi acoperea capul împodobit cu o perucă mov, cu zulufi atîrnînd ca niște urechi clăpăuge de cățel, iar în mîna albă, îndantelată, scînteind de giuvaere, răsucea fișneț, elegant, un baston (oh, c'est incoyable, c'est incoyable, ma paole d'honneu).

Cu timpul însă — moda, vai, e atît de efemeră! — personajul s-a metamorfozat. Zorzoanele regalității demodîndu-se, părăsi opoziția monarhistă, bicornul, panglicile, șervoarea, și trecînd prin școala lui Rastignac, deveni, odată cu rigiditatea cilindrului, cu linia mai sobră a croielii, rece, calculat, cinic. Un spirit liberal. Treptat apoi, opoziționist din fire, scîrbit și de burghezie, începu să o uluiască, să se poarte iar extravagant. „Épatons le bourgeois!

La noi, personajul, după aproape două veacuri, a devenit iarăși la modă. L-am întîlnit pe stradă. Îl cunoaștem. Și ce curios, seamănă cu strămoșul său, regalistul de la 1797. Aceiași zulufi căzuți peste urechi, acum și peste frunte, aceiași pantofi ascuțiți cu egrete, și gulerul, și cravata, ciorapii, manșetele... Toate bineînțeles ajustate, reduse la proporțiile secolului.

Și totuși, oricare i-ar fi avatarurile, personajul, în esența lui, a rămas același. Este incomparabil, unic, fenomenal, absolut în frivolitate și frivol în absolut.

Dar iată-l venind. Ssst! Priviți-l! Calea publică se îngustează, se strîmtează, se face mică, mică, o cărăruie, un fel de cursus honorum, cetățenii se dau înlături, uimiți, nu mai au loc, se calcă peste picioare, se înghesuie, stofele lor indigene pălesc, reverele lasă capul în jos pleoștite, pantofii, tot indigeni, tac rușinați, și personajul înaintează, înaintează, uite-l acum parcă a început să crească, să urce grandios, din ce în ce mai grandios, mai are doi centimetri pînă la bolta cerească, unul, uite, o sparge cu capul, ordinea universală este o clipă tulburată, sorii, intimidați, se opresc pe orbitele lor, pardon, permiteți, vă rog? vai, cum să nu, poftiți, poftiți, și iată-l în sfîrșit, iată-l gravitînd orbitor prin spațiu, oamenii, jos, au încremenit, oh! c'est incoyable, ma paole d'honneu, c'est incoyable.

Constantin Țoiu

Propuneri

După volumul „Caiete critice", în același format, a urmat recent un caiet de literatură universală „Din secolul XX", în care și-au dat întîlnire poeți, prozatori, dramaturgi și reporteri din Europa, America și Asia.

Dînd curs propunerii scriitorului Petru Dumitriu care în prefața culegerii solicită publicului sugestii viitoare, voi pomeni doar poeți pe care cititorii ar dori să-i vadă tipăriți treptat, cu ceea ce au mai reprezentativ în creația lor. Unii dintre ei sînt mai cunoscuți, alții pomeniți din cînd în cînd, străbătînd pînă la noi ca un ecou depărtat și stins. Astfel, ar fi păcat să nu apară în corpul revistei Alexandr Blok (mai ales că în ultima versiune romînească a fost complet „tradus"), Maiakovski, Ilia Selvinski, neapărat Utkin și Martinov. Dintre americani: Carl Sandburg, Robert Forst, Lee Masters; italienii Umberto Saba, Ungaretti (distins anul trecut cu un mare premiu internațional de poezie!), Quasimodo, Eugenio Montale, Fortini, Passolini. Nu-i păcat să lipsească Garcia Lorca, Machado? Dintre poeții germani Johannes R. Becher, Ernst Toller (neapărat!), Klabund, Morgenstern, (cu „Alle Galgenlieder"), Bertolt Brecht (cît de potrivit îi este locul într-o asemenea culegere!), austriecii Frantz Werfel, Georg Trakl (ultimul cu poeme antirăzboinice), tînărul Gerhardt Fritsch. Trebuie să fie prezenți Valery Larbaud, (mort în anul acesta), Jacques Prévert cel popular, Robert Desnos, Ilarie Voronca — ca să pomenim numai cîțiva dintre liricii francezi. Cred că nu trebuie uitat nici Guillen sau iugoslavul Vasko Popa. Apoi există un mare număr de poeți negri, risipiți îndeosebi pe continentul american. Și, de ce să lipsească poetul albanez, cel norvegian, cel din Egipt sau Indonezia?

In acest fel, culegerea și-ar accentua și mai mult caracterul de „masă rotundă" la care se întîlnesc scriitori ce au slujit și slujesc prin scrisul lor cea mai scumpă idee care animă omenirea: pacea.

Petre Stoica

DESPRE NIȘTE COMEDII „CU FOC BENGAL"

(Urmare din pag. 1)

sociale fiind văzute ca atentate mîrșave la puritatea speciei. Lauda omului însuflețește aceste pamflete dramatice care ridiculizează necruțător birocratismul sub forma sa cea mai absurdă: închistarea în forme și formule seci a idealurilor unei societăți care a eliberat pentru întîia dată omul de rușinea exploatării. Prisipkin din „Ploșnița" crede posibil să se odihnească după victoria revoluției socialiste, cerînd dividende imediate și crezînd că le găsește în reluarea unui trai mic-burghez. Pobedonosikov din „Baia" este un Prisipkin mai abil. El gargarisește cu voluptate lozinci demagogice din fotoliul său de director al unui aparat care mestecă ideile noi laolaltă cu frazele goale, fără să le deosebească gustul sau culoarea. Proiectați pe fundalul istoriei necruțătoare, asemenea eroi țanțoși devin meschini și rizibili. „Baia" care spală omenirea de vechile moravuri a intrat însă în funcție cu zeci de cai putere. Optimismul comediilor lui Maiakovski este susținut de încrederea sa nelimitată în frumusețea morală a omului, capabilă să realizeze cele mai strălucite visuri și să rîdă cu poftă de expresia tîmpă a lui Prisipkin, închis într-o cușcă din grădina zoologică a viitorului.

Opera dramatică a lui Maiakovski surprinde prin originalitatea construcției, prin renunțarea la formele ortodoxe ale genului. Dar inovînd, scriitorul nu face de astă dată decît să reia în alte forme comedia civică a începuturilor. Este adevărat că materialul nou, ideile contemporane au impus crearea unor noi soluții și a unor mijloace de expresie neobișnuite. Categorisind „Ploșnița" drept „comedie feerică" și precizînd că „Baia" este o „dramă cu circ și foc bengal", Maiakovski a scos în evidență însemnătatea covîrșitoare a artificiilor spectaculare în prezentarea lucrărilor sale dramatice. Acestea sînt destinate angajării unui colocviu antrenant cu marele public și sînt prevăzute în acest scop cu atractiozitatea necesară. „Focul bengal" face agitație politică, iar „circul" propagandă de cea mai bună calitate. Am avut prilejul să asist la montările inteligente ale regizorilor Plucek și Iutkevici pe scena Teatrului de Satiră. Cînd protagonistul „Ploșniței", nesuferitul Prisipkin a trecut în sală și m-a atins în treacăt cu haina sa neagră, m-am simțit dator să răspund privirilor sale rătăcite. După ce l-am văzut pus la popreală în cușca din grădina zoologică, am respirat ușurat odată cu întreaga sală. Apoi, după ultima cădere de cortină, ultimele cuvinte ale eroului m-au urmărit. In sală am rîs cu lacrimi. La plecare Prisipkin, rostogolindu-și privirile peste public, m-a obligat să gîndesc.

V. Mîndra

Maiakovski

ARTA revoluționară

(Urmare din pag. 1)

Asemenea afirmații nu aparțin unor adepți politici ai ideilor socialismului și ele marchează, tocmai prin aceasta, un triumf al revoluției socialiste în domeniul esteticii, evidența clară a faptului că arta sovietică a generat numai în patru decenii valori de mărime universală, de care arta întregii lumi nu se mai poate dispensa.

In ce constă caracterul profund revoluționar al artei lui Eisenstein? In primul rînd cred că într-o perfectă armonie dintre un substrat de idei și procesul creației sensibile. Nu se poate trece peste o afirmație a lui Eisenstein, cum este aceea pe care am aflat-o în încheierea unei extrem de subtile expuneri despre compoziție [3]: „Marele artist francez Henri Daumier spunea că „trebuie să aparții timpului tău". Noi privim această afirmare într-un mod mai profund și mai responsabil, socotind că noi nu aparținem numai timpului nostru, dar înainte de toate marilor idei pe care poporul nostru este pe cale de a le transpune în viață. Iată de ce gîndurile noastre, intențiile noastre creatoare, realizarea concretă a planurilor noastre, trebuie să fie determinate de tendința noastră ideologică".

Tendința ideologică a marxism-leninismului a constituit pentru Eisenstein o sursă inepuizabilă de reprezentări concrete. Personalitate puțin obișnuită, creatorul „Crucișătorului Potemkin", nu trăia în lumea ideilor ca într-un univers relațional, abstract. Parcurgînd scrierile și proiectele lui, ai sentimentul unui creator excepțional pentru care ideile constituiau un spectacol, conceptul putînd fi cuprins de către el, la modul vizual sau auditiv. In proiectele sale se află astfel schițată intenția de a ecraniza „Capitalul" lui Karl Marx. Intenția, în sine, este tulburătoare și ne situează dintr-o dată în fața unei personalități artistice deosebite.

Nu poate de aceea părea deloc ciudată părerea lui Eisenstein că imaginea plastică a filmului trebuie să genereze idei, prin dezlănțuirea unor emoții-șoc. Filmul nu trebuie să se limiteze la senzații și emoții. Acestea nu sînt decît etape intermediare în obținerea unor concepte largi despre lume și viață. Din 1923 (cînd Eisenstein este încă decorator și regizor de teatru) datează prima expunere teoretică asupra „montajului de atracții" (publicată în revista „Lef", în al cărei comitet redacțional figura și Maiakovski) germenele viitoarei revoluții în domeniul cinematografiei: „Materialele de bază ale teatrului provin de la spectatorul însuși și din aptitudinea noastră de a-l ghida în sensul dorit sau de a-l aduce în starea sufletească voită... In diagnosticul nostru teatral atracția poate fi definită ca orice moment agresiv, adică orice element teatral care revelă spectatorului factorii senzoriali sau psihologici capabili să influențeze asupra experienței sale; orice element care poate fi matematic calculat și verificat în vederea producerii cutărei sau cutărei emoții-șoc. Aceasta va fi situată într-un loc convenabil, în ansamblul lucrării. Avem aici singurele mijloace cu ajutorul cărora este posibil de a se ajunge la o concluzie ideologică perceptibilă...".

In acest drum, de la teatru la cinematograf, există primejdia (căreia îi cad pradă zeci de creatori) de a supune filmul legilor dramaturgiei scenice, de a-l devitaliza prin denaturare statică. Puternic influențat de către teatru (și mai ales de teatrul japonez Kabuki) Eisenstein înlătură pericolul, trecînd toată experiența sa de om al scenei prin filtrul poeziei. Dacă scena i-a relevat elementele principale ale viitoarei sale teorii, accepția modernă a liricii i-a structurat esența. In ultimă instanță, teoria lui Eisenstein asupra montajului, teorie care a revoluționat cinematografia, nu este altceva decît aplicarea la imaginea ecranizată a unei concepții privind imaginea poetică, metafora.

In secolul XIX puteai spune: „ca un glob de aur luna strălucea". Corectitudinea imaginii satisfăcea sensibilitatea insului din secolul trecut. Imaginea era de fapt o simplă comparație, bazată pe un paralelism de formă și de culoare (în cazul nostru). Dar iată că în secolul XX apare, printre alții, Esenin, care afirmă că luna nu seamănă cu un glob de aur, ci este cînd „mielușea cîrlionțată", cînd „barcă" ce-și pierde vîslele prin lacuri, cînd „broască de aur", cînd „galben corb" ș.a.m.d. In imaginea lui Esenin se ciocnesc noțiuni extrem de depărtate între ele. Alăturate brusc, elementele distante și disparate pînă atunci dau naștere unui concept nou, straniu în frumusețea și emoția pe care o generează. Totul se petrece în spiritul logicii și al rațiunii, dar al unei rațiuni care în loc să stabilească domestice paralelisme, creează relații noi, dialectice, de o extraordinară sugestie, între lucruri.

Pînă la Eisenstein montajul însemna, cum se exprimă chiar creatorul lui „Nevski": „O înlănțuire de piese. Un lanț. Sau cărămizi. Cărămizi dispuse în serii, pentru a expune o idee". Eisenstein imaginează o construcție ridicată nu din cărămizi, dispuse în serii, ci din elemente disparate supuse unei violente ciocniri. Ideea pare paradoxală și ilogică, dar, în fapt, adică în imagine proiectată pe ecran, este de un efect emoțional covîrșitor, deplin logic și rațional. In loc să lucreze cu „ziduri" în sensul vechi al montajului cinematografic, Eisenstein introduce în film ecoul liric. El opune vechii concepții un: „montaj conceput ca o coliziune. Din șocul a doi factori ia naștere un concept".

Esența metaforică a montajului eisensteinian este accentuată de apariția în expunerile sale teoretice a ideii de „semn afectiv", „emoțional", de simbol, încărcat cu o mare putere de sugestie: „Nu poți să exprimi căldura — scrie Eisenstein — frătînd un termometru, să arăți ziua răsfoind un calendar, sau să faci sensibilă căderea prin formula accelerației; trebuie să oferi impresia, senzația fizică sau psihologică. Aceasta înseamnă că o reprezentare, adică o singură imagine, nu va putea să traducă sau să provoace o astfel de senzație; este nevoie de un raport de imagini, o relație, un șoc emoțional sau — numai în anumite cazuri — un detaliu izolat care sugerează senzația pentru că o conține implicit, pentru că-i slujește drept semn. Dar este vorba de semnul afectiv, emoțional, și nu de unul teoretic sau convențional... Interesul montajului nu este de a produce efect, ci de a fi un mod de exprimare, un mod de a comunica idei".

Pe crucișătorul „Potemkin" a izbucnit revolta. Cea mai mare parte din marinari s-a retras spre turelă, o minoritate este încercuită pe punte și asupră-i este aruncată o prelată. Garda crucișătorului primește ordinul de a trage. Puștile se ridică și marinarii ochesc. Prelata palpită, ca un trup colectiv. Emoția devine puternică. Dar ea este intensificată pînă la paroxism de o serie de șocuri metaforice. Pe ecran apar, uriașe, într-o desfășurare ritmată pe măsura bătăilor inimii: o cruce (parte a monstrului pilos care este preotul vasului), pupa vasului proiectată de jos în sus ca ciocul unei enome păsări răpitoare, o îngrămădire de funii ca niște șerpi, o trîmbiță care atîrnă etc. etc. Fiecare imagine se ciocnește de cealaltă, aparent fără legătură, dar în ansamblul secvenței fiecare în parte și toate la un loc sugerează forța represivă extraordinară a țarismului, pe punctul de a ucide un număr de marinari. De aceea cînd izbucnește strigătul lui Vaculinciuc: „Nu trageți în frații voștri!" și garda aruncă armele, emoția te-a istovit.

Dar, va spune cititorul, o cruce simbolizînd un sistem opresor, un cioc metalic simbolizînd un vas de război și o forță represivă, acestea nu sînt altceva decît obișnuita sinecdocă a poeziei și retoricii, reprezentarea unui întreg printr-o parte.

Montajul eisensteinian, într-adevăr, utilizează larg sinecdoca, prim-planul, detaliul semnificativ și sugestiv. „Am comparat — scrie Eisenstein — această utilizare a prim-planului cu ceea ce în poetică se numește o sinecdocă. Ambele procedee, cinematografic și literar, decurg, pentru mine, din capacitatea noastră de a recrea, în conștiință și în sentiment întregul cu ajutorul unei părți reprezentate".

Puterea de sugestie a detaliului, la Eisenstein, este enormă, capătă proporțiile unui simbol cu uriaș ecou liric. Cînd marinarii se revoltă, în primul rînd îi pedepsesc pe asupritorii agresivi. Printre ei este și medicul vasului, Smirnov, care plimbîndu-și lornionul peste carnea viermuindă, decretase că poate fi mîncată. Medicul este aruncat în mare. Dar pe regizor nu l-a interesat senzaționalul scenei (un om este aruncat cu violență în mare), ci ideea socială, politică, pe care ar putea-o genera. De aceea, în prim-plan, apare lornionul agățat de o frînghie, într-o nervoasă legănare. Atît a mai rămas din insul azvîrlit peste bord. Intr-o scenă anterioară, sticla ochelarilor plimbată peste halca de carne proiectase la dimensiuni uriașe viermii colcăind. Acum legănat și agățat de o frînghie a vasului, lornionul amintește nu numai de prăbușirea purtătorului său, dar sugerează soarta unui întreg sistem, din care doctorul Smirnov face parte.

Aș sublinia, în aceeași măsură, valoarea simbolică a prelatei, menită să ușureze un monstruos asasinat, azvîrlită, în clipa răscoalei, pe punte și dezumflîndu-se lent, spasmodic.

Detaliul, încadrat într-un sistem specific de imagini, bazat pe disparat și coliziune, are la Eisenstein o valoare excepțională. Și dacă modul în care își construiește imaginea cinematografică ne amintește, să spunem, de Esenin, valoarea estetică a detaliului coboară în linie directă din Balzac, descoperitorul detaliului semnificativ, cum îi plăcea să se proclame.

Dacă din poezie Eisenstein a luat sinecdoca, din poezie, muzică și dans a extras ritmul. Scena masacrului pe treptele monumentalei scări a portului, este un grandios și halucinant balet al crimelor capitalismului, unic prin forță sugestivă în arta întregii lumi. Aici avem un dublu ritm: un ritm descendent sacadat, al cizmelor care coboară treptele în virtutea unui mecanism represiv, implacabil, și un ritm al revoltei exasperate, paroxistice, figurat prin femeia înnebunită care urcă scara purtînd în brațe un copil ucis. In momentul tensiunii maxime ritmul devine covîrșitor. Din cizmele soldaților el trece în roțile căruciorului, care coboară cu viteză treptele.

In alt film, „Alexandru Nevski", din contur geometric, sunet și culoare (nuanțe de negru-alb) regizorul va realiza o sinteză materială bazată, în esență, pe imagine și sunet, o artă „audio-vizuală". In „Nevski" se desfășoară o extrem de fină artă a corespondențelor. De astă dată culoarea și sunetul își răspund, în sensul cel mai concret și material cu putință.

Arta lui Eisenstein este continuă căutare. Cred că sensul revoluționar al activității lui stă în această vibrantă cercetare a tuturor artelor, pentru realizarea unei sinteze unice, noi: filmul. Nu un film indiferent soartei omului, ci o peliculă de extremă sensibilitate care să-i înscrie atît pulsul, cît și seismele.

Ion Vitner

---

1) Marie Seton: Eisenstein. Traducere din limba engleză de L. Lanoix și J. Queval. Ed. du Seuil, 1957.

2) Jean Mitry: S. M. Eisenstein. Clasiques du cinéma. Ed. Universitaires, 1956.

3) S. Eisenstein: Problèmes de la composition, în „Recherches soviétiques — Cinéma", nr. 3; Avril 1956. Les ed. de La Nouvelle Critique.

Simple însemnări despre actualitate

(Urmare din pag. 1)

într-o exasperantă și ucigătoare plictiseală, nu avea motive să se grăbească. Viața nu-i fugea prin fața ochilor ca un torent.

★

Lucrurile se schimbă atunci cînd considerăm ziua de azi. Scriitorilor ni se cere (și trebuie în mod imperios să avem) un simț sporit al operativității. Viața aleargă prin fața ochilor noștri uimiți într-un ritm de fantastică filmare rapidă. Bietul Pegas trebuie înlocuit cu o mașină.

Să revin la orășelul mea natal. Era în trecut o copie ardeleană a „Locului unde nu s-a întîmplat nimic". Mina „Carbonifera" a făcut azi din el un oraș de mineri, cu o viață trepidantă. In locul arhaicelor birje cu poclitul ridicat, călătorule, te aduce de la gară, azi, un serviciu prompt de autobuze cu stații pe traseu și cu taxator lîngă ușa automată.

Dar oamenii! Parcă nu i-aș mai recunoaște. Paonul de ieri coboară azi în mină cu lampa de carbid. Seara, stau și acuma localnicii, în grupuri, pe la porți și povestesc. Poate că alți copii, ca și mine, odinioară, ascultă la taclalele lor, rețin afirmația mereu adevărată, mereu susceptibilă la literatură: „viața mea poate fi scrisă într-un roman". Dacă s-ar scrie despre ei un roman, ar fi, fără îndoială, un roman de actualitate.

★

Intr-un interviu publicat în 1948 în „Scînteia", îmi mărturiseam un proiect acut de a scrie un mic roman despre anii de secetă de după război. Aveam și titlul: cele 7 vaci slabe. Am publicat în „Revista literară" chiar și un fragment, intitulat „Ploaia". Ar fi fost o lucrare inspirată „din zilele noastre".

Reluînd vechiul proiect și împărtășindu-l unui redactor de editură, mi s-a răspuns: „vino, dragă, mai încoace, în zilele noastre!"

Vedeți cu cîtă repeziciune uluitoare înaintează viața și odată cu ea temele actualității?

★

Un confrate mi s-a plîns: „aș scrie despre ziua de azi, dar n-am ce. Sînt citadin și la problemele rurale nu mă pricep. Totuși, am să încerc să scriu un roman despre colectivizare".

Il cunosc bine pe acest confrate. Stă — norocosul și... orbul și surdul, într-o casă în cartierul meu. Să vă descriu casa? La demisol stă familia unui șofer de la „Auto-Transport". Șofer de cursă lungă. Viscolul din 1954 l-a prins pe șoseaua București-Oltenița. I-au îngropat camionul nămeții uriași. Oh, să stai și să-l asculți cum povestește despre acea cumplită încercare a vieții sale! La parter stă fostul proprietar al casei, cu nevasta-sa. Casa (care are trei etaje) e naționalizată. Să-l vezi pe fostul proprietar! Și-a păstrat vechile tabieturi. Mănîncă în sufragerie, cu șervetul la gît, cu sfeșnice de luminări pe masă, cu dichisul unor mari festinuri. Duminica merge la talcioc acest boier și strigă la bulucul naivilor: „hai, taică, să te fac cu pantalon!" Vinde fosta lui garderobă de fracuri, jobene și pantofi cu nasturi...

La etajul întîi stă amicul meu, scriitorul. Să-i mai enumăr pe ceilalți locatari? Amicul meu stă în miezul unui subiect de-o actualitate flagrantă. O secțiune transversală într-un astfel de bloc eteroclit ar da un roman bun și... actual.

★

Mi se pare că încă mai dăinuie în unele capete de scriitori ideea cu totul falsă și mecanicistă a unei literaturi de program și administrație: „scriu un roman despre petrol". „Năzuiesc să scriu un volum de nuvele despre colectivizare". Ei nu vor scrie nimic din tot ceea ce plănuiesc, fiindcă nu-și propun înainte și mai presus de orice să scrie despre OM. „Desfășurarea" lui Marin Preda nu este nuvela colectivizării, ci drama poveste a lui Ilie Barbu. Nici un țăran n-a intrat în gospodăria colectivă într-un mod egal, de copie fotografică. Momentul de răscruce este divers și atît de bogat în nuanțe, încît despre fiecare colectivist s-ar putea scrie cel puțin o nuvelă cu totul deosebită de celelalte. Cu condiția primordială ca, scriind despre colectivizare, să nu faci numai etnografie și economie politică, ci și psihologie (nu psihologism!).

★

Aproape de subiecte! Am aflat zilele trecute o poveste de necrezut. O relatez aici, păstrîndu-mi bineînțeles dreptul de proprietate asupra ei. In preajma casei mele este un bufet cu un nume de geografie. Numiți-l Lipova, Dorna, Zărnești, cum vreți. N-are importanță exactitatea firmei. Casieriță e aci o fetiță nici nostimă, nici drăguță, ci de-a dreptul frumoasă. Neașteptat de fecioralnică și frumoasă. La bufet vine lume multă și amestecată. Seara e aci un miros amestecat de mititei, must, fum de tutun, sudoare acră și de basamac. Fata stă la tejgheaua ei ca într-o strană de biserică, ori ca un învățător la catedră. Face bonuri, dă fișe pentru halbe de bere și încasează banii. Deverul bufetului e mare. Se urcă zilnic la șase-șapte mii de lei. Uneori și la zece, cincisprezece mii. Seara tîrziu, la închidere, casierița face socoteala casei și ia banii acasă. A doua zi dimineața îi depune la bancă. De trei ani face așa și nu i-au lipsit nici cincizeci de bani. Uneori s-a destăinuit chelneriței: Veto, să am bani, mi-aș cumpăra un radio „Bicaz". Aduna bani la CEC pentru mobilă și trusou. Vroia să se căsătorească. Ii făcea curte, de vreun an, un tînăr: Sile, Vasile îl chema, dar ea îi spunea Sile. Amator de fotbal. Jucător pasionat la „Pronosport". Funcționar la o întreprindere din cartier. La biroul de muncă și salarii. A întrebat-o deseori pe față: „nu ți-e teamă că-ți fură cineva banii?" — „Nu mi-e teamă, a răspuns ea. Nu ești tu cu mine?" El o conducea în fiecare seară acasă. Tramvaiul totdeauna aglomerat. Iese lumea de la cinematografe și teatre. Uneori călătoresc cetățenii și pe scări. Intr-o dimineață fata caută banii în poșetă ca să-i ducă la bancă, dar banii ca-n palmă. Fuseseră mulți, vreo cinci mii. Fata a plîns, s-a gîndit să se sinucidă întîi, apoi să-și ia lumea-n cap, dar, după ce-a chibzuit adînc și-a amintit că are un carnet la C.E.C. Vreo cinci mii patru sute. A scos banii de la CEC și i-a depus la bancă. Și s-a așezat la tejghea, ca și cînd nimica nu s-ar fi întîmplat. Dar sufletul în ea plîngea adînc, într-ascuns. Nici n-ai fi crezut că după zîmbetul acela candid, după ochii aceia umezi se ascunde o mîhnire atîta de grea. Seara a venit Sile, ca de obicei. Ea nu i-a spus nimic. Ii era rușine. Nici el n-a spus nimic. A doua zi la fel. Ea se gîndea, căuta să-și amintească fiecare clipă. O fi deschis poșeta și au căzut banii? I-o fi furat cineva la înghesuială? Nu-și putea aminti nimic. După două zile Sile a venit îmbrăcat în costum nou. „Am luat o primă de serviciu", a zis el. Ea s-a bucurat. Era doar Sile al ei. Aveau doar să se căsătorească. După alte cîteva zile, Sile s-a înfățișat și cu pantofi noi. A invitat-o și la restaurant. A plătit, ca niciodată, o consumație de aproape două sute de lei. „Am cîștigat la „Pronosport" — a zis el parcă neliniștit de privirile ei. Ea nu-l întrebase nimic. Dar el a răspuns ca și cum ar fi fost întrebat. Și a adăugat: „e bine să ai bani mulți. Să te poți distra". Atunci, în sufletul ei a încolțit întîia îndoială. Sile a venit în zilele următoare și cu cravată nouă, cu cămașă nouă, de nylon. Și mereu cu bani, pentru o bere, pentru o cofetărie, pentru un grătar. Seara tîrziu, în tramvai, ca de obicei, Sile o conducea acasă. Ea zîmbea, vorbea cu el, dar în sufletul ei îndoiala cu privire la Sile crescuse, căpătase cîteva certitudini. Se interesase la serviciul lui și aflase că nu a primit nici o primă Sile în ultimele șase luni. In ea a încolțit nu atît ideea vendetei, cît hotărîrea de a afla adevărul. In tramvai deschidea poșeta și lăsa să i se vadă banii. Dar Sile, rezervat, parcă nu observa. O singură dată i-a spus: „Vezi să nu pierzi iar banii". A spus iar. Cînd îi mai pierduse? Nu i-a răspuns lui Sile. Dar într-o seară, la cîteva luni după aceea, iar i-au lipsit banii. Cît de mult a așteptat ea clipa aceea! Nu dormise nopți întregi, nu avusese liniște. I se furaseră în tramvai. Fusese mare înghesuială. Sile o strîngea de mijloc. Și ea îi spunea ca totdeauna: „observă lumea". Ea a simțit mișcarea aproape imperceptibilă a poșetei. Și el rîdea, spunînd tocmai un lucru plăcut. Il vorbea despre verighete: „le-am comandat. Vor fi gata săptămîna viitoare". In fața casei s-au despărțit. El a sărutat-o pe frunte. Era „om" serios. Nu-și îngăduia nici o necuviință. El a plecat. Ea s-a dus direct la circa de miliție. A povestit pe larg, cu amănunte. A povestit și despre primul furt. In aceeași noapte Sile a fost luat din așternut. S-au găsit banii la el, minus vreo șase lei. „Am băut o țuică" — a mărturisit el candid. Apoi s-a rățoit la milițieni: „Nu i-am furat. Am vrut să fac o glumă. Ce? Nu-i permis cu logodnica mea?" Sile zace acuma la Văcărești. La anchetă a trebuit să arate „cum a lucrat". Era mare meșter, Sile! Fata lucrează la același bufet. Nu mai duce seara banii acasă. Și nici nu se mai încrede în clienții care îi spun, privind-o cu ochii galeși, așa cum a început Sile: „beau în onoarea dumneavoastră, tovărășico!" Se va căsători și ea pînă la urmă. Nu-s toți bărbații ca Sile. E o fată firavă dar neașteptat de frumoasă. Și pare atîta de ciudat surîsul ei dulce, așa cum îl văd mereu, prin ptcla fumului de tutun! Nici n-ai crede că la cei optsprezece ani ai ei a trecut printr-o dramatică încercare. Lui Sile i-aș fi dat „muncă silnică pe viață" pentru crima odioasă de a-și fi jefuit propria lui logodnică, pentru crima îngrozitoare de a se fi furat pe el însuși.

P. S. Iertat să fiu că n-am putut scrie un articol teoretic despre atîta de actuala problemă a actualității. Genul îmi este dificil și condeiul meu n-are nici pe departe morga universitară și doctă ce i-ar trebui ca să caligrafieze un eseu. Insemnările de față n-au decît pretenția unor modeste confesiuni intime, de breaslă scriitoricească.

Petru Vintilă

cărți noi

OTILIA CAZIMIR: „Versuri"

(Urmare din pag. 1)

„Prin margini de pădure, Primăvara /Aruncă zîmbet alb de ghiocei,/ Apoi rupîndu-și de la gîtul ei / Șiragul roș de boabe de mărgean, /Il risipește, ca-n fiecare an.../"

Versurile poetei trădează un temperament romantic, solicitat de atitudini contrare, de sentimente furtunoase. Nu vom întîlni de aceea nici grațiozitatea factice de album, nici delicatețea dulceagă. Ce-i drept, această poezie are rezonanțe catifelate și diafane de harpă, dar și inflexiuni grave de violoncel. Poeta dă expresie stărilor sufletești plenare, clipelor de fericire: „E-atîta primăvară-n noi, iubite/ Și-n toți fiorii care tremură-n natură/ Și-n zîmbetul ce-ți flutură pe gură/ Se-mbrățișează visurile noastre tăinuite..." *îndoielilor și neliniștilor* „Și-n noaptea asta calmă și pustie,/ Tot sufletu-mi se sfarmă-n agonie/ Cînd știu că s-ar putea să nu mai vie.../", *așteptărilor străbătute de neîncredere și bănuieli chinuitoare:* „Și pînă la o nouă primăvară ce poate n-o să vie niciodată,/ Să-mi port pe drumuri fără adăpost/ Mormîntul viu al celei care-am fost", *dar și încrederii depline în triumful vieții:* „Spre veșnic alte primăveri mă-ndeamnă/ Parfumul vechi al florilor de toamnă".

Se remarcă în deosebi tendința spre simplitate, spre concizie și discreție. Versurile Otiliei Cazimir nu se declamă, ci „se spun" în pianissimo. Are de foarte multe ori combinații orchestrale aeriene și, mai ales în versurile de început, ne amintește uneori de muzica lui Debussy distilată, rafinată și nostalgică.

Ca și Dimitrie Anghel, cu care are atîtea puncte de tangență, Otilia Cazimir realizează în lirica noastră poezia emoționantă și subtilă a lucrurilor mărunte, a interioarelor, a cortegiului de obiecte insignifiante în aparență, care amintesc de anii apuși. Crescută în anii cînd lirica romînească era bîntuită de negurile decadentismului, Otilia Cazimir a rămas credincioasă unor idealuri estetice, hrănite din tradițiile sănătoase ale literaturii noastre, dîndu-le în același timp o expresie adecvată sensibilității moderne.

Nu am putea încheia aceste rînduri fără să amintim de postfața criticului Const. Ciopraga. Cu seriozitatea și minuțiozitatea cunoscută, C. Ciopraga întreprinde o utilă și atentă descriere a acestui univers poetic atît de bogat, extrăgînd semnificațiile lui principale. Ne aflăm în fața unei lucrări valoroase, ale cărei merite se cuvin subliniate.

Valeriu Rîpeanu

EUGEN BARBU: „Pe-un picior de plaiu"

(Urmare din pag. 1)

comitentă a simțurilor, se adaugă această intensă scrutare interioară menită să fixeze nuanțele. Repausul la malul mării, o noapte pe muntele scăldat în lumina lunei, sau traversarea unei păduri devin pe rînd prilej de rafinate distincții și de surprinzătoare sugestii intelectuale. Tot așa trecerea prin diferite orașe ori pur și simplu realitatea muncii industriale apare marcată de particularizarea inteligentă a expresiei potrivit cu diversitatea ecourilor trezite în sensibilitatea scriitorului.

Atitudinea sa contemplativă nu exclude un fond pătimaș, ardent. Pentru Barbu limpezimea pură a mării „doare și strigă", istoria „se simte", muntele e frumos numai atunci „cînd nu poți să fii indiferent", luna este un „excitant" al fanteziei, verile au „aurăria lor voluptoasă". Chiar termenii (excitant, voluptos) arată că lui Barbu îi repugnă amorțirea simțurilor. Astfel se justifică preferința sa pentru imagini „tari", violente. Toamna s-a abătut asupra stejarilor maiestoși! asta înseamnă că o lentilă uriașă „a ars încă de pe acum coroanele lor verzi". Se apropie iarna în ținutul dobrogean: crivățul „va izbi pietrele Heracleei". Dimineața la lacul Bilea e pace desăvîrșită: cete de cerbi ar trebui „să spargă lumina de cristal a orei matinale". La Bicaz, aerul „este sfîșiat de mugetul mecanic al claxoanelor". Odată în Bucegi, noaptea, astrele „spărgeau fața rîurilor cu razele lor de lumină". Niște schiori lasă în urma lor „zăpada sfîșiată". Pînă și în folosirea unor noțiuni tehnice se bănuie un gen de voluptate. Nu fără satisfacție face scriitorul să se rostogolească de-a lungul paginilor sonoritățile acestui savant vocabular: evantalii de bușteni, cuve de beton, cenotafuri, batardou, bluming, estacadă, cowpere, kubilou, talveg; cuzineți, holenderul, etc., etc. Eugen Barbu biciuiește monotonia, placiditatea, spontan și cu evidentă savoare.

Două sînt categoriile frumosului pentru care scriitorul optează cu predilecție: solemnul și grandiosul. In paginile sale, solemnul se asociază cu tăcerea, în vreme ce grandiosul se împlinește cu perspectiva duratei. Cu deosebire grandiosul este regăsit de Barbu în forme monumentale în mediul industrial, a cărui zugrăvire îi prilejuiește pagini de înaltă poezie. Inclinația mărturisită spre fantastic vine dintr-o doză însemnată de romantism pe care Barbu ține s-o tăinuiască. I-o descoperim, de pildă, cînd caută cu nostalgie spre pitorescul Cotrocenilor de altădată, spre poezia ruinurilor și a așezărilor uitate de vreme. Este micul contrapunct de care acest spirit mobil și foarte contemporan are dreptul să uzeze pentru a se releva.

Emoțiile profunde pe care priveliștile lirice — cum s-ar putea numi în fond aceste reportaje-eseu ale lui Eugen Barbu — din „Pe-un picior de plaiu" le deșteaptă sînt încoronate de acel sentiment robust și durabil al dragostei de patrie, din care însăși inspirația scriitorului s-a nutrit.

Geo Șerban

Două mentalități

Nimic nu poate înlocui impresia directă, vie, a marilor construcții înălțate pe străvechiul pămînt al Moldovei. Alung ispita de a evoca priveliștile de legendă, atît de des cîntate în literatura noastră, în care s-au încorporat acum noile monumente industriale. Fiecare kilometru pe care îl străbați, fiecare sat, rîu, poiană, stîrnește amintiri din trecutul frămîntat și plin de glorie al așezărilor moldave, pînă nu de mult adormite.

Există o fuziune secretă, intimă între aceste locuri care invită la meditație și reculegere și pulsația intensă din cetățile industriale, de unde au și pornit nesecate curente de lumină și energie pentru a scoate regiunea din neclintirea istorică.

Îmi dau seama că se trece de la un plan de existență la un plan superior, în care sînt chemați să trăiască, la o nouă dimensiune, a tehnicii moderne, oamenii acestor meleaguri. Ei înșiși încearcă o febră, o dorință de a ieși din ritmul lent și paralizant al vieții patriarhale, căutîndu-și alte rosturi într-o lume dinamică și în continuă transformare.

Nicăieri n-am simțit cît rău ne-au făcut apologeții acestui stil patriarhal în literatură și gîndire, învăluind într-o poezie soporifică rezervele inepuizabile de energie, invenție și inițiativă ale poporului. S-au străduit să ne convingă că reveria goală, monotonia, delăsarea, tabieturile sînt formele cele mai convenabile ale existenței sale. De aci a ieșit o anumită concepție filozofică, tinzînd la conservarea formelor primitive de viață, închise și neevoluate, adică la menținerea vechilor raporturi sociale. Se militia, în fond, pentru regresiunea într-o lume imobilă și arhaică.

În același timp se construia imaginea unui țăran atemporal, cufundat într-un univers arhaic, refractar civilizației, inapt pentru tehnică. În ordinea spirituală, el era sortit contemplației și doinirii din frunză, iar în ordinea practică să slugărească pînă la istovire.

Niciodată n-am urît mai mult această literatură, decît după ce am colindat pămînturile Moldovei. Confruntarea imaginii literare cu realitatea e atît de izbitoare, încît ceea ce reprezenta „dulcea patriarhalitate", nu mai îngăduia nici o amăgire. Ea era ilustrată de amorțirea tîrgurilor, de atmosfera stagnantă, de inerția și mediocritatea tristă și descurajantă. Era ilustrată de țăranul leșinat de foame, de bordeiul pe jumătate îngropat în pămînt, de viața rudimentară, exprimînd în fapt exploatarea și jalnica înapoiere economică.

Dar toate aceste amare vestigii ale trecutului încep să dispară. Și abia acum înțeleg întreaga amploare a operei întreprinse, a procesului profund ce se desfășoară, cu implicații nu numai materiale, ci și culturale, spirituale. Termenul de industrializare, de înflorire economică nu acoperă, nu dă sensul real, major, al acestei revoluții care se petrece sub ochii noștri.

De aceea priveam cu adîncă bucurie construcțiile grandioase de la Bicaz, impunătoarea fabrică de ciment, hala uriașă a laminoarelor de la Roman, liniile elegante și sobre ale termocentralei de la Borzești, rafinăria de la Onești, deoarece rostul acestor construcții monumentale depășeau pentru mine utilitatea pur economică. Nici vorbă că, în primul rînd, se urmărește redresarea acestei regiuni, ridicarea ei la un nivel civilizat. Se și constată o foială mai intensă în jurul centrelor industriale care atrag oamenii ca niște focare de energie și vitalitate. Circulația e mai vie, magazine de tot felul s-au înmulțit, ritmul de viață e în creștere. De pe acum, marile forțe ale aburului, ale energiei electrice au intrat în joc. Giganții noștri industriali încă nu s-au avîntat cu toată puterea lor în marea bătălie de prefacere a Moldovei. Întrezăresc însă proporțiile ei colosale. Urnirea din inerție a început. Și merită să fii contemporanul unui asemenea spectacol.

Admirația pe care mi-o inspiră aceste uzine creatoare de putere are un sens mai profund. Ele vor sparge formele înghețate ale existenței arhaice, vor înlesni o mișcare de translație spre o lume evoluată, modernă, vor opera modificări în conștiința oamenilor, îi vor sili să trăiască în pas cu epoca lor, le va deschide perspectivele unor noi dimensiuni. Într-un cuvînt, se va face saltul de la mentalitatea opaițului la mentalitatea electricității.

Aci mi se pare a fi nodul unei radicale prefaceri. Mentalitatea opaițului înseamnă pentru mine tocmai această închistare în forme primitive de viață, care aduce după sine restrîngerea cunoștințelor, orizontul mărginit, generînd obscurantismul. Mentalitatea opaițului e negația oricărui progres, înseamnă scleroză, moarte. Pentru aceasta pledau teoreticienii anti-civilizației și anti-tehnicii, care visau pentru țăranul romîn regresiunea istorică, reducerea la pasivitate, la condiția animalică de existență, în scopul, spuneau ei, conservării intacte a virtuților sale native.

Scoaterea lui din acest univers echivala cu alterarea purității. Și firește, această alterare n-o putea săvîrși decît contactul cu valorile civilizației și tehnicii moderne.

Așa se petreceau lucrurile în teorie, iar în literatură întîlneam adesea chipul unui țăran naiv, oprit în fața unui agregat monstruos, cu o uimire nătîngă. Și dacă nu o lua la fugă, se scărpina în cap, murmurînd cu spaimă: „Ce bizdiganie o mai fi și asta?" Bineînțeles că urmarea nu putea fi decît întoarcerea la plug, blestemîndu-se civilizația care a dat naștere la asemenea născociri diavolești.

Această imagine caraghioasă despre țăranul romîn a circulat în literatura noastră, întemeindu-se nu numai pe o prejudecată, dar și pe neîncrederea în calitățile sale native, în agerimea minții, în aptitudinile pentru tot ce necesită efort de intelect și de adaptare. Mentalitatea opaițului domina nu numai în gîndire, ci și în artă.

Or, înființarea puternicelor centre industriale va înlesni trecerea de la mentalitatea opaițului la cea a electricității, adică a omului luminat, stăpîn pe secretele naturii, consolidat pe valorile științei, bucurîndu-se de bunurile puse la dispoziție de societatea modernă. Întîile semne ale acestui salt miraculos de la o mentalitate la cealaltă le-am văzut cu propriii mei ochi. Și chipul țăranului despre care am pomenit mai sus, m-a făcut să pufnesc în ris. La urma urmei, imaginea era nu numai falsă, ci și grotescă. Realitatea a spulberat-o. Imaginea sa adevărată aveam s-o cunosc îndată. Mi-a apărut cînd sub chipul unui simplu lucrător, cînd a unui maistru sau tînăr inginer, fie de la laminoarele de la Roman, la uriașele cuptoare ale fabricii de ciment, sau la agregatele automate ale termocentralei de la Borzești, așadar, la uzine de înaltă tehnicitate.

Este adevărat că oricine încearcă mai întîi în fața acestor construcții tehnice un soi de stupoare a spiritului. Dimensiunile agregatelor, masivitatea lor greoaie, ramificațiile conductelor ca niște artere ale unui organism uriaș și complicat, dau neinițiaților impresia de a fi pătruns într-o lume străină și ostilă. Sentimentul că aci circulă forțe colosale intimidează. Dar după ce te-ai recules, îți dai seama că întregul complex tehnic reprezintă de fapt o organizare superioară a materiei și că toate aceste mașini sînt guvernate de legi precise, cunoscute. Centrul de comandă e totuși creierul uman. El le concepe și el le dirijează. În realitate, sînt o proiecție a imaginației, a puterii creatoare a spiritului nostru.

Aceste reflecții mi le sugera firescul cu care un băietan, în vîrstă de numai 18 ani, cu ochii vii și inteligenți, îmi explica — în termeni de specialitate — întreaga operație a fabricării cimentului, neîncercînd nici cea mai mică emoție înaintea impresionantelor cuptoare cilindrice care se roteau necontenit. Atît el, maistrul, inginerul de la Borzești cît și numeroși alți muncitori erau de obîrșie țărănească. Pentru ei, acest univers tehnic n-avea nimic terific, era tot atît de obișnuit, de familiar, de natural ca și cel din care plecaseră și se simțeau perfect integrați în el. Înzestrați, pregătiți profesional, gîndeau la nivelul pe care îl-l dădea această cunoaștere, realizînd astfel saltul de la mentalitatea opaițului la mentalitatea electricității. Și nu sînt singurii. Procesul este în curs, se desfășoară în planurile cele mai diferite, a devenit o necesitate în toate activitățile, concentrînd eforturile de a se ciștiga pentru om o nouă condiție de viață și o nouă dimensiune spirituală. Este poate una din cuceririle cele mai de seamă ale socialismului.

Ieronim Șerbu

Ilustrație de IULIAN OLARIU

GORKI ȘI TINERII SCRIITORI

Consistenta culegere de articole literare, cuvîntări și scrisori „Despre literatură" de Maxim Gorki oferă permanent cititorilor satisfacția descoperirii unor probleme dintre cele mai diverse, izbitoare prin noutatea lor. Densitatea extraordinară a ideilor și observațiilor cu privire la fenomenul culturii și literaturii cuprinse în paginile culegerii se refuză unei singure lecturi. Constați aproape imposibilitatea chiar și a unei simple inventarieri. Inteligența scăpărătoare a marelui Gorki lasă, pe parcursul celor peste 700 de pagini, sumedenie de caracterizări de-o uluitoare plasticitate, evocări și portrete neegalate, maxime și analize, îndrumări și precepte care, departe de a lua înfățișarea unui cod rigid, se însumează într-o lege vie a vieții literare clădite pe principii noi, revoluționare. Surprinde mai ales necontenita grijă ce o manifestă Gorki față de tînăra generație de scriitori, față de întreaga „cohortă" de poeți, prozatori și dramaturgi care intrau în literatură direct de la strung, de la plug sau din rîndurile Armatei Roșii. Mulți dintre aceștia „sînt înzestrați cu incontestabil talent și aproape toți au o uriașă experiență de viață". Din păcate, — arăta Gorki — în privința meșteșugului scrisului, a artei legării cuvintelor și a frazelor, cea mai mare parte dintre ei sînt dezarmați și această lipsă le poate fi fatală. Incultura nu poate fi suplinită de talent. Discuțiile lui Gorki cu tinerii scriitori despre măiestrie, despre tehnica literară a unei lucrări, începeau aproape întotdeauna cu considerații foarte scrupuloase despre limbă. Gorki punea mai presus decît arta compoziției, a conflictului, a dialogului, etc., arta cuvîntului. „Despre scriitorii începători", „De vorbă cu cei tineri", sau cele 11 „Scrisori către scriitorii începători" stau mărturie pentru scrupulozitatea aproape incredibilă cu care Gorki „diseca" adesea manuscrisele tinerilor scriitori. El nu trecea nimănui cu vederea denaturările limbii literare, expresiile artificiale și forțate, inadvertențele și formele lingvistice învechite, moarte.

Marele scriitor s-a preocupat îndeaproape de formarea intelectuală a tinerilor scriitori, cărora le trimitea cărți, le întocmea planuri de studii și îi îndruma spre școli și institute. Gorki ducea un adevărat război împotriva inculturii și suficienței filistine, împotriva atitudinii de dispreț și de neîncredere față de valorile întregii științe și culturi mondiale.

Ar fi nespus de util un studiu care să urmărească deosebitul interes pe care-l acorda Gorki lucrărilor tinerilor scriitori care reflectau actualitatea. Nu există un singur articol mai important în care Gorki să nu atragă atenția că noua realitate sovietică „cere imperios scriitorilor să observe, să scoată la lumină, să zugrăvească tot ce se remarcă din punct de vedere calitativ, tot ce este nou, „pozitiv", tot ce se află în plină dezvoltare"... Vorbind de eroismul clasei muncitoare care, în condiții ne mai pomenit de grele, construiește propriul său stat, Gorki își manifesta nemulțumirea față de scriitorii începători neatenți la temele majore ale acestei realități eroice. Gorki a subliniat cu o tărie neobișnuită necesitatea caracterului partinic al noii literaturi, în articolele „Despre scriitorul proletar", „Clasa muncitoare trebuie să-și formeze propriii săi maeștri ai culturii", „Literatura sovietică". „Despre literatură" cuprinde numeroase materiale concludente modalității inteligente prin care Gorki a știut să dezvolte în tinerii scriitori un spirit ascuțit politic, un permanent interes pentru existența cotidiană a făuritorului socialismului, a omului muncii. Dezvoltînd în articolele „Distrugerea personalității", „Logica istoriei", „Ura proletară" — ideea necesității cunoașterii și însușirii marxism-leninismului, Gorki considera că încrederea nezdruncinată în popor — inspiratorul și creatorul marilor valori artistice — încrederea în victoria comunismului oferă tinerilor scriitori perspectiva clară a luptei și implicit un fundament științific în activitatea lor creatoare. Lupta împotriva ideologiei reacționare, pentru apărarea caracterului realist și partinic al literaturii sovietice a găsit în Gorki un aprig combatant. Cu o virulență rar întîlnită, a criticat el formele culturii decadente, avertizînd pe tinerii scriitori de pericolul contaminării cu microbii decadentismului. Gorki denunța decadentismul ca fiind „cîntecul unei culturi în descompunere", care „răsună ca niște dangăte de clopot ce prevestesc moartea unei societăți care și-a supraestimat puterile". Protestînd împotriva falsei teorii a „libertății de creație", a „liberului arbitru" care deschide poarta celor mai feroce forme ale ideologiei reacționare, Gorki arăta că tinerii scriitori atinși de boala decadentismului „privesc arta ca un domeniu în care-și pot exprima liber și nestingherit, prin nici un fel de legi", propria lor subiectivitate boinăvicioasă. Gorki demonstrează că o asemenea „libertate" e relativă, că ea vulgarizează și restrînge înțelesul conferit libertății scriitorului de cel mai înalt principiu al realismului socialist, spiritul de partid în literatură și artă.

Cu o remarcabilă vigoare spirituală a luptat Gorki pentru făurirea noii literaturi pe baza principiilor revoluționare ale realism-socialismului, sprijinind afirmarea în viața literară sovietică a lui Furmanov, Fadeev, Leonid Leonov, Fedin, Gladkov, Kataev, Ingrijindu-se de soarta și de nevoile materiale ale oricărui tînăr scriitor în scrierile căruia descoperea flacăra rară a talentului. Gorki era alături de cei tineri cu întreaga sa ființă. Îmbrăcat în armura unei severități și exigențe proverbiale, nu e greu să descoperi, sub această armură, același spirit simțitor, fundat pe dragoste de oameni, pe adevăr. Idolatrizînd arta scrisului și frumusețea limbii ruse, marele dascăl a știut să sădească în sufletul tinerei generații de scriitori flacăra care ardea și în pătimașa sa inimă, nestinsa flacără a credinței în literatură, în măreția omului, a muncii. Cuvintele spuse cîndva de el unui tînăr poet — își amintește Fedin, — au avut puternice rezonanțe în toată lumea tinerilor scriitori: **„Dacă ești în stare să faci un lucru serios, nu căuta să te obișnuiești cu lucruri ușurele. Muncește cît mai mult, citește și observă oamenii, incită-te. Odată ce te-ai apucat de artă, nu te mai cruța! Pentru aceasta, ai nevoie neapărat de o inimă care să freamăte de pasiune".**

După aceste rînduri pilduitoare, o singură concluzie poate avea această cu totul fugară și sumară însemnare: aceea că Gorki a înțeles profund importanța covîrșitoare pe care o are tînăra generație de scriitori pentru viitorul literaturii sovietice. Existența, astăzi, a marilor artiști contemporani sovietici, existența unei puternice literaturi iubite și prețuite de sutele de milioane de oameni de pretutindeni stau mărturie pasiunii cu care s-a îngrijit Gorki de afirmarea și maturizarea tinerelor talente.

Toșu Mîlcoveanu

LAVĂ FIERBINTE

Dacă vreți să vă amintiți ce-a fost înainte Dobrogea, recitiți-l pe Geo Bogza. Aduceți-vă aminte de acea țară de piatră și foc. De casele ei de piatră, de cîmpurile arse, dezolante, acoperite și ele de piatră și foc, de setea cumplită „așa cum e în Sahara și în celelalte ținuturi pustii și toride". Aduceți-vă aminte de „marile dureri, de marile răni și probleme" consemnate de Bogza, aduceți-vă aminte de drama omului dobrogean, „de drama lui Ivan Sișcou" cel căruia-i arsese întreaga recoltă de grîu și care plîngea în hohote pe o grămadă de pale, în vreme ce pe ulițele satului, treceau în goană vijelioasă automobile luxoase cu vilegiaturiști placizi, porniți să vadă marea. Aduceți-vă aminte de „fata tînără cu capul și picioarele goale, cu îmbrăcămintea sfîșiată, cu mîinile legate la spate" dusă de trei jandarmi și de „bătrîna cu ochii injectați, cu gura plină de bale" care-i striga din urmă: „la ocnă, ucigașa, la ocnă". Aduceți-vă aminte de fata aceea de 18 ani „cu trăsăturile frumoase ale obrazului" care-ntr-un vîrtej de nebunie pentru pămînt, pentru avutul ei și-al bărbatului plecat în armată, s-a repezit la stăpînul vitei care-i intrase-n porumb și „i-a tăiat capul cu sapa". Aduceți-vă aminte de toate acele „dușmănii adînci și mizerabile cărora ei (oamenii dobrogeni) nu le găseau rezolvare decît în foc și sînge". Aduceți-vă aminte, încercați să vă imaginați așa cum a văzut-o și simțit-o cu inima lui mare, sensibilă și generoasă, Geo Bogza, imaginați-vă acea țară de piatră și foc, acea țară de sînge, țară a unei vaste tragedii.

Dacă vreți să cunoașteți Dobrogea de astăzi, n-o căutați în cărți, că n-o veți găsi. E prea nouă ca să fi putut fi consemnată de scriitori. Trebuie să vă duceți acolo, să simțiți mirosul sărat al mării; aburul cald și praful amărui de stepă, răscolit de plugurile tractoarelor; să auziți foșnetul mătăsos al pădurilor tinere crescute să înfrumusețeze și să răcorească pămînturile țării de piatră și foc; mergeți să cuprindeți cu privirile uluite orășelele ridicate în jurul marilor S.M.T.-uri. Dobrogea lui Bogza a dispărut și peste cea nouă fumegă lava fierbinte a revoluției. Mergeți acolo. Stați de vorbă cu activiștii comitetului regional. Colindați dintr-un capăt la altul litoralul; admirați marea și clădirile noi și somptuoase ridicate deasupra valurilor la Mamaia și Vasile Roaită. Vizitați lîngă Cazinou, în Constanța, acel muzeu ciudat și unic în felul lui, care vă adăposti peștii și viețuitoarele Mării Negre.

Revoluția înseamnă tabere de odihnă pentru pionieri pe litoral și un muzeu al bogățiilor Mării Negre la Constanța. Flori proaspete lîngă statuia lui Ovidiu și posibilitatea materială ca 3.500 de colectiviști să-și ridice case noi. „Pămînt deșelenit" în casa pescarului din Jurilovca și strădania primului secretar al regiunii de partid de-a îndrepta o mare nerozie a trecutului, de-a restaura monumentul de la Adam Clisi. Revoluție înseamnă teatrul nou la Constanța și 263 ingineri agronomi și 29 ingineri zootehnici muncind pe pămînturile gospodăriilor colective. (Numărul lor e departe de-a fi mulțumitor). Înseamnă 5200 tractoare, 2000 semănători, 732 combine, 1400 batoze, 33 S.M.T.-uri. (În 1938 existau numai 119 tractoare și 116 batoze. În schimb, 6.700 mașieri și chiaburi, deținînd aproape 350.000 hectare pămînt și 64.000 familii țărănești proprietare a numai 335.000 hectare).

Cartea lui Bogza a apărut în 1939. De atunci au trecut relativ puțini ani, dar peste pămînturile bătrînei Dobroge s-a așternut lava fierbinte a revoluției și lava aceasta de foc a ars tot ce era putred și rău, tot ce era vechi și inuman; a fertilizat pămînt și oameni; a schimbat din temelii viața întregii regiuni. 100.000 de familii de țărani muncitori sînt acum adunați în 334 gospodării agricole colective. 575.000 hectare de pămînt sînt acum proprietate obștească. Simbătă, 19 octombrie, la Chilia Veche, raionul Tulcea, s-au primit ultimele cereri de intrare în colectivă. Dobrogea a fost în întregime colectivizată.

Recitiți-l pe Bogza să aveți vii în minte fapte povestite de el. Recitiți acel cutremurător capitol: „Omul balcanic". Căutați pasajul acesta: „A fost un sat, acum aproape pustiu, în care oamenii au fost scoși din casă la mijlocul nopții, schingiuiți, la șapte dintre ei li s-au tăiat capetele și au fost așezate la rînd pe o scîndură, în timp ce hoarda sălbatică dansa împrejur. Întîmplări africane". Aduceți-vă aminte de acele întîmplări africane care nu se petreceau numai în Dobrogea, care se repetau și în Ardeal, în nord și în sud, în Banat, peste tot, izbucnind cînd ici, cînd colo, sălbatice și violente, ca niște pîrjoluri aținate cu dibăcie de mîna șovinismului și a urii.

Recitiți cartea lui Bogza s-aveți proaspăt în minte întîmplările africane petrecute odinioară în Dobrogea și stați de vorbă despre viața de astăzi cu colectiviștii din Bărăgan. Stați de vorbă cu romîni sau tătari, vorbiți cu Ion Pană, brigadierul, cu Calila Mahmut, cu vechii și noii colectiviști și mai mult ca sigur nu veți rămîne nepăsători cînd vă vor spune (un fapt mărunt și nelnsemnat în aparență) că la nunțile tătărești, în ciuda neîngăduitoarei tradiții, o zi de petrecere este rezervată romînilor; cînd vă vor spune că în acea zi tătarii mănîncă friptură de porc și beau rachiu laolaltă cu romînii; cînd vă vor spune, cu aerul cel mai firesc posibil, că romînii sînt cei mai buni prieteni ai tătarilor și că fetele tătăroaice se căsătoresc cu băieți romîni. Aceasta e revoluția. Casa și gardul nou de piatră ale lui Calila Mahmut, tătar colectivist din Bărăgan, și cele 8000 de kilograme de cereale primite pentru cele 355 zile-muncă; florile proaspete de pe soclul statuii lui Ovidiu și cele peste 100.000 de familii de țărani dobrogeni pornite pe drumul colectivizării.

Recitiți-l pe Bogza și mergeți să vedeți Dobrogea de astăzi. Mergeți să simțiți mirosul sărat al mării; aburul cald și praful amărui de stepă răscolit de plugurile tractoarelor; mergeți să cunoașteți prima regiune colectivizată pe țară; să auziți foșnetul mătăsos al pădurilor tinere, răcoroase și să vedeți noile orășele apărute pe harta bătrînei țări „de piatră și foc".

Al. Ivan Ghilia

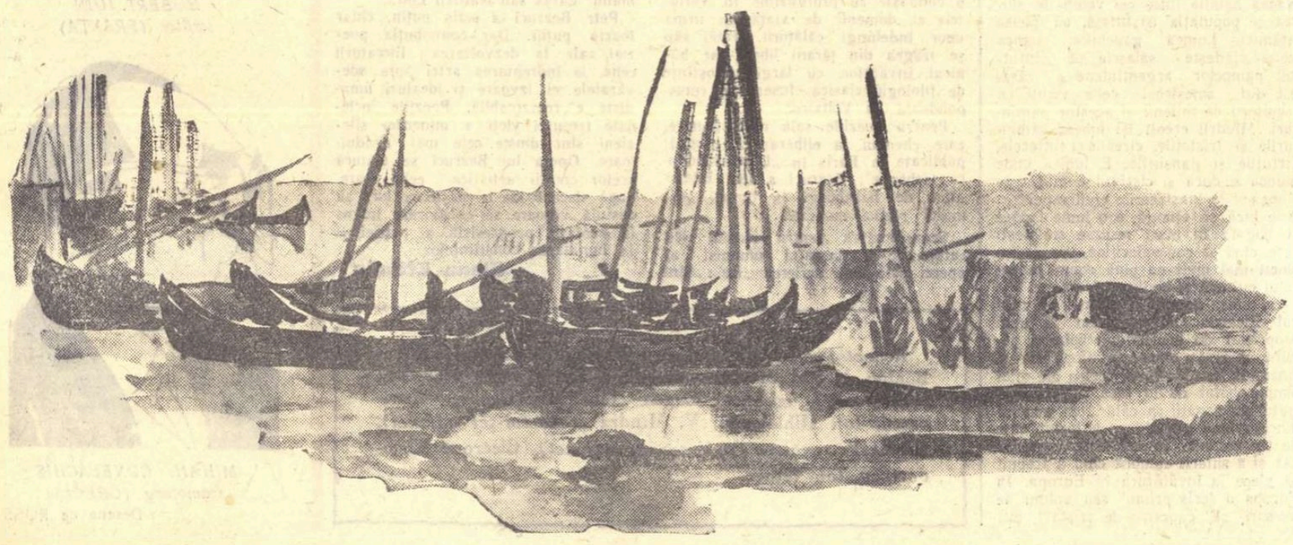

MARIA CONSTANTIN — *„Lotci" (Jurilovca 1957)*

NOTE

Evocarea unei străvechi civilizații

Miercuri 23 și vineri 25 octombrie, Universitatea „C. I. Parhon" a găzduit pe Raul Cordero Amador, profesor de literatură și istoria pedagogiei la Universitatea Autonomă din Mexico și consilier al Ministerului Educației Naționale, care a vorbit studenților despre folclorul mexican.

Subliniind în mod deosebit caracterul dîrz și mîndru al poporului mexican, dragostea lui pentru libertate și pace și rafinata lui pasiune pentru culoare, lumină, melodie și ritm, profesorul Cordero Amador a prezentat cu ajutorul aparatelor de proiecție cîteva dintre cele mai frumoase dansuri profane și de cult, legate de sărbători, de anotimpuri sau de diferitele aspecte ale muncii sau vieții de familie, atrăgînd atenția asupra penajelor, costumelor, armelor, obiectelor rituale și uneltelor, toate impodobite cu ornamente și culori de o bogăție uimitoare.

Străvechea civilizație maya concretizată în excepționale monumente și temple, în piatră, în piramide care rivalizează în măreție cu cele ale Egiptului, într-o remarcabilă sculptură și în trainice cunoștințe în artă scenel, a astronomiei, a medicinii, se oglindește în toată măreția ei și în cîntecele elegiace populare strînse în bătrînele codexuri păstrate în marile biblioteci din Mexico și din lumea întreagă.

Profesorul Cordero Amador a arătat că ceea ce caracterizează literatura veche mexicană sînt cîntecele care proslăvesc îndeletnicirile constructive, cîntece oferite ca ofrandă zeului comerțului și în special zeului agriculturii (Tláloc), cel mai vechi și mai popular zeu. Așa se explică de ce cultura porumbului și nu războiul a dat naștere celor mai prețioase cîntece la vechii mexicani.

Conferințele profesorului Raul Cordero Amador au constituit un pas pe calea strîngerii legăturilor dintre poporul nostru și poporul mexican.

Florin Chirițescu

Record mondial...

Pentru că trăim într-o vreme de superbă epidemie a recordurilor, cer și eu, cu insistență, să mi se acorde un titlu mondial, fiindu-mi întemeietorul unui sport al cărui prim mare performeur sînt. Am scris o carte de versuri („Pasărea albastră") și am avut fericirea să constat că din primele zile de la apariție opul meu a fost supus focurilor sacre ale criticii. Lăudîndu-mă ori pumnîndu-mă-n colț, criticii care m-au executat n-au uitat să-și garnisească prețioasele studii cu liste de influențe. De la cutare scriitor am luat cutare însușire, de la un maestru o alta și așa mai departe. Pînă de haz este faptul că toți au avut grijă să-mi recunoască „personalitatea distinctă" în ciuda multiplelor influențe.

Cum scriitorii despre care se spune că m-au influențat sînt de temperamente cu totul opuse, cu modalități de exprimare singulare, unii ultraoptimiști, alții iremediabil întristați, alții simboliști ori semănătoriști, contemporani sau în lumea duhurilor și eu am luat (albină sfrîntă) polen de la toți și totuși sînt „personal", socot că am obținut o mare performanță. Spre convingerea celor în drept, ofer lista autorilor în cauză a căror influență se resimte în cartea mea: Ion Pillat, George Bacovia, Mihail Eminescu, Miron Radu Paraschivescu, Octavian Goga, Alexandru Andrițoiu, Goethe, Camil Petrescu, Vasile Alecsandri, St. O. Iosif, Lucian Blaga, George Tutoveanu, Alfred de Vigny, Mihail Sadoveanu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Tudor Arghezi, Camil Baltazar, Ion Minulescu, Serghei Esenin, Adrian Maniu și Nicolae Labiș.

Și cînd te gîndești că mai sînt scriitori care nu m-au influențat. E drept că nu prea mulți, dar, totuși...

Gheorghe Tomozei

Asociere de imagini disparate

Într-o recenzie apărută în „Scînteia tineretului" (19 oct.) citim: „Valorificarea simbolului obținut prin asocierea imaginilor disparate și alternarea elementelor de intrigă cu cele caracteristice retrospectivei expoziție sînt principalele mijloace utilizate de scriitor aici". După ce mai luăm aer în plămîni, reușim să ne întrebăm: care sînt totuși „principalele mijloace utilizate de scriitor aici"? (Cele utilizate de critic fiind cum nu se poate mai clare). Ne întrebăm, pentru că, asociindu-se imaginile disparate, ele nu mai pot fi disparate, ci cel mult asociate. Cît privește retrospectiva expozitivă, aceasta, după cîte înțelegem, ar fi cam contrariul procedeului cu expoziția retrospectivă aplicat uneori în sala Dalles. În aceeași recenzie: „Contemplarea este în cel mai bun caz primejdioasă". Dacă în cel mai bun caz e primejdioasă, ne întrebăm cu profundă îngrijorare, cum ar deveni contemplarea în cel mai rău caz. Tot aici ni se vorbește de „Sudul planturos" (cu plante, probabil), așa încît aflînd despre o femeie că e planturoasă, trebuie să ne imaginăm cine știe ce.

Curiozitățile se succed vertiginos. O femeie „măcinase agonia lui Iakov". Cum s-o fi măcinînd o agonie? „Stratificările ulterioare s-au sedimentat..." Stratificări sau sedimentări fiind cam același lucru, s-ar putea inversa ordinea cu un succes egal: „Sedimentările ulterioare s-au stratificat"...

Asociind aceste imagini disparate din recenzie, am reușit, credem, să asigurăm o bună retrospectivă expozitivă asupra principalelor mijloace utilizate de autorul ei.

Aladin

Din poezia contemporană greacă

IANIS RITSOS

LA CAZARMĂ

Luna a intrat în cazarmă.
A pipăit păturile soldaților.
A prins o mînă goală. Dormi!
Cineva vorbește-n somn. Cineva sforăie.
Pe peretele lung gesticulează-o umbră.
Ultimul tramvai a trecut. Liniște.

Se poate ca aceștia toți să fie mîine morți?
Se poate ca de pe-acum să fie morți?

Un soldat s-a trezit.
Cu ochi sticloși se uită-n jur.
De buzele lunei un fir de sînge-i aninat.

ESTE O CULOARE

Este o culoare roșie, tare ca rîsul
pe-acest acoperiș dintre pomi
și cealaltă culoare scurtă a umbrei unei crengi
pe apă. O femeie
a făcut o mișcare aeriană
ca și cînd și-ar fi încheiat rochia cu trilul unei păsări.
Și m-am simțit încurcat
că pătrundeam atît de simplu-n glasul meu.
Mai sus pe ram o singură frunză domină peisajul
și inima mea se potrivește-atît de bine cu lumea
ca și cheia mea cu ușa casei mele. Voi deschide.

In romînește de

Ianis Veakis și Ștefan Popescu

Continente

Acolo unde s-a născut Guiraldes

Cu Maria Rosa Oliver, scriitoare, publicistă, laureată a Premiului Lenin pentru Pace, am făcut cunoștință în mașina care gonea nebuneşte pe străzile capitalei federale. Şi în timpul cît parcurgeam principala stradă a Buenos Airesului, lungă de 28 km. am avut timpul necesar să schimbăm unele idei şi impresii cu privire la artele plastice, la teatru, dar mai ales cu privire la literatură. Ne îndreptam spre Pago de Areco (150 km. de Buenos Aires) localitatea unde avea să aibă loc comemorarea a 30 de ani de la moartea marelui scriitor argentinian, Ricardo Guiraldes, una din luminoasele figuri ale prozei sud-americane din primele două decenii ale secolului nostru. Scriitorii argentinieni consideră prilejul comemorării lui Guiraldes drept ocazia de a reaminti tot ce a dat valoros acest remarcabil prozator poporului său, ocazia sublinierii măriĭ lui personalități. Iată de ce, în duminica aceasta de început de octombrie, şiruri de mașini şi autobuze purtau oameni de litere spre locurile unde s-a născut, a crescut şi a scris acest mare îndrăgostit de pampele argentiniene, omul care

Gauchos prepară ospățul în amintirea lui Ricardo Guiraldes

a crescut în lumea aspră şi austeră a gauchilor, cel care le-a cunoscut sufletul, nostalgia şi îndrăzneala temerară...

Şoseaua aleargă dreaptă ca o săgeată printre şirurile de eucalipți, coniferi şi salcîmi care abia prind a înflori. Aci e început de primăvară. Poate tocmai de aceea am şi ocazia de a dezmierda minunatele „ceibo" florile roz-roşii, cîntate cu atîta duioşie de poeții argentinieni. Au rămas în urmă străzile largi ale orașului, cu grădinile vaste şi clădirile monumentale. Dacă n-ar fi asfaltul şoselei şi reclamele încăpățînate ale lui „Standard Oil", nimic n-ar clinti imaginea pampei tăcute şi misterioase, pampei care şi azi arată așa cum o cunoscusem din lecturile tinereții noastre timpurii. In dreapta şi în stînga se întinde cît vezi cu ochii, neted ca în palmă, pămîntul virgin, pămîntul ce n-a ştiut niciodată fierul plugului. Aci cresc ierburile etern verzi, aci pasc turmele fără număr, pe aci zburdă hergheliile nenumărate ale cailor semisălbatici, constituind partea integrantă şi nelipsită a peisajului argentinian... Cînd te gîndeşti — pe un teritoriu de 2½ milioane de km² locuiesc numai 19 milioane de oameni. Iar întinsul mănos, unde oamenii ştiu ce e necazul şi mizeria, hrăneşte peste 60 milioane de cornute. In țara unde vacile nu sînt mulse niciodată, se importă... untul. Pămînt bogat, pămînt ce dă uriașe cantități de cereale, pămînt ce ascunde în tainițele lui cantități enorme de petrol, metale, etc., pămîntul acesta care ar putea hrăni un continent, e locuit de o lume săracă, de o lume ce nu are nimic comun cu aceea ce stăpîneşte zgîrie-norii Capitalei. Iți dai seama de toate acestea aci, pe întinsul nesfîrşit al cîmpiei, alături de gauchosii tăcuți, cu ochii triști şi inima fierbinte. Ii vezi în stare să tacă ceasuri în şir, încremeniți parcă, rumegînd un gînd. Şi înțelegi sufletul lor numai atunci cînd îngînă un cîntec de demult, pasionat şi tulburător, sau cînd se avîntă în dansul ciudat, ritmat şi expresiv, dînd parcă glas tumultului stăpînit.

O altă lume te întîmpină de îndată ce ai păşit centura Capitalei. O lume unde, încă acum o sută de ani, se dădea bătălia între cei veniți de aiurea şi populația băştinaşă, cu pielea arămie. Lumea gauchilor, lumea ce-şi clădeşte sălaşele pe întinsul pampelor argentiniene a răsărit din amestecul celor veniți cu locuitorii de milenii ai acestor pămînturi. Mîndrii creoli îşi iubesc pămînturile şi tristețile, cîrezile şi cîntecele, virtuțile şi dansurile. E lumea unde munca e dură şi cîştigul e mic, este lumea unde binefacerile civilizației trebuie încă să ajungă, e o lume tenace şi bogată în mari resurse sufleteşti care, cînd se vor valorifica, vor da încîncit mai mult ca pînă acum tezaurului culturii şi civilizației umane.

In lumea aceasta a pampei s-a născut Ricardo Guiraldes, fiu al unui proprietar de hacienda, stăpînind pămînt şi brațe omeneşti. Copilăria şi tinerețea i-au fost însă acelea ale unui simplu băiat de la țară. A împărțit patul cu argații, a călărit cu gauchii din serviciul părinților, a locuit case de tip colonial (o arhitectură specifică) şi a suferit cumplit cînd a trebuit să plece la învățătură în Europa. In Europa a scris primu' său volum de versuri, „El caucerro de cristal", pu-

Un grup de gauchos din comuna unde s-a născut Guiraldes

blicînd apoi în patrie romanele „Rosaura" (1922) şi „Xaimoca" (1923), ca să rămînă pe veci în istoria literaturii argentiniene prin marea sa operă „Don Segundo Sombra", așezată alături de epopeea gauchilor — „Martin Fierro" a lui José Hernandez.

Casa lui Ricardo Guiraldes a devenit de mult muzeu. Vizităm clădirea cu aspect de cetate, înconjurată de un şanț adînc cu podețul care se poate ridica pentru a nu permite unui străin să pătrundă. Parcă şi acum sînt proaspete amintirile luptelor de la începutul secolului trecut, cînd — de fapt — pe aci, la Pago de Areco, trecea granița dintre pămîntul stăpînit de oamenii descălecați pe meleagurile Americii de Sud şi nesfîrşita împărăție a băştinaşilor, lumea basmului şi virtuții indiene. Aci au apărut şi gauchii cei vestiți, aci — la hotarul a două lumi — s-a plămădit şi ceea ce este harnicul popor argentinian.

Muzeul nu e doar locul în care fiecare colț îți vorbeşte despre viața scriitorului. Masa de scris, cărțile, îmbrăcămintea, armele, tablourile — toate se leagă de însăşi viața gauchilor. Fotografiile, desenele şi tablourile, înfățişînd drumul creator al lui Guiraldes, zugrăvesc şi viața oamenilor printre care a trăit şi despre care a scris, căci eroii lui sînt gauchos, iar cel mai interesant dintre ei, frămîntat de dorinți, de aventuri, este cel care caută drumul spre fericire.

Trecem prin camere, admirăm arta populară creolă, covoarele şi uneltele, armele şi „pancho", un fel de pelerine tipic indiene. Centiroane de piele — „tiradou" — bătute în metal, cu „facon" — cuțitul de 80 cm. — armă temută, cu „bolas" — cînd armă de luptă, cînd unealtă de îmblînzire... Iată şi „mates", tradiționala cupă de metal din care se bea, cu ajutorul unei retorte, ceaiul specific făcut din „jerba" — băutură ce la adunare face ocolul celor prezenți. E îmbrăcămintea, uneltele, armele de prin 1830—1840, altele de pe vremea cînd a trăit scriitorul. Ai zice că totul e o amintire dintr-un trecut îndepărtat. Dar nu! Am văzut pe gauchosii de azi, am dat mîna cu ei. Tot ei ne-au gătit minunatele fripturi pe care le-am gustat la sfîrşitul festivității în pridvorul haciendei. Aci, la umbra stufoşilor „ombri", singurii copaci originari din pampas, cu trunchi noduros, rădăcină vastă şi coroană stufoasă, după depunerea florilor la cimitir şi dezvelirea plăcii comemorative, am zăbovit în mijlocul a cîteva sute de scriitori şi oameni de cultură veniți să aducă salutul lor pios aceluia care e considerat bard al pampei argentiniene. Alături de doctorul Carlos Alberto Erro, președintele Societății scriitorilor din Argentina, alături de Jorge Luis Borges, scriitor de frunte şi director al bibliotecii naționale, de criticul Juan Pinto, regizorul Saulo Benavente, alături de văduva scriitorului, Adelina del Carril de Guiraldes şi fratele său Manuel Guiraldes, am ascultat amintirile povestite de cei care l-au cunoscut pe scriitor despre munca lui la revista „Proa", de felul cum scria, etc. Iar cînd am pornit înapoi, spre reşedința federală, multă vreme am întors capul şi am privit spre apele limpezi ale rîului Areco, spre vechiul pod care parcă leagă o lume citadină galopantă, preocupată, răvăşită, singerîndă, cu întinsul mănos şi plin de semnificative tăceri, unde cuvîntul omului este cuvînt, unde inima bate puternic şi îndrăzneț, unde cîntecul e cîntec şi dansul e dans. O lume cu ochi mari, visători. O lume cu mîini grele şi mari. O lume ce tace şi care va avea încă un cuvînt mare de spus.

Buenos Aires-octombrie 1957.

N. Moraru

Inculpatul Mark Twain

Autoritățile americane au hotărît, în sfîrşit, să ia unele măsuri pentru stăvilirea rasismului. In zelul lor justițiar, ele lovesc în dreapta şi în stînga. Mai ales în stînga, s-ar putea spune, judecînd şi după victima ultimului atac antirasist al autorităților americane, care au profitat de înghesuială pentru a izbi într-un vechi dușman al lor, pe nume Mark Twain. Celebra carte a acestuia, „Aventurile lui Huckleberry Finn", a fost interzisă în şcolile din Statele Unite, fiind socotită... jignitoare pentru negri.

Acuzația adusă lui Mark Twain în toamna anului 1957 este cea mai originală dintre toate cîte i s-au adus acestui mare umorist, atît în timpul vieții sale cît şi post-mortem. Originalitatea ei constă în faptul că n-are absolut nici un temei nici în opera incriminată, nici în întreaga lui creație.

Dimpotrivă, cartea este o pledoarie fierbinte în favoarea negrilor, lucru de care îşi poate da seama orice cititor inteligent, de la vîrsta de 10—12 ani în sus. Să recapitulăm cîteva din fazele acestei pledoarii.

Scrisă la persoana întîia, cartea istorisește pățaniile strengarului Huckleberry Finn şi ale negrului Jim, amîndoi evadați dintr-o lume care, pentru fiecare dintre ei într-alt fel, reprezintă o adevărată închisoare. Cum acțiunea romanului se petrece în America de dinaintea războiului civil, prejudecățile rasiste nu lipsesc, într-adevăr. Huckleberry Finn, vagabondul din tîrgușorul de pe Mississippi, a crescut într-o atmosferă îmbîcsită de rasism. Mark Twain a crescut şi el într-un mediu contaminat de această gravă maladie, de care s-a vindecat treptat, printr-un efort susținut de voință şi printr-o lectură atentă a propriului său suflet.

„Trăiam într-o comunitate sclavagistă — scrie Twain în „Autobiografia" lui. Cînd sclavia a fost desființată, mama mea lăsa în urmă 60 de ani de contact zilnic cu această instituție. Deşi era o femeie inimoasă şi simțitoare, cred că nu-şi dădea seama că sclavia e o impostură crasă, grotească, de nejustificat. Nu auzise nici o predică împotriva ei, dar ascultase în schimb mii de predici care-o apărau şi-o binecuvîntau. Urechile ei erau familiarizate cu texte biblice care aprobau sclavia — textele dezaprobatoare nefiind niciodată citate de pastori".

Huckleberry Finn, a cărui biografie fictivă o reproduce în multe privințe pe cea reală, a autorului, — trece printr-un proces de conştiință dramatic, care trebuie să fi fost şi al lui Mark Twain, atît de autentică este expresia lui literară. Negrul Jim, tovarăşul de drum al strengarului, este un sclav care-a fugit din casa stăpînei sale, domnişoara Watson, de teamă să nu fie vîndut „undeva în sud". Huckleberry Finn îl primeşte cu dragă inimă pe pluta lui, dar e tot timpul sfîşiat de remuşcări din pricina domnişoarei Watson. I se pare, anume, că săvîrşeşte un păcat grav, contribuind la evadarea negrului. La un moment dat, spaima de iad îl copleşeşte, şi-l determină să scrie un bilețel domnişoarei Watson, pentru a-l da în vileag pe Jim. Amintindu-şi însă de tovarăşul său de pribegie, de omul real, atît de prietenos şi de cinstit, pe care a ajuns să-l cunoască şi să-l prețuiască în cele cîteva luni de convețuire, Huckleberry Finn se hotărăşte din nou să înfrunte cumplita pedeapsă a cerului, dar să-l salveze pe Jim:

„Am luat hîrtia. Tremuram ca o frunză-n vînt, fiindcă trebuia să mă hotărăsc odată pentru totdeauna. Am chibzuit niţel, ținîndu-mi răsuflarea, apoi mi-am spus: „Fie! Mă duc în iad!" Şi-am rupt hîrtia".

Nu cunosc, în întreaga literatură americană, o carte mai profund antirasistă decît „Aventurile lui Huckleberry Finn". Scrisă la maturitate, după o îndelungată elaborare, ea e străbătută, de la un capăt la altul, de o caldă simpatie pentru negri, şi e cu atît mai convingătoare cu cît autorul nu face declarații, ci analiză psihologică, dezvăluind, prin descrierea unui proces sufletesc complicat şi dramatic, temeiurile acestei simpatii.

Cum s-a putut, deci, ajunge la aberanta acuzație de rasism, adusă acestei cărți admirabile? Trebuie spus că ea nu e pentru prima oară pusă sub interdicție în Statele Unite. „Cînd a apărut Huck — îşi aminteşte Twain în „Autobiografie" — biblioteca publică din orașul Concord, Massachusetts, l-a izgonit cu indignare, parte din pricină că băiatul e un mincinos, parte din pricină că după adînci frămîntări şi maturi chibzuințe, Huck a luat o hotărîre într-o problemă gravă, spunînd că între a-l trăda pe Jim sau a merge în iad, — ceea ce constituie o blasfemie intolerabilă pentru puritanii din Concord. După această catastrofă, Huck a fost lăsat în pace vreme de 16—17 ani. Apoi biblioteca publică din Denver l-a alungat din rafturile ei..."

Prin urmare, „Aventurile lui Huckleberry Finn" e o carte pățită. Incă de la apariția ei în 1884, a fost întîmpinată cu ură, de către anumite cercuri, pe care Twain nu le menaja deloc, ori de cîte ori avea prilejul. După moartea lui Twain, oficialitatea americană l-a acceptat, de voie de nevoie, pe ilustrul umorist, a cărui faimă trecuse de mult granițele Statelor Unite. Dar burghezia de peste ocean nu i-a putut ierta, şi nu-i iartă nici astăzi, curajul cu care a dezvăluit păcatele capitale ale capitalismului american. De aceea, din cînd în cînd, ura împotriva lui Mark Twain răbufneşte cu putere. Cel puțin odată la 5 ani, procesul lui este redeschis — căci este un proces în toată legea, cu acte de acuzare şi cu sentințe fără drept de apel. Inculpatul Mark Twain este adus, post-mortem, în fața comisiei pentru cercetarea activităților anti-americane, şi pedepsit cu asprime pentru „crimele" lui. Pînă acum însă, acuzațiile formulate împotriva lui se mențineau în domeniul plauzibilului, respectiv cărțile interzise erau puse la index din pricina meritelor lor, considerate periculoase.

„Aventurile lui Huckleberry Finn", capodopera lui Twain, era scoasă din biblioteci, ca o carte ireverențioasă şi, pe deasupra, antirasistă. Din acelaşi motiv, subiectul ei a fost ocolit de cineaştii americani şi n-a inspirat decît un singur film — pe vremea cînd cinematograful era mut. Autorul unei cărți în legătură cu ecranizarea „Aventurilor lui Tom Sawyer" arăta, în 1931, că spre deosebire de această povestire a lui Mark Twain (după care s-au făcut cîteva filme la Hollywood), „Aventurile lui Huckleberry Finn" „nu se pretează uşor la ecranizare, deoarece nu oferă posibilitatea rolului unei eroine convenționale, şi deoarece atinge probleme atît de controversate cum este problema negrilor".

Negînd evidența, forurile conducătoare ale învățămîntului din Statele Unite, au izgonit încă o dată din şcolile americane „Aventurile lui Huckleberry Finn" sub pretextul absurd că ar fi o carte plină de insulte la adresa negrilor. Omul care a scris această carte, şi multe alte lucrări în apărarea negrilor (amintesc doar de pamfletul intitulat „Statele Unite ale Linşajului", scris în 1901), omul care roşea pentru întreaga națiune americană ori de cîte ori auzea de persecutarea vreunui chinez sau a vreunui negru din S.U.A., omul care, pentru a-şi justifica activitatea filantropică, desfăşurată discret, în favoarea unui student negru, îi spunea unui prieten că „fiecare alb are de plătit o datorie fiecărui negru", — omul acesta este acum acuzat de rasism!

Este, într-adevăr, un record al fărniciei.

Petre Solomon

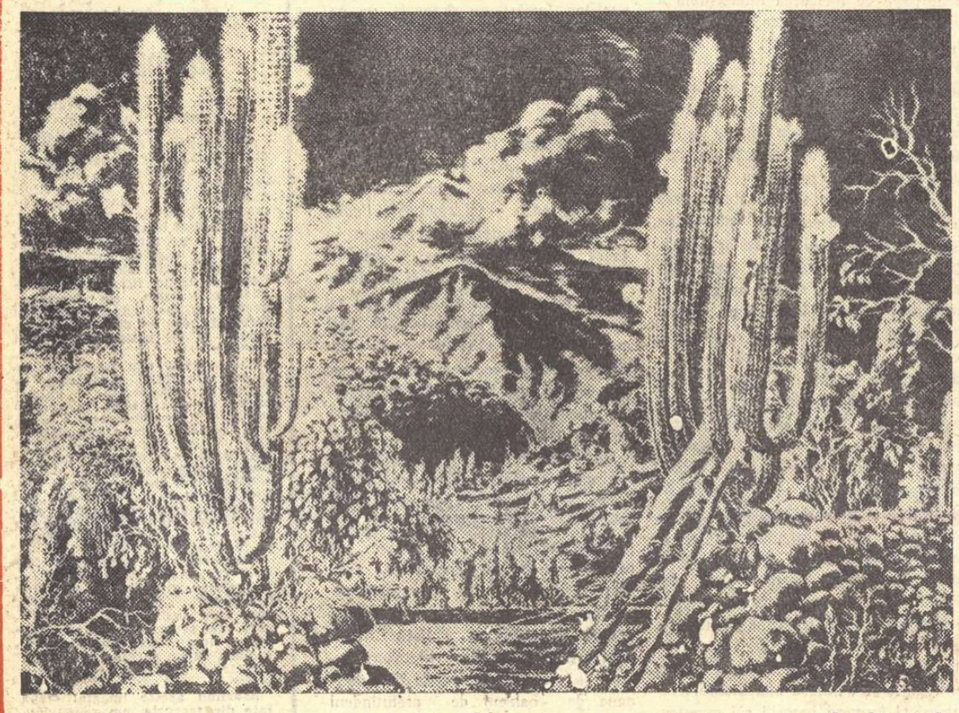

SIRILO SILVA *„La Campana"*

Bardul Sileziei cehe

De curînd, poetul Petr Bezruci, considerat un clasic al literaturii cehe, autorul dramaticelor „Cîntece Sileziene" — a împlinit vîrsta de 90 de ani. Bezruci (pe adevăratul său nume Vasec) s-a născut la Opava în toamna anului 1867. Şcoala secundară a făcut-o la Brno, iar studiile universitare (filologia) la Praga. După terminarea studiilor e trimis ca funcționar de poştă în Brno, apoi la Praga. Părăseşte acest post şi se întoarce în Moravia, de unde pleacă în Silezia cehă pe care o cunoaşte cu profunzime în variatele ei domenii de viață, în urma unor îndelungi călătorii. Tatăl său se trăgea din țărani liberi, iar bunicul, învățător, cu largi cunoştințe de filologie clasică, fusese în corespondență cu Voltaire.

Pentru poeziile sale revoluționare, care chemau la eliberare națională, publicate la Paris în „L'Indépendance tschèque", Bezruci a fost întemnițat de habsburgi în timpul primului război mondial.

Semnificativă pentru idealul său cetățenesc şi mesajul umanist al operei sale este scrierea „Eu": „Sînt bardul celor înrobiți din Teşin. Orchii mei ard. Sînt îmbrăcat în veşminte roşii; în mînă țin ciocanul iar în inimă ura şi blestemul celor şaptezeci de mii de cehi din Silezia, care nu s-au lăsat germanizați sau polonizați. Vreau să vorbesc, dar nu în numele meu, sau al ținutului unde m-am născut, ci în numele poporului batjocorit. Nu voi slăvi istoria şi marile ei personalități, nici nu voi fi împotriva celor de alt neam sau rasă, ci împotriva marchizilor şi baronilor, fie ei Gero, Vlcec, Gutmann, Larys sau Nathan Loir..."

Petr Bezruci a scris puțin, chiar foarte puțin. Dar contribuția poeziei sale la dezvoltarea literaturii cehe, la îndreptarea artei spre adevăratele ei izvoare şi idealuri umaniste e remarcabilă. Poeziile închinate trecutei vieți a minerilor silezieni sînt dintre cele mai zguduitoare. Opera lui Bezruci se alătură acelor creații artistice cehe care, după decenii de la naşterea lor, au destulă vigoare să colaboreze intens la evoluția progresistă a patriei şi la luminarea conştiințelor.

Elena Eftimiu

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-şef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

Mărturisiri...

CLAR

François Ponthier, romancier lansat de cîțiva ani, a scris o carte de exaltare a virtuților armatei franceze. Cum? Veți vedea îndată, din următorul interviu:

— Comandantul Vasseur a existat? (eroul romanului, n.n.).

— Nu. Vasseur este ofițerul conceput aşa cum aş fi fost eu dacă aceasta ar fi fost vocația mea: un războinic dar în care există o latură umană, vulnerabilă, accesibilă la scrupule...

— In timp ce Rittmeister-ul Kurt Held, eroul de la Stalingrad, este omul de război în stare pură?

— Intocmai. De unde şi stima reciprocă între cei doi eroi, în ciuda acestei deosebiri fundamentale şi cu toate că erau inamici.

— Ce german v-a slujit ca model?

— Am întîlnit un Held în timpul şederii mele la Baden-Baden. Se numea Rittmeister Bishopf, adevăratul autor al loviturii de la Stalingrad aşa cum am arătat în prologul povestirii mele, fără a inventa nimic. Era un tip superb de războinic. Cred că există afinități profesionale, vreau să spun militare, între acești oameni, chiar cînd sînt siliți să se lupte unul contra altuia. De fapt, animozitatea dintre francezi şi nemți este un sentiment de civili (sic!).

Spre edificarea completă asupra atitudinii scriitorului dornic să întărească probabil solidaritatea atlantică iată şi proiectul viitorului său roman:

— ...Sînt un romantic... De aceea poate, în fond, m-am angajat într-un mare ciclu de romane asupra societății din Le Hâvre care va fi o apărare a burgheziei, da, o epopee burgheză!

— Cum asta?

— Orice romantic adevărat nu este de origine burgheză? E cazul meu. Nu roşesc de loc. Şi această sărmană burghezie franceză este atît de înjosită astăzi din toate părțile şi citeodată atît de nedrept, încît nu vi se pare just ca un om nobil să doarească să alerge în ajutorul ei?

E REMARCABIL

desigur că Gabriel Marcel consideră „Jurnalul Annei Frank" care se joacă actualmente şi la Paris, o dramă emoționantă şi ca document şi ca artă. Mai interesantă e însă considerația finală a cronicii sale dramatice: „Dacă există astăzi la Paris o piesă care merită să fie văzută atunci este aceasta. Oricît de dureros şi citeodată de insuportabil ar fi spectacolul, cred că e de datoria oricui să-l înfrunte. Se uită multe prea repede şi într-o lume în care Françoise Sagan şi emulii ei ocupă un loc atît de necuviincios este indispensabil ca imaginea persecuției să fie impusă ca un stigmat".

GHICIȚI

care din aceste declarații date în cursul anchetei „Politică şi literatură" întreprinse de „Les nouvelles litteraires", aparține lui Christian Pineau, fostul ministru socialist, şi care lui Maurice Schuman, fost ministru şi ei dar fruntaş al partidului catolic M.R.P.:

a) — Poveştile astea pentru copii constituie pentru mine o evaziune totală de care am absolută nevoie.

— Povestitorul şi omul politic se ignoră deci în dvs., domnule ministru?

— Natural şi încă pentru gustul meu prea rar îmi pot permite să fiu povestitor...

b) — Dar atunci, domnule ministru, acest studiu despre Tintoretto de ex., este pentru dvs. o evaziune?

— Nu, refuz cuvîntul şi faptul... Noi n-avem dreptul, chiar dacă am putea. Un Herriot sau Barthou, după un discurs important la Cameră, la Senat, se întorceau acasă şi regăseau amorurile doamnei Récamier sau ale lui Victor Hugo. Astăzi omul este urmărit atît de aproape de problemele lumii întregi, încît pentru el nu mai există turn de fildeş. Dacă oamenilor de litere li se impune angajarea, nouă, prin însăşi profesia noastră, evaziunea ne este interzisă...

Cred că nu v-ați lăsat înşelați de aparențe şi ghiciți: cel ce vorbeşte de necesitatea angajării scriitorului este reacționarul Schuman; Pineau, socialistul, vrea să evadeze din realitate!

Lector

Oaspeți de peste hotare

HUBERT JUIN
scriitor (FRANȚA)

MIHAIL CUNELACHIS
dramaturg (GRECIA)
Desene de ROSS

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

Trăiască a 40-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie!

PROLETARI DIN TOATE TARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 45 (191) - joi 7 noiembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

CU STEAUA ROȘIE

Colind cu steaua roșie prin veac,
Dar numai pe la porți de om sărac,
Bogatule, să pui zăvor la ușă,
Că steaua arde și te faci cenușă.

Știu că asmuță după mine lupi,
Tu stea cu colțuri de rubin să-i rupi,
Cinci colțuri să le-nfigi în carne și să
Le faci din trupuri firmituri și clisă.

Dar să te-aprinzi în casa văduvită
De bucurii, de cîntec și de pită,
Și-arată drumul ce-l deschise Lenin.
Privind spre viitor prin strînse gene

Cresc florile roșii în zori,
Deschideți la colindători.

EL

Tu ne-ai schimbat Brumarul în Florar,
Burgheza baltă-n fluviu proletar,
Cătușele-n garoafe, viața din
Apus noros în răsărit senin.

Să-ți mulțumim destule nu-s cuvinte,
O, Lenin, și de-aceea noi îți spunem
Atît: că mergem pururi înainte
Și niciodată n-o să mai apunem.

Mihai Beniuc

Lenin în mai 1920.

Sensul și valorile

În acest secol dinamic, zguduit de două războaie universale legate între ele printr-un lanț de explozii locale, muzele nu numai că nu au tăcut, dar se poate spune că arta și-a aflat rostul și semnificațiile. Literatura s-a arătat încă o dată a nu fi un joc al luminii pale între oglinzi, un vis visat abstras și abscons, ci manifestare integrală a omului angajat total în ciocnire dură, expresie a esenței umane realizată în act. Știința și-a dărîmat propriul său templu ridicat cu eforturi eroice în mai bine de șapte secole și, prin realizări uluitoare, a deschis perspective care au depășit ipotezele, utopiile și străvechile basme.

Schițele ilustre ale lui da Vinci au început să zboare, înghițind spațiul și timpul, ca în mitologica legendă, lepădînd în ritm fantastic propriile sale recorduri; fantaștii alchimiști s-ar crede astăzi — în fața fizicii nucleare — în plină fantezie. Lucrul „în sine" a devenit „pentru sine": în fiecare seară gospodina spune „fiat lux" sucind de comutator și, înțelegînd legea gravitații, omul creează planete. Se pare că atributele atribuite odinioară divinității au devenit ale umanității. Acest transfer de putere l-a realizat Marea Revoluție.

Și dacă o seamă de intelectuali au continuat să se joace cu ideile și cu cuvintele, ei au fost nevoiți să înceteze cu joaca atunci cînd au înțeles că în secolul nostru ideile ard, cuvintele explodează ca grenadele. De cutremure, turnul de fildeș s-a prăbușit și nimeni — nici în Occident — nu mai încearcă astăzi măcar să-l repare. Omul retractil s-a văzut încercuit de realitate, visătorii au văzut visele prinzînd trup, în spațiile exotice dragi evazioniștilor ard revoluții, teoriile — cum le atingi cu mîna — se preschimbă în arme... Asaltați de realitate ultimii gînditori evazioniști au fost siliți să gîndească. Și toate acestea le-a dezlănțuit Marea Revoluție din Octombrie.

Revoluția a dat un nou sens literaturii, pentru că a dat un nou sens vieții. Dintr-o colecție de senzații haotice, dintr-o antologie de țipete de durere, literatura a redevenit una din căile înțelegerii, o știință a sentimentelor, o artă a mutației durerii în bucurie, a desperării în speranță.

Literatura noastră conține valorile umanismului socialist în care ființa umană înflorește polivalent la lumina rațiunii. Iar rațiunea epocii noastre se numește socialism. Vechile valori umaniste au primit o energie nouă, plinul lor sens, ceea ce era dorință devine realitate, ceea ce era dibuire devine certitudine. Cum putea exista demnitate într-o lume bazată pe exploatare, pe apăsare națională, pe dispreț rasist? Cum putea exista colaborare într-o lume dominată de concurență? Ce valori morale se puteau dezvolta într-o lume în care aurul era suprema valoare? Cum se putea dezvolta cultura într-o lume în care analfabetismul era o rațiune de stat? Acea lume este capitalismul și ea a primit lovitura de moarte acum 40 de ani, în zilele Marelui Octombrie.

Literatura izbucnită în urma celui mai memorabil eveniment din istoria omenirii poartă cu sine valorile pe care umanitatea le-a purtat în sine nenumărate veacuri, neîncetînd neîncetat să năzuiască spre ele și să le apere de sîngele

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 6)

Note dintr-o călătorie prin teatrele sovietice

I

Lectura notelor de drum apărute în ultimul timp în publicațiile noastre a trezit în sufletul semnatarului acestor rînduri pornirea de a-și transcrie, cu mai multă grabă, impresiile dintr-o vizită recentă în Uniunea Sovietică. Executînd un inventar sumar al imaginilor înregistrate, el a constatat că se află în posesia unui material amplu și divers. Despre străzi și despre oameni, despre liceul din Tarskoie-Selo și despre ecoul pe care-l stîrnesc pașii pe coridoarele lungi din Smolnîi, despre cartierele noi din Moscova și despre somptuozitatea tragică a vechiului teatru de iobagi de la Ostankino, despre culoarea valurilor Mării Baltice la Peterhof și despre valurile aceleiași mări în sclipiri deosebite la Riga, despre procesiunile nesfîrșite ale tinerilor la Iasnaia-Poliana și despre atîtea alte lucruri, și despre atîtea alte întîlniri. Din această zestre impresionantă de amintiri vii, cititorul ne va îngădui slăbiciunea de a începe cu... teatrul. Iar în chip de prefață, ne va permite să alegem trei piese modeste, semnate de trei autori încă puțin cunoscuți, piese de o prospețime puțin obișnuită. Lăsînd de-o parte uneltele și mașinile cronicarului, vom încerca să povestim pur și simplu faptele, așa cum le-am întîlnit în lumina magică a rampei și reflectoarelor. Trei piese sovietice noi jucate pentru întîia oară, și vorbind despre viața de astăzi, în numele vieții de astăzi...

★

Cu Teatrul de Artă din Riga m-am întîlnit nu la el acasă, în vechea cetate letonă de pe malurile Daugavei. După cîteva ceasuri de drum cu mașina, l-am găsit în turneu la Limbazi, orășel rustic, cu case sobre și curți mari gospodărești, în care fiecare lucru pare a fi așezat la locul său, într-o perfectă și necesară ordine. Spectacolul a început la orele nouă seara, în sala Casei de cultură, unde cei două sute de spectatori au acceptat cu gravitate convențiile jocului scenic, care s-a desfășurat pe o estradă de un metru înălțime și la o distanță de cîțiva pași față de ultimul rînd de scaune. Actorii s-au aflat de la prima rîdicare a cortinei atît de aproape de spectatori, încît întregul spectacol a luat aspectul unui colocviu prietenesc despre viață și despre oameni. Atmosfera familiară n-a covîrșit însă mirajul teatral. Interpreții și regia au înțeles că argumentele scenografice pot fi sumare atîta vreme cît timbrul actorului este plin și uman. Într-un decor simplu, încadrat de zbuciumul necontenit al mării dezlănțuite, s-a dezbătut tema ardentă a noului umanism. Titlul piesei anunța ritmul unei povestiri lente, dintre cele care se spun seara între prieteni: „Deși este toamnă..." Dar de la primele replici pasiunile au izbucnit puternice, și oamenii s-au înfruntat fără rezerve. Autorul, Gunars Priede, n-a împlinit încă 30 de ani, iar piesa sa cucerește tocmai din pricina tinereții sale autentice. Cum n-avem în față textul literar al dramei, pretențiile analitice nu au ce căuta în aceste notații. Ne vom mulțumi să împărtășim cititorilor ce am aflat despre piesă, urmărind cu atenție toate cîte s-au petrecut vreme de trei ceasuri pe scena scundă din liniștitul și severul orășel leton.

„Deși este toamnă..." se recomandă a fi o „dramă lirică în 3 acte și 5 tablouri". Lirismul piesei este con-

V. Mîndra

(Continuare în pag. 6)

INSEMNĂRI

Revoluția și literatura clasică rusă

În 1917, cînd a izbucnit revoluția rusă, citisem cîte ceva din Pușkin, Lermontov, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Turgheniev, Saltîcov-Scedrin, Gonciarov, Cehov și Gorki. A existat la noi, în epoca pînă la primul război mondial, o literatură de traduceri din literatura rusă, destul de bogată, și oamenii care au început să se formeze în acel timp au cunoscut-o mai bine decît acei ajunși la impresiile culturii între cele două războaie. Am continuat și mai tîrziu să citesc pe marii scriitori ruși ai secolului al XIX-lea, atras de adîncimea investigației lor psihologice, de tendința lor de a atinge limitele și de a pune problemele fundamentale ale omului, de puterea zguduitoare a mesajului lor. Simțeam lămurit că lectura lor nu este numai plăcere de artă, îmbogățire a minții cu atîtea cunoștințe noi despre sufletul omului, dar și experiență crucială, eveniment hotărîtor. Ieși din străbaterea acelor mari opere, modificat, alt om, un om mai adînc și, în tot cazul, mai tulburat, mai atent la nenumăratele contradicții pe care cultura omenească trebuie să le rezolve. Astfel de constatări se pot face cu privire la puține alte opere ale literaturii universale.

Mi se pare că generalizez acum asupra unor impresii culese dintr-o epocă mai lungă de frecventare a literaturii ruse, dar dacă mă restring numai la impresiile tinărului din 1917 sau la acele pe care le pot pune în legătură cu evenimentele acelui an, cred că sînt îndreptățit a spune că toată literatura rusă a secolului al XIX-lea tinde spre Revoluția din Octombrie și se încunună prin ea.

Era în vechea Rusie țaristă o neîmpăcare cu viața, sentimentul unei profunde stînjeniri, o durere de a trăi, o tristețe apăsătoare, o deznădejde, formele unui ridicol grotesc pe care marii realiști ruși le-au zugrăvit în zeci și zeci de feluri. Dar alături de toate acestea, o aspirație spre puritate și fericire, spre libertate și lumină, mesajele unor suflete în același timp înalte și adînci, care cereau să se întrupeze. Aceste suflete, din rîndul cărora s-au desprins revoluționarii ruși timp de un secol întreg, vor ca tinerii plini de noblețe interioară ca Eugen Oneghin și Peciorin să nu se mai simtă oameni de

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 6)

Gorki poetul

Lirismul e în genere modul de expresie al tinereții. Oricine își simte, la vîrsta adolescentă, bîntuită de mari pasiuni nedeslușite, nevoia de a comunica în vers din ceea ce francezii numesc „le trop plein du coeur" (cuvînt cu cuvînt: prea plinul inimii). De aceea exercițiile de acest fel ale unui proces de creștere nu au decît rareori de a face cu literatura, înviderîndu-se mai adeseori documente sufletești strict intime. Pe de altă parte, dacă ne întoarcem cu privirea către literatura propriu-zisă, vom constata că majoritatea, poate chiar unanimitatea scriitorilor debutează în versuri, înainte de a-și desluși creația și de a se fixa într-o direcție. Aceasta e o confirmare a adevărului oarecum axiomatic, ca să nu spunem banal, pe care l-am înscris în fruntea paragrafului. Prin alte cuvinte, nici scriitorii autentici nu sînt scutiți de acea criză de creștere care-și află un refugiu în expresia lirică a tumultului interior.

O altă întrebare se pune însă înaintea fenomenului ca să spunem așa de specializare, care împarte pe scriitori în poeți și prozatori. Și anume dacă ar fi o incompatibilitate între proză și poezie, sau, mai precis, dacă un mare prozator poate fi și un mare poet, și viceversa. Experiența literară ne răspunde în mod afirmativ. Numeroși sînt poeții care au scris o proză admirabilă. Ca să amintim numai dintre scriitorii noștri defuncți! V. Alecsandri, al cărui talent liric a fost umbrit de genialitatea lui Eminescu, rămîne un prozator cu variat registru și îndeosebi un minunat descriptiv, întîiul la noi care a intuit fantasticul nopții. Însuși Eminescu a stăpînit o mare bogăție de registru în proză, de la simțirea fantasticului din „Sărmanul Dionis" — care nu e decît transpunere în proză a poeziei, — la variata sa activitate publicistică, de înaltă ținută literară. De curînd reeditatul D. Anghel, cunoscut și etichetat încă din viață ca poet al florilor și ca un fantezist, și-a dovedit măiestria de prozator în așa fel, în-

Șerban Cioculescu

(Continuare în pag. 6)

LENIN, LENIN

Fiecare întîmpină Marele Octombrie în felul său. În felul său, dar totdeauna cu Lenin.

Citesc culegerea de texte „*Lenin despre cultură și artă*", recent apărută, și mult mai amplă decît familiara „*Lenin despre literatură*". Ce temperament exaltant! De cîte ori îl întîlnesc pe Lenin sînt silit să mă întreb cu naivitate: de unde atîta energie, universală ca materia și dinamică ca nucleul atomului? Faceți abstracție pentru o clipă de operele lui mari și cercetați-i discursurile, referatele, propunerile de rezoluție, notele pe marginea rapoartelor specifice, emanînd nu de la un comisariat al poporului ci de la una din secțiile acestuia, de la o editură, o bibliotecă, o casă de odihnă, un muzeu, observațiile însoțite de măsuri așternute repede pe o sezisare, pe un memoriu. *Către comisarul poporului Lunacearski*: „Astăzi am ascultat raportul lui Vinogradov cu privire la busturi și monumente. Sînt profund revoltat; luni de-a rîndul nu se face nimic... Sînteți sancționat cu

Mihail Petroveanu

(Continuare în pag. 6)

7 Noiembrie, o revoluție etică

S-au scurs patruzeci de ani de la ziua care a schimbat fața lumii, patruzeci de ani însemnînd pentru întreaga omenire temelia unei ere noi. Nici măcar o simplă înșiruire nu este cu putință, a înfățișurilor în toate domeniile care, în altfel și cu alte orizonturi decît acelea ale veacurilor scurse, au împodobit epoca. Oricît ar fi de bogat acest capitol de istorie, el are o caracteristică unică: pe aceea a unei permanente creșteri, în mers. Judecînd după ceea ce s-a realizat pînă acum și în fața unei deveniri ce nu se va închide niciodată, perspectivele sînt uluitoare. Ce n-a lăsat în urmă lumea născută la 7 Noiembrie 1917? Nedumeriri, neîncrederi, vrăjmășii și pînă astăzi adversități de tot soiul, biruite cu un singur talisman: dragostea omului pentru om. Lucrul pare simplu și vechi. În realitate el este nou în înfăptuirea lui și mai ales în apărarea lui. Cu fiecare entuziasm ce se năștea pe lume pentru învățătura aceasta, apăreau

Ion Marin Sadoveanu

(Continuare în pag. 7)

cărți noi

TUDOR ARGHEZI: „Din drum..."

Adunate între coperți, impresiile culese în Uniunea Sovietică de maestrul Tudor Arghezi alcătuiesc un jurnal de călătorie în concentrație maximă. Tableta, formulă literară utilizată decenii cu virtuți mereu inedite, își dezvăluie potențe noi, dar valorifică trăsătura esențială, dovedind că vocabulele, minuite de acest meșter, pot, foarte puține, spune enorm. Ecoul emoției comunicate e, în profunzime, invers proporțional cu întinderea de o pagină sau două a însemnării.

Pentru poetul cuvintelor potrivite, contactul cu realitățile din Uniunea Sovietică a constituit o revelație. Sentimentul dominant e uimirea coroborată cu admirația. În uriașa patrie a socialismului, totul i se dezvăluie în proporții gigantice. Capitala de opt milioane, cît o țară, Kremlinul, mulțimile care circulă pe străzi, universitatea Lomonosov, metroul, hotelul, apoi Ermitajul leningrădean — totul justifică încîntarea: „am intrat într-un vast univers de miracole nebănuite". Privirea călătorului nu este însă aceea a unui turist obișnuit, superficială, reținută de aspecte exterioare, pitorești, măsurate în atîția metri lungime și înălțime. Ea scrutează adînc, pentru a cunoaște sufletul celor ce construiesc viitorul și conservă cu pietate vestigiile măreție ale trecutului. Și în sufletul acesta descifrează energia creatoare și liberă, capabilă, de pildă, să ridice în cîteva săptămîni un „alt oraș al orașului". Pentru oamenii sovietici „nimic nu-i prea greu și nici prea îndrăzneț". În același suflet, poetul simte vibrînd, tot uriașe, prietenia și generozitatea, confirmate de țelul însuși al vizitei delegației guvernamentale romîne pe continentul Uniunii Sovietice: prelucrarea tezaurului păstrat, prin furtuna războaielor, la Moscova. „Prietenia poporului sovietic cu poporul romîn — notează Tudor Arghezi — nu e o vorbă, e o faptă întemeiată".

Că atîtea miracole, care zguduie și emoționează, au fost cu putință, aceasta se datorează Revoluției din Octombrie, sub conducerea lui Lenin — „aducătorul la îndeplinire a scripturilor socialiste". În fața statuii de bronz a marelui conducător, poetul romîn își mărturisește recunoștința.

Hotărît să folosească prilejul călătoriei în patria revoluției socialiste „pentru încredințările, certitudinile și sinceritățile personale", Tudor Arghezi își biruie vîrsta și circulă împotriva interdicțiilor medicale. Ceea ce vede cu ochii săi și pipăie cu degetele sale, îl îndeamnă, paralel cu deplasările în spațiu, să săvîrșească și incursiuni istorice, de pe înaltul promontoriu pe care se află. Și în lumina proaspătă, zbuciumul din trecutele decenii ale patriei sale îl apare cu noi înțelesuri. Condamnarea

Ion Roman

(Continuare în pag. 7)

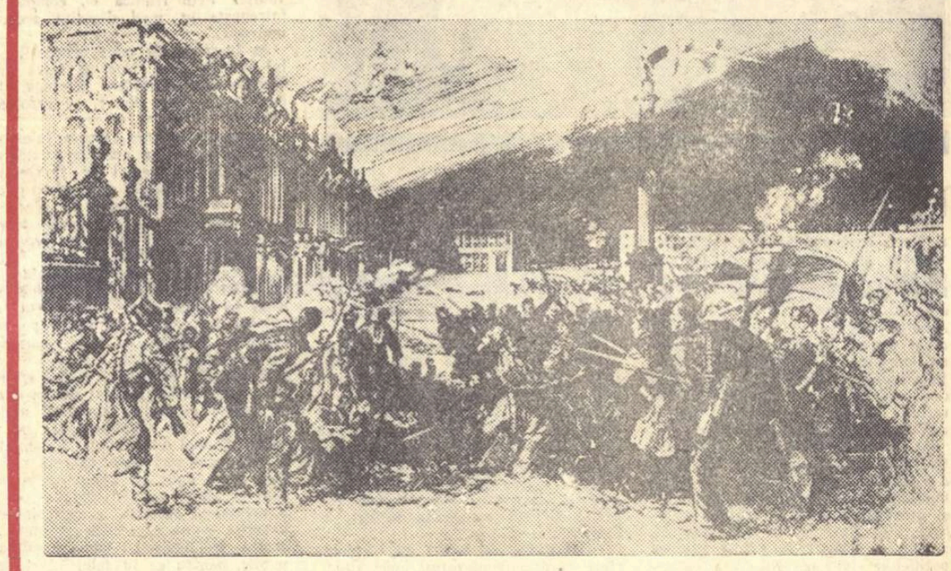

V. ȘCIEGLOV „Luarea cu asalt a Palatului de iarnă de către muncitorii, marinarii și soldații revoluționari"

Corespondență din Uniunea Sovietică

SADOVEANU E ȘI AL NOSTRU

Artiștii geniali, făuri ai tezaurului cultural al omenirii, s-au născut în marea lor majoritate și și-au cizelat darul în adîncurile oceanice ale poporului muncitor. Și aceasta este una din cele mai luminoase izbînzi ale spiritului uman.

Mihail Sadoveanu este un reprezentant de frunte al acestei categorii de maeștri ai omenirii.

Astăzi opera feciorului țărăncii din Verșeni e cunoscută nu numai în Romînia, ci aproape pe toată planeta noastră. Și cred că nu e o greșeală afirmația că Uniunea Sovietică ocupă din punctul de vedere al tirajelor operei sadoveniene primul loc între țările lumii. A devenit o tradiție: în fiecare an, toamna, în jurul datei de 5 noiembrie, pe care o serbăm cu aceeași dragoste și recunoștință ca și concetățenii maestrului, apare la Moscova sau într-una din capitalele republicilor sovietice o carte de Mihail Sadoveanu.

Iată-le pe masa mea de lucru. „Mitrea Cocor", „Nicoară Potcoavă", „Nada Florilor", „Venea o moară pe Siret", „Hanul Ancuței", „Bordeenii" „Ion Ursu", „Păcat boieresc", „Bulboana lui Vălinaș"... povestiri din culegerile „Umbre", „Foi de toamnă", „Cocostîrcul albastru", „Povestiri din război", „Dumbrava minunată"... fragmente din „Crișma lui Moș Precu", „Aventură în lunca Dunării" ș.a. Ediția de masă, seria „Roman-gazetă", volumele masive ale Editurii de stat, edițiile ilustrate ale Editurii pentru copii... Și peste tot cu litere aurii: Mihail Sadoveanu... Cărți în limba rusă, ucraineană, moldovenească, estonă, lituaniană, azerbaidjanătatară, bielorusă, tadjică, armeană ș.a... „Mitrea Cocor" — cinci ediții, un milion de exemplare, „Nada Florilor" — două ediții, 240 mii exemplare... Și asta în mai puțin de șapte ani! Te gîndești la zecile de milioane de oameni care s-au plecat asupra cărților lui Sadoveanu și începi să-ți dai seama că opera acestui mare scriitor are ceva din imensitatea și veșnicia timpului.

Prima carte prin care Sadoveanu s-a făcut cunoscut pe pămîntul sovietic a fost „Mitrea Cocor". Trist bilanț al unei epoci dușmănoase omului, romanul acesta este în același timp o chemare surprinzător de tinără către viitorul socialist al omenirii. Puțini cititori sovietici știau însă pe atunci (era în 1951) că și pentru marele prozator „Mitrea Cocor" era un bilanț și în același timp un pas îndrăznet pe drumul nou al viitorului. Poate numai țăranii din colhozul sovietic „Ilicia Pameati", unde-și isprăvise ucenicia Mitrea și unde autorul lui descoperise realitatea socialistă, — poate numai ei și-au dat seama ce legături strînse îl leagă pe scriitor de soarta eroului lui.

Editurile sovietice au lucrat cu hărnicie, pentru ca drumul înțelegerii, pe care-l aveau de străbătut cititorii țării noastre să fie cît mai scurt și mai plin de învățăminte.

A trecut un an și la poarta inimii noastre au bătut Ion Ursu, Niță Lepădatu, Marin Pușcașu. Se părea că e greu să mai spui un cuvînt nou cititorului care l-a cunoscut încă pe băncile școlii pe Anton Năcăjitul (de Grogorovici), pe eroii „Povestirilor unui vînător" (Turgheniev) și ai „Puterii întunericului" (Tolstoi). Și dacă totuși „Ion Ursu", „Păcat boieresc", „Bordeenii" și alte povestiri ale maestrului Sadoveanu au devenit pentru concetățenii mei o pagină nouă de istorie socială și artistică — aceasta se datorește în primul rînd faptului că arta prozatorului s-a contopit într-un tot organic și armonios cu acea viață pe care o înfățișează.

În cazul lui Sadoveanu esențial e nu numai faptul că ne-a dat o amplă frescă a vieții țăranului romîn într-una din cele mai furtunoase epoci ale istoriei lui. Esențial era și felul de a vedea, viziunea filozofică, socială și artistică a prozatorului. Poți să cunoști în toată amănunțimea detaliile vieții eroului, poți să-i semnalezi gesturile cele mai caracteristice, să alegi situațiile cele mai tipice. Poți în sfîrșit să scrii într-o limbă bogată și mlădioasă, să tipizezi limbajul eroilor. Dar în opera lui Mihail Sadoveanu pe lîngă toate acestea mai este ceva: o adîncă și nestrămutată convingere în dreptatea eroului său preferat. O astfel de convingere e posibilă numai atunci cînd autorul și eroul s-au contopit, cînd artistul se simte împuternicitul imensei mulțimi a fraților de clasă.

Sadoveanu și-a găsit eroul pozitiv printre țăranii muncitori. În lupta lor pentru pămînt, pîine și dreptate a văzut el simbolul vieții ce-și caută fără odihnă armonia. În ritualul vieții țărănești — expresia celei mai depline contopiri cu natura-mamă. Puțini sînt scriitorii care au descris atît de poetic și în același timp realist munca de toate zilele a țăranului și bogăția lui sufletească — mărturie a unei armonii morale, pe care nu mulți au fost în stare s-o pătrundă.

Majoritatea operelor lui Sadoveanu sînt un protest vehement împotriva orînduielii sociale care înăbușe și nimicește această bogăție sufletească. Scriitorul a găsit situațiile și cuvintele cele mai grăitoare pentru a stigmatiza pe marii proprietari ai pămîntului, pe reprezentanții statului burghezo-moșieresc, pe „lipitorile satului", care în majoritatea lor au ieșit din sînul maselor țărănești, dar și-au înstrăinat sufletul, au devenit împilatorii țărănimii.

Povestirile lui Sadoveanu de la începutul veacului sînt în același timp radicale pentru mulțimile satelor. Pe atunci Sadoveanu încă mai credea în forța miraculoasă a reformelor liberale, în înrîurirea binefăcătoare a unei intelectualități generoase.

Iluzii naive care nu i-au putut aduce prozatorului floarea mîngîierii. I-au prilejuit în schimb destule suferințe. A urmat sîngeroasa epopee a lui 1907, apoi războiul balcanic — mică repetiție a măcelului de la 1914-1918.

Nu e ușor să recunoști public șubrezia și zădărnicia unor silinți de ani de zile. Dar pentru Sadoveanu problema agrară nu era un capitol de carieră politică. Era sensul vieții, nucleul ideologic al operei. De aceea a găsit în sine puterea de a recunoaște că reformele visate sînt departe de soluția reală.

Dintre operele maestrului Sadoveanu apărute în perioada dintre cele două războaie mondiale, cititorul sovietic cunoaște din păcate prea puține. Au fost traduse: „Cocostîrcul albastru", „Bulboana lui Vălinaș", „Venea o moară pe Siret", „Hanul Ancuței" și cîteva povestiri mai mici. Dar și acestea sînt de ajuns pentru a face constatarea că ele reprezintă nu numai un pas înainte în desăvîrșirea măiestriei artistice a prozatorului ci și o nouă formă de exprimare a soluției sociale.

Mărturia unei dileme dureroase în fața căreia stătea prozatorul. Care este drumul armoniei vieții, adică al fericirii pentru țărănimea muncitoare? „Europenizarea", intrarea ei în curentul de capitalizare, sau păstrarea miturilor și obiceiurilor de viață străvechi? Era limpede că în veacul al XX-lea dezvoltarea se putea produce numai pe calea cea dintîi. De aceea primele povestiri ale maestrului sînt nu numai acte de învinuire împotriva orînduirii nedrepte, ci și avertismente. Mai mult: autorul cerea cu toată hotărîrea de la clasele conducătoare și guvernul care le reprezenta, schimbări

Războiul mondial, Marea Revoluție din Octombrie, mișcarea revoluționară din Romînia în primii ani de după război, au lăsat o brazdă adîncă în sufletul scriitorului.

Grozăviile celui de-al doilea război mondial n-au făcut decît să mărească și mai mult prăpastia dintre eroii pașnici și înțelepți ai lui Sadoveanu și lumea străină a măcelurilor imperialiste.

Soluția la dilema care l-a chinuit aproape cincizeci de ani, scriitorul a găsit-o în realitatea sovietică, în socialism. Acuma, cunoscînd în linii generale făgașul dezvoltării operei lui Sadoveanu, cititorul sovietic își poate da pe deplin seama cîtă sinceritate și bucurie adevărată conținea prima scriere postbelică intitulată „Lumina vine de la răsărit". Era o vastă lărgire a orizonturilor sociale, o schimbare fundamentală de concepție. Protestul singuratic al eroilor de dinainte de război renăștea în lupta organizată a lui Mitrea Cocor. Armonia vieții veșnic schimbătoare se întruchipa în lupta muncitorimii și a maselor țărănești pentru socialism și pace între popoare.

Era de ajuns pentru a vedea în opera lui Sadoveanu un fenomen aparte în istoria literaturii mondiale. Dar scriitorul nu s-a mulțumit cu aceasta. A întreprins o lucrare de regenerare a operei sale, pe temeiul metodei realismului socialist. Și iată, avem astăzi două cărți de o însemnătate cu totul deosebită: „Nada florilor" și „Nicoară Potcoavă". Cred că este un caz aproape unic în literatura contemporană. Și nu există dovadă mai elocventă decît aceste cărți ale maestrului Sadoveanu pentru a arăta ce înrîurire binefăcătoare poate avea asupra artei sincera și adînca însușire de către artiști a ideilor socialismului.

Începînd în 1951 cu „Mitrea Cocor", cunoștința cu opera prozatorului romîn se încheie oarecum în zilele noastre cu o nouă ediție a aceluiași roman într-o traducere nouă (a lui Iurii Kojevnikov). E un fapt semnificativ. Traducătorii sovietici pătrund tot mai adînc în specificul operei și bogăția limbii lui Sadoveanu, străduindu-se să satisfacă interesul crescînd al cititorilor noștri pentru cărțile maestrului Sadoveanu. Într-un articol închinat lui Gogol, Sadoveanu scria: „Arta lui Gogol de o putere plastică neîntrecută, își desvăluie frumusețile întîi și întîi poporului rus. Străinii sînt nevoiți a se mulțumi cu fărîmăturile banchetului divin, duh fără moarte, rezervat numai inițiaților". Îmi iau îndrăzneala de a afirma același lucru și despre opera maestrului romîn. Și totuși, constatarea aceasta departe de a-i descuraja pe traducătorii sovietici ai lui Mihail Sadoveanu, îl cheamă la o muncă încordată și plină de dragoste pentru înfăptuirea unei nobile misiuni: răspîndirea cît mai largă a slovei sadoveniene printre multele milioane de prieteni sovietici ai poporului romîn.

M. Fridman

Autorul articolului este unul dintre cei mai activi tălmăcitori din Uniunea Sovietică ai operei maestrului Mihail Sadoveanu.

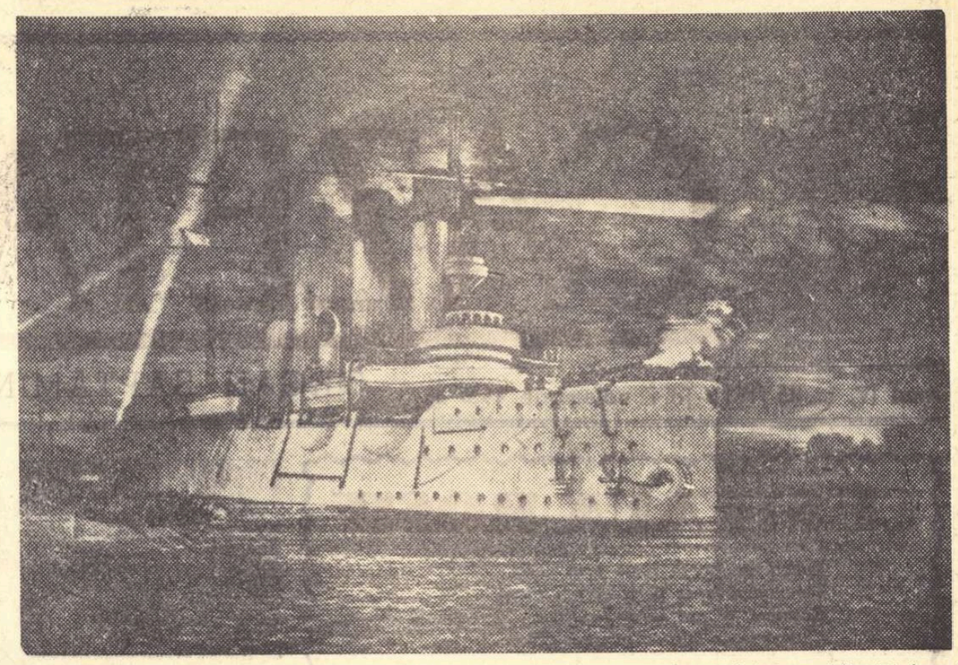

V. BIBIKOV — *„Salvele crucișătorului Aurora"*

Călători romîni în U. R. S. S.

Indiscutabil că literatura de călătorie — și cea românească în special — au cunoscut în ultimul timp o salutară efloreșcență. De subliniat se impune cu precădere însă un alt aspect al problemei și anume că specia cunoaște, față de începuturile ei ca și față de ceea ce a reprezentat pînă de curînd, un avînt calitativ, cu neputință de ignorat. Distincția este cu atît mai necesară cu cît vizitarea primei Țări a Socialismului de către călători romîni a însemnat pentru specia de care ne ocupăm, în ordinea dezvoltării și noutății ei, o simțitoare și vizibilă îmbogățire. Contactul reconfortant și lămuritor cu realitățile sovietice, pătrunderea esenței organizării socialiste, așa cum s-a răsfrînt ea în înflorirea materială și spirituală a societății, în moravurile primenite, în peisajul moral și natural al vieții ruse, a însemnat pentru ochiul uimit și sufletul răscolit al scriitorului romîn prilejuri de reflecții și de desfătare.

Călătoria a fost și a rămas un prilej de confruntări instructive. „On voyage pour changer, non de lieu, mais d'idées" *spunea Taine. În vechea literatură, concepută sub semnul realismului critic, actul memorialistic era expresia sufletească a unei individualități impulsionate de tendința ubicuității. Acum, și îndeosebi pentru călătorii în U.R.S.S., consemnarea impresiilor de drum reprezintă un mandat, împărtășirea lor fiind întotdeauna o chemare înflăcărată la prietenie, rod al unei generații legitimată istoric. De aici și densitatea notațiilor, fixarea la împrejurări bogate în semnificații inedite, descifrate de fiecare dată în lumina și contextul lor revoluționar. Este ceea ce și înviorează scriitorul și gazetarul comunist Alexandru Sahia în volumul său „U.R.S.S. azi" (1935), cea dintîi carte românească de călătorie cuprinzînd impresii din Uniunea Sovietică.*

Nu îmi îngăduie spațiul să caracterizez lucrarea pe larg, dar este sigur că ceea ce și-a pus pecetea peste fiecare din paginile ei, este sentimentul pe care l-aș numi poate impropriu: entuziasmul revelației. Sahia pășea peste pămîntul și printre oamenii unei lumi libere și mîndre, calomniată de dușmanii ei cu neobosită violență. La fața locului, călătorul descoperea însă adevărata înfățișare a lucrurilor și exista în acest act un izvor nesecat de satisfacții și încredere. „Fac pe zi kilometri întregi — *povestea Sahia.* De multe ori mă opresc uimit și mă mulțumesc numai să privesc mulțimea asta care aleargă parcă în același sens — atrasă către aceeași țintă".

Sahia își verifica febril presupunerile — și uimirea pasionată întovărășea fiecare contact cu realitatea socialistă.

Dacă aceasta era starea de spirit a lui Sahia, Zaharia Stancu, călătorind pe aceleași meleaguri, cu 15 ani mai tîrziu, ca cetățean al unui stat democrat-popular, își consemnează impresiile sub semnul unei alte dispoziții.

„Călătorind prin U.R.S.S." este o carte în care darurile romancierului fac bună casă cu cele ale publicistului.

Capitolele se desfășoară alert, totul respiră un aer familiar, autorul e prevenit că se află pe pămîntul Revoluției din Octombrie, unde lucrurile, faptele și oamenii au dimensiuni de istorie. Nu-și mai face loc uimirea, pentru că în linii mari fenomenul vieții socialiste este de acum perceput și asimilat. Ceea ce se întîmplă acum este cunoașterea în adîncime, familiarizarea, nu atît cu structura socială a orînduirii, cît cu peisajul ei moral și psihologic, cu acel adaos inedit la mai vechea și universala înfățișare a oamenilor.

Nicăieri în proza lui Zaharia Stancu nu am întîlnit, ca în acest volum, o senzație mai deplină de optimism robust și de nestrămutată credință în valorile sufletești excepționale ale omului. Certitudinea că drumul pe care pășesc oamenii sovietici este de fapt drumul de viitor al omenirii, îndreptățește pe scriitor ca în vizita prin Stalingradul ars de luptele ultimului război să vadă, nu chipul de azi al orașului (vizita avea loc în urmă cu cîțiva ani), ci acela de mîine, elegant, pitoresc și modern. Devenirea universală este legea vieții și în comunism acțiunea ei se exercită tot atît de intens pe cît ne lasă astăzi s-o bănuim cele mai înaripate reverii. Concluzia popasului la Stalingrad este edificatoare.

Cu acest memorial Zaharia Stancu a substituit vechii reprezentări despre U.R.S.S., tabloul în care neobișnuitul se topește făcînd loc relatării vii, dar lucide, despre ceea ce a cunoscut grandios și tulburător în marea țară vecină și prietenă. Doar ritmul adesea precipitat, cu intervenții apreciative frecvente, indică cititorului temperatura înaltă la care Zaharia Stancu și-a scris notele de drum.

Cu „Meridiane sovietice" Geo Bogza depășește accepția comună a reportajului de călătorie care, fără a încerca o definiție, își propune să consemneze lucid impresii despre tărîmuri și figuri de abia cunoscute. Bogza a contopit în notele sale de drum metafore și personificări, accente patetice și ritmuri somptuoase — toate slujind cu grație și vigoare, cu pasiune și dramatism, unui singur țel: descoperirea de noi și tulburătoare înțelesuri despre realitatea sovietică.

De la un capăt la altul, parcurgem un poem solemn și grav, înfiorat de spectacolul măreției. Bogza stabilește raporturi inedite între curgerea vremii și natură, între trecut și viitor, între om și istorie. Viziunea globală asupra acestei lumi e unică, tabloul zugrăvit capătă dimensiuni de mitologie: categoria timpului devine o prezență dinamică și, prin simbolurile invocate, grandioasă.

Splendorile peisajului sînt atît de covîrșitoare, încît inspiră antiteze neobișnuite, așa cum într-un vis devin posibile nu numai răsturnări de termeni, dar și închipuiri, de potrivă emoției ce naște cele mai extraordinare iluzii. Călătoria spre Leningrad, sub lumina celei dintîi nopți albe, împreună suavitatea vechilor legende cu farmecul melancolic al întinderilor nemărginite. Tabloul e uluitor și aminteșie de pînzele lui Levitan, prin acel amestec inefabil de gingășie și vastitate ce dau laolaltă măsura lumii ruse.

Cînd ascultă bătaia ceasului din turnul Spaski, Bogza aude poporul rus urcînd treptele pline de glorie ale zbuciumatei sale istorii. Șanțierele din Moscova vorbesc poetului despre poezia viitorului comunist. Între aceste două momente stau altele, sugerate într-o gradație fin marcată, ce degajă o impresie de fabulos, de vis, de iluzie fantastică — însă totul crește și se sprijină pe elementele cele mai concrete și mai palpabile.

Pătrunse de spiritul prieteniei, admirației și cordialității, memorialele scriitorilor romîni despre U.R.S.S. reprezintă un omagiu adresat celor ce-au înfăptuit „marele vis al popoarelor". *Timbrul lor poematic și evocator, căldura și fastuoasa poezie ce le străbat, norocul îndeajuns despre plenitudinea sufletească pe care inimi sensibile o resimt călătorind prin Țara Socialismului.*

H. Zalis

„Descoperirea unui continent necunoscut"

În perioada fascizării țării, conștiințele integre ale intelectualilor romîni progresiști au făcut cunoscute maselor largi de cititori marile realizări ale vieții culturale sovietice și au atras atenția asupra celor mai de seamă opere ale literaturii socialiste. Interesul pentru mesajul ei umanist și revoluționar s-a exprimat în forme diverse, întotdeauna entuziaste și este de relevat în acest sens, ca un exemplu proeminent, poziția pe care s-a situat maestrul Tudor Arghezi. În 1934, cînd Romînia reia legăturile diplomatice cu Uniunea Sovietică, Tudor Arghezi, în articolul „Soviet și intelect", publicat în „Adevărul literar și artistic", saluta acest eveniment care „echivalează cu descoperirea unui continent necunoscut". Marele poet e impresionat în primul rînd de uriașa revoluție culturală care cuprinsese mase largi de oameni, trezind la viață intelectuală un popor ținut timp de veacuri în întuneric: „Sub raport de cultură, de la sută-n sută aproape analfabeți, rușii au trecut aproape la suta științelor de carte. Cum s-a putut petrece acest miracol, numai în 16 ani de sforțări, fără precedent și istovitoare în toate domeniile politice și sociale, paralele cu învățatul literii, al expresiei și al cărții?"

Amintind de criminala campanie de calomnii la adresa primului stat socialist din lume, Tudor Arghezi se arăta interesat de viața intelectualului sovietic, căruia i se creaseră condiții de lucru necunoscute celor din societatea capitalistă.

În același an, 1934, „Viața romînească" publică un număr întreg (10—12 iunie) închinat reluării legăturilor diplomatice cu U.R.S.S. O suită de articole interesante, privind aspectele cele mai variate ale vieții sovietice, informau cititorul romîn despre: „Industria, țărănimea și agricultura în U.R.S.S.", „Tolstoi și revoluția rusă", „Organismul economic sovietic și Romînia", „Pe marginea unui ziar din Moscova", „Cooperația în Rusia sovietică", „Școala în Rusia sovietică", „Filmul rusesc" etc. Timp de cîțiva ani pe ecranele cinematografelor noastre rulează filme sovietice care stîrnesc admirația pentru conținutul de idei și măiestria artistică a realizării. Revistele publică unele schițe sau versuri ale poeților sovietici (în „Viața romînească" apar două schițe de V. Kataev: „Încorijibilul" și „Un exemplar", o povestire de Panteliimon Romanov ș.a.), dar curînd dezvăluirea realității sovietice este interzisă odată cu înăsprirea terorii fasciste. Alături de presa condusă de partidul comunist, sau aflată sub influența partidului, un număr restrîns de reviste cu orientare progresistă, conduse în general de intelectuali cu vederi democratice, au încercat, în limita posibilităților, să comunice maselor largi de cititori adevărul despre Uniunea Sovietică. Deosebit de interesant este să urmărim în această privință, revista „Viața romînească" în paginile căreia au publicat scriitori sau critici de înaltă valoare ca Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Mihai Ralea ș.a. În rîndurile care urmează, vom prezenta sumar ecoul pe care-l înregistrează literatura sovietică în coloanele „Vieții romînești". Interesul animatorilor revistei pentru literatura rusă, manifestat încă de la primele numere, se extinde, după 1920, asupra literaturii realismului socialist. Revista publicase și continua să publice lucrări beletristice aparținînd lui Korolenko, Gleb Uspenski, Goncearov, Cehov, Turgheniev, precum și studii despre Korolenko, Tolstoi sau amintirile lui Gorki despre Tolstoi (1920) în traducerea lui Ionel Teodoreanu, apreciată călduros de Ibrăileanu. În același timp, „Viața romînească" face loc știrilor privitoare la activitatea literară din Rusia Sovietică. Încep apoi să fie prezentate unele cărți citite în traduceri germane sau franceze și sînt publicate lucrări de generalizare asupra literaturii sovietice. Semnînd cu inițialele G.I., Ibrăileanu vorbește cu entuziasm în 1920 despre „Copilăria mea", prima parte a trilogiei autobiografice a lui Gorki. În domeniul prozei realist-socialiste, „Viața romînească" se ocupă, în recenzii și articole, de opera lui Șolohov, Gladkov, Ehrenburg, Vsevolod Ivanov, Lidia Seifulina, Leonov, Ostrovski, Panfiorov, Fadeev, Furmanov, Serafimovici ș.a. Paul Zarifopol îl citește pe Ehrenburg prin intermediul unor traduceri germane și nu-și poate reține exclamația entuziastă: „Cartea lui Ehrenburg îți dă, ca imagini, un strălucit și consistent ospăț. Nu socotim efectul tonic al unei inteligențe neadormite". „Pe Donul liniștit", citit într-o traducere franceză, este considerat de D. I. Suchianu ca o „capodoperă a literaturii rusești de după război". În „Cimentul" lui Gladkov, un recenzent descoperă semnificații deosebite. Maiakovski este considerat pe drept cuvînt „neîntrecut în prezentarea artistică a conținutului nou", autor al unei „poezii tumultuoase, meșter îndrăznet al cuvîntului, inovator iscusit în expresia artistică". Scriind în 1937 despre poezia lui Vl. Maiakovski, Gheorghe Dinu se oprește la caracterul ei agitatoric, mobilizator. Despre Block, Esenin, Tihonov vorbește Elena Eftimiu în „Poeții Rusiei Sovietice" (1933).

★

Inspirîndu-se din lupta poporului pentru libertate, pentru construirea unei vieți noi, punînd în prim plan figura omului biruitor, literatura sovietică și-a găsit prieteni entuziaști, admiratori constanți și popularizatori neobosiți printre intelectualii progresiști din țara noastră chiar în perioada cînd reacțiunea deținea puterea politică.

Tiberiu Avramescu

UN PANOU FESTIV

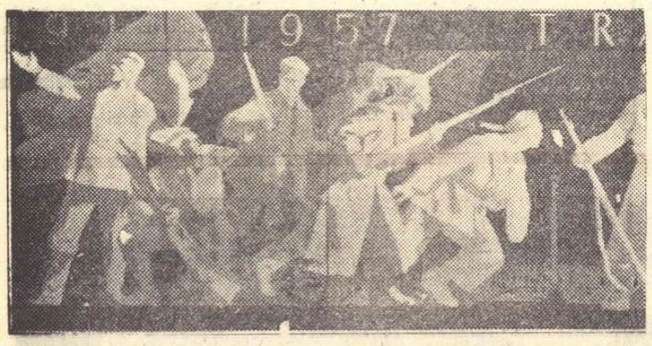

Un colectiv al artiștilor plastici din Capitală a realizat în cinstea celei de a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie un panou înalt de 4 m. și lat de 40 m., o compoziție în stil de frescă împodobind intrarea în expoziția festivă organizată de A.R.L.U.S. Autorii panoului sînt Szönyi Ștefan, artist emerit, Roni Noel și Cova Iosif, laureați ai Premiului de Stat. În măsura în care acordăm acestei compoziții, luată în totalitatea ei, caracterul de afiș, ea satisface în cel mai înalt grad cerințele genului. Panoul este într-adevăr o realizare artistică de prim ordin, iar ideea de a o plasa în plină stradă, în văzul mulțimii, idee care nu se putea naște și dezvolta decît în orînduirea socialistă, este binevenită. În proporțiile, avîntul și simplitatea nobilă a compoziției se simte patosul ideii leniniste despre propaganda monumentală. În suita de imagini se oglindesc luptele istorice, forța și neîncetatul progres care caracterizează viața omului sovietic.

Prin cele nouă grupuri de oameni — fiecare grup formînd o compoziție de sine stătătoare, ideea de unitate fiind redată însă prin ritmică și plasticitate decorativă — tabloul exprimă glorioasa istorie a puterii sovietice.

Printre compozițiile acestea — ca „Asaltul Palatului de Iarnă", „Primul manifest al puterii sovietice", „Crearea centrelor industriale și a colhozurilor", „Marele Război pentru Apărarea Patriei", etc — se găsesc și unele care, lăsînd la o parte evocarea faptelor istorice concrete, oglindesc evenimentele cu ajutorul unor alegorii. Dar și aceste alegorii exprimă viguros conținutul de idei al momentului istoric.

Prezentarea în forme cît mai variate, corespunzînd totuși unor situații date, a celor 39 de figuri a ridicat în fața artiștilor greutăți serioase. Ceea ce atrage de la bun început atenția privitorului — abstracție făcînd de efectul decorativ — este modul prin care artiștii au reușit să dea un contur individual fiecărei figuri (realizate la proporții supradimensionate de 3 metri); iar în al doilea rînd, impresia că aceste caractere individuale se topesc într-o unitate coerentă de simțire și voință. Prin ritmica ei, compoziția întregește în mod deosebit această impresie.

În lucrarea de mari proporții a lui Szönyi, Roni Noel și Cova predomină în mod evident, luminos, elementul de desen liniar, cu rezolvări de umbră și lumină, culoarea jucînd un rol secundar. Poate că prin folosirea mai pronunțată a culorilor valoarea expresivă a panoului ar fi crescut, însă fără îndoială că artiștii s-au gîndit că o eventuală potențare a elementului fastuos, a focului feeric al culorilor ar fi diminuat ideea de monumental. Realizatorii au fost conștienți că, rezolvînd problema în stilul frescei, accentul trebuie să cadă pe reprezentarea completă, pe avîntul formelor expresive, pe ritmicitatea liniilor, — toate subordonate monumentalului.

Regretabil este însă faptul că nu vom putea admira acest panou decît pe durata expoziției, deoarece materialul din care e confecționat nu se pretează unei conservări îndelungate. O altă problemă care se mai ridică este aceea dacă asemenea opere precum și altele asemănătoare — după o prealabilă adîncire a expresiei lor artistice — nu ar merita să împodobească frontispiciul vreunui edificiu public, pentru ca în felul acesta ele să răspundă pe deplin rolului lor agitatoric.

I. Dimény

L. V. ȘERVUD — *„De strajă" (fragment)*

Poeții cîntă MAREA REVOLUȚIE

EXODUL UMBRELOR

De unde aceste umbre gonite
strălucite,
de prin păduri ivite,
țîșnite
din pămînt?
De unde aceste umbre ciudate
lunecate,
din mări întruchipate
din aer
și din vînt?

Nenumărate umbre ușoare
de-a-ncălare,
la brîie cu cuțite,
cu flinte vechi în spate,
cu straie ponosite
și bărbi înzăpezite,
cu dîre de morminte și dîre de balade,
vin dintr-o moarte mare,
vin umbre călătoare.

In frunte cneazul Igor, tăiat ca-n stîncă.
Lîngă,
făptura-i legănată semeț pe-un cal bălan,
Bogdan Hmelnițki vine să strîngă-n
mîna stîngă
o suliță
și-n dreapta albastrul buzdugan.

Cu Pugaciov și Razin
ies din coșciug mujicii
la praznicile spadei
și-al furcilor festin.
Opincile lățite de-atîta drum prin veacuri
au împînzit pămîntul
și vin ca apa
vin!

Ermak și-adună marea oștire-n
zări sibire
și iată că taigaua și tundra scot faimoș
armuri cărora lutul
le-a stins din strălucire
și-n care-a ros rugina
și ploi au ros
vîrtoș.

Siberia-și adună și decembriștii.
Săbii
dau zăngănit de lupta atîtor deportați.
La mările-nghețate au poposit corăbii
și sănii trec la țărmii crestați
și înghețați.

Tîmplarule Halturin, și tu țîșnișI din moarte
ca flacăra din banii ascunselor comori?

Prietene Obnorski,
vechi muncitor cu carte,
și tu învii în rîndul
celor nemuritori?

Fii bun sosit, Potemkin!
Coboară vechea scară
a navei emigrate la maluri romînești.
Aceleași sînt și Neva
și zarea boreală,
dar vasul Aurora te-așteaptă.
Nu-l rîvnești?

Bătrîna humă morții din bezna goală-i
scoală
ci vin
ci vin
uciși din nouă sute cinci.
Se desfășoară iarăși văpaie de răscoală
și iarăși dorm palate ucise sub opinci.

Vine un zid năprasnic de umbre
și penumbre
iscate din balade, hrisoave și pămînt.
Vestmînturile morții mucegăite, sumbre
sînt date jos
și trupul îmbracă nou vestmînt.
Prind craniile carne
și ochii prind lumină
reintră în mișcare viu, nemișcatul trup,
inima iarăși cîntă pe-oprita violină
și de pe buze-nchise
tăcerile se rup.

Noi cavaleri cu coifuri de aramă
sau căciulă
de astrahane rare sau de turcane moi
prin stepele Rusiei fac iarăși caraula
și-n revoluții intră
reîncarnați eroi.

Ei nu mai sînt cenușă bătrînă
nici țărînă,
și-au conservat mumia sub flori și arături
și-n numele vieții
cei morți cu armă-n mînă,
aduc pe front cohorte de noi întăriturI.

Ei sînt pentru Octombrie
au fost pentru Octombrie,
ei luptă în Octombrie cu cei contemporani.
Atîta doar că ochiul nu-i vede nicăierea
dar inima îi simte
alături
partizani.

OASPEȚELE PALATULUI DE IARNĂ

Chelii pomădate și trese și mîini cu inele
și fracuri cernite sub care bat inimi cernite;
Palatul de Iarnă e parcă-ntre ziduri de gheață
urînd primăvara vestită și veșnică-a lumii.

La masa din lemn cumpărat de la zonele calde
unind abanosul închis în ebenul roșiatic
stau mîinile albe de sloi ca să sprijine tîmpla
lui Kérenski, omul vîndut, cumpărat ca-n tarabe.

E clipa cea grea cînd la poartă bat crainicii morții,
cînd sufletu-și face bilanțul vieții lăuntric.
Da domnii miniștri se tem să-și mai facă bilanțul
și-n preajmă privesc cu irise de fiară-ncolțită.

Bilanțu-i zădarnic. La ce bun să scoată din suflet
furuncule, zdrențe, rugină, cocleală, leșie.
Mai bine-i atunci cînd nu ai conștiință în tine
să nu-ți faci cu groază examenul de conștiință.

Și moartea-i la ușă. Iar valul mulțimii se-aude
cum marea se-aude atunci cînd de țărmuri te
apropii.
Vai, marea îneacă! și gîndul acesta-nspăimîntă,
cheliile ard și transpiră-n ciorchine, la masă.

—Dar unde sînt junkerii, cerberii noștri de pază?
—Acolo spre unde și voi, în curînd, vă veți duce!
—Și unde-i norocul scontat pentru ultima clipă?
—Acolo spre unde și voi, în curînd, vă veți duce!

Și ochiul se cască de cvarț, în osoase orbite,
și tremură mîna ca varga și-n palmă-i sudoare.
Deasupra palatului oare o coasă se-aude
și cine lovește în hornuri cu-o mare secure?

Pămîntul se chinuie. Inima, ca o cățeană
legată în lanțuri și biciuită la sînge, —
chelălăiește de groază. Iar pielea e verde —
bag-seamă tot trupul e plin, pînă-n creștet de fiere.

Ehei (nu se știe de unde și cînd apăruse)
o galbenă doamnă-a-nceput să danseze prin sală
pe creștet purta o tichie de mărgăritare
și doamna, dansînd, fluiera și rîdea ca o tîrfă.

Și-atunci un ministru posac s-a trezit deodată
că și el danseză și poartă tichia pe creștet, —
că rîde și fluieră — alături de galbena doamnă
și-alături de ei, alți miniștri cu fracuri sucite.

Dansa tot palatul și-n el Nebunia drept oaspăt,
rîdea pîn-la lacrimi, plîngea pîn-la rîset, în turmă —
și sec clinchetit-a tichia de mărgăritare
palatul întreg'nebunise.

Dansau și pereții și mesele-n patru picioare
cînd moartea inelul mereu și-l strîngea din afară
și-o salvă de tun a tunat de pe crucișătoare, —
iar veacul privea la fereastră-amusat, balamucul.

In colț un ministru sorbea o licoare, tăcut.
Paharul cu otravă era fumătate băut...

Al. Andrițoiu

ZBOR DE OCTOMBRIE

„Steaua pe care stăm e roșie..."
(Zaharia Stancu)

Alunec pe Calea Laptelui, pe curcubeul nocturn,
sub linele pulberi lunare, către Asia veche,
și trec printre stelele nopții ca printre creneluri de
turn;
elicea stîrnește din ceruri furtunile lumii-n ureche.

In zbor sînt de zile și nopți și încă mai am
sub mine pămînturi prietene, ce ieri le știam după
nume.
Din postul înalt-migratoriu, cuprind în minusculul
geam
pe rînd continentele roșii, nesfîrșita mea lume.

Da, steaua noastră e roșie. O văd de acI:
sub noi candelabre își leagănă orașele-n spații.
Da, steaua noastră e roșie, de cînd izbucni
Revoluția dreaptă, cu sabia sa de jăratic.

Dar, steaua mea între stele, știi bine, căci tu ai văzut
întîiul octombrie liber, cu fulgerul roșu-n aripă:
Revoluția nu e-n muzee, și nu e la timpul trecut,
Revoluția tînără-o poartă în șimburu-i fiece clipă.

Revoluția n-are odihnă, e veșnicul mers.
Nici îmbrățișînd tot pămîntul n-are să moară!
Da: steaua noastră e roșie!
Sînt beată de-acest univers
prin care alunec în noapte sub steaua polară...

Axia, octombrie 57

Veronica Porumbacu

SOSISE ORA

Se năclăise țarna de sînge și sudoare;
Dospea-n ea suferința ca într-un aluat.
Cu fiecare frunză căzeau foi mici de soare
Și noaptea ca uitarea se pogora pe sat.

Crescuse iarbă veche pe margini de tranșee
Și bărbi cu părul aspru la cei de dedesupt,
Incinși peste mantale cu funii și curmee,
Cu încremeniri de piatră de stei pe chipul supt.

Durerea coborîse în oameni ca o noapte,
Umblau cu toții parcă prin nesfîrșiri de ceață,
De nu vedeau deasupra nici căile de lapte,
Nici nicăieri, departe, vreun semn de dimineață.

Dormea orice ființă cu moartea cot la cot,
Și foamea pretutindeni cu ea, ca o nebună·
Căluțu-oprise-n gură, un țipet, peste tot,
Și apa în fîntînă-avea iz de mătrăgună.

In sufletele pline de lacrimi și obidă
Nu încăpu deodată mai mult, o picătură.
Un fluture crescuse, ascuns, în crisalidă,
Hrănit cu răzbunare, cu umilinți și ură.

Dar nu știu cîte veacuri tot nu sosise ora,
Dar ea bătu deodată la un ceresc pendul;
Intr-o cabină poate, pe vasul Aurora,
Și a strigat poporul, c-un singur glas: Destul!

Demostene Botez

COPACUL

„Sînt bătrîn ca bătrîna măicuță Rusie,
ca apele Nevei eterne, arhaic...
Eram pe atuncea pădure, pădurea!
Eu, singurul martur al vremii acele de umbră
rămas singur strajă
bătrînei măicuțe Rusii...
In inima vastei piețe deșarte
cu trupul în cercuri de fier, ferecat
— mujic vegetal osîndit putrezirii —
priveam, drept și mut, rădvanul de gală
în care trecea
Majestatea Sa Țarul!
Și brațele goale de frunze și negre,
multiplele brațe-ale țării, chircite,
urcau toamnei sure, scheletic, blestemul.
Imense creșteau, subteran, rădăcinile mele,
prinzînd fără număr, în clește Palatul,
atente la semnul istoriei, roșu.
Masiv dominam judecata Rusiei:
Palatul de Iarnă-așteptA să rostesc eu sentința...
Din trunchi mi-au mușcat schije, gloanțe
și-acum zac uitate în inima mea...
Am stat meterez luptătorilor roșii
iar sîngele meu de rășină, din răni
cu-al lor s-a-nchegat într-un roșu amestec.
...Și-n zorii aceia de toamnă unică
în toată istoria pomilor lumii,
cu brațele mele — pădure rusească —
eu am făcut istoriei semn,
să sfarme Palatul de Iarnă cu tunul.
Și rănilor trupului meu zbîrcit de vechime,
tămadă le-a fost într-o zi o hîrtie;
au pus un afiș: „Decret pentru pace..."
A fost un ostaș, un bătrîn ca și mine;
la piept decorația asta mi-a prins.
Și-atunci, pentru cea dintîi dată,
rupîndu-mi cătușa de fier,
am dat în genunchi eu, copacul
— un trunchi anonim și simbolic:
pădea în piață, cu flamure roșii — hlamidă
un alt suveran, uriaș
M a j e s t a t e a S a R e v o l u ț i a!"

Romulus Vulpescu

Vă prezentăm poeți sovietici

LEONID MARTÎNOV

Autor al volumelor „Lukomorie", tipărit în anul 1946, și al culegerii intitulată simplu „Versuri" — 1956, Leonid Martînov — mai ales după apariția ultimului său volum — a devenit unul dintre cei mai citiți și apreciați dintre poeții sovietici, beneficiind de o mare bogăție de idei și de o expresie artistică nouă.

N. S.

REVOLUȚIA

Revoluția
se pîrguia
și-apoi s-a dezlănțuit.
Ca un steag purpuriu desfășurat
revoluția, pleoapă-albastră a luminat
ochii săracilor.

Bogătașii s-au sforțat, s-au zbătut
s-o-nvăluie-n discursuri; ucazuri
i-ntretăiau chiar de la-nceput;
ei numai să n-aibă năcazuri.
Dar porni revoluția, ea, la asalt
smulgînd poarta grea din canatul înalt
proclamîndu-și poruncile sale
deasupra ruinelor imperiale.

Pe săraci, ea, înalta, îi ridica
și-i îmbrățișa, proletara.
Ea-nțelegea fără cuvinte
letona, maghiara,

chineza, germana,
slovaca, cehește...
cu toți să trăiască alături în lume,
cu toți să se prindă de mînă, frățește.

Se pîrguia, ne-amintim, se pîrguia
în mine, în ceața subsolurilor,
în cozile mute din fața ghișeelor
în cerul murdar al tranșeelor.

Revoluția a descătușat
pe toți chinuiții din cazemate
învins amarnic și descins.

PUIUL DE HULUB

Deodată ovalul spart de ou, întîiul
ivi din coajă, fraged, puiul.

Așa era, și fraged, puiul
ivit din albul cojii, iată.
Ca-ntr-un penaj de plumb, er...

Era de statul unui plumb
uitat pe țeavă, neaprins,
cu arma aruncată-n cîmp
cînd ucigașul fuse prins

Ereții să nu-l poată
sfîșia.

In romînește de **Nichita Stănescu**

DETAȘAMENT DIN GARDA ROȘIE, IN ZILELE REVOLUȚIEI

Cuvînt despre Șcipaciov

Poetul și-a sărbătorit adolescența în Revoluție. Șcipaciov nu cunoscuse pînă atunci decît experiența dureroasă a copilului-argat pe una din nesfîrșitele moșii din vechea Rusie. Ca și Esenin va fi hălăduit pe drumul stepelor, visînd clipa de care ne vorbește într-una din frumoasele poeme-confidență: **„Gonea o rază ceața de pe casă / Și soarele, îndată deșteptat / Ca mine, cu-o privire somnoroasă / Suia peste cirezile din sat /... Pe front am fost. Asemenea scînteii / In luptă cînd alarma scăpăra / Pe umezile ierbi ale Crimeii / Un soare sîngeriu se ridica".** Iar amintirea toamnelor de conac ni se rezumă simbolic în **Tescuitorul de struguri.** Cu victoria Revoluției, Șcipaciov a devenit un trubadur al epocii noi. Dimineața colhozului, livezile grele de rod, tînărul tractorist care străbate zările largi ale cîmpului sînt cîteva din prilejurile de entuziasm și adevărată poezie la Șcipaciov. Sub cerul patriei — cum și-a intitulat un ciclu de poeme — cutreieră liber, ia parte la atîtea evenimente constructive, simțind că **„In toate amănuntele-i terestre / Pămîntul meu natal îl îndrăgesc".** Riul căruia oamenii sovietici îi schimbă cursul, deputata vorbind cetățenilor, cîntecul privighetorii amestecîndu-se cu forfota orașului sînt consemnate totdeauna cu tresărirea înfiorată a poetului autentic.

Fiului său îi cere, dorindu-i în același timp, ca „Urcînd pe cărarea cea dreaptă, / Băiete să-mi crești surizînd / Să știe sufletul întreagă / Toți cei ce sînt oameni cinstiți / Stăpîni sînt în patria-mi întreagă / Constructori și ostași oțeliți". Sînt versuri scrise în 1943 cînd poetul, alături de atîtea milioane de ostași sovietici, lupta împotriva fascismului. Acestei lupte aprige împotriva cotropitorilor, unică prin dramatismul ei, i-a păstrat amintirea vie.

Șcipaciov e și un poet al iubirii, al iubirii împlinite. S-ar putea cita atîtea din grațioasele madrigale pe care le găsim traduse de Veronica Porumbacu în volumul **Poezii și poeme.** Cît de firesc sună mărturia:

Cînd zilele iubirii-mi vin în minte,
Ceva nu-mi pot defel închipui:
Că n-am știut de tine mai-nainte,
Că tu mi-ai fost străină într-o zi.

Rugină prindă ornicele-n turnuri,
Căi multe să mai am de străbătut,
Eu binecuvîntez acele drumuri
Ce-au vrut să ne-ntîlnească la-nceput.

Și ușorul zbor de meditație sentimentală adaugă „Iubirea e o melodie / Ce nu e prea ușor s-o scrii". Oricare antologie a poeziei de dragoste va reține versul senin al lui Șcipaciov, acest trubadur al epocii noi.

Liviu Călin

ASALTUL PALATULUI DE IARNA

Fericirea de a avea un prieten

Articol scris pentru „GAZETA LITERARĂ"

Prietenia este întotdeauna reciprocă, la fel ca și dragostea. Prietenia exclude minciuna, prefăcătoria, nesinceritatea. Prietenia e mai degrabă un atribut al inimii, decît al rațiunii. In prietenie, principalul lucru este sentimentul și nouă, celor care scriem, cuvîntul prietenie ne este foarte familiar, căci noi închinăm întreaga noastră viață cultivării sentimentelor.

O singură dată am avut ocazia să vizitez Romînia, dar impresiile căpătate vor fi de neuitat. Dacă atunci cînd ești departe de ceea ce ai văzut, sentimentele pe care le-ai resimțit, atunci cînd erai aproape, nu te vor părăsi, apoi ele vor reveni cu toată puterea. Uneori numai notele dansului popular „Ciocîrlia", pe care l-ai auzit interpretat cu instrumente populare, sau numai simpla stringere de mînă a unui muncitor de la „Grivița Roșie" te mișcă cu mult mai adînc decît zece discursuri pe tema importanței culturii muzicale sau a dictaturii proletariatului. Răspunsul modest al bătrînului țăran din satul Bod, Ion Cristoloveanu, despre felul cum a intrat în întovărășirea „Horia, Cloșca și Crișan", a însemnat pentru mine nemăsurat mai mult decît pagini întregi de materiale statistice cu privire la dezvoltarea sectorului socialist la sate.

Nu sînt împotriva statisticii, dar într-însa nu găsești adeseori sufletele oamenilor. In povestirea bătrînului țăran, însă, poți vedea ca într-o picătură de apă căzută în praful drumului, grădinile de pe margine. „Intri cu toată inima? ne-a întrebat președintele — povestește Cristoloveanu — și eu i-am răspuns: „Dar cum dracul să intru cu ea jumătate". Și acum, slavă domnului, am muncit mult și am cîștigat din plin".

Cunoștința cu tehnicianul uzinelor „Steaua Roșie", care fabrică strunguri și vagoane, cu Ion Paler, a avut pentru vizitatorii străini din Danemarca, Belgia, Grecia și Austria, efectul unei strălucite demonstrații despre superioritatea modului de viață într-un orășel muncitoresc socialist în comparație cu acela al muncitorului chiriaș în blocul cine știe cărui capitalist. In orășel puteai fi atras nu atît de instalația de gaz metan, apă, canalizare subterană, atît de necesare traiului, ci mai ales de felul strălucit în care erau aprovizionate piața, căminele de copii, cantinele, creșele și multe alte lucruri de felul acesta. Elena Paler citea „Ana Karenina" iar eu m-am putut mîndri cu faptul că m-am străduit să-mi petrec vremea în modul cel mai plăcut, citindu-i pe Sadoveanu.

Cînd mă voi întîlni cu meseriașii de la noi, le voi povesti despre uriașele realizări în domeniul învățămîntului și pregătirii profesionale a tinerilor din industria chimică și metalurgică, în Orașul Stalin. Acolo unde pînă mai ieri erau maidane și circiumi, azi crește orașul care face gloria industrială a Romîniei noi. Mi s-a spus adeseori aici „am folosit experiența Uniunii Sovietice". Foarte bine. Folosirea reciprocă a realizărilor de acest fel e una din cele mai bune rezultate ale unei prietenii.

Mă gîndesc că nu în zadar și-au dat viața cei mai buni fii ai poporului romîn. Noi am văzut Doftana închisoarea de piatră, și despre ea ne-au vorbit foștii ei prizonieri, și nu în zadar s-a născut cîntecul pătruns de cel mai înălțător optimism:

Trece, trece, trece,
Doftana asta rece,
Doftana azi petrece,
Și noi ne veselim.

N-am uitat acest cîntec, dragi prieteni! Optimismul său se datorește faptului că l-au cîntat chiar foștii deținuți ai îngrozitoarei temnițe, cu monstruoasa ei secție H, deținuți care au cîștigat nu numai propria lor libertate, dar și pe aceea a întregii țări. Fără îndoială, o mare importanță în cîștigarea acestei libertăți a avut-o prietenia între popoarele noastre vecine, născută în focul luptei de eliberare de sub jugul fascist și, mai tîrziu, în lupta de reconstrucție. Nu pentru asta, oare, mamele ostașilor sovietici căzuți ne întreabă pe cei care avem fericita ocazie de a vizita Romînia: „Cum trăiesc romînii? Își aduc aminte de copiii noștri? Au poate nevoie de vreun ajutor?"

E de prisos să mai comentăm aceste cuvinte ale mamelor sovietice și să mai explicăm sentimentele lor. Amintirea Olgăi Bancic, decapitată la Stuttgart, te face să nu poți fi indiferent față de calea pe care trebuie s-o urmeze poporul romîn. Pentru viitorul fericit al poporului lor au acceptat să moară oameni ca Olga Bancic.

Participînd la dezvelirea statuii lui I. L. Caragiale, în Ploești, noi ne aduceam aminte cum, cîndva, acest oraș al petrolului era încercuit cu creionul roșu pe toate hărțile piloților noștri, care erau preveniți astfel să nu distrugă bogățiile poporului romîn. A bombarda și a dezveli monumente, sînt lucruri total diferite. Lumea trebuie clădită pe baze largi, umaniteriste, și nu pe arsenaluri secrete de distrugere sau pe planuri perfide.

Tînărul romîn, în zilele Festivalului, a hrănit cu grăunțe din aceeași pungă de hîrtie porumbelul alb al păcii, alături de tînărul din America sau de negrul din Sudan. Acest gest simbolic e mai puternic decît undele posturilor de radio „Europa liberă" sau „Vocea Americii".

Noi sîntem vecini. Am avut aceiași dușmani și prieteni. Vecinătatea cu Balcanii, apropierea teritorială de popoarele slave, sîngele vărsat de nenumărate ori în lupte comune, sînt de natură să ajute înțelegerii noastre reciproce. Luptele de la Plevna nu sînt un simplu episod militar, ci sînt pagini scrise cu sînge în istoria Romîniei și a popoarelor balcanice vecine. Renumitul Nicolae Grigorescu a văzut cu ochii săi luminoși aceleași fapte ca și Vasili Vereș ciaghin și Vsevolod Garșin, care au pășit în drumul către primele lor creații prin ținuturile voastre ospitaliere. Cînd citeam despre întîmplările din iunie, în diferite broșuri politice, nu-mi puteam imagina că peste o vreme voi reuși să cunosc toate acestea, care mărturisesc despre înaltul spirit de clasă al țărănimii romîne, din nuvelele tînărului și talentatului Petru Dumitriu.

Atunci cînd mă aflam în rîndurile Marinei Sovietice și vedeam cum romînii în Crimeea treceau de partea noastră, nu-mi închipuiam totuși că voi veni ca oaspete în București, că-l voi cunoaște pe Mihail Sadoveanu, că-l voi îmbrățișa pe scriitorul Mihai Beniuc, că o voi întîlni pe remarcabila poetă Maria Banuș, pe Veronica Porumbacu sau pe Zaharia Stancu, că voi cunoaște oameni ai artei ca Alexandru Toma, Baranga, Davidoglu și Lucia Demetrius sau actrițe ca Elvira Godeanu, Carmen Stănescu și mulți alții!

Noi, oamenii sovietici, împlinim în curînd o existență statală de 40 de ani. In pragul marii sărbători, fiecare din noi chibzuiește adînc, își face un examen al memoriei, își revizuiește ideile, pe care timpul, acest învățător șiret, i le-a îmbogățit. In fața mea reapar acum priveliști din copilărie, anii luptelor și ai transformărilor, anii de reconstrucție în industrie și agricultură, primele planuri cincinale, precum și cincinalul marilor încercări politice, morale și fizice — războiul. Multe au trebuit puse la loc, multe strădanii au fost necesare și jertfe de asemenea. Conștiința faptului că tot ceea ce faci o faci nu numai în folosul poporului tău, dar și al altor popoare, conștiința faptului că ești primul, sînt factori care te obligă să te concentrezi asupra obiectivului principal. Și pentru noi lucrul cel mai important este viitorul. El nu trebuie să fie înnorat; să facem tot mai neînsemnat deci numărul furtunilor cu fulgere, al perioadelor de secetă, al uraganelor vătămătoare.

Dar pentru ca să fie așa cum dorim, e necesar să ne apropiem și mai mult, să ne prețuim și să ne respectăm unii pe alții, să nu precupețim nici ajutorul, nici îmbărbătarea, atunci cînd se cere lucrul acesta. La voi în Romînia, se serbează acum luna prieteniei între popoarele noastre. Dar eu cred că această lună nu-i decît o dare de seamă, un raport, și că adevărata sărbătoare e întreg acest an jubiliar.

Deși fizicește nu pot fi printre voi, dragi prieteni, eu particip cu gîndul cel puțin la sărbătoarea voastră și vă simt aproape. Să ne strîngem cu căldură mîinile și să ne privim încă o dată cinstit, în ochi. Sînt încredințat că seninul lor nu va fi tulburat niciodată de neînțelegeri prosteși. Chezășie sînt faptele și gîndurile noastre comune. Pacea va fi învingătoare și nimic nu-i va putea sta în cale. Dar trebuie să luptăm pentru ca să asigurăm bătrînilor liniștea, tinerilor dragostea, copiilor fericirea.

Forțele noastre unite pot totul. Nu în zadar o zicătoare chinezească sună astfel: „dacă tot poporul va răsufla în același timp, se va porni furtuna".

Dar furtuna mîniei poporului va mătura definitiv pe toți acei care clocesc un nou război. Prietenia între popoare e chezășia păcii. Prietenii nu se ceartă între ei. Trăiască frăția noastră de neclintit!

Arkadie Perventev

MESAJUL ARTISTIC AL REVOLUȚIEI

Cei care au bunul obicei de a frecventa literatura sînt în permanență ispitiți să-i măsoare dimensiunile, să pătrundă tainele unui univers niciodată îndeajuns de explorat, să-i surprindă adîncimile și sensurile ascunse, mereu noi, întotdeauna revelatoare. Rămîne un adevăr netăgăduit că arta, după expresia lui Karl Marx, este cea mai înaltă desfătare pe care și-o poate oferi omul. Conferindu-i-se artei funcția de „cea mai înaltă desfătare" se angajează, implicit, participarea — în formele lui superioare — a spiritului uman, nu în limita unei stricte investigații de cunoaștere și interpretare a lumii, ci în sensul activ de transformare a ei. „Filozofii nu au făcut decît să interpreteze lumea în moduri diferite, e vorba însă de a o schimba". Dezideratul lui Marx poate fi cu aceeași eficiență extins din domeniul istoriei filozofiei în acela al gîndirii artistice, al istoriei artelor și literaturii. Dacă ne limităm la fenomenul literar, de unde am pornit de fapt inițial, este limpede că expresia majoră a acestui deziderat nu poate fi conținută decît în literatura lumii libere, a lumii în care demnitatea omului se acordă deplin cu imperativele vremii și ale înaltei sale meniri istorice. In cele patru decenii de existență — o vîrstă relativ scurtă, dacă o privim prin prisma perspectivei istorice — literatura realist-socialistă înregistrează o experiență generoasă în aspectele ei capitale, experiența unui proces de creație soldat cu opere al căror fundament estetic le girează o rezonanță universală. Dar nu simpla înșiruire a celor mai valoroase opere care au intrat în fondul clasic al literaturii sovietice poate fi argumentul definitoriu al valențelor ei artistice. Este o literatură care prezintă particularitățile unui fenomen fără precedent în evoluția societății omenești, în măsura în care acest fenomen consemnează esența istorică a unei epoci de uriașe prefaceri în toate domeniile vieții materiale și spirituale, întreaga împetuozitate a patosului ei revoluționar.

„Nu există decît două forme de viață — putrezirea și arderea. Fricoșii și lașii o vor alege pe cea dintîi, curajoșii și generoșii pe cea de-a doua". Cuvintele lui Maxim Gorki pun simultan o problemă de concepție și de atitudine — problemă-axă a întregii literaturi sovietice. La lumina „arderii", privită ca opusul procesului de descompunere, de putrezire, Gorki — primul — a creat o întreagă galerie de personaje, urmînd linia ascendentă a „celor curajoși și generoși". De la formula romantică a simbolurilor abstracte (Danco, Șoimul, Albatrosul, Omul) pînă la ample sinteze artistice în care se confruntă epoci și oameni cu mentalitate și concepții diferite, scriitorul pune în cumpănă destinele istoriei și ale umanității, cu o direcționare clară, sugestiv demonstrată, spre un țel suprem — țelul eliberării omului, tangibil prin înfăptuirea revoluției proletare.

Literatura fertilizată de evenimentele revoluționare ale triumfătorului Octombrie urmează un proces de maturizare, de cristalizare, tot atît de complex și interesant, precum Gorki personal l-a parcurs în căutările, în tatonările lui, de la hotarul dintre cele două secole și pînă la izbînda Revoluției Socialiste. Dinamismul, ca unul din resorturile interioare primordiale ale literaturii sovietice, avea în stadiul ei germinativ aspectul mai mult exterior al mișcării de masă, cu substrat anarhic, neorganizat, asemenea stihiilor dezlănțuite ale naturii. Era prezentă încă viziunea subiectivă a revoluției ca fenomen spontan, pe care o atestă literatura scrisă în toiul evenimentelor din 1917 sau în primii ani ai războiului civil. Și poemul 150.000.000 al lui Maiakovski, și Cei doisprezece de Alexandr Blok, și nuvela Căderea Dairului de Malișkin, Pămîntul și Povestea zilelor nenumărate de Vladimir Lidin sau Calul de foc de F. Gladkov, precum și alte opere care s-au născut în anii 1917—1924, chiar dacă izbutesc să redea cu o remarcabilă forță epică iureșul năvalnic al maselor, freamătul și poezia revoluției, rămîn totuși neînchegate, cu tendințe difuze. Le lipsește acea „șira a spinării" solidă, care nu e decît o concepție unitară susținută de dezvăluirea personalităților umane puternice, de individualizări materializate în personaje distincte. Mai mult decît atît, majoritatea vădesc pasiunea pentru senzațional, pentru exotic, pentru spectaculos și neprevăzut, tendința de a exprima generalitatea unor fenomene în formele lor de suprafață, fără a pătrunde raportul de cauzalitate, dialectica faptelor și împrejurărilor, și mai ales făcînd de cele mai multe ori abstracție de elementul „om", luat ca individ.

Se remarcă absența aproape totală a numelor proprii, puținele personaje fiind anonime sau înlocuite prin imaginea colectivă care se realizează de predilecție prin folosirea modului impersonal, prin frecvența expresiilor de sinteză ca: „mulțimea", „ceata" (Viaceslav Șișkov scrie un roman cu titlul Ceata), „masele", „ei", „țara care stă la posturile telefonice" și altele. Masa de oameni, de obicei idealizată, apare sub forma unor alegorii abstracte, într-o proiectare romantică a visului „veacului de aur" al omenirii, după cum noțiunea de revoluție îmbracă haina metaforică a unor simboluri ca „viforul", „furtuna", „vijelia", „vîntul năprasnic" (B. Lavreniev are o nuvelă intitulată Viscolul). Scriitorii stabilesc un paralelism artificial cu vremurile de mult apuse, arhaizînd nu numai mijloacele de exprimare, dar și situațiile. Așa evenimentele revoluționare sînt prezentate fie ca un fel de încleștare dintre slavi și tătari (Calul de foc de F. Gladkov, Povestea zilelor nenumărate de Lidin), fie în spiritul răscoalelor din veacul al XVII-lea și al XVIII-lea (Răzmerița de N. Nikitin, Ceata de Șișkov), fie într-o viziune apocaliptică (Rusia scăldată în sînge de Artiom Vesiolîi).

De aceea apariția în literatura revoluționară a eroului comunist de tărie și integritatea morală a lui Klicikov (Ceapaev de Furmanov), a lui Levinzon (Infrîngerea de Fadeev), a lui Anton din Bursucii de Leonov, sau a luptătoarei neînduplecate Liubov Iarovaia (din piesa lui K. Treniov, cu același nume) marchează saltul calitativ spre individualizare, spre concretizarea ideilor în lumina unor procese organizate, prin prisma conceptiei proletariatului conștient. Se disting, pe fondul ciocnirii primordiale dintre lumea nouă și cea veche, drumuri și destine particulare, destinele unor oameni vii, cu o viață spirituală bogată, complexă, multilaterală.

Literatura încetează a mai fi expresia unui summum de energii nedirijate, haotice, a unui conglomerat de voințe lipsite de conștiința clară a finalității urmărite. Se afirmă o forță unitară care le centralizează, le organizează, acea forță centripetă care este Partidul. Sub influența lui Klicikov se transformă într-un comunist conștient comandantul de oști Ceapaev. Detașamentul lui Levinzon va supraviețui nu numai prin cîțiva oameni rămași în viață, ci perpetuîndu-se în faptele eroice ale urmașilor chiar și după moarte. Însăși masa va ieși din anonimat în Torentul de fier al lui Serafimovici, acceptînd voința lui Kojuh care o va dirija în lupta organizată pentru izbînda revoluției.

Literatura care a izvorît din dramatismul unor situații cu puternice ecouri în psihologia omului, depășind stadiul inerent al unui lirism exaltat, al unei viziuni augmentate, aproape cosmice, găsește echilibrul proporțiilor reale ale fenomenelor, motivarea logică a acțiunii în virtutea unui factor organizator și rațional. Atinge sobrietatea realistă și concizia clasică în soluțiile artistice, devine stenică în evaluarea forțelor umane, înglobînd în problematica ei cele trei dimensiuni ale timpului: trecutul în dispariție; prezentul, cu tumultul lui nemaiîntîlnit; viitorul, cu perspective clare și luminoase.

In tendințele ei cardinale, literatura realismului socialist se dezvoltă pe linia postulatelor gorkiene, pe care scriitorul le-a formulat încă la sfîrșitul veacului trecut în originala lui schiță „Cititorul": **„Nu fericirea dă sens vieții și nici mulțumirea de sine: omul, totuși, tinde spre ceva mai mult. Vieții îi dă sens frumosul și puterea de a năzui spre un țel, și trebuie ca fiecare clipă a existenței să-și aibă țelul ei înalt. Acesta e un lucru realizabil, dar nu în vechea orînduire a vieții, care e atît de strîmtă și unde spiritul omului nu-și află libertatea..."**

Sub acest unghi, operele care se referă la etapa de început a literaturii sovietice — produsul direct al Revoluției din Octombrie — își păstrează în afară de o incontestabilă valoare istorico-literară și farmecul primilor pași — cei dintîi pași ai scriitorilor care în optica lor, în forța de adîncire analitică, în arta zugrăvirii detaliului determinant, cresc împreună cu evenimentele

Cea de a 40-a aniversare a Revoluției din Octombrie readuce la lumină o bogăție de opere valoroase, palpitante, care-și așteaptă cronicarul demn de mesajul lor revoluționar, pentru a le așeza în rafturile de cinste ale literaturii sovietice. La titlurile citate mai sus, la atîtea scrieri cunoscute — din care se remarcă romanele de subtilă analiză psihologică ale lui K. Fedin (Orase și ani, Frații), Săptămîna de Libedinski, prima carte despre femeia-țărancă trezită de revoluție la o viață conștientă, admirabilul ciclu al Povestirilor de pe Don și geniala sinteză epică a conflictelor cruciale din Donul liniștit, Trenul blindat al lui Vsevolod Ivanov — se adaugă și asemenea lucrări de sinteză ca: In ajun de S. Mstislavski, Taşkent — orașul piinii de A. Neverov, nuvela istorică Flica Rusiei de P. Credincenko, Ciocolata de Tarasov-Rodionov, Crima lui Martin de Vladimir Bahmetiev, Cavaleria de Babel.

O notă aparte aduce în acest amplu letopiseț al Revoluției romanul scriitoarei Larisa Reisner — **Frontul** — o adevărată frescă istorică cu implicații autobiografice, evocînd momentele pline de dramatism de pe fronturile de luptă într-un interval de trei ani, cînd în viltoarea evenimentelor se desăvîrșește procesul de selecționare a materialului uman.

Seria cărților închinate primilor ani ai Revoluției se deschide cu romanul lui V. Zazubrin **„Două luni" — „O carte înspăimîntătoare, deosebit de crîncenă... dar o carte bună, necesară"** — cum o caracteriza Maxim Gorki în prefața la o ediție apărută în 1928, recomandînd-o călduros cititorilor. Cartea lui Zazubrin se ocupă de evenimentele zbuciumate ale Revoluției și războiului civil în plină taiga siberiană, unde țărănimea, pășind alături de clasa muncitoare pe calea luptei conștiente pentru puterea sovietică, avea de înfruntat două calamități: natura vitregă și un dușman redutabil — contrarevoluția. Este **„primul roman sovietic"** apărut în 1921, adică în vremea cînd nu răsuna decît cuvîntul aspru dar mobilizator al lui Maiakovski, cînd cititorii luau cunoștință de poemul epico-eroic al lui A. Blok **Cei doisprezece**, după ce Demian Bednîi — cel dintîi — salutase prezența în istorie a Marelui Octombrie cu poemul său **Despre pămînt, despre libertate, despre soarta clasei muncitoare,** datat: **25 octombrie 1917.**

Mesajul artistic al acestei epoci de răscruce în destinele omenirii, cu registrul lui variat și tonuri majore de generoasă umanitate, încheie un capitol în istoria literaturii universale și deschide un alt capitol, din care s-au scris abia primele pagini.

Tamara Gane

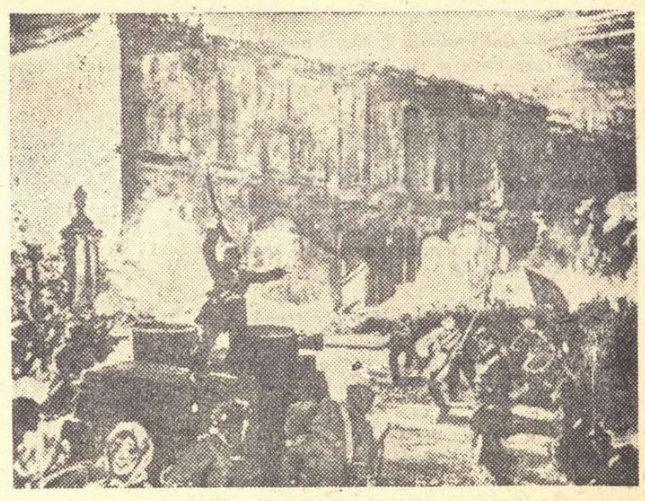

ATACUL PALATULUI DE IARNA DIN PETROGRAD,

DOUĂ CAPITALE

IULIAN OLARIU   LENINGRAD: *„Perspectiva Nevski"*

Contele Keyserling, ilustru voiajor și filozof, pretindea că a pornit în călătorie pentru că începuse să devină o personalitate, adică să se contureze definitiv ca individ. Departe de mine gîndul acesta. In veacul nostru călătoriile s-au transformat într-o necesitate elementară. Informațiile tot mai numeroase pe care le avem despre toate țările pămîntului, rapiditatea mijloacelor de transport și mai ales o curiozitate atingînd limite extreme, ne obligă să părăsim tot mai des locurile cunoscute. Cred că va veni timpul cînd aceste călătorii destul de rare pe care le facem în zilele noastre vor deveni obligatorii, excursia intrînd ca materie principală în programul didactic.

O carte sau un film documentar nu pot înlocui senzația pe care o are călătorul la fereastra unui tren cînd cu ochi neostenit contemplă un peisaj necunoscut. Am pe biroul meu de lucru, acum, la întoarcere, cîteva ilustrații. In cartoanele acestea stau încremenite palatele și străzile pe care le-am văzut. Iată bătrînele poduri de peste Neva, iată turlele aurite ale Kievului sau strania biserică Vasilie Blajenîi... Ele îmi vor aminti multă vreme de ceasurile rătăcirilor mele prin Leningrad, de unicele nopți albe, de vîntul care bătea peste Baltică dinspre cenușiul Kronstadt; uneori, privind fotografiile ce s-or îngălbeni, voi mai auzi ecoul misterios al vastei curți de la Țarskoie Selo...

Acum, cînd îți privești lucrurile ostenite de zgura drumului, hainele boțite, surîzi cu înduioșare. Ceva din ființa lor a împrumutat poate aerul locurilor străbătute, sufletul nostru a vibrat altfel un timp, însăși întoarcerea dorită secret, acoperită de curiozitate, dominată de ea, cuprinde voluptăți indicibile. Nu-i leac mai bun pentru uitarea unei iubiri sau pentru sporirea ei decît călătoria, transportarea ființei noastre prin alte coordonate geografice...

Iașul a rămas undeva în urmă, o cetate albastră, de fum și de frunziș, așezată pe coline dulci pe care urcă leneș către podgorii căruțe lăsînd în urmă praf. Am străbătut periferiile, prin perdelele metalice ale podurilor de cale ferată, am mai zărit odată turlele Trei Ierarhilor, acoperișul de țiglă verde ca suprafața unui ghiol al Palatului Administrativ și iată, dincolo de Nicolina, o luncă imensă pe care mai aleargă umbre negre. Decor rural în amurg, o mare pace, cer decolorat și zgomotul neostenit al trenului.

Granița. Un pod păzit de-o parte și de alta. In curtea pichetului de grăniceri romîni se joacă volei, dincolo, pe malul sovietic, ruși autentici, ca în povestirile lui Turgheniev, pescuiesc cu liniște.

Peisajul este siv, undeva foarte aproape se văd cîteva cărămidării, o moldoveancă își strigă copiii ieșiți să vadă trenul, eveniment local desigur, la stingerea ritmului de osii de oțel al trenului un glas de femeie care cîntă se pare romanțe de Rahmaninov. Dorința de contrast în peisaj este dezmințită. Coborîm într-o gară nouă, masivă, cu două peroane, spate în spate. Prima surpriză: trebuie să ne potrivim ceasurile înainte cu o oră, aici timpul e mai grăbit. Oboseala călătoriei a pierit, intrăm într-un restaurant după ce-am cercetat cu atenție vagoanele garate alături care ne așteaptă și care sînt mai înalte și mai late.

La mese, oameni tăcuți care ne privesc cu curiozitate. Se bea ceai și un sirop foarte bun, acidulat. Pînă la plecare mai sînt minute multe și nimeni nu se grăbește. Pereții restaurantului sînt acoperiți parțial de vitrine strălucitoare, este o risipă electrică în cristal care-mi place. In cupe lăptoase care fac lumina difuză, intimă, ard becuri imense. Un ventilator mișcă lungile perdele care acoperă ferestrele. Mai tîrziu am să simt din nou intimitatea aceasta a fiecărui loc obținută cu mijloace foarte economice din cîteva elemente.

După un ceas ne aflăm în vagoanele de dormit. La capătul coridorului, acoperit în toată lungimea cu un covor foarte moale, neobișnuit la noi, sforăie plăcut un samovar. Afară, noaptea de iunie, răcindu-și combustiile solare de peste zi în frunzele copacilor de lîngă terasament. Vom dormi cîte patru în compartimente ingenios construite din care nu lipsesc o măsuță și o lampă de noapte. Tapiseria albastră din material plastic, cu incrustații subțiri, la lumina rece a becului din tavan, mărește impresia de igienă strictă, urmărită cu înverșunare (lucru de altfel remarcat și mai tîrziu în străduința repetată a însoțitoarei de vagon care mătura coridorul înaintea sosirii în vreo stație).

Pornim și nu trece mult ca să simțim ospitalitatea rusească. Ni se aduc ceaiuri fierbinți pe care le bem mirați, constatînd mai apoi cu uimire cît de răcoritoare sînt deși impresia primă era contrarie. Fiecare îngrijitoare are aerul unei mătuși mai în vîrstă care zîmbește tot timpul. Adormim tîrziu, încercînd să vedem ceva dincolo de geamurile peste care noaptea și-a tras perdeaua de catifea.

In zori străbatem Ucraina. Aici vara e în întîrziere, iarba poartă încă în clorofila ei semeția tinereții primăvăratice, pămîntul negru, peste care au căzut ploi recente, are o strălucire proprie, pare asfalt atunci turnat din care ies aburi albi. Peisaj domolit, exprimînd sufletul rus, corurile pe care le auzim din difuzoarele aflate deasupra paturilor noastre completîndu-l fericit. Atrage atenția dimensiunea culturilor, imensă în comparație cu peisajul nostru agricol încă neunitar. Trecem de Vapniarka, loc tragic care înfioară sufletele călătorilor la evocarea nelegiuirilor săvîrșite de niște cuceritori vremelnici ai acestui pămînt. Cantoane galben-albe, culori atît de îndrăgite de popor pe care ar fi trebuit să le vedem mai ales proiectate pe fondul auriu al unei luni de toamnă cînd și nuanțele frunzelor acestor copaci ostenesc. Lungi bariere tărcate, alb-negru, feroviari care salută garnitura cu gestul obișnuit, apoi, într-o repetare infinită, mările verzui de secară și ovăz în care vîntul ridică valuri vegetale pe care plutesc la distanțe egale mari cuirasate de fîn. Se face economie de spațiu deși cîmp este destul, folosindu-se pînă și rambleul căii ferate. Ca atribut feroviar, lîngă perdelele de protecție făcute dintr-o rețea îndărătnică de aluniș, parcele înguste pe care se cultivă cartoful, a cărui floare alb-roză tremură la curentul stîrnit de locomotivă. La mari depărtări, satul rus, de o construcție clasică: un patrulater ocrotit de livezi a căror coroane verzi par în goana trenului herghelii de cai cu coamele zbîrlite de vînt. Lipsește stuful de pe acoperiș, vedem mai des solzi cenușii de șiță și rînduirea roșie a țiglei. La Kazahskaia, ținut gogolian, pe cîmpurile infinite, turme păzite de păstori care poartă șepci, nu căciuli sau pălării ca la noi. Peisajul este interzis apoi de perdele de brazi, ne apropiem de Kiev, o știm după furcile metalice ale televiziunii care și-au făcut apariția deasupra stanițelor. Uluirea călătorilor mi se pare firească, ținînd seama că în Romînia, la această dată, vizionarea unui meci de fotbal la domiciliu este încă o raritate.

Prin Kiev am trecut de două ori și de fiecare dată am venit din altă parte. Aici, ca în orice oraș modern, se construiește intens mai ales spre periferii. Un stol numeros de macarale se mișcă leneș deasupra cuburilor de cărămidă. Berzele industriale își apleacă ciocurile de metal deasupra etajelor în construcție lepădînd blocuri de beton prefabricat. Ceea ce la noi ar fi suficient pentru un oraș, aici e numai un viitor cartier.

Coborîm. Ieșirea se face printr-o sală de așteptare cît o catedrală. Imense lustre, statuia lui Lenin, scări prea late, totul la alte dimensiuni decît cele cu care sîntem obișnuiți. Piața gării ne dezvăluie un Iași exacerbat, mai baroc, cu aceleași străzi în pantă pe care urcă tramvaie și troleibuse albastre. Surprinde abundența vegetației și lipsa trăsurilor. Aerul ușor provincial al pieței se pierde imediat, un bulevard larg dezvăluie noul Kiev, reconstruit în cîțiva ani. Orașul e dominat de turnul televiziunii înalt de 168 de metri și de vîrfurile blokhausurilor. Intr-o parte, turnul Sfintei Sofia, cu turle aurite, ceea ce îi dă personalitate și uluiește pe călător.

După instalarea la hotel, plimbare pe Nipru cu un vaporetto foarte rapid. Pe fluviu, lat cît Dunărea în unele locuri, sub podurile de metal se lucrează încă la sudarea pilonilor. De-a lungul cheiului de piatră un număr foarte mare de pescari, netulburați în ocupația lor de forfota mulțimii ieșită să se plimbe pe bulevardele paralele. Sus, în dreapta, pe malul înalt, a rămas orașul propriu-zis. Un bătrîn care știe puțin romînește ne spune că și aci, jos, în ostrovul plin de sălcii pitice, au fost case, distruse în timpul războiului de trupele fasciste. Din pricina aceasta, orașul s-a deplasat acum mai sus dincolo de malul fluviului. Privim turlele verzi-aurii ale Lavrei Pecerskaia, ascunse între coroanele copacilor bătrîni. Mă întorc spre chei și vreau să identific vreun erou de-al lui Gorki, rătăcit în deceniul acesta pe malul leneșului Nipru, vagabondînd cu mîinile în buzunare. In locul melancolicei figuri, zăresc tineri sportivi care conduc cu dexteritate bărci albastre cu motor într-o întrecere hazardată. In urma ambarcațiunilor rămîn aripi efemere de spumă albă, echipajele nautice părîndu-mi-se cîteva clipe, fluturi osteniți, plutind pe apă. Pe o plajă lungă de cîțiva kilometri, mulțime de oameni stînd la soare, consumînd lenea binecuvîntată a odihnei.

Orașul e conceput grandios, cu bulevarde de o lățime neobișnuită, circulația făcîndu-se intens și într-o viteză care sperie. Cvartale uriașe de blocuri cu peste 10 etaje, cu fațade cam încărcate după gustul nostru, impunînd prin bazele roșii de granit, buceardate. La înălțimea unui coronament, statuile unui zidar și-al unui inginer, omagiu adus gîndirii creatoare și mîinii neostenite. Privim mulțimea grăbită care trece pe lîngă noi. In fața Kinoteatrului, cum se spune aici, cozi disciplinate. Nu lipsește întrebarea obișnuită: „N-aveți un bilet în plus?", semn al unei culturalizări dezvoltate. Trecătorii discută potolit, cu o intimitate a gesturilor și a glasurilor cu care noi, firi mai aprinse, nu sîntem obișnuiți. Mi-am dat seama în cîteva rînduri că discuțiile noastre cu glas tare surprind pe localnici și ne-am temperat de cele mai multe ori, jenați.

I. VLADIMIROV *„Demonstrația muncitorească în zilele revoluției din februarie la periferia Petrogradului, lîngă porțile Narvei"*

Seara, orașul e luminat feeric cu neon și, privind de pe terasa hotelului aflată la etajul V, am avut viziunea unei migrații de meduze roșii: nu era prima oară cînd vedeam interioarele locuinței rusești, dominate de aceste lămpi de noapte, acoperite cu cîte o umbrelă de pînză, terminată cu ciucuri. Jos, pe fluviile argintii de asfalt ale străzii, plutesc nave tăcute, troleibuse albastre care alunecă șuierînd ușor. Aici nu se claxonează, ca de altfel în nici un oraș din Uniunea Sovietică. Orașului i s-a pus o surdină uriașă și poți auzi de departe străvechea cazna acvatică a Niprului.

Sîntem de două zile pe acest pămînt și am deprins și unele obiceiuri. La noi, dimineața se mănîncă relativ puțin, aici, micul dejun este un prînz veritabil început cu lapte acidulat și terminat cu un excelent ceai aromat. Intre ele, un fel de mîncare. Nu lipsesc carnea și dulciurile numeroase. Privind la vecinii de masă, ne surprinde absența băuturilor alcoolice înlocuite cu apă minerală și acel sirop sifonat așa de bun la gust pe care l-am cunoscut încă de la graniță.

Curățenia excesivă a orașelor vizitate ne-a obligat încă de la început să ne supraveghem. Deprinși cu neglijența, ne atragem reciproc atenția să nu uităm să aruncăm hîrtiile nefolositoare în amforele argintii de ipsos aflate în marginea trotuarelor la distanțe foarte mici. Hotelul construit recent păstrează ca mobilier patul patriarhal rusesc de metal, foarte înalt și puțin îngust, cu saltele de puf și imense perne moi în care dormi neîntors cu o plăcere pe care o vrei repetată.

In dimineața zilei următoare, redescoperim un Kiev depărtat de imaginea făcută la început. Pe străzile largi bat curenții fluviului din apropiere înfiorînd copacii, se aud sirenele navelor și ne trezim nu într-un Iași lipsit de briști cum spusesem la început, ci într-o Constanță la alte dimensiuni.

Autocarul ne duce pînă în fața bisericii Sfînta Sofia, ridicată în secolul XI, în amintirea victoriei asupra Pecenegilor. Fiind duminică de dimineață, curtea este plină de vizitatori. Turla bulbucată, pentru reaurirea căreia au fost necesare 11 kg de metal prețios, pare incendiată de ardoarea soarelui. Lăcașul are o rezonanță specială și ni se spune că studioul Mosfilm folosește uneori biserica pentru turnarea unor scene istorice. Tot de la ghid aflăm că în pereții aceștia groși sînt îngropate tuburi speciale de lut, astupate la un capăt, ceea ce explică rezonanța unică. Din pricina incendiilor, podeaua a fost acoperită cu plăci de fier pe care deslușim incrustații în motive orientale, ceea ce mi se pare ciudat. Din loc în loc, cupole de sticlă care protejează eroziunea granitului, silindu-te să ocolești. Deasupra, tavanul puțin burdujit, cu picturi murale datînd de la 1200. Trecem pe sub schele joase pentru că biserica este restaurată cu grijă, ocolim sarcofage de piatră, acoperite cu capace de două tone pe care sînt incrustate acante și pești după ritualul creștin. Intr-o nișă, un cenotaf foarte vechi, în forma unei albii acoperite. Către intrare, pictură cu aspect bizantin, cu sfinți lipsiți de hieratism, exacți în fizionomii. Surprinde instalația recentă de calorifer și distribuirea reflectoarelor, legate prin fire electrice nevăzute. Undeva, o ușă grea, metalică, astupă gurile catacombelor.

Urcăm de la Sfînta Sofia pe alei pietruite în parcul suspendat al orașului. Panorama e impresionantă. Patru poduri, șei de beton și oțel, stau înfipte în crupa fluviului. Niprul este vegheat de aici de o statuie colosală din granit negru. Sfîntul Vladimir, purtînd pe umeri o cruce, stă întors cu spatele la copacii grădinii înverzite miraculos, „să nu vadă ceea ce fac îndrăgostiții", cum glumește Viktor, însoțitorul nostru, un tînăr volubil pe care toți cei care am călătorit cu el prin Uniunea Sovietică l-am îndrăgit foarte mult.

Coborîm apoi pînă în fața Universității, o clădire roșie, grandioasă. Cineva ne spune că, prin 1912, țarul Nikolai al II-lea, sosind aici a fost întîmpinat de studenți fără semnul de respect ce i se datora: scoaterea șepcii.

Drept pedeapsă, ilustrul suveran a cerut ca zidurile Universității să fie vopsite în roșu, simbolic, ca generațiile viitoare să știe că, pentru un asemenea afront, au roșit zidurile în locul obrazului studenților. Privim curtea severă și căutăm cîteva clipe umbra lui Taras Sevcenko, care a funcționat la această Universitate ca profesor de desen...

Cîteva ore după aceea, rătăcim de-a lungul străzilor cercetînd curioși trecătorii îmbrăcați în simpla și eleganta cămașă ucraineană. La colțuri de stradă se servește în halbe băutura națională, cvasul, ținut în cisterne foarte igienice. Deși zi de repaus, zărim în depărtare fumul cunoscut al unor furnale, jos la pragul Niprului se află Kievul industrial care nu se odihnește niciodată.

Lavra Pecerskaia sau Lavra veche, așa cum o știm unii dintre noi, adună în zile ca acestea tot ce a mai rămas pravoslavnic în Uniunea Sovietică. Cei care vorbesc despre lipsa de libertate religioasă în țara socialismului sînt invitați să contemple mulțimea de bătrîni care mai cumpără încă cu evlavie imaginea lui Crist, imprimată deasupra unui text bisericesc. In incinta Lavrei am văzut cei mai frumoși preoți și călugări din cîți am întîlnit. Inalți, bine zidiți, cu un fanatism al ochiului care nu scapă nimănui, cu mari voci baritonale pe care le și auzi răsunînd sub bolți bisericești, călcînd rar, cu prestanță, pe pietrele tocite ale curții expuse soarelui nemilos, ei impun acestor femei care vin de departe să-și vadă sfinții. In mulțime domină elementul rural. Insoțitorul nostru, un scriitor ucrainean, ne roagă să contemplăm aceste „exponate vii", cum le numește cu umor, exponate ale unui muzeu pe care statul sovietic nu are de ce să-l desființeze (La Leningrad am văzut mai apoi Muzeul antireligios și mi-am dat seama că nu conținea nimic insultător la adresa credincioșilor, vitrinele denunțînd numai ceea ce era excesiv și absurd în creștinism și catolicism, cu mijloace strict științifice, fără a se folosi șarja sau caricatura).

Inainte de a coborî în catacombele despre care se spune că au o vechime de 20 000 de ani, o bătrînă cu obrazul stafidit ne roagă să „spunem în Europa că Isus Cristos a existat". Surîdem amical și ea pare neîncrezătoare. Drumul subteran este îngust și întortocheat. Se povestește că lungimea acestor coridoare sufocante ar fi de 28 de kilometri. Cortegiul vizitatorilor este nesfîrșit: un șir de chipuri palide, luminate de lumina sărăcă a lumînărilor cumpărate la intrare, aducînd cu o procesiune pascală. In dreapta și-n stînga, la intervale scurte, sicrie cu capace de sticlă prin care se poate vedea cîte o mînă mumificată. Inscripțiile se deslușesc cu greu. Nume de sfinți cunoscute, o moștenire grea a trecutului cu care știința a trebuit să lupte din greu. In chilii zidite au stat îngropați de vii cîte treizeci de ani, hrănindu-se numai cu pîine și apă, preoți cunoscuți, veniți aici pentru sanctificare. Privim găurile nu mai mari decît mărimea unui pumn prin care primeau rația zilnică de alimente și ne cutremurăm. Jertfa absurdă, canonul eclesiastic impresionează desigur, dar și revoltă. Zeci de oameni zidiți de vii în numele unei religii a milei totuși și a sufletului luminat, senin. Bisericile subterane, cu altare minuscule și cu icoane gingașe, au o grație care nu scapă vizitatorului, dar după ce treci prin fața a peste o sută de sicrie, amintirea morții devine apăsătoare. Sfinții cu mîini cafenii pe care au rămas inele de ceară galbenă, picate pe sticlă din lumînările credincioșilor, au fețele acoperite cu prapure verzi, tighelite cu aur. Ne oprim cutremurați. Intr-o astfel de firidă, un bătrîn se ceartă cu un sfînt impasibil. Sub candelele verzi și roșii în care se ard untdelemnuri scumpe, chipul spectral al necunoscutului e schimonosit. Credinciosul ridică pumnul și se pare că blestemă, apoi mîna sa coboară pe piept, căutîndu-și parcă inima. Vorbele rostite în necugetare se pare că l-au înspăimîntat și acum retractează cu

I. N. PAVLOV   *„Moscova veche"*

glas tînguitor. E atîta deznădejde în tot ceea ce face și totuși nu ne putem reține un zîmbet.

Părăsim curtea plină de cișmele în fața cărora credincioșii își spală mîinile după obiceiul creștin și, în trunchiul unui copac aflat în prima curte interioară, zăresc înfipt un coș de baschet. Cercul de fier, terminat cu o plasă albă de bumbac ca aceea de prins fluturi, este simbolul tinereții biruitoare, lipsită de prejudecăți. Lîngă această procesiune nesfîrșită de pravoslavnici bătrîni, semn al unei libertăți depline, altarele zeului generației noastre: sportul. Dincolo de zidurile greoaie ale Lavrei Pecerskaia, pe care urcă frunzele iederei, iată panorama noilor cartiere. Iguanodoni de metal pășesc rar printre blocurile de locuințe în construcție, depunînd ici-colo imense planșeuri prefabricate. Seara, peste „verdele, încrețitul Kiev", cum spune un poet ucrainean, cad din cînd în cînd sunetele melancolice ale clopotelor Lavrei, dar sirenele vapoarelor care transportă numeroase plute de bușteni pe Nipru, amintind bătrînele fery-boaturi ale fluviilor americane, scrîșnetul macaralelor enorme, acoperă tînguirea solemnă a bătrînei mînăstiri care închide, între zidurile ei, pieritoarea tradiție a Rusiei pravoslavnice.

Spre seară decolăm de pe aerodromul din Kiev. Avionul se lasă pe o parte, mai privim încă o dată panorama orașului. Este prima oară cînd zbor, însoțitorii mei mă privesc cu o curiozitate justificată, vor să afle ce senzații mă încearcă. Așa cum am bănuit, nava aeriană aduce cu un autobus confortabil pe care-l recomand tuturor.

De la 2000 de metri înălțime relieful s-a platizat, aduce cu desenul unei hărți. Lîngă noi, o circulație aeriană intensă: norii trec în sens invers, ceea ce contrariază. Mergem spre soarele ostenit care descrie în cer zilnica sa parabolă. Lipsește senzația de viteză deși știm că străbatem aerul cu 500 de km la oră. Absența dimensiunilor reale plictisește. Vizităm pe rînd cabina piloților. In fața cupolei de sticlă, desenul incandescent al Niprului pe care nu-l părăsim decît foarte tîrziu. Oceanul astral pe care-l străbatem e liniștit cîtăva vreme. apoi apar banchizele înghețate ale norilor josi care acoperă fundul verde al imensei cîmpii ucrainene. Plutim pe o suprafață albă, pufoasă, ca într-o sanie; să nu fie căderile rare în goluri de aer senzația ar fi deplină.

Lava albă a rîurilor întortocheate și a unor bălți arzînd în lumina amurgului face impresia unei scări de foc pe care avionul o urcă treaptă cu treaptă.

Jos, în dreapta, o sepie verde-întunecată, o pădure ca o caracatiță care-și aruncă brațele spre praguri joase de lut. Decorul orizontal, nu vertical așa cum sîntem obișnuiți să-l vedem, devine monoton prin cantitate și geometrie repetată. Lipsește amănuntul, migala frunzei bănuită în contemplarea grăbită te îmbogățește mai mult sufletește decît desenul acestui covor imens al pămîntului cu motive superficiale. Minerilor și aviatorilor li se recomandă să asculte multă muzică.

O oră de zbor. In fotoliul comod se poate scrie mai bine decît pe canapeaua unui tren. Lipsește tangajul feroviar. Se întunecă. Dincolo de îngustele geamuri duble, plouă. Intrăm într-un Infern sur. Din cînd în cînd, foarte aproape și foarte departe, plăci aurii de lumină prin spărtura norilor întunecați. Vagă senzație de împotmolire, apoi deodată izbucnire în plină lumină. Iar caligrafia neglijentă a apelor sub noi și circurile aeriene. Către ora 20, escală la Minsk. Este frig, pe aerodrom ni se trimite avertismentul Nordului. Bate un vînt ca de octombrie; alături, păsările de aluminiu își mai învîrtesc elicele, ne mișcăm puțin pe pista de beton către aerogară și privim furnalele orașului aflat la cîțiva kilometri depărtare.

După 20 de minute ne înălțăm iar. Soarele a rămas undeva mai jos de roza elicelor. E un corp inform, portocaliu, un pepene lunguieț pierdut într-un nămol vioriu. Fluviile de sub noi au culoarea mercurului și par urme înguste de zăpadă rămase după o desprimăvărare. Pusta albastră a cerului fumegă, aproape, exterior se devorează curenți calzi și reci, geamurile se aburesc, abia mai deslușim deltele gălbui ale așezărilor omenești, aflate mult mai jos. Alte banchize gri înaintează, o mare înverșunată, albă, numai spume, într-un cataclism înghețat. Zgomotele se pierd, vocile au o rezonanță vătuită, în urechi simțim un țiuit surd, parcă ne-am îneca.

La ora 21,30 ne aflăm undeva deasupra Nordului. E lumină ca în miezul zilei, purtăm încă ochelari fumurii de soare. Peisajul polar, sur și placid, a fost înlocuit de strălucirea misterioasă din jur care ne uimește. Sub noi, în locul verdelui diluat al cîmpiei, întunecarea codrilor septentrionali. In stînga, imens lac cu aspect glaciar. Și iar o întunecare subită, blîndă. Ochii tuturor caută urma extremă a Balticei pe care trebuie s-o zărim. Gîndul că mă aflu atît de aproape de acest punct depărtat geografic de locul unde m-am născut, mă înfioară. Imi evoc vechile hărți școlare deasupra cărora am visat zile întregi.

Și, cînd ne așteptăm mai puțin, iată misterioasa mare parcă incendiată pe dedesubt de flăcări subacvatice. Este aproape miezul nopții și cerul e alb, deslușim cu ușurință țărmul Finlandei. Leningradul ne întîmpină cu buchete electrice de artificii verzi-roșii. In clipa aceea aflăm că au început serbările în cinstea celor 250 de ani de la întemeierea orașului.

Aterizăm.

Au trecut multe zile de cînd am părăsit acest oraș care mă obsedează încă. Cineva spunea că există în lume, locuri „bolnave" de istorie, unde fiecare cărămidă vorbește despre trecut. Leningradul mi se pare de două ori sacru: o dată pentru că aici s-au auzit salvele Aurorei și a doua oară pentru că între zidurile lui a trăit Petru cel Mare.

Ceea ce m-a surprins de la început a fost absența periferiilor, Leningradul avînd o unitate perfectă. In cele cinci zile pe care le-am petrecut aici, cred că am văzut în total șase case care nu aveau cel puțin patru etaje. Drumul de la aeroport pînă în centru cu autocarul a durat o jumătate de oră, timp în care am putut să privim noile clădiri ridicate foarte recent în stînga și în dreapta imensului bulevard care cunoștea o animație neobișnuită deși trecusem de mult de miezul nopții. Fațade cărămizii, alb-verzi, afumate puțin de timp, purtînd acea patină pe care o au numai vechile orașe ale lumii și, apoi, această bătrînețe a copacilor...

Ajungem la hotelul Astoria dominat de domul urias al catedralei Sfîntul Isac. Parașuta aurită a cupolei strălucește în lumina ciudată a nopții trădate de soarele neostenit care va răsări peste cîteva clipe, nelăsîndu-ne să închidem ochii.

De dimineață ne împrăștiem curioși prin oraș, rătăcind ore întregi pe străzile lui nesfîrșite. Lîngă noi, o forfotă neobișnuită de metropolă, fără înghesuielile obișnuite. Autobusele și troleibusele, (tramvaie nu sînt decît la periferie) sînt așteptate într-o ordine care impresionează. Nu se înghesuie nimeni, cu atît mai puțin vei auzi proteste sau certuri.

Găsim o stație de metrou și coborîm pe o scară rulantă. In cîteva minute sîntem undeva sub pămînt. Intr-o gară subterană de o strălucire nebănuită. Focul albastru al lămpilor de neon împrumută chipurilor noastre un aer spectral. Peroane înalte susținute pe mari trunchiuri de marmură și sticlă cu nuanțe minerale, un adevărat codru artificial pe care-l părăsim într-o secundă cu un tren albastru foarte confortabil care alunecă pe șinele înguste cu o viteză amețitoare. In mai puțin de zece minute sîntem în celălalt capăt al orașului. O altă scară rulantă ne scoate la suprafață, încă uluiți de rapiditatea cu care am străbătut această distanță.

Undeva, aproape, se simte Neva. A început să plouă. o ploaie subțire, stăruitoare. Iată Palatul de Iarnă, dominat de coloana Alexandru. Tresărim. Poarta uriașă prin care revoluția a intrat în istorie este în fața noastră. Privim pietrele acestei piețe și pașii ni se micșorează.

In stînga, aripa Ermitajului, păzită de lungul șir de statui aflate la înălțimea terasei, cu fața spre bătrînul fluviu care fumegă acum. Ieșim spre cheiul de granit violet. Pe apele nemișcate, silueta „Aurorei" pe care o recunoaștem fără greutate. In fund, sprijinind parcă cerul fumuriu al acestei zile cețoase, turnul Petropavlovskului. Aproape se aud sirenele tramvaielor fluviale, pe punți, deși ploaia n-a încetat, se dansează, spectacol neobișnuit pentru ora la care ne aflăm.

Nimic nu-i mai frumos la Leningrad decît podurile de piatră înnegrită și cheiurile acestea pe care pașii răsună ca într-o biserică. Mult mai departe, spre Baltica, deslușim portul cu înaltele lui macarale, cu fundul negru al vapoarelor de mare tonaj care așteaptă ancorate la țărm. Vîntul, atunci stîrnit, alungă norii, orașul strălucește în lumina soarelui. Fiecare stîlp este împodobit cu o pînză albastră, ceea ce creează impresia că bulevardele au mii de catarge.

In aceeași noapte, la ora două, mergem în grup să asistăm la ridicarea podurilor, ceremonie la care nu sîntem singurii spectatori. Așteptarea este înfrigurată. Pînă la semnalul clopotului care se va auzi în curînd, caut să-mi imaginez cum se va putea face lucrul acesta. In fața noastră sînt trei sau patru poduri masive pe care trec în goană ultimele tramvaie și vehicule. Pădurea de stîlpi metalici și plasa de fire electrice, mă încurcă. Dar, iată, la cîteva sute de metri înaintea noastră, puntea masivă se desface și în cîteva clipe drumul fluvial e liber. Urmează al doilea pod și pe urmă acesta din fața noastră păzit de doi lei de piatră. E ca într-o joacă de copii. Să nu auzim scrîșnetul macaralei care ridică podiumul cu șine de tramvai cu tot și cu stîlpii săi metalici, am avea impresia că sîntem victimele unei iluzii optice. In cîteva minute, convoiul marilor vapoare trece prin fața noastră, Neva are reflexe galbene, în granitul cheiului bat valurile ei zgomotoase.

Despre Ermitaj s-a scris de nenumărate ori și nu are rost să reamintesc cititorului cîte comori adăpostește. Vizita pe care o facem durează o dimineață întreagă și trebuie spus că nu am văzut decît o mică parte a acestui imens muzeu care adăpostește uluitoare comori artistice. Aglomerarea de statui și tablouri, de piese rare, de bijuterii și covoare, dă în cele din urmă privitorului o oboseală de care cu greu scapă. Cine vrea să vadă tot, nu reușește. Se recomandă mai degrabă să te mulțumești cu vizitarea cîtorva saloane în care să zăbovești mai multă vreme cu un profit sporit.

In ceea ce mă privește, m-am mulțumit cu sala care adăpostea tablourile lui Rembrandt, cu pavilioanele în care erau expuse producțiile picturii franceze moderne și cu vizitarea tezaurului scit, uluitor prin rafinamentul gustului și siguranța execuției minuțioase.

Cea de a doua zi a șederii noastre la Leningrad se încheie cu o vizită la Peterhof. Autocarul ne duce afară din oraș. Lîngă șosea, vile de lemn, cu etaj, elegante cottage, umbrite de mesteceni. Ploaia nordică a reînceput. Coborîm. Dinspre Finlanda, peste golful Finic, vîntul aduce miresmele verii întîrziate. Baltica e cenușie, o mare melancolică, potolită, cu valuri joase, istovite. In stînga, foarte aproape, silueta Kronstadtului, vîrîtă ca un pinten în trupul acvatic. Cinci sau șase fîntîni, toate făcute altfel, pentru amuzamentul lui Petru, peluze imense, o tablă de șah de marmură spălată de apele repezi ale unei țîșnitoare romane, dragoni fioroși, un copac cu fructe străvezii; (tot o fîntînă mînuită secret sub care ai ocazia să fii udat pînă la piele dacă nu ești atent), sub o ciupercă de înălțimea unui om poți fi cusut cu fire subțiri, lichide. In fața corpului principal al palatului la a cărui restaurare se lucrează de zor, alte fîntîni de un gust mai naiv, 53 la număr, vegheate de statui aurite. Către mare o terasă imensă și clădirea joasă a *Mon Plaisirului*, distrus de ocupanții fasciști. Ni se spune că, undeva, în urmă, pînă aproape de intrarea în Leningrad, era linia frontului în timpul războiului. Ne evocăm mental anii întunecați ai asediului și abia atunci ne dăm seama cît s-a muncit pentru ștergerea urmelor sinistre ale bombardamentelor germane.

Așteptăm vaporul care să ne ducă înapoi în oraș. La țărm, resturi de lemn, un talaș putrezit care-mi aduce aminte de marele împărat al rușilor. Tresar căutîndu-i silueta imensă. O clipă am impresia că-l voi vedea undeva, prin apropiere, cioplind o carenă, rîzînd cu meșterii lui cu care construia corăbii.

Se înseninează, ploaia și-a tîrît pelerina mai spre larg. Golful și-a schimbat culoarea, valurile se însuflețesc, această ființă vie, marea își zburlește coamele de apă. Numai deasupra Kronstadtului mai stăruie negurile.

Timpul nu ne ajunge. Vizitarea muzeului „Pușkin" și a straniei curți de la Țarskoie Selo ne răpește o după amiază pe care nu avem de ce s-o regretăm. Privim locul părăsit de țari, fațada tristă a fostului lăcaș imperial de pe care cade tencuiala, apoi palatul lui Alexandru și al Ecaterinei. In vastul parc din împrejurimi se culege fînul, vara tulburătoare din jur nu are de ce să te facă melancolic. Plecăm.

Vizităm vasul „Aurora" într-o dimineață friguroasă, plină de vînt. Urcăm pe punte și ascultăm glasul ghidului care ne evocă lupta eroică a echipajului. Cabinele bine întreținute adăpostesc un muzeu sobru, impresionant. Fotografiile marinarilor care au participat la insurecție, bustul celor care au murit, cîteva hărți și de afară, de la provă, ni se arată silueta Palatului de Iarnă spre care s-a îndreptat tirul revoltaților.

Coborîm. Autocarul ne duce în curtea sinistrei închisori „Petru și Pavel" care a adăpostit între alții pe decembriști și pe Gorki.

Celule cenușii, cu ferestre înguste, duble, care dau spre un zid macerat, o curte mică, bătătorită de pașii atîtor deținuți și muzeul închisorii cu vitrinele sale în care sînt expuse costumele de pîslă ale deținuților, bocancii greoi și tichiile grosolane. Incăperea care i-a adăpostit pe decembriști e umedă și lipsită de aer; într-un zid se mai văd urmele lemnului de care erau legați cu bile grele de fier la picioare. Prilej de meditație cucernică în celula lui Gorki în care acesta și-a scris piesa „Copiii soarelui". Ne oprim în fața fiecărei uși. Aici a stat fratele lui Lenin, ucis mai apoi, aici un deținut care n-a părăsit închisoarea decît după 28 de ani...

Zilele au trecut pe nesștiute, rătăcim încă pe podurile de piatră ale Nevei. Numai Praga și Parisul trebuie că au farmecul acestui oraș încîntător. Ultima noapte petrecută aci îmi va rămîne multă vreme în amintire. Căzuse ceața spre zori și toate acele clădiri bătrîne se vedeau ca privite printr-un geam afumat. Leningradul visa. Strania noapte a Nordului îl învăluia într-o strălucire melancolică. Pe străzi încă mai treceau tineri ținîndu-se de mînă, Neva bolborosea leneșă lîngă chei; pe cele două coloane rostrale în care stau înfipte boturi de corăbii sfărîmate, vegheate de un Neptun de piatră, se sprijinea placa verde a cerului de dimineață.

Aș vrea să te mai revăd, bătrîne oraș!

Trenul ne poartă printre păduri tinere de mesteceni, copacul acesta atît de rusesc care are ceva din lirismul salciei și din mîndria plopului. Case de lemn cu balcoane colorate violent, ascunse între brazi sumbri, toată vegetația întunecată a Nordului văzută prin fereastra unui tren. Ape cu suprafața liniștită, ape care visează, păsări plutind deasupra acestor ținuturi misterioase despre care s-au scris legende...

Se întunecă. La capătul acestei nopți vom ajunge la Moscova.

Eugen Barbu

NOTE

Expoziția Cărții Sovietice

Cu ocazia săptămînii cărții sovietice, din inițiativa Ministerului Învățămîntului și Culturii și a Consiliului General A.R.L.U.S. s-a deschis în Calea Victoriei nr. 29 o mare expoziție a cărții sovietice.

Celor aproape 50.000 de vizitatori, care au trecut în primele zile pragul expoziției, li s-a oferit imaginea concludentă a dezvoltării uriașe a producției editoriale a Uniunii Sovietice după Revoluție. Două cifre sînt grăitoare: numai în perioada 1918—1956 au apărut 1.327.400 de titluri într-un tiraj de peste 9.309.000.000 exemplare. Varietatea titlurilor, calitatea ținutei tipografice și mai ales valoarea unor volume de strictă specialitate (adevărate rarități bibliografice) au stîrnit deosebitul interes al vizitatorilor. La standurile speciale cu vînzare s-au cerut cu insistență ultimele noutăți literare apărute în Uniunea Sovietică. Amintim astfel romanele: „Cele trei culori ale timpului" — viața lui Stendhal de A. Vinogradov (autorul romanului „Defăimarea lui Paganini" care s-a bucurat de un mare succes în țara noastră), „Rîul Ugrum" de V. Șiskov, „Despre sufletele vii și moarte" de A. Novikov, „Greșeala lui Honoré de Balzac" de N. Ribak, „Diminețața sovietelor" de Libedinski etc.

E interesant să semnalăm că cele 3700 de volume cuprinse de Expoziția Cărții Sovietice reprezintă exact producția editorială a Uniunii Sovietice în treizeci de secunde, ținînd seama că pe minut se tipăresc 7500 de volume.

S. T.

Împrospătare

Impresionantului număr de cărți traduse din literatura rusă și sovietică, s-au adăugat în toamna acestui an altele — fie traduceri proaspete, fie reeditări ale unor opere frecvent solicitate de cititorii noștri.

Surprinde plăcut, la acest ultim lot de traduceri, prezentarea grafică mult superioară volumelor apărute în anii trecuți. Ceea ce constituia balast, de astă dată a fost înlăturat în favoarea simplității și a economiei. Mai surprinde plăcut renunțarea la copertele „clișeu", care aveau ambiția să rezume neapărat întregul conținut. Noile coperte au căpătat o înfățișare sobră, îmbinîndu-se armonios două-trei culori, sau căutîndu-se efecte grafice pe baza literelor titlului. Ceea ce reprezintă linia modernă în prezentarea grafică a cărții. Așa a apărut „Teatru" de Maiakovski, căruia i-a urmat recent „Și a fost ziua a doua" de Ehrenburg, „12 scaune" și „Vițelul de aur" de Ilf și Petrov (merită evidențiată în mod deosebit realizarea graficianului Val Munteanu), „Crimă și pedeapsă" de Dostoievski, „Povestiri de pe Don" de Șolohov, „Poeme" de Gorki, „Versuri de dragoste" de Scipaciov și „Săptămîna" de Libedinski.

Ne place să credem că îngrijitorii colecției „Cartea rusă" vor continua și în viitor acest drum înnoitor.

P. Stoica

Cărți științifico-fantastice sovietice

Cărțile aparținînd genului științifico-fantastic au avut din totdeauna poarta larg deschisă către cititorii tuturor vîrstelor. De multă prețuire se bucură literatura științifico-fantastică sovietică. Tirajele nuvelelor și romanelor traduse la noi, „Corăbii astrale" de I. Efremov, „Plutonia" și „Țara lui Șannikov" de V. A. Obrucev, „Trei dorințe" de V. Nemțov, „În lumea cercetărilor" de Vadim Ohotnikov, s-au epuizat repede. Cu destulă greutate se mai găsesc „Hiperboloidul inginerului Garin" de Alexei Tolstoi, „Taina celor două oceane" de G. Adamov și „Promoroacă pe palmieri" de G. Gurevici.

Cu nerăbdare așteptăm apariția minunatei „Aelita" a lui Alexei Tolstoi și a romanelor de o valoare incontestabilă scrise de Alexandr Beleaev („Omul-amfibie", „Steaua Keț", „Un salt în neant" etc.). În prefața ultimului roman citat, marele Țiolkovski — primul savant care a fundamentat planul unei călătorii intersiderale — scria: „...Dintre toate povestirile în legătură cu comunicațiile interplanetare pe care le-am citit în original sau traduse, acest roman al lui Beleaev îmi pare cel mai interesant și cel mai științific". S-ar putea adresa editurilor o recomandare mai călduroasă?!

Teșu Milcoveanu

„Voci ale anilor ce nu se vor repeta"

se intitulează articolul semnat de Al. Jarov în revista „Okteabr" nr. 10. Autorul îi evocă pe acei poeți mai puțin cunoscuți azi, care în anii Marii Revoluții, alături de Maiakovski și Bednîi, au înflăcărat mulțimile. Poezia acelor ani este interesantă și unică, fiind născută chiar în focul Revoluției, inspirată de o realitate istorică imediată. Lirica poeților Revoluției este o chemare patetică la luptă, fiecare poezie fiind un cîntec de baricadă. Autorul articolului citează versurile poeților N. Gherasimov, V. Kirillov, I. Sanikov, A. Kraiski, S. Fomin și ale altor bărzi ai Revoluției și ai victoriei poporului sovietic împotriva intervenționiștilor străini, subliniind calitățile lor militante și artistice.

Articolul lui Al. Jarov constituie un omagiu adus poeziei anilor 20, care a fost de altfel strînsă recent într-o antologie.

M. S.

Revoluția și literatura clasică rusă

(Urmare din pag. 1)

prisos, ca Sonia să devină o ființă curată și senină, să nu mai existe oameni închiși în egoismul lor sălbatic ca domnii Golovliov, ca Oblomov să vindece profunda alterare morală a naturii lui, ca Ivan Ilici să nu mai moară în singurătate ,ca Bazarov să nu mai mediteze gîndul lui întunecat și infecund, ca medicul din camera nr. 6 să nu se mai refugieze în demența lui, să nu mai existe relații atît de absurde ca ale lui Cicicov, teroarea și neonestitatea să nu-l mai producă pe revizor. Aceleași suflete voiau să prindă viață și să coboare rădăcini în realitate oameni simpli, curați și bravi ca Ceicaș, ființe grațioase și pure ca tînăra Natașa, firi luminate și entuziaste ca Levin, luptători drepți și viteji ca Pavel Vlasov.

Privesc deci revoluția rusă ca fenomen moral și o pun în legătură cu marea epocă de literatură care a pregătit-o. Dacă l-am înțeles bine pe Lenin, mi se pare că în formația lui scriitorii ruși ai secolului al XIX-lea au intrat cu puterea unor inriuriri hotărîtoare. Lenin este produsul unui secol întreg de critică și aspirații revoluționare ,nu în ultimul rînd transmis prin puternica literatură rusă a secolului al XIX-lea. Revoluția rusă, eliberînd pe muncitori și pe țărani, națiunile asuprite din lăuntrul întinselor granițe ale Rusiei, chemînd pe fiecare om la munca și construcție socială, a dorit să înlăture egoismul arhaic al omului, să sfarme cercul tragic al solitudinii morale, să deschidă zările către prietenie între oameni și către bucurie. Se deschidea astfel calea către realizarea mesajului literaturii ruse a secolului al XIX-lea.

Ecoul evenimentelor din Octombrie a călătorit departe. A bătut atunci un ceas hotărîtor în orologiul lumii. A început o epocă nouă.

Tudor Vianu

LENIN, LENIN

(Urmare din pag. 1)

admonestare pentru atitudine condamnabilă și pentru neglijență..." *Către Ines Armand:* „Scumpă prietenă!... În ceea ce privește planul broșurii dvs. am fost de părere că „revendicarea amorului liber" nu este o revendicare clară și — independent de voința și dorința dvs. (am subliniat acest lucru spunînd: importă relațiile obiective de clasă iar nu dorințele dvs. subiective) — va fi în actualele condiții sociale o revendicare burgheză și nu o revendicare proletară Dvs. nu sînteți de acord. Bine. Să examinăm problema încă o dată". „Pentru crearea socialismului e necesară o cultură înaltă — spuneți dvs. Foarte bine. Și de ce n-am putea începe prin a crea la noi mai întîi astfel de premise, ale culturii, ca izgonirea moșierilor, izgonirea capitaliștilor ruși, pentru a începe apoi mișcarea spre socialism? În ce cărți ați citit dvs. că asemenea modificări ale ordinii istorice obișnuite sînt inadmisibile sau imposibile? Îmi amintesc că Napoleon scria: „On s'engage et puis... on voit"... Ei bine și noi ne-am angajat mai întîi, în octombrie 1917, (din *„Despre Revoluția noastră"* — pe marginea însemnărilor lui N. Suborov):" „Nașterea omului — e asemenea unui act care transformă femeia într-o bucată de carne chinuită, extenuată, înnebunită de durere, însîngerată, pe jumătate moartă. Ar fi însă cineva de acord să considere drept om „individul" care n-ar vedea în dragoste, în consecințele ei, în femeia ce devine mamă *decît* aceste chinuri? Cine ar renunța, oare, din *acest* motiv la dragoste, la bucuria de a avea copii? Există nașteri ușoare și nașteri grele. Marx și Engels, întemeietorii socialismului științific, au vorbit întotdeauna de *îndelungatele dureri ale facerii*, legate inevitabil de actul trecerii de la capitalism la socialism". (Din articolul *„Cuvinte profetice"*).

Afectuos și brusc, politicos și aspru, nerăbdător și răbdător, lucid și visător, necruțător și înțelegător, impulsiv și stăpîn pe sine, spirit practic de o minuție contabilă și profet nedezmințit, Lenin, veți recunoaște, era uluitor. Uluitor de mare. De unde senzația aceasta de fulger neîntrerupt pe care ne-o lasă fiecare cuvînt al său spontan ca viața și doct pînă la pedantismul savantului? Geniul său era în neîntrerupt contact cu Revoluția.

★

Îl citesc în continuare pe Lenin. Mă opresc acum înaintea seriei de articole intrate în fundamentul activ al educației noastre marxiste estetice. Vă așteptați, desigur, să vă amintesc de „Organizația de partid și literatura de partid", de ciclul dedicat lui Tolstoi, de ghidul pe care-l reprezintă pentru descifrarea ,trecutului distincția leninistă dintre cele două culturi, cea progresistă și cea reacționară, de intervențiile lui decisive în combaterea proletcultismului și a „revoluționarismului" modernist. Da, le evoc, să le evocăm împreună. Sînt vii. S-au născut acum. Nu vă lăsați înșelați de data calendarului: 1905, 1910, 1917, 1922. Toate s-au născut din nou în 1957. Actualitatea lor e constrîngătoare. Ca adevărul. Adevărul n-are vîrstă. Veți spune: le cunoaștem. Ideile leniniste nu trebuie numai cunoscute. Ideile leniniste trebuie mînuite. De aceea sînt arme. Știți și asta. Nu știți însă că citesc paginile lui Lenin cu un zîmbet la gîndul că sînt destui și în țările socialiste care își închipuie construcția culturii noi în afara pozițiilor clasei muncitoare, așezați pe terenul „liber" dintre linia de luptă proletară și linia burgheză, dintre armata socialismului și a păcii și armata imperialismului și a războiului. Și unii — țineți-vă rîsul, prieteni! — chiar în numele lui... Lenin. Socialism fără spirit de partid, fără situarea consecventă de partea clasei muncitoare, Lenin fără leninism este socialism fără socialism! Oare rătăciții cred serios într-o revoluție „fără mamoși, fără revoluționari, fără popor revoluționar" (Lenin în articolul *„Plehanov și Vasiliev"*)? Atunci mai bine să o declare fățiș, după îndemnul batjocoritor al lui Scedrin: (Vrem) „o republică fără republicani". Cine crede că poate sta o clipă nevătămat între cele două fronturi, al proletariatului și al burgheziei, să o facă. În acea clipă, zîmbetul va deveni hohot. Și hohotul nu va fi al nostru ci al istoriei, niciodată compătimitoare. Al istoriei care, ea parcă și nu oamenii, a urmat, supusă, la 7 Noiembrie 1917, drumul lui Lenin și al partidului său, partidul bolșevicilor, partidul comunist.

Mihail Petroveanu

NOTE DINTR-O CĂLĂTORIE PRIN TEATRELE SOVIETICE

(Urmare din pag. 1)

ținut mai ales în erupțiile sale pătimașe, într-un climat care nu permite indiferența și care este deosebit de propice accentelor patetice. Marea apare în scenă ca unul dintre cele mai de seamă personaje, după o bună și veche tradiție ibseniană. Este aceeași mare nordică cu mișcări brusce, nervoase, care răspund și răzbat firesc în sufletele oamenilor de pe litoral. Drama lui Gunars Priede se distinge însă tocmai prin partitura sa inedită, puternic contemporană. Eroul principal, Valters, tînăr ușuratic, care plutește la întîmplare pe „ale vieții valuri", provoacă surîzînd o amplă și zbuciumată dezbatere la care participă activ toate personalele dramei. Unele, precum severul Dzintars, l-au condamnat moralmente pe Valters, fără drept de apel, judecîndu-l sumar și simplist. Altele, printre care bătrîna Anna sau Elga, se împotrivesc pronunțării pripite a unei asemenea sentințe. Un om străbate înotînd oceanul pe o scîndură putredă și iată că în jurul său se aprind discuții pasionante, în cursul cărora oamenii adevărați îi întind naufragiatului mîinile lor calde, sprijinul lor nelimitat. Tronînd pe postamentul eticii pure, inimile reci îl scuipă și-și văd de treabă. Dar autorul nu și-a scris piesa pentru a-i glorifica pe predicatorii individualiști ai marilor virtuți morale. Gîndurile sale sînt exprimate de apărătorii înverșunați ai omului, care mizează pasionat pe cele cîteva reflexe luminoase pe care le-au descoperit în privirile încriminatului Valters. Ei îl înconjură pe acest marinar dezorientat cu zeci de prilejuri și tentații către o reabilitare reală și profundă.

Am reîntîlnit aci, nealterată și pe deplin viabilă, soluția regenerării morale prin dragoste. Tensiunea înaltă a marilor iubiri își reconfirmă mereu virtuțile purificatoare. Valters pășește cu emoție pe acest drum. Finalul piesei deschide largi perspective eroului dramei, dar nu se grăbește să-i acorde anticipat certificatul de bună purtare. De altfel, nu acesta era țelul dezbaterii ideologice. Dacă Valters va renaște sau dacă el nu-și va recîștiga tăria morală, iată ceea ce piesa nu are cum să ne-o spună. Spectatorul comentează însă îndelung atitudinea fiecăruia dintre personaje față de problema capitală a recuperării unui om de către societate. Accentele melodramatice abia dacă străbat prin țesătura aspră a piesei lui Gunars Priede, însuflețită de o puternică încredere în umanitate.

În drumul de înapoiere de la Limbazi spre Riga, privind, încolo de perdeaua arborilor înalți și drepți, luciul fascinant al lacurilor letone, mi-am amintit că din cele nouă personaje ale dramei opt sînt îndrăgostite pînă peste urechi. Le-am revăzut în minte trăind cu aprindere, iubind cu însetare, așteptînd cu încredere bucuriile vieții, cu un optimism grav și cronic. Al nouălea personaj, Anna Ugalniece, singura care nu figurează pe lista îndrăgostiților, pare să vegheze continuu asupra simțămintelor celor tineri. Am uitat să spun că tocmai această femeie bătrînă este avocatul numărul unu al apărării dreptului fiecărui om la înțelegerea și dragostea semenilor săi.

★

Pentru a vorbi despre cea de a doua piesă, vom fi nevoiți să schimbăm cadrul decorativ al însemnărilor de față. Va fi vorba despre întîlnirea unui alt tînăr talent și despre o altă lucrare pe teme de actualitate. Dar pentru aceasta va trebui să evocăm, în locul sălii intime din Limbazi, clădirea maiestuoasă a Teatrului Central al Armatei din Moscova. Un emfiteatru impresionant care creează o atmosferă de mare spectacol popular, cu sute și sute de fotolii îmbrăcate în catifea de un roșu aprins. Despre piesa lui A. Volodin și despre tinerii săi interpreți ne pregătim să scriem cu o emoție pe deplin explicabilă.

V. Mîndra

Milda Kletniece și Vera Gribaca într-o scenă din piesa „Deși este toamnă..." de Gunars Priede (Teatrul de Artă din Riga)

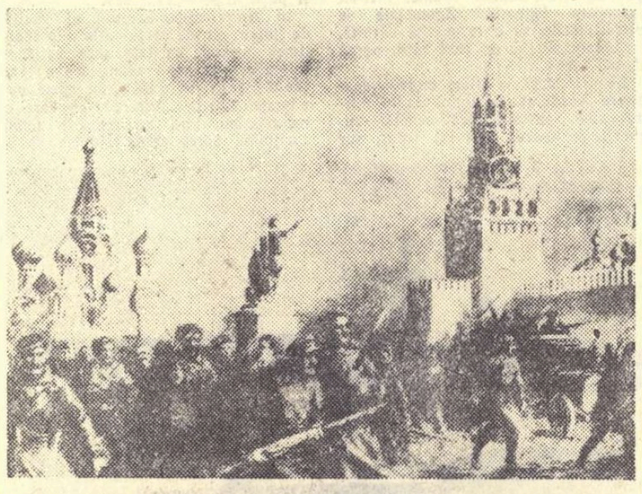

ATAC ÎN PIAȚA KREMLINULUI 1917

Sensul și valorile

(Urmare din pag. 1)

aurului, de temnițe și tunuri, ascunzîndu-le, furișîndu-le peste diverse frontiere ale condiției umane sau, în anumite momente, desfășurîndu-le ca pe drapelele umanității omenirii. Aceste valori, tocmai literatura sovietică le declară deschis și, mai tîrziu, întreaga literatură realistă și socialistă de pretutindeni le proclamă. Literatura sovietică a reflectat — și va continua și pe viitor să o facă — construirea acestei lumi la a cărei temelie sînt așezate tocmai aceste valori umane, ea reflectă înălțarea acelui palat ale cărui temelii au fost turnate în zilele Marii Revoluții.

Ce opune burghezia literaturii noastre socialiste? Ea îi opune, firește, propriile sale valori pe care încearcă să le transforme în caracteristici eterne ale umanității. În secolul nostru, burghezia e îngrozită de viitor și de aceea declară că universul e irațional, iar viața un haos fără sens, o muncă a lui Sisif, o tortură continuă, insuportabilă, dementă. Concurența brutală dintre prăvălii și dintre concerne e transpusă obligatoriu speței umane în care scriitorii burghezi văd o interasasinare reciprocă, fiecare conștiință dorind moartea altora. Individul, elementul de bază al acestei societăți burgheze, pîndit de toți ceilalți, are de ales între a fi asasin sau asasinat pentru a-și continua o viață fără sens, care nu duce nicăieri, pentru a suferi și a face pe alții să sufere. Personalitatea? Nu pot exista personalități în cărțile burgheze în care marile spaime s-au dezlănțuit, în care totul e fără sens și unica valoare e senzația. O personalitate este un efort către un scop, o mișcare continuă care are un sens și în care toate elementele se cristalizează în jurul unor valori. Or, burghezia disprețuiește valorile umaniste (singurele autentice), nu oferă nici sens, nici perspectiva efortului uman creator. De aceea literatura burgheză actuală este o literatură fără eroi. Literar vorbind, caracterele au sărit în țăndări, indivizii sînt și nu sînt, acționează dezordonat refuzîndu-se propriilor lor acte, caută senzații intense pentru a se coagula în jurul lor, dar senzațiile curg și odată cu ele nonpersonalitatea lor informă, frenetică, apatică. Se disprețuiește construcția romanului în acea societate în care actele nu au corespondențe, acțiunile coerență și viața sens. Acestea sînt doar expresia literară a unei lumi care a primit lovitura de moarte în memorabilele zile ale lui Octombrie 1917.

Pentru noi, comuniștii, viitorul există și aceasta dă prezentului intensitate și vieții sens. Într-o luptă grea, cu dificultăți concrete, se călește acel oțel deosebit din care se făuresc oamenii noi. Omul nou este o cerință a epocii socialiste, așa cum personajul angoasat, complexat și dezaxat este o cerință a lumii capitaliste, aflată în panică. Pentru noi viața are un sens și acest sens transpare în literatură. Pentru noi valorile umaniste există și nu numai în sfera ideilor și a teoriilor, ci în cotidian. Noi nu credem în mitul lui Sisif, ci în acela al lui Prometeu, dezlănțuit, lumea noastră e torentul de fier incandescent, este lumea în care se călește oțelul, lumea creației, a zilei a doua. Noi acționăm și ne recunoaștem ideile în faptele noastre, într-o lume rațională în care perspectivele sînt infinite și construim uriașul aerodrom al viitorului, în acest secol dinamic, la lumina Marelui Octombrie.

Paul Georgescu

GORKI POETUL

(Urmare din pag. 1)

cit se ridică întrebarea dacă acesta din urmă nu s-a dovedit superior poetului. Mai ignorată pînă deunăzi, proza lui Al. Macedonski, în prezentarea acad. Tudor Vianu, a avut caracterul unei adevărate revelații, prin puterea descriptivă a unor pagini de demult uitate sau poate chiar niciînd remarcate. Nu același e însă cazul lui G. Coșbuc, a cărui proză de altfel s-a exercitat cu modestie aproape exclusiv în genul didactic. Despre Al. Vlahuță s-ar putea afirma, dimpotrivă, că patosul răspunderii morale, care îi aparține în propriu, e mai puternic exprimat în proza decît în versurile sale. Dacă am face un fel de bilanț statistic al poeților ocazional prozatori, am ajunge la concluzia că foarte adeseori un mare poet este și un mare prozator. Reciproca însă nu mai este adevărată. Marii prozatori epici, cu o viziune obiectivă a societății, creatori de tipuri, dintre acei care, după formula consacrată, fac concurență stării civile, într-un cuvînt, scriitorii realiști, rareori pot fi surprinși în flagrant delict de poezie. Structura epică, așadar, se izolează la aceștia pînă la incompatibilitatea cu modul liric. Firește, asemenea generalizări comportă multă precauție și se cuvin manevrate fără pretenția de a edicta legi cu caracter imuabil. O certă excepție, iată, printre marii realiști universali, este aceea a lui Maxim Gorki, pe care mica culegere de *Poeme*, prezentată de „Cartea rusă", ni-l înfățișează în ipostaza unui adevărat poet.

★

Realismul rusesc din secolul trecut s-a deosebit de cel occidental cu excepția unui Dickens printr-o notă dominantă: aceea a simpatiei. În timp ce omul a fost în Apus un obiect de observație literară la rece, fără iluzii, iar la scriitorii naturaliști chiar cu o tendință sistematică de a fi surprins în degradările lui fiziologice și morale, realiștii ruși au afirmat din capul locului cultul omului, prețuirea calităților lui morale și intelectuale, compătimirea față de starea de inferioritate în care l-au pus condițiile istorice inicve. De aceea nota dominantă a naturalismului occidental a fost pesimismul, ca o rezultantă firească a neîncrederii în valențele umane, în destinul omului.

Ca și marii săi înaintași, Maxim Gorki a avut o concepție organic optimistă despre om, în care a văzut izvorul tuturor creațiilor și al cuceririlor viitoare. A cincea poemă din culegere, cu titlul „Omul", e pătrunsă de credința nelimitată în posibilitățile energetice ale omului. Nu e însă expresia unui optimism funciar și scurt, a unui optimism al beatitudinii, contrazisă de realitățile istorice.

Începutul poemei e categoric:

„...În clipele cînd sufletul obosit și amintirea reînvie umbrele trecutului în fața cărora inima se zgribulește, înfiorată, — iar gîndirea, ca soarele rece de toamnă, luminează cumplitul haos al prezentului lunecînd melancolic peste învălmășeala zilei, incapabilă să-și ia zborul spre înălțimi, să se avînte înainte — în clipele grele cînd sufletul e obosit, evoc în gînd mărețul chip al omului".

Contemplarea prezentului și aplecarea asupra trecutului sînt așadar pentru autor motive de melancolie, de strîngere a inimii, de oboseală sufletească, dar nu de descurajare și de desperare, deoarece antidotul acestei amărăciuni este imaginea grandioasă a omului cu majusculă...

Și mai departe:

„Omul! Imi pare că deodată soarele a răsărît în pieptul meu, și că, scăldat în razele-i strălucitoare, tragic de frumos, pășește încet — tot înainte! și — tot mai sus! Omul!"

Imaginea omului, astfel, e identificată prin puterea ei tonifiantă cu răsăritul soarelui, suprema divinitate a păgînismului, cu deosebirea că ascensiunea omului, analogă pînă la un punct cu evoluția solară, e învestită cu tragismul luptei și al suferinței. Ținta omului e însă mereu mai sus, acel *excelsior* al optimismului integral.

De aci înainte poema devine, ca orice poezie adevărată, nerezumabilă și oarecum neanalizabilă, dar ea desfășoară în falduri largi toată constelația grandiosului uman. Poezia e transfigurare, iar știința — însumarea experienței. Singura armă a omului e gîndirea. Gorki e un intelectualist, iar nu un mistic, chiar dacă exprimă cu înaripări lirice, sentimentele cele mai tumultuoase. Deși se afirmă într-o perspectivă pur laică, fără noțiunea creștină a păcatului, denunță ca pe niște forțe potrivnice cuceririlor gîndirii, puterile instinctuale, amorul propriu, sentimentele cele mai adverse, încorporate alegoric, ca Dragostea, Prietenia, Speranța, Ura, Mînia, Credința, ca să ajungă la aceeași concluzie intelectualistă: „Singură Gîndirea este prietena Omului de care nu se desparte nici o clipă, ea singură îi luminează cu făclia ei piedicile semănate în cale-i și toate enigmele vieții, și negura ce învăluie tainele naturii, și haosul plclos din inima sa".

Încheiem străbaterea poemei încărcată de gînduri înalte și mari frumuseți lirice cu o altă cugetare:

— „Sensul vieții pentru mine este în creație, iar creația este de sine stătătoare și infinită". (În românește de Ovidiu Constantinescu și Maria Bistrițeanu).

Din vechime, dragostea și moartea, privite filozofic, ca niște entități sau ipostaziate epic, au fost asociate. Modernii au reluat tema și au dezvoltat-o în felurite chipuri. În intensitatea ei maximă, iubirea tinde către moarte și se realizează într-însa, deși ea pare prin definiție forma specifică de afirmare a vieții. Aceasta e una dintre speculațiile cele mai răspîndite. Gorki a fost ispitit de a găsi tîlcul clasicei asociații dintre cele două extreme, prin mijlocirea unei povești. Nu ne-ar surprinde ca originea ei să fi fost folclorică, deoarece nimeni n-a iubit mai mult folclorul decît Gorki. Oricum ar fi, iată cum se desfășoară povestea închipuită sau reluată de marele scriitor rus. Un țar, trecînd printr-un sat, la întoarcerea dintr-un război nenorocos, aude în dosul unei tufe de soc chihotirile unei fete. Mînios de veselia ei, în împrejurarea dezastrului militar, țarul se răstește la fată, care se dezvinovățește spunînd că ședea de vorbă cu iubitul ei. Nesatisfăcut de această explicație, autocratul poruncește gărzii lui să dea fata pe mîna morții. Moartea, chemată să-și ridice prada, îngăduie fetei să se mai întîlnească o dată cu iubitul ei, dar la ziuă să fie îndărăt, după învoială. Fata însă nu se mai îndură să se despartă de drăgutul ei. Atunci Moartea, rămasă femeie în sinea ei, judecînd cu inima, renunță să-și ridice prada, dar hotărăște ca în viitor „Dragostea și Moartea, ca surori" să fie veșnic împreună, nedespărțite. Mitul ni se pare inedit, pînă la proba contrarie, pe care ne-ar aduce-o folcloriștii. Este de toată frumusețea. (În românește, în versuri, de Demostene Botez).

Două din cele cinci poeme în proză ale lui Gorki întîmpinate, la apariția lor, cu entuziasm de tineretul rusesc, care le-a învățat pe dinafară sînt: *„Cîntecul albatrosului"* și *„Cîntecul șoimului"*. Albatrosul lui Gorki nu e prezentat în captivitate, umilit, ca în cunoscuta poemă baudelairiană, ci ca simbolul prevestitor al furtunii, ca mesagerul jubilant al stihiilor, ca „proorocul biruinței". (Traducerea, în versuri albe, de Mihai Beniuc).

„Cîntecul șoimului" e o poveste cu tîlc moral, pusă pe seama unui cioban din Crimeea, cu nume tătăresc: Nadîr-Raghin Ogli, în cadrul măreț al nopții, pe țărmul mării, după un ospăț frugal cu ciorbă de pește. Un șoim se avîntă în înaltul cerului și cade rănit. Șarpele îl sfătuiește să se arunce în jos, în rîpă, ca să prindă puteri noi. Perfidul sfat îi este însă fatal. La rîndul lui, șarpele încearcă experiența avîntării în sus și cade la pămînt teafăr. De aci trage mîndrie și se miră de pățania șoimului. Șoimul e simbolul vitejiei, iar fapta lui exemplară.

„Slavă, o slavă celor viteji!

A lor nebunie e-a vieții rațiune!" (trad. de Anda Boldur).

Am păstrat pentru la urmă poema intitulată „Legendă valahă", neașteptat omagiu al marelui scriitor adus folclorului nostru pe care și Pușkin îl cunoscuse.

„Era o zînă într-o luncă, / Mergea adesea la scăldat. / Odată n-a băgat de seamă / Și-ntr-un năvod s-a încurcat. / Pescarii s-au speriat. Dar Marko, / Flăcău voinic, sperios de loc, / A prins-o strîns pe zînă-n brațe, / Și-a sărutat-o lung, cu foc. / Ca pe-o crenguță mlădioasă / A îndoit-o blînd. Dar ea / Nu se zbătea ci doar, privindu-l / Pe Marko drept în ochi, zîmbea. / S-au drăgostit o zi întreagă / Și-n dulcele-nserării ceas / Pieri voioasa zînă. Marko / Mîhnit și singur a rămas. / Și umblă Marko zi și noapte / Pe malul Dunării pustiu, / Și tot întreabă „Unde-i zîna?" / Și-i spune-un val, rizînd: „Nu știu". / „Minți, valule! — răcnește Marko — / Doar tu te joci cu dînsa-ntr-una!..." / Și-n Dunăre nerodul tînăr / Se-aruncă să-și găsească zîna. / În Dunăre se scaldă zîna / Și-acum, cînd Marko nu mai este. / Dar pînă azi vorbește-un cîntec / Despre ciudata lor poveste".

„Voi însă veți trăi pe lume / Ca viermii fără ochi, greoi. / Nici o poveste, nici un cîntec / N-o să vorbească despre voi!" (În românește de Al. Philippide).

Nu cunoaștem această variantă originală a legendei germanice Loreley, care se termină cu apostrofa disprețuitoare a poetului față de cei ce nu pun absolutul în iubire, pînă la jertfirea de sine. A poetului confirmat de altfel și în proză, deoarece Gorki în fiecare din scrierile sale e asemeni șoimului său, un liric al avînturilor și al prăbușirilor omenești, precum și un admirabil peisagist.

Șerban Cioculescu

R. R. FRENȚ „Ocuparea Palatului de Iarnă în 25 Octombrie 1917"

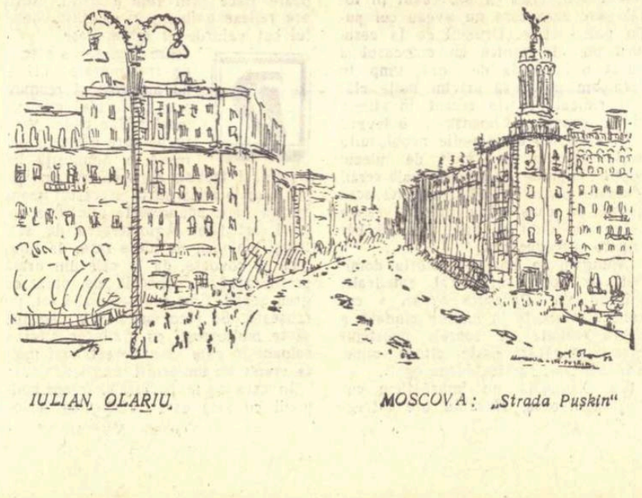

IULIAN OLARIU MOSCOVA: „Strada Pușkin"

Scriitori romîni despre Țara Revoluției

„Se apropie sfîrșitul deceniului al patrulea, de cînd s-a produs Marea Revoluție din Octombrie al cărei răsunet profund durează încă, cutremurînd și răsturnînd așezări nedrepte ale lăcomiei și asupririi".

„Poporul nostru poate uita vrăjmășia și răutatea, dar de bine își aduce totdeauna aminte și nu va uita mai ales jertfele marilor oști ale eliberării, oștile Revoluției, care-și au semănate atîtea morminte la noi și în alte părți, în jumătatea răsăriteană a Europei".

MIHAIL SADOVEANU

(„Aspecte ale Revoluției celei Mari din Octombrie — „Scînteia" 6 noiembrie 1956)

„Revoluția din Octombrie nu a fost de dicționar și la figurat. De aceea a și supărat într-atîta, că nu le mai trece nici după 39 de ani, „cercurile" artei empirice de guvernare. Ea a izbutit să desființeze un vast imperiu cristalizat, a cărui lespede de mormînt nu mai putea fi nici dislocată, necum prăvălită".

TUDOR ARGHEZI

(„Va să zică" — „Contemporanul" nr. 45/1956)

Ei, oamenii sovietici — constructori ai socialismului ieri, constructori ai comunismului astăzi — ...au sfărîmat fioroasa mașină de război nazistă, au cîștigat cea mai mare victorie din toate timpurile, au eliberat pămîntul lor, vremelnic ocupat de cotropitorii fasciști, eliberînd în același timp nenumărate popoare de sub apăsătorul jug fascist. Astăzi, spre oamenii sovietici se îndreaptă ochii oamenilor muncii de pe întreaga suprafață a pămîntului. Astăzi, nădejdile a sute și sute de milioane de oameni din întreaga lume, doritori de pace și libertate, de progres și bună stare, se îndreaptă spre Uniunea Sovietică, invincibilul bastion al păcii.

ZAHARIA STANCU

(„Călătorind prin U.R.S.S.")

„Va să zică, acest om de bibliotecă a schimbat fața unei lumi întregi, făcînd posibil ceea ce părea imposibil. El nu e un simplu om de stat, ci un descoperitor de universuri noi. Napoleon a cîștigat bătălii, dar a lăsat lumea cum era. Acest om genial a ținut o cuvîntare, și milioane de oameni i-au primit rînduiala. Astfel de cugetări treceau prin mintea mea pe cînd dădeam ocol sicriului de sticlă. Și mi s-a părut atunci, printr-o asociație de imagini sublime că sună tocsinul cel de două sute de mii de kilograme, că tunul gigantic trage o salvă și că lustrul de cîteva tone din Kremlin se învîrtește asupră-mi, într-o explozie de lumini".

G. CĂLINESCU

(„Kiev, Moscova, Leningrad")

„In acele zile de iunie, am stat față în față cu catargele și tunurile „Aurorei", iar emoția din inima noastră era mai înaltă și mai ascuțită decît săgeata de aur de pe catedrala Petropavlovsk.

Ceea ce virful săgeții fixa în acea clipă, era sentimentul că am urcat la izvoarele Marii Revoluții. Ne aflam acolo, față în față cu însuși simbolul măreței zile din Octombrie. Pe apele largi și parcă aurite ale Nevei, „Aurora" se legăna sub privirile noastre, încărcată de toată gloria anului 1917. Te salutăm, corabie vestită între toate corăbiile lumii! Te salutăm, navă legendară de pe ale cărei catarge, într-un ceas de deznădejde a omenirii, marinarii tăi atît de puternic și de adevărat au putut să strige: Pămînt! Pămînt! Era noul continent pe care Lenin îl descoperea, noua lume pe care, cu un ecou atît de-larg în inimile a milioane de oameni, o vestea glasul tunurilor tale...".

GEO BOGZA

(„Meridiane sovietice")

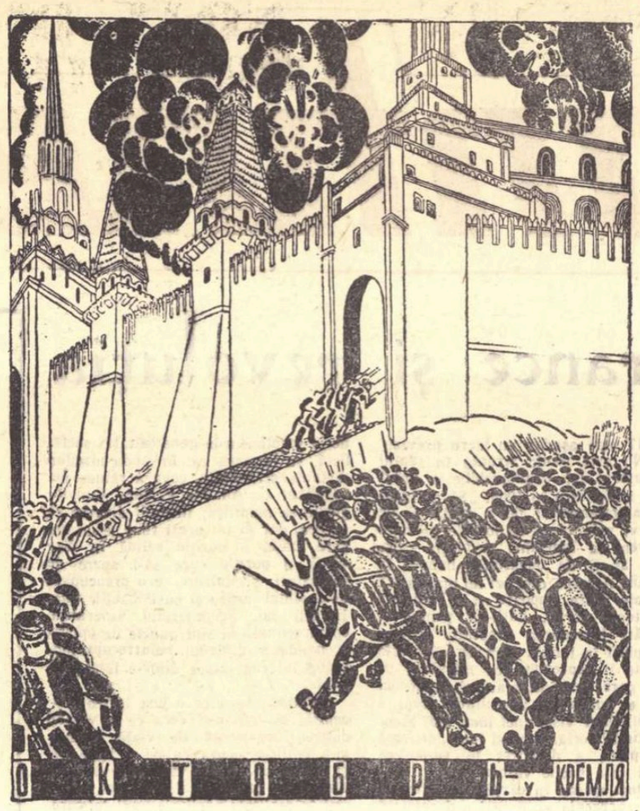

N. V. KRINSKI — „Asalt asupra Kremlinului"

7 Noiembrie, o revoluție etică

(Urmare din pag. 1)

și cîteva tăgade ce trebuiau înfrînte și legate. Și pentru cele mai generoase idei aduse de 7 Noiembrie, pentru păstrarea lor, au trebuit lupte crîncene, căci nu toate cugetele erau limpezi și nici curate. Astăzi construcțiile în toate țările socialismului, dar mai ales în Uniunea Sovietică uimesc. Barajele și canalele; dăruirea pustiurilor cu rodnicie; metodele agroteimice; desțelenirea ținuturilor din nordul aspru; cercetarea celor două înghețate oceane din jurul polilor; foosirea dezagregării atomului în scopuri pașnice; vapoare care pot călători ani întregi sau avioane care să zboare cu 1000 de kilometri pe oră la 10.000 de metri înălțime și, în sfîrșit, bule de metal aruncate printre stele și silite să ocolească, nedefinit, pămîntul — sateliții — iată zi după zi înfăptuiri ce ne vin din lumea care s-a născut la 7 Noiembrie. Ce s-a întîmplat de atunci, acolo? Ce s-a întîmplat de natură să creeze acest gigantism al omului și el să nu rămînă ca o taină magică, secret al unei caste, ci să fie bun al tuturor celor care locuiesc pe glob, spre binele cărora va trece din mînă în mînă? Darurile și calitățile poporului celui mare au fost aceleași întotdeauna. Ele trebuiau descătușate numai la toți și pe toate sectoarele. Este adevărat că o trăsătură de seamă a temperamentului poporului rus a fost întotdeauna îndrăzneala în noutate, în sensul unui mare curaj. Dar dacă această trăsătură cîndva nu putea lua decît forma unei porniri de mare temeritate pe plan moral — așa cum se întîlnește în uimitoarea literatură clasică rusă făcînd și puterea și surpriza ei pentru celelalte neamuri, cînd a apărut, — astăzi noua așezare adusă de 7 Noiembrie a dăruit libertatea deplină a omului, rupîndu-i toate cătușele.

Omul cel nou e liber să viseze, după cum îl îndemna Lenin, în romantismul său revoluționar și să nu se teamă de visul său. Ba, ceva mai mult, el e liber să și încerce să-l înfăptuiască și să ceară conlucrarea tuturor semenilor săi pentru aceasta. Și în faptul acesta mărunt și ascuns în aparență, anume: a nu pregeta, a nu-ți opri mîna să adaugi contribuția ta la înfăptuirea visului colectiv, stă imensul progres moral al omenirii, adus de 7 Noiembrie. A te lipsi, a te deposeda cu voință, cu bună știință și dăruire de ceea ce ai fi putut reține pentru tine într-o viață fără vis, searbădă dar în care ai fi fost atît de mic încît să nu te rușinezi de această înfățișare a ei; a porni odată cu ceilalți la un gînd bun ori de unde ar fi venit, a nu rînji, a nu te înverzi de pizmă, a nu suferi de o mare înfăptuire pentru că nu e numai a ta, ci a tuturor, iată ce a învățat din primele lui ceasuri 7 Noiembrie și toate zecile de mii de zile venite după el. Noua viață morală adaosă vechilor calități a putut crea climatul prielnic marilor înfăptuiri.

Revoluția și 7 Noiembrie n-au fost numai atunci; ele durează și astăzi, se permanentizează în fiecare fapt nou, adîncindu-se. Și ele nu rămîn numai ale Uniunii Sovietice. Reprezentînd cel mai de seamă fapt din istoria omenirii, ele au intrat, în cei patruzeci de ani, în circuitul de viață, multiplu, al lumii întregi, germinînd ca o irigație puternică toate ținuturile.

Ion Marin Sadoveanu

CĂRȚI NOI

(Urmare din pag. 1)

oligarhiei care a asuprit singeros poporul de la Dunăre e formulată în termeni energici. Ziua de 23 August, constituind „începutul altei vieți pentru poporul țării noastre", a decis lichidarea acestei oligarhii, a „protipendadei de indiferență și dezmăț". S-a produs atunci o revoluție — o consecință a miracolului sovietic, dar nu o revoluție de import, „Nu, domnilor — subliniază categoric Arghezi — revoluția a fost endemică și continuă".

Cunoașterea pe viu a Uniunii Sovietice a stimulat sentimentul de solidarizare a poetului cu mișcarea de eliberare a celor ce muncesc din întreaga lume. Protestul său împotriva sentinței în perfidul proces de la Karlsruhe e vehement. Omenirea se dorește liberă și nimic nu o poate împiedica să-și cucerească libertatea.

Admirator al marii culturi ruse și sovietice, Tudor Arghezi scrie afectuos despre Cehov și despre Ehrenburg, despre realizările arhitecților sovietici și despre păpușile lui Obrazțov. Condeiul întinerit salută, patetic, o mare prietenie.

Unul dintre articole poartă un titlu ce s-ar putea adăuga, pe copertă, modestului „Din drum...": De amiciția.

Ion Roman

Așot Grași

poet sovietic

CÎNTEC SCRIS ÎN CĂLĂTORIE

Munții zăpezilor veșnice-n inima mea,
Intinderi de mare rotundă în inima mea,
Și crînguri sfios dantelate de iarnă în inima mea...
Mă duce-o mașină spre casă...

Cărări profilate subțire în zările ochilor mei
Și case și sate în zările ochilor mei,
Și izbe și școli în zările ochilor mei...
Mă duce-o mașină spre casă...

Sevanu-și rotește viltorile toate-n urechile mele,
Și vîntul Ghegamului bîntuie rece-n urechile mele,
Mai este și-o țară de cîntece albe-n urechile mele...
Mă duce-o mașină spre casă...

Și truda adîncă a omului pașnic în cîntecul meu,
Și liniștea grîielor pașnice-n cîntecul meu,
Și țara cîntărilor pașnice-ntreagă în cîntecul meu
Mă duce-o mașină spre casă...

*

Toți frații de cîntec în sufletul meu,
Toți cei care știu semăna și culege în sufletul meu
Și toți tractoriștii, ciobanii înaltelor piscuri în sufletul meu
Prieteni cu voi, mă îndrept către casă.

In romînește de Grigore Hagiu

VERA MUHINA — „Flacăra revoluției" 1922/1923

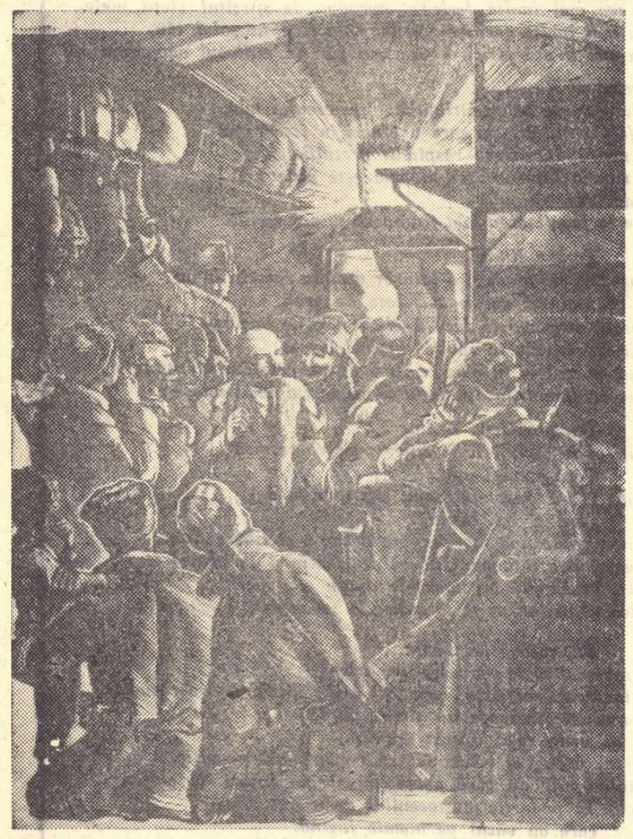

STARONOSOV — „Lenin în vagonul căilor ferate din Finlanda"

FĂURITORII ISTORIEI

Aceasta nu este un studiu. Nici măcar un articol. Sînt cîteva însemnări scurte, pe marginea unor piese închinate Revoluției. Despre opera lui Gorki s-a spus că a oglindit sufletul omenirii într-un moment crucial al istoriei sale. Dar mai ales, că ea a ajutat proletariatului să se recunoască pe sine ca un erou al istoriei, ca pe un viitor învingător. Opera lui Gorki dădea răspuns multor întrebări pe care, cu neliniște, și le puseseră scriitorii ruși din preajma celui dintîi război mondial. Anume: cînd aveau să vină acei oameni care să aducă prefacerile sociale trebuitoare? Și mai ales, cine aveau să fie ei? Turgheniev îi numea „oameni adevărați"; dar nici el, nici mulți contemporani ai lui n-ar fi putut spune cum vor arăta acești oameni și mai ales din ce anume categorie socială aveau să fie recrutați.

In dramatizarea lui Arbuzov după romanul lui Turgheniev „In ajun" găsim un patetic dialog între pictorul Șubin și bătrînul cornet la pensie Uvar Ivanovici... „Da, ai dreptate — spune Șubin — nu se cade să vorbim despre noi, nici nu avem cu ce să ne lăudăm. Deocamdată la noi sînt puțini oameni adevărați! Toți sînt niște nemernici, niște simple rozătoare, hamleți ori birfitori care toată ziua nu fac altceva decît să bată apa în piuă. Cum e cu putință, Uvar Ivanovici? Cînd va veni oare și timpul nostru? Cînd se vor naște și la noi oameni?" Și Uvar Ivanovici îi răspunde: „Ai răbdare. Ii vom avea!" Zdruncinat de încrederea bătrînului Uvar, pictorul Șubin nu poate decît să adauge: „Ii vom avea? Să știi c-am să-mi însemn vorba dumitale!" Nu știu dacă Șubin și-a însemnat-o. Nu știu dacă Șubin a apucat Marele Octombrie. In caz că da, atunci el va fi dăruit un gînd pios lui Uvar Ivanovici care nezdruncinat credea în apariția omului adevărat. Sînt sigur însă că Șubin ar fi încercat o usoară dezamăgire. „Oamenii adevărați" după care suspina el, nu erau oamenii clasei sale (Șubin era nepotul boiernașului Nikolai Stahov), ci oameni acelei clase pe care Gorki o descrisese cu duioasă înțelegere în romanele și nuvelele sale.

*

Ceea ce lipsise acestor oameni pentru a-și valorifica potențele de „eroi" fusese ceea ce se numește îndeobște o „mare încercare". Revoluția burghezo-democratică din 1905, apoi primul război mondial aveau să le-o aducă. In timpul războiului, în tranșeele umede, prin mlaștinile mazuriene, în luptele crîncene, corp la corp, pentru cucerirea unei cote sau a unei gări inutile; pe paturile de spital, mizere și triste, oamenii simpli aveau să capete ceva mai mult și mai prețios decît o medalie zornăitoare pe pieptul străpuns de baionetă: o nouă conștiință! Conștiința că așa nu se mai poate trăi, că o prefacere este absolut necesară, că această răsturnare totală o pot face ei înșiși, și numai ei. Trudiții și obiditii romanului rus, foștii robi vînduți ca vitele la un joc de cărți, din piese gogoliene; lucrători și intelectuali modești care cunoscuseră drumurile înzăpezite ale Siberiei sau bezna fortărețelor țariste, se ridicau deodată, ca un om, ca un val, pentru a mătura trecutul, pentru a-și cuceri dreptul la viață. Ei intrau astfel, într-un sfîrșit de Octombrie, pe poarta Istoriei — așa cum prevăzuse Gorki — în „eroi"!

*

De bună seamă mulți nici n-au știut ce rol uriaș jucau în acea toamnă a anului 1917. Cei mai mulți se atașaseră revoluției, ca s-o servească, să-și cîștige prin ea dreptul la pîine; la o viață mai bună. Pentru o întocmire mai dreaptă, mai umană, oamenii aceștia erau gata să-și dea chiar sîngele. Cînd țăranul Verșinin (din piesa „Trenul blindat") vrea să oprească trenul ofițerilor albi, el se adresează plicului de țărani astfel: „Să-nconjurăm toată linia cu noi înșine, s-o îngrădim cu carne de om, pentru ca trenul blindat să se-mpiedice în carne de țăran"!

Atunci cînd Koslov (din piesa „Liubov Iarovaia") vorbește cu Liubov și-i spune cu tristețe: „Și pe cîmpul acesta verde, oamenii brodează cu sîngele fraților lor, flori de mătasă roșie", Liubov Iarovaia îi răspunde: „Brodează o viață nouă. Cumpără o lume nouă cu prețul sîngelui lor. Eu am plătit cu cel mai scump sînge. Și dacă o să fie nevoie, am să plătesc și cu al meu". Pînă la urmă, Liubov va plăti cu dragostea ei zdrobită; acesta va fi prețul cu care modesta și patetica învățătoare își va cumpăra „lumea nouă".

*

Dar cum avea să arate acea lume nouă, nici lui Verșinin, nici lui Bersenev (din piesa „Ruptura"), nici multor luptători de-atunci, nu le era clar. Ei știau doar că starea de lucruri din trecut nu trebuie să se mai întoarcă. Ei știau numai că ceea ce trebuia să piară, era absolutismul, țarismul, obscurantismul. „Niciodată Rusia n-o să se mai întoarcă pe drumul vechi. Poate că nici unul dintre noi n-o să apuce un viitor mai bun Viitorul va veni în orice caz", — spune căpitanul Bersenev. Iar comisarul Koșkin (din piesa „Liubov Iarovaia") dă această usturătoare lecție profesorului Gornostaev: „Eu știu mai mult. Dumneata știi că învățătura e lumină pentru că ai fost profesor. Dar că neștiința e întuneric așa ai văzut-o numai de departe. Eu am încercat-o însă pe pielea mea. Dumitale lumina îți luminează ochii. Mie, mi-i astupă întunericul. Mie întunericul acesta îmi face mult mai rău decît dumitale și am să lupt împotriva lui pe viață și moarte". Impotriva neștiinței, împotriva nedreptății, iată pentru ce luptau oamenii aceștia, atașați Revoluției. Dar cum avea să se înfățișeze lumea nouă, foarte puțini ar fi deslușit-o. Verșinin nici n-o poate concepe cu mintea lui: „Dar iată, cu mintea, încă nu pricep totul. Iacă, am luat eu Rusia și tot eu trebuie s-o și cîrmuiesc? Cine o să mă lămurească?" — se adresează Verșinin, marinarului bolșevic Znobov. Iar acesta îi răspunde: — „Partidul o să te lămurească! Bolșevicii!" In adevăr, ei, bolșevicii, erau singurii oameni care aveau imaginea limpede a viitorului. Ei puseseră jaloanele, ei trasaseră drumul; ei auzeau pînă și respirația acestei lumi noi, care avea să vie. Peklevanov, bolșevicul, (piesa „Trenul blindat"), spune: „Noi căutăm prin toate mijloacele să obținem pentru copiii noștri și pentru noi înșine altceva, fără asemuire de urias: socialismul". Iar „Tatianei, care se înfricoșează numai gîndind la acest viitor, Artiom Godun, comisarul, (piesa „Ruptura"), îi răspunde „Infricoșător? Dar de făcut e și mai înfricoșător. Gîndește-te: pentru prima dată în lume! S-ar putea ca peste o sută de ani oamenii să vină să se-nchine la osemintele noastre sau dimpotrivă să ne calce mormintele-n picioare, pentru ca nimeni să nu-și mai amintească de noi. Nu se poate ști. Dar de făcut, trebuie s-o facem".

*

In adevăr. Era o chestiune de viață și de moarte. Dar era ceva atît de grandios, atît de extraordinar, încît merita să fie încercat. Pentru oameni călîți ca aceștia, era limpede că ceea ce trebuia să piară, era vechea Rusie... „Dacă e vorba să piară o nație, atunci trebuie să înțelegem că nu poate fi vorba decît de pieirea Rusiei vechi, țariste" — spune cu încredere Președintele, din piesa „Uraganul". Și tot bolșevicii, oamenii de partid, mai știu că ceea ce va rezista, va trăi, va fi Revoluția, oricît s-ar fi zvîrcolit dușmanii dinăuntru sau din afară... „Vor săpa mulți, și din afară și dinăuntru... Revoluția totuși va rezista. Da, va rezista! Pentru că noi facem Istoria! Avem rădăcini de fier" — exclamă bolșevicul Raevici din piesa „Uraganul". „Noi facem Istoria"! Nu este oare dovada supremă a conștiinței noi pe care și-o recunoscuseră acești oameni, proletarii?

Pe porțile și ferestrele simbolic prăbușite ale Palatului de Iarnă pătrundea, acum patruzeci de ani, învingător, nu numai „eroul istoriei". Odată cu Koșkin, cu Artiom Godun, cu Raevici, cu sutele de Verșinini ori Peklevanovi, se impunea omenirii și un nou ercu literar. Acel erou pe care tot Gorki îl găsea mai tulburător decît Oedip sau Hamlet, mai brav decît eroul lui Cervantes, Don Quijotte, mai complex decît toți eroii literari din trecut. Pentru acest erou — ale cărui fapte extraordinare aveau să fie consemnate în romane, nuvele sau piese de teatru — Gorki felicita anticipat pe scriitori. Dar ce scriitori aveau să descrie cu sinceritate și patos iubirea de patrie, setea de dreptate, neclintita tărie în fața morții, clarviziunea politică și atașamentul de partid — a noului erou? Și ce fel de literatură urma să-l cuprindă? Iată întrebări cărora Vișnevski avea să le răspundă în „Tragedia optimistă" prin glasul Comisarului. La remarca fostului comandant de vas, că despre ofițerii ruși din trecut n-a scris numai Gumiliov ci și Lermontov și Tolstoi, Comisarul răspunde: „Intre noi fie vorba, Lermontov și Tolstoi n-au fost în raporturi prea amicale cu voi. Așa că într-o mare măsură îi vom păstra pentru noi. Dar pentru că veni vorba, voi ați fi păstrat arta proletariatului?" Comandantul se îndoiește de acest lucru. Dar, adaugă el, „dacă numitul proletariat va ști să creeze o a doua Renaștere și un al doilea Tolstoi"... la care, Comisarul întrerupe: „Știi ceva? Nu avem nevoie de nimic care să fie... al doilea. Ai noștri vor fi primii. Și pentru aceasta nu vom avea nevoie de două sute de ani cît v-a trebuit vouă". Denigratorii culturii sovietice au văzut în afirmațiile Comisarului negarea tuturor valorilor spirituale din trecut. Cînd cunoști însă cinstirea ce se dă în Uniunea Sovietică lui Tolstoi, lui Pușkin, lui Lermontov, sau lui A. N. Ostrovski, — cînd te gîndești la larga difuzare a clasicilor ruși — îți dai seama că sensul afirmației Comisarului este cu totul altul. Eroul lui Vișnevski își manifestă aici încrederea că autorii sovietici, grație tipului nou de erou pe care îl au la îndemînă, vor ști să fie la înălțimea celor din trecut; ei vor fi primii, în genul lor; ei vor crea nu o a doua Renaștere, ci prima Renaștere a lumii proletare. Prin graiul Comisarului, Vișnevski transpunea totodată în domeniul literar cunoscuta teorie leninistă: „a păstra moștenirea nu înseamnă nicidecum a te limita la această moștenire"...

Greșit-a cumva ercul lui Vișnevski? Desigur că nu. Increderea lui în înflorirea literaturii noi, sovietice, a fost răsplătită. Ea numără astăzi un Șolohov, și un Leonov în roman; un Leonov și un Korneiciuk în teatru și — deși nu au trecut decît patruzeci de ani de la cuvintele Comisarului — literatura sovietică își are și clasicii ei: Maiakovski, Vișnevski, Treniov...

Tudor Șoimaru

NOTE

Revoluția într-o antologie românească

Biblioteca Centrală de Stat a R.P.R. a tipărit o broșură „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie oglindită în operele scriitorilor romîni". Destinată serilor literare organizate de biblioteci, cămine culturale, atenee populare, cluburi de întreprinderi, culegerea de față strînge în paginile ei cîteva din cele mai semnificative texte ale scriitorilor noștri despre Revoluția din Octombrie.

Sînt prezentate fragmente de articole, poezii atît ale scriitorilor contemporani ai Marii Revoluții cît și ale scriitorilor de astăzi. „Seara literară" se deschide cu „Puterea celor mulți" de Gala Galaction, urmată de un interesant document al acelor ani: poemul „Oda Rusiei Socialiste" de C. Pajură. După care, participanții pot asculta „Noi am războit", povestirea lui Nagy Istvan, „1917" poem de A. Toma, fragmente din poemele „Piața Roșie" de V. Eftimiu, „Octombrie" de Demostene Botez, „An viu nouă sute șaptesprezece" de Nina Cassian și fragmente din volumul de reportaje „Meridiane sovietice" de Geo Bogza, poeziile „Lenin" de Mihai Beniuc, „Mărturiile lui Octomvre" de V. Porumbacu, „Octombrie" de Maria Banuș, „Noiembrie de foc" de Eugen Jebeleanu și articolul „Intre Leningrad și Karlsruhe" de Tudor Arghezi.

In textul prezentării se amintesc și alte lucrări literare ale scriitorilor noștri (N. D. Cocea, M. G. Buțor, Al. Sahia) despre Marea Revoluție și Țara Socialismului. Culegerea reușește, în limitele ei reduse, să dea o imagine vie a ecoului puternic stîrnit în rîndul creatorilor din țara noastră de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Inițiativa și realizarea ei merită cuvinte de bună apreciere.

G. S.

O seară a prieteniei

Uniunea Scriitorilor din R.P.R. în colaborare cu O.S.T.A. au prezentat în cadrul acțiunilor culturale organizate în Luna prieteniei romîno-sovietice un recital literar-muzical, care a avut loc în sala Teatrului satiric muzical „C. Tănase"-Savoy în ziua de 28 octombrie a.c.

Cu acest prilej și-au dat întîlnire scriitori și reprezentanți de frunte ai artei care, în versuri și cîntec, au făcut să vibreze prietenia ce unește popoarele noastre.

Artiștii primei noastre scene au recitat cu aleasă măiestrie versuri din Vladimir Maiakovski, Pușkin, Gorki și Eminescu. Cu o remarcabilă pătrundere, Aura Buzescu a interpretat „Privighetoarea" de Pușkin și un sonet de Eminescu, iar Ion Manolescu a făcut să vibreze profund cuvintele înflăcărate ale lui Maxim Gorki din fremătătorul „Cîntec al șoimului".

Marcel Breslașu a citit un fragment din poemul său „In tîrg la Iași 1917", Al. Andrițoiu un fragment din „A doua geneză", Dan Deșliu a recitat poezia „Ceva mai greu", Ion Potopin poezia „Caleașca de aur", Cicerone Theodorescu poezia „Lenin și șoimul" după Alex. Tvardovski. Alfred Margul Sperber a citit două poezii în limba germană: „Inscripție pe mormîntul unui ostaș al Revoluției din Octombrie" și „Sputnikul".

Recitalul de cîntec și poezie revoluționară a fost o remarcabilă manifestare a prieteniei romîno-sovietice.

I. P.

Tălmăciri din poezia sovietică

Ideea de a înmănunchea într-un volum unitar, („Editura militară" M.F.A.) cu un profil propriu, poezii ostășești, patriotice, culese din literatura sovietică, o socotim cît se poate de binevenită. Volumul, alcătuit și tradus de poetul Ion Meițoiu, pare a avea o destinație specială, indicată atît de editura în care a apărut, cît mai ales de dedicația de pe prima pagină. Deși poeziile acestea nu sînt semnate întotdeauna de nume dintre cele mai cunoscute din literatura sovietică, ele închid totuși zbuciumul ostașilor sovietici din timpul Războiului pentru Apărarea Patriei, răscolind în cititori emoții autentice.

Poeziile acestea, directe și spontane, impresionează prin dramatismul faptelor și măreția idealurilor pentru care au luptat eroii sovietici. Versurile semnate de poeții Evgheni Eliseev, Maxim Tarik, Musa Djalin, Nikolai Polovin, au un rol educativ, sigur și eficace. Alcătuitorul culegerii a înțeles bine funcția socială a poeziei patriotice sovietice. Trecînd peste unele slăbiciuni ale traducerii, volumul merită atenția unor cercuri largi de cititori.

I. B.

Răspîndind lumina culturii sovietice

O sută douăzeci de mii de volume pune Biblioteca Centrală ARLUS la dispoziția cititorilor săi. Cea mai mare parte dintre ele o constituie fondul de cărți în limba rusă. Sosesc aci cărți editate la Moscova și Erevan, Leningrad și Ashabad, Kazan și Kiev, Alma-Ata și Baku, Riga, Tașkent, Chișinău etc. Cititorii au astfel la îndemînă, aproape imediat după apariție, cele mai importante lucrări de artă, literatură și știință tipărite în limbile popoarelor Uniunii Sovietice. Cărți care se bucură de un deosebit interes în rîndurile cititorilor sovietici ca trilogia „Centura de piatră" de Evgheni Fedorov, „Taina războiului" de I. Korolkov, „Dimineața sovietelor" de I. Libedinski, „Istoria generală a artelor" de M. Alpatov etc. au fost primite în această săptămînă. Printre ultimele cărți sosite se află și traducerea romanului „Descult" de Zaharia Stancu, cu o prefață de I. Kojevnikov, precum și o culegere de nuvele de Sadoveanu prefațată de G. Gulia.

In scopul popularizării și răspîndirii cărții în limba rusă, Biblioteca Centrală A.R.L.U.S. a organizat o „Expoziție de cărți sovietice" în Calea Victoriei nr. 29.

T. Bucur

HANS BALUSCHEK „Proletari" (1920)

Continente

Anatole France și revoluția

„Victoria proletariatului este sigură. Această victorie este sigură pentru că însăși firea lucrurilor și condițiile vieții o poruncesc și o pregătesc. Victoria va fi metodică, chibzuită, completă. Ea se profilează de pe acum deasupra lumii cu siguranța neînduplecată a unei construcții geometrice".

Un autor obscur *) încercînd să cucerească notorietatea printr-unul din acele paradoxuri care, dacă nu conving, intrigă și, dacă nu au strălucire, uimesc, scria în 1925 o broșură despre Anatole France, proferind cele mai severe acuzații la adresa marelui scriitor.

„Anatole France? În politică, un orb, un ipocrit și un laș.

Anatole France? În morală, un negativist, un neputincios, un sălbatec".

Argumentul invocat în apărarea acestor injurii era că autorul „Istoriei contemporane" a trădat ceea ce era mai bun în opera sa, în ceasul în care a trecut la socialism. Necunoscutul pamfletar nu era însă original. Cu mult înainte ca el să fi folosit termeni atît de violenți, critici ponderați copleșiseră pe Anatole France sub o avalanșă de insulte la fel de grave, chiar dacă mai politicos exprimate. Așadar, nu era pentru întîia oară cînd se lovea cu piatra în opera acestui artist fermecat de miraculosul simplu al vieții, a artistului care a monologat cu vocea scăzută despre viață și moarte îndulcind cu o ironie tandră răsunetul grav al întrebărilor și răspunsurilor, care a sfidat superstițiile și a condamnat prejudecățile, — inamic declarat al injustiției. Mai curînd decît un atac surprinzător era un ciudat caz de tenacitate. Căci reacțiunea nu a consimțit niciodată să ierte evoluția lui Anatole France pe care o consideră absurdă, încurcată și plină de erori. La o analiză circumspectă, această evoluție se arată însă mai puțin contradictorie, chiar firească. Și adevărul este că atunci cînd Anatole France luptă pentru recunoașterea nevinovăției căpitanului Dreyfuss, condamnă pogromurile antisemite din Polonia, mobilizează conștiințele pentru apărarea revoluției din 1905, se înflăcărează în 1917 văzînd în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie începutul unui nou ev, trimite în 1922 prin „L'Humanité" un salut Sovietelor, el e consecvent cu sine însuși.

Dacă a existat un punct de cotitură, acesta a fost marcat de afacerea Dreyfuss. Afacerea Dreyfuss a constituit o lecție de viață vie și complexă. La capătul unui scurt, dar dramatic dialog lăuntric, France a înțeles că tăcerea sa ar fi tot atît de politică pe cît o intervenție deschisă și fermă, în favoarea celui nedreptățit. Și cît de rușinoasă ar fi fost aceasta tăcere! France a urmărit cu un surîs trist toate argumentele care păreau a pleda pentru indiferență. A ascultat cu o amărăciune neascunsă glasul celor pe care afacerea Dreyfuss nu i-a neliniștit: „să lăsăm justiția să-și spună cuvîntul"; glasul celor care sfătuiau măsură și prudență: „să nu ne înfierbîntăm, să fim cumpăniți"; glasul celor cinici: „istoria nu e sensibilă decît la milioane de crime. O eroare judiciară în plus, o eroare judiciară în minus"; glasul celor iremediabil sceptici: „nedreptatea e în firea lucrurilor". — Dar nici una din aceste voci nu i s-a părut atît de abjectă ca aceea care susținea: „Ce importanță are sacrificarea unui nevinovat, dacă prin aceasta se întărește prestigiul armatei și al națiunii?" France a înțeles că a împărtăși un asemenea punct de vedere înseamnă a deschide larg poarta tuturor crimelor făptuite în numele patriei. Și s-a hotărît să ia parte activă la lupta pentru dreptatea socială.

Atitudinea răspicată a lui Anatole France în problema revoluțiilor din 1905 și 1917 este așadar un lucru previzibil. Nu este nimic straniu în faptul că autorul lui Crainquebille a putut vorbi astfel încă în 1905: „Să ne luăm aici angajamentul de a ajuta și de a servi prin toate mijloacele pe care le avem la îndemînă revoluția care, oricît ar fi de depărtată, bubuie la urechile noastre, căci azi nu mai există distanțe între popoare . . . Proletari din toate țările, uniți-vă pentru a pregăti întronarea dreptății sociale și a păcii în lume". Dimpotrivă aceste cuvinte îl reprezintă cu adevărat pe acela care, surîzînd, a arătat că, atunci cînd e vorba de umanitate, totul e posibil, chiar visul unei lumi mai bune și, citind istoria, numind fapte, evocînd întîmplări, a descifrat în rumoarea epocii sale vocile viitorului.

A fost mereu în cărțile lui o ironie care reprezenta nu numai o dezavuare morală a lumii în mijlocul căreia trăia dar și o adversitate ideologică. Dacă în „Crima lui Sylvestre Bonnard" France suride blînd de filistinul notar Mouche, cel însetat de absolut dar senin în compromis și fidel prostiei întunecate a prejudecăților mai mult decît un credincios Dumnezeului său, în „Insula Pinguinilor" acest surîs nu mai e îngăduitor. Sălbăticia represiunilor religioase, turpitudinile bursei capitaliste, afacerile veroase ale marilor potentați, sînt dezvăluite de un scriitor care glumește fără să ierte și acuză fără să ridice glasul. Cine poate uita apoi uluirea cu care bietul Crainquebille observă că ceea ce e perfect logic și deplin limpede devine brusc opac îndată ce e supus judecății burgheze și că un om poate ispăși o crimă neînfăptuită, oricît de evidente ar fi faptele? Dar portretul vicleanului preot Guitrel, al fanaticului și mărginitului abate Lantaigne, al ridicolului duce de Brécé sau al stupidului general Chalmot din „Istoria contemporană", ce altceva tălmăcesc decît aversiunea față de instituțiile societății întemeiată pe injustiție?

Aruncînd o privire asupra întregii opere a scriitorului vom vedea cum mereu revine, chiar în cele mai confuze opinii, o luminoasă dorință de adevăr, de dreptate și omenie înțelegătoare. Prezența permanentă a acestui sentiment ne ajută să recunoaștem scriitorul și să înțelegem ce a putut îndupleca indiferența scepticului. Cine vrea să reconstituie itinerarul lui France printre atîtea idei și atitudini, cine vrea să urmărească drumul său de la scepticism la generozitatea socialistă, va observa că, în ciuda marilor distanțe străbătute, ceva a rămas neschimbat în Anatole France. Convingerile se modifică, filozofii diverse se succed, dar în tot acest timp e un om care caută o poziție solidă în fața vieții, o poziție care să-l apere de imposturi și falsuri, e o preocupare de destinul nostru și posibilitățile ameliorării lui. Scepticismul, toleranța, epicureismul, nu sînt puncte de oprire, ci momente dintr-un neîntrerupt monolog interior, etape dintr-o lungă reflexie.

Asimilînd ceea ce e just într-o concepție, însușindu-și ceea ce e valabil dintr-o experiență de viață, France și-a edificat opera ca pe o lume vie și activă cu o mare circulație de idei. Diferitele capitole ale acestei opere sînt în realitate părți ale unui tot care se determină reciproc și care participă la o concepție organică. Conexiunea între primul și ultimul moment al evoluției scriitorului e deplin posibilă și aceasta fiindcă pe autorul primei cărți îl regăsești în ultima, fiindcă adevărurile cucerite se păstrează. Vigilență intelectuală, înțelegere generoasă, participare optimistă la viață, aceste adevăruri durabile cucerite rînd pe rînd de care France nu poate și nu vrea să se dezică, se încorporează în ziua în care scriitorul a înțeles datoria de a lupta pentru o nouă lume în sfera ultimului adevăr descoperit și de pe această tribună se fac auzite cu un timbru nou și cu un sens nou. France nu e din familia celor ce se convertesc părăsind brusc și total o credință pentru alta. Iluminările subite nu sînt de resortul său. Un nou cîștig nu înseamnă eliminarea cîștigurilor mai vechi. Bergeret e cu totul altă personalitate decît Jérôme Coignard, Jérôme Coignard se deosebește esențial de Sylvestre Bonnard, dar în eroul „Istoriei contemporane" se reîntîlnesc toți trei.

Tot ceea ce este profund și personal în opera lui Anatole France îl îndemna pe scriitor să se alăture Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Și luciditatea care nu ucide emoția, dar o supraveghează. Și seninătatea care stingherește izbucnirile patetice, dar nu sterilizează resursele de ingenuitate și entuziasm. Și simplitatea înțeleaptă a celui ce privește lucrurile din perspectiva istoriei.

B. Elvin

*) René Iohannet: Anatole France est-il un grand écrivain? Paris, 1925.

SIBILLA ALERAMO

Decană a literaturii italiene contemporane, Sibilla Aleramo a împlinit de curînd vîrsta de 82 de ani. Născută la Alessandria la 14 august 1875, figura ei a dominat literatura feminină italiană prin sinceritatea profundă care-l străbate versurile.

Sibilla Aleramo își datorează faima literară îndeosebi unui roman, **Una donna**, publicat în preajma vîrstei de treizeci de ani. Volumele sale ulterioare de versuri **Momenti** (1921), **Poesie** (1928), **Si alla terra** (1935), **Selva d'Amore** (1947), — încoronat cu premiul Versilia în 1948. Cîntînd bucuria și durerea iubirii, parafrazînd modelul cartezian: **amo, donque sono** (iubesc, deci sînt), poezia ei se caracterizează printr-un fel de hedonism foarte sensibil și printr-o notație fină și directă.

Sensibilitatea feminină a Sibillei Aleramo a vibrat puternic în timpul celui de al doilea război mondial, ridicîndu-se în volumul **Aiuta temi a dire** (1951) la o înțelegere superioară a vieții și lumii, și a păsit pe calea pe care o străbat cei mai înaintați intelectuali ai Italiei, calea luminată de ideile Partidului Comunist.

În preajma vîrstei de 80 ani Sibilla Aleramo a vizitat Uniunea Sovietică, unde a fost primită sărbătorește.

Emoția ei profundă a cristalizat în poezia pe care o traducem, omagiul adus de conștiința progresistă a patriei sale, Revoluției din Octombrie, tocmai în zilele cînd, la Roma, a avut loc o mare întîlnire între poeții italieni și cei sovietici, cu tema: **poezie și societate.**

A. B.

RUSIA, ȚARA ÎNĂLȚIMILOR

Țară a înălțimilor,
Chiar acolo unde cîmpia imensă se întinde,
Chiar acolo unde mările te sărută,
Țară a înălțimilor,

Mai înaltă decît oricare alta în lumea cea mare.
Prima între toate țările lumii,
Prima la asaltul spre viitor
Prima în ascensiunea drumului drept.
Țară a înălțimilor,
Am ascultat respirația ta fericită
Cunoșteam minunea existenței tale
Dar m-ai uimit ca cel mai grandios poem.

Poem cîntat de toți fiii tăi,
Poem trăit cu ardoare zi de zi,
Poem trăit și cîntat de cei mari și de cei mici —

Țară a Sovietelor,
Cu rădăcini adînci între Volga și Neva,
Pe care Homer și Pușkin ar privi-o vrăjiți.
Țară a Sovietelor,
Stejar uriaș cu atîtea ramuri spre Est și spre Vest,
Fu cea mai înaltă fericire, aproape de sfîrșitul vieții mele,
Cea mai înaltă fericire, Rusia, de-a fi atins solul tău,
Cea mai înaltă fericire, de-a mă găsi în mijlocul oamenilor tăi.

Pămînt al Rusiei,
zadarnic este orice atribut în fața esenței tale,
în fața realității pe care o creezi în fiecare zi
cu surîsul încrederii răspîndit pretutindeni,
cu munca tuturor care nu mai este pedeapsă,
ci dar sau ofrandă,
care te face mereu mai frumoasă și mai fertilă.

Țară a Rusiei,
dragostea fiilor tăi și a tuturor acelora care în lume
să înfăptuiască vor o societate de egali,
această dragoste te face strălucitoare de bucurie,
roșie de bucurie ca rubinele minelor tale,
roșie ca stelele în cinci colțuri de pe bătrînul Kremlin,
roșie ca flamurile din jurul mausoleului lui Lenin.

Oh, țară a lui Lenin,
Unde el se odihnește și dulce pare că respiră.
Țară a lui Lenin,
căreia el i-a transmis geniul și frumusețea.
Țară a lui Lenin,
pentru totdeauna mergînd pe dreapta și libera cale,
Calea pentru totdeauna liberă de sărăcie și de sclavie,
Calea însemnată de mărețele opere ale păcii,
Calea muncitorilor și țăranilor, a savanților și artiștilor.

Oh, țară a lui Lenin,
au încercat să te oprească din drum
au încercat, ani mulți, prin cel mai sălbatic dintre războaie,
să asasineze întreaga ta tînără gardă,
dar tu, eroic te-ai ridicat mîndră,
dar tu, eroic, ai reînceput să construiești gigantic.
Și în nopțile de vară poeții tăi aprind faruri de glorie,
Acolo, în pădurile mestecenilor de argint,
care au văzut pe inamic fugind.
Țară a lui Lenin,
în care omul și femeia au atins adevărata demnitate,
Și nu mai sînt analfabeți, nici cerșetori sau cineva care trebuie să se vîndă.

Țară a lui Lenin,
In biblioteca ta, la Moscova, mai mare ca nici o altă,
Am văzut în sala pentru copii, pe unul de opt ani,
l-am văzut — avid — întins cu coatele lui mici pe masă,
l-am văzut citind atent și nu-i păsa de mine sau de alții.
Oh, Rusia, Țară a înălțimilor
Nestinsă este setea de a ști, a celor mici și a celor mari,
voința comună a tuturor de a înflori mereu,
așa cum cresc uzinele, colhozurile, muzeele și ateneele.
Oh, puritatea acestei nesfîrșite aspirații,
puritatea privirilor, a dansurilor, a speranțelor,
puritatea, grația, armonia erei noi.
Și acum iată ultima strofă care bate în pieptul meu înainte de a te părăsi,
Mai înainte de a mă întoarce în scumpa, biata mea Italie,
la poporul meu, generos și sărac,
la poporul meu care dă o luptă atît de aspră,
la poporul meu care de departe privește la tine,
ca la singurul lui viitor.
Era la Razvil, mai sus de Leningradul glorios,
In mlăștinoasa cîmpie de lîngă Baltica,
Seara gata era să cadă, iar vîntul înghețat.
O colibă era acolo sculptată în piatră
ca să fie amintită în veacuri.
Coliba de paie în care Lenin trăise ascuns și solitar
Coliba în care întreaga lună august
a anului omienouăsuteșaptesprezece,
El pregătise proclamația Revoluției din Octombrie.
In coliba aceea de paie și glod, pe umedul pămînt,
A fost trăit ajunul celui mai mare moment al istoriei lumii
de UNUL pentru TOȚI a fost trăit în acel adăpost singuratic,
de UNUL cu mintea de profet și fapta de uriaș,
de UNUL care era fiul țării și avea inima ta
Rusie mare,
Țară a Sovietelor,
Țară de înălțimi!

In romînește de **Alexandru Balaci**

BERTOLT BRECHT

MARELE OCTOMBRIE

Octombrie, slăvite, al clasei muncitoare
Ce-ai înălțat grumazul acelor aplecați
De-atît amar de vreme; o, voi iubiți soldați,
Ce mîna înarmată v-ați îndreptat-o just!
Aceia ce arat-au pămîntul primăvara
Nu pentru ei muncit-au, ci alții au huzurit
Bucatele culese de mîinile trudite,
În vară tot spre șura boierilor s-au dus.
Dar mîinilor cinstite Octombrie le-a dat

Atunci abia se naște speranța omenirii
Manciurianul cooli, minerul cel din Wales
Și pennsylvanul trudit mai rău decît un cîine
Invidiat la rîndu-i de fratele-mi german
Știu toți că azi există:
Octombrie slăvit.

De-aceea cînd se văd zburînd avioane fasciste
A Spaniei polițiii au mai puține griji.
Dar an de an, în sînul măreței Capitale,
In Moscova vestită oricărui muncitor,
Cu sprintenă mișcare ia drumul Pieții Roșii
Coloana nesfîrșită a celor ce-au învins.
Purtînd cu ea embleme de fabrici și uzine,
Machete de tractoare și caiere de tors
Din lîna destinată industriei textile,
Și snopi de cereale, de grîu îmbelșugat.

Deasupra e văzduhul umbrit de avioane,
In față regimente, coloane de tanchiști.
Pe mari fîșii de pînză lozincile-s purtate,
Sînt chipurile scumpe-ale dascălilor mari.
E transparentă pînza, încît aceste toate,
Privirea le cuprinde-ntr-o clipă la un loc.

Și flutură stindarde 'nvăpăiate
Cînd s-a oprit coloana pe-ndepărtate străzi,
Petreceri, veselie și jocuri se-nfiripă,
Coloane nesfîrșite trec vesel laolaltă,
Iar pentru toți tiranii: un crunt avertisment.

Octombrie, slăvite, al clasei muncitoare!

In romînește de **D. Ungur**

„Marele Octombrie 1937", poem de Bertolt Brecht din volumul „Hundert Gedichte".

Amintirile unui insurgent

Amintirile aceluia care, în noaptea memorabilă de 25 octombrie 1917 a pătruns în fruntea unui detașament de insurgenți în Palatul de Iarnă și a arestat ultimul guvern burghez din Rusia, sînt, de bună seamă, un lucru cu care nu te întîlnești în fiecare zi. Aceasta și este explicația succesului de care se bucură în U.R.S.S. cartea lui V. Antonov-Ovseenko —. „În revoluție", — apărută de curînd.

Autorul a sosit în Rusia din emigrație la începutul verii lui 1917. Primele impresii pe care ni le comunică din Rusia anului revoluției sînt cele ale unei uriașe mulțimi agitate, pasionate, căutînd însetată adevărul.

Nu numai Petrogradul clocotitor se oglindește în filele volumului. Mergem împreună cu autorul la Helsingfors, unde asistăm la ședințele furtunoase ale „Centrobaltului". Și, în sfîrșit, după zilele din iunie, din iulie, după rebeliunea kornilovistă — pătrundem împreună cu Ovseenko în Smolnîi — creierul revoluției, participăm la iureșul căruia nimic nu i s-a mai putut opune — insurecția armată din Octombrie.

„Cartea lui V. Antonov-Ovseenko nu este un volum de memorii sau amintiri în sensul obișnuit al acestui răspîndit gen", scrie revista literară sovietică „Znamia". „Închizînd această nu prea voluminoasă carte, mult timp după aceea simți încă sufletarea fierbinte și purificatoare a revoluției!"

S. Carp

LUIS BELTRAN „Pămîntul aparține celor care-l muncesc" (linogravură)

JOSE VENTURELLI „Proletarul"

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA. Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE TĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 46 (192)-joi 14 noiembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Antonin Zapotocky,
președintele Republicii Cehoslovace a încetat din viață

PRAGA 13 (Agerpres). — Tovarășul Antonin Zapotocky s-a născut la 19 decembrie 1884 în localitatea Zakolany. Viața sa este indisolubil legată de nașterea, dezvoltarea și întreaga istorie a mișcării muncitorești din Cehoslovacia. Tatăl lui Antonin Zapotocky — Wladislaw Zapotocky-Budecsky de profesie croitor, a fost unul din pionierii mișcării socialiste din teritoriile ceh și unul din fondatorii Partidului social-democrat din Cehoslovacia. Educația pe care a primit-o de la tatăl său și atmosfera revoluționară în care a crescut Antonin Zapotocky au lăsat asupra sa o influență adîncă. La 16 ani Antonin Zapotocky a intrat în rîndurile tineretului social-democrat. În 1902 el a părăsit localitatea Melnik, unde își făcea ucenicia de pietrar și a plecat la Praga, unde și-a consacrat întregul său timp liber activității în rîndurile tineretului social-democrat. Curînd el a devenit unul din reprezentanții de frunte ai acestuia. În 1905, în timpul primei revoluții ruse, pe teritoriile ceh au început demonstrații și turburări țărănești pentru vot universal. A. Zapotocky a participat la demonstrații, fapt pentru care a fost arestat și condamnat de cîteva ori.

În 1907 A. Zapotocky a fost ales secretar regional al Partidului social-democrat din Kladno. În același timp el a fost ales și secretar al organizației sindicale. În acest post el și-a însușit tactica și strategia mișcării muncitorești marxiste.

Atmosfera revoluționară din Kladno, viața grea a minerilor și hotărîrea lor fermă de a face orice sacrificii în numele unei lumi mai drepte toate acestea au exercitat o mare influență asupra tînărului revoluționar. Antonin Zapotocky s-a consacrat cu entuziasm muncii. El a depus eforturi nu numai pentru a întări unitatea între minerii, metalurgiștii și ceilalți muncitori din Kladno, ci și pentru a crea o alianță trainică între aceștia și muncitorii agricoli care lucrau pe domeniile imperiale din jurul localității Kladno. Războiul imperialist l-a convins și mai mult pe A. Zapotocky cît de nejust și de absurd este sistemul capitalist care generează războaie. După anii petrecuți pe diferite fronturi, la terminarea războiului A. Zapotocky s-a întors la Kladno pentru a-și consacra talentul său politic și organizatoric luptei continue și tot mai hotărîte a clasei muncitoare. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și evenimentele din Rusia l-au arătat drumul just. De aceea el a aderat la aripa stîngă a partidului social-democrat, la opoziția împotriva aripei social-democrate de dreapta și oportunismului. În 1920 el a fost trimis ca delegat la Moscova pentru a participa la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, unde s-a întîlnit cu V. I. Lenin. A Zapotocky este unul din primii oameni politici cehoslovaci care au spus adevărul despre Rusia Sovietică.

În perioada grevei din decembrie 1920, A. Zapotocky se află în primele rînduri ale luptătorilor revoluționari din Kladno ca președinte al Comitetului Revoluționar ales. După reprimarea grevei a fost condamnat la doi ani și jumătate închisoare. În această perioadă A. Zapotocky s-a convins că rolul partidului social-democrat este încheiat și că este necesară întemeierea unui partid nou, leninist.

Antonin Zapotocky este unul din fondatorii Partidului Comunist din Cehoslovacia în 1921. În 1922 el a fost ales secretar general al Partidului. În 1925 a fost ales deputat al Adunării Naționale. În 1929 cînd a fost aleasă conducerea leninistă a partidului în frunte cu Klement Gottwald, conducere care a apărat partidul de reformism și de tendințele lichidatoriste, tovarășul Antonin Zapotocky s-a situat ferm pe poziția leninismului.

Activitatea lui Antonin Zapotocky reprezintă un capitol important din istoria Partidului Comunist din Cehoslovacia. În 1925 el a fost ales în conducerea mișcării sindicale și și-a îndreptat eforturile spre crearea unei mișcări sindicale unite, înțelegînd bine că sindicatele unite sînt o armă puternică a oamenilor muncii în lupta împotriva capitaliștilor.

În anii cînd republica a fost amenințată de fascismul hitlerist și burghezia națională și-a arătat adevărata ei față trădătoare, A. Zapotocky a apărat în mod ferm politica partidului, care a lansat lozinca apărării republicii și a unirii în jurul forțelor democratice împotriva pericolului fascismului. După dizolvarea partidului și a sindicatelor roșii, A. Zapotocky a contribuit la organizarea mișcării ilegale, ca membru al Comitetului Central ilegal al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Cînd Cehoslovacia a fost ocupată de armata hitleristă, Comitetul Central din ilegalitate al partidului a hotărît ca tovarășul Zapotocky să continue lupta în străinătate. În timpul încercării de a trece frontiera, A. Zapotocky a fost arestat de Gestapo și închis într-un lagăr de concentrare unde a fost deținut pînă în 1945. Grozăviile închisorilor naziste nu au frînt voința sa neclintită de viață. Cu entuziasmul care-l caracteriza el s-a încadrat imediat după eliberare în lupta pașnică creatoare. Partidul, lichidînd consecințele grele ale ocupației hitleriste și mobilizînd masele largi la construirea socialismului, a avut în persoana lui A. Zapotocky un activist încercat, înțelept și devotat.

Experiența clasei muncitoare cehoslovace în domeniul construirii socialismului a fost sintetizată de Antonin Zapotocky într-o serie de articole care constituie un aport valoros la tezaurul literaturii marxist-leniniste.

În iunie 1945, A. Zapotocky a fost ales președintele mișcării sindicale revoluționare, deputat al Adunării Naționale Provizorii iar apoi deputat al Adunării Naționale Constituante.

În 1948, cînd reacțiunea a încercat să restabilească ordinuirea capitalistă în Cehoslovacia, la congresul pe întreaga țară al comitetelor de uzină, convocat de Consiliul Central al Sindicatelor, muncitorii s-au pronunțat în unanimitate în favoarea cererilor formulate de Partidul Comunist. După formarea noului guvern al Frontului Național, Antonin Zapotocky a fost numit vicepreședinte al guvernului. În iunie 1948, după alegerea lui Klement Gottwald ca președinte al Republicii Cehoslovace, Antonin Zapotocky a fost numit în fruntea guvernului cehoslovac. După moartea președintelui Klement Gottwald, Antonin Zapotocky a fost ales la 21 martie 1953 președinte al Republicii Cehoslovace.

În acest post de înaltă răspundere de stat, pe care l-a ocupat timp de peste 4 ani, Antonin Zapotocky a dobîndit dragostea și adîncul respect al poporului cehoslovac. El a fost apropiat de toți cei ce muncesc, muncitori, țărani sau intelectuali, s-a interesat de munca lor pe care a urmărit-o în permanență. Antonin Zapotocky a fost strîns legat de oameni de artă și scriitori, pe care i-a îndemnat să creeze opere prețioase din punct de vedere artistic menite să slujească luptei poporului pentru socialism. Scriind o serie de romane în care se oglindește o întreagă perioadă istorică a mișcării muncitorești, el s-a dovedit un scriitor talentat. Cititorii prețuiesc mult cărțile lui „Se ridică noi luptători", „Anul furtunos 1905", „Vîpăi deasupra orașului Kladno", „Zori de zi". A publicat de asemenea o culegere de articole despre cultură și intelectualitate.

Viața lui Antonin Zapotocky reflectă o epocă întreagă de luptă pentru victoria socialismului. De numele lui vor rămîne pentru totdeauna legate pagini glorioase ale construirii socialismului în Republica Cehoslovacă.

Adunării Naționale a Republicii Cehoslovace, Consiliului de Miniștri al Republicii Cehoslovace, Comitetului Central al Partidului Comunist Cehoslovac

Dragi tovarăși,

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn, întregul popor romîn exprimă Adunării Naționale a Republicii Cehoslovace, Consiliului de Miniștri al Republicii Cehoslovace, Comitetului Central al Partidului Comunist Cehoslovac, clasei muncitoare și poporului frate cehoslovac cele mai sincere condoleanțe și iau parte la durerea pricinuită de încetarea din viață a tovarășului Antonin Zapotocky, președintele Republicii Cehoslovace, membru în Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Cehoslovac.

Luptător de frunte pentru făurirea și propășirea Cehoslovaciei democrat-populare, militant eminent al mișcării muncitorești internaționale, tovarășul Antonin Zapotocky și-a închinat întreaga viață libertății și fericirii poporului cehoslovac, cauzei nobile a socialismului și păcii.

Cinstind figura luminoasă a tovarășului Zapotocky, Partidul Muncitoresc Romîn și poporul nostru își manifestă hotărîrea neclintită de a cimenta și mai mult colaborarea frățească și prietenia indestructibilă dintre Republica Populară Romînă și Republica Cehoslovacă, strînse unite în marea familie a țărilor socialiste în frunte cu Uniunea Sovietică.

IN NUMELE PREZIDIULUI MARII ADUNĂRI NAȚIONALE A REPUBLICII POPULARE ROMINE
Dr. PETRU GROZA

IN NUMELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMINE
CHIVU STOICA

IN NUMELE COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÎN
GH. GHEORGHIU-DEJ

Tovarășului VACLAV DAVID, ministru al Afacerilor Externe al Republicii Cehoslovace

Am aflat cu adîncă întristare vestea dureroasă a încetării din viață a tovarășului Antonin Zapotocky, președintele Republicii Cehoslovace, membru în Biroul Politic al P.C.C. și vă rog să primiți tovarășe ministru, cele mai sincere și profunde condoleanțe.

Vom păstra vie amintirea tovarășului Zapotocky și vom întări și mai mult prietenia frățească și alianța cu poporul cehoslovac, în lupta comună pentru cauza socialismului și a păcii.

Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Romîne
I. G. MAURER

Oamenii muncii au condus pe tovarășul Grigore Preoteasa pe ultimul său drum

Ultima gardă de onoare la catafalc. În dreapta, tovarășii: Alexandru Drăghici, Emil Bodnăraș, Gh. Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Petre Borilă. În stînga, tovarășii: Vladimir Gheorghiu, A. Bunaciu, Petru Groza, L. Sălăjan, Janos Fazekaș.

Cuvîntarea tov. GHEORGHE APOSTOL,
membru în Biroul Politic al C. C. al P. M. R.

Tovarăși,

Cu nemărginită durere ne despărțim astăzi de iubitul nostru tovarăș Grigore Preoteasa, fiu credincios al clasei muncitoare și al poporului nostru, militant de seamă al partidului, membru supleant al Biroului Politic, secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

Tov. Preoteasa trebuia, împreună cu ceilalți membri ai delegației de partid și de stat din țara noastră, să reprezinte poporul romîn la sărbătorirea celei de-a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Dar spre adînca întristare a noastră, a tuturor, și a familiei sale, datorită unui accident tragic, el nu a avut fericirea să participe la grandioasa demonstrație a forțelor de nebiruit ale poporului sovietic — constructor al comunismului — la măreața demonstrație de solidaritate a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a forțelor care luptă pentru triumful cauzei socialismului și a păcii.

Moartea lui, atît de timpurie, înseamnă o mare și grea pierdere pentru țara noastră, pentru partidul nostru care l-a educat și călit în lupta aspră revoluționară și pentru poporul nostru, al cărui fiu devotat a fost toată viața sa.

Grigore Preoteasa a închinat întreaga sa viață mișcării revoluționare a proletariatului, celor mai nobile aspirații ale poporului romîn, socialismului, frației între popoare.

Clocotul luptei proletariatului din cartierul muncitoresc de veche tradiție revoluționară din Capitală, unde s-a născut și a copilărit, îl face pe Grigore Preoteasa să cunoască încă de tînăr mizeria neagră în care trăiau oamenii muncii, exploatarea nemiloasă la care erau supuși, lipsa de libertăți și drepturi pentru masele largi ale poporului, să-și dea seama de adevărata față a regimului de teroare și asuprire burghezo-moșierească. Dragostea lui pentru carte, pasiunea de a cunoaște adevărul asupra dezvoltării societății și naturii, îl pun în contact, încă de pe cînd se afla în liceu, cu literatura marxistă, revoluționară. Aceasta îl făcea să înțeleagă sensul adînc uman al luptei clasei muncitoare, să urască pe exploatatorii care se îmbogățeau pe seama mizeriei și suferințelor în care se zbătea poporul muncitor din țara noastră.

În timpul marilor lupte ale ceferiștilor și al eroicelor greve de la Grivița, organizate și conduse de Partidul Comunist Romîn, Grigore Preoteasa se alătură cu trup și suflet mișcării muncitorești revoluționare.

În anii luptei ascuțite de clasă împotriva burgheziei și moșierimii, care urmăreau să iasă din criză pe spinarea celor ce muncesc și să instaureze fascismul în Romînia, Grigore Preoteasa devine membru al Uniunii Tineretului Comunist, organizația revoluționară a tineretului, condusă de Partidul Comunist Romîn.

În focul luptei inițiate și însuflețite de comuniști împotriva fascizării țării și a pregătirilor războiului antisovietic, Grigore Preoteasa devine unul din conducătorii tineretului antifascist și ai mișcării studențești democratice. Publicist talentat, el scrie numeroase articole în presa ilegală și legală a partidului comunist și a Uniunii Tineretului Comunist, în care demască politica antinațională și antipopulară a claselor exploatatoare și cheamă masele muncitoare, tineretul țării, toți patrioții cinstiți la lupta pentru democrație, apărarea independenței naționale, pentru o politică de bună vecinătate și prietenie cu Uniunea Sovietică. Activitatea lui politică și publicistică, fermitatea lui împotriva dușmanilor intereselor vitale ale poporului l-au făcut cunoscut și iubit de întreaga mișcare antifascistă, de intelectualitatea progresistă din țara noastră și de peste hotare.

Toate acestea au atras asupra lui ura regimului burghezo-moșieresc. Dar arestările repetate, aruncarea lui în închisori și lagăre de către aparatul de represiune al claselor exploatatoare nu au putut frînge curajul, fermitatea și demnitatea revoluționară a lui Preoteasa, nu au putut zdruncina încrederea lui în victoria socialismului, în cauza clasei muncitoare și a poporului muncitor.

În închisori și lagăre, transformate de organizațiile de partid ale comuniștilor în înalte școli de marxism-leninism, Grigore Preoteasa se călește ca luptător revoluționar, își lărgește cunoștințele marxist-leniniste.

Grigore Preoteasa a luat parte activă la lupta eroică a partidului co-

(Continuare în pag. 2)

Cuvîntarea tov. LEONID BREJNEV,
membru al Prezidiului, secretar al C.C. al P.C.U.S.

Dragi tovarăși și prieteni,

În numele Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și al Guvernului Sovietic, în numele întregului popor sovietic, vă exprim sentimentele celei mai adînci dureri și condoleanțe sincere în legătură cu moartea prematură a scumpului nostru prieten, tovarășul Grigore Preoteasa.

Cu mare durere sufletească conducem astăzi pe ultimul său drum pe tovarășul Preoteasa, fiu credincios al poporului romîn, eminent activist de stat, membru supleant al Biroului Politic, secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

Un accident nefericit a smuls, în chip nemilos, din rîndurile noastre, pe omul devotat fără margini ideilor marxism-leninismului, pe luptătorul ferm și consecvent pentru eliberarea poporului său de sub jugul moșierilor, capitaliștilor și de sub robia fascistă, pe omul care nu și-a precupețit forțele pentru înflorirea patriei sale — Republica Populară Romînă — și întărirea întregului lagăr al socialismului.

Este greu de conceput că viața tovarășului Preoteasa a fost întreruptă atît de timpuriu, în floarea vîrstei sale.

Provenind dintr-o familie de muncitori, tovarășul Preoteasa a cunoscut din tinerețe amărăciunile vieții grele de care au avut parte oamenii muncii în condițiile capitalismului. Întreaga sa viață conștientă el și-a legat-o de lupta revoluționară a clasei muncitoare romîne.

Nici persecuțiile siguranței, nici anii petrecuți în închisorile și lagărele de concentrare ale Romîniei bur-

(Continuare în pag. 2)

Cuvîntarea acad. GEO BOGZA

Acela pe care-l conducem acum la locul de veșnică odihnă, tovarășul Grigore Preoteasa, a fost toată viața lui un soldat credincios și viteaz al marii cauze a poporului, a năzuinței lui de a se elibera și a-și făuri o viață nouă.

Acum aproape douăzeci și cinci de ani, în împrejurări dramatice pentru soarta poporului nostru și a întregii umanități, mișcarea antifascistă de la noi primea în rîndurile ei un tînăr luptător a cărui origine a impus tuturor celor ce l-au cunoscut o mare dragoste și cel mai adînc respect. Pe treptele Universității din București, bîntuită cu furie de doctrine reacționare, Grigore Preoteasa urca, firav și dîrz, ca fiu al clasei muncitoare, hotărît să se îmbete de dezmățul sîngelui, punctul de vedere, cumpătat și grav, al clasei muncitoare. Sîngele, tînărul student îl cunoscuse la el acasă și știa ce poate să însemne cînd se risipește fumul beției teoretice și începe cruda realitate. Grigore Preoteasa venea, și acesta era actul lui de naștere la viața cetățenească, dintr-un cartier muncitoresc al Bucureștiului care numai cu cîteva luni în urmă fusese scăldat în sînge, într-una din cele mai crunte represiuni. Cu dîrzenia copilului sărac, fiul de cefe-

(Continuare în pag. 2)

Omagiul îndurerat al poporului

Vestea morții tovarășului Grigore Preoteasa a îndoliat inimile oamenilor muncii din țara noastră și ale tuturor prietenilor poporului nostru de peste hotare. La Moscova, garda de onoare în care, alături de tovarășul Chivu Stoica, au luat parte N. S. Hrușciov, N. A. Bulganin și alți reprezentanți de frunte ai partidelor comuniste și muncitorești frățești, a adus odată cu ultimul omagiu al popoarelor din puternicul front socialist, dovada prețuirii meritelor de luptător și om de cultură ale lui Grigore Preoteasa, precum și dovada prieteniei adînci și nedezmințite față de partidul, guvernul și poporul nostru.

Pretutindeni în țara noastră, pe unde a trecut trenul mortuar în drum spre București, atmosfera de doliu din gări, steagurile tricolore și roșii cernite, jerbele și coroanele de flori, mulțimile descoperite, venite să aducă într-o tăcere solemnă ultimul și îndureratul lor salut lui Grigore Preoteasa, au arătat suferința poporului în fața pierderii tragice pe care am suferit-o, atașamentul și dragostea oamenilor muncii pentru conducătorii săi de partid și de stat. Sicriul cu corpul neînsuflețit al lui Grigore Preoteasa a fost însoțit în trenul care l-a purtat pentru ultima oară pe drumurile patriei pe acest fiu iubit al poporului de delegația guvernamentală sovietică, formată din L. I. Brejnev, N.S. Patolicev, N.I. Bobrovnikov, A. A. Epișev și V. I. Tișcenko precum și de tovarășii Vladimir Gheorghiu, Constanța Crăciun și Tiberiu Petrescu.

Nesfîrșite coloane de cetățeni ai Capitalei s-au îndreptat în cursul zilei de marți 12 noiembrie și în dimineața zilei de miercuri 13 noiembrie spre Palatul Republicii — unde a fost depus sicriul cu corpul neînsuflețit al lui Grigore Preoteasa — pentru a-și lua rămas bun de la unul dintre cei mai de seamă oameni ai noștri de partid și de stat.

O solemnă și uriașă manifestație de doliu a avut loc pe străzile Capitalei. Piața Palatului Republicii devenise neîncăpătoare.

În marea sală a Palatului Republicii, cu candelabre și coloane îmbrăcate în pînză neagră, s-a adus memoriei defunctului o emoționantă cinstire. În prima gardă de onoare care a vegheat la catafalcul copleșit de flori s-au aflat tovarășii Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, membri ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R., L. I. Brejnev, N. S. Patolicev și N. I. Bobrovnikov, membri ai delegației sovietice. Garda a fost apoi schimbată de tovarășii Alexandru Drăghici, Leontin Sălăjan, I. Fazekaș și A.A. Epișev, ambasadorul U.R.S.S., A. F. Gorkin, conducătorul delegației de vechi militanți ai P.C.U.S., V. I. Tișcenko, membru al delegației sovietice.

Numeroși membri ai corpului diplomatic au venit să aducă omagiile lor celui dispărut.

Într-o adîncă și îndurerată tăcere s-a desfășurat prin fața catafalcului pelerinajul miilor de cetățeni ai Capitalei, — de la activiști de frunte de partid și de stat pînă la cetățeni simpli, de la vechi militanți, tovarăși de luptă ai lui Grigore Preoteasa, pînă la mulțimea de studenți, elevi și pionieri. Au trecut muncitori de la Atelierele Grivița Roșie, de la Uzinele 23 August, de la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, intelectuali, ziariști, artiști, scriitori și oameni de știință și cultură care îi vor păstra o amintire de nepieritor.

Nenumăratele telegrame primite de

(Continuare în pag. 2)

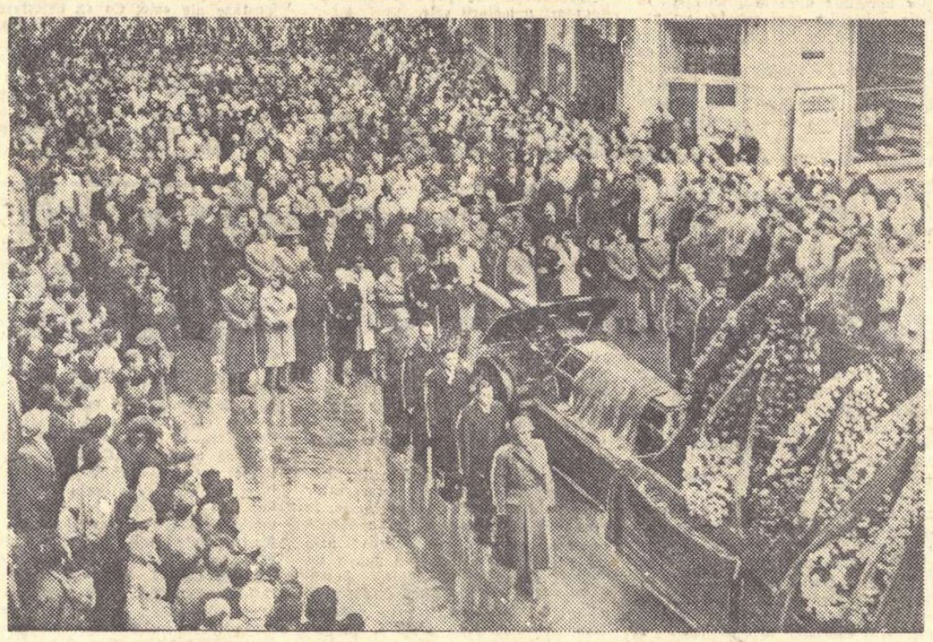

Cortegiul funerar pe Calea Victoriei, în drum spre Cimitirul Militar Ghencea

ACTUALITATEA PAMFLETULUI GORKIAN

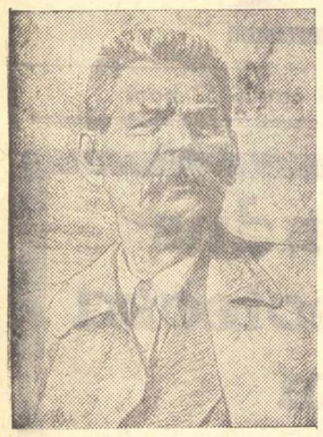

Continuînd tradiția satirică a literaturii clasice ruse, Maxim Gorki a realizat în pamfletele sale o formulă profund originală. Caracteristica ei esențială rezidă în respingerea oricărei intervenții subiective, în limitarea excesivă a propriului comentariu. Scriitorul a preferat un pamflet „descriptiv" și în cel mai bun sens al cuvîntului — un tablou de un riguros realism. De aici obiectivitatea concluziei. În prim-planul acestui tablou nu apar cu rol hotărîtor aprecierea, epitetul sau propria digresiune, ci un element mult mai tulburător, mai convingător în contextul operei. Cadrul acțiunii, cuprinzînd un episod sau altul din lumea capitalului, pe care o acuză vehement scriitorul, este extins la maximum, analizat și ales cu migală, sub ochii cititorului. Prin fața ochilor acestuia se perindă într-o tăcere solemnă, de obicei sub un cer plumburiu și sumbru, amănunte de mare semnificație din lumea străzii, a portului sau arhitecturii ursuze și înnegrite de vreme. Schițînd profilul acelui îngrozitor „Oraș al diavolului galben" care este New York-ul, Maxim Gorki compune de fapt un puternic poem în apărarea omului și împotriva a tot ce complotează fățiș, violent, împotriva existenței sale.

Materiile elementare care intră în componența imaginii, cu rolul unui leit-motiv („fier, piatră, apă, lemn") se confundă obsedant în vălmășagul uriaș al marelui port new-yorkez cu gînduri și sentimente omenești. Efectele sonore ale furnicarului de mașini și vapoare nu sînt „personificate", ci ele mărturisesc un perpetuu geamăt colectiv realmente uman, o tînguire chinuită a unui uriaș înlănțuit în mii de cătușe. Cătușele acestea ne apar în toată varietatea lor prin intermediul celor mai simple detalii. Acolo unde „totul geme, urlă, scrîșnește, dînd ascultare voinței unei puteri tainice, vrăjmașe omului" — mustește o viață trivială și brutală, fără inutile complicații sentimentale, de o înfiorătoare cruzime. „Peste tot, pe întinsul apei răsfrîte și sfîșiate de fier, murdărite de ape grase de petrol, presărate cu surcele, rumegătură, paie și resturi de mîncare, lucrează nevăzută puterea rece și rea". Senzația implacabilului se construiește astfel metodic, prin aglomerarea, cu o intuiție și un simț de plastician perfect, a detaliilor decorului. Ele concentrează progresiv și sigur o dramă generală; indică un sens firesc în evoluția unui anumit fenomen social.

Domeniul în care apare evidentă contribuția lui Maxim Gorki la dezvoltarea pamfletului în noile condiții istorice, este personificarea. După „Țăranul care a hrănit doi generali" al lui Scedrin, pamfletul lui Gorki „Unul din regii republicii" aduce un element inedit. Individualizarea unei situații, a unui caracter uman, se realizează prin intermediul climei și descrierea aspectului general al locurilor. Orașul se înfățișează din depărtare ca o „falcă uriașă, cu măsele inegale și negre. El suflă în cer nori de fum și horcăie ca un mîncăcios ce suferă de obezitate". Folosirea personificării face mai precis aspectul general a orașului care macină oamenii de vii și pe care scriitorul îl aseamănă cu un uriaș nesățios. Fără a pierde din valoarea sugestivă a imaginii, Gorki folosește la maximum datele așa-zis „brute" ale realității, acționînd asupra lor cu măiestria unui sculptor care revine stăruitor, îngroașă și adîncește necontenit trăsăturile inițiale.

Urmărind cu finețe subliniază esența fenomenelor descrise, de pildă a nesațiului bolnăvicios al bancherilor, ca și caracterul absurd al tezaurizării lipsite de o finalitate firească, umană, Gorki îi descrie pe capitaliști avînd cîte trei stomacuri și vreo sută cincizeci de dinți în gură. „Eram convins — scrie el — că un milionar, în fiecare zi, de la ora șase dimineața și pînă la douăsprezece noaptea, mînca fără să se odihnească. În zilele de sărbătoare îmbrăca una peste alta, opt vestoane și șase perechi de pantaloni... Buzunarul milionarului mi-l închipuiam ca o groapă în care puteau intra cu ușurință o biserică întreagă, clădirea Senatului și tot ce mai trebuie".

Evitînd șarja care compromite încrederea cititorului în ceea ce se povestește, construcția grotescă se dezvoltă în limitele unei situații pe deplin verosimile. E cazul portretului „Unuia dintre regii republicii". Figura „regelui" este osoasă, slăbită, cadaverică, expresie a unei vitalități reduse. Modul în care înțelege cultura e și mai jalnic: în ochii lui arta este un fel de box, și de aceea pentru satisfacerea simțului.. estetic ar dori ca la dejun să se desfete pumnind doi regi din Europa să se bată pentru propria-i distracție.

Imaginile antitetice sînt folosite de Maxim Gorki pentru a exprima intens ideea mutilării morale a omului sub dominația monopolurilor. Începutul și încheierea pamfletului, „Împărăția urîtului" — prin descrieri pătrunse de o rară poezie a farmecului nopții, sugerează ideea că luminii zilei, cu toate ororile pe care ea le dezvăluie, îi sînt de preferat reverberațiile de filigran ale orașului în noapte. Dar mai ales încolțirea și întărîtarea leului, a ursilor și mai ales a lovirii sadice a maimuței care-și apără puiul, sînt scene în care protestul scriitorului împotriva abrutizării omului atinge culmea. Zguduitoare prin semnificația ei este mai cu seamă ultima scenă în care se opun două grupuri: pe de o parte maimuța-mamă care cu eforturi eroice, deznădăjduită și disperată, își apără puiul. — („ochii sclipesc parcă vrea să plîngă și lîngă gură formează încrețituri, încrețiturile durerii și ale mîhnirii") — și pe de altă parte, de jur-împrejur, asaltînd, masa de oameni, care întărîtată, încearcă o plăcere animalică, scapă exclamații de voluptate, chinuind cele două ființe. Trist și dureros bilanț pentru om!

Alteori, în cîteva fraze, se consumă înaintea ochilor întregul calvar al robiei unor ființe orbite, îndobitocite. Imaginea caracterizată printr-o mare plasticitate și limpezime cuprinde epitete, amănunte semnificative care întregesc amplu o bogată paletă expresivă. Figura masivă a femeii de bronz, acoperită din cap și pînă în picioare de cocleală verde (Statuia Libertății), privirea ei oarbă, pierdută undeva spre pustietatea neprietenoasă a Oceanului, așteptarea ei dureroasă și statornică pentru ca făclia dintre degetele puternic strînse să se aprindă odată, risipind ceturile, sînt amănunte ale unei descrieri menite să sugereze năzuința sfîntă și multiseculară a oamenilor simpli spre adevărata libertate.

Realismul, combativitatea de luptător revoluționar ale lui Gorki sînt expresia unei minii neiertătoare. Aceasta constituie de fapt și substanța de o mare densitate lirică a pamfletelor sale, căreia Maxim Gorki i-a găsit o gamă multilaterală de modalități expresive, remarcabile prin originalitatea și valoarea lor de generalizare. Exemplul unui asemenea pamflet a creat în publicistica sovietică o tradiție de onoare pe care o continuă astăzi alții, o tradiție scumpă fiecărui scriitor progresist contemporan.

Miron Dragu

C. IORDACHE „Aurel Vlaicu"

Funeraliile tovarășului GRIGORE PREOTEASA

Cuvîntarea tov. GHEORGHE APOSTOL

(Urmare din pag. 1)

munist pentru scoaterea țării noastre din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste, aducînd contribuția sa la eliberarea țării de sub jugul fascismului, la dobîndirea libertății patriei noastre.

În zilele glorioase ale insurecției armate, organizată și condusă de Partidul Comunist Romîn, lui Grigore Preoteasa i se încredințează sarcina de redactor responsabil al ziarului „Romînia liberă", prin care partidul chema masele la lupta împotriva hitlerismului, pentru transformări revoluționare în țara noastră, pentru refacerea economică a țării și instaurarea unui regim democrat-popular, împotriva cliciior reacționare care voiau să arunce din nou poporul în ghearele hrăpărețe ale marelui capital monopolist.

După eliberarea țării noastre, îndeplinind cu pasiune comunistă însărcinările pe care partidul i le-a încredințat, prin munca sa neobosită în domeniul ideologic, ca propagandist de frunte al partidului, Grigore Preoteasa a adus o contribuție de seamă la dezvoltarea presei și culturii puse în slujba intereselor poporului și a construirii socialismului în patria noastră.

Prin activitatea sa ca ministru al Afacerilor Externe, reprezentînd țara la diferite conferințe internaționale, precum și la sesiunea Organizației Națiunilor Unite din 1956, Grigore Preoteasa a adus o contribuție prețioasă la realizarea politicii externe a partidului și guvernului nostru, la întărirea suveranității și independenței țării noastre, la sporirea prestigiului ei internațional.

Patriot înflăcărat și prieten devotat al Uniunii Sovietice, el a militat neobosit pentru întărirea legăturilor de prietenie și alianță frățească cu Uniunea Sovietică. El a muncit cu perseverență pentru dezvoltarea colaborării tovărășești și întărirea necontenită a unității țărilor socialiste, pentru promovarea politicii de coexistență pașnică a țărilor cu sisteme sociale diferite, pentru apărarea păcii și securității popoarelor.

La cel de-al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, tovarășul Grigore Preoteasa a fost ales membru al Comitetului Central al partidului, iar la plenara din iulie 1957 a Comitetului Central, membru supleant al Biroului Politic și secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, încredințîndu-i-se sarcina de a îndruma activitatea în sectoarele culturii, propagandei și agitației. În scurtul timp în care a îndeplinit această sarcină, tovarășul Grigore Preoteasa și-a concentrat întreaga sa capacitate pentru intensificarea muncii de propagare a învățăturii marxist-leniniste, a educării patriotice și internaționaliste a oamenilor muncii, pentru întărirea conducerii de către partid a activității întregului front ideologic.

Principialitatea, modestia și spiritul de partid dovedite în îndelungata sa activitate, devotamentul său nemărginit în apărarea unității de fier a partidului și a conducerii partidului constituie un exemplu demn de urmat de fiecare membru al partidului nostru.

Prin moartea scumpului nostru tovarăș Grigore Preoteasa, poporul nostru muncitor pierde o personalitate de mare valoare, iar Partidul Muncitoresc Romîn și statul democrat-popular un conducător încercat.

Moartea sa prematură a îndurerat profund întregul nostru partid, guvernul țării și poporul romîn, ea a îndurerat popoarele Uniunii Sovietice și ale celorlalte țări socialiste.

În numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, al guvernului Republicii Populare Romîne și al întregului popor, exprimăm mulțumirile noastre frățești Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Comitetului său Central, guvernului și poporului sovietic, care participă alături de noi la marea durere încercată prin pierderea tovarășului Preoteasa și care au dat o înaltă cinstire memoriei celui plecat din rîndurile noastre.

Mulțumim delegației guvernamentale sovietice în frunte cu tov. Brejnev, membru al Prezidiului, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, care participă la funeraliile scumpului nostru tovarăș — Grigore Preoteasa.

Mulțumim Partidelor Comuniste și Muncitorești frățești pentru condoleanțele ce le-au exprimat partidului și poporului nostru, mulțumim tuturor reprezentanților diplomatici acreditați în țara noastră care au prezentat condoleanțe.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn și Consiliul de Miniștri mulțumesc cu căldură tuturor oamenilor muncii, întregului nostru popor, care și-au manifestat, în adunări de doliu, prin delegații și telegrame sentimentele lor îndurerate în legătură cu încetarea din viață a tovarășului Grigore Preoteasa.

În clipele acestea cînd unul din tovarășii noștri, stimat și prețuit, ne părăsește, este și mai fermă hotărîrea noastră de a întări mai departe partidul, de a cimenta necontenit unitatea rîndurilor sale și a-i dezvolta legăturile cu oamenii muncii, de a strînge tot mai puternic în jurul său masele largi ale clasei muncitoare, țărănimii muncitoare și intelectualității în lupta pentru victoria deplină a socialismului în patria noastră.

Dragă Grigore,

Figura ta luminoasă de fiu credincios al partidului, de luptător devotat pentru socialism, pentru libertatea și fericirea poporului român, va rămîne neștearsă în memoria oamenilor muncii din țara noastră, a tuturor celor ce luptă pentru pace și socialism.

Adio, scump tovarăș!

Vom păstra mereu vie amintirea ta în inimile noastre.

Cuvîntarea tov. LEONID BREJNEV

(Urmare din pag. 1)

ghezo-moșierești, n-au înfrînt spiritul său revoluționar și încrederea în triumful inevitabil al marilor idei ale comunismului.

Moartea tovarășului Preoteasa a provocat o adîncă durere oamenilor sovietici. Noi știm foarte bine că el a fost întotdeauna un prieten credincios al Uniunii Sovietice. În persoana tovarășului Preoteasa, poporul sovietic a pierdut pe unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, care și-a închinat toate forțele cauzei întăririi prieteniei dintre popoarele noastre, dezvoltării legăturilor frățești și colaborării multilaterale dintre statele noastre.

Devotat fără margini cauzei revoluționare a clasei muncitoare și a partidului său comunist, tovarășul Preoteasa a devenit, după victoria regimului democrat-popular în Romînia, un eminent activist de stat și de partid al Republicii Populare Romîne.

Toate forțele și cunoștințele sale el le-a pus în slujba măreței cauze a construirii Romîniei socialiste, în slujba luptei pentru apărarea și întărirea păcii. Prin aceasta, el a binemeritat dragostea și recunoștința adîncă nu numai a poporului romîn ci și a popoarelor Uniunii Sovietice.

Tovarăși,

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn și Guvernul Republicii Populare Romîne au trimis la Moscova pe tovarășul Preoteasa în cadrul delegației de partid și guvernamentale la sărbătorirea celei de a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Dar un accident nefericit nu a dat posibilitate tovarășului Preoteasa să ia parte la această sărbătoare a popoarelor Uniunii Sovietice. El n-a putut să vadă cu ochii săi unitatea măreață și de nezdruncinat a popoarelor Uniunii Sovietice, a popoarelor din țările socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, care s-a manifestat atît de strălucit în zilele sărbătoririi celei de-a 40-a aniversări a lui Octombrie.

În aceste zile de neuitat, de la tribuna Sesiunii Jubiliare a Sovietului Suprem al U.R.S.S. au fost rostite de asemenea multe cuvinte calde și înflăcărate despre minunatele fapte eroice de muncă și despre succesele poporului romîn, care merge cu încredere spre victoria socialismului, în cadrul familiei frățești a popoarelor țărilor socialiste.

Participarea delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Romîne la sărbătorirea a 40 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a fost o nouă strălucită manifestare a prieteniei frățești de nezdruncinat dintre popoarele sovietic și romîn.

Noi, oamenii sovietici, dăm o înaltă prețuire acestei prietenii frățești dintre popoarele noastre și sîntem pe deplin hotărîți să întărim mai departe, necontenit, această unitate și colaborare a popoarelor sovietic și romîn, sporind forța și puterea întregului lagăr socialist.

Prietenia noastră de nezdruncinat, lupta noastră comună pentru întărirea continuă a Republicii Populare Romîne, a Uniunii Sovietice și a tuturor țărilor lagărului socialist, pentru victoria socialismului și triumful ideilor nobile ale păcii în întreaga lume vor fi cel mai bun omagiu adus tovarășului Preoteasa.

Adio, scumpul nostru prieten și tovarăș!

Veșnică să fie amintirea fiului credincios al poporului romîn, Grigore Preoteasa!

Omagiul îndurerat al poporului

(Urmare din pag. 1)

C.C. al P.M.R. din partea comitetelor regionale și orășenești ale Partidului, din partea întreprinderilor industriale și unităților agricole, sau din partea profesorilor și studenților, impresionantele adunări de doliu care au avut loc în Capitală și pe întinsul țării, în fabrici și universități, — au fost solemne gesturi de recunoștință ale întregului nostru popor față de îndelungata și rodnica activitate dusă de Grigore Preoteasa în cadrul partidului și statului nostru democrat-popular pentru făurirea unei vieți și culturi noi.

★

La catafalc au intrat în gardă membrii delegației guvernamentale sovietice desemnată de Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. și C.C. al P.C.U.S. pentru a participa la funeralii: Leonid Brejnev, membru al Prezidiului și secretar al C.C. al P.C.U.S., Nikolai Patolicev, membru al C.C. al P.C.U.S., prim locțiitor al ministrului Afacerilor Externe al U.R.S.S., Nikolai Bobrovnikov, membru al C.C. al P.C.U.S., președintele Comitetului Executiv al Sovietului orășenesc Moscova, Alexei Epișev, membru supleant al C.C. al P.C.U.S., ambasadorul U.R.S.S. în R. P. Romînă, Vladimir Tișcenko, șef adjunct al unei secții a C.C. al P.C.U.S., precum și A. F. Gorkin, conducătorul delegației de vechi membri ai P.C.U.S. care se află în țara noastră.

Ultima gardă este alcătuită din tovarășii: Gheorghe Gheorghiu-Dej, dr. Petru Groza, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Alexandru Drăghici, Leontin Sălăjan, Janos Fazekaș, Vladimir Gheorghiu și Avram Bunaciu.

La ora 11, sicriul, purtat pe umeri de ultima gardă, a fost condus spre ieșirea din Palatul Republicii și așezat pe un afet de tun.

Copleșită de durere, mulțimea de cetățeni ai Capitalei a urmat cortegiul funebru pornit spre cimitirul militar Ghencea.

Mitingul de doliu a fost deschis de tov. Fl. Dănălache, membru al C.C. al P.M.R., prim-secretar al Comitetului orășenesc București al P.M.R.

A luat cuvîntul tovarășul Gheorghe Apostol, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

A vorbit apoi tov. Leonid Brejnev, membru al Prezidiului C. C. al P.C.U.S., secretar al C.C. al P.C.U.S., conducătorul delegației guvernamentale sovietice care participă la funeralii.

La mitingul de doliu au mai luat cuvîntul A. Mălnășan, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, Ion Iliescu, președintele Asociației studenților din R. P. Romînă, scriitorul acad. Geo Bogza, V. Trofin, prim-secretar al C. C. al U. T. M., Gh. Borș, secretarul comitetului de partid al Complexului C.F.R. „Grivița Roșie".

Tovarășii Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Alexandru Drăghici, Leontin Sălăjan, Janos Fazekaș, Vladimir Gheorghiu, ridică apoi sicriul de pe afet. Și în timp ce sicriul este coborît în mormînt, în sunetele Internaționalei, tunurile trimit spre cerul înourat 12 salve, în semn de rămas bun de la fiul credincios al poporului, care a fost Grigore Preoteasa.

Memoria tovarășului Grigore Preoteasa va rămîne nestearsă în sufletele oamenilor muncii pe care i-a slujit cu abnegație. Ostaș devotat al partidului, fiu credincios al poporului nostru muncitor, tovarășul Grigore Preoteasa și-a închinat priceperea, puterea de muncă, devotamentul, viața întreagă, cauzei socialismului și comunismului.

CRONICA LITERARĂ

UN ROMAN DETECTIV

Serviciul de spionaj al inamicului vrea să pună mîna pe secretul aparatului de cifrat al trupelor romîne. Faptele se petrec pe frontul antihitlerist, în luptele care au urmat campaniei pentru eliberarea Ardealului. Ulea Mihai, „omul cu cicatricea", este trimis de la centru pentru a organiza acțiunea de contraspionaj. El este „detectivul" romanului, camuflat sub aparența modestă a unui caporal din echipa de cifratori. Elementele care se supun observației sale perspicace sînt variate și senzaționale. Duba care transportă, la un moment dat, mașina de cifrat, are o pană care o izolează de restul coloanei. Șoferul dubei, în seara aceleiași zile, e împușcat chiar pe locul cazării trupelor. Comandantul cifratorilor e narcotizat și primește „un musafir nocturn", care-i umblă prin cameră. Caporalul Ulea însuși se lasă, premeditat, acostat de o femeiușcă și e cît pe-aci să fie ucis de niște oameni înarmați militărește. În echipa de cifratori un sergent t. r., care cere să fie trimis în prima linie, se dovedește suspect, are un trecut neguros și, în cele din urmă, dezertează la inamic. Alt cifrator e și el suspectat, pe drept cuvînt. Un al treilea cifrator e văzut în tovărășia unui ofițer care moare în chip inexplicabil, puțin mai tîrziu, apoi e el însuși ucis pe la spate. Chiar în lada de campanie a comandantului biroului de cifru se descoperă o sticluță de valeriană cu un lichid misterios. Toate aceste date justifică suspiciuni asupra unora sau altora dintre personaje, totuși agentul spionajului inamic, evident aflat în cadrul personalului de la comandamentul trupelor noastre, rămîne nedescoperit încă multă vreme.

După cît se vede, cartea lui Theodor Constantin este un tipic roman „polițist", iar eroul său principal, Ulea Mihai, un Sherlock Holmes.

Sarcina pe care și-o iau cei care, ca Theodor Constantin, vor să invie acest gen de roman în literatura noastră actuală, este dificilă. Maculatura unor colecții de tristă amintire, ca cea a celor „15 lei", a compromis în mare măsură literatura cu detectivi și bandiți, iar filmele americane cu cow-boys și serii, nocive educativ, sînt fără legătură cu arta. Orientarea realist-socialistă a literaturii noastre implică în egală măsură nivelul artistic ridicat și eficiența educativă în sensul eticii comuniste. Cum se poate integra romanul de tip polițist în literatura noastră?

În realitate, un asemenea roman poate fi autentic literar sau străin literaturii, cum poate fi și romanul erotic. Interesul comercial al edituriilor burgheze duce la producția în serie a cărților care satisfac un public căutător de cu totul alte desfătări decît cele estetice. Romanele cu adultere și cu sinucideri din amor, cu „femei celebre" și cu don Juani de duzină pot fi produse industrial, dar „Anna Karenina" e o capodoperă universală.

Edgar Allan Poe e un scriitor de suprem rafinament și literatura lui fantastică și senzațională nu poate fi decît în chipul cel mai absurd alăturată colecției de „15 lei". Chiar Edgar Wallace este, în genul lui, un model literar și imitațiile seriate nu-i ating valabilitatea.

Romanul de tip polițist are posibilități literare specifice și o lucrare ce-i aparține trebuie să fie discutată tocmai în lumina specificității sale.

Fără pretenția de a epuiza problema, și fără referiri bibliografice pedante, ne putem referi la cîteva aspecte proeminente. În primul rînd, romanul detectiv ilustrează prin excelență epicul propriu-zis în formele sale de existență modernă.

Lumea modernă a înlocuit epicul prin romanesc „procesul esențial constînd în scăderea greutății specifice a funcției fabulatorii. Romanul burghez din secolul al XVII-lea, de tipul Furetière și Scarron, anunțase viitorul romanului propriu-zis, al romanului realist, desăvîrșit în secolul lui Balzac și al marilor scriitori ruși. Fabulația epică e aici subordonată observației, sociale și psihologice. Însăși acțiunea romanescă, fără îndoială importantă, se caracterizează prin lipsa interesului în sine pentru desfășurarea spre deznodămînt. Cititorul modern, cultivat, nu se mai ferește să cunoască „sfîrșitul" pentru a-și păstra delectarea și interesul în fața cărții nici nu caută cu nerăbdare acest „sfîrșit" ca pe o încununare supremă a lecturii sale.

Romanul detectiv este însă moștenitorul propriu al epicii. Aici esențială e fabulația și organizarea ei. Sherlock Holmes este un erou, în sens epic. Pe el îl urmărim într-o bătălie complicată și emoționantă, ale cărei episoade se înlănțuie, „în marginile verosimilului și ale necesarului", dar sînt dezvăluite cu o știință subtilă, treptat și neprevizibil pentru cititor. Romanul detectiv își justifică literar existența prin capacitatea de invenție și fantezie a scriitorului și, în același timp, prin capacitatea de a-și controla invenția și fantezia în scopul realizării totuși a „imitației", a unei reflectări veridice a vieții.

Autorul romanului detectiv trebuie, implicit, să fie un mare creator de personaje, prin excelență epice. În termenii lui Ibrăileanu, un asemenea autor face creație, nu analiză și arta de a mișca în acțiune un număr însemnat de eroi este majoră. Personajele sale sînt schematice prin definiție, ilustrînd un „tip", un caracter „clasic". Detectivul poate fi un personaj complex, cu o psihologie individuală puternică, însă în limite obligatorii, pentru a asigura încărcarea sa cu misiunea epică pe care i-o rezervă acțiunea. La fel tovarășii săi de acțiune și inamicii săi. Dar e evident că inamicii pot fi mai variați, mai individualizați decît detectivul, acesta avînd menirea de a descoperi pe răufăcător sub cele mai diverse, mai complicate și mai impenetrabile ipostaze ale sale. Ca să detecteze o infinitate de existențe exterioare sieși, el trebuie să fie un anumit tip uman, definit, deasupra oricăror variații psihologice individuale, prin această calitate detectoare. Variațiile individuale rămîn secundare și, speculate, aprofundate, ar încurca procesul epic.

Mai departe, epicul detectivistic, eroic ca orice epic, este caracterizat prin intelectualitate. Eroul romanului detectiv e, desigur, viteaz și curajos ,prieteni în bătălie, campion uneori în trageri la țintă și în luptă corp la corp. Dar el nu se trage din Achile, ci din Ulise. Forța fizică e secundară și invulnerabilitatea sa fizică de asemenea. Calitatea detectivului este de ordinul ingeniozității, în sensul cel mai propriu al cuvîntului. El participă la bătălie cu mintea. De aceea romanul de tip polițist trebuie să fie un roman inteligent, cu un erou inteligent, iar eposul său trebuie să fie un epos al rațiunii, al tacticii și al strategiei, al deducției logice. Un roman al unei competiții între rațiuni, nu al unei competiții sportive. Sau al unui sport intelectual, asemenea șahului, care-i poate servi de emblemă, cum poate servi de emblemă tacticianului.

Elaborarea unui roman detectiv este un exercițiu intelectual autentic și George Călinescu organizase, în „Jurnalul literar" din 1939, un asemenea exercițiu. În opera lui Sadoveanu jucătorii de șah sînt frecvenți, grandiosul epos sadovenian împletind virtuțile eroice ale brațului cu cele ale minții. Filozoful Kesarion Breb era și un tactician al luptei, iar luptătorul Nicoară Potcoavă era și filozof. „Aventurile șahului" e un titlu simbolic, iar „Baltagul" este și o capodoperă a romanului detectiv.

Pentru un roman detectiv actual, exigențele invenției și ale ingeniozității se integrează de asemenea exigențelor educative ale literaturii. Nu e vorba de a face din roman o demonstrație moralizatoare a inevitabilității victoriei binelui asupra răului. E vorba de a localiza istoric și social competiția epică, de a raporta acțiunea detectivistică la un scop superior. Tineretul care citește cu pasiune cărțile de aventuri trebuie să vadă acțiunea palpitantă a detectivului nu ca pe un scop în sine, ca pe o desfășurare intrinsecă de virtuozități, ci ca pe o misiune pusă în slujba unei lupte pozitive. Inteligența detectivului trebuie să urmărească o cauză nobilă.

Cartea lui Theodor Constantin are meritul de a pune, prin însușirile ei, toate aceste probleme ale valabilității romanului de tip polițist. O poate cu folos tineretul și o poate gusta intelectualul dornic să observe desfășurarea unei competiții inteligente.

Theodor Constantin știe să desfășoare o acțiune epică, subordonînd fantezia unei construcții inteligente. Cartea sa e palpitantă, îndeplinind o condiție esențială epicii de acest gen: să nu știi decît spre deznodămînt „cine e banditul", să te pună în încurcătură între numeroase posibilități. Metoda sa constă în a aglomera fapte legate de procesul descoperirii răufăcătorului, lăsîndu-te să deduci concluzii parțiale, dar în aparență contradictorii. „Detectivul" Ulea Mihai este cel care, pus în posesia tuturor faptelor, ridică mereu ipoteze, confruntă ipotezele cu viața, le înlătură pe cele care contrazic logica acțiunii și „leagă firele" în cele din urmă. Rezumatul faptelor din deschiderea cronicii noastre indică un număr de împrejurări cercetate, epuizate, prin logica „detectivului", de tot ce poate oferi material concludent pentru misiunea sa. Practic însă, concluziile parțiale și indiciile de pe parcurs se dovedesc insuficiente și vinovații se găsesc printre cei care în nici un fel nu păreau demni de bănuială.

Cartea are calitatea de a urmări logica detectivului pe etape, fiind o autentică demonstrație rațională. Din păcate nu e totul „necesar" în desfășurarea ei epică și drumul cel bun nu se datorează suficient rațiunii. Personajul negativ se poate ascunde sub aparențe inofensive, dar scriitorul trebuie să-l pună pe primul plan, pentru a-l integra totuși în competiție. Ulea începe să meargă pe urmele spionului Neculai Tălîmbu destul de întîmplător. Dar iată acest personaj este ,totuși, o realizare a romanului și urmărirea sa, de cînd începe ea, e interesantă, celălalt

spion, descoperit într-un personaj cu totul secundar ,este, literar, cu totul indiferent. Eroul principal, Ulea, trăiește prin procesul gîndirii sale detectivistice și lipsa identității sale psihologice nu supără. Dimpotrivă, capitolul de rememorare și introspecție, menit să ni-l individualizeze, stinghерește desfășurarea și cade în șabloanele biografice ale „eroului pozitiv". Unele episoade sînt prea din cale afară introduse pentru a complica acțiunea. Spionii aleg uneori căi nejustificate logic (o întîlnire în parc, cînd există și și camere secrete; semnalizări prin pian, cînd există posibilitatea discuțiilor directe...) care oferă, prin voința autorului, un material documentar îmbelșugat rațiunii detectivistice.

Dar, antrenat în aventură, cititorul iartă artificiile mai ușor și lectura rămîne în general antrenantă. Contribuie la aceasta stilul sobru, nu-ergînd pînă la directa argumentare, ca și intermediile narative și descriptive de bun gust, cumpătate în lungimea lor și bine integrate momentului. Păcat că, în contradicție cu simplitatea binevenită a textului, ferit, de obicei, de literaturizări stilistice, te izbește repetiția unor vocabule căutate, ca „înmlăștinat", „prefirat" și altele...

Savin Bratu

ANA ILIUŢ „Copăcel, copăcel"

ANA ILIUŢ „Pe gînduri"

Insemnări despre satelit

„Tăcerea eternă a spațiilor infinite mă înspăimîntă"

Părăsești orașul, într-o noapte de vară și, îndată ce ai trecut de marginile lui, miile de zgomote ale vieții citadine se unifică într-un murmur îndepărtat și muzical. Nu mai auzi glasurile oamenilor ce vorbesc tare pe bulevardele aglomerate, nici claxoanele automobilelor, nici stridența roților pe șinele metalice, nici geamătul căruțelor încărcate, nici lătratul cîinilor. Zgomotul a devenit armonie. Ceea ce îți era nesuferit a devenit o respirație liniștită. Privești spre cerul înstelat și-ți spui că undeva, departe, pe o culme foarte înaltă, s-ar putea să cuprinzi toate zgomotele pămîntului, toate strigătele și suspinele lui, într-un singur sunet grav și melodios. Te închipui mai departe, mai sus, într-un punct în care n-ar mai ajunge pînă la tine decît foșnirea îndepărtată a oceanelor fără odihnă. Dar mai sus, acolo unde niciodată n-a existat vreun germen de viață, domnește tăcerea cea mai adîncă. Acolo s-a transportat cu închipuirea Pascal și a exclamat: „Tăcerea eternă a spațiilor infinite mă înspăimîntă". (Pensées, XXV, 18).

Exclamația lui Pascal este un prețios document de epocă, un moment din istoria culturii. Cuvîntul *infinit*, cuprins în fraza lui Pascal, ne duce cu mintea la cîștiguri relativ recente ale astronomiei în vremea cînd această frază era așternută. Icoana astronomică a unei epoci anterioare înfățișa o lume finită, dispusă pe cele șapte sfere cerești în jurul pămîntului imobil. Abia speculația astronomică a Renașterii, prin opera unui Nicolaus Cusanus, Giordano Bruno, a unui Galilei a distrus vechea imagine finită a lumii și a înlocuit-o cu una dotată cu dimensiunea infinitului. Pentru scolastici numai divinitatea era infinită. Giordano Bruno recunoaște infinitatea universului. Pascal ni se arată deci ca un om al epocii următoare Renașterii, atunci cînd vorbește despre *spațiile infinite* ale lumii.

In aceste spații infinite domnește tăcerea eternă. După dispariția vechii astronomii, nu se mai putea vorbi nici despre *muzica sferelor*, în care credeau pitagoricienii. Rotația astrelor este mută în spațiile lor vide. Iar această tăcere este *eternă* pentru că nimic n-a putut-o tulbura vreodată și n-o va putea întrerupe în viitor. Pascal scria într-o operă în care ipoteza creaționistă era încă puternic ancorată în spirite. Nu apăruse încă ideea lumii ca proces. Natura, în concepția oamenilor de atunci, n-avea o istorie. Universul fiind creat odată pentru totdeauna, nu se va schimba niciodată. In spațiile infinite domnea deci tăcerea eternă și această tăcere îl înspăimîntă pe Pascal. Il înspăimîntă ca tot ce amenință să zdrobească, prin grandoarea dimensiunii, mica și slaba noastră alcătuire umană, ca tot ce opune sensibilității noastre lipsa de sensibilitate a naturii-mute, indiferente. „Tăcerea eternă a spațiilor infinite mă înspăimîntă!" Strigătul lui Pascal este unul din cele mai zguduitoare ale cărții lui grele de gînduri. Acest strigăt a fost auzit și reprodus de mulți alți gînditori și poeți. Spaima în fața naturii infinite și mute a devenit o temă literară și filozofică, a cărei istorie extrasă din comparația literaturilor ar putea fi scrisă de un cercetător învățat.

Mă gîndesc că strigătul lui Pascal n-ar mai putea fi repetat astăzi, după ce sateliții artificiali trimit semnalele lor sonore, înregistrate de toate posturile de recepție radiofonică ale globului. Un sunet pus la cale de om ne vine din regiuni în care niciodată n-a mai răsunat un glas pentru vreo ureche omenească. Tăcerea eternă a spațiilor infinite a fost întreruptă. Intelegem bine ce înseamnă aceasta? Puterea omenească s-a întins necontenit asupra naturii, a supus-o și a folosit-o. Totuși puterea omului avea o limită, se oprea acolo unde omul însuși nu mai putea să trăiască. In toată superbia forței și îndemînării lui, omul rămînea încă o ființă legată de pămînt, de atmosfera care învăluie pămîntul și face posibile combustiunile vieții. Deodată aceste limite au fost depășite. O intervenție omenească s-a produs într-o parte a lumii, inaccesibilă pînă ieri. Ne vin de-acolo sunete cunoscute, ca acelea pe care le emit izvoarele sonore ale lumii apropiate. Pe unul din sateliții artificiali trăiește o ființă asemănătoare cu noi, un vechi tovarăș al omului, un prieten al lui. Sateliții artificiali trec, la ore apropiate, deasupra fiecărui punct al pămîntului și oamenii îi pot vedea ca pe niște astre ale veșniciei, ca pe Hesperus călătorind pe mări. Fiecare nouă cucerire a puterii omenesti a însemnat o scădere a terorii arhaice în fața lumii. Natura, monstrul devorant care îi pune întrebări lui Oedip, a fost necontenit supus, îmblînzit, adus la măsura omului. Oedip a găsit tot alte și alte răspunsuri pentru enigmele complicate și perfide ale Sfinxului. Dibăcia și cumințenia lui rămîneau însă perplexe și înspăimîntate în fața tăcerii eterne a spațiilor infinite. Semnale sonore ne sosesc acum din aceste spații. Sufletul omului reduce o altă parte a terorii străvechi, cîștigă o altă regiune a încrederii în lume. S-ar putea, citind în gazete despre aceste noi minuni ale geniului omenesc, să ne obișnuim cu ele. Este necesar deci să ne spunem că am fost contemporanii lor și că ne-a fost dat să asistăm la începutul unei ere noi în istoria lumii.

Tudor Vianu

CENUŞĂREASA

Aşa ştia ţăranul,
Aşa-i spunea şi hogea,
Că-i aur Bărăganul
Şi aur e Dobrogea.

Dar au văzut, bătrînii:
Recolta era slabă
Iar bogăţia stînii
Cenuşăreasă roabă.

O, nimănui aleasă
Sta ţara de la mare
Ca o cenuşăreasă
Cu ochii-albaştri-n zare!

A priceput ţăranul
Şi fără nici un hogea:
Pelagră — Bărăganul...
Malarie — Dobrogea...

Se-nalţă şi învie
Pămîntul de la mare —
Corabie-aurie
Spre ţărmuri viitoare.

Corabia aleasă,
O leagănă azurul —
Ca pe-o cenuşăreasă
Ce şi-a găsit condurul.

Cicerone Theodorescu

G. JUSTER „Gospodina"

Tragic și eroic

In „Povestiri de pe Don", volum al debutului literar, M. Șolohov actualizează — la nivelul secolului XX — sfîșietoarea dramă a Atrizilor. O familie asupra căreia apasă un blestem cumplit, născută într-un decor de o grandoare dezolantă. Acropole din Micene, construită pe o îngrămădire de stînci sălbatice și sterpe, străbătută de negre prăpastii, planează deasupra cîmpiei pustii și arzătoare a Argos-ului. Tragicul destin al Atrizilor lui Șolohov se desfășoară în decorul fără limită al stepei Donului, pîrjolită vara și transformată iarna într-un lințoliu sticlos. Eroii săi, ca și ai lui Eshil, sînt monumentali prin patimă și hotărîre de neștirbit. Atrizii săi poartă caftan și papahă, călăresc pe cai iuți și în locul destinului sînt apăsați de întreaga povară a codului imuabil al familiei căzăcești. Nimicirea acestui cod, în iureșul Revoluției din Octombrie, izbucnirea, în mijlocul aparent înghețatei tradiții căzăcești, a luptei dintre exploatați și exploatatori, dezlănțuiesc drama.

In familia cazacului Kramskov („Vîrtejul") tatăl și doi fii, Ignat și Grigori, sînt de partea roșilor. Un alt fiu, Mihail, ofițer în Oastea Donului, este un dușman implacabil al comuniștilor. Tatăl și cei doi fii fug din cătunul aflat sub stăpînirea albilor și se înrolează în Armata Roșie. Prinși în cursul unei lupte, Pahomici, tatăl, și Ignat sînt împușcați din ordinul lui Mihail într-o rîpă înghețată, în mijlocul urletelor lugubre ale lupilor.

In „Stricăciunea", chiaburul Iacov Alexeevici și Maxim, fiul lui cel mare, sînt împotriva orînduirii sovietice. Stiopka, fiul mai mic, este comsomolist și își demască tatăl atunci cînd acesta încearcă să înșele organele de stat. Iacov și cu Maxim îl ucid în mod sălbatic pe Stiopka.

In nuvela „Pîndarul", tatăl este alb și își chinuiește în mod bestial băieții, Feodor și Mitka, simpatizanți ai roșilor. Feodor fuge peste Don la roșii, iar Mitka își ia lumea în cap și devine pîndar într-o bostănărie. In coliba lui îl ascunde pe Feodor, rănit greu într-o luptă cu albii. Cînd tatăl vine pentru a pune mîna pe Feodor, Mitka îi crapă capul cu o secure.

Infiorătoare este drama brudarului Mikișara („Om cu familie grea"). Sărac și văduv, el trebuie să hrănească o puzderie de guri. Ca țăran sărac este un simpatizant al roșilor și nu are nimic împotrivă atunci cînd Ivan și Danilo, băieții mai mari, fug în armata acestora. El rămîne în satul stăpînit de albi, pentru că nu-și poate părăsi ceilalți șapte copii mai mici. Ivan și Danilo sînt prinși și cazacii îl silesc pe Mikișara să-i ucidă. Pentru a salva restul copiilor, brudarul execută ordinul. Una din fete, Natașka, ajunsă la 16 ani, îi spune lui Mikișara: „Mi-e silă, tată, să mănînc la masă cu matale. Cînd mă uit la mîinile matale, și cînd îmi aduc aminte că tot cu mîinile astea mi-ai omorît frații, mă apucă scîrba". Viața lui Mikișara este zdrobită. Și-a omorît copiii pentru a-și salva copiii. Dar Natașka, cum e și firesc, nu poate accepta ciudata dialectică a vieții. Aidoma unui erou al tragediei grecești, Mikișara este pe deplin culpabil și inocent în același timp.

Nu mai puțin teribilă este tragedia personală a mitraliorului roșu Șibalok. In momentul în care Daria, nevasta lui, naște, speriată de chinurile facerii și crezînd că moare, îi destăinuie lui Șibalok că ea de fapt este o spioană a bandei albe a lui Ignatiev. Nu l-a luat pe Șibalok decît pentru a putea pătrunde în detașamentul său și a furniza astfel informații lui Ignatiev, informații menite să ducă la distrugerea detașamentului roșu. Daria naște, iar Șibalok o împușcă. Copilul este hrănit cîtva timp cu lapte de iapă și încredințat apoi unui cămin de copii.

Monologul lui Șibalok este tragic, în eroismul său firesc, detașat. El nu are un singur moment conștiința că a omorît pe mama copilului său. Arma sa a împușcat o trădătoare. Copilul reprezintă numai „sămînța" lui.

Pînă aici latura „albă" a familiei, spartă prin extraordinara presiune a luptei sociale, a fost surprinsă în trăsăturile ei reale, de hotărîre bestială. Dar iată un erou „alb" („Alunița"). Atamanul Koșevoi, conducătorul unei bande contrarevoluționare, este urmărit de un detașament roșu, în fruntea căruia se află Nikolai Koșevoi, înflăcărat comsomolist. Fiul își mai amintește vag de tatăl său, pe care-l știe dispărut undeva, în prăpădul războiului. Ca și tatăl său, el are o aluniță deasupra gleznei stîngi, mare cît un ou de porumbiță. Detașamentul roșu ajunge banda fugărită a atamanului, și începe lupta. Atamanul ucide pe tînărul comandant roșu, dar în momentul cînd îi smulge din picioare cizmele, vede deasupra gleznei stîngi alunița. Zdrobit, își strînge copilul la piept rostind înăbușit: „Nikolușka! Băiatule, dragul meu! Sînge din sîngele meu..." și „strîngînd la piept mîinile din ce în ce mai reci ale feciorului său, le sărută; încleștînd dinții pe oțelul aburit al Mauserului, își trage un glonț în gură".

Palpitul uman nu a dispărut din sufletul atamanului. Iubirea paternă este mai puternică la el decît ura împotriva roșilor. El se sinucide pentru că are sentimentul că, odată cu Ni-

Ion Vitner

(Continuare în pag. 5-a)

DE AMICITIA

Pagini sadoveniene de antologie

Prietenia este într-un cuvînt dăruire. Insești femeile recunosc că prietenia între femei e mai rară decît prietenia între bărbați, sau chiar că este mai mult o iluzie decît o realitate și că unica lor dăruire se realizează exclusiv în dragoste. Structura sufletească virilă îngăduie mai ușor disocierea pasională, cu accentul statorniciei în genere mai apăsat, în direcția prieteniei decît a iubirii. Variabilitatea în dragoste nu e așadar o toană strict feminină, ca în cunoscutul dicton francez: *souvent femme varie* sau în cel italienesc: *la donna e mobile*, ambele probabil ticluite din parapon bărbătesc mai mult decît din spirit autocritic. Capacitatea de constanță se verifică însă frecvent în prietenie, mai ales în acele prietenii contractate în adolescență, cînd elanul de dăruire e nelimitat și neconstrîns de convenții.

O astfel de prietenie a fost aceea dintre Mihail Sadoveanu și colegul său de la Liceul Național din Iași, N. N. Beldiceanu. Ea este atestată în paginile cărții „Anii de ucenicie" (1945), unul din monumentele memorialisticei noastre. „M-am legat în rîndul întîi cu N. N. Beldiceanu, fiul lui Neculai Beldiceanu, poetul „Lăutarului" și al poemei științifice „Pămîntul". Cît am rătăcit cu el, cît am discutat, cît am divagat, cît am citit, n-a fost aparat să înregistreze, ca să rămîie spaimă unei generații viitoare "(pag. 77). Din corespondența pe care au schimbat-o cei doi prieteni, cînd împrejurările vieții i-au răzlețit, o scrisoare deosebit de semnificativă datează din momentul depășirii unei crize intervenite. Scrisoarea este a marelui scriitor și privește de la înălțimea seninătății un proces de generalitate morală atît de evidentă, încît publicarea ei, departe de a fi indiscretă, are valoarea unei lecții de viață, pe cît de profitabilă oricui, pe atît de frumoasă. O publicăm *in extenso*, afară de un post-scriptum de salutări familiale, cu convingerea că va interesa pe toți admiratorii maestrului care a dat în vasta sa operă un loc însemnat prieteniei (mai ales în *Frații Jderi*, cu frăția de cruce dintre Onuț și Săndrel Vodă, neastîmpăratul întîi născut al lui Ștefan cel Mare).

15 Septembrie 1906, Fălticeni

Dragă prietene,

Am rămas trist impresionat de scrisoarea ta. Un om ca tine nu trebuie să trăiască numai din amintiri. Florile din grădina sufletului se pot usca dacă nu le împrospătezi cu apa nădejdilor nouă.

Că n-ai lucrat nimic, înțeleg; nici nu era posibil să lucrezi în asemenea împrejurări, hărțuit într-una de lucrările biuroului. Dar dacă n-ai avut vreme să lucrezi, nu mă îndoesc că cel puțin ai cugetat la multe lucruri, și acum numai vreme prielnică să fie, și măcar o lună de liniște să ai, și te vei mira tu singur ce va izbucni după încătușarea asta lungă a imaginației.

In adevăr, sînt unele lucruri din trecut la care totdeauna te gîndești cu drag, și sînt atîtea în prietenia noastră pe care niciodată nu le vom uita. Despre nourul care într-un rînd a proectat o umbră tristă asupră-i, să nu mai vorbim. Ca și în viața omului, și în urzirea unei prietenii sînt crize. Este o vreme, a schimbărilor, a prefacerilor adînci în ființă, cînd cele mai nebune și mai dragi visuri ale tinereții dintîi se duc, cînd

Șerban Cioculescu

(Continuare în pag. 4)

GH. IVANCENCO „Vas în reparație"

Satelitul la Răcătău

Trăim într-un veac febril. Urechea a căpătat agerimi de antenă și ochiul, ascuțit prin minte, atinge zone de „insondabil pur". Am devenit o mașină nervoasă supralicitată și, pe stradă sau în tramvai, aud tendoanele gîndului vecinului meu încordate și gata să plesnească, scurt, ca niște odgoane de navă. Totul solicită intens și evenimentul, suprapus peste o stare precedent alergică, adaugă combustiei interioare uraniu. Fapt este că omul din Siria vibrează cu fiecare dimineață a mea în știrea transmisă de aceeași agenție de presă. Pe cerul lui Homer, boltit cultural peste noțiunea de umanitate a veacului XX, a apărut o stea nouă. Steaua sovietică. O stea de o mărime nemaivăzută în constelațiile știute. Apoi a mai apărut una. Evenimentul, prin amploare, nu are egal. Intr-o clipă, memorabila dimineață de noiembrie, granițele multiple ale umanității, răspîndită în personalități, persoane sau fărîme de ființe, au sărit în aer iar lumea, în întregul ei, a fost silită să palpite odată cu pulsul cățelușei Laika. Pulsul s-a retras automat, iar respirația, sincopată în timpul suișului, a căpătat vibrație solidară cu respirația unicei ființe care plutește în jurul nostru, în vid. E o ispravă sovietică și e o ispravă egală cu revoluția socială care i-a premers: omul și-a desprins tălpile din țărna matrice și a intrat în jocul planeților ca o forță nouă a Cosmosului. Steaua sovietică a adunat umanitatea, difuzată atît de contradictoriu în bucăți, pe o singură țintă. Trăim, în fine, clipa cînd această lighioană cu două miliarde și ceva de capete a devenit într-adevăr o singură ființă.

*

Reintors la Răcătăul meu, la o distanță respectabilă de calea ferată, am reluat, cu o întrerupere de numai 24 de ore, discuțiile de pe Calea Victoriei sau de la standul unei librării.

Moldovenii mei de peste Siret, uitați între codrii netăiați și între sihăstriile lui Dumnezeu, se aflau într-o fierbere unică. Evenimentul cosmic i-a surprins la fierberea mustului.

Fierberea în care se aflau mazilii și clăcașii mei — satul mai păstrează, în rudimente de amintiri, despărțirea veche — era departe de a fi justificată exclusiv prin generozitatea butucului de vie. E drept, o stimula. O găsisem însă și în vară, la treieriș, sub forma unei uluiri care punea mințile în grea cumpănă, față cu reușita experimentare a rachetei balistice intercontinentale. De astă dată fierberea atinsese momente de patos general. I-am fost martor.

Oamenii s-au adunat la răspîntii de uliți ca sărbătoarea. Cei care se aflau la cîmp și-au zorit treburile ca să coboare de urgență la Sfat. S-au strîns roată și au tăifăsuit ceasuri lungi. Intre timp, uimirea, nedumerirea, uluirea se alimentau cu noii veniți, fiindcă roțile de oameni barau drumurile în toate satele, pentru ca nimeni să nu scape din vologul de trupuri și apostrofe.

Cel sosit era împresurat și încolțit cu întrebări. Omul, curios la rîndu-i, se eschiva diplomatic, ca să afle el întîi. O lua pe ocolite. Povestea cum și-a vîndut porcul la Sascut, ori la Adjud ori la Parincea, fiindcă omul se silește să-și scoată banii de angarale acu, în toamnă.

Interlocutorii îl lăsau baltă, iritați, și se întorceau către vecinii încinși într-o dezbatere solemnă. Noul venit cunoștea jocul, și după acest schimb tradițional de instrumente, se insera anonim grupului ca să intervină într-un moment mai bine pregătit. Intra printr-o contrazicere și după ce desfășura din nou povestea cu porcul și cu tîrgul, arăta că el auzise altfel, venise cu R.A.T.A., și că deci „chestiunea cu satelitul se prezintă în alt mod". Atenția era captată și grupul se refăcea dens în jurul lui.

N-am mai întîlnit un asemenea interes general și absolut care să acapareze lumea satului, poate că din acel martie 1945, cînd se împărțea pămîntul. De astă dată interesul, deși general, ieșea din sfera lutului arat și, fenomen unic prin frumusețe era abstract și pur. Neamul ăsta, sîcîit perpetuu de dăbilar, perceptor, turc, boier și jăndar, și-a permis o clipă de interes pătimaș într-o problemă care depășea lingura smulsă din mînă.

Era o sete avidă, tiranică, aș zice, de a ști, de a afla, de a fi în pas, și satul a participat la ritmul acestor zile cu o intensitate faustică. Poate de aceea explicațiile, ca și informațiile, stoarse pînă la ceară, nu satisfăceau.

Către seară, au apărut la Sfat „artileriștii". S-a ivit chiar și un moșneag care luptase în '916 cu tunurile de la '77. Oricum, era o personalitate și o autoritate tehnică. S-au răspîndit în grupuri și au fost primiți cu considerația cuvenită clipei.

Artileriștii au tăcut strategic, la rîndul lor, și au aprins țigări. Au discutat apoi, respectînd protocolul, despre cai, despre semănături, despre prețuri, despre vreme. Au privit cerul cu un ce de cunoscători au strivit mucurile sub bocanci, au aprins alte țigări.

Intre timp, moșneagul, pare-mi-se, spărsese tactica mutual stabilită și se lansase în funeste erori militare. Discuția s-a aprins violent. Vocile s-au amestecat. Răzbăteau glasuri pătimașe și se încălecau argumente. Experiența din Tatra, asaltul Seghedinului, forțarea Dunării, calibre,

Paul Anghel

(Continuare în pag. 4)

NOTE

Artă sau nu?

In numărul din 25 octombrie 1957 al „Tribunei" a apărut un articol despre „Salonul internațional de artă fotografică". Autorul, V. Beneș, face următoarea afirmație: „putem descifra la început două caracteristici care par să generalizeze faptul că fotografii extraeuropeni au o altă concepție în fotografie decît europenii'. Vorbind apoi doar de țările extraeuropene autorul conchide: „așadar, în timp ce prima (concepția extraeuropenilor n.n.) este doar o imagine, a doua este un document, prima abordînd un stil impresionist, iar a doua un stil realist documentar". Fotografii extraeuropeni care „caută să găsească în realitate mai mult conținutul" devin pentru autorul articolului „impresioniști", (poate pentru că se lasă impresionați de conținut!) iar fotografia lor este doar „o imagine". Dar imaginea nu presupune și un conținut?

Mai departe, V. Beneș constată: „O fotografie care pentru a fi înțeleasă are nevoie de text explicativ, e pe jumătate fotografie și pe jumătate literatură". Oare motto-ul unei fotografii este inutil? El doar exprimă gîndul artistului-fotograf și nu este o simplă explicație așezată în josul unei imagini oarecare. V. Beneș consideră, de pildă, că fotografia „Spre lumină", dacă nu-i vom citi textul, reprezintă doar „două mîini ridicate în sus care de fapt nu au nici un conținut" (!). Așadar premiul a fost acordat unui conținut inexistent.

Autorul articolului caută mai departe să demonstreze fără o argumentare solidă că „alăturarea cuvintelor artă fotografică este o mezalianță, căci „arta" însemnează exprimarea sensibilă într-un material dat, a unei gîndiri sau a unei simțiri general valabile realizată de om și pentru om, și nu de un aparat și de o placă sensibilizată". Neavînd posibilitatea imediată de a-i răspunde tovarășului V. Beneș cu o altă definiție a artei, îi atragem doar atenția că fixarea pe o placă sensibilizată o face o ființă sensibilă la aspectele diferite ale realității, iar aparatul, filmul, sînt doar accesorii care au ca rezultat fotografia — exprimarea celor văzute și trecute prin gîndirea omului.

Fotografia, asemenea filmului, rămîne adeseori, chiar fără voia tov. Beneș, un mijloc de expresie artistică.

G. R.

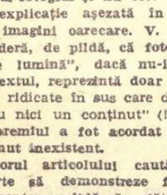

Eu nu sînt eu

Cînd am acceptat să scriu în cîteva ore despre nuvela Ioanei Munteanu, „Întoarcerea", nu știam ce necazuri mă așteaptă. N-am citit cartea dar am răsfoit cu atenție recenziile care s-au scris despre ea, și nu-am așezat la masa de scris. După o frază de introducere, am început să scotocesc înfrigurat prin bagajul de cunoștințe, în căutarea unei comparații potrivite pentru eroina povestirii. Am găsit, în sfîrșit, ceea ce căutam și am scris: „Dacă am îndrăzni să comparăm drama Drinei, eroina Ioanei Munteanu, cu un exemplu din literatura clasică universală, ne-am opri, poate, la Nora lui Ibsen" Dar nu ne-am oprit, pentru că e prea mare bătaie de cap să faci comparații. Însă în fața criticilor nu poți invoca acest motiv; prin urmare am scris: «Dar și în cazul de față zicala franceză „comparaison n'a pas raison" își păstrează valoarea și de aceea vom îndepărta tentația de a face această comparație, mulțumindu-ne să ne vedem „lungul nasului"». În redacție, mi s-au adus următoarele obiecții: 1) Zicala franceză sună în realitate „comparaison n'est pas raison" (Dar dacă am preluat-o pînă și zicalele în mod necritic, unde am ajunge?, am ripostat eu). 2) Pe parcursul a 15 rînduri, am folosit de nu știu cîte ori prefixul re—: „Reîntoarsă în orașul ei natal, ea încearcă să-și refacă viața. Reintră în muncă, apoi se recăsătorește (...) Viața o readuce pe Drina în Capitală (...) Și iată că într-o zi se reîntîlnește cu Pavel. Și cu prilejul acestei reîntîlniri (...) Ea retrăiește îndepărtatele clipe din viața sa, cînd propriul ei soț, ce o părăsise, se reîntorsese acasă" etc. 3) Am scris: „Pe drept cuvînt se poate întreba cititorul: cum e posibil ca o femeie cum e Drina, energică și capabilă — în scurtă vreme ea poate ajunge să conducă cel mai mare magazin universal din București — să acționeze așa cum acționează? Ce o împiedică să-i spună soțului ei mai deschis problema, să aibă cu ei o discuție hotărîtoare, înainte de a recurge la actul extrem al părăsirii domiciliului conjugal?" Deși, repet, n-am citit cartea, aceste lucruri îmi apar foarte clare. Dar nenorocirea mea constă în faptul că am uitat, scriind cele de mai sus, că în aceeași recenzie tot eu afirmasem: „Drama eroinei acestei povestiri izvorăște din unele contradicții existente încă în societatea noastră, cînd oameni înaintați, buni constructori ai socialismului la locul lor de muncă, în societate, au de făcut față, în propria lor familie, rămășițelor înapoiate din propria lor conștiință".**

Dar aceste două obiecții sînt niște bagatele pe lîngă adevărata dramă pe care am trăit-o, odată cu ultima învinuire ce mi s-a adus. 4) Am fost acuzat că recenzia mea plagiază fără rușine, cuvînt cu cuvînt, o recenzie despre aceeași carte, apărută în „Flacăra" nr. 28 și semnată V. Savin. Întreaga mea personalitate a fost sfărîmată sub această învinuire, căci m-am pomenit deodată că eu nu mai sînt eu, ci V. Savin. Dacă aș îndrăzni să compar drama mea cu un exemplu din literatura clasică universală, m-aș opri poate la... (Doamne, n-oi fi plagiat și fraza asta de undev?) La urma urmei: comparaison n'a pas raison (zicala franceză? V. Savin? Eu?) căci eu nu mai sînt eu.

V. Navis

MARCEL OLINESCU „Peisaj"

O perspectivă revoluționară

Am putea spune, cu un paradox, că actualitatea e ceea ce rămîne din prezent, cînd acesta a devenit trecut. Și implicit că literatura actualității nu are a zugrăvi imaginea acelor zile care trec pe lîngă noi, ci a celor care rămîn în memoria noastră. Problema esențială ar fi așadar a le deosebi pe acestea din urmă din infinita varietate de înfățișări a vremurilor de azi. O problemă de selecție, după cît se pare, nu prea nouă, dar, iar după cît se pare, nici prea simplă. (Vom vedea că e vorba de o anumită alegere, determinată firește de o anumită perspectivă). Discuțiile — de altfel deajuns de vag organizate — despre reflectarea actualității în literatură au vădit încă o dată prin cîteva contribuții interesante, cît de complexă e în fapt. Am avut prilejul de a cunoaște subiecte, uneori pasionante, de viitoare schițe, nuvele sau romane. Am putut afla o seamă de date edificatoare în legătură cu procesul de creație al scriitorilor care au participat la dezbateri. S-au enunțat opinii categorice și s-au rostit îndemnuri și mai categorice. Și a devenit evident că nu se poate ajunge prea departe cu inventarierea faptelor realității, care se cer mai degrabă și mai ades reconstituite în dinamica organizării lor din viața de toate zilele. (Una din trăsăturile literaturii actualității constînd tocmai în pronunțata ei tendință de antiinventariere). Și că fidelitatea poate să nu fie întotdeauna o dovadă a respectului și a pasiunii pentru adevăr. (Ca și în dragoste, și în literatură, pasiunile oumînți nu au altă culoare decît cenușiul).

Oricum ar fi, e limpede că în primul rînd e necesar a se înfrînge acea „gravitație emoțională spre trecut", de care amintea Gorki, de „a cunoaște adevărul teoretic al epocii" și mai cu seamă de a pătrunde și a trăi sensul istoric al prezentului, astfel încît să devină limpede cît de încărcat de viitor e acest prezent. Și din această perspectivă faptele se pot ordona în înlănțuiri firești care înlătură constatarea și o înlocuiesc cu reflectarea veridică. Nu este de aceea suficient a înțelege sensul istoric al evenimentelor cu ochiul rece al spectatorului care privește personajele drept obiecte și gîndurile lor drept abstracții (am ajunge atunci poate la o culegere de fapte care ar aparține științei istoriei), ci e necesar a le trăi pînă a le putea descrie din interiorul lumii de gîndire a personajelor.

De o distanță de timp, necesară anume decantării faptelor din prezent și deosebită de aceea cerută sau nu de creația literară în general, nu cred iarăși că ar putea fi vorba în chip absolut. Procesul acesta e specific, rareori asemănător și aproape mereu altul, în cazul fiecărui scriitor sau fiecărei opere. Esențialul, așa cum judicios s-a remarcat, e ca această „distanță", cînd e să fie, să devină cît mai scurtă. Există, e drept, în descrierea trecutului o oarecare îndeminare provenită dintr-o obișnuință literară. Ea are drept conștiință o „transcriere" mai rapidă, dar care scriitor ar accepta ca pasiunile să-i fie tiranizate de obișnuințe?

Nu aș vrea să simplific printr-o singură trăsătură de condei — ar fi atît de ușor și atît de ineficace — întreaga complexitate a problemelor de viață ale omului nou „mai intransigent și mai revoltat", spunea Gorki, „decît toți donquijoții și faustii din trecut", de ajuns de complicați ei înșiși. Important e ca această complexitate să nu îndepărteze ci să atragă, să fie cercetată cu luciditatea și cu ardoarea luptătorului care trăiește și făurește în același timp vremea sa. Și cred că mai grăitoare decît orice considerații abstracte pot fi exemplele date de acea literatură care a arătat prin operele sale că nu distanța în timp sau „adaptarea" la noi medii pot fi hotărîtoare în reflectarea contemporaneității și că factorul esențial este a cunoaște realitatea din perspectiva celui care a participat la făurirea ei, a descrie realitatea dintr-o perspectivă revoluționară. Vorbesc, evident, despre literatura sovietică, de cărei creații de seamă ne pot oferi multiple învățăminte în crearea literaturii noastre noi. În cele ce urmează mă voi opri la cîteva din cele mai cunoscute romane care infirmă în chip prestigios prejudecata absolutizării distanței în timp, precum și acea a marilor dificultăți de „adaptare" la medii și la eroii vremurilor noi. Voi stărui firește, în primul rînd, asupra împrejurărilor în care au fost create. Spațiul neîngăduind o analiză mai amplă a rezolvării date în aceste lucrări problemelor noi de viață ce se iveau în societatea sovietică pe măsura înaintării ei spre socialism, ea va fi făcută cu prilejul unui articol viitor.

★

Perioada de după terminarea războiului civil, „perioada marilor răspunderi" (1921—1925), se caracterizează prin avîntul muncii de refacere a economiei naționale a Rusiei Sovietice. Sînt anii cînd Vladimir Maiakovski lupta cu versul împotriva celor care susțineau că actualitatea este monotonă și-l îndemna pe poet

„Oa un cal
la al cotidianului car,
Zdravăn să-i fie muca-nhămată".

In acea vreme în sudul Rusiei, pe malul Mării Negre, la Novorosiisk, scriitorul Fedor Gladkov, fost voluntar în rîndurile Armatei Roșii, autor al unei piese și al cîtorva nuvele, lua parte în cadrul unui colectiv de muncitori la reconstruirea fabricii de ciment din oraș. Au urmat anii de muncă încordați de la Moscova, anii muncii constructive a oamenilor sovietici care-și reclădeau fabricile și-și refăceau căminele distruse de război. In acest răstimp de grea și istovitoare activitate practică, Gladkov realizează acel „poem" al muncii pe care și-l propusese: „Cimentul", operă clasică a literaturii sovietice, apărută la începutul anului 1925. Eroii săi, Gleb Ciumalov, Luhava, Daşa, Kleist și alții sînt figuri noi pentru literatura sovietică, la începuturile sale atunci. Nou este și cadrul în care își desfășoară ei activitatea, o activitate aspră, grea, precum aspru și neprimitor e chiar acest cadru. Și totuși aici se făurește noua realitate, prezentată cu acel romantism despre care Gorki avea să spună, într-o scrisoare adresată lui Gladkov, următoarele: „...nu mă refer la romantismul celor îngroziți de realitate care se refugiază de ea în domeniul fanteziei, ci la romantismul celor care cred, la romantismul oamenilor care știu să se înalțe deasupra realității, cutează să vadă în ea materia primă și să făurească din rău existent, binele dorit. Aceasta este poziția adevăratului revoluționar și totodată dreptul lui". Iar însuși Gladkov, confirmînd legătura indestructibilă dintre modul în care trăia și acel în care crea, scria într-un articol: „A gîndi la ceea ce este real, la ceea ce decurge în mod necesar, ca o imagine vie, din idealul nostru concret, este o necesitate a fiecărui revoluționar". („Peste 100 de ani" — 1927). Nu era singurul dintre scriitorii sovietici care simțeau în acea vreme acest imperios îndemn al conștiinței revoluționare. Vsevolod Ivanov și N. Liașko scriseseră și ei despre perioada de refacere ca despre o perioadă a construirii socialismului, dar Gladkov a fost primul care din această perspectivă a reușit să descrie în chip complex caracterul muncitorului constructor al unei vieți noi.

Către această viață se îndreaptă atenția și talentul unui alt mare scriitor care se forma în acei ani. E vorba de Leonid Leonov. In anul 1924 el dăduse prin „Bursucii" un răspuns magistral uneia din problemele arzătoare ale perioadei dintre 1920—1930 din viața statului sovietic: problema alianței clasei muncitoare cu țărănimea. Și nu doar din punctul de vedere al promptitudinii sau al simplei înregistrări statistice, ci din unghiul în care răspunsul e efectiv, e menit să clarifice și să lămurească conștiințele, să le îndrume pe căile noi ale vieții: acela al luminării esenței morale, umane a faptelor, semnificative pentru o mentalitate și o ideologie nouă. Și deși între 1925—1926 scrie „Hoțul", operă considerată a fi „confuză și lipsită de maturitate din punct de vedere ideologic" (V. E. Starikova — „Creația lui Leonov" — Cartea rusă 1956), totuși sub influența marilor transformări care schimbau din temelie înfățișarea țării, Leonov creează mărețul poem al operei de industrializare: „Soți". Era în anul 1929, anul adoptării primului plan cincinal, iar scriitorul folosea materialul de viață adunat în călătoria sa făcută pe șantierul unui combinat de hîrtie care se construia în pădurile regiunii Gorki — nu departe de locurile unde se petrecea și acțiunea „Bursucilor". Dar cu acest prilej, el avea să facă bilanțul unei întregi perioade din viața sa și a celor care trăiau în jurul său, să dea răspuns unor probleme cărora mai înainte nu le putea răspunde. Și el a putut face aceasta pentru că a cunoscut realitatea, așa cum remarca Gorki „de parcă ar fi făurit-o el însuși", și a zugrăvit lupta pentru supunerea naturii ca fiind strîns legată de lupta pentru biruința ideilor noi asupra stagnării sau împotrivirii lumii vechi. Aproape în același timp cu „Soți" sau la o mică distanță de timp, apar romanele „Hidrocentrala" (1930) de Marieta Șaghinian, „Timp înainte" (1932) de Valentin Kataev sau „Și a fost ziua a doua" de Ilya Ehrenburg. Exprimînd un sentiment caracteristic acelei vremi, Kataev făcea în romanul său o remarcă deosebit de semnificativă pentru perspectiva epocii: „Timpul e scurt. El zboară, ne strînge; trebuie să ne smulgem, să evadăm din el. Trebuie să-i o luăm înainte".

Din aceeași perspectivă se vor reflecta în literatură, precum se întîmpla cu marile realizări de pe frontul construcției industriale, și succesele construcției colhoznice.

Începînd a scrie „Pămînt desțelenit" în anul 1930 — numai un an după marea cotitură, Șolohov, care participase direct la lupta pentru colectivizare în ținutul Donbas, scria: „Am scris „Pămînt desțelenit" reconstituind după urmele încă proaspete, după amintirile încă vii, evenimentele care avuseseră loc la sate și care le-au transformat radical: lichidarea chiaburimii ca clasă, colectivizarea totală, trecerea în masă a țăranimii în colhozuri". (s.n.) („Viața și opera lui M. Șolohov", V. V. Gura — Cartea rusă, 1957).

„După urmele încă proaspete, după amintirile încă vii" ne spune Șolohov că a creat una din cele mai de seamă opere ale literaturii sovietice. Și cînd a fost întrebat cum a strîns materialul pentru această operă, el a răspuns: „Nu trebuia să-mi caut materialul pentru că-l aveam la îndemînă, îl aflam la tot pasul. Nu l-am cules, ci l-am adunat într-o grămadă".

S-ar părea că aceste cuvinte răstoarnă cele ce spuneam la început despre o anumită alegere, despre tendința de antiinventariere a literaturii actualității. E vorba aici însă, precum reiese clar, despre materialul faptic. Cînd vezi realitatea cu ochii revoluționarului, el e într-adevăr imens, te copleșește chiar, dar aceasta e numai primul pas. Din „grămada" aceasta, din noianul adunat, urmează abia să se construiască acea, nu atît replică cît imagine a prezentului. Literatura sovietică, literatura realismului socialist a arătat, și nu numai cu lucrările amintite mai sus, că a scrie despre prezent înseamnă a trăi în prezent, a trăi atît de lucid în prezent încît să poți vedea viitorul. „E poziția adevăratului revoluționar" și totodată „dreptul" lui, poziție care s-a ilustrat în nenumăratele opere închinate după anii cincinalelor, anilor grei de război, și apoi anilor cînd Uniunea Sovietică a pășit la marile construcții ale vremurilor de azi.

★

Literatura e neîndoios operă de imaginație. Și dacă în orice imaginație e și memorie, firește că în orice memorie există și imaginație. Și despre acea imaginație care se desfășoară după legile dialecticii realității am vrut să vorbim, despre adevărata relație care trebuie să existe între vremea pe care o trăim și actualitatea literaturii pe care o cere prezentul.

Radu Lupan

Satelitul la Răcătău

(Urmare din pag. 3)

nume de cote și de comandanți, decrete, decorații și mărturii istorice — erau invocate, aliniate, dispuse în poziții de tragere sau de retragere, pînă cînd artileriștii au trebuit să se predea bătuți. Cei mai perseverenți au rejăcut cu bățul, în colbul ulițiii, itinerarii, au împărțit adunarea în pioni de experiență, în care situație oamenii s-au comportat cu seriozitate și disciplină de foști ostași. N-au reușit să urnească problema din unghiul mort, și s-au despărțit toți, tîrziu.

Acasă nu s-au mai ocupat de vite și nici de restul angaralelor. Au aprins lampa, mai devreme decît se cădea, și au desfăcut din nou, în lumina galbenă, ziarele. Au puricat comunicatul Tass din virgulă și pînă-n cutele hîrtiei. N-au mai sacrificat marginea pentru țigări. Au căutat în traiste ori au smuls de pe oale manualele de școală ale băieților. S-au consultat și cu ei, numai în privința cărților, dar cu un aer de severitate, mister și bătșenie universitară. Le-au răsfoit stîngaci și avid: geografia, fizica, botanica, istoria, pînă chiar și manualele de limba română. Unii au adormit pe o filă de basm, alții nu s-au dat bătuți, sub privirile înspăimîntate ale colegilor de nouă ani, care își făceau cuminte problemele cu fracții sau exercițiile de gramatică.

S-au sculat a doua zi mahmuri și închiondorați asupra femeilor. Au trăsnit, au pufnit, s-au burzuluit, au injurat și, sub blestemele lor, au lăsat treburile baltă și s-au răspîndit pe ulii din nou. N-au rezistat nici ele. Eliminate de la orice festin intelectual, femeile s-au adunat să sporovăiască pe ascuns, cîte două, cu grija oalelor și tresărind la cotcodacul găinii. Au fost mai cinstite și au dat glas deschis nedumeririlor ascunse și neguroase a bărbaților: dacă povestea e adevărată, și e, fiindcă lumea nu-i nebună și s-a spus și la radio, ar însemna că pămîntul să fie rotund ca un măr! Era un gînd care le depășea.

Bărbații ocoleau voit problema, deși se adunau ca berbecii, fără să-și mărturisească, exclusiv asupra ei. Se priveau încruntat, fără să se vadă, cufundați asupra șurubului interior. Nimeni n-ar fi cutezat s-o spună fățiș. Era o chestiune de prestigiu și de orgoliu masculin. Mai interveneau și anii de armată, și gradele, (pînă la sergent), și livretele cu însemne de merit, și decorațiile. Mai ales că ideea pămîntului rotund „unse învățată din școală, pe de rost, ca o poezie. Nu făcea să-ți bați capul cu ea și nici celelalte mărunțișuri și floricele.

Cineva, unul mai tînăr și mai naiv, a emis cu timiditate o ipoteză conciliantă. Dacă zboară în jurul pămîntului, înseamnă că satelitul aleargă așa cum aleargă calul la arie, jur-împrejurul parului. Ideea n-a trezit interes. Explicația aceasta o avea fiecare în buzunar. Nu greutatea era alta: să accepți ideea activ, chiar dacă abstract nici un om cu armata făcută nu obiectează, așa cum accepți cu mîna pe cruce că la răsărit de Răcătău sînt Petreștii, la sud Pincești, iar la apus Siretul cu toate satele de peste dealuri: Parava, Gropi și hăt departe, în zări, Onești, cu rafinăria nouă și cu marile instalații industriale.

Au gîndit cu mușchii și cu toată ființa, și s-au întors din nou acasă, asudați, ca de la coasă ori de la cărat saci. Apoi s-au ocolit. N-au mai discutat multă vreme despre satelit. Își cereau simplu o teslă ori un sfredel împrumut, își dădeau binețe, se întrebau de afaceri, suspectîndu-se imperceptibil cu coada ochiului: „oare ăsta-i chiar așa de liniștit cum vrea să pară?" Se urmăreau ca niște pacienți dintr-o clinică imensă, încercînd fiecare să citească pe chipul celuilalt fluctuațiile aceleiași boli. Problema coborîse interior, ca un riu sub pămînt. Șocul a fost puternic. A pus dintr-o dată sub semnul întrebării, în scăpărarea unui fulger, o întreagă filozofie, cu toate implicațiile ei de etică și de unghi practic asupra vieții.

Bolta aceasta pe care au contemplat-o cîteva milenii, pe care au ztdit-o deasupra, acoperiș, pe care au smălțuit-o cu stele, cu lună și cu soare, cu întunerie și cu lumină, pe care au adus-o în „Miorița" și în poemele lui Eminescu, se clătina. Limpezimea ei pastorală și blîndețea ei de ființă se cereau înlocuite cu un mecanism precis de mașinărie nemăzută. Omul modern strivește misterele, ca pe o țigară fumată, și introduce în zone de inefabil scheme exacte învățabile în patru ani de școală, demontînd bîrnele lumii cu agilitate de mecanic așezat pe marginea hatului, chiulasa de la tractor.

Oamenii mei au exercițiul contemplației cosmice. E una dintre trăsăturile lor spirituale care a făcut să răsară pe cerul poeziei naționale zori și stele de primă mărime. Și daca prima literă din noul alfabet e acceptată, saltul de la A la Z nu-i mai surprinde. E un hop peste pîrleaz. N-o să-i mire zborul în lună și nici chiar în Marte. Vor fi etape ale unui drum, privit de la un nou prag de înțelegere. Deocamdată cosmogonia milenară s-a năruit.

★

Am trecut și în satele vecine. M-am oprit la Socii lui Ștefan, locul unde voievodul s-a înfruntat cu domnul muntean pentru Voichița cea frumoasă. Nimic nu-i mai păstrează amintirea. Doar poate ripile și tihărăile care au dat de hac cavaleriei lui Radu, împădurite pe vremea cînd arcașii de la Suceava se țineau în pîlcuri dintre tufanii de stejar.

Am aflat în schimb o adunare de intelectuali ai locului, strînși în jurul unei mese îmbelșugat încărcate la un sfînt Dumitru, cinstit pe moldovenește, adică „așă cum șădi bini". Era o adunare de învățători, preoți și gospodari, și am căzut nu numai în plin de pahare, dar și în vîltoarea discuțiilor. Satelitul trecuse și pe-acolo.

M-au impresionat două lucruri. Ambele se înscriu în noul ev de civilizație și de modernitate, care a antrenat profund satul pe toate străturile lui: aviditatea informației, incluzînd tot ceea ce uman se poate numi activitate și judecata matură, grefată pe un nivel de cultură în creștere.

Nu știu dacă observațiile mele nu au în vedere cazuri. Chiar așa fiind, sînt cazuri semnificative. Cert este că în această adunare de vechi și tineri cărturari de țară, s-au discutat cu competență și bogată informație probleme care ar pune în dificultate intelectuali cu ostentația unilateralității. Tinerii dascăli erau la curent cu „Grozpa" lui Eugen Barbu și cu „Moromeții" lui Preda și cu „Descoperirea Indiei" și „Autobiografia" lui Nehru. S-a discutat despre ultima tabletă a lui Arghezi și, cu ajutorul unor preoți și dascăli instruiți, s-a reconstituit, pe ani și volume, itinerariul poetic arghezian. S-au făcut observații fine și s-au spus versuri. Rondul asupra poeziei s-a extins.

Și discuția e vie, nu dă nici măcar răgaz mesei și paharului. Oamenii sînt aprinși (cuvîntul va mai reveni), trăiesc o febră nouă, pe care aș putea-o numi febra satelitului.

Se discută politică și economie politică. Se face apel la cifre comparative de buget și am ocazia să regret dezinteresul meu cronic față de algebră. Sînt, în fine, tras la răspundere pentru eșecurile cinematografiei. Vin din București, și ca atare îl reprezint cu tot ce mișcă în el. Cineva, un gospodar, mă întreabă cînd l-am văzut ultima oară pe Traian Săvulescu. Mă apăr. Nu-l cunosc decît din portrete. Dar pe Beniuc? Pe Beniuc? — L-am văzut acum un an. Convivii se miră și nu mă cred. Ori o fac pe modestul, ori ideea lor despre București e ciudată. Zîmbesc cu neîncredere și complicitate.

La plecare sînt chestionat în amănunt asupra tuturor numelor din „Gazeta literară", „Tribuna", „Flacăra", „Orizonturi". Cine-i Rusalin Mureșanu, cine-i Oarcășu, cine-i H. Zalis. „E un poet care scrie mereu versuri despre satul natal, așa, cu iarbă multă, cu flori și cu pomeni..." Am căutat în memorie. Eram ametit. Am răspuns prostit: Vasile Militaru. Nu, nu e el. Mi-au înșirat o listă de nume, să aleg, pe care n-are rost s-o mai public.

De unde am tras concluzia că trebuie o altfel de poezie despre sat. Nu știu cum. Altfel. Deasupra Socilor lui Ștefan a trecut satelitul artificial. Și încă unul.

Paul Anghel

DE AMICIȚIA

(Urmare din pag. 3)

și în inima mea prietenia noastră? Căci știam prea bine ce greu se înjgheabă prietenii durabile și ușor se pot zdrobi. Prietenia noastră parcă într-o clipă, într-un fulger s-a legat? Au fost clipe după clipe, zile după zile, ani lungi după ani lungi, în care două suflete s-au priceput și s-au apropiat tot mai mult. Și nu era dureros, dureros ca moartea unui copil, a unui frate scump, pierderea acestei prietenii? — Într-o clipă crezi tu că s-a produs dezbinarea noastră? — Nu, de multă vreme, în clipe care se urmau fatal, ruperea se pregătea; picături reci după picături reci curgeau pe stîncă și cercau s-o găurească.

Ce-a fost după aceea? Ai văzut tu singur ce-a fost. Mi se pare că prietenia noastră a rezistat boalei acestia. A suferit mult, și s-a întîmplat să fie destul de tare ca să nu moară; încet-încet a intrat în convalescență, pe urmă a ieșit la soare, și acuma începe iar a visa orizonturi nouă, o viață mai bună, decît viața aceasta a lumii obișnuite, a micilor și a mizeriilor sociale. Dovadă că prietenia aceasta e tare. Dacă n-ar fi fost tare, acuma ne-am gîndi la dînsa ca la un mormînt: întîi cu păreri de rău, pe urmă cu nepăsarea pe care uitarea o aduce.

Nu știu dacă tu ai avut atunci simțul primejdiei pe care l-am avut eu. Nu știu iar dacă ai acuma simțirea de bucurie pe care o am eu. În criza care a fost, nu s-au schimbat între noi nici vorbe veninoase, nici disprețuitoare, dovadă că pricina nu era în noi. Din criză, deci, prietenia aceasta a ieșit curată ca mai înainte, și trebuie să o prețuim mai mult pentru că a suferit.

Uită-te tu în jurul tău și socotește: cîți oameni de vîrsta noastră și mai în vîrstă decît noi, au *prietenii*, adevărate prietenii, nu legături trecătoare? Nu știu dacă din cunoștințele noastre ai putea să-mi aduci un exemplu. Vezi tu cum vechea legătură, vechea noastră prietenie, mărită și înnobilată prin durere, se înalță și rămîne deasupra micilor necazuri ale vieții? Nu știu... am început rău, — (voiam să te întreb dacă și tu ai simțirile acestea...) Sînt sigur că și tu acuma te gîndești la ce a fost în trecut, la ce va fi în viitor. Am fost legați strîns în trecut și sîntem mișcați cînd ne gîndim la aceasta; dar viitorul? viitorul, ceață întunecoasă, adîncă și nepătrunsă de ochi, poate fi străbătut de calda rază a unei prietenii. Cînd mă gîndesc, în toamna aceasta rece ca un mormînt, cînd mă îndoiesc la planurile mele, cînd am îndoieli mari ce aduc gînduri dureroase, îndoieli pentru arta care este viața mea întreagă — o caldă vedenie se înalță în sufletul meu: prietenia noastră se ridică tînără din trecut, îmi trece pe dinainte în viitor, făgăduind o mîngîiere suferințelor pe care zilele vieții le vor aduce.

Al tău ca frate
MIHAI

★

Orice comentariu îl socotim de prisos. În afara marii lecții de viață care se desprinde din înțeleptele rînduri ale scrisorii, unică prin frumusețea ei, nimănui desigur nu-i vor scăpa cuvintele de crez etic și nobila mărturie de îndoieli profesionale ale scriitorului de pe atunci afirmat pe planul întîi al vieții noastre literare, la vîrsta de douăzeci și șase de ani.

Șerban Cioculescu

ANA ILIUȚ „Fetițe cîntînd".

ÎN CASTELELE OȚELULUI

Oțelarul este simbolul uman al Hunedoarei. Bărbatul statuar cu trăsături dure, îmbrăcat în șorț de azbest, cu sticla de cobalt pe frunte, ținînd într-o mînă joarda masivă, cu aer calm și concentrat de stăpîn al metalului incandescent. Figura aceasta a fost atît de des asociată Hunedoarei, încît vizitatorul vine cu impresia că întregul oraș e populat de oțelari și se simte dezamăgit cînd află că aceștia nu alcătuiesc decît un număr infim în raport cu ceilalți locuitori, să le zicem, obișnuiți. Simbolul s-a afirmat relativ recent, mai ales în ultimul deceniu, datorită presei. Mai înainte însă el a fost creat de imaginația populară, care a ales din altitea alte profesiuni siderurgice posibile, tocmai pe aceasta a oțelarului, ca să reprezinte orașul ca o emblemă, sau ca un steag. Localnicii înșiși îl acceptă, preferind să-și denumească orașul „Cetatea oțelului", în locul parafrazei vechi de „cetate a lui Huniade". De fapt, fiecare hunedorean este și puțin oțelar ,fiindcă orice meserie ar practica el contribuie, într-un fel sau altul, la producția de oțel. Așa că dezamăgirea vizitatorului, la urma urmei, nu trebuie să fie afît de mare.

Simbolizînd Hunedoara prin oțelar, imaginația populară s-a ghidat după criteriul muncii esențiale. Fiindcă după alte criterii, al grandiosului, de pildă, mai indicate sînt furnalele uriașe ,proiectate pe cer, ceea ce se folosește de fapt cînd e vorba de a fi simbolizată Hunedoara cealaltă, a construcțiilor sau a puterii instalațiilor mecanice. Oțelarul, însă, e grandios prin sensul muncii sale, proiectată pe istoria umanității și printr-asta se vădește ingeniozitatea imaginației populare care l-a preferat altor îndeletniciri. Fiindcă dintre toți, el simbolizează nu o simplă profesie, ci însăși lupta permanentă și dramatică a omului pentru supunerea prin foc a fierului. In fond și laminoristul susține un rol tehnologic de seamă, nu lipsit de spectaculos, ca unul ce dă produsului forma finită — dar munca lui, totuși, e o profesie a veacului modern. Au fost vremuri cînd fierul s-a lucrat fără laminare, numai prin izbire — însă faza de foc n-a lipsit niciodată. Furnalul însuși, impresionant prin proporțiile sale, există nu dintr-o necesitate absolută, ci din neputința tehnicii actuale de a prelucra în mod direct minereul. O călătorie fantastică în viitor ne arată întreprinderi siderurgice fără silueta acestor colosi. Oțelarul însă a fost și va rămîne figura permanentă a acestei bătălii de smulgere a fierului pur din molecula amorfă, de prefacerea pietrei în metal ,fie chiar și atunci cînd cuptoarele Martin vor fi relicve istorice ,iar oțelul se va obține din praf pulverizat, ars în gaze incandescente, cum ne înștiințează cărțile despre viitor. Iată de ce, văzut pe fundalul istoric, oțelarul e mai grandios decît toți colosii de fier, de ce munca lui nu e o simplă profesie ,ci simbolul luptei siderurgice ,de foc și de creație, începută în zorii civilizației și care va dura pînă în zarea de crepuscul a umanității.

★

Majoritatea industriilor folosesc focul modern, subtilizat în curent electric. In schimb, siderurgia este prin excelență un imperiu al focului incandescent. Faptul e cît se poate de evident într-o oțelărie. Aici este atîta foc, sunînd sub tăblii ca o stihie captivă și izbucnind de peste tot în drapele de flăcări încît imaginația te duce imediat la forma lui primordială, de element al lumii, sau la legendele despre originea lui. Poeții entuziaștați de priveliște, compară pe oțelar cu Prometeu, dorind a releva semnificații majore. Pictorii sînt captivați de imaginile iscate de dansul fascinant al culorilor. Ei surprind pe oțelar, în timp ce ia cu lingura-i enormă, proba de metal scînteietor, sau cînd răscolește oțelul cu joarda, iluminat pe obraz de reflexele flăcărilor.

Orice imagine a oțelarului care face abstracție de foc e neadevărată. Nu e nevoie neapărat ca focul să-l lumineze din exterior, cu tot curcubeul de nuanțe, ci să existe în privirea lui. Fiindcă între oțelar și foc există o acțiune reciprocă, de profundă intimitate, aproape de neexplicat în cuvinte. Pînă să-l supună voinței lui, oțelarul absoarbe ceva din fluidul acela incandescent, în persoana sa. Și aceasta prin intermediul ochilor. Din clipă în clipă examinează flăcările. Aici, după nuanțe de culoare imperceptibilă, el citește caracteristicile și temperatura oțelului. Întrebat, îți va răspunde că vede în cuptor holde de grîu sau cer de culoarea soarelui în amurg, pentru a-ți putea tălmăci impresiile. Oare ce văd în cuptoare oțelarii în țările unde nu crește grîu? Cred că dintre toți oamenii, oțelarul e cel mai înfrățit cu soarele. Oțelarul și sudorul. Fiindcă privesc mult la focul incandescent.

Oțelarul are ochi inteligenți. El are nevoie de imaginație și putere de abstracție pentru a-și reprezenta mental procesele chimice. In cuptor focul e un cal nărăvaș, care aleargă și trebuie ținut în scurt. O simplă neatenție, ca în cazul unui amestec dintre un corp cald și altul prea rece, poate face ca fluidul unui cuptor să se umfle ca laptele în clocot ,năvălind afară peste prag. Oțelul incandescent e ca o lavă care arde și topește totul. Căzut peste liniile de cale ferată, le preface în straturi amorfe. Locul poate fi curățat numai prin tăierea stratului cu sudură. De aceea, oțelarul trebuie să ia hotăriri repezi și să treacă imediat la acțiune. Orice întîrziere e fatală. A fi oțelar, însemnează a te lupta întreaga viață cu focul.

★

Șarja de oțel este priveliștea magnifică fără egal, a acestor locuri. Așa cum la mare trebuie să vezi răsăritul soarelui din apă, la Hunedoara trebuie să vezi șarja de oțel. O cascadă incandescentă, vijelioasă ,se prăbușește într-o oală imensă, zvîrlind în văzduh, pînă-n fondul întunecat al tavanului, o puzderie de stele ca argintul, care se risipesc ca un nemaipomenit joc de artificii. Șarja de fontă e soarele în amurg, șarja de oțel e soarele în amiază. Dincolo predomină portocaliul și violetul, aici culorile aurii și galbenul incandescent cu străluciri albe. Martor al acestor splendori, vizitatorul cu imaginație romantică e înclinat să idilizeze. Oțelarii i se par niște producători de minuni cosmice (șarja e imediat asociată cu soarele) care petrec o viață splendidă de încîntări estetice și de bucurii continui, în mijlocul acestor ploi stelare. Îi denumește prometei. El nu observă pe omul înnegrit de fum, care, apărat de o simplă tăblie de metal, ca un scut, taie cu flacăra de oxigen gura cuptorului, rămînînd acolo pînă cînd primele șuvoaie de lavă năvălesc pe orificiu, împroșcîndu-l cu schijele lor. Darea șarjei de oțel coincide cu cel mai înverșunat moment al muncii care se concentrează pe partea cealaltă a cuptorului, pe platformă. In timp ce cascada de oțel se urnește din loc, oțelarii, fără să ia în seamă, se așează într-un șir mișcător, neîntrerupt ,unul în spatele celuilalt, se apropie pe rînd de ușa cuptorului cu lopata în mînă și aruncă pietriș de dolomită în tavan și în pereții laterali pe deasupra șuvoiului care curge și fierbe ca un vulcan în erupție. Primul topitor aleargă peste tot, cu lopata în mînă. E și la gura de scurgere, să vadă cum iese șarja, e și pe platformă cu oamenii, aruncînd-le unde să arunce dolomită, spre a netezi pereții cuptorului, cariați de oțelul fierbinte, lucrînd alături de ei și în fruntea lor. E ca un comandant de oști care se aruncă în luptă acolo unde e mai greu. Pentru el șarja este un scurt moment de satisfacție, de eliberare, de împlinire a unui efort de cîteva ore ,iar apoi muncă în toată duritatea și asprimea ei. In timp ce vizitatorul vede frumuseți și jocuri de artificii, oțelarul apreciază calitatea oțelului, greutatea în tone a șarjei și se gîndește la încărcătura de fier pentru șarja cealtă, dacă o va avea la timp. Dragostea lui pentru oțel e mult mai bărbătească, mai severă. E ca și ciobanul deprins cu frumusețea muntelui care nu înțelege exclamațiile extatice ale excursioniștilor. Pentru el muntele nu e răsărit de soare printre brazi, stînci monumentale, viziune grandioasă, ci timp senin ori ploios, iar de multe ori furtună și primejdie. El poate nici nu știe de ce muntele e frumos. Numai cînd pleacă la șes i se face dor de înălțime, orizontul deschis îl înăbușe. El nu poate trăi fără munte. Acesta este ,sentimentul cel mai profund: dragostea omului pentru locul de muncă, rezultat dintr-o contopire organică. Astfel e și oțelarul. El nu se extaziază în fața șarjei, nu admiră în orice clipă, însă dragostea pentru oțel i-a intrat în sînge. Departe de aceste locuri tînjește, nu mai este el însuși.

V. Nicorovici

TRAGIC ȘI EROIC

(Urmare din pag. 3)

koluşka, a ucis o parte din propria-i ființă. Acesta este un aspect particular al unui vast tablou social, impregnat de suflul tragicului și al eroicului.

De cele mai multe ori, lupta pentru menținerea ordinei trecutului la albi, sau pentru realizarea unei noi umanități, lipsită de exploatare, la roșii, a înlocuit cu totul legăturile de sînge și de familie. Oamenii sînt sau dușmani, sau apărători ai aceluiași crez, ai acelorași interese sociale. Chiaburul Bodeaghin este împotriva legislației sovietice. Fiul său este comisar al detașamentului de aprovizionare, împotriva căruia s-a ridicat tatăl. Tatăl și fiul nu s-au văzut de ani de zile. Tînărul Bodeaghin îl întreabă pe bătrîn: „De șase ani nu ne-am văzut, tată, și n-avem să ne spunem nimic?" Chiaburul îi răspunde: „Nu-mi ești fiu, nu-ți sînt tată... Dacă n-oi muri, dacă m-o feri de prăpăd maica domnului, te omor cu mîinile mele". Tragicul crește numai pe terenul realității umane, este de o putere covîrșitoare în epoci de fierbere, cînd trecutul nu a dispărut complet, iar viitorul nu a pătruns încă cu totul țesătura complexă a prezentului. Este timpul marilor acțiuni eroice, impregnate de hotărîri rapide, de convingeri ferme, de neclintit. Cristalizarea artistică a unor astfel de momente comportă un anume hieratism, rezultat din unilateralitatea caracterelor. Fiind momente de criză socială, morală și psihologică, unilateralitatea nu este sărăcie schematică, ci concentrare excesivă. Tragicul lui Eshil este tragicul unui participant direct la războaiele medice, viziunea unui om care a simțit și trăit întreaga grozăvie a războiului. Tragicul la Șolohov rezultă din participarea hotărîtă a artistului la cauza revoluției, din lupta lui împotriva bandelor albe. Acela care a surprins cu vigoare tragedia Atrizilor cazaci, a dăruit eroilor săi comuniști dimensiuni prometeice.

Efim Ozerov a fost ales secretar al sovietului sătesc împotriva voinței bogătanîor, care îl urăsc de moarte. Efim organizează cu tenacitate forța sărăcimii satului, aprinde în conștiința exploataților lumina revoluționară. Chiaburii caută să-l intimideze, apoi încearcă să-l cumpere, oferindu-i avantaje materiale, dar nu reușesc decît să intensifice ura lui Efim. Atunci pun la cale împotrivă-i un atentat care dă greș. Cînd tinerii află întîmplarea, Vaska Obnizov îi spune lui Efim: „— Ține minte, Efim; dacă te-or ucide, or să iasă alți douăzeci de Efimi. Ai înțeles? Ascultă ce-ți spun !Știi, ca în basmul cu vițelii! Ucizi unul și-n locul lui ies doi! Ei, la noi or să iasă douăzeci, nu doi!"

In cele din urmă, prins de chiaburi într-o noapte de iarnă, în afara satului, Efim este omorît cu bestialitate. In clipa în care viața îl părăsește, în conștiință mai pîlpîie lumina cuvintelor lui Vaska, propria lui lumină răspîndită cu generozitate în sărăcimea satului.

La fel de monumentală, prin eroism, abnegație și atitudine morală este figura comisarului roșu, Bodeaghin. Urmărit de albi, el zărește din fuga calului, într-o văgăună, un copil părăsit, aproape înghețat. Se oprește, învelește copilul cu cojocul său, îl suie pe cal și continuă cavalcada. Dar albii se apropie tot mai mult. Ar avea o șansă de salvare dacă ar azvîrli copilul. Dar Bodeaghin leagă strîns orfanul de șeaua calului, care-și continuă galopul, iar el rămîne pe loc să-i înfrunte pe albi. Albii îl ucid în chinuri cumplite.

De la începutul drumului său literar, Șolohov se afirmă ca un mare artist al tragicului. Dramele asupra cărora se oprește în „Povestiri de pe Don" sînt sfîșietoare, iar eroii sînt surprinși la modul sculptural, proiectați prin caracter ferm, neîndoplecat, de excesivă cruzime sau noblețe spirituală, pe fundalul incendiilor aprinse de revoluție în stepa Donului.

In bună măsură estetica idealistă pune categoria tragicului în legătură cu accepția pesimistă, dezolantă a vieții. Influența lui Schopenhauer în această privință nu este deloc neglijabilă. Dar dincolo de înrîuriri filozofice, literatura realismului critic poate valida, cel puțin în parte, o astfel de înțelegere a tragicului. Individul singur, strivit de o lume ostilă sau epuizat de propriile sale contradicții interne, solitudinea, decepțiile sau disperarea individuală, introduc tragicul în sfera concluziilor pesimiste (reale sau numai aparente).

„Povestirile de pe Don" ale lui Șolohov, alături de creațiile lui Gorki, Serafimovici, Fadeev, Furmanov etc. etc. sînt impregnate de un sens nou al tragicului. Vsevolod Vișnevski a găsit o formulă metaforică, extrem de adecvată sensului nou, revoluționar, al tragicului: — tragedia optimistă. Este clar că tragicul nu poate genera optimism, în felul bucuriei exultante sau al plăcerii, dar poate fi optimist în sensul încrederii pe care o păstrează în posibilitățile omului de a învinge cauzele tragicului. Se poate vorbi în acest sens de un tragic revoluționar, sau de un tragic al eroismului și înălțimii etice. Este clar că în acest sens Șolohov este mai aproape de tragicii greci decît de Dostoievski. Modalitatea revoluționară de a crea tragicul este păstrată la Șolohov chiar atunci cînd disecă, printr-o excepțională analiză psihologică, sfîșierea interioară a individului singur între instanțe contradictorii. Grigori Melehov din „Pe Donul liniștit" este un tip dostoievskian (în liniile lui mari exterioare), tipul insulei naufragiat în solitudine, rupt de colectivitate, de popor, prin incertitudinea care-i macină individualitatea. Dar în „Pe Donul liniștit" însingurarea, deznădejdea, sfîșierea internă a individului nu sînt validate, ca termeni absoluți ai existenței umane, ci sancționate psihologic și istoric în numele revoluției socialiste triumfătoare.

Intîmplarea face ca odată cu „Povestiri de pe Don" să apară în limba română „O soartă de om", o excepțională nuvelă publicată recent de către Șolohov. Am sentimentul că în literatura asupra ultimului război nuvela lui Șolohov este menită să ocupe un loc de frunte. Drama lui Andrei Sokolov, insul anonim și modest trăind o existență fericită în mijlocul familiei lui și căruia războiul îi ucide pe rînd fiul, soția și fiicele, este drama a zeci de milioane de oameni de pe întreg pămîntul. Sokolov este rus și este creat de către Șolohov cu o artă subtilă, în care se concentrează tot ce este mai bun în marea tradiție realistă a literaturii ruse. In același timp, acest Sokolov, eminamente rus, are un imens ecou de universalitate. In figura sa tragică este concentrat întreg tragismul și eroismul epocii noastre. Identitatea dintre tragic și eroic este la Sokolov perfectă. Ura împotriva fascismului, dorința de a-și revedea patria, fermitatea de caracter a omului educat în spiritul demnității umane îl fac pe Sokolov să reziste în mijlocul uraganului dezlănțuit asupră-i. Zdrobit de distrugerea căminului, el nu este un învins. Tot ce este profund uman în acest splendid erou rus se revarsă dintr-o dată asupra orfanului Vaniușka, azvîrlit de război pe drumuri, în imensitatea distrugerilor și ruinelor. Finalul nuvelei constituie o apoteoză a inepuizabilei rezistențe morale a insului educat în spiritul socialismului: „Doi orfani — două firicele de nisip, azvîrlite pe meleaguri străine de uraganul cumplit al războiului... Ce-i așteaptă oare în viitor? Voiam să cred că rusul acesta, cu o voință de fier, va rezista, și că, lîngă umărul lui de părinte va crește cel care, devenind bărbat, va putea să treacă prin orice încercare și va putea învinge orice opreliște din calea sa, dacă patria i-o va cere".

Finalul, cu Andrei și Vaniușka — cei doi orfani care prin forța umanului au biruit moartea, însingurarea și dezolarea — depărtîndu-se unul lîngă altul spre zări necunoscute, aparține unei arte în care tragicul a crescut pe solul fertil al umanului, puterii etice și eroismului.

Ion Vitner

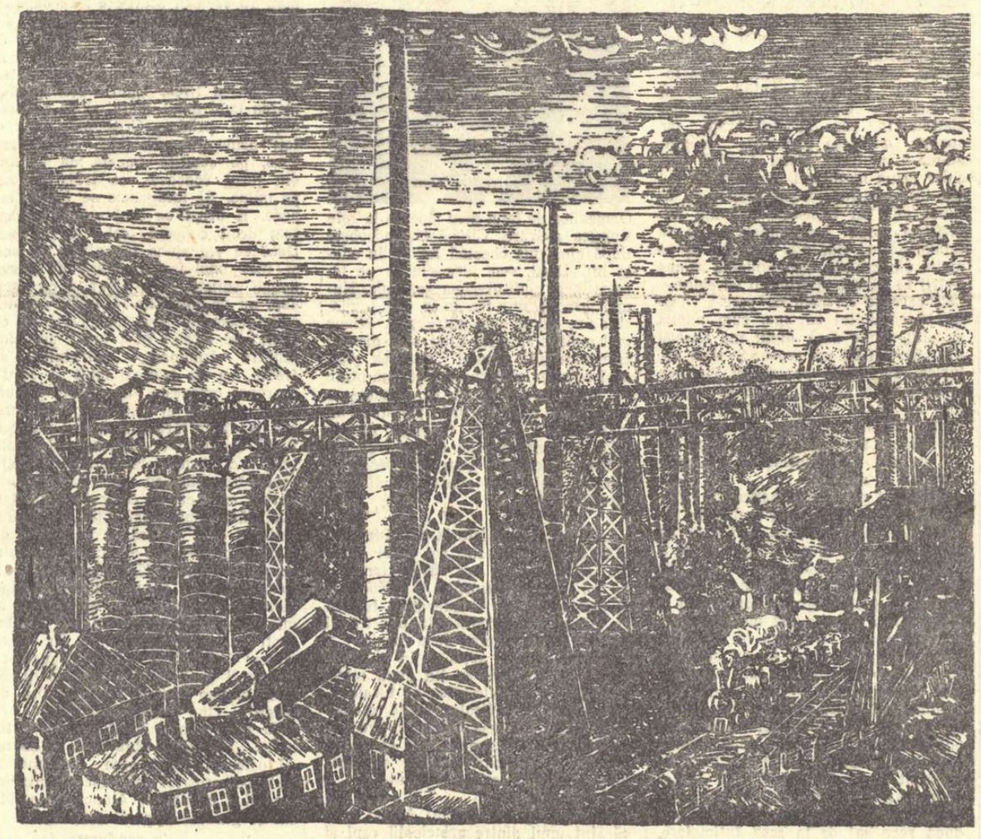

Tania Baillayre „Reșița"

NOTE

O lucrare utilă

Inițiativa Bibliotecii Centrale de Stat a R.P.R. de a oferi atît cercetătorilor cît și publicului cititor mai larg, o broșură despre „Răsunetul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în literatura universală", este binevenită. Ne referim nu numai la faptul că ni se prezintă o culegere — prețioasă prin ea însăși — de citate extrase din articolele, cuvîntările sau opera beletristică a unor mari personalități literare ale lumii. Dar această broșură constituie și un îndreptar folositor care va sluji pe cercetător fie în caracterizarea politică a unuia sau altuia din scriitorii citați, fie în elaborarea unei lucrări de sinteză în legătură cu ecoul revoluției în literatura universală. Broșura are și o reală valoare propagandistică, deoarece alătură pe o platformă comună, determinată de atitudinea față de Marea Revoluție, cele mai de seamă figuri literare contemporane: Romain Rolland, Henri Barbusse, Theodore Dreiser, Bernard Shaw, Heinrich Mann, Martin Andersen Nexö, Herbert Wells, Ady Endre, Johannes Becher, Louis Aragon, Antonio Machado, Pablo Neruda, Rafael Alberti ș.a. Broșura evidențiază, în felul acesta, marea însemnătate mondială a Revoluției din Octombrie și rolul ei în dezvoltarea literaturii universale.

I. Al.

În ton tămîietor

„Există în „Gazeta literară" o rubrică inutulată „Cărți noi" a cărei menire este probabil, (judecînd și după tonul uneori tămîietor al recenzenților) numai de a prezenta cărțile recent tipărite de edituri, fără a face o analiză critică propriu-zisă". Are perfectă dreptate N. Negoiță care, la rubrica „Discuții" a „Iașului literar" (nr. 9) face această inteligentă observație. Este cît se poate de adevărat că menirea rubricii respective e de a prezenta cărțile recent tipărite de edituri. Da, întocmai, fără a face o analiză critică propriu-zisă, pe care de altfel nici spațiul foarte restrîns nu o îngăduie. (Asupra „cărților noi", revista revine mai pe larg în recenzii și cronici). Cît privește „tonul uneori tămîietor", iarăși îi dăm dreptate lui N. Negoiță. Dar ce-i de făcut dacă mai apar uneori și cărți bune? Ce ton ar trebui să adopte recenzenții în acest caz?

Poate că tov. N. Negoiță vrea să ne recomande un alt ton, să zicem acel al rubricii „Discuții" din „Iașul literar" sau mai precis tonul d-sale. Iarăși sîntem de acord cu d-sa cînd îl ureche pe L. Raicu pentru că a înălțat destul de sus „cădelnița laudelor", scriind despre volumul de critică al lui Paul Georgescu. Acest critic tînăr n-a vrut să țină seama în recenzia sa de părerea despre Paul Georgescu a unui critic cu experiență cum e N. Negoiță. Și a făcut bine: nu l-a definit pe Paul Georgescu drept „critic conținutist", cum îl definește N. Negoiță (bineînțeles fără a face o analiză critică propriu-zisă, ci numai pentru că acesta e tonul diapazonului d-sale). Lucian Raicu mai este vinovat că a căzut în extaz înaintea „formulărilor iscusite" ale lui Paul Georgescu, care, în fond, cum ne dezvăluie cu un rar spirit de observație N. Negoiță, sînt „asocieri obișnuite, făcute într-o formă bombastică" sau „formule ce nu aduc nici un spor de cunoaștere". (Bineînțeles nici aici N. N. nu face o analiză critică propriu-zisă, ci se conduce după inegalabilul d-sale ton). Iată deci tonul pe care ni-l recomandă indirect cunoscutul critic N. Negoiță.

Iar logica d-sale constituie un exemplu demn de urmat, atît pentru criticii conținutiști, plini de prejudecăți, mă rog, mediocri, ca Paul Georgescu, Lucian Raicu etc., cît și pentru criticii de mare valoare, perfecți, ca N. Negoiță și... (mărturisim că nu-l putem afla deocamdată un egal). Iată și un model de raționament. L. Raicu scria că Paul Georgescu are „oroare de vetustate și pedanterie (și în genere de toate formele non-inteligenței)". Din afirmația lui L. Raicu, N. Negoiță deduce că «lipsa de oroare a lui Ibrăileanu față de vetustate și pedanterie înseamnă atracție față de „formele non-inteligenței"». De unde concluzia că L. Raicu îi cam defăimează pe Ibrăileanu. Desigur că Lucian Raicu, în recenzia sa, nici nu pomenea de Ibrăileanu, dar tocmai în aceasta constă specificul criticii lui N. Negoiță care poate stabili legături inaccesibile criticului de rînd, conținutist și orbit de prejudecăți.

Ei bine, în fața unei asemenea explozii de subtilitate, de finețe, de geniu chiar, pot folosi oare alt ton decît cel tămîietor?

Admirator

În 8 puncte despre dragoste

1. „...dragostea se integrează mijloacelor de luptă pentru educația unui tînăr care să îmbine cauza propriei lui vieți cu cea a poporului din care face parte".

2. dragostea este „o dăruire necondiționată care acceptă sacrificiul propriei fericiri, în dorința de a produce și apăra fericirea ființei iubite".

3. dragostea „nu se confundă nici cu prietenia, nici cu recunoștința, nu e nici vanitate, nici neliniște și nici eroism", răsărind „luminoasă ca o perlă dezghiocată din scoica aparențelor ce-i întunecă adevărata strălucire".

4. nu poate exista dragoste adevărată „în condițiile relațiilor de asuprire, cînd raporturile dintre oameni sînt stăpînite de puterea banului, cînd mizeria domnește la un pol și luxul la celălalt, cînd egoismul nehrănit și goana după avere înăbușe năzuințele înalte" etc., etc.

5. dragostea se limitează la o „superficială și trecătoare adorație trupească" datorită „presiunii exterioare a relațiilor sociale bazate pe exploatare".

6. cu 2000 de ani în urmă Publius Ovidius Naso „adăuga artificiilor moravurilor romane codul galanteriilor rafinate, prescriind în „Ars amandi" rețete practice pentru cucerirea inimii iubite".

7. Tratînd „dragostea cu seriozitatea impusă" Cernișevski a scris romanul „Ce-i de făcut" din care „se desprind sfaturi menite să păstreze neatinsă flacăra iubirii, care îmbogățesc și completează învățătura' ce îndeamnă la grija pentru înțelegerea particularității caracterului viitorului tovarăș de viață".

8. In romanul „Ce-i de făcut", „ideile despre dragoste fiind integrate mijloacelor puse în slujba cauzei revoluției, trebuiau să ducă în primul rînd la concluzia necesității înlăturării regimului feudalo-iobăgist".

Ce comentarii să mai adăugăm acestor fraze culese din articolul „Cernișevski despre dragoste" de Miroș Liuba publicat în „Scînteia tineretului" ?

T. Milcoveanu

O confuzie tragică și o dramă optimistă

Pasiunea pentru problemele etice se manifestă, în cele mai recente apariții din dramaturgia sovietică, sub auspicii deosebit de combative. Nu este vorba de o execuție moralistă rigidă sau de o dăscălire convențională a eroilor prinși cu mîța în sac. Oamenii sînt judecați cu severitate și intransigență, în numele unor idealuri care au colectat impresionante și numeroase jertfe, principala vină fiind tocmai atentatul la umanitate. Piesele la care ne referim s-au zămislit din frămîntarea generațiilor care au ieșit victorioase din război și par a îndeplini mesajul celor care au pierit în numele codului suprem al eticii socialiste. In toate aceste drame, ca și în numeroase lucrări satirice, trece măcar pasager, umbra colonelului Beriozkin, neînduplecatul sol al războiului din „Caleașca de aur" a lui Leonov. Personajele noilor drame sînt obligate să răspundă răspicat, pentru urechea spectatorului, la întrebări capitale cu privire la comportarea lor în societate, cu privire la modul în care au înțeles socialismul.

SONII (V.V. Kalinin; Teatrul Central al Armatei Sovietice—Moscova)

Intîmplarea, desigur, a decis ca primul spectacol dintr-un mai lung itinerar prin teatrele Moscovei și Leningradului să aibă ca obiect piesa „Fata fabricii", 3 acte și 7 tablouri scrise de tînărul dramaturg Alexandr Volodin. A fost un început, cum s-ar spune, „mobilizator", o întîlnire memorabilă, care s-a distins prin tumultul întrebărilor, dar nu mai puțin și prin puritatea răspunsurilor ce s-au rostit. Am aflat repede, din primul tablou, că din cele patru fete care ocupau în căminul fabricii aceeași cameră, Jenka Suljenko avea să ne mărturisească nouă, celor din sală, unele taine demne de interes. Iată de ce am urmărit-o cu emoție tot timpul și ne-am despărțit de dînsa, la ultima cădere de cortină, cu un anume regret. Pățaniile Jenkăi nu au, în sine, nimic extraordinar. Totul se petrece pe un plan extrem de apropiat, întîmplările sînt de domeniul faptului cotidian, iar personajele ne par familiare. Farmecul piesei ține, mai cu seamă, de modul simplu, direct în care sînt revelate sensurile. Eroii nu filozofează. Ei trăiesc pur și simplu și nu găsesc că existența este un nesfîrșit festin idilic, tocmai din pricină că cei mai buni dintre ei — și autorul în primul rînd — sînt înamorați pătimaș de viață. Jenka are pudoarea extremă de a-și ascunde gîndurile grave, convertinc pentru cei din jurul său totul sau aproape totul. Ia surîs și voie bună. Dușman hotărît al seriozității de rigoare, ea bruschează măștile convenționale și trece în pas de dans pe sub nasul „moraliștilor" de profesie. Sufletele mici cu temperament de broască urmăresc stingherite această explozie cristalină de tinerețe care nu suportă adunările plicticoase sau discursurile utopoase și serbede. Jenka posedă un robust simț al ridicolului și o imensă sete de viață adevărată. Pentru Bibicev și ceilalți birocrați înguști din fabrică, asemenea zestre se dovedește a fi teribil de incomodă. Iată cum devine Jenka un caz de „abatere de la morala proletară", citată în articole și în ședințe, supusă oprobriului colectivității și condamnată fără drept de apel.

Nu s-ar putea spune că piesa lui Volodin este o construcție dificilă, cu ramificări și nuanțe multiple. Autorul este vădit preocupat de revelarea fiecărui personaj — mai ales pe plan declarativ. Eroii devin astfel pretexte pentru o tipologie morală prezentată cît mai explicit și în termeni cît mai categorici. Ei sînt supuși unor examene lămuritoare și solicitați să răspundă limpede, fără ocolișuri. Jenka, „fată usuratică", și colega sa de cameră Nadiușa sînt îndrăgostite de marinarul Fedia. Spectatorul examinează comportarea celor două fete și pune notele cuvenite, la rubrica moralității. Nadiușa cochetează cu mai mulți băieți deodată, vădește preocupări mercantile, visează numai rochii și adoptă — cu vremea — un cinism respingător. Jenka zburdă, cîntă, giumește, dar iubește profund, total, fără rezerve. Contrastul este evident și Jenka cîștigă dintr-o dată întreaga noastră simpatie. Unui examen asemănător îi este supus Bibicev, secretarul organizației de tineret din fabrică, care organizează ședințe nesfîrșite despre probleme anoste. In sufletul lui Bibicev, rapoartele, referatele și fișele personale au luat locul sentimentelor omenești, viața însăși devenind o problemă de algebră birocratică, rezolvabilă prin formule fixe, lesne de învățat pe de rost. Autorul îi acordă lui Bibicev o ultimă șansă denunțîndu-i tulburarea care-l cuprinde la întîlnirile cu Liolia, comsomolistă energică și înțeleaptă. Dar Liolia are un copil din flori și, la aflarea acestei grozăvii, Bibicev nu ezită să dea curs, înainte de orice, temerii de a-și umbri dosarul personal.

Eroarea fundamentală a Bibicevilor izvorăște dintr-o elementară și tragică confuzie. Cufundați pînă peste ochi în șabloane și convenții, ei nu se ostenesc să privească dincolo de aparențe și cred posibil să clasifice oamenii pe categorii strîmte și înghețate. Cînd Jenka rîde și dansează zgomotos, ei clipesc nervos din pleoape, fără să înțeleagă că în fața asta zglobie se petrec procese grave și că drumul spre sufletul oamenilor nu poate fi străbătut fără încredere în frumusețea și măreția umanității. Bibicevii nu iubesc oamenii. Ei se tem cumplit de surprize și încurcături. Oamenii însă se caracterizează tocmai prin diversitatea manifestărilor, prin varietatea ulucitoare a comportării lor în viață. Volodin și-a îndrăgit eroii de mult eroina încît i l-a scos în cale pe Fedia și i-a dăruit acestuia ochi de vultur și inimă de om adevărat. Așa se face că în piesă dragostea Jenkăi găsește ecou și că, pe măsură ce sufletul său mare și pur se dezvăluie, personajele piesei trec, unul cîte unul, de partea ei. Pe scenă se petrec lucruri triste, dar drama lui Volodin este indiscutabil optimistă. Nu ne gîndim aci la comunicarea publică în final a unor măsuri administrative care să-l osîndească pe Bibicev și să glorifice pe bunul nostru Jenka. Asemenea măsuri nu figurează în piesă, iar după ultima cădere a cortinei conflictul rămîne deschis. Ceea ce izbutește să realizeze firesc autorul este însă schimbarea vădită a raportului de forțe de la primele tablouri ale dramei pînă la ultimele sale replici. Nu ne referim numai la crearea unei opinii publice în favoarea Jenkăi, ci mai ales la procesul psihic care înlătură în chiar conștiința eroinei ultimele rămășițe ale îndoielii în dreptatea cauzei sale. Tabloul de pe pod, în care Jenka își confruntă părerile despre viață cu opiniile lui Sonii, hoț și vagabond de lux, produce saltul suprem, edificator, asupra purității morale a „fiicei fabricii". După această întîlnire, Jenka înțelege cît de absurdă a fost fuga sa din fața lui Bibicev și compania. Ea se convinge că este mai puternică decît calomniatorii săi, atîta vreme cît deține tăria de neprețuit a conștiințelor pure. Adeziunea entuziastă a prietenelor sale exaltă în sufletul Jenkăi sentimentul superiorității sale incontestabile. Optimismul piesei ni se pare astfel a fi deosebit de substanțial. L-am cunoscut mai tîrziu pe autorul acestei compoziții entuziaste și, după ce am schimbat primele cuvinte, am înțeles că am în fața mea un alt Beriozkin, mult mai tînăr, cu trăsături mai puțin severe, dar nu mai puțin stăpînit de patosul judecătților morale, săvîrșite în numele a zeci de generații care au rîvnit la zonele pure, îmbălsămate, ale socialismului.

★

Din cele trei piese cu care am socotit că este bine să prefațăm aceste însemnări, a mai rămas în fața noastră una singură. O piesă și un spectacol. De astă dată ne va fi cu adevărat greu să facem distincția cuvenită între textul autorului și fantezia directorului de scenă. Veți înțelege îndată de ce.

Pentru a vorbi despre „Fotoliul nr. 16", comedia satirică a lui V. Ugriumov, va fi nevoie să referim despre specificul Teatrului de Comedie din Leningrad și despre zîmbetul misterios al lui Nikolai Pavlovici Akimov, regizorul principal al acestui teatru. „Fotoliul nr. 16", într-adevăr, nu este numai titlul unei piese, ci și al unui „spectacol Akimov", lucru cu care nu te întîlnești chiar în fiecare zi. Oricît de curios s-ar părea, elogiul regizorului nu contrazice de fel în cazul nostru principiul sfînt al primatului textului literar. Ceea ce va fi de demonstrat...

V. Mîndra

FEDIA (A.A. Petrov; Teatrul Central al Armatei Sovietice—Moscova)

NOTE DINTR-O CĂLĂTORIE PRIN TEATRELE SOVIETICE (II)

PROLETARI DIN TOATE TĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 47 (193)-joi 21 noiembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

DESPRE CER ȘI PĂMÎNT

Spre deosebire de poeții care se desprindeau de pămînt în visări cosmice, siderale, Beniuc este un poet al pămîntului, al pămîntescului, care laudă „lutul străbun", laudă „brazda sfîntă", „ogorul rominesc" etc. Antagonismul cer-pămînt e rezolvat, în versul lui, în folosul pămîntului ,rezolvare originală, aproape unică în poezia noastră. Beniuc găsește grandiosul și chiar eternul aici, pe pămînt (munții, codrul, marea), în timp ce ia cerului aceste atribute pe care poeții i le acordau cu generozitate. In scurtele inspecții pe care le întreprinde, în tinerețe, în spațiul cosmic, fie cu sania, fie călare, poetul descoperă un decor meschin și o meschină mașinărie menită să îngrozească ,să terorizeze biata făptură umană. Or, tocmai demnitatea și forța acestei făpturi umane o reprezintă poetul care inversează raportul de forțe om-cosmos, dînd cîștig de cauză omului. Cerul are un firmament, o pînză albastră, care îl învelește ca un prost decor de teatru. Pătruns acolo, poetul mătură colbul stelelor cu aripa, luna se sperie ca o curcă roșie („Vulturul de foc"). Pînza cerului e ruptă cu violență și poetul vestește lumii: „Vedeți că cerul este vid!"

Poezia lui Beniuc nu cunoaște leșinurile în fața infinitului, fiorurile anxioase în fața cerului pe care-l inspectează rar, doar pentru a demonstra oamenilor că nu au a se teme de nimic. Cerul lui e gospodăresc, cu colb și cu paseri domestice. Alteori e un lan de stele. Mihai Beniuc procedează la o minimalizare prin reducție, la transpunerea necunoscutului într-un cunoscut familiar. Luna se leagănă pe ramuri ca un fruct („După un an"), e potcoava Pegasului său pe care a pierdut-o în fugă năzdrăvană („Intinde vremea giulgiu") și — spre deosebire de Eminescu care, instalat în lună, transforma pămîntul într-o mărgică din salba iubitei („Sărmanul Dionis") — îi face cununa din materialul selenar („Nu mă vei uita"). Luna e deci mică ,poate fi strînsă în mînă („Răsărit") sau e „Mare cît o mămăligă" („Calea moțului"), e tingire („Aicea printre Ardeleni"), e un inel de aur („Veghe"), o „verigă de aur" („Ursoaica"). Același fenomen de reducție se petrece și cu stelele care se transformă în obiecte mărunte (flori, prundiș etc.).

Raportate la forța omului, ele devin neînsemnate. Poetul mătură disprețuitor stelele cu aripa-i vulturească. Miliardele de planete devin biet colb:

Paul Georgescu

(Continuare în pag 3)

MIHAI BENIUC — Desen de FLORICA CORDESCU

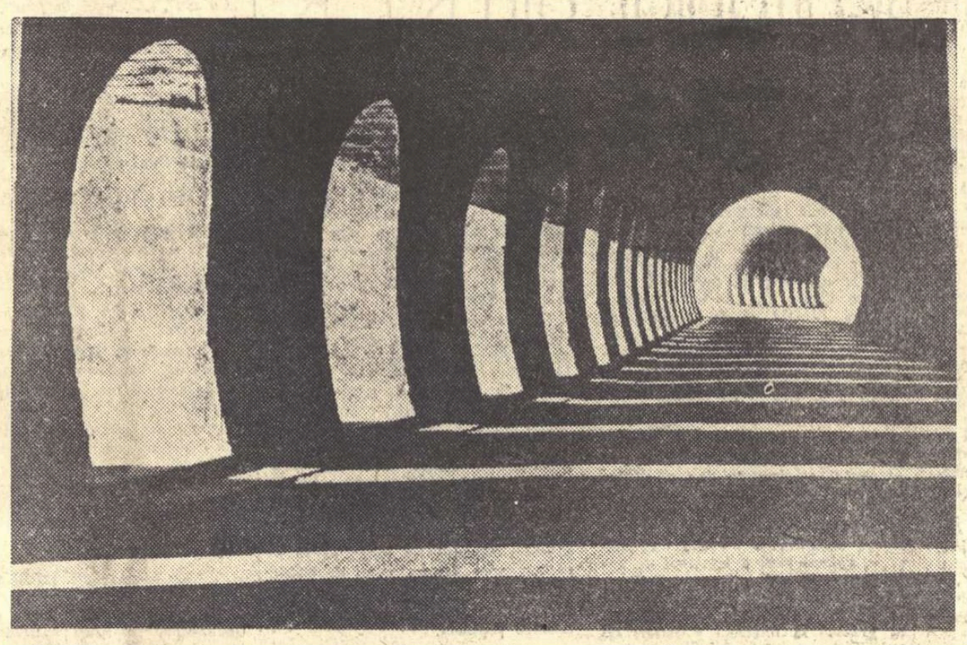

Din Salonul internațional de artă fotografică al R. P. R. — G. SPINARDI (Italia) „Lumină în galerie"

INSEMNARI

GEORGE MURNU

Ne-a părăsit, după o retragere din care ne soseau puține știri, profesorul și scriitorul George Murnu. Era un om dintr-o generație care mai păstrează puțini reprezentanți printre noi și care se caracterizează prin zelul neostenit de a strînge și grupa toate elementele menite să aprofundeze cunoașterea poporului nostru și să susțină drepturile lui. Dezvoltarea vieții și carierei sale i-a îngăduit lui Murnu contactul cu numeroase cercuri și peisaje românești. Venit din Macedonia, turcească pe-atunci, unde se născuse la 1 ianuarie 1868, în orășelul Veria, Murnu a întîlnit pe intelectualii transilvăneni la Budapesta, unde tatăl său era preotul bisericii ortodoxe; a studiat la Iași, a fost cîtva timp profesor în capitala Moldovei și, după studii de specialitate la Athena și la München, și-a găsit o așezare statornică la București, unde prietenia lui Ion Bogdan i-a deschis drumul către Universitate ca profesor de arheologie și istorie antică.

Nu putem decît aminti aci lucrările istorice și arheologice ale lui G. Murnu, studiile sale asupra trecutului românilor din Pind, cercetarea celor mai vechi știri despre români în cronicarii bizantini, din care traduce într-un rînd împreună cu C. Litzica, studiul elementelor grecești pre-fanariote în limba română și al elementelor românești în neo-greacă, cercetările sale asupra macedo-românilor din vechea Austro-Ungarie și atîtea alte contribuții mai mici ale scriitorului militant pentru drepturile aromînilor. Ne lipsește încă studiul complet și bine documentat asupra activității savantului care n-a uitat niciodată locul pornirii sale. Nici opera poetului și a tălmăcitorului n-a fost mai bine caracterizată, așa cum merită talentul și măiestria sa.

Murnu a simțit chemarea poeziei de timpuriu. Elev mai întîi la Kavala, apoi la liceul românesc din Bitolia, începe să scrie de pe-atunci poezii în dialectul macedo-român. Se pare că a continuat să folosească și mai tîrziu graiul său de-acasă în compuneri lirice, a căror regăsire și publicare laolaltă ar reconstitui o operă destul de rară în împrejurările atît de nefavorabile creației literare a aromînilor.

In partea a doua și cea mai intinsă

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 4)

UCENICUL VRĂJITOR

Publicațiile occidentale ne ajută, periodic, să completăm fișa clinică a unuia din cei mai impresionanți bolnavi ai lumii apusene: literatura burgheză. Pronosticul este sumbru, maladia cronică și agonia prelungă. Deoarece deontologia împiedică, pe bune rațiuni, suprimarea suferindului, nu rămîne științei decît să înregistreze evoluția dramatică a maladiei. Semnalam cu cîteva luni în urmă („O artă fără viitor" în „Gazeta literară" din 11 aprilie 1957) un comentariu pe tema dispariției romanului, temă banală în presa occidentală, în paginile căreia romanul sucombă de aproape o jumătate de veac. Comentariul era însă interesant pentru completarea fișei clinice, de care vorbeam mai sus. Cea mai frecventă modalitate agonică (cuvîntul propriu, dat fiind că termenul „creație" este clar că nu-și mai are locul) a romanului, este eliminarea personajelor, a eroilor. Romanul are tendința de a deveni psihologie pură, transcriere așa-zis obiectivă a complicatelor mișcări sufletești, fără un scop determinat. Teoretic ne aflăm în fața unei iluzii pentru că instrumentul de bază al literaturii, cuvîntul, prin chiar esența sa umană, se opune înregistrării mecanice. Mai arătam, cu alt prilej, că din această cauză dicteul automat suprarealist este o ficțiune, transformată de multe ori în farsă sau în truc.

Pentru literatura decadentă limbajul rațional constituie una din piedicile majore în adîncirea procesului de descompunere a fenomenului literar. De aceea lupta împotriva limbii literare se intensifică la răstimpuri.

In numărul pe septembrie al revistei „Cahiers du Sud" este publicat un studiu semnat de Karl Markus Michel, intitulat „Utopia limbajului", în legătură cu romancierul austriac Robert Musil. Mort în 1942, în exil, Musil este autorul unui stufos roman în trei volume intitulat „Omul fără calități". Cartea lui Musil îi prilejuiește criticului sublinierea unui alt mijloc de dispariție a romanului, și anume prin limbaj. „Literatura modernă — scrie Michel — trăiește din incompatibilitatea dintre realitate și limbă... Limba, măsurată în raport cu realitatea, nu apare mai puțin indispensabilă decît realitatea măsurată în raport cu limba. Tentativa de a armoniza aceste două elemente evocă imaginea ideală a unei reconcilieri între subiect și obiect într-o lume posibilă — pe cînd în lumea reală tendința este a distrugerii unuia prin celălalt. Acest dublu aspect este surprins de romanul lui Musil". Scriitorul austriac a ajuns la o formulă „revoluționară", după aprecierea lui Michel: „în acest roman nu se petrece nimic! Conținutul este distrus prin însuși excesul de conținut, el s-a sedimentat în limbă. Dar stilul poate oferi caracteristici, în lipsa oricărei caracteristici a conținutului? „Omul fără calități" este scris, trebuie să spunem în concluzie, într-un stil fără caracteristici". După Michel romanul lui Musil este „primul roman care... marchează sfîrșitul acestui gen literar".

Deci, cu „Omul fără calități", ne aflăm în fața unui roman care a încetat a fi roman, folosind un limbaj care înseamnă distrugerea limbajului obișnuit, dotat cu un stil care nu mai este stil în accepția lui comună (pentru că nu are nimic caracteristic).

Cum a realizat Musil o asemenea performanță? Karl Markus Michel oferă cîteva lămuriri analitice. In primul rînd Musil procedează la o totală relativizare a frazei, eliminînd structura intenționată. Fraza lui Musil oferă posibilitatea inversiunii sale, deoarece „nu are o orientare bine determinată", este ambivalentă (de exemplu „cenușii ca și spatele unui măgar, verdele stins al ierbii aruncat deasupra, munții").

Intr-o astfel de frază totul este supus relativizării, prin ambivalență. Adjectivul a cărui funcție este calificarea, încetează practic de a mai exista în gramatica lui Musil. Calificarea înseamnă o fixare în timp, o certitudine minimă. Dar fraza lui Musil aparține relativității totale și absolutei incertitudini. La Musil „calificarea se detașează de suportul său pentru a primi ea însăși caracterul unei substanțe, în timp ce suportul se reduce la o stare a lui însuși". Deci metamorfoză totală: abstractul îmbracă haina concretului, în timp ce concretul se volatilizează. Astfel, spune Michel, „este trecută cu o extraordinară îndrăzneală frontiera dintre abstract și concret"

Ion Vitner

(Continuare în pag. 4)

O șansă ispititoare

Cred că discuția noastră se apropie de sfîrșit. Cel puțin în maniera în care a fost purtată pînă acum, era fatal ca ea să cadă adesea în monotonie. Bănuiesc că pe cititor l-ar fi interesat foarte mult să asiste la o dispută între scriitori și critici, dezvoltată nu pe baza străvechilor neînțelegeri, ci pe teritoriul însuși al realismului socialist, vast și în prea mică măsură explorat.

După ce o bună bucată de vreme criticii au folosit, fără economie, spațiul revistelor, îi s-a dat scriitorilor, cu egală generozitate, cuvîntul. Excesul de abstracție obosise și uneori enervase. Era datoria scriitorilor să ne readucă pe pămînt, la viața noastră concretă, la bucuriile și necazurile noastre. Se simțea nevoia unor puncte de reper în ceața lăsată de critică și unii dintre noi au izbutit să pună cîteva semne ce nu vor putea fi ignorate fără riscuri.

Lăsînd arena exclusiv la dispoziția scriitorilor, critica pare a se fi retras strategic, preferînd o răfuială mai concludentă, pe marginea cărților ce vor apare. Unii au așteptat poate ivirea unor coordonate care să ușureze înțelegerea și judecarea acestor cărți. Naivitate! Scriitorii, în majoritatea lor, au exprimat puncte de vedere personale, au făcut confidențe, au literaturizat, abținîndu-se cu modestie de la tentația de a da sentințe. Nici măcar n-au polemizat, fiind conștienți probabil că realismul socialist se cade să refuze judecățile preconcepute și să promoveze cu generozitate cele mai diferite stiluri și moduri de a interpreta realitatea.

Mi se pare evident pentru oricine că singura condiție riguroasă pe care o pune realismul socialist este ca artistul să militeze pentru o societate dreaptă, pentru eliberarea individului din ocna exploatării economice și spirituale. Omul modern nu cunoaște, în afara ideologiei marxist-leniniste, o altă armă mai eficace pentru a obține această eliberare. Fiind un adevăr pe care o minte normală nu-l poate contesta, cum i-ar putea scăpa unui scriitor șansa de a participa la acest proces grandios, de a lega soarta literaturii lui de victoria revoluției? Rămîn desigur și alte căi, mai bătute și mai proaspete, foarte onorabile și îmbietoare adesea, dar umblînd pe ele, artistul rămîne întotdeauna ceva mai în urmă, iar pentru noi are un aer desuet chiar talentul cel mai remarcabil. Un scriitor cinstit propune individului ideile sale umaniste, dar literatura realist-socialistă oferă exemplul unei societăți scăpate de exploatare și înaintînd spre comunism. Care soluție e mai aproape de idealul de desăvîrșire pe care-l visează orice artist? Fără îndoială că simpla vehiculare a clișeelor și noțiunilor socialiste nu asigură izbînda în artă, dar calea întoarsă e și mai primejdioasă.

DISCUȚII

Am citit recent romanul „Ciuma" de Albert Camus, scriitor distins cu premiul Nobel. Talent foarte mare Camus, dar cartea e mediocră. Acuitatea imaginilor și uneori grandoarea lor nu salvează lipsa totală de energie epică și în nici un caz nu împrumută putere de convingere mesajului ei de idei. Ne putem explica starea de oboseală și tristețe a intelectualului din Occidentul modern, dar constatăm cu regret că talente foarte mari se împotmolesc în scepticism, într-un soi de intelectualism sterp și dezolant. Cartea lui Camus este, de altfel, un pretext pentru ca autorul să ajungă la următoarea încheiere: „...microbul ciumei nu moare și nu dispare niciodată, el poate să stea timp de zeci de ani adormit în mobile și rufărie, să aștepte răbdător în camere, în pivnițe, în cufere, în batiste și în hîrtoage".

Așadar, ciuma revine periodic, măcinînd societatea și aruncînd-o în disperare și moarte. Mai este oare nevoie să recurgem la exemplul unor fenomene din lumea contemporană

Nicolae Jianu

(Continuare în pag. 4)

DICȚIONARUL LIMBII ROMÎNE

„Dicționarul limbii române literare contemporane" a fost elaborat în întregime. Ultimul volum, al patrulea, e sub tipar și în scurtă vreme va încăpea în mîinile celor care îl așteaptă cu nerăbdare apariția. Am ținut să adaug acest amănunt, pentru că — din cîte știu — cei care prețuiesc dicționarul sînt mulți și ei sînt dornici să-l aibă tot.

Valoarea acestui dicționar a fost discutată pe măsură ce apărea fiecare volum. Și-au spus cuvîntul specialiști, oameni de știință și oameni de litere. S-au rostit opinii bune și rele; unele drepte, altele nedrepte. In totul s-a recunoscut că, așa cum este, dicționarul este cît se poate de util. El este primul nostru dicționar de largă circulație și constituie un instrument de bună informare pentru cei care îl folosesc.

„Dicționarul limbii române literare contemporane" poate fi considerat ca o lucrare de merit, iar Academia R.P.R., care a luat inițiativa întocmirii lui, și Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R., care l-a elaborat, se pot felicita pentru realizarea lui. Nu încape îndoială că experiența cîștigată și criticile întemeiate vor duce la ameliorarea operei, a cărei a doua ediție nu va întîrzia.

O dată terminată această primă lucrare lexicografică, ce va fi urmată în curînd de un dicționar într-un volum (ilustrat și cu etimologii), Institutul de lingvistică va trebui să întreprindă elaborarea unui dicționar general al limbii române.

Dacă în ceea ce privește planul primului dicționar părerile au putut fi împărțite, alegîndu-se dintre diversele tipuri acela care părea a fi mai aproape de nevoile imediate, în privința dicționarului general nu poate exista decît o concepție unică. Dicționarul general al limbii române, fie că i se va spune „general", fie că nu va fi însoțit de nici un calificativ, nu poate fi decît un dicționar integral. El va trebui să cuprindă întreg materialul lexical de care se poate dispune; de totdeauna și de pe tot domeniul românesc.

Acest dicționar nu poate fi elaborat decît potrivit cu singura metodă științifică: metoda istorică. El caută să cuprindă istoria fiecărui cuvînt din limba română, de la așa-zisul etimon al cuvîntului, pînă la faza lui actuală, — dacă el mai stăruie în limbă, — sau pînă la dispariția lui. Va trebui să arate cele mai vechi atestări ale fiecărui cuvînt, în monumente de limbă românească, sau în scrieri redactate în alte limbi, precum și evoluția sensului de-a lungul vremurilor. Va trebui să menționeze diversele aspecte fonetice ale cuvintelor, particularitățile lor morfologice și sintactice, precum și prezența cuvintelor românești în alte limbi.

J. Byck

(Continuare în pag. 4)

cărți noi

PROFIRA SADOVEANU: „Viața lui Mihail Sadoveanu"

In notele cu care Profira Sadoveanu însoțește volumele de „Opere" ale maestrului Mihail Sadoveanu, am întrezărit jaloanele unei biografii lirice. Ni se pare adeseori că, fără să sacrifice informația precisă, bibliografică, și fără să ocolească peregrinările istorice propriu-zise, Profira Sadoveanu urmărește înainte de toate conturarea atmosferei în care au luat naștere principalele creații sadoveniene. Elemente de pitoresc, detalii peste care aparent crezi că poți trece cu vederea, dar care se dovedesc deosebit de semnificative pentru intuirea stării de spirit a scriitorului în momentul elaborării unei opere, relațiuni „indiscrete" (dar cît de revelatorii uneori!) asupra împrejurărilor care au dus la nașterea cutărei sau cutărei opere, mărturii ale scriitorului, toate aceste elemente concură în a da notelor Profirei Sadoveanu un farmec aparte și o utilitate deosebită.

Avem acum în față primul volum din „Viața lui Mihail Sadoveanu" care reconstituie copilăria și adolescența maestrului. Itinerariul vieții este refăcut din multiple și inedite surse de informații. Bineînțeles, biografia urmează maniera de evocare semnalată în rîndurile de mai sus: date și cifre, documente și acte se întrețes într-o povestire abil dezvoltată.

Profira Sadoveanu caută să evoce atmosfera spirituală în care a crescut scriitorul, figurile părinților și bunicilor, zestrea morală primită de la ascendenți și urmărește cum din primii ani ai copilăriei încep să se arate semnele care mai tîrziu vor contribui la definirea uriașei personalități. Atunci cînd opera lui Mihail Sadoveanu îi furnizează indicațiile cele mai sigure și mai edificatoare asupra anilor de ucenicie, biografului le folosește din plin, le coordonează, căutînd să explice.

Valeriu Ripeanu

(Continuare în pag. 4)

N. D. COCEA: „Vinul de viață lungă"

Gazetarul redutabil, maestrul pamfletului care a fost Cocea n-a scris totdeauna literatură de ținută artistică. „Nea Nae" și „Pentru-un petec de negreață" vizează, violent și fără echivoc, imoralitatea unor știute cercuri politice, dar nu depășesc limitele jurnalisticii. Din fericire există și „Fecior de slugă" și mai ales „Vinul de viață lungă".

In „Vinul de viață lungă" (retipărire recentă la E.S.P.L.A.); senzualitatea nudă, caracteristică romanelor amintite, e eliberată de accentele ei caracteristice. Autorul a zugrăvit — de astă dată — colorat și convingător, o existență epicureică în care viața e sorbită deopotrivă din desfătările

Z. Ornea

(Continuare în pag. 4)

PROVERBE: *NU-I FRUMOS CE-I FRUMOS, E FRUMOS CE-MI PLACE MIE* — PERAHIM 57

Ședința plenară a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Săptămîna trecută a avut loc o ședință a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din țara noastră, pentru a analiza activitatea Uniunii de la primul Congres al scriitorilor și pînă azi. Lucrările au fost deschise printr-o dare de seamă prezentată de tov. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care a trecut in revistă munca diferitelor sectoare și organisme ale Uniunii: publicațiile, secțiile și comisiile de creație, filialele, relațiile externe, munca cu tinerii, Fondul literar, Casa Scriitorilor etc. Darea de seamă a analizat condițiile de dezvoltare a literaturii noastre, subliniind noile succese obținute și insistind asupra necesității de a se continua, prin toate mijloacele, acțiunea de sprijinire și promovare a creației originale și în primul rînd a operelor cu tematică actuală. A fost analizată de asemenea activitatea biroului executiv și a secretariatului Uniunii.

La discuții au luat parte: Al. Andrițoiu, Al. Balaci, Dumitru Corbea, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Petru Dumitriu, Al. Jebeleanu, Eugen Jebeleanu, Nagy Istvan, Panaitescu-Perpessicius, Titus Popovici, Marin Preda și Alfred Margul-Sperber.

Concluziile ședinței au fost puse de tov. Mihai Beniuc.

Ședința a demonstrat puternica unitate care domnește în rîndurile scriitorilor din țara noastră, intemeiată pe unitatea de ideal și de aspirații, cimentată de sentimentele lor patriotice, de atașamentul lor la regimul democrat-popular.

In încheierea dezbaterilor, Comitetul a adoptat în unanimitate o hotărîre privind orientarea și pe viitor a întregului efort al Uniunii Scriitorilor pentru sprijinirea construcției socialismului în patria noastră.

Uniunea Scriitorilor a situat întotdeauna în centrul activității sale sprijinirea creației originale, și în primul rînd a literaturii noi realist-socialiste, care să oglindească în mai mare măsură actualitatea, viața și munca poporului pentru socialism.

★

Ședința recentă a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor scoate în relief cîteva concluzii deosebit de prețioase care merită să fie subliniate din plin.

In răstimpul de la primul Congres, interval destul de scurt și plin de evenimente de răsunet, s-a făcut din nou cu prisosință dovada marii forțe a literaturii noastre, care s-a îmbogățit cu opere originale deosebit de importante, marcind dezvoltarea ei continuă.

Volume noi de poezii ca „Stihuri pestrițe" de Tudor Arghezi, „Inima bătrînului Vezuv" de Mihai Beniuc, romane ca „Cronică de familie" de Petru Dumitriu, cărțile lui Eusebiu Camilar precum și cărțile altor scriitori ca Nina Cassian, Aurel Mihale, A. E. Baconsky, Szabo Gyula, Francisc Munteanu, Al. Mirodan, etc. sînt numai cîteva din recolta bogată a unui singur an. Comitetul Uniunii Scriitorilor a fost preocupat să afle noi căi și mijloace pentru a stimula tot mai mult creația originală și în special acele opere care abordează teme centrale din actualitate.

Colectivele redacționale de la toate publicațiile Uniunii Scriitorilor trebuie să-și desfășoare în așa fel munca lor incit revistele literare să facă față la un nivel tot mai inalt rolului pe care-l au ele în orientarea creației literare și în organizarea șantierului literar, în mobilizarea scriitorilor pentru realizarea literaturii noi, în activizarea vieții literare, toate acestea in scopul educării maselor de cititori în spiritul socialismului.

Comitetul Uniunii Scriitorilor a indicat biroului său executiv să se preocupe neîntrerupt de activitatea editurilor care tipăresc literatură și, printr-o strînsă colaborare cu Ministerul Invățămîntului și Culturii, să asigure promovarea creației originale și în primul rînd a tematicii de actualitate, dîndu-și concursul la o chibzuită alcătuire a planurilor de retipărire a literaturii din trecut și în general la întreaga activitate de valorificare a moștenirii literare, precum și la editarea traducerilor din literatura străină.

Comitetul a subliniat importanta răspundere ce revine Uniunii Scriitorilor în legătură cu dezvoltarea literaturii noastre în viitor, în legătură cu educarea maselor cu ajutorul cărții literare, de unde datoria Uniunii de a da contribuția sa la tot ce privește cauza literaturii. Tocmai pentru că activitatea de pînă acum a Uniunii Scriitorilor s-a dovedit orientată cu justețe către țelurile ei principale, care decurg din sarcinile construirii socialismului și ale formării noilor conștiințe, tocmai pe această bază munca organizației profesionale a scriitorilor trebuie să se dezvolte, intr-o strînsă colaborare cu toate instituțiile și organizațiile interesate, în vederea progresului continuu al literaturii. Unitatea rîndurilor scriitoricești în jurul partidului, alături de popor, verificată în atîtea împrejurări și manifestată odată mai mult în dezbaterile Comitetului, este chezășia progresului neîntrerupt al literaturii noastre pe liniile ei esențiale. Această unitate in slujirea marilor idei ale marxism-leninismului, care ne călăuzesc, a fost și mai mult întărită în dezbaterile pătrunse de un spirit critic ascuțit și de un puternic simț autocritic. Ea s-a concretizat în hotărîrea adoptată în unanimitate, care constituie o importantă orientare pentru organizarea planurilor de muncă ale Uniunii in viitor.

Comitetul a criticat cu asprime manifestările de delăsare, precum și de lipsă de principialitate în promovarea creației originale și în special a tematicii de actualitate, și a dat indicații concrete secțiilor și comisiilor de creație, Fondului literar, comitetului Casei Scriitorilor, să ducă o muncă susținută în ridicarea nivelului ideologic al scriitorilor, în combaterea manifestărilor ideologiei burgheze și ale formelor decadente în artă, în dezvăluirea oricăror forme de idilism, negativism, formalism, etc. care se ivesc. Biroul executiv și secretariatul Uniunii au în acest sens sarcina să folosească din plin mijloacele existente și să afle noi căi și mijloace pentru realizarea principalului scop al muncii Uniunii: dezvoltarea continuă a literaturii realismului socialist.

In această lumină, Comitetul a trasat și liniile muncii pe viitor a Uniunii cu tinerii scriitori și cu începătorii din cercurile literare; de asemenea, în legătură cu popularizarea și traducerea literaturii noastre peste hotare.

Recenta ședință a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor este o vie dovadă a tăriei frontului nostru literar, închegat în anii regimului democrat-popular, pe baza aspirațiilor unanime ale scriitorilor, de-a consacra talentul lor marii cauze a socialismului. Cu un astfel de bilanț rodnic întîmpină scriitorii noștri cea de-a zecea aniversare a Republicii noastre populare.

Curier literar

AU APARUT:

In Editura de stat pentru literatură și artă:

„Poezii" de *G. Bacovia*, cu o prefață de *Eugen Jebeleanu*, ediție revăzută și adăugită de autor. Portret de *Florica Cordescu*. Sînt incluse volumele: *„Plumb"*, *„Scîntei galbene"*, *„Cu voi"*, *„Comedii în fond"*, *„Stanțe burgheze"*, *„Versete"* (inedite).

„Max și lumea lui", roman de *I. Peltz*.

„Poeți ai libertății", traduceri din literatura clasică și contemporană universală de *Eugen Jebeleanu*.

„Viața și opera lui G. Dima" de *Ana Voileanu-Nicoară*.

VOM CITI IN CURIND:

„Caragiale în vremea lui" piesă în trei acte de *Camil Petrescu*.

„Odă limbii romîne", versuri de *Victor Eftimiu*.

„Un cîntec din ulița noastră", ediția a II-a, de *Cicerone Theodorescu*.

„Ruxandra și Timotei", poem dramatic de *Alexandru Kirițescu*.

„Zaharia Stancu", eseu de *Sorin Arghir*.

„Craii de Curtea veche" de *Matei Ion Caragiale*, cu o prefață de *Mihail Petroveanu*.

„Noi și neobarbarii", culegere de articole și eseuri de *Petru Dumitriu*.

„Fluxul memoriei", versuri de *A. E. Baconsky*.

SE AFLA SUB TIPAR:

„Opere" volumul XII de *Mihail Sadoveanu*. Cuprinde: *„Creanga de aur"*, *„Nopțile de Sînziene"*, *„Viața lui Ștefan cel Mare"* și *„Cele mai vechi amintiri"*.

„Anii de ucenicie" de *Mihail Sadoveanu*.

„Văzute și auzite", nuvele, schițe și povestiri de *Alexandru Cazaban*.

„Teatru" de *Tudor Mușatescu*. Sînt incluse piesele: *„Sosesc diseară"*, *„Titanic vals"*, *„...escu"* și *„Visul unei nopți de iarnă"*. Postfață și note de *Mihai Vasiliu*.

„Scrieri în proză", vol. III, cuprinzînd: *„Cartea Oltului"* de *Geo Bogza*.

„Hamalii", poem epic de *George Dan*.

„Omul cu mîrțoaga", comedie de *G. Ciprian*.

„Ovidiu", piesă în versuri de *Grigore Sălceanu*.

„La cea mai înaltă tensiune" (o nouă ediție în limba romînă) de *Nagy Istvan*.

„An nou", nuvelă de *Asztalos Istvan*.

C. PILIUȚA *„Taraf de lăutari"*

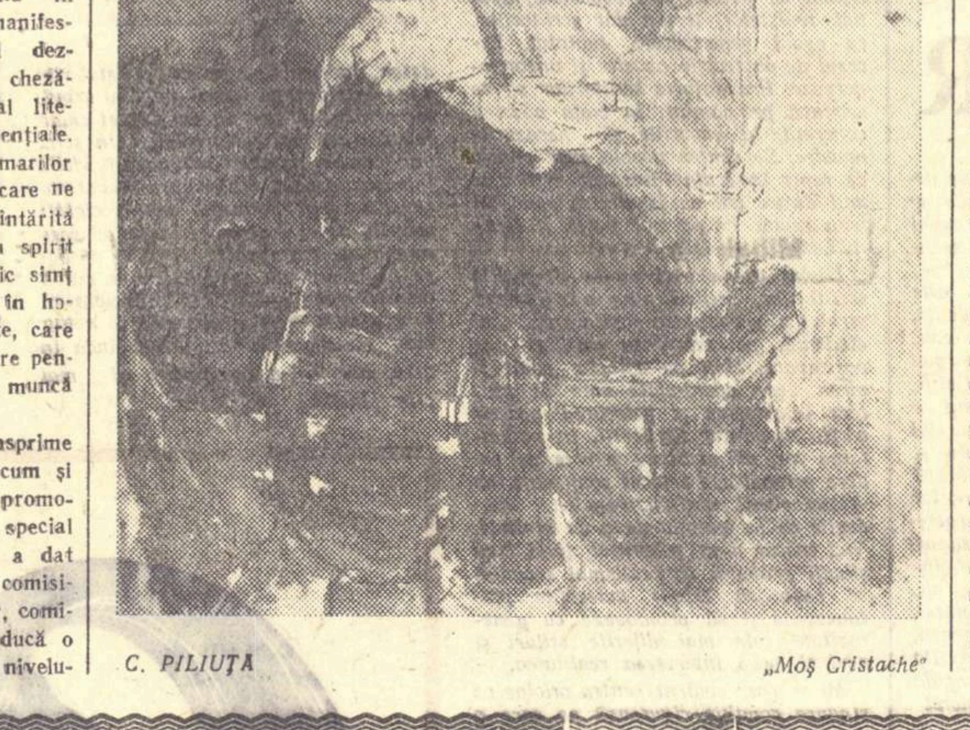

C. PILIUȚA *„Moș Cristache"*

TORENTUL DE FIER

Ce sînt? O gloată. Ce vor? Să trăiască, să trăiască cu orice preț. Din ei se strînge convoiul mereu mai lung, mai dezordonat, mai copleșit de panică. Țărani fugind dinaintea cazacilor, lăsînd în urmă stanițele devastate, marinari pripășiți după sfîrșitul vreunei bătălii, femeile cu liota lor de plozi, toți doresc să se salveze, toți sînt călăuziți de un gînd unic, să se salveze. Așa începe destinul eroului principal al romanului „Torentul de fier". O mulțime amorfă, eterogenă, cînd veselă, cînd disperată, dar mai ales inconștientă, convinsă din clipă în clipă că a scăpat de primejdie, purtînd neîncetat în suflet groaza morții, se tîrăște fără odihnă de-a lungul șoselelor și potecilor spre liman, acolo unde domnește puterea sovietică. Indoiala că vor putea străbate drumul trecînd prin orașul păzit de crucișetoare germane, că vor putea dejuca planul încercuirii căzăcești, că vor suporta arșița și foamea, nu-i frămîntă încă. „Scîrțîie căruțele, șarabanele, furgoanele, lucesc oglinzile la soare, printre perne se leagănă capetele copiilor și mulțimea pestriță a soldaților mărșăluiește pe drum, prin lanuri, de-a lungul drumului, prin grădinile care au fost devastate ca de lăcuste, de nu se mai zărește nici un pepene, nici un dovleac, nici un fir de floarea soarelui. Nu mai există companii, batalioane, sau regimente — totul s-a amestecat, s-a încîlcit."

Unul singur își reprezintă imensele dificultăți, nepregătirea oamenilor, sfîrșitul tragic care îi pîndește: unul singur, comandantul Cojuh. El știe că nimic nu seamănă aici cu o armată, nici căruțele încărcate cu boarfe sărăcăcioase, nici scutecele atîrnate de vîrfurile puștilor, nici măcar el cu pantalonul său zdrențuit și cu pălăria veche de pai pe cap. Și cu toate acestea, undeva peste realitatea care i se prezintă astfel, există încrederea lui Cojuh, voința lui. Și o asemenea imensă încredere ne deschide calea către ideea principală a cărții. Intrebarea: ce are comun această masă ostilă și ușor de fărîmițat cu un torent, în ce constă forța ei de fier, își găsește răspunsul tot mai clar cu fiecare pagină.

Din „Torentul de fier" nu desprindem personaje, ci doar figuri episodice, nu întîlnim o acțiune, ci numai marșul neîntrerupt și monoton. In aparență nu se petrece nimic cu acești oameni hărțuiți, cu acești comandanți aleși la întîmplare. Baba Gropina își regretă putinica de frasin pierdută, marinarii jinduiesc să jefuiască proviziile tovarășilor lor. Demagogia se învecinează cu eroismul, individualismul cu cel mai profund umanitarism, supunerea cu anarhia. Oamenii sînt cruzi și plini de milă, fiindcă suferă și se apără. Greutățile întîmpinate, suferințele fără margini își iau sarcina să maturizeze personalitățile, să șlefuiască caracterele, să întărească conștiințele. Dar ele au și un efect radical: limpezesc apele tulburi, curăță metalul de zgură. Din materia brută se va ciopli scheletul zvelt și trainic al colectivului, elementele adunate la un loc de teroare și groază vor simți necesitatea să împlinească uniți misiunea lor stoică. Serafimovici înfățișează de altfel intenția creației sale, arătînd cum „ciocanul greu sfarmă sticla, dar călește oțelul". Serafimovici urmărește geneza unei mentalități noi din experiența neobișnuită și gravă a revoluției, mentalitate pe care reușesc s-o aibă cei care au știut să reziste durerii, să vadă viața în perspectiva ei.

Cojuh este personalitatea care a corespuns necesității istorice. Figura lui Cojuh întruchipează caracteristica acelei epoci istorice în timpul căreia V. I. Lenin spunea că din rînduiala muncitorilor și țăranilor „se ridică eroi necunoscuți, contopiți în chip indisolubil cu mulțimea". Cojuh cunoaște existența și relațiile celor din jurul lui din proprie experiență. Soarta sa n-a fost mai bună ca a tuturor celorlalți cu care a împărtășit mizeria și deznădejdea. El își aduce aminte de tinerețea lui care a trecut, „umbra întunecată a celei mai obișnuite vieți de stepă. O viață de muncă, de foame, cenușie și întunecoasă".

De la ciobanul comunal la ofițerul destoinic, nimeni nu s-a dat în lături să-l umilească. La ce-i slujeau epoleții, dacă ofițerașii spilcuiți îl luau în rîs, nu pierdeau prilejul să-i arunce în obraz disprețul lor? Da, dar Cojuh, cu voința sa de fier, cu perseverența sa uimitoare învățase meseria. Și acum a pus-o în slujba acestor oameni, tovarășii lui dragi, în slujba cauzei care va face să dispară inegalitățile și abuzurile, în slujba Revoluției. Cojuh nu se impune de la început. El are de înfrînt dușmănia subordonaților care se cred ei îndreptățiți să conducă, disperarea mulțimii epuizate de lipsa de hrană și de oboseală. Nemulțumirile se sting treptat, fiindcă oamenii sezisează la Cojuh devotamentul nețărmurit, bunul simț sănătos, conștiința răspunderii.

Soldații îl respectă pe Cojuh, pentru că știu că este exponentul intereselor obștești. Faptul că el nu trădează niciodată aceste interese îi dă dreptul să dispună de viețile lor, să reprime pornirile de revoltă, să-i supună unei discipline intransigente și dure. Și în conștiința lor este clar că îi vor îndeplini planurile pînă la capăt. Iar Cojuh se simte pe veci legat de ei, căci este convins că sînt gata de orice; însă dacă el ar îndrăzni să le spună: „Băieți întoarceți-vă înapoi la cazaci, la ofițeri" — l-ar ucide într-o singură clipă.

Infrîngînd obstacolele, foamea și boala, eroii lui Serafimovici descoperă peste ele esența luptei, grandoarea cauzei clasei muncitoare. Ei se bat împotriva asupririi, se bat pe viață și pe moarte, revărsîndu-se ca un torent de fier. In această luptă nu mai sînt frați și prieteni, consăteni și cunoscuți, ci exploatați și exploatatori. Iar la capătul bătăliei este altă viață. Despre ea vorbește Cojuh, în cuvinte puține, dar mișcătoare.

Finalul cărții ne apare aureolat de liniștea serii albastre care exprimă pacea, liniștea, seninătatea mult căutată. Și deodată oamenii, purtîndu-și comandantul în triumf, observă că și el are ochii albaștri copilăroși, mari și albaștri ca marea pe lîngă care trecuseră fără să se poată opri. Acum este momentul popasului lung, al răgazului cînd ies la iveală trăsăturile pînă atunci estompate de tensiunea luptei.

Lupta nu a fost zadarnică. Ea a trezit în oameni sentimentul unui țel a cărui frumusețe strălucește în privirile lor cu toate că sînt scheletici și zdrențuiți. Ei nu au străbătut doar drumul lung prin munți și pericole, ci și drumul istoric de la umilința asupritului la demnitatea stăpînilor vieții. „Torentul de fier" reprezintă istoria care se revarsă nestăvilit, măreață, învingătoare.

Sanda Radian

Poetul despre arta literară*)

Mihai Beniuc este unul din acei poeți pentru care critica literară și discuția teoretică asupra artei face parte din necesitățile sale intrinseci, de creator. Liric prin excelență, Beniuc și-a închinat de la început o bună parte din versuri meditării asupra eului său poetic, asupra creației sale și a rosturilor poeziei. Artele poetice, autodefinirile, satirele la adresa poeticelor opuse concepțiilor sale, fac corp cu cea mai intimă confesie lirică a poetului. In poezia noastră nouă, Beniuc a adus adeseori un întreg program artistic, exprimat liric. In asemenea producții poetice se cuprinde și o profundă caracterizare a propriei creații ca parte integrantă a poeziei actuale cît și o încercare de a cristaliza principiile unei poezii realist-socialiste pe baza experienței personale de pionier al acesteia în literatura noastră.

Discuția teoretică propriu-zisă s-a desfășurat însă, în activitatea lui Beniuc, aproape paralel cu creația poetică, deși cea dintîi a rămas, pînă azi, aproape total necunoscută actualilor cititori ai poetului.

Cea mai interesantă contribuție a eseistului și criticului Mihai Beniuc o constituie, în chip firesc, opiniile poetului despre arta literară. Acestea — expuse uneori în eseuri, alteori în cronici literare, comentînd opera altora sau în studii de istorie literară — sînt semnificative pentru concepția poetului despre țelurile și condiția artei, luminînd totodată înțelegerea asupra creației însesi a poetului.

In acest sens trebuie să fie menționat în primul rînd eseul de tinerețe Meșterul Manole, care oferă cheia multor arte poetice ale lui Beniuc și care deschide, de fapt, o serie de elucidări teoretice ale condiției poetice pe care pînă în ziua de astăzi poetul le va urmări.

Acest eseu ia legenda Meșterului Manole ca simbol al sacrificiului de sine al iubitorului de artă pe altarul frumosului. Poetul pornea de la o idee a lui Thomas Mann:

„E o eroare cu ispășire amară să crezi că poți rupe o frunză măcar din cununa de lauri a artei fără să o plătești cu propria viață. Acest adevăr, exprimat undeva de Th. Mann, se aplică în egală măsură tuturor formelor de creație umană. Toate cer pentru realizarea lor jertfirea insului biologic în interes supraindividual".

Deși baza ideologică a eseului scris la începutul lui 1934 nu e încă suficient de clară, dezvăluind influențe idealiste curente, suflul de idei este înalt și emoționează puternic prin noblețea concepției despre artă ca supremă realizare a individului uman, sînge din sîngele acestuia. De altfel poezia din aceeași epocă a lui Beniuc poartă aceleași gînduri, care se vor elucida abia, treptat, pînă la concepția revoluționară marxistă.

Creatorul de artă e văzut ca un exemplar uman menit să ducă mai departe viața (concepută cu majusculă) pe care indivizi comuni o trăiesc în limitele date. „In viața comună — zicea eseistul și poetul — drumul individului e trasat, contribuția lui proprie la formele existente — minimală". Insă „dacă Vieții i-ar ajunge tiparele realizate, omul, neistoric, ar păși în loc, repetîndu-se la infinit". Creatorul de artă (și de cultură în genere) este cel care face „cercul mai larg, concentric cu toate cîte au fost mai înainte". Creatorul acesta este, inevitabil, un Meșter Manole, care „și-a înmormîntat în temelia ei (a operei sale artistice, Biserica-minune) iubirea, viața. Acesta e destinul celor aleși".

Artistul este un soldat al viitorului. „Viitorul trebuie însă cucerit, pas cu pas, cu jertfe de vieți fără număr", căci „Viața cere viață pentru plăzmuirea noilor forme de viață ale culturii".

Aceasta este demonstrația inițială a condiției artei. Artistul face parte dintre acei „cîțiva inși" care „nu se mai împacă cu nici un drum existent și atunci își creează ei un drum nou, neînceput încă de nimeni".

Meșterul creator își îngroapă viața în artă pentru realizarea desăvîrșirii artistice, dar niciodată opera creată nu-l mulțumește deplin. Pentru că după ce a transmis „tot sîngele său operei sale", și „în zidul măreț geme dragostea lui înmormîntată vie", „opera clădită din sînge și suflet îi apare doar un pas stîngaci spre forma care trebuie să vină, mai frumoasă decît toate, și care să răsplătească viața jertfită".

Ideea, în esența ei și încorporată viziunii materialiste despre artă, va rămîne proprie lui Beniuc și poeziei sale. Poetul, la începuturile sale, „asuda sub ploile luminii" și „numai anii săi și-i secera" (vezi poezia Intrare, din 1938). Imaginea continuă ideea eseului și premerge artei viitoare: poetul e pămînt roditor, roada lui, cosită și dăruită cititorului, vlăguiește solul, marcînd cu fiecare an și fiecare recoltă nouă o îmbătrînire (adică poetul își plătește creația cu anii propriei sale vieți). Viziunea dramatică, asupra secerării propriei vieți e aceeași ca în Meșterul Manole. Se poate însă vorbi, îndreptățit, aici, și despre viziunea virtuală a unei vieți care, redusă cu fiecare recoltă, poate fi din nou îmbogățită prin îmbogățirea neîncetată a solului din care se trage. De la Copacul de strajă, puțin ulterior, sensul acesta va fi mereu reluat de către poet pînă la accepția calitativ superioară din Mărul de lîngă drum, care se dăruiește mereu dar rodește în fiecare an tot mai bogat. Ideea inițială, a Meșterului care și-a transmis tot sîngele său operei sale, rămîne mereu prezentă și o poezie recentă proclamă creația „sînge din sîngele meu".

Iar aspirația spre absolut a artei s-a integrat, mai tîrziu, în aspirația generală spre visul de aur al omenirii: „Poezia — scria Beniuc într-un „caiet al poetului" din 1949 — însamnă pe copacii din pădurea vieții drumul către acel absolut, indispensabil sufletului omenesc, despre care vorbește Vladimir Ilici Lenin prevestind perioada comunismului... Aceste semne — încrestături ale poeziei, sînt ca flăcările pe comori: ele se văd, comoara trebuie căutată..."

Pornind de la o asemenea concepție despre condiția creației artistice și despre înălțimea țelurilor ei, poetica lui Beniuc trebuie să fie definită din punct de vedere al concepției despre conținutul artei, despre rosturile ei sociale. In privința aceasta, nu numai luările actuale de cuvînt, de pe pozițiile realismului socialist, și nu numai programele lirice din trecut și de azi, dar și unele considerații critice din tinerețe sînt grăitoare. Indeosebi comentariul critic asupra unor opere epice, romanești, a prilejuit poetului posibilitatea fermei situări de partea realismului. Liricul Beniuc opta, în ceea ce privește genurile narative, pentru un realism obiectiv, împotriva impresionismului, ca și a naturalismului. Inclinația lui era pentru acei maeștri ai scrisului (Th. Mann sau Dostoievski) care „își studiază eroii întocmai cum un savant studiază, să zicem, mișcările unui paramaecium sub microscop". El aprecia pasiunea „de a prinde exact dinamica sufletească a materialului uman sub observație", accepta să-i surprinzi pe scriitori „zîmbind ironic sau indulgent, altădată compătimind sau simpatizînd", dar cerea ca totdeauna să se mențină „distanța obligatorie între ei și lumea pe care o plăsmuiesc, lăsînd-o să se desfășoare, ca universul, conform legilor inerente". Criticul se punea imediat în gardă împotriva naturalismului, precizînd că „această atitudine a lor însă nu trebuie confundată cu un ieftin realism fotografic". El aplauda faptul că romanele bazate pe atitudinea arătată „pot fi, în analiza ultimă, prin răsunetul ce-l provoacă în cititori, splendide pledoarii pentru om".

Necesitatea interpretării vieții fusese subliniată de Beniuc încă într-o recenzie din perioada începuturilor sale, din 1934 (v., în volum, I. Peltz: Calea Văcărești). „Viața trăită, așa cum e, și redarea ei, ca atare, nu reprezintă încă o valoare artistică. Arta începe acolo unde începem să interpretăm, explicit sau implicit, viața..."

Cronicarul literar al „Țării Noui" îndemna către o literatură de probleme, ancorate în realitate și descifrînd esențialul din conjectural.

Care sînt problemele care există și trebuie să fie puse se vădea încă în perioada începuturilor, în ciuda neclarificării depline ideologice și politice, într-o recenzie din 1934 (v., în volum, Luca Gheorghiade: A doua viață a lui Șerban Varu) își exprimă dorința de a vedea o carte care, „să aterizeze" în „romanul social, și anume în acea clasă atît de puțin aprofundată la noi, pînă acum, de scriitori — muncitorimea". El își arată regretul că autorul recenzat părăsește „acest domeniu atît de frămîntat de probleme", „din care nu poți ieși decît cu revoltă împotriva ordinei impuse", tocmai cînd „ai fi dorit parcă să vezi atacată problema clasei proletare".

Lirica lui Beniuc afirma necesitatea unei atitudini militante, iar critica sa, care cerea prozatorilor punerea problemelor sociale contemporane, cerea poeților să depășească faza contemplării pentru a o cuceri pe aceea a luptei.

După eliberarea patriei, concepțiile despre artă și despre misiunea artistului se întregesc și se clarifică, în condițiile prielnice elucidării ideologice create de victoria istorică a clasei muncitoare.

Incă din primele luni de după 23 August, în octombrie, Mihai Beniuc preciza, pentru etapa respectivă, funcțiunea socială a scriitorului Exigențele erau ale momentului cînd esențială era formarea unui front al creatorilor în lupta pentru schimbarea generală a orientării politice după înfrîngerea fascismului.

„Prin rotația de 180° a politicii externe romînești, realizate la 23 August 1944, — scria Beniuc — s-a dat lovitura de moarte epocii de confuzionism general, în care ne-am zbătut vreo cincisprezece ani. Perioada ce urmează trebuie să fie una de limpezire a minților, pentru a vindeca poporul nostru de gesturile care erau cît pe-aci să-l ducă la sinucidere. In această perioadă rolul scriitorului poate deveni covîrșitor, dacă el își înțelege misiunea".

Chestiunea principală este aceea a antrenării scriitorului în acțiunea socială înnoitoare. De-aici: „trebuie dinamitat întîi turnul de fildeș. Dacă vrem să fim ceea ce trebuie să fim nu mai putem privi realitatea prin gaura cheii sau prin geamuri colorate". Intr-adevăr, Beniuc apăsase unde trebuie în etapa în care reacțiunea ideologică se pregătea să proclame „crizismul" și să recomande ca remediu răsuflata teorie a „artei pure".

A doua chestiune hotărîtoare a momentului era elaborarea unei poziții teoretice lucide și eficiente în ceea ce privește reconsiderarea valorilor trecutului apropiat. Trebuia dezrădăcinat răul sădit ani de zile, prevenindu-se în același timp stîngismul negării totale a creației anterioare eliberării. Trebuiau să fie atrase pe un făgaș nou forțele creatoare autentice, detașînd net grîul de neghină.

In această privință, pagina scrisă de Beniuc în octombrie 1944 poate fi și azi privită ca o contribuție memorabilă. Poziția era limpede:

„Nu vom arunca peste bord tot ceea ce a produs pînă ieri scrisul romînesc. Aceasta ar egala inconștiența.

Dar vom combate fără cruțare toată acea parte a literaturii romînești care a produs sau a contribuit la confuzionismul ultimelor decenii în deosebi".

De pe această poziție ofensiva era îndreptată în principal împotriva gîndirismului, denunțat ca sursă a legionarismului și premergător ideologic al războiului antisovietic.

In anii construirii socialismului, Mihai Beniuc, poetul, a slujit în același timp progresul literaturii noi, și prin cuvîntul său teoretic, și prin mărturiile sale estetice, și prin studiile sale de istorie literară. In mare, publicistica lui literară a militat în anii din urmă în două direcții care au continuat poziția sa din 1944 și dinainte pe treapta superioară a integrării în lupta organizată a partidului clasei muncitoare ajuns forța conducătoare a statului. Ne referim la lupta pentru dezvoltarea realismului socialist și la consolidarea funcției cetățenești a scriitorului prin însușirea fermă a spiritului de partid. Ne referim, pe de altă parte, la lupta pentru prevenirea și combaterea unor devieri stîngiste, dogmatice și îndeosebi proletcultiste, de negare sau diminuare nedreaptă a moștenirii literare clasice.

Sînt cunoscute și e de prisos insistarea asupra numeroaselor articole și luări de cuvînt prin care Beniuc a militat pentru spiritul de partid și îndrumarea de către partid a literaturii, pentru apărarea și consolidarea realismului socialist, pentru înțelegerea justă și eficientă a valorilor literaturii sovietice. Se poate spune că n-a existat campanie ideologică a partidului nostru pe care Beniuc să n-o fi sprijinit prompt și energic, nu numai prin versuri combatante, ci și prin articole și eseuri.

Indeosebi spre dezvoltarea noii noastre poezii s-au îndreptat eforturile propagandiste și agitatoare ale criticului Beniuc în anii de după eliberare. E vorba de articole subliniind noul în poezia actuală (chiar dacă uneori scara valorilor a fost eronat stabilită în patima promovării unei poetice revoluționare), sau reliefînd, constructiv, unele piedici în calea progresului artistic contemporan; e vorba apoi despre rapoartele și cuvîntările primului secretar al Uniunii Scriitorilor, consacrate cu întîietate poeziei (și trebuie menționat, aici, unul din primele semnale de alarmă împotriva proletcultismului, condamnat de partid); e vorba, în fine, de participarea poetului la lupta de opinii, și mai ales de masiva sa contribuție în cadrul discuției despre poezie organizată acum cîțiva ani de „Gazeta literară".

Beniuc este unul din puținii poeți, care, ajuns la maturitate artistică și la recunoașterea unanimă, nu pregetă să acorde timp îndelungat activității de cercetare științifică, dînd la iveală, nu doar articole festive, ci studii serioase de istorie literară (vezi cele despre viața și opera lui Caragiale, despre izvoarele folclorice la Eminescu, despre Coșbuc și, recent, despre Octavian Goga, implicit prima reconsiderare marxistă a acestui poet compromis de politician). Această parte a scrierilor lui Beniuc continuă vechea sa pasiune critică, în urma căreia au rămas interpretări inteligente și sugestive asupra literaturii romîne (îndeosebi asupra poeților: Arghezi, Bacovia, Zaharia Stancu etc.). Omagiul pe care Beniuc i l-a adus într-un articol recent maestrului Sadoveanu la primăvara celor 75 de ani ai săi, continuă tradiția celor scrise înainte cu ani, cu prilejul apariției primului volum din „Opere".

Savin Bratu

*) Fragmente din prefața la volumul „Meșterul Manole" de Mihai Beniuc.

MIHAI BENIUC A ÎMPLINIT 50 DE ANI

Toboşarul timpurilor noi

Nimenea nu ştie pînă mîne
Ce se mai alege şi din noi —
Fost-am totuşi eu şi voi rămîne
Toboşarul timpurilor noi.

Cîntecele mele de pierzanie
Prevesteau demult acest război —
Eu eram în mîndra Transilvanie
Toboşarul timpurilor noi.

'Am venit pe malul Dîmboviţei
Să sădesc maci roşii în noroi —

Roşii maci pe malul Dîmboviţei,
Toboşar al timpurilor noi.

Iată azi, cu mii de cai putere,
Timpuri noi s-anunţă pentru noi,
Eu voi fi — se cere, nu se cere —
Toboşarul timpurilor noi.

Zina mea deprinsă cu tristeţi
Pune peste jale nou altoi;
Bucurii să cînţi ai să te-nveţi,
Toboşar al timpurilor noi!

Fie cum ne-o fi de-acum norocul
— N-am purtat trifoi cu patru foi —
Lumea veche, las' s-o arză focul,
Toboşar al timpurilor noi.

Nimenea nu ştie pînă mîne
Ce s-o mai alege şi din noi —
Fost-am totuşi eu şi voi rămîne
Toboşar al timpurilor noi.

București, 3 septembrie 1944.

(Din „Un om aşteaptă răsăritul")

Mărul de lîngă drum

Sînt măr de lîngă drum şi fără gard.
La mine-n ramuri poame roşii ard.
Drumeţule, să iei fără sfială,
Căci n-ai să dai la nimeni socoteală.
Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulţam,
Adu-l ţărînei ce sub mine-o am,
E ţara ce pe sînul ei ne ţine,
Hrănindu-ne, pe tine şi pe mine.

Cînd se-ncălzeşte-n primăveri sub soare,
In mine simt puzderie de floare,
Iar vara, adăpat din sucu-i sfînt,
Cu crengile mă-ndoi pînă-n pămînt,
In semn de prea adîncă plecăciune,
De tot ce-aş vrea să-i spun şi nu ştiu spune.
In toamnă, cînd pe creangă măr de măru-i
La pămînteni cu dragoste mă dărui.
Cînd au pornit podoabele-mi să cadă
Şi vine blana groasă de zăpadă,
Eu strîng vîrtos în rădăcini pămîntul
Să nu mă smulgă din temeiuri vîntul.
Şi an de an mi-i rodul mai bogat,
Şi an de an mai gata sînt de dat.

Mi-s dragi copiii legănaţi în ramuri,
La gît cu mici bucăţi din sfinte flamuri.
Şi dragi îmi sînt şi fetele fecioare
Umblînd prin crengi cu dalbele picioare,
Cu poala şi cu sînul plin de mere,
Rizînd îmbujorate de plăcere.

Atunci mai uit pe-aceia care-au dat
Cu pietre-n rămurişul meu rotat,
Şi-mi amintesc cum astă-primăvară
Lîngă tulpina-mi doi se sărutară,
Iar la plecare, el cu bucurie
Şi-a pus cîntînd o floare-n pălărie.

Sînt măr de lîngă drum şi fără gard.
La mine-n ramuri poame roşii ard.
Drumeţule, să iei fără sfială,
Că n-ai să dai la nimeni socoteală.
Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulţam,
Adu-l ţărînei ce sub mine-o am.
E ţara ce pe sînul ei ne ţine,
Hrănindu-ne, pe tine şi pe mine.

(Din „Mărul de lîngă drum")

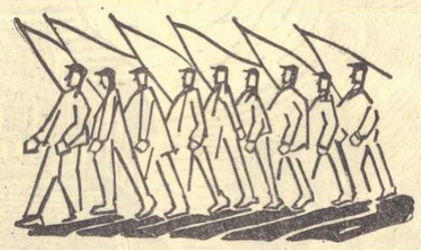

Am iubit...

'Am iubit străbunul jaleş
Şi-alte lucruri autohtone.
Dar privii cu ochii galeşi
Crizanteme, anemone.

Ah, şi n-am rămas la şcoală
Cu examene nedate,
Şi-nvăţai (n-o spun cu fală)
Carte şi-n străinătate!

In zadar se-ncruntă sombre
Mutre acre băştinaşe,
Nici pe Marele Octombre
Nu-l crescurăm noi din faşe.

Iar de azi cîntăm subt steagul
Leninistei biruinţe,
E că noi trecurăm pragul
Erei peste suferinţe,
Nu cu mici trufii bizare,
Ci-nfrăţiţi cu cei ce sînt
Fruntea lumii proletare
Şi-a dreptăţii pe pămînt.

1957

N-am putut să cînt în cîntec

N-am putut să cînt în cîntec
Nici porc negru, nici şerpoaică,
Nici popă cu brîu pe pîntec,
Nici fată de boieroaică.

Dragă mi-i numai pădurea
Cînd întinereşte-n Mai,
Şi din cînd în cînd săcurea,
Cînd izbeşte-n putregai.

București, 1949. *(Din „Steaguri")*

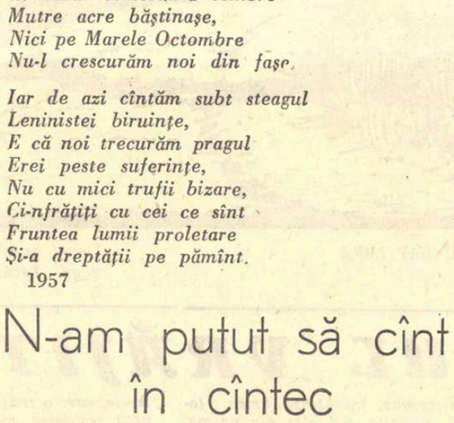

Poezia lui Mihai Beniuc s-a născut în văile munţilor Apuseni: „Am coborît din munţi şi bolovani / Legendele lui Horia-mi curg în sînge / In doina mea Ardealul plînge / Şi cer dreptate două mii de ani"; a fost botezată în apele Crişului cel cu „ocolit umblet" şi „apa tulburată ca un suflet"; şi a avut naşi pe Moţi, cea mai năpăstuită populaţie din vechea Romînie. Frămîntată din materii prime atît de dure ca natura locală, suferinţa seculară a ţărănimii şi trecutul de luptă al poporului său — trecut pe jumătate istoric, pe jumătate legendar —, inspiraţia lui Mihai Beniuc este mereu folclorică, socială, aspră ca bolovanii rostogoliţi de pe crestele Apusenilor, — cum singur a spus-o.

Mihai Beniuc e profetic fără a fi discursiv, simbolic fără a fi convenţional, tradiţional fără a fi tradiţionalist, deci şi modern fără a fi modernist, lacom de viaţă dar neîncetînd să se întrebe despre moarte, înfipt în pămînt ca rădăcina (pe care o şi cîntă) dar cu privirea îndreptată spre azur şi stele, crîncen ca un haiduc, crud cu tot ce se împotriveşte noului dar străbătut la răstimpuri de nostalgia după satul de unde a pornit, după copilărie şi colindarea fără ţel, — Mihai Beniuc este un amestec de alcooluri. E cînd luptător impetuos ca armăsarul din baladele populare care „mănîncă jăratec", cînd îndrăgostit ca un adolescent, cînd soţ melancolic, cînd tenace ca un grădinar care smulge buruienile ce-i năpădesc ogorul, cînd înţelept şi şiret ca un ţăran bătrîn, dînd concomitent impresia energică de tradiţional şi de contemporan. Imperechind conştiinţa cetăţenească cu cea individuală; liric al lui „noi" şi al „eului", al solidarităţii cu obştea şi al orgoliului în sensul whitmanian şi maiakovskian, Mihai Beniuc este mereu în fruntea bătăliei pentru socialism şi e fecund ca planta care răsare în fiecare an.

In ultimul volum „Inima bătrînului Vezuv" el se socoteşte un vulcan, gata oricînd să erupă. Şi e un vulcan ciudat, vulcan care lasă odată cu lava cristale neaşteptate.

Mihail Petroveanu

DECORAREA POETULUI MIHAI BENIUC

Prezidiul Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne a emis un Decret prin care se conferă Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne" clasa II-a poetului Mihai Beniuc cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la naştere, pentru merite deosebite în domeniul creaţiei literare.

Meliţa

Tóată vara, toată toamna latră
Meliţa,meliţa.
Cad puzderii cînepile verii,
Cînepile toamnei cad puzderii
Cum le muşcă îndîrjit şi latră
Meliţa, meliţa.

Vrafuri albe — oase — împresoară
Meliţa, meliţa.
Iară ea, flămîndă, mîncă, mîncă...
Meliţo, mai vrei? — Mai adă încă!
Vrafuri albe — oase — împresoară
Meliţa, meliţa.

Iarna doar mai tace cît mai tace
Meliţa, meliţa
Dar acuma iat-o iar la soare
Meliţa de cînepi tocătoare.
Incă tace. Oare cît mai tace?
Meliţa, meliţa.

Un fior prin cîmpuri se strecoară
Meliţa, meliţa.
Tinerele fire de verdeaţă
Cresc superbe, pline de vieaţă.
Dar prin cîmp fiorul se strecoară:
Meliţa, meliţa...

București, 1942.

(Din „Poezii")

Toamnă

Iubita mea, iubita mea,
Atîta frunză e pe jos
De parcă stea e lîngă stea
Cînd e senin şi e frumos

Şi totuşi ceru-i cenuşiu,
Nu te uita la tîmpla mea,
Şi-adesea mîna-mi stă cînd scriu
Pe foaie ca o frunză grea.

Culege-o tu şi ţine-o strîns
La inimă să-i fie cald —
Cocorii astă noapte-au plîns
Prin cerul rece şi înalt.

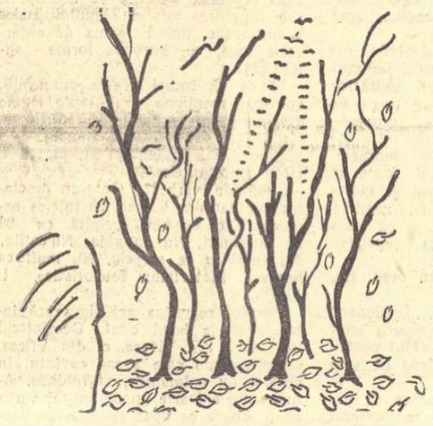

Seara de 1 Mai la Pekin

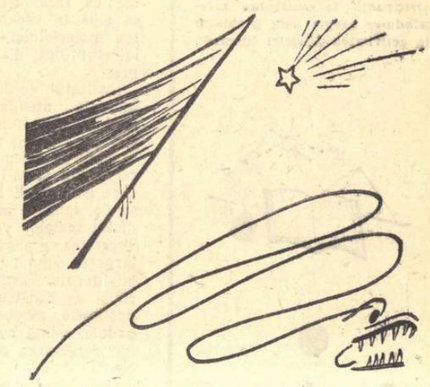

Pekin. Tien An Men. E seară
E-ntîia zi de Mai şi-i primăvară.
Orchestrele coboară şi s-aruncă
Neîntrerupt ca zumzetul în luncă.
Flori omeneşti cu ochii de migdală
S-aşează ori dansează ori se scoală,
Pîndind să-nceapă jocul de lumină
Cum numai tu ştii să-l desfăşuri, Chină!
Pornesc bubuiturile adînci
De parcă se dărîmă munţi de stînci
Şi dintr-odată zgomotul se schimbă
Şi cîntă, cîntă pe-a luminii limbă
In forme jucăuşe şi-n culori
De bucuria voastră, muncitori!
Se-ncheagă reflectoarele-n cupolă
Din colorate grinzi de curcubee
Şi-n timp ce-auzi jos muzici ca-n gondolă
Văzduhu-ntreg începe să scînteie,
Se-nalţă uriaşele agave
Cu flori de foc şi cu tulpini de fum
Ori stele ce se scutură bolnave
Albastre, roşii, verzi şi pier în scrum.
Şi cerul a rămas ca de velur
Subt magica cupolă dimprejur,
Doar florile agavelor coboară
In zveltă, caldă volbură uşoară,
Cînd printre ele, iată, se avîntă
Şerpi roşii, sprinteni, cu mişcare frîntă
De fine arabescuri şi se-ndoaie
Cu trupurile suple de văpaie.
Un vis e fiecare, o fantasmă!
Dar capul se izbi-n catapeteasmă
Şi aplecaţi stau şerpii faţă-n faţă
Cu-agavele ce cad şi se răsfaţă.
Şi nu scot limbi sîsîitoare şerpii
Ci capul spart s-a revărsat în jerbe,
Bucheta de garoafe, snopi de grîu,
Bujori şi galbeni trandafiri — un rîu,
Tufişuri de metal ce s-au aprins,
Copaci pe care stelele au nins,
Aştri-nmulţiţi pe loc prin diviziune,
Ca din pămînt un fulger, o viziune
Balaurul cu gura de jăratic,
Bolidul care zboară singuratic,
O stea-n cinci colţuri căutîndu-şi steag,
Un zmeu cu trup de foc umblînd pribeag,
Cînd dedesubt fîntîni arteziene
Aruncă nestemate, fluturi, pene
Şi cîte-un strop mai mare şi mai rar
De minunat mărgăritar.
In aer fumu-ntr-una se-nfiripă
In forme noi în fiecare clipă,
E fund de mare parcă de coral,
Cu firmituri de stele-n orice val,
Ori cîte cu-un luceafăr ce se lasă
In jos, tîrîndu-şi trena de mătasă.
Trec porumbeii ameţiţi în zbor.
Unde-o mai fi şi porumbarul lor?
Şi năucit un liliac irumpe
Din norii de metal şi pietre scumpe.
Dar iată vraja s-a oprit deodată
Cupola se destramă sfîşiată,
Se liniştesc porumbii, se aud,
Prin seara calmă, prin văzduhul ud,
Cum gînguresc şi mişcă din aripi.
Doar reflectoarele, giganţi polipi,
Mai pipăie prin spaţii, printre stele,
Să cate minunatul joc de iele.
Nu mai căutaţi, că jocul de lumină,
I-alături îngheţat într-o grădină
Şi-o pipăie cu ochii, luminoasă
De bucuria vieţii-ntreaga masă,
Grădina-i după zidul tău, palat,
Al celor ce-au împărăţit în China.
Ci azi poporul însuşi e-mpărat
Şi pentru el a dănţuit lumina.

1957

DESPRE CER ŞI PĂMÎNT

(Urmare din pag. 1)

„Tot colbul cerului se-ncurcă
Prin uriaşul meu penet" („Vulturul de foc")

Cînd omul trece prin cer, cu sania, „tăria" se zguduie

„Şi zboară-n ţăndări stele şi comete!"
(„Cu sania fără clopoţei").

Doar cometa se bucură de simpatia poetului care simbolizează prin ea răzvrătirea, derogarea ironică de la sfintele legi ale societăţii burgheze. Psihologia cometei e făcută în poezia „Steaua cu coadă": dumnezeu inspectează, ca un moşier, lanul de stele: „Insă, dintr-un haos lăturalnic" apare o cometă:

„— Dar tu, blestemato, cine eşti?
Se răsteşte crunt la ea Preabunul.
Ea se-ntoarce scurt de la cereşti,
Desfăcîndu-şi coada ca păunul".

Cometa semnifică deci ceva care nu se încadrează în regula burgheză, revolta, protestul:

„Ca o cometă pe bolta stelelor fixe
Am rătăcit printre semeni" (Poveste)

„Bolizi fulgerători,
Prevestitoare comete
Vom trece pe zărîle timpului".
(„Poeţilor tineri")

Această semnificaţie se vădeşte şi din faptul că, pe măsură ce poezia sa trece de la revolta spontană la spiritul revoluţionar, cometa dispare total de pe firmamentul poeziei lui Beniuc.

Un loc aparte îl ocupă în poezia lui Beniuc, marea sursă de energie şi viaţă, soarele. Nu numai că soarele nu e redus şi minimalizat, dar se poate spune că poezia lui Beniuc e solară. E o poezie în care soarele, lumina, flacăra, luptă cu noaptea, întunericul, ca simboluri ale opoziţiei viaţă-moarte, energie-inerţie. Beniuc e un poet apolinic. Intr-un ansamblu de poezie mistică, în care omul apărea dominat, strivit de forţele supranaturale şi naturale, Mihai Beniuc a reacţionat printr-o poezie care exaltă forţa omului. Omul e stăpîn pe pămînt ca şi în ceruri.

★

Am dat cîteva exemple din care reiese atitudinea lui Beniuc faţă de cer şi cosmos. Să ne întoarcem acum pe planeta noastră şi să urmărim tot pe text atitudinea poetului faţă de pămînt, lut, ogor, ţarină etc.

Spuneam că vechea contradicţie pămînt-cer este rezolvată de Mihai Beniuc, încă de la început, într-un fel hotărît şi original, într-o poezie pe drept cuvînt celebră, „Aicea printre Ardeleni":

„Mi-am ridicat privirile spre cer,
Dar nu-mi spune nimic mătreaţa lui de stele,
Nici luna îustruită ca tingirea.
Imi pun în schimb urechea pe inima ţării,
Şi-aud bătăi neregulate prin gemetele surde...
Freamătă pădurea romînească,
Ca-n preajma vijeliei!"

E semnificativ că în timp ce se tratează cele cereşti cu atîta dispreţ, grandiosul e realizat pe pămînt:

„Ai! ce s-or mişca-ntr-o bună zi
Munţii Apuseni,
Ce s-or urni din loc, ca urieşii!"

Cu alt prilej, spuneam că în poezia lui Mihai Beniuc ,ca şi în folclor, munţii şi codrul simbolizează forţa şi permanenţa poporului. Beniuc nu ghiceşte viitorul în stele, ci îl descifrează din vuietul pădurii romîneşti sau îl deslueşte cu urechea pe inima ţării, pe pămînt:

„Eu însă-aud ,în noaptea ce se lasă,
Şuier de piatră pe tăiş de coasă..."

Această poezie, scrisă în 1935, e o poezie-cheie pentru opera lui Beniuc, anterioară eliberării. Poet al energiei revoluţionare a poporului nostru, el e un evocator al acestui pămînt care sintetizează cîteva semnificaţii: ogorul muncit cu trudă secole, pămîntul ce ne hrăneşte, glia în care odihnesc osemintele celor ce au căzut pentru dreptate: „E ţara ce pe sînul ei ne ţine, / Hrănindu-ne pe tine şi pe mine" („Mărul de lîngă drum"). „Huma vieţii" e izvor de energie fecundată de furtuni („Intrare"), e pămîntul ce ne dă hrana:

„Sub talpă glia înfierbîntată arde",
„Imi vine să mă culc pe lutui reavăn
Şi să ascult cum lanurile cresc
Bogate din ogorul romînesc".
(„In trupul livezii").

Ţăranii sînt „cei ce scurmă glia" („E slobod să mai cînt..."), poetul însuşi e un ţăran ce ară „ţarina prezentului" („Tot una-mi este...") pune „plugu-n brazda sfîntă" („Piepţiş"), „înmormînteză fără cruci sub brazdă" „O lume putredă ce moare". („Ah, poezia") şi logodeşte glia cu tractorul („1 Mai 1950"). Poetul sărută cu buze arse huma („Despărţire de o garoafă roşie"), fiindcă „Sudoarea moaie brazda şi-o îngroaşă" („Letopiseţ"). Pămîntul e legătura cu viaţa, cu poporul, izvor de energie pentru luptători: „Dar eu jos în lut / Am prins rădăcină" („Sînt copacul străjă"). Iarna, în primejdie, strînge vîrtos, din rădăcini, pămîntul („Mărul de lîngă drum"). Indemnul la luptă al partidului: „Cuvinte pline de viaţă / Ca din pămînt în pom o sevă!" („Grivita"—III—29) Cînd are de luat o hotărîre grea, poetul se sfătuieşte cu cîmpul romînesc, mod metafizic de a spune că ascultă glasul poporului şi învăţămintele istoriei.

Cîmpul romînesc e
„Luminat de flacăra albastră
A celor prăvăliţi în hău,
Pe-acest pămînt,
Pentru dreptate!" („Cîmp romînesc")

Ca în „Poeţilor tineri" sau în „Aicea printre Ardeleni", pune urechea la pămînt:

„M-aplec înfrigurat peste ţărînă
Şi caut rădăcinile ascunse". („Cîmp romînesc").

El ştie rău

„Ce macină şi roade vatra
Acestui urgisit Ardeal." („Oraşul pierdut")

E duşmanul de veacuri, exploatatorul, asupritorul, împotriva căruia au luptat generaţii de viteji ce au udat cu sînge pămîntul („Chivără Roşie", „Balada anului 1933"). Acest pămînt pe care au luptat şi în care s-au topit luptătorii, poetul îl iubeşte:

„Pămînt cu slove sîngerate,
Cu buze arse te sărut," („Grivita" VIII. 76)

El cinsteşte revoluţionarul căzut în lupta de clasă:

„Ci din cenuşa noastră risipită
Va înflori fericirea viitorului"
(„Poeţilor tineri")

Am vrut să exemplificăm faptul că aceste idei nu apar incidental în poezia lui Beniuc, în anumite, doar, perioade ale creaţiei sale; de aceea, fără să epuizăm deloc citatele, am demonstrat că e vorba de o preocupare permanentă, de o iubire statornică pentru patrie şi popor.

Patriotismul lui Beniuc nu e retoric şi ostentativ, ci ţesut în timp în întreaga sa operă. Unul din aspectele patriotismului beniucian este lauda pămîntului, izvor de viaţă, permanentă sursă de energie, loc al luptelor seculare pentru dreptate şi libertate. In dialogul dintre cer şi pămînt, Mihai Beniuc exaltă forţa omului, energia lui revoluţionară în războiul de clasă, capacitatea lui de a supune natura şi cosmosul într-o lume dreaptă, liberă şi demnă.

Paul Georgescu

„Eu sînt trimisul timpurilor noi
Ieşit din rînd cu cei ce scurmă glia"
M. BENIUC

Profil

O, veacul meu cu ochii reflectoare,
Cu nasul tun, cu gura un infern
Din care bombe peste noi se cern
Cînd o să-ţi punem botniţă noi oare?

(O voce-mi spune: Botniţă la veac?
Mai bine temniţi, lanţuri şi cătuşe
A celor care sînge vor, cenuşe,
Şi-n veci bogat stăpîn peste sărac!)

6.X.57.

Ilustraţii de IULIAN OLARIU

NOTE

Intîlnire cu cititorii

In seara zilei de 15 noiembrie a avut loc, în sala de festivități a Căminului cultural „Gh. Vasilescu-Vasia" întîlnirea unui grup de redactori de la „Gazeta literară" cu cititorii din raionul 1 Mai. S-au împărtășit ascultătorilor aspecte din munca redacțională. Au urmat discuții, participanții la consfătuire interesîndu-se asupra unor probleme din activitatea „Gazetei literare".

O scrisoare extraordinară

In după-amiaza în care prima soție a lui Upton Sinclair, Meta, părăsi pentru totdeauna, prin divorț, casa scriitorului, acesta începe să redacteze către bunul său prieten Gaylord Wilshire — editorul lui Wilshire's Magazine", *publicație socialistă de mare popularitate* — „una din cele mai extraordinare scrisori din cîte fuseseră vreodată scrise pe lume..."

Voluminoasa epistolă propunea într-adevăr o prea puțin obișnuită tranzacție comercială, între Upton Sinclair și Gaylord Wilshire.

Primul se considera ratat la vîrsta de 30 de ani pentru că, în goană după bani, el nu realizase pînă la 28 iunie 1909 — data acestei scrisori — nimic din marile lui planuri literare.

Cît despre al doilea contractant al propunerii, — Gaylord Wilshire, — el ar fi fost supranumit „socialistul milionar", deținătorul unui important pachet de acțiuni la minele de aur din Guyana engleză și California. Acesta aștepta să devină de pe o zi pe alta posesorul unei averi fabuloase, pe care avea să o pună în întregime în serviciul propagandei socialiste, prin cumpărarea, de pildă, a unui ziar etc. etc.

Acestea fiind dispozițiile lui G. Wilshire ciudata propunere făcută se găsea în întregime exprimată în următoarele șase cuvinte: „CUMPARA-MA MAI BINE PE MINE!"

„Vreau să fiu liber de griji bănești — de cele ce vin pe urmele sărăciei, ca și de cele pe care le aduce cu sine averea — scria atunci Upton Sinclair. Nu mai vreau să negociez operele mele cu oameni de afaceri. Nu mai vreau să fac din viziunea mea obiect de speculație financiară. Nu mai vreau să-mi retușez opera după gustul publicului. Nu mai vreau să scriu avînd înaintea ochilor spectrul bătrîneței, al decrepitudinii și al bolii... Vreau să fiu liber de a dărui întreaga mea atenție unei singure îndeletniciri, aceea de a produce cea mai înaltă operă de care sînt capabil, pentru unicul public pe care-l simt în stare să mă înțeleagă".

Iată puternicul deziderat care l-a împins pe Upton Sinclair să scrie bunului său prieten G. Wilshire, propunîndu-i să devină patronul și editorul său în următoarele condiții: Wilshire va asigura scriitorului un venit anual fix, el însuși căpătînd în schimb drepturi depline asupra scrierilor lui Upton Sinclair, pe care le va exploata în beneficiul mișcării socialiste. Intregul surplus obținut, după acoperirea pensiei anuale a scriitorului, va fi folosit pentru necesitățile propagandei socialiste.

„Nu mă interesează faptul că nu vei putea edita cărțile mele în actualul număr de exemplare... Vreau să sfîrșesc cu indecenta și senzaționala publicitate, pe care editorii au dezlănțuit-o pînă acum în jurul operei mele și la care nu m-am împotrivit din nevoie de bani. Vreau să prezint publicului cărțile mele drept ceea ce sînt și să las cititorul să vină spre ele la ceasul potrivit... Tu ești omul propagandei: gîndește-te ce răsunet va avea fiecare pas în această direcție... Și încă ceva: publică scrisoarea aceasta în „Wilshire's Magazine": o să agite problema muncitorului intelectual în lumea capitalistă, o să fie „bomba" magazinului, o să asigure publicitatea primelor mele cărți, care vor apare după noul sistem..."

★

Howard H. Quint (de la Universitatea din Carolina de Sud) care cu asentimentul scriitorului a publicat „extraordinara scrisoare" în revista „American Literature" (mai 1957) furnizează în încheiere următoarele date: Gaylord Wilshire — care după afirmațiile lui H. Quint era realmente în întregime devotat cauzei socialismului — n-a răspuns totuși niciodată acestei scrisori.

„Wilshire's Magazine" n-a publicat niciodată această scrisoare, nici în întregime, nici parțial. Este probabil că de la bun început, atît inițiatorul propunerii, cît și destinatarul scrisorii, și-au dat seama că realizarea unei asemenea tranzacții rămînea, în acea formulă, și în anul 1909, de domeniul utopiei!

V. F.

DICȚIONARUL LIMBII ROMÎNE

(Urmare din pag. 1)

Firește că un asemenea plan reclamă o vastă muncă premergătoare, și Institutul de lingvistică a început să fie preocupat de pregătirea celor mai bune condiții de elaborare. Sînt convins că nu există printre lingviștii noștri vreunul care să nu-și dea seama că fără această pregătire, care să aibă în vedere nu numai strîngerea materialului, dar și interpretarea lui științifică, dicționarul riscă să dea greș.

Institutul de lingvistică trebuie să-și îndrepte atenția în sensul inițierii unui număr cît mai mare de cercetători ai istoriei vocabularului nostru, capabili să culeagă materialul cu discernămînt și să-l analizeze cu pătrundere istorică. E bine că în acest scop se dă acum o mai mare atenție studiului textelor vechi, că se adîncește cercetarea graiurilor regionale, că se lărgește cîmpul de investigație a limbii literare. Contactul direct cu materialul de construcție îmbogățește cunoștințele, ascute spiritul critic și îngăduie, odată cu cuprinderea faptelor, rezolvarea celor mai dificile probleme.

Pentru ca munca de elaborare să dea cît mai bune rezultate, ar trebui să ne gîndim mereu că de calitatea materialului folosit depinde soarta dicționarului. Și pentru că am motive să mă îndoiesc de calitatea materialului strîns altădată de primii redactori ai dicționarului limbii romîne, consider că ar fi primejdios să se pornească la redactarea dicționarului pe baza acestui material, — așa cum preconizează unii.

Pentru a da o cît de vagă idee despre valoarea îndoielnică a materialului în discuție, voi cita, fie din vechiul „Dicționar al limbii romîne", fie din manuscrisele și fișele încă neutilizate, cîteva mostre.

Iată, de exemplu, cum e falsificat un pasaj din „Istoria ieroglifică" a lui D. Cantemir:

Hameleon, plin de duhul răutății și îmflat de vîntul fărălegii, cu mare bucurie din vîrful muntelui, nu numai cu picioarele vicleniii alerga, ce și cu aripili diavolii zbura (Ist. ier., p. 295) e transformat în:

Hameleon cu atita agerie slobozindu-se... din vîrful muntelui, nu numai cu picioarele... alerga, ce și cu aripile zbura (Dict. l. rom., sub agerie).

Explicația acestei bizare transformări, care face textul ininteligibil, stă în faptul că redactorul a combinat fragmentul dintîi cu altul care sună așa:

Așia dară el, cu atita agerie slobozindu-se, întîi la Crocodil,... apoi la Dulăi alerga (p. 295).

In vechiul „Dicționar al limbii romîne" nu figurează cuvîntul **îndîrzni** (îndîrznire), dublet al lui **îndrăzni**. Chiar atunci cînd trece pe lîngă el, redactorul nu-l citează sub forma aceasta. Faptul se datorește unei interpretări greșite a grafiei **îndrăzni**, care în scrierea cu chirilice poate să reproducă rostirile **îndrăzni** și **îndîrzni**. Pentru Varlaam fiind valabilă situația din urmă, citatul de pe foaia 192 a „Cazaniei" trebuia reprodus astfel:

Luară îndîrznire svenții oteți (nu **îndrăznire**).

Absența lui **îndîrzni** din „Dicționar" poate avea ca urmare ignorarea unui fapt cît se poate de important pentru istoria limbii noastre. (Cred că a și avut).

De multe ori „Dicționarul" dă explicații eronate. Astfel la cuvîntul gîză citim: „(Mehedinți, la plural, sub forma gîji, substantiv masculin) Lighioane. **Acu am scăpat, slavă Domnului, de gîjii aia care ne mînca.** Graiul nostru I, 9."

In realitate **gîji** nu are nimic comun cu gîză; el e pluralul lui **gîde**, cu prezența alternanței **d-j**. Și dacă primul vinovat de această eroare e culegătorul textului, redactorul, care a lucrat și capitolul **gîde**, nu-i mai puțin vinovat. El a înregistrat acolo sensul „tiran, asupritor" al lui gîde și nu se cuvenea să-l **scape** din vedere aici.

La pagina 708, făcîndu-se istoria cuvîntului **inimă**, se menționează diminutivul **inimioară**, care e însoțit de următoarea observație: „apare uneori cu forma articulată **inimioarea**". Afirmația e sprijinită pe un citat din Basmele lui I. T. Mera: **„Bună să-ți fie inimioarea, sufletelul mieu"**. Deschideți însă cartea lui Mera la locul indicat (p. 292) și veți vedea că acolo scrie **inimioara**.

Vechiul „Dicționar", tipărit și netipărit, citează greșit traduceri recente de texte mai vechi pentru atestarea unor cuvinte noi, atestare datată după original. Astfel s-ar crede că cuvîntul **curaj** e prezent într-un text din 1774, iar **uz** într-unul din 1817. De fapt, cel dintîi se găsește într-o traducere, publicată în colecția **Uricariu** (I, 1852), a corespondenței diplomatice dintre boierii din Muntenia și guvernul rusesc, iar celălalt în traducerea titlului unei cărți grecești (citată de **Bibliografia romînească veche**, vol. III. 1936).

„Dicționarul" inventează cuvinte. El citează, de exemplu, cuvîntul **întrăport** și-l explică astfel: „Port pe care îl au membrii aceleiași clase sociale. Cf. **uniformă**". Existența cuvîntului se întemeiază pe următorul pasaj din Dosoftei:

De la dînșii deprindzîndu și părul tundzînd supt acel durios și călugărilor de folos întrăport.

Luîndu-ne după autorii „Dicționarului", care consideră pe **întrăport** ca o „formație personală a lui Dosoftei", am fi îndreptățiți să întrebăm: Ce a făcut cuviosul Eustratie „supt acel... întrăport", în acea „uniformă" (cum ne explică ei)? Transcrisă astfel, propoziția parcă nu are predicat.

Lucrurile se lămuresc dacă pe **întrăport**, tipărit din greșeală în cartea lui Dosoftei într-un singur cuvînt, îl despărțim firesc în verbul **intră** și substantivul **port** și renunțăm la ordinea de cuvinte neromînească. Eustratie **intră supt acel port durios și călugărilor de folos**, cu alte cuvinte: intră în tagma călugărească sau îmbrăcă **rasa** călugărească.

Dacă e vorba deci de „formație personală", ea aparține „**Dicționarului**", iar nu lui Dosoftei.

O altă formație „personală" apare în cuvîntul **peteare**. La cuvîntul **împleti**, „Dicționarul" citează un fragment dintr-o scrisoare cu dată 1649, publicată de N. Iorga:

Am cumpărat... o roabă și iaste împletitoare, numai nu avem aici izvoade de peteare și să faci dumneata bine să ne dai ceva izvoade de peteare, și mai mari și mai mici, și de cilți și de tot fealiul.

Acest **peteare** de neînțeles figurează și în materialul manuscris al vechiului „Dicționar", la locul cuvenit: **„Peteare s. (cu sens neprecizat)"**, după care urmează același citat.

Vinovat de data aceasta e editorul scrisorii. Intr-adevăr, „Dicționarul" a redat pasajul întocmai ca în publicația lui N. Iorga, care ea nu s-a priceput să citească **izvoade de pe teare**, adică **„modele de urzeli"** (**teară** e sinonim cu **urzeală**).

Tot atît de nevinovat e „Dicționarul" cînd, bizuindu-se pe Odobescu, compune următorul capitol (existent în materialul manuscris):

„Subatins,-ă adj. (Neobișnuit) Menționat în treacăt", și citează: **Să binevoiască a primi subatinsa ortografie.** Odobescu, vol. I. p. 491.

Aci avem de observat mai întîi că nu-i vorba de textul lui Odobescu, ci de un citat din procesul-verbal al unei ședințe a „Asociațiunii Transilvane". Apoi, că avem a face sau cu o eroare de tipar, sau cu o transcriere greșită a lui Odobescu. Acesta reproduce o încheiere a ședinței în care s-a discutat ortografia romînă, încheiere în care figurează pasajul despre „sus atinsa ortografie", adică despre „mai sus menționata ortografie". Deci nu **subatinsa**, cuvînt care nu a existat niciodată, și nu **sub**, ci **sus atinsa**, în două cuvinte, și nu „menționat în treacăt".

Printre fișele care alcătuiesc materialul de lucru al vechiului „Dicționar" se află una intitulată **desvănut**. Ea se întemeiază pe un citat din „Cîteva ore la Snagov" a lui Odobescu: **s-au spart toate hainele de pe ei și... au rămas toți desvănuți.** Celui familiarizat cu limba mai veche nu îi este greu să descopere în **desvănuți** cuvîntul **dezvăscuți**, care înseamnă „dezbrăcați", așa cum **învăscuți** înseamnă „îmbrăcați".

Pe acest **desvănuți** Odobescu l-a luat, așa cum a luat pasaje întregi, dintr-o cronică publicată de Bălcescu în „Magazinul istoric", iar Bălcescu (sau tipograful) l-a găsit aidoma în manuscrisul pe care l-a reprodus. Acest manuscris trebuie să fie o copie făcută de cineva care nu mai era deprins cu vechiul **dezvăscut și care**, indus în eroare de aspectul grafic al cuvîntului scris chirilic cu un **s** greu sezisabil deasupra și cu un **k** care a putut fi luat drept **n**, a citit **dezvănut**. (Țin să menționez că mai toate edițiile operei lui Odobescu reproduc cuvîntul **dezvănuți**. Fac excepție ediția din „Biblioteca școlară" apărută în 1935 și aceea apărută la E.S.P.L.A. sub îngrijirea academicianului Tudor Vianu, care, ținînd seama de observația mea, au introdus forma autentică).

Și ca să închei aceste observații, voi mai menționa două fapte legate de înregistrările și interpretările eronate ale vechiului „Dicționar". La pagina 476 a volumului II, partea I, citim între altele:

„**îmbinde.** verb III (Intr-un descîntec popular din Vlașca, cu înțeles neprecizabil). **Tu bubă pripită, cu 99 de junghiuri, Nu junghia, Nu cuțita, Nu îmbinde ca șarpele, Nu umfla ca broasca.** Materialuri folcloristice, I, 1527".

Pasajul reprodus aci figurează într-adevăr la locul citat. Descîntecul însă nu-i din Vlașca, ci din Vîlcea, și forma sub care apare cuvîntul în chestie nu e **îmbinde**, ci **înbinde**. Amănuntul e foarte important. E vorba de o eroare de tipar nesezisată: înlocuirea lui **t** prin **b**; trebuie citit deci: **Nu întinde ca șarpele**, ceea ce se potrivește foarte bine cu realitatea și cu cuprinsul altor descîntece din diferile colțuri ale țării.

In același volum, la pagina 900, ne întîmpină o altă curiozitate.

„**islutură.** Numele unei boale de om, nedefinită".

Cuvîntul e luat din răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu. Scriindu-l „de mînă" mi-am dat seama că în original trebuie să figureze **isbitură**. Acest cuvînt figurează și în „Dicționar", în alt loc, — adică la locul cuvenit, — ca nume de boală: „bătaie de inimă", o boală de copii care începe cu tremurat și împotriva căreia se întrebuințează descîntecul de izbitură".

Aș vrea să se știe că observațiile enumerate aici constituie o foarte mică parte din însemnările pe care le-am făcut pe marginea vechiului „Dicționar al limbii romîne" și că ele nu urmăresc să umbrească figurile lingviștilor care au colaborat la alcătuirea lui.

Ținta mea este să arăt că, în vederea alcătuirii unui nou dicționar, se impune folosirea unui material demn de încredere și că materialul aflat în arhivele vechiului dicționar, adunat în mod inegal în cursul cîtorva decenii, din izvoare insuficiente ca număr și îndoielnice ca valoare, nu are această calitate.

Cu citate deformate, cuvinte inventate, lacune fără număr, interpretări fanteziste, indicații bibliografice greșite — e greu să pornești la construirea unei opere științifice de mari proporții și de înaltă însemnătate națională, cum trebuie considerat viitorul dicționar al limbii romîne. Tendința celor care vor avea răspunderea elaborării lui este să atingă desăvîrșirea, și, pentru că o asemenea lucrare nu se efectuează de două ori într-un veac, ei trebuie să ia din timp măsurile care să-i asigure trăinicia. E în joc prestigiul științei romînești și noul dicționar e chemat să afirme, încă o dată și cu mai multă autoritate, progresele realizate de lingvistica romînească în anii de democrație populară.

Insușindu-și o pregătire filologică serioasă și familiarizîndu-se cu variatele probleme ale istoriei limbii noastre, tinerii noștri cercetători vor izbuti ca, sub îndrumarea oamenilor de știință cu veche experiență, să aducă la îndeplinire frumoasa misiune.

Ferindu-se de a aluneca pe panta impresionismului și muncind cu multă răbdare și abnegație, ei se vor putea mîndri că au colaborat la edificarea unui monument aere perennius.

J. Byck

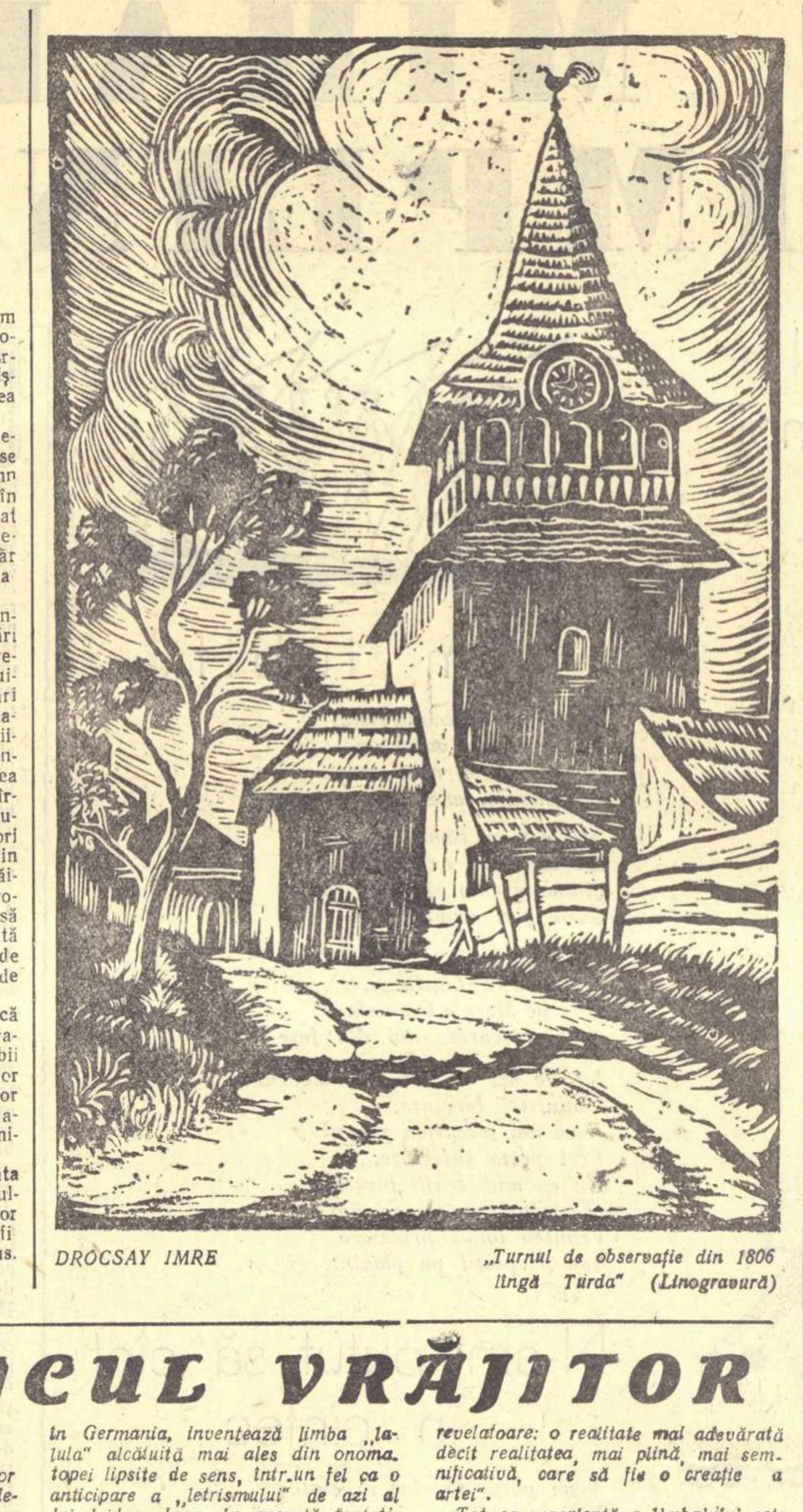

DRÓCSAY IMRE — *„Turnul de observație din 1806 lîngă Turda" (Linogravură)*

GEORGE MURNU

(Urmare din pag. 1)

a carierei sale, Murnu s-a consacrat, mai mult decît cercetărilor savante, lucrărilor literare. Așa l-am cunoscut și noi, printre scriitori, atent în urmărirea noilor talente, îndrăgostit de poezie, pe care o citea în mai multe limbi, totdeauna cu preocuparea de a găsi tainele delicate ale expresiei. Trebuia să-l asculți pe Murnu analizînd materialul verbal al poeziei, valorile legate de forma și sonoritatea cuvintelor, pentru a avea în față modelul poetului-filolog, un tip omenesc mai des reprezentat în vechea generație de scriitori decît în aceea care a înlocuit-o printre noi. Murnu a dat mai multe culegeri de compuneri originale, care nu este sigur că vor rămîne temelia cea mai trainică a reputației lui. A dat apoi numeroase traduceri, făcute cu aplicația și scrupulul unui artist. Traducător al lui Eschil și Sofocle, al lui Sappho, Pindar, Catul, Lucrețiu și Virgiliu, al lui Dante, Leopardi și Carducci, al lui Schiller și Goethe, al lui Hölderlin, Heine și Konrad Meyer, al lui Shelley, Keats și Edgar Poë, al lui Hugo, Baudelaire și Verlaine, curiozitatea atît de vie a lui Murnu pentru toate formele poeziei, chiar pentru cele mai noi și mai esoterice, l-a determinat să încerce transpunerea în limba noastră a unora din poeziile lui d'Anunzio, Ștefan George, Rilke și Valéry. In salonul literar al lui E. Lovinescu, unde venea uneori, Murnu aducea cu sine vreuna din traducerile lui, pregătite cu acea atentă cumpănire a cuvîntului, din care prietenii lui mai tineri primeau o lecție de conștiință artistică. Murnu s-a realizat mai ales ca poet traducător și antologia sa de Poeme străine ar putea fi retipărită pentru folosul tuturor acelora care caută astăzi orizontul întins al literaturii universale.

Din aceeași preocupare și din aceleași daruri a rezultat și opera cea mai de seamă a lui Murnu, traducerea în hexametri a Iliadei și în endecasilabi a Odiseii. Aceste traduceri făcute printr-o cunoaștere foarte întinsă a întregului lexic romînesc, a tuturor elementelor lui comune, arhaice și regionale, care își găsesc aici o bună sursă de atestări, prelucrate necontenit în diferitele lor ediții succesive, sînt unele din cele mai bune de care s-au bucurat eposurile homerice în limbile moderne. Murnu a cunoscut lumea homerică dintr-o apropiere pe care n-o pot asigura singurele mijloace ale filologului și arheologului. Părerea lui, adeseori exprimată, era că lumea homerică poate fi regăsită printre locuitorii Pindului, unde viața patriarhală păstrează încă unele din formele vechimii. Cînd vorbea despre eroii homerici, Murnu îi evoca întocmai ca pe oamenii cunoscuți în preajma obîrșiei lui. A făcut deci să folosească traducerea lui de această cunoaștere apropiată a umanității homerice făcînd-o să vorbească limba suculentă a țărănimii, să se miște după riturile străvechi ale acesteia, într-un mediu pe care-l găsise încă în apropierea sa. Traducerile homerice ale lui Murnu au deci un stil, o atmosferă autentică și omogenă, care le imprumută caracterul unor creații originale. Iliada și Odiseia lui Murnu au rămas deci lucrările lui cele mai cunoscute și acelea care vor duce mai departe numele lui, vrednic a fi prețuit și pentru toate îndemnurile unei vieți consacrate iubirii poporului său, științei și poeziei.

Tudor Vianu

UCENICUL VRĂJITOR

(Urmare din pag. 1)

(de exemplu: „In jurul bibliotecilor se întindeau alte piese, tăcere, devoțiune, solemnitate și coroana a două scări de piatră, pline de elan").

Pentru critic, „în acest stil în care orice frază și orice cuvînt pot fi schimbate între ele după voință, se reflectă turbulența radicală a straturilor Ființei" și Michel nu uită să adauge că astăzi „lumea sensibilă este atomizată, iar atomul se dezagregă", deci totul și-a pierdut natura particulară, caracteristică, ceea ce se reflectă cu fidelitate în arta lui Musil.

Cititorul neobișnuit cu asemenea revelații ale artei occidentale va întreba în mod firesc: dar care este totuși tema sau conținutul cărții lui Musil? La aceasta criticul răspunde: „Conținutul acestui roman este acela al stilului său, utopia limbii, care se exprimă sub formele cele mai contradictorii. Toate au însă, cu toate acestea, un punct comun: cuvîntul este luat literal, în posibilități stilistice din cele mai felurite, chiar dacă — sau tocmai pentru că — așa cum spune Musil, lumea devine, în acest fel, o casă de nebuni".

Este clar că Musil se înscrie în bogata galerie a scriitorilor din veacul nostru, care trădează o extraordinară teamă și ură față de limbajul obișnuit, limbajul de toate zilele al insului anonim. Literatura văzută ca revelație a necunoscutului, *ca extraordinară aventură a spiritului, ca expresie a originalității absolute, este într-adevăr incompatibilă cu limbajul cotidian, expresie a locului comun. Musil — aș spune — este un căutător timid al acestui* necunoscut, *plin de mistere, care obsedează arta decadentă occidentală. El nu operează decît la nivelul sintaxei. Joyce a fost mai îndrăzneț în „Finnegans Wake". Și-a compus un lexic propriu, prin topirea în fonetica limbii engleze a materialului lexical al cîtorva limbi ale lumii. Hlebnikov, în Rusia, creează limba „zaum", aproape tot atît de bizară ca și aceea a lui Joyce, iar Christian Morgenstern, în Germania, inventează limba „lalula" alcătuită mai ales din onomatopei lipsite de sens, într-un fel ca o anticipare a „letrismului" de azi al lui Isidore Izou. In această tentativă de distrugere a limbajului, rezidă una din tendințele literaturii decadente occidentale. Dar de aci și pînă a proclama o astfel de tendință ca una din marile descoperiri ale timpului nostru, cum face de exemplu Karl Markus Michel în studiul citat, este o distanță pe care bunul simț nu o poate parcurge. Criticul german însă nu este izolat în aprecierea sa asupra „utopiei limbajului". Dacă deschideți voluminoasa și interesanta, în multe privințe, „Histoire des Littératures" (apărută sub direcția lui Raymond Queneau) la capitolul „Stilul noii literaturi", redactat de către Gaetan Picon, veți afla că „un roman modern este în mod fundamental o operă, un cosmos particular: el nu este nici imagine a realității, nici reflexul unei viziuni interioare. Construcție de structuri determinate, viziunea realului capătă formă prin construcția acestor structuri... Romanul este considerat ca o căutare și experiență a limbajului, ca o anumită ordine care trebuie pusă între cuvinte și de loc ca un reflex iluzoriu al realului care ne este dat. Romancierul știe astăzi că el lucrează asupra cuvintelor, nu asupra lucrurilor... Dacă felul romancierului este de a transmite o viziune, privind omul și lumea în care el trăiește, el nu primește această viziune nici din ascultarea vocilor interioare, nici din contemplarea lucrurilor reale: el o cucerește prin crearea unui limbaj" (Hist. des Litt. vol. II p. 210—211).*

Gaetan Picon stabilește și o schemă evolutivă a romanului modern: mai întîi a fost imagine a realității, apoi a psihicului uman și astăzi este limbaj inedit. Redactorul „Enciclopediei Pléiade" nu este un analist rece. E liric și patetic. De exemplu, într-o fază cum este aceasta: „Trebuie ca realitatea să fie dăruită haosului, pentru ca din ea să se poată naște, în cele din urmă, o imagine revelatoare: o realitate mai adevărată decît realitatea, mai plină, mai semnificativă, care să fie o creație a artei".

Tot ca experiență a limbajului este văzută de către Picon și poezia modernă. Conceptul de „modernitate" în sens occidental, comportă deci haosul, iraționalul, cu ajutorul sau prin intermediul limbii. Limba literară nu este însă decît un instrument, un material de o extremă subtilitate și dificultate în mînuire și stăpînire. Există în limbajul rațional o enormă forță creatoare, pe care numai rațiunea umană o poate elibera. Rațiunea deține formula magică necesară punerii în funcțiune a delicatului mecanism al cuvintelor.

Amatorii de modernitate decadentă, am însă sentimentul că sînt aidoma ucenicului vrăjitor care, speriat de uriașa forță dezlănțuită din instrumentul inert, a uitat formula stăpînirii lui. In momentul de față se pare că haosul cuvintelor mai poate genera teorii exultante (cum este a lui Michel și Picon). Inseamnă că ucenicul vrăjitor nu a intuit încă proporția catastrofei, pe care tremelabila lui stîngăcie o pregătește.

Ion Vitner

cărți noi

PROFIRA SADOVEANU: „Viața lui Mihail Sadoveanu"

(Urmare din pag. 1)

citeze de ce anume fapte și anume figuri l-au impresionat îndeosebi pe scriitor. Profira Sadoveanu are asupra cercetătorului obișnuit, care s-ar încumeta să ia pieptiș o asemenea dificilă lucrare, un ascendent demn de invidiat: posibilitatea de a cunoaște pe marele creator, care i-a fost — după cum singură mărturisește — „maestru, prieten și părinte", în toate manifestările lui cotidiene, fiind martor preocupărilor sale, cunoscîndu-i obiceiurile, laboratorul de creație, ascultîndu-i mărturisirile despre copilărie. Avem credința, deci, că această evocare a anilor de început poartă pecetea autenticității și reușește să dea imaginea veridică a oamenilor și locurilor cunoscute de Mihail Sadoveanu. Pentru că volumul Profirei Sadoveanu urmărește, în primul rînd, să contureze în linii cît mai precise peisajul moral și fizic în care s-a dezvoltat scriitorul. Oricine își poate da seama cît de multe și prețioase sugestii poate căpăta criticul și istoricul literar din lectura unei asemenea cărți, care-și propune nu interpretarea operei sadoveniene, ci luminarea resorturilor ei intime, descoperirea atîtor și atîtor amănunte care au impulsionat creația maestrului. Și aici vedem unul din principalele merite ale acestei biografii scrise cu o lăudabilă pasiune și căldură.

Valeriu Rîpeanu

N. D. COCEA: „Vinul de viață lungă"

(Urmare din pag. 1)

spiritului ca și din multele plăceri ale trupului.

Amiciția celor doi eroi ai nuvelei, aparent ciudată, e pe deplin explicabilă. Bătrînul boier Manole — care-și alarmase consătenii prin longevitatea lui... abuzivă— și tînărul jude, căutător de certitudini morale, sînt rude apropiate. Am spune chiar că sînt două ipostaze ale unui același personaj. De fapt, judele reproduce în altă ambianță socială și de aceea la o scară mai redusă aspirațiile generoase, umanitare, ale bonjuristului de la 1848. Năzuința spre virtute și autodesăvîrșire într-o lume prost alcătuită le va aduce amîndurora aceeași mustrare socială: excomunicarea. Pentru boier exilul la via din Cotnari, pentru judecător mutarea disciplinară „în celălalt capăt al țării".

La Cotnari, în peisajul cu miresme bachice, conu Manole, solicitat pînă atunci numai de frumusețea lecturilor clasice, trăise cîndva marea și unica dragoste. Rada, țiganca roabă, văzută într-o noapte „la lumina jarului care răsfrîngea flăcări de sînge pe fețele hoardei țigănești prinsă în joc sălbatec în jurul focului" îi furase inima. După chinuitoare așteptări, într-o noapte de toamnă, la sărbătoarea culesului de vie, iubirea lor se împlinește pe un morman uriaș de struguri, în penumbra cramei tăinuită ca un alcov. Dar iubirea celor doi tineri se născuse sub zodia nefericirii. Chiar în aceeași noapte, Lae al văduvei, îndrăgostit și el de Rada, o ucide, aruncînd-o (ca într-o cunoscută povestire a lui Sadoveanu) într-o fîntînă. De pe urma pătimașei dar tristei iubiri, conului Manole nu i-au rămas decît trei balerci de cotnărel alb cu răsfrîngeri de purpură și sînge, mirosind ca și trupul Radei a smirnă și tămîie. Degustat în clipe rare, acesta este și azi elixirul bătrînului boier, „taina" longevității sale.

De pe urma acestei iubiri tragice, în general din confruntarea cu viața, conu Manole a rămas cu a adîncă înțelegere pentru tot ce e omenesc dar și cu un dispreț neîngăduitor față de răutate și prostie. Nesuferind ritmica monotonă, automatismul cotidian al tîrgului, conu Manole preferă tovărășia plăcută a tînărului jude, pe care îl inițiază cu răbdare și înțelegere pe cărările umbroase ale grădinii lui Epicur.

Adevărat poem închinat naturii și vitalității, comentariul liric al nuvelei e înfiorat de evocarea realistă a spectacolului culesului de vie. Ca un stup de albine harnice, un sat întreg de fete și flăcăi culeg și cară fără răgaz și oboseală poveri de struguri mari și grei cu boaba „cît țîța vacii". In călcătoare uriașe, „fete și neveste cu poalele la șolduri zdrobesc poame în ritm cînd domol și legănat de horă, cînd sacadat și precipitat de bătută". In aer plutesc efluvii dulci și acre, amețitoare și iritante. Mustul gîlgîie în vrane ca șuvoaiele umflate de ploi. Risetele, glumele sărate și ardeiate se țin lanț. „Cum îi stă bine vinului, culegătorii îl pregătesc în cîntece și ștrengării".

„Vinul de viață lungă" e o carte care se citește dintr-o suflare. Și nu datorită scurtimii ei

Z. Ornea

O ȘANSĂ ISPITITOARE

(Urmare din pag. 1)

care infirmă această tragică viziune? Existența lumii socialiste și dezvoltarea ei cu o precizie care scapă uneori simțurilor noastre, faptul că această lume împiedică declanșarea ciumei războiului și va continua s-o împiedice, nu spulberă asemenea idei, și nu cumva dovedește că „ciuma" este însăși burghezia? Camus nu face nici o apreciere politică, dar lasă să se înțeleagă, fără voia sa poate, că în societatea pe care o zugrăvește, adică aceea stăpînită de legile junglei, „ciuma" stă cuibărită și dezastrul poate surveni oricînd. Este singura certitudine, foarte voalată, pe care ți-o transmite lectura acestei cărți.

N-am fi stăruit asupra „ciumei", dacă n-am ști că aceeași filozofie a disperării străbate mai toată literatura burgheză contemporană. Această literatură nu spune lucrurilor pe nume și aruncă asupra esenței umanității răspunderea unei nefericiri implacabile. Superioritatea realismului socialist, metodă izvorîtă din filozofia marxist-leninistă, stă tocmai în faptul că ea oferă artistului posibilitatea de a spune în întregime adevărul despre rînduiala actuală a lumii. Condiția aceasta mi se pare extrem de ispititoare.

Fără a suspecta slăbiciunea unora pentru temele trecutului, mărturisesc că acestea nu mă atrag, în ciuda experiențelor adînci și dureroase pe care le-am făcut în vechea societate. Vorbind serios, un scriitor nu rîvnește să schimbe nemijlocit lumea și nici nu-și face iluzia că un cititor se transformă radical după lectura cărții lui. Dar o carte, o poezie, o schiță, orice gînd scris, intră în șuvoiul mare al culturii și aduce, cu siguranță, folosul care-i este hărăzit.

Vorbind despre lumea contemporană, șansa de a-i fi de folos acesteia este mult mai mare. „Totul este acum străbătut de sîngele omenirii", spune Leonid Leonov în interviul acordat revistei „Contemporanul". Această strălucită imagine ilustrează suficient și răspunderea, dar și satisfacția de a participa la tumultul de azi al omenirii, de a contracara filozofia oboselii, a crimei, a morții.

Există scriitori care nu se lasă emoționați de această perspectivă. Cunosc poeți tineri, nu lipsiți de talent, care preferă să-i maimuțărească pe simboliști, pe ermetici, chiar pe romanticii pre și post-eminescieni. Unul dintre ei este obsedat de muzica sincopată, dar scrie ca pe vremea Văcăreștilor, descoperind acum un univers poetic istovit și fugind de realitatea care i se pare vulgară. Altul însăilează mișcările banale ale eroului liric, disprețuind imaginea sublimată și tiparele consacrate, cu credința că face artă modernă. Și în proză se observă fenomenul de denaturare a realismului prin prezentarea faptului nud, fără semnificație, fără încărcătura de idei care constituie însăși rațiunea artei. Asemenea autori nu-și pun întrebarea dacă și pentru cititori prezintă vreun interes înșirarea fără alegere a faptelor și gîndurilor unui erou mediocru, adesea în legătură cu cele mai elementare nevoi fiziologice. In genere, eroii noștri gîndesc prea puțin, nu sînt stăpîniți de febra lumii contemporane. Nu mai vorbesc de sărăcia stilului și de stîlcirea limbii, fenomene de care nu se ocupă aproape nimeni. Toate aceste degradări izvorăsc dintr-o înțelegere greșită a realismului socialist, care presupune nu numai o înaltă ținută ideologică, dar și o continuă perfecționare a formei. Societatea cea mai evoluată trebuie să fie în mod firesc moștenitoare a celor mai bune tradiții ale umanității și ea nu se teme să împrospăteze mijloacele artistice mai vechi, pentru a exprima ceea ce are esențial. Fuga ostentativă de tradiție le dă unora sentimentul noutății, dar o analiză atentă a operei arată că ei nu fac decît să răstoarne criteriile, să le mutileze, îmbrobodind adevărul elementar și complicîndu-l inutil. Mi se pare cîteodată că scriitorul se teme să spuie răspicat ce gîndește, devine misterios și sibilin, se împiedică în simboluri, într-o vreme în care omul de rînd rostește cu simplitate cele mai teribile adevăruri. Glasul acestui om a devenit un element dinamic, el împinge mereu înainte bătrînul spirit al umanității.

Nu cred că se poate face literatură nouă, într-adevăr modernă, fără să înregistrezi această mișcare, cu toate consecințele ei pentru individ. Nu cred că se poate face o astfel de literatură fără să țintești mobiluri care depășesc interesele unei mici colectivități, adică sînt ale omului de pretutindeni. Ambiție temerară și aparent lipsită de modestie, dar cît se poate de firească în lumea contemporană. Pentru aceasta nu este necesară magia formulei ingenioase sau extravagante, ci pasiunea pentru ceea ce se petrece în jurul nostru.

Nicolae Jianu

Taina farmecului dobrogean

Este firea omului să se mîngîie cu nădejdea că nu va pieri întreg, că va rămîne prin ceva din truda minții și a brațelor sale și că urmașii îi vor pomeni numele, ducîndu-l cu ei într-un viitor ce nu cunoaște capăt: așa se naște visul supraviețuirii în cei ce vin după noi. Și tot în firea omului e nevoia de a lega clipa ce-i este hărăzită de clipele pe care cei de dinainte le-au epuizat, pentru că vremea poate fi biruită și la capătul din trecut, acordînd individului iluzia că-și prelungește viața și în sensul invers: așa se nasc întrebările legate de traiul celor ce ne-au precedat sub soare. Iar materializarea acestei îndoite afirmații, cronica, ne atrage pe toți, fascinîndu-ne deopotrivă.

Am cunoscut cronici săpate în scoarță de copac și cronici înnodate în sfoară, cronici pictate pe papirus și cronici scrise pe piele de vițel, cronici așternute pe hîrtie și cronici cioplite în piatră și sînt convins că taina farmecului dobrogean rezidă, în afara malurilor de lut și a cerului specific, în afara incandescenței luminii și a culorii salcîmilor, în afara nisipului și a uscăciunii, dincolo de tot ce alcătuiește infiltrarea Orientului și pregnanta culoare locală a Dobrogei, în faptul că acest pămînt reprezintă o cronică. O uriașă cronică de piatră.

Oamenii au trăit și s-au irosit în pulbere, pulberea lor s-a așternut densă și grea peste filele cronicii de piatră, dar e de-ajuns să te oprești la Constanța sau Medgidia, la Babadag sau Mangalia pentru a simți că ceva e altfel decît știi, pentru a auzi șoaptele confuze care se adună în povestiri din trecute vremuri și pentru a încerca, înfiorat, să le prinzi tîlcul.

Talpa-ți bate caldarîmul și deșteaptă de sub caldarîm ecouri stinse... Te-ai împiedicat? E un colț de piatră, un colț îndoit din fila cronicii milenare, care doarme sub soarele Dobrogei. Te-ai sprijinit de gard? Degetele-ți pipăie în piatră literele săpate de cel pe care nu-l mai știi și literele sînt un rînd din cronica de piatră. Alergi pe cîmpul năpădit de scaieți și de iarbă mărunță și cioburi îți scrîțîie sub tălpi și deodată te temi să-naintezi, căci cioburile care acoperă pămîntul au fost amfore, și, plecîndu-te, culegi o toartă pe care amprenta unui deget se citește încă, vie ca o chemare a celui ce-a tipărit-o în lut.

Da, taina farmecului dobrogean constă în faptul că regiunea aceasta este o uriașă cronică de piatră. O cronică a vremurilor de demult, împletită cu noua cronică de beton pe care o scriem pentru noi și pentru urmași în termocentrala Ovidiu, în fabrica de ciment de la Medgidia, în biruința deplinei colectivizări a agriculturii. Farmecul Dobrogei stă în această îmbinare, care face ca trecutul să nu rămînă mort, ci să trăiască odată cu noi, să coexiste cu noi, să intre cu noi în socialism. Cronica de piatră a Dobrogei e risipită, dar nicăieri ca-n Dobrogea nu te simți nemuritor, în vîrstă de 30.000 de ani și cu perspectiva de a mai trăi cel puțin atît în viitor.

Străveche și tainică Dobroge a geților și sciților, a grecilor și romanilor, a slavilor și rominilor, a turcilor și tătarilor, Dobroge fierbinte ca nisipul plajelor tale, dîrză ca pietrele cîmpiilor tale, visătoare ca ochiurile de apă ale fîntînilor tale, mă plec înaintea mileniilor care-ți brăzdează fața, îți silabisesc cronica și, asemenea pescărușilor tăi, mă avînt către ziua de mîine, către ziua triumfului tău!

Întîia filă: Peștera lui Adam

Mașina gonește pe șoseaua asfaltată ce duce la Hîrșova, apoi coteșe pe un drum de țară. La stînga și la dreapta noastră se înșiră mirișțile de aur greu ale grîului, ca nesfîrșite mormane de monede bătute acum 3.000 de ani în bogatele cetăți grecești de la țărmul Pontului Euxin, apoi sulițele verzi, cu nenumăratele flamuri verzi ale porumbului. Întinderile nefărîmițate de haturi proclamă triumful colectivizării. Sîntem în stepa dobrogeană, netedă ca-n palmă, din care răsar cînd și cînd umflăturile gorganelor lăsate de sciții cei bătrîni, iar mașina, șoseaua asfaltată, colectivizarea și gorganele scite alcătuiesc o frîntură din întregul unic al Dobrogei.

Trecem un pîrîu pe care șoferul îl numește firesc *o dereă* [1]), străbatem satul Tîrgușor și, dincolo de sat, vedem cîmpia adîncindu-se ca o palmă făcută căuș. Mașina coboară hurducăind pe serpentine primitive și iată-ne în fața unei aglomerări de stînci ciclopice, într-un peisaj amintind de vîrfurile Bucegilor. Stîncile, însă, sînt cu mult mai vechi decît Bucegii, căci țin de bună seamă de sistemul Munților Măcin, frații Sudeților.

Și iată intrarea peșterii lui Adam. O peșteră? Desigur. Dar și una dintre primele file ale cronicii de piatră și nu pot trece peste coincidența ce-a făcut ca ciobanul care i-a împrumutat numele, ca unul ce obișnuia să-și adă postească mai des oile în gura asta de piatră, să poarte numele primului om. Căci în peștera lui Adam s-au găsit filele dintîi ale cronicii de piatră, scrise de oamenii erei de piatră, de primii oameni pe care Dobrogea i-a hrănit.

Ciobanul Adam nu bănuia, de bună seamă, că focul pe care l-a aprins în peșteră, ca să se dezmorțească peste noapte, era despărțit numai cu două degete de pămînt de tăciunii stinși acum 30.000 de ani în vatra celuilalt Adam, a primului om. Dar asta au aflat-o speologii descifrînd cronica de piatră cu tîrnăcopul, cu lopata și spaclul.

În peștera lui Adam, doar după doi centimetri de pămînt „modern" încep de-a dreptul, fără trecere, straturile omului din paleolitic. Stratul modern are doi centimetri, straturile paleolitice cam cinci metri. Și privesc fără grai străvechile straturi, pe care știința le denumește rece „depuneri", și știu că fiecare strat e o filă din cronica de piatră, o filă nelipsită de ilustrații. Căci ilustrații sînt fălcile și oasele ursiților cavernelor, ale hienei, ale străbunilor cerbului, boului și calului, ilustrație e falca de vulpe polară (remarcabilă descoperire, pare-se, care coboară frontiera glaciară cu mult dincolo de ceea ce se știa pînă azi) după cum ilustrații sînt tăciunii, instrumentele de silex și oalele de care strămoșii noștri s-au slujit în peștera lui Adam.

Printr-o spărtură a bolții, ca printr-o ferestruică, soarele străbate și luminează peștera. Poate că așa cum îl privesc acum îl privea și omul care a ucis hiena, ce-l atacase cîndva, hiena ai cărei colți cît degetul zac acum în bazinul cu ulei de parafină... Copii scînceau undeva, în fundul peșterii, iar mama se ruga în gînd de zeița steapygă. Acum 30.000 de ani, sau 40.000, sau 50.000... în vremea cînd în peștera lui Adam s-au născut primele noastre povești, cînd s-au înfiripat primele vise. Închid ochii și văd focul și aud urletul hienei, eu, cel din era viselor ce încep a se împlini.

...Cu mult, mult mai tîrziu, în epoca romană, adoratorii zeului Mitra, slăvit în peșteri, au redescoperit peștera lui Adam și și-au înălțat altarele de piatră peste vetrele de milenii stinse ale celor ce-au cioplit scule și arme de piatră; sau poate ivirea unei primejdii i-a silit pe închinătorii divinității orientale să-și ascundă altarele în peșteră. Fapt e că cele patru altare de piatră, dintre care unul mai poartă, pare-se, urmele de sînge ale jertfelor, au fost îngropate în straturile paleolitice, ca și cum un cronicar interesat ar fi voit să ascundă o filă de cronică tîrzie printre primele file ale unui vechi ceaslov. Două altare simple și două altare cu reliefuri perfect păstrate vor trăda însă tot ce știu celor în stare să le citească. Și cronica de piatră se întregește...

A doua filă: La zidul Tomitan

Mă aflu în spatele portului, aproape de gară, și nu-mi pot lua ochii de la blocurile ciclopice de piatră, care au constituit zidul de apărare al Tomisului. Sînt aici urmele unui turn și două curtine ce pornesc spre dreapta și spre stînga, ca două aripi de piatră ce se pierd în mormanele de pămînt și moloz. Pînă la mare mai e o distanță bunicică, dar marea venea atunci pînă la zidul acesta și valurile se spărgeau la poalele zidului, lingînd pietrele scobite de vreme. Zece oameni n-ar putea urni unul dintre blocurile viguros cioplite în afară și perfect netezite în partea dinăuntru a turnului... Aici, în fața acestor ziduri, opreau triremele aducînd din Helada chiupuri cu vin și untdelemn, mirodenii, amfore și sticle, pentru a se întoarce cu sclavi, cu grîu și miere, cu lînă și piei. Căci aci, înaintea acestor ziduri, se întindea portul tomitan.

Pe aceste blocuri a șezut Ovidiu și privirile i s-au încețoșat, pîndind la orizont corabia din Roma care n-a sosit niciodată să-i aducă iertarea îndelung așteptată. Aceste pietre i-au ascultat tînguirea și s-au mirat de silabele graiului ausonic, ele, obișnuite cu vorba getă, aspră ca vînturile pe care le-au înfruntat, deprinse cu cîntecul corăbierilor greci, cu gîlîitul și sudălmile hamalilor din port, cu tocmelile armatorilor pîntecoși. Aceste pietre înnegrite, pe care le-atîng cu sfială, la două mii de ani după Ovidiu...

În cadrul planului de sistematizare al Constanței gara va fi mutată în afara orașului. Atunci tot spațiul aflat dincolo de străvechile ziduri va fi la dispoziția arheologilor și de sub pămîntul indiferent se va ivi acropola Tomisului și vom cunoaște o nouă filă din cronica de piatră a Dobrogei. În mijlocul Constanței de azi vom păși pe străzile pe care rătăcea Ovidiu, vom vedea coloanele de marmură ale edificiilor tomitane, vom admira ce se va fi păstrat din frizele templelor. În mijlocul Constanței de azi vom avea un muzeu viu, în spațiul căruia Ovidiu va vorbi cu Eminescu...

Aș vrea, asemenea unui erou dintr-un basm ce n-a fost încă scris, aș vrea să pot ridica dintr-o singură mișcare capacul amorf ce ascunde lumea aceasta uitată, pentru a-i dărui din nou soarele. Aș vrea să descătușez viața care doarme acolo, în adîncuri, sub valurile de pămînt, pentru a-i arăta viața ce clocotește în jurul meu, pe tărmurile aceluiași Pont.

Vai, vorbele decîntate s-au pierdut de mult și știu că va fi nevoie de o muncă uriașă pentru a dezgropa cetatea... Dar slava vremii noastre stă în biruința muncii și munca aceasta, știu bine, va începe.

O, dialogul dintre Ovidiu și Eminescu!

A treia filă: Un munte Athos de cretă

Nu departe de satul Basarabi, vestit pentru faimosul lui vin de Murfatlar, se-nalță cîteva dealuri acoperite de iarbă. Învelișul acesta n-a putut însela însă multă vreme oamenii doritori să folosească toate comorile Dobrogei și o carieră s-a deschis în cel mai mare deal, care s-a dovedit a fi alcătuit în întregime din cretă. Exploatarea a urmat fără incidente pînă într-o bună zi, cînd tîrnăcopul a dat înlăuri un bolovan și a scos la vedere partea superioară a unei ferestre îngrijit tăiată de mîna omului. Sezișați, arheologii s-au înfățișat, au preluat șantierul și au descoperit la peste 20 de metri înălțime de la baza dealului (și deci a nivelului de locuire) nu o fereastră, cum se bănuise, ci o ușă.

În dealul de cretă era scobită o bisericuță, de dimensiuni liliputane, cu naos, pronaos și altar. Deasupra intrării, zgîriată în cretă cu litere chirilice, inscripția: Leat 6500 (ultima cifră nu e sigură) ceea ce reprezintă în cronologia de la „facerea lumii" anul 992 al erei noastre. Din cronica de piatră a Dobrogei o nouă filă ieșise la iveală...

Dar bisericuța îngrijit cioplită, cu nișe practicate în zid, cu pereții împodobiți de cruci și de naive zgîrieturi înfățișînd animale greu identificabile și deocamdată în mod convențional numite „iepuri" sau „cai", cu paralelipipedul de cretă frumos șlefuit reprezentînd masa altarului și cu sistemul ingenios de închidere a ușii de lemn (pierdută) nu a însemnat decît începutul descoperirilor. Săpăturile au scos curînd la lumină, în dreapta bisericuței, un întreg sistem de chilioare, deopotrivă scobite în dealul de cretă. Pînă acum s-au dezvelit trei etaje, trei nivele de locuire însumînd 8 odăițe ce comunică între ele — și se pare că acest complex e mai vechi decît bisericuța. Poate că-l vorba de un paraclis în jurul căruia s-au adunat locuințele credincioșilor care au simțit apoi nevoia unui lăcaș de rugăciuni mai mare, corespunzător numărului sporit de adepți. Că e vorba de locuințe o dovedesc rîșnițele de piatră, oalele și vetrele aflate. Și că locuințele au fost părăsite datorită friabilității pereților de cretă o mărturisesc cele două schelete găsite sub bolta prăbușită a unei chilii, schelete înțepenite în poziția în care oamenii au fost surprinși de dezastru și amintind de mulajele cutremurătoare, luate după tiparele lăsate în lavă de trupurile celor prinși sub revărsarea vulcanică ce-a acoperit Pompeiul.

Pe pereții chiliuțelor, în afara crucilor cioplite în relief sau zgîriate în cretă, am văzut un desen de o incalculabilă valoare documentară și, aș zice, artistică. E o icoană, chipul unui sfînt cu barba ca un țăruș, cu nimb deasupra capului și (poate) cu două aripi crescute din umeri și adunate la spate. Desenul naiv (pornind de la arcada stîngă o singură linie coboară, închipuind nasul și urcă din nou pentru a marca arcada dreaptă) e, după siluetele rupestre de la Cioclovina, cea mai veche reprezentare umană în desen pe care o cunoaștem pe teritoriul patriei noastre. Trei inscripții chirilice găsite în chilii, așteaptă să fie descifrate de specialiști. Și lucrările continuă.

Nu îndrăznesc să fac o apreciere asupra acestui monument unic în Europa (dacă nu punem la socoteală muntele Athos, care la origină nu va fi fost prea diferit de complexul de la Basarabi) dar mi se pare neîndoios că pentru lumea „barbară" a Dobrogei, din cel de al zecelea veac al erei noastre, el dovedește un apreciabil grad de dezvoltare culturală: la mai puțin de 100 de ani de la inventarea alfabetului chirilic îl găsim aci folosit cu îndeminare, pe zidurile unei construcții de amploare (se bănuiește că întreg masivul de cretă a fost locuit și scobit, dîndu-i-se înfățișarea unui stup uriaș). Epoca stupului omenesc de la Basarabi e cea a apogeului imperiului bulgar, a distrugerii lui de către Vasile Bulgaroctonul și a năvălirii Pecenegilor, iar ultimele două evenimente lămuresc îndeajuns pricinile pentru care comunitatea creștină locală s-a tras la adăpost, acum un mileniu. Și totuși...

Gîndul mă poartă spre oamenii care s-au închis de bunăvoie în celulele acelea, în temnițele pe care singuri și le-au scobit în masivul de cretă. Mă gîndesc la viața lor, la darul acesta care li s-a făcut, ca și nouă tuturor, pentru o singură dată, la darul pe care l-au irosit în spațiul îngust dintre pereții albi. Mă gîndesc la credința lor naivă, la certitudinile și fanatismul lor. Și mi se strînge inima... Căci oamenii aceștia ne vorbesc dintr-o vreme în care se plasează ceea ce s-a denumit „miracolul formării poporului romîn", o vreme despre care știrile sînt zgîrcite, atunci cînd nu lipsesc cu desăvîrșire. Poate că dealul de cretă de la Basarabi ne va spune, prin inscripțiile de pe pereții chiliilor, prin inventar și iconografie, ceva despre acei locuitori ai Dobrogei din amestecul cărora s-au zămislit primii oameni pe care i-am putea numi romîni.

Unde firul se leagă...

Iar dacă ți-am pus sub ochi, cititorule, trei file desprinse din cronica de piatră a Dobrogei, am făcut-o pentru că știu că inima ta, ca și a mea, bate la amintirea oamenilor care au rîs și au plîns înaintea noastră, în vremuri ce s-au dus, pe locurile unde astăzi rîdem mai des și plîngem mai rar. Și pentru că vreau să știi. De prea multe ori în curgerea vremii neștiința a distrus fără voie filele neprețuite ale acestei cronici, de prea multe ori filele ei au fost înstrăinate cu bună știință, tezaurul ei risipit. Și am făcut-o pentru că străvechea și tainica Dobroge, îndelung umilită și jefuită pînă și în cronica de piatră a trecutului ei, fermecătoarea Dobroge, cunoaște astăzi un nou răsărit, se străduie să lege firul cronicii apuse de cel al cronicii de azi și de mîine.

Unde? În cuprinsul impunătoarei clădiri ce va adăposti secția de istorie veche a Muzeului Regional al Constanței. Aici se vor strînge cu timpul frînturile din care se va întregi cronica de piatră a Dobrogei și generații după generații vor veni și-i vor citi cronica, în care paginile eroice alternează cu cele dureroase, sau strălucitoare.

Sst! să vorbim în șoaptă. Milenii dorm în sălile acestea și trebuie să-ți ciulești urechea pentru a auzi vuietul glasurilor care au răsunat cîndva. Vei deslușî printre ele strigătul de luptă al celui ce-a ucis hiena în peștera lui Adam, șoapta armonioasă a lui Ovidiu tînguindu-se pe zidurile Tomisului grecesc și ruga nazală a omului care a zgîriat litere chirilice pe zidul de cretă de la Basarabi. Muriseră și iată-i înviați. Și cine ar putea spune cîți dobrogeni, din trupurile cărora s-au frămîntat de mii de ani ulcioare, nu vor învia la rîndul lor, ca să ne șoptească taina uitată a viselor ce i-au ținut în viață?

Muzeul din Constanța e azi la început și între pereții lui se va aduna risipita cronică de piatră a Dobrogei, se va aduna istoria. Istoric e și ceasul acestui început, cînd cronica de piatră învie!

Vladimir Colin

Constanța, 1957.

---

1) Derè = pîrîu (l. turcă).

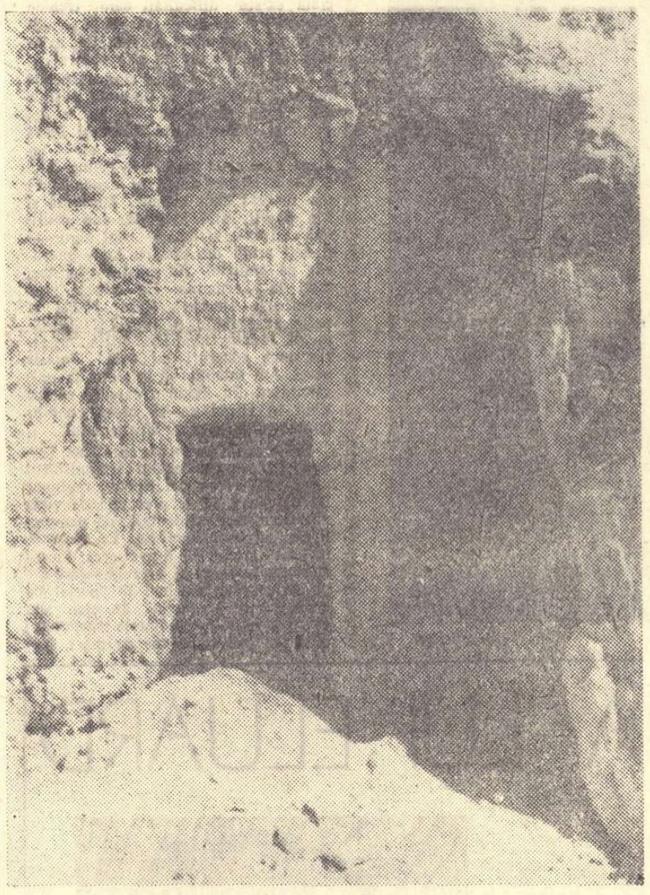

Intrarea bisericuței de la Basarabi.

NOTE

Fabule fabuloase

„Fabule" și-a subintitulat Horia Aramă noua sa carte pentru copii, „Fumul, ploaia, un țînțar și-o pereche de-ochelari". Urmărind însă compunerile în versuri ale acestui tînăr scriitor, constați cu regret că există o distanță apreciabilă între intenție și realizare. Înflorind peste măsură anecdota unor „fabule" („Creioanele colorate", „Două mărci") sau lipind ostentativ morala în finalul altora, Horia Aramă a eliminat tocmai ceea ce dă savoare genului. Ca să nu mai vorbim de asemenea versificații greoale, sau dimpotrivă facile, prezente în număr mare în volum: „Un vîrtej de praf și un nor de ploaie/ Se-nfiripă-ntr-o vale ca o copaie/ Vîrtejul de praf strigă: — Te înfrunt! / Și se năpusti: fără alt amănunt". („Întîmplare") Sau: „Ce-i, vecine, ești pitic? L-a luat în rîs. / — Ce faci, micule, nimic? Ce, nu spui nici pîs?" („Foarfeca cea mare").

T. M.

O descoperire epocală

În „Iașul literar" nr. 9, tov. I. Sîrbu ne anunță că, în sfîrșit, Eugen Barbu „mărcheză un pas hotărît spre actualitate..." și că „evenimentul se cuvine salutat, dacă ne gîndim la rezervele pe care autorul romanului „Groapa" le-a manifestat pînă de curînd față de literatura inspirată din frămîntările zilelor noastre".

Cu o candoare pe care o invidiem din toată inima, I. Sîrbu nu pomenește nimic despre nuvela de debut a scriitorului, intitulată „Munca de jos", care a apărut în revista „Viața românească" nr. 1 din 1955 și care se inspira din plin din actualitate, și nici de volumele „Tripleta de aur" și „Unsprezece", de asemenea legate de actualitate, ca să nu mai vorbim de reportajele apărute în presă și culese recent într-un volum. Așadar, descoperirea lui I. Sîrbu echivalează cu dezvăluirea propriei sale ignoranțe.

M. Bogdan

Completări la un articol din „Iașul literar"

În însemnările sale despre Artur Gorovei („Iașul literar" nr. 9/57), scrise de altfel cu căldură, Al. Bardieru face cîteva afirmații care nu corespund adevărului și trece repede peste o latură a activității de o însemnătate remarcabilă a scriitorului și folcloristului. Să precizăm:

Autorul articolului afirmă că revista de folclor „Șezătoarea", tipărită de Gorovei, a apărut timp de 35 de ani. Cercetînd la Biblioteca Academiei RPR colecția „Șezătorii", constatăm că ultimul ei număr a apărut în 1931. Deci, revista a avut o viață de 49 de ani; e adevărat, cu unele scurte întreruperi.

Apoi, la pag. 43, Al. Bardieru scrie că Gorovei a fost membru de onoare (subl. n.) al Academiei Române. Inexact. Folcloristul fălticenean a fost numai membru corespondent al Academiei de pe vremuri.

Artur Gorovei se numără printre cei mai harnici, mai pregătiți folcloriști. Dar în lunga sa viață, el a desfășurat și o intensă activitate de memorialist. Să nu uităm că a trăit aproape nouă decenii, 87 de ani.

În sute de evocări, în volumul „Alte vremuri", apărut în 1930, ne-a lăsat descrieri ale unor vremuri apuse, însemnări interesante despre școala și dascălii din a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Însemnările și evocările cuprind, de asemenea, referiri la unele evenimente culturale: participarea autorului la ședințele cercului „Contemporanul", amintiri despre Ion Creangă — pe care l-a cunoscut personal în tinerețea sa — Al. Vlahuță, N. Beldiceanu, ș.a.

În însemnările sale, Al. Bardieru amintește numai în treacăt de „Răvașul poporului", despre care G. Ibrăileanu spunea că e cea mai bună publicație pentru popor, și despre prietenia cu Mihail Sadoveanu, închegată acum mai bine de jumătate de veac, prin 1903. Profita Sadoveanu, cu ani în urmă, în volumul „Domniile lor, domnii și doamnele..." (pag. 31—32) a evocat cu multă căldură această prietenie.

De asemenea, e bine să se știe că Gorovei a fost primul folclorist romîn cu faimă peste hotare.

George Rincu

MAJESTATEA SA, PUBLICUL

Afișul lui N. P. Akimov la spectacolul cu piesa „Fotoliul nr. 16" de D. Ugriumov (Teatrul de Comedie din Leningrad — Regizor principal, N. P. Akimov)

Teatrul în teatru, sau teatrul despre teatru, exercită o atracție deosebită, poartă cu sine un farmec nedeslușit. Spectatorul se consideră invitat la o seară de destăinuiri miraculoase, în care actorii joacă roluri de actori, iar recuzita scenică este luată din inventarul culiselor. Asemenea spectacole dau publicului impresia că participă la cunoașterea unei lumi magice, ca și cum s-ar ridica indiscret colțul unei draperii grele, de catifea vișinie. Sala pare a fi invadată de o anume emotivitate, ținînd de tracul inițierii în francmasoneria artei scenice, iar pretențiile spectatorilor se colorează mai ales sentimental și romantios. Pe aceste temeiuri s-au realizat mari și neuitate succese teatrale de genul lui „Kean" sau al lăcrimoasei melodrame „Adrienne Lecouvreur", la care doamnele din stal constatau cu satisfacție și compătimire că marii actori suferă și se înamorează precum cei mai de rînd dintre muritori. Farmecul trecerii rampei a fost, mai apoi, amplu utilizat în dramele de tip pirandellian, servind excelent dezbaterea în jurul dedublării eului. Masca actorului oferă într-adevăr largi posibilități pentru jocul fastidios al simbolurilor.

„Fotoliul nr. 16", comedia lui Dmitri Ugriumov, pe care am văzut-o la Teatrul de Comedie din Leningrad, face parte dintr-o altă categorie și anume dintr-una cu o prestigioasă tradiție clasică. Ea pătrunde în lumea teatrului, pe versantul deosebit de abrupt al declarațiilor programatice. Este o lucrare de poetică teatrală, în felul „Improvizației de la Versailles" — pe care Molière a scris-o pentru a răspunde pozițiilor potrivnice ale trupei de la Hôtel de Bourgogne, o satiră cu directive largi, participînd cu vervă la dezbaterile esteticii contemporane. Elementul romantic nu este absent din piesă, întrucît personajele pozitive sînt toate cuprinse de pasiunea teatrului, la modul idolatru, iar Iulia, una dintre eroine, închină tirade aprinse stelelor de hîrtie și altor construcții butaforice, pe care le vede strălucind serafic. Numai că dragostea pentru teatru alimentează continuu discuția foarte concretă în jurul sarcinilor ce revin scenei și slujitorilor săi. Problema numărul unu („Ce fel de piese trebuie să jucăm?") își menține dîrz primul plan al acțiunii, toate celelalte elemente înconiurînd-o după un plan dinainte stabilit.

„Fotoliul nr. 16" desfășoară o vastă și cuprinzătoare pledoarie în favoarea unui repertoriu teatral viu și uman. „M-am gîndit că am putea spune spectatorului un cuvînt simplu, adevărat", exclamă patetic bătrîna actriță Bereșkova, opunîndu-se cu îndîrjire primirii unei piese searbede iscălită de dramaturgul „fruntaș" Puziriov [1]). Tinerii eroi ai piesei, ca și bătrînul Zontikov luptă la rîndul lor pentru a aduce pe scenă „ceva cald, viu, omenesc". În fața acestor cavaleri inimoși se așează de-a curmezișul rutina, servilismul, conformismul orb și surd. Directorul-adjunct al teatrului, Hodunov, a încetat să mai iubească teatrul, cam din vremea în care s-a îndrăgostit nemăsurat de mult de propriul său post. Regizorul principal este dornic de succese spectaculoase, îi trebuie „proporții, cataclisme" și nu întîmplări dramatice simple, zguduitoare prin teribilul lor adevăr. Goana conducerii teatrului după un fantomatic „profil" este ridicolă și întristătoare. Secretarul literar alcătuiește o listă fantezistă a repertoriului, cu unica grijă ca totul să fie pe placul conducerii.

Întreaga activitate a direcției teatrului se desfășoară pe un teren vecin cu absurdul. Formele goale au luat locul obiectivelor grele de sens. Teatrul din piesa lui Ugriumov pare a fi o mașină greoaie care merge în gol, hrănindu-se artificial cu aprobări, vize și alte tranzacții cu simțul de răspundere. Termenii își pierd sensul inițial, umflîndu-se peste măsură și transformîndu-se în gogoriță obsedante. Directorul aleargă năuc după „profil", dar nimeni nu știe despre ce fel de profil este vorba. Un bătrîn cu barba albă este de multă vreme autorul unei piese care nu s-a jucat, dar în această atmosferă grotescă, faptul nu-l afectează, calitatea sa de dramaturg ținînd de tribulațiile sale prin teatre și nu de existența unei opere literare reale.

Ugriumov lansează împotriva acestor automate birocratice un proiectil zglobiu dar bucluc. Un vechi „quiproquo" de farsă utilizat cu pricepere declanșează simbolul luminos al piesei. Presat de tinerii din teatru, Hodunov, directorul, joacă piesa proaspătă și îndrăzneață a unui agronom dintr-un sovhoz dar, urmărit de temeri în seara premierei, însărcinează pe administrator să aducă de la garderobă în biroul său paltonul șefului, care a fost văzut în fotoliul cu numărul 16. Stratagema urmărea să-l oblige pe șef la mărturisirea părerii sale dar, printr-o eroare, paltonul celui care stă în fotoliul nr. 16 nu aparține celui vizat. Ocupantul fotoliului cu pricina, un spectator oarecare, aduce în fața grupului Hodunov opiniile omului simplu, ale cetățeanului de pe stradă, ale acelui spectator pentru care și ființează instituțiile teatrale. Întîlnirea aceasta delimitează și mai puternic distanța dintre cele două planuri: Hodunov și ai săi pun întrebările dornici să dobîndească acoperirea formală mult așteptată, iar cetățeanul din fotoliul nr. 16 răspunde de pe alt tărîm, acela al vieții adevărate și în numele altor cerințe, acelea ale omului adevărat, în care nu s-au uscat simțămintele pure. Printr-o confuzie de situații, tabloul final aduce lucrurile — aparent — la rostul lor adevărat: conducerea teatrului ascultă cu nesaț opiniile adevăratului său stăpîn: spectatorul anonim. Va înțelege oare Hodunov că administratorul n-a greșit în esență aducînd, în locul celui așteptat, pe însuși Majestatea Sa Publicul?

„Fotoliul nr. 16" a oferit, înclinației lui N. P. Akimov pentru parodia satirică, un material copios. Cele două planuri au fost delimitate printr-un abil joc de nuanțe, automatizarea „negativilor" fiind mai ales realizată cu o consecvență remarcabilă. În tabloul din anticamera „șefului", cele două personaje pozitive care apar, Bereșkova și nepotul său, Pașa, așezați într-un continuu contratimp de mișcări și tonuri cu celelalte siluete, par niște naufragiați în spații birocratice. Glumele regizorului au explodat în spectacol odată cu poantele textului, iar — de cele mai multe ori — bagheta lui Akimov a descoperit replicilor lui Ugriumov virtuți cu totul nebănuite. Cum se poate uita momentul în care consiliul artistic al teatrului iese din cabinetul directorial aplaudîndu-l pe infatuatul Puziriov? Totul s-ar fi putut reduce la un moment de penibilă ipocrizie, dar muzica atacă prin surprindere un marș triumfal și ridicolul învăluie pe cei din jurul dramaturgului impostor cu violență și fără cruțare.

★

Este probabil că spectatorul din „Fotoliul nr. 16" ar fi asistat bucuros tocmai la asemenea piese „simple, adevărate", cum ni s-au părut a fi dramele lui A. Volodin și Gunars Prjede, despre care am relatat aci, în numerele trecute. Am întîlnit în teatrele sovietice o incontestabilă predilecție pentru accentele umanismului autentic, accente și acorduri la care rîvnesc și eroii comediei lui Ugriumov. Iată de ce nu mi s-a părut nepotrivită alăturarea acestor trei piese, toate trei aplecate atent și sensibil asupra vieții de astăzi.

Sînt piese noi, abia prezentate în premieră, iar numele autorilor lor nu sînt încă deosebit de cunoscute. Pentru mesajul lor cald adresat omului și problemelor sale, ni s-au părut nimerite a figura în prefața notelor dintr-o primă călătorie prin teatrele sovietice... Iar după prefață, se cuvine să urmeze partea cea mai bogată și cea mai plină de sensuri a acestor însemnări modeste...

V. Mîndra

NOTE DINTR-O CĂLĂTORIE PRIN TEATRELE SOVIETICE (III)

---

[1]) Puziriov s-ar traduce, pe românește, Balonescu.

DIN SALONUL INTERNAȚIONAL DE ARTA FOTOGRAFICA AL R. P. R.

LA HUY (Vietnam) *„La vislit"*

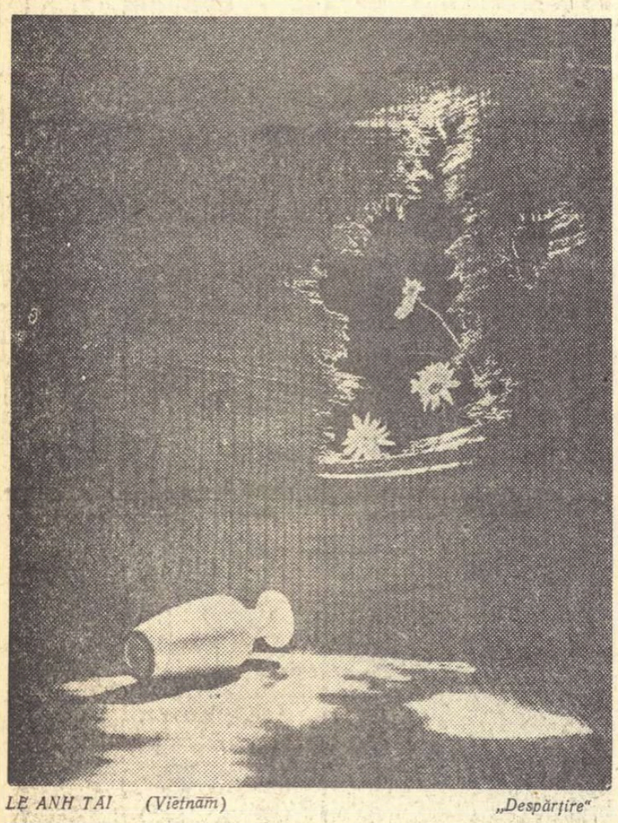

LE ANH TAI (Vietnam) *„Despărțire"*

Continente

Convorbire cu Mao Țze-dun

Scriitorul vestgerman Günther Weisenborn a trimis redacției revistei din R. D. Germană „Neue Deutsche Literatur" o dare de seamă asupra unei convorbiri cu Mao Țze-dun în timpul vizitei sale în R.P. Chineză. **Profund impresionat de personalitatea președintelui scriitorul relatează textual:** „Da, e Mao Țze-dun, omul din Honan care a pornit în anul 1916 pentru a elibera cel mai mare popor din lume și care a cîștigat 3 războaie, pacea și respectul acestui popor, un om care e iubit de mulțimile Chinei, un om fără titluri și ordine, un om care e un mare gînditor, un poet și președintele statului chinez".

Capul mare, rotund, este acela al unui bărbat care a gîndit mult. Fruntea puternică și chipul grav, pe care suferințele de pe vremuri au lăsat urme, confirmă aceasta. Vocea lui e profundă și închisă, el vorbește în fraze scurte și așteaptă cu răbdare tălmăcirea. Cînd scriitorul îi destăinuie proiectul său să publice impresiile despre călătoria prin China, fața președintelui se înviorează. „Foarte bine, dar să nu scrieți numai despre aspectele pozitive. Și greșelile trebuie înfățișate. Din greșeli învățăm. Înțelegeți: greșeala este mama succeselor. Pretutindeni în lume unde oamenii sînt la muncă, se fac greșeli. Cînd cel care observă nu dezvăluie impresiile negative și critica lui, ceilalți nu pot învăța nimic din aceasta. China a fost mult timp asuprită, economia și cultura noastră în prezent încă nu sînt puternice. Aceasta este însă o perioadă de tranziție. În fiecare orînduire socială există dificultăți care trebuie înfrînte". **Scriitorul răspunde:** „Și la noi, în Germania occidentală, există greutăți, firește de altă natură".

Președintele zîmbește cînd oaspetele remarcă faptul că pe timbrele poștale din China figurează capetele a doi germani, amîndoi din Renania: Marx și Engels. „Da — spune el — pe Marx l-am adus încoace în China. Aici e zilnic nevoie de el și deocamdată nici nu vi-l dăm înapoi". **Zîmbește și Liu Șao-ți, cînd Mao Țze-dun continuă:** „Într-o zi însă — sînt sigur — îi veți primi din nou cu toate onorurile pe amîndoi. Au existat gînditori mari în Germania. Eu cunosc pe Feuerbach, Haeckel, Kant, Hegel și puțin pe Leibniz. Și filozofia idealismului trebuie studiată. Altfel materialismul adeseori nu este înțeles exact. Am intenția să introduc la universitatea din Pekin o catedră pentru Kant și Hegel ca să creez condiții bune pentru studiul idealismului".

Se servește ceaiul pe care Mao Țze-dun i-l recomandă călduros, fiind făcut din florile provinciei Honan, regiunea lui natală. Apoi se preocupă de viața din Germania occidentală, de perspectivele partidelor politice. La observația scriitorului că dezvoltarea Chinei este uimitoare și că precum reiese din al doilea plan cincinal în special cifrele despre producția de oțel sînt extraordinare, președintele răspunde: „Ele nu sînt îndeajuns de mari. Noi

vrem să producem în 5 ani aproximativ 10 milioane tone de oțel. Germania occidentală are astăzi o producție dublă". **Scriitorul e uimit că Mao Țze-dun cunoaște pe dinafară cifrele producției de oțel a Germaniei occidentale și a Suediei, făcînd chiar calculul pe cap de locuitor.**

La întrebarea care este cea mai puternică impresie pe care i-a produs-o călătoria în China, Weisenborn declară entuziast: „Veselia oamenilor de pe stradă".

După puțină gîndire, președintele spune încet, cu multă căldură: Să vă spun eu de ce e altfel ca în Europa. Poporul nostru și-a luat soarta în propriile lui mîini și fiecare chinez vede acum că-i merge din zi în zi mai bine. El are nădejde, asta este. Nădejdea înseamnă mult". **Pe urmă Mao Tze-dun se interesează dacă oaspetele e autor de romane sau dramaturg. Răspunzînd la întrebare, scriitorul adaugă că în catalogul universității din Pekin a găsit multe cărți germane și chiar unele lucrări ale lui.**

Mao Țze-dun arată că se vor traduce și alte cărți germane în limba chineză. Scriitorul propune ca printre primii autori să fie tradus Brecht și întreabă dacă ar fi cu putință să vină în China și alți scriitori din Germania occidentală. Mao Tze-dun răspunde de îndată foarte animat: „Desigur. Să vină cîți doresc și ei pot să stea la noi cît poftesc, una, două sau trei luni. Noi putem să-i invităm. Dar cine refuză să fie invitat poate să călătorească pe cont propriu. Pot călători în China autori de stînga, de centru sau de dreapta. Da, chiar de dreapta — **întărește președintele** — chiar oameni care sînt potrivnici Chinei noastre noi, să vină și să vadă ei înșiși realitățile. Înfăptuirile noastre sînt cea mai bună propagandă".

Scriitorul reamintește cuvinte vestite rostite de președinte cu alt prilej: „Fiecare chinez are două mîini, **afirmase el odată.** Într-una poartă China cea nouă și în cealaltă China cea veche. Nu trebuie disprețuită nici una, nici alta și nici nu trebuie contrapuse una celeilalte".

În continuarea convorbirii, referindu-se la Uniunea Sovietică, Mao Țze-dun spune meditativ: „Uniunea Sovietică este prima țară socialistă. Acolo există experiențe încununate de succese. Învățăm din ele. Noi învățăm și din greșeli. În felul acesta evităm ocoliri și putem să atingem pe calea cea mai scurtă ținta noastră: eliberarea și fericirea poporului nostru. Cu capitaliștii și cu intelectualitatea de pildă procedăm astfel: încercăm să cîștigăm ambele grupe ca să nu treacă de partea dușmanului".

„Acestea sînt cuvintele unui om de stat — arată **Günther Weisenborn** — și ale unui filozof, ale autorului renumitei lucrări „Despre contradicții". **Mao Țze-dun se bucură în China pretutindeni de mult respect.**

Acest poet și gînditor este fără îndoială unul din oamenii cei mari de stat ai secolului nostru.

„Este adevărat — încheie scriitorul relatarea sa — pe Yangtse se ridică un gigant".

Alexandru Dinescu

Arvo Turtiainen

poet progresist finlandez

Ei m-au aruncat în închisoare

Ei m-au aruncat în închisoare
fără să știe, proștii,
că nimic nu poate înlănțui un suflet liber.

Mi-au dat o lume de idei și subiecte
pe care-o ignoram,
mi-au dat pe-o farfurie cu gratii
un bob de aur din amurg
și de sidef din aurora
și drept tovarăși oameni ei mi-au dat
care purtau pe tîmple
coroana de umbre a destinului.

În sticla ochilor întunecată eu le-am citit cuvinte
adînci din cartea vieții,
am citit numele lor zgîriate pe ziduri,
le-am vorbit,
am mîncat din pîinea lor și am trăit viața lor.
Și am învățat a înțelege cuvîntul libertate,
am învățat să simt întregul sens al libertății
și deosebirea dintre libertate și libertate.

Am învățat să iubesc totul altfel ca mai înainte,
un fir de iarbă-ntr-o celulă,
o floare între pietrele zidului,
lumina norilor răsfrîntă prin fereastra cu gratii,
cîntecul păsărilor în mestecenii
de-afară,
glasul copiilor pe drum,
de cealaltă parte a porților.

Am învățat să iubesc totul
și mai mult decît orice, Libertatea.

Ei m-au aruncat în închisoare, proștii.
Ei au făcut din mine-o sabie și-un fulger de foc
în mîna soldaților Libertății.

În romînește de **Tașcu Gheorghiu**

OASPEȚI DIN R. D. GERMANA

WALTER CZOLLEK
Directorul Editurii „Volk und Welt"

ROSWITHA CZOLLEK
scriitoare

Desene de ROSS

PREZENȚA LUI ELUARD

„...Și omul liberat
De-absurdul lui trecut
Să-ntoarcă spre-al său frate
Un chip senin și plin de asemănare —
Iar gîndului să-i facă aripi călătoare..."

Iată, au trecut cinci ani de cînd mîna lui Eluard a încetat să mai înscrie slove pe răbojul timpului; cinci ani de cînd inima lui a încetat să bată, cinci ani de cînd a plecat dintre oameni poetul cu cunună argintie și chip de adolescent, cu ochi calzi și surîs inefabil... Trupul lui odihnește, inert, în cimitirul Père Lachaise, lîngă zidul Comunarzilor; gîndului său însă, de-a pururi viu, i-au crescut de mult „aripi călătoare". Eluard a trecut prin lume însemnînd poezia franceză cu o dîră lungă, luminoasă, veșnică, aidoma stelelor rătăcitoare. A cunoscut urcușurile și coborîșurile vieții, elanurile și prăbușirea, deznădejdea și speranța. A fost poetul durerii împinse pînă la nebunie și cîntărețul unei umanități însetate de adevăr și de bine. Cînd se va scrie istoria profundă și sinceră a ultimilor patru decenii de poezie franceză, va reieși cu limpezime rolul decisiv și multilateral pe care l-a jucat Eluard.

Aruncat în viață într-o vreme în care lumea veche începea să se clatine, Eluard a cunoscut fără înconjur realitatea crudă și rece. A ieșit din primul război mondial — poet, adică poet al răzvrătirii și al dezolării, dornic de orice experiență capabilă să-l smulgă din infernul cotidian. Poet al iubirii, lirica lui erotică s-a aflat descumpănită prin însăși izolarea ei; Eluard a dibuit douăzeci de ani ca să ajungă, cum o spunea el însuși, „de la orizontul unui singur om la orizontul tuturor". Al doilea război mondial a dezlănțuit potențele lui revoluționare. Liricul gingaș sau patetic a devenit poet cetățean, minte lucidă și eficace în vremile de restriște pe care le trăia. Am cunoscut atunci un al doilea Eluard, care zăcuse, ani și ani, ascuns în primul: poetul cu slovă de foc care înfrunta mînia Gestapo-ului și dăruia concetățenilor săi și oamenilor din lumea întreagă nemuritoarea *Liberté*, editorul care se apleca, grijuliu, peste cărțile pline de tîlc din „Editions de Minuit", cetățeanul partizan, neînfricat în vorbe și în fapte. Alături de Aragon, marele lui prieten, Eluard a cîntat Parisul ocupat de nemți, Parisul muncitorilor obidiți și-al veșnicului Gavroche; a adorat peisajul francez și a proslăvit curajul oamenilor care, hăituiți sau liberi, luptau pentru mîntuirea patriei. Dintr-odată, în contact cu zguduitoarea realitate, versul său a căpătat limpezimea cleștarului. Ermetismului de odinioară, Eluard al II-lea i-a opus o poezie clară, simplă, pe înțelesul tuturor, care a vibrat îndelung în conștiința francezilor. Poet popular, Eluard a săvîrșit miracolul de a ne fi dat o artă de o mare intensitate lirică, care nu sacrifică nimic din imagine și reușește — tocmai de aceea — să-și comunice fiorul pur și cald milioanelor de cititori. Unii l-au definit pe Eluard suprarealistul ca pe un artist descinzînd din prețioși, veșnic ocupat să analizeze cu lupa reflexele eului, mobilitatea psihicului său. Dar acest Eluard e un Eluard minor, neîmplinit. *Poezie și Adevăr, Întîlnirea cu nemții*, și atîtea alte versuri din ultimii ani de viață, au cristalizat imaginea, impunătoare prin sinceritate și patos, a lui Eluard poetul comunist, prieten al oamenilor și luptător pentru înfăptuirea năzuințelor lor cele mai scumpe:

„Iubirea noastră n-are început.
Noi ne-am iubit întotdeauna.
În numele iubirii noastre-nvăpăiate
Noi vrem să-i liberăm pe ceilalți
Din înghețata lor singurătate.
Aceasta ni-i voința și spun: eu vreau,
Și spun: tu vrei, noi vrem
Lumina să perpetueze,
Cu mîile-i de raze mute,
Perechile strălucitoare de virtute,
Perechile-nzăoate cu-ndrăzneală..."

Poet al solidarității umane în primul rînd, Eluard nu este uitat, nu poate fi uitat. Azi tot mai mulți poeți, tineri sau vîrstnici, din Apus, scriu ca Eluard: adică esențial, liric, direct, axînd pe un aforism-cheie versul alb, care se impune nu prin artificii prosodice ci prin intensitatea imaginii și a ritmului de gîndire. Eluard a devenit o categorie a poeziei franceze contemporane tocmai pentru că mesajul său a întîlnit și a tălmăcit, în curba lui ascendentă, mesajul milioanelor de oameni.

V. Lipatti

Săptămîna filmului francez

Între 19 și 25 noiembrie se desfășoară în Capitală și la Orașul Stalin „Săptămîna filmului francez" organizată de Institutul romîn pentru relațiile culturale cu străinătatea, în colaborare cu Direcția generală a cinematografiei din Ministerul Învățămîntului și Culturii.

Publicul spectator va putea viziona cu acest prilej numeroase filme artistice, în premieră, dintre care amintim „Lumea tăcerii" distins cu Marele Premiu „Palmes d'or" de la Festivalul de la Cannes, 1956, „Un minut de adevăr" spumoasa comedie „Oaia cu cinci picioare" în interpretarea cunoscutului artist Fernandel, „Portes des Lilas", urmat de „Taifun la Nagasaki", o tulburătoare poveste de dragoste, ce va ocaziona cinefililor noștri o reîntîlnire cu Danielle Darieux și Jean Marais. Festivalul se va încheia cu recenta producție a studiourilor de la Bilancourt „Gervaise", după romanul „Circiuma" de Emile Zola.

În completarea programului vor mai rula „Balonul Roșu", „Parisul necunoscut" și „Rătoiul poet" (filme de scurt metraj).

În cadrul săptămînii filmului francez va mai putea fi vizionată și producția „Un condamnat la moarte a evadat", de curînd distinsă, în cadrul Festivalului Internațional al filmului, cu un premiu special.

R. Z.

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

AGENDA

La jumătatea drumului

Comentînd „Panorama des idées contemporaines", o antologie enormă, redactată de un grup de colaboratori în frunte cu Gaëtan Picon, Robert Kemp formulează obiecții esențiale, referitoare la orientarea acestei adevărate enciclopedii în texte. Întrebîndu-se „la ce au servit excesele de virtuozitate matematică" ale timpului nostru, el răspunde: „De-aici n-a apărut nici o teorie matematică, utilizabilă în universul nostru, așa cum îl cunoaștem. Nici relativitatea marelui Einstein nu s-a născut din ele, ci foarte plat din calculul integral și diferențial al cărui drum l-a arătat Pascal". Indeterminismului fizic, îmbrățișat de autorii culegerii, Robert Kemp îi opune concepția lui Einstein, „determinist încăpățînat chiar în atomistică" și mărturia altui indeterminist faimos, Louis de Broglie care astăzi „își reproșează că timp de douăzeci de ani a învățat o doctrină de care nu mai e sigur" și „schițează un viraj — senzațional — către determinism". În legătură cu filozofia, criticul de la „Nouvelles Littéraires" precizează: „Freudismul, efervescent și debordant, s-a retras între niște maluri foarte înguste. Și acum vin la bergsonism... Nu trebuie oare, oricît de trist ai deveni, să recunoști retragerea bergsonismului? Sirena a murit, a murit și cîntecul ei divin, au murit și iluziile tinereții noastre... Rafinamentele din „L'Etre et le Néant" (opera lui J. P. Sartre, n.n.) aceste frumoase acrobații mentale, se vor lega în memoria noastră de isprăvile marelui jongleur care a uimit acest secol, faimosul Rastelli". Iar în privința picturii, situația i se pare mult mai proastă decît în muzică: „Intolerabile în muzică, ignoranța și nepăsarea sînt suportate de amatorul modern. Aici, decadența și ruina — și nu exceptez numele la modă, pînzele care fac milioane — îmi par evidente. În muzică constat stagnarea jazzului, care n-a fost niciodată muzică, ci o formă de gimnastică ritmică și de elan vital dezordonat. Nu este una din marile achiziții ale artei contemporane. Este o criză a dansului de la Saint-Guy: o aură epileptică. Epoca lui s-a sfîrșit. Trăiește acum ultimele convulsii".

Nu e rău, firește. Numai că Robert Kemp combate tendințele negative iraționaliste și decadente ale evului său din punctul de vedere al raționalismului tradițional, idealist și așa-zis occidental, în numele căruia de altfel respinge gîndirea și arta asiatică, socotite în bloc neumaniste și mistice. De aceea, în ostilitatea sa întemeiată față de modernism în genere se simte nesiguranța, prudența excesivă, într-un cuvînt lipsa criteriului clar, constructiv. Mai mult decît să avertizeze că „fierberea" (spiritului, n.n.) nu trebuie confundată aprioric cu „progresul real" nu poate face. „Ideile contemporane", iraționaliste nu pot fi combătute cu succes decît din perspectiva materialismului dialectic, singura concepție capabilă să dirijeze mintea și imaginația spre viitor, însumînd critic oricare achiziție valabilă a spiritului contemporan.

Lector

ÎNVĂȚĂTURA *(Gravură chinezească)*

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE TĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 48 (194)-joi 28 noiembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Unitatea frontului nostru literar

În săptămînile acestea care ne mai despart de ziua de 30 decembrie, cînd vom sărbători zece ani de la proclamarea Republicii Populare Romîne, oamenii muncii recapitulează cu îndreptățită mîndrie succesele pe care le-au obținut sub conducerea înțeleaptă a partidului. Acești zece ani au confirmat virtuțile creatoare ale poporului eliberat de exploatare, capabil și hotărît să construiască o societate nouă, fără burghezie și împotriva burgheziei.

La această aniversare scumpă inimilor noastre, scriitorii se prezintă cu o recoltă bogată care dovedește că literatura s-a orientat ferm pe un drum nou și că, pe acest drum, s-au obținut realizări dintre cele mai remarcabile. Bilanțul ce se va face va pune în lumină rolul decisiv al îndrumării partidului, sfătuitorul apropiat și plin de înțelegere al creatorilor. Sub îndrumarea partidului și extrăgînd învățăminte din experiența marii literaturi sovietice, prozatorii, poeții și dramaturgii au aderat cu însuflețire la realismul socialist, metodă de creație care a făcut posibile succesele de pînă acum și constituie chezășia realizărilor viitoare.

Așa cum s-a subliniat în recenta Hotărîre a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., una dintre cele mai importante trăsături ale literaturii noastre, evidențiată la primul Congres al scriitorilor, este „unitatea frontului nostru literar cuprinzînd de la mari scriitori în vîrstă, ca Sadoveanu și Arghezi, pînă la cei ce-și așteaptă cu emoție apariția primei cărți, unitate cimentată de profunde sentimente patriotice pe baze democratice și progresiste, în spiritul luptei partidului clasei muncitoare, pentru socialism și pentru pace". Unitatea frontului nostru literar s-a concretizat în poziția politică fermă a scriitorilor, afirmată cu prilejul diferitelor evenimente interne și externe. Astfel, în octombrie 1956, scriitorii noștri, alături de întregul popor, au luat o atitudine energică împotriva contrarevoluției din Ungaria și în sprijinul politicii partidului nostru. Contrarevoluția a fost condamnată în unanimitate, în adunări și în articole. Hotărîrea Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor subliniază, de asemenea, dragostea cu care scriitorii au participat, deplasîndu-se în țară, la alegerile pentru Marea Adunare Națională din 1957, apoi contribuția lor masivă și entuziastă la manifestările organizate în cadrul Lunii prieteniei romîno-sovietice, în cinstea a 40 de ani de la Revoluția Socialistă din Octombrie.

Din punctul de vedere al creației, spiritul de partid care-i animă se afirmă în contribuția scriitorilor vîrstnici și tineri, prin scrisul lor, la îndeplinirea sarcinilor construirii socialismului și apărării păcii. Aceasta este și rămîne datoria principală a scriitorilor și criticilor noștri literari. Succesele obținute pînă acum nu trebuie să ne facă a uita insuficiențele ce există încă în munca de creație. Literatura noastră continuă să se afle în urma proceselor construcției socialiste. Tematica actuală, viața oamenilor muncii — eroii luptei pentru edificarea societății noi — nu se bucură întotdeauna de atenția cuvenită, iar reflectarea realității se face uneori cu mijloace elementare, sub nivelul înalt cerut de tematica însăși. Literatura realismului socialist, prin caracterul ei militant activ, este în primul rînd o literatură a actualității revoluționare. În focul luptei pentru un viitor luminos, pentru socialism și pace, se ridică și se călesc caractere, se desfășoară și se împlinesc procese sufletești complicate, în conflictul viu cu rămășițele mentalității din trecut și cu influența ideologiei burgheze. Societatea noastră de astăzi oferă astfel un domeniu de cercetare dintre cele mai interesante, o sursă de inspirație inepuizabilă pentru toate genurile literare. Inspirîndu-se din actualitate, scriitorii vor adăuga bibliografiei lor opere trainice, care vor vorbi urmașilor despre epoca noastră eroică, și, mai ales, care vor însufleți pe contemporani în eforturile lor. Parte a cauzei generale a proletariatului, literatura noastră realist-socialistă își va aduce astfel partea ei de contribuție la construirea socialismului și apărarea păcii.

Gazeta literară

LILI PANCU — „Copil" (pastel)

Thalassa...

1

Voi înșira, în cele ce urmează, adevăruri și presupuneri de mult rînduite între banalități, lucruri de mult tocite în frecușul cu timpul, inevitabil și necontenit. În fața cîtorva miracole, straturile de civilizație din ființa omenească se sparg la un strigăt, distanța de la noi la elementele primitive devine scurtă ca o bătaie de săgeată, ca traiectoria unei pietre sau ca un ecou. Bănuiesc că omul va fi avut cîndva, în zestrea lui, și alte sentimente decît cele existente astăzi; ele s-au selecționat și șlefuit din marasmul elementelor dintîi, s-au înălțat în culmile înfloririi, apoi s-au tocit și au dispărut, ca toate cele supuse trecerii. Nimeni nu poate ști cît a lepădat omul din circa primitivă, ce colosal era avutul cosmosului fabulos din preistorie. El s-a îndepărtat cu groază de pășunile continentale ale faunelor dispărute, a aruncat pentru totdeauna în apă puntea ce-l ducea la locuința de pe lac, într-un cuvînt, a urcat pe culmi dintr-un întuneric înspăimîntător, și totuși nimic n-a putut nimici în el strigătul elementar al uimirii în fața Mării cu desfășurarea ei necontenită de oglinzi... Cred că nimic nu poate egala nici depăși spectacolul ciclopic cînd răsare soarele din adîncul mării ca din pîclele genezei! Spectacolul e același de cînd se află soare și mări și l-au admirat milioane de generații, demult rînduite pulberii în transformare incontinuă și dreptilor.

E destul o reamintire a religiilor, spre a vedea că ele au fost creațiunile înălțimilor, după cum e destul o recapitulare a istoriei omenirii, spre a vedea că leagănul ei e în vecinătatea apelor nemăsurate care tălăzuiesc din infinit către infinit. Dacă măiestatea munților a creat sentimentul dumnezeirii cu anticele și dispărutele așezări ale zeilor, dacă în fața maiestății munților amuțim cuprinși de o sete straniе către zboruri monumentale, mările, în necuprinderea lor, ne trezesc sentimentul înfiăcărat al infinitului și nemuririi. Mările au purtat, pe coamele lor pline de virtejuri, cele dintîi rîvne ale oamenilor. După cum întărește cartea miturilor antice, marea este geneza vieții, lu-

Eusebiu Camilar

(Continuare în pag. 4)

Însemnări

CINEMATOGRAF

La începutul cinematografiei, oamenii se întrebau dacă noua invenție se va putea dezvolta ca o artă pe seama ei, la fel cu celelalte arte pe care ni le-a transmis vechimea. Fiecare artă dispune de un limbaj propriu, de un material pe care îl poate prelucra pentru a-l face să exprime gîndurile și simțirile omului: sunet, cuvînt, piatră, culoare. Lucrează oare cinematografiul cu un astfel de material autonom sau este el menit să rămînă, de-a pururi, o simplă tehnică reproductivă? Cînd, prin 1925, mi-am pus aceeași întrebare, mi s-a părut că domeniul propriu al artei cinematografice este umbra și lumina. Și cum pe atunci era vremea purismelor, îmi închipuiam o artă a cinematografiei care să atingă frumusețea numai prin jocul umbrei și luminii, prin felul lor de a se compune în imagini dinamice, ceva asemănător cu arta abstractă a aceleiași vremi. Priveam cu neîncredere toate inovațiile menite să perfecționeze tehnica de reproducere a unui model și să se îndepărteze de ceea ce ar putea constitui limbajul ei original. Dacă cinematograful nu va izbuti, îmi spuneam, să-și asigure un domeniu propriu, el nu va deveni o artă, mai mult decît fotografia Venerei de Millo față de originalul de la Luvru sau placa de patefon față de concertul unui virtuoz.

Nimeni nu trebuie să se simtă stingherit comparînd vechile sale idei cu acelea pe care i le-a impus dezvoltarea vieții și ajungînd să constate la cîte din credințele de altă dată a trebuit să renunțe și pe cîte a fost nevoit să le modifice.

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 4)

Pace lumii!

De ani și ani lumea este cuprinsă de o mare neliniște. Posturile de radio, care în multe țări au ajuns să fie ascultate pînă și în cea mai sărăcăcioasă colibă, vorbesc despre război. Ziarele vorbesc despre război. Oamenii vorbesc despre război. Au ajuns să vorbească despre război pînă și copiii care încă nu au început să deschidă abecedarul. În Indonezia și în Malaia, în Vietnam și în Coreea, în Oman, în Algeria și în Egipt oamenii au cunoscut războiul, încă o dată, în anii din urmă, după ce al doilea război mond al luase sfîrșit. Algeria îi mai cunoaște și azi grozăviile. Care au fost cauzele ce au dus la declanșarea acestor ultime războaie locale? Indonezia, Malaia, Vietnamul au vrut libertate au rîvnit după secole de robie colonialistă, ind pendența. Colonialiștii le-au făcut războaie. Și le-au pierdut. Imperialiștii au vrut să ocupe Coreea de Nord pentru a înfige un pinten în coastele Chinei populare. Coreenii din Nord s-au opus. Imperialiștii au fost siliți să bată în retragere. Franco-englezii au atacat Egiptul pentru a-l aservi din nou. Egiptul s-a apărat. În ajutorul egiptenilor au sărit toate popoarele iubitoare de pace și libertate. Și franco-englezii s-au retras rușinați. În Oman sînt încă lupte în curs între colonialiștii englezi și băștinași. Colonialiștii francezi varsă sîngele poporului algerian care luptă pentru libertate... Războaie!... Războaie!... Bunuri materiale imense nimicite... Oameni uciși...

În primul război mondial au pierit zece milioane de oameni. Cel de al doilea război mondial a mîncat viața a peste treizeci de milioane de oameni. Au murit, dacă nu milioane, sute de mii de oameni și în ultimele războaie locale. Dar toate aceste războaie au fost — după aprecierea cercurilor agresive imperialiste — războaie „curate" în care nu s-au folosit arme atomice și cu hidrogen și în care atît pierderile de vieți omenești cît și distrugerile de bunuri materiale au avut o limită. Oamenii de pretutindeni se întreabă însă ce va fi mîine, dacă cercurile agresive imperialiste vor face să se declanșeze un nou război mondial în care se va utiliza arma atomică și cu hidrogen? Pierderile de vieți omenești ar fi incalculabil mai mari decît în oricare alt război pe care l-a cunoscut pînă acum omenirea. Suferințele pentru cei de azi și pentru generațiile care ar urma nici nu se pot imagina măcar. Tehnica a ajuns atît de departe, încît nu există un singur colț pe glob în care cineva să se adăpostească în caz de război.

În fața acestor perspective teribile ar fi să deznădăjduim dacă nu am ști că există în lume forțe iubitoare de pace care acționează în vederea preîntîmpinării războiului, dacă nu am face noi înșine parte din aceste forțe.

Recent, cu prilejul glorioasei aniversări a Marii Revoluții din Octombrie, a avut loc la Moscova o consfătuire a delegațiilor partidelor comuniste și muncitorești din 65 de țări. Participanții la această consfătuire au lansat un emoționant „Manifest al păcii". „Oamenii simpli din lumea întreagă — se spune între altele în Manifest — fără deosebire de naționalitate și de vederile lor politice, de credință și culoarea pielii, vor să trăiască în pace. Oamenii simpli din lumea întreagă întreabă: oare omul, a cărui rațiune biruitoare smulge naturii toate tainele și care devine tot mai mult stăpîn asupra ei, oare omul care datorită lansării sateliților artificiali sovietici ai pămîntului va putea în curînd să atingă stelele, — oare omul nu va fi în stare să evite războiul și să împiedice distrugerea? Noi, reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești, în deplină conștiință a răspunderii noastre pentru destinele popoarelor, declarăm: Războiul nu este inevitabil, războiului i se poate pune stavilă, pacea poate fi apărată și consolidată". Manifestul analizează cauzele războaielor, arată suferințele și distrugerile cauzate de războaie și-l demască pe profitorii sinistrei curse a înarmărilor care pun azi în primejdie pacea lumii. „De unde vine primejdia pentru cauza păcii, pentru securitatea popoarelor? Cei interesați într-un război, cei care visează la un război sînt monopolurile capitaliste care au strîns bogății fabuloase de pe urma celor două războaie mondiale, de pe urma actualei curse a înarmărilor. Adîncind monopolurilor profituri uriașe, cursa înarmărilor apasă tot

Zaharia Stancu

(Continuare în pag. 4)

SECRET PROFESIONAL

DISCUȚII

În dezbaterea, departe de a fi încheiată, asupra reflectării actualității în literatură, deosebit de semnificative mi s-au părut unele mărturisiri ale lui V. Em. Galan, apărute în aceste coloane. Aș zice chiar destăinuiri, fiindcă scriitorul ne dezvăluie cîte ceva din procesul intim al elaborării, proces privit multă vreme ca un fel de secret profesional deținut de o categorie de muritori investiți cu atribute esoterice. Pornind de la ideea că scriitorul e un inspirat (în sensul unuia care ascultă voci), purtător al mesajului nu știu cui de nu știu unde, încredințat lui în exclusivitate, se presupunea că modul de producție al operei literare scapă legilor obișnuite ale activității umane, situîndu-se pe un plan înrudit cu vrăjitoria. Cititorul, căruia i se zicea profan, pentru că ținut departe de atelierul literar nu era socotit vrednic să cunoască geneza operei, nu afla, de cele mai multe ori, decît tîrziu, în corespondența postumă a scriitorului, o dezlegare a propriilor sale nedumeriri privind munca acestuia. Fără scrisorile lui Flaubert către nepoatăsa, n-am fi știut aproape nimic din chinurile acestui artist scrupulos aplecat nopți de-a rîndul asupra unei fraze, așa cum numai din însemnările fiicei lui Tolstoi am aflat că uriașul epic rus a refăcut de zeci de ori „Ana Karenina" pînă la versiunea pe care o cunoaștem. Chiar și scriitorii noștri din generația precedentă vorbeau prea puțin despre truda lor și dacă n-ar fi mărturia celor ce le-au fost apropiați, ar trebui să le primim opera ca un dar picat din cer, fără să cunoaștem nimic din caznele și bucuriile legate de creația literară. Notele Profirei Sadoveanu, de pildă, însoțind ediția definitivă, aduc o mărturie prețioasă care ne ajută să înțelegem mai bine nu atît unversul lui Mihail Sadoveanu, cît mai cu seamă împrejurările care au dat naștere acestui univers accesibil sensibilității noastre. Tot așa, Tudor Vianu care îl frecventa pe Rebreanu prin 1922 în modesta locuință din strada Primăverii, ne-a povestit odată cum l-a găsit pe autorul lui „Ion", după o noapte de lucru, transcriind pentru a treia oară acest roman. Desigur, nu vom susține că știm prea mult despre condițiile în care s-a născut o operă literară numai fiindcă ni se spune că, muncit de demonul perfecțiunii, un scriitor se așeza, cu o sîrguință de școlar, să-și refacă o carte de cîteva ori, dar față de tăcerea care înconjoară încă geneza atîtor opere, ne resemnăm și cu un palid fir de lumină dacă ne poate ajuta să întrezărim ceea ce trebuie să fi fost munca obscură a artistului.

Din fericire, nu putem imputa scriitorilor din zilele noastre că păstrează față de cititorul lor vreo rezervă în ce privește așa zisul secret profesional. Dimpotrivă. V. Em. Galan, fiindcă de la convorbirea lui cu redactorul „Gazetei literare" am pornit, și alții mai înainte, cu aceeași sinceritate, au împărtășit cititorului nu numai preocupările și obiectivele lor artistice, ci și dificultățile, ca să zicem așa, tehnice, ale meșteșugului, punînd astfel la dispoziția istoriei literare, cu anticipație, adevărate fișe explicative. Problema în jurul căreia s-a iscat dezbaterea, aceea a reflectării actualității în literatură, cu toate implicațiile ei, ne-a adus pînă acum o seamă de confruntări ale diverselor puncte de vedere, constituind ceea ce se poate numi un binevenit schimb de experiențe și este probabil că va continua să rămînă preocuparea majoră a scriitorilor noștri pînă ce își va găsi o expresie durabilă în realizări cu adevărat e-

Sergiu Dan

(Continuare în pag. 4)

UN LUPTĂTOR PENTRU CULTURĂ

Numele lui Iosif Vulcan se asociază pentru toți iubitorii de literatură de debutul lui Eminescu la „Familia" din Budapesta, în 1866. Mai puțini sînt aceia cu cunoștințe bibliografice exacte, care știu că tot în paginile aceleiași reviste, strămutată la Oradea Mare, apăruseră și ultimele poezii ale marelui poet. (S-a dus amorul, Cînd amintirile, Adio, Ce e amorul, Pe lîngă plopii fără soț, Și dacă...) încredințate tiparului cu cîteva luni înainte de prăbușirea inteligenței sale. Foarte frumos și tot atît de just, cu o îndreptățită mîndrie, a putut așadar spune directorul revistei orădene: „Aici i-a fost leagănul și mormîntul". Într-o vreme cînd literatura nu era încă remunerată, tot Iosif Vulcan a fost acela care i-a trimis, pentru poeziile oferite în 1883, un „onorariu modest", care l-a emoționat profund pe Eminescu. Era într-adevăr întîiul onorar primit „pentru lucrări literare", așa cum preciza poetul în scrisoarea de mulțumire către Iosif Vulcan. Directorul revistei, pe drept cuvînt, considera colaborarea literară a lui Eminescu «un titlu de fală pentru „Familia"», iar scrisoarea „— durere, azi numai un fragment" — „cea mai scumpă relicvie literară a mea din lunga carieră ce am parcurs".

Despre omul a cărui statuie a fost dezvelită zilele trecute la Oradea Mare, se știe însă prea puțin. Istoriile literare nu-i menționează multipla activitate, afară poate de perseverența cu care a condus „Familia", din 1865 și pînă în momentul morții, în 1906. Iosif Vulcan nu a fost un scriitor cu înzestrare deosebită, deși a publicat numeroase volume de poezii, nuvele, romane și teatru. Poligraful era însă plămădit din aluatul generos al oamenilor de acțiune, iar în familia lui de preoți, unchiul său, episcopul Simion Vulcan, fusese sprijinitorul lui Țichindeal „gură de aur", — cum l-a numit Eminescu pe întîiul fabulist romîn, — și al cărui elogiu avea să-l rostească Iosif Vulcan în discursul său de recepție la Academia Română, în 1893. Se pregătise pentru cariera avocățească, pe care a

Șerban Cioculescu

(Continuare în pag. 4)

cărți noi

EUGEN JEBELEANU: „Poeți ai libertății"-Tălmăciri

Între simpla echivalență semantică și recrearea unei stări sufletești, a unei tonalități lirice de sine stătătoare, este un drum pe care-l poate străbate numai poezia autentică. Sondajul profund al vocabularului, surprinderea dibace a nuanței celei mai subtile, stabilirea corespondentului plastic, redau doar ideea, fabula cel mult, dar nu și sentimentul. Ceea ce a reușit Eugen Jebeleanu în volumul său de tălmăciri din „Poeți ai libertății" este tocmai transmiterea acestui inefabil suflu poetic.

Elanul marilor aspirații romantice ale acelui profet al decembriștilor, care a fost Pușkin, sau acordurile diafane, blajine, dar atît de cutremurătoare ale Louisei Michel, n-au putut și nu vor putea fi „traduse" niciodată printr-o pedantă echilibrare a epitetelor. Eugen Jebeleanu a retopit sintetic substanța sentimentelor proprii poeților pe care i-a tălmăcit. Dimensiunea firească a tonalității caracteristice unui poet n-a fost realizată numai cu uneltele elementare ale lexicului și metricii, ci, mai ales, prin intermediul unui autentic proces de creație. Efluviile unor emoții și zbuciumări intense, din trecutul sau contemporaneitatea istorică, l-au zguduit pe poetul romîn, l-au făcut să retrăiască la unison cu creatorii acestor poeme, tumultul epocii, ecoul bătăliei pentru triumful libertății. În acest sens, traducerile din Petőfi Sandor, Ady Endre, Jozsef Attila mi se par de o remarcabilă valoare. Versurile lui Petőfi recompun în tălmăcirea lui Eugen Jebeleanu orchestrația amplă a luptelor pașoptiste, într-o desfășurare aspră și dură, într-un ritm energic și sacadat. Sugestia tenacității revoluționarilor, ca și perspectiva victoriei lor implacabile, o realizează emoționant de vioi și de intens cohorta acelor „viteji în zdrențe"... care sînt înșeși versurile rostite sălbatic și aprig, gîfîind parcă, într-o înverșunată bătălie.

Arta de traducător a lui Eugen Jebeleanu relevă prin acest volum modalități și aptitudini de o mare plasticitate în evocarea concretă a unei atmosfere patetice, solemne sau entuziaste. Glasul fiecărui tribun al revoluției, al lui Maiakovski sau al lui Ady Endre, al lui Hugo sau Neruda își recapătă rezonanța lor specifică în limba romînească prin claviatura complexă, nuanțată, a traducătorului. Incandescentă la aceeași flacără a luptei revoluționare pentru libertate, poezia lor cunoaște o firească diversitate. Traducătorul a știut să deslușească timbrul subtil care deosebește temperamentul și estetica celor trei poeți maghiari. Meditația gravă, șoapta pă-

Miron Dragu

(Continuare în pag. 2)

PROVERBE: *DEZBRACA-TE, RADULE — IMBRACA-TE, GARDULE!* PERAHIM 57

PREDILECȚIE PENTRU GNOSEOLOGIE

In lupta sa grea cu natura, omul a început, înainte de toate, să-și cunoască mediul său înconjurător. Lumea exterioară a constituit, îndelungată vreme, singurul obiect al cunoașterii sale. Cunoașterea a devenit propriul ei obiect mult mai tîrziu. Pe omul primitiv lumea externă îl absoarbe în întregime. Existența îl covîrșește conștiința. Primitivului îi rămîne multă vreme străină dualitatea: obiect — subiect. In lupta omului primitiv cu natura, obiectul este infinit mai puternic decît subiectul. Pentru omul primitiv, existența reprezintă așadar o putere mult mai mare decît conștiința... Auto-mișcarea cunoașterii are loc din cauza diferenței de grad de putere care există încă de la început între existență și conștiință... și se realizează sub forma unei diferențieri de noi facultăți cognitive care schimbă raportul de forțe în favoarea conștiinței, dar supremația originară a existenței asupra conștiinței nu dispare niciodată complet. Și, după cum în istoria gîndirii cunoașterea obiectului a precedat cunoașterea cunoașterii obiectului, tot așa, în istoria filozofiei, ontologia a precedat gnoseologia. Chiar și după ce au apărut elemente de teorie a cunoașterii în concepția despre lume a diferiților filozofi, ontologia a continuat încă multă vreme să fie precumpănitoare.

Cită vreme gnoseologia a rămas un apendice al ontologiei, unitatea ontologică *dintre subiect și obiect a acoperit* contradicția gnoseologică *dintre subiectiv și obiectiv. In concepția despre lume a filozofilor din antichitate, dialectica obiectivă se amestecă la tot pasul cu cea subiectivă. Problemele specifice ale teoriei cunoașterii au început să capete atenția cuvenită din partea filozofilor abia în epoca modernă, cînd capitalismul a pulverizat societatea într-o puzderie de indivizi, relativ independenți unii față de alții, singuri în fața lumii, în contradicție cu tot ce nu sînt ei. „In această societate a liberei concurențe — scrie Marx — individul izolat apare desprins de legăturile naturale etc., care făceau din el în epocile istorice anterioare o parte a unui conglomerat uman determinat, limitat".*

Dacă stabilitatea structurii sociale și stadiul încă rudimentar al dezvoltării cunoștințelor științifice din Grecia veacurilor VI, V și IV au favorizat elaborarea unor vaste ontologii, destrămarea vechilor relații sociale, datorită pătrunderii capitalismului, și îmbogățirea considerabilă a cunoștințelor științifice au dus la înflorirea gnoseologiei. Înăsprirea contradicției dintre noile și vechile clase sociale, dintre noile cunoștințe științifice și vechile interpretări filozofice, dintre „eu" și „celălalt" au împins pe primul plan problema făuririi unui nou organon. Insă materialiștii, preocupați să sublinieze caracterul obiectiv *al cunoașterii, au neglijat să examineze caracterul* dialectic *al ei. De neglijarea de către materialiști a dialecticii cunoașterii au profitat idealiștii, care, după ce au subiectivizat relativitatea cunoștințelor, elaborînd astfel idealismul subiectiv, au preluat inițiativa cercetării procesului prin care formele cunoașterii trec unele într-altele.*

Materialismul premarxist nu a ajuns să înțeleagă pînă la capăt caracterul dialectic *al reflectării, iar idealismul subiectiv a contestat totdeauna* caracterul reflectoriu *al dialecticii.*

Pînă cînd materialismul dialectic nu a limpezit unitatea contradictorie dintre esență și fenomen, dintre obiectiv și subiectiv, dintre sensibil și inteligibil și dintre relativ și absolut, materialismul nu a fost în stare să cîștige bătălia împotriva idealismului.

Gnoseologia materialismului premarxist, just orientată dar săracă în argumente, nu a putut învinge gnoseologia idealismului subiectiv, fals orientată dar bogată în argumente.

Insă, prin lupta lor, cunoașterea s-a îmbogățit, filozofia a progresat, pregătind astfel condițiile apariției primei concepții științifice despre lume — materialismul dialectic. De acum încolo gnoseologia idealist-subiectivă nu va mai putea să reziste multă vreme ofensivei pe care a dezlănțuit-o teoria materialist-dialectică a cunoașterii. Idealismul subiectiv nu mai poate să se aștepte la nici un succes în lupta lui împotriva unei concepții care a izbutit să depășească, printr-o sinteză superioară, unilateralitatea ambelor tabere aflate pînă acum în luptă.

Metafizicienilor le vine deosebit de greu să înțeleagă caracterul dialectic al acestei sinteze. Convinși că „materialismul este static și simplificator", în vreme ce „dialectica este dinamică și idealistă", Emile Bréhier consideră materialismul dialectic ca pe „o expresie tare paradoxală, deoarece dialectica este legată de idealism, adică este contrară materialismului".

CRONICA IDEILOR

De la sfîrșitul veacului al XIX-lea încoace, problema cunoașterii a căpătat o importanță deosebită. Gnoseologia a fost împinsă pe primul plan al preocupărilor filozofice. Aproape toate curentele filozofiei burgheze din zilele noastre contestă valabilitatea oricăror teorii despre categoriile și legile naturii și societății, reducînd problema fundamentală a filozofiei la problema cunoașterii.

Această predilecție pentru gnoseologie a filozofilor burgheziei contemporane are adînci rădăcini de clasă.

După ce știința a risipit atîtea „mistere" ale naturii și ale societății, nu mai este atît de ușor să susții teorii filozofice care afirmă, fie într-un limbaj de-a dreptul religios, fie într-unul „pozitivist" sau categorial, că dumnezeu a creat lumea și că tot el o dirijează și astăzi.

Este adevărat că asemenea gînditori nu lipsesc cu desăvîrșire din filozofia burgheză contemporană. „Revoluția științifică a secolului XX nu mai permite să se considere ideea de sfîrșit al timpurilor cu aceeași ironie", scrie neo-tomistul francez F. Commeau. După ce afirmă că „dincolo de moartea individuală sau colectivă a umanității, nu vom mai trăi în spațiu, ci într-un timp pozitiv, care este forma eternității", adică nu în timp ca al nostru, negativ, care neagă mereu prezentul împingîndu-l necontenit în trecut, Commeau, dînd impresia că ține seama de ultimele rezultate ale științelor naturii, își „întemeiază" teza sa pe următoarea „explicație": „Energia și timpul nu sînt deci decît aceeași realitate văzută sub cele două aspecte ale sale de intensitate și de succesiune. De asemenea, este normal ca ele să varieze împreună și să se înțeleagă simultan, cînd mișcarea universală încetează din lipsă de energie, timpul se oprește și viața, care este mișcare, deci energie, deci timp, dispare odată cu ele".

Nici pe lîngă socialism nu trec fără să-i bage în seamă teologii contemporani. „Socialismul — scrie același Commeau — adică organizarea mereu mai înaintată a societății și punerea în comun a tuturor bogățiilor, este o etapă necesară a evoluției umane, dar nu ultima etapă". Iar Jacques Madaule, atrăgînd și el atenția asupra faptului că: „Revoluția, spre deosebire de catastrofa apocaliptică, nu stabilește niciodată o stare perfectă și definitivă", lămurește pe cei ce îl iau în serios că „în realitate, totul se îndreaptă către ceva, către o mare necunoscută, unde ordinea va înlocui dezordinea și imobilitatea va înlocui mișcarea".

Totuși, filozofia burgheziei contemporane încearcă îndeosebi pe alte căi să apere misticismul atît de necesar dominației politice a unei clase sociale care a intrat în conflict cu istoria.

Dezvoltarea vertiginoasă a științelor naturii a silit, în cele din urmă, idealismul să se retragă, în general, din ontologie și să se refugieze în gnoseologie. Retrăgîndu-se necontenit din fața științei, care îl izgonea mereu, descoperind încă o lege a naturii sau a societății, idealismul s-a văzut nevoit să-și schimbe tactica și să atace știința din spate, cu viclenie, contestînd valabilitatea obiectivă a descoperirilor ei.

Acordînd științei numai o însemnătate instrumentală, filozofii burgheziei contemporane restring sarcina filozofiei la prelucrarea — de fapt, denaturarea — logică a datelor acumulate de știință. De vreme ce formulele științifice nu reflectă nimic obiectiv, fiind niște construcții arbitrare ale subiectului, filozofia nu mai poate să fie altceva decît o gramatică a limbajului științific.

„Noi credem — scrie Louis Rougier — că filozofia poate să devină științifică, luîndu-și ca obiect știința însăși și ca metodă analiza logică a noțiunilor ei, a propozițiilor ei, a teoriilor ei, a demonstrațiilor ei". André Darbon observă pe bună dreptate că dacă „nu ne gîndim la nici un obiect, nu ne putem gîndi decît la cuvinte; această logică constituie deci gramatica unei vorbiri în care cuvintele se vor schimba ca formă, vor căpăta flexiuni și desinențe și se vor așeza într-o ordine definitivă potrivit regulilor". „Logicienii Școlii de la Viena — scrie Albert Lautman — pretind că studiul formal al limbajului științific trebuie să fie singurul obiect al filozofiei științelor. Iată o teză greu de admis de către acei filozofi care consideră că sarcina lor esențială este de a stabili o teorie coerentă a raporturilor dintre logică și real". De pildă, Rudolf Carnap „consideră fizica nu ca o știință a faptelor reale, ci ca o limbă în care se exprimă enunțuri verificabile experimental", iar André Darbon este de părere că „obiectul matematicilor pure este vorbirea bine legată și bine înlănțuită".

Ajungînd la concluzia că „putem deci să obținem o cunoștință reală despre lumea exterioară a fizicii, dar ea constă întotdeauna în raporturi, altfel spus, în numere", Sir James Jeans încheie evlavios: „...Dumnezeu a făcut matematicile și omul a făcut restul".

„Vă lăsăm știința, d-lor naturaliști, dați-ne însă gnoseologia, filozofia" — iată condițiile concubinajului dintre teologi și profesorii țărilor capitaliste „înaintate", scrie Lenin încă în anul 1908.

Specializarea filozofilor burgheziei contemporane în gnoseologie nu a dus deci la perfecționarea cunoașterii omenești, ci la sterilizarea ei. Mai mult ca oricînd, agnosticii din zilele noastre se zbat să demonstreze imposibilitatea de cunoaștere a lumii reale, pentru a spulbera încrederea oamenilor în puterea lor de a-și îmbunătăți lumea în care trăiesc.

Pentru a pironi definitiv cunoașterea cu spatele la realitate, agnosticii contemporani au restrîns, încetul cu încetul, filozofia la gnoseologie, gnoseologia la logică, logica la gramatică. Predilecția pentru gnoseologie a idealismului contemporan face ca sarcina combaterii agnosticismului și a dezvoltării gnoseologiei marxist-leniniste să fie astăzi cu atît mai actuală.

Henri Wald

MARCEL OLINESCU — „Măști"

MIHAIL BUBENOV:

„Nemurire"

Volumul de nuvele „Nemurire" (Ed. Tineretului), cuprinzînd bucăți scrise înainte de război, prin 1938, dovedește preferința scriitorului pentru scenele de tensiune maximă. Nuvela „Nemurire" este și cea mai reușită din volum. Pe fluviul Kama, spre sfîrșitul verii anului 1918, locatarii unui șlep ciudat, un vas al morții, care pare desprins din povestea înfricoșătoare a olandezului hurător. Pe șlep sălășluiește o bandă de gardiști albi care terorizează regiunea. O spînzurătoare instalată pe punte poartă în singurul ei brat trupuri omenești. In cala vasului sînt închiși femei, bătrîni, oameni bolnavi care așteaptă din clipă în clipă să fie asasinați. Scriitorul surprinde cu un accentuat spirit de observație reacțiile acestei mase neuniforme: disperarea ia locul speranței, apoi, din nou nădejdea în eliberare încălzește sufletele condamnaților la moarte. Lupta aceasta cu deznădejdea, crîncena luptă pentru viață, pentru lumină, se desfășoară în întunericul dens, în fundul șlepului care continuă să plutească nestingherit în josul Kamei. Printre prizonierii gardiștilor albi se află și Ivan Belski, un muncitor comunist. Acesta nu-și pierde speranța. Dîrzenia, spiritul de inițiativă, curajul nelimitat îl impun în fața tuturor, ca un conducător indiscutabil. Miska Mamai, un tînăr țăran, nimerit aproape din greșeală printre cei condamnați la moarte de către teroriști devine dintr-un flăcău gălăgios, pus mereu pe ceartă, un luptător bolșevic. Mihail Bubenov a reușit să sintetizeze, firesc, evoluția acestui erou, în puține pagini. O scenă mai ales impresionează prin omenescul ei: primind o bucată de pîine, Ivan o trece altuia, care s-ar părea că are mai multă nevoie de ea, și așa, din mînă în mînă, aproape întreagă, bucata de pîine ajunge din nou la Ivan Belski.

In „Pămînt străin" rămășițele unui detașament alb, fugărit de gărzile roșii, încearcă să se ascundă în taiga. Albii se ucid între ei, își abandonează camarazii bolnavi. Tensiunea crește cu fiecare pagină, pînă cînd ultimul supraviețuitor al detașamentului, colonelul Smolski, se sinucide, convins că nu mai are unde să se ascundă, că orice speranță este zadarnică. Dramatismul scrierilor lui Mihail Bubenov izvorît din cunoașterea profundă a sufletului uman este o caracteristică esențială a celui care a scris romanul „Mesteacănul alb".

Tudor Burlacu

Breviar

BOILEAU:

„Arta poetică"

Sub aparența modestă a unui volumaș din „Biblioteca pentru toți", apariția traducerii românești a „Artei poetice" reprezintă un adevărat eveniment cultural.

Operă de mare prestigiu în literatura franceză, ea constituie suma doctrinei clasiciste și îndreptarul de bază al scriitorilor din sec. XVII.

Istoric privind, Boileau nu este primul autor al unui astfel de tratat, menit să teoretizeze și să îndrume creația literară. Aceeași intenție a preocupat, în epoci diferite, pe foarte mulți teoreticieni literari, iar antichitatea însumează un număr impresionant de încercări de acest gen, printre care cele mai cunoscute sînt „Poetica" lui Aristotel și „Scrisoarea către Pisoni" a lui Horațiu. Literatura franceză, la rîndul său, nu este mai puțin bogată. Numai în secolul premergător clasicismului se pot cita o sumedenie. E un fel de modă. Printre acestea o „Artă poetică franceză" (1548) de Thomas Sebilet, un „Abrégé de l'art poetique" (1565) de Ronsard, o „Artă poetică", parafrazată după Horațiu (1605) de Vauquelin de la Fresnaye, etc. Gustul teoretizărilor literare se prelungește în sec. XVII, înaintea lui Boileau, prin poeticele lui La Mesnardière (1640), a lui Guillaume Colletet (1658), prin „sentimentele Academiei asupra Cidului" redactate de Chapelin, etc. Concentrînd în „Arta poetică" (1674) toată esența teoretică a clasicismului, Boileau nu face decît să imite un procedeu consacrat printr-o îndelungă tradiție. Judecînd însă după substanța ideologică, valoarea literară și efecte, poetica sa reprezintă o operă de mare însemnătate. Punctul de plecare este raționalismul cartezian. Descartes stabilise filozofic primatul rațiunii asupra simțirii. Boileau îl preconizează în creația literară. El recomandă poeților cultul adevărului („Nimic nu-i mai frumos decît adevărul"...). Cum „natura-i adevărată", studiul ei „unic" revine ca o obligație (se înțelege prin natură sufletul omenesc) și se realizează prin intermediul rațiunii („Aimez donc la raison: que toujours vos écrits / Empruntent d'elle seule et leur lustre et leur prix"). Sinteza doctrinei sale este identitatea dintre frumos, plăcut și adevărat.

Circulația operei lui Boileau nu s-a limitat însă numai la Franța sec. XVII. Arta sa poetică a interesat într-o largă măsură pe scriitorii români din secolul trecut. In substanțiala prefață ce însoțește volumul, criticul Savin Bratu menționează cele două traduceri anterioare (H. Rădulescu — cînt I — și A. Naum). Era regretabilă lipsa de pînă acum a unei versiuni moderne la îndemîna marelui public. Traducerea lui Ionel Marinescu — a treia — împlinește astfel o necesitate culturală de mult resimțită. Apariția ei este cu atît mai îmbucurătoare cu cît reprezintă o excelentă reușită de traducător.

Modest Morariu

CĂRȚI NOI

(Urmare din pag. 1)

masă sau senină, ca și îndemnul la luptă, sînt condensate armonios și natural în poeziile lui Ady Endre. „Cîntului străzii" — care e simțit cînd ca „un cutremur mare", cînd „amar și singerînd", i se asociază metafore suave de o rară delicatețe: „Roze de toamnă, fete proletare. / Și irisul a fost cenușăreasă — / Și crizantema. O să fiți și voi / Flori minunate, flori scăpărătoare". Sau în „După ploaia de mai" tabloul mirific al renașterii naturii slăvește o năprasnică sete de viață, de fericire: „Inaltă, iarba șuiera crescînd / Cînta lumina, Soarele ardea, Zbucneau frunzișuri, țărna înflorea, / Pămîntu-ntreg juca și ceru-ntreg, / Și tot ce e sub Cer se săruta...". Recitim „Cîntecul iacobinului maghiar" sau „Hohotește țărna" într-o tălmăcire care reproduce aidoma, cu finețe, acuitatea sentimentului, duritatea perfectă a mînkei. Versul lapidar, cristalin, concentrează parcă o energie enormă.

Valoarea unei creații autentice o atestă paleta policromă a imaginilor condensate în versurile lui Eugen Jebeleanu. Cadența de marș impetuos a versului maiakovskian sau amploarea gravă a mărturisirilor lui Aragon se exprimă caracteristic. Ritmul alert, sprinten și vivace, se relifează în tălmăcirile din Maiakovski fluent și limpede. Verbul, epitetul precis potențează considerabil expresia, conferă relief și adîncime expresiei sentimentului.

De la poeții revoluțiilor franceze, Louise Michel sau Eugène Pottier, la tribunii iacobinilor maghiari, și pînă la acordurile răscolitoare ale lirei contemporanilor noștri Neruda sau Nazim Hikmet, tălmăcirile lui Eugen Jebeleanu înmănunchează mesajele aceleiași pledoarii înflăcărate pentru libertate. Ni s-a părut firesc ca autorul poemelor „Lidice" și „In satul lui Sahia" să prezinte cititorilor noștri recentul volum de tălmăciri — „Poeți ai libertății". Ideea și realizarea antologiei depășesc semnificațiile culturale obișnuite ale tălmăcirii unor versuri din poeții străini. Eugen Jebeleanu a găsit corespondențele plastice în limba românească ale unui mănunchi de valoroase prezențe din istoria luptei poeziei universale pentru demnitatea și pentru fericirea omului.

Miron Dragu

CRONICA LITERARĂ

EUSEBIU CAMILAR: „Cartea poreclelor"

Știam că toată lumea, înainte de a lua „Cartea poreclelor" în mînă, că mă voi întîlni iar cu trecutul. Totuși nu știu de ce, mi-o închipuiam ca pe un fals tratat de filologie și mă pregăteam pentru ritmul lent, caracteristic povestitorului, dar pitoresc și de un umor savuros de astă dată. Probabil că și începutul prefeței, de o umilință simulată față de filologia științifică, mă îndemna către această surpriză: „Deci, sînt la masă față în față (cu un prieten fictiv, n.n.), aburii băuturii păreau o fumegare a timpurilor pe vecie pierdute. Ieșeau la iveală oameni ce nu mai sînt. In clipele acelea mi-a venit ideea acestor istorisiri pornite aproape toate de la un izvor comun poreclelor. N-aș putea da acestor cozi de aur ale noastre o definiție. Am constatat și cu acest prilej că-mi lipsește din slaba gospodărie a virtuților scara către abstract". De la primele pagini am constatat și eu că mă înșelasem. Camilar tot Camilar. Orice pretext ar alege, oricum ar voi să pară, el rămîne evocator, băsmos (vai ce derivat, ce va zice despre noua mea infracțiune gramaticală vigilenta pedantă „Tribuna"?!) și duios. E vina mea nu a scriitorului, că nu m-am ținut mai atent la restul introducerii. Aș fi fost ferit de ciocnirea, fie și o clipă cu „lădița de iluzii" cum își etichetează singur cartea, căci iată ce spune mai încolo: „Astfel răscolind aducerile aminte, am aflat un adevărat tezaur de porecle. Și așa, am gîndit că ar fi bine să le scoatem la lumină în această carte, spre înveselirea și de cele mai multe ori întristarea cititorului" (subl. n.).

Colecție de fragmente din vechea mizerie a satului, „Cartea poreclelor" e și amară și idilică. Orice copilărie frustată de ea însăși sau numai mihnită de privațiunile alteia ori de zbuciumul adulților, e amară. Copilul, erou al multor episoade, dorea să păstreze ocoleanul, șorțul surorii sale croit dintr-un material exotic și plin de imaginație pentru el, chiar ferfeniță, ajuns legătură de cîrpe, dar tatăl său îl fărîmă complet în picioare. Copilul ținea la unicul cal al gospodăriei, măcar că era deșelat, dar perceptorul și jandarmul îl confiscă pentru datorii neplătite și-i trimit la abator. Copilul iubea o făptură semisălbatică, pe **Rița Pănușița** cum o botezase el inspirat, dar unchiul ei o dă după un „străin". Copilul se îngrozea de relatările mai îndepărtate sau mai recente despre silnicia, bunul plac sau risipa boierilor („Uriciunea lumii", Grataragiul), despre inversunarea aparatului de stoarcere și opresiune, despre nepăsarea capitalismului față de soarta victimelor lui (Domnul Vacuum-Oil), despre primitivitatea mijloacelor de exploatare și cazna păcurarilor la originile industrei petrolifere. Asculta însă și cu un fior de mîndrie încercările de răzvrătire izolate (Florea Viteazul, Popa Druc).

Orișice copilărie, și mai ales cea văzută de Camilar, e și idilică. Copilul suspină după calul în care vede un Bucifal, îi și spune „Impăratul" — și care se întoarce, în vis, de acolo de unde era închis „fugind pe ulițe de sate, pe șosele largi, sărind garduri. Tot înainte, neîncetat, înainte, spre **ograda noastră...**" **Rița Pănușița** îl învață un soi de magie: cum să încuie apa și cum se naște dintr-o piatră o rățușcă sălbatică. El este singurul care, instinctiv, pricepe motivul dezertării pentru totdeauna și fără urmă a Riței de la „străin", pentru că n-a învățat-o să „coase flori". Și personajele mature vorbesc la fel ca el interpretîndu-și experiența cu reziduuri de mit folcloric. Păcurarii își descriu munca de cufundare în straturile de țiței, ca și cum ar fi coborît după niște comori blestemate să nu fie descoperite vreodată: „Din postată în postată facem un fel de polițe și azvîrlim pe ele țărîna, tot așa în sus. Se întîmplă de multe ori să găsim a doua zi fîntîna risipită. Ori ni se întîmplă să săpăm, săpăm, săptămîni și luni, intrăm tot mai în fund și păcură nu găsim. Atunci începem în altă parte, altă fîntînă dar păcură tot nu găsim. Și tot așa, pînă dăm de ea..." Adaptarea unui sistem de oglinzi la gura puțului spre luminarea adîncurilor pare o intervenție fantastică: „Cînd s-a încercat treaba asta, eu tocmai mă aflam în fundul pămîntului. Se stinsese lumînarea din fînar. Mă uit în sus, văd un petecel de cer, rotund și mic ca un bănuț. Prind să scutur funia ca să mă tragă afară. Cînd colo îmi orbește deodată ochii de lumină albă, puternică. Puseseră cei de sus oglinda în așa fel încît îmi trimiteau lumina soarelui în adîncul pămîntului. Ce noutate grozavă a fost aceea în viața noastră!". Amintirea lui **Popa Druc** stăruie în pădurea în care **s-ar fi spînzurat, sub forma unei** bătăi de toacă derutante: „Dacă apucam la răsărit, o auzeam în spatele nostru, la apus. Dacă apucam la miazănoapte, o auzeam în spatele nostru, la miazăzi". Pînă și tatăl eroului, tatăl cel aspru, aflînd că feciorul a publicat o poezie îi spune: „n-am știut ce fel de pasăre măiastră ești".

Există o poezie a hanurilor în sensul sadovenian, care este de fapt o variantă a poeziei peregrinării eterne. Misterul e familiar și aproape tihnit, confortabil, nefiind nici de senzaționalul locului („Hanul Ancuței" n-are nimic sinistru), nici de extraordinarul aventurilor depănate. Misterul se leagă în parte de anonimatul poveștilor sadoveniene. Numai că hanul este cuptorul, vatra familială la care poposesc oaspeți sărmani ca păcurarii sau enigmatici ca acela care dăruie poeziile lui Eminescu și dispare fără explicație, ca și cum ar lăsa un manifest. Camilar, spre a scoate un efect de halo și a reliefa semnificația căpătată în mintea copilului de episoade chiar obișnuite ale vieții, spre a sublinia poate trăinicia cunoștințelor exacte dobîndite însă pe calea enigmaticului, face ca mai toate întîmplările să aibă loc noaptea, semnalîndu-le prin indicii prevestitoare, precum cîntatul brusc al cocoșilor: „Pe astfel de nopți (nopți amare, n.n.) veneau și păcurarii... Un strigăt de cocoș s-a auzit undeva, rău inspirat sau rău îndrumat, a prezentat prezentul cu mijloace proprii doar modului său de a concepe trecutul. Colectiviștii din „Temelia" care gîndesc și vorbesc ca în „Turmele" sau „Avizuha" au fost o eroare. Lumea neindividualizată, cețoasă, sub raport caracterologic dar mișcătoare ca niște fantome suferinde ale societății sfîșiate de legile oprimării, lumea familiară lui Eusebiu Camilar este și lumea din „Cartea poreclelor". Să-l luăm pe E. Camilar așa cum e.

Poate că o altă întrebare e mai legitimă: care este valoarea intrinsecă a cărții? Se susține aproape în întregime, dacă o considerăm prin prisma materialului inviat. Exigența ne obligă la a recunoaște însă în „Anița Rusanca", un multiplicat sadovenian, în „Dulău" o convenție de abecedar, în „Ciine creț", o fișă de dicționar popular, „Pasărea Kino" e salvată prin comentariul final. „Grigoriță-Mi se cuvine", fecior de țăran devenit sluga boierului este moralmente asediat. Toată obștea îl detestă. Monologul pe care-l rostește înaintea țiitoarei sale, excelent ca transcriere a limbajului, are o exasperare gradată pînă la paroxismul monomaniei. Ostracizatul, nemaiavînd încredere nici în sentimentele femeii, unica ființă apropiată, își pierde restul lucidității, ajungînd să-și închipuie că va triumfa asupra întregului sat. Bucata surprinde perfect diagrama unei hipertrofii a eului în mediul rural. Dacă am alcătui o antologie a suferinței, „Logofătul Dreptate" ar trebui să intre acolo cu bilet rezervat. Migrațiunea țăranilor stîrniți de foamete de la un punct cardinal la altul (de la miazănoapte la miazăzi, de la răsărit la apus), pentru că de fiecare dată ajung prea tîrziu, după alții, și sînt izgoniți de logofătul simbolic al stăpînirii înspăimîntate de ideea unei revolte generale, este o viziune de exod universal, desfășurat într-o tăcere absolută, pustie, eternă. E o epopee bizară, goală de fapte; deși totul se îndreaptă către un teribil deznodămînt, nu se întîmplă nimic. De aici tensiunea permanentă. In același timp „Logofătul Dreptate" sugerează un decor de frescă scăldată în roșul unui incendiu apocaliptic: pămîntul s-a aprins de atîta uscăciune, a lui, și a oamenilor înnebuniți.

Dacă n-ar avea decît aceste două episoade izbutite, „Cartea poreclelor" merită citită.

Mihail Petroveanu

„Din DIALECTICA POEZIEI"

MITURI

PASĂREA PHOENIX

O, Phoenix, pasăre crăiască!
Renaşti din colbu-nvăpăiat...
Pentru ca mitul să trăiască
trebui' ucis — şi înviat...

ATLAS

Tu n-ai purtat, prea-fericitule Atlas,
decît pămîntul — nevăzut — pe largu-ţi umăr.

Eu port pe ochi privelıştile-i fără număr
şi care, toate, mie-mi cer să le dau glas.

MARSYAS şi ATHENA
(despre clasic şi romantic)

„Sînt bătrînă! Sînt urîtă!

Dalba faţă-i mohorîtă...
Ochii prind să mi se-ncrunte...
Se-ncreţeşte pura frunte...
Buza-n tremur mi se strîmbă
şi bărbia mi-o scălîmbă...

Un fior fierbinte trece
peste marmura mea rece
şi pe àtica-mi paloare
joacă-o boare de coloare...

Chiar surîsu-n jurul gurii
frînge cumpătul figurii
şi sub masca-i de noblete
chipul schimbă fete-fete...

Ba — simţii cum lunecară
...nevăzute-n apa clară...
pe obrazul meu ieratic,
două perle de jeratic,
două lacrimi — pămîntene!"

★

Jalea chipeşei Athene
— că-i urîtă, că-i bătrînă —
se trăgea de la fîntînă:

Colo-n sacra pădurice,
într-o clipă neferice
i-a fost dat să îşi surprindă
trăsăturile-n oglindă,
răvăşite — rînd pe rînd...

Se-aplecase, fluturînd
pe micuţu-i nai
(o chestie
ce şi-a fost făcut din trestie,
să-şi mai treacă veşnicia —
şi pe-aiurea şi pe-acia...)

Vai, pe nai căzu năpasta
pentru întîmplarea asta
şi mi-l azvîrli cît colo
blînda soră-a lui Apollo...

★

Pradă vînului şi lenii
moţăiau prin jur silenii...
Unul (încă fără barbă)
s-a iţit, rîzînd, din iarbă.

Martor — nepoftit — al scenei
Marsyas îi spuse-Athenei:
„O, frumoasa mea zeiţă,
trup cu sufletul de criţă!

Lasă fluierul şi cîntul
celor ce-i născu pămîntul...
şi nu celor ofrăsliţi
de vreun zeu ce-şi crapă ţeasta
şi-i trăzneşte-n lumea asta
gata zdraveni şi căliţi:
şi cu bucle — şi cu minte,
şi cu arme şi veştminte
printre care
— din născare —
mantia de nepăsare...
Biata-ţi inimă tresare
doar de ciudă şi mînie,
nu la vasta armonie
ce-o învolbură în hăuri
fluierul cu şapte găuri
împingînd din hău în hău
zarea sufletului tău...

Lasă-mi mie şi năcazul
că-mi schimonosesc obrazul!

In şuviţa de răsuflet
eu îmi cern întregul suflet,
spovedind întregu-i freamăt
de la chiot pîn-la geamăt...

Zei prielnici ne răsfaţă
zugrăvindu-ne pe faţă
schimele de-a pururi noi!

Pentru mine, pentru noi,
ele-s ochilor dovadă
cît şi ce-au ştiut să vadă;
ele-s preţ şi mărturie
bobului de bucurie;
ele — număr şi măsură
cîţi sînt ghimpii la răsură;
ele — semn şi chezăşie
pentru dorul ce sfîşie;
ele — tainicul preludiu
pentru visul încă-n studiu,
pentru cîntul ce mai creşte
între inimă şi deşte...

★

„O, şi eu mă clătinai
peste-oglinzi — şi nu odată! —
dar atunci cînd înclinai
faţa dură, încordată
fruntea pură, nebrăzdată
şi cînd îmi întîmpinai
ochiul sterp, surîsul ţeapăn —
neştiind cum să-mi mai deapăn
firul inimei pe nai..."

. . . . . .

Dar — rostindu-se atît
de frumos despre Urît —
parcă-ntrezărea silenul
cum prin el se furişa
în Beoţia — Elenul...

şi, zîmbind, se-nfricoşa.

PROMETEU

(sau conjugatele mînii)

Punctaj pentru o tragedie.
Biet Prometeu!
Pe steiu-ţi solitar...

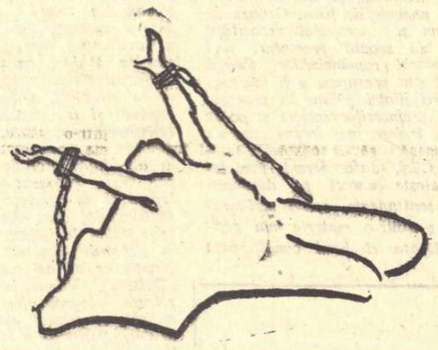

Nici glia — ca Anteu,
Nici zarea — ca Icar.

Ci ferecat
de ne-nduraţii zei
fiindcă-ai cercat
să fii la fel cu ei

şi prigonit
de semenii-pigmei
fiindcă-ai rîvnit
să fii mai mult ca ei.

POETUL şi LUMEA

— Iată ce cînt am scornit pentru tine frumoasa mea Echo.
Fiece tril este-o proaspătă floare a inimei mele...

Nimfa rîdea: o, uitucule Pan,
cîntul ăsta-l cîntarăm
eu şi surorile mele aseară în preajma fîntînii.

AUTO-ÎNCÎNTARE

Îndrăgostindu-se Narcis
de blondu-i chip, în blîndu-i vis
se adorâ în unda clară
— oglinda lui particulară! —
strigînd la cîte cele: bis.

Şi-aşa, din zori şi pînă-n sară...

Dar zei prielnici nu-l lăsară
nicicînd să sară
„în abis"
în reciprocul paradis.

★

Hei, dacă se-apuca de scris...
o ştiu precis
şi-o spun deschis,
murea-necat şi sinucis
în mîzga — dulce şi amară —
a unui fund de călimară!

Într-o singură bătaie
pînă-n miez şi pînă-n fund...

Inima — aceeaşi! — „bate"
pe urzelile schimbate
depănatu-i ghem rotund.

ANTEDELUVIANĂ...
(pe tema precedentei)

Deşi nu mai era într-a febrii etate
ci numai în stare de ebrietate
— băuse ce e drept fără nici o reţinere
la un cam
lung zaiafet
cu Sem, cu Cam
şi eu Iafet —
Noe s-a dus la fetele lui
cele mai tinere
şi a devenit (cum să vă spui?)
propriul său ginere.

Pe urmă au dănţuit.

A fost ultimul strop
care-a deslănţuit
întîiul potop...

— Care să fie pricea
şi în ce scop
apare-n pînă-aicea
cuviinciosul tău op
această scenă
pe puţin obscenă?

— Dacă m-am hotărît
să evoc
acest episod mai mult decît
echivoc
şi-l las să treacă pragul
prezentei pagini
este numai de dragul
unei imagini:

★

POEZIE! Acest
perpetuu incest
între suflet şi minte,
între vis şi cuvinte,
între preget şi gest...

şi aşa mai-nainte.

Fapt este că
odraslele
ţi-l amestecă
maslele:

Cînd e sufletul beat
şi mintea e trează
se naşte băiat
şi cutează...

Cînd mintea e beată
şi inima trează
se naşte fată
şi visează...

Cînd amîndouă-s bete
— ori nu mai le e sete —
iese-un şeptilici,
gnom şi măscărici!

... şi-ntre paranteze:
(cînd sînt ambele treze.
iese-un fătălău...
ca să aprecieze
de bine, de rău
ce-i bine, ce-i rău
în zbuciumul tău!)

MIGRAŢII...

în dublu sens

Îţi judeci metafora — prinsă pe viu —
cînd contrariile-n ea se conjugă,
cum îţi judecă-oglinda răsfrîntul crochiu
în simetricul punct de fugă:

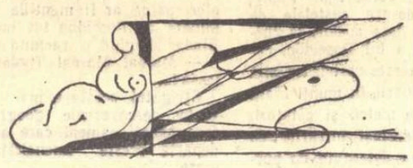

„S-au dus cele paseri cu fosnet domol
ca frunze pe aripa vîntului.
Acum pleacă frunzele, stol după stol,
către ţărmul mai cald al pămîntului..."

VALORI ÎN MARŞ

Ce-i „clasic" azi — a fost cîndva „romantic".
Doar ce-a fost „strigăt" a rămas „ecou".

Ce-i azi „modern" — va fi odată „antic".
Dacă ajunge „vechi", nici n-a fost „nou"!

CRÎMPEI

Firavul cînt pe care-ncerci să-l gînguri
e doar o strofă la străvechiul cînt.
In codrul datinei cresc alte crînguri —
şi frunza ta va fi şi ea pămînt.

... şi din pămînt vor creşte alte crînguri
în codrul datinei...
Străvechiul cînt
— şi foşnetul crîmpeiului ce-l gînguri —
or să le fie sevă şi veştmînt...

CÎNTEC

Cu propria-mi viaţă,
— ca pelicanul —
îmi hrănesc poemul;
pruncul ŞI orfanul...

ALCHIMIE

Cînd n-ai purtat cununa de ghimpi — şi cea de flori —
nu te-ncununâ Vremea cu frunzele-i de laur:

Cocleală şi rugină-i pojghiţa lor de aur
peste fremătătoare şi fragede colori...

COORDONATE

Il aştept să-mi aducă o nouă poveste
după goana prin rîpe şi saltul pe creste,

să-mi mănînce-n palme iedul-cîntec,
iedul cu stele-n corniţe şi noroi pe pîntec.

FIICA AERULUI

Lume! Ce de lume!
Svelta Arabellă
pe calul în spume
cu coapsa rebelă...

Forţe centrifuge!
Vajnicei fecioare
„pămîntul" îi fuge
veşnic sub picioare!

Ce cumpăt, ce grijă!
Fiece voltijă
e o tumbă-n gol
pe şuiul ocol...

Hei! Uşor de spus!
Efortul se-mparte:
ţîşnire în sus
şi salt mai departe...

★

Hop! Voltijă triplă
prin cercul de ţiplă!

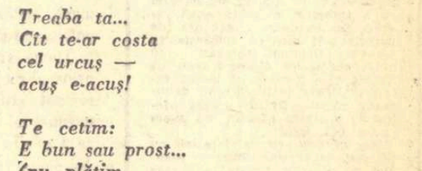

Tumbele rotunde
se încheie — unde?

Totul e să cadă
înapoi pe crupă
fără să-ntrerupă
abstracta arcadă...

Inapoi pe crupă:
— nici lîngă, nici după! —
elastică, lînă,
vie trambulină
pentru noul salt
încă mai înalt,
pentru-o şi mai suplă
voltijă — cvadruplă! —
prin cerc şi în cerc...

— Lasă-mă să-ncerc!
— Nu-i de fiteşcare
savanta mişcare!

STRĂDANII...

Nu e spus
că sui „mai sus"
cînd transpiri
cît DOI şecspiri.

Ce folos
de-atîta sîrg?
Fii fălos
de-abia la tîrg!

Treaba ta...
Cît te-ar costa
cel urcuş —
acuş e-acuş!

Te cetim:
E bun sau prost...
(nu plătim
la preţ de cost!)

Marcel Breslaşu

Ilustraţii de IULIAN OLARIU

LABORATOR

DESPRE VERSUL ALB

Paftale scumpe la banale salbe
cu rime rare versul poţi să-l dregi
(chiar dacă singur nu-l prea înţelegi!)

Dar — pasămite — versurile albe
rimează-ntregi...

...ŞI DESPRE CEL „LIBER"

Fi-i versului stăpîn, nu slugă
şi fă-ţi dintr-însul aripă, nu lanţ...

Deşi
să ştii:
cînd şchioapeţi, te vădeşti MAI şchiop la fugă
decît la umblet şi la danţ!

TOTUŞI...

Atunci cînd „ritm şi rimă" pun stavilă IDEII
şi simţi că-i mai frumoasă — asemenea Frineii —
în svelta-i goliciune...
nu pregeta să-arunci
„veştmînt şi cingătoare."
Atunci. Şi DOAR atunci!

ALTFEL...

crede-mă că-i mai cuminte
să rămînă CU veştminte
cîtă vreme pot să-nşele:
„ce-o fi mîndra FĂRĂ ele!"

şi — cînd colo — sub cea ţoală
nu e trupeşă — ci goală!

ADICĂ...

goală vrea-să-zică: nudă,
nu golaşe!
O, ce trudă
vină simţi deosebirea
şi le-o dibui cu privirea:

E „prezentă" dar se-ascunde
sub zorzoane, flori şi funde — ? —
ori — sub falduri somptuoase,
nici tu carne, nici tu oase!

...DEŞI, CHIAR

mlădia cingătoare
— atît de-atrăgătoare! —
şi faldul scumpei rochii
ce ne furase ochii...
mint — tot pentru o clipă;

că — iată! — se-nfiripă
cum sînt pe-adevărate:
şi ce voiau să-arate
şi ce căutau să-ascundă

şi coapsa cea rotundă
şi umărul gingaş
şi sînul drăgălaş
. . . . . .
şi ghebul uriaş!

CULMEA...

e că soarta cea avară
ţese pînză năzdrăvană:

peste nuri (de-ar fi o mie!)
e dulamă de dimie
şi-i tulpan de borangic
peste negul cel mai mic!

(ÎN PARANTEZĂ,

îmi permit un comentar:

Pildă ar putea să dee
chiar „prezenta" mea Idee
...în veştmînt — vestimentar!

Să-ncercăm un altul? Iacă:
Ochilor li-e greu să vadă
cînd e spada — fără teacă
şi cînd teaca... fără spadă!)

TOT DESPRE GENURI

Epic — liric — şi satiric
despărţite-n mod empiric!)
nu-s ca norii, ce cu schimbu-s
cirus — cumulus — ORI nimbus;

nu-s ca norii care trec
şi se-ntrec
şi se petrec
şi se-alungă
să se-ajungă,
unul colindînd înaltul
după — lîngă — ori sub altul...

Ci se cheamă şi-şi răspund,
se-mpletesc
şi se pătrund,
se văd esc
şi se ascund
şi se ţes şi se-ntretaie

NOTE

Dialog

— Autorul ne prezintă personajele cu mijloace sobre, fără înfloriturl, spune recenzenta.

— Cum adică ne prezintă personajele fără înfloriturl? întreb.

— Așa: secundul Petrovici are buzele supte și ochii bolnavi din pricina apei sărate și a vînturilor aspre. Ajutorul mecanic Rusein. Arifovici e un tătar cu prea puține trăsături tătărești.

— Mulțumesc. Așa e, deci, fără înfloriturl. Nu vă mai cer un exemplu de felul cum pot fi prezentate personajele cu înfloriturl. Mai vreți să ne spuneți ceva tot atît de important?

— Da. Calvarul celor șase marinari este descris cu minuțiozitate, dovedind dragostea scriitorului pentru eroii săi.

— Neobișnuită dovadă de dragoste! Dacă eu, de pildă, aș descrie cu minuțiozitate calvarul unei recenzente care publică în „Iașul literar" nr. 10, aș avea bunăvoința să acceptați aceasta ca o dovadă de dragoste? Dar, vă rog, continuați.

— Și cei șase marinari au rezistat și s-au întors în portul lor drag, pe care o clipă n-au încetat să creadă că nu-l vor revedea.

— Sînt de părere că, dimpotrivă, cei șase marinari n-au încetat să creadă că vor revedea portul. Deoarece aveți însă preferință pentru exprimarea paradoxală, vă înțeleg. Aveți ceva de comunicat, în încheiere?

— Da. „Dispăruți fără urmă" reușește prin simplitatea desfășurării faptelor să se convingă...

— Romanul să se convingă?

— El, o fi vreo greșeală de tipar... să se convingă că eroismul în epoca noastră e departe de a fi patrimoniul oamenilor excepționali.

— Cred, totuși, că eroismul este întotdeauna — cum ziceți dv. — „patrimoniul" oamenilor excepționali. Însuși actul eroic este un act excepțional, altfel nu s-ar deosebi de actele comune, neexcepționale. Oare nu cumva eroismul nu mai are dreptul să fie „patrimoniul" oamenilor excepționali?

La această ultimă întrebare, Ștefania Popovici n-a mai răspuns, deoarece își terminase recenzia scrisă cu minuțiozitate, dovedind dragostea autoarei pentru logică și gramatică, valori care sînt departe de a fi patrimoniul oamenilor excepționali.

Al.

Sublinierea gropilor

Să tragi concluzia la o discuție atît de complicată ca aceea purtată în paginile „Scînteii tineretului": „Care frumusețe e mai... frumoasă?", nu e tocmai ușor. De aceea o înțeleg și o admir pe tov. Ileana Popovici care și-a luat această dificilă sarcină. Dar îl înțeleg și-l admir și pe cititorul care și-a luat dificila sarcină de a citi cele scrise de Ileana Popovici („Scînteia tineretului" din 17 noiembrie). Astfel, intrînd într-o frază: „Dacă insistăm, o facem pentru că problema pusă de ea s-a ridicat cu mult deasupra simplei nehotăriri a unei fete care nu știe pe cine să aleagă pentru a-i fi tovarăș de viață între doi prieteni care au cerut-o în căsătorie, ajungînd la stabilirea unor criterii de apreciere a oamenilor", reușești să evadezi destul de tîrziu și după multe peripeții sintactice. Nu vreau să ajung la stabilirea unor criterii de apreciere a oamenilor. Autoarea, în schimb, vrea cu orice preț acest lucru. Mai întîi ne smulge cu brutalitate din banal: „Care frumusețe este mai frumoasă, cea fizică sau cea morală? — nu e o întrebare abstractă". Iată-ne invitați, indirect, să constatăm caracterul concret al întrebării. Concretul fiind totuși un atribut al materiei, mă gîndesc cu surprindere că, folosind indicația Ilenei Popovici, voi putea vedea, gusta sau pipăi această întrebare. Abia aștept să văd cum se înfățișează simțurilor mele caracterul concret al întrebării de mai sus. Dar să nu anticipez. Tov. Ileana Popovici ne va lămuri ea însăși de ce întrebarea superhamletiană pe care o citează nu este abstractă: „Așa cum i s-a înfățișat Lilieci Zamfirescu, la un moment de cotitură în viață, ea se poate ridica în fața oricărui om". Iată deci misterul dezlegat: întrebarea cu pricina e concretă și nu abstractă, pentru că se poate ridica în fața oricărui om. Tov. Ileana Popovici ne pregătește și alte surprize plăcute. Aflăm că „pe lume există fel de fel de oameni (cum nu se poate mai exact, n.n.) — oameni bilnzi sau gravi, serioși sau inconsecvenți, perseverenți sau lași, înalți sau blonzi, etc". Acest „etc." ne dă voie să continuăm. Așadar... înalți sau blonzi, veseli sau contabili, tuberculoși sau exmatriculați, africani sau oportuniști, etc. (Am scris „etc." pentru a vă da posibilitatea să mai adăugați și dv. cîte ceva). „Numai oameni absolut răi sau absolut buni, absolut frumoși sau absolut urîți, fără nici o altă trăsătură, nu credem că există". Deoarece Ileana Popovici nu crede că există astfel de oameni, ne rezervăm comentariile pentru clipa cînd se va convinge.

Ileana Popovici ne dezvăluie, în continuare, învățăturile sale asupra frumuseții. „Tot așa de bine un om cu o mulțime de TRĂSĂTURI POZITIVE FRUMOASE, poate fi prea palid sau prea gras". La care putem adăuga un pandant: iar un om cu o mulțime de trăsături pozitive urîte poate fi prea roșu sau prea slab. Tocmai de aceea pe lume există fel de fel de oameni, cum just ne arăta tov. Ileana Popovici. În ceea ce privește frumusețea fizică, „singură, fără frumusețea interioară, va fi zădarnică, ca un semnal care nu indică nimic, ca o lumină menită să sublinieze un gol, o groapă". O lumină menită să sublinieze o groapă! Fără să-și dea seama, Ileana Popovici a descoperit cu aceasta cea mai bună soluție pentru acei care obișnuiesc să dea în gropi. Deci, tovarăși, aprindeți lumini care să sublinieze gropile!

Aladin

Haină nouă

„În această nuvelă, („Vinul de viață lungă" n.n.) N. D. Cocea apare învesmîntat cu o haină nouă — lirică — în ale cărei buzunare a păstrat și cîte ceva din cea obișnuită — accente de pamflet". Dacă mărele prozator și publicist n-ar fi fost plecat dintre noi, l-am fi urat, pur și simplu, să poarte sănătos haina cea nouă. Din nenorocire, N. D. Cocea a murit. N-a ajuns să afle de la P. Slăvescu („Informația Bucureștiului" din 22 noiembrie) că a îmbrăcat o haină nouă, avînd în buzunare accente de pamflet. Și nici că folosește în nuvelă „dialogul retezat" (o nouă specie de dialog?) sau că „gustă cîte o carte în locuri pitorești". (Am auzit că unii devorează cărțile. Despre forma atenuată: gustarea cărților, nu avem cunoștință încă).

Mă gîndesc cu tristețe și cu invidie, în același timp, ce pamflet ar fi scris Cocea la adresa unei asemenea recenzii..

A. P.

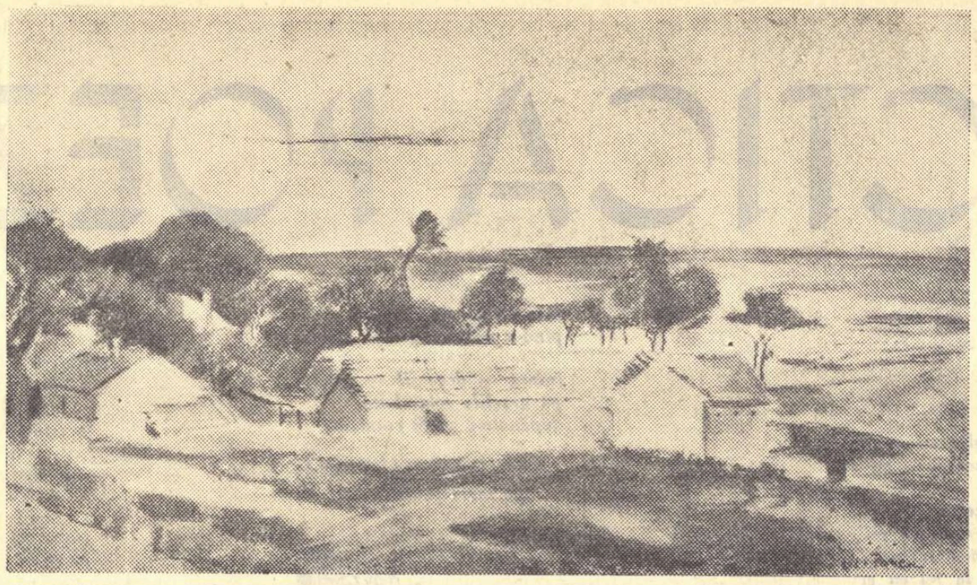

LILI PANCU *„Mangalia" (pastel)*

Un luptător pentru cultură

(Urmare din pag. 1)

exercitat-o intermitent. Ceea ce îl atrăgea exclusiv, era literatura. În 1862 și în anii următori scria poezii, răspîndite în ziarele românești de peste munți, ca „Foaia pentru minte, inimă și literatură" din Brașov și „Telegraful român" din Sibiu sau în periodice românești budapestane, ca „Aurora Română" și „Concordia". În 1863, întemeia împreună cu un Giorgiu Ardeleanu, tot la Pesta, o „foaie glumeață", cu titlul „Umoristul". În „Foaia" făcea un apel călduros la Andrei Mureșeanu, — atletul poeziei ardelenești, care fascinase și imaginația de adolescent a lui Eminescu, — ca să reintre în activitate.

„Poetule-al națiunii, apucă lira ta,/ Națiunea te așteaptă, ah cîntă, nu-nceta" (1862).

Tînărul poet, în vîrstă de 21 de ani, (era născut în 1841) făcu cunoștință cu autorul „Răsunetului", la masa „ospitală" a lui Iacob Mureșeanu, redactorul „Gazetei Transilvaniei". Marele bărbat îi strînse mîna și-i mulțumi pentru poezie. La masă, explică absența sa literară prin greutățile familiale, care-l îndemnaseră să se apuce de traducerea lui Tacit, îmbiat de „un premiu frumușel", oferit de contele (?) Rosetti. Se arăta însă vesel. Contrastul temperamental izbi dureros imaginația tînărului admirator. „Poetul nostru excela prin umorul său. Dar această vioiciune pe mine mă făcu trist. Mi-aduse aminte de lord Byron, carele a zis că nu este durere mai mare decît ceea cînd cu săgeata durerii în sîn, între oameni trebuie să te arăți vioi. Așa a fost dînsul. În pieptul său ardea focul cel sacru al poeziei divine, și nu putea să cînte, piedicile materiale-l opreau. Era un Tantal modern" (O seară cu Andrei Mureșeanu, în „Familia", III, 1867, pag. 241).

Dorim să fixăm acest moment fugitiv al carierei lui Iosif Vulcan, nota romantică a debutului său. În numărul următor al „Familiei" apărea o semnificativă încercare de lirism susținut și dinamic, ambițios intitulată Resunet. Vulcan mergea pe urmele lui Andrei Mureșeanu. Se gîndea poate să-i preia succesiunea.

O călătorie la București, în cursul anului 1868, îi prilejui un imn, de astă dată în proză, dar într-o proză exaltată, plină de efuziuni și entuziasm, cu viziunea patriotică a unui București, „capitala românilor" („Familia", IV, 1868, nr. 38). Tot aci avu revelația teatrului: „Teatrul fu principalul meu studiu în decursul petrecerii la București". Și mai departe: „Frumoasă e misiunea unui teatru — de trei ori sublimă e misiunea Teatrului Național din București".

De această vizită a sa se leagă a doua lui creație importantă, după aceea a întemeierii revistei „Familia", și anume inițiativa formulată în vara anului 1869: „Să fondăm teatrul național" („Familia", n-rul 29—30) și concretizată prin înființarea Societății pentru Fond de Teatru Român, pusă întîi sub președinția lui Iosif Hodoș, (1870) dar pe care a condus-o pînă la sfîrșitul vieții.

O piesă istorică a lui, „Ștefan Vodă cel Tînăr", premiată în 1892 de comitetul Teatrului Național din București, fu reprezentată de teatrul maghiar din Oradea Mare în 1906. Scriitorul era un bun traducător în limba română și în limba maghiară și figura din tinerețe în societatea literară Kisfaludy, unde își ținuse discursul de recepție despre poezia română (1871). În coloanele revistei „Familia", deschise tuturor scriitorilor români reprezentativi, bătrîni și tineri, după o trecătoare fază latinistă, care se resimte în citatul despre Andrei Mureșeanu, introdusese limba vorbită, de popor în toate provinciile românești și promovase unitatea culturală, în vederea așteptatei zile a unificării politice.

La moartea omului de bine care a fost Iosif Vulcan, N. Iorga a ironizat cu blîndețe redingota academică a bătrînului și temperamentul său conciliant. Mai justă ni se pare imaginea lui, așa cum l-a evocat Octavian Goga, ca pe „Un precursor al unității", cu îndemnul final: „Ridicați, deci, un monument lui Vulcan". Poetul reținuse „silueta lui de stejar falnic, cu obrazul rumen, dar cu ochii impăienjeniți de emoție". Piesele lui de teatru, afirma Goga prin 1926, mai țineau încă atunci „recordul la reprezentațiile de diletanți". Ca student, văzuse Ruga de la Chisetău, „într-un local de școală, cu o cortină multicoloră înjghebată din cătrințe și covoare, o cortină rebelă care la sfîrșit de act nu acoperea decît pînă la glezne corul țărănesc". La acest amănunt concret se adaugă și cuvîntul memorabil al unui preot. «Era o veselie împrejur, pantofii cocheți ai bănățenilor ne stîrneau admirația, publicul fredona arii din piesă, rîsul gîlgîia din toate ungherele, în vreme ce un preot bătrîn, de pe Mureș, se cam supărase în scaunul lui și striga din răsputeri: „Trageți lepedeul!.."».

Acum, cînd în orașul străduințelor lui, s-a ridicat statuia lui Iosif Vulcan, iar cortina se lasă în mai multe teatre de stat, amintirea bărbatului luminat, care și-a consacrat toate puterile cultivării poporului, se cuvenea împrospătată cu recunoștință.

Șerban Cioculescu

CINEMATOGRAF

(Urmare din pag. 1)

Ceea ce ni se poate cere este să gîndim sincer în fiecare moment. Astăzi, cînd reflectez din nou la problema artistică a cinematografului, ajung la concluzia că, în loc să se dezvolte ca o artă a umbrei și luminii, cinematograful a înmulțit și a perfecționat tehnicele lui de reproducere, a dobîndit și sunet și voce și culoare și poate nu va trece mult pînă cînd, părăsind cele două dimensiuni ale ecranului, ne va prezenta imagini tridimensionale, oameni și lucruri în spațiu, așa cum vedem în viață sau pe scenă. Dar pentru acest motiv sîntem oare îndreptățiți să contestăm cinematografului calitatea lui de artă și să nu-i recunoaștem o altă valoare decît aceea a fotografierii unui spectacol? Concluzia ar fi absurdă. Gîndească-se oricine la bucuriile de artă încercate în sălile de cinematograf, la puterea filmului de a descătușa emoția cea mai zguduitoare, de a ne face să gîndim sau să visăm, la marea influență dobîndită de el asupra sensibilității moderne și spuie-și atunci că toate rezervele esteticii puriste mai vechi au fost definitiv înlăturate și că ele ne apar astăzi destul de mărunte și de înguste.

Cinematograful este rezultatul cel mai înaintat al tehnicii în sforțarea ei milenară de a da o întrupare imaginației artistice a omului. Înainte de a exista în sunete și cuvinte, în piatră, în urma creionului pe hîrtie sau în alăturarea culorilor, viziunea artistului combinată din datele observației a existat numai în fantezia sa. Io mi servo di una certa idea, zicea Raffael. Artistul se călăuzește de o viziune interioară, de o reprezentare apărută mai întîi închipuirii sale. Pentru a-i da trup acesteia și pentru a o comunica, artiștii tuturor timpurilor au extras minereul colorant și l-au amestecat cu sucul oleios al semințelor pentru a obține culori durabile, au ascuțit trestie și au făcut un stylum cu care să poată lăsa urme vizibile pe papyrus sau pe pergament, au cioplit piatra cu ciocanul și dalta, au înmlădiat metalul în foc, au ros metalul cu acizi sau au săpat șanțuri în placa de lemn, au încins cuptoare în care au ars figuri fasonate din caolin și feldspat pentru a le face dure, albe și strălucitoare, au înălțat blocuri mari pe planul înclinat pînă în vîrful piramidelor sau le-au tras cu scripetele pe culmile edificiilor înalte, au potrivit pietrele bolților și le-au sprijinit pe ziduri și pe contraforți. De-a lungul întregii istorii a artei, tehnica a secundat-o pentru a întrupa în materialele naturii, cunoscute mereu mai bine, sau în cele obținute pe cale artificială, viziunile fanteziei artistice. Dar oricît de mare a fost ingeniozitatea sau îndeminarea artiștilor, imaginația lor a rămas totdeauna superioară mijloacelor folosite pentru a o întrupa. Arta s-a izbit totdeauna de limite și a trebuit să se resemneze. Michelangelo izbind cu dalta statuia care nu putea vorbi este poate un mit, dar unul care exprimă limitarea fatală a artelor.

Cinematograful ne apare deci, față de lungul trecut al artelor, drept produsul încercării celei mai departe împinse a tehnicii de a exprima întregul cuprins al fanteziei artistice. Raporturi de timp sau de spațiu care n-au putut fi niciodată figurate, străluciri ale luminii rămase neexprimate, reacțiile cele mai fine ale fizionomiei, nesfîrșitele relații ale omului cu mediul său natural sau de lucruri, întreaga varietate senzorială a lumii revenită în sintezele fanteziei, se întrupează în realizările contemporane ale cinematografiei sonore vorbitoare și colorate. Wagner visa o reunire a tuturor artelor, o operă în care să fuzioneze toate mijloacele expresive. Cinematograful modern realizează acest proiect. În jurul artistului care are viziunea ansamblului, regizorul filmului și a interpreților conduși de el, se grupează toate competențele tehnice, fotografi și acusticieni, arhitecți, ingineri constructori și pictori decoratori, toate meseriile manuale și un mare număr de manipulatori de mașini, pentru ca prin activitate sinergică să realizeze întregul potențial al fanteziei artistice. Cinematograful este deci produsul artistic cel mai caracteristic al civilizației tehnice moderne și acel care se întoarce cu cel mai mare folos asupra ei, înmulțind mijloacele de cultură și de desfătare artistică ale lumii de azi.

Modestul spectator dintr-un loc retras al planetei căruia i se descoperă, pe ecranul sălii sale provinciale de cinematograf, toate perspectivele lumii și care în insulele Antile și în Honolulu, vibrează la fel în fața aceleași filme, ca și spectatorii acestora din New-York, Paris și Leningrad, este un om care dobîndește o altă noțiune despre univers decît a strămoșilor și este pe cale de a deveni o ființă cu totul nouă. Cine vrea să priceapă ce se petrece sub ochii noștri și pe ce căi s-a angajat omenirea, trebuie să se gîndească și la puterea de expresie atît de sporită și atît de universală a cinematografului de azi.

Tudor Vianu

Secret profesional

(Urmare din pag. 1)

sențiale, în stare să convingă mai bine decît simpla enunțare a unor principii.

De pe acum, această actualitate și-a găsit martori care s-o consemneze și s-o tălmăcească în opere al căror merit, în afară de valoarea lor neîndoioasă, e și acela, greu de contestat, de a fi tot atîtea exemple jecunde pentru scriitorii opriți în fața realității, în necontenită mișcare a timpului nostru, ca înaintea unei materii inzezisabile și, într-o măsură oarecare, anevoie de fixat. Groaza de schematism și scrupulul veracității continuă să scoată prematuri peri albi îndeosebi romancierilor, tocmai fiindcă ei sînt presupuși a fi martorii comportării ființei umane în procesul istoric al prefacerilor sociale și poate fiindcă ei trăiesc mai intens ceea ce s-ar numi oroarea de depoziție mincinoasă. Căci, dacă versul poetului supraviețuiește uneori pe deasupra oricăror contingențe, opera scriitorului epic e dintr-o materie mai perisabilă, durata ei fiind condiționată de intensitatea fabulației capabilă să exprime, nu realitatea în înțelesul „teliei de viață" a romancierilor naturaliști, ci explicația realității, adică singura îndreptățire de a exista a romanului ca gen literar autonom. Din această aspirație spre veracitate proprie autorului de roman s-a născut și nevoia lui de documentare „pe viu", cu toate exagerările unei metode care e departe de a fi adusă de nouă. Naturaliștii francezi au făcut destul tămbălău în jurul ei și nu numai Zola s-a făli că studiază o locomotivă pentru a scrie măhnitorul roman din viața feroviarilor „La bête humaine", dar și scriitorii de a doua mînă care gravitau în jurul său la Médan, ca Céard sau Descaves, atribuiau metodei împrumutată de la reporteri, a deplasării „la fața locului" și a „studiului" o însemnătate mult prea mare, în dauna imaginației. Ei realizau într-adevăr „jelii de viață", dar toate feliile astea par niște reconstituiri de medicină legală și nu izbutesc nici pe departe să comunice acea emoție a vieții care te zguduie în „Război și pace" sau în „Comedia umană", opere de imaginație pe același plan cu „Iliada" și „Odiseea". Romancierul n-are rude printre fotografi, fie și cei mai minuțioși, ci printre pictori. Un tablou în care Petrașcu a surprins o familie în jurul mesei (cred că l-am văzut la Zambaccian) e din aceeași categorie artistică a peisajului uman ca și „Cronică de familie", fiindcă și Petrașcu și Petru Dumitriu explică realitatea prin detaliile ei cele mai semnificative, o realitate care se dezvoltă paralel cu cea primordială și căreia îi face concurență, ca să folosim o expresie balzaciană.

Această orgolioasă aspirație a romancierului, de a concura cu viața, îl face tributar al veracității, obligîndu-l să facă verosimilă realitatea. Bineînțeles, se întîmplă adeseori ca detaliul realist să fie monstruos în sine, adică incredibil, și cititorul neprevenit să nu-l accepte numaidecît, punîndu-l pe seama extravaganței autorului. Nu-s nici două săptămîni de cînd un prieten francez, locuind la Pierrefitte în departamentul Sena, îmi scria după ce citise versiunea franceză a romanului „Desculț": „C'est une oeuvre bouleversante. Nous y sommes bien loin de cette vie à la campagne peinte par nos René Bazin..." Urmează alte considerații de acest fel, apoi o remarcă critică: „Stancou raconte avoir vu dans son enfance des paysans loués pour les vendanges chez un gros propriétaire et qu'ils portaient tous des muselières comme des chiens, afin de ne pas toucher aux raisins. C'est une vision digne de Goya, mais la faire passer comme une réalité de notre âge!"

I-am răspuns corespondentului meu din Pierrefitte: „Amănuntul care v-a izbit în cartea lui Stancu e absolut autentic. Nu numai la via lui Gherasie țăranii purtau botniță în timpul culesului, ci și la alte vii. Dar asta are mai mică importanță decît mirarea dumneavoastră că asemenea lucruri au fost posibile. Sînteți de altfel în străluciță companie. Montaigne povestește că un țăran pe care stăpînul său vroia să-l ucidă, a schițat un gest de apărare. Toată lumea a fost uluită de gestul de necrezut al țăranului, inclusiv seniorul respectiv. Ce e mai ciudat însă, Montaigne însuși, cît era de Montaigne, se miră și el de îndrăzneala țăranului care nu se lăsa ucis..."

Scena aceasta e tot atît de neverosimilă cît și tabloul „vrednic de Goya" zugrăvit de Stancu, cu toate că amîndouă sînt de-o neîndoioasă autenticitate. Adevărul, băgase de seamă Boileau, poate fi uneori neverosimil. Realitatea nu e întotdeauna accesibilă ochiului liber și, de cele mai multe ori, ea solicită și imaginația noastră.

Fiindcă — hai s-o spunem — imaginația cititorului este indispensabilă pentru romancier.

Sergiu Dan

Thalassa...

(Urmare din pag. 1)

crurile cele mai frumoase, cîntările celor mai înflăcărate eroisme s-au născut în preajma acestei imense minuni a firii.

Poseidon poate fi văzut și astăzi, dacă te afli într-un amurg sau într-o noapte cu lună, la prora unei corăbii. Îl vezi cum mînă înainte, stîrnite din marile adîncimi, călărimi negre ce-și flutură mantiile de hermină și-și reped necontenit marile tridenturi, în timp ce în urma lor lucesc în razele astrelor grădinile și castelele submarine, sub blocuri de tăceri compacte. Zăriți delfinii, acești arcași ai oștirii mării? Iată-i cum săgetează crestele și cum despică spumele, tot înainte, pe urma împăratului acestei lumi în volbură! Nu ne-am mira dacă lucirea roșietică din negură ar fi facla lui Iason din Argos, pornit să nu se întoarcă fără lîna de aur din munții Medeii...

În lungul acestei imensități străine, acoperită de alburia pîclă a nopții, toate sînt așa cum au fost, nimic nu s-a supus tocirii și transformării. Corabia cu lumini moderne trece peste piscuri de munți vechi cît viața, peste întinse cîmpii ale tăcerii, unde razele soarelui pătrund prea rar sau niciodată și unde dorm miliardele de vietăți transformate în pulbere sidefie. Corăbiile plutesc peste întunecoase cimitire în care nimic nu lucește, nimic nu mișcă, nimic nu se clatină, nici în marile răscoale ale cicloanelor. Acolo zac amfore rotunde cu grîu de pe vremea faraonilor, ancore potopite de rugină își întind ghearele de meduză, și se vor fi văzînd urmele triremelor cu scheletele sclavilor lopătari ferecați în lanțuri.

Vechi călători istorisesc despre cetăți ce s-ar vedea noaptea luminînd sub blocurile de tăceri, despre colosale păduri de alge prin care mișună o faună înzestrată cu facle și lămpioane, cu ochi mari, fosforescenți și ficși, despre umbrele unor făpturi uriașe cu labe de caracatiță. Pomeneam mai sus despre castelele de unde ar zbucni la fața apelor, la chemarea războinică a lui Poseidon, călărimile umbrei: aceste castele se află aievea în fundul mării, în munți înalți de sute și mii de metri, și călătorii pe ape le pot desluși intrările cu trepte de mărgean așternute cu purpuri imperiale. Pot zări la ferestre verzi umbrele castelanelor de sub mare, netezindu-și părul de aur și potrivindu-și în el bolduri de diamant și steme strălucitoare. Cît de necuprins e acest miracol! Ceea ce a însemnat știința, zoologia și botanica marină, e infinit de puțin, iar ceea ce a rămas neconsemnat și necuprins, nu poate fi nici sesizat de cea mai bogată imaginație. Frumusețea adîncului întrece tot ce a creat închipuirea înflăcărată a povestitorilor orientali, toate cărțile miturilor celebre. Marea va rămîne un element necunoscut, un miracol, încă foarte multă vreme.

2

După ce dispar țărmurile, în urma corăbiei rămîne o cărare lină, pe deasupra căreia zboară pescărușii, ca niște Jupiteri albi și puri. Și deodată, cum te uiți spre Răsărit, vezi învîlvorîndu-se întinderile. Parcă din ceața preistoriei iese luna, ca o tipsie bătută și rotunjită sub barosuri, în adînc, la fierăriile ciclopilor. În fața acestui spectacol, sufletul nostru se strînge în sine, gura stă mută. Răsăritul lunei pe mări amintește noaptea creației biblice, cînd spațiile s-au umplut de inele saturniene în eternă rotire. Cred că mitul nașterii zeiței Venus din spumele mării a luat ființă în fața unui magnific răsărit de lună, și este, cred, cel mai frumos omagiu adus apelor albastre în desfășurarea de frumusețe necontenite.

Înfățișarea mării se schimbă de la clipă la clipă. Deslușești o cimpie lină, întinzîndu-se pînă la o depărtată zare iluzorie, și e destul o clipire din geană pentru ca în locul cîmpiei să vezi munți colosali albaștri, căptușind aceeași iluzorie zare. La o altă privire, în locul munților răsar pădurile neguroase ale iluziei. Uneori, cînd cerul deasupra mării e albastru și rotund, vezi deodată apărînd departe uriași cai albi fantastici: își pleacă boturile, beau din mare și se pierd după linia infinitului. Alteori, apar cetăți de marmură ce se răsfring pînă în adîncul mării și rămîn așa, încremenite, încît corabia trebuie să treacă printre cetățile de sus și cele de jos; după o vreme se topesc, fie în albăstrimile cerului și mării, fie că ard în jarul fantastic al asfințitului. Mai ales după ce se topește lumina și rămîne departe, în larg, ca o baltă de foc, iluziile marine n-au capăt. Fața mării pare o pînză de zale. Cînd se răsfrînge în adînc boldul luceafărului de seară, se văd numai spumele albe, parcă ar fi mantiile călărimilor minate de Poseidon tot înainte, spre Elada, strigînd și răcnind:

— Marea! Marea! Thalassa! Thalassa!...

Strigătul acesta e mai vechi decît toate descoperirile geografice, l-au scos primii oameni care au zărit de departe aceste imensități fermecătoare.

Mărire ție, Thalassa!

3

După ce omul și-a lepădat uimirea stîrnită de întinderi, l-a cuprins o neiertătoare curiozitate de a străbate plaiurile fremătătoare și de a vedea ce taină se află dincolo de linioara albastră unde marea se unește cu cerul. O forță teribilă i-a împotrivit, l-a repezit înapoi în prundurile de sidef. Însă omul nu s-a lăsat înfrînt: a stat, poate o mie de ani sau două, la marginea pădurii pline de întuneric, și a tot pîndit cum i se zbate la picioare vietatea întrecînd prin mărime și gigantic toate faunele colosale. Va fi folosit întîi creanga cu care se lăsa pe șuvoaiele rîurilor, bușteanul și mai apoi trunchiul scobit. Ziua cînd linioara zării marine a fost depășită, poate fi socotită cea mai mare zi din viața omului; atunci s-a născut știința geografiei, înglobînd primele tărîmuri fabuloase, cu păsări paradisiace, cu fiare nelntîlnite nici în umbrele imaginației primitive, cu nisipuri de aur, cu arbori înalți pînă la nouri și cu oameni trăind într-o armonie depășind superba utopie a lui Platon. Cît de uimit va fi stat în priveală primul navigator, primul care a sfărîmat cu lopata zăvoarele zării... Cred că trebuie să-l punem mai presus decît pe războinici, decît pe filozofi și toți oamenii vestiți la un loc, căci cel dîntîi navigator a avut de înfruntat necunoscutul, populat cu un miliard de primejdii. Iată de ce, străbătînd fumuria Thalassa, ridicam în sine-mi cîntare de preamărire călătorilor din dimineața istoriei. Ei sînt demult transformați în sidefuri, demult dorm în cimitirele mărilor, acoperiți de tăceri compacte, în craniile lor își vor fi depus icrele generații de pești înzestrați cu lampioane și lanterne, însă ei au risipit spaima și legenda, creînd știința de mai tîrziu. Noi, cei de azi, călătorim pe mări cu sacrificiul lor. Cît e, din dimineața aceea a vremii, nimeni nu poate ști! Față de vechimea lor, fenicienii par față de noi la o distanță de o secundă. Iar înainte de fenicieni au fost alte popoare, spulberate total și definitiv, și înaintea acestora altele și altele, care n-au lăsat măcar o urmă de furnică. Despre nașterea, traiul și vremuirea lor, ar putea grăi numai pulberile la o eventuală înviere, și valurile necontenite, singurele martore nemuritoare.

Unii oameni calcă pe pietre, sau le ridică și le privesc cu inocență, și le pun la loc, la picioarele ruinelor de propilei și sfincși, fără să le fi trezit nimic, nimic, din adîncul necunoscut numit suflet, cînd pietrele sînt supraviețuitoarele timpurilor. Uneori, o monedă pe care se deslușește abia spicul unei coroane imperiale, e singura supraviețuitoare a unei civilizații ce a dăinuit milenii nesfîrșite. O pietricică mai păstrînd semnul vag al unei însemnări cuneiforme, e poate unicul rest dintr-o poemă mai întinsă și mai frumoasă ca Iliada... Socotim unele vremuri de demult drept culmi ale perfecțiunii, însă înaintea lor au fost alte și infinite vremi, tot culmi, ale unor perfecțiuni mult mai strălucite. Ce era înaintea Sfinxului? Cît de vechi va fi fost progresul omenesc, dacă arhitecții au putut crea această uimire a deșertului? Unica putință de reconstituire și de relativă mărturare a vechimii trecerii noastre pe sub soare, e aflarea, cunoașterea, și iată de ce trebuie să ne plecăm sfioși la picioarele generoasei zeități a Călătoriei... Necunoscînd nimic din uimitoarea întindere a vieții lui, socotind că lumea începe și sfîrșește cu el, omul devine rău, înfiis și meschin. Niciodată nu se va putea măsura cu timpul, în a cărui imensitate o generație e mai scurtă ca o fracțiune de secundă, iar un tăiaz al mării poate măsoară un mileniu.

Nimeni și nimic nu poate întrece faima „educativă" a călătoriei. În general, urcăm în vîrstă cu mintea plină de nume și date, cu sufletul plin de doruri, apucăm din auzite și din cărți o sumedenie de cunoștințe, însă coborîm către amurg din ce în ce mai săraci, dacă nu apăcăm măcar cît de cît din lumea asta, *de visu*... Imaginația, oricît de bogată ar fi, nu poate atinge culmile realității. Încet, încet, admirînd și adunînd, călătorul ajunge la o luminoasă concepție despre oameni și lume, devine mai demn, înfruntă viața mai cu eroism, după ce-și dă seama cît e de bogată biografia umanității, cît de bogate îi sînt tezaurele... Oricît de mare ar fi talentul unui artist, va crea opere cu orizonturi limitate, dacă nu se va rupe măcar un pic de aria „natală". Omul care cunoaște bine istoria și lumea prea rar e frămîntat de gîndurile efemerității, de „moarte" și „nemurire", ci devine înțelept, se culcă la timp la marginea drumului fără început și fără sfîrșit, lăsînd loc altora, după fireasca lege a nașterii, străluciril și amurgului.

4

Am înșirat cîteva lucruri de toată lumea știute, gînduri născute sau reînviate, străbătînd noaptea Marea Neagră către Elada. Am pornit simbătă, 26 octombrie, seara la ceasurile zece, și mărturisesc că mă stăpînea un simțămînt amar de nimicnicie, avînd de dat față cu tărîmul pe unde au trecut Homer și Eschil, Euripide și Aristofan, unde au ars corăbiile persane la Salamina și unde au bufnit scuturile la Maraton... Nu știu cum vor fi fiind construiți alții, nu știu cum se apropie ei de rugurile sfinte ale gîndirii, de monumente, statui și locuri de bătălii celebre; nu știu cum se pregătesc alții să atingă cu privirea și cu mîinile columnele, propileele și peristilurile, să cerceteze cărți și morminte, să urce trepte pe unde au pășit marile celebrități, dar pe mine unul mă cuprinde o sfială vecină cu temerea și religia.

Știind noaptea pe punte, între văzduh și ape, mă pregăteam parcă pentru o împărtășire nevisată, din blîdul de aur, generos, al celei mai strălucite civilizații. Pentru una ca asta, avem nevoie, cred, de reculegere și tăcere. După cum nu-mi pot închipui o invazie a cailor în paradis, tot așa nu-mi pot închipui drumul spre Elada al oamenilor reci la frumusețile firii, la vederea relicvelor istoriei, la evocarea marilor evenimente.

Cînd am pornit pe fumuria Thalassa, spre lauda veșnică a firii, multi dintre soții de drum erau deopotrivă copleșiți de liniștea mării pontice, de farmecul cerului și de poezia necunoscutului.

Eusebiu Camilar

Pace lumii!

(Urmare din pag. 1)

mai greu pe umerii oamenilor muncii, înrăutățește considerabil situația economică a țărilor".

În propaganda lor pentru înarmare cercurile imperialiste se slujesc de argumentul fals că: „comunismul mondial amenință lumea capitalistă". Manifestul spulberă și această veche minciună. Nici Uniunea Sovietică, nici China populară și nici un alt stat de democrație populară nu are nevoie de război. „Războiul este dușmanul nostru". Noi vrem să construim o societate nouă, socialistă, în care să asigurăm bunăstarea popoarelor noastre, fericirea oamenilor muncii. Noi vrem să dezvoltăm știința, arta, literatura și să le ducem la o adevărată înflorire. Noi vrem să construim, nu să distrugem. Noi sîntem pentru viață și împotriva morții. Noi sîntem pentru alungarea neliniștii care i-a cuprins pe oameni.

Pacea poate și trebuie să fie păstrată. Se poate ajunge la conviețuire pașnică între toate popoarele lumii

Pentru aceasta este nevoie să se interzică fabricarea armelor atomice și cu hidrogen, să se înceteze experiențele cu aceste arme. Oamenii de pretutindeni cer să se pună capăt uneltirilor războinice și să nu se îngăduie reînarmarea militariștilor germani.

Poporul nostru — așa cum s-a dovedit încă o dată în ultimele zile prin uriașele mitinguri care au avut loc în toată țara — susține necondiționat „Manifestul păcii".

Pace lumii!

Zaharia Stancu

SIRARPY TOROSIAN *„Maternitate"*

SECETA

Seceta se întinsese ca o molimă. In sat creștea și se întindea o apăsare surdă, primejdioasă. Oamenii erau parcă cu totul alții. Umblau cu fețele acoperite de peri țepoși, crunți, încruntați. Din ce în ce mai mulți se adunau, se strîngeau în fața „sediului". Intrau domol în sală, se așezau tăcuți în bănci, iar cei care nu mai aveau loc, se înghesuiau în fund, rezemați de perete, în picioare.

Indărătul unei mese acoperite cu postav roșu, un bărbat supt în obraji, cu ochii vii, treji, aruncă o privire spre foiala din fundul sălii și continuă să vorbească. Avea o voce puțin asprită de tutun, adîncă dar plăcută la auz. Din cînd în cînd își umezea buzele arse. In clipa cînd duse paharul la gură, se desluși limpede un oftat din rărunchi.

— E tare greu! spuse cineva.

Se lăsă o tăcere în care se auzea pînă și răsuflarea oamenilor. Nemișcarea lor, fețele aspre, colțuroase, privirile sticloase ațintite asupra sa, instructorul de partid Borciu le primi cu un fel de tremur lăuntric.

— Știu că e greu, rosti el în sfîrșit. Nici noi nu stăm cu brațele în sîn. Ne-am străduit ca statul să aducă mălai din străinătate pentru a fi împărțit oamenilor. S-au organizat caravane care cutreieră satele, s-au înființat cantine. Vagoane întregi au fost descărcate în sate mai rău încercate de secetă.

— Nu ne satură cu ce dați la alții. La noi de ce nu se aduce? Sau socotiți cumva că aci huzurim? vorbi Gherghel cu năduf.

Toți ochii se îndreptară asupra lui. Unii se frămîntară pe bănci, alții mormăiră înfundat.

— Așa-i... Așa-i.

— Măi, Gherghel, de ce nu lași pe tovarășul Borciu să vorbească? rosti Dudău, rezemat de perete.

— Ție ce-ți pasă? La Scorțea e de toate. Da' noi nu mai putem să răbdăm. Asta-i!

— De ce nu te bagi și tu slugă la el? se aprinse deodată Dudău.

— Mă bag, de ce să nu mă bag?

— Vino, mă, că te primește și să vezi ce trai pe tine, spuse batjocoritor Dudău. O să te așeze la masă cu el, o să-ți pună șervet alb la gît și o să-ți spuie: „Ia, Gherghel, mănîncă și satură-te din bunătățile mele. Cu mine uite așa făcea în fiecare zi".

Oamenii se deserețiră, rîseră.

— Astîmpără-te, Gherghel, rosti gros cineva.

— Amărîți mai sîntem, dacă am ajuns să ne ciorovăim între noi, zise altul.

— Liniște! Liniște! strigă de la masă Toplea, ridicîndu-se în picioare, înalt, puternic, cu o față lată, pistruiată, și părul roșu ca flacăra.

Cînd foiala, scîrțîitul băncilor, șoaptele se mai domoliră, răzbiră de afară chiote, strigăte groase, înjurături.

Oamenii din sală își dădură imediat seama că larma era făcută dinadins, că cei de-afară încercau să le strice adunarea, să iște o încăierare. Mulțimea fu zguduită de o pornire de mînie. Nu se urnea însă nimeni, așteptînd să vadă ce va face Borciu.

Numai cîțiva oameni, mai aproape de ușă, se repeziră afară, astupînd cu piepturile lor intrarea. Ceata din uliță se opri în dreptul sediului, țipînd și azvîrlind cu înjurături în oameni.

— V-ați strîns la sfatul calicilor, în loc să vă duceți la muncă, zbieră un găligan, căznindu-se să-și potrivească brîul desfăcut.

— Vezi mai bine că-ți scapă nădragii, c-ai făcut trînji tot muncind la cîrciumă, spuse liniștit Ciocodeică.

Fără grabă i se alăturară Ilie cel cu fața scobită, Gherghel și încă vreo doi-trei oameni. Ciocodeică era robust, musculos, cu pieptul scos în afară și-o pereche de brațe în stare să ridice o piatră de moară. Cîndva, pe înnoptat, îi ieșise înainte la drumul mare o cocoșmilă să-l prade de banii pe care îi luase pentru o pereche de boi vînduți la tîrg. N-apucase tîlharul să-și vîre bănetul în chimir, că o lovitură de pumn îi sparse obrazul, iar a doua lovitură îl prăbuși la pămînt, năvălindu-i sîngele pe ochi și pe gură. In dimineața următoare îl găsiră niște drumeți în același loc, zvîcnind în frigurile morții.

Ciocodeică fu acela care-i îndemnă potolit:

— Duceți-vă-n treaba voastră, pînă n-or ieși oamenii la voi, că, pe urmă...

— Și ce, bă, e ulița lui tac'tu? Cînt și joc unde-mi place! se obrăznici găliganul, chiuind ca un bezmetic: „iac' așa, iac' așa, de necazul vostru!"

Gherghel fu gata să se năpustească. Il ținu în loc Ciocodeică; se apropie de ceată singur. Găliganul i se înfipse în față:

— Ce vrei, bă?

— Dacă ți-ai băut mințile, păi să te

trezesc eu, spuse Ciocodeică și vru să se repeadă.

Ceilalți din grup îl traseră deoparte pe zănatic. Pesemne își dădeau seama că ei erau doar cîțiva și dacă îi scoteau afară pe țărani, i-ar fi călcat în picioare.

— Zi, nea Ciocodeică, sări la bătaie? vorbi unul amenințător.

— Vedeți-vă de treabă, cît nu mă supăr! rosti Ciocodeică, proptindu-și bărbia în piept.

— Suflă sărăcia în ograda voastră și voi puneți lumea la cale — strigă iar găliganul. — Las'că vă vine rîndul...

Incepură din nou să înjure și să chiuie, îndepărtîndu-se. Fiecare ocară răsună limpede în sală, dar toți tăceau, simțind cum tremură pe dinăuntru de ură. Nu se auzeau decît scîrțîitul băncilor și un tropot mărunt de picioare pe podele.

— Măi fraților, să nu-i lăsăm să ne ocărască, se sparse un glas în mijlocul încăperii.

Oamenii se uitau în ochii lui Borciu, așteptînd. Cîțiva se ridicaseră de pe bănci, nehotărîți. In fundul sălii se produse o scurtă vînzoleală. Apoi se făcu o tăcere atît de întinsă, de încordată, încît era de ajuns un cuvînt, o slăbiciune din partea omului de la masă, ca ea să se răstoarne într-o clipă, să se fărîmițeze, să se transforme într-un iureș.

Borciu simți pericolul plutind în aer. Vorbi cît putu mai liniștit:

— ...Dar noi trebuie acum să împiedicăm să se care afară din sat grîul, porumbul dosit, ascuns de unii pentru speculă. Nu vă spun cine sînt! Ii știți voi mai bine decît mine.

— Alde Scorțea!

— Alde Stanciu cu moara!

— Alde Pîrlog!

— ...Se vor înteți controalele și la cine s-o găsi cereale mai mult decît îi e de trebuință pentru gospodărie, agenții controlori au ordin să-i confiște sacii.

— Așa-i bine.

— Merg și eu să le dibui ascunzătorile.

— Șapte piei au luat de pe noi!

— Anafura mamii lor!

Vocile se amestecau, mînioase, răgușite. Oamenii se răsuceau în bănci, n-aveau astîmpăr. Incepură să se înfierbînte.

— Cît să mai așteptăm? izbucni Gherghel. Nouă ni se prăpădesc copiii de foame. Să dăm peste ei să le punem genunchiul în piept. Tu de ce taci, bă, Motoacă, c-ai ajuns o umbră de om? Și dumneata, moș Drăghici? îi înghionti Gherghel.

Moș Drăghici făcu o mutră de prostănac, se scărpină în creștet, chicotind ascuțit.

— Eu îi pîrlesc! îi pîrlesc!

Motoacă se uită în juru-i cu privirile lui triste și pustii. Își mișcă fără rost căpățîna tunsă mărunt și se ridică în neștire în picioare, vrînd parcă să spună ceva. Nodul gîtlejului îi juca în sus și în jos sub pielea zbîrcită. In sfîrșit, reuși să îngaime:

— Nu mai pot, oameni buni. Dacă nu-i chip să scăpăm, eu mă pun jos și mor.

O suflare rece trecu prin inimile celor din sală. Se întunecaseră la față și strîngeau fălcile, înghițind în sec. Li se uscase cerul gurii. Numai Gherghel vorbi iar cu îndîrjire:

— De ce să mori, Ioane? Da' ce, noi o să stăm cu mîinile pe piept să așteptăm moartea? Mîinile astea nu mai sînt ele bune de nimic?

— Eu îi pîrlesc! îi pîrlesc! chicoti subțire moș Drăghici.

— Ia mai lasă-ne, bre, i-o curmă Ciocodeică. E vorba să facem treabă cu cap, nu să batem cîmpii. Mai bine să-l ascultăm pe tovarășu' Borciu, că de aia ne-am adunat.

Murmure aprobatoare se ridicară din toate colțurile sălii. Borciu vorbi, stîrnit el însuși, aprins, pătimaș. Izbuti să țină trează atenția oamenilor, să-i stăpînească. Aerul era greu, înăbușitor. Gazul era pe isprăvite și lampa arunca lumini galbene pe chipurile uscate, pămîntii, răsfrîngîndu-se în ochii care ardeau cu focuri mocnite. Ședința se sfîrși tîrziu; o parte din oameni se risipi pe ulițele satului. Alții mai rămaseră în preajma sediului, neîndurîndu-se să plece acasă. In mijlocul lor, Gherghel striga ațîțat:

— Dacă e pe-așa, n-o să mai iasă un bob de porumb din sat. Eu de astă noapte stau la pîndă. Care vii, mă, cu mine?

Indată ce trase la curte căruța cu cei trei oameni necunoscuți, care încărcau sacii, vorbind înăbușit cu vătaful, întrebîndu-l cît era de largă poteca din pădure, Ilinca, slujnica lui Scorțea, se strecurase prin fundul grădinii, cu inima zbătîndu-i-se în piept.

Fuică, întunericul, vorbele aspre, răgușite, foiala acestor oameni străini, toate laolaltă o umpleau de frică.

Ilinca știa că sediul se afla pe ulița principală, dar casa n-o cunoștea. O porni în goană, luînd casele pe rînd, din capul uliței mari. Pretutindeni era întuneric. Nu întîlnea un om pe care să-l întrebe. Mai alergă puțin și cînd fu pe la mijlocul uliței, desluși o lumină și niște glasuri de oameni. „Aci o fi", își spuse, simțind o moliciune ciudată în genunchi. Vru să intre în curte, dar omul care ședea pe bancă o opri:

— Incotro? Pe cine cauți, fată?

— Unde-i sediul?

— Aci. Da' cu cine vrei să vorbești?

— Cu Vasile Dudău. Mai repede, bade, că nu-i vreme de pierdut.

— Văz eu că arde.

— Arde.

— Uite că-l chem acușica afară.

Se ivi și Dudău. Cînd o văzu, în ochii lui se aprinse o scînteie.

— Tu, Ilincă!

Era în glasu-i și uimire și bucurie și îndoială. Fata începu să vorbească, abia ținîndu-și răsuflarea:

— Incarcă Fuică sacii cu grîu, a venit un negustor cu doi oameni. O ia prin pădure, i-am auzit eu că spunea...

Dudău nici n-o lăsă să sfîrșească și se repezi înăuntru; se întoarse cu Gherghel, cu Ciocodeică, cu Ilie cel cu fața scobită. Vorbeau iute, întretăiat, neluînd-o în seamă pe Ilinca. Ea îl strigă:

— Vasile!

Dudău se răsuci, o văzu pe fată nemișcată. O apucă de umeri.

— N-ai plecat? Du-te acas', că noi le ținem calea.

— Să bagi de seamă, Vasile!

— Nu-ți fie teamă.

— Și tu...

— Ei, ce? Vină mîine pe la mine. Vii?

— Vin.

— Vasile, haide bă! îl strigă Gherghel.

Dudău o luă la goană după ei. Ciocodeică locuia cel mai aproape. Scoase căruța din ogradă, înhămă caii în cea mai mare grabă.

— Să nu-i scăpăm, măi fraților, rosti Ilie cel cu fața scobită.

— Ii ajungem, că noi mergem pe șosea, le tăiem drumul la vad.

— Pune și o bîtă în căruță, spuse Dudău.

— Ia și securea, îl îndemna Gherghel.

Ciocodeică avea cai buni și-i strunea cu o mînă sigură, puternică, neslăbind hățurile. Dudău sări pe capră. Ceilalți se așezară în fundul căruței, pe care erau așternute niște paie. Indată ce caii o porniră, nici unul nu mai scoase o vorbă. Gherghel strîngea din măsele și, din cînd în cînd, scuipa peste loitră. Ilie cel cu fața scobită răbda zdruncinăturile, sugînd un muc de țigară.

Trecuseră podul și Ciocodeică mîna caii pe un drumeag care se desfăcea în două brațe, unul îndreptîndu-se spre satul învecinat, iar celălalt spre vad, la marginea pădurii. Gherghel dibui coada securii sub paie. O trase de sub șezut și o puse la îndemînă. Ilie îl privi și tăcu. Mucul de țigară i se stinse pe buze. Nu simți arsura. Dudău rosti șoptit, parcă s-ar fi ferit să nu fie auzit:

— Incetinește, nea Ciocodeică.

Cu toată lumina lunei, pădurea bătrînă de stejari deși și frunzoși era întunecată. Ciocodeică trase căruța într-un desiș, apoi coborîră cu toții din ea, așezîndu-se la pîndă. Totul era încremenit, ca într-o vrajă. Nu se clintea o frunză, nu se auzea un glas de pasăre, un foșnet de animal prin frunzișul putred.

— Mi-e că i-am scăpat, șopti Ilie cel cu fața scobită.

— N-aveau cum să treacă înaintea noastră dacă au luat-o prin pădure.

— Tăceți! rosti Gherghel, cu auzul încordat.

Se desluși un foșnet ca de frunziș spulberat. Putea fi și o fiară. Deosebiră apoi un scîrțîit ca de osie, un tropot mărunt, înfundat, și în cele din urmă un glas gros, care răsună deodată foarte aproape de ei. Se strînseră unul lîngă altul, ciorchine. Numai Dudău se îndepărtase puțin și, cînd zări boturile cailor, își făcu vînt, sări să-i apuce de căpăstru. In același timp năvăliră și ceilalți, zbierînd din rărunchi:

— Stăi, mă! stăi!

Un sfîrc de bici îl arse pe Dudău; o dungă sîngerie îi crestă fruntea, marginea ochiului și obrazul. Cineva din căruță trase un foc de armă în aer, strigînd:

— Mînă, mă!

Caii se smuciră fornăind, îl loviră în piept pe Dudău, aruncîndu-l departe și o porniră într-o goană sălbatică. Ciocodeică apucă să-l pălească pe unul cu bîta, răsturnîndu-l în căruță. O nouă împușcătură zgudui pădurea.

— Feriți, fraților, urlă Ilie cel cu fața scobită, trîntindu-se la pămînt.

Plesniturile de bici, chiuiturile, pocnetele, se stinseră în depărtare. Se întinse iar liniștea. Abia acum auziră văietatul lui Dudău, care își duse amîndouă mîinile pe obrazul plin de sînge:

— Auoleu, ochiu'! Mi-au scos ochiu'!

★

Ulița se umplu de tropăituri de pași, de strigăte. Era ceva asemănător cu o buluceală de oameni, cu o rostogolire grea.

— Ce-o fi? sări în sus Gherghel.

Porțile scîrțîiră în balamale, trîntite violent. Chemări iuți, gîfîite, se întretăiau în văzduh. Nimeni nu știa ce se petrece.

— Ciocodeică, vino afară!

— Ilie, ia parul cu tine.

Cîinii lătrau, își scuturau lanțurile, urlau furioși. In uliță se revărsau mereu alți oameni; Dudău venea alergînd, cu obrazul lui însemnat de o dungă sîngerie, cu o pleoapă umflată, vînăt-negru.

— Ce e, mă? Ce s-a întîmplat?

— S-a spînzurat Motoacă!

Erau aci, în bătătura spînzuratului, și Toplea roșcovanul, și Gherghel, și Ciocodeică, și Ilie cel cu fața scobită, și Dudău, și o mulțime de alți oameni. Cîțiva se împrăștiară prin ogradă, alții se îmbulziră în casă. Toplea îi scoase afară, împingîndu-i cu sila:

— Ho! E viu, trăiește, și voi vreți să-l înăbușiți?

— L-a răzbit nevoia pe bietul Ion, rosti careva. Unii și-au luat lumea în cap, alții își fac seama. Vai de mama noastră!

— Măi, Toplea, ce mai stăm? Să mergem la Scorțea! strigă Ilie cel cu fața scobită.

— Pe un pogon două, tot om lua cîteva banițe de porumb.

— Eu nu-mi vînd pămîntul. Dar de zălogit, îl zălogesc, grăi un al treilea. Și la anul îi dau înapoi îndoit.

— De ce să-mi vînd pămîntul? se înverșună Gherghel. Astă noapte, Fuică a cărat o căruță cu saci prin pădure. Ah, dacă-l prindeam! Au tras cu arma în noi să ne omoare. Lui Dudău i-au brăzdat fața cu biciul. Să mergem la Scorțea!

— Ce stați? Ce nu vă mișcați, moliilor! Bărbați sînteți voi? Din mijlocul mulțimii țîșni o femeie ciupită de vărsat, cu barișul negru căzut pe ceafă. Ținea în brațe un copil și alerga de la unul la altul, despletită, cu un sîn veșted, scos afară din bluză, urlînd. Mi-a secat și laptele, moliilor! O să ne prăpădim cu toții. Duceți-vă la curte!

Se stîrni o înfiorare prin mulțime, oamenii se îndesau, se înghesuiau în jurul lui Toplea. Ochii lor aveau luciri tăioase.

Roșcovanul îi făcu un semn lui Dudău.

— Măi fraților, să așteptăm... Nu-i bine așa, trebuie să...

— La curte! izbucniră strigăte din toate părțile, acoperind glasul lui Dudău.

— Ce să mai aștepți? să-ți mai scoată încă un ochi? țipă ascuțit femeia ciupită de vărsat. Cămara lui Scorțea e plină, să se sature tot satul.

— La curte! îi ațîță un glas mai înfocat.

Mulțimea se clătină, se puse în mișcare, prinzîndu-i în mijlocul ei pe Toplea, pe Dudău, pe Ciocodeică, mînîndu-i ca un val nestăvilit spre poartă. Toplea, care era mai înalt și vînjos, se opinti cu strășnicie și încercă să le vorbească. Își umflă pieptul, își întări glasul:

— Uite ce e, oameni buni: mergem la Scorțea. Noi nu-l putem sili să ne dea, dacă nu vrea. Dar îi facem un control să ne pomenească. Luăm cu noi și pe domnu' agent, e aci la primărie. Și să-l ferească sfîntu' pe Scorțea de-l prindem cu niscaiva saci dosiți. Așa facem: ne-am înțeles?

Ii răspunse doar un vuiet de glasuri:

— La curte!

Oamenii se repezeau grămadă, se buluceau, îndemnîndu-se unii pe alții, asmuțindu-se, în vreme ce amurgul stropea cerul cu vîlvătăi mari, roșii ca sîngele...

Ieronim Șerbu

Ilustrație de IULIAN OLARIU

NOTE DE SPECTATOR

Săptămîna filmului francez

Din seria atît de variată a filmelor franceze ce s-au rulat de curînd la noi, desprind cîteva însemnări simple, de spectator. Mai întîi cele privitoare la o scurtă „fabulă" pe care am văzut-o și anume: „Balonul roșu". E povestea unui băiețaș și a unui balon splendid, mare și purpuriu, dăruit de deosebita poezie a scenariului cu atributele unei ființe vii. Atașament și fidelitate sînt calitățile „morale" ale balonului, cărora le răspund din partea puiului de om dragostea pînă la jertfă și curaj. Cadrul în care se desfășoară acțiunea e simplu dar încîntător: e marginea Parisului, acolo unde casele mai sînt încă înalte, dar se simte strîmtoarea și nevoia oamenilor. Locuri incerte stau încă, pete pustii, în această margine de foburg. Sînt zeci de scene în care legătura aceasta dintre o ființă vie și un obiect neînsuflețit este urmărită cu subțirime deosebită și multă poezie. Balonul apără pe băiat și băiatul pe balon. Iar umorul ce străbate această proaspătă duioșie nu e nici el uitat. Atributul umoristic al balonului este codița lui. Cu ea neagă sau afirmă, cu încolăciturile ei dă cu tifla tuturor care nu pot să pună mîna pe el, atunci cînd, triumfal, balonul scapă luîndu-și zborul. Dar toate au un sfîrșit. Haimanalele maidanelor prind în cele din urmă balonul și-l rănesc cu praștia. Moartea balonului care se dezumflă și se zbîrcește are un patetism și un tragic în ea, demne de orice mare desfășurare și descriere literară în legătură cu moartea unei ființe vii. Iar încheierea are un patos care, din măruntul pitoresc și încîntător al psihologiei infantile dar profund umane, proiectează totul în grandios. Convoiul baloanelor chemate din toate unghiurile Parisului de această „mare" întîmplare, norii multicolori ai baloanelor ce părăsesc copiii și trec peste cerul orașului la acest prohod de pieliță roșie sfîșiată e măreț, ca gîndul celui mai înaripat poet eroic. Prețuiesc ca pe o realizare de mare artă „fabula" aceasta, desigur mult mai emoționantă pentru cei mari decît pentru cei mici...

„Lumea tăcerii" e un document unic. Toți cei care cu gîndul străbat oceanele lumii, aci le vor putea cerceta cu privirea. Toți cei care în afară de meseria lor obișnuită, oricare ar fi ea, visează la lumea înconjurătoare din străfunduri și pînă în înălțimi, vor găsi aci hrană și bucurie, din belșug pentru lăcomia curiozității lor. Toți cei care iubesc Natura în frumusețile ei multiple vor avea desfătarea celor mai nebănuite „opere" din atelierele de forme și de culori ale acestei vaste Creatoare—Natura. Capacitatea celei mai nebănuite blîndeți și îmblînziri la animalele cele mai lipsite de înțelegere, peștii, este dovedită. Sălbăticia luptei pentru viață de asemenea, precum și dureroasa asigurare a speciei în patetica scenă de maternitate a unei imense broaște țestoase, oceanice. O pasiune științifică unită cu un rar simț artistic, cu o abilă dozare fac din acest documentar o pagină neîntrecută, doveditoare de curajul și îndrăzneala omului. Permanent, pentru spectator, informația precisă a filmului este întovărășită de starea agreabilă pe care o dă, a unor sugestii de asociații din registrul ideilor superioare. De altminteri, cred că oricît ar fi de deosebite cele două filme prin material, ele au comun această trăsătură a sugestiilor, a legării de gînd — ceea ce este, în claritate și subțirime, specific spiritului francez.

Și, în sfîrșit, pe aceeași linie a sugerărilor adînc umane din lucruri simple, fără apăsări inutile de mînă, fără patetisme ieftine, o poveste cu oameni, adevărată și profundă în filmul „Un minut de adevăr". O poveste de dragoste și de infidelitate între doi oameni mijlocii. Jocul tuturor sentimentelor înlănțuite și ricoșate atît la bărbat, cît și la femeie, sînt prezente. Delăsare, uzură, înciudare, gelozie, reținere, umanitate, căință pînă la iertare și moarte, iată o gamă întreagă din care s-ar fi putut face nu o carte, nu o piesă, ci mai multe. Toate sînt înlănțuite aci, au o logică a trăirii, îmbinate de o mînă abilă și mai cu seamă surdinate de un bun gust și de o măsură care fac farmecul neîntrecut al acestui film. Firește că nu numai scenariului absorbit total de film, fără fisuri și valențe libere, îi revine meritul acesta, ci și neîntrecuților interpreți Michèle Morgan și Jean Gabin. Ceea ce interesează, mișcă, zguduie chiar, fără să arunce sufletul spectatorului în alarme, este tocmai tonalitatea la care este păstrată întreaga desfășurare. Cîte lucruri mari se pot spune cu simplitate, cu vocea scăzută, cu gestul firesc, aprinzînd sau stingînd privirea, lăsînd fraza să se piardă în șoapte. Cred că și acest film poate figura, cu discreție și poezie în aceeași măsură, printre virtuțile artei franceze care în domenii atît de variate păstrează o unitate de stil și de creație.

Ion Marin Sadoveanu

SIRARPY TOROSIAN — „Cai în furtună"

NOTE

Inapoi la gratuitatea poeziei?

Așa s-ar părea, citind poezia „Copacii", semnată, în nr. 40 al revistei „Tribuna", de Paul Lucian.

Despre ce este vorba? — Pe întinderea unei cîmpii, la poalele unei movile, cresc alături doi copaci. Crengile lor se îmbrățișează afectuos, deoarece, „cu rădăcina și trunchiurile stau aproape". Să vă citez din ultima strofă prețioasele mărturisiri ale autorului, în lumina cărora apare limpede că și niște bieți copaci pot deveni pretext poetic, chiar dacă, în ceea ce-i privește, nu doresc să tulbure pe nimeni cu prezența lor. Păcat că poetul copacilor nu le împărtășește dorința, fiindcă iată-l ridicînd la rang de confesiune publică relatări ce nu interesează pe nimeni: „Am văzut liturgica îmbrățișare a acestor doi copaci gemeni (de-acum încolo vom ști că Virgiliu a greșit afirmînd că nici un copac nu seamănă cu ceilalți — n.n.), / singuri și solitari (ce ți-e și cu pleonasmele astea! — n.n.), cum vegheau cîmpia lîngă un sat alb"

Poate vă închipuiți că asta era poanta? Da' de unde? Aflați că „Mie îmi place locul acesta și nu mă-nspăimîntă nici o stihie; / vin aici și citesc în liniște sau privesc copacii, / aud desmierdările neînțelese ale frunzelor în desenul orelor trecute" (?!).

După toate acestea încerc un singur regret: că n-am aflat unde sînt copacii cu pricina pentru a-i declara, în cinstea lui Paul Lucian, monument istoric.

Td.

Puțină istorie de unul singur

In „Informația Bucureștiului" (18 noiembrie a.c.) a apărut nota „Un monument uitat", semnată A. S.

Nota începe cu o cugetare: „Monumentele sînt memoria orașului. Citești în ele ca într-o carte deschisă istoria unor vremi (...) veritabile mementouri pentru contemporani și de aceea cetățenii au grijă de ele. Dar nu peste tot..." La Cîmpina, autorul notei a găsit în completă părăsire casa în care a trăit și a scris Hașdeu. Intrigat, și pe bună dreptate, el s-a gîndit să ia atitudine critică. Dar A. S. a vrut să fie cu orice preț liric și spiritual. Și aceasta îl pierde: „Ciudată e apariția

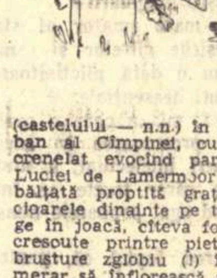

(castelului — n.n.) în peisajul urban al Cîmpinei, cu turnul lui crenelat evocînd parcă tragedia Luciei de Lamermoor (...) o vacă bălțată proptită grațios, cu picioarele dinainte pe trepte, smulge în joacă, cîteva foi de troscot crescute printre pietre. (...) Un brusture zglobiu (!) încearcă temerar să înflorească a doua oară deasupra porții, gîdilînd (!) cu frunzele o inscripție dăltuită în piatră: „E pur si (!) muove". Interiorul castelului e prezentat astfel: „Din loc în loc înflorește un petec de zugrăveală, ca un trandafir în obrazul unui tuberculos". „Cărămizile sînt canceroase, din ziduri muștește (!) apa de parcă s-ar săvîrși niște minuni biblice". Iar în încheiere, autorul își propune să facă „puțină istorie de unul singur". A face „puțină istorie de unul singur" înseamnă a te întreba de ce castelul lui Hașdeu de la Cîmpina nu-i restaurat.

Să scrii despre monumentele istorice într-un chip atît de monumental, este, credem, culmea adaptării.

C. Armașu

Fenomene interesante

Am citit recent o cronică literară intitulată „Poezia legendelor" care începe cu o profesie de credință de-a dreptul tulburătoare: „Sîntem martorii unui fenomen literar interesant. Revin în actualitate anumite filoane poetice, neglijate în ultimii ani. Alegoria legendei și a fabulosului a reintrat în sfera poeziei noastre".

Mi-am ținut răsuflarea în fața avalanșei de descoperiri fenomenale, am căutat să înțeleg cum pot reveni (reveni !) în actualitate niște filoane poetice (în naivitatea mea, îmi închipuiam că filoanele reprezintă forma de existență a minereului în zăcămînt, și de aceea nu pricep cum reintră aceste biete filoane... în actualitate) și să-mi clarific ceea ce ar putea constitui „alegoria legendei" (!), care și ea „reintră" în sfera poeziei. După cum zic, mi-am ținut răsuflarea și am trecut mai departe. Am aflat astfel că poemul lui Darie Magheru e apropiat de străvechea legendă, deoarece „valorifică sensul intim al baladei". Insă, în paragraful următor, cronicarul ne dă o nouă probă de logică, constatînd că noua tratare a motivului tradițional de către Darie Magheru „scoate în evidență adevărata semnificație (s.n.) a legendei". (Deci, pînă la el, adevărata semnificație fusese oarecum escamotată). Mai încolo, constată singur că „motivul blestemului" își pierde în „Eu, meșterul Manole" „caracterul său mistic și nebulos". Și, continuînd, subliniază cu justețe: „Insă jertfa pe care a cîntat-o poetul anonim, este reluată pe un plan superior".

Atunci se pare că poemul nu mai e „atît de apropiat de străvechea legendă", de „sensul intim al baladei". In fine, se conchide că „poemul, ca realizare poetică, reprezintă un real succes" și că „reticențele (?) sînt destul de puține la număr". Nu pricepem despre ce e vorba și, ca să ne ajute, cronicarul adaugă de îndată precizarea „cele mai multe (reticențele — n.n.) sînt provocate de stridențe de tipul" (și iată exemplul): „Da, uneori gîndesc / cîndva, tot eu, din fluier, pe domni să-l prohodesc", (unde e stridența nu se observă dar aici e subtilitatea: stridența se disimulează pentru a lăsa doar cronicarului satisfacția detectării ei). Intr-adevăr, parcurgînd o cronică literară ca cea semnată de H. Fabian în „Steagul roșu" de joi, 21 noiembrie, putem, citindu-l pe autorul ei, exclama „Sîntem martorii unui fenomen literar interesant".

Nb.

Continente

PE ACEEAŞ BARICADĂ DE IDEI

La 25 noembrie 1947, se încheia convenţia de colaborare culturală între guvernele R. P. Romîne şi R. P. Ungare. Un deceniu s-a scurs, aşadar, de atunci, — interval de timp în care lumea pare să fi devenit din ce în ce mai mică. Ca să-ţi dai seama de lucrul acesta nu e neapărat nevoie să urci pe bordul unui avion suprasonic sau să însoţeşti cu gîndul fantasticul zbor al sateliţilor artificiali în jurul pămîntului.

E suficient să străbaţi, aşa cum am făcut deunăzi, drumul de la Debreţin la Budapesta, trecînd prin şesul nesfîrşit al Hortobagy-ului. Te opreşi în faţa clădirii scunde, unde acum mai bine de un veac şi-a odihnit truditele-i picioare Petöfi, te reculegi cîteva clipe în faţa plăcii comemorative cu chipul poetului, îţi ocupi din nou locul în maşină şi porneşti mai departe. Ca să străbată pusta, lui Petöfi îi trebuiau (la fel ca eroului său János Viteazul, atunci cînd era cioban încă) lungi zile grele. Maşina lasă pusta în urmă în cîteva ore.

Dar sînt elemente care egalează şi nu o dată întrec viteza celor mai perfecţionate motoare: un cîntec, o poezie, o operă de artă...

Invitaţi să ne ospătăm la o gospodărie de stat (era tot în Hortobagy şi tot în ziua aceea), nu mi s-a părut prea curios cînd unul dintre ţărani mă întrebă: — Ce mai face poetul M? Am auzit că a scris o poezie în legătură cu vizita pe care a făcut-o deunăzi la noi, în Ungaria. Fiţi bun, spuneţi-i să ne-o trimită...

Un alt ţăran îmi mărturisise mai înainte că a citit o traducere a „Mioriţei": — Tare frumoasă poezie...

Am lăsat Hortobagy-ul în urmă, însă nu în depărtare; cuvintele acestor ţărani, ţărani simpli, dar atît de asemănători cu nenumăraţi ţărani de la noi, mi-au rămas, împreună cu Hortobagy-ul, în inimă.

Ele m-au făcut să simt şi mai bine distanţa parcursă de popoarele noastre în anii de după eliberare.

Se împlinesc, aşadar, zece ani de la convenţia de colaborare culturală încheiată între guvernul Republicii Populare Ungare şi al Republicii Populare Romîne.

Ce cunoşteau, pînă la acea dată, romînii, în ceea ce priveşte literatura maghiară, arta maghiară, ştiinţa maghiară? Ce cunoşteau din domeniile culturii romîneşti maghiarii?

Nu sunt un mare amator al statisticilor. Însuşirile cifrelor şi numerelor sînt nu o dată plictisitoare, adeseori absolut neesenţiale.

Esenţială, însă, mi se pare o realitate şi anume promovarea în acest timp, prin comerţ intelectual, a unor valori, din ale căror fructe se împărtăşesc în mod egal popoarele noastre.

Esenţial e, cred, faptul că, pentru prima dată în istoria lor, popoarele noastre îşi schimbă între ele şi-şi apropie frumuseţi, descoperiri, valori, simţindu-le ca pe nişte bunuri comune.

Dar nu e numai atît. Mi se pare, în acelaşi timp, că e pentru prima dată că popoarele noastre (înţelegînd prin popor masele de oameni ai muncii) se apropie nu prin suferinţe comune, ci prin elanuri, bucurii şi perspective ale fericirii, care — şi ea — nu poate fi decît o fericire comună. Sau după cum spune marele Ady:

„Simţim cum creşte-n sufletele noastre
Puterea, biruind pe Nu-se-poate
Simţim că fi-vor una-n viitor
Aceste universuri noi, curate.

Din mii de lumi s-o zămisli doar una
O lume, însă, grea de bucurii.
Şi-această Vale-a Plîngerii de astăzi
O ţară scumpă tuturor va fi".

Spre lumea noastră de astăzi, spre solidaritatea şi înţelegerea noastră frăţească de astăzi, îşi trimitea gîndurile şi speranţele sale Ady, cînd scria, acum 45 de ani, aceste versuri.

Sub semnul acestei solidarităţi frăţeşti a fost sărbătorit, anul acesta, marele poet maghiar Arany János. Şi trebuie spus că poporul nostru l-a sărbătorit nu doar ca pe un ilustru poet maghiar, dar şi ca pe un poet al său, ca pe un poet care ne ajută în lupta comună.

Cînd, oare, înainte de eliberarea popoarelor noastre din sclavia fascistă, ne-am fi putut da mîna, maghiari şi romîni, îngenunchind la umbra unor copaci comuni şi împărtăşindu-ne roadele viselor lor?

Spuneam că nu mă aplec prea mult asupra statisticilor. Cîte cărţi din literatura romînă au fost traduse în ultimii zece ani, în maghiară, şi cîte cărţi maghiare în romîneşte? Are lucrul acesta o însemnătate esenţială? Desigur, oricînd se pot traduce (şi va trebui să se traducă) mai mult decît se traduce.

Un lucru e cert: numărul acestor cărţi tălmăcite de o parte şi de alta în aceşti ultimi zece ani depăşeşte numărul celor tălmăcite, de-a lungul a cîtorva sute de ani: cîteva sute de ani sterpi în ceea ce priveşte cunoaşterea reciprocă prin cultură.

Nicolae Bălcescu, I. L. Caragiale, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu. Zaharia Stancu, etc., — iată creatori romîni, care, în acest deceniu, au început să fie cunoscuţi în Ungaria nu doar după nume, ci prin opere.

Petöfi Sándor, Arany János, Katona József, Ady Endre, József Attila, Illés Béla, etc., — iată creatori maghiari, care, de asemenea, nu mai sînt pentru masele romîneşti doar nume, ci puternice realităţi, care le ajută în lupta lor, le întăresc, — creatori şi opere devenite, cu un cuvînt, familiare.

Nu există astăzi compozitor, muzicant, din ţară, pentru care creaţiile lui Bártok Béla sau Kodaly Zoltán să reprezinte doar opere de mare valoare. Ele sînt un bun comun, izvor perpetuu de învăţăminte, — după cum, mi se pare, cam acelaşi lucru înseamnă pentru creatorii maghiari din domeniul muzicii moştenirea generoasă a lui George Enescu.

*

...Toamna e pe sfîrşite, intrăm în iarnă. Fructele artei, ale ştiinţei, ale literaturii, ale culturii în general, nu cunosc, însă, anotimp neprielnic.

Cititorii din Republica Populară Romînă au primit şi vor primi, acum cînd nu ne mai despart decît puţine zile de inaugurarea Lunii Culturii, pe lîngă alte cărţi, volumul I din „Opere alese" de Moricz Zsigmond, tălmăcirea unora din poeziile lui Arany János, şi a lui „János Vitéz" de Petöfi Sándor...

Operele acestea fac parte din roadele marilor inspiraţi maghiari, după cum faptul că ele pot fi împărtăşite şi poporului nostru e un rod al climatului umanist asigurat astăzi în ţările de democraţie populară.

Dar munca noastră în domeniul cultural este de-abia la început. Este încă atît de muncit.

De dinco'o de moarte, glasul poetului care a luptat pentru aceste timpuri, glasul acelui mare inspirat care a fost Jozsef Attila, se aude emoţionant:

„Cumplita luptă dusă de umbrele străbune
aducerea aminte o şterge azi blajină.
Să rînduim e timpul durerile comune:
aceasta-i munca noastră de azi;
şi nu-i puţină".

...Într-adevăr, munca noastră de azi — munca noastră comună — nu e puţină. Însă este o muncă pe care, şi unii şi alţii, şi cu toţi împreună, o ducem cu acea înţelegere majoră, pe care ţelul nostru comun şi rosturile noastre comune ne-o dau.

Am fost fericit cînd, în această toamnă, am putut descoperi, după cercetări care au durat cîteva zile, căsuţa de pe strada Bucovăţ 53, în care a locuit, în 1909, nefericitul părinte al lui József Attila, muncitorul Iosif Aron. E un rezultat modest, dar care, cred, interesează istoria literară maghiară. Am fost nu mai puţin fericit să-l reîntîlnesc acum cîteva zile, aici la Bucureşti, după ce-l văzusem de curînd la Budapesta, pe istoricul literar Szabolcsi Miklós, care — invitat de Academia Republicii Populare Romîne — face cercetări amănunţite tot în legătură cu Jozsef Attila, al cărui părinte s-a născut, după cum se ştie, în ţara noastră.

Cînd s-ar fi putut duce, în alte vremuri, o asemenea muncă de colaborare frăţească?

...Am putut vedea, spre sfîrşitul acestei toamne, la Budapesta, admirabila expoziţie comemorativă Arany János. O parte substanţială dintre obiecte fuseseră împrumutate de la muzeul memorial Arany din Salonta. E inutil să mai spun cu cîtă emoţie şi cu cîtă veneraţie se apropiau vizitatorii de acele vestigii devenite sacre... Dar cred că nu este inutil să subliniez gratitudinea manifestată nu doar de un singur vizitator faţă de pietatea cu care Statul nostru de democraţie populară păstrează obiectele înnobilate de atingerea celui care spusese în faimosul răspuns adresat ilustrului său prieten Petöfi: „soarta poporului e soarta mea".

Căutînd să descopere noi documente în ceea ce-l priveşte pe Arany, un alt grup de cercetători de pe lîngă Academia maghiară de ştiinţe ne-a vizitat, tot spre sfîrşitul acestui an, ţara. Comit, poate, o indiscreţie, dar am sentimentul că ea poate fi răscumpărată de lumina pe care o reverberează asupra prieteniei romîno-maghiare faptul în sine, dacă voi spune că însuşi tovarăşul dr. Petru Groza, preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale, este cel care s-a ocupat cu aducerea acestui grup de cercetători ştiinţifici în ţară.

„Dezbină şi stăpîneşte" — aceasta era deviza stăpînitorilor Ungariei de altădată, — deviză împărtăşită şi de stăpînitorii Romîniei din acele vremuri, chiar dacă era evlavios convertită în „Nihil sine Deo".

Conlucrare frăţească — iată deviza statelor noastre care construiesc socialismul.

La Debreţin, preşedintele sfatului popular mi-a arătat o vază de flori romînească. Un motiv simplu: o horă de ţărănci împodobeşte vaza. „În zilele contrarevoluţiei (îmi spunea preşedintele sfatului popular), rebelii au năvălit, au găsit vaza şi au trîntit-o de pămînt: era doar romînească, venea dintr-un stat socialist... După izgonirea lor, cîţiva elevi au luat-o, au reconstituit-o, au lipit-o cu grijă... Copiii noştri ştiu că pentru eliberarea Debreţinului de sub jugul fascist au căzut mulţi romîni, ei citesc şi ştiu că Romînia e ţara lui Eminescu şi Bălcescu...".

...„Maghiari, saşi şi romîni (îndemnase la 1848 generalul revoluţionar Bem), întindeţi-vă o mînă frăţească, îndepărtaţi orice sentiment de ură naţională şi veţi fi fericiţi!".

Acelaşi strigăt îl dădea, în acele zile decisive, grele de mirosul prafului de puşcă şi vibrînd de încordarea exasperată pe care ţi-o transmite presentimentul sfîrşitului, marele nostru Bălcescu.

Iată îndemnurile de atunci ale celor mai buni dintre revoluţionarii maghiari şi romîni transformate în faptă. Ajutorul reciproc este fundamentul acestei fapte. „Sîntem (m-a informat preşedintele sfatului popular din Debreţin) în permanent schimb de experienţă cu oraşul dumneavoastră Iaşi. Vom ridica, aici, în oraşul nostru, un monument împunător, de marmură albă, în amintirea ostaşilor romîni căzuţi în luptele pentru eliberarea oraşului de sub fascişti. Vom invita să ia parte la concursul pentru proiectul monumentului şi artişti din Republica Populară Romînă".

Statisticile, repet, nu sînt totdeauna concludente.

Mult mai concludent mi se pare, bunăoară, faptul că, la Budapesta, pe afişele anunţînd concertele cătorva mari dirijori ai lumii, invitaţi să conducă orchestra simfonică din capitala Ungariei, se află şi numele lui George Georgescu. Mult mai concludent mi se pare faptul că despre Silvestri se vorbeşte cu o admiraţie pasionată.

Nu ştiu dacă absolut toate cărţile — romîne şi maghiare — tălmăcite în aceşti zece ani au fost totdeauna cele mai potrivite şi dacă totdeauna traducerile au căpătat acel nobil vestmînt al artei, fără de care o operă poate fi compromisă. Sigur e, după cum spuneam şi mai înainte — şi nu va trebui să trecem peste o seamă întreagă de lacune — s-a realizat, în acest deceniu, de o parte şi de alta, şi adeseori împreună, acel climat de comprehensiune reciprocă, pe care l-au visat şi Bălcescu şi Petöfi.

În curînd vom avea, editat la Budapesta, de către Academia de ştiinţe maghiară, cu concursul Academiei noastre, un masiv dicţionar romîno-maghiar. Academia Republicii Populare Romîne şi-a dat, de asemenea, concursul solicitat la redactarea „Enciclopediei maghiare".

Excelentul poet Fodor József lucrează la tălmăcirea poeziilor lui Mihail Eminescu.

Publicul maghiar a făcut în acest interval de timp cunoştinţă cu teatrul lui Caragiale („O scrisoare pierdută", „O noapte furtunoasă"), iar spectatorii noştri romîni şi maghiari cu teatrul lui Katona József: „Bánk Bán", al lui Heltai Jenö, („Cavalerul mut"), al lui Karinthy Frigyes („Marele bijutier"), al lui Brody Sándor („Învăţătoarea") etc.

Fazekas Mihály (cu „Ludas Matyi") nu mai e un necunoscut în Romînia după cum nici Mikszath Kálmán, Jókai Mór, Moricz Zsigmond, etc., — ca să nu amintesc decît de cîţiva clasici.

„Amintirile din copilărie" ale lui Creangă, „Poeziile alese" ale lui Eminescu, „Basmele" lui Ispirescu, „Fraţii Jderi" de Mihail Sadoveanu se află şi în bibliotecile maghiare.

Expoziţii, schimburi de material ştiinţific, concerte, vizite reciproce de oameni ai ştiinţei şi artei au devenit, din evenimente excepţionale, fapt firesc.

Alături de Ungaria populară au stat oamenii de cultură din Republica noastră populară şi în zilele cînd contrarevoluţia a încercat să reinstaureze în ţara lui Petöfi, a lui Ady şi a lui Jozsef Attila domnia devizei „Dezbină şi stăpîneşte".

„Ne-a folosit (îmi spunea, la Debreţin, scriitorul Fábián Sándor, care a asistat anul trecut, la Congresul scriitorilor din R.P.R.), ne-a folosit exemplul unităţii scriitorilor din Romînia. În ce mă priveşte, cînd a izbucnit contrarevoluţia, n-am stat pe gînduri: am înfruntat-o cu arma-n mînă..."

*

Convenţia de colaborare culturală încheiată între guvernul Republicii Populare Romîne şi guvernul Republicii Populare Ungare, la 25 noembrie 1947, este o piatră de temelie în istoria relaţiilor dintre ţările noastre.

Fără eliberarea, de către armatele sovietice, a Ungariei de sub jugul fascist, această piatră de temelie nu s-ar fi putut pune.

Pentru vremurile de astăzi, pentru această conlucrare frăţească, au luptat cei mai luminaţi vizionari romîni şi maghiari.

Unul dintre aceşti vizionari este marele poet maghiar Ady Endre, de la a cărui naştere s-au împlinit 80 de ani. Poporul romîn, alături de poporul maghiar, i-a cinstit, în aceste zile, memoria. Luptător împotriva şovinismului, luptător pentru solidarizarea tuturor oprimaţilor, Ady Endre ridica — a trecut de atunci jumătate de veac — o seamă de întrebări zguduitoare:

„De ce din mii de frînte doruri
Nu creşte-o uriaşă vrere?
Cînd slavă, ungară sau valahă,
Durerea-i, vai, tot o durere.

De-o mie de-ani, ocara, chinul
La toţi ni-s rude-apropiate.
De ce nu ne-ntîlnim c-un vuiet
Pe-a spiritului baricade?

Dunăre, Olt — la fel au graiul,
Un grai domol şi mortuar.
E vai de-acela care-n ţara
Lui Arpad, nu-i domn sau tîlhar!

Cînd ne vom stringe laolaltă
Maghiari şi nemaghiari, dar fraţi?
Cînd răsuna-va glasul nostru,
Al celor frînţi şi împilaţi?

Cît vom mai fi o laşă oaste?
Mişeii cît vor sta-n domnie?
Cît va mai fi poporu-un graur
Întemniţat în colivie?

Ungarie cerşetorească,
Nici crez, nici pîine azi n-avem.
Dar mîine va fi totu-al-nostru,
De îndrăznim şi dacă vrem".

*

Acestea sînt întrebări pe care Ady le punea acum jumătate de veac.

Eliberarea ţărilor noastre a dat răspuns tuturor întrebărilor.

Îndrăznind şi vrînd, îndrăznind împreună şi vrînd împreună, călăuzite de acea „stea a stelelor", care este steaua omului, „steaua care nu piere niciodată", după cum spunea Ady, popoarele noastre se află astăzi pe aceeaşi baricadă de idei.

E baricada pusă în slujba celei mai înalte culturi umaniste, în slujba omului, a păcii şi a fericirii întregii umanităţi.

Eugen Jebeleanu

puri, glasul acelui mare inspirat care a fost Jozsef Attila, se aude emoţionant:

„Cumplita luptă dusă de umbrele străbune
aducerea aminte o şterge azi blajină.
Să rînduim e timpul durerile comune:
aceasta-i munca noastră de azi;
şi nu-i puţină".

...Într-adevăr, munca noastră de azi — munca noastră comună — nu e puţină. Însă este o muncă pe care, şi unii şi alţii, şi cu toţi împreună, o ducem cu acea înţelegere majoră, pe care ţelul nostru comun şi rosturile noastre comune ne-o dau.

Am fost fericit cînd, în această toamnă, am putut descoperi, după cercetări care au durat cîteva zile, căsuţa de pe strada Bucovăţ 53, în care a locuit, în 1909, nefericitul părinte al lui József Attila, muncitorul Iosif Aron. E un rezultat modest, dar care, cred, interesează istoria literară maghiară. Am fost nu mai puţin fericit să-l reîntîlnesc acum cîteva zile, aici la Bucureşti, după ce-l văzusem de curînd la Budapesta, pe istoricul literar Szabolcsi Miklós, care — invitat de Academia Republicii Populare Romîne — face cercetări amănunţite tot în legătură cu Jozsef Attila, al cărui părinte s-a născut, după cum se ştie, în ţara noastră.

Cînd s-ar fi putut duce, în alte vremuri, o asemenea muncă de colaborare frăţească?

...Am putut vedea, spre sfîrşitul acestei toamne, la Budapesta, admirabila expoziţie comemorativă Arany János. O parte substanţială dintre obiecte fuseseră împrumutate de la muzeul memorial Arany din Salonta. E inutil să mai spun cu cîtă emoţie şi cu cîtă veneraţie se apropiau vizitatorii de acele vestigii devenite sacre... Dar cred că nu este inutil să subliniez gratitudinea manifestată nu doar de un singur vizitator faţă de pietatea cu care Statul nostru de democraţie populară păstrează obiectele înnobilate de atingerea celui care spusese în faimosul răspuns adresat ilustrului său prieten Petöfi: „soarta poporului e soarta mea".

Căutînd să descopere noi documente în ceea ce-l priveşte pe Arany, un alt grup de cercetători de pe lîngă Academia maghiară de ştiinţe ne-a vizitat, tot spre sfîrşitul acestui an, ţara. Comit, poate, o indiscreţie, dar am sentimentul că ea poate fi răscumpărată de lumina pe care o reverberează asupra prieteniei romîno-maghiare faptul în sine, dacă voi spune că însuşi tovarăşul dr. Petru Groza, preşedintele Prezidiului Marii Adunări Naţionale, este cel care s-a ocupat cu aducerea acestui grup de cercetători ştiinţifici în ţară.

„Dezbină şi stăpîneşte" — aceasta era deviza stăpînitorilor Ungariei de altădată, — deviză împărtăşită şi de

NICOLAS MANOUSSIS (Cipru) — *„Niciodată nu vom uita, niciodată!"*

DIN SALONUL INTERNAŢIONAL DE ARTA FOTOGRAFICA AL R. P. R.

CHAM-LIN — *„Noapte bună" (Hong-Kong)*

AGENDA

In editura Aufbau din Berlin, a apărut sub titlul „Cocoşul galic" o antologie a poeziei franceze de la trubaduri pînă la lirica modernă a unor Pierre Garnier şi Charles Dobzinski. Traducerea în limba germană a fost asigurată cu fidelitate de fond şi de metrică de către poetul Helmut Bartuschek.

*

Şantierul literar din Republica Democrată Germană este deosebit de activ. Anna Seghers este pe punctul de a termina noul ei roman, intitulat „Die Entscheidung" („Hotărîrea"), a cărei acţiune se desfăşoară în Germania postbelică. Johannes Becker a predat editurii două volume de poezie purtînd titlurile „Hochsommerlich" (În miez de vară) şi „Vergangenheit" (Trecutul). Arnold Zweig a terminat un nou volum din ciclul epic „Sergentul Grişa". Ervin Strittmatter lucrează la un roman în două volume intitulat „Der Wundertäter" (Făcătorul de minuni) a cărui acţiune se desfăşoară în Germania de-a lungul primei jumătăţi a secolului XX. Din aceeaşi perioadă îşi extrage tematica şi scriitorul Dieter Noll în romanul pe care îl elaborează.

*

Vom mai putea citi din producţia editorială din R.D.G. volumul de schiţe satirice semnat de Wolfgang Ioho: „Ascensiunea studentului Cragg". W. Ioho mai pregăteşte şi un roman cu titlul provizoriu „Vierme le din măr", în care se înfierează tipul unui intelectual care alunecă pe panta negativismului şi a adversităţii faţă de societatea în care trăieşte. Karl Grünberg lucrează la cea de a doua parte a romanului său: „Cvartetul umbrelor", iar Franz Fühmann pregăteşte un volum de povestiri evocînd momente din ultimul război.

*

Un gen cu mari posibilităţi: acel literar-fotografic. Scriitorul german Horst Beseler şi artista fotografă Edith Rinkus pregătesc împreună un volum de proză şi imagini despre viaţa tineretului german aşa cum trăieşte el de o parte şi de cealaltă a liniei de demarcaţie ce scindează Berlinul.

*

Ludwig Renn, autorul celebrului cuplu de romane „Război" şi „După război" publică un volum de amintiri intitulat „Copilăria şi tinereţea mea" în care descrie lumea de altădată a aristocraţiei germane, căreia autorul i-a aparţinut prin naştere şi de care s-a rupt din profundă repulsie. Ne este astfel înfăţişată cu talent şi umor imaginea protipendadei ţării sale.

L. Ruga

Pius al XII-lea şi cinematograful

O enciclică din luna septembrie, adresată episcopatelor din întreaga lume, aduce credincioşilor cuvîntul papal în privinţa cinematografiei, televiziunii şi emisiunilor radiofonice.

Modernizat, Sfîntul Scaun acceptă cu blîndă şi firească tradiţionalitate descoperirile ştiinţei. Vremurile lui Galileo au apus.

„Bianco e Nero" revistă mensuală de studii cinematografice, redă partea din enciclică închinată cinematografului, „care a devenit unul din cele mai importante moduri de expresie ale timpului nostru" — după cum recunoaşte Pius al XII-lea.

Sîntem întru totul de acord cu Sanctitatea Sa atunci cînd afirmă că filmul nu constituie „un simplu comerţ, ci mai ales o hrană intelectuală şi o şcoală a formării spirituale şi morale a maselor". Ne îndoim însă că „filmul ideal" recomandat drept hrană intelectuală, avînd „valoare permanentă" pentru mase, e cel de inspiraţie şi realizare catolică. Dar Vaticanul încearcă să ne convingă. Şi mijloacele lui de convingere sînt îngrijorătoare.

Regizorilor li se propune „un expert consultant religios", „care se va ţine voluntar la dispoziţia lor", „în timpul realizării filmului". Blîndă ofertă de colaborare e însoţită de ameninţări — ce-i drept destul de vagi — în caz de refuz: „Părinteşte invităm pe producătorii şi regizorii catolici să nu permită realizarea unor filme potrivnice moralei şi credinţei creştine"; dar dacă totuşi (Domnul păzească) s-ar întîmpla, episcopii nu vor lipsi să-i admonesteze, folosindu-se, dacă trebuie, sancţiunile potrivite.

Prevăzător, Vaticanul nu foloseşte doar munţia uşoară a admonestărilor şi sancţiunilor. Criticii cinematografici catolici sînt invitaţi să nu se „scufunde într-un deplorabil relativism moral, sau să confunde ierarhia valorilor..." (probabil paza Domnului nu e prea sigură).

Şi artileria grea — sălile cinematografice aparţinînd autorităţilor ecclesiastice (sînt numeroase aceste săli în Italia) — e pusă în mişcare. Unite în asociaţie „vor trebui să asigure credincioşilor spectacole cu o ambianţă sănătoasă" — catolică bineînţeles.

Raluca Iacob

Decernarea Premiului Internaţional Lenin lui Louis Aragon

După cum relatează ziarul „Pravda", între 5 şi 11 noiembrie 1957 au avut loc şedinţele Comitetului pentru Premiul Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare".

Discutînd diferitele candidaturi, Comitetul a decernat premiile pe anul 1956. Potrivit ordinei stabilite anterior, hotărîrea Comitetului va fi dată publicităţii la 1 ianuarie 1958.

Totodată, comitetul a adoptat o hotărîre cu privire la decernarea Premiului Internaţional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare" lui Louis Aragon, cunoscut scriitor şi militant pe tărîm obştesc din Franţa, pentru meritele sale deosebite în lupta pentru menţinerea şi consolidarea păcii, cu prilejul aniversării a 60 de ani de la naşterea sa.

CARNET CHINEZ

„Seceriş"

Presa literară chineză s-a îmbogăţit de curînd cu o nouă şi masivă publicaţie: revista „Souhu" („Seceriş").

Revista îşi propune să ducă, alături de întregul popor, lupta împotriva elementelor de dreapta. Totodată, revista îşi pune paginile la dispoziţia scriitorilor, poeţilor, criticilor etc, de diferite orientări, arătînd însă că ea va milita numai pentru înflorirea „florilor frumos mirositoare" şi că, pentru a deosebi acestea de „buruienile otrăvitoare", se va călăuzi de cele 6 cunoscute criterii indicate de preşedintele Mao Tze-dun.

Revista este condusă de doi redactori-şefi, cunoscuţii scriitori Ba Tzin şi Tzin I. „Seceriş" va apare ca organ al Uniunii Scriitorilor Chinezi, o dată la fiecare două luni. E interesant de arătat că, încă pînă la apariţia primului număr al revistei, redacţia a primit aproximativ 70 de nuvele şi romane, în afară altor materiale. Sumarul variat al numărului de debut al revistei cuprinde, printre altele, un important studiu inedit al marelui scriitor chinez, Lu Sin, datînd din 1942, intitulat „Despre etapele fundamentale ale istoriei literaturii chineze".

Din 8000 de manuscrise

Aniversarea recentă a trei decenii de existenţă a glorioasei armate naţionale de eliberare chineze a prilejuit, pe plan literar, apariţia unei foarte interesante culegeri de povestiri „Hunţi piao piao" („Filfiie drapelul roşu"). Lucrările intrate în culegere au fost alese din peste 8000 de manuscrise primite din toate colţurile Chinei.

Povestirile sînt închinate diferitelor episoade ale luptelor revoluţionare şi eroilor săi, iar cei mai mulţi autori sînt ei înşişi foşti participanţi la lupte.

Eroismul legendar, eforturile de neînchipuit ale poporului chinez şi ale conducătorilor săi, care au făcut posibilă uriaşa revoluţie chineză, au fost surprinse cu talent în multe pagini ale culegerii.

S. Carp

Redactor-şef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacţional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-şef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-şef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-şef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 49 (195) - joi 5 decembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Luna culturii

Organizată în întîmpinarea aniversării Republicii, „Luna culturii" este o sărbătoare a artei și culturii noastre noi, socialiste, un moment de bilanț și de stimulare a energiilor creatoare. Numeroase instituții — teatre, formații muzicale, edituri etc. — și-au anunțat mai de mult pentru această lună festivă programul manifestărilor a cărui realizare se desfășoară acum. Expoziția de arte plastice, deschisă recent, o serie de turnee ale teatrelor, concerte, spectacole ale ansamblurilor artistice de amatori, conferințe, apariția unor cărți valoroase de știință, literatură și artă pun în lumină marile succese ale culturii în regimul nostru democrat-popular și subliniază în același timp o trăsătură esențială a acestei culturi: caracterul ei de masă. Capitala și provincia, oamenii de specialitate și amatorii, slujitorii științei și artei romînești precum și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare își aduc în mod egal partea de contribuție.

Țară în care nu cu multă vreme în urmă analfabetismul interzicea accesul la cultură păturilor largi, patria noastră care construiește socialismul a deschis astăzi porțile culturii pentru poporul muncitor, depozitarul unor inepuizabile capacități creatoare. In domeniul literaturii, se pot cita cifre concludente prin ele însele: anul trecut, tirajul cărților a atins totalul de aproape 40 de milioane exemplare, cărțile clasicilor și cele ale autorilor contemporani apar în tiraje de zeci de mii de exemplare, la sate funcționează 13.000 de biblioteci cu peste 13 milioane de volume. Epuizarea în cîteva zile a unor cărți este un fenomen des întîlnit și plin de semnificații, ca și aglomerarea la spectacole. Dar literatura creată în țara noastră se difuzează acum larg nu numai în interiorul hotarelor, ci și pînă departe în țări care ne cunoșteau foarte puțin sau deloc. Eminescu și Caragiale, Creangă și Sadoveanu, precum și o serie dintre scriitorii actuali sînt citiți și admirați de cercuri tot mai largi din străinătate.

Răsturnînd domnia exploatatorilor, clasa muncitoare condusă de partid a eliberat și pe scriitori de dependența față de sacul cu bani al burgheziei capitaliste. Condițiile de creație, de informare asupra realității înconjurătoare, de difuzare a cărții tipărite sînt astăzi mai prielnice decît au putut visa înaintașii noștri nevoiți să lucreze sub apăsarea nevoilor materiale și a disprețului oficialității. Moștenirea prețioasă a trecutului poate fi astfel dusă mai departe. Literatura actuală angajată pe drumul fertil al realismului socialist slujește țelurilor înalte ale construirii unei societăți noi, liberă de exploatare. Este o literatură militantă, cu un afirmat caracter educativ, legată strîns de munca și lupta constructorilor socialismului. Scriitorii romîni, scriitorii de limba maghiară, germană, sîrbă etc. sînt solidari în eforturile lor creatoare, ceea ce evidențiază egalitatea în drepturi și prietenia ce se consolidează între toate naționalitățile ce locuiesc în cuprinsul patriei noastre.

In cadrul „Lunii culturii", o săptămînă va fi dedicată cărții. Cu acest prilej, cititorii vor afla în librării cărți noi, a căror listă nu o putem transcrie aici, dar din care cităm volumul XI din seria de Opere ale lui Mihail Sadoveanu, Tablete de Tudor Arghezi, Pagini contemporane de Geo Bogza, Meșterul Manole de Mihai Beniuc, Ion Sîntu de Ion Marin Sadoveanu, Firul Ariadnei de Ion Vitner, Noi și neobarbarii de Petru Dumitriu, volume de versuri semnate de Mihai Beniuc, Maria Banuș, Radu Boureanu, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Dan Deșliu și alții. Scriitorii de limba maghiară vor fi prezenți prin cărți datorite lui Nagy Istvan, Asztalos Istvan, Kiss Jenö, Szabo Gyula etc.

Pentru scriitori, „Luna culturii" constituie și prilejul unei examinări critice a propriei creații pe care și-o doresc mai bogată în cărți care să oglindească în imagini emoționante viața atît de intensă a contemporanilor lor, spre satisfacția crescîndă a acestora.

Gazeta literară

ÎNSEMNĂRI

Vasile Pîrvan

Academia a comemorat acum cîteva zile pe Vasile Pîrvan, de la a cărui naștere s-au împlinit șaptezeci și cinci de ani și de la a cărui dispariție prematură au trecut treizeci. Figura lui a rămas însă vie pentru toți cîți l-au cunoscut și expunerile pe care le-am ascultat în ședința comemorativă au fost rostite de foști elevi ai magistrului, în mijlocul unei asistențe formate din numeroși alți discipoli și colaboratori. S-a evocat singurătatea morală a lui Pîrvan, dar privind în jur și contopindu-mi amintirile, a trebuit să-mi spun că puțini alți profesori și învățați ai vremii au fost mai mult și mai bine înconjurați. Pîrvan a fost, în știința noastră mai nouă, unul din puținii creatori ai unei școli nu numai în sensul unei grupări de cercetători, dar și al unei comunități spirituale. Formarea unui „cenaclu", într-un sens oarecum asemănător cu acela al bisericii primitive, corespundea unui principiu al maestrului, care a spus odată: „Cît spirit de camaraderesc entuziasm, pentru idealul de

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 6)

LA BOBÎLNA, DUPĂ 520 DE ANI

O însuflețită adunare populară a avut loc pe dealul Bobîlnei pentru cinstirea memoriei primei mari răscoale țărănești din Transilvania

Cine a călătorit pe drumurile Ardealului și a văzut noile construcții industriale înzestrate cu utilaj modern, șantierele care împînzesc orașele ardelene, impresionantele și pitoreștile manifestări de cultură din ultimii zece ani ale minorităților naționale, gospodăriile colective înfloritoare din satele ardelenești în care au intrat țărani maghiari alături de țărani romîni, cine a văzut toate acestea își dă seama ce grandioasă semnificație capătă, în istoria creării patriei noastre noi, îndepărtatele momente de luptă ale iobagilor maghiari și romîni înfrățiți acum 520 de ani, cît de mare este însemnătatea lor.

Aniversarea răscoalei din 1437 a avut loc pe dealul Bobîlna, unde acum 520 de ani și-a petrecut ceasuri grele tabăra răsculaților romîni și maghiari. La festivitățile consacrate aniversării a participat o delegație guvernamentală și de partid, condusă de tov. Emil Bodnăraș, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R., vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. S-a dezvelit un monument în amintirea răscoalei, în memoria primelor mari gesturi de înfrățire dintre poporul romîn și minoritățile naționale. Comuna Olpret a căpătat numele Bobîlna.

Muncitorii și țăranii muncitori, romîni și maghiari din satele Dejului sau din localități mai îndepărtate, veniți în comuna Olpret pentru a sărbători aniversarea Bobîlnei, au simțit în cuvintele rostite de tov. Emil Bodnăraș, mărturia vie a cinstirii pe care partidul și guvernul o dau marilor tradiții de luptă ale poporului.

Serbarea de la Bobîlna — unde, alături de academicieni au luat cuvîntul colectiviști și muncitori — a evocat cu tărie trecutul de luptă, și a vorbit emoționant, în același timp, despre prezentul izbînzilor populare.

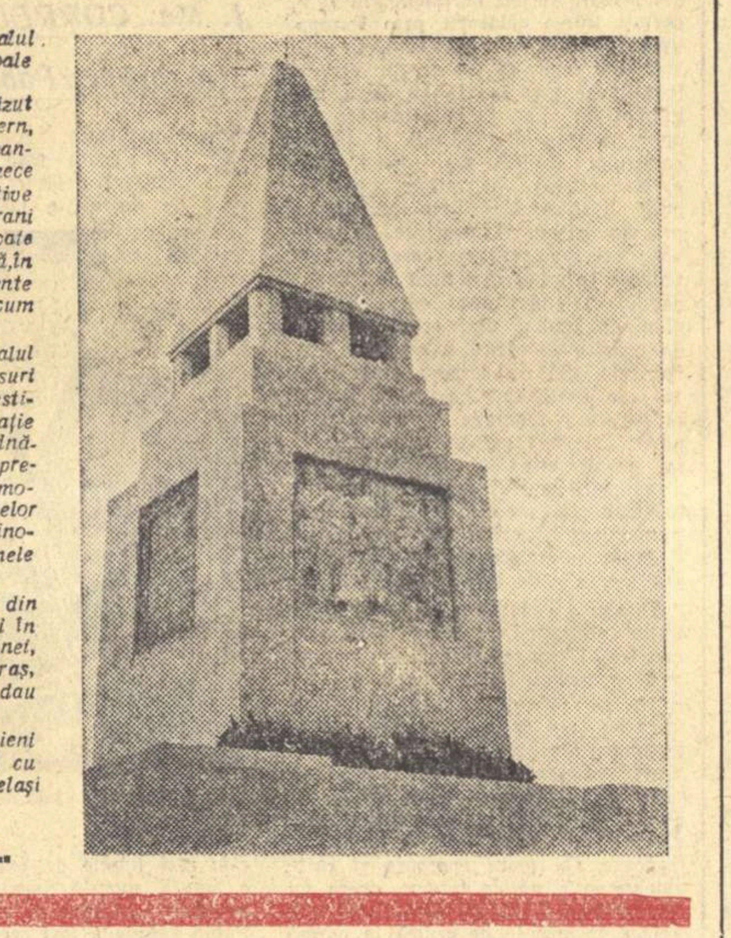

G. L.

CEZAR PETRESCU

65 de ani de la naștere

Pentru Cezar Petrescu bătăliile literare ale tinereții nu sînt încă departe. Intre 1920 și 1940, trebuia apărat cu toată înflăcărarea realismul critic supus la atacuri concentrice din partea curentelor adverse, izbit și defăimat ca învechit, trimis să fie înmormîntat în paginile istoriilor de literatură. La aceste lupte a participat Cezar Petrescu mai întîi tînăr, apoi în anii maturității, dar păstrînd mereu același entuziasm și aceeași pasiune. Atunci, într-o perioadă grea și frămîntată pentru proza noastră realistă, s-a cristalizat imaginea lui Cezar Petrescu, creator al unei vaste „comedii umane" romînești, de factură balzaciană, — „Cronica veacului XX", — istoric a peste o sută de ani de dezvoltare a societății romînești. Au văzut lumina tiparului cîteva zeci de volume cuprinzînd mii de pagini și zeci de personaje. Opera s-a clădit treptat, dar nu fără dificultăți și frămîntări, nu fără succese și rătăciri sau înfrîngeri. Scriitorul apăruse întîi ca un foarte interesant povestitor și nuvelist, vădind elemente sigure de originalitate, afirmîndu-se necontestat. Surprindea și captiva amestecul inegal de lirism mergînd pînă la patetic și de realism rece, preocuparea vie pentru problemele omului contemporan, îmbinată cu dezamăgirea aproape cosmică în fața unei vieți și a unei lumi care păreau de neînțeles în aspectul lor brutal și inuman. Inceputul era ca o cîntare pastorală, preamărind bucuriile fericirii rustice în contrast cu nămolul și lipsa de ideal a orașului, pătrunsă de neliniștea interioară a tînărului care aspira să prindă ceva din sufletul complicat și zbuciumat al epocii sale. Scriitorul se întemeia în aceasta pe o nepotolită sete de a cunoaște și de a sorbi tainele vieții. „Scrisorile unui răzăș" și mai tîrziu „Drumul cu plopi" nu au adus însă din entuziasmul tinereții decît patima cu care era zugrăvită societatea pe care o văzuse nedreaptă, mincinoasă, inumană. Cezar Petrescu utiliza schița sau nuvela în care tabloul era concis și în care plutea aproape constant o discretă melancolie. Temele erau acelea ale existenței risipite zadarnic, ale nedreptății sociale strigătoare la cer, ale triumfului ticăloșilor și înfrîngerii celor mai buni și cinstiți. Acumulînd adjective, strecurînd în frază o poezie cel mai adesea tristă și neîncrezătoare, autorul transmitea propria vibrare interioară. Se puteau desluși caracterele unui stil original, divers, dar în care lirismul era trăsătura specifică. A urmat „Intunecare", romanul prin excelență al lui Cezar Petrescu, realizare epică neașteptată, a unui prozator care cultivase genul scurt. Cînd a apărut „Intunecare" nu trecuseră mulți ani de la focul primului război mondial. Forța cu care se demasca războiul și urmările lui nefaste, într-o epocă în care se slăvea oficial eroismul războinic, a dat romanului un răsunet pe care în anii de atunci l-au avut puține cărți. In vreme ce ziarele și cărțile vorbeau de „puterea de sacrificiu" a țăranului romîn, Cezar Petrescu a scris, împreună cu cîțiva alți scriitori, despre nepotolita dorință de pace a poporului, a dezvăluit uriașa operă de înșelare a oamenilor simpli și cinstiți, trimiși să lupte și să moară pentru interesele claselor stăpînitoare, despre soarta „eroilor" în societatea capitalistă. Că tema îi va fi fost atît de scumpă, o dovedește revenirea ei în opera lui Cezar Petrescu pînă tîrziu, în ajunul celui de al doilea război mondial, dezbaterea ei totdeauna pătimașă. Cu cîteva cărți scriitorul realizase un larg tur de orizont, îmbrățișînd aspecte dintre cele mai variate, de la problemele agrare la acelea ale intelectualului zvîrlit în brațele șomajului, de la prefacerile sociale și politice ale Romîniei de după război cu invazia monopolismului internațional la drama personală a omului chinuit și singur. Ca dintr-o sămînță, din primele cărți aveau să crească vaste romane, din problemele abia schițate

Horia Stancu

(Continuare în pag. 6)

PROVERBE: *DOUĂ CAPETE INTR-O CĂCIULĂ* PERAHIM 57

POLITICĂ ȘI LITERATURĂ

In ultimii ani lumea socialistă a cucerit un imens prestigiu moral prin dezbateri ample, apărate uneori cu sacrificii și eroism. Mă gîndesc la dezvăluirea urmărilor nefaste ale cultului personalității și la înfrîngerea contrarevoluției din Ungaria. In primul caz a fost și este încă lupta între individualismul autoritar, acerb, și principiul acțiunii colective, întrunind un consens popular și național. Pentru socialism, valoarea individuală rezultă din exprimarea și apărarea unor cît mai largi aspirații populare. In acest sens socialismul continuă, în zilele noastre, marile tradiții progresiste ale umanității.

In Ungaria a avut loc dezbaterea sîngeroasă, tragică, a contradicțiilor ireductibile dintre fascism și socialism, dintre dictatură burgheză și democrație populară. Cu ajutorul Uniunii Sovietice a învins din nou principiul democratic.

Era firesc ca asemenea evenimente, în cadrul cărora ideologia burgheză a suferit înfrîngeri grave, să fie folosite de către reacțiunea occidentală ca prilej de vie contra-propagandă. Practic, în occident, această contra-propagandă s-a transformat într-o uriașă campanie împotriva socialismului și comunismului. Presiunea politică pe care o exercită cercurile imperialiste este enormă. Dar forța maselor, împotriva căreia se îndreaptă mai ales această presiune, nu a slăbit. Intre exploatare capitalistă și socialism muncitorii au ales din nou socialismul și prestigiul unor partide comuniste cum sînt, de exemplu, cel francez și italian, nu a putut fi știrbit.

Presiunea politică a reacțiunii a stîrnit confuzie în conștiința unui număr de intelectuali. Numărul nu este mare și față de enorma cheltuială de bani și energie a cercurilor imperialiste succesul este cu adevărat minim.

Printre ultimii care au cedat în fața propagandei ostile comunismului se află și Henri Lefebvre, un nume cunoscut în cercurile de stînga ale Franței. Filozof, estetician, istoric literar, Lefebvre publică de mai bine de două decenii lucrări de aplicare a gîndirii marxiste la domeniile sale de specialitate.

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

Săptămîna

Deasupra capetelor, moartea...

Un cîrd de lorzi joacă ping-pong ori criket în preajma unui castel cu fantome. Nimic neobișnuit nu se vede în jur. Nimic neobișnuit nu se aude. Dar lorzii sînt neliniștiți. Ei știu că în văzduh atîrnă moartea.

Un stol de copii, cu ochii aplecați pe tăblițe, scriu primele litere ale alfabetului. Dincolo de ferestre peisajul e înecat în pîclă alburie. Nu se vede nimic. Nu se aude nimic. Copiii sînt neliniștiți. Au aflat că în văzduh, deasupra capetelor cu breton, atîrnă moartea.

Minerii s-au afundat și s-au răspîndit în galerii. In casele cu pereți negri din apropierea minelor au rămas femeile și bătrînii. Minerii sînt neliniștiți. Neliniștite sînt femeile lor. Neliniștiți sînt bătrînii. Iși dau seama cu toții că, deasupra lor, în văzduhul vînăt atîrnă moartea.

Furnicarul Londrei, dulcea țară a Galilor, pitoreasca și aspra Scoție sînt deopotrivă de neliniștite. Locuitorii se uită în ceața deasă. Nu văd nimic. Iși ciulesc urechile. Nu aud nimic. Dar ei simt că în văzduhul cețos, acolo, sus, undeva, între pămînt și cer, atîrnă, nemiloasă, neîndurătoare, moartea.

Ca o molimă pe care nici un leac nu poate s-o stingă neliniștea s-a întins. A cuprins Norvegia și Islanda, Anglia și Franța, Danemarca și Italia, Pakistanul de Est și Pakistanul de Vest, Canada și insulele înflorite și aromate ale Pacificului. Deasupra tuturor celor ce trăiesc în aceste țări, zi și noapte, noapte și zi, în văzduhul posomorît ori albastru, atîrnă crîncenă, cumplită, oarbă, moartea.

Așa cum s-a destăinuit recent în presă, o mare parte a aviației americane de bombardament, purtînd încărcături cu hidrogen, patrulează în permanență prin înălțimi. Va fi suficient ca un singur pilot să-și iasă din minți, va fi destul ca un singur avion să se defecteze și să se prăbușească odată cu sinistra-i povară, pentru ca să se dezlănțuie catastrofa. Cercurile competente americane au poruncit și comandantul flotei aeriene americane, îndeplinind porunca primită, se comportă ca și cum ne-am afla în ajunul unui nou război mondial!

Cine amenință pacea? Cine vrea să atace Statele Unite Americane? Cine vrea să se năpustească asupra Angliei și a Franței, asupra Italiei și a Germaniei de Vest? Cine vrea să facă război Norvegiei și Islandei, Pakistanului și Canadei și insulelor înflorite și aromate din Pacific?

In decursul ultimilor ani cercurile agresive americane, marii fabricanți de avioane și de armament au momit țări mari, ca Anglia și Franța, și odată cu acestea o sumedenie de țări mici, să le pună la dispoziție baze aeriene. „Vă vom feri de pericolul unei agresiuni comuniste"...

Anii au trecut. Bazele americane s-au înmulțit, s-au lărgit, s-au întărit. Comuniștii nu au trecut însă la nici o agresiune. Ei au vorbit de conviețuire pașnică, de bogate schimburi culturale, de bune și vaste relații comerciale. Tuturor propunerilor comuniștilor, guvernele marilor state capitaliste le-au răspuns cu neîncredere. In fața încăpățînării cercurilor agresive din statele capitaliste, Uniunea Sovietică — înconjurată de baze aeriene americane — și-a luat cuvenitele măsuri de apărare. Oamenii de știință sovietici au construit racheta balistică intercontinentală sau, cum i se mai spune, arma absolută, și au aruncat în văzduh doi sateliți artificiali ai pămîntului. Știința sovietică a dovedit concret că a depășit cu mult știința din marile state capitaliste. Cu toate că astăzi Uniunea Sovietică dispune de armament superior armamentului adversarilor săi, conducătorii Uniunii Sovietice luptă, ca și acum cîțiva ani, pentru atingerea acelorași obiective: conviețuire pașnică între toate popoarele, schimburi culturale și comerciale între țările socialiste și țările capitaliste, renunțarea la experiențele cu bombe atomice și cu hidrogen, abolirea acestor arme de asasinat în masă, tratative în vederea dezarmării. ■

In loc să primească aceste propuneri, dorite și susținute de sute și sute de milioane de oameni, nord-americanii și-au înălțat în văzduh avioanele de bombardament cu bombe cu hidrogen sub aripi amenințînd, în primul rînd, populația țărilor capitaliste pe teritoriul cărora și-au construit baze militare.

Deasupra capetelor oamenilor din aceste țări atîrnă crîncenă, neîndurătoare, moartea.

Noi nu ne pierdem firea. Nu ne lăsăm cuprinși de neliniște. Popoarele își întăresc vigilența. Rîndurile apărătorilor păcii cresc.

A.B.C.

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu AL. KIRIȚESCU

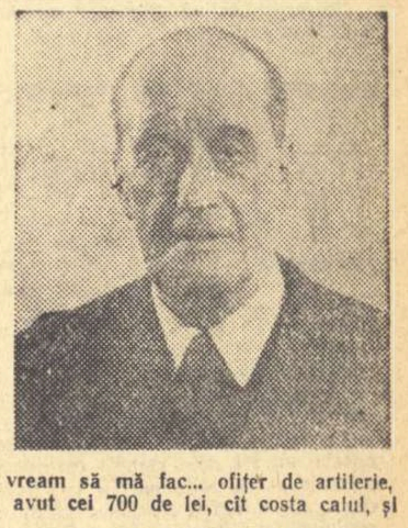

Am luat un interviu-fulger maestrului Al. Kirițescu, veteran al dramaturgiei romînești. Omul de teatru are replica promptă și spontană. Un... cusur: în conversație autorul preferă monologul. Am căutat totuși să-l ispitim spre dialog.

— Am aflat că ați publicat o nouă piesă. Ingăduiți-ne o privire în laboratorul de creație. Ce v-a determinat s-o scrieți?

— Ce m-a determinat să scriu „Ruxanda și Timotei"? Sînt cîțiva ani de-atunci — ca să fiu mai precis — peste o jumătate de secol — cînd, elev tinerel la Liceul Lazăr, am citit în „Universul literar" al lui Luiggi Cazzavillan, o povestire „Dragostea Ruxandei și a lui Timotei", de bătrînul istoric V. A. Ureche. Nu mă gîndeam pe atunci să scriu teatru,... vream să mă fac... ofițer de artilerie, dar tată-meu ,funcționar ceferist, n-a avut cei 700 de lei, cît costa calul, și m-am făcut scriitor.

Idila dintre Ruxanda, fata cea mai mică a lui Vasile Lupu, domnul Mol-

Reporter

(Continuare în pag. 6)

cărți noi

SORIN ARGHIR: „Zaharia Stancu — eseu"

O istorie a literaturii noastre pe drumul realismului socialist nu va putea fi cu seriozitate întocmită dacă nu va fi precedată de studii monografice asupra scriitorilor care o ilustrează prin excelență. In istorie, lucrările literare nu sînt tratate în chip izolat, ci în cadrul operei personalităților proeminente. Opera în ansamblu a scriitorilor ce reprezintă epoca noastră, este încă arareori studiată, ca și biografia creatorilor ei, de asemenea reprezentativă. Sîntem încă în faza dominației criticii literare curente, care se ocupă mai ales de o lucrare sau alta, îmbrățișînd arareori totalitatea unitară a creației unui scriitor. Și cîți cititori cunosc biografia autorilor contemporani pe care-i iubesc?

La sfîrșitul anului trecut Paul Georgescu, răspunzînd unei anchete, se angajase să dea cîteva „micromonografii". Termenul acesta, care amuză și amintește radiografii absolut necesare, sugerează însă tocmai ceea ce mi se pare de primă utilitate în momentul de față, pentru a

Savin Bratu

(Continuare în pag. 7)

PETRU VINTILĂ: „Steaua Magilor"

Cititorul n-a uitat probabil volumul de nuvele „Eroul Necunoscut" apărut la începutul acestui an și care a întrunit sufragii unanime. Venit după o altă serie de nuvele valoroase, reunite sub titlul „Moștenirea" (cartea a apărut în 1955) „Eroul Necunoscut nu mai era o făgăduință. Devenise un certificat de maturitate și îndreptățea speranța dezvoltării ulterioare pe drumul cel bun. Literatura recentă a lui Petru Vintilă confirmă așteptările, însă numai în parte.

„Steaua Magilor" cuprinde cinci nuvele, dintre care aproape toate se inspiră din viața de campanie (e vorba de primul război mondial și de împrejurările ce au premers reprimarea sîngeroasă a răscoalelor țărănești din 1907).

Ca o observație generală, cît timp Petru Vintilă evocă figuri de oameni umili, a căror condiție socială e modestă și a căror stare e vecină cu paupertatea, rezultatul artistic e pozitiv, dar deficitar cînd scriitorul își propune

H. Zalis

(Continuare în pag. 7)

KOLLAR GUSTAV „Căsuță în strada Anton Pann, Orașul Stalin"

BREVIAR

MONTESQUIEU :

„Scrisori persane"

În anul 1721, două firme deosebite, Bunel din Amsterdam și Marteau din Cologne, editau concomitent aceeași cărțulie a unui autor anonim, intitulată ciudat „Scrisori persane". Este vorba într-însa despre doi persani teribil de inteligenți care, porniți într-o călătorie prin Europa, aveau obiceiul de a consemna în scrisori tot felul de observații privind locurile pe care le vizitau. Rica, mai glumeț din fire și mai monden, se oprea asupra moravurilor și asupra oamenilor ; Usbek, mai filozof, ataca probleme grave de religie, guvernământ, justiție etc. Prin multele și gravele adevăruri cuprinse în scrisori, cei doi persani (care la drept vorbind aduceau mai mult a francuzi deghizați) îndeplineau ceea ce s-ar numi în limbaj mai prețios funcția de conștiință critică a secolului lor, iar cele 150 de scrisori (mai târziu 161) se constituiau ca un fel de mic roman cu o fabulație dublă: pe de o parte, călătoria persanilor în Europa, iar pe de alta, în subsidiar, pentru a satisface gustul pentru exotism al publicului, o povestire convențională în maniera scrierilor libertine ale lui Crébillon-fiul, despre unele afaceri sentimentale ale lui Usbek.

Cartea s-a bucurat de un succes puțin obișnuit, epuizînd douăsprezece ediții într-un singur an, iar numele autorului, Montesquieu, nu întîrzie să devină celebru, în ciuda intenției sale de a se menține în anonimat. Mai mult, interesul ei devine universal, iar mai tîrziu, un critic de talia lui Sainte-Beuve nu va ezita să o socotească drept „una dintre cărțile de geniu" ale literaturii franceze. Cu toată aparența ei surîzătoare și plină de farmec, opera lui Montesquieu este unul dintre cele mai adînci documente de critică la adresa regimului absolutist din Franța prerevoluționară. Recenta sa talmăcire românească, *prima*, semnată de Ștefan Popescu, se cuvine a fi întîmpinată cu aceeași bucurie cu care întîmpinăm de obicei orice apariție a unei cărți de seamă.

Modest Morariu

J. Ma. CORREDOR :

„De vorbă cu Pablo Casals"

Personalitatea octogenarului de la Prades este copleșitoare. Artistul desăvîrșit care a cucerit de decenii o faimă universală

Pablo Casals studiind — 1941

este mai înainte de toate un om de o ținută morală impunătoare. Violoncelist, dirijor și compozitor — Pablo Casals a fost ceea ce se poate numi un artist-cetățean în adevăratul înțeles al cuvîntului, manifestînd de-a lungul întregii sale vieți o prestanță și o demnitate spirituală, niciodată întinate de compromisuri și renunțări. Este emoționant și pilduitor să întîlnești în fiecare din paginile acestei minunate cărți, nu numai o lecție de artă adevărată, închinată slujirii omului, dar și un exemplu de conștiință civică. Ca artist, Casals a fost și este un dăruit, un pasionat și un vizionar.

Pentru el, notele portativului nu reprezintă decît începutul creației: „Nota scrisă seamănă cu o cămașă de forță, în timp ce muzica, asemenea vieții, este o mișcare continuă și spontană ce nu cunoaște stavile".

Nu avem pretenția să epuizăm aici nici măcar liniile esențiale ale gîndirii lui Pablo Casals, dar am vrea să amintim numai cîteva din părerile sale asupra unor probleme deosebit de actuale. Părerile acestui om care, zeci de ani, a oficiat pe tărîmul artei, poartă amprenta unei judecăți perfect logice și a unei intuiții deosebite. Casals este un dușman al modernismului și al inovației cu orice preț: „*A inova este un lucru și a distruge un altul. Cei ce vor să dovedească posibilitățile și avantajele „muzicii contemporane" trebuie să înceapă prin a folosi o formă care să se poată înțelege. Altfel nu poate fi vorba de muzică*". Casals apreciază înainte de toate gradul de accesibilitate a muzicii și măsura în care ea slujește idealurilor umanității: „*Arta ar trebui să păstreze viu cultul unui ideal, nu să întrețină în chip morbid unele tendințe de descompunere. De ce să fie artistul frămîntat de nesiguranța acestei epoci în loc să reacționeze împotriva ei, rămînînd credincios valorilor umane care au supraviețuit atîtor nenorociri*". Acest pasionat al valorilor clasice a fost și a rămas un mare modest și un mare muncitor. În tinerețe a studiat suitele pentru violoncel solo de Bach doisprezece ani și abia după aceea s-a hotărît să le prezinte în public. Acum, repetă cu aceeași migală și stăruință înaintea fiecărei imprimări bucăți cunoscute și cîntate de sute și sute de ori cărora, după părerea tuturor, el le-a dat în interpretare perfecțiunea.

Casals este un democrat înfocat, un iubitor al libertății și, așa cum spune el, a fost „totdeauna de partea victimelor nedreptății și asupririlor". Și-a părăsit patria cînd ea a căzut sub jugul falangei franchiste. După cel de al doilea război mondial, dezamăgit că puterile occidentale au înțeles să tolereze dictatura lui Franco, s-a retras la porțile patriei sale într-un mic oraș, Prades, pe care nu l-a mai părăsit de atunci: „*Sîngele nevinovat care curge, lacrimile victimelor nedreptății sînt mult mai importante pentru mine decît muzica mea și toate concertele pe care le-am dat cu violoncelul*". Nu cred că exagerez dacă spun că amintirile lui Pablo Casals se înscriu printre cărțile cu adevărat impresionante.

Traducerea în românește a acestui volum realizată de muzicologul Romeo Drăghici și prezentată în bune condițiuni grafice de ESPLA, este un bine meritat omagiu adus marelui om și muzician.

Valeriu Ripeanu

C. BACIU „La joc" (schiță)

RAPORTURILE GHEREA-IBRĂILEANU

— O simplă notă —

Despre geneza principalelor idei critice ale lui Ibrăileanu s-a vorbit mult în ultima vreme, reliefîndu-se indeosebi influriile socialiste. În cadrul acestora, relațiile cu Gherea au fost de esemenea subliniate pe baza afirmației lui Ibrăileanu însuși, care scrisese odată într-o recenzie despre o broșură din 1906 a celui dintîi: „în chestiile literare... n-am decît pretenția de a fi un elev al său". Firește, mărturia era exagerată chiar pentru data la care fusese consemnată, dar cercetarea poate descoperi încă fire ce au scăpat pînă acum atenției studioșilor. Iată de pildă ideea de bază a prețioaselor observații, înșiruite în chip fragmentar în „Creație și analiză" — note pe marginea unor cărți, publicate mai întîi în „Viața românească" (1926, nr. 2—3). Ibrăileanu distingea acolo — după cum se știe — între „creație", „comportarea personagiilor" și „analiza sufletului lor" adică între „totalitatea reprezentărilor concrete pe care le putem avea de la ele", „cinematografia și fonografia continutului unui roman" și disecarea psihică a eroilor.

Ideea aduce desigur cu sine unele aluviuni ale cercetării epocii, „behaviorismul" american îndeosebi ce începuse a se manifesta din 1919 (cu Watson Thorndicke etc.), în așa-numita „psihologie a comportării", dar inclinarea ei inițială pornește de la Gherea. Într-adevăr, în cei puțin două din studiile sale, ea apare limpede.

Iată mai întîi în cercetarea despre Caragiale, apărută într-o formă redusă în Contemporanul (anul IV, p. 403), apoi în Studii Critice (1890, vol. I) următorul pasaj: „Aici însă trebuie să constatăm și un neajuns ce-l are Noaptea furtunoasă: analiza psihică a tipurilor nu-l destul de adîncă, tipurile sînt mai ales descrise și analizate din punctul de vedere exterior. Adîncile mișcări sufletești care caracterizează mai ales pe om, ori lipsesc, ori sînt făcute cu mai puțină măiestrie decît caracterizarea tipului și caracterului exterior". (Citat după ediția 1957, vol. II, pag. 73). Se vede deci și aici deosebirea dintre „Adîncile mișcări sufletești" și „caracterul exterior".

Cel de-al doilea studiu al lui Gherea care revine asupra aceleiași distingeri e „Pesimistul de la Soleni" publicat întîi în Contemporanul (1886, nr. 4), apoi în Studii Critice (1890, vol. I). Referindu-se la eroul fadulul roman pesimist al lui Duiliu Zamfirescu — „În fața vieții" — criticul îi obiectează: „Dar totodată autorul nu cunoaște decît partea din afară a eroului său; sufletul lui, pricinile care-l făceau să lucreze cum a lucrat, au rămas taină nepătrunsă de d. Zamfirescu". Mai departe Gherea insistă: „Înaintea noastră, alături de faptele eroului s-ar fi desfășurat și adevăratul lor înțeles, s-ar fi desfășurat tot mecanismul lui psihic, dacă am putea zice astfel: un sistem nervos ruinat de viața destrăbălată de la Paris". (Ed. citată, vol. II, p. 305), după care revine și mai explicit: „Observații de multe ori foarte adevărate cînd e vorba de fizionomia de pe deasupra a tipului și aceleași greșeli, cînd e vorba de pricini lămuritoare, de psihicul eroului". (Ibid. p. 306).

Filiația e deci limpede și ea leagă încă o dată strîns pe Ibrăileanu de Gherea mai întîi, și apoi de diversele înrîuriri ale psihologiei timpului.

Firește, determinarea acestei influențe nu întunecă meritele certe ale studiului lui Ibrăileanu: nuanțarea ideii de bază, descrierea subtilă a raporturilor dintre creație și analiză, larga aplicare la tehnica romanului francez contemporan îndeosebi la Proust, la romanul rus, la cîțiva din scriitorii noștri (Caragiale, Delavrancea, Sadoveanu, Ionel Teodoreanu).

Al. Dima

Curier literar

IN EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ AU APĂRUT:

„Caragiale în vremea lui", piesă în trei acte de Camil Petrescu.

„Meșterul Manole", culegere de articole și eseuri de Mihai Beniuc, ediție îngrijită și prefațată de Savin Bratu.

„Ruxanda și Timotei", poem dramatic în versuri de Al. Kirițescu.

„Poezii" de Kiss Jenö.

IN EDITURA TINERETULUI AU APĂRUT:

„Nopți înfrigurate", nuvele de Aurel Mihale.

„Hoțul", povestiri de Ieronim Șerbu.

„Haiducii", roman de Paul Constant.

IN LUNA CULTURII VOR APARE:

„Tablete" (1944—1957) de Tudor Arghezi.

„Un om între oameni", volumul III. de Camil Petrescu.

„Pagini contemporane" (scrieri apărute între 1944 și 1956) de Geo Bogza.

„Ion Sîntu", roman de Ion Marin Sadoveanu.

„Cîntice țigănești", ediția a doua, ilustrată, de Miron Radu Paraschivescu.

„La porțile raiului", versuri de Maria Banuș.

„Oda pămîntului meu", poem de Mihu Dragomir.

„Firul Ariadnei", studii și articole de Ion Vitner.

„Osîrvul meu", versuri de Ion Frunzetti.

„Bucuria tinereții", roman de Demostene Botez.

„Patru ciudate întîmplări" nuvele de F. Aderca.

„Din neagra țărănie", roman de Ion Istrati.

„Vecinii", roman de Nagy Istvan.

„Povestiri despre Doftana" de Mihai Novicov.

„Anatole France", eseu de B. Elvin.

„Scene din viața lui Shakespeare" de Mihnea Gheorghiu.

„Drumul spre cer", schițe și nuvele de Nicolae Jianu.

„Doi oameni răi", povestiri de N. Țic.

„Cornul pădurarului", versuri de Victor Tulbure.

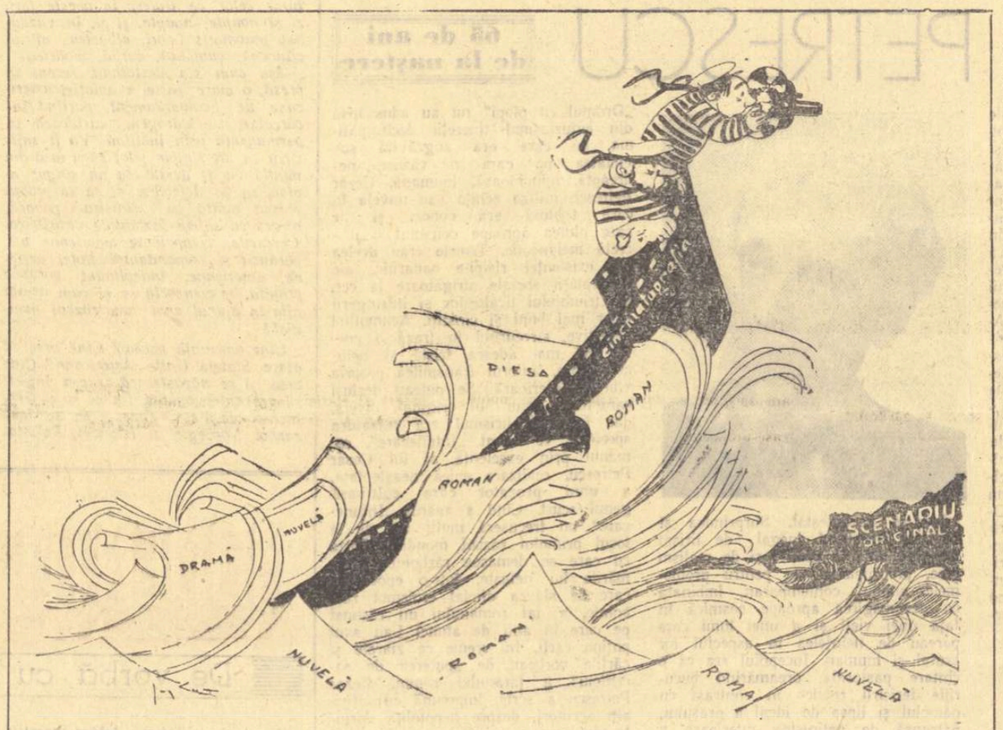

„ARGONAUȚII" Desen de CIK DAMADIAN

CRONICA LITERARĂ

Eugen Barbu: „PE-UN PICIOR DE PLAIU"

Într-o vreme în care toți reporterii noștri, profesioniști sau amatori, scriu ca Geo Bogza, Eugen Barbu scrie ca Eugen Barbu. Geo Bogza caută colosalul și, cînd nu-l găsește, îl fabulează; el, Barbu, acceptă dimensiunile firești și în genere înfățișările existente. Frumosul zace oriunde, chiar și în Bucureștiul pe care cîți nu-l disprețuiesc ca oraș, cel puțin din snobism. Barbu manifestă un fel de curaj oprindu-și privirile acolo unde noi ni le întoarcem: „O oarecare dezordine dă Bucureștiului un farmec deosebit. Uneori, rătăcind prin acest oraș ciudat descoperi străzi uitate, colțuri inedite. Urcați puțin drumurile pietruite cu bolovani de riu din preajma stadionului de la Dealul Spirii sau străbateți stradelele înguste din centrul orașului, uitate între șiruri de blocuri". Capitala este pentru Eugen Barbu, în același timp, o alcătuire bătrînă și modernă. Ii ademenește în Bucureștiul tradițional pitorescul de obîrșie orientală, gălăgios și colorat și mirositor; agitația străzilor negustorești, a piețelor revărsate, abundența risipită a florilor, urmele brusce ale istoriei sale turcești, fanariote sau mai recente. Eugen Barbu pretinde, nu fără anume temei artistic, să păstrăm unele atribute ale trecutului. De pildă, recomandă ca în cartierul Cotrocenii să ne plimbăm cu droșca și să ascundem lumina electrică în fanarul de odinioară. Aprobă însă cu o încredere prevăzută cu spirit critic sistematizarea socialistă a fizionomiei bucureștene și care, treptat, fără brutalitate, deși nu totdeauna fericit, elimină mizeria murdară, corelativul trist al pitorescului, al „Bucureștiului de altădată". În consecință, apreciază centura în curs de consolidare și extinderea cartierelor de blocuri periferice, înlocuirea dughenei cu marele magazin, a galantarului meschin cu vitrina amplă chiar fără gust sigur deocamdată. Barbu merge mai departe, reclamînd clădirile înalte, piețele largi și luminarea străzilor „pe dedesubt" spre a menaja trecătorilor viitori o „sfîrpriză electrică". Ca autorului „Groapii" să-i placă Bucureștiul mărunt și moștenit nu e de mirare. Entuziasmul său edilitar împins pînă la fantezia modernă înclinată spre gigantism, pare mai ciudat și oarecum în contradicție cu afirmația noastră inițială. Pare numai. Respectul și admirația față de vechi și nou îl solicită pe Eugen Barbu oriunde le întîlnește, cu condiția armonizării lor. Opera industrială, construcția, o dorește integrată naturii. El nu suferă aerul chimizat și dezmățul metalic. La Hunedoara îl bucură foarte tare, aproape dureros de tare o grădină întreținută cu o luminoasă încăpățînare la una din intrările cetății de oțel și zgură: „Chiar această vegetație săracă, patinată, strivită sub o deasă ploaie de calcar, primenește aerul și sînt sigur că la Hunedoara mai să vezi nici o brazdă strivită de picior omenesc". Iar la Bicaz tace apel la rațiune spre salvarea peisajului, invocînd „străduința omului veacului nostru de a planta păduri lîngă scheletele de fier ale construcțiilor socialiste". De loc refractar inovației, Eugen Barbu e numai exigent. După noi, un exigent prea slîos cu sine. E mult mai emoliv la desconsiderarea ierbii și a florilor de către uzină decît lasă să se vadă comentariul lui nostalgic. Și nu înțelegem de ce. Să visezi crescînd pomi lîngă furnale nu este un viciu, un semn al unei mentalități retrograde. În cel mai rău caz e o naivitate. De fapt e o obligație recunoscută a oricărei conștiințe față de omul socialismului, e o formă a grijii față de om. Cred că tot o prejudecată, fie și nobilă, îl face să insiste asupra monumentalului tehnic, asupra „holocaustului industrial": „Numai umblînd în pîntecele mașinilor uriașe ca printr-o bolgie de metal, contemplînd acest holocaust industrial pe care-l ridicăm noaptea și ziua, vom înțelege cu adevărat ceea ce proza zilnică a ziarelor numește cu atîta obișnuință socialism". De ce vom înțelege poezia socialismului numai așa? Cine ne silește să reținem exclusiv enormul, titanicul! Oare sublimul este unicul sentiment pe care-l încercăm înaintea propriilor noastre creații sau unicul sentiment „legal"? Ar fi să le considerăm sărace, prea puțin sugestive sau, mai rău, să ne reducem sufletul, mutilîndu-l la o singură coardă. Dacă, așa cum susținem, realitatea nouă ascunde surse inepuizabile de frumusețe, să le explorăm pe toate și deodată dacă s-ar putea. Eugen Barbu e un temperament plastic și virtuoz, care poate scrie „de toate" și în maniere diverse. Iată-l imagist: lumul se răsucește în tulare: reflectoarele sau becurile sînt „fructe electrice crescute în pomul nevăzut al nopții"; „într-un cîmp de fontă cresc margarete de oțel"; „prin gura unei imense rotative văzui o vegetație polară"; „nimeni nu are o imaginație mai mare ca făcătorile". Imnul măreției în fier și beton nu are la el nimic strident. Nu e totuși exaltant, datorită unei viziuni lipsite de patetism, prea intelectuale, prea călinesciene, domeniată de ideea favorită a marelui artist de a estetiza tehnica, de a urmări o analogie strictă între formele industriale și formele vieții animale și botanice. Chiar fraza lui Eugen Barbu din episoade industriale are citeodată cadențe și turnură călinesciană: „Mă întreb de ce am cinta numai explozîile lichide din parcurile cu fîntîni sistematice și n-am exalta și arteziile de aluminiu emise de cuzinetii scrîșnitori" sau „Privită de la înălțime, hala acelei uzine putea să-ți vorbească despre un balet mecanic. Serpentinele violete, albastre, roșii ale șpanului fac feeria acelei dimineți".

Eugen Barbu nu a pătruns în calitate de călător omul, individualitatea creatoare a „holocaustului industrial". Il cinstește în schimb și cinstește nu numai ca pe o proiecție actuală a lui Hefaistos ci și ca pe o figură simplă, ca pe „un peisaj la care trebuie să privim mai des". Atît. Totuși îl prefer lui Eugen Barbu fascinat mai mult sau mai puțin autentic de spectacolul mecanic, pe Eugen Barbu care observă cu satisfacție familiaritatea dintre om și escavator, dintre minerul de la Bicaz și Bicazul însuși, — hidrocentrala. Mie mi se pare că această caracteristică a producătorului de tip nou corespunde naturii scriitorului, aspirației sale către realizarea acordului dintre elementele lumii, ale industriei și cosmosului și spiritul omului. L-aș vrea pe scriitor slăvindu-se să capteze cît mai numeroase expresii ale acestei aspirații, știindu-l apt să priceapă sufletul omenesc. Eugen Barbu din „Tereza" dar și Eugen Barbu din „Groapa" este chiar un sentimental.

Sentimental, Eugen Barbu e și beneficiarul unei sensibilități neobișnuit de întinse pentru generația sa. Lucrează cu toate simțurile. Vede, aude, mirosee. E o avuție indispensabilă unui peisagist, pentru care „lumea exterioară există". În pădure disting escențele copacilor după chipul în care cade lumina, valorificîndu-le culorile specifice. Cu ochi de pictor identifică gama verdelui, a verdelui de cîmpie albă, dobrogeană, de pădure jilavă, mustoasă sau săracă, de gazon de spații verzi, tot în raport de intensitatea, de jocul luminii. Reține în nări mireazma apei cocîte, mîngîie sau desface materia geologică, pipăie substanța lichidă a mării. Tăcerea e auditivă ; are trepte de sonoritate ; e imperceptibilă, zvonitoare dar și asurzitoare, fioroasă cînd, în preajma furtunii „trunchiurile imense au rezonanțe atonale". Ploaia, apele bolborosesc mut un cîntec. Și piatra, lemnul, respectiv muntele (Negoiul și Bucegii) și copacii transmit în închisoarea lor ermetică pe nu știm ce instrumente armonii. Eugen Barbu este un liric al misterului, al unui mister discret, scăzut, chiar cînd e subliniat de o vagă undă tragică sau numai melancolică și e prelungit fără efort, aproape neglijent. Nelinistea inexplicabilă a portului Galați se alcătuiește din imperecherea paradoxală de scene de viață tihnită, gospodărească, de pe vasele care arată ca niște căsuțe și din încrucișarea sunetelor scrîșnite, prelungi, chinuitoare ale macaralelor și sirenei, într-un decor neîmplinit, în parte dezafectat, în parte reactivat. Tristețea Dunării foamna, spre Tulcea, cu malul plin de sălcii pitice, parcurgînd împărăția tainică a stufului, dezvoltă aplecarea către trecutul îndepărtat, poate preistoric și legendar. Eugen Barbu practică și poezia arheologică, a ruinelor, mai puțin experimentat. Asociațiile sale istorice și mitologice sînt cam convenționale. Nouă ne place să umblăm cu el în deslușirea misterului vieții însăși. Barbu e un optimist de nuanță nostalgică. Înțelegerea nelămurită cu care ascultă sau privește mișcarea secretă a pădurii, sălaș al vieții, îl arată fermecat nu atît de misterul germinației cît de al echilibrului formelor universului, vii sau anorganice. Colorist, scriitorul n-ar fi un poet. E poet pentru că dincolo de multitudinea aspectelor, caută liniile de desfășurare a vieții, semnele ei. Din această cauză și recurge la aportul imaginației cu care intervine, tot discret, în peisaj. Cînd e la ses, în plan cheamă în minte verticala: cînd e la munte simte nevoia complementr'ui orizontal. Nu iubește nici golul pur, nici masivitatea opacă. Timpul există pentru Eugen Barbu și-i furnizează sporul de mister de care are nevoie. Însă ocolește dramatismul ciocnirii cu timpul. Îi simte zvicnirea fără tragism, cu un fel de înțelegere imediată, intuitivă a necesității lui. Geo Bogza aleargă după întîlnirile violente, teatrale ale forțelor vieții. Eugen Barbu le caută în momentele lor de calm, chiar dacă aparente sau excepționale. De aceea și misteriosul are o virtute reconfortantă, mai exact alinătoare. Sufletul liric al lui Eugen Barbu este al unui vînt blajin și proaspăt, îmbietor către colindare, către rătăcire prin soare, printre oameni și lucruri, în deplină simpatie cu totul, în ciuda unei anume distanțe față de lume, — distanță binevoitoare și ea. Este un lirism convenabil convalescenței morale, întremării lente dar complete. Barbu este astfel în tradiția literaturii noastre peisagistice.

Evitînd dramatismul, Eugen Barbu alege din repertoriul naturii feericul. Inclinația către caligrafie și grafios (ultimul cuvînt revine deseori sub condeiul lui) nu duce către poezia înaltă. Pînă la un punct e facilă, e o poezie gata elaborată. În decor hibernal feeria e la locul ei. Afară de asta, valoarea viziunii feerice a scriitorului sporește prin aptitudinea lui de a adora simplu, fără gesticulație, și prin aceea de pictor asiatic, puțin prețios și decorativ și poate nițel giuvaergiu. Barbu pune aur, argint, lacuri și cristale în tablouri. Bucegii sub zăpadă, la răsăritul lunei, figurează un „circ montan alb cu totul, o clădire imensă a naturii, un tabernacol al cărui acoperiș este o placă de aluminiu în care un burghiu de oțel a găurit osiile constelațiilor", pădurea e „de argint"; noaptea este „o orfevrerie" iar „muntele născuse miriade de sori, în cristalele lavei albe, încremenite sub pași; scînteiau gîze albastre de gheață, subțiri și transparente"; „pe geamurile mici ale cabanei, păunii gerului de dimineață își desfac cozile mirifice. Evantaie subtile urcă pe plăcile de siliciu. În văile osificate, perlele electrice de culoarea icrelor de Manciuria pălesc, se mineralizează. Verdele pur, mărama străvezie a lunei se stinge într-un albastru indigo". Nu ne mirăm că se evocă aci o legendă persană. Feeria atrage basmul. Luna — tot capitolul „munții liniștiți" e o slăvire a lunei, a luminii reverberate—e cînd o fecioară, cînd o vrăjitoare, cînd „un țărm avînd un păr de alge, scăldat de mări metalice, cu valuri automate, mecanice" (epitetul e impropriu, dar senzația e exactă), cînd — în nopți de toamnă de astă dată — un țărm cu părul roșu. Soarele, tot iarna, răsare cu o violență ce „dezvăluie totul cu brutalitate". Și de sus „cade o ploaie astrală, cristalele se aprind, peste ochii osteniți (de atîta lumină, n.n.) picură planete lichide. E era migrării funigeilor alpeștri. Soarele pirogravează cu îndărătnicie frunțile noastre". Omătul are oglinzi. Nici nu se putea ca Eugen Barbu, scriitorul nopților bucureștene, să nu evoce lumina, minat de structurala lui sete de contrast, de complement. Opacul cere splendoarea. Uitîndu-se la cer sau îmbrățișînd cu privirea pămîntul, Geo Bogza ține să fie singur. Eugen Barbu nu fuge de lume. Miracolul luminii i-l relevă poate mai bine dansul „grațios" al schiorilor și perspectiva mai îngustă dar învăluită prin căldura umană dinlăuntrul cabanei. Sentimentul naturii e socialbil pentru el. Și dacă nu cheamă întreaga lume să asiste la reprezentația luminii, își caută cel puțin iubita și-i vine poate să strige tuturor: Uitați-vă și voi. E și a voastră!

Eugen Barbu apatic, cum l-a calificat Cosașu? Contemplativ, îl corectează pe drept Geo Șerban. Dacă nu e exploziv, un febril sau un solemn distribuitor de imagini, Eugen Barbu e un vibrant temperat de conștiința limitelor în fața universului și de o pudoare artistică. Și apoi și Sadoveanu e considerat placid! Eugen Barbu, apatic? Ați uitat frenezia vieții din „Groapa", în ciuda tonului mai molcom, mai „patriarhal" al povestitorului și care îndulcește, în sensul bun, cruzimea senzațiilor de acolo? Citiți-i toate reportajele din „Pe-un picior de plaiu" și-i veți observa reacționînd la tumultul călușarilor, participînd la forfota tîrgurilor, încordîndu-se o dată cu brațul muncitorului și fremătînd pe loc de nerăbdare la culesul viilor. Cele trei pagini „Culesul viilor" pocnesc ca boabele de struguri, șiroiesc ca zëama lor, parcă se învîrtesc într-un dans dionisiac, sau în „bacanală" cum spune scriitorul. Capitolul are o noblețe robustă, păgînă dar fără emfază și debit. Eugen Barbu are o vitalitate stăpînită, poate nițel leneșă, voluptuoasă, lirică. Totuși nu e exclus să o vedem dezlănțuită în genere e un scriitor brusc, capabil de surprize și care încă nu s-a fixat ca formulă unică. Pentru alții mai maturi, ar fi rău. Pentru el, fecund și divers, e bine.

Mihail Petroveanu

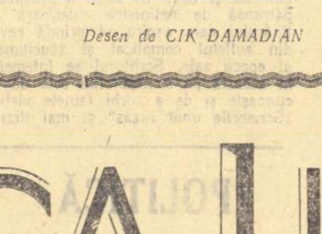

ODĂ PĂMÎNTULUI MEU

— FRAGMENTE —

MAMEI

Pe-un picior de plai,
pe-o gură de rai...
(vorbă din popor)

DUNĂREA

Las visla, citeodată, și mă preschimb în val...
Și Dunărea-n răsuflu-i mă soarbe, liniștită,
și dus încet spre mare de moalele cristal
citesc povestea lumii în cifra deslușită.

Tot ce-oglindește apa rămîne-n ea închis
și numai ochiul ager se cere, să-nțeleagă,
ca-n piramida-n care nimic nu pare scris,
dar cîntă-n două linii o epopee-ntreagă.

Eu, alfabetul apei îl știu de mic copil.
În mîl, în nisipișuri, în sălcii și-anafoare
am descifrat balade și-al depărtării tril
și mi-am văzut norocul zbătîndu-se-n
viitoare.

Pe navele semețe cu-arome de ocean
eu m-am rîvnit la cîrmă, sfidind
nemărginirea,
matroz putînd a pește, a sare și-a catran,
sau magelan ce-nfruntă și-nconjură-omenirea.

Hei, calul meu din basme o luntre roasă-a
fost,
iar sceptrul meu minciocul și undița cu
rime!
Pe Dunărea bătrînă am stat mereu la post
în șuier de sirene și scrîșnet de parîme.

Aud și văd acuma, pierdut în valul clar,
tot ce-a trecut pe ape de-atît amar de
vreme:
și visla nedibace a-nțiiului pescar,
și largile corăbii țipindu-și fala-n steme.

La fund, unde lumina e-o picîă vineție,
în ape, ca-n vitrine cu groase geamuri reci,
stau mărturii făcute, păzite-n strășnicie,
din veacuri adunate, păstrate pentru veci.

Văd luntrea dintr-un arbor, scobită chinuit,
ce-a săgetat pe unde acum vreo cinci
milenii,
și-n care străbunicul, în noapte, ghemuit,
pîndea prin păpurișuri, cu spaimă de
vedenii.

Picioarele de piatră, foind acum de raci,
au fost odată poduri, ducînd armate-n
spate,
trufașa barabaftă așteaptă-n van un vraci
s-o mai ridice-n ziuă, spălînd-o de păcate.

Orașe și galere, și spuză de arginți
bătuți în largul lumii, cu chipuri arătoase,
găteli, schelete, arme, de-a valma dorm,
cuminți,
și-un tîlc străvechi le-ngroapă sub falduri
mătăsoase.

Aș vrea să scot comoara închisă ca-n sipet,
cu tîlc cu tot, afară, cum peștii-i scoți în
plasă,
să plimb deasupra apei o vorbă de magnet,
istoria din funduri s-o-ntind aici, pe masă.

Acolo-ntre minere de lăncii, și în bani,
e cronica intactă a veacurilor toate.
Acolo e sigiliul atîtor mii de ani
de liniște, războaie, nădejdi și nedreptate.

Acolo, printre boturi de vase tari de lemn,
purtînd balauri crînceni la prora drept
stindarde,
se deslușește încă năprasnicul meu semn
cînd am izbit dușmanii cu sabia ce arde.

Acolo, dintre urme în mîluri și nisip
răsar părinții aprigi ai seminției mele.
Nu-s toți la fel, și totuși îi recunosc la chip,
străluminați cu mine în veci de-aceleași stele.

Cu arcul, visla, spada, eu m-am născut aici,
din munți purtîndu-mi turma în baltă
cu săligă.
De cînd deschis-a ochii istoria, aici
mi-am fiert, din melul dulce, un buiz de
mămăligă.

Aici primit-am larii colonului sărac
venit din fărmul lumii, din soarele iberic,
și-am altoit în mine un cînt elegiac
în dulcea cadențare a ritmului homeric.

Povestea apei mele e chiar povestea mea:
adună roi de ape și le-mpletește cîntul,
și desfăcîndu-și cîntul cu brațele de stea
se leagă-n veșnicie cu mine și pămîntul.

Au cine ți-a dat nume de fată și băiat,
un nume de planetă, de cîntec și de floare?
Din vîrste neștiute pe-ai mei i-ai legănat
și ne-ai luat de mînă mergînd spre marea
mare.

Eu am dormit cu tine, și-n tine-am renăscut,
ca Oltul tău de ager, Siret cu-acorduri line,
în baltă, printre trestii, întîiul meu sărut,
plăpînd ca puiul ierbii, mi-a fost vrăjit de
tine.

O, Dunăre-n veșminte de fir, împărătești,
bătrînu-ți letopiseț pe toți ne-a-nvățat slova
cîmpiei unde-aleargă popoarele de pești,
comori ursite mie de zina Vîrciorova.

În alt pătrar al vieții cu mine ați pătruns,
ce-a fost pînă la mine a fost demult, odată...
Cu visla-mi minunată în valuri am pătruns
și-ncep călătoria de veacuri așteptată...

Pe după ea, în case, cînd intri la căldură,
te-ntîmpină-o carafă c-un clinchet bărbătesc
și gazda, ce de-ast'vară păstrează-un mac
în gură.

Și-n timp ce vinul negru te toropește-ncet
și pîinea se-ndulcește umflîndu-se-n covată,
din ploaie se ridică un fir de cîntec get
filtrat prin difuzorul ce-ngînă o sonată.

E-un cîntec vechi al holdei, cîntat la seceriș
de vînturi și gorgane, cît vezi în zări cîmpia,
mai vechi decît ostașul cu lancea curmeziș
care-a-ncercat să-ntindă și-aici Alixăndria.

De-atunci, de totdeauna, pe-aici am semănat
și mi-am durat grînarul să sature o țară.
Bordeiul mi-a fost umed, și grîu-a fost furat,
dar s-a-nălțat mai fraged în fiecare vară.

Și-acum, cînd ploaia cerne din zare-n zare
punți
și miriștea se-mbracă în negura căruntă,
cînd satele-s cuprinse de chiotul de nunți,
pămîntul meu e iarăși în haina lui de nuntă.

Acum se pregătește, sub primii fulgi de nea,
și bînd setos fecunda re-ntinerire-a ploii,
acum și-adună seva ca mîine să ne dea
și pîinea caldă-a cinei, și iarba moale-a oii.

O, nu e tristă toamna prin picle și noroi!
Auzi cum bea pămîntul, eternul nostru razem!
Cu strigăte de imnuri primită-i pe la noi
această ploaie gravă, din munte pînă-n
Razelm.

Cum ploaia șterge-n trîmbe hotare de ogor,
noi, ucenicii ploii, am frămîntat cu plugul
un vis: ca Bărăganul să fie-al tuturor,
și-a tuturor visarea, și-al tuturor belșugul.

Ascultă, în amurgul ce-ți pare monoton:
se mișcă în adîncuri plămada-atîtor spice!
Eu le aud și noaptea cînd mă întorc în somn,
ca mama care-și simte copilul în matrice.

De-ai să-nțelegi, de-aicea nicicînd n-ai vrea
să pleci,
și-ai să colinzi cu mine grădina fermecată.
Aici, în cenușiul banal al toamnei reci
e-un Luchian cu toată culoarea revărsată:

orez cu bob de fildeș, un verde-amar pelin,
și grîul, mire țanțoș cu blondele-i mustețe,
porumbul lat de-aramă, aprinsul cîncantîn,
fasolea sidefată, și izma-n fuste crețe,

dughie parfumată, trifoi cu patru foi,
bumbacul după care umblau argonauții,
și mazărea sfioasă cu scutecele moi,
și inul, floare rară și pînză a virtuții,

și fetele morgane de care nu te-apropii,
și lacurile albe, întinse-oglinzi de sare,
și ierburile grase, foșnind de grase dropii,
și herghelii de-oțele arînd biruitoare...

Eu știu și cine doarme acolo sub gorgan,
eu știu și cine doarme sub crucea-n cîmp
pustie:
e pretutindeni semnul acelorași țărani
care-au gîndit cu coasa, și-au scris cu
plugu-n glie.

Erau flăminzi, și-n aur de grîne îmbrăcați.
Erau robiți pe viață, și ei credeau în viață.
Pierduți în sărăcie, ei, cei născuți bogați,
întrezăreau spre astăzi ceva, o dimineață...

Eu am primit, din leagăn, un grîu străvechi,
uscat,
și-am fost menit să-l dărui căldurii și luminii.
Cu tălpile desculțe ce-i viața-am învățat
și, ca să-mi prind norocul, am fugărit ciulinii.

Din rapița-nflorită mi-nchipuiam grădini...
E mult, e mult de-atuncea... că vremea
mă-ngrozește...
Și-acum aleargă puștii, dar nu prea sînt
ciulini,
iar cîte-un pușt, numirea le-o știe-n latinește...

O, toamna nu e tristă de loc în Bărăgan!
Coboară-n drumuri norii, ca turme-ntunecate,
cosește vîntu-ntr-una al ploii veșted lan
și zările le-nchide cu grelele-i lăcate,

dar stai la o răscruce, de ploaie miruit,
și-ascultă depărtarea ce-mprejmuie cîmpia:
vuiește Bărăganul de-un gînd nemărginit
și salve dese-n nouri salută bogăția.

MUNȚII

Din nou, stăpîn al firii, spre tronu-mi de
granit
mă urc, sfidînd furtuna ce mi s-aruncă-n cale.
Din sîngele ce curge din nori în asfințit
vreau să-mi culeg rubinul, în chiot de
chimvale.

Pietroși, tăcuți sînt munții, și încăpățînați,
înfipți cu rădăcină de silex în străfunduri.
Sătui de-atîta umbră prin codrii-ntunecați
se mai întind la soare, cu apele, pe prunduri.

Încununați cu geruri, privesc în gol și tac,
ursuzi de parcă-ntr-una le plouă și le tună.
Doar Oltul și fîrtații ce le mai vin de hac
fierăstruindu-și cale alături de genună.

Și totuși eu în munte la mine-acasă-am fost.
Demult și pînă-acuma avem același sînge.
El m-a gonit, și-n sînu-i aflat-am adăpost,
un nimb de foc alături pe amîndoi ne
strînge.

Cînd mi-au lipsit ostașii, am recrutat păduri
și, ne-mbrăcate-n zale, au stat în rînd cu
mine,
au chiuit de luptă din mii și mii de guri
și-au fulgerat cu sete oștirile streine.

Mi-am cățărat pe piscuri, cu vulturii, cetăți,
scobind altare-n stîncă prin hău și colcantaur,
din cremene-am scos idoli și vîrfuri de
săgeți,
și-am tors, ca raza lunei, grăuntele de aur.

Cît am văzut în zare a fost și țara mea.
De-aici și pînă-n deltă țesut-am căi cu
turma,
și marea, și Paringul vuiesc în tîmpla mea
și-opincilor greoaie neștearsă le e urma.

Eu sînt de-aici, și pururi am să rămîn aici,
obișnuit cu aer înmiezmat și tare.
Eu am răbdarea surdă a jnepilor pitici
și forța nesfîrșită închisă calm în mare.

Aici mi-au fost bunicii zvîrliți în colți de fier
spre-a duce lui Zalmoxe o veste, o solie,
cînd luna înnegrită se legăna pe cer
ca o amenințare de jale și robie.

Și ei treceau prin suliți c-un zîmbet sfidător
întrînd ca într-o casă, sau într-un crîng,
în moarte.

Noi le-am umblat adesea, nimic nu e ciudat,
firesc lîngă o termă e-o culă otlenească.
Cînd spațiu-n timp se pierde, și timpul
a-ncetat,
priveliști noi și pure în noi au să-nflorească.

S-au ofilit milenii de cînd mereu clădim,
urcam și-un turnu-Babel din ce-am clădit
într-una.
S-a măcinat zidirea în ploi, în ger și-n îm,
dar gîndul meu e trainic, nu-l macină
furtuna.

Tot ce-am clădit ni-e-n sînge și
caută-mpliniri,
și n-auzeai bocire sau plînș în urma lor,
ci clinchet doar, și cîntec, și cupele deșarte...

Din codrii mei, cu lemnul sonor și parfumat,
eu am trimis mesagii pe Nil, la piramide,
și sus, în nordul tainic, cu doinele-am plecat
și-am stat în vîntul lumii, cu mîinile avide.

Aici, în munți, n-am teamă de flăcări sau
potop,
i-am modelat în tihnă și trudă-ndelungată,
și-n ei citești mai bine ca într-un horoscop
ce-am fost, ce sînt acuma, și ce voi fi odată.

Celui mai nalt din piscuri, și celui mai
temut,
i-am spus, ca mie, Omul, așa cum i se cade.
Cu lacrimă de riuri în mine-am plîns, tăcut.
Mi-am căutat norocul în urlet de cascade.

M-am cățărat spre boltă stînd trainic în
pămînt.
M-am neclintit ca piatra. Am stat cu capu-n
nouri.
Am dîrdîit în peșteri, cu mușchiul drept
veșmînt,
țipindu-mi răzvrătirea în valuri de ecouri.

Măsele am de stîncă. Obraji de ghiocei.
M-a bîntuit furtuna și m-a prădat tîlharul.
M-au colindat și lupii, și turmele de miei.
Mi-am tot crescut durerea, ca anii-n trunchi
stejarul.

Ascunse-n șapte tainiți păstratu-mi-am
comori
ca nimeni să le știe cu-auzul sau privirea.
Abia mi-aduc aminte de ele uneori,
deși acum mă strădui și-mi biciui amintirea.

Am tors un ghem de aur, — azi tone vreau
să torc.
Am scormonit cărbunii, — azi vreau să-i
scot cît munții.
Ce n-a știut Zalmoxe din pietre am să
storc,
cu aur nou să-ncingem coroana nouă-a
frunții.

Am prins în scoc izvorul, — azi mări vreau
să-adîncesc.
Am tras prin stînci potecă, — azi vreau
să trec prin stîncă.
De cînd, stăpîn pe mine, la nimeni nu
robesc,
vreau să-mi plătesc trecutul de mii de ani.
Și încă...

Oțel mlădiu ca versul, troiene lungi de
lemn,
amurguri împietrite în minele de-aramă,
atîtea lumi din umbră așteaptă doar un semn.
chimiile ascunse, flăminde-acum mă cheamă.

Podite cu uraniu mi-s peșterile-adînci,
puteri ce duc în spate năvala mea voioasă,
și cern nemărginirea din înghețate stînci,
și-n veacul nou, atomic, mă simt la
mine-acasă.

Mi-e mîna pregătită, și timpul este bun,
pe Omul, sus, sclipește de mult a dimineață...
Sunîndu-i un descîntec din tulnicul străbun
comoara ferecată o voi urca la viață...

AȘEZĂRI

Trec noaptea prin parfumul de tei și de
mortar,
alături de iluzii cu trup mlădiu de fată.
Primindu-ne, orașul cu mii de ochi de jar,
ne-așterne bulevarde pavate cu agată.

Țiganca cu garoafe ne-a strecurat un zvon,
sau e un flux al nopții ce-n timpla noastră
bate?
Ne priveghează, mută, o lună de neon,
pe crestele de blocuri cu-albastru var fardate.

În liniștea prin care noi trecem ca-ntr-un
parc,
orașe vechi, și sate, și tot ce-i așezare,
dormind, ca și flăcăul din basme lîngă arc,
sînt doar un trup, cu-aceeași adîncă
răsuflare.

Cetățile-adormite sub toga grea de lut
ies iar să-și dezmorțească ciolanele-mpietrite,
sub focul rece-al lunei alături stau, tăcut,
coloane albe-n marmur, bordeie mucezite.

Noi le-am umblat adesea, nimic nu e ciudat,
firesc lîngă o termă e-o culă otlenească.
Cînd spațiu-n timp se pierde, și timpul
a-ncetat,
priveliști noi și pure în noi au să-nflorească.

S-au ofilit milenii de cînd mereu clădim,
urcam și-un turnu-Babel din ce-am clădit
într-una.
S-a măcinat zidirea în ploi, în ger și-n îm,
dar gîndul meu e trainic, nu-l macină
furtuna.

Tot ce-am clădit ni-e-n sînge și
caută-mpliniri,
să-mi socotesc mai bine averea-ncredințată,
orașe, rîuri, dealuri, le-adun ca-ntr-un
corimb,
nici fir de praf nu scapă privirea-nfier-
bîntată.

O zare-o cos de alta în zborul meu planat,
o clipă îmi ajunge să mistui depărtarea,
legenda ciocîrliei în mine-a re-nviat
și-aștept vioara numai să-nchidă-n ea
cîntarea.

Mocnind de veacuri, astăzi eu m-am urnit
din loc
și-mi țip copilărește întîia bucurie.
Sînt muncitor cu ziua, poet și prooroc
din fundul negru-al minei, în ape și-n tărîe.

Ca iarba ce străpunge și lespedea cea grea,
izbind prin generații m-am re-nnoit în vlagă.
Din veacuri fără număr aici ești, țara mea,
și totuși doar acuma ești doar a mea
întreagă.

Eu ți-am umblat întinsul și tainele le știu,
nu-i piatră și nu-i mugur să nu-mi fi spus
aleanul,
nu e nimic în tine să nu tresalte, viu.
atîns cu gîndul numai, cu daltа sau cio-
canul.

Sub ierburi și pietrișuri, sub orz și viituri,
ți s-a țesut cu-ncetul, în scrîșnet și migală,
cu firul cel mai moale de moi împletituri
și firul cel mai trainic, nepus la vreo
urzeală,

prin spata de-oseminte, de doruri și de chin
ți s-a țesut și față de pat, și temelie.
Topite-n adîncime atîtea vieți simțim,
coloane-ntreunite durînd cu cerbicie.

Nu-i doar pămînt și apă, e-un sfînt cer-
noziom
din piscul gol și pînă sub undele albastre,
din uriașe valuri de vieți un gînd de om
s-a-ntruchipat în geniul pămînturilor
noastre.

Din dunări lungi de sînge și vise s-a hrănit
o țară de răscruce, săracă și bogată.
Prin tot ce-a fost aicea, și tot ce a murit,
cu omenirea-ntreagă mă leg încăodată.

Ca tu să ieși din neguri, cu umeri dalbi
și goi,
s-au fărîmat pe roata istoriei flăminde
potop de generații prin codri de nevoi,
multiplicat norodul în arșiți și osînde.

Și, înfrățiți cu tații și străbunicii mei
trudind pentru-o moșie venind din stră-
moșie,
străfulgerați în cîmpuri cu grîne și cu miei,
prieteni din tot locul trimisu-mi-au soiie.

Cu Vodă Ion cumplitul se odihnesc cazaci,
cu moțul doarme-n tină un rob maghiar
din pustă,
și pentru-atîtea inimi cite-nfloresc în maci
n-a fost nicicînd durerea și țara prea în-
gustă.

Popoare spulberate de mult de pe pămînt,
și zburători ca vîntul veniți de peste-
oceane,
ostași ai eteriei, legați în jurămînt,
areopag al lumii veghind sub bărăgane...

Un strop din Franța doarme în umbră la
Trei-pruni,
sulfina la Nicopol în zeci de limbi vorbește,
de-a valma cu românii, poloni cu țărna-n
pumni
ne urmăresc prin vreme, zîmbind prie-
tenește.

Pe Prut și pe Tîrnave, feciori din răsărit
s-au spulberat alături de mine și de tine...
Pămîntul mi-e cu sînge frățesc și cald podit,
și-s inimile lumii sub pajiști și coline.

Crești, țara mea de cîntec, de vifor și
izbînzi,
bălcescului și mie iubită ne-ntinată!
A biruit prin vreme poporul de flăminzi
și-n zaua-i orbitoare dreptatea ni s-arată.

Sculați, sculați, întinderi ce ochiu-mi vă
cuprind,
sculați împrospătate de-atîta amorțire!
Din zborul meu de fulger vă cînt un nou
colind
ieșit din hăul vremii, țintind spre ne-
murire.

Sculați, sculați, prieteni, la ceas de cin-
tători!
Cu-aripi de-argint subțire v-așteaptă
telegarii,
și munții în adîncuri se-ntorc nerăbdători,
și cerul și pămîntul și-așteaptă-acum
plugarii.

Iubesc plăpînda iarbă printre zăpezi crescînd.
Și cîntec de tractoare vuind lîngă biserici.

Iubesc plugarii aspri în sala de concert.
Fetița ce-l învață pe-un moș abecedarul.
Orașul ce răsare deodată-n cîmp deșert.
Televizorul magic adus în sat cu carul.

Îmi place cînd în nouri berbecii-n cap
se bat,
Copii cu-o minge ruptă vorbind de batisfere.
Căsuța cu zorele umbrită de-un palat
Pelinul ce dospește alăturea de miere.

Îmi place-un prinț din Shakespeare vor-
bind în grai valah.
Laboratoru-n deltă, cu uși de rogojină.
Îmi place-o haiegană lîngă-un acord din
Bach.
Flașneta hîrîită la poartă de uzină.

Îmi place logaritmul în bluza de sondor.
Și nava ce furtunii îi ride împotrivă.
Blazoanele-ncruntate de nobili, ca decor
într-o gospodărie de-a noastră, colectivă.

Îmi place cînd o fată, la-ntîiul ei amor,
visînd un zbor în lună, pe care-l va și
face,
își pune-n sîn petale de izmă și-alior,
ca și stră-străbunica, robind pe la conace.

Îmi place-un teleferic ducînd în munți
ciobani.
Îmi place-nvălmășala la porți de stadioane.
Și cizma de recrute în valsu-aerian.
Și-o cherhana-nsorită, cu iederi și coloane.

Iubesc aceste zile de zbor și-mpotriviri,
de iureș, de izbîndă, de drumuri prin
noroaie,
cu-amărăciuni de-o clipă, cu-azur și bijbîiri,
cu-nfiorări de harfă și chiot de bătaie.

În simburul ciocnirii norocul mi-l găsesc
și versul meu aicea mereu o să vibreze.
Iubesc contrastu-acesta, adînc și omenesc,
și simfonia nouă ascunsă-n antiteze.

E strașnic că prin vîntul tăios, de brici,
s-alergi,
să te-obosească dura și repedea urcare,
e strașnic ca sudoarea cu mîneca să-ți
ștergi
și, unde nu-i cărare, în stînci să-ți tai
cărare!

Crești, țara mea de cîntec, pămîntul meu
străbun,
prin cicluri dureroase ți-ai înmiit vigoarea.
Acum ți-e anotimpul din toate cel mai bun
ca să-ți primești norocul cu pîinea și
cu sarea.

De n-ai fi fost bogată, te-am fi îmbogățit!
Picior de plai te-am face de-ai fi numai
sahară!
Cum Eminescu-n cînguri de vers
te-a-ntrezărit
te-naiți și treci prin lume ca pentru-ntîia
oară.

Eu sînt doar truditorul ce și-a găsit un loc,
și-n orice colț al lumii atîți trudesc
fierbinte!
Cum eu te port, mai viu ca inima-mi
de foc,
își poartă fiecare pămînturile-i sfinte.

Nu-i om care trudește să nu-mi fie la fel!
Nu-i țară neiubită, pămînt fără de slavă!
Iubirile de-oriunde, legate ca-n inel,
își strîng acum mireazma fierbinte și
suavă.

Și dacă eu, acasă, îi spun dorului — dor
și altfel nu, și-n doru-mi răsună-o
lume-ntreagă,
și dacă de stejarul spre ceruri rotitor
ceva ca de un leagăn și un cămin mă
leagă,

și dacă-n frunză fluier în felu-mi, cînd
iubesc,
și dacă eu în felu-mi mă iau oricînd la
trîntă,
și dacă busuiocul cu miros fecioresc
un gînd de poezie în sufletu-mi împlîntă,

și dacă eu în felu-mi dansez, și beau,
și plîng,
și-n felul meu, în față, privesc c-un zîmbet
moartea,
și dacă stînd pe spate în carul cu paring
în felul meu, ca-n basme, citesc în stele
cartea,

și dacă tot ce-n mine încerc, și simt,
și-ndrept
la fel e ca oriunde-i și ură și iubire,
deși se zbate altfel aici la mine-n piept, —
e că sînt eu, nu altul, și totuși omenire!

Crești, țara mea de cîntec, în slavă
detunînd,

Sculați, sculați, prieteni, că-n slăvi s-a
arătat
răsfrînt pămîntul nostru, spălat cu mîini
de rouă.
Luceafărul cel roșu, cu cîntec încomat,
în inimi ne-arcuiește strălucirea nouă.

E ceasul sfînt de trudă, în care ca-ntr-un
nod
se-adună și trecutul și ziua viitoare.
Opinca noastră trecă s-a ridicat din glod
și-apasă pe pedale de orgi și reactoare.

Slăvită fie ziua în care m-am născut
ca să trălesc în miezul furtunii care
spală!
În marile-amalgamuri mă simt ca nou-
născut,
căci port în mine-o silă de somn și lîn-
cezeală.

Slăvită fie ziua contrastului ce-n el
închide-o armonie adîncă și-ndrăzneață.
Nu oarba înfruntare de spade de oțel,
ci-nmănuncherea nouă și clocotind de viață.

Iubesc obrazul negru cu albu-alături stînd,
Și Asia alături de cele trei Americi,
și scoate-ți diadema străvechiului tău faur,
cu pletele de riuri în zare fluturînd,
cu tălpile de-uraniu și mîinile de aur.

Crești, țara mea de cîntec, crești gura
mea de rai,
mătasa moale-a mării te-nvăluie-n maramă,
și coșuri lungi de fabrici îți cîntă-acum
din nai,
și fluturii din iie îți-s codri de aramă.

Deschide-ți largă lacra cu toată zestrea ta,
revarsă diamantul cărbunilor din veacuri,
covoarele țesute cu hoida cea mai grea,
argintăria vie foind în fund de lacuri.

Încinge-te cu fotă de-orașe mari și noi
treci mîndră peste poduri boltite în oțele,
și focurile apei adună-le-ntr-un roi,
repezi-ți ciocîrlia în zbor nebun spre stele.

Și, legănat de tine, cînd nu voi mai cînta,
cînd omenirea-n cosmos va fi biruitoare,
doinește despre veacul și despre lumea mea
cînd prins-am fericirii aripi nemuritoare...

Mihu Dragomir

Vara lui 1957

THALASSA...

I

După ce am trecut în Bosfor, a prins a se arăta din ceturi Istambulul. Se vedeau, pe colinele Asiei și Europei, masive acoperișuri de moschei, și minaretele țîșneau dintre cupole și coline, și străluceau uneori aceste fete zvelte ale cerului. Departe, departe, în văzduh, unde țînteau săgețile minaretelor, se roteau ici-colo porumbei, și marea așezare se desfășura, se desfășura și totul parcă arăta trufia imperiilor de odinioară. Întreaga așezare părea un amurg fără sfîrșit, culcat pe înălțimi și răsfrîngîndu-se în apa Bosforului. Trufia așezării sugera trufia leilor, acum adormiți de prea lunga veghere sub soarele veacurilor.

Și cu cît înaintam prin strîmtori, marea așezare rămînea în urmă, și fetele cerului parcă se scufundau și ele, în ceturi și-n timp. Și ne gîndeam la o seminție vitează de demult, venită din nisipul Asiei ca un uragan, dar ai cărei ochi s-au lenevit și s-au îndulcit sub soarele plăcut și-n pacea grădinilor. Apoi, ne-am trezit pe întinsul Mării Marmara.

Și multă vreme ne-au urmărit pescărușii, după obiceiul lor, planînd pe deasupra marelui drum lăsat în urmă de nava noastră, ca o ultimă și iluzorie legătură cu lumea. Acum, numai apele acoperite de cerul mohorît tălăzuiau pînă departe, departe, unde începeau munții și pădurile iluziei.

Rămăseseră în urmă, la stînga, pe țărmul Asiei, locuri vechi și celebre, de pildă Ilionul. Și acum nu ni se mai năzărea Poseidon cu călărimile adîncului, ci, cum marea căpătase spic alb de volbură, parcă vedeam răzbind spre Troia flota grecilor lui Agamemnon, după ce-și jertfise fata la schela Aulisului. Iar după Troia, mult mai departe, pe țărmul Asiei, va fi rămas Miletul, vestit prin filozofii săi Thales, și prin neîntrecuții colonizatori, răspîndітori ai civilizației grecești jur împrejurul Mării Negre, pe atunci numită Pontus Euxinus. Și am mai plutit printre insule multe și vestite, însă ochii noștri nu le-au putut admira îndestul, căci pe întinsul Mării Egeice cădea o ploaie înaltă, stîrnind bulbuci ca-ntr-o pulbere. Și nu mult după aceea, s-a zărit Pireul, ca un amfiteatru antic, dominînd rada ticsită de vase. Ajunseserăm la Athena. Am văzut înălțimea Lycabetului, pe urmă ne-am întors fața spre Acropolis, dominată de columnele Parthenonului.

II

Imi aduc aminte că urcînd spre înălțimea Acropolis, parcă mă întorsesem pe nesimțite într-o generație veche. Vuietul marelui oraș modern se stinsese, și parcă-l copleșiseră solemnele cîntări antice. Amurgul lumina dincolo de Lycabet, și am văzut cum marmora Parthenonului se colora în roz și liliachiu. Și în vremea asta, cu cît se aprindeau luminile în marea cetate a Athenei, parcă de pe toate ulițele și din toate direcțiile urcau spre Parthenon faclele sărbătorii Panateneelor. In față, departe, se zărea Salamina, și o clipă parcă s-au văzut acolo flotele persanilor arzînd, și scufundîndu-se încet în volbura amurgului. Și miile de facle urcau, urcau. Am trecut printre Propilei, și marmura suna sub pași, și o clipă ni s-a părut că sună dalta lui Phidias.

Greu poate arăta graiul, tot ce simte pelerinul cînd intră în Parthenon! Intîi, stă într-o uimire mută, căci ce s-ar putea rosti în fața Pertecțiunii, și ce s-ar putea adăuga, acolo unde geniul a desăvîrșit totul? Închipuirea se întoarce în largul timpului, să afle termeni de comparație, însă oricît ar dibui miile de ani, nu află nimic, nici pe departe asemănător, ci se întoarce cu umilință la Parthenon, și se pleacă cerîndu-și iertare pentru îndrăzneala de a-i căuta seamăn... Dacă ceea ce vedem noi astăzi, ceea ce a supraviețuit furtunilor, ne ridică spre măreție, să ne închipuim atunci Parthenonul de odinioară! Fapt este că vor trece mii de ani, geniul omului se va zbate pînă la asfințitul timpului, creînd necontenit, dar poate nimeni, niciodată, nu va ajunge să creeze o frumusețe ca a acestui templu. Așa cum stă astăzi, coloanele de marmură parcă sprijină cerul albastru, acoperiș etern, după ce acoperișul efemer s-a dărîmat sub furtuni și sub prostia omului. Așa de pură e marmura și atît de translucidă în anumite clipe, încît dacă închizi ochii, ți se pare că ai văzut o arcă sau o aurore albă, pusă pe culmi de mîinile geniilor, și rămasă așa, în splendoarea strălucirii, dominînd cetatea și marea albastră.

In lungul timpului, au venit să vadă Parthenonul rînduri de împărați, regi și generali vestiți. Pe lîngă ambasadele lor, s-au adăugat totdeauna și oamenii mărunți care plăsmuiesc imagini și grăiesc ca păsările, prin cîntece. Marii stăpîni au privit Parthenonul cu invidie, rîvnind să aibă în împărățiile lor minuni la fel. Singurii care l-au privit uimiți și cu ochii încețoșați, au fost oamenii cei mărunți, a căror avere e imaginea poetică, a căror împărăție e lumea cu frumusețile și al căror cort de odihnă e cerul preafrumos și generos. Oamenii aceștia mărunți, care sînt plăsmuitorii culturii și vizionarii popoarelor, au tremurat de fericire, luînd o mînă de pulbere din preajma Parthenonului, sau o pietricică, spre a le duce în traista de pelerin, departe în țările de baștină, sau dacă au putut dormi o noapte, cu capul pe-o piatră, în vecinătatea Cariatidelor care-și duc baldachinul de marmură, într-o latură a Erehteionului. La acești sfinți oameni mărunți mă gîndeam, stînd lîngă Cariatide, sub o streașină de marmură, să mă apăr de ploaia ce cădea largă și maiestuoasă peste Acropolis. Cînd a fulgerat, parcă s-a zărit în nouri glezna lui Jupiter.

PARTHENONUL

III

Lași la intrarea în Acropolis stînca Areopagului, și cobori într-o vale unde abia se vede în înserare templul lui Teseus. In cîteva minute, stai în Agora, pe-o rămășiță de bancă de piatră, și poți chema în voie umbrele celor ce nu mai sînt. In seara aceea pe Lycabet întîrziase o fîșie de lumină, și un vînt ușor clătina arbuștii din preajma locului unde odinioară se desfășura toată viața cetății, unde scăpărau ideile mărețe și se ciocneau patimile mărunte. Nu știu cum, m-am gîndit la un om extraordinar, de prin anii 335 înainte de vremurile noastre, cînd și Athena se plecase sub lăncile macedonene. Imi închipuiam Agora cu răsmii de cetățeni în freamăt, strigînd și amenințînd, în timp ce aleșii cetății încercau în zadar să facă liniște...

— Tăcere! Vorbește Phocion...

— Tăcere! Vrea să vorbească Demados...

Dar degeaba ieșeau la față, și Phocion și Demados, căci larma glasurilor creștea, amestecul omenesc se vînzolea mai strașnic, pumnii se ridicau mai amenințători.

Deodată, s-a arătat un om cu fața nespus de frămîntată, trădînd o extraordinară furtună lăuntrică, și în Agora s-a făcut tăcere mormîntală.

— Atenieni! — a tunat el din glas, ridicînd pumnul ciolănos. Atenieni! — a strigat încă o dată, și cei din față i-au văzut umerii zguduindu-se, și i-au auzit în glas o bîlbîitură stăpînită cu ură. Veșmîntul îi era ud, în părul capului avea fire de alge marine, pe sandale i se vedea nisipul proaspăt de pe țărmul mării, pieptul îi se repezea mereu înainte, parcă mai înfrunta valurile în zbucium răcnind la întrecere cu furtuna:

— Atenieni! Atenieni! Atenieni!...

— Demosthenes! Demosthenes!...

— Tăcere! Grăiește Demosthenes...

Oratorul și-a ridicat amîndoi pumnii, obrazul i s-a încrețit, i s-a strîns, toată ființa i s-a crispat înfiorător, sforțîndu-se să smulgă din cele mai negre adîncuri ale ei, un cuvînt nelnchipuit de greu, aspru și colțuros ca stînca...

— Atenieni!... Patria... Patria... a izbutit să rostească în sfîrșit, și glasurile atenienilor au bubuit prelung, ca o succesiune de tunete, apoi au scăzut, au scăzut, pînă ce din nou s-a auzit glasul oratorului:

— A-te-ni-e-ni... Inamicul Greciei libere, Alexandru, fiul lui Filip din Pella, a pierit în Scitia...

O tăcere de mormînt a urmat acestei vești neașteptate, apoi, după cum marea pornește în vînzoala viforului, a început frămîntul mulțimilor, împingîndu-se și repezindu-se spre orator, întrebîndu-l pentru a mia oară dacă știirea era adevărată. Degeaba răcnea Demosthenes și amenința cu pumnii, să se facă liniște! In ochii multora se și vedeau lacrimi de bucurie, mulți își ridicaseră spadele, se aprindeau facle după facle, și toți se împingeau necontenit spre oratorul care sta ca o stană și doar din cînd în cînd i se zguduiau umerii, și el abia și-i stăpînea, mușcîndu-și buzele pînă la sînge. Și parcă înfrunta cu pieptul furtuna de oameni, așa cum înfrunta în fiecare zi, furtuna mării, înainte de a grăi în Agora...

— Atenieni! — a tunat iar din glas, după ce larma a mai coborît. A venit timpul, atenienii mei, să ridicăm armele asupra asupritorului macedonean! Alexandru, fiul lui Filip, a pierit la sciți, și toate cetățile grecești au ridicat armele! Poate întîrzia tocmai Athena, puteți șovăi o clipă măcar, voi, mîndrii mei atenieni?

— La arme! — a bubuit marea mulțimii, dar deodată s-a ridicat Demados:

— Cetățeni! Atenieni! Opriți-vă din nebunie! Ce crezare putem da cuvintelor acestui om? Cu ce ne poate dovedi că Alexandru, fiul lui Filip din Pella, a murit într-adevăr, la sciți? Vedeți că tace? Cu ce ne poți dovedi moartea asupritorului nostru, o, Demosthenes?

— Să probeze! Să dovedească! au prins iar a bubui glasurile mulțimii, și atunci umerii lui Demosthenes s-au zguduit mai tare, pumnii ciolănoși i s-au strîns pîn-la intrarea unghiilor în carne, și în loc de cuvinte, din gîtlej i s-au rostogolit niște hohote de rîs:

— Cu ce vă pot dovedi? Cu ura mea, cetățeni, și cu setea mea de libertate...

— Asta nu-i de ajuns! I-a întrerupt înțeleptul bătrîn Phocion. Vrem probe! Le ai, Demosthenes?

TEMPLUL ZEIȚEI NIKE DE PE ACROPOLE

— Le ai? Le ai? au bubuit iar glasurile mulțimii.

— Da, le am! a răspuns oratorul. Să încalece repede, pe un cal sprinten, un cetățean, și să alerge la Theba! Dar nici nu va avea nevoie să se apropie prea tare de cetatea vecinilor noștri, căci va vedea răscoala thebanilor, chiar de la Eleusis...

— La Theba! La Theba! — au răspuns mulțimile, însă Demosthenes le-a supus tăcerii, cu un semn din pumn:

— Atenieni! Dacă spusele mele se vor dovedi neadevărate, mă predau urii voastre, să mă sfîșiați de viu! Puteți pregăti, bătrîni înțelepți atenieni, faclele, sus la stînca Areopagului, să mă judecați, dacă spusele mele vor fi neadevărate...

— Atunci e drept? E drept? a întrebat bătrînul Phocion, și și-a șters o lacrimă.

— E drept? E drept? a întrebat Demados, și bucuria tuturora s-a transformat într-o nestăpînită chemare la arme. Mulțimile au prins să se împrăștie în fugă, către arsenale, și mii de facle urcau, urcau, spre Acropolis, și sub luna mare și roșie se zărea Pallas-Athena, protectoarea cetății, lucind în aur. Demosthenes își biruise și zguduitura umărului și bîlbîitura, și acum glasul i se învăluise într-o copleșitoare căldură, grăind despre libertatea apropiată. Cum sta așa și grăia, semăna cu un zeu marin, cu o creațiune a furtunilor. Arăta cum Alexandru Macedoneanul pierise la sciți, după ce trecuse dincolo de Istros, că armatele lui sînt în plină debandadă, și retrăgîndu-se jefuiesc cetățile. Toate statele din nord și-au recîștigat libertatea, și acum, în sfîrșit, îi venea rîndul și Athenei. Intîi, ca primă măsură, trebuia arestată garnizoana macedoneană din cetate și ucisă pînă la ultimul soldat...

Insă deodată mulțimile s-au vînzolit mai tare, apoi au prins a se feri la o parte, să deschidă cale unui bătrîn dus de mînă de un copil.

— Ce-i? Ce-i? Cine-i?

— Cine ești? Și ce vrei, bătrîne? a întrebat Phocion, cuprins de o presimțire groaznică.

— Atenieni! a răspuns bătrînul, liniștit. Mă cheamă Parmos, și sînt cetățean din Theba! M-a trimis cetatea, să vă cerem ajutor...

— La arme! La arme!... s-au auzit cîteva glasuri. Vedeți, deci, că Demosthenes are dreptate? Vedeți?

— Vedeți? a tunat din glas Demosthenes.

— Nu, cetățeni atenieni, nu! Demosthenes are dreptate, numai în ce privește ura lui împotriva cotropitorului! Căci în ce privește moartea lui Alexandru, e o minciună. El însuși conduce luptele asupra Thebei noastre, și noi înșine ne-am răsculat, bizuindu-ne pe zvonul că ar fi pierit la sciți. Așa că acum, Theba noastră e aproape învinsă... învinsă...

Umerii lui Parmos din Theba s-au zguduit în niște suspine puternice:

— Cred, cetățeni atenieni, căci nici nu vom mai avea la ce ne duce la Theba, căci vom găsi-o ștearsă de pe fața pămîntului...

La o parte, stăteau bătrînii Phocion și Demados, privind în pămînt. Mulțimile încremeniseră. Demosthenes rămăsese nemișcat, cu pumnul repezit înainte, cu dungile urii împietrite pe obraz.

— Hai, a rostit el în sfîrșit, către cei doi bătrîni: pregătiți faclele, și să mergem la Areopag, la judecată...

— Nu, Demosthenes, nu... i-a răspuns blînd Phocion. Nu trebuie să ne ucidem între noi, cînd dușmanul Athenei se află doar la o fugă de cal! Trebuie să ne sfătuim împreună, toți, cum să-l înduplecăm pe Alexandru să nu ne distrugă cetatea părintească...

Și pînă tîrziu în noapte, faclele au tot lucit în Agora.

De atunci au trecut șaisprezece secole. Din Agora au rămas doar cîteva resturi de bănci de piatră, străpunse de rădăcini și ierburi. Niște capre pășteau în liniște, sub ploaia înaltă care a acoperit totul în cîteva clipe. Umbrele celor de demult, adunate prin farmecul evocării, s-au strîns la locurile lor, s-au culcat în adîncul timpului, dar pe multe din ele aveam să le rechem, în drumul spre Eleusis și Theba...

Euseblu Camilar

(Va urma)

V. A. FAVORSKI — „Intoarcerea de la oraș" (Din ciclul „Samarkand")

REPREZENTARE VERIDICĂ și SCHEMATISM în CREAȚIA LITERARĂ

Concepție și metodă de creație artistică, realismul socialist ne apare, în lumina actualității, ca un mijloc de înțelegere adîncă și explorare a realității — ca o problemă de atitudine umană legată de o concepție revoluționară. El nu e un tipar logic modelator, o schemă apriorică în care urmează a se încadra opera literară, ci — așa cum se exprimă un critic contemporan [1]) — implică „un comportament social al artistului, legătura sa cu mișcarea revoluționară, responsabilitatea sa față de aceasta".

Constatarea că obiectivul artei realist-socialiste e redarea vieții în dezvoltarea-i progresivă, constituie esența concepției care cuprinde azi un considerabil domeniu al artei și literaturii. Se uită însă, uneori, că arta realismului socialist e deopotrivă viziunea trecutului, prezentului și a viitorului, din perspectiva dezvoltării dialectice a vieții. In fragmentarea arbitrară, în compartimentarea îngustă a unor sectoare, ca și în prezentarea anemică și neexpresivă a tipului eroic — creator al lumii de azi și de mîine — se pierde perspectiva imensei mișcări a vieții către nou. Astfel, schema înlocuiește realitatea complexă, iar lupta epică a omului contemporan, erou al construcției socialiste, devine uneori un palid conflict determinat de date neconcludente și neesențiale.

In fond, prezența schematismului în creația literară e în funcție de gradul receptivității și de capacitatea de observație a realității social-istorice, de care dă dovadă scriitorul în sezisarea aspectelor vieții. Artistul autentic e permanent sensibil la acțiunea mediului extern, participînd direct la conturarea fizionomiei epocii sale, a lumii în care trăiește și din care își selectează materialul operei. Acel simț al realului, de care vorbește un tînăr critic [2]) — reluînd termenul folosit altă dată de E. Zola — noțiune care amintește „sentimentul prezentului" din psihologia contemporană, e în fond corespondentul sensibilității creatorului în fața vieții ca și a forței sale de penetrație în lumea exterioară. In acest sens, exemplul lui Balzac e încă viu în conștiința prezentului. „La mine, mărturisea scriitorul, observația devenise deja intuitivă. Ea pătrundea sufletul fără a neglija corpul; sau mai curînd ea sezisa atît de bine detaliile exterioare, încît trecea pe loc dincolo de ele" [3]). Și relevînd acele peregrinări incognito pe bulevardele Parisului — adevărate izvoare de cunoaștere a realității umane — marele romancier definea astfel procesul infuziei de viață, pe care îl crea contactul cu oamenii necunoscuți, în care sezisa trăsăturile definitorii ale viitoarelor sale personaje: „Auzindu-i vorbind, puteam să le înțeleg viața, îmi simțeam în spate zdrențele lor, mergeam cu picioarele în pantofii lor găuriți, dorințele, nevoile lor „totul trecea în sufletul meu" [4]).

Din acest imens material uman, Balzac a selectat — cu o rară forță creatoare — tipurile esențiale ale lumii sale, accentuînd în proporții înspăimîntătoare sau grotești însușirile predominante ale caracterelor individuale, în măsură a dezvălui o „mare imagine a prezentului" [5]).

Termenul de participare a scriitorului la viața înfățișată trebuie privit însă în accepția largă a semnificației sale. Este adevărat că el e asociat în mod curent de zugrăvirea realității actuale, căci — așa cum a arătat Bielinski — „libertatea de creație se acordă ușor cu slujirea idealurilor contemporaneității" pentru scriitorul care își contopește năzuințele proprii cu acelea ale epocii sale. Incontestabil, obiectivul prim este redarea vieții contemporane în plină frămîntare revoluționară, cu acel patos al luptei pentru înfrumusețarea ei, precum și redarea efortului uman necesar construirii unei lumi superioare, bazată pe o etică nouă. Dar exigențele artei realismului contemporan pot fi, în egală măsură, satisfăcute de reflectarea vieții epocilor istorice, în lumina interpretării evenimentelor de pe poziția ideologică a clasei revoluționare. Dacă Engels a putut constata că — în opera sa — Balzac „ a văzut oamenii adevărați ai viitorului, acolo unde ei puteau fi găsiți", cu atît mai mult artistul care trăiește epoca construirii socialismului, — înarmat cu înțelegerea partinică a creației — descoperă, în sezisarea evenimentelor progresiste din trecut, continuitatea procesului dialectic al vieții social-istorice. Constatarea se verifică îndeosebi în dezvoltarea prozei noastre epice actuale. Romanul care încununa opera literară a lui Camil Petrescu: „Un om între oameni", nu oferă numai perspectiva istorică a evenimentelor revoluției patruzecioptiste, de pe poziția ideologică a zilelor noastre. El creează sentimentul participării directe a scriitorului la frămîntarea revoluționară a epocii înfățișate. In viziunea autorului, Bălcescu se detașează din mediul social-istoric, prin trăsăturile-i caracteristice de luptător consecvent și luminat, fără a se desprinde de agitația maselor ale căror năzuințe le întrupează. Trecutul se apropie inevitabil de prezent, iar succesiunea faptelor istorice deschide perspectiva viitorului, azi devenit realitate. Exemplele se pot multiplica. Tragica desfășurare a răscoalelor țărănești din 1907 se reflectă în drama copilului Darie cu o vigoare și o intensitate care exprimă starea tipic-concretă a țărănimii revoltate. Autorul folosește adesea solitocul interior ca un mijloc de revelare indirectă a realității, îmbinînd lirismul vieții intime a eroului cu dramatismul faptului social. De aceea, cititorul trăiește momentele de indicibilă cruzime și suferință, relatate, cu sentimentul participării directe, căci — dincolo de limitarea datelor istorice — Zaharia Stancu reușește să creeze comunitatea morală între generații pe linia năzuințelor de luptă pentru viață și libertate. Pe un plan diferit, atingînd o amploare încă nebănuită în noua noastră literatură, Petru Dumitriu în „Cronica de familie" desfășoară istoria familiei Cozienilor cu o viziune a epocilor istorice, în care se succed cîteva generații cu specificul propriu fiecărui stadiu al societății în mijlocul căreia trăiesc. Faptele — în succesiunea descriptiei epice — sînt mereu altele, dar continuitatea fizionomiei psihice a țipurilor umane e asigurată. Linia definirii caracterelor în proporții înspăimîntătoar- ribile sau grotești, atinge uneori viziunea balzaciană a personajelor obsedate de monomanii apăsătoare sau excedate de desfășurarea evenimentelor.

In dinamica realității sociale, episoadele vieții eroilor se întrepătrund și se condiționează reciproc, astfel încît tabloul istoric e permanent adus în perspectiva amplă a evoluției ulterioare, în final pînă în pragul actualității. Destinul eroilor lui Petru Dumitriu se îndeplinește cu precizia pe care o creează determinismul ineluctabil al legilor de dezvoltare a societății.

In aceste opere, în care pulsează viața în ampla desfășurare social-istorică ,nici o fisură nu deschide calea deformației și a redării schematice a realității. Cunoașterea elementelor esențiale ale psihologiei umane și ampla documentare socială, îmbinată cu o reală viziune a vieții colective de pe poziția concepției actuale a scriitorului militant pentru socialism, a înlăturat posibilitatea infiltrării unor date subiective și arbitrare, în măsură de a răpi operei literare rolul critico-social, în lumina artei realismului socialist. Dar schematismul rămîne încă o primejdie pentru literatura noastră de astăzi.

Teoretic, el își are originea într-o inversare a rolului datelor inițiale ale creației. Schema, care are normal o valoare organizatorică, prefigurînd opera propriu-zisă, devine elementul ei central. In locul prelucrării artistice a unui material concret, se alege calea inversă a stabilirii unor trăsături generale, în care e modelat ulterior conținutul real. O oarecare reminiscență a intuiționismului bergsonian, care considera „schema" ca primă etapă a sezisării conștiente a realității în devenire („schema dinamică"), contribuie la înlocuirea vieții reale printr-o imagine fictivă. Astfel, schematismul în artă și literatură creează o imagine oarecum apriorică și subiectivă, evitînd cunoașterea directă a realității.

S-a arătat ,cu incontestabilă putere de convingere, că la baza creației literare a realismului socialist stă principiul spiritului partinic, care înarmează pe scriitor cu forța ideologică a concepției revoluționare și îi deschide perspectiva justă a interpretării fenomenului social. Indiferentismul și pasivitatea față de eforturile creatoare ale clasei muncitoare pe planul realizării concrete, politico-economice ,sînt incompatibile cu rolul activ, modelator, al artei integrată în marea cauză a proletariatului. De aceea, azi nu putem concepe desprinderea principiului partinic de acela al oglindirii veridice a realității, fără a sezisa pericolul infiltrării idealismului și al deformației idilice în artă și literatură.

Dar, respectînd integral valoarea caracterului partinic al literaturii realismului socialist, nu trebuie să uităm că opera literară trebuie considerată în structura specifică a procesului creației artistice. Arta e purtătoarea unui mesaj, pe care îl transmite artistul prin modalități proprii de expresie. De măsura în care mijloacele de expresie se ridică la nivelul adevăratei imagini artistice, depinde însuși caracterul inovator și implicit valoarea intrinsecă a operei. Claritatea viziunii realității și justețea interpretării materialului faptic se îmbină între ele, ca o condiție inițială a creației literare.

Din acest punct de vedere, reducînd expresia artistică la nivelul aplicării mecanice a trăsăturilor general-abstracte — schematismul neglijează această condiție indispensabilă artei adevărate. Contrar ideilor lui Lenin, care a combătut — în lumea literelor—egalizarea mecanică și nivelarea [6]) concepînd o largă și nuanțată varietate tematică și libertate de exprimare, artistul tipsit de viziunea cuprinzătoare a vieții se refugiază îndărătul schemelor abstracte, generatoare de șabloane inestetice. Consecința directă a acestei aplicări mecanice a trăsăturilor de conținut — uneori numai elemente ideologice și conceptuale — în artă, e prezentarea deformată a vieții, uneori „poleirea" ei cu elemente fictive, care înlocuiește bogatul material al realității concrete. Dar marea și inevitabila tară a reprezentării schematice o constituie falsificarea tipului uman însuși, deformația fizionomiei psihice împinsă pe linia unei simplificări mecanice a vieții sufletești, precum și estomparea mobilelor morale care fac din omul epocii socialiste tipul eroic, complex, al contemporaneității.

Lupta împotriva schematismului și a idilizării factice în literatură exprimă — în fond — efortul pentru sezisarea amplă și reprezentarea multilaterală a realității în plină transformare revoluționară. Atenuarea contradicțiilor sociale, diminuarea proporțiilor vieții contemporane ca și conturarea schematică a eroilor epocii noastre, sfîrșesc într-o imagine falsă și deformată a realității.

De aceea, pentru artistul realist-socialist, problema selecției aspectelor esențiale ale vieții se împletește cu aceea a tratării artistice a datelor reale, a descoperirii de noi modalități de expresie — fără a sacrifica bogăția aspectelor, imensitatea și măreția epocii contemporane.

Mircea Mancaș

1) P. Daix — „La nouvelle critique". Avril, 1957, pag. 69.
2) L. Raicu — „Romanul actual și simțul realului" („Viața romînească" nr. 6/957.
3) „Facino Cane", începutul.
4) Ibidem.
5) Prefață la „Comedia umană", Balzac, „Opere", ESPLA, I, pag. 20.
6) Lenin, „Opere" vol. 10, pg. 38-39, ESPLP.

cazul doctorului slăvescu

Doctorul Nicolai Slăvescu se întoarse acasă mai devreme ca de obicei, cu toate că făcuse drumul mergînd încet, ca şi cum ar fi dus în spate o mare povară. Era un om zvelt, mai mult scund. Trupul lui bine proporţionat se ţinea drept. Şi acum mersese la fel, numai că în fiecare moment făcuse o sforţare. Privise fix înainte. S-ar fi putut spune că ştie bine încotro se îndreaptă şi de ce anume. Şi cu toate acestea mersese în nicăieri. Se temea de orice ţintă; ar fi vrut totuşi să iasă din el, să-şi destăinuiască gîndul care-l frămînta, mustrările şi tragicul lor, şi totuşi, i se părea mult mai uşor să se izoleze, să se ascundă, să nu vadă pe nimeni. Mai ales pe Ioana care avea atîta încredere în el.

A nimerit acasă din obişnuinţă. L-au dus paşii. Şi după aceea, toate mişcările i-au fost automate, ca într-o stare de somnambulism. Aveau în ele ceva sacadat, grăbit şi lent în acelaşi timp, cum sînt mişcările roboţilor mecanici care par a se gîndi prelung, tocmai fiindcă nu gîndesc de loc.

Scosese cheia din buzunar cu un fel de bucurie şi speranţă, ca şi cum ar fi fost cheia de la o uşă care da într-o lume unde avea să intre eliberat, descărcat de gîndul şi de frămîntarea care-l apăsau zdrobitor.

Nu găsise pe nimeni acasă. Ioana era ieşită în oraş. Casa, odăile, i se părură deodată goale, pustii, ca într-o locuinţă în care atunci ar fi fost să se mute pentru întîia oară. Simţi laolaltă, fulgerător, un sentiment de uşurare şi de deznădejde. De uşurare, fiindcă se gîndise ce greu îi era să-i spună Ioanei ce s-a întîmplat. Amînarea acestei spovedanii i se păruse o fericire neaşteptată. De deznădejde, fiindcă astfel, mai avea să ducă, el singur, povara cînd simţea nevoia să se spovedească. Poate chiar să strige: Sînt vinovat, sînt un criminal! Sau, cu aceeaşi bună credinţă: Am făcut ce mi-a dictat conştiinţa!

Dar conştiinţa este totdeauna un judecător fără greş?!

În tăcerea din apartament nu se auzise decît picuratul robinetului de la lavabou: pic, pic... ca un ceas. Strînse bine robinetul: ceasul se opri!

De abia intrase înăuntru şi avea impresia că se desparte de tot cadrul acela familiar, al tihnei lui. Conştiinţă împăcată, munca lui de chirurg fără surprize neplăcute, bolnavii pe care-i vedea apoi plecînd sănătoşi din spital. Tihna aceasta, pasivă oarecum, îi apăruse ca suprema fericire, cu toată monotonia acelei stări fără nimic nou.

Şi deodată! Din senin!

Îşi scosese surtucul, îl pusese ca totdeauna pe speteaza scaunului de lîngă perete nu departe de pat, îşi scosese cravata, cu grija obişnuită, îşi desfăcuse gulerul cămăşii, cu satisfacţia unuia care ar fi visat că trebuie să fie spînzurat şi s-a trezit brusc din acest vis urît.

Poate că şi simţea nevoia de mai mult aer.

Dar oare toate mişcările acestea le făcuse el?

Sta acum întins în pat, cu faţa în sus. Nu uitase să pună şi un ziar pe care să-şi aşeze picioarele ca să nu murdărească tapiţeria.

Manechinul din el ştia să facă totul foarte bine.

Privea în tavan urmărind zugrăveala. Observă o crăpătură subţire care pornea din locul unde era atîrnat policandrul de alamă cu cinci braţe. Era sinuoasă, armonics sinuoasă, ca traseul unui fluviu pe-o hartă. Avea şi un afluent care mergea spre colţul de la stradă. Pe perete, sus, era o mică pată: pusese odată undiţa, nestrînsă, în picioare, şi capătul ei era, se vede, murdar. Îşi aduse aminte că Ioana îl şi certase atunci.

Neculai se lăsa în voie, furat de nimicuri. Intrase ca un Guliver într-un univers de miniaturi. Dar intrase inconştient, şi de-aceea nu se bucura.

Asta trebuie să fi durat o clipă. Sau, dacă a durat mai mult, tot acel timp a apărut ca o clipă, ca atunci cînd dormi.

În starea aceasta de uitare şi de distracţie laolaltă, lunecase încetul cu încetul, fără să ştie cînd a intrat deplin în ea, ca atunci cînd aţipeşti şi nu-ţi dai seama, oricît de atent ai fi, cînd ai trecut în neantul fără amintiri al somnului.

Dar din ea ieşi brusc, de parcă l-ar fi deşteptat o explozie formidabilă.

Şi iarăşi se văzu faţă în faţă cu întîmplarea nemaipomenită, cu tragedia lui, cu frămîntarea lui.

În prima clipă de revenire se simţi inundat de spaimă ca de-o sudoare rece care-l dizolva.

Izbuti apoi să se stăpînească. Încercă să pună, sistematic, ordine în gîndire. Vroi să vadă acum, clar, cu luciditate, care este adevărul, şi care-i este vina, dacă e vreuna. Îşi concentră mintea şi îşi orîndui amintirile fixînd în detaliu toate amănuntele. De ce-i vor fi rămas în minte atît de întipărite, chiar cele dinainte de întîmplarea aceea nenorocită? Avu impresia că un destin imuabil decisese de la început tot ce a urmat. Dar asta era prea pueril. Ţine bine minte totul fiindcă omul i-a fost simpatic. Sau poate fiindcă toţi cei care sufăr, pe care-i îngrijeşte, sînt mereu prezenţi în gîndurile lui.

Era, acum cîte zile? Era miercuri, ziua în care avea şi cursuri. Exact. Sigur, miercuri. Cînd a deschis uşa cabinetului său medical spre sala de aşteptare, acolo era numai EL şi o femeie mult mai scundă decît dînsul, uscată, cu figura crispată de gînduri concentrate şi de-un necaz obsedant. Era soţia lui.

Şi... Şi mai era cineva: un bătrîn spinatic şi neobişnuit de galben la faţă. Martorul! Unicul martor. Dar acesta a rămas în sala de aşteptare. N-a putut să audă nimic. Totuşi e singurul om care ştie că EL, cu patru zile înainte de operaţie, a fost la mine, la consult.

Doctorul Slăvescu avu, aici, o crispare a feţei, care putea fi luată drept un zîmbet silnic şi îşi spuse:

— Ce prostie! Nu poate fi vorba de martor sau nemartor.

Nimeni nu mă acuză. Nimeni nu mă poate acuza. Nu e nimic în contra celei mai severe orînduiri legale; nici o vină pe care să o poată formula alţii. Procesul nu e la vreun tribunal, ci în mine, cu mine însumi. Şi nici nu e măcar un proces propriu-zis. Nu e nimic! Ce stupid!

Şi îşi reluă firul amintirilor, reconstituind totuşi cu grijă de parcă el însuşi, acum jude de instrucţie sau procuror, ar face o reconstituire a crimei

Pacientul era înalt şi osos. Vădit slăbit. În ţinuta lui era totuşi ceva nepotrivit, anormal, nefiresc: stomacul prelungea parcă coşul pieptului înainte, ca şi cum s-ar fi urcat în sus, — şi era prea proeminent faţă de starea de slăbiciune a restului trupului. Prima impresie! Şi cea care a spus totul ochiului său de medic încercat şi cu un dar sigur al diagnosticului.

I-a alcătuit fişa. El întreba degajat, celălalt răspundea ferm, ca la o judecată la care nu se ştia vinovat cu nimic; şi totuşi repetînd fragmentar, întrebarea:

— Cum mă cheamă? Manaz!

— Pronumele? Grigore.

— Ani? 42...

— Căsătorit.

— Copii?... patru.

— De cînd? Mai rău, de vreo zece zile.

Întrebările s-au succedat, amănunţite, ca şi cum el ar fi vroit să-l prindă cu vreo minciună.

L-a pus apoi să se dezbrace pînă la mijloc. Omul şi-a pus lucrurile grămadă, aşezate tacticos. Se vede că aşa le strîngea seara, la cazarmă, cînd făcuse serviciul militar şi îi rămăseseră gesturile, automatizate. Şi-a tras, zbătîndu-se, cu braţele pe sus, cămaşa. O cămaşă albastră. Omul era curat.

Doctorul Slăvescu îşi aduce bine aminte tot consultul. Are şi acum parcă în vîrful degetelor senzaţia atingerii pielei, a cărnii tari, a muşchilor. Omul era atunci cald, viu. Căldura asta, egală cu a lui, îi dădea totdeauna o senzaţie de semen, de egal, de frate cu cel pe care-l consulta.

A trebuit să-i facă tubaj, o radiografie... Apăsa cu sigur, ceea ce bănuise de la început: o stenoză a duodenului.

În clipa în care amintirile doctorului ajunseseră aici, Ioana intrase în casă. Intrase aşa cum intră cineva într-o casă în care ştia bine că nu e nimeni: cu gesturile complet degajate, cu un aer de totală libertate. Totdeauna, mişcările, gesturile, gîndurile omului în intimitate, cînd se ştie singur, sînt altfel. Nu mai ascund nimic, nu mai au nici o pază. Oricît de îmbrăcat, omul parcă ar fi gol.

Cu acest sentiment firesc de inconştient, Ioana intră în vestibul, apoi în hol. Cînd se îndreaptă spre bucătărie, prin nu ştiu ce simţ necunoscut, avu deodată impresia unei prezenţe. Simţi că este cineva în casă. Se sfii. Nu putea să fie decît un hoţ! Un sentiment de teamă o strînse în spate. Dar de abia atunci zări pe masa din sufragerie pălăria lui Nicu aruncată la întîmplare, cu calota în jos, de parcă o mînă nevăzută ar fi întins-o să cerşească ceva. Frica se transformă într-o îngrijorare nestăpînită, febrilă, imperioasă. Strigă:

— Nicule, Nicule... tu? unde eşti?

Glasul lui îi răspunse din dormitor, stins, surprins, nesigur. Doctorul avusese o clipă impresia că glasul care-l strigase nu era real, aievea, ci doar o închipuire a minţii lui, chemată de nevoia de a se spovedi. Petrecerea de unul singur a amintirilor, nu-l liniştea, i se părea inutilă. El avea absolută nevoie de o altă fiinţă care să-l audă, adică de o spovedanie şi de o părere, de o judecată străină, oricare i-ar fi fost verdictul.

Tocmai se gîndise la această inutilitate, cînd se auzi strigat.

Sări din pat. Ioana urcă alergînd scările la dormitor, strigînd:

— Ce e, Nicule, ce s-a întîmplat?

Prezenţa lui acasă la ceasul acela era cu totul neobişnuită. Nu avea nici o explicaţie liniştitoare.

Doctorul răspunse vag, tot stins:

— Nu e nimic, Ioana. O să-ţi spun.

Răspunsul era contradictoriu. Vroia să fie calm şi tocmai prin ceea ce vroia evident să ascundă, părea şi mai alarmant.

Ioana, care rămăsese cu un pachet în mînă, îl aruncă pe scări. Era aşa de inutil! Pachetul se rostogoli singur, foşnind.

Cînd îi văzu faţa, Ioana rămase uluită. Nicu părea ca un om care n-a dormit de o săptămînă. Gura era crispată ca într-un zîmbet silit, ca de-o cumplită durere lăuntrică. Era căscată, cu buzele întinse ca nişte coarde care tremurau.

Ioana îl cuprinse şi-l îmbrăţişă. Începu să-i pipăie tot trupul, căutîndu-i parcă locul rănii.

— Nu. Adevărat. Nu am nimic, Ioana. Nu sînt bolnav. E altceva. Căută s-o liniştească.

— Dar ce e? Ce e?!! repeta ea.

— Am să-ţi spun. De asta am şi venit. Trebuie să-ţi spun. Am nevoie să-ţi spun.

Îşi mai trase gulerul descheiat, ca şi cum totuşi l-ar fi asfixiat.

— Stai! Stai!... îi spunea el.

Şi o invită, cu braţele deschise, ca şi cum ar fi invitat o străină, pe fotoliul din colţ. O aşeză, apăsînd cu amîndouă mîinile pe umerii ei. Ea-şi desfăcu, maşinal, nasturii la bluză, îşi scoase mănuşile...

El se aşeză pe marginea patului, cu picioarele bălăbănind. Erau tineri amîndoi. El începuse să opereze de abia de un an, dar era un chirurg cu totul excepţional. Băiat vesel, deştept, glumeţ, viu, ştiuse să-şi cîştige laolaltă şi stimă şi simpatie. Dar acum, amîndoi păreau îmbătrîniţi, la o răscruce unde viaţa le pusese mîna în piept şi-i întreba cercetătoare.

— Ioana, începu el, am să-ţi spun tot. Ia seama: e foarte important. Ai să-mi mărturiseşti apoi ce crezi tu. Trebuie să-mi spui; am încredere în tine. Eu nu mai ştiu, nu mai ştiu nimic... nimic...

— Linişteşte-te, Nicule, linişteşte-te. Hai, stai culcat şi spune. Uite, aşa...

Şi-l culcă cu grijă, ca pe-un copil.

Nicu privea iarăşi în plafon, ca mai înainte: fluviul, afluentul, pata făcută de undiţă. Îi erau familiare.

Începu să-şi istorisească din nou amintirile, dar de data asta cu şi mai multe amănunte. Parcă nu vroia să-i ascundă absolut nimic Ioanei, pentru ca judecata, sentinţa ei, să fie întru totul în cunoştinţă de cauză.

Istorisea cu ochii în tavan, scufundat în el. Din cînd în cînd întorcea brusc capul spre Ioana, şi întreba stereotip, nervos:

— Mă asculţi, nu?

Dar nu aştepta răspunsul ei, şi începea din nou, lent, cu o voce nesigură, de parcă amintirea ar fi vroit să-l trădeze mereu.

Cînd ajunse acolo unde rămăsese cu amintirile în singurătate, înainte de a veni ea, adică la diagnostic, urmă silabisind parcă vorbele, după ce îi atrase atenţia:

— Aici ascultă-mă bine!

I-am spus ce are în termeni medicali, pe urmă i-am explicat ca unui profan, să înţeleagă. Şi după aceea, în concluzie: De asta nu scapi cu doctorii sau cu cine ştie ce prafuri miraculoase. De asta nu poţi scăpa decît prin operaţie. Trebuie să te operezi!

Se făcu atunci o mare tăcere, — continuă Nicu. Tăcu şi el, pacientul, şi ea, amîndoi cutremuraţi de aceiaşi gînd, de aceeaşi teamă. A fost ca şi cum cineva le-ar fi suflat în acelaşi timp, ceva grav, nespus de grav, la ureche, şi pe care eu nu-l auzisem.

Poate că amîndoi se gîndiseră în aceeaşi clipă la cei patru copii pe care-i aveau. Numai gîndul la viaţa lui nu putea da atîta gravitate feţei lor.

Eu, totuşi, sigur că altfel omul acela nu se poate face bine, şi încă pironit cu ochii pe stomacul lui proeminent ca o prelungire oblică a pieptului, am adăugat încă o dată:

— Trebuie să te operezi.

El şovăi. Îşi trecu mîna încet pe fruntea dintr-odată îmbrobonată de sudoare, apoi încercă să vorbească:

— Domnu' doctor, mie mi-i teamă de operaţie. Mă tem să nu mor. Asta e. Să încercăm, cumva, fără.

— Eşti atentă?... întrebă Nicu pe Ioana.. Aici fii atentă.

I-am spus: nu ai de ce te teme. Eşti tînăr, voinic, ai inima sănătoasă. Am operat şi oameni de 70 de ani, în cazuri mai grele ca ale dumitale, operaţii la inimă, la esofag, şi nu s-a întîmplat nimic. N-ai de ce te teme. Peste o lună ai să uiţi că ai fost bolnav.

Urmă între ei, între client şi nevastă-sa, iarăşi o tăcere lungă, după care tot el vorbi, hotărît:

— Domnu' doctor, eu tot nu mă operez. Mă tem...

Mi-au mulţumit şi au plecat.

În ziua aceea, — ştii, miercuri, — am mai consultat încă pe vreo cinci clienţi. Fără importanţă, fără probleme. Cînd am fost apoi singur în cabinet, nu ştiu de ce, am revăzut iarăşi în faţa biroului pe cei doi, pe EL şi nevastă-sa, ezitînd. Mi-am reproşat de ce nu am fost mai insistent, mai convingător. Ştiam doar că altfel, leac nu are. Dar nu mai puteam face nimic.

Vineri însă au revenit. M-am bucurat revăzîndu-i. Aveam impresia că ei mi-au reparat o greşeală a mea. Nu vreau însă, Ioana, să pledez aici fals. Insistasem să se opereze. Îi dădusem argumentul cu cei 70 de ani. Auzi?!

De data asta stînd cuminţi pe-aceleaşi scaune din faţa biroului, a vorbit ea întîi:

— Am venit pentru operaţie. Ne-am hotărît. Zilele astea i-a fost din ce în ce mai rău.

Atunci observai că lîngă uşă, femeia lăsase intrînd, o legătură de lenjuri de-ale lui şi că deci veniseră gata pregătiţi pentru operaţie.

Aici doctorul îşi întrerupse istorisirea, mai îndelung.

— Şi pe urmă, Nicule?... întrebă Ioana.

El îi făcu semn cu mîna să aibă răbdare, să aştepte. Rămase perfect nemişcat, doar creţurile frunţii între sprîncene se adînceau şi se relaxau ca într-un spasm.

Doctorul îşi petrecea cu gîndul toate fazele operaţiei, toate pînă în cele mai mici amănunte.

Cînd îşi termină această revizuire mintală, reîncepu:

— Azi dimineaţă l-am operat. M-a asistat Mincu, ca întotdeauna. L-am operat de minune.

Aici doctorul sări în sus de pe pat.

Era acum în picioare şi se uita fix în ochii Ioanei.

— Operaţia a decurs minunat, Ioana. Nici o greşeală, nici cea mai mică greşeală. Auzi?!

— Sînt sigură, Nicule, de asta te frămînţi? Asta e?

Şi dădu să se scoale şi ea de pe fotoliu, tocmai cînd el se apropiase.

Nicu îi puse o mînă pe umăr şi o sili să se aşeze iar:

— Stai, stai. Nu asta mă chinuieşte. Nu. E altceva. Operaţia a reuşit. L-am văzut mai tîrziu în salon, după ce se deşteptase din narcoză. Pulsul, respiraţia, inima, perfecte. Dispoziţia lui—minunată. Zîmbea trist, dar zîmbea. Cînd i-am luat pulsul, a dat să-mi ia mîna să mi-o sărute. Auzi, Ioana? Să mi-o sărute.

Pentru ca, acum o oră, să moară subit de-o embolie. Asta-i tot, Ioana.

Dar eu sînt cel care l-am îndemnat să se opereze, am adus argumente, am căutat să-l conving şi l-am convins. Şi omul a murit, nu din operaţie, dar totuşi dintr-o cauză pe care n-ar fi încercat-o dacă nu s-ar fi operat. Mă-nţelegi?! El n-a vrut să se opereze. Asta a fost prima lui reacţie. Aici e problema, Ioana!

Indirect, pe departe, oricum ai judeca şi orice ai spune, am responsabilitatea vieţii lui. Uite, mă apasă, aici, pe piept, în creier!... Aici, aici...

— Linişteşte-te, Nicule, linişteşte-te. E numai o închipuire a ta.

— Şi au rămas patru copii orfani şi mama aceea, a lor, puţintică la trup, firavă, care nu poate munci.

— Nu te mai gîndi la asta, Nicule.

— Niciodată n-am să mai îndemn pe cineva să se opereze! Niciodată! Auzi?

— Nu ai dreptate. Abia atunci ai suferi cu vinovăţie. Aveai datoria să-l îndemni! Altfel nu ţi-ai fi îndeplinit misiunea. Ai fi lăsat totul, viaţa aceea, în voia fatalităţii. Mai rău: în voia siguranţei că va pieri. Ştii doar, — tu ai spus-o singur, că nu avea altfel nici o şansă să scape. Embolia e o întîmplare, un risc prea mic faţă de siguranţa unei morţi chinuite, sigure. Chiar el, dacă s-ar fi gîndit şi la asta, tot şi-ar fi luat asupra lui riscul. Orice om care se operează îşi ia în conştiinţa lui, asupra sa, un procent de risc.

— Da, da... dar eu l-am făcut să creadă că nu are nici unul.

— Ei, şi! Şi dacă nu s-ar fi operat? Cît şi cum ar mai fi trăit şi ce moarte ar fi avut?

— Nu ştiu. Dar conştiinţa mea ar fi fost liberă, neîncărcată.

— Ba tocmai atunci ar fi trebuit să se chinuie, cu drept cuvînt. Ai fi fost un retrograd!... Hai, Nicule, înţelege. Sînt sigură că şi tu eşti de părerea mea, dar te-a prins obsesia şi nu-ţi dă drumul. Eşti ca un om bolnav de o idee fixă, unică. Odihneşte-te, trebuie să te odihneşti puţin. Pe urmă îi vedea totul şi judeca cu alţi ochi, cu altă minte, clară. Hai, Nicule...

El rămase în picioare, nemişcat. Cu gîndul şi privirea împietrite, în gol. Poate că atunci începuse să-şi facă loc îndoiala.

Ioana îi aduse două pastile de luminal. El le luă supus. Era complet golit de voinţă, de orice posibilitate de reacţie. Ioana-i făcu patul, îl culcă, trase jaluzelele şi se puse pe fotoliu, ca să vegheze ca la căpătîiul unui bolnav. Doar era soră infirmieră. Aşa o cunoscuse el înainte de a se căsători cu ea.

Poate cu obiectivitatea, poate cu inteligenţa ei, o ajutase să vadă lucrurile mai bine.

A doua zi doctorul Neculai Slăvescu avu trei operaţii grele. Munca aceasta desăvîrşise limpezimea minţii lui.

Dar de-atunci nu mai este un om vesel.

Şi totuşi, în cazurile în care nu era scăpare pentru un bolnav, îl sfătuia să se opereze, ba chiar cu înverşunare, ca atunci cînd faci o ultimă încercare pentru a salva un om.

Demostene Botez

Desen de BENEDICT GANESCU

C. BACIU „Copil în scrînciob"

sarea · ţiţeiul · gazul metan

Am fost la Roman cu aproape doi ani în urmă şi-am văzut cu ochii mei ce se construieşte acolo. Evoluţia lucrărilor, şi mai ales perspectivele extraordinare pe care le deschide economiei naţionale acest colos al industriei socialiste, s-au sedimentat atunci în mine, la rece, acumulîndu-se lent, ca nişte informaţii oarecare, înecate fiind de larma nervoasă şi haosul aparent al vieţii de şantier. Nu ştiu de ce: personal mi-e mai greu să mă entuziasmez în faţa a ceea ce va fi. Mă răscoleşte în primul rînd măreţia a ceea ce este. Sînt un fel de Toma Necredinciosul modern. Şi asta e şi bine şi rău. Tocmai de aceea vin cu mărturisirile mele.

Începînd de azi, cînd complexul siderurgic de la Roman a devenit o răscolitoare realitate palpabilă, toate informaţiile, dimensiunile, interviurile, cifrele, visele care s-au vărsat atunci în mine, fixîndu-se moarte, trăiesc în făptura mea o senzaţională reviviscenţă. O simplă veste adusă de un ziar e în stare să producă o fierbere a sîngelui, sensibilizîndu-mă mult, declanşînd în mine un neaşteptat incendiu lăuntric.

Aşadar, abia acum îmi apare în adevăratul său chip marea construcţie. Abia acum sînt în măsură să percep valoarea emoţională a lucrurilor văzute şi aflate la Roman.

Marele laminor de ţevi e o uzină imensă, complet automatizată, utilată după cele mai noi precepte ale industriei siderurgice contemporane. Are o capacitate de fabricaţie uriaşă, fiind de altfel cel mai mare şi mai complex laminor de ţevi din sud-estul Europei. Pentru a vă da seama de proporţiile gigantice ale construcţiei, aflaţi că numai hala principală se întinde pe un teren de aproximativ 6 hectare şi cuprinde în construcţia scheletului ei metalic, zece mii de tone de fier forjat la Reşiţa şi Bocşa Romînă. Este cea mai mare hală industrială care s-a înălţat vreodată pe pămîntul patriei noastre.

În aceste clipe cînd vă vorbesc, de bună seamă că tehnicienii de la Roman, instalaţi în faţa panourilor electrice de comandă automată, supraveghează rodajul la cald al impresionantelor cuptoare rotative, planarea imenselor poduri rulante, jocul metalului incandescent înainte de a deveni ceea ce se numeşte ţeavă. conductă.

În general pe piaţa internaţională există o sezisabilă criză de conducte de diametru mare. Laminorul din Roman vine să răspundă pe lîngă trebuinţele noastre interne şi acestei necesităţi. El va produce în deosebi conducte cu diametrul între 150 şi 400 milimetri, necesare pentru petrol, apă şi gaze naturale. Producţia anuală de laminate va fi de aproximativ 300.000 de tone. Asta înseamnă că, cu ajutorul producţiei pe patru ani a noului laminor, s-ar putea construi o conductă care să cuprindă globul pămîntesc pe la ecuator ca o imensă centură metalică.

Iată, deci, că în condiţiile unor atari înfăptuiri, lauda patriei nu înseamnă numai lauda marilor bogăţii ale ţării, extazul în faţa frumuseţilor fără de seamăn — o poezie a munţilor şi a rîurilor, a pădurilor şi a cîmpurilor nemărginite. Înseamnă mai ales lauda omului modern, a omului nou, care, înnobilat de era socialismului, înfrumuseţează cu mîinile sale pămîntul. Combinatul siderurgic de la Roman este o demonstraţie strălucită a fecundităţii acestor zile. Prin el, în zilele care vin, alta va fi soarta ţiţeiului, a sării, a gazului metan.

Călătoriţi desigur cu trenul. Aproape că nu există tren de marfă care să nu aibă în formaţiunea sa şi binecunoscutele vagoane-cisternă, cu care ducem petrol şi uleiuri dintr-o parte într-alta a ţării. Se pare că într-un viitor destul de apropiat acest obişnuit peisaj al transporturilor noastre feroviare se va schimba structural. Petrolul trebuie să circule prin conducte, ca sîngele omenesc prin artere. Şi tot aşa va trebui să călătorească şi gazul metan, această imensă comoară a patriei noastre. În numai cîţiva ani laminorul din Roman va putea construi ramificaţia metalică a uriaşului sistem vascular ce va alimenta cu petrol, apă şi gaz metan cele mai îndepărtate aşezări ale ţării. Aceasta va permite o nouă şi profundă regenerare a întregului pămînt romînesc. Va fi posibil astfel, dezvoltarea celei mai tinere industrii — industria chimică, singură în măsură să inaugureze epoca marilor valorificări a bogăţiilor noastre naturale.

Sarea, ţiţeiul şi gazul metan, — iată numai trei dintre proverbialele bogăţii ale subsolului nostru, care trebuie să revoluţioneze viitorul. Cu ajutorul conductelor fabricate la Roman, vom putea dirija aceste bogăţii către marile fortăreţe industriale prelucrătoare, dintre care multe sînt gata, iar altele sînt în curs de construcţie.

V-aţi închipuit vreodată că sarea pămîntului va fi dirijată prin conducte la distanţe de zeci de kilometri? Bineînţeles că nu! Şi totuşi, de aci încolo inepuizabilele noastre zăcăminte de sare nu se vor mai exploata cu ciocanul şi dinamita. Pe spinările munţilor se vor înălţa sonde speciale, cu ajutorul cărora se vor injecta în saline imense coloane de apă. Dizolvată, sarea va călători de aici prin conducte sub formă de slatină, ca, ajungînd la fabricile din vale să se transforme în sodă caustică, în sticlă, ori în clor pe baza căruia se realizează un număr enorm de produse. Şi pentru a fi împăcaţi cu gîndul că este cît se poate de rentabil să dezvoltăm nemăsurat extracţia intensivă şi raţională a sării prin metoda „umedă", vă amintim doar acest lucru, poate de mult cunoscut: rezervele noastre salifere sînt fantastic de mari. Singură Romînia ar putea acoperi producţia mondială de sodă pînă în anul 21.956 al erei noastre!

Am fost recent la Govora, unde se înalţă o fabrică modernă de sodă. Noul centru industrial este aşezat aproape de Olt, la poalele Munţilor Lotrului şi Căpăţinei, în vecinătatea lentilelor salifere de la Ocnele-Mari. Am văzut şi silueta noilor sonde pe dealuri. Oamenii mi-au explicat că nu peste mult Oltul va fi silit să se prăbuşească cu o putere de 3.000 metri cubi de apă pe oră în gurile noilor saline. În decursul viitoarelor veacuri acest mare şi legendar rîu al Romîniei va trebui să topească cu propriile sale puteri munţi întregi de sare. A sosit vremea cînd, sub privirile uimite ale contemporanilor, Oltul nostru devine un mare şi demn lucrător industrial. Intrăm în era petrolului alb.

Prin conductele construite la Roman va curge de acum încolo şi ţiţeiul Văii Prahovei, ţiţeiul Olteniei şi al Moldovei, ori poate al altor regiuni petrolifere necunoscute încă. Acest lucru va înlesni înflorirea celei mai noi şi mai pasionante ramuri ale industriei chimice: petro-chimia, adică prelucrarea chimică a produselor petrolifere.

Şi pînă acum s-a prelucrat petrolul la noi, veţi spune poate surprinşi. Adevărat. Dintr-un kilogram de petrol extragem benzină, vaselină, uleiuri în valoare de patru lei. Dar iată că din aceeaşi cantitate putem fabrica mase plastice în valoare de zece lei, ori fibre sintetice în valoare de 25 de lei.

Prin conductele construite la Roman va curge un gaz care în momentul de faţă se risipeşte în văzduh în cantităţi incomensurabile. E vorba de gazul de sondă. Din el se poate face spirt, iar din spirt cauciuc. Iată o adevărată vrăjitorie chimică. Dar să continuăm. Din gazul de sondă obţinem stiren, apoi polistiren. Polistirenul este o masă plastică ce va fi folosită în industria electrotehnică, optică şi mecanică fină. Din gazul de sondă obţinem etilena, apoi polietilena. Este o masă plastică din care se confecţionează borcane, platouri, pahare, sticle, ele prezentînd avantajul de a fi perfect incasabile. Din gazul de sondă vom produce fibre de catron, perlon, sylon prin care vom înlocui lîna cu succes.

În sfîrşit, prin conductele construite la Roman va curge gazul metan. Cine umblă prin ţară a putut vedea cum se alcătuiesc primele magistrale de gaz metan care vor străbate mari porţiuni din teritoriul Republicii noastre. Ziarele din ultimele zile ne aduc vestea că e gata şi a intrat sub presiune magistrala de vest, între Bazna—Vinţu de Jos — Simeria. Uriaşele artere metalice nu vor avea numai rostul de a distribui acest preţios şi, în fond, prea costisitor combustibil. Nu! Ele vor avea rostul în primul rînd să aprovizioneze marile centre industriale, care îl vor supune unor complicate procese chimice pentru a obţine — de pildă — orlon. Ce este orlonul? Este lîna artificială a viitorului. Din ea ne vom confecţiona paltoane călduroase de iarnă, costume elegante ori salopete de lucru mult mai durabile decît acelea ţesute din fibra mioarelor pe care le păstorim în Carpaţi de peste 2000 de ani.

Dar din gaz metan se mai pot obţine un număr nesfîrşit de alte produse cu utilizări universale. Aşa este policlorura de vinil, amoniacul, acidul acetic, plexiglassul şi altele. Din policlorura de vinil, de pildă — masă plastică pe care o cunoaştem sub denumirea de vinilin, — putem confecţiona serviete, valize, poşete şi fulgarine; feţe de masă şi perdele; prelate, umbrele şi corturi, şi — oricît ar părea de necrezut, — burlane, felurite ţevi, pardoseli, articole sanitare, sportive şi atîtea altele. Dar lista minunilor pe care geniul omenesc le va înfăptui în anii ce vin, rămîne încă multă vreme deschisă.

Pop Simion

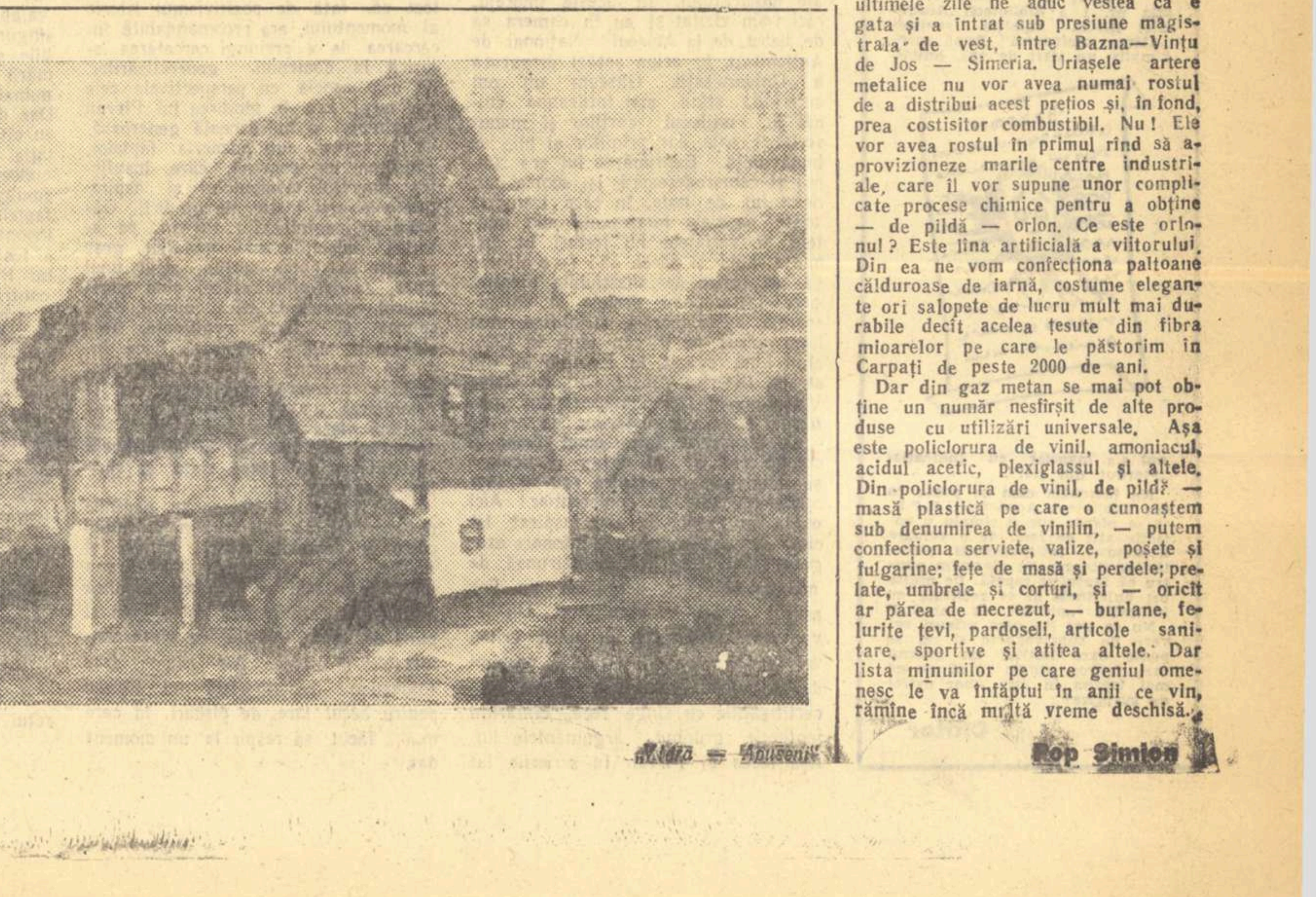

VIRGIL PORA Mida — Apuseni

NOTE

Nu e just

În ultimul număr al revistei „Contemporanul", Dan Deșliu publică trei poezii. În primele două poezii, autorul ne informează că dînsul e simplu și că intenționează să cînte din frișcă. Cea de-a treia poezie, „Gazel", poate fi înțeleasă, prin lipsa oricăror delimitări, drept o ținere adusă criticii literare în ansamblul său. Criticii, se arată în text, un fel de negustori de frumusețe, tac mereu, cu lacăt la gură și zăvor pe inimi. Ei nu înțeleg sensul artei, nu înțeleg avîntul poeziei și sînt elemente eterogene în viața nouă, socialistă.

Ca bilanț al unor eforturi de zece ani pentru o literatură nouă, „Gazelul" este inexact și nedrept, iar publicarea lui în „Luna culturii", nepotrivită. S-ar putea replica însă că poezia vizează doar critica estetizantă, formalistă; nu relese de nicăieri o asemenea delimitare. Acuza tăcerii adusă criticii literare e nejustă dat fiind că activitatea ei este deosebit de vie. Chiar dacă ar exista unele omisiuni, regretabile, firește, literatura nouă, originală este comentată cu pasiune, încurajată cu dragoste și popularizată abundent. Asemenea atitudine contribuie la alimentarea unei false opoziții scriitori-critici și nu la întărirea frontului comun al scriitorilor care luptă cu patriotism pentru construirea socialismului.

G. E.

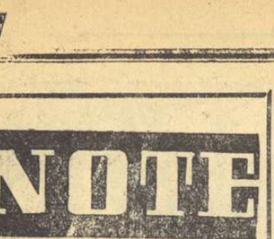

Opincile la romîni

Volumul „Opincile la romîni", recent tipărit de Editura Academiei R.P.R. în condiții grafice excelente, ridică încă de la primele rînduri cîteva întrebări destul de serioase. Nu punem la îndoială utilitatea studiului, dar ne dezamăgesc interpretările forțate, vulgarizatoare și uneori de-a dreptul ridicole.

O introducere abundînd în platitudini pretențioase previne cititorii consternați că „studiul de față încearcă să aducă o contribuție la cunoașterea dezvoltării de-a lungul veacurilor a opincilor pe teritoriul țării noastre", înfirmîndu-i — pentru a-i liniști — că „rezultatul cercetării... a fost satisfăcător".

Problema spinoasă a opincilor a căror „origini la noi n-a fost niciodată pusă în mod științific" e studiată sub toate unghiurile. Debutul se face în adevăr cu profund caracter generalizator și netă valoare gnoseologică. „În năzuința lui de a-și apăra picioarele de asprimea solului și intemperiilor, omul a recurs la cele mai felurite forme de încălțăminte". După aceea se stabilește „semnificația socială" a opincilor. Se precizează astfel că opuindu-se tendințelor vădit cosmopolite ale claselor conducătoare „pătura țărănească, în condiții sociale grele, continua să poarte un element de costum de veche tradiție, care era totodată semnul înapoierii în care era ținută". Trecîndu-se cu evidentă grabă asupra aspectului folcloric al opincilor (aceasta e una din slăbiciunile studiului!) autorul (Florea Bobu Florescu) zăbovește asupra rolului opincilor în cercetarea genezei și istoriculul poporului român, cu care ocazie se impută cercetătorilor, stării că „opincile purtate de poporul romîn, care sînt de mai multe categorii, n-au fost luate în considerare decît în treacăt. S-a pierdut astfel din vedere că poporul romîn este purtătorul unei vechi culturi ale cărei rădăcini (!) depășesc perioada de cucerire a Daciei".

Cei ce doresc să afle cum se întocmesc opincile pot afla adresîndu-se volumului în discuție, pag. 108—148.

Pentru bibliofili — facem mențiunea că volumul are 170 de pagini + ereată, e cartonat, cu supra-coperță și a apărut pe cea mai ireproșabilă hîrtie velină într-un tiraj de 2.100 exemplare.

Z. O.

Surpriză

Povestea e cît se poate de simplă: în ziua de 27 noiembrie a.c. un cititor a cerut spre consultare în sala nr. 1 a Bibliotecii Academiei R.P.R. colecția revistei „Alăuta românească". După aproximativ un sfert de oră, buletinul s-a înapoiat cu indicația „Pierdut din 1951".

Ne întrebăm cum se poate ca din Biblioteca Academiei R.P.R. să se piardă pur și simplu o colecție atît de rară, de o valoare neprețuită, indispensabilă cercetătorilor literare. Ne alarmăm pentru că faptul se repetă. De multe ori buletinele ni se restituie cu indicația „pierdut în anul..."

Nu se pot lua oare măsuri severe de supraveghere și nu se poate oare institui un control mai riguros, pentru ca să nu ne mai trezim în fața unor astfel de surprize?

Cititor

CEZAR PETRESCU

65 de ani de la naștere

(Urmare din pag. 1)

aveau să se dezvolte ample discuții. „Oraș patriarhal" dezvolta ideea ratării provinciale; „La Paradis General" zugrăvea prăbușirea și dislocarea personalității prin frivolitatea vieții; romanul capitalei tentaculare „Calea Victoriei" făcea un tablou crud al vieții politice; „Apostol" vorbea de destinul învățătorului zvîrlit în satele cufundate în mizerie și întuneric. Din asemenea romane se desprindea treptat conturul societății contemporane. Acumularea datelor a putut la un moment dat să facă posibilă nașterea unei concepții generale despre propria operă. Prozatorul construia mari planuri de viitor. Societatea trebuia investigată sub toate aspectele ei, pentru a prinde fenomenul în adîncime, — deci în esență, — trebuia întreprinsă explorarea sufletului omenesc, găsit sensul și țelul spre care se îndreaptă această existență.

Cezar Petrescu și-a continuat drumul, a scris mai departe nuvele și romane. Dezvoltarea realist-critică a fost uneori întreruptă de romane surprinzătoare ca „Baletul mecanic" sau „Greta Garbo" — aproape romane foileton, semne ale unei personalități care încă se caută. Romancierul a revenit însă ca atras de un magnet la problematica socială. „Aurul negru" a fost cartea despre invazia capitalistă și despre exploatarea ruinătoare a țării de către trusturi, cartea care dezvăluia jocul intereselor financiare și politice. Construcția era echilibrată și solidă, acțiunea avea intensitate. Tema nocivității capitalismului, tratată la modul tragic, lăsa în mintea, în inima cititorului imaginea unei societăți mai nemiloase decît oricînd, în care valorile morale sînt ignorate și în care elementul negativ este obișnuit. Deși romanul păstra urme ale concepției care prezidase la scrierea primelor povestiri, el nu mai conținea nimic din resemnarea începutului, din acceptarea nedreptății ca fenomen aproape natural, inevitabil din îndemnul întoarcerii înapoi, la patriarhal. Sentimentul care clocotea era revolta împotriva sistemului social nedrept. Într-un sens, „Aurul negru" a reprezentat pentru creația lui Cezar Petrescu dintre 1920—1940 o culme după care au apărut mai frecvent și s-au dezvoltat elementele negative care nu lipseau nici înainte din opera sa. În epoca „Aurului negru" era aproape deplin trasat planul „Cronicii veacului XX" și al „Rădăcinilor din celălalt veac" care, împărțite în cicluri cu titluri sonore, trebuiau să facă loc fiecărei cărți și să dea în cele din urmă un tot înfățișînd dezvoltarea societății românești în trăsăturile ei esențiale. Scriitorul anunța un vast plan de creație, menit să completeze golurile și să stabilească trăsături de unire între lucrări aparent disparate. Multe, cele mai multe, nu au apărut. În nesiguranța specifică epocii în care a trăit scriitorul, înfăptuirea unor planuri de durată ținea de prea mulți și incontrolabili factori. „Excelența sa d. Ministru", „Cadavrul", „Katoblepas", „Madala", „Pămîntul, mare cotidian independent", întreg ciclul Vardarilor, ne-au lăsat doar nostalgia unor lucruri care ar fi putut să fie și n-au fost.

Începînd „Cronica veacului", sub semnul protestului mai întîi liric, apoi epic și dramatic, împotriva orînduirii sociale vrăjmașe omului, Cezar Petrescu nu a putut evita creșterea treptată a dezamăgirii, predominarea aspectelor întunecate ale vieții. Observarea înfrîngerilor de tot felul, a prăbușirii oamenilor cinstiți, pervertiți sau zdrobiți în lupta lor izolată, a fost amplificată emoțional pînă la dimensiunile unui scepticism global, ale unei disperări aproape cosmice. De aici senzația de gol, de neliniște, de ireparabil din care s-a născut mai întîi un roman al fatalității absurde ca „Duminica orbului", apoi, odată cu agravarea procesului, un roman al fatalității izbăvitoare, cum a fost „Carlton". Cu rezervele critice care trebuiesc făcute, anii dintre 1920 și 1940 au fost fecunzi. Scriitorul atacase curajos probleme dintre cele mai însemnate ale omului, respectînd adevărul vieții, zugrăvind binele și răul, de mare veracitate artistică atunci cînd descria fenomenul social.

Cezar Petrescu a făcut aceasta de pe poziții realiste într-o epocă în care realismul critic nu putea să fie pe placul unei orînduiri în dezagregare. A scris despre om și despre societate cu pasiune, niciodată la rece. A aruncat anateme, a deplîns golirea cerului de păsări și despuierea munților de păduri, a condamnat secătuirea măruntaielor pămîntului de bogății, a proclamat însingurarea și zdrobirea individului, blestemînd împietritul oraș capitalist. A satirizat și și-a bătut joc cu o ironie amară. Acesta este aspectul violent critic al operei lui Cezar Petrescu. Pe de altă parte, forțele înaintate, capabile să transforme lumea, nu au căzut decît rar în această perioadă sub ochiul observatorului. Scriitorul le-a semnalat fără să le poată atribui capacitatea de a da altă față existenței. Opera sa a păstrat totuși ascunsă nădejdea într-un viitor mai bun.

Acești germeni au ieșit deplin la lumină după 1944. Nădejdea a devenit încredere, optimism. Evident, trecerea nu s-a făcut dintr-o dată. Legătura dintre cele două epoci este reprezentată de romane de tranziție, ca „Tapirul" sau „Războiul lui Ion Săracu". Ulterior, înregistrarea atentă a schimbărilor, aplecarea asupra elementelor pozitive, puse în contrast cu experiența trecutului, a dus „Cronica veacului XX" mai departe și a completat-o.

În ultimii zece ani, Cezar Petrescu a folosit deopotrivă materialul adunat ulterior sau materialul de actualitate luat din realitatea înconjurătoare. Perspectiva în care este scris de exemplu „Ajun de revoluție 1848", foarte probabil fragment din planul ciclu al Vardarilor, este nouă, deși materialul putea să fi fost de mult strîns în cartoanele autorului. Tot atît de interesant pentru urmărirea evoluției sale, este să pui alături două fragmente, descriind la distanță de douăzeci de ani, același fenomen: presa burgheză coruptă. În „Cheia visurilor" se făcea un prim portret al jurnalistului de șantaj, desenat violent, aproape caricatural, cu repulsie evident pentru personaj și mîrșăviile lui. „Ai noștri ca brazii" nu reia numai tema și personajul. Prozatorul pătrunde mai adînc în analiza implicațiilor sociale ale tipului, arată cui slujeau de fapt asemenea ziariști. Și „Oameni de ieri, oameni de azi, oameni de mîine" folosește material mai vechi, în parte figurînd chiar în alte volume, dar este pus în slujba unei idei limpezi despre mersul înainte al realității, despre sensul fenomenelor sociale.

Ca să scrie despre viața de azi, Cezar Petrescu a reluat după 1945—46 mai întîi povestirea scurtă, apoi nuvela, la care părea că renunțase. Din asemenea scurte povestiri cuprinse în „Scrisorile unui răzaș" și „Drumul cu plopi" au crescut romanele valoroase ale scriitorului, bogate în fapte și personaje: „Întunecare", „Oraș patriarhal", „Calea Victoriei", „Aurul negru". Vor crește romanele de mîine din nuvelele cu teme din actualitate? Oricum, utilizarea actualității este menită să completeze comedia umană cu figuri și cronica veacului cu tabloul sfîrșitului societății burgheze și al construirii unei societăți noi.

Scriind cicluri de factură balzaciană, spărgînd tiparele romanului clasic, care îi păreau prea strîmte, introducînd lirismul în inima prozei epice, Cezar Petrescu a fost prezent, activ în lupta pentru apărarea realismului critic între 1920 și 1940. A participat la făurirea izbîndei acestui realism. Îmbrățișînd cu dragoste cauza literaturii noi, luptînd prin scrisul său pentru ea, Cezar Petrescu este unul dintre acei maeștri ai prozei noastre care au asigurat continuitatea cu tradițiile cele mai bune ale clasicismului și care și-au dăruit experiența bogată, talentul, adînca înțelegere a vieții pentru crearea literaturii socialiste.

Horia Stancu

VIRGIL POPA *„Lacul Mogoșoaia"*

POLITICĂ ȘI LITERATURĂ

(Urmare din pag. 1)

Iată de ce am tresărit citind în „Nouvelle nouvelle revue française" (din 1 octombrie 1957) un fel de manifest semnat de Lefebvre și intitulat: „Către un Romantism revoluționar". *Trebuie să spun, de la început, că manifestul lui Lefebvre este un rușinos act de capitulare, neavînd nimic comun cu seriozitatea și onestitatea intelectuală. Este penibil să vezi pe cineva, în care ai avut toată încrederea, transformînd actul nobil al procesului intelectual în simplă operație de manufactură, iar litera scrisă și tipărită în obiect mercantil. Actul renegării intelectuale are în el ceva lugubru și odios. Lugubră este și teoria vidului actual de la care Lefebvre pornește în considerațiile sale. După acest ultim neofit al gîndirii burgheze, momentul actual ar fi caracterizat printr-o gravă criză a tuturor valorilor culturii.* „În mod efectiv — *scrie el* — oricare ar fi sectorul luat în considerație în știință, filozofie, artă, viață socială și morală, cultură, pot fi ușor descrise simptomele crizei, uneori ale falimentului, însoțite întotdeauna de grave probleme".

Elementul nou în cadrul acestei intinse crize a culturii, vieții sociale și eticii umane este, după Lefebvre, punerea sub semnul îndoielii a idealului socialist și comunist. Cu o falsă durere de renegat Lefebvre susține că „astăzi acest ideal strălucitor s-a stins pînă și în inimile partizanilor săi cei mai credincioși și mai sinceri. El s-a vestejit mai ales în inimile sincere. Nu mai stimulează acțiunea și curajul". *Pentru că existența burgheză este în destrămare și altă lume de valori nu s-a ivit încă, după Lefebvre, pentru a-i lua locul, contemporaneitatea socială și culturală se caracterizează prin vid. În același sens, gîndirea marxistă nu mai este capabilă să rezolve problematica momentului actual și autorul manifestului grandiloccvent o înlocuiește cu* „analiza diacronică a distorsiunilor în timp, a echivocurilor și neînțelegerilor istorice".

Aceste cîteva citate cred că sînt suficiente pentru a lumina marasmul tenebros al amatorului de „romantism revoluționar". Cazul Lefebvre este un exemplu de totală descompunere morală și ideologică, de trecere rușinoasă în tabăra dușmană. Lefebvre este un trădător care a pierdut măsura inteligenței minime și a bunului simț. El vorbește de criza culturii și a științei în momentul în care deasupra capului său se rotesc — în admirația sinceră a întregii lumi — sateliții sovietici, primul pas istoricește făcut pentru cucerirea de către om a spațiilor siderale, a uriașului necunoscut al cosmosului. El vorbește de vidul actual *(lipsa unui sistem social care să înlocuiască sistemul capitalist aflat în decrepitudine) în momentul în care întreaga lume progresistă sărbătorește patru decenii de la Revoluția din Octombrie, în care timp (destul de scurt, din punct de vedere istoric) socialismul a cucerit mai mult de o treime din populația pămîntului și din ideal imprevizibil al omenirii, a devenit realizare concretă, în continuu progres.' El vorbește de „vid actual" în momentul în care, sub influența socialismului, stabilit ca sistem mondial și ca realitate socială cu neputință de ignorat, popoare din Asia și Africa au înlăturat, sau luptă să înlăture, jugul colonial și muncesc pentru o existență națională independentă, pentru afirmarea liberă a propriilor valori sociale și culturale.*

Nu este de mirare că, trădînd marxismul, Lefebvre trădează și bunul simț francez, caracteristică națională strălucită. Pentru că numai o totală lipsă de bun simț îl poate determina să mai ia aparența unui partizan, deplîngînd „cu sinceritate" pierdutul ideal comunist.

Într-un fel însă, Lefebvre pierzînd bunul simț elementar nu a pierdut abilitatea tactică, specifică renegaților. Făcînd tabula rasa din lupta revoluționară a generațiilor și din existența și imensele realizări actuale ale socialismului, el nu se declară un partizan deschis al capitalismului. Capitalismul ar fi, după el, în declin. Lefebvre se situează deci, aparent, deasupra claselor, partidelor, a sistemelor economice și politice. El proclamă chiar incompatibilitatea dintre cultură și politică, și caută să umple „vidul actual" cu valori aparținînd literaturii. Prezentul și viitorul ar aparține, după el, unei viziuni proprii asupra „romantismului revoluționar". În ce constă aceasta? „El ia drept punct de plecare, drept presupoziție concretă, vidul spiritual al momentului... Noua atitudine romantică nu-și propune nici de a lăsa să se adîncească acest vid, nici de a-l umple cu o certitudine impusă. Impingînd pînă la capăt — în loc de a-l ascunde — caracterul problematic al artei și al vieții, va rezulta în felul acesta ceva nou".

Vechiul romantism, după Lefebvre, se caracteriza prin omul ca pradă a trecutului. *Noul său romantism, pe care-l propune spre adopțiune, s-ar defini prin* „omul ca pradă a posibilului". *Instrumentele de cercetare ale acestui* „posibil" *sînt imaginația și visul. Noul romantism afirmă* „profunda ruptură între obiectiv și subiectiv, primul din acești termeni desemnînd „realul" social stabilit, săvîrșit (și nu societatea în general), al doilea desemnînd conștiința, valorizată prin presentiment (și nu eul individual izolat)... Prăpastia dintre realism și antirealism trebuie să dispară, dar paradoxal, din punctul de vedere al realismului plat: prin introducerea imaginilor extreme și a imaginației dezlănțuite, pătrunzînd „realul" prin distorsiunea dintre obiectiv și subiectiv".

În „noul romantism" al lui Lefebvre, realul este de fapt dizolvat și dispare în categoriile vidului, problematicului, posibilului. *Realitatea presupune o structură interioară, obiectiv existentă, incompatibilă cu viziunea despre lume a lui Lefebvre, în care totul este problematic, îndoielnic și totul este oferit pradă acestui moloh nesățios al posibilului, categorie fundamental subiectivă.*

„Noul romantism" se bazează pe o extrem de obscură dialectică a posibilului, mișcîndu-se în două direcții: „Posibilul-posibil" *și* „Posibilul-imposibil", *singurul prin care se ajunge la* „plenitudine, la totalitate". *„Noul romantism (revoluționar) — scrie profetul său — afirmă primatul posibilului-imposibil și consideră această virtualitate ca esențială prezentului. În felul acesta va fi trecută prăpastia dintre trăirea parțială și prezentul total".*

În numele noului romantism, Lefebvre respinge — cum era și de așteptat — realismul socialist. Interesante sînt punctele de vedere în virtutea cărora realismul socialist este executat. Lefebvre nu poate nega realitatea concretă, necesitatea istorică a realismului socialist. El spune: „Este vorba de un concept istoric, valabil și chiar greu de respins ca atare". *Eroarea — după dînsul — constă în „confundarea acestui concept istoric cu un concept specific estetic și în plus cu o teorie". Incompatibilitatea dintre categoriile* istoric și estetic *nu mai surprinde la un gînditor care afirmă de la început divorțul dintre ideologie (în sfera culturii) și politică. Lefebvre în momentul de față a devenit un adept al teoriei autonomiei esteticului. Eroarea cea mai gravă constă, după el, în faptul că „s-a dat realismului socialist drept conținut forme fixe, tradițiile naționale. Ceea ce trebuie să fie ceva radical nou sau presupus ca atare, a primit drept conținut vechiul". Arta „revoluționară" trebuie deci să respingă tradițiile naționale, trebuie să fie ceva în afara sau deasupra trăsăturilor naționale, specifice. Esența cosmopolită a teoriilor estetice ale lui Lefebvre cred că nu mai are nevoie de comentariu.*

Noul romantism (revoluționar) nu este altceva decît un obscur galimatias, unul în plus, în labirintul ideologiei burgheze. Interesante mi se par însă concluziile care pot fi deduse din trădarea cinică a profetului acestui „nou romantism".

Se verifică încă o dată, pentru a zecea sau a suta mia oară, excepționala intuiție leninistă în domeniul gîndirii filozofice. Îndărătul vorbăriei lui Lefebvre despre vidul actual, problematic, posibil, romantism revoluționar, *etc. etc.* „nu se poate să nu se vadă o luptă de partide în domeniul filosofiei, luptă ce exprimă în ultimă instanță tendințele și ideologia claselor vrăjmașe ale societății contemporane. Filosofia modernă este totatît de pătrunsă de spirit de partid, ca și cu două mii de ani în urmă" *(V. I. Lenin: „Materialism și empiriocriticism", Edit. P.M.R. 1948, pag. 404).*

Lefebvre repetă un joc binecunoscut în ideologia epocii noastre. Gîndirea burgheză fiind compromisă în mod ireparabil, el se declară adversar atît al marxismului cît și al ideologiei care rezultă din falimentul burgheziei. În fapt, trădînd marxismul, el a devenit adept ortodox al idealismului. Contradicția ireductibilă obiect-subiect cu primatul acestuia din urmă, prin proclamarea atît de subiectivului posibil ca demiurg al actualității, reeditează străvechiul dualism idealist. Lefebvre reneagă nu numai marxismul dar și hegelianismul. Ca fost traducător al „Caietelor filosofice" ale lui Lenin, nu se poate să nu-și amintească de sublinierea elogioasă pe care Lenin o face textului din „Enciclopedia științelor filosofice", a lui Hegel, în care acesta respinge categoria posibilului, privită în mod autonom și absolut: «În legătură — *scrie Lenin — cu „posibilitatea", Hegel remarcă lipsa de conținut a acestei categorii și spune în* Enciclopedie: „Dacă cutare lucru este posibil sau imposibil, aceasta depinde de conținut, adică de întregul ansamblu al momentelor realității, care în dezvoltarea ei se arată ca necesitate»*. Și Lenin adaugă într-unul din obișnuitele lui chenare sintetice: „TOTALITATEA. ANSAMBLUL MOMENTELOR REALITĂȚII, care în DESFĂȘURAREA ei se dovedește a fi necesitate. Desfășurarea întregului ansamblu de momente ale realității N. B. — esența cunoașterii dialectice".*

Angajat în mecanismul sofisticii idealiste, Lefebvre epuizează întreaga-i cutie a Pandorei: apolitism, autonomie a esteticului, cosmopolitism, etc. etc. Lefebvre demonstrează involuntar structura strict cauzală și dialectică a gîndirii. Nu poți extrage părți, cu dorința de a păstra întregul. Categoriile gîndirii se leagă între ele în mod indisolubil și se influențează reciproc. Nu poți fi idealist, apologet al apolitismului și cosmopolitismului și revoluționar în același timp... „Noul romantism" al lui Lefebvre este, în mod cît se poate de clar, ultra-reacționar și burghez în modul cel mai domestic cu putință. Puritatea „apolitică" a noului profet romantic își trădează și ea esența reală, care este de natură revizionistă. Un revizionism camuflat în verbiaj estetic idealist. Lefebvre încearcă zadarnic să compromită marxism-leninismul, victoriile uriașe ale socialismului și comunismului, afirmînd că marxismul s-a învechit și nu mai este capabil de a rezolva problemele contemporaneității. Sub masca esteticii idealiste, Lefebvre încearcă să clatine încrederea milioanelor de partizani ai comunismului în idealul pe care și l-au ales în mod deliberat. Oricare muncitor sau intelectual cinstit, atent la destinul patriei lui și al umanității, nu-l poate urma pe Lefebvre pe drumul trădării și al renegării sale.

Descompunerea morală a fostului comunist Lefebvre demonstrează, în plus, că unul din sectoarele cele mai complexe ale vieții sociale și culturale este acela politic. Politicul în epoca noastră joacă rolul unei categorii principiale, în lanțul complicat al procesului ideologic. Spiritul de partid, în accepția leninistă, subliniază importanța esenței politice a oricărei activități ideologice. Necesitatea pătrunderii acestei esențe în spirit dialectic (adică ținînd seama, cum spune Lenin, de: „întregul ansamblu de momente ale realității") se impune tot mai mult în lumea actuală. Lupta politică a căpătat o astfel de putere în epoca noastră, încît este în stare să ascundă sau să lumineze toate aspectele vieții contemporane. Supunîndu-se încantațiilor de sirenă ale reacțiunii occidentale, Lefebvre a căzut în marasm ideologic. Fața reală a lumii de astăzi, cu problematica ei variată, cu lupta uriașă între capitalism și socialism, cu desfășurarea largă în continuu progres, a influenței rodnice exercitată de mișcarea comunistă, cea mai puternică mișcare de mase cunoscută de istorie, toate s-au transformat pentru Lefebvre — sub imperiul gîndirii reacționare — în vid.

Efortul pe care-l depun partidele comuniste de a lumina politicește masele nu este, astfel, simplă propagandă de partid. Prin buna orientare politică, în spiritul marxism-leninismului, se face operă de analiză și îndrumare filozofică, estetică, etc. etc., toate sectoarele vieții ideologice fiind în ultimă instanță politice.

Un strălucit gînditor democrat, adept al filiației carteziene, Julien Benda, proclama cu trei decenii în urmă, în a sa „Trădare a clericilor": „Era actuală este categoric o eră a politicului". *Încercarea de a rupe estetica, filozofia, știința sau literatura de politic, înseamnă abandonarea unei politici a progresului social, în folosul politicii reacționare. Romantismul aparent apolitic al lui Lefebvre nu este apolitic. El este orientat politicește împotriva socialismului și comunismului.* „Revoluția" *sa vrea să fie — deloc paradoxal — o revoluție a spiritului reacționar.*

Ion Vitner

INSEMNĂRI

Vasile Pîrvan

(Urmare din pag. 1),

toate felurile, va fi într-o școală, atîta libertate a gîndului și deci atîta putință de înflorire a sufletelor va fi în acea tovărășie de oameni". Aplicînd principiul, mi se pare că, la un moment dat, a luat ființă și o asociație a foștilor elevi ai magistrului, pe care îi unea de altfel mai mult înrudirea preocupărilor științifice decît reluarea unei atitudini și cultivarea unui temperament. Acestea au rămas la Pîrvan, singulare și, pînă la un punct, curioase.

L-am cunoscut pe Pîrvan prin 1920 și veneam la el, ca scriitor. Profesorul se găsea atunci în fruntea unei edituri care-și propunea, printre altele, publicarea în traduceri a tuturor marilor scriitori ai literaturii universale. Programul a fost reluat și dus pînă aproape de realizarea lui abia în zilele noastre. Dar de pe atunci, Pîrvan întocmise un întins indice de opere ale poeziei și înțelepciunii, a căror tălmăcire românească urma să fie făcută prin toate forțele literare ale momentului. În aceste împrejurări l-am vizitat și eu în camera sa de lucru de la Muzeul Național de Antichități, în aripa astăzi dispărută a Universității. Găseam un om suferind, stînd mai totdeauna culcat în mijlocul cărților și manuscriselor sale, dar primitor și plin de bunăvoință. Exprimarea lui era simplă și camaraderească. Își scotea carnetul lui de note, în care transcria toate pasajele interesante din multele și variatele lui lecturi în mai multe limbi și părea că-i face plăcere să se ocupe de chestiunile literare, care întrerupeau grelele și ostenitoarele lui elaborări științifice. Așa l-am văzut pe Pîrvan pînă în 1926 cînd l-am regăsit, în locuința lui din strada Biserica Amzei, colț cu Calea Victoriei, în fața manuscrisului *„Geticei"*, sinteza cercetărilor lui.

Ce deosebire între omul firesc și comunicativ al întîlnirilor particulare și magistrul la catedră sau în fața pupitrului său de conferențiar! Aici oficia un preot, un aed inspirat. Își citea expunerile lui cu o intonare exagerat muzicală, gravă, pătrunsă de melancolie, care descătușa un fior printre tinerii lui ascultători. Un savant este totdeauna un spirit critic, un om al cumpănirii, care, pornind de la îndoiala metodică, își cucerește certitudinile cu sînge rece, cîntărind ipotezele, grupînd argumentele lui. Așa făcea și Pîrvan în scrierile lui științifice, dar la catedră el părea a voi să dea despre sine o imagine hieratică surprinzătoare. Lecțiile lui inaugurale și celelalte discursuri academice, întrunite în *„Idei și forme istorice"*, dar mai ales cele din *„Memoriale"* sînt compuse ca niște poeme în proză, cu o stilizare care acoperă de fapt emoția spontană și umană. Aceste compuneri literare au stîrnit odată împacienta lui Paul Zarifopol, spirit altfel orientat, adversar al tuturor formelor artificiului, care a consacrat poemelor în proză ale lui Pîrvan, în *„Convorbiri literare"*, o analiză cu concluzii negative.

L-am întîlnit pe Zarifopol curînd după apariția articolului din *„Convorbiri"*. Pîrvan ne părăsise, provocînd mare emoție în rîndurile discipolilor lui, dar și printre acei care priveau mai departe desfășurarea activității lui de mare învățat. Încercasem o schițare a sistemului său de idei. Am susținut deci, și cu prilejul acestei întîlniri, valoarea contribuției de gînditor a lui Pîrvan. Credeam atunci și mi se pare și astăzi că, față de pozitivismul istoric al momentului, era recomandabilă încercarea de a prelungi cercetarea istorică în domeniul generalizărilor, de a o asocia cu perspectivele cele mai largi. Era în gîndirea lui Pîrvan o avîntare, o îndrăzneală generoasă de a regăsi, sub puzderia faptelor, rădăcina lor comună, care însuflețea tinerețul momentului și aspirațiile cele mai înalte ale gîndirii. Găseam în paginile lui Pîrvan, pe alocuri, reflecțiile unui moralist grav pe care se putea sprijini zelul unui tînăr, ca de pildă atunci cînd cugetătorul recomanda etica muncii, căci, spunea el „fiece neglijență, fiece slăbiciune, fiece adăstare, fiece îndoială înseamnă lașitate, fiece neluptă e necreare, e dezertare de la demnitatea umană. Oamenii care nu sprijină viața în ei înșiși și în apropiere, sînt apostați și ei otrăvesc societatea, trădează viața și sprijină moartea."

Îmi plăcea să găsesc în paginile de moralist ale lui Pîrvan îndemnul către o existență eroică, mîndră și nobilă. Chiar tragismul lui Pîrvan mîngîia nu știu ce veleitate ascunsă a tînărului care prefera calea grea și plină de lupte, soluției de viață confortabile și slașe. Am rămas deci totdeauna recunoscător lui Pîrvan pentru aerul tare, de piscuri, în care m-a făcut să respir la un moment dat.

Dar astăzi, cînd experiența multor alte idei și spectacolul neîncetat al apariției lor în istoria gîndirii mă fac mai prudent în însușirea lui, mă întreb ce se poate reține din maxime, precum: „Evoluția spiritului omenesc e istoria ritmului vieții creatoare. Cultura omenească e ritm solidificat în fapte". Ritm solidificat în fapte? Aceasta pare o idee, care nu este una: este mai mult o aparență de idee, *un faux semblant*, cum zic francezii. În altă parte citesc: „Este în ritmul activ o parte foarte însemnată de ritm pasiv, de rezonanțe străine ideii ritmice pure". Ritm pasiv? Conceptul acesta nu mi se pare foarte clar. Subliniez pe ici-pe colo diferite alte idei și expresii de același fel, care fac de mai multe ori discutabile generalizările lui Pîrvan. Cu o generație mai înainte sinteza de filozofia istoriei a lui A. D. Xenopol, în *„Teoria istoriei"*, mi se pare mai solid gîndită.

Se spune uneori că știința îmbătrînește curînd. În adevăr, progresul observațiilor, acumularea documentelor, lasă rareori o operă științifică valabilă, chiar după trecerea unei singure generații. Rare sînt contribuțiile științifice care evită soarta perimării și, după cîteva decenii, pot fi numai completate nu și infirmate. Dar dacă aceasta este soarta științei, cu cît mai tragică este aceea a speculației filozofice care, manevrînd concepte imperfect elaborate, și smulgîndu-se cu grabă de pe terenul faptelor, zboară în azurul ipotezelor incontrolabile. Mi-e teamă că acesta a fost adeseori cazul filozofiei istoriei lui Pîrvan. Mult mai temeinică pare contribuția lui științifică, epigrafică și arheologică. Ceea ce făcea Pîrvan pe șantierele lui de săpături și în camera de lucru de la Muzeul de Antichități pare a fi constituit cuceriri mai durabile decît acelea proclamate cu voce inspirată, de la pupitrul ședințelor academice festive, pentru a fi văzut și ascultat. Într-un rînd i-a scăpat lui Pîrvan o reflecție, care este o mărturisire: „A fi observat este o nemurire în miniatură" — Da, da, ne place să credem! Dar, ca de atîtea ori în decursul anilor, mă gîndesc cu emoție la destinul învățaților, cărora drumul lung al posterității li se deschide nu prin orgoliul lor, ci prin poarta îngustă a cercetării modeste, atente și exacte.

Este o împrejurare de la care tinerețul are de învățat ceva.

Tudor Vianu

MOMENTUL LITERAR

(Urmare din pag. 1)

dovei și dintre Timuș (Timotei) Hmelnițchi, feciorul lui Bogdan Hmelnițchi, eroicul hatman al Ucrainei, m-a fermecat. „Ruxanda și Timotei", mai mult decît o obișnuită operă de creație literară, a fost pentru mine o adevărată descătușare ,un imn închinat tinereții, dragostei, adevărului uman, înfrățirii între popoare.

— Cum ați cules materialul documentar?

— N-a fost pentru mine muncă ușoară. Am citit pe toți istoricii noștri moderni, cronicarii vremii, în primul rînd pe Miron Costin. A trebuit să reconsider întîi eroii, apoi perioada de timp dintre 1652—53, împrejurările istorice, sociale... De un neprețuit ajutor mi-au fost tezele publicate în Uniunea Sovietică cu prilejul aniversării a 300 de ani de la alipirea Ucrainei la Rusia. Și am scris „Ruxanda și Timotei"... în versuri!

— Un debut promițător. Iertați-mi indiscreția: ați mai scris versuri?

— Mă așteptam la întrebarea aceasta! Însă puținii critici care s-au ostenit să se ocupe de volumul meu de teatru, publicat tot la ESPLA, au observat că: „Borgia", „Nunta din Peruggia", „Michelangelo" erau în realitate poeme dramatice în proză. De aci la vers, n-a fost pentru mine decît un salt. N-am făcut decît să transcriu pe hîrtie cadențele cînd avîntate, cînd lente, ritmul înflăcărat, colorat și greu de patos în care cadențe și în care ritm înveșmîntam, în inima și mintea mea, poemul care de atîția ani îmi devenise familiar.

— Vreți să-i prezentați pe eroii dv. cititorilor noștri?

— Repet, „Ruxanda și Timotei" este un poem de dragoste, dar situat într-o anumită epocă, într-un anumit climat politic, social, moral. De aceea domnița Ruxanda și polcovnicul Timotei sînt, în viziunea mea, cei doi corifei în jurul cărora trălesc și acționează masele moldovenești și cazace. Legăturile frățești — după cum a fost în realitate — se înnoadă de la popor la popor, ceea ce le-a făcut trăinicia indisolubilă de-a lungul veacurilor. De aceea am lăsat pe Vasile Lupu — de pildă — pe planul al doilea și aci mă îndepărtez de teatrul istoric patriotard, care acorda primul rol domnitorilor.

— Ce ne poate spune omul de teatru despre reprezentarea piesei?

— Dacă mesajul de dragoste și de înfrățire al piesei va fi socotit valabil, vreau pentru poemul meu numai oameni tineri. Doresc să fie un spectacol cu adevărat pentru mase, în care versul, dansul, muzica moldovenească și ucraineană să se îmbine într-un tot armonios și convingător. Visez decoruri foarte simple — nu tone de scîndurărie — unde jocurile de lumină să dea iluzia realității, culoare și intensitate dramatică.

Reporter

V. BABOAIE *„Soția mea"*

DIN EXPOZIȚIA AFIȘULUI ELVETIAN

POETUL ADY ENDRE VESTITOR AL REVOLUȚIEI

Acum vreo cincizeci de ani, Anatole France privind portretul lui Ady Endre aflat pe un cămin în locuința pariziană a unei scriitoare originară din Ardeal, a exclamat contrariat: — „Pourqui gardez-vous ici ce génie sauvage?" — Mai tîrziu, după ce scriitoarea*) a avut repetate ocazii să-i vorbească lui Anatole France despre viața și poeziile lui Ady, Anatole France a spus la un moment dat despre același portret:

„Ce față ciudată și tristă! Ea oglindește o amarnică luptă lăuntrică. Ne rămîne în memorie dacă o vedem o singură dată. Privește acest portret. Părul ce cade pe frunte se aseamănă cu aripa obosită și maltratată de furtună a unei păsări ce vine de departe. Se revarsă asupra ochilor aceștia înspăimîntători și demonici... Nicicînd n-am văzut ochi cu strălucîri atît de sălbatice și totuși atît de blînzi... În jăratecul lor pîlpîie, sînt convins, scînteia geniului".

Privind portretul lui Ady Endre, Anatole France a intuit amarnica sa luptă lăuntrică. Și, nu a greșit. Viața lui Ady Endre a fost scurtă, agitată și chinuită. Născut în 1877, în comuna Mentenți din Sălaj, populată de romîni și maghiari deopotrivă, din părinți de origine „nobilă" dar scăpătați, el a crescut în condiții modeste. După anii de liceu la Carei și Zalău, urmează la Debrețin dreptul, care însă nu-l atrage. Spre necazul părinților, care ar fi dorit să-l vadă urcînd treptele vreunei funcții administrative, el se avîntă în viltoarea ziaristicii, mai întîi la Debrețin, apoi la Oradea.

„... Am devenit redactor la „Nagyvaradi Naplo" — scrie el într-o autobiografie — am scris mult, dar puțină poezie, din încăpățînare, din autouitare, căci a fi poet este doar ceva extravagant și comic... Însă deși desconsideram cu multă afectare Budapesta, provincia mă jignea, mă apăsa și aveam planurile cele mai fantastice: Londra sau poate Petersburgul, Moscova, Parisul..."

Ideile pentru care ziaristul Ady a militat de la început au fost, în fond, ideile radicalismului francez de la începutul veacului, ideile progresiste burghezo-democratice, vădind puternice înclinații spre socialism. El era potrivnic stărilor din Ungaria de atunci, atît în politică, cît și în viața socială, cît și în literatură.**) El milita împotriva vechilor orînduiri cu o pasiune furicasă care îl împinge, la un moment dat, între zidurile închisorii. Magnații, latifundiarii, clericalismul, corupția și lașitatea burgheză — iată adversarii lui Ady. El amenință oligarhia conducătoare cu biciul de foc al scrisului său. Oligarhii — în concepția sa — nu sînt decît slugile și uneltele de ieri ale împăraților și potentaților care, pentru diferite trădări și fărădelegi, au primit ca răsplată moșii, averi, ranguri. Frații lui sînt numai oamenii simpli, cinstiți, sinceri: dezmoșteniții soartei. — Scrie și poezii, dar acestea sînt încă departe de cele ce-i vor aduce celebritatea.

Și atunci, vine marele eveniment al vieții sale: marea lui dragoste pentru Leda, femeia excepțională, căreia Ady îi va dedica cele mai frumoase poezii de dragoste și care s-a simțit atrasă de personalitatea neobișnuită a poetului. Plecînd cu ea la Paris, provincialul Ady cunoaște vraja Orașului-Lumină, reușind astfel să evite — „spre satisfacția sa copilărească" — după cum mărturisește mai tîrziu — capitala țării: Budapesta. Prăpastia între înapoierea de acasă și strălucirea civilizației, viața palpitantă de veșnică tinerețe a Parisului îl impresionează mult pe poet. Noile senzații dau un puternic imbold gîndirii sale. Personalitatea sa se formează. Ady se afirmă cu tot mai mult curaj și neagă falsele valori de acasă cu tot mai multă îndrăzneală. În timp ce își trăiește viața cu aceeași lipsă de măsură cu care era obișnuit acasă, măcinîndu-se și risipindu-se într-un ritm păgîn, poezia lui se amplifică, crește. Atinge în liră coarde necunoscute pînă atunci în poezia maghiară. Uriașul succes al primului său volum de poezii în care se oglindește Ady cel adevărat, îi dă senzația victoriei. E vorba de „Uj versek" („Versuri noi") apărut în 1906, care marchează o epocă nouă în istoria literaturii maghiare. Urmează apoi „Ver esarany" („Sînge și aur") și celelalte. Dar nu toată lumea se bucură că Ady se situează în fruntea poeziei contemporane a țării sale. Pentru lumea veche, pentru cei care nu vroiau să admită decît epigoni ai lui Petőfi, Arany și Vörösmarthy, pentru burghezia coruptă care avea oroare instinctivă împotriva ori cărei înnoiri, căci se simțea ocrotită de alianța dintre oligarhie și marea finanță, — intrarea în arenă a revoluționarului impetuos Ady a constituit o sfidare. Apariția noului meteor de lumină orbitoare a stîrnit fierbere în lumea reacțiunii. Ady aducea argumentul zdrobitor al problemelor sociale nerezolvate. Nici măcar în problema națională nu era de acord Ady cu „glorioșii înaintași": în locul politicii „patriotice" de deznaționalizare a nemaghiarilor, el îndemna — deocamdată în articole, iar mai tîrziu în acel neuitat „Cîntec al iacobinului maghiar" — pe unguri, romîni și slavi să se elibereze și să se întîlnească într-un iureș eroic „pe baricadele gîndirii".

Nu era în firea lui Ady să intre timid și milog pe ușa din dos a literaturii. El n-a „solicitat", modest, un loc alături de alții, ci a intrat în scenă cu capul ridicat, înțelegînd să se afirme de la început ca un stăpîn care nu permite nimănui să-l contrazică.

Ciocnirea dintre poet și lumea veche nu putea fi decît violentă. Atacurile veneau din toate părțile și s-au accentuat după apariția fiecărui nou volum de versuri. Reacționarii de teapa lui Rakosi Jenő și alții nu mai conteneau cu acuzațiile de „înstrăinat", „decadent", „trădător de patrie". Însuși primul ministru al țării, faimosul conte Ștefan Tisza, groparul Ungariei feudale, s-a simțit obligat să pună mîna pe condei și să-l atace pe Ady în revista „Magyar Figyelo",***) afirmînd că poezia lui Ady este primejdioasă și pentru gustul oamenilor de jos. Probabil conteje Tisza presimțea că nobilimea feudală va scăpa în curînd frînele din mînă și viitorul va fi al „oamenilor de jos".

Zbuciumat, chinuit, în permanentă luptă cu el însuși, Ady nu și-a găsit fericirea, nici măcar liniștea sufletească în răsunătoarele sale biruințe literare — în fiecare an dădea la tipar cîte un volum — nici în viața de la țară unde se refugia din cînd în cînd, nici în precipitatele sale călătorii la Roma, Nisa, Montecarlo, etc. Nu-i aduce alinare nici dragostea. Își continuă lupta politică fără să renunțe la viața fără măsură care i-a zdruncinat sănătatea. Dușmanii din patrie continuau ofensiva împotriva lui. Ady se comportă ca un conducător de oști și nu vrea să-și lase oastea fără conducător. El participă la această luptă cu poezii, nuvele, polemici, cu o pasiune ce nu încetează... Izbucnirea primului război mondial, al cărui deznodămînt îl prevede, îl umple de amărăciune. Deși cu sănătatea compromisă, el are satisfacția ultimei sfidări aruncate vieții. În 1915 se căsătorește cu Berta, sau „Csinszka", fiica deputatului Boneza Miklos. Dar poetul este numai umbra celui care a fost. Mai încearcă să străcoare în poeziile sale — în ciuda vigilenței cenzurii — mîhnirea sa, ura fără de margini împotriva celor care au împins omenirea în dezastru. Prăbușirea Austro-Ungariei îl găsește grav bolnav într-un sanatoriu din Budapesta. Evenimentele revoluționare de la sfîrșitul anului 1918 se desfășoară cu repeziciune. În fruntea mișcărilor de înnoire se află prietenii, elevii lui Ady. El primește pe patul de suferință omagiul îndurerat al acestora și moare — în 27 ianuarie 1919.

★

Reacțiunea nu l-a cruțat pe Ady nici după moarte. Deoarece valoarea operei sale poetice, care ocupa un loc de cinste în istoria literaturii maghiare, nu mai putea fi contestată, trebuiau căutate alte căi. Falsificîndu-i opera cu nerușinare, reacțiunea a încercat să-l prezinte ca pe un fel de apostol turanic, mistic și nebulos trecînd în socoteala pretinsei decadențe a lui Ady tot ce nu le convenea.

Abia în timpul celui de-al doilea război mondial, scriitori și oameni de știință emigranți au început să spulbere aceste urzeli ieftine, scoțînd în evidență caracterul democratic și înnoitor al operei lui.

Nici nu se poate vorbi altfel despre Ady care, încă în 1905, înțelegea să comenteze clarvăzător revoluția burghezo-democratică („Istoria se va mîndri cu acest îngrozitor cutremur de pămînt. Da, va fi o mîndrie, un învățămînt, o justificare... S-a sculat poporul să dea o înfățișare nouă lumii... Numai poporul este în stare de revoluție. Și mîntuire nu poate veni decît de la popor"), iar în 1913 scria poezia „Ne avîntăm în răscoală".

Din opera lui Ady se desprinde învățătura de solidaritate internațională, învățătura de luptă comună pentru idealurile eterne ale umanității. Chemarea „Iacobinului maghiar" adresată tuturor popoarelor este de aceeași actualitate și astăzi, cînd memoria lui Ady este deopotrivă cinstită de către toți cei care cred cu adevărat în viitorul omului.

Corneliu Codarcea

———

*) E vorba de Itoka, scriitoarea care a scris sub pseudonimul Kimeri-Șandor. Ani de-a rîndul, ea a făcut parte din anturajul lui Anatole France. Autoarea volumului „Plimbările lui Anatole France", apărut la Paris.

**) Vezi: Bölöni György „Az igazi Ady" („Adevăratul Ady"). Paris, 1934.

***) Pseudonimul lui Tisza era „Rusticus".

Pentru o literatură socialistă

La 10 noiembrie a apărut în Polonia primul număr al revistei „Trybuna literacka" — supliment săptămînal al organului central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez — „Trybuna ludu".

Orientarea fermă către promovarea unei literaturi partinice este afirmată răspicat în articolul de fond al revistei. Grupul de scriitori și oameni de artă care își exprimă cu acest prilej opiniile lor privind perspectivele literaturii poloneze consideră cauza socialismului drept cauza întregii culturi contemporane care „nu se poate naște împotriva poporului și nici măcar în afara poporului!"

Reproducem integral editorialul apărut în revista poloneză:

Scriitorii și oamenii de artă, strînși în jurul acestei reviste, vor să ajute Partidul nostru, care a realizat în anul trecut la Plenara VIII o cotitură istorică și de atunci duce o luptă grea pentru construirea socialismului în Polonia, în condițiile noii epoci istorice în care trăim.

Este o perioadă a întrecerii și coexistenței pe globul pămîntesc a două orînduiri politice și economice diferite. Coexistența aceasta înseamnă o rivalizare pașnică în toate domeniile vieții, deci și în domeniul creației artistice și a răspîndirii ei.

Nu am găsit pregătite, elaborate gata, toate formele de existență ale noii societăți. Știm doar că nu o construim în vid. Știm că fiecare greșeală a noastră și orice absență a noastră constituie un izvor de putere pentru dușmanii lagărului nostru.

Nu avem gata modele ale culturii socialismului din această nouă epocă. Sîntem bogați mai ales în experiențe negative. Știm că greșelile politice ale perioadei anterioare au apăsat serios asupra dezvoltării de pînă acum a culturii socialiste în țara noastră. Una din sarcinile noastre principale este analiza acestor greșeli, precizarea cauzelor care le-au generat și lupta împotriva lor.

Însă nu vom accepta niciodată ca lupta pentru înlăturarea greșelilor să se transforme în negarea marii rațiuni umaniste a socialismului. Cunoaștem prea bine contradicțiile de neîmpăcat ale culturii capitaliste, pentru ca să ne poată trece prin cap măcar o clipă ideea de a căuta ajutor la această cultură.

Mulți dintre noi am luat parte activă la viața politică și culturală din perioada anterioară. Am participat deci atît la victoriile, cît și la înfrîngerile din această perioadă. Totuși nu-i vom urma pe aceia care își pulverifică conștiința, blestemînd tot ce au făcut anterior. Comunistul nu crede în iertarea păcatelor, îl dezgustă autobiciuirea arhizeloșilor de ieri. Nimic nu-l eliberează pe comunist de răspunderea pentru greșelile făcute. Nimic nu-l eliberează însă de datoria de a lupta pentru comunism.

Nu avem modelele gata făcute ale culturii socialiste. Multe din normele recunoscute pînă acum de către noi ca infailibile s-au sfărîmat în ultimii ani. Din perioada trecută luăm cu noi o singură axiomă. Cultura socialismului nu se poate naște împotriva poporului și nici măcar în afara poporului.

Literatura pentru care luptăm, o supunem spre judecată maselor populare, spre judecata acelor forțe sociale care au recunoscut cauza socialismului ca pe o cauză proprie și care nu vor permite ca ea să fie subminată.

„Trybuna literacka"

CĂRȚI NOI

SORIN ARGHIR:

„Zaharia Stancu — eseu"

(Urmare din pag. 1)

prefigura viitoarea istorie a construcției socialiste în literatura română.

O „micromonografie" despre Zaharia Stancu aș fi „planificat-o" printre primele în șirul necesităților imediate și cei dintîi merit al studiului pe care, cu modestie, Sorin Arghir și-l intitulează eseu, constă în însuși faptul de a fi apărut. Ceea ce, desigur, nu e destul, dar, din fericire, lucrarea lui Arghir poate fi considerată printre cele mai remarcabile contribuții la istoria actualității noastre literare.

Zaharia Stancu este un scriitor mare, în toată puterea cuvîntului, și un scriitor care, după expresia lui Sorin Arghir, este „omul surprizelor". Generația de azi, care admiră romanul lui Zaharia Stancu, a ignorat multă vreme poetul de prim rang, apreciat, înainte de război, de cea mai competentă critică literară, iar vechii iubitori ai poeziei lui Stancu ignorau potențele romaneștii ale acestuia. Bibliografia criticii asupra operei lui Stancu înregistrează evident continuitatea aprecierii elogioase și marele nostru G. Călinescu, care salutase poezia lui Stancu, a scris, nu de mult, admirabile rînduri despre frumusețea romanului „Desculț". Dar o viziune de ansamblu asupra creatorului lui Darie lipsea și, pentru neprevenit, acesta apărea deposedat de opera sa anterioară.

S. Arghir, primul care a readus, printr-un studiu, poezia lui Stancu în discuția activă a contemporanilor, are meritul de a da, în „eseul" său, în sfîrșit, imaginea totală a creației lui Stancu, de a releva unitatea artistică a acesteia și raportul ei profund cu personalitatea și biografia. Istoria literară viitoare, la capitolul închinat lui Zaharia Stancu, nu va putea trece peste această lucrare, alcătuită cu pricepere și talent, cu spirit de răspundere și cu dragoste față de opera analizată.

Nu intenționăm să facem aici exegeza exegezei. Recomandînd însă călduros studiul lui Arghir, vrem să relevăm concepția de bază a studiului și capacitatea autorului său de a analiza mai întîi și de a defini în cele din urmă opera și omul. Studiul lui Arghir construiește în fața noastră o imagine clară, cronologică și de ansamblu, aplicînd metoda întotdeauna sigură a raportării operei la viață și a evidențierii treptate a trăsăturilor literare caracterizante. „Itinerariul liric", primul capitol al lucrării, evocă o epocă literară și un drum creator care vorbește atît de omul care-l parcurge, cît și de poezia sa. Jurnalistul Stancu adaugă portretului o trăsătură nouă, definitivă. „Pentru poet — scrie Arghir — pamfletul a fost o întregire, pentru prozator un preludiu".

Proza lui Stancu, urmărită de la rădăcinile ei, e redată integral istoriei. O carte pe nedrept lăsată deoparte în umbră — „Ziile de lagăr" — e integrată în evoluția operei, precedînd biografic și artistic capodopera „Desculț". Capitolul despre „Desculț" nu e la înălțimea ansamblului dar se integrează în acest ansamblu și, în linii generale, pregătește memorabilul Profil sintetic și concludent ce încheie studiul.

Dacă repetarea izolată a unui epitet ca frenetic obosește inutil și e reprobabilă, definiția finală care include acest epitet într-o viziune totală merită să fie citată (ca și multe altele din formulele cu finalități definitorii ale studiului): „Zaharia Stancu e un frenetic, un tumultuos năzuind spre armonie".

Autorul studiului are o apariție capricioasă în critica noastră literară. Activ în urmă cu cîțiva ani, a absentat o bună bucată de vreme, pentru a reveni de curînd, harnic și competent. „Eseul" său despre Zaharia Stancu merită o mențiune specială în ansamblul criticii noastre și în activitatea sa.

Savin Bratu

PETRU VINTILĂ: „Steaua Magilor"

(Urmare din pag. 1)

să reconstituie, fie și fragmentar, existențe din protipendadă. Explicația e simplă: viața aristocrației romînești în detaliile ei de opulență, convenții morale, tipuri și gusturi i-a rămas străină prozatorului și ideea de a fortifica descripții palide, convenționale sau portrete ce rămîn în stadiu de eboșă, cu citarea, în subsolul paginilor, a numeroase texte din ziare și documente, mi se pare elementară și ineficace. Elementară, deoarece nu sporește veracitatea și expresivitatea episoadelor, ineficace, fiindcă ceea ce e încă nefinisat în compoziție și cețos în conturul fizionomiilor nu-și va schimba calitatea oricare ar fi concursul mărturiilor invocate.

E adevărat că, integrate acțiunii, în sensul unei asimilări firești, ele slujesc particularizării unor destine, așa cum e cel al deputatului oportunist Mihai Valoșescu din „Sub cizma lui Wotan", sau colorării pitorești a cadrului general al intrigii — direcție în care Petru Vintilă a înregistrat cu „Steaua Magilor" o experiență sugestivă și valabilă. De altfel, aplicația remarcată încă de la „Eroul Necunoscut" pentru înfățișarea vieții de front și pentru acele firi oneste care, în împrejurări grele își dovedesc fondul de umanitate, se regăsește și în recentul volum. Menționăm îndeosebi ampla nuvelă lovar, bine scrisă, cu un ritm narativ iscusit condus, dar cu un final ce dăunează impresiei de ansamblu pentru că nu răspunde atît rezolvării firești a situațiilor nuvelei, cît mai degrabă dorinței autorului de a găsi o soluție comodă pentru o problemă dificilă de ordin caracterologic.

„Ramura de măslin", inspirată de evenimentele răscoalei marinarilor francezi la Odesa în 1918, încheie volumul într-o notă memorialistică vrednică de relevat sub raportul capacității de evocare (minus finalul care — pe de-a-ntregul publicistic — n-are ce căuta într-un volum de proză artistică) și care mi se pare că descoperă o nouă vocație a acestui scriitor încă inegal dar în a cărui stea credem.

H. Zalis

CEMESIO ANTUNY

NOTE

Festival „Creangă"-1957

Cu puține zile în urmă, zeci de mașini și căruțe, împodobite cu ghirlande, porneau spre Humulești numeroși locuitori din orașele Bacău, Iași, Tg. Neamț, Pașcani, Suceava, Roman și din satele învecinate, — invitați să participe la manifestațiile de închidere a unei mari sărbători locale: Festivalul literar-artistic „Ion Creangă". Organizat cu prilejul aniversării a 120 de ani de la nașterea scriitorului, festivalul „Creangă" a însemnat un prilej pentru însuflețirea întregii activități culturale a regiunii. Au fost antrenate, în cadrul fazelor intercomunale, raionale și regionale, 500 de echipe de teatru și formații coregrafice, însumînd — cifra e desigur impresionantă — 14.000 artiști amatori. Un deosebit interes a stîrnit expoziția de artă (pictură, sculptură și cusături naționale) inspirată din viața și opera scriitorului, precum și casa muzeu „Ion Creangă", îmbogățită recent cu multe materiale inedite. După dezvelirea statuii în marmură a lui Ion Creangă, a fost citită decizia Comitetului executiv al Sfatului popular regional, prin care Școala elementară de 7 ani din Humulești și Biblioteca centrală raională din Tg. Neamț au primit numele lui Ion Creangă.

Sărbătoarea din satul de pe valea Ozanei stă mărturie pentru dragostea ce o poartă poporul nostru marelui său scriitor

T. M.

Mistria bunului simț

Nota noastră va conține foarte puține comentarii. De data aceasta am considera un adevărat sacrilegiu să „interpretăm" un text care ne-a minunat prin extraordinarele lui valori logice, stilistice etc. Între-adevăr — judecați și d-voastră — ce s-ar mai putea adăuga unei asemenea fraze concepută într-o suită grandioasă de metafore: „Cu paleta fastului, cu mistria humorului și a fanteziei și cu alte unelte specifice genului, autorii ne-au oferit un spectacol agreabil..." Ce-am mai putea adăuga unei alte fraze, și ea concepută în aceeași sublimă manieră: „Nicușor Constantinescu și George Voinescu n-au făcut apel nici la scrinul prăfuit al frivolității, nici la epruveta gustului îndoielnic conținînd anecdote cu soacre clevetitoare". Ce-am mai putea adăuga dacă nu aplauze entuziaste unei asemenea constatări: „Cînd ești revuist de meserie (...) poți crea humor și bună dispoziție cu unelte cunoscute, dar cu material contemporan. În definitiv bisturiul e folosit de la începutul chirurgiei. Important e în cazul nostru „răul" pe care-l operezi". După această demonstrație constructivă-farmaceutică-medicinală-humoristică, vin acum părțile emoționante, mișcătoare pînă la lacrimi. Iată cum se adresează autorul cronicii unui interpret care numără numai 5—6 primăveri: „Dragă Răducule, te-am aplaudat din toată inima". Cronicari dramatici, trebuie să vă mărturisiți inferioritatea, ignoranța și lipsa de imaginație, pentru că nici unuia dintre voi, sărmani minuitori ai condeiului, nu v-a venit ideea să comparați decorurile și costumele unui spectacol cu... hîrtia de împachetat: „Așa cum am spus de la început, autorii spectacolului au găsit mijloacele prezentării unui text amuzant, de bun gust și — ce e drept — ambalat într-un decor și o costumație luxuriantă care, fără să diminuăm cu nimic valoarea celor scrise, au învelit admirabil conținutul". Ne oprim aici. Toate „ideile" autorului sînt învelite în același ambalaj stilistic. Adăugăm totuși ceva. Cronica respectivă a apărut în ziarul „Steagul roșu", — vineri 29 noiembrie 1957 p. 2 și este semnată de Sorin Cunea. Dacă l-am parafraza pe autor am putea încheia nota cu mărturisirea: Dragă Sorinele, te-am aplaudat din toată inima!

Indignat

Despre metamorfoze

Negoiță Irimia și-a intitulat ciclul de poezii publicate în numărul 11 al „Tribunei", „Metamorfoză". Și cum nu e de conceput un ciclu poetic fără o „ars poetica", autorul și-a deschis seria stanțelor cu o „autobiografie lirică intitulată: „Versul meu". Citind-o, m-a surprins plăcut excesul de modestie dovedit de poet, ba chiar m-a supărat, fiindcă, deși mi-am amintit că Montaigne aprecia modestia ca pe un semn distinctiv al marilor creatori, tot el recomanda acestora să n-o cultive excesiv, deoarece „un dram de mîndrie este dreptul suveran al oricărei personalități". La fine, mi-am zis, mai sînt și personalități ce renunță cu detașare și seninătate la acest drept și am revenit la versurile lui Negoiță Irimia. Iată-l visînd la pluralul modestiei: „De aceea trecem dincolo de moarte / Printr-o ciudată, tainică osmoză / Și-n versuri vom pluti pe mai departe, / Trăind măreața lor metamorfoză".

Nu este exclus să plutească pe mai departe (slatem informați dintr-o sursă autorizată că expresia s-a rătăcit aci dintr-o dare de seamă a secției financiare), dar că vom trăi o metamorfoză măreață e cert. Judecați singuri versurile ce urmează și veți înțelege încrederea cu care privesc „măreața lor metamorfoză": „Vîntul / izbește furios claviatura de aur a mării, / orga sublimă a valurilor".

Cineva mi-a obiectat că valurile alcătuiesc o orgă sublimă tocmai pentru că vîntul izbește furios în ele și că, deci, logica versurilor trebuie puțin răsturnată. N-am știut ce să-i răspund, cînd privirea mi-a fost reținută de acest distih: „Chiar gîndurile noastre urcă o treaptă / Prin spectrul unei mari metamorfoze". „Chestia" cu spectrul e impresionantă — deși între noi fie vorba nu prea știu cum ar putea să arate spectrul unei metamorfoze. Cît privește repetarea obsedantă a cuvîntului metamorfoză, e probabil o mică manie (idee fixă).

Un singur lucru n-am priceput de fel. Ce au toate acestea comun cu poezia?

Td.

BRISS „Hamlet" (Proiect de afiș)

Continente

Convorbire cu scriitorul uruguayan JESUALDO

— Care a fost primul dvs. contact cu Romînia?

—... Primul meu contact? Poate că visele geografico-istorice. Moldova, Muntenia, Transilvania, Ștefan cel Mare, au făcut parte din șirul numeroaselor „planete" care au populat visele copilăriei mele...

— ...Dar legăturile mai recente?

— Într-o bună zi, a sunat clopoțelul în casa mea de la marginea mării, din Montevideo, și au apărut trei bărbați care întrebau de mine. Cînd am aflat că erau delegați din Romînia la conferința Unesco, precum și scopul vizitei lor, am fost surprins de o asemenea cinste. „De cîte ori întrebam: cine ar putea să ne facă o lucrare de care avem nevoie? — ni se spunea: „Poate să v-o facă, dacă se angajează, Jesualdo" — îmi povestesc ei. „A treia oară, ne-am hotărît să venim să vă vedem". „Pentru ce anume?" — îi întreb eu, îngrijorat... „Despre asta vom vorbi..." Și am discutat. O după-amiază întreagă, în jurul citorva felii de curcan fript și al paharelor de vin, într-un fel de ranch mare, în fața țărmului. Din această întîlnire de neuitat în casa mea, cu Roșianu, Malița și Lăzăreanu, care apoi s-a extins și la cunoștința cu Ionescu Bujor, s-a născut invitația adresată soției mele — sculptorița și gravora argentiniană Maria Carmen Portela, care și-a expus mai tîrziu operele în Romînia — și mie de asemenea, de a vizita frumoasa voastră țară și a mă însărcina cu munca la Antologia literaturii latino-americane...

— ...Aș prefera să continui acest interogator în rate...

— ...De acord.

— Astfel că urmarea acestei prime legături a fost...

— ...călătoria noastră din iulie-august 1955 și vizita de două luni făcută în patria voastră, străbătînd țara, cunoscînd-o, iubind-o, și angajamentul de a începe imediat munca la antologie...

— Dar ați adus cu dvs. chiar planul de lucru?

— Să vă precizez: la sfîrșitul lui 1954, cu prilejul vizitei delegației voastre, am lucrat planul, schema prologului, prima pre-selecție de poeți, pentru primul volum; muncind în lunile de vacanță ce-au urmat și în răgazurile lăsate de cele optsprezece ore de cursuri și de celelalte sarcini numeroase; la sfîrșitul lunii mai am pornit în călătorie: am trecut prin Cehoslovacia, unde am fost invitați să vizităm țara și să asistăm la spartachiada sa, iar la începutul lui iulie eram în București, pentru discutarea planului meu.

— Romînia a corespuns viselor copilăriei dvs.?

— Știți că problema aceasta e complexă. Dar în realitate, impresiile mele au fost atît de diverse și multiple asupra țării, asupra evoluției sale, a oamenilor, încît prefer să scot la suprafață caietele mele de călătorie (la fel cum făcusem în 1950 cu cele culese în U.R.S.S., pe baza cărora s-a născut volumul „Călătoria mea în U.R.S.S.") referitoare la Romînia. În aceste caiete de impresii, care vor apare și ele în volum, nu-mi pun altă speranță decît aceea că vor păstra cu fidelitate amintirile călătorului onest care există în mine; vor reda autenticitatea impresiilor mele și redusul meu bagaj de înțelepciune.

— Ce v-a impresionat îndeosebi în cercetarea Romîniei moderne?

— În orice caz, de la acea Romînie păstorească și înapoiată pe care o cunoșteam prin mijlocirea literaturii, pînă la cea modernă, contemporană pe cale de socializare totală, în curs de industrializare, construind, construind mereu pentru un mare și luminos viitor, care se și poate întrezări în simbolicul Bicaz — pe care l-am vizitat — este aceeași distanță ca și între „planetele" mele infantile și realitatea îmbrățișată de simțurile mele. l-am văzut, oameni ca și mine, cu aceleași rădăcini, cu defectele și virtuțile mele...

— Iar de pe această trambulină, unde ați sărit?

— ...Setea de a cunoaște mi-a ascuțit nevoia de a-mi realiza o concepție cît mai profundă asupra acestei lumi noi, care — în timp ce crește, este atît de violent bîrfită de capitalismul occidental — și călătorul care nu doarme în mine, m-a îmboldit să bat drumurile vreme de un an de zile. Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, China, din nou Uniunea Sovietică, în tren, în mașină, în avion, în vapor...

M-am întors cu inima și mintea pline de bunuri imponderabile (dragoste, fraternitate, generozitate, vise, speranțe) și de un material concret și solid structurat: planuri, construcție pașnică, cooperative, fabrici, locuințe, piine, ocrotirea sănătății, școli; marile temelii pentru un viitor care curînd va surîde lumii întregi.

— Tin, totuși, să nu ne scape ceva esențial din acest interviu: munca dv. la antologie...

— Aș vrea de asemenea ca această lucrare să fie o cît de mică piatră pentru aceste imense edificii pe care le construiți...

— A doua vizită a dvs. în țara noastră are acest obiectiv?

— ...Exact. Invitat în U.R.S.S., ca președinte al Institutului cultural uruguayano-sovietic, pentru a asista la aniversarea a 40 de ani de la Revoluția din Octombrie, am comunicat țării dvs. dorința mea de a preda personal — și a discuta tot ce stă în legătură cu editarea operei — primul volum gata terminat. Iată de ce mă aflu din nou în mijlocul dvs....

— Lucrarea dvs. are antecedente în altă parte?

— În republicile populare, nu.

S-au făcut mici lucrări antologice, cuprinzînd poezia unei singure țări sau un grup de poeți, dar nimic de largă respirație. Și chiar în America, nu s-a alcătuit nici o culegere „latino-americană".

Există o antologie hispano-americană, cum este cea a lui Onis, făcută pentru Unesco, însă nici orientarea sa (de filiație hispanistă și estetizantă), nici selecția făcută (mulți poeți fără importanță ocupă locul altora care nu puteau lipsi); nici poemele alese (în funcție mai mult de gradul lor de formalism) nu o acreditează ca pe o carte corespunzătoare exigenței dvs., — nu este „adevărata expresie literară a continentului american"...

— Ne-ați putea semnala unele caracteristici ale lucrării?

— O antologie a literaturii latino-americane (incluzînd, adică, Brazilia și Haiti, prea puțin cunoscute chiar pentru noi), de la descoperirea de către europeni, pînă azi; în diverse genuri (poezie, teatru, nuvelă etc.) și de-a lungul a șase perioade: I) Cea colonială (1492 pînă la 1800), II) Lupte pentru independență și eliberare, (1800-1830), III) Lupte civile și organizarea instituțională (1830-1880), IV) Avîntul economic și influența imperialistă (1880-1910), V) Revoluția mexicană și de la războiul mondial pînă la criza din 1930, VI) Dezvoltarea fascismului și criza lui, al doilea război mondial și urmările sale (1930 pînă în 1950).

Volumului I îi slujește drept prolog un studiu asupra procesului cultural din aceste diverse perioade, legat de creație.

Pe lîngă aceasta, fiecare perioadă este precedată de un mic capitol asupra altor creatori care nu au fost cuprinși în selecție — pentru strictețea lucrării — cu particularitățile lor expresive, cu epoca și locul, destinat celor care vor să-și lărgească cunoștințele sau să cunoască mai bine o anumită epocă.

— Care anume a fost formula de prezentare critică a fiecărui scriitor?

— Fiecare poet inclus în volum este precedat la rîndul său de o fișă bio-bibliografică completă, științifică și perfect controlată, de unde nu lipsesc nici una din datele privitoare la formația politică sau socială. După aceea urmează prezentarea unei culegeri de poeme, în acord cu procesul evolutiv al poetului și cu cele mai bune opere din fiecare etapă.

— Ați întîmpinat dificultăți în realizarea acestei lucrări?

— Nenumărate. În cei doi ani, în cursul cărora a trebuit să revizuiesc opera a peste 400 de poeți și să citesc peste 2000 de poeme. Pentru a le reduce la cele 122 selecționate, am dat peste multe obstacole care m-au împiedicat să termin antologia mai de vreme.

Condițiile de cercetare, în mediul nostru, sînt încă foarte defectuoase. Puține persoane lucrează cu metode sau scopuri științifice. Majoritatea fac ceea ce eu numesc „aproximări".

— Sînteți mulțumit de munca dvs.?

— Pe deplin, nu. Sînt sigur că, dacă aș revizui mai departe, aș găsi noi erori și lacune. Este posibil ca ele să fie îndreptate cu o altă ocazie. Mă încred în bunăvoința și ajutorul oamenilor cinstiți, ceilalți aproape că nici nu există pentru mine.

Cred că nu s-au produs excluderi de simțitoare importanță, nici includeri criticabile — dacă se urmărește să se cunoască dezvoltarea și valorile, școlile mai însemnate, create în cursul acestui proces...

— Perspective viitoare?

— Deasupra mea văd un întunecat și apăsător cer încărcat de muncă, de critici și polemici... Dar asta de abia îmi place; sînt fiul acestor asprimi. Dacă Antologia nu isprăvește cu mine, voi isprăvi cu ea, tom cu tom, în pofida celorlalte munci și angajamente ale mele.

Asta însă, încep să mă îndoiesc că voi izbuti, înainte ca eroii noștri să coboare din lună!

Am căutat să sfîrșesc mai întîi tomul de poezie, tocmai pentru că mă tem că această zămislitoare a melancoliei și solitudinii omului, care l-a făcut să divagheze pe îndelete, în chip inofensiv, nu va mai fi la modă, ca și simbolul legat de misterul creatorului... și cartea mea va trebui deci să fie obiectul unor noi revizuiri.

Aștept acum doar ca traducătorii și editorii să nu uite că, cine știe, poate al treilea sputnik va fi la fel de ambițios în spațiu cum a fost în timp. Sper să nu rămîn în aer... cu toată cantitatea de lună care este risipită în acest volum...

Miron Dragu

De vorbă cu HUBERT JUIN

Literatura este înainte de orice un act, o dăruire. Nu există literatură decît pusă în slujba a ceva, cu alte cuvinte interesată de legăturile omului cu universul sau cu ceilalți oameni. Nu sînt departe de a socoti că valoarea unei opere atîrnă, înainte de orice, de generozitatea din care izvorăște.

HUBERT JUIN (PUȘKIN)

Fiu de țărani, Hubert Juin e originar din Ardeni, ținut unde oamenii sînt tăcuți. Adaug acest amănunt, deoarece nu mi se pare străin de împrejurarea că prima carte a tînărului scriitor, apărută în editura *Le Seuil*, una din cele mai însemnate astăzi la Paris, era intitulată *Guralivii*, sau mai exact *Flecarii* (Les Bavards). În această carte cu caracter autobiografic în ciuda formei de eseu, autorul — care avea abia 15 ani la epoca evocată — aceea a cotropirii Franței de către hitleriști — dar fusese adînc zguduit de perpetua minciună în care trăia țara și poporul, proclamă nevoia imperioasă a unui limbaj al adevărului, care să reprezinte un acord deplin între vorbe și fapte: *da* este *da* și *nu* este *nu*.

După volumul *Flecarii*, care îl consacră ca un *moralist*, Hubert Juin publică două volume monografice. Primul volum — editura *Seghers* — este închinat lui Pușkin (un Pușkin prezentat cu o rară vioiciune de spirit și de condei și cu un dar excepțional de a surprinde esențialul). Celălalt volum — editura *Présence Africaine* — este consacrat poetului negru Aimé Césaire (cu o prefață de Claude Roy) problema negrilor înfățișîndu-i-se lui Juin tot sub aspectul moral.

Într-un al patrulea volum: *Cartea pustietăților* — editura *Falaise* —Hubert Juin se alătură preocupării tinerilor poeți din generația sa, de a crea—după propriile sale cuvinte—*„un univers verbal liric care să respingă inconștientul — adică suprarealismul — dar și formele mecanice ale fidelității față de tradiție"*. Paralel cu această preocupare, tînăra generație de scriitori francezi caută o formă de exprimare etică mai potrivită vremii.

Într-o a cincea lucrare *(Essai sur la jeune École de Paris)* în care se ocupă de pictorii contemporani între 30 și 90 de ani, Juin consideră pictura tot prin prisma luptei împotriva tuturor formelor de exploatare.

„Iată un exemplu — mi-a explicat el — *înainte de Manet, înainte de Olimpia, pictorii erau obligați să înfrumusețeze modelul, realitatea. Manet a fost cel dintîi care a dat o vizlune a realului dezbrăcată de orice înfrumusețare. Olimpia este deci o demascare și un act de acuzare tocmai în măsura în care este lipsită de intenții. Datorită acestei arte fără artificii, pictorul este eliberat de exploatarea prin minciună".*

Hubert Juin recunoaște că în aceste lucrări ale lui, a fost înrîurit în mare măsură de Emmanuel Monnier care socotea și el că orice revoluție economică trebuie neapărat să fie însoțită de o revoluție spirituală, adică morală.

— Ținînd seamă de caracterul și linia bine definită a precedentelor dtale lucrări — l-am întrebat într-o zi pe Juin — cum de ți-a venit ideea să scrii o carte despre Léon Bloy?

— *Fiindcă, întocmai ca și Péguy, Léon Bloy a avut o teorie foarte interesantă a banului, deci a capitalului. În concepția creștinilor progresiști, omul este pus, din pricina dominației marii finanțe, în imposibilitate de a avea acces la cultură, de a se dezvolta din punct de vedere spiritual, deci de a face o alegere morală și politică. Bloy a scris apoi împotriva colonialismului pagini extrem de interesante, mai ales ținînd seama de epoca la care au fost scrise. Pe de altă parte, el are o anumită teorie, potrivit căreia istoria are un sens, o anumită linie care cu ajutorul omului și — firește, Bloy fiind catolic — a lui Dumnezeu, merge spre dreptate.*

— Totuși, același Bloy a fost antidreyfusard.

— *De bună seamă, a fost plin de contradicții, fiindcă deși antidreyfusard înverșunat, îl ataca cu aceeași înverșunare pe Drumont pentru antisemitismul lui. Ba, mai mult, a scris o carte în care lua apărarea evreilor.*

— Da, știu: *„Le salut par le Juif"*

În cursul altei convorbiri i-am mărturisit cît de dezamăgit am rămas de expoziția cărții franceze unde n-am întîlnit nici un nume nou care să reprezinte o efectivă reînnoire asemănătoare acelei totale primeniri care s-a produs în literatura franceză după primul război mondial.

Nu există oare tineri scriitori în Franța, tineretul francez nu mai *cuți, mai vîrstnici, nu este mai de invidiat. Iată, de pildă, Pierre Reverdy care este un mare și foarte cunoscut poet, a publicat anul trecut la* Mercure de France *un volum important în care își adunase toate poeziile publicate sporadic în ultima vreme, în plachete. Dintr-un tiraj de 1.500 exemplare, nu s-au vîndut pînă acum nici o sută. Ceea ce înseamnă că literatura franceză este obligată astăzi să trăiască în circuit închis: singuri poeții între ei se citesc și se cunosc. Firește, mai sînt și revistele, dar nici ele nu au o eficacitate reală.*

— Care este situația romancierilor?

— *Nici ea nu este strălucită. Tirajul mijlociu este de 3000 exemplare. Un succes de librărie înseamnă 10.000 exemplare și un mare succes 15.000. A, firește, unele scrieri care nu au nimic comun cu literatura (cărți religioase sau cărți de scandal ca cele ale lui Françoise Sagan) ating uneori tiraje ceva mai mari. Tiraje ceva mai mari de asemenea ating și cărțile care obțin un premiu, mai ales Premiul Goncourt care determină un tiraj excepțional de 150.000 exemplare. Din păcate însă academicienii Goncourt sînt și ei scriitori și se lasă uneori influențați de editorul lor. Dar mai bine să trecem peste acest amănunt...*

— Premiul Goncourt nu se poate însă lua de două ori.

— *Bineînțeles că nu. Și aci începe drama. Un autor care luînd premiul Goncourt este tras în 150.000 exemplare, anul viitor nu-și va vedea tras un nou roman decît în 10.000.*

— Premiul Goncourt nu-l consacră definitiv?

— *Nu. Fiindcă la noi cititorul de azi nu mai cumpără un autor ci un titlu și o carte premiată.*

— Dar librarii nu îndrumează cît de cît pe cititori?

— *Nu. Fiindcă în marea majoritate librarii la noi sînt lipsiți nu numai de competență dar chiar de vocație. Cei mai mulți deschid o librărie nu de dragul cărții, ci așa cum ar deschide orice altă prăvălie, o ceapărăzărie sau o băcănie.*

— Numărul cititorilor e scăzut?

— *În mod fatal în Franța se citește mult mai puțin din două pricini: prima este prețul ridicat al cărților. A doua se datorează greutăților crescînde ale vieții zilnice, și climatului de oboseală în care se zbat oamenii.*

De aproape două luni, oaspete al țării noastre, Hubert Juin, lucrează în prezent la patru volume pe baza unor însemnate materiale pregătite de Uniunea Scriitorilor și de Institutul Relațiilor Culturale cu Străinătatea. În primul rînd — voind să dea un fel de pendant lui Pușkin, în galeria poeților naționali — scrie un volum despre Eminescu însoțit de o traducere de cca. 2.000 versuri. Paralel, pregătește o antologie cronologică a poeziei românești (prezentare și traducere a 5.000 versuri), un volum de traduceri din Arghezi (1.000 versuri) și un volum de reportaje despre Romînia.

— *Poezia românească* — mi-a spus Hubert Juin în altă zi, în timp ce ne coboram pe un soare generos ca de primăvară de la Stîna Republicii — *m-a cucerit în primul rînd prin rădăcinile ei populare, adînc împlîntate în pămîntul românesc. Ea izvorăște din inima poporului și din minunatele balade populare și din doinele și cîntecele de jale. Apoi vine Eminescu, acest uriaș în jurul căruia se rotește și se încheagă limba care, refuzînd să mai asculte chemarea unui Schopenhauer și unui Schiller, își apleacă urechea spre tumultul pornit din adîncurile poporului său. Și în glasul lui puternic răsună și se încoronează tot specificul românesc.*

Vorbind despre Eminescu, Juin mi-a spus: *Ce înseamnă a fi un poet național? Din acest punct de vedere Eminescu se întîlnește cu Pușkin: după ce s-au desfătat cu tot ceea ce le puteau oferi glasurile străine, s-au îndepărtat de ele pentru a cerceta sufletul poporului lor. De aceea poetul național al nostru, al francezilor — ei, da! — este totuși Victor Hugo Dar, se va spune, Pușkin, Eminescu, Hugo — toți aceștia sînt romantici. Într-adevăr. Fiindcă romantismul lor este mai puțin o formulă literară cît o formă o generozității: ceea ce au luat de la popor ei restituie însutit poporului. Ei și-au îmbogățit pentru vecie poporul.*

I. Igirosianu

este atras, ca mai înainte, de literatură?

Hubert Juin a oftat și, după o șovăire, mi-a spus:

— *Condiția tinerilor scriitori francezi este astăzi departe de a fi favorabilă și favorizată. Fiind socotită de guvernanții noștri ca un lux (du superflu), cartea e greu lovită de impozitul pe obiectele de lux și, în raport cu nivelul general de viață, este extrem de scumpă. La această împrejurare se mai adaugă și alta. Generația de scriitori dintre cele două războaie mondiale provenea din păturile avute și burgheze ale societății. Ea putea scrie fără să se preocupe prea mult de condițiile materiale. Generația tînără actuală de scriitori este mai ales de origină țărănească, colonială sau provine dintr-o mică burghezie sărăcită de ultimul război. Îți dau cîteva exemple: Eduard Glissant este de origină colonială, Henri Pichette, Yves Bonnefoy, Jacques Charpier provin din mica burghezie ruinată, Romain Weingarten este fiu de muncitor și el însuși muncitor — meșteșugar, Jean Grojean este țăran. Sînt sigur că numele acestea nu-ți spun nimic; totuși ele sînt ale celor mai buni poeți ai acestei generații de care vorbesc. Și acum să-ți dau cîteva cifre care să te ajute să înțelegi mai bine situația. Un volum de poezii este tras la noi între 500 și 1500 exemplare, care se vînd și ele greu. De aceea tinerii poeți sînt editați foarte rar de marile case de editură, din pricini evidente, de ordin comercial. De altfel nici situația poeților cunoscuți în patria voastră, străbătînd țara, cunoscînd-o, iubind-o, și angajamentul de a începe imediat munca la antologie...*

— Dar ați adus cu dvs. chiar planul de lucru?

— Să vă precizez: la sfîrșitul lui 1954, cu prilejul vizitei delegației voastre, am lucrat planul, schema prologului, prima pre-selecție de poeți, pentru primul volum; muncind în lunile de vacanță ce-au urmat și în răgazurile lăsate de cele optsprezece ore de cursuri și de celelalte sarcini numeroase; la sfîrșitul lunii mai am pornit în călătorie: am trecut prin Cehoslovacia, unde am fost invitați să vizităm țara și să asistăm la spartachiada sa, iar la începutul lui iulie eram în București, pentru discutarea planului meu.

— Romînia a corespuns viselor copilăriei dvs.?

— Știți că problema aceasta e complexă. Dar în realitate, impresiile mele au fost atît de diverse și multiple asupra țării, asupra evoluției sale, a oamenilor, încît prefer să scot la suprafață caietele mele de călătorie (la fel cum făcusem în 1950 cu cele culese în U.R.S.S., pe baza cărora s-a născut volumul „Călătoria mea în U.R.S.S.") referitoare la Romînia. În aceste caiete de impresii, care vor apare și ele în volum, nu-mi pun altă speranță decît aceea că vor păstra cu fidelitate amintirile călătorului onest care există în mine; vor reda autenticitatea impresiilor mele și redusul meu bagaj de înțelepciune.

— Ce v-a impresionat îndeosebi în cercetarea Romîniei moderne?

— În orice caz, de la acea Romînie păstorească și înapoiată pe care o cunoșteam prin mijlocirea literaturii, pînă la cea modernă, contemporană pe cale de socializare totală, în curs de industrializare, construind, construind mereu pentru un mare și luminos viitor, care se și poate întrezări în simbolicul Bicaz — pe care l-am vizitat — este aceeași distanță ca și între „planetele" mele infantile și realitatea îmbrățișată de simțurile mele. l-am văzut, oameni ca și mine, cu aceleași rădăcini, cu defectele și virtuțile mele...

— Iar de pe această trambulină, unde ați sărit?

— ...Setea de a cunoaște mi-a ascuțit nevoia de a-mi realiza o concepție cît mai profundă asupra acestei lumi noi, care — în timp ce crește, este atît de violent bîrfită de capitalismul occidental — și călătorul care nu doarme în mine, m-a îmboldit să bat drumurile vreme de un an de zile. Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, China, din nou Uniunea Sovietică, în tren, în mașină, în avion, în vapor...

M-am întors cu inima și mintea pline de bunuri imponderabile (dragoste, fraternitate, generozitate, vise, speranțe) și de un material concret și solid structurat: planuri, construcție pașnică, cooperative, fabrici, locuințe, piine, ocrotirea sănătății, școli; marile temelii pentru un viitor care curînd va surîde lumii întregi.

— Tin, totuși, să nu ne scape ceva esențial din acest interviu: munca dv. la antologie...

— Aș vrea de asemenea ca această lucrare să fie o cît de mică piatră pentru aceste imense edificii pe care le construiți...

— A doua vizită a dvs. în țara noastră are acest obiectiv?

— ...Exact. Invitat în U.R.S.S., ca președinte al Institutului cultural uruguayano-sovietic, pentru a asista la aniversarea a 40 de ani de la Revoluția din Octombrie, am comunicat țării dvs. dorința mea de a preda personal — și a discuta tot ce stă în legătură cu editarea operei — primul volum gata terminat. Iată de ce mă aflu din nou în mijlocul dvs....

— Lucrarea dvs. are antecedente în altă parte?

— În republicile populare, nu.

S-au făcut mici lucrări antologice, cuprinzînd poezia unei singure țări sau un grup de poeți, dar nimic de largă respirație. Și chiar în America, nu s-a alcătuit nici o culegere „latino-americană".

Există o antologie hispano-americană, cum este cea a lui Onis, făcută pentru Unesco, însă nici orientarea sa (de filiație hispanistă și estetizantă), nici selecția făcută (mulți poeți fără importanță ocupă locul altora care nu puteau lipsi); nici poemele alese (în funcție mai mult de gradul lor de formalism) nu o acreditează ca pe o carte corespunzătoare exigenței dvs., — nu este „adevărata expresie literară a continentului american"...

— Ne-ați putea semnala unele caracteristici ale lucrării?

— O antologie a literaturii latino-americane (incluzînd, adică, Brazilia și Haiti, prea puțin cunoscute chiar pentru noi), de la descoperirea de către europeni, pînă azi; în diverse genuri (poezie, teatru, nuvelă etc.) și de-a lungul a șase perioade: I) Cea colonială (1492 pînă la 1800), II) Lupte pentru independență și eliberare, (1800-1830), III) Lupte civile și organizarea instituțională (1830-1880), IV) Avîntul economic și influența imperialistă (1880-1910), V) Revoluția mexicană și de la războiul mondial pînă la criza din 1930, VI) Dezvoltarea fascismului și criza lui, al doilea război mondial și urmările sale (1930 pînă în 1950).

Volumului I îi slujește drept prolog un studiu asupra procesului cultural din aceste diverse perioade, legat de creație.

Pe lîngă aceasta, fiecare perioadă este precedată de un mic capitol asupra altor creatori care nu au fost cuprinși în selecție — pentru strictețea lucrării — cu particularitățile lor expresive, cu epoca și locul, destinat celor care vor să-și lărgească cunoștințele sau să cunoască mai bine o anumită epocă.

— Care anume a fost formula de prezentare critică a fiecărui scriitor?

— Fiecare poet inclus în volum este precedat la rîndul său de o fișă bio-bibliografică completă, științifică și perfect controlată, de unde nu lipsesc

Cărți românești în Cleveland

S-a anunțat deunăzi că în marile biblioteci din S.U.A., cum sînt Biblioteca Congresului, Biblioteca Universității din Harward, *există secții de drept și cultură românească. Anul acesta a început profilarea în cadrul acestor biblioteci a unor secții de literatură română de la începuturile ei pînă astăzi. În acest scop „Cartimex" trimite în S.U.A. cărți importante.*

E interesant de amintit că în bibliotecile publice americane — mai cu seamă în centrele locuite de români — există de multe decenii cărți românești. Avem în fața noastră un tablou de cărți românești de acum vreo 30 de ani aflate în Cleveland Public Library *(Biblioteca Publică din Cleveland). Tabloul cuprindea în total 77 cărți românești originale și traduceri în românește.*

Dintre lucrările acestea, notăm cîteva: Ronetti Roman — *Două măsuri;* Otilia Cazimir — *Cîntec de comoară* și *Grădina cu amintiri;* Mihail Eminescu — *Poezii (ediția îngrijită de* G. Ibrăileanu); G. Topîrceanu, *Scrisori fără adresă;* Nicolae Iorga... *Eminescu;* Mihail Sadoveanu — *Lacrimile Ieromonahului Veniamin, Baltagul, Împărăția apelor, Mormîntul unui copil, Zodia Cancerului;* Ion Agîrbiceanu — *Dolor* și *Legea trupului;* C. Ardeleanu, *Am ucis pe Dumnezeu* și *Diplomatul, tăbăcarul și actrița;* Tudor Arghezi, *Poarta neagră;* I. Al. Brătescu-Voinești, *Firimituri;* I. L. Caragiale, *Opere (ediție îngrijită de Zarifopol);* Matei I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche;* Gala Galaction, *Roxana;* Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război;* Cezar Petrescu, *Întunecare* și *Omul care și-a găsit umbra;* Liviu Rebreanu, *Crăișorul* și *Golanii;* Ion Slavici, *Mara;* Ionel Teodoreanu, *Bal mascat* și *Turnul Milenei;* I. C. Vissarion, *Florica, și alte nuvele etc.*

Desigur, din 1925 sau 1926, de cînd datează lista de cărți românești susarătată, colecția de la Cleveland Public Library se va fi îmbogățit. Iar acum, prin acțiunea întreprinderii „Cartimex", la bibliotecile americane din centrele locuite de români colecțiile de cărți românești vor spori și mai mult.

S. Albu

AGENDA

44 de personalități au lansat zilele acestea un apel pentru restabilirea păcii în Algeria, pe calea tratativelor. Apelul convoacă, pentru ziua de 6 decembrie, la Paris, delegații de protest împotriva politicii guvernamentale în problema algeriană. Printre primii semnatari ai acestui apel se numără: Emanuel d'Astier, Jean Cassou, Léon Feix, Jacques Madaule, Eugenie Cotton, Louis Martin-Chauffier, Jean-Paul Sartre, Vercors, Simone de Beauvoir, Andreé Spire ș.a.

★

Dramaturgul francez Arthur Adamov, cunoscut pentru factura „avant-gardistă" a pieselor sale dar care a surprins totodată publicul prin caracterul net politic al ultimei sale piese „Paolo Paoli", va participa la acțiunea de vînzare publică a cărților patronată de Comitetul Național al Scriitorilor din Franța. Încă acum un an și ceva Adamov a supus unei ascuțite critici propria sa operă evazionistă de pînă azi, exprimîndu-se în acest sens deosebit de limpede: „Cred că, deoarece simțim nevoia de a relata pe scenă despre fenomenele sociale, este necesar să reexaminăm problema teatrului istoric... Ce trebuie anume să depistăm în acest sens? Singura constantă care se regăsește pînă în zilele noastre de-a lungul istoriei și anume coexistența și antagonismul între clase dintre care una este totdeauna oprimată de către cealaltă sau de către celelalte".

★

Pentru prima dată a fost prezentată la New York o piesă puțin cunoscută a lui Eugen O'Neill: „A Moonfor the Misbegotten" („O lună pentru dezmoșteniți") în interpretarea lui Franchot Tone și a lui Wendy Hiller. O altă piesă a marelui dramaturg american a avut o soartă mai tristă pe Broadway. Într-adevăr „Anna Christie" a servit drept pretext pentru o comedie muzicală care nu a recoltat succesul scontat și în care aria „cea mai antrenantă" a spectacolului invita publicul să nu ia în serios povestea dramatică a Annei.

★

La Moscova, în cadrul serbărilor închinate aniversării Marii Revoluții, Teatrul Dramatic din Taşkent a prezentat piesa de teatru „Algeria, patria mea", dramatizare după un roman al scriitorului algerian Mohamed Dib.

N. T.

HWANG YEN „Sete"

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1 50 17. ADMINISTRAȚIA Șos Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 50 (196)-joi 12 decembrie 1957

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Profil

Ea rîde către mare
Şi totu-i ca prin sită
Şi bubuie — îi pare —
Trotiluri, dinamită...

Cu sete-ar da să-nghită
Din alge, iodul tare —
Ea rîde către mare
Şi totu-i ca prin sită.

Pe dig. O muncitoare.
Cu pielea argăsită
De săruri, vînt şi soare, —
Cînd marea se agită,

Ea rîde către mare.

Răsărit

Aici în faţa noastră e începutul lumii
Şi nu mai ştim de nimeni şi tot ce ştim dispare.
Ia-mi ochii şi-i îneacă-n ai tăi, departe du-mi-i:
Răsare vraja oarbă a soarelui din mare.

Simţind în valuri saltul panterelor albastre,
La mine lîngă umăr te-aduni cu-o dulce frică
Şi tremurîndă: zorii, sunînd iubirii noastre,
Vulcanii de aramă din mare şi-i ridică.

Marină

Pe obraji, ca-n oglinzi, trec amurguri bătrîne
Dar mai ard, pe obraji, stropi de soare marin;
O, din scumpele vrăji ce puţin ne rămîne...
E atît de puţin,
E atît de puţin.

Soarbe ceru-n inel, fă-ţi-l piatră albastră!
Trage marea în piept cu adîncu-i suspin!
Lasă vîntul gemînd lîngă inima noastră...
E atît de puţin,
E atît de puţin.

Pentru ce am schimba fericirea-n osîndă?
Bolta spune de foc, spaime ard în tumult;
Peste tot ce ni-i drag, iese moartea la pîndă...
Ne pîndeşte de mult,
O respingem de mult.

Lasă-mi clipa măcar, numai clipa ce vine
Cînd mi-e sufletu-amar de tristeţi şi urît, —
Numai zîmbetul tău, numai clipa cu tine...
Şi ce mult e atît,
Şi ce mult e atît.

Adă-ţi stelele-n pîrg, fă-le vişine coapte,
Dă-mi să muşc, să respir, să te simt, să te-ascult;
Şi secundele ard în tufişuri de noapte...
E atît de puţin
Şi atît e de mult.

Cicerone Theodorescu

VASILE DOBRIAN — „Terasă de pe Warte"

(Din Expoziţia retrospectivă „10 ani de creaţie plastică 1947—1957")

Cultură revoluţionară

Dacă noţiunea de cultură continuă istoriceşte pe aceea, străveche, de cult, trebuie să spunem că esenţa revoluţionară a culturii noi, socialiste, constă în cultul valorilor umane. In deceniul care a trecut, deceniu de mari transformări sociale pe pămîntul care a rodit cîntecul Mioriţei, geniul eminescian sau pe cel sadovenian, modificări structurale au fost operate în această sferă a valorilor umane.

In primul rînd a dispărut conceptul aristocratic cu privire la cultură, concept în virtutea căruia cultura era domeniul exclusiv al unei elite intelectuale. Intre elită şi masă nu trebuia să existe nici o legătură, elita fiind deasupra imensităţii amorfe a poporului. O altă caracteristică a noţiunii de cultură, în această accepţie aristocratică, era lipsa de caracter practic. Cultura trebuia să aibă, într-un fel, atributul gratuităţii. Introducerea valorilor culturii în circuitul practic al cotidianului însemna moartea culturii şi apariţia civilizaţiei, civilizaţia fiind într-o astfel de accepţie cultura degradată prin pătrundere în mase. Postulatul aristocratic al culturii şi-a găsit apologeţi în filozofi ca Nietzsche şi Spengler. „Der Untergang des Abendlandes" („Declinul Occidentului"), cartea lui Spengler, de răsunător succes în cercurile intelectualităţii burgheze, manifestă oroare faţă de mase. Masa este plebea incapabilă de ridicare la nivel metafizic. Etosul elitei intelectuale, creatoare de cultură, este eroic şi tragic. Elita este caracterizată prin **orizont de pasăre**. Etosul plebeic este trivial, pentru că insistă asupra cerinţelor practice ale vieţii. Plebea este caracterizată prin **orizont de broască**. Semnul decăderii Occidentului constă în atracţia exercitată de către materialismul istoric, pe plan filozofic, şi socialism, pe plan politic. Prin socialism etosul plebeu este interesat de „preocupări meschine" ca: fericirea colectivităţii, cultivarea păturilor muncitoare, lupta pentru realizarea libertăţii, egalităţii şi dreptăţii sociale, pacea mondială, etc. etc. In ceea ce priveşte poporul, el nu este un factor creator ci un simplu produs al culturii. Concepţie aristocratică, de tip spenglerian, aflăm la numeroşi sociologi şi filozofi ai culturii, din Occident. In „La rebellion de las masas" („Răscoala maselor"), Ortega y Gasset socoteşte că trezirea la viaţă a maselor înseamnă un triumf al vulgarităţii. Omul-masă este un ins fără trecut şi lipsit de conştiinţa rolului său istoric. Din cauza dominaţiei sale, popoarele decad prin sentimentul provizoratului.

Spenglerul englez, Arnold J. Toynbee, omagiat în Occident ca cel mai de seamă sociolog şi filozof al contemporaneităţii, are şi el în „A study of history" („Studiu asupra istoriei") viziunea unei „minorităţi creatoare" şi a unei „majorităţi inerte". Dezvoltarea societăţii poate fi asigurată numai prin supunerea necondiţionată a maselor faţă de personalităţile excepţionale, supra-umane, ale „minorităţii creatoare". Dominaţia elitei poate fi asigurată cu ajutorul religiei şi al „dresajului social". Toynbee este partizanul unei sociologii comparativiste, analogice. Istoria universală este redusă la un prototip: antichitatea greco-romană (europenii repetă destinul elenic, iar americanii pe cel romanic). In virtutea acestei analogii, comunismul este o erezie creştină, de tip manicheic, iar proletariatul nu este altceva decît proiectarea în prezent a plebei romane, un element asocial. Masele, însufleţite în revendicările lor de către proletariat şi comunişti, sînt „barbarii interni" care ameninţă civilizaţia apuseană, în ace-

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

ÎNSEMNĂRI

Citire şi privire

Un prieten, pe care îl cunosc de mulţi ani, îmi spunea: «Am dat partea cea mai întinsă a vieţii mele lecturii. Cînd consider trecutul, îmi amintesc de multele lupte ale vieţii, de evenimente de tot felul, de cîteva călătorii; dar trebuie să-mi spun că timpul cel mai lung l-am consacrat cititului. Ocup o catedră de peste treizeci de ani şi, pentru a mă susţine în locul meu, am avut nevoie de multe, de neîncetate lecturi. Deşi mijloacele mele materiale n-au fost niciodată prea mari, am strîns mereu cărţi în jurul meu. S-au adunat în rafturi, pe mese, pe scaune, pe podele. Imi croiesc drumul printre ele şi, uneori, trebuie să întind pasul, pentru a găsi, deasupra lor, „loc limpede", cum zice odată Caragiale. Mă scol dimineaţa cu grija de a controla o dată, de a regăsi un citat. In babilonia mea de cărţi, operaţiile acestea nu sînt uşoare. Pierd uneori ceasuri pentru a afla o carte pe care n-am mai avut-o în mîini de ani întregi. Muncesc din greu, deplasînd zeci de kilograme de imprimat, transpir şi mă a-

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 6)

Săptămîna

Nu a tunat, dar ei s-au adunat...

Cînd ninge, cerul rămîne tăcut. Nu tună.

Recent, la Roma s-a petrecut un eveniment rar. A căzut zăpadă. A căzut zăpadă şi în împrejurimile Romei. In timp ce Etna aruncă spre slăvi fum şi flăcări, norii şi-au scuturat pletele albe chiar peste smochinii şi pădurile de portocali din Sicilia... Acestea au fost ştirile cele mai importante pe care, în ultimele zile, le-a vînturat presa italiană...

Să am iertare... In aceleaşi zile eu am găsit, în aceeaşi presă, o ştire măruntă care nu mi s-a părut demnă de dispreţ. Se spunea, în acea ştire, că d. Strauss, ministrul Apărării al Republicii Federale Germane, a sosit, împreună cu o liotă de experţi, la Roma. Să vadă Coliseul îngropat sub nămeţi? Să se plimbe cu sania pe străvechea Via Appia? Coliseul trebuie văzut în soare. La Roma nu sînt sănii! D. Strauss şi însoţitorii săi au început să ducă tratative secrete cu d. Taviani, ministrul italian al Apărării, în vederea „unei strînse colaborări între cele două ţări în domeniul militar"...

Oare să fie adevărat că „nu e nimic nou pe lume"? Nu am crezut niciodată această zicală. Totdeauna apare pe lume ceva nou. De curînd au apărut rachetele balistice intercontinentale sovietice. Au apărut şi sateliţii artificiali sovietici. A apărut şi spărgătorul de gheaţă atomic sovietic... Sînt sigur că zilele, lunile, anii ce vor veni ne vor mai aduce şi alte surprize. Există însă şi oameni care nu văd nimic nou în viitor şi care nu trag nici o învăţătură din trecut, nici chiar din trecutul destul de apropiat. Printre aceştia se numără, din păcate, şi d-nii Strauss şi Taviani.

Intre politicienii germani şi italieni s-au mai dus şi altădată tratative secrete, la Roma sau la Berlin, şi tot în vederea „unei strînse colaborări între cele două ţări în domeniul militar". Germania era reprezentată atunci de Ribbentrop iar Italia de contele Ciano. Din „strînsa colaborare între cele două ţări în domeniul militar" a ieşit faimoasa axă Berlin-Roma. Şi din această faimoasă axă a ieşit apoi cel de al doilea război mondial.

Acum, dacă te plimbi prin Germania, vezi oraşe schimbate în cenuşă. Cenuşa e rodul „strînsei colaborări între cele două ţări în domeniul militar". Dacă te plimbi prin Italia, dai peste destule ruine afumate. Ruinele sînt rodul „strînsei colaborări între cele două ţări în domeniul militar". Iar dacă te apuci să cutreieri Europa, de la Volga şi pînă la Atlantic, din Norvegia şi pînă în insulele Mediteranei, descoperi în tot locul mormintele în care s-au topit soldaţi germani şi soldaţi italieni. Toate aceste morminte sînt rodul „strînsei colaborări între cele două ţări în domeniul militar". Rodul „strînsei colaborări între cele două ţări în domeniul militar" îl găseşti, tot sub formă de morminte care păstrează în sinul lor oasele soldaţilor germani şi italieni, şi pe ţărmul african al Mediteranei.

Pe ce lume oare trăieşte d. Strauss şi experţii săi militari? Şi d. Taviani pe ce lume îşi poartă paşii?

Germanii au pierdut două mari războaie pe care conducătorii Germaniei le-au declarat. Italia a ieşit şi ea strivită din ultimul război mondial.

Ameninţă cineva Republica Federală Germană? Rîvneşte cineva să devină stăpîn pe pămînturile peninsulei italice?

Nu. D. Strauss s-a întîlnit totuşi cu d. Taviani la Roma şi au discutat îndelung, asistaţi de experţi militari, în vederea unei „strînse colaborări între cele două ţări în domeniul militar".

Este vorba oare de o axă militară Bonn-Roma sub patronajul Statelor Unite Americane? Fără îndoială că da.

Axa Berlin-Roma, care a devenit apoi axa Berlin-Roma-Tokio, cum se ştie, a fost sfărîmată.

Şi, cum de asemenea se ştie, Ribbentrop a sfîrşit, după sinuciderea misterioasă a stăpînului său, Adolf Hitler, în spînzurătoare, la Nürenberg. Cît despre Ciano — nu a fost nevoie să-l judece şi să-l execute aliaţii. El a fost împuşcat din ordinul socrului şi stăpînului său Mussolini care, la puţin timp după aceasta, a căzut sub gloanţele partizanilor italieni.

Recent, la Roma s-a petrecut un eveniment rar. A căzut zăpadă.

Recent, la Roma d. Strauss, ministrul Apărării al Republicii Federale Germane a uneltit împotriva păcii cu d. Taviani, ministrul Apărării al Italiei.

Evenimentul este important, dar nu rar.

Se unelteşte mereu în Europa apuseană şi dincolo de Atlantic împotriva păcii!

Cu toate acestea pacea va dăinui şi se va întări.

O apără puternicul nostru lagăr socialist.

O apără toate popoarele lumii care nu au uitat nici milioanele de morţi, victime ale ultimului război mondial, nici uriaşele suferinţe pe care acest război le-a adus întregii omeniri.

A. B. C.

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu Ion Marin Sadoveanu

Peste cîteva zile va fi în librării romanul „Ion Sîntu" de Ion Marin Sadoveanu. Cu acest prilej, ne-am adresat maestrului cu rugămintea să ne răspundă la cîteva întrebări în legătură cu noua sa carte. Deşi nu-i place să vorbească despre lucrările sale, Ion Marin Sadoveanu a consimţit totuşi să împărtăşească cititorilor „Gazetei literare" cîteva interesante date privitoare la geneza, concepţia şi elaborarea romanului.

Inainte de prima noastră întrebare, Ion Marin Sadoveanu a ţinut să precizeze:

— Aş vrea să spun cîteva cuvinte despre numele eroului meu Ion Sîntu.

V. Ripeanu

(Continuare în pag. 6)

SPIRITUL PATRIOTIC al literaturii noastre noi

...„Creşterea limbii romîneşti
Şi a patriei cinstire"

Ca un fir de aur, dragostea de patrie incrustează luminos scrisul romînesc de la paginile ieşite de sub peana cronicarilor pînă la rodul ostenelilor înaintaşilor noştri celor mai apropiaţi, trecînd mai departe, sub zodii noi, în creaţia literară a contemporanilor. Momentele de încleştare, în veacul trecut, a forţelor populare au fost pregătite şi au stimulat o literatură însufleţită de elanuri patriotice, care, chiar dacă nedesăvîrşită ca orice început, ne e dragă tocmai prin ţelurile ei înalte. Afirmînd, în una dintre scrisori, că anul 1848 — „atît de priincios libertăţii popoarelor" — fusese fatal literaturii romîneşti din pricină că scriitorii, preocupaţi de activitatea politică, părăsiseră „cultul muzelor", Costache Negruzzi a comis o eroare prin îngustarea perspectivei. Evenimentele din 1848 sînt miezul de foc în jurul căruia se polarizează o activitate literară dintre cele mai vii şi rodnice, în cadrul căreia un rol remarcabil a îndeplinit creaţia lui Negruzzi însuşi. Stimularea sentimentului de demnitate naţională prin evocarea trecutului eroic, a dragostei de ţară şi popor prin slăvirea frumuseţilor pămîntului natal şi evidenţierea valorii folclorului sînt linii tematice pe care le vedem străbătînd întreaga literatură a secolului trecut. Condamnarea exploatării şi preţuirea virtuţilor poporului concretizează de asemenea caracterul progresist şi patriotic al acestei literaturi.

Se poate spune că, în perioadele revoluţionare din viaţa unui popor, creaţia artistică se orientează într-un mod similar. E vorba, desigur, nu de un paralelism absolut, de o repetare întocmai a unui fenomen, ci de anumite tendinţe comune fundamentale, dezvoltate însă, îmbogăţite în noile circumstanţe sociale şi politice. Un asemenea paralelism înţeles într-un sens larg se poate stabili între literatura noastră actuală şi literatura înaintaşilor. O cercetare cît de sumară a creaţiei literare din aceşti zece ani pe care-i sărbătorim îl verifică deplin. Iată mai întîi literatura de evocare istorică. Aici se disting, ca şi altădată, două aspecte, legate între ele, complimentare — preţuirea figurilor şi faptelor ce-au contribuit la progresul naţional, pe de o parte,

Ion Roman

(Continuare în pag. 6)

O săptămînă de artă plastică

Cine oare, dintre iubitorii de frumos, n-a cercetat cu emoţie programul manifestărilor orînduite să aibă loc în „săptămîna artelor plastice şi muzeelor"? Cine n-a respirat cu bucurie, în aceste zile, o atmosferă saturată de artă? Zeci de conferinţe, întîlniri ale unor maeştri reputaţi cu publicul, vernisajul a numeroase expoziţii l-au înconjurat, cu ispita lor, pe amatorul dornic să nu piardă nimic şi l-au silit la opţiuni dificile. In provincie s-au deschis una după alta — adevărată explozie în lanţ de lumină şi culoare — expoziţiile regionale. Cei care au călătorit şi-au împărtăşit impresii din muzeele străine, cei care au vieţuit în preajma unor mari artişti au comunicat amintiri despre dînşii; s-au rostit opinii despre artă şi s-au evocat figuri de înaintaşi. Marile umbre ale trecutului au fost convocate, în simpozioane şi conferinţe, ca să străjuiască momentul acesta de intensă viaţă artistică. Şi, de asemenea, săptămîna artelor plastice a început în chip semnificativ cu „Retrospectiva", bine alcătuită, de la Simu, care îmbrăţişează creaţia plastică a ultimilor zece ani: prilej de reflexiuni optimiste, la fel cu multe din lucrările adunate în „Interregională" de la Palatul Republicii. Inaugurarea acesteia a încheiat oarecum

Dan Hăulică

(Continuare în pag. 5)

GH. IVANCENCO — „Peisaj industrial"

(Din Expoziţia retrospectivă „10 ani de creaţie plastică 1947—1957")

CĂRŢI NOI

PETRU DUMITRIU: „Noi şi neobarbarii"

Artist prin excelenţă intelectual, Petru Dumitriu scrie eseuri critice care recomandă un spirit mobil şi comprehensiv. Animat de o veritabilă pasiune pentru discuţii, autorul „Cronicii de familie" a participat consecvent la toate dezbaterile literare din ultimii ani, căutînd şi propunînd cu fervoare soluţii. Volumul de critică literară, intitulat maliţios şi programatic „Noi şi neobarbarii", este un rod al acestei prezenţe. O primă caracteristică — (vai, clişeele criticilor!) articolele sînt sudate de aceeaşi idee directoare...: prezentul şi viitorul culturii aparţin unei literaturi realiste, fundată pe raţionalism. Toate

Sorin Arghir

(Continuare în pag. 6)

CAMIL PETRESCU: „Caragiale în vremea lui"

Piesa „Caragiale în vremea lui" închide definitiv ciclul unei dramaturgii unice în literatura noastră. O piesă despre Caragiale? Sună ca o aventură. Caragiale a fost un mare scriitor, un excepţional publicist şi om de teatru, un redutabil polemist, un neegalat om de spirit. N-a avut însă o existenţă „ieşită din comun". n-a fost bîntuit de pasiuni mari şi nefericite, n-a condus lupte politice sau mişcări sociale, n-a întreţinut conflicte de anvergură, în sfîrşit, n-a făcut — biografic vorbind — nimic „răsunător". Pentru o piesă, materialul dramatic se prezenta prea sumar, dacă nu chiar sărac, şi, în orice caz, lipsit de miezul din care s-ar fi

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 6)

IN ORGANIZAȚIA DE BAZĂ P. M. R. A SCRIITORILOR

ALEGEREA NOULUI BIROU

În ziua de 5 decembrie a. c. s-a ținut adunarea generală de dare de seamă și alegeri a organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București. Darea de seamă asupra activității organizației pe perioada septembrie 1956 — decembrie 1957 a fost prezentată de tov. Marcel Breslașu, secretar.

După o scurtă trecere în revistă a principalelor evenimente externe și interne, raportul a înfățișat realizările organizației în cadrul luptei generale a partidului. În perioada respectivă, atît biroul organizației, cît și grupele pe secții și reviste au avut unele inițiative bune, având drept scop trecerea centrului de greutate a muncii de partid pe problemele creației. Organizația a elaborat forme noi, atractive, ale învățămîntului de partid, a dezbătut în cîteva adunări generale problemele vitale ale creației mai ales în legătură cu sarcina principală ce și-au asumat-o acum scriitorii: de a oglindi în spirit partinic și la un înalt nivel artistic ziua de azi a țării, mărețele realizări ale construcției socialiste cu care se mîndrește poporul nostru. Este un merit incontestabil al organizației că a sesizat prima, noi și importante probleme ale vieții literare, a mobilizat pe scriitorii membri de partid la combaterea unor forme mai ascunse ale apolitismului, la demascarea unor tendințe revizioniste ce se maschează în haina „luptei împotriva dogmatismului" cît și la luarea de atitudine împotriva unor practici nesănătoase, familiariste, de grup, în redacțiile unor edituri și reviste.

Dar în activitatea organizației de bază P.M.R. a scriitorilor bucureșteni au dăinuit și multe lipsuri pe care raportul le-a scos la iveală. În ciuda unor inițiative interesante, organizația nu a reușit să ridice munca de partid la nivelul problemelor de creație. Aspecte diverse ale creației — în domeniul poeziei, prozei, criticii — au fost discutate rar și insuficient. Organizația și biroul ei n-au luat măsurile necesare pentru a înarma pe scriitorii membri de partid și pe cei fără de partid în lupta pentru combaterea variatelor manifestări ale ideologiei burgheze. În ciuda cerințelor multiple, propaganda de partid prin conferințe a fost slabă. Învățămîntul de partid a fost în unele cazuri neglijat. Organizația n-a acordat sprijin suficient conducerii Uniunii Scriitorilor și redacțiilor revistelor bucureștene, n-a discutat decît sporadic cum lucrează scriitorii membri de partid în biroul Uniunii Scriitorilor, în colegiile și redacțiile revistelor, în birourile secțiilor de creație.

Lipsuri serioase au putut fi constatate și în lupta pentru întărirea disciplinei de partid; biroul organizației neluînd măsuri ferme pentru a curma manifestările de indisciplină și de încălcare a normelor leniniste de partid din partea unor tovarăși. Nu s-a acordat atenție suficientă nici muncii pentru atragerea de noi membri și candidați de partid.

După cum a reieșit din darea de seamă și din discuțiile care au urmat, pentru toate aceste lipsuri și slăbiciuni, poartă răspunderea, în mare măsură, biroul, care a fost criticat pentru unele metode sectare, pentru discontinuitatea muncii, pentru că a manifestat prea puțin interes față de probleme concrete de creație ale fiecărui scriitor, membru al organizației. Mai mulți vorbitori au subliniat că biroului i-a lipsit uneori fermitatea în aplicarea propriilor hotărîri. Totodată însă au fost realizate și părți pozitive în munca biroului: fermitatea de care a dat dovadă în combaterea manifestărilor ideologiei burgheze printre scriitori, seriozitatea în luarea unor hotărîri, munca colectivă.

În cadrul discuțiilor care au urmat, mai mulți vorbitori au făcut propuneri pentru ridicarea muncii organizației la un nivel mai înalt. Tov. M. Davidoglu, de pildă, pornind de la o experiență personală (s-a întors recent din regiunea Constanța) a cerut să se caute forme noi prin care scriitorii să poată lua cunoștință direct de realizările socialismului. Tov. Letiția Papu a subliniat importanța deosebită a ajutorului concret pe care fiecare membru de partid îl așteaptă din partea organizației și a biroului. Tov. S. Iosifescu a propus o dezbatere mai largă și mai bine documentată asupra muncii scriitorilor membri de partid în colegiile revistelor și edituri lor; tov. Vera Călin s-a ocupat de activitatea grupelor, cerînd să se dea un conținut mai bogat; tov. Haralamb Zincă a insistat asupra pericolului pe care-l reprezintă unele manifestări ale ideologiei burgheze atunci cînd nu sînt combătute la timp; tov. Dan Deșliu a propus ca organizația să lupte cu și mai multă fermitate pentru consolidarea unității frontului scriitoricesc; tov. Cella Serghi a cerut organizației să fie mai activă în stimularea acelor tovarăși care dau dovadă de îndrăzneală în atacarea problemelor de actualitate. Au mai luat cuvîntul la discuții tovarășii Camil Baltazar, Paul Granea, Marcel Marian și alții. Tov. Mihai Beniuc a împărtășit membrilor organizației de bază o serie de impresii din vizitele făcute în diverse țări ale lagărului socialist. Peste tot forțele literare devotate comunismului se mobilizează în lupta împotriva revizionismului. Lucrările merg bine acolo unde comuniștii știu să conducă. Unitatea frontului literar în R.P.R. e o mare victorie a partidului nostru; dacă se ivesc totuși contradicții neprincipiale în probleme importante și slăbiciuni în munca Uniunii Scriitorilor, aceasta se datorește în mare măsură și muncii insuficiente a comuniștilor. Tov. M. Beniuc a cerut membrilor organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București să fie mai activi în sprijinirea planului de lucru elaborat de Comitetul Uniunii și în combaterea — pe toate căile — a ideologiei burgheze.

După ce tov. Marcel Breslașu a răspuns vorbitorilor, organizația de bază, apreciind în ansamblu ca satisfăcătoare activitatea biroului ce-și depune mandatul, a votat o hotărîre cuprinzînd măsurile pentru îmbunătățirea muncii de partid. Hotărîrea prevede printre altele: plasarea în centrul preocupărilor organizației a problemelor de creație și în primul rînd a problemelor ce decurg din sarcina pe care și-au asumat-o încă la Congres scriitorii, de a oglindi în opere însuflețite de spirit de partid și realizate la un înalt nivel artistic a realității revoluționare de azi din republica noastră; întărirea vieții interne de partid; luarea de măsuri ferme pentru lichidarea încălcărilor de disciplină; activizarea grupelor, sprijinirea activă a Uniunii Scriitorilor și a revistelor bucureștene, luptînd continuu pentru întărirea moralității proletare în raporturile dintre scriitori; organizarea și mai temeinică a învățămîntului de partid și a conferințelor menite să contribuie la întărirea educației comuniste a scriitorilor, găsirea de forme noi, adecvate pentru desfășurarea unei activități continue de educare socialistă și propagandă partinică în rîndurile tineretului scriitoricesc și altele.

Adunarea generală a ales noul birou al organizației de bază P.M.R. a scriitorilor din București; tov. Marcel Breslașu — secretar.

CORNELIU BABA — „Țărani"
(Expoziția interregională București)

Curier literar

În LUNA CULTURII apar:

- „*Opere*", vol XI de *Mihail Sadoveanu* (E.S.P.L.A.).
- „*Călători prin constelații*", versuri de *Mihai Beniuc*. Editura Tineretului).
- „*Un cîntec din uliță noastră*" versuri, ed. II-a, de *Cicerone Theodorescu* (E.S.P.L.A.).
- „*Statuile nu rîd niciodată*", roman de *Francisc Munteanu* (Editura Tineretului).
- „*Cornul pădurarului*", versuri de *Victor Tulbure* (Editura Tineretului).
- „*Zilele vieții tale*", ediția a IV-a, de *Ion Pas* (E.S.P.L.A.).
- „*Bărăgan*", roman, ed. II-a, de *V. Em. Galan* (E.S.P.L.A.).
- „*Umbra stelelor*", versuri de *Radu Boureanu* (E.S.P.L.A.).
- „*Oglinda*" de *Lucia Demetrius* (E.S.P.L.A.).
- „*Hamalii*" poem de *George Dan* (E.S.P.L.A.).
- „*O vară la Șipotul Fîntînilor*", roman de *Sanda Movilă* (Editura Tineretului).
- „*Cezar Dragoman*", vol. I și II, roman de *Al. Sever* (E.S.P.L.A.).
- „*Patru cîndate întîmplări*", nuvele și schițe de *F. Aderca* (E.S.P.L.A).
- „*Satira lui Rabelais*", studiu de *Val. Panaitescu* (colecția „*Mica bibliotecă critică*") (E.S.P.L.A.).
- „*Aristide Demetriad*", monografie de *Victor Bumbești* (E.S.P.L.A.).
- „*Dincolo de pădurea vieneză*", roman de *Traian Uba* (Editura Tineretului).
- „*Hîrca piratului*", reportaj de *F. Brunea-Fox* (Editura Tineretului).
- „*Basmele mării*" de *Al. Mitru* (Editura Tineretului).
- „*Drumuri*", roman de *Maria Vlad* (Editura Tineretului).

★

- „*Crai de Curtea-Veche*" roman de *Matei Ion Caragiale*, cu o prefață de *Mihail Petroveanu* (E.S.P.L.A.).
- „*I. L. Caragiale despre teatru*", ediție îngrijită și prefațată de *Simion Alterescu* (E.S.P.L.A.).
- „*Versuri*" de *Ion Minulescu*, cu o postfață de *Tudor Vianu* (ESPLA).
- „*Ciulinii Bărăganului*", roman de *Panait Istrati*, în românește de *Alexandru Talex*, cu o prefață de *Mircea Zaciu* (Editura Tineretului).
- „*Berzele din Boureni*", culegere de schițe de *Al. O. Teodoreanu*, cu o prefață de *Savin Bratu* (Editura Tineretului).

BREVIAR

LIVIU REBREANU: „Nuvele"

Ca și Caragiale, Rebreanu își modifică fundamental optica în raport cu zona socială pe care o vizează. Caragiale și-a bătut joc crunt de oligarhia românească, a rîs amar de suficiența și uniformitatea spirituală a micii burghezii, a Mitică lor, dar în nuvele și în „Năpasta", abordînd tema țărănească, a devenit grav, sentimental, cum îi plăcea să-și zică, a părăsit comedia pentru tragedie. E un lucru știut. Interesant este că Rebreanu în nuvelele sale se manifestă analog. În aceste nuvele, oligarhia nu-l prea interesează dar de funcționărimea înrăită de monotonia și meschinăria vieții ei, rîde adesea cu acel rîs întretăiat de crispări tragice al lui Cehov sau Caragiale. De țărani însă nu-și bate joc. Sînt eroii lui preferați, sînt eroii marilor sale drame „Ion" și „Răscoala". Nici pe „golani" nu-i ironizează și nici pe cei destinați să piară în vălmășagul războiului. La apărarea „proștilor", a „golanilor" și a soldatului Ițic Strul. Este o lume a mizeriei curate, a umilințelor demne, în fața căreia se înclină grav.

Multe din nuvelele lui Rebreanu îi prefigurează și-i întregesc romanele fundamentale. Nu poți citi „Răfuiala", „Vrăjmașii", „Proștii", „Cuibul visurilor", „Ofilire", fără să-ți evoci atmosfera romanelor „Ion" și „Răscoala", după cum „Fapt divers", „Ițic Strul Dezertor" și mai ales „Catastrofa" aduc inevitabil în memorie „Pădurea spînzuraților".

„Editura tineretului" care a tipărit recentul volum de nuvele merită o mențiune deosebită pentru strădunța de a oferi o ediție cît mai cuprinzătoare. Avem în față și volumul de „Nuvele" apărut în 1946 la „Cugetarea" ediția a XV-a (ultima, dacă nu ne înșelăm, înainte de cea recentă) și constatăm cu bucurie că „Editura tineretului" a inclus în actualul volum cinsprezece nuvele care nu figurează în ediția precedentă. Dintre acestea, „Cuceritorul", „Idila de la țară", „Cumpăna dreptății", „Ghionionul", „A murit o femeie", „Lacrima", „Talerii", „Vrăjmașii" nu aveau dreptul să lipsească dintr-o ediție a nuvelelor lui Rebreanu. Ne surprinde absența povestirii „Fiara" (existentă în volumul din 1946), precum și risipa de note explicative din subsolul nuvelei „Proștii", unele pare-se inutile: a tăndăli—a pierde vremea de colo pînă colo (!) fără treabă; hrîbă — — (hrib) ciupercă; a se umeri — a se opinti, a se împinge; a se răpști — a se răsti („Dar un vardist coșcogea se răpști la ei..."), etc. Contextul e foarte clar și nici cuvintele explicate nu sînt chiar necunoscute sau rare.

S. Dumitru

I. PELTZ: „Max și lumea lui"

„Max și lumea lui" oferă, din anumite puncte de vedere, o surpriză, deși încă de la primele pagini recunoaștem coordonatele esențiale ale literaturii lui Peltz. Nu avem un roman cu fabulație epică propriu zisă Ca în toate cărțile sale acțiunea este și aici subsidiară. Faptele narate sînt, în ultimă instanță, extrem de puține. Elementul romanesc este firav dar forța de pătrundere analitică este remarcabilă. „Max și lumea lui" întărește părerea că Peltz nu este un monocord, că el poate diseca și pătrunde în cele mai diferite și contradictorii psihologii. Pentru că dacă-l cunoșteam pînă acum pe poetul lumii mizere și sordide, pe finul psiholog al celor aflați în cumplită suferință, ne întîlnim acum cu acuzatorul celeilalte lumi, a marii oligarhii financiare, a rechinilor industriei românești din anii dinaintea, din timpul și cei imediat următori celui de-al doilea război mondial. Max descinde din Micu Braun, stăpînul „Hanului cu Tei", dar nu mai are temerile, necazurile și neliniștile primului. Max este monumentul siguranței, al încrederii, al stăpînirii de sine, al aroganței și brutalității. Istoria măririi și decăderii lui este relatată pe cîteva sute de pagini din care cele mai multe formează un imens monolog interior. Neîncetat se conjugă în cartea lui Peltz cele mai diferite și mai neașteptate modalități de expresie literară. Asupra lui Max și a lumii în care se mișcă el, Peltz desfășoară un foc concentric, fără menajamente, fără rețineri. Toate procedeele satirice: caricatură violentă, șarjă incisivă, pamflet direct, imprecație deschisă, situație grotesă, totul, dar absolut totul, vine să fixeze în culori respingătoare imaginea unei lumi, puternice în aparență, dar surprinsă de autor în momentul cînd intrase pe făgașul iremediabilei descompuneri. Să povestim subiectul cărții lui Peltz? N-ar mai avea nici un farmec!

Romanul lui Peltz necesită o analiză mai amplă. Rîndurile de față vor numai să semnaleze apariția unei cărți care merită să fie citită.

R. Valeriu

BENEDICT GANESCU — *Desen dedicat unor regizori de cinema „Ce te face să crezi că ăsta e regizorul?"*
(Expoziția interregională București)

CRONICA LITERARĂ

Nina Cassian: „VÎRSTELE ANULUI"

Recentul volum al Ninei Cassian a fost întîmpinat de către critica literară cu o unanimă apreciere elogioasă. Ion Vitner, în „Gazeta literară" i-a închinat un amplu și deosebit de interesant comentariu („Lirism și luciditate", apoi „Expresia locului comun"), în care poezia Ninei Cassian e integrată dezbaterii teoretice asupra specificului liric.

Am dori să relevăm, în cronica noastră, unele aspecte legate de portretul literar al poetei în opera căreia „Vîrstele anului" ni se pare a reprezenta o încununare a unei evoluții interesante.

Nina Cassian face parte din generația care și-a început, adolescentă, drumul literar în anii dinaintea eliberării patriei, dar s-a afirmat și a crescut odată cu noua poezie românească, cu poezia Republicii Populare Romîne, constituind un element integrant al acestei poezii..

Versurile de debut ale Ninei Cassian erau încă o producție de teribilism juvenil, în care bune intenții etice și politice se confundau într-un formalism de pe atunci desuet. Totuși poeta se dovedi remarcabilă încă din primii ani de după 1944. Cutare imagine, ca de pildă aceea a secetei, privită sub raportul groazei obsesive a înfometării, rămîne citabilă:

Muma cu șapte feciori
Nu-i lasă seara pe drum.
Groaza cu ochi mincători
Trece și fluieră fum.

Laptele scade-n hîrdău,
Pîinea în mîini se fărîmă.
Cel mai sălbatic flăcău
Poarta de lemn o dărîmă.

În 1948 un critic literar i-a relevat „lipsa de perspectivă, sovăiala și dezaxarea ideologică" și, comentînd versurile în care poeta cerea aripi ca să poată cînta „omeneasca minune de la Agnita-Botorca", o apostrofa: „În poezie însă nu poți împrumuta... oricît ai cere, aripi"... Poeta, angajată în lupta ideologică a partidului clasei muncitoare, n-a fost nevoită să împrumute aripi, ci și-a căutat drumul cel mai prielnic propriei sale creații și cauzei căreia și-o închină. Desigur e greu să te maturizezi artisticește într-o perioadă în care tu însuți trebuie să pui bazele, alături de alții, unei poezii noi. De atunci poeta a scos mai multe volume de versuri... „An viu nouă sute șaptesprezece" (1949) a indicat o poetă militantă, încercînd instrumentarea maiakovskiene. În 1950 poeta se arată, cu „Nică fără frică", o excelentă poetă pentru copii, după ce dăduse admirabile tălmăciri din versurile pentru copii ale lui Maiakovski. Plachetele de versuri din 1952—54 evidențiază o poezie diversă, — de dragoste și de luptă, uneori festivă, alteori comemorativă, de cele mai multe ori entuziastă și hotărîtă, cu discreție lirică și cu tendințe de despersonalizare, uneori anecdotică, alteori, cel puțin aparent, pastelistă... Ulterior, „Cancerul lumii" fu o largă poemă neruddiană, în care atitudinea politică îmbracă haina invocației, a imprecației și a apelului.

Poeta încă nu se preta, după opinia noastră, unei clare și surprinzătoare definiri. Era evidentă o anumită feminitate, o feminitate care își etalează cu rafinament sensibilitatea pasională, astfel încît chiar ostentația să pară discreție, ceea ce constituie, de altfel, un atribut al eleganței autentice. Era evidentă, de asemenea, o inteligență capabilă să strălucească în orice împrejurări, una din acele inteligențe cultivate și mlădioase care pot aborda cele mai înalte speculații filozofice sau literare după cum pot întreține cu brio o discuție sociabilă oarecare. Asemenea calități asigurau aproape întotdeauna poeziei o corectitudine la nivel intelectual, fără însă ca impresia de „construit" a multor poezii să poată fi ștearsă. Poeta știa ce trebuie să spună și spunea, de obicei, astfel încît titlul de poezie nu-i putea fi niciodată refuzat, fără a-i fi acordat din toată inima. Cerebralitatea multor versuri nu consta atîta în raționalitatea lor, cît în evidenta lor elaborare calculată.

Volumul actual reprezintă însă un salt calitativ, tocmai în sensul că poeta care, ni se pare, și-a căutat drumul, smulgîndu-se treptat de sub influențe nefaste, a ajuns la obiectiv.

În „Vîrstele anului", Nina Cassian sintetizează în sfîrșit trăsăturile și latitudinile poeziei sale, revalorificînd, prin această creație certă, și ceea ce apărea disparat și confuz în volumele anterioare. Poeta intelectuală se definește astfel prin două planuri afective unitar determinate. Cu luciditate și totală angajare conștientă, poeta privește în jur și participă la viața și lupta socială. De aici: afirmare fermă și clară a viziunilor ideologice, precum și o remarcabilă forță de definire logică, chiar și în logica specială a imaginilor poetice. Pe de altă parte, cu aceeași luciditate, poeta se introspectează. De-aici: drama sensibilității ascuțite prin introspecție și respinsă de controlul neîngăduitor al propriei priviri. Poeta se disecă, se privește disecîndu-se, ceea ce însă nu-i alină durerea, ci dimpotrivă. Discreția se transformă într-un zîmbet trist, care încarcă de lirism ceea ce aparent e înfățișat indiferent. Așadar, un poet care, pe un plan sau altul al atitudinilor sale lirice, este un cerebral în sensul că e mereu victima luciditații sale, că gîndește asupra tuturor trăirilor sale și-și dezvăluie sensibilitatea pe măsură ce ochiul lucid o persecută. Evitarea grandiloevenței și a exaltării duce la ocolirea marilor dimensiuni și la reprezentarea lor prin cele mici, dar, evident, această reprezentare indică intervenția permanentă a cenzurii lucide care exprimă, prin însăși existența ei și împotriva ei, pe omul sensibil.

Volumul se deschide cu un „Credo" (Cred). E un credo rațional, care proclamă încrederea în necesar, în ceea ce e hotărît de înseși legile evoluției sociale. Proclamația însă are în vedere țelurile artistice implicit, pentru că provine de la un comunist artist, și caută formele necesității artistice paralel cu cele sociale. Poeta năzuiește spre împlinirea unei armonii, spre eliminarea urîtului, spre victoria frumosului. Eticul, afirmat clar, răspicat, vorbește și despre estetic și aspirațiile supreme ale omenirii sînt aspirațiile spre o frumusețe absolută, spre o perfecție armonică, echivalentă cu idealul logic și cu o perfectă ecuație matematică...

De remarcat, pentru definirea sensibilității poetei, că, printre infamiile al căror sfîrșit îl dorește, intră și strîdența, care strică rotunda armonie și care, în același timp, e indiscretă, ieșită de sub controlul rațiunii, al lucidității (de altfel e alăturată nerînării).

Viziunea din Cred fusese și a Cancerului lumii:

...un cancer al lumii care, unde apare,
mănîncă, roade
frumusețea vieții.

Poeta caută expresia curentă, jenîndu-se de poetizare, vorbind ca un intelectual pentru care sînt firești termenii abstracți, neologistici și jurnalistici și, dimpotrivă, par afectare neașteptate și figurile de stil. Avem deci: inevitabilă, dezastrul, declinul final, blindat, vastul spațiu al dragostei, capitalism, renaștere, restructurare, logic și matematic... Poezia provine din autentica declanșare a năzuințelor poetului, fiind de natura poeziei retorice și a substanței poetice pe care o găsești adeseori în proclamațiile capitale (în „Declarația Drepturilor Omului", în proclamația lui Tudor Vladimirescu sau în primele acte publice ale Marii Revoluții din Octombrie). Este o poezie a formulelor limpezi și ireductibile, dificil de realizat. Din „Crezul" Ninei Cassian

evident puteau lipsi și, la acesta, evident se puteau adăuga versuri, impresia de unitate elementară a proclamației fiind stîrbită. Dar, fără a fi o capodoperă a genului, „Crezul" Ninei Cassian e un program emoționant.

„Muzeul de antichități" este expresia maturității pentru latura satirică a poeziei Ninei Cassian și unul din cele mai valoroase cicluri satirice din poezia noastră actuală.

În „Muzeul de antichități" de fapt poeta se destăinuiește indirect, situînd acolo, pe socluri, obiectele urii ei. Acestea sînt efectiv materializate, uneori prin simboluri concrete, alteori prin însăși așezarea drept statuie a unor abstracțiuni. Ce se află în muzeu? Fosile comice și urme tragice. Însemne ale stăpînirii asupritoare, de la coroană la gîrbaciu. Apoi, urme ale trecutului, semnificînd o etapă depășită definitiv din civilizația în progres continuu a omenirii (plugul de lemn). Apoi, aspectele unei etice (văzute, ca în „Cred", și estetic), care a stricat îndelung frumusețea lumii: umilința, ipocrizia, imposturа. Un soclu gol este păstrat pentru marele dușman încă nerăpus: moartea. Muzeul aparține veacurilor viitoare. În legătură cu aceasta, e interesant detaliul că, în viziunea (și în ura) poetei, ipocrizia e cea mai rezistentă dintre maladiile etice. Închisă, peste veacuri, în muzeul fosilelor de demult, trăiește încă și

Miresmele-i adînc otrăvitoare,
Dacă te-apropii, încă te devoră.

De altfel poezia închinată ipocriziei e, poate, cea mai reprezentativă pentru materializarea abstracțiunilor în „Muzeul de antichități". Ipocrizia e o „floare carnivoră", care arborează culoarea cenușie. De fapt însă, în descrierea ei ca făptură vie, recunoști mișcările pisicii la pîndă:

Atunci tîșneau în jur, neașteptate,
Sclipirile-unor ochi maturi și cruzi
Ce-și aprindeau în spațiul ursuz
Fosforescenta lor tenacitate.

„Anotimpurile" constituie, în principal, planul al doilea al atitudinilor poetei. E planul introspecțiilor, disimulate, cel mai adesea, sub aparența pastelului. Anotimpurile sînt văzute nu ciclic în primul rînd, ci în desfășurarea lor ireversibilă, deci ca vîrste ce nu se mai întorc și se succed inevitabil, în sens unic.

Anotimpul poetei pare să fie vara, vîrsta maturității coapte, a vieții culminante, înainte de coboriș. În vară e căutată impresia de staționare, de stagnare totală pentru cît mai multă vreme, de acalmie. Marea, de obicei în veșnică mișcare, acum stă fără vînt și

mierea ei verde și clară
nici un cuțit nu mi-o ară.
(Acalmie)

Urcușul pe o stradă, sub arșița verii, cuprinde o amintire grea de patimă, atît de caniculă și de stagnarea vremii:

Pe strada asta urcam, sufocată de soare,
Cu buze sărate, cu părul greu de nisip.
Pe strada asta urcam ca o algă-ndelung tîrîtoare.
Amiaza-mi cocea argilă roșcată pe chip.
. . . . . .
Aici, la sălbatica tufă-am gemut, m-am supus
Brațului tău cu care mă ocrotești și mă sperii.
(Orașul peste care a trecut războiul).

Și amintirea aceasta vine, cum indică și titlul poeziei, de dincolo de prezent, dintr-o etapă pentru totdeauna trecută, dinainte de marele dezastru care a transformat totul într-o „priveliște arsă, pustie"... În treacăt fie spus, se poate studia viziunea poetei asupra verii (sau amiezii), adică a vremii cînd soarele arde, cînd căldura e maximă. Atunci e momentul culminant al erotismului, exasperat, fără potolire, fără răcoare, ca-ntr-un coșmar:

Aerul ca-n preajma unui rug
Răspîndea fluida lui rugină;
Gura de săruturi mi-era plină,
Ași fi vrut, dar nu puteam să fug —
Pîlpîia tot cîmpul ca un rug...
(Patima)

Sub vraja mării, în încremenirea lumii, poeta vede drame capitale, pornind de la întîmplări reale cărora le dă o încărcătură de semnificație specială. O fată s-a înecat în mare, lumea pe țărm așteaptă întoarcerea bărcilor ce o caută, tatăl caută, mama așteaptă și nimic nu încheie așteptarea. Dar îndărătul faptelor e urmărirea tulburătoare a unei mutații mute a privirii omului în cercetarea unei mișcări ireversibile, în sens unic. De la stînga la dreapta, dinspre țărm înspre larg merg privirile, năvoadele, valurile, fata — și nimic în sens invers. Totul se petrece sub domnia tăcerii încremenite: oamenii au obrazuri nemișcate, marea rămîne surdă și mută, — tatăl a plecat pe mare cu obraz nemișcat; ca și marea, dușmana, mama-i nemișcată, e surdă și mută și ștind, ca și tatăl, cu obraz nemișcat își mută privirea ei oarbă și mare. E, aici, un joc obsesiv, la care contribuie repetiția adjectivelor indicînd tăcere și oprire, — și chiar jocul omonimelor care amplifică repetiția (mama își mută privirea mare...).

Toamna este, în poezia Ninei Cassian, ceea ce poate fi în viziunea respectivă, anotimpul ce urmează aprinsei și pătimașei vîrste a verii. Nu e dorită:

Toamnă, de ce te apropii?
Nu te-am chemat, nu te-am vrut...
(Legendă)

Din toate anotimpurile, acesta al toamnei este cel mai emoționant. Aici se simte zîmbetul de amărăciune pe care poeta și-l ascunde, analizînd cu luciditate situațiile și comentîndu-le aparent obiectiv. În toamnă, dragostea, epuizată de patimă și lipsită de alt sprijin intern, trezește conștiința tîrzie și inutilă a răspunderilor (îndrăgostiții cei lași). Într-o „Fișă" poeta înregistrează situația de fapt în momentul reviziei pe care i-o face toamna:

Ne-nregistrezi toamna printre acei
iubiți
Care vorbesc prea tare sub teii săraci...
. . . . . .
Și-n timp ce, cruzi și teferi, zîmbim
sub luna nouă,
Sărutul se sleiește pe buzele amîndouă,

În toamnă:

Soarele nu e bun,
Nouă ne trebuie umbra.
Să nu ne vedem,
Să fim ceață.
(Fără titlu IV)

Succesiunea anotimpurilor, receptată liric și încărcată cu o semnificație unitară, intră intens în poezia noastră actuală. Volumele recente ale Ninei Cassian și A. E. Baconsky indică acuitatea fenomenului. Un poet se poate defini, ca fond subiectiv, în raport cu înțelegerea ciclurilor anului. Nina Cassian e apăsată de gîndul toamnei, care-i stimulează cele mai profunde acorduri poetice, dar trăiește lupta pentru primăvară și crede în victoria acesteia.

Lîngă „secolele pietrificate" ale unei cetăți romane poeta crede puternic și lucid în nemurirea omului:

Da, aș putea să gîndesc lîngă pietre: sic transit...
Așa vom trece și noi, retrăgîndune-n veacuri
Ca-n mari reședințe de ceață, fără întoarcere...
Și totuși, sub simburele de ghiață al lumii,
Gloria vechilor mulțimi pulsează-n coloane
Și-eterna umanitate mă ocrotește
În forul ei demn, în care nu intră moartea...

Savin Bratu

1947 Republica Populară Română 1957

JUGUL REGILOR

Poporul totdeauna ține minte :
Pecete-i amintirea lui fierbinte;
Ca focul ce-l astupă cărbunarul,
Să nu se mistuie-n cenușă jarul,
Vom ține minte secole întregi
Jugul de fier purtat sub patru regi.

Pe cel dintîi îl știți — vestit în fapte —
Cu tunu-a tras la nouă sute șapte
Și-a secerat în lan de oameni vii
Țăranii robi pe ciocoiești moșii.
Cu el prusaca cizmă-ntîia oară
Ți-a fost mînjit pămîntul, scumpă țară.

Al doilea din foștii domnitori
A poruncit să-mpuște muncitori
La Teatru-n piață, optsprezece anul;
Sus la palat benchetuia tiranul
Cu măscăricii și protipendada,
Afară se-nroșea de sînge strada.

Urmașul prinț șarmant, de lupanar,
Intre tîlhari fu marele tîlhar :
Nabab și cavaler de industrie,
Pa'ron la bănci, la aur, la hîrtie.
Viu ochi de corb, setoase buze unse,
Avutul țării tot abia-i ajunse.

Din zgura anilor nu mai alegi
Bumbi, uniforme, ziduri, temniți, legi,
Impăunare goală și pustie,
Domnia lui, desmățuri și urgie.
Dar va sclipi prin vreme ca un jar
Sîngele curs la Griviția-n februar.

Celui din urmă, plin de gravitate,
I-au pus coroana hitleriste hoarde
Ce-ți junghiară trupul, țărișoară,
Și te călcară-n cizme-a doua oară.
Investmîntat în aur și canafuri
Fugi din țară, încărcat de jafuri.

Poporul totdeauna ține minte :
Pecete-i amintirea lui fierbinte;
Va ține minte secole întregi
Jugul de fier purtat sub patru regi.
Și ziua cînd, privind spre naltul boltei,
L-a fost zdrobit în iureșul revoltei.

Vlaicu Bîrna

Frumoasa primăvară a acelei ierni...

In iarnă primăvara cea nouă s-a ivit !
Poporu-și dete seamă ce foc îi arde-n vine !
In gerul liberării cu toții am simțit
C-abia atuncea „țara" o „patrie" devine.

Au patrie fusese cumvă pămîntul cel
In care și sudoarea ne-o cheltuiam amarnic,
Și măduva din oase, tiranul cel mișel
Și domnii săi, cruzi, lacomi, ne-o prăpădeau zadarnic?

Dar iarna grea se duse în prag de Anul Nou;
Intîiul ce cu aur răbojul ni-l cresteză;
Și vechiul an se stinse murind fără ecou,
Ducînd cu el durere și împilări și groază.

Republică a noastră! Cuvînt înalt, sublim,
Ce însăilezi în tine speranțe, dor și vrere,
Și soarta noastră nouă și tot ce năzuim,
Voință creatoare și faptă și putere.

Republică! Pe cîmpuri imense, aurii,
Văd sute de tractoare și-n vastele uzine
In cîntec de ciocane, sirenele zglobii,
La munci în zori ne cheamă, de voioșie pline.

Tu ești al păcii noastre înalt ocrotitor,
Dușmanul, pururi gata cu noi spre a-l răpune:
Ce mîndri, fără grijă, vor crește-n viitor,
Sub paza ta, copiii acestor vremuri bune!

Republică a noastră-a poporului, salut!
Și ție, ce ne-ai dat-o, Partid, recunoștință!
Ești fericire, rîvnă, belșug și păcii scut,
Și muncii noi îndemnuri îi dai și biruință!

Alfred Margul Sperber

In românește de **Lazăr Iliescu**

TEMELIE DE OȚEL

„Lîngă geana focului
Horia stă sub tundra lui.
Vîntul arde, vîntul bate,
Horia gîndea departe..."

(Din popor)

Țară. Mult ai stat în beznă... Mult —
Printre scurte fulgere de coase,
Hei, de Doja, Horia, vreau s-ascult,
S-aud cînt de ape mînioase.

Vreau de Tudor să-mi cîntați și-acum :
De Bălcescu — șoim sub zarea largă —
Ei au mers prin greu spre largul drum
Crunte neguri năzuind să spargă.

Toți ca unu-aveau același țel,
Care nu încape în cuvinte —
Omul să-l ridice pînă-n cel
Mai-nalt pisc al vieții fericite.

Stau, privesc la Horia. — E în zori...
Grîu de aur. Soare. Bucurie —
Sub ăști umeri largi, cutezători,
Se mișcară munții la mînie.

Cușmă de țăran, ochi ce străpung
Pe vrăjmași prin noaptea-ntunecoasă
Și văd blestematul nemeșug
Tras pe bardă și-n tăiuș de coasă.

Hei, de-atuncea lupta cîți viteji
Zămisli sub flamura-nfocată...
Pașii lor semeți și ochii treji,
N-avem să-i uităm noi niciodată.

Altu-i omul azi. Lucesc lumini
In priviri ce dibuiau orbește.
Parcă-n ochii ieri de lacrimi plini,
Diamante soarele ivește.

Am răpus balaurul regesc,
Care în coroana lui bea sînge;
Blestemîndu-l doar mi-l amintesc
Și de ură inima-mi se strînge...

Și nimic nu uit... In ramă
Horia se mișcă, loc să facă
Celor ce-au luptat prin vremi sîlhui
Pentru toată obștia săracă.

De te urci în slăvile de azi
Și-ți arunci privirile departe,
Prin grădini de marmori și de brazi
Vei slăvi pe cei fără de moarte.

Intre cei din frunte, tot senin,
Vasilescu-Vasia, glas de aur —
Ne dădu de luptă cîntec plin,
Lumii muncitoare drag tezaur.

Ca un fulger graiul său cel drept
A ținut în timp balanța firii,
Cînd războiul strîmb l-a prins de piept.
Cu toți ce urcară Dealul Spirii...

Fonaghi, cu frunte de-nțelept —
Și-nfloreau pe ea luciri de pară,
Cînd minciuna o lua de piept;
L-au ucis la „H", în primăvară.

In bătrînul Iași un om plăpînd
A pornit prin grindeni ca să înfrunte
Impilare, foame, jaf, — luptînd;
Frate, ceferiștilor în frunte.

Nicolina. Greve. Bravi acari
Vor să sfarme stavili ucigașe —
Ridicînd mai falnici munții mari,
Să croiască-ntr-înșii noi făgașe.

El sui semeț spre anii plini —
Intuneric. Cazină. Inchisoare.

Primăveri visa, roiau lumini —
Și erau din răsărit de soare.

L-a plecat sub mari securi de zid;
L-a curmat tîlhara burghezie;
Dar l-avem în inimi — prin partid —
Pe semețul nostru Pintilie.

Bela Breiner ce-ar mai povesti...
Sbucium, bucurii, strădanii, fapte.
Viu, cu ochii luminoși, mai vii
Decît stelele ce ard în noapte,

Ani Doftana — școala-i cunoscu;
(Ca și-acelor care și-azi ne-ndrumă),
Spre Congresul V și-acum te du —
Luminoasă-i fiecare urmă.

Și „Scînteia" mică de-o privești,
Scoase Bela viu luceafăr vieții...
Mult partidului să-i mulțumești,
Ne-a dat soare-n pragul dimineții.

Donca Simo-și țese firul plin
Impletit de slove cu lumini
Cînd cîrmaciul pînă în senin
O înaltă. Și-i de soare plină.

Ni l-au frînt pe Plavăț norii suri,
Sus pe munții Caraș, sus spre soare —
Dar în juru-i freamătă păduri
Ce-l slăvesc în imnuri arzătoare.

Arbora pe tren doar un bujor;
Și-n explozii mari de dinamită
Filfîia drapel nemuritor
Peste garnitura pîrjolită.

Rîbnița. Căpezi. Un lagăr crunt,
Crunt păzit de haite furioase —
Pe Bernath și Grünberg un mormînt
I-nveli în purpuri de mătase.

Hei, Bernath Andrei, tu, flăcăuaș,
Știm, din leagăn pînă-n noaptea-nopții,
Ne-ai cioplit săgeți, ne-ai fost arcaș
De ideal legat și-n fața morții.

Petre Gheorghe, Filimon, sub glonț
Tot ca tine fost-a fost să cadă —
S-au jertfit cu-același țel cu toți :
Liber omul muncitor să-l vadă.

Chiar sub albul steag de Alpi-ucis
Șetu a căzut în noaptea neagră,
Cînd se-aprind mereu pe cer încins
Stele, stele peste lumea-ntreagă...

Nu. Noi nu uităm. In rama lui
Horia se mișcă, loc să facă
Celor ce-au luptat prin vremi sîlhui
Pentru toată obștia săracă.

Ei, cu prețul vieții-au cucerit
Ale libertății largi izvoare —
Fruntea mi-aplec; adînc smerit,
Pun pe fiecare vers o floare.

★

Pe temeiuri de oțel mi-ați pus
Steaua mea de foc, republicană!
Strălucirea ei nu are apus —
Și-nchinăm la zece ani o cană

De bătrîn cotnar cînd țării spun :
Fericit pămînt fără de moarte,
Frînt-am și vom frînge braț nebun —
Avînd soare a lui Lenin carte...

George Demetru Pan

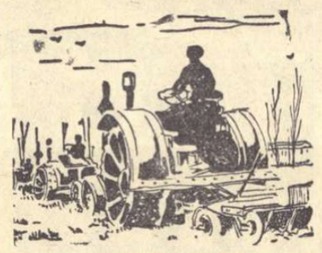

PRUNC COMUNIST

Zorii bat în geam și omul cîntă
Risipite armonii netam-nesam,
Dar în care sufletul i-i dram
Ce balanța vieții i-o frămîntă...

Mugur nou zbucnește-acum din ram —
Sîngele-i în sînge — floare sfîntă:
Pruncul comunist întîi în neam,
Gînguritul cel dintîi și-avîntă...

Parcă-n tremur omu-a fost cuprins deodată —
Este!... S-a născut!... băiat? ori fată?...
I-i necaz că vestea întîrzie;

Insă-n față-i urcă răsăritul
Și-i zîmbește-n marea bucurie
Că spre comunism i-i zămislitul.

DAC-AȘI FI...

Dac-aș fi haiduc din alte vremi,
Eu ți-aș spune răspicat în față :
Măi băiete, caută și-nvață
De dușmanii tăi să nu te temi.

Dar îmi sînt un cîntăreț în viață —
Caut ritm ales unei poemi
Și cu suflet cald cînd tu mă chemi
Cîntecului meu îi fac prefață.

Totuși, bine-ți prinde să înveți
Că și cîntu-i armă și-arma cînt
Pentru cîte-n lume-s frumuseți.

Iar dușmanul cînd va fi înfrînt,
Numai cîntecele muncii pe pămînt
Bucurii vor da acestei vieți.

SONETUL MEU

Prin pulberi din funduri de lumi răsturnate
In besna de veacuri cu plînset ori cînt,
Materia, cosmic, cu grijă, vestmînt
A vrut să-mi croiască din mii de carate.

Am navă spre ceruri deși-s pe pămînt
Și-am pași pretutindeni în rînduri de gloate
Ce-mi spun că urcușul spre-oriunde se poate —
Și-alături de ele mă știu ce îmi sînt.

Sfărîm suferințe cu-n deget presat
Pe unde ea-și are amare izvoare
Și pîn-la izbîndă nu-mi vreau dumicat.

Mereu conștiința mi-o simt că-i datoare,
Caratele-i grele să-mi pun în valoare —
Să pot să dau lumii ce încă n-am dat.

G. Talaz

Din expozițiile deschise cu prilejul SĂPTĂMINII ARTELOR PLASTICE

GH. IVANCENCO „Peisaj din Lupeni"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

CORNELIU BABA „Portret"
(Din Expoziția interregională București)

ANA ILIUȚ „Rîndunica"
(Din Expoziția interregională București)

THALASSA...

THESEIONUL

9

În prea scurta călătorie prin Grecia, foarte des ne-au mirat cîmpurile și dîmburile acoperite cu stînci, dumbrăvile sărace de măslini și lămîi, și prea putinele turme întîlnite. Ne întrebam cum a trait acest popor excepțional, încă din negura începutului istoriei, pe aceste locuri, cum a putut scoate pîine și monumente din stînci, imnuri neîntrecute din sudoarea muncii... Pe Zevs, ce popor ingenios și harnic! Deodată, am zărit Thalassa, „ogorul verde al mării", pe care din vremuri imemoriale grecii l-au brăzdat cu prorele corăbiilor îndrăzneție, pînă-n adîncul lumii.

Istorisește mitologia, că înșiși zeii s-au adunat cîndva la chemarea lui Cecrops, să deslege viitorul acestui popor neîntrecut, în enigma timpului. Se spune că Poseidon-Neptunus, venit și el la adunarea aceea, din adîncul mării și cu umerii acoperiți de alge, ar fi izbit cu tridentul în pămînt, și ar fi răsărit în fața protopărinților Eladei, calul sălbatic și izvorul, astfel prevestindu-le că vor fi vestiți războinici și deosebiți navigatori. Însă a venit îndată la rînd Pallas-Athena, și îmblînzind calul și lovind și ea pămîntul, ar fi răsărit măslinul, semn că grecii vor fi și neîntrecuți agricultori și meșteșugari. Prevestirile aminduror zeilor s-au adeverit deplin, căci rar s-a mai aflat popor înzestrat cu atîtea virtuți excepționale...

Drumul suia de-a dreptul către Marathon. Din nou s-a zărit Thalassa, către Răsărit, ca un șal moale, de un albastru ceresc. Însă ne-a dispărut din față, repede, căci am cotit brusc spre Nord. Într-un tîrziu, o tablă indicatoare ne arăta drumul spre Eleusis. O clipă, ne-am închipuit temple albe în dumbrăvi, însă nimic, nimic din ce-a fost odinioară, nu se mai găsește astăzi la Eleusis. Și drumul urca acum și șerpuia, spre Thivai-Theba de altădată. Am ajuns într-un orășel, în cetatea de demult a lui Lajos, unde și-au trăit tragediile Oedip și Antigona. Ne-am adus aminte și de monstrul Sphynx și de multe întîmplări tragice. Doar șuierul vîntului în portocali amintea și aici cele pe vecie duse. Din Theba celebră n-a mai rămas nimic, nimic. Se vor fi aflînd, poate, pe undeva, ruine, însă noi nu le-am văzut.

10

În pragul unei case, sta și visa, în fața unui coș plin de portocale, o femeie înaltă, voinică, cu ochii mari, negri, cu podoaba părului bogat strînsă în coc. A tresărit și a zîmbit, cînd a salutat-o un trecător:

— Kalimera, Thimocleia!

Cum i-am auzit numele, mi-am adus aminte, vag, de o altă Thimocleie, poate tot așa de frumoasă. Cel puțin așa mi-am închipuit-o eu, cînd am citit într-o carte, despre una, Thimocleia-Thebanca. Parcă o aveam în față, răsărită ca o statuie din apa timpului, lîngă coșul cu portocale. Și ea zîmbea cînd trecătorii îi spuneau: „Kalimera, Thimocleia..." și iar cădea pe gînduri, cu ochii mari, dulci și umezi, duși într-un vis înșorit și milenar. Apoi, cum scurtul nostru popas în cetatea Thebei s-a sfîrșit, am pornit, dar înainte de asta am cumpărat de la Thimocleia cîteva portocale. Ea mi-a primit drahmele, zîmbind cu ochii duși în visul ei înșorit și milenar, și așa a rămas, în fața coșului cu bulgări de soare, statuie ivită din apa timpului... Mai apoi, urcînd spre Levadia și Cheroneia, mintea mea înfiripa fragmente de întîmplări citite de mult. Mi-am reamintit în întregime tragedia Thimocleii din Theba.

În anii 335, după cum s-a adeverit de către bătrînul Parmos în Agora la Athena, se zvonise că Alexandru cel Mare a pierit la sciți, și că toate cetățile grecești supuse, s-au răsculat. Acest zvon l-au plătit mai ales thebanii, îngrozitor. Într-adevăr, după ce au căsăpit garnizoana împăratului de la Pind, mîndrii cetățeni thebani tocmai începuseră să aducă laude zeilor, pentru libertatea atît de ușor cîștigată, cînd străjile din turn au zărit venind, în vîrtejuri de colb, o armată colosală... În cîteva clipe, Theba era înconjurată, securile și topoarele grele izbeau în porțile încuiate repede, zeci de mii de săgeți alcătuind o ploaie înspăimîntătoare, mii de bolovani aruncați peste ziduri, strigătele pedestrimilor, galopul călărimii trace și thesaliene, totul prevestea thebanilor un sfîrșit repede și îngrozitor. Poarta principală s-a prăbușit îndată și spaima asediaților n-a mai cunoscut margini cînd l-au văzut chiar pe Alexandru, răzbind în frunte, pe cal alb, și luptînd numai cu scutul și pumnul. A început o bătălie înspăimîntătoare, pe străzi, și armata năvălea ca potopul, ca mulțime și ca iuteală. Focul a izbucnit între acoperișuri, mărind spaima și amestecul. Femeile cu pruncii în brațe, copiii și bătrînii, se retrăgeau îngroziți spre locuri sacre, urcau repede spre porticele templelor, căutînd scăpare, însă sabia răzbunării nu cruța pe nimeni. Străzile cădeau una cîte una. Ciobani sciți și traci, pe jumătate sălbatici, începuseră să pătrundă în temple, cu șomoioguri aprinse, izbeau cu topoarele în statui și le dărîmau, încît marmorele se făceau țăndări, în hohotele de rîs puternice și-n setea de sînge. Apoi, pe cînd cei din urmă thebani erau legați și porniți spre butuc sau spre robie, pe cînd liniștea morții stăpînea totul, Alexandru a poruncit ștergerea Thebei de pe fața pămîntului. Au venit îndată cîntăreți din flaut și echipe compacte de salahori, cu uneltele distrugerii. Și de la casă la casă se opreau, și în timp ce flautele cîntau, casele erau dărîmate una cîte una. Au scăpat doar templele și casa marelui poet Pindarus, după ordinul împăratului. Și astfel, pe cînd distrugerea ajunsese la o culme, a fost adusă în fața lui Alexandru, Thimocleia.

Își bătuse joc de ea un ofițer trac, și după aceea o bătuse crunt, cerîndu-i averile.

— Le-am ascuns în fîntîna din grădină... a spus ea deodată, și tracul a urmat-o în grădină.

— Intră și ia-le! a adăugat Thimocleia, și cum tracul s-a plecat asupra fîntînii, să se uite, ea l-a apucat și l-a repezit cu capul în jos, în adînc. După aceea, l-a izbit cu bolovani pînă ce nu s-a mai zbătut. Pentru această ucidere fusese adusă în fața lui Alexandru.

— Cine ești? a întrebat-o acesta.

— Sînt Thimocleia din Theba, sora lui Phermion, cel mai mare dușman al familiei tale! Află: toți ai mei au pierit la Cheroneia, luptînd pentru onoarea Thebei, împotriva lui Filip, tatăl tău, și eu însămi am luptat la Cheroneia, pentru onoarea Thebei! Aceasta sînt...

— Du-te-n pace, Thimocleia... i-a răspuns Alexandru cel Mare, după ce a stat o clipă pe gînduri.

Și Thimocleia s-a dus, și spun unii martori ai acelor timpuri că, auzind ea cîntecul flautului și izbiturile topoarelor, și văzîndu-și cetatea distrusă, s-a dus la Cheroneia, și a umblat plîngînd pe vechiul cîmp de luptă, și striga morții, și i-a tot strigat pînă tîrziu în noapte. Apoi i s-a pierdut urma, în evenimentele tragice ale vremii.

Și glasul lucrurilor vechi s-a trezit în mine mai puternic, cînd am trecut pe la Cheroneia. Mi s-a părut că văd un monument pe-un deal, sau poate se întrupase Thimocleia, din cețurile de o eternitate stinse. Aveam alături portocalele de la cealaltă Thimocleie, și țin minte că am mîngîiat acești bulgări de soare, vechi tocmai din timpul Thimocleiei de demult...

11

Drumul șerpuia necontenit, urca piepțiș pînă la mari înălțimi, se înfășura de după stînci, cobora brusc, continua pe marginea prăpăstiilor, și soarele Greciei lucea, coborînd spre amurg. La un cot mare, ni s-au arătat la dreapta, din nou, ochii albaștri ai Thalassei, după aceea au prins a veni împotriva noastră nouri întunecoși pe deasupra unor înălțimi pleșuve. Ne cuprindeau încet-încet, marile creste ale Parnasului, și parcă înserarea venea mai repede, cu cît munții erau mai înalți și prăpăstiile mai adînci. Cînd umbrele din fața munților se fereau o clipă, se zăreau culmi sălbatice și stînci masive păreau cetăți adormite. Uneori, cînd băteau pe înălțimi aspre fîșiile amurgului, se deslușeau cortegii în mantii albe și parcă luceau harpe de aur. Stînci singuratice arătau ca sfincșii sau ca bivolii, sfidînd amurgul. Alteori se vedeau sumbri și colosali ciclopi de piatră, încordați într-o înspăimîntătoare susținere a munților. Din toate, se desprindea o teamă și toate erau ca o epocă a istoriei, încremenită și ascunsă de ochii generațiilor efemere, după gigantice draperii de umbră. Numai cîteodată, se arăta și solemnitatea, cînd munți monumentali sprijineau cerul limpezit o clipă. În tăcerile acelea a locuit Clito, zîna istoriei, și zîna cîntărilor de vitejie, Caliope. Acolo s-a mlădiat, în sunetul harpei și flautului, Therpsihora, învățînd oamenii meșteșugul dantului și suspinele poemei lirice. Erato a ascultat inimile îndrăgostite ale tuturor ființelor, și pămîntul generînd din infime semințe plante și codri. Acolo au locuit și Euterpe și Thalia, și Polymnia, și a stat între ele Urania, visînd spre bolțile albastre... Apollo, fiul lui Jupiter și al Latonei, a stat acolo și el, domn veșnic peste iubire și frumusețe. Și Parnasul era tot așa de măreț, ca-n mitologie și ca-n imaginația noastră, în ziua aceea unică. Ne puteam aștepta să se ferească niște umbre, și totul să fie ca-n vremea celor de demult, să auzim pe culmi cîntările muzelor ieșite din adîncul vechimii, în întîmpinarea călătorilor din alt mileniu.

Un vultur zbura în evoluții magnifice, tocmai sus, sus, unde abia poate ajunge ținta ochiului. O adîncă melancolie domnea în singurătățile parnasiene.

Stîni cu garduri de piatră și cu colibe de piatră, se vedeau din timp în timp, pe povîrnișuri, și ții minte cum sta un păstor tipărit pe cer ca un monument. Tălăngi sunau, mărind tristețea și amărînd mai tare nostalgia. Apoi, înălțimea Parnasului s-a arătat, în toată măreția. Încă o clipă, și ne aflam la Delphi.

12

Întîi am privit povîrnișul Phedriadelor, apoi am dat locurilor un înconjur cu privirile, pînă la muntele Kirphlis, din partea opusă. Pe valea adîncă a rîului Pleisthos se întindeau vii și dumbrăvi de măslini. Și cum am cotit pe după o ieșitură a Phedriadelor, ni s-au arătat ruinele de la Delphi. Întîi, am privit cu teamă și venerație, încă o dată, marile stînci Phedriade, care stăteau amenințătoare deasupra ruinelor și văilor. Se părea că pietrele vechiului amfiteatru împing încet și necontenit, spre prăpastia Pleisthosului, tot ce a mai rămas, tot amestecul amintirilor de marmură. Peste toate domina templul lui Apollo.

Iată locul unde a stat Phytia, pe trepied, deslegînd prin răspunsuri cu două înțelesuri, viitorul împăraților și regilor...

Blocurile masive de piatră te îndeamnă să-ți închipui templul de odinioară, poate de înălțimea Parthenonului. Întîrzii fără să vrei, în locul unde a fost intrarea templului phytian, și vezi un portal masiv sub ornamente, în fața căruia așteptau umiliți marii lumii ce nu mai este. Pe Calea Sacră a crescut troscot, ierburile au copleșit totul, ca o veșnică biruință a firii. Te gîndești să te duci la Izvorul Casthaliei, să iei cu pumnii din apa sfîntă în care se purifica Phytia, ca astfel închipuirea să poată reconstitui din atîtea amestecuri de ruine, templele cu acoperișurile, statuile, monumentele și coloanele. Ploua în clipele acelea, peste Parnas și peste ruinele celebre. Și stropii mari sunau ușor, ca un zvon al liniștii fără capăt. Mai cu seamă glasul ploii, te îndemna să urci pe cea mai de sus piatră a amfiteatrului, și să-ți lași capul în mîini, să închizi ochii strîns, și să visezi, căci Delphi se poate reconstitui doar prin bagheta visului. M-am retras, deci, pe nesimțite, dintre prietenii mei, și m-am dus să ascult apa Casthaliei. Și glasul stins al izvorului era una cu glasul ploii, și era numai bine să ți-l închipui pe Cresus, venit în mare alai de averi și facle, și așteptînd în fața portalului după care sta Phytia pe trepied. Și mi-am mai închipuit, un tînăr superb, pe Alexandru cel Mare, venind aici înainte de a porni să cucerească lumea. Dar care om vestit al antichității, n-a venit la Delphi, să i se deslege enigma timpului?

Născut în cea mai adîncă legendă și simplitate, departe, departe, dincolo de limitele istoriei, Delphi a devenit cu timpul o așezare celebră a frumuseții și bogăției. Uimitor de frumoasă trebuie să fi fost priveliștea de demult. Stam și-mi închipuiam templul lui Apollo, dominînd valea Pleisthosului, peste acoperișurile templelor și printre coloane. Și-mi închipuiam alaiurile, cu care de aur, cu baldachine de purpură, oprite afară, și pe marii timpului urcînd singuri pe Calea Sacră, îngîndurați și speriați spre despecetluirea enigmelor.

Am apucat singur spre Amphissa, pe lîngă dumbrăvile de măslini și vii, în timp ce umbrele înserării întunecau muntele Kirphlis și valea Pleisthos. Și din nou s-a zărit Thalassa, ca o cîmpie albastră de in. Și văzînd aici și frumusețea mării, am înțeles mai bine de ce și-a ales acest loc pentru domnie, fiul lui Jupiter și al Latonei. Apoi, am mai privit odată Phedriadele amenințătoare și ruinele. Pe templul doric se așezase o pasăre albă, ca un suflet al locurilor. În scurt timp, drumul șerpuia tot înainte, spre Cheroneia și Levadia. Se înnoptase, și totul rămăsese în depărtare și-n timp. Oare văzusem într-adevăr Parnasul și Delphi? Ruinele se așezaseră undeva între ruinele amintirilor, între cunoștințele sărmane despre o lume veche și mare, care n-a pierit odată cu veacul ei, și șade pe-o culme, ca un templu alb, ca un amurg veșnic, la confluența dintre civilizații.

13

Cînd am ajuns la Theba, iar mi-am adus aminte de Thimocleia cea veche. Am trecut pe lîngă casa Thimocleiei celei noi, și am văzut-o în același loc în prag, la o lumină mare ce se răsfrîngea asupra coșului cu portocale. Și așa a rămas Thimocleia asta, o clipă, înaltă și voinică, apoi s-a contopit cu cealaltă Thimocleie, cu sfincșii de pe culmile parnasiene, cu Thalassa zărită la Amphissa, cu coloanele pure de la Delphi și cu măreția amurgului peste munții Kirphlis.

Și cînd s-a zărit Athena, într-un tîrziu, iar m-am gîndit la faclele Panateneelor. Deasupra marelui oraș domina Parthenonul, luminat de reflectoare, și cum sta, sus, parcă deasupra întunerecului, părea desprins de pămînt și timp, arcă albă pe apele eternității...

A doua zi ne-am dus la Capul Sunion, să vedem templul lui Poseidon-Neptunus. Ne-am ridicat la ruine, deasupra mării, și ne închipuiam cum se vor fi zărit coloanele de la Sunion, odinioară, din depărtare...

Îmi stăruia în minte o întrebare veche. Aproape în toate localitățile istorice și îndeosebi la Delphi, se vedeau între coloane urme de fum și locuri unde oamenii din decursul timpului au bătut pari și căpriori. Ce a intervenit, ce s-a întîmplat, că măreția a fost părăsită, și templele s-au transformat în locuințe, cu pietrele lor s-au clădit garduri și hanuri? Cînd a început epoca amneziei și cît de lungă a fost? Fapt este că a venit o perioadă neagră, un fel de noapte lungă, în timpul căreia vrejurile și rădăcinile au urcat spre grumajii lini ai statuilor și monumentelor și le-au cuprins, au răzbătut prin pîntecul lor, au răzbătut prin glezne, le-au străpuns ochii de azur, genunchi de arbori vînjoși le-au repezit și le-au spart piepturile și le-au schimonosit obrajii modelați de Phydias sau Praxiteles.

L-am văzut într-un loc pe Poseidon-Neptunus, repezind un trident imaginar, căci cel adevărat nu mai este. Statuia a fost scoasă așa, poate după un mileniu, din adîncul mării. Ce s-a întîmplat? Mîna cui a repezit statuile din înălțimi? Cum de au lăsat oamenii să urce pămîntul la grumajii monumentelor, să le cuprindă gurile suave și ochii? Ce s-a întîmplat în istorie, de mult, că marile opere de artă au rămas în adînc, la zeci de metri sub pulbere? Mă gîndesc că ele vor fi ieșit din folos, odată cu amurgul religiilor vechi, și au fost osîndite pieirii, odată cu ele. Sau poate le-au pus cruce semințiile mai „simple", în timpul migrațiunilor. Te cuprinde o melancolie adîncă, în fața acestor minuni ale mîinilor omenești, dezgropate din humă și pulbere.

Ceea ce vedem azi în Grecia, și ceea ce se află în muzeele străine, e infinit de puțin față de ceea ce zace încă în pămînt. Într-o zi, mi se pare că la Eleusis, mi-am închipuit un păstor trac, înarmat cu spadă și arc, pătrunzînd într-un crîng de măslini. Îl văd furișîndu-se pe după tufari, căci a zărit pe malul lacului o fată albă aruncînd hrană unei lebede. Luna plină lumina puternic. Și mi l-am închipuit pe păstor, repezindu-se deodată la fata albă și cuprinzînd-o. Apoi mi l-am închipuit îndepărtîndu-se speriat, cu buzele însîngerate, zdrobite de buzele ei reci și tari. Și săgeata țintită drept în inima ei, a ricoșat. După aceea, mi l-am închipuit izbind-o cu securea în grumaz, într-o fulgerare de scîntei. Așa am văzut într-o zi, în închipuirea mea, întîlnirea cu statuile, a oamenilor de pe treptele mai de jos ale civilizației. Soclurile au fost folosite ca adăpost împotriva vîntului. Au ars la adăpostul lor, sub pirostrii rudimentare, focuri mărunte, sub oale cu linte. Testele zeițelor și muzelor au fost folosite ca ulcele pentru apă, și cu acest rost vor fi fost purtate la șoldul călăreților sau la oblînc. Sub coloanele templelor s-au statornicit familii numeroase și au aprins focul, și și-au întins pe lespezi de marmură blana de fiară sălbatică sau mîndirul de păie. De coloanele albe au priponit caii și asinii, iar sub treptele de marmură se adăposteau cîinii și fătau mițele. Gospodina din noaptea aceea a vremii, și-a întins rufele la uscat, pe brațul lui Poseidon-Neptunus, sau pe tridentul lui repezit spre eternități. Mai tîrziu, poate cînd plugurile scrîșneau în marmori, oamenii le scoteau din ogoare și le arunceau la o parte, să nu-i încurce, cum aruncăm azi pietrele simple. Dar oricît de lungă a fost noaptea aceea din vechimi, a învins-o și a copleșit-o răsăritul Renașterii, semn că omenirea biruie totdeauna. Relicvele altor timpuri sînt deshumate și așezate la loc de lumină, ca niște punți dintre generații, și ca dovezi de biruință asupra nopții. Monumentele sînt și ele testemonii de existență ale popoarelor. Și în ce-i privește pe greci, pot fi mîndri de testemoniile lor, pînă la capătul timpului. Ei au brăzdat Thalassa, „ogorul verde al mării", în timpuri de mult dispărute, și au cucerit-o, ducînd marmora sculptată pînă-n adîncul lumii ca pe o sămînță a frumosului etern.

Credința este inima și sîngele unei arte. Grecii vechi au crezut în artă, pînă dincolo de limitele unei religii, pînă la fanatism. Și totuși arta lor n-are nimic din răvășirea fanaticului, nimic din elementele negre care înspăimîntă și strivesc sufletul. Totul e uman, pur și odihnitor, totul e dăltuit și sculptat în linii line, spre înălțare. Omul cel mai simplu e cuprins în fața acestei arte de o adîncă pace, pe care o dă doar solemnitatea arcadelor unui codru, sau înălțimea cerului albastru de vară. Totul e pornire spre solemn, frumos, pace și reculegere. Despre arta aceasta s-au scris mii de tomuri și se pot scrie alte mii. Cuvintele noastre n-au nici prețul pulberii. Le-am scris însă cu bună credință și dragoste, poate spre a dovedi că am trecut și eu prin umbra monumentelor, ca ființa minusculă prin umbra piramidelor. După aceea, ne-am întors, și totul a devenit închipuire și vis. Îmi amintesc cum Poseidon mîna înaintea navei noastre pedestrimile umbrei.

— Thalassa! Thalassa! răsunau valurile în zbucium, sau poate ecouri ale inimilor noastre.

Cîndva, după trecerea vremii, poate vom relua aceste amintiri, după ce se vor învechi, pentru că amintirile, ca și vinul bun, trebuiesc lăsate unei lungi perioade de fermentare. Atunci, sînt spuse cu gust și din tot plinul inimii.

Euseblu Camilar

EUGEN POPA — „Tîrnova" (Bulgaria)

(Expoziția interregională București)

CREAȚIE ȘI TINEREȚE

De obicei, proza este semnul maturității unei literaturi sau a unui scriitor. Dar Sadoveanu a fost un tînăr prozator la douăzeci și patru de ani, iar Rebreanu și-a scris nuvelele înainte de treizeci de ani. Generația de scriitori care au apărut după cel de al doilea război mondial și s-au bucurat, din zorile activității lor literare, de condițiile ideologice și materiale create de partid, numără cîteva prezențe promițătoare de tineri prozatori, care n-au așteptat numărul anilor pentru a-și manifesta aptitudinile, căci dacă tinerețea nu e un merit, bine este ca ea să nu fie nici un defect.

Rezultatele îndrumării de către partid a scriitorilor, spre problemele esențiale și de mare actualitate ale epocii noastre, sînt astăzi evidente în tot cuprinsul literaturii noastre, iar în scrierile tineretului, care s-a dezvoltat de la început sub aceste favorabile auspicii, ele sînt și mai elocvente. Pentru prozatorii tineri, orientarea către actualitate a fost excepțional de fecundă. Este de remarcat chiar că unele dintre cele mai interesante discuții purtate în presa noastră au fost generate de lucrări ale prozatorilor tineri. Explicația stă în faptul că prozatorii tineri s-au simțit în mod firesc chemați să dea un chip și un nume problemelor care agită lumea contemporană, iar interesul criticii și, de fapt, în ultimă analiză, al cititorilor, s-a răsfrînt, darnic, asupra acelor scrieri care reprezintă viața de astăzi. S-a întîmplat chiar ca un debutant — cum era de fapt la apariția nuvelei „Lența" și a romanului „În orașul de pe Mureș". Francisc Munteanu — să formeze obiectul unor ascuțite discuții. Și, iertată fie-mi insolența, cred că au avut mai multă dreptate criticii să se ocupe de cele bune, ca și de cele rele din scrierile lui Francisc Munteanu sau Teodor Mazilu, decît de unele frumoase povestiri din trecut, depănate într-un stil ales, dar mult prea departe de zilele noastre.

Îndrăzneala creatoare deosebită, de care au dat dovadă o seamă de prozatori tineri în abordarea unor teritorii artistice cu totul virgine, — alături de scriitori mai încercați ca Petru Dumitriu, Marin Preda, V. Em. Galan — a atras imediat atenția criticilor și a cititorilor care i-au primit cu entuziasm și căldură, deși scrierile lor aveau încă unele insuficiențe de ordin literar. Munca lor curajoasă, de pionieri care defrișează un pămînt nou, unde latentează bogate zăcăminte artistice, s-a impus cu demnitate, drept un exemplu meritoriu de energie și travaliu. Fiecare nouă lucrare a lui Francisc Munteanu, de pildă, este primită cu interes, chiar dacă pînă la urmă respectiva scriere este socotită nereușită. Francisc Munteanu știe să fie interesant pînă și în eșecurile sale, deoarece el se îndreaptă întotdeauna spre teme, subiecte și probleme de acută importanță pentru momentul istoric pe care-l trăim. Nereușita lui nu are, din această pricină, caracterul unei înfrîngeri; ea pune o problemă, creează o tradiție acolo unde încă nu este nimic, se constituie într-un punct de reper, devine pînă la urmă o victorie negativă, dar o victorie. Personalitatea sa literară, încă nedefinitivată, dar neliniștită și dornică de inovații, s-a impus, dacă nu creînd valori inebranlabile, printr-o noutate autentică, slujită de un simț artistic evident. „Lența" lui a rămas, cu imaginea ei pură și sensuală în același timp, o eroină încă neîntrecută, cred, în literatura noastră actuală. Ea este femeia timpului nostru, femeia care n-are numai ochi frumoși, ci știe să și vadă cu ei.

Alături de Francisc Munteanu, într-o ingemănare fericită, s-a afirmat Titus Popovici, autorul „Străinului". El a scris romanul adolescenței surprinse de cel de al doilea război mondial. Foarte tînăr, Titus Popovici n-a putut să se sustragă unor poze juvenile, de copil teribil, unul umor colțegîen, dar în același timp a atins simțitoare înălțimi satirice. Iar viziunea sa asupra războiului de eliberare, ca și asupra huliganicelor gărzi maniste, e o viziune matură.

De cîlva timp, un nume foarte des pomenit este Teodor Mazilu, care a cîștigat, cu cele două volume de schițe satirice, simpatia tuturor. Teodor Mazilu, care s-a afirmat în pleiada reporterilor harnici deveniți tineri scriitori talentați: Țic, Cosașu, Mandric, se remarcă și el în primul rînd tot prin îndrăzneală, prin îndrăzneala cu care satirizează o mulțime de călători, care vor să transporte clandestin, în socialism, o valiză cu păcate vechi. Vameș abil, Teodor Mazilu descoperă pe contrabandiști și-i pofterște ironic să lepede nefastul bagaj, la graniță. Cum scriitorii umoriști sînt foarte simpatizați (vezi Nicuță Tănase cu „M-am făcut băiat mare" și chiar cu „Derbedeii", în ciuda tuturor protestelor), și Teodor Mazilu a realizat în scurt timp o largă adeziune. Dar umorul său insidios n-a făcut decît să ajute ca schițele lui să străbată mai repede calea spre inimile cititorilor. Risul, ca un jovial maestru de ceremonii, ne arată calea spre problemele grave, uneori dureroase, pe care le-a descoperit ochiul atent al tînărului prozator: „pe-aici, domnilor!..." „Insectarul de buzunar" și „Galeria palavragiilor" sînt fiecare cîte o colecție de mici (= concentrate) drame cu două personaje eterne: nou și vechiul. Tinerețea scriitorului n-a împiedicat însă ca oamenii care evoluează în prim plan să fie oameni.

Acuitatea problemelor sezisate, chiar atunci cînd inexperiența literară o deservește într-o măsură, face ca popularitatea tinerilor prozatori citați și a altora încă necitați, ca și prețuirea de care ei se bucură, să fie apreciabile. Ei nu rămîn de obicei întipăriți în mintea cititorului ca autori ai unei lucrări capitale. Ei nu sînt ca Marin Preda „autorul Moromeților", ca Petru Dumitriu „autorul Cronicii de familie". Ei sînt definiți de o atmosferă aproximativ omogenă a scrierilor lor. Ei încă n-au scris cartea lor de căpătîi sau, în fine, una din cărțile lor de bază, dar sînt nume literare, ne prezintă o tendință literară, o preferință, o atitudine, un temperament artistic în curs de precizare.

Sütö András, de pildă, este „autorul..." unei cărți al cărei titlu rămîne deocamdată în alb. Dar scrierile lui Sütö Andras au o atmosferă specifică și un erou caracteristic: țăranul acela sărac și necăjit, cu o casă de copii, nenorocos și ambiționîndu-se să facă totul după capul lui, simpatic și nenorocit în peripețiile pe care singur și le provoacă, dar prin care trece necondiționat drumul lui, spinos și întortocheat, spre gospodăria colectivă. Am concentrat de fapt, dar umorul blajin și amestecat cu mult lirism (vezi recenta și foarte frumoasa schiță „Cana cu untură" din „Viața românească" nr. 9) al lui Sütö Andras include într-o viziune artistică particulară o mulțime de tipuri proprii perioadei istorice pe care o trăiește astăzi țărănimea noastră. Preocuparea sa de bază rămîne aceeași: distingerea unui început de mentalitate nouă, prin noianul de nenorociri hazlii, care se abat peste capul bieților săi eroi cu „o minte de trei sferturi", aflați în căutarea pătrimii care le lipsește. Sütö Andras este unul dintre scriitorii cei mai departe de idilism. El ocolește rezolvările facile ale conflictelor — și acest lucru este de altfel în bună măsură caracteristic tinerilor prozatori care caută să ajungă la augusta actualitate, pe ușa principală și nu pe cea din dos — eroii prefabricați, finalurile apoteotice și optimismul obținut pe cale sintetică. Concepția sa artistică este diametral opusă conven ționalismului și idilismului. De aceea lucrările sale, profund veridice și omenești, dau o actualitate vie, trezesc întotdeauna un interes deosebit.

Încă multe nume ar fi trebuit menționate în fugara schiță de față care nu urmărește decît să afirme cu prilejul festiv al „Lunii culturii" îmbucurătoarea prezență a tinerei generații de prozatori la festinul literar (Pop Simion, Sonia Larian, Ioana Munteanu, Alecu Ivan Ghilia etc.). Dar enumerările care, oricum, sînt subiective — ori prea zgîrcite, ori prea generoase — nu pot decît să confirme ceea ce susțineam mai sus, existența unei proze tinere, care se dezvoltă în condițiile favorabile create întregii noastre literaturi de către partid.

Georgeta Horodincă

C. BACIU — „Preocupări noi"

(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

O săptămînă de artă plastică

CORNELIU BABA „Maria Tănase"
(Din Expoziția interregională București)

DAN HATMANU „Cantină muncitorească la Iași"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

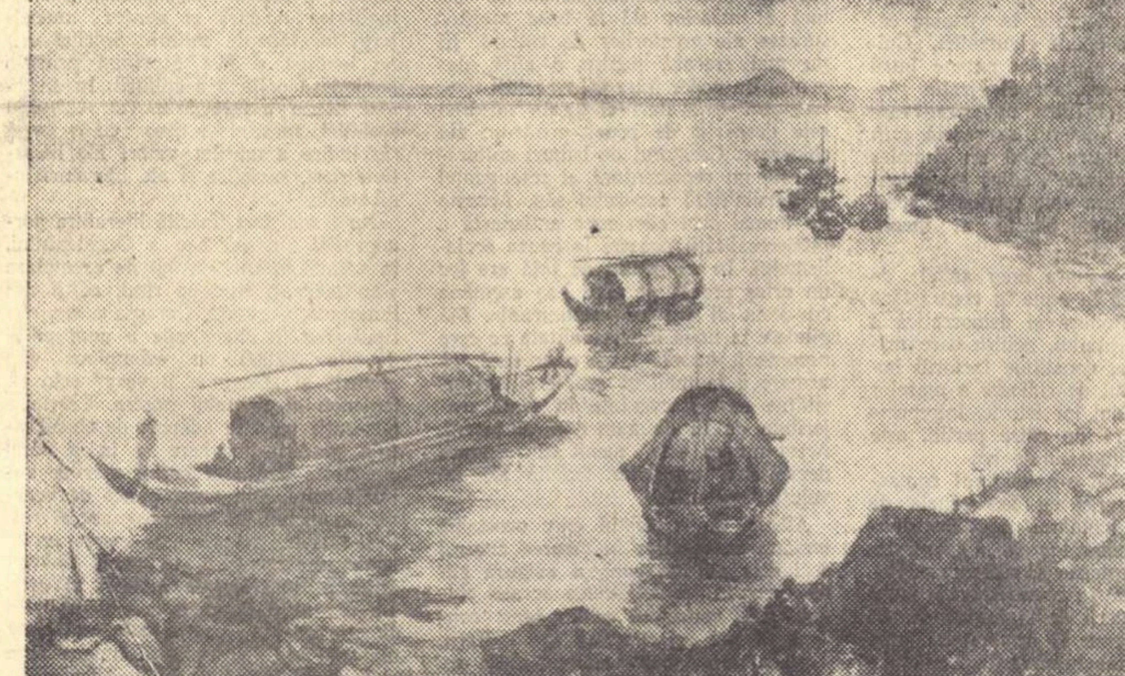

LIGIA MACOVEI „Sampane pe Tian-Tiang"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

MARIA CONSTANTIN „Toamnă"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

(Urmare din pag. I)

săptămîna artelor plastice și a muzeelor. A fost un răstimp de activitate febrilă dar și de solemnitate sărbătorească. Solemnitatea care se leagă de muncile sfîrșite cu bine, încununate cu bogăție de roade.

★

Cînd operele cele mai meritorii ale unui deceniu stau adunate laolaltă, ele revelează raporturi altădată nebănuite între ele; în ansamblul lor divers se întrezăresc semnele din care se va închega unitatea unui stil. Creația plastică a ultimilor zece ani a cunoscut formule variate de artă, fizionomii care nu se pot în nici un fel confunda. Dar cînd originalitatea individuală a artiștilor nu se constituie frustînd realul de drepturile lui, ci respectîndu-l, cum s-a întîmplat în ultimii ani la noi, ea nu dăunează originalității colective. In lucrările pe care le grupează „Retrospectiva" de la Muzeul Simu, mai ales în acelea ale picturii, nu e peste putință să se recunoască un timbru general, care ține de timpul nostru de azi și de firea noastră națională. Se întîlnesc aici o anume seriozitate a efortului, o aplicație matură, o voință de a capta tot mai larg și de a exprima tot mai adecvat realitatea: trăsături pe care nu le găseam niciodată, în proporții atît de curente, în arta trecutului. „Cine se va mulțumi să picteze forma — scria cîndva Michelet — nu va fi în stare nici măcar să o vadă". Cu alte cuvinte, vedem mai bine gîndind mai adînc. Și artiștii noștri, care-au abandonat hotărît formalismul, gîndesc tot mai eficace în limbajul plasticei. Anii din urmă i-au învățat să se scuture de praful rutinei academiste pe care, unii din ei, îl luaseră trecător pe aripi. Mai rămîne, desigur, mult de făcut pentru a asigura plasticei noastre, pe o suprafață sporită, elevația de ton pe care avem datoria s-o reclamăm de la compatrioții lui Pallady. Sîntem, de pildă, naturi mai degrabă meridionale, înclinate să resimțim mai ales vibrația culorii. Dar nu înseamnă că ne trădăm vocația esențială de coloriți, dacă abordăm o pictură care să depășească franc pragul plăcerii ochiului și a senzoriului, ca să se înalțe într-un climat mai grav, luminat de o autentică trăire cerebrală. „Interregionala" de la Muzeul de Artă R.P.R., cu toate că nu oferă totdeauna aspectul tehnic excelent al expoziției similare de anul trecut, mărturisește parcă un lirism mai disciplinat, un plus de pondere și de intelectualitate. Lecția de adîncime a maestrului C. Baba, autor și acum al unor portrete dăruite cu o prezență de neuitat, n-a rămas fără ecou. Și nu cred că ne înșelăm descifrînd într-o astfel de direcție artistică răspunsul cel mai potrivit la nevoile și aspirațiile prezentului.

Dan Hăulică

Interviu cu Alexandru Balaci

Luna culturii din R.P.R. este un bun prilej de a arunca o privire asupra bilanțului editorial din ultimii ani. De aceea ne-am adresat tovarășului redactor șef Alexandru Balaci pentru a căpăta un tablou sumar al activității Editurii de stat pentru literatură și artă.

— Prima întrebare ar fi și cea mai delicată: ce vîrstă are editura?

— Editura de stat pentru literatură și artă ființează, în forma ei actuală, din anul 1951 cînd, după diferite transformări, își stabilește precis profilul tematic.

— Pentru că ați amintit de profilul editurii, vă rugăm să ni-l desenați, măcar în cîteva linii.

— Editura tipărește lucrările literaturii romîne contemporane, ale literaturii romîne de reconsiderare (literatura realistă dintre cele două războaie mondiale și clasicii literaturii romîne de la origini), literatura minorităților naționale (în limbile maghiară, germană, sîrbă, ucraineană, idiș), traduceri din literatura universală (clasică și contemporană) și lucrări de artă plastică. In ultima vreme, i s-a mai adăugat importantul sector al traducerilor din literatura rusă și sovietică: „Cartea rusă" și s-a desprins redacția de muzică. Aceasta va forma, împreună cu publicațiile Uniunii Compozitorilor, Editura Muzicală. Bineînțeles că ESPLA nu epuizează tematica diverselor sectoare literare, celelalte edituri și în special consora cea mai apropiată, Editura tineretului, completîndu-le cu specificul profilului lor.

— Cititorii vor avea prilejul să cunoască și activitatea Editurii tineretului. Revenim la ESPLA. Am aflat că editura este milionară. E vorba, bineînțeles, de numărul volumelor tipărite.

— Da. In anii aceștia, șapte la număr, ESPLA a tipărit aproximativ 2.700 de titluri, cu un total general de 29 milioane exemplare, volumul ei de lucru din 1957 fiind de trei ori și jumătate mai mare decît cel de la sfîrșitul anului 1951. O simplă operație de împărțire ne dezvăluie faptul că în acești șapte ani numai ESPLA a oferit cititorilor mai mult de un titlu și aproximativ 11.300 exemplare pe zi.

— Desigur că un obiectiv principal este editarea literaturii noastre actuale. De altfel, l-ați și formulat cînd ați schițat profilul.

— Activitatea editurii s-a concentrat îndeosebi asupra tipăririi literaturii de actualitate, a acelei părți care să oglindească profund și realist pe omul contemporan, pe transformatorul actual al istoriei în țara noastră. Pentru aceasta, s-au folosit cele mai variate metode de cunoaștere a șantierului literar de depistare a unor talente noi, de tipărire preferențială (în sensul urgentării redacționale ori tipografice) etc. Au apărut lucrări importante în care se reflectă omul contemporan și întregul nostru front literar, atît de unitar, se străduiește să facă față acestei importante sarcini. O cifră este cît se poate de concludentă: între 1951 și 1957 au apărut 785 titluri, cu un tiraj general de 13.065.000 exemplare, în domeniul literaturii de actualitate. Scriitorii contemporani sînt tipăriți în tiraje impunătoare. Astfel: Mihai Beniuc a fost editat de ESPLA în 213.000 exemplare; Zaharia Stancu în 409.000 exemplare; Geo Bogza în 99.000 exemplare; Eusebiu Camilar în 260.000 exemplare etc.

— Vă rugăm să ne dați unele informații în legătură cu reeditarea clasicilor literaturii romîne.

— Eforturile editurii în domeniul tipăririi de clasici ai literaturii romîne au fost importante. Putem să spunem că ESPLA a făcut o operă, într-un anumit sens, de pionierat, izbutind să-și creeze un activ larg de colaboratori de seamă în domeniul reconsiderării patrimoniului cultural și al textologiei. S-a muncit cu deosebit zel și în editură și în afara ei pentru a pune la îndemîna maselor de cititori ediții cît mai îngrijite ale operelor literaturii noastre din trecut. In colecția „Clasicii romîni" sau în „Biblioteca pentru toți", au apărut majoritatea scriitorilor noastre din trecut, moștenirea cea mai de preț a poporului nostru. Și editura noastră se poate mîndri de a fi prezentă în Luna culturii cu primul volum din noua sa colecție de clasici ai literaturii romîne, OPERE de Grigore Alexandrescu. Se inaugurează, cu acest prilej, seria de tipăriri, după cel mai riguros sistem științific, a clasicilor literaturii noastre. Colective de cercetători din care fac parte academicieni, profesori universitari, cercetători științifici, sînt antrenate într-una din cele mai nobile sarcini, aceea de a da la lumină, în ediții complete, operele de seamă ale clasicilor. Precedate de vaste studii introductive, cu caracter monografic, înzestrate cu un amplu aparat științific, cvasi-perfecte din punct de vedere al stabilirii acurateții textelor, aceste tipăriri ale clasicilor noștri, prezentate și în condiții grafice deosebite, constituie un eveniment demn de a fi subliniat în dinamica noastră viață culturală.

O sumară statistică ar fi și aici edificatoare. Caragiale a fost tipărit în 540.000 exemplare; Eminescu în 275.000 exemplare; Creangă în 250.000 exemplare. Numai în 1957 au apărut din operele clasicilor noștri 70 de titluri, cu un tiraj total de 1.147.000 exemplare.

— Cifrele sînt într-adevăr fantastice. Probabil că ne veți oferi date tot atît de tulburătoare și în legătură cu reeditarea literaturii dintre cele două războaie mondiale.

— Desigur că cititorii au primit cu interes și simpatie eforturile editoriale accentuate îndeosebi în ultimii ani, de a da la lumină o serie de lucrări însemnate din literatura (puternic realistă, mai ales în domeniul prozei) dintre cele două războaie. S-au tipărit și se vor tipări operele cele mai reprezentative ale acestei literaturi. Cu exponenții ei de frunte și în viață se lucrează intens pentru stabilirea unor ediții cuprinzătoare care să reprezinte voința lor în selecționarea operelor (vezi M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Geo Bogza, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu etc.). Iar din literatura scriitorilor care nu mai sînt în viață, s-au publicat, după criterii științifice, operele lor fundamentale. (Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Bacovia, Matei Caragiale, Pavel Dan, Elena Farago, Octavian Goga, H. P. Bengescu, Panait Istrati, I. Teodoreanu, G. M. Zamfirescu etc.). Sadoveanu, de pildă, a apărut în 852.000 exemplare, Rebreanu în 110.000 exemplare, Camil Petrescu în 169.000 exemplare, Topîrceanu în 145.000 exemplare.

Trebuie să fac o afirmație surprinzătoare oarecum.

— Referitor la reeditări?

— Nu. E vorba despre altceva. Romînul nu este născut numai poet (deși cele peste 200 volume de poezie pe care le va publica sectorul editorial anul acesta demonstrează patetic acest vechi adagiu). Romînul este născut și critic literar. O dovedește dezvoltarea explozivă a tipăriturilor redacției noastre de critică literară, în ale cărei colecții, Studii literare și Mica bibliotecă critică, au apărut numai în ultimii doi ani peste 40 de lucrări valoroase, aparținînd celor mai... ascuțite pene critice (predominanți tinerii!) dintre care amintim: Savin Bratu, Ov. S. Crohmălniceanu, G. Horodincă, D. Micu, A. E. Baconsky, Petru Dumitriu, M. Beniuc, Vera Călin, G. Călinescu, S. Damian, Paul Georgescu, S. Iosifescu, Perpessicius, M. Ralea, Tudor Vianu, I. Vitner, I. Manole, Al. Dima etc. în ordinea apariției. S-a simțit nevoia (forma a rămas în urma fondului) publicării unei antologii care să cuprindă importante cercetări, de dimensiuni care nu ating volumul unei cărți, în domeniul istoriei literare sau al criticii de actualitate. Și așa au apărut Caietele critice, întîmpinate deosebit de favorabil de publicațiile noastre și de cititori.

— Doriți să ne dați și cîteva relații cu privire la traduceri?

— Activitatea în domeniul traducerilor este o altă caracteristică a revoluției noastre culturale. Pentru prima dată în istoria noastră se traduce în mod sistematic și planificat. Incepînd cu anul 1953, cînd a fost lansată colecția Clasicii literaturii universale, succesele au urmat unul după altul. Nu vrem să facem aci o lungă înșiruire de nume și de capodopere. Este de ajuns să semnalăm că în anul 1960 vor fi traduse în limba romînă principalele opere ale literaturii clasice universale, că în anul 1958 vom avea pentru prima oară în romînește versiunea integrală a operelor lui Shakespeare și Molière, Dickens și Mark Twain. Și că aceste lucrări apar în tiraje de 40.000 exemplare, epuizîndu-se în puține zile de la apariție. Editura se străduiește să înfățișeze în același timp și aspectele cele mai realizate artisticește ale literaturii universale contemporane, în traducerile sale care cuprind toate literaturile lumii. In acest sector noi am simțit de asemenea nevoia unei antologii menite să țină la curent publicul cu ultimele creații ale literaturii de peste hotare. A fost înființat caietul de literatură universală „Secolul XX". Probabil că vă interesează și în domeniul traducerilor aspectul statistic. Iată o cifră globală. Numai în ultimii trei ani s-au tradus 248 de titluri cu un tiraj de 428.000 exemplare. (Nu am în vedere aici volumele apărute la „Cartea Rusă").

— Asupra traducerilor din literatura rusă și sovietică vom reveni. Ne interesează și problemele legate de tipărirea cărților în limbile naționalităților conlocuitoare.

— Fără a avea posibilitatea de a atinge în profunzime problemele literaturii minorităților naționale, țin să amintesc că același ritm vertiginos de dezvoltare este caracteristic și acestui sector în care volumul de lucru și tipăriturile au crescut în acești ani de peste trei ori. Literatura minorităților naționale cunoaște aceleași succese ca ale întregului front literar și ele se oglindesc în tipăriturile noastre. Demne sînt de semnalat traducerile reciproce ale celor mai valoroase opere din literaturile respective, de la clasici pînă la contemporani.

— Nu vrem să vă reținem mai mult. De aceea vă solicităm doar cîteva cuvinte în legătură cu activitatea sectorului de artă al editurii.

— Un avînt deosebit l-au luat tipăriturile noastre în sectorul artelor plastice și colecțiile „Maeștrii artei romînești", „Maeștrii artei universale", studiile de specialitate fiind foarte apreciate. Cu toate greutățile tehnice pe care le întîmpinăm, redacția de artă plastică a dat unele din cele mai frumoase tipărituri romînești. In Luna culturii, cititorii noștri primesc un dar: Albumul artei populare romînești, o impresionantă realizare grafică și splendidul album București, o desăvîrșită colecție de fotografii artistice.

Reporter

O REALIZARE A ISTORIEI LITERARE

Monografia lui Al. Dima despre Alecu Russo este o realizare a istoriei noastre literare. Criticul face muncă migăloasă de verificare a datelor și documentelor, analizează temeinic textele, urmărește evoluția ideilor principale și reconstituie meticulos epoca. In același timp, integrează amănuntele în sinteze, deschide argumentației bine hrănite orizonturi estetice largi. Principalul merit al acestei opere științifice și literare constă în restituirea integrală a unui clasic pe care-l cunoșteam încă atît de puțin. Din motive pe care Al. Dima le analizează pe larg, opera scriitorului moldovean — și așa destul de restrînsă — a fost jefuită de un hazard nefavorabil; unele manuscrise au fost pierdute, altele au fost mult timp nepublicate și, în sfîrșit, opera sa capitală, patetica poemă în proză „Cîntarea Romîniei", i-a fost îndelung și înverșunat contestată. Primul care i-a creionat profilul, integrîndu-l mișcării critice pașoptiste și așezîndu-l printre întemeietorii culturii romînești moderne, a fost G. Ibrăileanu. Analizînd contribuția însemnată a lui Russo pe planul gîndirii estetice și lingvistice, Al. Dima reconstituie însă și activitatea — pînă acum ignorată sau minimalizată — de militant revoluționar a scriitorului moldovean. Dar aspectul pe care monografia îl subliniază cu toată forța este, pe drept cuvînt, creația literară originală a lui Russo. Studiul multilateral al profesorului ieșan ne oferă acum, pentru prima dată, posibilitatea cunoașterii și înțelegerii globale a scriitorului, gînditorului și militantului Alecu Russo.

Din monografia lui Al. Dima se desprinde figura lui Russo ca personalitate emoționantă, rar aliaj de intransigență și delicatețe, confluență originală a patetismului vizionar, a melancoliei grave și a unui discret umor analitic. Pornind de la acest volum, Șerban Cioculescu a realizat un portret al scriitorului pașoptist, la care nu am mai avea nimic substanțial de adăugat. Nevăzînd rostul recapitulării ideilor profesorului Dima, idei riguros argumentate și bazate pe un aparat critic solid, vom încerca să analizăm un alt aspect care interesează istoria literară, reliefînd astfel, și în acest mod, valoarea monografiei discutate.

Există încă în unele studii și prefețe de istorie literară un mod simplist de analiză a operelor clasice. In ce constă acest mod? Asemenea lucrări sînt împărțite în trei compartimente distincte, fără comunicare între ele: descrierea epocii, biografia și analiza operei. Epoca este descrisă cu mijloacele fostului manual de istorie, iar descrierea se menține, la trasarea în mare a caracteristicilor generale, a pozițiilor principale ale claselor în luptă. Această descriere generală e fatal identică la diferiții scriitori aparținînd aceleiași epoci. Urmează biografia, uneori plat-sentimentală, alteori informativ-erudită dar inutilă, adică fără consecințe asupra operei. In sfîrșit, opera analizată cu vechile mijloace ale formalismului didactic. Cititorul manualului de „Istoria literaturii romîne", I, 1954, se poate întreba de ce a fost nevoie de atîția pașoptiști, de vreme ce au făcut cu toții același lucru și într-același fel. Nu e vorba aici de originalitatea artistică a scriitorului care este, firește, o problemă importantă, ci de însăși metoda de cercetare. Criticul care analizează pedagogic, a la Murărașu, „forma" operei, mulțumindu-se să extragă cîteva idei progresiste din context și să menționeze la capitolul „epoca" numărul fabricilor de oțet sau de postav înființate atunci, criticul acesta deci nu face o analiză marxistă.

Originalitatea artistică? Iată ce scrie „Istoria literaturii romîne", vol. I, ESPLA, 1954: „**Locul lui Al. Russo în literatura noastră**". Al. Russo este unul dintre scriitorii generației de la 1848 care ne-a lăsat o rodnică moștenire literară. Prin ideile sale înaintate pe tărîmul criticii literare și al filologiei, prin patriotismul „Cîntării Romîniei", prin combaterea imitațiilor servile, a cosmopolitismului în limbă și literatură, prin înțelegerea pentru creația populară, pentru limba și poporul său, Russo este un înaintaș valoros al culturii noastre de astăzi" (pag. 212). Lăsăm deoparte faptul că meritul unui scriitor nu este numai acela de a fi „înaintaș" (la numai atît îl putem reduce, poate, pe Asachi); un scriitor creează opere care sînt — atunci cînd sînt — valori literare pe care nu le apreciem doar ca pe relicve pioase. Să lăsăm și faptul că nu există aici nici o referire la valoarea artistică a operei lui Russo (cazul se repetă și la alți scriitori). Dar care, oare, din epitetele caracterizante ale acestui capitol (dedicat **specificului!!**) nu pot fi aplicate oricărui alt pașoptist?! Lui Alecsandri, mai ales, i se potrivesc de minune. Răul nu provine numai din faptul că acest capitolaș nu a fost lucrat mai cu îngrijire și nu s-a creionat personalitatea artistică a scriitorului, nu s-a schițat originalitatea lui artistică. Răul constă în izolarea celor trei compartimente — epoca, viața, opera — (compartimentare care își va fi avînd rostul său pedagogic), răul constă în faptul că nu se urmărește în asemenea studii modul specific în care ideile generale ale epocii și clasei se particularizează în opera de artă, prin intermediul unei anumite experiențe de viață, adică prin conștiința scriitorului. Sau altfel, biografia constituie modalitatea particulară prin care condițiile generale (relațiile economice, sociale, politice) ale epocii și clasei devin existență individuală, idei personale care se obiectivează în opera de artă.

Al. Dima nu creează asemenea separații artificiale. Pe el îl interesează nu numai să descopere ideile scriitorului în texte, ci și modul în care ele s-au format și au evoluat în conștiința lui Russo. Ideile nu stau în cîmpul conștiinței ca niște stîlpi sau, ca să reluăm celebra comparație a lui Marx, precum cartofii într-un sac. Ele au o istorie, o devenire. Fiecare concept are o încărcătură emoțională care crește sau descrește în intensitate, e atras sau respins de un altul, astfel încît conștiința e un cîmp de bătălie și nu un dulap cu sertare în care zac flacoane cu esență de idee. Al. Dima urmărește istoric, în dezvoltare, formarea și devenirea cugetărilor lui Russo.

Există deci o interdependență a ideilor, concepția fiind o sinteză dinamică, un raport de forțe în mișcare. Să exemplificăm. Vom porni de la rolul originii sociale în determinarea poziției unui scriitor. Acum cîțiva ani, originea socială a scriitorului era substituită poziției scriitorului printr-un determinism rigid și mecanic la care s-a renunțat. Acum, de cele mai multe ori, originea socială e fie ignorată, fie menționată sec, fără consecințe, ca în citata „Istorie a literaturii romîne", I, 1954, care ne învață că Alecu Russo „era fiul unui arendaș și negustor de cereale, Iancu Russu" (pag. 198). Afirmația este exactă dar ce decurge de aici? Nimic! La Al. Dima problema e tratată cu suplețe. Copilul nu stabilește el însuși, activ, raporturi economice-sociale cu lumea, dar participă la un anumit raport creat de părinți. Participînd pasiv la acest raport stabilit între arendaș și țărani, Alecu Russo nu devine purtătorul de cuvînt al arendașilor, dar va păstra o anumită imagine a raporturilor sociale la sat, care va influența atitudinea sa în problema agrară. Refăcînd copilăria scriitorului prin analiza „Amintirilor", Al. Dima scrie: „Scriitorul zvîrle desigur vălul trandafirii peste raporturile dintre boieri, slugi și țigani, zugrăvind de fapt o viață idilică și patriarhală, cum n-a fost, ceea ce ne dezvăluie una din erorile concepției lui sociale cu privire la trecut" (pag. 20). In același timp, nevoile arendășiei îl vor ține pe Iancu Russu, deci și pe Alecu, la țară, ceea ce duce la suprapunerea imaginii copilăriei peste aceea a satului, la valența afectivă pentru folclor și la permeabilitatea față de natură.

Ar fi greșit însă să absolutizăm valoarea copilăriei. Această valoare e determinată la rîndul ei de evoluția ulterioară a scriitorului. In epoca juniei, relațiile dintre adolescent și familie se schimbă, ceea ce antrenează implicit și modificarea raporturilor sale cu lumea, care nu mai pot fi acelea pasive, din copilărie. Acum se stabilește, pentru mult timp, dacă tînărul va continua modul de viață și de gîndire al familiei, sau își va alege o cale proprie, deosebită sau chiar opusă. Generația de la 48 este o generație de ruptură, de conflict între vechea mentalitate feudală și noua mentalitate, firește nu în totalitatea ei numerică, nu statistic, dar în ceea ce are generația reprezentativ, valoros. Toți pașoptiștii vorbesc de această opoziție și Alecu Russo îndeosebi (vezi pag. 58). In înțelegerea fenomenului trebuie să ținem seama și de intensitatea conflictului cu familia și nu putem trata problema originii sociale în același fel la Alecsandri, care rămîne, deși opunîndu-i-se, în cadrul acestei familii, ca la Eminescu, acesta ducînd opoziția la ruptură totală. Relațiile adolescentului-scriitor cu familia dau o anumită semnificație problemei originii sociale care poate primi chiar semn schimbat.

In viața lui Alecu Russo, criticul distinge trei momente care l-au influențat profund: plecarea în străinătate, la studii; moartea mamei sale; recăsătorirea tatălui. Acestea aveau să contribuie la agravarea tensiunii politice din familie și la ruperea relațiilor, apoi la dezmoștenirea sa. Al. Dima demonstrează că această ruptură devenită din efect, cauză, l-a împins pe scriitor spre o existență independentă, l-a obligat să-și cîștige singur banii și „să trăiască de multe ori o viață de lipsuri materiale", ceea ce a contribuit la radicalizarea sa și la o cunoaștere mai apropiată a vieții poporului. Iată deci cum o particularitate biografică a influențat asupra evoluției scriitorului. Adolescența printre străini, ruperea de familie, viața agonisită cu greu, toate acestea au făcut ca scriitorul să-și amintească de copilărie ca de o vîrstă de aur, iar toate evenimentele de atunci să capete, ca mai tîrziu la Creangă, o anumită coloratură.

Plecarea lui Alecu printre străini, jalea produsă de moartea mamei sale și instaurarea unei femei străine în casa părintească, în sfîrșit, o existență zbuciumată cu arestuiri, exile și dificila mereu cîștigare a vieții, toate acestea au dus la identificarea a trei imagini aflate în sfera fericirii: copilăria, satul, patria. Al. Dima, analizînd „Amintirile", arată că „toată afecțiunea scriitorului se îndreaptă cu putere asupra satului copilăriei sale..." și că „impresiile pricinuite de sat sînt statornic semănate de-a lungul lucrărilor lui literare, alcătuind, de multe ori, chiar materialul comparațiilor sale din domenii îndepărtate..." (pag. 17). Și, în alt loc „...copilăria voioasă a scriitorului, poate unica perioadă cu adevărat fericită a vieții lui". Plecarea la studii și părăsirea patriei au fost dureroase, sau — cum zice Russo însuși în „Amintiri" — „copilul cel vesel și slobod" a intrat „în viața chinurilor". Al. Dima ni-l arată pe „adolescentul moldovean, speriat și singur, fără părinți și prieteni, printre „fețe ce nu au mai văzut", auzind „o limbă ce nu o știe". Analiza, bazată pe texte și mai ales pe „Amintiri", duce la o concluzie interesantă: „Desigur, flacăra patriotismului de mai tîrziu al scriitorului s-a întărit și prin contribuția acestei „depărtări de țară și a raportării necurmate a străinătății la ea". (pag. 26).

Cu moartea mamei, „s-a sfărîmat fericirea casei lui Iancu Russo și copilăria însăși a poetului..." (pag. 23). Fericirea sfărîmată și copilăria pierdută se vor contopi într-o imagine unică și idilică. Mai tîrziu, la Paris, cînd exilatul va dori să evoce imaginea patriei, îi va apare în față satul copilăriei: „Patria e aducerea aminte de zilele copilăriei... coliba părintească cu copacul cel mare din pragul ușii, dragostea mamei... plăsmuiri ale inimii noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... Cîinele care se giuca cu noi, sunetul clopotelor bisericii satului ce ne vestește zilele frumoase de sărbătoare... zbieretul turmelor cînd se întorceau în amurgul sării..." („Cîntarea Romîniei", versetul 28).

Acest concept dinamic a influențat asupra viziunii atenuante a relațiilor dintre moșieri și țărani, asupra „sentimentului naturii", sensibilității la folclorul auzit din copilărie, asupra concepției lingvistice — dragostea față de limba în care vorbea mama, va spune el — va influența asupra structurii specifice a patriotismului său etc.

Analizînd această prețioasă monografie, am amintit doar două aspecte ale sale: restituirea integrală a scriitorului fragmentar cunoscut pînă acum și am exemplificat modul în care criticul demonstrează formarea personalității artistice și a concepției specifice a lui Alecu Russo. Firește că nu am urmărit această demonstrație în ansamblul ei, lucru imposibil într-un articol.

Important ni se pare faptul că epoca, viața și opera scriitorului nu sînt privite ca departamente închise. Trecerea de la condițiile obiective economico-sociale la opera de artă care este un dat obiectiv, deci de la realitatea socială la imaginea (reflectarea) ei în opera de artă, se face printr-un proces complex în care societatea este interpretată prin experiența de viață a scriitorului. Aceasta nu este însă decît o latură a monografiei, un moment al procesului dialectic analizat. Criticul urmărește și modul în care predispozițiile (valențele) lui Al. Russo pentru folclor, natură, etc. se dezvoltă și devin idei, principii ale unei concepții, sub influența determinantă a epocii. De asemenea, dezvoltarea interdependentă a pașoptiștilor, spiritul lor de echipă, legătura dintre gîndire și exprimarea ei prin acțiune, etc. constituie aspecte interesante ale monografiei.

Paul Georgescu

NOTE

Regrete...

Cu gîndul la teoriile „de oarecare circulație în trecut" — „care confundau hazul cu satira, transformînd comicul într-un fel de anexă a pieței, într-un rău necesar și inevitabil" își începe M. Radnev articolul său „Ipostazele comicului", apărut în „Contemporanul" din 6 decembrie a. c.

Mărturisim cu sfială că nu cunoaștem teoriile „de oarecare circulație în trecut" ce făceau asemenea grave confuzii. De altfel, nici nu pricepem cum poate deveni comicul în piesă o anexă și, mai mult, rău necesar și inevitabil (!). Dar să lăsăm acestea și să vedem despre ce este în definitiv vorba. M. Radnev, sub titlul „Ipostazele comicului", supune analizei comedia „Colivia cu sticlete" de Lascăr Sebastian și Silviu Georgescu, reprezentată recent pe scena Teatrului de stat din Petroșani. Cronicarul e liber să spună ce vrea. Dar cum și-a intitulat singur articolul „Ipostazele comicului" și de vreme ce teoretizează dezinvolt asupra formelor de manifestare ale comicului, am dori și noi să aflăm în cele din urmă care sînt acele ipostaze. Însă, vai! am întîlnit tot felul de considerații asupra subiectului și implicațiilor sale, asupra interpretării și regiei și mimic despre ceea ce făgăduiește titlul. Să fim drepți: undeva ni se vorbește și despre ipostaze, observîndu-se că: „în străduința lor lăudabilă de a ne stîrni hazul, Lascăr Sebastian și Silviu Georgescu au apelat la

mijloace care nu intră în patrimoniul comediei satirice, ci în acela al vodevilului ieftin". Prea bine, însă în acest caz despre ce ipostaze ale comicului mai poate fi vorba? Poate doar de una morganatică, întrucît ea și cunoscutul fenomen optic ipostazele amintite se dovedesc finalmente iluzorii.

M. Radnev își încheie cronica felicitîndu-i pe cei doi autori că au abordat genul dificil al comediei (cronicarul spune plastic că autorii „au luat în mîini arma puternică a rîsului" — de unde se vede că rîsul poate fi luat și în mîini, s.n.), dar regretă că „nu s-au îngrijit să albe cartușiera plină". Și noi regretăm, dar pentru alte cauze. Fiindcă dacă M. Radnev și-a intitulat articolul „Ipostazele comicului", ar fi trebuit să-i justifice cît de cît cu un conținut adecvat. Deplîngem absența ipostazelor și ne consolăm cu gîndul că altă dată cronicarul va fi mai circumspect cînd propria-i cartușieră a rămas goală.

Td.

Roman de actualitate

Prozatorul Samoilă Peștișel terminase un roman istoric de 623 de pagini despre întemeierea Moldovei. Nemulțumit de rezultat, se hotărî să scrie un roman de actualitate, deși nu era tocmai pregătit pentru această întreprindere.

Și iată că pe hîrtia velină, stiloul Parker, minuit cu măiestrie de prozator, așterne primele cuvinte:

ȘANTIER ȘI OAMENI

Era o zi înnourată de toamnă... Vasile Ion, mecanic lăcătuș, cu o vechime în producție de 16 ani, se îndreptă fuite spre Gara de Nord cu un cufăr de lemn în mînă. Cumpără în grabă un bilet pentru Bicaz și se sui în tren. Trenul porni imediat către Moldova. Vasile Ion se grăbea să ajungă pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz și să se angajeze acolo. Nu mai fusese în Moldova. În timp ce ședea pe banca unui compartiment de clasa a II-a, încercă să-și imagineze ceva despre ținutul necunoscut spre care se îndrepta. Și mintea îi fugi cu secole în urmă, către epoca aceea înecată în negura vremurilor, cînd Dragoș, fugărind un zimbru, întemeie principatul Moldovei. În ritmul monoton al roților, în mintea mecanicului-lăcătuș Vasile Ion se înfiripă o minunată poveste de dragoste al cărei eroi erau Costache Spadă, cel mai bun prieten al lui Dragoș-Vodă și Maria, fiica boerului Grigore Hainul...

Stiloul Parker alergase pe hîrtie cu o viteză de satelit artificial și se oprise brusc, parcă lovit de apoplexie. Mîna lui Peștișel puse ușurel Parkerul pe birou și, într-un acces de entuziasm debordant, începu să-și frece îndelung buricele degetelor de buricele degetelor de la mîna situată simetric în stînga sa. (De ce să ne mirăm? Toți oamenii cînd sînt entuziasmați de ceva au slăbiciunea de a fi altruiști și de a împărtăși și altora entuziasmul).

Foaia fu atașată. În felul acesta romanul „Șantier și oameni" făcu dintr-odată un salt cantitativ și calitativ, de la una pagină la 624 de pagini. Dar miracolul nu se oprește aici. Parkerul sări iar în picioare (în peniță adică) și execută un nou cros pe pista velină. Rezultatul: Cînd coborî în stație, în mintea mecanicului lăcătuș Vasile Ion mai stărui încă tabloul morții cumplite a nefericitului Costache Spadă. Norii fuseseră împrăștiați și un soare primăvăratic lumina șantierul. Vasile Ion păși cu încredere. Imaginile înfricoșătoare din vremurile de demult se risipiseră. Începea o viață nouă.

Apoi Parkerul scrise apăsat, cu majuscule: „SFÎRȘIT". Stiloul, obosit, se culcă în dormitorul său cu fermoar. Finalul fu atașat și el de data aceasta la celălalt capăt al romanului istoric și căpătă numele de „625". Buricele degetelor se sărutară din nou fericite.

După care Samoilă Peștișel trecu la investigarea condițiilor în care a avut loc întemeierea Munteniei.

Aladin

SPIRITUL PATRIOTIC AL LITERATURII NOASTRE NOI

(Urmare din pag. 1-a)

iar pe de alta, rememorarea critică a aceea ce a fost rușinos și trist în trecut. Iubirea trecutului ca atare, fără grija unei diferențieri, înseamnă paseism, iar literatura revoluționara nu are nimic comun cu paseismul. „Noi — spunea Lenin — sîntem plini de mîndrie națională și tocmai de aceea urîm în mod deosebit acest trecut al nostru de sclavie..." Trecutul de sclavie feudală l-au înfierat Bălcescu și Alecsandri, Kogălniceanu și Bolliac. Trecutul de sclavie burgheza îl condamnă, cu o ură deosebita, Mihail Sadoveanu în „Mitrea Cocor", Tudor Arghezi în „1907", Zaharia Stancu în „Desculț", Petru Dumitriu în „Cronică de familie", Eusebiu Camilar în „Negura". Literatura realist-socialistă, prin excelență o literatură a actualității în dezvoltarea ei revoluționară, se împlinește, se rotunjește prin asemenea opere care reamintesc de pe pozițiile noastre înaintate trecutul întunecat. Prețul lor constă nu numai în faptul că informează viu generațiile tinere asupra unor împrejurări pe care au avut fericirea să nu le cunoască direct; valoarea lor nu se reduce nici numai la faptul, de mare însemnătate, că stimulează eforturile pentru construirea unei societăți noi în care exploatarea să piară pentru totdeauna. Ele mai au și semnificația, nu a unei răzbunări, ci a unei sancțiuni drepte, pe care, cu mijloacele artei, scriitorii de astăzi o rostesc împotriva celor ce au împilat și umilit, au urît viața și au provocat suferințe nepedepsite unui nesfîrșit șir de oameni simpli care au pierit cu nădejdea că dreptatea totuși va să vină. Ideea aceasta este ilustrată prin soarta lui Mitrea Cocor și se exprimă patetic în refrenul „Să nu uiți, Dariel"

Semnificativ pentru literatura noastră nouă, ca o altă afirmare a spiritului ei patriotic, este și interesul arătat de scriitori figurilor luminoase din trecut, întruchipări ale virtuților populare. Lista este și de data aceasta bogată, cuprinzînd opere de seamă, a căror viabilitate este certă. Romanele „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, „Un om între oameni" de Camil Petrescu, poemul „Chivără Roșie" de Mihai Beniuc, drame și poeme epice („Ion Vodă cel Cumplit" de Laurențiu Fulga, „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu, poemul închinat Doncăi Simo, de M. Breslașu, lui Ilie Pintilie de Veronica Porumbacu, Griviței roșii de Cicerone Theodorescu, comuniștilor de la Doftana de Maria Banuș etc.), ca să nu citam decît cîteva titluri, revine epoci și figuri care au anticipat și pregătit epoca noastră revoluționară, eliberarea poporului. Cronica zilelor noastre este întregită cu marile ei capitole anterioare, de la trecutul îndepărtat pînă la cel mai apropiat. Poemul lui Mihai Beniuc „In frunte comuniștii", precum și o serie de alte lucrări dramatice, epice și lirice slăvesc acțiunea în ilegalitate a partidului, legatarul tradițiilor populare de luptă, făptuitorul revoluției.

Veneratia față de trecutul care a pregătit victoria din zilele noastre se însoțește firesc cu dragostea pentru pămîntul natal. Paralelismul cu literatura patriotică a pașoptiștilor se verifică și în această privință. Nu e oare grăitor faptul că volume, cicluri sau poeme ale unor scriitori de astăzi poartă titluri precum: „Cîntarea Rominiei" (Miron Radu Paraschivescu), „Cîntecele pămîntului natal" (Ion Brad), „Oda pămîntului meu" (Mihu Dragomir), că pastelul, după o regretabilă părăsire, e reluat și reînviat de A.E. Baconsky, Nina Cassian și alții? Reportajul, acest gen pe care scriitorii de altădată nu l-au cultivat adauga astăzi remarcabile capitole la această minunată Rominie pitorească, pe care o iubim cu atît mai mult, cu cît bogățiile și frumusețile ei aparțin oamenilor muncii. „Farmecul genezei" și alte pagini ale lui Traian Coșovei, „Paralela 45" de Pop Simion, recenta carte atît de originală a lui Eugen Barbu, „Pe-un picior de plai" nu sînt firește singurele citabile. Cărțile tragice ale lui Geo Bogza își capătă astfel, în noile condiții istorice, replica din partea unor tineri cercetători, ca și el acum, ai realităților actuale.

Modul în care este conturat astăzi chipul omului din popor confirmă de asemenea spiritul patriotic al literaturii actuale. In măsura în care se continuă, în literatura de inspirație rurală, tradițiile realiste, în aceeași măsură se resping idilizările sămănătoriste și tendințele obscurantiste ale gîndirismului reacționar. Romanul „Moromeții" al lui Marin Preda întrunește, în acest sens, calități a căror subliniere nu mai e necesară.

Dar patriotismul noii noastre literaturi se concretizează cu deosebire în operele inspirate din actualitate. A scrie despre contemporani, despre constructorii vieții noi, reprezintă un act de solidarizare. Efortul de cunoaștere și de reflectare a realităților prezentului, aflate într-un proces de transformare rapidă, se hrănește din efortul și pasiunea oamenilor muncii care înalță edificiul socialismului. Spre deosebire de înaintași, scriitorii de astăzi, înarmați cu o concepție științifică despre lume, au posibilitatea nu numai de a pătrunde înțelesul realităților înconjurătoare, ci și de a sezisa direcția de dezvoltare. Caracterul militant și educativ al scrisului lor se afirmă de aceea cu mai multă eficiență. Cărți ca „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, „Bărăgan" de V. Em. Galan, romane și povestiri de Nagy Istvan, Astalos Istvan, Sütö Andras, „Desfășurarea" de Marin Preda, creația poetică a lui Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Demostene Botez, poemul „Despre pămînt" al Mariei Banuș, poemele lui Eugen Jebeleanu, Baconsky, ale Ninei Cassian, Szabedy Laszlo, Alfred Margul Sperber și ale multor altora, printre care unii foarte tineri, piese ale Luciei Demetrius, ale lui Baranga, Davidoglu, Horia Lovinescu, numeroase reportaje reflectă viu prezentul și contribuie la construirea viitorului.

Noțiunea de patriotism, purificată de zgura naționalismului, se îmbogățește astăzi prin internaționalismul proletar. Dragostea față de propriul tău popor impune solidarizarea cu celelalte popoare care construiesc socialismul sau luptă pentru eliberarea națională și socială. Abundența cărților de călătorie, spiritul care le caracterizează nu constituie un fenomen întîmplător. Iar înfrățirea cu naționalitățile conlocuitoare subliniază o altă trăsătură, nouă, a patriotismului literaturii de astăzi.

Literatura realismului socialist, pre'uind și dezvoltînd tradițiile realiste și patriotice, e o literatură a dragostei profunde de patrie și popor, o literatură în plin avînt și înflorire.

Ion Roman

Citire și privire

(Urmare din pag. 1)

copăr de praf. Răsplata îmi vine atunci cînd pornind la vînătoarea paginii cunoscute, descopăr o alta, pe care n-o cunoșteam sau o uitasem, mai înțeleaptă sau mai frumoasă. Citesc atunci cu glas tare, ritmez puternic versurile, mă îmbăt de sunete și armonii. Așa îmi petrec o mare parte a zilelor. Nopțile, pînă la ceasuri tirzii, nu mă pot sătura de cărțile mele. Sînt aproape bolnav de patima mea. De unde vine această suferință? Găsesc un strămoș și un suflet înrudit în Petrarca, în al cărui epistolar aflu această confesiune: „Nu mă crede lipsit de toate slăbiciunile omenești. O poftă nesătulă mă stăpînește și, pînă azi, n-am putut și nici n-am vrut să-i rezist: Vrei să știi felul răului de care sufăr? Nu pot să mă satur de cărți! Am cărți destule, poate mai multe decît îmi trebuie. Dar se întîmplă cu cărțile, ca și cu atîtea alte lucruri, că rîvna de a le dobîndi este și un pinten al cupidității. Cînd este vorba de cărți, pintenul acesta se înfige mai adînc. Aurul, argintul, giuvaerurile, purpura veșmintelor, marmora biruințelor, cîmpiile îngrășate-n roade, cai bine echipați și atîtea altele produc numai o plăcere superficială, care nu ne grăiește adînc. Cărțile însă ne desfătează pînă-n măduva oaselor. Grăiesc cu noi; ne dau sfaturi. Se unesc cu noi prin legătura unei familiarități vii și pătrunzătoare. O carte nu se mulțumește să se strecoare în intimitatea cititorului său; orice carte creează dorința unei alteia. — Iată ce pot spune pentru a-mi scuza viciul și pentru a-mi mîngîia confrații. Dacă mă iubești deci încredințează, rogu-te, prietenilor tăi siguri și învățați următoarea misiune: fă-i să parcurgă Toscana, să cerceteze dulapurile călugărilor sau ale altor oameni studioși și să vadă dacă nu pot scoate ceva de-acolo, pentru a stinge setea mea sau pentru a o aprinde"» (Epistolae familiares, III, 8).

O, Petrarca, bărbat ilustru și dilect, marea ta sete de cunoaștere s-ar putea îndestula astăzi și pe alte căi; nu numai citind, dar și privind. Lumea de astăzi privește mult. Privește fotografiile ziarelor și ale foilor ilustrate, la cinematograf și la televizor. Află astfel de s-a întîmplat peste mări și țări, la antipozi, în fundul oceanelor, în depărtările astrale. In filmele zilelor i se arată moravurile animalelor sălbatice, surprinse în vizuinile lor, ce se întîmplă în organismul omului, cum operează un mare hirurg, cum se naște o mașină complicată în uzina ei. Omul merge pe stradă de-a lungul zecilor de afișe colorate, care-și însoțesc obiectul anunțului lor cu imaginea acestuia, făcută de un artist capabil să-și concentreze impresiile într-o schiță rapidă și sintetică. Acest om pătrunde în expoziții și vede operele artiștilor mai vechi și mai noi. Muzeele au existat altădată numai în utopii. Le preconizau autorii de romane fanteziste și politice ai Renașterii. Astăzi ele fac parte din orizontul nostru urban. Avem muzee de toate specialitățile cu toate ramurile lor. Transportăm un sat sau mai multe într-un parc, pentru a le privi, nu deplasîndu-ne în munții lor, ci găsindu-le în apropierea noastră. Aducem în săli de muzee timple de vechi biserici, porți frumos sculptate ale gospodăriilor muntenești. De ce n-am reconstitui, în sălile muzeelor, o stradă întreagă de altădată, un cartier întreg? In unele orașe lucrul s-a făcut. Intr-un loc, după un ghișeu, afli templul întreg de la Pergam, te urci pe scări și te oprești în cella lui. Ce să mai spunem de toate bogățiile artei, ale tehnicei, despre toate produsele civilizațiilor îndepărtate sau străine, pe care le poți afla într-un muzeu? Posibilitățile de a te instrui prin ochi au crescut enorm în vremea noastră. Gîndească-se cineva cum trăiau oamenii cu cîteva sute de ani în urmă, și va înțelege cîte mijloace noi de cultură are omul actual și cît de mult aceste mijloace se adresează ochiului, privirii sale.

„Fiindcă sînt un om", continuă să mi se spovedească vechiul meu prieten, „care mai mult am citit decît am privit, am învățat mai mult din cărți decît din imagini, mă resimt în felul culturii mele. Cuvîntul nu exprimă o impresie individuală decît în operele poeților; altfel, el este purtătorul unui sens general, al unei generalizări făcute asupra lucrurilor. Astfel, cerînd mereu cuvintelor tipărite în cărți știri despre lucruri și oameni, cultura mea are mai mult un sens generalizator, filozofic. Tinerii de astăzi știu mai multe lucruri particulare, determinate, cunosc mai bine geografia, călătoriile, sporturile, tehnica, mărfurile și schimburile comerciale. Eu trag mereu concluzii, ei înmulțesc mereu documentele concrete în jurul lor. Opera de stăpînire prin minte a mediului material este mai bine dusă la capăt de către ei. Pentru a-mi tămădui metehnele, am de gînd să mă duc zilnic la cinematograf, să-mi petrec serile la televizor, să citesc trei reviste ilustrate pe săptămînă, să privesc afișele, să revăd muzeele, și să primesc astfel lecția necesară a lucrurilor văzute".

Tudor Vianu

CĂRȚI NOI

PETRU DUMITRIU: „Noi și neobarbarii"

(Urmare din pag. 1).

luările de poziție ale lui Petru Dumitriu vizează același adversar: literatura care cultivă iraționalul, literatura care creează imaginea catastrofică a unui univers absurd.

Cu tenacitate și perseverență, aproape didactică, literatura modernistă este supusă unui examen clinic a cărui concluzie se anunță cu duritate într-o impecabilă ținută intelectuală. Prin modernism autorul înțelege „literatura și arta întemeiată pe o concepție iraționalistă asupra lumii, pe ruptura totală cu tradiția și care se adresează unui public restrîns" (p. 73). Același precizează cu patos neretinut: „Nu ni-l vom șterge pe Rimbaud din memorie, nici pe Kafka; conștiința noastră va purta urmele experienței modernismului; numai moderniștii și proletcultiștii cred că se poate face tabula rasa din trecut. Cunoaștem metodele lui Joyce și ale lui Faulkner, îl admirăm pe Proust și folosim sau vom folosi toate mijloacele artistice folosite sau inventate de ei, în măsura în care ele servesc exprimarea mesajului nostru realist-socialist" (p. 63).

Petru Dumitriu, rafinat om de cultură modernă, — tradiționalist?

Am păcătui socotind drept tradiționalism prăfuit dragostea într-adevăr pioasă pentru Balzac, Shakespeare sau pentru măreții greci.

Mai ales că, în mod consecvent, Petru Dumitriu reclamă procedee și soluții noi, proprii epocii sale, și adoptă o atitudine disprețuitoare și violentă față de pastișarea modelelor străine. De aici, a doua idee directoare a volumului — literatura română va constitui un aport la patrimoniul spiritual al omenirii „spunînd ceva nou și prețios, nespus încă de alții și într-o altă parte" (p. 58). Deci, pledoarie pentru autenticitate și originalitate, din perspectiva omului modern care se refuză „tradiționalismului inert, pasiv... uniformizării literaturii și artei, devenite găunoase, pompierești, calpe, fără gust, plicticoase" (p. 59).

„Noi și neobarbarii" este o carte polemică. Nu numai prin obiect. Maniera în care sînt scrise articolele este aceea a polemistului — ironic, saturat de sarcasm, agresiv chiar, în limitele reverențiozității intelectuale: „Pe negatorii progresului să-i invităm să trăiască în locuințe lacustre și să-și vindece pneumoniile tăind un țap negru la picioarele unui totem" (p. 9).

Cartea lui Petru Dumitriu este un remarcabil act de cultură datorat unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori ai momentului literar contemporan.

Sorin Arghir

CAMIL PETRESCU: „Caragiale în vremea lui"

(Urmare din pag. 1)

putut închega un conflict unitar, concentrat, spectaculos (în sensul teatral). De aceea credem că elaborarea piesei a mobilizat mai multe forțe și mai multe însușiri ale dramaturgului decît în cazul vechii sale dramaturgii. Rezultatul, ce-i drept, nu este perfect teatral, în înțelesul tehnic și teoretic. Piesa este, compozițional, o suită de episoade, fiecare în parte, interesant și dramatic o desfășurare strălucită de replici (multe reproduse chiar din opera lui Caragiale — că și la Bălcescu sau Danton). Nu are însă tradiționala intrigă sau cel puțin aceasta nu e marcată. Ce se întîmplă totuși? Camil Petrescu (și în dramaturgia noastră ni se pare că numai lui i-a putut reuși acest lucru) a insistat pe conflictul de conștiință, pe drama dezarmoniei dintre etic și teoretic, pe de o parte, și real sau material, pe de altă parte. Camil Petrescu a reluat deci, pe coordonate noi, drama intelectualului în societatea burgheză, drama absolutului irealizabil și a inadaptării. In acest mod, Caragiale nu mai apare ca un erou cu o viață „netedă", ci ca un intelectual zbuciumat, luptînd să se realizeze în condiții vrăjmașe, întîmpinînd obstacolele acelor care au constituit modelele propriilor săi eroi, izbind cu cruzime și cu un neîntrerupt zîmbet în prostia și răutatea omenească denunțînd acid nedreptatea și oprimarea, farsele politicianiste și naivitatea mic-burgheză. E un Ladima cu mai multă conștiință de sine, cu o mai deplină luciditate (Ladima avea dese goluri de luciditate) și, firește, cu geniu. Așadar, piesa, chiar dacă e lipsită de mult necesara intrigă, nu e vidată în același timp de dramatism.

Caragiale, în versiunea artistică oferită de Camil Petrescu, năzuiește și el către desăvîrșire, către o perfecțiune a spiritului omenesc, implicînd realizarea dreptății și a libertății materiale și morale. El nu renunță la luptă chiar cînd își dă seama că idealul este irealizabil „în vremea lui". Nu abandonează ca Ruscanu sau Ladima, ci luptă consecvent ca Bălcescu (este și firesc pentru noua orientare estetică a lui Camil Petrescu). Are de partea sa un aliat și o formă de expresie excepțională: satira. Au vrut să-l împiedice de a se realiza, i s-au așezat de-a curmezișul drumului chiar eroii săi, Trahanachii și Cațavencii, dar el s-a realizat totuși admirabil, în mod unic, chiar dacă nu pînă la capă (în cazul că se poate vorbi de un „capăt" al realizării în artă!). Satira sa a lovit în temeliile monstruosului edificiu al societății burghezo-moșierești, rănind însă, în virtejul luptei, și lucruri scumpe lui Caragiale. Esențial este însă că a țintit acolo unde trebuia și că în lumea aceea urîtă și proastă și dușmănoasă lui, s-a sfărîmat ceva. Și Caragiale e conștient de acest lucru.

Acestea ar constitui substanța dramei și victoriei lui Caragiale în ultima piesă scrisă de Camil Petrescu.

Dumitru Solomon

Cultură revoluționară

(Urmare din pag. 1)

lași mod ca și „barbarii externi", popoarele asiatice, convertite la comunism.

La noi filiația spengleriană, în problema culturii, este reprezentată de filozofia lui Blaga. Și la Blaga găsim un concept aristocratic în virtutea căruia cultura se opune civilizației. „Cultura răspunde existenței umane între mister și revelare, iar civilizația răspunde existenței între autoconservare și securitate". Misterul se revelă prin „metaforă", cultura fiind un complex de „categorii abisale", adică ale inconștientului. Cultura este revelarea acestui abis, străfundul obscur al inconștientului, etc. etc.

Am insistat asupra unor astfel de teorii, pentru a le pune în contrast cu esența revoluționară și democratică a marxism-leninismului, pentru care masele, popoarele, constituie factorul hotărîtor. Procesul de ridicare a maselor la nivelul rolului lor istoric, întreprins în țara noastră de către partid, este uluitor prin dimensiunile lui.

In primul rînd s-a asigurat contactul maselor larg cu fenomenele de cultură, prin lichidarea analfabetismului, una din înfiorătoarele plăgi moștenite de la burghezie și moșierime. Poetul anonim a fost cutremurat astfel de emoția trecerii de la auditiv la vizual. El a început să urmărească, prin intermediul alfabetului, articulațiile infinit de numeroase ale conștiinței, sensibilității și aspirațiilor lui, cu acelea ale popoarelor lumii. Prin filigranul literei tipărite poetul anonim a devenit conștient de uriașa lui însemnătate în lumea contemporană și de faptul că trebuie să îndeplinească în mod ferm, cu demnitate și inteligență, rolul lui istoric. Alături de alfabet, căminele culturale, formațiile artistice de amatori, cercurile de lectură, bibliotecile bine alcătuite, caravanele cinematografice, etc. etc. reprezintă momente ale efortului depus de către partid pentru a ridica la un înalt nivel de cultură cele mai largi mase ale poporului. Socialismul apare astfel ori cărui om de bună credință ca ordinduire a intelectului luminat, a spiritualității fine. Entuziasmul pentru cultură al maselor stă la baza marilor succese ale creatorilor de cultură. Ei nu mai creează pentru o elită, dar pentru un popor întreg. In același timp creatorul de valori culturale nu mai este despărțit de popor printr-un zid chinezesc. Creatorul de bunuri culturale este un reprezentant al inteligenței și sensibilității poporului său. Aceasta nu numai prin adeziunea entuziastă a intelectualității noastre la cauza socialismului. In momentul de față are loc un uriaș proces pe care l-aș asemăna cu acela al vaselor comunicante. Mă gîndesc la noua intelectualitate pe care necontenit masele largi o creează, ca urmare a faptului că școlile și universitățile sînt frecventate în mare majoritate de fii de muncitori și țărani. Acest proces este menit să asigure dezvoltarea următorilor fericite ale revoluției culturale.

Alături de conceptul care proclamă importanța maselor în crearea culturii socialiste, un alt concept asigură stilul propriu și soliditatea acestei culturi. Este **conceptul critic.** Acest concept asigură selecția valorilor culturii. Marxism-leninismul respinge ideea reacționară după care în condițiile capitalismului s-ar putea forma o cultură națională unică, cuprinzînd în mod amorf valori ale claselor oprimate și ale exploatatorilor. Teza leninistă a celor două culturi, larg propagată de către partid, a avut și va avea și în viitor un efect salutar asupra culturii noastre. „Există două culturi naționale în sînul fiecărei culturi naționale"... Cele două culturi antagonice reprezintă reflexul în cultură a luptelor de clasă: „...Noi luăm **din fiecare** cultură națională — scrie Lenin — **numai** elementele ei democratice și elementele ei socialiste, le luăm **numai** pe acestea **și în mod exclusiv** în opoziție cu cultura burgheză, cu naționalismul burghez **al fiecărei** națiuni".

Aplicarea la țînăra noastră cultură socialistă a acestei importante teze leniniste a avut un efect salutar. Imediat după eliberare ofensiva ideologiei burgheze a fost extrem de violentă. Librăriile erau inundate de maculatura decadentismului burghez: filozofie și estetică obscurantistă, literatură de exaltare a morbidului sexual, poezie evazionistă, suprarealistă, etc. etc. Concomitent cu această ofensivă editorială a fost lansat și sloganul pesimist și spenglerian al crizei culturii. Proiecția declinului culturii burgheze asupra întregii noastre culturi, în momentul în care ideea socialismului și comunismului cucerea masele, era menită să paralizeze efortul intelectual, partizan al marilor reforme sociale inițiate de partid. Clarificarea de către partid a procesului cultural, pe baza tezelor leniniste, a fost salutară pentru intelectualitatea noastră și pentru masele largi însetate de cultură. Spiritul critic leninist a fost exprimat printr-o luminoasă politică a culturii. In domeniul literar a fost promovat realismul socialist, în același timp cu o largă răspîndire a marilor valori ale literaturii ruse, sovietice și ale literaturii universale.

Nu a mai fost tipărită literatura pornografică internă sau a Occidentului, în schimb în sute de mii de exemplare s-au epuizat, rînd pe rînd, ediții din Eminescu, Creangă, Caragiale, etc. etc. Epuizarea în cîteva zile a unor ediții de cîte 30.000 de exemplare din „Faust" și „Doamna Bovary" este un fenomen al timpului nostru. Crește o generație pusă la adăpost de elucubrațiile gîndirii burgheze și în a cărei conștiință a aparut cultul marilor valori umane. Din acest punct de vedere, fenomenul cel mai pregnant al culturii noastre actuale este marea seriozitate și exigență a publicului. Spiritul critic al maselor de iubitori ai artei s-a dezvoltat, în mod considerabil, în direcția pasiunii pentru cele mai bune realizări ale spiritualității umane și a respingerii a tot ce e manifestare a declinului și descompunerii ideologiei burgheze. Partidul a asigurat astfel o largă educație umanistă, socialistă și democratică a poporului. Procesul cultural pe care îl trăim astăzi și la care luăm parte, continuă cele mai bune tradiții ale culturii naționale, dar este unic în istoria culturii românești, prin dimensiuni și claritate.

Teza leninistă a celor două culturi a mai deschis o perspectivă caracteristică socialismului, prin combaterea naționalismului burghez, a șovinismului. S-a dezvoltat și se dezvoltă cultura socialistă a naționalităților conlocuitoare. Principiul vaselor comunicante s-a extins larg, pentru prima dată în istoria culturii noastre aparat de către stat, și în această direcție. Poporul român, reputat în complexul umanității prin sensibilitate artistică, pondere și înțelepciune, colaborează în mod armonios, prin îndrumarea partidului, înspre socialism și comunism, cu naționalitățile conlocuind de veacuri acest pămînt. Astfel, în cadrul restrîns al fiecărei națiuni socialiste de astăzi, se reflectă anticipativ spectacolul grandios al fraternității universale, între națiunile lumii socialiste a viitorului.

Ion Vitner

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu Ion Marin Sadoveanu

(Urmare din pag. 1)

Mulți m-au întrebat ce semnificație ascunde. Aș vrea să precizez că nu este un nume fabricat, că nu are o semnificație simbolică — ceea ce ar fi fost nepotrivit pentru un roman realist — ci este un nume real pe care l-am întîlnit în viață la cîțiva oameni.

— In ce măsură „Ion Sîntu" continuă „Sfîrșit de veac în București"? Sau l-ați construit ca pe un roman autonom?

— Sînt unele personaje care trec din primul roman în cel de al doilea, cum ar fi Iancu Urmatecu. Sînt altele care vin tot din primul roman, dar care capătă o dezvoltare mare în romanul al doilea, cum ar fi părinții lui Ion, doctorul Matei și Amelica Sîntu, fiica lui Iancu Urmatecu și, în sfîrșit, sînt personaje cu totul noi, care încadrează în mersul vieții și acțiunii o epocă nouă. Cartea are totuși autonomie și se poate citi ca un roman separat.

— Acest roman va încheia evoluția lui Ion Sîntu, sau intenționați să o urmăriți mai departe într-o carte viitoare?

— In concepția mea va mai urma încă un volum pentru a închega o frescă a societății românești. „Ion Sîntu" este un roman de formație, de cristalizare a unei personalități care trece prin toate zigzagurile contrazicerilor, părăsind o lume și intrînd în alta din punct de vedere al orientărilor sale în viață. Cartea lasă pe eroul principal statornicit într-o nouă concepție asupra lumii. Volumul care va urma ne va înfățișa pe Ion Sîntu între cele două războaie mondiale, acționînd conform noii sale orientări.

— După cîte înțelegem, romanul „Ion Sîntu" se încheie odată cu primul război mondial. Deci, va cuprinde cîteva etape deosebit de importante din evoluția istorică a țării noastre?

— Cartea de acum merge de la 1893, data nașterii lui Ion Sîntu, pînă în toamna lui 1916, în timpul retragerii în Moldova. Romanul evocă, desigur, momente esențiale din viața țării noastre, cum ar fi răscoalele din 1907, războiul din 1916, fără să fie însă nici un roman al răscoalelor, nici al războiului, ci un roman al evoluției unui personaj.

— Totuși, după cît cunoaștem din fragmentele publicate, „Ion Sîntu" va fi o vastă cronică a vieții politice, sociale, culturale, a țării noastre din acești ani. Intr-o bună măsură deci îl putem considera și un roman istoric.

— Am încadrat în ficțiunea romanului anumite date de roman istoric din această epocă relativ recentă. Nu m-am ferit să dau nume unor personalități care intervin în acțiunea romanului, cum ar fi, de pildă, doctorul Babeș sau Ionel Brătianu. Le-am folosit numai ca puncte de reper în descrierea în bine sau în rău a unei anumite vremi din trecutul nostru, fără apăsări și fără exagerări. M-am ferit mai ales să contrafac nume. Procedeul meu a fost să folosesc direct numele cînd aveam nevoie de el, sau să-mi botez personajele cu numele care mi s-au părut mie semnificative pentru structura lor.

— Acum, întrebarea cea mai indiscretă: în ce măsură „Ion Sîntu" este un roman autobiografic?

— In „Ion Sîntu" intră elemente autobiografice atît cît cuprinde opera oricui ca material trăit și observat. „Ion Sîntu" nu este un roman cu cheie, deși prin transparența unor întîmplări sau a unor personaje s-ar putea bănui sau identifica cutare sau cutare model. Aceasta ține însă de materialul și metoda de lucru dintr-un roman realist în care se stă cu ochii ațintiți asupra vieții înconjurătoare.

— Prin anul 1932 ați publicat în paginile revistei „România literară" o suită de eseuri asupra vieții contemporane, grupate sub titlul comun: „Din cărțile lui Ion Sîntu". Ideea romanului vă urmărea încă de atunci?

— Cînd publicam prin 1932—1933 acele articole de care vorbești, sub titlul „Din cărțile lui Ion Sîntu", n-aveam încă nici planul romanului, nici viziunea personajului. Mă obseda însă numele prin sugestiile pe care le dădea și prin autenticitatea lui. Ceea ce înlătură încă o dată, subliniez, orice bănuială de semnificație simbolică.

— Ideea acestui ciclu început cu „Sfîrșit de veac în București" și continuat cu „Ion Sîntu" se pare însă că este, totuși, mai veche...

— Diferența de concepție și de viață ce s-a produs numai în cîteva generații ale unei aceleiași familii românești m-a impresionat de mult. Și tot atît de mult am purtat în mine ideea de a o consemna. Așa că aceste trei generații prezentate pînă acum în două romane: Urmatecu, fiica sa și nepotul său, constituie o rezolvare a acestei idei. Volumul al treilea se va desprinde de ea, staționînd numai asupra ultimului erou.

— Cînd ați început să lucrați efectiv la romanul „Ion Sîntu"?

— Primele pagini din „Ion Sîntu" au fost redactate la mănăstirea Pasărea, în aprilie—mai 1944 și după apariția foarte bine primită de presă și public, din februarie 1944, a romanului „Sfîrșit de veac în București". Primele capitole le-am publicat în toamna lui 1944, la stăruința deosebită a mult regretatului meu prieten Camil Petrescu. Apoi lucrul a urmat cu mari opriri și n-am mai scris aproape nimic pînă în 1953. Pot spune că romanul a fost întregit în forma lui de acum în ultimii doi ani. Cu toate ocupațiile mele actuale, nădăjduiesc ca pe viitor să păstrez un alt ritm de creație...

— care ne va aduce...?

— ...un roman la care lucrez în clipa de față: „Taurul mării", a cărui acțiune se petrece în Istria, cetatea miletană din Dobrogea în veacul al IV-lea înaintea erei noastre. Am pornit de la ideea unui roman pentru tineret și am ajuns la închegarea unui roman istoric în toată puterea cuvîntului. E vorba de o reconstituire a vieții îndepărtate eline pe pămîntul Sciției minor, cu lupte sociale între posedați și posedenți, în peisaje de mare, de Dunăre, de Deltă și de Dobrogea, lupte care îmbrățișează forma unor conflicte religioase.

— Incă o întrebare, aceasta în legătură cu „Sfîrșit de veac în București". Intenționați retipărirea cărții?

— Nădăjduiesc că „Sfîrșit de veac în București" va apare în anul viitor, care este și al aniversării Bucureștiului. Deocamdată se traduce în limba franceză și probabil că se vor cunoaște traduceri în germană, olandeză și finlandeză. Inainte de a încheia convorbirea, trebuie să mulțumesc aici în mod deosebit ESPLEI care a tipărit pe „Ion Sîntu" într-un timp record. Ultima filă de manuscris poartă data 20 iunie 1957.

După ce am răpit un timp atît de prețios maestrului Ion Marin Sadoveanu, i-am mulțumit pentru interesantele prețizări în legătură cu noua sa carte.

V. Ripeanu

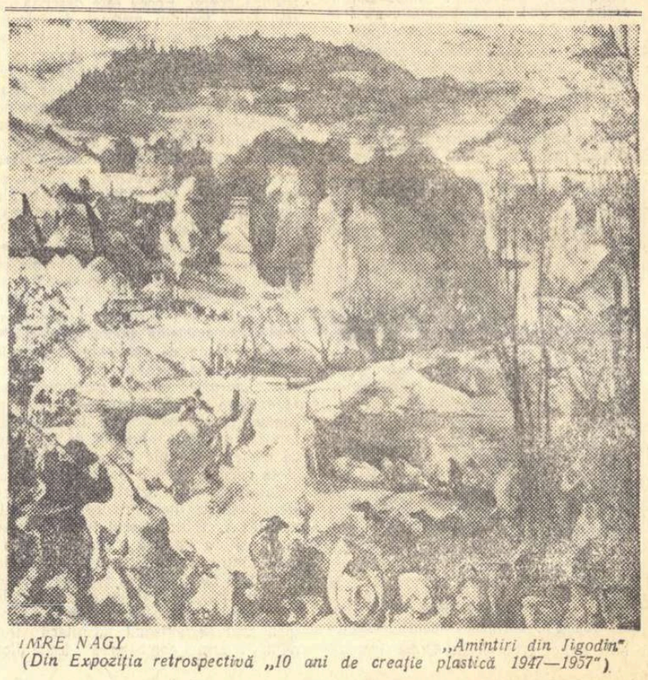

IMRE NAGY „Amintiri din Iugodin"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

Săptămîna muzicii românești

Ne aflăm în mijlocul unei săptămîni puțin obișnuite. Pe estradele de concert, pe scenele teatrelor muzicale, la posturile de radio, în sălile atenecelor și căminelor culturale, în Capitală și în provincie, la orașe și la sate, tot ce are mai prețios și mai reprezentativ arta românească și-a dat mîna pentru a cinsti această deosebită sărbătoare a muzicii noastre. Prin amploarea și calitatea programelor, săptămîna muzicii românești, la care participă formațiile simfonice, de operă și operetă, de cameră, de muzică populară, de estradă, de muzică ușoară, de muzică corală, soliști instrumentali și vocali, profesioniști distinși cu cele mai înalte titluri ale țării sau purtînd laurii unor concursuri internaționale, amatori și ansambluri de copii, întrece tot ce s-a desfășurat pînă în prezent în această direcție. Geniul românesc își va afirma încă o dată deosebitele lui posibilități și va servi snobilor opaci și neîncrezătorilor căunoși o lecție binevenită. Săptămîna muzicii românești ne va învăța să ne prețuim așa cum se cuvine resursele artistice și ne va dezvălui, într-o desfășurare impetuoasă, impresionantul număr al energiilor mature sau tinere, ajunse aproape de desăvîrșirea drumului creator sau abia pătrunse pe tărîmurile artei, care creză neîncetat opere valoroase în toate colțurile țării. Multe din ele se vor înscrie în tezaurul creațiilor de frunte ale muzicii noastre.

În săptămîna muzicii românești vor veni în Capitală cîteva formații artistice din provincie. De la instituții culturale cu tradiție, cum ar fi Opera Română din Cluj, pînă la surori ale lor, care abia păsesc în al doilea an de existență (Opera din Iași) toate vor demonstra înflorirea artei noastre muzicale în ultimul deceniu. Marea majoritate — ansambluri de operă, filarmonici sau ansambluri corale de amatori — a luat naștere în acești zece ani. Ele însă vor veni în Capitala țării cu un repertoriu mergînd de la Weber, Verdi, Wagner pînă la Paul Constantinescu și Sabin Drăgoi. Filarmonicile din Timișoara, Orașul Stalin și Tg. Mureș, sub bagheta unor dirijori tineri și talentați, vor prezenta cu competență și conștiinciozitatea cunoscută prime audiții de muzică simfonică românească și lucrări de compozitori locali, necunoscute de publicul bucureștean. Dar numai ele? În fiecare zi alte programe ne vor solicita atenția, iar posturile noastre de radio au avut lăudabila inițiativă să înscrie aproape în exclusivitate muzică românească. Tot ce are mai bun și mai reprezentativ arta noastră muzicală își dă acum mîna într-o demonstrație unică și pînă de semnificație.

Gh. Stănescu

O nouă dimensiune a Bărăganului

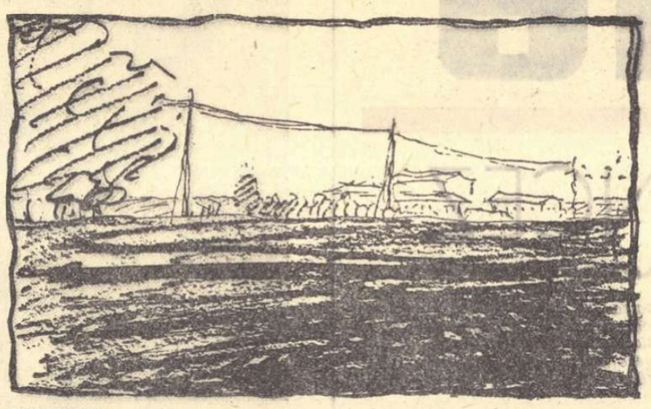

Pînă la jumătatea acestui secol, al douăzecilea, Bărăganul a fost considerat numai în dimensiunile lui spațiale, de întindere plană, pe care omul putea fi localizat după coordonate strict geografice. Revoluția socialistă a trasat Bărăganului o nouă dimensiune, demonstrînd că întregul șes, conceput ca spațiu incrementi, se poate răsturna, fără cataclisme geologice, ca o imensă pagină de istorie, schimbîndu-se radical, atît sub raportul peisajului, devenit mai grandios, cît mai ales sub raport uman. Noi, generațiile care am apucat încă vechiul Bărăgan, avem ocazia unică în secole de a fi martorii oculari ai acestei prefaceri, să simțim, să vedem, să auzim cum această pagină foșnește și se întoarce, chiar sub ochii noștri, încărcată de tot ce are istoria mai prezent și mai zguduitor.

La prima vedere satul Cegani, situat între Borcea și cîmpie, pe care l-am vizitat de curînd, pare a fi o simplă ipostază a eternului Bărăgan. Ca să facă agricultură în lunca inundabilă, omul de aici a trebuit să lupte permanent cu apa și cu zăpoarele. Caii, de rasă asiatică, mici și iuți, rămași din vremea migrațiunilor, cresc în herghelii, aproape sălbatici și sînt prinși cu arcanul, pentru a fi domesticiți la ham. Oile stau în baltă, între Borcea și Dunăre, pînă zăpada le ajunge peste cap. Căutînd după hrană, dau la o parte straturile de fulgi și în urma lor, pe timp de iarnă, rămîne cîmpul verde. Luptînd cu natura aspră, omul de aici, fie agricultor, pescar sau cioban, s-a făcut aprig, istet și ambițios. La Cegani el are o particularitate în plus: e chibzuit. Dar aceste coordonate, de raport între om și natură, eterne, există parcă anume ca să evidențieze schimbarea sub acțiunea istoriei. Atrase în procesul de revoluție, transformă chiar ele datele fundamentale, căpătînd alte sensuri în noua structură psihică a omului de pe Bărăgan.

MODERNIZAREA TRADIȚIEI

Colectivul „Brazdă nouă" din Cegani, fondat în 1950, își are sediul situat într-o latură a satului, cu vedere către lunca și apele lucioase ale Borcei, ocupînd un spațiu vast cu multiplele sale construcții (grajduri, pătule, magazii, birouri de administrație) ordonate perfect geometric. Dar m-au impresionat nu atît dimensiunile, cît complexitatea care-l caracterizează. Culturile de cîmp, cereale și plante industriale, merg mînă în mînă cu pescuitul, legumicultura și creșterea vitelor. La acestea, destule, care presupun brigăzi complexe și oameni specializați, se adaugă atelierul de fierărie și rotărie, uzina electrică, motopompele care scot apă dintr-un puț forat pentru grajduri, două camioane, o stație de radioamplificare, podul umblător peste Borcea—toate administrate și puse în funcțiune de colectiviști. Ferma zootehnică, ea însăși e o întreprindere complexă, concurînd gospodăriile de stat (dacă nu în cifre absolute, dar în mod sigur prin numărul de vite raportat la hectare cultivate). Se preferă rasele adaptate locului: vaci roșii și sure de stepă, oi țigăi, porci mangaliță, care cresc, potrivit obiceiului vechi, în baltă, pînă capătă înfățișarea unor exemplare de expoziție. La Cegani, socialismul a valorificat resursele naturii și tradițiile de muncă autohtone, modernizîndu-le pe baza științei și tehnicii noi.

A rezultat o mare întreprindere agricolă ce livrează statului imense cantități de produse, care, adunate la un loc, ar alcătui cu ușurință un întreg tren de marfă. (Cu titlu exemplificativ: 83.000 kg. grîu, 25.000 l. lapte, contractate numai în cursul acestui an, 1957). În fața acestor realități, comparația cu mica gospodărie țărănească e superfluă. Chiar noțiunea de gospodărie colectivă, încetățenită în cursul acestor ani, care presupune un președinte secondat de un socotitor, ca organ de conducere, a devenit anacronică. Bărăganul cere înfăptuiri pe măsura lui, de mari proporții. La „Brazdă nouă" există doi ingineri, un agronom și un zootehnist, pentru îndrumarea de specialitate. Tradiționalul socotitor e înlocuit de un întreg birou de contabilitate, compus din cinci inși, toți membri ai colectivei, calificați în școli, care se descurcă lesne în registrele de evidență. Chibzuința din bătrîni a celor din Cegani a luat forma nouă, superioară, a organizării socialiste, perfect însușită.

POLICROMIA TALENTELOR

Înflorirea multilaterală a gospodăriei „Brazdă nouă", una din fruntașele pe regiunea Constanța, constituie argumentul cel mai evident că socialismul pune în valoare personalitatea omului. Unitatea socialistă e un organism superior, inteligent, perfect diferențiat, și nu un haos unde toate se petrec de-a valma. Dacă n-am fi în anul 1957, după zece ani de republică populară, am avea tot dreptul să ne mirăm că o asemenea gospodărie uriașă și complicată e condusă de colectiviști adică de foști țărani, de la președinte la ciobanul simplu, de la contabil la șofer, sau la mecanicul de șalupă. Astăzi ne e clar că, dimpotrivă, în societatea capitalului, țăranul e supus nivelării, fiind condamnat să execute singur toate categoriile de munci, fără a se putea dedica unui anume domeniu, ca să-și afirme talentul. Vechiul sat era o însumare cantitativă de gospodari identici, printre care cei cîțiva meseriași constituiau excepții. Adevărata policromie a talentelor, pe bază de diferențiere și de afirmare a persoanei — se manifestă abia în socialism.

Sînt aptitudini și vocații, care altădată s-ar fi pierdut neobservate, înăbușite de puzderia de munci mărunte care-l covîrșeau pe țăran, și-abia acum se afirmă, se scot în evidență reciproc, unele pe altele, ca fețele lucitoare ale unui diamant. E cît se poate de unilateral să considerăm numai pe cîntăreți și dansatori, cînd e vorba de ridicarea talentelor din popor. Geniul popular e mult mai vast și e prezent în toate domeniile. Cîndva, într-o societate viitoare, acest adevăr va triumfa și atunci se va constata, din perspectivă istorică, mai evident ca astăzi, că numai socialismul a constituit prima treaptă de afirmare a personalității omului simplu din cîmpia Dunării, a cărui activitate a trecut mereu în anonimat.

PIINEA, VINUL ȘI FILOZOFIA

Pe Bărăgan, ca și oriunde în lume, argumentul economic este esențial spre a se dovedi superioritatea muncii în comun, de tip socialist. La o gospodărie ca „Brazdă nouă", înfloritoare și bine organizată, acest argument se impune cu evidență. Din numeroasa listă de retribuții pentru o zi-muncă, din care nu lipsesc fasole, ceapă, mere și bani peșin, citez două articole esențiale: piinea, 3 kg. de grîu, vinul, cîte o jumătate de litru. În total ziua-muncă e evaluată la 45 de lei. Înmulțiți această sumă cu 456 zile-muncă, atîtea cîte le are singur Neagu Oprea, sau cu 1150, cîte le are familia lui Ioan F. Dragu, ca să obțineți echivalențe bănești de 20.520 lei în primul caz și de 51.750 lei în cel de-al doilea. Venit curat, aproape 2000 lei pe lună, după ce s-au achitat obligațiile și impozitele la stat!

Mai e însă un argument de ordin etic, uman, în avantajul Bărăganului socialist care, după mine, are tot atîta greutate cît și celălalt, de ordin economic. L-am sezisat stînd de vorbă cu unul din paznicii „Brazdei noi". Conform obiceiului, era un bătrîn, adus din spate, cu un toiag în mînă, care cumulează pe lîngă funcția de paznic, și pe aceea de filozof rătăcitor. Concluziile lui înțelepte îi le împărtășește din mers, ca peripateticii antici. Umblă peste tot, observă totul, stă de vorbă cu personalități mari pe care le întîlnește la poartă. Epuizînd filozofia, devine un manual de istorie, vorbit, al satului, sau o gazetă de actualități, orală. Pe scurt: e un depozit de experiență și înțelepciune. M-a inițiat în filozofia lui, după obicei, plimbîndu-mă prin curte.

Tot umblînd, ajunserăm amîndoi lîngă poarta de la drum.

— Uite, așa cum vorbesc cu dumneata, am stat de vorbă cu secretarul de raion, de la partid. Era zi de sărbătoare și-n colectiv nu era nimeni, afară de mine. Așa că el m-a întrebat cum trăiesc acum și cum a fost pe vremuri. Îi spun: „E foarte bine". „Păi de ce?" mă-ntreabă el. „Pe timpuri — zic eu — trebuia să mă gîndesc cîte două-trei ceasuri, noaptea, înainte de-a adormi, să văd cum o scot la capăt. Gospodăria omului e mică, dar să-i faci toate cîte trebuie e foarte greu. Acu fac de pază, mă duc acasă și mă culc și nu mă farim atîta cu gîndurile. Spun că-s fericit".

Vezi, dumneata, tovarășe, înainte vreme, cu fostul regim, n-o scotea la capăt oricare, ci numai omul 'oț, care știa să se descurce. Astăzi, cine muncește are de toate...

Paznicul filozof nici nu bănuia că a elaborat, independent și original, unul din cele mai valabile argumente contra apologeților capitalismului occidental, care susțin că sistemul „inițiativei private" stimulează creația individuală. De fapt, vorba moșului, se afirmă descurcăreții, cei care știu să se ridice pe spinarea celor muncitori și cinstiți. Bărăganul socialist a adus nu numai pîine și vin pe masa omului, dar i-a maturizat gîndirea, sporindu-i, dacă vreți, comoara de înțelepciune, filozofică și socială moștenită de la cei vechi.

„LOCOMOTIVA ISTORIEI" LA CEGANI

În decurs de 7—8 ani s-a concentrat la Cegani atîta esență revoluționară, s-au realizat atîtea prefaceri cîte n-au fost în secole de-a rîndul. Această radicală cotitură economică și de concepții depășește în importanță chiar introducerea agriculturii pe Bărăgan. „Brazdă nouă" e un nume simbolic, ce indică începutul unei noi ere de dominație a omului asupra șesului aspru cu perspective nelimitate.

Evenimentele revoluției s-au succedat cu rapiditate. După prima înfrățire din 1950, cînd 35 de familii au fondat gospodăria colectivă, care în următorii șase ani a crescut, de 4 ori, în toamna acestui an s-a produs un nou eveniment crucial, terminat prin colectivizarea totală a satului.

În momentul de față gospodăria „Brazdă nouă" mai freamătă încă de schimbările care s-au produs recent. Totul trebuie revizuit, adaptat noilor condiții. Inginerul agronom aplecat peste niște coli uriașe, pregătește cifrele de plan pentru anul viitor, care vor fi supuse adunării generale. Stația de radioamplificare se pregătește să deservească 800 de abonați, în loc de 400, ca pînă acuma. Se discută despre viitor. „Va trebui să cumpărăm încă două camioane „Steagul roșu". Și poate chiar o motocicletă sau o mașină mică pentru a face față distanțelor mari". Dinamul colectivei de 40 kw., purtat de un motor de autocamion, e insuficient. E în curs de montare o uzină puternică, compusă din 3 alternatori, de 50 kw. fiecare. Toate motoarele gospodăriei vor trece pe curent electric, mai ieftin și mai practic. De-a lungul ulițelor se înalță stîlpi și se întind fire. Acum e puterea mai mare.

Satul și colectiva sînt una.

V. Nicorovici

Ilustrație de IULIAN OLARIU

Feuchtwanger și părinții orașului München

Te supără parcă, dar mai degrabă îți vine a rîde, aflînd pățaniile „savanților" consilieri ai orașului München din Germania de Vest. Domnii aceștia, datorită cine știe cărui entuziasm romantic și de moment, au stabilit acum doi ani un premiu literar al orașului München. De atunci, această distincție a fost acordată la doi scriitori, în urma unor discuții aprinse și în cadrul unor ceremonii cu discursuri corespunzătoare. Anul trecut beneficiarul a fost Wilhelm Herzog, scriitor din Germania de Vest, iar anul acesta Lyon Feuchtwanger, autorul a nenumărate romane cu răsunet mondial. Toate acestea, nimic de zis, sînt fapte de laudă. Nimeni nu poate obiecta nimic. Dar acum cîteva zile a reieșit că municipalitatea orașului München se comportă în privința premiului ca acel cîrciumar neîncrezător care servește ciorba, așteptînd cu pompa de umplut cîrnați pentru ca, în caz de neplată, să absoarbă totul din farfuria clientului.

S-a întîmplat că Feuchtwanger a trimis în Uniunea Sovietică, cu ocazia aniversării a 40 de ani de la Marea Revoluție din Octombrie, o telegramă de felicitare în care preciza că apreciază politica Uniunii Sovietice ca unica politică justă care duce spre unificarea Germaniei. Această telegramă a produs în consiliul münchenez o adevărată furtună. Consilierii adepți ai lui Adenauer au pretins că cel care trimite și scrie asemenea telegrame, scrie prost, iar cel care scrie prost nu-și merită înalta distincție. Ca urmare a „îndreptățitei lor indignări", consilierii adenauerieți au convocat urgent într-o adunare extraordinară întreg consiliul orășenesc.

S-a întîmplat însă că opoziția n-a fost de acord cu „admonestarea" lui Feuchtwanger, arătînd că o asemenea atitudine ar dăuna mai degrabă prestigiului consiliului municipal decît scriitorului. Ba, consilierul social-democrat Hohenemser a riscat chiar următoarea declarație: „exemplul eșuării metodelor mac-carthyste în America ar trebui să ne servească drept învățătură". Dar nici această declarație, și nici altele care, la fel, atrăgeau atenția asupra necesității de a păstra prestigiul consiliului orășenesc, n-au găsit înțelegere.

„Revoltații" și-au susținut cu încăpățînare părerile ceasuri întregi, și cu toate că erau în minoritate, afirmau sus și tare că doresc să o scoată la capăt pe baze „democratice". Și anume au cerut să se treacă la vot în zori, cînd se presupunea că opoziția va fi obosit.

Povestirile populare au ilustrat de mult asemenea grăitoare metode „democratice". Într-una din ele e vorba de un înțelept primar al unui sat, care, susținînd cîndva o propunere primită cu antipatie, a pus-o la vot cam în termenii următori: „Cine e pentru, să se ridice în picioare, iar cine e contra să se lase pe vine!" După care și-a aprins liniștit pipa și s-a pus pe așteptat. Și a așteptat, a așteptat, pînă cînd oponenții obosind, au început, unul cîte unul, să se ridice. Atunci primarul și-a declarat propunerea aprobată cu majoritate de voturi.

Cam așa s-a întîmplat și în consiliul „Înțeleptilor" de la München.

Numai că înțelepții consilieri vor fi de multă vreme oale și ulcele, cu hotărîrile lor cu tot, cînd lumea tot îl va gusta și respecta pe Lyon Feuchtwanger. Dar aceasta e altă problemă.

I. Diméry

EUGEN POPA: „Recoltă" *(Expoziția interregională București)*

DE LA „OMUL DIN CEATAL" LA „NEMAIPOMENITA FURTUNA"

In loc de cronică dramatică

Cînd a apărut pe scenă, Lavrentie, omul din Ceatal, a impresionat publicul prin firea sa pasionată, prin replicile sale aprige. În prima piesă a lui Mihail Davidoglu, eroii își jucau viața pas cu pas, în întîlniri decisive. Atmosfera era saturată de tragism autentic și de aceea chemările la luptă înfloreau îmbătătoare, deschizînd ferestre largi către noi orizonturi. Nu încape îndoială că deficiențele construcției dramatice se datorau, în această lucrare de debut, abuzului de sentimentalitate și — implicit — vopselelor îngroșate, utilizate în elaborarea culorii locale. Totuși trebuie să înțelegem că la Davidoglu abordarea genului dramatic era strîns legată de simpatia autorului pentru un anume soi de exotism. Există o literatură realistă a faptelor rare și a oamenilor neobișnuiți, a întîmplărilor romantioase și a locurilor puțin cunoscute, învesmîntate în vălul sclipitor al pitorescului. Bineînțeles nu sînt puțini marii artiști care au descoperit sublimul în evenimentul cotidian, aparent fad, și care au dezvăluit marile virtuți ale omului în aparițiii șterse, cenușii la prima vedere. Alături de aceștia au evoluat întotdeauna alți maeștri care au scris aceleași adevăruri, într-o altă înclinare a condeiului. Cu alte cuvinte, de pe aceeași poziție ideologică, realitatea poate fi surprinsă în imagini variate, iar ceea ce determină această diversitate este unghiul de lumină propriu investigațiilor fiecăruia dintre creatori. Davidoglu a ales pentru prima sa dramă cadrul magic al Deltei, nu pentru că ar fi căzut victimă farmecului acestui tîrîm tainic, cît mai cu seamă din pricina că aici au putut fi descoperiți eroii capabili să rostească firesc retorica înflorată, dar și înlăcrată, fără de care autorul „Omului din Ceatal" se simte dezarmat și deconcertat. Scriitorul a intenționat să realizeze o dezbatere dramatică pe teme proprii epocii noastre. Dar atacînd problema eliberării omului de sub exploatare, el și-a stabilit teatrul conflictului în limitele acelui teritoriu care prezenta avantajul unei acustici excepționale pentru timbrul specific davidoglian. În tragediile clasice, marile pasiuni se înfruntau de asemenea în forme retorice, iar Davidoglu consideră — poate — posibilă reluarea genului pe un plan modificat, tributar de altminteri și declamației din marea dramă romantică. Oricum, într-o perioadă de căutări pentru obținerea unor noi rezolvări în evoluția dramei de idei, într-un timp în care disputele ideologice sînt atît de acute, interesul marcat pentru virtuozitatea replicii, chiar dacă excesiv, nu ni se pare anacronic.

Inadvertențele au început să devină foarte evidente atunci cînd Davidoglu a încercat să împace artificial formula experimentată cu succes în „Omul din Ceatal", cu liniile schematice ale unor conflicte declarative. Pe de-o parte, scriitorul a renunțat la tensiunea pasională extremă din prima sa piesă, iar pe de alta a menținut limbajul violent colorat. S-a produs astfel o rupere nefirească între expresie și conținutul lăuntric al dramei, care a provocat însemnate daune artistice. Bineînțeles că nu tematica abordată în „Minerii" sau „Cetatea de foc" a cauzat aceste prejudicii. Dimpotrivă, atît Valea Jiului și colosul siderurgic al Reșiței, cu oamenii și cu problematica lor, cît și caracterul ascuțit al conflictelor de clasă ofereau scriitorului un teren fabulos și un climat torid, de natură să încurajeze preferințele scriitorului. Spre diferență de ceea ce s-a petrecut cu „Omul din Ceatal", lui Mihail Davidoglu nu i-au izbutit însă, de astă dată, tocmai pilonii construcției: eroii pozitivi. Pledoariile au apărut adeseori searbede din pricină că avocații nu participau ardent la conflict și, în consecință, nu aveau cum să dea cuvintelor rostite căldura pătimașă care singură putea să înnobileze zelul oratoric al personajelor, justificîndu-l pe plan psihologic. Fără îndoială, și după „Omul din Ceatal", Davidoglu a scris lucrări merituoase, dar patosul revoluționar la care aspirau aceste drame nu era decît rareori atins, în momente disparate ale acțiunii dramatice. Scriitorul căuta, desigur, căile cele mai potrivite pentru a cuprinde, în unghiul său specific, tematica dramatică a realităților construirii socialismului. „Nemaipomenita furtună", ultima sa piesă este, pe acest drum, o reușită remarcabilă.

★

Coloritul neobișnuit al unui sat din creierul munților, dominat aproape tot timpul acțiunii de vacarmul unei furtuni uriașe, a creat acestei noi drame un cadru de legendă apropiat eposului popular și extrem de favorabil mijloacelor lui Mihail Davidoglu. Cele două acte se petrec în interiorul sobru al unei căsuțe țărănești, dar freamătul naturii dezlănțuite pare să protecteze întreaga poveste pe un fundal larg, care dă relief mai puternic semnificațiilor dramei.

Decorul descinde din pagini străvechi de baladă. Pe scenă se desfășoară însă un conflict de vie actualitate care trebuie urmărit nu în tiparele dintre replicile nude ale eroilor, ci în subtext, acolo unde izbucnirile pătimașe își dezvăluie treptat înțelesurile. În centrul conflictului descoperim singurătatea tragică a lui Mihai Ciorogariu, țăran lacom și înstărit, care s-a ridicat împotriva întregului sat de ciobani, trecut la forme socialiste de viață. Obișnuit să stea mereu în frunte, Mihai este chinuit sălbatic de sentimentul inferiorității sale și îngrozit de forța colectivității unite. Ura clocotitoare a acestui vrăjmaș nempăcat al nostru se dezlănțuie paralel cu trezirea în sufletul nevestei sale, Verona, a unui avînt irezistibil către o existență pură, legată strîns de ideea solidarității obștești. În lumina fulgerelor de afară, înconjurați de frenezia ploii torențiale și a revărsărilor de ape, cei doi eroi ai dramei se încolțesc reciproc și se înfruntă pătimaș. Spectatorul asistă astfel la o luptă neobosită, în care celelalte personaje sînt solicitate să se angajeze limpede și fără rezerve.

Resorturile romantice ale manierei lui Davidoglu se evidențiază deosebit de puternic. Autorului „Nemaipomenitei furtuni" îi este absolut necesară prezența unor caractere excepționale pentru rostirea răsunătoare a mesajului său. Eroii principali devin obligator întruchipări ale forțelor binelui și răului și sînt constrînși în situații extreme să se ia la întrecere cu yuiețul potopului pentru a-și clama, patetic, crezurile și simțămintele. Într-o asemenea ambianță faptele cotidiene dobîndesc relieffuri neobișnuite. Sabotajul și furturile săvîrșite de către Mihai și complicii săi capătă astfel proporțiile unui atentat moral la fericirea obștei și se plătesc, firesc, cu moartea principalilor vinovați.

De la „Omul din Ceatal" la „Nemaipomenita furtună", Mihail Davidoglu a strîns destulă experiență pentru ca, revenind la primele unelte, să vădească o lărgire semnificativă a vechilor sale procedee. „Omul din Ceatal" mai purta într-însul pasaje confuze, ceremoniale mistice acceptate ca elemente de atmosferă. „Nemaipomenita furtună" este construită cu avaricție, ferită de infiltrații eterogene. Scriitorul a renunțat, într-o mare măsură, la pitorescul exterior, atras cu mai multă stăruință de frumusețea și meandrele uimitoare ale peisajelor sufletești. În ultima sa dramă, alături de tiradele fierbinți, autorul a simțit nevoia să creeze lungi și semnificative tăceri. Două dintre personajele piesei, Moș Dumitru și Vasile Poale-Iungi se definesc tocmai printr-un subtil joc de tăceri și fraze eliptice, care comentează în surdină izbucnirile pasionale ale eroilor principali.

Nu ni se pare că Mihail Davidoglu a dobîndit cu ultima sa piesă o victorie definitivă asupra pericolelor care-l pîndesc. Recrudescențe ale facilității și ale grandilocvenței mai ies încă la iveală, acolo unde țesătura conflictului este mai rară. Piesa se prelungește peste punctul cel mai de sus al deznodămîntului, fără să închege un comentariu final la înălțimea întregii partituri.

Este însă incontestabil că ne aflăm în fața unei cotituri decisive pentru opera unuia dintre cei mai talentați scriitori ai dramaturgiei noastre contemporane. O cotitură care așează activitatea lui Mihail Davidoglu pe temeiuri firești și deosebit de promițătoare.

★

S-ar fi cuvenit ca după rîndurile închinate „Nemaipomenitei furtuni", să relatăm critic despre spectacolul (sau spectacolele) care i-au fost închinate. Piesa s-a reprezentat, într-adevăr, de cîteva ori la sfîrșitul stagiunii trecute, pe scena Teatrului „C. Nottara", împreună cu o altă piesă într-un act, semnată de același autor. La deschiderea noii stagiuni, direcției teatrului i se va fi părut mai urgent să joace dramolete șugubețe de felul „Serii răspunsurilor" și iată de ce, spre regretul nostru, nu avem cum să supunem analizei noastre nici viziunea regizorală și nici unele creații actoricești care ne-au atras atenția.

V. Mîndra

NOTE

Din activitatea „Editurii științifice"

Vara acestui an ne-a adus primele realizări ale unei inițiative de bun augur, primită de publicul cititor cu căldura și interesul cuvenit. „Editura științifică" începea tipărirea unor lucrări de filozofie și istorie a căror lipsă tinerii, îndeosebi, o resimțeau. După „Țara germanilor" de Tacit și „Discursul asupra metodei" de Descartes, au mai apărut recent în aceeași editură „Dacia" de Vasile Pîrvan, o ediție critică de înaltă ținută (din păcate tipărită într-un tiraj mult prea mic), „Introducerea în fonetică" de acad. Al. Rosetti, „Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea", o nouă lucrare a lui C. C. Giurescu.

Săptămînile trecute, un volum de peste 500 pagini, intitulat „Viața feudală în Țara Românească și Moldova în secolele XIV—XVII", semnat de V. Costăchel, P. P. Panaitescu și A. Cazacu, s-a bucurat de aceeași favorabilă primire. În urmă cu cîteva zile, a apărut „Despre îndatoriri" de Marcus Tullius Cicero, înfățișată într-o îngrijită traducere românească. Luna culturii va aduce cîteva apariții deosebit de interesante, în aceeași editură, vor vedea lumina tiparului: „Poetica" și volumul I din „Organon" de Aristotel; „Munci și zile de Hesiod; „Contractul social" de Rousseau; „Sistemul naturii" de D'Holbach și o voluminoasă lucrare despre „Legendele și miturile Greciei antice" de N. A. Kun. Oare această simplă înșiruire de titluri, care urmează să fie în librării numai în cursul unei singure luni, nu grăiește de la sine?

V. D.

Un roman nedreptățit

Am citit, cu aproape un an în urmă, un excelent roman, cu titlul privilegiu de a fi unul dintre puținii lui cititori. Există astfel de cazuri și pentru romanele tipărite, dar romanul despre care scriu acum se înscrie în altă categorie. Nu l-am putut citi decît în manuscris, deoarece editura căreia i-a fost prezentat a refuzat editarea lui, pe motive, cred, foarte discutabile.

„Editurii tineretului" i se pot face puține imputări în ceea ce privește încurajarea literaturii originale.

A sprijini însă literatura originală nu înseamnă a îndepărta tot ceea ce nu se înscrie, de la prima vedere, în tematica actualității. Cunoașterea actualității se conjugă cu interesul nostru pentru adevărul asupra trecutului. Nu spun decît o frază devenită banală. Dar lectura romanului „Vulturi cu aripi tăiate" de Al. Struțeanu mi-a evidențiat-o încă o dată.

După o muncă extrem de migăloasă, autorul s-a pornit să reconstituie epoca atît de zbuciumată și de puțin cunoscută a formării poporului român, pornind de la războaiele daco-romane.

E greu, desigur, să faci afirmații despre o lucrare pe care o cunosc doar cinci inși. Dar un astfel de roman ar trebui să fie cunoscut de păturile cele mai largi ale cititorilor și în primul rînd de tineret, căruia îi servește o minunată lecție de patriotism, fără pedagogie plictisitoare.

În refuzul scris al editurii de a tipări romanul se vorbește ceva despre slaba cunoaștere a „psihologiei poporului dac". Oare există undeva un asemenea tratat de psihologie? Se poate respinge un roman pe asemenea criterii? Cred că în cazul romanului „Vulturi cu aripi tăiate", „Editura tineretului" a procedat mult prea grăbit socotind că „nu interesează" teme atît de... istorice. Dar tema este departe de a fi depășită și scriind rîndurile de față îmi fac datoria de a semnala existența unei lucrări prețioase, care merită să se bucure de o altfel de atenție. „Editura tineretului", sau alte edituri mai pot încă repara o greșeală de apreciere, punînd la îndemîna cititorilor un roman în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Mihu Dragomir

Surpriză neplăcută

Retipărind „Ciulinii Bărăganului" de Panait Istrati, Editura tineretului ne face însă, din păcate, o surpriză neplăcută: coperta semnată de Tiberiu Nicorescu.

Pe un fond de vișină putredă, printre elemente decorative semănate la întîmplare (ciulini, o casă, o fîntînă, soare, lună și stele) se află o pată de culoare, de un vișiniu ceva mai deschis, aranjată voit (modern!) asimetric. În această pată se află desenat un tînăr. Tînărul — o siluetă în negru și galben — pare să fie căzut de undeva de sus, și e încă nedumerit. Are hainele rupte și e ciufulit. Alături de el, un cal albastru și un copăcel ciudat de aceeași culoare (ciulinе?). Coperta e deci foarte colorată. Distingem două nuanțe de vișiniu, două de cafeniu, două de albastru, apoi galben, negru și alb, în total nouă culori. Dar culorile sînt în așa fel combinate, încît, în ciuda stridențelor care obosesc ochii, coperta pare monotonă, monocromă. Ne întrebăm: ce legătură are această copertă cu fantastica goană a ciulinilor și cu cei 11.000 țărani uciși mișelește la 1907 pe care-i plînge această carte? Ce corespondență poate să fie între amestecul întîmplător de culori de pe copertă și sufletul înflăcărat al lui Panait Istrati?

Florin Chirițescu

Continente

Cu sau fără Fast

Scriitorul american Howard Fast, pe care mulți dintre noi l-am citit și l-am prețuit, s-a supărat, cum se spune, ca văcarul pe sat, și a părăsit partidul comunist din Statele Unite, partid în care, de bună lui voie, a cerut să fie primit acum cîțiva ani. El a declarat, într-o scrisoare publicată în presa burgheză americană, că nu este de acord cu linia partidului din care s-a retras. Fast, în această scrisoare, a mai ținut să sublinieze că nu-i place nici politica Moscovei, nici ceea ce se petrece în țările de democrație populară.

Nouă, marxist-leniniștilor, ne pare rău cînd ne moare un tovarăș. Cuprinși de durere îi cinstim amintirea și-l plîngem îndelung. Deși sîntem milioane și milioane pe întreaga suprafață a globului, dorim ca numărul nostru să crească necontenit, nu să scadă. Dar numărul marxist-leniniștilor crește. Combativitatea marxist-leniniștilor crește și ea. Cu noi sînt toți oamenii cinstiți din lume. Cauza noastră e cauza cea mai nobilă și mai dreaptă a oamenilor celor mulți — cauza păcii, a bunei stări, a libertății, a fericirii. Mai curînd sau mai tîrziu cauza noastră va deveni victorioasă pretutindeni. Către victoria deplină a marxism-leninismului merge roata istoriei. Trebuie să fii orb ca să nu vezi acest adevăr.

Ani de zile Howard Fast a avut ochii limpezi și a văzut acest adevăr. Ani de zile Howard Fast a avut mintea clară și a luptat cu condeiul lui, care uneori era ascuțit, alteori era bont, pentru izbînda acestui adevăr.

Nouă, marxist-leniniștilor ne pare rău și atunci cînd un tovarăș dintr-o pricină sau alta, ne părăsește. Nu toți oamenii care vin cu bună credință și înflăcărare în sînul partidelor comuniste și muncitorești au în ființa lor tăria să meargă pînă la capăt. Munca pentru construirea socialismului — acolo unde comuniștii au luat puterea în stat și activitatea pentru construirea socialismului a început să se desfășoare — nu este cîtuși de puțin ușoară. Ea cere tuturor, dar în primul rînd comuniștilor, eforturi excepționale. Unii mai și greșesc și cad pe drum. Alții cad pentru că obosesc. Nu este ușor să fii comunist într-o țară care construiește socialismul. Dar tocmai în aceasta stă mîndria comuniștilor: că ei, învingînd toate greutățile, înlăturînd toate piedicile, acceptînd toate jertfele și supunîndu-se cu dragoste unei discipline de fier, construiesc — pentru întîia oară în istoria lungă și zbuciumată a omenirii — o lume nouă, dreaptă și bună în care omul nu mai este exploatat de om, o lume nouă în care popoarele își vor găsi pacea și fericirea.

Fără îndoială că nu este ușor să fii comunist nici în statele capitaliste. Acolo, lupta între comuniști și burghezie, care deține în mîinile ei întreaga putere în stat, este deosebit de dură. Masele muncitorești sînt amenințate cu represaliile sîngeroase la orice încercare de acțiune mai viguroasă. Frunțașii mișcării sînt deseori aruncați în lagăre și închisori, sau chiar împușcați. Intelectualii, oamenii de artă, ziariștii și scriitorii nu-și pot duce nici ei la bun sfîrșit sarcinile de partid fără dificultăți. Împotriva intelectualilor burghezia folosește nu numai arma intimidării sau a prigoanei ci și ademenirea perfidă și corupția. Nu ne-am născut nici ieri, nici alaltăieri. Cunoaștem toate acestea. Și cunoscîndu-le, sau tocmai pentru că le cunoaștem, stimăm nespus de mult și iubim nespus de mult pe confrații noștri scriitori și ziariști care trăiesc în statele capitaliste și se bat cu dîrzenie, alături de clasa muncitoare, pentru izbînda marxism-leninismului. Pentru dezertori, pentru renegați ca Howard Fast înlăturăm din inima noastră stima, stingem în inima noastră dragostea.

Cum a căzut Fast? A obosit? Nu. Nu ne vine să credem. Howard Fast e un om încă tînăr. Și e încă plin de energie. Burghezia americană a știut să stîrnească orgoliul lui Fast. L-a ademenit. L-a cîștigat. După ce printr-o scrisoare publică Fast a demisionat din partidul care îl primise cu încredere între membrii săi și-l ajutase să-și cîștige o oarecare popularitate, renegatul a trecut la ofensivă. Întîi a atacat partidul comunist din Statele Unite. Cu violență. Cu grosolănie. Cu necinste. Apoi Howard Fast a început să risipească cerneală împotriva *Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară.*

Ce l-a nemulțumit pe Fast? Partidul comunist din Statele Unite, prin gura unui activist, i-a atras atenția asupra unor cuvinte și expresii din lucrările lui, nu tocmai la locul lor în operele unui comunist... Howard Fast a vrut să fie scriitor comunist fără să accepte principiul — sînt pentru orice scriitor cu adevărat comunist — al îndrumării literaturii de către Partid. I-a interzis conducerea partidului comunist din Statele Unite lui Fast să-și publice lucrările? Fast mărturisește că nu. Dar faptul că i s-au făcut acele observații și i s-au sugerat unele ușoare îmbunătățiri l-a supărat pe scriitor. Încercarea partidului de a-l ajuta să-și desăvîrșească scrierile a fost socotită de către Fast ca un atentat la... libertatea lui de creație.

Să mergem însă mai departe. Cu ce l-a indispus Uniunea Sovietică pe Howard Fast? Renegatul nu se știe să-o spună în scris. Cîteva din cărțile lui Fast nu au fost traduse în rusește. Altele, deși au fost traduse, presa sovietică nu s-a grăbit să le comenteze... Cam în același fel — se plînge Fast — s-au comportat, față de scrierile lui, și țările de democrație populară.

Puerile motive... De unde a reieșit pentru Fast că Uniunea Sovietică e obligată să traducă toate scrierile autorilor comuniști din lumea largă? Și de unde obligația pentru presa sovietică de a comenta tot ce apare în editurile sovietice sau în cele străine? Atît în Uniune cît și în țările de democrație populară se tipărește multă literatură străină. S-au tipărit și s-au tradus și unele cărți ale lui Fast... Renegatul însă nu s-a mulțumit cu atît. El a dorit să i se traducă tot ce i-a picat din condei și să fie lăudat pentru fiecare pagină... Ciudat fel de a cedea din partea unui scriitor care s-a crezut — și ne-a făcut și pe noi să credem o vreme — că ar fi comunist.

Nici unul din motivele cu care Howard Fast încearcă să-și justifice întîi dezertarea și apoi trădarea nu stă în picioare. Cît despre calomniile lui Fast... Ele sînt, ca să spunem așa, tipice. Asupra Uniunii Sovietice s-au aruncat calomnii cu ghiotura, încă de la întemeierea Uniunii. Dar calomniile nu i-au împiedicat pe sovietici să-și crească și să-și întărească patria. Calomniile nu i-au împiedicat pe bolșevici să construiască socialismul, punînd astfel temeliile comunismului. Calomniile nu i-au împiedicat pe bolșevici să lichideze armatele albgardiste și interven ționiste și apoi să-i zdrobească pe agresorii fasciști și să ajungă pe Elba. Calomniile nu i-au împiedicat pe scriitorii bolșevici să creeze o mare literatură, nici pe oamenii de teatru să ajungă la înalt renume, nici pe savanți să arunce — în chiar zilele în care Howard Fast calomnia — doi sateliți în slăvile cerului.

Democrațiile populare sînt și ele calomniate — încă de la fundarea lor — de dușmanii socialismului. Ne-am învățat și noi cu calomniile, ca sacul cu peticul. Calomniatorii calomniază făcînd spume la gură. Noi ne vedem de drumul nostru.

Howard Fast nu e întîiul intelectual care trădează cauza poporului. Au mai trădat și alții. Probabil că nu va fi nici ultimul. Cu ce s-au ales însă trădătorii? Burghezia i-a folosit un timp apoi, după ce i-a stors ca pe o lămîie, i-a aruncat la coș.

Presa capitalistă publică azi articolele calomnioase ale lui Fast. Posturile de radio imperialiste transmit articolele calomnioase ale lui Fast.

Dușmanii noștri sînt bucuroși că Fast — cel ce a scris „Spartacus", s-a dat de partea stăpînilor de robi.

Dușmanii noștri sînt bucuroși că Fast, cel ce a luat apărarea negrilor, a trecut de partea celor ce-i socotesc neoameni pe negri și-i linșează.

Dușmanii noștri se bucură că Fast, cel ce a militat atîția ani pentru libertate și pace, militează acum, fără să-i crape obrazul de rușine, pentru asasinii libertății și pentru ațîțătorii la război imperialiști.

Ne-a mîhnit, cum era și firesc, dezertarea lui Howard Fast.

Ne scîrbește treaba urîtă cu care se îndeletnicește azi Howard Fast.

Dar, cu Fast sau fără Fast, clasa muncitoare construiește socialismul și comunismul.

Cu Fast sau fără Fast noi vom merge înainte pe curatul, pe luminosul drum al marxism-leninismului.

Zaharia Stancu

CARNET FRANCEZ

● Societatea scriitorilor francezi a sărbătorit săptămîna trecută centenarul lui Béranger și Eugène Sue.

În afară de cuvîntările rostite de Armand Lanoux și Henri Monier și-au mai dat concursul artistele Micheline Boudet, care a citit din opera lui Eugène Sue, și Catherine Sauvage, care a cîntat din cîntecele lui Béranger.

● La sfîrșitul lunii decembrie a.c. se va deschide la Paris la Biblioteca Națională (galeria Mazarin) o expoziție consacrată lui Baudelaire. Vor fi expuse ediții rare, manuscrise inedite, precum și schițele (desenele) însoțite de autoportretul autorului

● Împlinindu-se 39 de ani de la moartea poetului Guillaume Apollinaire, s-a oficiat un requiem în prezența consulului Franței la Verviers și conservatorului muzeului Apollinaire.

● Se știe cîte discuții interminabile s-au iscat în jurul publicării jurnalului fraților Edmond și Jules Goncourt. Se vorbea mai ales despre faptul că „Acolo sînt pasaje licențioase care prin natura lor nu pot vedea lumina tiparului". A trebuit să intervină Frédéric Masson, secretarul permanent al Academiei Franceze, pentru ca acest jurnal să poată fi publicat.

Rîndurile acestea ne-au fost sugerate citind interesantul articol al Annei Villelaur „Les Goncourt face à leur" posterité", apărut în cunoscutul săptămînal „Les lettres françaises" (nr. 694). Fără să mai insistăm asupra jurnalului — destul de interesant și arhicunoscut în lumea literelor, — ținem să adăugăm că, cu ocazia polemicilor stîrnite în jurul acestui jurnal, s-a vorbit și despre vestita bibliotecă a autorilor lui. Biblioteca cuprindea nenumărate manuscrise, biografii, plachete, documente originale, afișe, cărți rare — de valori incalculabile — pe care frații Goncourt le-au aranjat, clasificat și însoțit de note, indicații și observații, în primul etaj al casei din Auteuil. Celelalte camere aveau pereții acoperiți de rafturi înțesate cu ediții originale ale lui Stendhal, Balzac, Hugo, etc. La rîndul lor, aceste ediții sînt prețioase și pentru că poartă notațiile primelor corecturi făcute de autori; ediții unice, pe hîrtie specială, cu dedicații prețioase.

În marea lor pasiune după antichități și rarități totodată, răscolind în dreapta și-n stînga prin rafturile prăfuite ale anticarilor, frații Goncourt au găsit un registru care cuprindea, în original, notița biografică consacrată lui Watteau și citită de Caylus la Academia regală de pictură și sculptură. De asemenea, autorii ilustrului jurnal au propus pictorilor Johanot, Carrière, Forain etc. să picteze sau să deseneze portretele autorilor pe edițiile lor preferate. Bunăoară, pe un exemplar din Sapho se găsește portretul lui Daudet, pictat în ulei de Carrière; pe L'Assommoir, un portret al lui Zola pictat de Raffaelli; pe Le regne de silence, portretul lui Rodenbach de Stevens, etc.

● Alain Rais reactualizează în paginile săptămînalului „Les lettres françaises" corespondența dintre Balzac și Stendhal, în legătură cu apariția celebrului roman „La Chartreuse de Parme".

După apariția romanului, la 25 septembrie 1840, Balzac a scris un lung articol, în „La Revue Parisienne", din care extragem: «„La Chartreuse de Parme" este, în epoca noastră și pînă-n prezent, capodopera literaturii de idei. Domnul Beyle este unul din oamenii superiori ai timpului nostru; este foarte greu să-ți explici cum se face că acest observator de prim ordin, acest diplomat profund care, fie prin scrisori, fie prin cuvînt, a dat atîtea dovezi de înălțimea ideilor și de întinderea cunoștințelor sale practice, este numai consul la Civita-Vecchia. Nimeni n-ar fi mai în măsură ca dînsul să reprezinte Franța la Roma».

Stendhal fu în culmea fericirii. Ca să-i răspundă lui Balzac (la 30 oct. 1840) făcu trei concepte pînă înghebă scrisoarea — atît era de emoționat. În termeni simpli el scrise rînduri memorabile. Le redăm în parte: „Am avut o foarte mare surpriză, domnule, citind articolul pe care ați binevoit să-l consacrați romanului meu. Vă mulțumesc mai mult pentru sfaturi decît pentru laude. V-a fost milă de un biet orfan părăsit în mijlocul străzii. Nu credeam că voi fi citit înainte de 1880; amînasem pentru timpul acela plăcerea tipăririi".

I. M.

La Paris, Alain Bosquet și Pierre Seghers au alcătuit o antologie de poezie intitulată „Les poèmes de l'année" în care au selecționat, cu severă privire critică, cele mai bune versuri apărute în Franța în acest an.

★

S-a editat la Gallimard și se bucură de mare succes „Memoriile" lui Alexandre Dumas (vol. II). Marele povestitor nu se dezminte nici atunci cînd, în locul lui D'Artagnan sau Dantès, apar în paginile evocării propria sa viață și oamenii pe care i-a cunoscut.

★

În sectorul criticii și al istoriei literare întîlnim pe etalajele librăriilor franceze variate studii și monografii privind probleme literare interesante. Se remarcă astfel două studii despre Alfred de Musset. Unul constituie textul unei prefețe a lui Philippe Soupault la o culegere din Musset. Al doilea este prezentarea lui Julien Cain la volumul omagial editat de Bibliothèque Nationale cu prilejul împlinirii unui veac de la moartea poetului „Nopților".

★

Pierre Gascar, în romanul său: „L'herbe des rues" (Iarba străzilor) trasează un tablou sumbru și dezolant al vieții unui grup de tineri, așa cum s-a scurs ea în anii dintre cele două războaie. O oscilare între speranțe și mizerie boemă căreia războiul i-a pus capăt în chip tragic.

★

„Baudelaire față cu contemporanii săi" se intitulează un volum de mărturii publicate de W. T. Bandy și Claude Pichois. E de semnalat că această lucrare se folosește de un Repertoriu al scrierilor despre Baudelaire întocmit de W. T. Bandy și care cuprinde nu mai puțin de 10.000 fișe bibliografice privind opera lui Baudelaire.

★

André Burger publică în editura Droz P. Minard din Geneva un „Lexic al limbii lui Villon", lucrare primită cu satisfacție de cercurile de specialitate interesate în a studia în amănunt bogăția de expresie, vivacitatea și strălucirea versului acestui prim poet modern al Franței.

L. Ruga

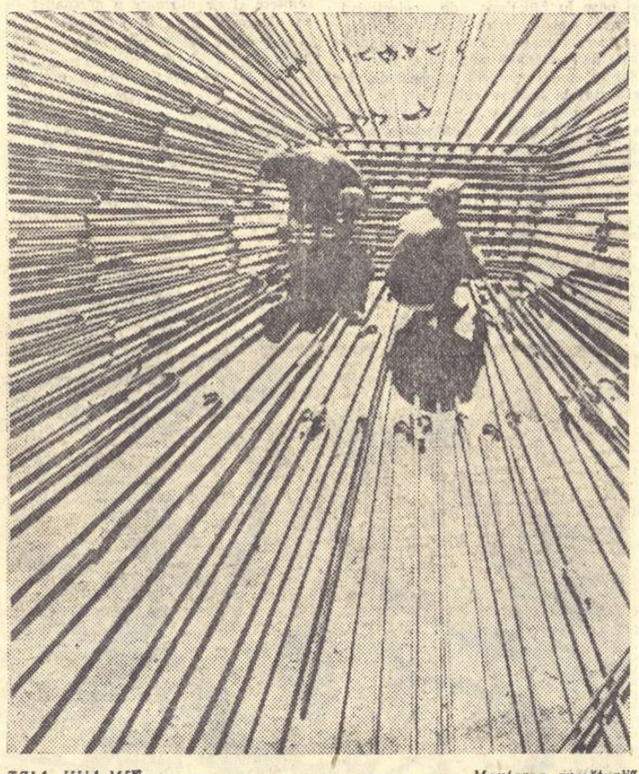

TZIA HUA-MIN „Montarea armăturii"

FRANCISCO DOSAMANTES „Trei femei"

Program rodnic

S-a semnat săptămîna trecută planul de muncă pentru anul 1958 de aplicare a Convenției culturale între țara noastră și Republica Democrată Germană. Spusă astfel, relatarea e rece, prea oficială, prea distantă. Actul semnat este însă expresia unei activități vii; dincolo de cifre, paragrafe și articole trebuie văzuți oamenii care vor călători dintr-o țară în alta, orchestre și formații teatrale, cărți și afișe, documentații, filme, comunicări asupra realizărilor obținute în diferite sectoare. Ca mii de fire, produse ale spiritului, ale talentului, rezultate ale unor strădanii de decenii și veacuri, se țes între două popoare, pe care le leagă nu numai interese comerciale și industriale, ci mai ales aspirații comune în ce privește viitorul omenirii și idealul de viață proprie. Planul de muncă semnat este forma organizată pe care o iau relațiile spontane, dorințele firești, pornite din suflet, de cunoaștere reciprocă.

În anul care vine, librăriile din R.D. Germană vor primi, între altele, un volum de Mihail Sadoveanu cuprinzînd „Ostrovul lupilor" și „Baltagul"; un alt volum cu „Răscoala" lui Liviu Rebreanu; o culegere de nuvele românești de diferiți autori; romanul „Moromeții" de Marin Preda. Filarmonica noastră va da un număr de concerte în principalele săli ale R.D. Germane. Vor avea loc diferite audiții ale unor soliști români; vor pleca pentru schimb de experiență, sau numai pentru vizite, concedii, numeroși artiști, scriitori, oameni de știință, lucrători din domeniul edituriilor, teatrului, din învățămînt, o întreagă și continuă acțiune de cunoaștere a unei țări de veche tradiție culturală, de popularizare a țării noastre, a comorilor noastre de artă, a culturii noastre.

Toate aceste cunoașteri, rezultatele vizitelor, vor fi comunicate publicului nostru nu numai prin scrieri, prin articole și conferințe, ci ele vor putea fi apreciate și în mod direct, de pildă prin expoziția de afișe germane ce se va organiza, prin turneul pe care-l va întreprinde una din formațiile teatrale cele mai reputate din R.D. Germană, prin spectacolele operetei din Dresda, prin participanții la concursul teatrelor de păpuși sau la festivalul și concursul „Enescu", prin filmele ce se vor aduce, prin comunicările ce se vor face în cadrul Săptămînii universitare româno-germane ce se va organiza în orașele Leipzig și București.

Planul de muncă, aceste cîteva pagini dactilografiate, schițează un program a cărui îndeplinire va însemna un important spor de cunoaștere și prețuire a culturii și artei germane în țara noastră și în același timp, va însemna o bună popularizare a spiritului poporului nostru în țara care a dat pe Goethe și Schiller, pe Beethoven, pe Luther, pe Thomas Mann și pe Bertolt Brecht.

Un program pe care cuvintele pace, prietenie, socialism îl caracterizează din plin. Solidaritatea care leagă popoarele noastre în lagărul democrației și socialismului va fi așadar tot mai mult întărită, pentru că se va sprijini pe o temelie trainică, puterea noastră va fi sporită.

Solii culturii și artei pătrund cu avînt peste tot, iar acolo unde vorbește muzele, unde vorbește ce e mai înaintat în spiritualitatea unei țări, își face loc sentimentul prieteniei sincere, care va înfrunta orice încercări și le va birui. Schimburile, pe care le prevede planul de muncă recent încheiat, fac parte dintr-un asemenea vast program, al triumfului valorilor umane și al circulației lor în întreaga lume.

Mihai Gafița

Drum în Delta Dunării

Am părăsit Bucureștiul împreună cu soțul meu într-o marți, pentru a pleca la Galați cu avionul. Trebuie să recunoaștem că în Rominia (ca de altfel în toate țările de democrație populară) serviciile de uz public sînt foarte bine organizate. De altminteri călătoriile cu avionul se fac la un preț destul de accesibil. Prin ferestruica aparatului am văzut pentru prima dată Dunărea. Culoarea ei verde-cenușie nu se prea potrivește cu faimosul refren: „frumoasa Dunăre albastră"... Orașul Galați este de fapt un oraș de frontieră. Distrus aproape în întregime în timpul războiului, el apare astăzi ca un imens șantier. Pretutindeni terenuri desfundate, grămezi de piatră și cărămizi, saci de ciment, îngrădituri, elevatoare, oameni care muncesc. Dinspre Marea Neagră bate un vînt proaspăt, aducînd cu el mirezmele Deltei. Delta! Ni s-a vorbit oare îndeajuns despre ea, înainte de a o vedea? Tabloul ei ne-a fost zugrăvit de poetul Eugen Jebeleanu, în cuvintele cele mai entuziaste, cele mai potrivite. Credeam că exagerează: mi-am dat seama însă că nu exagera...

În ziua următoare am ajuns la Tulcea cu vaporul: un remorcher care transporta pasageri — „Kerși" — pe puntea căruia se îngrămădeau călugărițe, popi, pescari, țărani... Soarele apăruse pe cer, dar dacă n-am fi avut prevederea să ne luăm blănurile, am fi înghețat pe puntea remorcherului, atît de puternic și mușcător sufla vîntul. Tulcea se vede de departe, după ce ai trecut un cot al Dunării: două coline acoperite cu arbori și case. Minaretul unei moschei și statuia Eliberării slujesc ca puncte de reper. Tulcea este un oraș ciudat. Parcurgînd străzile cu case joase, ajungi în vechea piață turcească: o clădire mare, dreptunghiulară, înconjurată cu arcade. Mai departe, organizația locală a Partidului Muncitoresc Romîn. Am dat o raită prin magazinele orașului pentru a cumpăra tot felul de provizii care — după recomandarea lui Brunea-Fox, tovarășul nostru de drum — ar fi de primă necesitate: alcool, vin, cafea, brînză, pîine, dulceață...

După această noapte petrecută la Tulcea, ne îmbarcăm pe remorcherul „Mărășești" ce ne-a fost pus la dispoziție. În fața noastră Dunărea. Ne aflăm la începutul Deltei. Pornim pe brațul Sulina. Orizontul a dispărut: o linie verde (arborii pitici ai celor două maluri) ne închide între cer și apă. Soarele și frigul sînt tovarășii noștri de drum. Căpitanul remorcherului — Mihăilescu Ilie — nu-și găsește liniștea pînă nu ne convinge să luăm o gustare: puțină brînză, pîine, alcool. Are dreptate: în ciuda soarelui, toamna este aspră în Deltă. Soțul meu, Hubert Juin, a scris într-un poem că Delta este ca o mînă delicată și verde. N-are dreptate: este o mînă puternică și aspră. Dar are o scuză: nu văzuse niciodată Delta...

Prima oprire: la Serghei Buhaev, care are o fermă la punctul 1024, nu departe de Vulturu. Cultivă viță de vie și diverse specii de pomi fructiferi. E foarte mîndru, — pe bună dreptate, — de roadele muncii sale. În timp ce soțul meu se lansează într-o lungă discuție despre viță de vie (soțul meu are facultatea de a nu vorbi corect nici o altă limbă în afară de franceză, ceea ce îl face să folosească față de străini un amestec ciudat de cîteva cunoștințe vagi de germană, engleză și rusă!), încerc să mă împrietenesc cu Sultan, cîinele ciobănesc al lui Serghei Buhaev.

Mergem mai departe, spre Sulina... Malurilor plantate cu arbori le urmează maluri plantate cu trestii, apoi maluri goale dar nesfîrșite. Este un fel de stepă, roșiatică acum, nemișcată sub cerul care nu se mai sfîrșește. Stepa este sfîșiată numai de stîlpii de telegraf și de firele care poartă curentul electric acolo unde i se simte nevoia — și care aduc o convingătoare mărturie despre hărnicia omului pînă și în această pustietate.

Iată că apare Sulina. Începe să se arate odată cu un castel de apă care-și înalță tichia rotundă deasupra orizontului. Cînd castelul de apă s-a descoperit în întregime, apare un minaret. Minaretul reprezintă extremitatea opusă a Sulinei.

De pe „Mărășești" trecem pe un remorcher maritim, „Rîndunica", al cărui căpitan, Vasile Răzuș, ne face onorurile. Și iată-ne porniți toți trei, în tovărășia căpitanului Răzuș, a pilotului Nicolae Ganea și a inginerului piscicol Gheorghe Clenciu. Mergem de-a lungul faimoaselor diguri ale Dunării; cu fiecare an ele se lungesc cu vreo 200 de metri. În sfîrșit, din fața noastră au dispărut digurile, a dispărut îngrădirea orizontului: sîntem pe Marea Neagră. E agitată. S-ar spune că e neliniștită, chinuită.

Ne întoarcem. Ne oprim la secția piscicolă din Sulina. O vizităm. Iată locul unde se alege peștele, se sărează, se pune la butoaie. Iată locul unde femei și tinere fete lucrează și repară vîrșe și plase. Trebuie să spun că în această pescărie din Sulina am văzut cele mai frumoase femei din Rominia: proaspete, plăcute și cu ochi foarte frumoși. Ne așezăm la masă. Ni se servește pește fript, apoi ciorbă de pește (cea mai bună pe care am mîncat-o vreodată!) apoi pește afumat (astea ar fi fructele, îmi spune căpitanul Răzuș). Vinul lui Serghei Buhaev face și mai plăcută gustarea.

Și cînd urcăm schela viteazului nostru „Mărășești", care a venit să ne întîmpine încărcat cu vin de la punctul 1024, avem surpriza de a contempla cel mai frumos apus de soare. Deasupra capetelor noastre cerul pare negru; Dunărea, pe care o spintecă prova „Mărășeștilor" — verde ca smaraldul. În fața noastră umbrele întunecate ale Sulinei se profilează pe fondul roșu închis care se luminează spre întinderea albastră desenată de Marea Neagră de o parte și de cealaltă a digurilor.

După ce am petrecut noaptea pe bordul vasului „30 Decembrie", ne întoarcem! Părăsim curînd brațul Sulina, pentru a intra pe bătrîna Dunăre. „Mărășeștii" înaintează cu sonda. La babord, marinarul Similiu; la tribord, mecanicul Ciungu Niculae îi strigă pilotului Armarache, zis Barbă (are 68 de ani), adîncimea pe care o arată sonda:

— Șapte picioare.
— Șapte și jumătate.
— Șapte picioare.
— Patru picioare...

„Mărășeștii" plutesc în zigzag. În curînd auzim: „acostăm"! Și celălalt: „acostăm!" Ne aflăm în împărăția pescarilor. Pe ciudatele lor bărci negre vîslesc cu o lopată, asemenea gondolierilor venețieni. Cînd aruncă prostovolul, fac un gest asemănător aceluia cunoscut în luptele de tauri sub numele de „Veronica". Brațele se destind, corpul se răsucește din șolduri, plasa desenează în aer o floare, înainte că să cadă întinsă pe apă...

Ar mai fi multe lucruri de povestit (ar trebui să vorbim de chipul pescarilor; de crapul „a la fonfais" (sic) pe care ni l-a pregătit căpitanul Ilie). Ar trebui să vorbim și de toți cei care ne-au găzduit, de bunăvoința, de bunătatea, de munca și eforturile lor...

Jacqueline Baldi

Satelitul artificial american a explodat la sol.

...A FOST O SINGURĂ VICTIMĂ *Desen de CIK DAMADIAN*

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. · ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE TARILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 51 (197)-joi 19 decembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Îndrumar de preț

Oamenii de artă și cultură au citit cu o deosebită atenție expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea activului de partid din orașul și regiunea București, publicată de întreaga presă. In expunere se arată că Plenara Comitetului Central din 14 dec. a.c. a dezbătut și aprobat darea de seamă asupra participării delegației de partid și guvernamentale a R.P.R. la sărbătorirea celei de a 40-a aniversare a Marii Revoluții din Octombrie. Această expunere ne ajută să înțelegem mai adînc atît problemele generale ale vremii noastre, cît și sarcinile care ne revin ca cetățeni și scriitori. Expunerea începe printr-o largă descriere a situației internaționale, subliniind faptul incontestabil că raportul de forțe pe scară mondială s-a schimbat radical în favoarea păcii și socialismului. Analizînd multilateral cuceririle istorice obținute de U.R.S.S., țara socialismului victorios, realizările tuturor țărilor socialiste, unitatea mișcării muncitorești mondiale, se demonstrează științific că epoca noastră este epoca trecerii de la capitalism la socialism, vremea victoriei inevitabile a forțelor care luptă împotriva imperialismului. Argumentația logică și documentată a expunerii va fi de un real folos scriitorilor noștri, ale căror opere trebuie să fie pătrunse de acest adevăr fundamental al epocii noastre: „Capitalismul se află sub semnul declinului și al ascuțirii crizei sale generale. Socialismul crește și se întărește"...

In discutarea problemelor legate de reflectarea realității în literatură, să nu uităm că: „In țările socialiste trecerea puterii de stat în mîinile clasei muncitoare, eliberarea de exploatare capitalistă, de anarhia producției, de crize și șomaj descătușează inițiativa creatoare a poporului nostru, dau un impuls necunoscut în istoria dezvoltării economiei și culturii". Înfățișarea acestui avînt creator al maselor în statul socialist reprezintă sarcina de căpetenie a scriitorului, credincios poporului și patriei sale.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a înfățișat — într-un puternic contrast — tabloul lumii capitaliste, unde jaful monopolurilor osîndește la exploatare și o viață de mizerie milioane de oameni ai muncii, îngustarea considerabilă a sferelor sale de influență, înăsprirea contradicțiilor interioare ale capitalismului. Credem că destrămarea sistemului colonial, creșterea mișcărilor de eliberare națională — fenomene pe care le analizează expunerea, — ar trebui să atragă și mai mult atenția scriitorilor noștri, dînd un nou avînt pamfletului și poeziei care pot avea un rol însemnat în lămurirea maselor largi asupra amploarei și semnificației acestui fenomen caracteristic al vremii noastre.

Expunerea subliniază faptul că „In zilele noastre, problema apărării păcii a devenit problema fundamentală a politicii mondiale de însemnătate hotărîtoare pentru toate popoarele lumii". Reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești s-au adresat prin recentul Manifest al Păcii, tuturor oamenilor de bunăvoință, chemîndu-i la luptă pentru apărarea păcii, împotriva cercurilor agresive, imperialiste. Oamenii de artă și cultură au de adus pe acest front al păcii o contribuție de seamă prin operele lor care să mențină trează vigilența popoarelor. Scriitorii vor demonstra încă o dată că sînt cetățeni conștienți de răspunderea gravă care îi așteaptă în lupta împotriva războiului distrugător. De asemenea, scriitorii au de adus contribuția lor la altă sarcină de seamă: „întărirea unității și colaborării frățești între țările socialiste"..., la lupta împotriva rămășițelor naționalismului burghez, consolidarea prieteniei dintre poporul romîn și minoritățile naționale...

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a documentat faptul că partidele comuniste s-au întărit considerabil din punct de vedere ideologic și organizatoric, forța lor de mobilizare a maselor de oameni ai muncii a sporit tot mai mult. Expunerea a insistat asupra necesității de a intensifica educația marxist-leninistă a maselor și a întări lupta împotriva ideologiei burgheze. Fără a slăbi lupta împotriva dogmatismului, în etapa actuală principala primejdie o constituie revizionismul, — oportunismul de dreapta, ca manifestare a ideologiei burgheze. Caracterizarea amplă a revizionismului, a negării ideilor de bază ale marxism-leninismului, va fi de un real folos oamenilor noștri de artă și cultură în lupta lor împotriva ideologiei burgheze. Negarea luptei de clasă sau încercarea de a face o „pauză" în lupta de clasă, liberalismul și capitularea față de ideologia forțelor reacționare, negarea succeselor indiscutabile obținute de oamenii muncii în țările socialiste, tind să micșoreze rolul conducător al partidului, să slăbească unitatea rîndurilor sale, forța sa combativă.

Trebuie să ne concentrăm mai mult atenția împotriva curentelor revizioniste și să luptăm pentru apărarea purității învățăturii marxist-leniniste în literatură, plastică și muzică.

Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, bogată în idei, trebuie studiată cu atenție, căutînd să tragem toate învățămintele care decurg din acest document, care constituie pentru noi un îndreptar prețios.

Gazeta literară

ÎNSEMNĂRI — PROGRESE

Prieteni de la o revistă literară mi-au cerut să-mi spun părerea despre progresele culturii în cei zece ani ai Republicii. Cineva a venit să-mi pună întrebări și aștepta de la mine o înșirare de nume de autori și de titluri de opere. In astfel de împrejurări nu sînt însă un tip colocvial. Mie îmi trebuie reculegerea chiliuței mele, în fața paginii albe: sfinxul care n-a sfîrșit să mă devoreze în timpul anilor numeroși de cînd mă opresc, zilnic, înaintea enigmelor ei. Nu ignorez tot ce s-a făcut în domeniul științelor naturii și ale omului, al artelor, al literaturii, al învățămîntului, dar mie mi se pare mai important a spune ceva despre creșterea nivelului general de cultură al țării. Căci la ce ar fi folosit atîtea titluri noi de cărți, în tiraje atît de mari, atîtea noi biblioteci, muzee și școli, atîtea publicații periodice de toate specialitățile, o difuzare a clasicilor romîni și străini fără precedent în trecut, o extindere atît de mare a rețelei teatrale, cinematografice și radiofonice, dacă n-am observa o schimbare în mentalitatea generală a țării.

Fenomenul spiritual cel mai important al primului deceniu republican a fost coborîrea masivă a culturii în popor și, prin urmare, ascensiunea acestuia către cultură. Pentru a înțelege aceasta trebuie să trăiești aici, să călătorești în țară, să pătrunzi în fel de fel de medii și să vorbești cu oameni de felurite categorii. Am învățat de multă vreme să ascult nu numai ce mi se spune, dar și cum mi se vorbește, să notez trăsăturile în acompaniament ale rostirii, semnificațiile care nu sînt adresate, dar însoțesc vorbirea. Este ticul meu de cercetător al expresiei literare. Deci cînd mi se întîmplă să ascult, cu atîta plăcere, pe oamenii simpli, constat îndată dispariția formelor aberante și semidocte ale exprimării, progresul incontestabil al corectitudinii în vorbire, o structură lexicală nu numai mai adecvată, dar și foarte bogată. Am stat de vorbă cu muncitori de la Reșița și cu țărani și pot spune că, mai ales în tineret, diferențele nu sînt prea mari față de felul rostirii intelectualilor cu studii universitare de la București, Iași și Cluj. Limba literară se găsește într-un moment important al difuzării ei, pe care-l recomand lingviștilor, pentru a-l studia cu metode exacte. Dialectologii și cercetătorii graiurilor regionale trebuie să se grăbească cu lucrările lor, căci pe toată aria țării înving formele mai înalte ale culturii, sistemul acesteia de idei, de cuvinte, de forme, de construcții. Cînd mi se înfățișează un tînăr venit din munții Maramureșului sau din lunca Prutului sînt aproape sigur că-l voi auzi vorbind ca la postul de radio București sau ca în cărțile Editurii de stat.

Constat cu același prilej îmbogățirea generală a cunoștințelor. Observ mai întîi dezvoltarea culturii sociale și politice. Evoluția socială a țării este astăzi mai bine cunoscută. Chiar informația politică internațională a devenit mai completă. Cînd, dintr-un motiv oarecare, mi-a scăpat o telegramă din Thailanda sau n-am parcurs încă ultimele discursuri de la O.N.U., aflu ceva despre acestea de la șoferul de taxi, pe care îl observasem citindu-și ziarul, în timp ce aștepta în stație. Preocuparea socială și politică a luat este astăzi foarte vie și ea se îndestulează din profuziunea izvoarelor existente. Informația socială și politică nu este numai bogată, dar clară și bine stăpînită. Tipul arhaic al lui jupîn Dumitrache comentînd articolul de ziar, în tovărășia prietenului său Ipingescu sau discuția lui Lache și Mache despre „lacuna" sistemului nostru penal, au dispărut astăzi cu totul. Oamenii știu bine despre ce vorbesc și se exprimă judicios și cu demnitate.

Trăiesc în mijlocul tineretului universitar și acesta pune, desigur, probleme dintre cele mai importante aceluia care deține o parte cît de mică a răspunderii publice. Ce pot spune despre acest tineret? Fiecare tînăr dorește să-și asigure astăzi un anumit grad de tehnicitate în vreuna din ramurile ocupațiilor omenești. A pătruns și s-a răspîndit ideea că succesul vieții atîrnă de buna stăpînire a unui domeniu de cunoștințe și îndeletniciri. Voi declara deci arhaic tipul tînărului care așteptă ascensiunea lui de la protecția politică a unui notabil. In partea cea mai bună a tineretului nostru, observ o modestie și o seriozitate, care lipseau, adeseori, altădată. Ca unul care urmăresc de mulți ani tineretul, pot spune că întîmpin din ce în ce mai rar figura studentului boem și anarhic.

Tudor Vianu

(Continuare în pag. 6)

SĂPTĂMÎNA CĂRȚII

Unul din principalii aliați ai poporului romîn în construirea unei vieți noui, a patriei sale socialiste, este cartea. Veacuri de-a rîndul acest aliat a fost ținut la distanță de popor de către clasele stăpînitoare sau i s-a îngăduit să se înfățișeze cu ceea ce era în folosul acestor clase. Rar, cîte o poveste a lui Alexandru Machedon, tălmăcind fapte din timpuri de măreție fără întoarcere, cîte o carte de basme, vorbind despre frumusețea apărătoare a țării, cîte-o culegere din pățaniile și isprăvile lui Păcală, care mai înveseleau inima omului asuprit, ajungeau subt ochii mireanului, ai clăcașului, ai iobagului, la inima lui necăjită dar pe care n-au izbutit niciodată s-o văduvească de zarea nădejdii.

Cărturarii din trecut, dintre care nu putem să nu amintim măcar pe cei ai ultimilor 150 de ani de la I. Heliade Rădulescu, N. Bălcescu, Anton Pann, Vasile Alecsandri, B. P. Hașdeu, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Ion Slavici, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc pînă la Mihail Sadoveanu al zilelor noastre s-au ostenit să lumineze, cu făclia slovei, drumul celor mulți prin întunecimea vremurilor de răstriște.

Dintre toți cei amintiți, lui Mihail Sadoveanu i-a fost hărăzită bucuria de a vedea deschise porțile spre biruința visată. Căci odată cu eliberarea țării de subt jugul antonescian și de subt cotropirea hitleristă, și apoi prin continua luptă a oamenilor muncii de subt robia moșierească și capitalistă, s-a eliberat și cartea și a pornit cu marile mase la rînd pe drumul unei noui vieți. Pentru sufletul poporului, pentru perspectivele lui în istorie, această intrare a cărții la rînd și la cot cu cei ce muncesc este mai mult decît un descălecat de țară. Căci cartea bună, cartea de știință, de literatură, de artă, este dinamita cea mai sigură pentru zidurile întunecate, subt care clasele stăpînitoare ar vrea să țină de-a pururi masele muncitoare. Dar cartea nu numai dărîmă, ci și construiește, clădește, extrage și întruchipează noui bunuri pentru viață, învățînd omul cum să învingă greutățile ce-i mai stau sau ce i se ivesc noui în cale. Și astfel ea devine necesară ca lampa minerului prin galeriile întortocheate și grele, care trebuie să ducă la abatajele bogate, la locurile de unde se scoate lumina și căldura pentru oameni.

Prielnici înfloririi cărții pe plaiurile dunărene și carpatine pentru romîni, maghiari, germani și alte neamuri ce locuiesc între frunțariile patriei au fost îndeosebi cei 10 ani de cînd s-au pus temeliile republicii noastre. In acești ani, cartea a cucerit țara. Iar dacă astăzi, cineva, ca pe timpul închizitiei din Spania sau, mai aproape de vremuri trăite de noi, ca pe vremea lui Hitler, ar vrea să ardă cărțile, treaba, în Romînia, ar fi fiorte grea căci datorită politicii partidului clasei muncitoare cartea de toate felurile a ajuns pretutindeni, pînă în cele mai îndepărtate cătune ale munților silhui și nu mai poate fi distrusă. Shakespeare, „Principiile" lui Isaac Newton, Homer, Dante, Villon, Balzac, Descartes, Rousseau, Tolstoi, Dostoievski, Fizica atomică, Geologia, Clasicii

Mihai Beniuc

(Continuare în pag. 6)

Un aspect de la Expoziția cărții

GEZA VIDA — *„Dans în Țara Oașului"*
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

Cu cartea deschisă...

Luna culturii

Am să las și de data aceasta scările din turnurile abstractizării, și am să încerc să arăt cîteva elemente care stau la baza fenomenului atît de nou, dar devenit atît de firesc, numit simplu, — Luna culturii. Gîndul mă duce departe, către clopotnița satului fișnită dintre livezi, și către lămpile ce se aprind devreme în serile de iarnă. Acolo, departe, am cunoscut de mic una din cele mai grave molime, răspîndită aproape de la casă la casă și întinsă pe lungimi de generații. Molima aceea sta ghemuită adînc în sufletul oamenilor, le usca înainte de vreme aripile imaginației creatoare, și le apăsa mintea într-o necontenită noapte. E vorba despre neștiința de carte. Ea devenise într-un timp fatalitate, și rar unde găseai sub grinda cuiva o carte, rar găseai în nopțile lungi de iarnă oameni citind. Casele puține unde se găseau cărți deveneau locuri de adunare, uneori prelungite pînă în zori, căci oamenii nu se dădeau duși, ci necontenit cereau cititorilor să le descifreze fapte și întîmplări din enigma slovelor. Amintiți-vă, oameni de bună credință, de nopțile copilăriei, și veți da deplină crezare și dreptate acestei evocări a rudelor noastre de ieri, apăsate de noaptea analfabetismului! Energii care și-au arătat puterea, creindu-i pe Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Enescu, Grigorescu, Aurel Vlaicu, Traian Vuia și atîția alți oameni cu țăimă universală, energii clocotitoare ca lavele vulcanilor și ca puterea fluviilor, au fost ținute în beznă încă de cînd ne-am ivit în istorie. Întîrzierea noastră de la prînzul luminii, a fost o crimă înspăimîntătoare, premeditată în cele mai mici amănunte, în lungul generațiilor, de către cei ce ne-au minuit destinele.

Imi aduc aminte, cum într-un an, de demult, cînd a fost vorba de plecarea copiilor de țărani pe la școli, numai din satul meu am pornit spre tîrg într-un adevărat exod, o sută șaizeci... Intr-o singură zi, sălile liceului „Ștefan cel Mare" din Suceava erau pline de ciobănași și pui de vădari, încît fiii marilor bogați din tîrg trebuiau să treacă printre puii de „bauer" cu batista la nas, așa de tare miroseam o jintiță, a viorele și a pămînt proaspăt... E drept că prea puțini am răzbătut printre încurcatele greutăți, prea puțini am izbutit să ne „domnim" și să ne întoarcem acasă popi sau învățători, eusebiu camilar

(Continuare în pag. 6)

N. GIRBACIU — *„Iarna în București"*

Prezent și viitor

Scurte însemnări cu prilejul decadei naționalităților conlocuitoare

In acest an — al zecelea de la proclamarea Republicii noastre — Luna culturii este o imagine strălucită a realizărilor unui deceniu eroic. Muzica, plastica, dramaturgia, precum și poezia și proza noastră au cu ce se mîndri... Mai zilele trecute, am răsfoit planurile editoriale pe cîțiva ani în urmă și am rămas surprins nu numai de bogăția dar și de varietatea genurilor și speciilor care în acest deceniu au înflorit atît în grădina literaturii românești, cît și în aceea a literaturii naționalităților conlocuitoare.

Aceasta a fost o bucurie, firește. Dar cred că o asemenea trecere în revistă a realizărilor noastre constituie în același timp și o obligație. Mai mult, presupun că acest sentiment al datoriei va trebui să fie mai prezent în inima noastră în viitor decît cel al satisfacției.

Viitorul, care ne stă înainte, nu se mulțumește numai cu constatări și bilanțuri, oricît ar fi ele de pozitive. El ne cere realizări noi, avînturi noi, opere literare și mai valoroase.

Tot ce am făcut pînă acum ne învață că numai acele opere literare sînt valabile pentru viitor care s-au născut dintr-o hotărîre fermă de a sluji cauza poporului și de a crea opere care să răspundă exigențelor lui. Și nu vom putea răspunde cerințelor multiple ale anilor ce vin decît sporindu-ne devotamentul față de popor și adeziunea noastră însuflețită la literatura realismului socialist. Desigur, aceasta indiferent dacă scriem în românește, în ungurește, în nemțește sau în oricare altă limbă.

Faptul că sărbătorim decada naționalităților conlocuitoare în cadrul Lunii culturii îmi dă și mai puternic sentimentul că toți scriitorii facem parte dintr-o familie, din marea familie a „inginerilor de suflete".

Szemler Ferenc

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu poetul Radu Boureanu

Inainte de-a lansa ceremonioasa primă întrebare, reflectez că această convorbire care trebuie să dureze foarte puțin (un... moment literar) a început... acum 25 de ani. June amic, reporterul de azi s-a bucurat atunci, în acel an 1932, împreună cu scriitorul, la apariția întîiului său volum de versuri: „Sbor alb". Comunic poetului reflecția. Răspunde glumind:

— Ești pe aripile adevărului. (Apoi, serios). Dovadă: cu „Sbor alb" începe și „Umbra stelelor". In acest volum, de peste 400 de pagini, intră majoritatea poeziilor din vechile volume: „Sbor alb" din 1932, „Golful singelui" din 1936, „Cai de apocalips" din 1938, inclusiv „Sîngele popoarelor" din 1948 și „Poezii alese" din 1955. Plus 70 de poezii noi, care alcătuiesc ciclul „Umbra stelelor" și dau volumului și titlul.

— Dar e foarte interesant. Dacă în acest volum din 1957 intră și poezii din 1938, 1936 și 1932, înseamnă că aceste poezii sînt și azi valabile și sînt actuale.

— Inseamnă, în primul rînd, că publicul este îndrituit să cunoască evoluția unui scriitor, drumul străbătut de scrisul unui poet. Dacă aceste poezii sînt valabile și în sensul pe care îl... insinuezi, al valorii artistice, care rezistă vremii, rămîne să decidă cîfitorii.

— Criticii, nu?

— Ba da, și ei.. Apoi, bineînțeles că nu toate vechile poezii intrate în acest volum sînt „actuale" în sensul unei actualități imediate și în acela în care înțelegem misiunea poetului luptător. Dar, acest volum, oarecum antologic, și care exprimă conștiința și substanța poetică a unui scriitor, devenit, cel puțin ca număr de ani, matur, îngăduie ca — pe lîngă poezii care răspund preocupărilor și îndatoririlor noastre majore — să încapă și acele poeme, rude ale lor mai vîrstnice.

C. Cristobald

(Continuare în pag. 6)

CĂRȚI NOI

CICERONE THEODORESCU: „Un cîntec din ulița noastră" (Ediția II-a)

Să prezint cititorilor acest volum? Ce naivitate: cine nu cunoaște „Poveste din ulița noastră", „Cîntec pentru nevastă", „Certificatul de alegător", „Atenție: copii!", „Munca de noapte", etc. Orice antologie a satirei românești va reține din rondelurile cu tipuri păstrate-n cleștar, în care viciile sînt străpunse cu o lovitură sigură și elegantă. Și, deși critica e cam maltratată în cunoscutul poem „De vorbă cu un tînăr", orice critic care iubește literatura va contrasemna părerile poetului, dezlănțuite cu o rece furie. Mai contrasemnăm și alt sfat, dintr-un rondel:

„Să nu te uiți cu ochi de ghiață
La om, la munca lui, la tot..."

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 6)

AUREL MIHALE: „Nopți înfrigurate"

Zarifopol remarca undeva că succesul în artă este efectul unei sincronizări fericite între valențele creatorului și particularitatea temei abordate. Condiția ar fi, deci, ca scriitorul să descopere în realitate o zonă convenabilă viziunii și mijloacelor sale pentru ca talentul său încă neîmplinit satisfăcător, sau alteori contestat, să se poată manifesta decisiv. Intr-un asemenea caz, căutările infructuoase se exclud, autorul simte că și-a găsit în sfîrșit drumul, paginile sale împrumută un nedoios caracter de autenticitate. In sprijinul acestor reflecții, practica literară a adus numeroase exemple. Unul dintre cele mai recente și mai îmbucurătoare îl oferă Aurel Mihale cu „Nopți înfrigurate", volum ce reu-

H. Zalis

(Continuare în pag. 6)

GINA HAGIU-POPA „La moartea poetului N. Labiș" (Expoziția interregională București)

Întîiul an postum al lui Nicolae Labiș

Nu-mi vine să cred că la 22 decembrie se împlinește un an de la moartea lui Nicolae Labiș, și încă sînt surprins că nu găsesc versuri noi ale sale în revistele în care i le citeam de obicei. Accidentul nu l-a ucis repede, și tocmai de aceea, el murind nu fulgerător ci treptat, am căpătat senzația, atunci, a rezistenței lui față de moarte și de această senzație nu mă pot încă scutura.

Dar îl citesc. L-am citit tot, în tipar și în ciornele intime. Chiar el zicea undeva:

Fii picurul de apă ce sfredelind statornic
Străbate roca dură și-ncheagă turtur alb.

El a fost acest picur de apă pe care, datorită cîtorva poeme — Moartea căprioarei, Omul comun, Primele iubiri, Odihna lăutarului, Clio, Idilă, Lui Marx, Partidului, Contemplație, Marină *— și multor versuri din celelalte, necitate dar realizate întreg, nu-l vom mai putea uita printre hîrtiile arhivelor, ci îl vom perpetua într-un capitol al său din istoria literaturii romînești.*

Băiatul acesta și marele poet germinativ, murind la o vîrstă cînd mulți abia încep să se strecoare în prima iscălitură tipărită, la vîrsta universității și a serviciului militar, lăsînd încă poarta adolescenței deschisă, se păstrează în memoria noastră ca un poet de sine stătător și important, chiar dacă, poate, viitoarele lui creații care nu s-au mai dislocat din talentul lui, le-ar fi umbrit pe cele rămase.

Intr-o strofă din poemul „Marină" putem recunoaște, printr-o ușoară sforțare a imaginației, destinul poetic al lui Labiș, așa cum l-am fi văzut dacă poetul continua să trăiască. In primul rînd, trebuie spus că Labiș făcea parte din generația cea mai fragedă a poeților ce nu-și revizuiseră eul în lumina revoluției noastre democrat-populare, ci și-l construiseră de la început din elementele ei. Nu era o adeziune, ci o naștere. Societatea nouă care se construiește acum era privită de Labiș numai dinăuntrul ei, chiar de la versul de debut. Labiș nu declara, ci filtra prin poezia lui tot ce trăia, în țara condusă de partidul muncitoresc, de ideologia marxist-leninistă. Labiș ar fi devenit un mare poet comunist, și aceasta se vede și din primul lui volumaș de poeme, Primele iubiri, *și din al doilea, pregătit de el, dar care va apare abia acum,* Lupta cu inerția, *și îndeosebi din culegerea de* Versuri alese, *cuprinzînd și multe postume care se va tipări anul viitor. De asemenea, temperament vivace și foarte sensibil, Labiș avea o mare putere de inhibiție a lumii din jur, fapt dovedit de poeziile sale de actualitate, care nu sînt nici pe departe reportaj sau articol jurnalistic, ci poezie autentică ce a avut, în creierul poetului, o gestație rapidă. Și revenind la strofa din poemul „Marină", pe care o citez:*

Liniște pînă departe;
Vîntu-n zori amorțise.
Numai semn că-n fund mai arde
Hula de la fund trimise
Crețuri galeșe și lente
Cu smereli aparente,
Plăci și suluri de mercur,
Soarele creștea din pete
Și din valuri violete
Peste pacea dimprejur,

vreau să atrag atenția că, deși poetul nu a fost simbolist, putem utiliza ca simbol biografic această strofă pentru poetul care crescuse dintr-o vreme începută cu furtunile războiului și tinzînd spre marea pace constructoare a fericirii obștești.

E greu de spus ce ar fi devenit Nicolae Labiș în viitorul care pe el nu-l mai așteaptă decît cu ce i-a lăsat pînă la 22 decembrie 1956. Il păstrăm așa nu dintr-o simpatie subiectivă, ci pentru că mare parte din poeziile lui vor rezista timpului. A trecut totuși un an, durată în care un poet inconsistent poate fi uitat. Dar nu l-am uitat, îl citim, prețuindu-l așa cum este, doar cu regretul că nu avem în față decît macheta în ghips a marii clădiri de marmură, care nu s-a mai făcut.

A. B.

BREVAR

N. TĂUTU: „De la inimă la inimă"

N. Tăutu e un sentimental. Nu-l prind nici caracterizările corosive dar nici reveriile de mare anvergură filozofică. Lăsat să se sprijine pe elementul anecdotic sau să compună stanțe în cuprinsul cărora lirismul se desfășoară ponderat, sub veghea unui zîmbet cald, Tăutu ne dă o poezie de autentică vibrație interioară, predilect evocatoare.

Ciclul consacrat lui George Enescu răspunde acestei înclinații, din perspectiva căreia mesajul liric reconstituie momente ale vieții ilustrului artist. Momentele asupra cărora se oprește poetul nu au întotdeauna un caracter biografic atestat și nici unul istoric, de semnificație pregnantă. Dar prin participarea sa emoțională, poetul descoperă potențele unor asemenea momente, le pune în valoare, adăugind cu imaginația ceea ce lipsește episoadelor ca fapt brut și, sensibilizîndu-le implicațiile, le conferă (ca-n „Intîlnire cu Bach" dar mai cu seamă în „Enescu și Luchian") omenesc și forță de sugestie. O audiție din Bach naște metafora: *„Pe punțile de febră superbe curcubee/ Se descompun în besne, și fulgere se sting"* — ceea ce reprezintă o definire expresivă a revelației încercate în fața „fenomenului Bach". Intîlnirea dintre Enescu și Luchian, cînd marele muzician venise să-l vadă pe artistul paralizat și să-i aline durerea cu vioara sa, e relatată cu sobrietate tulburătoare, ca o comuniune între două arte ce se înțeleg în tăcere. Poemul se încheie lapidar, sublimînd într-un distih o intensă emoție: *„...Precum cer și ocean prin secole tîrzii/ S-au ascultat tăcînd, ca două veșnicii".*

Nu mai puțin reușită este poezia „Petru cel Mare" construită pe un „pandant", pe o simetrie. La inaugurarea Petrogradului, un diplomat toastează: *„Acum spre Europa deschideți o fereastră!"* Strofa finală dă replica următoare: *„...Dar hotărît, nici Petru prin ani n-a-ntrezărit/ Că va sosi un secol de luptă și lumină/ Cînd vechea Europă la rîndu-i o să vină, /Fereastra să-și deschidă spre noul Răsărit".*

Volumul nu e scutit însă și de versuri a căror prezență rămîne inexplicabilă, dacă acceptăm supoziția că poetul a realizat o selecție a propriilor poezii și că n-a făcut compromisuri cu exigența. Le amintim numai pentru a înțelege cum pot poeții să umbrească singuri buna impresie pe care tot ei o produc atunci cînd cizelează cu migală roadele ceasurilor de inspirație. Pentru necesități de rimă, Tăutu sacrifică uneori proprietatea termenilor: *„O, vechi iubiri, eflorescența / Adînc rămîne ca-n tipar,/Sfințiți prin voi adolescența/ Și-al vieții însorit pătrar".*

Am dori să putem saluta cît mai curînd, în viitoarele volume ale lui N. Tăutu, definitiva dispariție a neglijențelor și impurităților poetice. Poetului nu-i lipsesc mijloacele pentru a ne da această satisfacție.

Radu Zamfir

PAUL CONSTANT: „Haiducii"

Dănilă, Marcu Sîrbul, Iancu Jianu — iată numele eroilor lui Paul Constant. Cartea cuprinde în paginile ei o perioadă destul de scurtă, dar foarte frămîntată, a istoriei revoltelor populare, din Țara Romînească, perioadă care avea să culmineze cu răscoala lui Tudor din Vladimiri.

Paul Constant reușește să fixeze datele reale ale răscoalei: cauza principală are un caracter social care, în condițiile epocii, se împletea cu acela național. In aceste împrejurări, figurile haiducilor își păstrează aura din folclor, căldura portretului de baladă.

Dănilă omoară pentru a jefui pe boier și pentru a dărui bani și grîne norodului. Marcu Sîrbul stă cu o treaptă mai sus: nu este numai mînia dezlănțuită a omului abrutizat; în ce-l privește pe Iancu Jianu, el este acela care dă sensul adevărat haiduciei: tendința de eliberare a întregului norod năpăstuit. In fine, figura lui Tudor din Vladimiri, prezentă numai prin referiri ale diverselor personaje, reunește cele două scopuri ale viitoarei răscoale organizate cu pandurii săi și cu țărănimea răsculată: social și național. Galeria tipurilor de mai sus, reușind a exemplifica anumite stadii de evoluție a conștiinței răsculaților, este completată cu ocazionale portrete de boieri. Astfel polcovnicul Solomon ne amintește ca evoluție, dar numai ca evoluție, pe învinsul Grigori Melehov. In timp ce însă înfrîngerea și resemnarea celui din urmă este motivată de victoria Revoluției, deplină și indiscutabilă, aceea a lui Solomon apare abia în zorii răscoalei. Toată viața lui desfășurată în anii maturității, de luptă încrîncenată împotriva haiducilor și a „prostimii" trezite, avînd ca motor ambiția de a parveni cu orice preț, nu-i motivează apropierea — în final — de răsculați. Autorul încearcă să explice printr-o dedublare a personalității, prin existența unui alt Solomon: vajnic ostaș (ca bun tovarăș de arme, nu am avut însă ocazia să-l vedem). In afara unor vicii de formă, (părăsirea unor personaje și reluarea lor foarte tîrzie sau de loc), cartea, deși se poate citi cu folos, nu marchează o îmbogățire a literaturii pe această temă. Construirea biografiilor, reacțiile tipurilor, întregirea dialogului cu gestul, prezentarea unor personaje străine care vor intra mai tîrziu în acțiune, adică foarte multe mijloace legate strîns de arta prozatorului, aparțin de fapt lui Sadoveanu. Autorul și-a apropriat procedeele lui Sadoveanu, sau poate involuntar a preluat instrumentele delicate ale maestrului. In aceste condiții, armonia interioară a lui „Nicoară Potcoavă", desăvîrșit realizată, organică, este inexistentă în cartea lui Paul Constant. Căutarea unui drum propriu, original, este, firește, recomandabilă.

B. Anton

ION CALOVIA: „Tombucula"

Versul sprinten, armonios, bogat în semnificații al scriitorului Ion Calovia place micilor cititori. Afirmația nu e gratuită. Ne-o confirmă tirajele epuizate ale cărților sale anterioare, precum și interesul ce-l stîrnește noul său volum. In „Tombucula" fantezia este mai riguros strunită; cititorul are în permanență senzația autenticității.

Dacă cele mai multe povești îți lasă de obicei impresia că trebuie să înceapă cu „a fost odată...", „Tombucula" se refuză acestei tradiții. Nu pentru că n-ar fi o poveste. Dimpotrivă, „Tombucula" lui Ion Calovia e o interesantă demonstrație artistică, de ceea ce pe planul povestirilor poate valorifica un talent dintr-un fapt banal. Redusă la o schemă, povestea s-ar putea rezuma în cîteva cuvinte: un copil, pe nume Tombucula, pleacă în căutarea tatălui său răpit de albi. Ajutat de Zina neagră, dar mai ales de neasemuita sa vitejie, micul erou reușește să-și elibereze tatăl și odată cu el pe ceilalți negri încarcerați. Pe două căi s-ar fi putut merge spre acest deznodămînt: una presupunea recurgerea la miraculos, cealaltă invitarea la raționamentele logice. Ce face Ion Calovia? De fapt, el merge pe amîndouă căile, utilizînd în biografia eroului său luminile inteligenței și gingășia sufletească.

Urmărind însă prea mult simplitatea, scriitorul a lăsat pe alocuri prea puțin teren de manifestare inventivității. E ceea ce poate fi reproșat cărții lui Ion Calovia: drumul lui Tombucula spre cetatea unde e ferecat Tom, tatăl său, e prea liniar, din dorința inițial pozitivă a accesibilității. Dar povestea lui Tombucula nu e încă sfîrșită. „Am să scriu și altădată / Din povestea-adevărată" — ne previne scriitorul.

Așteptăm cu interes continuarea istorisirilor.

T. Milcoveanu

KISS JENŐ: „Poezii"

Bucățile incluse în volumul de versuri al lui Kiss Jenő, poet de naționalitate maghiară din R.P.R., aparțin unei perioade de creație de peste 20 de ani. Reunirea lor dă cititorului posibilitatea să discearnă cu ușurință liniile de evoluție ale creației acestui interesant scriitor.

Din poemele mai vechi, datînd din anii 1933—1935, aflăm detalii autobiografice: era de obîrșie săracă, fiu al unei mame care trudea din zori și pînă-n noapte (*„Poemul dragostei simple"*). Obligat să muncească de tînăr, el avea însă voluptatea efortului fizic, a încordării musculare, semn de putere și de vitalitate (*„Tai lemne pînă la amiază"*). Peisajul rural în mijlocul căruia trăia, îi prilejuia poetului descripții viguroase, cu imagini extrase din domeniul activității zilnice a țăranului: *„Soarele, gospodar de rînd, / la norii-n furci, la vînturat, / scuipînd lumini, din cînd în cînd / — prin sita dinților, — spre sat..."* Uneori el se lăsa în prada unui delicat regret pentru epoca naivă a copilăriei (*„Moara mică"*), alteori era cuprins de o calmă melancolie, nu lipsită de o oarecare prospețime (*„Sub meri"*). Dar încă din această epocă de tinerețe poetul se arată receptiv la suferințele celor mulți: *„Tu, sugaci de la periferie / numai noi știm că trăiești, că tinzi / către viitoarea bucurie / a celor infirmi și suferinzi. / Pregăti-voi trîmbițele tale / la al căror nou, puternic son / lumea veche o să se prăvale / precum zidurile-n Ierihon."* (*„In mahala"*). Producțiile mai noi, cele de după 1944, vădesc o limpezire a orizonturilor poetului. El cîntă acum momente din lupta revoluționară a muncitorimii (*„La Grivița"*), transformările radicale petrecute în viața țărănimii noastre (*„Ioșka bácsi"*), figuri de eroi ai popoarelor (*„Zîmbetul lui Beloiannis"*). Optimismul, plenitudinea vitală care caracterizau și versurile lui mai vechi, se revarsă acum nestăvilite (*„Oh, deșteptare", „Rapsodia drumurilor"*, etc.). Sufletește, poetul se simte receptiv, proaspăt, mărturisind o nesecată tinerețe: *„Și proaspete poteci-nainte-mi cresc; / mi-i viața dragă, / și cu uimire tînără privesc / la lumea-ntreagă" („Cu tînără uimire").*

Dintre traducerile în romînește ale poeziilor lui Kiss Jenő remarcăm în special pe cele semnate de Al. Andrițoiu, T. Pică și Tudor George.

Matei Călinescu

MAXY H. „Țesătoarele" (Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

Curier literar

AU APARUT
în Editura de Stat pentru Literatură și Artă

- „Ion Sîntu" roman de **Ion Marin Sadoveanu**
- „Odă limbei romîne" versuri 1906—1956 de **Victor Eftimiu**
- „Meșterul Manole" culegere de articole și cronici literare de **Mihai Beniuc**, ediție îngrijită și prefațată de **Savin Bratu**
- „Cel din urmă apostol" nuvelă de **Eusebiu Camilar**
- „Umbra stelelor" versuri de **Radu Boureanu**
- „Zilele vieții tale", ediția IV, roman de **Ion Pas**
- „Lirice" versuri de **Veronica Porumbacu**
- „Firul Ariadnei" studii și articole de **I. Vitner**
- „După alungarea faraonilor" schițe și povestiri de **C. Prisnea**
- „Cezar Dragoman" roman vol I și II de **Al. Sever**
- „Cîntec de ruină" poem de **Dan Deșliu**
- „Hamalii" poem de **George Dan**
- „Furtuna stîrnește valurile" roman de **Șerban Nedelcu**.

În Editura Tineretului

- „Călători prin constelații" versuri de **Mihai Beniuc**
- „Bucuriile tinereții" roman de **Demostene Botez**
- „Statuile nu rîd niciodată" roman de **Francisc Munteanu**
- „Cornul pădurarului" versuri de **Victor Tulbure**
- „Drumuri" roman de **Maria Vlad**
- „Ultima aventură" roman de **Tudor Popescu**

SE AFLA SUB TIPAR:
„Poezii" de *Maria Banuș.*
„Opere alese", vol. II, de *Gala Galaction.* Cuprinde nuvele, povestiri și însemnări de călătorie.
„Teatru", vol. III, de *Camil Petrescu.* Cuprinde: *„Iată femeia pe care o iubesc"*, *„Doctor Omu"* și *„Donna Diana"*.
„Casa șoarecilor", schițe și nuvele de *Ion Călugăru.*
„Spicuiri", de *Radu D. Rosetti*
„Parada dascălilor" de *Anton Holban.* Cuprinde: *„Romanul lui Mirel"*, *„Parada dascălilor"* și volumul de nuvele *„Halucinații"*.
„Viitori", roman de *Ion Dongorozi.*
„Cezar Petrescu", studiu de *Horia Stancu.*
„Nopțile tăcerii", piesă de *Teofil Bușecan.*
„Teatru" de *Ana Novac.* Sînt incluse piesele: *„Pe un pat de scînduri"*, *„Familia Kovacs"*, *„Preludiu"*, *„Ce fel de om ești tu?"*.
„Poezii" de *Corneliu Moldovanu*, culegere din volumele *„Flăcări"*, *„Cetatea soarelui"* și *„Cîntarea cîntărilor"*.
„Taina stolnicesei", povestiri de *Sergiu Dan.*
„O fată din cele multe", roman de *Mircea Șerbănescu*
„Cămașa de mire", nuvelă de *Remus Luca.*
„Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu", studiu de *Dumitru Solomon.*

CRONICA LITERARĂ

AUREL GURGHIANU: „Zilele care cîntă"

Aurel Gurghianu, unul dintre talentații poeți ai revistei „Steaua" din Cluj, este un romantic conștient.

Cu discreție și luciditate, el cultivă postura ușor desuetă. Ca solitar nocturn e atras de un geam luminat, la care se desfășoară ritualul tainic al unui gest „dincolo de-nspumarea perdelelor":

Un braț ce-așează-n cupă
garoafe-ntîrziate.
Apoi lumina moare și se destramă toate
Ca de-un mister al nopții ce urcă din pămînt.

(Pastel nocturn)

Poezia ceremonialelor se degajă, la Gurghianu, într-un fel sau altul, din pămînt, poetul fiind, în fond, pe linia romînească — și ardeleană îndeosebi — a cîntării glasurilor și forțelor cuprinse în solul natal.

Un aparent pastel înfățișează ceremonia somnului pe pămînt, bătrînă ca tradiția strămoșească. Omul „dormind îmbrățișează iarba", în vreme ce

Puteri din timpuri, fără vîrstă suie
Din rădăcini, spre trunchiul lui, încet.

(Un om dormind)

Aurel Gurghianu, în mijlocul unui cenaclu poetic diferențiat net prin tendințele sale antitradiționaliste, ascunde în romantismul său filonul tradițional al legăturii cu pămîntul și al nostalgiei celui plecat dintre ai săi. La căderea zăpezii, dorul invocă imaginile lăsate în urmă, din universul coșbucian: zarea care „pare de săpun", „cărările sub viscol", „islazurile albe" care „dorm", „cumpenele albe" care „tac", apele care „sub pod de ghiață au încremenit sihastre" și zvonul precum că „din pădurea depărtată — în cătun / au sosit aseară lupi". Mitul lui Anteu, aici, chemarea tipică a țăranului spre viața respirată în copilărie:

Aș lua-o razna iarăși, săptămînile pe rînd,
In cojoc — trîntit pe dricul unei sănii cu oplene —
Ca Anteu simțind pămîntul, să respir în zări flămînd
Aerul tăios, sălbatec, al cîmpiei ardelene.

(Iarna în cîmpie)

Cînd cîntă viața nouă a patriei, Aurel Gurghianu e țăranul ce urcă din vechime spre contemporaneitate, slăvind civilizația urbană, cîntarea construcției moderne pe care „auzul nedeprins (o) percepe poate confuz". Asemeni celor „deprinși a chiui-n căciulă" ai lui Beniuc, Gurghianu, cu „ciobanii răzimați în bîtă" ce[illegible] sară codri neguroși", ascultă sunetele noi și are revelația armoniei lor citadine:

Acum ascult cum fierul cîntă
Și piatra. Sunetele-mi plac.
Orașul ca un val mă poartă
Către-o cunoaștere tîrzie.
Să fiu contemporan cu veacul
Pe care oamenii-l prefac —
Și-n cartierele de piatră
S-aud o nouă armonie.

(Melodiile cartierului)

Filonul tradiționalist trebuie să-l înțelegem, la Gurghianu, ca un drum cultivat cu rafinament intelectual, poetul nefiind omul impresiilor fruste, ci unul pentru care universul agricol și silvic e descoperit în sine prin introspecție și investigat voluntar, ca izvor liric autentic:

Un zumzet e pămîntul: un sunet din străfund;
Ascultă-l mai spre seară cum bate ca un ornic.
De muzica lui gravă adesea mă pătrund
Și lui, precum iubitei, rămasu-i-am statornic.

(Cîmp)

Statornicia este una din dimensiunile romantismului lui Gurghianu. El își cîntă iubita cu profunzimea melodiilor vechi, invariabile, veșnic adolescentine, sentimentale, înfruntînd ricanarea celor ce nu mai cred în erotica romantică. Iubita care are 20 de ani e cu inima „ca primăvara/capricioasă, amețitoare și caldă". Cînd închide ochii, poetul are un „colocviu intim" cu iubita căreia îi spune „povești scandinave", speriind-o ca pe un copil și liniștind-o asemenea. Intr-o simbolică romanță (minulesciană),

Buchetul n-a mai fost trimis
Și florile se scuturară.

Gelozia, dureroasă, materializează imagini obsesive și naște conștiința dependenței totale de pasiunea ce respinge vorbele răzbunătoare:

Undeva la țărmul mării
Un om te urmărește ca umbra
Părul tău e ud și sărat.

Umbra omului ți-a cuprins umerii
Ca ai statuilor de aramă —
Nervoasă și mică
Te mistui în negura nopții
Și eu de-aici
Măs[illegible] [illegible]nicia sufletești
Care ne despart.
Ceva jignitor aș vrea să-ți strig.
Dar cuvintele se-ntorc înapoi
Ca epavele
Pe care marea le-aruncă la țărm.

(Nopți neliniștite de august)

Pasiunea erotică poate izbucni în poezie, aprinzînd-o. Astfel se întîmplă mai ales în poezia feminină, de la antica Sapho, la medievala Louise Labbé, la romantica Marceline Desbordes-Valmore și la contemporanele și compatrioatele noastre Maria Banuș și Nina Cassian. Erotica lui Gurghianu are pasiunea virilă, a omului mare și puternic care arde pe dinăuntru, poezia sa fiind nu flacără, ci jăratic, — flacăra conținută. Romantismul lui nu e retoric și exaltat, ci profund, interiorizat. Durerea e stăpînită, conștient, coexistentă cu imortalizarea iubitei:

Iubita mea, s-a risipit un an.
Statuia ta frumoasă-n mine doarme —
Și veșnică-n al timpului noian,
Nici mîna ta nu va putea s-o darme!
. . . .
Din haosul erupției de-atunci
Acum durerea se alege, calmă.

(7 decembrie 1955)

Așteptarea iubitei angajează respirația:

Și inima mea
Se-ncarcă și se descarcă de sînge
Așteptîndu-te.

Iar iubita care mobilizează pasiunea nu e văzută carnal, ci eteric:

Imaginea siluetei tale subțiri
Și armonioase
Vibrație pură a dansului.

Brațele iubitei sînt „ușoare și străvezii" și pupilele sînt luminate de o „flacără verde".

In momentele deznădejdii, gîndul sinuciderii wertheriene e prezent, cu ostentație naiv:

Și gîndul ca un fur îmi da ocol,
Insinuant mă amețea: sfîrșește!
E trist pămîntul fără ea și gol
Și soarele zadarnic strălucește.

Dar e învins de conștiința forței vitale:

Acestui trup nervos, stăpîn îi sînt...
. . . .
Acestui trup îi poruncesc să-mi poarte
Ca pe-un tovarăș, sufletu-mi rănit.

(A fi sau a nu fi)

Ciclul Cîntecele munților cuprinde, printre altele, cîteva romanțe simbolice (gen Elena Farago), cu tîlc social: Ce spuneau uneori brazii, Alt cîntec spus de brazi, Un cîntec de astăzi al brazilor, Alt cîntec de azi.

In cîntecul de altădată al brazilor tragismul e implicit:

A ars un bordei cu copii.
Copiii nu-l numără nime.
Copiii-au plecat dintre vii
Spre raiuri cu flori și albine.
Bărbatul fluieră-n munți,
Vorbește cu brazii, cu apa,
Caută peștișorii mărunți,
Se joacă-n mușuroaie cu sapa.

Cîntecul de azi e implicit odă și manifest:

Luna, pasăre rară...
Pădurea, desișu-l străbat.
Pune-ți urechea și-ascultă:
Crește puiul de brad.
Luna, pasăre vie,
Din goluri se urcă, se naște —
Totul respiră, renaște,
Pace să fie!

Ciclul Jurnal de vară, 1944 este direct autobiografic, fiind un început de evocare a adolescenței sub spaima războiului, apoi în pragul eliberării prin istorica întoarcere a armelor de la 23 august 1944.

Cu un aspect de calm care cuprinde interior viață densă, cu postură romantică reținută, cu rădăcini trainice în solul străbun, — profund în aparențe cuminți și sentimentale, poetul Aurel Gurghianu sugerează portretul fizic al unui uriaș blajin și domol, discret și tăcut, fierbinte însă și bogat, cu „sufletul fecund" după propria sa expresie. Din poezia modernă, romanticul ponderat în gesturi și interiorizat și-a însușit foloasele imagismului sugestiv pentru introspecții lirice:

Umbra mea se mișcă printre stele
Ca un ostrov plutitor și rar.
. . . .
Au zburat deasupra mea pribege
Păsări mari cu aripi suferinde.

(Notații)

Insă și imagismul acesta e moderat. Poetul nu cade victimă, niciodată, absconzității aluzive. In schimb, uneori, e pîndit de clișee. Nu de multe ori. E un poet autentic.

Savin Bratu

1947 — 1957
REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

Zece ani

Scoate ceața de pe zări,
Astăzi vreau zăpezi mai pure:
Un decembrie real
S-a oprit pe ziduri sure.

Astăzi număr, și mi-e sete
Nu de secoli numărați,
Poate-n unda apei Laethe,
Poate-n neguri, scufundați.

Am citit în anii mei
Pagini vechi cu noi scîntei
Și-ascultam pe arături
Timbrul noilor măsuri.

Din trecutul macerat
Care-n urma mea se strînge,
Nume sacre mi-au intrat,
Din albastrul timp, în sînge.

Poate și din ele-un strop
Visului meu i-aparține
Simplu cînd l-a strecurat
Filtrul literii aldine.

Număr astăzi zece ani
De rotiri de trup și stea.
Astăzi palma vremii suplă
Șade strînsă-n palma mea

Ești în mine, sînt al tău.
Ai ieșit din umbre, țară.
Împlinim azi zece ani
De republică solară.

Scoate ceața de pe zări,
Astăzi vreau zăpezi mai pure:
Un decembrie real
S-a oprit pe ziduri sure.

Victor Kernbach

Majestățile lor

A venit cu mani și cu penați,
Cu străbuni trufași și strînși în zale
Și curînd găsitu-a cu cale,
Să le-nalțe templu în Carpați.

A dat nume florilor de stîncă,
Stîncilor le dete alte nume;
Tot ce a clădit, clădi anume,
Pentru-a prinde rădăcină-adîncă.

Reci, semeți — romîni pe dinafară,
Au rămas să ne ocîrmuiască,
Majestăți cu limbă păsărească,
Ani și zeci de ani străine-n țară.

Și din bogățiile-adunate
'n schimbul pîinii și al mămăligii,
Printre-atîtea sute de efigii,
Nu-i nici una-a țării — dintre toate.

★

Țara te alungă — și Carpații —
Lasă-ne, ce-a fost al nostru, nouă.

...Majestate, pentru casă nouă,
Munții noștri vă înapoiază,
Străbunicii, manii și penații.

Toamnă dobrogeană

Ei, frumoasă ești tu, toamnă dobrogeană!
Bălaie, ca lipovencele, cu vinu-n obraji, ca lipovenii;
Pe pămîntul acesta, care trăiește în bună înțelegere cu apele,
toamna vine covîrșitor de bogată, covîrșitor de frumoasă.

Strugurii strîng în ei genele tremurătoare ale serilor deasupra culmilor Beștepè,
mustul are tăria văzduhului, cu adieri sărate, de alge, dinspre mare,
iar în gutui soarele își revarsă lumina cu vadra.

Frumoasă ești, Dobroge, pămînt al furtunilor, răscruce a vînturilor,
frumoase sînt toamnele tale!

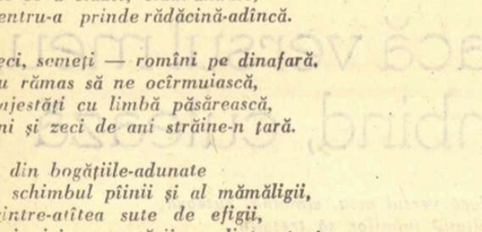

Aici nu m-au întristat frunzele căzătoare,
nici bruma pe nuferi, nici șirurile lungi de cocoare.

Aici mi s-a părut totul firesc,
de parcă toamna purta în ea înțelepciunea oamenilor
care privesc scurgerea vremii și rămîn la malul ei
mai înțelepți cu-o toamnă, mai frumoși, mai maturi cu-un an.

Frumoasă ești, toamnă dobrogeană,
frumoasă și liberă, ca oamenii tăi!

Florența Albu

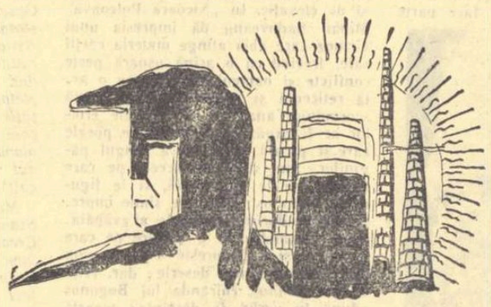

Chemare

Imi place să vă cînt, strămoșii mei,
Căci viețiii-aceștia voi i-ați pus temei,
Dar nu mă pot întoarce înapoi
Oricît de mult aș vrea să stau cu voi
Mi se iuțește făr' să vreau piciorul,
Mă soarbe, ca o mare, viitorul.
Și numai mari talazuri ce s-avîntă
Imi poartă gîndul și mi-l înfierbîntă
Și tot ce-i crud și proaspăt azi în țară
Mie-mi îndeamnă inima să-nfloară.
Oricînd încerc să-ntorc spre-apusuri față
Mă cheamă, ca sirenele, viața.

Al. Jebeleanu

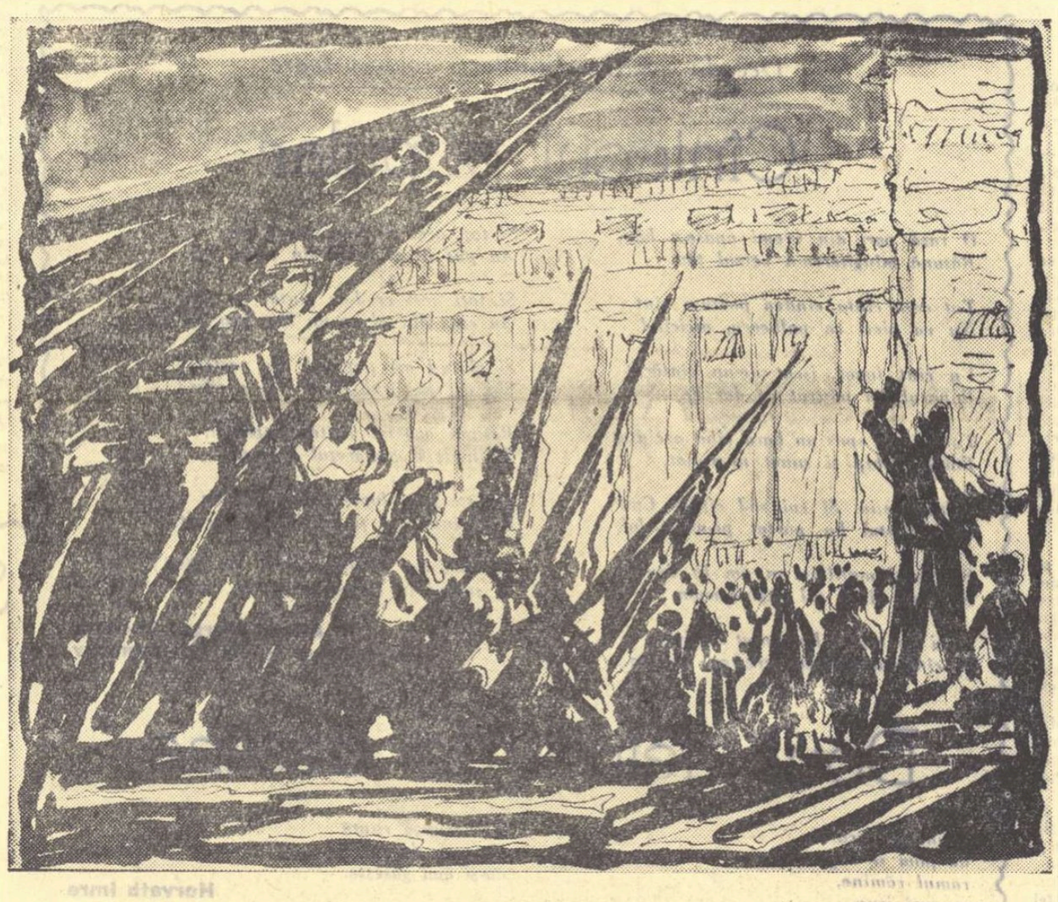

30 DECEMBRIE 1947

Scrisoare de la Peleș

Măria-Ta,
De două zile,
Venind din Cluj, am poposit la Peleș...
Iertare, prea mă fură leneș,
Mătăsurile albe
Care,
Alunecă pe nuduri de fecioare
Sculptate-n marmuri de Carrara
Ca niște aurite salbe,
Ca niște nevăzute stele,
Purtate mai demult de Sara,
Să-și mintă părul alb cu ele...

Iar ochii obosiți de aur
Se-nchid prea des,
Să-ngroape-n ei
Pierdute anotimpuri, cînd în vers,
Incerc să dăltuiesc din timp,
Din umbrele ce-au mai rămas,
O altă umbră, cu alt chip,
Să-i dea copilăriei glas.

Pe-aici sînt toate bune, în castel
Nimic nu-i deranjat, la fel,
Cum l-ai știut, așa-i și-acum.
Alaltăieri, cînd am venit din drum.
Am rătăcit și eu prin el,
Cu niște petroliști de la Bălteni,
Un loc aproape de Segarcea.
(Prin părțile acelea cu olteni,
Din care m-am născut și eu
Cu toți oltenii mei, asemeni,
Sub zodia aprinsă de doi gemeni,
Doi Gemeni, gemeni de săraci),
In care viile cu haraci,
Sînt sondele care unesc
Pămîntul, aerul și cerul,
Cu oamenii ce-i întîlnesc
Aici, pe Valea Prahovei.

Din Cluj, am fost pe la Cîmpeni,
Pe la Abrud, prin munții Apuseni,
La oamenii care vorbesc „No, ghine"
Și-am coborît cu ei în mine,
Să urmăresc prin piatra rece,
Un păr de aur
Care trece,
Cu șerpuiri ciudate de balaur,
In care nu s-a dezvoltat,
Veninul glandelor, și s-a lăsat,
In funduri de pămînt, pitic,
Să muște furios din piatră.

Pe Bărăgan, cînd astă vară am pășit,
Vroind trecutul să-l apropii,
Am auzit iar cîntecul de dropii...
Pe miriști
Galbene, uitate,
Sub pleoapa de zare,
Din care
In liniști,
Peste pămînt
Picura, departe,
Apa somnului.

La o gospodărie colectivă se treiera,
Era secerișul în toi.

Spicele șîngerau în amurg.
M-am apropiat de ele, le-am atins...
Și din tăcerea grea am auzit,
Cînd oamenii muți
Mă priveau pe arie,
O voce palidă din care am distins:
„Darie, să nu uiți, Darie,
Să nu uiți!..."
Și-am încercat de el să mă apropii
Dar s-a pierdut în cîntecul de dropii.

Azi noapte cînd orologiile
Au bătut din toate orgile,
V-am întîlnit privirea, am văzut
O umbră-n care v-am găsit,
Așa cum nici nu v-am știut,
Decît din cartea de abecedar.
V-am auzit șoptind: „Abdic"...
Și-apoi n-am auzit nimic.

Darie Novăceanu

Peleș, Dec. 1957.

Eu am crescut sub semnul libertății

Eu sînt din rîndul celor drepți și tari'
In fața mea, blînd, cosmosul se frînge
Și — fericit că-l mîngîi — rîde, plînge

Munții tresar cînd mă aud cîntînd.
Sub ochiul meu de proaspăt voievod,
Cîmpiile, uimite, dau în rod.

Cu părul-n vînt, semeț, cu fruntea sus,
Asemenea-nțeleptului Ulisse,
Eu rîd de zei, plutind peste abise.

Eu am crescut sub semnul libertății,
Republică, iubita mea de veci,
In țara fără domni și fără regi!

Sînt prototipul celor care vin,
Bărbații-nalți, cu pieptul ars de soare.
Pe drumurile interplanetare.

In urma mea, alături, înainte,
La fel și alții-s, umăr lîngă umăr,
Coloane nesfîrșite, fără număr.

H. Grămescu

Duminică, în portul Constanța

Au înghețat odgoanele pe chei:
Aseară, ceață grea le umezise.
Pe cerul vînăt, vasele par scrise.
Catargele scîntèie în polei.

Un fulg s-a coborît din înălțime
Și, dus de vînt, s-a rătăcit pe mare.
Apoi, roiri de fluturi, o mulțime,
Au înălbit și țărmuri și vapoare.

Pe-un vas, odinioară yacht al unei
Femei sclipind în perle și inele,
Navigatori, fumînd din vechi lulele,
Își amintesc din vremile furtunei.

Plimbau boierii pe oglinda mării,
Pe lîngă insule de liliac;
Ei, la mașini, în besnele uitării,
Iar „doamna", sus, pe punte, în hamac...

Cu frunțile de brize mîngîiate,
Stau „domnii" în „chaise-longue", visînd la soare...
Sub ei, un iad de munci chinuitoare
Și-un răcnet de milenii: „Vrem dreptate!"

Pe punte, clar de lună, reverie,
Imbrățișări în muzica de vis;
Iar dedesubt, cu sufletul ucis,
Rieți oameni fără nici o bucurie.

Privind la norii fulguind pe sus,
Grăiește-un vechi cîrmaci, cu chip senin:
„De astăzi, munca nu mai e un chin;
De-acum, aceste vremuri au apus.

In vălătuci de frînghii și de sîrmă,
Și azi, purtăm talazului război,
Dar, astăzi, munca-i dusă pentru noi,
Căci astăzi, muncitorul e la cîrmă".

Și yachtul trîndăviei boierești
Schimbat de oameni noi în vas de școală.
Te-nvață, marinar, cum să păzești
Hotarul de-a vrăjmașilor rafală.

Un suflu nou de viață înfiorară
Repaosul duminicii tihnit;
Și străbătînd al mării nesfîrșit,
Incepe-n larg să cînte o fanfară.

Pe puntea unde-odată lunecară
Perechile în dansuri lenevoase,
O horă se întinde-n astă seară,
Trezind la viață celelalte vase.

S-aprind lumini — rubine pe catarte —
Și-n raza lor, la prova, marinarii
Privesc lucind talazurile-n arii,
In fulgerele farului, departe.

Și-n mîile de valuri, ca-n vedenii,
Mi-apar fîșii de steaguri, lanțuri sparte,
Mulțimi luptînd pe viață și pe moarte,
Să-și făurească visul de milenii.

Grigore Sălceanu

Trece trăsura

Trece trăsura prințului.
Prințul, alungat, a murit de mult.
Trece trăsura prințului
și pașii cailor ca pe-un cîntec sfîrșit îi ascult

Trece spre seară trăsura.
Oamenii-și aruncă înspre ea privirile
și caută-n umbră o umbră. Trece trăsura
și caii-s istoviți ca amintirile.

Trece trăsura prințului. Copiii se ridică-n picioare
și lung, încruntat, o măsoară.
Șubredă, veche, trece trăsura,
pentru ultima oară.

Florin Mugur

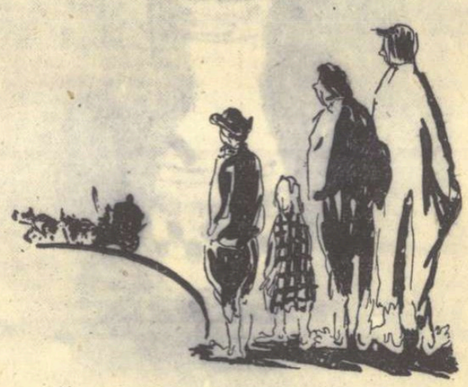

Ilustrații de IULIAN OLARIU

SUCCESE ALE LITERATURII NOI

BRAZI ŞI PUTREGAI

Antiteza țărani-boieri, brazi și putregai, e caracteristică literaturii arghieziene. De la Testament la ciclul 1907, distanța în timp e mare. Subteran, vîna de apă trecînd decenii pe sub rădăcina copacului „pribeag", singur și pieziș e însă aceeași, sporită însă și mai încărcată cu săruri. Ea vine și de mai departe, fiindcă o aflăm și în proza dinaintea primului război mondial. Dar pentru că urcăm spre izvoare, ajungem la literatura patruzecioptistă. Culorile tari în care Arghezi evocă astăzi mizeria țărănimii din vremea răscoalelor și violența cu care denunță proprietatea boierească, rezultat al unui jaf multisecular, nu sînt străine de scrisul patetic al lui Bălcescu. Problema țărănească a fost de prim ordin și poziția față de ea constituie una din unitățile de măsură pentru aprecierea atitudinii cetățenești a scriitorilor.

Tudor Arghezi scria în 1911 despre țăran: „El a fost atît de prigonit, atît de apăsat, atît de dogorît de ura celor ce i se fac stăpîni cu-atîta înlesnire și obîrșitori niciodată, încît el nici nu-și mai poate da seamă de sineși". Cam în aceeași vreme, antiteza boier-popor e formulată limpede: „Boierul are țara ca un hambar al lui, boierul e pe moșie. Poporul? slugile lui". (Viciul boieresc, 1915). Adevărul acesta dureros zguduise conștiința multora dintre scriitorii noștri în urma răscoalelor țărănești. „...Deatuncea — mărturisea Arghezi în 1911 — sîntem altoiți și noi cu sînge, mai cutezători și mai fierbinți și noi". Stăruind asupra aceluiași eveniment, scriitorul nota: „Talazul țărănesc care aleargă peste cîmpie și, zdrobit de stînca de aur ,se revarsă sînge în șanțuri, pentru ca să fie povestit, cere unica putere a geniului". Paginile scrise atunci, în anii imediat următori răscoalelor, erau doar „niște timide și foarte slabe precuvîntări". Publicat la patru decenii după aceste precuvîntări, ciclul 1907 desăvîrșește și încheie, în punctul cel mai înalt, o boltă.

In Testament, poetul, urmaș al bătrînilor ce-au „adunat, printre plăvani / Sudoarea muncii sutelor de ani", n-a uitat veninul strîns, dar l-a „preschimbat în miere", n-a putut uita nici durerea „surdă și amară", nici „biciul răbdat", dar acesta, întors în cuvinte, „izbăvește-ncet pedepsitor". Cartea a scris-o robul, însă „Domnul o citește". Testament era o artă poetică și prefață la Cuvinte potrivite. Răzlețirea de „familia națională" a domnilor cu burțile pline — despre care poetul vorbește în prefața la a doua ediție a Paginilor din trecut (1956) — n-a putut fi o vreme nici deplină, nici statornică. In anii ciclului 1907 este totală și definitivă — prin solidarizarea absolută cu mulțimile, „Mînia bunilor" săi, adesea, în trecut, filtrată, izbucnește acum năvalnic și acidă. Un fenomen foarte bogat în semnificații, la care asistăm, este aceasta împlinire a creației marilor noștri scriitori. La șaizeci, și șaptezeci de ani, și peste, ceea ce a fost cîndva numai intuit, presimțit, nestatornic și confuz, devine acum clar și ferm. E vorba nu numai de valorificarea unei experiențe artistice parcurse, nici numai de profitul adus de o înțelepciune coaptă. E vorba, astăzi, de circumstanțele speciale care au putut nu numai să lumineze înțelegerea în adîncime a lucrurilor, dar să și însuflețească. In volumul 1907 se încheie deci, dus pînă la concluziile ultime, un proces de clarificare ideologică și politică, paralel și reflectînd procesul eliberării sociale.

Antiteza țărani-boieri, brazi și putregai, e realizată cu mijloacele pamfletarului, nu străine însă de folclor. Hiperbola e caracteristică poeziei populare. Novăceștii, în balada populară, cuprind fiecare între umeri cîte un perete. La Țarigrad, Gruia și Novac bătrînul taie cu sabia o armie întreagă de osmanlîi. Pătru al Catrinii e și el un uriaș („vedeți-l numai cîtu-i"); simbolizînd dreapta răzbunare a poporului, e frate cu Toma Alimoș și Corbea. Aspuritorii pe care-i sancționează sînt întruchipări ale samavolniciei și bestialității, însă niște nevolnici. („Ciocoiul, strîmb din șale, era și cocoșat"). Antiteza se realizează așadar mai întîi prin elemente de portret fizic. Același Pătru al Catrinii e în sală de judecată: „un munte de om, și-ntre vecini, / Ca un vultur de piscuri, țîrît printre găini". Boierii au înfățișarea reprezentanților unei clase în descompunere. Poporului oropsit îi aparține viitorul. Boierimea e a trecutului, e putregai:

Desfășat de blăni și șube,
Dedesubt e numai bube.
Cîte decorații are
De la gît la cingătoare,
De la ceafă pe spinare,
Zace copt, sub fiecare
Licărire, un puroi,
Și nu poate da-napoi.
Din buboaiele stătute,
Scos din el, ciocoiul pute.

Duduia, Cucoana mare, conu Alecu întregesc galeria aceasta, ca într-un panopticum. Pe la 1840, cînd Grigore Alexandrescu scria „Satira duhului meu", însul din „lumea bună", care evolua, elegant și sec, prin saloane, era încă un „domnișor". In replica arghezlană, caracterizarea e similară:

Boier de treflă și birlic,
Nu învățase altceva nimic.
. . . . . .
Își legăna piciorul cu pantof,
Vorbind la club scîrbit și filozof,
Pe cînd sorbea lichioruri și cafele,
Cu ochii tot pe unghii și inele...

Dar „copilul" cucoanei mari, — „vestit în valsuri și cadril" — are șaizeci și vreo doi de ani și ajunge să iasă „cu gheata scîlciată / Și jerpelit și-aproape gol". Jalnic amurg al zeilor...

Pregnant, antiteza țărani-boieri se construiește prin opunerea trăsăturilor morale și aptitudinilor celor două tabere. Pe tavă, în chisea de cristal și în ceașcă de porțelan fin, mierea și laptele sînt la îndemîna proprietarilor de prisăci și cirezi. Dar pînă acolo, ele trec prin mîna prițepută a lui Stan. Țăranul e harnic și îndemînatic; boierul, leneș și stîngaci. Cînd argații părăsesc curtea, încercarea ciocoiului de-a pune rînduială în gospodărie eșuează lamentabil. Un colț de țară și Vacile au duhul snoavelor și apologurilor lui Anton Pann, care pun în lumină iscusința oamenilor din popor.

In împrejurări grele, țăranul se dovedește îndrăzneț și demn; boierul nu poate fi decît ridicol și las. Asistăm, în ciclul 1907, la două judecăți semnificative. Adus între jandarmi în fața tribunalului, Pătru al Catrinii e „ros în călcîi de scoabe cu nituri și strivit", dar strălucește în fiare și vorbește cu hotărîre și curaj. Cealaltă judecată se desfășoară în plin cîmp. Oprit în drum de țărani, boierul are mîna moale și-i tremură o falcă scîlciată. Pierre ca un netrebnic.

Durerea de veci întregi, adusă în fața instanței supreme de judecată — aceea a istoriei — și aflîndu-și răsplata a rezolvat conflictul dintre boieri și țărănime, dintre asupritori și popor. In lumina acestei sentințe fără drept de apel, ciclul arghezian 1907 evocă o înfățișare anterioară, amînată pentru o dată necunoscută atunci și care a fost fixată ulterior și înscrisă în calendar, peste cîteva decenii, cu roșu.

Ion Roman

Gravitate și delicatețe „DESCULȚ" — roman epopeic

Notînd cîteva însemnări pe marginea volumului „Iarbă" (vd. „Viața românească" nr. 6/1957), spuneam că Zaharia Stancu ni se dezvăluie în proză, ca și în versuri, un liric de vibrații înalte, un tumultuos care a convertit la propria personalitate însuși genul romanului. Observația noastră pornea de la constatarea unității psihologice caracteristice eroilor țărani din „Iarbă", înrudiți îndeaproape cu Darie. Constatînd existența filonului liric, nu împietam cîtuși de puțin asupra capacității epice a scriitorului, ci încercam să demonstrăm valabilitatea romanului de confesiune, care a obținut o excelentă realizare în „Desculț".

Marii povestitori — și Zaharia Stancu este unul dintre ei, alături de Creangă și Sadoveanu — au evocat lumi epopeice, reînviind, prin intenția monografică și prin caractere perfect cristalizate, tradiția „Iliadei" și a „Odiseei". In „Amintiri din copilărie" și în „Frații Ideri", și adăugăm, în „Desculț", viața transpare în formele ei cele mai generale, reproducînd o umanitate străveche, cu tradițiile, datinile și credințele ei milenare. Rapsodul preamărește grandiosul vieții, și acesta, în afara vitejiilor lui Ulisse, rezidă în tot ceea ce oferă existența profund specific. Nașterea fetițelor lui Tită Uie pe cîmpul dogorît de arșiță, botezul cu țărînă ca într-o religie primitivă, nunta cu întregul ei cortegiu de obiceiuri la fel de apocrife, amintind cîntecul popular, vrăjitoriile practicate de bătrîna și misterioasa Dioaica, figură parcă desprinsă din vechile mitologii, pregătirea mortului pentru îngropăciune, secerișul, bilciul și încă altele, sînt tot atîtea elemente ce conferă romanului „Desculț" caracterul epopeic. E o lume care în adversitatea ei față de injustiția socială (exploatare, persecuție fiscală, menținerea în ignoranță și obscurantism etc.) cultivă o morală „păgînă", sfidînd ipocrizia religiei, reprezentată de un popa Bulbuc, „acriturâ" a satului, deopotrivă cu celelalte: notarul, primarul, șeful de post. In fond, țăranii lui Zaharia Stancu se conduc după o filozofie a bunului simț, raționalistă și ironică, așa cum fac și eroii lui Creangă și Sadoveanu. Ei stăpînesc un excelent simț al adevărului și dreptății, pe care l-au dobîndit în urma unei lungi și aspre experiente istorice. Umiliți de boieri și arendași, oamenii aceștia focoși din cîmpia Dunării dovedesc o demnitate care se înscrie alături de marile virtuți ale eroilor clasici. Dar nu e nimic studiat. Totul izvorăște din acel spirit ager, îndrăzneț, uneori sceptic, mereu batjocoritor. Zaharia Stancu a creat figuri memorabile, care poartă în lumea întreagă prestigiul romanului și al autorului. Lăsînd la o parte pe eroul autobiografic, chintesență a aspirațiilor populare, să amintim pe Tită Uie și pe Tudor, tatăl lui Darie, tipuri profund reprezentative pentru țărănimea care a pornit răscoalele acum cincizeci de ani, să amintim pe mătușa Ufușar sau pe bunica lui Darie, caractere aprige, cu ascendențe în Vitoria Lipan a lui Sadoveanu și cu alte înrudiri nobile, ce le așează printre eroinele de seamă ale literaturii noastre.

Imaginînd chinurile infernului, Dante utiliza simboluri care-și aflau sursele reale în contemporaneitatea imediată. Intreaga mitologie a epopeilor homerice e plină de ecouri ale orînduirii gentilice, în consecință de simboluri care semnificau bucuriile sau durerile vieții. Mai puțin simbolic, Zaharia Stancu, scriitor al veacului XX, zugrăvește cîteva tablouri de un realism crispant, aproape fantastic (deși nu e), care sugerează prin aceeași înaltă semnificație, unul, chinurile lui Ulisse, ademenit de cîntecul înșelător al Sirenelor, iar celălalt, înspăimîntătoarele bolgii dantești. Ne gîndim, bineînțeles, la momentul cînd oamenilor chemați să culeagă via lui Miliarezi li se pun botnițe spre a fi împiedicați să mănînce struguri și, apoi, la sîngerosul episod intitulat „Pisica". Cele două momente se integrează perfect viziunii epopeice a scriitorului, căreia i se adaugă sumbra culoare istorică a veacurilor de asuprire feudală.

Scris cu patosul abia reținut al rapsodului care, povestindu-și viața, povestește istoria vremii sale încrîncenate, „Desculț" evocă în tradiția marilor ansambluri epice viața satului românesc de la 1900 și dinainte. In această ingenioasă combinație de poeme în proză între filele cărora poetul abia se distinge de romancier, recunoaștem, de aproape zece ani, una dintre operele fundamentale ale literaturii noastre contemporane.

Al. Săndulescu

COSTIN IOANID „Flori"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

Decada naționalităților conlocuitoare

Cîntecul popular

O rază pari din vremi apuse-n hău,
Răsună mîngîierea-n versul tău.

Tot ce-o cînta cîndva poetu-n vînt
Nu va pieri ca pulberea, niciclnd.

Un cînt fugar, iscat de-un cîntăreț
Poporul l-a păstrat ca dar de preț.

Tot ce și-a spus un bard cînd a cîntat
Rămîne chip și sunet ne-ntinat.

...Era pustiu. Și cui să-l cînte? Cui?
Doar vîntul l-a purtat pe-aripa lui.

Și vîntul a-ntîlnit un om în drum.
Și omul cîntă și-l îngînă-acum.

Apoi un altul l-a cîntat cîndva
Și cîntecul creștea, creștea, creștea...

Și toți acei ce l-au cîntat ușor
Au pus în el ceva din suflul lor.

Și toți acei ce l-au cîntat cu drag
Au scos din el ce nu le-a fost pe plac.

Și cîntu-i azi poporul. De nesters!
Și-i azi poporul cîntec. Și e vers!

Răsună azi un cîntec depărtat,
De mult e cîntărețul îngropat.

S-a șters în lume chipul lui de mult,
Dar cîntul lui și azi îl mai ascult.

Lumina lui strălucе-n mii de părți
Și stihu-i în norod e, nu în cărți!...

Alfred Margul Sperber
In românește de **M. Djentemirov**

Două feluri de destine

Frunzele dacă
de pom se rup, —
ramul rămîne,
muguri irup.
Din muguri alte
frunze vor crește.

Dar frunza ruptă
alt pom de sprijin
nu-și mai găsește.

Horvath Imre

In românește de **Al. Andrițoiu**

Patriei mele

De cînd te îndrăgesc nici nu-mi dau seama,
Cum de-am ajuns maghiar, nu-s dumirit.
Cuvinte românești rostește mama
și poate că pe tata l-a iubit
fiindcă el cînta frumos prin sate
romanțe ungurești tărăgănate.

Cu voie bună și sărbătorească
te-a zămislit natura creatoare
iubirea mea să te întinerească,
și să te împresoare
ca borangicul ața lui gingașă
și-n orice strop de-al tău
să fac de strajă.

Eu hoinăresc mereu
și înțeleg deplin cuvîntul tău
pe care brazii mi-l șoptesc ușure
și mi-l îngînă rîul din pădure
și mi-l șoptește vîntul la urechi
ca doina mamei de din vremi străvechi
ce mi-o șoptea cu o îmbrățișare
la leagăn, înainte de culcare.

Ce dulce și ce simplu
e înaltul
și-alesul ceas în care
ne regăsim mereu unul pe altul.
Și ce curat și mîndru ni-i elanul
ca roua, —
și profund ca oceanul.

Inima mea îți aparține ție:
simțirea mea ți-o dau și-o vreau eternă
precum îmi dai și tu
Cu dărnicie, —
Comoara ta
O, patrie maternă

Cînt despre tine,
Cînt ca ciocîrlia, —
Ce-nalță triluri
către aurorâ
vestindu-i dimineții bucuria

Viața noastră n-are despărțire
în timp
și-n spațiu
cum nici în simțire.

Iar tinerețea noastră coincide
așa ca o exactă simetrie
în cărțile de geometrie.

În roșul din obrajii mei văd eu
doar o nuanță din drapelul tău, -
și dintr-a milioanelor de stele
din cerul și pămîntul vieții mele
de care eu răspund
și cu lumina căror mă confund.

Eu știu că mă iubești, ocrotitoare
și că atunci cînd ai ieșit la soare
ți-a fost întîiul gînd,
de slavă plină, —
cu grijă să mă iei frumos de mînă
și să mă scoți de-asemeni la lumină.

Și eu te-am îndrăgit
și cînd pe fața ta găsesc vreo umbră
eu sufăr și-s mîhnit.
Aș vrea să strălucești întotdeauna,
mi-aș da chiar și cămașa de pe mine
ca nici un fir de praf să nu se-anine
nicicînd, nicicum, de tine,
spre bucuria mea și-a altora
și spre mîndria ta.

Abraham Janos

In românește de **Al. Andrițoiu**

Și dacă versul meu, zîmbind, cutează

Și dacă versul meu, zîmbind, cutează
în ritmul inimilor să tresalte
și vremea viitoare o visează
pe băncile prezentului, înalte, —

și dacă mi s-a-mbujorat obrazul
ca-ntr-o idilă sub vegherea lunii, —
și, fericit, nu știe ce-i necazul
nici teama c-o să-l tulbure vreunii.

O! patrie, e mulțumită ție
tu, inima și tu, plămînii vieții
ce-ai dat și limbii idiș har să fie
la loc de cinste-n templul frumuseții.

Cînd rîzi, și versu-mi rîde tinerește
cu hohote, vibrînd a voie bună, —
și cînd tu crești, la fel și versul crește
ca bradul zvelt, cu tine dimpreună,

iar cînd ți-e rău, la ceas amar de patimi
(căci nu ni-i drumul numai flori și stele)
atunci se pot vedea doar lacrimi, lacrimi
în ochii negri-ai poeziei mele.

Și dacă vreo otreapă nu-ți dă pace
și te pîndește plănuind vreo crimă,
atuncea versu-n bice se preface
și-n noduri mari de plumb fiece rimă

Poetul totdeauna să trăiască
viața patriei — așa se cere
căci patriu i-i hrana sufletească
și-a inimii plăcere și durere.

E glasul patriei în poezie
și patriu-i izvor de frumusețe —
fii vesel cu a țării veselie
și trist cu trecătoarea ei tristețe.

Și dacă versul meu, zîmbind, cutează
un ritm cu ritmul inimii de-o seamă
e că mă simt în țara mea acasă
și că mi-i țara bună ca o mamă.

Herman Stolper

In românește de **Al. Andrițoiu**

SAT IN DELTĂ

Primăvara care pentru mulți e blîndă, naivă, suavă, diafană, pentru satul Caraorman — sat de deltă — se anunță întotdeauna ca o fiară. Ca o fiară lipsită însă și de elementarul simț matern: prăvălește apele, pustiește și doboară copacii tineri pe care i-a înmugurit, înecă și veștejește iarba pe care a crescut-o și a înverzit-o. Malurile joase ale grindului pe care se ridică satul de ucraineni Caraorman sînt mereu înșelătoare. Nisipul tare al malurilor, cu luciri reci, de metal, primește apa năvalnică a primăverii ca pe o amantă în brațele căreia se topește. Nisipul e marin, plin de sare. Pe aici a fost, în milenii, o gură a Dunării care în lupta dintre curenții fluviali și maritimi a lăsat, spre miazăzi, straturi peste straturi de aluviuni, ca pe niște bălți de sînge, solidificat după ce războiul crunt al curenților s-a mutat mai adînc în mare. Sub bătaia soarelui de vară, cînd apele se potolesc și se trag, nisipul malurilor ieșit iarăși la suprafață strălucește mai clar, mai dur, arătîndu-se de neclintit, de neînvins. Pe crengile pomilor năvălesc frunzele, de-o formă ciudată, asemănătoare cu aceea a urechilor ciulite de teamă, gata să prindă orice zgomot, orice nouă amenințare. Se zăresc fructele mici, pipernicite, pe care dacă le-ai desface, ai da peste sîmburi vinjoși, prea mari pentru puțina carne a fructului.

Satul e aproape pustiu peste zi. Pe nisipul gros al ulițelor se păstrează urmele tălpilor goale ale pescarilor, plecați în zori spre cherhanale, spre ghiolurile ascunse ochiului liber, de grațiile suple, cu făcliі de puf cafeniu în vîrf, ale pădurilor de trestii. În sat mai rămîn bătrînii, femeile — nu toate — preotul cel cu un picior de lemn, învățătorul și cele trei învățătoare, copiii mărunței de școală. La marginea satului stau de veghe, nu pentru cei vii, ci în amintirea vremilor celor morți și uitați, două mori de vînt părăsite — înalte asemeni foișoarelor — năpădite de muschi, cu aripile frînte. O pădure întunecată stă într-o coastă a satului. E Pădurea Neagră — întinsă altădată — pe numele ei turcesc Caraorman, cum se cheamă și satul.

În imensitatea apelor deltei, cu peisajul nesfîrșit al lacurilor limpezi și albastre, dominate de cetățile de trestii verzi, cafenii, cenușii, care înconjoară grindul satului, — apariția Pădurii Negre e uluitoare pentru natura acestor locuri. E o pădure cu stejari seculari în forme de monștri măreți, cu crengi contorsionate, tulpini de necuprins și rădăcini atît de groaznic încleștate cu pămîntul nisipos, — încît nu știi: pămîntul amenințat de ape se ține de stejari, sau stejarii de pămînt. Vîrfurile crengilor îndoite ca niște cîngi par înfipte în bolta cerească.

La doi pași de Pădurea Neagră izbucnește pustiul desăvîrșit: spinările albe, colosale, ale dunelor de nisip — cele mai înalte dune ale deltei — răsfirate înapoia satului, care seamănă cu niște trupuri de animale cuaternare, surprinse de curgerea timpului și pietrificate, pe cînd, atipite, își odihneau pîntecul sătul și enorm. Imaginea ți se pare cu atît mai potrivită, cu cît afli că la baza grindului Caraorman au fost descoperite fosile de mamut și de rinocer lînos.

Privit de aici, din nisipuri, imperiul apelor desfășurat la orizont strălucește ca o ironie fabuloasă.

Ți-e teamă să nu se dezlănțuie din senin o furtună năprasnică, care, dacă te-ar prinde cocoțat pe crestele colinelor, pe tine, străin de aceste locuri, te-ar plesni cu talazuri de nisip în plină față, te-ar dobori și rostogoli în văile dintre dune, unde cresc colți de iarbă lată și vestedă, — rînjete galbene pe nisipul alb. Ai rătăci, deși distanța dintre marginea pădurii și pustiu se poate măsura cu metrul, iar aceea dintre dune și sat cu suta de metri. La fiecare pas, însă, e o formă de relief neprevăzută; prins în văile întortocheate ale dunelor, care-s gata să desfășoare largi giulgiuri de nisipuri milenare, te-ai înfunda în găuri prăpăstioase, în surpături de maluri cu ape coclite și cleioase, ai da peste cioturi de copaci ascunși în tufe de mărăcini cu țepi de mărimea cuielor.

La gîndul că o furtună s-ar putea dezlănțui, îți zici că poți găsi un apropiat refugiu în Pădurea Neagră.

Cînd pătrunzi, însă, în Pădurea Neagră, nu vei întîlni nici măreția ocrotitoare a codrilor de munte, nici intimitatea melancolică a luncilor cu sălcii și plopi. Descoperi o pădure unică, neprimitoare, fără cărări. Cărările o ocolesc umilite pe la margini. Pădurea Neagră pare stăpînită de o continuă încordare, de o așteptare înciudată în fața unui dușman viclean, care ar fi gata să se năpustească din clipă în clipă dinspre pustiu sau dinspre apele devastatoare. Cum pășești sub coroanele stejarilor și frasinilor, care se unesc în jos cu acelea ale arbuștilor și cu ierburile, lumina îți este răpită, pădurea creează în interiorul ei un fel de eclipsă, la adăpostul căreia ești făcut prizonier. Ierburile lemnoase ți se agață cu violență de haine, ca și cum ar vrea să te țină pe loc, să te dea peste cap, să te zvîrle afară din pădure. Roua însăși, care se păstrează din abundență peste zi, poartă în sclipirile ei scînteieri de ochi de fiară încolțită. Rămîi înmărmurit de chipul bărbătesc al florilor. N-au gingășie, duioșă, suavitate... Tulpinile lor sînt înalte, vinjoase, virile, petalele florilor au culori cu străluciri de oțel, dure, reci. Roșeața petalelor unei flori din Pădurea Neagră seamănă mai degrabă cu roșeața din obraji a unui tînăr mînios, paternic, gata de încăierare, decît cu împurpurarea unei fecioare sperioase.

★

Cum a apărut această minune — satul Caraorman cu dunele și pădurea lui neagră, cum de a putut să înfrunte imperiul hohotitor al apelor? Singurătatea satului îți pare mai cutremurătoare decît aceea a unei păsări care filfîie rătăcitoare în văzduh și care, pînă la urmă, își găsește totuși, în zborul ei, un loc mai generos de odihnă.

Te înfioară, în zilele de vară, calmul acestei mici așezări omenești, din inima deltei sălbatice, cînd știi că satul Caraorman se află în cea mai mare parte a anului la răscrucea stihiilor oarbe ale naturii. Trei sute de ani, numărați aproximativ numai de la așezarea pe aceste locuri a unui grup de familii fugare ucrainene, unde mai înainte de aceste familii nu se încumetase altcineva să trăiască, decît „12 tîlhari" — cum spune legenda —, trei sute de ani satul a îndurat cataclismul inundațiilor, prăbușirile uscatului, pustiul și jalea semănate de viscolele năprasnice și de ruperea sloiurilor care se prăvăleau din brațele Dunării spre lacurile deltei, iscind furtuni de gemete, zile și nopți de iad. Timp de trei sute de ani, trăind sub zodia războiului crincen al naturii, cîteva sute de pescari pașnici și uimitor de blînzi și de delicați au rezistat aici, cu brațele numai, cu casele lor din lut înconjurate cu garduri de trestii, avînd drept singură armă lotca încheiată din cîteva scînduri. În fiecare an din cei trei sute, în zilele primăverii, vitele prinse pe pajiștile cu iarbă puțină, au alergat mugind înnebunite, în căutarea unui dîmb salvator, fugărite de furia apelor. De fiecare dată inundația a mușcat adînc din sat, a răsturnat case cu prispe cu tot în șuvoaiele tulburi, a năpădit ulițele.

Cînd te îndrepți spre satul Caraorman, cînd îl vezi răsărind din pustiul apelor, cînd îi ghicești tragedia seculară pe care a trăit-o sub loviturile naturii, simți că trebuie să te descoperi ca în fața unui monument grandios. Ai sub ochi sinteza suferințelor omenești seculare petrecute în țara asta de satele lăsate pînă mai ieri la voia întîmplării, în jocul orb al forțelor naturii, în imperiul primitivității mizere, al izolării totale.

Cel mai apropiat oraș se află la peste 40 de kilometri. De pe cea mai înaltă dună, de pe cea mai înaltă casă din Caraorman, din vîrful celui mai bătrîn stejar din Pădurea Neagră, n-ai să poți zări nici casele cu etaj de pe culmile colinelor Tulcei, nici semețul castel al uzinei de apă din orașul Sulina. Dinspre orizonturi simți numai ecoul stins al mugetului mării și gustul vag de sare marină. Ochiul nu întîlnește alte vecinătăți decît sălbăticia lacurilor nesfîrșite. Pe nicăieri nu te poți apropia de sat decît cu barca. Nicăieri nu poți pleca din sat, pășind cu piciorul pe uscat, decît numai cu lotca. Vaporul nu poate pluti pe aici. În cel mai bun caz o șalupă sau un vaporaș, pe care dacă un somn sau o știucă mai mare le-ar izbi cu coada, le-ar face să tremure din încheieturi.

Ce poți aduce într-o lotcă? Cîtă civilizație, cîtă cultură poți transporta și descărca dintr-o lotcă la malurile satului Caraorman ca să faci din el un sat obișnuit măcar, ca toate satele?

Și totuși, acest sat te uimește prin evidența semnelor de viață modernă care încep să contrasteze cu sălbăticia din jur. Semne care-ți apar cu atît mai evidente cu cît au răsărit aici numai în ultimii zece ani și răsar mereu sfidînd stihiile oarbe ale naturii, la răscrucea cărora se află satul. Cînd apărea, acum două decenii, în satul Caraorman un vilegiaturist, cu rucsac, cu tichie, tacîm de campanie, la care se adăuga o damă sentimentală, țipător vopsită, — era un mare eveniment și oamenii priveau la asemenea arătări ca la o altă drăcie. Vilegiaturiștii s-au îndesit și sînt ceva mai decenți, dar nu sînt vizitatorii cei mai apropiați satului. Figurile intime sînt acelea ale oamenilor de știință, care pozează tot mai mulți, sondează terenul, studiază posibilitățile de îndiguire, împăduresc alături de localnici laturile satului pentru a opri apele. Aceste lucruri spuse, ar părea „neliterare", declarate numai ca să iasă pasența reportajului, construit pe contrastul tocit și convențional: trecut — prezent.

A asculta un aparat de radio e pentru bucureștean și orășean, în genere, un fapt obișnuit, aproape mi-

nor și orășenii au renunțat de mult să-și mai pună întrebări asupra geniului închis în cutiuța aparatului, în această mare născocire a minții omenești. Pentru un sătean din Banat sau din Ardeal, aparatul de radio e de asemeni un lucru cunoscut, dorit cu familiaritate, în fața căruia nimeni nu mai duce mirat mîna la gură. Dar pentru un sat cum e Caraormanul, în care, în afară de dibla spartă și de toba dogită a doi lăutari afoni și uruduroși, n-a existat decît muzica bezmetică a zăpoarelor și a viscolelor, urletul apelor, pornite să mănînce totul în calea lor, grohăitul mistreților purtat de palele șuierătoare ale vîntului desfrînat, sau muzica tristă, dezolantă, a liniștei apelor înlemnite în timpul verilor toride, cînd bizîie tăunii cît buricul degetului mare și valurile cenușii de țînțari însetați de sînge? Să nu te cutremure atunci vocea pe care o auzi în Caraorman, țîșnită din cutia aparatului de radio, vorbind despre cărți celebre și despre oameni mari, despre popoare și cultură, despre îndiguirea și fertilizarea pămînturilor inundabile și sterpe, despre sateliți și despre luptele de eliberare din Algeria și Cipru? Ce arie de informație a avut pînă mai ieri pescarul din Caraorman, care era nu numai analfabet, ci total izolat, ca un „tîlhar", orb în timp și în spațiu, atemporal și la marginea marginilor lumii? Nu știa omul din Caraorman nici ce se petrece la 15 kilometri de el, la primăria satului Crișan de care ținea și unde plătea, dumnezeu știe pentru ce, un impozit de se usca. Nu știa nici ce se petrece cu tatăl sau cu fratele său plecat la pescuit, căci pescuitul, în organizarea muncii impusă de foștii negustori, cu unelte ca vai de lume, prost îmbrăcați și nehrăniți cu zilele, era o periculoasă aventură pe întinsurile deltei cu ape magice, cu curenți răpitori și insule plutitoare de trestii, care închideau posibilitatea de siguranță și orientare. Un aparat de radio ascultat în satul Caraorman, care a suferit în trecut o izolare infernală, o mizerie și o condamnare unică, — capătă semnificații grandioase. Omul tinde să devină egal cu timpul său și-și formează conștiința că trebuie să netezească, cu orice sacrificii, inegalitățile pe care le mai are față de contemporaneitate. Cînd se ridică stîlpi pentru radioficare, cînd știi că pe fiecare prispă a Caraormanului va răsuna un difuzor, nu te mai oprești la concluzia amară că aceste prispe nu sînt bune de altceva decît să muște inundația din ele.

Cînd bat furtunile peste satul Caraorman se ridică nisipul marin al dunelor milenare dinapoia satului și dezgroapă din cînd în cînd rămășițe de săgeți cu vîrful în patru colțuri. Săgeți romane sau mai vechi, săgeți scitice. Pe aici, pe unde cu mii de ani în urmă a fost marea, au călcat apa corăbiile lui Darius. Pădurea Neagră însăși, deși mult, mult mai tînără, te face să te cutremuri. Stejarii ei măreți prin cine știe ce minuni de chinuri au răsărit aici din sămînța purtată și frămîntată în mîlul apelor Dunării, sămînță tîrîtă din munții cu stejari pe care Dunărea i-a străbătut și i-a mîncat de la izvoare la vărsare, sau adusă în albia vechiului Istru de sutele de afluenți. Spre aceste locuri ale satului Caraorman, de-a lungul timpului nu s-au abătut decît întîmplările oarbe ale naturii, furia hrăpăreață a opresorilor. Morminte turcești zac sub nisipuri, grele amintiri despre stăpînirea otomană păstrează memoria bătrînilor satului. Aripile scîlciate ale morilor de vînt, părăsite la marginea satului, vorbesc de îndelungatele vremi ale înapoierii și ale traiului primitiv. În acest sat, citești mileniile și secolele de tragedii geologice și istorice — ca într-o carte deschisă, groaznic de sintetică, de dură și de laconică.

Dintr-o aruncătură de ochi treci de la cuaternar la Darius, de la sciți la romani, de la romani la feudalii otomani și de aici la era negustorilor autohtoni, cu ceas elegant la briu și cu domenii pescărești care fătau milioane în casele de fier particulare. Lectura acestei cărți și-ar păstra neînțelese multe taine, dacă n-ai putea întoarce, dacă nu ți-ar sări în ochi ultima și cea mai proaspătă dintre file, poetica filă plină de umanism a contemporaneității. Vocea difuzoarelor n-o doresc cei din Caraorman ca pe un acompaniament bizar la muzica viscolelor și a inundațiilor, oricît de pitoresc și de „șarmant" ar părea acest lucru. Ei însoțesc necesitatea difuzorului prin munca pe care o duc astăzi pentru împădurire, sub egida celor mai noi descoperiri științifice, pentru întărirea solului slăbit atîta în urma criminalei defrișări trecute a „Pădurii Negre",— care a fost mai odioasă decît topoarele lui Lopahin din „Livada cu vișini". Terenuri întinse de puieți au apărut în laturile satului.

Școala din Caraorman n-a fost mult timp altceva decît o casă așezată pe un dîmb mai înalt, bună doar pentru refugiul familiilor de pescari analfabeți, scoase din case de înundațiile mai furioase. Grămezi de oameni își găseau aici adăpost. Straniu tablou: analfabeți care nu pătrundeau pe ușile școlii pentru a învăța, ci năvăleau disperați acolo numai cînd erau fugăriți de ape. Învățătorul însuși, în astfel de clipe, nu avea alt gînd și alt rol de „fruntaș" decît să-și găsească locul cel mai bun în acest refugiu oferit de școală... Oamenii Caraormanului socotiți „tîlhari" pînă mai ieri, sălbatici, lipsiți de cele mai elementare drepturi, urmăriți de ura șovină pentru că erau ucraineni, au astăzi școală în limba națională. Copiii de grădiniță își spun micile lor lecții în limba poeziilor lui Taras Șevcenko. Cîți oameni din „tîlharii" caraormăneni au auzit, în deceniile trecute, de acest mare cîntăreț? Nu știu ce a fost înainte în salonașul acelei case mai spațioase din centrul satului, aflată peste drum de școală. Poate o circiumă cu basamac și mahorcă, o fabrică de injurături și de blesteme. Dar afli azi în acest salonaș cîteva dulapuri cu cărți în limbile rusă și ucraineană. Poate că nu mulți din satul Caraorman cer volumele lui Tolstoi și ale lui Gogol, care se află în acele dulapuri. Numai cinci sau șase însă, dacă ar cere cărți, și tot ar însemna un lucru uimitor. Nu pătrundea în acest sat în deceniile din urmă nici măcar „Visul Maicii Domnului" în mai multe exemplare. Tîngurile chiar, proaste și stupide, abia că soseau în Caraorman mutilate, aduse de lăutari în momentul cînd timerii din alte părți ale țării, care le fredonaseră, deveniseră bunici. Tolstoi și Șevcenko, Sadoveanu și Șolohov, în mîinile oamenilor din satul Caraorman, radioficare viitoare, recădiri a solului, a așezărilor naturale, școală în limbă națională, bibliotecă și „magazin universal" în satul care a trăit, mai singur și mai descoperit decît o pasăre în cuib, la doi pași de dunele cuaternare și înconjurat de pustiul apelor — sînt lucruri care vorbesc cu mai multă evidență decît aiurea despre noile perspective deschise oamenilor.

Ștefan Bănulescu

CURSĂ LUNGĂ...

Trecuse de miezul nopții. Afară se cerneau fulgi deși, rătăcitori, de zăpadă. Cînd viteza locomotivei scădea, năvăleau pe deasupra ușiței, ni se lipeau de gene, ni se încurcau prin păr, le simțeam atingerea rece, de-o clipită, pe obraji. Mi-am adus aminte de-un vechi cunoscut al copilăriei noastre, un mecanic de locomotivă ieșind la pensie, care locuia în așa numitul cartier al fabricii. Părăsise de mult „herghelia cu aburi", cum îi spunea el mașinii lui, dar se încăpățîna să poarte ca pe-o emblemă șapca neagră, unsuroasă, care i se părea că păstrează mirosul de cărbune. Noi, copiii, îl lăsam să creadă că-i așa, deși șapca mirosea cumplit a pește. Badea Petre era un pescar neobosit, nelipsit de pe malul apei, fuma tutun de cincizeci și ne povestea sumedenie de întîmplări trăite de el în drumurile lungi pe calea ferată. Cunoștea toate orașele, avea pretutindeni cunoscuți. De rămas a rămas de pe urma a treizeci de ani de călătorie cu reumatism și o leacă surd, din care pricină vorbea tare și mereu întreba: ce-ai spus? aud?

Bătrînul a murit de mult. De-abia atunci am știut că nici nu împlinise 60 de ani. De cîte ori ne duceam noi, copiii, la gară, încurcîndu-ne prin vagoanele de marfă cu care făceau manevră „flecușteț" cu hornuri lungi demodate, îl pomeneam. Întîmplările povestite de el nu le puteam uita, dar trăiau în mintea noastră nu așa cum el ni le povestea, presărîndu-le cu cite-un: ce-ai spus? aud? Trăise greu, copiii, mulți, i se risipiseră în lume.

Treceam și eu deunăzi de la Teiuș spre Coșlariu pe-o locomotivă. Nu o flecușteață demodată, condamnată la corvoadă în stație, corvoadă pe care un cioban mai de mult, după cum tot badea Petre ne-a spus, n-a putut-o în ruptul capului înțelege, așa că s-a întors spre tovarășul lui și i-a spus:

— Dumitre, ia vezi, a înnebunit trenul: hiț încoace, hiț încolo!

Nu-i locomotiva lui badea Petre. E-un „Pacific" cu paisprezece roți, așa numitul 142 și dacă vrem putem alerga în voie cu peste o sută la ceas peste cîmpia aceasta întunecată. Și-mi place să-mi închipui că-s tot cu badea Petre. De altfel și pe bărbatul din dreapta, mecanicul acestui uriaș cu aburi, care gonește cu peste o sută la ceas, fără să simți altceva decît o alunecare lină, îl cheamă tot Petru. E un om încă tînăr, are și el o șapcă neagră, mirosase și aici a scrum, a cărbune...

Pe mecanicul de cursă lungă Stichel Petru mi l-a prezentat tot un fost mecanic, șeful depoului Cluj, tovarășul Șompălean, azi inginer. Ani întregi a cutreierat și el de-a lungul și de-a latul țării cu ochii ațintiți mereu înainte la semnale, ca mecanic de locomotivă. De învățat a învățat meseria ca toți ceilalți. Năzuia la mai mult. Dar pe-atunci nu se putea. S-a putut ceva mai tîrziu, cînd i-au crescut copiii, cînd trecuse prima tinerețe. A urmat Institutul de Căi Ferate. I-au rămas însă neșterse din amintire drumurile nesfîrșite, în care a aflat un simbure de frumusețe nepieritoare, deși cădea de oboseală uneori, deși i se încețoșau ochii, și ar fi dat totul, în unele nopți, pe-un pat pe care să doarmă. Veneau însă diminețile răcoroase, care-l înviorau. Răsărea soarele și, vorba lui, pe cinstea mea că era frumos!

Petru Stichel e pe locomotivă de șaptesprezece ani și făcînd, așa, o socoteală rotundă, a depășit un milion de kilometri de drum. La început n-a fost mecanic. A început ca ucenic lăcătuș, în Banat. A rătăcit cîtăva vreme din atelier în atelier, trăindu-și viața, cum se spune, în bani mărunți. Jindula să se facă mecanic de locomotivă, deși piedici nenumărate i se așezau în cale. Viața l-a purtat mereu mai departe. A ajuns în Cluj. S-a însurat. A rămas acolo. Cu o undă abia simțită de umor notează: cu chirie. Cam așă. Apoi i-a reușit să se urce pe-o locomotivă și de-atunci nu s-a mai coborît de pe ea.

Îl văd cum controlează aparatele de bord. Gesturile-i sînt calme, sigure. Îmi aduc aminte că cu inginerul Șompălean vorbisem mult despre răspundere. Nimic nu i s-a părut mai greu vreodată ca plecarea în cursă. Îmi închipui că arunca o privire de-a lungul vagoanelor întesate de călători. Un șofer duce patruzeci de oameni. Noi ducem sute de călători. O mișcare pripită, o scăpare cît de mică...

Mașina gonește înainte în noapte, străpunge tunele, roțile ținute la curbe, aruncă în aerul înghețat al nopții vălătuci albi de fum, pare cînd supărată că nu-i lăsată în voie la coborîșuri, cînd hotărîtă să se scape odată de șirul de vagoane agățat de ea, care o împiedică să se năpustească înainte, să zburde, cu toată puterea celor cîteva mii de cai năravași, înghesuiți în țevi și constrînși de supape. Șuieră și geme, nevoită s-asculte de mîna care o strunește.

La drum drept orice mișcare în cabina incomodă contenește. Totul pare încremenit aici înăuntru. Stichel Petru, mecanicul, nemișcat în dreapta, pare c-a uitat de toate, Léczfalvi, fochistul, și-a luat locul obișnuit și-arată și el absent. Locomotiva, sălașul de jeratic, are iluzia că a biruit și vrea să ne arate ce poate. Cîmpia, albă, presărată cu trunchiuri de sălcii boante, se rotește prin fața geamului. Lunecăm, lunecăm, vertiginos, înainte. Presimt că trebuie să se întîmple ceva, cineva trebuie să pună capăt acestei dezlănțuiri. Caii putere trebuie să se retragă din nou în țevi, să tremure stăpîniți de supape.

Omul din dreapta, cu figura obosită, înnegrită de fum, cu ochii încercănați de nesomn, dar nespus de ageri și limpezi, e-acolo și se uită, așa cum numai după ani întregi de luptă cu distanțele și somnul, înveți să privești. Iarăși un gest, calm, sigur, fără greș, și trunchiurile boante de sălcie își încetinesc rotirea...

De-abia acum, spre dimineață, am băgat de seamă că Stichel Petru are ochii verzi, ca semnalul ridicat.

Așa o. fi făcut și bătrînul nostru tovarăș de pescuit din copilărie, în nenumăratele-i dimineți apucate în drum, cînd șapca-i mirosea cumplit a pește. Și-o fi șters și el mîinile atent, deget cu deget, cu bumbac uimitor de alb, și-o fi luat și el lădița în dreapta, cum face și Stichel Petru. El însă n-a apucat ceea ce mecanicul de-acum a apucat. Aș dori să-l întreb pe Stichel dacă și-acum își trăiește viața „cu chirie". Nu-i nevoie însă să tulbur ritualul care se îndeplinește, la sfîrșit de cursă, înainte de despărțire...

Va să zică, Stichel Petru s-a-nsurat. Mi se pare în 1939. Și-au venit copiii. Petru și Eva. Și-au locuit într-adevăr un timp cu chirie. Și-ncet, în drumurile fără capăt, din noapte, s-a-nfiripat un plan, o veche dorință: o casă. Nu, nu așa se spune. Se spune de-obicei: o căsuță. Să fie acolo două odăi, o bucătărie, un petic de grădină, un strat cu flori, cîteva scări, să pot spune, la mine.

Soții au discutat și răsdiscutat, au întors lucrurile și pe față și pe dos. Va să zică, de la stat 25.000, cărămizi, ciment, țigle, uși. Eu vreau și baie, dacă o facem, s-o facem ca lumea. Pivniță, antreu, gaz metan. Se poate.

Și-ntr-o zi mîna care stăpînește manetele, frînele uriașului cu 14 roți, a tremurat iscălind cererea pentru un împrumut de la Stat. Au primit și locul de pămînt pe care să se înalțe căsuța. Într-un loc, nu departe de depou, pe o coastă de deal, care nu mai e numai așa un deal, ca oricare, ci-i un cartier adevărat, un cartier al ceferiștilor din Cluj. Și este o stradă, ce-i drept, încă plină de gropi, fără trotuare, mărginită de case noi, o stradă nouă și poartă un nume: strada mașinistului. Adică a mașiniștilor.

A fost cea mai memorabilă cursă a familiei Stichel. Aici nu se poate spune doar că au lucrat toți. Se poate spune că nu s-a pierdut un singur ceas liber, că nu s-a irosit o clipă. Și-n mai 1957 familia s-a mutat în casă nouă.

Am fost în casa lui, în noul cartier. Pomii sădiți sînt tineri, n-au dăt încă roade, grădinițele se cer încă nivelate, miroase a varuială proaspătă, mai sînt clădiri în roșu.

E însă un cartier nou. Și este și gaz metan, poți asculta la radio transmisia meciurilor de fotbal (o pasiune a lui Stichel), mai e o problemă, cu apa, cam capricioasă, dar ceea ce e important e că femeia se simte minunat în casa ei și, cît e ziua de lungă, așează și schimbă mobila în odăi, fixează locul fotografiilor pe pereți, iar Petru cel mic uită mereu să se șteargă pe picioare cînd vine acasă. Totul însă e proaspăt. Pragul casei e încă neted, neatins, scara de la pod, albă. Pentru asta trebuie să treacă încă ani. Deocamdată nici lui Petru Stichel nu-i vine să creadă că toate sînt aievea, că ceea ce au gîndit și socotit în ceasuri de noapte, ascultînd respirația ușoară a copiilor adormiți, îngrămădiți cu toții într-o odăiță „cu chirie", s-a împlinit și încă peste așteptări. Acum, se grăbește acasă, să-ntoarcă apa de la cădă cu varză pusă la murat, e sigur că iar s-a tăiat un porc acolo în cartier, că îi vine rîndul și la al lui să fie schimbat în slănină și cîrnați, ca să aibă ce duce în lădița lui un an întreg la drum. Și mai sînt de cărat cîteva roabe de pămînt dintr-un loc într-altul și, poate, că femeia a uitat să stropească florile care pînă la primăvară împrospătează antreul, iar Petru cel mic ar fi bine să mai pună și el mîna.

Mă gîndesc la vechiul și bătrînul nostru tovarăș de pescuit, la viața lui, la despărțirile lui de locomotivă. Și-mi aduc aminte că într-o zi mi-a spus ceva de o casuță.

În orașul nostru sînt cartiere noi, cum s-ar spune, noi începînd cu caldarîmul și cu pietricica ce-a căzut în bazinul de ciment oentru apa ce se scurge din burlanele albe, bătrînul n-a apucat însă să calce pe aceste uliți noi, ale mașiniștilor, ale sudorilor și strungarilor, ale muncitorilor din atîtea orașe pe unde el avea atîția cunoscuți și de care-l legau atîtea amintiri...

Mașina uriașă respiră greoi, sacadat. Fochistul o pregătește de culcare. Spre seară va porni din nou la drum, nebunatică și încăpățînată cu iluzia că poate să-și lase din pepeni. Deocamdată doi oameni ies, purtînd lădițele de lucru în stînga, și se îndreaptă spre casă.

Ștefan Luca

NOTE

Camus, un naiv?

Cercetarea fenomenului literar din străinătate şi prezentarea unor opere socotite semnificative, este o îndatorire a publicaţiilor noastre. Într-o foarte mare măsură ne interesează armele spirituale ale burgheziei contemporane, pentru că sîntem adversarii ei. Vorbind în numele clasei muncitoare din ţara noastră, nu putem evita disputa cu scriitorii burgheziei, în orice punct al globului s-ar afla şi, declarîndu-te marxist, orice concesie devine periculoasă. Adesea un fel de solidaritate de breaslă, un entuziasm intelectual insuficient controlat, ne lipseşte de lucidităţe şi ne aruncă în grave confuzii. Cred că un asemenea fenomen s-a petrecut cu Mircea Zaciu, autorul cronicii la romanul „Ciuma" de Albert Camus, publicată în nr. 44 al revistei „Tribuna". Pe o pagină întreagă cronicarul se străduieşte să demonstreze că romanul „Ciuma" este purtătorul „idealului activ al umanităţii contemporane". Ba, mai mult, mesajul acestei cărţi este pus alături de celebrul strigăt al muribundului Julius Fucik: „Oameni, eu v-am iubit. Vegheaţi!" Din analiza la care procedează cronicarul, nu reiese deloc că eroii din „Ciuma" ar reprezenta categoria oamenilor care „veghează". Oricîtă simpatie şi înţelegere le-ar acorda cronicarul, aceşti eroi rămîn nişte orbi, incapabili să vadă rădăcinile răului, dezarmaţi în faţa flagelului social, frematînd în vizuina obscură a propriului lor eu. Iar calamitatea nu cedează pentru că ar înfrunta rezistenţa oamenilor, ci pentru că ea însăşi oboseşte, se satură de moarte. Epuizată, se retrage în cuib, cu certitudinea că va reveni cu o energie împrospătată. Ce fac eroii pentru a împiedica această revenire? Nimic. Se resemnează, se retrag într-o mare tristeţe. Ce face dr. Rieux pe care Mircea Zaciu îl consideră un militant? Reflectează şi socoteşte că „şi-a făcut bine meseria". Singuraticul, abuliicul, sentimentalul şi milosul dr. Rieux, un militant? Dar atunci ce calificativ ne-ar trebui pentru muncitorii şi comuniştii Franţei, pentru mulţi dintre intelectualii ei? Nu. Camus vrea să ignoreze ceea ce spiritul Franţei are sănătos şi capabil de luptă, Camus îndeamnă la pasivitate şi rutină, la dulcea împăcare cu soarta. „Ciuma" este un narcotic garantat din păcate şi de posesorul premiului „Nobel".

Mircea Zaciu precizează, pentru cititorul neatent, că acesta e un roman alegoric. Nu mi se pare greu de observat acest lucru, chiar pentru lectorul grăbit. Dar de cînd alegoria este scutită de vălul confruntării cu realitatea concretă? În literatură alegoria e folosită tocmai pentru ca ideea abstractă să devie sensibilă, pentru ca opera să cuprindă mai bine datele realităţii. Face aceasta Camus? Dimpotrivă, el fuge de realitate, se refugiază în simbol, selectează în mod arbitrar eroii pentru a-i face cu uşurinţă agenţi ai ideilor sale.

Nu cred că tehnica aleasă de

scriitor poate fi scutită de suspiciune. Bănuiesc că lui Mircea Zaciu nu i-a scăpat faptul că în „Ciuma" nu apare nici un indigen, deşi acţiunea se petrece în Algeria. Toate personajele sînt francezi „pur sînge" şi nici o clipă nu se simt pe pămînt străin sau amenînţaţi de ura mocnită a localnicilor, ură care, peste cîţiva ani, se va converti într-o fascoală armată, într-un război sfînt. Înţelegem că era foarte delicat pentru Camus să facă măcar o aluzie la condiţia de venetici a eroilor săi. Plasîndu-şi acţiunea pe teritoriul metropolei, dificultatea devenea şi mai mare. Acolo trăiesc cinci milioane de comunişti şi, în mijlocul lor, dr. Rieux „militantul" ar fi rămas un jalnic praticician al sfîşcopului. Abilitatea scriitorului e incontestabilă, dar poartă cu sine duhul laşităţii. Ceea ce e penibil pentru un mare talent.

Mircea Zaciu atestă în „Ciuma" prezenţa unor pasaje de „amprentă existenţialistă", dar adaugă că peste ani, acestea vor fi întîmpinate cu un zîmbet de îngăduinţă pentru naivitatea autorului. Iată-l pe Camus naiv şi existenţialismul o simplă rătăcire! Desigur, tot din naivitate, autorul „Ciumei", laureat al premiului „Nobel", calomniază azi Uniunea Sovietică, ţările de democraţie populară şi lupta comuniştilor. Nu în mod alegoric, ci de-a dreptul. Jean Kanapa are dreptate scriind în „Contemporanul" că Albert Camus e un contrarevoluţionar.

Da, e bine să dezbatem în revistele noastre problemele de artă ale Occidentului, să-l informăm pe cititorul romîn, să nu ne fie străine frămîntările scriitorilor de pretutindeni, dar treaba trebuie făcută cu luciditate, cu conştiinţa că ne aflăm în linia întîi şi că avem ceva de apărat.

Nicolae Jianu

Din clasicii literaturii universale

Ultimele săptămîni au fost deosebite de rodnice în privinţa traducerilor din clasicii literaturii universale. Spre bucuria cititorilor, librăriile au primit cîteva din capodoperele literaturii clasice şi contemporane. Mult aşteptatul volum IV din colecţia „Opere" de Shakespeare, ieşit de sub tipar la începutul lunii, cuprinde drama „Henric al IV-lea" — partea I-a — şi „Henric al IV-lea" — partea II-a — într-o remarcabilă traducere românească semnată respectiv de Dan Duţescu şi Leon Levitki. De asemenea, volumul mai include şi „Îmblînzirea scorpiei" în romîneşte de Dan Lăzărescu.

Spre sfîrşitul săptămînii trecute, cititorii s-au întîlnit şi cu un volum tipărit în condiţii grafice deosebite: „Flori alese" din „Florile răului" de Baudelaire, în traducerea excelentă a lui Alexandru Philippide.

„Casa Budenbrock" de Thomas Mann — tradusă de Ion Chinezu — vede pentru prima dată lumina tiparului în limba romînă în colecţia Clasicii literaturii universale şi se bucură de un binemeritat succes de librărie. Mai amintim, din lista foarte bogată, „Metamorfozele" lui Ovidiu, tălmăcite de Maria Valeria Petrescu, cu un cuvînt înainte de Eusebiu Camilar şi ilustraţii de Aurel Stoicescu, precum şi un volum din nuvelele lui Georges Duhamel.

V. D.

EMILIA NICULESCU *„Spre oraş"*

(Expoziţia interregională Bucureşti)

SĂPTĂMÎNA CĂRŢII

(Urmare din pag. 1)

marxismului, Marx, Engels, Lenin, dicţionare, reviste, se găsesc în librării, în nenumărate biblioteci la îndemîna tuturor. Cultura la noi şi-a întins prea departe rădăcinile în cele mai adînci şi mai variate mase populare, acum 13 ani în parte analfabete, pentru ca să mai existe vreo forţă s-o împiedece să dea noi şi noi vlăstare. Revoluţia din Octombrie 1917, de la a cărei înfăptuire sărbătorit recent 40 de ani, a rupt definitiv şi la poalele Carpaţilor orice zăgaz, în anul 1947, care ar mai putea opri realizarea socialismului pe meleagul nostru şi a pus în mîinile poporului armele care să doboare orice stavilă ce ar mai putea stînjeni accesul la cultură şi la dreptate socială pentru toţi cei ce muncesc. Una din aceste arme este cartea. Cartea din toate timpurile şi de oriunde, atunci cînd ea slujeşte ascensiunii şi progresului uman, cartea nouă de la noi, cînd ea înfierează păcatele trecutului şi scoate în relief patriotismul, eroismul luptei poporului, şi mai mult, cînd zugrăveşte just, la nivelul epocii noastre, străduinţele, adeseori prin lipsuri şi necontenit prin greutăţi, a oamenilor muncii de azi de a realiza în frunte cu partidul clasei muncitoare, socialismul şi de a susţine şi întări în toată lumea pacea. Tot ceea ce s-a făcut în acest sens de 10 ani în ţara noastră este dovada strălucitoare a spiritului revoluţionar care stăpîneşte şi masele şi pe aceia pe care ele şi l-au ales ca îndrumători în fruntea lor.

Acest spirit revoluţionar a făcut ca bunăoară pe tărîmul literelor să se realizeze într-un scurt interval de timp, în nu mai mult de 10 ani, o nouă literatură, o literatură caracterizată în primul rînd prin largul şi adîncul ei contact cu masa noilor cititori, miile, zecile de mii, milioanele de oameni ai muncii şi de fii ai oamenilor muncii.

Unul din junghiurile cele mai ascuţite, care doare pe reacţionari este tocmai acest fapt, că la noi toţi scriitorii talentaţi de la Mihail Sadoveanu şi Tudor Arghezi pînă, să zicem la Titus Popovici şi Francisc Munteanu, toţi, fără excepţie, constituie un front al cauzei socialismului şi al păcii. Că scriu pe placul poporului o dovedesc şi tirajele consumate, de la zeci de mii la sute de mii de exemplare, şi greutăţile pe care le avem în a procura hîrtie pe măsura setei culturale a maselor.

Dacă bătrînii maeştri, ca Sadoveanu, Arghezi, Agîrbiceanu, Z. Stancu, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Perpessicius, Mihail Ralea, Tudor Vianu, Demostene Botez şi alţii, dezvăluie şi măreţiile şi hidoşeniile trecutului sau luminează cu arta şi înţelepciunea lor perspectivele noi deschise, cei formaţi după eliberare, chiar cu merite literare mai vechi, cum e Cicerone Theodorescu, Jebeleanu, Corbea, Boureanu, Breslaşu, Maria Banuş şi alţii, fac să pulseze în opera lor în primul rînd viaţa timpului nostru, alături de noi veniţi în proză, în poezie, în dramă, în critică, cum sînt Petru Dumitriu, Marin Preda, Nina Cassian, M. Davidoglu, A. Baranga, A. E. Baconski, V. Porumbacu, Paul Georgescu, I. Vitner, O. Crohmălniceanu şi alţii şi mai tineri, dar nu mai puţin promiţători. Dacă Sadoveanu ne face să tresărim la frumuseţea eroismului luminat al lui Nicoară Potcoavă; Arghezi să ne cutremurăm de sălbăticia boierilor în 1907 sau să ne încîntăm de avîntul poetului în căutarea ascensiunii omului; dacă Camil Petrescu ridică pe Bălcescu între veacuri ca pe o coloană de lumină sau Cezar Petrescu ţine în balanţă trecutul şi prezentul pentru a nu se mai întoarce ceea ce a fost; dacă Petru Dumitriu smulge masca de pe obrazul burgheziei şi moşierimii, în timp ce Stancu dezvăluie cumplita mizerie a ţărănimii romîne din timpul exploatării moşiereşti, făcînd să-i fie tălmăcite paginile zguduitoare peste ţări şi mări; dacă Preda arată drumul închis de burghezie ţărănimii în preajma celui de-al doilea război mondial şi sugerează drumul unic, al revoluţiei; dacă Eusebiu Camilar, Marcel Breslaşu, Maria Banuş, Eugen Jebeleanu, Deşliu, Frunză şi alţii, alături de confraţii lor maghiari Nagy Istvan, Szabédi László, Sütö András, Horvath Imre, Szabo Gyula sau germani, Meschendörfer, Wittstock, Sperber, Paul Schuster, Liebhardt, Bulhardt şi atîţia alţii freamătă în paginile lor de patriotism şi de devotament pentru cauza oamenilor muncii, atunci înseamnă că, în ciuda greutăţilor prin care trecem încă şi a presiunii pe care o exercită tot mai acerbă reacţiunea şi imperialismul asupra frontului nostru intelectual, a învins definitiv ideologia clasei muncitoare, a luptei pentru progres în omenire, a păcii între popoare.

Noi cei din Romînia sîntem daţi adesea de către reacţiune drept model al fermităţii pe poziţiile progresului şi ale păcii, — firesc un model negativ, care după părerea reacţiunii nu trebuie urmat, în comparaţie cu sovăielile unor intelectuali din Apus sau chiar din unele democraţii populare. Fără să fie nevoie să ne umflăm în pene, căci şi printre noi există oameni slabi de înger (ce-i drept nu mulţi şi nu importanţi), rămîne fapt sigur că pe noi nu ne clatină vînturile cu miasme venite din mlaştinile reacţiunii şi imperialismului. Iar mîna care va încerca din umbră să toarne otravă în vinul nostru de viaţă lungă noi o vom prinde la timp şi o vom frînge.

Cu prilejul împlinirii a 10 ani de la proclamarea republicii, în cinstea cărei aniversări se deschide şi această săptămînă a cărţii, noi, duşmanilor ţării noastre, ai poporului nostru, ai socialismului şi ai păcii, nu avem a le vesti nici o bucurie pentru viitor. Dimpotrivă. În schimb, în calitatea de scriitori şi de cărturari, ne angajăm să aducem poporului cărţi noi, pătrunse de spiritul de luptă al străbunilor eroi, de bogăţia faptelor vremii noastre în construcţia socialistă şi apărarea păcii, de dorinţa vie de a contribui prin scrisul nostru ca să se înfăptuiască, subt călăuzirea partidului oamenilor muncii, tot mai multă bucurie, tot mai mult belşug, tot mai multă bunăstare pentru toţi cei ce muncesc, pentru toţi oamenii cinstiţi şi devotaţi patriei noastre socialiste şi iubitoare de pace.

Mihai Beniuc

MOMENTUL LITERAR

(Urmare din pag. 1)

— Între care şi poezii de dragoste?

— Desigur.

— Mulţumiri în numele cititorilor tineri. Al acelor cititori în inimile cărora poeziile d-tale de dragoste duc casă bună cu poezii militante, ca binecunoscutele: „Corăbii spre Indonezia", „Culoarea roşie şi neagră" şi „Citeşte-mi din Jack London" în care, în aceasta din urmă, palpită atît de viu marele suflet al lui Lenin.

Radu Boureanu spune, cuminte, ca şi un cititor al operei altui poet:

— Aceste poezii îmi plac şi mie.

— Şi acum, întrebarea: de ce volumul se cheamă „Umbra stelelor"?

Amabil, Radu Boureanu îmi explică în termeni ştiinţifici... cosmogonici. Vorbeşte atît de convins, încît, ascultîndu-l încîntat, nu mai reuşesc să şi notez, decît finalul expunerii:

— ...Şi acest spaţiu dintre noi şi stele, care ne desparte şi ne uneşte, e permanent vizitat de elanurile imaginative ale tuturor poeţilor...

Edificat, cer voie să transcriu din manuscrisul volumului versurile finale care spun şi ele ce e „Umbra stelelor":

. . . . . .

„E frămîntarea vieţii ce ne doare, /E curcubeul lumii viitoare/ În umbra ce de stele ne desparte / Şi în albastra trenă ce s-aşterne / e poezia vieţii şi a morţii. / E omul uriaş ce-nfruntă sorţii / Urcînd sub umbra stelelor eterne".

Versurile mi se par frumoase, îmi vine greu să mai pun o întrebare terestră. Cutez una intermediară:

— Proiecte?

— Pregătesc un nou volum de versuri şi unul de proză, acesta intitulat „Întîlnire cu Rusia", ambele constituind roadele recentei mele călătorii în U.R.S.S. Am în curs de apariţie o a treia piesă în versuri, tradusă din Ostrovski („Voievodul sau Visul de pe Volga", cu conflict între masele populare şi boierii hrăpăreţi din trecutul poporului rus), am terminat în proză „Theodora sau Casa cu trei băieţi", scrisă pentru Teatrul Nottara şi lucrez la tălmăcirea în romîneşte a unei cuprinzătoare culegeri de versuri din Verhaeren.

— O activitate în care constat că predomină versurile. În legătură deci cu poezia şi cu noul dumitale volum, „Umbra stelelor", o ultimă întrebare. E obiceiul să aibă fiecare poet cîte o „ars poetica", iar unii chiar cîte mai multe. Ai şi d-ta, în noul volum, una?

— Pentru acest lucru mă socoteam încă prea tînăr. Dar reflectez, şi îmi voi construi, poate, şi eu o „ars poetica". Pînă atunci, am un crez poetic.

— Care?

— E în carte.

C. Cristobald

PROGRESE

(Urmare din pag. 1)

pretenţios sau confuz. Mi se pare că asist la o altă gradaţie a vîrstelor. Cu cei douăzeci de ani ai săi, mi se înfăţişează adesea un om matur, o minte limpede, o conştiinţă gravă, pătrunsă de îndatoririle sale. Nimeni nu-şi ascunde lipsurile şi limitele lui; înfumurarea este în descreştere şi unul din lucrurile care îl mişcă mai mult pe profesor este atunci cînd i se cere, aşa cum mi se întîmplă mereu, un plus de lămuriri, dezvăluirea unui domeniu socotit necesar de acest tînăr dornic să înainteze către ţintele cele mai înalte ale culturii. Este limpede că o astfel de studenţime are dreptul la cadrele didactice cele mai bune, la programele cele mai raţionale, la cele mai favorabile condiţii de formaţie.

Am trecut cu toţii prin anii de frămîntare, inerentă începutului unei orînduiri, şi inteligenţa, ca şi seriozitatea ţării, au făcut considerabile progrese. Ni s-au pus la dispoziţie noi şi numeroase izvoare de cultură. Ţara le-a utilizat din plin. Învăţaţii, scriitorii, artiştii, profesorii, toţi creatorii bunurilor culturale, pot recunoaşte aici rezultatul cel mai însemnat al străduinţei lor.

Tudor Vianu

cărţi noi

CICERONE THEODORESCU:

„Un cîntec din uliţa noastră" (Ediţia II-a)

(Urmare din pag. 1)

Aş adăuga doar că nici scriitorii n-ar trebui să se uite cu ochi de gheaţă la acea critică (iertaţi-mi paradoxul dar... şi criticul pare a fi tot om), care de un deceniu primeşte cu bucurie orice izbîndă a literaturii socialiste şi care se bucură de succesele literare ale scriitorilor, ca şi cînd ar fi ale lor, proprii.

S-a subliniat, poate, prea puţin, că într-o poezie aproape eminamente rurală care laudă cîmpurile cu holdele, munţii cu codrii, satele, brazda şi izvoarele, Cicerone Theodorescu face o poezie citadină, cîmpiile sale fiind străzile. Iar cînd iese din oraş, poetul întîlneşte schelele oraşelor în construcţie, turlele sondelor şi marile şantiere socialiste. Ar fi interesant de urmărit pe text cîte forme la elogiul muncii (industriale) în versurile sale. În cartierul Griviţei eroice, pe şantierele stepei dobrogene, la sonda 90 Bobeica (aici, un frumos pastel industrial), de vorbă cu dulgherul Cazan sau cu sondorul Popa, munca e marea muză şi prea înalta doamnă. Omul nou e cel care munceşte mai mult, mai bine, cu dăruire şi inventivitate şi care, dăruindu-se, se creează în creaţia lui. A crea pentru mulţi înseamnă a te spori interior, a te regăsi pe tine şi nu — ca în munca robită capitalului — a te aliena. De altfel arta e muncă grea, de miner, muncă de noapte, ani de nopţi. Scriitorul e un muncitor, făurar de frumuseţi care ciocăneşte versul din metal fierbinte, sau un brutar care scoate pîini pentru oameni din cuptorul inimii. E conştiinţa muncitorească intrată adînc în mentalitatea poetului.

S-a scris mult despre valenţa familială a poetului, poezia lui delicată închinată vieţii de familie, gîndită ca o continuitate în care valorile umane se transmit din generaţie în generaţie, cu o uşoară melancolie a trecerii timpului. De pe această poziţie a omului făurar de bunuri şi valori, poetul loveşte în simularea muncii (demagogie, fanfaronadă, etc.) care e non-valoarea prin excelenţă. Minia stăpînită în rondel, clarificată şi prelucrată, devine o ironie de floretă. Şi multe dintre ele conţin versuri memorabile cu certe calităţi de proverb.

Dar se poate spune că în această prea scurtă prezentare am sous tot ce era de spus despre „Cîntecul din uliţa noastră"?!

Paul Georgescu

AUREL MIHALE:

„Nopţi înfrigurate"

(Urmare din pag. 1)

neşte aproape douăzeci de nuvele şi povestiri din război, în mare parte inedite. Pentru cine citise „Ogoare noi" şi „În floarea vieţii", „Nopţi înfrigurate" este o surpriză. Se face simţit acum un acord intim între gînduri şi acţiuni, între eroismul oamenilor şi necesitatea obiectivă. Cadrul acţiunii este în permanenţă frontul, cu împrejurările ce premerg eliberarea ţării de către armata sovietică şi apoi războiul antihitlerist.

După întoarcerea armelor spre duşmanul adevărat, oamenii au încetat să mai fie carne de tun. În transee ostaşii încep să gîndească la rostul lor, şi sensul luptei nu le mai apare indiferent. Ei sînt conştienţi că e un război just, că e războiul, la capătul căruia viaţa lor va lua alt curs, primenitor. Cînd pleacă la asalt, oamenii încearcă un fior de spaimă, semn că nu s-au resemnat cu ideea morţii. Totuşi, setea de viaţă nu-i împiedică să devină eroi, într-un chip adînc omenesc, fiindcă, deşi nu sînt conştienţi de grandoarea actelor ce le săvîrşesc, soldaţii reflectează la necesitatea zdrobirii hitleriştilor, aşa cum, ţărani — în viaţa lor de toate zilele, nu pot tolera, nu mai vor să tolereze silnicia şi nedreptatea. Groaza de altădată dispare şi rămîne numai speranţa că sîngele vărsat nu va fi zadarnic. Cad prieteni, rude; sîngele răniţilor şi leşurile celor morţi închipuie, în lumina asfinţitului, un tablou sfîşietor al cîmpului de luptă. În spatele frontului, o femeie tînără cărcia cel mai bun prieten al soţului îi aduce, de bună credinţă fiind, vestea morţii lui, priveşte nimită întoarcerea bărbatului. Însă între timp ea trăise cu prietenul „răposatului". Acesta îi lasă libertatea alegerii şi femeia, chinuită de nevoia unei opţiuni dure, redevine nevasta celui o vreme dispărut. Actul de la 23 August îl recheamă pe acesta în armată şi, într-o bătălie din Tatra, soţul cade ucis. Femeia nu mai are tăria să-şi recheme iubitul, rămas în sat, şi trăieşte chinuită sub povara unei fericiri spulberate. Oamenii nu-şi pierd însă umanitatea şi, cînd unul dintre ei cade rănit grav între linii, îşi riscă senin viaţa pentru ca „leatul" să rămînă între ai lui şi ei să-i închidă ochii cînd îi va veni sfîrşitul. Există în toate prozele volumului o acumulare de materie faptică abundentă, capabilă să delinească resorturi psihice complexe, să surprindă natura umană în acţiune. De altfel, chiar şi forma epică aleasă — povestire sau nuvelă — serveşte acestui ţel. Conţinutul sufletesc l-a preocupat pe A. Mihale şi circumstanţele în care el este perceput şi comunicat sînt de maximă tensiune. Resorturile interioare ale eroilor răspund unei realităţi exterioare aspre. Totuşi, ceea ce fecundează în permanenţă conştiinţa lor este ideea frumuseţii şi a valorilor ce se cer apărate şi cultivate. Fără poleire convenţională, ostaşii „Nopţilor înfrigurate" reprezintă, absorbiţi de indeletnicirile cotidiene şi de primejdiile clipei, o omenire conştientă de sine dar cu osebire năzuinţa unei înălţări spre pace şi bucurie peste tot ceea ce întinează sufletul lor zbuciumat. Chipurile mînjite de noroi şi stropite de sînge se luminează citeodată de zîmbetul speranţei. Absenţa optimismului facil, repudierea oricărei exagerări retorice în beneficiul sobrietăţii, se cuvin salutate cu satisfacţia cititorului ce descoperă în „Nopţi înfrigurate" o carte interesantă.

H. Zalis

TROFIN BRINZA *„Ilustraţii la Basme populare"*

(Expoziţia interregională Bucureşti)

CU CARTEA DESCHISĂ...

(Urmare din pag. 1)

cît de cît din uriaşele noutăţi ale ştiinţei!

A ofta după o anumită „poezie" a satului, înseamnă să te plasezi între răuvoitori şi ignoranţi, ştiut fiind că „poezia" aceea era una cu noaptea seculară a neştiinţei, cu sărăcia, bolile şi murdăria... Satul romînesc a lepădat de mult poezia aceasta. Pe unele locuri, s-au dus la cursurile de alfabetizare pînă şi bătrînii gîlaţi cu un picior în groapă.

Şi n-avem dreptul şi cred că n-ar fi cinstit să scriem despre alfabetizare, fără să ridicăm cel mai frumos omagiu, învăţătorilor din sate, care depun o muncă uriaşă, în condiţii nu totdeauna trandafirii... Deseori, colindînd meleaguri, i-am întîlnit pe aceşti oameni ai abnegaţiei, umblînd cu felinarul, în nopţi adînci de iarnă, de la casă la casă, spre a-şi aduna învăţăcei, uneori septuagenari, la şcoală, în jurul cărţilor deschise... Îmi aduc aminte de o tînără învăţătoare, care a străduit o toamnă, o iarnă şi o primăvară, dar pînă la urmă toţi i-a învăţat a iscăli, pe un gospodar care nu înţelegea prea bine rostul acestui război împotriva întunericului. Şi-mi mai aduc aminte de-o altă învăţătoare, care plîngea de ciudă şi de neputinţă, la poarta unei bătrîne care se răzvrătise şi nu mai venea seara la adunarea tîrzîilor ucenici... Şi nu pot uita cît de mirat şi cît de luminat era la faţă un gospodar, după ce a izbutit să arate prima dată cum îţi cheamă, în cuvinte scrise! Parcă-l aud mormăind, în timp ce-şi punea la loc în chimir ciotul de creion chimic:

— Deci, domnişoară învăţătoare, am iscălit: „Eu, George al Nuculuii..."

Munca dusă de învăţători, condiţiile nu totdeauna roze, împotrivirea unor oameni, ar putea alcătui un roman nespus de dramatic şi de o luminoasă măreţie, în al cărui centru să stea figura învăţătorului de ţară, cu care noi scriitorii ne-am arătat pînă acum prea zgîrciţi, şi poate prea neînţelegători faţă de nobila şi greaua lui îndatorire...

Dacă sărbătorim Luna culturii cu atîta amploare, dacă ne mîndrim cu cărţile noastre multe şi cu atîtea şi atîtea mii de cititori, dacă ne mîndrim cu înfăptuirile din toate domeniile artei, să ne aducem aminte de cei ce au deşelenit gliile şi au repezit bolovanii la o parte, făcînd loc spre soare mugurilor atît de înşetaţi...

Acestea am vrut să le spun, şi sînt fericit dacă exemplele mele pot înfrumuseţa cît de cît această sărbătoare a culturii noastre.

Nimic n-ar fi fost cu putinţă, fără nuncă stăruitoare, fără nelimitată iubire...

Eusebiu Camilar

Luna culturii

Manifestări cu prilejul SĂPTĂMÎNII CĂRŢII

Expoziţia Cărţii

De-a lungul celor zece ani de Republică şi-au deschis porţile, rînd pe rînd, expoziţii din cele mai diverse domenii de activitate, marcînd şirul neîntrerupt de progrese ale poporului nostru care se cereau cu tărie sărbătorite. Nici o expoziţie, însă, nu ni s-a părut mai cuprinzătoare, mai bogată în sensuri şi în îndemnuri ca „Expoziţia Cărţii" deschisă în sala Dalles, acum, în pragul împlinirii unui deceniu de la proclamarea Republicii noastre. Expoziţia prezintă dovezile cele mai grăitoare asupra întregului şi complexului tablou al realizărilor regimului nostru de democraţie populară. Cartea apărută în ultimul deceniu s-a dedicat tuturor problemelor esenţiale de viaţă ale poporului nostru, oglindind activitatea profundă a Partidului nostru în toate sectoarele, de economie, agricultură şi industrie, de ştiinţă, cultură, literatură şi artă. Vizitatorul se află la „Expoziţia Cărţii" în faţa unui peisaj grandios, întreprinde, trecînd cu privirea de la un stand la altul, o călătorie dintre cele mai instructive şi mai pline de satisfacţii cetăţeneşti: de la cartea de agro-silvică la aceea privind industria metalurgică în multiplele aspecte, de la dicţionar la albumul de artă, de la operele în ediţii noi ale clasicilor romîni şi universali la volumele în zeci de mii de exemplare ale maeştrilor Sadoveanu şi Arghezi şi pînă la cărţile tinerilor poeţi şi prozatori, de la literatura şi arta popoarelor lumii la noua literatură a naţionalităţilor conlocuitoare din ţara noastră.

În cuvîntul de deschidere la „Expoziţia Cărţii" acad. Athanase Joja, ministrul Învăţămîntului şi Culturii, şi acad. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor, au vorbit despre răscrucea culturală pe care a trăit-o poporul nostru în acest ultim deceniu şi pe care recenta expoziţie o semnifică. Şi, ca unui mare eveniment, maestrul Tudor Arghezi a închinat „Expoziţiei Cărţii" o tabletă.

Scriitorii în mijlocul cititorilor

Marţi orele 17, la Expoziţia Cărţii din sala Dalles, scriitorii Ion Marin Sadoveanu, Eusebiu Camilar, Felix Aderca şi Mihail Davidoglu au stat de vorbă cu cititorii şi au oferit autografe pe volumele recent apărute.

★

La şcoala medie nr. 27 din Ferentari a avut loc în ziua de 16 decembrie întîlnirea dintre prozatorul Nicuţă Tănase şi cititorii din cartier.

★

În aceeaşi zi, poetul Dan Deşliu s-a întîlnit cu cititorii din cartierul Bucureştii-Noi în sala cinematografului „Înfrăţirea între popoare"

★

Marţi, 17 decembrie 1957, la orele 18, în sala Ateneului R.P.R. a avut loc o seară de poezie închinată Republicii Populare Romîne. Au citit din lucrările lor scriitorii: Al. Andriţoiu, Maria Banuş, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Radu Boureanu, C. Baltazar, Nina Cassian, Dumitru Corbea, George Dan, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Alfred Margul Sperber, Nicolae Tăutu, Cicerone Theodorescu, Victor Tulbure.

★

Scriitori din Capitală, Cluj, Tg. Mureş şi Iaşi se vor deplasa în zilele de 21—22 decembrie în numeroase oraşe ale ţării. Cu acest prilej vor avea loc şezători literare, consfătuiri cu cititorii, scriitorii vor da autografe.

VINCENȚIU GRIGORESCU (Expoziția interregională București) „Flori"

Zilele festive ale muzicii romînești

Aceste zile de sfîrșit de an, de sfîrșit de decembrie, cînd lumina începe să mănînce din întunericul nopții, capătă semnificație de simbol în această lună festivă a culturii noi romînești.

In istoria vieții noastre muzicale, acest deceniu înscrie o pagină nouă, cu un fecund răsunet în cultura noastră muzicală. El este marcat nu numai de o nouă orientare artistică, întruchipată în apariția a numeroase opere de valoare, dar și prin extinderea, prin dezvoltarea vieții muzicale romînești, într-o proporție neîntîlnită vreodată în trecut.

Republica a crescut: are zece ani. Și, dacă aniversarea este totdeauna și un bilanț, o trecere în revistă a înfăptuirilor, nu este cazul să facem, în aceste rînduri sumare, și un bilanț. Festivitățile din „Săptămîna muzicii romînești", în cadrul Lunii culturii, au oferit desigur acest bilanț viu, această retrospectivă de muncă creatoare, prea cuprinzătoare ca să poată fi consemnată în aceste însemnări.

Trebuie, însă, să subliniem că și muzica — asemeni celorlalte domenii de cultură — a devenit un fenomen de masă, atît prin varietatea cît și prin numărul manifestărilor ei.

Cei care își amintesc de concertele de muzică romînească ale „Societății compozitorilor romîni", de acum 20—25 de ani, prizărite la coada stagiunii, în zilele de caniculă, cînd nimeni nu se mai aventura în vreo sală de concert, — își pot da seama de ce s-a realizat pentru muzica noastră în anii aceștia. Pe-atunci, „Societatea compozitorilor romîni" era singură, chiar dacă exista și un minister care-și zicea „al artelor", și puținul pe care-l realiza era obținut numai cu truda și eforturile cîtorva dintre membrii ei. Astăzi „Uniunea Compozitorilor din R.P.R." este un organism puternic și efectiv, ajutat de numeroase instituții muzicale și, în primul rînd, de către guvern, prin Ministerul lui de cultură.

Zilele festive ale muzicii romînești nu s-au limitat numai la manifestările din București, ci au cuprins și numeroase orașe din provincie, realizîndu-se totodată și schimburi între artiștii din Capitală și cei din celelalte orașe ale țării. Manifestările au prezentat un număr mare de lucrări, alese printre cele mai valoroase și mai reprezentative pentru creația muzicală din ultimii ani. Fiind prea lung a le însemna pe toate, ne vom mărgini a consemna numai primele audiții.

Dintre acestea, notăm în primul rînd „Simfonia a VI-a" de Mihail Andricu, care ne face să întrezărim perspective noi în creația acestui maestru. După o operă considerabilă, după o activitate componistică îndelungată, autorul ne apare sub altă lumină, preocupat de o problematică nouă. Conținutul profund și grav, substanța muzicală nobilă, amploarea construcției și înnoirea mijloacelor sale de expresie sînt trăsături care fac din această lucrare una dintre cele mai izbutite din ultimii ani. Alături de această simfonie, prezentată de Filarmonica „George Enescu", sub conducerea lui George Georgescu, relevăm și „Simfonietta" de Ion Dumitrescu, recent distinsă cu premiul Academiei R.P.R. Substanța muzicală, generoasă, de aceeași origine folclorică, ia aci alte aspecte, poate mai directe, dar cu atît mai robuste, mai originale, în expresia lor laconică și concisă, ca și aceea a cîntecului popular.

Din programul prezentat de Filarmonica de Stat din Orașul Stalin, condusă de Dinu Niculescu, am reținut prima audiție a suitei „Bucureștii de altădată" de Mircea Chiriac. Cele cinci piese ale suitei, construite pe melodii de Anton Pann și pe cîntece ale epocii, sînt tot atîtea tablouri evocatoare, pline de culoarea proaspătă a imageriei populare și totodată incisive, cu precizia de detaliu a gravurii în acvaforte.

In programul prezentat de Filarmonica de Stat din Timișoara, sub conducerea lui Mircea Popa, am notat cele trei miniaturi poetice, pline de gust, din „Divertismentul pentru coarde" de Mircea Hoinic și, cu precădere, „Simfonia primăverii" de Marțian Negrea. Mergînd pe linia, am spune „plein-air"-istă, apreciată și într-o lucrare anterioară, „Munții Apuseni", autorul ne dă și aci o muzică descriptivă, adîncită însă printr-un puternic sentiment al naturii, care dă o deosebită vigoare descripției muzicale, realizată de altminteri cu bogate mijloace armonice și cu o sclipitoare paletă orchestrală.

Dacă spațiul nu ne permite a însemna și unele interesante audiții de muzică de cameră, nu putem încheia această relatare fără a aminti de cele două seri de lieduri și de concertul coral, în care muzica s-a îngemănat cu poezia. Și aci trebuie să notăm acelea de Doru Popovici, (L. Blaga), Anatol Vieru (versuri de Topîrceanu), Sergiu Natra (Eminescu, Arghezi, Emil Isac), Pascal Bentoiu (Șt. O. Iosif), Șt. Mangoianu (Beniuc, Tulbure), Mircea Chiriac (Topîrceanu), dar, mai ales cele de Mihail Jora (Arghezi, Rilke, M. Dumitrescu) și Zeno Vancea (Bacovia), a căror muzică nu este o „redare", ci o transcriere sonoră a poeziei, o nouă versiune poetică, cu o precizare subtilă de sensuri, așa cum în acustică sunetele armonice precizează nota fundamentală.

In sfîrșit, încheind aceste rînduri, salutăm pe frontispiciul acestor zile festive ale muzicii noastre numele marelui Enescu, ale cărui lucrări au fost în centrul programelor, așa cum și este în inima culturii noastre muzicale de astăzi.

Andrei Tudor

D. ANGHEL POETUL[1]

De foarte multă vreme poezia lui Dimitrie Anghel nu mai fusese editată. Sînt poate treizeci și cinci de ani de cînd unul din frații săi, Constantin D. Anghel, — totodată unul din puținii prefecți care au știut să evite represiunile sîngeroase în 1907, — îngrijise cu pietate, dacă nu și cu exactitate filologică, de retipărirea într-un singur volum, la „Cartea romînească", a operei lirice, în cadrul unor făgăduite „opere complete", din care n-a apărut decît un singur volum, *Proză* (1924). Se cuvine un cuvînt ferm de laudă Editurii de stat pentru literatură și artă, care atît în ciclul format mare, închinat clasicilor noștri, cît și în colecția „Biblioteca pentru toți", se îngrijește să dea texte controlate în spirit științific, cu respect față de „toate particularitățile lingvistice ale originalului", după expresia recentului editor al poeziilor lui D. Anghel. După o verificare pe care am făcut-o cu privire la această ediție, îmi este plăcut să afirm că textul ei este mai îngrijit chiar decît cele publicate de autorul însuși, care probabil nu i-a urmărit și în corectură. Rare, dar în genere juste, sînt intervențiile noului editor cînd e vorba de punctuație și de introducerea unor semne grafice, ca trăsura de unire, atît de eficace pentru garantarea fizionomiei metrice a versului. Vom releva puținele lecțiuni dubioase. Astfel, întîiul vers din poema eminesciană de debut a poetului de 18 ani, în „Contemporanul" de la Iași (VII, 1890, n-rul 10, pag. 382), e lipsit de o silabă în emistihul al doilea și șchioapătă:

„Se-nserează.. codrul doarme, încet în umbra serei"
(Zîna codrilor de brad, *pag. 140*)

„Vin, Oluf, și ne-om prinde-n horă amîndoi"
(Oluf, *pag. 121*)

e ritmic corect în forma:

„..și ne-om prinde în *horă amîndoi"*.

La fel, în locul versiunii:

„Și, Doamne, mîndră-i firea-n *fapt de dimineață"*
(Răzbunarea bujorilor, *pag. 145*)

„..mîndră-i firea în *fapt de dimineață"*.

In versul de nouă silabe:

„Pe-obrajii *tăi: înflăcărata..."*
(Intermezzo *de Heine. pag.* 166)

lipsa trăsurii de unire îl transformă în decasilabic:

„Pe obrajii tăi: înflăcărata..."

Intr-o altă bucată din aceeași culegere a poetului german, lipsește același semn în două versuri, la pag. 170

„E-o noapte de toamnă ploioasă...
Oriunde o fi pe-așa vreme.."

In două locuri, în rimă, lipsa „căciulii" de pe *ă* face să rimeze *mireasmă* cu *fantasma* (pag. 31) și *teamă* cu *cheama* (64). In sfîrșit, punctul lipsește în mai multe finaluri de frază, la pag. 37, 55 (de două ori!), 58, 131, 143, 154, 160, 164, și 186. Și cu aceasta punct. Erori de acest fel și altele[2], repetăm, sînt mai numeroase în edițiile vechi. De bună seamă, ortografia este cea curentă, cu excepția „particularităților lingvistice ale autorului". Nu facem apologia celei vechi, dar relevăm un caz măcar, cînd buclucașul *u* final își avea rostul gramatical bine definit.

Intr-unul din acele versuri lungi și legănătoare din „In grădină", Anghel scrisese:

„Cine-a-nțeles cît plîns ascunde sub ochiu o dungă vioriе?"
(Dureri ascunse, *pag. 44*)

Forma ortografică nouă, *ochi*, nu mai precizează forma singulară a substantivului, ca aceea veche, în care *ochi* marca pluralul, iar *ochiu* singularul.

O altă dificultate editorială e aceea legată de „particularitățile lingvistice ale autorului". Metoda editorială în vigoare nu își ia libertatea unificării ortografice, cînd se întîlnesc la autorul respectiv dublete sau chiar triplete: *sub, subt*, și *supt*. Se presupune că sînt forme ortografice care acopăr forme de pronunțare corespunzătoare. Ce ne facem însă cu *pănă* și *pînă?* Pronunța poetul și într-un fel și într-altul? N-am crede: *pănă* ni se pare o formă ortografică veche, și atîta tot. De aceea formele *păn'* de la pag. 146, versul 2 și de la pag. urm., v. 9 puteau fi jertfite. Mai ales că în acest din urmă context de frază poetică, întîlnim confirmarea pronunției lui Anghel în bizara împerechere: *„pîn-în* sară". Poet cu deosebită atenție artistică la structura muzicală a versului și la armonie în genere, Anghel se folosea totuși abuziv de aceste prepoziții compuse, cu repetarea neeuforicului grup *în*, și mai ales a lui *î*, pe care „Dicționarul limbii romîne literare contemporane" ni-l prezintă ca pe o „vocală nerotunjită, cea mai închisă din seria medială". Așa închisă și urmată de *n*, „consoană ocluzivă nazală, dentală, sonoră" — dar mai ales nazală, în tandemul *pîn-în*, Anghel se abate cu ea de la căutările lui muzicale savante, dar ne lasă a crede cel puțin că nu pronunța și: *păn'*. Afară de cazul că, după August Scriban, bun cunoscător al provincialismelor moldovenești, *pănă* ar fi o formă uzitată „în nord", așadar și la Iași. Dacă e așa, pronunța oare și *pănă* și *pînă?* Chestiunea începe a deveni, în cadrul nostru, oțioasă. Lucrul nu ni s-ar părea totuși exclus, întrucît lectura atentă pe care ne-a prilejuit-o ediția recentă cu atîta seriozitate alcătuită, ne revelă o față asupra căreia nu ne-am mai oprit pînă acuma și care nu l-a izbit nici pe documentatul și sagacele prefațator al noii ediții. Este vorba de apartenența lingvistică a poetului la sfera de vorbire a moldovenilor. Că Anghel și-a iubit orașul natal și mai în genere provincia sa, este știut. Dar că delicatul poet al florilor și rafinatul fantezist s-a simțit legat de particularitățile provinciale moldovenești în limbajul său artistic, acest fapt ne scăpase pînă acum și nu ne sfiim să ne mărturisim carența. Ca și Creangă, Anghel scrie într-un loc: *mă miară* (pag. 127). Multe din cuvintele sale afectionează pe *a* în loc de *ă: macar* (pag. 33 și 48) *balsamată* (pag. 145), *șagalnic* (pag. 90). Formele *stîns* și a *stînge* apar generalizate, chiar cînd nu sînt cerute de rimă. La fel cu forma *sară (seară)*. Ca și Eminescu, Anghel preferă forma moldovenească *rump* pentru *rup* și *grier* pentru *greier*. Poetul scrie *luger* (la Scriban, în Transilvania!) în loc de *lujer*. Ca un autentic moldovean, Anghel folosește *sahăstria*, așa cum ne scrie și nouă uneori, din *„sahăstria"* sa de la Piatra Neamț, înțeleptul și învățatul patriarh G. T. Kirileanu, editorul cel mai bun al lui Creangă. Un alt vocabul moldovenesc, la poetul ieșean, este *vezeteu* pentru *vizitiu*. Nu știm prea bine, ca filolog nededat suficient la cele lingvistice, de ce fenomen să legăm formele *ferm, fernă* (țărînă) și *serman*, pe care-l întîlnim uneori la Caragiale în forma veche *sirman (sărman)*. Finalurile unor adjective, *speriete, nemingiiete*, sînt însă moldovenisme. Provinciale sînt și formele conjunctivului: să *ieie*, să *deie*, să *steie*, și chiar: să *reieie*. De asemenea metatezarea *uristă*. Mai puțin lămurită ni se pare forma *habuz* (havuz).

Cînd nu mai întîlnim provincialisme categorice, înregistrăm însă la Anghel forme mai în genere de expresie populară, care ne invită să medităm asupra rădăcinilor adînci ale acestui poet pe care multă vreme critica l-a privit ca pe un exponent al culturii literare occidentale sau ca pe un produs al simbolismului francez. Un asemenea fenomen este pronumele reflexiv *să* în loc de *se: să duc, să preface*. De aceeași proveniență sînt fonetismele *ă* în loc de *e*, din: a *jălui*, a *împărechea, părete, fășută* etc., sau *e* în loc de *i*: *stinjinei*, a *contini* etc. sau invers, pluralul în *i* — în loc de *e: drăgostile*. Mai greu clasabile poate, ca forme vechi de plural, relevăm forme nu totdeauna cerute de necesitățile metrice, pentru obținerea unei silabe suplimentare: *cunune, streșine, furtune, furnice, lacrime, lumine*.

In sfîrșit nu putem trece peste un număr de licențe, mai ales cerute de metrul poetic. Cea mai izbitoare este forma *cine știi unde* în loc de *cine știe unde*, în care poetul cîștigă silaba necesară, cu sacrificarea corectitudinii gramaticale:

„Un miros de floare de cine știi *unde..."*
(Călătorii, *pag. 93*)

Verbul „a naște" e uneori întrebuințat la forma activă, cu înțeles de verb reflexiv:

„Cînd a fost să naști, *cu tine*
S-a umplut lumea de flori,
Iară la botez în strune
Ți-au cîntat privighetori".
(Spaniole, *pag. 132*)

Se înțelege că nu-i vorba de o lehuză, ci de iubita, cînd s-a născut.

La fel, Anghel întrebuințează, cu economie silabică, verbul *a mlădia* pentru *a se mlădia:*

„Dacă trupul tău mlădie
Și-ntre frați este mai frumos,
E că te-am născut pe lume
Subt un ram de chiparos".
(Ibid, pag. 133).

De la *a tăvăli* și prin analogie cu *de-a rostogoli*, poetul scrie:

„Aș trimite dragei mele / O gutuie de-a *tavalul" (Motive grece*, pag. 106). Nu e o licență, e o adevărată creație verbală, cu valoare însă de strict experiment personal. Mai puțin îndrăzneață e locuțiunea: „mai cu *greul*", spre a rima cu *vezeteul*.

In locul *deșirării* și în același îndemn de economie silabică, Anghel îndrăznea să inoveze verbul:

„Ca boabele-n deșirul *pripit al unei salbe"*
(Porumbeii, *după T. Gautier, pag. 171*).

Incheiem seria licențelor gramaticale cu substantivul *un ramur* (pag. 144), soluție metrică ingenioasă, ca și cele precedente.

In altă ordine de idei, un epitet ne izbește de asemenea însă nu prin ciudățenia, ci prin frecvența lui. Este adjectivul *dulce*, uneori folosit adverbial, care se regăsește nu numai în ciclul oarecum mai perimat, prin sentimentalitate, *In grădină*, dar chiar și în viziunea feerică mai modernă, din *Fantezii*. Aceasta nu vrea să zică însă că Anghel era un poet edulcorat. Șfichiul satiric nu-i lipsea. Dovadă poezia *Stejarul și viscol*, în care pe drept cuvînt s-a simțit vizat N. Iorga, care ca *spiritus rector* al *Sămănătorului*, mustrase pe poetul independent, încercînd să-l supună directivei sale.

Șerban Cioculescu

1) *D. Anghel:* Poezii și proză, *ediție îngrijită și note bibliografice de Mihail Dragomirescu, cuvînt înainte de Valeriu Ripeanu, în „Biblioteca pentru toți", E.S.P.L.A.*

2) *La pag. 143, v. 13:* ganguri *în loc de* granguri!

EUGEN CRACIUN „Lecția de muzică"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

NOTE

O cronică... caragialescă

Deunăzi am citit, sub semnătura unui activ cronicar de film, (nu spun cine), prezent cu regularitate în paginile unui cotidian răspîndit (nu spun care), unele considerații ce mi-au reprezentat prin savoarea, limpezimea și subtilitatea lor, puterea de atracție și tentația imitării, pe care „panseurile" eroilor caragialești le exercită adesea și asupra celor mai distinse persoane. De altfel, cronicarul era „în notă", deoarece tocmai despre marele scriitor era vorba, fiind analizată ecranizarea uneia din „Momentele" sale: „Două lozuri". Iată ce se spunea, între altele, în această cronică a filmului: „In fond, hazardul stupid căruia d-l Lefter Popescu i-a căzut victimă, jucînd simultan la două loterii și făcînd în cele din urmă constatarea dezastruoasă că numerele sînt într-adevăr cîștigătoare dar... dacă ar fi fost

viceversa, a alimentat cu variații pe aceeași temă comicul gratuit al multor condeieri". Pînă aici cronicarul ne-a introdus cu bunăvoință în problemă (deși chestiunea cu comicul gratuit e discutabilă). Elementul contribuției personale de abia acum intervine și, după cum veți vedea, se cere prețuit cu osebire: „Dar nu aici se află geniul caragialesc — zice el. Umorul alb (!?), care pentru alții ar însemna esență (nu pricep, dar le zice bine s.n.) în arta neîntrecutului satiric al orînduielilor burghezo-moșierești rămîne simplă aparență (e adînc! s.n.)". De ce? Pentru că, o spune singur: „Intîmplarea capătă sub pana lui Caragiale, dimensiunile imprevizibile ale ridicolului". Orice s-ar spune, demonstrația logică e perfectă.

Mă suspectați de exagerare? Perfect, verificați-mă, citind cronica filmului „Două lozuri" pe care o semnează Eugen Atanasiu în nr. 4093 de vineri, 6 decembrie a. c. în ziarul „Romînia liberă", pag. 2, col. 5—7. Iar dacă mai descoperiți formulări iscusite (vă sfătuiesc să treceți cu vederea cele precum „linealitatea sensibilă a urmăririi conflictului", fiindcă nu ne oprim la mărunțișuri) dați-mi de veste cît mai degrabă.

Nb.

O precizare

„Steagul roșu" din 3 decembrie 1957 publică o informație cuprinzînd o scurtă relatare a sărbătoririi primei zile din Luna culturii la Teatrul Armatei din București. După o conferință tratînd despre „Inceputurile teatrului și dramaturgiei romînești", „au fost prezentate — ne informează ziarul — piesele „O repetiție moldovenească" de Costache Caragiale — prima lucrare de teatru scrisă în limba romînă și „Trei crai de la răsărit" de B. P. Hasdeu".

Afirmația că piesa lui Costache Caragiale ar fi prima lucrare dramatică romînească este inexactă. Trecînd peste încercările anonime („Serdarul de Orhei" și „Tarafurile cele ce așteaptă domnia") sau peste comediile în miniatură ale lui Costache Conachi, datînd din primii ani ai secolului trecut, lăsînd la o parte scenetele lui Iordache Golescu create în cel de-al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, amintim de comedia „Franțuzi-

tele" („Comodia vremii") a lui C. Facca, scrisă în 1833, lucrare despre care găsim indicații și în manualele elementare de istoria literaturii. Nu trebuie ignorate nici cele două comedii ale lui Matei Millo reprezentate în 1835, de o trupă de amatori („Postelnicul Sandu Curcă" și „Un poet romantic"). Incepînd din 1840, pe scena teatrului din Iași, încep să fie jucate piesele lui Alecsandri (mai întîi localizări: „Farmazonul din Hîrlău" și „Modista și cinovnicul", apoi în 1844 comediile originale: „Iorgu de la Sadagura" și „Creditorii"). Și chiar Costache Caragiale, în timpul cînd se afla la Iași, își prezintă la 10 martie 1841 drama — pierdută azi — „Leonil sau ce produce disprețul".

Așa dar, înainte de valoroasa comedie „O repetiție moldovenească" („Noi și iar noi") „compusă la 17 martie 1844" cum menționează însuși autorul ei, literatura dramatică romînească făcuse primii pași, realizînd și cîteva opere închegate.

T. A.

Prietenii cărții

Concursul permanent pentru stimularea interesului față de literatura în rîndurile tineretului, „Iubiți cartea", a stîrnit un viu ecou.

Pentru a îmbunătăți și dezvolta obiectivele urmărite de organizatori, concursul „Iubiți cartea" intră acum într-o fază superioară, la care vor putea lua parte toți posesorii insignei „Prieten al cărții". Această fază a concursului se va numi „Intrecerea prietenilor cărții" și se va desfășura anual în mai multe etape succesive, prima dintre acestea fiind organizată în Luna culturii în cinstea celei de a zecea aniversări a Republicii Populare Romîne. Ziarul „Scînteia tineretului" a publicat integral bibliografia concursului ce cuprinde o listă de cărți obligatorii, și alta la alegere, pentru concurenți, listă alcătuită din lucrări clasice și contemporane romînești, clasici universali, literatură sovietică și contemporană universală, cărți de popularizare a științei. In funcție de răspunsurile participanților, cei mai bine pregătiți vor primi numeroase premii. Din comisia centrală a concursului fac parte scriitori printre care: Mihai Beniuc, Maria Banuș, Eusebiu Camilar, Cicerone Theodorescu, Dumitru Corbea, Mihu Dragomir, Petru Vintilă și alții.

M. T.

CRONICA DRAMATICA

„SUFLETE TARI"

de Camil Petrescu

(Teatrul Tineretului)

In ciuda interesului său viu, a neliniștii sale active pentru destinele teatrului, Camil Petrescu era din rasa creatorilor epici și avea să-și dea cu adevărat măsura în romanele sale tulburătoare. Convențiile și rigurozitățile dramei se împăcau greu cu pornirile de analist ale autorului „Patului lui Procust" care căutînd, la nesfîrșit, să împace tehnica teatrului cu propria sa tehnică de explorare psihologică, a întîlnit, adeseori, în cale greutăți insurmontabile. Cea mai izbutită dintre lucrările sale destinate teatrului încearcă vădit, într-o lungă suită de tablouri disparate, să nareze dramatic evoluția unor tipuri psihice puse la încercare sau confruntate puternic pentru plăcerea analizei. „Danton" este într-un fel o dramă epică și nu ne îndoim că, la un studiu mai atent, lui Camil Petrescu i-ar fi suris experiența lui Brecht, chiar dacă numai dintr-o anume latură.

Oricum, nu trebuie să ne prindă mirarea că cele mai gustate (și cele mai substanțiale) piese ale lui Camil Petrescu („Jocul ielelor" și „Danton") n-au văzut niciodată lumina rampei. Este probabil că aceste opere împărțite în acte, scene și replici, n-ar fi izbutit să recreeze pe scenă, cu mijloacele teatrului, sensurile și nuanțele conținute în indicațiile și parantezele autorului. Aceste indicații întregesc, cum s-a mai observat, ființa epică a acestor drame, conținînd în alcătuirea acțiunii ca elemente adiacente cu semnificații și tonalități care nu se află incluse în textul propriu zis al piesei, acela care ar urma să fie rostit pe scenă în fața spectatorului. Este adevărat că drama de idei a cerut întotdeauna autorilor o prezență grijulie, manifestată prin precizarea unor nuanțe, stimulată de oroarea pentru o tălmăcire superficială, simplificată, a sensurilor dramei. Dar la Camil Petrescu intervențiile din paranteze nu se mulțumesc să marcheze mișcările personajelor, să atragă atenția asupra unor accente conținute în replica personajului. Aci se ajunge la un adevărat comentar în subtext și anume la un comentar literar, cu virtuozități lirice, care covîrșesc adesea textul rezervat interpreților. Iată de ce Camil Petrescu n-a putut fi niciodată mulțumit de transpunerea scenică a vreuneia din piesele sale, concepută în textul scris ca drame pentru lectură.

„Suflete tari" este, neîndoielnic, cea mai scenică dintre lucrările dramatice ale lui Camil Petrescu, dacă trecem peste comedia „Mitică Popescu" tributară unei formule minore, străină neliniștilor ideologice atît de proprii celui ce a scris „Jocul ielelor". Detractorii înverșunați ai autorului au crezut că dau dovadă de inteligență și rafinament, acuzînd nătîng ani de zile „Suflete tari" cum că ar pastișa situații și tipuri din „Le rouge et le noir". Asemenea imputări pot izvorî numai dintr-o totală nepricepere a chimiei dramelor lui Camil Petrescu, dramaturg fascinat de idei pentru care invenția nu prezintă mare interes. „Suflete tari", ca și alte piese ale scriitorului atacă nu un sărman conflict pasional, exploatabil exclusiv în resursele sale emoționale. Utilizarea unor sugestii din Stendhal n-are nici o legătură cu originalitatea vădită a acestei piese, care organizează un proces pe teme ideologice deosebit de ascuțite și puternic specifice societății romînești din preajma primului război mondial. Nebunia lui Andrei Pietraru (așa cum se și numea piesa într-una din primele sale versiuni) nu are decît prea puține asemănări cu febra arivistă a lui Julien Sorel. Eroul lui Camil Petrescu se consumă pentru cucerirea unei supremații morale. El palpită ani de zile în preajma „jupîniței" Ioana Boiu, descendentă din hatmani și spătari, ascunzînd sub gesturile sale umile orgoliul nemăsurat al unei superiorități incontestabile. Ca și alți eroi ai lui Camil Petrescu, Andrei acceptă dragostea ca pe o maladie, socotind-o în același timp ca zonă a marilor dezbateri etice, prilej de revelare a „sufletelor tari". Marea scenă din actul doi, în care Andrei intră îndrăzneț în iatacul Ioanei Boiu nu duce la o înfruntare de pasiuni oarbe, la o dezlănțuire pătimașă de dorinți îndelung zăgăzuite. Ciocnirea dintre cei doi eroi este mai curînd cerebrală, evoluînd într-un duel intelectual remarcabil. Țelul lui Andrei este să o facă pe Ioana „să privească în sufletul lui", să o uimească, așadar, prin marea sa frumusețe morală, cucerirea „jupîniței" fiind menită să consemneze această biruință pe plan etic. Aproape toate personajele piesei sînt obsedate de probleme etice, sau joacă un anume rol în demonstrația efervescentă de idei. Piesa este, în sensul cel bun, didactică, fiindcă de un didacticism însuflețit. Dacă ar fi să căutăm filiații, am risca o apropiere a dramei lui Camil Petrescu de pasiunea moralizatoare a lui Ronetti Roman. Matei Boiu este, orice s-ar zice, din familia spirituală a bătrînului Manasse. In vreme ce în remarcabila piesă a lui Ronetti Roman se înfruntă două concepții deosebite cu privire la spargerea barierelor străvechi între neamuri și religii, Matei Boiu îi reproșează lui Andrei în „Suflete tari" tentativa de a sfărîma deosebirile de castă, considerînd că dragostea dintre un fiu de țăran și o jupîniță trebuie să figureze în categoria crimelor infamante. Camil Petrescu acordă acestui boier opac la orice înnoiri dreptul de a-și trăi tragicul său amurg, dăruindu-i însă cutezătorului Andrei Pietraru o elocvență cuceritoare și un credit moral nelimitat.

In competiția morală care angajează toate personajele piesei, Andrei și prietenul său Culai (tip de o mare robustețe sufletească, cu o viziune a satului idilică, care aparține autorului citadin) cîștigă, pe bună dreptate, dovedindu-se mai cu seamă vii, „adevărați, ca viața însăși".

Piesa s-a reprezentat în ultima sa versiune (tipărită în 1946) spre regretul nostru, care am fi preferat finalul tragic, dar concludent, al primei redactări.

★

La Teatrul Tineretului, regia (C. Sincu) și interpreții au avut de rezolvat sarcini deosebit de dificile. Cu toate virtuțile sale scenice evidente, „Suflete tari" își poate valorifica subtextul numai cu un efort considerabil menit să tălmăcească în mișcare și ton notațiile substanțiale ale autorului conținute în parantezele magice ale textului (ex.: „nervos ca o floretă", „cu gîndul năclăit de moarte", „cu o mîndrie de floare albă", etc.). Spectacolul a ales o linie sobră, corectă, cu excepția ultimei scene în care apare bătrînul Boiu. Atmosfera vetustă, aerul înăbușitor al casei au fost realizate mai ales în liniile decorului și în selecția riguroasă a mobilierului. Măștile de epocă (remarcabile la Sinești și gazetarul Deciu) au fost alcătuite cu o deosebită grijă.

Regizorul a încredințat rolul feminin principal tinerei actrițe Olga Tudorache, care a tratat excelent latura cerebrală a personajului. Orgoliul nobiliar al „jupîniței", alimentat romanțios cu lecturi savuroase din cronicari, a fost ferit în interpretarea Olgăi Tudorache de rigiditate și durități gratuite. Actrița a reușit să asigure prezența dominatoare a Ioanei, ferindu-se de stridențe, dar căutînd să-și mărească simțitor gama de tonalități. Fascinată poate de „jocul ielelor", Olga Tudorache și-a refuzat însă tonul cald pasionat, preferînd terenul aspru al dezbaterilor etice, al schimbului scăpărător de idei. In actul II și în scena finală, interpreta Ioanei a fost deservită de prezența zgomotoasă și tonul artificios al lui Mircea Anghelescu, tînăr actor înzestrat dar distribuit printr-o eroare într-un rol care cerea o maturizare artistică excepțională. Interpretul are și momente bune, dar în marile ciocniri se precipită, pierde nuanțele, încalecă sensurile în izbucniri juvenile care simplifică descurajant textul bogat al lui Andrei Pietraru.

Regia a permis o vădită coexistență de stiluri în interpretare, alăturînd, de pildă, linia firească, de o mare simplitate, pe care evoluează Olga Tudorache sau Doina Tuțescu (într-o apariție de o discreție savant întreținută) și maniera melodramatică care este ilustrată, de altminteri cu măiestrie, de V. Valentineanu. Spectacolul înaintează astfel în mișcări discontinue spre final, dar este, oricum, un prilej de a te întîlni cu una dintre creațiile febrile ale unuia dintre cei mai remarcabili moraliști ai literaturii noastre moderne.

V. Mîndra

OLGA TUDORACHE
(Ioana)

V. VALENTINEANU
(Matei Boiu-Dorcani)

Continente

RADU VERO „Așa s-ar putea să arate fiul tău!"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

File de drum din COREEA

Mic ghid pentru monumente ciudate

Nu, nu e vorba de picturi curioase, de fresca dragonilor cu un colorit fantastic, zugrăvită pe zidurile mormintelor din Kang Să, nici de statuile uimitoare străjuind movilele ultimilor regi din Cheson, deși am să amintesc despre ei ceva mai tîrziu. Monumentele de care am să vă vorbesc sînt mult mai ciudate, pentru că sînt mai... obișnuite. Inchipuiți-vă, în vitrina unui muzeu, un trunchi de pin: un trunchi ars, fără crengi, care odată a fost grație, mișcare, poezie, așa cum sînt neasemuiții pini ai Coreei. Un trunchi de copac semicarbonizat, cu 70 de răni în scoarță, sub sticlă, într-un muzeu. Inscripție explicativă: unul din cei trei pini rămași după ani de bombardament în toți munții din împrejurimi. Căci coreenii apărau cu sîngele lor și seva copacilor!

Și nu e singurul caz în care vestigiile pădurii seculare se rezumă la rămășițele din muzee. Munții și țărmurile împădurite ale mării, cu rămurișul atît de des încît nu lăsa să treacă lumina solară la amiază, au rămas în stampe. Peisajul muntos al Coreei a ieșit din acest război de exterminare a oamenilor și a naturii, ca un bătrîn chel, cu fața brăzdată. Munții despăduriți pe sute de kilometri, crestați de tranșee; aceasta e una din fețele tragice ale Coreei. Pe povirnișul dealurilor cresc, ca tuleiele, păduri proaspăt plantate, pinii tineri. Pe cline cresc arbuști cu flori roșii, primele flori ale primăverii, preferatele stampelor din Cheson, Me-hua. Se spune chiar că florile de pe un munte din Cheson, unde au fost împușcați sute de comuniști, într-o uriașă groapă comună, zbucnesc azi mai roșii. In seva lor urcă sîngele oamenilor. Și primăvara, renașterea vieții amintește de fiecare dată — morții. Și aceasta e Coreea!

Alt obiect de muzeu în Von San: un mai. Un mai mult mai subțire decît cele obișnuite: un mai subțiat în timpul războiului, de atîta spălat: maiul acesta, cu care o femeie simplă bătea la rîu cămășile partizanilor, povestește în graiul lui stîngaci, lemnos, mai mult decît zece tomuri de istorie.

Sau alt obiect prețios: caietul cu file din coajă de lemn, expus azi în muzeul războiului din Phenian — singurul caiet în care o unitate militară își nota victorii și înfrîngeri, poezii și cîntece, întîi cu cerneală albastră, apoi, neavînd alt caiet, cu cerneală roșie între rîndurile albastre!

Și în Coreea, ca și la noi, codrul a fost fratele mai mare al omului. El i-a dat adăpost, el i-a dat miezul scoarței din care, în lipsă totală de alimente, soldații își fierbeau, nu o dată, mizera lor supă; el a oferit în desișul copacilor resturile sîrmelor de telefon pe care tinerii voluntari le întindeau drept coarde, vechiului instrument național, Kaigimul, el le-a dăruit din belșug cartușele goale din care își fabricau niște primitive naiuri. Alături de pinul regelui Li Sîn Ghe din Ha Mun, cu crengile grele atîrnînd la pămînt, sprijinite pe suporturi de pe care fiecare ramură se desparte din nou, în tot atîția pini tineri; alături de minunile de artă rafinată, martore ale unei milenare civilizații; alături de grațioasele vase de ceramică verde pal, de formidabilele sculpturi în lemn ale unui meșter rătăcitor care cioplea miniatural scene de viață în lemnul scrinurilor, contra masă, casă și băutură, azi la curtea unui boier, mîine în reședința unui rege; alături de bijuteriile în aur și jad ale nobililor, au devenit azi obiecte muzeale, — al căror preț nu-l dă metalul ori nestemata, ci sîngele omenesc, — maiuri de spălat și caiete de versuri, naiuri din cartușe și carnete de partid străpunse de schije, lăute coreene cu coardele din fire telefonice, și inegalabilele vestigii ale pădurilor de pini...

Și acestea sînt cîntări din noua epopee a Coreei...

Veronica Porumbacu

STATUIE DIN CHESON

Poeții lumii

William Blake

Printre marile aniversări celebrate în 1957 de popoarele lumii, din inițiativa Consiliului Mondial al Păcii, se numără și aceea a poetului englez William Blake, de la a cărui naștere s-au împlinit, la 28 noiembrie, două secole. Biografia poetului e mult mai săracă decît opera lui.

Născut la Londra, în familia unui mic negustor de obîrșie irlandeză, William Blake a manifestat încă din copilărie aptitudini pentru desen, iar la vîrsta de 14 ani a intrat ca ucenic la un meșter gravor.

Cîștigîndu-și existența cu greu, ca ilustrator de cărți, — ale altora și, cu vremea, ale lui însuși — Blake s-a ținut departe de vălmășagul vieții londoneze și de coteriile literare ale metropolei, concentrat asupra propriului său univers sufletesc și preocupat să-i dea expresie. Dar în timpul Revoluției franceze, acest om retras și ciudat, și-a părăsit turnul de fildeș, pentru a se avînta în lupta politică. Plin de fervoare revoluționară, el a ținut să poarte pe străzile Londrei boneta frigiană. Grație lui, revoluționarul Tom Paine, membru al Convențiunii alese la Paris, a putut să scape de poliția engleză, care-l urmărea.

Blake a murit la 12 august 1827, după o viață de muncă încordată și pasionată, în slujba unui crez generos.

Blake realizează o poezie plină de prospețime și de candoare, cristalină uneori și de o mare muzicalitate. Indeosebi ciclurile intitulate „Cîntecele Inocenței" și „Cîntecele Experienței" învederează aceste calități, care, împreună cu mesajul revoluționar al întregii sale opere, îl așează pe William Blake în rîndurile marilor inspirați.

P. S.

PRIMĂVERII

Tu, fată cu cosițe rourate,
Ce prin fereastra zorilor privești, —
Spre-ostrovul nostru apusean pogoară-ți
Fără zăbavă ochii îngerești.

Colinele-și șoptesc că vii, iar șoapta
Pătrunde-n fiecare dintre văi.
Spre cortul tău toți ochii se îndreaptă, —
Sfințește-al nostru cer cu pașii tăi!

Din Răsărit apari, și lasă-ți straiul
De vînturile noastre sărutat.
Vrem să sorbim suflarea ta. Pămîntul,
De ploaia ta curată-i însetat.

Cu degetele tale-mpodobește-l,
Sărută-i pieptul larg, neliniștit,
Și pune auria ta cunună
Pe păru-i, pentru tine împletit!

TIGRUL

Tigrule, stea luminoasă
In pădurea nopții, deasă, —
Ce ochi veșnic făurit-a
Frumusețea ta, cumplita?

Focul ochilor tăi, spune,
Unde-a ars, în ce genune?
Pe ce aripi s-a-nălțat,
Ce mîini vii l-au apucat?

Cin' ți-a prins, cu ce putere,
Ale inimii băiere?
Inima cînd ți-a bătut,
Ce mîini crunte te-au ținut?

In ce foc, sub ce ilău
S-a călit creierul tău?
Și ce pumn a fost în stare
Să te țină în strînsoare?

Stelele cînd lăcrimară
Și lancea și-o aruncară,
Zîmbi Faurul? Pe miel
Oare l-a făcut tot El?

Tigrule, stea luminoasă
In pădurea nopții, deasă, —
Ce ochi veșnic făurit-a
Frumusețea ta, cumplita?

(Din ciclul „Cîntecele Experienței")

In romînește de **Petre Solomon**

„Poleiala culturală" de la N.A.T.O.

Sîmbătă 23 și duminică 24 noiembrie 1957 Amsterdamul s-a transformat în locul de ședință al unei oarecari înalte organizații. Trei sute de reprezentanți ai țărilor membre în N.A.T.O. s-au adunat aci ca să creeze un „fond financiar pentru întărirea culturii și științei europene".

Chiar și după cuvintele ziarului reacționar „Volkskrant", au luat parte la acest eveniment „mai ales magnații ai industriei, directori de bănci, importanți oameni de cultură și unele puternice figuri politice".

Inițiatorul acestei îndeletniciri istorice n-a fost nimeni altul decît prințul-consort al Olandei, Bernard.

Printre moașele care au fost de față la nașterea noii organizații s-au numărat și astfel de „puternice figuri politice" ca, de pildă, Konrad Adenauer, clopotarul N.A.T.O.-ului, Paul-Henri Spaak și fostul binecunoscut prim-ministru francez Robert Schuman.

Rămîne însă neclar cine a reprezentat în această împrejurare cultura. Anevoie, s-ar mai putea totuși socoti reprezentant al culturii olandeze, bunăoară ministrul olandez al instrucțiunii publice și al științei care, cînd în punga statului mai rămîn ceva bani, dă printre altele și felurite „încurajări" scriitorilor și artiștilor, bineînțeles dacă aceștia sînt niște bravi reacționari.

Intr-un cuvînt, pentru un observator mai ager asta n-a fost decît tot o ședință N.A.T.O., atîta numai că oamenii n-aveau uniforme militare.

★

Dar ce cuvîntare a adresat prințul Bernard celor trei sute înalte personalități europene, reprezentante ale țărilor din N.A.T.O. care-și arătaseră dorința de a participa la crearea unei nobile organizații culturale?

„Noi știm cu toții că unitatea europeană este condiția principală a existenței țărilor libere și independente. In această unitate stă forța noastră. Țările noastre libere au și înțeles acest lucru, întemeind o strînsă colaborare pe tărîm militar. Chiar în lunile din urmă s-au făcut și alți pași însemnați pentru a asigura și unitatea economică."

Cei care s-au deprins să citească printre rînduri vor observa lesne că pe prințul nostru consort l-a luat gura pe dinainte chiar de la început, el mărturisind astfel scopurile organizației. Acum „noi știm cu toții" că „Fondul cultural european" nu va sluji decît ca un acoperiș poleit deasupra acelui bazar al fărădelegilor care poartă numele de „Europa N.A.T.O.".

Pe acest acoperiș de poleială, diferiții oratori au lipit destule locuțiuni frumoase; dar cînd a luat cuvîntul taica Adenauer și a strigat „Unește-te, Europă!" (prințul nostru consort a numit asta — „exemplu strălucit" pentru toți), a devenit limpede că toate aceste locuțiuni și lozinci duc la una singură: „Pentru o Europă nouă". Iar această lozincă, iubite cititor, nu e cîtuși de puțin nouă: din nenorocire, nu e decît o nouă variantă a vechii și foarte impopularei lozinci „Pentru o nouă ordine europeană".

★

Da, e foarte învechită, totuși încă periculoasă, tema asupra căreia s-au tot exersat la această adunare oratorii și mai ales prințul-consort. El a jonglat în chipul cel mai amenințător cu ideea Europei, cu aceeași mioapă și îngrozitoare idee pe care Hitler o folosise drept pretext al războiului, pentru ca apoi, în 1945, să-și plătească toate crimele.

Faptul e cu atît mai rușinos, cu cît printre auditorii prințului erau și destui criminali de război germani (fie condamnați de Tribunalul de la Nürnberg, fie necondamnați). In ciuda bestialităților săvîrșite de dînșii împotriva popoarelor Ucrainei, Iugoslaviei și Olandei, datorită funcțiilor înalte pe care le dețin la Bonn, ei au fost invitați la Amsterdam. Firește, acești domni de seamă au aplaudat cu căldură ideea unei „culturi europene unitare": bătrînii cai de circ au recunoscut sunetele vechilor alămuri. Dar ce să mai spunem despre belgieni, francezi, italieni, ca să nu mai vorbim de furibundul extaz al tuturor monopolurilor olandeze laolaltă, care sînt așa de strîns legate de capitalul american, britanic și german? Ei au aplaudat, și acest fapt nu mai lasă nici o îndoială asupra sensului întregii întreprinderi.

De vreme ce niște oameni, care propovăduiesc zi de zi folosirea forței armate împotriva socialismului, duc o politică nerușinată în interesul îngust al categoriei lor, dacă acești oameni încep să vorbească despre cultură și să propovăduiască superioritatea „spiritului asupra materiei", înseamnă că treburile lor din Europa occidentală nu prea stau bine.

★

Incet-încet, a devenit clar că, vorbind despre cultură, cele trei sute de personalități europene s-au gîndit la cu totul altceva.

Au fost nevoiți să vorbească despre civilizație și despre frumusețile spiritului, deoarece vechile lozinci, cum erau pregătirea războiului și politica de forță, încep să trezească în oameni un sincer dezgust, mai cu seamă de cînd în jurul bătrînei noastre planete se rotesc două steluțe fermecate, trimise de pe teritoriul sovietic.

Cei ce reprezintă „floarea Europei" au tras și ei probabil unele concluzii în legătură cu sateliții artificiali sovietici... numai că într-o direcție nejustă.

Ei n-au vorbit de adevărata cultură, adică de cultura mondială care cuprinde toate popoarele și dă satisfacții spirituale fiecărui cetățean al lumii. Fiindcă, în ce privește cultura, noi toți sîntem acum copiii aceleiași lumi: școala de pictură olandeză, literatura rusă, arhitectura Italiei, filozofia indiană, muzica germană, poezia chineză aparțin tuturor. Dar ce este această deosebită cultură „occidentală" a magnaților industriali și a directorilor de bancă?

Fondul întemeiat de dînșii și-a primit botezul la Amsterdam, dar marca lui de fabricație îl leagă de cei mai acerbi ațîțători la război americani și germani.

Cultura occidentală, potrivit ideii lor, este o cultură după grații. Popoarele Europei apusene, închise în temnița marilor blocuri militare și economice, vor mai fi zăvorite acum și în labirintul limitărilor culturale, în perfectă coincidență cu acest teritoriu militar-economic. Tot ce este peste hotarele lui se consideră străin, venetic, aparținînd lagărului vrăjmaș, împotriva căruia trebuie duse lupte. Rezultă de aici că „noi" trebuie să apărăm pînzele lui Rembrandt la Amsterdam și Viena, dar în același timp trebuie să ne străduim a distruge cu ajutorul rachetelor balistice tablourile lui aflate la Leningrad și la Dresda.

Iată toată monstruozitatea, falsificarea radicală a culturii, toată minciuna acestei întreprinderi pan-europene! Ea se întemeiază pe premisa că și civilizația omenirii ar putea fi împărțită în blocuri vrăjmașe!

★

Unele ziare burgheze au scris că în existența asociației se observă o anumită „incertitudine".

Așa să fie oare?

N.A.T.O. trece printr-o criză. Intr-asta și e totul. Constrîngerea militară și financiară cu ajutorul căreia popoarele Europei occidentale sînt încătușate unul de altul începe să pîrîie. De aceea s-a și ivit nevoia unei noi lozinci și a unor noi forme în sistemul de constrîngere. Basmele cu „agresiunea rușilor" nu mai stă nimeni să le asculte, căci fiecare își dă seama că dacă Uniunea Sovietică și partenerii ei ar fi vrut să distrugă lumea occidentală, ar fi putut-o face într-un termen foarte scurt. Dar este cît se poate de evident că ei nu vor acest lucru. Așadar, n-a mai rămas decît un singur plan: de a încerca să se folosească, pentru a cîrpi din nou N.A.T.O., „cultura", de a folosi cleiul „civilizației europene" în speranța că pe asemenea cale s-ar reuși să se astupe crăpăturile, să se dreagă și să se lipească laolaltă ceea ce nu se mai poate drege în nici un fel.

Ce este deci incert în aceasta? Totul e clar.

★

Bineînțeles, există o ieșire din criza care începe să se facă simțită în Europa occidentală. Sînt mijloace de preîntîmpinare a falimentului valorilor noastre materiale și culturale. Dar alegînd această cale nu se mai poate pierde vremea.

Această cale se numește coexistență pașnică.

Peste șaizeci de partide comuniste și muncitorești din lume au adresat un Manifest al păcii, tuturor popoarelor, tuturor oamenilor de bună credință. Aceasta e o chemare a inimilor și a rațiunii de a salva civilizația noastră, de a crea o adevărată unitate a oamenilor, renunțînd la groaznicele arme de distrugere în masă; este un apel la unitate în toată existența noastră pămînteană, la unitate pe temeiurile păcii în lumea întreagă, la unitatea noii epoci istorice, care se numește salvarea omenirii pe calea înțelegerii reciproce.

Cultură înseamnă pace, tot așa cum pace înseamnă cultură.

Să dovedească așadar „Fondul culturii europene", în ciuda presupunerilor noastre sumbre și a criticii noastre, că adevăratul lui scop este salvgardarea culturii în întreaga lume, și nu numai pe teritoriul dintre Roma și Londra, să răspundă cinstit și în spirit constructiv Manifestului. Să nu se dovedească a fi continuarea sau fața nouă a vechilor comploturi războinice. Să-și folosească milioanele lui — căci s-a spus că organizația este finanțată de cei mai bogați oameni ai Europei occidentale — la ridicarea nivelului cultural al maselor; să clădească universități noi, biblioteci, școli, academii de artă, spitale, de care avem atîta nevoie. Să se lepede de ideea ridicolei „Europe" mici, care, chipurile, trebuie apărată, și să înceapă a judeca cu noțiuni general umane...

Fapt este că noi am renunțat de mult la iluziile legate de declarațiile verbale de dragoste făcute de „floarea societății europene" la adresa civilizației. Singurul lucru care poate găsi ecou în noi sînt acțiunile civilizate.

Amsterdam, noiembrie.

Theun de Vries

(Din „Literaturnaia gazeta" nr. 147)

AGENDA

● *Cu prilejul sărbătoririi scriitorului Arnold Zweig — care a împlinit în luna noiembrie 70 de ani —, colectivul teatrului „Tînăra Gardă" din Halle a prezentat în premieră piesa „Cearta în jurul sergentului Grișa", după romanul cu același nume al lui Arnold Zweig. Această piesă a văzut pentru prima oară lumina rampei în anul 1931.*

Recentul spectacol al teatrului din Halle nu are numai meritul de a face cunoscută publicului o piesă interesantă, ci și acela de a-i atrage atenția asupra întregului ciclu „Marele război al oamenilor albi" din care face parte și romanul „Cearta în jurul sergentului Grișa", una dintre cele mai însemnate realizări ale prozei germane moderne.

● *Scriitorul Benno Voelkner, distins anul acesta cu Premiul Național al R.D.G. pentru cartea sa „Oamenii din Karvenbruch" a publicat recent un nou roman, intitulat „Iubirea Gerdei Helstedd".*

In timp ce „Oamenii din Karvenbruch" oglindește soarta unor muncitori agricoli începînd din 1900 și pînă în 1945, noul roman prezintă cititorului viața satului german în perioada anilor 1946—1947. El pune în lumină noile relații dintre țărani, noua lor atitudine față de muncă.

Se așteaptă ca Benno Voelkner să-și continue cronica sa despre satul german cu un roman despre transformarea socialistă a agriculturii.

● *„Arta tînără" — sub acest titlu apare în R.D.G. începînd din luna noiembrie o revistă de literatură, critică literară, artă plastică, muzică și teatru.*

„Această revistă — se spune în cuvîntul de prezentare —, are menirea de a crea o legătură mai strînsă între tinerii scriitori și artiști și tineretul muncitor".

Primul număr al „Artei tinere" publică, printre altele, fragmente din lucrările tinerilor scriitori Herbert Jobst și Helmut Hauptman.

Ioana Dan

Soarta devizelor și a... picturii la Paris

Salonul de artă plastică „Școala din Paris" prezintă în anul acesta o colecție eclectică de pictură. Și-au reunit aici pînzele maeștri consacrați, tineri care își încep ascensiunea și debutanți. Sînt prezenți Picasso și Segonzac, Marc Chagall, Brasillon-Buffet și Guerier. Pictorii Parisului s-au adunat în sala Charpentier încercînd o „sinteză loială, lucidă", după cum spune Claude Roger Marx — criticul plastic de la „Figaro littéraire".

Adunarea pictorilor parizieni din acest an pare să ascundă o necesitate de apărare: „Preferințele americanilor, elvețienilor, olandezilor încearcă să le înlăture pe ale noastre, fapt confirmat de înmulțirea galeriilor închinate exclusiv abstracționismului la Paris". Independența picturii franceze îi pare lui C. R. Marx serios amenințată: „Tributari ai țărilor mai puțin bogate în talente decît în devize, suferim de pe acum apăsarea, ideologia incertă și înfricoșătoarele lor metode de exploatare". Referindu-se apoi la raporturile existente între „posesorii de valută" și organizatorul expoziției, iată ce spune Claude Roger Marx: „Cît despre salutul adresat de Roger Nacenta actualilor amatori — „grijulii să împărtășească pasiunea artistului și să participe la mesajul său" — acesta e întovărășit, cred, de un anumit surîs în care cunoașterii artistice i se substituie cunoașterea prețurilor". Amărăciunea lui se întinde și asupra criticilor plastici: „Cele cîteva reviste de specialitate care ne-au rămas stabilesc fără încetare balanța între judecățile lor estetice și cererile de ofertă și adjudecare. Degas ar fremăta în mormîntul lui..."

Credem că are dreptate criticul „Figaro"-ului. Dar dacă ziarul la care scrie și altele asemănătoare își vor continua politica lor nefastă, ne e teamă că previziunile lui Claude Roger Marx se vor îndeplini: „In curînd, în Franța, nu numai că nu se vor mai face și desface glorii, dar nici măcar aprecierile financiare".

Raluca Iacob

ALEX. DEINEKA „Mizeria și suferințele războiului"

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*, Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25

PROLETARI DIN TOATE TĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 52 (198)-joi 26 decembrie 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

SIRARPY TOROSIAN — „Culesul snopilor"
(Expoziția interregională București)

LUNA CULTURII

Uriașul avînt literar

Cu prilejul împlinirii a zece ani de la proclamarea Republicii, s-ar cădea să facem un bilanț al înfăptuirilor culturale din acest răstimp. Cultura e o noțiune ceva mai vastă, chiar mult mai vastă decît ceea ce obișnuit înțelegem: literatură, muzică, artă plastică. Toate aceste trei ramuri, mai exact mlădițe, nu constituie decît o parte infimă din uriașul pom al culturii. Or, vorbind de progresele culturale ce s-au înfăptuit în acest deceniu de mari prefaceri sociale și politice, ar trebui să scot în relief progresele ce s-au făcut mai cu seamă în vastul și multilateralul domeniu al științei, al tehnicii și al învățămîntului. Progrese cu adevărat reale și excepționale, dar care nu sînt de modesta mea competință.

Mă voi mărgini numai la una dintre cele trei mlădițe, să-i zicem mai poetic „floare": literatura. Sîntem, mulțumită acestui deceniu de viață nouă, într-o eflorescență lite-

Mihail Sorbul

(Continuare în pag. 6)

Prețuirea tradițiilor naționale

Scriitor al generației vîrstnice, poate cel mai bătrîn membru al Uniunii Scriitorilor, alături de Alexandru Cazaban, doresc să spun cîteva cuvinte cu prilejul sărbătoririi, pe întreg cuprinsul țării noastre, a Lunii culturii.

Am citit articolele publicate cu prilejul acestui eveniment și m-am minunat și eu aflînd că numai la E.S.P.L.A. s-au tipărit în ultimii ani 90 milioane de cărți reprezentînd peste 2.700 titluri. M-am bucurat și mi-am amintit unele inițiative din trecutul nostru rămase atunci nefructificate sau costîndu-i pe cei care le-au întreprins, sacrificii enorme. M-am gîndit la editorul Müller care s-a ruinat tipărind „Biblioteca pentru toți". M-am gîndit la Datculescu de la Rîmnicul Sărat, care a cheltuit întreaga avere pentru a tipări „Gazeta sătenilor", publicație în care au apărut multe din lucrările de seamă ale lui Caragiale și Vlăhuță. M-am gîndit la lupta pe care Vlăhuță și alți scriitori din timpul lui au dus-o pentru înființarea Societății scriitorilor romîni și de sezătorile organizate cu atîtea sacrificii. Mă bucur să văd cum toate inițiativele frumoase, luate altădată de unii intelectuali cu idei generoase, se înfăptuiesc acum.

Mă bucur văzînd cum „Biblioteca pentru toți" tipărește cărți în zeci și zeci de mii de exemplare, punîndu-le la îndemîna tineretului și a tuturor cititorilor. Mă bucur să văd cum tradițiile culturii romînești, scumpe nouă, sînt prețuite la adevărata lor valoare. Mă bucur să văd continuîndu-se la un nivel tot mai înalt ceea ce a fost nobil și exemplar în activitatea Academiei Romîne, fundată de cîțiva din cei mai reprezentativi cărturari pe care i-a dat poporul nostru. Mă bucur să aud de pe estrada Ate-

Radu D. Rosetti

(Continuare în pag. 6)

PROFESORUL TUDOR VIANU

Numele profesorului Tudor Vianu obligă singur la ceremonie. Îl rog însă să-mi dea voie a începe neprotocolar, cu o amintire chiar riscantă la o aniversare academică.

Prin 1945-46 îi urmam — a cîta generație, oare? — cursurile de estetică și probleme de stil, din care a și ieșit recentul său volum. În cîteva rînduri mi s-a întîmplat să-mi suspend atenția, mai precis admirația și, scrutîndu-l bine la adăpostul anonimatului meu din bancă, să mă întreb dacă liniștea lui s-a tulburat uneori, dacă Olimpul lui lăuntric a fost măcar traversat, ca cerul vara, de furtuna iute dar fecundă a neliniștii, în fine dacă a fost odată tînăr. Tudor Vianu nu era numai un „Herr Professor"; era profesorul „an sich" (în sine), o esență pură de orice contaminare cu umbrele „fenomenelor", ale tuturor profesorilor în carne și oase și deci... aparenți.

Îmbrăcat, invariabil ca un adevăr, în costum închis, prevăzut citeodată cu o cravată detașabilă sub un guleraș tare, pentru noi anacronică dar în acord ideal cu ansamblul lui sever, profesorul înainta spre podiumul abstracțiunilor urmat de escorta asistenților ce se sileau vizibil să-i reproducă tiparul, se așeza pe scaun ca pe un soclu, saluta amfiteatrul dintr-o rotire scurtă a capului masiv dar bine tăiat, își scotea notele ca să înceapă, de fapt ca să-și continue drumul croit direct spre ținta propusă în prelegerea respectivă, pe teritoriul gîndirii, pentru el neted. Cultiva un stil tradițional în învățămîntul nostru mai vechi, de la modul de expunere pînă în vîrful pantofilor negri: masca impersonală. Era chipul său de a dispreți vremea?

Nu avea nimic emfatic în ton, nimic din gesticulația profetică tip Nicolae Iorga, nici din tragismul confuz al lui Pîrvan pe care, deunăzi în paginile Gazetei, l-a evocat cu o politețe dezaprobatoare, nici din tumultul de gheizer policrom al lui G. Călinescu, celălalt magnet al uceniciei mele, și nici din oratoria gălnoasă, zisă de catedră a atîtora din predecesorii sau colegii lui dintre care nu puțini socotiți ilustri. Fraza corectă, rotundă, cînd și cînd amplă, îi acoperea fidel intenția. Era grav, dar gravitatea lui degaja o anume seducție, prin siguranța cu care mînuia intelectul, eleganța sobră a prezentării și printr-un surîs ivit la răstimpuri surprinzător și îmbietor, ca o invitație la reflexie sau la contemplarea activă a întruchipărilor artei cu care el era constrîns să-și sprijine doar demonstrația. Profesorul nu urca cu tine spre „eternitate" ci, cum spune undeva Arghezi, apleca eternitatea spre tine, oficiu îndeplinit cu o modestie de servitor al legii — catedra e pentru el o magistratură — dar și cu o plăcere de ghid în muzeul formelor spiritului pe care se pricepea să le convoace procesiv „una cîte una, să le spele de echivocuri, impure chiar cînd sînt sclipitoare, ca să ni le prezinte spre asimilare, șlefuite, evidente, cartezian vorbind. Această plăcere este probabil unicul său viciu.

Adept al metodei istorice, știa că „ideile-mame", ca să folosim limbajul scriitorului său favorit Goethe, se formează secular, între cadrele stabilite de epocă, își și consacrase o serie de prelegeri evoluției unora din noțiunile cheie ale disciplinei exercitate în acea perioadă.

Dezvoltîndu-mă paralel, sub autoritatea educației marxiste care pe-atunci se desfășura extra muros, întîmpinam ca și alți colegi — cu obiecții nesățioase — multe din tezele profesorului și cu o anume nerăbdare generală, cu o iritare chiar, descrierile sale prea calme, prea armonioase, prea aeriene din punctul nostru de vedere, în ciuda voinței de rigoare care le prezida. Doctrinele filozofice sau estetice se înlănțuiau în ochii săi transparenți, mai curînd prin ele însele decît sub presiunea factorilor sociali, avansînd într-un mers al cărui cusur rezida în calitatea sa. Independent îi voi purta o recunoștință nedrămuită. În mine a desăvîrșit religia cărții, a împrăștiat prin atașamentul său la exigențele rațiunii gîndurile nebuloase, a încordat delicat fibra rară a frumosului „a consolidat încrederea în puterea minții de a-și întinde limitele cu prudență spre înalt și a cumpănit tentația către speculația fulgurantă dar efemeră cu necesitatea de supunere în fața tiranului gîndirii, faptul. Profesorul a avut curaj. Curajul în știință seamănă cu modestia. După ce am isprăvit facultatea, l-am revăzut sporadic. Abia mai tîrziu, în ultimii ani, împrejurările m-au repus în contact cu el. Treptat, fără să bag de seamă, în convorbirile pe care le purta cu mine mereu mai înțelese, oficiale sau, cu permisiunea sa, amicale, la „Editura de stat" întîi, iar acum la „Gazeta literară", pe stradă spre casa lui ori la cafenea, Tudor Vianu își dezvelea, precaut, latura acoperită a firii sale.

Întrebîndu-l odată ce face, răspunsul „mă bucur de viață" suna derutant numai pentru superficialul student care fusesem. Explicația mi-a furnizat-o el însuși într-un moment de comunicativitate aproape tandră. Înfățișarea sub care mi l-am reprezentat, ca și dvs. atîta timp, toată alcătuirea lui omogenă și clară ca și un concept cartezian, a obținut-o prin efort, dar printr-un efort senin, conștient de valoarea rezultatelor scontate, printr-o autoeducație gradată spre a nu-și silui natura care-l îndemna și către alte meniri mai înălțate în viață. Se simțea un romantic pe care a voit să-l clasicizeze din convingerea superiorității idealului goethean. Și e încredințat că a procedat bine, culegînd mari satisfacții astfel. În același timp s-a îndreptat spre estetică și pentru că această parte o filozofiei îi asigură, fie și mediat, prin intermediul artei, o legătură mai proaspătă cu viul, după cum astăzi preocuparea de literatură și mai ales de faptul stilistic, de chestiunile comune artei și limbii îl mențin pe un teren mai pozitiv decît estetica. Îmi reproșam tocmai, ascultîndu-l, că am nesocotit, în aprecierea mea, pe umanistul care prin definiție concepe erudiția ca o expresie a mulțumirii de a fi, de a

Mihail Petroveanu

(Continuare în pag. 6)

LA UN DECENIU

Un decembrie întreg închinat culturii, și ea întreagă, de la poezie pînă la aerodinamică, trecînd pe la pictură și întîrziind la simfonie, fără a uita nici comedia, nici disciplinele exacte, adică o lună care să îmbrățișeze faptul cultural în toată diversitatea lui, de la visul poetului pînă la certitudinile omului de știință, chemîndu-ne să le ascultăm pulsațiile și să le cercetăm împlinirile, era greu de conceput în statul de ieri al proprietarilor de moșii, de fabrici și de prăvălii. A douăsprezecea lună se găsea consacrată altor bilanțuri decît celui deficitar, al culturii și artelor, aceste surate necăjite care nu produceau nici grîne, nici stambă, nici cuie și nu-i de mirare că, într-o asemenea rînduială, săptămîna cărții, premergătoare iarmarocului Moșilor, ajunsese un fel de sindrofie cu lume aleasă pe șprinceană. Fără a spune că opera pictorului, sculptorului sau muzicantului aflau mai multă înțelegere și solicitudine la burtă-verzimea atotstăpînitoare, rămîne totuși neîndoios faptul că mai oropsită ca toate era cartea literară strivită sub nepăsare și dispreț. Căci, dacă urmașii lui Tuzluc și ai lui Dinu Păturică mai zvîrleau un ban ca să-și impodobească pereții căsoaielor cu pete de culoare și lumină sau să-și înfrumusețeze parcurile cu naiade, satiri și himere de bronz, dacă își mai purtau cucoanele și fetele, încărcate ca niște galantare, cu de toate, pe la teatre și concerte, în schimb rareori în somptuoasele lor locuințe își mai găsea loc biblioteca, iar cînd era una, rugau pe librar să-i umple rafturile cu maculatura și pornografia pe care o luau drept literatură franceză. Privind nația toată ca pe o aglomerație de furnici sortită să care avuții în hambarele lor, puternicii de ieri căscau ochi mirați cînd li se vorbea de scriitor, socotindu-l un fel de pițigoi pierzînd vremea și mîncînd piinea de pomană. Disprețul înrădăcinat deopotrivă creația de totdeauna, fără nume de autor, a poporului ca și truda migăloasă a artistului, exceptînd poate taraful care-i delecta la nunți și chiolhanuri. Cum era să aibă înțelegere pentru literatură proprietarul de sate întregi, cu mentalitatea lui de stăpîn de sclavi, cînd cineva ca domnul V. Pogor, amfitrionul „Junimii" făcea haz de entuziasmul lui Eminescu și al altora pentru poezia populară, numind-o „lătrătură populară"? „Domnul Pogor în genere la literatură zice lătrătură, dar cuvîntul îl păstra mai ales pentru cea populară" relatează în ale sale „Amintiri de la Junimea" Gh. Panu — și oricît de straniu ar părea acest lucru nu trebuie să sur-

Sergiu Dan

(Continuare în pag. 6)

BORIS CARAGEA — Din statuia „Victoria" (fragment)
(Expoziția interregională București)

Săptămîna

Seară, într-un oraș asiatic...

Sucul de portocale cu care ne începeam masa ni-l aducea Iusuf. Bucățele aromate și piperate, ptinișoarele fierbinți scoase atunci din cuptor ni le servea Mulck. Ismail ne turna în pahare groase, de cristal, apa minerală iar cafeaua din cănile mari, de argint, surizînd, ne îmbia s-o gustăm Nabi. Țigări, dacă ne trebuiau, se ducea să ne cumpere Ulă...

Patru inși ne aflam la masă: don Pedro de Honduras, poet și romancier celebru în America Latină, Pamella, soția lui don Pedro, poetul Nomguro din Nepal și neînsemnatul autor al acestor rînduri. Mi se părea ciudat. Am întrebat:

— Oare pentru ce se află în jurul nostru atîția oameni? Unul ar fi de ajuns.

Mi-a răspuns poetul nepalez, pandit în sanscrită, care semăna mult, la chip și la straie, cu un păstor din Pind:

— Dumneata uiți că ne aflăm în Asia. Aici un om nu costă nimic. Sau aproape nimic...

Ne aflam, într-adevăr, în Asia, în Asia care uimea și cutremura, într-o țară care zăcuse mai bine de două secole sub dominația engleză.

Englezii fuseseră nevoiți să plece. Urmele lor rămaseseră și erau greu de șters. În fața hotelului pentru streini, cu nume britanic, se aflau înșirate zeci de mașini americane de mare lux.

— Ale cui sînt?

— Ale protipendadei localnice...

Din odaia mea, dacă priveam pe fereastră, vedeam ruinele unei vechi așezări. Și, printre ruini, bărbați și femei și copii — în zdrențe unii, alții aproape goi, dormind sau picotind în jurul unor focuri mărunte.

— Asia noastră bogată, e încă mîncată de sărăcie și mizerie. Avem nevoie de mulți, de foarte mulți ani pentru a ne ridica.

Ne-a vorbit mult și pe larg despre India și despre Birmania, despre Thailanda și despre Vietnam și, cum tocmai atunci colonelul Simbolon încercase o lovitură de stat într-una din insule, despre Indonezia pe care o văzuse cu un an în urmă. Ne-a invitat apoi să-i vizităm țara de pe coastele și podișurile Himalaiei.

— De aici pînă la Katmandu sînt numai patru ore de zbor...

Don Pedro de Honduras, — după ce poetul Nomguro ne-a citit poemul său „Hiroșima" — a început a ne povesti despre America Latină. Minunat povestitor. Munți prăvăstioși treceau pe sub ochii noștri păduri nesfîrșite și nestrăbătute în care viețuiau încă făpturi omenești care vînau cu suflița și cu arcul, ca odinioară, cu milenii în urmă, străbunii noștri din peșteri.

— Băștinașii aceștia nu au văzut la față, pînă acum, omul alb...

Ne descria, cu o fermecătoare putere de evocare, vastele orașe de pe țărmul Atlanticului, în care contrastele între felul de viață al celor avuți și al celor săraci erau tot atît de izbitoare ca și în străvechiul oraș asiatic în care ne găseam. Cunoștea bine lumea politică, aservită monopolurilor americane. Cunoștea tot atît de bine popoarele ale căror lupte și ale căror suferințe le înfățișase în romanele sale. Și cunoștea și juntele militare, generalii pompoși, coloneii tanțoși care dădeau lovituri de stat și instaurau aspre dictaturi.

— Asia, spunea nepalezul, s-a trezit. Ea a alungat în bună parte pe colonialiști. Exemplul l-a dat India, l-a dat China, l-a dat Birmania și Vietnamul de Nord, l-a dat, recent, Indonezia. Asia însă va trebui să alunge superstițiile, să alunge indolența, să stîrpească analfabetismul, să înceapă a prețui omul...

— În ceața Americii noastre Latine

A. B. C.

(Continuare în pag. 6)

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu Demostene Botez
despre avîntul culturii realist-socialiste

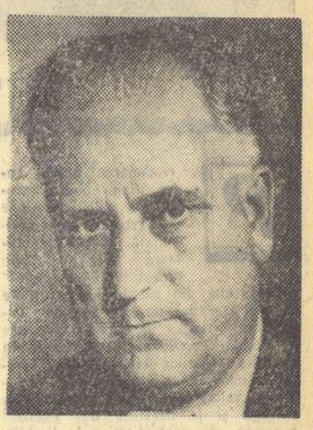

Cunoscut ca prieten apropiat și înțelegător al celor tineri, maestrul Demostene Botez a răspuns bucuros rugăminții noastre de a ne acorda un interviu cu prilejul apariției romanului său „Bucuriile tinereții". Faptul că volumul a apărut tocmai în Săptămîna cărții l-a determinat pe maestrul Demostene Botez să ne spună la început convorbirii cîteva cuvinte în legătură cu acest important eveniment.

— Săptămîna cărții este în realitate săptămîna scriitorului. La această mare sărbătoare a culturii, scriitorul trebuie să facă figură de gazdă și cred că la nenumăratele întîlniri cu cititorii el simte și grija și bucuria unei gazde. Cu toate că cititorii i-au trecut de multe ori pragul gîndurilor și preocupărilor sale, de data aceasta, venind în librărie, cititorul intră de fapt în casa scriitorului.

Obiceiurile vechi la noi obligă gazda să primească cu daruri și scriitorul nu are altceva de oferit decît o carte.

După cîte se pare dumneavoastră veți fi una din gazdele cele mai primitoare.

— Am căutat și eu să pregătesc un dar pentru cititorii mei: darul acesta se cheamă „Bucuriile tinereții". Este vorba de astă dată de un roman.

— Deci o reîntoarcere la vechile unelte ale prozatorului? Romanul, după cîte cunoaștem, este scris în anii din urmă.

— Într-adevăr, am scris romanul acesta în anii 1954—1955. E un roman... sportiv. Desigur însă că el cuprinde toate aspectele vieții din epoca pe care o prezintă. Acțiunea lui se petrece prin anii 1910—1912, iar epilogul în zilele noastre. Mare parte din întîmplări și din atmosfera de internat sînt autobiografice,

Valeriu Ripeanu

(Continuare în pag. 6)

CĂRȚI NOI

MIHAI BENIUC:
„Meșterul Manole"

Cînd Alecsandri scria „Romînii și poezia lor" sau „Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi" înfăptuia un act critic de primă importanță, al cărui sens n-a fost înțeles totdeauna. Vechile concepții estetice tăgăduiau poetului calitatea de a-și exprima opiniile despre creația sa cît și a altora, sub motiv că el, creatorul, n-ar putea emite niciodată o apreciere obiectivă. Efectul teoriei, cultivată cu precădere în discuțiile „Junimii", a dăinuit pînă tîrziu în vremea noastră, cînd s-a observat că un aspect așa de însemnat al activității scriitorului, ca acela publicistic, fusese adesea tratat cu totul în subsidiar. Faptul demonstra o reticență binecunoscută a criticii din trecut pe care n-avea s-o învingă decît concepția marxistă despre rolul scriitorului în societate.

Bogata culegere de cronici și studii literare, scrise de Mihai Beniuc de-a lungul a mai bine de două decenii, ilustrează din plin ideea că actul critic poate și trebuie să fie îndeplinit nu numai de „specialiști", ci și de însiși creatorii de literatură. De altfel, nici n-ar fi de conceput un scriitor al epocii noastre care să se refuze datoriei dacă nu pasiunii de a-și spune cuvîntul asupra marilor probleme teoretice și cetățenești ce frămîntă pe cei din breasla sa. Mihai Beniuc, neostenitul poet combatant, poartă aceeași armură solidă și pe cîmpul bătăliilor, să le zicem corp la corp, unde metafora e înlocuită cu verbul direct, sentil-

Al. Săndulescu

(Continuare în pag. 6)

VICTOR TULBURE:
„Cornul pădurarului"

Victor Tulbure e un moldovean (...și un sadovenian, cum s-a remarcat). Nu pentru că spune: „M-am născut în satul Căușeni, / Pe pămîntul tău, Moldovă dulce", dar pentru că îi circulă prin vine și prin vers spiritul moldovenesc, pentru că-l cuprinde adesea acea beție calmă și contemplativă a naturii și îngenunchează într-un lung extaz în fața măreției și frumuseții ei, pentru că-l tulbură năzuința spre liniște, pentru că-l sfîșie moartea cerbului (cum pe Labiș îl tortura moartea căprioarei), pentru că spune „Îmi venea să urlu..." și nu urlă, „Îmi venea să strig..." și nu strigă, convertindu-și țipătul în geamăt, pentru că-și chinuie, sfios și discret, neliniștile în adîncuri și le împiedică să izbucnească, pentru că

Dumitru Solomon

(Continuare în pag. 6)

FRANCISC MUNTEANU:
„Statuile nu rîd niciodată"

În ordine cronologică, recentul volum al lui Fr. Munteanu s-ar fi cuvenit să preceadă „În orașul de pe Mureș". Observația are în vedere nu numai cadrul istoric dar și tipurile, ambianța în care ele se înfățișează. „Statuile nu rîd niciodată" este romanul vieții Aradului în ultimele luni dinaintea eliberării și în anii ce urmează imediat actului de la 23 August.

Cu sentimentul reîntîlnirii unui mediu și a unor eroi familiari, cartea ne ispitește interesul și ni-l menține treaz, încordat, pentru că prozatorul are de partea sa iscusința de a stîrni în cititori curiozitatea și de a o întreține în chip agreabil cu întîmplări narate fluent. Lupta textilișt-

H. Zalis

(Continuare în pag. 6)

VERONICA PORUMBACU:
„Lirice"

Universul poetic al Veronicăi Porumbacu se desfășoară în jurul unei axe principale, foarte evidentă în volumul apărut recent la ESPLA. O pasiune atotcuprinzătoare, o vitalitate impresionantă, ridică adesea subiectele cele mai obișnuite la dimensiuni cosmice. Viziunile lirice vor răsturna în consecință scara obișnuită a proporțiilor. Munții se culcă, precum niște dulăi cuminți, în ogradă („Peisaj"). Poeta cutreieră spațiile ducînd sub braț, ca pe o cobză, pămîntul („Da!") Soarele se încurcă în părul unei fete de la țară („Strigătură"). Veronica Porumbacu este pînă excelentă o poetă a imaginilor uriașe, a macrocosmosului. Amprenta whitmaniană a acestei poezii este accentuată de perspectiva poetei asupra spațiilor pămîntești. Și pentru ea pămîntul este o vietate care simte asemeni celor care trăiesc pe suprafața lui („De vorbă cu pămîntul").

Dar chiar în cadrul acestei poezii viguroase, încercînd registrele grave, Veronica Porumbacu creează cu o autentică feminitate. Versurile în care proslăvește dragostea, maternitatea sînt poate cele mai impresionante din volumul acesta retrospectiv. Delicatețea firească a acestor sentimente capătă o rezonanță puternică, amplificată de pasiunea care străbate aproape în permanență din versurile poetei. Lirismul e generat de sentimentele tulburi ale iubirii adolescente, de precizia luminoasă a dragostei ma-

Dan Grigorescu

(Continuare în pag. 6)

BREVIAR

ALEX. KIRIȚESCU: „Ruxanda și Timotei" — poem dramatic

Dramaturg de multiple posibilități, Alexandru Kirițescu a închinat o bună parte din opera sa evocării unor fapte și oameni de seamă din trecutul popoarelor. Cele trei drame inspirate din istoria Renașterii italiene, apoi drama *„Marseilleza"* oglindind vremea revoluției franceze de la 1789, în fine libretul operetei *„Tarsița și roșiorul"*, inspirat din revoluția de la 1848 în țările romînești — iată rodul căutărilor sale pe tărîmul literaturii de evocare istorică. Progresul marcat de Alexandru Kirițescu în înțelegerea științifică a fenomenului social s-a manifestat limpede în operele respective. Poemul „Ruxanda și Timotei", inspirat din trecutul poporului nostru, înfățișează povestea de dragoste dintre Timuș Hmelnițki, feciorul hatmanului Ucrainei, Bogdan, și domnița Moldovei, Ruxanda, fiica lui Vasile vodă Lupu. Povestea aceasta se desfășoară pe fundalul social al vremii — secolul al XVII-lea — caracterizat în Moldova pe de o parte prin tendințele expansioniste și de continuă înavuțire ale domnitorului și marilor boieri, chiar cu prețul vasalității, iar pe de altă parte prin năzuințele de libertate socială și națională ale țărănimii și micilor boieri. Pornirea spre libertate înălțată pe culmile biruinței cazacilor zaporojeni, în hotarul de răsărit al Moldovei, nu puteau să nu influențeze poporul vecin.

In prim-planul lucrării sale, Alexandru Kirițescu reflectă înțelegerea și prietenia dintre țăranii moldoveni și cazacii zaporojeni.

Poemul dramatic al lui Alexandru Kirițescu constituie un imn închinat prieteniei de veacuri dintre popoarele rus și romîn, un poem al vitejiei puse în slujba celor mai înalte idealuri ale omenirii: libertatea și înfrățirea popoarelor.

Mihai Vasiliu

AL. O. TEODOREANU: „Berzele din Boureni"

„Vitrinele librăriilor sînt tot atîtea leagăne în care autorii își depun copiii, care, de-aci înainte, rămîn pe seama asistenței publice, exclusiv. Dacă au schelet solid și plămînii sănătoși, acești copii abandonați își fac singuri loc în lume..."

Ne-au revenit în memorie aceste cuvinte ale lui Al. O. Teodoreanu acum — cînd librăriile oferă adăpost (vremelnic, sîntem convinși) unui mic volum de bucăți alese din opera sa; cînd, pentru noile contingente de cititori se ivește prilejul binevenit de a face cunoștință cu umorul lui Păstorel, iar pentru mai vechii prețuitori ai scriitorului — de a împrospăta lectura și satisfacțiile ei.

Intreprinzînd o necesară selecție, dictată între altele de limitele spațiului grafic, culegerea de față reține cîteva piese capabile a ilustra latura valoroasă și trainică a operei în ansamblul ei. Se parcurg cu încîntare schițe ca acelea intitulate «Alegeri „libere"», „Berzele din Boureni" — savoarea anecdotei slujind drept vehicul unei deschise atitudini critice. Un haz nespus stîrnește bucata „Manevre", excelentă comedie în miniatură, realizată prin încrucișarea unor scrisori. O analiză „la obiect" ar putea de altfel dovedi că textul posedă toate elementele unui veritabil conflict dramatic. Din apostrofele epistolare pe care și le adresează personajele, vorbirea lor autentică se aude neasemuit de limpede: „Ține minte Jenică că dacă faci una ca asta vă arunc cu vitriol în biserică și num mai pasă cea fi să ridă una ca Ioneasca de mine care a și început dealde Lența și Frosinica să mă întrebe coană moașă ce mai face domnul Jenică de la Bacău. Atîta îț spun Jenică".

O mențiune aparte se cuvine bucăților „Nu dau turcii" și „A doua capitală", ambele fixînd aspecte negative ale Iașului de odinioară, surprinse de necruțătorul ochi critic al celui care altundeva a scris: „Căznesc Iașul rău de tot. Prostia / Și insolența unui veac ignar, / In tîrgul vechi și universitar, / Iși disputau atotputernicia".

Ne exprimăm credința că volumașului prezent îi va urma o culegere mai amplă, adunînd laolaltă toate acele scrieri ale lui Păstorel ce s-au dovedit înzestrate cu „schelet solid și plămînii sănătoși". Desigur că se va acorda cuvenita reprezentare versurilor, ca și paginilor memorialistice sau polemice din „Tămîie și otravă". In felul acesta, setea incitată prin lectura „Berzelor din Boureni" cată a fi cumva potolită. Căci „Și astăzi, ca-n atîtea seri, / Cînd pivnița-i adîncă / Tăria vinului de ieri / Ne urmărește încă".

Șt. Cazimir

DAN DEȘLIU: „Cîntec de ruină"

Vizitînd orașul pe al cărui țărm veghează — simbol al altor vremi — *„statuia giganticii femei / cu fruntea-ncununată de razele coclite / electrică o torță purtînd în mîna ei"*, Dan Deșliu care nutrește neîmpăcat *„iubire omenirii / ruinii numai ură!"*, amestecîndu-se cu oamenii în valul străzii, înțelege că întreagă această cetate, cu *„palatele de piatră"* și orbitoarele *„falduri stridente de neon"*, e de fapt de mult o lume apusă, moartă, o *„ruină devorată de vicii și de timp"*.

Despre pieirea inevitabilă a capitalismului poetul nu vorbește la modul prozaic. Potrivindu-și un limbaj nerudian, Dan Deșliu imaginează decrepita întocmire în cunoscuta ipostază a bătrînei hîde, care-și acoperă *„al feței lințoliu de piele"* cu dresuri și sulimanuri. Ochiului atent nu-i este însă greu să sezisze, *„pe obrazul morții — boieli de iarmaroc, / pe negre oseminte — găteală deșucheată"* și poetul o vede așa cum e: *„boită / șuie, / rece, / în clinchet de brățări, / în sumbrele mătăsuri ca-ntr-un sicriu de gală"*.

Bătrîna crăiasă care... *„nici moartă nu se lasă"* nu poate înșela, pentru că adevărata Americă nu e reprezentată de ea. America adevărată *„durează în oamenii cei vii / ai marilor viteze, / ai vastei fantezii, / ai jazzului și grevei și firelor de iarbă"*. Mărea țară dăruită de Columb civilizației albe nu e a stăpînitorilor de aur, ci a celor *„de mîna căror făcute-s toate"*, a greviștilor și a mamelor ce-și apără pacea căminului, a copiilor din Harlem și a pieilor roșii închise în țarcuri.

Poetul de departe *„venit o clipă / cu aripa să bat / la frații mei / în geamuri, / să-ntreb de n-au uitat / care-s pe lume cele mai scumpe miliarde..."* a înțeles că America romanticului pădurar este *„o armată pe care inutil / încearcă s-o oprească din marș / confederații!"* Acesta e *„torentul din adîncuri"* în care speră și crede întreaga omenire.

Pamflet politic, poemul lui Dan Deșliu este prin ideile vehiculate o expresie a idealurilor noastre socialiste, a conștiinței politice superioare a lumii care a trecut prin ororile măcelului. Poemul se remarcă prin forța sa demascatoare, prin replica satirică dată celor care încearcă *„să zămislească Sahara mondială"*.

Recentul volum al lui Dan Deșliu este în creația sa, prin abordarea pamfletului, un moment nou.

Emilian Pușcariu

MARIA VLAD: „Drumuri"

„Drumuri" e o carte ciudată, contradictorie. Un roman dens, în care multă vreme, judecînd lucrurile sub raportul desfășurării epice, două linii ale conflictului se desfășoară străine una de alta, cu goluri narative și psihologice între ele, ca și cum ar viețui între copertele aceluiași volum nu o carte, ci două. Mai apoi, în cele din urmă, conflictele fuzionează, se justifică și slujesc definirii eroinei principale, învățătoarea Cristina Nedu. Dar și aici, în pictura caracterului ei, — întreprinsă nu direct, ci mijlocită de alte cîteva personaje ce trăiesc în anturajul ei, respiră mereu același aer, își împărtășesc cu ea preferințele și își ghicesc gîndurile cu stăruința intimității, — am descoperit unele curiozități pe care, cu voia scriitoarei, le-aș considera nu un poncif, firește, dar sigur un fals artistic. Pentru că este de neînțeles de ce dialogul, împănat cu neologisme și barbarisme, cu prețiozități intelectuale, trebuie să sune mereu atît de șlefuit, de căutat, — cînd e bine știut că oricît ar fi de intelectuale personajele, comunicarea lor orală nu poate păstra permanent, cu ostentație, același aer de elevație și distincție, de strălucire și inteligență. Autoarea a pus în gura unui fost artist de circ și dansator, a unei învățătoare și a unui revizor școlar, replici ce distonează cu calitatea lor socială și cu verosimilitatea. Orizontul lor spiritual poate fi neobișnuit de larg, totuși e greu de crezut că pot cumula: artistul de circ însușiri de estetician, gusturi rafinate de amator plastic; învățătoarea, aplicații livrești și militante; revizorul atîta cabotinism reflexiv și perfidie machiavelică. Este cert că Maria Vlad, căreia nu-i imputăm de fel inteligența personajelor, n-a știut să le pondereze, pentru ca risipa de spirit să nu încarce schimburile de replici în chip disproporționat cu ceea ce dă la iveală cercetarea psihologică sau urmăresc să comunice eroii înșiși.

După această avalanșă de reproșuri, afirmația pe care o vom face referitoare la vocația scriitoarei poate părea gratuită! Maria Vlad are chemare pentru literatură și va fi un bun romancier. Nu-i lipsește intuiția psihologică, o anume franchețe în caracterizare, are dexteritate expozitivă, e informată, în fine, are ceva de spus. Spectacolul vieții nu o lasă indiferentă, e o sensibilitate receptivă la dramele oamenilor pe care le reconstituie fabulînd substanțial. Ii lipsește, pentru moment, măsura, acel gust care singur aduce lucrurile la proporțiile lor adevărate, reale și convingătoare. Și-i mai lipsește încă ceva, dar de asta are grijă timpul...

Radu Zamfir

EMILIA NICULESCU „Peisaj din București"
(Expoziția interregională București)

GH. VINATORU „Natură moartă"
(Expoziția interregională București)

Cenacluri și cercuri literare

Din cînd în cînd, — în ultima vreme din ce în ce mai des, — sosesc în Capitală culegeri voluminoase de proză, poezie, teatru și critică. Venite din țara Crișurilor de la Oradea, de pe plaiurile Olteniei, de la Craiova, de pe plaiurile Bistriței de la Bacău, din Orașul Stalin sau de la Galați, din Sibiu sau Bîrlad, — ele desenează conturul unei hărți literare mult mai cuprinzătoare și mai bogate decît cea pe care, grăbiți, o luăm de obicei în seamă.

Ne oprim asupra acestor culegeri și le răsfoim pe îndelete. Sînt alcătuite cu migală și trudă. Poartă încă urmele lipsei de experiență, ale nesiguranței — ale începutului. Paginile lor cuprind arareori nume răsunătoare sau lucrări ale scriitorilor cunoscuți. Cei mai mulți dintre autorii publicați aici sînt începători sau foarte tineri mînuitori ai condeiului. Nu sînt profesioniști ai scrisului, și mulți dintre ei poate că nu se gîndesc să devină. Iși iubesc meseria lor; o practică cu pricepere și conștiinciozitate, dar în aceeași măsură iubesc și literatura, ca una din formele de manifestare a celor mai alese sentimente omenești. Pentru toți am putea spune, fără exagerare, literatura este o a doua viață; citesc și scriu dintr-o necesitate.

Fiecare din acești scriitori amatori știe că dacă există germenele talentului și dacă el rodește cu adevărat, nimic și nimeni nu-i va putea sta împotrivă. In zece ani de mișcare literară de amatori, în zece ani de muncă a celor peste 80 de cenacluri literare, cîte se află acum în țară, au crescut — cum obișnuim să spunem în termeni banali — numeroși tineri prozatori, poeți, dramaturgi și critici. Astăzi unii din ei se mîndresc cu două sau trei volume. Să ne gîndim la Nicolae Labiș, Al. Andrițoiu, I. Brad, Doina Sălăjan, Ștefan Gheorghiu, Dragoș Vicol, Florin Mugur, Gheorghe Tomozei, W. Bossert, Petre Luscalov, Gica Iuteș, L. Bruckstein, Aurora Cornu, Ioan Grigorescu, H. Zincă, Cezar Drăgoi, Th. Balș, Violeta Zamfirescu și mulți alții. Toți își amintesc de clipele cînd cu sfială, roșii de emoție și ascunzînd ca pe un lucru ilicit manuscrisul chinuit o săptămînă întreagă, au pășit prima oară pe poarta unui cenaclu. Iși mai amintesc și prima lectură cu glasul înecat de emoție și nesiguranță, își mai amintesc și cuvintele încurajatoare spuse de prietenii din cenaclu, și mai ales bucuria primei publicări în paginile unui ziar din Cluj, Tîrgoviște, Ploești, Sighet, Sibiu sau Arad.

Dar după ei au venit alții. Sînt cenacluri și cercuri literare din Capitală și provincie care sărbătoresc acum zece ani de existență (veteranul: cenaclul „Ion Păun Pincio" din București, care a trecut în al unsprezecelea an de activitate). In acest răstimp au citit aici sute și sute de oameni. Din cele mai bune lucrări ale lor s-au alcătuit aceste culegeri atît de vii și atît de interesante (spunem aceasta fără să avem sentimentul că adresăm complimente gratuite). Șase volume au apărut pînă acum la Orașul Stalin, trei la Craiova, două la Galați și în multe alte centre ale țării. Regăsim în paginile lor și scriitori cu mai multă experiență, legați de orașele și satele lor și care-și duc activitatea în provincie: Gherghinescu Vania, Radu Theodoru, Radu Stanca, Paul Constant, Nichita Bistriceanu. Alții mai tineri, dar cu o activitate literară mai bogată: Darie Magheru, Valeriu Gorunescu, Mircea Avram și alții. Alături de ei însă sînt cei mulți la care, după cîteva producții publicate, putem totuși întrezări reale calități literare. Să ne gîndim la Traian Filip, Petre Stoenescu, Al. Arșinca, Manole Brazdeș, Costel Ionescu și mulți alții. Nu-i putem aminti pe toți. Cifrele însă vorbesc de la sine. Pentru că numai o statistică incompletă asupra cîtorva din aceste culegeri ne-a oferit date deosebit de instructive. Dintre autori, treizeci sînt muncitori, cincisprezece învățători, patru țărani, doi marinari, apoi profesori, activiști, actori, ingineri, militari, contabili, studenți, elevi, muzeologi, medici, ziariști etc. Din rîndurile lor se ridică necontenit scriitori de talent; din rîndurile lor literatura noastră așteaptă mereu cadre tinere care să aducă un suflu proaspăt de viață și o cunoaștere adîncă a realității.

V. Dîmbu

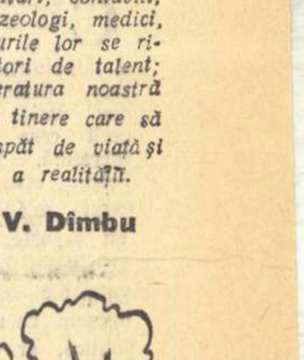

CRONICA LITERARĂ

TUDOR VIANU: „Problemele metaforei și alte studii de lingvistică"

Preocuparea acad. Tudor Vianu pentru problemele stilisticii nu e nici recentă, nici accidentală. Excelenta lucrare despre „Arta prozatorilor romîni" (1941), una din cărțile fundamentale ale bibliografiei noastre literare, demonstra viziunea unei istorii speciale a literaturii naționale, considerate în evoluția valorilor ei stilistice. Acestea rămîn, în esență, definite ca acele valori „pe care creatorul le extrage și le dezvoltă din imensul rezervor de virtualități al limbii", ca acele valori „prin care limba devine aptă să exprime variațiile viziunii și sensibilității individuale". In ultimii ani, volumul „Probleme de stil și artă literară" (1955) reflecta parțial activitatea închinată de către autor „stilisticii literare", pledînd teoretic și practic, pentru dezvoltarea cercetărilor în acest sens, revelatoare deopotrivă pentru o critică literară științifică și pentru o lingvistică a faptelor de expresie diferențiate valoric.

Recent apărutul volum evidențiază unitatea și amploarea preocupării de-a lungul anilor. Aici sînt cuprinse articolele despre stilistica verbului romînesc (cu distinsa aplicare la stilul evocării istorice a lui Bălcescu), apărută inițial ca anexă la „Arta prozatorilor". Alături de acestea sînt studii scrise recent, participări active în dezbaterile actuale asupra stilisticii și cercetări la obiect, în legătură cu dezvoltarea capacității stilistice a limbii noastre. In fine, volumul include o lucrare aparte, „Problemele metaforei", scrisă mai de mult, și publicată fragmentar, în periodice. Această lucrare depășește cadrul strict al cercetării stilistice, aparținînd fundamentării estetice a acestei cercetări.

Tocmai pentru că aparține unei perioade de aproape două decenii de activitate și unei sfere lărgite de cercetare, volumul acesta prezintă un interes deosebit. Tudor Vianu este un savant cu pasiunea activistului pe tărîmul științei, un savant care urmărește, cu perseverență, o cercetare și propagă datele ei, mobilizîndu-și multiplele calități, rar sintetizate într-o persoană. Esteticianul conlucrează cu profesorul, didactician la nivel universitar autentic, eruditul cu exegetul fin al textelor, istoricul literar cu criticul de actualitate, eseistul subtil cu publicistul convingător în polemica ideilor. Dacă am vorbi și despre liricul tăinuit, cu o tinerețe neobosită și cu un sentimentalism reprimat, — despre acest liric pe care-l putem ghici uneori și îndărătul ținutei universitare, am putea spune că volumul apărut de curînd este unul dintre cele mai reprezentative pentru personalitatea acad. Tudor Vianu.

Nu putem spune că lucrarea de bază a volumului, „Problemele metaforei", este fundamentată marxist. De altfel, e și scrisă înainte ca marxismul să fi pătruns, ca azi, în universitățile noastre, determinînd cu claritate baza ideologică a activității științifice celei mai înalte. Dar putem spune că lucrarea lui Tudor Vianu, ca orice lucrare de responsabilă discutare a unui fenomen, se bazează pe un vast material obiectiv valabil, interpretat în spiritul raționalismului și al istorismului, astfel încît se integrează, ca o contribuție de seamă, gîndirii noastre contemporane. Fără să-și afirme explicit poziția ideologică, studiul acad. Tudor Vianu slujește punctului de vedere marxist, polemizînd implicit cu agnosticismul și cu idealismul în probleme importante, militînd pentru ideea imaginii artistice ca mijloc specific de cunoaștere.

Modul de desfășurare al lucrării este cunoscut cititorilor lui Tudor Vianu. Bibliografia temei este epuizată, pînă la data elaborării studiului. Se redă, cum arată autorul, „esențialul dezbaterilor purtate", adăugîndu-se, în interpretare, punctul de vedere propriu, bazat pe „considerarea critică a vechilor teorii" și pe „un nou examen al faptelor de expresie corespunzătoare". Așadar, avem un material informativ în esență exhaustiv, organizat în vederea unei demonstrații și prelucrat de inteligența creatoare a esteticianului și a criticului.

Metafora, definită în linii mari, este cercetată mai întîi ca un produs istoric, apoi reluată în discuție definitorie prin stabilirea funcțiunilor ei și a categoriilor ei formale.

Pentru explicarea originilor metaforei, sînt trecute în revistă pozițiile esențiale ale gînditorilor, de la Cicero la Marx. Interpretarea de bază a filozofiei culturii rămîne aceea dată de Vico, pentru care metafora la origină este „rezultatul unei alte mentalități decît aceea a noastră, a unei mentalități prelogice", a acelei mentalități proprii „primei faze a civilizației omenești, care înrudește poezia primitivă cu celelalte produse ale spiritului uman pe aceeași treaptă a dezvoltării lui".

In esență, această interpretare corespunde concepției materialiste a istoriei culturii și acad. Tudor Vianu relevă textul lui Marx din „Contribuții la critica economiei politice", în care înțelegerea mitologică a lumii este demonstrată ca produsul primei relații a omului cu forțele naturii. De altfel, Marx îl admira mult pe Vico, „Scienza nuova" a acestuia o considera o operă capitală și, exprimîndu-se familiar, îi găsea lui Vico „o mare doză de genialitate" (v. scrisoarea către Lassalle din 28 aprilie 1862, în „Marx-Engels despre literatură", E.P.L.P. pag. 236-237).

Pentru precizarea științifică a genezei metaforei, acad. Tudor Vianu trece însă dincolo de interpretările filozofiei culturii și caută rezultatele pe care le-au aflat „cu instrumentele lor moderne de investigație etnologii, lingviștii și psihologii".

Investigația lingvistică relevă în parte concluzia urmărită pînă la urmă. Produs al unei anumite faze în încercarea omului de a interpreta lumea, metafora nu poate fi situată chiar în zorile acestei încercări.

Metafora, se amintise la deschiderea studiului, este „rezultatul exprimat al unei comparații subînțelese". Dar „termenul metaforic care se substituie celui propriu este în parte identic cu acesta din urmă, și în parte deosebit de el. Dacă ar fi identitate absolută între cei doi termeni, n-ar putea exista nici un motiv aparent care să ne facă a prefera pe unul din ei celuilalt".

Deoarece „o unificare totală între doi termeni nu dă o metaforă", „metafora nu se produce decît atunci cînd conștiința unității termenilor între care s-a operat transferul coexistă cu conștiința deosebirii lor". Impreună cu cercetarea lingvistică, cercetarea etnologică dovedește și ea că metafora este într-adevăr o operație a începuturilor, dar nu una „a primului moment", fiind „produsul acelei trepte mai înalte a inteligenței, în care puterile ei sporite ajung să cuprindă unitatea în varietatea fenomenelor sensibile, adică prima formă a conceptului abstract". O erudită argumentare încheie discuția originii, în legătură cu preponderența la Homer a comparațiilor explicite și nu a metaforei, marele epos al Iliadei aparținînd stadiului care precede posibilitatea viziunii metaforice.

Dezbaterea funcțiunilor metaforei implică problema reflectării artistice însăși, de aceea ne interesează îndeosebi.

Acad. Tudor Vianu relevă punctul de vedere după care rolul metaforei nu rămîne unul istoric, aparținînd exclusiv fazei care i-a dat naștere, ci continuă să ființeze, ca un instrument specific de cunoaștere. Aceasta impune întrebarea asupra „funcțiunii filozofice a metaforei", — adică a funcției ei gnoseologice.

Autorul are metoda expunerii neutre a teoriilor diverse, de fapt însă

a grupării și a ordonării lor spre concluzia personală pe care o pregătește și o deduce, solidarizîndu-se și desolidarizîndu-se, de la caz la caz.

Cercetătorul idealist al problemelor metaforei, Alfred Biese, susținuse, la sfîrșitul secolului trecut, că „nici filosofia nu se poate lipsi de metafore", metafora fiind pentru el echivalentul personificării, iar cunoașterea, în acest caz, rezultatul „reprezentării unei realități exterioare prin analogie cu propria noastră viață internă".

Bergsonismul reprezintă, la începutul secolului nostru, aceeași poziție fundamentală. Imaginea metaforică apare însă la Bergson ca un mijloc de comunicare filozofică. Exemplul dat de el fusese acela al imaginii prin care idealistul nominalist și teist Berkeley își expunea concepția nu numai agnostică, dar și refractară cercetării filozofice.

Noi regretăm că acad. Tudor Vianu nu și-a reluat studiul în lumina concepției leniniste despre specificul reflectării artistice și că, în general, și-a limitat sursele bibliografice la pragul deceniului al treilea al secolului nostru. Chiar dacă bibliografia de specialitate nu se află astăzi îmbogățită substanțial, fără îndoială că însăși bibliografia largă a teoriei cunoașterii ar fi putut adăuga potențe ideologice, mai ales din punct de vedere al materialismului dialectic. Dar și în marginile arătate, studiul acad. Vianu este o fermă pledoarie raționalistă, combătînd punctele de vedere agnostice și fantezistе ce atribuie metaforei un rol hotărîtor în cunoașterea filozofică a lumii.

In primul rînd, combătînd concepția idealist-subiectivă a antropocentrismului susținut de Biese, Vianu arată că aceasta reprezintă o poziție „pe care spiritul, în etapele mai noi ale dezvoltării lui, tinde mai degrabă s-o elimine". „A regăsi necontenit eul în lume înseamnă a ți-o ascunde pe aceasta din urmă" în vreme ce „cunoașterea, ca stabilirea unui raport între eu și lucruri, presupune realitatea autonomă a acestora". Primordialitatea lumii obiective față de cea subiectivă respinge deci antropocentrismul.

In general, arată apoi acad. Vianu, progresul gîndirii umane, în urma dezvoltării științelor și a stăpînirii naturii de către om, este „făcut tocmai în direcția eliminării elementului metaforic și personifiant". „In măsura în care spiritul a cucerit domenii din ce în ce mai intime ale lumii exterioare", insistă autorul studiului, reapariția miturilor este „semnul unui arhaism spiritual, pe care critica filosofică se cuvine să-l cenzureze, nu revelația unor condiții permanente ale cunoașterii".

Conchizînd că „progresele cugetării impun deci censurarea concepțiilor imaginative ale spiritului", acad. T. Vianu găsește prilejul să denunțe invaliditatea filozofică a metaforei despre „conștiința-oglindă". „Lumea se modifică necontenit prin munca omenească — scrie Vianu — prin acțiunea omului asupra ei, încît este absurd a spune că noi, oamenii, nu facem decît s-o oglindim". Această idee a rolului muncii în istoria lumii, a acțiunii gîndirii asupra evoluției sociale, a stat totdeauna la baza filozofiei culturii în concepția lui Tudor Vianu și nu e nouă pentru el această clară viziune asupra istoriei cugetării, „ale cărei diferite etape stau în legătură cu fazele de dezvoltare ale societății, cu modurile deosebite în care aceasta stăpînește realitatea, o modifică treptat pentru a o aduce în stăpînirea sa mereu mai completă și a o cunoaște din ce în ce mai bine".

Analizînd apoi funcțiunea psihologică a metaforei, acad. Tudor Vianu înscrie unul din cele mai frumoase rechizitorii împotriva interpretării freudiste a artei. Arta, ca și visul, ar fi, după Freud, produsul refulării unor reprezentări subconștiente. Tudor Vianu denunță baza neștiințifică și inconsecvența interpretării, dar, mai ales, înalță cu demnitate arta în raport cu visul, ca pe o activitate creatoare în raport cu una a repaosului conștiinței. Visul aparține somnului, în vreme ce atît creatorul cît și receptorul metaforei poetice „simte că se trezește la o luciditate mai înaltă, că ajunge să stăpînească înțelesuri ignorate de omul obișnuit în împrejurările comune ale vieții".

Paralela dintre vis și metaforă este un elogiu de un suprem patetism intelectual adus creației artistice ca maximă trăire umană: „Visul este un instrument al somnului. Metafora poetică este o unealtă a lucidității; o putere a treziei... Funcțiunea psihologică a visului este quietivă; funcțiunea psihologică a metaforei este însă tocmai neliniștitoare. Visăm pentru a putea dormi; construim sau contemplăm însă imagini poetice pentru a înțelege mai mult și pentru a trăi sentimentul mai puternic. Visul ne închide în nesimțirea somnului. Metafora degajează însă în noi un fior și ne conduce către o potență superioară a vieții".

Ceea ce rezultă evident din dezbaterea funcțiilor gnoseologice și psihologice ale metaforei este specificul artistic al acesteia. Metafora slujește cunoașterii artistice. Metafora are, atît pentru psihologia poetului cît și pentru aceea a cititorului de poezie, un rol de potențare a impresiilor, a trăirii. Este, acesta, tocmai unul dintre atributele estetice pe care acad. Tudor Vianu i le atribuie metaforei.

Vorbind despre funcțiile estetice ale metaforei, autorul relevă, printre altele, funcția sensibilizatorie și funcția potențatoare, destul de evidente pentru a nu mai cere comentarii. Interesantă este însă sublinierea unei alte funcții: „de a da expresie anumitor atitudini sentimentale ale eului". „Cine întrebuințează o metaforă — se accentuează — o face nu numai pentru a aduce mai viu în fața simțurilor noastre imaginea unui lucru, dar și pentru a exprima felul vorbitorului sau scriitorului de a resimți anumite lucruri, atitudinea lor emotivă față de acestea". In această funcție subiectivantă nu recunoaștem implicit caracterul „tendenționist" — cum ar fi spus Gherea și Ibrăileanu — al metaforei poetice? Și n-ar fi interesantă o discuție pe tema reflectării partinității poetului în metaforele sale?

Erudit profund și fără ostentație, estetician lucid și fin analist al textelor literare, acad. Tudor Vianu ne-a dat, prin „Problemele metaforei" un studiu valoros și o mărturie a puterii raționalismului, atît de propriu gîndirii contemporane celei mai înaintate.

Intelectual de înaltă ținută universitară, profesorul cîtorva generații de pasionați ai esteticii umaniste este un propagandist ales al valorilor universale și un promovator al spiritului de superioară cultură romînească în tezaurul mondial.

Gîndirea romînească, ca și valorile noastre artistice, se impun și e firesc să se impună tot mai mult pe plan universal. Tudor Vianu face cinste culturii romînești și din acest punct de vedere. Chiar zilele acestea am văzut cu emoție numele său în două reviste de cultură, la depărtare de mii de kilometri una de alta. O revistă indiană, „Cultura indo-asiatică", din New Delhi, a publicat în numărul său din octombrie a.c. articolul său „Ecouri indiene în literatura romînă". Iar revista vest-germană „Geist und Zeit" a reprodus, în numărul 6 din 1957, articolul „O discuție filosofică între Orient și Occident" din ediția germană a Revistei Romîne (Rumänische Rundschau) nr. 2 din 1957.

Pe tărîmul afirmării culturale a tinerei Republici Populare Romîne în circuitul valorilor universale, lucrările acad. Tudor Vianu, savant devotat cercetării științifice și luptei pentru înfrumusețarea vieții omului, reprezintă o valoare pe care n-o putem îndeajuns prețui.

Savin Bratu

1947 — 1957
REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

Navele sînt stele

Noi am crezut aceleiaşi nădejdi
Şi ne-au aprins o stea aceleaşi veşti,
Căci oamenii asemeni i-am iubit
Şi din străvechi urgii acelaşi mit
De dragoste şi ură, l-am hrănit.

Nu, n-o să piară pradă nimănuie
Căci n-o să fie lacăt să-l încuie,
Nu, n-o să poată zborul să-i doboare
Acum cînd am urcat cu el spre soare...

Cel ce-a-ndrăznit spre viaţă nu mai moare...

★

Să ducem viaţă focului din cer
Noi, Prometeu modern, dezlănţuit,
In năvi solare am suit spre mit.
Nu mit de vremi încremenite-n ger
Spre veşnic neatinsul Lucifer
Cu moartea lui departe ne-a momit

Sînt anii secoli; secolii ce vin
Se-mprăştie în cosmos în lumini
Şi viaţa-n stele prinde rădăcini

Căci navele sînt stele de rubin.

★

Cenuşa morţilor din Quatrocento
Intinde către cer solii de zbor
Şi glasul lor profund, răscolitor,
De peste veac ne-nvăluie: memento!

Memento: omul a aprins lumină.
Memento: neguri încă nu s-au şters.
Memento: Timpul cîntă în surdină
Renaşterea-n întregul univers.

B. Anton

Ultimul rol

Neiertătoarea noastră privire
ca o spadă strălucitoare, născută
din apa vie a lacrimilor,
ca o spadă s-a-nfipt
în inima augustului actor
muiat în fireturi de aur,
cu schiptru-i de aur,
pe tronu-i de aur.
Tăioasa noastră suflare, ca un vînt îi atinse
coroana cu frunzele-i moarte, de aur.
Infricoşat de-această judecată de-apoi
s-a-mpleticit de-a binelea augustul
şi rolul şi-a uitat
şi-apoi fugind
posomorît
limba-i de aur şi-a scăpat pe gît!

Vasile Nicolescu

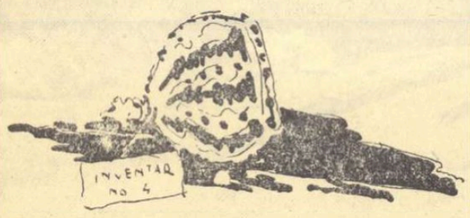

Ilustr ţii de IULIAN OLARIU

Balada Republicii

(1947—1957)

— Republică romînă,
Din negură de veacuri
Te-au legănat Carpaţii
Şi Dunărea bătrînă.

Măria Sa Norodul,
Răscoală de răscoală
Visă, să creşti ca plodul
Din basme — triumfală!

Şi ai crescut prin vreme
De crîncene blesteme...
Sub ochii tăi cei ageri
Se prăbuşiră steme
Cu lei, coroane, pajeri.

In locul lor stau azi:
Munţi, soare, sondă, brazi.
Şi dintre spice, teafăr,
Un purpuriu luceafăr!

Republica mea, mamă,
Cu braţe de aramă,
Republică, lumină
Cu ochi adînci de mină,
Cu cozi de spice blonde,
Şirag de negre sonde,
Cu zumzet de albine
Din fabrici şi uzine,
Eşti tînără ca zorile,
Bătrînă cît comorile
Din toate şezătorile!

Strămoşi ca Ştefan Vodă
Din stirpea moldoveană
Cu paloşul de fulger,
Şi norul pe-o sprînceană;
Neculce, cronicarul
Cu-nlăcrimată peană —
Visară-o ţară mîndră,
Ileană Consînzeană!
Visă la tine, ţară,
Şi Mircea, voievodul,
Pe şeici să-ţi duci la marea
Cea mare — pîrgul, rodul.
Visară şi Cumplitul
Şi Ţepeş — tot izvodul
De Feţi-Frumoşi călare,
Ce i-au născut norodul
Din paloşe să scapere,
Hotarele să-ţi apere!

Visă Mihai Viteazul,
Stropind cu sînge Turda:
Şi traşi pe roţi martirii
Ce n-au murit de-asurda:
Din sîngele lui Horia
Şi-aprinde Tudor durda
Să-mproaşte ciocoimea,
Ce stoarce sărăcimea.

Visatu-te-au Islazul,
Cîmpia Libertăţii,
Bălcescu şi Barnuţiu,
Stegarii dreptăţii,
Ce scoală toţi clăcaşii
S-alunge boierimea
Din inima cetăţii,
Ce siluie şi prăduie
Şi caznele îngăduie.

Visatu-te-a şi Cuza
De robi dezrobitorul —
Mult i-au mai plîns domnia
Măria Sa poporul...

La Plevna, dorobanţii
Ce-nfipt-au tricolorul,
Visară din moşie
Să capete ogorul,
Din tun să facă pluguri,
Din săbii — dinţi de seceri,
S-adune-n blid belşuguri.

Visă Ştefan Furtună,
Gornist la '77,
Visă pămînt şi holde
Şi snopi de spice coapte,
Ci veterane piepturi
la '907
Primiră snopi de gloanţe.
Pămînt în gură, moarte,
Cînd regele cu tunuri
A ras cu foc cătunuri!

Visară luptătorii
Ştefan Gheorghiu, Frimu...
Visară şi Lupenii
Luptînd pe baricadă
Cu zbiri ce-n abataje
Mutară ţintirimul
Şi Griviţa grevistă
Şi tu, Vasile Roaită,
Jiluva şi Doftana
Din toacă trist se vaită,
Şi-n sînge haş-ul fumegă —
Nici moartea nu ne-nduplică.
Republică, Republică!

Visarăm şi luptarăm
Din negurile vremii
Să răzbunăm bunicii,
Pălmaşii şi moşnenii,
Dar zorii răzbunării
Au răsărit cu Lenin.
Cu roşul lui luceafăr
Ce-o arde prin milenii,
Viu luminînd privirile
Cu toate strălucirile
A toate fericirile!

George Dan

Deceniu republican

Gîndesc arborii tineri şi soarele-n amiază
şi umbrele întoarse sub ramuri din zenit
şi iar vibrează-n mine, din nou atît de treaz
făptura ta mlădie de zbor înmărmurit.

O, drumurile toate ce-ţi răzimau călcîiul
şi arcul de-ntuneric al depărtării, — frînt
ce l-ai zvîrlit în două cînd prima oară braţul
ţi-a izbucnit în noaptea cu margini de pămînt.

Nichita Stănescu

De cîte ruguri...

De cîte ruguri a fost nevoie!
De cîte beciuri şi spînzurători!
M-au ucis înainte de vremea lui Noe.
M-au mai ucis, apoi, de mii de ori...

M-au rupt cu patru cai, m-au tras în ţeapă
Şi pielea mea cu paie-a fost umplută.
De viu m-au ferecat în groapă
Şi-n loc de vin mi-au dat cucută.

M-au împuşcat în ochi, m-au răstignit.
Mi-au frînt pe roată os cu os,
M-au îndopat cu plumb topit
Şi capul pe butuc mi l-au dat jos.

Tot ce-atingeam se-nroşea, —
Om, dimineaţă sau carte.
Răcneau lîngă inima mea
Moarte! La moarte!

De fiece dată-nviam mai cumplit,
Din sînge croindu-mi o flamură.
Sileau să mă ucidă-n chip deosebit
Şi răsăream în floare, în ramură.

Duh al răscoalei, mînie cu buzele arse.
Trec pe sub cerul de foc.
Oare-n privirile voastre,
Macii mei tineri se coc?

Rîsul meu roşu în voi e,
Dar amintiri pe seară mă mai dor
De cîte ruguri a fost nevoie!
De cîte beciuri şi spînzurători..

Vladimir Colin

Curcubeul suie peste munţi

Din furtună a rămas doar fumul
Peste vîrful brazilor cărunţi
Şi rotindu-şi coada ca păunul
Curcubeul suie peste munţi.

Aripile vîntului, uşoare
Risipesc albastre adieri
Şi mireasma florilor amare,
Suie-n cerul liniştitei seri.

Raza lunii, din lumină toarsă
Scînteiază iar în codri suri,
Cupa de-ntuneric şi-o revarsă
Noaptea lunecînd peste păduri.

Şi cînd e deplină împăcare
Pe pămînt şi linişte în slăvi,
Numai plopii, albele picioare
Şi le poartă noaptea prin dumbrăvi.

Ca-ntr-un dans scînteietor de iele,
Plopi foşnesc sub selenară nea.
Crîngurile-s toate ale mele,
Crînguri, crînguri, tinereţea mea...

Gheorghe Tomozei

Cineva luminează feţele oamenilor...

Stau rezemat de peretele negru
Cineva luminează feţele oamenilor
Vagonetele duc o armată mîndră şi gravă
Cineva luminează feţele oamenilor.

Adevăraţii stăpîni ai marilor spaţii subterane,
Lampa mea le luminează feţele
Ochii licăresc o clipă şi dispar
O lampă luminează feţele oamenilor.

Solemnitatea clipei se perpetuează mereu
Cineva luminează feţele oamenilor
Intrăm în mină, îi schimbăm pe cei obosiţi
Intunericul luminează feţele oamenilor.

Leonida Neamţu

Baia Mare — 1957

NAŢIONALIZAREA

TRECUTUL IN LUMINA PREZENTULUI

Cronica „timpului pierdut"

Strămoșul lui Petru Dumitriu este Petru Dumitriu însuși! In noiembrie 1945, adolescentul încheia ultima din cele opt proze, cărora volumul „Euridice" avea să le confirme substanța comună și să semnaleze un scriitor surprinzător de matur, de o maturitate derutantă. „Euridice" demonstra cultura clasică a tînărului autor, îndrăzneala cu care acesta corectează tiparele mitologice și oarecare înclinație spre fantastic.

Autorul lui „Euridice" este, aproape ostentativ, un intelectual cu vocație filozofică, ispitit spre generalizare și simbol. De la tragedia anticei Niobe, a cărei trufie suficientă atrage sancțiunea justițiară și pînă la amurgul aristocrației romînești, sancționată de istorie, drumul a fost lung, dar parcurs cu acea repeziciune uimitoare caracteristică, se pare, lui Petru Dumitriu.

S-a vorbit mult despre ascendența balzaciană a „Cronicii de familie". Insăși ideea întocmirii unui amplu și ramificat letopiseț este, neîndoios, de factură balzaciană. In fine, minuțiozitatea cu care sînt înregistrate detaliile vestimentare sau mobila, cu care sînt redate culorile epocii, îndrituiește această asociație. Dezinvoltura cu care Petru Dumitriu circulă în lumea aristocrației ar reclama și o ascendență proustiană, „In căutarea timpului pierdut" distingîndu-se și prin rara cunoaștere a mediilor sondate. „Cronică de familie" este însă un act original și nu se află cuprinsă în conul de umbră al strălucitelor modele amintite. Personalitatea voluntară, cruzimea artistică, specifice celui care scria „Euridice", au germinat și „Cronica de familie". Petru Dumitriu a rezistat cu succes ispitei de a crea o boierime după chipul și asemănarea aristocrației franceze, balzaciene sau proustiene. Eroii lui Petru Dumitriu aparțin unei clase relativ tinere la care tradițiile nu au devenit încă dogme, unde brutalitatea și grosolănia sînt ascunse sub o pojghiță destul de fragilă. „Culoarea locală" a boierimii romînești, în a cărei matcă au pătruns numeroase aluviuni levantine, este realizată într-o pastă densă. Cred că aceasta este prima mare biruință artistică a „Cronicii de familie" — crearea senzației de autenticitate, de lucru trăit, și nu de ficțiune romanescă. In literatura romînă, în cîmpul tematic respectiv, Petru Dumitriu are precursori prestigioși — pe marele Matei și pe Hortensia Papadat-Bengescu. Matei avea de luptat însă cu farmecul pe care-l exercitau asupră-i propriii eroi, iar Hortensia Papadat-Bengescu avea de înfrînt o cunoaștere lacunară, aproximativă, a mediului — de unde și înfățișarea burgheză a boierimii din romanele sale.

Pentru prima oară în literatura noastră, aristocrației, clasă în general cruțată de realismul critic pămîntean — al cărui obiectiv l-a constituit îndeosebi burghezia — i se face un rechizitoriu atît de sever și, mai ales, atît de complet. „Cronică de familie" cuprinde în aria sa un secol din existența civilă a moșierimii romînești. Primul act al Cronicii se petrece în anul 1862, iar ultimul în zilele noastre. „Cronica de familie" se impune nu numai prin vastitatea tablourilor, în genere, prin amplitudine, ci și prin memorabilele portrete realizate. Petru Dumitriu este un portretist energic, detașat de obiect, pe care-l tratează cu superioritate dezinvoltă. Portretul nu se întemeiază pe sugerare discretă: autorul preferă formula lapidară, care epuizează personajul și dă cheia existenței și destinului său.

Iată portretul final al Davidei: „A doua fotografie e a unei femei trecute de patruzeci de ani, colțuroasă, slabă, cu gura suptă și ochi încercănați; parcă încăpățînată, uscată și dură, iar privirea ei e pustie, plină de deznădejdea ostenită a unui om care nu înțelege, n-a înțeles și nu va înțelege niciodată".

Portretul lui Bonifaciu Cozianu, inspirat tot de o fotografie veche, are aceeași precizie și duritate: „E tînăr, bățos, botos, mustăcios; poartă uniforma de locotenent de roșiori, mică ținută, e drept ca o vargă de oțel, cu tot trupul încordat, cu capul sus și întors puțin către privitor, cu o mîndrie provocătoare, strigătoare și chiar obraznică".

E oarecum un act de franchețe artistică și evident de curaj acela de a oferi, de la început, trăsăturile dominante ale personajului.

In general, așa procedează Petru Dumitriu cu mai toate făpturile care populează „Cronica de familie", și dintre care aș reține în primul rînd pe Lăscăruș Lascari, impresionant prin acumularea densă de forță primară și inteligență rapace.

„Cronică de familie" consemnează cu luciditate și sarcasm o epocă, restituind-o istoriei, într-o lumină crudă, dar adevărată. Autorul ei a făcut o lucrare de cronicar modern prilejuind literaturii noastre o experiență captivantă, care s-a dovedit a fi fertilă și armonioasă, și al cărei rezultat îl constituie o operă de dimensiuni impunătoare, cronică magistrală a „timpului pierdut".

Sorin Arghir

Trilogia neterminată...

In aceste zile, cînd așteptăm apariția în librării a ultimului volum din trilogia „Un om între oameni", ni se reînnoiește durerea de a fi pierdut, în primăvara acestui an, în persoana lui Camil Petrescu, un mare scriitor romîn. Acest ultim volum al trilogiei, volum care apare postum, nu a mai fost revăzut de scrupulosul său autor înainte de a fi fost dat la tipar. Au rămas mici inadvertențe în manuscrisul scriitorului, cuvinte ininteligibile și indicații sumare despre pagini care trebuiau să fie scrise și nu vor mai fi scrise niciodată.

In toamna anului 1956, după apariția primelor semne ale bolii, Camil Petrescu scria în postfața volumului său de versuri, pe care se pregătea să-l editeze atunci ESPLA: „Și iată cum în ceasul acesta al unei sănătăți falimentare, prin abuz de muncă și din lunecare peste timp, mă găsesc dator cu volumul al treilea din „Un om între oameni", cu pregătirea pentru tipar a poemului eroi-comic „Papuciada", de asemenea cu pregătirea pentru tipar a pieselor „Caragiale" și „Aci se repară ieftin roata norocului", toate de neocolit, care nu pot fi lăsate în drum, fiind întreruperi și obligații de [illegible]". Dintre aceste datorii numai unele au fost împlinite. Camil Petrescu, scriitorul care a fost întotdeauna terorizat de reeditările pe care nu avea timp să le revadă, de corecturile pe care nu apuca să le facă, de greșelile de tipar care se puteau strecura, a plecat dintre noi cu sentimentul că n-a lăsat nimic definitiv, că totul ar fi trebuit revăzut, corectat, îmbunătățit: „N-am avut niciodată timp să țin o lucrare pe masa mea de lucru atît cît aș fi vrut, s-o răsucesc eu și s-o împlinesc așa cum îmi apărea necontenit necesar". Așadar, cu atît mai mult acest ultim volum din „Un om între oameni" trebuie să-i fi lăsat scriitorului un sentiment de neîmplinire și de amărăciune. Dar, ca să împrumutăm cuvintele eroului său Bălcescu, atribuindu-le de data aceasta scriitorului însuși: „Nu se poate... Va ști, un scriitor din neamul meu... Intr-o zi... peste un veac... va ști clipa asta... cum a fost".

Volumul al treilea, care în clipa în care Camil Petrescu scria: „...mă găsesc dator cu volumul al treilea din „Un om între oameni"..." există în forma în care el apare astăzi — cu toată modesta părere a scriitorului și cu toate că a rămas cu pagini albe, nu este mai prejos de cele precedente. Viziunea scriitorului asupra revoluției de la 1848 este împlinită maiestuos de acest ultim volum, care se încheie cu plecarea lui Bălcescu la Paris, după încercarea nereușită de a se înțelege cu Avram Iancu. Se pare că scriitorul considera ultimul act al piesei „Bălcescu" un final valabil și pentru încheierea romanului — ca destin al lui Nicolae Bălcescu — încheiere pe care n-a mai avut răgazul să o scrie.

Trilogia „Un om între oameni" a cumulat o uriașă muncă de documentare. Detalii nenumărate, scuturate de praful arhivelor, reconstituiesc cu o autenticitate halucinantă, epoca. Numeroase articole și studii închinate primelor două volume au arătat deja sensul general, concepția de ansamblu asupra revoluției de la 1848, care stă la baza operei și care dă lumină, coeziune tuturor amănuntelor. Prețioase indicații în această privință a dat scriitorul însuși. La un moment dat, în roman, Bălcescu susține o controversă cu alți membri ai guvernului vremelnicesc, în care afirmă, subliniind importanța unei viziuni clare asupra unui fenomen social istoric: „Intrucît privește acum teama fratelui Arăpilă că nimeni nu va ști vreodată ce am discutat la aceste ședințe și cum a fost revoluția noastră, eu îi spui că poate fi liniștit. Intr-o zi se vor cunoaște legile societății omenești, se va cunoaște tot mai bine și sufletul omenesc și atunci revoluția noastră va înfățișa destul material ca să fie cunoscută în întregul ei, iar atunci cînd va fi cunoscută în întregul ei va fi cu putință să se osebească și amănuntele adevărate de cele neadevărate, chiar dacă asta va contrazice cumva pe unii martori oculari, sau unele documente. scrise".

Nu este greu de remarcat că, prin intermediul lui Bălcescu, scriitorul își exprimă propriul său punct de vedere după care s-a călăuzit în elaborarea romanului său, roman de caractere dar și frescă de vaste proporții.

Cunoașterea legilor sociale, interpretarea științifică a fenomenelor social-istorice, i-au dat scriitorului o putere superbă asupra materialului documentar și asupra amănuntelor care toate se angrenează într-un sistem unitar. Scriitorul pare că s-a aplecat asupra epocii cu o lupă: a descoperit sau a intuit toate detaliile, toate relațiile, a explicat și a motivat cele mai mici acțiuni ale eroilor săi, nuanțele cele mai greu de sezisat ale psihologiei acestor eroi, mulți, mulți — întreg poporul romînesc. Pictorul Rosenthal este de pildă una dintre aparițiile fugare ale cărții. Dar iată un singur amănunt care-l prezintă în linii esențiale. In timpul demonstrației pe care poporul bucureștean o organizează spontan, la vestea că turcii se pregătesc să ocupe orașul, pictorul, care împreună cu Bolintineanu și cu alți cîțiva prieteni urmărește mulțimea, este izbit de frumusețea unei femei care mergea alături de steag:

„ — Ia uitați-vă, fraților... e o statuie în mers... făcută de providența divină de-a gata... Uitați-vă ce umeri, ce brațe, ce șolduri... Cum poartă de drept capul frumos... Ce sîni care privesc în sus. Ah! Ea trebui să poarte steagul tricolor.

Se repezi spre grup și luă steagul din mîna elevului de la Sfîntul Sava:

— Prietene, dă-i ei să poarte steagul Romîniei libere... E soră cu milioanele de clăcași..."

Nu este oare acest scurt episod definitoriu pentru Rosenthal și pentru pictura lui?

Dar caracterul uman al marelui eveniment istoric — care pentru noi, posteritatea, a căpătat toată gravitatea luată din manualele de istorie — apare în acest roman în toată prospețimea lui. Mulțimea palpită fierbinte, vie, în această carte. In obor, oamenii se cheamă unul pe altul la revoluție, ca și cum s-ar chema la berărie. Și de fapt astfel se petrec marile transformări sociale, astfel sînt oamenii înainte de a fi eroi. Solemnitatea vine mai tîrziu. „Nea Vasilică, hai la revoluție... că vă așteaptă jupînu nostru, hai mai repede... Nu mai închide, lasă că o să închidă țața Tudora". In această extraordinară replică se realizează și perspectiva contemporană a brutarului Trică, cel care o rostește, dar și surîsul scriitorului care deosebește prin intermediul mahalagiilor săi aspecte ale caracterului burghezo-democrat al revoluției și forțele ei motrice... Ce poate fi mai autentic decît acest extraordinar: „Nea Vasilică, hai la revoluție... că vă așteaptă jupînu nostru..."?

In cursul unei ciocniri între armatele turcești și populația Bucureștilor, un oltean zarzavagiu este rănit grav la un umăr. Cîțiva oameni vor să-l scoată din învălmășeală, dar el se zbate uitîndu-se înapoi:

„ — Muică... muică.. unde-o fi cobilița mea... Mă, tu ăla multu', strigă, mă, să-mi aduci cobilița".

Prin asemenea amănunte care de multe ori creează senzația reportajului (...istoric — dacă erezia e posibilă), revoluția capătă culoarea ei contemporană. Eroii anonimi, îngropați în indiferența solemnă a istoriei, au redevenit în romanul lui Camil Petrescu, oameni. Istoria, înainte de a deveni istorie. este viață pur și simplu. Scriitorul, venind după istorici dar beneficiind de cunoștințele lor, a creat imaginea autentică ce a existat înainte de a fi devenit istorie și de a avea istorici.

„Un om între oameni", după apariția ultimului volum care sporește prestigiul acestei Luni a culturii, își așteaptă exegeții care să revele farmecele nenumărate, valoarea ei deosebită. Peste cartea aceasta plutește însă o umbră de melancolie. E simfonia neterminată...

Georgeta Horodincă

Actualitatea „Moromeților"

Nu cred a folosi un termen impropriu afirmînd că romanul „Moromeții" face parte din conștiința acestor ani din urmă. Sînt numai doi ani de la apariția cărții. Dar lumea „Moromeților" este definitiv integrată în peisajul nostru literar, iar viața acestei familii din cîmpia Dunării face parte, neîndoios, din biografia țăranului romîn. Am putea vorbi chiar și despre un „trecut" al romanului — care, asemeni existențelor memorabile, nu se măsoară doar prin durată — dar rîndurile de față nu intenționează decît să consemneze momentul actual al „Moromeților". La timpul său, și evident și după aceea, critica a cercetat cu îndrăgostită minuție, a comentat cu finețe și a clasificat cu pasiune romanul. Au fost stabilite cu iscusită competență genuri proxime și diferențe specifice, s-au enunțat filiații revelatoare. A le relua, fie și de dragul înlesnirii unui bilanț, ni s-ar părea o întreprindere oficoasă, dacă nu am fi convinși că „Moromeții" e mereu o carte nouă. Drama micului proprietar de pămînt din cîmpia Dunării, urmărită și descrisă în chip sezisant, se relevă a fi o dramă a zguduirii pe care o produce contactul brutal cu realitatea, o dramă a cunoașterii umane. Mai mult decît față de pasiuni, față de această problemă a apropierii oamenilor de adevăr, pozițiile sînt necontenit noi, teritorii mai vaste sau mai puțin vaste dezvăluindu-se treptat. Procesul de alienare, caracteristic orînduirii burgheze, caracterul iminent al prăbușirii lui Moromete sub presiunea „care amenință să-l strivească", prilejuiește eroului cărții drumul de la „liniștea netulburată" a aparențelor la „pătrunderea și trecerea prin întunericul" lumii care năvălise cu sălbăticie pînă în sînul familiei sale.

Marin Preda nu a făcut din „Moromeții" doar romanul-monografic sau romanul-cronică, așa cum s-a menționat, al unei familii țărănești trăitoare pe aceste locuri în anii din preajma războiului mondial. Este adevărat că substanța romanului adeverește observația făcută de Albert Thibaudet cu privire la motivele care fac pe scriitori să prefere adesea „romanul domestic" și anume că „asupra familiei s-au încercat și s-au dezvoltat puterile noastre atît de simpatie cît și de critică, și nimic nu-i este mai necesar viziunii binoculare a romancierului decît această coexistență și pătrundere a simpatiei și a criticii". Observația se referă, evident, la autenticitatea unei experiențe trăite și ea e pe deplin valabilă în cazul romanului lui Marin Preda. Dar dincolo de aceasta este esențial să relevăm sensul experienței de viață. A-și apăra omenia, ne-o spune istoria lui Moromete, nu numai în raport cu oamenii din jurul tău, ci, și cu atît mai mult, înlăuntrul familiei tale, cere nu numai patimă, ci și chibzuință. Și cu cît patima e mai adîncă, cu atît chibzuința trebuie să fie mai lucidă. De aici și caracterul contradictoriu al acestei ființe complexe: seninătatea exterioară care nu vine din împăcare, ci din stăpînirea unui frămîntat tumult interior. Candoarea nu e atît o calitate nativă, cît un rezultat. Iar acest țăran din cîmpia Dunării, care se pierde „pe miriști în contemplări nesfîrșite", se dovedește mai puțin sensibil la peisajul exterior, avînd de fapt acea privire răsucită înlăuntrul său, atentă mereu la peisajul interior. In pătrunzătorul studiu închinat cărții, O. Crohmălniceanu observa că ne aflăm în fața „primului nostru roman psihologic din mediul rural". Dar „Moromeții" nu relevă numai existența întregii game și varietăți a pasiunilor și contradicțiilor umane în lumea țărănească; mai mult decît atît: el se dovedește, așa cum am spus mai sus, în primul rînd o dramă a cunoașterii umane. Și în aceasta constă și noutatea, dar am îndrăzni să o spunem, și posteritatea lui. (Și evident și actualitatea sa stringentă). Pentru că, oricît s-ar părea de ciudat, Moromete, care „gustă" rara plăcere a unei conversații inteligente și pline de umor cu Cocoșilă „care avea acel fel uimitor al său de a fi, de a vedea lucrurile și faptele oamenilor cu niște ochi limpezi și netulburați", se poate înșela, poate accepta să se înșele în ceea ce privește realitatea, să creadă că „timpul" e răbdător, că nu are de ce „să nu fie ca întotdeauna el însuși". Și cele trei părți ale romanului (un triptic care se poate numi fără vulgarizări simplificatoare: lumea aparențelor — vremea îndoielilor — plata) construiesc această dramă cu infinitele resurse ale unui adînc cunoscător al sufletului uman. Moromete nu trece prin înălțări sau prăbușiri de abis, dar el va avea să descopere, cu prețul unor dramatice încercări personale, care este forța care poate să-l asigure drumul spre păstrarea omeniei și a demnității.

El nu știe să răspundă la început întrebărilor care se ivesc dincolo de aparențe, dar în clipele în care aceste gînduri stăruie asupra lui, se „face negru și crunt la față". Altă dată încearcă să se amăgească spunîndu-și „că se va întîmpla un lucru, o mișcare undeva", care să țină „situația pe loc". Dar timpul trece, pentru el ca și pentru toată lumea, și vine clipa cînd întreaga familie se destramă și cînd „îi trebuie mai mult ca oricînd acea stăpînire de sine pe care și-o cunoștea și care-l ferise totdeauna de lucruri necugetate... și mai ales acea gîndire necruțătoare care duce înțelegerea pînă la capăt..." (s.n.) Iată dar că s-a terminat cu seninătatea care era numai o jumătate de înțelegere, era numai o încercare de a se împăca răbdător cu aparențele. In cele din urmă nici Moromete însuși poate că n-ar fi acceptat această ipostază, dar, dacă nu o face, realitatea îl silește cu sălbăticie să o facă. E în această cunoaștere, acceptată pînă la urmă, și nu dăruită, un puternic accent dramatic, care înalță statura lui Moromete aflat la hotarul miriștii, și nu numai al miriștii, ci și al lumii sale, pînă la proporții simbolice. E acel simbol care cuprinde realitatea și o depășește, care o reproduce dar o face și mai pregnantă, al năzuinții spre fericire care nu se poate realiza decît pe calea spinoasă a cunoașterii adevărului. E drept, Moromete e în pragul ei, dar, amenințat să fie înghițit de întuneric, el pornește cu ferma hotărîre de a-l străbate... „Și în liniștea aceea desăvîrșită a cîmpiei, deodată el înțelese și se liniști: întunericul nu putea fi fără fund... trebuia să existe undeva o împletitură ascunsă, niște legături nevăzute care o susțineau (lumea, n.n.) De acolo năvălea întunericul"...

Sînt anii și oamenii care trăiau undeva, într-un sat din cîmpia Dunării, în preajma războiului mondial despre care vorbește romanul lui Marin Preda. Cu înțelegerea deplină a dinamicii forțelor sociale, scriitorul a dezvăluit justa perspectivă care se desprinde din această zguduitoare dramă — descrisă cu stăpînirea obiectivă a desfășurării proceselor istorice — a drumului spre cunoaștere al lui Moromete. Potențialitatea de luptă, de cele mai multe ori rămasă latentă, a celor mulți, puterea și gîndirea lor, le dă dreptul la certitudine, la înfrîngerea unui destin pe care aparențele îl maschează, îl fac obscur. Perspectiva justă a desfășurării proceselor sociale, asigurată artei de către realismul socialist, face ca această dramă a lui Moromete să cunoască o profunzime care ridică faptele la valoarea lor umană de dincolo de epocă, tocmai pentru că sînt profund ale epocii. Și în aceasta constă și actualitatea nu numai de azi, ci și de mîine — am spune — a remarcabilului roman al lui Marin Preda: el descoperă în mijlocul unei realități complexe și contradictorii acele forțe care pot asigura complicatei ființe istorice și sociale, care este omul, o cale spre viitor.

Radu Lupan

Activitatea folclorică în anii Republicii

Că un regim popular acordă atenție creației artistice a maselor populare e un fapt care intră în firea lucrurilor.

E normal ca o orînduire care-și reclamă temeliile de la popor, care a chemat poporul să-și ia soarta în propriile-i mîini, să dea tot sprijinul studierii a tot ceea ce reprezintă valoare în trecut și în prezent.

Masele fac istoria: istoria politică, istoria artei, istoria literaturii ș.a.m.d. Cei ce înțeleg sensul aspirațiilor maselor se integrează firesc în marele front al culturii valabile, cu șanse mari ca opera lor să rămînă puternic întipărită în conștiința populară. Acest lucru e condiționat totdeauna de cunoașterea vieții populare sub toate aspectele ei. Folclorul ca fenomen artistic reflectă în bună măsură aspirațiile maselor și de aceea studierea lui e absolut necesară. De acest lucru și-au dat seama intelectualii luminați, cu dragoste de popor, din preajma anului 1848, ca și acei din anii ce au urmat. Numele unor scriitori și cărturari ca Bălcescu, Alecsandri, Eminescu, Odobescu, Delavrancea, Hașdeu, G. Dem. Teodorescu, Șăineanu, Gaster, Ovid Densușianu, I. A. Candrea și alții vor rămîne înscrise în cartea de aur a folcloristicii romînești. Fără mijloace materiale suficiente, ei au strîns și studiat cu dragoste un imens material folcloric, netezind astfel calea cercetărilor noi, moderne, în domeniul folclorului și folcloristicii.

Munca folcloriștilor de dinainte de 23 August 1944 s-a desfășurat de cele mai multe ori în condiții grele, uneori umilitoare. Biografiile majorității folcloriștilor din vremea aceea relevă faptul dureros al dezinteresului regimului burghezo-moșieresc pentru creația artistică a poporului nostru. Astăzi situația e cu totul alta. In anii Republicii populare — în numai 10 ani — s-a desfășurat o activitate de strîngere și cercetare a folclorului de-a dreptul uimitoare. Specialiștii străini care vizitează institutele noastre de folclor găsesc deseori un exemplu demn de urmat.

Profitînd din belșug de experiența vastă, multilaterală, a folcloristicii sovietice, forurile de partid și de stat care călăuzesc viața noastră culturală au asigurat cercetării folclorice locul ce i se cuvine. Astăzi, un mare număr de specialiști și de amatori se ocupă intens atît cu strîngerea cît și cu cercetarea folclorului. Numai partidul clasei muncitoare putea sprijini dezvoltarea masivă și rapidă a folcloristicii, pentru că numai el putea fundamenta și orienta ideologic cercetările. Astăzi, în Republica Populară Romînă, munca folcloriștilor se îndreaptă în direcții multiple. Aspectele esențiale, caracteristice, ale folclorului nostru sînt studiate minuțios, după cum, în aceeași măsură, se acordă atenția cuvenită acelor ramuri care au legături, mai mult sau mai puțin strînse, cu folclorul.

In fruntea muncii de culegere și cercetare a materialului folcloric se situează „Institutul de folclor" al Ministerului Culturii și Invățămîntului. Dispunînd de o serie de cadre de cercetători valoroși, Institutul a cules prin mijloace tehnice moderne numeroase producții care constituie obiectul cercetării și apoi al expunerii sub forma de comunicări, studii și articole.

In cadrul Institutului, numeroase colective lucrează la clasificarea și sistematizarea diferitelor producții ale folclorului nostru, în vederea publicării unor colecții cuprinzătoare. Nu ne îndoim că mai încolo, pe baza vastului material cules, colectivul Institutului de folclor în colaborare cu alți folcloriști va purcede la elaborarea unui tratat de folclor romînesc.

La Institutul de istorie literară și folclor al Academiei Republicii Populare Romîne există un colectiv, redus ca număr, care și-a propus să dezbată și să rezolve o serie de probleme de mare importanță în folclor. Orientată spre cercetarea folclorului literar, activitatea Institutului a stîrnit interesul folcloriștilor noștri, printr-o serie de comunicări urmate de dezbateri vii. Un rol însemnat în orientarea acestor dezbateri l-a avut acad. G. Călinescu, care a dovedit și în acest domeniu o remarcabilă intuiție. Astăzi, colectivul Institutului acordă mare atenție reconsiderării folcloriștilor din trecut în vederea întocmirii unei istorii a folclorului romînesc. Ultimele numere ale buletinului științific al Institutului atestă această preocupare a colectivului de folclor. Prin muncă stăruitoare, folcloriștii Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R. au pus la dispoziția publicului primele două volume ale „Antologiei de literatură populară" — Poezia și Basmul — care au fost primite cu căldură și interes.

Un rol însemnat în ceea ce privește studierea sistematică a folclorului îl au cursurile de folclor de la universitățile și institutele pedagogice din țară. Prin îmbunătățirea programei de învățămînt, începînd cu acest an universitar, studiul folclorului a fost extins, urmînd a se acorda importanța cuvenită și unor discipline care au legătură strînsă cu folclorul, îndeosebi etnografiei. Prezența unor cursuri sistematice și regulate de folclor la Universitate este o realizare însemnată a regimului de democrație populară. Inainte vreme, cursurile de folclor erau sporadice și se datorau numai inițiativei și dragostei unor remarcabili profesori, cum au fost Ovid Densușianu și I. A. Candrea.

Studierea sistematică a folclorului a dus la o îndrăgire din partea studenților a creațiilor populare. In timpul vacanțelor, numeroși studenți se îndeletnicesc cu nobila muncă de culegere a folclorului, făcînd apoi interesante referate în cadrul cercurilor științifice studențești. Cunoașterea folclorului i-a făcut pe mulți studenți să urmărească cu pasiune izvoarele folclorice ale operei celor mai însemnate figuri ale istoriei noastre literare.

Creația folclorică este stimulată prin toate mijloacele. Un rol eficient în această privință îl au casele de creație populară și căminele culturale sătești, care au devenit în ultima vreme adevărate șantiere ale activității folclorice. In egală măsură contribuie la cunoașterea folclorului și a tradițiilor populare muzeele de artă națională și etnografice din principalele orașe ale țării. Activitatea acestor muzee este intens susținută de partid și de stat, în vederea îmbogățirii colecțiilor și materialelor. In aceeași ordine de idei sînt remarcabile cercetările secției folclorice a Institutului de artă al Academiei R.P.R.

In țara noastră se desfășoară o activitate folclorică intensă. In afara celor arătate mai înainte e demn de remarcat faptul că majoritatea publicațiilor noastre acordă atenția cuvenită problemelor de folclor. Discuții vii, uneori cu caracter polemic, învederează preocuparea constantă pentru folclor în rîndurile specialiștilor și amatorilor.

Acum, cînd se împlinesc zece ani de la instaurarea Republicii populare, bilanțul muncii folcloriștilor noștri e pozitiv. Ei mai au, firește, multe de făcut. Una din chezășiile îndeplinirii vastelor lucrări la care s-au angajat sînt condițiile create de regimul nostru democrat-popular, care le pune la îndemînă mijloacele materiale pe care niciodată în trecut nu le-au avut. In același timp, îndrumarea ideologică venită din partea forurilor de partid și de stat dă certitudine că munca va fi îndreptată pe un făgaș realist, științific.

Mitu Grosu

T. BRINZA „Romeo și Julieta" (afiș)
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

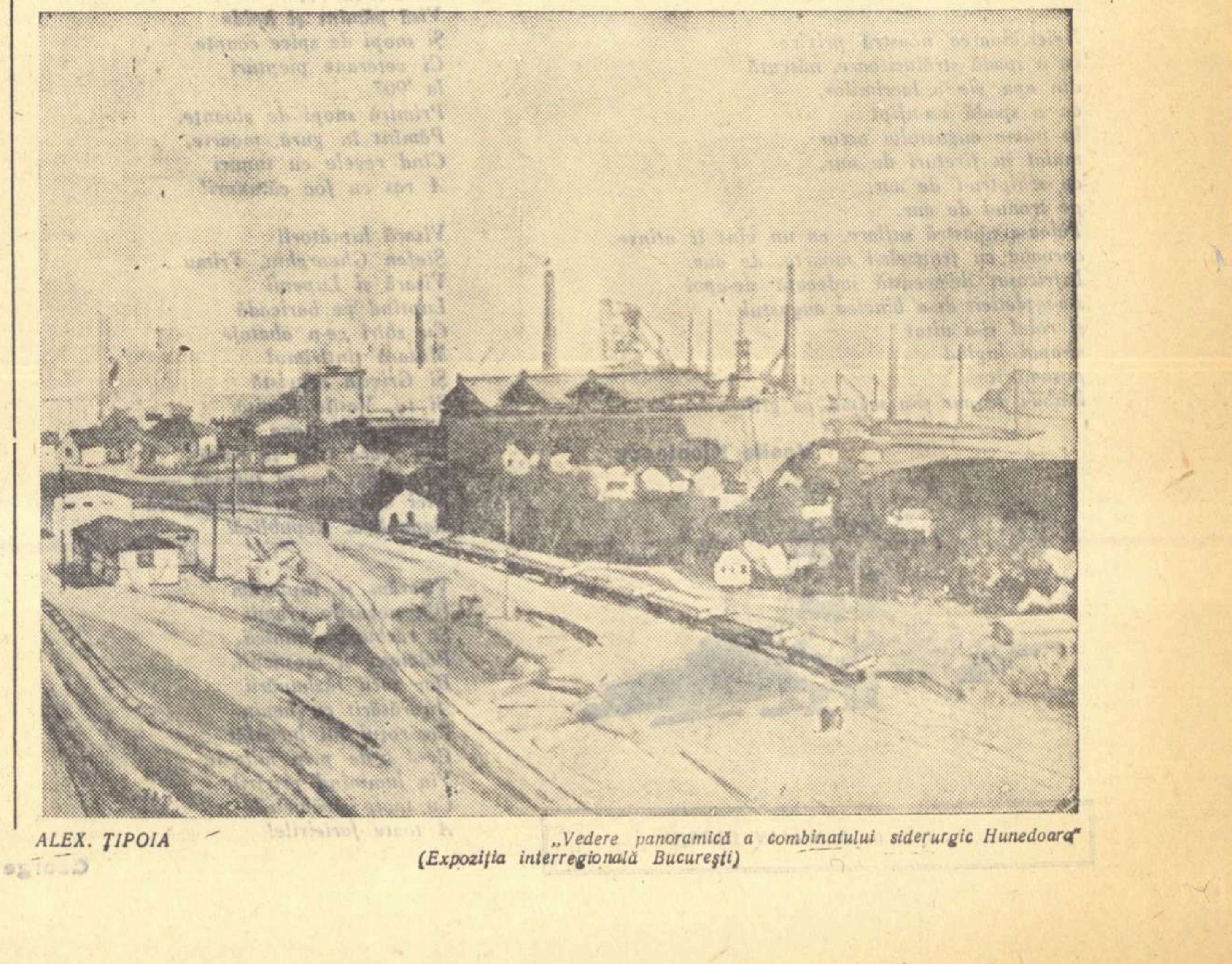

ALEX. ȚIPOIA „Vedere panoramică a combinatului siderurgic Hunedoara"
(Expoziția interregională București)

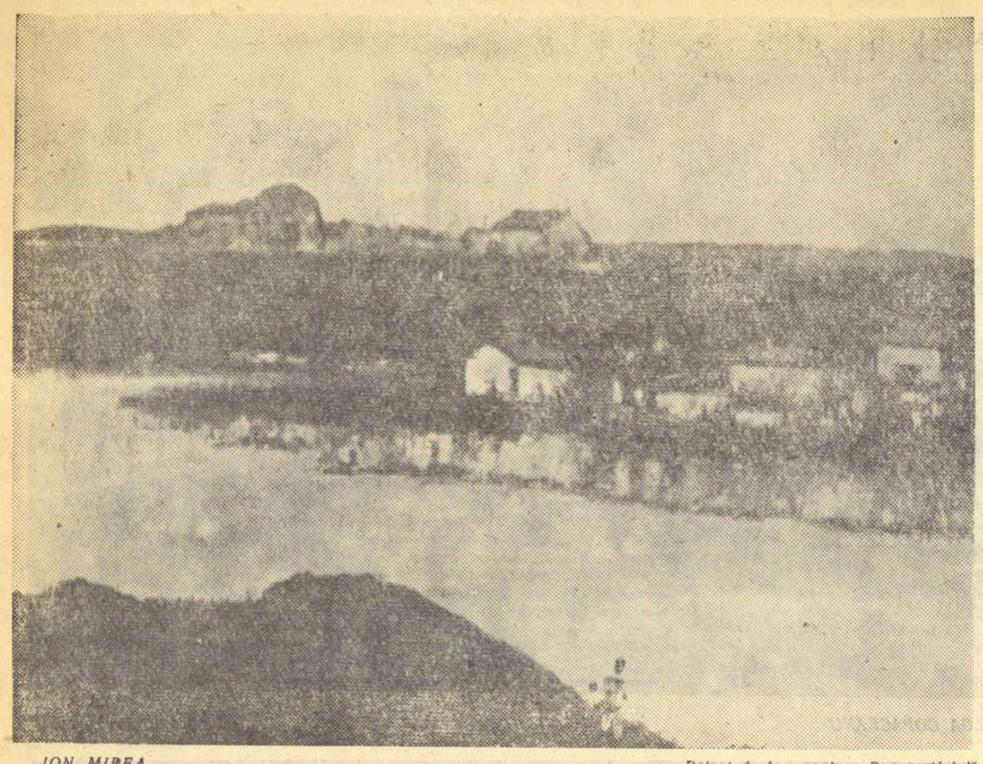

ION MIREA „Peisaj de la marginea Bucureștiului"
(Expoziția interregională București)

In pădurea Tătărenilor

În bordeiul nostru, din pădurea Tătărenilor, se făcu deodată tăcere... O lampă săracă de petrol, prinsă de perete, într-un cui, tremurîndu-și limba de foc, se lupta să lămurească chipurile noastre...

Colțurile bordeiului rămîneau adîncite în umbră...

Înlăuntru, mirosea a umezeală și a sudoare de om...

Pași rari răsunau cînd și cînd, pe drumul bătătorit din fața barăcii de scînduri a adjutanturei.

— Ehei, tot în Egipet ajungem cu triunghiul ăsta al morții, vorbi deodată, sublocotenentul Nebuneli (fost în viața civilă ofițer de vardiști, la Galați...) ca să dăm mîna cu englezii, aliații noștri care ne-au poruncit să dăm foc sondelor petrolifere... zicînd că au să plătească la paștele cailor.

În bordei răsunară hohote de rîs...

— Și să facem baie de soare în Arabia, pe vreme de iarnă!... adăugă un alt sublocotenent, fost mai înaintea războiului plutonier de administrație.

— Nu vorbiți așa, domnilor! răspunse profesorul de filozofie Ghițescu, și el tot sublocotenent. Lucrurile se pot întîmpla și fără voia noastră. Și-apoi, o armată de două sute de mii de oameni să cadă prizonieră în mîinile nemților, socot că nu e un lucru de laudă.

Eu îi cunosc pe nemți, doar mi-am făcut studiile acolo, și știu ce le poate pielea!!

Faptul că am ridicat armele împotriva lor, n-au să ne-o ierte niciodată.

— Atunci, rămîne să ne cărăbănim cu cățel, cu purcel, cu nevastă, tocmai în pustiul arabilor să ne încuscrim cu arapii. Her doctor... Așa e?

Profesorul de filozofie se simte atins... Văzuse că a fost luat peste picior, ca să-și potolească mînia se sculă, își aprinse pipa și ieși din bordei.

Rătăci o vreme prin preajma pădurii plină de întuneric, privi cerul, stelele, se uită lungă vreme la drumul robilor, și, cu pași rari, se întoarse înapoi, în bordei...

— Dormiți, domnilor?

— Nu, s-auziră cîteva glasuri...

— Am uitat să vă spun un lucru... La Botoșani, a intrat în oraș, defilînd cu muzică în frunte, armata de nord a rușilor care a părăsit Transeele, și se pregătește de plecare.

S-au format comitete... și se țin ședințe. Au tipărit și manifeste, chiar...

— Și unde vor să plece? s-auzi un glas.

—La ei acasă.

— Dar cu generalul Ruski, ce s-a întîmplat?

— Cu Ruski? întrebă profesorul.

— Da...

— Se spune că fiind întrebat ce are de gînd să facă, ar fi răspuns: „Între Rusia și Țarul Nicolae, aleg Rusia..."

— Atunci Rusia e pierdută!

— Ha! ha! ha! răspunse ironic profesorul, scuturîndu-și pipa de scrum.

În prima fază a războiului, fusese rănit și zăcuse multă vreme în spital..

Pot spune că în scurt timp deveni mîna mea dreaptă. Soldații țineau de asemenea la el și-l ascultau...

Nu mult după sosirea noastră la Tătăreni, intendența de la Iași ceru să i se trimeată un delegat ca să i se elibereze un stoc de alimente.

Tovarășul meu de bordei Cosma, ca vechi fost elev de administrație fu însărcinat cu transportul lor...

Aveam acuma mîncare îndestulă, venită din Rusia: slănina sortată, zahăr și unt siberian în butoaie... berechet. Soldații, care veniseră destul de pirpirii la regiment, începură să se înfiripeze, obrajii lor să prindă culoare. Iată că într-una din zile, întorcîndu-ne de la instrucție, văzurăm că comandantul a dat ordin să se echipeze în grabă cîte o patrulă de fiecare companie, sub conducerea unui gradat, și care să patruleze pe șoseaua Crasna-Huși și Leuseni, întrucît eșaloane de soldați ruși care au părăsit frontul, zice-se, s-ar deda la dezordine, în retragerea lor.

Executarăm ordinul și, la propunerea mea, comandantul de companie îl însărcină pe Sotirescu cu conducerea ei.

Patrulele se duceau regulat, se întorceau la ora indicată, fără să li se fi întîmplat cel mai mic incident.

Dimpotrivă, în desele lor întîlniri, între ruși și romîni se legară chiar prietenii.

Nu era zi în care ai noștri să nu se întoarcă din patrulare cu cartușierele pline de țigări; în schimb și dînșii îi conduceau la cîte un gospodar din Corni, să cinstească cîte un păhărel de vin sau rachiu.

Pe cale particulară însă aflai că în multe cazuri, ai noștri fraternizau cu rușii...

În ziua aceea, plouase cu descărcări electrice. Pămîntul se muiase de-a binelea așa că colonelul suspendase orele de instrucție.

În bordeiul nostru, aceeași poveste..

A „Triunghiului morții"...

Fostul plutonier de administrație, cu fața aprinsă, gesticula borborosind..

— Nu ne era bine, nu-aveam de toate! Ne-a trebuit război.

— Cînd se bat harmăsarii, n-au ce căuta măgarii, îngăimă Nebuneli, fostul comandant de vardiști. Și amîndoi începură să rîdă..

Văzînd că eu tac și nu iau parte la rîsul lor prostesc, îmi aruncă o săgeată.

— Dar ce să fie cu Sotirescu, de s-a boierit așa, aproape că nici nu te mai salută... și cînd îți spune să trăiți, mormăie cu buzele strînse, de s-audă numai el...

— Îi merge din plin cu patrularea.

— Adică cum, întrebai eu... Spuneți-mi un caz concret, din faptele lui. Cei doi tăcură.

Lucrul acesta mă înfurie. Îmi reținui însă mînia.

Seara, știind că Sotirescu trebuia să fi venit din patrulare, mă dusei în bordeiul lui. Îl chemai afară.

— Ascultă, Sotirescu, sînt plîngeri împotriva ta.

— Ce fel de plîngeri, domnule sublocotenent?

— Că bei cu rușii.

El mă privi drept în ochi.

— Nu, dle sublocotenent... N-am băut niciodată... O jur...

— Dar de fraternizat.. da...

Dar vă rog să-mi spuneți ce înțelegeți prin fraternizat?

Vorba lui așa de hotărîtă îmi tăie curajul.

Sotirescu, văzîndu-mă că tac, urmă:

— Adicătelea, dacă am dat mîna și am vorbit cu niș'e oameni cumsecade care se duc la casele lor să-și rînduiască singuri treburile, aceasta înseamnă că fraternizez!

D-le sublocotenent, spun drept, eu îi admir pe oamenii aceștia... Au zis hotărîți nu și gata. Ai noștri rabdă ca boii și nu zic mîre.

— Sotirescule, tu știi ce-mi spui?

— Cum de nu.., dar lăsați-mă să-mi vărs tot focul, pe care-l am la inimă..

D-voastră știți că eu am fost pe front și rănit... Poate nu știți că am patru copii? Cine are milă de ei? Ei poate mor de foame acolo, iar eu fac instrucție și aștept pe nemți... E treabă asta? Bine au făcut rușii că l-au dat jos pe Nicolae al lor.

Sotirescu se înroșise la față. O vînă de la tîmplă i se zbătea. Răspunsul lui așa de hotărît mă pusese în mare încurcătură. Vedeam că are dreptate.. Ce puteam răspunde!

Mă depărtai de dînsul într-un chip rușinos pentru mine. Ajuns în bordei, mă tolănii pe patul meu și mă prefăcui că dorm. Gîndurile mele se învîrteau în jurul răspunsului lui, atît de clar și de hotărît. Îmi adusei aminte și de piesa lui Gorki „La fund" și de spusele moșneagului, cu fruntea largă și barbă albă: „O lume nouă, o lume nouă"!

A doua zi, Sotirescu fu scos din patrulare și trimis cu un cîrd de lipoveni pescari pe o porțiune de baltă de pe lîngă Dunăre, ca să pescuiască pește pentru cei de la marele cartier.

Aceasta a fost ultima dată cînd ne-am mai întîlnit.

Peste un timp am aflat că Sotirescu, împreună cu lipovenii lui, dezertase.

N. Dunăreanu

Desen de IULIAN OLARIU

TINEREȚEA PETROLULUI

Trăiau săraci cobilițarii Olteniei și pribegeau prin străini pînă le oua cucul în traistă. Nu știau că pămîntul pe care-l calcă ascunde în el imense comori.

Dar iată că în cumpăna veacului nostru Gorjul patriarhal a fost zgîlțîit din somnolența-i nătîngă. A fost trezit brusc. Derutant de brusc. În peisajul gorjan a pătruns un puternic curent de noutate. Peste plaiurile însorite ale Olteniei s-au întins magistrale de beton și de piatră, zidarii au fixat fundamentul noilor așezări urbane, iar niște arhitecți neobișnuiți și ciudați construiesc aici fără întrerupere zvelte piramide metalice. Cobilițarul de ieri, omul drumurilor și nesiguranței, devine statornic lucrător industrial.

★

Dacă te duci la schelele petrolifere din Oltenia, caută să cunoști geologii. Invitația are o rațiune foarte simplă. Întreaga vale a petrolului oltenesc e un uriaș șantier. Pe distanțe de sute de kilometri dealurile Gorjului sînt înțepate de uriașe seringi metalice, prin care inginerii subsolului pipăie măruntaiele pămîntului, detectînd misterioasele pungi de țiței.

Mărturisesc că geologii mi s-au părut întotdeauna niște oameni cu sufletul uscat, știindu-i îmbibați de învățătura aridă despre scoarța pămîntului, despre ere (pe care bieții școlari nu le-au putut memora niciodată), despre cataclisme și vieți pietrificate demult.

Dar iată că în aceste zile neretinuta mea răzvrătire a suferit un iremediabil eșec. Judecățile mele despre natura geologilor se dovedeau strîmbe și s-au prăbușit ca un templu ridicat din nisip. Și acela care mi-a corectat spiritul a fost tocmai un geolog. E vorba de tînărul inginer Alexandru Grigorescu, pe care în clipa asta îl bate vîntul undeva în Gorj, lîngă niște sonde aruncate prin cine știe ce pustietăți uitate de dumnezeu.

Ne-am întîlnit în preajma unor sonde în plin foraj, care, după spusele oamenilor, trebuie să descifreze curînd multe enigme. De aceea, coborîrea sapelor spre adînc trebuia supravegheată zi și noapte.

Alexandru Grigorescu e un inginer tînăr și profesează geologia petroliferă cam de patru ani. Băiat înalt, brunet, cu față ovală și niște ochi căprui și mobili, care exprimă vioiciune spirituală și multă inteligență. Convorbirea noastră a fost plăcută, poate și pentru că n-a avut nimic oficial.

— Priviți împrejur — m-a întîmpinat inginerul. De cîțiva ani pe locurile acestea plantăm sonde și asta ne pasionează.

Nu știu de ce, însă, verbul „a planta", rostit acolo, în plin peisaj petrolifer de un om care n-are nimic comun cu ceea ce numim noi botanică, cu viața plantelor în general, m-a surprins și mi-a plăcut totodată. „Plantăm sonde". Frumos! Foarte frumos! Mi-am zis atunci că în sensibilitatea acestor oameni, sondele sînt ca niște plante industriale, care deși n-au clorofilă și se deosebesc întrucîtva de cele vegetale, au o viață a lor, se dezvoltă și mor. Asemenea acelora crude și verzi, aceste plante metalice se înfig în binecuvîntatul nostru pămînt și se hrănesc — nu cu sevă — ci cu sîngele negru al adîncurilor.

Munca de a detecta pungi de țiței dezvoltă nebănuit de mult fantezia. Sînt convins că aici, la geologi, creierul omului de știință, educat îndelung și sever, are un cîmp extraordinar de desfășurare. Se oprește geologul pe un teren necunoscut și aproape virgin. Coboară la mii de metri un sfredel metalic. Cu fiecare metru, el străbate straturi de prund, piatră, apă, sare și lut, corespunzînd pe scara vîrstei pămîntului cu miliarde de ani. Ce putere fantastică de investigație într-un trecut pe care omul de știință îl numește simplu sarmațian, helvețian... Din cînd în cînd, inginerul scoate cu sculele lui probe geologice: un bulgăre de marnă, un pumn de nisip, furate chiar din sufletul pămîntului. Cercetează cu grijă aceste lucruri furate, le supune unor reacții chimice, le gustă, iscă dispute și certuri în jurul lor. Dintr-un pumn de țărînă lui îi e dat să înțeleagă o sută și o mie de istorii, să vadă cu ochii minții cutremure care s-au declanșat înainte cu milioane de ani, să audă vuirea unor mări necunoscute, freamătul grav al unor păduri pietrificate de-acum, ori larma surdă a unor orașe mîncate sub galopul brutal al timpului. Toate le vede și le aude geologul. Le citește dintr-un pumn de țărînă. Ființa lui se pasionează de descoperirile din această imensă lume a tăcerii. Dar el ia din toate acestea numai ce îl interesează direct. Urmărind evoluția subterană a unor straturi de lut așezate ca niște foi de plăcintă, inginerul nostru, geologul, caută culcușul țițeiului.

Uneori îl găsește anevoie. În cazul acesta, dealurile sînt străpunse în mai multe locuri. Se întîmplă să dai de petrol. Te bucuri. Dar iată că peste o zi te întristezi. Ceea ce ai aflat e doar o biată lacrimă rătăcită în cine știe ce cotlon subteran. Nu e marele lac petrolifer pe care-l cauți cu trudă de luni nenumărate. Străpungi mai departe pămîntul. De multe ori ești ca legat la ochi, suspendat undeva în gol, fără să știi aproape nimic. Poate că și astronomilor le e mai ușor, pentru că ei au măcar certitudinea că privesc printr-o lunetă, se uită la ființa luminoasă a unor corpuri cerești vizibile. Pe cînd geologul, stînd undeva în vîscol și iarnă, într-o cabană de scînduri lîngă un foc anemic, cu o conservă și un codru de pîine înghețată, coboară necontenit în tenebre. Mintea lui se zbate ca o pasăre ținută în întuneric, face o mie de presupuneri, angajează discuții cu ea însăși, deduce, prevede, reconstituie, presimte. Fruntea asudă ca a unui doctor aflat lîngă masa de operație. Și în cele din urmă, izbîndă! Aceste clipe sînt pentru geolog ca o băutură rară.

Noaptea de revelion din anul 1953 spre 1954 a fost petrecută de către geologul Alexandru Grigorescu lîngă o sondă în foraj, sub teribila și fermecătoarea tensiune a unor astfel de clipe. Palid și istovit, copleșit de beția izbînzii, inginerul geolog coboară de la schelă în zorii primei zile a anului, ca să toasteze pentru cucerirea unui nou lac petrolifer pe care îl oferea țării.

★

Știu în Cărbunești Gorjului o țărancă de 72 de ani. E o femeie scundă, plină de vioiciune, care și azi umblă drept, și poartă sub năframă un păr bogat, neatins încă de iernile vîrstei. Aflu însă că în vremea din urmă țăranca a fost cuprinsă de o ciudată neliniște. Cincisprezece copii a crescut în viața ei. La rîndul lor, fiecare s-a apucat de plugărie, răspîndindu-se prin cîmpie, că n-aveau de unde moșteni pămînt și case. Întrau argați pe la alții, după datina vremii, învățau munca pămîntului, iar cînd ajungeau la vîrsta însurătorii, se însurau. Adunau laolaltă două sărăcii și întemeiau un cămin. Cîmpia Olteniei mai putea răbda o sărăcie în plus pe întinderile ei. Iar mama, chiar dacă nu era mulțumită de viața fiilor ei, liniștită era. Îi știa pe copii așezați, la casa lor, țărani între țărani, bucurîndu-se de bucuriile vieții și întristîndu-se de asprimile ei. Și asta îi plăcea.

Iată însă că ultimii doi băieți din cei cincisprezece au trecut peste obiceiul bătrînesc, neîmplinîndu-l. Ultimii copii ai gorjencei din Cărbunești s-au făcut petroliști.

— Ce fel de ocupație e asta? întreabă femeia pe țăranii din sat. A mai pomenit careva pe-aici, prin Gorj, o astfel de meserie? Eu n-aș prea crede c-ar fi ceva de capul ei, — se tînguie într-una, înconjurată de nedumeriri.

Vorbind despre sonde, oamenii au povestit că ele azi se ridică aici, mîine colea, și se întind cum se întinde pădurea, pe kilometri. Iar oamenii umblă hai-hui pe coclauri, ca Filip, nebunul din Cărbunești, ce caută comorile lui Țuțuianu de la cotul Gîlortului.

Pe unul dintre acești fii răzvrătiți împotriva datinilor l-am cunoscut în Țicleni. Îl cheamă Constantin Popescu și e brigadier de sondă. Omul acesta negricios, mărunt și neastîmpărat era încă țăran prin anul 1950. Au început în Gorj forajele de explorare și se cereau băieți inimoși. Copilul cel mai mic al țărancii din Cărbunești era bun oriunde se cerea de lucru. Avea 25 de ani. Unica lui avere erau brațele și o minte neînvățată, dar deschisă pentru învățătură. A lucrat cît a lucrat, apoi a fost trimis la școala de maiștri sondori de la Tîrgu-Ocna, iar mai tîrziu la școala de brigadieri, la Moreni.

Pentru a vă da seama cu ce sarcini e investit un brigadier petrolist, vă pot spune următoarele: e conducătorul permanent al tuturor muncilor care se efectuează la o sondă în foraj. La orice oră din zi și din noapte l-ai întreba, el trebuie să știe cu precizie ce anume se lucrează, care e stadiul săpăturilor, ce straturi au fost străpunse, și multe altele. În persoana brigadierului se concentrează un complex de cunoștințe necesare în practica muncii petrolifere. El trebuie să fie în același timp geolog, mecanic și electrician. Aceste cunoștințe se cer aplicate poate de o mie de ori în cele 24 de ore de lucru la sondă. De aceea, am căutat să nu mă mir prea tare cînd fostul țăran îmi vorbea despre helvețian și sarmatic, ori despre carotajul electronic cu dezinvoltura cu care ai vorbi despre cașcavalul de Novaci, ori prazul de Vîlcea.

Locuința brigadierului petrolist e la sondă, chiar dacă ea s-ar afla la zeci de kilometri de prima așezare omenească. Un birou de scînduri ridicat în pripă, un pat, o șubă, o masă plină de hîrtii de calc și un jurnal intim al sondei, în care maiștrii celor trei schimburi notează toate aventurile ai căror eroi sînt în anevoioasa lor călătorie spre centrul pămîntului (după cum ar spune bătrînul Jules Verne).

Un fir telefonic direct leagă această mică întreprindere de conducerea schelei. Inginerul, directorul, directorul general, prim-secretarul comitetului regional de partid, ministrul, sînt oameni care trebuie să știe oricînd ce anume se întîmplă la sondă, pentru că aici se rulează valori de milioane de lei. Poate tocmai pentru aceste răspunderi îl numesc petroliștii pe brigadier: „dumnezeul sondei". Așadar, Popescu Constantin, fiul țăranului din Cărbunești, e „dumnezeu de sondă" și buna lui mamă nu înțelege cam ce înseamnă asta. Lucrul nu mi se pare din cale afară de grav. De bună seamă se va găsi cineva în stare să-i explice pe înțeles, ca asfințitul oltencei să fie liniștit și senin.

L-am întrebat pe Constantin Popescu cum de nu a rămas țăran, ca ceilalți frați ai lui.

— Oamenii sînt ca pomii — mi-a zis el și-a rîs. Pe pămînt, nici măcar doi pomi nu sînt la fel. Și tot feluriți se află chiar și tinii unuia și aceleiași mume. Îndrăgii industria, de cum a șosit în Gorj. Și, iată, am intrat în petrol, — îmi spune el simplu și iar rîde.

De fapt, rîsul acestui omuleț negru, ca un țigan, nu era pentru mine. Rîsul lui nu e niciodată pentru ceva sau cineva anume. E pentru toate lucrurile lumii, pentru viață. Iar aici, în valea petrolului din Oltenia, sînt zilnic adevărate explozii de viață. Nu știu cum să fac, dar aș afișa pe străzi chipul acesta al lucrătorului care rîde. L-aș afișa în mod propagandistic. Pentru privitori, el ar putea genera optimism.

...Este încă neliniștită țărănca din Cărbunești, bătrîna mumă a petrolistului. Se pare însă că nu-l singura care-i copleșită de acest sentiment. Cam 80—90 la sută din sondorii care deservesc schelele petrolifere ale Olteniei, au fost pînă ieri țărani din tălpi pînă-n creștet, coborîtori parcă din Moromeți. Astăzi, ei sînt muncitori moderni. Acesta e poate faptul cel mai senzațional pe care l-am aflat în cîmpia cobilițarilor. Mă gîndesc că acei activiști care au sarcina să ajute industrializarea Olteniei, vor trebui să stea mai îndelung de vorbă cu bunele mume ale Gorjului. E și acesta un lucru foarte politic.

★

În Gorj ard flăcări pe culmi. Ard necontenit, de ani de zile. Înălțate pe dealuri, ele alungă pînă departe tenebrele nopților, împrăștiind pe zăpezi dansurile nestatornice ale luminilor lor. Sus, deasupra văii petrolifere, bolta cerului e roșie, ca o plită încinsă. Parc-ar fi misterioasele focuri care se aprind în miez de noapte deasupra comorilor despre care știm atîtea fapte grozave din basmele noastre străbune. Nu. Nu sînt acestea focuri din basme. În Gorj ard flăcări pe culmi. Ard necontenit, de ani de zile.

Străinul picat din întîmplare aici, e la început nedumerit. Din loc în loc, țîșnesc din pămînt imense flamuri de foc, înalte de zeci de metri, care ard cu o furie nemaipomenită. La lumina lor se poate noaptea citi; pe pămîntul din preajma lor — încins ca o vatră — se poate dormi. Sînt locurile unde se arde gazul de sondă provenit din zăcămintele de țiței. Vă pot spune că în valea petrolului oltenesc se ard zilnic milioane de metri cubi de asemenea gaze. Satele din jur s-au obișnuit cu această feerie a nopților din Gorj. Țăranul iese în plină noapte din casă ca să dea la vite nutreț și nu aprinde felinarul străvechi. Îi luminează aceste ciudate și fantastice făclii ridicate pe dealuri... Sîncește noaptea încet prin somn. Olteanca îl apucă în brațe și-l duce la geam. Îi arată focurile sondelor, iar copilul tresaltă bucuros și tace curînd... Vin seara flăcări pe la fețe și, — fluierînd tainic — le cheamă la gard. Olteanul, privește pe geam și iese degrabă cu reteveiul. E luminată și ulița, și casa, și pădurea, și lumea, și cerul. Nici în gaură de șarpe nu te poți ascunde. În Gorj ard flăcări pe culmi.

Privindu-le îndelung, m-am gîndit ce comoară incomensurabilă se pierde mistuită în iadul acestor flăcări flămînde. Din gazul de sondă se pot face țesături, vase de sticlă, rochii de mătase, pantofi, poșete și mănuși. Și totuși, de ani de zile în Gorj ard flăcări pe culmi. Se mistuie zilnic în focuri milioane de metri cubi gaze de sondă. Sîntem deocamdată siliți să facem această imensă și prădalnică jertfă. Industria chimică a țării noastre e abia la începuturile ei.

În nopți liniștite am privit îndelung, cu tristețe, aceste incendii petrolifere. De departe îmi păreau uriașe torțe ale timpului, prin care aducem ofrandă unui nou Apollo.

Priviți! Priviți îndelung, aceste ciudate torțe ale vremii. Fixați-vă bine în minte fantastica lor strălucire. Mai bucurați-vă încă puțin, ca niște copii, de flamele lor incandescente care se zbat șuierînd peste Gorj. Mîine nu le veți mai putea privi. Sînt certitudini că ele or să dispară curînd.

Pop Simion

Decembrie 1957.

Desen de IULIAN OLARIU

MARIANA PETRAȘCU „În tren"
(Din Expoziția retrospectivă „10 ani de creație plastică 1947—1957")

NOTE

Activitate rodnică

Cine a răsfoit rapoartele Comisiei Bibliotecii Academiei de la începutul veacului a aflat acolo o frază stereotipă care justifica imposibilitatea colectivului bibliotecii de a începe Bibliografia națională (lipsă de spațiu și de personal). Cu ani în urmă se dădea o justificare mai tragică: conservatorul bibliotecii, în cele două camere umede unde erau adăpostite volumele, împlinea și funcția de arhivar și de corector al „Analelor Academiei". Datorită străduinței lui I. Bianu, această bibliografie era totuși parțială, dar nu reușea să treacă de 1830. Volumele apărute, este vorba de monumentala Bibliografie românească veche, au dus faima muncii bibliotecărești peste hotare.

Această operă a fost reluată astăzi, în cadrul secției de Bibliografie. Bibliografia românească modernă va continua pe cea veche și, pornind de la 1831, se va opri în 1944. Deocamdată se află în lucru perioada 1831-1920. Desigur munca este foarte anevoioasă, dar interesul pe care-l va stârni în rândul cercetătorilor literaturii și istoriei veacului XIX acest mare repertoriu al culturii românești dă un deosebit avînt colectivului care lucrează la adunarea materialului. Paralel, colectivul bibliografierii periodicelor a strîns materialul pentru editarea tomului 2 al Publicațiilor periodice românești, pentru răstimpul 1907-1920. Ceea ce va fi de un real folos cercetătorilor este adăugarea unor indexuri pentru ambele volume și anume: pe materii, geografic, cronologic, după felul apariției, după tipografi-tipografii, editori, directori-redactori, pe limbi.

Nu este nevoie să subliniem ce importanță va avea cuprinderea în tipare organizate a producției literare a peste 100 de ani, din țara noastră. Se vor dezvălui, cu siguranță, aspecte neștiute ale creației literare de la noi și se vor adăuga culori noi chiar la portretele scriitorilor bine cunoscuți.

Parafel, serviciul de Carte rară a început să facă noi forme de evidență a fondului de carte veche românească, de la care se va putea porni la o reeditare a operei lui Bianu-Hodoș-Simonescu.

Pentru cultura veacului XIX este de un real ajutor și Catalogul corespondenței V. Alecsandri, editat recent. Este rezultatul unei munci îndelungate depuse în cadrul serviciului de Manuscrise, care mai pregătește pentru tipar și alte prețioase cataloage.

Publicațiile Bibliotecii Academiei R.P.R.

Asimilată la începutul anului 1954, prin hotărîrea Prezidiului Academiei R.P.R., cu un institut de cercetări în domeniul bibliologiei, Biblioteca Academiei R.P.R. primea recunoașterea oficială a activității sale științifice și o temeinică încurajare pentru obținerea de noi rezultate.

În acest răstimp de trei ani a funcționat un cerc de referate, la care s-au prezentat probleme legate de istoria cărții și a culturii, referate care au văzut lumina tiparului în cadrul celor două numere din revista Bibliotecii, Studii și cercetări de bibliologie. Pentru valorificarea eforturilor depuse de către toți bibliografii, bibliotecarii și documentariștii din țara noastră, Biblioteca a pus paginile revistei sale la dispoziția cercetătorilor din afară și, pentru o mai bună concentrare a eforturilor și o mai rodnică organizare a muncii, a organizat acum doi ani cea dintîi reuniune științifică de acest fel din țara noastră. Temele expuse și discutate în sesiune, nu numai contribuții teoretice, ci și sugestii practice, au apărut, integral sau în rezumat, în volumul Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare (Edit. Academiei R.P.R., 1957). Grupate în două secții (I: Bibliografie și documentare și II: Bibliologie economie și istoria cărții), lucrările celor 66 de cercetători care au participat cuprind cele mai variate probleme.

Reluînd vechea publicație a „Creșterii colecțiilor", apărută sporadic, dar împlinind pentru anii din urmă rolul unui instrument de documentare, secția de informare științifică a Bibliotecii a inițiat editarea unor cataloage de creșteri, separat pentru Cartea sovietică și pentru Cartea străină (1953-1955). Dacă această publicație va permite o privire retrospectivă asupra intrărilor din ultima vreme, pentru informarea curentă a cititorilor s-a început tipărirea unui Caiet selectiv de informare asupra publicațiilor intrate recent în bibliotecă, care apare lunar. Orînduite pe materii, cărțile și periodicele intrate sînt descrise sumar (la unele reviste li se dă întregul cuprins), astfel ca să poată face obiectul unei informări cît mai eficiente.

Al. Duțu

Un document grăitor

În 1924, după o activitate literară de șase ani, George Mihail Zamfirescu reușise să-și tipărească cu greu primul volumaș, „Flamura albă", scris în 1921. În 1925 — împlinea 27 de ani — publica în revista „Năzuința" actul dramatic „Cuminecătura". Pentru tipărirea piesei în volum se adresează editurii Scrisul românesc din Craiova, care-i răspunde că acceptă tipărirea lucrării, cu obligația ca scriitorul să suporte toate cheltuielile imprimăriei. Deci, nici vorbă de obținerea unei sume cît de mici ca drept de autor. Mai mult decît atît, tînărul, lipsit de orice posibilități materiale, trebuia să asigure el beneficiii editurii. Prin amabilitatea soției scriitorului, am descoperit acest document deosebit de grăitor asupra situației din trecut a scriitorilor tineri: „Scrisul românesc", Institutul de editură și artă grafică-Craiova (Craiova, 20 ianuarie 1925) — D-lui G. M. Zamfirescu, București, str. Constantin Borcea, 5. „Avem onoare a ne referi la convorbirea ce am avut cu d-l.. și ne oferim să vă tipărim extrase din NĂZUINȚA după piesa CUMINECĂTURA cu prețul de lei 2.000 pentru 500 exemplare; lei 2.800 pentru 1.000 exemplare, inclusiv coperta și broșatul.

Plata urmează să ne-o faceți astfel: jumătate din valoare la facerea comandei și jumătate în termen de 30 zile de la primirea exemplarelor. Contra poliță semnată de dvs. și girată de altă persoană".

Credem că această simplă adresă nu mai are nevoie de nici un comentariu.

V.

CĂRȚI NOI

MIHAI BENIUC: „Meșterul Manole"

(Urmare din pag. 1)

mentul transfigurat cu demonstrația logică și intransigentă. Scriitorul însuflețit de idealurile comunismului se dovedește și aici un tribun înflăcărat și înțelept, care cheamă la luptă pentru o nouă literatură, invocînd pildele măreție ale înaintașilor clasici, ca și ale tradițiilor populare. Principiile realismului socialist găsesc în pana lui pe unul din cei mai aprigi și mai consecvenți apărători. Articolele din volumul apărut recent la E.S.P.L.A. conturează pe deplin portretul poetului cetățean, al spiritului politic militant care știe să combată la vreme devierile liberaliste, primitivismul proletcultist și închistarea dogmatică. De aceea, literatura și istoria noastră literară recunosc în Mihai Beniuc un deschizător de drumuri îndrăzneț și pasionat.

Volumul „Meșterul Manole", alcătuit cu pricepere de Savin Bratu, mărturisește o altitudine literară de înaltă ținută ce poate fi urmărită cronologic de la portretele și crochiurile consacrate de poet, în tinerețe, unor opere și autori contemporani (Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Al. Philippide, Camil Baltazar, Ionel Teodoreanu, Pavel Dan etc.) pînă la studiile ample asupra lui Eminescu, Caragiale, Coșbuc, Goga, Sadoveanu și pînă la articolele teoretice în care dezbate problemele realismului socialist. Aflăm, în paginile acestei cărți, o personalitate frămîntată de ideile epocii sale, asa cum trăiește ea în „Cîntece de pierzanie" și în „Mărul de lîngă drum". Ceea ce descoperim inedit este raportul direct dintre poet și contemporani, dintre creație și creator, esențial în interpretarea sensurilor multiple ale operei și poate de aceea ignorat de critica veche.

Ediția și prefața lui Savin Bratu sînt remarcabile, fără îndoială, prin spirit critic și interpretare dar și prin acea preocupare tot mai accentuată de istorie literară (investigații științifice, aparat bio-bibliografic etc) care sporește valoarea studiilor sale.

Al. Săndulescu

VICTOR TULBURE: „Cornul pădurarului"

(Urmare din pag. 1)

oferă căldura ospitalității și o prețuiește cînd i se oferă în sfîrșit, pentru că iubește cu o pasiune nerbinte Moldova și tot ce e moldovenesc (fără a fi străin de adevăratul patriotism, larg și generos, căci tot el a închinat o „Laudă Patriei"), pentru că-l iubește ca un fiu pe „Sadoveanu — al țării și-al Moldovei".

Toate acestea sînt trăsături fundamentale și permanente ale poeziei lui Tulbure. Unora, separate, li se va contesta poate caracterul moldovenesc. Nici beția naturii și nici năzuința spre liniște, să zicem, nu sînt apanajele spiritului moldovean. Dar lirica lui Tulbure nu poate fi cercetată pe etape sau pe strofe, ci numai în ansamblu. Poeziile datate 1943, bunăoară, au substanța și maturitatea celor din 1957. Poetul, dezvoltîndu-se, a rămas egal cu sine, nu s-a negat nici o clipă, ci s-a reluat mereu. E drept, cu sporuri de adîncime și sensibilitate. (O trăsătură sadoveniană!). Unii poeți se dezvoltă sau decad în salturi. Victor Tulbure înaintează cu pași egali, în același ritm, de vreo cincisprezece ani (de aceea poate nici nu obosește). În 1943 poetul se aduna „din cele patru zări" și chema liniștea: „Septembre, adu-mi vin în căni de lut, / Și liniștea în sadovene pagini" (era război!). Cînd și-a dobîndit reculegerea și calmul, a continuat să apere mai departe ideea de liniște, de pace, acum cu brațele și sufletul întărîte de încredere. În 1943 se mai înșela: „Tot mai visez corăbii și plecări", dorind, de fapt, să se termine războiul și să revină pe pămîntul patriei, iar aici: „Sub pădurea verde și cu iarbă deasă / Undeva, pe Crișuri, mi-aș dura o casă / Cu pereți de piatră, streașină de blană / Și acopărișul tras pe o sprinceană" Acum, liniștea și căldura acestui pămînt le cîntă: „Unde pașii-mi duc, e cald pămîntul! / Ochii unde mi-i arunc: e țara! / Glăsuiesc cu ea ca și cu vîntul / Și cu ploaia caldă și cu vara". (Pentru Tulbure căldura e un atribut a tot ce-i este drag: pămîntul patriei e cald, ploaia caldă, ospitalitatea și iubirea și prietenia de asemenea calde. Temperatura bunătății și a dragostei!).

Poezia lui Tulbure e a iubirii de patrie și de om, a nesfîrșitei generozități:

Oricum vei fi: bătut de gînduri sau poate istovit de cale,
Și ceasul de va fi noptatec, iar tu însingurat sub stele,
De vei simți că-nsingurarea amară sufletu-ți prăvale,
Nu șovăi să-mi calci ograda, de treci prin fața casei mele.

Dumitru Solomon

FRANCISC MUNTEANU: „Statuile nu rîd niciodată"

(Urmare din pag. 1)

tilor cu patronul lor, baronul Wollman, nu e deloc ușoară, și ea permite unor comuniști ca Horvath, Gherasim, Farcaș, Trifan să se evidențieze. Aceștia și alți cîțiva, fără a avea o biografie psihică amplă, acea complexitate sufletească a oamenilor cu o tumultuoasă trăire interioară, sînt memorabili. Francisc Munteanu nu ne dă individualități rudimentare; chiar cînd portretul rămîne la nivelul unei schițe morale, niciodată nu devine schematic. Ceea ce este cu deosebire valoros în carte este că eroii nu sînt convertiți în esențe sociale. Rămîn fenomene individuale, cu existență concretă. Ivindu-se în sînul unei societăți și al unei clase, vor afirma de fiecare dată în chip personal virtuțile și defectele categoriei pe care o reprezintă. Fratele lui Gherasim, de pildă, Petru, este tot muncitor. Nu are clarviziunea, simțul politic și atașamentul revoluționar al lui Gherasim; e un om așezat, gospodar, dornic să trăiască mai bine. Se căsătorește cu fiica unui țăran avut și devine el însuși chiabur. Petru intră în conflict cu familia sa, se rupe de clasa ce l-a crescut. Fenomenul este fără îndoială dureros și ar fi putut fi evitat de scriitor, dacă tendința spre edulcorare nu i-ar fi fost pe dea-ntregul străină. Natura unor asemenea conflicte nu scapă ochiului atent și prozatorul ni le dezvăluie cu aceeași pătrundere cu care urmărește activitatea comuniștilor din fabrică pentru atragerea masei proletare la lupta politică și economică împotriva sabotajului și reacțiunii politice. S-ar părea că nimic nu oferă aici unui scriitor atras de cazuri psihologice și de destine certate cu banalitatea — însușiri proprii lui Fr. Munteanu — teren prielnic de manifestare. Totuși, într-un asemenea climat, de coliziuni violente, de neliniști, de confruntări dure, de speranțe vitale și de gesturi extreme, își pune în valoare Fr. Munteanu talentul său. E un scriitor el însuși înfrigurat, nervos, adesea într-atît de contopit cu dramele eroilor, încît face din cărțile sale, la modul indirect, scrieri autobiografice, pe care doar ficțiunea le ferește de bănuiala confesiunii. Autorul „Statuilor..." e un creator cu o multiplă experiență de viață, acumulată nu atît pe calea lecturii, cît pe cea a trăirii nemijlocite, agitate și mereu diverse a vieții cotidiene. În acest simț viu, al dinamicii sociale, stă izvorul patetismului, niciodată strident, și al robusteții întotdeauna sugestive ce dau prozei lui Francisc Munteanu culoare și distincție. O distincție care este a simplității nude, ferită de aglomerarea barocă de subtilități stilistice și rafinamente compoziționale. O distincție ce devine virtute cînd subliniază în pagini lapidare dramatismul acestor zile și cînd, dintr-un sumbru episod, cum este cel al uciderii lui Horvath, lovit mișelește pe la spate și zvîrlit într-un bazin cu var, prozatorul scoate efecte poematice. Monumentul ce i se înalță în incinta uzinei prilejuiește textiliștilor o întîlnire cu inima și conștiința lor. Moartea comunistului Horvath se preface într-o izbîndă.

H. Zalis

VERONICA PORUMBACU: „Lirice"

(Urmare din pag. 1)

ture, de neliniștea cu care îndrăgostiții răspund la întrebarea veșniciei dragostei. Iubirea e, în concepția poetei, una din afirmările cele mai înalte ale vieții. Însă Veronica Porumbacu nu acceptă dragostea ca pe un dar; cu o nobilă neliniște, ea caută mereu dincolo de expresia directă a iubirii. Ajungînd să se îndoiască de permanența sentimentului, poeta cere o iubire nouă, întreagă, adîncă. Aici, cu o discursivitate grațioasă, feminină în toată puterea cuvîntului, notează precis ca un gravor volutele largi ale propriilor sentimente. Comentînd diversele vîrste ale vieții poetei, volumul devine o autobiografie lirică. Povestea unui om care se simte aproape de toți cei care luptă pentru lumină. Militînd pentru un ideal ciceronian al prieteniei, regăsindu-se în fiecare din tovarășii săi, poeta se simte una cu întreaga ei generație („Prietenie"). Dar nu numai atît: forța emoțională a poetei topește barierele timpului. Cernîșevski, Jozsef Attila devin contemporani ai veacului nostru. Pasiunea versului Veronicăi Porumbacu se exprimă uneori cu oarecare grandiloevență: dar orice sentiment puternic se exteriorizează în gesturi largi, în strigăte. Aceasta nu lipsește volumul de o grație reală. Însă cînd poeta lovește, vigoarea ei nu trădează nici un moment femeia delicată, încărcată de povara sentimentelor.

Cu o înclinare temperamentală spre poezia faptului mărunt, Veronica Porumbacu îl transformă, printr-o altă trăsătură caracteristică, în tablouri de dimensiuni uriașe. Lucrate în culori luminoase, cu linii precise, poeziile strînse în volumul de „Lirice" întăresc încă o dată impresia pe care a lăsat-o totdeauna poezia acestei îndrăgostite de viață și de cele mai înalte idealuri ale contemporanilor. Cărora li se dăruie cu întreaga ființă, cu dramatica profesiune de credință care încheie un ciclu: „Destinul mi-e să n-am nici un destin / Destul mi-e să port alte destine"...

Dan Grigorescu

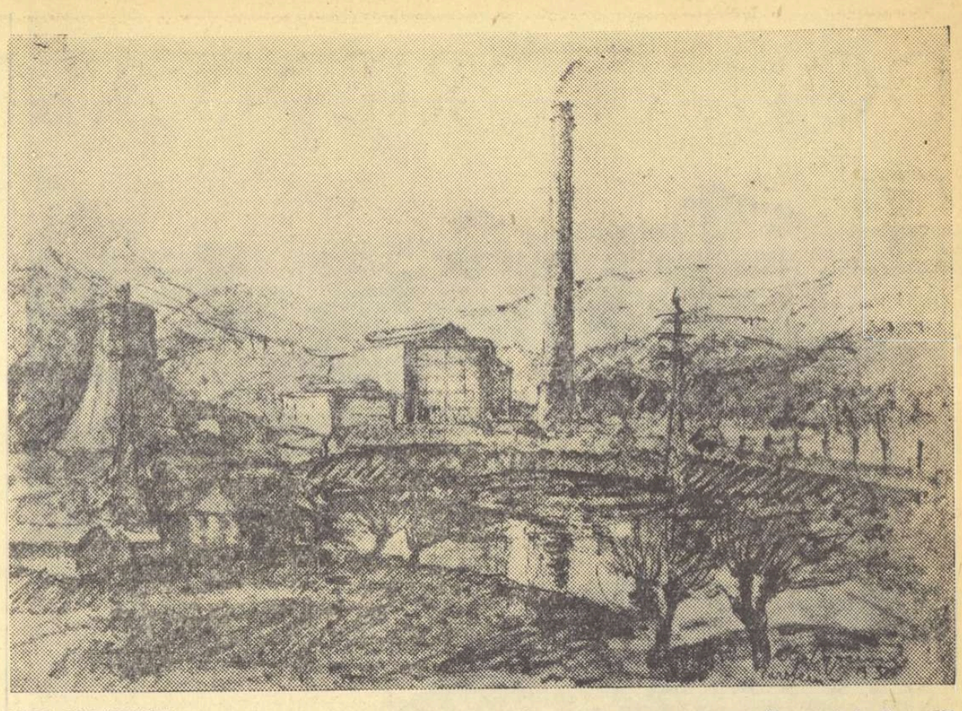

OLGA COPACEANU — „Termocentrala Paroșeni"

La un deceniu

(Urmare din pag. 1)

prindă, căci același fruntaș conservator mergea nițeluș mai departe tăgăduind lui Xenopol dreptul de a se ocupa de Istoria românilor, pe motiv că nici n-ar exista. „Ce umblați cu Istoria Românilor? Nu vedeți că nu avem Istorie? Un popor care nu are o literatură, artă, o civilizație trecută, acela nu merită ca istoricii să se ocupe de el".

Butadă, firește, dar trădînd un dispreț sincer și era de așteptat ca acest dispreț al rămășițelor protipendadei să fi fost moștenit de burghezia ieșită din căpătuială politică și să se fi transmis pînă la aceea, mai recentă, cu fandoseală cosmopolită de după 1900. Seminția rară a Goleștilor și Văcărești, cu meritele lor nepieritoare, se stinsese de mult și în locul lor venise boierul fără o carte românească în bibliotecă și în casa căruia idiomul indigenilor nu se auzea decît la cuhnie și la grajd, concesie făcută slugilor, sau acela, pe care l-am cunoscut, grăseind în graiul străbunilor injurăturile, cu scuza că-s mai pitorești ale noastre. Din cînd în cînd, dumnealor, care strîmbau din nas ori de cîte ori li se aducea aminte de literatura românească, se făleau cu cîte un oaspe adus cu Orient-Expresul, așa cum s-a întîmplat acum vreo treizeci și mai bine de ani, cu un scribălău obscur, Joubert. Așta, după ce se ghiftuise pe la mesele high-life-ului bucureștean, zicînd că face studii pentru un roman, a publicat o carte în care își plătea ospitalitatea înfățișînd, cu detalii scabroase, cocoșnetul ce se fițise în jurul său, ca pe-o strînsură de fleoarțe, ceea ce a stîrnit un val de indignare, bineînțeles, patriotică.

Într-o lume ca asta, cartea noastră, surghiunită din casele avute, își găsea cititorul printre elevi, studenți, dascăli de școală și muncitori, adică tocmai printre acei care nici nu erau poftiți la „săptămîna cărții", unde oficialitatea își achita tributul cu mai multe discursuri „sărbătorind" literatura națională

Sărbătorita însă, numai cînd se recomanda „roman", ajungea cu chiu și vai la ediții de cîte cîteva mii de exemplare și acelea, uneori, în ani de zile, ca să nu mai vorbim de făptura gingașă a poeziei lirice de care editorii se fereau ca dracul de tămîie, zicînd că-i păguboasă.

Desigur, se vor fi găsind unii să uite toate acestea, deși nu-s dintr-alt veac, dar ele au rămas nesterse în amintirea noastră și punîndu-le alături de realitatea nouă a cărții românești care răzbate și răscolește, nu se poate să nu vedem căror prefaceri adînci i-o datorăm. Ca să se fi ajuns la zeci și zeci de mii de cititori, trebuie că o voință și o putere au desțelenit pămînturi virgine neatinse încă de plugul culturii, chemînd la viață straturi adîncite pînă acum în somnul lor de veacuri, căci, pînă să ajungă la cartea literară atîția dintre semenii noștri, numărîndu-se cu mîile, au avut de biruit taina alfabetului ce li s-a ținut ascunsă.

În drumul anevoios, străbătut într-un deceniu, de la abecedar la sonet, vedem toată semnificația și frumusețea acestui Decembrie al culturii.

Sergiu Dan

Seară, într-un oraș asiatic...

(Urmare din pag. 1)

și-au înfipt ghearele monopolurile yankeilor. Cu complicitatea latifundiarilor și a burgheziei, monopolurile yankee exploatează popoarele pînă la sînge. Romanele mele!... Se tipăresc în două-trei mii de exemplare... În țările socialiste se pare că situația e alta, cu totul alta.

— Pe ce rută ați ajuns aici? am întrebat.

— Pe o rută destul de lungă, — mi-a răspuns senora de Honduras. Am vizitat Suedia și Uniunea Sovietică, apoi ne-am petrecut două luni în China. Dumneata ai vizitat China?

— Nu. Încă nu, — i-am răspuns.

— Păcat: Știam puține lucruri despre China. Ne-am dus acolo cu oarecare teamă... China... Comuniștii... La noi se face multă propagandă împotriva comuniștilor, se pălăvrăgește mult împotriva lagărului socialist. Am descoperit o lume cu desăvîrșire nouă. Întreaga țară e un uriaș șantier. Oamenii muncesc cu o răbdare și cu o rîvnă extraordinară. Pe toate chipurile nu am întîlnit decît zîmbete. Nu vor trece mulți ani și China va fi printre cele mai puternice țări din lume. Întregul popor se află alături de Mao-Tze-dun...

— Dar despre Cian Kai-și ați auzit vorbindu-se în China?

Don Pedro de Honduras și senora au izbucnit în rîs și i-au răspuns nepalezului care aruncase întrebarea:

— Cian Kai-și! O fantomă care mai are în juru-i cîteva fantome.

— Totuși, această fantomă are un reprezentant la O.N.U...

— Spre rușinea celor care-l țin pe cîinkaișist acolo...

După ce am sorbit cîteva cești de cafea — spre mulțumirea celor ce ne supravegheau masa și mai ales a lui Nabi — am ieșit să ne plimbăm prin străvechiul oraș asiatic în care întîmplarea făcuse să ne cunoaștem. Stelele pîlpîiau în cerul înalt. Văzduhul era încă fierbinte. Pe ulițele strîmte, întîrziam la vitrine. Ne încîntau obiectele minuțios lucrate cu mîna. Negustori și meșteșugari ne invitau să le cercetăm mărfurile. În jurul restaurantelor populare, — două-trei tigăi așezate pe pirostrii deasupra unor jocuri domoale — se îmbulzeau băștinași.

Treceam din uliță în uliță. Ne jeream să nu călcăm pe trupuri omenești, întinse pentru odihnă, pe lîngă ziduri roase de timp, pe jumătate dărîmate.

— Asia... sărăcie... mizerie...

— America Latină... sărăcie... mizerie..

M-au făcut să-mi reamintesc toate acestea — și încă multe altele — ziarele pe care le-am citit în zilele din urmă. La Paris s-au adunat șefii N.A.T.O. Conducătorii Statelor Unite Americane au cerut țărilor europene și asiatice baze pentru instalarea rampelor de lansat rachete cu încărcături atomice și cu hidrogen... Desigur, desigur, în scopul de a ajuta la îmbunătățirea vieții oamenilor, la ridicarea lor, la fericirea lor...

A. B. C.

MOMENTUL LITERAR

(Urmare din pag. 1)

adică ceva mai mult decît o realitate trăită romanțată. Acesta este probabil motivul pentru care am scris romanul cu multă plăcere. Cînd începeam să scriu dimineața, aveam impresia că trăiesc o viață dublă și că mă întrupam realmente în elevul de acum aproape cincizeci de ani. Nădăjduiesc că această căldură personală în prezentarea eroilor va fi molipsitoare și că cititorii, la rîndul lor, își vor regăsi cu plăcere în paginile mele cîteva din bucuriile tinereții lor.

— După cum spuneați, romanul nu va urmări numai tribulațiile unui sportiv, ci va cuprinde aspecte mult mai largi din acea epocă.

— Desigur, așa cum am amintit acum cîteva minute, deși este un roman, să zicem sportiv, „Bucuriile tinereții" cuprinde conflictele sociale din acea epocă, oameni care reprezintă tipuri bine definite pe atunci, unii răi, alții buni și... fiind un roman de tinerețe, este evident că nu lipsesc nici dragostea și manierele specifice epocii și mentalității tineretului de atunci. Romanul e dominat de cinstea sufletească a eroului, necomprehensibilă în epoca respectivă. Epilogul marchează, la o vîrstă înaintată, aceeași linie de puritate sufletească a fostului sportiv de odinioară.

După aceea, maestrul Demostene Botez nu ne-a mai dat amănunte asupra cărții sale, pe care o vom întîlni zilele acestea în librării și discuția noastră s-a oprit asupra unei probleme la ordinea zilei: Luna culturii. Scriitorul prezent în viața literară nu numai prin volumele de beletristică, dar și prin numeroasele articole din paginile presei, a ținut să spună:

— Această Lună a culturii prezintă, în toate formele de manifestare artistică, avîntul nemaiîntîlnit al culturii noastre în muzică, teatru, literatură, pictură. Acest avînt nu este întîmplător. Geneza lui stă în primul rînd în concepția marxistă după care fiecare om, constructor al socialismului, trebuie să fie un om cultivat. Socialismul nu se poate construi cu analfabeți. Această concepție a dus nu numai la ridicarea culturală a unui grup restrîns de oameni, ci la ridicarea nivelului cultural al întregului popor. Aceasta s-a realizat prin stîrpirea neștiinței de carte, punerea învățămîntului la dispoziția tuturor și încurajarea prin toate mijloacele a artelor și științei.

— Desigur că scriitorului îi revin îndatoriri deosebite în această uriașă transformare culturală.

— Față de imensa categorie de cititori din țara noastră, scriitorul simte o răspundere uriașă. Misiunea lui este de a prezenta în imagini nu numai aspectele vieții de astăzi, dar și viziunea vieții de mîine, pentru făurirea căreia oamenii muncii nu cruță nici o osteneală.

— În Săptămîna cărții un fapt demn de reținut: alături de cărțile scriitorilor maturi, sînt în librării și cărțile unor tineri aflați la primele lor lucrări.

— Este emoționant pentru cititori să găsească în librării, gata să-i primească, scriitori cu părul alb, alături de adolescenți. Nu e nimic ciudat în aceasta. Cititorii găsesc acolo expresia palpabilă a frontului unitar de nezdruncinat al literaturii noastre realist-socialiste. Sînt în acest front scriitorii progresiști de odinioară, care astăzi și-au regăsit libertatea deplină a scrisului lor și care, din realiști critici, au devenit realiști constructori, și sînt tineri scriitori care au deschis ochii la viață sub noua orînduire, fiii acestei orînduiri, care se bucură la vîrsta de douăzeci de ani de tot respectul și dragostea cititorilor. Ei au intrat într-o muncă considerată de regimul nostru democrat-popular cinstită și demnă și, conștienți de aceasta, ei caută să întărească demnitatea de scriitor prin seriozitatea scrisului lor. De aceea, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi se simt atît de bine alături de Al. Andrițoiu, Titus Popovici și Francisc Munteanu și privesc spre ei ca niște bunici blînzi spre nepoții lor care, încă din vîrsta fragedă, se dovedesc capabili să ducă misiunea lor nobilă mai departe.

— Dumneavoastră însă ați cunoscut și viața tinerilor scriitori din trecut. Sînt amintiri dureroase, dar din care v-am ruga să evocați aici, pentru cititorii noștri, cîteva.

— N-am să uit niciodată unele figuri din literatura noastră, cele mai reprezentative poate pentru condiția umană mizerabilă a scriitorului de altădată. N-am să-l uit, de pildă, pe poetul Arlur Enășescu, umblînd în zdrențe pe Calea Victoriei, cerșind pe la ușa cafenelei Capșa, în timp ce automobilele alunecau pe patru rînduri. N-am să-l uit nici pe acel de mult uitat scriitor L. Donici, autorul unui foarte interesant roman publicat în „Viața românească" și care era adăpostit din milă de portarul hotelului „Boulevard". N-am să-l uit pe Aurel Cornea, scriitor care n-a apucat să publice aproape nimic, dar ale cărui sertare erau pline de lucruri minunate și care s-a stins foarte tînăr de tuberculoză, mi se pare, în Tătărașii Ialilor. Mai mă gîndesc și la atît de delicatul poet D. Iacobescu, secerat de boala mizeriei atît de timpuriu. Buchetul lui de flori, strîns într-un volumaș, va rămîne acolo unde se păstrează amintirile carê nu se uită niciodată. Eu știu ce ar fi putut scrie oamenii aceștia în condițiile de viață pe care le au scriitorii noștri de acum. Operele pe care nu au apucat să le scrie din cauza mizeriei sînt pierderi ireparabile.

Ajunși la ultima și la cea mai delicată întrebare: proiectele de viitor — maestrul Demostene Botez a fost deosebit de zgîrcit. Dezvălui cititorilor un secret: au trebuit multe insistențe, foarte multe, pînă cînd maestrul să ne spună:

— În prezent se află la ESPLA, sub tipar, un volum de versuri intitulat: „Prin ani". Titlul este indicativ pentru conținut, deoarece volumul va cuprinde poeziile scrise în ultimii doi ani și nepublicate încă în volum, precum și multe poezii din anii trecuți și anume de prin 1930 încoace, publicate cîndva prin diverse reviste și rămase uitate acolo, în sfîrșit multe inedite. Mai am în lucrură la ESPLA romanul „Anghel Oprișan", inspirat din luptele ceferiștilor în anul 1933. Și mai am cîteva proiecte.

Valeriu Ripeanu

Uriașul avînt literar

(Urmare din pag. 1)

rară demnă de a inspira toate speranțele. S-a scris considerabil de mult și s-a citit în aceeași măsură. Niciodată cartea n-a fost tipărită în milioane de exemplare și răspîndită în cele mai depărtate și impenetrabile, pînă acum, colțuri de țară. De aici și îmbunătățirea stării materiale a scriitorului, căruia i se pun la dispoziție case de creație în localitățile cele mai pitorești, mijloace materiale pentru documentare pe teren etc

În ceea ce privește literatura dramatică — mi-aș îngădui să afirm că m-aș pricepe puțin și eu — ea se bucură de o încurajare aparte. Să ne gîndim numai la faptul că în țară funcționează peste 30 de teatre de stat în afara celor naționale, semănate aproape în toate orașele mai mari, regionale și chiar raionale. Dacă mai adăugăm turneele și obligațiile pe care le au teatrele de stat de a prezenta spectacole și în localitățile lipsite încă de un asemenea așezămînt stabil, putem spune că nu e oraș cît de mic, sau chiar sat, în care să nu fie aplaudate piesele de teatru aparținînd autorilor noștri contemporani. Aplauze desigur meritate.

Imbucurător e faptul că repertoriul din acești din urmă ani a cuprins — pe lîngă creații valoroase ale tinerilor noștri scriitori și ale dramaturgilor maturi, pe lîngă minunatele piese sovietice, pe lîngă cele mai valoroase lucrări din tezaurul universal — și vechea noastră literatură dramatică. S-a făcut apel, așa cum trebuia, întîi la teatrul lui Caragiale, apoi la cel al lui Alecsandri, Davilla, Delavrancea și al scriitorilor dintre cele două războaie.

În anii Republicii s-a clădit monumentalul Teatru de Operă și Balet, s-au construit și renovat complet numeroase alte teatre din București și din provincie. Ne bucură faptul că nu peste multă vreme va începe construirea Teatrului Național. Oamenii de teatru, autori, actori, ca și zecile de mii de spectatori așteaptă cu încredere să vadă această măreață instituție de artă ridicîndu-se falnic.

Trăiască Republica noastră Populară, care, împlinind zece ani, a încetat de a mai fi tînără!

Mihail Sorbul

Prețuirea tradițiilor naționale

(Urmare din pag. 1)

neului, și el rod tot al muncii dezinteresate a unui grup de intelectuali, răsunînd acordurile orchestrei simfonice dirijată la începuturile ei de Wachmann, mai apoi de Dimitrie Dinicu, George Enescu și George Georgescu. Mă bucur să aud cum se ridică noi discipoli demni de talentul acestor maeștri. Mă bucur să văd continuîndu-se tradițiile teatrului românesc, ilustrat de atîtea nume răsunătoare de autori, regizori și actori. Sînt emoționat văzînd că teatrele noastre joacă, cu același succes, „Răzvan și Vidra" de Hașdeu, „Fîntîna Blanduziei" de Alecsandri și toate capodoperele literaturii dramatice românești. Simt de asemenea o reală bucurie în suflet văzînd cum cărțile marilor noștri scriitori, Vlăhuță, Alecsandri, Hașdeu, Caragiale se tipăresc în zeci și zeci de mii de exemplare și se epuizează — aceste tiraje fantastice — numai în cîteva săptămîni. De asemenea sînt profund emoționat văzînd prețuirea de care se bucură strălucita pleiadă de pictori ai țării noastre, Tattarescu, Grigorescu, Verona, Vermont, Luchian. Mă bucură afluența de vizitatori în expozițiile retrospective și în casele memoriale, precum și frumoasele albume de artă apărute pînă acum din opera lor.

Am spicuit aici numai cîteva momente. Un fapt rămîne însă incontestabil: valorile culturale ale poporului nostru sînt prețuite astăzi pe deplin și se bucură de recunoașterea unanimă a tuturor generațiilor. De aceea, adeziunea scriitorului vîrstnic pentru Luna culturii și pentru toate înfăptuirile culturale din acești ani este sinceră și nedezmințită.

Radu D. Rosetti

PROFESORUL TUDOR VIANU

(Urmare din pag. 1)

trăi — cunoștința e sarea vieții — pe omul în care uneori murmura un ecou de melancolie după neastîmpărul juvenil, pe amatorul de călătorii și iubitorul naturii alături de artă, cînd mi-a declarat că pornirea sa originară de a ieși în întîmpinarea vieții i-a fost reactivată în mare măsură de lumea nouă în curs de așezare sub privirile sale, uimite la început apoi încrezătoare. Socialismul l-a atras prin sensul lui ultim, umanist și constructiv, pedagogic. E încîntat că se edifică uzine și monumente, că se preconizează o cultură bazată pe tradiții clasice și că învață pe alții, poate mai mult ca altădată. Cred că nu există un mai generos risipitor de noțiuni. Conferințele și articolele lui sînt nenumărate. Pe cine a refuzat, oare? În socialism sîntem cu toții elevi. Și el, profesorul, învață. Odată redeschisă binefăcătoarea rouă a curiozității, a dorinței de a înțelege întocmirile revoluționare, nu încetează de a se informa pe cît posibil direct, prin sine, de a recepta impresii cît mai felurite, de a-și confrunta părerile, chiar prejudecățile — nu le-a ascuns — cu realitatea, spre a-și zugrăvi singur tabloul fidel. Pînă și seria sa de „Însemnări" din Gazeta noastră confirmă scopul său dublu, să-și adîncească contribuția la cultura populară și să consemneze, în văzul tuturor, recolta sa de observații, eventual propria lui evoluție. Tudor Vianu militează, cu o capacitate de înțelegere și adeziune pe care spiritul său critic o sporește. Participînd la zidirea socialismului, și-a regăsit romantismul latent din tinerețe, pe care-l practică tot în felul său, clasic.

Mihail Petroveanu

DOUĂ ORIENTĂRI

S-a încercat adesea la noi, în ultima vreme, definirea „spiritului modern". Încercarea pornea, între altele, și din preocuparea explicabilă de a cunoaște îndeaproape ceea ce constituie aportul epocii noastre la îmbogățirea culturii omenirii. Nu mi s-a părut însă că s-a insistat, cu suficientă apăsare, asupra uneia dintre trăsăturile cele mai caracteristice, cred, ale conștiinței contemporane: convingerea că lumea este de o complexitate nesfîrșită, că lucrurile, în aparență foarte simple, au o structură de o stufozitate uluitoare. Știința vremii noastre a împins cunoașterea umană atît de departe, încît astăzi pînă și omul cel mai puțin familiarizat cu cuceririle fizicii și astronomiei, biologiei și psihologiei, sociologiei și economiei politice, se sfiește să se declare posesorul unor adevăruri ultime, liniare și definitive, în vreun domeniu oarecare de preocupări. Numai pentru suficienții, de formație culturală cu totul rudimentară, faptele sînt totdeauna simplissime și problemele se evaporă la prima sumară abordare.

Dar în cunoașterea acestei țesături complicate a realității, marxismul a adus o metodă de cercetare care ferește conștiința umană de fărămițare. La lumina vie a dialecticii marxiste, orientarea în hățișul faptelor capătă limpezime. Reîntorcînd asupra lumii propria imagine a acestei lumi, care se reflectă în înțelegerea ei materialist-dialectică, filozofia marxist-leninistă păstrează intactă conștiința imensei complexități a obiectelor și proceselor, dar îi dă consistență, o pune la adăpost față de primejdia destrămării.

Oprirea în loc, pretenția de a fi rezolvat o dată pentru totdeauna întreaga problematică umană, este incompatibilă cu dialectica marxistă. Comuniștii au pus istoriei cele mai îndrăznețe întrebări și interogatoriul viitorului nu este nici un moment sistat. Dar căutarea răspunsurilor nu se face la întîmplare, în bătaia tuturor vînturilor, cu primejdia scufundării într-o magmă informă de eclectism pestriț.

Ceea ce frapează la o cît de sumară privire asupra culturii burgheze contemporane este tocmai aspectul invers: dezagregarea ansamblului, risipirea preocupărilor în direcții divergente, descompunerea. Firul conducător evident în multiplicitatea, în varietatea imensă a cercetărilor din cadrul culturii socialiste — aici, în conștiința socială burgheză lipsește. Apare astăzi, mai pregnantă decît oricînd, prezența acestor două orientări, radical opuse: de o parte, în cultura burgheză, un soi de stare de moluscă; de cealaltă parte, în cultura socialistă, o coloană vertebrală fermă, care dă ținuta întregii activități spirituale, științifice, artistice.

Vechi tradiții culturale în țările capitaliste fac să existe fără îndoială și acolo o producție culturală în mare măsură valoroasă. Nu ne este îngăduit să subapreciem erudiția și subtilitatea care se pot observa în lucrări de logică, de estetică sau de istorie, ale unor oameni de știință burghezi; nu putem ignora rafinamentul și meșteșugul savant de care dau dovadă nu puțini literați și artiști burghezi. Dar în ansamblu — și în perspectivă — nu se poate înlătura impresia de flasciditate lipicioasă, pe care o lasă întreagă această producție culturală a unei spiritualități obosite. Nu ne-am propus să intrăm acum în analiza acestei situații. Iată însă numai cîteva fapte recente, care vorbesc cu elocvență în acest sens.

Săptămînalul francez Arts-Lettres-Spectacles a întreprins recent o anchetă în rîndurile a numeroase personalități reprezentative, în mare măsură, pentru cultura burgheză contemporană. Au răspuns biologi de prestigiul lui Jean Rostand sau Albert Delaunay, etnologi de talia lui André Leroi-Gouran sau Claude Levi-Strauss, medici de valoarea unui Paul Chauchard sau Marcel Bessis, filozofi — ale căror doctrine au largă circulație — ca Gabriel Marcel sau Jean Wahl, economiști, prelați, exploratori, geologi etc. Ancheta pune întrebarea: Ce ar trebui salvat din civilizația noastră în cazul unui război atomic pustiitor? Ce ar trebui expediat, în interiorul unei rachete, care să părăsească pămîntul contaminat de radiații distrugătoare, pentru a readuce — după trecerea primejdiei — pe planeta noastră mortificată, începuturile unei noi dezvoltări a omenirii? Nu se poate să nu remarcăm, în treacăt, că o publicație culturală burgheză nu găsește de cuviință, în primul rînd, să-i întrebe pe oamenii de cultură cărora li se adresează, ce ar trebui întreprins pentru a evita eventualitatea cumplită a războiului distrugător! Nu găsiți semnificativ faptul că însăși întrebarea presupusă a găsi un mai mare ecou la cititorii revistei nu este cea firească, ci una menită să creeze panică prin sugerarea inevitabilității catastrofei? Dar să trecem peste acest aspect al problemei și să vedem care este caracterul răspunsurilor. Sigur că fiecare specialist se ocupă cu precădere de domeniul său de cercetare. (De pildă reverendul Dubarle este deosebit de insistent în a pretinde ca în contemporana „arcă a lui Noe" interplanetară să intre neapărat un episcop — „un episcop și nu un simplu preot, argumentează el, întrucît numai un episcop ar putea retransmite supraviețuitorilor sacerdoțiul, în vreme ce un preot nu ar putea oficia decît atîta cît durează propria sa viață"...). Dintre atîtea opinii exprimate — care de care mai pline de fantezie și multe dintre ele vădind cunoștințe științifice dintre cele mai serioase — nu se poate desprinde o concepție de ansamblu asupra esenței adevăratelor valori ale civilizației epocii noastre. Fărămițare, unghiuri de perspectivă înguste, înțelegeri nu contradictorii, ci fără legătură de sens între ele, disparate.

În săptămîna trecută, aceeași revistă punea o altă întrebare unui număr de opt profesori de filozofie de la Sorbona, printre care Raymond Aron, Etienne Souriau, Georges Gurvitch: despre ce se va vorbi în mod deosebit, anul acesta, studenților în filozofie? Există oare un mare curent de gîndire, care să domine astăzi filozofia universitară oficioasă? Examinînd răspunsurile, ancheta conchide că nu există un fir director al gîndirii filozofice burgheze. (Deși noi am putea aminti, în legătură cu sensul ultim al tuturor acestor cursuri de filozofie, cuvintele lui Lenin referitoare la idealiștii vremii în care a scris el „Materialism și empiriocriticism": „dacă ei au totuși vreun antipod, acest antipod nu e decît cel materialist!"). Dincolo de caracterul idealist al cursurilor proiectate, preocupările sînt foarte limitate, fără coerență și privind, îndeobște, spre trecut: unul va vorbi despre sfîntul Toma și despre Cicero, altul despre Spinoza, un al treilea despre „moarte și nemurire" ș.a.m.d.

Această lipsă de fir conducător al gîndirii filozofice burgheze contemporane este chiar teoretizată de Ferdinand Alquié care, recenzînd volumul „Philosophes célèbres", publicat în 1956 sub direcția lui Merleau-Ponty, și în care sînt reunite studiile de istorie a filozofiei, a patruzeci și doi de comentatori, se întreabă, date fiind punctele de vedere ireconciliabile din care sînt analizate sistemele filozofice de către toți aceștia, dacă „există oare astăzi, propriu-zis, o disciplină cu metode definite care să merite numele de istorie a filozofiei?". Alquié subliniază într-un comentariu, nu lipsit de subtilitate, dispersarea cugetării burgheze și pe acest tărîm.

Iată un alt cîmp al culturii: cercetările în domeniul esteticii. Într-o ramură care poate fi atît de fecundă, cum este literatura comparată, cîte eforturi nu rămîn descurajant de sterile, din lipsa unei orientări unitare? În absența unui punct de vedere fundamentat științific — și deci care să se impună cu autoritatea cu care se impune, în matematică sau în fizică, un adevăr — cercetători numeroși ai lucrărilor literare redactează asemenea opuri, ca cel al danezului Nyrop — „Sărutul în literatură" — sau cercetează, după cum relatează Van Tieghem, importanța „literară" a unor teme ca... jocul de șah, vinul, tutunul sau chiar — să fie cu iertare — clistirul.

Recent a apărut cartea lui André Malraux „Metamorfoza zeilor", considerată de cercurile culturale burgheze drept „evenimentul artistic al sezonului". În continuarea preocupărilor din „Muzeul imaginar", Malraux încearcă o prezentare sintetică a dezvoltării artei de-a lungul istoriei omenirii. Nu ne putem pronunța asupra calităților lucrării, fără să o fi citit încă. Dar din relatările detailate ale presei de specialitate nu se poate să nu ne izbească criteriul cu totul ciudat de apreciere a artei diferitelor popoare: măsura în care opera de artă a dat o imagine zeilor cărora popoarele li s-au închinat. Însuși titlul lucrării subliniază preeminența pe care o dă Malraux acestui criteriu.

Ceea ce este, cred, semnificativ aici pentru lipsa de orientare a culturii burgheze, nu este poziția lui André Malraux. El ne-a obișnuit de mult — după trădarea primelor sale opinii — cu încercările de a-și pune talentul la dispoziția celor mai suspecte teze. Semnificativ este că oameni de cultură de talia unui René Huyghe se lasă antrenați în prețuirea unui asemenea criteriu, chiar atunci cînd constată că multe lucruri din cartea lui Malraux „sînt, poate, din strictul punct de vedere al istoriei, perimate sau inexacte". Iată un om de știință care părăsește criteriile științifice pentru că, în ansamblul său, climatul cultural burghez nu poate da prestigiu suficient unui punct de vedere unitar, strict științific. În absența unui fundament științific ferm, cele mai găunoase afirmații pot incita la aplauze pe oameni altfel foarte serioși. Așa ne putem explica rătăcirile unor critici de artă valoroși, care-și pot da aprobarea unor expoziții în care, după expresia unuia dintre ei, se observă „obsesia cavităților ancestrale, grote pe care le parazitează foirea proliferațiilor diverse". Criteriul cert de apreciere și ierarhizare a valorilor lipsește.

Iată de ce, în vreme ce noi — cu toate greutățile suișului — privim liniștiți spre viitor, cultura dezaxată, și planturoasă, care reverberează pîlpîirile agonice ale burghezei, se stinge, cu privirele întoarse către peșterile cuaternare.

Marcel Breazu

DORU POPOVICI „Pescarii" (Expoziția interregională București)

GETA BRATESCU „Ilustrație la «Scrinul negru»" (Expoziția interregională București)

MOMENTE ANTIMONARHICE

Literatura romînă antimonarhică s-a dezvoltat cu precădere pe linia pamfletului, a articolului de ziar, a versului ocazional, insuficient șlefuit poate, dar șfichiuitor, reliefînd fără reticențe stupiditatea și inutilitatea unei instituții anacronice. În caricaturile vremii, din paginile revistelor de atitudine democratică, în trăsături îngroșate, ne apare același chip încruntat al regului „avar și lacom", importat din Germania și întreținut cu sudoarea și sîngele unui întreg popor: Carol I și din nenorocire nu ultimul, **„omul periculos", „inspirator al unei politici reacționare", „regele avar", „înconjurat de sacii cu bani"; „marele căpitan", „eroul de la Hodivoaia, Stănești, Băilești etc.", „asasinul țăranilor răsculați la 1907; ploșnița, imensa ploșniță", „care își suge viață din mizeria unei țări de robi"**, și în sfîrșit, urmașul: **„omului cu ochii vineți"**, importat și el din țări străine, Ferdinand Urechilă, **„răspunzătorul", „în război declarat cu propriul său popor"**. O pleiadă de scriitori și ziariști dintre cei mai talentați, hrăniți de luminoase idealuri progresiste, au contribuit la crearea imaginii veridice a unei dinastii de jalnică amintire. Bolliac și Hașdeu, Macedonski și Vlahuță, G. Panu, Constantin Mille și Traian Demetrescu, Anton Bacalbașa și marele Caragiale, Coșbuc și mai apoi Arghezi și Cocea, depășind de cele mai multe ori limitele unui antidinasticism trecător, au realizat o literatură de incisivă tendință antimonarhică, apreciată de mase entuziaste de cititori, temută de rege și lacheii săi.

Ne vom opri asupra a trei momente de luptă antimonarhică care au relevat arta unor adevărați maeștri ai pamfletului: Panu, Cocea și Arghezi.

Primul, George Panu, mai puțin cunoscut astăzi, dar de o remarcabilă popularitate în epocă, declanșează, printr-un articol publicat în ziarul „Lupta", din 1877, augusta mînie regală. Ultragierea persoanei măriei-sale „iresponsabile", crima de lèse-majestate, este pedepsită cu doi ani de închisoare și autorul articolului **Omul periculos** ia drumul exilului. Mai ales în acel an, „Lupta", ziar cu orientare net progresistă, își manifestase în repetate rînduri și violent, împotrivirea față de anacronicul regim monarhic. Alexandru Vlahuță, într-o Scrisoare către cititori (25 ianuarie 1887) lansînd o listă de subscripție în folosul lui Eminescu, bolnav la Mînăstirea Neamțului, menționa avariția regelui care **„tremură de milogeala unui sărac ca de cuțitul unui conspirator"**. Apar, nesemnate, dar aparținînd cu siguranță lui Panu, o serie de articole care acuzau cu vehemență **„instrumentul străin", „personajul egoist și neiubitor de țară": Regele este culpabil** (20 ianuarie 1887), **Un discurs de ținut regelui** (3—4 februarie 1887), **Ce trebuie să fie un rege** (15 februarie 1887) **(„Regele nostru pare că și-a luat de sarcină a să izola de țară")**. În Omul periculos, articol devenit repede popular, reprodus în reviste chiar la un sfert de veac de la apariția lui, Panu demonstra, prin raționamentul clar care-l caracteriza, prin logica strînsă și fraza concisă că: **„Astăzi, mai mult decît oricînd este constatat că izvorul tuturor relelor, omul care comite abuzuri și permite guvernului să facă totul este regele. El este samsarul tuturor trădărilor intereselor naționale, el este sufletul blestemat al regimului ce ne guvernează... Culpabilul cel mai mare este el, el trebuie lovit fără cruțare, el trebuie arătat cu degetul".**

Cu 25 de ani mai tîrziu, în 1912, un alt proces de lèse-majestate este gata să izbucnească. De astă dată, revista care se manifestase cu consecvență în direcția combaterii absurdului principiu monarhic era excelenta „Facla", condusă de unul dintre cei mai temuți pamfletari romîni: N. D. Cocea. Acesta, în pamflete de o virulentă concentrare satirică, cu un curaj rar întîlnit la gazetarii epocii, vorbea despre **„regele complice al asasinilor"** (10 martie 1912) sau afirma cu hotărîre: **„regele a domnit prea mult"** (10 mai 1910). Într-unul din aceste pamflete, adresîndu-se regelui, utilizînd interogația și răspunzînd el însuși la întrebarea pusă, procedeu pe care adesea îl utiliza, Cocea face un bilanț al domniei lui Carol I:

„Ce-ai făcut, sire, de patruzeci de ani încoace pentru fericirea poporului care și-a încredințat destinele în mîinile tale?

Ai găsit un popor de inculți și inculți îi lasă cei patruzeci de ani ai tăi de domnie.

Ai găsit un popor lipsit de drepturi cetățenești și lipsit de drepturi îl lasă înțeleapta ta domnie.

Ai găsit un popor flămînd și exploatat și flămînd îl lasă îndelungata ta domnie.

Da, îndelungata ta domnie!"

Un colaborator statornic la „Facla" din acei ani, era Tudor Arghezi. **Omul cu ochii vineți** (10 martie 1912) vine să împlinească seria pamfletelor antimonarhice din literatura romînă cu o capodoperă a genului. Notație sigură, evidențierea trăsăturilor esențiale ale personajului, abstractizarea mai adîncă, într-un anumit sens, ducînd la utilizarea unor simboluri, într-un cuvînt, valoarea literară superioară, fac din pamfletul amintit o inegalabilă pagină de antologie. În portretul monarhului îmbătrînit se insistă asupra ochilor săi cenușii, demonici, în jurul cărora parcă e construită întreaga ființă, ca un accesoriu neimportant al acestora:

„Regele călugăr trăiește retras ca o cucuvaie și numai ochii din cînd în cînd i se zăresc, fumurii, rotunzi și reci ca doi bulgări de camfor. Șarpele vrăjește de sub copac, cu scînteia privirii, păsările naive, amețite de pe ramuri; și ele coboară dormind, cu aripile strînse, către arcul de venin frămîntat de nerăbdare, jos, printre flori. Călugărul cu coroană de oțel pe frunte a ipnotizat o țară. Singuri ochii lui, în care sticlesc o sută de enigme, au putut supune voia și libertatea fecioarei din coșciug... Au înghețat energiile, au încovoiat hotărîrile, au strămutat ținta fiștecărei arme, și dacă apele ar fi avut un scop omenesc, le-ar fi întors și pe ele din matca lor și le-ar fi zăprit izvoarele de-a pururi. Sufletul nostru e robul acestei căutături de diavol gînditor"

În fața unei atît de înverșunate campanii, justiția burgheză, găsind ca pretext publicarea unui pamflet, nici el mai puțin violent, semnat Alexandru Filipescu (**Ploșnița** — 21 iulie 1912), deschide acțiune împotriva revistei lui Cocea. Dosarul se închide însă fără ca procesul să mai aibă loc. Cu toate acestea „Facla" închină un număr întreg procesului (Procesul nostru), publicînd textul unor dezbateri fictive. Tudor Arghezi, în numele a patru redactori ai „Faclei", expune punctul de vedere al revistei:

„În adevăr, martorii noștri vor spune ce este și cine este regele Carol I. Vom diseca viața „spionului prusac", vom analiza opera omului care ne-a adus în cutele mantiei lui de ulan prusian toate înjosirile și toate umilințele. Vom apăsa puțin cu degetul corpul ploșniței regale și dacă va da dintr-însa mult sînge, multe afaceri și duhoare urîtă, nu va fi vina noastră, ci va fi meritul tribunalului care ne-a înlesnit ocazia neașteptată a acestui proces".

După primul război mondial N. D. Cocea, în „Facla" renăscută, încearcă să pornească o nouă campanie antimonarhică. Un regim mai reacționar ca oricînd îl condamnă însă la 18 luni de închisoare pentru pamfletul **Răspunzătorul** (24 martie 1923). Acel care strigase **Trăiască republica!** într-un articol de salut al republicii portugheze **(„Altădată, cînd șambelanul curții anunța că regele a murit, poporul striga: „Regele a murit, trăiască regele!" Astăzi, pe toate piețele publice, în sufletele tuturor cetățenilor, în conștiința lumii civilizate se înalță un singur strigăt: Regele a murit; trăiască Republica!"** — „Facla", 25 septembrie 1910) neobositul luptător N. D. Cocea lua drumul închisorii pentru vina de a fi spus adevărul.

După un sfert de secol a avut însă satisfacția unui vis împlinit: prăbușirea monarhiei putrede a fost urmată inevitabil și irevocabil de proclamarea Republicii!

Tiberiu Avramescu

Din activitatea editurilor

DE VORBĂ CU ILCA MELINESCU

director adjunct al Editurii de stat pentru literatură și artă

După cum anunțam în primul nostru interviu, traducerile din literatura clasică rusă și sovietică vor forma obiectul unei convorbiri aparte. Ne-am adresat tovarășei Ilca Melinescu, director adjunct al Editurii de stat pentru literatură și artă.

— Am dori să împărtășiți cititorilor noștri cîteva aspecte din activitatea „Cărții Ruse".

— Înființată în octombrie 1944, Editura „Cartea Rusă" a dat în cei 13 ani de existență o producție care în cifre se exprimă astfel:

2346 titluri — 24.522.600 exemplare. Mult, nu? Aproape în fiecare zi lucrătoare un titlu și zece mii de cărți.

— **Vă rugăm să ne vorbiți despre răspîndirea literaturii clasice ruse în țara noastră.**

— Evident! Traducerea operelor scriitorilor clasici ruși a ocupat locul de cinste, locul meritat de admirabila literatură umanistă a marelui popor rus. Dar nu numai a poporului rus. Au fost traduse în acești ani opere ale scriitorilor clasici ucraineni, gruzini, uzbeci etc.

Editura a oferit cititorilor posibilitatea de a-și procura lucrările scriitorilor clasici ruși în forme corespunzătoare gustului, nevoilor și posibilităților lor financiare. În librării există volume de „Opere" mai mult sau mai puțin complete. Ele cuprind, pe lîngă lucrările capitale, și lucrări de mai mică importanță, ce interesează pe cititorii dornici să urmărească evoluția scriitorului. Aceste ediții sînt prevăzute cu un amplu aparat științific, se tipăresc pe o hîrtie superioară și, păstrînd sobrietatea cuvenită, au o legătură elegantă.

Pentru cercurile cele mai largi de cititori, atunci cînd lucrarea nu atinge un număr prea mare de pagini, se tipărește în „Biblioteca pentru toți" (seria „Clasici Ruși") pe o hîrtie mai modestă și la un preț foarte scăzut. Aceasta a permis o difuzare largă, numeroase volume necesitînd repetate reeditări. Să dau doar cîteva exemple: lucrările lui Lev Tolstoi au ajuns la un tiraj global de 520.000 exemplare, ale lui Pușkin la 265.000 exemplare, iar ale lui Cehov la 283.000 exemplare. Aceasta numai în limba romînă. Mai trebuie adăugate importantele tiraje atinse de traducerile în limbile naționalităților conlocuitoare din țara noastră.

— **Și acum să ne oprim asupra traducerilor din literatura sovietică.**

— Romane și nuvele, culegeri de poezii și poeme, piese de teatru și scenarii cinematografice, schițe și reportaje literare au fost an de an traduse din literatura sovietică multinațională. Șirul lung al cărților sovietice ce au cunoscut entuziasta apreciere a cititorilor nu poate fi enumerat în spațiul limitat rezervat unui interviu. Mă voi mărgini să amintesc cîteva: „Mama" de Gorki (5 ediții), „Pămînt desțelenit" (6 ediții), „Donul liniștit" de Șolohov (3 ediții), „Calvarul" de Al. Tolstoi (3 ediții), apoi seria de „Opere" ale unor scriitori sovietici ca Fedin, Alexei Tolstoi. Printre cărțile de succes ale anului 1957 cităm: „Opere alese" de Vera Inber, „Versuri de dragoste" de Scipaciov, „Teatru" și „Satire" de Maiakovski, „Tragedia optimistă" de Vișnevski, „Și a fost ziua a doua" și „Prin India" de Ilia Ehrenburg, „Douăsprezece scaune" și „Vițelul de aur" de Ilf și Petrov.

Fără îndoială că nu sînt lipsite de interes nici cifrele: Cărțile lui Maxim Gorki au atins o cifră record în domeniul traducerilor de literatură beletristică de la noi: 680.000 exemplare (în care sînt incluse și titlurile apărute în limbile naționalităților conlocuitoare); cifra globală a tirajelor cărților lui Mihail Șolohov se ridică la 469.000 exemplare, ale lui Alexei Tolstoi la 358.500 exemplare, ale lui Ilia Ehrenburg la 298.000, ale lui Maiakovski la 175.000 exemplare. Aceste cifre nu fac decît să exprime ceea ce ne spunea cu ani în urmă un muncitor metalurgist: „Eu citesc literatură sovietică, pentru că mă învață cum să trăiesc".

— **Activitatea „Cărții Ruse", după cîte cunoaștem, înglobează și alte sectoare.**

— Da. „Cartea Rusă" a publicat și va publica și lucrările cele mai reprezentative de critică și estetică literară, lucrări de istorie și teorie a muzicii, arte plastice, teatru și cinematografie, memorialistică, călătorii. Apar de asemenea lucrări de știință popularizată. E imposibil de înșirat, chiar numai pe cele mai importante.

Totuși, nu pot să nu amintesc de operele lui Cernîșevski și Belinski, Serov și Ceaikovski, Stanislavski și Tarlé.

Consider că un important aport în revoluția noastră culturală au adus și cărțile de volum redus (broșurile) de popularizare a artei și științei.

La cunoașterea realităților sovietice, contribuie mărturiile unor oameni de seamă consemnate în note de călătorie publicate de „Cartea Rusă": Tudor Arghezi („Din drum...") Acad. Gh. Oprescu („Jurnal de călătorie").

— **Cîteva cuvinte despre nivelul traducerilor și prezentarea grafică a lucrărilor apărute.**

— Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eusebiu Camilar, Cezar Petrescu, Nina Cassian, Petru Dumitriu, Lucia Demetrius, Eugen Jebeleanu, Al. Philippide, Miron Radu Paraschivescu, Victor Tulbure, Cicerone Theodorescu și mulți, mulți alți scriitori romîni dau o mare parte din timpul lor de creație pentru a tălmăci cititorului din țara noastră, într-o formă cît mai apropiată originalului, tezaurul literaturii Uniunii Sovietice.

Pictori și graficieni ca Florica și Marcela Cordescu, N. Jurăscu, P. Nazarie, Perahim, N. Popescu, Stoicescu, Taru și alții au ilustrat cu măiestrie aceste cărți.

— **Și în sfîrșit, proiecte pentru anul viitor...**

— Se va continua editarea ciclurilor de „Opere" ale scriitorilor clasici ruși Gogol, Turgheniev, L. Tolstoi, Saltîcov-Scedrin, Cehov, Gorki. Vor apare apoi „Idiotul" de Dostoievski, un volum de „Teatru" de Lermontov, „Voievodul sau visul de pe Volga" de A. N. Ostrovski, „Palatul de gheață" de Lajecinikov, „Opere alese" de Stefanik, „Versuri alese" de Alișer Navoi etc....

Prin „Aelita" și volumul II de „Opere" ne vom reîntîlni anul viitor cu Alexei Tolstoi, prin romanul „Pe nerăsuflate" cu Ilia Ehrenburg, printr-un volum de „Versuri alese" cu Vera Inber; „Drumul spre Ocean" de Leonov este așteptat cu nerăbdare. O seamă de lucrări sovietice ce se traduc în 1958 aparțin unor scriitori încă necunoscuți cititorului din țara noastră. Apare astfel romanul „Undeva în Polesia" de L. Obuhova, „Aurora boreală" de M. Marici, „Povestiri de dragoste" de Zubavin, „Lumină printre nori" de A. Upit și multe altele.

Se pregătesc cîte două volume de opere alese ale democraților revoluționari V. G. Cernîșevski și N. A. Dobroliubov (din V. G. Belinski au și apărut două volume de „Opere filozofice alese").

În domeniul esteticii literare și de artă, după volumul „Scrisori fără adresă" și „Arta și viața socială" de Plehanov, se pregătește apariția volumelor „Despre educația estetică" de N. Dmitrieva și „Esența estetică a artei" de A. Burov.

În cursul lui 1958 se va tipări volumul de „Articole alese" de S. M. Eisenștein, extrem de interesant nu numai pentru cititorii de specialitate, precum și o nouă ediție, revăzută, a cărții lui Stanislavski „Viața mea în artă", mult cerută de cititori.

Vor mai apare volumul „Însemnări de călător — Reflecții de scriitor" de Cezar Petrescu precum și reportajul literar „Țara dintre zăpezi și portocali" semnat de Victor Kernbach.

Reporter

GEORGE JUSTER „Copil de șatră" (Expoziția interregională București)

NOTE

Scriitorii în mijlocul cititorilor

În cursul săptămînii trecute numeroși scriitori s-au întîlnit cu cititorii în cadrul Expoziției Cărții din sala Dalles și au dat autografe pe cărțile recent apărute.

Au stat de vorbă cu cititorii, miercuri 18 decembrie, Aurel Mihale și Horia Lovinescu, joi 19 decembrie, Nicolae Țăutu și Szemler Ferencz, vineri 20 decembrie, Ioana Postelnicu și Mircea Sîntimbreanu, sîmbătă 21 decembrie Viorica Huber, Maria Vlad, Francisc Munteanu și Lucia Demetrius.

Pînă sîmbătă 21 decembrie orele 10.30 au vizitat Expoziția Cărții 13.000 persoane.

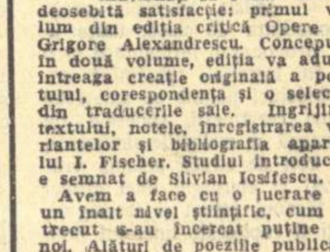

Ediții critice din clasicii romîni

O realizare asupra căreia specialiștii vor stărui, desigur, dar pe care sîntem îndemnați să o salutăm cu deosebită satisfacție: primul volum din ediția critică Opere de Grigore Alexandrescu. Concepută în două volume, ediția va aduna întreaga creație originală a poetului, corespondența și o selecție din traducerile sale. Îngrijirea textului, notele, înregistrarea variantelor și bibliografia aparțin lui I. Fischer. Studiul introductiv e semnat de Silvian Iosifescu.

Avem a face cu o lucrare de un înalt nivel științific, cum în trecut s-au încercat puține la noi. Alături de poeziile publicate de Gr. Alexandrescu în volumele sale, primul volum din Opere reproduce poezii extrase din periodice, altele inedite, fragmente, versuri populare tipărite de poet. În „Apendice" aflăm comentarii cu caracter istoric-literar, confruntări cu modele străine, aprecieri ale contemporanilor, variantele notate cu minuțiozitate. Un glosar, un indice cronologic al poeziilor și un indice alfabetic al acelorași întregesc aparatura critică.

Apariția volumului, valoros în sine, ne bucură și pentru că deschide o serie — vor urma în curînd Miron Costin, Caragiale, Creangă, Coșbuc, Iosif...

Un cuvînt de laudă pentru remarcabila prezentare grafică și tehnică se cuvine Editurii de stat pentru literatură și artă și Combinatului poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin".

R. I.

Străzi cu nume de scriitori și de... cărți

Două sfaturi populare — al Capitalei și al orașului Fălticeni — au preferințe felurite în privința numelor pe care le dau străzilor.

Recent, la Fălticeni, comitetul executiv al sfatului popular a hotărît menținerea denumirilor existente ale străzilor care poartă numele scriitorilor ce-au trăit ori s-au născut în acest oraș: Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Nicu Gane, Ion Dragoslav, Eugen Lovinescu și Anton Holban, — și a luat totodată act de propunerea făcută de profesorul și scriitorul Aurel George Stino din localitate, ca încă două străzi să primească numele unor fii ai Fălticenilor: pe al pictorului Șoldănescu și al scriitorului Vasile Savel.

Mai mult: în Fălticeni se dă străzilor și nume de... cărți.

Pe lîngă strada existentă „Dumbrava minunată" care omagiază acea fermecătoare capodoperă din tinerețe a maestrului Mihail Sadoveanu, în care — ca în atîtea alte cărți ale domniei sale — sînt însuflețite peisaje din cuprinsul și din preajma acestui oraș, — sfatul popular are acum și propunerea ca încă două străzi fălticenene să primească numele unor cărți ale maestrului, dintre cele create în anii din urmă: „Nada florilor" și „Mitrea Cocor".

Onorînd numele și opera unor scriitori și artiști care au știut, cu inima și cu fapta, să adauge comorilor de frumusețe ale poporului nostru, frumuseți dintr-ale inimii lor, — tovarășii de la conducerea sfatului popular al orașului Fălticeni se onorează și pe ei înșiși.

Altfel însă se rezolvă, uneori, problema numelor de străzi.

Cităm în ziarul „Informația Bucureștiului", cu data de 10 decembrie 1957, că un număr de străzi nou create în Capitală, au fost botezate: Gîgești, Corod, Lipsa, Uzului, Sipca, etc.

O frumusețe de nume! Să le tot rostești și să le admiri.

Aceasta, cînd încă mai sînt în București o sumedenie de străzi cu nume stupide sau fistichii, ca: Dagîța, Bot-de-Oaie, Anecdotelor, Măcluca, Nicotinei, Colfului, etc. (Vezi „Ghidul străzilor din orașul București", editura de stat pentru imprimate și publicații, — paginile respective).

Și, aceasta, în vreme ce, de exemplu, pe nici o stradă din București nu se află numele scriitorilor care au fost și fii buni ai acestui oraș. Camil Petrescu și George Mihail Zamfirescu.

C. Cristobald

Continente

Din muzica și ritmul GHANEI

Așezările sociale din Ghana sînt în plină tranziție. Baza mai este încă tribul. Capitalismul și tehnica modernă, migrațiunile și școala, bisericile creștine și conștiința de clasă, toate acestea au provocat o fermentare și o dislocare în întregul așezămînt ancestral. Obiceiuri pagîne se amestecă cu ritualuri creștinești, sunetele de tobe alternează cu melodiile simfonice, în același colț de stradă aclamă vrăjitorul tribal și chirurgul unei clinici moderne, țăranul tatuat și cazangiul, iar pe toți îi copleșește tineretul nou, școlarizat.

O veche zicătoare din popor arată că „dumnezeu l-a creat întîi pe toboșar...".

Din străvechi, într-adevăr acesta era cel care chema poporul la adunarea obștească, îl avertiza la apropierea unui inamic, îl încuraja în toiul luptei, îi transmitea știrile cele mai noi din lumea largă, dădea fast ceremoniilor religioase, momentelor funebre și stărilor de veselie și fericire.

Toba vorbește și s-ar putea transpune în scris ceea ce redau sunetele ei joase sau subțiri, bătăile ei repezi sau lente.

Cîțiva englezi, foști înalți funcționari în colonia de ieri a Coastei de aur, mi-au mărturisit că uneori li s-a întîmplat că, vrînd să transmită telefonic un ordin către reprezentantul lor din nordul țării, pînă răzbeau să obțină legătura telefonică, știrea era deja răspîndită la distanțe de sute de kilometri datorită releurilor de tobe din sat în sat, din cătun în cătun și măsura colonialistă devenise inoperantă. Tam-tamul: telegrafia fără fir a popoarelor africane.

Forma tobelor variază după destinația lor, dar în general toba e făcută dintr-un trunchi de arbore scobit, iar la un capăt se întinde peste el o piele de animal sau o ureche de elefant. Toba se bate cu niște ciocănașe din lemn.

Spre a fi toboșar nu-i lucru chiar atît de ușor. Trebuie să începi de mic copil, să faci ucenicie cîțiva ani și apoi de-abia să fii declarat calificat.

Am asistat la cîteva „concerte" date de acești toboșari ai Ghanei, aleși dintre cei mai buni printr-un larg concurs popular. Efectul este cu adevărat copleșitor. Vibrațiile din aer și vibrațiile pămîntului creează într-adevăr o stare de spirit stranie, uluitoare, aproape înfiorătoare. Așa zisele tobe regale, tobe folosite cu ocazia ceremoniilor oficiale, cu un diametru de peste ½ metru și înalte de 1 și ½ metri, numite „Fontomfrom" rivalizează prin sunetele lor cu explozia motoarelor unui avion cu reacție. Cortegiul și dansatorii înaintează grav și apăsat în cadența acestor „bombardiere" care zguduie terenul de sub picioare. Treptat, ele fac loc sunetelor unor tobe mai mici, mai rafinate, cu ritm mai viu, sincopat și în același ritm mișcările mase de dansatori se iuțesc, prind viață, se transformă în vîrtej. Nu o dată am surprins singuratice fetițe sau mame cu pruncul legat la șalele lor, sau bătrîne cu fața zbîrcită, legănîndu-și șoldurile, apoi avîntîndu-se într-un dans viu după ritmul tobelor care duduiau pe undeva în depărtare.

Unele echipe de toboșari și de dansatori știu să dea reprezentații demne de toată admirația. Se remarcă disciplina de ansamblu, finețea și supraviețuiesc și mai sînt încă apreciate de publicul ghanian pentru pitorescul lor.

Cu mult mai interesant și mai instructiv este însă spectacolul și ceremonialul alegerii și instalării unui șef al Akhanilor, pentru că în acest ceremonial se reflectă și raporturile sociale de factură tribală încă atît de vii în Ghana, dar mai ales în regiunile în care se vorbesc limbile Akhan și Fanti, deci în districtele Ashanti, Akuapem, Akim, Abuakwa, Jouben și Akwamu.

Ceremonialul, care durează cîteva zile, se desfășoară astfel:

Toboșarii bat tobele gemene „gong-gong" spre a-i chema pe membrii tribului la o adunare în piața publică în scopul de a cere reginei-mamă să le dea un nou Șef principal (Paramount Chief).

Prin purtătorul lor de cuvînt (Okyeawa), însoțit de asemenea de un toboșar cu un gong-gong, membrii tribului informează și garda personală (Gyasefo) a unui șef superior, că ei doresc să aibă un șef propriu pentru „statul" (Oman) lor, respectiv pentru orașul lor. Trebuie remarcat că toate acestea sînt în funcție și de mărimea tribului care poate controla doar un cartier dintr-un sat, pînă la întinderea unei suprafețe egale cu aceea a unei regiuni administrative din țara noastră

Regina-mamă, adică văduva, împreună cu consilierii ei se adună și aleg un membru din familia regală indicat să fie el noul păstrător al „Scaunului".

Acest candidat e prezentat poporului care s-a adunat în fața palatului (Ahenfi) și poporul aprobă sau dezaprobă alegerea făcută. Apoi, el e prezentat subșefilor și bătrînilor adunați în piața publică.

Cu ocazii festive „Scaunele" de aur și argint sînt purtate pe umerii gărzii acestor relicve fetișiste.

O veche zicătoare din popor: „dumnezeu l-a creat întîi pe toboșar..."

Noul șef suprem e uns cu lut alb pe cap și pe umăr și-și pune pe cap un fel de bonetă regală numită Adamasa. După aceasta, el e purtat pe sus dintr-o parte pînă-n cealaltă a orașului ca să-l vadă tot poporul.

In sunetele altui gen de tobă, numită Nkrawiri și Mpebi, se face adunarea bătrînilor, a fruntașilor, a subșefilor și a șefilor spre a-l întîlni pe Șeful nou ales.

Toba vorbitoare Akumpan, prin bătăile ei mai complexe decît cele ale unui aparat Morse, anunță celor adunați marele eveniment, originea glorioasă a noului șef, faptele măreți ale predecesorilor săi.

Sosește noul ales. El e precedat și urmat de tobe de diverse categorii, corni și tălăngi, care toate pe specificul lor înalță imnuri de slavă. Femeile și călăii care fac parte din garda Șefului, execută cîntece de bucurie.

Apoi cinci șefi de trib, numiți „hene" și anume Krontihene, Adontenhene, Nifahene, Benkumhene și Gyase îi prezintă noului ales spada „Mponponsu", simbolul autorității de stat.

După aceasta, noul șef depune jurămîntul de credință către Scaun, care e așezat pe un taburet lîngă el, în duduitul solemn al tobelor regale numite Fontomfrom.

Noul șef execută apoi un dans, bate el însuși tobele mari regale și suflă în cornul „Ntahra", pe cînd călăii execută o serie de cîntece. In anturajul său trebuie să fie nu numai călăi bărbați ci și călăi femei, căci, după tradiție și obicei, o femeie nu poate fi executată decît de o altă femeie. (Maria Stuart n-a avut nici măcar această favoare, deși tronul Angliei era ocupat pe atunci de o femeie).

Urmează o serie de rugăciuni și ofrande de vin aduse Scaunului și inscăunarea noului șef.

In sfîrșit, asistăm la marea veselie, cînd timp de ore de-a rîndul diferitele categorii de tobe dau avînt dansatorilor. Toate dansurile se execută individual, adică nu perechi-perechi sau înlănțuit, ci masa întreagă de dansatori frămîntă pămîntul, se încovoaie, își frămîntă trupurile, se zbuciumă, aleargă în pas cadențat, după ritmul tobelor asurzitoare pentru urechile... noastre.

Și în felul acesta iau sfîrșit ceremoniile cu ocazia alegerii și instalării unui nou șef de trib.

Din felul în care se desfășoară aceste ceremonii și din ritualul lor se pot trage cîteva concluzii interesante:

Deși autoritatea Șefului este mare, el e obligat să dea cîteva dovezi de modestie și de umilință, prin aceea că, pînă la înscăunarea sa, el stă pe jos, pe o blană de oaie, că e îmbrăcat într-o togă de doliu, că după alegere chiar, el e cel care execută un dans, bate tobele și suflă din corn. spre a aduce omagiu maselor care l-au ales.

Se observă de asemenea rolul important al femeii. Regina-mamă este aceea care-l propune pe candidatul la șefie, ea este consilierul său cel mai apropiat pe tot timpul „domniei" sale, după cum, în dans și în cîntece, femeile sînt de fapt cele care „dau tonul".

Dintre dansurile care excelează prin originalitatea lor, e dansul ploii care se execută la lumina lunii, dansul cultului secret Yewe executat pe vîrful degetelor, dansurile războinice Adafo și dansul șefilor de trib.

Dar cine poate să exprime mai bine decît poetul popular băștinaș ce înseamnă pentru poporul său dansul, tobele, ritmul și cîntecele ce se împletesc?

Reproduc o astfel de poezie anonimă, culeasă din popor, cu speranța că am redat măcar în parte optimismul și dragostea de viață care se degajează din aceste versuri care circulă sub titlul:

„PARADISUL NOSTRU AFRICAN"

„Oh, spirite negre sau brune
dar dacă se poate să fie negre
și negre să rămînă...
Dați-mi tobe, trei-patru
din lemn și cu piele de oaie uscată
și faceți-le să sune
să sune tare
să vorbească tare
și mai tare;
apoi mai încet
pînă la șoapte
așa să le faceți să cînte
cu mărgele albastre din Aggrey,
împodobit
Să răsune calabașul iubit
în sălbatec dezacord
sau suav melodios
să răsune calabașul în ritm de tobe
și-n simbioză cu talanga lovită de abanos
Kenkentsekenken, Ken, tse, Kenken Ken!
Oh, spirite! dați-mi și voci
voci de femei
și groase glasuri de bărbați
poate chiar și scîncete de prunci
și să se danseze...
Negri spătoși și voinici
să frămînte pămîntul cu picioarele goale
iar negrese despuiate pînă-n brîu
să se legene în ritm ondulat
așa cum sună instrumentele noastre:
„tam-tam", „Șikișiki" și „Ken"
iar lumea să cînte, să cînte...
Să fie și-un apus de soare
și verzi palmieri pe aproape;
niște păsări tăiate
și yam cît de mult;
și apoi, oh, doamne, ță bine
să ne vadă și să vină
și negri și albi!
Să audă cîntările noastre
și sunetul tălăngii lovite cu abanos
să simtă ropotul mărgelelor agitate
și-al tobelor ritm frumos
să se scalde în razele blînde
de soare apune
în dragul nostru paradis african"!

T. Cristureanu

TI BAI-ȘI — *„Palmierii și puii"*

AGENDA

● Volumul „Scrisorile inedite ale lui Verlaine către Casals" a apărut luna trecută la Paris, cu o amplă introducere semnată de Georges Zayed. Aceste scrisori inedite ale lui Verlaine au fost achiziționate în urmă cu zece ani de către Biblioteca Națională Franceză.

● „Sarpele și broasca țestoasă" este titlul cărții lui Edgar Faure despre China populară. Se știe că el a întreprins anul acesta o lungă călătorie care i-a prilejuit observații interesante, cunoașterea unor date și împrejurări memorabile din viața poporului chinez constructor al socialismului. Concluzia la care ajunge Faure în finalul cărții sale este că între Franța și China „dialogul" trebuie să fie reluat și că trebuie reînnoită prietenia tradițională între cele două popoare.

● O mare expoziție a cărții cehoslovace a fost inaugurată recent la Sorbona. Publicul parizian și presa franceză și-au exprimat deopotrivă admirația nu numai pentru varietatea și valoarea cărților literare, științifice traduse, ci și pentru condițiile lor tehnice excelente.

● „Art Council" (Consiliul artistic) al Marii Britanii a publicat o broșură intitulată „Arta deficitară" prin care atrage atenția opiniei publice asupra situației precare a activității artistice din Anglia. Cîndva în trecut, guvernul britanic a aprobat un fond de 330.000 lire sterline care să fie decernat anual pentru dezvoltarea artei engleze. Ne putem închipui lesne cît de neglijabilă este de fapt această sumă, dacă ne gîndim că numai cheltuielile operei „Covent Garden" din Londra depășesc cu mult o treime din această umilă subvenție.

● Ca de obicei, sezonul teatral din New York s-a deschis și în acest an cu un spectacol al cărui subiect a fost „împrumutat" din opera unui autor celebru. După Voltaire, G. B. Shaw, Marcel Pagnol etc. a venit și rîndul unui oarecare Shakespeare care a scris, între altele, și o dramă care se intitulează „Romeo și Julieta". La New York ea însă a fost numită altfel, după imaginația businessmenilor newyorkezi. „West Side Story" (Întîmplare din vestul New York-ului). Regia americană a piesei lui Shakespeare a prezentat o comedie muzicală, un gallimatias de muzic-hall, operetă și melodramă. Acțiunea comediei „West Side Story" se desfășoară în cartierul de vest numit Manhattan. In versiunea americană grupurile vrăjmașe ale familiilor Montagu și Capulet au devenit două „gengs", bande de tineri care terorizează de cîțiva ani străzile metropolei. Scena balconului se petrece pe una dintre scările de incendiu care sluțesc fațadele caselor newyorkeze. Scena otrăvirii are loc într-un drug-store (un fel de farmacie-cafenea, bodegă, tutungerie). Sabia medievală a devenit o lamă de ras legată de un baston, iar decorul istoric din Verona a cedat locul cartierului sinistru și trist al săracilor din Manhattan.

In sfîrșit, firește, inevitabilul happy-end.

T. M.

Semnificația unor premii literare în Spania

Nu este mult de cînd cei mai autorizați reprezentanți ai criticii literare din Spania, întruniți în Saragoza, au decernat premii pentru cel mai bun roman și cel mai bun volum de poeme apărute în cursul anului 1956. Operele distinse cu acest important premiu: „De claro en claro" de Gabriel Celaya și „El Jarama", romanul unui tînăr prozator plin de promisiuni: Sanchez Ferlosio, — au o semnificație aparte, care merită să fie relevată dincolo de orice considerații asupra valorii lor.

Ferlosio, remarcat și pînă la acest succes, care-l definește ca pe un talent robust în galeria scriitorilor spanioli de azi prin stilul său viguros, concis, prezintă în romanul premiat drama căutării unui echilibru. Rigurozitatea lui pe plan etic își are originea în apartenența la generația tînără a Spaniei, dornică să făurească, pe baze noi, patria sfîșiată. El face parte din acea generație care nu a fost tîrîtă în războiul civil dezlănțuit de fascism și care aspiră spre orizonturi mai senine. Aceeași generație care a lansat de curînd un manifest clandestin ce circulă în cele mai variate medii, semnat de tineretul universitar: „Noi, fiii învinșilor și ai învingătorilor, ne legăm să luptăm uniți contra dictaturii".

Mai semnificativă este premierea lui Gabriel Celaya. Poet plin de resurse, stăpîn pe uneltele sale, Gabriel Celaya a căzut un timp pradă ideilor obscurantiste, promovate pe toate căile oficiale. El risca să ajungă un „vates" de paradă, un tribun de casă al franchismului. Poetul a simțit însă nevoia de a căuta un sens haosului înfățișat de societatea înconjurătoare, de a părăsi însingurarea sterilă. In locul angoasei pe alocuri cu iz gongoric, el și-a arătat predilecția pentru sinceritate, exprimîndu-și afecțiunea pentru cei oprimați și dornici de dreptate. Incă din „Lo demas es silencio" (Restul este tăcere) Celaya preciza că nu urmărește să scrie „despre popor", ci „în mijlocul poporului, cu poporul". Suflul larg, elanul de inspirație whitmaniană, s-au amplificat în poezia sa, pînă ce Celaya — sacrificînd virtuozitățile inutile în favoarea clarității, valorificînd forma cea mai populară „romance", cîntecul — a reintrodus sonoritatea și precizia rimei, făurind o lirică nouă, sub semnul acestor versuri: „Iată poezia mea /Poezia unealtă/ Totodată, bătaia unei inimi unanime". Celaya a respins categoric citatul prea des folosit, din Calderon: „totul este adevăr, totul este minciună". Prin versurile sale, el continuă critica intelectualității, depărtată o vreme de „acei pe care s-ar fi cuvenit să-i cînte". Poetul se face expresia voinței maselor, de a transforma radical viața politică a țării. Iată deci omul pe care l-au încununat, prin alegerea lor, criticii literari spanioli întruniți, la Saragoza. Poziția lui Gabriel Celaya este foarte apropiată de cea a tînărului Sanchez Ferlosio. Este uimitor faptul că atitudinea fățișă demonstrată în operele lor a fost consfințită prin decizia unui juriu din care au făcut parte Francisco Ynduram, profesor universitar din Saragoza, critici de la ABC, Arriba, Ya, Insula, reprezentînd diferite nuanțe de opinii politice. Firește, sîntem adînc convinși că franchismul nu a ajuns să aprecieze dimensiunea umană căpătată de o operă literară prin integrarea ei în curentul aspirațiilor populare. Cu toate acestea presiunea maselor populare se face tot mai simțită și intelectualitatea manifestă o aderiune tot mai activă și curajoasă la un vast front național. Cele două premii au fost rezultatul hotărîrii unui juriu foarte puternic în opiniile sale: masele populare ale Spaniei. O manifestare academică a devenit astfel încă un plebiscit în favoarea păcii exprimînd dorințele tuturor cercurilor progresiste din Spania.

Eugen B. Marian

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional:* Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu *(redactor-șef adjunct)*, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra *(redactor-șef adjunct)*. Mihail Petroveanu *(redactor-șef adjunct)*, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

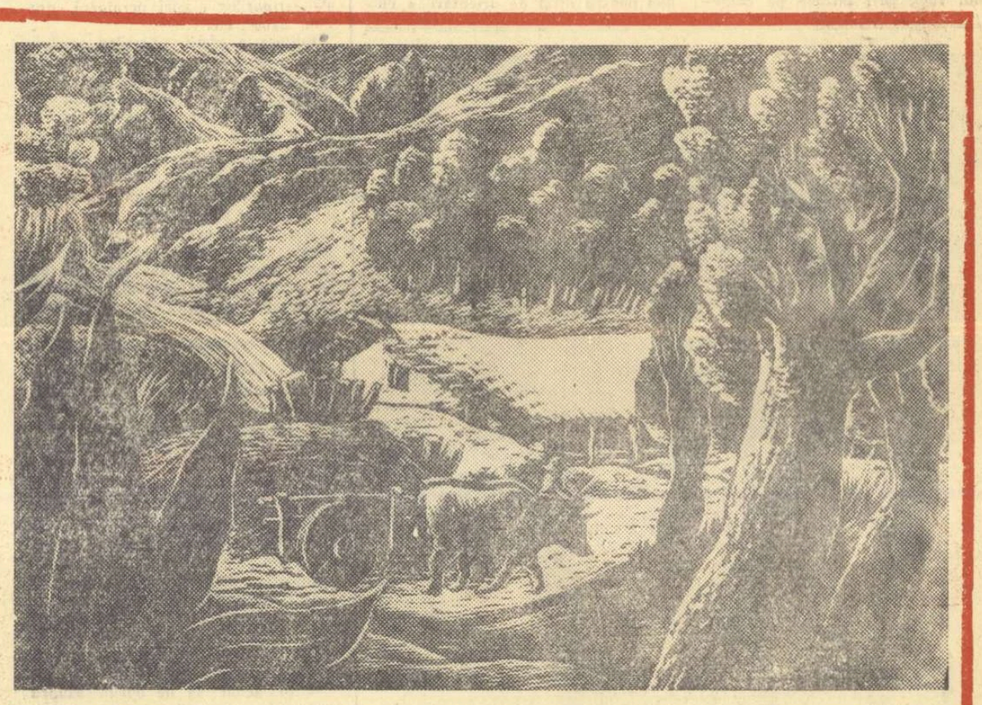

VICTOR REBUFFO — *„Ulița în Aconquija"*

(Din Expoziția de gravuri și desene din Argentina)

REDACȚIA: București — B dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1 50 17. ADMINISTRAȚIA: Șos Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25